✝
BIBLIOTECA
DEL REAL MONASTERIO
DE HUERTA.
Núm. 299.

IOANNIS

ARGENTERII

CASTELLONOVENSIS PEDEMONTII

PHILOSOPHI AC MEDICI ACVTISSIMI SIMVL ET GRAVISSIMI,

IN FLORENTISSIMIS ITALIAE GYMNASIIS, Neapolitano, Pisano, Taurinensi, &c. quondam Medicinæ cum Theoricæ, tum Practicæ Professoris primarij, ac celeberrimi

OPERA NVNQVAM EXCVSA.

Iamdiu desiderata, ac è tenebris in lucem prodita.

In duas partes distincta.

QVARVM PRIOR COMMENTARIOS IN HIPPOCRATIS Aphorismorum primam, secundam, & quartam sectiones plus sex, & triginta annorum spatio elaboratos:

ALTERA VERO DE FEBRIBVS TRACTATVM SINGVLAREM: *& primi libri ad Glauconem præclaras explanationes: Item de Calidi significationibus, ac Calido Natiuo doctissimum libellum complectitur.*

In quibus potissimæ, ac difficilimæ totius Medicinæ controuersiæ, subtiliter, & exactè dijudicantur; ipsáq; sanitatis Tuendę, ac Restituendæ ratio planissimè traditur.

Cum Indice rerum, ac sententiarum insignium locupletissimo.

AD CAR. EMMANVELEM SABAVDIAE DVCEM ET PEDEMONT. PRINCIP. SERENISSIMVM.

BIBLIOTECA PROVINCIAL SOF A

VENETIIS, M DC VI.

APVD IVNTAS.

Superiorum permissu, & Priuilegijs.

IOANNIS
ARGENTERII
CASTELLONOVENSIS
PEDEMONTII

PHILOSOPHI AC MEDICI ACVTISSIMI
SIMVL ET GRAVISSIMI

IN FLORENTISSIMIS ITALIAE GYMNASIIS,
Neapolitano, Pisano, Taurinensi, &c. quondam Medicinae cum Theoricae,
tum Practicae Professoris primatij, ac celeberrimi

OPERA NVNQVAM EXCVSA,

Iamdiu desiderata, ac è tenebris in lucem prodita.

In duas partes distincta:

QVARVM PRIOR COMMENTARIOS IN HIPPOCRATIS

Aphorismorum primam, secundam, & quartam sectiones plus sex,
& triginta annorum spatio elaboratos:

ALTERI VERO DE FEBRIBVS TRACTATVM SINGVLAREM:

Et primi libri ad Glauconem praeclaras explanationes: Item de Calidi significationibus,
ac Calido Natiuo doctissimum libellum complectitur.

In quibus potissimae, ac difficilimae totius Medicinae controuersiae, subtiliter, & exactè dijudicantur,
ipsaq; sanitatis Tuendae, ac Restituendae ratio planissimè traditur.

Cum Indice rerum, ac praecipuarum insignium locupletissimo.

AD CAR. EMMANVELEM SABAVDIAE DVCEM
ET PEDEMONT. PRINCIP. SERENISSIMVM.

VENETIIS, M DC VI.

APVD IVNTAS.

Superiorum permissu, & Priuilegijs.

ORATIO
IOANNIS ARGENTERII
NEAPOLI HABITA IN INITIO
ſuarum lectionum anno 1555. quarta Nouemb.

SI quis veſtrũ Viri ornatiſſimi aliorum conſuetudine, & inſtituto ad ductus vel opinione quã de meis ſtudijs fortè concepit commotus, aut alia ratione perſuaſus, in hoc ampliſs. loco, & frequentiſs. Auditorio, elegantem & elaboratam orationem hodie à me expectat, illi imprimis eo animo quo omnibus placere cupio rationes meas exponere inſtitui, quibus (vt arbitror) intelliget, haud temerè hoc à me prætermiſſum, aut certè faciliorem veniam mihi concedendam eſſe.

Nam etſi mihi verba deeſſe non poſſunt in omni pulcherrima regione, & nobiliſſima ciuitate, in tanta veſtra erga me beneuolentia, & Illuſtriſs. virorum fauore, nec oratorias exercitationes, politioresq; literas vnquam contempſi, tamen in tot tantisq;, meis negotijs, quę neceſſariò accidunt nouo homini in re domeſtica erigenda, & componenda, in tot amicis viſendis, & ſuſcipiendis noſtrarum Artium ſtudioſis, in alijs denique propemodum infinitis officijs obeundis minimum certè ocij, ſine quo nequeunt hęc rectè fieri mihi eſt conceſſum, poſteaquam huc apuli, cogitareq; potui, de qua re potiſſimum eſſet dicendum.

Addo quod cum ad medicinam docendam, in eaq; formandos veſtros animos ſim acerſitus; & ob uiæ longitudinem, & alias plurimas difficultates diutiùs retardatus, ſatis eſſe putem, ea quæ noſtri muneris ſunt ad veſtram vtilitatem protinus aggredi, & decurſi iam temporis damna reſarcire, quam alia attingere, quæ ſentio me hoc tempore nequaquam pro dignitate explicare poſſe.

Dabis ergò mihi hanc veniam Prorex Illuſtriſſime, ſi de tua ſumma eruditione, prudentia, magnanimitate, & reliquis rariſſimis virtutibus, deque tuis maximis geſtis, ad quorum enarrationem, & laudes, tua qua in me veteris ſumma humanitas, & fauor, quo me iuuare, & mea illuſtriora reddere ſtudes, inuitant, nihil nunc dico, alio enim tempore immortali (vt ſpero opere) illa poſteris teſtabor, & grati hominis officium præſtabo.

Nec eſt quod tu Reuerendiſſime Antiſtes huius præclariſſimæ Academiæ Moderator, laudes tuarum virtutum à me expectes, quandoquidem nunc uix commemorare poſſem, tot tantusq; tuos labores, tantam operam, & diligentiam qua non ſolùm in me, Nicolaoq; Beltramino, viro ob excellentem eruditionem & optimos mores omni laudes digno adducendo, ſed etiam in omni alia re veteris, ut hoc Gymnaſium refloreſcat, & antiquum ſuum cultum ferè contemptum recipiat.

Poſſem multa dicere de præclariſſimis Viris. Marcello Beringucio, ætatis noſtrę præſtantiſſimo Iuriſconſulto, ac de Marino Spinello, & alijs plurimis præſtantiſſimis Medicis, necnon de Bernardino Lõgo, ac Antonio Soliſio Philoſophis doctiſſimis, quorum beneficia, & egregia officia ſum expertus, perpetuoque illa in animo habebo, ſed quoniam veſtram dumtaxat vtilitatem ſtudioſiſſimi iuuenes nunc quęro, ea prætermittenda eſſe Duco.

Aggredior itaque veſtra bona gratia Medicinam ab initio, ex meo munere docere, & quoniam duas paſſim video vigere docendi rationes, ne temerè, aut vobis inconſultis, ad quos ſpectant omnia mea ſtudia labores, & cogitationes aliquid fiat, pauca primùm de hac re dicam.

Quidam enim ſunt, qui in antiquorum Medicorum libris nihil ſuperfluum aut diminutum, aut confuſum aut re vera falſum, aut alia ratione perperam dictum eſſe putant. Itaque medicinam cenſent illi docendã eſſe authoritate maiorum, ità vt nihil immutare, aut noſtro labore addere nobis liceat: omnia enim rata eſſe debere, quę ab illis ſunt tradita, in hocque dumtaxat laborandum, vt eorum ſenſa aperiamus, & inter ſe diſſidentes Authores conciliemus.

Alij verò ſunt qui Antiquorum libros legi quidem & enarrari volunt, fatenturq; eorum Authores doctiſſimos viros, quibus ſimiles fortè nunquam erunt alij extitiſſe, eos tamen humano more errare potuiſſe & propterea ſingula diligenter excutienda eſſe, non omnia recipienda, ſed ea duntaxat quæ ſunt optima. Alia verò mutanda, & noſtro labore ac ingenio, elaboranda perficiendaque.

Vtrumque docendi genus, ego quidem (ni fallor) aſſequi poſſum præſtantiſſimi iuuenes, vobiſq; concedo ut a me requiratis, quod maximè placet, ſi tamẽ meum iudicium expectatis, vt æquum eſt, Præceptorem eligere, quæ ſunt præſtantiſs. & ſuis auditoribus accommodatiſs. Illud ſequemur quod poſtremo loco propoſuimus.

Primum quidem quod antiquiſſ. eſt illud ſit: nã ſi Platonem Ariſtotelem, Hippocratem, Galenum Auicennam, Auerroem, & alios antiquiores philoſophos, & medicos, legamus, inueniemus profecto eos liberè contra alios diſputaſſe, nec ſpectaſſe quid alij ſe priores dixiſſent, ſed quid ratio & experientia ſuaderent.

Nam Ariſtoteles aduerſus Platonem præceptorem

rem ſuum ſæpè diſputat, vtrumque ſæpè refellit Galenus; Hunc contendunt erraſſe Auicēna, Auerroes, & multi alij qui hos ſunt ſequuti, & denique ſemper liberum fuit, in Philoſophia, & Medicina apud maiores noſtros diſſentire ab alijs & in medium adferre quod quilibet ſuo ſtudio, & labore inueniſſet.

Quod nobis vt illis cur non liceat facere, nulla lex vnquam vetuit, ſed introduxit Barbaries paulo ante noſtra tēpora, quando nemo vel Latinè aut Græcè loqui nouerat, ac propemodum extinctæ erant omnes diſciplinę, tantum abeſt vt intelligi poſſet in quo ab alijs eſſet erratum.

Preterea hæc docendi ratio excitat noſtra ingenia, vt quæ ad ueri inueſtigationem, non autem ad aſſentiendum ſingulis rebus ſunt cōparata; hęc q̄ diu durauit, tam diu bonæ Artes, & diſciplinæ ſunt auctè deſierit autem tunc perfici, quando illa mutata fuit.

Ad hanc quoq; nos hortantur maiores noſtri, cū fatentur Artes ab vno inchoari, & abſolui nō poſſe, ſed multorum labore tandem perfici, hac ratione conſtant, & indies creſcunt aliæ vniuerſę facultates.

Quod ſi Pictores, ſtatuarij, & alij Artifices non ſolum ſpectant, quod à ſuis Authoribus ſit factum, ſed quo pacto ſingula rectè fieri debeant, & in hac honeſta æmulatione virtute ſua enituntur antiquitatem omnem ſuperare, cur nobis non licebit in noſtra Medicina cum maioribus noſtris de gloria contendere? Præſertim quod in illa nullos authores habeamus, qualis in philoſophia extitit Ariſtoteles.

Nam Hippocrates dumtaxat exigua quædam, & illa quidem rudia & inculta Medicinæ ſemina nobis reliquit, Galenus dum infinitam librorum multitudinem conſcripſit, quorum minimam partem, in tot tantiſque voluminibus quæ adhuc extant habemus, & illi vix intra multos annos legi poſſunt, fateturque ſe non omnia diligenter ſcripſiſſe, ſed quædam in Adoleſcentia, ad ſui exercitationem, alia aduerſus ſuos æmulos, ad contentionem & victoriam potius quàm ad veri inueſtigationem, alia amicorum quorundam gratia, nullum vnquam opus, ut facilè oſtendere poſſem, reſcripſerit, omnia ſparſim, & in locis incertis tradat, ac in ſingulis vbertate illa Aſiatica redundet, nobis profectò niſi omnia ocioſi, & plus æquo alijs addicti eſſe velimus, multa reliquit excogitanda.

Auicenna (vt optimè nouiſtis) morte præuentus opus ſuum expolire abſoluereq; non potuit, Oribaſius verò Paulus, Aetius, Trallianus, & alij vniuerſi Græci, qui Galenum ſunt ſequuti, ſi audeo dicere quod ſentio, aut Medici non fuerunt, quippè cum integra capita, & etiam libros integros, ex alijs tranſcribant, aut certè tales non ſunt authores, vt ab illis Medicinam diſcere poſſimus, quandoquidem nulla ponunt principia, nullas adhibent probationes, & multas Medicinæ partes intactas prætermittunt.

Ergò in his difficultatibus, laudabimus ne Medicinæ profeſſores? qui ſolùm ea velint docere, & eo modo quo ab alijs hactenus ſunt memoriæ prodita.

Ego certè aliter ſentiēdum eſſe puto, multa enim eſſe mutanda, multa addenda, plurima reſecanda.

Hęc qui dicet nos præſtare non poſſe. Naturam ſanè accuſat, quod paucos dumtaxat homines, olim edi derit omnium bonarum rerum authores, & perfectores, reliquis verò ademerit eum vſum, & vim quam in alijs vniuerſis facultatibus, in noſtris ſenſib. & ingenio, adhuc reſidere videmus.

Noſtro hoc ſeculo Anatome eſt aucta, & perfecta, & alijs ignorata, dum nimia credulitate, & ſuperſtitione, credebamus Galenum omnia nouiſſe.

Sunt & multa alia quæ ego non deſpero me poſſe, quod iam fortè non infęliciter ſum aggreſſus, addere illis quę à maioribus noſtris ſunt prætermiſſa, alia lucidiora facere quæ adhuc ſunt apud eos obſcura, & perplexa, alia reſecare, tamq; ſuperuacanea, alia deniq; negligentiùs explicata, continuo ſtudio expolire, elaborare, melioraq; reddere.

Tantoq, faciliùs me id conſequuturum ſperabo, quod uos feliciſſimo ingenio natos, veritatisq; aſſequendę cupidiſſimos, & mei ſtudioſiſſimos, quæ veſtra humanitas eſt, agnoſco, ac plurimos audio in hac nobiliſſima Ciuitate eſſe, & Profeſſores, & Medicos, qui me ad ſui imitationem, ad hanc optimam docendi rationem incitabunt, aut me præeuntem, ea humanitate qua ſolent uniuerſos bonarum artium ſtudioſos amare, aut eo ſtudio, quo veritatem, & virtutem amplectuntur ſequentur.

Quod ſi fortè ea uobis grata non erit (quod nulla ratione adduci poſſum vt credam) eam mihi ipſi reſeruabo, & illam ſequar, quam à vobis expeti agnoſcam.

Veſtra enim cauſa huc ſum perductus, vt veſtram quæram vtilitatem, & quantum mihi licebit, placere ſtudeam.

Quod ſi vos ſtudioſi iuuenes me duce, & præceptore Medicinam diſcere optatis, legemus quidem inprimis Hippocr. & Galenum tanquam præcipuos in hac facultate authores, nec interim contemnemus Auicennam, & alios recentiores Medicos, qui multa etiam vtilia nobis reliquerunt, eos amabimus, & laudabimus, omnes qui ſuo labore, & induſtria nobis profuerunt, eos tamen agnoſcemus fuiſſe homines, qui errare potuerunt, & nos quoque homines eſſe, qui noſtro ingenio, & ſtudio, poſſimus agnoſcere, quid in illis redundet, aut deficiat, quid confuſum, quid non rectè probatum, quid denique ab illis non ſit elaboratum, & perfectum.

Iuris interpretes imitabimur, qui docti non putantur, niſi docendo dicant aduerſus communem, & receptam iam ab alijs opinionem, alios artifices ſequemur, qui de inuentione, & arte, cum antiquitate contendere nituntur.

Hanc amplectemur docendi rationem, quæ in ſe continet aliorum præcepta, interpretationesque, ac multa alia de ſuo pollicetur, noua, vera, & maximè vtilia.

Quod ſi in ea opinione eſtis, nihil aliud ſupereſſe video niſi vt vobis omnibus, qui honoris mei cauſa huc veniſtis, quas nunc poſſum referam gratias, & rem ipſam craſtina die aggrediamur, quod & vobis, & mihi, diu fœlix, fauſtumque ſit.

INDEX

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM INSIGNIVM,

Quæ Commentarijs in primam, ſecundam, quartam ſectionem Aphoriſmorum Hippocratis comprehenduntur.

Abortus quomodo concitetur. col. 1. d. e. pagina 239
Abſceſſus in febribus unde gignantur. col. 2. 285
Abſceſſus quibus partibus accidant in febribus cum laſſitudine. colum. 2. b. 263
Abſceſſus quibus partibus accidant poſt febres. d. ibid.
Abſceſſus cur accidat partibus ante morbum dolentib. col. 1. d. 264
Abſceſſus à febribus longis quomodo cibi multitudinem ſignificent. col. 1. e. 271
abſceſſus qui febrem non ſoluunt, quare morbi longitudinem ſignificent. col. 1. d. 274
Acceſſio pro criſi ſumi non poteſt. col. 2. a. 169
Acceſſio quid. col. 2. e. 71
Acceſſiones inæquales. col. 2. e. 74
Acceſſionis diuiſio. col. 1. a. 72
Acceſſionibus omnibus quid commune. col. 2. c. 72
Acceſſionibus carentes febres quæ. col. 1. c. 266
Acceſſiones qui habeant per circuitus. col. 1. e. 109. qui non habeant. col. 2. a. ibid.
Acceſſionis ſeu maioris affectionis in continuis alia eſt ratio, quam in intermittentibus, concoctio. ſ. agitatio, ſed ratio, non noua putredo. col. 2. 277
Acceſſionis ſimilis, & eadem hora reuertentis vera cauſa. col. 1. b. 263
ex Acceſſionibus quomodo prænoſcamus febris longitudinem, ſeu iudicium difficile. col. 2. per tot. 262
Acceſſionis incrementum in tribus ſpectatur, quæ citò ſalutem, aut mortem prænunciant. col. 1. e. 76
ex Acceſſione morbi nulla indicatio ſumitur ad victus rationem inſtituendam. col. 2. b. 71
in Acceſſione an ſemper à cibo abſtinendum. col. 1. b. 72
in Acceſſione quare non cibandum. col. 1. d. e. 72
in Acceſſionibus an omnino abſtinendum à cibo, non autem parciore vtendum. col. 1. a. 73
in Acceſſione an ſit potus dandus col. 2. d. 73
in Acceſſionis die an medicamenta exhiberi poſſint, aut in ipſa acceſſione. col. 2. e. 73
in Acceſſione morborum licet ſanguinem mittere, purgare, & cibare. col. 2. e. 67
Acida an conueniant febricitantibus. col. 1. e. 101
Acida febribus biliioſis, & acutis optima; non autem pituitoſis. col. 2. b. ead.
Actio non in ſimile, ſed in diſſimile fit. col. 1. a. 44
Actiones noſtræ quot modis lædantur. col. 1. d. 152
Actiones lædi poſſunt non ſolum ab intemperaturis, & ſtructura inſtrumentorum per morbos viciata, ſed etiam ob vitia calidi influentis, & materiam, circa quam verſantur actiones. col. 2. d. 210
Actio abolita eſt ſymptoma ſummum. col. 1. e. 63
Acutus, vide Morbus, Febris.
Adenes cur recipiant fluxiones. col. 2. b. 263
Adoleſcentia pars pubertatis. col. 2. d. 80
Aeger quæ debeat præſtare. col. 2. e. 19
Agris qualis conueniat victus. col. 1. b. 56
Aegri quomodo peccent in tenui victu. col. d. 1. 60
Aegrotis quæ conſueta mutanda, quæ retinenda. col. 1. c. pagina 231
Aer calidus animi defectum adfert. col. 1. b. 178
Aer frigidus gignit apoplexiam. col. 2. c. 217
Aeris temperies quomodo ad vires conferat. col. 2. c. 45
Aeris conſtitutio in hyeme confert ad curationem factæ in ea febris. col. 1. c. 208
Aere temperato licet inſueto minus offendimur, quam intemperato conſueto. col. 2. d. 230
Aeſtas diuiditur in partes duas; hyems in tres. col. 2. a. pagina 90
Aeſtate natiuus calor proximè ad febrilem accedit. col. 1. c. 107
Aeſtate cibos difficilimè ferimus. col. 2. b. 107
Aeſtiui morbi cur breuiores ſint autumnalibus, aut hyemalibus. col. 1. e. 190
Aetas unde dicatur, & quæ eius ſignificationes. col. 2. c. pagina 79
Aetas quid Fernelio. col. 2. e. 79
Aetas hominis quouſque ſe extendat. col. 1. a. 80
Aetates hominis quot ſint. col. 1. b. ead.
Aetates quatuor ſecundum Mathematicos. col. 1. e. 80
Aetatum quatuor differentiæ quare à Mathematicis conſtitutæ. col. 1. b. 81
Atatis quod tempus cuilibet planetæ aſſignetur. col. 1. & col. ſeq. 81
Aetates ab Aſtrologis non ſat rectè diſtributæ. colum. 2. e. pag. 81
Aetates quot ſecundum Reip. adminiſtratores. col. 2. e. pagina 80
Aetates duæ tantum Philoſophis, accretionis, & decretionis. ibid.
Aetates quinque Medicis, & quanto tempore quæque definiatur. col. 2. b. pag. ead.
Aetas declinans, ac conſiſtens idem apud Galenum. ibid. d.
Aetatum diuiſio ſecundum Fernelium reijcitur. col. 2. e. pag. 81
Aetatum cuique temperamentum quod, humorve quis tribuatur. col. 1. c. 82
Aetati conſiſtenti varia poſſunt temperamenta tribui. col. 2. b. 82
Aetate conſiſtente ſi frigidi conſtituantur, & ſicci, quomodo differant à ſenibus. col. 2. a. 82
Aetates quomodo conferant ad victum inſtituendum. colum. 2. a. b. 79
Aetates & genus, & quantitatem victus indicant. colum. 2. c. 79
Affectus qui dicantur. col. 1. b. 180
Affectiones omnes ſunt lethales, in quibus atra bilis excernitur. col. 1. a. 247
Agens naturale omne in agendo repatitur ex 1. de gen. c. 8. & 9. col. 1. c. 14
Agentium diuerſorum diuerſa eſt proportio ad diuerſa,

uersa, quæ patiuntur. col.2.a. 38
Agricolarum habitus non est optimus contra Gal.col.1.b. pagina 42
alimentum per concoctionem assimilatur tum secũdum substantiam suam, tum etiam qualitates. col.2.a. pagina 127
alimentum immoderatam pituitam, & cruditates causat: sic & alimenta mala, & otium, & vehementior motus.col.1.e. 27
alimenti defectus colorem acriorem facit, vt primò flaua bilis, deinde nigra gignatur, atque impotens tandem reddatur. col.1.e. 27
alimentum pro virium facultate adhibendum. col. 1. a. pag. 52
alimentum conficiens eiusdem mensuram indicat. columna 2.d. 52
alimenti & caloris cum est proportio, non est opus euacuatione artificiosa.col.2.b. 27
alimentum copiosius debetur iis, quibus hepar magnum est.col.1.b. 176
alimentum omne, quod plurimum nutrit, crassum est, & viscosum,col.1.a. 167
alimentum si nimium assumatur, vt non fiat à morbo conualescentis corroboratio, sui ne solum detractionem indicet, an adhuc quid aliud. colum.2.163. & sequen.
alimenta actu calida an febricitantibus exhibenda. col.2.e. 101
alimento suauiora etiam minus bona anteponenda sunt melioribus minus suauibus.col.1.c. 211
in Alimentis varietas non est damnanda.col.2.d. 211
alleuiationes præt.nat.quæ.col.1.d. 196
alleuiationes secundum artem quæ.col.1.b. 197
aloe non probatur in prægnantibus, non quod fœtum interficiat, sed quod venas aperiat, & mordicet.col.1. d. pag. 238
alterationis tres species col.1.a. 225
aluus humida quæ col.2.b. 235
alui humidioris causæ.col 1.d. 176
aluus humida quomodo fiat.col.1.e. 235
aluus humida facilius in siccam, quam hæc in humidã mutatur.col.1.c. 235
aluus humida quibus de causis mutetur in siccam, aut contra, progressu ætatis: & quibus ea mutatio non contingat.col.2.c. 176.& seq.
aluus humida melior quam sicca. col.1.d. 235
aluum strictam, aut liberam, quæ reddant. col. 2. a. pagina 175
alui siccitas vnde.col.1.d. 175
aluus fertur, seu fluit ab hæmorrhagia, & quare. colum.1.c.d. 261
alui excrementa quid indicens, & quarum partium vitia ostendere possint.col.2.d. 78
alui excrementa qualia esse debeant.col.2.e. 140
alui excrementa quæ mala sint, ac quid portendant.col. 1.b.c. 141
alui fluxus si colores excrementorum mutet, quid portendat.col.1.2. 170
per aluum cur rarò natura morbos finiat.col.2.c. 145
angina quatuor species sunt. col.2.e. 264
angina latens funesta.col.2.b. 264
angina à luxata vertebra lethalis.col.1.b. 265
angina quoto die quomodo solui soleat.col.2. 278
anima non est forma, nisi in materia, neque operatur sine maceria.col.2.a. 11
animarum quæ sit origo, inuestigatur.col.2.b. 11
animæ an sint à primo Motore.col.2.c. cad.
animæ an ex syderibus connectis.col.2.d. cad.
anima an sint nostro in semine, & an ex traduce fiant? Adstruitur argumentis. col.2.e. 11. & seq. soluuntur hæc argumenta.col.2.per tot. 12
anima vegetatiua, vel eius vicaria latet in semine. colum. 1.c. 12
anima rationalis superat agentis naturalis vim. ibid. producitur a Deo.d. ibid.
animæ vnio cum corpore est immediata causa vitæ, vt dissolutio mortis.col.1.a. 10
anima per somnum sensuum omnium functione priuatur.col.2.c. 93
animi defectus non est syncope.col.2.c. 141
animi defectus causæ.d.ibid.
animi defectus est subita virium dissolutio. ibid.
anni tempus aptum, aut ineptum, ad medicinam faciendam, quod, & cur.col.1.d. 245
anni tempora quomodo concurrant ad indicandum, & moderandum victum.col.2.a. 106.& seq.
anni temporum constitutiones, quæ contrariæ sunt morbis, vim habent eos soluendi; similes vero augendi. col.2.a.b. 190
aphorismus vulgo quid, & quare variæ de eo sententiæ. col.1.b.c. 3
aphorismus non est breuis sententia.col.1.e. 3
aphorismi essentia in eo non consistit, vt omnes rei proprietates complectatur.col.2.a. ibid.
aphorismus non est oraculum, nec decretum. col.2.b. 3
aphorismus vnde deriuetur.col.2.c. 3
aphorismus est sententia separata, & quomodo.col.2.d.3
aphorismi definitio.col.1.d. 4
aphorismus qualis sententia. ibid.
aphorismus non est dignitas, positio, definitio, theorema. col.2.c. 4
aphorismi non continent vniuersum Medicinam. colum.1.c. 5
aphorismorum liber continet vniuersalem doctrinam eorum omnium, de quibus in libris prædictionum egit. col.1.a. 175
aphorismi tam religiosè scripti, vt nihil omnino in illis mutari possit, non nisi ita diuini senis sententia. col. 2. a. pag. 42
aphorismi penè omnes meliorem interpretationem desiderant, quam quæ ab interpretibus alijs adhuc excogitata sit col.1.c. 6
aphorismi sine præceptore à tyronibus frustra in manus sumuntur.col.1.d. 6
aphorismorum vnius ad alium nullus ferè ordo. col. 2. a. pag. 6
aphorismorum operis quis scopus. col.2.a.5. diuisio, & subiectum.ibid.quod singulorum librorum argumentum. ibid.
aphorismorum opus quem habeat ordinem ad reliquos libros.col.2.c. 6
aphorismos singulos qui connectunt, miserè & frustra se torquent. col.1.a. 237
aphorismorum tertius liber foret primus naturæ ordine. col.1.b. 237
aphorismi de eadem materiæ continentur in diuersis sectionibus.cad.col.c. eiusd.pag.
aphoristica doctrina cur Hipp. vsus fuerit. col.2.c. 7
aphorismus primus est proœmium.col.1.e. 7
aphor.primus est proœmium totius Medicinæ. col.2.b.7
aphorismus primus tantum vnus est, non plures, & quis eius scopus.col.1.d. 8
aphorismus tertius primi cum sexto eiusdem conciliatur. col.2.b. 46
aphorismus octauus libri primi, se ad septimum præcedentem habet, vt pars ad totum.col.1.b. 65
aphorismus decimusquintus secundi parum vtilis est. col.1.b. 171
aphorismi secundi quartæ sectionis differentiæ à secundo primæ.col.1.c. 240
aphorismus vigesimusquintus sectionis quartæ est indignus Hippoc.col.2.b. 259

Apople-

Apoplexia varia significata.col.1.c. 216
Apoplexia quid. ibid.
Apoplexiæ differentia.e. ibid.
Apoplexia fortissima, fortis, mediocris, aut debilis quæ dicenda sit. col.2.a. 216
Apoplexia quas causas habeat.b. ibid.
Apoplexia cerebrum primariò afficit.d.e. ibid.
Apoplexia fit ob concauitates cerebri occlusas. col.1.c. pagina 217
Apoplexia à pituita est, aut tota humorum massa. e. ibidem.
Apoplexia fit in corporibus, & humoribus frigidis. colum.2.a. 217
Apoplexia non fit à sanguine. ibid.
Apoplexiæ immediata causa. ibid.
Apoplexiam parit vini potio copiosa, & nimia cibi quantitas. b. ibid.
Apoplexiam gignunt medicamenta, & aer frigidus. e. ibidem.
Apoplexia ex immodica detractione sanguinis. ibid.
Apoplexiam non creat inflammatio cerebri. ibid. *neq; arteriarum repletio.ead.col.d.* 217
Apoplexia fortis cur non curatur. col.1.c. 218
Apoplexia omnis occidit, aut in paralysin terminatur.d. ibidem.
in Apoplexatis omnes musculi thoracis laborant.e. pag. ibidem.
in Apoplexia cerebri corpus magis affici, in Epilepsia verò ventriculos, sententia est non admodum probanda.col.1.a. 218
Appetentia quomodo excitetur.col.2.d.e. 43
Appetentia vnde gignitur.col.1.c. 83
Appetentia cibi cur mox somnum non sequatur. col.2.a.pag. 95.
Appetentiam dum sentit sanus, edere debet. col.1.c pagina 109
Appetit tantum natura optima, quantum coquit. pag. ibidem.
Appetitus est regula omnium facultatum naturalium. col.2.b. 229
Appetentiam quæ concilient.col.2.b. 83
Appetitum quæ debilitent.col.2.c.d. 253
Appetere bene an bonum sit in omni morbo. colum.1.a. pagina 205
Appetunt quidam, & læduntur, & quare.col.1.b. 84
Appetunt, & non læduntur qui. ibid.
non Appetunt, & læduntur qui. ibid.
neq; Appetunt, neq; læduntur quinam. ibid.
Appetentia conualescentium.col.1.a. 164
Appetitus conualescentium quattuor modis afficitur, & quinam magis, aut minus probandus. colum.2.b.c.d. pag. 204
Aquæ thermales quare crudà reddantur per vrinas. colum.2.d. 284
Aquarum thermalium Montis Catini, & Tettuij vsus in dysenteria optimus.col.1.b. 259
Argenterius Bartolomæus Medicus insignis, & senex, Ioannis frater.col.1.c. 148
Argenterius Georgius Seremiss. Caroli Emanuel. Sabaudiæ Principis Medicus, Ioannis ex fratre nepos victus à febre, & stupidus factus à Ioanne sanatus. col.1.c. 148
Argenterius Ioannes in primum Aphorismorum Commentaria scripsit quinquagesimo ætatis suæ anno, cum annis viginti septem medicinam fecisset. colum.1.a. 148
Argenterius viginti fere annos in perficiendis commentarijs illis contriuit.col.2.c. 148
Argenterius in somno dentib. stridebat.col.2.b. 281
Aristoteles, quòd neget odores nutrire confutatur. colum.2.e. 167
Aristotelis sententia de vita refellitur. col.2.d. 8
Aristotelis sententia de causa efficiente somni refellitur. col.2.d. 92
Aristotelis sententia de concoctione, & eiusdem reprehensio.col.2.b. 126
Ars quid sit, ac quæ contineat in se, quas res consideret. col.1.a. 16
Artis liberæ professor pecuniæ mercenarius non sit. colum.1.a. 19
Artis nomine quid intelligendum in primo Aphorismo. cel.1.b. 15
Ars cur dicatur longa, propria opinio.col.2.d. 15
Ars Medica constat Medico, Aegro, & Morbo. colum.2.d. 19
Arteriæ & venæ quis vsus.col.1.b. 22
Arteriarũ repletio non procreat apoplexiã.col.2.d. 217
Articuli cur recipiant fluxiones.col.2.a. 263
Ascites ex quibus causis gignatur.col.2.b. 249
Assatio quid.col.1.d. 130
Assa potius, & solida, quam humida, & elixa adhibenda sunt in febribus pituitosis.
Assidentes quæ præstare, ac quales esse debeant. col.1. pag. 20
Astrologorum sententiæ de ætatum numero reprehensio. col.2.e. 81
Athletæ nomen vnde deriuatum. col.2.a. 41
Athletarum habitus summè bonus est.col.a. 42
Athletarum professio quando orta, quomodo illustrata, culta, & exercita. col.1.d. 41
Attractio facilis quomodo fiat.col.2.b. 165
in Auctore quolibet explicando decem præcipuè sunt obseruanda. col.2.c.
Auditus grauis in febribus causa, & remedia. colum.1. pagina 278
Auerrois sententia de dolore refellitur. col.2.c.d. 161
Augmentum morbi quid.col.1.e. 65
Auicennæ de concoctione sententia, & eiusdem refutatio. col.2.a. 124
Autumnus ita se habet ad alia anni tempora, vt humor melancholicus ad reliquos humores. col.1.d. 246
Autumno cibos difficile, potum facilius ferimus. col.2. b.c.pag. 107

B

Balnea habitum corporis euacuant, non venas attingunt.col.2.a. 123
Balnea ex aqua dulci quid præstent.col.1.d. 32
Balneum tepidum quibus conueniat.col.1.d. 39
Balneum aquæ dulcis quando euitandum. colum.1.c. pagina 137
Bilis calida, sicca, tenuis, pallida. col.2.e. 21
Bilis quomodo leuis.col.1.e. 243
Bilis copiosa est, & crassa, quæ generat ictterum ante septimum in febribus. col.2.e. 279
Bilis vesiculæ obstructiones, & impedimenta à quibus rebus fiunt.col.2.e. 280
Bilis species quomodo afficiant vrinas.col.2.e. 284
Bilioſi quales.col.1.b. 40
Bilioſi omnes sunt graciles.col.2.d. 245
Bilioſi eiusdem ætatis cur difficilius ieiunium ferant, quam sanguinei.col.1.c. 85
Bilioſi an bilioſa febre laborantes in principio accessionis sint cibandi. col.1.c. 75
Bilis atra quæ, & quomodo à melancholico humore differat, & quis eius sapor.col.1.b.c. 257
Bilis atræ non sunt duæ species, vt Galenus putat. col.1. e.pag. 257
Bilis atra ex quo gignatur, Galeni sententia. colum.2.e. pagina 246
Bilem atram negat Argenter. fieri ex adusta flaua.

col.2.a.257. concedit tamen excrementa nigricantia ex flaua bile genita.col.2.b. 258
Bilis atra quomodo generetur in ætate declinante. colum.1.c. 82
Bilis atra putrescens longè peiores facit deiectiones, quam quæ fiunt sine febre, subaudi ex alio humore nigro. colum.1.c. 256
Bilis atræ malitia vnde proficiscatur.col.2.b. 257
Bilis atra etiam sine febre exiens quocunque tempore letalis nuncia est.col.2.d. 257
Bilis atra quomodo extenuanda. col.1.c. 165
Bilis neutra ante euacuationem, si imputris, est concoquenda.col.2.a. 134
Bilio sus, & tenuis humor concoquitur, non vt aptior reddatur ad purgationem, sed vt natura expulsionem magis iuuet. col.2.d. 241
Bonum aliquid est dupliciter, vel vt signum, vel vt causa.col.2.b.c. 259
Bona quæ natura sua sunt, non semper iuuant, licet quæ natura sua malæ, semper lædant.col.1.b. 229
Brasauolus confutatur.col.2.c. 194
Bubonam febres quo loco habendæ. col.1.c. 275
Bubonum causæ: & cur hi diarias, illi putridas gignant. ibid. & seq.
Bulimos, vide Fames.

C

CAlculi causæ.col.2.a.287. causa efficiens. colum.1.b. pag. 288
calculi in renibus, & vesica plerunque gignuntur. col.2.e. pag. 287
calculus in ventriculo, & in intestinis genitus per anum iectus.col.1.a. 288
calculus vt efficiatur non sufficit calor, sed etiam requiritur naturalis constitutio, & dispositio corporis. colum.1.d.e. 288
calculi quomodo in nobis procreentur.col.1.e. 288
calculorum materia.col.1.e. 255
calculi materia qua ratione perueniat ad renes. col.2. pagina 288
calculi fiunt simul, & æqualiter ex nutrimento pituitoso renum.col.2. 288
calculi quomodo fiant per additionem, & inæqualiter. colum.2. 288
calculi materia an pituita sola, an ex alijs humoribus sine pituita, an ex sanguinea massa, an ex sabulo. colum.2.c.d.e. 287
calculosi qui.col.2.d. 213
calidi variæ significationes.col.2.c. 85
calidum absolutè sex modis dicitur. ibid.
calidi, frigidi, &c. nomen quomodo Elementa, Humores, Alimenta, Medicamenta, Partes, Anni tempora cœli status regio, participent.col.2.e. 85. & seq.
calidum innatum est corpus; calor innatus qualitas est. col.1.c. 86
calidum innatum quatuor modis à Galeno dicitur. col.1.d.e. & col.2. seq.85
calor humore indiget vt subiecto.col.1.e. 13
calidum per se calefacit, per accidens vero concoquit, vnit, & diuidit.col.1.a.b. 126
calor insitus non tam actu, quam potentia calor est. columna.1.b. 129
caloris influentis necessitas.col.1.b. 10
eiusdem fontes.col.eod.c. 10
eiusdem motus in somno, & vigilia.ibid. & seq.
calor proprius non est præcipua causa concoctionis. columna.2.d. 128
calidum natiuum vnicum naturæ instrumentum. columna.1.c. 241
calor tam insitus quam influens est instrumentum concoctionis.col.2.b. 129
calor & humor augentur in nobis.col.2.e. 13
calidum innatum qua ratione abundet in ijs, qui crescunt col.2.b. 86
calor innatus æqualis est secũdum se in omni ætate, sed ob diuersitatem subiecti, in quo est, diuersus esse videtur. col.2.b. 89
calor natiuus cur hyeme abundet, quo tempore plurima pituita gignitur.col.2.b. 95
calor ad motum incitat, vt frigus contrarium facit. colu.1.a. 153
calor imbecillis frigus nominatur.col.2.e.82. est cruditatis auctor. ibid.
calidum innatum grauiter affectum est causa animi defectus.col.2.d.e. 141
de calore, & frigore partium: quid innuant.col.2.c. 268
caloris & frigoris subitæ mutationes vnde fiant.columna 2.a. 269
calore extincto, forma viuentis recedit.col.2.a. 13
calor influens extinguitur, si non habeat liberum motum & nisi bene temperetur.col.1.d.e. 13
calor conclusus, & supra modum auctus febris, & multorum aliorum morborum est causa. col.2.a. 10
calor influens ne ad partes externas semper feratur, quæ impediant.col.1.b. 94
calor redditur acrior propter defectum alimenti; & primo flauam bilem, deinde nigram gignit, atque ad extremum impotens redditur. col.1.e. 27
calor cur nequeat humidam & aeream substantiam procreare.col.1.c. 14
calor ipse quoque mutatur, quia vi caloris mutatur humoris qualitas.col.1.c. 14
calor quelis aptus est ad concoctionem faciendam, moderatusne an alius. col.1.d. 129
calor moderatus moderatæ actionis; immoderatus vero immoderatæ actionis est auctor. col.1.b. 153
calor febrilis concoquit.col.2.a. 129
calor omnis febrilis concoquendi vim non habet. columna.2.c.d. 129
calor vnicus est, qui & secundum, & præter naturam esse dicitur.col.1.a. 225
calorem mistum esse ex naturali, & ex eo, qui est præt. nat. quomodo intelligendum. col.1.b. 225
calor solus non efficit in nobis lapidem, sed etiam naturalis constitutio, & dispositio corporis. col.1.e. 288
calor secundum naturam, & præter naturam idem sunt reipsa, sed tantum secundum gradus differunt. columna.2.a. 181
calor naturalis medetur morbis etiam calidis per accidens concoquendo, & expellendo.col.2.b. 181
calor & humor quomodo dolorem procreent.col.2.b. 161
caliditas non est causa famis caninæ.col.2.a. 178
caliditas appetentiam potius extinguit. ibid.
canicula regnat quinquaginta dies col.2.c. 244
canicula cur difficiles reddat purgationes.col.2.d. ibid.
canis maior.e. ibid.
canis minor quando oritur.col.1.b. 245
cantharides ad vrinam prouocandam exhibentur; sed cum periculo semper.col.1.b. 18
capillamenta quæ cum vrina excernuntur quid significent, & ex quæ materia fiant. col.2. 286
cardanus laudatur.col.1.b. 262
cardani opinio de causis dierum decretoriorum infirmatur.col.2.265. & col.1.2. 266
cardanus medicamentorum prægnantibus conuenientium prauum facit delectum.col.1.d. 238.
cardani aphorismum secundum libri quarti multis communem, & vtilem, ad vnicum, & rarum morbi genus contrahendus reprehensio, col.1.a. 240
cardanum in causis rigoris hallucinatum esse monstratur.col.2.d.e. 271

cardani discursus de febribus bubonum refellitur. col. 2.c.d. 275
cardanus notatur.col.2.d.e. 277
cardanus de diebus imparibus egregiè sophisticatur. col.1.e. 278
cardanus refellitur de assignatis ictero causis.col... 279
cardanus refutatur, dicens convulsiones fieri materia febrili transmissa ad nervos.col.1.d. 281
cardanus dum causas cruditatis urinæ perspicuæ,& albæ conatur reddere, scopas affert dissolutas.co.1.e.284
cardiogmos, & ventriculi æstus, symptomata timenda in febribus, unde fiant.col.1.b. 281
carnis generatio an coniuncta cum duplici excremento. col.2.d. 225
carnis parum habentia corpora quæ.col.2.c.245. aptiora ad vomitum. ibid.
carnosi mediocriter ad omnes purgationes sunt apti. colum.1.c. 246
catharrus quid.col.1.d. 213
caruncula parua, quæ minguntur, quid significent. colum.2.e. 286
caruncula intestinorum excretæ mortem præsagiunt.colum.2.b. 260
causa,& ratio idem significant. col.2. c.d. 195
causarum sunt octo genera.col.2.b.c. 74
causæ morbi cur motiones appellentur. col.1.a. 65
causæ morborum quæ congruunt temperamento, ætati, habitui,minus sunt periculosæ.col.2.c. 208
causa morbi plerunque oppugnanda,neglecto morbo. colum.2.c. 100
causæ morborum victum mutandum indicant. col.2. c. pag. 53
causon nullas habet accessiones.col.1.d. 266
celsus quod sanis aliquando plus,aliquando minus iusto edendum suadeat,improbatur. col.1.b. 156
cerebri inflammatio non generat apoplexiam. col.2. c. pagina 217
cibus solus nutrire potest,quod potus,aut odor nequit.colum.1.b. 168
cibus omnis plurimum nutriens,crassus est,ac viscosus. col.1.a. 167
cibari bene qui dicantur.col.1.b. 204
cibi non habent irritandi vim.col.1.e. 113
cibandi ratio utrum à vi morbi,an à statu sumenda sit. col.2. c. 62
cibos qui difficulter ferunt.col.2.b. 107
cibus quot modis præter naturam ingeritur. colum.2.d. pagina 171
cibi plus sumere prat.nat.& Galeni de eo reprehensio.colum.1.a. 172
cibi copia cur multos sudores efficiat. col.2.d. 269
cibi nimia quantitas producit apoplexiam. colum.2.b. pagina 217
cibo qui sæpius, aut rarius, qui copioso,aut parciore indigeant. col.1.e. 103
cibi quales actu rei potentia,ac qualiter præparati febricitantibus competant.col.1.& 2.101.quales,ac qualiter præparati noceant. ibid.
cibus in omni accessione morbum auget. col.2.d. 72
cibus deterior duobus modis dicitur. col.1.d. 211
cibus malus ægris periculosus.col.1.e. 211
cibus deterior,& suauior cur melioribus,sed minus suauibus sit præferendus. col.2.e. 211
cibo vescentes prauo num purgationes difficilè ferant. col.1.d. 210
cinis quomodo generetur ex materia febrili post rigorẽ, & quid de eo fiat in corpore. col.1. 280
clysteres an sint adhibendi ante concoctionem. colum.1. e.pag. 137
cœna hominis liberè viuentis copiosior sit prandio eiusdem.col.1.b. 90
per cogere ægrotos quid intelligat in Aphoris. 19. primi Hippocrates, aliorum,& propria sententia. col.2.b. c.d.pag. 109
colli peruersiones unde.col.1.b.c. 265
colorum subitæ mutationes in partibus unde fiant. col.2. a. pag. 269
coma est species somni pr.nat.col.1.a. 155
comitialis,vide Epilepsia.
compositum est quod generatur,non forma. colum.2. a. pagina 12
concoctio non est præparatio humoris ad expulsionem. col.2.a. 124
concoctio non est separatio boni à malo.col.1.d. 125
concoctio non est alimenti confectio, mistio, aut alteratio. col.1.c. 126
concoctio quid.col.1.b. 173
concoctio quid Galeno. col.2. a. 126
concoctio, suppuratio, putredo quomodo differant. col.1. c.225.ad eundem finem diriguntur.d. ead.
concoctio & Nutritio quomodo differant. col.1.b. 127
concoctio non fit propter nutritionem.col.1.c. 128
concoctrix facultas sola cum nutritionẽ indices, cur Hippocrat. à multis indicationem sumendam scribit. colum.1.e. 53
concocta sunt, quæ assimilata sunt concoquentibus. col.1. c. pag. 127
concoctæ probè quando res dicantur. col.1.b. 130
Quicquid Concoquitur est actu dissimile ei, quod concoquit.col.2.d. 132
cõcoctiones quot in corpore nostro,& ubi fiant.col.2.d.26
quod concoquitur, simile redditur concoquenti. col.1.d. pag. 37
concoctionis finis est assimilatio.col.1.d. 125
concoctionis finis accuratius explicatur.col.1.b. 130
Eorum quæ concoquuntur quædam secundum substantiam,& qualitates efficiuntur similia concoquentibus, quædam secundum solas qualitates quædam neutro modo.col.2.d.e. 132
concoctiones semper fiunt secundum rationem; Excretiones non item.col.1.a. 197
concoctio triplex, prima in stomacho, secunda in hepate, & venis, tertia in singulis partibus. col.1.e. 173
concoctionis species non sunt spectandæ ex diuersa materia, quæ concoquitur, ut Manardus arbitratur. colum.2.d. 125
concoctionis species, Maturatio, Elixatio, Assatio. colum.1.e. 127
concoctionis species,& differentiæ.col.1.c.d.130.differentiæ unde sumantur.col.2.b.c. 130
concoctionis materia quæ sit, siue quid concoqui possit. col.2.b. 127
concoctu quidnam facilius aut difficilius.col.2.d. 189
concoctionis causa efficiens est calor proprius rei concoquentis Aristoteli,& Galeno.col.2.d. 128
concoctionis efficiens est forma rei,quæ concoquit.col.1.a. pag. 129
concoctio quomodo fiat.col.2.d. 130
concoctionis varia munera. col.1. 126
concoctio omnia incrassat,ac viscida reddit. colum.1.d. pagina 124
concoctionem semper incrassare tum auctoritate, tum ratione confirmatur.col.2.d.e. 130
concoctio non omnis incrassat quæuis.col.1.a. 131
concoctionem non semper incrassare quæ doceant. col.1. b.pag. 131
in concoctione quomodo ex siccis fiant humida, & ex crassis tenuia.col.1.d. 131
concoctio per se omnia incrassat.col.1.a. 131
in concoctione omni duo fiunt excrementorum genera. col.2.d. 132
concoctio omnis quòd duo pariat excrementa quomodo sit

ſit intelligendum.col.1.a. 226
non concoqui, & occidere an idem ſint.col.2.b. 213
concoquente natura,non poteſt ab eadem fieri expulſio. col.1.a. 39
concoctio euacuationem præcedere debet. colum. 2. d. pagina 196
concoctio non præcedit omnem euacuationem à natura factam.col.2.e. 196
concoctioni non multum vacat in principio natura. col.1. a. pag. 248
concoctio medicari quomodo intelligendum. colum.2. b. pagina 137
concoctio cur expectanda in morbis.col.2.c. 132
concoctio nunquid expectanda in omni euacuatione. colum.1.a.b. 39
concoquendi ne ſint omnes humores ante purgationem. col 1.d. 133
concoctio humorum in pituitoſis,non autem bilioſis morbis expectanda.col.2.e. 137
concoctio ante purgationem ſpectanda ſolum in humoribus putreſcentibus.col.1.c. 133
concoctio ſemper expectanda in atra bile,& craſſiore putreſcente.col.1.c. 138
concoquitur humor non vt aptior reddatur ad purgationem, ſed vt natura expulſionem magis iuuet.col.2.d. pagina 241
concoctio non omnis quiete melius,quam motu perficitur. col.1.c. 145
concoctiones in animalibus per ſomnum melius, quam per vigiliam perficiuntur.col.1.c. 129
concoctio in ventriculo optimè perficitur per contactum pueri bene carnoſi.col.1.d.e. 129
concoctionem quæ iuuent.col.2.c. 131
concoctionem quæ iuuant, ea aut calidi innati ſubſtantiã augent,aut eiuſdem qualitates excedentes temperãt. col.2.a.b. 132
concoctioni opitulantur non ſolum calida, & humida, & emplaſtica, & leniter adſtringentia,ſed quoque ſomnus,inedia,acrimoniam retundentia.&c. colum.1.a. pagina 132
concoctio nonnunquam per frigida,& ſicca iuuatur. colum.2.a. 132
concoctio calidis,& humidis remedijs,expulſio extenuantibus,& incidentibus iuuatur.col.1.a. 125
concoctionem craſſorum humorum præcedere debent extenuantia.col.2.b. 131
conſeruatio an fiat per contraria,an per ſimilia. col. 2. b. pag. 97
conſtitutio corporis, & Habitus quomodo differant. colum.2.c. 42
conſueta an omnia facilius ferantur.col.1.d. 229
conſueta moleſtiam plerunque adferunt,inſueta placent. col.2.a. 229
conſueta in ſanis,ægris,conualeſcentibus quæ dimittenda, quæ retinenda.col.1.2. 231
non conſueta interdum meliora conſuetis. col.1.a. 231
ad non conſueta facienda mutatio, vt nobis familiaria euadant.col.2.d. 231
conſuetudo temperamentum oſtendit, & nouam naturam facit.col.2.d. 105
conſuetudinis mentionem cur fecerit Hipp. ad inueniendum nutrienti modum, non autem ad indagandum cibi quantitatem.col.2.d e. 105
conſuetudinis quanta vis ſit.col.1.a. 106
conſuetudinis vis in quibus ſit euidentiſſima. colum.1.d. pagina 230
conſuetudo in cibi quantitate plus poteſt quam in qualitate eiuſdem,maxime vero in modo,& tempore cibandi.col.2.b.c. 229
conſuetudo in ijs, quæ extrinſecus iuuant, aut nocent, non tantam vim habet, quantam in ijs, quæ aſſumuntur.columna 2. c. pagina 229
conſuetudini quantum per ſanitatem, & per morbum ſit concedendum.col.1.c. 106
conſuetudo in quibus morbis ſeruanda,aut immutanda. col.1.d. 106
conſuetudo quomodo mutanda. ibid.
conſumata,& diſtillata an febribus conueniant. col.2.d. pagina 101
contraria ſunt, quæ plurimum inter ſe diſtant. col.2.c pagina 180
contraria æqualia inter ſe agunt ad temperiem:inæqualia ad victoriam comparandam col.1.b. 181
contrariorum contraria ſunt remedia.col.2.d. 179
contrariorum contraria ſunt remedia non tam actu,quã vi,& facultate.col.1.c. 181
contrarium indicat contrarium in his quæ mutatione egent.col.2.c. 29
conualeſcentes qui melius aut deterius habeant quomodo ex appetentia coniiciendum.col.2.c.d. 204
conualeſcentes quib.impedimentis non recreentur.col.1.e. 162. quomodo impedimenta illa ſint auferenda.col.2. 163. col.1. 164
conualeſcentibus conſueta, an vero inſueta magis conueniant.col.1.d. 231
conuulſio, & motus voluntarius quomodo differant. colum.1.d. 194
conuulſionis definitio ab Auicenna poſita conuellitur. colum.2.c. 191
conuulſio non eſt morbus. ibid.
conuulſionis definitio à Galeno tradita reprehenditur. d. ibidem.
conuulſionis perfecta definitio.col.1.a. 192
conuulſio quomodo fiat. col.1.c. 194
conuulſio cur tenſio potius fiat ad originem, quam ad finem nerui.col.1.d. 194
conuulſionis differentiæ vndeſint ſumendæ. ibid.
conuulſionis cauſæ.col.1.d. 192
conuulſiones ab inflammationibus fiunt, à ſcirrhis vero, ſiccitatibus, & frigiditatibus minime.col.2.b. 273
conuulſionis cauſæ aliter proponuntur,atque à Galeno factum.col.2.c. 276
conuulſio non fit ab inanitione. col.2.b.192.&col.2.c. 276
non à ſiccitate col.2.c. 192
conuulſio non à ſolis inanitione & repletione.col.1.a. 193. *& col.2.c.* 276
conuulſio quomodo à frigore fiat col.2.b. 193. *quomodo à Vulneribus. ibid.*
conuulſio an fiat à melancholico humore col.2.b. 193. *an efficiatur ab aqua frigida. ibid.c.*
conuulſio num facilius ab humectantibus, an vero ſiccantibus excitetur.col.2.c.d. 194
conuulſio ſubita,aut tarda vnde. col.1.e. 194
conuulſiones in ſomno,& à ſomno quales.col.1.b.c.d.281. vtra ſint deteriores,& quare. ibid.
conuulſionis præludium quandoque eſt reſpiratio interrupta. col.1.b. 282
conuulſio in febribus acutis non ſolum mala ſed etiam mortalis,ac cur,peculiaris Argenterij ratio. columna 1.d. 281
conuulſio cur melior ante febrem quam poſt. columna. 2.d. 194
conuulſio à qua febre ſoluatur, & quomodo. col.1.b.195.
conuulſio cur à ſuperueniente febre ſanetur.col.2.d. 276
cor non refrigeratur,aut afficitur in ſomno contra Ariſt. col.1. 93
cor quoties graniter læditur,toties mors ſequitur. columna 2.e. 219
cordis morſus vide Cardiogmos.
corpus Galeno quid ſignificet.col.2.a. 123
corporis nomine,(cum pro habitu accipitur) quæ intelligantur,col.1.b. 27

corpus

corpus in tres ventres diuiditur.col.1.c. 209
corpus noſtrum conſtituitur ex ſubſtantia triplici, aerea, humida, ſolida. col.1.c. 48
corpora quæ creſcunt, quomodo habeant plurimum calidi innati.col.2.b.p.86.abundant quoque influente.colum.1.a. 87
corpus vt in eodem ſtatu permaneat, creſcat, aut decreſcat, quæ cauſa faciat.col.1.d.e. 198
corporis in eodem ſtatu perſeuerantia, aut tabeſcentia ſecundum aut præter rationem quid denotet. col.1.2. pagina 199
corpus & vires an per nutrimentum augeri poſſint. colum.1.c. 56
corpora & vires quomodo augeantur, minuantur, aut in eodem ſtatu permaneant.col.1.d. 56
corpora quænam raro fiant craſſiora. colum. 2. d. e. pagina 198
corpora facilius potu, quam cibo nutriuntur. col.2. c. pagina 166
corpora noſtra quomodo ſint fragilia.col.2.a. 11
corpora noſtra in dies reddumtur ſicciora.col.1.a. 14
corpora noſtra cur fiant rugoſa.col.1.d. 14
corpus ætatis curſu ſemper ſiccatur.col.1.c. 98
corpora quomodo gracilia fiunt.col.2.b.c. 245
corpora quare parum carnis habeant. ibid.
corpus magnum quod.col.1.d. 236
corpora humana cur ad anteriora, non ad poſteriora cruentur.col.2.c. 236
corpus quomodo fluidum efficiatur.col.2.b. 164
corpora molliora facilè ſuſtinent repentinas mutationes, non autem duriora, aut ſeniora.col.1.c. 106
corpora impura num lædantur, ſi copioſius nutriantur. colum.1.a. 166
corpora impura ſunt aut cacochyma, aut plethorica quorundam opinione.col.1.c. 166
corpora plethorica non ſunt impura.col.1 c. 166
corpus impurum quanto magis nutritur, tanto magis læditur, & tamen,
corpora, quæ corruptione laborant, plurimo alimento egent.col.2.a. 166
corpora extenuata quomodo reficienda. col.1.a. & ſeqq. pagina 162
corpora quæ longo tempore extenuata ſunt, cur lentè; quæ verò breui, quare citò reficere oporteat. colum. 1. b. pagina 163
corpora, quæ poſt morbum refici non poſſunt. colum.1.e. pagina 163
corpora quæ non corroborantur à morbo, quia pluri alimento vtuntur, an tantũ huius detractione indigeant. col.2.c.& ſeq. 163
corruptio fit non cadendo, ſed aſcendendo. colum.1. b. pagina 43
corruptio, & putredo ſubſtantiæ, non qualitatum vitia ſunt.col.1.c. 135
craſſum quot modis dicatur.col.1.b. 220
craſſities noſtri corporis vnde.col.1.b. 220
craſſities quæ damnum adferat, quæ vtilis ſit. c. & ſeq. ibidem.
craſſitudo partium ad vmbilicum pertinentium bona vt ſignum, & vt cauſa.col.1.e. 209
craſſum eſt, quod difficile penetrat, aut penetratur. colum.1.e. 49
craſſum vel numero, vel magnitudine dicitur; illud ſeparatione partium, hoc diuiſione ſubſtantiæ ſuæ fit tenue.col.2.c. 164
craſſum ſiue ſpiſſum aliquid quatuor modis fieri poteſt. col.1.a. 165
craſſum terreum aquæ, & aeris admiſtione tenue efficitur.col.1.b 165
craſſum per aſſationem redditur tenue per refrigerãtia, & humectantia. c. ibid.
craſſum ex frigore, calefacientibus tenue efficitur.ibid.
craſſa quomodo fiant tenuia in concoctione.col.1.d. 131
craſſi humores vt concoquantur, extenuantia debent adhiberi.col.2.b. 131
craſſities ſputi nimia prohibet expulſionem, vt etiam tenuitas.col.1.b. 125
craſſa, viſcida, acerba, auſtera, quæ craſſa, fugienda per ſe in febribus ſunt.col.1.d. 101
creſcere quid ſignificet apud.Hip.col.1.a. 87
creſcere quando dicatur morbus. col.1. e.65. quando infans.col.2.a. ibid.
creſcunt plurimum, qui humida, & calida ſubſtantia conſtant.col.2.a. 85
criſeos variæ ſignificationes.col.2.d. 110
criſis quid.col.2.c.110.& col.1.d. 183
criſis non eſt ſubita mutatio in morbis. ibid.
criſis non eſt perturbatio.col.2.b. 183
criſis non eſt mutatio confertim facta. ibid.
criſis eſt mutatio, quæ fit in morbis à natura. d. ibid.
criſis generaliter ſumpta eſt ſolutio morbi à natura facta cum excretione.col.1.b 184
criſeos diuiſio.col.1.b. 111
criſis perfecta, col.1.c. ead.
criſis fida.col.1.d. ead.
criſis mala.col.2.a. ead.
criſis bona quibus notis deprehendatur. col.1. a. & ſeqq. 111. *& ſeq.*
criſis difficilis quæ, col.1.d 262
criſes bonæ tam diebus paribus, quam imparibus poſſunt euenire.col.1.e. 185
criſes bonæ ſiunt etiam in quarta, & diebus paribus. col. 1.c. pag. 266
criſis in quibus morbis ſpectanda.col.1.a. 184
criſi quinam indicentur morbi.col.2.b. 112
criſes tantum in morbis acutiſſimis fieri ſolent. col.2. b. pagina 169
criſes fiunt tam in morbis, qui abſque acceſſionib. ſunt, quam in iis, qui eas habent.col.1.d. 266
criſis nulla fit in morbi declinatione. col.1.d. 112
criſis perfecta non niſi in ſtatu morbi; bona tamen in augmento eſſe poteſt.col.1. d.e. 112
criſis per ſudores in febribus quæ bona, quæ non bona.colum.1.d.e. 265
criſes per pectoralem, aluinam, vrinariam excretionem quæ bonæ, vel malæ col.1. & 2. 272
cruda cur non medicanda.col.1.c. 133
crudæ paſſiones non cedum purgantibus medicamentis. col.1.b. 23
ob cruditatem recentem poſſitne aliquis in vlceroſam laſſitudinem incidere.col.2.b. 157
curare Medicis quid.col.1.c.d. 180
curationis nomen in Aphoriſmo ſexto libri primi ſumitur generaliter pro omni tractatione ægrotantis. colum.1.e. 61
curatio morbis iam factis debetur, vt præſeruatio cauſis, & morbis in fieri. col.1.d. 180
curatio debetur etiam cauſis conſtituentibus, ſiue formalibus, vt præſeruatio efficientibus.col.2.a. 180
curatio exactiſſima remedijs extremis, & victu extremo, & leuioribus quoque ſumma diligentia adhibitis conſtat.col.2.b. 61
curatio fit per contraria, quæ ſunt æqualia in gradu. colum.1.b. 181
curationis morborum modus in 22. tempus verò in 23. ſecundæ ſectionis Aphoriſmo exponitur. colum.1. b. pagina 182
curtius laudatur.col.1.b. 121
curtij reprehenſio ordinem affirmantis in Aphoriſmis obſeruari.col.2.b. 6
curtius notatur de ſcopo Aphoriſmi ſecundi in primo libro.col.1.b. 21

curtij sententia de prandio, & cœna examinatur. colum. 1. d. 96
curtius non rectè ostendit quid sit reuulsio. col. 1. d. p. 115. neque rectè docet quid reuellendum. colum. 2. b. c. pagina 116
curtij sententia in reliquis ad reuulsionem spectantib. refellitur. col. 1. a. 118
curtius derivationem rectè non definit. col. 2. c. 121

D

Decrepitos alendi modus. col. 2. b. 103
Decrepiti cur frequenter reficiendi. col. 2. c. 84
Decrepiti distinguuntur à senibus. col. 2. e. & seq. 82
Deiectiones non multitudine. &c. Aphor. 23. primæ sect. cuius scopum non sunt assecuti interpretes alij. col. 2. b. 139. *Galeni interpretatio probatur. d.* ibid.
Deiectiones nigræ quomodo fiant. col. 2. d. 255
Deiectiones nigræ quare malæ, & an omnes malæ. e. & sequen. ibid.
Deiectiones nigræ quædam malæ vt signa, bonæ vt causæ; quædam vtroq; modo pessimæ. col. 1. a. 256
Deiectiones sponte venientes quæ. d. ibid.
Deiectiones variorum colorum, quæ sponte fiunt, cur omnes malæ. col. 2. b. ibid.
Deiectiones, quæ sordidatem soluunt, quales esse debeãt. col. 2. c. 261
Delirium tum in malè imaginando, tum in malè ratiocinando. col. 1. c. 151
Delirium est depravatus motus imaginatricis, aut cogitatricis facultatis. ibid.
Delirium solum morbosum affectum imaginatricis, aut rationatricis facultatis continet. d. ibid.
delirij differentiæ, & species. ibid. aliæ differentiæ. col. 2. c. ibidem.
Delirij quæ causæ efficientes Gal. col. 2. c. 152
Delirij causæ efficientes sunt imbecillitas facultatis; calor natiuus ac spiritus vitiatus. e. ibid.
Delirium nascitur in cerebro contra Methodicos, & Aristot. col. 2. a. 153
Delirium an sit affectus deterior febre, aut inflammatione. col. 1. c. 154
Delirio laborantes per morbos pauci euadunt. col. 1. d. pagina 154
Densitas corporis non facit vehementiores febres contra Montanum. col. 1. a. 88
Derivatio quid secundum Curtium, & eius reprehensio. col. 2. c. 121
Derivatio à Reuulsione differt, & quomodo. colum. 2. d. pagina 121
Derivatio convenit humori leniter fluenti. colum. 1. d. e. pagina 122
Diabetica passio. col. 2. c. 284
Diatritarij qui. col. 1. b. 58
damnantur. ibid.
Dies criticus quid. col. 1. b. 183
Dies decretorius est, in quo fit crisis. d. ibid.
Dierum criticorum tot sunt differentiæ quot crisium. colum. 1. d. 183
Dies decretorius is est, in quo mutationes fiunt in morbis à natura per excretionem. col. 1. d. 184
Dies intercidens. col. 1. d. 184
Dies index. col. 1. d. 184
Dies decretorius etiam index dicitur, & index decretorius. col. 2. e. 184
Dies quotus sit decretorius, aut index, aut intercidens, aut mediæ naturæ. col. 2. a. b. 184
Dies decretorij quot sint. col. 2. b. c. 184
Dies primus, & secundus aut decretorij. colum. 2. d. pagina 184
Dierum criticorum qui sint digniores, Galeni sententia, & eius reprehensio. colum. 1. b. 185
Dies indicatorij certi nulli sunt. col. 2. d. 266
Dies pares an impares finire febres debeant. colum. 1. pagina 278
Dispositio morbosa non est morbus, sed materia morbi. col. 2. b. 202
de Diuceticis, atque Diaphoreticis idem est iudicium. colum. 1. a. 37
Doloris nomen & causam doloris, & affectionem, quæ ex causa næscitur, significat. col. 2. d. 159
Dolor non est actio læsa, & deprauata. ibid.
Dolor est molestia, quæ oritur in sensatione, aut animi fim ctionibus ex his, quæ continuum soluunt. colum. 1. b. pagina 160
Dolor non est rei contrariæ sensus. col. 2. a. 161
Doloris species, & differentiæ vnde sumendæ. colum. 1. c. pag. 160
Doloris causæ. col. 2. c. 160
Dolor est sensus rei contrariæ, & à sola intemperie fieri potest. col. 1. b. 161
Dolorem quæcunque pariunt, ea continuum soluunt. colum. 1. c. 161
Dolor non à sola alteratione, sed etiam simul à solutione continui fit. col. 1. d. 161
Dolor vt percipiatur, tria necessaria sunt. colum. 2. d. pagina 161
Dolores, aut Tumores cur post longas febres nascantur. col. 1. d. 271
Dolores duo an simul fieri possint in eadem particula. col. 1. c. 223
Dolor curatur dolore. col. 2. c. 181
Dolor quomodo obscuret dolorem. col. 2 b. c. 223
Dolor non attrahit. col. 1. b. 264
Dolor non habet vim calefaciendi contra Cardanum. c. ibidem.
Dolores omnes supra septum an vomitu sint curandi. col. 1. c. 254
Dolores qui præcedunt morbos, quomodo præsagiunt absessus. col. 1. d. 264
Dracunculus digitum longus in renibus hominis inuentus. col. 2. 286
Dulcia an conueniant febribus. col. 2. b. 101
Dulcia facilè vertuntur in bilem. c. ibid.
Dysenteria quid. col. 1. e. 258
Dysenteriæ differentiæ vnde petendæ. col. 2. b. c. 260
Dysenteriæ quæ spem relinquat, quæ verò eam prorsus adimat. col. 2. a. 258. & col. 2. d. 260
Dysenteriæ scopi varij quomodo distinguendi. colum. 2. c. pag. 258
Dysenteria quo modo, & quibus remedijs sanetur ab Argent. col. 1. a. & seq. 259
Dysenteria hepatica morbus longus, & tamen à Gal. tenui victu tractatur. col. 1. c. 57

E

Elixatio quid. col. 1. d. 130
Elleborus albus quibus corporibus conueniat. colum. 2. e. 250
Elleborus albus quibus morbis congruat. colum. 1. c. pagina 251
Elleb ori albi dosis, ac præparandi ratio. d. e. ibid.
Elleborum qui sumpserunt, quis motus conuenit, & quo tempore. col. 2. d. 251
Elleborus cur assumptus a carnes sanas habentib. conuulsionem faciat. col. 1. c. 253
Emanuelis Philiberti Sabaudiæ Ducis heroica facinora. col. 1. b. c. 1
Empiricorum de iudicio sententia probata. colum. 2. b. pagina 18
Engorema vnde fiat in vrina. col. 2. c. 78

Epile-

Epilepsiæ varia nomina,& eorundem ratio.col.1.d.e.221
Epilepsiæ definitiones Galeni variæ.col.2.a.221.vera definitio.c. ibid.
Epilepsiæ differentiæ tres. ibid.
Epilepsiæ causæ. d. ibid.
Epilepsia cerebri est affectio.col.1.c. 222
Epilepsia & Apoplexia quomodo differant.e. ibid.
Epilepsia nonnulli afficiuntur ab humore ascendente à digito pedis,aut manus.col.2.e. 115
Epileptici omnes an inuentur mutatione ætatis.colum.2.b.pag. 222
Euacuationis tractatio quãti momẽti sit.col.1.d.25.quũ sit ardua,& controuersiarum plena.col.2.a. ibid.
de Euacuatione primũ,postea de Nutritione,atq; ad extremum iterum de euacuatione cur agat Hippocr. col.2.b. 20
Euacuationis nomen varium.col.2.c.25. quid significet Hippocrati.d. ibid.
Euacuatio in genere quid sit,ac quib.cõueniat.col.2.e.25
Euacuationis species.col.1.a. 26
Euacuationis species, & differentiæ vnde sumendæ.b. ibidem.
Euacuationis necessitas,& vsus.col.1.d. 26
Euacuatio leuis,& vtilis,non idem. col.2.c. 24
Euacuatio vtilis non omnis morbum minuit. colum.2.c. pagina 24
Euacuatio vtilis quid.col.2.d. 24
Euacuatio quæ facilis.col.1.d. 23
in Euacuatione primùm spectandi scopi eius. col.2.d. pagina 27
Euacuationis septem scopi.col.2.d.e.27. non esse plures probatur.col.1.a.b.c. 28
Euacuationum scopi omnes propositi per epilogum.col.1.e.& col.2.a. 28
ante Euacuationem quæ spectanda.col.2.c. 28
Euacuationem quæ indicent.col.1.e. 29
Euacuanda,quæ non possunt assimilari.col.2.a. 29
Euacuatio omnis aliquid boni educit.col.2.d. 29
Euacuatione vtendum non est vbi concoctio vitium emẽdare potest.col.2.b. 29
Euacuatio à sola plenitudine indicatur.col.2.c. 29
Euacuatio alia nulla supplet sanguinis missionis vires. col.1.b. 32
Euacuatio nulla per se fit,nisi propter plenitudinem. colum.2.d. 30
Euacuationi omni,quæ à natura fit,subest aliqua plenitudo: sic etiam in ea,quæ ab arte per se fit.colum.2.e. pagina 30
Euacuationem quid contraindicet.col.2.d. 32
Euacuationem sensibilem, aut insensibilem quæ postulent.col.2.c. 31
Euacuatio æqualis à quo indicetur.col.2.d. 31
Euacuationis species,& differentiæ à quibus indicantur. col.2.a. 31
Euacuationes diuersæ diuersas qualitates in humoribus, & diuersa præsidia postulant.col.1.b. 37
Euacuatio à parte quid sit.col.1.b. 123
Euacuatio simpliciter dicta quid.col.1.d. 123
Euacuatio à toto quid.col.2.a. 123
Euacuationem à parte quomodo euacuationem à toto præexigat.col.2.c. 123
Euacuationis quantitatem docet Hippoc.in aphor.3. primi lib.col.2.e.20.qualitatem in secundo quarti.col.1.c.240.non verò in secundo primi.col.1.b. 21
Euacuationis quantitatem non mensurari à viribus. colum.1.b. 46
Euacuationis iustam mensuram assequimur, quando naturalem statum per eam assecuti sumus. col.1.d.e. pag. 46
Euacuationis quantitas non indicatur à leui tolerantia. col.2.e. 139
Euacuandum est tamdiu, quamdiu humor in corpore vacuandus supereſt.col.1.a. 140
Euacuandi quantitatem præscribit Hippocr. ex humoris qui,euacuatur,qualitate.col.1.d. 140
Euacuationis quantitas ab humoris copia, & virib. eius qui debet euacuari,sumenda est.col.1.a. 45
Euacuationes immoderatæ plerunque malæ, extremæ semper periculosæ;& in quibus non conueniunt perniciosæ,& quare.col.2.d.e.46.& seq.
Euacuationes magnas qui facilius ferunt. colum.1.d. pagina 45
Euacuatio quando magna sit,vt magna fiat refrigeratio.col.1.a. 46
Euacuatio interdum cur ad animi deliquium vsque facienda.col.2.a. 141
Euacuatio quæ sit vsq; ad animi defectum,non facilè tolerari potest.col.2.b. 141
Euacuationis immodicæ damna.col.2.c. 141
Euacuantia omnia vires minuunt;purgantia id non solum præstant, sed etiam naturæ inimica sunt. colum.1.a. 113
Euacuationis modus quis dicendus sit.col.2.c. 113
Euacuationis modum non uires, sed affectus egens euacuatione præscribit.col.2.c.d. 232
Euacuatio plurima,& repentina mala,quemadmodum Repletio.col.2.c. 233
Euacuationis locus docetur in aphor.21. sect.primæ. colum.2.c.d. 113
in Euacuatione an potius sit spectandus naturæ motus, quam loci aptitudo,& humoris inclinatio.col.1.b.114
in Euacuationibus quandoq; non humoris,& naturæ motus, sed oppositum spectari debet.col.1.e. 114
Euacuare quando medicus debeat.col.1.d.e. 31
Euacuatio omnis an debeat humorum concoctionem expectare.col.1.a.b. 39
Euacuatio non conuenit omnibus morbis in principio. colum.2.c. 200
in Euacuationibus quas natura sponte facit, tales non debent esse humores, quales medicamenta euacuantia requirunt.col.2.b.c. 240
de Euacuatione conualescentium.col.1.c. 164
Excessus in euacuantibus maiores in replentibus maiores,in alterantibus vero maiora semper incommoda ab excessu,quàm defectu committuntur.col.1.d. 156
Excessus immoderatus per alium immoderatum tollitur.col.2.e. 180
Excretio quid significet.col.1.d. 173
Excretio celeris,& confertim facta differunt.col.2.b.173
illa sine hac esse potest.ibid.illa cur sequatur nutritionem celerem.a. ibid.
Excretiones à natura non semper fiunt secundum rationem,vt concoctiones.col.1.a. 197
Excretiones magis aut minus bonæ quando. colum.1.c. pagina 38
Excretiones per aluum,& vesicam cuius substantiæ,coloris,odoris,bonæ,malæ in febribus non intermittentib. col.1.2. 272
Excretionem bilis atræ cur non semper febris comitetur. col.2.c.p.257.vide Bilis atra.
Excrementa quæ,& quot ex quaque concoctione gignuntur.col.2.e. 26
Excrementorum necessitas vnde.col.1.b.p.27.eorundem euacuationis necessitas vnde, & quot modis fiat. pag. eadem.
Excrementorum duo genera num perpetuo comitentur omnem coctionem.col.2.c. 225
Excrementum vnicum fit in generatione carnis, dum vulnus,aut vlcus curatur.col.1.b. 226
in Excrementis quæ,& quot sint obseruanda,vt longitudinem breuitatemue morbi exinde eliciamus, col.1.& seq. 77

Excrementa alui quarum rerum indicia præbent.col.1. a.p.171. vide etiam Aluus.
Excrementa vnde colores mutent,& quid exinde præsagiri debeat.col.1.z. 170
Excrementa nigricantia ex flaua bile genita distinguenda ab atra bile col.z.b. 258
Excrementa bene reddi in omni ætate bonum est. col.z.e. pag. 235
Excrementa,quæ ex alimentorum concoctione resultãt, non sunt omnino euacuanda,ita vt nihil eorum in intestinis supersit.col.2.c. 140
Excrementorum quantitas, quæ ex alimentis gignuntur,mensuranda est ex quantitate,& qualitate ciborum,qui ingesti sunt.col.z.d. 140
Exercitatio vehemens minuit appetentiam in biliosis, contra fit in pituitosis.col.z.c. 83
Exercitationis quando est vsus.colum.1.b. 37
vide etiam Motus.
Exolutio quid.col.1.b. 214
Exolutio, Animi defectus, Syncope idem.e. *ibid.*
Exolutionis differentiæ.d. *ibid.*
Exolutionis causæ.e & seqq. *ibid.*
Exolutio à spirituum vitio est.col.z.e. 214
Experientia duplex.col.2.c. 17
Experientia quid. *ibid.*
Experientia eorum,quæ ab alijs experta, aliquando est periculosa.col.1.a. 18
Experientiæ eorum, quæ nunquam in vsum venerunt, duplex est periculum.col.1.d. 18
Expnitiones cuius substantiæ,coloris,odoris,bonæ,malæ in febribus non intermittentibus.col.1.2. 272
Extenuatio corporis quid.col.1.b. 162
Extenuationis causæ.col.z.b. 162
Extenuati quomodo reficiendi,vide Corpora extenuata.
Extenuans quid,ac vt differat a tenui,& tenuium partium.col.1.c. 49
Extenuandi vi prædita sunt non modo calida,sed etiam frigida.col.2.e. 164
Extenuatio humorum quomodo procurari debeat. colum.1. 165
Exteriora quæ Hippocr.in Aphor.primo,& qualia. colum.1.b.c.d. 20
Extractio quibus rebus conueniat.col.z.e. 25

E

FAcies in vigilantibus cur naturalem retineat colorem in dormientib.verò pallescat.col.1.a. 194
Facultas habet suam essentiam in temperamento.col.z. d. pag. 152
Facultates tres, Animalis, Vitalis, Naturalis, & quas anxiè seruare oporteat in morbis.col.1.d.& z.b.c. 69
Facultas vitalis maximè fouenda,& consideranda,deinde naturalis.col.z.a. 69
Facultas animalis irradiat in neruos, & organa sensus, & motus,vt sol in diaphanum.col.1.b. 217
Facultas animalis non indicat copiã alimenti.col.2.b. 52
nec vitalis. *ibid.*
Facultas naturalis sola nutritionem indicat.col.2.d. 52
Facultatum naturalium sola concoctrix alimentum indicat.col.1.a. 53
Facultas tamen naturalis in nutriendis ægris non tam respicitur,quàm vitalis. *ibid.*
Facultas vitalis sola contraindicat euacuationem. colum.z.d. 32
Facultatibus omnibus in sanis consulendum;non item in ægroto.col.2.b. 69
Facultatem quamq; esse validam quæ signa indicant. col.2.e. 69
Fames quid.col.1.d.e. 83
Fames quid significet.col.1.c. 171
Fames in aphor. decimosexto secundi, vbi labor prohibetur,est alimenti inopia.col.1.d. 171
Fames cibi desiderium.col.2.c. 155
Fames quomodo fiat.col.1.d.e. 43
ad Famem faciendam quot videantur requiri. colum.2.b. 43
Fames animalis,& naturalis differunt.col.1.e. 83
Famis præt nat.tria genera.col.1.e. 177
Fames Bulimia, siue ingens.col.2.a. 177
Fames Bulimia vnde nascatur.b. *ibid.*
Fame Bulimia laborantes quomodo curandi. ibidem. & sequen.
Fames canina quæ col.1.a. 177
Fames canina quas causas habeat.col.1.c. 178
Fames canina minimè fit à caliditate.col.2.a.178.minimè à uermibus stomachum rodentibus.b.ibid.neque à sola uentriculi frigiditate.c. *ibid.*
Fames canina gignitur à solo humore acido in tunicis uentriculi contento.col.z.d. 178
Fames pica, siue malatia quæ col z.a. 177
Fames pica quas causas habeat.col.1.b. 179
Febris est uitium,in quo calor præter modum est auctus. col.z b. 180
Febres quænam careant accessionibus.col.1.c. 266
Febris putris quomodo gignatur, & quare sanguinis missione egeat...
Febres ardentes omnes sunt putridæ.col.1.c. 142
Febres acutissimæ materiam vniformem habent. colum.1.d. 38
Febres è Bubonibus quales fiant. col.1.c. 275
Febris cur non semper comitetur atræ bilis excretionem. col.z.c. 257
Febres Tertiana, uide Tertiana.
Febris Quartana, uide Quartana.
Febris Malignæ, uide Malignæ.
Febris diuturnæ nota.col.2.a. 262
Febrium symptomata, uide Cardiogmos, Conuulsio, Dolor Præcordiorum, Ictterus, Palpitatio, Pauor, Respiratio, Ventriculi æstus, Vrina.
Febrium prognostica ex eorum quæ expuuntur, minguntur,deijciuntur, specie, colore, odore. colum.1.2. pagina 272
Febres continuæ non uacant periculo,intermittentes periculum abesse significant.col.1.e. 270
Febres non intermittentes quæ tertio die fortiores fiunt, quas intelligat Hippoc.& quare hæ sint periculosiores. col.2.a.b. 270
Febres intermittentes cur periculo careant. col.z.c.d.e. p.270.quando coniunctæ cum periculo.ibid.Galeni,& propria opinio.& seq. *ibid.*
Febres continuæ quæ difficiles.col.z.a. 240
Febres acutæ sintne periculosiores in senibus, an in iuuenibus.col.1.a. 88
Febres quasnam dixerit Hippoc.diebus imparibus iudicari solere.col.z. 278
Febres diuturnæ per abscessum iudicantur.col.1.a.p.271 uide Abscessus.
Febrium terminus ultimus non potest in certo dierum numero constitui.col.1.d.e. 266
Febris per se frigida postulat.col.z.b. 102
Febricitantium uictus qualitas.col.1.z. 101
Febris ardentissima cum dolore,& tensione totius corporis ostendit multum esse euacuandum. colum.z.e. pagina 45
Febris nulla putrida sanguinis missione sola curatur. colum.1.d. 142
Febris putridæ initio num medicamenta propinari debeant col.z.a. 135
in Febre pestilenti an uena secanda sit in cubito.col.1.d. pagina 121
Fernelij sent.de uita confutatur.col.1.b. 9

Ferne-

Fernelij opinio de indicante missionem sanguinis refellitur.col.1.a. 35
Fibræ obliquæ in retinendo transuersæ in expellendo rectæ in attrahendo laborant.col.1.d. 158
Fieri quæ dicantur.col.1.a. 180
Flatuosa, quomodo vlcerosam lassitudinem proriment. col.2.c. 157
Fluidum quomodo corpus efficiatur.col.2.b.164. & col.1.d. pag. 165
Fluxio ad quas partes fieri soleat in febrib.col.2.a. 263
Fluxio cur fiat ad partes motu agitatas. col.1.a. 264
Fluxionis in corpore causæ sunt pars mittẽs, & dolor partis recipientis.col.2.b. 117
Fluxionis interna ad Glandulas causæ humorum copia, & pranitas.col.2.d. 275
Fluxionibus, quæ extra corpus tendunt, Reuulsio, lãgue scentib. vero iisdem Derivatio debetur.col.1.d. 117
*Fluxio à Capite ad Pectus non reuellitur, vel impeditur remedijs ad crura adhibitis, sed augetur.col.1.a.*116
in Fluxione cum nascitur, quæ pars humorem mittat in aliam, reuulsione à parte maximè distante facienda est.col.2.d. 118
Formæ naturales certam subiecti requirunt magnitudinem.col.2.d. 10
Formæ potius appetunt materiam, quàm contrà. colum.1.c. 11
Formæ vniuocæ quædam, æquiuocæ aliæ.col.2.b. 11
Frictiones æqualiter, & insensibiliter partes externas tantum euacuant.col.1.d. 32
Frictiones quo morbi tempore adhibendæ.col.1.b. 37
Frigoris nomen tribuitur exiguo calori. col.1.c. 288
Frigus repentinum quæ mala adferat.col.2.d. 233
Frigus vim miscendi non habet.col.1.b. 219
Frigus vehemens quomodo dolorem pariat.colum.2.b. pagina 161
Frigus, & calor in partibus quid significent. colum.2.c. pagina 268
Frigoris & caloris subitæ mutationes in toto corpore cur morbi nuncient longitudinem. col.1.a.b.p.269. vnde fiant.col.2.a. ibid.
Frigus externarum partium cum calore internarum, & sitj vnde fiat, ac quid significet.col.1.a.b.c. 273
Frigidus morbus à causa frigida curatur.col.2.c. 181
Fuchsius suo se iugulat gladio loquens de ictero ante septimum. col... 279

G

Galeni sent.de scopo primi Aphorismi refellitur. colum.2.d. 7
Galeni sententia de diuisione primi Aphoris. refutatur. col.1.c. 8
Galeni sententia refellitur de vita.col.1.b. 9
Galeni de nomine artis sententia, & reprehensio. colum. 1.b. pag. 15
Galeni error de indicio.col.1.e. 18
Galeni duplex reprehensio de indicante euacuationem. col.2.a. 29
Gal.in diuisione plenitudinis lapsus est.col.1.b. 30
Gal.sent.de indicante, ac contraindicante sanguinis missionem.col.1.b.p.33. reprehenditur. ead.col. c. ead.p.
Gal.sent.de purgatione refellitur.col.2.d. 38
Galenus reprehenditur de signis humorum distinctiuis non rectè traditis.col.2.e. 39
Galenus quid intelligat per habitus nomen, & eiusdem reprehensio.col.2.d.e. 41
Galenus agricolarum habitum malè nominat optimum col.1.b. 42
Galeni opinio de quantitate euacuationis refellitur. col.1. a.b.45. & col.2.c.d. 232
Galenus in eadem re vituperatur, quod à principijs suis recedat.col.1.b. 46
Galenus à scopo 4.aphor.primæ sect.aberrat.colum.2.d. pagina 48
Gal.sent.de victu tenui, & tenuissimo eiusdemq; reprehensio.col.2.c. 49
Galeni sententia de morbo acuto recensetur, & oppugnatur.col.2.c. 54
Gal.sent.quis victus cuilibet acuto morbo conueniat, refutatur.col.2.c. 56
Galeni interpretatio, quæ docet ægros in tenui victu delinquere damnatur.col.1.a. 60
Galenus in explicatione Aphorismi septimi carpitur. colum.1.a. 62
Gal.sent.de verbo, extremos habet labores, reprehenditur.col.2.a.b. 63
Galeni de morborum temporibus opinio, & reprehensio. colum.2.b. 65
Galeni doctrina, qua noscere docet morbi tempora, improbatur.col.1.c. 66
Gal.sent.quare in morbi statu cibo tenuiore sit vtendum, & eiusdem vituperatio.col.2.c. 66
Gal.sent.de scopo Aphorismi noni primæ sect. reijcitur. colum.1.b. 68
Galeni interpretatio decimi aphorismi primæ refellitur. col.2.a. 70
Galenus non est sequendus in explicatione aphorismi duodecimi primæ sect.col.2.b. 74
Galenus quæstionem de calore pueri, ac iuuenis non bene soluit.col.1.b. 89
Gal.sent.de veris temperie latè confutatur. col.2.p.90. & col.1. 91
Galeni doctrina de causis somni reprehenditur. col.2.a. pagina 93
Galenus in assignando saccari temperamento aberrauit. col.2.c. 101
Galenus Hippocr.in Aphor.17.primi scopum non est assecutus.col.2.a.b. 102
Galenus absurda vsus est ratione inuestigandi modi, qui cibandis ægris obseruari debet.col.1.2. 104
Galenus auctoris institutum in aphor.18.primæ non rectè proposuit.col.2.b. 106
Gal.sent.de aphor.19. libri primi, & eiusdem reprehensio.col.1.c. 108
Galenus verbum, ante iudicationes, in aphor.eod. non rectè interpretatus est.col.1.a. 110
Galeni sententia de concoctione, & eius reprehensio. colum.1.d. 126
Gal.sent.de Euacuatione vsq; ad animi defectum, et quibus conueniat, & eiusdem reprehensio.col.1.b. 142
Galeni opinio, & argumenta de non purgando prorsus in acuti morbi initio.col.1.e. & seqq.143. soluuntur.col.1. a. & seqq. 144
Gal.sent.de duabus atræ bilis speciebus oppugnatur. colum.1.e. 257
Galenum non repugnasse purgationi in principio.col.2.p. 146. & col.1.2. 147
Galeni interpretatio de eo, quod est cum præmeditatione facere, & eius reprehensie.col.2.a. 148
Gal.sent.quando somnus in morbo noceat, & eiusdem reprehensio.col.1.b. 150
Galeni interpretatio de mutatione colorum in excrementis damnatur.col.1.c. 170
Galeno quid significet labor, quem prohibet Hipp.vbi fames est; & eiusdem reprehensio.col.1.d. 171
Galen.non rectè explicauit, quidnam sit, cibi plus præter naturam ingerere.col.1.a. 172
Gal.sent.cur in morbis acutis non sint omnino certæ prædictiones, conuellitur.col.1.c. 174
Galenus conuulsionem non rectè definiuit.col.2.d. 191
*Gal. causæ conuulsionis allatæ non recipiũtur.col.2.c.*276
Galenus quam lapidis in renibus causam attulit, non est perpetua.col.2. 288

Galenus varius in explicando die critico. colum. 1. a. pagina 183
Galenus nihil certi habet, quod de diebus decretorijs statuat. col. 1. a. 185
Galeni numerus, quem diebus decretorijs assignauit, reprehenditur. col. z. c. d. 184
Galenus notatur, quod rectè non censuerit de dierum criticorum dignitate. col. 1. b. 185
Galenus à Cardano defenditur. col. z. pag. z78. & col. z. pagina 282
Galenus veram causam, cur icterus in febribus ante septimam diem malus, non attigit. col. 1. z79
Galenus de rigore, quomodo post eum febres intermittentes finiantur, non satis solidè philosophatur. colu. 1. b. pagina z80
Galeni ratio refellitur, qua conuulsionem, quæ antecedit febrem meliorem putat. col. z. c. 194
Galenus errat, cum dicit morbum ipsum esse meliorem in statu, & cum melius à forti distinguit. colum. z. a. pagina z01
Galenus nihil habet, quod viuam rationem reddat cur in principio mouendum, in statu quiescendum. colum. z. c. z01
Galenus negando aeris constitutionem conferre ad curationem factæ in ea febris, omnem Medicinam euertit. col. 1. d. z08
Galenus circa exolutionis causas parum fœliciter versatur. col. z. c. z14
Galeni ternarius spirituum numerus euertitur. col. 1. a. pagina z15
Galenus Epilepsiæ, & Apoplexiæ differentiam non satis exactè nouit. col. 1. c. zzz
Galeni sententia quod in omni concoctione pullulent duo excrementorum genera non est vera. col. z. d. p zz5. qua ratione commodè explicari queat. colum. 1. a. pagina 226
Galeni ratio, & interpretatio de laboribus consuetis toleratu facilioribus absurda est, & prorsus reijcienda. col. 1. e. z28. Galeni aliquot obscura loca de Euacuatione declarantur. col. 1. c. & seqq. z4z
Galenus multa errata commisit de consuetis differens. col. z. a. b. z30
Galenus medicamenta dysentericis præscripsit confusè adeò, vt plus sæpè obsit, quàm prosit. columna z. c. pagina 258
Galeni opinio de sudore frigido refellitur. colum. z. b. pagina z67
Galeni sententia de febribus ex Bubonibus refellitur. colum. z. b. c. z75
Genus vnum si aliud genus indicat, species prioris generis indicabunt species posterioris. colum. z. c. pag. 31. & col. 1. d. 33
Genuum grauitas vnde. col. 1. d. z55
Germani & Galli frigido sunt, ac molli corporis hàbitu. col. 1. d. 45
Glandulæ ad quem vsum factæ à natura. col. z. a. z75
Glandulæ cur facilè fluxiones recipiant. col. z. b. p. z63. & col. z. d. 275
Gonorrhœa vera quid sit, falsò dicta vlcus penis est in lue venerea. ibid.
Graciles an obesi periculo mortis magis obnoxij. col. z. a. pag. zz0
Gracilitas quarum partium cui purgationi qua ratione magis contraindicet. col. z. e. z09
Grauedo quomodo gignatur. col. 1. c. 213
Grauedo in valdè senibus qua ratione concoctionem non recipiat. d. ibid.
Grauidæ quibus medicamentis purgandæ. colum. 1. c. pagina z38
Grauidæ qua necessitate purgandæ. columna z. a. pagina 238
Grauidæ an septimo mense sint purgandæ. b. c. ibid.
Grauidæ an tertio mense purgandæ Hippocr. contradictio. col. 1. a. z39
Grauidam non ferre motus vel animi, vel corporis; & non ferre purgantia diuersa est ratio. c. d. ibid.
Grauidæ sine noxa ferunt purgationem blandam, præsertim primis mensib. & quare. col. z. a. 239
Grauidas a quarto cur incipiat purgare Hippocrates. e. d. ibidem.
Gymnasticorum quot genera. col. 1. b. 42

H

Habitus variæ significationes. col. z. b. 41
Habitus propriè dictus. col. z. c. 41
Habitus bonus quis. col. 1. b. 42
Habitus structuram corporis significat. colum. 1. d. pagina 42
Habitus, ac corporis constitutio quomodo differant. colum. z. e. 42
Habitus nomen quid comprehendat, cum dicitur conuenire cum morbo. col. z. d. 206
Halituosa qualitas semper est benigna. col. z. c. 157
Hemitritæi sunt febres, quæ tertio die dicuntur ab Hippoc. fortiores fieri, & quare sunt magis periculosæ, quàm ceteræ. col. z. b. z70
Hepar vt nutriatur, duas alimenti concoctiones postulat. col. 1. a. 27
Hepar habentes magnum copiosiore egent alimento. colum. 1. b. 176
Hiera exhibita, humores, qui in tunicis ventriculi sunt imbibiti dissoluit, & excutit. col. z. b. 179
Hippocratis genus, patria, annus natiuitatis, præceptores, amici, discipuli. col. 1. a. b. c. 2
Hippoc. quos habuerit filios. ibid.
Hippocr. scripta. col. 1. d. 2
Hippocratis constantia, fides in patriam, continentia. colum. z. b. c. 2
Hippocratem suæ doctrinæ ducem sequuntur omnes sectæ. col. z. d. 2
Hippocr. reuera nullius sectæ fuit. e. ibid.
Hippocr. erat pius. col. 1. a. 3
Hippocr. quando & vbi vita functus, & sepultus fuit. a. b. ibid.
Horror, Rigor, Pandiculatio, Inæqualitas, Vlcerosus sensus per magis, & minus differunt. colum. 1. a. 158
vide Rigor.
Humidum dicitur, vel actu, aut potentia; vel natiuo, aut excrementoso humore. col. z. e. 100. qualis victus humidus febricitantib. conueniat. col. 1. a. 101
Humorum vtilium in corporo tria genera. col. z. b. 13
Humoris cuius defectu mors contingat. ibid.
Humorum omnium massa cur sanguis appelletur. col. z. e. pag. 21
Humorum massa non solum in venis, sed etiam arterijs continetur. col. 1. a. 22
Humorum quæ naturalis constitutio. col. 1. b. 22
Humores non viuunt. col. z. d. z10
Humor, & calor augentur in nobis. col. z. e. 13
Humor qui additur, cur non sit omnino similis ei, qui dissoluitur in corporibus viuentium. col. z. b. 14
Humor quis in quaq; ætate dominetur. col. 1. c. 82
Humores quales in quoq; anni tempore gignantur. col. 1. b. pag. 243
Humore vno exuperante, contrarium minui necesse est. col. z. a. 21
Humorem nullum præter sanguinem concoqui posse quibus argumentis probetur. col. z. c. p. 127. dissoluuntur ista argumenta. col. 1. a. 128
Humor nullus simplex in sanguinem mutari potest. colum. 1. a. 138

Humorum ſingulorum criſis, color, ac conſiſtentia. col. 2. d. e. pag. 21
Humorum naturales colores qui, aut non naturales. col. 2. a. pag. 256
Humores ſinguli quibus notis cognoſcendi. col. 2. d. e. 39
Humorum ſigna à calore influente. col. 2. e. 40
Humores peccantes, aut peccant quantitate, qualitate, putredine, aut corruptione. col. 2. a. 133
Humorum quantitatis diminutionem quæ ſequatur. col. 1. c. pag. 22
Humorum exuperantiam quæ ſequantur. ibid.
Humor, & calor quomodo dolorem progenerent. col. 2. b. pagina 161
Humores quando qualitate peccare dicantur. col. 1. d. 22
Humorum qualitas vitiata quos morbos pariat. ibid.
Humor calidus, acris, & putris diutius ſi contineatur in venis, quæ ſequantur incommoda. col. 1. e. 145
Humor acris & mordax vim exulcerandi habet. col. 1. e. pagina 157
Humores craſſi, tenues, vide Craſſum, Tenue.
Humor Melancholicus, vide verbum Melancholicus.
Humor ſi qualitate peccet quid agendum. col. 2. c. d. 22
Humores ſi peccent effuſi, ruptis, apertis, aut eroſis vaſis, quid agendum. col. 2. b. 22
Humores qualitate peccantes purgationes requirunt. colum. 2. b. 21
Humores qui purgentur, aut euacuentur. ibid.
Humoris euacuandi quot differentiæ. col. 2. b. c. 114
Humoris vitia non neceſſario vacuatione corriguntur, ſed alteratione etiam emendari poſſunt. col. 1. e. 164
Humores noxij non ſemper euacuandi. col. 2. a. 36
Humores an ſimiles ſint, quos Natura, & Medicus euacuare debet, & quando id fiat; & quando non. col. 2. b. pagina 36
Humor euacuandus qualis eſſe debeat. col. 1. e. 38
Humor qualis à Medico purgari debeat. col. 2. d. 38
Humores acres, qui ſcabiem faciant, victu refrigerante corriguntur. col. 1. c. 31
Humores corrupti curantur per affluxum boni nutrimenti. col. 1. b. 104
Humor turgens aptus eſt ad euacuationem. col. 1. b. 238
Humores qui turgere dicantur, aliorum opinio, col. 2. a. 138. *Galeni variis è locis. ibid. per tot.*
Humores turgere dicendi, vel qui ſunt in motu, vel qui ad motum ſint habiles. col. 1. b. 139. *vide Turgere.*
Humores quanto tenuiores fuerint, tanto facilius euacuantur, niſi per ſputum. col. 1. b. 125
Humor peccans quando per inferiora, aut per vomitum educendus. col. 1. a. 24
de Humoribus quibuſnam intelligendum, quando dicitur, quo natura vergit. col. 2. a. 114
Humorum, qui mouentur, differentiæ vnde capiantur. col. 2. d. e. 114. *quomodo mutent præſidia. col. 1. b.* 115
Humorum tres cum ſint differentiæ, qui affectum faciunt, aut facere poſſint, ſoli fluenti humori debetur reuulſio propriè dicta. col. 2. e. 116
Humoribus à capite ad pectus fluentibus, remedia cruribus adhibita nequaquam reuellunt, ſed potius fluxionem allicium ad locum affectum. col. 1. a. ead.
Humoris euacuandi quantitatem indicantia, euacuationem indicant per accidens, & quæ ſint illa. col. 2. d. 45
ex Humoris, qui vacuatur, qualitate præſcribit Hipp. euacuandi quantitatem. col. 1. d. 140
Humida temperies ſolum humida requirit. col. 1. b. 99
Humida temperies omnium optima. c. ibid.
Humiditas excrementitia ſequitur cruditatem, vel caloris imbecillitatem in ſenectute. col. 2. d. 82
Humectantia quare febricitantibus dentur, cum febris non ſit morbus ſiccus per ſe, ſed calidus. col. 1. a. 102
Hydrops an omnis à frigiditate. col. 2. e. & ſeqq. 248
Hydrops omnis non ſit à frigiditate hepatis. col. 1. b. 250
Hydrops è vitio vteri, abſque vlla hepatis, & aliorum viſcerum offenſione, qui viginti annos durarat in vetula. col. 1. d. 249
Hydrops aſcites, vide Aſcites.
Hydrops tympanites, vide Tympanites.
Hydropici qui, & quare vrinas mingant aquoſas. col. 1. a pagina 285
Hyemis temperamentum. col. 2. b. 90
Hyemis in tres partes ſit diuiſio, æſtatis in duas. ibid.
Hyems & Ver replent corpus natiuo calido, ſed diuerſa ratione. col. 1. b. 92
Hyeme, & Vere cur ſomni longiſſimi. col. 2. c. 94
Hyeme optimus, & plurimus ſanguis gignitur, & tamen tunc pituita exuperat. col. 2. c. d. 95
Hypochondriorum durities in febribus acutis vnde fiat. col. 2. d. e. 280
Hypochondriorum inflatio quas habeat cauſas, & ſolutionis modos. col. 1. 285
Hypoſtaſis in vrina originem habet à pituita. colum. 2. c. pagina 78

I

Icterus cur in febribus ante ſeptimum malus variorum ſententiæ col. 2. e. 278. *& col. 1. a. & ſeqq.* 279. *propria opinio. col.* 279
Icteri flaui, nigri, miſti cauſa ex Cardani diſtinctione. col. 2. d. e. 278. *refutatur. col.* 279
Icterus ab exſiccatione meatus colidochi viſus in Cardinale de Gaddis. col. 279
Icterus qui ante ſeptimum malus ab Hippocrates. dicitur, is eſt qui confertim fit, natura expellente, ac transferente materiam ad cutem. col. 2. 280
Icterus flauus quibus diebus bene appareat. col 2. 280
Icterus malus in febribus acutis poſt ſeptimum fieri etiã poteſt à ſcirrho, & obſtructione vaſorum, non à ſola phlegmone. col. 2. 280
Icterus ne integrè fiat etiam in diebus criticis quæ impediant. col. 2. 280
Ieiunium qui facilè ferant. col. 1. b. 83
Imaginatio deprauata quæ. col. 1. b. 151
Imaginatio debilis. ibid.
Imaginatio triſtis, aut voluptuoſa. ibid.
Imbecillitas non niſi ab intemperatura naſcitur. col. 2. e. pagina 215
Inæqualitas, Pandiculatio, Vlceroſus ſenſus, Horror, Rigor per magis, & minus differunt. col. 1. a. 158
Indicatio, Coindicatio, Contraindicatio, Correpugnantia quomodo differant. col. 2. d. 28
Indicationes, & Contraindicationes vnde ſumantur. col. 2. e. pag. 28
Indicantia quæ. col. 1. b. 29
Indicantia, & Contraindicantia quomodo differant. col. 1. a. pag. 46
Indicatio à viribus ægri omnes alias tollit. col. 2. a. 211
Indicatorũ differentiæ quomodo reperiantur. col. 1. e. 103
Indicante vno genere aliud genus, ſpecies prioris generis indicabunt ſpecies poſterioris. col. 2. c. 31. *& col. 1. d.* 33
Indicatio fit vnius ab vno. col. 1. e. 29
contrarij à contrario. col. 2. c. 29
præſentium à præſentibus. col. 1. a. 30
futurorum à futuris. ibid.
præteritorum à præteritis. ibid.
Inedia tam internas, quam externas partes æqualiter, & inſenſibiliter vacuat. col. 1. c. 32
Inedia calorem, & ſiccitatem parit. col. 2. e. 39
Inedia, & cibi parſimonia quando iuuent concoctionem. col. 1. c. 132
Inedia non eſt extremum remedium. col. 2. b. 61
Inedia quando adhibenda. col. 1. a. 37
Inediam quam variè præſcribat Galenus. col. 1. e. 57
Inflammatio cerebri deterior eſt delirio. col. 1. e. 154

Inflam-

Inflammationes viſcerum non pariunt bubones. col. 1. e. pagina 275
in Inflammationibus magnis nunquid ſemper ſanguis mittendus vſque ad animi defectum. col. 2. d. 142. an ad coloris vſque mutationem. ibid.
Inflammationes internas ſanguinis miſſione ac purgatione quomodo inſerint Hipp. & Gal. curari. col. 2. per tot. & ſeq. 146
Innatum quatuor modis dicitur. col. 1. b. 86
Innouare dicuntur non quæ conſeruant, ſed quæ mutant. col. 1. e. 113
Intemperies quæcumque inſignis actionem perdit. col. 8. pagina 178
Interitus cauſæ. col. 2. b. 10
Interuallum à conualeſcentia differt. col. 2. c. 72
Inteſtinorum caro ab eorum tunica exeſa, vt verè prognoſticemur, diligenter diſtinguenda. col. 1. a. 261
Iudicium. vide Criſis.
Iudicium duplex. col. 2. a. 18
Iudicium quomodo in aphoriſmo primo ſumendum. col. 2. a. b 18
Iudicium pro adiudicatione ſumi poteſt. b. ibid.
Iudicatio quid ſignificet Galeno, & eiuſdem reprehenſio. a. 110. Montanus quoque id non intellexit. ibid. b.
Iudicationis primæ nomine quid intelligatur. col. 1. 274
non Iudicatum duobus modis ſumitur. col. 2. a. b. 113
Iuſcula ægrotis pro victu tenui exhibenda. col. 2. b. 58
Iuuenis, ac puer, vter calidior. col. 1. 88
Iuuenes quibus rationibus videantur calidiores pueris. col. 1. d. e. ibid. & ſeq.
Iuuenes quomodo calidiores Argenterio. col. 1. e. 89
Iuuenes cur non ferant ieiunium facilius, quam ſenes. col. 2. d. e. 84
Iuuenes ne an ſenes frequentius in morbos incidant. colum. e. 212
Iuuenes in quibus morbis periclitentur. col. 2. 207
Iuuenibus quomodo aluus ſiccefcat, aut humida fiat, dum ſeneſcunt. col. 1. 2. 175. 176

L

Labor omnes tum animi, tum corporis actiones denotat. col. 1. b. 228
Labor quid ſignificet cum dicitur à ſomno fieri. col. 1. c. 1
Laborare corpus quid ſignificet. col. 2. b. 226
Laborandum non eſt, vbi eſt fames, ſeu alimenti inopia. col. 1. c. 171
Labor quid Galeno ſignificet in hoc aphor. 16. ſecundæ ſect. & eius reprehenſio. col. 1. d. 171
Labor pituitam expellit, bilem gignit. col. 1. a. 286
Labores conſueti cur facilius ab imbecillibus exantlentur, quam noui à robuſtioribus vera cauſa. col. 2. b. pagina 221
Labores morborum per ſe nutritionem non impediunt. col. 2. e. 63
Labri peruerſio in febre continua, debili exiſtente corpore, mortem propinquam ſignificat. col. 2. a. 273
Lacte aſinæ ventrem in Cauſone aperiendum iubet Hipocr. col. 2. c. 146
Lachrymæ voluntariæ, aut non voluntariæ, quomodo fiant. col. 2. a. 274
Lachrymæ inuoluntariæ in quibus morbis periculum ſignificent. b. ibid.
Lapis in renibus aut veſica, vide Calculus.
Laſſitudo eſt affectus, qui exercitationes ſanorum, aut latentes morbi cauſas ſequitur, qui ſymptomati reſpõdet. col. 2. c. 156
Laſſitudo quid. col. 2. a. 156
Laſſitudo an ſit ſymptoma. col. 1. b. 159
Laſſitudo iis, qui in neutro ſtatu ſunt, accidit. col. 2. b. 156
Laſſitudo quomodo futuros morbos prænũciet. col. 1. c. 159
Laſſitudinis differentiæ: alia Motoria, Spontanea alia. col. 2. c. 156
Laſſitudinis ſpecies ſunt, vlceroſa, tenſiua, & phlegmonoſa. ibid.
Laſſitudinis cuiuſque generis cauſæ. col. 1. a. 157
Laſſitudinis Vlceroſæ cauſæ: materiales, efficientes, locus, proprietas. ibid. & ſeq.
Laſſitudo Vlceroſa poteſt fieri citra cruditatem in corporibus boni ſucci. col. 2. b. c. 157
Laſſitudinis Tenſiuæ Motoriæ cauſa efficiens, & locus. col. 1. b. 158
Laſſitudinis Tenſiuæ Spontaneæ cauſa eſt humor ſuperfluus, aut vapor, locus, venæ. ibid. e
Laſſitudinis tenſiuæ ſigna. col. a. 158
Laſſitudinis Phlegmonoſæ cauſæ. col. 2. c. 158
Laſſitudinis oſſeæ cauſæ. c. d. ibid.
Laſſitudo Spontanea poſſit ne eſſe ſignum futuri morbi. col. 1. a. b. 159
Laſſitudo omnis ſpontanea vel à mala qualitate, vel à nimia quantitate, vel ab vtraque fieri ſolet. d. ibid.
Laſſitudo motoria cur morbi non ſit prænuncia. e. ibid.
Laſſitudines quæ conualeſcentibus accidunt quid præmonſtrent. col. 2. c. 263
de Laſſitudinibus quæ antecedunt in partibus morbos, an ibi præſagiant abſceſſus. col. 1. d. 264
Laſſitudo in febribus quibus accidat. col. 1. e. 268
Laſſitudo quibus contingit in febribus, corripiuntur abſceſſibus in artibus, & circa maxillas. col. 2. b. 263
Lentor circa dentes in febribus quid notet. col. 2. c. 277
Lentor ille quas habeat cauſas. d. ibid.
Lien recipit humorem melancholicũ poſt concoctionem. col. 1. e. 135
Lien non nutritur humore melancholico. col. 1. e. 256
in Lienteria quis locus affectus. col. 1. e. 250
Lienteriæ quæ cauſæ. col. 2. d. 250
Lienteriæ quo tempore potiſſimum fiant. col. 2. b. 250
Lienteria à quibus remediis tollatur. col. 2. e. 250
Limones tantam vim incidendi, & aperiendi habent, vt calculos renum frangere dicantur. col. 2. b. 101
Lingua nigra, dura, & aſpera ſignum magnæ internæ inflammationis. col. 1. c. 273
Loca conferentia quæ. col. 2. b. 114
Longitudo morbi cur ſequatur in febre non omnino leui, quando corpus non minuitur. col. 1. c. 199
Lues Venerea ex India eſt. col. 2. d. 208. in ea regione non plus afficit homines, quam nos hic ſcabies. ibid.
Lue Venera laborantes per cutem euacuãdi. col. 1. d. 114
Lumborum nomine quæ intelligantur, & vnde eorum dolor. col. 1. D. 255
Lumborum dolor an ſoluatur per alui humectationem, per flatuum eruptionem, aut per copiam vrinæ. col. 2. pagina. 285
Luna à Solis receſſu omnes mutationes recipit. col. b. 186
Lunæ vires quæ & quales. c. ibid.
Lunæ motus inordinati ſunt. col. 2. b. c. 182
Lunæ, & Solis coniunctiones, aut varij eorum inter ſe aſpectus non ſunt auctores criſium. col. 2. a. 186
Luna non facit ſtatum tempus menſtruorum. col. 2. d. e. 186. *neque accceſſiones Epilepticas* ibid.

M

Magnus quot modis dicatur eſſe morbus. col. 2. c. 48
Magni morbi quot modis cognoſcantur. col. 2. d. 68
Magnitudo morborum & ſymptomatum ex magnitudine cauſæ metienda. col. 1. d. 154
ad Magnitudinem morbi pertinet aphoriſ. ſeptimus; ad tẽpus vero, in quo maximè riget, octauus. col. 2. d. 64
Magnitudo morbi non indicat ſanguinis miſſionem. col. 1. e. 34. varij reſpondendi, & effugiendi modi præoccupantur, & intercipiuntur. col. 2. a. 34

Magnitudo pro longitudine corporis ſumpta.col.1.e.236.
Magnitudo hominis decora quæ.col.2.a. 236
Magnitudo corporis cur ſenibus inutilis; iuuenibus vero decora.b. ibid.
Malatia uide Fames.
Maligna febres cum leni calore, ſi ſanguis mittatur, hominem iugulant.col.2.e. 33
Malum, & Periculoſum non idem. col.1.e. 233
Mala quæ ſunt natura ſua, ſemper lædunt; non tamen quæ natura bona ſunt ſemper iuuant.col.1.b. 229
Mala, quæ dicantur præter rationem euenire fiunt à cauſis iuuantibus.col.2.a. 197
Manardi ſententia de Syrupis reprehenditur. col.2.d. pagina 131
Manardus labitur in diſtinctione concoctionis. col.2.d. pagina 125
Mania minor à maiori ſoluitur.col.2.d. 181
Materia non appetit ſucceſſionem formarum.col.1.b.11
Materia noſtri quomodo fragilis.col.2.a. 11
Maturatio quid.col.1.d. 130
Matureſcunt omnia cum partes ſiccæ beneficio coloris miſcentur humidis.col.1.e. 125
Medici quales eſſe debeant.col.2.b. 19
Medicinæ Profeſſor pecuniæ mercenarius non ſit.col.1.a. pagina 19
Medici prudentiores quanto præſtantiores ſint aliis.col.1.a.pagina 68
Medici audaces reprimuntur, & ſuperſtitioſi taxantur. col.1.b. 212
Medicus quæ præſtare debeat.col.1.e. 18
Medicus tentare non debet, quod natura præſtare poteſt. col.1.c. 31
Medicus ciùò, tuiò, & iucundè agere debet. colum.2.d. pagina 122
Medici importunitate ægri à Ratione non recedãt.col.2.c.pagina. 234
Medicorum vulgarium medendi ratio depingitur. col.1.c.pagina. 148
Medicina nomen propriè ſumptum cui conuenit.col.1.a. pagina 15
Medicinæ finis, ac ſcopus ſanitas.col.2.c. 27
Medicamenta naturæ inimica.col.2.e. 112
Medicamenta ſola, non vero cibi habent vim irritandi. colum.1.e. 113
Medicamenta malo odore prædita à medendi vſu ſemouenda.col.2.d. 145
Medicamenta an poſſint exhiberi in acceſſionis die, aut in ipſa acceſſione.col.2.e. 73
Medicamenta ex pharmacopolijs, vel aliunde accepta quot modis vitioſa, & periculi plena. col.1.b. 18
Mediocritas in victu an ſemper obſeruanda. col. 1.b.c. pagina. 156
Mel calidum eſt & ſiccum, ſaccarum calidum, & humidum.col.2.b.c. 101
Melancholici quales.col.1.b. 40
Melancholici cur ſæpius purgandi.col.1.d. 247
Melancholici cur inferiora purgandi. ibid. quæ ſuadeant per ſuperua euacuandos. col.2.a. 247
Melancholia non eſt delirium, ſed triſtis imaginatio facultatis imaginatricis.col.1.e. 151
Melancholicus humor frigidus, ſiccus, niger, craſſus. col.2.d. 21
Melancholici humoris ſapor.col.1.c.d. 257
Melancholicus humor famem excitat.col.2.e. 178
Melancholicus humor à liene, Vrina à renibus, Bilis à vesica hepati annexa poſt concoctionem recipitur.col.1.e. pagina 135
Melancholicus humor quas faciat deiectiones, quomodo bonæ, malæ, quando.col.1.a. 256
Melancholici humoris tria genera. col.2.d. 246
Melancholicus humor naturalis ex quo gignatur. col.2.d. pagina 246
Melancholicus humor, qui neque eſt omnino ſecundum naturam, neque omnino contra, vnde gignatur. colum.1.a. 247
Memoria quæ dicatur eſſe debilis, deprauata, aut triſtis.col.2.e. 150
Memoria perditur à nimia cerebri humiditate, aut viciata facultate.col.2.a. 152
Mens quomodo ægrotare dicatur.col.2.e. 161
Mentis vitia Latinis nominibus donata.col.2. 151
Mente conſtare quid, & quid ſignificet. col.2.a. 205
Menſtrua dum patitur mulier, ſi febre vehementiore corripiatur, eodem tempore vena in cubito ſecta eſt euacuanda.col.1.b. 231
Merendæ ſententia de ſanguinis miſſionis indicante refutatur.col.1.a. 35
Meſenterium non poteſt per inteſtina eiici contra Cardan.col.1.b. 261
Michael Villanouanus, qui & Seruetus, Genenæ combuſtus.col.2.d. 137
Minoratiua in quibuſcunque peracutis laudantur. colum.2.e. 247
Modus naturæ mediocritas eſt. col.2.c. 155
Modus nullus ei ſtatuitur, quod omnino tollitur.col.2.a. pagina 108
Montanus ſcopum ſecundi Aphor. prima ſect. non attigit.col.1.b. 21
Montanus errat, dum ſenes ob denſitatem ſubiecti febribus vehementioribus fecit obnoxios. col.1.a. 88
Montanus de calido innato grauiter accuſatur, & caligans adeo in luce literarum excuſari non poteſt. colum.1.d. 88
Montanus ineptè ridet Galenum ſomni hyemalis longitudinem in noctium prolixitatem referentem. colum.2.c. 94
Montanus errat in aphoriſmo ſeptimo primæ ſectionis explanando.col.1.c. 62
Montani contradictio.col.2. 6
Montani opinio abſurda de aphoriſmo decimo tertio primi.col.1.e. 79
Montani ſententia de ætatibus improbatur. colum.1.b. pagina 82
Montani ſententia de arte reprehenditur. colum.2.a. pagina 15
Morbus, morbi cauſa, & ſymptoma complectuntur omnia præter naturam. col.1.c. 110
Morbi nomen Hippocrati complectitur quandoque etiã cauſas, & ſymptomata.col.1.d.206. & col.2. 208
Morbi nomine etiam illius cauſæ in nono aphoriſmo intelliguntur.col.2.c. 68
Morbus quid ſignificet in aphoriſmo duodecimo primæ. col.1.e. 75
in Morbis non reponentur quatuor gradus, vt fit in remedijs.col.2.d. 180
Morbum naturæ congruere quid ſit.col.2.c. 206
Morborum Cauſæ, vide Cauſæ.
Morborum ſymptomata, vide ſymptomata.
Morborum diuiſio.col.2.d. 54
Morbi qui ex vitiata humorum qualitate naſcantur. col.1.d. 22
Morbi conſtitutio quid.col.1.c. 75
Morborum conſtitutio quomodo cognoſcatur ex eorundem cauſis.col.1.a. 76
Morbi qui longi, aut breues dicendi.colum.1.d.e. 55
Morbi ad mortem vſque comites qui.col.2.c. 212
Morbos quæ longiores, quæ breuiores faciant. col.1.d.e. pagina 189
Morbus quot modis magnus dicatur. col.2. 33
Morbus vnus dicitur maior alio tribus modis.col.2.c.64

Motus magnus cum duobus modis dicatur, quomodo accipiendus in aphorismo sexto libri primi. col.1. b. pagina 61
Morbus extremus quis Galeno. col.1.a. 61
morbi extremi sunt, qui maximi, vehementissimi, & acutissimi sunt.col.1.d. 61
morbi vehementiores gignuntur ex multitudine humorum, quam ex eorundem prava qualitate. col.1.d. pagina 159
morbus acutus quis. col.2.b. 53
morbi acuti qui, & cur tales dicantur. col.1.a. 174
morbi acuti vnde oriantur. ibid.b.
morbus acutus vt primum inuadit, extremos habet labores.col.1.c. 63
morbus acutus omnis habet coniunctam febrem. col.1. a. pag. 64
morbum acutum qui per illius terminum definit, principium petit.col.1.c. 182
morbus acutus quomodo melius definiatur. ibid.
morborum acutorum diuisio. col.2.c. 54
morborum peracutorum diuisio.col.1.b. 55
morbi simpliciter acuti, quatuordecim dierum spatio finiuntur.col.1.c. 182
morbi acuti quomodo dicantur decimo quarto die solui per oppositionem Lunæ.col.2.b. 182
morbi acuti cur decimoquarto finiantur die, ratio nulla reddi potest.col.2.d. 182
morbi tempora, vel ætates quomodo dicantur. col.1.a. pagina 65
morbi tempus & pars idem sunt. ibid. vide Tempora. Principium, &c.
morbi non omnes habent coctiones & cruditates.col.1.d. pagina 65
morbus an sit melior in statu. col.1.e. 201
an morbi qui cum natura, & tempore congruunt, minus sint periculosi.col.1.c. 207
morbus qui maior est, & à maiore causa, semper periculosior.col.2.a. 207
an morbus, qui cum ætate congruit, minus habeat periculi.col.2.a. ead.
an morbi qui tempori consentanei sunt, magis periculo vacent.col.1.b. 208
morborum acutorum prædictiones, quæ salutem aut mortem præsagiunt,cur incertæ sint; disputatio cum Galeno.col.1.b. 174
morbi longi quoque habent prædictiones incertas.col.2.a. pagina 174
morbi omnes quartum excedẽtes gradum sunt lethales. col.2.e.pag. 180
Morbum fore longiorem, aut breuiorem quæ ostendant. col.1.b.pag. 75
morbi æstiui quomodo alijs breuiores esse dicantur. col.1. d.pagina 191
morbi cur longitudo significetur,quoties totum corpus subito mutatur ex calore in frigus, aut contra, aut subitas colorum patitur mutationes.col.1.a.b. 269
morbus quot modis deficiat, & hebetescat. colum.1. d.pagina 70
morbi solutio & perturbatio non sunt crises. colum.2.d. pagina 183
morbi qui per crisin iudicentur.col.2.b. 112
morbus,qui per crisin finitur duo habet. col.2.d. 112
morborum in morbos metastasis.col.2.c.d. 114
morbum vnum superuenire alij;est eum secundo loco fieri.col.2.d. 194
in morbis relicta quæ sint recidiuas facientia.colum.2.b. pagina 168
morbis extremis an extrema remedia sint adhibenda vt paria paribus respondeant.col.2.d. 61
morbo contempto plerunque contra causas eius pugnandum est.col.2.c. 100
morbus quilibet non indicat victum.col.1.a. 54
morbus nullus victum indicat.col.1.a. 103
morbi qui concoctionem alimenti impediant. colum.1.c. pagina 54
morbi longi, & acuti solùm cur Hippocr. meminerit in instituendo victu.col.2.a. 55
in morbis acutis minus nutriendum, quam vires postulant. col.1.a. 56
morbis tanto plenior victus conuenit, quanto magis ab extremo recedunt.col.1.d. 64
in morbis peracutis cur tenuissimo cibo sit vtendum. col.2.c. 63
morbis acutis quibus non conueniat tenuis victus. col.2. e. pagina 57
in morbis longis an vtendum victu conseruante. col.1.c. pagina 56
morborum in acutorum principio an sit purgandum, etiam si materia non turgeat, Galeni sententia, & eorum, qui eum sequuntur.col.1. & 143. soluuntur eorum argumenta, qui in principio nullo modo purgandum sustinent. col.1.a. 144
morbi valde acuti (vt tales) per se exigunt purgationem, siue cum febre, siue absque ea incidant. col.2 c. pag. 247
morbi quidam sunt, in quibus nulla temporis ratio habetur, vt fiat euacuatio.col.2.d. 200
morbi acuti non indigent humorum extenuatione. col.2. c.pagina 148
mors non est separatio animæ de corpore. col.1.a. 9
mortis immediata causa est dissolutio vnionis animæ cum corpore. col.1.a. 10
mors naturalis qualis.col.1.e. 11
mors naturalis vnde nascatur.col.1.b.13.& col.1.d. 14
mors fit, si deficiat calor influens.col.1.d. 13
mors cuius humoris defectu nobis contingat.col.2.c. 13
mors quæ violenta.col.2.e. 13
mortis violentæ causæ,col.1.e. 11
mors repentina cur accidat,si quis frequenter, sine causa manifesta exoluatur.col.2.d. 215
motus nomen complectitur & uoluntarios,& naturales, & mentis motus.col.2.a. 226
motionis nomine euacuationem intelligit Hipp.in aph.vigesimo nono secundi.col.1.c. 200
motus corporis calorem præstat, partes roborat, excrementa euacuat; non tamen quilibet, & in quolibet corpore.col.2.c. 226
motus differentiæ.col.1.a. 227
motus quinam quibus corporibus conueniant. E. ibid.
motio quæ omnium optima,& tutissima col.2.c. 227
motus quis conueniat ijs,qui Elleborum sumpserunt, & quo tempore.col.2.d. 251
motus an aliquod incommodum corpori adferat, in dubium uocatur.col.2.c. 227
motus quæ incommoda corporibus faciat, & qualia.a. ibid.
motus est causa tensionis,si maior fuerit.col.1.c. 158
motus purgationem auget; Quies sistit. col.1.c. 252
motus vehementior corpus calefacit.col.1.c. 252
motus omnis calefacit,siccat,& euacuat.col.1.d.e. 171
motus vehemens corpus calefacit,& deriuat.colum.2.b. pagina 158
motus vehementior pituitam gignit, ac cruditates non minus quam otium.col.1.e. 27
Quæ mouentur vehementius feriunt. col.2.e. 157
multum & nimium differunt.col.1.e. 232
murmur in ventre,& dolor multipliciter soluitur.colu.1. pagina 285
mutationes subitas, ac vehementes natura non sustinet. col.2.c.pag. 99

Mutationes repentinas facilè ferunt corpora molliora; non verò duriora, seniora ve. col.1.e. 106
Mutationes repentinæ quare damnandæ col.2.b. p.233. & col.1.a. 234
Myrobalani non conueniunt purgandis dysenteria correptis.col.2.e. 258

N

NAtura quid significet, dum morbus ei dicitur congruere.col.2.a. 206
Naturam aliquo vergere quid significet.col.2.e. 113
Naturæ per artem, & consuetudinem non discit bene agere.col.2.a. 229
Natura non gaudet consuetis magis, quam insuetis alimentis. col.1.c. 230
Natura optima quantum appetit, tantum concoquit. colum.1.c. 109
Naturæ modus mediocritas est.col.2.c. 155
Naturam cuius ignoramus, eius signa tradere non possumus.col.2.a. 195
Natura est morborum medicatrix; Medicus eius minister.col.2.e. 112
Naturæ quando sit totum permittendum, quando non nobis saltem victum congruentem instituentib. docet Hipp.in aphor.20.primi lib.col.2.a. 110
Natura sola concoctione, & euacuatione malis resistit. col.2.c. 196
Natura concoctioni non multum vacat in principio. colum.1.a. 248
Natura cur non euacuet sanguinem in principio febrium col.1.a. 38
Natura non debet expellere, nisi sua excrementa. col.1.e. pag. 37
Natura cum concoquit nequit expellere.col.1.a. 39
Natura nullam vtilem facit vacuationem, nisi cocto humore.col.1.c. 37
Natura, nisi irritata, non expellat.col.1.d. 242
Natura, & Medicus an euacuent similes humores, & quando id fiat, & quando non.col.2.b. 36
Natura cur in acutissimis vna actione, in longioribus verò plurib. id quod immicum est expellit.col.1.d. 38
Naturæ consonum est conseruandum; contrarium permutandum.col.2.b. 97
Naturæ quæ contrariæ sunt, auferenda non consuetis.colum.1.a.b. 231
Natura subitus & vehementes non patitur mutationes. col.2.e. 99
Natura dissoluitur ab immodicis euacuationibus. col.2.c. pag. 141
Naturale, aut præt.nat. quot modis aliquid dicatur esse. col.1.d. 24
Naturalis constitutio, & dispositio corporis requiritur, vt lapis in aliqua nostri parte generetur.col.1.e. 288
Neruorum contractiones, vide Conuulsiones.
Nimium, & multum differunt.col.1.e. 232
Nex refrigerat, & humectat. col.2.d. 96
Nox antecedens accessionem cur grauior esse soleat, quã quæ sequitur.col.2.d. 169
Nubecula vrinæ sit è pituita, vt hypostasis.col.2.c. 78
Nubecula in vrina natans cruditatem, subsidens concoctionem materiæ significat.col.2.d. 283
Nubecula rubra in vrina quomodo fiat, & quid portendat.col.2.d.e. 283
Nutrimentum quid, & quot eius species.col.2.a. 26
Nutrimenti differentiæ vnde sumendæ.col.2.b. 48
Nutrimentum actu dissimile, potentia simile est ei, quod alitur.col.2.b. 26
Nutrimentum cur necessarium. columna 1. b. pagina 27
Nutritione quicquam non est commodius vel ad sanitatem tuendam, vel ad morbos profligandos. colum.1.e. pagina 47
Nutritionis octo scopi.col.1.c. 48
Nutrimenti tria genera.col.1.d. 48
Nutrimentum an augere possit corpus aut uires. col.1.c. pag. 56
Nutritio quare continua esse nequeat.col.1.d. 14
Nutrimentum plurimum quid.col.1.d. 87
Nutrire plurimum quæ dicantur.col.1.e. 168
Nutrientia plurimum, crassa sunt omnia, ac viscida. col.2.b. 50
Nutrimentũ copiosius an offendat impura corpora, col.1.a.& seqq.166. vide Alimentum, Cibus, Potus.
Nutriunt aliqua citò tum ratione materiæ, ex qua constant, tum ratione causæ efficientis.col.1.a. 173
Nutrientia multum, & citò quæ.c. ibid.
Nutriunt velociter, & statim, quorum excretiones sunt veloces.col.2.b. 172
Nutrire vniuersim, seu confertim quid. col.2.e. p.172. quid tardè, & paulatim. ibid.
Nutrire celeriter, & confertim differunt.col.1.c. 173
Nutritio celeris spectat tempus assumptionis vsque ad principium nutritionis; Conferta verò principium, & finem nutritionis comprehendit.col.1.a. 173
Nutritiones celeres cur sequantur celeres excretiones.colum.2.a. 173
Nutriuntur citò, qui, qui statim à cibo se roborari sentiunt.col.2.d. 173
Nutritio cum à sola concoctrice facultate indicetur, quare Hipp.voluerit indicationem esse sumendam à multis. col.1.e. 53

O

OBesi & Graciles inter se conferuntur quoad diutur nitatem vitæ.col.2.a. 220
ad Oblata bene se habere quid sit, & quid prænunciet. col.2.d. 205
Obstructio meatuum fit humorum copia, aut eorundem crassitie & lentore. col.1.e. 165
Obstructiones urinam causantes aquosam.col.1.b. 285
Occasio duo significat.col.1.b. 16
Occasio quid.col.1.c. 16
Occasio duplex. col.2.a. 16
Occasio vniuersalis quid. ibid.
Occasio particularis.b. ibid.
Occasio quantitate, & qualitate remediorum an contineatur.ead.col.c. ead.pag.
Occasio agendi cùm vniuersalis, tum particularis quomodo comparetur. col.1.a. 17
Occasio vniuersalis, & particularis quandoq; coincidũt. col.2.d. 17
Occasio cur momentanea. col.2.a. 17
Occasio non est momentanea in omnib.col.2.c. 17
Occasio in quibus morbis sit momentanea. ibid.
Odores nutriunt contra sent. Arist.col.2.e. 167
Odores quomodo nutriant.col.1.b. 165
Odor solus, aut potus nutrire non potest; cibus autem potest. ibid.
Odores citius quàm potus, & hic, quam cibus nutrit. d. ibidem.
Olera ijs, qui graui febre iactantur, sine incommodo proponi possunt, quemadmodum lactuca, beta, spinachia. col.2.c. 58
Oleum concrescit, non elixatur. col.1.e. 130
Oleum, & iuscula pinguia aluum subducunt. col.2.c. pagina 165
de Oppositione quæ in Reuulsione requiritur. colum.2.e. & seq. 118

Oribasius notatur.col.1.d. 189
Oribasij sententia de primo Aphorismo refellitur. col.1. d. pag. 8
Oribasij error de iudicio. col.1.e. 18

P

Palpebræ peruersio in febre continua, debili existente corpore, mortem propinquam significat. col.2.a. pagina 273
Palpitationis causæ, & malitia in febribus. colum.1.b. pagina 281
Pandiculatio, Inæqualitas, Vlcerosus sensus, Horror, Rigor per magis & minus differunt.col.1.a. 158
Parotides quando expectandæ in febribus. colum.2.c. pagina 263
Pars similaris nihil est, quod in corpore non viuit, naturalibusque facultatibus non est præditum. col.2.d. pagina 210
Partes quare caleant, aut frigeant. columna 2. d. pagina 268
Partes illæ, quæ sudant, num iudicandæ sint laborare morbo.col.1.2. 268
Passiones quæ col.1.b. 180
Paulatim fieri quid.col.2.a. 232
Pauores in somno vnde fiant. col.2.b. in febribus remanent etiam post somnum, quod spiritus corrumpantur, & facultas ob putredinem melancholici humoris.c. ibid. 281
Pepones ijs, qui graui febre iactantur, sine incommodo proponi possunt.col.2.c. 58
Pepones crudi calidis morbis laborantibus vtiles.si appetuntur.col.2.d. 58
Periclitari quid sit in morbis.col.1.e. 206
Periculosum,& malum diuersa sunt.col.1.e. 233
Periculosum omne graue,licet non contra.col.1.d. 58
Perturbatio,& Morbi solutio non sunt crises. colum.2.d. pagina 183
Philosophia necessaria in republica.col.1.a. 1
Phthisin quandoq; significat puris spuum,non prægressa reiectatio sanguinis...
Phymata seu tubercula quid significent.col.2.d. 170
Pica,vide Fames.
Pilos multos cum vrina minxit Hispanus. colum.2.a. pagina 286
Pingues,& corpulenti fiunt hommes in ætate inclinante, & quare.col.2.b.c. 82
Pisces non præbent victum conseruantem.col.2.e. 58
Pituita frigida,humida,alba,viscida.col.2.d. 21
Pituita quæ in sanguinem uertatur.col.1.e. 84
Pituita pura in sanguinem mutari non potest. col.1.a. pagina 131
Pituita an excitet appetitum. col.2.a. 84
Pituitæ differentiæ,quas efficiant urinarum differentias. col.1.a. 285
Pituita sola potest lapidis esse materia.col.2. 287
Pituita non est coquenda ante euacuationem,quæ debet fieri per medicamenta purgantia.col.2.a. 133
Pituita quæ cum sanguine fit,& in eo manet non est purganda.col.2.c. 133
Pituita si concoqueretur,resultarent ex ea duo excrementa,vnum crassius,tenuius aliud.col.2.c. 133
Pituita nec sola, nec cum aliis humoribus mista concoctionem desiderat ut euacuetur.col.1.b. 134
Pituita quo modo concoqui dicenda sit.col.1.c. 134
Pituitæ uitia quo modo emendentur.col.1.d.e. 134
Pituita uiscida per assationem incrassata extenuatur refrigerantibus,humectantibus,incidentibus,abstergentibus.col.1.d. 165
Pituita est tantum uacuandum, quantum nequit a natura alterari. colum.2.a. pag. 46
Pituitosi quales. col.1.b. 40
Planeta quilibet quid efficere in corpore humano dicatur col.1.c. 81
Planetæ cuilibet quod tempus ætatis tribuatur. ibidem. paulo post. & col. seq.
Platonis sententia de dolore refellitur. columna 1. d. e. pagina 161
Plenitudo una est Galeno ad uires, altera ad uasa. col.2. d. pag. 29
Plenitudo triplex contra Galenum, scilicet ad Vires ad Vasa,secundum proportionem.col.1.b. 30
Plenitudo an sola indicet Euacuationem.columna 2. d. pagina 29
Plenitudo sola si indicat euacuationem in cacochymia purgandum non esset.col.1.b. 30
Plenitudo si indicat euacuationem,cur cum pituita bona abundat non purgamus.col.1.c. 30
Plenitudo quando in corpore existere dicenda. colum.1. c. pag. 30
Plenitudo nulla est in humorum profluuio in vulneratis, aut contusis; & tamen euacuamus,& cur hoc fiat.colum.2.b. 30
Plenitudo indicat sanguinis missionem non quauis,sed in qua omnes humores abundant.col.1.d. 35
Pleuriticis toties victum Galenus mutat,quoties de ijs agit.col.1.d. 57
Pleuriticis vena oppositi brachij secta tardam;imò nullã cur ferat opem.col.1.a.p.116. cur etiam noceat in cruribus aperti. ibid.
Pleuriticis superiore pectoris parte affectis cur venam in cubito secuerit Hipp. veram non reddit rationem Curtius.col.1.b. 121
Pleuriticis quare purgandi, si descendat dolor,ac quando,& quibus.col.2.a.& seqq. 146
Pleuritici quando latus aperiendum,& incidendum.colum.2.c.d. 120
Podagræ generationis modus.col.2.d. 213
Poma cocta, cruda ijs,qui graui torquentur febre,concedi possint absq; noxa.col.2.c. 58
Potus quid significet in aphorismo vndecimo secundi.colum.2.d. 166
Potus an cuius nutriat,quàm cibus.col.1.d. 167
Potus absq; cibo nequit nutrire.col.1.b. 168
in Prandio ne,an vero in Cœna plus edendum. col.1.d. pagina 96
Præcepta de rebus planè notis non sunt tradenda.col.2.b. pagina 154
Præcordiorum inflatio rarò descendit ad lumbos.col.2.a. pagina 285
Prædictiones non sunt minus incertæ in morbis longis, quam acutis. col.2.d. 174
Prædicendi ratio vera vnde sumi debeat.c.d.e. ibid.
Prægnantes quibus medicamẽtis purgandæ.col.1.c.238 vide Grauidæ.
quid sit cum Præmeditatione facere.col.2.c. 148
Præseruatio causis,& morbis qui adhuc sunt, curatio morbis iam factis debetur.col.1.d. 180
Præseruatio non accommodatur ad causas constituentes sed ad efficientes.col.2.a. 180
Præsidia Medica semper aliquid mali afferunt. col.1. d. pag. 31
Principium morbi quid.col.1.c. 65
Principium morbi est,cũ humor est crudus.col.1.d. 138
Principium morbi tribus modis dicitur.col.1.b. 77
in Principio morbi nullus perire potest.col.2.e. 65
Principio,& Augmento morbi an eodem victu sit utendum.col.1.b. 71
in Principio morbi non omnibus euacuantibus utendum. col.1.c. 200

Principio ſi quid mouendum, moue, quomodo intelligendum.col.1.e. 136
Principio morbi acuti an purgare liceat, non turgente materia diſputatio pag.143. uſq; ad 149.
Principio mouendum in ſtatu quieſcendum explicatur. col.2.per tot.201. de quibus morbis intelligendum.colum.2.e. 203
Ptiſana in varijs morbis nunc prohibetur, nunc conceditur.col.1.b.d. 57
Ptiſanæ vires.col.2.c. 211
Puella Germanica ſine cibo vixit.col.2.a.b. 26
Pueri non ferunt ieiunium. col.2.a.b. 84
Pueri cur leuius ieiunium ferre nequeant, quam iuuenes bilioſi.col.1.b. 85
Pueri mitiorem calorem, quàm iuuenes habent. pagina ibidem.
Puer, an Iuuenis calidior. col.1.e. 88
Pueri quibus rationibus uideantur calidiores, quam iuuenes.col.2.a.b.c. ibid.
Pueri cur plurimum dormiant.col.1.a. 93
Pueritiæ quattuor partes.col.2.e. 80
Pulmo cur fluxionibus obnoxius.col.2.a. 263
Purgatio quid.ibid.& col.1.d. 21
Purgatio non eſt remedium aduerſus omnes paruas qualitates.col.2.e. 22
Purgatio non ſuſtinet uicem ſectionis uenæ, nec contrà. col.2.b.ibid.& col.1.b. 32
Purgatio non debetur plethoræ.col.1.d. 166
à Purgatione non eſt petendum auxilium, vbi omnes humores æquabiliter peccant.col.2.e. 31
in Purgatione quæ obſeruanda.col.2.a. 164
Purgatio quo fiat modo col.2.b. 165
Purgantur humores non qui educuntur, ſed qui relinquuntur.col.2.c. 21
Purgandi per ſuperiora, aut inferiora qui. colum.2.a. pagina 253
Purgantur ſupra difficile craſſi, tabidi, pituitoſi. col.1.c. p.251. vide Vomitus.
Purgatione ſuperna vel inferna quænam mala indigeãt. col.1.c. 254
Purgationes per inferna quare obſint partib.circa vmbilicum, & ventrem extenuatis.col.2.c.d.209. per ſuperna autem non adeo. e. ibid.
Purgationes an difficile ferant, qui prauo cibo vtuntur. col.1.d. 210
Purgationi tempus aptum quod.col.1.c. 124
Purgatio ſanguinis miſſioni præponenda. columna 1.a. pagina 28
Purgationi ſemper præmittenda ſunt extenuantia, incidentia, & vias aperientia.col.2.d. 165
Purgationem in acuti morbi principio an Hippocr. ſolum modo conceſſerit turgente materia.col.1.d.p.146. an Galenus. col.2. ibid.
Purgare licet ante abſolutam concoctionem: & tanto citius, quanto materia, quæ concoquitur, pars aliqua cocta eſt, vt inde natura citiùs, & tutiùs liberetur. colum.1.b.c. 136
Purgationis indicantia adeſſe in principio morbi, nec contraindicantia ſat habere virium.col.2.b. 147
Purgatio lenis in principio morbi acuti non eſt damnauda col.1.b.pag.145. admittitur ab Oribaſio, & Aetio. colum.2.d. 147
Purgationis in principio valde acutorum adæquata ratio.col.2.c. 247
Purgatio in peracutis, & acutis quanto tardior, tanto deterior.col.2.a. 248
Purgationes optimæ fiunt in morbi ſtatu. columna 2.a. pagina 136
Purgatio non conuenit in ſtatu, quia materia non eſt tunc apta ad euacuationem. columna 1.b. pag.203. aliæ cauſæ. c. pagina ibidem.
Purgandum nonnunquam in ſtatu morbi. colum.1.b. pagina 201
Purgationes laudabiles, vel excedentes quomodo coniecturemur ex ſiti. col.2.c. 254
in Purgationibus maior error infra modum conſiſtere, quam paululum modum excedere.columna 2.b. pagina 140
Purgandum non eſt vſque ad animi defectionem. col.2.e. pag. 142
Purgans medicamentum attrahit humorem ſibi ſimilem, etiam inuita naturæ.col.2.e. 145
Purgantia non modo vt vacuantia viribus detrahunt, ſed etiam naturæ aduerſa ſunt.col.1.a. 113
Purgantia an poſſint præberi in acceſſionis die, aut in ipſa acceſſione.col.2.e.& ſeq. 73
Purgantia medicamenta ſi ſupra modum ſumantur. vix cohiberi poſſunt.col.1.a. 143
Purgantis non ſatisfacientis repetitio. col.2.c. 254
Purgantia mitiſſima ſunt exhibenda in febrium acutarum principio.col.1.d. 248
Purgans in quibus exhiberi poſſit vna ſaltem hora poſt venæ ſectionem. col 1.e. 248
Purgantia quæ commodè in prægnantibus admitti poſſint pro ijs, quæ Hippocr. tempora cognouerunt. col.1.c. pag. 238
Purgantia quæ, & qualia dyſentericis propinanda. colum.2.d. 258
à Purgante medicamento an ſomnus imperandus. colum.2.a.pag.252. an liquor aliquis ſumendus ſit.b. ibidem.
Pus quid.col.2.e. 223
in Pus nihil mutatur, quod prius non putruit. col.1.a. pagina 224
Pus non rectè cineri comparatur.col.1.b. 224
Puris differentiæ.col.1.b. 224
Pus in quibus affectibus gignatur.col.1.c. 224
Puris cauſa efficiens pars ſimilaris, & inſtrumentum calor.col.2.d. 224
Puris materia ſanguis.col.1.d.224. an aliquis ſyncerus humor poſſit eſſe materia puris, aut aliqua ſubſtantia ab humore diuerſa.col.2.b. ead.pag.
Puris finis aſſimilatio.col.1.d. 225
Pus dum gignitur, cur dolores, & febres fiunt. colum.1.d.e. pag. 225
Pus omne acre eſt.col.2.a. 225
in Puris generatione cur Medici includant ſpiritus. colum.2.a. 225
Pus ſolum mingitur abſq; renum, aut veſicæ vlcere; cum ſanguine verò non abſq; eo.col.1. 286
Pus ſolum cum vrina exiens quandoque renum, aut veſicæ vlcus ſignificat, vt ſputo reiectum, vel tuſſi phtiſin. col.1. 286
Putredo, Suppuratio, Concoctio, quomodo differant. colum.1.c.p.225. vnicus ijs omnibus à natura finis propoſitus eſt.d. ibid.
Putredo, & Corruptio ſubſtantiæ, non qualitatum vitia ſunt.col.1.c. 135
Putredo interna quomodo concitet Rigorem.col.2.e.261

Q

Qualitas humoris, qui euacuatur, quantitatem euacuationis docet. col.2.b. 141
Quantitas excrementorum, vide Excrementa.
Quantitas euacuationis, vide Euacuatio.
Quantitas purgationis, ſanguinis miſſionis, vide ibid.
Quantitas Victus, vide Victus. &c.
Quantitas ſubſtantiæ diſſolutæ, non indicat quantitatem alimenti. col.2.b. 51

Quartanæ febres ex quo melancholico humore gignantur.col.1.b. 247
Quartanarij cur reddant vrinas aquosas.columna 1. a. pagina 285
Quartana nulla vehemens.col.1.c. 34
Quartanæ æstiuæ cur sint breuiores naturalibus, & hæ illis, quæ hyemem attingunt.col.2.d. 189
Quartanarum Hyemalium cur non meminerit in Aphoris. Hippocr. colum.2.c.pag.188. cur neque Vernalium. ibid.
Quartanarijs cur vomitus imperetur. columna 1. c. pagina 247
Quartana laborantibus exhibendum purgans videtur in accessione.col.1.a. 74
Quies quomodo concoctioni conferat.col.1.a. 137
Quiete non semper melius, quam motu concoctio peragitur.col.1.c. 145
Quies purgationem sistit, quemadmodum motus eam auget.col.1.c. 252
Quies quomodo sit remedium malorum quæ ex motu fiunt.col.2.d. 227

R

RAtio, & Causa idem significant.col.2. c.d. 195
secundum Rationem, aut præter rationem quæ dicantur fieri. col.1.c.d. 196
secundum Rationem fiunt, quæ natura efficiuntur, vel arte.col.2.b. 196
secundum Rationem facere quid sit.col.1.d. 234
Rationi consentaneum si quis aliquid inueniat, ac aggrediatur, etsi statim pro voluntate nostra, & desiderio, euentus non succedat, tamen non est recedendum ab eo, quod ratio dictauit.col.2.c. 234
Raucedo quomodo gignatur.col.1.c. 213
Raucedo in valde senibus quomodo concoctionem non admittat.d. ibid.
Recidiuæ non ad febres solas referendæ.col.2.c. quæ sint quæ post morbos relicta recidiuas faciunt. colum. 1. a. pag. 169
Recidiuæ morbos ex atra bile potissimum sequuntur. colum.1.b. 169
Recidiuæ quæ crisim sequantur. ibid.
de Rectitudine, quæ in Reuulsione desideratur.col.2.a.& sequen. 119
Rectitudinem in derivationibus obseruare non est necessarium.col.2.d.e. 122
Regio frigida quid indicet. col.2.d. 39
Regio calida, & sicca quid indicet. ibid.
Regij morbi duo genera, flauum scilicet & nigrum. colum.2. 278
Regius morbus vnde col.2. 278
vide Ictterus.
Remedium quid.col.1.a. 103
Remedia quæ morbis præsentibus auxilio sunt, mala sunt ad sanitatem conseruandam. col.2.d. 227
Remedia extrema cur morbis extremis adhibenda. colum.2.d. 61
Remedia quando non varianda.col.2.c. 234
Remedia etiam periculosa, & molesta quandoque adhibenda.col.1.d. 58
Renum structuram videtur ignorasse Hippocrates. columna 1. 287
Renum vlcus quomodo deprehendatur.col.1.2. 286
in Renibus hominis reperius dracunculus digitum longus.col.2. 286
Repletiones vel ad vasa, vel ad vires, vel ad proportionem.col.2.a.58. vide Plenitudo.
Repletio summa consistere non potest.col.1.c. 43
Repletionis summæ remedia. col.2.a. 44
Repletio si extrema sit, cur vacuatio extrema esse non debeat.col.2.b. 46
Respirandi difficultatis differentiæ, & quid significent. col.2.e. 273
Respirationis malæ differentiæ, quæ vsui, quæ instrumentis, quæ facultati acceptæ referendæ.col.2.e. 281
Respirationis interruptæ in morbis quæ, & quot sint causæ.col.1.a.282.& cur Hipp.nobis solum significarit, conuulsionis esse præludium. ibid.
Respiratio quomodo præseruari possit, alijs motibus sublatis. col.2.a. 216
Respirãdi difficultas cum delirio quid notet.col.2.d.273
Reuulsio quid Curtio. col.1.c.115. quid Galeno. col.2.a. ibidem.
Reuulsio an in contrariam partem, an potius per contrarium motum facienda. col.2.b. 115
Reuulsio est attractio humoris ad contrarium motum. col.2.b. 121
Reuulsio & Deriuatio differunt.col 1.d. 122
Reuulsio an debeat præcedere derivationẽ.col.2.a.p. 122
Reuulsionis duæ species.col.1.e. 116
Reuellendum quid videatur Curtio.col.2.a.b.116.reprehenditur. ibid.
Reuulsio non contra repletionem, sed contra impetũ fluentis humoris adhiberi debet.col.1.c. 117
Reuulsione est vtendum etiam in humorib. quiescentibus si illi aliquando fluere soleant.col.2.d. 117
Reuulsio aliquando adhibetur humoribus in substantia partis receptis.col.1.a. 118
in Reuulsione quæ, & quot sint spectanda.ibid.& seq.
Reuulsiones per partes maximè distantes, non autem per propinquas facienda.col.2.d. 118
in Reuulsione ea, oppositio spectanda, quæ est inter partes maximè distantes, vbi fluxionis origo ignoratur. colum.1.c. 119
in Reuulsione quatis non est opus obseruare omnes oppositiones.col.1.d. 119
in Reuulsione facienda an semper sequendus sit motus humoris.col.2.a. 121
ad Reuulsionem faciendam, an vena magna, vel paruæ aperiri debeat.col.1.a. 121
in Reuulsione, quæ fit per sanguinis missionem, an confertim, vel paulatim sanguis mittendus sit. col.1.c. 121
Rhabarbarum quo febrib. biliosis sit remediũ.col.2.a.181
Rhabarbarum non conuenit purgandis dysentericis. colum.2.e. 258
Rhabarbari iusta dosis, ac secundũ rationem.col.2.a.199
Rigor, Horror, Pandiculatio, Inæqualitas, Vlcerosus sensus per magis, & minus differunt. col.1.a. 158
Rigor quid, ac quæ eius causa immediata. colum.2.d. pagina 261
Rigorem non fieri ex materia sparsa per habitum. col.1. a. pag. 277
Rigoris causæ ab Hippoc. secundo de morbis allatæ refutantur.col.1.a. 272
Rigoris causa mediata, mouens, principalis, est interna putredo. col.2.e. additur suppuratio interna magna, profundæque inflammationis.col.1.b. 272
Rigor in continuis quomodo fiat.col.1.a. 262
Rigor superueniens quomodo soluat ardentem febrem. colum.1. 277
Rigor præcedit expulsionem causæ morbificæ, estq; signũ crisεos, non causa.col.1.b. 277
Rigores quotidiani, uel tertiani, uel ex maioribus interuallis, non finiunt febres intermittentes, sed significant solùm, quod fimentur.col.1. 280
Rigor putredinis, & simul concoctionis est indiciũ, expulsionis verò haud certa est nota. ibid.
Rigor in febribus continuis sexto die significat difficile indicium.col.2.d. 261

Rigor in ægro debili, vt lethalis sit, non opus est vt repetitis vicibus ægrum concutiat. col. 2. b. p. 271. huius rei rationem neq; Galenum, neq; Cardanum reddere potuisse. col. 2. d. ibid. Argenterius veram causam reddit. col. 1. b. 272

Rigor in febrib. intermittentibus, etsi frequenter incidat, tamen non est periculosus, quia putredo leuis est ex pauca materia. col. 1. b. 272

Robur non est causa, cur exercitationes consuetæ facilius ferantur. col. 2. a. 230

Robusti qui. col. 1. b. 69

S

Saliua non est materia spumæ. col. 2. b. 219

Sanguine partes omnes nutriri quomodo intelligendum. col. 1. b. 27

Sanguis calidus, humidus, ruber, fluxilis. colum. 2. e. pagina 21

Sanguis est frænum bilis. col. 1. d. 142

Sanguis quo modo possit degenerare in pituitam. col. 2. d. e. pag. 95

Sanguis extra venas sine corruptione haud esse potest. col. 1. b. 226

Sanguis niger quomodo fiat. col. 2. d. 255

Sanguis non est causa apoplexiæ. col. 2. a. 217

Sanguinem cur natura non euacuet in principio febrium col. 1. a. 38

Sanguinis profluuium in principio morborum obest. col. 1. d. pag. 241

Sanguinis fluxus in principio morbi bonus, aliorum autem humorum non item. col. 1. c. 112

Sanguinem per partes superiores excernere non est semper malum; vt neque per inferiora, aluum, vesicam, bonum. col. 1. 260

Sanguinis per nares ad 22. libras vsq; effusio ex vulnere malè conglutinato nata compesci non potuit, nisi aperto rursum vulnere. col. 2. d. 259

Sanguinis per os excretiones, quæ bonæ, quæ malæ, qua ratione. col. 2. d. e. 259

Sanguinis vomiti memorabilis historia, & causa notatu digna. col. 1. a. 260

Sanguinis fluxus quos affectus gignat in abdomine. col. 1. d. pag. 261

Sanguis solus per renes atque vesicam exit absque horum vlcere, sed si cum puro prodeat, vlceris indicium est. col. 1. p. 286. & col. 1. 287

Sanguinis nigri exclusio in extenuatis, & debilitatis cur postridie mortem minetur. col. 1. b. 258

Sanguinis missionem indicat morbi magnitudo apud Galen. col. 1. b. 33

Sanguinis euacuationem quid indicet propria Argenterij sent. col. 2. d. 35

Sanguinis missio est remedium plethoræ. columna 2. c. pagina 38

Sanguis in leuioribus morbis non est mittendus. col. 2. d. pagina 61

Sanguis per venæ sectionem euacuandus debet esse maximè purus. col. 2. b. 38

Sanguis, cum alienam qualitatem habet, purgatione, aut alteratione eget. col. 2. d. 38

Sanguis mittitur per se, & primò propter plenitudinem; per accidens verò propter alias causas. colum. 1. a. pagina 36

Sanguinis missionem quæ impediant. col. 1. b. 36

Sanguinis missionem contraindicant vires infirmæ, & pueriles ætas. col. 1. c. 33

Sanguinis missio non sufficit ad exonerandam naturam in principio morbi. col. 1. b. 146

Sanguinis per venæ sectionem extractio sanguinis curat profluuium. columna 2. e. pagina 181

Sanguis omnibus mitti potest, etsi non eodem modo. colum. 1. b. 36

Sanguis non resolutis, & grauidis mitti potest, citra periculum. col. 1. c. 36

Sanguis quo morbi tempore mittendus. col 2. c. 36

Sanguis cur prius mittatur, quam medicamenta adhibeantur. col. 2. d. 35

Sanguis in inflammationib. an semper vsq; ad animi deliquium exhauriendus. col. 2. d. 142. an vsq; ad coloris mutationem. ibid.

Sanguinis missio immoderata cur delirium pariat. colum. 1. a. 153

Sanguinis nimia detractio causat apoplexiam. col. 2. c. pagina 217

Sanguinei quales. col. 1. b. 40

Sanis qualis debeatur victus. col. 1. b. 56

Sani cum appetunt, edere debent. col. 1. c. 109

Sani à quib. consuetis non auellendi. col. 1. c. 231

Sani quæ consueta mutare, & variare debeant. col. 2. c. ibidem.

Sanitas est perfectio ex debita modcratione, & temperamento qualitatum proueniens. col. 2. c. 180

Sanitas Medicinæ scopus, seu finis. col. 2. c. 27

Sanitas in habitu. col. 2. d. 41

Sanitas vt in mediocritate consistit, ita per mediocria conseruatur, aut amissa recuperatur. col. 2. d. 155

Sanitas an per mediocria semper recuperetur. ibid.

Satietas est repletio, quæ fit à cibo. col. 2. c. 155

Scabies curatur à victu refrigerante. col. 1. c. 31

Scaligeri sententia refellitur de vita. col. 1. b. 9

Scholares, seu studiosi quales esse debeant. columna 2. a. b. pag. 1

in Scholis Italicis qui auctores prælegi soleant. col. 1. b. 6

Sedimentum in urina est pituita, in sanis cocta, in ægris suppurata. col. 2. b. 224

Sedimentum in urinis, puri, quod fit in inflammationib. respondet. col. 1. d. 224

Semen, & sanguis ut dicuntur innatum calidum. col. 1. e. pag. 85

Senes facilè ieiunium ferunt, si paucum alimentum appetunt. col. 1. b. 83

Senes cur facilè ieiunium ferant. col. 1. c. 84

Senes non ferunt inediam. col. 2. c. 84

Senes simplici pituita non nutriuntur. col. 1. d. 84

Senibus parum innati calidi est: paucis propterea fomitibus egent. col. 1. e. 87. quia à multis extinguitur. colum. 2. c. ibid.

Senes minus bene coquunt hyeme. col. 1. b. 92

Senes in quib. morbis periculo expositi. col. 2. 207

Senes qua ratione interficiantur à passionib. sibi propriis. col. 2. b. 213

Senibus febres non adeo sunt acutæ, quia frigidi corpore. col. 2. d. 87

Senes à Medicis ob diuersos scopos, nunc vt frigidi, nunc vt humidi considerantur. col. 2. e. 82

Senectutis quod temperamentum. col. 2. d. 82

Sicca qualitas in nostro corpore quotidie augetur. col. 1. b. pag. 14

Sicca ut fiant humida in concoctione. col. 1. d. 131

Siccitas constringit, ac repellit. col. 1. d. 155

Siccitas quo modo causet dolorem. col. 2. c. 161

Siccitas non est causa tenuitatis urinæ. col. 2. d. 284

Siccitas non est Conuulsionis causa. columna 2. b. pagina 273

Siccantia num prosint in dysenterico ulcere. colum. 2. e. pagina 258

Signa omnia vnde sumenda sint. col. 2. b. 74

Signa sumuntur à causis, & effectis, & substantia, cuiusq; rei. col. 1. b. 149

Signa rei tradere non possumus, cuius natura nos latet. col.2.a. 195

Signa nullam vim habent minuendi morbi, sed solæ causæ efficientes.col.1.e. 197

Signorum superuenientium alia morem morbi;alia futuram mox crisim; alia non solum signa, sed etiam causæ sunt crisios.col.2.c. 76

Simile indicat simile in his, quæ conseruationem postulant.col.2.c. 29

Simile quomodo conseruetur à simili. columna 2. e. pagina 97

Simile simili augetur, ac conseruatur. columna 2. c. pagina 91

Similia valde concoquenti, illi assimilantur secundum substantiam,& qualitatem.col.1.d. 37

Similia similibus offenduntur,à contrarijs iuuantur.colum.2.d. 98

Similitudo causa est attractionis, retentionis, concoctionis,dissimilitudo expulsionis.col.2.c. 124

Similitudo in alimentis antequam coquantur,non actu, sed potentia est spectanda.col.2. 167

ob Similitudinem non ostenditur aliquid consuetum facilius ferri, quam insuetum.col.2.b. 230

Similitudo parentum,& filiorum in quibus consistat,& vnde proueniat.col.2.c.12. & *seq.*

Singultus causas communes habet cum Conuulsione. colum.1.c. 193

Sitis in morbo laborantibus quomodo fiat. columna 2.e. pagina 210

Sitis celerioris, aut tardioris à purgatione causæ. col.2. d.e.pag. 254

Somnus quid. col.2.b. 92

Somni tres species,naturalis,præter naturam,& non naturalis. *ibid.*

Somnus sine refrigeratio. c. *ibid.*

Somnum non fieri vapore cerebrum petente.colum.2.d. pagina 92

Somni causæ ex sententia Argenterij propria. colum.2. c. pagina 93

Somnus & Vigilia passiones sunt totius animalis,quatenus est sensus particeps.col.b. 149

Somnum inducendi vim quæ habeant. columna 1. c. pagina 94

Somnus qui dicatur modum excedere, & qui plus, vel minus dormiam.col.2.b. 154

Somni diuersi effectus tum ex parte sui, tum ex parte temperamenti, aut affectionum corporum. col.2. a. pagina 149

Somnus quando nocet in morbis. col.2.c. 149

Somnus in quibus morbis profit. *ibid.*

Somnus an prædicat mortem in omnibus morbis,in quibus nocet.col.1.d. 150

Somnus quomodo noceat concoctioni. columna 1. e. pagina 150

Somnus vbi delirium sedat bonum. columna 2. c. pagina 150

Somnus si in morbo laborem facit,lethale.columna 1.c. pagina 149

Somnus nihil facit, sed calor nativus per somnum. ibidem.

Somnus quibus modis possit delirium sedare. colum.2. d.pag. 153

Somnus non solum delirium sedare, sed etiam excitare potest.col.1.c. 154

Somnus,& liquor à sumpto purgante an imperandus. col.2.a.b. 252

à Somno statim quare cibum non appetamus. colum.2. a. pag. 95

Spinæ luxationes vnde.col.2.c. 213

*Spiritus non viuunt, neque humores. columna 1. d.*210

Spiritus qui ac quomodo vocentur calidum innatum.colum.2. 86

Spiritus vnus est, non tres, illeq; in corde gignitur. col.1. a.2.5.& col.1.b. 217

Spiritus corrupti delirium pariunt. columna 1. b. pagina 153

Spiritus offendens malè translatum est à Leoniceno pro Respiratio interrupta.col.1.b. 282

Sponte sanguinem mingi quid.col.1. 287

Rarum est, vix visum. *ibid.*

Sponte vementes deiectiones quæ. columna 1. d. pagina 256

Spuma quid. col.2.b. 218

Spumæ materia non solum humor, sed aer cum humore mistus. ibidem. neque omnis humor, sed crassior.c. ibidem.

Spuma stabilis ex humore est.e. *ibid.*

Spumæ causa efficiens.col.1.e. 219

Spuma nunc,alias bulla cur fiat ex eadem materia. e. ibidem.

Spuma cur strangulatis eueniat. columna 2. a. pagina ibidem.

Spuma quæ in strangulatis signum mortis. colum.1. a. pagina 220

Sputum quid.col.1.a. 77

Sputi differentiæ. *ibid.*

Sputi præsagia. *ibid.*

Sputum bonum,vel malum quod dicendum.colum.2.b. pagina 272

Sputi crassities nimia est inepta ad excretionem, vt eius nimia tenuitas.col.1.b. 125

Statim tempus quattuor dierum significat. columna 2. b. pag. 44

Statim, siue Principio, tria significat. columna 1. b. pagina 63

Statim, aut Citò aliquid fieri, quid significet. colum.1. d. pag. 77

Status morbi totus per verbum, consistere, intelligitur. colum.1.c. 70

Status morbi extenditur ad duas,aut tres ad summum accessiones.col.1.c. 70

Status morbi eiusdem priores partes soluit. colum.2. d. pagina 181

ante Statum morbi qualis victus exhibendus. colum.2. pagina 68

ante Statum vt æger bene nutriatur coniectura à quattuor rebus petenda. col.2.c. 68

in Statu cur tenuior victus adhibendus Galeni sententia, & confutatio.col.2.c.p.66. vera causa propter quam in statu morbi tenuissimo victu sit utendum.col.1 a. & sequen. 67

in Statu non semper vtendum est tenuissimo victu. colum.1.e. 67

in Statu licet aliquando magis alere, quam in principio morbi.col.2.b. 67

in Statu quiescendum,in principio mouendum, sententia, quæ pertinet ad febres acutas putridas. col.1.c. pagina 201

in Statu à purgatione cur quiescendum. colum.1.c. pagina 203. *quandoque tamen purgandum. colum.1. b. pag.* 201

in Statu omnia esse fortiora, de quibus intelligendum. colum.1.d. 201

in Statu morbi fiunt optimæ purgationes. colum.2. a. pagina 136

Stercus, & Vrina gignuntur in ventriculo. colum.2.e. pagina 26

Strangulatio quid. col.2.d. 264

Strangulati,quibus circa os spuma apparet, cur non viuant.col.2.c. 219

Strutiocamelus ferrum & lapides concoquit, quod nullum animal facere potest.col.2.d. 128
Subiectum scientiæ quod ex Arist. primo poster.c.7. & 8.colum.2.c. 5
Sudores quid, & quomodo significent.columna.1.d. pagina 79
Sudores quarum præferant rerum indicia.colum.1.a. pagina 171
Sudores sunt quid præter naturam.col.1.e. 24
Sudores causæ efficientes & materiales. columna 2. c. pagina 269
Sudoris duplex materia.aquosus humor,& vapor crassus.colum.1.a. 267
in Sudoribus quæ consideranda.col.1.b. 267
Sudor copiosior quid significet.col.2.b. 269
Sudor malus calidus vel frigidus, semper fluens frigidus magis, calidus minus, significat morbum. col.1. a. pag. 270
Sudor quo morbi tempore utilis sit. col.2.e. 36
Sudores quo morbi tempore boni sint, aut mali. col.1.b. pagina 241
Sudores in morbi principio mortem, aut morbi longitudinem significant, si morbus continuus, acutus, aut longus fuerit,col.1.a. 79
Sudores in principio tertianæ febris utiles. columna.1.b. pagina 79
Sudores quoto die prodire debeant vt boni sint.colum.1.c. 265.*& seq.*
Sudor cum febre incipiens,aut statim erumpens malus. colum.1.b. 276
Sudor si febricitanti supervenerit,vtrum, febre non deficiente significet morbi longitudinem.columna 1.b.pagina 276
Sudores frigidi quomodo generentur. colum.1.a.267.& col.1.b. 270
Sudores frigidi vbi gignantur.col.1.c. 267
Sudores frigidi quomodo fiant in acutis febribus. col.1.a pagina 268
Sudores frigidi cur in acutis febribus lethales. ibid.
Sudor qua parte corporis est,ibi significat morbum: quomodo intelligendum, & in quibus verum sit,aut contra.col.1.d. 268
Surditas sumitur sæpe pro graui auditu. columna.1.pagina 278
Surditas soluitur à biliosis deiectionibus. columna. 2. a. pagina 261
Surditas an à bile fieri possit.b. ibid.
Suppuratio,Concoctio,Putredo,quomodo differant. columna.1.c.225.vnum & eundem sibi finem propositum habent.d. ibid.
Suppuratio qualem requirat calorem. columna 2. e. pagina 224
Symptomatum divisio col.1.b. 149
Symptomomata morbi,an virtutem significent. columna 2.d.pagina 53
Symptomata non omnia nascuntur a morbis.col.1.b.159 & col.2.c. 210
Symptomata naturæ,ætati,& c.consentientia minus afferre periculi.col.a.c. 208
Symptomata morborum per se nutritionem non impediant.col.2.e. 63
Syncope fit,cum spiritus liberum exitum non habent.columna.1.a. 142
Syrupi digestiui an opem ferant concoctioni.columna 2.c. pagina 131

T

Tabidi qui propriè. col.2.a.b. 246
Tabi qui obnoxij. ibid.
Temperies omnium bonarum actio causa.sed non eodem modo.col.1.e. 204
Temperies humida omnium optima col.1.c. 99
inter Temperies naturales quæ maximè mutando.ibid. d.& seqq.quæ vitæ producendæ, eiusque functionibus magis aut minus apta. ibid.
Temperamentum cuique ætati quod adscribatur. col.1. c.pagina 82
Temperati à temperatis; intemperati ab intemperatis iuuantur col.2.a b. 40
Temperamentum primo coindicat victum,secundo loco ætas.col 2.b. 79
Temperamenti causa,& effectus quomodo multum vel parum significent euacuandum.col.2.e. 45
Tempora morborum minutim subdiuidenda,vt meden di ratio melius instituatur.col.2.b. 65
de Temporum morbi numero quid sentiendum.col.2.c. pagina 65
Tempora siue partes morbi alia vniuersalia, particularia alia.col.1.b. 65
Tempora morbi vniuersalia quattuor.columna 1.b.pagina 65
Tempora particularia morbi,seu partes quæ. ibid.c
Tempora morbi singula quomodo cognoscere docuerit Galenus col.1.c.66. quomodo verè cognoscantur. col. ead.e. ibid.
Tenue,Extenuans,Tenuium partium quomodo differant.col.1.c. 49
Tenuium partium quid. ibid.d.
Tenue est, quod facilè penetrat. ibid.
Tenuis victus, vide victus.
Tenuia corpora, vide Gracilia.
Tenue facilius,crassum difficilius patitur.columna.1.e. pagina 125
Tenuius quod est,facilius assimilatur, quam crassum. colum.1.e. 168
Tenues humores non sunt incrassandi ante purgationem colum.2.c. 165
Tertianæ exquisitæ materia Galeno est bilis purissima extra vasa.col.2. 277
Tertiana febre qui laborare solent, biliosi sunt. colu.2.e. pagina 40
Tertianæ quæ faciles,aut difficiles.col.2.b. 240
Tertianæ febres per solos clysteres curatæ. columna 2. a.pagina 137
Thoracis inflammationibus Galenus præscribit victum roborantem.col.1.c. 57
Tolerantia facilis quæ.col 2.c.d. 242
Tolerantia leuis non indicat quantitatem euacuationis. colum 2.e. 139
Tormina quid sint, & à quibus causis fiant.columna 2. c pagina 248
Tormina ex qua materia creentur.col.1.c. 255
Tracta per vim calidiora fiunt.col.2.a. 23
Transglutiendi difficultas quæ curabilis, quæ non. col.1. c.pagina 265
Tubercula,seu Phymata quid significent.columna.2.d. pagina 170
Tumores,aut dolores cur post longas febres nascantur. colum.1.d. 271
Turgere quid Hippocrati.col.2.per.tot. 138
non Turgere plurima cur idem pronunciarit. col.2.a pagina 139
Turgentia nihil aliud habet, nisi inane nomen.columna 1.a.pagina. 248

Turgentia quid aliorum duplex ſententia. ibidem & ſequent.
Turgens materia facilè ſequitur motum medicamenti.col.2.c.d. 241
Tuſſis leuis ſitim extinguit.col.1.b. 275
Tympanites a qua cauſa fiat, & quid ſit. colum.2.e. pagina 248
Tympanites videtur Aſciten præcedere ſemper & gignere. ibid.
Tympanites ex humore aqueſo, & mucoſo colum.1.a. pagina 249

V

VAcuatio, vide Euacuatio.
Venæ & Arteriæ quis vſus.col.1.b. 22
Venæ ex repletione rumpuntur, non autem ventriculus. col.1.d. 172
Vena potius rumpuntur à ſpiritu quàm humore. ibidem.
Venæ quomodo veniant ad tantam plenitudinem, vt rumpantur.col.1.c. 44
Vena an rumpatur in renibus. col.1.c.287. quomodo id fiat. d. ibid. quæ ſit illa vena.e. ibid.
Venæ ſectio æqualiter euacuat totum corpus. colum.2.b.pag. 44
Vena ſecta ſanguis fluit non per attractionem, ſed per expulſionem. col.2.d. 119
Vena in morbo vehementi an ſecanda ante concoctionem.col.1.d. ead.
Venæ ſectione non eſt vtendum in ſummo æſtu aut frigore, niſi morbis præſentibus. col.2.c. 44
Venæ ſectio in febre maligna cum calore, hominem enervat,ac interficit. col.2.e. 33
Venæ ſectio purgationem debet antecedere,vbi venæ plenæ ſunt col.1.b. 147
Vide ſanguinis miſſio.
Ventris variæ ſignificationes.col.2.d. 23
Venter in qua ſignificatione ſumatur in aphor.ſecundo primi. col.1.a. 24
Venter omnem corporis cauitatem ſignificat. columna 1.d. 90
Venter in Aphoriſ. decimo quinto primi quid ſignificet. col.2.a. 90
Ventres quomodo hyeme calidiſſimi dicantur. col.2.b. pagina 91
Ventris turbatio ſignificat magnam per eam partem excretionem.col.1. 278
Ventriculus, & venter quomodo differant. columna 2. d. pagina 23
Ventriculus vnica mutatione alimenti, quo nutritur eget.col.1.a. 27
Ventriculus an repleri tantum poſſit, vt rumpatur. col.1.c. 172
ventriculi frigiditatem fluxus alui non ſequitur neceſſario col.1.d. 261
Ventriculum incendium vna cum Cardiogmo quid cauſet in febribus,& quam ſit malum.col.1.b. 281
Ver quodnam temperamentum habet latè contra Galenum oſtenditur.col.2.b.& ſeqq.90.& col.1. 91
Ver calidum eſt,& humidum, & tamen temperatum, & ſalubre. col.2.a. 91
Ver & hyems replent corpus natiuo calido,ſed diuerſa ratione.col.1.b. 92
Vere & Hyeme cur ſomni longiſſimi.columna.2.c. pagina 94
Vere minus facilè quam hyeme corpora cibos ferunt'colum.2.d. 107
Vere an vomitus iudicetur, vel coindicetur. colum.1.d. pagina 246
Veritas ſola omnes errores arguit.col.2.b. 156
Veſica ſcabie laborat, quando excernuntur cum vrinæ craſſa furfurea quædam.col.1.a. 287
Veſicæ vlcus quomodo ex ſanguinis ſimul ac puris mictione cognoſcatur.col.1. 286
Vermes in vrina lentis forma, & magnitudine. col.2. pagina 286
Vertigines quomodo gignantur. col.2.c. 210
Vertigo non ſemper immediatè morbum parit. ibid.
Vertiginem qui patiantur.col..2.e. 253
Vertigo an fiat ob morſum ventriculi ſolum. colum.1.a. pagina 254
Veſperi plus, quam manè homini liberè viuenti eſt edendum.col.1.b. 90
Victus mulplex ſignificatio. col.1.d. 47
Victus nomen quomodo in Aphoriſmis accipiatur. colum.1.a. 48
Victus quid.col.1.a. 103
Victus tenuis quis. colum.2.a.49. aliorum de victu tenui, & tenuiſſima ſententia, & reprehenſio. col.2. c. pagina 49
Victus tenuis tribus modis exhibetur. col.2.e. 49
Victus tenuis, conſeruans, aut plenus ſimplicites dictus quomodo ſpectandus.col.1.a. 50
Victus quomodo dicatur vires minuere. col.1.c. 50
Victus minuens vires, quæ conſiderandæ, ac fouendæ eſſent,cur inſtituatur à Medico. ibid.d.
Victum tenuem quæ præſtant, ac ſuppeditant, quot modis fiant, ac qua ratione talis victus inſtituendus. colum.1.d.e. 50
Victus tenuis quis Celſo.col.2.b. 50
Victus tenuiſſimi nomine quid intelligendum. columna 1.a. 64
Victus tenuis inſtitui poteſt Galeno tribus modis, & quàm ſit hac in re varius. col.1.a.b. 57
Victus extremus quis, & quomodo decernendus. colum.1.b. 58
Victus tenuis, & exquiſitus differunt. col.2.c. 50
Victus exquiſitus quis. col.2.d.e. 50
Victus ratio an à viribus indicetur, an vero à quantitate eius, quod diſſolutum eſt, diſputatio. colum.1.& 2. pagina 51.52
Victum indicantia, contraindicantia, coindicantia, cor repugnantia breuiter reputetur.col.1.e. 74
Victus non quantitas, ſed differentia in Aphoriſ. quarto primi proponitur.col.1.b. 49
Victus qualis conueniat ſanis. colum.1.b.56. qualis ægris. ibid.
Victus quomodo mutetur iuxta ætates varias. colum.2. c. pagina 79
Victus quomodo variet iuxta ſingula anni tempora. col.1.a. 90
in Victu quid condonandum conſuetudinis. col.1.c.106. quid dandam tempori.col.1.d. 107
Victus ratio quæ ſingulis debeatur affectibus, ſeu quæ ſingulis congruat corporis ſtatibus.col.2.a. 57
in Victu inſtituendo cur Hippocr. ſolius longi, & acuti morbi meminerit. col.2.a. 55
Victus ſolius tenuis cur mentionem fecerit, prætermiſſis reliquis victus differentijs. col.2.c. 55
Victus cuilibet acuto morbo quiſnam conueniat Galeni ſententia & eiuſdem reprehenſio col.2.c. 56
Victus ratio non proſtatu morbi, ſed pro illius magnitudine inſtituenda.col.2.d. 62
Victus tanto plenior conceditur morbis, quanto magis ab extremo recedunt.col.1.d & ſeqq. 64
Victus qualis requiratur ante ſtatum.col.2.a.68.quibus coniecturis inuenietur. ibid.c
Victus an idem præbendus in morbi principio, & in augmento.col.1.b. 71

Victu tenuissimo in morbi statu utendum quomodo intelligendum. colum. 2. a. 67
in Victu tenui quomodo ægros delinquere dicat Hippocr. ex aliorum sententia. col. 1. z. 59. ex propria sententia. colum. 1. d. 60
Victum tenuem non simpliciter in aphoris. quinto primæ sect. damnat, nec omnino pleniori postponit. colum. 2. b pagina 60
Victus tenuis, & tenuissimus periculosi, & graues; non tamen semper vitandi. col. 1. d. 58
Victus an sit in morbi principio diminuendus. & in quibus. col. 1. d. & seqq. 59
Victus qualitas proponitur in aphor. decimosexto lib. primi. col. 1. c. 97
Victus qualis humidus febricitantibus conueniat. col. 1. a. pagina 101
Victus frigidi in febricitantibus cur non meminerit Hippoc. vt humidi. col. 1. a. 102
Victus modi nomine quid intelligendum. columna. 1. e. pagina 102
Victus præbendi modum communem tam sanis, quam ægris præscribit Hippocr. in aphor. 17. primæ sect. contra Galeni sententiam. col. 2. a. b. 102
Victus modus pro mutatione virium semper instituendus. col. 2. c. 103
Victus modum indagandi ratio à Galeno adhibita vt ab surda reijcitur ac confutatur. col. 1. d. 104. vera ratio inueniendi modi, qui ægris cibandis seruari debet. col. 2. c. pagina 104
Victus occasionem solæ vires indicant. columna 2. e. pagina 108
Vigilia quomodo fiat. col. 1. b. 155
Vigilia morbosa, aut ex sola siccitate, aut caliditate, aut utraque innatis fit. col. 1. c. 155
Vigilia quomodo delirium pariat. col. 1. c. d. 153
Vigor morbi quis. col. 2. a. 65
Vide etiam Status.
Vinum omne nutrit, sed aliud magis, aliud minus. col. 2. d. pagina 166
Vinum quando ieiunis sumptum confert. aut nocet. col. 1. e. pagina 177
Vini potio naturalem famem non sedat, sed potius conuulsionem, & deliria excitat. colum. 1. d. 177 & columna 1. c. pagina 179
Vini potio conuenit Bulimiæ, & Caninæ fami. columna 1. d. pagina 179
Vinum facit disertos, & alacres. col. 1. c. 156
Vini calidioris potio delirium gignit. colum. 1. c. pag. 153
Vini potio copiosa causat apoplexiam. columna. 2. b. pagina 217
Vinum consuetum, per sanitatem longè molestius est febricitantibus, quam aqua. col. 2. b. 231
Vinum in febribus admodum pituitosis semper conuenit. colum. 1. c. d. 132
Vinum non esse præbendum ægris, incipientibus signis concoctionis in febribus vehementibus. ibid.
Vinum conuenit etiam declinante febre acuta. ibid. e
Virium essentia in temperamento, structuraque corporis posita est. col. 2. a. 97
Vires quomodo augeri, minui, aut in eodem statu permanere dicantur. col. 1. d. 56
Vires an augeri queant nutrimento. col. 1. c. 56
Vires prout diuerso modo sunt affecta, ita, aliâ atque alia semper significant. col. 2. b. 45
Vires in ægris quomodo dicantur validæ. columna. 1. d. pagina 69
Virium robur quomodo cognoscendum. col. 1. b. 69
Vires indicant, quantum nutriendum sit. col. 1. b. 52
Vires virum indicent nutriendum esse, nec ne? colum. 1. b. c. d. pag. 52
Virium gratia nutrimur. col. 1. c. 52
Vires indicant nutritionem, & vniuersos eius scopos. col. 2. a. pagina 52
Vires quæ indicant alendum, &c. sintne animales, vitales, an naturales. ibid. & seq.
Vires non indicant quantitatem euacuationis column. 1. c. pagina 45
à Viribus non sumitur indicatio ad modum victus instituendum. col. 2. d. e. 102
Virium modus indicat cibandi modum. columna. 2. b. pagina 105
Virium modus quomodo cognoscendus. ibid. c
Vires euacuationis modum non præscribunt, sed affectus euacuatione indigens. col. 2. d. 232
Virtus per se, non quæstus gratia exercenda. columna 1. b. pagina 19
Vitæ variæ significationes. col. 2. a. 8
Vita quid in primo Aphorismo significet. columna. 2. b. pagina 8
Vita quid sit inquiritur, & Aristotelis, Galeni, Scaligeri, Fernelij Viuis sententiæ impugnantur. col. 2. pag. 8. & col. 1. pag. 8
Vita quid sit Argenterio. col. 1. d. 9
Vita definitur. col. 2. a. 9
Vita ab Arist. diuisa in negotium, & otium. colum. 1. a. pagina 1
Vita an longa, an breuis. col. 2. c. 9
Vitæ longissima spatia. col. 2. d. 9
Vita cur non sit perpetua. col. 2. d. e. 9. & col. 2. d. 13
Vitæ causa immediata est vnio animæ cũ corpore, vt dissolutio mortis. col. 1. a 10
Vitæ terminus cur nõ sit idem omnibus, quæ sunt eiusdem speciei. col. 2. a. 14
Vitæ breuioris, aut longioris causæ quatuor. columna. 2. d. pagina 14
Viuunt diutius, quæ plurimum habent natiui caloris, & humoris. col. 2. a 14
Vita cur breuis dicatur. col. 2. d. 14
vita breuis arti comparata. col. 2. e. 14
viuens omne quamdiu viuit tamdiu nutritur. colum. 1. c. pagina 47
viuentes sine cibo. col. 2. a. b. 26
vitiis sententia de vita refellitur. col. 1. d. 9
vlceris sensus in venis oriri non potest. col. 2. d. 157
vlcerosus sensus, Pandiculatio, Inæqualitas Horror, Rigorper magis, & minus differunt. col. 1. a. 158
vlcera quæ, & quot habeant excrementa. col. 2. d. 225
vlcerandi habentia vim, crassæ substantiæ sunt. colum. 2. b. pagina 157
vlcerati cur tenuius cibandi. col. 1. b. 54
vnum indicat tantum vnum. col. 1. c. 29
vnum semper natum est facere idem per se. col. 2. e. 125
vomitus spontaneus quomodo dicatur. col. 1. b 24
vomitus spontaneus quis. ibid.
vomitus naturalisne, an præter naturam. columna. 1. c. pagina 24
vomitus sanguinis in quodam mirus, & eius remedium. colum. 1. a. 260
vomitus minus periculosus in gracilibus, quam alijs. col. 2. e. pag. 245
ad vomitum faciles, qui collum habent breue. colum. 1. a. pagina 246
vomitus quomodo facilis fiat. col. 1. e. 39
vomitus difficilis est ijs, qui crassi, tabidi, pituitosi. col. 1. c. pagina. 251
vomitus maximè nocet tabidis. col. 2. b. 246
vomitus quo tempore anni vtilis. col. 2. c. 243
vomitum coindicat æstas, vt contraindicat per inferna purgationem. col. 2. a. 247
vomitus cruditatis vitia emendat. col. 1. d. e, 243

vomitus quo morbi tempore vtilis. columna 2. c. pagina 36
vomitus in principio febrium confert, alui fluxus nocet. colum. 2. d. 37
vomitus vomitui, & alui fluxus fluxui medetur: sic pro fluxuum sanguinis uenæ sectio curat. col. 2. e. 181
Vomitus quocunque fiat tempore semper iuuat lientericos contra Hippocr. col. 2. c. 250
Vomitus cur imperetur Quartanarijs. columna 1. c. pagina 247
vomitoria medicamenta hodie vsurpanda. columna 2. a. pagina 251
vrina quid. col. 2. d. 77
vrinæ vsus. col. 1. b. 78
vrina vbi primo gignitur. ibid. paulo post.
vrina & stercus gignuntur in ventriculo. columna 2. e. pagina 26
vrina concoctionem nullibi nisi in ventriculo recipit. columna 2. e. 285. substantiam vero, & contenta in hepate ibidem.
vrinæ, & sudoris eadem materia. col. 1. c. 78
vrinæ differentiæ. ibid.
vrinæ tenues nunquam fiunt crassæ, vbi emictæ sunt. ibid.
vrinæ tenues, & crassæ quomodo fiant. col. 1. e. 78
vrinæ causa materialis quæ. ibid.
vrinæ contentorum varia genera. col. 1. d. 78
vrinæ qualitates, ac colores vnde. col. 2. a 78
vrinarum color ex aliorum humore permistione gignitur. col. 2. e. 282
vrinarum varij colores vnde nascantur. col. 1. b. 283
vrina, quamdiu viuit animal, non potest in interioribus partibus ob frigus liuorem contrahere. col. 2. a 78
vrina cruenta quomodo reddatur. col. 1. 286. & colum. 1. pagina 287
Vrina grumosa atramento similis. col. 2. 286
Vrinæ crassæ quænam, & quas causas habeant. columna 2. d. pag. 282
Vrina opaca quomodo fiat. col. 2. b. 78
Vrinæ opacæ ex spirituum extinctione fiunt. columna 1. a. pagina 283
Vrinæ turbantur à frigore, aut calore. columna 1. a. pagina 283
Vrinæ crudæ ac coctæ vnde. columna 2. per tot. pagina 284. & seq.
Vrina dicitur concocta, quia res concoctas, concoctionis indicia recipit col. 2. a. 284
in Vrinis quomodo fiant odores. col. 2. b. 78
Vrinæ Nubecula, Enæorema, Hipostasis ex eadem materia, pituita scil. constant. col. 2. c. 78. vide Nubecula, &c. Sedimentum.
Vrina farinacea vnde. col. 1. a. 285
in Vrina Vermes magnitudine & forma lentis. col. 2. pagina 286
Vrinæ quid ostendere possint. ibid.
Vrinæ quarum rerum indicia præbeant. columna 1. a. pagina 171
Vrinæ crassæ quando malæ. col. 2. d. 282. quomodo superueniente multitudine, & tenuitate corrigantur. ibid. & col. seq.
Vrinæ quibus crassæ, confusæ, albæ sunt in febribus, horum pauci euadunt. col. 1. b. 283
Vrinæ albæ, & perspicuæ malæ. col. 1. b. 284. quæ sit huius rei causa. col. 1. a. 285
Vrinæ perturbatæ, quales sunt iumentorum, quare significent dolorem capitis. col. 1. c. 283
Vrinam, cientia vide Diuretica.
Qui Vulnerantur, cur dolorem non percipiant. columna 2. d. pag. 160
Vulnera quomodo causent conuulsionem. col. 2. b. 193
Vulnerati cur parcius alendi. col. 1. b. 54

FINIS.

GLi Eccellentiſſimi Signori Capi dell'Illuſtriſſimo Conſeglio di Dieci infraſcritti, hauuta fede dalli Signori Reformatori del Studio di Padoua per relatione delli due à ciò deputati, cioè del Reuerendo Padre Inquiſitore, & del Circ. Segretario del Senato, Zuane Marauegia, con giuramento, che nelli Commentarij, & opere di D. Gio. Argenterio medico, cioè vn Tomo ſopra li Aphoriſmi di Hippocrate, vn'altro Tomo, che è ſopra il ſecondo de gli Aphoriſmi di Hippocrate, vn'altro Tomo, che è ſopra il quarto di detti Aphoriſmi; vn'altro, che ſono lettioni ſopra il primo libro di Galeno de curandi ratione, & vn'altro Tomo de Febribus; non ſi troua coſa contra le leggi, & ſono degni di Stampa, concedeno licentia, che poſſino eſſer ſtampati in queſta città.

Dat. die 13. Martij. 1606.

D. Z. Giacomo Zane.)
D. Zorzi Corner.) Capi dell'Illuſtriſſimo Conſeglio di Dieci.
D. Piero Barbarigo.)

Illuſtriſsimi Conſ. X. Secretarius
Leonardus Ottobonus.

1606. a 15. Marzo Regiſtrato in libro à carte 148.

Ant. Lauredanus Officij Con. Blaſph. Secr.

IOAN. ARGENTERII
CASTELLONOVENSIS
PEDEMONTII
PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAESTANTISSIMI.

In Lib. I. Aphoriſ. Hippocr. Comment. Cap. I.

ARISTOTELES in Politicis ſcribit totam vitam noſtram diuisã eſſe in negotium, & otium, bellum,& pacem,& finem belli eſſe pacem,& negotij otium : atq; in bello, ac negotio fortitudine, & conſtãtia opus eſſe; in pace,& otio Philoſophia, in vtroque verò tempore, temperantia,& iuſtitia: quapropter optimos Principes, & Reſpublicas benè conſtitutas dare operam debere, vt propriæ in ſuis temporibus virtutes vigeant, tunc enim beatos,& felices fore populos quibus tales Principes dominantur. Et propterea rectè quoque ſcribit Plato libro de Republica benè gubernanda, tunc optimam fore gubernationem, quando Principes erunt Philoſophi, aut Philoſophi imperabunt; tanquam ſine Philoſophia,& literarum cognitione nequeant mores formari, populi regi legibus, diuina coli, & animi ad rerum cognitionem, & contemplationem excitari. Quod ſi nos rerum noſtrarum præteritum ſtatum in quo ſine pace & otio, integram ferè ætatem in bello, ac crudeliſſimo dominatu viximus, memoria recenti repetemus, viri præſtantiſſimi, eſt quod agamus immortales gratias Deo optimo, qui Emanuelem Philibertũ, legitimum noſtrum Principem tandem nobis reſtituit, belli, & pacis virtutibus clariſſimum: Bellum enim non ſine magno ſuæ vitæ diſcrimine geſſit, vt nobis vitam ſeruaret incolumem, ſed illud ſua fortitudine, & conſtantia feliciſſimè confecit, vt nobis, qui pacis artes excolimus, prodeſſet, & populos ſuos affli ctos, & concuſſos, tot tantiſque miſerijs & calamitatibus ad otium duceret, & in eo Philoſophiam, & alias diſciplinas, quæ vbique langueſcunt, excitaret. Ac ego quidem veritus aliquando ſum, ne literæ ad eam obſcuritatem redirent, ad quam proximis ſeculis erant redactæ, niſi Princeps aliquis manum huic rei admoueret, & alios torpeſcentes in voluptatibus, aut auaritia corruptos, ſuo exemplo, ad præclara hæc ſtudia inuitaret; Hũc Deus, nobis dedit Principem ſine vitio, omni virtute præditum; hunc ergo amemus, laudemus, & illi perpetuam ſalutem, & felicitatem precemur. Tu quoque Carole Illuſtriſſime vir, huius ciuitatis gubernator, virtute bellica,& literis clariſſime, qui pacem nobis tuis victorijs accelera ſti; Et vos ciues optimi maxima laude digni eſtis, quod Principis egregiam voluntatem ſuſceperitis ad iuuandam, & promouendam, dum muſis Academiam in veſtra ciuitate erexiſtis, magnis ſumptibus, & maxima humanitate atque animi propenſione in veſtris domibus, nobis ad habitandum commodum locum conceditis, ac omni ratione prouidetis vt nos vobiſcum, honeſtè, & commodè viuere poſſimus; Sunt hæc ſane magna beneficia nulla vnquam obliuione delenda; Vos autem ſtudioſiſſimi iuuenes, quorum gratia hæc ſunt inſtituta; date quæſo operam, vt vos tales præbeatis, quales tantus Princeps, optimus gubernator, & hi officioſiſſimi ciues, maximè cupiunt, & ueſtri parentes ſperant, ſcilicet diligentes in ſtudijs, in ciuitate quietos, nequaquam pertulantes & ſeditioſos, agnoſciteque uos ex literarum ſtudio, & bonis moribus laudem & honorẽ aſſequuturos fore. Ego vero quantum in me eſt, omni diligentia & ſtudio operam dabo, ut nunquam uobis mea opera defuiſſe videatur; Nam ſi nemo unquam eam à me deſiderauit, cùm exteros inſtituerem in alieno dominatu, quid nunc non faciam dum Principi meo & vobis nauo operam ? Ac quoniam ſcio vos à me non exigere orationem de laudibus Medicinæ, aut de alijs rebus quæ nihil ad ueſtram inſtitutionem pertinent, ideo conſulto illa prætermitto, & ad ea accedo quæ propria ſunt mei officij, & à uobis maximè expetenda. Suſcepi enim uobis, enarrandos Aphoriſmos Hippocratis; Qua quidem in re Methodo utar ad docendum uſitata, & accommodatiſſima. Primum enim proponam, quæ cõmunia ſunt uniuerſo operi, deinde quæ propria ſunt ſingulis Aphoriſmis, ſingulasq; ſentẽtias,& uerba enarrabo; nullum enim uerbum eſt in hoc opere otiosũ. Porro quæ communia ſunt in explicatione librorum προλεγόμενος Græci, nos prælectiones cẽpimus uocare, ea ſunt quæ dicuntur ex authore, libri, inſcriptione, ſcopo. materia ſubiecta, diuiſione, difficultate, ordine, utilitate, differentia, quam ad alios authoris, uel in tota facultate libros propoſitum opus habet, necnon de docendi ratione qua utitur author quamque ſequi uult doctor; quibus ſanè rebus legẽtium, & auditorum animos ad authorem intelligendum præmunimus, & quodammodo alacriores ad diſcendum reddimus; quæ tametſi merito fortè à me prætermitti poſſe uideantur, in hoc authore ab omnibus infinitis laudibus celebrato, & potiſſimũ

in hoc eius opere omnium dignissimo continuaq; lectione propemodum trito, tamen ne rudioribus, aut meo etiam officio defuisse uidear, concedent mihi doctiores, ut paucis ista perstringam, atque eo præsertim quod nullus ex alijs interpretibus hæc omnia sit complexus, & multi nonnulla ex his perperam explicent. Primo igitur de auctore dicam, deinde reliqua ordine prosequar.

De Hippocrate. Cap. II.

VT de authore primùm pauca dicamus, fuit igitur Hippocrates author huius operis, Cous, sic dictus quod in Coo insula Thessalię, in mari Pamphilio posita, natus sit; patrem habuit Heraclidem nomine, matrem vero Praxitheā, Pheneretis filiam, ut Soranus in eius uita memoriæ prodidit. genus eius nobilissimum, siquidem ad Herculem, & Aesculapium, originem generis sui referebat, ab illoque uigesimum, ab altero uero decimum nonum se numerabat; Præceptoribus usus est Heraclide patre, Herodico, Gorgia Leontino rhetore, & Democrito Philosopho, ut idem author refert; tametsi de Democrito est quod dubitemus: nam refert Hippocrates in suis Epistolis se accersitum, ab abderitis, ad Democritum, ut ipsi putabant, quod perpetuo rideret insanientem, curandum, & a Democrito ipso fuisse exceptum, non tanquam discipulum, & antea cognitum, sed ut insignem Medicum, & uirum ob suas uirtutes, ab omnibus celebratum; Natus octuagesimoprimo Olympiadis anno, sub monarchia Abriade; floruit temporibus Peloponnesiacis regnante Perdica Macedonum Rege, quo etiam tempore Thucidides claruit. Mortuo patre ex patria discessit, ut Andreas quidam referente Sorano malignè scripsit, propterea quod publicam Gnidiorum bibliothecam concremasset, & vt alij referunt, ut à multis disceret, & in varijs locis Medicinam exerceret; vbi autem medicinam factitauerit, ex vltimo capite libri prænotionum licet intelligere, vbi in Libya, Delo, Scythia, signa quæ tradit vera se comprobasse scribit. filios duos reliquit Thessalum & Draconem insignes Medicos: nam Thessallus vt Galenus tradit in tertio de causis respirationis, creditur secūdum, quartum, & sextum librum de morbis vulgaribus composuisse, tametsi in commentario in Prorrethica, librum illum ait à quibusdam referri ad Draconem, ab alijs vero ad Thessalum, Hipppocratis filios: Ceterum vterque illorum filium habuit quem Hippocratem nominauit ac Hippocrates, Draconis filius, Medicus quoque fuit, existimaturque ut Galenus refert in libro secundo de difficili respiratione librum quintum de morbis vulgaribus conscripsisse; quamquam initio tertij eiusdem operis eum librum & septimum non putet dignos doctrina eorū, qui ab Hippocrate emanarūt. habuit etiam Autum, qui & Hippocrates nominatus est, & Gnoscidi filius Hippocrates est dictus. scripsit ille vt idem author commemorat, libros de fracturis & articulis; An vero hos, qui inter Hippocratis opera extant de fracturis, vel alios intelligere oporteat, Galenus non explicat, putauerim ego illos esse, quandoquidem in libro secundo de difficili respiratione, vbi genuinos. Hippocratis libros enumerat mentionem non faciat librorum de Articulis & Fracturis; Ceterum Hippocrates noster Heraclidæ filius, ad differentiam Hippocratis Gnosidici filij dictus est; ad differentiā vero nepotum magnus Hippocrates & senex nominari solet. alios fuisse Hippocrates Medicos antiquos, ex Oribasio, quitquis fuit ille qui Oribasij nomine circumfertur qui scripserunt comentarios in Aphorismos, satis constat; sed de alijs nihil ad rem præsentem. Noster autem Hippocrates per totam Græciam ob eam laudem quā ex Medicina sibi comparauerat omnibus admirationi fuit; & non solum quidem in Græcia cognitus, sed etiam à Perdica Macedonum rege, qui tabe laborare putabatur, accersitus fuit; Abderitæ quoque eum ad Democrati insaniam curandam, missis nauibus & optimis ciuibus pro legatis accersiuerūt. falsò tamen tradit Soranus Democritum ab eo sanatum, & ciuitatem Abderitarum a peste liberatam, cum ipsemet Hippocrates, in Epistolis suis referat, se Democritum non insanientem, sed insaniam simulantem deprehendisse, nulla etiam facta mentione pestis illius loci. Ab Artaxerse Persarum rege, ciuitates & maxima alia præmia ei proposita fuerunt si ad pestem propulsandam, a castris Persarum ad se proficisci vellet; id quod negauit se facturum, propterea quod illi barbari essent, & Græcorum hostes; Græcos autem ipsos vt refert Plinius a peste quæ veniebat ab Illyrijs præseruauit, sibique publicis & priuatis beneficijs deuinxit; Quamobrem eosdem honores illi, quos & Herculi decreuit Græcia; Ac meo quidem iuditio nullus inter omnes scriptores eo unquā doctior aut melior fuit: Nam doctrinæ summæ, & incomparabilis certa inditia ex illius libris, nō humano, sed diuino potius ingenio conscriptis, & antiquorum plurima extāt testimonia; siquidem Plinius eum medicinæ Principem appellat; Aristoteles item summus Philosophus, & diuinus Plato in natura rerum explicanda, ut Galenus testatur, & illorum libri satis ostendunt, tanquam ducem & optimum magistrum ita secuti sunt, vt multa alia & docendi præsertim Methodum, ab eo mutauerint. Sed enim quem alij Medicinæ, ego multarum aliarum artium parentem, non uereor appellare: nam linguæ Ionicæ inter Græcos eloquentissimus, & omnium optimus author cēsetur: Mathematicarum vero artiū ita se peritum in libris quos nobis reliquit passim ostendit, quasi nihil ignorasse, sed illarum omnium disciplinarum semina antiquissimus omnium ferè autor posteris dedisse videatur. Medicinam tamen nostram prę cęteris artibus ita excoluit, vt antiquiorum omnium memoriam extinxerit, alijs vero nihil ad aliam nouam artis huius inuentionem reliquerit, sed omnes ad sui imitationem, suarumque rerum propagationem quandam potius excitauerit, & quod mirum est in hac arte in qua stabilienda & constituenda vt Plinius refert, nihil instabilius aut difficilius vnquam fuit, omnibus ita semper placuit Hippocrates, vt aliorum medicina cum proprijs autoribus extincta, aut certè obscurata, solus vt olim, etiam nunc uigeat; & bonos Medicos, non bonos, sed Hippocraticos potius nuncupemus. vnde omnes Medici eum suæ sectæ authorem esse volunt, Emperici quidem vt testatur Galenus in tertio commentario libri de Articulis, quod illis videretur tradere solum quæ experientia constarent. Methodici vero, quod in cō munitatibus quibusdā versari uideatur. Rationales autem, quod non solum experientia, sed etiam duce ratione medicinam eum conscripsisse dicant, etsi rationes rerum breuitatis causa sæpius omiserit, nullius tamen sectę reuera fuit, falluntur que egregiè in hoc autor introductorij, & Montanus, qui eum rationalis sectę principem constituunt; siquidem autore Plinio & Celso post Hippocratem sectæ ortę sunt; cum autem à Galeno rationalis dicitur, ita intelligendum est, quod ratione nitatur, vt qui rationalem sectam sequuntur, non prout rationalis distinguitur ab Empirico; in eo quoq; errat Montanus quod

quod putet Acrohem Agrigentinum Siculum, anti quiorem fuiſſe Hippocrate, & ante hunc illum inchoaſſe ſectam Empiricam: Nam id quoque Plinius, & Celſus refellunt. Ceterum probitatis illius viri quæ non minus quàm doctrina in Medico requiren da eſt, ſpecimen habemus in Sacroſancto eius iuſiurando quo diſcipulos ſuos aſtringebat; in eo enim oſtendit ſe nihil vnquam in uita charius habuiſſe honeſtate, & probitate; Porro diuitiarum minimè cupidus fuit: nã vt antea retulimus, ciuitates à rege Perſarum ſibi oblatas ſpreuit; Scribens etiam in quadam ſua epiſtola ad Abderitas, inquit, neque aurum mihi ad vos veniẽti natura, neque Deus promittere poteſt, liberę enim artis opera, libera eſſe ſinatis. quot annos vixerit incertum eſt; nam quidam tradũt cum octuageſimo quinto ſuæ ætatis anno perijſſe, alii nonageſimo, alij centeſimo quarto, ſunt qui centum & nouem annos eum attigiſſe dicant. Perijt apud Lariſſęos. Sepultus eſt inter Myrtholem & Lariſſam, vbi inquit Soranus in hunc vſque diem monumentum eius cernitur. Atque hęc de authore ſufficiant.

Aphoriſmi. Cap. III.

REcepta eſt ab omnibus qui Aphoriſmos ſunt interpretati opinio, nihil aliud eſſe Aphoriſmum quàm orationem, quæ omnes rei proprietates de qua agit, paucis verbis complectitur; adferuntq; ad id probandum multos ex Galeno locos, & primum illum qui habetur in primi Aphoriſmi commentario, vbi ille Author ſcribit Aphoriſmum omnes rei proprietates, quam breuiſſimis verbis comprehendere. Eſt alius locus in Commentario Aphoriſmi 14. primi libri, vbi ait Hippocratem ſibi in hoc operę propoſuiſſe compendioſam, & aphoriſticam doctrinam; Scribit idem author 28. Aphoriſmo 2. libri, modum doctrinæ Aphoriſticæ ſummam ſequi breuitatem; ad idem pertinet quod habet in Comment. Aphoriſmi 47. libri 4. vbi habet conuenientius eſſe doctrinæ Aphoriſticę, ſi compendioſius aliter dixiſſet Hippocrates; eſt alius locus in Comment. 4. lib. de Ratione victus in morbis acutis textu 19. vbi inquit Galenus ſe mirari cur ſermo ille non ſit inter Aphoriſmos poſitus, cum in paucis verbis vis magna reperiatur; Accedit quod ſcribit in ſexto libro de Medicamentorum facultatibus cap. 1. Aphoriſticæ doctrinæ inquit conceditur, vt multa concisè dicantur, verum ex his Galeni locis non ſolum intelligere poſſumus Aphoriſmum ſignificare breuitatem, ſed & alia nonnulla; Nam vult Aphoriſmum de proprietatibus rerum agere cum ſcribit illum omnes rei proprietates breuiſſime circumſcribere, quin etiam, ex loco citato ex libro de morbis acutis, non ſolum in Aphoriſmis requirit breuitatẽ, ſed quòd cum breuitate vis magna, & pondus ſententiarum adſit; Propterea nonnulli ex recentioribus idem eſſe putant, Aphoriſmum, oraculum, & decretum, quare non conſtat adhuc in quo conſiſtat Aphoriſmi eſſentia, cum ſolam breuitatem ſępius ponat Galenus, aliquando tamen addat pondus ſententiarum, & proprietatatum explicationem, ego vero in nullo iſtorum puto ponendam eſſe eſſentiam Aphoriſmi, nam ſi à breuitate Aphoriſmus ſuam eſſentiã ſumit, quid obſtat quo minus prædictiones eiuſdem authoris, imo omnia illius opera, quæ mira breuitate ſunt conſcripta, & artem medicinalem Galeni, Euclidis theoremata quibus nihil breuius excogitari poteſt Aphoriſmos nuncupemus? Scribit præterea primo Prognoſticorum in Aphoriſmis tradita eſſe per A capita breuia, quę in libris Epidemion proxilius ſunt conſcripta: nam ſi Aphoriſmi nomen breuitatem ſignificat, ſatis erat ſi dixiſſet alibi tradita eſſe p Aphoriſmos quæ in libris Epidemion prolixius docentur.

Ceterum in Aphoriſmi eſſentia illud non continetur quod omnes rei de qua agit, proprietates explicet, facilè probare poſſum; nam vnus Aphoriſmus nequit vniuerſas proprietates eius de quo agit comprehendere; plures autem ſimul coniuncti non definiuntur; deinde non videmus Hippocratem ſtudere vt ex multis aphoriſmis alicuius rei vniuerſas proprietates colligat, cum vnum ſolum ſæpè de vno doceat. Prętera pauci ſunt Aphoriſmi qui agant de proprietatibus; quidam enim de vacuatione corporis, alij de nutritione, alij de ſignis, alij de cauſis, alij de remedijs, alij de permutatione, alij de generatione, morborum agunt, alij prænunciant quid in ægrotantibus & ſanis corporibus ſit futurum, alij remediorum quorundam uim, alij denique alia enarrant, quæ nihil ad proprietatum explicationem pertinẽt; quod vero Aphoriſmus rectè non dicatur eſſe oraculum ſatis conſtat: nam oracula, deorum dicuntur eſſe reſponſa, nec putare quidem oportet, ideo oracula dici poſſe quod diuinas ſententias contineant: nam maior pars Aphoriſmorum nihil habet, quo docti in Arte medica ſuſpicere debeant: ſunt enim multi qui leuiſſimas ſententias continent, ut quilibet legendo intelligere poteſt; qui vero Aphoriſmos decreta eſſe uolunt, illi Hippocratem legislatoris munere fungi ſtatuunt, at ille non imperat, ſed enunciat, quod ſibi de vnaquaque re videtur in arte noſtra docendũ; ego uero nihil aliud puto eſſe Aphoriſmum quam ſeparatam ſententiam. Id enim primum oſtendit verbum ἀφορίζειν, vnde Aphoriſmus dictus; ſignificat enim non breuiter aut diuinę loqui, non leges condere, non proprietates rerum explicare, ſed ſeparare ſeiungere; vnde Paulus in Epiſtola ad Romanos ait ſe ἀφορισμένον, id eſt ſeparatum, & ſegregatum ab alijs, ad Euangelium enunciandum; ſecundo ad id pertinet quod habet Ariſtoteles initio primi Rhetoricorum, vbi dicit, Dialecticam, & Rhetoricam non eſſe alicuius ἀφωρισμένης ἐπιστήμης, id eſt ſeparatæ definitæq; ſcientiæ; Addo quod ſcribit Galenus in principio libri ſexti de morbis vulgaribus, vbi ait ſe mirari cur ſextus, & ſeptimus illius operis libri inter Aphoriſmos non ſint poſiti, cum plurima illorum doctrinæ portio, Aphoriſmi quidam eſſe videantur, ſinguli propria circumſcriptione ſeparati; qua ſententia quid poteſt eſſe clarius? ſuffragantur huic opinioni etiam Arabes, qui hoc opus librorum diuiſorum ſermonum inſcribunt; necnon Philoteus, qui ait Aphoriſmum eſſe dictum, quoniam ab his quæ ante & poſt ipſum ſunt, ſeparatus & ſeiunctus ſit. Ergo propria ſignificatio & eſſentia Aphoriſmi in hoc conſiſtit, quod ſit ſeparatus ab alijs; intelligere autem oportet ſeparatum eſſe, non quod de ſeparatis & diuerſis materijs agat, ut recentiores putant, qui eo quod de eiſdem rebus multi deinceps Aphoriſmi agant, ſe effeciſſe putant vt ſeparatæ ſententiæ dici non debeant, ſed vt Galenus ſexto de morbis vulgaribus ſcribit, quod propriam quandam circumſcriptionem unuſquiſque habeat, lineis diſtinctam ſeparãtis, ita ab authore & Galeni tempore ut nũc etiam in noſtris codicibus digeſti, vel vt Philoteus ait, quod ab his qui ſunt ante & poſt ita ſeparati & ſeiuncti ſint, vt vnus ab alio non pendeat, ſed ſinguli integram & perfectam ſententiam faciant; quod etiam Galenus teſtatur, vigeſimoquarto textu ſecundi commentarij ſexti libri de morbis vulgaribus, vbi ſcribit Aphoriſmũ eſſe ſententiam ita ſeparatam ab alijs, vt nullo alio ex pręcedentibus, aut ſubſequentib. egeat,

vt intelligatur: quo nulli alteri operi contingit, quippe cum posteriora prioribus sint annexa, & ut intelligantur mutuo auxilio sæpius egeant. Inuenio etiã alia ratione, Aphorismos posse dici sententias separatas, quod scilicet ab alijs Authoris libris sint excerpti & seiuncti, nam id ex eo patere potest, quod omnes ferè Aphorismi in alijs libris Hippocratis scripti sparsim inueniantur, quos postea tanquam veriores, & vniuersaliores, & vtiliores sententias continentes, ab alijs libris in quibus multa Empiricorum more sunt conscripta, seiunxit, & in vnum opus redegit. Ad hoc pertinet quod habet Galenus, textu decimonono tertij commentarij sexti libri Epidemion; quæ longo inquit, tempore iudicauerat Hippocrates, per Aphorismos, id est communes enunciationes sunt redacta, firmioresq, ob id & veriores Aphorismos existimare oportet quàm illa, quæ dum quærerentur, antea nondum cognoscebantur; Aphorismi ergo id est sententiæ separatæ dicuntur, quod in opere in quo sunt scripti, quilibet propriam habeat circumscriptionem, lineis, & punctis, distinctam; & quod quilibet sententiam faciat propriam, à præcedenti & sequenti separatam, & quod ab alijs operibus in quibus antea continebantur, sint separati; ergo quum Galenus Aphorismum dicit esse separatam sententiam, explicat tunc illius propriam naturam & essentiam; cum vero addit breuitatem, & sententiarum pondus, & explicationem proprietatum, docet quæ Aphorismo accidunt, ex alijs rationibus; nam quia Hippocrates, ut alij omnes antiquissimi Autores, breuitatem affectauit, quemadmodum scribit Gal. in textu vigesimo octauo, tertij commentarij libri de his quæ in medicina fiunt, & in libro tertio de difficili respiratione & passim alibi. Ideo Aphorismos breuissimè quoque scripsit; breuitas ergo illis accidit, vna ratione ex scribendi more ipsius authoris, alia vero ratione ex ipsius instituto & scopo; nam conclusiones solum eorum quæ alibi prolixius docuit, in Aphorismis assumit & tradere instituit; sunt autem suapte natura conclusiones breuissimæ, quoniam vero author maximi fuit ingenij & sapientiæ, ideo sententiæ quas proferebat, erant graues & tales, vt Deorum responsa videri possint. Ideo oracula à quibusdam dicti sunt Aphorismi: nã ut Cicero in Topicis scribit, oracula ex eo ipso appellata sunt, quòd ineſt his deorum oratio; accidit etiã ut aliquando rerum proprietates explicent Aphorismi. Igitur si ex propria solum essentia, Aphorismum definire velimus, nihil aliud dicemus eum esse quã separatam sententiam; at si placet accidentia illius addere, quæ assumit ex authoris instituto, scribendi modo, & doctrinę excellentia, dicemus aphorismum esse sententiam separatam, breuem, & grauem, siue multa comprehendentem. Cuius vero generis sit sententia, nunc expendere oportet; nam Aphorismum esse orationem quandam, quę vel falsum dicit, certissimum est, sed cum Theoremata, axiomata, definitiones, hypotheses, id est suppositiones, ænigmata, verum vel falsum etiam dicant, operępretium est videre quomodo hæc inter se differant; quod quidem difficile est explicare, quia hæc nomina à Græcis sunt ducta, nec ab illis satis explicata, tentat quidem docere Aristoteles in libro primo de Demonstratione quomodo nõnulla ex istis differant, sed ita profecto, vt perlecto eo quod ille tradit cap. 2. lib. 1. de Demonstratione non multo doctior quispiam euadat; Ait enim propositionem esse enunciationis alteram partem, vnum de uno affirmantem, aut negantem. Dialecticam autem propositionem, quæ quamlibet partem similiter accipit, demonstratiuam autem quę determinatè alteram partem sumit. Enunciationem esse quamlibet partem contradictionis: contradictionem vero esse oppositionem cuius non est medium secundum se; Ceterum positionem esse quã non licet demonstrare, non tamen necesse est habere qui discit, quam vero necesse est habere, dignitatem vocat; At suppositionem ait esse positionẽ quæ vtramlibet partem euunciationis accipit, ut dico aliquid esse aut non esse, quæ vero sine hoc est, definitio, inquit, est, definitio enim positio est; hæc de his Aristoteles, quæ quidem Ioannes Grammaticus & alij qui Aristotelem interpretantur, fusius explicant; primum ostendentes enunciationem propositionẽ, & problema subiecto eadem esse, habitudine autem differre; enunciationem enim tunc vocari propositionem, quando fit pars syllogismi, Dialecticam autem propositionem per interrogationem vtranque partem proponere, Demonstratiuam autem propositionem dicit esse, quæ sine interrogatione partem vnam assumit. Enunciationem esse contradictionis quamlibet partem, id est, affirmatiuam aut negatiuam. Affirmationem, & negationem species esse enunciationis; positionem non esse per se creditam discenti, sed ex docente aliquam explicationem requirere. dignitates esse quæ à quolibet statim veræ esse cognoscuntur; Definitionem esse, quæ ostendit quid res sit. suppositiones autem aliquid de aliquo prædicare; non enim definitione prædicari animal rationale de homine, vt aliud de alio, quia hæc idem sunt. Iam vero suppositionem diuidi ait in petitionẽ, & ęquiuoce dictam suppositionẽ, petitionem enim suppositionem esse, quæ nota non est, sed probatione indiget: sumitur autem sine demonstratione à præceptore; Suppositiones autem æquiuoce dictas esse quæ notæ sunt, & quas simul audiendo admittit discipulus, ita ut dignitas, suppositio, petitio, & definitiones, principia sint. Quid sit Theorema, ænigma, apophtegma, non docet ille, & ut videre est, quæ docet, inter se confundit, nec facilè est ulla ab alijs separare; quod facile docere possem si id nunc meũ esset institutũ; sed quod est præsentis operis saltẽ attingamus; Aphorismi, dignitates, suppositiones, petitiones, & definitiones non sunt, quia hæc principia sunt, Aphorismi uero probationẽ diligentiorẽ requirunt; quod si aliqui sunt qui ad principiorum naturam accedere videntur, certe illi sunt pauci, nec legem communem omnibus Aphorismis facere possunt; Theorema vocat Cicero præceptum, alij propositiones, verum ex ipso nomine non omnis propositio, sed quæ in contemplatione versatur, ita vocari debet, vnde Euclidis geometrica theoremata dicta sunt, quod proponant ea quæ in sola contemplatione versantur; Aphorismi autem theoremata non sunt, quia ad opus referuntur; nec dicere possumus Aphorismum esse enunciationem, vt Montanus sentit: nam si enunciatio, & propositio, differunt solum habitudine, & utraque constat ex nomine & verbo, propositioque est quæ sumitur in syllogismo, ex qua conclusio elicitur, constat Aphorismum nec simpliciter enunciationem, nec propositionem esse posse, nimirum cum Aphorismi sæpè constent ex pluribus enunciationibus, nec apti esse possint vt syllogismorum fiant propositiones: nec vero Aphorismus, ænigma dici potest; sunt enim ænigmata, sermones nodosi & inuoluti, quos diuinare magis, quàm interpretari oportet, Aphorismi autem sensum habent, quem interpretari facilè possis. Apophthegmata Montanus statuit esse sententias, quæ vt inquit ille alios mordicant, sed perperam: nam vt in Apophthegmatis Plutarchi videre est multa sunt Apophthegmata, quæ neminem vellicant. quare rectius dicuntur acutę & breues sententiæ philosophorum

ſophorum, oratorum, legatorum, illuſtriumque virorum ſunt autem Aphoriſmi non Apophthegmata; quia acutiem in ſe non continent, & Medici ſolum ſunt ſententiæ Aphoriſmi quoque rectè leges dici non poſſunt, quia non imperant omnes, ſed ſæpè nunciant, quid in nobis fiat; quod vero Aphoriſmi non ſint prouerbia clarius eſt quàm ut doceri debeat; quare nihil aliud reuera de Aphoriſmi eſſentia dici poteſt, quàm quod antea diximus, quod ſcilicet ſententia ſit ab aljs ſeparata: ſententię enim dicuntur orationes quæ animi ſenſu aperiunt verum aut falſum dicendum, alia vero nonnulla ex prædictis omnibus Aphoriſmis non ſunt communia, ad quibuſdã duntaxat propria ſunt enim quidam Aphoriſmi ſimplices enunciationes, alij vero ex pluribus enunciationibus conſtant quare oratio quidem enunciatiua dici poteſt Aphoriſmus eo quod in illo vel vnum prædicetur de vno, aut quod ex compoſitione & coniunctione vna ſit, enunciatio autẽ ſimpliciter minime; accidit & illud quoque vt Aphoriſmi nonnulli theoremata eſſe poſſint, ſi ad ſolam contemplationem referantur. Atque hæc quidem ſatis de Aphoriſmi definitione.

De ſcopo ſiue intentione authoris in hoc Opere. Cap. IIII.

PVtant Oribaſius, Montanus, Braſſauolus, & alij recentiores Græci, & Latini Aphoriſmorum interpretes, Hippocratem velle in hoc vniuerſam Medicinam per Aphoriſticam doctrinã tradere; quorum quidem opinionem primum refellit, Medicinæ amplitudo: nam tot illa habet partes, vt omnes in hoc Opere explicari non poſſint. Quod ſi quis diligenter inſpiciat, inueniet multas ex illis eſſe, quas author in hoc Opere nullo pacto attingit, alias verò quas non explicat, vt eum facere oportet, qui totam artem docendam ſuſceperit: omittit enim partem illam quæ de elementis, humoribus, ſpiritibus, partibus ſimilaribus, & organicis, & facultatib. & actionibus, & vſu corporis agit; Omittit & formationem fœtus, & generationis illius rationẽ, & vt vno uerbo dicam, vniuerſam corporis compoſitionẽ. Præterea, affectus non explicat quæ corporibus accidunt; Quid ſcilicet ſit ſanitas, quid morbus, quot illorum differentiæ, quæ cauſę, qui effectus; Nec ſignorum quidem genera diuidit, nec commune quippiam de illis oſtendit. Addo quod nihil tractet de materiæ medicæ cognitione, compoſitione, & vſu; nec ſufficiunt quæ ille docet de euacuatione, & nutritione; Tradit præcepta quædam medendi, ſed illa ſine Methodo, & ars quidem poſtulat, vt ea etiam cõprehendat, quæ pertinent ad ſanitatem tuendam, morbos præcauendos lenienda ſymptomata, & reſtaurandos conualeſcentes; non vtitur definitionib. diuiſionibus, nulloque ordine præceptiones ſuas tradit; quippe cum in diuerſis libris multi de eadem re inueniantur ſcripti Aphoriſmi; quare nemo vnquã ex ſoli Aphoriſmis medicus fieri poterit, niſi doctor ad illorum explicationem violenter trahat ex eodem authore, & alijs quæ neceſſariò requiruntur ad integram Medici inſtitutionem: eſt Galeni ſentẽtia quædam in libris Methodi medendi, vbi ſcribit Hippocratem ſolum quædam ſeminia artis noſtræ teliquiſſe; Quod ſi in vniuerſis ſuis Operibus ſolum continentur ſemina artis, quis poterit ex hoc vno ſuo opere, in quo multa non attingit iu alijs tradita, totam ipſam artem perdiſcere? repugnat, vt diximus, alia ratione Galenus huic opinioni: nam ſcribit octauo textu primi Commentarij Prorrheticorum, propoſitum eſſe Hippocratis in prognoſticis, Aphoriſmis, & in libris de fracturis & de articulis, & de victus ratione in morbis acutis, vt dumtaxat vniuerſaliter explicet, quæ particulariter in vnoquoque morbo in Epidemijs perquirit author; at in libris Epidemion vniuerſam medicinam non docet, quare nec in Aphoriſmis. Scribit & in primo libro de Criſibus capite ſexto Hippocratem in Aphoriſmis capita eorum ſcripſiſſe, quæ in prognoſticis particulatim eſt proſecutus. Scopus ergo illius eſt, velle tradere vniuerſales quaſdam præceptiones, vtiles quidem valdè Medicinæ ſtudioſis, ſed quæ tamen vniuerſam artem non comprehendant, & doceant; & quamuis bona pars Aphoriſmorum vniuerſalia contineat præcepta, multa tamen particulariter explicat author, vt quæ ad vnius morbi cauſas, ſigna, curationem pertinent; Eſt hic ſcopus vniuerſi operis, ſingulorum verò librorum ſcopus commodius docebitur in ſequenti capite, vbi de ſubiecto, & diuiſione Operis agemus.

De diuiſione, & Subiecto huius Operis. Cap. V.

DIuiditur Opus hoc in ſeptem libros, nam octauus qui adiectus eſt à Braſſauola ſpurius eſt, vt qui repetat magna ex parte Aphorismos aliorum librorum, & alij ſi quos habet nouos ſint falſi, aut certè parui momenti, Quod autem ad Subiectum attinet, docuimus in Commentarijs noſtris in Artem Medicinalem, Subiectum operũ, nihil aliud eſſe quàm materiam de qua author in opere agit; Eſt autem multiplex materia de qua in hoc Opere tractat: nam in primo libro nutriendi, & vacuandi rationem docet: duos enim ſcopos ſibi proponit author, non vt Curtius & alij ſcribunt, qui tradunt vnum ſolum ab eo doceri, nempè vacuandi rationem, quam dicunt fieri tum per victum, tum per alia vacuantia, & fortè in hanc opinionem inciderunt, quòd viderent Hippocratem, inediam, & tenuem victum quibuſdam miungere, hæc autem ex accidenti corpus vacuant: ſed interim non animaduertunt illi cum author de pleno, & conſeruante victu agit, qui victus corpus exinanitum replet; præterea agit author de qualitate, tempore, & nutritionis modo, quæ nihil ad vacuationem faciunt; & denique qui de nutritione præcepta tradit, contrarium facit ei, qui de euacuatione agit: nam illi conſilium eſt vires reparare, & id quod à corpore euacuatum eſt reponere, tametſi in quibuſdam victus differentijs cõtingit ob morbi præſentiam, vt minus exhibeamus quam poſtulet corporis euacuatio; qui verò euacuat nunquàm ſtudet aliquid reponere, ſed à corpore ſubſtantiam demit; Porrò ſecundus liber totus ferè in ſignis morborum maximè præſagijs explicandis cõſumitur; tertius morbotum cauſas communes, quæ ſumuntur ex tempore, & ætatibus abundè explicat, quattuor ſequentes in particularium multorum morborum generatione, permutatione, curatione, remediorum aliquorum explicatione, varia denique, & multiplici materia, pari modo uerſantur, atque hoc eſt ſubiectum huius operis, de ſubiecto autem ſcientiarum, artium, & ipſius Medicinæ, aptiore loco egimus in Commentarijs noſtris, in Artem Medicinalem.

A

De difficultate, & vtilitate Operis. Cap. V I.

DIfficile eſſe Aphoriſmorum opus, duabus potiſſimum rationibus conſtat: tractat enim de rebus, quæ ad illarum intelligentiam poſtulant, rationem & experientiam multi enim ſunt Aphoriſmi, quos ratione explicare non poteris, ſed ſola experientia uera eſſe quæ in ijs docentur deprehendit author; alij verò qui probationem requirunt non ſolum ex Medicinæ principijs, ſed etiam ex intimis Philoſophiæ partibus; Varia præterea eſt, & multiplex Aphoriſmorum materia, & ob id non facilis ijs, qui in multis diſciplinis non ſunt verſati, alia difficultas naſcitur ob docendi rationem B quæ nulla Methodo nititur, ſed ſparſim ſine principijs, & probatione breuiſſimè omnia tradit. huiuſmodi enim doctrinam difficilem eſſe neceſſe eſt, quare optimè conſultum eſſe puto, quod in ſcholis Italicis obſeruatur, vt ſcilicet primum diſcipuli audiant primam Fen Auicennæ, deinde artem medicinalem, poſtremo Aphoriſmos; ſic enim à primis, & facilioribus, ad poſtrema, & difficillima res ducitur. Ad hoc quoque facit quod habet Galen, Aphoriſmo ſeptuageſimoprimo libri quarti, neminem aggredi debere expoſitionem librorum Hippocratis, prius quàm totam ipſius artem præcognouerit; necnon quod habet ſexto Methodi, vbi inquit neminem ad lib. Hippocratis legendos ſe conferre debere, antequàm ipſius Galeni libros perlegerit: hæc enim magnæ diffi- C cultatis huius operis ſunt inditia, & id quoque quod putem paucos eſſe Aphoriſmos, qui non accipiant meliorem interpretationem, quàm ſit hactenus ab alijs omnibus interpretibus excogitata; Quod verò ad vtilitatem pertinet, ſunt qui putent Aphoriſmorum libros vtiles eſſe his qui medicinam ingrediuntur, & alijs qui in ea iam magnos progreſſus fecerũt, non aliter profectò quàm artem medicinalem, quæ rudioribus & doctis, parl modo agnoſcitur eſſe utilis. Verum non eſt par ratio: nam Ars Medicinalis incipit ab artis principijs, & per capita vniuerſam artem explicat, quare rudioribus vtilis eſt, eo quod illis oſtendit ſummam totius medicinæ, ad quàm debent vniuerſa ſua ſtudia dirigere: prouectioribus autem vtilis eſt ad memoriam, reminiſcentiam, & col- D lectionem aliorum omnium, quæ alibi prolixius traduntur; Aphoriſmi autem non continent Medicinæ principia, nec totam ipſam artem, ſed potius quę ad ultimas Medicinæ partes ſpectant; carent præterea Methodo, & ordine, quæ maximè ſunt neceſſaria, ad rudiores docendos; Nec verò in ea opinione ſum, vt putem auditorem poſſe aggredi lectionem huius Operis, niſi à præceptore illius audiat explicationem: nam quæ ad ultimas Medicinæ partes ſpectant, ab initio à rudiore auditore, ſine præceptoris opera percipi non poſſunt: ergo opus hoc potiſſimũ vtile prouectioribus medicinæ ſtudioſis, imo Medicis ipſis, ratione & experientia iam confirmatis, ſi inſignem interpretem inuenerint, qui reconditos adhuc in illis ſenſus eliciat; Ex ipſa autem tractatio- E ne, & materia quæ tractatur, vtile eſt opus ad plurimarum rerum recordationem; quia breuiter multa hæc proponuntur per compendium, ſed & vniuerſaliter diſcenda, quæ prolixius alibi, & præſertim in libris Epidemion, ſunt tradita; ex illis enim quę experientia docebat in particularibus, ſunt collectæ vniuerſales iſtæ ſententiæ; non tamen propterea rudiores velim deſperare ſe poſſe plurimum ex hoc Opere proficere: nam boni interpretis opera, Operis difficultatem minuet.

De ordine quo vtitur author, & quem tenet Opus vniuerſum inter alios authoris, & vniuerſos Medicinæ libros. Cap. V I I.

ORdinem in Aphoriſmis nemo requirat ob varietatem rerum, quæ nec coniungi, nec cohærere inter ſe poſſunt, & non ſolum varietas rerum, ſed etiam Aphoriſmi natura id poſtulat: nam ſeparatam ab alijs quilibet Aphoriſmus ſententiam facit; quod ſi Galenus, aliquando notat aliquem ordinem in Aphoriſmis ita vt vnus priore loco ponatur, qui in alio collocari debebat, & vnum eſſe alterius cauſam, qui propterea proponi debebat, id tamen rarò fit; & præter authoris inſtitutum, tamet ſi aliquos Aphoriſmos inter ſe cohærere aliquando videmus, quam ob rem errat Curtius, qui eos ſcriptos eſſe tradit ordine, & doctrina compoſitiua, quippè cum nulla compoſitionis ratio hic reperiatur, nec aliquis neceſſarius ordo; repugnat enim ordo ſcientificus doctrinæ Aphoriſticæ, quæ ad placitum authoris eſt conſtituta; nec valet quod ſcribit Curtius, doctrinam Aphoriſticam non eſſe definitiuam, nec reſolutiuam; igitur eſſe compoſitiuam: nam ſi Hippocrates proponeret in Aphoriſmis ſe velle artem vniuerſam Medicam per vnam ex illis tribus doctrinis ſcribere, concluderet vtique illius argumentum, ſed cum quaſdam duntaxat ſententias ad artem pertinentes tradat, & illas ſine ordine, fruſtra quęret aliquis in hoc inſtituto vnam ex illis tribus doctrinis; Porrò ordinem inter alios Hippocratis libros hoc opus tenere videtur, vt poſtremus ſit: nam cum plurima illius portio contineat præcepta ad medendum neceſſaria, alia præcedere debent, ſine quibus meden di ratio inſtitui nequit; Cæterùm ſunt, qui putent hoc opus inter introductorios libros Medicinę reponendum eſſe, qui euidenter errant: nam ad introductionem pertinent, qui vel à primis Medicinæ partibus auſpicantur, aut vniuerſam medicinam comprehendunt, aut docent quæ communia ſunt vniuerſæ medicinæ, quorum nullum præſtat hoc opus, eſtq; in hac re euidens Montani error, nam ille ſcribit primum in Aphoriſmo contineri totam Medicinę ſciẽtiam, quæ Praxim, & Theoricam ſimul comprehendit; poſtea verò vbi quærit an inter Iſagogicos liber, iſte ſit reponendus, ſcribit Hippocratem in nullo ſuorum librorum artem Medicinæ compoſuiſſe, ſed ſemina quædam dunraxat tradidiſſe.

De proportione huius Operis ad alia, & docendi ratione. Cap. V I I I.

CAeterùm hoc Opus ad alios authoris libros vniuerſos ita ſe habere videtur vt perfectius, ad imperfectum, & multiplex ad ſimplex: perfectiores enim in hoc continentur ſententiæ, quàm in alijs libris; nam in hoc vt plurimum ſunt vniuerſales ſententiæ, ratione collectæ ex ijs, quę experientia notauerat, docet in Aphoriſmis multa de multis, & varijs rebus; in alijs vero libris unicam materiam proſequi ſolet, ad libros uerò de morbis uulgaribus, & de uictu acutorum, ita ſe habere uidetur, ut uniuerſale ad particulare, in illis enim particulares caſus recenſet, ex quibus collegit uniuerſale, quod in hoc Opere Aphoriſmorum eſt poſitum.

De

De Docendi ratione. Cap. IX.

EX prædictis ſatis conſtare puto, authorem in hoc Opere nullam obſeruare ſcientificam docendi rationem: nam in primo libro vacuandi, & nutriendi modum in ſanis & ægris docet; in ſecundo Signa, in tertio Cauſas morborum explicat; in alijs, multa particularia de morborum generatione, quæ omnia præcedere deberent: nam an requam poſſit quiſpiam inſtituere victum, & euacuationem in morbis, debet illorum genetationem cauſas, & ſigna tenere; præterea ex principijs non procedit illius tractatio, nec probationes adhibet; quare docendi nulla vera ratio, etſi non paruus eſt vſus expondere, & bonitate ſententiarum quæ ſcribuntur in hoc opere; nos vero hanc docendi rationem ſeruabimus, primum Aphoriſmi cuiuſcumque intentionem indicabimus; Deinde rationē qua nititur, docebimus; Poſtea ſingula verba difficiliora exponemus, & in ſingulis tractationibus principia inueſtigabimus, ad quę ſingula ſunt referenda, & in omnibus attingemus aliorum interpretum opiniones, vt ſtudioſi intelligere poſſint quid nos præſtiterimus, nec interim aliquos commoueri ve lim, ſi aut omnia, aut certè plurima, aliter quam fecerint alij interprætes explicauero; Hoc enim noſtrum ſemper fuit inſtitutum, non ex alijs colligere interpretationem, ſed eam nouam inuenire, & de virtute cum maioribus noſtris contendere, ſed iam ad authoris dictionem accedamus.

Vita breuis, ars longa, occaſio præceps experimentum periculoſum, iudicium difficile. Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet oportuna facientem, ſed, & ægrum, & aſſidentes, & exteriora. Cap. X.

IN hoc commentario primo docendum an quod proponit author ſit vnus Aphoriſmus vel plures, deinde ſi ſit proemium vel non, et ſi proemium, an huius operis duntaxat, an vero etiam omnium librorum Hippocratis, quarto quid uelit docere per illa verba; & quorſum illa ſcribat, quinto an totus ille contextus tendat in eundem ſcopum, an in diuerſos vt Galenus putat, qui dicit in prima parte vnum doceri, in ſecunda aliud; poſtremo ſingulas dictiones explicabimus, & rationem reddemus eorum quæ dicuntur. Vnum eſſe Aphoriſmum & non plures conſtat, quia una eſt totius contextus circumſcriptio, vnus ſcopus, vt docebimus, in quem vniuerſa ea verba tendunt: & quemadmodum ſequentes Aphoriſmi qui à Galeno ſeparatis commentarijs explicantur, ſinguli vnus ſunt Aphoriſmus, etiam ſi rationem reddunt eius quod proponunt, idem de hoc exiſtimandum eſt. Sūt qui negent hunc Aphoriſmū eſſe proęmium, quod requiſitas in proęmio conditiones non habeat. Verum et ſi in tāta breuitate exactæ omnia exprimi non poſſunt, proęmij tamen ſeruat formam, cum proponat rem magnam & difficilem, nempe Medici inſtitutionem, quæ plena eſt multis difficultatibus, ex qua re beneuolus fit auditor, proponit & tacitè quodammodo finem, ſe velle ſcilicet Aphoriſmos ſcribere, id eſt ſententias ſeparatas breues, plenas occultis ſenſibus ex quo docilis fit auditor; attentum non eſt quod ſeparata ratione faciat auditorem, quia ſatis attente audiunt & legunt auditores, cum à tanto authore res tales proponuntur, ad laborem illorum ſubleuandum. An vero proęmium ſit commune omnibus libris Hippocratis, an ſolum huic Operi perpendendum. Galenus in commentario probabile prorſus ita eſſe ſcribit, aliud tamen etiam ab eo factum fuiſſe commune proemium in libro qui inſcribitur κατ' ἰητρεῖον in illis verbis ubi ſcribit ſimilia, & diſſimilia eſſe conſideranda; verum mihi non uidentur illa verba proemium facere poſſe commune vniuerſę arti: nam ſimilium & diſſimilium conſideratio pertinet potiſſimum ad eam medicinæ partem, quę de ſignis agit: nam cum homo ſimili aut diſſimili affectu ſuæ naturæ habitui, & alijs quæ ſecundū naturā in eo ſunt qui afficitur tunc enim minus aut magis laborare agnoſcimus; id quod etiam Hippocrates in ſequenti quodam Aphoriſmo docet 3 4. lib. 2. in his vero quæ ſunt ſolum ſecundum naturam, diſſimilium conſideratio nihil prodeſt, ſicut nec in alijs multis Medicinæ partibus; præterea in eo opere agit ſolum de vna particula medicinæ, nempe chiurgia, cui loco non conuenit, Proœmium vniuerſæ arti cōmune. Aphoriſmum autem hunc Proœmium commune vniuerſæ arti merito quis ſtatuat; quoniam in eo omnia proponit quæ cōſiderari debēt à ſtudioſo Medicinæ antequam ſe facultati dedat, & poſteaquam ſe ad illam contulerit, admonet quæ ab eo ſint diſcenda, & vbi omnia didiſerit quæ ars præcipit, quęnam in Medicina factitanda ab eo obſeruari oporteat; ſit ergo aptum totius artis hoc proœmium, quorſum vero huiuſmodi Proœmio vtatur, varię exiterunt opiniones; quidam enim id volunt factum, vt medicinę ſtudioſos ad artem longam & multis difficultatibus implicatam perdiſcendam hortetur; alij, ut eoſdem dehortetur; alij, ut experiretur quinam eſſent diligenter aut negligenter artem aggreſſuri; sūt qui putent ſcriptum, ut oſtenderet artem eſſe conjecturalē; alij, vt doceret cauſas quibus Medicus ſuo fine fruſtratur; Poſtremò quidam putant hęc ſcripta eſſe ab authore, ut cauſam redderet, propter quam oporteret ſcribere Medicinam per Aphoriſmos, quorum opinionem probat Galenus, aliorum autem omnium refellit; quaſi author ita diceret, quoniam ars eſt longa ob occaſionem momentaneam, & experientiam periculoſam, & iudicium difficile, ita vt illius magnitudo vitam hominis excedat, neque poſſit ab eodem inchoari, & abſolui, propterea operæ pretium eſſe ad artis lōgitudinem vincendam Aphoriſmos ſcribere. quā quidem opinionem recipere nō poſſum: nam illa quę adfert Galenus potius docent non eſſe Aphoriſmos ſcribendos: cum enim Aphoriſmorum doctrina breuiſſima ſit, & difficillima, ad artis longitudinem, & alia quæ neceſſaria ſunt ad Medici inſtitutionē, & ſubleuandam, nequit eſſe apta, ut quæ aliam addat ex modo ſcribendi difficultatem: repugnat enim breuitati, facilitati, & perſpicuitati doctrinæ, ſiquidem ut Horatius ſcribit de arte Poetica: Dū breuis eſſe laboro, obſcurus fio. quod & ipſe teſtatur textu 32. tertij Commentarij de his quę in medicina fiunt, ſcribit etiam tertio & decimo Methodi, ſe multos annos cōſumpſiſſe in uno Aphoriſmo nimirum 36. ſectione 6. intelligendo, in quo ſcribit author: dolores oculorum meri potione, uenę ſectione, purgatione, balneo, & fomento ſolui. Itaq; cum ars ſuaptè natura longa ſit, multò longior, & difficilior nobis redditur ex tam breui, & ſpinoſa doctrina, quæ multa ſubticet, pauca probat, & plurima nobis ſomnianda relinquit; nam ſi ad eas difficultates quas habet Medicus ſuperandas confert doctrina Aphoriſtica, erunt damnandi non ſolum Hippocrates, & Galenus, ſed etiam alij omnes Medici, & omnia ſua non ſcripſerint Aphoriſticè. Nunc aliorū opiniones, quia parum probabiles apparent, ſigillatim

tim non examine placet illorum opinio, qui uolunt Hippocratem medicinæ ſtudioſos hac oratione hortari ad rem hanc diligenter capeſcendam, & alios negligentiori tardiorique ingenio admonere, ne rem tantam, tot difficultatibus implicatam aggrediãtur: quaſi ita diceret, quicumque medicæ facultati ſe dare uoluerit, & in ea excellere, is ſciat ſe rem arduam aggredi, primò quod uita breuis ſit, ars uerò longa, deinde quod poſteaquam artem didicerit, & ad eam exercendam accedet, aliæ occurrant ei difficultates: nam & agendi occaſiones ſunt obſeruandæ, quę quoniam momentaneæ ſunt, difficilè apprehendi poſsũt, Experimenta item facienda, quę periculoſa ſunt, Iudicandum de infinita rerum multitudine, quod quidem difficilè eſt, tum etiam quod medicum ipſum optimè à natura comparatum, & omni alia uirtute ornatum eſſe oporteat, Poſtremò quòd medicus in arte factitanda non ſolus ſit, ſed commune ſit opus illi cum ægro, aſſidentibus, & exterioribus, quorum omnium curam, cognitionem, inſtitutionemq; medicum habere oportet, & ueluti authorem, & ducẽ eſſe, quæ profectò præſtari à Medico difficillimum eſt; Ita, ut ſatius ſit hebetiores natura, & negligentiores hæc non attingere; alios uerò non niſi continuo ſtudio, & omni diligentia credendum ſit ea conſequi poſſe; Quibus rebus incumbere debent, qui ſeſe huic arti dederint, & non temerè tempus, & uitæ noſtræ breue hoc ſpatium in nugis, ſophiſmatis, & uanis quæſtionibus, ut noſtra adhuc ætate fit, conterere. Hanc interpretationem noſtram Galenus libro ſexto, de Simplici medicina, cap primo. Item in libro de plenitudine, ſequitur, ſiquis authorum teſtimonio magisquàm probabili perſuaſione noſtra, flecti deſideret. Quinetiam illud quod Galen. in Commentario ſcribit Aphoriſmum hunc in duas partes diuidi ſenſu diſcrepantes, ita ut ſecunda pars incipiat ubi ſcribit: nec ſolum ſeipſum, &c. ſitq; ueluti conſilium quoddam quod lecturis hoc Opus datur non probo, eſſet enim admodum ridiculum præcipere, quæ omnes nouerunt: Quis enim ignorat, non ſolum in Aphoriſmis diſcendis, ſed etiam in omnibus aliis efficiendis, diligentiam, & operam eorũ, quibus opus commune eſt, requiri? alioqui nihil perfectum conſtitui poſſe, & non ſolum in hoc Opere, ſed etiam in alijs omnibus eadem ab authore, erant præcipienda: ſiquidem in illis, non minus quàm in hoc Opere diligentia requiritur; Neque etiam Oribaſio credendum, qui putat hunc alium eſſe Aphoriſmum, quo recreet auditorem, quum potius alijs difficultatibus premit. Itaque mihi magis placet, ut unus ſit Aphoriſmus, qui totus in eundem finem tendat, ut doceat rei difficultatem: Nam cum artem dixiſſet eſſe longam, occaſionem momentaneam, experientiam periculoſam, iudicium difficile, ne quis putaret ſi ſemel has difficultates ſuperaſſet, ſe omnia conſequutum, quæ in perfecto medico requiruntur, alias ſubiungit, quod ſcilicet in Medici perſonæ, & officio multa requirantur, & in ægro, & aſſidentibus, & exterioribus, quorum ſi quid defecerit, nihil rectum, nihilque perfectum à Medico fieri poſſit. & hæc ſatis de totius Aphoriſmi ſententia dicta ſint. Sed iam ad Aphoriſmi uerba interpretanda accedamus, quibus quidem intellectis licebit faciliùs cognoſcere uerum eſſe ſcopum eum, quem nunc tradidimus de toto Aphoriſmo: Nam ex partibus non abſonum eſt totum declarari poſſe.

Vita breuis.

QVid vitæ nomen ſignificet Primum docendum eſt; Deindè, quæ ſignificatio ſit huic loco accomodata; Tertio, quid propriè ſit Vita; Quarto an uita ſit breuis vel longa, & cur perpetua eſſe non poſſit, quaque, ratione alijs longior, alijs breuior ſit à rerum natura cõceſſa; Poſtremò, cur breuis hic dicatur ab Hippocrate eſſe uita. Vitæ nomen multis modis tum à Græcis tum à Latinis vſurpatur; ſignificat enim vitæ cõditionem, quomodo dicimus hominem medicam vitam agere, & hanc vel illam vitam nobis eſſe gratam, vel odioſam. Sumitur, & vita pro loco in quo viuimus ut cum dicimus animalia eſſe amphiuia, id eſt (ſi ita loqui licet) ambiuita, quæ ſcilicet in duobus locis aqua & terra degunt; Philoteus coniugium vitę nomine etiam intelligi ſcribit, vt cum hominem dicimus vitam mutaſſe, coniugatum intelligentes; ſignificat & animi mores, vt cum dicimus aliquem Philoſoſohicè, & honeſtè viuere, id eſt Philoſophicis & honeſtis moribus: Plutarchus in libro de audienda poetica, ſcribit etiã vitæ nomine intelligi opes; Sunt & aliæ vitæ ſignificationes apud alios authores: ſed hic nos tempus quo uiuimus vitæ nomine intelligimus. Verum quid ſit hoc ipſum quod dicimus viuere, & vita, non ita facilè eſt docere; alij enim aliter interpretantur & definiunt, & idem author diuerſa in hac re ob illius vt puto rei difficultatem tradit: nam Ariſt. qui inter alios omnes ſcriptores ppetuo ſibi conſentire videtur, varia de hac re docet: nã in libro ſecũdo de anima cap. 2. dicit viuere eſſe vegetari, ſentire, moueri, & intelligere: in libro vero octauo Metaphyſices cap. vltimo, illis aſſentiri videtur, qui vitam ſtatuunt eſſe coniunctionem & colligationem animæ cum corpore: in libro vero primo Politicorum cap. 3. ſtatuit vitam eſſe actionem & non factionem; At in libro de Vita, & morte, ſiue de Reſpiratione, cap. 7. dicit vita eſſe vegetatricis facultatis eum calore moram Galenus vero in libro undecimo Methodi medendi dicit, nihil aliud eſſe vitam quam diſpenſationem & gubernationem quę fit à tribus facultatibus, quæ ſunt vt ille cenſet Naturalis, Animalis, & Vitalis. Scaliger, doctus ſanè noſtra tempeſtate vir, dicit vitam eſſe actum animæ, id eſt eius vim per vnionem utriuſque, ſcilicet animæ, & corporis. Ioannes Fernelius definit vitam eſſe propriam & inſeparabilem animæ actionem; Ludouicus Viues Hiſpanus vitam ponit eſſe conſeruationem inſtrumentorum, quibus anima in corpore utitur, quæ diuerſæ opiniones, ne alias omnes proſequar, argumento euidenti ſunt, nõ facilè eſſe definire quid propriè ſit uita. Quod vero uita non ſit ut Ariſtot. tradit, vegetatio, ſenſatio, motio, & intellectio, & viuere non ſit vegetari, ſentire, moueri, & intelligere, patet: quoniam ſi hoc eſt, non poteſt vita eſſe colligatio & coniunctio animæ cum corpore, ut in Metaphyſicis ſcribit, & non magis eſſet actio quàm factio: nam moueri, ſentire, non magis ad actionem quam ad factionem diriguntur: nam beneficio vegetationis, ſenſus, motus, dirigimur & euadimus apti ad agendum & faciendum. Prætercà, cum vitam dicit eſſe vegetationem, ſenſationem, motionem, & intellectionem, non omnium vitam, ſed hominis duntaxat definit. At ratio poſtulat ut omnium vita definiatur; deinde etiam homo cum non ſentit nec intelligit per ſomnum, viuit tamen; Poſtremò, abſurdum eſt dicere, vitam eſſe ſenſum, motum, vegetationem, & intellectionem, quod tamen ſequitur, ſi quidem viuere eſt vegetari, ſentire, moueri,

ueri, & intelligere. Nec vero vita eſt animæ cum corpore coniunctio: nam ut mors non eſt animæ ſeparatio à corpore, ſed quod ſequitur eam ſeparationem, ita animæ cõiunctio cum corpore vita non eſt, ſed vitæ cauſa; ſi quis enim quærat quæ ſit vitæ cauſa, non aliam ſanè adferet quàm quod animam habeat in corpore; ex illius enim præſentia & coniunctione cum corpore fit vt res viuant, & quamdiu illa inter ſe coniunguntur, tamdiu vita perſeuerat. quo etiam argumento refellitur quod dicit vitam eſſe moram facultatis vegetatiuæ cum calore; nam hoc facit vt res viuat. Ceterum, vita nec eſt actio nec factio, ſed eſt cauſa actionis & factionis, qui enim uiuunt, agere & facere poſſunt, ſed cur magis vita erit actio quã factio? nonne qui factiuas artes exercent, æque viuunt, atque illi, qui actiuis facultatibus incumbunt? Definit quoque Galenus vitæ cauſam pro vita, cum dicit illam nihil aliud eſſe, quàm diſpenſationem & gubernationem, quæ fit à tribus facultatibus corporis: nam quamdiu regitur corpus ab anima, & illius facultatibus, tamdiu viuit; facit ergo animæ & facultatum ipſius præſentia, ut res viuat. In eandem porro opinionem incidere videtur Scaliger, cum dicit vitam animæ actum, id eſt vim eius per vnionem utriuſque: nam animæ actus & vis, facit vt res viuat, grauiſſimè tamen inter omnes Ferne lius hallucinatur: nam quo pacto poteſt vita eſſe propria & inſeparabilis animæ actio? nulla enim eſt animæ ſolius actio, in corpore, cum illa ſine organis nihil præſtare poſſit; & qua ratione quæſo propria & inſeparabilis agnoſcitur eſſe illa actio ab anima? quę nam eſt actio animæ quæ aliquando non ceſſet? nam ſenſus, motus, & intellectio, ſępe non fiunt, reſidente tamen anima in corpore; at ex illius actionibus definitur vita ab Ariſtotele; deinde ſi eſt actio, eſſet in prædicamento actionis, non ergo dicere poſſemus rectè corpus viuens; Præterea anima & non corpus, nec totum potius diceretur viuere; Addo, quod actionis eſſet actio: nam vitæ actiones ſunt ex Ariſtot. vegetare, ſentire, moueri, & intelligere. Pręterea, quęnam, & qualis actio eſſet vitæ naturalisne, an vitalis, vel animalis, an omnes ſimul: non eſt ſola naturalis, ſic enim animal cum non ſentit, nec mouetur, & propterea non agit, quatenus animal eſt, viueret, non vitalis, ſiue pulſatoria, quoniam plantę viuunt ſine huiuſmodi pulſu; ac multò quidem minus animalis eſt actio, quia non ſolum plantæ, ſed & animalia ipſa ceſſantibus illis functionibus vita fruuntur. Ceterum, abſurdum eſt vitam ponere omnium actionum collectionem, quippè cum multa viuant abſq; omnium operationum exercitatione. Reijcienda pariter eſt Ludouici Viuis opinio, qui vitam ponit eſſe conſeruationem inſtrumentorum, quibus anima in corpore vtitur, etenim conſeruatio ſequitur vitam, & amiſſis multis inſtrumentis vita perſeuerat. Dicã ego quid de hac re ſentiam, hoc vno poſito principio, quod res omnes ſint & dicantur eſſe, quando formã ſuam habent, & quæ ſola forma conſtant, ut intelligentiæ, ſuum habent eſſe ex ſola ipſa forma; quæ vero ex forma & materia conſtant, ſunt, quamdiu hæc inter ſe coniunguntur; Porrò, animata omnia diuerſum habent eſſe ab inanimatis, & propterea diuerſo & peculiari nomine illorum eſſe à maiorib. noſtris vitæ nomine eſt expreſſum: nam ſi quis diligenter rem inſpiciat, inueniet perinde eſſe dicere viuere, & eſſe in animatis, & vitam & eſſentiam ſiue ſubſiſtentiam illorum, idem eſſe; quis enim eſt qui non agnoſcat idem eſſe, ſi quis dicat Hippocratem nõ amplius eſſe, & non amplius viuere, & nos eſſe, & viuere, idẽ eſſe? mortuum aliquid eſſe, & non amplius eſſe? Quid ergo tantum laboramus in uita definienda, cum nihil aliud ſit reuera quam eſſentia & ſubſiſtentia, ſiue permanentia rerum animatarum, quę quidẽ contingit ex animæ cum corpore coniunctione, cognoſcitur autem talis colligatio & præſentia cõſtare ex actionibus, quæ natæ aptæq; ſunt edi pro cuiuſq; formæ & corporis natura: viuere. n. plantas facit anima plantæ cum illius corpore coniuncta, & illas agnoſcimus uiuere ex operationibus, quas plantæ edere poſſunt, nempè, ex uegetatione, ideſt generatione, auctione, & nutritione; quia uero animalia præter illas operationes etiam habent ſenſum & motum; ideo ex uegetatione ſenſu & motu ea agnoſcimus viuere, quia verò homo non eſt homo, niſi intelligat, idcirco viuit, & viuere agnoſcitur, quamdiu intelligit, vbi verò, nullam amplius intelligendi habet poteſtatem, quod tamen eſt impoſſibile, etiamſi ſentiat moueatur, & nutriatur, tamen vt homo, amplius non eſt, nec viuit. Ergò alij hactenus non vitam ipſam, ſed vitæ cauſas, aut ſigna definierunt, nam animæ coniunctio, & colligatio, aut gubernatio quę prouenit ex facultatibus animæ regentis corpus, & vt alij cenſent conſeruatio inſtrumentorum, cauſa ſũt vitæ: vegetare autem, ſentire, mouere, & intelligere, inditia ſunt non omnis vitæ, vt Ariſtoteles credere videtur, cum viuere per illa omnia definit, ſed hominis duntaxat, Vegetatio verò ſola, vt diximus, manifeſtat, vitam plantarum, ſenſus & motus animalium, ratio vero & aliæ, quæ principes dicuntur animæ facultates, hominis vitæ potiſſimum ſunt inditia, non quod ſemper requiratur actus iſtorum actionum, ſed potentia agendi, quæ facilè ad actum duci poteſt; non enim negabimus hominem viuere, vt animal, & vt hominem, propterea quòd dormiendo, nec motum, nec intellectum exercet, cum potentiam habeat vt moueri, & intelligere poſſit, ſed qui ita eſt affectus, vt amplius ſentire, nec moueri valeat, mortuus eſt vt animal, & qui amplius intelligere, nec ratiocinari poteſt, mortuus eſt, vt homo. Hæc noſtra eſt opinio de vitæ definitione, ſequantur alij aliam ſi hæc illis non placet, interim ad reliqua quæ propoſuimus hoc loco examinanda accedamus.

Ariſtoteles ſcribit hominem, & Elephantem, inter animalia longiſſimæ eſſe vitæ, ita vt immeritò naturam homo accuſet, ſi quod alijs animantibus breuiſſimum id illi longiſſimum conceſſerit. Scribit Plinius lib. 7. Natur. hiſtor. c. 49. Lucium Terentium Bononiæ, & Marcum Aponium, Arimini, centum & quinquaginta annos vixiſſe, aitque exploſam eſſe à Petoſiri, & Necepſo, Epigenis ſententiam, qui centum & viginti duos annos vſquam impleri poſſe negabat; probant enim illi ex Aſtrologia, poſſe in Italiæ tractu, centum & viginti ſex annos vitæ contingere. Nunquid homo debet tot annorum numero eſſe contentus, & non vitæ breuitatem accuſare, ſed potius naturam quæ in tot morbis, & perpetuis curis, atque miſeriis longiſſimam illi conceſſit? Ergo ſi ad aliarum rerum vitam noſtra comparetur, breuis dici non poteſt, ſed potius longa.

Sed quæ cauſa eſſe poteſt, quòd poſteaquam vltra centum annos progreſſa eſt, nequeat perpetua eſſe? cur enim non licebit in ſequentibus temporibus ea præſtare ad uitam perpetuandam, quę antea adhibuimus, ex quibus factum eſt, vt ea tot annos durauerit uerum eum rerum uiuentium conditio agnoſcatur ex omnium interitu perpetua eſſe non poſſe, cauſa quærenda eſt, ex qua fit ut naturali curſu tandem abire cogamur; Poſtulat huius rei conſideratio, ut principia doceamus, & cauſas, per quæ fit, ut res ſint & uiuant: nam ut ex illarum præſentia fit uita, ita ex receſſu fit mors; eo ergo inuento, quod receſſus

eſt

eſt cauſa mortis, & cauſa eius de quo quæritur patebit. Porrò, ſi uiuere in rebus animatis eſt eſſe, & uita eſt eſſentia, & ſubſiſtentia, & ea contingit ex unione animæ cum corpore, immediata cauſa uitę erit hæc unio, & priuationis uitæ cauſa immediata, erit unionis illius diſſolutio. At uero, ipſa anima cũ ſit forma naturalis quæ in ſuo ſubiecto eſt nata, & apta ſolum exercere ſuas operationes, requirit aptã ſibi materiam longè diuerſam ab inanimatis, præſertim animalia & homo, qui inter omnia uiuentia perfectiſſimo modo uiuit: cum enim animata omnia nutriantur, & augeantur, non ſolum requirunt primã materiam ſpoliatam omnibus qualitatibus, ſed benè temperatam ex qualitatibus elemẽtorum, in qua tamen calor præpolleat, ut concoctio, & aſſimilatio, & alia naturę opera fieri poſſint; & quoniam oportet in animatis quæ multis partibus conſtant quaſdam eſſe officinas, quę publicum munus exerceant quo participes fiant reliquę corporis particulę, ad huiuſmodi autem officia, concauitates, figurę, magnitudo, numerus, connexio & ſitus, requiruntur, ideo partes uiuentium oportet eſſe organicas; propterea rectè dicit Ariſtoteles libro 2. de Anima, cap. 1. ipſam animam eſſe actum, & formam non cuiuſcumque corporis, ſed organici.

Ceterùm, animalia & homo præter calorem quẽ habent inſitum, alium requirunt longè ampliorem, aliundè influentem: nam cum plantę habeant ſolum certas quaſdam facultates, quibus nutriuntur, & augentur, & eas quidem ſtabiles, & firmas, & terræ ſint infixę, à qua humorem, & calorem, trahunt, non egent peculiari aliquo fonte caloris, ſed illis ſufficit calor, qui inſitus eſt ſingulis earum partibus: homo uero qui plurimas, & diuerſas habet actiones, in quibus plurimum laborat, duplicem calorem poſtulat, influentem unum, inſitum alium ſingulis membris, qui eſt ueluti potentia calor, qui non ſatis eſt efficax inſtrumentum ad actiones hominis obeundas; id quod ſatis apparet per ſomnum, in quo ſenſus, motus, intellectus, memoria, & ratio ceſſant, non quod eas partes in quib. illę functiones exercẽtur, anima, aut inſitus calor reliquerit, ſed q̃ alius calor illis deſit, quoniã per ſomnũ ad interna uiſcera ſeſe recipit, sũt huius caloris fontes, cor, hepar, teſtes, ſed p̃cipuus a quo alij oẽs emanant, eſt cor, hoc enim feruentem quendam ſpiritũ perẽni quadam actione gignit, qui delatus per uniuerſum corpus, commune hꝰ inſtrumentum uniuerſis corporis actionibus, dum inſito calori coniungitur & illum excitat, eique dat actũ, & uim agendi efficaciter. Hic calor influens ſpõte ad ſupremas externaſque partes mouetur, dum ex nutrimento in ſuis fontibus eſt auctus, ut apparet cum abſoluto ſomno, ille ſuo motu exiens ab internis viſceribus ad externa prorumpens, uigiliam parit, id eſt ſenſibus adeſt; ubi uero ipſe calor ob diſſolutionem ſubiecti, ſcilicet ſpiritus, langueſcit, nequit amplius verſari, & extendi per uniuerſum corpus, ſed cogitur redire ad ſuos fontes, & concoquere ſi quid illic eſt, (ut eſſe ſolet in publicis officinis alimenti) quo tempore ſomnus fit & quies; Habet ergo hic calor ſuos motus, alios habet cum ab anima ipſa euocatur; quod enim eſt animæ inſtrumentũ, illud animæ uim & motum ſequi oportet, unde uidemus cum cogitare uolumus, aut mouere corpus, calorem, caput, & externas partes petere, & cũ per iram augere uolumus robur, & uires intẽdere, ebullitionem quandam in corde ipſo excitari, ubi irę eſt ſedes.

Egimus de natura, ui, & motu huius caloris in libro quem inſcripſimus de Somno & uigilia, diligentius fortè, quam ſit ab alijs factum: nunc ſatis ſit intellexiſſe ad noſtram uitam requiri inſitum quendam & influentem calorem, & hunc motu exercere ſuum munus publicum, quando quidem ſine motu non poterat ſingulis partibus, quando eo eſt opus, adeſſe; Quod ſi ita eſt, neceſſe quoque eſt corporis cauitates per quas mouetur, liberas eſſe ab omni impedimento; Vnde uidemus perire & ſuffocari animalia impedito illius curſu, iniectis uinculis cerui ci, & quoniam ex eo feruore gignuntur uapores quidam fuliginoſi, prohibere non oportet corporis tranſpirationem: alioqui retentis illis calidis excrementis, præter modum augetur calor, qui poſtea febris, putredinis, & multorum aliorum malorum eſt cauſa. Iam uero cum uiuentia omnia poſtulent uniones ex anima & corpore, in quo eſt materia elementorum, partes ſimilares, & organicę; calor quoque inſitus in omnibus uiuentibus ſit, & influens in nobis & alijs animantibus, in quibus cor eſt, uel aliquid quod cordi proportioni reſpondet: uideamus iã quæ nam ſint ex ijs quæ unionem uitæ cauſam, corrumpãt, & nos mortales reddant; poſſet quiſpiam credere, id contingere ob appetitum materiæ primæ, illam enim ex Philoſophorũ & præſertim Ariſtotelis cap. ultimo lib. 1. Phyſi. opinione, formam appetere, quomodo dicitur fœmina marem appetere, nec contentam eſſe ea forma cui ſubijcitur, ſed gaudere ſucceſſione formarum; eam ergo cauſam eſſe noſtrę mortalitatis; Alij uero excogitare poſſent, cauſam ſumi huius rei à contrarietate quæ eſt in partibus ſimilaribus: nam cum materia uiuentium (id eſt partes ſimilares) conſtent ex quattuor elementis, quæ contrarias inter ſe habent qualitates, rationi eſſe conſonum ut non poſſit perpetuo durare ea pugna, quæ neceſſario naſcitur ex illis inter ſe mixtis qualitatibus, ſed tãdem uincere aut calidum, frigidum, aut humidum, ſiccum, aut contra, aut tandem plura, uincant, aut uincantur, aut omnia unius poteſtate & imperio teneantur, in cuius naturam aut cetera omnia conuertantur aut certè unũquodque ad ſui ſimile redeat. Adferre etiam poſſumus uitę finem contingere ex fragilitate materiæ noſtræ, quæ ſuaptè natura ſit corruptibilis: ideo enim cęlum perpetuum eſſe, quia conſtat materia firma & ſtabili, longè diuerſa à noſtra. Quis etiam non agnoſcit uitæ filum reſcindi ob calidi influentis affectiones? quandoquidem eo præter naturam aucto, lethales febres, & eo ſuffocato ob impeditum illius curſum & tranſpirationem, aut obruto ob materiæ copiam, ut in crapula & ebrietate contingit, aut extincto ut accidit in uehementi frigore, non ſolum herbis omnibus, ſed etiam alijs plantis & animalibus, ſæpè mortem ſuccedere uidemus; An non etiam ſublata aliqua parte inſtrumentali ut capite aut illarum numero aucto, ut in monſtris quę geminum habent caput, mors infertur? Scribit etiam Ariſtot. rerum naturalium formas certam ſibi magnitudinem ſubiecti poſtulare, quare ſi contingat rerum uiuentium corpora ultra naturæ modum parua aut magna generari, illa diu nequeunt uiuere; nec uiuent quidem, ſi inſignis error in cauitate aut ſolidi tate partium, aut in figura, aut aſperitate & lenitate, aut in ſitu, & connexione fuerit factus, aut ſi continuitas quæ communis eſt affectio ſimilaribus & organicis, ſit uitiata. diſſoluere igitur poſſunt unionem, corporis uitia. Sunt etiã qui putent hanc uiolari unionem ab anima ipſa, ſed de illius receſſu ſunt uariæ antiquorum opiniones: quidam enim credunt animam ſponte non appetere materiæ coniunctionem, à qua lædatur, ſed dimitti è cęlo à rerum omnium authore, ut res uiuentes fiant, & eam ueluti in carcere quodam uiolenter contineri, & tandem ſeſe ab hac ſocietate liberare, ut ad puram ſuam ſedem in qua & ipſa pura agnoſcitur, redeat; quæ opi-

nio

nio fuit Platonis; Alij ex Platonicis probabile eſſe putarunt, Authorem animarum, & generationis uiuentium inuidere noſtræ immortalitati, & propte rea animas ad ſe reuocare, poſteaquam illæ ex perfecto uiuentium opere, aliquando ſummi opificis, & rerũ conditoris potentiam & vim oſtenderunt; quæ duæ opiniones in illa parte veritatem continent, in qua decernunt animas à cęlo à rerum omnium authore creari; in reliquis magna ex parte à philoſophię veritate abhorrent, & à Peripateticis etiam ſunt exploſæ.

Nec videtur probanda eorum opinio qui dicunt forma viuentium, & mortuorum opponi, & has illas extrudere, vt dominari aliquando etiam poſſint in communi materia; nec propterea dubitare poſſumus de noſtro & aliorum viuentium interitu, ſi omnes & ſingulæ cauſæ vnionis nunc citius, nunc tardius eam violant, utin ſoluta vnitate corpora in ſimilaribus partibus atque organicis detrimenti patiantur; Quare perpetua nequit eſſe uita; ita cauſæ quæ ſunt aductæ vulgo quidem veroſimiles videntur eſſe, ſed veræ nequaquam ſunt: namque materia non appetit formam, ut vulgo erroneè circunfertur, aut certè non appetit ſucceſſionem formarũ, poſteaquã in ſe recepit viuentium formam mihi perſuadere non poſſum, nam cum quælibet res ſui conſeruationem poſtulet, quo pacto materia quæ eſſentiam ſuã habet in potentia appetere poteſt formam per quam potentiam ſuam amittit, & actu fit aliquid. Quod ſi videmus eam continuo ſubijci formis, id non accidit ex eius appetitu, ſed quum agentia perpetuò exercent ſuam vim, nec illam ſine formis conſiſtere permittunt; Ridiculum propterea eſt dicere, in materia aut in forma eſſe aliquem appetitum, & ſi eſt, potius eſt in forma, quam in materia; Cum enim formæ rerum naturalium aptæ natæque ſint dare eſſe rebus naturalibus, fruſtra erunt illæ, niſi cum materia coniungantur. ſolæ enim & ſeparatæ actum dare nõ poſſunt, coguntur ergò illæ appetere materiam ſi formæ eſſe debent: propterea ſi materiam appetere formam ex eo putamus, quòd perpetuò cum forma conſiſtere cognoſcatur, non propterea cupit eam deponere quam habet, ut aliam quærat: nam cum rerum animatarum perfecta ſit forma, rationi conſunũ eſt, vt materia ea contenta maneat, nec appetat perfectam formam amittere, vt deteriori ſubijciatur, vt enim perſiſtamus in exemplo de fœmina, ſicut fęmina nulla vult mori, vt illius materia formæ maſculę tandem ſubijciatur, vel ut ipſa maſculus euadat, & appetit marem non maſculi formam, ſed conſortium, ut perfectioris naturę fiat particeps; & poſteaquam perfecto & pulchertimo maſculo eſt coniuncta, illius receſſum nequaquam deſiderat, ut imperfectiſſimo & deformi & fędiſſimo coniungatur, ſic ſi materia mutat formam viuentium, id non fit ex ipſius inſatiabili appetitu, quo nequeat quieſcere ſub vna forma, ſed quod in ea aliquæ ſint qualitates quæ cogant formas abire, quod nos accidere videmus per ſanitatem & morbos, vbi enim valet animal, videmus materiam ſubijci libenter formę, & inter illas ſocietatem iocundam & ſtabilem iniri, vbi verò paſſiones violentæ fiunt, tunc non ſtatim ſequitur mors, ſed vbi tolerabile amplius non eſt malum, tamquam grata ſit inter materiam & formam ſocietas, vt quæ nõ niſi magna violẽtia dirimi poſſit.

Ceterum, contrarietatem illam quæ eſt inrer qualitates Eſementorum mortis eſſe cauſam docet experientia; ſed violentæ illæ ſunt mortes quæ ex ea pugna & contrarietate naſcuntur, quæ vero ætatis curſu accidit, non ſolum eſt ſine violentia, ſed etiam ſine ſenſu aliquo, cum videamus eos qui in extrema ſenectute moriuntur non dolere, nec contriſtari, ſed iocundiſſimè aliquando loquendo expirare. Materiam noſtram eſſe fragilem certiſſimum eſt, ſed ea fragilitas non naſcitur ex ea materia, quæ ſubijcitur omnibus formis, & in quam vltimo fit reſolutio, hęc enim perpetua eſt ſi modo viciſſim ſubijcitur formis ſed ex ipſis qualitatibus inſidentibus, hæ enim ob eã quam habent agendi, & patiendi vim, proximam rerum materiam violant.

Naſcitur quoque violenta, & non naturalis mors, uitiatis organis corporis, vt quilibet quotidie agnoſcit, ex malis qui ex eorum vitio nati, vitam tollũt; at vera anima ipſa quæ forma eſſe non poteſt rei naturalis niſi in materia ſit, ſuaptè natura appetere poteſt diſſolutionem, quippe cum in ipſa materia ſit, & ſine illa non eſt apta exercere ſuam vim.

At quoniam hæc diſputatio originem animarum, tangit, operę pretium erit quid veteres philoſophi, quid naturalis ratio, & quid etiam Catholica fides hac de re decreuerit indicare; Antiqui igitur Philoſophi in hoc argumento verſantes, ſuppoſiso tamquam fundamento quod formæ aliæ vniuocæ, aliæ æquiuocę ſint, illę formæ rerum ſint, quæ ex putredine gignuntur, hæ verò earum quæ ex ſemine proueniunt: de vniuocarum origine in varias ſententias diſtracti ſunt; Quidam enim voluerunt extrinſecus accedere, & inde à primi mobilis motore. Alij verò illas extrinſecus quidem aduenire credunt, ſed non à primi mobilis motore, verum ſiderum conuentu eas fieri, & imponi materiæ; Alij verò ſtatuunt eas educi ex materia per præparationem materiæ, aiuntque præparationem illam fieri aſſiduo incremento, donec ad ſummam peruenerit perfectionem, tunc enim ad ſubſtantiæ quoque formam peruentum erit, nam perfectionem illam vt aiunt forma neceſſariò comitatur: Alij has opiniones infringunt, & primam hoc pacto: quia formas primi mobiles motor dare non poſſit, non enim Deus aſſerunt eſt ille motor, qui ſimplex eſt, nihil habens in potentia, ſed omnia in actu, immo ipſe eſt actus putus, primus, medius & vltimus, nec in eo eſt tempus, ſed ipſe eſt temporis Dominus, quouis principio nobis cognito, vel incognito prior; primus verò ille motor finitus eſt eſſentiæ circumſcriptione, & potentia, propterea non habere in ſe formas quæ ſucceſſione temporis rebus indantur, nec illas ſingulis momentis in quibus generationes fiunt tum variæ, & multiplices ſibi fabricare poteſt; Abſurdum quoque eſſe inferunt, ex ſiderum coniunctione credere noſtras fieri formas, quando enim inquiunt id vnquam eſt viſum aut cognitum, quænam ſiderum debeant eſſe coniũctiones quæ noſtras, & aliarum rerum formas pariant, vt non magis probabilis hæc opinio exiſtat quàm illorum qui fortuitum eſſe noſtrum ortum ſtatuunt; neque eſſe recipiendam eorum ſententiam, qui dicunt ex præparatione materiæ formas educi: nam cum præparatio fiat particulatim, formæ quoq; pars alia poſt aliam educeretur: eſt enim eductio motus, & ſic diuiſibilis, propterea non poteſt eſſe in præparatione perfectio, perfectio enim poſt illam eſt, nempè forma quæ eſt actus. Quibus opinionibus exploſis, exiſtimant in ſemine formam rei exiſtere, vt in ſemine humano formam hominis, non enim homo ex humano ſemine per putrefactionem fit, ſicuti ex limo putrefacto rana, nec quemadmodum iuuenis ex adoleſcente, nec quemadmodum ex animali fit animal, vt fit in eruca, & bombice, nec ſicuti ex ouo pullus, ſed perfectiori quodam modo: nam in ſemine anima eſt actu inquiunt, quæ ſibi corpus fabricat ſicut Artifex, vt inquit Ariſt. habet autem Artifex formam in ſua poteſtate ſibi inſitum, quam im-

ponit

ponit materiæ ſic Ariſtot. ſcribit 7. Metaph. in ſemine eſſe principium mouens; & in 2. de generat. animalium ait animam eſſe corporis conditricem, ut cõcludant agere formam quæ eſt in ſemine actu; alioquin quomodo agere poſſet, niſi eſſet actu cauſa ordinationis ſitus, numeri, figuræ, connexionis, vt ſecundum illos ſemen hominis ſit imperfectus homo, carens tantum articulationibus; & occurrit tacitæ obiectioni, cum poſſit aliquis dicere, auferri generationẽ ſi dicamus in ſemine iam generato eſſe hominem, reſpondentes hominem tunc dici gignere cum producit ſemen. Formæ igitur viuentium ſecundum ipſos in ſemine ipſo actu ſunt, nec aliundè accedunt: nam ſi extrinſecus aduenirent, quomodo diceretur pater generare filium, dicitur generare qui formam dat. Qua propter ſi materiam dat mater, & formæ extrinſecus accedunt, pater nullam habebit generandi vim; niſi fortè dicas, illum partem materiæ ex ſuo ſemine exhibere, propterea comprobant ſuam opinionem ex ſimilitudine, ex quo ſumetur ſimilitudo filiorum ad patrem, non enim materia ſimilitudinis eſt cauſa, ſed forma. Nec obſtat, quòd dicit Ariſtot. hominem generari non ſolum ab homine, ſed etiam à ſole, intelligit enim inferiora corpora tendere ex ſuperioribus propter æquiuocam cõnexionem non propter vniuocam affectionum communionem: ſunt enim ſuperiora inferiorum tanquam formæ conſeruatrices, igitur concludunt, animam actu in ſemine exiſtere non ſolum in animali, ſed etiam in homine.

Præſens quæſtio aliquot aſſertionib. explicãda eſt.

Prima aſſertio eſt, animam vegetatiuam per facultatem formatricem, vel eius uicariam in ſemine reperiri, & hac ratione ſemen eſſe animatum, de qua facultate ſi intelligantur argumenta propoſita, nullam in ſe continent falſitatem.

Secunda aſſertio, quæ in Ariſtot. uera philoſophia & in fide eſt uera, forma hominis quæ eſt anima rationalis, nõ producitur à uirtute ſeminali, nec ab aliquo agente naturali, neque in ſemine reperitur, nam nullũ agens naturale poteſt producere aliquod eſſe ſupra ipſam materiam, anima rationalis habet eſſe ſupra materiam, ergo non poteſt produci ab aliquo agẽte naturali. diſcurſus eſt notus, Maior probatur: omne agens naturale, agit actione circa materiam, & recepta in materia, non ergo poteſt producere niſi eſſe, quod ſuper ipſam non eleuat, nec eſt alterius generis. Probatur etiam à ſimili, ex parua certaque ceræ quantitate poſſunt fieri multæ imagines, quæ tñ quantitatem cerę non excedant: tamẽ turris magna excedens quantitatem ceræ, nullo modo fieri poteſt, quia non eſt ſub poteſtate talis cerę, & agens Artifex nihil agit ultra poteſtatem materię illius; Minor probatur: quia anima rationalis habet operationem eleuatam ſupra materiam, puta intelligere, ergo & ipſum eſſe.

Tertia aſſertio: Anima rationalis à ſolo Deo eſt producta per creationem; quæ primo ſic induci poteſt à ſufficienti diuiſione: ſi enim anima habet principium ſui eſſe, & illud non eſt agens naturale, nec agẽs ex materia, ergo agens erit aliqd quod aget ſine materia. Eſt autem notandum, non ſic animam rationalem producit ſicut reliquas formas, reliquas enim producit concurrendo cauſis ſecundis, at animã rationalem ſolus ipſe facit. An uerò prius natura anima habeat eſſe, quàm ſit homo, & quàm ſit in materia, puto dici poſſe in utramuis partem probabiliter, vel prius natura eſſe in ſe, & terminet ſic creationem Dei; vel non prius ſed ſimul natura infundi, & eſſe in corpore, mihi magis placet: quia hic non eſt ſimplex creatio ut Angeli, ſed concreatio. De prioritate temporis dicendum, quod non prius producitur quam vniatur corpori, ſed in uno inſtanti temporis vtrumque produci. Atque hæc eſt reſolutio huius difficultatis. Explicanda nunc ſunt argum. pro vltima opinione adducta, quæ nihil contra propoſitas aſſertiones probant.

Ad primum, cum dicebatur, homo eſt uniuocè animal, cum omnibus alijs, ergo idem eſt ipſius & aliorum modus: ſed alia producuntur per productionem animæ à virtute ſeminali, ergo. Huic argumento ita occurrendum eſt; Id quod generatur non eſt niſi compoſitum ipſum, & quantum ad generationem compoſiti, non eſt differentia inter hominem & alia animalia, homo enim hominem & equus equum producit, & hoc ſufficit ad vnitatem genericam, diſcrimen tamẽ eſt, quod homo non comproducit animam ſicut equus & alia; ſed id diſcrimen non impedit quin ſit idem genus productionis, quia productio à termino primo & per ſe, quod eſt ipſum compoſitum ſummi debet: illud tamen facit diſcrimen hoc, quod ſicut homo cuncta excedit animalia, ita ipſius productionis modus; tria autem hęc interueniunt aut quattuor, ut poſſit dici vera hominis extrinſecè generatio. Primò, quia exhibet alterã partem compoſiti, puta materiam & corpus vnde generetur; Secundò, quod concurrit etſi non ad eſſentiam animę, ſaltem ad eius vnionem cum corpore, & ad eius informationem; Tertiò hinc etiam concurrit ad productionem totius compoſiti; Quartò, quia facit omnes diſpoſitiones vſque ad vltimam, quæ ſunt neceſſariæ ad ipſius animæ introductionẽ, & ita concurrit quoque diſpoſitiuè & hæc ſunt ſatis ad vniuocam generationem.

Ad ſecũdum vero argumentum dum dicebatur, homo eſt cauſa hominis ſicut equus equi, ergo producit ſua virtute animam aliter nihil faceret: nam non facit materiam, anima extrinſecus aduenit, ergo nihil facit.

Reſpondẽdũ ſolutionẽ patere ex dictis; & ut clarius pateat, aſſerendum eſt, hominem eſſe cauſam hominis, non quod formam faciat, hoc enim per accidens eſt in generatione, ſed compoſitum, ſicuti etiã dr̃ aliquid cauſa mortis hominis, non quod deſtruat animam, ſed compoſitum ipſum, in hoc enim uera ratio corruptionis conſiſtit; & quamuis non faciat materiam, dat materiam, dat corpus organicum, ac præparat, & diſponit; & quamuis non faciat animã, concurrit tamẽ ad eius unionem, & ad eius informationem. Alia duo argumenta pertinent ad numerum, ſitum, figuram partium, & filiorum ſimilitudinem. Ad primum dicitur tales operationes illius facultatis eſſe quę formatricis uicaria dicitur, for matrix enim cum inſit in generante, a quo ut à principali cauſa fętus producitur, ab ea deriuatur imprimiturq; in ſemine alia ſimilis uirtus, eius quaſi uicaria, quæ materiam fętus tractat & confingit, & alias operationes producit, de qua intelliguntur duæ Ariſtot. authoritates.

Ad alterum argumentum quod erat, quomodo filij generarentur ſimiles parentibus, ſi actu in ſemine forma hominis non exiſteret. Reſpondendum, ſimilitudinem potiſſimum in duobus conſiſtere, in colore, & membrorum figura, & lineamentis; communis cauſa ex qua proximè colores naſcuntur, eſt temperamentum quattuor primarum qualitatum ex quarum permiſtione colorum uarietas exiſtit; communis autem cauſa delineationis, & figuræ membrorum eſt uirtus formatrix, à parentibus ſemini impreſſa; princeps cauſa tẽperamenti efficiens ſunt progenitores, qui ut compoſitum gignant eique eſſe conferunt, ita quæ ad illius conſeruationem requiruntur

runtur, quorum unum temperamentum eſt, tribuere debent.

His accedit quoque ſolis celique conditio, atque in fluxus corporum celeſtium, quæ ut ad hominis ingenia, ita ad qualitatum compoſitionē mutandā & modificandā non parum conferunt, vt docet Plato 5 Dialogo de Legibus, Ariſt. 7. Polit. cap. 7. & Ptolemeus in 2. tract. quadripartitæ, ideo cauſa proxima ob quam filij in colore ſimilitudinem referunt ſunt ipſi parentes; immediata eſt conuenientia natiui temperamenti, in quo nunc materna nunc paterna vis, ad proprium colorem imprimendum excellit nunc ambo ex æquo influunt; Similiter quod ad membrorum figuram ſpectat, eius præcipua cauſa ſunt partes, inſtrumētaria, & immediata eſt virtus formatiua, cuius miniſterio parentes delineationem ſimilē ſuæ in fœtu conſignant, vt ij qui ſigilli interuentu ſuam imaginem in cera exprimunt: ut id muneris exſtimandum ſit eſſe facultatis formatricis, & propterea hac de cauſa non eſſe putandum veram formā hominis q̄ eſt anima rationalis actu in ſemine exiſtere, ſed extrinſecus aduenire; igitur anima rationalis quā uis à ſuperius mittatur, non propterea poterit perpetuo eſſe in noſtra vita vt vita nūquam finitura ſit; neque putare debemus, uitam non finiri eo quod mortuorum formæ uiuentium formas extrudant: nam ut in eadē materia duæ contrariæ formæ, conſiſtere nequeūt, ita ſuccedunt mortuorum formæ formis viuē tiū; igitur cum iſtæ cauſæ mortem non adferant naturalē, ſequitur ut ea naſcatur ob affectiones omnes, vel aliquam cōmunis animę & corpori inſtrumenti, nēpe, calidi innati. Eſt porro (vt alibi oſtendimus) non vna calidi innati natura & ſignificatio, ſed multiplex: & diuerſa: nam per calidum innatum ſanguinem & ſemen, noſtræ generationis principia Galen. intelligit; aliquando vero intelligit calidam, & humidam ſubſtantiam inſitam ſingulis membris, & derelictam à primis illis initijs. Eſt vero cum intelligit eo nomine ſpirituoſam & ſanguineam ſubſtantiam, quam cor in ſe gignit, & in ſingulas partes mittit. Capit aliquando nomine calidi innati coniunctam ſubſtantiam ex inſita & influente; & hęc quidem plurima eſt, & ad agendum efficax, cūm alia viget: cum enim in cordis ſubſtantia aerea illa & aquea ſubſtantia plurima eſt, copioſus ſpiritus ex ea conſurgit, & cor ipſum concoctrice facultate pollet, cuius vi plurimum ſpiritus & ſanguinis ſpirituoſi gignit, perfecteque concoquit & perficit. Ac mors quidem contingit primo & immediatè in nobis vitio calidi innati influentis; quamdiu enim illud eſt in corpore, tamdiu viuimus: tunc vero mors accedit, quando vltimus ſpiritus emittitur; verum calor iſte ob multas cauſas perit, quoniam multa requirit, vt fungi poſſit officio ſuo poſtulat. n. liberos p corpus vniuerſum motus, quibus ſi priuetur, ſuffocatur; quod oſtendit mors, quæ fit in his qui ſtrangulantur: nam prohibito motu, nec aer externus immittitur, nec fuliginoſa excrementa, quæ à feruore cordis gignuntur, expirant. Quare idem accidit noſtro calori, quod igni, qui ſuffocatur, cum fumus liberum non habet exitum, nec aer immittitur aliquis qui ignem excitat, & alit. Poſtulat & calor certam temperiem, vt commodum fiat naturæ inſtrumentum, propterea corrumpitur per extinctionem à frigido, & intenditur illius qualitas ex prohibita tranſpiratione, & alijs cauſis quæ illum acriorem, & uehementiorem reddere poſſunt.

Ceterum, cum calor ſine ſubiecto conſiſtere, nec ferri per corpus, uel alicubi ſua officia exercere poſſit, ideo humore eget ſibi proprio, ſubiecto, & tanquam pabulo ac mors quidem uiolenta eſt quę per ſuffocationem uel extinctionem caloris fit: quæ uero ob illius ſubiecti conſumptionem accidit à ſolis ipſis naturæ principijs, illa ſola ſecundum naturam eſt, & ſine dolore, ut Ariſtot. etiam teſtatur in lib. de uita & morte, ut enim ignis conſumpto humore qui erat in ligno, & in flammam conuerſo, marceſcit & perit, ita noſter calor paulatim diſſipato, & conſumpto ſuo humido & pabulo quo alitur & ſuſtinetur, ſimul euaneſcit & expirat: ablato autem calore, anima deſtituta ſuo inſtrumento, nequit amplius forma eſſe corporis, quare recedit. ita unione diſſoluta mors ſequitur, id eſt uiuentia eſſe deſinunt; id quod (ut diximus) fit, quia primum calor deficit, id quod accidit, quia humidum illi deeſt; humoris autem defectum peperit calor noſter ipſi inſitus, dum eum calefacit uertitq; in uaporē. Verū cū humor ſit unus in noſtro corpore, qui partes ſiccas glutinat, & vnionis continuitatiſque partium eſt cauſa; alius uero qui partes reddit molles & plurimo rore atque ſudore prædītas; alius uero (ut diximus,) qui in animalibus gignitur in corde, uel in parte que cordi proportione reſpondet, non primus ille quidem humor per naturalem mortem conſumitur & perit, ſed poſt mortem aduenientē putredine, & corruptionis cadaueris, quæ naturaliter fit per putredinem, eſt cauſa. Sed alius eſt humor, quem diximus, eſſe inditum ſingulis membris, & plurimus agnoſcitur eſſe in ortu & primis ætatibus, non ſolum in animalibus ſed etiam in plantis, quæ ob illius copiam facilè flectuntur, maximè & feliciſſimè creſcunt, nutriunturque; quando enim pro ratione caloris ſufficiētis ad uitam & unionem animæ cū corpore retinendam ille adeſt & abundat, tamdiu plantę uiuunt: quæ uero influentem calorem uel non habent, uel non ita euidenter, ut animalia, præſertim, quę cor habent, hæc (ut diximus) tunc pereunt, quando aereus & ſpirituoſus ille humor, qui à corde continuo emittitur, deficit, ad hunc autem humorem ſicut etiam ad alium, uterque calor conſpirat, & qui inſitus eſt ſingulis membris, & qui ipſi ſpiritui eſt inditus, ſed hæc alio loco diligentius enarrauimus; Ad id uero quod ad rem propoſitam attinet, iam accedamus.

Nam ſi tamdiu durat vita, quamdiu reſtituitur humor, fit autem hæc reſtitutio per nutritionem, cur non licebit alimenta ſuppeditare corpori, & illud nutrire, & ex nutrimento affundere humorem quandiu placebit, & rerum natura alimenta exhibebit, atque ita vitam perpetuam reddere. Verum cum hoc fieri non poſſe oſtendat omnium mors, quęrenda cauſa eſt quæ facit, vt vita perpetua eſſe non poſſit. Quidam ſunt qui credunt id accedere vitio alimentorum, quæ non apta ſint talem reparare ſubſtantiam, qualis eſt illa, quæ quotidie diſſoluitur; verum cum ex ijs nutriamur ex quibus conſtamus, & ſemen ex quattuor humoribus ſit confectum, ij autem ex alimentis ſint geniti, poſſunt vtique alimenta ſuaptè natura ſimilem præbere ſubſtantiam ei, quæ eſt conſumpta. Alij verò dicunt, primum illum humorem de quo agimus, non poſſe augeri, ſed perpetuo minui; quos refellit corporis incrementum quod fit in primis ætatibus, & in alijs nonnullis, & vſque ad ſenectutem perſeuerat, addita carne, & alia ſubſtantia, ex qua corporis moles creſcit, at nequit augeri corpus niſi plus reponatur humoris & ſubſtātiæ, quàm ſit vi caloris conſumptum, docent idem morbi qui extenuant corpus, poſt quos ſolita, & maior nonnunquam craſſities ex nutrimento aſſumitur augeri ergò poteſt humor & calor noſter, nam hic ad illius incrementum creſcit; Galenus in libro primo, de ſanitate tuenda tradit calorem noſtrum ab initio ad finem vſque corpora noſtra exſiccare, donec

eo perueniat exſiccatio, vt humor deficiat, ex quo ca A
lor ipſe refici ſolet, tunc enim mortem ſequi. Verũ
ſi augetur corpus, vt diximus in primis ætatibus, &
in nonnullis aliis, quomodo ſemper exſiccatur cor-
pus? Atqui experientia docet, quod Galenus tradit
verum eſſe: nam ſi corpora eorum qui recenter ſunt
nati, expendamus, ea longè molliora, flexibiliora, &
ad diſſolutionem, & euaporationem aptiora inue-
niemus, quàm ſint in ſubſequente ætate poſtea; id
quod oſtendit progreſſu ætatis perpetuo magis exſic
cari corpora, omnia enim tandem dura, & ſqualida
euadunt; dicemus ne ergo augeri quidem ſubſtantiã
diu̇m creſcit corpus, ſiccius tamen illud ſemper red-
di, nec poſſe cum eodem humore, eandem reponi
materiam? Aëreus enim eſt qui ex primis principijs
inditus eſt humor, & per multas concoctiones ela- B
boratus in ventriculo, hepate, in habitu corporis, &
in teſtibus; Qui verò ex nutritione additur humor,
ea elaboratione priuatur quæ in teſtibus perficitur;
quare non ex alimenti natura, ſed ex coctionum nu-
mero, humor qui additur, nequit eſſe prorſus ſimi-
lis ei, qui diſſoluitur, ſed ſemper deterior euadit ſub
ſtantia quæ reponitur, ſi cum priore comparetur; id
quod progreſſu temporis maximè apparet; nutrimẽ
tum enim quod in ſenibus fit, frigidum & incoctum
eſt, & ob id non ſolum ineptum ad augmentum, ſed
etiam improbum nutritioni; id ergo quod in ea æra-
te euidenter apparet, in primis cępiſſe certiſſimũ eſt;
Sed cur eſt quòd ſicca qualitas continuo augeatur in
noſtro corpore; id certè ex actione caloris prouenit
diſſipantis humorem; Verùm quænam eſt cauſa, C
qua fit, vt calor nequeat æquè humidam, & aëream
ſimilem prorſus ſubſtantiam procreare, eſt profectò
vt puto humoris ſubiecti qualitas, nam cum ille aë-
reus eſſet & oleoſus, (vt ita dicam) & calor illum diſ-
ſipare cęperit, redditur ipſe calor acrior, atque ita a-
criores, ſiccioresque humores gignit, vt oſtendunt
humores qui in pueritia, adoleſcentia, iuuentute, &
declinante ętate procreantur continuo ſiccriores, craſ
ſiores, & terreni magis; quia ergo vi caloris, muta-
tur humoris qualitas, ipſum quoque calorem muta-
ri oportet, & diuerſam agendi vim accipere; Alia
ſumitur cauſa diuerſæ actionis ipſius caloris ex agen
di modo, nam cum omne agens agendo repatiatur,
neceſsè eſt calorem agendo continuò retundi, igitur
cum primum eſſet prorſus integer, perfectum opus D
edebat, poſtea verò in dies agẽdo, ſenſim teritur flac
ceſcit: vnde non mirum, ſi ab initio vſque ad finem
deterius alimentum ſibi parat, & non ſolum ſiccius,
ſed & tandem prorſus ineptum, & quia continuo a-
git in humorem ſibi ſubiectum, continua autem ne
quit eſſe nutriti., & reſtauratio, quia neceſsè eſt præ
cedere publicas concoctiones, quæ non niſi certis tẽ
poribus fiunt, & mora egent, ideo rugoſa euadunt
noſtra corpora ætatis progreſſu, quia minus reponi-
tur, quàm diſſipetur; quòd ſi tunc incrementum fit,
eſt ex pinguedine, non quòd ſolida ſubſtantia augea
tur, ergo mors tandem aduenit rebus, nec poteſt vi-
ta perpetua eſſe caloris vitio, qui humorem & pabu-
lum ſuum ſibi congenitum inſitumque ſingulis mẽ
bris, & eum qui influit ſemper depaſcitur, nec aliũ E
ſibi ſimilem (quia ipſe ab initio ad conſumptionem
ſui humoris omnem vim ſuam exercet,) nec tandem
æqualem reponere poteſt, quoniam ex continua a-
ctione minuitur, & continuo diſſipatur humor, cu-
ius continua non poteſt fieri reſtauratio, ita conti-
nuo auctis illis vitijs in alimento tandem expirat ca-
lor conſumpto prorſus ſuo natiuo pabulo, quod ex
alimento nullam amplius reſtaurationem capere po
teſt. Is qui poteſt meliora docere in re tam perple-
xa, adferat quæſo.

Verùm ſi caloris actio cauſa eſt ſuæ conſumptio-
nis, & noſtri interitus, cur in eadem ſpecie non eſt
idem vitæ terminus; imò cur omnia viuentia æqua-
lia non habent vitæ ſpatia? Huius rei rationem red
dit Ariſtoteles in libro de longitudine, & breuitate
vitæ, cap. 2. & vnam dicit eſſe cauſam, quę ſumitur
ex quantitate, & qualitate natiui humoris: ea enim
diutiùs viuere, quæ plurimum habent natiui humo
ris, ſi modo humor ille fuerit oleoſus & pinguis, ta-
lem enim humorem qui etiam multus ſit, non facilè
exſiccari, & diſſolui; Verùm cum diſſolutio fiat faci-
lis & difficilis, non ſolum ratione materiæ, ſed etiam
ratione agentis, non eſſet hæc cauſa omittenda quæ
à diuerſitate agentis ſumitur: nam quæ acriorem ca
lorẽ ab initio acceperunt, illa faciliùs exſiccantur, &
ſanguine conſumuntur; propterea bilioſi citius inte
reunt ſanguineis; Habent quoq; ad rerum corruptio
nes externæ cauſæ ſuam vim, nam herbæ vehementi
calore & frigore pereunt, cum. n. illæ ob exiguam ſuę
ſubſtantiæ molem, facilè extrinſecus patiantur, non
mirum ſi torridus calor promptè earum humorem
depaſcitur, & vehemens frigus eundem congelat, &
calorem extinguit; idem accidere videmus, in no-
ſtris corporibus: nam quæ admodum gracilia ſunt,
facilè patiuntur ab externis cauſis, craſſa verò & obe
ſa ab internis; illa enim facilè peruertit omnis ex-
terna noxa, horum vero meatus anguſtos promptè
occupant humoris copia & fluxus, vnde calori via oc
cluditur. Itaque cum in noſtris corporibus oporteat calidum natiuum, non ſolum idoneo pabulo a-
bundare, & tẽperatum eſſe, ſed & liberè moueri per
vniuerſum corporis habitum, & rurſus redire ad
ſuos fontes, vt morbus contingit, ſi in uno iſtorum
vitium aliquod fit, ſic mors ſequitur, ſi malum acci-
dit inſigne & immedicabile. An fortè etiam forma-
rum differentia, cauſa eſt longioris & breuioris vitę?
nam vt ob diuerſas formas actiones & officia rerum
tantopere inter ſe diſcrepare agnoſcimus, cur ob eam
dem rationem non dicemus vitæ ſpatia variari? nam
ſi quis omnes plantas diligenter inſpiceret, inueniret
in aliquibus herbis vt in portulaca, aloe, plantagine,
plus ineſſe humoris viſcoſi, quàm in arboribus mul-
tis ſeruata proportione magnitudinis, cum tamen
nulla arbor minus viuat quam illa, in Picea & there-
bintho oleoſus humor plurimus eſt, vita tamen bre-
uior illius eſt quam palmæ, & cupreſſi; ergo ſi pla-
cet, vnam tribuamus cauſam breuioris & longioris
uitæ diuerſis rerum formis, aliam humori, tertiam,
calori, quartam diuerſæ ſtructuræ corporis. Iam vero
videamus qua ratione vita noſtra breuis dici poſſit,
Plutarchus putat illam breuem ideo vocari, quòd tẽ
pus quo viuimus ſit breuiſſimum, adeo vt vix etiam
momentum dici poſſit, ſi ad Deum comparetur, vel
ad infinitum ſeculum, verum etſi hæc interpretatio,
vera eſt, tamen ad noſtrum inſtitutum nõ facit, quia
hic fit ad Deum vel ſeculum vitæ relatio; Plinius vi-
tam breuem eſſe putat, quoniam homo dimidio vitę
ſuæ ſpatio viuit, cum alia pars per nocturnas quie-
tes morti ſimiles, agatur, adeò, vt ſi etiam infantiæ,
& ſenectæ annos qui ſenſu ferè carent, tot prærerea
periculorum & morborum genera, & alias vitæ mi-
ſeras occupationes à quibus cum detinemur, non vi-
uere, ſed mori potius videmur, à vera vita detraha-
mus, breuiſſimam profecto illam ſortiti ſumus. Sunt
& hæc vera, ſed ad noſtrum inſtitutum non faciunt;
quare breuem vocemus vitam ad artem medicam eã
comparantes, breuiſſimam vero ac potius momen-
taneam dicamus, ſi ad ea omnia quæ à Medico co-
gnoſcenda & perdiſcenda ſunt, eam referamus, nam
ſi Cicero lib. 1. de Oratore, oratori otioſo iam in hu
mana vita homini, multarum & penè omnium re-

rum

tum cognitionem tribuit, quid nos non tribuimus Medico, à quo mortalium omnium vita & ſalus pendet, qui perfectus eſſe nequit, niſi ſibi omnium aut certè plurimarum rerum cognitionem cõparauerit.

Ars vero longa.

ARtem vero non Medicinam, dixit, ut in libro qui inſcribitur de Arte, quoniam Medicinæ nomen omnes artis noſtræ partes non comprehendit, ut Galenus ſcribit in opere de tuenda ſanitate ad Thraſibulum; non enim comprehendit partem quæ de ſanitate tuenda agit, aut conualeſcentes reſtituit, aut morbos præcauet, ſed illam ſolum quæ medetur morbis: illa enim ſola Medicina dicta eſt, & vniuerſæ arti nomen dedit; maluit ergo dicere artem quam Medicinam, vt omnes eius partes artis nomine complexus eam merito longam intelligeremus, quod non ita patebat verum eſſe ſi ad vnicam ſolum partem perdiſcendam vitæ tempus comparemus, quod Galenus 2. Methodi confirmat vbi ſcribit: Quum ars ipſa tota ſit magna, non leuiſſima huius pars eſt, ſcientia ordinandi victum, vbi totam artem longam eſſe tradit. Quid vero artis nomine ſit intelligendum nunc docendum eſt, præſertim, quod alij interpretes ſignificationes excogitauerint ab authore alienas: nam Galenus per artem nihil aliud intelligere videtur, quàm artis inuentionẽ, breuem enim vitam eſſe ſi quis velit artem inuenire: nam ad artis inuentionem, experimento eſt opus, quod quidem liberè facere non poſſumus, cum periculoſum alioqui ſit in corpore humano omnium digniſſimo experiri quæ ante nondum experta fuerũt; ſic eſſe opus iudicio in ſingulis iudicandis quæ eueniunt, quod quidem difficile eſt. Requiri præterea occaſionem, quæ quidem momentanea eſt, ita ut has difficultates vnius vita ſuperare nequeat; quæ ſanè interpretatio non placet; Primo, quod dictioni authoris vim inferat, pronunciat enim Hippocrates omnia inter ſe diſtincta, cum ait. Vita breuis, ars vero longa; occaſio autem præceps, experimentum periculoſum, iudicium verò difficile; ita enim Græcè, iſta leguntur diſtincta; quæ quidem oſtendunt ſingula per ſe eſſe conſideranda, & nouam difficultatem addere, non autem reddere rationem longitudinis artis. Deinde Hippocrates non dixit artis inuentionem eſſe longam, ſed artem ipſam, plurimum enim refert, ſi dicas longo tempore opus eſſe ad artem aliquam inueniendam, & artem ipſam longam eſſe, & non niſi longo tempore diſci poſſe; in illo enim artificis labor, in hoc artis difficultas oſtenditur, fieriq; poteſt vt diu multumque inſudauerint artifices in arte quapiam inuenienda, & conſtituenda, quæ iam inuenta, & conſtituta, faciles ac paucas præceptiones habeat, quæ breuiſſimo tempore diſci poſſunt. Præterea, cum vbique duo faciat inſtrumenta ſolum ad artes inueniendas, rationem, & experientiam, fruſtra hic Occaſio adderetur; quod ſi occaſio additur, cur & quantitas & vtendi modus, locus, ordo, &cet. non adduntur quæ medicamentis experiundis in noſtro corpore ſunt conſideranda? Quod ſi fortè quis diceret, in experimento hęc contineri, quod ſcilicet is qui experimento agit, qualitatem, quantitatem, modum, & prædicta obſeruet; idem de occaſione dicere liceat, cum eo teſte primo ad Glauconem, nec diſci nec arte comprehendi ea poſſit, ſed ſolum exercitatione & experientia aſſequatur; atque hoc modo iterum fruſtra poſt experimentum occaſio adderetur; quod ſi de inuenienda arte ageret author, perperam diceret occaſionem eſſe momentaneam: licet enim in omni tempore inuentioni artis ſtudere & præcepta condere quibus ars conſtat.

Addo, ſi nulla adhuc eſt ars cum inuenitur, quomodo longa dici poteſt? quod enim nondum eſt, nec breue; nec longum eſt; facit etiam id contra inſtitutum authoris, qui vt ipſe teſtatur, non artis inuentionem docere vult, ſed ea tradere per capita, quę iam ſunt inuenta: Poſtremò, ſequeretur nunc artem Medicam longam non eſſe, ſiquidem deſunt longitudinis aſſignatæ cauſæ: omnia enim aut certè plurima ſunt experientia confirmata, & iudicata, & agendi oportunitates notatæ; quod ſi ita eſt, alibi falſo traderet artem nobis adhuc longiſſimam eſſe. Hęc ſatis ad Galeni interpretationem. Montanus aliam explicationem comentus eſt, quæ eſt abſurdiſſima: ait enim, per artem hic intelligi artis vſum, & exercitationem, quæ ſequitur habitum; totum enim vitæ tempus non ſufficere, vt quis poſſit artem Medicam quã didicerit exercere; ipſam verò artem longam non eſſe, ſed vnius anni ſpatio illam comparari poſſe: egregia ſanè interpretatio, quæ dimidio duntaxat tẽporis ſpatio differat ab opinione Theſſali, quem Galenus in primo Methodi acerrimè reprehẽdit, quòd ſcilicet Medicinam vniuerſam ſex menſibus perdiſci poſſe aſſereret; Montanus verò ſex alios addit, & vno anno promittit Medici inſtitutionem; quod ſi ita eſt, cur ſingulis annis eam operam diſcipulis non præſtitit. Quod verò de exercitatione artis, non intelligat author, idem refellit quod ſupra diximus, nẽpe quod in Medicina exercenda, & factitanda, non ſolum occaſio remediorum, ſed etiam qualitas, quãtitas, vtendi modus, ordo, locus aptus ad agendum in corpore requirantur; deinde proœmium non conueniret cum his quæ docentur in Opere, quod Galenus putat eſſe neceſſarium: nam ille vult artis præcepta docere, non autem artis vſum; is enim in particularibus conſiſtit, quæ teſte Gale. lib. 1. ad Glauconem, nec dici, nec ſcribi poſſunt. Præterea, nõ video cur non poſſit Medicus, qui omnes artis partes ex authoribus ſibi comparauerit, artem factitare multo faciliùs, quàm Montanus credit; videmus enim pauco rum annorum ſpatio iam doctos in arte Medicos, vſu medendi clariſſimos euadere, neque eas difficultates ſubire, quas hic author proponit: non enim cum periculo artem exercent, quia rebus vtuntur iã probatis, quarum vim tenent, & facilè poſſunt iudicare de rebus, & occaſiones obſeruare: nam ex artis cognitione, & aliquo vſu redduntur hæc difficilia quidem, ſed non incomprehenſibilia vna ætate hominis. Nos verò putamus, Hippocratem artem vſurpare in propria ſignificatione, vt vniuerſalia præcepta continet; Eſt enim ars ratione eorum præceptorum ex quibus reuera conſtat, per ſe longa, id quod ex Gal. multis locis ptobare poſſumus; ait enim ille in libro de plenitudine, & capite decimoquinto libri primi de Criſibus, artem eſſe longam, quoniam illius partes, & præcepta multa ſunt, quæ non niſi lõgo tempore percipi poſſunt. Præterea, tota vita opus eſſe dicit, in primo capite de dignotione pulſuum, ad pulſus dignoſcendos. Et eodem libro cap. ſecundo apertè ſcribit, artem ſua ſponte eſſe longam, & in libro de cauſis procatarcticis, ait artem ab Hippocrate dictam eſſe longam, ſecundum ſeipſam, longioremque fieri à Sophiſmatis Medicorum; ſua ſponte autem & ſecundum ſe, longam intelligere debemus ex his quæ per ſe, arti inſunt, & arti ſunt propria. Cõſtat autem ars (vt ille tradit in libro de optima ſecta) præceptorum vtilium, & poſitis principijs conſentientium, multitudine, non autem ex his quæ ſunt particularia, cuiuſmodi eſt experimentum; artem e-

nim non experientiam, ſed principia inuenta, & comprobata tradit, nec iudicat ars de particularib. ſed præiudicata ex illis collecta præcipit; occaſiones in ſingulis non obſeruat, quæ nec dici nec ſcribi poſſunt, ſed generalem quandam rationem præſcribit, qua tempus ad agendum commodum percipere poſſimus. Ad id facit quod primo cap. ſexti de Simplicibus ſcribit, Artem longam dictam ab Hippocrate, vbi ſtuderemus per viam compendioſiſſimam, i. per ea quæ ſunt in arte ipſa vtiliſſima, artem ipſam cõparare, & non in Sophiſmatis, fabulis, & incantationibus tempus conterere. Ex quibus quidem locis ſatis conſtat, artem dicendam eſſe longam ex præceptorum multitudine, & multis ſuis partibus difficilimis, quæ non niſi longo tempore diſci poſſunt; id quod verum eſſe vnuſquiſque experitur, qui pro dignitate omnes Medicinæ partes tractauerit, & conſequi ſtuduerit. Quod ſi verum etiam eſt, longo tẽpore opus eſſe ad artem noſtram inueniendam, tamen (vt iam ſatis oſtendimus) cum author agat non de artis inuentione, ſed de arte ipſa docenda, nihil ad rem præſentem illud facit.

Occaſio verò præceps.

Καιρὸς Græcis, vt Galenus refert in lib. de Optima ſecta, duo ſignificat tempus opportunum ad agendum, & morbi tempus, in lib. verò de temporibus morborum ſolũ tempus morbi ſignificare tradit, verbum autem (occaſio) de tempore morbi non dicitur: quare non ſemper καιρὸς occaſio verti debet, ſed ſolum cum tempus ad agendum opportunum ſignificat. Eſt autem occaſio, vt in libro tertio, de victu acutorum definit textu 25. tempus, quo ex conſuetudine, aliqua re vti conſueuimus, vel quo aliquid iuuare ſolet; in libro autem de optima ſecta definitur eſſe tempus idoneum ad exhibenda remedia. Prima tamen definitio recipienda, vt quæ vniuerſalior ſit: non enim ſolum in remedijs, ſed etiam in victu, & omni actione, occaſionem agenti quærimus. Quãtum Galenus occaſioni tribuat, oſtendit cum 12. de vſu partium ſcribit, artem non fore longam, ſi occaſio momentanea non eſſet; & cum primo ad Glauconem, ſtatim in principio, totam medendi Methodum ſolum conſtare ſcribit quantitate, qualitate, modo, & occaſione remediorum: difficultatem huius rei oſtendit eodem loco, cum non niſi à peritiſſimis Medicis eam dignoſci poſſe ſcribit, propterea pingitur occaſio capillata ſolum circa frontem, vt intelligatur, ſemel duntaxat inueniri, & apprehendi poſſe in vno, & non in pluribus locis, & non ſolum Medici, ſed etiam Poeta illius vtilitatem nouit eum cecinit;

Temporibus Medicina valet, data tẽpore prodeſt,
Et data non apto tempore vina nocent.

At, tantum abeſt vt recentiores interpretes locum hunc pro dignitate explicent, vt nihil omninò attingant quod ad Medici inſtitutionem pertineat: cum enim quid ſit occaſio, & quotuplex ſit, & qua ratione deprehendi poſſit, & quæ momentanea, & in quibus, docendum eſſet. Hæc omnia prætermittunt, & ſatisfeciſſe alij ſe officio ſuo putant, ſi Galeni duo verba repetant, occaſionem ſcilicet momentaneam eſſe ob facilem corporis mutationem, & alij vt Curtij ſtudioſi ineptius ſophiſticẽtur de re non intellecta, cum quærunt, an à tempore ſumatur aliqua indicatio: quid enim id ad rem propoſitam pertinet? docet quidem Galenus in quarto libro Methodi, à tempore quo quis laborare cẽpit indicationem ad curandum non ſumi, ſed ſolum ſigna ad affectus naturam cognoſcendam; hic autem de tempore apto ad agendum differimus. Ceterum, duplex eſt occaſio, vniuerſalis vna, particularis altera, vniuerſalẽ appellamus occaſionem, longius quoddam tempus ad id quod volumus peragendum accommodatum, de qua quidẽ Hippocr. ſæpius agit, veluti cum ſcribit in Aphor. in principio, ſi quid uidetur mouendũ, moue; Item, in acutis paſſionibus raro, & in principijs purgandum. De eadem agit in Aphoriſmo, Concocta medicari; conſtat enim morbi principium in quo mouere poſſumus, ſæpè aliquot dierum & menſium ſpatio circumſcribi quod ad mouẽdum euacuandũque corpus eſt idoneum, ſicut & pars ea morbi, in qua noxius humor eſt concoctus ad purgationem eſt accommodata: ac nos quoque per ſanitatem hæc commodè fieri, ut victum exhiberi, & alia per morbum, ut remedium dicimus, quo caſu uniuerſum tempus quo ſani ſumus, vel morbo laboramus aptum ad ea obeunda quibus egemus, ſtatuimus; particularis autem occaſio eſt illud anguſtimum tempus, quo iam re aliqua vtimur, cuius mentionem facit Hippocrates in Aphoriſmis, cum momentaneam occaſionem vocat, & Galenus primo ad Glauconem in principio ferè, quando eam ſcribit cognitu eſſe difficillimã, adeo vt vix etiam ab exercitatiſſimis medicis cognoſci valeat; nam aliam omnes facilè cognoſcere & apprehendere poſſunt. Illud vero iam explicandum diuerſo modo quod ſcribit, Galenus, ait enim ille in primo ad Glauconem in principio medẽdi Methodum conſtare qualitate, quantitate, occaſione, & modo remediorũ; At in arte medicinali, vbi agit de cauſis ſalubribus, totam medendi rationem ſcribit contineri qualitate, & quantitate remediorum, nec addendam eſſe occaſionem, tanquam tertium ſeparatum, quoniam in qualitate, & quantitate continetur. Hanc controuerſiam nullus ante nos diſſoluit, docuimus enim in libro de officijs Medici, probabilem eſſe vtramque opinionem: nam quoniam corpus noſtrum in perpetua quadam mutatione uerſatur, deſcribi nequit certa qualitas & quantitas rei, quæ ad illius vſum adhibetur, niſi certum tempus ſtatuamus, in quo illud perinde afficitur, vt tali & tanta re opus habeat, præterlabitur enim & mutatur nonnunquam temporis momento corporis ſtatus, vt ea quidem inutilia reddantur modo, quæ paulo antea iudicata ſunt optima; ſiquidem abſente morborum acceſſione, vtile cenſemus eſſe (ita fortè exigente affectu) uenam tundere, aut medicamentum propinare, vel clyſteres injcere, qua ſtatim aduentante, nihil horum amplius opportunè adhiberi poteſt; Quare, nemo de qualitate, & quantitate præſidiorum deliberare poteſt, qui prius non conſtituat tempus, in quo putet huiuſmodi eſſe corporis affectum, ut illi tale tantumque præſidium debeatur: antea vero quã qualitas, & quantitas inuenta ſit, ſcopum facit diſtinctum occaſio, ad quantitatem, & qualitatem affectus corporis docendam neceſſarium: ſic enim quod Galenus ait ad Glauconem, ſe ad docendam occaſionem tanquam tertium quendam ſcopum ponere, intelligere oportet, quod ſcilicet ad inueniendam, & docendam qualitatem, & quantitatem affectus conferat; id quod facit, quoniam mutationem, quæ in corpore fit, oſtendit; Hac ſane ratione morborum tpa notamus, cum dicimus in principio morbi acuti mouendum eſſe, quod nobis huiuſmodi tempus mõſtret corpus perinde affectum vt mouẽte remedio illi ſit opus: contra vero in ſtatu non eſſe vacuandum dicimus, non quod ſignificetur eo tempore virtus corporis infirma, quæ vacuationem ferre nequeat, quẽadmodum in libro de optima ſecta ſcribit Galenus (quippè cum ſæpius in grauiſſimis etiam morbis citra

vllam

vllam noxam vacuationes ſuſtinere poſſit) ſed quoniam affectus eo tempore vacuationem non exigũt, ſed alterationem potius & coctionem, declinationes vero morborum, aptiſſimas ad purgationem eſſe putamus, propterea, quod in ea morbi parte notauimus humorem eſſe concoctum, & ad vacuationem idoneum; eodem denique modo purgationem, vel alia remedia in præſenti uel ſequenti tempore ægrotis deſcribimus, quod credamus tunc huiuſmodi fore corporis ſtatum, vt eo remedio opus habeat. Quæ quidem etſi rectè dicantur, tamen ſatius eſſe duco, vt occaſionem ab alijs ſcopis ſeiungamus: ſic enim res facilior euadet, & ratio id ſuadere videtur. Nunc videndum eſt qua ratione liceat agendi occaſiones aſſequi. Scribit Galenus in lib. de optima ſecta, eos errare qui vniuerſalem occaſionem ex morbi tempo ribus ſumi dicunt, cum tamen ipſe nono libro Methodi ſcribat remediorum tempus à quattuor morbo rum temporibus indicari; & in libro ſecundo de differentijs febrium, cibandi tempus per morbos, ait ſumi ex acceſſionis & intermiſſionis tempore, merito refellendi ſunt ij Galeni loci quos adduximus ex Methodo & libro de differentijs febrium: nam morborum tempora non indicant occaſionem, ſed morbos, & illorum cauſas oſtendunt eſſe in certo ſtatu, quo præſente, tunc remedia adhibere oportet, id autem eſt coindicare; non autem indicare; Recipienda autem illius eſt opinio, in libro de optima ſecta, vbi ſcribit vniuerſalem occaſionem ſumi ex præſentia eorum quæ remedium poſtulant, & abſentia eius quod poteſt impedire: merito enim credere debemus, tũc eſſe tempus opportunum ad agendum, quando adeſt id quod actionem poſtulat, & abſunt ea quæ impedire poſſunt, & hoc in omni quidem ſtatu verum eſt, ſiue remedia, ſiue victus, aut alia præſidia ſint adhibenda, aut aliud quid facienda. Ceterum particularem occaſionem ex præſentia illorum quæ poſtulant, & abſentia eorum quæ poſſunt impedire, & præterea ex remediorum ſequentium conſideratione, & ægri proprietate ſumi, tradit idem author; verum nulla ratio cogit ut alios ſcopos addamus præter eos, à quibus vniuerſalem occaſionem ſumi diximus: nam ægri proprietates, & non ſolum ſequentia præſidia, ſed etiam antecedentia, & affectus qui anteceſſerunt vel ſubſequuntur prohibent vel permittunt aliquid fieri. Sed hęc in libro ſecundo de officijs Medici diligentius docuimus, aut vero ſi ex his occaſio ſumitur, cur eſt quod Galenus tradit in primo ad Glauconem uniuerſalem occaſionem poſſe, particularem vero nõ poſſe ſcribi? Scribi autem poſſe intelligit ille, & ſcopos quoſdam literis mandari, ex quibus ſingula ducuntur; quemadmodum locos affectos, & cauſas deſcribi dicimus, quoniam ſcopi quidam ponuntur, ex quibus cauſę & loci affecti notitia petitur; etenim, ſcopos vt in uniuerſali, ſic in particulari occaſione inuenimus, tradidimuſque. Porro, ſi intelligamus nullo modo ſcribi poſſe quæ oſtendant particularem occaſionem, fallimur, ſiquidem uniuerſales illius ſcopi explicantur & docentur, ſed ad minima vſque inueſtigari nequeunt, vt vniuerſalis occaſionis ſcopi, facilè enim eſt in illis id quod remedium & victum poſtulat notare, & quod repugnat, illorumque differentias vſque ad minimas proſequi: non ita in particulari occaſione euenit: nam cum à proprietatibus hominum, & precedentibus, ſequentibuſque affectibus & remedijs ſumatur, propria autem hęc ſint vnicuique, & infinitæ proinde hominum proprietates, varietque præterea numerus præteritorum, tum futurorum remediorum, & affectuum in ſingulis, non mirum ſi hęc literis ttadi nequeant, ſiquidem, quę peculiaria, & propria ſunt unicuique, vt

A nullo certo numero continẽtur, ſic nec arte ulla comprehendi poſſunt; Quarè, optimè Galenus non niſi ab exercitatis Medicis huiuſmodi occaſionem cognoſci ſcribit, nimirum, quod ex particularibus multis petatur, in quibus non ratio, ſed experientia verſatur. His poſitis, ſequitur explicandum cur occaſio momentanea ſit, & an omnis occaſio ſit momentanea, & ſi non omnis, an ea quæ eſt momentanea ſit in omnibus corporis ſtatibus, & Medici operationibus; Eſt autem momentanea inquit Galenus quoniã corpus noſtrum facilè alteratur & mutatur; & hanc interpretationem omnes recipiunt; verum, etſi corpus noſtrum tum ab internis, tum ab externis cauſis mutetur, tamen ea mutatio quæ ab illis fit, eſt inſenſibilis; adeo, vt non impediat Medici actionem; quod
B ſi extraneę cauſæ & præter naturam in corpus agãt, tunc magnæ & ſubitæ fieri poſſunt mutationes, quæ diuerſum corporis ſtatum efficiunt, ita, vt in qualibet mutatione diuerſis præſidijs ſit opus; id quod patet in acceſſionibus febrium, in quibus frigus ſubito occupat corpus, & paulo poſt inæqualitas ſequitur, poſtquam calor inuadit quem ſequitur capitis, & aliarum partium dolor, ſitis, vigilia, alui deiectio, ſudor, vrina multa, & quies; Fiunt hæc enim omnia breuiſſimo temporis ſpatio, & in ſingulis affectionibus diuerſa ſunt agenda. Verum in ſanis longum tempus conceditur ad id præſtandum quod volumus, quia tales non reperiuntur mutationes, & propterea rectè ſcribit Galenus noſter in libro de ſanitate tuenda tertio, occaſionem in ſanis non eſſe momentaneam;
C nec vero in morbis longis ita breuis eſſe poteſt, quin concedat longum ſatis tempus ad ea agenda, quę ſunt neceſſaria: nam ſi in quartana febre opus ſit venam ſecare, aut purgare, non vno momento temporis pręterlabitur occaſio, quippè, cum non multum referat ſi hæc primo, aut alijs diebus, fiant. Idem ad hucapparet euidentius in hydrope, & alijs longis morbis, qui nullas habent aut leuiſſimas acceſſiones, horum enim cauſæ eundem tenorem agendi ſeruãt, & propterea ſubitas non faciunt mutationes, quę occaſionem mutare poſſint in breui tempore; igitur in ſolis acutis morbis in quibus corpus celeriter ſtatum mutat ob cauſarum agentium vehementiam, occaſio eſt præceps, & quanto acutior erit morbus, tanto breuior erit occaſio, adeo, vt in acutiſſimis duntaxat mo
D mentanea dici poſſit, in alijs vero tanto longior ſit, quanto morbus magis ab acutiſſimo recedit: non enim æquale oportet eſſe occaſionis ſpatiũ in morbis ſpatijs, & celeritate differentibus. Patet ergo, non vniuerſalem, ſed particularem occaſionem eſſe breuem, & qua ratione ea, & in quibus momentanea ſit aut longior. Accidit tamen, vt vniuerſalis, & particularis aliquando coincidant, vt in angina, tetano & in alijs peracutiſſimis morbis: nam, vt tempora vniuerſalia morbi & particularia eadem ſunt, ita occaſio uniuerſalis & particularis eõdem temporæ cõcluduntur. Hæc ſatis hoc loco de occaſione.

Experimentum periculoſum.

E DVplicem eſſe experientiam, vnam quã particularem, ſimplicem, & primam vocant, aliam uerò tritam, & ex particularibus illis conflatam, meminit Galenus in libro de ſubfiguratione Empirica, vnde & diuerſo modo experientiam definit, vt cum in libro de optima ſecta, ait eſſe cognitionem, quàm à ſe quiſpiam proprio intuitu conſequitur; verùm, cum intuitu noſtro corporis affectus, & quæ iuuant, aut lædunt cognoſcere poſſimus, non illorum, ſed horum cognitio experimen-

tum dicitur. Alio loco experientiam esse dicit, eius, quod sæpius, & eodem modo visum est obseruationem, siue memoriã. vel pntius (vt inquit Aristoteles in vltimo capite 2. posteriorum) ex sensu fit memoria, ex hac experimentum, ex hoc Vniuersale. Quomodo intelligimus Medicum expertum, & Empiricos vocamus Medicos, non qui res nunquam expertas primo experiantur, sed qui ab alijs iam experientia comprobata, in particularibus sæpè experti fuerint in vsumque medẽdi duxerint; Hoc autem loco Galenus experientiam sumit pro prima, & noua alicuius rei probatione, & vsu, quod ostendit, cum scribit ea experiri quæ non sunt experientia comprobata non est citra periculum. Mihi autem vtroq, modo ab authore experientia sumi videtur; nam etsi periculosum est ea experiri, quæ antea nunquam in vsum veneruut, tamen non sine periculo sæpè his vtimur, quæ ab alijs obseruata fuerint, cum nonnunquam vti cogamur vehementissimis rebus quarum uis compesci non potest, ueluti cum cantharides ad urinam prouocandam exhibemus, quæ non solum medicamenti officium præstant, sed propria ueneni natura assumpta uesicam, aut aliam partem urinæ destinatam, sæpè exulcerant, sic ob qualitatem rei propriam, uel tempore, uel ex mala pręparatione accepta, periculosa redduntur medicamenta, quo modo antiqua pharmaca, uel recentiora plus quam oportet, uel male confecta, aut perperam seruata, periculosa esse dicimus; quoniam prętereà quantitatẽ rerum iustam certa mensura deprehendere non possumus, non mirum, si etiam ob quantitatis excessũ, uel defectum sæpè incommoda incidant; Item, cum importunè nec eo modo, quo oportet, & ordine, nec quibus conuenit exhibentur, medicamenta, uitę periculum adferunt. Quare, si quis materia medica, sine periculo uti uolet, utatur primo iam expertis, & in illis scopos, quę antea tradidimus assequi studeat; Verbum autem σφαλερὴ quo utitur Hippocrates, & Galenus, periculosum interpretatur, fallax etiam significat, quo significato Oribasius usus est, & utrã que interpretationem admittit author, ut enim periculosa est experientia, sic & fallax, nisi enim ratio adhibeatur, quę omnia distinguat, & diiudicet, sępè nos fallet experientia, unde Philotheus rectè dicere uidetur, experimentum ob id fallax esse, & incertũ, quoniam iudicium difficile; & Galenus scribit rationem non leue momentum obtinere, ad experientiam vel ornandum, vel corrumpendam: quantum enim recta ratio ornando adijcit, tantem vel etiam amplius, (inquit) vitiosa detrahit. Itaque qui rectè experiri volet, & non falli experimentis, artem prius discat, qua omnia distinguere, & ea singulis accommodare rectè possit; Verum etsi vtraque experientia periculosa sit, ea tamen in qua experiri volumus quę nunquam antea in vsum venerant, geminum habet periculum: nam & illi qui experientiam facit, & ei in quo facit, periculum imminet, cùm ignorerur an tutò illud contrectari possit, vel non.

Iudicium difficile.

IVdicium intelligit perperam Oribasius, quod in morbis fit, ideſt crisim; quorsum enim Hippocrates in difficultatibus recensendis quæ à Medico superandæ sunt, dixisset crisim in morbis esse difficilem? Galenus rationem interpretatur, quod scilicet iudicium à ratione proficiscatur, cui interpretioni repugnat primo authoris dictio: Non enim agit de ratione, sed de iudicio; Deinde, non omne iudicium, (vt ille ait in libro de sectis) à ratione procedit: ait enim eo loco, duo esse genera iudicij, unum quod à sola ratione procedit, alterum à rebus his quę euidenter apparent. Quare, si eo quod iudicium à ratione procedit rationem per iudiciũ intelligere debemus, licet etiam iudicium sumere pro his quæ sensibus sunt nota, si quidem, ab illis quoque iudicium procedit. Quoniàm vero in Methodo medendi scribit ad artium inuentionem esse opus experientia & ratione, ideo ut suæ interpretationi, in qua putat Hippocratem hic agere de artis inuentione dictionẽ accommodet, iudicium per rationem exponit; Verum, cum Hippocrates non agat hic de artis inuentione, sed de omnibus difficultatibus quæ à futuro Medico sunt superandæ, nõ alio modo iudiciũ interprebimur, quã omnes vsitata & vulgari significatione sumunt, difficile enim est iudicare de his, quæ ad Medici institutionem pertinent; & propterea iudicium difficile; difficultatem enim ostendunt tot tantæq; sectæ, quæ in medicina sunt ortæ, & maximè controuersiæ quæ in singulis sectis agitantur de omni Medicinæ parte, & non solum quidem in arte ipsa discenda, sed etiam dum illam factitamus perdifficilè est iudicare de his quæ fiunt in particularibus à natura, & medicamentis. Quapropter non est aliena Empiricorum interpretatio, quam obiter in Commentario refert Galenus, ut crisis pro ἐπιχείρων, ideſt iudiciũ pro adiudicatione sumatur, in singulis enim difficile est inuenire quid vnicuique adiudicare, ideſt attribuere oporteat.

Nec solum seipsum præstare oportet opportuna facientem.

LOquendi hæc formula nimium sapit Græcismum, quare seruata sententia ita dicerem, nec solum oportet Medicum ipsum præstare quæ debet, sed &c.

Hactenus Hippocrates docuit difficultates quæ sumuntur ex arte ipsa discenda & exercenda: nunc uero alias addit quæ sumuntur ex persona ipsius Medici & aliorum, quorum opera necessaria est in medicina factitanda, quasi diceret, qui futurus est insignis Medicus, non putet se omnia consequutum, si artis longitudinem sua diligentia, & studio in vita tam breui superauerit, & occasiones agendi nouerit, & tuto omnia sciat experiri, & de singulis rebus bene iudicare: nam multa alia in persona Medici requiruntur, & in ægro, & ministris, & exterioribus, quę aliàs non minores difficultates Medico ad famam & gloriam comparandam afferunt. Ac quoniam plura requiruntur in prædictis quam Aphorismi breuitas comprehendere possit, ideo solum admonet uno verbo, quid eos præstare oporteat: omnes, inquit, præstent quæ illis conuenit præstare; Quid autem in persona Medici requiratur, conantur nonnulli docere, quod scilicet oporteat illum esse sapientem, doctum, expertum, mansuetum, quorum quædam iam sunt comprehensa, alia uero non satis explicant pro sua dignitate: nam qui artem tenet doctus est, & qui omnia scit oportunè & cum iudicio experiri, ille experientia non eget. Scripsit Hippocrates in egros libros & sparsim in alijs multa, quibus personam Medici instituere nititur, quæ nos certa & breui Methodo ita comprehendemus, ut quædã ad illius animum informandum, alia ad corpus, alia vero ad externas illius actiones pertinere dicantur. Itaque, in primis fidem, deinde amorem erga ęgrotantem in libro inscripto de medici officio in Medico requiro; quod etiam Galenus facit, quod optimus Medicus sit Philosophus: si enim Medicus illa non habuerit,

habuerit, nunquam niſi ſpe præmij, mouebitur ad ægrum ſanandum; uel etiam ad mala aliqua in cura perpetranda excitabitur. Ingenium prætereà ſummum in Medico requiro, vt ſcribit Galenus in libro de Præſagio ex pulſibus, quo ſe omnium moribus accommodare & fraudes quibus verſuti quidam, vel vrinæ falſæ inſpectione, vel alterius rei conſideratione eum decipere, & ridiculum reddere conantur, euitare poſſit; probis moribus ſit ornatus, vt Hippocr. in libro de officio Medici ſcribit, quibus ſe omnibus amandum & colendum reddat, vitam honeſtam ducat, quę ad authoritatē comparandam plurimū facit; minime auarū Medicū eſſe decet Hippocr. noſtrę artis authoris exēplo, qui dicebat nō eſſe æquū, vt liberę artis profeſſor, pecunię mercenarius reddatur: Eſt enim virtus per ſe expetenda, & exercenda, non quæſtus gratia, præſertim quod liberaliores, quæſtus liberalior ſequitur; non ſuperſtitioſum, ſed candidum, & vt vno verbo dicam, optimum Medicum, virum optimum eſſe oportet. Porrò, quæ ad Medici corpus exornandum pertinent, hæc ſunt in primis (vt Hippocrates in libro de officio Medici ſcribit) proſpicere debet, quatenus ſuaptè natura poſſit, vt corpore ſit ſano, valido, colore optimo, neque enim vulgò is rectè alios curaturos videtur qui ſui ipſius corporis diligentem curam non habet: Vnde aduerſus eos illud dicitur ἀλλῶν ἰητρὸς αὐτὸς ἑαυτοῦ βρύων. Deinde eum exteriore habitu ita ornatum eſſe oportet, vt neque nimio ſumptu arrogantiam, neque parciore ſorditie, vilitatem, & abiectionem indicet, ſed moderato, & politiore honeſtus, iucundusque ægrotis appareat; Et ne quis putet nos ſuperfluè hæc proſequi, Hippocratem legat in libro de decenti ornatu, & Galenum lib. 6. de morbis vulgaribus, qui ita in Medici habitu explicando occupantur, vt vnguium, & capillorum etiam moderatæ inciſionis curam habeant. At verò, externas actiones alias omnibus communes cum quibus medicus viuit, alias, ægrotis proprias eſſe dicemus; Viuet autē, vt neque arrogans, nec ſuperbus, nec abiectus, nec aſper, nec adulator, ſed humanus, moderatus, temperatus, comis, affabilis, iucundus, ſeruata tamē grauitate conſpiciatur; Aegroti verò cauſa, quædam extra domum ægroti, quędam in domo ipſius ægri fiūt, extra enim omni diligentia vtetur in parandis bonis remedijs apud ſeplaſiarios, & in omni alia re excogitanda, quæ ægro vtilis eſſe poſſit; Aegrj verò domū non ſæpè frequentabit, niſi magna neceſſitas poſtulare videatur; nimia enim hæc diligentia, Medici authoritatem minuit, & faſtidium domeſticis, & ęgro etiam ingerit. Quare eo tempore medicus ad ęgrum proficiſci debet, quo & neceſſarium illi videatur, & ſe expectari, & ægrum ſua præſentia delectari ſperet. Quod ſi expediat vt in magnis, & periculoſis morbis accidit, vt ſi miniſtros ritè omnia quæ iuſſerit, eſſe acturos diffidat, apud ægrum pernoctabit; Ingreſſus verò domum medicus, à fœminis, virgunculis, cæterisque rebus non parui momenti, qui omnibus horis occurrunt, non ſolum manus, ſed etiam oculos abſtineat, & ſi quæ viderit tacenda, taceat, & poſtea quàm de ægri ſtatu ab aſſiſtentibus percontatus fuerit, ad infirmum ingrediatur; Ingreſſum autem vult Galenus fieri ſine ſtrepitu ſubmiſſa voce, quod vt plurimum faciendum eſſe intelligendū eſt, aliquando enim vt in ſoporoſis affectibus aliter fieri debet, & poſteaquam apud ægrum conſtiterit, ita corpus componat, vt & vultus, & habitus compoſitione, æger probum, humanum, iucundum, & grauem hominem cognoſcat: niſi enim (inquit Galen.) Medicum æger, vt Deum quendam admiretur, nunquam illius præceptis obtemperabit. Medicus autē ægrotum ipſum ita alloquetur, vt non ſolum eum, ſed etiam aſtantes ita efficiat, vt neque argumento; nec prolixitate, aut garrulitate vnquam offendat; nā vt ait Hippocrates, petulantia, & garrulitas deſpicitur; Quinetiam, aliquando efficaces ita oportet eſſe Medici ſermones, vt ægrotum ad omnia remedia ſubeunda repugnantem allicere poſſint, & ita iucundi, varij, & ſpe pleni, vt cum multo quietiorem, & melius ſperantem relinquat; in pollicitationibus tamen modus adhibendus eſt, ne immoderatis negligentior æger fiat, aut parcioribus, in deſperationem adducatur.

Aſtantes autem ita inſtruet, vt neque liberalioribus, inſtructionibus illi ægrotantem nimia licentia perimant, aut ſeuerioribus in eo quod vel nihil, aut minimum quidem obeſſe poterat, excrucient, & pro remedio morbum alium excitent, aut preſentem intendant, & augeant. Ab ægro autem diſcedat Medicus, cum benè ſperantem, & quietiore animo eſſe viderit, & penitus eum deſeret, cum medicina amplius non egebit, & ſi quid mali ſupereſt, à ſola natura vinci poteſt. Ac ne ſingula in hac re proſequamur, quæ propemodum infinita ſunt, & nullis præceptis ſatis explicari poſſunt, ad has omnes difficultates ſuperandas, & tantam rem conſequendam, hortatur Hippocrates, vt ex tota hominum multitudine prudentiſſimi natura eligantur, & ingenioſi, qui Philoſophia deinde inſtructi, Deo (inquit) euadent æquales, & omnia prædicta commodè præſtare poterunt; & Galenus etiam ſcribit, oportere Medicum eſſe etiam Philoſophum, non ſolum ut ex Philoſophia adiuuetur ad artem propriam conſequendam, ſed maximè ad prudentiam diſcendam, & optimos mores efformandos quę Philoſophia Chriſtiana multò melius quam Ethnica præſtare poteſt.

Sed & ægrum.

POſteaquam medici perſonam inſtruxit Hippocrates, admouet ægrum, ut ille etiam quę ad ſe pertinent, rectè faciat, ideſt ea præſtet, quæ ad ſalutem propriam recuperandam pertinent; quod quidem faciet, ſi Medico prius paruerit, & cognouerit ſe cum Medico morbum oppugnare debere, non ut morbo faueat, & Medici actionibus reluctetur; Conſtat enim ars Medico, ægro, & morbo, quorum Medicus, & æger, communi conſenſu, & concordia ad morbum propulſandum conuenire debent; quod ſi alteruter à pugna hac ſe ſubtraxerit, aut etiam inimico ſuppetias tulerit, non niſi caſu, vel naturæ prouidiſſimæ beneficio vinci poterit morbus, & æger liberari. Eſt ergo & hæc ſumma ægri virtus, obedientia; deinde fortitudo qua præditus, omnia inuicto animo paratus ſit ſuſtinere, ne à remediorum auſteritate & crudelitate deterreatur, Eundem, & quieto animo, vel intenſo præditum eſſe oportet, vt ſcilicet caſus, resque, exigunt; temperantem, ne quid per intemperantiam, & incontinentiam peccet; Prudentem, ut & Medicorum infirmitatē & aſtantium imperitiam aut nagligētiam, aut ſi quid temerè accidit, abſque perturbatione, corrigere, & ſuſtinere poſſit; Confidat enim Medico oportet, & tanquam virum doctiſsimum admiretur, vt poſteaquam ſemel de illo hanc conceperit opinionem; authoritate illius motus, ad omnia facienda & ſubeunda ducatur; atque, (ut ſemel dicam) ita ſeſe componat, vt curationem, ſuamque ſalutem omnibus modis adiuuet, & promoueat, & nunquam ſeuiendi occaſionem morbo prębeat.

Aſſi-

A

Aſſidentes.

ASſidentes uocat miniſtros ægri, qui aſtant ægroto, qui in primis deligi debent docti, & medicinæ non ignari, ut ſi quid abſente Medico præter ſpem contingat, ægrum iuuare poſſint, & ſingula referre ſciãt Medico, quæ ægroto contigerunt. Præter doctrinam, & prudentiam, & authoritatem in aſtãte requiro, ut ſe ad ægri ingenium accomodare valeat, & ægri libidinem, & incontinentiam compeſcere, & animi contentionem, illiuſque perturbationes ſedare, & permouere, ubi expedit, poſſit. Faciet ad hanc rem ſi ægroto iam antea gratus fuerit talis miniſter, & ab eo ad id officium B expetitus: mirum enim eſt, quantum ægroto grata hæc procuratio conferat, præſertim, ſi hominis illius talis natura fuerit, vt videatur ſibi hoc munus quaſi à natura conceſſum, quare optarem, mulieres ad hanc rem gerendam, potius quam uiros inſtitui, quòd illæ ad ęgrum cibandum, & contrectandum aptiſſimę, à natura comparatę videantur, vt etiam à Sapiente dictum ſit, ęgrum gemere, & grauiter affligi, vbi mulier non adſit.

Exteriora.

PEr exteriora intelligere debemus alia omnia, quæ præter Medicum & aſſidentes, fortuitò C contingere poſſunt; aut illi ad curationem ſunt neceſſaria; inter quæ habitationis locus primò occurrit, quem talem eſſe vult Hippocrates, vt nullus malus ventus moleſtet, lumine non careat, quod ijs qui curant neceſſarium eſt; cauendum tamen, ne contra faciem ægri lumen ſit, ne oculorum aciem debilitet, quanquam præſtet de loco in ſumma aliter percipere, quòd ſcilicet ad morbum propellendum conferat, & ægroto ſit gratus: nam ſi æger melancholico humore laboret, habitatio eligenda in loco claro, & amœno, ſi phrenitide, in obſcuro, & ſic de alijs morbis, contrarius locus morbi naturæ opponetur. gaudent & ægroti magis vno loco quam alio, quibus obtemperandum, niſi curationi id obſit, lintea quæ circa ægrum admouentur, exteriorum nomine etiã D veniunt appellanda, quæ pura, mũdaq; Hippocrates eſſe vult, contra receptam vulgarium Medicorum opinionem, qui putant malum eſſe, ſi æger linteis albis, & mundis inuoluatur; ſuperſtitio hæc eſt, & nihil ægro moleſtius, quàm in ſordidis linteis, & veſtibus detineri. Per exteriora etiam remedia omnia, aliorum viſitationes, nuncia, & alia huiuſmodi ſunt intelligenda, in quibus ea adhibenda eſt cura, vt quęcumque profint, eligantur, & euitentur, quæ obeſſe poſſunt: non enim res hæc leuis eſt momenti, cum externa res, etiam minima, ita afficere naturam poſſit, vt illius actiones ſalutares, & impedire, & ad perniciem conuertere valeat; quod etiam Auicenna notat, Galli cantum Criſim impediſſe, & naturæ motum peruertiſſe; Sit ergò Medico non minor cura E in his percipiendis, quàm in remedijs excogitandis, & aſtantibus inſtruendis.

APHORISMVS SECVNDVS.

In perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontinis, ſi talia purgantur, qualia purgari oportet; confert, & leuiter ferunt, ſin minus, contra. Sic & vaſorum inanitio ſi talis fiat, qualis fieri debet; confert, & benè tolerant; ſin minus, contra. Inſpicere itaque oportet, & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos in quibus conueniat, aut non.

PRopoſito proœmio tractationem aggreditur, & Primò agit de euacuatione; Poſtea de nutritione; Poſtremo in fine huius libri redit ad euacuationem. Nec abſque ratione videtur id facere: nam magna pars ægrotantium, aut aliorum qui Medicina egent, opus habet ab initio aliqua euacuatione, quam adhibemus per clyſteres, leuem purgationem, & ſanguinis detractionem, quibus peractis, victum inſtituimus accommodatum ad concoctionem humorum, & alia naturæ opera, quę ſi nequeat ſeſe liberare poſt concoctionem ſuis excretionibus vſa, cogitur Medicus purgare corpus, & alijs euacuationibus vti, ut humorum reliquijs à corpore eductis, priſtina ſanitas recuperetur. Vt autem patet ex ipſius authoris verbis, hunc Aphoriſmum agere de euacuatione, ita non conſtat inter interpretes, quid author in hoc Aphoriſmo docere velit, quidam enim credunt Hippocratem velle hic agere de quantitate euacuationis, & hæc fuit antiqua opinio, vt videre eſt in Commentario Galeni: Alij uerò, ut Galenus ipſe, tradunt Hippocratem docere uelle qualitatem euacuationis. Alij uerò qualitatem humoris qui euacuandus eſt, quam opinionem etiam Galen. probat: nam in Commentario ſuo ſcribit, hic agi nunc de qualitate euacuationis, nunc de qualitate humoris euacuandi. Sunt qui putent ſcopum eſſe de qualitate, & quantitate ſimul, eo quod Galenus dicat purgandum eſſe, & ſanguinem uacuandum: nam ſanguinis miſſionem remedium eſſe aduerſus plethoram, ideſt humores quantitate lædentes, purgationẽ uerò non ſolum uacuare humores qualitate, ſed etiã quantitate peccantes; purgandum enim eſſe quando bilis, aut humor excepto ſanguine exuperat, uel alienas habet qualitates, & magis in illo quam in hoc caſu purgationem requiri; humoris enim exceſſum qui plenitudinem facit, non niſi euacuatione corrigi poſſe; qualitates verò humorum contrarijs qualitatibus temperari ſi modo contrariorum contraria ſunt remedia. Et huius opinionis ſunt Montanus & Curtius. Fuchſius cum uideret Galen. ſcribentem quod hic ſolum tractetur de qualitate humoris interpretatur qualitatem ſpeciem; itaque Hippocratem docere quem humorem oporteat euacuare, eum ſcilicet qui nocet, ſiue ſanguis ſit, ſiue alius quilibet humor. Et ſunt quæ extant inter ſe diuerſę opiniones de ſcopo huius Aphoriſmi; ex quibus ego nullam recipio: nam primam de quantitate opinionem, tribus argumentis quibus Galenus aduerſus eam vtitur, ita refello: Primum eſt, quod Hippocrates vtatur verbo tali & quali, quæ non ſunt nomina quantitatis, ſed qualitatis. Secundum ſumitur à nomine purgationis, quæ eſt euacuatio (vt idem inquit) humorũ non quantitate, ſed qualitate peccantium. Tertia ratio eſt, quod de quantitate agat in ſequenti Aphoriſmo:

eſt

eſt autem à ratione docendi alienum, idem præcipere duobus proximis Aphoriſmis. Quod uero non doceat Hippocrates qualitatem euacuationis (vt Galenus putat) ita oſtendo; ſunt enim euacuationis qualitates illę & differentię; cum dicimus euacuationem eſſe bonam, uel malam, fidam vel infidam, facilem aut difficilem, ſymptomaticam uel decretoriam, perfectam aut imperfectam, vtilem vel inutilem, & alię huius generis; Atqui Hippocrates non docet omnes qualitates euacuationis, nec explicat Galenus quas doceat, quas vero prætermittat, & quid explicet de illis quas fortè docet; Meminit quidem conferentis & facilis euacuationis; ſed de illis nihil præcipit, ſed eas ſequi pronunciat, ſi humores euacuabuntur tales, quales euacuare oportet. Præterea, ſcribit Galenus, Hippocratem hic admonere medicum, vt noxios humores euacuet: vtiles vero non attingat: at hoc non eſt docere qualitates euacuationis. Nec vero dicere poteſt Hippocratem hic docere qualitates humoris euacuãdi: nam ſi docet vacuandum eſſe ſanguinem, bilem, aut alium humorem qui moleſtat (vt ille ſentit,) non exprimit humoris qualitates, ſed totam rem ipſam & ſubſtantiam quæ educitur. Curtius vero, & Montanus, cum ſcribunt Hippocratem hic agere non ſolum de qualitate, ſed etiam de quantitate euacuationis, Galeni mentem non percipiunt: non enim ſentit ille, Hippocratem ſolum dicere velle, eos eſſe euacuandos humores qui nocent ſua qualitatè, vel ſpecie (vt alij volunt) id eſt, quod ſit uel bilis, vel ſanguis, ſed quod Hippocrates in hoc Aphoriſmo euacuandi quantitatem nõ monſtret, ſed qualitatem, hoc nomine (vt diximus) intelligens id, quod eſt vacuandum, non curans hoc loco an illud lædat quod ſit bilis, vel ſanguis, aut quod præter naturam ſe habeant qualitates, an præter modum exuperent, & ob quantitatem obſint, aut alio modo; & propterea rectè ipſe in initio Commẽtarij ſcribit, non de quantitate eorum quæ euacuantur, ſed de qualitate tantum ſermonem eſſe. Dubium ergo eſt, an de quantitate vel qualitate ageret Hippocrates ideſt, an doceat quantum, vel quale ſit euacuandum, non autem in eo eſt differentia, an ea quæ euacuanda ſunt, lædant ſemper ſua qualitate vel quantitate. Nec vero rectè ſentiunt, cum putant purgationem potius eſſe remedium aduerſus humores exuperantes, quam qualitate peccantes: non enim illi purgationis definitionem à Galeno traditam intelligunt: nam cum purgatio dicitur eſſe humorum ſua qualitate peccantium euacuatio, intelligere nequaquam debemus nomine humorum, eos qui à medicamentis purgantibus educuntur, ſed vniuerſam humorum maſſam ex omnibus particularibus humoribus confectam: illa .n. eſt quæ eſt infecta, & ab ea corpus, & propterea purgatione opus habet; & ea fit, quando educitur humor qui erat cauſa impuritatis; eo enim euacuato, puri & purgati redduntur humores, & corpus ipſum. Quod vero humoris nomen, & humorũ maſsã cum de euacuatione agimus, ſignificet, non peculiarem aliquem humorẽ, ſed quod ex omnibus eſt conflatum, intelligere poſſumus, ex eo quod præcipit Galenus de ſanguinis miſſione; ſolet enim dicere, eſſe opus ſanguinis miſſione, quando humor uel humores quantitate peccant; Omnes autem ad proportionem peccant, quando plenitudo ad vaſa urget. Igitur ſi intelligimus humoris nomine totam maſſam, quando dicimus eos peccare, ita ut venæ ſectione ſit opus; cur etiam non intelligemus in eodem ſignificatu humoris verbum quando dicimus eos peccare qualitate, & propterea purgatione eſſe vtẽdũ? Docet proterea idẽ quod de qualitate humorum dicitur; nam tota ipſa maſſa eſt, quæ qualitatem mutat, & non quantitatem quando purgatio neceſſaria eſt; nam quantuſcumque fuerit exceſſus alicuius humoris, excepto ſanguine, nunquam tota maſſa in quantitate exuperante vitiũ aliquod habebit, ſed in ſola qualitate; aucta enim prẽter modum bile, calidior & ſiccior, exuperante vero pituita, frigidior & humidior, uincẽte atra bile, frigidior & ſiccior, creſſente aquoſo humore ſeroſior reddetur vniuerſa humoris maſſa. Sed quia vno exuperante humore contrarium minui neceſſe eſt, ideo nunquam in tota mole humoris vitium aliquod fieri poteſt, quod diſtendat venas, vel ob ſuam copiam corpus grauet, ita vt ſanguinis miſſione uti ſit opus ad naturam exonerandam; ſed (vt diximus) vitium quod ſit in venis, & in maſſa humorum, ſpectat ad eorum qualitatem, quæ nequit conſiſtere bona & pura, ſi proportio nequaquam ſeruatur; peccatum ergo & vitium ſit in humorum qualitate, ex qua illi redduntur impuri, & propterea purgationem requirunt, quæ quidem ſit, cum humor qui impuritatis erat cauſa, educitur: ille ergo qui impuritatis erat cauſa, euacuatur, non purgatur; illi autem purgantur, qui manent & erant impuri, vitiatamque habebant qualitatem; ab affectu enim purgatio nomen accepit, ut Plato in Cratilo aſſerit: fit enim purgatio, & ſequitur, quando illi humores qui impuritatis erant cauſa, educuntur: ſic enim Galenus in libro quinto de locis affectis ait purgari hepar, cum excrementa peſſima per aluum excernuntur; & in libro quarto de vſu partium ſcribit, renes factos eſſe, ut attractione humoris aquoſi, ſanguis purgetur; eoque attracto humore, purus maneat; unde conſtat purgationem ad humores qui relinquũtur pertinere, fierique cum humor qui illos inficiebat, educitur, & ita per conſequens purum quoque & purgatum corpus euadit, quod à mala humorum qualitate, vt humores ipſi, erat infectum & impurum. Igitur, illi qui putãt Hippocratem hic agere de peccato humorum in quantitate, eo quod purgatio ad eos etiam pertineat, aberrant.

Verum, quoniam diximus vitia quę fiunt in humoribus, ſpectare ad totam ipſam maſſam, & quantitati exuperanti competere ſanguinis miſſionem, & alia quę æqualiter vacuant, uitioſæ vero qualitati purgationem, videndum eſt, an ſola purgatio remedium ſit contra malam qualitatem humorum, quod ſi ſola non eſt, quomodo intelligendum ſit illam eſſe auxilium contra huiuſmodi qualitatem; quod facilè intelligemus, ſi docuerimus, vitia omnia quæ in humoribus fiunt, & illorum cauſas; id quod commodè fiet hinc ſumpto initio, quoniam noſtrum corpus varias debebat edere actiones, ideo neceſſarium fuit illud componi ex partibus inter ſe diſcrepantibus, temperie, duricie, mollitie, craſſitie, tenuitate, conformatione, magnitudine, quod non poterat fieri, ſi humorum maſſa ex qua illorum generatio fit, uniformis eſſet, & ex vna ſubſtantia confecta; ergò eſt ex quattuor humoribus temperie & alijs qualitatibus diſcrepantibus, nempè, ex pituita frigida, humida, alba, viſcida; ex humore melancholico, frigido & ſicco, nigro, craſſo, ſiue ſpiſſo; ex bile calida, ſicca, tenui, & pallida; ex ſanguine calido, humido, rubro, mediocriter fluxili: additur & ſeroſus quidam humor, qui quotidiè ex potu gignitur; ex his omnibus humoribus conflatur maſſa quædam humorum, quæ ſanguinis nomen accepit, eò quod colorem ipſius ſanguinis referat, qui ad pondus exuperat, plus enim ſanguinis eſt quam pituitæ, plus huius, quàm bilis pallidæ, huius plus quam humoris melancholici, minimum enim huius eſt in corporibus bene affectis. Porrò ex omnibus his humoribus inter ſe confuſis, tota maſſa dicitur

tur temperata euadere, & sufficere ad omnium partium generationem, & posteaquam generatio absoluta est, ad earum auctionem, nutritionem, & quantum cuiusque natura permittit durationem; præterea, ad spirituum generationem; & denique ad omnes actiones corporis & partium vsum. Ex seroso vero humore nulla pars gignitur, sed tota massa liquidior & ad distributionem aptior euadit, ita ut possit facilè penetrare per venas & angustos corporis meatus ad omnium partium nutritionem. Cetera tota ea humorum massa continetur in venis, & aliqua ex parte in arterijs: ad id enim natura vasa illa effinxit, ut sua concauitate continere possent hos humores, & ut multiplici diuisione, & ductu spargerét per vniuersum corpus alimentum, spiritum, & calorem influentem; itaque humorum nostri corporis naturalis constitutio in his consistit, vt debita tum quantitate, tum qualitate, tum etiam ut suis sedibus commixti, contineãtur; quandiu enim inter se confusi sunt, humorum retinent appellationem, vbi vero vnus ab alijs separatur, non amplius humores, sed propriè excrementum dicitur, adeò, ut verum sit, quod antea diximus, humoris nomine nihil aliud re uera intelligi, quàm quod ex omnibus prædictis est conflatum; At vero, si in qualitate, quantitate, & loco idoneo, virtus & commoderatio humorum posita est, in oppositis erit peccatum & immoderatio; & quemadmodum ex illorum naturali statu corpus nostrum bene valet, ita si in aliquo illorum peccatum aliquod oboriatur, sanitas nostra corrumpitur, nutritio, auctio, & aliæ actiones animæ & corporis, vitiantur; id quod ostendunt varij affectus, qui ex illis malis nascuntur: nam cum minuitur humorũ quantitas, gracilitas, macies, & tabes sequuntur, & omnes actiones debilitantur: cùm vero præter modũ exuperant humores, oriuntur grauitates corporis pigrities, tensiones membrorum, obstructiones meatuum, caloris natiui suffocationes, & vasorum ruptiones; quod si à proprijs suis receptaculis exeant, fiunt sanguinis fluxus, apoplexiæ, epilepsiæ, phrenitides, pleuritides, anginæ, peripneumoniæ, podagræ, ceterique huius generis morbi, qui ex fluxione humorum excitantur; quod si unus ab alijs secernatur, certos etiam affectus excitabit, veluti si bilis, aut pituita, vel seroſus humor, aut melancholia, ad intestina feratur, fit alui fluxus; si vero in aliqua parte firmentur, tumores excitant præter naturam, suis nominibus distinctos. Peccant autem humores qualitate, cum massa illa calidior, frigidior, humidior, siccior est reddita; vel alienam aliquam qualitatem, nec propriam toti massæ, neque humori alicui assum psit; veluti, cum pituita salsa redditur, & bilis eruginosa, vel vitellina, aut humor melancholicus in atrã bilem transit; vel cum venenosa aliqua qualitas (qualis ex aere pestilenti, vel ex veneno sumpto, aut vibrato à morsu animalium, aut ex alia causa nascitur) humores inficit. Vitiatur etiam qualitas humorum, quando nimiam crassitiem, lentorem, tenuitatem, vel alias alienas qualitates secundas (vt uocant) assumunt. Nec desunt quidem morbi ex vitiata humorum qualitate: nam febres omnes, & alij calidi, frigidi, humidi, sicci, & ex his compositi affectus ex iis consistunt. Præterea pestis, syncopes, animi defectus, epilepsiæ quoddam genus, & alij omnes maligni morbi. Sunt qui referant has qualitates malignas ad substantiam & formam humorum, ita, vt vitium quoddam dicatur esse in humorum tota substantia, (ut Galenus loqui solet, vel vt nos Philosophos secuti) in forma, quibus ego non repugno, modo omnia vitia comprehendamus. Sunt hęc simplicia vitia humorum, ex quibus inter se iunctis, com-

A posita alia fiunt, quum scilicet humores nocent ob malas qualitates, & exuperantem quantitatem, & quando ex locis suis exeunt; his malis succurrendum est per contraria auxilia; ergo si quantitas deficiat, augenda illa est, id quod fit per nutritionem; si excedit, vacuanda, per ea quæ æqualiter & sensibiliter, vel æqualiter & insensibiliter euacuant, eligendo propria præsidia pro natura plenitudinis, & eius vi & effectu, vt antea docuimus; quæ vero sensibiliter & inæqualiter euacuant, & idonea non sunt remedia huius plenitudinis, in qua omnes humores ad proportionem æqualiter augentur: nam etsi educi possint per medicamenta purgantia reliqui omnes humores, excepto sanguine, tamen, quoniam sanguis qui remanet, proportionem non potest seruare, alijs
B iam multum euacuatis, & propterea temperiem amittit humorum massa, ideo ab eo remedio abstinendum; quapropter recipienda non est, (ut antea quoque diximus) Galeni opinio, cum scribit purgationẽ, venæ sectionis vicem supplere; At si humores nocent, eo quod vel apertis, uel ruptis, vel erosis vasis effunduntur in alias corporis partes, pugnandum erit aduersus id, quod causa est patefactionis, retundendo scilicet acrimoniam, aut minuendo quantitatem, aut refrigerando caliditatem, aut euacuando eos qui acrimoniam habent, aut incrassando qui tenuiores sunt quam conueniat. Præterea, occludenda est via per propria auxilia; ad hæc adhibendæ sunt reuulsiones, deriuationes, repercussiones, quę humorum impetum alio conuertant; postremò quod in
C parte iam receptum est insensibiliter, vel sensibiliter, vacuandũ pro natura humoris, & loci cõditione. Ceterum, si qualitate peccat humor, videndum est quidnam sit causa illius malæ qualitatis: nam si totius massæ qualitas primo & per se vitiata est secundum naturales qualitates, veluti cum calidior facta est in febribus diarijs, sola alteratione per euidentes qualitates malum corrigitur: si uerò qualitas illa venenosa sit & maligna, Antidotis emendatur; At si qualitas humorum ob qualitatem intensam alicuius particularis humoris est corrupta, uidendum est an illa possit alteratione vinci, & tunc alterantibus pugnandum, vt bilis calidior, refrigeratione temperatur; at salsedo quæ est in pituita, vix potest alteratione emendari, quare euacuatione tollitur. Idem con-
D tingit in bile eruginosa & vitellina, quæ vel nullo modo, vel non nisi longo tempore contrario uictu temperiem assequuntur. Ceterum, si aliquis ex particularibus humoribus exuperat, & ea ratione mutatur naturalis qualitas totius massæ, si alteratione malum emendari possit, ea utendum; ut in pituita exuperante, quæ per concoctionem creditur in sanguinem mutari; quod si humor talis naturæ sit, ut alteratione illius vitium emendari nequeat, cuius generis est vtraque bilis, quicquid ex eo exuperat educendum, quoniam ex ea nihil relinqui potest supra illius proportionem, quod naturæ cultum recipiat; atque horum quidem humorum eductio, & aliorum omnium qui inficiunt totius massæ qualitatem, purgatio uocatur, ab effectu, quod scilicet illis euacuatis, tota massa purgata relinquatur. Ex quibus quidem patet, purgationem non esse remedium aduersus omnes malas qualitates quę in humoribus fiunt, quando quidem (ut antea ostendimus) alijs auxilijs etiam pugnamus aduersus eas qualitates. Definitio ergo purgationis, cum dicimus illam esse humorum qualitate peccantium euacuationem, ita intelligi debet, quod purgatio remedium sit aduersus malã qualitatem humorum, quando uacuatione utendum est ad illud uitium emendandũ; quasi ita dicendum sit, purgatio est ea euacuatio, quæ debetur humoribus

qua-

qualitate peccantibus: nam & humor qui educitur, etiam ſi plurimum exuperet, ſolum in qualitate peccatum facit: qualitatem enim totius maſſæ, & non quantitatem vitiat, & tota ipſa maſſa, quæ purgatur in ſola qualitate vitium habet, vndè etiam purgatio dici poteſt de humore, qui educitur, ad hunc ſenſum quidem cum purgatio fit totius maſſę educatur humor qui ſua qualitate nocet: nam qualecunque ſit in eo vitiũ ſolum poteſt inducere in qualitate malum.

His ita explicatis, ex quibus conſtat eos errare qui credunt Hippocratem in hoc Aphoriſmo docere vel le qualitatem, & quantitatem euacuationis, ſequitur vt eorum opinionem examinemus qui volunt eundem authorem docere, quænam ſpecies humoris ſit euacuanda; quorum ſententia etiam damnanda eſt: nam Hippocrates qui Aphoriſticè, & breuiſſimè hic docet, non eſſet vſus ea circumlocutione verborum, ſi talia qualia oportet purgare, & ſi talis qualis fieri dẽt inanitio, dixiſſet enim, ſi id vacuetur, quod vacuare oportet, id enim ſubſtãtiam ſignificat, quod nequit ſignificare, tale, quale. Præterea, oportet intelligere, id eſſe euacuandum, quod cum euacuatur, eos effectus pariat in corpore quos hic recenſet Hippocrates: at ſi vacuetur bilis, vel pituita, aut alia ſpecies humoris qui moleſtat corpus, non ſemper ſequetur conferentia, & leuis tolerantia: nam in morbi principio adeſt humor noxius, non tamen vtilis eſt, & cum leui tolerantia illius euacuatio, quippè cùm authore Hippocrate crudę paſſiones non cedant purgantibus medicamentis, & propterea expectanda ſit concoctio, vt in Aphoriſmo, concocta medicari, poſtea docet; Aliud ergò intelligit Hippocrates per talia, & qualia, quam ſpeciem & ſubſtantiam humoris euacuandi, nec aliud quidem intelligere poteſt, quàm qualitatem, id enim authoris verba oſtendũt: ſed non docet quales oporteat eos eſſe humores, quoniam, vt poſtea oſtendemus, id non poterat Aphoriſtica breuitas comprehendere; eas ergò qualitates ſupponit, & docet quando expectanda ſit vtilis, & facilis euacuatio; & id eſt quod docet in hoc Aphoriſmo: non enim docet aliquid eſſe vacuandum, nec qualem oporteat eſſe humorem qui vacuatur, ſed ex hypotheſi ita loquitur: ſi purgentur, inquit, & euacuentur talia, qualia euacuare, & purgare oportet, ſequetur conferentia, & leuis tolerantia. Euacuationis igitur qualitates, & effectus optimos prænũciat; perinde enim eſt, ac ſi quis diceret: Si febris moleſtat corpus, ſequetur actionum noxa: at, hoc non eſt docere, quænam, & qualis ſit ſpecies, & qualitas ipſius febris, ſed illam ſupponit, & quid ex illius præſentia ſequatur, explicat; Sic ſanè hoc in loco ſtatuit docere quænam vtilis, & facilis ſit euacuatio, ea eſt, inquit, in qua euacuantur humores tales, quales euacuare oportet; Qualem verò oporteat eſſe humorẽ ex cuius euacuatione ſequitur conferentia, & leuis tolerantia, poſtea ſuo loco explicabimus, Vtitur autem argumento à maiori ad minus, quod cum intelligi non poſſit ex noſtri interpretis verſione, ideo prius verba ex quibus argumentum elicitur, ſunt rectè explicanda. Verba autem ſunt, quæ ſequuntur.

In perturbationibus uentris, &c.

GAlenus lib. 3. de victu acutorum textu decimonono ταράττειν verbum ſignificare dicit immoderatè excernere: quare errat noſter interpres qui παραχεῖν perturbationem vertit, cõmunem verbi ſignificationem, non Medicis propriã ſecutus; nemo enim eſt qui perturbationis nomine intelligat immoderatam excretionem, quippe quum ventrem perturbatum eos habere etiam dicamus, qui vel nauſeant, vel flatu diſtenduntur, aut alio vitio affliguntur; nec id quidem ſine cauſa adnotatum eſt: ſolet enim Hippocrates cum alicuius vim vult oſtendere magnam eſſe, contrarium aliquot, quod magnam etiam vim habeat ad illius naturam corrũpendam adferre, vt cum hoc ab eo ſuperetur, eius quod ſuperat vim maximam eſſe cognoſcamus, vt lib. de Natura humana, cum de pituitæ frigiditate loquitur, videre licet, vbi ait: Quæ vi trahuntur, ob eam violentiam, quæ in attractione fit, calidiora ted di ſolent; Atqui pituita etiam vi attracta, calida non ſentitur; ex quo conſtat, pituitam maximè frigidam eſſe; ita etiam hoc loco, ut maximam eſſe utilitatem oſtendat, cum humor qui uacuatur talis eſt, qualis eſſe debet, illi adiungit uacuationis uehementiam, ex qua corpus perturbatur, quaſi ita diceret: magna per uentrem excretio corpus grauiter afficere deberet; Verum tantum abeſt, ut id faciat, ut etiam conferat, & facilè feratur magna hæc excretio, ſi modo excernatur humor talis, qualis excerni debet; legatur ergò pro perturbationibus, immoderatis excretionib. Vtitur ergo tribus argumentis, ut probet Medicum qui ſtudet utiles & faciles facere euacuationes, eligere debere tales humores, quales eſſe oportet, & primum ſumitur ad imitationem naturæ: nam ſi natura, inquit, in ſuis euacuationibus quæ utiles ſunt, & faciles, exigit humores tales, quales eſſe oportet, meritò idem faciet Medicus naturæ miniſter. Secundũ autem, ut diximus, argumentum ſumitur ex coniunctione contrarij; ex magnitudine, inquam, & uehementia euacuationum; quaſi diceret: ſi magnæ euacuationes quæ naturam ſolent turbare, faciles fiunt, & utiles, quando humores qui euacuantur tales sũt, quales eſſe debent, conſtat magnum momentum habere ſi bonam qualitatem quæramus in humoribus, quando euacuare volumus. Tertium ducitur argumentum ex contrarij effectu, nempè, quod euacuationes non conferant, nec leuiter ferantur, ſi humor non fuerit talis, qualis eſſe debet. Quæ quidem argumenta partim ex dictione ipſa patent, partim uerò ex ſequentibus innoteſcent. Quod Græci γαστέρος, nos uentrem, & quod illi κοιλίαν, nos Ventriculum uertere ſolemus, etſi utrumque illi utroque nomine ſignificare etiam ſoleant: nos autem propriè uentriculum partem eam uocare ſolemus, quæ primo nutrimentum gula, & ore ſuſcipit: Ventrem autem partem illam, quæ à thorace ad pudenda uſque extenditur. Quum autem aliarum partium concauitates uentriculos uocamus, non ſimpliciter, ſed addito partis nomine nuncupamus, ut cum dicimus uẽtriculos cerebri, aut cordis. Græci autem ſuis illis uocabulis, ut Galenus refert, communi quadam ſignificatione omnem cauitatem ſæpè intelligunt, undè cum tres reperiantur in corpore noſtro inſignes cauitates, caput, thorax, & uenter à nobis dictus, meritò quidam Medici, cum de uentre corporis loquerentur, tres eſſe dixerunt, unum ſupremum uentrem appellantes, caput; medium, thoracem; inferiorem illud quod eſt à thorace ad pudenda ſpacium, quod in ſublimem, & profundam partem primo diuiditur idque ſumen, & abdomen uocatur; quod rurſus in tres partes, nempè in hypochundria, partes ad umbilicum attinentes, & unum uentrem diuidirur, ut Galenus eſt 35. Aphor. 2. & 17. 6. qui & 4. Methodi uentrem in ſuperiorem, & inferiorem diuidit, ſuperiorem uocat thoracem, inferiorem totam cauitatem, quæ à ſepro tranſuerſo eſt; Alibi uero ut 4. acutorum tex. 112. tex. 9. 2. Comm. 1. Epidemion, ſcribit antiquos ſuperiorem uentrem aliquando thoracem

racem intellexiſſe, aliquando ventriculum inferiorem autem inteſtina omnia, aliquando non omnia, ſed ſolùm, quæ craſſiora ſunt, & nonnunquam non omnia craſſa, ſed colon ſolum, ventrem inferiorem vocaſſe. Sed hæc de varia huius vocabuli ſignificatione ſatis, ne confuſio aliqua in legendis libris antiquorum Medicorum oboriatur, ſed diſtinguere poſſit lector quæ ſignificatio ſingulis locis conueniat; nos hic per ventrem, ventriculum & inteſtina intelligimus: nouimus enim non ſolum naturales, & ſpõtè factas per ventrem excretiones, ſed etiam eas quas per medicamenta molimur, fieri, cum humor à cęteris partibus ad ventriculum & inteſtina delabitur; Quod ſi inferior ventriculi pars debilis fuerit, ſuperior verò robuſta, tunc per anum humor excernitur: ſi verò contra fiat, vomitus excitatur.

Vomitibus ſpontaneis.

SPontè fieri vomitum, & alias excretiones, intelligere debemus, non quòd voluntariè fiant, & à voluntate iubente proueniant, quemadmodum motus voluntarius eſſe dicitur, & nos ſpontè aliquid facere, quod eſt voluntariè facere: nam & vomitus, & aliæ excretiones, ſæpè fiunt, cum vis expultrix ſola à cauſa moleſtante irritatur, & ad expellendum inſurgit, nihil ad hoc conferente voluntate noſtra; ſed ſpontè vomitum fieri dicemus, vt ille ſpontè aliquid fieri ait, quod nullam habet externam cauſam, vel quod noſtra opera non fiat, 2. Aphor. 4. 26. tex. 3. Commentarij 1. Epid. Quod ſpontè ergò fit, ei quod artificio fit, vel voluntate noſtra opponitur: uolunras enim pro extetna cauſa habetur, vt cum nauſea, & ructu vomitum excitamus, quod perinde eſt, ac ſi quæ parantur ad vomendum remedia ſumeremus; quod ſi quis vomere incipiat à nullo extrinſeco prouocatus, poſtea autem naturæ motum, vel digiti immiſſione, vel alterius remedij ope iuuet, partim ſpontaneus, partim non, dicetur huiuſmodi vomitus. Quod autem quærunt hoc loco interpretes, an ſcilicet vomitus ſit naturalis, vel præter naturam, facilè ſolui poteſt ex diuerſa naturæ ſignificatione: quod enim à naturali facultate fit, naturale dicitur eſſe; vt cum auctionem, & nutritionem naturæ opera, ideſt naturalis facultatis; ſenſum verò & motum animæ, id eſt animalis facultatis actiones ſcribit Galenus in initio primi lib. de natural. facultatibus, hoc modo omnis vomitus naturalis eſt, quoniam ab vna ex naturalibus facultatibus, nempè expultrice irritata, fit; Aliquando naturale ei opponitur quòd ab intẽpeſtiua irritatione eſt factum, veluti cum ſudores, concocto humore, naturales dicimus, & à natura fieri; in principio verò morbi quæ fiunt excretiones, ſymptomaticas & præter naturam vocamus, qua ratione vomitus aliquando naturalis, aliquando præter naturam dicitur eſſe: Dicitur alio modo naturalis, aut præter naturam aliqua euacuatio, ob materiam quæ educitur: ſi enim bilis pallida vomitu reijciatur, naturalis vomitus dicetur: ſi verò ſanguis, præter naturam cenſetur eſſe. Alio prętereà modo naturale dicitur, quod ſecundum naturæ ordinem fit, præter naturam verò, quod aliter contingit, vt monſtra præter naturam dicuntur eſſe. At, vomitus aliquando fieri, monſtruoſum non eſt, ſed ſecundum naturam contingunt. Eſt alia ſignificatio, cum dicimus illud eſſe præter naturam, quod à morboſis cauſis fit, ſecundum naturam vero, quod fit in bene affectis corporibus ex moderatis cauſis; quo modo Diocles ſudores præter naturam eſſe dicebat, eo quod non contingant vbi corpus eſt benè affectũ; A qua ratione nullus vomitus eſt naturalis; oportet. n. morboſam ſubeſſe in corpore cauſam, vbi natura ad vomitum excitatur. Vocant illud eſſe naturale, alio modo, quod non fit ab arte, ſed à natura; qua ratione vomitus poteſt partim eſſe naturalis, partim non, cum ſcilicet nunc à ſola natura, nunc vero adiuuante etiam arte excitatur. Poſtremo, prętèr naturam vomitum, vt & alios motus, intelligere poſſumus, qui fiunt contra naturam mobilis: in qua ſignificatione omnis vomitus eſt præter naturam, quippè cum omnis humor ab inſita grauitate deorſum, & non ſurſum feratur.

Si talia purgentur qualia purgare oportet, confert, & leuiter ferunt. B

ID eſt, ſi in euacuationibus in quibus purgatio fit humores qui euacuantur, tales fuerint, quales eſſe debent, confert huiuſmodi euacuatio, & leuiter fertur.

Quid vero ſit vtilis, ſiue cõferens euacuatio, quid item ſit facilis & leuis, ſiue ea in qua ſequitur leuis tolerantia, nunc docendum eſt, præſertim, quod Braſſauolus, & alij interpretes, hæc malè interpretẽtur: aiunt enim, idem eſſe conferre, & leuiter ferre, & utilem, & leuem euacuationem idem eſſe, unumq; alterum explicare; dicuntque conferentiam in eo ſpectari quod morbus, uel eius ſymptomata minuantur, leuem autem tolerantiam in eo oſtendi, quod C uideat gaudeatque qui uacuatur, & non conqueratur. A quorum quidem opinione cogit ratio, ut diſſentiam, atque in primis ſeparem utilitatem, & conferentiam uacuationis, à leui tolerantia: nam cũ ſanguinem mittimus, aut purgamus uſque ad animi defectum, confert eiuſmodi euacuatio, quandoquidem illam tanquam utilem imperamus, eam tamen leuiter non fert qui euacuationem patitur, idem fit, quãdo ſine plenitudine ad reuulſionem in uulneratis, & contuſis eadem adhibemus remedia: ſani enim, ut inquit Hippocrates Aphoriſ. 37. 2. id eſt, qui noxios non habent humores, nequaquam ferunt facilè purgationes, & euacuationes. Nec uero utilis euacuatio definienda, quæ morbum aut ſymptomata minuit, nam ſæpè poſt multas euacuationes, morbus D & ſymptomata creſcunt, quoniam ſcilicet morbi cauſa & impetus, alia præſidia deſiderant, nec ſolis euacuantibus ſiſti poſſunt. Prætereà, non ſolum de euacuatione quæ fit in morbis, ſed de ea etiam quæ fit in ſanis agit Aphoriſmus. Definio ergo hoc modo utilem euacuationem, quã ſtatus corporis exigit, quidquid poſtea ſequatur; uel morbi diminutio, uel incrementum, ſi tandem profit: nam ſi mors ſequitur, inutilia omnia fuerunt remedia; leuis autem tolerantia non etiam in eo ſpectanda eſt, quod rideat gaudeatq; qui euacuatur. id enim uix in minimis, & inſẽſibilibus euacuationibus contingit, ſenſibilis enim omnis euacuatio cum malo homore boni multum ſi mul educit, ut ſcribit Galen. in lib. de optima ſecta; E qua ratione qui euacuantur, non ita ridere, aut gaudere poſſunt. Alij, non conferre tunc euacuationẽ, nec leuiter ferri, cum fit, ſed poſteà cum facta fuerit, credunt, ſed id Hippocrati repugnat, qui ſcribit, confert, & leuiter ferunt; Galen. vero tex. 51. 2. Prognoſticor. inquit, fert facilè euacuationem, qui in meliùs proficit: at, nec id verum eſt, in eo enim qui vulneratus eſt, & nullum in humoribus vitium habet, adhibita euacuatio arcet inflammationem, & à uulnere ſanatur. Proficit ergo in meliùs, non tamen facilè fert euacuationem. Quare facilis hæc tolerantia explicanda eſt ex Commentario Aphoriſmi 13. lib. 1.

Senes

Senes facilè ieiunium ferunt, ubi Galen. dicit, facilè eos ferre ieiunium, qui ab eo non læduntur; itaque facile fert euacuationem, qui ab ea ſenſibiliter ſaltē non læditur; etſi enim omnis ſenſibilis euacuatio uires lædit, quia tamen ſenſibiliter id non facit, facilè ferri dicetur. Rectè igitur ſcribit utilem, & facilem forè euacuationem, quæ à natura fit, ſi talia purgentur, & euacuentur, qualia purgare, & euacuare oportet.

Si minus, contra.

IDeſt, ſi non vacuabitur humor talis, qualis vacuari debet, tunc fieri quidem poterit ut talis euacuatio conferat, non tamen id fiet vnquam, vt ſimul conferat & leuiter feratur.

Sic & uaſorum inanitio, ſi talis fiat, qualis fieri debet, confert & leuiter ferunt, ſin minus contra.

HOc eſt præceptum quod Hippocrates tradit in hoc Aphoriſmo, quo præcipit, ut Medicus qui vaſa euacuare, id eſt, quamcumque euacuationem facere inſtituit, eligat eam qualitatem in humoribus, qualem requirunt ſingula medicamenta euacuantia, tunc enim (inquit) ſequetur conferentia, & facilis tolerantia; quod ſi humor talis non fuerit, qualem oportet eſſe ſecundum naturam, vim, & qualitatem medicamenti euacuantis, contrarium fiet, id eſt, non conferet, & difficilè feretur ea vacuatio; igitur antequā Medicus aggrediatur euacuationem, expendere debet, an humor quem euacuare uult, iam habeat conuenientes qualitates; quod ſi non habet, eas arte inducere debet, ſi ars ſola poteſt id facere; aut naturam iuuare, ſi communi opera hoc opus perficiendum eſt: Sed quoniam hæc, & multi alij Aphoriſmi qui ſequuntur de euacuatione ſcripti, intelligi non poſſunt, niſi perſpectis principijs & fundamentis, quibus conſtat & nititur vniuerſa euacuandi ratio, ideo operæpretium eſſe duco, de ea hoc loco diligenter tractare, ſic enim poſtea licebit facilè intelligere, qui in hac re ab eo dicatur, quid item deſit, quid principium aliorum ſit, quid ab alijs deriuet, & quorſum tandem ſingula referantur; quæ profectò miror ab alijs ſcriptoribus vel prætermiſſa, vel non ſatis diligenter elaborata: Vndè, non mirum, ſi tot, tantaque controuerſiæ de venæ ſectione, purgatione, inedia, & (vt ſemel dicam,) de omni vacuatione ortæ ſint, & adhuc in noſtra arte agitentur: Nam contempto quod omnibus eſt commune, hæc incommoda ſequi neceſſe eſt. Nec eo quidem exiſtimare oportet hanc tractationem negligentius à maioribus noſtris literis mandatam, quod illa paruam habeat in medicina vtilitatem, rariſſimūque vſum; vel quod perinde facilis ſit huius rei cognitio, ut quilibet quod in ea quærit minimo negotio inuenire poſſit: nam alijs præſidijs ferè omnibus vel ad ſanitatem tuendam, vel ad morbos profligandos vtimur, vacuationis vero vſus in omni corporis ſtatu maximus, & frequentiſſimus eſt: habent enim ſani naturalia ſua excrementa, quæ ex tribus concoctionibus reſultant, ſtercus, vrinam, vtramque bilem, vaporem, & ſudorem quę niſi quotidie excernantur, obſunt; Ab ægris vero corporibus, non ſolum illa, ſed etiam humores ipſos, necnon pus, ſaniem, lumbricos, aliaque plurima quæ nocent, euacuare oportet; At, ſi perinde facilis eſſet hæc, ut putamus, tractatio, non tot, tantoſque errores committerent Medici in euacuationibus; Ego vero tantum abeſt, vt hanc rem putem difficultate carere, vt nullam putem in noſtra facultate vnquam difficiliorem eſſe: nam cum omnis alicuius rei explicatio quædam ponere debeat, tanquam nota, alia vero, quibus continetur uniuerſa tractatio, ne temerè exordiamur unde non licet, aut plura vel pauciora ponamus quam tractatio ipſa exigit, difficillimum eſſe puto in utroque modum, aut quod uerum eſt aſſequi; id quod docent qui de euacuatione, noſtra hac ætate nonnulla ediderunt inter ſe multis modis diſcrepantia; nec ſolum quidem in his arduum eſt, quod eſt exactum inuenire & tradere, ſed etiam in ſingulari materia maximè extant controuerſiæ, id quod oſtenderunt, qui de venæ ſectione in pleuritide tantopere contenderunt hoc noſtro ſeculo; quod ſi in minima parte huius operis tanta ſeſe offert difficultas, quid de reliquis credere debemus, quas adhuc nemo attigit, nec ſuo labore illuſtrauit, de quibus ſuo loco dicemus: nunc enim tempeſtiuum eſſe puto rem aggredi, & à certis capitibus exordiri, quibus vniuersū hoc negotium contineatur; Itaque uniuerſa euacuandi ratio quædam præcognita ponere, alia vero quibus conſtat & perficitur, docere debet; Quid enim uacuatio ſit, quot illius genera, & differentiæ, tenere Medicum oportet, antequam præcepta quærat quibus illa rectè inſtitui poteſt; Sic etiam quid à corpore euacuari poſſit prænoſcendum eſt; Verum cum hæc nō ſatis ſint à maioribus noſtri explicata, aut certę ſparſim & confusè, ne aliqua oriatur in hoc opere difficultas, placet nonnulla etiam de his dicere. Igitur euacuationis nomen non uno modo vſurpatur à Medicis, nec conſtat an omnia quæ educuntur à corpore & vacuari uidentur, rectè ita dicantur fieri. Etenim κατοσεως id eſt euacuationis nomen, de ſolis humoribus, καθαρσεως vero, id eſt detractionis, de ſolidis quidem magis, interdum vero etiam de humoribus dici ſcribit Galenus in ſecundo textu tertij, Cōmentarij 6. Epidem. ex quo loco patet, pinguedinis excretiones, aut ramentorum quæ à partibus exulceratis abraduntur, necnon lapidum extractiones, aut lumbricorum expulſiones, non recte vacuationes dici. Quod ſi vacuationis nomen de ſolis humoribus effertur, non ſolum hæc quæ prædiximus, ſed nec flatus vacuari dicemus, quamquam tamen Galenus illos euacuari ſcribit text. 45. Commentarij 6. lib. Epid. Quinetiam in libro de Conſtitutione artis, trahētibus medicamētis venena, & ſpicula infixa corporibus, refert euacuari; & Aphoriſmo decimo ſeptimo 2. lib. ſcribit euacuationis nomē vſurpari ab Hippocrate, quando homores omnes æqualiter vacuantur, quo modo purgatio non eſſet euacuatio. Scribit præterea, tex. 18. tertij Prorrethicorum, euacuationis nomen dici pro excretione quæ ui morbi fit. Dubium quoque eſt, an commodè dicere poſſimus humores euacuari, cum ab una parte in aliam decumbunt, ve luti quādo in pleuritide humor qui latus occupabat, eo relicto migrat ad pulmonem; Ex quo quidem patet, euacuationis nomen multifariam vſurpari in Medicina, nec adhuc conſtare quomodo propriè ſumi debeat; Ad quas omnes difficultates effugiendas, & ut aliquid certum in hac tractatione ponere poſſimus, dicimus euacuationem eſſe mobilis ſubſtantię ab eo loco in quo erat receſſum, quocumque modo abſq; chirurgia, factum, ſic enim non ſolum humorum, ſed & vaporum, ramentorum, lapidum & aliarum rerum, quæ à ſuo loco dimoueri poſſunt, & manu non extrahuntur vacuationis nomine rectè comprehendemus; cum vero ſolida corpora, ut lapides & oſſa, & caro, à corpore demuntur manu, rectius extractiones quam euacuationes dixeris, humorum ve

ro, & puris eductiones, euacuationes quoque dicun
tur, etiam si manu fiant, modo loco aperto sponte
huiusmodi materia exeat; nam alioqui detersiones
potius dicentur, veluti cum pus, & saniem ab vlce-
ribus immissis linteis, aut spongia, uel alia re, deter-
gimus. Porro nonnullæ sunt euacuationis species,
quæ peculiaria & simplicia nomina sumunt veluti
διαχώρησις ideſt deiectio, quæ dicitur esse euacuatio
quæ fit per aluum, & euictio euacuatio quæ fit per
vrinam, & purgatio inæqualis, humorum euacua-
tio: & vomitus, vacuatio quæ fit per os à ventriculo
sudor, euacuatio aquosi humoris per cutem; euapo-
ratio siue transpiratio vaporum per cutem excretio.
Vsurpamus, & ipsum excretionis nomen propriè,
pro euacuatione excrementorum: nam ab excremen
tis, excretio deriuari uidetur, tametsi sanguinem &
omnes humores excerni quoque dicimus; possunt, &
apud nos & Græcos simplicia alia nomina reperiri,
quibus certas euacuationes significamus, plurimæ
tamen sunt, quæ circumlocutione exprimuntur,
quomodo euacuationem dicimus fieri per sputum,
per os, & nares. Ceterum, differentias euacuationis,
non est facilè certo numero certaque Methodo com-
plecti; neque enim aliquid de hac re arte scriptum
adhuc extat; nos autem, veluti figura quadam dice
mus, differentias sumi à rebus quæ uacuant, ab his,
quæ euacuãtur, & ipsius euacuationis ratione, vacuat
autem aliquãdo natura, aliquando ars: propterea dici
mus quandam euacuationem fieri à natura; aliam ab
arte; Item quædam extrinsecus admota, alia intro im
missa, alia quę à nobis fiunt euacuare dicantur. Vnde
euacuationes quædam extrinsecæ, aliæ intrinsecę di-
cuntur, cuius differentiæ sunt aliæ quędam ab his
deductę, veluti cum dicimus euacuationem fieri per
balnea, vel inediam, vel sectionem venæ, aut me-
dicamentum, aut alia huiusmodi; quę differentiæ
sumuntur ab his quæ euacuant; Cum vero dicimus
euacuationes quasdam sanguinis, aliam bilis, aut al-
terius rei, differentias sumimus ab eo quod euacua-
tur, iam vero cum dicimus euacuationem quandam
esse æqualem, aliam inæqualem, aliam localem, aliã
reuulsionem, aliam deriuatoriam; præterea, aliam
esse vniuersalem, aliam particularem, aliam immo-
ratiuam, aliam eradicatiuam, aliam sensibilem, aliã
insensibilem, aliam magnam, aliam paruam, aliam
extremam, aliam symptomaticam, aliam decreto-
riam, aliam spontaneam, aliam artificiosam, aliam
facilem, aliam difficilem, aliam quæ paulatim, aliam
quæ subitò, aliam quæ confertim, ideſt quæ simul,
aliam quæ per vices peragitur, & si quæ huiusmodi
alia sunt, tunc differentias sumimus, à qualitate, quã
titate, modo, & denique à ratione euacuationis.

De necessitate & vsu euacuationis & nutritionis,
nõnulla præfari oportet, ex quibus tanquam ex prin-
cipijs quibusdam quæ sequuntur, facilius innotescẽt,
fiet autem id communi quadam tractatione, quoniã
hæc opera sibi mutuo succedunt & à communi cau-
sa proueniunt sumpto initio ab his quæ superius do-
cuimus. Igitur calor qui à natura primisque nostris
principijs, singulis partibus & vniuerso corpori est
inditus, sua vi, qua reliquis qualitatibus quibus tem
peratur, constatque nostra hæc corporea moles, præ
pollet, perpetua quadam actione in qualitates passi-
uas & totam ipsam substantiam agit, ita profectò,
ut paulatim depascendo, tandem humorem nostri
corporis digerat & absumat, quo quidem consump-
to, illius etiam sequitur extinctio, & compositi vi-
uentis dissolutio, & mors, id quod citissimè fieret,
ob uehementem illius vim, nisi natura subsidium
inuenisset, quo quantum fieri potest, consumptam
ab eo substantiam restitueret, vocaturq; materia hęc
quæ pro dissipata reponitur, nutrimentum, quod tri
plici natura constat, vt tres sunt substantiæ quæ dis-
soluuntur, aerea, humida, & solida, vocatur autem
id quod restituit aeream substantiam, spiritus; id au
tem quod refarcit humoralem quę dissoluitur substã
tiam, potus; materia vero quæ substantiam à soli-
dioribus partibus dissolutam restituit, cibus nomina
tur; Porrò, vnumquodque corpus humanum triplici hac materia eget ad restaurationem, nisi morbi vi
quadam, calor perinde debilitatus fuerit, ut solam
aeream substantiam dissoluere possit, tunc enim so-
lo aere viuitur, qui simplex non est, sed ex alijs ele-
mentis compositis, & propterea non ineptus ad le-
uissimam nutritionem; est hæc ratio cur puella Ger
manica nostro tempore, & alij nonnulli antea inte-
gros annos sine cibo & potu vixerint, non quemad-
modum quidam existimarunt, qui ex pituita relicta
per morbum eos nutriri tradiderunt, sic enim qui
ea specie aquæ inter cutem quæ leucophlegmatia vo
catur, laborant, ita, ut vniuersum corpus ob pituitæ
redundantiam tumeat, sine cibo & potu multo ma-
gis & facilius perdurarent, quàm puella, quæ colo-
re subpallido, habitu gracili, pituitaque propemo-
dum vacua depingitur. Sed hæc attigisse sit satis.
Ceterum, quum dissoluta substantia ex his erat, ex
quibus moles nostri corporis constat, quæ vero in il-
lius locum sufficitur, dissimilis est, & non nisi po-
tentia similis, oportebat aliquam esse vim in corpo-
re, quę assumptam materiam mutaret & assimilaret,
quod quidem factum est; omnes enim partes à natu
ra donatæ sunt concoctrice quadam facultate, quę
alterando quod vtile & simile erat potentia in alimẽ
to, simile singulis partibus quæ agunt & concoquũt,
reddit, quod uero post concoctionem assimilari non
potuit, excrementum fit; quod cum inutile sit & no
xium etiam corpori, euacuationem postulat, ad quã
natura quoque vim quandam, quam expultricem ab
officio nominamus, corporibus indidit: addidit &
duas alias, quæ concoctrici famulantur, attractricem
inquam, & retentricem, illam, vt attrahat in singu-
las partes proprium nutrimentum, hanc, quæ in par-
tibus illud retineat donec concoctrix suum munus
absoluerit; aliæ autem facultates quæ nutritioni ser-
uire dicuntur, non tam facultates sunt à superiori-
bus distinctæ, quàm quòd illarum officia exprimant:
cum enim singulæ partes benè retinent quod attra-
xerunt, idem apponitur & adhæret, ita cum perfectè
concoquitur, & retinetur, agglutinatur, assimilatur,
& corpus nutritur. Porrò, nutrimentum quod dis-
simile est, non statim ex vna mutatione simile omni-
bus partibus corporis redditur, sed quædam partes
sunt quę plures requirunt ad sui nutritionem alimen
ti alterationes; sunt autem tres quæ fiunt in nostro
corpore natura distinctæ concoctiones, quoniam di-
uersa faciunt excrementa, à quibus quidem cum nõ
vincitur, quod assumitur, illud inutile omninò ad
nutriendum censetur; Prima concoctio fit in ven-
triculo; secunda in hepate; Tertia in singulis corpo-
ribus. Nec recipienda est eorum opinio, qui quartam
concoctionem, & eam primam statuunt fieri in ore:
nam etsi alterationem quandam nutrimenta in ore
assumunt, concoctionis tamen nomine ea digna nõ
est, sed pręparatio quædam est ad concoctionem quę
fit in ventriculo, eo modo quo venæ mesaraicæ præ
parant nutrimentum hepati, & reliquæ venæ singu-
lis corporis partibus; vt enim mutatio quæ fit, conco
ctio sit, necesse est, vt ex ea resultent duo genera ex-
crementorum, vnum crassius, alterum tenuius, quẽ
admodum in tribus positis concoctionibus fieri a-
gnoscitur, si quidem ex ea quæ fit in ventriculo, ster
cus & vrina proueniunt, ex ea autem quę in hepate,

humor

humor melancholicus, & bilis flaua ſequuntur; ex tertia quæ in ſingulis partibus perficitur, ſordes quę cuti adhærent, interulaſq; tingit, & tenuis vapor qui per inſenſibilem tranſpirationem exhalat, cuius odore moti canes, dominos ſequuntur, & feras proſequũtur, reſultant; quicquid autem in ore manditur, in vẽtriculum deſcendit abſque generatione alicuius excrementi. Vtautem partes, quæ in habitu corporis poſitæ ſunt, triplici egent alimenti mutatione, ſic ventriculus vnica, quam ipſe facit; nutritur enim ex ea materia quam concoxit & mutauit, quippè, cum vnaquæq; pars ex eo quod attrahit, retinet, & concoquit, nutriatur; finis enim omnium iſtarum actionũ nutritio eſt; Hepar verò duas requirit alimenti, concoctiones, antequam nutriri poſſit, eam ſcilicet quã ipſe perficit, poſt eam quæ in ventriculo eſt peracta; Quod ſi Galenus aliquando omnes partes corporis ſanguine nutriri ſcribit, partes corporis intelligit, quæ in habitu corporis ſunt poſitæ: vt enim corporis nomine intelligimus habitum corporis, qui muſculos, carnem, oſſa, & reliquas partes circunſtãtes, & ambientes viſcera continet, ſic partes corporis intelliguntur quæ in corpore ſunt, ideſt in habitu corporis; Igitur ex euacuatione quæ à calore fit, nutritionis neceſſitas, ex nutritione, excrementorum generatio prouenit; ex generatione excrementorum, vacuandi rurſus neceſſitas inſurgit.

Porrò, ex his excrementis quædam perpetuò excernuntur, quæ ſcilicet noſtro arbitrio non parent, ſed à calore excitantur, cuius generis ſunt ſordes, & vapor: alia vero, ne homo eſſet alienus à Muſis (inquit Galenus) noſtra voluntate ad ſtata quædam tempora cohibentur, in quibus voluntate permittente muſculi cohibentes relaxantur, inſurgitque poſtea ius expultrix, quæ ea protrudit, vt in alui excrementis, & vrina fieri apparet; Verùm, ad expellendum, concoquendum, & deducendum nutrimentum per corpus, natura vtitur calido natiuo tanquam inſtrumento, quod ſuo incremento decremento, & varijs motionibus actiones omnes perficit: vnde natura ad caloris huius conſeruationem auxilia excogitauit, quibus ipſe foueri, & ſingulis actionibus corporis ſeruire poſſit: nutrimento enim (vt diximus) aucto humido ſuo pabulo, refocillatur, per ſomnum, concoctionibus, & actionibus internarum partium ſeruit, ipſeq; in cauitatibus internis, vbi copioſum eſt alimentum, pabulatur: per vigilias exit ad externas partes, & exeundo diſtributiones nutrimenti adiuuat, trahitque ſecum ſuum pabulum, humorem ſcilicet, in quo conſiſtit, & viget, interimq; miniſtrat actionibus, quæ exercentur ab externis membris; conſumpto vero eo pabulo, cogitur rurſus ad intetna viſcera ſeſe recipere; interim externæ partes ſuo inſtrumento deſtitutæ, coguntur ſua officia intermittere. Iam vero idem calor per exercitationes corporis, foris & intus agitatus, in toto corpore vim ſuã exercet, quo fit, vt cum naturalia hæc auxilia quę ad calorem roborandum & intro, extraque ducendum natura nobis dedit, perperam adhibentur, malè peragantur actiones corporis, hinc malæ concoctiones, malæ diſtributiones, maior excrementorum prouẽtus, multiplex, & varia illorum generatio: nam ſi minus alimenti aſſumitur quàm requirat vis, & proportio caloris, acuitur primum calor, acriorque redditur, & plurimum bilis, primum flauæ, deinde nigræ procreat; poſtea vero languet ipſe calor, impotensq; redditur ad corporis vſum; at ſi plus quam exigat alimenti ingeritur, opprimitur ab exceſſus proportionem idem calor; vnde pituita, & cruditates infeſtãt; eadem contingunt vitia ex malis alimenti qualitatibus, ex otio, vel motu nimio, aut ex longiore bre-

A uioreq; ſomno, & vigilia, & ex nimia aut diminuta cogitatione, & ſenſuum functione: nam vt lædit ur calor ſi error ſit in ipſius pabulo, ſic ſi per aliarum rerum errorem nõ mouetur: aut plus vel minus in partibus internis, vel externis detinetur, ſequitur in ipſo calore vitium, & in actionibus noxa; quo fit, vt non ſolum ex nutrimento externo, quod recenter aſſumptum eſt in corpus, plurima excrementa proueniant, ſed etiam ex ipſis humoribus in ſuis fontibus, & venis contentis; vitio enim caloris alterantur, putreſcunt, & alijs modis corrumpuntur, excrementaque fiunt: mutatis ſuis qualitatibus, & ſubſtantia, aliquando etiam ſeruatis proprijs qualitatibus immoderatè augentur humores, & multitudine ſua nocent, euacuationemq; ob id poſtulant quod excre-
B menta ſint facta, id eſt, excretione egeant ob ſuam multitudinem. Seruanda igitur eſt proportio caloris cum alimento, & ea quæ eſt inter ipſas caloris motiones, quæ cum rectè fiunt, arte non eſt opus ad euacuationem excremetorum, ſola enim naturis ſuis actionibus ſufficit: cum vero error committitur, oritur neceſſitas vacuationis, quæ à Medico inſtituitur, vt ſcilicet uacuentur, quæ à ſola natura extrudi nequeunt: at quemadmodum illa leuioribus motibus, & ueluti quiete quadam utitur, cum ſolita excremen ta expellit, vehementiorem autem impetum adhibet, cum excrementa præter naturalem modũ ſunt aucta, uel alteratio, ueluti cum per morbos criſes facit: ita etiam Medicus leuiora quædam remedia inuenit eadem cum illis, quæ à natura libera fieri ſo
C lent, qualia ſunt exercitia, balnea, frictiones, inedia, quibus in leuiore malo naturę opituletur; alia uero ualidiora, ut purgationem, uenæ ſectionem, quibus cum natura, uel ex uehementia aliqua lædit ur, uel maiore pondere grauatur utendum eſt; igitur, cum Medicus cogatur uacuare, ut naturę opem aliquando ferat, ne temerè id aggrediatur facere, arte eſt opus, quæ ſcopis quibuſdam conſtat, & ratione qua ſcopos propoſitos conſequi docet, de quib. tempeſtiuum eſt, ut agamus.

Vt in uniuerſa arte noſtra finem nobis proponimus, & ſcopum ipſam ſanitatem, quam ſemper ſpectamus, cum quid dicimus aut facimus; ſic in omni parte Medicinæ ſcopos aliquos proponere oportet, ad quos referamus quidquid in ea præſtare aggredi-
D mur. Igitur in uacuandi ratione ſcopos quoſdam ponemus: ac primùm quidem quinam, & quot ſint hi ſcopi ex noſtra opinione, docebimus. Poſtea uero, qd alij de alijs cenſeant exponemus. Primùm mihi uidetur illud obſeruandum eſſe ab eo, qui rectè uacuationes inſtituere velit, ut intelligat an uacuandum ſit, uel non. Deinde, quid, uacuandum, an ſcilicet ſanguis, uel bilis flaua, uel atra, uel ſeroſus humor, aut pituita, aut ſtercus, uel ſordes, aut vapor, aut aliud quidpiam, quod vacuationem poſtulet an præterea totum corpus, vel quædam dun
E taxat partes ſint uacuandæ; quo intellecto, ſpectare debemus quantum uacuandum ſit; poſt hunc videndum, quomodo vacuandum, an ſemel tantum, vel ſæpius, & an æquales ſint faciendę uel inæquales, uacuationes; ſpectandum deinde eſt, quo tempore ſit uacuatio facienda, an in initio morbi, uel incremento; aut vigore vel declinatione, an mane, vel veſperi, an ante, vel poſt cibum; Denique, tempora apta ad vacuationem notanda ſunt; & quoniam refert an per os, vel per inteſtina, aut vrinam, aut ſudorem, aut nares, vel ſecta vena in parte affecta, aut ab ea diſtante, aut ſolum ſcarificata cute, aut per aliam denique partẽ materiam educas, ideo eligendus eſt locus in corpore ad vacuationem omnium aptiſſimus; at, ſi plures ſunt vacuationes, ordo contemnen

dus non eſt, ne præponatur vacuatio earum rerum, quæ aliàs ſequi debent: non enim ſine diſcrimine præponitur purgatio ſanguinis miſſioni, ubi hæc præcedere debet. Hos ſcopos qui aſſequetur, rectè uacuabit, nec meo quidem iudicio alios addere cogetur; vel enim illi ſcopi non ſunt euacuationis, aut in prædictis continentur, aut eos ſequuntur, vel quod eos ſimus aſſecuti, ſunt iudicia, neque enim addere oportet ſcopum in quo ſpectamus qualitatem euacuationis, nam ſuperius oſtendimus nihil aliud eſſe de qualitate euacuationis agere, ut in hoc Commento ſumit Galenus, quam tractare de eo quod eſt uacuandum; nec alium quidem debemus ponere ſcopum in quo conſideremus qualis debeat eſſe humor qui euacuandus eſt, an concoctus, vel crudus, uel tenuis, & minimè viſcoſus, aut alia qualitate prędituſ hic enim continetur in tempore euacuationis, tunc enim purgationem aggredimur, aut aliam vacuationem, quando humor concoctus eſt, aut pro ratione euacuationis faciendę præparatus; Nec impedio ſi quis hæc ſub primo ſcopo comprehendere uelit non enim vacuationem aggredimur niſi adſit id, quod vacuationem poſtulat; neque enim purgandum eſt, quod eſt crudum, craſſum, & viſcidum, uel hæc etiam inter contraindicantia ponenda: nam ſi humor ſit qui plenitudinem facit, vacuatione vtendum eſt: at impedit illius cruditas, craſſities, viarum obſtructio, & alia quæ poſſunt adeſſe impedimenta, ergo hęc non faciunt ſcopum ſeparatim conſiderandum in euacuatione; cum uero docet Hippocrates in hoc Aphoriſmo inditia ex facili aut difficili tolerantia, an tales humores uacuati fuerint, quales oportebat, uel non oportebat euacuare, ſcopum alium non proponit, ſed ſigna docet, quibus noſtram coniecturam confirmemus; At ſi quis dicat Medicum in vacuationibus ſpectare debere quo, quali, quanto, quomodo, quo ordine, tempore, loco, vtendum ſit remedio, verum quidem dicet, ſed hæc tanquam prącognita ſupponi videntur, vel potius à ſcopis propoſitis indicãtur: nã ſi quis inuenerit ſanguinem eſſe demendum à uena indicatur eſſe opus remedio quod ſenſibiliter & ęqualiter ſecta vena euacuare poſſit; ſic qualitas, vt caliditas humoris euacuandi contrariam indicat medicamenti qualitatem; eadem ratione modus & ordo eorum quæ vacuantur, modum & ordinem remedio rum oſtendunt. Indicantur ergo hæc remedia euacuationem, ſed ſcopi non ſunt ipſius euacuationis. Quod ſi magnopere quis contendat adhuc, hæc ſcopos facere, nec ſupponi nec indicari ſolum, quid obeſt quo minus in ſecundo ſcopo hęc contineantur? vbi enim uacuandum eſſe inuenimus, & quid vacuãdum ſit, quærimus etiam quodnam ſit remedium adhibendum, & quale, & quantum, & quomodo, quo tempore, quo loco, & ordine vtendum illo ſit; non multum equidem repugno, ſiue noſtro modo, aut alio quis cenſeat, modo certos ſcopos nobis ante oculos proponamus, quos in uacuatione, ut in alia omni operatione, conſequi ſtudere debemus; Ac ut illis etiam ſatisfaciamus, qui malunt omnia diſtincta habere, quam alia ex alijs elicere, vniuerſos ſcopos in hac re neceſſarios ita enumerabo; An euacuandum, quid quantum, quomodo, quo tempore per quem locum, & quo ordine quo item remedio quali, quanto, quomodo, quo tempore, quo ordine ſit adhibendum remedium cui loco etiam: nam etſi non quærimus quale debeat eſſe id quod vacuandum eſt, quia id in tempore continetur euacuationis, tamen in remedijs euacuantibus refert, an calida, vel frigida, ſolida, vel liquida, vel alia qualitate prędita illa exhibeas, eodem pacto quærendum eſt quantum de unoquoque remedio ſit exhibendum, nam etſi intellexeris eſſe multum uel paucum euacuandum, non propterea menſura, & quantitas remedij nota eſt, nec ſtatim patet quomodo remedia ſint diuidenda, ſi intellexeris quo modo vacuandus ſit humor noxius, nec per quem locum ſit aſſumendum remedium, patet ſemper, ſi noueris per quem locum humor deducendus ſit: nam per aluum excrementa inteſtinorum educi debent, at remedia quæ ad id conferunt, per os & anum indi poſſunt; non eſt etiam idem tempus exhibitionis, remedij, & euacuationis, nam quod craſtina die euacuatur, hodie poſtulat aliquando euacuantis remedij aſſumptionem; Ac vbi plura remedia ſunt exhibenda, ordo inter illa quæritur præter ordinem eorum quæ euacuantur. Sint ergo hoc modo diſtincti ſcopi, ne rudioribus maior difficultas aut confuſio aliqua exhibeatur.

Ex quibus, ſcopos prædictos conſequi poterimus.

QVid ſit quod nos ad vacuandum moueat, tradere nititur Galenus, nunc enumerando ſingulos caſus in quibus vtimur vacuatione, qua docendi ratione vſus eſt in libro de venæ ſectione. Nunc vero quod commune eſt omnibus tradendo, quod eodem libro & alibi, ſed non ſatis diligẽter, nec pro dignitate huius tractationis facit: Porro ſingulorum caſuum enumeratio empiricam tractationem facit, nec vnquam omnia poteſt enumerare; id quod maximè patet ex ipſo Galeno, qui eo loco multo plura omittit, quam recenſeat ex his quæ euacuationem deſiderant; quid uero de eo quod eſt commune ſenſerit, nunc uidendum: nam interdum multa ſimul expendit prius quam vacuet, vt morbi præſentis aut imminentis magnitudinem, ætatem, regionem, cœli ſtatum, conſuetudinem, plenitudinem, otium, malos humores, vitæ conditionem, & infinita alia, quæ etſi conſideranda ſunt omnia in conſequendis ſcopis euacuationis, non tamen eiuſdem ſunt rationis, & facultatis, ſed quædam indicant, alia contraindicant, alia coindicant, alia correpugnant; quęri autem debet idipſum quod indicant, tãquam illud quod nos recta ducit ad id quod in omni officio præſtare volumus: nam cum indicatione vel analogiſmo, vel obſeruatione poſſit Medicus ſingulos ſcopos conſequi, vt in libro de officijs Medici ex Galeno docui, indicatione debet in his vti rationalis Medicus, de quorum natura & vi ſunt ex eo libro nonnulla breuiter commemoranda, vt tractatio hæc ex ſuis principijs procedat. Porrò, quatuor oſtendimus eſſe quæ inter ſe differũt, indicationem, coindicationem, contraindicationem, & correpugnationem: nam Indicantia ſunt quæ poſtulant auxilia; Contraindicantia ſunt quæ impediũt primo & per ſe; Coindicãtia ſunt ſigna indicantium, correpugnantia vero, inditia ſunt contraindicantium; quæ quidem ſic exemplis declaro. Vires victum indicant, Morbus contraindicat, ætas, anni tempus, coindicant, oſtendunt enim quales quantæque vires ſubſint? color vrinę, pulſus celeres præter naturam, correpugnant, quia morbi ſunt inditia. Cum vero Contraindicantia non habent vim repugnandi permittentia, admittentiaque dicuntur, vt vires validæ permittunt admittuntque fieri euacuationem; Ceterum inter permittentia numerantur etiam quæ nunquam habent vim impediendi, vt ſitus & connexio partium non impediunt fieri enacuationem, ſed illam admittunt quotieſcumque eſt opus; Ceterum indicationes & contraindicationes, a rei, de qua agitur, natura, ſumuntur, & eorum illa eſt vis, vt ea percepta ipſorum natura, protinus intelligamus

mus quid agendum, fugiendumuè ſit; vt morbus ex ſua natura quæ in eo conſiſtit quod præter naturam ſit, indicat ſui ablationem quærendam eſſe, & fugiendam eſſe conſeruationem, Sanitas vero, utpote quę ſit ſecundum naturam, & propterea amica & vtilis ijs quibus ineſt, ſui conſeruatione opus eſſe indicat, & fugiendam eſſe mutationem, ex qua labefactari & tolli poſſit; Ad hæc Contraindicantia etiam indicantia ſunt re ipſa, & ab illis ſolum differunt ratione & relatione, vires enim vt hoc exemplo vtar, ſuę conſeruationis ſi indicantia ſunt; contraindicantia vero dicuntur, quando referuntur ad ea, quæ aliud poſtulant, à quo ipſæ labefactari poſſunt; propterea dicuntur contraindicare euacuationem, quando illam ferre non poſſunt ob infirmitatem, quod ſi eandem ſuſtinere valent, permittentia dicuntur. Coindicantia vero, & correpugnantia, cum ſigna aliorum ſint, non magis à natura rei ſumi dicuntur, quam à proprietatibus, & ab illis rationibus ob quas ſigna eſſe poſſunt.

Ceterùm, ſi indicantia ſunt, quę auxilia poſtulant, conſtat nec contrarietatem, nec externas cauſas, nec aerem ambientem, & proinde nec celi ſtatum, nec regionem, vel anni tempora, nec aliud quod extra noſtrum corpus ſit, indicare poſſe, & multò minus indicabunt, quæ præſentia non ſunt, eo quod iam abierint, uel quod adhuc futura ſint, illa enim nec conſeruari, nec mutari poſſunt; & propterea rectè Gal. in 4. lib. Methodi, dicebat illos errare qui indicationem curandi ſumebant à rebus externis, vt cauſis externis, illas enim procreato morbo receſſiſſe, nec aliqua re amplius egere, & propterea nullum remedium poſſe indicare, ſed ſolum coindicare poſſe, id eſt oſtendere qualis ſit derelicta ab illis in corpore diſpoſitio; propterea ætas, ſexus, conſuetudo, vitæ conditio, & alia quæ ſignificant corporis diſpoſitiones, indicantia eſſe nequeunt, quia ſolum ſunt ſigna eorum quæ ſunt in corpore, uec quicquam agere in re media, nec ab illis pati ſunt apta & nata. At vero ſi indicantia à rei natura ſumuntur, conſtat vnum poſſe duntaxat vnum indicare, quia vnius vna eſt natura, quæ ad vnum habet relationem, à quo mutari, vel conſeruari poteſt; quod quidem generali exemplo patet; omnia enim quæ ſunt ſecundum naturam, ſolum indicant ſui conſeruationem; quæ vero præter naturam ſunt, poſſunt ſolum ſui ablationem indicare; Quod ſi in re vna diuerſæ ſint rationes, poterunt & diuerſa indicari, vt multitudo calidi humoris indicat vacuatione & refrigeratione opus eſſe. Quapropter ſcribit Galenus in lib. 11. Meth. eos non eſſe dignos vt aggrediantur medendi Methodum, qui ignorant unum ſolum indicare vnum: aut ſi illud ſciunt, tamen huius precepti vim diligenter nequaquam obſeruant, & meritò quidem: nam eo contempto, nunquam inueniemus in tanta rerum multitudine, quid poſtulet remedia, id eſt, ea auxilia, quę malis affectis corporibus competunt; nec quid victum indicet, id eſt, conſeruantem materiam naturalis corporis ſtatus, neceſſe enim eſt confuſionem magnam oriri, hoc violato præcepto; & qui vim indicantium, contraindicantium, correpugnantium, & coindicantium, admittentium inter ſe ſeiungere negligent, illi nihil vnquam exactè intelligent, ſed omnia confundent, quæ natura & vſu diſtincta eſſe oportet. Hos ego etiam admoneo, ne hęc mea legant, quæ ſolum illis vtilia eſſe poſſunt, qui propriam & exactam docendi rationem quærunt; ſunt alia quidem præcepta de indicationibus, quæ poſtea ſuo loco aſſumemus. His ergo ita poſitis, videamus quid illud unum in nobis poſſit eſſe, quod euacuationem indicet. Scribit Gal. in Comment. huius Aphoriſmi, vacuandos eſſe noxios humores, tanquam illi ſint qui euacuationem indicent, qua quidem in re, non ſolũ eum reprehendo, quod euacuationem ad ſolos humores contrahat, cum alia (vt ante oſtendimus) à corpore vacuentur, ſed quod etiam non doceat, quales oporteat eſſe noxios humores, qui euacuationem poſtulant; neque enim omnes noxij humores euacuandi ſunt, id quod antea nos, & ipſe in lib. 4. de tuenda ſanitate ſcribit, Medicos inquam aduerſus noxios humores pugnare duobus modis, alteratione & euacuatione; itaque, ſi alteratio ſuum locum habet, euacuatio non poteſt ſemper indicari ab humore noxio. Ceterum, in eodem lib. & in Methodo medendi, ſtatuit illud eſſe euacuandum quod aſſimilari nequit; & merito quidem: nam, quæ ſimilia fieri poſſunt, & in noſtrum corpus mutari, nemo educere tentabit, ſi modo ea ſunt retinenda, quæ vtilia ſunt futura ad corporis nutritionem.

Ad hæc, cum omnis euacuatio demat aliquid boni à corpore, cum eo quod noxium eſt, concoctio vero non ſolùm illa quæ proba ſunt, ſed etiam quæ ſunt ſemimala bona reddat abſque aliquo corporis incommodo, nemo profectò quæret ex euacuatione remedium, vbi concoctio vitium emendare valet. Licet etiam inductione probare, ea ſcilicet euacuanda eſſe, quæ aſſimilari corpori amplius non poſſunt: ideo enim alui & veſicę excrementa euacuamus, quoniam poſt nutritionem diſſimilia & inutilia ſunt relicta: ſic vbi vitioſi exuperant humores, quos alterare & vincere non poſſumus agente natura vel Medico, admonemur vacuationem eſſe tentandam; verum, etſi humores qui nequeunt aſſimilari, vacuationem vnquam indicabunt: nam cum remedia à ſolis contrarijs indicentur, (ſi quidem remedium eſt vt definit Galenus in lib. de Sectis quod mutandi corpus vim habet) neceſſe profectò eſt, vt quidquid euacuationem indicare debet, ratione plenitudinis id faciat: eſt enim plenum, & nihil aliud, vacuo contrarium; itaque, indicantium ratio id poſtulat, ut ſola plenitudo vacuationem indicet, ſi modò (vt antea diximus) vnum debet indicare, unum, & vnum indicari ab vno; & in his quę mutatione egent, & vacuatione, contrarium indicat contrarium; ſic ſimile indicat ſimile, in his quæ conſeruationem poſtulant. At, ſi ita ſtatuamus hoc omnibus commune eſſe, quod commune remedium indicat, nempè ſolam plenitudinem indicare vacuationem, non paruæ profecto ambiguitates emergent: ſępè enim videmur vti euacuatione, vbi nulla adeſt plenitudo, veluti contingit in cacochimia, vel ſanguinis aut alui profluuio, necnon in his qui ab alto ceciderunt, aut graiter vulnerati fuerunt, in quibus nulla plenitudo apparet, cum enim Galeno teſte duplex ſolum ſit plenitudo, vna ad vaſa, alia ad vires, & in prædictis affectibus nec vires grauantur, nec vaſa diſtenduntur (negat enim Galenus in lib. 4. Methodi, in his qui ab alto ſunt deuoluti, & contuſi, aliquam eſſe plenitudinem) quibus tamen ſanguinem demimus, aut purgationem adhibemus. Idem teſtatur cacochimiam à plenitudine ſeparari poſſe; ac tanto magis in profluuio humorum id verum eſt, quanto euidentiora illis qui ita afficiuntur, ex nimia euacuatione pericula imminent; ridendique ſunt qui inſtare his ex plenitudine periculum cenſent; in illis vero qui ſunt contuſi, etſi inflammatio, aut aliud morbi genus ex multitudine humorum timeatur in aliqua parte, tamen nequit quod eſt futurum malum, remedium præſens indicare, ſi modo illa aduerſus ſua contraria pugnare debent; nequit autem pugna fieri inter illa, quorum vnum eſt præſens, aliud uero abſens; eſt enim de hac re ſententia Galeni in lib. de optima ſe-

cta, vbi ſcribit, nihil abſens poſtulare remedium ; quod ſi futuri morbi, vel plenitudinis periculum, præſentem aliquam indicaret euacuationem, cur ſanitas futura poſt præſentem morbum, non indicaret conſeruantia auxilia, quod ſi fit, ſequitur maximum abſurdum, ægrotes ſcilicet non niſi uictu & conſeruatione egere. Poſtulat igitur ratio, ut præſentia auxilia à præſentibus affectibus, & futura à futuris, & præterita à præteritis indicentur; quod ſi contingit noxijs humoribus caueri morbos futuros, non tamē morbi ipſi euacuationem indicabunt, ſed præſens plenitudo humorum, qua quidem educta, accidit ut morbos præcaueamus, qui ab illis erant orituri: Eſt igitur alia quęrenda ſolutionis ratio: nam ſi ſola plenitudo vacuationem indicat, ſequitur aut nos male uti in ſupradictis caſibus euacuatione, aut plenitudinem aliquam in illis eſſe, ut certè in nonnullis eſt, etſi Galenus eam non agnouit, ut quæ plenitudinis nomen arctiùs quàm par ſit uſurpauerit: uult enim plenum & multum bifariam ſolum dici, vel ſupra vires noſtri corporis, vel plus quàm vaſa continere poſſint; addi enim debet tertia ſignificatio quæ proportionem ſpectat; plus enim dicimus eſſe humoris aut multum, quando proportio non ſeruatur cum viribus à quibus reguntur humores, aut cum vaſis, à quibus continentur, aut cum alijs humoribus vel alia materia, cum qua certam proportionem habere debent; quod ſi ita non ſtatuamus, nequaquam licebit dicere, plus eſſe bilis aut alterius humoris in corpore, quam conueniat, ad quid enim illud plus referetur? itaque ſi apta fit ad alios humores collatio, vt fit ad vites, & ad vaſa, merito reprehenditur Galen. qui quod tribus modis dicitur, duobus duntaxat vſurpari pronunciauerit: tribus vero illis modis poſitis, iam illud effugimus dubium, cur ſcilicet in cachochimia vacuatione vtamur, quoniam adeſt plenitudo. Verum & in hoc reſtat non leuis dubitatio, ſi enim in plenitudine ad proportionem, vacuatio requiritur, cur cum pituita bona exuperat, perpetuò vacuatione non utimur, ſed aliquando ſola concoctione, illius exuperantiam (authore Galeno lib. 4. de tuenda ſanitate) emendamus? An quòd non omnis exceſſus humorum plenitudo eſt, ſed cum inſigne eſt vitium? nam cum plenitudo omnis remedium poſtulet, neceſſe profecto eſt nomine plenitudinis humorum vitia contineri, quę in euidenti exceſſu ſunt poſita: ſiquidem, remedia malè affectorum ſunt corporum quæ ſcilicet vel iam præter naturam ſe habent, & ægrotant, vel cum morbis imminentibus conflictantur, eo quod iam conſpicuæ ſint in corpore illorum cauſæ. Sic ſanè dicimus eos plenos eſſe malis humoribus, non qui quomodocumq; vnum habent, aut alterum ex humoribus exuperantem, quandoquidem hoc modo in omni ætate, omnique anni tempore plenitudinem pateremur, ſed qui grauius in humoribus afficiuntur; eſt de hac re Galeni ſententia Aphoriſmo 17. ſecundi vbi ſcribit, corruptionem à plenitudine differre, quod illa nequeat, hæc vero poſt euacuationem poſſit emendari alteratione, adeo, ut humoris vitium plenitudo non debeat vocari, niſi eius generis ſit, ut euacuationem poſtulet, & poſtulet, & poſt illam quod relinquitur, ſi fortè uitium aliquod habet, alteratione emendari ſit aptum; itaque concedimus pituitam aliquando ſola alteratione vinci, ſed tunc non eſſe illius plenitudinem, quæ cum iam adeſt, vacuationem quoque poſtulat, quod multi docent affectus pituitoſi, qui purgationem neceſſario requirunt: nam & in alijs humoribus id quoque contingit quod in pituitæ vitio, ſcilicet paruos illorum exceſſus mixtione boni alimenti & alteratione emendari, maiores vero à vacuatione auxilium neceſſariò poſtulare; quod ſi rem diligentius expendamus, minorem agnoſcemur inueniri in pituita, quàm in alijs humoribus difficultatem, quippè, cum euidentiores ſint alterationes ſine euacuatione in illis; pituita verò exuperans vinci nequeat, niſi vel adhibita inedia, vel calefacientibus remedijs, quæ quod exuperat, diſſoluunt, & vacuant inſenſibiliter, reliquum verò calefaciunt, & aſſimilant, adeò, vt ad Galeni dictum id quoque reſponderi poſſit, non eſſe opus cum pituita abundat enacuatione ſenſibili, hanc énim ferè ſolam euacuationem vocare ſolemus: ergò in humorum vitio non vtimur euacuatione niſi adſit plenitudo; Ceterùm vacuamus in ſanguinis, & aliorū humorum profluuio, necnon in vulneratis, & contuſis, vbi nulla eſt plenitudo, non quod conſilium noſtrum ſit euacuare, ranquam aliquid ſit in corpore, quod euacuationem indicet, ſed quia reuulſione ſubita, & validiſſima eſt opus, quæ nequit fieri abſq; euacuatione, in quo quidem caſu corpus lædimus euacuando, cum nulla ſubſit plenitudo, ſed ſaluti, & vitę conſulimus, adhibita reuulſione valida, quæ ſeparari non poteſt à vacuatione: nam vt bona ſecamus aliquando vſque ad animi defectum, non quod aliquid ſit quod indicet ipſum animi defectum, ſed magnam euacuationem, quæ neceſſariò animi defectum infert, & ſæpè vbi ſolum vacuatione eſt opus, medicamenta adhibemus, quæ non ſolum euacuāt, ſed etiam alterant, obſuntq; ob ſuas qualitates, velut cum bilem rhabarbaro, & ſcamonio calidis pharmacis extrahimus: ſic in illis cogimur vacuare, quoniam non licet aliter impetum ruentis humoris coercere, & frangere. Eodem pacto in febribus ardentibus ſanguinem mittimus, vbi ſæpè ſanguis eductionem non indicat, ſed quoniam nulla alia refrigerantia præſidia valida tuto adhiberi tuuc poſſunt, exceptis his, quæ ſanguinem demendo refrigerium præſtant ab ea euacuatione auxilium petimus. Prætereà, vacuamus vbi humor non exuperat, ſed corruptus eſt, adeò, vt alteratione vinci nequeat illius vitium, id quod facimus non per ſe, ſed per accidens, quia enim qualitas illa nequit emendari, ideo educimus ſubſtantiam, ad cuius euacuationē corrigitur vitium in qualitate: itaque tunc plenitudinis remedium non eſt euacuatio, ſed qualitatis malę per accidens; igitur videndum cuiuſnā cauſa euacuatio fiat, an ſcilicet illius, quod euacuationem poſtulat, an alterius, quod ſine euacuatione nequit fieri, ſic enim intelligemus quid per ſe, quid verò per accidēs fiat: quod ſi hæc inter ſe diſtinxerimus, inueniemus profectò eas vacuationes, quæ per ſe ſuſcipiuntur à natura, à ſola plenitudine indicari, nec vnquam euacuationem fieri, niſi aliqua vrgeat plenitudo, ſic enim natura excrementa alui, & veſicæ extrudit, quoniam facultas grauatur adeo, vt nequeat diutius pōdus ſuſtinere quo moleſtatur; idem facit per morbos, cum humores diſtendentes vaſa, aut expultricē irritantes, excedentesq; retentricis vires, expellit; quod ſi ob qualitatem vellicantem, & mordentem moueatur ad euacuationem, id non facit per ſe, ſed quod nequeat ſe ab eo morſu liberare, niſi materiam eam extrudat in qua huiuſmodi reſidet qualitas, adeo, vt perpetuum ſit in his euacuationibus, quæ agente expellenteq; natura fiunt, per ſe ſemper ſubeſſe aliquam plenitudinem, vel ad vires, vel ad vaſa, uel ad proportionem: nam in illis qua actione caloris digerentis, euacuantiſq; ſubſtantiam noſtrā obeū tur, non id quærendum eſt, vtpotè quæ non fiunt ob aliquem finem, etſi contingit interim nunc tolli, nunc verò intendi corporis mala, prout ſcilicet rectè aut perperam ea euacuatione vtitur Medicus, qui moderari

moderari poteſt alimenti copia, aut inopia, vel alijs præſidijs, quod naturæ nequaquam eſt conceſſum facere: ac non ſolum quidem in euacuationib. quas natura præſtat, ſed etiam in alijs quæ à Medico inſtituũtur, inueniemus ſemper euacuationem fieri per ſe, vt plenitudo tollatur, vel per accidens, vt aliud faciamus, quod ſine euacuatione fieri nequit, vt inquam tefrigeremus, exſiccemus, calefaciamus, humectemus, irritamenta, expellamus, potenter reuellamus, deriuemus, & vt alijs remedijs detur locus, quæ pleno corpore adminiſtrari non poſſunt; tum etiam, vt citò perficiamus per euacuationem, quod alijs auxilijs nequit, niſi paulatim obiri, vel vt euacuationem aliquam prouocemus; ſanguinem enim mittimus in febribus ardentibus ad corporis refrigerium, pituitam exuperantem educimus, ut ſublato humore, qui corpus plus à quo refrigerat, corpus calidiùs, & temperatum reddatur, bilem flauam, aut atram quæ ſiccitatis, & gracilitatis corporis ſunt cauſæ, uacuamus, ut corpus humectetur, & creſcat, ſero ſos humores, pituitam, & ſanguinem copioſum educimus, ut corpus ſiccius reddatur, quod nimio humore irrigatur; humores, uentriculum, aut aliã partem mordicantes, euacuamus, ut ablata ſubſtantia in qua aeris reſidet qualitas, mordicationi remediũ afferamus; uulneratis, aut contuſis euacuationem adhibemus ad reuulſionem humorum, qui parati ſunt ferri ad partes dolentes, ubi adſunt obſtructiones in remotis partibus euacuatione utimur humorum, qui in partibus ſunt præcedentibus, ne uia impediatur medicamentis, quæ ad obſtructas partes properare debent; acres, & uitioſos humores, qui ſcabiem committunt, poſſumus quidem refrigerante uictu tandem temperare, ſed qui cupiunt ſeſe ab eo moleſtia citò liberare, adhibita euacuatione per ſanguinis miſſionem, & purgationem, ſuo malo etiã ſuccurrunt: uenas ani aperimus, & per illam ſanguinem euacuamus, ut humores qui ſuperiores partes infeſtare ſolent, aſſueſcãt per inferiores ferri: uenam malleoli ſecamus in mulieribus, ut menſes eliciantur. Ergo inuenimus iudicari euacuationem per ſe à ſola plenitudine, per accidens uero, ab illis quę ſine euacuatione nequeũt fieri, aut cum illa fiunt citiùs, commodiuſue; uerùm cùm id ſit natura, & Medico commune, & nos quæramus quænam ſint, quæ indicare poſſunt an Medicus euacuare, & quid debeat, progrediendum natus eſt, & præcepta de hac re tradenda: ac quoniam Medicus naturæ eſt miniſter, nemo illius operam requirat, ubi ipſa natura præſtare poterit, quod ad noſtram ſalutem pertinet: nam cum natura utatur internis ſuis inſtrumentis comparatus ad rerum conſeruationem, temerè ubi illa poteſt ſufficere, nos adhibebimus ex noſtra arte euacuantia præſidia, quæ ſemper aliquid mali corporib. inferunt: nam ſiue ſanguinem mittas, ſiue purges corpus, aut aliter uacues, ſemper bonæ ſubſtantię multum, cum mala detrahas; quapropter tunc Medicus intelliget eſſe euacuandum, quando videbit naturam, nõ poſſe expellere plenitudinem à qua grauatur, aut alia præſtare, quæ non niſi præcedente, aut ſimul cum euacuatione fieri poſſunt: ſic enim in athletico habitu admonemur ex plenitudine, quæ naturam premit, ſanguinem eſſe mittendum, & in ardenti febre putrida, idem eſſe faciendum, ut depoſita ea ſarcina, natura ualeat noxios humores concoquere, & poſt concoctionem ſi irritatur, eos excernere; ex eo ergo quod natura aduerſus humores nequit præſtare, agnoſcit Medicus an uacuare debeat, & quid illum euacuare oporteat.

A

B

C

D

E

Nunc ſequitur, ut doceamus quidnam indicet ſpecies differentiasq; euacuationis, ſub prædictis ſcopis contentas: non enim ſufficit intellexiſſe an uacuandum ſit, & quid uacuandum, ſed prętereà quid ſenſibiliter, quid inſenſibiliter, quid æqualiter, quid inæqualiter, quid per ſanguinis miſſionem, quid per purgationem, quid per inediam, frictiones, balnea, exercitationem, quid per localia remedia, quid à toto, quid à parte, quid utiliter ſolum, quid uero cum utilitate, & facilitate, quid leuiter, quid uehementer uacuandum, nec ſolum hæc generatim cognoſcenda ſunt, ſed uſque ad ultimas ſpecies res ducenda: nam particularia ſunt quæ in uſum ueniunt, nõ enim ſatis eſt nouiſſe id, quod indicat ſanguinis detractione, ſed etiam quid uenæ ſectionem, ſcarificationem, uel hirudinum, aut cucurbitularum admotionem, uel aliud, ſi quid eſt, quod ſanguinem detrahat, indicare poſſit; ita in purgatione, non ſolum quid eam indicet, ſed quid indicet ſcammonij, hellebori, rhabarbari, uel alterius rei purgantis exhibitionem ignorare non oportet: quæ quidem ex contrariorum ui, & effectu dignoſcemus: nam ſi plenitudinem euacuare oportet, aut alia præſtare euacuãdo, quæ per alia auxilia nullo pacto, aut certè non ita promptè, aut cõmodè fieri poterant, merito fit, ut ex diuerſitate eorũ quæ vacuanda & facienda ſunt, indicentur diuerſæ euacuationis ſpecies, & diuerſa remediorum euacuantiũ genera; quia non põt quod unam habet naturam, repugnare diuerſis naturis; ſed propria auxilia à proprijs malis, & certa à certis indicari neceſſe eſt: eſt enim de hac re principium apud Galenum in lib. de optima ſecta, vbi ſcribit, ſi genus alicuius, indicat genus præſidij; differentias, & ſpecies generis indicantis, indicare differentias & ſpecies ſibi reſpondentis generis præſidij; veluti, ſi morbus indicat curationem, ſpecies & differentię morbum, indicabunt differentias curationis, & nihil aliud poterit illas indicare; Quod quidem præceptum eſt diligenter quoque obſeruandum ne ab illis petamus indicationes ſpecierum, & differentiarum, remediorum, & victus, quæ illas præſtare nequeunt; ergo cum ea quæ ſenſibiliter euacuant, ſi ad alia comparentur quæ inſenſibiliter idem faciunt, cito vim ſuam exerceant, nihil indicabit ſenſibilem euacuationem, quod ſubita non eget euacuatione; quapropter, ſi plenitudo nondum nocet, aut leuiter, aut ſi leuiter obſunt irriramẽta, aut ſubitum malum nequaquam timemus, nec ſanguinis miſſionem, nec purgationem, rectè adhibemus; propriè enim non ſunt hęc remedia eorum, quæ inſenſibilem poſtulant euacuationem & vbi inſenſibiliter euacuantia ſufficiunt, auxilium petere ab alijs non debemus, tutior enim & ſalubrior eſt illorum vſus contra uero ubi eſt quod vrget per ſe, vel per accidens euacuationem poſtulans, temere ex inedia vel frictionibus, aut alijs inſenſibiliter euacuantibus opem quærimus; Docent ergo differentiæ eorum quæ vacuantur, differentias eorum quæ vacuant; Ceterum, æqualem euacuationem indicat plenitudo in qua omnes humores obſunt, aut aliquid faciendum eſt, quod ſine huiuſmodi euacuatione præſtari non poteſt, cuiuſmodi eſt corporis refrigeratio, tranſpiratio: quoniam enim cũ ęquali euacuatione vapores eleuati à tota maſſa humorum expirant, ideo contingit per eiuſmodi euacuantia corpus refrigerari; temerè ergo vbi omnes humores ęqualiter obſunt, à purgatione petimus remedium, aut vbi humores non lędunt omnes, auxilia adhibemus quę ęqualiter euacuent; iam vero ſenſibilem & ęqualem euacuationem indicabunt ea mala, quę compoſita hoc modo euacuatione opus habent; ęqualis inquam plenitudo, quæ ſubitam poſtulet euacuationem, & alia quæ per accidens coniunctum requirant & mixtum remedium. Igitur in plenitu-

plenitudine ſanguinis quę iam nocet euidenter, pro ſanguinis miſſione tutum non eſt ab alijs euacuationibus remedium exigere, ſicut nec in angina, aut in contuſionibus & vulneribus dolorem vel inflammationem inferentibus, quia enim omnes humores in his caſibus iam obſunt, vel ſubito obeſſe poſſunt, omnes ſubito ſunt euacuandi; ſed quoniam de ſanguinis detractione alia extant præcepta ab Hippocrate, Galeno, & alijs antiquioribus Medicis memoriæ prodita, quę à nobis plus fortè quam ratio poſtulet obſeruantur, ideo poſtea quàm abſoluero indicantia differentias prędictas euacuationum, ſeparatim multa de ea re dicere paro. Ceterùm, purgationem ut euacuationem nihil indicare poteſt præterquam plenitudo inæqualium humorum, nec illa vnquam ſupplere uicem poteſt ſanguinis miſſionis, ut Galenus aliquando ſcribit, ſi modo hęc æqualiter, illa inæqualiter euacuant; quod ſi in inęquali humore aliquid ſit quod alteratione cito, aut commodè emendari nequeat, aut ſi reuulſione vel deriuatione inęqualium humorum eſt opus, aut ſi eoſdem euacuare oportet ad corporis temperiem conciliandam, vel ut alijs remedijs detur locus, tunc purgatio per accidens requiritur, & ea indicantur eligenda eſſe remedia purgantia, quę id quod indicant præſtare, & alijs minimè obeſſe poſſunt; veluti ſi cum plenitudine inęqualis humoris, febris coniuncta ſit, intelligimus aſſumenda eſſe ea euacuantia medicamenta, quę poſſint quidem eos humores euacuare, ſed interim tamen febrem ſuis qualitatibus, aut uehementia non exaſperent: hoc enim perinde eſt, ac ſi dicamus eſſe habendam rationem contraindicantium. Iam uero cum inedia internas, & externas partes, æqualiter, & inſenſibiliter uacuet, eam indicabit æqualis plenitudo in toto corpore, quę tardam poſsit expectare euacuationem, ſi tardam putamus eſſe, quę unius, aut duorum dierum ſpatio completur, quo fit, ut rectè non imperemus inediam, ſi aut in ſolo uentriculo, aut in partibus ſolum externis, huiuſmodi continetur plenitudo: interim enim cum plenis partibus prodeſt, alijs quę nullam poſtulant euacuationem, obeſt; ab ea quoque quęrimus opem per accidens, cum volumus corpus euacuando primùm calefacere, deinde refrigerare, & ab internis partibus reuellere, excitatâ euacuatione per tranſpirationem: hæc enim præſtare poteſt inedia; quæ verò impediant eam adhiberi, hic, vbi ſolum indicantia proſequimur, docenda non ſunt: frictiones, quoniam æqualiter, & inſenſibiliter externas partes euacuant, indicabuntur à plenitudine æquali, in externis partibus contẽta, & ſubitam euacuationem nequaquam poſtulante: per accidens verò ab his quæ reuulſionem poſtulant, non prorſus vehementem, qualem præſtat ſenſibilis, & æqualis euacuatio. At verò, quoniam balnea ex dulci aqua, externas partes æqualiter, & inſenſibiliter, aut certè cum aliquo ſenſu, (ſi quidem cum ampliore calore ſudorem eliciant) euacuant, & ſimul etiam humectant, ſi plenitudo ſubſit in illis partibus, cum aliqua acrimonia, aut intemperie loci ſicca, quemadmodum accidit in ſcabie, ex ſanguine acriore, tunc indicantur balnea ex dulci aqua, excalefacta; at ſi æqualiter, & inſenſibiliter, cum ſiccitate externas partes euacuare conſilium eſt, Hanc præſtabit euacuationem balneum ex aquis ſponte naſcentibus, quibus inſit vis calefaciendi, & exſiccãdi. Cæterùm localia præſidia euacuantia, qualia sũt quæ per vnctiones, & cataplaſmata obeuntur, indicat plenitudo partis, quæ inſenſibilem, & æqualem, vel inæqualem, pro natura humoris ſubiecti requirit euacuationem; poſtulabunt vniuerſalem euacuationem plenitudines vniuerſales; vtilis iudicabitur fore euacuatio, quàm corporis ſtatus poſtulat, vtilis verò, & facilis, quæ humores habet noxios, & paratos ad euacuationem; Leuiter euacuantia indicantur, vbi parua eſt plenitudo, aut humores facilè cedunt, quales ſunt tenues, & in partibus continentur, ad quas integris viribus pertingere poteſt vis medicamenti; aut cùm leuiter præſtare debemus, quod per accidens cum euacuatione faciendũ eſt; Vehementem euacuationem prædictis contraria poſtulant; Ac ne ſingula proſequamur, nos, qui Methodum, potius quàm particularia proſequi inſtituimus, quærat quilibet naturam eius, quod poſtulat euacuationem, & eius quod euacuata poteſt, & ſingulorum vim inter ſe comparet, & tunc demũ agnoſcet, ſi ſibi reſpondebunt euacuantia præſidia cum his, quæ euacuationem indicant: nam ſi ſolum indicatur euacuatis, quodlibet remedium euacuans ſufficiat: ſi ſenſibilis euacuatio requiritur, erunt adhibenda ſenſibiliter euacuantia, ſi cum ſenſibili euacuatione requiritur etiam æqualis cum reuulſione, vel calefactione, vel alia re, tunc inter omnia euacuantia ſumenda, quæ tot præſtare poſſint, quot indicantur eſſe neceſſaria; atque ita rectè indicationibus, & indicantibus vtemur. At quoniam in omni actione aliquid ſolet ſeſe opponere indicantibus, videndum eſt quid poſſit impedire primùm euacuationem, deinde particulares ipſius differentias. Nihil profectò eſt quod per ſe contraindicare poſſit euacuationẽ, præter id qnod ab ea lędit̃r: non lædit̃r autem figura, magnitudo, numerus, & cõpoſitio partiũ & corporis, ſed temperies, & facultates noſtri corporis, verùm temperies, & ſi mutetur ab euacuantib. eam tamen admittit fieri, ſi vrget, id quod eam exigit, At uiras, & actiones noſtri corporis; ſi infirmæ admodum fuerint, uacuationes omnes non ita admittunt, ſed quaſdam omninò reſpuunt; At non omnes facultates & actiones parem vim habent, in arcendis, aut moderandis euacnationibus: nam ſi pulſus conſtet, non magnoperè curamus ſi motus, ſenſus, ratio, concoctio, nutritio & aliæ animales, & naturales facultates laborent, quandoquidem ſæpè eorum malis per euacuationem ſuccurimus; At ſi pulſus non ex plenitudine, ſed ex diſſolutione, aut malignitate, languidi ſunt, ex euacuatione debilitantur, & propterea contraria poſtulant præſidia, à quibus foueantur, & augeantur; id quod facit repletio, euacuationi contraria; propterea ſola uitalis facultas eſt, quæ potiſſimam habet vim in contraindicanda euacuatione, verum non par imbecilli tas requiritur, ad arcendam, vel moderandam communem euacuationem: nam inſenſibilem euacuationem ferè ſuſtinet quælibet infirmitate, ſenſibilem non fert niſi validior uirtus præſertim ſi humorum requiritur euacuatio: nam excrementorum euacuatio nullum robur requirit; magnum requirit ſenſibilis, & æqualis euacuatio præſertim, ſi ab internis viſceribus humor educitur, tunc enim plurimum ſpiritus ſimul exit; propterea in ſectione venę maius exigitur robur, quam ſi ſanguis per cucurbitulas, & ſcarificata cute demitur. Inedia minus robur requirit, quam frictio; exercitatio maius quam balneum: nã frictio ſubito exhauriet corpus, ſi ualidius adhibetur; exercitationem ferre non poſſunt, ob imbecillitatem, quæ decumbunt corpora; balnea ſuſtinent etiam hectici; vehementes euacuationes non ferunt, niſi firma corpora; externam euacuationem facilius quam internam admittimus, & particularẽ facilius, quam vniuerſalem, ut ſpontaneam, & naturalem ſuſtinemus leuius, quam artificioſam, vires ergo uitales ſunt, quæ ex differentia, quam aſſumunt per magis, & minus, in robore, & imbecillitate prohibent

hibent omninò, aut admittunt, & moderantur eua
cuationes; nec id quod dicimus, in robore, & imbe
cillitate, plus vel minus, arte aliqua comprehendi
poteſt, ſed coniectura relinquitur expendendum,
& comparandum cum ſingulis remedijs enacuanti-
bus. Habent quoque in contraindicando quandam
vim per accidens certi affectus, qui ad ſe peculiarem
curam trahunt, quæ euacuationem adhiberi prohi-
bent: nam etſi plenitudo inæqualis humoris indicat
opus euacuatione, tamen ſi ſimul ſit adiuncta cru-
ditas, antequam concoctus ſit humor, euacuatio lo-
cum non habet; eadem impeditur, ſi obſtructio oc-
cupat corporis vias; videndum ergo quinam adſint
affectus, qui prohibent eam euacuationem quæ in-
dicatur.

Quid indicet ſanguinis detractionem.

NIhil eſt magis tritũ apud Medicos, & quod
ab illis certius putetur, quàm quod ſola
magnitudo morbi ſit, quæ ſanguinis de-
tractionem indicet: nam Galenus qui poſt Hippo-
cratem huius opinionis eſt author, id aſſerit in lib. 4.
Methodi medẽdi, imo in vniuerſo eoopere, & idem
repetit in lib. de ſanguinis miſſione, & 4. de victu a-
cutorum morborum, & alibi paſſim tradit, ſangui-
nis mittendi ſcopos, ſiue indicantia, plenitudinem
in ſe nequaquam comprehendere; ſed ſolam magni-
tudinem morbi iam præſentis, vel imminentis, id
remedium indicare, ſi modo vires ſint validę, & puer
non ſit natus 14. annum, cui ſanguis ſit demendus;
adeò, ut id quod indicat, ſola ſit magnitudo morbi.
Contraindicantia vero ſunt vires infirmæ, aut ętas
puerilis, quam quidem ſententiam (pace illius dixe-
rim) tanquam penitus abſurdam, & cauſam multo-
rum in arte noſtra errorum, ex propriis de euacua-
tione principijs, & ex his quæ ille alibi tradit, nunc
refellere aggredior: Eſt enim apud illum ex lib. 11.
Methodi medendi, & ex lib. de optima ſecta, ſump-
tum principium antea a nobis vſurpatum, vnum
indicare ſolum unum, & vnum indicari poſſe ſolum
ab uno: etſi genus vnum indicat genus vnum re-
medij, differentias generis indicantis, indicare diffe
rentias generis indicati: etſi differentia, differentiã
aliquam indicat, alia illius differentia indicabit alte-
rius differentiam. Quæ quidem principia ut veriſſi-
ma retinenda ſunt, & talia eſſe facilè exemplis oſten
dere poſſum, quod anteà etiam vtcumque feci.
Morbus ſimpliciter ſumptus curationem indicat:
& ſolus morbus poteſt curationem indicare: & ſo-
la curatio indicatur ſolum à morbo, quod ſi mor-
bus indicat curationem, morbi differentiæ indica-
bunt curationis differentias, ut magnus morbus,
magnam curationem, & magna remedia ad curatio-
nem apta: ſic paruus morbus, paruam curationem,
paruaq; remedia indicabit; Quod ſi paruus morbus
indicat parua remedia, magnus morb. indicabit ma
gna. Itaq; ſi in lib. de ſanguinis miſſione tradit Ga-
lenus plenitudinem indicare vacuationem, quod &
ratio docet, neceſſe profectò eſt, vt ſpecies quadam
plenitudinis ſit, quæ ſpeciem hanc euacuationis o-
ſtendat; aut ſi ſpecis, vel differentia morbi indi-
cat differentiam, & ſpeciem vnam remedij, neceſſe
eſt; vt alia ſpecies morbi, indicet remedium oppoſi-
tum alteri; & ſi differentia vna morbi indicat diffe-
rentiam vnam remedij, ſequitur ut morbus ipſe ſine
differentia ſumptus, indicet genus remedij ſine dif-
ferentia. Quibus poſitis principijs, quæ veriſſima
ſunt, & ab ipſo Galeno inuenta, licebit non ſolum
probabili argumentatione, ſed mathematica demon
ſtratione eam opinionem euertere: nam ſi morbus
magnus ſemper indicat ſanguinis miſſionem, paruus
indicabit remedium euacuans contrarium ſangui-
nis miſſioni: ergo paruus morbus indicabit neceſſa-
rio inſenſibilem, & inæqualem euacuationem: hæc
enim ſanguinis miſſioni opponitur: igitur, in omni
paruo morbo, inſenſibiliter, & inæqualiter euacua
bimus; at multi ſunt morbi parui, qui nullam poſtu
lant euacuationem, quales ſunt, qui ex intemperie
ſine humore conſiſtunt, aut ſtructuram corporis la-
befactant. Præterea, ſequitur non plenitudinem in-
dicare euacuationem, ſed morbum; nam ſi magnus
morbus indicat ſpeciem vnam euacuationis, ita vt
differentia differentiam indicet, ſequitur ex poſitis
principijs, morbum ipſum euacuationem, nempè ge
nus, indicare genus: Deinde, ſi in tertio Methodi,
& paſſim alibi ſcribit ille, morbum, id eſſe, quod indi
cat curationem, non poteſt idem indicare euacuatio
nem, ſi modo unum indicat ſolum unum; ad hæc, ſi
morbus magnus indicaret ſanguinis miſſionem, ſe-
queretur, illum hoc remedio euacuari, ut enim mor-
bus indicat curationem, & curatur, ſic debet eua-
cuari, quod euacuationem indicat: abſurdum enim
putat eſſe initio tertij Methodi, ſi aliud indicet cura-
tionem, quam morbus, qui curatur: pari itaque ra-
tione, morbus magnus euacuabitur, eo quod ſangui
nis miſſionem indicare dicatur; Adde, quod ſi reme-
dia contraria indicanter à contrarijs, (vt ille teſtatur,)
ſequeretur vtique, morbum contrarium euacuatio-
ni, quod nec per ſe, nec per accidens eſſe poteſt; nec
ſpecto, ſi Sophiſtæ imaginari poſſint hic aliquam ac-
cidentalem oppoſitionem, cum quęramus vera indi
cantia, quæ ſcilicet per ſe poſtulant ſanguinis miſſio
nem. Poſtremò, non pollet ea magnitudo indicare
nunc ſanguinis miſſionem, nunc purgationem, vt in
4. Methodi & 23. Aphoriſmo primi libri ſcribit de
magnis doloribus. Ergo morbus magnus præſens
ex ſupradictis principijs nequit hoc remedium indi-
care, & multo minus profecto id faciet morbus, qui
futurus eſt, & imminet magnus: nam (ut antea o-
ſtendimus) nihil, quod futurum eſt, indicare poteſt
præſens remedium, quoniam inter præſentia, & ab-
ſentia nulla actio, vel pugna eſſe poteſt, alioqui, ſi
abſente morbo indicantur præſentia illius remedia,
ſequetur (quemadmodum diximus) ut abſente ſa-
nitate indicentur remedia, quæ ſanis conueniunt,
ex quo fieret, ut præſente morbo, ob ſanitatem futu
ram, hominem perinde tractare debeamus, ac ſi iã
valeret: id enim ratio poſtulat, ſi adhuc valente ho-
mine, ob ſuſpicionem futuri morbi, huius remedia
indicari putemus; vacuamus quidem ad præcautio-
nem, quoniam in corpore ſubeſt materia, quæ qui-
dem uacuationem poſtulat: tamquam igitur præ-
ſens ſit indicans, præſens adhibemus remedium: quo
contiugit, ſublata cauſa morbi, ipſos euitari morbos.
Quod ſi omnes morbi magni differentias conſidere-
mus, inueniemus profectò, nec omnes, nec aliquam
fortè eſſe differentiam, quæ ſemper poſtulet hoc re-
medium: tribus enim modis morbos magnos eſſe
& iudicari, ſcribit Galenus in medendi Methodo, li
bro quarto; Vno modo magnos eos eſſe cenſet, qui
ſunt maligni. Secundo modo, eos, qui ſunt in parte
aliqua nobili. Tertio, qui ſua natura ſunt magni, id
eſt vehementes; at, quis ſanguinem mittet, ubi intẽ
peries aliqua frigida, ſicca, vel ſchyrrus, vel ędema,
cerebrum vel hepar, vel aliã nobilem partem pre-
mit? Maligni morbi poſtulant Antidota, tanquam
propria auxilia, ac ſanguinis miſſione ſæpè fiunt dete
riores: quod oſtendunt febres malignæ cum læui ca
lore, & vrinis concoctis, quæ miſſo ſanguine nulli
parcunt. Quod vero in omnibus vehementibus mor

bis,

bis, ſanguinem non detrahat Galenus ſatis conſtat ex multis locis, tum maximè ex Commentario 22. Aphoriſmi huius libri eo enim loco ſcribit in maximis diſpoſitionibus dolorificis, adhibendam eſſe diſtinctionem, an ſanguinem mittere, vel purgare oporteat; id quod etiam in quarto lib. Methodi repetit, vbi magnitudinem morbi nunc ſanguinis miſſionem, nunc purgationem indicare ſcribit. Quod ſi ita eſſet, quomodo unum ſemper indicaret unum, ſi quidem magnitudo morbi, nunc ſanguinis miſſionem, nunc purgationem eo authore indicat. Perpetuum ergo non eſt remedium vehementium morborum ſanguinis miſſio, ſi purgatio ſæpè locum habet abſque ſanguinis detractione; At, ſi eos caſus perpendamus, in quibus vel admittit, vel arcet ſanguinis detractionem Gale. multos inueniemus, qui nullam habent vehemẽtiam, quibus hoc remedium iniungit, & quoſdam in eodem genere vehementio res, quibus negat conuenire ſanguinis euacuationẽ, quam mitioribus concedit: nam in primo libro ad Glauconem, præcipit adhibendam eſſe venæ ſectionem in quartana, ſi ſanguis abundet craſſus: ſi vero ſanguis tenuis eſt, & flauus cenſet ab eo auxilio abſtinendum; at nemo eſt qui neſciat, febres, quæ fiunt ex ſanguine tenui atque flauo, vehementiores eſſe, quam quæ ex craſſo conſiſtunt, tardi enim ſunt, & obtuſi morbi, qui ex humore melancholico naſcuntur. Quod ſi magnum intelligamus; vt nos oſtendimus in libro de differentijs morborum; intelligi poſſe morbum magnum, qui vires noſtras excedit, & propterea periculoſus nominatur, ea quoque ratione, potius ſanguinem mittemus, ubi in quartana ſanguis tenuis eſt, quam ſi craſſus fuerit: magnum enim oportet eſſe à naturali ſtatu receſſum, quando exuperante ſanguine aquoſo, quartana febris oritur, & propterea eos qui ita afficiuntur, magis periclitari, in quodam Aphoriſmo poſtea docet Hippocrates. Sed enim, contempta ea differentia, quæ in maiore, & minore vehementia eſſe poteſt, in duabus quartanis à diuerſis humoribus factis, ratio vincit in nulla quartana ſanguinem eſſe demendum, ſi morbi vehementia ea eſt, quę hoc remedium indicet, quippè cũ quælibet quartana vehementia careat, ob tarditatem motus, ex humoris craſſitie, & frigiditate, & multo quidem minus in hydrope ſanguinem mittemus, quod tamen putat ille aliquando neceſſarium. Cur præterea in tertiana exquiſita, potius quàm in notha, aut in omni quartana ſanguinem non mittimus? eſt tamen exquiſita tertiana longè maior, & vehementior illis, & propterea inter morbos acutos, ſæpè à Galeno numeratur. Eſt quoque magnus affectus melancholia, in qua ſanguis melancholicus continetur in ſolo capite, aut tenuis etiam in venis, verum Gal. prohibet in hoc affectu, ſanguinis miſſionem, niſi ſanguis melancholicus in venis contineatur. Scribit præterea idem author in libro ſecundo de medicamẽtis ſecundum locos, capite duodecimo, venam ſecandam eſſe, ſi humoris adeſt multitudo, maximè circa venas, idque nulla facta mentione magnitudinis, aut alterius differentiæ morbi.

Præterea, mittit ſanguinem etiam in paruis morbis, in podagra, ſcabie, alopecia, & alijs cutis affectibus, in laſſitudine, in febribus intermittentibus, quartana, tertiana, & denique in plurimis alijs morbis, in quibus nulla eſt vehementia, nullum periculum, nulla malignitas, nec partis nobilis malum prę ſens, vel futurum. Igitur ſi ſanguinem detrahimus in morbis paruis, nec ſemper in magnis, & vbi ſanguis certo modo afficitur, aut in certis locis continetur, conſtat magnitudinem morbi non id eſſe, quod ſanguinis miſſionem nobis oſtendit, tanquam regula, & vt id quod indicationem præbet. Nec illud vero credere oportet, quod nonnulli volunt, in omni morbo magno ſanguinem quidem eſſe detrahendũ, ſed vires obſtare, in quibus non mittitur: non enim eo quod vires impediant, ſed quod non adſit id, quod indicat, abſtinemus ſæpè ab hoc præſidio: nam quis credet vnquam iuuenem quartanarium, aut melancholicum, in quo ſanguis eſt tenuis, ferre non poſſe ſanguinis detractionẽ, quam ſenes in vehementi febre, ætate, & morbo debilitati, ſuſtinere poſſe dicuntur? quis quæſo ſanguinem mittet, in ſchirro hepatis, etiamſi vires validæ ſubſint? quia ergo non eſt, quod indicet ſanguinis detractionem, ideo illum non euacuamus; & nullum eſt genus morbi, in quo vires nõ ſubſint validę, ſi tempeſtiuè hoc remediũ adhibetur. An vero putamus indicantis nomine, coindicans intellexiſſe Gal. cum morbum magnum, hoc remediũ indicare tradit? quod. ſ. ſubſit materia neceſſario in morbo magno, quæ venæ ſectionem deſideret, adeo, vt huius generis morbus ſignum ſit talis humoris? at nec hoc quidem verũ eſt: nam vt ex Galeni Comment. 22. Aphoriſmi huius libri antea annotauimus, & pariter idemmet teſtatur in quarto Methodi, magnus, & vehemens morbus oſtendit nunc ſubeſſe materiam, quæ purgationem poſtulat, nunc aliam quæ ſanguinis miſſionem, vel aliud remedium deſiderat; id quod etiam oſtendunt morbi parui: nam in podagra, & cutis affectibus, conuenit aliquando purgare, aliquando ſanguinem educere, aliquando vtrumque præſtare, aliquando ab vtroque abſtinere, & victus ratione debita, & localibus remedijs pugnare. Alij vero aiunt intelligi morbum magnum, qui cum plenitudine humorum ſit, quos Galenus refellit in quarto Methodi; vbi ſcribit ſanguinem eſſe mittendum etiamſi nulla adſit plenitudo modo adſit magnitudo morbi; Ergo morbi magnitudo, nec vt indicans, nec vt contraindicans, nec vt coindicans, ſanguinem oſtendere poteſt à corpore eſſe auferendum. Hinc illæ controuerſiæ, quæ inter Medicos, de ſanguinis miſſione oriri ſolent, cum vnus negat morbum eſſe magnum, alius vero contendit, talem eſſe, aut imminere; nec interim intelligit, quomodo morbum magnum capere oporteat, & an talis ſit, qui præſens eſt, nec oſtendere poteſt eum, ſi quis venturus eſt, magnum fore. Et quis non contendet in ea re, quæ nihil habet veri, nihil certi, nihil deniq; quod principijs poſitis, de indicationib. conſentiat? Quare videndum eſt, ſi ex eo authore aliquid inueniri poſſit, quod hoc remediũ reuera indicet. Superiùs diximus eum in libro ſecundo de medicamentis ſecũdum locos, cenſere ſanguinem eſſe mittendum, ſi ſanguis abundat in venis, purgandum vero eſſe, ſi humorum nocet qualitas; at vero hoc Primùm damnandum eſt præceptũ, quod contemptis omnibus alijs modis, quibus ſanguis extrahitur à corpore, agat duntaxat de uenę ſectione; Deinde quod ipſe, non in omni ſanguinis multitudine uelit uenam ſecari, ſed ubi ſanguis eſt craſſus, aut certa alia qualitate affectus, ad hoc remediũ idonea, ubi enim tenuis eſt (ut oſtendit in quartanarijs, & melancholicis) iubet eſſe abſtinendũ ab hoc remedio. Præterea, mittimus ſæpè ſanguinem, ubi nulla urget illius multitudo, ſed profluuium; Addo, quod in biliоſis febribus, & melancholicis affectib. ſanguinem mittit; Poſtremo, ſi in omni multitudine ſanguinis, illum mittimus, quis poteſt eſſe vſus inediæ, frictionum, exercitationis, & aliorum præſidiorum, quæ excogitata ſunt ad eam multitudinem minuendam; Ceterùm in lib. 4. Methodi (vt diximus) duo ponit ſanguinis miſſionem indicare, vel plenitudinem, vel magnitudinem morbi; quod

ſi ita fit, quomodo vnum, vt ille teſtatur, vni eſt con A trarium, & propterea vnum poteſt ſolum indicare vnum, & vnum indicari ab vno? Hæc ferè ſunt, quæ inueniuntur apud Galenum, ſanguinis miſſionem indicare poſſe; quæ cum nequaquam comprehendant omnem ſanguinis detractionem, ſed ſolũ eam, quæ fit per venæ ſectionem, nec in ea aliquid ſtatuere poſſit, quod certa, firmaq; ſit regula vſus huius remedij, videndum eſt, cum alij quidpiam de ea re meliùs ſcripſerunt. Merenda, & Fernelius de euacuatione ſeparatim ſcripſerunt, rraduntq; plenitudinẽ eſſe, quæ vacuationem indicet: ſanguinis verò miſſionem indicari à morbi magnitudine, qui profectò nequaquam rationem euacuationis attingere deberent, ſi vim indicationum, & vſum ignorant; aut ſi illam obſeruare volunt, facilè agnoſcent, quantum B aberrent: nam ſi Galeno authore, poſuimus vnum ſolum indicare poſſe vnum, & vnum indicari poſſe ab vno, & id quod genus indicat, indicare quoque generis indicati differentias, ex ſuis differentijs, quo quæſo modo ſtatuere poſſunt, morbum aliquem indicare aliquam ſpeciem vacuationis, ſi plenitudo ipſa euacuationem ipſam indicat? an morbus magnus ſpecies, aut differentia aliqua eſt plenitudinis? igitur tractatio falſa hæc eſſe agnoſcitur, quia differentiæ euacuationum non indicantut à differentijs plenitudinis; at verò nec id, quod vacuationem per ſanguinis miſſionem poſtulat, rectè ab illis eſt poſitũ: nam cum vnum debeat indicare vnum, illi nunc plenitudinem ſanguinis, nunc morbi magnitudinem, venæ ſectionem indicare ſtatuunt, quorum neutrũ, C nec ſeparatim, nec coniunctim id facit: ante enim refellimus, morbi magnitudinem; ſanguinis verò plenitudinem id refellit, quod inutilia ſint alia præſidia, vt inedia, frictiones, balnea, animi, corporisque motus, quibus talem plenitudinem minuimus, ſi à ſanguinis miſſione huius vacuationis remediũ ſemper petimus. Nec ſemper à venæ ſectione poſtulare debemus ſanguinis euacuationem, ſi aliquando cucurbitulæ, & hirudines ſuum vſum obtinere debent. Itaque, cum nihil adhuc firmum & ſtabile, memoriæ ſit proditum, quod vim, & vſum ſanguinis miſſionis generatim primum oſtendat, & poſteà ſingulos modos, quibus ſanguis detrahitur, experiamur nos, quid in ea re præſtare valeamus.

Itaque cum omnia, quæ ſanguinem extrahunt à D corpore, æqualiter, ſubitoque euacuent, ſequitur ſanguinis miſſionem indicari à plenitudine in qua vniuerſi humores abundant, & opus eſt ſubita euacuatione: cum enim remedium à contrario ſuo indicetur, nihil inueniemus contrarium æquali, & ſubitæ euacuationi, præter quam huiuſmodi plenitudinẽ, quæ cùm etiam nullum aliud remedium inueniri poſſit, quod ſuis malis ſuccurrere poſſit, æqualibus ſcilicet, & ſubitis, meritò fit, vt talis plenitudo ponatur, ſanguinis miſſionem indicare: ſic enim contrarium proprio contrario opponitur, & indicantiũ vis retinetur, & principia huius tractationis ſeruantur, quod in omni re maximè eſt obſeruandũ; quod ſi in venis huiuſmodi plenitudo continetur, indicatur remedium, quod illam à uenis extrahere poſſit, E id, quod facit uenæ ſectio, ſiue ſcalpello, ſiue hirudinibus admotis orificijs, uenæ aperiantur. At ſi circa cutem, & muſculos, ſanguinis eſt abundantia, ut in laſſitudine fieri ſolet, tunc per cucurbitulas admotas, & cutis ſcarificationem, ſanguinem elicimus. Nec illud quidem nos mouere debet, quod in inflammationibus, ubi ſanguis eſt ſparſus per muſculos, & ſubſtantiam partis inflammatæ, ſanguinem mittamus, ſecta uena, quoniam id facimus non ut inflammatio ſoluatur, ſed ut extrahatur ſanguis in uenis cõtentus, qui alioqui paratus eſt *inflammationem* augere. Hæc ergò ſunt quæ propriè, & per ſe uacuationem indicant, quæ fit per ſanguinis detractionẽ: Mittitur autem ſanguis alia ratione, qnàm ob uacuationem, per accidens ſcilicet ad corporis refrigerũ, & tranſpirationem, quomodo in ardentiſſimis febribus etiam ubi multitudo ſanguinis nulla ſubeſt uenam ſecamus: quoniam enim alia præſidia refrigerãtia ualida pro magnitudine affectus adhiberi nõ poſſunt in initio febrium, ideo à ſanguinis miſſione auxilium petimus: ea enim plurimum uaporis calidi, & fuliginoſi, quo febris gignitur, & fouetur, cum ſanguine educit, unde corpus trãſpirare & refrigerari cõtingit. Eadem ratione in ſcabie, ad refrigerandas uenas, hepar, & habitum corporis, quæ acres humores B gignunt, ſcabiemque fouent, ſanguinem educimus. Alio quoque modo ſanguis mittitur per accidens, ſcilicet ad reuulſionem: nam ubi ob dolorem uehemẽtem, uel ob aliam cauſam fluxiones magnas uereмur, quoniam non licet alio remedio potenter, & ſubito reuellere, idcirco præcipuum ſumitur præſidium à ſanguinis detractione, in quo caſu nec multitudinem ſanguinis, uel alterius humoris, nec aliud quicquam ſpectamus, niſi ualidam, & ſubitam reuulſionem, aut deriuationem; qua ratione rectè quis dicet morbos, qui ſuaptè natura ſunt magni, & uehementes, uel in parte nobili, talesq;, ut fluxiones mouere poſſint, cuiuſmodi ſunt qui naſcuntur à ſolutione continui, uenæ ſectionem poſtulare, etiam ſi nulla adſit plenitudo: quoniam fluxiones timendæ ſunt ob morbi, & partis naturam, at hoc non eſt indicare ſanguinis miſſionem, ut remedium euacuãs, de quo agunt authores, ſed ut potentiſſimum reuulſorium remedium.

Ceterùm cùm mittatur ſanguis in melancholia, & quartana, ubi ſanguis eſt craſſus, & non tenuis, id non oſtendit qualitatem ſanguinis indicare iliùs detractionem, ſed qualitatem eam non impedire, multitudinem autem indicare: non enim ubi ſolum craſſus ſanguis eſt, uenam ſecari uult Galenus, ſed ubi ſimul eſt multus & craſſus, tanquam multitudo ſuum remedium poſtulet, cui non refragatur craſſities, quod ſi tenuior fuerit ſanguis, quoniam id fit exuperante aquoſo, frigidoq; humore, ideo ſanguinẽ mittimus, ne corpus plus æquo refrigeretur, ſed purgatione extrahimus aquoſum humorem, qui ſanguinem inficit, facilisq; fit purgatio ob materiæ tenuitatem. Quare etiam, ubi ſanguis eſt flauus, & tenuis purgatio facilè huic malo mederi poteſt, cuius proprium non eſt auxilium ipſa uenæ ſectio; ubi uero craſſus, & melancholicus humor eſt cum plenitudine, nequeunt purgantia medicamenta per uenas ſubire, ut attrahant humorem craſſum, qui difficilè ſequitur purgationem. Quapropter, ſanguinis miſſione prius uenas euacuamus, ut promptè poſtea ſeſe poſſint in corpus inſinuare medicamenta, atq; ita expeditior fiat attractio, & purgatio humoris craſſi: & quia inedia, balneum, exercitatio, aptè non adhibentur, ubi ſubeſt multitudo ſanguinis melancholici: nam inedia, & labor craſſiores reddunt hos humores balneum, & exercitatio in plenis corporibus tuto non adhibentur) ideo cogimur à uenę ſectione primum petere auxilium, poſtea uero à purgatione. Eodem pacto cum ad ueſicam, uel renes aliquid penetrare debet, quod facilè nequit fieri, niſi inanitis uenis, tunc ſi ſubito illud faciendum eſt, aut ſi materia multa alijs remedijs aptè euacuari non poteſt, tunc uenam ſecare cogimur. Et aliquando ubi ſanguinem mittimus, quando cito ſuccurrere morbis nonnullis uolumus, etſi dolorem capitis, ex multitudine humorum inedia uincere poſſumus, ſed non

niſi

niſi longiore tempore, quod qui expectare non vult aut ferre non poteſt doloris vehementiam ſanguinis detractione cito liberatur, quod ſi per oēs affectus in quibus ſanguinem mittimus diſcurrere placet, inuenie mus in hoc remedio firmū eſſe præceptum quod antea oſtendimus, in omni euacuatione ſcilicet ſanguinem mitti, vel ad euacuationem plenitudinis quę neceſſario poſtulet hoc, & non aliud auxilium, cuius generis diximus eſſe æqualem quæ iam vel cito obeſſe poteſt, vel per accidens, cum ſanguinis miſſione præſtamus, quod cum alio remedio apte fieri nequit, ſcilicet refrigeremus, reuellamus, deriuemus, vel vt alijs remedijs detur locus, vel vt citò perficiamus ſanguinem euacuando, quod per alia auxilia nequit niſi paulatim fieri. Hæc ergo ſunt quæ ſanguinis miſſionem indicant generatim & ſingula remedia, quibus vtimur ad ſanguinem demēdum à corpore.

Nunc vero reſtat, vt paucis doceamus ea quę poſſunt ſanguinis miſſionem impedire, ſiue contraindicare. De qua quidem re ſcribit multis in locis Galenus, & præſertim in 1. lib. ad Glauconem, vbi ait, nec in frigido, nec calido aere, nec in cruditate humorum, nec in pueris, nec in debilibus ſanguinem eſſe mittendum; Hippocrates excipit quoque grauidas mulieres: nos autem neminem arcemus à ſanguinis miſſione cui aliqua ſit ſalutis ſpes: nam etſi ij quibus vires ſunt infirmæ, fortè non ferunt ſanguinis euacuationem, quæ fit ſecta vena, certè eam quę fit admotis cucurbitulis, aut hirudinibus ſine aliqua noxa ſuſtinent. Requiri quidem robur aliquod in hac euacuatione certum eſt, at non omnium virium, ſed vitalis duntaxat facultatis, quandoquidem ſenſu & motu propemodum extinctis, & plurimum debilitatis naturalibus functionibus, ſanguinem mittimus. Illud quoque ſpectandum eſt, ne fallamur in robore vitalis facultatis, puto enim ſatis validam eſſe vitalem facultatem ad hoc remedium ferendum, vbi pulſus deſperatæ ſalutis indicia nequaquam præbet; quod Gal. 5. Methodi apertè teſtatur cap. 3. vbi ita ſcribit. Quod ſi æger ex ſanguinis profluuio reſolutus adhuc non ſit, etiam vena ſecanda eſt, & grandis tuto mitti ſanguinem poſſe docet quotidie experientia, & Cornelij Celſi ſententia, qui ita ſcribit: Siquidem antiqui primam ultimamque ętatem ſuſtinere non poſſe hoc remedij genus iudicabant, perſuaſerantq; ſibi mulierem grauidam, quæ ita curata eſſet abortum eſſe facturam: poſtea verò vſus oſtendit nihil ex his eſſe perpetuum, aliaſq; potiores obſeruationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis cōſilium debeat. Quid vero de pueris ſentiendum ſit, & alijs contraindicantibus in tractatione noſtra de febribus oſtendimus; at non ſolum vires ſed etiā contrarij affectus ſanguinis detractionem ſecta vena prohibent, niſi reuulſionis cauſa mittatur, ſæpè enim cogimur tunc contemnere omnia alia incommoda, vt præcipuo malo ſuccurramus, alioqui vbi refrigeratione noxiam timemus, ab hoc præſidio abſtinendum eſt. His ita explicatis, ex quibus intelliget Medicus an vacuare, & quid, quoue remedio debeat, iam pergere poſſumus ad interpretandos occultos authoris ſenſus.

A

B

C

D

E

Si talis fiat qualis fieri debet.

REctè quidem ſcribit Galen. Hippocratem hic agere de qualitate quæ requiritur in humore qui vacuandus eſt, nam id oſtendunt authoris verba, talia, qualia, talis, qualis, & quæ ſuperius adduximus argumenta ex purgationis nomine, ui, & vſu; Verum non rectè explicat eam qualitatem: ait enim in huius, & ſecundi Aphoriſmi vbi eadem ſententia repetitur Commentario, tales fore humores, quales oportet eſſe ſi noxij fuerint, & moleſti, vel ſi ſuperabundauerint: nam dignum non eſt Hippocratem præcipere quod ea ſint euacuanda quæ excedunt naturalem menſuram; quis enim non agnoſcit repletionem curari euacuatione? quis præterea non nouit vbi euacuandum eſt, educendos eſſe eos humores qui nocent, & ab alijs abſtinendum qui nullum nocumentum adferunt? Præterea, falſum eſt vacuandos ſemper eſſe noxios humores: nam vt ſuperius oſtendimus, ſæpius pugnamus aduerſus noxios humores alteratione quam vacuatione; deinde, idem argumentum quo alios refellimus, Galenum urget, ſcilicet, non ſequi ſemper conferentiam, & leuem tolerantiam, quando noxij humores euacuantur: nam vigente febre ardente, aut incipiente quartana, noxij adſunt humores in corpore, tamen illorum euacuatio nec utilis eſt, nec facilis, quoniam ſcilicet, tunc tales non ſunt humores, quales eſſe debent, ſi utilis & facilis expectanda eſt euacuatio. Latet ergo ſub uerbis talia & qualia, talis & qualis occultior quidam ſenſus, maior uis & energia, quam nemo hactenus expreſſit, nec author ipſe docere poterat Aphoriſtica breuitate. Quam ob rem aggrediamur nos rem hanc obſcuram ſanè patefacere: ac quoniam Hippocrates agit de euacuatione quæ fit non ſolum à Medico, ſed etiam à natura, de vtraque pariter eſt à nobis tractandum, & primum uidendum, an tales oporteat eſſe humores quos natura euacuare debet, quales ſunt quæ requirunt euacuationes quas Medicus inſtituit. Porro, diuerſos eſſe oportere facilè eſt oſtendere; nam in morbi principio, natura ſanguinem euacuare vtiliter nequit, in morbi vero incremento, & uigore, ſæpè morbos rectè iudicat per ſanguinis profluuium; contra uero Medicus ſtudet in principio ſanguinem mittere ſecta uena; creſcente vero morbo, minore vtilitate id facit: eodem vero vigēte, præcipitat pro hominis dubia ſalute hoc remediū, quod in prioribus tēporib. oportunè adhibetur: declinante iam morbo, nulla illius remedij vtilitas, nullus uſus. Ceterum, in purgatione idem aliquando fit à natura & Medico, aliquando diuerſum: nam incipiente febre, natura aliquando utiles molitur purgationes per vomitum, per aluum vero, nequaquam; in ſtatu uero, & declinatione, non ſolum per uomitum, ſed etiam per inferiorem euacuationem feliciter corpus exonerat; Medicus vero purgationem tentat in acutis febribus, cum illę ineipiunt. vel declinant; in alijs vero quæ longiores ſunt, ab initio non purgat, in ſtatu vero purgare poteſt, & magis in declinatione; nec inutiles quidem aliquando ſunt, creſcente febre; in febris acutæ incremento, tanto deteriores præſtat euacuationes natura, quanto ea incrementi pars vicinior eſt, principio; tanto vero vtiliores efficit, quanto plus augmento ad vigorem accedit; vnde Galenus bonas etiam Criſes creſcente adhuc morbo fieri ſcribit; Medicus vero vtilius purgabit vrgente acuta febre in principio incrementi, quam in fine: in alijs vero potius in fine, quam in principio; Vomitum in febribus intermittentibus inuadente acceſſione, & Medicus & natura pari modo vtiliter eliciunt; in continuis vero, non niſi iam multum creſcente aut vigente morbo, aut planè declinante, natura vomitum tentare ſolet, Medicus vero poſt acceſſionis initium, in alijs temporibus inferiorem eligit euacuationem. Ceterum, ſudores in acutis & continuis febribus agente natura in morbi principio, prorſus inutiles, & noxij: in ſtatu & declinatione optimi: in febribus vero intermittentibus, vt in tertianis exquiſitis, vtiles quidem non ſunt

in

in totius morbi principio, ſed in declinatione & ſta-
tu acceſſionis, in principio vero mali; at Medicus
cauebit ſudorem elicere in ſtatu febris acutæ, niſi na-
tura inceperit eam euacuationem: in declinatione
non verebitur id facere, ſicut nec in declinatione ac-
ceſſionis febris intermittentis: in principio vero ab
eadem euacuatione pariter abſtinebit; quod de ſudo
re dictum eſt, idem de his quæ vrinam mouent, di-
cendum eſſe ſtatuo; at vero alui excrementa in omni
morbi tempore natura commodè excernit, Medicus
vero non niſi in declinatione acceſſionis, vel in inter
uallo, aut declinante certis horis febre continua, vel
certè leuius affligente: inedia quibus vtilis eſt, vti-
lius adhibetur in principio, incremento, & ſtatu
morbi, quam in declinatione, & in morbis acutis vti
lius in ſtatu quam in principio, in alijs vero, incipien-
te morbo potius, quam vigente; fricti ones commo-
diſſimæ in declinatione morbi, nec tamen inutiles
ſunt inuadente morbo. Exercitationis in acutis mor
bis, & calidis nullus eſt vſus, in longioribus non par
uus ad vacuandum in omni fere tempore morbi, vt
in Hidrope. Hæc cum ita fiant, non aliam habere
poſſunt cauſam, quam quod diuerſas requirant qua-
litates in humoribus diuerſæ euacuationes, & ea quę
euacuant præſidia diuerſa: nam ſi natura haberet ta
lem humorem in principio febris acutæ, qualem ha-
bet in declinatione, pari ſucceſſu poſſet in vtroque
tempore purgationem tentare; ſi natura non alias po
ſtularet qualitates in humore, quam præſidia quibus
vtitur Medicus ad euacuandum, in eodem tempore
morbi pari vtilitate vterque illorum eoſdem humo-
res educeret; igitur cum vniuerſa huius rei ratio pen
deat à qualitate quæ requiritur in ſingulis euacuatio
nibus, tentemus inuenire Primum ſi quid commu
ne eſt in naturæ operibus, quod illa requirat in ſuis
euacuationibus. Deinde quod proprium eſt. Porro
videmus naturam nullam facere vtilem euacuatio-
nem antequam concoxerit humores: nam talis eſt or
do inter naturales facultates, vt prius attrahatur q̃
familiare eſt, poſtea retineatur, deinde concoquatur,
& poſt concoctionem quod inutile eſt, expellatur, &
quoniam vtile vel inutile agnoſcitur eſſe, & fit per
concoctionem, ideo hanc præcedere oportet ante-
quam aliquid expelli poſſit: nam quia concoctio fit
per alterationem partium concoquentium, altera-
ratio autem per contactum, neceſſe eſt vt ea quæ con
coquuntur, ſimilia reddantur concoquentibus, quan-
tum materia quæ concoquitur, admittit, & præſta-
re poſſunt concoquentia; quo fit, vt ea quæ admo-
dum amica, & familiaria ſunt, mutentur & aſſimi-
lentur per ſubſtantiam, & qualitates; ex qua mutatio
ne nutritio ſequitur, qua peracta, quoniam nulla ſub
ſtantia eſt ad nutritionem apta, quæ aliquid non ha-
beat inutile, alioqui nutrimentum quod aſſumitur
actu eſſet & non potẽtia ſimile, nec aliqua opus eſſet
alteratione: ideo neceſſe eſt quædam excrementa re
linqui, quæ propriè nihil aliud ſunt, quàm quod erat
inutile, & diſſimile in ipſo nutrimento: quæ quidem
excrementa tanquam inutilia, natura cogitur excer-
nere, ne obſint corpori, cui ſunt diſſimilia: concoctio
ergo requiritur, antequam fiat expulſio, quoniam ex
pulſionis officium eſt eijcere excrementa; cum antea
potentia continerentur commixta cum alia parte vti
li, quæ cum facta ſit ſimilis, retinetur, & in nutri-
mentum cedit corporis partibus: quoniam ergo na-
tura non poteſt nec debet rectè expellere, niſi ſua ex-
crementa, meritò fit, ut ante concoctionem, nul-
lam poſſit tentare vtilem & facilem eucauationem,
id quod in euacuationibus excrementorum in qui-
bus ſequitur concoctio & aſſimilatio per ſubſtan-
tiam, & qualitates iam ſatis oſtenſum eſſe puto, idẽ

A fieri intelligemus in ea cõcoctione in qua materia q̃
concoquitur ſolum aſſimilatur per qualitates, ſubſtã
tia vero diſſimilis remanet, ut in puris generatione
fieri apparet; eſt enim tũc pus concoctum, quando fa
ctum eſt, (vt inquit Hippocrates,) album, lene, æ-
quale, & minimè fœtidum: tunc enim eam conco-
ctionem recepit, quam aſſumere vnquam poteſt: &
quia inutilis eſt ſubſtantia quę relinquitur, ideo ex-
crementum fit corpori & propterea expellenda; & re
ctè tunc expellitur quando pro ſua natura concoctio
nem eſt adepta, & quicquid eſt concoctum, expellen
dum eſt, quia totum eſt excrementum, non enim in
tali concoctione gignuntur duo genera excremento-
rum, vt in alia, in qua ſubſtantia aliqua aſſimilatur,
& in nutrimentum tranſit; ſic in febribus, humor
B qui ſenſit putredinem, & ob eam & eas qualitates
quas calor præter naturam inuehit, diſſimilis factus
eſt, rurſus alterationem & concoctionem deſiderat
ut ſimilis fiat, quantum fieri poteſt, poteſt autem ſo-
lum per qualitates, quia quod putridum eſt, corru-
ptum eſt, id autem ad priſtinam naturam redire ne-
quit, & peracta concoctione & aſſimilatione, iam po
teſt ab alijs humoribus cum quibus erat commixtus,
ſeparari & excerni, reliqui vero qui aſſimilari potue
runt per qualitates & ſubſtantiam, eo quod putredi-
nem non ſenſerint, retinentur ad corporis nutritio-
nem: non mirum ergo, ſi natura, alui excrementa &
vrinam ſingulis diebus, & toties quoties fit concoc-
tio cibi, & potionis, ac etiam in omni tempore mor
bi rectè expellere poteſt: illa enim ex materia gignũ
C tur, quę in locis continetur, vbi paucis horis concoqui poteſt nulla lædente putredine; humores vero
qui putredinem ſenſerunt pro eorum diuerſitate &
locis in quibus continentur, difficiliorem habent con
coctionem, plus, vel minus inter ſe, & omnes magis
quam alimenti concoctio; propterea, quidem non ni
ſi quattuor dierum ſpacio concoqui poſſunt, alij ſe-
ptem requirunt, alij quattuordecim, alij viginti, a-
lij plures dies, hebdomadas, & menſes poſtulant,
antequam vniuerſa maſſa corrigi poſſit; vndè, criſes
& expulſiones naturæ, certis diebus & ſtatis tempo
ribus eueniunt; vbi vero in morbis acceſſiones fiunt,
quia ex tota maſſa portio quædam duntaxat iam pu-
tredinem ſentit. id vero quod relinquitur, ſolum ha
bet diſpoſitionem ad putredinem, quam poſtea con
D cipit, ideo cum ad eam acceſſionis partem peruẽtum
eſt, in qua natura vicit & aſſimilauit humorem, ita,
vt iam ſeparari poſſit à reliquis, tunc vtiles fieri poſ-
ſunt euacuationes, vt in ſtatu, & declinatione, in
principio autem, quia nulla adhuc euidens pugna
& victoria à natura eſt facta, ideo nihil rectè tunc ex-
pelli poteſt; quod autem in principio acceſſionis fe-
brium, euacuationes quæ fiunt per vomitum confe-
rant, obſit autem alui fluxus, ratio eſt, quod ea ma
teria quæ per vomitum ejicitur, concocta ſit, alia ve
ro minimè: nam ventriculus ex hepate recipit humo
res, qui ex priore acceſſione ſunt relicti, quippè cum
natura non proſequatur ſemper omnia excrementa,
ſed quãtũ ab illis moleſtatur, vt ſemper ferè aliquid
in inteſtinis relinquat ex excrementis alimenti, quos
E humores naturæ quæ nouum inſultum ex noua ma-
teria & calore putredinali ſentit, vt melius poſſit re-
luctari, & vincere, extrudit ac ſeſe exonerat ab eo
quod iam habebat victum, & iam moleſtabat, eo
quod ex nouo calore & inſultu ſit commotum; quia
ergo talis humor ſiue excrementum acceruari ſolet
circa venas meſaraicas, hepar, & ventriculum,
& præſertim circa illius orificium, ideo per vomitũ
illi via paratur; quoniam verò alui fluxus conringe-
re ſolent cum excrementa quæ in venis continẽtur,
ad inteſtina protruduntur, ideo ante ſtatum, & de-

clinationem acceſſionis, non ſolet natura aluum aperire, quia ante ea tempora concoctio non fit, nec excrementorum illorum generatio; Accidit tamen aliquando in tertianis, vt pro vomitu, natura tentet excretionem inferiorem, ſi eadem materia, quę ex priore acceſſione fuerat relicta, faciliùs recipiatur in inteſtinis, aut mittatur à partibus expellentibus, eo cõuerſo ſuo motu; Sed cur eſt, quod ſanguinem natura nequeat euacuare in principio febrium? an ex eo fortè fieri debet excrementum, quod à tota maſſa ſit ſeparandum, id fortè in bilioſis febribus continuis, locum haberet, quandoquidem bilis quę putreſcit, ſuam concoctionem requirit. Verùm quid de ſinochis dicemus? Dicendam certè eſt, naturam in eo ſanguine excalefacto præter modum, & ob id diſſimili facto, priùs aggredi alterationem, & aſſimilationem, vt in alijs facere ſolet, vt quæ ſcilicet ſine aliqua, aut minori certè noxa malis ſuccurrit, quàm euacuatio, quæ boni multum cum malo ſemper excernit, quàm alterationem poſteaquam tentauit, nec potuit planè vincere, & in incrementum conuertere, cogitur expulſione vti; ſed cur eſt, quod cum totus ſanguis excalefactus, & diſſimilis per illas febres eſt redditus, totus non expellatur à natura, vt ſolet per ſudores, & alui profluuia extrudere quidquid nocebat excrementi? an quod natura mediocritatem ſolum quærat, in qua illi nulla fit moleſtia; quia ergò ad euacuationem portionis ſanguinis expirat magna copia vaporis fuliginoſi & putridi, ideo calor tẽperatur, & febris abit; improuidè autem natura ageret, ſi poſteaquàm tantum euacuauit, quantum fuit neceſſarium, reliquum quod mediocritatem iam eſt aſſecutum, proſequeretur; quia verò mediocritatem illam non aſſequitur, vbi expellendus eſt aliquis peculiaris humor, niſi aut totus, aut maxima ex parte ille expellatur, ideo cogitur ſeſe integrè exonerare, ſi integra ſanitas ſperandà eſt, alioqui ad portionem euacuationis, mediocritatis portionem aſſequetur, vt in crilibus imperfectis fieri videmus; Ergo vt ſemel dicam, natura in eo tempore ſolum poteſt bene vti euacuatione, quando ea materia, quę expellitur, concocta reperitur, & quanto plus concoctionis accepit excrementum, tanto melior fit euacuatio; Vndè in declinatione laudabiliores ſunt excretiones quocunque modo factæ, quàm in ſtatu, in hoc vero tempore meliores, quàm in incremento, in principio vero nulla humoris peccantis laudabilis fit euacuatio, niſi aliquid ab alijs ſit prius ſeparatum & cõcoctum; ac mirùm quidem non eſſe debet, ſi in acutiſſimis morbis, natura non ſolet parturi euacuationes, ſed expellendo vnam, & integram expulſionẽ ſe liberat; in longioribus vero morbis, aut in intermittentibus, repetere ſolet euacuationes: nam acutiſſimæ febres ex materia maximè vniformi conſtãt, quæ vniformem recipit alterationem, & propterea in certo tempore abſoluitur illius concoctio, & quoniam natura ſolet expellere vt moleſtatur, rationi eſt conſonum, vt vbi calidiſſimi, & acutiſſimi humores adſunt, natura uehementer irritetur, ex uehemẽti autem irritatione, uehemens conatus oritur; & ex hoc, magna expulſio, quàm ſequitur totius materiæ noxiæ euacuatio, vbi uero materia eſt difformis, oportet iuæquales & difformes fieri concoctiones, & aliquid alio prius concoqui, quod poſtea extendit, ne obſit corpori, & ut illa exonerata, quod reliquũ eſt, melius concoquere, & aſſimilare poſſit. Ergo talis erit humor, qualis eſſe debet in omnibus excretionibus, quæ à natura cum facili tolerantia, & conferentia fiunt, ſi concoctus ab ea fuerit: nam noſtras alterationes natura, quæ ſuis inſtrumentis, & non alienis utitur, non requirit ad ſuorum operum perfectionem, etſi eas non ſpernit ad auxilium, ea enim eſt; quæ concoquit; Medicus uero concoctionem ſolum iuuare poteſt.

Nunc ſequitur, ut doceamus quales oporteat eſſe humores, vbi tales euacuationes ex Medicina expectamus; non poteſt quidem unica qualitas apta eſſe ad omnes euacuationes quæ à Medico obeuntur: nã cum nonnulla ex ſuis præſidijs euacuantibus, attrahendo ſuum munus exerceant, alia uero uaſa aperiendo, alia fundendo humores, alia rarefaciendo corporis ſuperficiem, alia exſiccando, alia intus calefaciendo, & digerendo, ratio conuincit, ut diuerſa qualitas requiratur in humoribus; quandoquidem oportet inter diuerſa agentia, proportionem eſſe ad ea quæ patiuntur diuerſam; ut enim natura quæ utitur unico inſtrumento, nempè expultrice facultate ad ſua excrementa expellenda, unicam poſtulat in illis qualitatem: ita non mirum ſi diuerſę requirantur qualitates in his quæ euacuantur à Medico, ob diuerſa inſtrumenta quibus medicina utitur, quam ob rem cogimur expendere propriam qualitatẽ quã ſingulæ euacuationes in humore deſiderant; Eſt porro ad uacuationem, quæ fit per ſanguinis miſſionem humor idoneus, cum maximè naturalem ſuam qualitatem ſeruat: nam cum ſanguinis detractio requiratur primo, & per ſe ad illius multitudinem, quę ſubitam poſtulat euacuationem, minuendam, tũc maximè ille abundabit, quando omnes humores proportionem inter ſe ſeruant, & tunc proprij effectus huius remedii apparent; quidquid enim mali eſt in humoribus, eo ſolo auxilio reſecatur.

Propterea rectè ſcriptum eſt à maiorib. noſtris plethoræ remedium eſſe ſanguinis miſſionem. Cum uerò ſanguis alienam qualitatem accepit, purgatione, vel alteratione eſt opus; idem confirmat, quod ſcribit Galenus in lib. 4. de ſanitate tuenda, non eſſe mittendum ſanguinem, quando humores infra qualitates mediocres ſunt frigidiores, & crudiores, vel eam mediocritatem excedunt. Quapropter, non mirum ſi ſanguinem mittimus commodius incipiente febre, quàm creſcente, & vigente, nunquam vero declinante, tunc enim ſanguis corruptus eſt ob generationem excrementi, & propterea purgatio requiritur, vt maſſam ſanguinis purget: In principio vero & incremento, ſimillimus adhuc eſt ſibi ipſi naturaliter affecto, in ſtatu vero per ſe non mittitur ſanguis ad euacuationem, ſed ad refrigerationem caloris excitati à putredine, & fuliginoſis excrementis. Ceterum, ad vacuationem, quæ fit per purgationem ſcribit Galenus in 23. textu tertij Prognoſticorum, calidum & tenuem humorem idoneum eſſe, quod mihi non videtur rationi conſonum, nam in ſtatu ardentis febris, ſubeſt humor bilioſus calidiſſimus & tenuiſſimus, nemo tamen purgationem tunc aggredietur tanquam alias requirat adhuc humor qualitates; erit autem vt arbitror paratus humor in purgatione qui tenuis eſt, & nullam inſignẽ, vel extraneam qualitatem habet: nam cum in ea euacuatione requiratur, & medicamenti attrahẽtis vis, & naturæ expellentis, & iuuantis medicamenti facultatis auxilium, tenuitas humoris facit; vt facilè trahi poſsit à medicamento, & abſentia aliarũ qualitatum liberat naturam ab alteratione: atque ita nõ impedita in alteratione humorum, purgationi ſeruire poteſt, & vbi nulla eſt extranea qualitas, nulla cruditas præceſsit, aut ſi præceſsit, iam concoctio adeſt: nouimus enim ex Galeni libro de optima ſecta medicamenta purgantia ferè ſolum naturam mouere ad expulſionem, & illam poſtea inſurgere, & euacuationem perficere, quod ſi illa à qualitate humoris vexetur, minus profecto conferet ad euacuationem

nem in alio occupata negocio; vbi enim concoctioni dat operam, nequit expellere, quia vnico vtitur inſtrumento, nempè calido natiuo, quod vbi occupatur vehementer in aliquo officio, reliquis ſeruire nequit; Proindè, tenues humores in initio morbi euacuandos eſſe ſcribit Galenus cum nullam adhuc inſignem qualitatem eo tempore habeant, & tenuitas adſit propria ad attractionem, eo etiam ſpectat Aphoriſmus in quo ſcribit Hippocrates: Corpora cũ quis purgare voluerit, oportet fluida facere; fiunt enim, inquit Galenus, fluida, ideſt ad purgationem parata, quando humores tenues ſunt redditi.

At ſi quis contra adferat Aphoriſmum, Concocta medicari: & dicat requiri concoctionem ante purgationem in humoribus, illam autem omnia incraſſare: reſpondeo, concoctionem deſiderari quidem, quia ante concoctionem, vbi humor eſt crudus, nullum eſt excrementum, quod vacuationem deſideret, vbi autem adeſt, præſtaret illud tenue eſſe quam craſſum, & propterea poſt concoctionem illi feliciorem experiuntur purgationem, qui humectantibus ſpiſſitudinem ex concoctione contractam emendãt; Igitur concoctio vna ratione ad purgationem confert, quod excrementum efficiat, & naturam liberet ab alteratione; alia vero ratione obeſt, quòd craſſitiẽ aliquem & lentorem adferat; ut autem concoctio requiritur vbi cruditas adeſt, vt in febribus, in quibus, in quibus aduenìente calore extraneo, humores facti ſunt diſſimiles, & rurſus ſimilitudinem requirunt, vt excrementum eliciatur, ſic in ſanis, aut in hydrope aut alijs morbis, ſine febre putrida laborantibus, nulla præcedere debet concoctio purgationẽ, quia nulla adeſt cruditas, quæ ſirupos noſtros, aut alia remedia poſtulet; ſed quidquid exhibetur, alia ratione prodeſt purgationibus, nempè, quod extenuet, vel incidat humores, vel vias aperiat; & id eſt quod in illis requirit Hippocrates, cum ſcribit: Corpora cùm quis purgare voluerit, oportet fluida facere, nulla concoctionis facta mentione. Ceterum ad euacuationem quæ per balneum fit aquæ dulcis, erit aptus humor qui tenuis eſt iuxta cutem poſitus, & nulla alia inſigni qualitate præditus, quæ cum qualitatibus balnei congruat: nam ſi paulo calidius adhibetur balneum exaſperantur humores admodum calidi, ſi tepidum balneum ſit, competit humoribus calidioribus & acrioribus, humores craſſi inepti ſunt ut per cutem expirent; quapropter, quotidianis febribus vbi humores ſunt craſſi & lenti, balneum nõ adhibemus; nec in quartanis niſi ad corporis humectationẽ; nec in vigore febris acutæ, quia plus ęquo calidi ſunt humores, nec perfecta eſt concoctio poſtquam excremẽta exhalant; vt autem balneum aquæ dulcis requirit humores tenues, & non frigidos & pituitoſos, ſic balnea ex aquis ſpontè naſcentibus quæ calefaciendi & exſiccandi vim habent, his humoribus remedio ſunt, quemadmodum & euacuationes quæ aere excalefacto perficiuntur, his enim remedijs eos qui aqua intercutem laborant, euacuamus; ad eam vero euacuationem, quæ fit per inediã, aptus eſt humor qui frigidus eſt & humidus, vel temperatus, vt in plethora, vel humidus ſolum qualis ſolet in pluuioſo tempore procreari: hi enim humores à calore & ſiccitate quos inuehit inedia non exaſperãtur, & interim euacuantur, eadem ferè qualitas requiritur in humoribus qui per frictiones digeruntur; Iam vero per vomitum fit facilis humorum vacuatio, quando illi multi ſunt, abſque viſciditate, craſſitie, & acrimonia: multi enim naturam ſtimulant ad expellendum: propterea qui per vomitum ſolent ſeſe exonerare, prius ventriculum multis & varijs cibis replent, ex vehementiore autem ipſius motu, diu non hæret in via materia; quare liberior & facilior fit motus, & vbi nulla adeſt acrimonia, nullus fit morſus in ſtomacho, quare liberi & faciles vomitus fiunt. Hæc quidem ſufficere poſſunt his qui methodum quærunt, non autem omnium particularium explicationem.

Inſpicere itaq; oportet & regionem, & tempus, & ætatem & morbos in quibus conueniat, aut non.

HAnc partem Aphoriſmi ita explicant omnes interpretes, quòd cum Hippocrates dixerit exuperantem humorem eſſe euacuandum; certa autem non ſemper habeamus indicia humoris lædentis, admoneat regionem, tempus ætatem, & morbos conſiderandos eſſe, ex quibus cognoſcemus quis humor exuperet, & quis non, & quemadmodũ hæc expectanda eſſe ſcribit Hippocrates, ita alia conſideranda eſſe, quæ Galenus partim hic & alibi ſparſim commemorat præbere ſigna exuperantis, lędentisq; humoris, nos vero, qui in humore cum vtilitate & leui tolerantia euacuando non ſolum abundantiam, aut illius moleſtantem qualitatẽ, ſed alias qualitates diximus eſſe expendendas, ad eaſdem etiam prædictorum cõſiderationes referemus, dicemusque ea ſpectanda eſſe, non ſolum vt cognoſcamus quis humor exuperet, ſed quis eas habeat qualitates, quas requirit euacuatio, quæ vtilis & facilis futura eſt. Quę quidem verba authoris ſatis oſtenduntur: cùm ait (in quibus conueniat aut non,) ſcilicet, euacuare: nam humores cognoſcere, ſemper neceſſarium eſt, ita, ut de illorum cognitione dici non poſſit, aliquando vero non, ſed ſemper non poſſumus euacuare, quia ſemper talis non ſubeſt humor, qualem requirit vtilis, & facilis euacuatio, quã nos, quantum fieri poteſt, affectare debemus, tanquam omnium optimam; eſt autem huiuſmodi humor, vt diximus, qui cum nocet, & alteratione vinci non poteſt, ſimul eſt ad propriam euacuationem paratus. Oſtendunt autem ætas, tempus, regio, morbus, &c. quis humor exuperet, & quis poſſit alteratione vinci, aut non, & quales habeat quilibet humor qualitates aptas ad ſingulas euacuationes, etenim regio frigida indicat frigidum in corpore humorem abundare, qui tamen neceſſario non eſt euacuandus, cum alteratione per calida vinci poſſit, calida vero & ſicca regio quantum in ſe eſt, calidos & ſiccos humores abundare oſtendit, qui tamen ſemper non ſunt euacuandi, quandoquidem ſola refrigeratio eorum poteſt eſſe remedium, vt putridæ febres ſignificant ſubeſſe humorem qui alterationem & euacuationem requirit, quoniam calorem habent præter naturam, & aliquid iam corruptum; quadrant ergo noſtræ interpretationi authoris verba.

At quoniam locus poſtulat vt de ſignis agamus, quibus licet humores cognoſcere, prius videndum eſt, quid alij de ea re cenſerint, ac quod ea quæ hic tradit Hippocrates non ſufficiant, Galenus in hoc Commentario, & in eo quem ſcripſit in ſecundum Aphoriſmum quarti, & libro 4. de ſanitate tuenda & paſſim alibi multa addit ad hanc rem pertinentia. Verum illius tractatio etiam damnanda eſt, quoniam fontes rerum non apperit, ſed ſingularia quæque proſequitur, veluti cum ea ſigna ſumi ſcribit ex colore, ab excretionibus conſuetis retentis, à ſymptomatis, victu antecedente, viuendi conditione, facili tolerantia, ab his quæ cum natura humorum coniuncta, à ſexu, ab vrina, deiectionibus, ſudore, ſapore, ſo-

mno, vigilia, calore, frigore ex puſtulis quæ in corpo A eſt validus, ſanguis viget, quibus eſt acrior, illis at-
re oriuntur, exotio, labore & huiuſmodi alijs quæ tigetur bilis; Melancholicum verò procreat humo-
à nullis certis principijs ducuntur; deindè, non do- rem, ſi cum ſiccitate eſt infirmus; quinetiam cauſę
cet ſigna quæ genus humoris à ſpecie, & differentias ſine quibus non ſuas quoque exhibent notas: nam ſi
inter ſe diſtinguant; quæ præterea ſignificent humo- non retinetur alimentum donec ſit perfectè elabo-
res abundare in vniuerſo corpore, quæ vero ſolum ratum, pituitæ plurimòm gignitur; contra verò bi-
in partibus, quæ item ſint certiora inditia. Egimus lis exuperat, ſi poſtea quam eſt concoctum excre-
nos de hac re in cap. ſeptimo libri ſecundi de Signis, menta diu retinentur, longiora enim mora mate-
ex quo loco plenam tractationem quilibet ſibi com- ria exuritur; Habent quoque in oſtendendis humo
parare poteſt: hic tamen cogimur breuiter ſaltem ca ribus cauſæ iuuantes, & lædentes ſuam vim: nam
pita enumerare, ne in hoc inſtituto deſit mea opera. qui à temperatis iuuantur, temperatos habent hu-
Sumũtur autem ſigna cognoſcendorum humorum mores: intemperatos verò, quibus proſunt intem-
ab ijſdem fontibus, à quibus omnium rerum notas perata. Præbent & ſua inditia ſigna quæ ſumun-
peti in opere oſtendimus, nempè, ab eſſentia rei de tur à ſimilitudine, & proportione: nam ſi nouimus
qua agimus, ab ipſius cauſis, ab effectis, & à ſimilitu per diſſectiones, aut alio modo, aliquos abundare cer
dine quam cum reliquis rebus habet. Eſt porro de B tis humoribus, licet colligere alios qui ſimili affectu
eſſentia humorum propria ipſorum forma, & quali- tenentur, ſimilibus humoribus redundare. Sunt hi
tates ex quibus conſtant, bilem enim in corpore abũ ſignorum fontes, quos ſi quis ſciat explicare, inueniet
dare agnoſcemus, ſi forte à corpore conſpicitur ex- quid oſtendat an humores ſint temperati, an intem-
creta; ſic calidos ſubeſſe humores agnoſcimus cum perati, boni vel mali, benigni vel maligni, varij &
tactu calidius, quam par ſit corpus ſentimus. Cete inæquales, aut vniformes & æquales, craſſi vel te-
rum inter effectus humorum numerantur annexæ nues, lenti aut ſine lentore, vel in his qualitatibus
cum illis qualitates, color, ſapor, odor, craſſities, te- mediocres; qui præterea ſint qui alteratione vinci
nuitas, viſciditas. Merito enim hæ qualitates cum poſſint, qui uero vacuationem poſtulent, & qui
naſcantur ex primis in quibus humorum natura eſt ad eam ſint parati, quæ vtilis, & facilis futura eſt;
poſita, inter effectus reponendæ ſunt; Effectus vero item, qui in toto corpore abundent, vel ſolum in ue-
quos pariunt ipſi humores omnibus ſuis qualitatibus nis, aut extra venas, in habitu, vel in alia parte corpo
præditi, pertinent vel animum, vel ad corpus: animi ris. Verùm in certis fontibus adhibendę ſunt non-
enim mores, quales vigeant humores, produnt: nam nullæ animaduerſiones, vt certa reddantur inditia;
iracundi & furibundi bilioſi; ſtolidi, incontinentes, nam in ſignis quæ ſumuntur ex qualitatibus primis
impudenteſque ſanguinei, melancholici, aſtuti, cau- C humorum, quæ tactu dignoſcuntur, cauendum eſt,
ti, prudentes, conſtantes, ingenioſi quibus vero atra ne corpus inæqualiter afficiatur: nam inuadente ac-
bilis dominatur, ij maligni, proditores, ſimulato- ceſſione cum rigore, corpus frigidum ſentitur, cum
res, oſores, iniuriarum memores, obtuſo ingenio tamen humores ſubſint calidi & bilioſi; idem obſer-
præditi pituitoſi. Memoria valent melancholici, faci uandum cum ex colore corporis de ſubiectis humo-
lius imaginantur & diſcunt, ſanguinei, & pituitoſi; ribus iudicare volumus: nam in timore reuocatis hu
vnde pueri & mulieres maximè dociles putantur, idẽ moribus ad interna viſcera, cutis oſtendit frigidos
oſtendunt corporis actiones, naturales, animales, vi- humores abundare, quoniam verò in ira, & clamore
tales, & ſingulæ illorum ſpecies, & qualitates, habi- & gaudio, humores ad cutẽ effundunt vniuerſi, mul
tus, pili, aſperitas, leuitas, durities, mollities, & alię to ſanguine abũdare credetur qui fortè bilioſus eſt,
qualitates quæ in habitu corporis conſpiciuntur; Ad aut pituitoſus; abſint ergo cum ex colore dignoſcere
hunc fontem etiam pertinent morbi qui ex humori- volumus humores abundantes, calor, & frigus ex-
bus naſcuntur; Illorum enim natura, acceſſiones, lon ternarum partium; Item, febris, pudor, ira, triſtitia,
gitudo, breuitas, vehementia, benignitas, maligni cogitatio, gaudium, ſomnus, vigilia immoderata, re-
tas, continuatio, intermiſſio, & reliquæ differentiæ cens corporis motus, aut nimia quies, & ſi quid aliud
quas in opere noſtro notauimus, & ſolutionis ratio, D in humorib. ebullitionem, aut motum ad internas,
& modus, prębent ſua inditia; Sunt pariter humo- vel externas partes excitat, quę verò ſumuntur indi-
rum effectus, dolor, & illius differentiæ quæ euiden tia ex ſapore, ea ſemper ſunt certa; at quę ſumuntur
tes præbent ſignificationes de humoribus lædenti- ex animi morib. inditia, debent ex ipſa temperie, &
bus. Ponendæ quoque ſunt inter paſſiones corporis humoribus duci: nam religione, aut metu pœnæ co-
alleuationes, & aggrauationes quæ ſequuntur ex- ercentur mores, & nimia licentia efferuntur, quo ca-
cretionem humorum, grauius enim ſolet eſſe eua- ſu colligere non dẽmus eum humore melancholico
cuatio familiarium humorum, aut qui parati nõ ſunt abundare, qui timidus apparet, aut biliosũ, qui ſine
ad excretionem. Ceterum, humores multas habent periculo audaciã vendicat. Prętereà, animi mores nõ
cauſas: nam ea quæ temperiem inducunt in noſtro ſolum ſequntur dominium humoris, ſed ẽt vniùs ſo
corpote, ex qua gignuntur humores, cauſæ illorum lũ qualitatis in tota maſſa humorum exceſſum; Illi
ſunt: ad quod genus cauſę ętas, aeris conditio, re- aũt effectus qui præter naturam ab humorib. fiunt,
gio, anni tempus, vitæ conditio, ſomnus, vigilia, certę ſunt notę ipſorũ humorũ abundantium, ſem-
ſexus, & ſi quæ alia ſimilia rediguntur. Prębet quo per. n. verùm dicet qui ex tertiana colliget bilioſos hu
que ſuas notas materia ex qua humores gignuntur, mores infeſtare. Non perindè certa ſunt ſigna quę ſu
tanquam materialis cauſa: eam autem ſuppeditant E mũtur ex habitu corporis molli, duro, aſpero, obeſo,
quę aſſumuntur ſuis qualitatibus, ſubſtantia, quanti gracili, craſſo, & ex pilis: nihil. n. prohibet, ut in mol-
tate, modo, ordine, & tempore aſſumptionis: nam li corpore & obeſo bilis flaua, aut atra abundẽt, ſi p-
pro horum diuerſi tate diuerſos humores gigni, & o- ceſſerint validæ cauſæ, quæ tales humores procreare
ſtendi neceſſarium eſt, eandem materiam ſuppedi- potuerint; nec alienũ eſt à ratione pituitã abundare
tant quæ retinentur.

Colligimus pariter humorum notas ex communi corporis inſtrumento, nempè calido natiuo influen-
te: nam pro illius differentia differentes humores gigni rationi eſt conſonum; quibus enim natiuus ca-
lor imbecilior eſt, ijs pituita abundat; quibus vero

in

in corpore copiã. Quod vero ad cauſas humorũ attinet, ſi oẽs ad gñationem vnius humoris concurrũt, certas præbent notas; neceſſarium enim eſt, eum bile flaua abundare, qui iuuenis ſit, & vitam degat laborioſam in aere calido & ſicco, cum cibo, & potu parco, calidiore, & ſicciore; quod ſi omnes cauſę eandem non habent vim, tantum à certitudine deficiet cognitio, quantum inter ſe cauſæ repugnant: inueniet tamen Medicus ſi omnes fontes excutiet, certa ſigna quantum ars noſtra præſtare poteſt ad ea, quæ de humoribus cognoſcenda ſunt apta, etſi ſemper in vno fonte quod quærit inuenire nequit. Hæc ſufficere puto ad explicationem præſentis Aphoriſmi; quare ad ſequentem accedamus.

APHORISMVS TERTIVS.

Habitus exercitatorum qui ad ſummum bonitatis attingunt, periculoſi, ſi in extremo conſtiterint, neque enim poſſunt in eadem permanere, neque quieſcere: Cum uerò non quieſcant, neque poſſunt proficere in melius, reliquum eſt igitur, vt decidant in deterius; his de cauſis bonum habitum ſtatim ſoluere expedit; vt corpus rurſus nutriri incipiat: neque compreſſiones ad extremum ducendæ (periculoſum enim) ſed qualis natura fuerit eius qui debet perferre; ad hoc ducere conuenit; Sic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculoſæ: Et rurſus refectiones cùm extremæ fuerint, periculoſæ.

DOcuit Hippocrates in ſuperiore Aphoriſmo in omni enacuatione Medicum eligere debere tales humores, quales ſingulæ euacuationes, & remedia euacuantia poſtulant: Sic enim fore euacuationem vtilem & facilem, & nos ea addidimus, quæ explicant proprias illas qualitates quantum aſſequi potuimus, & reliqua, quæ ad aliarum partium Aphoriſmi enarrationem pertinent. Nunc autem author docet quantum ſit vacuandum, vt verba oſtendunt, neque compreſſiones ad extremum ducẽdæ; Item, verba illa (ſic & euacuationes, quæ ad extremum ducunt.) Docendi autem ratio qua vtitur ad probandum quantum ſit vacuandum, ſumitur ab exemplo, vt in ſuperiore Aphoriſmo; Exemplum autem capit ab athletis, vt ſatis verba oſtendunt, ſed meo quidem iudicio non eo modo quo Galenus interpretatur. nam hic ſcribit Hippocratem damnare Athletarum habitum, ob nimiam repletionem, de qua re etiam multa ſcribit in libro ad Thraſybulũ, vbi hunc Aphoriſmum etiam exponit: Ait enim per Gymnaſticos, ideſt, eos qui ſe exercent, nos intellige re poſſe, tum eos qui fodiendo, aut remigando, aut in alio opere ſeſe exercent, tum vocatos Athletas, de quibus hic intelligit author, quorum profeſſio paulo ante Platonem nata, & Atheone, & Trifone ſcriptis illuſtrata, olim in maximo pretio eſt habita, adeò, vt apud Græcos tota penè iuuentus relictis melioribus ſtudijs illi incumberet: quam ob rem extãt Euripidis Carmina qnibus Athleticam tanquã maximam peſtem, & corruptricem morum iuuentutis omnibus modis inſectatur; quod etiam Galenus in locis præcitatis, & in libro ſuaſorio ad bonas artes argumentis Medicis probare nititur. Athletas enim ſummam repletionem affectare, quæ maximè periculoſa eſt, vt quæ quibuſdam venas rumpat, alios verò ſuffocet, alios alijs morbis affligat, & interim in certamine hos occidat, aliis oculos effodiat, omnes denique grauiter afficiat, quibus malis debilitati, & languidi facti, omni genere miſeriarum pleni conſpiciuntur; quod & nomen ipſum, inquit, oſtendit: nam Athletas inde dictos eſſe vult, quod ἄθλιοι, ideſt miſeri ſint, vel vtrumque à miſeria; quam Græci ἀθλιότητα vocant deduci putat; quinetiam, & illis hæc obijcit, quòd illorum conſtitutio non ſit ſecundum naturam, & quod habitus nomen ab illis detraxerit Hippocrates, quoniam ſcilicet nomen habitus rem ſtabilem indicet, Athletarum autem ſanitas lubrica res ſit. Verùm omiſſis conuitijs quibus vtitur aduerſus Athletas, videndum eſt, an Athletę talem habeant habitum, qualem interpretatur Galenus, id quod faciliùs intelligemus cum explicauerimus, quid habitus nomen ſignificet, Eſt enim multiplex huius nominis ſignificatio, Etenim apud Ariſtotelem habitus ſignificat affectum ex pluribus diſpoſitionibus comparatum, qui veluti nobis inhęret, & difficilè elui poteſt, Galenus vero ad Thraſybulum, habitum cum de ſanitate dicitur, firmã quandam ſanitatem, & bonam ſignificare ſcribit: & vt ſanitas alia bona, alia melior, alia optima, ita alium eſſe habitum ſanitatis, qui firmam quandam ſanitatẽ, & nihil propterea indicat; alium bonum habitum ſanitatis, qui meliorem quandam ſanitatem oſtendat; alium ſummè bonum habitum, quæ perfectiſſima ſanitas ſit; Bonum autem habitum, vt & ſanitatem bonam, alium ſimpliciter bonum, alium non ſimpliciter bonum, quo Athletæ præditi ſunt; Alibi autẽ habitum vocat compoſitionem, ſiue ſtructuram, vt 2. acutorum tex. 31. Sumitur & habitus ab eodem pro corporis partibus, quæ primæ oculis ſubijciuntur, nempè muſculis, quomodo dicimus eos eſſe bono corporis habitu, qui muſculoſi ſunt, vt in Arte Medicinali capit, cum de habitu corporis egit. Item bonum habitum nonnunquam vocat eorum qui carne compacta ſunt præditi, vt lib. 4. acutorum tex. 25. Verùm etſi tot ſunt, & aliæ fortè adhuc habitus ſignificationes, propria tamen & præcipua à qua aliæ deriuantur, ea eſt, quod firmũ & ſtabile quid, ſignificet: ideo enim Ariſtoteles quod naſcirur ex frequẽti operatione, aut ex multis diſpoſitionibus, habitũ vocat, non quod illud reuera habitus ſit, ſed quod iã habitum contraxerit, ideſt firmum quidpiam & ſtabile, vt re vera virtus eſt affectus quidam qui in nobis hæret, & difficile elui poteſt, & propterea potiùs in habitu quodam eſt, quam ſit ipſe habitus. Eadem ratione inter corporis partes oſſa, nerui, muſculi, caro, quoniam ſtabilem, & firmam habent naturam, non vt humores & ſpiritus, qui mutationes magnas recipiunt, ideo dicuntur corporis habitum conſtituere. Sic ſanitas perfecta in habitu dicitur ſanitas quia firma eſt, necnon qui carnem habent cõpactã & duram reſpectu aliorum, maiorem in ea ſtabilitatem obtinent. Ceterum, cum habitus nomen multis modis ſumatur, Galen. habitum de quo hic agit Hippocrates, pro ſanitatis habitu vſurpat, contenditq; in Athletis ſimpliciter bonum habitum nõ eſſe, ſed in agricolis. Verùm nequit ita intelligi Hippocratis dictio; Primùm, qnod nuſquam alibi in eo ſignificatu habitum vſurpauerit hic author; Deindè, ad verbum ſcribit, habitum Athletarum ſummam bonitatem attingere, ideſt ſummè bonum eſſe; & paulo poſteà repetit, eum bonum habitum ſoluẽdum eſſe, nulla factæ malitiæ additione: non enim intelligere oportet, vt Galenus interpretatur dictionem Hippocratis, ut dicat Athletarum habitus, ſed habitus qui ad ſummum eſt bonus in Athletis, ita

enim Phraſis Græca oſtendit. Plurimùm enim refert, hoc vel illo modo dicere. Præterea quod ſummè bonum eſt, illud ſimpliciter bonum; addo, quod ſi ſimpliciter bonus non eſt huiuſmodi habitus, in meliùs proficere poſſet: quod enim ſimpliciter non eſt bonum, meliùs fieri poteſt: at cum dicat in melius non poſſe proficere, conſtat huiuſmodi habitum ſummam bonitatem eſſe aſſecutũ, quinetiam, ſi Athletas vitioſo habitu præditos eſſe vellet, ad quid conferret exemplum ab illis ſumptum: Mirùm enim non eſt ſi malè affectos offendit nimia repletio, aut vacuatio; quapropter, ex hoc non ſequitur, non eſſe multùm replendum, aut vacuandum. Licet præterea probare ex ipſo Galeno hunc habitum eſſe ſimpliciter bonum: nam in lib. ad Thraſybulum definit eum eſſe bonum habitum, qui actiones validas edit; Athletæ autem validiſſimi, quare non ſolum ſimpliciter bono, ſed etiam optimo habitu prediti dicentur; Illud quoque adferre poſſum, quod de Athleris non agat, ſed de Gymnaſticis, qui vt Galen. ait ſunt in duplici differentia, quidam enim Athleticam, alii veram Gymnaſticam profitentur, qui optimè ſunt affecti; quid ergo eſt quod nos cogat illos potius, quàm hos intelligere, præſertum cum antiquiſſima fuerit vera Gymnaſtica, Athletica uero recens; illud quoque mirari licet, quod Agricolarum habitum ſimpliciter bonum eſſe dicat. ſunt enim illi à ſole peruſti, & calidiores gracilioreſque ex continuis laboribus redditi, quam vt perfectam ſanitatem obtinere poſſint. Habent ergo Athletæ bonum habitum. Nec obſtat quod periculoſus ſit huiuſmodi habitus, ut qui paratus ſit in varios morbos labi: nam id primum omnibus athletis non conuenit, ſed his ſolum qui iam ad ſummam repletionem peruenerunt; aliud deindè eſt, periculoſum aliquid eſſe, aliud malum; laudat enim Hippocrates, & ſummè bonum Athletarum habitum vocat, & tunc ſolum non periculoſum eſſe dicit, cum in ſummo fuerit, quæ enim ſummè bona ſunt, cum nihil melius acquirere poſſint, facilius periclitantur, quàm quæ à ſummo bono abſunt; & ſequenti Aphoriſmo victum tenuem periculoſum dicimus eſſe, non tamen propterea malum. Sed ne in his immoremur, habitũ hoc loco in conſueta authoris ſignificatione pro ſtructura, & conditione corporis vſurpemus, dicamusque athletas ad ſummum bono habitu eſſe preditos, quoniam optima, & calidiſſima ſtructura ſunt prediti, genusq; muſculorum validiſſimum obtinent; Hanc ſignificationem habitus boni Galenus etiam ſequitur in Commentario cum Athletas validiſſimã ſtructuram habere ſcribit, & non amplius habitum ſumit, vt in principio Commentarij, & in Thraſybulo pro ſanitatis habitu. Iam licet videre vim argumenti quo vtitur Hippocrates ad probandum, quod extrema non debeat fieri euacuatio: nam ſi in Athletis qui robuſtiſſimum habent corporis habitũ, nimia euacuatio periculoſa eſt, tanto magis erit periculoſa in alijs, qui poſtulant euacuationem, quanto illi debiliores ſunt Athletis, & malis humoribus magis abundant, hi enim facilè exoluuntur cùm euacuantur, eo quod paucos habent bonos humores, cum quib. robur cõſiſtere ſolet, quod verò euacuatio extrema piculoſa ſit ſimpliciter, & in oĩb. ,pbat ex repletione, quę periculoſa ẽt eſt cũ extrema eſt; Igitur duobus argumentis probat non eſſe extremè uacuandum à Medico, quoniam in athletis periculoſa eſt extrema euacuatio & repletio & quia repletio extrema eſt ſimpliciter periculoſa, non tamen propterea ſequitur huiuſmodi euacuationẽ eſſe malam ut poſtea oſtendemus, aliud enim eſt (ut iam quoque diximus) aliquid eſſe malum; aliud eſſe periculoſum. Atque hæc quidem ſufficiant de ſcopo & docendi ratione huius Aphoriſmi, nunc ſingulas dictiones & ſententias explicemus.

Habitus Athletarum qui ad ſummum bonitatis attingit.

HIppocratis Aphoriſmos tam religiosè ſcriptos eſſe mihi perſuadeo, vt nihil omninò in illis immutari poſsit non vitiata etiam diuini huius ſcriptoris ſententia. Quare ad verbum quantum linguarum diuerſitas patitur, authorem hunc inter omnes vertendum interpretandumq; cenſuerim: id vero faciendum eſſe in hoc Aphoriſmo facilè intelliget, qui non ſolum craſſa quacumque intelligentia librorum delectatur, ſed omnia exactè habere cupit. Itaque totam huius Aphoriſmi Latinam interpretationem Græcis verbis reſpondentem hic adſcribam, ex qua vnuſquiſque vel mediocriter Græcè doctus intelligere poterit interpretem noſtrum non ſatis fideli vſum fuiſſe interpretatione, id quod etiã nos procedente oratione oſtendemus. Habet autem Aphoriſmus Græcè ad hunc modum.

Ἐν τοῖς γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον ἐνεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐῶσιν. ἃ δὲ δύναται μενὴν ἐν τῷ αὐτέῳ, ὅτε ἀρτεμέειν, ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἀρτεμέουσι, οὐκ ἔτι δύνανται αὖθι τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι. λείπεται δὴ ὧν αὖθι τὸ κεῖρον. τουτέων δὴ ὧν εἵνεκα τὴν ἐοεζίλωλυειν ζυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναδρέψιος λάβῃ τῷ σώματα. μηδὲ τὰς ζυμτωσιὰς ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν. σφαλερὸν γὰρ ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ φύσις ἢ τοῦ μέλλοντος ἀτομένην, ἐς τόδε ἄγειν ὡς αὐτὸς γὰρ καὶ ἀπενώσιες αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί. καὶ πάλιν αἱ ἀναδρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί. Ita autem uerto.

In his qui ſe exercent ad ſummum boni habitus periculoſi, ſi in extremo fuerint, neque enim poſſunt manere in eodem, neque quieſcere, quoniam verò non quieſcunt, non amplius poſſunt in melius creſcere, reliquum eſt igitur vt in deterius; His igitur de cauſis bonum habitum ſoluere expedit non tardè, vt renutriri incipiat corpus; neque verò ad extremum vſque vacuandum, periculoſum enim, ſed qualis natura fuerit eius qui perferre debet, ad id ducendum; eodem modo euacuationes quæ ad extremum ducunt, periculoſæ, & rurſus renutritiones quæ in extremo ſunt, periculoſæ.

PEr eos qui ſe exercent (vt Galenus ad Thraſibulum notat) intelligere poſſumus eos, qui fodiendo, aut in alio opere ſeſe exercent, tum uocatos athletas, de quibus agit in hoc loco Hippocrates; ij enim ſunt, qui extremas repletiones & corporis habitum plenum affectant, de quorum profeſſione antea egimus; ἐνεξίαν, quidam interpretantur conſtitutionem firmam, ſed perperam non enim de conſtitutione corporis, ſed de habitu agit author, quæ longè inter ſe differunt: nam de pluribus dicitur conſtitutio quàm habitus, & in habitu ſua eſt cõſtitutio, in conſtitutione autẽ non aptè dicitur eſſe habitus; huiuſmodi autem habitum Athletarum, id eſt, corporis ſtructuram, ſummè bonam uocat, quoniam ualidiſsima eſt, & robuſtiſsimas edit actiones, & omni uitio caret antequam perueniat ad ſummã reple-

repletionem, tunc enim damnanda eſt, eo quod periculoſa ſit, id eſt periclitatur in uarios & graues morbos incidere, de quibus paulo poſtea commodiore loco agemus.

Neque enim poſſunt manere in eodem, neque quieſcere; quoniam verò non quieſcunt, non amplius poſſunt in melius creſcere, reliquum eſt igitur vt in deterius.

REddit rationem author huius rei, cum ait, neque enim poſſunt in eodem manere, neque quieſcere, quaſi diceret, vt ſummè bonus eſt athletarum habitus, ſic periculoſus non eſſet, ſi in ſumma ea repletione quæ cum bonitate coniuncta eſt, conſiſtere poſſet: at quoniam nequit in eo cõſiſtere, neque in melius creſcere poteſt illorum habitus, utpotè ſummam bonitatem iam aſſecutus, reliquum eſt, vt in peius ruat: quicquid enim ſummè bono additur, malum eſt; quare, cum ea ſumma bonitas certam quietem non ſit nacta, ſed neceſſariò mouea tur, corrumpi eam quoque neceſſe eſt, boni autem corruptio in malum tendit; fit autem corruptio non cadendo, ſed aſcendendo. Quare malè vertit interpres, verbum ἐπιδιδόναι, proficere, augere enim & creſcere ſignificat, conuenitque poſtea hæc ſignificatio ei quod ſtatim ſequitur, cum non poſſint in melius creſcere; reliquum eſt, vt in deterius ſcilicet creſcant. Cur vero non poſſit repletio conſiſtere, videndum eſt; ſcribit autem Gal. id fieri quod continuò cibi coctiones, & nutritiones fiant, & humorum, ſanguinisque generatio, atqui ſi has probauerimus ceſſare debere, profectò, & incrementum ſiſti neceſſe erit: ceſſare autem eas debere hęc oſtendunt, quod concoctio, & nutritio fieri nequeunt, niſi materia quæ concoquitur, in corpore adſit; adeſſe vero non poteſt niſi attrahatur à ventriculo, trahi nequit, niſi ille appetat, appetere non poteſt, niſi vacuetur ab alijs partibus exinanitis, quæ cum plenæ ſtatuantur, cur externum pabulum requirent interno ſupra modum abundantes? Quod ſi experientia has noſtras rationes refellit, docetque pleniſsimum etiam hominem diu ſine cibo viuere non poſſe, ſed nutritione egere, ſaltem neceſſe eſt, vt concedamus, nullam ſummam repletionem ex nutrimento in corpore ſuo creſcere poſſe, cum enim nutritio à natura inſtituta ſit, ut id quod diſſolutum eſt à noſtro corpore reſtituatur, illud quidem quod vacuatum fuerit, replebit, nunquam tamen ei, quod vacuatum non eſt, aliquid addet, ex quo pericula extinctionis caloris & ſuffocationis & vaſorum ruptionis, vt vult Gal. & experientia docet ſequantur.

Duo ergo in hac quæſtione ſunt explicanda, Primum quomodo fames in corporibus ita repletis fiat; Alterum, quomodo ex nutritione venæ ita repleri poſsint, vt tandem frangantur, & per corpus ſanguinem effundant; Aiunt quidam inanitionem fieri, quæ (vt diximus) appetentiæ cauſa eſt, expellente ſcilicet natura tantam copiam à qua grauatur; At, quomodo vacuat, ſi corpus plenum ſtatuitur? Deinde ſi expellendo & non ſucceſsiua attractione & reſolutione vacuatio fit, accideret ſæpè, vt talis vacuatio morbos ex fluxione excitaret, & ſenſibiles excretiones humorum per cutem aut alias vias fierent; vbi enim natura ad expellendos grauantes humores inſurgit, & ipſi humores expelluntur, & vbi magna eſt humorum copia, qualis hæc in toto corpore ſtatuitur, vehementiore conatu ad expellendum inſurgit, atque interim inflammationes, & alij morbi excitantur; Alij tamen fieri dicunt, quoniam naturales actiones ſemper in opere ſunt; at id nos non ignoramus, ſed huius continui cauſam quærimus; Sunt qui famem in huiuſmodi corporibus excitari dicant ob corrugationem oris ventriculi, quomodo ab auſteris, acerbis & humore melancholico in ventrem confluente fit. Verùm etſi non negamus, quæ adſtringendi vim habent, roborare uentriculum, & exprimendi aliquantulum humorem qui in eo continetur uim habere, tamen niſi aliud fiat, non ſufficit ad tantam appetentiam cibi excitandam, quæ hanc humorum redundantiam parere poſsit, alioqui uſu acerborum appetentiam ſemper excitare poſſemus; Deinde, quid corrugationis huius cauſa? Sunt demum, qui dicant non requiri hos quinque motus ad famem excitandam, nempè, membrorum externorum inanitionem; inanitorum naturalem appetentiam, qua repleri cupiunt; ſucceſsiuam quandam attractionem, quæ tandem à uentriculo humorem ſugat; ſuctionis ſenſum; poſtremò animalem appetentiam; ſed alio modo fieri, nempè, tria eſſe tempora quibus uentriculus nutritur: In primo eum appetere; in ſecundo nutrimentum unire; in tertio agglutinare, & aſſimilare; quo tempore reliqua membra nutrimentum ſibi apponunt; poſteaquam uero ventriculus cibum ſibi aſſimilauit, inſurgere denuo ad alium cibum appetendum: non ergo uentriculum appetere quod ſugatur ab alijs membris inanitis, cũ nondum ea ſint uacuata, quo tempore uentriculus appetit: fieri autem in uentriculo ob id appetentiam non per ſuctionem, ſed (ut aiunt) per corrugationẽ, uel reſolutionem propriæ ſubſtantiæ, maximè in corporibus ita plenis. Qua in re plurimum à Galeno diſſentiunt, qui eos quinque motus ad appetentiam excitandam neceſſarios eſſet dicit, deinde quæ poteſt eſſe cauſa noui appetitus? cum enim aſſimilauit ſibi nutrimentum, reſtituit id quod diſſipatum fuerat, nec aliqua poſtea oſtenditur neceſſitas alterius cibi: Præterea, etſi concedamus à proprio calore uentriculi ſubſtantiam diſſolui, etiam ſi reliquæ partes exinanitæ non trahunt, tamen id quod diſſoluitur, niſi accedat ſuctio, quæ fit ab alijs partibus tam paucum eſt, ut minimo nutrimẽto reſtaurari poſsit, quare minimo nutrimento opus eſſet; unde uidemus appetentiam his qui à ſomno excitantur, non ſtatim ad uenire, etſi calor natiuus per ſomnum uentriculi humorem diſſoluit, quoniam ſcilicet per uigilias, & exercitationes natiuus calor ad externas partes eductus earum humorem non diſsipauit, quo uacuato cogerentur illi à naturali appetentia mota ab internis partibus nutrimentum ſugere; itaque ſtatuamus quod etiam ſupra demonſtrauimus, calorem noſtrum natiuum ſingularum partium ſubſtantiam perpetua quadam actione digerere, maximè tamen & citiſsimè diſſolui in aerem ambientem quæ cuti ſunt uiciniores, quæ poſtea cum proprio ſingularem calore internas ſucceſsione quadã exhauriunt. Hinc uidemus appetentiam uentriculi magis intendi quãto exteriores partes per exercitia, aut alia ratione ſunt magis exhauſtæ, uehementius enim tũc uentriculus ſugitur & moleſtatur, cogiturque animal externum cibum ingerere, vt ventriculi moleſtiæ ſuccurrat; at quomodo (queſo) externum nutrimentum requirit animal, cum in corpore venæ plenæ in hoc caſu ſtatuantur, ſanguine autem omnes partes corporis tanquam familiariſſimo nutrimento ali dicantur? Profecto partibus omnibus, quæ poſt hepar ſunt familiariſſimum nutrimentum eſt ſanguis, alijs autem vt venis meſaraicis, & ventriculo non item, ſed quod vicinius ori eſt, familiarius illis eſt, etenim pars vnaqueque cum ſemel materiam aliquam acceperit, illam

lam alterat, & mutat in ſui ſimilem ſubſtantiam, eaque nutritur, reliquum quod ſupereſt pro excremento habet, ſiquidem, actio in ſimili non fit, ſed in diſſimile; Itaque cũ pars materiam aliquam ſibiſi milem ſemel fecit, in eam poſtea niſi alterius aptioris materię penuria non agit, id quod ex ventriculi nutri tione colligere licet, qui poſteaquam nutrimentum in chilum conuertit, & ex eo abundè nutritus, eſt quod reliquum eſt expellit tanquam excrementum vt Galenus 4. de vſu partium ſcribit; & cum nouæ nu tritionis neceſſitas inſurgit, ad ſanguinem qui in a lijs partibus continetur primo non conuertitur, tanq̃ ſemel à ſe alteratum, & mutatũ, ſed ad externũ alimẽ tum expetendum excitatur; Quod ſi illi non porriga tur tunc ab alijs quibus impartitus eſt, alimoniam, petit, qua nutritur quidem, ſed malè, tanquam inu tili ſibi alimento id quod videmus his accidere qui per inediam à venis repetito nutrimento, ventricu lum reſtaurant. Eodem ergo modo venæ ſangui nem in ſuis cauitatibus contentum & poſt nutritio nem derelictum pro excremento habent, alioqui prius totum eum qui in ipſis eſt, conſumerent, & exã gues omnino venæ conſpicerentur, itaque ut ad rem redeamus, internus calor qui in aere ambien tem humorem ſingularum partium diſſoluit cogit extimas ab alijs nutrimentum attrahere, ſucceſſione quadam, donec ad ventriculum ſit peruentum qui etiam à calore ſuo diſſolutus nutrimentum exigit ſi bi familiare; quale illud eſt quod nondum attigit, vn de animalis appetentia naſcitur maior, aut minor pro ratione diſſolutionis; Illud autem iam explicandum, quomodo venæ ad tantam repletionem peruenire poſſint, ut dirrumpantur, cum ſingulæ aliæ partes, ut caro, neruus, nunquam tantum humorem allicere ſoleant, vt rumpantur, ſed ſolum quantum ad nu tritionem ſolam vel ad nutritionem & auctionem eſt neceſſarium. Venas autem cum rumpuntur plus ſanguinis continere quam ijs ſit neceſſarium, certiſſi mum eſt; at vnde diuerſa hæc ratio? hinc profecto vt Galenus ſcribit 4. de vſu partium quod publica in ſtrumenta nutritioni deſtinata plus ſemper nutri menti trahunt, quam illis ſit neceſſarium, quoniam concauitatem habent, cuius repletio attractionis fi nis ſtatuitur; ab eodem authore 3. de naturalibus fa cultatibus. repletionis autem nullus finis, cum ſem per diſtendi poſſint; vſque dum rumpantur, itaque cum venæ plurimum nutrimentum attraxerint, reli quæ autem partes illud conficere nequeunt, in venis manet, & interim cum illis familiare non ſit, a liud attrahunt ex penitioribus & anterioribus parti bus, diſtenduntur que ob plenitudinem, & tandem rumpuntur, aut aperiuntur.

His de cauſis bonum habitum ſtatim ſol uere expedit, vt corpus rurſus nutriri incipiat.

CVm docuerit Hippocrates habitum Athle tarum in ea repletione quam illi expetunt conſiſtere non poſſe, ſed neceſſario creſce re donec morbos, & ſæpius mortem pariat, niſi cor rigatur, Remedium nũc ſubiungit cum ait huiuſmo di habitum ſoluendum eſſe, quaſi enim huiuſmodi habitus ſit ligatus, & conſtrictus, ſoluendum eum, pro eo quod eſt euacuandum ſcribit: nam quod eua cuatio remedium ſit repletionis, nemo ignorat, quia vero ex euacuatione ſequitur tranſpiratio & mem brorum quæ erant tenſa & veluti vincta relaxatio & ſolutio quædam, ideo effectum ipſius remedij potius quam remedium ipſum, quo opus habent, maluit ap-

A ponere, quo vero genere vacuationis in hoc affectu ſit vtendum facilè eſt intelligere: nam cum plenitudo hæc ſit ad vaſa, neceſſe eſt omnes humores æqualiter ad proportionem eſſe auctos; igitur æquali euacua tione eſt opus quoniam vero in vniuerſo corpore ea continetur, remedium exigit quod vim habeat eua cuãdi humores totius corporis, qualis eſt inedia, exer citatio, frictio, balneum, venæ ſectio. Verum exerci tatio, balneum, & fortè etiam frictio, in corpori bus adeo plenis ſuſpecta ſunt, vt quę humores fun dant, inedia etiam in craſſo corpore & carne denſa & in humoribus craſſis, aptum non eſt auxilium, qua re potiſſimum intelligere debemus de ſolutione quæ fit per venæ ſectionem: illa enim vniuerſum corpus & maximè venas quæ maximè periclitantur in ſimili

B affectu, & à quibus fluxiones mittuntur in alias par tes, vnde multi morbi oriuntur, euacuat, idque æ qualiter, vt æqualis eſt multitudo quæ grauat, & ſenſibiliter; nam inſenſibiles euacuationes tardius ſuccurrunt, quam affectus hic poſtulet; & propte rea Hippocrates tempus addidit ſolutionis μὴ βρα δέως, id eſt non tarde: non autem ſtatim vt noſter interpres vertit; nam verbum ſtatim apud Medicos tempus quattuor dierum præſcribit vt Galenus no tat in eo Aphoriſmo vbi morbus peracutus eſt, ſta tim extremos habet labores, & ſtatim tenuiſſimo vi ctu eſt opus, Athletis autem de quibus hic agitur, nõ ſtatim imminet morbus; Habet enim ea repletio latitudinem, quam Galenus ſatis oſtendit, cum il lam continua nutritione tandem ita creſcere ſcribit.

C vt morbos excitet, id autem non facit nutritio quat tuor dierum, quare nec illius remedium idem tem pus debet habere cum his, quæ acutis morbis iam præſentibus conueniunt; quam ob rem optimè Hip pocrates tempus nobis ſtatuit accommodatum ad re medium exhibendum & ad plenitudinem emendan dam ſecurum, cùm ait, non tarde ſuccurrẽdum: nam cum per venæ ſectionem potiſſimum præcauere ven turos ex ea plenitudine morbos ſit opus: ea aũt in ve hementi ęſtu aut frigore adhibenda nõ ſit niſi mor bis iam præſentibus, expectare poſſumus mitiorem aeris conſtitutionem ex eo quod ſcribit ſatis eſſe ſi nõ tarde remedium adhibuerimus: cur autem ſoluere o porteat huiuſmodi habitũ addit author, apponens. ſ.

D finẽ pp quem ſolutio facienda ſit, vt rurſus (inquit) corpus nutriri incipiat, debemus autem intelligere nutriri pro bene nutiri: nam ea repletio non erat ſine nutritione, ſed quia ex nutritione plenitudo & ex ea periculum indies augebatur, propterea mala erat ea nutritio; vacuatione vero facta, quæ poſtea fit ſim pliciter & bona nutritio eſt; potuiſſet etiam dicere ſoluere oportet vt corpus mediocritatem aſſequatur. Poſtularet locus vt hic multitudinis genera & diffe rentias & propria ſingularum nomina vim & ſigna exponeremus; ſed quoniam in octauo capite ſecundi libri de ſignis hæc enarrauimus, conſulto eadem prę termitto.

Neque compreſſiones ad extremum ducendæ periculoſum enim, ſed qualis natura fuerit eius qui debet perferre, ad hoc du cere conuenit.

CVm dixerit ſoluendum eſſe per euacuatio nem bonum eum habitum, nunc quantum euacuandum ſit docet, & inquit uacuatio nem non eſſe ad extremum faciendam; non tamen ſatis explicat quantum euacuandum ſit: nam hęc uer ba, (ſed qualis natura fuerit eius qui debet perferre,

ad hoc

ad hoc ducere conuenit;) ſunt obſcura, & malè hactenus ab alijs interpretibus explicata; quare præſtat videre quid Galen. & alij de quantitate euacuationis ſenſerint, & quomodo locum hunc exponant, & poſtea noſtram ſententiam aperiemus. Scribit autem Gal. in Comment. huius Aphoriſmi à duobus nos ſumere quantitatem euacuationis, nempe ab humoris copia, & viribus eius qui debet euacuari, multum enim euacuandum eſſe, cum multum abundat, parum autem, cum parua eſt multitudo materiæ quæ nocet, vires autem eam indicationem nobis præbere, vt eousque euacuare debeamus, donec ipſæ tolerant, nec laborant; cùm vero iam diſſoluuntur, ſiſtendam eſſe euacuationem, etiamſi nondum euacuauerimus vniuerſum humorem qui obeſt; quæ opinio refellenda eſt, primum quod non ſatis explicet verba Hippocratis, (ſed qualis natura fuerit eius qui debet perferre ad hoc ducere conuenit) deinde ſæpe euacuamus cum vires iam laborant, nec facilè ferunt euacuationem, veluti cum vſque ad animi defectum ſanguinem mittimus; Magnam enim violentiam tunc vires ferunt, cum illæ labuntur in vniuerſo corpore, & ob illarum debilitatem affectus nempe animi defectus fit morti ſimilis. Præterea in alijs locis alia multa tradit indicare remediorum quantitatem, vt in primo ad Glauconem, & in 7. Metho. med. & paſſim alibi in toto eo opere, addit enim tẽperamentum, celi ſtatum, ætatem, habitum corporis, partis formationem, ſitum, dignitatem, actionẽ, facilem & difficilem ſenſum, conſuetudinem, vitæ conditionem, animi mores, ſexum, regionem. Ceterum in arte medicinali & in libro de conſtitutione artis, quantitatem affectus, quantitatem remediorum indicare ſcribit, quod etiam probat in libro de optima ſecta, vbi oſtendit vires & alia prædicta nullo modo, remedium vel illius quantitatem indicare poſſe: nam ſi unum ſolum debet unum indicare, non poſſunt tot quæ diximus indicare quantitatẽ euacuationis. Quod autem vires non indicent euacuationem aut illius quantitatem, ex eo probat, quod in ſanis tanto maiore eſſet vtendum euacuatione, quanto validiores ſunt illorum vires: Nam indicantium ea eſt vis, vt quanto magis augentur, tanto magis intendi debeant illorum præſidia; quanto enim morbus maior eſt, tanto magis augenda ſunt remedia quæ ad curationem ſpectant. Spectanda autem eſſe ſuperius dicta ſatis conſtat, vbi enim aer admodum calidus vel frigidus eſt, & vires debiliores, & ætas puerilis vel ſenilis, aut non uacuamus, aut parum admodum; Sic Germanos, & Gallos quoniam frigido & molli ſunt habitu, parcius uacuamus. Eodem modo partes exquiſitiore ſenſu præditas, & quę principatum obtinent in corpore, aut publicam actionem: atque longius à remedijs vacuantibus abſunt, validiore remedio egent ſicut etiam quæ concauitates non habent, & qui conſueuerunt validis vacuationibus vti, facilius alijs eas ferunt: & uir magis, quàm mulier, & denſo corpore prædito magis quàm qui raro, & qui victu vſus eſt, multos malosq; humores coaceruante, facilius quàm qui parciore, & minimum excrementoſo multam euacuationem ſuſtinent; ergo illa conſiderantur quidem, cùm quantum vacuandum ſit intelligere volumus, ſed non omnia quantitatem vacuationis, & (vt Galenus ait) propoſitum oſtendunt, quod quantum referat intellexiſſe & natura rei docet, quæ unum omninò ſtatuit, quæ nos ad id quod quærimus recta deducit; & Galenus ipſe, qui in libro de optima ſecta, nec vires, nec aliud quippiam præter quantitatem eius quod vacuationem poſtulat, vacuationis quantitatem indicare ſcribit: id enim poſtulant principia de indica

A tionibus poſita, alioqui tota ea tractatio corruit; alia autem quæ vacuationis quantitatem præſcribere dicta ſunt, id non faciunt, ſed quædam contraindicãt, alia uero quantitatem docent eius, quod vacuationis quantitatem indicat, alia uero, id, quod contraindicat, oſtendunt; cùm enim euacuationem requirat humor qui plenitudinem facit, ut antea oſtendimus, indicationum ratio poſtulat, ut ſolum quantitas eiuſdem humoris, quantitatem euacuationis indicet, vires autem, quoniam à vacuationibus aliquando diſſoluuntur, aliquando uero nihil mali patiuntur, aliquando vero afficiuntur quidem, ſed ſuſtinere poſſunt eam vacuationem, & illius quantitatem quę indicatur, ideo ea in euacuationib. conſideranda ſunt, non ut indicantes uacuationem, aut illius remedia,
B uel quantitatem, aut aliam quempiam ex ſcopis euacuationum, ſed quatenus uel permittunt, uel prorſus contraindicant, aut modum illi præſcribunt: prohibent enim & prorſus contraindicant, quando maximè ſunt debiles: permittunt uero tantum euacuari quantum ab indicantibus oſtenditur, quando ipſę ſunt ualidæ: cum uero moderatè ſe habent, moderatas etiam ferunt euacuationes, magnas uero nõ ſuſtinent niſi per uices diuidantur. Iam uero quædam uires robuſtas uel debiles oſtendunt, ut temperamentum: quibus enim bonum, ualidæ ſunt uires, quibus malum, debiliores; ſic conſuetudo, qui enim conſueti ſunt ferre labores, (inquit Hippocrates) nõ conſuetis facilius ferunt, indicat enim conſuetudo
C uires illas accommodatas eſſe ad ea, quæ conſueta ſunt perferenda; ſic ætas puerilis uires indicat quæ facilè diſſoluuntur à uacuationibus, ut & ſenectus; habitus rarus, mollis, ut Gallorum, & eorum qui cute candida ſunt præditi, uires flaccidas oſtendit; Denſus autem & niger, collectas & robuſtas ſignificat; Sexus muliebris imbecillum corpus, uirilis contra robuſtum; Partes item quæ acuto ſenſu ſunt præditæ quia à minimis moleſtijs offenduntur, debilitatem quandam oſtendunt; Principes autem & quæ publicam actionem habent, etſi ſuaptè naturà robuſtæ ſunt, tamen quoniam earum robore maximè opus eſt, quantum licet illud conſeruare volumus; aer præterea temperatus vires validas reddit & oſtendit, intemperatus præſertim in calido, &
D frigido vires debilitat, aeris autem conditionem oſtendunt, anni tempus, regio, celi ſtatus; ſic ſitus partis alio modo contraindicat quantitatem vacuantis remedij, non ipſius vacuationis; non impedit vacuari tantum quantum opus eſt vt vires debiles, ſed intendi medicamentum cogit, cum humor in parte longe poſita, eſt, vel in ſolida & nullas habente concauitates. Quædam vero, (vt diximus,) quantitatem eius oſtendunt, quod quantitatem euacuationis indicant; cùm enim quantitatem plenitudinis, aut aliorum, quæ euacuationem per accidens indicant, certis inditijs deprehẽdere non liceat, cõiecturam ſumimus ex nonnullis, vt ex cauſis & effectis qui ab illis oriuntur, aer enim, regio, anni tempus, vitæ conditio, quale ſit temperamentum corporis oſtendunt; hoc vero vt multos, vel paucos, æquales, vel inæqua-
E les, bonos, vel malos, gignit humores ꝓ varijs ſui differentijs eos oſtendit; eadem ratione victus qui præceſſit, & alię cauſæ quæ vim habent gignendi humores, qualis & quanta ſit plenitudo, ſignificant. Ad idẽ pertinent affectus qui ex plenitudine oriuntur: tantam enim illi oſtendunt eſſe plenitudinem, quantus eſt receſſus illorum ab eo, quod eſt in corpore mediocre: magnam enim plenitudinem in venis oſtendit tumor magnus & tenſio magna ipſarum venarum. Eodem pacto ardentiſſima febris cum dolore, & tenſione totius corporis, oſtendit multum eſſe vacuan-

dum,

dum, quoniam magna quæ requiritur refrigeratio, non nisi per magnam euacuationem fieri potest. Ergo, ista & alia eiusdem generis considerandа quidem sunt in quantitate euacuationis inuenienda, sed non tanquam indicantia: id enim solum præstare possunt illa quæ euacuationem ipsam indicant per se, aut per accidens: quantus enim erit ipsorum excessus, tantum vacuandum esse agnoscimus: postea vero, si vires impediunt fieri quod ab indicantibus ostenditur, hoc ipsum aliud est, vt aliud est indicare & contraindicare: nam indicantium consideratio nos recta ducit ad id, quod est faciendum, Contraindicantia vero quę iam inuenta sunt, vel impediunt vel moderantur. Cur est præterea quod Galenus videatur hoc loco euacuationis quãtitatem à viribus sumere, cum scribit tantum esse euacuandum quantum vires ferre possunt: profecto Galenus in hac re, nec principia sua seruat quæ de indicationibus posuit, nec uera tradit, nec authoris dictioni consentanea; ponit enim in lib. de optima secta, (vt diximus,) quantitatem eius quod remedium indicat, quantitatem remedij indicare, uires autem, eo authore, nec remedium, nec illius quantitatem indicant, sed victum: contraindicant autem, (vt diximus,) aut moderantur remedia, uera autem non docet, cùm scribit in omui euacuatione vires ægroti attendendas esse, vacuandumque esse donec tolerant illæ, & nondum laborant: nam non solum in ægrotis, sed etiam in sanis dum eos vacuamus ad præcautionem, vires sunt considerandæ & sæpè, antequam vires laborare incipiãt, sistimus euacuationem, veluti, cum vires validæ sunt, id autem quod euacuandum est, paucum est; nonnunquã autẽ vim aliquam inferimus virtuti, nec desistimus à vacuatione cùm laborare incipiunt vires, sed vltra progredimur, veluti cum ad Lypothymiam vsque euacuamus; quod iubet ille in magnis inflammationibus in doloribus, & ardentissimis febribus esse faciendum Aphoris. 23. 1. & in 9. Methodi medendi, Quam ob rem regula omnium euacuationum ea esse non potest, quam tradit ex viribus, quandoquidem, ea consentanea non est dictioni ipsius Hippocratis: non enim ille præcipit tantum esse euacuacuandum quantum vires sustinere valent, sed qualis, inquit, fuerit natura eius qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit; quæ verba, nihil aliud significare possunt quam quod debeamus tantum euacuare, quantum necessarium est ad recuperandum naturalem cuiuscunque statum; omnes enim qui egent euacuatione, & ex illa sanitatem expectant, eo vsque euacuari debent, quousque ablatum sit per euacuationem, quod illius naturalem statũ labefactabat; tunc enim sistenda est euacuatio, non potest ergo vna & eadem esse omnium mensura euacuationũ, quoniam quod euacuationem postulat, propriam habet in singulis quantitatem, alij enim paruam, alij magnam, alij mediocrem, alij extremam euacuationem postulãt, quoniam ita sunt repleti, aut alios habent affectus qui non nisi his euacuationibus tolli possunt. Verùm etsi tunc intelligimus nos iustam mensuram in euacuationibus assecutos, quando naturalem statum per euacuationem recuperauimus, tamen antequam euacuemus, quædam sunt inditia, ex quibus deprehendere possumus quantum euacuandum sit: quorũ quædam sumuntur ex natura & forma rei euacuandæ, quod enim toto genere præter naturam est, aut nihil habet quod alteratione vinci possit totum educendum est; quod autem huiusmodi naturam habet vt posteaquam paululum corpus exoneraueris vinci possit, tantum profecto de eo educendum, quantum à natura vel arte alteratione vinci nequit, ac ne longius abeas, pus, grumus, lapis, humor putridus vel malignus, aut simile quid piam penitus auferendum & euacuandum: pituita autem quæ naturam grauat, ita vt tota, alterationem vinci nequeat vacuanda quidem est, sed non vsque ad extremum, sed relinquendum quantũ speramus postea alteratione vinci posse idem ostendit quantitas ipsius humoris abundantis: in magna enim plenitudine magna est opus euacuatione: in parua in more; quod si plenitudinis non sunt propria inditia, ex malis, quæ ab ea nascuntur, coniecturam sumemus; vbi enim magnus est dolor vel vehemens in corpore calor, aut ingens inflammatio, admonemur esse vtendum maiore euacuatione quam cũ illa contrario modo habent, quãtitatẽ uero affectuum ex superius dictis intelligemus. At si extrema repletio, extremam euacuationem requirit, cur illam Hippocrates hic damnat, quam postea laudat, cum extremis morbis extrema remedia conuenire scribit? an vt multum, sic extremũ multis modis sumitur? ut. n. multitudo & multũ dicitur quod uel uiriũ, vel vasis, vel proportionis rationem excedit, sic extrema repletio dicetur, quæ vel vires extremè grauat, vel vasa extreme replet, vel à proportione maximè recedit. Eodem pacto extrema euacuatio dicetur, quæ plus vacuat quam necessarium sit ad vires grauatas, alleuiandas; vel ad proportionem debitam recuperandam, vel restituendam eam mediocritatẽ quam vasa requirunt. Hoc modo ergo extremum capit, cum damnat extremam euacuationem, quod enim remedium excedit quantitatem indicantis, malum; Laudat autem extrema remedia, sumendo extremũ in genere remediorũ & morborũ, perinde. n. est, ac si diceret, maximis morbis maxima remedia conuenire; quia ergò hic aliter sumit extremũ quàm in sequenti Aphor. ideo hic extremam euacuacuationem damnat, illic verò extrema remedia cõmendat.

Sic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculosæ; Et rursus refectiones, cum extremæ fuerint, periculosæ.

QVæ hactenus dicta sunt pertinent ad exemplum adductum de Athletis, id quod etiam Galenus in tertio Artis Medicinalis repetit: nunc verò sententiam Aphoristicam profert de quã titate euacuationis; Sententia autem est, fugiendas esse extremas euacuationes, idest quæ maiores sunt quàm conueniant ad naturalem statum recuperandum, illæ enim malæ sunt, vt quæ inducant alium vitiosum affectum: quicquid enim vltra mediocritatem accrescit, in omni re vitiosum est; Quapropter, damnandi sunt Medici plurimi qui in tertianis febribus, aut in alijs leuioribus malis, tantum sanguinis detrahunt, quantum postulant grauissimi affectus: vnde non mirum si corpora ita exhausta vix postea refici possunt: vt autem tales euacuationes quæ maiores sunt, quàm exigat recuperatio naturalis status, malæ sunt, ita quæ in genere euacuationum sunt extremæ, etiam si bonæ sunt, vbi aliter non licet naturalem statum recuperare, tamen periculosæ sunt: non enim sine periculo euacuamus sanguinem vsq; ad animi defectum; nec tutò proponamus quæ violenter euacuant medicamenta: succumbit enim sæpè natura in magnis his euacuationibus; propterea tutius est infra subsistere, quam exquisitè euacuare, vbi vtendum est validis remedijs; in alijs verò nihil impedit quo minùs prosequamur vsque ad extremũ id quod euacuandum est; cur verò extremæ euacuationes sint malæ, & periculosæ, probauit vno argumento sumpto ab Athletis, si enim extrema repletio, & euacuatio in illis sunt periculosæ, qui videntur

tur

tur habere robur inuictum, tanto magis id contin- A
get in alijs qui imbecilliore natura ſunt prædi-
ti. Aliud autem nunc addit argumentum ad illud probã
dum, quod ſcilicet poſt huiuſmodi euacuationes, nu
tritiones ſint periculoſæ: nam malas conſtat eſſe eua
cuationes, quæ faciunt vt poſtea nutritiones malæ
ſint: malum enim eſt, quod malum adfert; malas au
tem fieri, & periculoſas nutritiones poſt extremas
euacuationes, probat Galenus quoniam poſt eas e-
uacuationes natura eſt facta imbecillis, & ob id pro-
bè concoquere, & diſtribuere, & aſſimilare alimen-
tum nequeat; id quod experientia docet; nam qui
reſurgunt ex longis morbis, exhauſti & conſumpti,
tum à morbo, tum ex euacuationibus adhibitis à Me
dico, ſi pluſculum edant, relabuntur, & difficilè redi
re poſſunt ad naturalem ſuum ſtatum; Verùm vt nu B
tritiones quæcunque excedunt iuſtam menſuram in
his corporibus, ſunt malæ & periculoſæ, ita quæ ex-
tremæ ſunt, etiam pernicioſæ exiſtunt: in alijs vero,
qui extremas euacuationes non ſunt experti, pericu-
loſę ſolùm cenſeri poſſunt.

APHORISMVS QVARTVS.

*Victus tenuis atque exquiſitus in morbis qui-
dem longis ſemper, in acutis verò in quibus non
conuenit, periculoſus, & rurſus, qui ad extre-
mum deuenit tenuitatis grauis eſt: nam & re-
pletiones, quæ ad extremum deueniunt gra- C
ues ſunt.*

EA Medicinæ parte quæ de victu agit,
nihil vtiliùs tractari poteſt, nam alia
materia Medica qua ad corporis ſalu-
tem vtimur, nec ſemper, nec omnibus
neceſſaria eſt: ſiquidem exercitatio, &
nonnulla alia, eorum ſunt, qui bene valent: medica
menta vero eorum ſunt præſidia, qui præter naturã
ſunt affecti, nec ea quidem ſemper in vſum veniũt;
at nutrimento omne corpus perpetuo opus habet:
eo enim ſanitas ſeruatur, naturæque robur augetur;
quinetiam, morbi ipſi nutrimento ſæpè tolluntur ro
boratis viribus, quæ morboſas cauſas facillimè po-
ſtea alterant, & extrudunt, vel quod illæ remedium, D
ex nutrimento inueniant, replendo, quod à corpore
eſt conſumptum: Quam ob rem antiqui Scriptores
hanc medicinæ partem quæ nutriendi rationem cõ-
plectitur, præ cęteris diligent ùs excoluerunt. Etenim Hippocrates libros tres de victu adhibendo in
morbis acutis conſcripſit, & in hoc opere multa quę
ſanis, & ægris communia ſunt tradidit. Politiùs vul
garium hominum nutritionem peculiari opere do-
cuit Galenus, ſanorum victum, in opere de tuenda
valitudine eſt complexus: & ſparſim alibi de eadem
re agit; & quonam modo nutriendi ſint qui morbis
laborant in multis explicat; nullus prętereà ferè eſt,
qui de Medicina aliquid ſcripſerit, qui hanc partem
non attigerit, nimirum quod eam omnium vtiliſſi-
mam in qua laborare oportet, iudicarent, vt enim E
nihil hominibus vtiliùs eſt ad ſanitatem tuendam,
vel morbos profligandos commoda nutritione, ſic
nihil ea deteriùs ſi temerè adhibeatur; An non vide
mus eos qui inutili, pro vtili nutrimento vtũtur, aut
plus, vel minus edunt quàm oportet, improſpera ſani
tate frui? Quid quod ſcribit Hippocrates Eurianca-
tis filiam ſtatim perijſſe, eo quod intempeſtiuè cęnaſ
ſet? Quid commemorem alia incommoda, quæ ex
mala nutritione proueniunt, quæ omnibus notiſſi-
ma ſunt, & ob id artem non paruam deſiderant, quo
proſperè ſuccedat nutritio. De qua quidem re, etſi
multi ſcripſerunt, tamen poſtulat hoc inſtitutum, vt
nos quoque aliquid dicamus, idque eo magis, quòd
illi multa nobis in hac re reliquerint excogitanda: nã
cum omnes ſingularia quędam tradant, à nobis ſunt
docenda communia, ſine quibus illa ſua, nec intelli-
gi, nec conſtare poſſunt: nemo enim qua ratione nu
triendi ſint qui acuto morbo laborant, aut aliter affi
ciuntur, rectè cognoſcet, niſi ptiùs quid nutriendi
ratio poſtulet, perſpectum habuerit; ſparſim prætе-
reà quæ illi docent, ſcripta ſunt, & à nullo certo prin
cipio ducta, quod ſequentibus lucem præbeat, cum
tamen ars collectionem præceptorũ, & continuam
quandam explicationem à certis initijs, ad finem vſ-
que poſtulet: Porrò cum omnes legerimus, qui de
hac re tractant, aut nos inueniemus, quos & quot
ſcopos habeat nutriendi ratio, & quibus inſtrumen
tis eos conſequi poſſimus, nec quot genera nutrimẽ
ti, & differentię ſint, quibusque corporibus ſingulæ
conueniant. Omitto, quod multa, ſine probatione
aliqua ab illis tradantur, multa varia doceantur, &
nonnulla etiam inter ſe diſcrepantia ſcripta reperian
tur. Nos verò hoc loco non omnia prædicta docere
inſtituimus, id enim ſuo loco, vt propria relinqua-
tur ſingulis Aphoriſmis explicatio poſtea fiet, ſed ea
duntaxat, quæ vel peculiaria ſunt huic Aphoriſmo,
vel reliquis omnibus in quibus de nutritione agitur,
ita communia, & neceſſaria ſunt, vt iſtis contẽptis,
illa intelligi nequeunt. In hoc autem Aphoriſmo,
& ſequenti, videtur refellere quoſdam, qui tenui vi-
ctu in omnibus morbis vtebantur, ut Galeni tempo
re Methodici, poſtea à notiſſimo quodam principio
auſpicatur, ex quo probat quibus conueniat, & qui-
bus non, quòd magnis, & acutis competat, aliis au-
tem minimè; cum autem morbus, uel ſuaptè natu-
ra, uel tempore, uel ob acceſſiones magnus reddatur, docet quiſnam uictus morbis ſecundum hęc va
riatis conueniat, Primò ſecundum propriam magni
tudinem; deinde, ſecundum eam quàm tempore ac-
quirunt; Poſtremò ſecundum eam, quàm ob acceſſio
nem ſequuntur, quæ omnia diligentiùs explicabun-
tur, & poſtea faciliùs intelligentur.

Victus.

QVòd à Græcis διαίτημα, & διαιτὴ, dicitur à no-
ſtris victus, & ratio victus vocatur: vſurpa-
tur autem non eodem ſemper modo, victus
nomen: nam totam aliquando curandi rationem ſi-
guificat, veluti cum ſeptimo Methodi ſcribit Gale-
nus materiam medicam alibi eſſe oſtenſam, Metho-
dum verò ipſam medendi, victum docere, ideſt con-
gruum vſum materiæ; cui loco ſimilis eſt, qui habe-
tur textu nono tertij Commentarij tertij Epidemiõ,
vbi ſcribit: Dietam voco, non ſolùm eam quę cibo,
& potu conſtat, ſed etiam quæ omnibus alijs, vt o-
tio, exercitatione, balneo, venere, ſomno, vigilia, &
cæteris, quæ quocunque modo in corporibus huma-
nis fiunt; eſt autem latiſſima hæc victus nominis ſi-
gnificatio: nam in libro ad Thraſybulum an ars tuẽ
dæ valetudinis pertineat ad Medicum, ſcribit victũ
continere duntaxat eam materiam, quæ ad ſanitatẽ
tuendam facit; quod pariter oſtendit initio libri de
ſectis, vbi victum à remedijs ita diſtinguit, vt illę ſa-
nis, hæc verò ægrotantibus propria ſint; quomodo
etiam accipit libro primo acutorum textu ſexto, vbi
Dietam à Chirurgia, & Phatmacia diſtinguit, quod
illa fiat per conſuetam materiã, ideſt qua vtimur ſa-
nitatis tempore; ſic Vulpianus de verborum ſignifi-
cationibus capere videtur, cum ita ſcribit: Victus

verbo

verbo continentur, quæ eſui potui, cultuique corporis, quæque ad viuendum homini ſunt neceſſaria; At textu 2. ſecundi libri de natura humana, dietæ victusque nomen, potus, & cibos ſolùm comprehendere nonnunquam etiam vitæ munia ſcribit; Prorſus autem adhuc ſumptum dietæ vocabulum ſolum comprehendit, quod nutrit, quomodo in Aphoriſmis ſumendum, vt hoc loco: nam victus tenuis de ſolo nutrimento intelligi poteſt, nec prohibet hoc nomine aquæ potum comprehendi, cum iubet hoc, vel alio victu alendos eſſe ægrotantes; ex quo patet, non ſolùm quot modis victus nomen vſurpari conſueuerit à Galeno, ſed etiam quòd hoc nomine non materiam ipſam quàm adhibemus, ſed viuendi rationem, quæ hac vel illa materia vtitur intelligimus, quod ex prædictis locis apparet, vbi ſcribit victum curationis eſſe ductum, & contextum qui per conſuetam materiam efficitur, & eum conſtare cibo, & potu, & alibi integrari conſideratione aeris, locorum, regionum, aquarum, ventorum, anni temporũ ciborum, potionumque natura; quinetiam Galen. victum tenuem fieri per alimenta pauca, & parum nutrientia, in hoc ſcribit Aphoriſmo; non eſt igitur victus ipſum nutrimentum, vel alia materia, ſed viuendi ratio, & conſideratio nutritionis, quæ per commoda nutrimenta fit; quamquam non impedio, vt rudiores ſi velint, pro nutrimento ipſo ſumant etiam victum, vt Galen. etiam ſicut apparet ex locis præcitatis, aliquando capere videtur.

Tenuis.

VIctus nutriendique ratio, vt omnia alia Medici officia, certos quoſdam habet ſcopos quibus continetur, ad quos intueri oportet, quibuſque comparatis intelligimus nihil defuiſſe, quo minus eos de quibus agimus, probè nutriuerimus. Sunt autem in vniuerſum nutritionis ſcopi octo, an nutriendum, quid, qua materia, ideſt, quo genere, quave differentia nutrimenti, quali, quanta, quomodo, quo tempore, & quo ordine nutrimenta ſint exhibenda: nam etſi nutritionem omnibus neceſſariam etiam vulgus nouit, tamen ſæpè cõtingit, vt inueſtigare debeamus, an corpus nutriendum ſit, vel non, ſicut in morbis, in quibus nunc inediã imperamus, nunc etiam nutrimentum exhibemus, sũt alia neceſſaria præſidia morbis profligandis, quibus ſuus locus dandus eſt, adeo, vt ſemper de nutritione non ſit agendum, ſed relinquatur quærendum, an alere debeamus, vel non, quo proſpecto, etſi notum eſt, corpus ipſum eſſe quod nutritur, plurimùm tamen refert intelligere, quid in corpore ſit, quod maximè refici debeat: nunc enim ſpiritus, nunc humores ipſi, aliàs uerò partes ſolidæ, & inter has nunc ſedes animalis facultatis, nunc uitalis, nunc naturalis, magis quàm aliæ reſtaurandę ſunt.

Porrò, nutrimenti genera in uniuerſum tria ſunt: quum enim alimentum ad reſtaurandam ſubſtantiã familiarem quæ à noſtro corpore diſſoluitur cõtinuo comparatum ſit, rationi conſonum eſt, ut tot ſint alimenti genera, quot genera eorum quę reſtauratione egent. Sunt porro tria ex Galeno, quibus corporis moles conſtat, aerea, humida, & ſolida ſubſtantia, et ſi alibi humidam omittat, & pro ea carnoſam ponat, quam nos ſub ſolida complectimur: quod ſiquidem in corpore aliquid aereum agnoſcimus, quod ſpiritũ uocamus, aliud humidum, & liquidum, quod humorem; aliud denique durum, quo genere partes omnis corporis continentur, etſi quædam alijs ſolidiores, durioresque reperiantur; quemadmodum etiam inter humores alij alijs craſſiores natura exiſtunt, omnes tamen eodem nomine donati ſunt; uocatur autem ſpiritus, & uapor ut antea etiam annotauimus, quod reſtituit conſumptos ſpiritus, ut cum animales ſpiritus uitali ſpiritu, & uapore nutriri dicimus, qđ autem id quod ab humoribus diſſolutum eſt, reſarcit, potus nuncupatur; Materia uero quæ ſubſtantiã à ſolidioribus partibus diſſolutam reſtituit, cibus dicitur; An uero ſolo cibo, uel potu, uel aerea ſubſtantia nutriri uiuereque poſſit animal, id antea quoque expendimus; Nunc uero quænam, & quot ſint, & unde ſumantur nutrimenti differentiæ, docendum eſt; Itaque cùm alimentum, ut diximus comparatum ſit ut corpora nutriat, merito ſumentur differentiæ ab eo quod nutrit & nutritur, nutritionisque ratione: nam ab eo, quod nutrit ſumuntur huiuſmodi differentiæ cum dicimus, nutrimenta quędam ſumi ex animalibus, quędam ex plantis, illarumque partibus quædam ab alijs rebus; ab eo uero quod nutritur, duntur iſtæ differentiæ, quod ſcilicet aliquid ſit ſolidum, aereum, humidum, aliud gracilè, craſſum, durum, molle, calidum, frigidum, humidum, ſiccum, temperatum, aut alio modo affectum corpus, illius enim differentias conſideramus quando nutrire uolumus; præcipuæ uero ſunt differentiæ quę à nutriẽdi ratione & affectu, quę præſtant nutrimento ſumũtur, vt cum dicimus nutrimenta quędam eſſe temperata, calida, frigida, humida, ſicca, bilioſa, pituitoſa, melancholica, aquoſa, terreſtria, dura, mollia, alia facilè, vel difficilè, concoqui, corrũpi, aſſimilari, trãſire, ac diſtribui per corpus, vel per aluum deſcendere; Item cum dicimus quædam ſolida, alia turgida, alia pinguia, vel alio modo affecta nutrimenta; item cũ dicimus quædam velociter, confertim parùm, multùm, benè, malè, corpus nutrire; cuius generis eſt ea differentia qua dicimus victum quendam eſſe tenuem, alium plenum, alium conſeruantem & mediocrem, ab eo enim quod fit à nutrimento differentiæ iſtæ ſumuntur. at cum illud extenuare, incraſſare, urinam mouere, aluum ſubducere, vomitum cire, ſomnum conciliare, aut vigilias excitare, vel aliquid ſimile præſtare quod ad nutritionem non pertinet, medicamenti non alimenti differentias conſtituimus: quo magis mirari licet Galenum in libris de alimentis plurimum in his differentijs occupari, quũ profiteatur ſe ſeiunctim & ſeparatim medicamentorum alimentoq; vires tradere; itaque, cum tot ſint nutriendi ſcopi, totq; genera differentiæq; nutrimenti, videndum eſt ad quem ſcopum pertineat & quid doceat hic Aphoriſmus. Qua in re putat Galenus vt ex Commentarijs ſuis in ſequentes Aphoriſmos patet, & omnes qui illum ſecuti ſunt, hic agi de quantitate uictus; à quibus ego longè abſum qui enim docet tenui victu, aut pleno, vel conſeruante opus, is differentiam quandam victus explicat, non autem quantitatem quod quidem ex hoc etiam patet, quod dicat Gal. in Comment. tenuem victum fieri per ptiſanam; plenum, per oua, & carnem, & piſces; at qui dicit ptiſana, carne, piſcibus, & ſimilibus opus eſſe, non quantitatem rei, ſed genus materiæ dicit, qua vtendum ſit ad victum tenuem, & craſſum inſtituendum, quo inuento, ſequitur poſtea explicandum quantum ſit de illis dandum; quod ſi quis dicat ptiſanam & cetera quæ victum tenuem præſtant, patũ nutrire, quæ verò conſeruantem efficiunt, mediocriter, quæ vero craſſum exhibent, plurimum alere, vere, uerum quidem dicet, non tamen propterea quantitatem victus docet his nominibus; ſed genus materiæ, quæ parum, mediocriter, & multum nutrit, vt enim ſi quis dicat quoſdam morbos leuiter purgãtibus ut caſſia, alios validè, ut ſcammonio egere, certum

tum eſt eum docere differentiam materiæ purgantis, non autem quantitatem, ſi quidem quantum de vno quoque poſtea exhibendum ſit, explicandum relinquitur; quo loco quantitatem purgantium medicamentorum docemur, ſic profecto cùm ſtatuimus eos qui acuto morbo laborant, tenui victu opus habere, id autem fieri ſi velis ptiſana vti, differentiam quandam in victu ponimus, obiterque indicamus materiam quæ ad illam efficiendam ſit idonea, de qua poſtea illud inueſtigandum, quantum ſit exhibendum. quod ſi quis Galeni authoritatem in hac re requirat, locus eſt perſpicuus in lib. 2. de victu acutorum, vbi de victu conueniente in morbis acutis, vt eo qui ſit ptiſanæ cremore, ſcribit de genere victus agi, non autem de quantitate, ut quæ cognito genere, iam perſpicua ſit; ſic paſſim in eo opere cum mentio incidit de ea materia de qua hic agit Hippocrates, & ipſe in Comment. genus ſiue ſpeciem aut differentiam victus explicari tradit, non autem quantitatem, ut decimo ſexto, & decimo nono Aphoriſmo huius ſcribit; Docet igitur Hippocrates, cum de tenui victu agit, & Galenus cum plenum & conſeruantem addit, ſpeciem ſiue differentiam quandam victus, non autem quantitatem. Sed hæc poſtea melius adhuc patebunt.

Victus tenuis.

VNde nomen victus tenuis deriuatum ſit, & quid eo nomine intelligere debeant Medici, nunc explicare operæ pretiũ eſt, quod commodiſſimè fiet, ſi prius congeneres quaſdam voces explicauerimus: ſunt enim apud Medicos vſitata hæc nomina, tenuis, extenuans, & tenuium partiũ: quæ dictiones quomodo inter ſe differant, & unde origo appellationis, non eſt facilè docere. Eſt autem propriè illud extenuans, quod poteſt tenue reddere quod huiuſmodi non eſt; ſic ſanè extenuantia dicuntur medicamenta quę craſſos humores tenues efficiunt. Definit autem Galen. in lib. 1. Simplicium illud eſſe tenue, quod in partes tenues facilè diſſoluitur: vnde friabilia & fragilia tenuia eſſe dicit; quæ uerò dura & viſcoſa ſunt, craſſa eſſe, eo quòd promptè comminui nequeant; verùm non videtur mihi neceſſariò illud tenuium eſſe partium, quod tenue eſt: nam vocamus tenuia corpora quæ gracilia ſunt, paucamq; ſubſtantiam & molem continent, tũ quæ liquida ſunt, ſiue facilè, ſiue difficilè comminuantur, & craſſa corpora vocamus & craſſum hominem, alia ratione quàm quòd inepta ſint ut in minimas partes promptè diuidantur; quod ſcilicet multum ſubſtantiæ habeant. eſt ergo aliud tenue quam tenuium partium, & craſſum quàm quod eſt craſſarum partium; quare quid tenue craſſumq; ſit, alia ratione quærendum; videntur autem omnia tenuia vocari quæ facile, craſſa vero quæ difficilè ea penetrare poſſunt ad quæ talia dicuntur eſſe. Sic Gal. lib. 1. de Simplicibus Boream dicebat eſſe tenuem, quod facilè per corpora penetret, eodem pacto lib. 4. eiuſdem operis acida dicebat eſſe tenuia, & cum ſcribit nihil ſummè frigidum eſſe tenue, ſumit certè tenue pro penetrante, adeo vt communis hæc ratio videatur eſſe eorum omnium quæ tenuia dicuntur, quod expeditè penetrare valeant, at in rebus illud facilè penetrat quod gracile eſt, exiguamque habet molem, & quod tenuiũ eſt partium & quod liquidum; quare merito iſta omnia tenuia dicuntur & illorum contraria, craſſa, eo quod difficilè penetrent, ſic enim illa quæ magna mole conſtant, craſſa vocamus, vt hominem craſſum, lignum craſſum, & quæ craſſarum ſunt partium, vt medicamenta quæ in corpore facile non cõminuuntur, eo quod penetrare nequeant, & humores ſpiſſos & pituitam concretam, & humorem melancholicũ exſiccatum, & ob id inſpiſſatum, & reliqua omnia quacumque ratione ſpiſſa reddita, incraſſata & craſſa vocamus: non ergo omne tenue tenuium eſt partium, etſi contra fit, ut quod tenuium partium eſt, illud quoque tenue exiſtat. Iis hoc modo poſitis, videndum qua ratione victus dicatur extenuans, tenuis, (nam tenuium partium victus vt medicamentum non perinde dici ſolet) ex his autem quæ Galen. de victu extenuante ſcribit, conſtat eo illud dictum eſſe, quod humores in corpore craſſos extenuet ob medicamentoſam facultatem quam coniunctam habet ea materia, qua vtimur ad huiuſmodi victum inſtituendum, tenuis vero etiam ab effectu, non quod per res tenues fiat aut humores extenuet, ſed quod vires corpusque attenuet, gracileq; reddat, videtur mihi dictus eſſe, id quod melius patebit, poſteaquã docuerimus quid hoc nomine Medici intelligant. Sunt porrò tria nomina quibus vtitur Galen. in hoc Comment. λεπτὴ, σύμμετρος, ἀδρὰ τροφὴ, quæ noſtri interpretes vertunt tenuis, moderatus, & plenus victus, ſed commodius ἀδρὸν craſſum interpretamur, ſi modo hic tenui opponitur; illi Cicero copioſum opponit tertio lib. quæſtionum Tuſculanarum, his uerbis: Negat vllam in ſapiente vim eſſe fortunæ, tenuem victum antefert copioſo; non tamen impedio ſi quis & plenum dicat; Ceterum, tenuem eſſe victum ſtatuunt qui per ptiſanæ ſucum fit, tenuiſſimum vero qui per mulſam, extremæ autem tenuiſſimum qui per inediam uſque ad morbi iudicationem inſtituitur, & ſic craſſum uocant, & mediocrẽ, qui per carnem, & oua, atque piſces peragitur; qui profecto damnandi ſunt; Primùm, quòd Gal. ſcribat 5. lib. de fracturis 29. textu, Hippocratem in tenuiſſimo victu uti conſueuiſſe mulſa auſtera, & ipſa mulſa, id autem quo in tenuiſſimo victu utimur, ipſe nõ eſt victus tenuiſſimus, ſic nec id quo in tenui victu utimur, tenuis victus eſt, quod ſi ille in Comment. huius Aphoriſmi illis uidetur errandi occaſionem dediſſe, cùm tenuem victum per pauca & parum nutrientia alimenta qualis eſt ptiſanæ ſuccus, tenuiſſimum uero per inediam uel mellicraton fieri ſcribit, animaduertere debebant authorẽ eo loco non definire quid ſit huiuſmodi victus, ſed potius docere ueluti exempla quædam materiæ aptæ ad eum victum inſtituendum; Præterea ſi ex materia peculiari has differentias victus definiamus, fiet utique ut quibuſdam conſeruantem, aut craſſum victum inſtituamus, quibus tenuem iniungere putabimus, & è contra: nam cùm uariæ ſint corporum naturæ, nec æquale uirium robur, accidet ut quidam tenuem victum ex ptiſanæ ſucco ſentiant, alij uero conſeruantem: etenim pueris & athletis qui ualido ſunt calido, ptiſanæ ſuccus non eſt ſufficiens alimentum ad uires conſeruandas: ſenibus autem & alijs qui imbecillo ſunt calore præditi, non ſolum uires non minuet, ſed & conſeruabit & augebit; piſces item ijs plenus erit victus, illis autem tenuis; ad hæc ſi tenuis victus eſſet ptiſanæ ſuccus, ſequeretur nos non poſſe tenuem victum adhibere ubi ptiſana careremus, quinetiam multi ſunt morbi qui tenui victu opus habent, quibus ptiſana noceat, quales ſunt morbi frigidi & pituitoſi; adde quòd Gale. in lib. quem ſcripſit contra Eraſiſtratum, refert tribus modis tenuem victum inſtitui poſſe, uno exhibendo tenues, paucoſue cibos, aut nihil nutrientes; ſecundo nihil dando; tertio uomendo poſt ingeſtum cibum; quare conſtat non ex particulari materia, ſed ex uiribus differentias has victus definiri oportere: quemad-

modum Gal. facit in commentario, qui tenuem dicit esse, qui uires minuit, mediocrem qui uires conseruat, crassum uero qui easdem auget, ab affectu enim quem præstant hæ differentiæ tanquam ab eo quod possit esse certa regula Medicis definiuntur, in quibus postea propria singulis differentijs materia quærenda est, quæ scilicet possit cuiusque uires conseruare, debilitare, aut augere, ab alia enim materia uires athletæ, ab alia pueri, aut senis minuentur, augebuntur, & conseruabuntur; Verum cùm tenue, crassum, mediocre, conseruans ut & alia omnia quæ in Medicina dicuntur ad aliquid referantur, simpliciter tenuis, aut conseruans, vel plenus victus ille dicetur, qui temperati hominis vires aptus est minuere, tueri, aut augere: in alijs uerò addere oportebit illud, ad quod huiusmodi victus refertur: nam vnicuique suus erit victus tenuis, vt vnicuique suæ uires: nam & plenus quidam simpliciter, qui temperati hominis vires augere aptus est, alijs non simpliciter qui & duplex, scilicet, vel qui intemperati hominis vires auget, vel eius qui per morbos succumbit dicendus est, nunc vero aliqua subijcienda sunt quæ pertinent ad explicationem definitionis uictus tenuis, atque illud in primis quomodo intelligendũ sit vires debilitari victu, deinde cur Medicus uictum instituere debeat, qui viribus obsit, quas omni ratione videtur tueri debere; postremo quęnam materia assumenda sit ad huiusmodi victum instituendum; hæc enim hoc loco explicanda videntur, reliqua verò quæ ad hanc rem pertinent, paulo postea melius intelligentur, igitur vires debilitari victu ita intelligendum est, ut non spectemus id, quod post cibationem vnam fit: nam sic omnis victus plenus diceretur, si quidem ex quocunque alimento post illius assumptionem & coctionẽ vires validiores seipsis reddunturs, sed quid fiat totò eo tempore, quo quis tali utitur victu perspiciendum est, ad quod respicientes inueniemus in dies hominem reddi seipso infirmiorem; ac cum in morbis vires contingat minui tum ratione ipsius morbi, tum vero ipsius uictus, expendendum est quid à morbo fiat, ne uictui tribuamus, quod ad morbum pertinent; id autem intelligemus à victu prouenire, si vnicuique ea alimenta dederimus quæ apta nataque sunt illius vires debilitare, eo quod eas conseruare nequeant. Ceterùm Medicum ea quæ secundum naturam sunt tueri augereque debere verum est, sed quantum licet, nam cum uictũ tenuem instituit non id facit, quod illius consilium sit eas debilitare, sed ea quæ sunt præter naturam uincere, quod cum fieri nequeat nisi una cum morbosis causis simul uires debilitentur, ideo huiusmodi uictu utimur, ne omninò occupentur uires in eo alimento uincendo, à quo cõseruari uel augeri possunt; interim enim cũ deest corpori aptum ad uirũ conseruationẽ nutrimentũ, pugna continua actisq; fit aduersus id quod morbosum est, atque ita vires ipse debilitantur non satis refectæ, sed interim quod morbosum est abigitur, & perit Quid vero possit ad victum tenuem instituendum assũmi, nunc explicandum est: nam si illius ratio est & finis virium κατ' ἀίρεσις, ideſt diminutio (sic enim interpretandum) non ablatio, vt alij verterunt, licebit fortè id duobus modis facere, vel pauca ex quacumque materia, aut parum nutrientia alimenta dãdo; quod Galenus etiam in Commentario tradit si cui enim dederis continuo ptisanę succum, videbis profecto illum indies debiliorem fieri, quod scilicet huiusmodi cibus aptus non sit omnem substãtiã nostri corporis restaurare; siquidem solidę duręque partes in ea non inueniunt proprium alimentum; Eodem pacto, si ouum vnum, aut externe tuilla, aut alijs cibis quæ suaptè natura idonea sũt non solum conseruare, sed etiam augere vires, minimam portionem alicui dederis, continget vires minui, nimirum, quod in tam parua mole tantum alimenti non sit, quantum est necessarium ad id reponendum, quod est dissolutum à corpore; Igitur, cum vtroque modo vires minui accidat, præsertim Galeno eo loco suffragante, licebit ne victum tenuem instituere tum per ea quæ suaptè natura, tum verò per illa quæ minima mole non satis nutriunt? quod si id concedimus, nil refert ijs qui morbo acuto tenentur dare pro ptisana oua, orizam, carnem, & alia optima alimenta quorum per sanitatem vsus est, si modo solita minuitur copia quo quid potest esse absurdius? Quare præstat non vtroque modo existimare victum tenuem fieri debere, sed per ea duntaxat quæ suaptè natura nequeunt tantum alere, quantum vires postulant; quomodo vocat Celsus victum tenuem qui ex infirma materia fit: nam quod quantitate id facit, purum omninò est nutrimentum, alioqui tantam vim non haberet; eo autem nõ debemus in morbis vti, nisi vbi vires labuntur: nam vt in eo casu quę rendum est, quod solum nutriat, sic vbi grauis urget affectus, nihil dandum, quod nequeat aliquo modo aduersus illum pugnare. Est prętera alia ratio cur illa non competant in morbis, ubi necessarius est tenuis uictus, quod scilicet omnia quæ plurimum nutriunt, crassa & uiscida sint, ut Galenus testatur septimo Methodi, quæ cum difficilè coquãtur, & ferè semper morborum causas augeant, nequaquam in eo statu conuenire possunt, atq; hęc quidem de uictu tenui hoc loco sufficiant.

Atque exquisitus.

NIhil habet Galenus in Commentario, quod ad explicationem huius dictionis faciat, omnia enim ad tenuem uictum refert, exquisiti nulla mentione facta; Recentiores autem uidentur nullam differentiam ponere inter tenuem & exquisitum uictum, tanquam unius nomen alterum declaret, à quorum opinione ego longe absum. Primùm, quod non soleat Hippocrates præsertim in Aphorismis hac uerborum copia uti; deinde illorum opposita inter se differũt ut ex 1. lib. de fracturis quadragesimo quinto texru patet, etenim exquisitus uictus uulgari, quo scilicet uulgus sine discrimine utitur, quod ab Ionibus σκεθρὸν ab alijs uero φαῦλον uocatur opponitur; tenuis autem crasso, siue pleno, siue solido, qui à Galeno ἄδρος dicitur repugnat; quorum aũt opposita inter se differunt, illa quoq; inter se diuersa sunt. Præterea si Galeno credimus, tenuis uictus quantitatis, exquisitus autem generis nomen est, vt in 13. Methodi licet videre, vbi scribit: Si glãdulæ laborant non refert siue halicam, siue ptisanã, aut malum, aut aliquid tale exhibeas. At si phlegmone infestatur iecur, exquisitissimo victu est opus, ex quisitam adhæc curationem siue accuratam dicit sæpius Galenus, tenuem autem quis dicet quod si exquisitus victus vulgari opponitur, erit is profecto qui ex idonea materia commodè præparata, & adhibita omni diligentia instituitur; siquidem uulgus sine delectu utcumque præparato nutrimento utitur, ut quod quid conueniat singulis, nesciat; quod si quis authoritatem Gal. in hac re quærat, & similem definitionem, est locus apud eum lib. septimo Methodi ubi uictum uocat exquisitum, qui scrupulosior est, & exactissimus, in quo errare tutũ non est; Est ergo ut in summa dicam exquisitus uictus exactus, is autem qui summa cura & consideratione ex electis rebus instituitur.

In

In Morbis.

CVm de victu hic agatur, cur eſt quod morbos conſiderat Hippocrates: nam ſi ea quæ præter naturam ſunt, poſtulant contraria, victus autem nullam habet vim mutandi quod nos moleſtat, ſed duntaxat conſeruandi quod ſecundum naturam eſt, ſiquidem nutrimẽtũ ſimile eſt corpori, quod ex eo nutritur, videbitur forſan hic author temerè de morbis mentionem facere, vtpote qui à victu nec minuãtur, nec tollantur: erat enim de remedijs dicendum, à quibus ſcilicet propulſantur, quippè cùm id ſit corpori laboranti remedium, quod eſt ſano victus; qua in re illud ſciendum eſt, inter illa quę faciunt ad ſcopos aſſequendos in omni re, quædam id facere vt indicãtia, ſiue poſtulantia id, de quo agimus; alia vero ut cõtraindicantia, ſiue repugnantia, quæ ſcilicet impediunt primo & per ſe fieri quod ab indicantibus exigitur; quæ vero ſecundo loco ſiue per accidens poſtulant aliquid, illa coindicantia; quæ vero eodem modo repugnant, correpugnantia vocari ſolent, quę autem permittunt fieri quę requirunt indicantia, nec coindicantia ſunt, illa permittẽtia, ſiue admittentia vocari poſſunt; de quibus omnibus alibi & in ſuperioribus Aphoriſmis diligenter pertractauimus, oſtendimuſque illorum vim, & vſum, quantumque referat hęc quæ inter ſe natura differunt, nominibus quoque diſtinguere; cum alioqui ignoretur quid aliquid poſtulet, aut nõ quid item per ſe, quid vero per accidens aliquid faciat. Itaque Hippocrates merito morbos conſiderat in victu inſtituendo, non quod illi victum poſtulent & indicent, ſed quod contraindicent, impediantque nutriri corpus, vt antea ſolebat cùm valeret; verùm quoniam indicantia, & natura, & ordine, & vſu, reliqua omnia præcedunt: ideo de indicantibus victum primo à nobis agendum eſt: nam vt hæc eum poſtulant; & primo intueri oportet, tamquam illa ex quorum natura vniuerſos nutriendi ſcopos percipimus, ſic profecto non licet intelligere quonam pacto morbi nutriendi formam mutent, niſi illud prius intellectum ſit: non enim morbi alimento repugnant, id quod facit remedium, ſed ei quod ipſum exigit: nam quoniam illi obeſt morbus impedit quoque conſuetum per ſanitatem victum. Porrò quid indicet victum difficile admodũ eſſe duco inuenire; cum enim nutrimentum requiramus vt reſtauretur quod à noſtro corpore continua actione natiui caloris diſſoluitur, tũ vt vires corporis reparentur, quæ pereunt alimenti inopia, fouentur autem & augentur commodo eius vſu, dubium in hac re oritur, vtrum vires ipſæ, an id quod à corpore diſſipatur nutriendi rationẽ præſcribat, quandoquidem, vnum, & non plura eſſe oportet, quod vnum indicet, quæ res videtur etiam Galeno difficultatem peperiſſe, cum nunc vnum, nunc alterum ex ijs id facere aſſerat; Etenim vndecimo Methodi cap. 3. & 15. Aphoriſmo huius libri, & paſſim alibi in Commentarijs Aphoriſmorum, quantitatem nutrimenti à quantitate eius quod à noſtro corpore digeritur indicari commemorat; quod ſi ita eſt, nutrimentum ipſum alioſque ſcopos indicabit, ſi modo id quod genus indicat, & differentiam quoq;, & quod hanc genus pariter indicare debet, vt principia quæ in hac re poſuit in lib. de optima ſecta, & in Methodo medendi, poſtulant. At in eodem lib. cap. 14. ſolam virtutem nutrimentum indicare ſtatuit, id quod etiam facit in lib. de victu acutorum & ſeptimo Methodi, vbi iubet tantum cibum eſſe exhibendum vt ventriculi vires non grauet paſſimque in his Aphoriſmis idem repetit, vbi ſolius virtutis gratia nos alimentum exigere ſtatuit; verum cum vndecimo Methodi dixiſſet etiam victus quantitatis modum ex virium ſubſtantia ſumi, ſubiungit ipſius qualitatem ex temperamento corporis & etiam ex affectus qualitate, eiuſdem vero materiam ex conſuetudine indicari; quæ omnia nec à ſuis principijs ducuntur, nec inter ſe cohærent: nam ſi vnum duntaxat poteſt indicare vnum, & quod ſcopum vnum indicat, reliquos quoque præſcribere debet, aſſumptis ſuis differentijs: etat profecto aliqua ratione probandum ab eo, nequaquam legumlatorum more ſtatuendum, quid tandem illud ſit, quod in hac re ſtatui poſſit indicare, quo inuento, ad illud perpetuo reſpiciendum erat; nequaquam vero nunc ab vno, nunc ab alio contemptis ſuis principijs nutriendi ſcopos ſumere: nam principijs contemptis, aut non ſtabilitis, omnia incerta reddi, & confundi neceſſe eſt. Quod ſi ob rei difficultatem hæc omiſit, vt in tanta varietate eſt credibile, eſt quod illi ignoſcamus, vt qui permulta rectè inuenerit, tradideritque, omnia tamen excogitare nequiuerit; Ac quam difficile ſit inuenire quod victum indicet, ex hoc conſtat, quod cum vel vires, aut id quod eſt diſſipatum poni omni no debeat, vt quæ ſola poſtulent reparationem ex nutrimento, anguſtiæ non paruæ occurrunt in vtroque: nam ſi id quod diſſipatum eſt, ſtatuamus indicare nutritionem, illud in primis occurrit dubium, quod in omnibus ſcopis non reſpondeat illius ratio: cum enim nunquam habeat locum id quod indicantur niſi adſit quod illud indicat, quod in alijs omnibus verum apparet, (nunquam enim remedia quę morbo conueniunt adhibemus, niſi ille adſit, & æqualia morbi magnitudini remedia facimus, ablatoque morbo ab illius remedijs recedimus,) ſi id quod diſſoluitur à corpore, vel potius id quod diminutum eſt ob diſſipationem propriæ ſubſtantię, nutrimentum indicaret, oſtenderet quoque idem illius quantitatem, ex quo fieret, vt nihil vnquam plus reponi deberet, quam diſſolutum ſit, id quod non accidit: plus enim nonnunquam quàm ſit deperditum, reponimus, vt in ijs fit corporibus, quæ adhuc augentur: in alijs uero quæ iam declinant, minus additur quam ſit diſſipatum, quo fit, ut nequeat huiuſmodi diſſoluta ſubſtantia indicare nutriendi rationem, quoniam in hoc ſcopo deficit, qui ad quantitatem ſpectat. Præterea, cùm morbi nutritionem impediant, eo quod indicantes lædant, prohibeantque fungi ſuo munere ut ſolebant per ſanitatem, conſtat profecto, non eam eſſe diſſipationem quę uictum poſſit indicare: nihil enim multi morbi eam impediunt, ſed potius augent, atque ita alimenti copiam intenderent, aucto indicante. Ad hæc incerta redditur Medicis ratio nutriendi: cum enim exceſſus rerum certa menſura comprehendi nequeant, plus ſæpè, aut minus nutriremus corpora, quam expediat, propterea ſcilicet, quod in certa mẽſura nequit ſtatui copia eius quod eſt diſſolutum. Addo, quod amplius præſens non ſit in corpore, quod eſt ab eo reſolutum, quare nihil faciendum eſſe indicare poteſt: nam ab eo quod non amplius eſt, nullam ſumi indicationem docet ille in quarto Methodi. Poſtremo, ſi illud indicare ponendum eſt, quod primo & per ſe aliquid poſtulat, qũo morbum, curationem, & illius cauſam præſeruationem, indicare dicimus, quod illis ſolis, nec alijs poſt illa debeatur curatio, & præſeruatio: non poterit profecto id quod eſt diſſipatum & exhauſtũ, nutritionem indicare; nam etſi illud nutrimento reponitur, non tamen illius cauſa primo nutritionem requirimus, ſed ut uita cuſtodiatur; quod ſi facultates noſtri corporis uitaque ipſa incolumes ſeruari poſſent abſq; reſtauratione illius ſubſtantiæ quæ effluxit, nemo profectò edere, aut bibere cuperet, ſed quo

niam vires ſeruari nequeunt, niſi repleatur quod eſt A
inanitum, ideo contingit vna cum virib. refici quod
diſſolutum eſt, ſed (vt diximus) nec primo, nec per ſe
illud poſtulat nutrimentum, ſed virium cauſa: ne-
que enim natura tot inſtrumenta ad nutritionem fa
bricaſſet, vt diſſolutam eam ſubſtantiam reſtitueret,
quandoquidem ob animæ facultates corporis partes,
adeoque ipſum vniuerſum corpus conſtituit, nec ipſi
bonam temporis partē in alendo corpore conſumere
mus, quàm in longè dignioribus officijs conſumere
vtiliùs eſſet: neque etiā alia omnia, quæ in vita obi-
mus, tanto ſtudio efficere conaremur ob nutritionē,
vt facimus; nam ſomnum, & vigiliam conciliauit
natura animantibus, & mouendi vim ad exercitatio
nem nobis indidit, vt proſperè ſuccedat nutritio, nō
eo conſilio, vt in ſola reparatione corporis iſti de- B
beat hæc actio, ſed vt facultates noſtrum corpus re-
gentes, quæ vel vita ſunt, aut certè illarum benefi-
cio viuimus, diutiſſimè quantum patitur viuentium
conditio, integræ, & validæ perſiſtant; Quapropter
cum viribus reparatis ceſſet nutritio, nec in aliud re-
ferri poſſit, non immeritò illæ ſtatuendæ videntur
nutritionem indicare.

Verùm, & in hoc dubitationes, & anguſtiæ non
paruæ naſcuntur: nam cùm illud quod actionem ali
quam, vel aliquem alium ſcopum indicare ponitur,
debeat & alios indicare, dubium eſt quomodo quali
tatem, genus, & ordinem nutritionis vires oſtende-
re poſſint: cum præſertim qualitas indicantis, qualita
tem & ſubſtantiam, & ordo, ordinem indicare dēat,
vt poſtulant principia indicationum, quomodo quę- C
ſo hos ſcopos poterunt vires indicare? dicentur ne vi
res calidæ, frigidæ, humidæ, ſiccæ, molles, duræ, quæ
nutrimenti qualitates has indicent? Prętereà, cùm
triplex ſit genus nutrimenti, neceſſarium, ſolidum,
humidum, & aereum, qua quæſo ratione illud pote-
rit indicari à viribus? quis enim dicet triplicem eſſe
in illis ſubſtantiam, ſolidam, humidam, & aeream,
quæ huiuſmodi genera nutrimenti præſcribant: quā
doquidem neceſſe eſt corpus eſſe quod ſolidum ſit,
vel humidum, vel aereum, quod facultatibus com-
petere nequit; Poſtremò, cùm facultates, ſiue vires
in corpore multę ſint, & diuerſi generis, ſcilicet natu
rales, vitales, & animales, iniquum videtur eſſe, niſi
omnes ponantur nutrimentum indicare vtq; reſtau
rationem, conſeruationemque ſuam poſtulent; quod D
ſi ponitur, repugnamus principijs: vnum enim de-
bet vnum indicare. Quapropter, cùm nutritio actio
vna ſit, vnumq; opus, vnam oportebit eſſe facultatē,
quæ illius indicatrix ſit; quod ſi vna ſolidum cibum,
alia humidum, alia aereum indicare poſſet; nil fortè
abſurdum eſſet: at cum omnes poſtulent ad ſui tute
lā triplicem eam ſubſtantiam, in ſingulas non eſt di-
uidendum, nec vni dandum, quod vniuerſis eſt cō-
mune. Erunt & alia, quibus oſtendemus paulo in-
ferius ab vna facultate, nutritionis vniuersā rōnem
indicari; at ſi hoc cōceditur, nō facilè erit docere, quę
nam illa ſit, an vitalis, vt hactenus creditū eſt, an na-
turalis, vel animalis: ſed. n. quacumq; poſita, illud re-
linquitur dubiū, quomodo ordo nutritionis indicari
poſſit: nam vbi vnū eſt, nec plura, nullus ordo reperi E
tur, qui ſi in indicantib. non datur, nec in ipſis indica
tis conſtitui pōt. Hę quidem ſunt difficultates quę e-
mergunt, ſi vires ponamus nutritionē indicare. Qui
bus tñ relictis, neſcio quid in corpore reperiri poſſit,
qđ id commodiùs efficiat, illæ. n. ſunt quarū gratia (vt
diximus) nutrimur, illę quoq; ſunt, quę quantitatem
nutrimenti præſcribunt, ſiquidē nec plus, nec minus
alimenti ingerimus q̄ vires cōficere poſſint, & ſi inte
rim plus addatur q̄ ſit diſſolutū in corpore, id quod
quō fieri poſſit poſtea docebimus. Itaq; ſi quantitatē
nutrimenti indicat virium quantitas, indicabunt pro-
fectò illę & alios oēs ſcopos: vt. n. ſi quid ſine differen
tia ſumptū aliquid indicat, idē illius indicabit differē
tias, cū ſuas acceperit; ita ſi alicuius differētię indicāt
alicuius differētias, illud ſine differētia ſumptū alte-
rū, ſine differentia indicabit; vires ergò ſunt q̄ nutri-
tionē, illiusq; vniuerſos ſcopos indicāt, ad quas perpe
tuū, & primo nos reſpicere oportebit, dū vel ſanos,
aut ęgros, aut alio quocunq; modo affectos alere vo
luerimus: quas aūt vires intelligere oporteat, nūc ex
plicare operępreciū eſt: nā reliqua q̄ ſuperiùs adduxi
mus dubia, facilè poſtea diluētur; Igitur cū inter vi-
res quędā naturalis, alia vitalis, alia animalis, à Medicis
ſtatuantur, Gal. nunc oēs ponere uidetur nutritionē
indicare, ut cū uirium gratia uictū requiri ſcribit, nūc
unam, cū ait uis ipſa ęgrotantis eſt, quę cogit nos nu-
trire; exprimit aūt illam quam eſſe uelit indicatricē
huius operis, in lib. de uictu acutorū, & paſſim alibi;
ubi ſcribit uitalē eſſe facultatē, uerùm nec oēs, nec ui
talis pōt nutritionem indicare: nā (ut antea diximus)
cū nutritio actio una ſit, neceſſe eſt ut ab uno indice-
tur, non aūt à pluribus facultatibus; deinde, ſi nutri-
tionem oēs indicarent, omnes quoq; ſcopos indicare
dērent: at quantitas nutrimenti à quantitate omniū
facultatū indicari non pōt: ſunt. n. plurimi qui anima
les facultates imbecillas hñt, quos tamen plurimum
alimus, ſi plurimus in illis eſt calor, qui copioſum ali
mentū conficere ualeat; nō ergo oēs facultates ſimul
prēſcribunt nutritionē; quod uero nec uitalis ſit, ex
hoc patet, qđ illa nil negocij habeat cum nutritione,
neque. n. uel illud attrahit, aut retinet, aut cōcoquit,
uel expellit quod poſt nutritionē relinquitur: quare
in hoc opus ab ea potētia non procedat, ab ea indica-
ri non poterit; deinde urget idem argm̄ hanc faculta
tem, quo aduerſus oēs uſi ſumus: neque. n. quantitas
alimonię ab illius robore, aut imbecillitate prēſcribi
tur, quippè, cùm pueros uberius nutriamus quàm iu
uenes, quibus tamen Galeno etiam authore imbecil
lior eſt hæc facultas, ut pulſus, & reliquæ cordis fun
ctiones oſtendunt. Quod ſi quis huius potētia gratia
nutritionē requiri putaret, ut Gal. prēcitatis locis ſen
tire vī, hēret fortè quo hāc opinionem tueretur, ue-
rùm cū uita ex ea facultate ſola non pendeat, ſed ex
omniū unione, & actione, propterea non eſt ad ſolā
uitalē referendum, quod uniuerſis tandē cōe exiſtit.
Sed ne lōgiùs in hac re abeamus, puto ſolam natura
lē facultatem eā eſſe, quę nutritionis indicatrix ſta-
tuenda ſit, quod & Galen. aliqñ placuiſſe uideo: nam
7. Methodi, cap. 6. ſcribit, id qđ alimentū conficit, idē
alimenti menſurā indicare, idq; meritò: cum. n. illius
officiū ſit, & non alterius facultatis, nutrimentū alte-
rare, retinere, concoquere, & adiūgere corpori qđ illi
utile eſt, & expellere qđ poſt nutritionē inutile relin
quitur, cogit hęc rō, vt illā huius operis authorē con
ſtituamus; deinde, etſi corpus nutrimus, ut facultates
oēs foueamus, tueamurq;, primò tñ naturalis uirtu-
tis gratia, utpotè, quę aliarū eſt fundamentum, mate
riamq; conficit, qua reliquę reparātur, id facimus qua
propter ſi illa indicātia ponēda ſunt, quę primò & p
ſe aliquid poſtulāt, à naturali facultate recedendū nō
erit, dū indicantia nutritionē q̄rimus, idē ex hoc pro
bare licet, quod tm̄ ſemper exhibeamus, quantū con
coqui pōt, illudq; calidum, aut frigidum, uel alia qua
litate prędītum, prout melius concoquitur: denique
cum tota ea facultas poſt generationem, & incremē
tum: atque interim etiam cum hæc fiunt circa nu-
tritionem uerſetur, atque pro illius conditione nutri
mentum inſtituamus, quomodocunque alię facultā-
tes ſint affectæ, merito eam ſolam indicatricem nu-
tritionis ponendam eſſe arbitramur.

At, cum naturales facultates quattuor ſint, attra-

ctrix,

ctrix, retentrix, concoctrix, & expultrix, ſola concoctrix cui reliquæ famulantur, victum indicare debet: eam enim ſpectans ſcribebat Hippocrates in Aphoriſmis ſequentibus, pueros plurimo alimento indigere, quod in illis maximè vigeat ob calidi natiui copiam vis concoctrix; ſic etiam (vt diximus) Galen. ſeptimo Meth. cap 6. ſcribit, id quod alimentum cõficit, illud deſiderare indicareque debere. Ad hanc igitur facultatem reſpicientes, tanquam ad id quod indicat, nutritionem inſtituimus. Verùm, ſi ita eſt, cur in ægris vitalem maximè ſpectamus, putamusq; tunc nutritione eſſe opus, cum illa labitur, cum verò valida perſiſtit, quomodocumque affecta ſit naturalis, parcius ægrotantes alimus? an id tunc facimus, quod per morbos præcipuum conſilium eſt ſanitatẽ reſtituere adhibitis remedijs contra illa, quę infeſtãt; nutrire autem tantum oportet in multis morbis, ne uires labantur; itaque, cum vitalis facultas certiora præbeat indicia, quàm reliquæ periculoſæ imbecillitatis, ideo illam conſulimus, ex qua cognoſcimus, quatenus liceat uti remedijs, & naturam occupare in vincendis morboſis affectibus citra nutritionem, & vitæ diſcrimen; quin & illud dubium facere videtur, quòd morboſæ cauſæ & humorum defectus, & corruptio, nutrimento reſtaurentur quod videtur fieri nõ poſſe, ſi ea quæ ſunt præter naturam, repugnant ijs, quæ ab illis indicantur quæ ſecundum naturam ſunt; & ſi unum ab vno, non autem à pluribus indicari poteſt; Sunt hęc principia vera, nec quæ præter naturam ſunt, vnquam nutrimentum quatenus nutrimentum eſt, indicant, ſed contingit ut in eo quod nutrimentũ eſt, reperiatur quoque, quod morboſis affectibus mederi poſſit; per accidens ergò nutrimentũ ab illis indicatur, per ſe autem ab eo quod ſecundũ naturam eſt, atque à ſola coctrice potentia; quæ quonam modo ut nutritionem & nutrimentum, ſic genera illius, & reliquos ſcopos indicare poſſit, nunc docere aggrediamur; id autem facilè intelligemus, ſi in memoriam reuocauerimus quæ Galenus in Methodo medendi, & paſſim alibi docet, virium ſcilicet ſubſtantiam conſiſtere ex eo quod ſolidum, humidum, & aereum eſt in ſingulis partibus: nam ſine ijs, illæ nec conſeruari, nec augeri, nec conſiſtere poſſunt; quod ſi ita eſt, genera nutrimenti, differentias, & reliquos ſcopos ad has ſubſtantias reſpicientes inſtituimus, nulla re aduerſus principia pugnante. Quoniam enim triplex ea ſubſtantia eſt, ex qua vires conſtant, triplex indicatur neceſſarium nutrimentum, ſolidum ſcilicet, humidum, & aereum.

Indicant vero tres illæ ſubſtantiæ, quibus noſtra moles conſtat, triplex nutrimentum, non ea ratione qua diſſipantur, ſed quod vires ex illis conſtent, adeo vt virium ratione ſuam præbeant indicationem, vt autem illa triplex ſubſtãtia triplex nutrimentũ indicat, ſic differentiæ quæ in illis reperiuntur, differentias alimenti indicant: nam quod ſolidum eſt, durũ, calidum, facilè, vel difficilè diſſoluitur, vel alia ratione eſt affectum; huiuſmodi indicat nutrimentum, cuiuſmodi eſt, quod in eo conſideramus: nec mirùm ſi nunc ſolidorum alimoniam, nunc potum, nunc aeream ſubſtantiam magis expetimus: id enim fit, quoniam vires nunc vnius, nunc alteriùs defectu afficiuntur. Sed hæc ſuis locis commodiùs explicabũtur: ſatis enim nunc ſit principia poſuiſſe à quibus reliqua duci debent.

Ceterùm cum ſola concoctrix vis nutriendi rationem præſcribat, cur eſt quod Hippocrates non ſolũ à viribus, ſed etiam à regione, anni tempore, aeris cõditione, ætatibus, conſuetudine, temperamento, natiuo calore, morbi temporibus, morbiq; differentijs, & alijs huiuſmodi indicationem quandam ad eandẽ rem ſumi ſcribit? id autem facit, non quod illa indicent, ſed quod nonnulla coindicent, alia contraindicent, alia vero correpugnent; ac de alijs quidem ſuo loco agemus, nunc vero de ijs quæ contraindicãt per tractandum eſt, quoniam de his agit præſens Aphoriſmus; qua in re, illud in primis expendendum, quęnam ſint quæ poſſunt impedire ne fiat nutritio, vt vires poſtulant, præſertim, quod in hac re exiſtimem Galenum, nec illa iuſto numero comprehẽdiſſe, nec Hippocratis ſententiam in his Aphoriſmis aſſecutũ: nam in octauo Methodi medendi, & Aphoriſmo vndecimo, & duodecimo huius ſcribit, à duobus ſumi in ægris indicationes, (hoc nomine contraindicantia comprehendens) ad vniuerſam victus rationem inſtituendam, à diſtantia inquam ſtatus morbi, & virib. ægroti; in modo vero nutritionis addi tertium, quod ex acceſſionum conſideratione naſcitur, & rectè quidem hæc dicta ſunt conſideranda eſſe, quãdo pro iſtorum trium differentia nutriendi ſcopos variare neceſſe eſt; ſed aliud addit Hippocrates, quod neceſſario quoque prẽter illa conſiderandum eſt; Addit. n. morbi differentiam quandam ſpectandam eſſe, in qua morbos inter ſe diſtinguimus, magnitudine, & paruitate; de qua re agit in his primis Aphoriſmis, vbi victum alium conuenire acutis morbis, aliũ longis, alium extremis & maximis, alium vero minimis docet: nam (vt antea oſtendimus) acutus eſt morbus. non ſolùm qui cito ad ſtatum properat, ſed qui prẽte reà grauiter hominem infeſtat; & quis non videt ob morbi magnitudinem, & paruitatem nos victũ variare? id quod etiam poſtea validiorib. probabimus rationibus; Addit & quartam indicationem Hippocrates, quę ſumitur à cauſa morbi, vt in eo Aphoriſmo ubi ſcribit, nõ pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes; & in alio in quo dicit, ubi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet: nam ſi bilioſæ fuerint, non eſt; tutum corpus nutrire, ſi uero ſimiles ſanis, tutum eſt in his enim, & nonnullis alijs Aphoriſmis conſiderat quomodo humores ſint affecti, & an ſubſit in illis aliquid, quod morbi ſit materia, aut quomodocunque cauſa. Sic Galen. primo ad Glauconem tenuem victum in quibuſdam diarijs, in alijs pleniorẽ exhibet, non quidem uirium ratione, aut quod ſtatus differentia id faciat, ſed quia diuerſæ cauſæ id poſtulẽt. An vero etiam ſymptomata morborum poſſint victum uariare, nunc uidendum eſt: nam cum ſcribat Hippocrates quæ longo tempore extenuantur corpora, paulatim; quæ uero breui, breuiter reficiẽda eſſe: ſit autem extenuatio ſymptoma quoddam, uidebitur utique author hic à ſymptomatis aliquid ſumere ad victum inſtituendum: nonne & ſitis, fames, dolor, uigilia, ſopor, & multa alia ſymptomata quæ in ægris apparent, aut impedire, aut exigere, uel moderari victum uidentur? Verùm cum ſymptomata, ut ſymptomata, nihil unquam oſtendant eſſe agendum, ſed quatenus cauſę ſunt, ideo ab illis nihil ſumemus ad victum inſtituendum, niſi fortè, ut coindicantia, uel correpugnantia aliquid oſtendunt, ut extenuatio monſtrat diſſolutum eſſe corpus, in quo nequeant uires ualidę conſiſtere, quę propterea indicant opus eſſe reſtautatione; ſic uigilia, & dolor, uires debilitant, quæ poſtea minus alimenti conficere poſſunt. Quinetiam cùm tempora morbi quædã uniuerſalia ſint, alia particularia, nec ſolùm in ſtatu uniuerſali morborum, ſed etiam in alijs temporib. victum commodũ adhibere oporteat, ut ſumma capita primo doceantur, præſtat dicere à tempore morbi ſumi contraindicationem ad victum inſtituendũ nam acceſſiones tempora ſunt particularium morborum; At quoniam tempora morbi non primò & per

ſe, ſed quatenùs oſtendunt nunc maiorem, nũc minorem morbum eſſe, ideo hæc capita ſunt ſpectanda in his alendis, qui morbo laborant: in ſanis verò ſolæ vires ſpectandæ, de quibus antea; de alijs vero ſuo loco, nunc autem quod ad præſens negociũ ſpectat expendamus, an ſcilicet omnis morbus vim habeat repugnandi nutritioni; quod ſi non omnis, quiſnam poſſit id facere, nam id poſtulat ars noſtra, quæ non ſolùm certis, ſed vniuerſis morbis rectam nutriendi rationem promittit; Porro, non omnem morbum victum poſſe impedire ex hoc conſtat, quod cũ illi duntaxat id facere poſſint, qui indicantis opus impediunt obiri, ſit autem concoctrix facultas, vt antea oſtendimus, indicatrix nutritionis, nequeant eam offendere omnia morborum genera: quod docent morbi in numero, vt in ijs in quibus ſextus digitus exuperat, vel deficit, & qui in cõformatione ſunt, in quo genere ſunt gibboſi, varicoſi, aut aliter malè cõformati, quos perindè nutrimus, ac ſi nullo morbo tenerentur, nimirum quod morbi illi coctionem nõ turbent, verùm ſi eos duntaxat affectus ſtatuere debemus victum impedire, qui coctionem turbant, cur in vulneribus, vlceribus, luxationibus, parcius alimus quàm per ſanitatem? an id fit quoniam huiuſmodi mala coctionem etiam labefactant; quoniam enim in illis affectibus fluxiones, & ex illis inflammationes, & febres veremur, ideo parcius alimus, vt interim natura non grauata alimento, humores faciliùs retinere, & deindè concoquere, aſſimilareq; poſſit; Igitur, vt vno verbo comprehendam, illi duntaxat morbi nutritioni repugnant, in quibus humor vel aliqua alia materia eſt, quam vincere concoquereque oportet, tanquam præſentem morbi cauſam, aut imminentem quia enim naturam tunc occupari oportet in eõ negocio, grauanda non eſt cibo, vt per ſanitatem conſueuit, alij vero morbi ſiue ad intemperiem pertineant, vel ad formam, aut ad aliud genus, quod proprium ſit in inſtrumentis corporis, permittunt nulla adhibita repugnantia, corpus (vt ferunt) nutriri, atque ita in hac re ſentiendum eſſe puto, de generibus morborum qui victum contraindicant: nam frigida humida, calida, ſicca, aut ex his compoſita temperies, vbi nullus humor eſt, aut alia materia, quæ concoqui, retineri, expelli, & denique, & vinci debeat, non repugnant generi nutrimenti, quando pro virium robore, & imbecillitate, quàm peperit intemperies, genus alimenti aptum exhibemus; quia enim hæ intemperies vires infirmas reddunt, ideo minus ſolida, & pauciora alimenta damus, ſequentes ſcilicet, quod vires poſtulant, non quod aliquid repugnat. Itaq; ſi quod eſt exactum, tradendum eſſet, inter coindicantia victus genera ſolam morbi cauſam, nempè materiam ponere oporteret, quippè, cum materia quæ in corpore eſt, illa ſit, qnæ eſt vincenda à natura, & propterea non permittat illam, vt ſolebat occupari in alimento conficiendo, hanc autem oſtendunt morborum tempora, & ſymptomata adeſſe, aut non: ſiquidem qui acutum dicit morbum, aut illius ſtatum, vel eiuſdem acceſſionem ſignificat talem ſubeſſe humorem; verùm, quia multa ſunt huiuſmodi vitia, quibus non ſunt impoſita ex morbis nomina, atque etiam ſæpè citra morbum hæc vrgent, ideo, vt facilior reddatur, doctrina illa, ſtatuantur contraindicantia, quæ iam poſuimus; quid vero, de differentijs illorum ſtatuendum ſit, nunc expendendum.

A

In morbis quidem longis ſemper, in acutis verò, in quibus non conuenit periculoſus.

QVinam morbi poſſint victus genera impedire docuimus; nunc vero idem de morborum differentijs docendum eſt, quippe, cum Hippocrates nunc de ea re tractet: nam conſiderare quẽ victum admittunt exhiberi morbi acuti, & longè, eſt expendere quem victum admittant morborum differentiæ, quæ longè diuerſæ ſunt, vt alibi oſtendimus à morbi generibus. Qua in re illud priùs explicandum eſſe duco, quidnam acuti, & longi morbi

B nomine ſit intelligendum, præſertim, quod Galen. in acuto morbo diffiniendo varius ſit, & inconſtans: nam in tertio libro Prædictionum, & alibi ſæpiùs, contendit omnino eum eſſe acutum, qui cum febre continua, & magnitudine quadam affligit; nunc vero acutos quoſdam cum febre, alios ſine febre ſtatuit, vt cum morbum comitialem, apoplexiam, tetanum, acutos morbos eſſe dicit: Alibi, vt libro ſexto de morbis vulgaribus eum vocat, acutum, qui propria tempora ſiue partes vſq; ad finem velociter tranſit nulla magnitudinis, aut febris continuę mentione facta; quo modo tertianam febrem inter acutos morbos nonnunquam recenſet, vt nobis diariã, quæ vno die omnia ſua tempora percurrit, & ulcera, &

C denique omnes alios morbos qui quattuordecim dierum ſpatio qui terminus acutorum morborum ſtatuitur, finiuntur, acutos nominare liceat, Confirmat hanc opinionem cum differentiam hanc morborum qua dicimus quoſdam eſſe acutos, alios longos à tempore ſumi ſcribit tertio libro Prædictionum, nõ à febre, neque magnitudine morborum, & cùm acuta ea uocari omnia, quæ uelocem motum habent, breuique ſpacio durant ſecundo Methodi capite 3. tradit. Idem oſtendit primo ad Glauconem, ubi acutam febrem longæ opponit. Quinetiam idem author quoſdam morbos, ut Apoplexiam, & Epilepſiam, (quos alibi acutos uocauit) ut quadrageſimo ſeptimo Aphoriſmo ſexti libri, longos appellat. Ac ut conſtat ex tertio Prædictionum magna de his nominibus, & eorum uſu apud antiquiores Medicos fuit

D contentio: nam quidam ex Græcis (ut Celſus refert libro tertio) morbos diuiſerunt in acutos & longos; quo fit, ut Galenus uaria tractatione dum nũc hos, nunc alios ſequitur, lectorem confundat, ut plurimùm tamen acutum uſurpare uidetur pro uehemẽti. Porro, ut uarius eſt Galenus in acuti morbi ſignificatione, ita nuſquam exactè illius differentias, & aliorum morborum à quibus hæ naſcuntur, expreſſit, id quod nos ex uarijs ipſius locis adiuti, nunc facere tentabimus. Igitur morbi alij ſunt breues, alij longi; Porro, breues morbi, alij cito, alij tardè (qui & tardi dicuntur) nominantur, quod ſcilicet tardo motu progrediantur, qui quoniam intra quadraginta dies deſinunt, breues propterea cenſentur; qui uero cito ad finem perueniunt, quidam comitem habent magnitudinem, &

E acuti ob id nuncupantur, ut pleuritis, peripneumonia, lethargus, phrenitis, angina febris ardens; Alij ſine fortitudine prępropere finem ſuum conſequũtur, ut diaria, & alij ſimiles, morbi qui breues, & parui dicũtur. Ex acutis rurſus quidã ſimpliciter acuti, i. ſine adiunctione aliqua dicuntur, qui intra 14. diem ſoluuntur, quidam non ſimpliciter acuti, qui intra uigeſimum, & poſt decimum quartum finiuntur, ut qui 27. die deſinunt, & 20. ſuntque iidem re, cum ſimpliciter acutis: Idem enim morbus ob cauſę maiorẽ uehementiam,

aut

aut paruitatem, aut ægri naturam ſimpliciter, aut nõ ſimpliciter acutus euadit: Alij verò ſunt, qui acuti dicuntur hoc adiecto quod quadraginta diebus terminentur. Quartum additur genus quod eos continet qui ex acutis profecti uocantur, vt tabes, ſuppuratio, hydrops, & ſimiles, qui ex acutis ſæpè fiunt, & inter acutos nonnunquam numerantur, cùm tamen reuera ſint diuturni: id autem faciunt Medici vt originem morborum repetant, quoniam enim prædicti affectus & nonnulli alij ex acutis morbis nonnunquam proueniunt, aliqñ uero ex alijs cauſis naſcuntur, acuti nominis adiectione, qualis fuerit eorum origo, monſtrant, poſtulatque etiam docendi ratio, vt uniuerſum acutorum morborum genus in quo acuti mentio fit, diuidendo exhauriamus, etſi interim quidam ex diuiſione reſultant, qui poſtea inter longos reponi debent. Iam uero inter ſimpliciter acutos morbos quidam peracuti, qui & acutiſſimi dicuntur, quorum terminus eſt intra ſeptimum diem, cuiuſmodi eſt angina, tetanus, apoplexia; alij, qui à ſeptimo uſque ad decimum quartum extenduntur, qui ſimplicis nominis inopia, nomine generis non aliter quam ſimpliciter acuti uocantur. Peracuti rurſus bifariam diuiduntur: nam quidam ex illis ſimpliciter peracuti, qui intra quartum diem abeunt, qui ob id peracutiſſimi nominantur; alij, qui quartum excedunt, quales ſunt qui quinto & ſexto indicantur, qui etiam peculiari nomine deſtituti non aliter quam ſimpliciter peracuti appellari ſolent. Ceterum, acutorum qui intra quadraginta dies terminantur, nonnulli ſunt qui ἐκ μεταπτώσεως, ideſt ex degeneratione & mutatione in aliam ſpeciem, & à Galeni interpretibus ex decedentia dicuntur; Huius autem generis ſunt acuti illi qui intra uigeſimum diem imperfectè iudicantur, deinde vehementia confracta, reliquum quod ſupereſt, intra quadraginta dies, uel etiam ſexaginta vt Galenus ſcribit ſecundo de diebus decretorijs, diſſolui conſueuerunt. Alij verò ſunt qui ſtatim ab initio veluti prohibiti, tardiuſque moti, & nullam interea ſubitam mutationem moliri, ad quadraginta dies producuntur, quorum alij acceſſionum remiſſiones habent, quę in exactam integritatem finiunt: alij cum continua febre ſemper perdurant; tertium genus eorum qui intra quadraginta dies recedunt, eos continet qui manifeſtè acuti in principio, & ante vigeſimum diem non ſecurè ſunt finiti, deinde remiſionem fecerunt, poſt hæc reuerſi, mox intenſi, nouiſſimè quadrageſimo die deſinunt; de quibus dubitat Galenus ſecundo de diebus Decretorijs an ſimpliciter, vel ex decidentia acuti dici debeant. Quos verò morbos vocet παρηξημένος, ideſt adauctos tertio prædictionum non explicat, mihi tamen intelligere videtur per adauctos, acutos, quos diximus antea non ſimpliciter acutos alibi ab eo dici; quinetiam eoſdem eſſe morbos ex decidentia dictos, & eos qui vocantur acuti quadraginta diebus ſoluti, patere omnibus puto, qui Galenum non oſcitanter legerint; ſunt ergo omnes iſti morbi acuti, qui & breues cenſentur, quod quadrageſimum diem non excedant; at qui quadrageſimum excedunt, vel in ipſo quadrageſimo terminantur, longi dicuntur eſſe; At cum morbi in quibus huiuſmodi materia reperitur, quæ vincenda alterandaque eſt, vt tollantur & præcaueantur, poſſint eſſe ſimplices aut compoſiti, benigni aut maligni, parui aut magni, communes, particulares, proprij, improprij, exquiſiti & legitimi, uel ſpurij, continui, intermittentes, ordinati, vel errantes, æquales, vel inæquales, per conſenſum, vel primario geniti, & ſi quę aliæ ſunt morborum differentiæ, cur non illarum meminit Hippocrates, ſed duntaxat acuti & longi? An non aliter victum inſtituimus in ſimplicibus morbis quàm in compoſitis, benignis quàm in malignis, & in magnis aliter quàm in paruis, & in continuis aliter quàm in intermittentibus, ne omnes prędictas differentias proſequamur. Cur ergò Hippocrates non docuit quantum ſingulę iſtæ differentiæ poſſint victum impedire? An has prætermiſit quòd nonnullæ ex prædictis differentijs nullam vim habeant repugnandi, aliæ verò non habeant in hoc ſcopo, aliæ verò vel eædem ſint, aut certè contineantur in illis quas ponit: nam magnos & acutos morbos pro eiſdem uſurpari à Galeno alibi oſtendimus; quod verò morbus ſit communis, aut particularis, proprius, aut improprius, exquiſitus aut non, per conſenſum vel primario genitus, morbus continuus, vel interpolatus non propterea mutatur viuendi ratio, niſi fortè contingat, his nominibus etiam exprimi eam differentiam, quæ impedire poteſt; Ordinati verò morbi, & his contrarij, cibationis tempus, ſicut illi qui per acceſſiones infeſtant mutare poſſunt, At differentiam hanc victus de qua agit in Aphoriſmo, nequaquam; Ceterum, morbi ſimplices, compoſiti, benigni, maligni, admonent victum eſſe quærendum, qui non habeat ſolam uim nutriendi, ſed etiam repugnandi qualitati formæque morbi: non enim quia benignus vel malignus, aut ſimplex, aut compoſitus eſt morbus, ideo ſequitur tenui uel conſeruante victu eſſe utendum, quod plane fit cum morbum conſideramus acutum eſſe vel contrariæ naturæ: qui enim acutus eſt, is prorſus materiam habet in corpore, quàm vincere oportet, adeo vt minus nutriendum ſit corpus, quàm vt vires conſeruari poſſint; ſic longi morbi in quibus materia aliqua eſt, quæ mutationem aliquam deſiderat, moderatur nutritionem, id quod quatenus efficere poſſit, poſtea oſtendemus. Nunc verò expendendum eſt, an quemadmodum ex tot differentijs morborum, ſolius acuti & longi meminit, ſic rectè prætermiſerit omnes alias victus differentias: nam cum quædam ſint nutrimenta (ut antea oſtendimus) quæ temperata, alia intemperata, nonnulla verò quæ ſanguinem procreant, alia quæ alium humorem, quædam præterea quæ durum, molle, & ad coctionem, vel diſtributionem facile, aut difficile, alia item quę velox, & confertim, alia quæ ſolidum, vel fluxile, vel pingue præbent corpori nutrimentum, alia demum quę diuerſo modo corpus, nutriunt, cur eſt quod Hippocrates has omnes differentias quæ ad genus, materiamq; nutrimenti pertinent prętermiſit? cur enim non dixit in morbis acutis aut longis biliоſum, aut pituitoſum, vel durum, aut molle, aut aliam aliquam ex prædictis differentijs vt tenuem victum prodeſſe, aut obeſſe? An quod ex illis differentiæ nonnullę qualitatem nutrimenti exprimant, de quibus hoc loco non agitur, aliæ verò varientur propemodum in morbis, pro cauſarum diuerſitate, adeò, vt nil commune tradi poſſit, uel quod etiam exprimãt aliquid, quod morbis, illorumque cauſis medetur? nam calidum, frigidum, humidum, ſiccum, & compoſitum ex his qualitatibus excedentibus, uel temperatum, item durum, molle, alimenti qualitates exprimit, quę non ſolum reparare vires, illarumque ſubſtantiam, ſed etiam morboſis affectibus repugnare ſunt aptæ. At nutrimento quod ſanguinem, vel alium humorem pręcipuè gignat, vel facilè aut difficilè concoqui, aut deſcendere per aluum; vel diſtribui in corpus, nõ omnes morbi opus habent, quemadmodum nec eo quod ſolidam, aut humidam, vel aeream, vel pinguem, aut macilentam ſubſtantiam reſtituit; cum verò dicimus nutrimentum quoddam benè, aliud malè corpus nutrire, ut id temperatis hominibus cõ

mune

mune eſt, ſic in morbis euariat, quod enim benè nutrit hos, alios offendit; At commune eſt omnibus morbis acutis, ut nutrimentum exhibeamus quod minus nutriat quam vires poſtulent ad ſui conſeruationem; quapropter, non mirum ſi Hippocrates hic reiecit omnes alias differentias, quæ ſcilicet uel ad præſentem ſcopum non pertinent, vel contraindicantur à cauſis morborum, uel non ab omnibus morbis acutis, vel longis. Iam verò illud docendum eſt quænam victum poſtulent vires, id eſt indicantia cũ nil impedit, quem verò admittant morbi acuti, uel longi, generatim & ſpeciatim, quid conueniat ſingulis morbis acutis; quę etſi omnia non explicet Hippocrates, ut qui generatim ea duntaxat proſequatur, quæ morbis conueniunt, idq; damnans potius quod ab alijs fieri videbat, quàm quod aliquid adhuc ſtatuat ex propria ſententia, tamen quoniam id poſtulat noſtra tractatio, in qua indicantia & contraindicantia proſecuti ſumus, eoq; magis quod Gal. in hoc Commentario idem faciat, ea à nobis diligenter explicanda ſunt. Porrò Galenus ſtatuit ſanis conuenire alimentum, quod vel augere poſſit vires illud vocat ἀδρὸν id eſt, plenum, uel craſſum, aut uberem; hoc uero σύμμετρον, id eſt, mediocre; in morbis uerò plenum ratò conuenire, imò nunquam, niſi contempto morbo labentibus uiribus ſit ſuccurrẽdum; quod ſi longus morbus fuerit, tunc mediocri, conſeruanteq; victu, ſi uerò acutus, tenui opus eſt. Ac cum acutorum morborum multæ ſint differentiæ, per magis & minus ſumptæ, totidem in tenui victu differentias ſtatuere oportet, quod non niſi obiter ille facit, ut qui referat id ab Hippocrate & à ſeipſo in lib. de victu acutorum factum, id quod poſtea etiam expendemus: nam quæ prius ſunt propoſita, prius explicanda ueniunt; atque illud in primis dubium facit, quomodo uires & corpus unquam augeri poſſint nutrimento; cũ enim uires conſeruari non poſſint niſi uniuerſa illarum potentia agat in nutrimentum, fit ut nihil unquam accreſcere illis poſſit, aut corpori, ſi modo uniuerſa illorum actio requiritur ad conſeruationem, nec aliquid agere poteſt ultra quam ferat illius facultas; à quo enim elaborari poteſt ea nutrimenti portio, quę in augmentum conferri debet, ſi uniuerſam uirium potentiam in ſui conſeruatione, & reſtauratione eius quod eſt diſſolutum conſumi oportet? quod ſi ita eſt, ut æquales effectus ab æqualibus cauſis proueniant, non uires nec corpus augeri poſſe uidebuntur; quibus cùm repugnet experientia, quærenda eſt huius ratio, quæ petitur ex robore facultatis coctricis, cum proportione eius quod à corpore diſſoluitur: quia enim uires plus aliquando concoquere poſſunt, quàm fit reſolutum, fit vt corporis robur, & ſubſtantia quamdiu hęc fiũt, augeantur: contigit autem plus concoqui, quàm diſſolui, eo quod concoctio calido, & humido, diſſipatio verò calido, & ſicco feliciſſimè obeantur; quia ergò in pueris viget calor, qui ad coctionem validior eſt, quàm ad diſſipationem, ideo illorum corpora, & vires augentur, minuuntur autem hęc, cum iam prævalet ſiccitas, coctionis inimica; cum verò reſpondet concoctio ei, quod digeritur, tunc nec augentur, nec ſenſibiliter minuuntur hæc; non mirum igitur ſi corpora noſtra nunc creſcant, nunc maneãt in eodem ſtatu, tandem vero decreſcant, & ad interitum properent; conuenit ergo ſanis aliquando victus plenus, pueris ſcilicet, conſeruans vero iuuenibus, qui & declinantibus, & ſenibus pariter conuenit quantum illorum conditio patitur; At illud videtur longè abſurdiùs, quod ſcribat Galenus in morbis longis vtendum eſſe victu conſeruante, quem iam ſanè conceſſimus; mirùm enim ſi ſanos, vt A gros alendos cenſemus; abſurdumque niſi vim aliquam contraindicandi longis morbis dederimus: verùm & id rationi eſt conſonum: nam cum morbi lõgi mitiores ſint, permittunt ſine noxa naturę, vniuerſam vim ad cibum conficiendum conuerti. Itaq; cum paucarum horarum ſpacio tantum cõcoqui poſſit, quantum ſatis eſt ad vires tuendas, idque facilè concedant huiuſmodi morbi, vt qui nec continuam, nec vehementem coctricis facultatis actionem poſtulent, meritò victu conſeruante, in ijs vti poſſumus, pleno vero nequaquàm, quando nullus eſt tam leuis morbus ex his qui repugnãdi in hoc ſcopo vim habent, qui naturam non diſtrahat; cum quo impedimento, nequaquam incremento toto ſtudere poſſimus. Ceterùm in morbis acutis rectè quoque dictum eſt tenui opus eſſe victu, ideſt eo qui continuo vires minui ſinat; ita enim intelligendus Galen. eſt, cùm ſcribit in Comm. ſtudemus in acutis morbis uires moderatè idebilitatas conſeruare: quod ſcilicet victu utendum ſit, qui iuires quidem debilitet, tueatur tamen prohibeatque ne labantur: nam alioqui ſi continuo uires huiuſmodi victus debiliores non redderet, nihil ab eo quod longis morbis adhibetur differret: ſiquidem, & ille à morbo debilitatas uires fouet, conſeruatq;. Porro morbi acuti huiuſmodi exigunt victum, qua uiribus incommodet, Quoniam nequit morbus acutus abigi, ſi natura tantum alimentum accipiat, quantum conficere poteſt: eſt.n. talis morbus uehemens & continuus, adeo ut nunquam permittat coctricem facultatem liberè uerſari in cibo conficiendo, atque id eſt, quod ſcribit Gal. in Comment. Nempè quod morbus excreſcet, ſi uires quales accepimus uel ſeruare, uel augere uoluerimus, etſi rationem ſubijcere debebat, qua fiat ut in his potius, quàm in alijs morbis augeri debet. Iam illud ſequitur explicandum, quiſnam victus ſingulis morbis acutis conueniat. De qua re ita Galenus ſtatuit in Comment. extremè tenuem victum cõpetere morbis uniuerſis qui primis quattuor diebus ad uigorem ſunt uenturi, in his uero qui ſeptima die eundem habebunt, utendum eſſe melicrato, qui victus tenuiſſimus eſt, non tamen in extremo; In quo multa conſiderare licet, atque illud in primis, quod principia ſua non ſeruet, nam cum hic dicat in acutis morbis tenuem, longis conſeruantem, ſolis vero ſanis plenum victum conuenire, alibi ubi curationem morborum docet, in acutis non ſolum conſeruante, ſed & pleno utitur, & in longis tenui, & ſæpiſſimè pleno; Deinde, quod non omnium acutorum morborum victum doceat, ſed eorum duntaxat qui non ultra ſeptimam progrediuntur: cùm.n. multò plures ſint, eo authore, acutorum morborũ differentiæ, quæ per magis & minus differunt, ratio utique poſtulabat ut tot differentias in tenui victu inueniret, quot ſunt in morbis acutis poſitæ. ſic.n. liceret poſtea ſingulas differentias victus ſingulis differentiis morborum accommodare, quod aliter nequaquam fieri poteſt; tertio, illud quoque rationi non eſt conſonum, ut omnes morbi qui uel in quarta uel ſeptima die ad uigorem perueniunt, eundem habeant victum; nam cum inter acutos etiam morbos quibus idem terminus eſt, differentia reperiatur, quod alij aliis mitiores, minoresq; ſint, ratio cõuincit, ut in victu differentia quædam pariter ſtatui debeat. Poſtremò unicam materiam ut melicratũ, uel ptiſanam exhibere uniuerſis qui morbis acutis uexantur id eſt victus differentiam in maximas anguſtias redigere, & putare omnes huiuſmodi morbos eiuſdem eſſe qualitatis, & naturæ, cum ipſe alibi ſcribat, biliоſis morbis, & hominibus & temperaturis obeſſe melicratum. Quod ſi ita eſt, nequit id

profecto

profecto conueniens eſſe victus in omnibus morbis, qui quarta die ſtatim ſunt habituri; Quod uero principia ſua, non ſeruet Galenus in re propoſita, iam oſtendere aggredior, atque illud in primis animaduertendum eſt, quod in hoc Commentario victum qui per inediam fit, tenuiſſimum in extremo ſtatuat eſſe, quem in lib. de uenæ ſectione contra Eraſiſtratum tenuem vocat: ſcribit enim eo loco victum tenuem tribus modis inſtitui poſſe, nempè, tenues, paucosvè, aut nil nutrientes cibos exhibendo, vel nihil dando, vel aſſumpto cibo vomendo; qui autem nihil accipit, inedia vtitur, & qui vomit cibum, idem illi accidit, ac ſi cibum non aſſumpſiſſet; Itaque, ſi tenuiſſimus ad extremum victus eſt, in quo nihil aſſumitur, conſtat tenuem cum tenuiſſimo ab eo confundi. Deinde lib. 1. acutorum decimotertio textu monſtroſas eas dietas uocat, quæ per inediam fiunt; contra vero lib. 2. eiuſdem Operis, textu 44. ſcribit, non eſſe eos culpandos, qui ægros vſque ad vigorem ſi modo perdurare poſſint, in omni ciborum abſtinentia ſeruant; quo loco probat, quod alio damnauerat; atque etiam nulla diſtinctione facta inediam extremumque victum omnibus adhibet morbis. Præterea, in hoc Commentario cremorem ptiſanę in quibuſdam morbis, quibus ſcilicet tenuis victus debetur, ſtatim ab initio concedit: in lib. autem 2. textu 44. acutorum, inquit, ſi morbus concoctus fuerit, tranſeundum eſt ad cremoris ptiſanæ exhibitionem: ſi uero adhuc crudus fuerit, non tranſeundum, niſi forſan ſymptoma aliquod, quod vires proſternat, apparuerit; Quinetiam lib. 4. de articulis textu 41. tenuiſſimo victu in diſenteria hepatica vtendum eſſe cenſet, qui tamen morbus longus eſt, & primo ad Glauconem in aliquibus diarijs tenuem victum iniungit, quæ tamen ab acutis febribus longe abſunt; ad hęc, decimo Methodi in bilioſis morbis prohibet tenuem victū, quem ijs conuenire qui ex abundantia, vel phlegmone laborant, cenſet, cum tamen in his Commentarijs, omnibus acutis, ſiue illi ex bile, ſiue ex alia cauſa conſtent, huiuſmodi victum proprium eſſe tradat; At nec ijs omnibus qui ex plegmone, ægrotant poſtea tenuem exhibet victum: nam vndecimo Methodi vbi plegmone eſt in thorace, credit non eſſe vtendum tenuiſſimo victu, ſed eo qui vires roboret, quando, inquit, non licet per aſtringentia medicamenta partibus illis robur addere; At huiuſmodi victus qui vires augere aptus eſt, tenuis non eſt, quid dicā de pleuritide, in qua toties victum mutat, quoties de ea agit: nam (vt iam diximus) negat tenuiſſimo victu opus eſſe, vbi pars aliqua in thorace phlegmone tentatur, cùm tamen primo acutorum dicat mellicratum & oximel quæ eo authore in hoc Commentario materia ſunt tenuiſſimi victus, vſque ad ſeptimum pleuriticis ſufficere. Quinetiam, eodem libro textu 27. ptiſanam illis concedit, & pro ea ſaxatiles piſces ex aqua, marrubio & ſale paratos; quo fit ut nunc tenuem, nunc tenuiſſimum, nūc vero plenum in morbis acutis victum inſtituat; Quod ſi quis putet inter pleuriticos quoſdam leuius, alios vero grauius affici, atque hos parcius, illos vero vberius alendos eſſe, & quendam concedi victum declinante morbo, qui in alijs temporibus negandus eſt; & hæc ſpectare Galenum, cum diuerſa tradit de hac re præcepta, verum quidem is dicet, attamen ſi ſemel poſitū eſt, tenuem victum morbis acutis conuenire, nunquam poſtea concedi poteſt, plenum ijſdem competere, ſed omnes differētię quæ vnquam in victu idoneo huiuſmodi affectibus reperiri poſſunt, in ea latitudine quæ in tenuitate ponitur collocari debent: vt enim omnes morbi qui acuti dicuntur eſſe, nunquam recedunt ab eo nomine, & natura, etſi interim quidam ſunt alijs grauiores, ſic profecto ſtatuenda eſt vna forma & ratio victus, quæ magis & minus intendenda remittendaque eſt, ſed non mutanda, nec confundenda cum alijs, quæ alterius ſunt generis, & ſanis propria facta, vel oppoſitus morbis nempè longis, aut etiam bene ualentibus corporibus conceſſa: nam uel principia in omni tractatione ponenda non ſunt, aut certè retinenda poſteaquam ſunt ſtabilita, & recepta. Verum ne ſingula proſequamur, præſtat in quocunque corporis ſtatu conueniens genus uictus inſtituere. Itaque, cum omnes uel ſani ſint, aut ægrotent, morborum autem multæ ſint differentiæ, neceſſe eſt ut eas priùs enumeremus, ut omnem corporis ſtatum in quo contingit uictum uariari doceamus, & totidem in uictu differentias ponamus, ut ſingulis adſit ſuus uictus; Sunt porro primæ differentię ſimplices tres (ut iam diximus,) tenuis, mediocris, & craſſus, & ex illis compoſitæ quattuor, tenuis & conſeruans; tenuis & plenus; conſeruans & plenus; tenuis conſeruans & plenus ſimul. Cōuenit autem tenuis acutis morbis, tenuiſſimus peracutis, in extremo tenuiſſimus, ſimpliciter peracutis, non in extremo tenuiſſimus, non ſimpliciter peracutis, ſimpliciter vero tenuis ſiue exq ſitę tenuis, acutis ſimpliciter morbis, non ſimpliciter tenuis, non ſimpliciter acutis; adhuc minus exquiſitus his conuenit morbis acutis, qui intra 40. dies finiuntur, ſic. n. dr̄iæ uictus reſpondent differentijs morbi acuti, quas antea poſuimus. Ceterum, conſeruans uictus debetur morbis paruis, & ſimul breuibus, necnon longis, & ſanis, quib. uires, & corpus amplius augeri nō poſſunt: Plenus autem in his morbis adhibendus, in quibus uires debiliores ſunt morbo; Item ſanis conuenit qui adhuc creſcunt, ut pueris, & adoleſcentibus, tenuis autem vel etiam tenuiſſimus & conſeruans, morbis longis & breuibus; tenuiſſimus quidem cum morbus præſens eſt, conſeruans verò cum abeſt quidem, ſed morboſa diſpoſitio in corpore ſubeſt; aliæ vero differentiæ compoſitæ habent quoque ſuum vſum in nonnullis caſibus, vbi ſcilicet morbi cauſa tanquā remedium aliquando poſtulat, quod corpus repleat, aut vacuet, aut corrigat mixtione alimenti vitioſos humores; poſtulat autem morbus aliam dr̄iam, & uires aliam, tunc enim cogimur certo tempore tenui vti uictu, alio conſeruante, alio autem pleno, interim cum vnus morbus eſt qui hominem afficit. Sed hæc poſtea commodius intelligentur. At, ſi abſolutè concedimus tenuem victum acutis morbis conuenire, quomodo intelligi poteſt Hippocrates, qui ſcribit in acutis quibuſdam non conuenire; & tunc periculoſum eſſe? Sunt qui intelligunt non conuenire hunc victum acutis ex decedentia, quos quidem Galenus refellit, qui ſcribit in Commentario in acutis uictu eſſe vtendum, qui vires moderatè debilitatas conſeruet, qui certè tenuis eſt. Addo, quod apertè teſtatur tenuem uictum conuenire morbis acutis, cum ſcribit eodem loco, quibuſdam morbis acutis victum ſolum tenuem, alijs vero tenuiſſimum in extremo, alijs uero tenuiſſimum ſed non in extremo conuenire. Ipſe vero Galenus in fine Commentarij, docet quidem in quibus non conuenit, non eſſe adhibendum propter morbos peracutos, ſed tamen non explicat quos acutos morbos eo nomine excipiat: Alij vero aiunt non conuenire tenuem victum in illis morbis acutis in quibus vires labuntur. At Hippocrates hic docet, quid admittant morborum differentiæ, non quid vires ipſæ poſtulent, nam illud ita certum eſt, vt præcepto non egeat, ſcilicet primā indicationem ſumi à viribus, & propterea in quocumque morbo illis ſuccurrendum eſſe vbi ob debilitatē periclitantur. Ego vero intelligo non conuenire acutis

tis tenuem victum qui ex acutis sunt profecti; Aut nomine victus tenuis & exquisiti simul, aliud intelligendum est, quàm nomine tenuis solius, nam etsi tenuis victus conuenit omnibus morbis acutis, non tamen qui tenuis simul est & exquisitus, is enim solũ exquisitè acutis morbis, qui scilicet intra decimum quartum finiuntur, conuenire debet.

Et rursus qui ad extremum deuenit tenuitatis grauis est.

DAmnauit Hippocrates in prima parte Aphorismi tenuem victum & exquisitum, si in morbis longis & in quibusdam acutis exhibeatur: Nunc vero damnat eum qui extremè tenuis est, quo fortè quidam Medici sine discrimine utebantur, ut Galeni tempore Diatritarij, ut ipse uocat Medici, qui vniuersis ægrotantibus triduanã inediam iniungebant. Intelligere autem oportet victũ tenuissimum in extremo, non ex eo solo quod fiat per solam inediam vel melicratum, vsque ad Crisim, sed quod vires quantum licet extremè debilitari sinat: nam quidam sunt qui ex ptisanæ cremore eandem sentient debilitatem, quam alij experiuntur ex melicrati usu, vel etiam ex sola inedia; Inter hos sunt senes crassi & pituitosi, inter illos pueri bilioſi, & graciles, non ergo ex materia hunc uictum definire debemus, sed ex ea debilitate quam quærimus, & alij ex alijs rebus consequuntur. Ceterum illud expendendum est, quod scribit uictum tenuem esse periculosum in longis morbis, & extremè tenuissimum dicit esse difficilem siue grauem, cum scilicet idem intelligat per grauem in uno victu, quod in alio intelexit per periculosum? Præterea, an velit victum tenuissimum in extremo in morbis acutis pariter esse grauem, an vero simpliciter illum damnet; alia quidem est significatio periculosi & grauis, sunt enim quadam molesta & grauia, sed sine periculo, & si fortè contra non fit, ut ea molesta non sint, quæ sunt periculosa; victus tamen tenuis & tenuissimus est periculosus & molestus: periculosus quidem, quod cogamur ægros nutrire plenius vbi temerè vires sunt debilitate ex victu malè instituto: molestè autem & grauiter ferunt ægroti insuetam viuendi rationem, in qua sentiunt suum demoliri robur; vtrumq; ergo Hippocrates complecti voluit, periculum inquam & molestiam. Porrò tenuissimum in extremo uictũ frustra diceret in morbis longis, & in quibusdam acutis non conuenire, si antea id scripserat de tenui, qui si non competit, tanto minus conueniet qui extremè tenuissimus est, sed simpliciter in omnibus intelligendum est illum esse molestum. Verum etsi Hippocrates periculosos & graues hos victus esse dicat, non propterea intelligere debemus eos nunquã conuenire & à nobis fugiendos esse: nam multa sunt in arte nostra auxilia, quę sine molestia & periculo adhiberi non possunt, quorum tamen necessarius est vsus; sed Hippocrates admonet ne temerè & passim in omnibus adhibeamus hunc uictum, qui periculum & molestiam, adiuncta habet.

Nam & repletiones quæ ad extremum deueniunt, graues sunt.

DIxerat Hippocrates uictum tenuem & exquisitũ periculosum esse, & tenuissimum in extremo esse grauem, sed id nulla ratione probauerat, id quod nunc facit, sumpto ærgumento ab extremis repletionibus: nam si hæ sunt graues & periculosæ, tanto magis erit victus tenuissimus: si enim repletio quæ suapte natura viribus addit robur, periculosa est cùm extrema fuerit, tanto magis periculosus erit extremus victus, qui sua natura vires demolitur; constat ergo tenuissimum in extremo uictum periculosum & grauem esse, quoniam repletio extrema talis est; quod si ita est, tenuis uictus ad proportionem periculosus quoque est, propterea, quod cum extremè tenuissimo in eo conuenit; quod uires infirmas reddat, sed illo minus periculosus est, quia minus debilitat; Ceterùm repletiones extremas intelligere oportet vel ad vires, vel ad vasa, vel ad proportionem, maxima enim plethoria vel plenitudo in qua vires extremè grauantur, vel in qua magna est cacochimia, grauis esse solet: hinc.n. omnes graues morbi nascuntur. Atque hæc quidem de Aphorismi sententia sufficiant.

Atquædam notanda sunt in Galeni Comment. atque illud primùm, quod scribat Hippocratem docere in hoc Aphorismo quosdam acutos morbos victum extremè tenuem exigere, hoc enim non docet Hippocrates, vtpotè, qui huiusmodi victum dãnet, non, autem ostendat quibus conueniat; Deindè victum extremè tenuem ait fieri, vel per solam inediã, vel melicratum, postea verò circa finem sui Commẽtarij habet victum qui fit per melicratum esse tenuissimum, non tamen in extremo.

Prætereà videtur Galen. victum ægrotantium in maximas angustias redigere, cum solius ptisanæ, melicrati, & inedię mẽtionem faciat, an non licebit quæso in acutis morbis vti iusculis ex carne non admodũ pingui cum pane? sed quid quęso obstabit? superstitiosos enim magis quàm doctos puto esse Medicos, qui ab hoc genere cibi abstinent, si enim oleo, & butyro cum pane, & aqua coctis vtuntur omnes ęgroti in omni regione, licebit vtiq; panem incoquere in iusculo pullorum, & eo vti moderatè; sic enim vires, nec augebit, nec conseruabit, sed tenuem omninò præbebit victum; sed quid dicemus de oleribus, peponibus, & pomis coctis, vel etiam crudis. Dicet parum doctus Medicus, hæc gignere cruditates, ita scribente Galeno, verùm ille non animaduertit eum authorem cum quærit, & explicat naturam alimentorum sibi proponere tanquam regulam corpus temperatum, cui hæc humidiora, & frigidiora alimẽta, sanguinem gignunt crudiorem; at illis qui vehementib. febribus torquentur, talia alimenta temperant corpus, illudq; bene nutriunt, & medicamenti pariter vsum præbent: nam si pruna cocta in aqua & zaccaro omnes Medici concedunt febricitantibus, cur etiam lactucam coctam, betam, spinachia, & si quę alia sunt frigida, & humida alere non concedemus? Ego cum æstate laborarem tertiana exquisita, nullũ suauiorem absq; sensu alicuius mali sensi cibũ, quam mala rosea, vt vocant Hetrusci: nam eo tempore corrugata, & veluti concocta sunt, ac cum pane assumpta optimum, & suauissimum præbet cibum, & nostri quidem pepones qui longè sanè melioris sunt generis, quàm illi quos Galen. ponit, inutiles esse non possunt, si ægri calidis morbis affliguntur, & eos vehementiùs expetunt. Hæc addere volui, vt Medici in victu instituendo non discant esse temerarij, sed vt cum ratione superstitionem quoq; fugere discant. De piscibus hoc etiam habeo, quod dicam illos non præbere victum conseruantem, quod docet quadragesima, quàm nemo cum piscibus tandem ferre potest absque virium debilitate.

APHO-

APHORISMVS QVINTVS.

In tenui victu ægri delinquunt; quò fit, vt magis lædantur, quicumque enim error committitur, maior in hoc fit, quam paulo pleniori victu. Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit vældè tenuis conſtitutus, & exquiſitus victus, quoniam errores grauiùs ferunt. Ob hoc igitur tenuis victus atque admodum exquiſitus: eo qui ſit paulò plenior, magis periculoſus.

HVius Aphoriſmi variæ, & inter ſe diſcrepantes extãt interpretationes, quarum quænam vera ſit, & huic loco conueniens, ob pugnantes (vt videtur) de hac re Hippocratis, & Galeni ſententias, non facilè perſpicere licet; ſunt enim nonnulli Medici, & ferè omnes, qui ſuperiore ſeculo vixerũt qui putant Hippocratem tenuem victum hic dãnare, & pleniorem laudare, & ob id cum de victu inſtituendo in morbis agitur, pleniorem eum iniungũt, ſeq; tuentur, non ſolùm ex hoc loco, ſed ex eo etiam quod Galen. ſcribat in primo de victu acutorũ, monſtruoſas dietas eſſe quæ per inediam fiunt, & præſtare, vt pugnemus contra morbum, quàm contra debilitatem. Alij verò ſunt, qui dicunt tenuem victum non damnari ab Hippocrate, nec poſtponi pleniori, ſi rectè inſtituatur, ſed ſolum cùm initio morbi, vbi non oportet, adhibetur: deteriùs enim eſſe tenuiorem, quàm pleniorem ab initio imperare. Probant autem hunc victum non damnari ab Hippocrate, ſed etiam ſuaptè natura meliorem eſſe pleniore, multis argumentis, & Primò quod Hippocrates in ſecũdo de morbis acutis ſcribat, adiectioni minùs eſſe ſtudendum, & ſæpè prodeſſe penitus auferre. Et Galenus etiam in eodem lib. ſcribit, ſi quid in nutriendis ægris per imprudentiam peccatur, meliùs eſſe peccare in tenuiore, quoniam ex parciore victu noxa facilè emendatur; cùm enim inquit dilabi primũ vires ſenſeris, cibi exiguum offerens ægrum reſtitues; Exuperantia autem in victu nonnunquam parit noxas inemendabiles. In eodem lib. alio loco ita habet, quæ ex inedia læſio eſt, neq; adeo velox eſt, nec ita euidens ſicut quæ ex cibo.

Vndè etiam Auicenna ſcribit: Cùm ignoras morbi naturam, tenuiori victu vtitor: tanquam meliùs ſit victum tenuiorem, quàm craſſiorem inſtituere: Periculoſiorem verò, & grauiorem dici ab Hippocrate, non quod incommoda quæ ſuaptè natura ſtatim adferre poteſt alijs ſint maiora, quæ à craſſiore proueniunt, ſed quod maiora tandem ſequãtur incõmoda ex victu tenui intempeſtiuè inſtituto, quàm ex craſſiore oſtendunt, quoniam qui tenuem victum ab initio morbi ſtatim imperant, niſi morbus ante quàm vires admodùm debilitentur, finiatur, cogũtur victum augere in morbi progreſſu, vt vires reficiantur: nihil autem pernicioſius quàm appropinquante ſtatu victum augere; qui autem ab initio craſſiore victu ægrum aluit, non cogitur ſequenti tempore ægrum vberiùs nutrire; ita leuiora ſequi incõmoda ex craſſiore victu quàm ex tenuiore ab initio adhibito; quod etiam confirmat Hippocrates 2. Acutorum, cùm inquit, meliùs eſſe affuſto ſtatim ſorbitiones propinare cœpiſſe, quàm vbi priùs venas inaueris. Poſtmodùm 3. 4. 5. 6. vel 7. exhibeas. Quinetiam alio loco eiuſdem libri ad hunc modum ſcribit: Quando ex multa inanitione repentè plus iuſto aliquis offerat, multo maior noxa fit, quàm ſi ex pleniore victu ad vaſorum inanitionem ægrum perduceres. Hęc, & ſimilia adferunt qui hanc interpretationem tuentur. Alij uero ſunt qui diſcrepãtes eos locos conciliare volentes, aiunt Hippocratem cùm tenuem victum pleniori præfert, de acutis intelligere, qui cùm inflammatione, aut ſimili affectu alicuius interioris partis conſiſtunt, cum autem craſſiorem præfert tenui, ut hic, de alijs morbis acutis eum agere, Galenumq; adferunt in ſubſidium qui 11. Methodi in inflammatione iecoris tenuiſſimum victũ iniungit. Sunt, & alij qui monſtruoſam fingũt huius Aphoriſmi interpretationem, quod ſcilicet Hippocrates duos ęgrotos hic intelligat, vnum, qui morbo acuto laborat, qui tenui uictu vtitur; alium, qui longo; qui vtitur craſſiore, in quib. ſi aliquis error committitur, maior in illo eſt qui tenui vtitur victu quàm qui pleniore.

Alij vero, vt ſuam aſtruerent ſententiam, quàm ex contextu elicere non poterant, verbum (ęgri delinquunt) mutant in delinquentes, quaſi talis ſit ſenſus, ſi contingat ægros delinquere in tenui uictu, grauius illi lædentur, quam ſi pleniori uictu eſſent uſi.

Alia demum eſt interpretatio quàm ſequitur Galenus, qui non uictum tenuiorem pleniori comparat, ſed errores qui in utroque uictu accidunt: grauiores enim eos eſſe cenſet in ijs quibus adhibetur uictus tenuis: nam qui tenuiore utitur uictu, debilior neceſſario redditur, in corpore autem debiliore errores omnes qui accidunt grauiores ſunt, quàm in ualidiore; itaq; damnari uictum tenuem hoc loco, eo quod errores qui contingunt omnes grauiores ſint in ijs qui eo reguntur.

Hę ferè ſunt huius Aphoriſmi interpretationes; quarum nullam ſatis probare poſſum; primam enim ſecunda ſatis refellit: nam ſi Hippocrates iubet adiectioni minus eſſe ſtudendum, quàm repletioni, & Galenus læſionem ex inedia, & errores in tenuiore uictu, leuiores eſſe illis, qui committuntur in pleniore inſtituendo ſcribit, conſtat profecto, præferendũ non eſſe in morbis pleniorem uictum tenuiori. Secunda autem opinio etſi uera eſt, errare enim illa ſtatuit Medicos, qui tenuiorem uictum ab initio inſtituunt magis quàm qui craſſiorem; At Aphoriſmus non Medicos qui uictum inſtituunt, ſed ipſos ægrotos errare proponit.

Volunt præterea illius opinionis authores errores fieri maiores non ſimpliciter in tenuiore victu, ſed ſi ille perperam incipiente morbo inſtituitur. Verũ ex dictione authoris hæc interpretatio elici non poteſt, quandoquidem, nulla mentio ſit de aliquo tempore morbi, nec de victu male inſtituto. Tertia vero opinio nec authoritate, nec ratione nititur, nam etſi Gal. in Phlegmone iecoris tenuiſſimum victum iniungit, tamen & in alijs morbis ſine inflammatione, cum poſtulant, idem faciendum eſſe paſſim ſcribit; ut in Comment. præcedentis Aphoriſmi nulla habita diſtinctione, abſolutè pronunciat inediam adhibendam eſſe in his qui quarto iudicantur, meliceratum in ijs qui 7. & ſic de reliquis, & meritò quidem, ſi enim morbi vehementia victum moderatur, vbi æqualis vehementia ponitur, idem victus inſtituendus, ſiue huius, ſiue alterius differentiæ morbus ſit, nemoq; eſt qui in Cauſone qui ſeptima die finiri debeat, eundem victum non inſtituat, ut in pleuritide, aut lienis, vel hepatis inflammatione. Authoris præterea dictio vniuerſaliter ſcripta eos arguit. Qui autem duos ægrotos in hoc Aphoriſmo fingunt, ridiculam interpretationem & confutatione

minimè

minimè dignam aſtruunt: nam nec verba authoris id oſtendunt, & dignum non eſt Hippocrate præcipere quæ quilibet vel ignarus Medicinæ cognoſcere poteſt; quis enim tam plumbeus & rudis eſt, qui neſciat grauiores eſſe errores in eo qui acuto, quàm qui longo morbo laborant? Temerarium vero eſt legere errantes pro errant: & ex confutatione ſequentis opinionis falſum agnoſcetur eſſe grauius ſemper lædi ægrotos qui tenuiore victu vtuntur, ſi illos fortè errare contingat. Ceterum, Galeni interpretationē multa faciunt ut non recipiam; Primum, quod priorem partem in qua ſcribit author, in ipſo victu tenui errare ægrotos, inexplicatam relinquat. Deinde, ϕ author non ſolum errores erroribus, ſed etiam victum, victui comparet: nam non ſolum dicit Aphoriſmus errores qui fiunt in tenuiore victu grauiores eſſe illis, qui fiunt in victu pleniore, ſed etiam colligit tenuiorem victum pleniore periculoſiorem eſſe. Præterea, verum non eſt, omnes errores qui contingunt in his qui tenui victu aluntur, grauiores eſſe quàm in illis qui pleniore vtuntur: error enim eſt, ſi cui febre continente laboranti & ſanguine pleno, ſanguis non mittatur, qui tamen leuior eſt in eo qui tenui quàm qui pleniore victu vtitur: ſiquidem tenuior victus corpus vacuat, erroremq; ex vacuatione prætermilla emendat, grauiorem autem reddit qui pleniore vtitur, vt qui repletionem victu foueat & augeat. In eo etiam non rectè ſentit, quod patet de erroribus intelligi qui committuntur etiam inuitis ægrotis. nam cum ſcribat author ægros magna ex parte ut habet Græcus codex, delinquere, conſtat authorem ſolum de erroribus agere qui committuntur ab ægris volentibus, nec ferre potentibus ob intemperantiam victum tenuem, nec illud quidem prætermittendum eſt, quod ſcribit ægros non cogi ad errandum propter victus tenuitatem: nam author ſcribit illos errare in victu, id eſt propter victum, ille.n. periculoſus ſuaptè natura eſt, quoniam qui eo regun tur, facilè in errores incidunt. Mihi autem (ſi in re tantopere controuerſa quod ſentio dicere liceat) placet, ut poſteaquam Hippocrates eos dānauit qui tenui victu in omnibus morbis vtebantur, docuitq; omnibus non conuenire, nunc incommoda oſtendat quæ ſecum coniuncta habet tenuis victus, quocumque modo, & in quibuſcumque adhibitus. Sunt autem hęc mala, quod periculoſus ſit, ideſt errandi occaſionem prębeat, & errores quibus occaſionem dat, grauiores ſint, quàm qui à pleniore victu excitantur, fuit antiqua hæc interpretatio, ut Galen. in Comment. obiter refert, & authoris dictioni & naturæ rei quadrat. Expoſitum enim magis erroribus talem eſſe victum patet, quòd natura à tali victu debilitetur, tum, quòd ſuaptè natura parcior ſit, quàm vt per eum vires conſeruari poſſint; tùm quòd non ſit conſuetus; quo fit, vt ægroti ab eo debilitati, putent ſe malo victu regi; Hinc ſi cibus adſit, qualiſcumque ille fuerit, temerè eum ingerunt; quod ſi nō adſit in promptu, à miniſtris ſibi furtum exhiberi cōtendunt, iraſcunturque niſi exhibeatur, & dolent, ſurgunt, mouentur, & denique multis alijs modis vexantur, & cum debilitati à tali victu neceſſariò ſint, huiuſmodi errores facilè non ferunt; Plenior autem victus, neque errandi occaſionem prębet ægrotis, ut qui abundè nutriti nihil expetant, & ſi quis error ratione victus fiat, aut etiam alia ratione ab ægrotis committatur, facilius fertur, quoniam ualidior victus minore noxa illis reſiſtit. Authoris uerba ſpontè ſequuntur hanc interpretationem, cum ait in tenui victu ægros errare, id eſt errandi occaſionem maiorem ab eo ſumere, quàm à craſſiore: uerbum autem delinquunt, ſiue errant, intelligere opor

A tet, non quod omnes, neceſſariò errores cōmittant in eo uictu, ſic enim malus eſſet talis uictus, nec alicui adhibendus; ſed quòd errandi occaſionem intemperatis & non aſſuetis poſſit, & ſoleat præbere. Quod ſi de utroque uictu non ageret, ſed de erroribus qui in utroque contingunt, ſcripſiſſet in utroq; uictu errores fieri, ſed grauiores eſſe qui in tenui quā qui in craſſo committuntur; & cum delinquunt, magis lædūtur, quoniam errores grauiores ſunt; tùm, ϕ maiores à uictu committi ſoleant, tùm ϕ dirimi ratione tales reddantur; oſtendunt id ſani, qui cum ualidiores ſint ægris, tamen cum uictu tenui reguntur, periculum eſt ne errent, & errores maiores committant, grauioresq; ſentiant, quàm cum pleniore uictu utuntur; ob hæc igitur tenuis uictus magis pe
B riculoſus: non tamen ſimpliciter deterior, ſed in hoc deterior, quòd periculoſus ſit, & errandi occaſionem magis prębeat, & errores quibus occaſionem dat, grauius ferant: alioqui poſtea non ſolum tenuem, ſed etiam tenuiſſimum uictum in nullis morbis inſtituere poſſet, ſi deterior pleniore eſſet. Quam ob rem hoc Aphoriſmo Hippocr. non ſimpliciter damnat tenuem uictum & pleniori poſtponit, ſed in hoc ſolū quòd errandi occaſionem maiorem alio prębeat, & errores qui committuntur, grauiores reddat; eſtque hic Aphoriſ. ueluti admonitio quædam potius, quam uituperatio uictus tenuis, ut ſcilicet eum omnibus non iniungamus, ſed ſolum ijs, quos continentes & temperantes nouimus, qui ad errandum prompti non ſunt, & intelligunt debilitationem quam ex uic
C tu huiuſmodi experiuntur, præter rationem à Medicis non quæri, ſed interim ut natura in cibo conficiendo non occupata morboſas diſpoſitiones facilius uincat.

APHORISMVS SEXTVS.

Extremis morbis extrema exquiſitè remedia optima ſunt.

QVis ſit ſcopus Hippocratis in hoc Aphoriſmo Galenus non docet, vt qui in ſolis dictionibus explicādis totam ſuam conſumat interpretationem, quam breuiorem quidem facit, quam poſtulet
D grauis ſententia authoris, qui poſteaquam eos damnauit qui tenuem & tenuiſſimum victum omnibus temerè iniungebant, docuitque quid mali huiuſmodi victus habeat, ne putaremus nullum eſſe illius vſum, docere nunc vult in quibus morbis ſit adhibendus, & denique quis victus ſingulis morbis conueniat; Ac vt docendi ratio ex notioribus procedat, certum quoddam principium, vel dignitatem potius medicam proponit, ex qua totius huius rei probatio ducitur; Eſt aut em principium huiuſmodi ἐς δὲ τὰ ἔσχατα νοσήματα αἱ ἐσχάται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην κράτισαι. ideſt extremis morbis exactiſſimè curationes optimę ſunt. Ita enim Galenus in Commentario θεραπείην ἐσχάτην ἐς ἀκριβείην, interpretatur, θεραπείην ἀκριβεστάτην, ideſt, exquiſitiſſimam curationē, &
E merito quidem; Quum enim remedij nomen (vt antea diximus) uictum excludat, colligere non poſſet victu tenuiſſimo opus eſſe, eo quod extremis remedijs vtendum eſſe proponat. Præterea, cum extremos morbos propoſuiſſet, ſatis erat dicere extrema remedia illis conuenire; extremum enim extremo, non extremum exquiſitè, extremo ſimpliciter conuenit, ſed extremum exquiſitè, extremo exquiſitè conuenire ratio conuincit; totam ergo curationem exquiſitiſſimam ſiue per victum, ſiue per remedia, aut per

utrumq;

vtrumq; fiat, extremis morbis adhibēdam cenſet au A
thor. Quid autem per morbos extremos & exquiſi-
tiſſimam curationem intelligat, docendum eſt; ap-
pellat autem Galenus extremum morbum vltra
quem non eſt alius, & rectè quidem, nam extremi
propria eſt hæc ſignificatio. At quos dicemus eſſe il-
los vltra quos alij non ſint? an qui incurabiles ſunt?
verum hoc modo elephanciaſin, cancrum, extre-
mos diceremus eſſe morbos, conueniretque illis vi
ctus tenuiſſimus, quod verum non eſt; quippè cum
longi ſint morbi, & propterea victus competat illis
idem ferè qui ſanis; an uero extremos intelligemus
periculoſiſſimos, & qui occidunt? minimè quidem;
nam & ſicciſſimi morbi, qualis hectica febris, tenuiſ
ſimo victu opus haberent, quod verum non eſt. Ga
lenus vero interpretatur extremos, acutiſſimos, ſed B
melius ſi maximos dixiſſet: nam etſi acutiſſimi ſunt
maximi, tamen non exprimunt quod eſt extremum
in morbis, qui vero maximi ſunt morbi, illi inter
morbos ſummum extremumque locum occupant:
nam in opere quod ſcripſimus de differentijs mor-
borum, oſtendimus magnum morbum dupliciter
dici, quendam enim eſſe magnum ſuaptè natura,
quod ſcilicet inter morbos ille maximè excellat: ac
cum naturæ morbi proprium ſit, quod affligat, mo-
leſtetque corpus, qui vehementer id faciunt, me-
rito magni appellantur: adeo, vt idem ſit mor-
bus magnus, & vehemens & acutus. Eſt autem il-
lud vehemens, quod validam & citatam habet vim,
& ita quoque in morbis, acutum intelligitur, quod
magnum habet exceſſum & velocem motum. At- C
que in hac præcipua morbi magni ſignificatione dici-
tur venam eſſe ſecandam, vbi morbus magnus fue-
rit, & hoc loco maximos intelligimus, morbos vehe
mentiſſimos & acutiſſimos; alia vero ratione morbus
magnus vſurpatur à Galeno, quum eos magnos vo-
cat, qui partem principem occupant, vel maligni
exiſtūt, aut ſuapte natura in vniuerſo genere morbo
rum ſunt magni, eſtque hæc latiſſima morbi magni
ſignificatio, cùm magnum, pro eo qui plurimum à
naturali mediocritate recedit, tunc vſurpemus; quo
pacto ſcribit Galenus in primo ad Glauconem, ad
tantam magnitudinem morbum peruenisſe, quan-
tum vnuſquiſque à naturali ſuo ſtatu receſſit. quo ſi-
gnificatu magnus pro periculoſo capitur; periculo-
ſus enim eſt qui plurimum à naturali ſtatu hominē D
diſtrahit, qualis ſolet eſſe qui in membro nobili con-
ſiſtit, & qui ſuapte natura magnus, & qui malignus
tales enim morbos uires noſtræ non ferunt, & au-
xilia medica vincere ſolent; propterea magni dicun-
tur comparati ad uires, & ad remedia; merito igitur
per extremos morbos intelligimus hoc loco maxi-
mos, & hos exprimimus per vehementiſſimos & a-
cutiſſimos: ſunt enim illi qui extremè impediunt
victum, eo quod naturæ actiones omnes ad ſe reuo
cent, ita, vt in cibo concoquendo ea vel minimo tem
poris ſpacio occupari nequeat, quod alij non faciunt,
qui cum leuius, & paulatim, non autem confertim
affligunt, ſic natura illis reſiſtit: vnde nec vehemen-
ter, nec confertim agere cogitur, & propterea cibum
conficere interim poteſt. Ceterum, curationem hic E
generalius ſumere oportet, quam cum dicimus cura
tionem fieri per remedia & contraria, conſeruatio-
nem vero per ſimilia, & alimenta: intelligere enim
debemus curationem, quæ complectitur omnem tra
ctationē ægrotantium, qūo dicit Auic. & alij omnes
Medici dicere ſolent, curationem fieri vel victu, vel
chirurgia, vel medicamentis: ita enim complectetur
victum ſub curatione: ſi enim exquiſitiſſima curatio
conuenit morbis extremis, ſequitur & victum exqui
ſitiſſimum quoq; conuenire.

Porrò, exquiſitiſſimam curationem intelligere o-
portet, non ſolum quæ ſit per ſumma extremaque
remedia, vel extremum victum, quomodo in quin
to Methodi ſumere videtur Galenus, cùm ſcribit in
periculoſis magniſque morbis non eſſe inchoandam
curationem à leuioribus, ſed à maximis præſidijs;
nec uero intelligemus exquiſitiſſimam curationem,
in qua omnia quæ fieri debent exactiſſimè, ſumma-
que diligentia fiunt, ut ex primo de fracturis docet,
vbi curationem oſſis confracti quæ cerato adhibito
& uino auſtero continuè irrigato, nullo præterea ge
neroſiore remedio adhibito, ſed ſola diligētia exactiſ
ſimam curationem vocat, & ob id ait eſſe ſcriptum
ab Hippoc. in hoc Aphor. Extremis morbis curatio-
nes exactiſſimas adhibēdas eſſe, pro eo quod eſt cum
ſumma diligentia, non enim concludere poſſumus
tenuiſſimo victu eſſe utendum in morbis extremis,
eo, quod illi diligentem curam requirant; itaque exa
ctiſſimam curationem intelligemus, quæ tum extre-
mis remedijs & victu etiam extremo, & leuioribus
etiam præſidijs ſumma diligētia adhibitis perficitur:
non enim in extremis morbis omnia remedia quę ad
hibentur extrema ſunt: omnia ergo comprehende-
re debet exactiſſima quæ illis conuenit curatio. qui
uero pro curatione exquiſitiſſima, intelligunt extre-
ma remedia, aberrant: nam ſub extremis remedijs
victum comprehendere non poſſunt, de quo tamen
agit Hippocrates: nam extrema remedia ſunt, quæ
magnam & ſubitam mutationem efficere poſſunt, de
bent enim contendere cum maximis morbis, qui ta-
lem, ut diximus, habent naturam; inedia uero ab il
lis præſidijs excluditur, quoniam etſi corpus pluri-
mum mutat, non tamen id confertim & repente fa-
cere poteſt, vt Galenus in lib. de venæ ſectione con-
tra Eraſiſtratum, & paſſim alibi id quoq; docente ex
perientia atteſtatur; nec vero intelligere oportet, ex-
trema remedia quæ pluſquam oportet corpus mu-
tant, vt ſuperius in Aphoriſmo tertio extremam va-
cuationem malam eſſe dicebat, ſed quæ in genere
remediorum maxima ſunt, vt Gal. 29. Aphoriſ. 2. lib.
uenæ ſectionem, & purgationem magna remedia
uocat; & illis addere poſſumus, ſectiones, uſtiones,
& cetera quæ uim habent, magnas, & ſubitas muta-
tiones faciendi in corpore; at ſi extrema remedia ex-
tremis morbis conueniūt, hallucinātur profecto qui
in leuiſſimis quibuſcunq; morbis ſanguinem mittūt,
& purgationē adhibēt, quiq; in oī pleuritide ſangui-
nē vſque ad mutationem coloris demendum eſſe prę
cipiunt: ſunt enim inæqualibus morbis inæqualia, &
non æqualia danda auxilia. Verùm, & in hoc obi-
ter diluenda eſt quæſtio: nam ſi paria, & æqualia re-
media morbis, & illorum cauſis ſunt adhibenda, nō
videbitur fieri poſſe ſanitatis recuperatio: quo enim
pacto vinci poteſt morbus à ſibi ęquali remedio: an
victoriam iſtam non per corruptionem, ſed per mix
tionem, & temperiem aſſequimur, ſanitatem enim
comparamus temperatis, & per temperiem ad me-
diocritatem redactis cauſis morborum, in quo opere
ęqualitas agentium, & patientium ſufficit, & requi-
ritur; vbi verò victoriam aſſequimur per corruptio-
nem, excedere oportet id quod vincit. Vt ergò ſcopū
Aphoriſmi concludamus, ſumit Hippocrates indica
tionem quandam vel potius contraindicationem ad
victum inſtituendum à natura & differentia morbi,
in qua morbum vnum cum alio comparamus, & a-
gnoſcimus vnum maiorem vehementioremque eſ-
ſe alio: ob hanc enim differentiam parcius, aut vbe-
riùs ægri ſunt nutriendi, etiam ſi alia omnia ſint pa-
ria; & hic Aphoriſmus veluti eſt maior propoſitio to
tius huius tractationis, cui ſequentem ſubiungit a-
liter quam ſentit Galenus, vt iam oſtendemus.

APHORISMVS SEPTIMVS.

Vbi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos habet labores, & extremè tenuiſſimo victu vtendum eſt. &c.

APHORISMI huius ſcopum, & ſententiam nullus ex interpretibus, qui Commentaria in Aphoriſmos ſcripſerunt meo quidem iudicio eſt aſſecutus: nam Galenus quem alij omnes multo adhibito iudicio ſequuntur, putat Hippocratem docere quo victu ſit vtendum in ſtatu morbi, id quod apertè octauo Methodi capite tertio teſtatur, vbi ita ſcribit ad verbum: Non aliud docet Hippocrates præſenti Aphoriſmo, & ſequenti, & in vtroque agit de indicatione quæ ſumitur à vigore morbi, id quod etiam ſequenti Aphoriſmo teſtatur, cum ait: Docet nos vtcunque ſcribatur hic Aphoriſmus, vnam & eandem victus rationem. Quinetiam vndecimo Aphoriſmo huius libri habet, Hippocratem antea à morbi vigore, & à viribus ægroti indicationes ad totius victus rationem inſtituendam ſumpſiſſe, nulla alterius rei facta mentione, à qua indicatio, vel contraindicatio ſumatur; quare cum hic de viribus non agat, ſequitur neceſſariò, vt de vigore morbi agat.

Addo, quòd vnam, & eandem faciat interpretationem huius, & ſequentis Aphoriſmi, mutatis ſolum verbis. Propterea Montanus cum hunc explicaſſet Aphoriſmum, ſequentem non interpretatur, tanquam vna ſit vtriuſque ſententia. Sed omnes qui ita putant, euidenter hallucinantur: Primò, quod Hippocratica breuitate, & iudicio dignũ non ſit, idem bis nullo interpoſito ſpacio, nullaque ratione repetere. Scribit enim Galenus in textu vigeſimo octauo tertij Commentarij de ijs quæ in medicatrina fiũt, Hippocratem non ſolere bis eadem ſcribere, cum nulla neceſſitas cogit; id quod minus debet facere in hoc libro in quo ſummam loquendi breuitatem videtur affectaſſe. Deinde, verba huius, & ſequentis Aphoriſmi ſunt planè diuerſa, quod ſi ita eſt, cur Galenus ſcribit operis authorem idem docere duobus ſeſe ſtatim ſequentibus Aphoriſmis? quæ neceſſitas coegit illum id facere, debebat illam adferre ſi aliquam putabat eſſe. Recentiores autem quidam in hoc Aphoriſmo aiunt Hippocratem de ſtatu peracutorum morborum agere, in ſequenti vero de ſtatu omnium morborum, ita coactum fuiſſe authorem, quod particulariter pronunciauerat in hoc, vt in ſequenti vniuerſaliter ſcriberet. Verùm ſi de ſtatu hic agit, non minus vniuerſalis eſt quàm alius: cùm enim extremum quendam morbum hic proponat, in cuius ſtatu (vt illi volunt) extremo victu ſit vtendum, declinationem poſtea faciendam ſcribit, vt quantum morbus tardius ad ſtatum properat quàm peracutus, aut mitior eſt illius ſtatus, quàm morbi acuti ſtatus, tantum ab extremo victu declinemus, atque hoc modo declinantes ab extremo victu, & ſtatu peracuti, comprehendimus quid vigentibus ſingulis morbis ſit agendum. Præterea, hęc interpretatio repugnat Gal. qui idem docere in his duobus Aphoriſmis ſcribit: & quomodo quæſo de ſtatu morbi hic tractat author, ſi nullam illius mẽtionem facit, ſed ſolũ morbum vehementiſſimũ proponat, nempè peracutũ, cui cũ docuerit quis victus conueniat, poſtea oſtendit quis victus alijs morbis competat, tantum. ſ. eſſe declinandum ab extremo victu, quãtum ipſe morbus ab extremo morbo, qualis eſt peracutus, recedit. Proſequitur ergo hic indicationem quæ ſumitur à natura morbi, in qua conſideramus morbum vnum maiorem vehementioręque eſſe alio, eſtq; hic Aphoriſmus minor propoſitio ſuperioris; cum enim in illo propoſuiſſet exquiſitiſſimam curationem, & prouidè victum exquiſitiſſimum, & extremum, extremis morbis conuenire; nunc ſubiungit morbum peracutum ſtatim habere ſummos labores, quod idem eſt ac ſi diceret, morbum peracutum eſſe extremum morbum: Ex quibus infert, extremè tenuiſſimo victu eſſe utendum; & hoc inuento quod extremus victus extremis morbis conuenit, & quod peracutus morbus ſit extremus, colligit poſtea, quod vniuerſis morbis differentibus inter ſe magnitudine conueniat: nam quæ per magis, & minus differunt, præſertim vbi plurima ſunt, non poſſunt arte certa, & certis limitibus comprehendi? Quare Hippocrates, propoſito quod eſt ſummum in morbis, & in victu, docet nos rectè adhibituros victum in ſingulis morbis, ſi tantum victus ab extremo recedat, quanto morbus ab extremo morbo recedit. Sed hęc paulo inferiùs in explicatione ſecundæ partis huius Aphoriſmi clarius patebunt. Quod autem ſit hæc ſententia Aphoriſmi, præter rationes iam allatas docet verbum igitur, quod temerè à Leoniceno eſt prætermiſſum, plurimum enim refert, ſi dicas, vbi morbus peracutus, vel vbi igitur morbus peracutus, nam verbum igitur, oſtendit connexionem cum præcedente Aphoriſmo; itaque cùm in antecedente Aphoriſmo agat ſolum de morbo, non poteſt in hoc de alia re agere. Sed enim alia urgent maiora argumenta: nam ſi nullam indicationem ſumeret Hippocrates à magnitudine morbi, diminutam viuendi rationem præferiberet, quæ alioqui perfectiſſima eſt: etenim ſi de vigore morbi ſolum loqueretur Hippocrates, intelligeremus quidem quo victu ſit vtendum in morbi vigore, non tamen patere poteſt an eodem, vel diuerſo in morbis magnitudine, & vehementia differentibus, æqualiter à ſuo ſtatu diſtantibus victu ſit utendum; ſtatuamus enim exempli cauſa aliquem tertiana exquiſita laborare, quę decimaquarta die finiatur, alium febre ardente, quæ eundem etiam terminum habeat, profecto ſi ſolum à morbi ſtatus diſtantia indicationem ſumemus, eodem victu in utroque morbo utemur: at diuerſo utendum eſſe omnes concedunt, non quidem ob diuerſum ſtatus terminum, qui idem eſt, ſed quoniam ij morbi uehementia inter ſe differunt, in maiore autem morbo tenuiore, in minore uero pleniore victu utendũ eſt. Præterea, ſi in ſtatu morbi tenuiore utimur victu, quàm in aliis temporibus quod ea pars morbi uehementior ſit reliquis, poſtulat utique ratio, ut in maioribus morbis parcius alamus, quàm in minoribus, ut enim pars ad partem morbi, ſic uniuerſus morbus ad uniuerſum morbum ſe habeat oportet. Quod ſi Galeni authoritate certandum eſt, non deſunt nobis ex eo authore loci, nam in tertio libro de Criſibus capite quinto ſcribit, in victu inſtituendo ęgrotis, ſpectandas eſſe vires ægrotantis, morbi magnitudinem, & ſtatus diſtantiam. Quinetiam in libro primo de fracturis, textu quadrageſimoquinto, dicit, eos qui à principio fracturam cum ulcere patiuntur exquiſito victu uti debere, ſimplici & uulgari, eos, qui non periclitãtur, medio uero qui fractũ ab ſq; ulcere cũ prominentia oſſis extra cutem habent: planè oſtendens, quanto minorem uim morbus alio habet, nulla facta ſtatus mentione, tanto tenuiorem exhibendum eſſe victum, alioqui temerè

merè cẽſeret in eo qui grauiorem habet fracturam, tenuiore opus eſſe cibo, nam longiùs ille à ſtatu ſui morbi diſtat, vt qui difficiliore morbo laboret, & propterea longiora omnia habeat tempora; vnde, ſi ſtatus diſtantiam ſolùm ſpectaremus, ſimpliciorem, & vulgariorem victum grauius laborantibus ex fractura iniungeremus, contrarium planè quàm ille præcipiat; Quod ſi Galenus ad Glauconem in exquiſita tertiana tenui vtitur victu, vt in acuto morbo, videre debebat qua ratione id faciat, & quantum differat tertiana ab acuta febre. Porrò, noſtram interpretationem approbãt authoris verba, natura rei, ratio, & experientia. Iam verò reliqua ſunt explicanda, qua in re notandum eſt, hic non omnem morbum peracutum intelligi, ſed qui ſimpliciter eſt peracutus: cum enim extremè tenuiſſimus victus ſummam differentiam victus exprimat, vltra quam progredi non licet, oportet & morbum cui debetur, ſummum in genere morborum eſſe, qualis non eſt omnis peracutus, ſed qui ſimpliciter eſt peracutus.

A

B

Statim extremos habet labores.

QVaſi verbum, ſtatim, ſtatum ſignificaret, fortè alij interpretes putarunt de ſtatu morbi authorem agere, verùm aliter ſeſe res habet: ſignificat enim, vt ſcribit Galenus in ſecundo Prognoſticorum textu 13. tria; Primò ſcilicet inſultum morbi, & tempus, quod ad quattuor dies extenditur, & tempus adiunctum functioni. Hic autem Galenus pro ſpacio quattuor dierum vſurpat, non alia quidem ratione, quàm vt ſuam de ſtatu opinionem tueatur.

C

Ego verò in alijs duabus ſignificationibus hoc verbum intelligo, quod ſcilicet morbus acutus cum primum inuadit, & ſubito, ſuaptè natura ſit magnus: nam cum morbum morbo comparet, (vt diximus) docere debet author quænam propria ſit illorum morborum, de quibus agit, natura, non quid illi temporis interuallo, & ſuo progreſſu acquirant; etſi enim acutiſſimus morbus intra quartum diem ſummos eos labores quos conſequi poteſt, aſſequitur, tamen etiam ab initio, & in primo inſultu maximus eſt, ſummosque habet labores, ſi cum alijs morbis comparetur: qua ratione nos cogimur victu tenuiſſimo in eo vti, quod ſi ſtatim indicaret quartum diem, nulla neceſſitas nos cogeret primo die tenuiſſimo vti victu: ſi enim cùm morbus extremus eſt, tenuiſsimo uictu tunc vtendum eſt, extremus autem eſt non ante quartum, cur non licebit in tribus primis diebus pleniore victu vti? ratio enim eſſet inſtante quarto, cibum inſtituere, quem eo die morbus exigit, vt poſtea ſcribit, parum ante ſtatum cibum ſubtrahendum, ante verò ſtatum vberius cibandos eſſe ægrotos, quemadmodum etiam iubet in ipſa acceſsione, & parum ante illam à cibo eſſe abſtinendum. At Hippocrates ſcribit, non ſolum in quarta die tenuiſsimè alendos eſſe qui peracutiſſimis morbis laborant, ſed ſtatim ab initio; quoniã inquit ſtatim ſummos habet labores, quos alij morbi non niſi cum vigẽt aſſequuntur. Ceterum per labores extremos, & ſummos, Galenus intelligit vel acceſsiones, vel ſimpliciter omnia ſymptomata. Intelligere autem oportet morbum peracutum habere omnia ſymptomata ſumma, quæ quidem ſuaptè natura habere poteſt: nam omnia ſymptomata nõ ſequuntur omnes morbos: eſt enim deprauata, & abolita actio ſymptoma ſummum, quod tamen neceſſario non eſt in omni morbo peracuto; nec in ſolo peracuto morbo reperiuntur maxima ſymptomata, nam ſenſus, & motus, reſolutiones, & ſtupores partium, ſymptomata ſunt longorum potius quàm acutorum morborum, nec vero intelligere poſſumus omnia ſymptomata, quæ contingunt morbis acutis eſſe labores extremos, quos dicit Hippocrates tenuiſsimum victum poſtulare, nam abolitæ, deprauatæ, infirmæque actiones quæ in morbis peracutis ſæpè adſunt, & qualitates præter naturam mutatæ, non cogunt nos tenuiſsimè nutrire ęgrotos; quare non omnia ſymptomata (vt Galen. vult) intelligere poſſumus per labores extremos; At nec acceſsiones, labores extremos exprimunt, propterea quod communis quædam ratio eſſe debet omnibus peracutis morbis, non ſolum illis qui per acceſsiones infeſtant. Quare magis placet interpretatio huius loci, quàm habet Galenus in octauo Methodi capite tertio, vbi labores intelligit omnia, quę hominem offendunt, vt vigilias, ſomnum præter naturam, ſitim, dolores, motum, & denique ſymptomata, quæ cauſæ rationem habent, & morbos ipſos intendunt, actio enim abolita etſi magnum eſt ſymptoma, non tamen homini moleſtiam, & laborem adfert, ideſt morbum diſpoſitionesq; morbo ſas non auget.

D

E

Et extremè tenuiſsimo uictu utendum eſt.

COlligit Hippocrates tenuiſsimo extremè uictu vtendum eſſe in morbis peracutis, quoniam extremos illi habent labores: quod qua ratione fiat, nunc expendendum eſt: num ſcilicet ſuaptè natura, uel alio modo illi id faciant; nam vt notum eſt, ſymptomata, vt ſymptomata ſunt, nec impedire, nec moderari poſſe victum, vt nec curationem indicare, ita per ſe, vt cauſæ rationem habent, ad victum inſtituendum non conferunt; quis enim dicet tenuiſsimo uictu alendos eſſe qui peracutiſsimo morbo laborant, eo, quod illi vigilia, & dolore vehementi fortè moleſtentur? quid enim hæc per ſe cõmune habent cum nutritione? non igitur quia hæc ſymptomata labores adferunt corpori, victus rationem mutamus: ſed quia ex moleſtijs, & laboribus quos pariunt, mutatur id, quod agit, vel patitur in nutritione, agunt autem facultates naturales attractrix, retentrix, expultrix, & concoctrix; patitur ab illis alimentum quod aſſumitur, & humores qui iam ſunt geniti in corpore. Itaque ſi facultates per eos labores debilitantur, adeo, ut alimentum externum concoquere nequeant, aut attrahere, vel retinere, vel excrementa propellere, à cibo abſtinere, vel illum minuere cogimur. Sic profecto cogimur facere, ſi ob labores, humores deteriores redduntur, aut plura fiunt excrementa: quia enim morbi tolli nequeunt, niſi prius illa fuerint concocta, & excreta, ideo cogimur victum moderari, vel penitus auferre, ne naturam occupemus in cibo elaborando, quam in morboſis cauſis vincendis verſari oportet; ergo labores qui ſunt in morbis, per ſe & ſuaptè natura nõ impediunt ſolitã nutritionẽ, ſed quia naturę actiones deteriores reddunt, & morboſas diſpõnes augent, quas tanto faciliùs natura vincere ſolet, quãto minus in alimento conficiendo occupatur; ita qui dẽ puto eſſe ſentiendum de hac re: nam quod Galenus ſcribit, in morbis peracutis, & in ipſorum vigore, tenuiſsimo victu vtendum eſſe; propter inflammationes, & febres, quæ inſeparabiles ſunt à

morbis acutis,non probo : nam vt non rectè dicitur A inſeparabiles eſſe febres à morbis acutis, quod oſtendunt apoplexia, tetanus, ſyncopales diſpoſitiones ; ita per febris inflammationes, non omnes labores qui fiunt in morbis acutis comprehendit ; nec ex his immediatam reddit rationem & cauſam, cur ob febres, & inflammationes, quæ maiores ſunt in morbis peracutis. & in vigore omnium febrium, tenuius ſint alendi ægri; relinquitur enim adhuc quærendum, cur febres liberam nutritionem impediant, quare ita ſentiendum ut diximus.

Ceterùm extremè tenuiſsimum victum intelligit Galenus, qui fit per inediam,vel ſolum melicratum, vel paucum ptiſanæ ſuccum ; At id meo iudicio, non rectè, plurimùm enim refert ſi inediam integram pro ptiſanæ ſucco, & hunc pro melicrato im B peres ægrotis. Quam ob rem definire oportet quod antea fecimus, per id quod vires patiuntur, non per alimenta hæc, victus genera. Igitur ſi tenuis victus vires debilitat,tenuiſsimus in extremo victus erit, qui extremè quantum licet naturam debilitari ſinit, id quod alij cum alia materia experiuntur, qui enim naturalibus facultatibus pollent, facilèq; digerunt, ſi exiguo nutrimento alantur,ad extremam eam debilitatem peruenient,ad quam ſine periculo perduci poſſunt ; At ſi alijs contrario modo affectis eundē victum exhibeas, plus nutries quàm oportet ; cùm enim ita ſint affecti, vt etiam ſine cibo perdurare poſsint, præſtat eos in inedia continere, vt naturæ vniuerſæ vis poſsit verſari in morboſa diſpoſitione C conficienda ; extremam ergo eam debilitatem ij ab inedia experiuntur, illi verò à cibo hoc vel illo,præferimus autem eam virtutis debilitatē robori, quod ex nutrimēto paratur, quoniam natura faciliùs morboſas diſpoſitiones vincit, ſi continuè pugnauerit aduerſus morboſas diſpoſitiones, quàm ſi pugna intermiſſa ad cibum conficiendum,reuocetur. Quam ob rem, cum peracutus ſimpliciter morbus, vehementiſsimus ſit, grauiſsimèq; & continuò naturam affligat, pariter continuam vehementemq; naturę repugnantis actionem eſſe oportet, & ob id quantū licet à victu abſtinemus;atque interim vires quidem debilitantur, ſed morboſæ cauſæ ob continuam, & vehementem pugnam vincuntur, quibus victis, poſtea vires ſine periculo, & impedimento reficere poſſumus. D

Vbi verò non, ſed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum eſt, quantum morbus extremis eſt mollior.

POſteaquam docuit Hippocrates quis victus peracutis qui extremi ſunt morbi cōueniat, quod ſcilicet ſit qui extremè eſt tenuiſsimus: nunc ex eodem principio docet,quis victus alijs morbis competat; ſi enim extremè tenuiſsimus exquiſitiſsimuſq; victus extremis morbis conuenit, ratio efficit, vt quantum alij morbi ab extremo morbo recedunt, tantum recedat illorum victus ab extremę tenuiſsimo, quoniam enim affectuum magnitudo per magis & minus differt, nec certa menſura definiri poteſt, ſummum aliquid erat ponendum in morbis,id quod facit: proponit enim morbum peracutiſsimum, quem omnes Medici nouerunt qualis quantuſq; ſit. Ex quo facilè licebit intelligere, qui plus vel minùs ab eo recedant alij morbi coniectura quadam,& accidentium collatione quæ hominem moleſtant. Sunt & victus differentiæ perſpectæ,& certis limitibus diſtinctę;quęnam ſcilicet ſint extremę, & quę ab illis plus uel minùs declinent ; itaque poſteaquā nouimus extremum victū extremis morbis cōpetere,facilè intelligere licet quiſnam victus alijs morbis conueniat : nam ſi parum morbus ab extremo morbo recedit, ſic victus parum ab extremè tenuiſsimo recedere debet;ſi maior eſt receſſus in morbis,maior etiam in victu eſſe debet. Rectè ergò ſcribit Hippocrates,(vbi vero non) ſcilicet morbus eſt peracutus, ſed mitior, pleniorem uictum licet adhibere. Quanto uero pleniorem docet, tanto ſcilicet quanto morbus ipſe ab extremo, ideſt peracuto morbo recedit, ita quidem (extremis)interpretari oportet, non quemadmodum Galenus,qui ſcribit morbū recedere ab extremis, ideſt à ſtatu, quę explodenda planè eſt à noſtris ſcholis interpretatio, quandoquidem Hippocrates morbos inter ſe comparat, & uictus genera,quæ ſingulis morbis debentur, ut ſatis oſtendunt Aphoriſmi uerba, quę non niſi maxima uiolentia ad ſtatum morbi trahi poſſunt.

OCTAVVS APHORISMVS.

Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit,tunc victu tenuiſsimo vtendum eſt.

AMorbo ſumi contraindicationem ad genus victus inſtituendum, antea docuimus. Sumitur autē, vel à quibuſdā morbi generibus, vel à certa morbi differentia; ea enim morbi genera quę naturales functiones impediunt ſuo fungi munere, liberam nutritionem impediunt, vt antea oſtendimus ; ea quoque morbi differentia in qua conſideremus vnum morbum maiorem eſſe alio, victum minuit plus, vel minùs. Porrò, morbi alij maiores alijs ſunt ſuaptè natura, vt peracuti,acutis,& hi alijs ; At vniuerſi morbi tempore maiores euadunt; morbus enim progrediendo vſque ad certum terminum maior, poſtea verò minor redditur; fiunt verò alio modo morbi maiores ob exacerbationes quæ in illis contingunt: cum enim aduenit acceſſio,ſiue exacerbatio morbo, tunc ille maior fit ; Igitur cum tribus modis magnitudo aduenial morbis, egit ſuperiore Aphoriſmo de ea magnitudine quæ ex natura morbi ſumitur, & docuit quantum illa poſſit victum impedire; nunc idem docere vult de morbi temporibus, quæ eo ſanè modo victum moderantur,quo & morbi ipſi; vt enim inter morbos,maximus, maximè impediebat victum, & minimus minimè ; ita tempus morbi,ſiue pars morbi vehementiſſima,maximè turbat nutritionem: quæ verò mitior eſt,minus. Quam ob rem de morbi temporibus agendum eſt,vt ex notis procedat huius rei tractatio, & tanto quidem diligentius de ea re agendum eſt,quanto magis difficilis eſt, & confuſè ab antiquioribus ſcripta. Sed quoniam hæc vno libro,quem ſcripſimus de temporib. morborum, accuratè ſunt conſcripta, ſolum capita breuiter attingamus. Primò igitur quid morbi tempus ſit ; Deindè quot ſint illa in ſingulis morbis; Tertio loco quæ ſit vniuſcuiuſque illorum natura & vis, & penes quid ſpectetur,trademus ; Quartò, quibus ſignis cum illa præſentia ſunt,cognoſcere,& cum futura ſunt præuidere poſſimus,explicabimus. Poſtremò, docebimus omnes rationes quibus contingit morbi tempora victum turbare. Eſt autem morbi tempus,morbi pars ſiue ætas, ſiue cauſæ morbi motio,

tio, vt Galenus author eſt in lib. de optima ſecta, & in eo quem ſcripſit de morborum temporibus. Morbus enim in ſuas partes diuiditur, quas cum ſucceſſione quadam, vt tempus ſuas partes acquirit, ob id morbi tempora appellantur; ætates verò, quòd quemadmodum viuentia ætatum curſu, ſic morbi temporũ viciſſitudine immutentur; vel fortè ẽt quoniam ſicut ætates, & vitæ partes ſucceſſione animal, ſic morbus partes ſuas aſſequatur. Dicuntur autem cauſæ morbi, motiones, propterea quòd motu diuerſo cauſarum, morbus ſuas partes obtineat: nam cùm cauſæ morborum agere incipiunt, principium eorũ fit; cùm vehementius illæ vim ſuam exercent, incremẽtum conſtituitur, ſtatus autem aduenit, cùm eundẽ tenorem ſeruant; ſequitur tandem declinatio, quando earundem vis minuitur, & frangitur. Igitur ſi morbi tempus, & pars idem ſunt, conſtat tractationem quæ nunc inſtituitur de contraindicatione victus ſumpta à morbi temporibus, non alia ratione differre à ſuperiore, niſi vt pars differt à toto: nam antea docuit quid vniuerſus morbus magnus, aut paruus poſſit in victu moderando: nunc vero idem docet de partibus morbi, quantum ſcilicet vim ſingulę partes morbi in eadem re obtineant.

Ceterùm morbi partes quædam vniuerſales ſiue maximæ dicuntur, in quas vniuerſus morbus primùm diuiditur; aliæ particulares & minimę, in quas maiores illæ diuiduntur; ſunt autem morbi partes vniuerſales quattuor; Prima dicitur principium; Secunda, incrementum, augmentum, & aſcenſus; Tertia, vigor, ſiue ſtatus; Quarta declinatio, ſiue remiſſio.

Minores verò partes, etiam ſuas habent, his nominibus nuncupatas, & præter has alias habẽt quidam morbi: nam cùm inæqualiter mouetur cauſa morbi ad internas inquam primum, & poſtea ad externas partes, inter principium, & augmentum intercedit ea, quæ dicitur pars inæqualitatis; quinetiã, in morbis qui per interualla repetunt, nec continui ſunt, poſt declinationem ſequitur pars quæ interualum, quies, & intermiſsio nuncupatur. Ceterùm, principij morbi nomine intelligimus primùm inſultum morbi, & tempus trium, aut quattuor dierum, & totũ illud tempus in quo morbus gignitur, quod quidem tempus malè Galenus vocat tempus cruditatis, neque enim generalis hæc ſignificatio eſt vniuerſis morbis, nimirum, cùm omnes concoctiones, & cruditates non habeant; hæ quidem tres ſignificationes principij à Galeno traduntur; duæ tamen aliæ mihi videntur addendæ, quæ in his non comprehenduntur; vna quæ portionem illius continet, in qua morbus procreatur, quo modo ſcribit Galenus 13. Methodi, parum eſſe quod in principio inflammationis influit humoris, neque enim hęc ſignificatio in tribus alijs continetur. Sumitur & principium pro eo tempore in quo æger morbo grauatus decumbere incipit, à quo tempore dies decretorij inchoantur; Sunt omnes magni vſus hæ ſignificationes principij in medicina noſtra; vt in eo libro quem de morbi tẽporibus ſcripſimus, abundè oſtẽdimus. Dicitur autem iam principium, id omne quod habere morbus dicitur cum genitus eſt, eſt autem genitus, cum perfectam ſuam naturam, & ſpeciem accepit, quod contingit cùm ad incrementum ceſſante generatione peruenit, in qua re quantũ Galenus fallatur, alibi oſtendimus.

Creſcere autem dicitur morbus, cum manifeſtè augetur: nam etſi gigni non poteſt abſque aliquo incremento, tamen illud minimè conſideratur, quod fit in generatione, ſed cum iam euidentius augetur perfecta generatione: ut enim quamdiu animal in utero eſt, illud ſolùm gigni dicimus, etſi hoc non fiat ſine incremento, tunc verò augeri dicimus cum ab vtero eſt excluſum: ita de morbo ſentiendum eſt; vigere autem dicitur morbus, non cum eundem tenorem ſeruat, id enim etiam in principio ferè fit, ſi modo tunc non augeri dicimus, ſed cum ſummum illud quod ab incremento eſt relictum, in eodem tenore perſeuerat, declinare autem dicitur et remitti cum minuitur vigor; Ceterùm, vnaquaque ex prædictis partibus in alias ijſdem nominibus nuncupatas diuiditur; dicimus enim principij principium, incrementum, ſtatum, & declinationem, & augmentum eſſe in principio, in augmento, ſtatu & declinatione; idem de ſtatu & declinatione dicitur; cogimur enim vſque ad minimum hęc diuidere, vt medendi ratio melius inſtituatur. Nunc ſequitur ut doceamus quotnam partes vniuerſales & particulares habeat quilibet morbus; in qua quidem re varius eſt Galenus: nam in lib. de optima ſecta contendit acutos morbos quoſdam, nullum habere incrementum, ut qui ſimul atque inuadunt, uigeant, & eos qui per Criſim finiuntur, declinatione priuari, quemadmodum & illos qui ab initio adhibitis remedijs ſoluuntur, tribus ſuccedentibus temporibus carere putat; in libro uerò de totius morbi temporibus, ſtatuit omnes morbos ſalutares habere quattuor tempora, in qua quidem re rectè ſentit, cum morbos illos carere ſuccedentibus temporibus arbitratur, quando in principio tolluntur; at non rectè ſentit cum iudicat quoſdam morbos ad vigorem peruenire abſque incremento. At verò ſine aliqua declinatione nullus morbus qui per Criſim factam in vigore ſoluitur, finiri poteſt, ſi modo dicitur morbus declinare quando remittitur illius vigor. Nos verò aliter de his ſtatuimus, propoſita diuiſione morborum in ſalutares, lethales, & alios qui nec ſanantur nec vnquam occidunt; & rurſus diuidendo ſalutares in eos qui per Criſim perfectam, vel imperfectam, vel alio modo ad ſalutem perueniunt; igitur, qui per Criſim perfectam ſoluitur, factam in creſcente morbo, tria ſolum obtinebit tempora, principium, incrementum, & declinationem, nec pauciora quidem habere poteſt; quod ſi in uigore ea Criſis fiat, quattuor neceſſariò habebit, principium, incrementum, ſtatum & declinationẽ. Et ſi per Criſim imperfectam morbus diſſoluitur, contingit aliquando morbum habere duo tempora principium ſcilicet & declinationem; aliquando tria, principium, incrementum, & declinationem; aliquando quattuor, illis enim additur vigor quando in eo Criſis imperfecta accidit. Ceterum ſi morbus alio modo quàm per Criſim abigitur, ſiquidem paulatim id fiat & per concoctionem, quattuor partes percurret; ſi verò per euacuationem factam inchoante morbo ſiſtitur, declinatio ſequitur abſque incremento & vigore, quod ſi in augmento fiat euacuatio, ſuccedente ſtatu, morbus priuatur. Eedem quoque eſt in morbis organicis ratio: nam illi ſtatim cũ incipiunt, & in ipſo incremento finiri poſſunt antequam vigeant. Iam verò ſi lethalis morbus fuerit, nunquam aderit declinatio, & nũquam habebit pauciora tempora quam duo: non enim videtur fieri poſſe vt aliquis morbus perimat, nullo facto incremento; propterea fallitur Galenus, cum in principio morbi aliquos mori ſcribit: nam ſi ita eſt, falſum illud eſt quod ſcribit in libro de temporibus morborum, incrementum lethalium morborum cognoſci tunc, cum lethalia ſigna apparent; At quomodo quęſo mori aliquis poteſt in principio, ſi nulla adhuc habet lethalia indicia? Iã vero, ſi morbus ex eorũ genere conſiſtat, qui ſanari nequeunt, nec tamen perime-

re possunt, contingit vnum, vel duo, vel tria, vel quattuor in morbo esse tempora, principium quidē solum, si morbus posteaquam genitus est, nunquam augetur, duo vero si perpetuo crescit, tria autem si posteaquam ad vigorem peruenit, nunquam remittitur, quattuor autem si tandem declinat, nec tamen perfecte soluitur, ut in ijs fieri dicitur, qui morbo Gallico semel fuerunt correpti. Ceterùm in particularibus temporibus potest idem numerus esse in lethalibus morbis, qui est in salutaribus: non enim declinatione particulari vt vniuersali priuantur necessariò exitiales morbi; igitur, si morbus continuus fuerit, & accessionem habuerit simplicem, & æqualem, quattuor erunt tempora, principium, incrementum, status, & declinatio; at si inæqualis infestat accessio, additur tempus inæqualitatis; si uerò morbi accessio confusa fuerit, ut ipsa, sic illius partes confundantur; At si morbus nullam habeat accessionem, ut in sinochis febribus contingit, nulla etiam habebit particularia tempora, iam vero, si morbus fuerit ex genere intermittentium, & æqualem habuerit accessionem, quinque in eo erunt accessionis partes, principium inquam, incrementum, vigor, declinatio, & interuallum, siue quietis tempus; quod si inæqualis fuerit accessio, post principiū, habetur tēpus inæqualitatis; cur uero aliqui morbi principium habeant aliquando longius incremento, vel statu, vel declinatione, alij vero aliter habeant, in libro nostro de morborum temporibus ostendimus, id enim non est præsentis instituti docere; quomodo vero cognosci possit non solū vigor de quo agimus in hoc Aphorismo, sed etiam alia omnia tempora quum adsunt, breuiter docere aggredior: nam qua ratione dignosci possint futura morbi tempora sequenti Aphorismo commodius explicabimus, scribit Galenus in libro tertio de Crisibus, & in eo quem scripsit de temporibus morborum, non aliter morbi tempora dignosci posse, quàm ex signis concoctionis & cruditatis: in qua re plane fallitur; Primo quod communis non sit vniuersis morbis hęc cognoscendi ratio, pauci enim morbi sunt, in quibus excrementa gignuntur, quæ concoctiones cruditatesque possint ostendere; deinde non in morbis omnibus in quibus materia aliqua concoquitur, licet ex eius concoctione & cruditate eorum partes distinguere; quod appareat in Sinochis febribus, quæ vel semper augescunt, vel decrescūt, & in morbo laterali in quo summus adest morbi vigor dum humor est crudus, non autem cum perficitur concoctio, vt Galenus putat; addo, quod nec in vlceribus respondit Galeni illa Methodus, nō enim ex saniei concoctione & cruditate, sed ex ipsa diuisione quæ incipit, vel augetur, vel viget, aut minuitur, illorum partes cognoscere, & inter se separare debemus; ac cùm hæc viderent recentiores inter se plene pugnare, quod vehementissimus sæpè sit morbus, dum cruda redduntur excrementa, duplicem statum inuexerunt, quorum vnum statum quo ad concoctionem, alterum quo ad accidentia nominant, idque præter omnem rationem: sic enim oporteret duas esse vigentes ætates, duo principia morbi, duo incrementa, duas declinationes, duas item æqualem tenorem seruantes causæ morbi motiones; Quo modo præterea dici potest vigere morbus, cuius accidentia sunt remissa? id enim contingit cùm in pleuritide multa concocta, facileq; expuuntur: quo tempore morbum vigere statuit Galenus, sui oblitus, cū in primo de Crisibus & alibi sæpe, morbi statum definiat nihil aliud esse, quā, quo ad symptomata morbi summum, plura sequuntur hanc opinionem absurda, quæ alibi patefecimus, vbi etiam docuimus, tempora morborum ex ipsorum essentia sumi, quæ cum incipit, augetur, viget, aut minuitur, tunc diuersas in morbo partes ostendit. Est & alia ratio quę sumitur ab effectis sequentibus singulos morbos, qui ut incipiunt, uel augentur, aut uigent, uel minuuntur, tales in morbis partes & mutationes declarant; propterea in quibusdam morbis ex concoctione & cruditate licet morborum partes deprehendere; quoniam in illis læditur primùm concoctio, quæ progrediente tempore prędualet, & insignes mutationes facit in singulis morbi partibus, sed id in paucis admodum morbis fit, & ferè solum in illis, qui ex humore calido & concluso aliquo in loco contingunt. Tertius fons signorum qui ad hanc cognitionem confert, continet causas quæ morbum gignunt, aut lædunt, uel prosunt in ægrotis, cum enim causæ gignentes agere incipiunt, tunc morbus in principio esse cognoscitur, cum uero augent suas uires, aut eūdem tenorem seruant, uel remittunt suam uim, tunc agnoscimus morbos qui ex illis causis oriuntur, hanc uel illam partem obtinere; sic cùm illa quæ iuuare solum possunt in morbi aliqua parte, adhibentur, & prosunt, si tunc adhibeantur & tenuerint, merito credimus morbum in ea parte consistere; quartus accedit fons ex similitudine; sed hæc, ut diximus diligentius & clarius in libro de temporibus morborum prosecuti sumus. His ita declaratis, sequitur ut rationem reddamus eorum quæ scribit Hippocr. in Aphorismo, & ut doctrina facilior euadat, ea quæ sunt explicanda diuidemus; Primùm enim rationē adferemus quare in statu, tenuiore uictu sit utendū quàm in alijs temporibus; Secundo loco an in omnium morborum statu tenuissimo uictu sit utēdum, ut Aphorismi uerba ostendunt; Tertio an non liceat ob aliquam causam aliquando in principio tenuiorem uictum instituere quam in uigore. Postremò expendemus Galenus locos, ex quibus intelligemus an illæ hanc viuendi rationem medendo obseruauerit. Igitur scribit Galenus in Commentario huius & præcedentis Aphorismi, tenuissimo esse opus victu vigentibus morbis, ob duas rationes: quoniam, inquit, in statu morbi, Symptomata sunt maxima, & quia non oportet naturam distrahere à morbi concoctione, cui tunc fortiter vacat, quid vero intelligat per symptomatum magnitudinem, explicat in præcedenti Cōment. ubi dicit intelligi posse inflā mationes, & febres; Verū, hæc opinio reprehensione non caret; Primo, quod non propter symptomata, vt symptomata sunt victū immutemus, vt nec aliam curandi rationem; Deinde quod eadem sit ratio totius morbi, & illarum partium in victu moderando: nam vt inter morbos, qui peracutissimus erat, ideſt maximus, victum tenuissimum postulabat, ita inter morbi partes, quę vehementissima est aliarum respectu, tenuissimum victum pariter desiderat, ergo eadem ratione status morbi victum moderatur, qua diximus morbum peracutum tenuissimum victum exigere. Ad hęc impropriè admodum scribit ob casuum magnitudinem id est ob febres & inflammationes talem victum requiri: nam inflammationes & febres; casus, & symptomata non sunt, sed morbi; quinetiā ardores, & febres non sunt communia symptomata in omni statu morborum, sed solum febrium vigentium; nec vero intelligere potest omnia symptomata vim habere impediendi victum, nam actionum vitia, vt debilitates, deprauationes & abolitiones, insignia sunt Symptomata, sed nihil possunt in hac re obesse aut conferre. Aptius ergo dixisset, ideo in statu morbi, tenuissimo esse vtendum victu. quia tūc morbi qui infestant maximi sunt. Postremò debebat docere, quare magnitudo symptomatum prohibeat nutritionem, siue per symptomata intelligat vera symptoma-

ptomata, vel etiam morbos; alia vero ratio quę ſumi A
tur à morbi concoctione, etiam refellenda eſt. Pri-
mum, quod in omni morbi ſtatu concoctiones maxi-
mę non fiant, vt in frigidis, & humidis, in ſiccis, in
morbis inſtrumentariarum partium, & denique in
nullis alijs morbis prętęrquam in febribus putridis,
& inflammationibus, & in his quidem febribus vi
gentibus contingit eſſe opus tenuiſſimo victu ob a-
liam rationem, quam ob concoctionem, veluti, cum
criſis fit iam, aut inſtat, tunc enim natura concoctio
nem iam abſoluit, alioqui expulſionem non aggre-
deretur. Aliam vero adfert rationem in lib. de opt. ſe
cta, cap. 39. vbi ſcribit Hippocratem ideo non ſcribe
re tenuiſsimo eſſe opus victu cum morbus eſt in vi-
gore, quod crederet à tempore morbi ſumi aliquam
indicationem, ſed quia à tempore facultatem eſt men B
ſus, à facultatis vero menſura, victum inſtituit. Quę
opinio etiam abſurda eſt, non enim propterea par-
cius nutrimus in ſtatu, quod eo tempore virtus debi-
litata ſit, vt plus nequeat concoquere, id enim longio
ribus morbis non reſpondet, nec etiam in acutis vi-
res in omnibus vno modo afficiuntur, vt vna viuen-
di ratione ſit opus ob illarum affectum; Quare Hip-
pocrates non vires quæ euariant propter diuerſita-
tem corporum ſpectauit, cum vnum & ſtabile præ-
ceptum tradidit de ſtatu morborum, ſed morbi eam
partem quę in omnibus morbis reſpectualiarum par
tium ſemper vehementiſsima eſt: non ergo prædi-
ctæ rationes oſtendunt eſſe in ſtatu morborum, te-
nuiſsimo victu vtendum, ſed illæ quas in ſuperiore
Aphoriſmo oſtẽdimus in extremo morbo eodem vi C
ctu alendos eſſe ęgros, quia enim vigentibus mor-
bis vel viciantur ea quæ nutrimentum conficere de-
bent, naturalis inquam calor & virtutis robur, adeo
vt ſolitum nutrimentum & vt in alijs temporibus
conficere nequeunt; vel quod cauſę morborũ natu-
ræ actiones occupant, ita vt illæ reuocari non poſsint
ad ciborum elaborationem, ideo victũ moderamur
& parciſsimè alimus, vbi enim vigilia & dolor, deli-
rium, motus, aut calor febrilis, naturales actiones
debilitarunt, & calorem acriorem, & ob id ineptum
ad optimã cõcoctionem reddiderunt, in omni corpo
ris ſtatu vel à cibo abſtinemus, vel tenuiſsimo victu
utimur; tanto ergo magis id vigente morbo facien-
dum eſt, quanto maiora hęc mala ſolent eſſe; in eo
tempore. Ceterùm morboſa diſpoſitio, & cauſa quę D
naturę actiones occupat, non ſolum eget concoctio-
ne, & ob ſolam concoctionem (vt Galenus pu-
tat,) victum exigit huiuſmodi, ſed ob retentionem ali
quando, vel ob ſeparationem, vel ob expulſionem;
ſic enim cum Criſis inſtat, aut fit, continemus ægtũ
in inedia, qm̃ natura in ſeparatione & expulſione ma
lorum humorũ tota verſatur; nec tutum eſt illam vel
minimũ diſtrahere ab eo opere, vt cibum conficiat.
Eodem modo ubi dolorifica uiget diſpoſitio; aut flu
xiones, uictum auferimus, ut natura auidius reti-
neat humores, qui confluunt; in Apoplexia, ut pi-
tuitoſum humorem externo nutrimento priuata na
tura facilius conficiat, inediam imperamus; in fe-
bribus autem idem facimus, ut concoctionem quam
perficit, abſoluere poſſit. Peculiares ergo cauſę mul E
te & uarię ſunt, & peculiares in ſingulis ferè morbis,
vnica autem vniuerſalis quæ ſumitur ex diſpoſitioni
bus, & cauſis morborum, quæ cùm in ſtatu maximę
eſſe ſoleant, naturæ actiones ad ſe reuocant, nec per-
mittunt in cibo conficiendo verſari. Quod vero in
omni ſtatu non ſit vtendum tenuiſsimo victu, certiſ
ſimum eſſe puto: nam cum aliqui morbi in ſuo vigo
re maiorem non habeant magnitudinem, quam ha
beant longi, leueſque morbi, nulla ratio cogit vt te-
nuiſsimo victu utamur in omni ſtatu morbi, quo-

niam in omnibus morbis idem non facimus: quis e-
nim in quartanæ febris ſtatu tenuiſſimum uictum
imperabit? quippè, cum ſępè duret huiuſmodi ui-
gor per plures menſes; At nec in omnium morbo-
rum ſtatu uictum minuimus potius quam in alijs tẽ
poribus, ut in figurę, magnitudinis, & alijs morbis
qui inſtrumentarias partes afficere ſolent, paucis illis
exceptis, in quibus materia aliqua eſt, quæ naturę
cultum requirit. Igitur quod ſcribit tenuiſſimo ui-
ctu utendum eſſe in ſtatu morbi, intelligendum eſt
in morbis qui habent uim contraindicandi uictum,
& in morbis peracutis: in illorum enim ſtatu huiuſ
modi uictus conuenit; intelligere etiam poſſumus
in morbis qui habent uim contraindicandi tenuiſſi-
mo uictu eſſe utendum, non ſimpliciter tenuiſſimo,
ſed comparatione ad alia morbi tempora. Quod ue-
ro liceat aliquando tenuius alere in principio quam
in ſtatu morbi, iam docere aggredior: nam ſi cauſa
morbi in principio plus uigeat quam in ſtatu, quis
negabit parcius nutriendum eſſe eo tempore, quo
cauſa prævalet? demus (ſi placet,) aliquem febre
quartana corripi cum magna repletione totius corpo
ris & copia pituitæ replente ſtomachum, & primas
uias corporis, poſtulat profecto huiuſmodi diſpoſi
tio ab initio conſumptionem tantæ materię, & pro-
pterea parciſſimum cibum, quem uictum quartana
febris cum uiget, non poſtulat, quoniam in cõcoctio-
ne humoris natura eo tempore non ita occupatur ut
in principio in eadem uacuando & conſumendo: nõ
enim ſolum uictum tenuem exigimus ad concoctio-
nem ſed etiam ad euacuationem corporis nam ut in
tenui uictu natura facilius concoquit quam in ple-
niore, ſic multo promptius uacuat lædẽtes humores.
Quare cùm morborum cauſæ nũc euacuatione, nũc
concoctione magis egeant, euacuatio autem in prin
cipio magis requiratur, quam in uigore concoctio cõ
ſtat profecto tenuiore quoque uictu eo tempore utẽ
dum eſſe, quam in ſtatu, ſi magis urget in principio
euacuandi neceſſitas, quam concoctio in ſtatu; unde
optimè dixit Hippocrates (quãdo morbus:) nam
morbus in ſtatu ſemper uehementior eſt, quam in a-
lio quocumq; tempore & ob id rectè dicitur in ſtatu
morbi tenuius eſſe alendum, quam in alia morbi par
te; cauſæ vero ipſæ morborum aliter faciendum eſſe
poſtulant; nam & ipſe Galenus poſtea Aporiſmo de
cimoſeptimo & decimooctauo ſpectat an morbus
fiat ex pauco, vel multo humore uel craſſo vel tenui,
vel ex corrupto, vel integro, & ob hanc differentiam
ſtatuit tenuiore vel pleniore victu eſſe opus. Quod
ſi ex ſymptomatum magnitudine, vt Galenus facit,
nutritionem metiri oportet, & in hoc quoque reſpõ-
det hæc nutriendi ratio, quoniam quędam ſympto-
mata, cauſas ſequuntur, quæ in principio magis infe
ſtant quam in alio morbi tempore, vt Syncope, quæ
naſcitur ex repletione, nõ ſolum in principio acceſſio
num, ſed etiam ipſius morbi, magis vrget quam in
ſtatu. Non igitur ſolum morbos, ſed & cauſas & ſym
ptomata illorum conſiderare oportet in recta nutri-
tione inſtituenda; & ſi id quod in principio, uel aug-
mento morbi vrget, prędualet ei quod in ſtatu viget
ſequi debemus quod maiorem vim habeat; ex quo
etiam colligitur, in acceſſione morborum licere ſan-
guinem mittere, purgare, & cibare, prout cauſæ
morborum, & ipſi morbi, & ſymptomata vrgent:
nam ſi maius periculum oritur ex repletione, quam
ex motu qui fit in acceſſione, quis verebitur corpus
euacuare? id quod in Hemicrania vehementi, vel
Apoplexia, nemo negabit eſſe faciendum, quando
etiam repetẽti per acceſſiones dolore Colico, in ipſa
acceſſione non ueremur acres clyſteres injicere, me-
dicamenta purgantia exhibere, & ſanguinem quo-

que

que mittere. Quam ob rem, rectè ſcribit Galenus in fine libri octaui Methodi, non alia ratione fieri vt quidam Medici alijs præſtent, niſi quod quidam ſunt alijs prudentiores: illi enim omnia rectè diſtinguere, & ſingulorum vim perpendere, & quid ſingulis conueniat diiudicare melius poſſunt. Quod vero Galenus hanc Hippocratis ſententiam in nutriendis ſuis ægrotis perpetuo non obſeruauerit, breuiter doceo; de ea enim re eſt locus in lib. 9. Methodi capite quarto, vbi agit de victu laborantis Synocha febre putrida, vbi ſcribit, eodem modo ſe cibaſſe ægro tantem cum febris vigeret, & manifeſtè declinaret.

NONVS APHORISMVS.

Coniectari autem oportet, an æger cum victu ſufficiat perdurare donec morbus conſiſtat, & nunquid prius ille deficiat, nec poſſit cum victu perdurare, vel morbus ante deficiat atque hebeteſcat.

SCopum huius Aphoriſmi non uidetur mihi aſſecutus Galenus, cùm ait Hippocratem hic ſumere indicationem à uiribus ad victum inſtituendum, neq; enim docet quem victum exigant vires, id quod poſtea facit, cum ſcribit pueros plurimo egere alimento; ſenes autem pauco; & Hyeme atque Vere vberius, parcius vero Æſtate eſſe nutriendum; Ac non minus quidem morbum quam uires conſiderandum eſſe admonet, cùm ait ſpectandum eſſe an hic prius deficiat atque hebeteſcat. Scribit præterea in tertio libro de Criſibus cap. 5. vbi hunc Aphoriſmum repetit, tria eſſe conſideranda vt Aphoriſmi ſententia intelligatur, nempè, vires, morbi magnitudinem, & futurum morbi ſtatum. Quam ob rem, ſi non dicimus eum hic explicare indicationē quæ à morbi magnitudine vel futuro ſtatu ſumitur, nec profectò dicere debemus, eum velle hic explicare indicationem, quam uires præbent; cùm uero docemur victum quem vires indicant, ſpectamus proprium illarum robur & imbecillitatem, non ſtatum aut magnitudinem morbi: ridiculum enim eſt credere, authorem proſequi indicationem à viribus acceptam eo quod in Aphoriſmo mentionem faciat de eo quod ferre poteſt æger vſque ad uigorem morbi: nemo enim ex hoc intelliget quo victu ſit utendum, ob eas rationes & differentias, quas uires habent in victu indicando: nam qui rectè victum inſtituere vult, virium ratione, debet conſiderare quem victū poſtulent vires debiles, aut validæ ſuapte natura, vel ob ætatem, vel anni tempora, vel conſuetudinē, aut ob aliam cauſam, quod poſtea diligenter facit Hippocrates; Hic vero, ne verbo quidem; aut ſi id facit hoc loco, temerè de eadem re poſtea ageret. Explicat autem (meo iudicio) Hippocrates rationē qua docet, quo victu ante ſtatum morbi ſit vtendū: nam cum docuiſſet quis victus competat vigente morbo, ratio vtique exigebat, vt idem doceret in alijs temporibus morbi, id quod planè facit eadem docendi Methodo qua vſus eſt, cum victum inſtitueret in ipſis morbis integris, proponebat enim extremum quendam morbum, cui dicebat conuenire extremum victum, quo quidem poſito, poſtea docuit, quinam victus conueniat alijs morbis nempè, quod tantum ſit remittendum de extremo victu, quantum morbus extremo eſt mitior, hic nunc, cum propoſuiſſet extremam, ſiue ſummam partem morbi, nempè vigorem, & in eo conuenire tenuiſſimum, & extremum victum, docere nunc vult quo victu ſit vtendum in prioribus temporibus, debet porro talis inſtitui victus, qui vires validas vſque ad ſtatum ſeruet, ita, vt cum ad eum peruenerint, ſic ualidæ ſentiantur, ut non cogamur in ſtatu copioſius nutrire, ſed liceat etiam victum minuere, & interim, cum ad ſtatū accedimus, plenius quam oportet nutriendi non ſunt ægri: vt enim non oportet ante ſtatum parcius, ita nec plus quàm ratio poſtulat alere debemus, grauior enim morbus ſic redditur, quare ratio aliqua inuenienda eſt, qua commodè ægros ante ſtatum nutriamus; at quoniam certa ſcientia id aſſequi non poſſumus, coniecturam faciendam eſſe admonet author: à quibus autem coniectura ſumatur, utcumque indicat, cum uires, & morbi curſum ſpectandum eſſe admonet. Verum Galen. in 3. lib. de Criſibus cap. 5. apertius exprimit ea, à quibus cōiectura ſumenda ſit, nempè, ex ægri uiribus, morbi magnitudine, & futuro morbi ſtatu: nam quemadmodum, inquit, ſi quis onus alicui imponat, uelitque ſcire an illud geſtare poſsit ad conſtitutum quendam terminum, neceſſe eſt prius illum conſiderare ponderis magnitudinem uiæ ſpacium, & uires geſtantis: ita oportere Medicum, qui uelit inſtituere uictum conuenientem ante ſtatum morbi, uires ægroti, morbi magnitudinē, & ſtatus diſtantiam conſiderare, aliter enim cibandi, qui debiles ſunt, aliter ualidi, aliter qui propinquum habent ſtatum morbi, aliter qui longius diſtātem, aliter qui leuiore morbo laborant, quam qui grauiore inteſtantur. Verum morbi nomine intelligere etiam oportet morbi cauſas: nam qui pleno, & denſo ſunt corpore, uel cruditate laborant, facilius ferre poſſunt pauciorem victum, quam alij, qui ſunt exhauſti, uel rariore habitu præditi, uel acrioribus humoribus referti, aut ſi hæc à morbo ſeparare uelimus, quattuor dicemus eſſe, à quibus poſsit coniectura ſumi, ne plus aut minus nutriamus ante morbi ſtatum, ſcilicet, morbi magnitudinem, morbi cauſas, uires ægroti, & uigoris diſtantiam. Porro, morbum magnum intelligere oportet in propria ſignificatione, pro uehementi, qui ſcilicet multum, & confertim naturam diſtrahit à ſuo naturali ſtatu, talem enim morbum natura facilè non fert, nec diu ſuſtinere poteſt, quod in minoribus facit. Scribit autem Galenus in libris de temporibus morborum, hos magnos morbos dignoſci ex urinis oleaceis, ſputis perniciosis, & denique ſignis aliis lethalibus, id quod ab eo non rectè dictum puto: nam hæc indicia ſunt non magis morbi magni ſuapte natura, quam magni ratione uitium, aut maligni, nec omnes qui magni ſuaptè natura ſunt, tales habent urinas, aut ex ſputis dignoſcuntur. Nos autem oſtendimus in ſecundo libro de Signis, magnos morbos agnoſci, eo quod in ſua eſſentia ſint magni, & quia à magnis cauſis sūt excitati, quique in parte conſiſtunt, ubi huiuſmodi morbi gigni poſſunt, uel ex materia apta ſunt procreati, uel qui non niſi à magnis remediis, vincuntur, & ab omnibus rebus noxijs læduntur, quique ſimillimi ſunt ijs, quos magnos antea diximus eſſe: magna enim vulnera, magna que febres, & alij morbi qui acceſſiones habent longas, inordinatas, anticipantes, aut in eodem ſtatu permanentes, & qui præterea ſunt continui, magni eſſe ex ſua eſſentia cognoſcuntur; Cauſæ quæ magnam vim obtinent, veluti quæ uulnerant, calefaciunt, refrigerant, contundunt, rumpunt, frangunt, ſuaptè natura morbos magnos inferunt, & tales eſſe declarāt, in neruis & in partibus quæ principatum obtinent, aut publicum munus in corpore exercent, magnæ oriūtur diſpoſitiones, & ortæ iudicantur loci ratione in quo conſiſtunt; quinetiam, ſanguis, utraque bilis,

acris

acris materia, vel copioſa, morbos magnos inferre ſolent, & oſtendùnt tales eſſe pariter quales ſunt cauſæ, à quibus morbi oriuntur. Difficilè præterea feruntur morbi magni: quo indicio febres non diarias, ſed putridas eſſe agnoſcimus; ſequuntur dolores magni, immoderata ſitis, vigilia, ſopor, inquietudo, excrementorum retentio, aut immodica excretio, aut eorum in colore, conſiſtentia, odore, & in alijs denique qualitatibus mutatio, magnos morbos, & eorum ſunt indicia; quod etiam faciunt qualitates corporis quæ plurimùm recedunt à naturali ſtatu; nec vero alienum eſt eos magnos exiſtimare, qui alijs magnis ſunt ſimillimi; ſic ergò morbi magnitudinem dignoſcemus. Spacium autem quod à principio morbi ad ſtatum vſque intercedit quonam modo dignoſci poſſit duodecimo Aphoriſ. explicabimus, illic enim an breuis vel longus futurus ſit morbus, conſiderandum erit; longus autem eſſe ſolet morbus qui tardè ad ſuum ſtatum accedit; breuis verò, qui ad eundem properat; quare ad eum locum hæc tractatio differetur. Virium autem imbecillitatem & robur tum ex actionibus noſtri corporis, tum ex accidentibus, partim etiam ex excrementis & qualitatibus corporis, & alijs operibus quę in eo fiunt, percipiemus, præbent etiam in hac re ſua ſigna, cauſæ imbecillitatis & fortitudinis; robuſtos enim eos iudicamus, qui actiones edunt validas, & excrementa conficiunt, & expellunt, retinentque pro ratione, aut aliam materiam pariter elaborant, quique bono colore & alijs qualitatibus optimis ſunt præditi, quique temperiem & ſtructuram habent ad robur comparatam, craſſam, ſolidam, bene conformatam, compactam; necnon, qui ex robuſtis parentibus, & fauentibus aſtris ſunt orti, & bene educati, nec in laboribus, aut ſtudijs conſumpti, vel morbis multis & magnis afflicti, hi omnes cum ægrotant, ſolent eſſe robuſti & validi. Vires verò habent infirmas qui contrario modo ſunt affecti. At vero, illud explicandum eſt, quomodo robuſtas vires intelligere oporteat, cùm dicimus vires debere eſſe robuſtas, ut perdurare poſſint vſque ad ſtatum: deindè, in quibus robur requiramus. Scribit itaque Galenus in Thraſybulo, id quod in ſanitate eſt habitus, in actionibus eſſe robur, ut enim habitus ſanitatis, perfectam ſanitatem, ita robur, perfectam & validam actionem ſignificat; quomodo hic robuſtas uires non intelligimus; neque enim ægri validas ſimpliciter actiones habere poſſunt, ſed comparatas ad morbum validas vocamus, quod ſcilicet ad eum ferendum & vincendum ſufficiens habeant robur. Porrò, cùm actiones à facultatibus proueniant, tanquam à ſua eſſentia, ſi actiones validas ſeruare voluerimus, neceſſe eſt vt facultates tueamur, quæ quidem genere triplices à Medicis ponuntur, Animalis, Vitalis, & Naturalis. An verò in omnibus ex æquo par robur requiramus, ex actionibus intelligemus: ſi.n. omnium facultatũ actiones continuas, & validas oporteret eſſe, & illarũ profectò facultates robuſtas oẽs ſeruare oporteret; Atquoniã aliæ ſunt actiones, quibus per morbos aut non egemus, aut minimum, vel per interualla; alias vero quaſi in perpetuo opere verſari neceſſe eſt, ideo diuerſa prouidentia in robore ſeruando vtendum eſt; etenim, viſu, auditu, motu ad morbos tollendos rarò egemus, concoctione nutrimenti, & expulſione excrementorum non niſi per interualla, quemadmodum nec concoctione humorum niſi in quibuſdam morbis; continuum autem requiritur opus pulſationis arteriarum, & natiui caloris, nec aliquis eſt morbus qui illorum ope aliquo modo non egeat, ſi modo ſine his vita conſtare, & ſine vita aut cum illa periclitantur, nulla curatio rectè ſine ijs inſtitui poteſt; quare in primis Vitalis facultas à qua iſta pendent, maximè fouenda & conſeruanda eſt; Naturalis poſt Vitalem facultatis cura habenda eſt, quoniã maior illius vſus quàm Animalis ad morbos tollendos, huius enim inquit Galenus ſatis eſt, ſi tantum ſeruemus, quantum ad reſpirationis munus eſt neceſſarium; Naturales autem actiones etſi perpetuã neceſſitatem non habeant, tamen tum ad attrahendum, retinendum, concoquendumque alimentum, & noxios humores, atque etiam ad expellendum excrementa maximè exigimus; & pauci ſunt morbi, qui abſque iſtarum facultatum officio tolli & amoueri poſſint; igitur (abſolutè loquendo) præcipuè eſt ſeruanda Vitalis; deinde Naturalis; poſtmodum Animalis facultas, & earumdem actiones: ſic ob particulares affectus varianda eſt hæc diligentia, nam cùm morbus eius generis eſt, qui Naturalium facultatum opus maximè deſiderat, potiſſimũ ſtudere debemus robori illarum facultatum, eoque ſpectat Galeni ſententia quæ habetur vndecimo Methodi, vbi ſcribit, in curandis febribus putridis nos maximè ſolicitos eſſe debere de Naturalibus facultatibus, quarum officium eſt putredines ſiſtere per concoctionem, & expulſionem; ſic vbi pars aliqua debilior eſt, illam potiſſimum roborare debemus, quoniam nec morbos præſentes ſanare, nec futuros præcauere valemus, niſi robur parti adijciatur; per ſanitatem igitur in homine liberè viuente, omnibus facultatibus ex æquo conſulendum, quoniam vita ex mutua illarum ſocietate pendet; in ſanis verò qui alicui officio obeundo ſunt aſtricti, ei facultati maximè attendendum eſt, qua illi potiſſimum egẽt, ut in literarum ſtudioſis, qui cogitationi, ratiocinationi, & memoriæ maximè incumbunt, danda opera eſt, vt hæc facultates validæ, & vegetæ perſiſtant; per morbos autem Vitali præcipuè proſpiciendum, Naturali deinde, poſtea Animali facultati, aliquando uero Naturali, vel Animali, aut etiam alicuius ignobilis partis robori magis ſtudendum eſt, ſcilicet, vbi vel actionem illius facultatis exigimus, tanquam maximè neceſſariam ad morbos tollendos, vel pars laborat, quæ robore & auxilio eget, reliquæ vero valent, & ſine opera noſtra validæ perſiſtere poſſunt. At ſi facultatum hanc curam nos habere oportet, eadem profecto ratione neceſſe eſt vt fontes illarum tueamur, à quibus emanant; Igitur Cor in primis, Hepar deinde, tertio loco Cerebrum, & nunc magis vnum quàm aliud ex illis roborare oportet; ſic ex reliquo corpore eam partem tuebimur, cuius facultatem & actionem maximè requirimus: ſeruabimus autem, ſi temperiem, ſtructurã & inſtrumentum commune, ſpiritum, ſ. quo facultates vtuntur, tuebimur; temperies ex ſolis qualitatib. optimè temperatis pro cuiuſq; natura conſeruatur; ſtructura uero valida perſiſtit, quando illa quæ conformationem, magnitudinem, numerum, compoſitionẽ, & vnionẽ mutandi uim habent, moderatè adhibentur, porrò, robur ſingularũ facultatũ ex actionibus deprehendemus: actiones.n. ſimpliciter validas iudicabimus ex proprijs ſignis, vt Vitalem, ſiue pulſatilem validam, ex vehenti pulſu cenſemus eſſe; eodem modo Naturalem produnt robuſtam, bona nutritio, & corporis incrementum: hæc enim fieri probè nequeunt, niſi rectè quoque ualentibus attractione, retentione, concoctione, & expulſione; At roboris Animalis facultatis teſtimonia ſunt vegeti & validi motus, acutæ ſenſationes, & perfectæ cogitationes; non ſimpliciter autem validas actiones, & facultates, ſed quæ ſufficiant ad morbum ſuſtinẽdum

vſque ad ſtatum, & vincendum intelligemus eſſe, A collatione facta inter ipſas vires, & morbi naturam, cauſas, & ſpacium temporis in quo certamen fieri debet: ſic enim pulſum, qui languidior eſt ſimpliciter, ſatis validum iudicamus leuiſſimi breuiſſimique morbi reſpectu; cõiectari igitur dixit Hippocr. quę ſe quũtur, quoniam certa ſcientia de illis haberi nequit: nam cùm dixerimus in hac re neceſſario conſideranda eſſe morbi magnitudinem, virium robur, & futuri ſtatus diſtantiam, non licet certa ratione ea conſequi, ſiquidem rerum quantitas quæ menſura, & pondere non expenditur, exactè percipi non poteſt, ſed ſola coniectura, quemadmodum rectè admonet Galenus in principio primi libri ad Glauconem.

An eger cum victu ſufficiat perdurare.

CVm victu ſcilicet iam inſtituto ægrotanti, cũ enim Medicus ad ægrotum accedit, victũ quendam inſtituit, in quo perſeuerat, vel mutationem facit paulo poſtea collatis inter ſe viribus ægroti, morbi magnitudine, & ſtatus diſtantia; debet enim quamprimum ſingulorum ex his naturam perpendere, & inter ſe conferre, & ex ea collatione talem viuendi rationem inſtituere, vt cumad ſtatum peruenerit victum non augere, ſed minuere poſſit.

Donec morbus conſiſtat.

NOn quod ſolum velit ęgrũ perdurare cũ victu inſtituto vſq; ad ſtatus principiũ, & poſtea liceat victum augere, ſed quod ita validus ſit, vt cum ad principium ſtatus peruenerit, nouam victus rationem longè tenuiorem ea quæ à principio inſtituta fuerat, ſuſtinere poſſit, donec morbus minuatur: nam ſi Criſis in ſtatus principio non fiat, ſed in media, aut extrema parte, intercedet fortaſsè inter principium ſtatus & finem ſpacium duorum aut trium dierum, quippè cùm ſcribat Galenus in libro tertio de Criſibus, ad duas aut tres ad ſummum acceſſiones extendi ſtatum morborum acutorum; quare non ſolum oportet ægrum perdurare poſſe vſque ad principium ſtatus, ſed etiam per totum D ſtatum; verbum ergo (donec conſiſtat,) intelligẽdum eſt donec morbus vigorẽ præterierit, tunc enim iam præſente declinatione, victum augere licet.

Vel morbus ante deficiat atque hebeteſcat.

INtelligere autem poſſumus deficere morbum atque hebeteſcere ante ſtatum, ſiquidem ſolutiones in principio morbi per remedia, & in augmento per Criſes, & per remedia etiam fiant integrę, vel ſaltem quæ morbũ minuant, vel alio modo morbum antea deficere & hebeteſcere intelligere poſſumus, ſcilicet, antequam vires deficiant; quæ E interpretatio videtur etiam ſuperiori præferenda: vt enim in priore parte Aphoriſmi defectum viriũ ſpectando, ſtatus diſtantiam conſiderabat, ita nunc defectum morbi intelligere debemus priuſquam vires deficiant.

APHORISMVS DECIMVS.

Quibus igitur ſtatim morbus conſiſtit, &c.

HVnc Aphoriſmum à ſeptimo eo differre ſcribit Galenus, quod in illo ſolum de ſtatu peracuti, hic vero de ſtatu omnium morborum agat, quod quidem verum eſſe non puto, in eo enim non ſolum de peracutis agit, ſed etiam de omnibus alijs vt ex ſecunda parte Aphoriſmi patet, in qua omnes morbos comprehendit, qui mitiores minoreſque ſunt peracutis. Præterea cum ſoli morbi peracuti ſta B tim conſiſtant, ac tenuis victus ſtatim illis conueniat, non magis vniuerſalis ille quam hic eſt Aphoriſmus; qui enim peracutus eſt, ſtatim conſiſtit, & qui ſtatim conſiſtit, & tenuiſſimo victu eget, peracutus eſt. Alienum etiam eſt ab authoris inſtituto, de eadem re bis agere, & præcepta tradere, quæ ſolum differant uniuerſali & particulari tractatione, cum ſufficiant vniuerſale præceptum tradidiſſe, ſub quo particularia eiuſdem generis contineantur. Poſtremo, verbum (igitur) cohærentiam hic oſtendit cum proximo Aphoriſmo, & propterea potius de viribus ageret ex Galeni opinione, quam de ſtatu morbi. Itaque Hippocrates in hoc Aphoriſmo nihil aliud facit quam quod concludit quis victus in cuiuſque morbi temporibus vſque ad ſtatum conueniat: nam cum in C ſuperiori Aphoriſ. docuiſſet generatim, quis victus conueniat morbi temporibus vſque ad ſtatum, quod ſcilicet ille ſit, qui vires conſeruat, donec morbus in ſtatu planè finiatur, vel ſtatim minuatur, ratio utiq; exigebat, ut peculiarem quandam rationem in ſingulis morbis doceret; vt autem generalis victus inſtitutio priorum temporum, à generali conſideratione ſtatu morbi & eiuſdem magnitudine, & virium robore ſumebatur, quod inquam talis inſtituendus eſſet in omnibus morbis, vt vſque ad ſtatum vires perdurare poſſent, ita hoc loco ex particulari conſideratione ipſius ſtatus, particulares differentias victus in ſingulis morbis docet inuenire; cum enim morbi quidam breuiſſimo tempore ad ſtatum ſuum perueniant, alij longiore, rationi eſt conſonum, vt qui ad D ſtatum cito perueniunt, non adeo debilitentur ab eodem victu, vt ij qui tardius eo accedunt; unde merito fit, ut in morbis qui ſtatum primis diebus conſequuntur, ſtatim ab initio tenuiſſimum uictum iniungamus; quum enim morbus ex ſua natura cibum exhibere prohibeat, optimumque eſſet ægrotum in perpetua inedia continere, ſi uires ferre poſſent, morbi breuitas admonet hominem perdurare poſſe uſque ad ſolutionem morbi abſque uirium notabili noxa; Quam ob rem, etſi morbus in principio ſit, cum tamen propinquiſſimus eſt ſtatus, non ſolum tenui, ſed etiam tenuiſſimo uictu utendum ſcribit Hippocrates: in quibus uero morbis ſtatus longiore tempore aduenit; quoniam uires abſque nutrimẽto pertranſire nequeunt, etiam ſi morbus cibum E exhiberi non permittat, tamen ut uires ſufficere poſſint uſque ad ſtatum, & morbi ſolutionem, nutriendi ita ſunt ægri, ut cum ad ſtatum peruenerint, eam extenuationem uictus, quę ſtatus ratione iniungitur ferre poſſint. Quare optimè dixit Hippocrates eos ante ſtatum copioſius nutriendos eſſe, in ſtatu uero & parum ante ſtatum cibum ſubtrahendum; in ſtatu quidem ob rationes ſuperius dictas; parum ante ſtatum, ne ſuperueniens ſtatus, naturam inueniat occupatam in cibo conficiendo; uel quod finis

augmen-

augmenti idem, aut ſimillimus ſit principio ſtatus. A Quod autem ſcribit Hippocrates parum ante illud cibum ſubtrahendum, ſi omninò ſubtrahendum, & nihil dandum intelligamus, abſurdum eſt: non enim quemadmodum in morbis qui primis quattuor diebus ſtatum recipiunt, in ipſo ſtatu cibum auferre omnino poſſumus: ita in ſtatu longiorum morborum idem facere licet; Quùm enim plures dies duret, & aliquando menſes, ſine cibo ſtatus præteriri nequit; quam ob rem, ſequenda eſt dictio Hippocratis dicentis, καὶ σφὺ ἐκείνε σμικρὸν ἀναιρετέον, quod ita interpretor, & ante illum, ſtatum, ſcilicet, parum auferendum de uictu ſcilicet inſtituto, ita, vt verbũ (parum) in medio loco poſitum intelligatur (parum ante ſtatum,) & parum auferendum, quod indicat ſequens dictio (copioſius nutriendum,) quaſi non B velit in ſtatu illorum morborum cibum omnino admi, ſed parcius exhiberi, copioſius autem in prioribus temporibus. At cum Hippocrates diſtinctionẽ nullam ponat inter duorum priorum temporum uictum, ait enim in ſtatu cibum diminuendum, antea vero copioſius nutriendum, videndum eſt, an eodẽ victu utendum ſit in principio & incremento morbi, Galenus in libro 2. de victu acutorum textu 44. eodem victu in principio & augmento vtendum eſſe cenſet: quattuor enim corporis conſtitutiones, & quattuor victus differentias ſingulis conſtitutionibus accommodat; Primam ſtatuit eſſe quæ ſanitas eſt; Secundam à morbi initio uſque ad ſtatum extendi; Tertiam quæ ad perfectam morbi ſolutionẽ porrigitur; Quartam, quæ totius conualeſcentiæ tẽ C pus vſque ad ſanitatis habitum occupat; non eſſeq; permutandum uictum dixit, niſi conſtitutio permutetur; quam ob rem dum vna conſtitutio à morbi principio vſque ad ſtatum pertineat, cogitur vnam viuendi rationem in principio & augmento morbi inſtituere, quod mihi non placet; Vt enim augmentum vehementior pars morbi eſt, quam ſit principium, ita tenuiorem victum exhiberi cogit, & cum quattuor ſint diuerſa morborum tempora, propterea diuerſa & propria ſingulis temporibus viuendi ratione & non eadem vtemur. Docuit ergo hactenus Hippocrates quis victus ſit inſtituendus pro natura morbi ſtatus, principij, & incrementi; declinationis autem victum prætermiſit, cum facilè ſit vnicuique declinante morbo, & ad ſalutem properante, ægro- D to victum inſtituere. Vt enim à principio morbi vſque ad vigoris finem victus diminutus fuit, qui per ſanitatem conſuetus erat, ita à fine vigoris, vſque ad perfectę ſanitatis initium, victus augendus, minus in declinatione, in conualeſcentiæ autem tempore magis, quum vero ad priſtinam ſanitatem redierit eger, ad conſuetum etiam victum ducendus erit.

IN APHORISMVM XI.

In acceſsionibus abſtinere oportet.

PVtat Philoteus Hippocratem de tempore nutritionis agere, quum enim inquit, antea docuiſſet quando ſit nutriẽdum, nunc docet quando non ſit nutriendum. Verum nec antea docuit Hippocrates quando ſit nutriendum, nec ſi illud docuiſſet, opus fuiſſet docere quando nutriendum non ſit; eſt enim oppoſitorum eadem ratio. Galenus autem ait Hippocratem docere velle quomodo cibus particulatim ſit exhibendus, procedente autem oratione cum modum eum explicat, tempus docet cibationis. Docere enim modum, eſt explicare an paulatim, vel affatim nutrimenti conſtitutam quantitatem exhibere debeamus, vt Aphoriſ. 17. huius, ipſemet docet. Id autem non conſiderat hoc loco, ſed abſtinendum eo tempore à cibo cum acceſſiones adſunt, quod docere, eſt tempus notare ineptum ad nutritionem; quod ſi modum hic doceret, quid quęſo 17. Aphoriſmo faceret? fruſtra enim id doceret, quod hic iam docuit; at cum duobus locis eadem ſententia ijſdem ferè verbis repetatur hoc Aphoriſmo, & 19. neceſſe eſt non fruſtra factam eſſe hanc repetitionem ab authore. Galenus tamen ſi quis utriuſq; Aphoriſmi Commentaria conferat, eandem vtriuſque ſententiam facit, & de modo cibationis authorem agere ſcribit, & cum modum explicat, utrobique in tempus cibationis incidit. Verum illud inprimis animaduertendum eſt, ex acceſſione nullam indicationem ſumi ad modum uictus conſtituendũ: quem enim modum conſtituet cibo, quem omnino auferri cogit? Conferre autem ad quantitem & genus victus inſtituendum acceſſionem ipſam, (etſi aliter exiſtimet Galenus 19. Aphoriſmo) rationi conſonum eſt; quemadmodum enim tempora morborum contraindicant genus & quantitatem uictus, & ex maiore & minore contraindicatione pleniorem aut tenuiorem, vel etiam tenuiſſimum uictum inſtituimus; ſic etiam acceſſio quia uictum exhiberi prohibet, ideo ad genus victus inſtituendum confert: extremè enim tenuiſſimum victum qui ſit aliquando per inediam, authore Galeno exhibemus acceſſionis ratione, quemadmodum ob ſtatum præſentem morbi uehementiſſimi. Confert etiam morbi acceſſio ad tempus cibationis inueniendum: ſiquidem prohibet eo tempore exhiberi, quo illa vel præſens eſt, vel paulo poſt futura. Itaq; cum ex acceſſionis conſideratione duplicem ſumamus vtilitatem ad victum inſtituendum, tum ad genus uictus, tum ad tempus idoneum, duobusq; locis repetatur idem Aphoriſmus, rationi conſonũ eſt vt hic aſcriptus ſit, quatenus ad genus victum inſtituendum pertinet, tùm quod hactenus de hoc ſcopo egerit, tùm quod perfecta non poſſit eſſe hæc tractatio, niſi accedat etiam acceſſionis conſideratio; adde, quod occaſionis conſideratio vltimum locum inter omnes ſcopos obtinet: rationique non eſt conſonum, ut tractationi de quantitate injiciat tempus, & ei poſtea quæ de modo & tempore agit, interponat eam quæ de quantitate; Docet ergo ut in ſummum rem contrahamus hoc Aphoriſmo genus victus ſumpta contraindicatione ab acceſſione morborum; Antea enim docuimus à morbi temporibus cum vniuerſalibus, tum particularibus contraindicationem ſumi ad victum ordinandum; Eſt autem acceſſio particulare tempus morbi, vt iam docebimus. Quid igitur acceſſio ſit, & quotuplex, & quare abſtinendum ſit à nutrimento in ipſa acceſſione, & an prohibeat potum, quemadmodum & cibum, non docet Galenus, ſine quibus tamen Aphoriſmus intelligi non poteſt. Itaq; quod Græcis παροξυσμὸς, à noſtris acceſſio ſiue exacerbatio morbi dicitur; definitur autem eſſe particularis partis morbi deterior pars: diuiſimus enim ſuperius tẽ E pora ſiue partes morbi in vniuerſalia & particularia; hæc rurſus in principium, inęqualitatem, incrementum, ſtatum & declinationem, & interuallum, ſiue quietis tempus, principijque prima pars exactè prima & indiuiſibilis ἐπισημασία Græcis dicitur. Porrò, paroxiſmi nomine nonnunquam principium, inæqualitatem, incrementum, ſtatum & declinationem comprehendimus, vt cum Hippocr. lib. de victu acutorum & alibi ſæpè Galenus eos qui continua febre laborant, ſcribunt in declinatione acceſ-

ſionis

ſionis nutriendos eſſe; vbi declinationem paroxiſmi partem facit. Sequenti verò Aphoriſmo Galenus declinationem excludit à paroxiſmi nomine; diuidit enim totum circuitum in duas partes, quarum vna principium, incrementum, & ſtatum continet, quã paroxiſmum vocat; altera declinationem, & interuallum comprehendit, quàm declinationem, ſiue remiſsionem vocari ſtatuit, etſi proprie declinatio interuallum non comprehendat. Sunt autem paroxiſmi quidam æquales, alij inæquales, alij magni, alij parui, alij per periodum, ideſt ordinatè fiunt, alij ſine ordine redeunt. Porro inæquales paroxiſmi dicuntur, qui contrarios motus habent, quales ſunt paroxiſmi febrium quę primo cum frigore inuadunt, contracto calore ad internas partes, poſteà vero cum calore infeſtant, eo aucto, & ad externas partes exeunte. Habent inæquales paroxiſmi quinque partes, principium, inæqualitatem, incrementum, ſtatum & declinationem; æquales vero carent tempore inæqualitatis. Sed hæc diligentius explicauimus in libro noſtro de morbis. An uero Hippocrates uelit in omnibus paroxiſmis, & omnibus paroxiſmi partibus nos à cibo cum ægrotamus abſtinere debere, perpendendum. Galenus in ſequenti Aphoriſmo paroxiſmum intelligit deterius tempus circuitus, quod inquit, comprehendit principium, incrementum, & ſtatum, & in hoc etiam Comment. ſcribit, cibum eſſe dandum, quãdo declinat paroxiſmus, aut ceſſat, quaſi non referat ſiue nutrias in declinatione acceſſionis, uel in ipſo interuallo, & quietis tempore; uerum præſtat etiam declinationem comprehendere, nulli enim dubium eſt, optimum eſſe cibandi tempus, quando iam adeſt quies, etſi fieri poteſt, non ſolum uehementiores partes, ſed etiam mitiores euitare oportet; debent autẽ præcepta tradi de eo quod eſt melius, ne indocti decipiantur, ut nouimus in hac re fieri; nam plurimos uidi Medicos, qui ex hoc loco perſuaſi, in omnibus acceſſionibus febrium, uel etiam breuiſſimis, cibum imperant exhiberi cum acceſſio declinat, uel planè abiuit, quaſi non referat magis nutrire in ipſo interuallo, quàm in declinatione; nos poſtea incommoda docebimus quæ ſequuntur nutritionem factam in declinatione.

Nam cibum dare nocuum eſt.

HIppocrates rationem reddit quare ſit abſtinendum in acceſſionibus, & obiter declarat à quo ſit abſtinendum, nempè à cibo nulla mentione facta potus & medicamenti intelligit ergo abſtinendum eſſe à cibo, quoniam inquit ille, nocet in acceſſionibus, non tamen explicat, quare noceat, fortę quod non poſſet Aphoriſtica breuita te docere, quod multiplicem habet rationem: ſed Galenus qui interpres eſt, & aliorum Dux, non debebat hæc ſilentio prætermittere, præſertim, quod admodum difficilia ſint, id quod oſtendunt rationes quę ab alijs interpretibus afferuntur; ſcribit enim Montanus, ideo non eſſe dandum in acceſſione cibum, quia virtus tunc eſt maximè oppreſſa ob ſymptomatum magnitudinem; cuius opinio non placet; nam communis eſſe nõ poteſt hęc ratio paruis acceſſionibus, quæ exigua habent ſymptomata; deinde, non ſunt ipſa ſymptomata ſola, quę impediunt nutritionem, (ut antea oſtendimus,) ſed etiam morbi ipſi, & magis cauſę morborum. Præterea, non docet oppreſſionis modum, plures enim ſunt modi, quibus obſunt acceſſiones: nam aliter inęqualis acceſſio, aliter æqualis lædit, aliter prohibet in principio acceſſio inæqualis, aliter in augmento & in ſtatu, aliter in declinatione, aliter prohibent acceſſiones morborum quæ ſunt cum putredine, aliter aliorum qui ex fluxionibus, aut alio modo irritantur. Sunt uero alij qui dicunt abſtinendum eſſe à cibo in acceſſionibus ob periculum ſuffocationis caloris, quæ ratio non omnibus conuenit acceſſionibus, ſed ſolum in principio acceſſionis inæqualis. Alij uero ſunt qui dicunt cibum obeſſe in acceſsionibus, quia in acceſsione natura occupata eſt in concoctione humorum, & propter cibum illam non eſſe diſtrahẽdam ab ea concoctione; ſed iſti etiam aberrant: nam acceſſiones ali quando fiunt ex ſola abundantia humorum, qui ſola euacuatione ſedantur, ueluti cum per acceſſiones in nõnullis fit colicus dolor, nephritis, uomitus, alui fluxus, ſanguinis profluuium, in quibus acceſſionibus confert etiam à cibo abſtinere. Prętera, ubi etiam requiritur concoctio, in omni parte acceſſionis non abſtinemus à cibo propter ipſam cõcoctionem, ut patet in declinatione acceſsionis febrium, in qua natura expulſionem molitur, & non amplius concoctionem humoris lædentis. Nonnunquam etiam fiunt acceſsiones ob fluxionem humorum, quibus natura maxime reluctatur beneficio facultatis retentricis, & non concoctricis, ſic etiam quando in principio acceſsionis tertianæ, natura per uomitum ſeſe exonerat, non propter cõcoctionẽ tunc abſtinemus à cibo. Nos aũt doceamus primo generales rationes q̃ conueniunt ipſis acceſſionibus; deinde alias quæ cõueniunt ſingulis acceſsionibus, & ſingulis illarum partibus; proprium ſanè eſt omnibus acceſſionibus, ut excitent morbos, cauſas morborum, & ſymptomata, & illa actu faciunt eſſe, cum antea eſſent ſolum potentia; nam in interuallo ipſius febris aderat quidem illa potentia in corpore, & in hoc differt interuallum à uera conualeſcentia, & ſanitate, quod in his nihil amplius ſit, ex quo poſsint morbus, ſymptomata, & cauſæ morborum excitari, in illo uero adſint; ubi uero actu ſunt morbi, cauſæ morborum, & ſymptomata, à cibo quantum permittunt uires abſtinẽdum; at per acceſſiones poſſumus omnino abſtinere, ut poſtea oſtendemus, ergo cibus in acceſſione dandus non eſt; id autem commune eſt omnibus acceſſionibus intermittentis & continui morbi, excitat enim ſemp acceſsio noua mala: q̃ non aderant, ut in intermittentibus febribus, uel quæ aderant, augẽt ueluti cum febri iam afligenti alium ex acceſſione calorem adiungit. Illud quoque commune eſt omni acceſsioni, quod cibus acceſsionem morborum augeat: nam cum natura eiſdem facultatibus & inſtrumentis utatur in uincendo cibo, & affectibus morbo ſis, neceſſe eſt hos reddi grauiores, & longiores, ſi natura diuidat ſuam uim, & in duplici negocio uerſetur; Tertio naturæ opera impedit cibus, opera uero quæ fiunt à natura in acceſsionibus, ſunt diuerſa, & ob id diuerſam rationem requirunt: nam aliquando natura in acceſſione, fluxionibus debet obſiſtere, ut in generatione inflammationum, & tunc abſtinemus à cibo, ut natura auidius retinere poſſit humores qui parati ſunt confluere ad partem affectam; aliqñ natura tentat expulſionem, ut in principio acceſſionis tertianę uomitum, & in fine ſudorem; quod ſi cibum exhibeamus, diſtrahetur ab his operationibus ipſa natura. Sunt porro peculiares quædam rationes, quę conueniunt ſolum quibuſdam acceſſionibus, ob peculiarem illarum naturam: nam inęquales acceſſiones, non admittunt cibum in principio, etiam ob peculiarem hanc ſuam cauſam, quod periculum ſit ſuffocationis caloris, ſi cibus detur in acceſſionis principio, & inæqualitatis tempore; eadem enim ratione ſomnum tunc prohibemus, ne ſequamur motum affectus præter naturam; & ita ex

pluribus

pluribus cauſis calor in anguſtum contractus, in par
tibus internis ſuffocetur. In incremento vero & ſta
tu acceſsionis, à cibo abſtinemus, quoniam uel tũc
natura occupata in concoctione humorum, ut in fe-
bribus putridis contingit, aut ob doloris uehementiam intemperata, & inepta eſt reddita ad cibum con
ficiendum. Patet igitur, cur in occaſione ſit abſti-
nendum à cibo generatim in acceſsionibus omnib.
& particulatim in ſingulis, & partibus proprijs ſin-
gularum acceſsionum. Illud verò quod dicit abſti-
nendum eſſe, non autem parciore victu vtendum,
diſcutiendum iam eſt. Si enim eò quòd grauiorem
corporis ſtatum reddit acceſsio, non videbitur in
omnibus acceſsionibus penitùs eſſe abſtinendum à
cibo, ſed ſolum in illis, quæ grauiſsimum affectum
reddunt. In alijs autem minuendum quidem eſſe ci-
bum pro magnitudine acceſsionum, non tamen pe-
nitus auferendum: vt enim ſolum in ſtatu vehemen
tiſsimi morbi, inedia vtimur: in mitiore autem tan-
tum cibi exhibemus, quantum morbi magnitudo
permittit, ſic videbitur in acceſsionibus faciendum,
vt ſcilicet abſtineamus omninò à cibo, cum maximę
adſunt acceſsiones: cùm verò mitiſsimæ ſunt, cibe-
mus quidem, ſed parcius; Atqui par non eſt ratio:
quoniam enim non licet morbi magnitudinem quã
ex propria natura, vel tempore vniuerſali accipit, ſi-
ne cibo effugere, quandoquidem ſæpè longiora ſunt
ſpacia, ideo cogimur in morbis, & illorum ſtatu ale-
re, in acceſsione autem morbi quia nulla eſt acceſsio
tam longa, quam æger ſine cibo percurrere non poſ-
ſit, ſi antea commodè cibatus fuerit, ideo à cibo pror
ſus eſt abſtinendum: nam etſi parua aliquando eſt
acceſsio, tamen præſtat eam adhuc euitare, cum tem
pus longè commodiùs poſt illã habituri ſimus, quo
ægrum cibare poterimus; ſolet enim natura in decli-
nationibus acceſsionum ſudorem tentare, vel aliam
excretionem, quàm impedire, aut tardare exhibito
cibo; nequaquam debemus.

Sed contra id adferri poteſt, quod Galenus in li-
bro 10. Methodi cap. 3. dicat bilioſos febre bilioſa la
borantes in æſtate præſertim, cibandos eſſe etiam in
principio acceſsionum: quæ ſententia ſano modo in
telligenda eſt; nam ſi intelligamus eos qui malè an-
te cibati fuerunt, nutriendos eſſe in ipſa acceſsione,
ſi vires labuntur, hoc rationi eſt cõſonum, quoniam
nihil non faciendum, vbi vita periclitatur: ſed ſi in-
telligamus neceſſariam eſſe nutritionem in acceſsio
ne, etiam ſi antea quis benè cibatus fuerit, hoc ne-
quaquam concedendum, niſi fortè longitudo acce-
ſsionis, corporis raritas, naturalisq; debilitas, & quæ
ex morbo eſt nata, cogant tandem nutrimentũ ex-
hiberi; ſed illis, vel ſolus potus aquæ hordei optimè
concocti ſufficiet; aut, ſi pleniùs nutrimentum requi
ritur, ſaltem expectare licebit declinationem acce-
ſsionis, quod Hippocrates præcipit faciendum in li-
bro de victu acutorum, tunc ſcilicet nutriendos eſſe
eos, qui integram ſolutionem acceſsionis expectare
non poſſunt, quando calor ad pedes deſcendit, tunc
enim eſt declinatio acceſsionis; nũquam ergo in pro
priè dicta acceſsione, quæ principium, inęqualitatẽ,
incrementum, & ſtatum continet, nutriemus ęgros,
niſi ob virium debilitatem, aut ſuperuenientem a-
liam acceſsionem, quo in caſu cogimur in acceſsio-
ne nutrire; vt ergo communis omnibus morbis fiat
ratio nutritionis, ita dicemus, ſi morbus nullam ha-
bet acceſsionem, quales ſunt febres ſynochæ in hora
conſueta cibandi ſunt ægri: magna enim eſt vis con-
ſuetudinis, quæ retinenda eſt in morbis quantum fie
ri poteſt: ſi vero morbus eſt ex genere intermitten-
tium, & vnicam habet acceſsionem, expectandum
eſt interuallum, ſiue tempus quietis; quòd ſi morbus
A continuus eſt, qui eam habet acceſsionem; ea tranſa-
cta cibus offerendus eſt; quòd ſi plures ſunt acceſsio
nes diſtinctæ, quies pariter, aut declinatio expectan-
da eſt; quòd ſi acceſsiones ſunt implicatæ, & non cõ
ſuſæ tantum à principio ſequentis recedendum, quã
tum requirit cõcoctio alimenti; nihil enim deteriùs
fieri poteſt, quàm ægrotum corripi febre, crudo ſto-
macho, quòd ſi fiunt confuſæ acceſsiones, in eo tem
pore cibus offerendus, in quo meliùs habet æger;
quare aliquando in incremento nonnunquam in vi-
gore, aliquando in declinatione acceſsionis cibare
præſtat. Recipiendum quoque eſt an cibationem
impediat naturæ aliquod opus, vt ſudor in declina-
tione; tunc enim ſi nullum expectatur interuallũ,
aut inſtat proxima acceſsio, præſtat in vigore alere,
B atque vt ſemel dicam, vt in alijs officijs medici, ſic in
nutritione vbi ſunt complicati affectus prudentia, &
iudicio opus eſt, quando quidem præcepta non poſ-
ſunt omnia notari. Ceterum, quod ſcribit Hippo-
crates in acceſsionibus eſſe abſtinendum à cibo, de-
bet etiam intelligi paulo ante acceſsionem, eadem. n.
ratione nocet cibus paulo ante acceſsionem exhibi-
tus, vt in principio acceſsionis, cum enim nondum
cibus paulo ante aſſumptus, ſit confectus, calorem
neceſſariò ad ſe reuocat, & eadem adfert incommo-
da; vndè optimè à Galeno, & Hippocrate alibi ſcri-
ptum eſt, neque cum iam adſunt acceſsiones, neque
cum paulo poſt futuræ ſunt, cibum exhibendum eſ-
ſe. Iam vero illud expendendum eſt, an quemadmo
dum iubet Hippocrates abſtinendum eſſe in acceſ-
C ſione à cibo, idem intelligendum ſit de potu, quod
quidem multi Medici medendo obſeruant, qui po-
tum negant ægrotis, vel penitus in omnis acceſsio-
nis partibus, vel ſaltem in his quæ præcedunt decli-
nationem: quos ego plurimùm aberrare puto: nam
vbi bilioſæ, & vehementes ſunt febres, magno non
ſolum ſolacio, ſed etiam remedio eſt ægrotantibus,
potus aquæ hordei vigente acceſsione exhibitus: nec
magnoperè repugnabo, ſi exhibeatur poſteaquam
præteriit omnino inæqualitatis tempus, & iam libe-
rè creſcit calor, & foras erumpit, temperatur enim
maximus ille caloris ardor, qui naturalem temperiẽ
diſſoluit; reficiuntur vires, quæ magnam vim patiũ
tur, & concoctio melior redditur, excrementa quo-
que aerea redduntur, corpusque magis tranſpirabi-
D le euadit; vbi vero pituitoſę ſunt febres, qui potum
concedunt ægrotis præſertim liberaliorem, vel fre-
quentiorem, videntur ſeruire magis voluntati, & vo
luptati ægrotantis, quàm neceſsitati; extat autem Ga
leni ſententia in libris de morbis vulgaribus, contra
eos Medicos, qui in febribus, & illarum acceſsioni-
bus, potum non exhibẽnt, dicitque illos crudeliter
enecare ægrotos; potus ergo, nec in febribus, nec in
alijs acceſsionibus bilioſis, ægrotis eſt negandus, vr-
gente, aut iam plurimum creſcente acceſsione, ille
enim minimo negocio vincitur à natura, & plus pro-
deſt cum lenit maximum ardorem, & ſitim, quàm
poſsit obeſſe alia quacumque ratione, parcior tamen
ille adhibendus eſt, nec planè frigidus, ſi cogimur il
lum propinare in incremento acceſsionis, in ſtatu ue
E ro qui non eſt copioſus, & frigidus, plus aliquando
obeſſe ſolet, quam prodeſſe, accenditur enim calor
magis, quomodo ex pauca aqua affuſa, fabri ferrarij
luculentiorem ignem accendunt. Reſtat vt expen-
damus, an medicamenta exhiberi non poſsint in ip-
ſa acceſsione, & in die acceſsionis; qua in re docet
medendi vſus, poſſe exhiberi quæ uomitum adiu-
uant, ſi natura vomitum tentat, nec ſe poteſt facilè
expedire, vt ſæpè in tertianis contingit, præſtat enim
vti vel oximelite, vel alio liquore, quo vtimur ad vo-
mitum ciendum, quo diluamus acres humores, re-

pentes ad orificium ſtomachi,& ſæpè animi defectũ inferentes,vel craſſos,& viſcidos incidamus,& exte nuemus,mixtioneq; ſequaciores reddimus, quàm ſi ſinamus naturam irritis motib.& difficillimis angu ſtijs torqueri; quod ſi etiam non reijciatur huiuſmodi medicamentum, nihil tamen obeſſe poſſe longa experientia didicimus. Ceterum,purgantia medicamenta ſunt qui iubeant exhiberi potius in die qua expectatur acceſſio quartanę,quàm in alio tempore, quibus forte hęc ratio ſuffragari poteſt,quod humor melancholicus qui eam febrem committit,craſſus a lioqui, & frigidus, ſuaptè natura, ad motum ſit piger,& difficilis,propterea febrilem calorem requiri, qui illum extenuet, moueat,atque ita aptiorem reddat vt ſequatur vim attrahentis medicamenti;vbi verò febres non adſunt, nihil prohibet in acceſſionib. ſanguinem mittere,purgare, clyſteres injicere, vt in dolore capitis, & inteſtinorum,& in alijs, vt meden di vſus docuit; quid ergò ſentiendum ſit de cibo,potu,& medicamentis adhibendis in acceſſionibus febrium,ex his patere puto.

Et quibus per circuitum fiunt acceſſiones in ipſa acceſſione abſtinere oportet.

SEcunda hæc pars Aphoriſmi patet ex ſuperiori,& fruſtra videtur adiecta: nam ſi in nulla acceſſione cibus dandus eſt,nec profecto dandus erit in acceſſionibus, quæ fiunt per circuitum; conferunt quidem ad cibationis horam acceſſiones, quæ fiunt per circuitum, quia in alijs cum ordo peruertatur, ſcire non poſſumus quo tempore cibus ſit exhibendus,ſed preſente iam acceſſione, nihil plus commodi ſumimus ad nutriendum ex acceſſione ordinata,quàm ab alijs, quę ſine ordine redeunt.

APHORISMVM XII.

Acceſſiones verò, & conſtitutiones, morbi indicabunt, & anni tempora, & circuitum ſuccеſſiua incrementa,ſiue quotidie, ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interualla fiant. Sed ex ijs,quæ mox apparent, indicia ſumuntur:quem admodum in morbo laterali, ſi circa initia ſtatim ſputum appareat, morbum breuiat: ſi verò poſtea appareat, producit. Et vrinæ,& alui excrementa,& ſudores, quæcumque apparuerint, vel bonam morborum indicationem, vel malã; vel breues, aut longos fore morbos oſtendunt.

HEnvem victum, plenum & conſeruantem,i.genus victus,quod alij perperam quantitatem victus vocant,quędã (vt oſtendimus) indicant;alia vero contraindicant,alia coindicant, alia correpugnant; Indicant porro vires, contraindicant morbi genera,cauſę morbi,ſymptomata morborum,quędam morbi tempora,vniuerſalia & particularia, nẽpè acceſſiones; Coindicant vero ętas,ſexus,regio, cęli ſtatus,anni tempora,corporis temperies, habitus, & cętera quæ vires validas,aut imbecillas eſſe oſtendunt,correpugnant vero illa quę ſigna ſunt,ex quib. dignoſcere poſſumus cuius generis ſint morbi, & quas cauſas habeant, & in qua parte ſui conſiſtant. Egit hactenus Hippocrates de cõtraindicantib.ſumptis ex morbi natura, & genere, cum docuit aliter nutriendos eſſe ægros in morbis acutis, aliter in minoribus,necnon de morbi temporibus vniuerſalib. cum declarauit in ſtatu morbi tenuius eſſe alendos ægros,quàm in alijs temporib.& tanto liberius id faciendum,quanto morbus magis à ſuo vigore recedit. Attigit quoque contraindicationem quę ſumitur ab acceſſionibus morborum , & quantam vim habeat ad victum impediendum oſtendit; Contraindicationem vero quæ à cauſis morborum ſumitur, poſtea docebit, cum oſtendet corpora impura,vel plena bonis humoribus, parcius nutrienda eſſe puris & vacuis; poſtulabat aũt docendi ratio, vt indicantia, & coindicantia, vt quæ præcipuam vim habeant in victu inſtituendo,enarret; verùm ex ſuperiore tractatione occaſione ſumpta priùs explicat correpugnantia quędam, quæ,ſ.acceſſiones & vniuerſalia morbi tempora,& genera ẽt morbi oſtendũt;præſtat autem ita ſentire de intentione, & ſcopo huius Aphoriſmi quam Galenum,& alios ſequi,qui nec ad indicantia, nec ad contraindicantia,nec ad alia quę in victu inſtituendo neceſſario conſideranda ſunt, Aphoriſmũ referunt; Ac quoniam ex ſignis, hęc quę proponit author dignoſcenda ſunt, ex noſtro Opere intelligere oportet omnia ſigna ſumi vel ab eſſentia rei de qua agitur,vel ab ipſius cauſis,vel ab effectis eiuſdẽ, vel a ſimilitudine,& proportione,quàm res illa habet cũ alijs; & ſub eſſentia comprehendimus rei formã,genera,differentias,partes,& proprietates: Cauſas aurẽ octo eſſe in lib.de Cauſis docuimus,ſ.formam rei,efficiens,materiam,ſubiectum,finem,inſtrumentũ,& cauſas dictas cum quibus,& ſine quibus;ab his enim omnibus ſigna ſumimus ad ea cognoſcẽda quę ſunt neceſſaria; effectus vero qui à re proficiſcuntur, ſunt varij pro natura rerum agentiũ;noſtri vero effectus, ſunt actiones noſtrę,qualitates ſecundę,quę in nobis apparent ex noſtris principijs ortę,excrementa,& alia quę in nobis gignuntur; Preterea, dolor, & voluptas,& ſi quid aliud ſequitur,cum agimus, & agendo percipitur. Ceterùm ex rebus ſimilib.his de quibus agimus,notas quaſdam ſumi abſurdum non eſt. His ita poſitis,licebit intelligere,ſi perfecta ſit cognitio,quam tradit de re propoſita author, & quę Gal. ad illius explicationem adfert.

Acceſſiones.

GAlenus interpretatur acceſſiones in Comm. acceſſionis tempus,cognoſcimus inquit ex morbis, & ex aliis quæ proponit Hippocr. an acceſſiones per tertiũ,vel per quartum,vel ſingulis diebus,& qua hora noctis, vel diei ſint inuaſurę; Verùm alia plura de acceſſionib. cognoſcenda ſunt, & ea non minus quàm illa quę proponit Galen.ad victum inſtituendũ faciunt:magnitudo.n. acceſſionis, ſiue vehementia,longitudo,ęqualitas,& inęqualitas, benignitas,vel malignitas, anticipatio, uel poſtpoſitio,ordo,& inordinatio,perfecta aut imperfecta, ſolutio acceſsionũ,& modus quo ſoluũtur acceſsiones, conſideranda ſunt,& ob iſtas differentias quæ in acceſsionib.apparent;victũ uariari nouerunt oẽs, qui in Medicinę operib.ſunt exercitati:eos.n.parcius alimus qui vehementiores hũt acceſsiones,& in ipſa acceſsione nunquam;uberius aũt illos,qui leuiores experiuntur; nec multũ obeſt ſi in leuiſsimis acceſsionib.cibum exhibeas,vbi longiores expectamus acceſſiones.pleniùs antea ſunt nutriẽdi ægri, vt perdurare poſsint per totã acceſsionẽ ſine cibo;ſi acceſsiones ſunt inæquales,cuius generis ſunt illæ,quæ primo cũ frigore,poſtea cum calore affligunt,nemo cibũ exhibebit,

bebit,cum acceſſio inuadit,ſed potius cum augetur, aut viget,ſi declinatio expectari non pōt;in acceſſionibus verò æqualibus,contrarium faciendum: cū.n. læuior ſit prima illius pars quā ſecunda & tertia, præſtat in ea cogente neceſſitate, cibū exhibere. Porro benignę acceſſiones quę vires nequaquā deijciunt, nos non cogūt nutrire corpus : malignę vero quæ eroſiones ſtomachi,& animi defectus afferunt,cogūt nos ſuccurrere viribus,cibo vel potu;quando vero anticipant acceſſiones,vel tardant vltra conſuetum tēpus,conſuetam quoq; cibandi horam nos cogūt mutare;& ſi anticipatio incrementi,morbi indicium,& cauſa eſt,minuendum eſſe victum oſtendit. Ceterū, ſi ordinatè repetunt acceſſiones, ordo pariter in nutriendis ægrotis ſeruari poteſt, alioqui ordo confunditur;quod ſi perfectè per inſignes aliquas excretiones ſoluuntur acceſſiones, licet liberalius alere;quod ſi paulatim ſoluitur,id non ſolum tardat nutritionē ſed etiam victum minuendum oſtendit,rebelliorem enim, & difficiliorem morbi cauſam ſignificat. Nomine ergo acceſſionis,ea omnia quæ diximus intelligit Hippocrates,qui de victu inſtituendo agit,& nouit eum variari,non ſolum propter ea quæ Galen. notat,ſed ob illa etiā quæ nos addidimus;quæ vero poſſint illa oſtendere, paulo poſt ſuo loco docebimus.

A quæ nullas habent acceſſiones, ut morbi organicarū partium ferè omnes,& ſimilarium, ubi nullā ex humoribus fit in illis uitium;alia uero habent, ut morbi qui ex fluxione,uel putredine humorū conſiſtunt. Sunt etiam quædam differentiæ morborum,quę nullas habent acceſſiones,ut ſinochæ febres, aliæ quæ habent ut tertianæ,ſemitertianę, aliæ ſunt quæ acceſſiones habent longiores,ut quartanæ,& quotidianæ: aliæ breuiores,ut tertianæ;aliæ uero quę acceſsiones habent quotidie repetentes,ut quotidianę, aliæ tertio quoque die,ut tertianæ: aliæ quæ ſuas habent acceſſiones circa horam nonam inuadentes, ut tertianæ ipſæ,aliæ enim ueſpertinam,ut quartanæ,alię circa noctem,ut quotidianę; alij prēterea ſunt morbi, qui acceſſiones habent magnas,uel paruas,benignas B uel malignas,longas,uel breues,ordinatas, uel inordinatas,æquales,uel inęquales, uel alio deniq; modo affectas,quas intellectis morborum differentiis, & natura,quilibet facilè intelligere poterit. Ceterum ut morbi natura, genera,& differentiæ,naturam, & differentias acceſſionum oſtendunt; ſic etiam conſtitutiones morbi ipſius declarare poſſunt,citius enim intemperies ſola ſoluitur, quàm quę eſt cum humore coniuncta;citius intemperies quàm hulcus cauum; & hoc citius quàm fracturæ. Sic ergo morbi genera & ſpecies, conſtitutionem morbi declarant; idem faciunt differentiæ morborum: nam ſimplex morbus citius quàm compoſitus,intermittens, quàm continuus,ordinatus, quàm inordinatus,promptius abigitur. Licet & ex morbi partibus notas in hac re colligere: C longiores enim ſunt morbi qui ſua tempora habent longiora,alijs qui breuiora,& qui mitiora,ue hementioribus, & qui minores perpetuo obtinent acceſsiones, citius finiuntur quàm illi, qui uel pares, uel maiores obtinent. Oſtēdit etiam properare morbum ad finem acceſſio, quæ quoties redit, uehementius hominem affligit,quæq; certa ſeruata proportione anteuertit, & in longius ſpacium protrahitur; quinetiam, æqualis acceſſio breuioris morbi, inęqualis, longioris eſt index; quæ item ordinatim redeunt, breuiorem fore morbum oſtendunt. Eſt præterea in die & hora qua exacerbantur morbi, ſignificatio non contemnenda; ſiquidem,quæ tertio quoq; die,& circa meridiem redeunt; celerem ſolutionem portendunt. Secundi ſunt ordinis, quæ mane exaſperantur, longiorem indicant quæ quotidie;omniū D uero longiſſimū prænunciant acceſſiones, quæ quarto quoque die circa noctem inſurgunt. Prēterea, acceſſiones, quæ in eodem ſtatu diu non perſeuerant, breuiorem fore morbum nunciant : unde tertiana breuior quotidiana, quod promptè in initio acceſſionis, pulſus paruitatem, inęqualitatemq;, deponat,& mox calor accedat, qui ſubitum facit incrementum. Sumuntur,& inditia à modo quo ſoluuntur acceſsiones: breuiores enim illæ morbos reddunt, quę cum aliqua inſigni excretione deſinunt,quæque ſui mali, ut putredinis, uel noxij humoris, nulla aut certè exigua inditia relinquunt,quomodo tertiana, quotidiana breuior agnoſcitur fore, quod in quotidianæ acceſsionibus quædam reliquiæ putridi humoE ris ſuperſint. Sic ergo morbi, genera, ſpecies, differentiæ, partes uniuerſales, & particulares oſtendunt morbi conſtitutionem; & hæc nos in quarto libro Operis noſtri de Signis, ubi longæ breuisque ualetudinis ſigna docuimus, diligentius enarrauimus.

Conſtitutiones.

COnſtitutionem, quàm Græci κατάστασιν, interpretatur Galen. tex. 1. Comm. 3. lib. 3. C Epidem. oēm formam,ſiue ſpeciem cuiuſcunq; rei. in lib. vero 1. de Criſib. conſtitutionē morbi explicat eſſe qualēcumq; ex totius morbi temporibus compoſitionem. At in Comment. huius Aphoriſmi,eos dicit conſtitutionem morbi conſiderare, qui ſpectant an morbus ſit longus,vel acutus. Quæ quidem inter ſe aliquo modo differunt: nā conſiderare formam,ſiue ſpeciem cuiuſcumq; rei,non eſt agere de partibus,quibus tota res conſtat, partes.n.rei, & forma eiuſdem,differunt. Prætereà,qui ſpectat an morbus ſit futurus longus,vel breuis, motū duntaxat morbi expendit,non propriam naturam, compoſitionem,& formam morbi. Ego uero per conſtitutiones,intelligo naturam, & differentiā ipſius morbi,& partes morbi præſentes,& futuras: hæc.n.omD nia antea oſtendimus victum mutare;aliter enim nutrimus ægros in magnis,& extremis morbis,aliter in paruis,aliter in benignis,aliter in malignis, aliter in exquiſitis,aliter in nothis,aliter in his qui ſūt in principio,aliter cum uigent,aliter cum ſtatus eſt propinquus;aliter cum longè diſtat. Si ergo hæc omnia conferunt ad victum inſtituendum,nec acceſſionis nomine comprehendi poſſunt cogimur profecto illa complecti ſub conſtitutionis nomine.

Morbi indicabunt.

DIcit Hippocr. morbos ipſos indicare ſuas acceſſiones,& conſtitutiones,id quod nos in E telligere oportet,omnia quæ ſub acceſſionis, & conſtitutionis nomine contineri docuimus. Quid vero per morbos intelligat author, non ſatis explicat Galen. qui ſolum exemplis quibuſdam vtitur,cum oſtendit quid morbus lateralis,peripneumonia, phrenitis,& alij quidam morbi oſtendunt. Ego uero per morbos (ut antea dixi) intelligo naturam, genera,differentias,& partes ipſius morbi, ex illis.n. ſigna capimus ad acceſſiones,& cōſtitutiones ipſius dignoſcendas; ſunt enim quædam genera morborū,

Anni tempora.

ANni tempora, inquit Hippocrates indicabunt acceſsiones, & conſtitutiones, vt cauſæ quædam, quæ vim habent mutãdi morbos & eorum aeceſsiones; à cauſis enim ſigna ſumi docuimus; uerùm cum illæ ſolum ab anni temporibus notas hic ſumat, ne aliquid relinquatur imperfectum, nos alias addemus cauſas eiuſdem, & diuerſi generis, quæ in hac re uim aliquam habere poſſunt. Ac primùm quidem doceamus, quonam modo ex cauſis morborum, illorum conſtitutionem oſtendere liceat; id facilè eſt oſtendere in cauſis morbos gignentibus: nam calor, & frigus, breuiores, ſiccitas & humiditas longiores morbos committunt, & prænunciant; contundentia breuiores quàm uulneratia, & frangentia; ex bile, ſanguine, ſpiritu, & pauco tenuiq; humore, breues procreantur, & ſignificantur morbi: ab atra uero bile, pituita, & à craſsis, uiſcidis, & multis humoribus, longi naſcuntur. Porro, ad has cauſas efficientes propinquas, referenda ſunt quę ab ętate, conſuetudine, uitę conditione, anni tempore, regione, ſyderum ortu, uentis, & reliquis, quę mutationes in aere faciunt, uel oſtendunt; necnon quæ à ſexu ſummarum, & ſi quæ alia ſunt, quę morborũ cauſæ dicuntur, eo quod uel temperiem in nobis gignant, uel humores diuerſos procreent, aut alio modo corporis noſtri ſtatum immutent; illa enim, quia diuerſas faciunt in nobis mutationes, propterea longiores, aut breuiores dicuntur pariter morbos facere. Prębent quoque ſuas notas, cauſæ quę ſubiecti rationem obtinent: Etenim, in malè affectis corporibus partibusq; durioribus, frigidioribus, ſicciorib. denſioribus, & in otioſis ſalutares ægritudines longiores fieri conſueuerunt, cauſę quoque iuuantes, & lędentes conferunt etiam ad hanc cognitionem; qui enim morbi ab omnibus remediis iuuantur, facilè curantur, difficilè uero, quos omnia remedia lędũt, uel non niſi minimè iuuant. His ergo modis anni tẽpora, & reliquæ cauſæ morborum, conſtitutiones morborum ſignificant. Poſſunt & eædem cauſę ſuas præbere notas ad acceſsiones morborum cognoſcendas: nam in regione, & in tempore calido, & intemperie calida, & in uictu laborioſo, in iuuentute, in uiris, & gracilibus, & iracundis, acceſsiones morborum fieri ſolent breues, ſed uehementes: tertio quoque die, & circa meridiem ordinatim affligentes; à contrarijs uero cauſis acceſsiones fiunt alio modo infeſtantes.

Et circituum ſucceſsiua incrementa, ſiue quotidie, ſiue alternis diebus; ſiue per maiora interualla fiant.

CIrcituum ſucceſsiua incrementa interpretatur Galenus, acceſsionum incrementa, quæ non acceſsiones ipſas, ſed conſtitutionem morbi indicabunt. Spectatur autem incremen tum acceſsionum in tribus, ſi ſolitum tempus anticipent, ſi uehementius affligant, & diutiùs; tales enim acceſsiones, inditia ſunt morbi properantis ad uigorem, & ſalutem, ſi ſalus expectatur; uel ad mortem propinquam, ſi lęthalis morbus extiterit; Verũ non ſolùm incrementa acceſsionum, ſed (ut antea diximus) ordo, æqualitas, benignitas, magnitudo, tempus quo inuadunt, & modus quo ſoluuntur, & illarum progreſsio, oſtendere poſſunt longiores, aut breuiores fore morbos. Porro, quotidie fiunt acceſsiones propriæ, in quotidiana febre, & in morbis, qui ex pituita putreſcente conſiſtunt; bilis tamen flaua aliquando, aut etiam atra putreſcens, quotidiè acceſsiones facere poteſt, ut in duplici tertiana, & quartanis contingit: Per maiora interualla intelligimus acceſsiones fieri, quæ quarto quoque die affligunt; Hippocrates tamen meminit in Epidemijs acceſsiones fieri quinto, ſexto, ſeptimo, octauo, & nono etiam die; etſi Galenus rationem non nouit, qua id fieri poſſit: à quo enim humore, inquit, huiuſmodi acceſsiones fiant ignoro. Ego tamen noui quoſdam qui ſingulis annis eo die quo nati fuerant, acceſsionem febrilem pati ſoliti erant. Quod ſi ad humoris ſpeciem omnes acceſsiones referre uelimus, à quo quæſo humore huiuſmodi læuicula febris fieri poteſt? quod ſi ad expultricis facultatem ut alibi Galenus, omnes cauſas acceſsionum redigit, nihil ad hoc conferet natura alicuius humoris; quidquid enim naturam moleſtat, illud eadem extrudere ſolet; ſed hæc ſuperfluè hoc loco proſequor, quæ in libro de cauſis morborũ diligentius enarrauimus.

Sed ex his quæ mox apparent, inditia ſumuntur.

POſteaquam ab enumeratis ſumpſit ſigna ad acceſsiones & conſtitutionem morbi dignoſcendam, ab his quæ mox apparent, ſigna etiam ſumi ſcribit. Quid vero intelligere oporteat per mox apparentia, non ſatis conſtat inter interpretes, nam Montanus, & alij quidam, mox apparentia appellant ſymptomata, quæ poſt principium morbi accedunt, non autem cũ ipſo morbo ſtatim inuadunt, quorum opinioni verbum mox apparens, fauere videtur; verum his refragatur Galenus in tertio de Criſibus, vbi ſuperuenientia accidentia, id eſt, mox apparentia, trifariam diuidit, in ea ſcilicet, quæ morem morbi oſtendunt; & in ea quæ futuram Criſim proximè denunciant; & in illa quæ non ſolum ſigna ſed etiam cauſæ Criſis ſunt. Signa autem quæ morẽ morbi declarant, quid obeſt quo minus cum ipſo morbo inuadant? malignam enim febrem ſtatim ab initio ex pulſuum interciſione, & debilitate, atque etiam ex urinis liuidis, vel nigris ab initio dignoſcimus. Quare placet magis interpretatio Galeni, quę habetur in primo de Criſibus, capite quinto, vbi mox apparentia ſigna, dicit eſſe omnia, quæ non ſunt propria & inſeparabilia eſſentiæ morbi. Dicuntur autem eſſe propria inditia morbi, quæ ſolum ipſum morbum declarant eſſe, non autem differentias quæ in ipſo ſunt, aut cauſas diuerſas, vel locum diuerſum, aut ſolutionis tempus, vel modum, vel aliquid aliud, quod reuera ad illius propriam eſſentiam non pertinet: veluti ſigna quæ ipſam febrem eſſe declarant, ſunt pathognomonica, ideſt paſſionem ſignificantia, quæ vero oſtendunt febrem eſſe magnam, vel paruam, benignam, vel malignam, & eam eſſe in principio, vel in alio ſuo tempore, & ex hoc, vel alio humore conſiſtere, & quod per Criſim, aut alio modo terminabitur, iſta omnia ſigna mox apparentia dicuntur, eo quod ſoleant non ſtatim cum morbo inuadere, ſed poſtea, etſi, vt dixi aliquando aliter in nonnullis contingit, vt in his quæ cauſas, & morem morbi declarant. Sumuntur autem mox apparentia ſigna, vt alia omnia, à rei eſſentia, cauſis, & effectibus; Hippocrates tamen de vno genere peculiariter agit, nempè, quod ab excrementis ſumitur & reuera, non videtur Hippocrates intelligere aliud per mox apparentia, quàm ſigna, quæ ſumuntur ab excrementis, vt exempla quæ mox adfert ex ſputo, vrinis, alijs excre-

excrementis, & ſudoribus oſtendunt. Quum ergo proponit exemplum in quo docet veluti in morbo ceteris quomodo ex mox apparentib. ſigna ſumãtur.

Si circa initia ſtatim ſputum appareat, morbũ breuiat, ſi verò poſtea appareat, producit.

SPutum hic intelligere oportet, non quidquid expuitur, vt alij interpretes faciunt: nam ſi tenue fuerit & aquoſum, vel craſſum & viſcidũ, aut impermixtum, vel varium, vel viride; aut liuidũ, quod expuitur, vel longum fore morbum, aut lethalem prænunciat; vocaturq; huiuſmodi materia non ſputum, ſed expuitio, teſte Galeno in lib. 1. de Criſibus cap. 5 nam propriè ſputum appellat, quod eſt cõ coctum, & bonum, verbum autem circa initia, idẽ eſt, ac ſi dicas in morbi principio, verum cum morbi principium, tripliciter intelligatur, Galeno teſte in eodem libro & paſſim alibi, pro primo, inquam, morbi inſultu, pro tribus primis diebus quibus morbus affligit, & pro prima parte vniuerſali totius morbi, non poteſt vtique principium intelligi pro primo inſultu, in eo enim nihil bonum eſſe poteſt & concoctum; nec etiã intelligere poſſumus principium pro prima parte totius morbi: nam in eo tempore nihil etiam concoctum eſſe poteſt: nam vt Galenus in Commentario ſcribit, cum apparent initia concoctionis, ſignum eſt morbũ non amplius eſſe in principio; quare reliquum eſt, vt principium intelligamus pro tribus primis diebus, in quibus contineri poteſt etiam pars augmenti. Senſus ergo eſt, ſi in tribus primis diebus aliquid expuatur concoctum in pleuritide, breuem illud fore morbum oſtendit; at non ſatis eſt, ſi concocta expuantur in tribus primis diebus, ſed oportet, inquit Hippocrates, vt etiam ſtatim expuantur; quod temerè alij interpretes idem putant ſignificare quod circa initia: nam etſi Galenus antea verbum (ſtatim) dixit ſignificare primum inſultum morbi, & tres primos dies morbi, & primum tempus morbi, tamen hic, hoc verbum alium habet ſenſum: nam cum dixiſſet circa initia, fruſtra in eadem ſignificatione addidiſſet ſtatim; quare alia interpretatio huius dictionis ſumenda eſt ex 43. textu ſecundi Prognoſticorum, vbi Galenus (ſtatim) ſiue cito aliquid in morbo fieri, bifariam intelligi poſſe ſcribit; vel quod fiat in principio morbi, vel quod promptè fiat, & in hac ſignificatione dictum putauerim verbum (ſtatim) cum circa initia (ut diximus) alterũ exprimat; tum etiam, quod breuis non ſignificetur morbus, ſi circa initia ſputum quidem, ſed eum difficultate excernatur; utrumque ergò neceſſariũ eſt, ſi ſputum morbum breuem fore prænunciare poteſt, vt ſcilicet initio morbi, & promptè excernatur; id quod primo de Criſibus etiam apertè docet. Cetera, ut duas expreſſit conditiones ex ſputo ad morbum breuem ſignificandum, nempè ex tempore quo excretio fieri incipit, & ex promptitudine eiuſdem, ſic nos alias addere poſſumus: nam quanto plus excernitur concocti excrementi, tanto citius finietur morbus. Sed ne in ſolo ſputo conditiones proſequamur breuioris aut longioris morbi, & ne cogamur in alijs excretionibus ea repetere, quæ in ſputis iam eſſent enarrata, præſtat communi omnibus excretionibus tractatione rem hanc proſequi. Igitur in excrementis in primis notamus concoctionem, deinde quantitatem, modum, qualitates, locum, tempusq; excretionis. Potrò in concoctione notamus tempus quo incipit apparere concoctio, & quo perſeuerat, item mutationes quas facit concoctio, & ſi omnia, vel quædam ſolum emittantur concoctio; ſi enim in primis diebus concoctio appareat & potiſſimum in die decretorio, vel indicante, & poſteaquam cœpit, perſeueret, & magnos faciat progreſſus, & ſi omnia excrementa emittantur concocta, non ſolum quæ ad vnam partem ſpectant, ſed etiam ad omnia excrementa corporis, hæc omnia breuiſſimum morbum oſtendunt; tanto vero longiorem, quanto plura ex his deerunt; idem uerò oſtendet quantitas & modus excretionis, in quibus enim aut nihil, aut pauca, vel paulatim excernuntur, uel difficulter, aut per interualla, longitudo morbi expectanda eſt. In qualitate excrementorum primas, ſecundas, & tertias qualitates comprehendimus; breuiores etenim declarant futuros morbos calida quam frigida, humida quam ſicca excrementa, & quæ vnicum habent colorem, quàm quæ plures referunt, & quæ nullo malo odore ſunt prædita, & quæ tenuia ſunt, modo concoctio non requiratur. Iam vero locus per quem fit excretio ſuas etiam hoc modo præbet notas: nam ſi è directo cum parte affecta, vel per communes vias, & per latas & ignobiles, & extra corpus fiat excretio, & per plures vias, morbum breuiorem oſtendit, quàm quę aliter fit. A tempore vero excretionis, ſigna hoc modo ſumuntur: breuior namque morbus erit, ſi in die decretorio excretio fiat, in morbis, in quibus Criſes accidunt, etiam in ſtatu vel declinatione acceſſionis, igitur non ſolum ex ſputis, ſed etiam ex alijs excrementis, his modis colligemus ſigna conſtitutionis morbi. Licebit etiam ſigna quędam ducere à qualitatibus corporis, quanto enim minus à naturali ſtatu illi recedunt, tanto ferè in omni morbo breuiorem morbum nunciant, longiorem enim affectum fore putamus in morbo regio, quando corpus plurimum pallet; ſic magna durities vel mollities, aut raritas, vel denſitas, vel aliæ qualitates quæ in corpore apparent humano in ſalutaribus morbis longitudinem mali portendunt, in lethalibus breuitatem. Sed in quibus eadem ſit ratio, uel diuerſa, & denique quid poſſit longum, uel breuem morbum oſtendere, generatim in ſalutaribus & lethalibus morbis, exactius in Opere noſtro de Signis proſecuti ſumus, hic enim ſolum capita attingere uoluimus, ut quid ab authore uel ab ipſis interpretibus ſit prætermiſſum, beneuoli lectores intelligere poſſint.

Et vrinæ & alui excrementa.

EGimus paulo ante generatim de omnibus excrementis, & illorum uim quam habent in p̃ dicẽdis lõgis morbis, & breuibus docuimus: ſed qm̃ Hippocrates ſigillatim quędã ex illis enumerat, ne illi deſit uoſtra interpretatio, paucis quoq; attingemus propriam eorũ facultatẽ, ab urina exorſi; de qua non exactam, quod alibi fecimus, tractationem inſtituemus, ſed ſolum capita attingemus, ſine quibus quod quærimus intelligere non licet. Ergo ut ab illius origine incipiamus, vrina eſt tenue excrementum primæ concoctionis quæ fit in uentriculo ex potione, & aquoſa materia genitum, à renibus poſtea peracta concoctione hepatis, ſeparatum, & in ueſicam tranſmiſſum: nam ſi teſte Galeno in omni concoctione reſultant duo genera excrementorũ, unum craſſius, alterum tenuius, ſi vrinam non ponas eſſe tenue excrementum primæ concoctionis, quid aliud illud eſſe poteſt? quod ſi illa eſt excrementum concoctionis quæ fit in hepate, non duo, ſed tria erũt illius coctionis excrementa, humor melancholicus bilis flaua, & urina; At ſi una fit concoctio in vena caua, vt credidit Actuarius, & illius tenue excre-

mentum eſt vrina, quodnam quæſo erit eiuſdem cō coctionis craſſum excrementum? Abſurda quoque illorum eſt opinio, qui putant vrinam eſſe excrementum renum: nam renes nullam publicam concoctionem obeunt, ſed ſolum ſibi propriam, ut & aliæ partes corporis, quæ ſordem & uaporem ut propria excrementa relinquūt; trahitur quidem à renibus vrina, ſed non in illis gignitur, uerum in uentriculo ex potu, cum paulo minus mingamus, quam bibamus & alba ſit, ut uentriculi color, ſed ob peculiarem vſum, vt ſcilicet vehiculum ſit chyli tranſeuntis per uenas meſaraicas & hepatis, non ſtatim poſt ipſius generationem ut alia excrementa, ſeparatur à parte vtili, propterea quod antea aquoſus humor, dum in uentriculo adhuc eſt, & in uenis meſaraicis, atque hepate, poſtea urina uocari incipit, cum à renibus elicitur, & per vrinarios meatus illabitur, nam excremēta non dicuntur, nec proprium nomen capiūt, interim dum ſunt confuſa cum alijs, ſed cum ſunt excreta & ſeparata; quia ergo non ſeparatur hoc excrementum ſtatim poſt concoctionem quæ abſoluta eſt in uentriculo, ſed poſt eam quæ fit in hepate ideo putarunt alij, urinam in concoctione hepatis gigni. Hęc igitur de materia, & loco in quo fit urina, & partibus a quibus trahitur, & in quas recipitur. Vrinæ autem hi ſunt uſus, quod corpus, & ſanguinem purget, & ſecum conuehat ſi quid eſt pituitoſum, uel bilioſum, uel melancholicum, quod natura ad uenam cauam tranſmittit; aut ſi ipſa in uijs ſuis inuenit, uel pus, uel lapillos, uel alias ſordes, eas abſtergit, & ſecum trahit; communis autem illi eſt cum ſudore materia; portio enim aquoſi illius humoris in uentriculo geniti, maxima, alia parte ad renes & ueſicam conuerſa, una cum ſanguine per minimas venas, & habitum corporis fertur, quæ in bene affectis corporibus inſenſibiliter tranſpirat, in alijs uero ſudor fit, id eſt per cutem ſenſibiliter exit. Ceterum, vrinæ differentiæ præcipuè ſumuntur ab his quæ in urina apparent; aliæ vero a cauſis ipſius; aliæ ab effectis; aliæ à mingendi modo. Porro in urina apparent conſiſtentia, mediocris, tenuis, & craſſa; tenues vrinæ nunquam fiunt craſſæ, poſteaquam mictæ fuerunt, ut falſo alij tradunt, ſed opacæ, & confuſæ ab aere ambiente; Item in vrina apparent qualitates primæ & ſecundę, ut colores, perſpicuitas, & opacitas, & odores, deteriores quidem in quibuſdam quam in alijs; quæ differentia in ſaporibus quoque reuera eſt. Sunt in urina etiam contenta, quorum quædam ſuperficiem ipſius conſtituunt, ut corona, alia ſupernatant, ut pinguedo, bulla, ſpuma; alia innatant, vt nubecula, eneorema, & quæ pilorum atque filamentorum magnitudinem & figurā referunt; ſubſident ſedimentum, ſabulum, arena, lapis, pus, grumus, & cetera quæ fundum petunt. Cum uero dicimus urinam quandam eſſe acrem, aliā vero mitiorem, differentias capimus à tertijs qualitatibus. A quantitate vero ſumimus differentias cum dicimus illam eſſe uel paucam, uel mediocrem, aut multam. A mingendi uero modo, differentię ducuntur cum dicimus quādam penitus ſupprimi; aliam facilè, aliā difficile emitti; aliam uoluntariè, aliam in uoluntariè. A cauſis uero ducuntur differentiæ, cum dicimus quaſdam mutari à bile flaua, alias ab atra, alias ab alijs cauſis. Ab effectis uero quo ſignificant, ut cum diximus, quaſdam ſignificare mortem, alias ſalutem. Ceterum, cauſa urinæ materialis eſt (vt diximus) potio, & ſi quid in aquoſum humorem in corpore noſtro conuerti poteſt; tenues autem fiunt vrinæ, ex ſolā aquoſa materia, craſſæ vero cum illi aliquis alius humor miſcetur: undè in morbi principio ſunt tenues, quia nullum adhuc factum eſt excrementum, quod cum ea miſceri poſſit. Omnes uero qualitates quæ in urinis apparent, fiunt uel ab alteratione ſola, aut ab humorum permixtione, aut abſentia, uel ex iſtis inter ſe coniunctis; colores quidem contentorum ex alteratione potiſsimum fiunt, dum natura concoquendo tandem albedinem aſſequitur: color uero qui in ipſo liquore eſt albus; fit etiam ex ſola alteratione uentriculi; alij uero omnes colores fiūt per mixtionem alicuius humoris; ab ſurdū. n. eſt rubras vel flauas fieri urinas ex ſolo calore, dū retinētur, & liuidas & nigras fieri ob caloris extinctionem: quamdiu enim uiuit animal, nequit ob frigus intus liuorē aut nigredinem contrahere, ut faciunt partes externæ in aere frigido, alioqui cur oēs qui morti non ſunt propinqui, tales non emittunt vrinas. Opaca uero fit urina, uel ab aere externo, dum corrumpitur extinctis, aut reſolutis vrinæ ſpiritibus, qui luciditatis erant cauſa; Vnde Mōtanus & alij errant, qui ex his vrinis in aere corruptis ſignificari aiunt concoctionem proximam, aut alias corporis diſpoſitiones; Fiunt etiam opacæ ob internam agitationem, quæ exactè miſcet craſſos humores cum urina; Alia vero eſt opacitatis cauſa materię impuritas, unde gemmæ, & alij lapides, ſunt perſpicuæ, quoniam ex puriſsima materia conſtant. Alia addi poteſt cauſa opacitatis, cum color colori ſuperinducitur, necnon abſentia lucis & luminis, & frigus ſolent in rebus opacitatem adferre: ſed hęc alibi diligentius. Odores quoque qui ſunt in urinis, ex mixtione humorum aut aliarum rerum proueniunt. Ceterum nubecula, eneorema, & hypoſtaſis, unam & eandem habent materiam, pituitam ſcilicet, quæ nunc ſupremam partem, nunc mediam, nunc infimam petunt, prout illa uel tenuis eſt, aut craſſa, aut concocta plus uel minus. Aliarum rerum cauſas quas in urinis notauimus, noſtri non eſt nunc inſtituti proſequi, ut qui Methodum potius indicare, quam ſingula explicare inſtituimus. Igitur vrinę oſtendent breuem fore morbum, ex his qualitatibus, & contentis, quæ naturam oſtendunt facilè concoquere noxios humores, & ubi tales ſunt vrinę, & apparent in diebus indicantibus primis, & poſteaquam concoctæ ſunt, magna copia excernuntur, & facilè oſtendunt per illas, & cum illis morboſas cauſas excerni, & propterea ſalutem breui futuram oſtendere autem poſſunt morbos uentriculi in quo gignuntur, hepatis, renum, ueſicæ, pudendi, per quas partes tranſeunt, uenarum magnarum, capitis, & aliarum ſuperiorum partium, quę per uenas ſolent aliquando noxios humores tranſmittere ſucceſſione quadam in uenas, & arterias magnas, qui poſtea una cum urina rapiuntur, & exeunt; ſic etiam alui excrementa ex ſuis qualitatibus, & quantitate; uentriculi inteſtinorum, hepatis, uenarum etiam totius corporis affectiones oſtendere poſſunt, quoniam in ventriculo primùm gignuntur, & per inteſtina feruntur, formamque recipiunt, & quoniam per uenas meſaraicas hepati & alijs partibus, quę cum hepate ſunt conjunctæ, ad inteſtina uia patet, & excrementa quæ in illis gignuntur, & cum alui recrementis miſcentur, ſecum deferunt, inditia ſunt alterationum & diſpoſitionum quæ in ſuis ſunt fontibus & locis.

Et ſudores & quæcumque apparuerint. vel bonam morborum iudicationem, uel malam, vel breues, aut longos fore morbos oſtendunt.

QVod dixit de ſputo, vrina, & alui excrementis, idem nunc de ſudore ſubiungit; Verum non eadem ratione, nam ſputum quanto citius in

morbis

morbis apparet, tanto citius prætendit bonum iudi A cuatione etiam agat, & non ſolùm de euacuatione, cium, & morbi breuitatem, ſudores vero in principio quorundam morborũ longitudinem oſtendunt, & periculum in morbis, ut ſcribit Galenus in primo de Criſibus, cap. 19. nempè, quod frigidi ſudores cũ acuta febre, mortem, cum mitiore vero, morbi proli xitatem nunciant: & non ſolum quidem frigidi, ſed & alij omnes ſudores in principio febris continuæ aut lethales ſunt, aut longi morbi inditia: nulla enim poteſt fieri per ſudorem utilis excretio in illis, dum adhuc morbus eſt in principio, aut etiam in prima parte augmenti: quia in continuis morbis, & præſertim in acutis, humor qui in uenis eſt, totus ſimul concoqui ſolet, & ad unam expulſionem reſeruari, quæ fit per Criſim in ſtatu, uel in parte augmenti uigori admodum uicina; in febribus uero intermitten B tibus, vt in tertianis exquiſitis, in prima etiam acceſſione, ſudores ſunt utiles, quia portio materiæ peccantis in ipſa acceſſione concoquitur, & poſt concoctionem expulſio putrefactæ materiæ merito fit. Verum in principio acceſſionis febrium non intermittentiũ ſi contingãt ſudores, mali ſunt, quoniam non præceſſit concoctio, quam ſequitur excrementi generatio & inutilis excretio; videndum ergo eſt, in quibus morbis & in qua parte morbi ſudores appareant; nec illud ſolum, ſed quales ſint ſudores, & in qua die morbi, & à qua parte corporis, & quomodo effluant, ut enim moderatè calidi ſudores, & qui non fœtent, & in diebus decretorijs, aut in illis in quibus traduntur ab Hippocrate rectè fieri, & præterea à toto corpore liberè emanant, ſalutem, & breuem morbum pollicentur, ita contrarijs modis affecti, vel perniciem, aut longitudinem morbi minantur.

APHORISMVS XIII.

Senes facillimè ieiunium ferunt, ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent, minimè adoleſcentes, omnium minimè pueri, præſertim, qui inter ipſos ſunt viuidiores.

DE ætatibus authorem hic agere ſcribit quidem Galenus, quoniam ad victum D inſtituendum huius rei conſideratio facit: ſed non docet quomodo, quaue ratione ætates ad id conferant: quod tamen ab eo prętermittendum non eſt, qui Methodo artem ſe docere profitetur: eum enim quędam ſint quæ ad victum conſtituendum pertinent, quoniam indicant, alia, quòd coindicent, alia rurſus quod contraindicent ſiue repugnent, alia quod permittant, alia demùm, quòd correpugnent, ſiue per accidens repugnent, (vt antea ex Galeni principijs oſtendimus) plurimum ſanè refert intelligere an vno modo, vel alio, ad victum inſtituendum aliquid conferat. Prętereà, cùm varij ſint ſcopi obſeruandi in victu inſtituendo, docendum erat an ad omnes ſcopos conferat ætatum conſideratio, & cuius gratia hic de illis agat author. Montani verò opinionem me pudet refellere: tradit enim ſcopum huius primi libri eſſe de purgatione corporis, & illam fieri per medicamẽta, victum, & chirurgiam, & eſſe conſiderationem victus, vnam abſolutam, aliam reſpectu virtutis, & vnam eſſe victus differentiam, quæ virtutem expurgat; quibus morbis, quid poteſt deteriùs minusve propriè dici? falſum enim eſt, Hippocratem in hoc libro ſibi proponere ſcopum purgationem corporis, cum non ſolùm de purgatione, ſed de alia omni va-

cuatione etiam agat, & non ſolùm de euacuatione, ſed etiam de repletione tractet. Fit prætereà purgatio per medicamenta purgantia; at per victum, aut chirurgiam, quis aptè dicit eam fieri? alimenta, vt alimenta ſunt, alicuius ſemper ſunt alimenta; quare per ſe conſiderari non poſſunt; At ſi poſuit vnã ſpeciem victus conſeruare vires aliam augere, tertiam propriè nominare debebat, non quæ vires expurgat, ſed minuit, ſic enim ſeruaretur per oppoſita diuiden di, loquendique ratio. Sed his omiſſis, videamus nos quomodo ætates ad victum inſtituendum conferãt; non id ſanè faciunt vt indicantia, cùm ſolæ vires victum indicent; nec vt contraindicantia, cum vires ſint ſecundum naturam; & propterea nec vt correpugnantia locum ſuum habent; quare ſupereſt, vt conferant quatenus vel permittunt, vel coindicant; Verùm, cum ex ætatibus colligamus, quales, quantæq; vires ſint, meritò vt coindicantia, eam quam habent vim exercebunt; at cum inter coindicantia alia ſint quæ primo loco id faciunt, alia ſecundo, alia etiã tertio, temperamentum primo coindicat victum, illud enim immediatè oſtendit vires ſubeſſe, aut debiles, aut validas; ætas verò temperamenti interuentu idem facit: ſignificat enim quale ſit temperamentum: ſiquidem ex diuerſis ætatibus, diuerſum ſubeſſe temperamentum, notarunt maiores noſtri. Ceterùm conferre ætatem ad omnes ſcopos de victu inſtituendas, ratio diſtat, & cum de ſingulis ſcopis agemus, facile intelligere licebit; hic vero mentionẽ facit author de ætatibus, ad genus & quantitatem etiam victus inſtituendam, quod oſtendunt præcedentes Aphoriſmi, & qui ſequitur, in quo huius rationem reddit, & quæ in hoc de ieiunio ſcribit: nam in ſequenti, de pauco, & plurimo nutrimento agit, quę tum natura ſua, tum quantitate talia dicuntur, vt antea oſtendimus; Docet ergò ex ætatibus quo victu, & quanto egeat corpus. Verùm quoniam intelligere non poſſumus, quomodo ætates ſingulæ victũ mutent, niſi priùs ætatis natura, & differentiæ intelligantur, ideo de hac re priùs agendum; Porrò, ętatis nomen ab æuo deducunt authores linguæ Latinæ, quaſi æuitatem dicas; vſurpant autem ętatem aliquando ijdem authores, ſolùm pro iuuentute, vt videre eſt apud Ciceronem in ſeptima actione contra Verrem, vbi ita ſcribit; Si qui ſenes, aut deformes erant, eos in hoſtium numero ducit, qui aliquid formæ, ætatis, artificijque habebant, abducit omnes. Capiunt etiam aliquando ętatem pro ſolo anno, vt Virgilius tertio Georgicorum.

Atribus exactis vbi quarta acceſſerit ætas,
Carpere mox gyrum incipiat.

Capiunt, & ætatem pro tempore, vt cùm vulgò dicimus, noſtra ætate, pro noſtro tempore; Vſurpatur aliquando pro ſeculo, ideſt pro centum annis, vt apud Ouidium de Neſtore ſcribitur:

Annos bis centum, nunc tertia viuitur ætas.

Aetas etiam frequenter pro vita hominis accipitur, vt apud Plautum:

Me ætatem meam viduam eſſe malui, ideſt totam vitam meam.

E Quid verò reuera ſit ętas, nunc definiendum eſt: Fernelius ætatem definit eſſe id vitæ curriculũ, quo luculenter corporis conſtitutio per ſe, & ab internis ſuis principijs mutatur, Verùm ætas non eſt pars vitæ, ſed potius menſura quędam temporis, aut tempus ipſum, quo menſuramus vitam hominis, in qua enim parte vitę ſit id, quod viuit agnoſcimus, & diſtinguimus per ętates, vnde ętas reuera non eſt vita, aut vitę aliqua pars, ſed (vt diximus) quod vitę partem, & vitam ipſam menſurat, vt tempus ipſum non eſt motus, ſed menſura motus; Aetas autem eſt

definitum quoddam tempus, relatum ad vitam rerũ. Cęterùm, quanta sit totius hominis ętas, ideſt uitę ſpacium, non ſatis conſtat: nam etſi Plinius, cap. 49. lib. 7. refert quoſdam ex Aſtrologia docuiſſe, in Italia homines poſſe viuere centum viginti duos annos, nec eum terminum aliquem excedere poſſe: tamen ſunt qui referant quoſdam centum, & quinquaginta, alios ducentum, alios tricentum annos uixiſſe, ut omittam ſacras hiſtorias, in quibus habetur, quoſdam ſuperaſſe nouemcentum annos: nos uerò qui nunc viuimus, eos admiramur, qui centum annos ex noſtris attingunt: Porrò, cùm ætas ſit quoddam uitę tempus ab alijs diuerſum, merito fit, ut authores in numero ętatum inter ſe diſſentiant, quoniam non conſtat quot mutationes ſubeant noſtra corpora ex ſuis principijs in uita noſtra; nam Auicenna in prima primi, quattuor ſolùm ponit ętates, adoleſcentiam, quàm dicit durare uſque ad triginta annos, cõſiſtentiam, ſiue iuuentutem, quàm etiam uocat ętatem pulchritudinis, quæ durat à trigeſimo uſque ad quadrageſimum; tertiam ponit ętatem, in qua uirtus minuitur quidem, ſed non manifeſtè, & durat uſq; ad ſexageſimum, & uocat ſenectutem: ultima ętas eſt ſenectus, quę durat uſque ad finem uitę. Verùm, puto errorem eſſe in interprete: nam cum dixiſſet quattuor eſſe ętates, tres ſolum poſtea enumerat, & interpres videtur confundere iuuentutem cum ipſa conſiſtentia. Author vero definitionum Medicinalium, diuidit ętates in pueritiam, pubertatem mediam ętatem, & ſenectutem; Varro, in infantiã, pueritiam, adoleſcentiam; iuuentutem, & ſenectutem, & vnamquamque illarum in tres partes, primam in viridem, ſecundam in adultam, ſultimam in præcipitem; vocat autem infantes, eo quod fari diſcant; pueros quod pari, ideſt impuberes ſint; adoleſcentes, quod maximè tunc creſcant, & adoleſcant; iuuenes, quod Rempublicam in re militari iuuare poſſint; alios autem ſenes, quod tunc corpus ſeneſcat. Gellius lib. 10. cap. 28. refert ex Senſorino, Hippocratem diuidere ętates in ſeptem, ſed non indicat ex quo loco Hippocratis eam diuiſionem acceperit: hic. n. quattuor ſolum ponit ętates ſenilem, conſiſtentem, adoleſcentem, & puerilem. In libro vero tertio Aphoriſmorum non generales ętates, ſed minores illorum partes proſequitur; Galenus autem varius etiam in hac re fuit: ſiquidem in hoc Commentario quinque ętates facit, pueritiam, adoleſcentiam, iuuentutem, conſiſtentiam, & ſenectutem; Aphoriſmo vero 9. 5. pubertatem addit, cum adoleſcentiam mediã eſſe inter pubertatem, & iuuentutem ſcribit; Alibi, vt 29. 3. 7. 5. 27. 3. pubertatem à 14. anno incipere, & vſq; ad 25. extendi ſcribit, vbi ſub pubertate adoleſcentiam comprehendit; Addendum autem eſſe pubertatem ex hoc conſtat; quod Adoleſcentiam a 18. anno incipere ſcribat, Pueritiam vero in 14. definere, quomodo tempus; quod eſt à 14. ad 18. nulla ętate contineretur.

Cum vero nos generales primum ętates quęramus, quas poſtea in particulares diuidere oportet, adoleſcentia in prima diuiſione ponenda non eſt, cũ pubertatis pars ſit: ſic enim fœtus; & nuper nati, qui in pueritia continentur, ſtatim ab initio in generali diuiſione numerandi eſſent. Fernelius diuidit ętates in quinque in Adoleſcentiam, iuuentutem, conſiſtentem ętatem, primam ſenectutem, & decrepitã. Philoſophi (ſi Montano credendum eſt) ætates ſolum duas faciunt, Adoleſcentiam & declinantem ętatem. Mathematici autem & Aſtrologi ut Ptolemeus aliam ſecuti ſunt diuiſionem, ponunt enim primum quattuor eſſe ætates, adoleſcentiam, iuuentutem virilem ætatem, & ſenectutem. Eſt autem orta hæc diſcrepantia inter authoris in diuiſione ætatũ, ex diuerſo fine & inſtituto quod ſibi quiſque proponit: nam qui Reipublicæ regendę præſunt, ætates diuiſerunt in tres, in pueritiam, quam extendunt vſque ad decimum ſeptimum annum, eo quod inutiles ſint, qui in ea ætate ſunt ad iuuandam Rempublicam, vel conſilio, vel viribus. Secunda ætas ex illorum diuiſione durat vſque ad quadrageſimum ſextum annum, & iuuentus nominatur, quod maximè iuuare poſſint Rempublicam, & armis & conſilio. Tertia eſt ſenectus, in qua homines conſilio plurimum pollent. Philoſophi etiam ſi diuidunt ętates in duas, optima ratione id faciunt, ſequuntur enim uigorem & declinationem, qua naſcuntur ex proprijs principijs, vel enim creſcit calor noſter, uel decreſcit, nec datur in hac medium; quare ſequentes illi mutationes, quæ in nobis fiunt ex caloris vigore & diminutione, ętates diuiſerunt in iuuentutem & ſenectutẽ; Medici uero qui ætates conſiderant quatenus mutant medendi rõnẽ, plures ętates poſuerunt, quoniã uidebant temperiem ſępius mutari, & toties propterea mutari curationem, & alia officia Medici. primo enim agnouerunt corpus noſtrum vſque ad decimum quartum annum plus caloris & humoris habere quam moderata temperies poſtulet, & illam ætatem uocauerunt pueritiam; poſtea uiderunt uſque ad vigeſimum quintum annum ſeruari debitã proportionem à calore cum humore & alijs qualitatibus, & eam ætatem potuiſſent temperatam uocare ſed maluerunt pubertatem nuncupare, eo quod in eo tẽpore pubeſcant, & pilos emittant homines.

Ceterùm, à vigeſimoquinto anno vſque ad trigeſimumquintum, calor iam prævalet humido, & acrior propterea redditur: vnde agnoſcitur corpus calidius & ſiccius, quàm poſtulet moderata temperies, & meritò iuuentus ea ætas nominatur, quoniam maximè apta eſt (ut diximus) Rempublicam & viribus & conſilio iuuare. Sequuntur poſtea duæ ętates, conſiſtens ſiue declinans, & ſenectus, quæ etſi reuera habent eandem temperiem frigidam, & ſiccam, tamen quia vſque ad quadrageſimum nonum annum non eſt ſenſibilis lapſus virium, quæ vigebant in iuuentute, ideo hanc ætatem ſeparauerunt à ſenectute, in qua frigiditas & ſiccitas prævalent; & quia illa declinatio, vt diximus, eſt exigua, adeò ut videatur iuuenile robur conſiſtere, ideo etiam conſiſtens ætas nũcupata eſt, quod autem declinans ætas, & conſiſtens idem ſint, apud Galenum, patet ex hoc Aphoriſmo, in quo ſcribit inclinantem ætatem iuuentuti continuari; & in ſequenti, eam à ſenectute ſeparat; quod autem hæc ætas incipiat à trigeſimoquinto anno, cõſtat, cum illic deſinat teſte Galeno Aphoriſ. 9. lib. 5. iuuentus. Quòd vero extendatur uſque ad quadrageſimum nonum annum, ex eo patet, quod duas ſeptimanas ei ętati tribuat, quia vero in pubertate ſunt anni quidam, in quibus corpora maximè creſcunt, & magnitudine & viribus, nempè à decimo octauo anno, ad vigeſimumquintum vſque, ideo adoleſcentiã eam pubertatis partem vocauerunt, & eſt omnium temperatiſſima & optima ætas. Pueritia etiam habet quaſdam partes, ſiue iuniores, in quas diuiditur, vt conſtat ex Aphoriſmis tertij libri, & ex textu octauo ſecundi Comment. 3. Epidemion, & ex textu quinto 1. Comment. 6. Epidemion; ſiquidem, pueritiam ex illis locis diuidimus in fœtum, in nuper natos, & eos qui ad dentium productionẽ accedunt, & qui pubertati ſunt propinqui; ſunt tamen qui fœtum ſiue embryon intelligunt id, quod in utero eſt conceptum ſolum duorum vel trium menſium. Sunt uero qui infantiam vocent pueritiæ tempus, quod eſt vſque ad ſeptimum annum, vt ex loco præcitato

citato in 6. Epidemion patet, Xeuſis tamen & Hiero Medici παιδία, & νήπια, i. pueros, & infantes, idem apud Hippocr. eſſe contendunt; nec eos ſolum infantes ab Hippocrate vocari qui nuper nati ſunt, aut qui ad quintum vel ſextum annum attingunt, per metaphoram tamen valde puſillos fœtus νήπια, παιδία vocari ab Hippocrate ſcribit textu 7. ſecundi Comm. 2. Epidemion. Pubertatis pars quæ à decimooctauo anno vſque ad vigeſimumquintum extenditur, adoleſcentia à Medicis vocatur; At uero, ſenectutem in Commentario diuidit Galenus, in primam, & vltimam ſenectutem; in fine vero quinti de ſanitate tuẽda, in tres, quarum prima eſt eorum, qui viridi ſenecta ſunt præditi, quos ob id ὠμογέροντος, ideſt crudos ſenes vocat; Secunda pars, propriè ſenectus dicitur; Tertia quæ decrepita nuncupatur, & qui in ea ætate ſunt, decrepiti, & valdè etiam ſenes ab Hippocrate vocari ſolent: Cauſam autem, cur ſint quattuor ætates, triplicem aſſignant Aſtrologi primam ex diuiſione ipſius Zodiaci; ſecundam ex motu ſtellarum p ipſum Zodiacum; Tertiam ex motu & lumine ipſarum ſtellarum; Zodiacum enim diuidunt in quattuor quadrantes, quorum primus conſtat ex Signis Geminorum, Libræ, & Aquarij; Secundum dicunt conſtare ex tribus ſignis Arietis, Leone, & Sagittario; Tertium vero conſtituunt ex Tauro, Virgine, & Capricorno; Vltimum autem ex Cancro, Scorpione & Piſcibus. Ac Primùm quadrantem eſſe dicunt aereum calidum & humidum; Secundum calidum & ſiccum, igneum; Tertium, frigidum & ſiccum, terreum. Quartum frigidum & humidum, aqueum. Stellas autem dicunt moueri per Zodiacum, & quando mouentur per Signa Arietis, Tauri, & Geminorum, tunc gignunt caliditatem & humiditatem; quando vero mouentur per Cancrum, Leonem, & Virginem, tunc inducunt caliditatem & ſiccitatem; quando uero per Libram, Scorpionem & Sagittarium, pariunt ſiccitatem & frigiditatem; cũ uero mouentur à ſolſtitio Hyemali ad æquinoctium Veris, gignitur frigus & humiditas. Tertiam rationem quam ſumunt ex virtute ſtellarum, nempè ex motu & lumine illarum, ita interpretantur: Lunam & Venerem caliditatem & humiditatem patere ſemper; Mercurium vero eaſdem ut plurium; Solem uero caliditatis & temperatæ ſiccitatis authorem eſſe affirmant; Martem ualidiſſimè exſiccare & calefacere; Iouem eſſe calidum & moderatè humidum; Saturnum valdè frigidum & ſiccum. His poſitis, dicunt ætates meritò diuiſas eſſe in quattuor primas partes, quoniam quattuor ſunt ſolum primæ Zodiaci diuiſiones, quæ mutandi vim habent quater noſtra corpora; & quia ſtellæ quæ ſuo lumine & motu nos poſſunt afficere, mouentur ſolum per illas quattuor partes, & quia vim habent gignendi quattuor illas combinationes primarum qualitatum; Diuidunt rurſus quattuor iſtas partes in minores alias, ratione ſumpta ex planetis, & omnium primam ætatem in partes tres, propter actiones aliqua ratione inter ſe diuerſas illarum trium dominantium ſtellarum, ſcilicet Lunę, Mercurij, & Veneris, & propterea quattuor primos annos Lunæ tribuunt, quia ea totam ſuam inęqualitatem quattuor annorum ſpacio abſoluit: merito ergò quattuor humidiſſimi anni humidiſſimo planetæ tribuuntur; propterea, tũc corpus eſt infirmum, tenerum, & ſubitum ipſius incrementum, & in eo anima eſt debilis: proximum autem decennium, quo puerilis ætas completur, Mercurio tribuunt, qui vim leuem habet aliquando exſiccandi, etſi ſæpius humectet, merito igitur totũ hoc tempus, quo partes incipiunt fieri ſolidiores, Mercurio concedunt, nec plures, nec paucioresannos illi tribuunt: quia in eodem ſpacio ſuam quoque inæqualitatem abſoluit; propterea errat Montanus, qui ſeptem annos pueritiæ, Lunæ, & totidem Mercurio tribuit; non mirum ergò, ſi in ea ætate pueri ſunt ad eruditionem apti, & excitantur ad diſcendũ, intelligendum, & ratiocinandum, hæc enim Mercurio tribuunt. Vltimam partem primæ ætatis aiunt comprehendere octo annos, quoniam venus eo ſpacio temporis ſuam perficit inæqualitatem, & propterea ea ętas ad ſanguinis & ſeminis generationem omnium aptiſſima eſt, quoniam hæc proueniunt ex temporie calida & humida, cuius author eſt Venus quæ etiam adoleſcentes inducit ad deceptionem, mentiſque cęcitatem, ut immoderatę & impetuoſæ libidini ſeruiant. Secundam ætatem extendunt à vigeſimoſecundo anno vſque ad quadrageſimum primũ, incluſiuè, & ſine diuiſione relinquunt, quoniam toto eo tempore Sol eget, vt redeat ad eundem punctum Zodiaci, & ad eundem aſpectum Lunæ: nam Solis & Lunæ actiones communi & mutua opera perficiuntur; propterea hæc ętas inter alias omnes maximè ſplendet & vegeta eſt, & pudoris & honorisque cupida, propter caliditatem & ſiccitatem, quarum cum certa menſura author eſt Sol. Tertiam ętatem quam Medici aliquando declinantem, aliquando conſiſtentem, ut diximus dicunt, Aſtrologi vocant virilem, & Marti tribuunt, annosque quindecim durare dicunt, id eſt vſque ad quinquageſimum ſextum annum, quoniam Mars toto eo tẽpore dominatur, & propterea anni illius ętatis ſunt anni roboris, & vigoris; grauitatis & aduerſitatis. Quartam ætatem quam ſenectutem etiam ipſi vocant, tribuunt Ioui & Saturno, ſicut adoleſcentiam Lunæ, Mercurio, & Veneri: nam primam ſenectutis partem quam duodecim annos illi continere ſtatuunt, & durare à quinquageſimo ſexto ad ſexageſimum octauum, volunt à Ioue regi tot enim annos exigere Iouem, ut proprium ſuum motum abſoluat, & tunc ob dominium huius planetæ, homines ſanam habere mentem, turpia negligere, prouidos eſſe, eloquentia & ſermone pollere, anguſtias fugere, & pericula quæ temerè ſuſcipiuntur, ſolicitosque maximè eſſe de libertate, bonaque fama; alios vero annos ſenectutis tribuunt Saturno, qui frigiditatis & ſiccitatis immoderatæ cauſa eſt, per accidens ſuo paruo lumine & motu tardiſſimo; propterea in ea ſunt ętate qua ſentiunt naturam ad declinationem feſtinare, & delectationis diminutionem, hæc enim qualitas vitam hominis exuit, impedimentum, & triſtitiam, & paruam rerum ſuſtentationem imprimit; quod ſi contingeret poſt annos duodecim primę ſenectutis quã Ioui tribuimus, annos triginta in quibus Saturnus perficit ſuum motum, homines excedere, illud extremum temporis Lunæ rurſus tribuunt nihil enim aliud eſt extremum illud ſenectutis quam ſumma humiditas & frigiditas cuius Luna eſt author. Hęc quidem tradunt Aſtrologi vniuerſaliter ſic ſe habere; in aliquibus uero aliquando paululum variare, iuxta diuerſos poſitus ſtellarum & motus in eorum genituris, vt Ptolemeus author eſt in quarto libro ſui Quadripartiti, capite de temporum diuiſione, ſequens Indos & Ægyptiacos. Fernelij vero diuiſio nec cum alijs conſentit, nec quibus rationibus confirmari poſſit habeo, cum author legumlatorum more eum numerum conſtituat. Ego vt verum fatear, nullum video authorem, qui ſuæ diuiſionis certam rationem reddat, aut certos terminos ponat: probabilior forte videbitur eſſe Aſtrologorum opinio, & ſi in ea etiam eſt quod reprehendi poſſit: nam ſi quattuor ſolum ſunt vniuerſales ætates, cur Ioui & Saturno diuerſis longè inter ſe planetis, ſenectutem, quæ

vnam

vnam habet temperiem per magis & minus differen
tem tribuunt? cur potius non posuerunt septem ætates vt septem sunt planetæ, quod video à quibusdam factum, vt refert Brassauolus in suis Commentarijs; nam Græcus quidam incertus author, septem ponit ætates, & primam infantiam, vsque ad quartum annum, quam refert ad Lunam; pueritiam à quarto ad decimum annum, quam dat Mercurio; adolescentiã à decimo vsque ad decimum octauum, & eam subijcit Veneri; iuuentutem à decimo octauo ad vigesimumquintum quam dat Soli, virilem ætatem à 25. ad 50. & hæc datur Marti, à 50. ad 69. primam senectutem tribuit Ioui; Reliquum uero tempos vitæ, senectutem cuius author est Saturnus, appellat. Et quomodo primi quattuor anni ad Lunam referuntur, si illa frigiditatem & humiditatem inducit, corpus vero nostrum eo tempore calidum est & humidum? Agnoscimus præterea, iuuentutem esse calidissimam & siccissimam, quæ temperies ad Solem quomodo referri potest, si ille caliditatis & solum temperatæ siccitatis est dominus? Præterea, Iupiter senectutis, quę frigida est & sicca quomodo potest esse author? Montanus etiam in Comment. huius Aphorismi tradit quę ab alijs omnibus discrepant, & ab his etiam quæ ipse docet in primam Fen Auicennæ: ait enim senectutẽ incipere à trigesimoquinto anno, & durare vsque ad sexagesimum tertium; consistentiam uero incipere à vigesimooctauo anno, & durare vsque ad trigesimũ quintum; aliquando vero vsque ad quadragesimum vel quadragesimumquintum; Adolescentiam autem à decimoquarto vsque ad vigesimumprimum, vel vigesimum octauum; pueritiam impropriè sumptam à primo ortu vsque ad decimum quartum extendi, propriè uero sumptam, à septimo ad decimum quartum; nescio vbi ille inuenerit ætates propriè vel impropriè sumi eo modo quo scribit. Sed alijs omissis, diligentius explicemus, quodnam temperamentum assignetur singulis ætatibus, & quinam humores in illis vigeant: nam de his etiam controuersia aliquando est. Tradit Galen. in 8. de placitis, & in 3. de Causis Symptomatum, puerilem ætatem esse calidam & humidam, & eiusdem temperamenti esse cum Vere; id quod ostendit color ruber, corporis mollities, incrementum, concoctio validissima, quę omnia dominium caloris & humoris testantur; quod si aliquando Galenus scribit, in pueris abundare pituitam, id fit ob deprauatum victum, cum scilicet plus ingerunt quàm possint concoquere; pubertas ab eodem authore rectè censetur esse temperata, plus, vel minus: verum adolescentia, (vt ille tradit decimo octauo Aphorismo tertij libri) omnium ætatum est optima, & temperatissima: nam priores anni quattuor, plus fortè humoris & caloris obtinent, quàm moderata ad unguem temperies requirat; iuuentus calida est & sicca, id quod ostendunt bilis flauę geueratio, furor, robur, & morbi bilioſi, qui in ea ætate frequentes sunt; maior autem est controuersia de temperamento consistentiæ, & senectutis: nam vigesimonono Aphorismo tertij, scribit illos multum atræ bilis procreare, & propterea homines in ea ætate maximè fieri melancholicos: quo loco etiam illius ætatis temperiem eandem esse cum temperie Autumni dicit, quod si ita est, oportet illos esse calidos & siccos, à tali enim temperie atra bilis procreatur, si modo illa per aduſtionem gignitur, quomodo salsus sapor ex amaro; at si ita est, Autumnum oporteret esse calidũ & siccum, cum tamen illum ponat, vt plurimum siccum & frigidum; Aliquando vero vt in libro de tẽperamentis, absolutè siccum, in calore uero, & frigore inæqualem. Sed meo quidem iudicio non obstat, quo minus declinantem ętatem frigidam & siccam

A ſtatuamus, & in ea tamen gigni per aduſtionem atrã bilem: nam ęstas tantum ardorem, tantamq; siccitatem in humoribus induxit, vt calor paulo minus tẽperato in Autumno sufficiat addere id, quod deest ad perfectam atræ bilis generationem: id enim accidit, quod uidemus fieri in his quæ elixantur, ea enim à liberaliore igne aliquandiu excalefacta, non desinũt ebullire, & perfectam concoctionem capere, si postea minimum ignis apposueris. Verum si consistente ætate ponimus esse frigidos & siccos, quomodo differunt à senibus? an non nisi per magis & minus: leuiores enim sunt in consistentibus harum qualitatũ excessus, qui in senibus iam sunt conspicui; propterea consistentes uocat Galenus, quod uideantur in iuuenili robore permanere. Mihi tamẽ non displicet

B Ptolemei opinio, qui Ioui eam ætatem refert acceptam; nam qui in ea ætate sunt, gignũt frigidiores & humidiores humores: id quod ex eo patet, quod & calorem, & frigus sine magna molestia pariter sustineant, quod ferè temperatę naturę est inditium: illos uero quos adurit humores, ab æstate iam torridos sumunt, ita vt minimum ad id conferat ea ætas: quod etiam Galenus aliquando testari solet, atram scilicet bilem gigni in æstate, sed seruari in Autumno. Non magnoperè igitur repugnabo, si quis declinantem ætatem statuat esse frigidam, & siccam, vel calidam & siccam vel calidam & humidam moderatè, ut Iupiter esset, quod pinguedinis generatio ostendit: nã qui bene sunt affecti in ea maximè ętate corpulenti & pingues redduntur, quæ fieri nõ

C possunt exuperante frigido, & sicco, sed humido cũ calore moderato, uel parum excedente, vel infima mediocritatem subsistente. si intelligat leues excessus in calore & frigore, unde sequitur generatio mitiorum humorum quam in Æstate, & meliorum quam in senectute; parum vero confert siccitas ad humorum generationem, si modo calor præualet, aptusque est; nihil ergo obest quo minus illi solidioribus partibus frigidi & sicci sint, & tamen gignant humores satis temperatos. De temperamẽto senectutis eadem ferè est controuersia; nam secundo libro de Causis Symptomatum, & secundo de Temperamentis, scribit illud esse frigidum & siccum; id quod octauo de Placitis confirmat, cum senes dicit habere tale temperamentum vt Autumnus; in secundo ue

D ro de Temperamentis, duplicem temperiem omnibus senibus concedere uidetur, uocat enim frigidos & siccos solidis partibus, frigidos uero & humidos excrementis: tametsi in libro octauo de Placitis, senes distinguit, & propriè senes Autumno, & decrepitos Hyemi comparet; & profecto in frigidis & siccis temperaturis partium non idem fit, quod in calidis & humidis: nam humores qui in his gignuntur, similes sunt qualitatibus exuperantibus, in illis uero non item perpetuo: nam ubi laxius est excessus frigoris & siccitatis, non mirum si humor melancholicus in ea temperie abundat; at ubi frigus admodum vincit, & plurimum iam languet calor, non sicci, sed humidi humores procreantur, hi enim sequuntur crudi

E tatem, quæ cum humore necessario est coniuncta: cruditatis autem & imbecillæ concoctionis author est imbecillus calor, quem & frigus nominamus, non quod reuera plus frigoris sit in corpore quam caloris, (id enim fieri nequit quamdiu res uiuunt,) sed minus caloris est quam proportio benè temperatorum exigat; quia ergo Medici student quantum fieri potest emendare corporum uitia, ideo senes nunc frigidos & siccos, nunc frigidos & humidos esse pronunciant: nam quoniam prima senectus non multum molestatur ab excrementis, propterea Medicus uitium notat in siccitate, cui emendandæ totis uiri-

bus

bus incumbit; decrepiti vero, humidi dicuntur eſſe potius, quam ſicci, quoniam deſperata iam cura ſiccitatis, Medicus non tat illud malum cui aliqua ratione ſuccurrere poteſt.

Facillime ieiunum ferunt; ſecundo loco qui ætatem habent conſiſtentiæ, minus adoleſcentes, omnium minimè pueri præſertim qui inter ipſos ſunt uiuidiores.

IEiunij nomine ſcribit Galenus intelligi poſſe paucum nutrimentum, & inediam, quod mihi non placet. Primum, quod ſcribat Hippocrates abſolutè ſenes facillimè ferre ieiunium, nullos ex ſenibus excipiens, falſum autem ſit (ut Galenus rectè admonet) decrepitos facillimè tolerare inediam; Deinde quod in ſequenti Aphoriſmo qui huius rationem reddit, ſcribat author, ſenes pauco nutrimẽto opus habere, idem quod hic per ieiunium intelligens, paucum ſcilicet alimentum; facillimè igitur ferre ieiunium dicentur, qui paucum cibum appetunt, & interim non lęduntur; ex quo patet, quid ſit facilè, & difficilè ferre ieiunium: nã cum quidam ſint qui appetunt, & lęduntur; alij qui appetunt & non lædũtur: alij qui non appetunt, & lęduntur; alij qui neque appetunt neque lęduntur: primi difficillimè, vltimi facillimè, duo medij facilè & difficilè ferent ad alios collati; nam qui appetunt, & non lædũtur ex eo quod appetunt, difficilè ferunt; ex eo uero quod non lædũtur, facilè qui uero non appetunt & lædũtur, ex eo quod non appetunt, facilè ex eo vero quod lęduntur, difficilè ferre ieiunium cẽſentur. At quoniam hæc intelligi non poſſunt, niſi intelligamus quænam ſit appetentię cauſa, ideo paucis de hac re agemus, præſertim, quod Galenus varius in hac re eſſe uideatur, aut certè Methodo non vtatur, dum immediatas cauſas omittit, particulares uero omnibus notas enumerat: ait enim, (ne ſingulos loco referam) paſſim in ſuis operibus, appetentiam aliquando fieri à diſſolutione noſtræ ſubſtantiæ, ab auſteris cibis ingeſtis à cibo potioneque frigida, à ſalſis, acidis, amaris, aeribus, a frigida uentriculi intemperie, ab humoribus acidis, à frigiditate externa, à natiuo calore, à uigilia, ſomno, exercitatione, quiete, à Venere aliquando fieri appetentiam notum etiam eſt. Aetates præterea quædam appetentiam intendunt, aliæ diſſoluunt, ſicut & multæ ex prędictis cauſis. Sed hæc docendi ratio Empirica eſt & nulla Methodo conſtans: nam cum illa quæ numerata ſunt: nec primo nec per ſe appetentiam excitent, immediatæ cauſæ primo erant tradendæ, ex quibus poſtea licet intelligere, quid vnaquęque aliarum efficere poſſit, & cur nunc una, nunc alia, & non eadem in omnibus res, idem efficiant. & quæ prętera verę ſint cauſę, & quomodo ab alijs diſcernantur. igitur ſi fames (vt ille in tertio de locis affectis, & in libris de ſymptomatis teſtatur) eſt ſenſus alimenti deficientis; uel potius eum ſenſum ſequitur, duas profecto primas oportet eſſe & proximas illius cauſas, nempè ſenſum, & id quod ſenſum afficit, propterea qui delirant, eo quod ſenſationes non apprehendant, non appetunt, & quibus cerebrum contuſum eſt, vel alio modo ita affectum, vt ſenſifica vis per neruos ad os ventriculi peruenire nequeat, non fament: affici autem ſenſum oportere conſtat, quandoquidem ſenſatio non fit, niſi ſenſibilia ſenſum moueant, vnde in repletis cibo potuque appetentia non fit, & ſi ſenſu exquiſitiſſimo illi prædita fuerint, excitari ergo oportet ſenſum in ore uentriculi vt fames fiat, ſed non

A à quacunque re, nec quocũmque modo; ſi enim vel à replente re aliqua grauetur, aut à cauſa mordente afficiatur, excitabitur quidem ſenſus, ſed non ad appetendum cibum, ſequitur enim ad hoc expulſio, & euacuatio, non appetentia & cibi ingeſtio; quod ſi appetimus id quod replet, & reſtituit ſubſtantiam deperditam, profecto ſola vacuantia humiditatem, ſubſtantiamque contentam in ore ventriculi, vim habebunt ad appetitum excitandum; at cum euacuari ea poſſit, vel à digerentibus, vel comprimentibus, vel attrahentibus, & fugentibus, non omnia hęc apta ſunt ad appetitum in nobis excitandum: quæ enim ita vacuant, ut temperiem roburq; partis ſimul etiam diſſoluant, vt alias actiones, ſic appetentiam lædunt; quam ob rem ea ſolum ad appetitum con-
B ciliandum faciunt, quæ vacuando robur ventriculi ſeruant, cuiuſmodi ſunt comprimentia, vt frigida, auſtera, acida, vel quæ abſtergendo & ſimul aſtringendo idem faciunt, vt ſalſa; calor vero natiuus ut naturæ eſt inſtrumentum, ita digerendo vacuat, ſeruando naturalem temperiem; ſic venę fugendo, cũ ad id ſint à natura inſtitutæ, aptiſſimè idem faciunt; atque vehementius calefaciendo humorem digerũt, tantum abeſt vt appetentiam excitent, ut etiam arceant, vel præſentem tollant, eò quòd ventriculi robur diſſoluant, unde per febres & æſtiuum calorem, interim cum exhauritur corpus & conſumitur, appe
C tentia perditur; Eodem modo cum humores bilioſi occupant orificium ventriculi, perditur appetentia in benè affectis corporibus; in pituitoſis verò non obeſt, quoniam abraditur pituitoſus aquoſusque humor, qui replet, imbuitque ſtomachum; qua ratione etiam aeria, amara, & ſalſa, conferunt quoque in illis ad appetentiam; in alijs vero qui expeditum habent ventriculum, ea obſunt, quia intemperiem calidam inducunt, aut certè laxant, eneruantq; uentriculi robur. Eodem pacto vehemens exercitatio in bilioſis minuit appetentiam, quam quies auget; in pituitoſis verò contrarium accidit; nec ſomnus quidem aut vigilia ſemper idem efficiunt in omnibus, ſed aliquando cruditatem pariunt, & replent, aliquando euacuant. Sunt præterea ex prædictis cauſis quædam efficaces, aliæ debiles ad appetitum mouendum; nam quæ digerunt, aut fugunt cum iuſta menſura, illa inſignem appetentiam pariũt, vt labor vi-
D gilia, purgatio, & alia euacuantia; quæ vero exprimunt ſubſtantiam ventriculi, illa minimam habent vim in eo opere perficiendo; vnde videmus ab auſteris & acidis alimentis, & à frigida potione, debilem fieri famem, propterea quod parua & inæqualis fit ab illis euacuatio; euacuatur enim duntaxat fortè quod in ventriculo continetur, quod quidem facilè & pauco alimento reſtituitur; at vera fames requirit aliorum membrorum inanitionem, & primum eorum quæ cuti ſunt maximè vicina, illa enim euacuata, naturali appetitu mota repleri cupiunt, vnde attractio fit ſucceſſione quadam tandem ab orificio vẽ
E triculi, quod ſentiens ſuam etiam inanitionem, repleri pariter deſiderat; & quia alimentum non habet aptum in corpore, ſenſu exquiſitiſſimo prædituſ eſt à natura, vt moleſtiam eam ſentiat, & ita animal admoneatur, vt extrinſecus porrigat alimentum; propterea huius partis appetentia, fames animalis, quod animalibus ſit propria, aliarum uero partium appetentia, fames naturalis dicitur, quod omnibus viuentibus natura conſtantibus ſit communis: nam & plantæ naturali deſiderio appetunt repleri cum ſunt euacuatæ. Explodenda vero eſt Montani opinio, qui tradit ventriculum non primum appetere ob ſuam inanitionem, ſed ob corrugationem ab inanitione factam; id enim Galeno repugnat, & ratio-

ni:

ni: nam vt aliæ partes, ſic & ventriculus non aliam habet cauſam appetentiæ & repletionis, quam inanitionem; immediatè enim quod euacuatum eſt, repletionem appetit. Prætereà, in eo etiam errat, quod naturalem famem dicat requirere quinque motus, de animali hoc ſcribitur à Galeno, non de naturali. Vt ergò ex prædictis quædam minimam, talia uero maiorem habent vim ad famem quæ ad ſecundum naturam excitandam; ita frigidi humores, ut pituita acida, & humor melancholicus, occupantes orificium ventriculi, vel pluſquam oportet famem intendunt, ut quæ continuo exprimant humorem ventriculi, vel abſurdam appetentiam pariunt, vt in fame canina, & malacia mulierum apparet qua laborantes, cinerem, carbones, & alia aliena à noſtra natura, & ſi fortè illis non inutilia appetunt; inter omnes tamen potentes cauſas, ea validiſſima eſt, quæ à natiuo calore petitur, eſt enim fames interna, & nobis inſita actio, appetitus hic; vnde inſitam neceſſe eſt vt habeat cauſam & inſtrumentum, quod eſt calor natiuus, cuius adminiculo omnes actiones noſtri corporis rectè obeuntur; id quod facit (vt poſtea oſtendemus in ſequenti Aphoriſmo) ſuo motu, dum nunc contractus in internis partibus, vel ad externas expanſus, aut vniuerſum corpus æqualiter afficiens, vim ſuam omnibus liberaliter impartitur; & propterea quæ famem pariunt, eo quod aliquid conferant calido huic natiuo, illa etſi non per ſe, tamen rectè conferunt ad appetitum excitandum; cuius generis ſunt ætates, ut poſtea oſtendimus; appetunt igitur & læduntur, ut ad rem noſtram accedamus, quibus appetentia fit à calore natiuo, niſi cibo reficiantur, quonam digeritur illorum ſubſtantia, quę non niſi externo cibo reſtitui poteſt. Appetunt uero & non læduntur à ieiunio, qui ob pituitam frigidam in uentriculo contentam appetunt; interim enim pituita in illis conſumitur, & nutrimentum fit; lęduntur uero & non appetunt, in quibus diſſipatio magna fit, & moleſtiam à vacuatione factam non ſentiunt; non appetunt vero, nec lęduntur, quorum ſubſtantia non digeritur, & ſenſus obtuſus eſt, quapropter ſenes merito facillimè ieiunium ferunt, quoniam diſſipationi inepta eſt illorum ſubſtantia ſicca & dura, & calor illorum imbecillus eſt, qui diſſoluere non valet, tum etiam quod ſenſifica vis in illis elangueſcat; Addo, quod frigidiore ſanguine abundent, qui cum alimento deſtituuntur, elaboratur, & concoquitur, in nutrimentumque cedit; illorum uero ratio refellenda, qui credunt illos pituita abundare, & ex ea pura nutriri, nam (ut alibi oſtendimus) ſimplex pituita nutrire non poteſt; quoniam ex quattuor humoribus nutrimentum fit, pituita vero frigidiſſima & humidiſſima nō poteſt materia eſſe generationis quattuor humorum: nam quomodo bilis flaua, & humor melancholicis ex pituita fieri poſſunt? Prętereà, oporteret ex ipſa pituita rurſus pituitam fieri, ſi ex illa ſanguis, qui particeps eſt quattuor humorum, fieri debet; quę omnia ſunt abſurda. Cum vero Galenus pituitam per vlteriorem concoctionem dicit mutari in ſanguinem, & poſtea nutrire, intelligit pituitę nomine non quartum humorem, ſed totam ipſam ſanguinis maſſam crudiorem adhuc, & frigidiorem, ea enim cum nondum habeat veras qualitates ſanguinis, per concoctionem eas acquirit. Verùm, etſi pituita ſimplex, nec actu, nec potentia poteſt eſſe nutrimentum corporis, tamen facit cum abundat, ne corpus multum nutrimenti appetat, propterea quod calor minus diſſipare poteſt humidum inſitum ſingulis partibus, dum illę irrigantur pituita & aquoſo humore; an non dicemus pituitam quę in ſenibus eſt, conferre ad appe-

A titum conciliandum, cum frigida ſit, & quę talia ſunt dixerimus in hoc opere ſuam habere vim; Reſpondeo pituitam quę in vera ſenectute gignitur, eſſe inſipidam, vel dulcem, cum adhuc conſtet vis caloris, ob id nullam habet vim ad incidendum, & comprimendum, quę vero in decrepitis prouenit, frigior fortè eſt, aut etiam corrupta, adeò, ut appetentiam tollat: nam omnes inſignes intemperies, actiones perdunt; prętereà etſi talis fortè eſt pituita, qualem appetitus deſiderat, quoniam tamen ſenſifica facultas ſpirituum conſumptione, frigiditate, ficcitateque partium in illis elangueſcit, ideo euacuationem quę fit, non facilè ſentiunt ſenes, pueri uero contra, cum materia conſtent humida & aerea, quę facilè digeritur, & calorem efficacem obtineant,
B promptè euacuantur & plurimum, & quia etiam ſenſu exquiſito ſunt prędíti, facilè moleſtiam quę à vacuantibus fit, percipiunt, & cum non ſoleant cumulare multos humores ob continuam & magnam diſſipationem, nec cruditatibus abundent, ſi rectè nutriantur, intus non habent remedium aduerſus famem, quam ob rem externo multo opus habent nutrimento, ac inter pueros qui viuaciores ſunt, minus ferunt ieiunium: nam alacritas & viuacitas illa prouenit à calore aereo & igneo, huiuſmodi.n. calor mouet, & non ſinit quieſcere, ut Gal. 1. Prorrheticorum tex. 20. ſcribit, dum calidi effectus explicat. Conſtant & ijdē pueri viuaciores tenuiori ſubſtātia ad diſſipationē maximè oportuna, quare meritò inter
C alios minùs ferunt ieiunium, & frequentiore copioſioreque egent nutrimento; itaque conſtitutis his duobus extremis, pueritia viuaciore, quæ ferre non poteſt inediam, & ſenio quod facilè eam fert, media facilè intelligentur, quæ enim ætates ad ſenectutem magis accedunt, tanto minus digerunt, & appetūt minus, & minus lędunturquod ſi extremè ſenes inediam facillimè non ferunt, hoc nihil ad noſtram interpretationem, quæ ſumit ieiunium pro pauco alimento; nam quanto ſenior aliquis eſt, tanto minùs alimenti appetit, & concoquit. At ſi quis quęrat cur eadem non ſit ratio de inedia, quæ eſt de paucitate cibi, ideſt cur decrepiti ferre non poſſint inediam, at contenti tamen ſint pauco cibo, ratio eſt, quod illi qui ad ætatem eam peruenerunt, ob extremam ferè debilitatem facultatis concoquentis, nequeunt tā
D tum cibi ſimul conficere, quanto opus habent, nec poſſunt ex crudiore materia ſanguinem gignere per inediam, eſt enim quod in illis redūdat, non crudior ſanguis, ſed ferè mucus, & pituita inutilis; quare externa materia calidiore, pauca, & paulatim affuſa opus habent, qua reficiantur, edunt ergo frequenter, & inediam ferre nequeunt decrepiti, non quod appetant, id enim fieri non poteſt ſine diſſipatione, quę in illis tarda, & exigua eſt, ſed quoniam vires ſibi labi ſentiunt, quæ uon niſi nutrimento externo reparari poſſunt, pueri vero inediam non ferunt, non ob hūc virium lapſum, defectu caloris factum, ſed ob eum qui contingit ex multa corporis diſſolutione. Hoc vero loco non prætereunda eſt dubitatio, quam mouet
E Montanus, quærit enim ille, cur iuuenes non facilius ferant ieiunium ſenibus, cum illi ſint robuſtiores, & propterea poſsint magis reſiſtere cauſis alterantibus; addit prætereа iuuenes venas habere ſanguine refertas, ex quo diu nutriri poſſunt abſque externo alimento, quod ex Galeno confirmat, qui ſcribit in ſecundo de Temperamentis, eos qui venas magnas habent ad inediam ferendam aptiſſimos eſſe. Soluit hoc modo quæſtionem; iuuenes magis tolerare famem intenſiuè, extenſiuè uero ſenes; ſed interim cum vult explicare hoc ſuum intenſiuè, & extēſiuè, neſcit quid dicat; nam quocumque modo res

ſumatur,

ſumatur, iuuenes difficilius ferunt, & inediam, & ci bi paucitatem, quam veri ſenes, qui nondum ad extremum vitę peruenerunt; nec facit robur, quod in iuuenibus eſt ad hanc facilitatem: nam robur iuuenile ſpectatur maximè in animalibus facultatibus & actionibus quibus illi pollent, & aptiſsimi reddũtur ad validiſsimos motus peragendos, robur vero facultatum naturalium, quod in illis etiam maius eſt quã in ſenibus, tantum abeſt vt cauſa ſit, quod ferant faciliùs ieiunium, vt contrarium reuera concludat; nam ſi agentia, & patientia proportionem inter ſe ſeruare debent, plurimo & frequenti nutrimento eſt opus, vbi plurimum neceſſario concoquitur, & conſumitur; nec illud quidem facit, quod plus ſanguinis habeant iuuenes ſenibus, habent enim longè etiam validius id, quod ſanguinem abſumit, illa vero dubitatio magis vrget quæ ex Galeno naſcitur in octauo libro Methodi, vbi ſcribit inter omnia temperamenta, bilioſum difficillimè inediam ferre; Quod ſi ita eſt cum iuuenes temperamento bilioſi ſint, pueri autem ſanguinei, cur illi difficillimè, hi autem facilius ieiunium ſuſtinent, ratio diuerſa eſt: non enim eadem materia ſubijcitur puero, & iuueni; humidior enim illi, huic ficcior, & durior. Quam ob rem, etſi in pueris calor mitior ſit quàm in iuuenibus, tamen quia illorum ſubſtantia facillimè digeritur, plus à mitiore calore hi, quàm illi à vehementiore, vacuantur quod ſi par materia ſubijciatur, qui bilioſior eſt, difficilius inediam feret, quoniam vehementius vacuatur, vt iuuenis bilioſus, difficilius quàm ſanguineus, & puer bilioſus eadem ratione, quàm ſanguineus difficilius fert ieiunium. Quod ſi quis dicat in eadem ætate, diuerſo tamen temperamento, bilioſo ſcilicet, & ſanguineo, diuerſam materiam ſubijci, illi duriorem, huic humidiorem; verum quidem dicet, non tamen minus ille, quam hic digerit, in vtriſque enim iuuenibus ſicca eſt, paulo mollior in ſanguineo materia, ſubſtantiaque in pueris humida, paulo ſiccior in bilioſo, vt potius cauſæ efficientis vehementiam, quàm paruam ex materia diuerſitatem ſequi debeamus; Difficilius ergo bilioſi pari materia ſubiecta inediam ferunt, facilius tamen & plura concoquunt ſanguinei, quoniam in illis concoctrix vis eſt validior.

A ma diſſolutio in his, qui calido innato abundant, quæ non niſi plurimo nutrimento reſtitui poteſt; ſiquidẽ nutrimenti quantitas, proportione reſpondere debet quantitati eius, quod diſſoluitur, Pueros autem plurimum habere calidi innati oſtendit, quoniam quæ creſcunt corpora, calido innato abundant: pueri autem inter omnes ætates maximè creſcunt. Omittit autem tanquam notum, quod ea quę creſcunt plurimum calidi innati habeant, & merito quidem: neq; enim partes in omnem dimenſionem diſtendi poſſunt, niſi ſubſit humida ſubſtantia, & calor adſit, qui eam mutare, & diducere poſsit, quæ calidi natiui beneficio fiunt; Contra vero ſenes, cum amplius non creſcant, ſed potius minuantur, parum innati calidi habent, minimumq; diſſoluuntur: vnde & pauco B illis nutrimento eſt opus; Eos autem parum calidi innati habere, probat etiam ex generatione febriũ acutarum, quæ aut non fiunt in illis, aut non ſimiliter, ideſt non tam facilè, nec tam ſæpè vt in pueris, propterea quod frigidum eſt ſenum corpus, quod à cauſis calefacientibus difficillimè accenditur, quod pauco nutrimento egeant, ſiue paucis fomitibus (appellat autem nutrimentum fomitem, eo quod corpus, & calor eo foueantur, vel ex eo tanquam ex fomite accendantur) probat ex contrario, quod ſcilicet à multis extinguantur. At uero, cum rota huius probationis ratio ex calido natiuo petatur, cogeremur de eo paulo diligentius agere, niſi id à nobis iam factum eſſet in lib. primo, de ſomno, & uigilia, ubi exactiſsimè (ni fallor) hanc materiam multis antea difficultatibus inuolutam explicauimus; ex eo ergo Opere ſolum capita repetemus, & ea quæ neceſſaria ſunt ad hunc Aphoriſmum enarrandum; Porro cum calidum innatum dicatur calidum, tractationem auſpicari deberemus à nomine calidi, quod ſcilicet calidũ ſignificet Medicis, quot modis ſumatur, quomodo intelligatur, cum abſolutè aliquid calidum dicatur eſſe, aut alio modo; quomodo prætereà elementa, humores, partes corporis, ætates, alimenta, medicamenta, anni tempora, regiones, & ſi quæ alia ſunt in Medicina, dicantur calida, & intelligantur; Sed quoniã hæc etiam in Commentarijs noſtris in Artem Medicinalem accuratè ſumus proſecuti, ſummam rerum duntaxat proſequar. Igitur calidi nomine nunc caliditatem, nunc ſubſtantiam quæ caliditatem habet D intelligimus, de utroq; enim uerum eſt dicere, illud eſſe aliquid calidum, dicuntur autem quędam eſſe abſolutè, ſiue ſimpliciter calida, ſed non uno modo, quia (hæc abſolutè, & ſimpliciter) uariè ſumuntur à Galeno, nam aliquando abſolutè uſurpatur pro eo quod eſt in ſummo, ut ignis abſolutè calidus dicitur; item abſolutè idem eſt, quod ſine comparatione ad aliquam rem priuatam; abſolutè prętereà idem eſt, quod ſine additione illius, cuius res eſt, ut ſi quęratur cuius temperamenti ſit os, non adiecto leonis, uel alterius animantis, abſolutè id quæri dicitur; abſolutè alio modo idem eſt, quod exactè, ut hominis temperies abſolutè optima, ideſt, exactè intelligitur; abſolutè item uſurpatur pro eo, quod eſt ſine diſtinctione, ut cum dicimus, non eſſe abſolutè reſpondendum; alio modo abſolutè intelligitur, quod comparatur ad medium ſui generis, quomodo magnum, & maius differre dicit Galenus, quod magnum abſoluto ſermone dicatur, maius autem non; Dicitur autem magnum non ſine collatione, non minus quàm maius, ſed id ad quod magnum dicitur non additur, cum ad medium ſui generis dicatur, additur autem id, ad quod dicitur maius. Porrò, Elementa calida dicuntur frigida, humida, & ſicca, quod abſolutè, ideſt in ſummo ſint talia, humores uero calidi dicuntur eſſe à prædominio caloris, medicamenta ue-

APHORISMVS XIIII.

Qui creſcunt plurimùm habent calidi innati: plurimo igitur egent alimento; alioquin corpus abſumitur. Senibus verò parum innati calidi ineſt, paucis propterea fomitibus egent, quia à multis extinguuntur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt, frigidum enim eorum corpus.

CVR pueri difficillimè ferant ieiunium, plurimoq; egeant alimento, ſenes vero contrario modo afficiantur; & denique omnium quæ ſuperiore Aphoriſmo dicta ſunt, rationem reddit in hoc Aphoriſmo Hippocrates, quemadmodum optimè etiam Galenus docet, eſtq; ratio & vera demonſtratio qua vtitur, huiuſmodi: quæ plurimum habent calidi innati, plurimo egent nutrimento, at pueri plurimum innati calidi habent, plurimo igitur alimento opus habent. Maiorem propoſitionem ex eo probat, quod alioqui corpus abſumatur: fit enim pluri- E

ro, & alimenta calida, comparatione facta ad ea corpora, quorum sunt alimenta, & medicamenta; Partes uero calidæ, quod temperata ad pondus partę, uel ad partem sui generis temperatā collata, calidior sit, totum uero corpus calidum, ut homo calidus dicitur collatus ad medium, ad quod dicitur: nam si consideretur vt homo, respicimus ad hominem temperatissimū, qui ut regula ponitur ad alios oēs homines iudicandos; si vt animal, ad mediū respicimus, quod in genere animantium ponitur: est autem ipse homo; vnde contingit idem ad seipsum comparari; si vero vt corpus, & vt substantia consideretur, respicimus medium quod statuitur ex æquali portione Elementorum constare; atque ita contingit hominem, nunc dici calidum, nunc temperatum, nunc calidū & humidum. Anni vero tempora calida dicuntur, quod calor frigus exuperet. Eadem est ratio de regione, & cœli statu. Sed hæc vt diximus alio loco diligentius enarrauimus. De calido natiuo variæ extant opiniones, quid sit, & an res una sit, vel plures, propterea quod Galenus confusè hæc tractat: sed vt disputatio nostra perspicua euadat, quid innatum sine natiuum, & quid calidum intelligatur, cum innatū calidum dicimus, prius explicare oportet. Est autem innatum, quod à primis principijs est inditum; in qua significatione opponitur acquisititio. Innatū aliquando acri opponitur, vt cum dicimus natiuum calorem esse temperatum, eum vero qui acrior est, natiuum non esse. Alio modo natiuum dicitur, quod est secundum naturam, quomodo dicimus concoctionem fieri à natiuo calore, putredinem vero ab eo qui est præter naturam, qui & alienus, extraneus, & non proprius dicitur; Scribit autem Galenus aduersus Lycum calidum innatum esse corpus; quod si ita est, Montanus & alij recentiores errant, qui calidum innatū, & calorem innatū pro eodem vsurpant, veluti cum quæritur an puer plus habeat calidi innati quam iuuenis: nam Galenus non de calido innato dubitat, sed de ipso calore, & qualitate, an par scilicet sit in vtroque caliditas, cum notissimum sit, pueros tanto plus substantiæ innatæ calidæ habere, quanto uiciniores sunt natiuitati: At non constat, an æqualis sit in utroque caloris gradus. Porro, calidum hoc innatū Gal. aliquando dicit nihil aliud esse quam aeream, & aqueam substantiam, aliquando vero dicit in pueris esse semen & sanguinē, in senib. vero sanguinem solū, vt contra Lycum; in 5. vero de Sympt. dicit esse spiritum, posse tamen intelligi etiam sanguinem; in 8. de Placitis, dicit esse sanguinem & pituitā; At vero, cum scribit motu calidi innati fieri omnes actiones, necesse est vt eo nomine intelligat sanguinem & spiritum, qui in corde & hepate gignūtur; at hæc omnia inter se differunt, quibus quidem rebus confusi nonnulli, finxerunt innatum calidum esse diuinum & cælestę quidpiam, & aliud adhuc esse innatum calidum, humidum inquam oleosum, insito spiritu & calore vndique perfusum, quorum quidem opinionem nos alibi abunde refellimus. Nos autem putamus, non de eodem calido innato agere, sed quattuor modis Galenum illud sumere; uno enim modo & præcipuo sumitur calidum innatum pro sanguine & semine quibus primū constamus; illa enim sola sunt nobis insita à parentibus, aliæ uero partes, eo quod acquirantur & fiant ex illis, innata corpora dici non possunt; At cum sanguis & semen aereæ & aquæ substantiæ plurimum in se contineant, non mirum si ille aliquando calidum innatum aeream aqueamq; substantiam uocet.

Ceterum, cum sanguis ille & semen desinunt esse factis partibus corporis, nequeunt in nobis amplius calida innata nominari, quo fit, vt eam quoque substantiam calidam, quę ex primis principijs in singulis partibus est, calidi natiui nomine donare nos oporteat: quoniam vero calor qui singulis partibus ex primis principijs est insitus, tepidus quidem est calor, & potius potentia quam actu, propterea spiritum & sanguinem gignit, animal, quorum affluxu, potentialis ille calor excitatur, & conseruatur, quę substantię etsi reuera natiuę non sunt, quippè, cum in nobis quotidie gignantur, tamen quia ex illis calidum relictum in singulis membris (vt inquit Galenus in libro de vene sectione) perseuerantiam habet, ideo calida innata pariter dicuntur. At vero, cum omnes actiones natiuo calido tribuantur acceptæ, sit autem qui insitus est (vt diximus) veluti potentia, qui vero aliunde influit, per se non agat, sed cum alteri coniūgitur, non immerito calidum uocabimus innatum, quod ex natiuo & influente consistat, ergo sanguis & spiritus sunt calida innata influentia, & propterea hepar & cor fontes sunt calidi innati; quia tamen spiritus plus momenti habet ad insitum calorem excitādum, & ad omnes actiones suo motu peragendas, merito quoque Galenus, cor solum numerat frequentius, & esse dicit fontem calidi innati. Quibus ita positis, videndum est de quo calido intelligendum sit, cum scribit: Corpora quę crescunt, plurimum habere calidi innati; an scilicet de uere innato sanguine & semine, ex quibus cōfectę sunt partes corporis; an de calida ea substantia & humida, quę ex illis, in partibus relicta est; an de influente; an de mixto, ex influente scilicet, & eo, quod est potentia & relictum in singulis partibus ex primis principijs vel etiam de omni innato calido intelligat. Item, quum plurimum intelligi possit, vel mole siue pondere, uel proportione, possitque plurimum dici, vel respectu aliarum partium, vel aliarum ætatum, vel sui corporis proportione, vel contrarię substantiæ, quomodo hęc intelligenda sint, operepretium est explicare, cum à Galeno aut non factum sit, aut uariè confuseque ostensum; Etenim, cum agit contra Lycum de uere innato calido, sanguinem & semen intelligere Hippocratem scribit, plurimumque esse huiusmodi calidum, facta cum partibus non innatis comparatione; id quod meo iudicio recipiendum nō est, Quod enim amplius non est, quomodo cum alijs comparari potest? siquidem post primos dies, imo in ipsa prima die, qua fœtus conformari incipit, sanguis & semen esse desinunt: quare solum in eo ferè temporis momento in quo nullæ partes adhuc conformatę sunt, dici posset huiusmodi esse calidum; at Hippocrates de his agit corporibus quæ pfecta sunt, & nutrimento egent; in Commentario autem huius Aphorismi, de secundo eo calido innato agere uidetur, quod ex sanguine & semine in singulis partibus derelictum est, cūm ait aeream aqueamque substantiam in pueris prevalere frigidæ & terreæ, & optimè quidem: nam mole & pondere semper prevalet in nobis terrena portio, proportione vero si ea innata cum alia comparetur substantia, plurima in pueris est, aliarum autem ętatum comparatione, mole & proportione; corporis autem sui ratione, non mole sed proportione plurima censetur; partibus autem corporis minimè comparari potest, cum singulis partibus illa sit insita: quis enim dicet aeream aqueamque substantiam, ossium, ligamentorum, & denique omnium corporis partium ratione, multam esse? non uerum autem calidum innatum quod influens uocatum est, sanguis scilicet & spiritus, qui in nobis gignuntur, plurimum non est mole sua in pueris, sed in iuuenibus: minus enim pueri sanguinis & spiritus quam iuuenes habent, respectu vero contrariæ substantiæ, & aliorum humorum, hoc

modo

modo plurima eſt; aliarum vero ætatum, & ſui etiam corporis proportione, exuperat ſanguis, & ſpiritus in his, quę creſcunt corporibus; habent ergo huiuſmodi corpora plurimũ tum inſitæ ſubſtãtię calidę, tum influentis. Dixit autem (quæ creſcunt,) ut non ſolum pueros, ſed & animalia alia, & plantas intelligeremus, quæ dum creſcunt, plurimũ habent calidæ ſuæ ſubſtantiæ; & ſi autem incrementum ſecundum triplicem dimentionem fiat, id tamen maximè de incremento quod ſecundum longitudinem fit, intelligendum eſt: ſunt enim qui in conſiſtente ætate & ſenectute etiam mortem corpori addunt, & craſſeſcunt, quos etſi dicamus ſiccorum comparatione humidos eſſe, ſimpliciter tamen plurimum calidi innati habere nunquam dicemus.

Plurimo ergo egent nutrimento.

EO quòd corpora plurimum habeant calidi innati, plurimo egere nutrimento probat Hippocrates, & optimè quidem, vires enim habent validas, quæ non niſi multo nutrimento foueri poſſunt; quinetiam, plurima fit in illis ſubſtantiæ diſſolutio uigente calore, & abundante aerea aqueaque ſubſtantia, quæ facilè digeritur. Diſſolutioni autem multæ, multum nutrimentum neceſſariũ eſt, ſiquidem proportione reſpondere hæc inter ſe debent. Prætereà vbi calidum innatum plurimum eſt, plurimum concoqui poteſt, quia concoctrix facultas ſubeſt calida, & inſtrumentum concoctionis viget, nec in corpore relinquitur ex bonis concoctionibus multa materia ſemicruda, ex qua corpus nutrimentum ſibi parare poſſit, merito igitur vbi plurima fit euacuatio, & plurimum concoqui poteſt, & materia interna non adeſt apta ad nutritionem, plurimum requiritur alimentum externum. At vero quoniam multum nutrimentũ dici poteſt, vel quod nutriendi corporis naturam excedat, vel quod ſolidũ nutrimentum præbet, quemadmodum cibos craſſos & viſcoſos, & carnem ſuillam, plurimum omnium ciborum nutrire dicimus; humidos autem, tenuique humore conſtantes, exiguum præbere corpori alimentum, quod vtilis materiæ plurimum habeant quæ aſſimilari poteſt, non multum dicemus eſſe, quod vires excedere debeat, nec quod ſolidum nutrimentum præbeat; vt enim aerea eſt, humidaq; ſubſtantia quæ à pueris potiſſimum diſſoluitur, ſic aereum humidumque nutrimentum, ſi modo ſimilia ſimilibus nutriuntur, exhiberi oportet; quare plurimum intelligemus nutrimentum, quod multam addit corpori ſubſtantiam, cum hic ſolum quantitatem ſpectemus nutritionis, genusque nutrimenti; ſuntque plurimum nutrientia, vel ſuaptè natura talia, ut oua, lac, caro, & cetera, quæ minimum excrementi, multum vero bonæ familiarisq; ſubſtantiæ habent; alia vero quæ non niſi mole plurima, plurimũ alunt quæ contra excrementoſæ ſubſtantiæ multum, vtilis vero parum continent; ac ex priore quidem genere mediocris, ex poſteriore magna requiritur quantitas.

Senibus vero parum innati calidi ineſt, paucis propterea fomitibus egent.

REddit nunc rationẽ cur ſenes pauco egeant alimento; & ea ſumitur ex paucitate calidi natiui, & merito quidem: nam ſi abundantia calidi natiui facit vt pueri egeant plurimo alimento, paucitas eiuſdem calidi cauſa debet eſſe contrarij effectus in ſenibus. Verum Hippocrates non probat nunc ſenes paucum habere calidum innatũ, quia putabat hoc notum, ex eo, quod iamdudum amplius non creſcant, ſed euidenter minuantur, & quia eorum corpora dura, rugoſa, & rigida, & frigida appareant, ex tactu, & corporis actionibus: calidum autem innatum, (vt diximus) eſt, cum humoris aerei & aquei abundantia, & cum talis materia viget, calor, & corpus calidum ſentitur, & optimas operationes exercet; illud autem quod non docet, nec patet, cur ſcilicet pauco ſit opus alimento, vbi calidum innatum paucum eſt, ex eo quod docui de nutritione puerorum, ſic explico: vbi paucum eſt calidum innatum, non poteſt fieri magna diſſolutio, & euaporatio à corpore, quia materia inepta eſt ad eam diſſolutionem, & agens, nempè calor ipſe, infirmus. Præterea paucum etiam poteſt alimentum concoqui, quia concoctio à calido & humido rectè perficitur: meritò igitur vbi pauca fit euaporatio, & paucum poteſt concoqui, paucum requiritur alimentum; Addo, quod ſenes ob debilitatem caloris nequeunt æqualiter vincere nutrimentum ipſum, ſed relinquũt multum ſanguinis crudi, qui per ieiunium magis elaboratur, & concoquitur, tranſitq; in nutrimentũ; cum igitur illi ſemper ſoleant habere alimentum internum, externum multum nequaquam deſiderabunt. Cur vero appellet alimentum, fomentum, antea docuimus.

Quia à multis extinguuntur.

PRobat alia ratione ſenes egere pauco nutrimento, quoniam, inquit, à multo alimento extinguuntur; quaſi diceret, nouimus experientia, illos non poſſe ferre multam cibi quantitatẽ, & propterea ſenes conuiuia fugiunt, in quibus cogũtur ob ſocietatem, & ciborum varietatem plus ingerere, quàm illi appetant, vel conficere poſſint; quod ſi coguntur aliquando plura edere, aut intempeſtiuè prandere, vel cęnare, vel alio modo in uictu errare, cruditatibus replentur: quia illorum calor facilè vincitur, & in magnis erroribus extinguitur, eo modo, quo ignis exiguus à multitudine lignorũ ſuffocatur.

Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt, frigidum enim eorum corpus.

HIs verbis probat adhuc ſenes parum habere calidi innati: nam cum ſimilia contra Ariſtot. ſimilibus facilius cõueniant, eaq; mutuadunt, merito fit, vt febres uehementes quales ſunt acutæ, facilius accendantur in corporibus calidis, quàm in frigidis, & vbi materia ſubiecta magis prępparata eſt facilius agentis impreſſionem ſuſcipit, quod in elementorum inter ſe mutatione fieri ſcribit Ariſtoteles. Quare, cum in ſenibus tales febres non ſimiliter fiant vt in pueris, & iuuenibus, conſtat illos paucam habere caliditatem: & propterea paucum calidum innatum, quod enim citius calefit, eo quod lentius natura eſſe calidiora cenſemus: perinde quaſi alterum ſit aduerſum, vt remotius: alterum ſimile vt propinquius, vt ſcribit Ariſtot. lib. 2. de partibus cap. 2. nam vbi paucum caloris eſt, deficit ſubiectum humidum; At ſine humido ſubiecto non poteſt calidum innatum abundare. Quod vero ſcribit Hippocrates, non æquè fieri febres acutas in ſenibus, ita interpretatur Montanus, ut concedat quidẽ ſenes difficilius corripi febribus acutis, ſed poſtea

quam illi ſemel correpti fuerint, vult vehementiores eorum febres eſſe ob denſitatem ſubiecti: in quo quidem manifeſtè errat: nam ſi denſitas ſubiecti ardentiores & vehementiores faceret febres, eſſent utique hecticæ febres omnium vehementiſſimæ & acutiſſimę. Verum quidem eſt quod à maioribus cauſis excitantur febres vehementes & acutæ in ſenibus, & ſemel excitatæ & magnum receſſum qui fit à naturali ſtatu, maximè periclitantur, tamen à paribus cauſis, vel etiam à quibuſcũque, ſenum febres non ſunt ſimiliter acutæ, & vehementes ut in iuuenibus & pueris: nam vehementia & acuties febris non poteſt fieri abſque tenui ſubiecto, quod accenſum vehementem ardorem infert vniuerſo corpori, & tactui noſtro, quo ſubiecto cum careant ſenes, manet calor febrilis concluſus & ſepultus in viſceribus, in quibus etiam exiguum accendit calorem ob eiuſdẽ humoris defectum; igitur intelligere debemus febres acutas in quibus eſt calor vehemens, non facilè fieri in ſenibus, nec à paribus cauſis; quod ſi leuis cauſa fuit quæ accendit iuuenes, maximè vero quę ſenes, fortè ad eandem vehementiam caloris vtriq; peruenient, & maior quidem erit febris in ſenibus, quod plures gradus caloris præter naturam ſuo naturali ſint additi, aut quod calor naturalis longius à ſua natura receſſit, vnde illis maius periculum imminet; inæqualis tamen eſt vehementia, acuties, & ardor, quoniam diuerſum eſt ſubiectum, quod in vno acrimoniam, ardorem, & acutiem parere poteſt, in alio uero minimè, aut certè difficillimè, & non niſi à maximis cauſis; merito ergo dixit Hippocrates, acutas & vehementes febres in ſenibus non æquè fieri, vt in alijs ætatibus; nihil tamen obeſt, quo minus æquè magnę fiant, cum ęquales gradus caloris concipere poſſint à maioribus tamen cauſis. Nec ſimilitudo quam adfert Montanus de ferro, valet; nam ferrum aliud eſt ſubiectum ignis, quam ſit corpus noſtrum caloris febrilis in eo enim accendi poteſt ignis qui vrat, in noſtro vero corpore minimè; ſed maior accenditur in humoribus noſtris, quàm in partibus ſolidis. Reſtat vt quęſtionem explicemus de calore puerorum & iuuenum, cuius facit mentionem Gal. in Comment. & 2. de Temperamentis, præſertim quod recentiores interpretes vim quæſtionis, & Galenum ipſum non intelligant. & Galenus etiam ipſe non uidetur quæſtionem diluere, & ſępius in hac re ſibi repugnare: quod autem recentiores interpretes uim quæſtionis & Galeni mentem non percipiant, ſatis conſtat; cum enim ille proponat utri calidiores ſint, an iuuenes uel pueri, putant illi ab eo quæri, an pueri plus calidi natiui habeant quam iuuenes, de quo quidem controuerſia nulla unquam fuit, nec eſſe poteſt, ut iam obiter diximus: omnes enim agnoſcunt pueros, & quæ creſcunt corpora, plus calidi innati habere, quam reliqua; qui error tolerabilior quidem eſt in alijs, qui ſuperioribus proximis ſeculis uixerunt; ſed in Montano nato & educato in maxima luce literarum, nulla ratione excuſari poteſt, qui nunc de calore, nunc de calido, nunc de calore innato quęſtionem tractat, & Galeno tribuit, quę in eo authore nunquam reperiri poterunt. Igitur, quod quæritur à Galeno, eſt, an calidior ſit magis vnus quàm alius, id eſt, an plures caloris gradus habeat hic, pauciores & minores alius; quod etiam ex primo de Sanitate tuenda patet, vbi ſcribit puerum eodem gradu calidum vt iuuenem, humidiorem tamen eſſe. De qua re contẽtio magna fuit inter antiquos Medicos, quorum argumenta, & mutuas confutationes paucis ſubnectam: ex quibus intelligere licebit, non ſolum quod illi benè malève dicant, ſed quid etiam in illis præter rationem, (meo quidem iudicio) damnet Galenus. Itaque qui pueros calidiores iuuenibus eſſe contendunt, his vtuntur rationibus, quòd abundent humore natura calidiſſimo, nempè ſanguine, quod maximè angeantur, quod plura appetant, & plura meliusq; concoquant; quibus alij qui pro iuuenibus certant, reſpondent, ſed quædam admittunt, quę falſa ſunt, quædam etiam negant, quæ concedi debent; quod enim calidiſſimo natura humore abundẽt pueri, verùm quidem eſt, ſed non propterea calidiores eſſe probantur, quod hi concedunt: nam calidiſſimũ natura dicitur, quod plurimum habet natiui caloris, qui calor benignus eſt, multo humore temperatus: ſanguine autem iuuenes magis quàm pueros abundare perperam credunt, quod ſanguinis profluuio crebrius tententur iuuenes, neque enim frequẽtius illis ſanguis fluit, ſed pueris; & maximè adoleſcentibus; nec etiam ſi id fieret, propterea à ſanguine magis eos abundare oſtendunt; ſiquidem, ſanguinis profluuia, non tantum à ſanguinis abundantia, ſed etiã ab illius feruore, & acrimonia fiunt: quia autem in iuuenibus ſanguis feruet, & furſum à calore nimio impetu effertur, venas ob id aperit, veluti vina ebullientia, vaſa rumpunt ob ebullitionem magis, quàm copiam. Illud autem optimè negant, pueros nõ probari calidiores, quod maximè creſcant, mediocris enim caliditas vbi humida ſubeſt materia, quæ diſtendi facilè poteſt, augmenti author eſt. Optimè autem illud etiam inficiantur, calidiores ſcilicet pueros eſſe, propterea quod plura appetant, neque enim appetentia vehementem calorem ſequitur, ſed mediocrẽ; fieri autem appetentiam à frigido non à calido, malè putant, cum ab vtroque, & melior etiam à natiuo calore, quàm frigiditate excitetur. Quod autem dicũt, pueros plura appetere, non ſolùm ad nutritionem, ſed etiam corporis incrementum, ſi concedant appetentiam à calido vehementiore fieri, neceſſariò etiã concedunt, eos qui plura appetunt, calidiores, ſiue nutritio, ſiue augmentum finis ſtatuatur. Quinetiam, temerè putant eos eſſe calidiores, qui meliùs concoquunt: bona enim concoctio à mediocri halituoſoq; calore fit, meliusq; ob id pueri concoquunt; etſi quæ duriora ſunt, facilius vincant iuuenes, vtpotè acriore vehementioreq; calore prædiți. Malè item ex vomitibus, & deiectionibus humidis colligũt in pueris coctiones deteriores fieri, nihil tam validum eſt, quod ſupra modum aucta multitudine materię grauari non poſſit. Propterea cum pueri nullũ edendi finem faciant, vim coctricem etiam validiſſimam quam habent ex calidi natiui abundantia, ciborum multitudine opprimunt. At qui pro iuuenibus pugnant, frigidiores pueros in primis probare nituntur; deinde alijs rationibus contendunt iuuenes calidiores eſſe, eo enim quod plurimum dormiãt pueri, minus autem iuuenes, frigidiores illos, hos calidiores putant, cum ſomnum denicto calido ab humido, vel frigido fieri putent, idq; perperàm; cum genus quoddam ſomni duntaxat quale in ebrijs, & ſoporoſis affectibus apparet, hoc modo fiat; naturalis enim recurſu calidi natiui ad interiora fit, vt alibi oſtendimus; colligunt tamen optimè non ſimpliciter & vehementer pueros calidos eſſe, cum vehemens caliditas longiores ſomnos non admittat; Iuuenes autem probant calidiores eſſe, partim firmiſſimis augmentis, partim leuioribus. nam quod bile, inter omnes humores calidiſſimo, abundent, probant qđ volunt, cum calor ex humoribus ſubiectis reſulter, calidioresq; humores vehementior ſequatur calor. Viget autem in iuuenibus humor alijs ſimpliciter calidior, quare ſimpliciter illi calidiores. Quod verò dicunt in perfecto corpore, quale iuuenum eſt, perfectum elementum, ignem ſcilicet dominari debere,

bere,

bere, id ſolum probabile eſt, quemadmodum nec illud efficit, quod ad motiones, ſenſationes, cogitationesque aptiores validioresque ſint: motus enim non tam caloris vehementia, quàm inſtrumenti robore, quod ex ſiccitate accidit, prouenit; quemadmodum, & cogitationes, & ſenſationes ſequuntur magis ſiccitatem, quàm vehementem calorem, vt ſenes prudentes, & ad cogitationes aptiſſimi cenſentur, qui frigidi tamen ſunt & ſicci: ex vitalibus autem facultatibus melius, quod volunt efficiunt; caloris enim vehementiam potiſſimum, illarum vehementia ſequitur: naturales autem quædam in pueris, vt concoctrix, & expultrix quædam in iuuenibus, ut retentrix, & attractrix, quę robur inſtrumentorum requirunt, meliùs peraguntur. Atque hæ ſunt rationes quæ utrinque adferuntur, quas Galenus non admittit, hoc ſolo argumento, quod ex poſterioribus, & effectibus priora colligant, quod tenuiſſimum peccatum eſt, quandoquidem non alijs ferè argumentis vtantur Medici, vt cum ipſe ex operibus actiones, facultatesque inueſtigat, & temperamenta ex ſuis effectibus diſtinguit, & medicamentorum vim, & naturam, & alia ferè omnia ex effectibus illorum docet. Quod ſi modum diluendæ quæſtionis, quem tradit, probare poſſemus, facilius adduceremur, vt crederemus alios meritò ab eo reprehendi, ſed cum ille laudari non poſſit, aliorum probationes probabiliores putare cogimur: vult enim totam controuerſiam remota omni ratione, ſolis ſenſibus committi, cum de ſenſibilibus rebus agatur, quarum iudex ſenſus eſt, iudicari autem à tactu æqualem in iuuenibus, & pueris caliditatem eſſe, nec hos aut illos ſimpliciter calidiores apparere, & ſi diuerſus occurſus in utroque ſit, ita ut acrior, & mordacior caliditas appareat in iuuene, halituoſior autem in puero; atqui diuerſus his occurſus, ſi ſoli tactui rem committamus, nec rationem adhibeamus, quæ diſtinguat, quod ſubiectæ materiæ ratione accidit, facit vt unum alio calidiorem putemus: etenim, tactus ea calidiora iudicat, à quibus uehementius calefit; quæ autem acrior eſt caliditas, etſi par cum alia ſit, uehementius tamen tactum afficit, nosque ea calidiora uocamus, quæ tactum ampliùs calefaciunt, ut Ariſtoteles ſecundo de partibus Animalium, capite ſecundo ſcribit, ſtatuamus enim, in ferro tres gradus caliditatis eſſe, totidem in aqua excalefacta, & iudicium tactui ſoli committamus, utrum quæſo ex his duobus calidius iudicabit tactus? ferrum profecto, quod uix tangere audebit; ita etiam uapores qui à corpore febricitante aſſurgunt, multò calidiores iudicabit, quam eos, qui ab aqua multo calidiore, quàm humores febrientis ſint attolluntur, propterea quod illi cum ſiccitate, quadam coniuncti ſunt, cum qua calor uehementius tactum offendit; itaque, ſi ignoremus parem eſſe in utroque corpore caliditatem, & ſenſibus id definire uelimus, incertiſſimam profectò omnium regulam quæremus, niſi ratio adiungatur, quæ errantem tactum ob materiæ ſubiectæ diuerſitatem corrigat.

Præterea, vult eundem tangi ab eodem, cũ puer eſt, & iuuenis, at tactus in eo qui iudicet, mutatus eſt, nec ſeruatur recordatio caloris puerilis: colliget autem ratio ab effectibus, & cauſis caloris, æqualem eſſe, aut inæqualem in diuerſis corporibus, in quib. ſimiles aut diſſimiles cauſæ, & effectus caloris ratione proueniunt, optimè enim iuuenes calidiores pueris iudicabimus eo potiſſimum, quod calidiore humore abundent, bilis ſiquidem ab ampliore, quàm ſanguis calore gignitur, eo etiam authore ſecundo de facultatibus naturalibus, & ad iram procliuiores, pulſuſq; maiores habeant, & quæ duriora ſunt alimenta, facilius vincant. Quod ſi quis authorum teſtimonium in hac re requirat, Galenum ipſum legat lib. 6. Epidem. textu 5. Comment. 1. vbi quod expreſsè lib. 2. de Temperamentis nimia contendendi auiditate in antiquos commotus negat, ſimpliciter. ſ. nõ eſſe iuuenes calidiores pueris, his verbis teſtatur: Iuuenes pueris ſimpliciter calidiores ſunt, pueri autem non ſimpliciter, ſed calido natiuo. Scio Sophiſtas dicisſe etiam contradictoria ſimul vera tueri, quorũ iudicium non moror; illis enim hæc non ſcribo, ſed his qui veritatem, non ſectarum antiquiorumq; ſcriptorum defenſionem, ſuorum ſtudiorum finem ſtatuunt. Colligit igitur Medicina noſtra ex prędictis argumenris, iuuenes eſſe calidiores; at Philoſophia & ratio, fortè ſtatuet maiorem eſſe in puero, quam in iuuene caliditatem: nam cum illa in puero adhuc ſit propemodum integra & nondum attrita, videtur rationi conſonum, vt minor ſit in iuuene, propterea quod in illo, agendo per plures annos, eſt retuſa, & diminuta. An potius dicendum eſt, eundem gradum caloris inſitum à noſtris principijs manere, non ſolum vſque ad iuuentutem, ſed etiam vſq; ad vitæ finem, etſi minor apparet; aliquando verò maior ob humoris ſubiecti diuerſitatem, vt enim ſcintilla ignis eundem habet gradum caloris cum magno igne, vt qui eandem habet naturam, & temperiem, etſi maior ignis magis calefacit tactum, ita credibile eſt manere eundem gradum caliditatis, qui in pueritia obtuſus, & halituoſus ac mitis apparet, quia multæ humiditati eſt coniunctus, maior verò in iuuentute eſſe iudicatur, quia in humore acri, & ſubiecto igneo reſidet; In ſenectute verò exiguus cenſetur, quia deficit ſubiectum, & pabulum in quo poteſt accendi; Des ſeni ſubiectum pueri, aut iuuenis, ſtatim videbis calorem in eo excitari parem ei, quem habent iuuenes, & pueri, vt parua ſcintilla ignis ex multis bonis lignis fit magnus ignis. An dicemus animam minorem eſſe in ſenibus, quod minores effectus, & debiliores operationes proferat; nec calor reuera atteritur, vis enim quam habet agendi eadem manet, ſed illius ſubiectum eſt id quod conſumitur, ſicut nec anima ipſa atteritur, ſed illius ſubiectum; nec vis quæ in ferro, & cultello eſt, minuitur, cum eadem maneat donec minima pars ſupereſt ipſius cultelli, æqualis ergo per omnes ætates caliditatis gradus, & æquè intenſus eſt, ſed non pari modo extenſus, & ſenſibilis percipitur.

APHORISMVS XV.

Ventres hyeme, & verè, natura calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi: quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda, etenim tunc calor innatus plurimus eſt, vnde & pluribus egent alimentis: indicio ſunt Athletæ, & ætates.

QVemadmodum cum explicaret Hippocrates cõtraindicationem à morbi magnitudine ſumptam, particulatim enumerauit ea quæ magnum morbũ reddunt, & ob id à natura morbi à tempore morbi tum vniuerſali, tum particulari contraindicationes ſumpſit: ita nunc cum de indicantibus genus, quantitatemque victus agat, indicans autem ſit vis corporis, quæ cibum ſuo natiuo calore conficit,

ob id ab omnibus, aut ſaltem à nonnullis ex quibus reliqua intelliguntur, coindicationes ſumit ad caloris, & virtutis robur dignoſcendum; Itaque poſtea quam docuit quo victu ſit vtendum per ſingulas ætates, idem nunc per ſingula anni tempora docet: vt enim in illis ætatibus, in quibus calidum natiuũ plurimum erat, nutrimento plurimo opus eſſe dicebat, pauco verò, vbi calidi parum, ſic in anni temporibus, in quibus calor natiuus viget, copioſius alere corpora oportet, parcius autem, vbi natiuum calidum eſt diminutum; Acquemadmodum ex ætatibus, & anni temporibus, ſic ex habitu corporis, ſexu, conſuetudine, exercitatione, vitæ conditione, & cæteris huiuſmodi, quibus calidum hoc natiuum, corporiſque temperamentum variatur, coindicationes ſumere licet ad victum inſtituendum; plurimo enim egent nutrimento, qui carnoſo ſunt corpore, parciore qui gracili & ſicco, ſiquidem illis plurimũ ineſt calidi innati, his minimum; eadem ratione vir quàm mulier, & qui ſe exercet otioſo, copioſiore eget nutrimento; quoniam ſcilicet plus calidi natiui habent illi, hi minus, & qui plurimum edere cõſueuit, robur ex conſuetudine ſibi comparauit, vt facillimè nutrimentum vincat; alius vero difficilius illud fert, qui parcius edere conſueuit: ſic veſperi plus quàm mane, homini liberè viuenti edendum, eadem ratione. Eſt autem ratio qua vtitur Hippocrates ferè huiuſmodi; Quo tempore calido innato abundant ventres, & ſomni longiſſimi ſunt, eo tempore plurimo cibo opus eſt, At id Hyeme, & Vere contingit, illis ergo temporibus plurimo cibo opus eſt; Aeſtate autem, & Autumno contrarium fit, parciore ergo nutrimento tunc vtendum ait. Quod vero vbi plurimum adeſt calidi innati, plurimo nutrimento ſit opus, ex ſuperiore Aphoriſmo probat, quod ſcilicet pueri plurimo cibo egeant, non alia ratione, niſi quod plurimum calidi natiui habeant. Addit præterea, exemplum de Athletis, qui plurimum edunt, quod calido natiuo abundent. Ventres autem Hyeme, & Vere natiuo calido abundare non probat, vel quòd ex Philoſophia putet omnibus notum; vel q̃ longiore egeret demonſtratione, quam Aphoriſtica breuitas complecti nequit; Patebit autem vis tota ratione qua vtitur cum ſingulas Aphoriſmi dictiones explicauerimus.

Ventres.

VEntrem omnem corporis concauitatem ſignificare ſuperius oſtendimus, quomodo Philoteus etiam hic ſumi perperam arbitratur: non enim omnis corporis concauitas Hyeme natiuo calido abundat; ſiquidem cerebrum pituitam multam hyeme gignit, quod non faceret, ſi calidior ſupremus venter tunc eſſet. Deinde, cum de mutatione nutrimenti hic agamus, pro toto corpore neceſſarij, cerebrum autem pro ſe ſolo cibum conficiat, malè ex calore cerebri colligeremus, quanto opus eſſet homini nutrimento. Poſtremò ſi calidos ventres hyeme eſſe dicimus, quoniam ſanguis, & ſpiritus ab externis partibus ad internas cauitates protruduntur, cerebrum autem paruo interuallo externo aeri occurſet, potius inter partes quæ refrigerantur connumerabitur, quàm inter alias quibus calor eo tempore augetur; At ne diutius in hac re moremur, Galenum ſequamur, qui libro primo de Natura humana, vbi Hippocrates Hyeme pituitam rurſus augeri ſcribit, ventrem interpretatur ventriculum, & cum in hoc Commentario ſanguificationem optimè etiam fieri dicat, & multum ſanguinis gigni, hepar etiam calidius fateatur oportet; propterea ventres hic intelligemus partes, quæ in inferiore ventre continentur alimento conficiendo deſtinatas.

Hyeme.

QVia tertio libro anni tempora diligenter diſtinguenda erunt, ideo huius rei conſideratio ad eum locum transferetur, vbi ex ortu ſyderum anni partes diſtingui ab antiquis oſtendemus, & Hyemem in tres partes, Aeſtatem in duas, Ver & Autumnum, ſine diuiſione poni, hic ſolum ſatis eſt intellexiſſe Hyemem vocari anni partem quæ frigida eſt, & humida, Autumnus verò frigidus eſt, & ſiccus, vt Galenus octauo, de Placitis ſcribit.

Et Vere.

DE Veris temperie antiqua fuit contentio inter Medicos, cum quidam calidum & humidum, Galenus temperatum eſſe contendat, de qua re locus exigere videtur vt diligentius agamus, præſertim cum Galenus non videatur ſatis probare temperatum eſſe; nec aliorum argumẽta qui aliter ſentiebant, confutare, eo enim ſolum colligit temperatum eſſe, quod tale videatur eſſe: at quomodo appareat tale eſſe, non docet: non enim eo quod non ſit ita calidum ut Æſtas & humidum ut hyems, propterea temperatum eſſe dicemus, ut ipſe colligere videtur, quandoquidem in rerum exceſſu magna latitudo eſt, fierique poteſt, ut non perinde quidem calidum ſit ut Aeſtas, nec humidum ut Hyems, & tamen calidius humidiuſque temperato exiſtat; & mirum eſt, quod cum alij firmiſſimis rationibus vtantur, ille nullas adhibeat ad id quod vult probandum; Primum enim ſtatuatur illorum argumentum quod Hippocrates calidum humidum Ver vbique ſcribat; id quod Galenus factum eſſe putat, quod Ver cum Autumno contulerit Hippocrates, cuius ratione calidum & humidum eſſe dicit; qua in re multifariam (ſi dicere licet hoc ſeculo hominem errare poſſe) errat. Primum, quod ſcribat primo de Temperamentis, anni temporum temperiem non ex mutua collatione, ſed ex propria natura eſtimari debere: fecit ergo Hippocrates quod facere non debuit, cum de Veris temperie ex collatione cum Autumno ſtatuit; Deinde, cum ex anni temporibus colligat Hippocrates humorum generationem & morborum curationem, neceſſe eſt, vt ſingulorum temperiem ex proprijs qualitatibus, non ex hac collatione, quæ nihil ad hæc confert, metiatur: non enim propterea quod Ver calidius ſit Autumno, morbos frigidos & ſiccos tollit, & ſanguinem copioſum, calidos humidoſque morbos gignit, ſiquidem frigidum eſſe poteſt, quod frigidiori collatum, calidum dicitur; quod tamen calidi effectus nunquam efficiet, quales Veri tribuit Hippocrates. Quinetiam, cum ſtatuat Galenus temperatum Autumnum in calido & frigido, ſed inæqualem, & Ver itidem temperatum, quomodo calidius Ver Autumno ab Hippocrate dici poteſt? Nec illud etiam facit quod affert Ver ab Hippocrate ſaluberrimum dici, quod eſſe non poſſet, ſi calidum & humidum ſtatuatur, cum huiuſmodi temperies omnium peſſima (vt inquit) ſit, quod oſtendi dicit ex tempeſtate calida & humida in Crauone, quam deſcribit Hippocrates maximum enim exceſſum caloris, & humoris damnat ille, vt ſatis oſtendit tempe-

ſtatis

ſtatis deſcriptio vbi crebras largaſque pluuias, eſtũq; vehementem contigiſſe commemorat ; propterea non fit, vt ſi ualdè calida & humida temperies morboſa ſit, idem omnis exceſſus illarum qualitatum efficiat, inſignes enim omnes intẽperies damnat Hippocrates, quaſdam tamen paululum à mediocritate recedentes commendat. Quod vero illi etiam adferunt vitam calido humidoque foueri, optimamque ob id eam temperiem, quæ *vitæ* conſeruatrix ſit, ille peſſimam eo loco eſſe fatetur huiuſmodi temperiem, quam tamen alijs locis ut primo de ſanitate tuenda nobis natiuam eſſe, vtpote ex ſemine & ſanguine vtroque calido & humido confectam tradat; Quod ſi aliquãdo calidam & humidam damnat temperiem, non eam quæ mediocres habet exceſſus, ſed quæ abundè in vtraque qualitate excedit, reprehendit ; quod item illi colligunt optimam temperiem eſſe quæ propria animalibus eſt, eſſe autem eam humidam & calidam, cum veteres omnes Philoſophi animalia calida & humida eſſe dicant: non diluit; ait enim calida & humida animalia à philoſophis dicta, non propriæ mixtionis ratione, cum quædam frigida & ſicca hoc modo reperiri poſſint, ſed collatione facta cum ſeipſis mortuis, aut plantis: in quo quidẽ primum ſibi repugnat, cum ſcribit initio primi de Temperamentis, animalia calida & humida dici, quod æqualitates contrarias in illis exuperent. Ridicula prætereà ſanè eſſet hæc philoſophorum opinio : cum enim illi de natura ipſius rei diſputent, & qualis vnaquaque res ſit ex proprijs principijs inueſtigent, nunquam id inuenient, ſi ex huiuſmodi collatione eam quærant. At quos quæſo proferet philoſophos qui ita ſenſerint? oportebat meherc̃le nomina illorum non ſubticere, quorum authoritate ſe tueri vult ; & quid ſanè obſtat quo minus calida & humida animalia ab illis ſint dicta, proprij temperamenti ratione, quemadmodum Ariſtoteli placuiſſe uidemus libro de longitudine & breuitate uitæ, quando etiam operationes illorum ita eſſe conuincunt. Si enim in omni animali coctiones alimentorum fiunt, eo etiam authore fiat concoctio à calido, & humido vincẽte, neceſſe profectò eſt, in omni animali calidum & humidum prępollere ; nec plantarum etiam reſpectu animalia calida & humida dici poſſunt, cum multæ plantæ ſint quæ longè calidiores ſunt quàm animalia, vt quæ uehementius quam ea, & aſſumptæ & admotę calefaciunt. Prætẽrea, cum temperamentum puerorum tale eſſe dicat, quale eſt Veris temperamentum, alibi autem pubeſcentes temperatos ponit, ſi Ver temperatum ſtatuat, idem temperamentum in pueris, & pubeſcentibus concedat oportet, & cum pueros calidos, & humidos ſtatuat, Ver calidum pariter & humidum ponat neceſſe eſt; oſtendunt Ver calidum & humidum prę ter alia prædicta, ſanguinis generatio, qui Vere plurimum augetur; etſi Galenus vt poſitam ſententiam tueatur, non veretur ſanguinem eo loco temperatũ vocare, cum alibi vbique calidum & humidum vocet, & corruat alioqui totius compoſitionis noſtri corporis ex elementis ratio, & in morborum generatione ſibi aduerſetur : nam cum corpus noſtrum ex humoribus, hi autem ex elementis conſtent, qui qualitates & naturam elementorum in corpore noſtro retinent, quid quęſo reſpondebit aeri, ſi ſanguinem negemus calidum, & humidum? Quomodo præterea tueri poterit inflammationis generationem eſſe intemperiem ex calido & humido compoſitam, ſiquidem ſanguinem calidũ & humidum neget? nec opus eſt dicere quod ſanguinẽ pro quarto humore, qui propriè ſanguis dicitur, intelligat, cum calidum & humidum dicit, quippè cum inflammatio ex tota maſſa fiat, nec poſſit tota maſſa Vere abundare, niſi peculiariter quartus ille humor qui calidus & humidus dicitur, excreſcat: quomodo oſtendet calidos & humidos morbos Vere gigni, frigidos autem & ſiccos tolli, ſi calidum & humidum nolit eſſe. Quid prętẽrea humiditatem ab Hyeme derelictam conſumpſit? Quid caliditas ex longitudine dierum facit, ſi aer eo tempore calidior non redditur. Statuamus ergo Ver calidum & humidum, quod & ſigna cęleſtia & ſydera Veri ipſum coſtituentia oſtendant, & tamen ſaluberrimum vocemus, cum magni nõ ſint & iam morboſi harum qualitatũ in eo exceſſus, ſed parui, quos intelligere non potuit, cum temperatum vocat Ver: ſiquidem omnis exceſſus planè in medio eſſe illud contendit; talis enim nobis optima eſt temperies, ut quæ ad naturales actiones obeundas maximè ſit idonea, alioqui pueritiam damnemus calidam & humidam & ſanguinem omnium humorum optimum & naturæ familiariſſimum. Item cibos calidos & humidos, qui optimè nos alunt, & uitam denique noſtram, quæ calido & humido fouetur & regitur, Hippocrate remque accuſemus, qui Ver calidum & humidum & ſaluberrimum tamen uocat.

Natura calidiſſimi.

CAlidiſſimi natura ventres intelligũtur, quod natiuo calido, nempè ſanguine & ſpiritu optimo, mitique calore, qualis natiuus eſt, abundent, quibus & inſita ſubſtantia calida augetur, & calor etiam illius excitatur, vegetiorque redditur, ſiquidem ſimile ſimili conſeruatur, & augetur; qua uero ratione ſanguis ſpiritusque per illa tempora in profundo corpore abundent, oſtendit Galenus; quoniam inquit, per externi aeris circunſtantis frigiditatem, externas partes deſerunt, & ad internas propulſi refugiunt; verùm, hæc ratio in Hyeme ſolum locum habet, vigente ſcilicet tunc frigore, Vere autem minimè; ſiue enim calidum, ſiue tẽperatum Ver conſtituamus, à neutra harum conſtitutionum propelli poſſunt ad interiora humores, ſiquidem frigidi, non temperati, aut calidi ui, repulſio fit; quod cum animaduertiſſet Galenus, Ver interpretatus eſt pro Veris parte, quæ Hyemi coniungitur, ſimilemque illi temperiem habere putat, nonnunquam etiam ad totum Ver id transfert, ſi talem temperiem fortè habuerit qualem Hyems. Cuius interpretatio etiam non placet: cum enim Hippocrates Hyeme plus edendum ſcribit, non Hyemis partem, ſed totam Hyemem intelligit, cum tamen illius pars prima non minus Autumno ſit ſimilis, & finis Veri, quàm finis Autumni illius principio, & fini illius, Veris principium : nulla quippe ratio eſt, quæ nos cogat aliorum temporum partes, Hyemis partibus, potius quàm huius partes, aliorum temporum partibus comparare; quod ſi conceſſerim Veris partem primam non perinde calidam & humidam eſſe vt mediam, frigida tamen & humida propterea non eſt, alioqui non Veris, ſed Hyemis pars eſſet; ſi quidem Hyems anni ea pars dicitur, quæ frigida eſt & humida. Eſt ergo tota Veris temperies calida & humida, ſed per magis & minus variatur, prout magis aut minus ad tempora cum quibus coniungitur, accedit, id quod in alijs temporibus etiam ſentiendũ eſt. Nec vero illud ad rem facit, quod ſcribit Ver aliquando talem temperiem ſuſcipere, qualẽ Hyems, & Aeſtas, nam & Hyems talem nonnunquã etiam qualem Autumnus vel Ver, accipit; quare, cum ille Hyemem ſtatuat propria & naturali temperie affectam,

ctam, idē de Vere quoque concedat oportet, putetq; authorem expendere, quid in hac re possit Ver dum seruat suam temperiem; vel ergo Hippocrates malè dixit, Vere plurimo esse opus nutrimento,& ventres calido natiuo abundare, aut si bene (vt putamus) id ab eo scriptum est, ratio excogitanda est, qua id fiat. Ea sumitur ex propria Veris temperie, quæ per se calidum natiuum in omnibus corporis partibus, & proinde etiam in ventre auget,nam quemadmodum pueros plurimum habere calidi innati dicebamus, quoniam illorū natura,vtpotè calida & humida,plurimum sanguinis & spiritus gignit; ita & Veris temperies calida & humida, eandem temperiem in corpore excitat, quæ & plurimum dissoluit nostrum corpus, plurimumque alimenti conficere potest, & sanguinem gignere copiosum, quo resarciatur id quod digeritur. Dissimili ergo ratione ventres natiuo calido replet hyems & Ver, illa quidem quod sanguinem & spiritum totius ferè corporis in eas partes cōpellat; Ver autem,quoniam plurimum in omnibus gignit. Calidissimos autem ventres intelligere oportet, non simpliciter, sed collatione ad reliqua tempora: nec in omnibus, senes enim, & qui debiliore calore sunt prædi ti, ab aeris frigiditate hyeme offendū tur, vt propemodum extinguantur,nullaque in parte plus incalescant quàm reliquis temporibus, cum potius æstate validius huiusmodi corpora nutrimentum conficiunt, sanguineque magis abundant;à vehementiore enim calore, repugnante illorum frigiditate, ad mediocrem quandam temperiem ducuntur, quæ omnes corporis actiones melius perficiunt, unde optimè Hippocrates scribit naturas ætatesque alias alijs temporibus bene maleue se habere, frigidas nempè in calidis, has in frigidis & contrarias denique in contrarijs.

Et somni longissimi.

CVr cum de anni tēporibus hic agat author, somni meminerit, interpretes variam reddunt rationem; quidam enim volunt somnos longissimos adiectos fuisse vt calidum natiuum non solum ob anni tempus, sed etiam ob somnos longiores tunc augeri intelligeremus; quod mihi non videtur admodum probabile: nam etsi somnus calidum natiuum in internis partibus augeat, eo se recipiente sanguine, relictis externis partibus, tamen nisi necessitas maior fuisset, à solo calido natiuo ꝙ per ea tempora augetur, argumenta duxisset,quemadmodum cum de ætatibus ageret, etsi pueri plus quàm alij dormiant, nihilominus, quid solum postulet illorum ætas, docuit; Alij aliter sentiunt. Ego uero puto, somni hic fieri mentionem, quoniam ex sola calidi natiui copia in internis partem efficere non poterat; propterea Hyeme plurimo cibo esse opus, nisi somnos longissimos fieri tunc temporis adiecisset: nam cum nutrimenti quantitas, quantitati dissolutionis quæ à nostro corpore per habitum fit respondere debeat, nisi externi cutis meatus dissolutioni pateant, nutritionis necessitas minuitur; quia ergo per hyemē externæ corporis partes constringuntur,densanturque ab aere externo, natiuusque calor magna ex parte eas sedes reliquit, ideo etiam si in ventre calidum copiosius sit, quoniam tamen nutritionis necessitas ex partium exteriorum dissolutione incipit, illæ autem non habent quod dissipet, diminuto scilicet illic calore, & occlusis vijs; ideo somni meminit longioris, per somnum enim huiusmodi, operto corpore, exteriorum partium viæ rarefiunt,& in tempore quodam totum corpus constituitur, internis vero A calor vegetus excrementa exactissimè extenuat, plurimamque dissolutionem facit, natiuumque robur partibus omnibus seruat, quo ad coquendum, attrahendumque nutrimentum,extenuanda digerendaq; excrementa, & denique ad omnes actiones, quas nutritio copiosior requirit, obeundas ualidissimæ reddūtur; ergo hyeme potissimum non solum quod calidum natiuum plurimum sit in ventre, ideo plurimo alimento est opus, sed etiam quoniam somni sunt longissimi, per quos magnę dissolutiones fiunt; hanc nostram interpretationem sequitur Gal.in Cōment. Cur autem, & à quibus causis longissimi fiant tunc somni,docere non possumus,nisi prius sōni causas explicauerimus; at quoniam non licet illas cognoscere ignorata ipsius somni natura, ideo primum B quid somnus sit, definire oportet; scripsimus alibi de hac re, & alijs quæ ad somnum & vigiliam pertinent, duobus integris libris,quare hic solum capita attingemus. Est autem somnus vt definit Aristoteles, sensuum immobilitas quædam, & quasi nodus & vinculum; vigilia vero exolutio sensuum & relaxatio; sunt porro somni & uigiliæ aliquando naturales aliquando prēter naturam,aliquando vero,vt Medici vocant non naturales. Naturales vocantur, qui in bene affectis corporibus,à naturalibus & moderatis causis proueniunt;prǽter naturam uero, qui ex morbosa causa committuntur; non naturales vero, medij sunt inter hos, & à mixtis causis nascuntur. Putat Aristoteles somnum naturalem fieri à vapore genito vi caloris in alimenti concoctione,elato C que postea ad Cerebrum, ibique conuerso in humorem ab ipsius Cerebri frigiditate; quod tactu (vt ille ait) cap.7.lib.2.de partibus animalium frigidum sentitur, eo modo, quo pluuię ex vapore in aere frigido fieri agnoscitur; qui humor cum grauitatem pariat, deorsum pellitur, & descendens per uenas, calorem repellit versus Cor,illudque refrigerat,vnde peranti peristasin vocatam,somnus,inquit oboritur;hunc humorem calidum esse oportere scribit,quandoquidem is qui frigidus est,somnum procreare nequit,ut ostēdunt soporosi affectus,quos ex calida & humida materia consistere ait; & pueri, plurimum dormiunt eo quod calido humore abundent; unde somnum refrigerationem,causas vero illius calidas esse statuit. Hanc opinionem nos multis modis refellimùs; Pri- D mum, quod vnicam causam somni ponat, cum plures sint:nam vigilia, exercitatio,dolor,gaudium,cantus, tenebrę,aer frigidus vel humidus,& quę extrinsecus admouentur frigida; Prǽterea, blandę frictiones, lotiones pedum, titillationes,venus,nauigatio, gestatio,aquarum decurrentium per saxa, vel exalto cadentium strepitus, voluntas quoque nostra,& alia multa somnum pariunt,quę tamen ad eos vapores redigi non possunt. Deinde, si somnus fit ex vapore qui attollitur dum cibus conficitur in ventriculo,& vicinis ei partibus, absoluta concoctione & propterea cessante vaporis generatione, nō posset somnus fieri. Prǽterea,si somni prǽter naturam fiunt à pluribus causis, nempè à vulnerantibus, contundentibus, obstruentibus, & accessionibus morbo- E rum, non erit unica naturalis somni causa. Addo, ꝙ somnum nunquam arcere possemus si ille fit ob eos vapores: vt enim pluuiam nasci oportet,vbi materia adest in aeris regione, vbi ea gignitur: sic necessarium est sequi somnum, quando Cerebro materia suppeditatur ex cuius mutatione & descensus (vt ille opinatur) somnus fit. At nec illa quidem causa quam statuit somnum parere potest;neque enim vapor ille conuerti potest in humorem in Cerebro, cū pars illa frigida nō sit actu, vt ipse putat,quippe,cum nulla pars in homine viuente frigida actu sentiatur.

Dici-

Dicitur autem Cerebrum frigidum, quod temperata parte frigidius ſit: id verò quod hoc modo eſt frigidum, nequit ex vapore humorem gignere, vt pluuia fit in aere actu frigido, ex vapore ſurſum eleuato. Addo, quod humor, qui ſomnum facit, calidus eſſe nequit, ut ille arbitratur, ſi modo ex vapore fit in parte frigida per concretionem, alioqui & pluuia calida eſſet. Pueri vero non dormiunt plurimum, quod humor calidus & humidus proxima ſit in illis ſomni cauſa, ſed quia plurimus vapor ex copioſo humore eleuatus caput grauat & replet, & quia plurimum edunt, egentq; propterea longa mora calidi natiui in viſceribus, vbi concoctio alimenti fit. Ad hæc, repugnat modus quo dicit generari ſomnum, naturæ ipſius ſomni; Primum enim, grauitas capitis quæ vrget inclinatos ad ſomnum oſtendit materiam in ipſo capite contineri, & nequaquam deſcendiſſe in ſubiectas partes; Deinde viam docere non poteſt, per quã humor ille deſcendens calorem ad Cor repellat; Cur enim per venas potius (vt ille tradit,) quam per gulã, palatum vel nares, humor ille deſcendet, etſi ad ventriculum relabuntur humores per eas partes Cerebro ſubiectas, & deſtinatas ad illius expurgationem, nequaquam caloris natiui motus impedietur, nimirum, cum calor non à Ventriculo, ſed à Corde profi ciſcatur, in vniuerſum corpus; quod ſi pars quædam humoris dicatur per venas deſcendere, non tamen ob id fiet vt calor ad Cor repellatur, potius quam ad aliam partem: quoniam venę quæ cum capite coniunguntur; in ſcapulas & thoracem, non autem in ipſum Cor, niſi per multos anfractus terminantur. Quod ſi ita eſt, cur continuò in illis partibus tumores prȩter naturam inſtante ſomno, aut iam dormientibus venis ruptis, aut apertis non excitantur? At, ſi vult recta ferri hunc humorem à capite ad Cor, repugnante anatome, quid prohibet quo minus aliquando tanta ruat humorum copia in ſomno, vt Cor dis calorem penitus extinguat? Amplius vrget Galeni ratio: nam ſi ſomnus fit, inquit, ex humore deſcendente ad Cor, & Pulmo humidiſſima pars, Cor amplectens, perpetuum non parit ſomnum? At, ſi calor repellitur ad Cor, quo pacto cibus per ſomnũ optimè in Ventriculo concoqui poteſt? Addo, ſi ſomnus fit in Corde (vt Ariſtot. vult) & calor tunc in eo vnicere contrahitur, non ceſſabunt ſenſus, ſed illi vt aliæ omnes actiones Cordis fœliciſſimè peragentur: id enim ſequitur natiui caloris prȩſentiam & abundantiam. Illud etiam falſum eſt, calorem per ſomnum in Corde refrigerari: nam ſi per antiperiſtaſim, (vt ille credit,) calor contrahitur, validior vtique ille reddetur; id quod teſtatur pulſus & reſpiratio, quę in dormientibus augentur. Poſtremò repugnat ratio generationis ſomni, opinioni Ariſtotelis: nam cum ille minimo temporis ſpacio accedat & recedat, oportet utique eiuſmodi eſſe illius cauſam, quæ temporis momento tolli & poni poſſit: quomodo enim gigni, ſtatimq; deſcendere, venasque obſtruere & tunc ſomnum facere, vel protinus aſcendere, diſſoluique humor aliquis poteſt? ac ab eo liberari venæ, vt vigilia fiat? præſertim, ſi humor faciens ſomnum, pituitoſus eſt, & tantus, vt omnem calorem clauſis vniuerſis vaſis quæ ſunt à cerebro ad Cor repellere, & in Corde ipſo concludere valeat? Prætereà, quomodo ingeſto cibo, & facta eiuſmodi euaporatione, vrgente aliquo negocio, ſomnos arcemus, & in ocio ferè cum volumus in nulla, aut certè minima euaporatione eum nobis conciliamus leuio remque vno tempore, alio profundiorem, aliquando breuiorem, aliquando longiorem facimus? nam ſi ea euaporatio & materia quæ ex cibo naſcitur, ſola eſt ſomni cauſa, & eum parit deſcendendo, & occupando venas, nihil poterit in hac re voluntas noſtra conferre, non inquam ſomnum aduocare, depellere, modumque illi conſtituere. Hæc videntur mihi ſufficere ad refellendam Ariſtotelis opinionem, quod nec ſola, nec ea ſit quam ponit ſomni cauſa. Galenus vero Ariſtotelis mentem aſſecutus non eſt; nec ea quæ tradit de cauſis ſomni, recipienda ſunt; etenim, in libro de cauſis Symptomatum, ſcribit Ariſt. aſſerere, ſomnum non quidem cõtractione caloris, ſed grauatione capitis fieri, cenſetque huiuſmodi ſomnum qui à vaporibus fit, nequaquam eſſe naturalẽ, & eum ſolum Ariſt. nouiſſe; verum Ariſtot. (vt ſatis patet in libro de Somno, & vigilia, & in 2. de Partib. aĩalium) non putat grauitatem capitis per ſe ſomnum efficere, ſed quatenus ob grauitatem, natam ab humore genito ex vapore natura mouetur ad humorem grauantem expellendum, qui cum pellitur & deſcendit facit, inquit, vt calor repellatur, contrahaturque ad Cor. Ceterum naturalem eſſe ſomnum quem vapores eleuati à cibo pariunt, nemo negare poteſt, quandoquidem, non aliter obrepit ſomnus in benè valentibus aſſumpto cibo. Ac quemadmodum Ariſtoteles reprehenditur, quod vnicam ſomni cauſam ponat ex euaporatione, ſic Galenus culpa non vacat, cum ex ſola contractione caloris, nata ob eiuſdem diſſolutionem, naturalem ſomnum committi putat. Nullam prȩterea adfert rationem Galenus, qua oſtẽdat naturalem non eſſe ſomnum eum qui fit à vapore, nec oſtendit naturalem ſomnum ſolum fieri poſſe contractione caloris; debebat prȩterea docere, quid nam ſit iſtius contractionis cauſa, ratio, & modus; Poſtremò, cauſas ſomni & ſoporum Methodo non explicat, cum particularia quæque proſequitur. Ac, ne aliorum opiniones proſequamur, nos breuiter noſtram opinionem ſubijciemus. Itaque, quoniam per ſomnum anima ſenſuum omnium functione priuatur, eſt vtique neceſſariam vel omnes, vel aliquas deeſſe cauſas ex illis, quarum beneficio ſingula ſenſoria ſua exercent officia: vt autem ſenſus fiat, neceſſe eſt adeſſe ſentiendi vim, & eam quę ſenſationes apprehendit, & ſenſoria ipſa; nec non ipſa inſtrumenta per quæ vis ſenſifica ab vno fonte in ſenſoria emanat, recte habere, & prȩterea calidum innatum (quo natura vtitur ad vehiculum facultatum) bene affectum eſſe; poſtremo, requiruntur propria obiecta ſingulorum ſenſuum & in aliquibus idonea interualla vt ſenſus fiat. Porro oſtendimus in libro de Somno & vigilia, ſomnum non fieri immediatè ob affectionem aliquam facultatis ſenſificæ, aut illius quæ ſenſationes apprehendit & diiudicat; nec ob paſſionem aliquam ſenſoriorum, aut locorum per quos vis ſenſifica ſpargitur; nec quod deſint obiecta, aut interualla malè ſint poſita, ſed ſolum ob calidi natiui influentis à Corde cum facultate ſenſifica à Cerebro in ſingula ſenſoria, hoc enim ſolum inter omnes cauſas requiſitas ad ſenſum ſomni poteſt eſſe cauſa: nam quoniam per ſomnum omnes ſenſus obtiantur, communem cauſam eſſe neceſſe eſt, qualis eſt hæc; & quoniam ſubito fit ſomnus, ſubitoque ſoluitur, & rurſus redit, & abit minimo temporis momento, ob id conſtat non niſi motu eum fieri poſſe; nulla autem ex cauſis neceſſarijs ad ſenſum eſt, imo nihil aliud in corpore eſt, quod aptum ſit tam celeres ſubire mutationes, quales ſomnus & vigilia requirunt, prȩter ipſum innatum calidum, quod ſuaptè natura mobile exiſtit, & vt commune inſtrumentum omnibus partibus ſeruit, ita, vt ab illis alliciatur quando eo egent, & repellatur, quando eo non eſt opus. Deinde, videmus animi defectum, timorem, verecundiam, iram, gaudium, triſtitiam, rigorem per febres & calorẽ, & alias vniuerſas animi corporiſque paſſiones,

nes, quæ ſubitam habẽt generationem & corruptionem, calidi huius vi & motu fieri; addo, quod vigilantium facies & externæ aliæ partes coloratę ſunt ſecundum cuiuſque naturam, palleſcunt vero & liueſcunt in domientibus, quod aliter contingere non poteſt, niſi quod in dormientibus vniuerſus ſanguis vel tenuior, ſpirituoſiorque illius portio ad internas partes ſe recipit; in vigilantibus vero ad externas erũpit. Facit ergo vigiliam motus calidi influentis à Corde ad ſenſoria: ſomnum vero eiuſdem parit receſſus & abſentia, non autem communis ſentiendi vis, quæ in omnes ſenſus ſpargitur (vt ſentit Ariſtoteles) non enim ea eſt, ex cuius de fatigatione contingat ſenſus deſerere ſua officia, quippẽ, cum eo authore, cap. 4. lib. 1. de anima. nec animæ facultates, nec anima defatigentur, vel peius aut deterius agant, niſi propter inſtrumenta quibus vtuntur melius vel deterius affecta. Verum, etſi præſentia & abſentia influentis calidi cauſa eſt vigiliæ & ſomni, tamen non vnica eſt cauſa & ratio quæ facit vt illud nunc adſit ſenſorijs, nunc vero ab illis recedat: nam aliquando calidum hoc deeſt ſenſibus, eo quod à ſuo fonte (Corde inquam) exire non poteſt, & ad ſenſoria aſcendere; aliquando vero id fit, quod alio reuocetur: aliquãdo quod illi via ſit occluſa, per quam tranſire ſolet; aliquando vero, quod deorſum pellatur; Contingit autem idem, quod non alliciatur, ducaturuè ad ſenſoria, vel quod non impellatur ab aliquo ſurſum. Ac omnibus quidem his modis ſomnum fieri facilè eſt docere: nam inepta redditur illius ſubſtantia ad motum in externas partes & ſenſoria, vel quod illa concreta ſit, & denſata, vel quod diminuta & diſſoluta, adeo, vt nequeat vſque ad ſenſoria extendi, vel quod alio motu feratur quam recto. Ac opium, cicuta, mãdragora, lactuca, aquæ potio, & alia tum alimenta tum medicamenta, quæ intus aſſumuntur, refrigerandi vi prædita, ſomnum & ſoporem inducunt, quia ſpiritum calidumque innatum refrigerando, reddunt inepta ad motum.

Eadem ratione, quæ foris adhibentur, refrigerantia, vt lotiones, extremorum ex frigida aqua, ſomnos cõciliant, quòd per venas, arterias, & neruos frigus trãſmittunt ad Cor, & in vniuerſum corpus, quo quidẽ innatum calidum pariter ineptum redditur ad motum. At dolor, vigilia, labor, inedia, triſtitia, ira, venæ ſectio, purgatio, venus, fletus, ſudor, & alia quęcũque ſanguinem, & ſpiritum digerunt, & abſumunt, ſomnos efficiunt, eo quod languidius ab illis reddatur calidum innatum, adeò, vt nequeat ad ſenſoria aſcendere, aut certè non poſſit diutiùs illis miniſtrare; quo fit, vt illud in viſceribus contrahatur, vbi interim cum ex concoctione nutrimenti, quod illic eſſe ſolet, reficitur, ſomnus fit: & cum iam eſt auctum poſtea expanditur ſponte ſua, & redit ad ſenſoria, vigiliaq; fit; vnde videmus ex labore ſequi ſomnum, ex ſomno vigiliam, & animalia validiora reddi. Ceterũ, circulares motiones inducunt ſomnum, eo quod innatum hoc calidum, quod recto itinere fertur ad ſenſoria tali motu in varias parteis diſtrahitur, vnde ſenſus communi inſtrumento deſtituti, agere nequeũt, atque ita fit ſomnus. Iam verò ob reuocationem caloris ſomnum pariunt, concoctiones nutrimenti, inflammationes internæ, frigidi, craſſique humores, extremorum frictiones, lotionesq; calefacientes, & titillationes pedum, priuant enim hæc ſenſuum fontem calido influente, atque calido innato aſcendenti, & ad ſenſoria properanti cum via occluditur à cõprimentibus, obſtruentibus, denſantibus, & adſtringentibus ſomnus fit: nam vulnerantia, contundentia capitis oſſa, pituitoſæ inflammationes, quæ pondere ſuo Cerebri cauitates occludunt, comprimendo, ſopores inducunt; humores verò, & vapores multi, craſſi, & viſcidi, obſtruendo eaſdem, calori, & facultati viam occludunt; quæ verò ceruici adhibensur, & iugularibus venis, ac arterijs aſcendentibus ad caput, refrigerantia, & aſtringentia denſando caloris curſum intercipiunt; Iam verò calorem repellunt a capite refrigerantia, quæ ei extrinſecus adhibentur, cogunt enim illa deorſum abire calidum innatum, atq; ita ſomnum inducunt; At tenebrę, nox, ſilentium, ſomnos pariunt, quia externa ſpectacula, & obiecta ſenſuũ adimant: vndè cum deſit id, quod ſenſum ad agendum mouet, calidum ad internas partes, vbi ſemper aliquid eſt quod concoqui poſſit, reuocatur, ne quid in natura ſit otioſum. Ad hanc cauſam redigi poſſunt aquæ decurrentis, aut ex alto ruẽtis, ſtrepitus, ſuauis cantus, & muſica, liberant enim hæc animum à vehementioribus capitationibus, & ita externo negocio ſolutus calor, extetnas partes deſerit; Voluntas vero, & Ratio, quæ ſomnum aliquando imperare videntur, cum animus varijs cogitationibus torquetur ſomni ſunt cauſa, vel quòd remoueant obiecta cogitationum, & ſenſuum, vel quod innatum calidum deſcendere cogant tanquam commune inſtrumentum mobile, quod omnibus facultatibus parere eſt aptum, & natum; At per iram, gaudium, riſum, & alias cordis paſſiones, in quibus calor expanditur, vigilia fit, quod calidum innatum à ſuis fontibus ad ſenſoria propellatur; vbi verò nihil eſt, quod exire cogat hoc calidum à ſuis fontibus, Vt in animi quiete contingit; tunc ſomnus obrepere ſolet.

His ita poſitis, quærenda ratio eſt, cur Hyeme, & Vere dicat Hippocrates ſomnos eſſe longiſſimos. Galenus cauſam refert in noctium longitudinem: quã rationem ridet Montanus, dicens nos non eſſe boues, qui per totam noctem dormiunt, & hoc ſolum conuenire otioſis, & miſeris hominibus, qui nullo egregio ſtudio addicti longas noctes tranſigunt in ſomno; quare putat in illis temporibus ſomnos fieri longos, quia tunc plurimum comedimus, & propterea magna fit euaporatio ſuauis, & benigna, ex qua ſomni longiores fiunt, cuius opinio eſt abſurda: nam Hippocrates ex ſomno longiore plurimo cibo eſſe opus, non autem ex plurimo cibo longiores fieri ſomnos, colligere vult. Præterea, reflectitur in eum de bobus, & otioſis hominibus argumentum: Nam boues, & otioſi, qui ſolùm ventri ſeruiunt, in illis temporibus liberaliùs cibo, & potioni indulgent: at qui egregijs cogitationibus, & ſtudijs incumbunt, non minorem adhibent modum in victu, quàm in ſomno, cum vterque pariter obſit. Melior itaque eſt Galeni ratio quæ docet, quid ratione eorum temporum fiat, non quid accidat ex alijs cauſis, quæ agunt in illis temporibus. Fiunt autem ſomni longiſſimi hyeme, quoniam noctes ſunt longæ, & frigidæ, quæ calidum natiuum ad internas partes propellunt, & illic concludunt; tum etiam, quia hyems humida, & frigida, caput replet pituita, quæ viam obſtruit calido influenti ad ſenſoria; Addo, quod tenebræ noctis remoueant obiecta à ſenſorijs. Vere autem etiam ſomni fiunt longi ob eaſdem cauſas: nam etſi Ver temperatum eſt, aut calidum, & humidum, noctes tamen adhuc frigidiuſculæ ſunt, & potentes ad repellendum calorem; tum maximè id cõtingit, quod totum corpus ſanguine abundet, quo cerebrum humectatur, & generatus vaporibus repletur.

Quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda: etenim tunc calor innatus plurimus eſt, vnde & pluribus egent alimentis.

COlligit Hippocrates ex ſuperioribus copioſiora eſſe adhibenda alimenta Hyeme, & Vere; & rationem adhuc reperit, quare fiat vt ita nutriēda ſint corpora; propterea, inquit, id faciendum eſt, quia calor innatus eſt plurimus. Nos aũt intelligere debemus plurimum eum eſſe in ventrib. & addere oportet ſomnos longiſſimos, cum antea nõ ex ſolo calore innato, vel potiùs calido innato, ſed etiam ex ſomno longiſſimo oſtenderit eſſe opus pluribus alimentis. Pluribus dixit alimentis non plurimis, quoniam etſi Hyeme, & Vere, plus quàm in alijs temporibus edere debemus, omnes tamen plurimum ſimpliciter non debent edere: nam ſenes, & conſiſtentes, & iuuenes antea oſtendit minus edere oportere: pueri autem in illis temporibus plurimo omnino egent cibo, tum ſuaptè natura, tum temporum ratione, quæ natiuum calidum augent, & ſomnos efficiunt longiſſimos. Facit autem calidum innatum, vt ſubſtantia noſtri corporis ob humiditatē benignam ſibi coniunctam humidior tunc ſit, & propterea ad diſſolutionem idonea, & ob calidam qualitatem diſſoluere humorem facilè poteſt; id quod præſtat per maiores expirationes, maioresq; pulſus, tum per inſenſibilem tranſpirationem, maximè per ſomnos; partim etiam per vrinas, & alia corporis excrementa, quæ, vt craſſiora, humidioraq; ſunt, ita plurimum inſiti humoris ſecum trahunt: vbi autē plurima diſſolutio fit, & corporis vires ad concoquendũ nutrimentum validæ ſunt, id quod neceſſe eſt, vt fiat, quando calido natiuo abundamus, tunc enim omnes naturales facultates, & præſertim concoctio, vegetæ ſunt, plurimo cibo eſt opus, cum nutrimenti quantitas quantitati vitiũ, & diſſolutionis, quę à noſtro corpore fit, pportione reſpõdere debeat; Meritò ergo colligit plus eſſe edendum Hyeme, & Vere, quia calidum innatum ſit plurimùm: nam ex natura huius calidi ſequitur fieri facilem euacuationē, quia adeſt id, quod promptè diſſolui, & diſſoluere poteſt, & præterea quod feliciter attrahere, retinere, & plurimum concoquere valet. Nec mirum quidem, quòd ex calore ventris colligat in prima parte Aphoriſmi, pluribus alimentis opus eſſe: nam etſi calor in ventre diu detinetur, repulſus ab aeris frigiditate, per ſomnum tamen interim humorem extenuat, concoquit, diſſoluitq; etiam vniuerſum corpus, vt ſudores oſtendunt qui magis per ſomnum, quā per vigiliam effluere ſolent, ac etiam per vigilias natiuũ calidum optimè in ventre renutritum, & auctũ, ad externa recurrens maiore vi externarum partiũ ſubſtantiam digerit; propterea cum diſſiſſet Hippocrates ſolùm in ventribus calidum natiuum abundare, poſteà ſimpliciter pronunciat illud copioſum eſſe, quaſi ſequatur illius abundantia in vniuerſo corpore, ſi in ventre abundè ſit auctum. Igitur ob prædictas rationes ſimul coniunctas, pluribus egemus alimentis, non autem ob ſolam diſſolutionem, vel concoctricem validam, vel immediatè ob calidi natiui abundantiam, vt nonnulli volunt: nam Aeſtate, & per morbos calidos, plurima quidem fit noſtræ ſubſtantiæ euacuatio, quia tamen virtus concoctrix tũc languet, non poſſumus plurimùm edere; quod ſi concoctio vigeret, & minima fieret diſſipatio, non tamē multo eſſet opus alimento, vnde fit, vt ſtatim à ſomno cibũ non appetamus, quia etſi concoctio per ſomnum feliciſſimè eſt peracta, tamen quia nondum calor expanſus eſt per vniuerſas corporis partes, ideo prius alimentum non appetimus, quàm per vigiliam euaporatio ſit facta per cutem. Quod verò alij dicunt plurimo eſſe opus alimento, quia calidum plurimùm aliter non poteſt conſeruari, rectè quidem dicitur, ſed non ſequitur plurima nutritio plurimùm calorem primo & per ſe, ſed quia plurimus calor plurimum concoquit, plurimumq; vacuat. Nunc verò obiter quædam ſunt explicanda, in quibus author ſibi pugnare videtur: cum enim natiui caloris officiũ ſit temperatos humores gignere, aut calidos, & humidos, ſiquidem ex ſolida, & humida ſubſtantia (vt antea oſtendimus) conſtat, in eaq; conſiſtit, ratio exigit, vt Hyeme, quo tempore ille viget, ſanguis abundet; Quod ſi ita eſt, malè ab eo ſcriptum videbitur in libro de Natura humana, Hyeme in homine pituitam augeri. Quam controuerſiam ſoluere Galenus nititur, ſed meo quidem iudicio, parum feliciter: ait enim, ventum quidem calidum eſſe, ſed hepar ipſum, & venas refrigerari, ita vt etſi cibi in ventriculo benè cocti ſint, in hepate tamen, & venis nõ benè conficiantur; quibuſdam præterea, & ventriculum ipſum, aut ex itinere, aut ob veſtium inopiam, vel ob vitæ genus, vel aliud ſimile quidpiam refrigerari; Addit, quod multi cibi pituitoſi Hyeme ingerantur. Quibus ſe quæſtionem diſſoluiſſe putat; Verùm illud primùm, quod ſanguis in hepate optimus Hyeme gignatur, teſtatur ipſe in Comment. huius Aphoriſmi, vbi ſanguificationes optimè Hyeme fieri ſcribit; quod verò in aliquibus fit, id non probat verum eſſe, quod in omnibus euenire ſcribit Hippocrates, Hyeme pituitam vigere. Poſtremò ex illis, aut cibis, cauſam adferre, non eſt ad naturam temporis quæſtionem reuocare: ita enim liceret dicere, Aeſtate bilem non abundare, quoniam eo tempore frigidis, & humidis cibis homines veſcuntur, & corpus aqua ſæpè abluunt, & in ocio viuunt, quæ ad propoſitam rem non faciunt, cùm illud duntaxat expendere debemus, quid tempus ſuaptè natura in corpore efficiat, qualem ve humorem gignat. Ego autem putauerim, ſanguinem Hyeme gigni optimum, & plurimùm, pituitam tamen exuperare: nam etſi in hepate optimus ſanguis gignatur, per corpus tamen delatum, in pituitam degenerat, quæ cum in externis partibus, & habitu corporis exuperet, ideò ab Hippocrate abundare tunc dicitur, quod ſatis ex eo loco patet, cum ait, quod Hyems corpus pituita impleat, id tibi his indicijs patebit, expuunt homines, & emũgunt Hyeme pituoſiſſima, atq; tumores albi hoc tempore potiſſimum extuberant, ex quibus oſtendit in externis partibus, & corporis habitu, quem corporis nomine, excluſis internis partibus ſæpiùs Medici vocant, pituitam abundare; At quo modo quæſo in pituitam ſanguis degeneraſſe poſſe creditur, cùm præceptum apud Medicos ſit, (vt 2. de Naturalibus facultatibus, & de Sanitate tuenda) nihil recrudeſcere poſſe, & in priorem humorem redire? Quam ob rem, cum ab imbecillo calore pituita fiat, ſanguis à mediocri, quomodo ſanguis in pituitam mutari poterit? Putauerim equidem, præceptum illud ita intelligendum, quod ab eadem alteratione non poſſit in primam naturam mutari humor, præſertim, ſi longè iam in varias mutationes abierit, ſi locum tamen mutet, & in frigidiorem ſecedat, naturam etiam illum mutare poſſe, abſurdum nõ eſt: nam & ſanguis cum lac gignitur, frigidior redditur, & bilem frigiditate in pituitã degenerare ſcribit Hippocrates 2. de victu acutorum; atq; etiam Galenus Cerebrum generādis humoribus pituitoſis ſua natura aptũ lib. 3.

Apho-

Aphoriſmorum meminit, cum refrigeratum alimentum vincere nequit; atqui alimentum quo cerebrum alitur, ſanguis eſt; Quam ob rem, cum externæ partes ab externo aere refrigerentur, caloreq; natiuo propemodum deſtituantur, propulſo illorum ſanguine ad internos ventres, non mirum, ſi quemadmodum cerebrum, ita illæ refrigeratæ, ſanguinem totum integramque maſſam in pituitam degenerare faciant quo nutrirentur: ſiquidem, ex pituita in ſanguinem non mutata, nulla pars nutriri poteſt; ſaltem putemus oportet, pituitam quæ cum ſanguine mixta eſt, poſt nutritionem magna ex parte relinqui, partes autem ex calidiore parte ſanguinis, quàm faciliùs mutare poſſint, nutriri, frigidiorem pituitam vinci planè non poſſe, atq; eam eſſe quæ expuitur, emungitur, in corpore q; redundare dicitur.

Inditio ſunt ætates, & athletæ.

QVod ratione probauit, nunc etiam experiẽtia, & exemplis docet. Antea probauit ex plurimo calore, & ex longiſſimis ſomnis, plurimo cibo eſſe opus; docet idem experientia in athletis, & in ætatibus. intelligere autem oportet ætatem puerilem, & alias quæ adhuc creſcunt, in illis enim corpora plurimo abundant calido innato, & multum etiam dormiunt, plurimisq; vtuntur alimentis. Athletæ quoque ob frequentes & validas exercitationes, augent calidum innatum, & illud vegetum ſeruant, cogunturq; plurimum dormire, ut alimenti multitudinem, & craſſitiem quàm requirunt ad conſeruandum robur, concoquere valeant. Id verò quod ſcribit, pluribus eſſe opus alimentis, intelligere oportet, non ſecundum quantitatem ſolam, ſed etiam ſecundum ſubſtantiam, nam corpora quæ plurimum habent calidi innati, exigunt alimenta multa, quæ ſimul plurimum alant, qualia ſunt, quæ boni, & craſſi ſunt ſucci, ut eſt caro ſuilla, oriza, oua duriora, & quæ ſunt huius generis, nam ut rectè Galenus in ſeptimo Methodi ſcribit, nihil poteſt plurimũ alere, quod craſſitiem non habet coniunctam, quæ verò aerea & aquea ſubſtantia conſtant, vt facilè vincuntur, ita firmum & ſtabile alimentum præbere nequeunt; propterea plurimus calor, illorum vſu minuitur & langueſcit, magna enim flamma non niſi multis & craſſis ſolidisque lignis conſeruari, foueriq; poteſt. Ceterum, cum nox ad diem videatur eandem habere rationem, quàm Hyems & Ver ad alia anni tempora, non abſre fuerit obiter hic attingere, an in cœna plus edendum ſit, quàm in prandio? Quam quidem quæſtionem Matthæus Curtius noſtra ætate paſſim in ſcholis tractauit, & prolixè admodum explicauit, cuius ſententia talis eſt. Cœnam ampliorem eſſe debere in ſanis omnibus, in omnib. ægris, in omni morbo & affectu corporis, his ſolum exceptis, qui circa noctem acceſſiones habent: nam eo tempore plus edendum eſſe, quo plus & melius concoqui poteſt, id quod fit in cœna ob ſomnum ſequentem, & quia maius interuallum intercedit inter cœnam & prandium, quàm inter prandium & cœnã, atque ita natura melius ſuas concoctiones abſoluere poteſt. Non referam quid alij adferant contra hanc opinionem, quoniam ex certis principijs ſuas non ducunt argumentationes, ſed ex ſcriptorum authoritate & opinione, quam Curtius aliqua diſtinctione inuenta ita interpretatur, vt facilè argumentorum vim ſubterfugiat. Ego ut non nego in hominibus ſanis, & ſuæ ſponte, liberèque viuentibus, cœnam uberiorem eſſe debere ob rationes prædictas, ita in ægris multis, & in his qui liberè viuere non poſſunt, cõtrarium fieri debere ratio conuincit; mirum enim ſi tot morbi, tot affectus inter ſe diuerſi, tot partes, affectæ, forma & locis inter ſe diſtinctę, vnam & eandem cibandi rationem in diuerſis temporibus requirant: ſunt enim quidam qui non prandent ante meridiem, vt mercatores Florentini, Lucenſes, Genuenſes, quod ego Lugduni, Antuerpiæ, Venetijs, Genuæ, Lucæ, Florentiæ, Romæ, & Neapoli vidi, & hi omnes ante prandium ſolent grauiora negocia tractare, poſt prandium vero quieſcunt, aut certè leuiſſime ſe exercent; idem faciunt Cauſidici, & Senatores, qui duas primas diei partes vbique ferè conſumunt in agitandis cauſis & controuerſiis diiudicandis; hi profectò omnes, plurimum exhauſti in longiore tempore, quod inter cœnam & prandium intercedit, partim per concoctiones, partim per animi & corporis labores, coguntur plurimum in prandio edere, alioqui tabeſcunt, & ſi plurimum edant, benè habent, cum euacuatio quæ præceſſit, excitet appetentiam, & exercitatio animi & corporis calorem auxerit, concoctionis feliciſſimæ authorem; ſequitur prandium otium, in quo calor in viſceribus hæret, dolor concoctionem abſoluerit; ſuccedunt poſtea in vltimis horis diei aliqua negocia, exercitatio, aut certè motus aliquis, qui ad diſtributionem alimenti concocti facit; igitur plurimum in prandio coguntur edere, in cœna uero minimum, cum inter prandium & cœnam minimum ſit temporis ſpacium, ita, vt abundè faciat in prandio, nequeant plurimum appetere in cœna; idem coguntur facere, qui prima hora diei bonas artes profitentur, coguntur enim illi bonam noctis partem dare ſuis ſtudijs, quare neceſſe eſt cibos qui in cœna aſſumuntur, ſi vberiores fuerint in illis malè concoqui; vbi uero mane illi ſuam abſoluerunt lectionem, quaſi depoſito onere graui, leuiores ſibi videntur, & plura iam appetere, & poſtea concoquere poſſunt: non ergo vna & eadem eſſe poteſt in ſanis ob variam viuendi conditionem, & etiam conſuetudinem, quæ plurimum in hac re poteſt, prandij & cœnæ ratio; in ægris vero eſt quidem habenda concoctionis alimenti in viſceribus ratio. Verum alia pariter vrgent, & aliquando multo magis quàm ipſa concoctio, ut fluxiones, tumorum generationes in externis partibus: nam quoniam nox ſuapte natura refrigerat & humectat, externas partes, & internum calorem intrò compellit, ſi affectus aliquis frigidus vel humidus Cerebrum potiſſimum infeſtat, neceſſe eſt grauiorem reddi huiuſmodi affectum, ſi cœna fuerit copioſa; Primum quod duplex accedit corpori humectatio, vna ex cibo ampliore, alia ex noctis temperie: intenditur quoque refrigeratio, quoniam natiuus calor, vt concoctionem perficere poſſit, cogitur ob multitudinem alimenti diu hærere in internis viſceribus, atque ita deſerit externas partes, quæ etiam refrigeratæ ab aere nocturno, maiores patiunt cruditates, fluxionesq; augent, Addo, quod & vapores plures excitantur ad caput per ſomnum quam per vigiliam, præſertim vbi cœna eſt amplior: nam vbi multa materia concoquitur, neceſſe eſt multam fieri euaporationem, quæ in ſomno & quiete tota ferturad caput, & illic ſiſtitur, commouetque humores & fluxiones, & caput affectum grauat, quæ incommoda fugimus ex leuiore cœna & prandio vberiore: nam cum prandium ſequatur vigilia, vapores qui in concoctione alimenti proueniunt, vna cum calore ſparguntur in vniuerſas corporis partes, & qui ad caput aſcendunt, digeruntur per ſenſationes, motiones, & cogitationes, nulla enim actio, animalis potiſſimum, obiri poteſt abſque vaporis & ſpiritus diſſipatione, ſi modo hæc ſunt caloris influentis vehicula & ſubiectum; nonne etiam

internæ

internæ inflãmationes grauantur potius ab amplio-
re cœna quàm à prandio? quippè cùm duæ cauſę ſi-
mul conueniant ad compellendos humores in par-
tem affectam, cibi inquam concoctio quæ calorem
ad ſe reuocat, & noctis obſcuritas & frigiditas, quæ
eundem intrò pellunt; per vigiliam autem externæ
actiones, humorum & caloris partem ad ſe reuellũt;
vnde videmus pleuriticos & peripneumonicos gra-
uius affligi poſt cęnam, quam poſt prandium, ob eã
rationem. Dixit Galenus in 7. Methodi, vbi de ci-
bandis exſiccatis & conſumptis agit, cęnam vberio-
rem eſſe debere prandio; & in libro de Sanitate tuen
da, Medicos, & alios qui poſt prandium curſitare
per Ciuitatem, & ſcalas domorum aſcendere cogun
tur, leuius edere debere in prandio quàm in cœna;
At, hoc perpetuum eſſe non vult, nec eſſe poteſt in
alijs omnibus, ſicut nullum genus cibi eſt, quod om
nibus naturis & omnibus affectibus competat.

APHORISMVS XVI.

*Victus humidus febricitantibus omnibus con-
fert, maximè vero pueris & alijs, qui tali
victu vti conſueuerunt.*

DE ſcopo huius Aphoriſmi inter ſe diſſen
tiunt interpretes; ſiquidem Philoteus
de ægrotantium victu hic, in ſuperiori
bus Aphoriſmis vero de victu ſanorũ
Hippocratem agere putat quod falſum
eſt; nam in ſuperioribus, non minus de victu ægro-
tantium, quam ſanorum egit, cum doceret quo, quan
toque nutrimẽto in longis & acutis, & in ſingulis tẽ
poribus morborũ vtendũ eſſet, & in hoc minus de
ſanis, quam de ęgris diſſerit cum ſcribit pueris humi
dum victum conuenire, & alijs qui tali victu vti con
ſueuerunt. Confert autem huiuſmodi victus his na
turis, non quatenus ęgrotant, ſed quatenus naturalis
eorum ſtatum talem exigit; Galenus autem, autho
rem hic de qualitate nutrimenti agere putat, & me-
rito quidem, cum & verba ipſius Aphoriſmi doceãt,
& docendi ratio id exigat; cum enim hactenus docue
rit quo, quantoque victu ſit in ſingulis vtendum, ſe-
quitur, vt quali ſit opus; doceat. Vtitur autem ea-
dem docendi ratione, qua antea vſus eſt Aphor. 2. hu
ius primi lib. vt enim exemplo vno ſumpto ab humo
ribus qui ſponte educuntur, & alio ab Athletis, in
vniuerſum docuit, quales humores à corpore edu-
cendi ſint, quantumque vacuandum, ita ex victu
quem pueris febricitantibuſque omnes cõuenire no-
runt, reliquit nobis colligendum; ſanis corporibus
competere victum, qui ſeruet naturam vniuſcuiuſq;,
morbo vero eum qui mutare poſſit. Quemadmodũ
prætetea in genere & quãtitate victus, indicationem
ſumpſit a viribus, viriumque quantitate, contraindi
cationem à morbo, illiuſque quantitate, ita nunc vi-
ctus qualitatem, à virium qualitate ſumit, contrain
dicationem autem à morbi qualitate; Quemadmo-
dum enim naturalis ſtatus tantam quantitatem nu-
trimenti exigebat, quãtã vires conficere poterant, &
reſtaurari quod à corpore effluxerat, morbus autem
tantam admittebat, quanta ad ſui ablationem neceſ
ſaria eſſet: Ita nunc, ſi morbus diuerſam qualitatem
nutrimenti ab ea quæ naturali ſtatui debetur, expo-
ſcat, tantum ab ea qualitate quę conuenit naturæ, re
cedendum, quantum morbi qualitas refragatur;
Quod ſi victus qualitas morbo aduerſetur, & ſimul
etiam naturali conditioni competat; tunc victus ta-
lis, morbo remedio fuerit, & naturę victus quemad-

A modum cum quantitas victus, ex defectu humorum
morbos ortos emendat, & vires conſeruat ſed id per
accidens fit ſiquidem victus quatenus victus eſt, ſta-
tum corporis conſeruat, non autem mutat; Porro
vt vires victum, viriumque quantitas victus quan-
titatem; ita illarum qualitas, victus qualitatem
indicat; verùm, quoniam virium qualitates non
ita exprimere poſſumus, ad qualitates temperamen-
ti tractationem hoc loco reuocamus; eſt enim virium
eſſentia in temperamento, ſtructuraque corporis po-
ſita; quare, quot differentię in qualitate temperamen
ri corporiſque ſecundum naturam habentis ſtructu-
ræ, conſtituentur; tot & in qualitate uictus diffe-
rentias inueniemus. Itaque, cum alij temperati ſint,
alij intẽperati; quidam præterea tenui ſubſtantia cõ
B ſtant & molli; alii vero craſſiore & duriore. ſingu-
lis uictus eſt exhibendus, quo conſeruari poſſint: ſi-
quidem quod ſecundum naturam eſt, conſeruan-
dum permutãdum vero, quod prẽter naturam; ac ſi-
quidem natura ſit temperata, temperato victu eam
conſeruari conſtat. ab alijs enim omnibus cum in
mediocritate quadam conſtituatur, neceſſario muta
tur; ſi vero à mediocritate corporis ſtatus receſſerit,
ſimilibus eum intendi quibuſdam videtur, Diſſimi-
libus autem cõſeruari. alij vero conſeruationem ſem
per per ſimilia fieri arbitrantur, vtrique certè Galeni
authoritate, qui nunc vnum, nunc aliud ſtatuit, con-
fuli. Etenim in Arte Medicinali, capite de Vene-
reis, omnes intemperies, victus qualitate & gradu
ſimili & æquali conſeruari ſcribit; id quod etiam 8.
C Methodi, & paſſim alibi confirmat; atque id quidem
merito; nam quod ſimile eſt, vim mutandi non ha-
bet, quippè cum à contrario & diſſimili omnis con-
tingat mutatio, quemadmodum etiam Ariſtoteles
in Phyſicis tradidit, cap. 78. & 9. lib. 1. de generatio-
ne. Prætetea, idem in omni ferè genere rerum con-
tingere videmus, ſiquidem calidiora animalia in lo-
cis calidioribus, vt Leones in Africa, frigidiora in
frigidioribus, ſicut piſces in aqua optimè degunt, &
conſeruantur, in contrariis autem, aut penitus ex-
tinguuntur, aut certè plurimum à natura propria
deſciſcunt; Quæ autem conſeruationem per contra-
ria fieri oſtendunt, hęc ſunt. Primo, quod Galenus
ſcribat libro primo de Alimentis, intemperies ſer-
uandas eſſe per contraria; deinde, quod libro ſexto
D de Tuenda valetudine prẽcipiat idem author, in cali
da & frigida temperie ſemper vtendum eſſe contra-
rijs, ſiue illa ſeruare, ſiue mutare velimus, propterea
quod à ſimilibus (inquit) in morbum facillime la-
buntur huiuſmodi temperies: quinetiam, ſimilia ſi-
milibus offendi ſcribit, tum in Arte Medicinali, tum
in Aphoriſmis, cum ait calidam temperiem Aeſta-
te malè habere, Hyeme benè degere, frigidam vero
contra, Aeſtate bene, Hyeme male affici. Addit, &
ſenes calidis & humidis vti debere, qui tamen ſunt
frigidi & ſicci. Videtur prætetea ratio huic rei ſuffra
gari; qui enim calidus eſt, fortè vt vnum, ſi vtatur
victu pariter calido, putatur fieri calidus vt duo, v-
nus enim gradus additione alterius multiplicatur.
Hęc & ſimilia argumenta tãti momenti apud Neo-
E tericos habita ſunt, vt in errores inextricabiles illi in
ciderint, vt locos iſtos (vt videtur) diſcrepantes inter
ſe conciliare poſſent; quid verò illi ſenſerint, põt vnuſ
quiſque videre. Nos vero hic noſtram opinonem bre
uiter ſubijciemus; & interim quo modo Galeni loci
ſint intelligendi, oſtendemus. Qua in re, illud in pri
mis docendum eſt, quonam modo conſeruatio à ſimi
libus fieri intelligatur, neque enim id in omnibus ita
intelligẽdum eſt, quaſi corpus à ſimilibus nullo mo-
do afficiatur: nam etſi in his quæ actu ſimilia ſunt, ve
rum id eſt, in his tamen quę facultate potẽtiaque ſi-

milia,exiſtunt,dum actio fit,corpus mutatur,veluti, dum cibus concoquitur, ex reactione, calorem corporis remitti neceſſe eſt. Ad hæc, cum exercetur corpus, calidius redditur quod temperatum eſt; cuius rei inditium eſt reſpiratio, quę per huiuſmodi, vel moderatas exercitationes, in magnitudinem mutatur,celeritatem,& frequentiam,quæ quidem caloris auctionem ſequũtur: ſic profecto qui humidiore eſt temperamento, cum cibum appetit, & potum, ſiccior eſt quodammodo redditus,cibiſq;humidioribus aſſumptis qualis illius natura ponitur, humidior fieri videtur, huiuſmodi enim cibo,ſqualidior corporis temperies irrigatur, humidiorque euadit quam antea eſſet, dum appeteret, inediaque laboraret; proinde videretur non à ſimilibus hoc modo conſeruari, ſed potius mutari corpus. Ita ergo intelligendum eſt,quod dicitur, ſimilia ſimilium vſu conſeruari, non quod aliqua mutatio non fiat; dum id quod eſt potentia, actu ſimile euadit, ſed quod perfecta ea actione, & eo remoto, quod rei adhibitionem ſtatim neceſſario ſequit, propria ſcilicet rei vi ſpectata, id contingat;quod ſi interim dũ actio fit,corpori mutatio aliqua contingit, (nam alioqui corrigi nequirent vitia ſi modo correctio motus quidam eſt qui ex contrario in contrarium abit)adeo tamen illa exigua eſt, quæ inter hoc modo ſimilia reperitur actio, vt nullam mutationem euidentem recipere corpus videatur: vt enim vniuerſa Medicina corrigit, mutatque corporis ſtatum, illius tamen quædam pars conſeruatrix ſtatuitur, quæ ſcilicet tam parua vi tia in melius mutat, vt ſenſum lateat an ſeruet omnino in eodem ſtatu,nihil addendo, vel minuendo, an mutationem aliquam interim moliatur: ſic ſanè conſeruantia ſimilia intelligere oportet,quòd ea quę inter illa eſt diſſimilitudo,inſenſibilis exiſtat. Addẽ dum prętereà eſt, corpus à ſimilibus ſeruari, quantũ illius conditio patitur: nam perpetuò corpus exſiccatur ætatis curſu, etſi interim perpetuò humidis vtamur,non quod deſit apta materia,quæ id reſtituat, quod diſſoluitur, quando ijſdem nutrimur, quibus conſtamus, nec quod minus familiaris ſit, quæ ex carne, & alio probo nutrimento reponitur ſubſtantia quàm quæ eſt diſſoluta, ſed quod tantum adijcere, quantum abſumitur nequeamus; idq; non præter rationem, ſi modo caloris natiui vis, qui diſſipationis,reſtaurationisq; eſt author, perpetuò humorem abſumit, concoquere verò continuè nequit,ſed hæc in primo Aphoriſmo diligentius ſunt explicata. Itaque, ſi his modis conſeruationem fieri intelligamus, illud quoque inueniemus,in omni genere causarum,conſeruationem per ſimilia perfici, in his enim quæ alterant corpora, nullamque interim ſubſtantiam illi adijciunt, certiſſimum id eſt: nam ſi actu illa ſimilia ſunt, cum nulla actio inter huiuſmodi contingat,neceſſe profectò eſt,in eodem ſtatu corpus continere. Quod ſi etiam concedamus vtriuſque qualitates coniungi, quæ ſcilicet noſtri ſunt corporis, & alterius quod admouetur, nihilominus intenſio aut remiſſio qualitatum nulla fit, non magis quam ſi æquè alba inter ſe miſceantur, ex quib. quod reſultat, non magis album eſt quàm ſit alterutrum. Eadem (vt arbitror) eſt in his ratio, quæ potentia & vi talia exiſtunt: ad actum enim perducta,ſimilia illis euadunt, quæ ſuapte natura huiuſmodi reperiuntur, Cęterum, in his quæ ſubſtantiam aliquam corpori addunt, veluti in nutrimento,idem contingere puto, etſi id omnibus perſuaderi nequit, putatur etenim ab imperitis biliosus cibus, calidius reddere corpus biliosum, eò,quod huiuſmodi cibi vſu, bilis augeatur, ad cuius incrementum ſequitur humorũ frigidorum diminutio,& corporis ad calidius mutatio. Verum non ita ſeſe res habet,quippè, cum biliosus cibus biliosо humori non addatur, ſed ſolum reſtituat humorem, & ſubſtantiam quæ ab eo corpore eſt diſſoluta; nec planè bilis eſt quod additur, ſed biliosum, eiuſdemque qualitatis cum reliquo humore, qui in corpore continetur; ſatiusq; eſt hoc modo, ex rei natura intelligere cõſeruationem fieri per ſimilia, quam eos ſequi, qui ſimilia intelligunt non qualitatibus, ſed effectu, quandoquidem id omninò ridiculum eſt, atque ipſi Galeno planè aduerſatur, qui ſcribit calidum à calido,eoq;ipſo æquali in gradu ſeruari,& foueri,& abſurdum putaret, ſi quis intelligeret frigida calidis eſſe ſimilia, quod illa horum naturam mutuo tueantur, nimirum, cum ſimilitudo in ipſis qualitatibus, non in earum affectu ab eo quę ratur, & ab omnibus Philoſophis ponatur. Itaq; ex his patere puto, tum cibo, tum potu, exercitatione, ſomno,vigilia, & denique alijs omnibus ſimilibus, corpora conſeruari, atque adeo eam quàm habent temperiem, & ſtructuram, retinere; nam quæ contra adferuntur ex conſeruationis duplici ſignificatione, (cuius Galenus in Arte Medicinali meminit) facilè diluuntur, ſeruari enim eos dicit (quod etiam antea oſtendimus) qui ſani ſunt, in eodemq; ſtatu retinentur, vel etiam qui in meliùs mutantur, proindè cum ſenes calido,& humido victu, calidos,& omnes intemperaturas contrarijs tuendas eſſe dicit, conſeruationem ſumit, qua ad meliùs ſanum corpus reducitur, At, quum per ſimilia conſeruationem fieri meminit, de ea intelligendus eſt, qua id dunraxat quod eſt deperditum, corpori reſtituere, nec prætereà meliùs aliquid illi comparare ſtudemus. Nec obſtat, quod calidum, & frigidum contrarijs ſemper egere ſcribat, ſiue ſeruare in eodem ſtatu, ſiue in melius mutare huiuſmodi temperiem laboremus: par etenim eſt in his qualitatibus, vt in alijs ratio, ſiquidem calidum calido, & frigidum frigido in ſuo ſtatu ſeruatur; ſed quoniam rerum quantitatem quę in vſum noſtrum veniunt, exactè metiri nequimus, ſi paululũ exceſſerimus, præſertim in qualitatibus maximè actiuis, morbi cauſa facilè fit huiuſmodi exceſſus; vnde præcipit eo loco, non tam quod natura rei vult, quàm quod vſu tutius eſt, maximè quod ſcribat ſe in eo opere præcepta tradere velle non ſolum Medicis, ſed etiam alijs omnibus, qui conſeruandæ ſanitatis artem aliquam quærunt. Porrò ſimilia ſimilibus offendi, iuuari autem contrarijs excepta temperata natura, cui ſimilia ſemper conferunt, ita intelligendum eſt, vt ſimilia ſimilibus nec lædantur, nec iuuentur, ſi modo pari menſura ſimilia ſimilibus adhibeãrur, & iuuari in hoc caſu idem eſt, quod melius aliquid comparari: ſi autem excedat, quod ſimilis eſt qualitatis, ſi corpus cui admouetur, eſt quod excedit, iuuatur, illud quippè quod vehementius calidum eſt, minus calido temperatur: ſi verò id quod admouetur, exuperat, corpus noſtrum lædit: de quo quidẽ Galenus intelligit cum ſcribit, ſimilia ſimilibus offendi, iuuari autem contrariorum vſu. Quam ob rem, cum præcipit ille pueris, humidisq; corporibus humectantia ſemper adhibenda, non id facit, quod putet exſiccantibus, huiuſmodi corpora ad meliorem temperiem non reuocari, ſi præſentem illorum ſtatum ſpectemus, (ſiquidem ſuperflua humiditas ſiccantium vſu laudabilem mediocritatem aſſequitur) ſed quoniam humor naturæ amicus, ad incrementũ vitæq; longitudinem facit, quæ vel nobis inuitis, ætatis progreſſu perenni actione natiui caloris diſſoluitur, diſſolutioni autem (quantum fieri poteſt) humidiorum vſu repugnandum eſt: At contra, ſenibus calida & humida exhibet, quoniam eò peruenerũt, vt non ſolum tutela proprij ſtatus, ſed etiam muta-

tione

tione in meliorem (quantum nobis procurare licet) opus habeant, quandoquidē exceſſu frigidi, & ſicci, morbos facillimè contrahunt, mortemq; accelerāt: humidis verò, & calidis bene valent, vitæq; curſum tardant. Qm̄ verò obiter attigimus quaſdā temperaturas in eodem ſtatu eſſe perpetuò conſeruādas, alias verò contrariorū vſu in melius mutandas, operępreciū fuerit, paulò diligentiùs hoc loco de hac re agere, & expendere quænam corpora planè conſeruare, quæ verò mutare, & qm̄ oporteat. Qua in re Gal. paſſim ſcribit, temperatos temperatis ſemper egere, intemperatos vero ſimilia poſtulare: ſiquidē eos ſeruare velimus, diſſimilia autem ſi ad meliorem conditionem eos reuocare ſtudeamus; At ego puto aliter eſſe ſentiendum, humidam. ſ. temperiem humidis ſemper egere, nec vnquam mutationem requirere, mutandam aūt eſſe temperatam etiam ipſam, in eā quæ humida eſt: ſi enim hanc temperiem in lib. de Sanitate tuenda, quantum fieri poteſt ille ſeruari iubet, & pueros quoq; nimio humore abundare fatetur, nec tamen eos exſiccari patitur, ſed omni ratione alendum eſſe fouendumq; eorum humorem cenſet, ea ſola ſimilia requirat: nam etſi ea quæ mediocris eſt temperies, ſuaptè natura optima cenſeatur, quoniā tamen iam mediocritatem eſt aſſecuta, nec poteſt diu in ea conſiſtere, propterea, quod caloris vi humiditas continuò abſumitur, eo temperata deterior eſt, quàm humida, quod citiùs exſiccatur, & ad vitæ finē properat; quę autem humida eſt, etſi deteriores actiones nonnullas, quàm quæ temperatior ponitur, ab initio edit, progreſſu tamen temporis mediocritatē quoq; aſſequitur, diutiusq; in ea perſeuerat, tardiusq; vitæ curſum peragit, ac (vt vno verbo dicam) omnibus alijs præſtantior euadit; quibus profectò ſit, omnium optimam cenſendam eſſe temperiem quæ humida eſt, eamq; ſolam ſeruandam, alias autem omnes quæ ſecundum naturam ſunt, ad eam reducendas, ſiquidem eas, & conſeruare, & interim ad id quod optimum eſt, redigere ſtudemus; at eam quæ præter naturam eſt, ad naturalem, & vnicuiq; propriam, primò referre nitemur, nimirùm, quod laborante corpore, id ſolùm procurandum ſit, vt illi propriam ſanitatē, & nihil meliùs comparare quęramus quanquam tamen nihil prohibere video, quo minùs tunc temporis contendamus aſſequi quod optimum eſt, id quod poſtea fieri poſſe demonſtrabimus. Nūc verò ex prędictis illud licet intelligere, quęnam. ſ. inter naturales tempeties maximæ ſint permutandæ; ſunt. n. illæ quæ vel vitæ finem accelerant, vel nimio exceſſu frequentes grauioresq; morbos pariunt; Ac in eo quidem genere ſicca, & frigida primum locum habet, ſecundum ſicca, tertium frigida ſibi vindicat, in quarto loco ponenda eſt calida & ſicca, deinde calida, poſtea frigida & humida, ſequitur hanc tēperata, poſtremo calida & humida: nam & hanc fortè etiam magis quàm ipſam temperatam ſeruandā eſſe credemus, ſi modo vita calore, & humore conſtat; ſequitur humida, q̄ (vt oſtendimus) ſeruanda eſt, & minimè permutanda. Quod ſi ita res ſeſe hēt, quę illi cōtrarię ſunt, frigida inq̄ & ſicca, in primis permutādæ fuerint, tanquam naturę, & vitę maximè aduerſę; ſecundū verò locum ſiccę damus potius q̄ frigidę, qđ ſiccitas natura immedicabilis ſit, & ablato humido pabulo quo natiuus calor gaudet, frigiditatem etiam ſibi adſciſcat, hęc vero ętatis curſu melior aliqñ euadat, ſiquidem uigente in oī corpore, calor mediocritatem excedit augeturq;: in tertio loco frigidā collocauimus potius q̄ calidam, aut calidam & ſiccam; qm̄ etſi minus humoris frigida q̄ calida abſumit, tñ minus quoq; reponere pōt, quippe cum non niſi coctionē, & attractionem nutrimenti (quarum functionū calor, & non frigus author eſt) diſſoluta à corpore ſubſtantia reſtituatur, reponaturq;, calidam verò & ſiccā, præcedere dēre alias ſequentes, conſtat, quod ſuaptè natura calor ſiccitatē pariat, idq; eo promptius, ſi eam iam annexā habet. Quam ob rem, etſi frigida, & humida ad coctiones fortè ineptior eſt, tamen qm̄ in hoc corporis ſtatu humor natiuus exuperet, nec eſt quod eū vehemētiùs diſſoluat, minima quęq; reſtauratio ſufficere pōt, & minus ob id in hoc, quàm alio mutatione eſt opus. Sequitur deinde calida, cū qua mediocris eſt ſiccitas, & humiditas, hęc. n. mutatione eget, quoniā ſatis copioſum humorem non habet poſtquā meritò temperatam poſuimus, propterea qđ nū eſt quod tantū diſſipet, etſi par eſt in tēperato corpore quantum requiritur ad vitę longitudinē natura lesq; functiones probè obeūdas: ob id eā pariter mutatione egere cēſemus, cōparandumq; illi eſſe adhuc copioſiorem humorē natiuum, quo quę abundat corporis cōditio, perpetuò in eo ſtatu quantū ars noſtra aſſequi pōt, & humana conditio patitur, retinēda ſeruandaq; eſt. At inter temperatā & humidam, ex his quæ mutatione egent, calidā & humidam poſtremo loco collocauimus, quia in hac adeſt copioſus humor qui in temperata, mediocris eſt; quod ſi calor ēt vincit, qui humorem abſumere pōt, habet tamen maiorem quoq; quam temperata natura vim ex ſęlici coctione, quę calore & humore gaudet, eundem reſtituendi & reponendi; Quare non ſolum humida tēperies, ſed ēt illa in qua calor pariter abundat, in hoc caſu melior cenſenda eſt, quā ipſa temperata; quod etiam putarunt antiquiſſimi Medici, vt ex primo lib. Galeni de Temperamentis videre licet, qui eam quæ optima eſſet in humano corpore temperies, calidam & humidam, & quæ huiuſmodi foret, optimam eſſe cenſuerūt; Iam verò in eo ſecundo genere quod mutationem requirere propoſuimus, inter oēs reprimēda eſt calida & humida, quippe cū huiuſmodi ſtatus putredini maximè ſit obnoxius, vbi abundē huiuſmodi qualitates pariter exceſſerint; eſt enim huiuſmodi natura admodū morboſa, nec leuioribus quidem, ſed grauiſſimis paſſionibus ſubiecta. Secundū locum ſibi vendicat humida cum calore coniūcta: nam pari ubi rōne humor à calore non vincitur, morboſum oportet eſſe corpus. Sequitur deinde calida, ſiquidē exuperante calore, via patet acutiſſimis morbis, qui cum febre coniunguntur; Poſt hanc ſuccedit frigida, minus quidem quam calida efficax, & inter ſimplices poſtrema, ſicca: quum. n. tardiſſimum motum hæc habeat, inducias longas præbet, vt commodo tempore correctionem tentemus, cum aliæ quæ periculoſiores ſunt, etiam emendationē poſtulent; ex ſimplicib. verò, & ex his quæ ſuperiùs ſunt tradita, licebit intelligere quo ordine collocari debeant quę compoſitæ ſunt: nam poſt calidam, & humidam, quæ calida eſt & ſicca, deinde frigida & humida, poſtremò, frigida, & ſicca promptam mutationem poſtulabunt; At quæ præter naturam ſunt, ſubito omninò quantum illorum natura exigit, & res permittit, corrigendæ, cum alioqui mora creſcant, difficilioremque curam reddant; Quę verò ſecundū naturam eſt, per morbos & vitæ occupationes permutari non debet, inquit Gal. in Methodo medendi, cum ſtudeamus dū laborat corpus priſtinam ſanitatē comparare, nec illud aliā prēterea mutationē quæ meliorem conditionē aſſequatur admittat; Qm̄ præterea ſubitas mutationes, vehemētesq; natura non ſuſtinet, liberam ab omib. negocijs vitā eſſe oportet, tum, ne alijs occupationibus corpus debilitetur, tum etiam, vt continuò paulatimque mutationem proſequi valeat, inter quæ nonnulla rectè, alia verò fortè ſuperſtitioſè dicta exiſtimo; nam quod

vrgentibus morbis, nihil aliud quærendum ſit quàm vt propriam valetudinem recuperemus, rectè id quidem ſit dictum: quàdo multa præſtare nequit, quod ægrotat corpus ex his, quæ ad bonum habitum comparandum ſunt neceſſaria, veluti ſunt exercitationes, ſomni, & vigiliæ oportunæ, & ſi quę alia ſunt huiuſmodi; tamen nihil obeſt interim, vt corpus ſua prè natura calidiùs, dum calido morbo tenetur, frigidiore victu vtatur, quo non ſolum morbum propellere, ſed etiam meliorem temperiem quàm quæ ſibi propria eſt, comparare valeat. Verùm, illud quid obſtat, quo minus per vitæ occupationes, mutationem proprij ſtatus aggrediamur? Sed hęc paulo poſtea docebimus, cum conſuetudinis vim, & vſum explicauerimus, ad extremum Comment. in proximum Aphoriſmum.

Victus humidus febricitantibus omnibus confert.

QValis victus debeatur pueris, & in omni ſtatu ſecundum naturam ſeruandus ſit, abundè iam docuimus, & primo loco explicare coacti fuimus, etſi ea ab authore in ſecunda parte Aphoriſmi docentur, quoniam nos indicantia prius, ut docendi ratio poſtulat, explicauimus; Nunc vero qualem victum admittant in ægris affectus præter naturam, docere oportet: vt in quantitate victus expendimus quid concedendum ſit aut negandum ob magnitudinem morbi, ita Hippocrates hic vbi agit de qualitate, morborum mentionem facit, vt ex illorum conſideratione, & naturali ſtatu tandem intelligamus, quali victu ſit opus in ęgris. Porrò, ut in naturali ſtatu victus qualitas requiritur, quæ nunc conſeruare, aliàs verò permutare in melius quod ſecundum naturam eſt, poſſit: in ſtatu præter naturam, in quo quædam ſunt quæ ſui ablationem poſtulant, alia uero ſui conſeruationem, qualitas victus quærenda eſt, quæ remedio ſit ei, quod eſt præter naturam, & conſeruationi eius, quod eſt ſecundum naturam ſubſeruiat. Eſt autem in eo quod eſt præter naturā, aliùd vt cauſa morbi, aliud ut morbus ipſe, aliud ut Symptoma, & in unoquoque genere variæ conſtituuntur in qualitate differentiæ, quare & in victu diuerſas qualitates inuenire oportet, quæ aduerſus ſingula & omnia pugnare poſſint; Hippocrates autem ſolum proponit morbum ipſum, vt qui ſolum de febre agat; ratio tamen poſtulat, vt etiam addamus cauſas morborum, & ea ſymptomata, quæ cauſæ rationem obtinent, nam ex cauſis morborum quæ dicitur ob craſſitiem, aliæ ob tenuitatem, aliæ ob viſciditatem, aliæ ob friabilitatem, aliæ ob calorem, aliæ ob humiditatem, aliæ ob ſiccitatem, aliæ denique ob alias qualitates obſunt, quibus contrarius victus adhibendus eſt, ut expellatur quod in illis eſt morboſum: ſic morborum diuerſæ ſunt qualitates, contra quas pugnare oportet contrarijs qualitatibus alimentorum; Virium lapſus inter ſymptomata victum exigit, qui ea qualitate ſit prędituſ, qua vires reparari poſſint; Dolor etiam certa qualitate victus, (vt alia omnia inſignia Symptomata quæ curam ad ſe trahunt) mitigatur. Ex quibus quidem iam licet intelligere, quali victu ſit opus, vbi naturales affectus, cum his qui præter naturam ſunt, & illi, ijque inter ſe committuntur: ſi enim eadem qualitate illi ſint prædi ti, victu erit utendum, qui eiuſdem ſit qualitatis, vt in puero febre laborante apparet, cuius naturalis temperies & febris qua laborat, & cauſa febris ſi contracta fuerit à caliditate, ſiccitateque humido victu eget, eo enim propria temperies conſeruatur, & quæ præter naturam acceſſit, tollitur. Quod ſi inter ſe qualitatibus pugnent affectus, ut ſi febris adeſt ex craſſis humoribus excitata in corpore ſicco, ſi fieri poteſt, ſingulis ſeruiendum eſt, ut cum mitior morbus eſt, & illius cauſa, alioqui ei quod magis vrget attendendum, non contemptis interim alijs, niſi aliquando vnus ita excedat, vt totam ad ſe curam trahat; quemadmodum ſi per ardentiſſimam febrem in homine biliioſo Syncope incidat, uinum exhibemus, etſi febris ardor, & biliioſa natura, frigida poſtulent; tunc enim ſequimur quod à uiribus indicatur, alijs contemptis: idem enim fit in qualitate uictus, quod in quantitate fieri ſuperius oſtendimus: nam ut nullus morbus tantus erat, qui uictum omninò impedire poſſet ſi labantes uires eum expoſcebant, ita nulla morbi qualitas eſt, quæ impedire poſſit uictus qualitatem, quam uires prorſus exigunt; ut autem morbi qualitates impediunt exhiberi talem uictum, qualem indicant quæ ſecundum naturam ſunt in nobis, ita cauſæ morborum & ſymptomata ſæpè impediunt, ne exhibeamus eum uictum, quem requirunt ipſi morbi, ut apparet in quotidiana febre, quę cum ex pituita frigidiſſima, craſſa, & uiſcoſa conſtet, piperis & aliorum aromatum calidorum uſum teſte Galeno poſtulat, quandoquidem febris ipſa lævis eſt, quæ admitti fieri, quod cauſæ ipſius exigunt, quibus ſublatis, febris ſponte nullo adhibito refrigerante auxilio recedit; id quod etiã uſu uenit in complicatis affectibus, ueluti in hidrope cum febre coniuncta, quia enim mites ſunt huiuſmodi febres, periculum autem maximum imminet ex plurimo aquoſo humore in uentre collecto, ideo contempta propemodum febre, calefacientibus & exſiccantibus maximè utimur: non ergo contrarietas quæ reperitur in his quæ contra naturam ſunt, falſam oſtendit ſententiam, quod morbo & febri conueniant contraria, & quod contrariorum contraria ſint remedia: nam cum affectus ablatione ſuarum cauſarum ſæpè tollantur, ita, ut nullo alio præſidio ſit opus, ſufficit per contraria pugnare aliquando aduerſus cauſas, & ubi contrarij ſunt affectus, quorũ alter uel maximè urget, aut aliquo modo cauſæ rationem obtiner, nullum ſequitur abſurdum, ſi uno ferè contempto, alterum ſequimur; ubi uero affectus & cauſæ pariter iam inualeſcunt, aut cauſæ morborum inter ſe diuerſæ ſunt, peculiari aduerſus omnia quæ par habent momentum, eſt pugnandum remedio. Ceterùm, illud omittendũ non eſt, quod pertinet ad lectionem horum verborum Aphoriſmi: nam quidam Codices Græci ipſius Hippocratis habent, omnis victus humidus; quam lectionem Galenus in 8. Methodi, & in libro de Optima ſecta, confirmat; alij vero Codices habent, victus humidus omnibus febricitantibus confert; poſtrema lectio probabilior videtur: nam victus humidus omnibus febricitantibus quatenus febricitant competit, non tamen omnis victus humidus, id eſt omnia quæ vim habent nutriendi & humectandi competere poſſunt omnibus febricitantibus, quia quædam humiditatẽ habent ineptã ad febricitantes nutriendos, vel non ſatis humectant, aut plus quam oportet; ſi quis tamen intelligat omnem victum humidum quatenus humectat, conuenire febricitantibus, poteſt ſtare etiam alia lectio; Ceterum, etſi per victum humidũ intelligere poſſumus omnia quæ humectãdi vim habent, tamen cum nutriendi rationem hic doceat, cibum & potum, alijs excluſis intelligemus; Præterea, cum humidum intelligi poſſit vel actu, vel potentia, vel natiuo, vel excrementoſo humore; videndum eſt, quomodo humidum victum hic ſumere oporteat. Sunt qui putent intelligi humidum ſolum potentia, calorem enim febrilẽ, acrem, & mordacem,

dacem, ſolidius poſtulare alimentum; quomodo dicit Galenus in libro primo de Alimentis, eos qui acriore calore ſunt prædíti, bubulam, & ſuillam carnem, & alia duriora, ſolidioraque alimenta melius concoquere, quam quæ tenuiora mollioraque ſunt; hæc enim aduri, non autem probè concoqui ab ampliore & acriore calore. Verùm hi aberrant; nam febrilis calor qui præter naturam eſt, concoctricis facultatis robur deſtruit, propterea, etſi calor inſtrumentum concoctionis vehemens eſt, tamen concoctrix ipſa facultas quæ author concoctionis eſt, debilis reddita eſt, propterea alimentum poſtulat, quod facilius pati poteſt; in ſanis vero, cum acriore calore ſecundum naturam, coniunctum eſt robur ipſius facultatis, adde quòd humiditas ipſius alimenti reſiſtit vehementiæ caloris febrilis, adeo, vt nequeat uictũ potentia humidum adurere, fit ergo melior concoctio in alimento, quod vim habet humectandi liquido quàm ſolido, per febres, etſi ratione cauſæ aliter fieri poteſt, vt in pituitoſis febribus fieri videmus: nam iuſcula, & liquidiora alimenta deterius coquũtur pane, aſſatis carnibus, & alijs quæ ſolidiora exhibentur, hæc enim pituitoſo & aquoſo humori putre ſcenti ſunt remedio, & naturam firmant debilitatã ex tali humore inbibito in ventriculi tunicis, & alijs partibus vbi alimentum conficitur. Ceterum, quæ plurimum habent humoris ſubſtantifici, & natiui, illa plurimum quoque nutriunt, & hæc in febribus obſunt, quoniam victum non præbent tenuem, ſed craſſum, & propterea concoctionem impediunt; quæ vero parum habent huiuſmodi humoris, & aquei ex crementoſiq; plurimum, præferenda ſunt, cuiuſmodi ſunt lactuca, pruna in aqua cocta, ptiſanæ ſuccus, & aqua hordei, quibus in febribus vtimur; Iuſcula vero & ſuccus qui à carnibus vel expreſſis, vel aſſatis effluunt, minus competunt: propterea quod nihil habent medicamentoſum, ſed purum præbent alimentum, cuius duntaxat eſt vſus, cum vires labuntur aut morbi ſunt leuiores, non autem, cum magnis morbis non ſolum per medicamenta, ſed etiam per alimenta & alia uniuerſa præſidia mederi volumus; tunc enim in alimento medicinam contineri oportet. Iam vero poſteaquam docuimus quanam alimenta conueniant ſecundum ſubſtãtiam, & primas qualitates febribus & morbis, non abs re fuerit idem oſtendere in ſecundis qualitatibus: ſunt enim alimẽta quędam acida, alia amara, alia ſalſa, alia dulcia, alia auſtera. Præterea, quædam arte lixantur, alia torrentur, alia friguntur, alia præterea liquidiora, alia craſſiora parantur & exhibentur; ex his ergo expendere oportet quænam recipienda, quæ uero reiicienda ſint, vt autem craſſa & viſcida, ſic acerba & auſtera quæ cum craſſitie ſunt coniuncta, in febribus perpetuo fugienda, niſi ob aliquod ſymptoma requirantur, ut ad ſudores inutiles compeſcendos, qui in febribus vires diſſoluunt, vel ad cohibendam aluum per diarrheas, aut lienterias, nam illa difficillimè coquuntur, & propterea tardant concoctiones humorũ, tranſpirationem prohibent vaporum, quos febrilis calor excitat, obſtructionesque augent & pariunt; acida reijciunt ferè omnes Medici in curatione febrium, eo quod Galen. in 18. textu primi de Victu acutorum, inter acida ſolum oximel permittat venire in vſum, propterea illi deteſtantur mala Arancia dicta, & omnia mala Granata, Limones, Citria mala, & illorum ſuccum, quod ſcilicet aſtringant; verùm ſi Galenum legamus in lib. 4. de Simplicib. & in penultimo cap. quinti, vbi de acido ſapore agit, inueniemus huiuſmodi ſaporem aperiendi, incidendique facultatem habere, idque ſine calore; quod ſi dicant illi, prædicta alimenta non ſolum ſapore acido eſſe prædita, ſed etiam auſteritatem aliquam habere adiunctam, ut id negari poteſt, quando mala Granata plura reperiuntur purè acida, tamen ſi id etiam concedatur; tantũ abeſt, vt obſit ea leuis aſtrictio, vt etiam plurimum profit ad obſtructiones tollendas, & internos meatus aperiendos; & eſt de hac re apud Galenum in 5. de Simplicibus, cap. 11. clara ſententia, vbi ſcribit, ea quæ vim habent aperiendi, felicius munus ſuum obire, ſi aliquam coniunctã habent aſtrictionem, nimirum quod ob eam vim roborant internos meatus, & propellunt acidam aperientemque facultatem; quod oſtendit abſinthium, quod quidem foris exiguos meatus aſtringit, internos vero abſtergit & aperit; nec Galenus eo veretur vti in febribus etiam putridis, etſi illud paucam habet amaritudinem, multam uero aſtrictionem, vt idem author teſtatur. Prętera, limones dicti, tantã habent incidendi aperiendique vim, vt etiam calculos renum frangere dicantur, propterea ad renes obſtructos illorum ſucco multi Medici feliciſſimè vtuntur; quare in bilioſis febribus & acutis nihil commodius inuenias acidis, in pituitoſis vero quæ requirũt aperientia cum caliditate, obeſt acidorum frigiditas. dulcia vt zaccarum, prohibentur etiam à Medicis in febribus, eo quod Galenus ſcribat ea promptè in bilem verti; verùm ea ſententia de omnibus dulcibus intelligi non debet, ſed ſolum de his quæ ſunt calida & ſicca, cuiuſmodi eſt mel, nam zaccarum quod eſt calidum & humidum, & plus habet aquoſæ & aereæ humiditatis, quam caliditatis, in febribus ſitim extinguit, ardorem mitigat, linguæ aſperitatem lenit, & propterea bilem generare non poteſt, errorq; eſt, cum Galenus ſcribit in lib. de Symplicibus, zaccarum eandem habere facultatem & temperiem cum melle, ſed illi ignoſcendum eſt, quod zaccari naturã & vſum non ſatis adhuc nouiſſet illud ſeculum. Prætera, etſi dulcia facilè vertuntur in bilem, non tamen obeſſe poſſunt in omnibus febribus: nam pituitoſæ febres id non habent periculum; nam ſi amara & ſalſa & acria vt origanum, ſerpillum, hiſſopum, & aromata, nos, & Galenus etiam ipſe in libro primo ad Glauconem, adhibemus in quotidiana & quarta na, cur verebimur dulcia. Toſta damnantur quoque, pręferuntur vero elixa, quod hæc humidiora ſint & frigidiora, illa autem calidiora, & ſicciora, quæ febribus aduerſantur; verùm de his vt de ſuperioribus eadem eſt ratio: vbi enim indicatio febris pluſquam cauſæ vrget, vel vbi febris & cauſę ipſius eandem habent temperiem (vt accidit in bilioſis) optima ratione elixa proferenda ſunt, alioqui eligenda ſunt toſta, vt quæ ſuperfluam humiditatem & frigiditatem emendare ſint aptiora; liquidiores ſorbitiones, etſi facilius coquantur & diſtribuantur, quod tenuiores ſint, tamen vbi aquoſus redundat humor, pręſtat illas craſſiores reddere, & propterea in pituitoſis febribus panis incoctus aquæ, ptiſana & ſi quid aliud ſimile exhibetur, obſunt, cum multo aquoſo humore ſunt diluta. Conſumata (vt vocant nonnulli) cenſent omnino fugienda eſſe in febribus quoniam qualitatem nitroſam & ſalſam ob nimiam quam requirunt cocturam recipiant. Sic etiam Diſtillata vulgo dicta, damnant, niſi coquantur in vaſe duplici. Qui certè vt ſuperiores reprehendendi ſunt, quoniam cauſæ febrium nonnunquam magis vrgent, quam ipſę febres: nam pituitoſis humoribus frigidis, viſcidis, & craſſis, plus conferunt, qualitates igneæ quam aqueę. Quare etiam damnandi ſunt qui in omnibus febribus cibos, & potiones calidas actu exhibent: nam vt pituitoſæ febres iuuantur actu calidis, ita bilioſæ maximè lęduntur. Hæc ergo dicta ſint de qualitatibus alimenti & victus; At, cur

humida dixit Hippocrates febricitantibus competere, frigida vero nequaquam: cum enim febris, calor esse definiatur, & inter simplices affectus & morbos à Galeno statuatur in libro de differẽtijs morborum, ad quid humectantia exhibemus? an fortè id fit, quod febris (vt nonnullis placet) igneę sit substantię, & propterea non solũ calidus, sed etiam siccus sit affectus? Verum hi aberrant: nam etsi febris suaptè natura siccitatem sibi adiungit, tamen ob calorem perpetuo actiones lædit, ob siccitatẽ vero non semper, nec statim, sed cum progressa, validius corpus exsiccauit; propterea rectè calidus solum morbus esse dicitur. An vero humectantia exhibemus in febricitantibus, quod aliquid semper sit in illis exsiccatum quod eget humectatione, vt spiritus, vel humor, vel partes solidæ, id denique in quo febris est accensa? At quomodo id fieri potest? sic enim in pituitosis febribus humectatione esset opus; an potius id fit, quod febris etsi calidus solum per se est affectus, & frigidis penitus tollitur, tamen humectantibus mitigatur, & exsiccantibus accenditur acriorque redditur, ideo febris quantum in se est, frigida postulat: quia calidus est morbus: humida vero quia hęc conferunt ad calorem mitigandum & temperandum; quod si exsiccantia aliquando pręferuntur, hoc fit ratione causæ, quę magis vrget quam febris, cuius naturam & indicationem hic expendit author, Prętermittit autem Hippocrates victum frigidum, non quod perinde non conueniat vt humidus, quippe cum non nisi frigidis febris tolli possit: sed vel quod de eo nemo dubitaret; vel quod instituto ita accomodari non possit: nam quoniam frigidus status corporis, naturę nostræ inimicus est, an mutandus an conseruandus victus qualitate esset, non ita patebat; humidum autem quale præsertim est in pueris, vtpotè naturæ nostræ familiare simili victus qualitate conseruandum esse, omnes concedunt; Quare cum ex victu humido ostendere posset, qualẽ victum, & morbus & propria temperies corporis exigeret, ideo eam qualitatem prę omnibus elegit.

A ditutam, diuersa qualitas in alimento paratur; Galenus eum modum putat docere, qui spectat, nunquid semel an sępius qualibet die vel nocte cibum exhibere oporteat; At non solum qui hæc considerat modum docet, sed qui etiam ostendit, an plus vna vice quam alia, vel minus exhibendum sit, quod Hippocrates satis ostendit cùm scribit considerandum esse, an plura, vel pauciora, particulatim singulis vi cibus sint exhibenda. Quoniam vero victus modus omnibus communis doceri potest, tum sanis, tum ęgris, vel peculiariter in sanis aut ægris, Galenus de febricitantibus Aphorismum hunc ab Hippocrate scriptum putat, cum sanorum victum antea, (vt inquit) ostenderit. Cuius opinio non placet: Primo, quod author febris aut alterius morbi nullam mentionem faciat, sed dicat. Quibus semel &c. quasi hic Aphorismus communis sit omnibus, qui victu vti debent. Deindè, cum generales sint prius explicati scopi, qui genus, quantitatem, & qualitatem victus docent, tractatio omninò imperfecta esset, nisi communis quoque esset omnibus scopus, qui modum victus explicat. Præterea, in superioribus Aphorismis non magis de victu sanorum quam ægrotantiũ egit; quod si demus de victu sanorum prius actum fuisse, cum solum de genere, de quantitate, & qualitate præcepta tradiderit, exigit vtique ratio, vt doceat modũ etiam quo sani vti debent. Postremò, cum author & ille etiam ex virium consideratione, ętatis consuetudinis, & temporis, victus modum doceat, hæc autẽ quatenus naturalem statum ostendunt, ad hanc inuentionem conferant, constat pariter in his quæ secundum naturam habent, modum victus etiam doceri, præsertim, cum morbi nullam mentionem faciat, sed illorum solum quę secundum naturam sunt; quam ob rem ego existimo Hippocratem victus modum hic docere non in ægrotis solùm, sed in omnibus qui victu vti debent; quod etiam ipse Galen. in initio Comment. asserit, etsi postea ad solas febres nulla ratione Aphorismum contrahat; Addo, quod sequenti Aphorismo idem restatur, cum scribit accipi indicationem à tempore anni, tum ad quantitatem, tum ad modum victus ab Hippocrate; quarè, cum hic de modo victus agat, & à tempore anni sumat indicationem, constat & de modo generaliter agi.

B

C

Et alijs qui tali victu vti consueuerunt.

NOn solum humidum victũ natiuę temperaturæ humidæ, sed etiam acquisitię ex longa cõsuetudine conuenire vult, transeunt enim in naturam quæ longa consuetudine sunt parta, adeo, vt non minus quam ea quę verè natiua sunt, conseruari debeãt si modo bona fuerint, alioqui mutanda sunt, sed de consuetudine in sequenti Aphorismo diligentius agemus.

APHORISMVS XVII.

Et quibus semel, aut bis, & quibus plura, vel pauciora particulatim oporteat afferre considerandum condonandum autem aliquid tempori, ætati, & consuetudini.

POsteaquam de genere victus, quantitate, & qualitate egit Hippocr. de modo eũ nunc agere optimè credunt omnes interpretes, malè tamen quidam intelligunt, sub modo, victus prępara tionis exhibitionisque rationem, quam vulgus etiam modum exhibendi condiendique alimentum, vocat; præcedit enim hęc ratio qualitatem, in eaque suppo nitur: ob diuersam siquidem prępationem, & con-

Qua ratione intelligere possimus quomodo victus exhibendus sit, considerandum esse scribit Hippocr. at, ex quibus fieri consideratio possit, non explicat, fortè, quod res longior esset quàm vt Aphoristica breuitate doceri posset: vel, quod notum ex superiobus Aphor. putaret, in quibus de quantitate egit. Gal. uero primo à uiribus & morbis; deinde ab ætate, anni tpe, consuetudine, & ceteris hmõi, indicationes sumi scribit; postea uero in tractatione ipsa à quantitate uiriũ, & à certis quibusdã morbis, qui ex humorũ uitio consistunt, indicationes capit. Verùm neque à viribus, neque virium quantitate in primis indicatio sumi potest ad modum victus instituendum: nam vt vires simpliciter sumptæ victum simpliciter indicãt ita virium differentia quæ in modo sumitur, victus differentiam quæ in modo constituitur indicare debet; Vt enim genus ad genus, ita differentia ad differentiam, non autem genus ad differentiam referri debet, per principium quo vtitur ille in lib. de optima secta quod est, si quid sine differentia sumptum aliquid indicat, si illud differentias suas assumat, alterius differentias indicabit, & per conuersionẽ huius principij fit, si alicuius differentia indicatur, ab alterius differentia indicabitur. Non ergo à genere differentia indicari potest, nec etiam differentia quæ in quantitate virium sumitur, differentiam quæ in modo victus ponitur, indicare potest, siquidem eius

D

E

quod

quod indicat differentia, eius quod indicatur differen
tiæ reſpondere debet; Præterea, anni tempus, conſue
tudo, ætas, nihil indicat, ſed coindicant; At verò mul
to minùs conuenit morbos illos quos enumerat ad
indicationem modi victus aſſumere, quandoquidē
nullus morbus victum indicat, ſed remedium; vt in
libro de ſectis, eſt enim victus quod ſtatum corporis
conſeruat, mutat autem remedium. Quod ſi conce-
damus victum indicari à morbo, fiet vt quāto maior
morbus fuerit, tanto pleniore victu vtendum ſit,
quod repugnat prioribus Aphoriſmis, in quibus tan-
tum de victu eſſe detrahendum quanto morbus ma
ior extiterit, oſtenſum eſt; Quod ſi ex nutrimento
remedium inueniat morbus, non id fit, quatenus eſt
nutrimentum, & victus, ſed per accidens, quatenus
ſcilicet contingit victum aliquibus remedium eſſe.
Præterea, ad generalem ſcopum explicandum gene
rales morbi differentias, non autem peculiares quoſ
dam morbos aſſumpſit, ſed an magni eſſent, an par-
ui morbi ſpectabat, in qua differentia omnes morbi
continebantur, eo quod omnis morbus vel magnus,
vel paruus, plus vel minus exiſtat; Ita differentia quę
à morbo ſumitur, ad modum victus moderandum,
omnibus morbis communis eſſe debet; Nam cum vi
ctus modum ſolum doceat in morbis, qui ex defectu
vel corruptione, vel abundantia humorum fiunt,
nulla ratio in alijs nobis relinquitur, nempè in illis
qui ex ſola intemperie, vel ſolutione cōtinui, vel par
tibus organicis contrahuntur, qua intelligere poſſi-
mus quo victus modo vtendum ſit; Poſtremò dam-
natur eius tractatio quod cum à viribus, & morbo
modum victus ſumi dicat, ſeorſim non expenderit,
quid vires, quidve morbi illi poſtulent, quemadmo-
dum enim antea cum de quantitate, & qualitate age
ret, docuit quid quantitas morbi, quid virium quanti
tas, quid qualitas vtriuſque indicaret, Deinde quanti
tate virium cum quantitete morbi, & qualitate cum
qualitate coniuncta, victus quantitatem, & qualitatē
metiebatur; ita hoc loco quid vnumquodque ſeparā-
tim poſtulet, in primis docendum. Quod ſi id fiat, er
ror manifeſtè apparebit, qui ex compoſitione virium
cum morbis illis imperitis tegitur: nam cum ille vi-
res validas, & debiles coniungat cum morbis ex de-
fectu, corruptione & abundantia humorum oborti,
ſi iam vires à morbis ſeparentur, validæ vires pluri-
mum victum indicabunt, debiles paucum, ita quan
titatem non modum victus indicabunt, quod quæri-
mus; eodem modo morbus ex defectu, abundantiā,
ex corruptione, temperationem, ex abundantia de-
fectum. Hæc autem non victum indicant, tanto mi
nus ergo & modum victus; Quod ſi tractatio bona
eſſet, ſimplicia per ſe modum indicarent, vt quanti-
tas virium quantitatem victus nulla morbi facta mē
tione, & morbi magnitudo victus tenuitatem ſuade
bat ſuaptè natura; Cùm his itaq; difficultatibus im-
plicata ſit Galeni interpretatio, neq; ex illa vnquam
quis modum victus inuenire poſſit in omnibus, nec
in his etiam paucis de quibus ipſe agit, ratio alia inue
nienda eſt, quæ quod quærimus doceat. Peretur au-
tem ea ex generali Methodo, & poſitis principijs, qui
bus hactenus ad alios ſcopos inueſtigandos vſi ſu-
mus; Eſt autem huiuſmodi principium toties iam
repetitum ex libro de optima ſecta, ſi quid ſine diffe-
rentia ſumptum, aliquid indicat, ſi illud differentias
ſuas aſſumat, alterius differentias indicabit: Itaque
cum vires victum indicent, & quantitas virium, quā
titatem victus, & qualitas, qualitatem, modus etiam
illarum, victus modum neceſſario indicabit, Ergò,
vt validæ vires multam victus quantitatem indica-
bant, debiles paruam, mediocres mediocrem, ſic quę
eo modo ſunt affectæ, vt cibum ſemel ſolum confi-

A cere poſſint, ſemel tantum victum exhibendum in
dicant; quæ ſæpius cibandum ſæpius, oſtendūt; quo
tempore validiores, eo plus alendum; quo debilio-
res, parcius, quo mediocres, mediocriter; ſunt autē
ſæpiùs cibandi, quorum vires citò diſſoluuntur; ra-
rius quibus tardius; multo ſemper egent nutrimen
to qui vires validas ad concoquendum ſuaptè natura
habent; multa verò, & frequenti nutritione egent
quibus citò fit diſſolutio, & concoctio valida eſt. At
verò, quemadmodum quantitatem virium ex æta-
te, anni tempore, conſuetudine, & cæteris coindicā
tibus ſumebamus: ſic quoniam vires diuerſo modo
afficiuntur, & diuerſas ætates, anni tempora diuer-
ſa, diuerſos corporis habitus, & conſuetudines viuē-
di diſcrepantes, & cætera huiuſmodi quę corporis no
B ſtri ſtatum vel mutant, aut illius mutationes oſten-
dunt, quæ ob id victum coindicare dicuntur, meritò
ob diuerſam illorum naturam, diuerſumque modū,
vt virium modus variatur, ſic & victus modus muta
tur; Etenim, iuuenes ſemel aut bis tantum quotidiè
edunt, quoniam eo modo illorum vires ſunt affectę,
vt ſæpius nutrimentum conficere non poſſint, ſuffi-
ciatq; ad virium conſeruationem, reſtitutionemq;
defluxæ ſubſtantiæ, quod illis viribut corpori adji-
ciunt; Decrepitis, vt vires debiles ſunt, & paucum
nutrimentum exhibemus, ita illud in plures vices
partimur, quoniam vna vice non poſſunt aut duab.
tantum cibi conficere, quantum neceſſarium eſt ad
virium conſeruationem; pueris autem multum, &
plurimùm, & ſępè exhibemus, quoniam vires coctri
C ces validiſſimæ ſunt, plurimumq; ſubſtantiæ ab illo
rum corpore, & ſtatim diſſoluitur, quę crebra, & mul
ta reſtitutione, qua vires conſeruentur, eget. Eodem
modo qui biliоſa ſunt natura, qm̄ ob acriorem caloré
cito digerunt, crebriore, ſed parciore nutritione egēt
cum ad coquendum plurimum, non multū ualeant;
Qui uerò ſanguine abundant, contra rariore, ſed am
pliore nutritione egent: tardius enim digerunt illo-
rum corpora, ſed ad concoquendum plurimum ali-
mentum uires ualidiſſimas habent: ſiquidem conco
ctio calido, & humido fit; Melancholici uero, & pau
ca, & rara reſtauratione opus habent, cum & paula-
tim, & parue fiant in illis diſſolutiones, ad coquen-
dumque inepti ſint: omnium autem parciſſimum,
& rariſſimum uictum pituitoſi deſiderant, ut quib.
D calor deeſt & humor abundat in corpore. Eodem
modo per corporis habitus, & differentias, uictus mo
dus inſtituitur; crebriore ſiquidem egent nutritione
rariora corpora; rariore denſiora, & compacta carne
prædita; citius enim illa, hæc tardius digerunt. Eo-
dem modo ueſperi plus aliquibus edendum eſt, quā
mane; quoniam eo tempore plus concoqui poteſt; tū
quod calor circa uentrem ob ſomnum, & noctium
frigiditatem colligatur; tum quod longius intercē
dat interuallum inter cęnam, & prandium, quàm in
ter prandium & cęnam. Item, quo tempore quis plus
edere cōſueuit, plus ingerendum, quo fit, ut quidam
manè liberalius prandere, quam ueſperi cęnare de-
beāt, qui uel ita conſueuerunt, uel interdiu dormiūt
in otioq; uiuunt; Mane autem ſe plurimum exercēt,
E noctu uero uigilant, ſpiritusq; ſtudijs & labore con
ficiunt, quibus cœna uberiore nihil deterius eſſe po-
teſt; Aeſtate ſæpius, Hyeme rarius; quo tempore et
iam corpus ſeſe exercuit plus edendum eſt, ſi per e-
xercitationem calor auctus fuerit, minus ſi diſſolu-
tus ob immoderatam exercitationem, & deniq, pro
uirium modo per omnes corporis mutationes uaria
to, uictus modus uariandus inſtituendusque eſt. Iam
uero ut uictus quantitatem, uirium quantitas indica
bat, contra indicebat autem morbi quantitas, ſic &
modus uirium modum uictus indicat, modus morbi

modum

modũ uictus contraindicabit; Ergo ut magnus mor
bus prohibebat magnam uictus quantitatem exhi-
beri, concedebat autem paruus morbus, & media-
crem quantitatem mediocris morbus admittebat,
eodem modo si sæpius maior reddatur rarius ciban-
dum ostendet; si rarius, sæpius, & quo tempore ma-
ior est, uel expectatur fore, eo tempore minus exhi-
bendum, plus uerò quo minor existit. Ac etiam cum
longius durat, rarius cibandum suadet, si parum,
frequentius: docet & id quidem usus medendi, par-
cius enim, rariusq; eos alimus morbo laborantes, in
quibus sæpius uehementiusq; morbus exacerbatur,
& quo die, aut diei parte accessio maior fit, minus ho
minem nutrimus, quemadmodum rarius parciusq;
cibamus eos, qui longiore accessione affliguntur, cõ
trarium autem facimus in his, qui contrario modo
afficiuntur; Quinetiam quemadmodum in quanti-
tate, & qualitate uictus dicebamus fieri, ut ille non
solum uires naturalemq; statum conseruaret, sed e-
tiam morbum curaret, fieretq; affectui præter na-
turam idem remedium, quod uiribus esset uictus,
ita in huiusmodi morbis modus uiuendi exigitur.
Sunt porrò morbi qui uictu iuuantur, qui ex humo-
ribus auctis, uel deficientibus, uel corruptis consi-
stunt, aut exasperantur, exuperantes etenim humo
res parciore uictu decrescunt, qui deficiunt nutrimẽ
ti copia augentur: sic sanè corrupti boni nutrimenti
affluxu regignuntur. Nec uerò aduersus id facit,
quod scribit Hippoctates, impura corpora tanto ma
gis lædi, quanto magis nutriuntur: aliud enim est
corpus impurum, aliud quod corruptis humoribus
scatet, siquidem hoc sanguinem corruptum habet,
illud autem impurum est, quod uitiosos humores ha
bet in uentriculo, quod quanto plus nutries, tanto
magis lædes; corrumpitur enim in uentriculo ali-
mentum, quod postea ad hepar delatum, sangui-
nem uitiat, in eo uero qui corruptum uitiatumq; san
guinem habet, non par est ratio, si.n.benè in uentri-
culo cibi concocti fuerint, uitiosos humores qui in
corpore continentur, temperabũt, & mixtione sua
meliores reddent. Quantum laborent neoterici in lo
cis his conciliandis, vnicuique facilè est videre, &
quam absurdam fingant conciliationem, cum nostra
interpretatio naturę rei consentiat & Galeni inter
pretationi, omniaque absurda fugiat. Qua vero ratio
ne victus modum in his morbis inueniat Galenus,
operæpreciũ est videre, diuidit enim Primo vires in
validas, & debiles, easque coniũgit cum singulis hu
morum vitijs; Deindè, quomodo victus instituen-
dus sit in singulis coniugationibus docet, atque hęc
tradit: Si vires laborantis debiles fuerint cum humo
rum incorruptione, vel defectu, parum alimenti sæ-
pius his est exhibẽdum; quod si vires debiles fuerint
cum humorum mediocri aut excedente copia, his ra-
ro & pauca danda sunt; at si cum virium robore hu
mores superabundauerint, his pariter conuenit pau
cum & raro exhibitum nutrimentum; quod si cum
humorum defectu vel corruptione validæ vires sta-
tuantur, plurimum & sæpiùs huiusmodi corpora nu
triemus, siquidem permittant accessiones, alioqui ra
ro & plura exhibebimus. Quæ tractatio multiplici di
stinctione eget: nam si antea in victu instituendo
dixit solum sumi indicationes à morbi temporibus,
& accessionibus, & à viribus, cur hic variat victum
ob humorum defectum, corruptionem, & abundan
tiam, hæc enim non continẽtur in illis, sed longè sunt
diuersa, quare tractatio tota damnanda est, quia ma-
la posuit principia. Deinde, cur mentionem non
facit temporum morborum, & accessionum, hæc e-
nim modum victus etiam uariant, cum sępiùs aut ra
rius, & minus aut plus vna vice quam alia, illa osten-

A dant esse cibandos ęgros: Ad hæc, cum abundantia,
corruptio, & diminutio humorum per magis & mi-
nus variari possint, multitudinem quoque nutrimen
ti mutari necesse est. Pręterea cum victum hoc lo-
co sumamus quatenus remedium est, & vires etiã
conseruat, multumq; intelligere possimus, uel quod
vires excedat, uel propriam solitamque mediocrita
tem, uel eam quæ homini temperato debetur,
uel affectum qui emendandus est, erat in primis ex
plicandum, quomodo multum aut paucum nutri-
mentum intelligeret; Quinetiam, cum uires uali-
dæ intelligi possint, uel quod absolutè ualidæ sint; uel
quod dispositionem uincere possint, superioresque
ea sint: eodem modo debiles intelligi possint, uel
quod morbo debiliores, uel suaptè natura tales, ut in
B senibus, uel solito debiliores, ut in conualescentibus,
& mediocres uel respectu affectus, uel pro sua na-
tura, explicandum erat, quonam modo ualidas, aut
debiles, uel mediocres intelligi uelit; uariant enim
hęc victus quantitatem. Quinetiam, cum ait sæpiùs
esse exhibendum cibum vbi vires imbecilles cum de
fectu, aut corruptione humorum coniunguntur, quo
niam dispositio multis eget, dubium relinquitur, quo
nam modo vbi vires debiles statuuntur, multum nu
trimenti confici possit, vbi enim debiles certo modo
statuuntur, ut in senibus, etsi in plures uices cibum
partiamur, tamen quicquid ex illis colligetur, pau-
cum semper erit, siquidem uires ita debiles paucum
cibum & nunquam multũ conficere possunt, ut Hip
pocrates antea dixit, senes paucis alimentis egere.
C Præterea, & illud distinctione eget, quod scribit ra-
ro & parum eos esse nutriendos quibus uires debiles
sunt cum humorum copia, si enim uires perinde de-
biles sint, ut morbo succumbant, si non multum a-
limentum damus, certè cogimur sæpiùs exhibere, &
tantum planè, quantum contempta dispositione con
ficere illę possunt: trahunt enim ad se omnem cu-
ram, quemadmodum morbus ipse ex multitudine,
ubi uires ualidæ subsunt. Ac, ut alia multa omittam
quæ dici in hac re possent, paucis Methodũ docere
conabor, qua possit unusquisque quod uult in hac re
inuenire. Igitur, quid simplicia Primo per se exigant
tradendũ; Deindè, quid inter se coniũcta. Esto, si pla-
cet primum uitiũ in humoribus, corruptio, uel defe-
ctus, copia necessario nutrimenti hic requirit maior
D aut minor, pro uitio humorũ: et enim, ubi deficiunt
humores, tantum nutrimenti apponi necesse est, quã
tum ad incrementum humorum & nutritionem cor
pori sufficiat; idem faciendum vbi corrupti sunt, re-
gigni siquidem oportet bonos humores, & simul
corpus ali, quod nequit nutrimentum præstare, quod
naturalem solitamqùe mediocritatem non excedit:
sic enim multum nutrimentum par est sumere in
hac tractatione, non quod vires excedit, cum ea co-
pia semper euitanda sit, sed vel multitudinem quæ
temperato homini debetur, vel naturalem solitãq;
sibi mediocritatem exuperet; at si humor exuperet,
pauco est opus nutrimento, vel etiam inedia, vbi ma
gnus est excessus. Iam vero, si vires ualidæ absolu-
tè statuantur, vt in pueris, multo nutrimento opus
E est; neque enim quod validum est, aliter quam à va-
lido copiosoque nutrimento cõseruari aut augeri po-
test; quod si validæ dicantur quod morbo sint vali-
diores: non simpliciter multo victu egent, sed tanto
sanè, quantum prærer morbum conficere possunt:
quo casu, nunc multum, nunc paucum, aliàs etiam
mediocre fuerit. Debiles uero suaptè natura, vt in
senibus, pauco nutrimento semper egent, cum au-
geri nequeant à victu, quippè, cum ad eum terminũ
peruenerint, ad quem peruenire possunt. Si uero
vel morbo, vel solito debiliores, vt in conualescenti-

bus

bus fuerint, cum augeri debeant, etſi planè in omnibus non copioſo, pluri tamen alimento opus eſt, nõ tantum tamen eſſe oportet, vt vires excedat quod exhibetur. At, quomodo quæſo vires augentur, ſi plus non exhibetur, quàm conficere illæ poſſint? videtur enim rationi conſonum, vt in eodem ſtatu perſiſtere debeant; An id fit, quod ſubſtantia gignitur (ſanguis ſcilicet & ſpiritus) qua tẽperies corporis melior reddi tur, ex qua deinde vis concoctrix validior continuo reſultat, alioqui reddi ratio nequit, cur conualeſcentes debilitati ex morbo, vires priſtinas recuperare valeant, & in ægrotis vires augeantur ex nutrimento. Iam inter ſe complicatis virium diuerſa conditione cum humorum vitijs ſingulis, intelligemus quanto uictu ſit opus: ſi enim pari concordia eandem quãtitatẽ poſtulent, res facillima euadit, ſequimur enim quod utrumque indicat, ſin minus, utrique quantum licet ſeruiendum, aut nonnunquam etiam altero penitus contempto, ſequendum quod maximè urget, eſtque nunc humorum vitium ubi uires ualidæ ſunt, nunc uires ipſæ, ubi adeo proſtratæ adſunt, ut totam curam ad ſe trahant; Quod ex tractatione ipſa ad hunc modum patebit. Itaque, ſi uires ſimpliciter uãlidas cum humorum abundantia coniungi ponamus, ſi quidem urgeat maximè abundantia, paucum nutrimentum exhibebimus, aut nihil etiam nutriemus, ſequentes tunc quod copia humoris exigit: ſin minus, mediocriter etiam alere licet, cum enim uires ualidæ ſtatuantur, multumque cibi conficere ualeant, cum omnino illæ non occupentur in mediocri copia nutrimenti, facilè una etiam paruos exceſſus in humore uincent; quod ſi ualidæ ſtatuuntur quod ualidiores ſint diſpoſitione, pro exceſſu illarum multum, uel paucum nutrimentum, uel mediocrem etiã quantitatem exhibere licebit; At, ſi uires ualidæ ſimpliciter cum corruptione uel defectu humoris ponantur, multo omnino eſt opus, cum & uires & diſpoſitio id exigat; At, ſi debiles ſtatuuntur ſuapte natura cum abundantia, pauco omninò eſt opus; Ita utroq; exigente nimirum uirium debilitate & humorum copia; quod ſi debilitas cum defectu iungatur & corruptione, paucum cogimur exhibere, etſi multum diſpoſitio exigat, quoniam uires illud conficere nequeunt; Iam ſi uires debiliores diſpoſitione ponantur, ſi quidem ex multitudine oppreſſæ debilitentur, paucum dandum, aut nihil etiam: interim enim, cum externo cibo deſtituuntur, humorum exceſſus uincent; quod ſi ob intemperiem, uel doloré, aut aliam cauſam imbecillæ redditæ fuerint uires cũ defectu uel corruptione, paucum etiam eſt exhibendum: quoniam multum non poſſunt uires debiles conficere; plus tamen quàm in alijs, cum horum uires augeri queant; Ad proportionem de mediocribus uiribus res intelligi poteſt, ne ſingula proſequi cogamur, ſufficiant enim prædicta exempli cauſa ad omnes complicationes quæ hoc loco fiunt, intelligendas, at interim cibandi modum non docuimus ſed quantitatem ſolum; quod ſi Galenus colligit ex illis complicationibus modum etiam victus, id nulla ratione facit, vbi enim uires ſunt ualidæ, plurimo cibo eſſe opus, aptè colligitur: ſæpiùs autem eſſe exhibendum, aut plus una uice quam alia dandum nequaquam: cum id non validæ vires, ſed quæ ſæpiùs & vna vice quam alia validiores eſſe poſſunt, oſtendãt. Eodem modo debiles vires, pauco nutrimento eſſe opus indicant, non quod ſæpiùs exhibendum ſit, & corruptio copiam neceſſariam oſtendit: crebram autem nutritionem minimè; intelligetur autem id, ut alia, ex proprijs principijs ſumpta differentia in modo, tum in uiribus, tum in humorum uitijs. Ergò, ſi uires non ſolum ualidæ ſint, ſed etiam ſæpiùs ad conficiendum nutrimẽtum ſint idoneæ, & defectus uel corruptio ſæpiùs affligit, uel longiore tempore duret, ſæpiùs alere oportet, & quo tempore ualidiora hæc ſunt, plus alendum, parcius autem & rarius nutrimus, quo ſæpiùs multitudo humorum cum uirium robore infeſtat: & quo tempore maior multitudo eſt, minus nutriendum, quemadmodum rarius parciusq; cibum exhibemus, ſi longiore tempore duret: idem enim fit in hac complicatione, quod in morbis magnis cum uirium robore coniunctis. Porrò, ſi uires debiles quidem ſint, eoque modo affectæ ut ſæpè etiam cibum concoquere nequeant cũ defectu humorum uel corruptione, paucum & rarò exhibendum eſt nutrimentum, deſperataque ob id horum cura eſt, ut tabes, hectica, lepra in ſenibus; quod ſi debiles quidem ſint, ſæpè tamen cibum concoquere ualeant, ut in conualeſcentibus, ſæpius alere licet. Atque hæc ſatis de uictus modo dicta ſint. Ex quibus intelligere poterimus quæ ad interpretationem Aphoriſmi pertinent; quibus enim ſemel, aut bis, aut plura uel pauciora ſingulis uicibus ſint exhibenda, intelligemus ex modo uirium tanquam indicante, & ex modo morbi, & cauſæ morbi, tanquã contraindicantibus, ſi modo hæc exaſperentur uictu, quod ſi ex his fuerint quæ ex uictu remedium inueniunt, uirium, & morbi, & cauſæ morbi modus, uictus modum indicabunt.

Condonandum autem aliquid tempori, ætati, & conſuetudini.

OStendimus uirium modum indicare modũ uictus, at uirium modum ex temperamento & calido natiuo, hæc uero ex anni tempore, ętate, & conſuetudine, ſexu, habitu, corporis, regione, cęli ſtatu, animi moribus, & ceteris coindicantibus dignoſcemus, tametſi Hippocrates duntaxat temporis, ætatis, & conſuetudinis mentionem faciat, ex quibus relinquit addenda ſuperius enumerata, & quæ ſunt eiuſdem facultatis; rectè ergò ſcribit Hippocrates, eſſe dandum aliquid his, quoniam ea ſunt quę uires diuerſo modo afficiunt; ac de aliis quidem locus non exigit ut ſigillatim agamus, cum author illorum mentionem non faciat, & nos quantum noſtrum inſtitutum exigit, obiter initio huius Aphoriſmi de illis egerimus. Quid autem conſuetudini ſit dandum, quoniam id non ſatis exprimitur ab authore, & quænam ſit conſuetudinis uis, de qua re uaria circumferuntur, operæprecium eſſe duco ut doceamus: ſed prius oſtendamus, cur cum ad quantitatem uictus, & ad genus conferat conſuetudo, illius tamen non meminerit cum de illis ageret. Porrò, conſuetudinem, temperamentum oſtendere, & nouam facere naturam ſiue temperiem, notiſſimũ eſt, quare ad omnes ſcopos de uictu inueniendos conferre eam quatenus temperamentum, uiresq, mutat, concedunt omnes; uerum, quod illius non meminerit cum de quantitate & alijs ſcopis ageret, hic autem præcipuam mentionem faciat, hęc reddi ratio poteſt, quod alios ſcopos uariare nequeat, niſi quatenus temperamentum mutat, modum autem in ſimili etiam temperamento uariet: multos enim uidemus ſimili temperamento, quantum ſenſibus & ratione deprehendere licet, prędditos, qui ob id idem uiuendi genus, eandem quantitatem, & qualitatem exigunt, modo tamen differunt ob diuerſam conſuetudinem, quæ diuerſam quandam naturam, quæ ſatis exprimi nequit, uel potius habitum parit, cum alij ſemel tantum edere conſueuerunt, & offendantur ſi ſæpiùs cogantur cibum ingerere, alij uero in plures

uices

uices cibum diuidere ſoliti, ſi in pauciores retrahere velint, offenduntur; quod in Gallis multis vſu venire conſpexi, qui prandere non poterant, niſi antea ientaculum ſumpſiſſent, ita malè cenabant, niſi merendam (vt aiunt) prius feciſſent, propterea quod ita cibari eſſent ſoliti; ita natura offenditur retento etiã ſuo temperamento niſi ſolitis rebus utatur. Quantũ poſſit conſuetudo in nobis, etiam docet Hippocr. cũ ſcribit in Aphoriſmis imbecilla ſuaptè natura corpora ad labores perfectos multo aptiora eſſe validioribus, ſi modo illa conſueuerint labores eos perferre, alia vero minimè. Quinetiam, venena longo vſu familiaria & inocua reddi Mithridates Rex Ponti docuit, & experientia ſæpè comprobauit. Addo, quod Galenus malarum rerum conſuetudinem in ſenibus retinendam eſſe ſcribat in quinto libro de Sanitate tuenda, cum natura ab illis minus offendatur, quàm à bonis non conſuetis; nec vero in ſanis ſolum maximam vim habet conſuetudo, ſed etiam in ægris, vt Hippocr. in 2. lib. de victu acutorum, & Galenus paſſim in Methodo medendi teſtantur. Verùm quid, quantumque conſuetudini ſit dandum, inter omnes non conuenit; etenim, Galenus in Commentario, neque totum, neque magnum aliquid conſuetudini in victu tribuendum eſſe ſcribit, non tamen explicat quantum illud ſit quod illi concedendum eſt: nam aliquando multum illi tribuere videtur, ut cum in diarijs febribus his qui uti conſueuerunt, vinum exhiberi iubeat, nec mutandum eſſe conſuetudinem etiam ſi morbus aquæ potionem quantum in ſe eſt, deſideret; ſanè ſi naturam rei conſulamus, in bene valentibus corporibus conſuetudini plurimum eſt dandum, & plus etiam quàm natiuo temperamento, cum ſpectare debeamus quod ex conſuetudine partum præſens eſt, non quod amplius non adeſt ſemel à natura conceſſum; ſic etiam in leuioribus morbis qui quibuſcumque remedijs cedunt retento etiam ſolitarum rerũ vſu conſuetudini multum eſt tribuendum; quod ſi grauior affectus ſit, tantum illi concedendum eſt, quantũ affectus permittit, id quod experientia docet, ſi quidem inflãmatione lateris, aut alio graui morbo correptos, vini potione, carne, exercitatione, ceterisq; rebus quas per ſanitatem illi gerere conſueuerunt, priuamus, tẽpus quoque cibationis, ſi morbi ita exigit, mutamus: & deniq; nihil retinemus quod conſuetum fuerit, in quibuſdam aliquid, nempè genus, vel qualitatem, vel tempus nutritionis, vel aliud quidpiam conſuetum retinemus, illud ſcilicet, quod morbus permittit. Quam ob rem reprehendendi ſunt qui vbi grauiora vrgent mala, conſuetudinem extollunt, & pro illius ratione curationem variandam putant; ſeruanda autem per morbos vbi licet, ſemper conſuetudo eſt, ſicut temperies quæ ſecundum naturam eſt, corrigenda non eſt, quo tempore morbo corpus affligitur: ſeruanda etiam eſt ſemper in ſenibus, dum valent, quoniam durior iam eſt illorum natura, & ad nouas impreſſiones ſuſcipiendas inepta; in alijs autem, ſiquidem mala ſit, in melior em mutare vtile eſt, & non ſolum quidem bonis rebus, ſed malis etiam aſſueſcere debemus, vt omnia vel multa nobis familiaria vario vſu reddamus ſic enim minus offendemur, ſi amica multa habuerimus, pauca autem quæ obeſſe poſſint. Mutandam autem eſſe conſuetudinem non ſolum paulatim, ſed in ipſa mutatione ſæpius quieſcendum Galenus ſcribit in libro ſexto de morbis vulgaribus, textu 25. 2. Commentarij, & idem Hippocrates docet in libro de victu acutorum, id quod diſtinctione videtur opus habere: ſubito enim per vehementiores morbos conſuetudinem mutamus, & molliora corpora facilè ſuſtinent repentinas mutationes, alioqui multis aſ

A ſueſcere illa non poſſent, ſi paulatim ſingula aſſequerentur; ſeniora vero & duriora corpora ſi fortè cogantur conſueta relinquere, nequeunt alia ſubito conſequi; accidit enim illis quod lignis durioribus, quæ flecti non poſſunt, aut non niſi ſenſim. Atque hæc de conſuetudine ſatis, quando quidem adhuc de ea ſequenti libro dicere cogemur forte quam hic diligentius.

APHORISMVM XVIII.

Aeſtate & Autumno cibos difficillimè ferunt, Hyeme facillimè. ſecundum locum Ver habet.

EXiſtimarunt nonnulli fruſtra repetitum eſſe Aphoriſmum de temporibus anni, cum ſuperius quid illa ad victum inſtituendum conferant, iam docuiſſet author, quos merito refellit Galenus, quod diuerſa ratione id factum ſit: ſuperius enim anni temporum mentionem factam, quatenus ad quantitatem victus inueniendam conferunt, hic autem de eijſdem agi, quatenus ad victus modum faciunt, tum, quod illic de ſanorum, hic autem de febricitantium victu agat; id quod non placet, Primo, quod in illo Aphoriſmo ſanorum aut ægrorum non meminerit, nec in hoc febricitantium mentionem aliquam faciat; Deinde; quod præter inſtitutum authoris id dicitur: neque enim ille docere inſtituit viuendi rationem in ſolis febribus, ſed etiam in alijs morbis, quod oſtendit, cum genus & quantitatem communem omnibus antea docuerit; quod ſi demus eum docuiſſe quo victu uti debeant ſani, deſideratur tamen modus non minus in ſanis quam in ægris, de quo nuſquam antea pertractauit; Quinetiam cum oſtendat in Commentario poſſe accommodari Aphoriſmum non ſolum febricitantibus, ſed etiam ſanis, dicatque in ſanis & ægris indicationem quandam capi ad modum victus, ab anni tempore, cur eſt quod ad febres ſolas rem uelit contrahere? conuinciturq; etiam ex libro de ſalubri victu, vbi Aphoriſmum hunc citat, concedere de ſanis etiam hunc ſcriptum eſſe: quorſum enim quæſo vbi de ſanorum victu agitur, Aphoriſmum hunc adduceret, niſi de ſanis etiam ſcriptus eſſet? At ſi demus de febribus agi, quemadmodum & in fine Commentarij & ex ſuperioris Aphoriſmi interpretatione apud eum patet, ubi quid anni tempori ſit exhibendum, expendit, qui locus ad interpretationem huius pertinet, fiet profecto, vt interpretatio Aphoriſmo repugnet; etenim, Hippocrates Ver ſecundum locum poſt Hyemem habere ſcribit; At, cum Galenus ſcribat Vere parum & raro edendum, Autumno multum & ſæpè, vltimum locum Veri, primum Autumno tribuit, facillimè enim fertur cibus eo tempore quo natura multũ & ſæpè concoquere poteſt, difficillimè autem, quo tempore & parum, & raro exhibitum ſufficit, & cum Hyeme multum, ſed raro exhiberi velit, Autumno uero multum & ſæpè, ſecundum locum Hyemi tribuet, primum Autumno; Ad hæc, ſi ſpectemus febres quæ in tempore fiunt, non temporis naturam, per ſe falſum erit quod Hyeme multum ſit dandum; vbi enim lethargus adſit, vel alia cum plenitudine & pituitoſo humore febris, vel alij morbi, paucum omnino dandum eſt. Ac mirum profecto eſt quod cum dicat ſpectandam eſſe in Aeſtate temporis rationem, poſtea in Vere, non quid Ver indicet, ſed quid febris in Vere poſſit, expendat, dicatque paucum & raro

raro eſſe exhibendum: ſi enim febrem ſpectemus quæ in Aeſtate fit, multo minus quam Vere nutrire oportebit; ſiquidem vehementiores febres Aeſtiuæ, quam Vernales ſunt, & pro morbi vehementia cibus minuendus. At vero, ſi Hyeme multum dandum eſt, ut ſcribit, quia vires validę, etiam ſi parua fit euacuatio, cur etiam in Vere ob virium robur multum nō dabit, etiam ſi plethorica eſt diſpoſitio. Quin etiam, ſi de febricitantibus agat, falſum eſt multum eſſe nutrimenti Hyeme exhibendum, eo quod vires eo tempore ſint validæ, vbi enim vires validæ sūt præſente morbo, parcius alinius, cum liceat omnino per uires, remedijs morbum oppugnare, nec aliquid ſit quod uberius nos alere cogat, ſiquidem ualidæ uires, pauco nutrimento contentæ ſunt, donec morbus curatus fuerit. Nec vero in Autumno febricitantes multa & crebra egent nutritione: ſi enim febris uehemens ſit in morboſa cauſa uincenda, non in cibo conficiendo naturam occupari oportet; Quod ſi cibus nulla mutatione egere, utique plurima illius quantitas ad corruptionem emendādam vtilis eſſet? at cum à calore mutari debeat, tantum ſolum exhiberi poteſt quantum confici poteſt; At, cum natiuus calor etiam in ſanis Autumno exiguus ſit, & ſqualidus, tanto minus in febricitantibus multum ſæpeque alimentum concoquere poterit; Quam ob rem, tantum abeſt ut corruptio à cibi copia crebtaq; nutritione corrigatur, vt etiam magis exaſpereretur, additione male elaborati ob copiam nutrimenti.

Atqui nec illud recipiendum eſt quod ſcribit, ſanos hyeme magis vacuari quam ægros: cum enim de febricitātibus agat, quis negabit vehementius ęgros quam ſanos diſſolui, ſiquidem febrilis calor ad diſſoluendum natiuo eſt efficacior, vt quotidiana experientia docet, minimo ſcilicet tēporis ſpacio febricitantes ob vehementiorem euaporationē euacuari; alioqui etiam Aeſtas multi nutrimenti neceſſitatem non adueheret, cum calor tunc planè natiuus non ſit, ſed ad febrilem maximè accedat; poſtremo, ſi tantum eſſe exhibendum alimenti ſuperius oſtendit, quantū diſſolutum eſt, cur Hyeme multum dari præcipit, vbi non multa fit vacuatio. nam antea in plethorica diſpoſitione cum validis viribus, paucū & raro dixit eſſe exhibendum, quod ſi illud verum eſt, hoc quod ſcribit de Hyeme, eſt plane falſum. Sed ne ſingula proſequamur quæ merito tum in hoc, tum ſuperiore Commētario cum de anni temporibus agit, reprehēdi poſſent; cum nec principia ſua ſeruet, nec authori, aut rei naturæ conſona tradat, vt omnes veritatis ſtudioſi facilè agnoſcere poſſunt, ad authorem accedamus, & quid ſibi velit hoc Aphoriſmo, expendamus. Itaque, cum ſuperiore Aphoriſmo dixiſſet, tempori, ætati & conſuetudini in modo victus aliquid dandum eſſe, quid dandum tempori ſit, placuit illi hoc Aphoriſmo docere; quid autem ætati dandum eſſet, non expreſſit, quod fortè notum putaret ex his quæ ſuperius ſcripſit, quid conſuetudini eſſet dandum, etiam omiſit, cum tam varia ſit conſuetudo in modo viuendi, vt nulla arte comprehendi poſſit, aut ſaltem Aphoriſticam breuitatem fugiat. qua in re ſatis fuit dixiſſe conſuetudini aliquid dandum, vt in tanta varietate vniuſcuiuſq; conſulere poſſemus conſuetudini. Expendit autem quid natura temporis poſſit, non quid morbi in illis temporibus, quemadmodum in ſuperioribus omnibus Aphoriſmis fecit, vbi quid vires naturaliſque temperies indicarent, quid morbus & ſtatus qui præter natur-m eſt contraindicarent, ſigillatim expendit, non quid vnum cum alio mixtum, quod facilè poſtea intelligitur, tantum enim remittendum eſt eius quod facere volumus, quantum illud eſt quod impedit, tantum intendendum, quanto minus eſt quod prohibet; cum alioqui perpetuum nihil tradi poſſit, ſi hoc loco particulariū morborum naturam in ſingulis temporibus ſpectemus, etenim, & Hyeme, & Aeſtate, & alijs temporibus qui idem ſunt morbi, eaſdemq; cauſas, eandemque vehementiam habent, eādem victum poſtulant, nihil ad hoc conferente anni tempore; Ergo, quid vnūquodque per ſe poſſit, vt quid morbus, quid vires, quid ætas quid conſuetudo, quid anni tempora, & alia exigant, perpēdere debet qui artem docet, non quod ex contraindicantium natura in ſingulis corrumpitur.

Cibus difficillimè ferunt.

CIbos difficillime ferre dicuntur, qui non appetunt, nec benè concoquunt; cum enim appetentia, concoctioque à calore natiuo fiat, qui moderatè eſt calidus, benignoque quodam humore temperatus, non mirum ſi Aeſtate cibos neque benè appetamus, neque concoquamus: acrior etenim tunc calor eſt bile in corpore redundante, præſertim cum humore familiari prope deſtituatur. Autumno uero etſi non difficillimè omnino, vt Aeſtate cibos ferimus, mitiore exiſtente eo tempore calore, quoniam tamē ſupra modum corpus exſiccatum eſt, ideo naturę opera non probè perficiuntur, cibos ergo intelligit nutrimentum, quod defluxum ſolidarū partium reſarcit, non potum, quem tunc facilè ferūt corpora, cum excalefactum & exſiccatum corpus tā quam remedium à quo irrigetur ſqualor mitigeturq; calor, eum expetat facilimèque ob tenuitatem etiam imbecillis viribus præditum concoquere poſſit. At, cum de modo victus hic agat Hippocrates, ad quem ſpectat ſcire, an ſemel, multum, an paucum, an raro idque vel parum, vel multum exhibere debeamus, debuiſſet forte dicere Aeſtate, & Autumno multos cibos ſimul exhibitos difficilè ferūt corpora: nam quod id velit, eſt certiſſimum. Verūm cum cibos difficilè dicat ferri, tanto magis multos cibos ſimul exhibitos tolerari intelligendū eſt, vt qui genus ab aliquo aufert, & ſpeciem ſimul adimit. Quia ergo cibos difficillimè ferunt illis temporibus corpora, ideo confertim non ſūt nutrienda, ſed paulatim: ita.n. facilius illa ferent pauca quantitate onerata, & diſſoluta reficientur, quantum per ea tempora licet, neq; enim tantum reponere poſſumus, ob caloris natiui debilitatem, quantum ob ambientis vehementiam diſſoluitur.

Hyeme facillimè, ſecundum locum Ver habet.

QVoniam eo tempore & calor mitis eſt, & humore benigno corpora abundant, ob id coctiones eo tempore, (vt ſuperius diximus,) uigent, quod ſi tunc validus eſt, & ſimul collectus calor in partibus in quibus coctiones cibi maximè fiunt, non mirum ſi & multum cibi conficiant tunc corpora, & multo ſimul exhibito egeant: nam vt non niſi à multo cibo natiuus calor multus conſeruari poteſt (quando proportione reſpondere debet nutrimentum calori natiuo) ita nec etiam conſeruari poteſt, niſi multus ſimul exhibeatur: nam in pauco exhibito totus non occupatur calor, totus proinde non nutritur; minuitur ergo neceſſario, ſi pauco ſimul exhibito nutrimento fruatur; ſic ergo anni tēpora ad victus modum conferunt; eademque facienda eſt diſtinctio inter Aeſtatem & Autumnum, quę inter Hyemem & Ver. Ac vt in alijs, ſic & in his

quę

quæ contraindicant, impediunt, ne quod anni tem A
pora ſuadent, faciamus, qui enim imbecillo calore
ſunt præditi, vt ſenes, Hyeme minus edere poſſunt,
quam æſtate, & qui frigidiore temperie ſunt, & hu-
midiore, Aeſtate, ad naturæ opera ſunt aptiores, Im
becillus enim in illis calor, à frigiditatis exceſſu ex-
tinguitur. Horum frigiditas Aeſtiuo calore ad me-
diocrem quandam temperem ducitur, quæ & appe-
tentię & coctionis author eſt. Sic morbi qui in ſingu
lis temporibus naſcuntur, ſi victu exaſperentur, aut
iuuentur, nunc idem quod tempora, nunc diuerſum
poſtulant; eadem ſit ratio de alijs Contraindicanti-
bus, ne ſingula proſequi cogamur.

APHORISMVS XIX.

Iis, qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, ſed ſubtrahere adiectioni ante indicationes.

VNC Aphoriſmum ſuperiùs fuiſſe ab
Authore adſcriptum ijſdem ferè ver-
bis, cum ſecunda illius pars, prima hic
ſit, & qua ratione cum eum interpre-
taremur, eo loco docuimus; Cur autem
hoc loco repetatur, Neoterici quidam hanc reddunt
rationem, quòd in illo de omni acceſſione egerit, hic
autem de illis ſolum quæ per certum ordinem repe- B
tunt; qui ſi nullam aliam rationem reddant, fruſtra C
eum repeti fateantur oportet: Si enim de omni acceſ
ſione in eo pertractatum eſt, quid opus fuit de gene-
re quodam acceſſionum rurſus mentionem fieri, præ-
ſertim cum in illo peculiarem etiam mentionem ac-
ceſſionum quæ per circuitus redeunt, vt hic fecerit?
Galeni autem interpretatio nec Aphoriſmo, nec ſi-
bi ipſi etiam conſentit; cum enim (inquit) tres ſint
ſcopi in victu inſtituendo, quantitas, qualitas, & mo
dus, ad qualitatem, & quantitatem inſtituendam ni
hil nos ab acceſſionibus iuuari ſcribit, ad modum ve-
rò, indicationem ſumi ab acceſſione morbi; ideo Hip
pocratem hoc loco vbi de modo agit, ab acceſſione
indicationem ſumpſiſſe, quomodo autem conferat
ad modum, oſtendere ſe putat, cum ſcribit: nam tem
pora commoda ciborum particularium præcipuè do D
cent acceſſiones. Qua in re multifariam mihi erra-
re videtur. In primis enim, malè de numero ſco-
porum ſtatuit: nam vt ea omittamus quę nos de ſco
pis ſcripſimus, vbi plures eſſe docuimus, eo authore
plures ſcopi ſunt addendi, ſiquidem primo ad Glau-
conem quattuor ponit, quantitatem, qualitatem, mo
dum, & tempus, diſtinguitq; omnino, vt ratio etiam
exigit, modum à tempore; addit & alibi ordinem.
Præterea, cum de acceſſionibus 11. Aphoriſmo, (vt
diximus) ijſdem verbis vt hic agat, vel fruſtra eſt ſcri
ptus ille Aphoriſmus, vel de modo antea quoq; egit,
& bis ab acceſſione indicationem ſumit nulla ratio-
ne ad modum victus inſtituendum; At vero, & illud
reprehendendum eſt quod ad quantitatem victus ac
ceſſionem non conferre dicat, ſed ad modum, cõtra E
enim planè fit, vt ad quantitatem faciat, ad modum
vero minimè: nam quemadmodum morbi natura,
morbiq; tempus ad genus, vel quantitatem, ſi eas
differentias victus velimus ad quantitatem pertine-
re inueniendam conferunt, propterea quod inter
morbos morbiq; tempora alia ſunt quę parum, alia
quæ minus, quædam quæ nihil etiam cibi exhiberi
permittant, id quod eſt victus extremè tenuiſſimus;
ita acceſſionis conſideratio eadem ratione vtilis eſt,
cum ex ea admoneamur cibi omnem quantitatẽ pro
hiberi; confert ergo acceſſionis conſideratio ad quan
titatem victus in morbis inſtituendam, ad modum
vero nihil omnino: nam qui quantitatem omnem
tollit, quantitati nullum modum ſtatuere poteſt; qui
enim ſemel intellexit nihil eſſe exhibendum, teme-
rè poſtea quæreret quomodo exhiberi illud poſſit; vt
ſi quis negaret aliquid eſſe animal, fruſtrà quęreret,
an poſſit illud eſſe homo, vel bos; Quam ob rem, cũ
acceſſio prohibeat omnem exhiberi cibum, vetat e-
tiam hoc vel illo modo dari, vt nullo præcepto ad mo
dum conſtituendum opus ſit. Illud verò cum ſcribit
acceſſiones ad modum conferre, eo quod tempora ci
bationem oſtendant, præter rationem omninò dictũ
eſt, conferre enim ad tempus aliquid, non eſt ad mo-
dum facere: ſiquidem modum, antea continere do-
cuit an ſemel, vel bis, vel plus vna vice, quàm alia, nõ
quo tempore alere debeamus, quemadmodũ etiam
primo ad Glauconem modum remediorum à tem-
pore ſiue occaſione illorum diſtinguit, vt mirari li-
ceat authorem ſui ſtatim obliuiſci, nec ſua principia
retinere, optaremq; Sophiſtas aliquid cogitare quo
tueri Galen. poſſint; Mirumq, illud etiam eſt, quod
vndecimi Aphoriſmi mentionem non faciat, nec re-
cordetur ſe eadem in vtroq; interpretatione vti, cum
de modo cibationum ab authore, illic etiam ſcribat,
& ſtatim in tempus vt hic quoq; incidat; Itaque cum
bis ſcriptus ſit Aphoriſmus, qua ratione id ſit factũ
expendendum venit. Diuerſis profectò rationib. id
factum eſt, quemadmodnm etiam de temporib. an-
ni bis egit; Quia enim ad genus victus inueniendũ
confert acceſſio, nempè, ad extremè tenuiſſimum vi
ctum, ideo rationi conſonum eſt, exiſtimare eũdem
Aphoriſmum illic eſſe poſitum, vbi de genere victus
agebat, vt illi qui præcedunt & ſequuntur Aphoriſ-
mi oſtendũt, hic autem repetitum quatenus ad tem-
pus idoneum, ad cibationem inueniendam confert:
quo enim tempore acceſſiones adſunt, vel iam immi
nent, eo tempore nutriendum corpus non eſt; Ve-
rùm, cum non doceat tempus aptum ad edendum in
ſanis, nec etiam in omnibus ægris, ſed ſolùm in his
qui exacerbationes per certum ordinem experiũtur,
& ſolum quod prohibet, non quod ſuadet indicatve
occaſionem nutriendi, operęprecium eſt, vt nos ge-
nerali tractatione tam ſanis, quàm ægris ſcopũ hunc
complectamur. Igitur forte quibuſdam videbitur,
tempus eſſe ad edendum aptum, quando quis cibum
appetit: quod verùm non eſt, cum nonnulli, vt qui
ob pituitam acidam appetant, ſemper edere deberẽt:
ſiquidem ſemper appetunt, quibus tamen inedia, vt
potè quæ pituitoſum humorem abſumat, ſalubri
ſit, quàm cibus; Quinetiam, nonnullis edendi tem-
pus idoneum adeſt, etiam ſi cibum non appetant, vt
in ægris, quibus propemodum extincta eſt appeten-
tia; quos tamen alere oportet; Alij tempus conſuetũ
edendi, putant aptum eſſe ad nutritionem, eoq; tem-
pore ob id eſſe edendum, quo quis conſueuit. At, qui
paulo antea cibo refecti fuerunt, conſueta hora, tem
pus non eſt amplius aptum ad nutritionem, Gal.
7. Methodi in ægris aptum tempus ad id eſſe ſcribit,
quando cibus à ventriculo deſcendit, tumoremque
depoſuit ventriculus, quod non placet: cum ventri-
culus in tumorem non attollatur à tam exigua nutri
menti copia, quę æquis debetur; nec quando deſcen
derit ob id certis notis deprehendere liceat. Quam
ob rem, nihil aliud poteſt victus occaſionem indica
re, præterquam id, quod victum indicat, nempè vi-
res ipſæ; vt enim illæ reliquos omnes ſcopos ex ſuis
differentijs indicabant, ſic & hunc ex differentia quã
ſſumunt in tempore planè oſtendũt; Quam ob rem
præſentia virium tempus nutritionis indicabit; præ-
ſentes aũt vires intelligere oportet, nõ cũ adſunt ſim-

pliciter,

pliciter, ſic enim continuò edendi tempus eſſet, ſed quo tempore adſunt validæ ad cibum concoquendũ, eo enim edendum eſt tempore, quo quis cibum conficere poteſt; Vt autem in alijs ſcopis vires viriumq; differentias quædam oſtendebant, & ob id coindicatia illorum dicebantur, ſic hoc loco quædam oſtendunt vires certo tempore aptas eſſe ad cibum concoquendum, quæ. ſ. quales, quantęq; ſunt vires demõſtrant, vt ætas, conſuetudo, aer ambiẽs, animi & corporis affectus, & cætera, quæ ſæpiùs iam inter coindicantia enumerauimus: etenim pueri quinta aut ſexta quaq; hora vires aptas habent, ad conficiendũ alimentum, ſenes longiſſimum tempus requirunt exceptis decrepitis, qui vt parum ſingulis vicibus ingerunt, ſic citò etiam ad aliud aſſumendum ſunt parati: inter hos medium locum tenent conſiſtentes, iuuenes, & adoleſcentes. Eodem modo qui conſueuerunt mane ſolum edere, illis vires conſuetudine redditæ ſunt ineptæ ad cibum alio tempore conficiẽdum, contra fit in his, qui & veſperi etiam, aut alio tempore edere conſueuerunt. Pari ratione qui regiones calidas incolunt, vt parum ſingulis vicibus edere poſſunt, ſæpiusq; ſunt reficiendi, ita ſtata quędam tempora habent, quibus illis edendum, vt mane, meridie, veſperi; & biliоſi vt citiùs diſſoluunt, quod ingeſſerunt, ſic per breuiora interualla nutriẽdi ſunt, quemadmodum, & qui rariore ſunt corpore; contra accidit pituitoſis, & denſiore carne prędi-
tis, & qui laborioſam vitam degunt, vt plus, ſæpiusque edunt, ita poſt exercitationem nutriendi ſunt, cibus enim laborem ſequitur inquit Hippocrates aliter fit in otioſis. Appetentia præterea in ſanis beneque affectis corporibus, aptum ad edendum tempus inſinuat, optima enim natura quantum appetit, tantum concoquit, & quo tempore appetit eo cõcoquere poteſt. Porro, vt in alijs ſcopis quædam erant quę impediebant fieri quod indicantia poſtulabant, ſic non deſunt quæ eo tempore nutriri hominem impediant, quo vires aptæ ſunt ad concoquendum; ſunt autem hæc, vt generaliter dicam quæ coctionẽ nutrimenti fieri prohibent, vt morbi acceſſio pręſens, vel imminens, morbus etiam ipſe qui vehementior eſt, ſine acceſſione, vt vulnus in parte nobili inflictum prohibet ne edamus etiam ſi vires validæ ad concoquendum exiſtant, cum oporteat calorem natiuum verſari in humoribus corporis retinendis, & concoquendis; prohibent præterita, & ſequentia remedia, animi affectus præteriti, aut futuri, & denique quæ præceſſerunt, aut fieri debent, ſanguinis enim miſſio quæ paulo ante præceſſit, differri cibum cogit, cliſter, qui poſt aliquot horas antequam acceſſio hominem apprehendat injciendus fortè eſt anticipari aliquantulum cibationem antequàm vires omnino ſint paratæ, admonet, ita quę præceſſit, differri nutritionem poſtulat, qui cogitationem ingeniumq; exercere in ſtudijs debent, prohibent ut eo tempore, & paulo antea edere, & qui ſe ad equitationem, aut alias exercitationes accingit, cum non niſi concocto cibo exercendum ſit corpus, multo antea illi edendum eſt; Quinetiam ægri voluntas, & intemperantia differri, aut anticipari tempus idoneum ſæpiùs cogit; & ne ſingula proſequamur, hęc de Contraindicantibus hoc loco ſufficiant. Scribit ergo Hippocrates

A quartana. Contra, qui exacerbantur morbi ſine certo ordine, acceſſiones non habent per periodos, ſiue circuitus, non minus profecto his quàm alijs pręſentibus acceſſionibus nihil eſt dandum, tempus tamen aptum ad nutritionem non pari facilitate in his, vt in aliis deprehendi poteſt: cum enim nutriendi ſint ægri multo ante acceſſionem, vel iam præterita, ſi ignoremus quo tempore venturæ ſint acceſſiones, neutrum horum facere poſſumus; propterea acceſſionum duntaxat quæ ordinem ſeruant, mentionẽ fecit, cum aliæ ob inconſtantiam, arte comprehendi nequeant, præſertim, ſi plures fuerint, contingit enim, vt nec quo tempore ſingulæ ſint venturę agnoſcamus, & vna inclinante, alia nonnunquam incipiat. Quid autem per acceſſionem hoc loco intelB ligat, & qua ratione à cibo ſit abſtinendum, & cur de potu nullam mentionem faciat, 11. Aphoriſmo oſtendimus.

Iis qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet.

HAbent autem per circuitus acceſſiones, qui bus per certum quendam ordinem, & recurſum acceſſiones redeunt, vt tertiana,

Neque cogere.

PVtant interpretes nonnulli, Hippocratem ex hoc verbo velle in acceſſionibus non eſſe cogendos ægrotos nolentes ad cibum ſumendum, cum antea docuiſſet volentibus ægris cibum non eſſe dandum, quorum opinio (meo iudicio) tanto authore non eſt digna; vt enim volentes ægros ue hementiusq; aliquid poſtulantes, cohibere non poſſumus, ita ſtultum eſt eos cogere ad ea facienda quæ
C ſunt mala, quæque illis obfutura certo cognoſcimus; hæc enim præceptis opus non habent; quam ob rem, intelligerem ego, cogendos non eſſe ad aliquid aliud faciendum, ita, vt verba quæ prędecedunt de alimento ſint ſcripta, verbũ autem, (neque cogere) intelligatur de alijs præſidijs quæ Medici & aſtantes imperiti dũ vident ægrotos in acceſſionibus prędeſertim morborũ acutorum vehementius torqueri, temerè adhibere ſolent, vel inuitis etiam ægrotis, qui reſpuunt in eo ſtatu omnes moleſtias quæ ex medicamentorũ adhibitione ſequi ſolent; quod ſi de alimentis etiam quis hoc verbum intelligere velit, non magnoperè repugno, ſi modo mitius illud interpretamur, ita, ut idẽ ſit non cogere, quod eſt non inuitare, vt ſcilicet hoc verbo admoneat Aſtantes & Medicos imperitos, qui
D cum vident ægrotos in acceſſionibus morborum ex conflictatione naturę & morbi debilitari, nec intelligunt non eſſe fugiendam eam debilitationem, quæ ad victoriam tendit, putant in hac re ſummum eſſe remedium alimentum adferre, & ægrotos ad illud aſſumendum inuitare, vel etiam inuitos; quod ſi quis verbum hoc otioſum contenderet eſſe, in eo etiam non repugnarem.

Sed ſubtrahere adiectioni.

QVod Hippocrates ſcribit ἀλλ' ἀφαιρεεῖν τῆς προσθέσιον interpres noſter vertit ad verbum, ſubE trahere adiectionibus; quam interpretationẽ, non ſatis Latina locutio, & ſenſus authoris admittit, qui nihil aliud vult, quam quod penitus abſtinendũ ſit ab his, quæ antea exhibebantur, prorſusq; auferenda eſſe alimenta, quæ offerebantur, non quod velit ſolum aliquid eſſe diminuendum de ſolito cibo, nam in 11. Aphoriſmo id oſtendit, cum dicebat abſtinendum eſſe, nec dandum eſſe cibum in acceſſione; debemus ergò vertere, non ſubtrahere, ſed auferre, vt reuera verbum ἀφαιρεεῖν ſignificat.

Ante Indicationes.

GAlenus per Indicationes hoc loco intelligi posse putat accessiones, vel morbi vigores, vel propriè dictas Indicationes siue Crises, cuius interpretatio non placet: nam quod nihil dandum sit ante vigorem morborum, absurdum est, cum in paucis admodum morbis qui si in primis diebus ad statum perueniunt, id fieri possit, adeò, vt non possit absolutè de vigore morborum intelligi. Præterea, antea de victu exhibendo in eo vigore egit author; Postremò, repugnat huic opinioni authoris dictio, & Galeni etiam interpretio, quæ de accessione ipsius morbi, & tempore, & modo cibationis particulari agit. Eadem ratione explodenda est secunda interpretatio quam Montanus temerè sequitur: nam cùm indicationes vt plurimum fiant in statu morbi, temerè præciperet Hippocrates continendos esse ęgrotos in inedia ante Crises morborũ, quod si ante indicationes cibus minuendus est, id tamen nihil ad tempus & modum particularium cibationum, sed ad quantitatem victus spectat. Cetertũ, ante accessiones nouimus nutriendos esse ægrotos: at Hippocrates non hoc præcipit hoc Aphorismo, sed quid faciendum sit in ipsa accessione imperat, quare indicationes hoc loco eas intelligerem, quæ per singulas accessiones fiunt: vt enim totus morbus magna quadam mutatione solui iudicariq; dicitur, ita & particulares accessiones remittuntur, & desinunt factis particularibus mutationibus. Iubet ergo Hippocrates antequam iudicentur & remittantur accessiones, cibum non esse dandum; id quod medendi vsus docet, cum neque in tertianæ febris, aut alterius generis morbi accessione nutriamus hominem, priusquam sudores, aut alui excretiones superuenerint, aut aliquid aliud fecerimus, quod exacerbationem ipsam remiserit. Hæc interpretatio instituto Hippocratis & naturę rei quadrat, si per indicationes mutationes eas intelligamus, quæ singulas accessiones minuunt; quid vero præstandum sit vbi remissionem accessionum expectare non possumus, in explicatione 11. docuimus.

APHORISMVS XX.

Quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, neque mouere, neque nouare aliquid, siue medicamentis siue aliter irritando, sed sinere.

POsteaquam Hippocrates de nutritione egit, redit ad vacuationem, de qua agere cęperat 2. & 3. Aphorismo. Cur autem eam non sit prosecutus, sed interposuerit nutriendi rationem, nulla ratione consequi possum, nisi fortè vt admoneret in morborum initijs antequam victum instituamus, exonerandum esse corpus, victum deinde instituendum conuenientem, quo interim adiuta natura, qui supersunt, malos humores cõcoquat uincatque. Quę postea etiam reliquos de euacuatione scopos ostendat, qui ab initio percipi non poterant, locum eũ docet natura motu quo utitur in expulsione humorũ; eadem ratione & modum & tempus ad vacuationẽ aptum; quo enim modo morbus affligit, naturaque agit, eo modo illi per vacuantia succurrendum est, & quo tempore humor concoctus est, vel ad excretionem idoneus, eo tempore vacuandum; merito itaque intermisit tractationem de vacuatione, quam ab initio inchoauerat, cum ea absolui nequeat, nisi ex naturæ actione progrediente morbo illam discamus; quid autem faciat in hoc Aphorismo explicat Galenus, cum scribit: Docet, quando sit totum naturæ permittendum, & quando non, nobis solum uictum conuenientem in ægrotis instituentibus; At oportet ad aliquem scopum de euacuatione Aphorismum redigere; videtur quibusdam docere Hippocrates tempus idoneum ad vacuationem quæ à Medico fieri debet, quod scilicet tunc vacuare debeat, cùm natura non expellit quantum sufficit, aut expulsionem non est aggressa: cum enim solum prohibeat vacuationem fieri quo tempore natura perfectè iudicauit, aut iudicat morbos, reliqua omnia tempora Medico relinquere videtur; At non semper, cum natura non vacuauit morbosas causas, Medicus oportunè suas vacuationes adhibere potest, vt in morbi incremento, aut vigente iam morbo quiescendum esse præcipit Hippocrates; quam ob rem, mihi videtur potius docere quæ sint à Medico educenda in fine morbi: ea iuquam sunt, quæ à natura non sunt expurgata, nec quantum oportet vacuantur; videturq; generalis esse hic scopus, quo docet quę sint vacuanda, secundus autem Aphorismus particulariter docere, quæ cum vtilitate & facilitate educi possint.

Quæ iudicantur.

DIcuntur morbi iudicari, aut iudicati, in quibus Crisis, id est iudicium fit, aut factum est. Quoniam vero nec reddi ratio potest huius Aphorismi, nec multi qui sequuntur, intelligi, in quibus iudicij mentio fit prætermissa iudicij cogitatione, ideo hoc loco paucis quid Crisis, quotuplex ea sit, & quæ cuiusque natura, item, qui morbi per Crisim finiantur, & quo tempore morbi fieri possint, expediam. Crisim solent interpretes Galeni definire subitam in morbo mutationem; sed perperam: oportet enim non subitam solum esse, sed etiã magnam, alioqui diarias febres per Crisim terminari fateremur, quod Galenus non admittit, docetque id, cum Crisim scribit esse mutationem in morbo ἀθρόαν, id est magnam & repentinam, vt primo de Causis Symptomatum interpretatur. At, non omnis subita magnaq; mutatio, Crisis dici potest, ut cũ opera Medici magni morbi, sanguinis extractione, purgatione, aut partium incisione, vel repositione in sua loca, aut alio modo artis beneficio confertim soluuntur, nemo huiusmodi subitam vehementẽq; mutationem Crisim nominauerit; sola ergò in morbis subita & magna mutatio quæ à natura fit, Crisis dicenda est; quamquam tamen Galenus variè vsurpatum esse Crisis nomen ab antiquis ostendat, & ille etiam non semper sibi constet: etenim in lib. 1. de Crisibus, satis ostendit quosdam subitam, & vehementem mutationem, Crisim intellexisse, alios non omnem mutationem, sed solum quæ ad melius fit, alios agitationem quæ antecedit mutationem, vocasse, alios omnem solutionem morbi, nonnullos etiam eam solum quæ bona est, Crisim vocasse; ille autem nunc Crisim vocat mutationem ipsam (vt diximus) subitam, & vehementem; separatq, agitationem à Crisi, cum scribit perturbationem corporis, Crisim ipsam prędcedere; alibi vero contendit agitationem eam magis Crisim vocandam esse, quam ipsam mutationem. Vocat & Crisim accessionem, ut in Aphorismo præcedente, lectoremq; interim varietate hac (vt solet) confundit, cum alibi scribat, eũ

qui

qui artem quampiam tradere vult, ſingulis rebus nomina imponere debere, quibus perpetuo utatur. Nos autem Criſim definiamus ſubitam magnamq; mutationem in omnibus à natura factam id enim eſt Criſis & iudicium, quod in reis iudicandis fit, à quo Criſis Medicorum ducta eſt: nam iudicium quo vtuntur iudices, non continet errorem rei, aut cauſæ expoſitionem, & alia quæ ipſum iudicium præcedunt, ſed ſolam ſententiam qua vel liberentur vel morti adiudicentur. At, cum natura vel concoquendo, vel expellendo morboſas cauſas, mutationes in morbis faciat, fiat autem concoctio paulatim, conſtat naturam per coctionem ſubito non poſſe morbos mutare. Quam ob rem, etſi pueri coctrice facultate plurimum valeant, tempus tamen etiam requirunt, quo infeſtantes humores vincant: proinde, etſi quidam, mutationes quæ in pueris fiunt per coctionem, (quibus etiam Galenus aſſentiri videtur) aliquando Criſes vocent, tamen aliter ſentiendum ratio ſuadet: vnde Galenus ipſe, tertio de Criſibus, & alibi, ſemper Criſim fieri vel cum excretionibus, vel abceſſibus, apertè ſcribit. Criſim certa ratione non diuidit Galenus, ſed vocat quandam perfectam, aliam imperfectam, fidam quandam, aliam infidam; ſic periculoſam, vel ſine periculis, manifeſtam, vel obſcuram, cum bonis ſignis, ſine ſignis, bonam vel malam; Vocat autem perfectam, quæ nihil de morbo reliquit, ſed radicitus eum expulit; At, quæ nihil de uita relinquit, ſtatimque eam tollit, perfectè mala etiam dicenda, eſt enim in genere malorum aliquid perfectum. Quare, communi definitione perfectam ſiue integram Criſim vocabimus, quæ nihil relinquit; quod ſi perfectè bona fuerit, perfecta dicetur, quæ morbi reliquias omnes reſcindit; imperfecta quæ aliquid relinquit, vel de priore morbo, aut alium excitat, ut abſceſſum vel potius perfectam dicamus, quæ omnes habet conditiones bonas, vel malas ſic enim perfectum in alijs definit Ariſtoteles, cui nihil deeſt, nemo enim perfectam ſanationem morbi dixerit, quæ vno ſoluto morbo alium excitat. Fidam, ſiue firmam, aut ſecuram uocat, quæ redit nunquam: quod etiam non placet: ſi enim imperfecta fuerit, redibit quidem morbus, fida tamen ea mutatio prior dicetur, ſi cum bonis ſignis facta fuerit, vt ſi ſeptima die in febre ardente concocto mediocriter humore excretio aliqua facta fuerit, quæ morbum remiſerit, fida profecto erit huiuſmodi mutatio; Quoniam tamen tota morbi materia expulſa non fuit, redeat oportet morbus; fidam ergo uocemus, quæ cum bonis ſignis facta eſt, infidã quæ cum malis, tutam optimè definit, quæ ſine periculoſis Symptomatibus fit, periculoſam, quæ cum his accidit; Manifeſtam uocat, cui excretio uel ſinſignis abſceſſus contingit, obſcuram quæ ſine his fit; Ar, quomodo Criſis dici poteſt ſi abſque his fiat, intelligendum non quod fiat abſque excretione vel abſceſſu, ſed quod non ſtatim hæc appareant: ut quoſdam vidimus, qui febricitare deſierunt, quibus poſt aliquot horas crudus abſceſſus circa aures obortus eſt, cum bonis ſignis eam definit, quæ à priore die contemplororio iudicata, ſine ſignis vero quæ non eſt iudicata, quæ à fida infidaque mihi differre non videntur, niſi quod fidam & bonam, quæ cum bonis ſignis eſt, definiat, bonam optimè dicit eſſe quę ad ſanitatem tendit, malam vero quæ ad mortem, ſimpliciter bonam & malam definiens: nam & in morituris bonę quędam mutationes quæ hominem alleuiant, & in his qui liberantur, malæ quædam fiunt, cum irritata facultas intempeſtiuè ad excretionem mouetur, ualidior tamen tandem A dem morboſas diſpoſitiones euincit; quanquam in ſecundo Prorrheticorum 59. textu definit malam Criſim, quæ cum euacuationibus vel abſceſſibus, in quibus grauiores redduntur ægri fiunt; fieri autem poteſt diuiſio quæ omnes comprehendat, hoc modo: Criſis, bona vna, alia mala, utraque perfecta, vel imperfecta, iudicata, vel non iudicata, fida, aut in fida, manifeſta vel obſcura; bona autem peculiariter, vel tuta, vel cum periculo, mala autem ſemper cum periculo. Quibus autem notis perfectè bonam Criſim deprehendere poſsimus, tradendum, cùm Galenus de hac re in Commentario agat, tùm, quod ea cognita, facilè erit cognoſcere alias, quæ omnes diminutione facta ab ea conſtituuntur: bona enim, eo quod perfectè bonæ particeps ſit, tanB toque deterior dicitur, quanto magis ab ea quę perfecta eſt recedit.

Primùm ergo in perfecta Criſi requirit Galenus ad febrem Commentarij quod fiat cum uacuatione non cum abſceſſu; & merito quidem: ſi enim hominem perfectè liberari oporteat per Criſim, neceſſe eſt morboſas cauſas extra corpus propelli, excernique: nam humorum tranſmutationes, quæ ab una parte in aliam fiunt, abſceſſus excitant, morbum priorem aut minuunt, uel etiam tollunt, alium tamen in parte in quam abſceſſerunt, excitant.

Secunda conditio eſt, ut humor noxius excernatur: noxium autem humorem intelligere oportet, qui morbi cauſa eſt & proxima, & morbum fouens: ſi enim hic excernatur, morbus ſanabitur, alio ueC ro excreto qui morbum foueat ſolum, uel excitet, remittetur quidem morbus, at non penitus extirpabitur, ut per uenæ ſectionem febris putrida minuitur, putridis autem humoribus excretis, deſinit: quod ſi humor qui excernitur, nihil ad morbum conferat utilisque ſit, debilitata natura uacuatione eius quod familiare eſt, morbus augebitur. Quoniam uero humor noxius totus excerni poteſt, vel aliqua dun taxat illius portio, totum vacuari neceſſe eſt, ſi perfectè homo liberari debeat. Quam ob rem, non ſolum noxium humorem, ed qui quomodocunq; cauſa eſt totumque extrudi oportet, ſi perfecta Criſis futura ſit.

Tertium quod in perfecta Criſi requirit, eſt, vt vacuatio per rectitudinem fiat, quod in morbis duntaD xat illis locum habet, qui ex ſede aliqua peculiariter affecta ortum habent: in alijs autem, ubi totum corpus afficitur, aut plures ſaltem partes, non requiritur hæc conditio, ſed ſatis eſt ſi per idoneos meatus & naturæ humoris conuenientes, euacuatio fiat: vt verbi gratia, in febre acuta, non refert an per ſudorem, vel alui fluxum, aut vomitum, vel vrinas humor educatur; in phlegmone vero hepatis, (ut vnum etiam pro omnibus morbis qui partem aliquam peculiariter infeſtant, ſumamus) ſi ſanguinis fluxus è naribus fiat, plurimum refert an ex dextra vel ſiniſtra nare fluat; nam ſi ex dextra, cum hepar in dextra parte conſiſtat, & ſecundum corporis rectitudinem dextræ nari reſpondeat, iudicabimus eam vacuationem optimam, quæ à loco ſcilicet E affecto humorem qui morbi eſt cauſa, educat; contra autem, ſi ex nare ſiniſtra, cum à fonte læſo non ſcaturiat, & humorem non educat qui morbum committit.

Quarta conditio ex facili tolerantia ſumitur, quæ potius confirmatio aliarum eſt, quam alia diſtincta: cum enim humor extra corpus ducitur, & noxius eſt, acceduntq; aliæ notæ, facilis ſequitur tolerantia: at, cum ea non ſolum perfectam ſed etiam bonam Criſim ſequatur, facilis omninò perfectam Criſim ſequetur: quæ autem deficiat, bonam, non tamen

perfectam ſequetur; atque eam ſanè quæ facta eſt Criſim, non quæ adhuc fit, hæc.n. etſi perfecta ſit, cum facili tamen tolerantia eſſe non poteſt: cũ enim uacuatio fit, moleſtia in corpore oritur ex agitatione & pugna naturę aduerſus morboſas cauſas, noxiumque humorem.

Quinta conditio ex coctione ſumitur: cum enim oporteat humorem noxium excerni, excretio autem non poſſit fieri niſi ſeparati humores boni à malis fuerint, ſeparatio rurſus fieri nequeat, niſi natura repugnantes qualitates vicerit, concoctio omninò eſt neceſſaria, quæ oſtendit naturam ordinem in ſuis actionibus ſeruare, & moleſtantem humorem uiciſſe, nec ad excretionem excitatam præpropere, & denique naturæ vi, non morbi cogentis irritantisque, expulſionem, fieri; contra uero, cum humor crudus eſt, non minus boni quam mali, vtpotè inter ſe commixti excernuntur, ordoq; actionum naturæ peruertitur, & morboſæ cauſæ ui ſtimulantis naturam ad excretionem, vacuatio fit, vnde malæ, & peculiariter Symptomaticæ dicuntur eſſe huiuſmodi excretiones, non quod natura non ſtimuletur concocta materia, cum nulla expulſio alioqui fieri poſsit, niſi facultas expultrix irritetur, ſed quod ſtimuletur natura ad expulſionem eo tempore, quo vtiliter vacuationi incumbere poteſt, euicto iam humore; cum autem crudo humore excretio fit, Symptomatica dicitur, quod citius agere naturam cogat irritans humor, quam ordo actionum poſtulet; Acſanè, hæc conditio in omni uacuatione quę perfectam Criſim faciat, requiritur; cum uero per ſanguinis fluxum in principio morbi bonas Criſes fieri ſcribit Galenus, humore nondum concocto, concedimus quidem bonas per huiuſmodi uacuationem qua ſeſe natura à multitudine exonerat, perfectas tamen Criſes eſſe non poſſe; id quod & experientia ſępiùs docet. Cur autem uacuatio per ſanguinis fluxum in morbi principio bona ſit, aliorum autem humorum minimè, ratio eſt: quod multitudinis ſanguinis, remedium ſit ſola uacuatio, aliorum autem humorum qualitate lędentium, tum qualitatis remiſsio, tum poſtea uacuatio, ſi aliena ſubſtantia qualitati ſubſit, quæ penitus aſsimilari nequeat. Porrò, in humoribus in quibus concoctio requiritur, perfecta concoctio eſſe nõ poteſt, cum euicta omninò moleſtante humoris qualitate, uehementius concitari facultas expultrix quæ Criſes facit, nequeat: ut enim irritatur, ita agit. Quapropter, in declinatione morbi Criſis nulla fieri poteſt, deuicto tunc, euictoq;, nec uehementius ſtimulare potente humore: in principio autem, etſi irritare poteſt humor, quia tamen nondum mutationem aliquam accepit, crudusq; ob id dicitur, excretiones inutiles ſunt; in incremento autem, quoniam humor mutationem aliquam à natura accepit, portioque noxij humoris aliqua ſeparari poteſt ab utili, non inutiles excretiones eo tempore fiunt; unde & bonas Criſes in augmento morbi fieri tum Galenus teſtatur, tum etiam medendi uſus docet; Perfecta autem Criſis, non niſi in ſtatu fieri poteſt, eo enim tempore etſi planè humor uictus non eſt, uſque adeo tamen ita mutatus eſt à natura, ut ſecerni poſsit quod noxium eſt, ab utili accum uehemens tunc pugna fiat, uehementiſsimè irritata natura, aduerſus morboſas cauſas inſurgit, easq; omninò uehementiſsimè concitata extrudere poteſt. Addit Galenus, Criſim oportere in die Decretorio fieri; id quod intelligendum eſt maximè in morbis, qui imparibus diebus non exaſperantur, in illis enim quoniam Criſes maximè in acceſsionibus fiunt, quo tempore ſcilicet natura uehementius affligitur, quo die acceſsiones eueniunt, eo iudicantur, contingitque ut nunc in Decretorio, vt cum 7. aut 14. aut alio die Decretorio impari fiunt acceſsiones & iudicationes alias vero minimè, vt cũ 3. aut 5. die acuti morbi ſoluuntur. Quam ob rem, etiam ſcribit Hippocrates in Præſagijs, febres quæ imparibus diebus exacuuntur, imparibus iudicari. Satis igitur eſt in huiuſmodi morbis, vt in ſuis acceſsionibus iudicentur: in alijs autem, dies Decretorij eo ſpectantur, quod natura illis diebus ſponte moueri ſoleat ad humores expellendos: in alijs autem diebus, corrupto ordine agendi, non niſi incitata expellat.

Hæ quidem ſunt perfectæ Criſis conditiones, quas Galenus in Commentario refert; quibus addendum eſt (quod alio loco facit,) quod in die contemplatorio ſit iudicata, ut ſi 7. die Criſis fiat, quatuor coctionis ſigna apparuiſſe oportet, fidelitatis enim quæ in perfecta Criſi requiritur, hoc eſt inditium. Hæc in perfecta Criſi bona requiruntur, & quæ omnia habet contraria, peſsima cenſenda eſt; cui autem plura abſunt, bona cenſenda, quibus pauciora, mala. Qui vero morbi per Criſim finiantur, Gal. 3. de Criſibus tradere conatur, ſed parum feliciter, ait enim magnos morbos per Criſim iudicari: at, magna vulnera, fracturæ magnæ, per Criſim non finiuntur, neque morbi omnes magni qui ex humoribus conſiſtunt, vt inflammationes multarum partium, vt pleuritis, quæ paulatim per ſputum excreto humore ſoluitur. Quam ob rem, per Criſim finiri morbos eos dixerim, generali & communi omnibus ratione, qui ex humore fiunt, qui vehementius irritare expultricem facultatem, & locum mutare poteſt ſubitò & facilè. Etenim, humor qui inflammationem in latere excitat, ſuo feruore, & multitudine moleſtat quidem vehementius, vt cum meatus non habeat, per quos confertim extrudi poſsit, non niſi paulatim educi valet; pituita autem in corpore & venis redundans, quoniam obtuſius irritat, confertim non expellitur, nec pituitoſi ob id morbi ſępiùs per Criſim ſoluuntur, ſed ſolum qui ob nimiã copiam, partem aliquam, vel ob putredinem vehementiorem affligunt, vt Apoplexia in Paraliſim confertim ad neruos reiecto humore pituitoſo iudicatur, moleſtato ob copiam vehementius cerebro, patente via ad neruos, muſculosq; corporis; & ſemitertianæ febres per Criſim etiam finiri ſolent, irritante ob vehementem putredinem acriore pituita naturam; Habeat ergò hęc duo oportet morbus qui per Criſim finitur, vt ſcilicet ex humore multum moleſtare potente, fiat, & liberum exitum habeat, ſic enim ſubitæ magnæq; actiones, mutationesq; in morbis fient; vnde parui morbi, vt tertiana, per Criſim propriè finiri non dicantur, quoniam magna non fit in paruis morbis mutatio.

Neque mouere.

OPtimè ſcribit Hippocrates: ea quæ perfectè ſiue integrè iudicata ſunt, aut perfectè indicantur, non eſſe mouenda: cum enim natura, (vt ille alibi inquit) morborum ſit medicatrix, Medicus autem illius miniſter, ſi ea ſola ſufficiat ad morbos finiendos, Medici opera adhibenda non eſt; pone ſi uelis perfectè iudicatum morbum, hominemque ſanitati reſtitutum, eum planè lædes, ſi medicamenta cuiuſcumque generis adhibeas; vt enim hæc tollendi morbos vim habent, ſic cum inimica naturæ ſint, morbo non præſente ſanitatem corrumpunt; at ſi natura perfectè iudicet, non minus hominem lædes, ſi medicamentis vtaris: nam vacuantia omnia vires minuunt, & purgantia non ſolum id faciunt,

ciunt, ſed valdè naturę ſunt inimica, Medici præ
tea; remedia, naturæ motum quo in expulſione vti-
tur, vel ſiſtunt, alio reuocato humore, aut illam
ad medicamenti qualitates vincendas relicto proprio
opere reuocant, vel etiam vehementius concitant,
irritando vim expultricem, & humorem ipſum attra
hendo; quo fit, vt vel vires deijciantur ex confecta
& immoderata vacuatione, uel ęger impedito natu
ręcurſu, perfectè non liberetur, aut etiam, conuerſo
alio humore, grauius affligatur. Hæc & ſimilia in-
commoda accidunt, ſi cum perfectè iudicauit aut iu
dicat natura morbos, artis preſidia adiungamus;
quod ſi imperfectum ſit iuditium, quibuſdam placet
vt naturam etiam non iuuemus, cum ignoramus an
ipſa ſit proſecutura euacuationem, nec quantum hu
moris noxij ſuperſit cognoſcamus, quibus Galenus
lib. 6. de morbis vulgaribus refragatur, & natura rei:
nam etſi natura excretionem proſequatur, quoniam
tamen tardius, debiliuſque id facit, nihil obſtat quo
minus mitiore aliquo remedio illi ſuppetias feramus
Nec mouere non debet, quod exactam humorum
quantitatem deprehendere nequeamus, cum id com
mune ſit in omnibus malis, quibus tamen certa cō-
iectura aducti, ſuccurrimus; At ſi natura nondum
iudicium aggreſſa eſt, inſtet tamen, vt cum præſens
adeſt perturbatio, quę Criſim præcedit, omnino tūc
quieſcendum eſt, cum prius quid tunc natura ſola
poſſit, experiri debeamus, quam ad artis præſidia
confugiamus. Porro, ſi morbus aliter quam per Cri-
ſim, vt per coctionem, vel per excretionem uena-
tur, non eadem eſt ratio, iuuanda enim natura eſt,
etenim à concoquentibus, concoctio quæ à natura
fit, nec ſiſti poteſt, nec diſtrahi, aut nimis promoue
ri, cum in morbis tanto melius ſit, quanto citius co
ctiones fiunt; A uacuantibus etiam, cum vehemen-
ter illa non excernit, adiuta, facilius citiuſque corpus
repurgabit, nullo ſanè periculo, cum omnem vehe-
mentiam euitare poſſis, & per idoneos meatus expel
lentem naturam iuuare, vel etiam materiam ipſam
quietam & ſequacem per meliores vias quocumque
voles trahere; quod ſi id non liceat efficere, periret
omnis remediorum vſus; ſic cum natura ſola mor-
boſas cauſas vincere poteſt, remedia adhibere non li
ceret. Nam in lethalibus, præſagijs, non remedijs
vtendum eſſe Galenus etiam ſcribit; in ſolis ergo ve
ris Criſibus quas natura perfectè citoque abſoluere
poteſt Aphoriſmus intelligendus eſt. An vero que-
madmodum medicamentorū vſum prohibet, ſic ali-
menta exhiberi nolit, perpendendum, videbitur e-
nim fortaſſe cum ait: Nec mouendum, nec innouan
dum aliquid alimenta etiam vetare. Verum rei na-
tura poſtulat, vt eos qui perfectè iudicati ſunt, bene
nutriamus, cum corpus ſit ab omni affectu præter
naturam liberatum, ſolaque renūtritione egeat, qua
priſtinum habitum recuperet, vireſq; à morbo debi
litatę reficiantur vbi autē vel inſtat Criſis, natura ab
humorum ſecretione diſtrahenda non eſt ad cibum
conficiendum, nec ab expulſione, vbi iam vehemē
tius agit. Quod ſi ad plures dies, (vt nonnunquam
fit) Criſis extendatur, proderit etiam naturam cibo
reficere, ſic enim validius morboſas cauſas proſe-
quetur, nec qui hæc facit, aliquid nouat, quando-
quidem alimentum corporis naturalem ſtatum con
ſeruat, quæ autem mutant, innouare dicuntur.

A quare præſtat verbum Græcum μήτε φαρμακείοις in-
terpretari, neque purgātibus medicamentis, quomo-
do vti conſueuit Hippocrates vt Galenus Aphoriſ-
mo 22. lib. 1. Concocta medicari, & alibi ſæpè ad-
monet; tanquam ergo particularius aliquid dixiſſet,
neque purgantibus vtendum, neque alijs irritamen
tis vt medicamentorum omnium vſum in his prohi
beret, veluti vrinas prouocantia, balneum, & deniq;
vacuātia vel alterantia omnia; ſinenda ergo illa ſunt,
quæ vel perfectè ſunt iudicata, aut perfectè iudican
tur. Ex quo relinquitur intelligendum, quæ ſint
mouenda, ea .ſ. quæ nullo modo ſunt iudicata aut
non perfectè iudicata ſunt, vel iudicantur; quæ non
iudicata ſunt, dupliciter intelliguntur quædam enim
ſunt quæ cum ad illud tempus peruenerunt, in quo
B natura iudicare deberet, non iudicantur, eo quod
natura non ſatis ſtimuletur, victa acrimonia, & a-
lijs qualitatibus humoris irritare potentis, vel quod
natura ipſa humoris copiam non poſſit dimouere &
extrudere. Alia vero dicuntur non iudicata, quæ pror
ſus ſunt inepta ad iudicium naturæ, quales ſunt hu-
mores in principio morbi; vtrumque comprehendit
Hippocrates: nam & in principio morbi Medicus
per ſanguinis miſſionem & purgationem ſæpè mo-
uere poteſt, & illa etiam quæ natura poſt concoctio-
nem non iudicat.

APHORISMVM XXI.

Quæ ducere oportet, quo maximè natura
vergit, per loca conferentia, eo du-
cere conuenit.

PVtant nonnulli interpretes, inter quos
eſt Montanus, Hippocratem in hoc
Aphoriſmo docere velle modum eua-
cuationis: in quo quidē euidenter er-
rant, nam modum euacuationis expli
cat, qui conſiderat an vacuandum ſit ſemel, uel bis,
aut ſæpiùs, & an plus vel minus vna vice, quam a-
lia, vt antea oſtendimus, cum de modo uictus age-
remus Aphoriſmo 17. de qua re ne uerbum quidem
hic facit Hippocrates, ſed ut illius uerba oſtendunt,
D locum docere uult aptum ad euacuationes. Qua qui
dem in re, illud in primis explicandum eſt quod ille
tradit; Deinde uidendum, an ſufficiant illa quę de
locis in corpore aptis ad euacuationem docet; Poſtre
mo, addenda erunt alia, ſi illa non ſufficiant, ut per
fecta tractatio reddatur. Porro, docet Hippocrates
duo ſolum eſſe ſpectanda, unum quo natura uergit,
alterum loco conferentia; uacuandum enim eſſe quo
natura uergit per loca conferentia, ſed non explicat
quid per naturam ſit intelligendum, & quæ ſint lo-
ca conferentia, & quid ſit hoc ipſum quod dicit, quo
natura vergit, & an neceſſarium ſit in omni euacua-
tione duo illa coniungi, vel ſufficiat alterum ſolum
adeſſe, nempè vacuandum eſſe per loca conferentia,
etiamſi eo natura non vergat. Explicat autem Gale
E nus per naturam, vt noſter interpres vertit, primum
motum humoris noxij ſequendum enim eſſe eum
motum, ſi modo fiat ad loca accomodata; in fine ve
ro Commentarij non ipſius humoris, ſed naturę mo
tum Medicum obſeruare debere ſcribit, & vtraque
opinio vera eſt: nam & moueri naturam, & humo-
res moueri dicimus, & naturæ motum ex humorum
motu deprehendimus. Senſus ergo eſt, nos ſequi de
bere naturæ expellentis & humorum motum; Ve-
rùm ſi debemus eo ducere quo natura mouet, & ex
humorū motu nobis viā oſtendit, intelligemus qui-

Siue medicamentis.

SI ita legamus, fruſtra videbitur adiectum, ne-
que alijs irritamentis, cum ſola medicamen-
ta irritādi vim habeant, cibi autem minimè;

dē per quem locū debeamus humores euacuare qui sunt in motu, in alijs aūt qui quiescunt, nihil ab authore traditum habebimus. Hæc difficultas nascitur ex mala interpretatione, verborum φορην & ρεπη quę non significant motum & mouet, sed inclinationem ad motum, & inclinat ad motum, quo in sensu scribit Hippocrates libro quarto Aphorismorum, bilioſos per superiora, melancholicos per inferiora euacuandos esse, non quod bilioſi eo tempore quo euacuantur, moueant suos humores ad superiores partes, aut melancholici ad inferiores, sed quod bilis flaua, ignea, & leuis suaptè natura inclinationem habeat ad euacuationem per superiora: humor vero melancholicus, terrenus, & grauis, eandem habeat ad partes inferiores; vim ergo explicat insitam naturæ, & humoribus, ex qua vel motus fiunt, qui nobis oſtendunt locum aptum, aut ea solum oſtendit inclinationem, quæ motus noſtros dirigit: cum enim natura iam mouet, sequimur illius motum, si vero nō mouet, spectamus inclinationem, & motionem naturæ & humoris; sic enim cum sanguis melancholicus abundat, iudicamus aperiendas esse venas ani, quoniam eo vergit, repit, & inclinat humor melancholicus. Nunc expendendum est, an debeamus magis sequi naturę motum, quam loci aptitudinem & inclinationem insitam in humore? illud vtique faciendum, propterea, quod maxima res est in euacuationibus, naturæ expellentis motum adiutorem habere, veluti, cum illa humorem melancholicum per sudores, aut per vomitum educere iam est agressa, & falsam pituitam in scabie per cutem expurgat, etiam si natura humoris repugnet, vt per exiguos cutis meatus, aut sursum per os grauis alioqui suapte natura feratur: tamen quia naturę motus eo vergit, iuuādus est, nō ad alias partes trāsferēdus Mōtanus autem naturā ēt interpretatur ductū & consensum inter locum in quo continetur humor, & locum per quem debet ille euacuari; vt hepar cum renibus, & inteſtinis consensum habere dicitur, quia via patet humoribus contentis in hepate per renes & inteſtina: sed ille errat: nam hæc pertinent ad explicationē locorum conferentium, qui sunt (vt inquit Galenus) inteſtina, venter, vesica, vterus, cutis, palatum, nares, venarum orificia; Sensus itaque est ex Hippocratis, & Galeni sententia, nos debere euacuare per loca hæc quæ sunt à natura destinata ad recipiendos, & euacuandos humores, & eligendum ex illis esse eum quem vel natura expellendo iam monstrat, vel illius & humoris inclinatio docent, sunt enim quædam indicia inclinationis naturæ, & humorum, etiamsi nōdum euidens est expulsio, & motus aliquis: sic enim agnoscimus eos qui lue venerea tenentur, commodè per cutim euacuari posse, & in partes dolentes per morbos solent, inquit Hippocrates abscessus fieri, necnon pestilentes febres, & tertianæ, inclinationē oſtendunt ad cutem. Verùm hæc quæ diximus non possunt sufficere in omnibus euacuationibus, sæpè enim cogimur aperire alia loca, vt venas in manu, cubito, fronte, sub lingua, sub auribus, in pedibus, sub poplite, quas nec naturæ motus, nec ipsius humoris natura, vel inclinatio oſtendit; cogimur, & partes ipsas diuidere, & in illis locum moliri per quem sanies & humor contentus in loco affecto exeat; nonnunquam etiam contrarium motum aut vicinū ei quem natura expellendo, aut alio modo monstrauit, opponimus: vt in reuulsionibus, & deriuationibus contingit, in quibus non sequimur naturæ motum, nec humoris, nec per loca quæ dicta sunt conuenientia, euacuamus: veluti, cum in profluuio sanguinis ex naribus, venam in cubito aperimus; necnon inter loca quæ dicta sunt conuenientia, vnum alteri sæpè prętę-

rimus, & eum eligimus, qui minus aptus esse videtur; veluti cum ex fluxu alui pituitoſo natura debilitatur, tunc enim non sequimur eundem motum qui per loca conuenientia maximè fieri videtur, sed vomitum mouemus, & vincula atque frictiones ad naturæ impetum sistendum.

Ex quibus quidem colligere possumus, Hippocratis Aphorismum, & Galeni interpretationem comprehendere duntaxat humores, qui per purgationē ex reliquijs morborum educuntur, non autem loca apta ad sanguinem mittendum, reuellendum, deriuandum, vacuandum à parte, quod apertè Galen. in initio Commentationis suæ testatur, scribens illaducenda & vacuanda esse, quæ nec iudicantur, neq; integrè sunt iudicata, ex his enim reliquias exprimit, quæ post Criſes relinquuntur, aut sine Crisib. remanent in declinationibus morborum. Addit Galen. loca esse accommodata ad excretionem, quæ recto tramite, & per directum se habent cum loco affecto: at tales etiam excretiones cum immoderatę sūt, cogimur sistere, reuellendo in aliàs partes. Cum ergo hæc non sufficiant ad omnia euacuanda quæ noeent corpori, oportet naturam rei consulere, & omnes distinctiones ponere, quæ inuitare possunt loca per quæ euacuatio fieri debèt; id quod hoc principio posito hoc modo præstare conabimur; Ergo humores euacuandi vel quiescunt, vel mouentur, vel partim quiescunt, partim verò mouentur & fluunt; qui quiescunt, in duplici differentia sunt, vel enim fluere consueuerunt, vt in podagra laborantibus; aut alio morbo, in quo humores certis temporibus fluere consueuerunt, & ij continentur vel in venis, vel in cauitate partis, aut in partis substantia; ac in venis quidem vel totius, vt in podagra contingit, cum vniuersum corpus, ideſt venæ totius sese exonerant ad pedes; vel in venis aliquarum partium, veluti cum superiores partes se à multitudine aceruata in venis exonerant in pedes, aut alias partes, vel in venis partis vnius veluti cum capitis venæ humore repletæ, expellunt eum in partes subiectas, eorum qui in cauitate partis continentur, & expelli solent exemplū est, si humores in cauitate ventriculi contenti, ad intestina descendant per certa interualla, qui verò in substantia partis contenti fluere possunt, etsi id raro contingit, exemplum habent si in Pleuritide humor transeat ad pulmonem, & peripneumoniam faciat, & hæc, translato humore ad caput, phrenitidem pariat; qui verò quieti manent, absque eo quod fluere consueuerunt, vt in Plethora, aut Cachochymia, vbi nulla pars fluxione tentari solet, vel etiam continentur in venis totius, vel partium, aut partis alicuius, vel in cauitate, vel in substantia, in qua facit differentiam, si recenter, aut iamdudum in ea receptus est humor.

Ceterùm humores qui mouentur, differentias capiunt à fluxionis terminis, a modo quo fluunt, à tempore quo fluere cęperunt, & à materia quæ fluit; Termini fluxionis sunt terminus à quo, & ad quem; mittit enim fluxiones aliquando totum corpus in vnam partem, vt si totum ad pedes mittit: aliquando mittunt partes, & illæ nobiles, vel ignobiles, superiores, inferiores, anteriores, posteriores, dextræ, sinistræ; vel mittit pars vna nobilis, ignobilis, superior, inferior, anterior, posterior, dextra, sinistra; termini vero ad quos mittitur humor sunt, vel extra corpus, vel in corpus ipsum; extra corpus humor mittitur, vt apparet in sanguinis profluuio à naribus, & alui fluxu, & alijs excretionibus extrinsecis; mittitur vero in corpus humor, cum sistitur vel in pluribus partibus, vt in Arthritide, vel in vna parte, & ea nobili, ignobili, vel superiore, inferiore, anteriore, dextra

vel

uel ſiniſtra. Porro à modo fluxionis hæc differentia ſumitur, quod quidam confertim fluant, vt in ſanguinis fluxu è naribus repentine; vel paulatim, vt in muliebri fluxu, & diſenteria. A tempore vero fluxionis differentia ea ducitur, quod vel recenter fluere cęperunt, vt in generatione inflammationum cõtingit: vel quod inueterata ſit fluxio, ut contingit in his qui iamdudum per emorrhoidas ſe expurgant. Materia autem quæ fluit, differentiam etiam facit; uel enim eſt ſanguis, uel bilis, uel pituita, aut humor melancholicus, uel ſeroſus, aut flatus qui mouetur, quæ differentia debet etiam notari in his quæ fluxerunt, aut fluere poſſunt. Iam uero humores qui partim quieſcunt, partim uero fluunt, ſuas etiam habẽt differentias, uel enim plus, aut minus fluxit quàm poſſit fluere, aut æquale eſt id, quod fluxit, ei quod fluere poteſt; Porro ob iſtas differentias Medici mutant loca in euacuationibus, & dicunt in aliquibus eſſe opus reuulſione, in alijs deriuatione, in alijs euacuatione à parte in alijs ſimplici euacuatione, quę an conueniant, uel non, intelligere non poſſumus, niſi prius horum natura, & conditiones fuerint perſpectæ, cogimur ergo hæc nunc enarrare; ac primum de reuulſione agentes, in primis docebimus quid ſit reuulſio, deindè quotuplex ſit reuulſio, tertio loco quis humor ſit reuellendus quarto quas conditiones in reuulſione obſeruare oporteat. Poſtremo, quando & quibus affectibus reuulſio conueniat. De reuulſionis definitione duæ extant opiniones: nam Curtius in libro quem ſcripſit de uenæ ſectione, in pleuritide reuulſionem uult eſſe retractionem humoris ad contrarium ſui motus, alij uero reuulſionem definiunt retractionem humoris ad contrariam partẽ. Ac Curtius quidẽ ſuam opinionẽ ita interpretatur, fluere in quam humores à maiotibus venis ad minores, & tandem in partem aliquam: reuulſionem autem eſſe ſi rurſus à minoribus venis ad eaſdem maiores ducantur humores; Authores verò alterius definitionis nulla facta mentione de hoc motu humoris, reuulſionem fieri putant, ſi pars aliqua contraria ei in quã decumbunt humores aperiatur, vel calefiat, aut dolore afficiatur, vel aliquid aliud in ea fiat, quod ad eã partem moueat humores; an de brachio laborante, multas reuulſiones fieri poſſe tradunt, nempè ad vtrumque crus, ad alterum brachium; quoniam hæ partes oppoſitæ ſunt brachio affecto; Verum vtraq; definitio ſuas habet anguſtias: nam Curtij opinio primo incertam facere videtur reuellendi rationem: nam cum illius etiam opinione intelligere nequeamus vnde humor moueri incipiat, ignoremus etiam neceſsè eſt motum, quem illi opponere debemus; nam inter partes quædam ſupremę ſunt in corpore, aliæ infimæ, aliæ internæ, aliæ externæ, aliæ mediæ; Ad infimas ex ſuperioribus, ad has ex infimis moueri humorem certiſſimum eſt, ad eas verò quę ſitum medium obtinent, tum ſuperiores, tum inferiores mittere poſſunt humores, quemadmodum ad internas mittere poſſunt internæ, & externæ, & in externas pariter ſeſe exonerant aliquando externę ſolum, aliquando etiam internæ; Quare anceps planè redditur in illis reuellendi ratio, cum motum ignoremus, cui contrarium opponere debemus; Prętera ſi quæ ab antiquis de reuulſione dicta ſunt, in memoriam reuocare velimus, fortè inueniemus aliquando reuulſiones fieri, cum humoris primùm motum ſequimur: nam in Angina contracta ob fluxionem à capite deſcendentem, ſectionem venæ in cubito, aut crure reuellere volunt, cum tamen reuulſio hæc deorſum trahat humores quo etiam fluxionis motus fit; vult & ille cum dolor ſuperiores coſtas in Pleuritide affligit, ſurſum moueri humorem, ſecandam tamen venam eſſe in brachio ciuſdem lateris, ad reuulſionem; quo in caſu motum eundem humoris ſequimur, ſcilicet ſurſum; repugnat prætereà Galenus huic opinioni paſſim, nam in Arte Medicinali cap. 89. & 95. reuulſionem ad contrariam partem facien dam eſſe ſcribit. Item 99. cap. ita ſcribit: Reuellendi ex omni loco ad oppoſitas partes, communis indicatio eſt, ad quam maximè diſtantia; quod etiam repetit in 13. Methodi, & in 4. Comment. 6. Libri Epidemion, vbi ſcribit, reuulſionem eſſe accerſionẽ quę ad diſtantiſſimas fit partes; quare ex Galeni opinione; qui nulla humoris facta mentione, parti longiſſimè diſtanti à parte affecta remedia adhibet humorem trahentia, reuulſionem facere dicetur. Habent authores vtriuſque definitionis occaſionem diſſentiẽdi ex vocabulo ipſo Græco, nam ἀντίστασις, quod noſtri reuulſionem non perinde felicitèr interpretãtur, contrarietatem quandam in ſe includit, quam illi ad motum; alij ad partem oppoſitam, & contrariam referunt; Ego, etſi non ignoro omnes Medicos ſine aliqua controuerſia tenere opinionem de reuulſione ad contrarias partes, tamẽ ab illis longè diſſentio: nam cum reuulſio excogitata ſit, (vt poſtea oſtẽdemus) ad ſiſtendum impetum fluentium humorũ, quo pacto quæſo illa id vnquam faciet, ſi eos humores non attingit? perinde enim eſt, ac ſi quis diceret flumina Italica ſiſti, commota terra in Gallia, aut in ea apertis alijs vijs; aut alio quocunque adhibito remedio, quæ omnia temerè adhibentur, diſtincti. n. canales aquæ in mundo ſunt, & in corpore noſtro venæ & arteriæ, per quas decurrunt humores noſtri, nec cogitare quidem poſſumus, humorem qui iam mouetur in aliquam partem dextram, reuelli poſſe ad partem ſiniſtram; mittunt partes humores ſuos in alias per communes canales & venas arteriasque quæ verò longius diſtant, aut etiam propinquę ſunt ſi tales vires non habeant, non poſſunt ſe exonerare in illas: incerta igitur, inquies, ſemper fiet reuulſio; nequaquam profectò, nam Anatome docet, venarũ diuiſiones & arteriarum, & quæ partes ſint aptę mittere in alias ſuos humores, nam vt plurimum dextræ partes cum dextris coniunguntur, & ſiniſtrę cũ ſiniſtris per communes venas, vnde videmus thoracis partes dextras potius quàm ſiniſtras fluxione corripi, ſi dextra pars capitis humorum fortè à quo grauantur deorſum pellit, quia venæ & arteriæ quæ nutriunt dextram partem capitis, naſcuntur à parte dextra & per paucas diuiſiones ſit communicatio capitis, brachij dextri, & parte thoracis dextra. Et pertinet quod ſcribit Galenus fluxiones reuellendas eſſe ad partem vnde cœperunt moueri, quaſi velit in reuulſione ſpectari originem motus, & ad eam rurſus ducendos humores; quod ſi pars aliqua venas habeat per quas communicet cum diuerſis partibus, vt contingit renibus, qui coniunguntur per truncum venę cauæ cum ſuperioribus, & inferioribus partibus, anceps certè redditur reuellendi ratio, vnde Galenus nunc in cubito, nunc in cruribus in fluxionibus quę fiunt ad renes, venas ſecandas eſſe iubet, aliquando vero vtitur diſtinctione, & ubi rectus eſt affectus, ſuadet venam ſecandam eſſe in brachio, quod probabilius eſſe crederet, humores ad eos fluere potius à ſuperiorib. partibus, quàm infernis, ob humorũ grauitatem, & facilitatem expellentium partium in partes ſubiectas. Sunt qui laborant morbo Comitiali aſſurgente humore, aut vapore ab vno aliquando digito pedis, vel manus, quibus Galenus & experientia docent, admouenda eſſe remedia parti affectę ad reuellendum, & impediendum curſum fluxionis, quod ſi pes dexter author eſt fluxionis, ſi non refert motum humoris conſiderare, cur dextro pedi potiùs

quàm

quàm ſiniſtro auxilia non adhibemus, & quid quęſo conferret, ſi quidpiam ſano pedi admoueatur. Dicebat Galenus, ſectionem venæ in brachio oppoſito laterali morbo, nullam aut tardam opem ferre; rectius profecto ſi dixiſſet, nullam planè, nam cum, vt poſtea fortè diligentius oſtendemus, pleuritides naſcãtur per uenas quæ decurrunt per muſculos thoracis, & tandem ſpargitur humor etiam iuxta membranã coſtas ambientem, illæ autem ſocietatem, & communicantiam ſolum habent cum uenis brachii eiuſdem lateris, fruſtra profectò exoneramus alterum latus, cum fluxionem illam ſiſtere volumus eadem ratione quum fluunt humores à capite ad pectus, remedia quæ cruribus adhibentur, nequaquam reuellunt, ſed potius alliciunt fluxionem ad locum affectum, nimirum quum non contrarium motum, ſed eundem qui fit deorſum, ſequuntur; & in eo curſu aliquid influat in partem laborantem, quare ea ſolum quæ ipſi capiti, & brachijs adhibentur, reuellendi in eo caſu vim habent, niſi primum à partibus inferioribus ad caput aſcenderint humores, tunc.n. deorſum ad originem inquam, reuellendum; Igitur reuulſiones faciendæ ſunt opponendo contrarium motum priori; contrarius autem eſt, qui humorem attingit fluentem, & uerſus ſuam originem trahit, non qui mouet humores quieſcentes in partibus oppoſitis, nec ſuas habent per quas poſſit humor qui mouetur recipi, quod ſi vniuerſæ partes commouerent ſuos humores, veluti cum ex labore & curſu, aut ex febribus ardentibus excitantur inflammationes, non obſunt quidem reuulſiones, quæ in omnibus diſtantiſſimis partibus ab affecta, adhibentur, At illæ præcipui ſunt momenti, & facultatis, reuulſiones, quæ adhibentur partibus, quæ in affectam, ſeſe exonerare poſſunt: hanc noſtram opinionem tanto quilibet vt ſpero probabiliorem inueniet, quãto magis eam expendit diligenter, nec deerunt illis, qui authoritate maiorum cogi volunt Galeni de hac re teſtimonia: nam Galenus in 2. ad Glauconem c. 2. fluente humore ad crus, iubet ſecandam eſſe venam in brachio, non in crure, & nemo intelliget brachiũ lateris oppoſiti, cum poſtea eo authore oſtendemus rectitudinem eſſe in reuulſione ſeruandam, & eam non eſſe inter dextra, & ſiniſtra, ſed inter dextra, & dextra, & ſiniſtra & ſiniſtra in eodem capite aperta eſt hæc ſententia, reuulſionem faciendam eſſe ad contrarium motum fluxionis, & in Aphoriſmo præterea quinquageſimo quinti, in fluxu muliebri iubet admouendam eſſe magnam cucurbitulam ſub mammis, vt inquit fortior fiat ex vtero ad ſuperiora reuulſio per communes venas; tanquam velit humoris curſum ſpectari in reuulſione, qui quidem fit ad partem affectam, non ab omnibus partib. nec per omnes venas, ſed ab illis ſolum, quæ poſſunt mittere ſuos humores per venas, quibus coniunguntur pars mittens, & recipiens, nec dolor quidem partis, aut alia cauſa fluxionis, commouet omnes partes: nã expultrix facultas brachij dextri, ſentire non poteſt dolorem, qui naſcitur in pede ſiniſtro, & propterea moueri non poteſt ad aliquid expellendum; & ſi fortè inſurgit ad expulſionem, nunquam poterit in eũ pedem ſeſe exonerare, aut in aliam partem dextram, cum nulla ſit via, & natura locis, membranis, & alijs modis ſeparet dextra à ſiniſtris. Si ergo reuulſio (vt oſtendemus poſtea) fluxionum eſt remedium, nõ in contraria parte ſimpliciter fieri poterit, ſed in ea per quam poteſt fluxio humoris retrahi, & illa eſt p quàm fluit; ſed hæc adhuc magis patebunt ex ſequẽtibus. Nunc ſequitur vt doceamus quot ſint reuulſiones. Sunt quidem duæ reuulſionis ſpecies, vna quæ ſimpliciter reuulſio dicitur, alia vero localis;

A quàm differentiam Galenus explicat textu nono 2. Commentarij 6. libri Epidemion: quàm profectò oportebat ſæpiùs repetere, præſertim in illis liberis, in quibus ex proprio inſtituto de ſanguinis miſſione & reuulſione agit: nam cum vbique præcipiat reuulſionem faciendam eſſe ad partem diſtantiſſimam ab affecta, meritò quis dubitare poteſt, quomodo reuulſio vocari poſſit venæ ſectio in fronte, laborante occipite? Præterea, dicere ille ſolet reuulſionem adhibẽdam eſſe in principio inflammationum, quod quidẽ nemo audebit præſtare in vna parte capitis, laborante alia; Tales quidem oriri ſolent confuſiones ex authoribus, qui paſſim ſine ordine ſua tardunt præcepta; Iam verò videamus, quid reuellendum ſit, qua in re Curtius eundem humorem reuellendum, & de

B riuandum eſſe ſcribit in inflammationibus, ait enim eum humorem qui in paruis venis partis affectę continetur, reuelli & deriuari, & reuulſionem uocari, & ad contrarium motum, humorem eum trahet; Deriuationem uero, quod eundem ad latus ducat, veluti in lateris dextri dolore, venę ſectio in dextro cubito reuulſiua illi eſt, eo quod materiam à phlegmone ad venas paruas, à paruis ad magnas, ad contrarium ſcilicet ſui motus trahat: nam prius à magnis ad paruas, à paruis ad plegmonem mouebatur, eo vero quod materia quæ per venam cauam aſcendens ad partem dextram pectoris mouetur, ad dextri cubiti fluxum trahitur, deriuatiua vocatur, quod ſui motus proportione materiam ad latus trahat. Qua in re duo ſunt errores, Primus, quod eandem diſtantiam

C ponat in reuulſione & deriuatione. Secundus, quod materiam, quæ in venis partis affectæ continetur reuellendam eſſe dicat, cum deriuatio id faciat, non reuulſio, quod ex Galeno ſatis conſtat, qui 13. Methodi, & paſſim in principio inflammationum, reuulſione vtendum eſſe ſcribit, deinde deriuatione: nam in principio, inquit, quod influit reuellere oportet, quod vero influxit euacuandum vel ab ipſa parte, vel à vicina, quod deriuare eſt, nam ſi idem humor reuellendus eſſet, & deriuandus, diſtinctione illa opus non eſſet: cum ergo non idem ſit, neceſſe eſt alium eſſe; non eſt autem is, qui à venis excidit, & in

D partis ſubſtantiam ſparſus eſt, ille enim, (vt inquit Galenus,) per ſputum, non per venę ſectionem educitur; ille autem qui in partis venis continetur, deriuatione auertitur: nam Galenus, (vt ſupra diximus,) ſcribit, humorem qui partem iam occupauit deriuatione vacuari; occupauit autem, non qui per partis ſubſtantiam ſparſus eſt, quippe qui ſputo ſolo educi poſſit; ergo is qui in venis partis affectæ continetur, partem occupare dicitur hoc loco; itaque neceſſe eſt eum reuelli, qui per corpus, & reliquas partes ad affectam partem mouetur, id quod in ſanguinis & aliorum humorum fluxu apparet, in quibus reuulſione vtimur, non vt humorem qui in parte, aut venis partis, vnde fluit ſanguis, educamus, qui nullus eſt, ſed vt illum qui ad locum properat, in

E alijs contentum auertamus, ergo cum triplices ſint humores, vnus qui in partis ſubſtantiam iam ſparſus eſt: alius qui in venis illius partis continetur, qui duo affectum faciunt; tertius qui ad affectum locum mouetur, & niſi ſiſtatur, affectum auget: triplex remedium iuuentum eſt; ei quidem quod in curſu eſt, reuulſio; ei vero, qui in venis partis affectæ continetur, deriuatio; ei vero qui per partis ſubſtantiam iam diſperſus eſt, vacuatio à parte ipſa facta, ideſt qui à partis ipſius ſubſtantia ducitur; quod ſi non ſolum ex natura ipſius rei certare volumus, ſed etiam authoritate, inueniemus profecto nullo modo Galenum voluiſſe humorem qui in venis partis affectæ continetur, reuulſione vacuandum eſſe: nam in 2.

ad

ad Glauconem genu fluxione, & inflammatione laborante, venam in brachio ſecari vult, ad fluxionem reuellendam; atqui omnes nouerunt, ſectionem in brachio non poſſe ſanguinem qui in crure cõtinetur, educere; prius enim vniuerſus ſanguis qui in partibus intermedijs continetur, educendus eſſet non ergo ille eſt qui in venis partis affectæ continetur, qui reuelli debet, ſed qui in alijs partibus, ad eas adhuc fluit; quod cũ animaduertiſſet Curtius, ſentiretque Galenum dicentem fluxioni debere reuulſionem, duplicem materiam fluentem finxit, vnam quæ in uenis partis affectę continetur, quam in partis ſubſtantiam poſtea ſpargi ſcribit, & plegmonem tunc augere, aliam quæ in alijs venis continetur, & primæ reuulſionem conuenire ſtatuit relicta ſecunda ſine preſidio aliquo, cui tamen primo ſuccurrendum eſt, ut quæ aliam pariat: nam Galenus in libro de temporibus morborum, inflammationis principium illud conſtituit, quo humor totus ad partem confluit, & in ea colligitur, id quod non ſolum in ſubſtantia partis fit, ſed etiam in uenis partis, cum in libro de inæquali intemperie, plegmonem affectum uocet, in quo non ſolum partis ſubſtantia, ſed etiam uaſa illius nimio humore diſtenduntur, ita, ut poſt principium totius morbi nullam fluxionem agnoſcat, & ſi leues fortaſſe aliquæ commotiones ad huc fiunt à uenis ad partis ſubſtantiam: ergo, cum in principio inflammationũ reuelli iubeat fluxionem, non aliam fluxionem intelligit Galenus, quam quæ uel ab alijs tranſmittitur, uel ab ipſa affecta allicitur, nec tamen adhuc ad eam peruenit, cui niſi remediũ prius ſit adhibitum, nec uenas partis, nec ſubſtantiam plenam humore tutum eſt euacuare: nam ut ille ſuo motu morbum primo inchoauit, ita niſi ſiſtatur, adhuc illum augebit, & cum cauſæ rationem habeat, ad id quod factum eſt, medendi ratio poſtulat, ut contra illius motum primo pugnemus; quare optimè Galenus in principio inflammationum, contempto etiam eo, quod in parte iam eſt receptum, primo fluxionem ſedandam eſſe ſcribit. Nec ratio Curtij valet, qua dicit fluxionem ſiſti dolore mitigato ex vacuatione venarum ipſius partis, quæ tenduntur, & tenſionem in partis ſubſtantia augent, nam vacuatio niſi in contrarium fiat, fluxionem non ſiſtit, cum ſæpè etiam cum reuulſione facta, id præſtare nõ poſſit, vt in his qui ex nimio ſanguinis fluxu pereunt, apparet: nam ſi vacuatio ſiſteret fluxionem, vbi abundè effluxiſſent humores, ceſſaret prorſus fluxio, nec vnquam aliquis ex ea periret; opponimus ergo reuulſiones, non repletioni, ſed contra impetum fluentis humoris. Patet igitur cui humori debeatur reuulſio, cum fluxio ſit, & ea ſiſtitur in corpore. Nunc vero videndum eſt, an fluentibus extra corpus humoribus, reuulſio ſola conueniat, & an etiam competere poſſit humoribus nondum fluentibus, ſed contentis in vaſis, & alijs cauitatibus corporis, an etiam qui in partis ſubſtantia ſunt recepti per reuellentia educi poſſint. Porrò, conuenire fluenti humori extra corpus reuulſionem, apertè ſcribit Galenus, qui in vteri profluuio cucurbitulas mammis, & ſectionem uenæ in brachio ad reuulſionem adhibet, ſed non ſola reuulſio conuenit huiuſmodi fluxionibus, uerùm etiam aliquando deriuatio, ut ex eodem authore patet, qui in eadem fluxione ad uterum, utitur deriuatione per veſicam, & inteſtina; Verùm reuulſione utendum eſt, & non deriuatione, quando ualidæ ſunt fluxiones, & magnus impetus fluentis humoris, tũc enim tutum non eſt per uicinos canales, tantam humoris copiam ruentem magno impetu ducere; periculum enim eſt ne omnes partes circumſtantes repleantur humore, quomodo aquæ ex montibus ruentes, non deſerunt ſolitos alueos ob uicinos canales apertos, ſed omnia inundant quæ uicina ſunt; idem ſanè continget, ſi profluuium ſanguinis per narem, ad aliam narem, uel ad palatum deueriuare uelis, nõ enim ſiſtes eo modo fluxionem. Quam ob rem euidentiſſimè errat Curtius, qui fluxiones quæ extra corpus fiunt, uehementiore auxilio, & ppea reuulſione potius quã deriuatione egere ſcribit, imo in illis ſolis reuulſione vtendum eſſe, in alijs vero deriuatione, eſtque illius ratio qua vtitur huiuſmodi: vehementius eſſe agendum & propterea reuellendum, quando vehementius fluunt humores; vehementius autem eos fluere, quando extra corpus feruntur, quippe cum nullo impedimento detineantur, quo minus liberè decurrant, quomodo videmus aquam velocius fluere, quando liberum habet decurſum & exitum, quam ſi aliquod impedimentum illi obijciatur; Verum non par eſt ratio in externis motibus, & in his qui in corpore fiunt: nam in externis, ſolus impetus fluentis rei ſpectatur, & ille ſolum cauſa eſt fluxionis, in corpore vero cum humor firmatur, duæ ſunt fluxionis cauſę, nempè partes quæ tranſmittunt fluxionem, & partis recipientis dolor, & calor; vehemens autem fluxio illa eſt, cum humor impellitur & ſimul etiam attrahitur, vt in externis etiam appareat, ſi contingat aliquid à ſeipſo moueri vel ab alio pelli, & præterea attrahi ab alio, quare reuulſionem in illis vehementiorem adhibere oportet, & non ſolum deriuationem vnde Galenus in fluxu ſanguinis è naribus, ſanguinem non ex maleolis qui maxime à naribus diſtant, & propterea maximè reuellunt, ſed ex venis humeri mittit: ita in fluxu ſanguinis ex vtero, ſolis cucurbitulis ſub mammis appoſitis vel brachiorum frictionibus vtitur, quibus remedijs non eſſet contentus in principio inflammationis vteri, ſanguinem enim mitteret ex cubitò, atqui uenæ ſectio magis reuellit, quam cucurbitulę ut omnes norunt, & Galenus contra Eraſiſtratum ſcribit. Igitur in fluxionibus quæ fiunt extra corpus cum uehementes ſunt, reuulſione, ubi uero iam langueſcunt, deriuatione utendum. Quod uero reuulſione etiam utendum ſit, ubi quieſcunt humores, ſed tamen fluere ſolent in aliquam partem, Galenus docet in libro de uenæ ſectione; ubi ſcribit eaſdem uenas ſecandas eſſe in præſeruatione; & in principio affectus iam preſentis; at in principio inflammationis 13. Methodi iubet ſecandam eſſe uenam quæ longiſſimè diſtat à parte affecta, ea autem potentiſſimè reuellit; idem ergo faciendum in præſeruatione, & merito quidem: idem enim eſt humor in preſeruatione & preſente iam affectu qui reuulſione eget, differunt duntaxat, quod in uno caſu fluere nondum incipiat, in alio iam fluat; itaque ſi in utroque fluxionem intercipere uolumus, idemque ſit humor, eadem uena ſecanda erit. Idem ſcribit Gal. in Comment. libri de Natura humana, ſcilicet, reuulſione eſſe vtendum, potentiſſima etiam, quę ad diſtantiſsimas ſit partes ab ea quæ affici ſolet, vt partium omnium mittentiũ impetus frangatur, & affluescant humores procul à parte affici ſolita, ferri, ita enim illam liberari per reuulſiones, cum deriuatio obſit, vt quæ ad uicinam partem ei, quæ afficitur humorem alliciat. Ceterum adhiberi etiam reuulſionem parti oppoſitę affectæ ad reuellendum humorem, qui in partis laborantis continetur venis, ex Hippocr. Aphor. 68. lib. 5. patet, qui laborante occipite, iubet venam tundi in fronte, quod etiam Galenus pluribus in eum locum confirmat ut ipſe teſtatur 9. 2. Comment. 6. Epid. Sed iſtæ non ſunt ſimpliciter dictæ reuulſiones, ſed locales, quę fieri debent non ab initio, ſed poſteaquàm aliæ præceſſerunt, quæ curſum humorum procul auerte-

uerterunt: tunc enim humorem qui fortè fluit ab an A
teriore parte in posteriorem, per eiusmodi venę se-
ctionem reuellimus, & sistimus. Iam uero quod hu
moribus receptis in substantia partis Galenus ali-
quando adhibeat reuellentia, facilè possum ex eo pro
bare: scribit enim libro quarto de victu acutorum,
31. textu, medicamenta attrahentia, ceruici circum-
posita in Angina, crassum & viscosum humorem qui
partem iam decubuit, reuellere, quòd ab externis
partibus humorem compulsum in internas, ad illas
retrahat. Nunc vero conditiones obseruandas in re-
uulsionibus explicare oportet, quænam scilicet, &
quot illæ sint, & quæ maioris aut minoris sint mo-
menti. Quæ quidem in re, quidam uolunt, quattuor
esse obseruanda. Primum, distantiam; Secundum,
oppositionem; Tertium, rectitudinem; Quartum, B
communitatem venarũ. Distantiam interpretantur
non simpliciter, sed debitam quandam, vt vocat Cur
tius, qui illã dicit talem esse, q̃ propinqua est parti affe
ctę, modo nõ sit vena, quę partẽ affectam nutrit: tãto
.n. magis conuenire venam ad reuulsionẽ in inflam-
mationibus, quanto illa vicinior fuerit parti affectæ
si modo vena magna fuerit, secùs autem esse facien-
dum in præseruatione, reuellendum scilicet ad di-
stantissimas partes, quia nullus adest tunc dolor, qui
cum adest præsente iam affectu, postulat sectionem
venæ proximæ, vt scribit Hippocrates, istis verbis:
Dolorum causa proximum ventrem esse aperiendũ;
& meritò quidem: cum dolori primum sit succurren
dum, vt ei quod maximè vrget, & fluxionem allicit.
Quæ opinio prorsus falsa est, & propterea exploden C
da a scholis; & quia author ille potissimum nititur
authoritate Galeni, adfero primum locum iam cita-
tum ex libro de Venæ sectione, vbi Galenus scribit,
eandem esse secandam venam in præseruatione, &
curatione. Deinde locum adfero ex 13. Methodi
cap. 6. vbi Galenus scribit in principio inflammatio
num reuulsionem semper esse faciendam ad partes
quæ maximè distant. Eandem sententiam reperit
cap. 11. vbi ita ad verbum scribit: siquidem, longissi-
mè attentata fluxione parte, quod redundat reuelle-
re. Idem scribit in lib. de Venæ sectione, & passim
alibi, & meritò quidem: nam qui in distantissimis
partib. reuulsiones facit, omnium partium quę mit-
tere possunt fluxionem, impetum frangit, & occasio
nem fluxionis tollit; qui verò in proximioribus. locis D
eadem adhibet præsidia, sæpè allicit fluxiones ad par
tem affectam; Demus exempli causa moueri à cru-
re ad caput fluxionem, qui in ipso crure venam seca-
bit, fluxionem vtique reuellet; qui verò in cubito ve
nam aperiet, humorem sursum allicict, & ad caput in
citabit, nec id quod à capite trahitur ad cubitum, po
test medicina esse alterius humoris, & fluxionis quã
eius qui in capite iam est receptus, & per venas con-
iunctas cum cubito descendit, & si quid fortè à par-
tibus quæ intercedunt inter cubitum & caput, mit-
titur, ad illud per eandem sectionem reuellitur; at
non illud, quod à subiectis partibus ascendit; fatetur
Curtius nos fluxionis originem ignorare ex quo se-
quitur, reuellendum esse à distantissima, quoniam
sic nulla pars fugere potest reuulsionem, cum ab om E
nibus quæ mittere possunt in partem affectam, retra
ctio fiat; & falsum est ignorari fluxionis cursum: nã
partes quæ immediatè mittunt, sunt quæ coniunctę
sunt per vasa; quod si præter illas aliæ mittunt, non
aliæ quidem esse possunt, quàm quæ è directo sunt
positæ; veluti in morbo laterali, partes quæ mittunt
immediatæ, sunt caput, ceruix, & vicinæ quæ illic
sunt partes, iuxta humerum, & externæ thoracis
partes, illæ enim venas habent, per quas via patet
humoribus ad internos thoracis musculos; & mem

branam costas succingentem; at si aliundè fluxio in-
cipit, vt cum ex cursu, & febribus ardentibus attol
luntur humores, qui recepti in partibus quę habent
venarum cum latere thoracis societatem, illæ solum
mittere possunt, quæ sunt è directo; quoniam, vt po
stea ostendemus, dextræ cum dextris, & sinistrę cũ
sinistris quandam societatem, & connexionem ha-
bent, per quam possunt suos humores mutuo susci-
pere, neque enim (vt ille putat) in principio inflam
mationum dolorem sedare primùm studemus, sed
fluxionem sistere doloris causam; est quidem dolor
fluxionis causa, & vbi fluxio incipit à dolore, vel à
calore partis, ille primum fortè sedandus est, vt Gale
nus docet in 13. Methodi cap. 4. vbi bubones docet
curare sedato dolore vlceris, qui fluxionem commo
uit; At vbi à parte affecta non oritur dolor, sed ex flu
xione ab alijs transmissa, prima intentio est Medici
sistere fluxionem, vnde repellentia adhibentur ad
fluxionem arcendam, & frictiones in partibus ex-
tremis, & venæ in eisdem partibus secantur. Præte
reà, omnis dolor non trahit fluxionem, vt in statu,
& declinatione inflammationum apparet; rectè qui
dem dixit Hippocrates, proximum ventrem aperiẽ-
dum esse, cum parti dolenti mederi volumus, spe-
ctat enim affectum iam factum, cui proxima reme-
dia, & non distantissima succurrere possunt; sed hoc
nihil ad fluxionum auxilia pertinet, qui enim fluxio
ni medetur, vult doloris causam, quæ potest dolorẽ
augere, & iam auget, auferre, postea vero, cum nul
la amplius fluxio fit, ad id quod influxit præcipit Ga-
lenus in 13. Methodi esse accedendum, non autẽ pri
mo ad illud, vt Curtius putat, nam dolor sedari non
potest, nisi fluxio tollatur, quæ mittitur ab alijs par
tibus; & si demus, dolorem etiam tolli sectione pro-
ximæ venæ, tamen idem redibit, quia manet adhuc
fluxio, quæ ab alijs causis excitatur, contra quas nul
lum est adhibitum remedium; in colico quidem do-
lore, & ventriculi, vbi fluxio non fit, sed dolor na-
scitur ex materia illic nata & contenta, proximum
ventrem statim aperimus per assumpta, aut iniecta
medicamenta; At diuersa longè est ratio in his do-
loribus, & ab eo qui fit in inflammationibus; docuit
Hippocrates medicinam doloris, qui nullam habet
aliundè causam quàm proximam, & coniunctam
materiam; Galenus vero in 13. Methodi, fluxionũ
remedia primo tradit in inflammationum generatio
ne; postea vero factæ iam inflammationis; & eius
quod non potuit per reuulsionem impediri ne in par
tem flueret, curationem; igitur ad reuulsionẽ poten
tior est via per distantissimas partes, quam per pro-
pinquiores, & quæ proximæ parti adhibentur reme
dia, non amplius reuellunt, nisi ab illis sint commo
tæ fluxiones, tunc enim quia contrarium motum
opponimus, & ad originem sunt, fluxionem ipsam
reuocamus, tunc etiam reuellimus; verum vbi igno
ramus quænam partes mittant, in distantissimis lo-
cis semper est facienda reuulsio; nec obstat quod in
Pleuritide venam secẽt Galenus, & Hippocrates in
cubito, & non in pede, quoniam caput est, & aliæ
partes superiores quæ fluxionum mittunt, & reuul-
sio, & euacuatio à parte simul tunc fiunt, vt postea
ostendemus. Nunc de oppositionibus, requisitis in
reuulsione agamus. Scribit Galenus in libro de Ve
næ sectione, & in 13. Methodi, partimq; alibi, in
reuulsione id obseruandum esse, vt si dextra pars la-
borat, ad sinistram, & si sinistra, ad dextram, & si su
perior aliqua pars afficitur, ad inferiores, & si infe-
rior afficitur, ad superiores, si anterior tentatur flu-
xione, ad posteriores, à posterioribus ad anteriores,
ab internis ad externas, & ab his, ad illas fieri reuul-
siones; quàm sententiam Curtius ita interpretatur,

quasi

quaſi velit in omni reuulſione iſtas omnes oppoſitio A
nes obſeruari, nam uenę ſectionē ex cubito in Pleu-
ritide, dicit omnes oppoſitiones ſeruare, quę ſunt ſe-
cundum ſurſū, & deorſùm, dextrorſùm, & ſiniſtror
ſùm, intus & extra; ſtatuit enim hepar in medio
corpore, & partes quæ ſupra ipſum ſunt, Galeno au-
thore, ſuperius eſſe poſitas, quæ infra ſunt, inferius,
& propterea reuulſionem fieri ad ſuperiora, eo quod
reſpectu hepatis ſurſum fiat; cubitum præterea ad la
tus eſſe, idem eſſe externum & dextrum, vel ſini-
ſtrum; Verùm hæc opinio eſt maximè abſurda, nam
contraria, & oppoſita quæ reuera talia ſunt, & qua-
lia requirit reuulſio, plurimum inter ſe diſtant, nec
qualiſcumq; receſſus oppoſitionem facit. Statuamus
ſi placet ſupra hepar venam eſſe, quæ diſtet pede v-
no ab hepate, & illa ſecari poſſit, an propterea in af B
fectibus hepatis illa ſatis reuelleret? minimè profe-
cto. Quod ſi Galenus dicit partes illas ſuperiores
vocari quæ ſunt ſupra hepar, inferiores uero quæ in-
fra, rectè quidem id fecit, vt corporis partes inter ſe
diſtingueret, ſed de ea diſtinctione non intellexit,
cum ad contrarias partes reuulſionem faciendā eſſe
præcipit, id quod ſatis oſtendit, cum vbiq; & præſer-
tim in 13. Methodi, reuulſionem faciendam eſſe ad
diſtantiſſimas à parte quæ laborat, iubet. Quod ſi e-
tiam Curtij opinionem ſequamur, vt ſcilicet partes
quæ infra hepar ſunt poſitæ, inferiores dicantur, aliæ
ſuperiores, non tamen ſequitur vt inter ſuperiores,
& inferiores aliquid ſit ſuperius; aut inferius, quod
ſufficiat ad reuulſionem, ſed ſequitur, cùm ſub hepa
te aliqua pars tentatur fluxione, reuellamus ad par- C
tes quæ ſunt ſupra hepar, & è contra, nec ſi aliqua
pars ſtatim poſt hepar laboraret, & vena eſſet paulo
ſupra hepar, ea ſecanda eſſet ob eam rationē, quod
vna ſuperius ſit poſita, alia inferius; quare abſolutè
tenenda eſt oppoſitio quæ eſt ad diſtantiſſima in ſola
& vera reuulſione, ubi fluxionis originem ignora-
mus, id eum oppoſitionis nomen ſignificat, & diſtan
tiam antea ex Galeno ſic interpretati ſumus, & ille
ſuas curationes ita inſtituit, cum laborante brachio
ad crura reuellit, & fluxione decumbente ad genu,
in cubito venam ſecari præcipit: nam in tali oppoſi-
tione, vt dicebamus de diſtantia, ab omnibus partī-
bus, quæ mittere poſſunt fluxionem, reuellimus; Ve
rum illud explodendum quoque eſt, quod ſcribit in
omni reuulſione obſeruandas eſſe omnes oppoſitio- D
nes: nam Galenus contentus eſt vna oppoſitione,
vt cum dicit trahendam eſſe fluxionem quæ fertur
ad inferiora, per ſuperiora, & ſi dextra pars laborat,
mouendos eſſe humores ad ſiniſtram, quod enim eſt
ſolum curſum, non habet oppoſitionem cum alio,
vt dextram, & vt internum, vel externum, vel vt
anterius, vel poſterius. Illud autem quod ſcribit Ga
lenus, maiorem difficultatem parit, quod ſcilicet ſe-
cundum ſingulas oppoſitiones reuulſiones fieri ve-
lit, non ſecundum dextrum, & ſiniſtrum nunquam
puto poſſe in corpore noſtro fieri reuulſionem: nam
ſi fluxiones, authore Galeno, in Arte Medicinali ad
ſuam originem reuellere oportet, nunquam inuenie
mus à dextris partibus mitti fluxiones in ſiniſtrum
latus, aut è contra, an putamus in pleuritide dextri E
lateris, venæ ſectionem in cubito ſiniſtro reuellere
aliquid poſſe, an brachium ſiniſtrum quæſo, vel a-
liqua pars ei vicina, eſt quæ humores mittit in latus
ſiniſtrum; per quas quæſo venas; per quos locos; Scri
bit item Galenus in 2. ad Glauconem, & paſſim ali
bi reuulſionem faciendam eſſe per communes ve-
nas; at latus ſiniſtrum nullam habet communita-
tem per venas cum dextris partibus, aut ſi habet non
erat opus admonere obſeruandam eſſe illam commu
nitatem, quæ ſi in omnibus eſt, præcepto nō eget;

inter crus dextrum, & ſiniſtrum communitas quæ-
dam venarum eſt, vt poſtea oſtendemus; At inter
brachium dextrum & ſiniſtrum; & thoracis partes
dextras, & ſiniſtras, nulla inter venas quæ ſecari poſ
ſunt, ſocietas eſt; propterea Galenus nunquam affe-
cto latere dextro in pleuritide aut alia parte, quæ in
dextro latere ſit, venam ſecuit in cubito ſiniſtro, ſe-
cuit autem affecto vno crure, in alio. At non ad re-
uulſionem, ſed ad deriuationem, quoniam in reuul
ſione ſpectat curſum humoris, & fluxionis originē;
eſt autem origo fluxionis, laborante dextro crure in
ſupernis partibus lateris dextri; illæ enim venas etiā
habent, vt poſtea oſtendemus per quas ſe exonerare
poſſunt in crure, & promptè à minima quaque occa
ſione à ſupernis partibus decumbunt humores in in
fernas; crus autem dextrum in ſiniſtrum neſcio quo
modo poſſit per aſcenſum, & obliquam poſtea viam
aliquid mittere; quod ſi mittit aliquid, ſurſum certè
mittit per rectum curſum humoris, vt in illis contin
git, qui ex affectu digitorum pedis comitialem mor
bum patiuntur. Addo, quod Galenus velit reuul-
ſionem ſemper faciendam eſſe ſecundum rectitudi-
nem, quod vt poſtea interpretabimur, excludit op-
poſitionem, quæ eſt inter dextrum, & ſiniſtrum, an
terius & poſterius, intus & extra, & ſolum compre
hendit longitudinem corporis, de qua re iam tempe
ſtiuum eſt vt dicamus. Statuit Hippocrates primus,
reuulſionem eſſe adhibendam κατ' ἴξιν, & poſt illum
Galenus idem ſentit, & verbum Hippocratis inter-
pretatur κατ' εὐθυωρίαν, ſed cum non ſatis explicet,
quid per rectitudinem iſtam intelligendum ſit, na- C
ta eſt inter Scriptores de venæ ſectione diſſenſio:
nam Curtius id quod dicitur ſecundum rectitudi-
nem duo continere vult, vnum quod ſit in eodem
ſitu, vt dextrū dextro, & ſiniſtrū ſiniſtro illi eſt ſcdm
rectitudinē, alterum quod ad ſit cōicatio venarū; Fer-
nel. vero, & alij quidā, interptantur rectitudinē hanc
venatum filamenta recta, venas enim filamentis re-
ctis contextas eſſe, & per illa attrahere humorem, &
propterea cùm ſiſtere volumus fluxiones, eligendas
eſſe venas, quæ in partem affectam filamenta recta
protendant, quæ quidem opinio, plena eſt erroribus:
nam cum omnes venæ eandem habeant compoſitio-
nem ex filamentis rectis, tranſuerſis, & obliquis, hoc
modo non referret vnam vel aliam venam ſecare;
Deinde ſanguinis fluxus qui fit ſecta vena, nequa- D
quam fit per attractionem, ſed per expulſionem, quę
mouetur à dolore facto ob ſectionem & vincula,
quæ adhiberi ſolent parti, in qua volumus venam
aperire, quibus ablatis, & ceſſante dolore, ſanguis
fluere deſinit, quod non fieret, ſi per attractionem
ſanguis exiret: nam attractio non requirit dolorem,
imò præſente dolore ceſſat, quippè cum illa ſolum
moueant attractionem, quæ ſunt amica, & familia-
ria, quæ vero moleſtant, ſolam expultricem exci-
tent, alijs omnibus facultatibus ceſſantibus & ce-
dentibus agenti expultrici, quæ agere nequit ſi attra
ctio, retentio, & concoctio, ſuum munus exerceant.
Prætercà, Galenus in vlneribus partium, ſcribit par-
tem vulneratam contrahi ad ſanam; ut experientia
etiam docet, quare venæ partis diuiſæ, trahere ad ſe E
non poſſunt quidpiam, ſed quæ in parte ſana inte-
græ manent; Poſtremò ex anatome oſtendere ille
non poteſt, communem & directam (vt ait) vena-
rum ſocietatem inter partes dextras, ſupremas &
infimas, inter quas tamen eſt rectitudo, de qua Hip
pocrates & Galenus agunt. Curtij autem opinio ali
quid probabile continet: nam ſi nullus requiriritur
conſenſus venarum in ſectione quæ ſit per rectitudi-
nem, quomodo fluere poterunt humores à dextris,
in dextra, & à ſiniſtris in ſiniſtra, & quomodo con-

trarium

trarium motum fluxionibus opponere poſſumus per reuellentia? nam ſi tollas venarum ſocietatem & cõ municantiam, non uideo, cur referat magis ſecare venam in dextra parte, laborante alia dextera, quàm in ſiniſtra; vtrum difficilè etiam eſt animo concipere hanc ſocietatem in omnibus partibus, quæ ſecun dum rectitudinem eſſe dicuntur, quam enim lien cõmunitatem venarum habere poteſt cum venis externis digitorum ſiniſtræ manus, ſiquidem venę lienis in hepar terminantur, quod in dextra parte eſt ſitum? quapropter, venæ lienis potius cum venis brachij dextri, quam cum ſiniſtri communitatem habent. Pes præterea, cum manu (Curtio etiam authore) nullam venarum communitatem habet, Vena item cruris ſiniſtri, cum vena dextri magnam conũ ctionem habet, quoniam utraque à communi conca uitate venarum quę in inguine eſt, diuidicatur: non tamen ex Galeni opinione dextrum crus rectitudinem habet cum ſiniſtro. Præterea, uenę brachij dextri, cum venis nutrientibus quattuor coſtas ſuperiores lateris dextri & ſiniſtri coniunctionem habent, non tamen latus ſiniſtrum ſecundum rectitudinem habet cum brachio dextro; quod ſi communitatem venarum, qualemcumque inter ſe connexum intelligimus, omnes partes eam communitatem inter ſe haberent, quoniam connexæ inter ſe omnes venæ ſunt. ſed propriè & verę dicuntur illæ partes commu nicare per venas quę eas habent ab eadem proxima concauitate, & trunco venarum diductas, ſic enim Galenus definit in libro de venæ ſectione, cum ait: Optima fiet enacuatio per venas diductas ab his, quę in partibus ipſis ſunt ſitæ; igitur, cum pars quæ affici tur, & alia cui remedia adhibentur, venas habent à communi trunco proximo diductas, ille inter ſe venarum communitatem habere dicũtur; apparet hęc communitas in venis internis cubiti, & venis nutrientibus quattuor coſtas ſuperiores, à communi enim trunco & diuiſione venarum quę in intimo ſit, diuiduntur venę cubiti & quattuor illarum coſtarũ; ita crura venarum communitatem habere dicuntur, quoniam venę quæ in illas inſeruntur, naſcuntur à communi trunco, qui diuiditur in inguine, Galenus vbique videtur illa dicere eſſe κατ' ἴξιν quę in eodem ſitu ſunt ſecundum rectitudinem corporis, ita, ut ſo lum dextra dextris ſint ſecũdum rectitudinem, uno loco excepto, qui eſt in textu 10. 3. Comment. in li- bris Hippocratis de Fracturis, ubi ita ſcribit κατ' ἴξιν ſemper Hippocrates pro ex directo, ponit, aliquando per longitudinem corporis, aliquando per latitudi- nem, quemadmodum nunc. Qui quidem locus pro- fecto trahi non poteſt ad reuulſiones: nam hoc mo- do non referret in Pleuritide dextri lateris, ſecare ve nam in cubito dextro, uel ſiniſtro, cum tamen ille ſcribat in libro de Venæ ſectione, ſectionem, quæ fit in cubito oppoſiti lateris, aut nullã, aut certè tardam adferre opem. Item brachio dextro laborante, cur il le in 13. Methodi non in brachio ſiniſtro, ſed in cru re dextro venam ſecat? neque profectò laborante he pate, probare poſſemus ſanguinis eruptiones quę fi- unt per dexteram narem magis quam illas quæ fiunt per ſiniſtram: Clara ergo & perpetua debet eſſe Ga- leni & Hippocratis ſententia de rectitudine quę eſt ſecundum longitudinem partium, cum de reuulſio- ne ſimpliciter dicta agimus: quoniam dextrę cũ dex tris magis communicant per venas quam cum ſini- ſtris, ſed nõ ea quidem adeſt inter omnes partes quę ſecundum rectitudinem ſunt, quę per proximas ue- narum diuiſiones fit, ſed ea tamen adeſt, quę ad cur- ſum humorum recipiendum, & reuellendum ſuffi- cit: communicant enim venę eiuſdem lateris aſcen- dentes & deſcendentes per orificia ſua; per cauitates

A muſculorum etiam decurſus patet, & viuente homi- ne, meatus, qui eo mortuo ſunt occulti, maximè pa- tent, & per has vias, humores qui recta mouentur aſcendendo, vel deſcendendo, facilem viam inue- niunt, ſi attrahantur, expellantur, aut alijs remedijs hinc, & inde commoueantur. Quod ſi hanc opinio nem non recipimus, quo pacto reddi ratio poteſt cur laborante pede in Epilepſia, ſubito aſcendere poſſit materia aliqua ad caput? cur item & quomodo pe- des tumeſcant in podagra? per quam enim uiã quę- ſo à ſuperioribus partibus & maximè à capite, in pe- des poſſunt deſcendere humores? cur item laboran- te dextra capitis parte, & deſcendente humore, po- tius intumeſcit pars ceruicis dextri lateris, ſi illic ſi- ſtitur humor, aut ſi ad thoracem deſcendit, potius B dextrum latus, quam ſiniſtrum repletur? Verùm: ſi venarum communitas vna eſt euidentiſſima per pro ximas venarum diuiſiones, alia vero magis occulta per coniunctionem orificiorum, cur in Pleuritide af fectis octo coſtis inferioribus, venam non ſecamus ſemper in cubito dextro vt placuit Veſalio, cũ vena, ſine pari, dicta, quæ coſtas illas vtriuſque lateris nu- trit, à dextro latere oriatur, & coniungatur cum ve- nis cubiti dextri; ratio hęc eſt profectò, quòd humo res, qui Pleuritidem faciunt, non per uenam illam, quæ intus nutrit coſtas, ferantur, ſed per illas, quæ ſparguntur per muſculos thoracis, illæ enim deſi- nunt tandem in membranam ſuccingentem coſtas, & eam ſeparant affuſo copioſo humore ab ipſis co- ctis, & illic inflammatio fit, quæ non ſolum mem- C branam afficit, ſed proximos muſculos ſimul replet. id quod oſtendunt euidentes cauſæ externæ, quæ pa- riunt pleuritides, calor, frigus, ventus, quæ omnia partes externas commouent, & ab illis humores li- quant, vel propellunt in partes profundiores thora- cis, illis nequaquam agitatis humoribus qui in vena caua continentur. Idem ſępè experientia docuit, diſ- ſecto latere Pleuriticorum; multos enim vidi, quib. vniuerſum latus vix diſſecta cute, & externis muſcu lis, ſtatim exibat ſanies purulenta, & vſque ad mem branam ipſam omnes muſculi pleni tali humore con ſpiciebantur; qua reaductus, miror cur latus Pleu- riticorum non aperiamus vbi alia remedia experti ſu mus nequaquam prodeſſe; quid enim poteſt eſſe pe- riculi ex vulnere quod non penetrat aliquãdo vltra D primos muſculos, in quib. ſanè inueniet, aut ſangui- nẽ qui mali eſt cauſa, aut certè nunquã mẽbranam ip ſam attinget, quin abſceſſum factum reperiat, qui cũ p membranam illã denſam penetrare non potuit, ho minem ſtrangulat & ſuffocat. Igitur cum venæ quæ mittunt humorem ad latus, communicantiam ha- beant proximam cum venis cubiti, & capitis, à qui- bus mittitur, vel exprimitur humor, cum Pleuritis fit, merito in cubito eiuſdem lateris, non in alio, aut in pede eiuſdem lateris, ſanguis mittitur, quoniam fluxionem reuocamus ad contrarium humoris mo- tum, & muſculos vicinos per venas communes va- cuamus: Laborante vero liene, venam non in dextro brachio, ſed ſiniſtro ſecamus, quoniam communica- tio venarum quæ fit per illarum orificia, maior eſt ſi E niſtræ partis cum ſiniſtris, quam cum dextris: nam & internæ partes venas habent quæ cum orificijs par tium externarum coniunguntur, vt ex figuris ve- narum & anatome apparet; vbi vero fluxiones fe- runtur ad pedes, ſectio venæ in cubito eiuſdem late ris curſum humoris quidem retrahit, verum quod in venis partis affectę iam eſt receptum, educi non po- teſt ob diſtantiam maximam: nec poſſumus plura præſtare, repugnante natura & ſtructura corporis no ſtri. Ex his igitur patet quid ſit reuulſio, quæ diſtan tia & oppoſitio, quæ rectitudo, & communitas ve-

narum

narum in ea requiratur. Supereſt vt alia quędam addamus quæ ad eandem pertinent, quæ etſi inter præcipuas conditiones quas requirit reuulſio, non numerentur, non tamen ſunt contemnendæ. Curtius (vt paulo ante diximus,) vult venam quæ ad reuellendum ſecatur eſſe magnam, & loco doléti proximam; Galenus præterea iubet fluxiones aliquando eſſe ducendas ad ſuam originem; aliquando minimè: tunc quidem ducendas eſſe, quando pars quæ mittit, eſt ignobilis, nobilis vero quæ recipit: non autem id faciendum, quando nobilis mittit in ignobilem; quid ergo tunc erit agendum? illud etiam explicandum eſt, an in reuulſione quæ fit per ſanguinis miſſionē, cōfertim, vel paulatim, debeamus ſanguinē mittere. Poſtremò docēdum erit, an in reuulſione ſequamur motum humoris, vt Curtius vult, & obſeruemus dictum huius Aphoriſmi: Quo natura vergit, vt Galenus ſentire aliquando videtur. Curtius (vt diximus,) vult in reuulſione ſecandam eſſe venam magnam, quod certè faciendum eſt, vbi reuellimus ad ſiſtendum fluxionem quæ inflammationem parit, ſic enim promptius educitur humor, & validior fit reuulſio; vbi vero reuellimus ad ſiſtendas fluxiones, quæ extra corpus feruntur, præſtat minores venas eligere, quoniam ſępiùs iteranda eſt ſanguinis miſſio, quæ per minores venas minus diſſoluit ſpiritus, & propterea ſæpiùs iterari poteſt, ſic in his fluxionibus, ob eaſdem rationes minores inciſiones in vena fieri debent, in illis vero maiores; non magnopere tamen curandum eſt de venarum magnitudine in quacumq; reuulſione, quippè cùm humoris impetus viam ſibi faciat per anguſtas etiam vias; quapropter Galenus venam ſecat in malleolis ad reuulſionem fluxionū ad partes ſuperiores quod non faceret, ſed in poplite ſecaret, ſi magni momenti eſſe putaret maiorem vel minorem venam aperire. Porro, in his fluxionibus quæ pariunt inflammationes, confertim reuellere ſatius eſt; contendere enim oportet auxilia de celeritate cum præcipiti motu, qui morbum parit, in alijs vero quæ extra corpus fiunt, præſtat ſæpius repetere reuulſiones, vt ex crebris auxilijs reuellentibus, aſſueſcat natura eo mittere humores, & alium locum per quem ferri conſueuit, deſerere; Galenus in Arte Medicinali vbi de curatione agit, & alibi, iubet fluxionem eſſe reuellendam ad ſuam originem, niſi pars quæ mittit ſit nobilis, alia vero ignobilis quæ recipit: cuius authoritate perſuaſi multi ex noſtris Medicis, in Cataneis & externis affectibus, nolunt venas in cubito ſecari, quoniam ad internas partes reuocatur humorum curſus; ſic etiam in peſtilenti febre, vbi fiunt bubones, omnem venæ ſectionem fugiendam eſſe putant, quod materia, vt inquiunt, venenoſa rurſus in venas redeat: verùm de cutaneis affectibus perperam ſentiunt: nam ſi venę adhuc plenæ ſunt humore noxio, præſtat eas aperire: & per latas vias educere humorem ſubito, quam permittere vt natura paulatim, & non ſine periculo grauioris morbi ſeſe per ocultas vias ſenſim & difficilè exoneret, in bubonibus quoque quædam adhibenda eſt diſtinctio: nam ſi ſperemus naturam vniuerſum virus expuliſſe in glandulas, (quod cognoſcemus ſi febris eſt remiſſa,) non amplius datur locus reuulſioni per ſanguinis miſſionem; at ſi ex febre & alijs ſymptomatis, magnitudo morbi quę cum calore, & repletione conjuncta eſt adhuc, reuulſionem admittimus cum euacuatione; in bubonibus vero qui ex morbo Galli co contingere ſolent, nullus relinquitur reuulſioni per ſanguinis miſſionem locus, cum vehementia ca reat huiuſmodi morbus; quare præſtat ad locum affectum trahere humorem, vt tota veneni vis per bubonem expiret; at ſi ad originem fluxionis, quod ea pars

A nobilis ſit, vel nullas habeat uenas quę ſecari facilè poſſint, reuellere non poſſumus, nec utile ſit humorem ducere ad locum affectum, ut in Pleuritide, Podagra, & alijs affectibus inferiorum partium, quarū origo & fons potiſſimum eſt caput, quid inquam agendum? ad eas, inquit Galenus, tranſferre oportet fluxiones, quæ nullum habent principatum, & ut ego addo, quæ ſimul uicinæ ſunt parti mittenti; ſic enim in fluxionibus quæ feruntur ad eas partes à capite, mittimus ſanguinem ex cubito, qui ſi non eſt origo mali, origini tamen eſt propinquus, & ignobilis pars, ad quam ſine periculo quicumque humores duci poſſunt. Ceterum, laborante ſuperiore parte lateris dextri in Pleuritide, ex cubito ſecari uenam ab Hippocrate putat Curtius, quod eo natura uergat & ad ſuperiores fiat naturæ & humoris motus: in quo manifeſtè aberrat: nam etſi ſuperiores thoracis partes afficiantur, non tamen affectus & fluxiones ortę ſunt ab inferioribus, ſed à capite, ut diximus ceruice, & externis thoracis partibus, quæ in interiores ſuos protrudunt humores, adiuuante frigore externo exprimente, aut calore fundente concretos humores; quare ad ſuperiora reuellimus, opponentes motum contrarium reuellendo, ei, qui peperit affectum, etſi reuulſio eo etiam authore, eſt attractio ad contrarium humoris motum, temerè quiſpiam poſtea dubitabit, hoc poſito principio, an in reuulſione ſequamur vel humoris, uel naturæ motum. Atque hæc quidem ſufficiant de reuulſione, quędam enim poſtea adhuc addemus, quæ illi communia ſunt cum deriuatione, de qua iam agere aggredior eodem ordine quo uſus ſum in reuulſione explicanda.

Deriuatio (inquit Curtius) eſt motus qui fit ad latus motus humoris, propterea ſanguinis miſſionē in cubito quæ fit laborante latere inflammatione, dicit eſſe reuulſiuam & deriuatiuam; reuulſiuam quidem eo quod materiam à Plegmone ad venas paruas à paruis ad magnas, ad contrarium ſcilicet ſui motus trahat: nā prius à magnis ad paruas, à paruis ad Plegmonem mouebatur, eo vero quod materia quæ per venam cauam aſcendens ad partem dextram pectoris mouetur, ad dextri cubiti fluxum trahitur; Deriuatiua vocatur, quoniam, (inquit) ſui motus proportione materiam ad latus trahit. Qua quidem in re multos committit errores; nam Galenus in lib. 13. Methodi, & in 3. libro Artis Medicinalis, & in 2. ad Glauconem, non vult neceſſario in deriuatione fluxiones duci ad latus, ſed ad uicinia; at inter vicinas partes quædā ſunt ad latus, aliæ ſubiacent, aliæ incūbunt alijs: nam Galenus deriuationes fieri ſcribit ab vtero ad veſicam, & inteſtina, quæ partes ita ſe habent; vt vna alteri ſubijciatur: cum vero ſecatur vena in poplite dextri pedis, in affectu inguinis ſiniſtri, ad latus fit deriuatio, veluti, ſi per narem vnam fluentem humorem deriues ad aliam: non ergo debet definire deriuationem per motum ad latus, tanquam neceſſario requiratur huiuſmodi motus. Deinde, ſi eo authore motum humoris primum ignoramus, non poterimus motum lateralem illi opponere; Addo, quod ille per eaſdem venas velit extrahi à loco affecto humorem reuellendo & deriuādo: nam reulſio eoſdem quidem canales exigit, quia contrarium motum priori molitur; at deriuatio quę vicinum motum opponit, vicinum canalem exigit, & id planè oſtendit vocabulum Græcum παροχετέυειν, quod eſt ex riuo ducere in alios canales, vt in pratis irrigandis facimus, cum ex flumine riuos multos trahimus, & ex illis alios minores; vt aqua per omnes prati partes ſpargi poſſit; ſic Galenus in 6. libro Epidemion Commet. 2. textu 7. explicat. Deriuationem, in

quit, ſolet nominare Hippocrates, quando humores qui per non conuenientem regionem ferri incœperunt, ducimus non per eam, nec per remotiſſimam, ſed per aliam propinquam, veluti, inquit, ſi per uias vrinæ exire incœperit humor vitiata veſica & renibus, tunc per aluum deriuamus; & è contra, ſic affecto vtero, ad inteſtina, & ad veſicam deriuamus: Quę exempla, & alia omnia quibus alibi vtitur, oſtendunt diuerſas eſſe vias per quas fluit humor morbum faciens, & illa per quas deriuatur. Ad hæc, eandem diſtantiam ponit in reuulſione & deriuatione, cum tamen Gal. vbique ſcribat, reuulſionem eſſe faciendam ad diſtantiſſimas partes, deriuationem vero ad propinquas. Addo, quod eundem humorem reuellat & deriuet: nam etſi humor qui extra fluit, per reuulſionem & deriuationem ſiſti poteſt, reuulſione quidem egeat quando vehementer fluit, deriuatione aũt quando leuiter, in inflammationibus vero de quibus ipſe agit, nõ idem eſt humor qui eget reuulſione & deriuatione: nam textus eſt clarus apud Gal. in 13. Methodi, & paſſim alibi, in principio inflãmationum reuulſione eſſe vtendũ, deinde deriuatione: nam in principio, inquit, quod influit reuellere oportet, qđ uero influxit, per vicina deriuandum eſt, cum. n. triplex ſit humor in generatione inflammationis, vnus qui in via eſt, & nondũ in venas partis incidit; alius qui in illis iam eſt receptus; tertius qui ab illis venis in partis ſubſtantiam eſt ſparſus; hic inquit Gal. in venas amplius redire non poteſt, ſed per ſputũ, fomenta, & alia localia remedia educitur; ille vero qui adhuc eſt in uia, eget reuulſione; qui vero in venis partis eſt, deriuatione euacuari debet, authore Gal. qui & alibi paſsim docet, recentes affectus reuulſionibus curandos eſſe, inueteratos vero deriuatione & localibus præſidijs. Verùm etſi ita eſt, nõ tamen licet vbiq; deriuatione vti, qm̃ non ſunt in omni parte corporis vicini canales; Igitur deriuatio fit omninò per vicinum aliquem canalem, per quem poſsit tranſumi humor qui per alios fertur, aut in alijs continetur, ita, ut nondũ ſit impactus in parte; ille. n. amplius dimouere non poteſt, & per aliquam viam duci, non magis q̃ aqua, quę excidit à riuis, & à pratis eſt combibita. At, quomodo differet deriuatio à multis reuulſionibus quas ponit Galenus? ſcribit. n. ille, Comm. in Aphoriſ. 68. lib. 5. Aphoriſ. remedium eſſe reuulſorium ſectionem venæ in fronte laborante occipite; & in textu 31. 2. Comm. 6. lib. Epid. dicit, oculorum fluxiones ad palatũ per acria medicamenta reuelli. Ego quidem ita ſentiendum puto, in eodem membro reuulſionem fieri poſſe localem, & deriuationẽ: reuulſionem quidem, quando venæ adſunt quę ab una parte in aliam oppoſitam feruntur, ſecta enim vena, cursum humoris, qui fit in partem oppoſitam reuellit, vbi vero diuerſi ſunt canales, & propinqui, per illos non fit reuulſio, ſed deriuatio; itaq; rectè laborante occipite, ſectio venę in fronte reuulſiua dr̃, in fluxionibus vero oculorũ, motus qui fiunt per palatũ & nares, rectius deriuationes, q̃ reuulſiones vocantur, ſi modo deriuationes verę ſunt, quę affecto vtero fiunt per inteſtina & veſicã. Nunc de humore agendũ eſt, cui conuenit deriuatio; De quo quidẽ obiter ita ſtatuimus, fluenti humori leuiter, deriuando ſuccurrendũ eſſe, non quod ẽt reuulſio illius non ſit medicina & præcipua, ſed quod vbi ea nõ profuit, deriuatio ſit tentanda; vnde dicebat Hipp. 6. lib. Epid. nõ eſſe ſemper ſtandũ in remedijs reuulſorijs, id quod medendo obſeruamus: nã in profluuio muliebri, nõ primũ vti mur deriuatione p inteſtina & veſicã, ſed vbi reuellẽtia brachijs, & ſub mãmis adhibita nõ profuerunt ad fluxionẽ ſiſtendam, conuenit (vt ẽt diximus) deriuatio non ſolũ in fluxionib. inueteratis, (ut Gal. dicere ſolet, inueteratis affectib. deriuationẽ competere) ſed ẽt in recentib. nã ſi leuis ſit fluxio, deriuatio adhiberi põt, quid. n. hęc obeſſe põt? An vero humorib. quieſcentibus fluere ſolitis conuenire poſſit ẽt deriuatio, non meminit Gal. qui in lib. de nat. hum. ſolum mentionem facit reuulſionis ad diſtantiſſimas partes, cũ præſeruare volumus partẽ à ſolitis fluxionib. Verùm nec ipſæ deriuationes omittendæ ſunt, vbi reuellentibus remedijs paſſiones non cedũt; an quęſo non proderunt deriuationes per inteſtina, & vrinę vias, ſi vterus ſoleat fluxiones & vapores mittere ad caput? Illud ẽt explicandũ eſt, an reuulſio ſemper præcedere debeat deriuationẽ: de qua re ſcribit Curtius in morbis acutis, & vbi dolor adeſt prius deriuandũ eſſe quã reuellẽdũ, ſiue multũ, ſiue parũ adhuc fluat; in hmõi .n. affectibus cito eſſe ſuccurrendũ; & id eſſe, inquit, quod Hipp. in li. 6. Epid. his verbis deriuare, reuellere oſtendit, cũ poſtponit reuulſionẽ deriuationi. Verũ, (vt antea diximus) ſi reuulſio ad fluxionẽ ſiſtendã fit; deriuatio aũt ad id quod recẽter influxit euacuandũ, (vt ipſe ẽt concedit) fluxio aũt ad id quod influxit cauſæ rõem hẽt, non dubiũ quin reuulſio ſemper præcedere debeat deriuationẽ, preſertim in Pleuritide, de qua qõ eſt; tutum. n. non eſt per vicinos locos vehementes fluxiones ducere: Addo, q̃ ille aberrat ob malam intelligentiã verborum Hipp. nam etſi ſcribẽdo prępoſuit Hipp. deriuationẽ reuulſioni, medendo tñ reuulſiõ pręcedere debet; quod Hipp. eodem loco oſtendit, cũ ait: ſtatim reuellere, non aũt deriuare; & Gal. in Comm. ſcribit, non ſemper in reuellentib. remedijs ſtandũ, ſed ſpacium aliquod interponendum, tãquam velit primo adhibendas eſſe reuulſiones, quibus non ſatis iuuantib. ad deriuationes poſtea confugiendũ eſſe; quod apertiſſimè docet in lib. 13. Meth. vbi ſcribit incipientes inflãmationes reuulſione euacuabis, poſteà vero deriuatione & vacuatione à parte; & rectè quidẽ, inquit, vacuatione à parte: nã vacuatio quę fit in Pleuritide ex ſectione venę in cubito, reuellit quidẽ, & vacuat à parte, non tñ deriuat, reuellit. n. quia fluentes adhuc humores ad locum affectũ per contrariũ motũ retrahit; vacuat vero à parte, cũ humorẽ in venis partis contentũ per eaſdẽ ſucceſſione quadã ad cubitũ non longe diſtantem educit; nequaquã vero deriuat (ut iã diximus) quia per vicinos canales ijs per quos fluunt humores, aliquid non ducit; nulli. n. ſunt vicini canales illis, per quos fluit humor, ſed ijdẽ ſunt ij per quos deſcendit, & aſcendit, fluit, & refluit humor. At vero illud rationi eſt conſonũ, in morbis acutis & præſente dolore, citò eſſe ſuccurrendũ: verum ſi idem fieri poſſet in morbis lõgis, & vbi nullus dolor cruciat, aut pars ignobilis laborat idẽ profectò pręſtandũ eſſet à Medico, qui in omni officio (vt Aſclepiades dicebat, & ex eo repetunt Gal. & Celſus) citò tutò & iucundè agere dẽt. Ceterùm, ſunt qui velint ẽt in deriuationib. obſeruandã eſſe eã rectitudinẽ, quam diximus eſſe neceſſariã in reuulſionib. ſed illi aberrant: nã Gal. per cões venas tam reuulſionem, quàm deriuationem dixit quidem faciendam eſſe, ſed rectitudinem ſoli reuulſioni tribuit; & meritò quidem: nam cum deriuatio requirat duas uias ſibi propinquas, vix in eadem parte dextra vel ſiniſtra eas inueniemus in corpore noſtro, ita ut per vtramque humores duci & euacuari poſſint; dextra uero & ſiniſtræ partes non ſunt ſecundum rectitudinem poſitæ, ſunt tamen vicinæ, & illis natura dedit proprias venas, propriosque canales, qui inter ſe cõicant, ita, vt ex vna in aliã & aſſumi & transfundi poſſint humores qui in ipſis cõtinentur, vt in vtroq; cru re apparet euidenter; in alijs fortè vix inuenies hanc cõicantiam viarum inter dextram & ſiniſtrã; in medio vero corporis ſitu inueniuntur partes quæ ſecun-

dum

dum ſitum ſuperiorẽ & inferiorem deriuationes admittunt per rectitudinem, vt in deriuationib. q̃ fiunt ex vtero ad veſicã & inteſtina, apparet. Igitur in dextris non eſt inuenire facilè partem aliquã quæ ad dextra vel ſiniſtra, vt nec in ſiniſtris niſi in narib. & oculis; in medio vero corporis ſitu nõ deſunt. Cõitatem aũt veram verarum in deriuatione neceſſariã eſſe antea docuimus. Nũc ſequitur vt agamus de euacuatione q̃ fit à parte, & de ſimplici euacuatione, quã Gal. non ſolet enumerare, cũ in inflãmationibus dicat primo eſſe reuellendũ, deinde deriuandũ, poſtremò euacuandũ ab ipſa parte, poſtulat tñ Medicina noſtra ẽt euacuationem ſimpliciter dictã, vt curſus detur humoribus peccantibus, nec illa quidẽ in euacuatione à parte comprehenditur: nã Gal. vacuationẽ à parte, in 13. Meth. ſcribit fieri admotis ipſi parti repellẽtibus, digerentibus, aut facto pure, ſectione ipſius partis; & hæc non cõprehendunt medicamenta, quæ humores in cauitate partis contentos educũt per proprios canales ſibi coniunctos, veluti cũ ventriculum purgamus per aluũ, aut vomitum. Nec ẽt comprehendit euacuationẽ humorum qui in ſubſtantia partis continentur, & per eaſdẽ vias educũtur; Videndũ ergò eſt, quid ſit euacuatio à parte; & quid ſimpliciter dicta euacuatio; & quid per utrãq; ſit euacuandũ; quęq; conditiones ſint obſeruandæ. Vacuationẽ à parte definiunt nonnulli illam eſſe, quæ ab ipſa parte incipit, quocũq; poſtea humorẽ ducat, ſiue per admota, ſiue p aſſumpta medicamenta fiat euacuatio: veluti, ſi humor qui in ventriculo continetur, à medicamẽto purgante aſſumpto, per aluũ educatur, vel per os, à parte vacuatio ab illis dr̃; quod ſi ab inteſtinis uel ab ore inciperet euacuatio, quę eũ humorem cõmoueret, & ad ſe alliceret, dicunt illã eſſe reuulſionem, hoc. n. ſolũ euacuationẽ à parte facere, quod remedia euacuãtia partem ipſam attingant primò, & ab ipſa humorem contentũ mouere incipiant, nec referre, ſiue in partis ſubſtantia, ſiue in cõcauitate partis humor cõtineatur. Verùm hæc opinio prorſus tollit ſimplicem euacuationẽ, quam adhibemus in purgationibus, & affectib. multarũ partiũ, in quibus nihil aliud ſpectamus, q̃ vt humorem lędentẽ educamus per ſolitos & proprios ſingulis partib. canales. Prętereà, Gal. ſemp cũ de euacuatione à parte agit, non enumerat medicamenta purgantia, ſed ſolũ localia, & per eã euacuationem non alios humores intelligi educi, quã qui in partis ſubſtantia cõtinentur; quod ſi ita eſt, dicemus illam eſſe euacuationẽ à parte, quę per localia auxilia humorem contentũ in ſubſtantia partis educit: vacuationem vero ſimpliciter dictam definiemus eſſe, quæ nulla habita ratione contrarij & vicini motus, humorem contentum in partis cauitate, uel ẽt ſubſtantia, per naturales & proprios canales educit, & de hac euacuatione reuera loquitur Gal. in Cõm. huius Aphoriſmi, cum inteſtina, uterum, ueſicam, & alias partes quas enumerat, dicit eſſe loca conuenientia ad euacuationes; fit autem eiuſmodi euacuatio non ſolum per purgantia, ſed etiam per illa quæ urinas ducunt, uel uomitum mouent, aut alio modo euacuant pro natura & conformatione ſingularum partium: nam quæ in cerebro continentur, per nares & os, per propria quædam remedia excernuntur; fit autem etiam per ſanguinis miſſionem, quomodo Galenus in Pleuriticis uenam ſecandam eſſe dicit in cubito internam, quoniam, inquit, reuellit & uacuat: reuellit enim humorem fluentem, uacuat autem eũ qui in venis partis affectæ continetur, eum enim euacuari intelligere debemus; quod ſatis Galenus exprimit in 2. de Victu acutorum, ubi ille ſcribit, eouſque auferendũ eſſe ſanguinem, donec rubidior multò, uel pro puro rubidoque liuidus effluxerit, talis enim, inquit, ſanguis eſt, qui à parte inflãmata exit; quare non immeritò ea dicetur fieri euacuatio partis, etſi per reuellentes uenas fiat, quoniam educitur humor qui in parte continetur per proprias uias per quas naturaliter ſe exonerare poteſt. Sed quid dicemus de euacuatione à toto? an non illa intelligitur eſſe, quæ totum quocumque modo euacuat, uel ſolum omnes uenas & arterias totius? Verùm, quid de balneis dicemus, quæ potiſſimum habitum corporis euacuant, & uenas non attingunt? an illa dicetur euacuatio totius? Galenus corpus aliquando ſolet uocare, ſolum corporis habitum, ueluti cũ notas temperaturæ corporis tradit, in quibus non comprehendit temperiem uiſcerum: aliqñ corporis nomine quidquid in nobis eſt, accipit, ut cũ uſum partiũ corporis & anatomen profitetur ſe docere uelle; ſic ergo euacuationẽ totius corporis intelligimus ſolã eã, quæ habitum corporis exhaurit, aliqñ vero quę vniuerſas partes attingit plus, vel minus; & cum per externa remedia fit euacuatio, localis euacuatio rectè vocari poteſt, & ei ſimilis eſt quæ dicitur fieri à parte per localia remedia: cum vero per alia auxilia perficitur, potius ſimpliciter euacuatio dicenda eſt; nec refert ſi humorem cõtentũ in parte educat: nam non quidquid euacuat humorem contentum in parte, dicitur euacuare à parte, ſed quod p localia auxilia id præſtat; aliud ergo eſt euacuatio partis, à vacuatione à parte, aliud vacuatio totius, aliud vacuatio à toto; illa per ſimpliciter euacuãtia & per reuellẽtia & deriuantia fieri poteſt, hoc vero ſolũ per illa quæ humorem repellũt à parte, vel toto, aut digerunt, aut facto vulnere extrahũt. Sed in has anguſtias nos incidimus, qa maiores noſtri quorũ officiũ erat ſingulis rebus noĩa imponere, negligẽtiores in noſtra facultate fuerunt. Sed vt ad euacuationẽ à parte redeamus, recepta eſt ſentẽtia ab omnibus Medicis, non eſſe à parte affecta vacuandum, niſi præcedentibus totius euacuationibus. Verũ, id de euacuatione quæ propriè dicitur à parte, & fit per localia remedia externa, intelligendum eſt: nam ſi cum euacuatione totius fieri etiã poſſit euacuatio partis, vt per ſectionem venę accidit, & purgationem, nihil prohibet eam ab initio adhiberi; ſcribit enim Galenus in 2. de Victu acutorum, vbi curationẽ Pleuritidis ex Hipp. docet hæc verba: nos vero partem eam quæ Phlegmone obſidetur, tum celeriter, tũ quã cæteras partes magis, præſertim in acutis morbis, euacuare contendimus. De euacuationibus vero quæ per localia remedia fiũt, adhibenda ẽt eſt diſtinctio: nã ſi fluxio naſcitur ex dolore alicuius partis facto ob repletionem aliquam, quę in parte ſit, ſtatim adhibenda ſunt parti affectæ localia remedia anodina, & euacuãtia, nimirũ, cũ fluxionis cauſa inde originem habeat; quod Gal. obſeruat in 13. Meth. & in 2. ad Glauc. nam vbi ex bubone excitantur fluxiones, curationem protinus aggreditur admotis remedijs ipſi buboni; Verùm, vt hæc rectè fiũt ita laudare non poſſum Hippocratem, qui in lib. de Victu acutorũ, nulla diſtinctione adhibita, multos dies conſumit in diſcutienda pleuritide per varia fomenta: nam cum alundè emittitur fluxio in latus, fomenta huiuſmodi calefacientia rarefaciunt & dilatant cutem, muſculos, & venas lateris, atque ita facilior via paratur humori qui inflammationem parit & auget. An non ſũt aliæ euacuationes præter quattuor prædictas? minimè quidem: nam auerſio genus eſt adreuulſionem & deriuationem, vt ex 4. libro Methodi patet.

APHORISMVM XXII.

Concocta medicari, atque mouere non cruda, neque in principijs, modo non turgeant, plurima vero non turgent.

QVis ſit ſcopus huius Aphoriſmi Galenus non explicat, ſed ſolum quid doceat author declarat; Philoteus vero ſcribit de ſcopo ad hunc modum; antea docuit Hippocrates in precedente ſcilicet Aphoriſmo, per quas vias humor in Criſi derelictus vacuandus ſit: ſed ne quis temerè & ſimpliciter eum euacuet, hic Aphoriſmus docet; verùm, cum non explicet quid intelligat per non ſimpliciter, & non temerè, proprium etiam non docet huius Aphoriſmi ſcopum: nam qui modum in vacuando ſeruat idoneum, item in quantitatem, qualitatem, & locum aptum conſiderat, non temerè vacuationem facit, nec inconſideratè; itaque, cum id ad omnes ſcopos extendatur, proprium non eſt huic Aphoriſmo. Alij dicunt Hippocratem hic docere quod oporteat materiam eſſe cõcoctam cum purgare volumus; qui verum quidem dicunt, ſed ſcopum Aphoriſmi non explicant, Montanus autem tradit, Hippocratem hic velle docere tempus aptum ad euacuationem: in quo etiam fallitur, non enim docet aptum tempus ad ſanguinem mittendum, & ad alias multas euacuationes, venę enim ſectio non exigit concoctum humorem, alioqui in declinatione febris, & non in principio ſanguis eſſet mittendus. Sophiſtæ uero & Quęſtionarij interpretes, nullum ſcopũ huic Aphoriſmo aſſignant, ſed quinque Concluſiones ab authore explicati docent, atq; ita quod in genere ignorant, ſtatim ab initio diuidunt; quod ſi (vt illi aiunt,) Concluſiones eliciendę eſſent, multo plures quam quinque ex hoc Aphoriſmo reſultarent. His itaque prętermiſſis, dicimus, Hippocratem hic docere velle tempus aptum ad purgationem; id quod oſtendunt illius verba; indicari, quod nihil aliud eſt, quàm medicamento purgante euacuare, illud enim tempus aptum eſt ad purgationem, cum humor morbum faciens vel turget, aut eſt concoctus: non quod ſola cõcoctio requiratur, quippè, cùm concoctio omnia incraſſet, & viſcida reddat (vt poſtea oſtendemus) ita, ut extenuatione & inciſione poſt concoctionem ſit opus; ſed quod concoctio fons ſit omnium aliarum conditionum, quæ in materia purganda requirũtur: nam concocto humore, licet omnes alias qualitates facilè parare. Nec contra id facit, quòd in humore qui morbum nondum facit, aut cruditatem nullam eſt perpeſſus, concoctio neceſſaria non ſit, veluti, cũ ſanos purgamus, aut in principio morbi: nam nos hic agimus de materia quę eſt proxima cauſa morbi, quæ poſt iudicium relinqui ſolet; ergò, cum tempus illud aptum dicatur eſſe ad purgationem in quo humor concoctus eſt, id autem intelligere non poſſimus, niſi concoctionis naturam intelligamus, propterea de concoctione diligentius à nobis eſt agendum, præſertim, quod in hac re pauca ſint adhuc rectè ab alijs memoriæ prodita. Ergò primum dicemus quid concoctio; deinde tertiò, quæ ſint ſpecies & differentiæ concoctionis; quæ ſunt concoctionis cauſæ; quartò, quomodo fiat concoctio; quintò, qualis requiratur concoctio in humore qui ad purgationem aptus eſſe debet; poſtremò, quibus remedijs concoctio à Medico iuuanda ſit. Neoterici ferè omnes concoctionem definiunt eſſe humoris præparationem ad expulſionem; quam definitionem ab Auicenna ſumpſiſſe videntur, qui ait concoctionem eſſe ſubſtantiæ adęquationem, quæ ad facilem euacuationem obediat. Quæ opinio vſque ad hæc noſtra tempora viguit; falſa tamen eſt, & multis erroribus plena; Primò, quod illius authores duos Aphoriſmos coguntur in vnam ſententiam redigere, præſentem nempè, & eum qui in ſecundo libro nonus habetur in qua ſcribit Hippocrates: Corpora cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere; Cum enim in illo præter concoctionem aliã prępparationem exigat, extenuationem ſcilicet humorum viarumq; apertionem, certiſſimum eſt, Hippocratem hic per concoctionem non intellexiſſe præparationem humorum ad expulſionem, alioqui fruſtra aliũ addidiſſet Aphoriſmum, in quo prępparationem requirit aliam, quę re uera prępparatio eſt, vt ex Galeno pater, qui paulo poſtea exponens Aphoriſmum: In acutis paſſionibus rarò, inquit, corpora parari ad purgationem, extenuando humores, & obſtructiones tollendo, nulla concoctionis facta mentione; tamquam aliud ſit cõcoctio, aliud præparatio humoris ad expulſionem. Secundò, idem ex natura rei probare licet, cum enim purgatio ab attrahente fiat medicamento, attrahantur autem facilius, (ut Galenus in 3. libro de Naturalibus facultat. & paſſim alibi ſcribit) quę tenuia ſunt: concoctio autem omnis, (vt Ariſt. 4. Meteorum cap. 2. tradit, & nos poſtea oſtendemus) omnia incraſſet; qui concoctionem procuraret ad faciliorem expulſionem, contrarium omninò faceret ei, quod intendit. Tertiò, cum natura concoquendo ſtudeat humores ſibi ſimiles reddere, & in propriã ſubſtantiam mutare, quanto ſimiliores redditi illi fuerint, tanto ſanè auidius retinebuntur, & tanto propterea ad expulſionem ineptiores: ſimilitudo enim cauſa eſt attractionis, retentionis, & concoctionis, diſſimilitudo uero expulſionis; quare tantum abeſt vt natura materiam intendat præparare ad expulſionem, vt potius concoquendo cõtrarium faciat; quod cum videret Curtius repugnare principijs, quomoſcilicet concoctio quę omnia incraſſat, præparare poſſit materiam quę concoquitur ad expulſionem, ita rem conciliare nititur, incraſſationem, inquam, ad euacuationem quæ à Medicina fit, ineptiorem eſſe extenuatione; contrarium autẽ fieri in euacuatione quæ à natura fit; Verùm illud in primis intelligere debebat, Hippocratem hic non agere de purgatione quę à natura fit, ſed de ea quæ à Medico fit per medicamenta purgantia; quinetiam, & illud quod de naturæ euacuationibus habet, falſum eſt: facilius enim natura tenues humores quàm craſſos extrudit, ſiue per ſudorem, vel vomitum, aut aluum, aut ſanguinis profluuia ſeſe exoneret, minus enim reſiſtit quod tenue eſt naturæ expellenti; & idem faciliorem inueniet per omnes corporis vias, quam quod craſſum eſt; vnica ſanè euacuatio quę per ſputum fit, huic errori occaſionem dedit: cum enim ſpiritu ſurſum impellente à pulmone humorem, talis fiat euacuatio, niſi quandam craſſitiem habeat humor elatus, diſcinditur, diuelliturq; facillimè ob nimiam tenuitatem ab impellente ſpiritu, quare oportet craſſitiem quandam in humore eſſe, ut impulſioni ſpiritus reſiſtat, qua tandem vſque ad os attollitur, partes tamen quę ipſum à ſe expellunt, ut pulmo & thorax, tanto facilius expellent humores, quanto illi tenuiores fuerint; itaque, ſi in hac vna euacuatione, expulſionis modus & locus, craſsitiem quãdã in humore requirunt, non tamen propterea dicere debemus naturam ipſam cum facultate ſua expultrice vtitur, facilius expellere quę craſsiora ſunt, quàm tenuiora. Porrò Curtius ſuam opinionem confirmat hac ratione:

ne: Natura, inquit, aſsimilando agit, & propterea incraſſando, & ideò facilius incraſſata expellit. Hæc ratio non eſt digna eo qui noſtra ętate Monarchiam Medicorum ſibi vendicauit, alia enim vis eſt alteratrix, alia expultrix, alius finis, alia remedia illarum actionem iuuant: nam vna gaudet ſimilibus, alia diſsimilibus, concoctio calidis & humidis remedijs iuuatur; expulſio extenuantibus & incidentibus; quod ſi incraſſantia poſtularet, cur cum vrinam mouere volumus, vel ſudores, non adhibemus incraſſantia? nam nec in his quæ per ſputum educuntur, magna craſsities requiritur, cum Hippocr. dicat ſputa non procedere eo quod craſſa ſint; & experientia doceat una cum Gal. extenuatione ſępè eſſe opus ad ſputum facillimè educendum, nimirum, quod facultas expultrix eos humores tamquam nimis reſiſtentes, extrudere non poſsit, neque ſpiritus ipſe attollere valeat; ut ergo nimia tenuitas obeſt, ſic nimia craſsities inepta eſt ad eam euacuationem, quę fit per ſputum, ad alias vero omnes quanto magis extenuati ſunt humores, tanto faciliùs expelluntur à natura, & à medicamentis noſtris attrahuntur. Addit ille naturam melius iuuare craſſam materiam cùm purgatio fit, quàm tenuem, ideo purgationem meliorem in craſſa fieri adiuuante natura, quàm in tenui, cui nullam opem natura fert; quibus verbis oſtendit iã ſe agere non ſolum de purgatione quæ fit à natura, ſed etiam de ea quæ fit à noſtris medicamentis; deinde id ego ab eo ſcire velim, cur melius natura in craſſo iuuare poſſit medicamentum, quàm in tenui humore, nonne quod tenue eſt, facilius patitur craſſo, & expulſioni paret? ſed quoniam ille authoritate Galeni maximè uititur, oſtendat quæſo vbi ille aut etiã Hippocrates dixerit opus eſſe incraſſatione, vbi purgare volumus corpora; extenuandos verò eſſe humores tunc, illi docent in eo Aphoriſmo, Aphor. 9. lib. 2. qui dicit: Corpora cum quis purgare voluerit: & in illo in quo ſcribit Hippocrates Aphor. 24. huius primi libri. In acutis paſſionibus raro: ſed hęc ſatis ad Curtium. Nunc alijs argumentis oppugnemus propoſitam definitionem. Sunt morbi nonnulli qui per ſolam concoctionem curantur; vt Galenus etiam eſt author, pueros per concoctionem Criſes facere, & vbi nulla eſt febris putrida, noxij humores per cõcoctionem vitium amittunt; Si igitur concoctio eſt præparatio ad expulſionem, fruſtra natura cõcoque ret humores eos, quos poſtea expellere non debet, non enim quieſcerer in concoctione, ſed etiam expulſionem tentaret, cuius cauſa inſtituta eſt concoctio; Poſtremo, in morbis acutiſſimis ſemper purgare poſſemus ſunt enim humores qui morbos eos committunt, calidi, & tenues, quos paratiſſimos ad expulſionem ſcribit Galenus in lib. 3. Prædictionum, tex. 23. Alij vero ſunt, qui concoctionem eſſe definiunt ſeparationem boni à malo; quam opinionem multis modis etiam refello, & primo ex fine concoctionis: nã vt attractionis finis eſt retentio, ita retentionis concoctio, & concoctionis aſsimilatio, cui aduerſatur ſeparatio & diuiſio: nam qui vnum ab altero ſeparat, diſsimilitudinem in illis molitur, non ſimilitudinem procurat. Secundum argumentum ſumo à genere concoctionis, eſt enim Ariſtotele teſte concoctio perfectio; at qui diuidit & ſeparat vnum ab alio, rem non perficit, ſed imperfectam reddit, diuiſio. n. corruptioni, compoſitio generationi aſsimilatur; Tertium argumentum ſumitur ab externis rebus, à quibus concoctionis nomen à medicis vſurpatum emanauit: omnia enim quæ matureſcunt & concoquuntur, ideo dicuntur matureſcere & concoqui, quod ſic cæ partes humidis caloris beneficio miſceantur, & cum humidum à ſicco ſeparatum eſt, vel malè commixtum, cruda tunc illa vocantur, cum ergo illi concoctionem ſeparationem boni à malo eſſe dicũt, cruditatem potius definiunt, quàm concoctionem, quæ omnia vnit & miſcet, idem probare licet ex his quæ elixantur, quibus aſsimilantur quæ in nobis concoquuntur, vt enim omnia quæ in vno vaſe elixantur, ſuas ſubſtantias, & qualitates communicant, & inter ſe miſcent caloris ignei actione, ita quæ in corpore coquuntur natiui caloris beneficio non per ſeparationem, ſed vnionem concoquuntur; poſtremo, ex modo quo fit concoctio, idem probamus: nam omnis concoctio, vt poſtea oſtendemus ex Ariſtotele & Galeno, fit incraſſando; at, quæ incraſſantur, unam formam recipiunt, craſſitudinem ſcilicet, non autem diuerſas & ſeparatas, quod fieret, ſi concoctio ſeparatio eſſet boni à malo; addo, quod Galenus ſeparationem illam expultrici facultati tribuat, in libris de naturalibus facultatibus, dum ea præparat humores ad expulſionem; Igitur, concoctio nec præparatio eſt ad expulſionem, nec ſeparatio boni à malo. Manardus non putauit definitionem aliquam reperiri poſſe quæ coctionem omnem complecteretur, ſed ex eorum quæ coquuntur triplici natura, triplicẽ coctionum definitionem adfert: nam ea quę coquntur, vel alimenta, inquit ſunt, vel putridi humores, vel alij; Primam coctionem definit eſſe alterationem, in qua alimentum ei quod alterat, omnino aſsimilatur. Secundam dicit eſſe alterationem, quæ putredinem ceſſare facit. Tertiam quæ materiam quę concoquitur, quadantenus aſsimilet, quàm opinionem partim ex Auicenna, partim etiam ex Galeno ſumpſiſſe videtur, nam Auicenna in prima Fen lib. primi, vnam ponit concoctionem utilis materię, aliam uero ut ille vocat ſuperfluitatem, & illam vocat conuerſionem in propriam ſubſtantiam nutriti; in hac uero idem naturam tentare, quod ſi aſſequi non poteſt, ſaltem eas qualitates moliri in materia, quę ſeruiant ad expulſionem, extenuando ſcilicet materiam, ſi craſſa ſit, aut incraſſando quod eſt tenue, aut incidendo quod eſt viſcoſum; Galenus etiam in Arte Medicinali, concoctionem quæ fit in materia putreſcente, definit eſſe alterationem, quę putredinẽ ceſſare facit. Verum & hæc opinio refellenda eſt, nã ſi ex diuerſa materia naturæ actiones iudicare debemus, non ſolum in cõcoctione, ſed attractione, retentione, & expulſione, monſtra pariemus in Medicina, iudicabimusne tot facultates eſſe attractrices, definitione & natura diuerſas, quot materiæ diuerſę ingeruntur? Aliter ergò definiamus facultatem attractricem, qua attrahimus Medicamentum in ventriculum, aliter qua alimentum, & infinitas hoc modo facultates faciamus attractrices, vnam quę panẽ, aliam quæ vinum, aliam quæ ſalem, aut aliud quidpiam in corpus trahat; idem in retentione ſtatuamus, & expulſione, dicamusq; præterea, aliam eſſe facultatem coctricem, qua panem concoquimus, aliam qua vinum, &c. quibus rebus nihil abſurdius eſt. Ex cauſa efficiente licet & argumentum colligere, nam vna eſt cauſa omnium coctionum efficiẽs calor natiuus, ab vno ergò cum ſemper fiat idem, quantum in ſe eſt, etſi ob diuerſam materiam non idem ſemper illud aſſequatur, non eſt quod in rei ipſius naturæ diuerſitatem, diſcrepantesque definitiones comminiſcamur; Quod ſi dicat in humoribus putridis non ſolum calorem natiuum agere, ſed etiã calorem præter naturam, vt id non negauerim, ita affirmauerim quicquid concoctum eſt, id calori natiuo deberi, quicquid autem in eo humore à vera coctione abeſt, id humoris vitio tribuendum ab altero calore contracto, vel potius ab eo additur ei qui eſt mediocris, vel alio materiæ vitio. Quod autem à

particularibus effectibus qui ſequũtur coctionẽ eam definire nõ debeamus, certiſſimum ex hoc eſt, quod non tres duntaxat, ſed infinitas propemodum definitiones facere oporteret: nam concoctio non ſolum putredinem ceſſare facit, ſed etiam acrimoniam humorum retundit, frigidiores humores calefacit, calidiores temperat, omnes incraſſat, miſcet omnia omnibus, omnia quantum fieri poteſt aſſimilat, an propterea dicemus cõcoctionem vnam eſſe quę acrimoniam retundat, aliam quæ frigida calefaciat, aliam quæ temperet calida, aliam quæ incraſſet, aliam quæ aſſimilet, aut aliquid aliud particulare efficiat? minimè certè, ſed propriam illius naturam, generalemq; actionem ſpectare oportet, non ea quæ illi accidunt, nam quemadmodum Galenus in 2. de naturalibus facultatibus ſcribit, calidum per ſe calefacit, per accidens autem concoquit, digerit, diuidit, vnit: ita concoctio, certum aliquid facit, ad quod particulares operationes ſequuntur, ob materiæ diuerſitatem; quæ enim putreſcentem habent materiam, putredinem exuunt, & per concoctionem illa ceſſat, ita, quæ acria ſunt, mitiora redduntur, & ſic de alijs. Præterea, à fine idem probare licet: cùm enim concoctio actio quædam naturalis ſit, vnicum etiam finem habebit, non plures, vnica etiam eſt materia concoctionis ex Ariſtotele, 4. Meteorum, humor qui incraſſari poteſt, idem concoctionis modus, cauſa vna efficiens, concoctrix facultas, vnum inſtrumentum commune, calor natiuus, quare debet vna eſſe generalis natura. Errant igitur Auicenna, & Manardus, qui aliter ſentiunt. Iam ad alios accedamus qui concoctionem definire ſunt aggreſſi, ſed parum feliciter, vt eſt author definitionum Medicinalium, qui dicit concoctionem eſſe mixtionem, & chiloſim, veluti elixationem in ventriculo atque inteſtinis per mutationem in digeſtionem abſolutam. Definit & hoc modo: Concoctio eſt confectio alimenti per mixtionem in ventriculo, & inteſtinis; Vel, concoctio eſt alteratio prompta ad ſanguinis generationem elixationi ſimilis, quæ à natura fit per caliditatem. Quæ definitiones cum duntaxat alimenti concoctionẽ quæ in ventriculo fit, complectãtur, inutiles ſunt noſtro inſtituto, qui quod commune omnibus eſt (vt docendi ratio exigit) primò quærimus; Quare iam ad Galenum veniamus, & quid ille de hac re tradiderit, examinemus, qui concoctionem nunc generali definitione, nunc particulari in quibuſdam partibus, & particulari materia complectitur: nam in Arte Medicinali ſcribit concoctionem eſſe alterationem ſedantem putredinem manentis ſubſtantiæ, quæ definitio particularis eſt; in ſecundo vero de Naturalibus facultatibus, concoctionem nihil aliud eſſe ait, quàm alterationem quandam, ac mutationem nutrientis, in eius quod nutritur qualitatem, quæ definitio etiam ſolum concoctionem nutrimenti continet. Eſt alius locus Galeni in textu 6. quinti Commẽtarij 6. lib. Epidemion, vbi ſcribit concoctionis nomen ſignificare omnem ad mediocre temperamentum adductionem, vt in matureſcentibus fructibus, conſpicitur, ubi etiam ſcribit, duos rariores modos concoctionis apud Hippocratem legi, per rarefactionem & diſſolutionem; At non omnia quæ temperant humores, eoſdem concoquere dicuntur: nã cum humidum à ſicco temperatur, & calidum à frigido, non ptopterea fit concoctio; & neſcio quomodo rarefactio, & diſſolutio pertinere poſſint ad concoctionem; eſt alius locus in lib. 1. Epidemion, 2. Commẽ. textu 6. vbi ait: Cum fluxiones ab inſito calore ſuperantur, & vincuntur, concoqui dicuntur. Quam ſententiam etiam repetit in Aphoriſmo 13. primi libri, & in textu 44. ſecundi libri de Acutis morbis, vbi A ſcribit, excrementa ab Hippocrate vocari concocta, quæ à natura ipſa ſunt euicta, etiam ſi mutata nutrire non poſſint; cruda vero, quæ non ſunt euicta; Et hanc communem omnibus quæ concoquuntur eſſe definitionem ſcribit; quod ſi ita eſt, nihil aliud eſt cõ coctio, quàm victoria quæ à calore fit natiuo in propria materia, id quod expreſsè in 3. de Criſibus dicit: Concoquere enim, inquit, in morbis eſt, naturam ſuperare, debellare, & reſiſtere vehementiori morbi conatui, & quæ infeſtabant, opprimere. Verum cum natura craſſos humores extenuat, illos quidem vincit, & cum exuperantes euacuat quocumq; modo, opprimit quidem morbi cauſas, ſed interim concoquere non dicitur, nec etiam concoquit, cum eoſdem temperat, niſi aliud efficiat. Præterea, victo B riæ modum explicare debebat, vt naturam iuuare poſſemus, cum illam vincere non poſſe videmus; nihil ergo adhuc clarum in hac re habemus ex prædictis authoribus; quare ad Ariſtotelem accedamus, qui ſolet eſſe optimus naturæ interpres; ſcribit autẽ ille in libro 4. Meteorum, cap. 2. concoctionem eſſe perfectionem quæ à naturali proprioq; calore ex oppoſitis fit paſsiuis, quæ ſua cuiq; materia exiſtunt: nam cum aliquid eſt concoctum, perfectum eſt, & genitum, atque perfectionis exordium à natiuo calore prouenit. Hęc quidem Ariſtoteles. Quæ etſi rectè ab omnibus dicta videntur, tamen ego ea multis rationibus recipere non poſſum; Primo quod ille vtatur in ea definitione genere omnium communi: nã generatio & mixrio, & alia quęcunque alteratio, quæ C res exigit eſt perfectio, nam res dicitur perfecta, cum id eſt aſſecuta, quod illi deficit: fit generatio quidem eo authore, cum calor euincit oppoſitas qualitates paſsiuas, & ea perfectio eſt. Quare communis eſt eo authore hæc definitio generationi, & concoctioni. Præterea, concoctionis definitio non comprehẽdit omnia quæ concoquuntur, nam non omnia concoquuntur à proprio calore, ſed etiam ab externo, ut quæ elixantur & aſſanrur, nõ a proprio, ſed ab igneo calore. Præterea, non docet quid materia patiatur à calore cum fit concoctio, ita, ut res concocta dici debeat; an ſcilicet requirat calorem, vel frigus, aut ſiccitatem, uel humiditatem, uel aliam ſecundam, aut tertiam qualitatem, dicit quidem concocta tunc ea eſſe, quando calor humorem uicit, & uiciſſe tunc, cũ D formam & eſſentiam ſimpliciter, uel ſubiectã quandam formam acquiſiuit, ut ea quę maturantur, matura & concocta dicuntur, quãdo eorum ſemẽ aptũ iam eſt ſibi ſimile gignere, & tubercula appellat concocta, quando ad ſuppurationem peruenerunt; Verùm hæc non ſatis exprimunt naturam concoctionis, & proprium terminum, ignoremus enim neceſſe eſt, quibus remedijs concoctio iuuari poſſit, ſi illud proprium ignoremus, quod concoctio quærit, & commune eſt tum fructibus tum febriculis, & alijs omnibus quæ concoquuntur. Quam ob rem ne aliorum opiniones proſequamur, quę vel eadem ſunt cum prędictis, aut parum aut minimum ab eis euariant, ea mihi videtur optima eſſe concoctionis definitio, quæ dicit concoctionem eſſe aſſimilatio- E nem quæ fit à re concoquente caloris beneficio; Primo, quod hæc definitio omnibus rebus quæ concoquuntur conueniat: nam cibum tunc dicimus concoctum eſſe in ventriculo, hepate, & alijs partibus, quando in colore, ſopore, odore, & in primis qualitatibus, & per ſubſtantiam etiam eſt aſſimilatus partibus concoquentibus. Eodem pacto pus, quod eſt album, lene, ęquale, minime fętidum, atque ita aſſimilatum quantum fieri potuit parti concoquenti & pus generanti, concoctum eſſe dicitur. Deinde, hęc definitio diſtinguit cõcoctionem à generatione

&

& mixtione, aliud enim eſt aſſimilare, quam geneta A tredinem facit, quia illam non poteſt aſſimilare partre, & miſcere, etſi omnia hæc fiunt à calore in humido & ſicco, & perfectiones quędam ſunt naturę; Præterea, tradit hęc definitio id quod eſt vtile arti noſtræ, cum enim intelleximus concoctionem eſſe aſſimilationem, illud quoque agnoſcimus, quantũ res ſit cruda, & quomodo concoqui poſſit, quæ enim prorſus diſſimilis eſt, penitus eſt cruda; quæ vero ſimilitudinem iam aliquam eſt aſſecuta, tantum habere concoctionis agnoſcitur, quantum habet ſimilitudinis, etſi putamus naturam non poſſe concoquere & aſſimilare, eo quod concoctrix facultas ſit malè affecta, aut illius calor imbecillus, vel immoderatus, vel materia quæ concoquitur exuperet agentis vim, vel repugnantem habeat qualitatem, aut ſubſtantiam, tunc in eo quod videmus concoctionem B parętur, omnia concocta dicuntur, cũ enicta ſunt & impediri, remedium adhibemus. Quod ſi quis Galeni authoritate cogi velit, locus eſt apud illum in lib. 8, de medicamentorum compoſitione, capite de hepate & eius affectibus vbi concoctionem vocat alterationem, quæ eo vſque procedit, donec in ſimilitudinẽ partis, quod concoquitur ſit tranſmutatum, vbi etiam docet quomodo differat concoctio à nutritione: nam concoctio eſt aſſimilatio, nutritio vero eſt appoſitio eius, quod eſt aſſimilatum ei, quod aſſimilauit: etſi fortaſſe rectius vocaret non appoſitionem, ſed adiectionem & vnionem: nã appoſitio & agglutinatio, (vt ipſe in lib. 3. de Naturalibus facultatibus teſtatur) nutritionem præcedunt. Porro, ex hac definitione aliæ omnes quæ traduntur à bonis authoribus, natę videntur: cum natura aſſimilauit materiam, tunc vicit quantum vincere potuit, & perfecit eandem, & vbi morboſa eſt materia, illam debellauit, oppreſſit, & repreſſit vehementem illius conatum: nam ubi ſimilitudo facta eſt, non eſt amplius repugnantia, & vbi aliquid eſt putreſcens, putredinem exuit, & id quod acre eſt, acrimoniam deponit, quoniam, vt poſtea oſtendemus, concoctio a moderato calore fit pro cuiuſque materiæ quæ concoquitur natura; itaque, cum calor noſter ſit moderatus, & ſecundum naturam, extraneas omnes qualitates aſſimilando temperat, & mitigat; igitur vna eſt concoctio in omnibus quæ concoquuntur, quia omnia concocta dicuntur, quando pro ſua natura ſunt aſſimilata concoquentibus; alimentum quidem concoctum tunc eſt, quando per ſuam ſubſtantiam & qualitates D omnes ſimile eſt redditum parti concoquenti; pus vero & humores putreſcentes concocti dicuntur, cũ eorum qualitates ſimiles quoque ſunt redditæ partibus concoquentibus; nam ſubſtantia puris & putreſcentium humorum, cum ſit corrupta, amplius aſſimilari non poteſt, & vniri ſubſtantiæ noſtræ, ſuo tamen modo dicuntur concocta, quia naturam concoctionis aſſumpſerunt nempè aſſimilationem eam, quam recipere potuerunt; quod ſi ita eſt, euidenter errat Auicenna & Manardus, qui plures ſpecies cõcoctionis in arte noſtra fingunt inter ſe natura diuerſas: non enim ex eo quod melius, vel deterius, magis & minus aſſimilatur, ſpecies diuerſæ concoctionis ſtatuendæ ſunt, ſed vna eſt concoctio, quæ (vt inquit Galenus in lib. 2. de Victu acutorum,) omnia E concoquit, & illa omnia appellantur concocta, quæ quantum fieri potuit ſunt enicta & aſſimilata à natura. Verum cum multæ ſint concoctionis ſpecies, maturatio, quæ eſt concoctio quæ in fructibus fit; aſſatio, quæ fit ab igneo calore, & elixatio, quæ fit, à calido & humido; concoctio quæ in noſtro fit corpore, eſt elixatio quædam, vel potius elixationi ſimilis alteratio Galeno authore & Ariſtotele, fit enim à natiuo noſtro calore, qui multo humore eſt temperatus, & vbi igneus eſt redditus calor noſter, tunc pu-

C rationibus ex Galeno probare conentur: primum argumentum ex vocabuli ſignificatione ſumunt, aiunt enim, id quod concoctionem exigit, crudum, cruẽtum, & acerbum eſſe, quorum nullum de ipſa bilo dici poteſt, cum ſit illa poſt ſanguinem, & excrementum concoctionis. Secundum argumentum ſumũt ex naturę ordine, primo enim naturam concoquere, ſecundo ſeparare, tertio expellere; ſi ergo humores poſt concoctionem ſunt ſynceri & ſecreti, ſupereſt vt expellantur non vt iterum concoquantur. Tertium ſumunt ex his quæ concoctionem iuuant, illa enim ſunt quæ natiuum calorem augent, vt potentius aſſimilet; hoc aũt locum hĩe non poteſt in materia ad aſſimilationem penitus inepta, ergo illi humores concoqui nequeunt. Aiunt præterea, omnem concoctionem nutritionis gratia à calore natiuo tentari; quare, cum ſynceri humores, & corrupti nutriri nequeant, nec illi etiam concoqui poterunt; adferunt & in hac re teſtimonia ex Galeno, ait enim ille 11. Methodi putrida euacuatione, non alteratione vel concoctione ſanari; item alio loco eum ſcribere, quod ſemicoctum eſt concoquendum, quòd vero concoqui non poteſt expellendum; concoqui autem non poſſe quod à concoquentis natura eſt alienum, quippè cum quandam cognationem inter id quod concoquit, & concoquitur eſſe debeat authore Galeno in libro Artis Medicinalis; qui etiam addit ea eſſe concoquenda, quę ad ſtatum naturalem redire poſſunt, ea vero eſſe expellenda quæ ſunt pręter naturam, poſtremo, nunquam Galenum humorem qui herpetem facit, aut alium tumorem non phlegmonoſum, aut flatum concoxiſſe, itaque aiunt, Hippocratem cũ præcipit concocta eſſe medicanda, & non cruda, velle, non eſſe medicandum antequam ſanguis crudus, & craſſus ſit concoctus: naturam enim per febres alimenti concoctiones interrumpere ui morbi, & propterea purgationem non eſſe tentandam, antequam ſanguis ipſe rurſus coquatur, & in alimentum mutetur bonum. Hæc opinio à Villanouano primum orta eſt, & à multis iam recepta, quæ tamen uera non eſt; quod ſic oſtendo: & Primò reſpondeo

ſpondeo ipſius argumentis. Igitur cum dicit id quod concoctionem exigit crudum eſſe, verum dicit, cruẽ tum autem & acerbum non item: nam etſi in fructibus acerbum eſt primum quod concoquitur, & aliquando in corpore quod eſt cruentum, non tamen propterea omne quod concoquitur tale eſſe debet; etenim, bilis flaua à Galeno in 2. lib. de Victu acutorũ, cruda vocatur. Quod vero dicunt illi, naturam primò concoquere, deinde ſeparare, tertio expellere, & quod ſeparatum eſt, non ampliùs egere concoctione, verum quidem dicunt, ſi illud rurſus aliam qualitatem non recipiat, quæ poſtulet concoctionem; vt enim materia ex qua ſanguis fit, concoqui dicitur, & concocta iam, cùm in ſanguinem eſt mutata, ſi tamen ſanguis vel calidior, vel frigidior, vel alia ratione diſſimilis factus fuerit naturæ & calori noſtro, crudus vocatur, concoctusq; tunc dicetur, cum à natura victus fuerit, & aſsimilatus in eo in quo diſsimilis factus eſt, id quod apparet in generatione puris: nam ſanguis antequam inflammationem faciat, cum eſt probè aſsimilatus locis in quibus fit, optimè concoctus dicitur; vbi verò confluxit in partem aliquam, & inflammationem facit ob prohibitam tranſpirationem, præter naturam incaleſcit, & putredinem concipit, & priorem naturam exuit, diſsimilisq; fit parti in qua continetur, & ea in ſanguinem agit; quod ſi vincat, concoquit, & aſsimilat quantum fieri poteſt; quod ſi id præſtare non poteſt, putridus manet & crudus, eo quod diſsimilis relinquatur ex mutua actione ipſius & naturæ. Præterea, cum aiunt illi concoctionem omnem nutritionis gratia à calore natiuo tentari, aberrant: nam ut Gal. 2. de Naturalibus facultatibus ſcribit, calor per ſe calefacit, per accidens autem concoquit, digerit, agglutinat, nutrit; etenim natiuus calor, & partes quæ eo ſunt præditę, repugnantes omnes qualitates vincere nituntur, id quod cum fiat per contactum, fit etiam vt ſimile ſibi reddant quod patitur; & cum fiat id cum retentione, ſequitur appoſitio, & cum diſsipet humorem calor, ſequitur aglutinatio, & tandem vnio agentis & patientis; igitur partes corporis & calor noſter poſteaquam vicerunt id, quod repugnat naturali ſuaui, nihil aliud tanquam ſibi proponere poſſunt: finẽ enim ſibi proponunt quæ intellectu ſunt prædita, natura vero finem quidem aſſequitur, ſed eam ſibi non proponit; igitur concoctio quę fit per contactum, & caloris beneficio uincit & aſsimilat, ad aſsimilationem vero pro materię quæ concoquitur diuerſitate, quę plus vel minus aſsimilatur, accidit corpus aliquando nutriri, aliquando vero minimè. Quod autem adferunt ex Galeno, concoquenda eſſe quæ poſſunt concoqui, & expellenda quæ id pati non poſſunt, rectè quidem dicitur: nam Galenus ſępè concoctionem vſurpat pro ea mutatione in qua perfecta fit aſsimilatio, & illa quæ ita aſsimilari poſſunt, expellẽda non ſunt, ut quę in corporis noſtri ſubſtantiam tranſeant; contra vero, expellenda ſunt, quę ſunt præter naturam; ita, vt nullam prorſus recipere valeant naturalem mutationem, quod in gangrenis facimus, vbi perfecta eſt putredo; quærimus enim omni ratione humorem putridam à parte educere, nulla præeunte alteratione; At ſi fieri poſſe pus credimus, etiam ſi certo ſcimus nullam partem ex eo nutriri poſſe, tamen ſuppurationem procuramus, eam, inquam, victoriam & aſſimilationem, quam ipſa res admittit: nam poſt victoriam & aſſimilationem, quod relinquitur diſſimile, facilius à natura liberata ab alteratione expellitur, & à medicamentis noſtris educitur. Quod verò aiunt illi Galenum nunquam concoxiſſe aliam materiam præter illam à qua ſperabat fieri poſſe nutritionem, planè falſum eſt: nam ille in lib. 2. de Victu acutorum, bilem actiotem vocat crudam, & concoquendam eſſe, non curans ſi cũ ſanguine ea commixta ſit, vel à ſanguine ſeparata: vbicumque enim fuerit calor natiuus, aget in id, qđ ſibi eſt diſſimile, nec ceſſabit, donec ſi poterit, vicerit, & aſsimilauerit, & tunc concoxiſſe dicetur. Scribit idem in libro 6. de Simplicibus capite de Ariſtolochia, flatus concoqui; & in libro de Conſtitutione Artis Medicæ ait humorem melancholicum difficil limè, & poſt hunc bilem concoqui, & in lib. 1. Epid. tex. 6. Comment. 2. habet ſchirroſas diſpoſitiones quæ à pituita craſſa, vel humore melancholico fiũt, concoquendos eſſe. & in lib. de Medicamentis ſecundum locos, ait bonam eſſe omnes diſpoſitiones concoquere. Plura poſſem ex eo authore adferre, niſi quilibet ea legendo notare facilè poſſet; nonne etiam Ariſtot. cap. 3. lib. 4. Meteorum dicit, lachrymas cõcoqui, & muſtum concoqui, & omnia denique poſſe concoqui, quorum humiditas, & materiæ vinci poteſt; Si præterea concoctio victoria eſt in humore qui incraſſari poteſt (vt Ariſtoteles ibidem tradit) cur bilis, & ſynceri humores non poterunt concoqui, & cur humores omnes non concoquentur, ſi aqua etiam ipſa dicitur concoqui? & merito; quando enim igneas qualitates accepit, & illi quantum patitur ſua natura eſt facta ſimilis, concocta meritò dicitur. Sed quorſum quæſo, attinet concoctionem expendere in ſynceris humoribus, cum quæruntur illi an ſirupi vim habeant concoquendi, vel iuuandi concoctionem? nam ea quæ per os aſſumuntur in corpus, vniuerſam humorum maſſam alterant, & ſi quid in ea eſt quod naturæ alterantis repugnat, illud emendant, & aptam reddunt ad naturę cultum ſuſcipiendum: nam cum humores ſunt in ventriculo aut inteſtinis, & illi quidem pituitoſi, vel bilioſi, non ſolet Galenus concoctiones expectare, ſed extenuatione, inciſione, refrigeratione pro cuiuſq; humoris natura vtitur, & nulla expectata ſimilatione, euacuatione vtitur, concoctionem verò quærit, vbi humores ſunt in venis inter ſe commixti, & de illorum cõcoctione lis orta eſt, quæ adhuc perſeuerat, an purgatio ſit inſtituenda an re illorum concoctionem, & an ſirupi, noſtri vim aliquam habeant concoquendi, & iuuandi concoctionem? De qua re poſtea agemus. Nunc ſufficiat materiam concoctionis docuiſſe. Sequitur vt ad cauſam efficientem accedamus. De qua re ſcribunt Ariſtoteles & Galenus, qui paſſim dicere ſolent, concoctionem fieri à calore naturali, & proprio ei, quod concoquit, nec aliam agnoſcunt causã concoquentem præter hunc calorem. Verum, ego aliter ſentiendum eſſe puto, nam concoctio in nobis, eſt animæ quædam actio, quæ à potentia ſine facultate concoctrice naſcitur, vt attractio, retentio, & expulſio, quæ præter calorem agnoſcunt cauſas ſuas à potentia attractrice, retentrice, & expultrice magis, quam a calore, nam Struthiocamelus ferrũ & lapides concoquit, quod nullum aliud animal præſtare poteſt æquali, aut ampliori, vel minori calore præditum, nec alia poteſt aſſignari huius rei ratio, quam quod forma alia inſit in illo, quàm in aliis animantibus, cuius ratione fit, vt concoctio, & aliæ actiones animę, quę propriè formam ſequuntur, in eo peculiari quodã modo ſit affecta, vt poſſit cõficere eã materiã, cũ qua formę aliarũ aĩalium nullam habẽt cognationẽ, ſimilitudinẽ, vel proprietatẽ, aut aliquid tale, quod exprimere poſſit hanc vim, quam habet ad concoquendum; igitur concoctio cum actio quædam naturæ ſit, debet primum tribui ipſi naturæ, id eſt formæ rei, à qua principium motus, & non ſolum quidem concoctiones quæ in nobis fiunt, proueniũt primum & præcipuè à concoctrice animæ facultate

nobis

nobis inſitæ, ſed etiam ignis author eſt elixationis & aſſationis, & omnium quæ concoquit, non ſolum ob ſuum calorem, ſed etiam ob intrinſecam magis ſuam formam; igitur concoctionis author in omnibus rebus eſt rei forma, calor vero vt inſtrumentum eſt naturæ, ita eſt inſtrumentum concoctionis. Rectius ergo nos definimus concoctionem eſſe aſſimilationem, quæ fit a re quæ concoquit, caloris beneficio & auxilio, quam Ariſtot. qui dixit eſſe perfectionem factam à calore: nam omiſſa forma concoquentis, nō agnoſcitur cauſa in ſtruthione camelo, quę poſſit ferrum liquare conterere, & tandem aſſimilare; ſed quoniam non poſſumus exprimere vim & differentiam formarum quæ facit, vt quædam animalia à certis rebus nutriantur, à quibus alia purgantur, vel aliud patiuntur, quia illa apta ſunt pati a quibuſdam, & tandem ipſis aſſimilari, hæc vero ſunt apta & nata vt vincant, & non vincantur ab alijs corporibus. Accedimus ad calorem, cuius differentias nouimus & explicare poſſumus: Ac cum in nobis oſtenderimus eſſe duplicem calorem, vnum inſitum ſingulis membris, alium influentem à corde, ille eſt proprium inſtrumentum concoctionis ſingularum partium quibus eſt inſitus, hic vero commune inſtrumentū eſt, cùm in omnes partes ſpargatur, vterque tamen ſeparatus ineptus eſt ad concoctiones obeundas, inſitus, quidem ille, quia eſt veluti potentia calor, ad agendum non ſatis efficax, influens vero, quia nunc adeſt, nunc abeſt nimirum, cum motu ſuo debeat vt commune inſtrumentum ſeruire ſingulis partibus, nec ſimul poſſit internis & externis abeſſe, quod ſomni & vigilię generatio oſtendunt, vterque igitur calor ad concoctionem requiritur; quo fit, vt per ſomnum internæ partes feliciſſimè concoquant, quoniam tunc influēs calor totus propemodum ad eas fertur, & illarum actiones adiuuat, addito robore & vigore, inſito calori; contra vero, per vigiliam imbecillæ admodum fiunt illic concoctiones, quia minimum caloris influētis in viſceribus internis relinquitur, plurimum vero illius ad externas partes fertur, cuius beneficio illę ſenſum, motum, concoctionem, & alias operationes exercent. Sed quales quæſo oportet eſſe hos calores concoctionis inſtrumēta in nobis, an moderatum vtrumque, an vero paulo minorem moderato vel eo ampliorem, & quantum quæſo, parumne, vel multum? Sanè ſi authorum teſtimonia colligemus, inueniemus profecto omnes caloris gradus qui in nobis reperiri poſſunt, ferè cōcoctionis eſſe inſtrumenta: nam Ariſtoteles concoctionem dicit fieri à natiuo calore, id quod Galenus in 15. Aphor. 1. libri, & in lib. de Conſtit. Artis Medicæ, & paſſim alibi cōfirmat; eum vero qui talis ſit, dicit eſſe temperatum propterea etiam quæ concoquunt mollientia & mitigantia mediocriter eſſe vult, 49. Aphoriſmo libri 4. & in 5. de Simplicibus, quando concoquere inquit cōſilium eſt, quam plurimum ſpiritum ſeruari intus oportet, quo loco etiam & in 7. Methodi habet, nihil ventriculi concoctioni æquè conferre, quam contactum corporis pueri bene carnoſi, tanquam halituoſus ille & benignus calor, ſolus ſit cōcoctionis author. In libro vero 14. de Vſu partium, ſcribit, quod perfectè eſt calidum, concoquere, diſſoluere, quod vero non valdè multum à perfectè calido recedit, ut concoquere, inquit eſt ſufficiens, illa & aliquid ſuperfluum relinquere, poteſt: quod oſtendit concoctio quę fit in māmis in generatione lactis, & nutritio cerebri, & aliarum partium, quæ frigidiores temperatis eſſe ſtatuuntur, & tamen optimè concoquunt & nutriuntur; quod etiam faciunt mulieres, illæ enim etſi frigidiores ſunt quam poſtulet mediocris temperies, ſed tamen plurimos varios & difficiles cibos

A non ſemel ſolum quotidie, ſed bis & ter concoquūt; ergo calor qui minor eſt temperato, etiam aptus eſt ad concoctionem. Scribit præterea Galenus in 4. de Simpl. maturationem in fructibus fieri à duplici calore, interno & externo à Sole; at hic non ſolum temperatus eſt & halituoſus, ſed etiam ſæpè validus & ſiccus eſt. Alius locus in lib. 1. de Alimentis, in quo ſcribit, bilioſos & eos qui ſunt acriore calore præditi, melius concoquere bubulas carnes temperatis; igitur non ſolum temperatus & halituoſus calor, ſed etiam acris, mordax, & ſiccus, ad concoctionem nō eſt ineptus; ac non ſolum quidem calor qui intra limites ſanitatis continetur, ſed qui iam febrilis eſt Galeno teſte, concoquit, vt in 70. Aphoriſmo 5. libri & in textu 10. 3. Commen. 6. lib. Epidemion patet, il
B lic enim febrem ipſam corizas, branchos, firmiſſimè & certo concoquere ita, vt non facile poſtea reuertātur, & lentum pituitoſumque humorem in quartana concoquere etiam ſcribit. Pus præterea partim à natiuo, partim ab eo qui eſt præter naturam calore fieri ſcribit: errare ne ergo Ariſtotelem, & Galenum dicemus, qui concoctionem à naturali, & mediocri calore fieri ſcribunt? minimè quidem: nam illi definiunt concoctionem quæ aliarum omnium eſt regula, nempè eam quæ fit in temperatis rebus, in mediocri & temperata materia; huiuſmodi enim concoctio & aſſimilatio non requirit alium calorem: nam ſi minor fuerit, fiet cruditas adhuc in re, & nunquam perfecta ſequetur aſſimilatio, quia materia excedit vim agentis; At ſi calor amplior fuerit, non ſolum aſſimi
C labit materiā, ſed etiam illam torrebit & corrumpet, quemadmodum luculentus ignis auiculas non ſolū concoquit, ſed vehementius exſiccat, & in puluerem redigit; ea vero intellecta concoctione quæ mediocris eſt, & fit à mediocri calore in materia mediocri facilè intelligemus quid aliæ requirant: nam vbi materia quantitate exuperat, vel frigidiores habet qualitates, aut craſſitiem, vel viſciditatem quæ poſtulant ampliorem calorem vt vinci aſſimilarint poſſint, tunc ad illarum concoctionem non eſt amplius aptus calor temperatus, halituoſus, ſed requiritur qui ad proportionem materiæ ſit acris, & aliquando etiam febrilis; ſed non omnes febres aptæ ſunt; quæ enim ſunt vehementiſſimæ, excedunt omnis materiæ proportionem, & tunc ſolet ſequi, putre
D do & mors, quia huiuſmodi calor inſtrumentum naturę eſſe non poteſt: qui vero mitior eſt, qualis ſolet eſſe calor quartanæ febris, non eſt ineptus ad concoquendos rebelliores humores; ita & calor qui infra mediocritatem ſubſiſtit, ad concoquenda alimenta calidiora & acriora aptior eſt moderato; nimirum cū materia huiuſmodi facilè ſequatur agentis actionem & interim ex mutua actione & paſſione fiat temperies proba, & aſſimilatio ſequatur; omnis ergo calor qui cōcoctionem facit, temperatus eſt & mediocris, ſed ille quidem qui in moderata materia concoctionem facit, & in hominibus temperatis, eſt ſimpliciter, & reuera temperatus, & mediocris: alius vero non ſimpliciter, ſed comparatione facta ad id quod concoquunt, mediocris & temperatus dicendus eſt:
E vt magnus ignis ex multis & craſſis lignis accenſus, ad membra integra bonis concoquenda non dicitur magnus; ſed mediocris & temperatus. Ex quibus quidem patere puto, qualis calor requiratur ad concoctionem. Quid vero ſentiendum ſit de generatione puris, an illud inquam fiat à duplici calore, vel vno inquam, poſtea docebimus, cum Aphoriſmum explicabimus in quo ſcribit Hippocrates dolores & febres fieri magis dum pus conficitur, quàm cum illud eſt confectum & genitum: hic vero illud ſolum addam, quod in Ariſt. notandum eſt, ille enim vt ca

lorem

lorem naturalem ſolum dicit eſſe concoctionis au- A
thorem, ita cruditatem à ſolo frigido, id eſt calore de-
biliore fieri ſcribit nam in animatis frigus reuera nõ
agit, vt Galenus docet, verum vt in fructibus fortè
hoc verum eſt, ita in nobis non item: nam calor cru
ditatis etiam eſt author, vt in humoribus putreſcen
tibus apparet, qui crudi fiunt, ſuperueniente febre,
cum antea per ſanitatem eſſent concocti; illi ergo diſ
ſimiles & crudi facti ſunt à calore febrili & à mode-
rato frigidiorique rurſus coquuntur. Hic nunc pau
ca ſubijcio de fine ipſius concoctionis, ex quo con-
coctionem definiui, cum dixi illam eſſe aſſimilatio
nem: nam alteratio quæ fit dum res concoquuntur,
melius intelligi non poteſt, quam ex fine, qui euiden
ter apparet, dum res ſunt concoctæ: nam quæ obſcu
ra erant dum fierent, euidens apparet cum facta eſt B
aſſimilato, & vt motus eiuſdem naturæ eſt cum ipſa
perfecta forma, nimirũ cũ motus ſit forma imperfecta,
ſic concoctio non eſt alia actio quam aſſimilatio etſi
tendit ad perfectã aſſimilationem; Si ergo finis con-
coctionis eſt aſſimilatio, cur dixit Ariſtotel. cap. 2.
lib. 4. Meteorum, finem concoctionis in aliquib. eſſe
naturam, & veluti formam, & eſſentiam, in alijs ve-
rò ſubiectam quandam formam, ad quam res quæ
concoquitur, contendit: an hæc aliud ſunt quàm aſſi
milatio? minimè quidem, vt arbitror, ſed hæc expri
munt finem concoctionis, & quando res illum ſint
aſſecutæ, oſtendunt: quæ enim maturantur, tunc re
vera matura, & concocta cognoſcuntur eſſe, cum ſe-
men quod intus eſt concluſum formam iam eſt aſſe-
cutum, qua iam poſſit ſibi ſimile procreare; meritò C
ergo in illis natura, & forma dicitur eſſe finis concoc-
tionis, ideſt, quod illa tunc benè concocta agnoſca-
mus eſſe, cum iam in illis natura, & forma eſſe põt,
in alijs verò quæ concoquuntur, vt in tuberculis, nũ-
quam alteratio quæ fit, formam perfectam aſſequi po
teſt, cum in ea materia quæ relinquitur inutilis, &
excrementum, natura eſſe non poſſit, ſed ſimilitudi-
nem ſolum quandam in qualitatibus, inquam, parit,
propterea quædam forma eſt, & non ſimpliciter for-
ma, quam res quæ ita concoquuntur, aſſequuntur.
Nũc ſequitur vt ſpecies ſi quæ ſint, & differentias cõ
coctionis enarremus, de qua re ſcribit Ariſtoteles in
libro 4. Meteorologicorum cap. 3. vbi concoctionis
tres ſpecies facit, maturationem, elixationem, & aſſa
tionem, appellat autem maturationem concoctionẽ D
alimenti, quod in arborum fructibus eſt, ad quam re
digit tuberculorum pituitæ, & aliorum humorum
concoctionem, elixationem autem definit eſſe con-
coctionem indefiniti in humore exiſtentis ab humi-
do calore factum, & interpretatur indefinitũ, quod
eſt aereum, vel aqueum, & dicit fieri à calore igneo
in humido, aſſationem verò dicit eſſe concoctionẽ,
quæ fit à calore alieno & ſicco, cuius exuperantia vo
catur aduſtio; ſub aſſatione videtur comprehendere
etiam toſtionem, eorum ſcilicet coctionem, quæ in
ſartagine coquuntur, quæ quidem omnia rectè dicũ
tur, eo fortè excepto, quod ſcribit de concoctione tu
berculorum pituitæ, & aliorum humorum in nobis.
nam Galenus paſſim concoctiones quæ fiunt in no-
bis, elixationi ſimiles eſſe dicit; ſed ſi Ariſtotelis prin E
cipia ſequamur, potius huiuſmodi concoctiones erũt
maturationes quædam, quam elixationes, quę enim
maturantur omnia, inquit, craſſiora reddũtur & ma
turantur, omnia potiſsimum à calore proprio, at ea
quæ elixantur coquuntur à calore qui in igne eſt, &
neceſſariò non craſſeſcunt, ſed quædam tenuiora red
duntur, alia grauiora, alia minora; propterea inquit
oleum non elixatur, quia nihil horum ſumit; ergò
concoctiones quæ in nobis fiunt ad maturationem
potius redigendæ ſunt quàm ad elixationem, etſi an-

tea ex Galeno aliter ſtatuimus. At ea cibi concoctio A
quæ in corpore procuratur, ad elixationem accedit:
præſertim cum in oĩ re humida, & calida corporis ca
lore fiat, cruditatesq; nonnullæ ſimiles ſunt, non ple-
næ elixationi, vt Ariſtot. ſcribit dicto cap. 3. lib. 4.
Meteorum. Sed cur concedimus aſſationem, elixa-
tionem, & maturationem, ſpecies eſſe concoctionis,
& ſuperius negauimus aliquas eſſe ſpecies concoctio
nis? quoniam illæ quas facit ſpecies Ariſtoteles, reue
ra ſpecies ſunt, quia formam, efficiens, & fæpè mate
riam habent diuerſam, in nobis vero mutationes om
nes quæ fiunt, maturationes quædam ſunt, quare in
illis nulla eſt differentia per ſpecies, & in hoc euiden
ter errat Montanus, qui omnes eas ſpecies in nobis
fieri putat, maturationem in concoctione tuberculo
rum, elixationem in generatione humorum, aſſatio- B
nem in generatione oſſium; nam (vt iam oſtẽdimus)
nulla elixatio propriè dicta in nobis fiet, ita abſurdũ
eſt dicere, oſſa fieri per aſſationem, cum calor noſter
maximè in generatione, nec igneus ſit, nec ſiccus,
ſed aereus, aqueus, & halituoſus, igneus vero poſtea
euadit progrediente ætate, vt Galenus oſtendit in ſe
cundo de Temperamentis cum de calore puerorum,
& iuuenum diſputat; aliud præterea eſt agere de ge-
neratione, aliud de concoctione, quod ſi generatio
fortè concoctione vtitur, adhibebit non aliam con-
coctionem quam maturationem, quæ à natiuo calo-
re fit in materia quę incraſſatur; Ceterum differen-
tiæ quædam in concoctione notari poſſunt, & illę ſu
mentur vel à differentia inſtrumenti, vel à differen-
tia termini quem aſſequuntur concoctiones, vel à di- C
uerſitate materiæ quæ concoquitur, quędam enim
fiunt concoctiones à ſolo calore natiuo, & inſito rei
in qua fit concoctio; aliæ ab externo; aliæ ab utroq;
& quæ ab inſito calore fiunt, quædam fiunt ab eo tẽ
perato vel humido, vel acri, vel etiam febrili pro na
tura inquam eius quod concoquitur, quod diuerſum
poſtulat calorem, vt vnitatem. Sunt porrò inter illa
quæ concoquuntur, quæ perfectam aſſimilationem
aſſequuntur, vt alimenta, alia quę ſolum per qualita-
tes, vt humores putreſcentes, vel acres, & mordaces,
aut frigidiores, aut qui aliam habent qualitatem na-
turæ repugnantem, & diſſimilem, vnde reſultat dif
ferentia in materia concoctionis, quod quędam per
ſubſtantiam, & qualitates aſſimilari poſſit, vt alimẽ D
ta, alia vero ſolum per qualitates vitioſi humoris fit-
que hęc ſatis de differentijs concoctionis, ex quibus,
intellectis fontibus à quibus omnes emanant, quili-
bet alias, ſi quę ſunt, elicere poteſt; nunc ſequitur ex
plicandum quomodo fiat concoctio, qua in re ſcribũt
nonnulli Medici concoctionem propriè nec incraſſa
re nec extenuare, ſed vincere, in qua victoria tamen
accidere, vt nunc tenuiora, nunc craſſiora fiant, quę
concoquuntur; cuius opinionis author fuiſſe vide-
tur Auicenna, qui concoctionem adęquationem hu-
morum eſſe definiuit, alij vero concoctionem ſem-
per volunt incraſſare, & ad id probandum vtuntur
varijs Galeni locis, & rationes addunt ex natura rei
ductas; ſcribit enim Galenus 4. textu 4. lib. de Victu
acutorum concoctionem omnia cogere & incraſſa- E
re; item 15. textu 3. Commentarij 6. Epidemion, ita
habet: Quęcumque à calore in coquendo mutantur,
temporis progreſſu lentorem quendam acquirunt, &
ſi ab initio nullum habuerint; paſſim præterea ille
cum de ſputo, vrinis, & alijs humorib. loquitur, quũ
ea tenuia ſunt, cruda vocat, at cum actione caloris
craſſiora ſunt facta, concocta; ſumuntur autem ra-
tiones primum ex ſolidarum partium concoquentiũ
natura, quę ſolidę & craſſę ſunt, quę cum aſſimilan-
do agant, neceſſario illa quę concoquunt craſſiora
reddent, inſpiſſatio prętera, ut Ariſtoteles docet ca-

pit. 1.

pit. 2. & 3. d. 4. Meteor. fit cum humidę partes con-
ſumuntur, & ſiccę humore ſuo diſſoluto, coguntur.
Docent prętereà illa quę concoquuntur, mel enim
concoctum craſsius euadit; rectius ergo hi ſentiunt,
qui dicunt concoctionem craſsitiem, & lentorem
quendam rebus quę concoquuntur addere. Verùm,
aberrant cum id in omni concoctione fieri putant:
nam ut docet Ariſtoteles, elixatio non ſemper red-
dit res craſsiores, ſed aliquando minores, aliquando
grauiores, aliquando tenuiores, aliquando diuerſas,
ut lac per elixationem diuiditur in ſerum & caſeum;
nam & carnes quæ elixantur, reuera non fiunt craſ-
ſiores, ſed minores, & leuiores, maturatio uero ſem
per incraſſat, ut idem author ſcribit, nimirum cum
materia eorum quę maturantur, non ſit ex ſolo hu-
more, ſed cum ſicco & terrena portione admiſta. ex
quo etiam patet concoctionem quę fit in noſtro cor-
pore, non eſſe omnino ſimilem elixationi, ſed matu-
rationi potius, quippè cùm omnia quę cõcoquuntur
in nobis craſsiora, & viſcidiora fiant, ut docet puris
generatio, quod cum concoctum eſt, longè craſsius
eſt, & uiſcidius quàm ſanies, & humor ex quo confi-
citur, uerum contra hanc opinionem de maturatio-
ne, & incraſſatione eorum quę coquuntur in nobis,
nonnulla facere uidentur; Primum, quod Galenus
crudum uocatum humorem concoctione tenuiorẽ
fieri ſcribit; & in libro de Conſtitutione Artis, dicit
craſſos humores eſſe concoquendos, necnon urinas
ſubiugales quę ſunt craſsiſsimę crudas uocat. habet
prætерea in libro de optima ſecta, quod ea quæ con-
coquuntur fundentur, & humectentur, at fuſio, &
humectatio liquidiora omnia reddunt. Verùm ſi hęc
rectè intelligantur, nullum relinquunt dubium de
craſſitudine, quàm ratio, & experientia docent com
parari à concoctione in rebus quæ concoquuntur; nã
quædam miſcentur aliquando actiones cum ipſa cõ-
coctione, aut in rebus crudis fiunt ab alijs cauſis, quę
extenuationis ſunt authores, quas temerè ad concoc-
tionem referat aliquis: nam fructus qui primum
ſunt acerbi, antequam natura aggrediatur illorum
maturationem, quæ non poteſt fieri ſine humido,
primum attrahunt ad ſe humorem ex quo fiunt hu-
midi, & crudi, quia humiditas nondum euicta eſt à
calore, & cum iam incipit concoctio, perpetuò fiunt
poſtea ſemper illi craſſiores; igitur mixtio humoris
cum re terrena humectationis, & tenuitatis eſt cau-
ſa, non concoctio; vnde craſſiora redduntur quæ con-
coquuntur. Alia vero fiunt humidiora & tenuiora,
non per mixtionem, ſed per fuſionem conctetæ ſub-
ſtantiæ, vt mel cõcretum, craſſum quidem eſt, & cũ
primum igni admouetur, funditur, & liquatur, ante
quam concoqui incipiat; non mirum ergò ſi calor
qui habet vim non ſolum cõcoquendi, ſed etiam fun
dendi, & liquandi concreta, humectationem parit,
& tenuitatem quæ ad concoctionem vtique nõ ſunt
referenda, tametſi Galenus in libro de Optima ſecta
aliter ſentit, cum dicit illa, quæ concoquuntur, fun-
di & humectari. nam ſi materiam concoctioni dede
ris, quæ concreta non ſit, fuſione non egebit, nec hu
mectationem fieri videbis; quare concoctio non de-
bet emendare vitia quæ ſunt in materia omnia, ſed
ſolum quæ faciunt cruditatem; res autem non dicũ-
tur erudæ, eo quod ſint concretæ; quare mutatio nõ
fit ex concreto in coctum, ſed in fuſum, & liquatũ;
ſic enim ſeruatur mutationis ratio ex contrario in cõ
trarium. Alia vero fiunt tenuiora, non per mixtio-
nem humidi, nec per fuſionem, ſed per ſeparationẽ
partium craſſarum ab alijs, quomodo vinum muſtũ
ab initio craſſum, non per concoctionem fit tenuius
ſed quia fex quæ cum vera ſubſtantia vini eſt cõmix-
ta, paulatim ſeparatur & ſubſidet, quod etſi fiat per
A ebullitionem quandam, non tamen fit per conco-
ctionem, ſed vi ipſius caloris, qui etiam vim hãbet
ſeparandi heterogenea, homogenea autem cogendi
per concoctionem; id quod euidenter apparet in ip-
ſo vino, quod poſteaquam expurgatum eſt à ſua fe-
ce, tanto craſſius euadit quanto vetuſtius redditur,
ita quidem agente, & concoquente natiuo calore, &
in concoctione continuo diſſipando cum certa qua-
dam menſura humorem ipſum; ergo concoctio ſem
per incraſſat, & ſi humectatio quædam fit & attenua
tio, vel ab humectantibus, vel a fundentibus, aut à
ſeparantibus partes craſſas a tenuibus, aut etiam ab
his quæ vim habent extenuandi; quę omnia vel ſolus
calor qui in nobis eſt præſtat, vt qui vim habeat hæc
omnia efficiendi; vel quædam etiam ex illis a noſtris
B medicamentis fiunt, vt ea quæ dicuntur incidentia,
& extenuantia, quæ Galenus ſolet præmittere con-
coctionì vbi humores ſunt craſſi & viſcidi, quos cũ
natiuus noſter calor obtuſus in tali materia pręſtare
non poſſit, opem quærit ex arte noſtra, vt poſtea faci-
liùs poſſit materiam factam aptiorem ad patiendum
ſibi aſſimilare. vnde Gal. in lib. 4. de ſanitate tuenda,
& paſſim alibi, ante concoctionem craſſorum humo
rum extenuantia ſolet adhibere, vt ſatis oſtendit in
eo libro his verbis: Si crudos ſuccos iam attenuatos
putes, vinum dato, quod ad concoctionem facit. &
paulo poſt, crudi ſucci attenuandi, concoquendique
ſunt; Separatis igitur operibus quæ non fiant à con-
coctione, eo quod non reſpiciant cruditatem, ſem-
per inueniemus naturam concoquendo incraſſare.
C Illud nunc ſequitur explicandum, quænam ſint quæ
poſſunt concoctionem iuuare, quæ diſputatio attin-
git etiam quęſtionem de Sirupis, vt vocat vulgus, di
geſtiuis, an ſcilicet illis debeamus vti ad concoquen
dos humores in febribus, & alijs affectibus in quib.
humorum adeſt cruditas, de qua quidem re extat Ma
nardi epiſtola, in qua quæſtionem hanc proponit, &
tandem concludit, paucos admodum eſſe Sirupos
qui poſſunt iuuare concoctionem, quippè, cùm con-
coctio fiat à noſtro calore qui multo humore abun-
dat, & propterea illa dicantur iuuare concoctionem
in lib. 5. de Simplicibus, & paſſim alibi ex Galeno,
quæ moderatè calefaciunt, & humectant, vel ſi ex-
trinſecus admoueantur cum his qualitatibus ſimul
etiam habent vim emplaſticam, aut aſtringentem,
D qua natiuus calor intus augeri & concludi poteſt; ex
quibus quidem concludit, paucos eſſe ſirupos qui poſ
ſint iuuare concoctionem, quoſdam enim ex illis re-
frigerare, alios vehementius calefacere, & exſicca-
re, alios purgare, alios incraſſare, alios extenuare, a-
lios obſtructas vias aperire, minimã autem illorum
portionem ſupereſſe quæ poſſit concoctionem iuua-
re, quoniam pauciſſimi ſunt qui poſſint ea menſura
calefacere, & humectare quàm requirit concoctio.
Verum ille perperam ſentit, nec Galeni ſententiam
intelligit: nam ſi illius teſtimonio certandum eſt,
plura inueniemus apud illum eſſe, quàm calida, &
humida, quæ concoctioni opitulari ſunt apta: nam
etſi idem, quod ille ſcribit in libro de Conſtitutione
Artis, & in lib. 5. de Simplicib. tamen alia adfert ad
E rem hanc apta: nam in 2. lib. de Alimentis, capite de
citreo malo, ſcribit omnia quæ habent acrem quali-
tatem, concoctioni aliquid conferre, & in 4. de ſani-
tate tuenda, ad cibos concoquendos adfert piper,
quod etiam facit in 1. ad Glauconem ad concoquen-
dos pituitoſos humores qui abundant in quotidiana
febre. Eſt alius locus in lib. 6. Epidem. Comm. 2. di
ligenter notandus, vbi ad hunc modum ſcribit: Cõ
coctione, & mutatione in optimam qualitatẽ humo
rum, qui morſionem excitant, morſus, & nauſea ſe-
dantur, & ſubiungit, fit autem qualitatis mutatio

per

per contrariam qualitatem. Scribit prętereа tex. 22. 3. Comm. 6. Epidemion, inediam ad concoctionem malorum humorum iuuare. & in 8. Methodi, in biliosis ad concoctionem obesse scribit: ubi etiam laudat aquæ potionem ad concoctionem perficiendam conferre. Prætereà, ad concoctionem somnum, & nunc quietem, nunc exercitationem, consuetudinẽ, parcimoniam, & simplicitatem cibi, quilibet ex eo authore discere potest; & idem prestare febrem non nunquam, superius ostendimus. Quod si ita est, non solum calida, & humida, & emplastica leuiterq; adstringentia opem ferent concoctionibus, & merito quidem: nam si concoctio fit cum natura uincit, & assimilat materiam crudam, non unum genus eorũ esse oportet quæ concoctionem iuuare possunt, quoniam non una est natura eorum quę concoquuntur; nec in illis unus est repugnantię, & dissimilitudinis modus, propterea varianda est concoquentiũ ratio pro materiæ, & concoquentis naturę & instrumenti ui; Galenus autem, ut ille sępè admonet, cum aliquid absolutè pronunciat esse bonum uel malum, ad concoctionem, uel nutritionem, aut aliud naturę opus, intelligit hoc fieri in corporibus temperatis, & ijs qui temperatè viuunt, ita ut in illis agentia, & patientia mediocriter sint affecta, in his profecto concoctio a calore moderato, & halituoso perficitur, & si quod auxilium ad concoctionem afferendum est naturę, illud debet esse simile ipsi, & calori natiuo quo utitur ad omnia officia sua obeunda; At si materia, quę concoquenda est aut ipsa concoctrix facultas, aut instrumentum concoctionis præter naturam se habeat, tunc per contraria ei quod obest concoctioni, est succurrendum; id enim postulat curandi & agendi ratio, cum res præter naturam habent; itaque si materia quæ concoquenda est ob copiam excedit facultatis concoctricis & natiui caloris vires, tunc inedia, parcimoniaque cibi propria sunt auxilia contra ea quæ concoctionem vitiant in corporibus tẽperatis aut calidioribus; fit enim in illis assatio, cum non seruetur proportio materiæ, & agentium causarum. Eodem pacto, si materia crassior est, aut frigidior, aut minus aquosa, vel terrestris: contrariæ his vitijs qualitates opem ferent assimilationi & cõcoctioni. Quo fit vt vinum in febribus admodum pituitosis sẽper conueniat, etiam si non appareant signa concoctionis, quoniam frigida & crassa ea materia à vino funditur, extenuatur, calefit, & ita minori negocio à calore vinci & assimilari potest: in febribus vero ardentibus & acutis, nescio quando illud vnquam conferre possit; scribunt maiores nostri, vinum dandum esse vbi apparere incipiunt signa cõcoctionis; at hoc fit in crescente morbo, quo tempore quid deterius fieri potest, quam pabulum & ignem addere febri? nec ei quidem illorum opinio defendi potest, quod vinum laudent minimè generosum, sed aquosum: nam in vehementi febre, quæ etiam temperata sunt, calefaciunt, & ne contentiosis detur caluminandi locus, non satis refrigerat, cùm non sit contrarietatis æqualitas, nec dari quidem potest vinum ad robur caloris innati: nam robur acedit naturæ ex moderata temperie, non ex qualitatibus. Vix ego crediderim vinum prodesse aliquid posse declinãte febre acuta, cum vehementior adhuc superfit calor qui ex minima quaque occasione accendi potest: nam si Galenus in biliosis naturis prępente solum febre diaria, aquam præfert alijs potionibus ad concoctionem, tanto magis profecto erit cauendum à vino in acutis febribus, vbi omnia sunt vehementiora & deteriora. Quędam igitur ex his quæ concoctionem iuuant respiciunt materiæ vitia per contraria; alia vero vitia ipsius facultatis concoquentis; quæ omnia (si Galeno credimus,) etiam temperiem spectant; tanto enim validior est ad agendum omnis facultas nostri corporis, quanto æquabilius est temperamentum eius corporis in quo residet. Quo fit, vt per contrarias qualitates hoc etiam modo iuuetur concoctio. Ceterum quæ concoctioni opitulantur, eo quod conferant aliquid calori innato, nõ vno modo prosunt; alia enim id faciunt, quia illius substantiam augent, alia quod ipsius qualitates temperent excedentes, vel imbecilliores excitent; augent vero illius substantiã quæ vel illam gignunt, aut intus concludunt, aut ab alijs partibus reuocant, & in eam contrahunt vbi cõcoctio fieri debet; sic quidem vinum alia ratione prodest concoctioni, quod spirituosam substantiam corpori addat, qua constat substantia calidi innati, & exercitatio idem prestat in corporibus frigidioribus: ex crudiore enim materia bonus sanguis gignitur per exercitationes, ex quo augetur substantia calidi innati, & excitatur pariter calor qui in eo est obtusus. Porro, emplastica & astringẽtia remedia, quę extrinsecus adhibentur, ferunt opem concoctioni, eo quod spirituosam substantiã quæ continuo exhalat, intus concludunt, vnde suppuratio optima fit, cum talia adhibentur præsidia; at sõnus ad concoctionem ventriculi & partium internarum confert: quia calidum influens colligit ex omnibus partibus, & reuocat ad ea viscera interna. Nunc supereſt vt ad explicationẽ verborum Hippocratis accedamus, sine quibus reliqua quæ proposuimus explicanda de concoctione intelligi non possunt.

Concocta medicari.

OMnia quæ sequuntur dicenda, pendent ex ratione horum verborum, cur scilicet expectanda sit concoctio cũ purgare volumus; Cuius rei hanc reddit causam Galenus, quoniam, inquit, naturam etiam ipsam habebimus adminiculantem, & hoc fieri ait, quia natura post concoctionem humores separat, & superfluitates expellit; quæ verba etsi doctis fortè sufficere possint, tamen alijs necessaria est paulo longior & facilior explicatio, quam ex ipso authore ita doceo. Scribit ille in 3. lib. Methodi, & in 3. de Naturalibus facultat. passimque alibi, in omni concoctione fieri duo genera excrementorum, alterum crassius, alterum tenuius; & meritò quidẽ, nam cùm id quod concoquitur sit dissimile actu ei quod concoquit, & potentia solum simile, necesse est vt agendi patiendique uim habeat, ex quo fit vt partes in se contineat contrarias, quæ nunquam assimilari possunt, alias vero similes, quæ post mutuam pugnã vtiles remanent; Concoctio igitur requiritur ante purgationem, quoniam ex concoctione apparet quod simile est & quod dissimile, & posteaquam similitudo facta est, si perfecta fuit assimilatio in qua substantia & qualitates rei quæ concoquitur, mutatæ sunt, tunc nutritio fit, eo adiuncto corpori, quod ita simile est factum, & excrementum tenue, & crassum tunc relinquitur, quod cum nutrire partes nequeat, tunc reijciendum est tanquam inutile à corpore; at si quod concoquitur totam inutilem habet substantiam vel suaptè natura, vel ob corruptionem quam accepit à causis agentibus corrumpentibusq; sed qualitates tales vt vinci possint, tunc per concoctionem assimilatio quidem fit rei quæ concoquitur secundum qualitates, nihil tamen secundum substantiam assimilatur; vnde post concoctionem quidquid ex eo est concoctum, totum expellendum, quia totum excrementum est; nec in ea concoctione in qua non fit nutritio, resultant ea duo excrementorũ

genera,

genera, ut apparet in generatione puris in abſceſſibus; At ſi nec ſubſtantia, nec qualitates emendari poſſint, non ſuppuratio, ſed perfecta fit putredo: quæ omnia fieri ſolent in inflammationibus, ſanguis enim vniuerſus qui inflammationem facit, concluſus in loco anguſto extra uaſa, calorem concipit præter naturam, ex quo putredo perfecta in eo naſcitur, quæ eſt integra corruptio, ſi præter naturam & inutilis prorſus redditur calor, qui in eum agit; ad quod vitium emendandum nulla ſufficit concoctio, ſed ſeparatio ſtatim requiritur rei corruptæ à ſana, & ſufficit aliquando ſanguinem cortuptum auferre, vbi putredo eum ſolum inuaſit, aliquando vero etiam membrum quod ex contactu ſanguinis putauit ſimul reſcindendum eſt, ne pars ſyncera trahatur in eandem contagionem, ut in gangrenis fit. Quod ſi leuius vitium eſt in ſanguine, ita, ut leuem adhuc corruptionem ille ſenſerit & calor penitus inutilis naturę operibus non eſt factus, tunc per concoctionem emendatur vitium; ſed non prorſus poteſt fieri aſſimilatio, ſed ſolum per qualitates, quia quòd putredinem ſenſit, habet aliquid in ſe corruptum, illud autem nunquam ad priſtinam naturam redire poteſt, aut in noſtram naturam aſſumi; fit ergo pus, quod per qualitates aſſimilatur pro concoctionis maiore aut minore perfectione, plus vel minus; ſubſtantia vero quæ ſubeſt qualitatibus, aſſimilari non potuit, quia illa eſt quæ putredinem ſenſit, ſiquidem putredo eſt corruptio, hæc autem ſubſtantiæ paſſio. Igitur pus totum excrementũ, quod totum euacuandum eſt à corpore; igitur concoctio requiritur ad purgationem; quoniã per purgationem debemus quod eſt inutile & excrementum corpori, educere, & relinquere quod eſt vtile; ſola autem concoctio aſſimilando oſtendit, quod in re ipſa erat vtile, & inutile, & excrementa gignit; meritò ergo ſcribit Hippocr. cruda non eſſe medicanda, quia cum crudæ res ſunt, vtile cum inutili eſt commixtum, vt in concoctione ad quam ſequitur nutritio; aut quod prorſus eſt inutile, poſt concoctionem tale agnoſcitur eſſe, vt in generatione puris & in humoribus putreſcentibus in venis per febres putridas. Hęc eſt vera ratio quare concoctio expectanda ſit, vbi corpora ſunt purganda, quam ante nos nemo quod ſciam euidenter expreſſit, aut ad immediatam cauſam redegit.

Nunc illud ſequitur explicandum, an omnes humores concoquendi ſint, cum purgare volumus corpus. In qua quidem re, variæ apud Medicos extant controuerſiæ: nam quidam id ſimpliciter pronunciant in quacumque purgatione, & in quocumque humore qui euacuandus eſt per medicamenta purgantia, aut etiam per illa quæ urinas, aut ſudorem mouent; alij ſolum putant coctionem neceſſariam eſſe ante purgationem in humoribus qui infra ſanguinem ſubſiſtunt, qualis eſt pituitoſus humor qui in ſanguinem verti poteſt, alios enim humores qui ſupra ſanguinem ſunt, ut qui iam concoctionem exceſſerint, veluti eſt vtraque bilis, non eſſe concoquendos, quia crudi non ſunt quippè cùm ſint plus iuſto aſſati; alij aliter ſentiunt. Ego vero puto, ſolùm concoctionem requiri ante noſtras purgationes in humore qui putreſcit, in alijs uero nequaquam; & contra alias omnes opiniones argumentor, ſumpto ex diuiſione humorum principio, in qua eos omnes comprehendo; vel enim humores concoquendi (ex eorum opinione) ſunt ſynceri & ſeparati à tota maſſa, quales ſunt qui extra venas continentur, ut pituita in ventriculo, inteſtinis, aut in alia parte corporis, & bilis flaua in folliculo fellis, vel in tumoribus qui in partibus fiunt, & humor melancholicus, ſyncerus reperiri poteſt in liene, & ſeroſus humor in renibus, & veſica; aut cum tumorem facit in aliqua parte; vel commixti ſunt inter ſe omnes, vt in tota maſſa ſanguinis, quæ eſt particeps omnium humorum; vel tota eſt ipſa maſſa quæ concoquenda eſt. Porrò qui peccant, vel peccant quantitate, vel per qualitates, vel ex putredine & corruptione; ſynceri humores primò concoquendi non ſunt, cum purgatio ſequi debet: nam uel illi infra ſanguinem ſunt, ut pituita; vel ſupra ſanguinem, vt bilis vtraque; aut eſt ſeroſus humor: nam ſanguis purus pro quarto humore nuſquam ſyncerus reperitur; iam dico pituitam non eſſe quæ concoctionem poſtulet ante euacuationem, quæ fieri debet per purgationem; & primo ſumo quod illi dicunt, pituitam eſſe ſanguinem diminutè coctum, & per meliorem concoctionem eam mutari in ſanguinem; quod ſi ita eſt, poſt illius concoctionem non erit opus euacuatione: nam poſt ſanguinis illius generationem, pituita nulla remanet, quæ euacuationem aliquam poſtulet: quod enim in aliud iam mutatum eſt, non amplius eſt, quare nec euacuari, nec aliud pati poteſt; quod ſi dicamus in generatione ſanguinis fieri non ſimplicem ſanguinem, ſed eum qui ex quattuor humoribus eſt compoſitus, & propterea etiam pituitam gigni, vt hoc refellere facilè poſſem, nimirum cum ex pituita quæ ſit actu, non poſſit rurſus pituita fieri tamen hoc nunc illis conceſſo, non ſequitur propterea purgandam eſſe pituitam quæ cum ſanguine fit & manet, illa enim requiritur ad conſtitutionem maſſæ ſanguineæ, & corporis nutritionem, nec aliquid ex ea ſupereſt excrementoſum, vbi bonam & ulteriorem concoctionem ſupponimus factam, cuius uı, ex pituita, bonus ſanguis eſt genitus.

Deinde ſi concoctio præcedere debet purgationem, quoniam concoctio gignit excrementa, & quod bonum eſt, & poſt illam poſſumus ſeparare excrementa ab eo quod eſt vtile, neceſſe eſt ex ſua concoctione pituitæ ſynceræ & ſeparatæ ab alijs humoribus, reſultare duo genera excrementorum, vnum craſſius, alterum tenuius: at, quęnam quæſo erunt excrementa quæ ex concoctione talis pituitæ fient? quo nomine vocabuntur, aut ab antiquis vnquam fuerunt cognita & nominata? quid præterea relinquetur mediocre præter duo illa excrementa ex pituita? an forte chylus? ergò ex pituita fiet chylus, & excrementa concoctionis pituitæ erunt ſtercus & vrina; eadem igitur excrementa chyli & pituitæ, eadem eſt materia horum omnium cibus, vel pituita ſola, nihil ergo referet ſi quis pro pane, carne, & alijs alimentis, pituitum ingerat, quippè cum ex hac abſurda opinione, ſequatur ex omnibus his rebus fieri concoctionem in ventriculo, & inteſtinis, & aliquid mediocre in ea relinqui, & ſtercus & vrinam fieri.

At dicet aliquis, non eſſe chylum qui fit ex concoctione pituitæ ſynceræ & ſeparatæ ab alijs humoribus, ſed ſanguinem, ſequitur ergò in ventriculo in inteſtinis, & extra venas & hepar ſanguinem fieri. Deindè, eadem argumenta vrgent; quænam quæſo ex ſolius pituitæ mutatione fieri poſſunt excrementa? & quid præter excrementa vtile relinqui poteſt? nam in generatione ſanguinis ex quo nutriri debet corpus, fiunt ſimul quattuor humores, & oportet materiam ex qua poſſint tot humores fieri, qui quattuor elementa repræſentant, non eſſe ſimplicem & qualemcumque, ſed talem, vt omnia illa elici ex ea poſ-

sint, vt sunt alimenta, quæ singulis animantibus
A à natura sunt data, pituita verò, quæ frigidissima, & humidissima est, quomodo quęso potest esse materia aliorum omnium quattuor humorum, an ex eo quod est frigidissimum & humidissimum, potest à mediocri nostro calore aliquid fieri igneum vt bilis, aliquid terreum, vt humor melancholicus, aliquid aereum, vt purus sanguis, præsertim in vna & eadem mutatione, in qua simul omnia fiunt, & non per assationem, & mutationem vnius in alterum, sicut ex vna bile alia, fieri dicitur? quod si quis tres alios humores fieri dicat ex ea concoctione pituitæ, saltem ille nunquam ita stupidus erit, vt credat ex ipsamet pituita rursus fieri pituitam; at nisi pituita fiat simul cum alijs humoribus, ex ea non fit
B sanguinis generatio, quippè, cùm hic in se includat quattuor simul humores, nec potest vnus sine alijs gigni; concedet ergo fortè hæc opinio, idem ex scipio gigni, & ex eo quod actu est, fieri idem actu, contra omnia philosophiæ & naturæ principia; non igitur pituita quæ extra venas est separata, concoquenda est, vt post concoctionem illam euacuemus; at nec pituita quæ est in hepate, & venis commixta cum alijs humoribus, ea est quæ concoctionem postulat, & post concoctionem purgationem: nam si illa secundum naturam se habet, eam concoctionem accepit in generatione totius massæ, quam pro sua natura exigit; non ergo rursus concoquenda est; aut idem de bile, & humore melancholico dicendum, quæ etiam fiunt in generatione sanguinis, & eos gradus caloris, & perfectionis acceperunt, quam pro
C sua natura, & portione materiæ ex qua fiunt, assequi potuerunt. Quod si velimus illam quæ mixta est cum alijs humoribus pituitam, peculiarem concoctionem adhuc postulare, sequentur eadem absurda, quod ostendere nemo posset quænam excrementa ex ea concoctione fiant, & quid mediocre sequatur. Præterea, si in massa sanguinis fit noua generatio sanguinis, idem in seipso gignetur, & quę ex prima erant concoctione facta, omnia commiscebuntur cum alijs, quæ fiunt ex posteriore concoctione, & infinita alia absurda sequentur; concoquitur quidem rursus pituita, sed non sola, aut commixta cum alijs humoribus, ita vt ex ea sanguis, id est generatio quattuor humorum fiat, sed in nutritione singularum partium: ex tota enim massa humoruni
D qui continentur in venis, singulæ partes corporis nutriuntur, præcedente illorum concoctione, at ex ea concoctione non relinquitur pituita excrementum, sed sordes & vapor; itaque pituita antequam euacuetur, nullam concoctionem postulat, quia nullum vitium habet cum secundum suam naturam habet, quod exigat propriam aliquam concoctionem; sed si frigidior est, sola caliditate emendatur illius vitium; si crassa, extenuationem requirit; si viscida, absterſionem & incisionem; si multa, consumptionem, & diminutionem; quæ fit per ea quæ vim habent eam euacuandi; quod si falsa sit, aut acida, aut alio modo vitiata præter quam per putredinem, nec etiam exigit concoctionem,
E quia ea vitia nullam ponunt in ea cruditatem, nec concoctio potest emendare ea mala; quare nec Galenus vnquam salsam pituitam dixit esse concoquendam, & merito quidem: nam per concoctionem emendantur omnes qualitates quę sunt in materia quæ concoquitur, vt apparet in generatione putis, & in concoctione alimenti, & substantiæ etiam ipsa quantum fieri potest; non ergo sola salsedo postulat concoctionem: nam si alia quę in pituita sunt, non sunt cruda, mutationem illa non exigunt per concoctionem, vt sola salsedo emenderur; quod argumento est, illa quæ cruda sunt, esse in omnibus dissimilia, quia per concoctionem fiunt per omnia similia.

Quod vero nec bilis flaua, aut atra quæ suam seruat naturam, & temperiem, vt in sanis, & quæ etiam aliquam acrimoniam acquisiuit, aut paulo frigidior facta est, aliquam desideret concoctionem, siue separata sit à sanguine, siue cum sanguine commixta, siue iam morbos gignat, sed sine putredine, eadem argumenta quibus vsi sumus contra concoctionem pituitæ, ostendunt: nempè, quod ex bilis concoctione vel flauæ, vel atræ, non possint resultare aliqua alia excrementa, nec aliquid vtile; quare nihil post illorum concoctionem separari potest ab alio; & quia cum gignerentur, acceperunt suam concoctionem, & eas qualitates quas recipere potuerunt, & quæ postea in illis nascuntur vitia, in qualitatibus sine putredine, per contrarias qualitates emendantur; At hoc non est concoquere, sed alterare; concoctio vero non est simplex, & qualiscumque alteratio, sed quæ tendit ad assimilationem omnium qualitatum, & substantiæ quantum fieri potest. Quare turpiter errant, qui cum aliquem sanum cacochimum, biliosis humoribus plenum citra febrem, purgare volunt, sirupos dant ad concoquendum, cum nulla illic sit cruditas, sed fortasse crassities, caliditas, & obstructio aliqua tollenda sunt, per propria remedia, non per concoctionem, vt facilis fiat purgatio; nec vn-
C quam Galenus tales humores in aliquo morbo dixit esse concoquendos; nec locus facit qui habetur in secundo de Victu acutorum, vbi acrem bilem vocat crudam, nam bilem illic intelligit, quæ ex putredine acrimoniam accepit, quandoquidem eam dicit simul grauiter olere, quod putredinis est inditium. At vero, cum iam putem constare, nullũ peculiarem humorem qui non putrescat, concoctionem postuiare ante purgationem, idem ostendamus de tota humorum massa, id quod facilè est ostendere: nam tota massa quæ semel genita est & facta per concoctionem in hepate & venis, nullam illic postulat nouam concoctione, sed in singulis partibus alioqui ex totius massæ concoctionem, noua fierent excrementa, sed quænam quæso præter humorem me
D lancholicum, & flauam bilem? at hæc prius sunt facta, nec amplius fieri possunt, quod si tota massa humorũ qui in uenis continentur, non est assecuta perfectos gradus concoctionis, & assimilationis, ut cum dicimus corpus humoribus crudis abundare ex crapula, ocio, & imbecillo calore, tunc non est facienda noua concoctio, sed quæ facta est, verum debilior, ad perfectionẽ ducenda, adhibitis remedijs, quę pugnant contra copiam materiæ, & eius qualitates, vt est inedia, & admota calefacientia, at absoluta ea concoctione, remanent solum excrementa secundũ naturam, qualia nõ egent purgatione per nostra medicamenta, sed à sola natura expelluntur; quare Galenus post remedia quę adhibet ad huiusmodi cruditatem emendandam, nullam instituit purgatio-
E nem: quia ea concoctio tendit ad perfectam assimilationem, in qua solum fiunt excrementa secundum naturam, bilis inquam flaua, & atra, quæ iam erant inchoata, & posteaquam per vlteriorem concoctionem, in qua omnia quæ sunt in massa ad portionem perficiuntur, sunt facta, & absoluta separantur, & expelluntur eo modo, quæ diximus à natura, quare postea non est opus purgationibus nostris.

Sed contra uniuersam opinionem de concoctione humorum siue illi syncti sint, siue commixti, siue

de

de vnius uel de omnium ſimul cõcoctione agamus, illud facit, quod Galenus in nullis febribus Diarijs, in Sinochis non putridis, in Ethicis, in quib. tamen humores omnes & ſinguli ſunt præteruaturam calidiores, actioresq; redditi, nunquam dicat eſſe opus concoctione, nec aliquam unquam dicat eſſe cruditatem humorum, nec aliqua ſumi ſigna ex vrina aut pulſibus, quæ cruditatem factam aut concoctionem fieri oſtendant: quæ omnia in ſolis febribus putridis diligenter obſeruat & tradit. Præterea, in hoc Cõm. ſcribit, naturam poſt concoctionem facere Criſes: at Criſes propriè ferè ſunt morborum qui cum febribus putridis infeſtant. Ex quo intelligere debemus, cruditatem naſci ex putredine in humoribus, & propterea in illis expectandam eſſe concoctionem, & poſt illam relinquitur excrementum, quod omninò B ſeparandum eſt ab alijs humoribus, nec aliter poteſt ſeparari commodè, quàm per medicamenta purgantia. Quæ omnia ſic oſtendo: nam putredo quæ corruptionem molitur in re quam inuadit, diſſimilitudinem facit, & quæ iam erant ſimilia facta rebus concoquentibus, illa reddit excitatis cauſis morboſis & calore alieno naturæ operibus diſſimilia in ſubſtantia & qualitatibus, vnde natura rurſus eam materiam aggreditur emendare, & vincere, quod cum fiat per contactum, aſſimilando agit, & ſi fortior eſt, vincit, & aſſimilat, id, quod quidem potuit vinci & aſſimilari, qualitates inquam, quæ ſunt in re quæ putreſcit excedentes & diſſimiles agenti, ſubſtantiã autem non poteſt vincere, quia illa eſt corrupta, & C hoc quia putrida; & ſubſtantiæ non qualitatum (ut dixi) corruptio, & putredo vitia ſunt; quare res quę putreſcit, per qualitates ſolum concoquitur, id quod oſtenditur, quia per qualitates aſſimilatur, per ſubſtantiam vero minimè, quæ omnia apparent in concoctione & generatione puris; ſit ergo excrementũ, vbi hæc fit concoctio, totum illud inquam, quod concoquitur, quod quidem vacuandum poſtea eſt, cum ſit inutile corpori, & concoctionem proinde deſiderat.

Rectè ergo dictum eſt, cum purgandum eſt', vbi fit cruditas, expectandam eſſe concoctionem, quia tunc natura fecit excrementum, & quia vicit quantum vincere potuit per qualitates, nec amplius tentat aliam victoriam per ſubſtantiam: quia ultra ſuas vires nihil agere poteſt; quo fit vt cum medica- D mentum iam habeat excrementum ſibi familiare, nempè, vel bilem, aut alium humorem concoctum, & natura ab illo etiam grauetur tanquam ab excremento, mutuo auxilio fiat euacuatio, attrahente quidem medicamento quod ſibi eſt familiare, & expellente natura quod ipſi eſt excrementum; id quod tunc commodè præſtare poteſt, quia concoctionem abſoluit, & nihil amplius habet quod agat, præter quam vt expellat, ita inſtituto ordine inter actiones naturales noſtri corporis, incipit enim attractio ubi aliquid attrahendum eſt, ſequitur retentio, poſtea concocto, & hanc ſequitur demum ſeparatio & expulſio. Hæc ergò eſt ratio quare purgationem quæ à medicamentis fit, concoctionem præcedere oportet: nam concoctiones quæ à natura fiunt ex vtili E materia ad nutritionem, gignunt quidem excrementa, ſed non illa egent noſtris medicamentis, quoniam cum illa ſint ſecundum naturam, vel familiaria ſunt aliquibus partibus, vt humor melancholicus lieni, & vrina renibus, & bilis, veſicæ, quæ annectitur hepati, ad ea excrementa euacuanda natura inſtituit partes quę attrahunt, recipiunt, & tandem viam præbent extra corpus. alia verò ſibi viã parant ſua vi, vt ſtercus ſua grauitate deorſum per inteſtina reuoluitur, & tandem in fundum corporis ſuccedit, uapor A & ſordes quæ in tertia concoctione proueniunt, facilè per externas partes, & cutis meatus expelluntur, aut ſponte ipſa ſatis leuia exeunt. At humor putrefactus, nulli parti amicus, à nulla parte attrahitur, & cum naturam non admodum ſtimulet amplius, victis iam qualitatibus, non expellitur, & tunc ſolum expellitur, cum adhuc vigent in eo qualitates, quæ vehementer irritant naturam, vt per criſes fieri ſolet; quod ſi tunc non expellat natura, neceſſaria omninò eſt purgatio, quæ tollat cineres relictos ex putredine, alioqui (vt inquit Hippocrates) recidiuæ fieri ſolent mixtione mali cum bono, & noua rurſus ex quacumq; leui occaſione excitata putredine. At cùm humor qui per purgationem educitur, ſit vel pituita, vel bilis flaua, vel ſeroſus humor, quos humores ſua B vi medicamenta purgantia vndequaque attrahere poſſunt, cur non præſtat ab initio febris putridæ medicamenta propinare, & illos ſtatim extrahere, & naturam liberare à negocio concoctionis, ſublata materia quæ putreſcere incipit, & propterea diſſimilis, & cruda eſt? quid enim ſequi poteſt incommodi ex huiuſmodi purgatione? dicam quod ſentio, ſi humores facilè moueri, & trahi poſſint, præſertim ab illis medicamentis quæ reſiſtere poſſunt cauſis putredinis, maximè calori, laudanda omninò eſt purgatio, non ſolum vt recentiores putant, vt materia euacuetur quæ ſolum continetur in primis venis, quæ morbum non facit, eo quod non putreſcat, ſed vt illa etiam quę cõiuncta eſt morbi cauſa, & putreſcit, auferatur quãtum fieri poteſt, vt in bilioſis & ardentibus febribus C rectè fieri videmus, in quibus vncia Caſſiæ poſt venę ſectionem exhibita, nulla cũ moleſtia aliquando plus quam duodecim libras humoris flaui & putridi educit, ex qua euacuatione dubiũ non eſt venas maiores exonerari, & uidemus nec calorem accendi, nec alia ſymptomata augeri, imo omnia mitigari & meliora reddi, ac nonnumquam ægros prorſus liberari; At ſi humores qui putreſcunt, difficilè ab alijs extrahi poſſint, & non niſi per uehementia remedia, ut accidit putreſcente humore melancholico, aut pituita; tunc abſurdum eſt purgationem tentare, quoniam agitatur uniuerſa humorum maſſa, calor putredinis author intenditur, dolores & torſiones in corpore naſcuntur, repugnante, ſcilicet, humorum natura frigida, craſſa, & uiſcida, ſeparationi & motioni quæ fit D neceſſariò in purgationibus, & adiuuante hęc omnia incommoda medicamentorum uehementia, quibus utendum eſt ad hos rebelles humores educendos.

Quod ſi quis antiquorum Medicorum ſententijs hanc opinionem confirmare uelit, inueniet primum ſenem Hippocratem ſemper hæc obſeruaſſe: nam ille in Angina, in Pleuritide, in Cauſone, in omni deniq; morbo ubi febres fiunt ex bilioſis & calidis humoribus, ab initio purgationes adhibet, ut diligentius oſtendemus, cum explicabimus Aphoriſmum qui ſequitur, ubi ſcribit: in acutis paſſionibus rarò, & in principijs purgandum. Idem ſcribit Galenus in Comment. eiuſdem Aphoriſmi, ubi concedit purgationes, ſi ſperemus maius commodum ſequuturum E ex euacuatione noxij humoris, quàm incommodum ex calore ipſius medicamenti: quòd planè nos in noſtris medicamentis mitiſſimis perpetuò ſperare poſſimus, & non ſolum ſpeuti ſed certa ſcientia: nam longa experientia per multa ſecula id iam confirmauit; oẽs.n. Medici qui nati ſunt poſt natam & inuentam caſſiã, Mannã, Tamarindos, & alia purgantia, quæ ex Roſis, Violis, & Zaccaro fiunt, teſtantur ſuis operib. nunquam abfuiſſe in initio febrium putridarum ex calidis humoribus, purgationes ex noſtris his medicamentis celebratas; ſoli ignari, timidi plus iuſto

his egregijs operibus aduerſantur. & quibus quæſo rationibus, non alijs profectò, quàm quod concoctiones ſint expectandæ, & cum non intelligant, nec vnquam expreſſerint quid concoctio ſit, quid faciat, cur expectãda, temerè audent reclamare Medicinæ Hippocratis, Galeni, Arabum omnium, & experientiæ omnium Medicorum, qui vixerunt iam multis ſeculis præteris, cum quibus in nulla re medendo unquã comparari poterunt. Scio Galenum meticuloſum fuiſſe in purgationibus adhibendis, & ſæpè ab Hippocrate diſſentire, vbi purgationem hanc commendari videt, & meritò quidem; & quia vniuerſam vim ſui timoris ducit ex caliditate & vehementia medicamentorum ſui temporis: at in noſtris ceſſat hæc ratio, quæ vel nullo, vel exiguo calore ſunt prædita, & plus adferunt commodi ex diminutione humoris, quàm mali ex febris augmento, quod nullum ſequitur ab ipſis medicamentis, ſed vi morbi qui ſua habet tempora, quæ neceſſariò percurrit; ſed leuiora & breuiora hũt omnia euacuato ab initio corpore, vbi facilis fieri poteſt euacuatio; Atqui ſi illi uolunt concoctum eſſe humorem qui euacuandus eſt, & in hoc etiam ipſis ſatisfaciam, nam in primis diebus qui laborant febribus ita calidis, emittere ſolent vrinas craſſas, admodumque flauas, quod fieri non poteſt, niſi ex mixtione humoris bilioſi cum vrina, at mixtio huiuſmodi fieri non poteſt niſi ſeparatus ille ſit à tota maſſa, ſeparatio verò hæc fieri non poteſt, niſi præcedente concoctione: facta ergo eſt iam aliqua concoctio partis humoris lædentis; cur ergo non licebit illam educere, & naturę opem ferre, quæ expulſionem iam tentat? quod ſi verentur illi turbare concoctionem, nunquam ergo turgente humore purgationes adhibebunt; multo enim magis periculum eſt de turbanda concoctione quando humores ſunt in motu, ſi quidem, vt aiunt illi ea quiete perficitur, & omni motu, eo etiam qui fit per clyſteres offenditur; at præter motum humoris à natura factum, accedit alia agitatio ex medicamentis, nihil præterea per illos adhuc eſt concoctum cũ humores turgent, nihil ergò ſeparatum; & nihil eſt quod attrahi poſſit; tamen non verentur illi tunc purgare, & cur non licebit nobis etiam purgare, vbi natura iam aliquid concoxit, ſeparauit, & iam expellit, & ſolum leuis accedit motio ex medicamento attrahente, quod ſæpe ducit humores vſque ad infima inteſtina, abſque aliquo ſenſu doloris, vel cuiuſcunque motionis, timeant ergo illi purgationem in frigidis & craſſis humoribus putreſcentibus in quibus concoctio reuera ſpectanda eſt, per quam adiuuantibus alijs medicamentis, quibus in tali materia vti ſolemus, fit fuſio humorum, extenuatio, inciſio, aſſimilatio, putredinis ceſſatio, & tandem facilior ob omnes rationes euacuatio; non enim eſt tutum agitare & aggredi tales humores, niſi concoctio multùm proceſſerit, quę bonam materiæ partem vicerit, tunc etiam purgandum eſt in his, nec perfecta concoctio expectanda, quæ contingere non poteſt ob materiæ diuerſitatem & inæqualitatem; propterea Galenus in quartanis, quotidianisq; febribus, & omnes alij Medici ſæpè repetunt purgationes, per quas extrahunt quod eſt concoctum, vt reliquum poſtea facilius concoquatur: in humoribus verò calidioribus qui ſuaprè natura vniformes ſunt, acres, & tenues, minimo temporis ſpacio natura ſuam oſtendit vim, & aliquid habet concoctum, quod ab initio eſt auferendum, antequã ardor febris magis creſcat; propterea dicebat Hippocrates in principijs ſi quid vides mouendum, moue, in ſtatu verò quieſcere melius eſt; de his profectò morbis intelligens, in quibus ſemel ab initio purgandum, & poſtea declinatio expectanda, & uidendum ſi quid à natura relinquatur in declinatione, quod poſtea adhuc noſtras purgationes requirat; contra verò in alijs humoribus in principio & augmento purgare non poſſumus, quia nihil adhuc concoctum, nihil ſeparatum, & humor ſuaprè natura craſſus, viſcidus, nec ſponte moueri, nec expelli à natura nec trahi à medicamento poteſt; propterea quanto magis progreditur morbus, tanto feliciùs in his purgare poſſumus, quia hæc mala indies minora redduntur; propterea in ſtatu optimæ fiunt purgationes, quia iam materia obedire poteſt, & Criſes non expectamus, aut alias naturæ excretiones, quæ noſtras euacuationes tardari cogant. Ex quibus conſtat, quod antea propoſuimus, quinam gradus concoctionis requirantur in ſingulis humoribus, antequam purgationem aggrediamur. Huic explicationi iam finem imponerem, niſi dubium unum occurreret de concoctione humorum qui putridi ſunt, & ſynceri: nam hactenus mentionem ſolum fecimus de humoribus putreſcentibus contentis in ipſa humorum maſſa, vt de bile vtraque, & de pituita commixtis cum ſanguine, & illic putreſcentibus, in quibus oſtendimus præcedere concoctionem, deinde ſequi ſeparationem; an verò concoctio expectanda ſit cum illi putreſcunt extra vaſa, id vt ratò aut fortè nunquam contingere ſolet: nam pus non fit ſine ſanguine ex ſyncero aliquo humore, & in maioribus cauitatibus corporis, vt in ventriculo, & inteſtinis, & in proprijs receptaculis horum excrementorũ, vt in liene, folliculo fellis, ob loci amplitudinem & familiaritatem quæ eſt cum his humoribus, prohiberi nõ ſolet tranſpiratio, nec propterea putredo fit; propterea nunquam Galenus meminit huius putredinis, cùm dicit expectandam eſſe concoctionem ante purgationem, & illam indicari ex pulſibus & vrinis, ſi tamen imaginemur illam fieri poſſe, non propterea concoctio aliqua expectanda, etſi illam non nego fieri poſſe, ſi modo neceſſe eſt fieri actionem vbi agentia & patientia ſe tangunt, quoniam ſeparatio iam facta eſt, & præſtat niſi impediat craſſities, & viſciditas, aut obſtructio, liberare naturam per euacuationem, quam permittere vt rès corruptæ corpus infeſtent. Patere igitur puto, quod dicit Hippocrates: Concocta eſſe medicanda: Nunc ad alia accedamus.

Atque mouere.

GEneraliorem facit tractationem ex hac dictione Hippocr. nam cum dixiſſet concocta eſſe medicanda, id eſt, (vt Galenus explicat) purgante medicamento educenda, niſi aliud addidiſſet, putaſſet fortaſſe aliquis Hippocratem ſolam purgationem prohibere, cum materia non eſt cocta, licere tamen alio modo humores educere, vt per balnea, & per diuretica medicamenta: quare addidit non eſſe mouenda quæ non ſunt concocta, quod quidem verbum nimis ſtrictè & ſcrupuloſè Montanus interpretatur, ita, vt neget licere alicui etiam adhibere quæ faciunt ad incraſſationem & attenuationem humorum fugienda enim omnia eſſe quæ quocumque modo commouent materiam quiete enim perfici concoctionem & perinde omni motũ impediri; quod ſine ratione præcipitur: nam quæ pugnant aduerſus qualitates humorum vt calefacientia, refrigerantia, humectantia, exſiccantia, extenuantia, incraſſantia, incidentia, ſæpè adhibet Galenus & ante concoctionem, & in ipſa concoctione ad eam iuuandam, cum materia id poſtulat, vel calor concoctionis inſtrumentum, uel ipſa facultas cõ

coctionis

coctionis author; & non ſolum quidem hæc quæ alterant, ſed etiam aliquando euacuantia ſunt adhibẽda, cum humores concoquuntur: nam Galenus frictiones & inediam maximè conferre ſcribit ad humorum concoctionem, vt in 12. lib. Methodi in febre Syncopali ex frigidis & craſſis humoribus, & in primo ad Glauconem & in 4. de Sanitate tuẽda, vbi cruditatis remedia docet, apparet: Nonne etiam imperamus vbi quis cruditate laborat, exercitationem, vt calor natiuus excitatur & fundantur extenuenturque concreti & craſſi humores? confert quidem quies concoctioni, vbi acres, mordaces, & bilioſi ſunt humores, qui motu & alijs omnibus quæ accendunt, calorem exaſperant, & diſſimiliores naturæ noſtrę fiunt, quæ mediocri temperie gaudet. At in pituitoſis & frigidis, vbi corpora ſeſe poſſunt mouere & exercere, via ad concoctionem aptiſſima eſt per motum. Nonne etiam in inflammationibus prius euacuationem molimur per digerentia, quam tentemus vel expectemus concoctionem, & ſanguinem, quoque emittimus in omnibus morbis in principio, vbi omnia ſunt cruda; igitur nullas alterationes prohibet Hippocrates ante concoctionem, nec corporis motiones, vbi res exigit, nec omnes euacuationes, ſed illas ſolum quæ propriè, & (ut ita dicam) electiuè materiam ipſam crudam educunt, non autem, quæ totam ipſam maſſam humorum euacuant, niſi remedia quæ illa exhauriunt peculiari aliqua ratione concoctioni aut alteri naturæ operi, obſint. prohibebit ergò diuretica quæ ipſum humorem crudum tentãt à tota maſſa extrahere ob eandem rationem, ob quam purgationem prohiberi diximus. Propterea Galenus in curatione febrium tertianarum, & aliarum, in primo ad Glauconem, iubet non eſſe adhibenda diuretica antequam appareant ſigna concoctionis; alia uero quę æqualitate vacuant totã maſſam, vt inediam, frictiones, & alio modo digerentia, in nullo morbi tempore arcet, exceptis balneis, quæ liquent humores, & violentius commouent ad externas partes, addito etiam calore nimio, præſertim ſi per febres adhibeantur. Hæc ergò inter illa quę æqualiter vacuant ferè ſolum prohibentur à maioribus noſtris, quando humores non ſunt concocti, & in omni quidem cruditate ſiue humores ſine febre crudi ſint & pituitoſi, ſiue cum febre bilioſi vel pituitoſi, putreſcentes: nam omnes offendet balneum aquæ dulcis, non præcedente concoctione, quia omnes agitat humores, nec omnes educere poteſt, nec expedit omnes euacuare, vbi omnes non peccant. Venæ quoque ſectio niſi vehementia morbi poſtulet, vbi humores crudi ſunt ea cruditate quæ infra ſanguinem ſubſiſtit, tutò non adhibetur, ſed melius quãdo concoctio facta eſt, ſi poſt illam adhuc huiuſmodi remedium requiritur: crudiores enim alioqui reddũtur humores ex ſanguinis detractione, refrigerato ſcilicet ſanguine; propterea Galenus in libro 4. de Sanitate tuenda, in tali cruditate humorum, ſanguinem dicit non eſſe mittendum; & in febribus quoq; pituitoſis felicius mittitur poſt duos, vel tres dies, quam ſtatim ab initio: nam à calore febrili concreti humores funduntur, & liqueſcunt, & ita melius per venas moueri, & exire poſſunt, cum ſtatim ab initio difficilè omnes exeant, aut cettè facilè non niſi qui tenuiores ſunt. Sed quid de clyſteribus dicemus ſunt enim ex his qui odio habent purgationes antequam planè concoctus ſit humor, qui in febrib. nec clyſteres quidem audent imperare, ſi modo venter alimenti excrementa ſponte deijciat, verentes ſcilicet eam etiam commotionem quæ fit à clyſteribus concoctioni obeſſe poſſe; ego verò ita ſentio, parem ferè eſſe de clyſteribus, & medicamentis purgantib. per os, rationem: non inquam purgantes clyſteres adhibendos eſſe, vbi ex craſſis, & frigidiſſimis humorib. febres conſiſtunt, nihil enim tunc de humore noxio educi facilè poteſt; at, vbi bilioſæ ſunt febres, nihil melius eſſe puto, quam ſæpius injicere clyſteres confectos ex medicamentis purgantibus, ſed mitioribus qualis eſt caſſia, multas enim tertianas febres hoc modo nulla alia adhibita purgatione ſæpè curaui; vbi vero febres conſiſtunt ex frigidioribus vel mixtis humoribus, vbi iam aliqua apparent inditia concoctionis, conferunt quoque clyſteres, ſed non illi ſimplices & mollientes, vt cenſent oſores purgationum, verum acriores, qui vim habeant educendi quod eſt iam concoctum: alij enim hærent in corpore, nec vincere poſſunt rebelles humores. Patet ergo quos motus penitus fugere oporteat ante concoctionem, quos vero præſtare liceat, & in quibus. Nunc vero ad alia properandum.

Non cruda.

CVm dixiſſet Hippocrates medicanda, & mouenda eſſe concocta, & hoc intelligi poſſit de perfectè concoctis, & de his quæ aliquã concoctionem acceperunt, admonet non eſſe intelligendam perfectam concoctionem: ſatis enim eſſe ſi humor penitus crudus non ſit; vbi enim humor nõ eſt ita crudus, partes aliquas iam habet quæ ab alijs ſeparari poſſunt, & educi à corpore, quod cùm videamus ſæpè à natura fieri per Criſes imperfectas, creſcente adhuc morbo, ad illius imitationem Medicus poteſt moliri aliquam euacuationem vbi penitus crudus non eſt humor: habet enim medicamenta quæ abſque nocumento aliquo ſeparare poſſunt portionem illam, quæ eſt concocta, ab alijs, & eam tanquam ſibi familiarem elicere, & ſecum trahere, non temerè ergo addidit verbum hoc Hippocrates (non cruda) quo gradus concoctionis exprimit. Verùm cum cruda omnia intelligi poſſint, quæ ſunt diſſimilia noſtro corpori, intelligunt, ferè omnes interpretes huius loci, ſolum humores, qui infra ſanguinem ſunt, qui in ſanguinem verti poſſunt, & explicant illos eſſe pituitam naturalem, quæ inſipida eſt, vel dulcis; aut etiam acidam; hos enim cõcoqui poſſe, & in ſanguinem mutari: pituitam vero ſalſam, aut virream, vel putreſcentem, vel alio modo corruptam, crudam non eſſe, cum illa amplius concoqui non poſſit, nimirum, cùm non poſſit aſſimilari, & in nutrimentum verti. Excludunt etiam humores bilioſos, flauos, & nigros à cruditate & concoctione; flauos quidem purgandos eſſe; non quia ſint concocti, ſed quia turgeant; nigros vero, ut humorem melancholicum, & atram bilem, non quidem turgere, nec tamen concoctionem expetere ante purgationẽ ſed ſolam extenuationem. Hæc opinio nata eſt à Michaele Villanouano, qui poſtea Ceruetus dictus eſt, & combuſtus Geneuæ, propterea quod de erroribus Trinitatis, vt ille inſcribebat ſuum Opus, malè, vt iudicatum eſt à Pſeudotheologis illius loci Caluinianis ſcripſiſſet, hunc hodie omnes ſequuntur Medici, qui contra purgationes in initijs morborum adhibẽdos inuehuntur quibus etiam fauere videtur Galen. in 4. lib. de Sanitate tuenda, vbi hunc Aphoriſmum interpretatur, & crudos omnes ſuccos dicit eſſe frigidos, & craſſos, falluntur tamen illi omnes cum ſuis authoribus: nam quod concoctio expectanda ſit antequam aliquam tentemus purgationem in pituitoſis morbis, & non in bilioſis, rectè quidem ab illis dictum puto: verum quod pituita ſolum naturalis concoquenda ſit ante purgationem, hoc prorſus falſum

eſt; nam quæ talis eſt pituita (vt iam antea oſtendimus) in ſanguinem mutari non poteſt; nec ex vno humore ſimplici poteſt fieri generatio ſanguinis, in qua omnes humores gignuntur; nec ex ea poſſunt fieri duo genera excrementorum, & aliquid relinqui mediocre, vt in aliis concoctionibus quę tendunt ad nutritiouem corporis, fieri videmus. Deinde, ſi ex tali pituita per meliorem concoctionem fit ſanguis bonus & laudabilis, quid ex ea & poſt illam concoctionem relinquetur, quod poſtulet purgationem per noſtra medicamenta? ſunt enim, inquit Galenus in hoc Comment. purganda, & mouenda quæ poſt iudicia morborum relicta ſunt à natura, non autem naturalia excrementa, quæ ſequuntur generationem boni ſanguinis: ea enim ſola natura expurgat, nec ad illorum ſeparationem, & expulſionem poſtulat noſtra medicamenta: alioqui toties eſſent propinanda medicamenta, quoties ex cibo ſanguinis fit generatio. Præterea, vt diximus, Galenus poſt huiuſmodi concoctiones crudorum humorum, non ſolet purgationes adhibere, ſed ſolum ad hæc uitia emendanda laudat inediam, frictiones, ſomnum, quietem, motum, vini generoſi potionem, & quæ ex piperibus fiunt medicamenta: quod euidenter docet in libro 4. de Sanitate tuenda cap. 5. ubi poſt concoctionem huiuſmodi humorum, nullam purgationum facit mentionem. Ergo pituita dulcis, vel acida, non eſt quæ poſtulet concoctionem, vt poſtea fiat purgatio: nec etiam ſalſa, aut alio modo uitiata; præterquam per putredinem, coctionem requirit, & poſt illam, purgationem: quoniam ſola putrida cruda eſt facta, quia diſſimilis eſt reddita per ſubſtantiam & qualitates, quare rurſus vincenda, & aſſimilanda eſt quantum ipſa patitur, pati autem poteſt ſolum per qualitates, ſubſtantia autem ipſa manet inutilis, & excrementum, quod à nulla parte trahi poteſt, quare purgationem poſtulat per noſtra medicamenta: & ita intellexit Hippocrates cum dixit, cruda non eſſe purganda & mouenda, craſſos & frigidos humores putreſcentes intelligens, qui antequam ſenſerint concoctionem, vt antea oſtendimus; educi non poſſunt, & ſeparari ab aliis, niſi cum magna uiolentia, ad quam ſequuntur incommoda plurima, commodũ uero nullum. Idem intelligendum eſt de humoribus atrabilariis putreſcentibus, & bile craſſiore putreſcente, in illis earum ſemper concoctio expectanda eſt.

A geat, ſed non in principio, quia tunc à natura excernente, & humores diminuente id fit, purgatione nõ eſt opus, ne naturam tunc agentem impediamus, & Criſes, vt probabile eſt, molientem. Sententia ergò Hippocratis clara eſt, in purgatione, vel expectãdam eſſe concoctionem; aut purgandum eſſe, ſi materia turget in principio. Sed non ita patet quinam ſint humores, qui turgent: nam quidam omnes humores putant turgere, qui quantitate ſua multum exuperant, quo caſu, non ſolum bilem, ſed etiam pituitam, & humorem melancholicum turgere, & euacuandum eſſe, alij addunt, etiam materiam venenoſam illam enim ab initio euacuandam eſſe, priuſquam partes nobiles inuadat; alij turgidum appellant humorem qui in parte principe morbum facit: B eſſe enim rationi conſonum, vt partes principes ſi fieri poteſt, liberemus ab humoribus moleſtantib. Qui quidem, etſi probabilia dicant, tamen non exprimunt authoris ſententiam: nam verbum quo vtitur Hippocrates μὴ ὀργᾶ nihil huiuſmodi ſignificat: interpretatur autem noſter interpres, niſi turgeant, ſed parum feliciter: nam propriè turgere, eſt inflari, etſi turgeri alicui idem eſt, quod iraſci, & cõmoueri; Galenus autem variè explicat vim huius vocabuli, nam in Comment. huius Aphoriſmi ſcribit, vocabulum hoc translatum eſſe ab animalibus concubitum appetentibus, ad humores: nam ſicut illa ſtare loco non poſſunt, quadam titillatione impulſa, eoq; affectu concitata, ſic & humores plerũque in motu vehementiore, atque tranſluxu ab vna C parte ad aliam, in morbi principio hominem infeſtant, mouentes, titillantes, & quieſcere non permittentes, cum & ipſi pariter moueantur, & tanto motu de loco ad locum ægrum moleſtent. Tales itaque (inquit) humores euacuare conuenit, hoc eſt, qui per corpus diſcurrunt, ab vnoque membro ad aliud feruntur ac transfluunt: eos verò qui iam ſunt in aliqua corporis parte firmati, ante concoctionem, neq; alio auxilio mouere, nec purgare oportet. Ex qua explicatione patet, eum authorem verbum turgere tra here ad humores, & eos non tangere, niſi moueantur actu. In Comment. verò 1. Aphoriſmi 4. lib. eandem ſequitur interpretationem, & in illis humorib. qui turgent, requirit, vt per totum corpus deferantur, & nondum in aliqua parte ſint firmati. Quam D interpretationem etiam confirmat in lib. 8. de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, vbi inquit, turgere dixit Hippoc. humores, qui nullã habẽt adhuc formam inclinationem, & ſtationem. Sed ex his verbis non poſſumus colligere requiri motũ neceſſario in humorib. turgentibus, ſatis.n.eſt, ſi liberè contineantur in aliqua cõcauitate, à qua dimoueri poſſint; quod non contingit his, qui firmati ſunt in aliquo membro, quales ſunt qui à venis iam excidunt, & partis ſubſtantiam occuparunt. Scribit præterea in Comment. 2. 6. libri Epidemion, textu 8. ad hunc modum. In humoribus ad exitum paratiſſimis, & ad euacuationem properantibus, voce hac (turgere) conſueuit vti Hippocrates. Ex quibus verbis conſtat, ſatis eſſe hoc vt turgeant humores, vt facilè educi poſſint, quales ſunt, qui ſuapte natura mobiles ſunt, veluti ſunt tenues, aquoſi, bilioſi, qui in corporis cauitatibus continentur, per quas facilè educi poſſunt; nec tales ſolum eſſe, qui vario & multiplici motu per corpus deferuntur: nam tales motus nunquam videmus in corpore fieri, ſed in ea parte firmantur, in quã feruntur, nec ab illa rurſus in aliã refluunt, paucis forte exceptis: veluti cum ex Angina fit Pleuritis, & ex hac Peripneumonia; quos humores nec quiſpiam diceret turgere, quandoquidem ſtatim ab vna parte in aliam recipiuntur, & poſtea-

quam

Neque in principijs modo non turgeant.

CVm dixerit Hippocrates non eſſe medicanda cruda, fruſtra videbitur adieciſſe verbũ, nec in principijs, ſiquidem principiũ morbi ueluit eſſe Galenus, cum humor eſt crudus; an fortè principium non ſumit eo modo, ſed pro tribus, vel quattuor primis diebus, in quo tempore in multis morbis non ſolum principium, ſed etiam incrementum morbi fit; at abſurdius eſt in illis morbis ita acutis vacuare potius creſcente morbo, quàm inchoante: nam quanto magis ad ſtatum accedunt acuti morbi, tanto magis quieſcendum eſt, & ſi quid E mouendum eſt, Hippocrate ipſo authore, in principio mouendum, an probabilius eſt illum addidiſſe, neque in principijs, vt Medicos ſui temporis fortè reprehenderet, qui in principijs cuiuſcumque morbi purgatione vtebantur, vel quod ignorarent quo tẽpore humores eſſent crudi; vel vt occaſionem ſumeret faciendi exceptionem ab eo, quod dixit; quaſi diceret, concocta medicanda intelligi volo, niſi turgeat humor in principio morbi: tunc enim etiã crudo humore exiſtente purgatio tentanda; quod ſi tur-

quam recepti fuerunt, purgatione non egent. Idem A oſtendit Galenus, cum explicat in 2. de Victu acuto rum textum Hippocratis de cruda inflammatione, à qua dicit nihil educi poſſe; inquit enim, eos humo res non poſſe educi à parte inflammata, quaſi, ſatis oſtendens, quid per humores firmatos in parte, & non turgentes intelligat, illi enim parati non ſunt ad euacuationem, & purgationem ante concoctionem: ſunt autem contra parati, qui calidi ſunt & te nues, & in venis contenti, vt ſatis ipſe docet in libro de his quos purgare oportet, vbi tales humores in principio morbi & febris nulla expectata concoctione purgari iubet; & in lib. 3. Prædictionum, textu 23. ait, humores calidiores tenuioreſque paratiſſimos eſſe ad excretionem, crudis vero & craſſis, naturam mederi per abſceſſum, vel per concoctionem; vbi ſa B tis oſtendit, ſe opponere crudis calidos, & tenues humores, & hos eſſe qui turgent. Si modo in hoc Aphoriſmo turgentes etiam opponit crudis, & hos nō eſſe euacuandos ante concoctionem, illos vero educendos eſſe nulla expectata concoctione; turgent igitur humores, vel qui ſunt in motu, vel qui ad motum ſunt habiles, vt etiam Auicenna interpretatur cap. 3. libri primi Fen 4. vbi de euacuatione agens, ita ſcribit: Concoctio eſt expectanda, niſi humores ſint mobiles. Idem oſtendit verbum Græcum (ὀργάω) quod ſignificat ſponte moueor, gliſco, & concito, qui enim humores ſuapte natura moueri facilè poſſunt, illi dicuntur turgere. Vſurpat uero Gal. idem verbum (turgere) in 18. textu 3. de Fracturis, non pro humo ribus aptis ad excretionem, ſed pro parte & corpore C quod incitatur ad excretionem, vbi ita ſcribit: Si vlcus videatur turgere, ideſt, ſi pars quæ laborat, feſtinat ad excretionem, id pro certo iam habere potes; incitari autem partem ad excretionem deprehendes primum cū labra ipſa vlceris coire inter ſe nequeūt, ſed diſſident, atque inuertuntur; deindè, cum æger in intima membri parte motionem quandam latentem ac tacitam ſentit. Ex quibus verbis patet, corpus ipſum, & partes illius eſſe quę turgent; & merito quidem: nam illę ſunt, quæ pruritum, & titillationem eam ſentiunt, & moleſtiam quam pariunt humores; & propterea illæ etiam ſunt quæ ad excretionem mouentur, vt ipſa etiam ſunt animalia, quæ turgent ad venerem, non autem humores qui in ipſis continen tur; & cum tales ſentiunt ægroti commotiones in D corpore, quę ex æſtu, inquietudine, doloribus, qui diuerſas partes occupant, & alijs Symptomatis quæ ſequi ſolent acres & calidos humores, tunc purgationem aggredi poſſumus, nulla alia expectata concoctione: quia hęc indicant ſubeſſe humores, qui ad purgationem ſunt idonei; & hoc eſt ipſum quod docebat Hippoc. turgere, ideſt, naturam abundare huiuſmodi humoribus, & ab illis moleſtari, & cupere illorum excretionem, & in ea re opus eſſe auxilio ex medicamentis noſtris purgantibus, vel aliter eos humores mouere potentibus.

Plurima verò non turgent.

EX his verbis putant interpretes raro eſſe purgandum in principio cuiuſcunque morbi, eo quod in paucis affectibus videantur humores ſine aliqua requie nunc ab vna parte in aliam, & ab hac rurſus in alias ferri: ſed hoc illi aſſerunt quiver bi (turgere) propriam vim non intelligūt, quod (vt diximus) potius ſignificat aptitudinem ad motum, quam præſentem motum ipſius humoris; tales autem humores in acutis morbis (qui ex bilioſis & tenuibus humoribus conſiſtunt) ſemper ſunt in principio, & purgatio ſemper in principio talium morborum (vt inferius poſtea adhuc docebimus) adhibenda eſt. Sed Hippocrates dixit, plurima non turgere, quoniam maxima morborum pars conſiſtit ex craſſis & frigidis humoribus: nam longi ferè omnes, & ex acutis etiam multi, & ex febribus multæ fiunt à tali materia, ſolę ferè acutæ febres, & tertianæ, naſcuntur ex bilioſis & tenuibus humoribus. Rectè ergo dictum eſt ab Hippocrate, plurimam non turgent. Atque hæc ſatis de hoc Aphoriſmo.

APHORISMVS XXIII.

Deiectiones non multitudine ſunt æſtimanda, ſed ſi talia deijciantur, qualia conueniunt; & ægri facilè tolerant; atque vbi vſque ad animi defectionem expedit ducere faciendum, ſi æger poſſit tolerare.

SCopum & ſententiā huius Aphoriſmi alij interpretes hactenus (meo quidem iudicio) non ſunt aſſecuti: nam credunt omnes Hippocratem hic agere de deiectionibus, ideſt de excretionibus quæ fiunt per aluum, illorumque quantitatem damnare, quippè cùm qualitas illarum & facilis tolerantia, non autem copia expendenda ſit: in quibus falluntur; Primum, quod de deiectionibus ſolum nō agat, ſed de omnibus quæ à corpore noſtro euacuantur; vt ſatis oſtendit verbum Græcum quo vtitur, τὰ χωρέοντα, quod ſignificat, quæ egrediuntur à corpore, vt Galenus etiam in Commentario oſtendit, quid de venæ ſectione, purgatione, & omni alia euacuatione Aphoriſmum interpretatur; quanttiatem præterea, nec deiectionum, nec aliarum excretionum damnat Hippocrates qui vna cum Galeno paſſim admonet, vacuandum eſſe quantum affectus poſtulant, & vires ferre poſſunt, & laborandum maximè eſſe, vt iuſtam menſuram euacuationum aſſequamur. Qui vero dicunt Hippocratem hic docere velle quantum ſit euacuandum, non minus errant quam ſuperiores, id enim 3. Aphoriſmo iam fuit ab eo explicatum, in quo docuit tantum eſſe euacuandum, quantum ad naturalem ſtatum recuperandum opus eſt, fruſtraque, ob id idem nunc repeteret. Quam ob rem placet mihi Galeni interpretatio, qui putat Hippocratem in hoc Aphoriſmo docere velle modum, quo deprehendere poterimus cum euacuatio fit, an iuſtam menſuram ſimus aſſecuti, vel aliquid adhuc ſuperſit, vel vltra menſuram factam ſit euacuatio; at in eo mihi deficere videtur Galenus, quod nulla alia ratione illud deprehēdi poſſe ſcribat, quam ex facili tolerantia ęgri, & qualitate humoris qui euacuatur: nam tolerantia hæc facilis non magis quantitatem ſequitur, quam qulitatem ipſius humoris, vt in 2. Aphoriſmo docuit: nam cum euacuan E tur talia, qualia euacuare oportet, cōfert, inquit Hippocr. & facilè ferunt qui euacuantur, quare hæc nota certa eſſe non pōt menſurę quantitatis euacuationis, ſi ēt qualitatem oſtendit. Prętera, ſequitur leuis tolerantia ēt toto humore noxio non euacuato; quare, ſi ea eſt regula debitæ euacuationis, ſępius euacuationem ſiſtemus, quam iuſtam menſuram fuerimus aſſecuti, addo, quod ſępè in euacuatione moleſtia non patua & vis naturæ inferenda eſt, veluti cum vſque ad animi defectum euacuamur: quas euacuationes nemo facilè ferri dixerit, cū paulo minus quàm mor-

tem

tem inferant: Demus ſi placet duodecim libras bilis abundare præter naturam in corpore, & euacuentur quattuor vel à natura, vel à medicamento purgante eo caſu euacuãtur quidẽ qualia euacuare oportet; & æger facilè tolerat huiuſmodi euacuationẽ, & ex ea melius habet, non tamen propterea ſumus aſſecuti iuſtam menſuram euacuationis. Non igitur id voluit Hippocrates quod Galenus, & alij interpretes tradunt: ſed aliud ſignificat, quod exprimit ex verbis ſuis hactenus non bene intellectis: ſcribit enim excretiones non eſſe multitudine æſtimandas, quali cumque, & quantacumque, ſed donec talia excernuntur, qualia conueniunt, quaſi diceret, tamdiu vacuandum eſt, quamdiu humor qui peccat, & nos mouit ad euacuandum, perſeuerat, & exit: tunc vero ſiſtenda eſt euacuatio, quando huiuſmodi humor non amplius excernitur, tunc enim ſignum eſt, quod nihil amplius ex eo ſuperſit in corpore, quod obeſſe poſſit. Demus bilem flauam & putridam obeſſe, tũc ſciemus ſatis euacuatam illam eſſe, ſi exhibito medicamento quod vim habet illam educendi, euacuatur quidem, & in vltimis vicibus vel talis bilis amplius non excernitur, vel alius humor, qui noxius non eſt euacuari incipit, quod ſi pura huiuſmodi bilis in vltima deiectione adhuc viſa eſt, agnoſcimus profecto non eſſe ſatis euacuatum corpus. Id ergo eſt, quod ſcribit Hippocrates, non eſſe ſpectandam ſimplicem multitudinem peccantis humoris, quoniam nemo exiguam copiam ſufficere putaret & magnam ſæpè exiſtimaret excederet, cum tamen illa aliquando ſufficiat, vbi parua euacuatione eſt, opus & hæc nõ ſatis ſit, vbi ingens requiritur euacuatio. Hanc ſententiã expreſſit Hippocrates his verbis, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷσι δοκῇ, ſed donec euacuantur talia, qualia oportet, ſic enim, ὡς ἂν, ſiue vt in libro de Humoribus habet, ἕως ἂν, interpretari oportet, vt omnes mediocriter Græcè eruditi intelligere poſſunt, & natura rei docet non quemadmodum alij omnes faciunt, qui pro donec, ſi, uertunt magno omnino errore, cum ſi hoc modo legatur, quid ſit vacuandum, ſi alio vacuationis menſuram preſcribat, doceatque quomodo ea cognoſci poſſit. Eandem ſententiam confirmat Hebræus contextus tactus à Semptao, qui tranſtulit Aphor. ante trecentum annos Maſſiliæ, & erat ſeptuagenarius Medicus inſignis, & ita habet ד ideſt donec עד vt vertit diſcipulus meus de quo infra mẽtionem faciã. Non ergo hic de cognitione qualitatis humoris agit, cum dicit ſpectandam eſſe qualitatem, ſed ex qualitate definit quantitatem, ſatis enim nos euacuaſſe agnoſcimus, cum humor ille, quem antea euacuandum eſſe agnoſcimus, non amplius procedit & exit, & tamdiu etiam ſolet ſequi facilis tolerantia: nam quæ inutilia ſunt, natura gaudet euacuari. cum vero illa iam planè euacuata ſunt, & euacuatio perſeuerat, tũc illa moleſtiam percipit, quæ enim amica ſunt & familiaria, retinenda ſunt, & ne quaquam à corpore ſeparanda; hoc ſanè præceptum quantum fieri poteſt medendo obſeruamus, & aſſequi ſtudemus, etſi aliquando coniectura qua neceſſario vtimur in quãtitate præſcribenda, nos fallit: nã ſi lapides, vel pus per inteſtina, vel vrinam fortè exire incipiant, medicamenta damus, quæ abluendi, detergendiq; vim habeant, & tamdiu illis vtimur, quamdiu pus excernitur; quod ſi illud excerni deſinat, nõ amplius in illis medicamentis perſeueramus, quia credimus totam materiam quæ toto genere erat præter naturam, eſſe expurgatam; ſic ſi diſenteria quiſpiam laboret, & ramenta inteſtinorum euacuentur, tamdiu vtimur clyſteribus abluentibus, quamdiu perſeuerat huiuſmodi malum; idem in euacuatione humorum qui dolores excitãt in inteſtinis efficimus: nam ſi pituita fortè nocet, & per clyſteres illam excerni videmus, tamdiu in eorum vſu perſeueramus, quamdiu in illa excerni perſeuerat; idem quoque fit in ſanguinis miſſione: nam ſi ſanguinem mittimus ad euacuationem boni, aut craſſi ſanguinis, niſi quid impediat, ſanguinem extrahere pergimus, donec talis perſeuerat ſanguis, quod ſi ſanguinem qui circumſtat, aliquam inflammationem educere conſilium eſt, & hoc ob virium robur fieri poteſt, poſtea quam illum excerni videmus, pergimus in euacuatione, quamdiu ille perſeuerat, vbi verò alius iam excernitur ſanguis, euacuationem ſiſtimus; & id eſt quod Hippocrates in libro de Victu acutorum in curatione Pleuritidis ſcribit; quod reſpondeat in purgationibus hęc etiam ratio, ſuperius docuimus; quare nihil contra noſtram interpretationem facit; tradit enim certum præceptum, quantum coniectura aſſequi poſſumus in re, cuius menſuram certa ſcientia comprehendere non poſſumus; & ſi leuis aliquãdo aliquis fit exceſſus, damnandus non eſt, quia aliter fieri non poteſt, niſi infra euacuationem iuſtam ſubſiſtere velimus; in quo quidem maior error eſt: nam ſi bilis putrida fortè vacuanda eſt, præſtat de ea quæ non eſt putrida, vel aliquid de alio humore euacuare, quam aliquid de eo quod eſt putridum in corpore relinquere, quod ſi ita eſt, errant Medici, qui cũ deiectiones factas à medicamentis purgantibus, inſpiciunt, vel laudant illarum multitudinem, vel excuſant ſuos errores, cum minimum eſt, quod eſt excretum, hanc ſententia Hippocratis malæ intellectæ, cum aiunt deiectiones non eſſe exiſtimandas multitudine, ſed ſolum ſpectandam eſſe qualitatem humoris, nam quantitas ſimpliciter laudanda non eſt, ſi alios humores educit quam peccantes, & diminuta euacuatio eſt cum errore, qui excuſandus non eſt, ſed cum alia euacuatione emendandus. Sed quid dicemus de excretionibus quæ ſequuntur nutritionẽ an illas metiri debemus eadem regula, quod ſcilicet tamdiu perſeuerandum ſit in illorum euacuatione, quamdiu aliquid eſt craſſi excrementi in inteſtinis, minimè quidem: nam illorum excrementorum euacuatio expellente natura fit, quę non ſolet prorſus excernere quod in inteſtinis continetur, quoniam quod minimum eſt, & ad minimam quantitatem peruenit, vim amplius non habet ſtimulandi eam facultatem; quare ſolet ex prioribus concoctionibus alimẽti aliquid relinqui, quod poſtea aduenientibus alijs excrementis ex alijs concoctionibus excernitur, quare quantitatem illorum excrementorum, & urinæ etiam ex quantitate ingeſti cibi, & potionis metitur Hippocrates in Prædictionibus; magna enim cibi ingeſti copia, multa excrementa reddit, parua autẽ, pauca, ſi eiuſdem naturæ fuerint, nam ſi quædam fuerint excrementoſa, alia uero non, plus ab illis deijcitur excrementi, quam ab alijs maiori copia ingeſtis; quare excrementorum alui copiam metiemur ex copia, & qualitate cibi ingeſti; & quamdiu etiam talia excernuntur excrementa, tamdiu etiam probãtur huiuſmodi excretiones; quod ſi ea excrementa talia non erunt, qualia eſſe debent, ideſt, non habebũt ſuas debitas qualitates, aut aliquid excernetur, quod amplius excrementum non eſt, tunc improbanda eſt huiuſmodi excretio; talia autem debent eſſe excrementa alui, quæ ex alimento reſultant; ut nec nimis dura uel liquida ſint, nec odore nimis fœtido, niſi cibus talia reddat excrementa; debent eſſe quoq; figurata, nec varium colorem, ſed vniformem debent habere, & æqualitatem, ita ut pars una dura non ſit, alia liquida, & denique talia eſſe oportet, ut probam alimenti concoctionem teſtentur. Ceterum excretiones aliarum rerum quæ per aluum fiunt, quædam

ſunt

ſunt toto genere malæ, quales ſunt rerum familiariũ naturæ, vt eſt ſanguinis, pinguedinis, & ſubſtantiæ inteſtinorum excretio; vnde Hippocrates ſcribit in Aphoriſmis; Sanguis quomodocumque excernatur, ſiue ſupra, ſiue infra, malum. Sic etiam in alio Aphoriſmo pingues deiectiones damnat; Aliæ vero ſunt ſola qualitate malę & inter has quædam ſunt quæ ſiue à Medico, ſiue à natura vacuentur, malæ ſunt; Aliæ autem malæ, ſi à natura, non malę, ſi à Medico fiant: quæ autem bonę ſunt, à natura factę, bonæ ſemper ſunt, etiam ſi à Medico fiant, non tamen contra fit. vt bonæ ſint quę fiunt à Medico, ſi à natura fiant; quæ præterea malę ſunt, alię ſimpliciter malæ, aliæ ob certam rationem malæ cẽſentur eſſe, ob aliam vero bonæ: nam deiectiones quę nigræ ſunt, prærubrę, merè tortidæ, virides, eruginoſæ, malæ ſunt, ſiue à natura fiant, ſiue à medico: quoniam peſſimas ſubeſſe in corpore diſpoſitiones oſtendunt. Malæ autem ſunt omnes excretiones quæ fiunt in principio morbi per ſanguinis fluxum è naribus; at bona eſt ea excretio, ſi à Medico fiat. Sudores in principio febris acutæ mali, in ſtatu optimi & in declinatione. Variæ deiectiones quanto plures habuerint colores, tanto deteriores ſunt inquit Hippocrates, ſi à natura fiant, ſi vero tales deiectiones fiant per purgationes, non malæ, quia oſtendunt cum à natura fiunt, varias ſubeſſe in corpore diſpoſitiones malas. quibus illa mederi non poteſt: cum verò fiunt per purgationes, oſtendunt corpus expurgatum eſſe à multis diſpoſitionibus. Verùm etſi nigræ, liuidæ, & torridę & alię ſupradictæ deiectiones, in quibus nihil familiare excernitur, malæ cẽſentur eſſe, eo quod malas in corpore diſpoſitiones oſtendant, bonæ tamen alia ratione eſſe dicuntur, quod ſcilicet bonum ſit educi à corpore quod illi obeſſe eſt aptũ ſi intus retineatur. Talis ergo erit humor qualis eſſe debet qui excernendus eſt, ſi qualitates habuerit quales natura in excrementis requirit, quæ ſecundum naturam habent vel talem habent qualem in diſpoſitionibus corporis præter naturam laudare poſſumus, eo quod leues, & ſimpliciores diſpoſitiones, & naturæ victoriam oſtendunt, & illæ quidem ſimpliciter bonæ, quia naturam benè affectam oſtendunt; hæ vero nõ ſimpliciter, quia malè quidem habere corpus oſtendunt, ſed validius eſſe morboſis cauſis declarant; quę vero nihil iſtorũ oſtendunt, peſſimæ & lethales ſunt, vt quę oſtendant graues diſpoſitiones, quas natura vincere non poteſt. Sed hęc ſufficiant de qualitatibus deiectionum hoc loco, quæ ſolum annotare volui, vt Medicus intelligat, qualia oporteat eſſe ea quæ euacuantur à noſtro corpore, vt ſciat an multùm vel parum & vel nullo etiam modo euacuandum, hæc enim facienda ſunt pro ſubſtantia & qualitatibus eorum quę euacuari debent.

A B C D

Atque vbi vſque ad animi defectionem expedit ducere faciendum, ſi æger poſſit tolerare.

HAnc Aphoriſmi partem ſuperiori connectere non poteſt Galenus. cum enim docuiſſet ex facili tolerantia quantitatem euacuationis nos metiri debere, Hippocrates autem hoc loco vltra eum terminum aliquando progrediendũ eſſe ſcribat, non habet Galenus quod dicat, ſed diſſimulato eo quod ab authore ſcribitur, alio ſe conuertit, vt oſtendat in quibus affectibus euacuare expediat vſque ad animi defectum; oportebat enim illud in primis oſtẽdere, cur vſq; ad eum terminũ nunc vacuare velit Hippocrates, cum facilem tolerantiam omnium euacuationem (illius opinione) finem antea conſtituiſſet. Quod vero hic docet Galenus, non eſt præſentis loci, cum author explicare inſtituat quonam modo cognoſcere poſſimus iuſtam euacuationis quantitatem, non in quibus plus vel minus euacuandum ſit. Quam ob rem, illud in primis oſtendendũ eſt, cur animi defectionis mentionẽ nunc faciat Hippocrates: videtur ſanè mihi ea ratione id facere, ne cum antea dixiſſet facilè ferri euacuationem illius multitudinis, quæ idoneam habet qualitatem putaret aliquis perpetuũ id eſſe: nam etſi ſæpius illud contingit, nonnunquam tamen vltra progrediendum eſt, & violentia aliqua natura inferenda, id quod accidit; cum vſque ad animi defectum corpus euacuamus, nec aliter morbi impetus ſiſti poteſt; ergo humoris qualitas communis eſt nota quantitatis euacuationum, tamdiu enim, tantumque euacuandum quantum exuperat, id quod euacuationem poſtulat, facilis autem tolerantia non omnes ſequitur euacuationes. Nec eorum quidem opinionem probare poſſum, qui euacuationem factam vſque ad animi defectum facilè etiam ferri putant, quippè, cùm ab Hippocrate hæc inter ſe diſtinguantur, tanquam enim non comprehendatur euacuatio quæ fit vſque ad animi defectum, cum illis quæ facilè feruntur, illius poſtea meminit; oſtendit præterea, & id ratio: magnam enim oportet eſſe & violentam euacuationem ob quam ſemimortui homines redduntur: id quod Galenus etiam apertè oſtẽdit, vbi non niſi in magnis affectibus eam conſulit, quaſi ſatius ſit naturæ vim aliquam inferre remedij magnitudine, quam permittere vt æger ſeuitia & impetu morbi extinguatur, atque idem etiam author §6. Aphoriſmo quinti, & 27. 6. & alibi paſſim ſcribit: omnis immodicæ euacuationis communem caſum eſſe animi defectum; diſſoluitur enim naturæ mediocritas à maximis euacuationibus, etiam ſi noxia materia educitur, quoniam maxima ſpirituum copia vna expirat. Eſt porro animi defectus, ſiue Lipothymia, non Syncope, quemadmodum vulgus Medicorum exiſtimat qui huiuſmodi euacuationes quæ vſque ad animi deliquium fiunt, vſque ad Syncopem fieri aiunt: leuior enim eſt affectus ille, Syncope grauior, idem tamen genere, præceps enim eſt omnium virium lapſus Syncope, In Lipothymia verò, idem vires patiuntur omnes, ſed leuiorem affectionem. Porrò, animi defectus cauſas aliquot enumerat Galenus in Commentario, vt timorem, eroſionem ſtomachi, vacuationem, quæ cum communem cauſam aliquam habeant, ea prius docenda fuerat. Igitur cum animi defectus ſubita quædam ſit virtutum diſſolutio, neceſſe eſt id, quod illius cauſa eſt ſubitò affici poſſe, & communem omnium actionum cauſam eſſe. Eſt autem non temperies ſimilarium partium, non ſtructura partium organicarum, vt Galen. 12. Methodi ſentit, hæc enim ſubito affici nequeunt in toto corpore, cuius affectus hæc ſunt mala, ſed vniuerſa cauſa immediata, & proxima in ſpiritum, ſiue calidum innatum influens, referri debet, illud enim ſubito affici poteſt, & affectum, omnes actiones corporis labefactare, cum ſit omnium actionum commune inſtrumentum; afficitur autem non eodem modo in omni animi defectu, ſed vel quod diſſoluatur violentius illius ſubſtantia, aut arctius verſus ſuos fontes contrahatur, & ita aliarum partiũ actiones deſerat; vel quod alteratio in ea ſit facta nõ ſecundum omnes qualitates, (vt Galenus eo loco putat) ſed ſolum ſecundum malignam qualitatem & venenoſam, vt in febribus peſtilentibus contingit: nam alioqui qui ex febribus ardentibus pereunt, omnes cum Syncope perirent; Vel contingit Syncope,

E

&

& animi defectus, cum ſpiritus liberum non habent tranſitum per vniuerſum corpus. Ad has cauſas omnia particularia quæ Galenus Empirico more in libro primo ad Glauconem, & 12. Methodi, & paſſim alibi recenſet, ſunt referenda: nam inedia, ſanguinis miſſio, purgatio, ſudor, ira, gaudium, febres vehemẽtes, cutis raritas, virium imbecillitas, vigilia, & alia huiuſmodi, has paſſiones pariunt, ex calidi natiui defectu, vel quod illud inquam, non gignant, vel genitum violentius diſſoluant. Per contractionem verò ſpirituum pariunt animi defectum, timor, acceſſiones, quæ cum vehementi frigore inuadunt, præſertim ſi adiungatur ſomnus. Ceterùm Syncopem cõtingere cum ſpiritus concluſi ſunt, vt liberè à corde in vniuerſum corpus ſpargi nequeant, inditio ſunt qui cohibita tranſpiratione ſuffocantur, & qui ex crudis humoribus obſtruentibus cordis vaſa laborant, ſępè in Syncopem incidunt. Sed hæc alibi diligentius explicauimus. Nunc operępretium eſt, vt excutiamus Galeni ſententiam de euacuatione vſque ad animi defectum. Scribit autem ille, ſanguinem eſſe mittendum vſque ad animi defectum in febribus ardentiſſimis, & in maximis inflammationibus, & aliquando in vehementiſſimis doloribus, ſequi enim in febribus ardentibus ex tali euacuatione totius corporis refrigerationem, febris extinctionem, & in plurimis ſudores, alui profluuium; in doloribus verò maximis, aliquando ſanguinem eo modo eſſe mittẽdum, aliquando verò purgandum vſq; ad animi defectum. Verùm quod de adurentibus febribus ſcribit, videbitur fortaſſe repugnare ei, quod habet in 11. Methodi, vbi agens de curatione febrium putridarum, multis adhibitis diſtinctionibus, tandem cõcludit, vel ſanguinem non eſſe mittendum, vel ea mẽſura, vt ſanguinis multum reſeruetur ad curationis ſpacium, quod in putredine vincenda, & obſtructionibus tollendis, requiritur, ne ob defectum ſanguinis, intempeſtiuè cogamur ægros nutrire; At, cum febres ardentes omnes ſint putridæ, quæ ratione poteſt in illis laudare ſanguinis detractionem vſque ad animi defectum, quantum enim ſanguinis quæſo relinquitur poſt huiuſmodi euacuationem qui ſufficere poſſit ad putredinem, & obſtructiones tollendas, niſi nutrimentum exhibeatur quod vires reſtituat, iam ad extremam debilitatem perductas: cogimur enim ſubitò alere ægrotos, vbi tanta violentia illis eſt illata; quare & intempeſtiuè & omni modo cibus exhibendus erit (ſi modo indicatio quæ ſumitur à viribus, vbi illæ labuntur, alias omnes abolet eo authore) quo modo prætereà febris ipſa ardens extingui poteſt ſola venæ ſectione, cum in illo loco oſtendat nullam febrem putridam poſſe curari ex ſola ſanguinis detractione, ſed opus eſſe concoctione, & purgatione humoris qui putredinem ſenſit; Pręterea, Auicenna in bilioſis febribus, quales ſunt ardentes, vetetur magnas ſanguinis detractiones, per quas putat ſequi vel bilis efferueſcẽtiam extracto ſanguine, quẽ frenum bilis eſſe ſcribit, vel incrudationem humorum, refrigerato nimis corpore. Verùm ad dubitationem contra Galenum, ſic pro eo reſpondeo: eum quidem non rectè ſentire, cum ob ætatem, vel habitum corporis, aut cæli ſtatum, veretur ſanguinem mittere in febribus putridis: nam hæc moderari quidem poſſunt quantitatem euacuationis, ipſam uero euacuationem nullo modo impedire poſſunt: nam cum febris omnis putrida fiat, quia vapores fuliginoſi accenſi in corde, venis, & arterijs, non ſatis per cutis meatus, qui facti ſunt ſolum, vt viam prębeant vaporibus qui gignuntur in corporibus bene habentibus, exhalare poſſunt, neceſſaria omnino eſt uenæ apertio, vt cum ſanguine illi educantur; atque ita ex

A ſanguinis euacuatione fiunt vaſa patentiora, & ex illius, & uaporum euacuatione, vniuerſum corpus refrigerarur, atque ita putredinis cauſa, calor inquã præter naturam auctus, minuitur, putredoque cohibetur; quare rectè dictum eſt à Galeno, in omni febre putrida ſanguinem eſſe mittendum, etſi rationes huius rei viuas, & veras non doceat. Verùm, etſi putredo humorum poſtulat proprium remediũ, quod ſeparet id, quod eſt corruptum ab alijs, tamen vbi putredo incipit, & recens adhuc eſt febris, remedia quæ aduerſus efficientes cauſas putredinis adhibentur, tantam vim habent, vt poſt illa minimum relinquatur, quod alia auxilia poſtulet; Quare cum ardentes febres incipiunt, nihil prohibet quo minus plurimum ſanguinis detrahamus, etiam vſque ad a-
B nimi defectum, ſi modo cum bile plurimum adſit ſanguinis, & corpus boni ſit habitus, & validis viribus: nam alioqui ſequuntur incommoda quæ Auicenna tradit, ſed non ea ratione, qua ipſe putat nam cum ſanguis mittitur, bilis etiam educitur ad proportionem ſui; quare quod relinquitur ex vtroque commixtum eſt, & temperatum, ita, vt bilis nequeat efferueſcere: ſed cum planè bilioſa ſunt corpora, paucos habent humores, & propterea euacuatis copiosè uenis, aduruutur & conſumuntur facilè, tum à calore febris, quæ relinquitur adhuc poſt ſanguinis miſ-
C ſionem, tum verò ab aere ambiente: quippe cùm in vehementi ſolis ardore ardentes febres fieri ſoleant; ne ergò deficiant humores in venis, & in corpore, aduerſus has cauſas vehementius exſiccantes & diſſoluentes, quidquid in nobis eſt, parcius mittendus eſt ſanguis; id quod in Mauritanis experientia comprobauit: illi enim cum ſanguine pauco, & admodũ calido abundent, non ſuſtinent in febribus magnas ſanguinis detractiones. Quod ſi Galenum diligenter legamus, inueniemus illum non in veris ardentibus febribus, qui ſunt Cauſones, ſed in Synochis ſanguinem mittere vſque ad animi defectum; vt ex
D 9. Methodi patet: habent enim iſtæ febres, vehemẽtem calorem & ardorem, qui magnam refrigerationem poſtulat, quæ ab initio fieri non poteſt aliter, quàm per ſanguinis miſſionem: & fiunt ex plurimo ſanguine, in corporibus validis & optimè, affectis, quæ omnem violentiam ſuſtinere poſſunt. Ita ergò ſentiendum puto de ſanguinis miſſione vſque ad animi defectum in febribus. Quid vero faciendum ſit in inflammationibus expendamus: nam Galen. hic ſanguinem mittendum eſſe ſcribit, etiam vſq; ad animi defectum; in libro vero de Acutis morbis, iubet cum Hippocrate ſanguinem eſſe mittendum, vſque ad coloris mutationem, quod ſæpè aſſequimur, antequam animus deficiat: nam ſi inflammatio vicina eſt venæ, quæ ſecatur, ex parua etiam euacuatione, educetur ſanguis, qui in venis partis affectæ continetur, qui alium habet colorem eo quod alterationẽ ſenſerit ex putredine, quàm habeat alius, qui ex alijs partibus iam eſt euacuatus. Præterea, ſi pars affecta longè diſtet à loco ſectionis venæ, vt ſunt inflãmationes renum, hepatis, coxarum, veſicæ, ſanguinis
E mutatio ſpectari non poteſt: quare perpetua non eſt regula, de miſſione ſanguinis vſque ad illius mutationem; nec eſt tuta miſſio vſque ad animi defectũ, quam ſequitur ſæpè mors; præſtat ergo dicere, tantũ eſſe detrahendum, quantum affectus poſtulare videtur, & vires ferre poſſunt, ſine magna violentia; De doloribus vero magnis eadem, meo iudicio, debet eſſe ratio, in ſanguine mittendo, purgationem vero uſque ad animi defectum, quis inſtituere poteſt, ſine temeritate, & vitæ certo periculo, quis enim pollicerì poteſt ex aliquo medicamento, ſequuturam euacuationem vſque ad animi defectum quæ ad interi-

tum

tum non tendat: nam purgantibus medicamentis, habenæ, & vincula adhiberi non poſſunt, quibus cohibeantur ſi vltra modum progrediuntur; id in venę ſectione facere, in noſtra eſt poteſtate: in purgationibus vero nequaquam, vt Galenus etiam teſtatur, qui hic verbo quidem iubet eſſe faciendum, quod opere nunquam aggreſſus eſt facere; id enim non tacuiſſet homo alioqui ſuæ laudis, & gloriæ plus ſatis cupidus.

APHORISMVS XXIIII.

In acutis paſſionibus rarò, & in principijs medicinis purgantibus vti, & hoc cum præmeditatione faciendum.

RIcut ſatis Galenus in Commēt. oſtendit, hic Aphoriſmus eſt veluti exceptio ab eo quo ſcripſit concocta medicari: cum enim antea dixiſſet concocta eſſe medicanda, concocta autem ſint in morbi declinatione, excipit morbos acutos ab eo præcepto, in quibus in principio purgatione vtendū eſt, ita vt Aphoriſmus ille de concoctis, in longis morbis duntaxat locum habeat, in acutis autem non item, idque merito: nam cum tempus ad purgationem illud ſit aptum, in quo vel humor ſuapte natura mobilis eſt, vel iam ſedata alteratione naturę perfectaq; concoctione, mobilem efficere poſſumus incidentibus, & extenuantibus, & naturam hēmus adiutricem, in morbis quidem longis, vtpote à craſſis & viſcoſis humoribus factis, & proindè ad motū ineptis, purgationem ab initio morbi adhibere nequaquam debemus; quoniam vel non ſequentur humores medicamenti attractionem, aut certè non niſi cum magna difficultate; Quare neceſſarium eſt expectare, donec natura humores concoxerit & vicerit, aut eam expulſioni ſeruientem habeamus, & in euicto humore eam qualitatem moliri poſſimus, quę medicamenti attractionem facilè ſequatur. In acutis autem morbis, quoniam & humor calidus eſt, & mobilis, qui tales morbos parit, facilè ſequetur medicamenti actionem, & natura nondum multum occupata in concoctione, expellendo medicamento ſeruire poterit. Quare vtilis erit purgatio, quę ab initio in morbis acutis adhibetur, & tanquam vtilis, & neceſſaria ab Hippocrate hoc Aphoriſmo præcipitur, cum ait: In acutis paſſionibus raro, & in principijs, purgationibus vtendum; quæ res tangit quæſtionem de minoratiuus vulgo dictis medicamētis; de quibus non eſt exigua controuerſia inter Medicos, cum Galenus nunc videatur illa concedere, aliquando uero illa negare, & qui Galenum ſequi dicūt varietate hac confuſi, alia adferunt argumenta ad ea medicamenta penitus auferenda; Qua in re videre oportet, an raro in principijs morborum acutorum purgare debeamus, vt Galen. interpretatur, an ſemper, vel ſæpiùs ſaltem, ut noſtra fert opinio, & Hippocratis ſententia eſſe videtur. Primum enim Galeni rationes quibus ſuam aſtruere conatur ſententiam in medium adferemus; Deindè, eas quas Neoterici ad hanc rem confirmandam ex alijs Galeni, & Hippocratis locis adhibent; Poſteà vero eas diluemus; Poſtremo, noſtram & ratione, & authoritate confirmabimus. Putat, ergo Galenus, in acutorum morborum principio eſſe vtendum purgatione, cum turget materia, & non aliter, primo, quod Hippocrates ſcribat in Aphoriſmo, raro utendum eſſe purgatione in principio, ita ab Hippocratis authoritate primum ducit argumentum. Secundum à qualitate purgantium medicamentorum, etenim, purgantia omnia potentia calida ſunt, febremq; exaſperant, ita ut niſi ſperemus maius commodum ex euacuatione ſequuturum, quàm detrimentum ex calefactione, purgatio tentanda non ſit; Sequetur autem maius, inquit, commodum, ſi abſque moleſtia omnis humor noxius, & infeſtans vacuetur. Tertium ducit argumentum à corporis prēparatione, corpus. n. cū quis purgare voluerit, oportet fluidum facere, inquit Hippocr. i. humores extenuare, & meatus aperire: quę cum ob morbi uelocitatem non facilè fieri poſſint, in principio, raro propterea purgationes eo tempore faciēdæ ſunt. A complicatis præterea affectibus cum morbis acutis qui purgationem impediunt, argumētum ducit: ſunt enim, inquit, qui morbo acuto laborant cum cruditate multa, vel tenſione vel inflatione præcordiorum; alij, qui craſſos cibos & viſcoſos aſſumpſerunt, quæ omnia purgationem impediunt. Sumit & argumentum à loco affecto, ait enim aliquos eſſe morbos acutos ex viſcerum inflammatione, in quibus purgatio non eſt idonea ab initio. Atq; hæc eſt ſūma argumentorū, quibus probare ſe putat purgationem in principio acutorū morborum raro eſſe faciendam; & quod magis eſt, nec etiam in turgente humore libenter purgationem admittit, niſi vna etiam ęger ad purgationem ſit paratus. Quare, cum nec ipſe paratus ſit, nec liceat ob acutiem morbi ex imparato paratum facere, ferè omnino purgationem in omnibus è medio ſuſtulit initio morbi. Quam opinionem Neoterici nonnulli docti quidem viri, ita auxerunt, vt neque etiam clyſteres mollientes exhibere audeant, ſi venter ſponte deijciat, cumulantque ad hanc rem argumenta, de quibus nunc agendum eſt. Primum ergo ſumunt ab authoritate Hippocratis, li. 4. de Ratione victus, vbi ſcribit; cum vrinæ tenues fuerint, purgandum non eſt. Secundū ſumūt à natura humoris quæ in principio morbi eſt, eſt enim, inquiunt, tunc crudus morbus, à crudo autem morbo nihil educi poteſt: id quod authoritate Hippocratis probant; vbi ait: Quicumque ſtatim in ter initia morbi phlegmone obſeſſas partes ſoluere pharmaco tentāt, a parte phlegmone laborante nihil auferunt, quando quidem, affectus crudus non cedit. Quod ſi, inquiunt, in phlegmone id præcipit, idē intelligendum eſt & in febribus, cum febres multis modis cum inflammationibus conueniat. Præterea, medicamentum non poſſe agere niſi de potentia ad actum perducatur, & natura expellendo adiuuet illius attractionem, hæc autem non poſſe fieri ante cō coctionem. Adferunt & aliam authoritatem ex Galeno, vbi paſſim ſcribit, excretiones q̄ ante coctionē fiunt nunquam proſunt, ſed ſæpiùs vocent; Addūt poſtea, purgationem illam vires deijcere, appetentiā tollere, tormina excitare, nonnunquam diſenterias, & febrem ipſam exaſperare, coctionem præterea vitiari, & interturbari purgatione, vtpote mouente corpus, cum quiete coctio maximè egeat. Criſes impediri, & cætera naturæ auxilia, quando nondum ad quam partē ſe natura vertat cognoſcamus; ad naturæ mutationem item nos reuocant, quæ raro ſolet febres per aluum ſoluere, quare, nos non ſæpius id aggredi debere, quod natura raro facit. Ita his argumentis, non ſolum valida, ſed mitiſſima etiam noſtra medicamenta non admittunt, cùm omnia purgantia, venenoſa participent, plus vel minus, qualitate (vt Ariſtot. eſt author) omnia naturę inimica, corpus turbant, nauſeam moueant, & tetro odore & ſapore diſpliceant. Atque hæc, & ſimilia adferunt, quibus iam ſingulatim reſpondendum erit. Primum ergo quod dicit Galenus, Hippocratem dixiſſe in Aphoriſmo in

princi-

principijs acutorum morborum raro vtendum esse purgatione, non recipio, quod vim inferat dictioni hęc interpretatio: nam (raro verbum) non ad principia refertur, sed solum ad passiones acutas: nam si, raro, principium etiam comprehendisset, ita scripsisset: in acutis passionibus, & in illarum etiam principijs, raro purgatione est utendum. Deindè, quid opus fuisset principij morbi potius quam aliorum temporum mentionem fecisse, nisi inter omnia tempora morbi adnotasset illud, quod aptum est ad purgationes sæpiùs faciendas? debebat enim eadem ratione dicere, & in declinatione raro venire in vsum purgationes, cum natura per Crises morbos finire soleat, & raro aliquid relinquat, quod purgatione egeat; tãquã ergo purgationes in principio acutorùm morborum necessariæ sint, dixit eo tempore purgatione opus esse, id quod contextus verborum ostendit, cum ait: Et in priucipijs purgationibus vtendum; estque verborum horum & præcedentiũ hęc sententia; In morbo acuto raro exhibendæ sunt purgationes, nec sępiùs iterandæ: quare in principio illa adhibenda, qua natura exonerata ab humoris mali portione, reliquum & uincere & expellere sola possit, nec vnquam amplius repetenda nisi fortè aliquando in declinatione quando natura per suas Crises non omnia eiecerit: Confirmat eandem lectionem Hębreus textus satis euidenter, quem Rabinus Ori Treuiensis Hebręus discipulus meus vertit hoc modo: In acutis morbis licitum non purgare ęgrotum cum medicinis nisi parum, in principio. Item in principijs si quid videtur mouendum, moue. Hanc nostram sententiam confirmat Aphorismo 29. lib. 2. in quo dicit: in principijs Aphorism. 10. lib. 4. vbi sic scribit: Medicari in valdè acutis si &c. & materia turget, eadem dixit, tardari enim in talibus malum est. Quæ omnia declarant Hippocratem velle in principio acutorum morborum faciendas esse purgationes non raro, sed semper, si aliud non impedit. Non ergo ex Hippocratis contextu probate potest, raro vtendum esse purgatione in principio acuti morbi. Nec vero illud etiam probare possum q̃ ille putat Hippocratem solum in turgente humore purgationem concedere & de eo loqui, quandoquidem antea Aphorismo quo scribit (Concocta medicari,) id iam dixerit, in principio cum turget humor, purgatione esse vtendum, frustraque ob id repetereret, id quod iam docuit, nisi simpliciter de omni humore qui per purgationem educi posset, intelligeret; id quod satis ostendit dictio Hippocratis, cum nulla mentione turgidi humoris facta, purgatione dicit esse vtẽdum; nec quod vniuersale est, ad turgentem humorem abs que violentia trahi potest. Iam diluendæ sunt rationes quibus putat se effecisse, vt uera sit hæc quam sequitur lectio; Primùm ergo quod dicit medicamenta purgantia potentia esse calida. vt de suis medicamẽtis id facilè conceditur, illa de nostris post illius senla iuuentis & continuo vsu celebratis, non conceditur: nam multa habemus purgantia frigida, & alia benigno calore ita temperata, vt magis vereri debeamus hysopi, thimi, pulegij, origani, & tragorigani potionem, quam in acutis morbis ab initio exhibet ad pręparationem humorum, quam purgationem ab illis factam; calidiora enim sunt concessa ab eo medicamẽta quam sit Cassia nostra, Manna, Rha barbarum, Sena herba, compositum medicamentum ex Dactilis, Diaphenicon vulgo vocatum, Diacatolicon, Syrupus rosaceus, Mel rosoceum, & plurima alia, quæ aluum feliciter soluunt. Quare quod incommodum ex caliditate medicamentorum vereturi, minus à nostris medicamentis fieri potest, quam ab his, quibus ille vtitur. Secundum argumentum A quod à preparatione corporis meatuum apertione scilicet & humorum extenuatione petitur, parum efficax est ad saluberrimum remedium omnino inhibẽdum: nam etsi dicere possim in morbis acutis humorem suaptè natura; vt qui tenuis & biliosus sit, mobilem esse, & facilè medicamentum sequi posse, facilius etiam quàm cùm est vel concoctus, crassior, & frigidior iam redditus; vel quod sit pituitosus & melancholicus extenuatus, siquidem dubium non est bilem extenuatum, tenuiorem esse humore melancholico extenuatissimo, in quo tamen purgatio optima conceditur, tamen dicam sponte: non ita præparatum esse, quin melius adhuc præparari posset. Verùm vt in alijs tebus fieri solet, & ille in Commentario etiam scribit, de duobus malis quod leuius est eB ligendum. Quam ob rem, etsi aliqua vi fortasse attrahatur humor; quia tamen natura à multitudine & calidiore humore exoneratur, facilius postea reliquum vincit: cum alioqui periclitabatur ne illa & multitudini & asperitati humoris succumberet. Vnde maximam vtilitatem ex purgatione capimus etiam si totus humor morbum faciens non euacuetur, vt ille purgationis vtilitatem metitur, cum id fieri non posse videatur: nec ille vnquam suis experimentis docuerit, quomodo sola purgatione acutus morbus ab initio totus extingui possit, alioqui venæ sectionem inutilem putemus, quod humorem, morbi causam, totum non euacuet, & morbum omnino non extinguat; cum tũc eam vtilitissimam putemus dum morbum ita mitigat, & illius causam minuit, ut facilius C postea à natura vinci valeat; Quod vero dicit aliquando fieri, vt qui laborant acuto morbo, multa crudi tate etiam afficiantur & tenaces crassosque cibos assumpserint, & obstructionibus laborent, & huiusce modi alia, nihil ad rem facit, cum nos non quęramus an ob aliam causam & complicatum affectum impediri possit purgatio in morbo acuto: Sed an morbus acutus suaptè natura in principio purgationem exigat, vel non, cum nihil sit tam perpetuum in medicina, quod contrarij mixtione non vitietur, vel omnino impediatur, ita enim sanguinis missio in ardente febre ab initio non dicetur esse facienda, cum aliquando ob Syncope vel ęgri naturam, uel tales crudi tates impediatur, cum tamen ueriſſimum præceptũ sit, uenæ sectionem in principio ardentis febris con D uenire. Quales præterea subesse possunt obstructiones in acutis morbis, qui ex calidissimo humore consistunt, aut ex inflammationibus nascuntur, quas Hippocratis non ueretur, (ut postea ostendemus,) nisi circa intestina consistant, aut ex causis externis quæ nullam uim habent obstruendi, excitentur. Ergo præcepta de eo quod simplex est, tradi debent, & ex rei natura sumi, non prohibent ea quæ adfert Galenus, quo minus purgatione sit utendum in acuti morbi principio, cum ad naturam morbi acuti non pertineant, sed contrarij affectus, qui prohibet fieri, quod acutus exigit, ac etiam si quis eos admittat affectus, tanti non sunt momenti, ut impedire possint purgationem, cùm nec uenæ sectionem impediant ubi affectus eam postulant; sequimur enim quod magis urget, & maximos affectus, etsi aliud sit quod contraindicet; quinetiam & illud quod de inflammatis præcordijs adfert, ad rem non facit, cum sedes affecta purgationem prohibeat, non morbi natura; quoniam enim purgatio humorem ad præcordia trahit, & inflãmatio augetur, ideo purgatio prohibetur ob locum scilicet affectum, quod si inflammatio sit in alio uiscere, quod in pęrcordijs non sit constitutum, non solum non oberit purgatio, sed maximè proderit, tum uacuato, tum reuulso humore. Postremo, quod in turgente humore aliam præparationem requirat,

quirat, nec Hippocraticum eſt, nec ſuis principijs cõ
ſonum: nam Hippocrates turgentem humorem ſim
pliciter purgandum ſcribit, etſi quidem ſuaptè natu
ra ad vacuationem iam commouetur, quid opus erit
alia faciliore præparatione? atque hæc ſatis ad Gale-
num dicta ſint. Iam ad alios properandum, qui Ga
leni opinionem plus quàm ille ſentiat extollunt, Pri
mum ergo quod adferunt ex Hippocrate lib. 4. de ra
tione victus vbi ſcribit: Cum vrinæ tenues fuerint,
purgandum non eſt, contra nos non facit, qui purga
tiones non ſemper neceſſarias in morbo acuto dici-
mus, cùm aliquando ita conſtricta ſit paſſio, aut ſalu
taris, vt naturæ coctionem, & facilem omnino pur-
gationem expectare poſſimus, febrem autem non e-
xaſperat purgatio, cum humorem, febris pabulum
educat; coctionem præterea non vitiat, cum natura
nondum vehementer in coctione occupetur, & hu-
morem minuat, ita, vt reliquum facilius poſtea vin
ci poſſit; id quod Galenus in Aphor. 29. 2. libri aper-
tè ſcribit: ait enim, vt citius eueniant concoctiones,
circa principia melius eſt euacuare per venæ ſectio-
nem & purgationem: nam factis euacuationib. mi-
nor fit materia, & propterea à natura facilius vinci-
tur: morbo verò conſiſtente, cum iam natura conco
xit, ſuperfluum eſt euacuare; deſinant ergo illi pur-
gationem leuem in principio morborum damnare;
cum Galenus contrarium omnino aſſerat, & ratione
ſubiungat, qua fit, vt non deterior, ſed melior fiat cõ
coctio, cui & alias ego ſubiungo; nam purgatio huiuſ
modi euacuatis venis, & cauitatibus alijs, corpus red
dit melius perſpirabile, & educta portione putridi
humoris, calorem temperat, & aptiorem reddit ad
concoctionem præſtandam. Nec obſtat quod illi ſcri
bunt, agitationem materiæ fieri, & motum in cor-
pore, concoctionem verò prorſus requirere quietẽ,
nam leuia hæc medicamenta, quæ adhibemus in his
primis purgationibus, vel nullam quam ſenſus perci
piat, vel certè minimam commotionem pariũt, adeò
vt ſæpè deijciendi cupiditas adueniat, priuſquam ſen
ſerimus aliquid eſſe à venis commotum, & attractũ
ad inteſtina. Deinde falſum eſt omnem concoctio-
nem melius obiri quiete quàm motu: nam fruſtra a-
lioquì Galenus exercitationem laudaret, quod con-
coctionem maximè iuuet; quies quidem prodeſt, v-
bi calor multus eſt, & ſecundum naturam in viſceri
bus; At vbi exiguus eſt, & humore frigidiore obru-
tus, exercitatio quæ illum auget, melioris concoctio-
nis eſt author quàm quies, ſic vbi febrilis & acris eſt
calor, non quidem exercitatio adhibenda eſt, vt me-
lior fiat concoctio, ſed purgatio; & motus qui fit per
purgationem plurimum confert, quia cum fiat cum
vacuatione, expirant fuliginoſa excrementa, & putri
di humores, qui calorem acriorem reddebant, & ad
concoctionem planè ineptum. Atqui ſi verentur il-
li turbare concoctionem ob motum, quem dicunt
fieri in purgatione, cur ergo purgationem imperãt,
cum materia turget? maior enim tunc fit commotio
& agitatio, vbi iam humores ſunt in motu, & alia ac
cedit agitatio ex medicamento purgante; At dicent,
ſe non poſſe fugere purgationem cum humor tur-
get, quia timent illius curſum in partem aliquam no
bilem. At ego mortem timeo alia ratione, cum hu-
mor calidus, acris, & putridus diutius continetur in
venis: auget enim febrem, partes corporis contami-
nat, dolores excitat ex vaporum multitudine, nutri-
tionem, & concoctionem alimenti impedit, & facilè
in aliquam partem moueri poteſt, vt videmus phre
nitides excitari ſublato humore à vapore ex venis ad
caput. Hæc accidunt, quia ab initio nõ adhibuerunt
purgationem, timent miſeri iſti homines non ſolum
motum qui intus, vt aiunt fit à purgatione, ſed illum
etiam qui accidit ex deiectione, eo quod ſurgere co-
gantur è lecto, vt purgent corpus, quaſi non poſſint
illi huic malo mederi, ſi tantum hoc eſt, ſuppoſitis
vaſis in lecto natibus: credo eorum opinione veren-
dum etiam eſſe motum, quem faciunt ægri cum
cibum aut potum admouent ori; timeant magis agi-
tationes quæ fiunt ab ægrotis, dum ob ardorem fe-
bris, & moleſtiam quam infert putridus humor, co-
guntur vigilare, & ſæpius per lectum dimoueri, &
dolore ſitiq; ingenti torquentur, ſi omnem commo-
tionem timent, & ex omni motu putant concoctio-
nem vitiari, cur ſanguinem mittunt, ex quo humo-
res ſubito mouentur ad partes externas, & ſubito po
ſtea redeunt ad internas, & à venis ſæpè feruntur bi
lioſi humores ad orificium ventriculi, vnde animi
defectus accidit? cur item clyſteres adhibent paulo
ante venæ ſectionem, & plures contrarios motus
paruo temporis ſpacio præſtant? aut ſi hos motus nõ
timent, taceant eos quos purgatio ſine ſenſu vno dun
taxat modo præſtat. Quod vero de Criſibus dicunt,
diligenter etiam eſt expendendum: aiunt enim Cri
ſes impediri, nec amplius videri, aut certè rariſſimè,
noſtris his temporibus, & id attribuunt his purga-
tionibus quæ fiunt in principio morborum; quibus
ſic reſpondeo, Criſes non impediri ab his purgatio-
nibus, ſed citius & tutius illas fieri: nam exonerata
ab initio natura, quod reliquum eſt vt facilius conco
quit, ita expellit commodius; nec poteſt tanta euacua
ri materia in principio morbi, vt multum adhuc non
relinquatur ad Criſes faciendas, vt quotidiana docet
experientia; leuiores & faciliores Criſes fateor no-
ſtro tempore contingere, atque vtinam illæ prorſus
tolli poſſent: quis enim optare non debet ſolutiones
morborum fieri potius ſenſim, & cum paruis motio
nibus; quàm cum illis, in quibus vereri omnia mala
poſſumus, & dubium manet iudicium de vita homi-
nis? damnant ergò illi quod antiquiores Medici ma
ximè laudarunt, vt ſcilicet cito, tuto, & iucundè cura
re ægrotos ſtudeamus. Illud vero quod adferunt ex
naturæ imitatione, quod ſcilicet illa raro per aluum
morbos finire ſoleat, & nos propterea frequenter
purgationes inſtituere non poſſe, facilè refellitur: nã
ideo raro per aluum natura finit morbos, quoniam
humor in venis & habitu corporis, vt plurimum cõ-
tinetur; qui febrem facit, ita vt ſingulæ partes in v-
nam actionem vix conſpirare poſſint, quę per vnum
meatum ad inteſtina fiat, facillimè autem per purga
tionem id efficiamus; cum purgatio attractione fiat
ad locum vnum, in quo medicamentum eſt, & eo
tracti humores ferri cogantur. Quod ſi tetro ſunt
odore medicamenta purgantia, & ſapore diſplicent,
ea ab vſu, ſi poſſumus, amoueamus, & non ſolum in
principio morbi, ſed nec alio vnquam tempore con-
uenire dicamus; ſunt enim hæc communia omni-
bus purgationibus argumenta, & nõ ſolum propria
illis, quæ in principio fiunt, de quibus nunc agitur.
Poſtremo, quod addunt requiri naturæ actionem, vt
medicamentum ducatur de potentia ad actum, &
vt illa expellendo adiuuet medicamenti attractio-
nem, & hæc non poſſe fieri ante concoctionem mul
tis modis refelli poteſt, nam etſi requirit medicamẽ
tum illum actum, tamen hoc à calore fit, qui non re
uocatur propterea a concoctione humoris noxij: nã
concoctionem vix natura adhuc inchoauit, aut certè
in ea parum laborat, & leuiſſima requiritur opera na
turæ & caloris, vt leuia hæc medicamenta actuẽtur:
quandoquidem & ſenes, & debilia omnia corpora
hoc præſtant, cum nonnulla difficultate, vt experien
tia docet. Præterea in purgationibus non requiritur
expulſio naturæ: nam ea fit per attractionem medi-
camenti, quod vel inuita natura allicit vndiquaque

ſibi humorem familiarem, alioqui nunquam fierent ſuperfluæ purgationes: nam quod familiare eſt, natura retinere conatur quantum poteſt, ſed non poteſt, quia cogitur illud relinquere in poteſtate medicamẽti: nec credere debemus naturam irritari in purgationibus noſtris à medicamentis, & propterea ſimul fieri expulſionem cum attractione medicamenti: nam quæ irritant vim expultricem, id faciunt vel quantitate, vel acrimonia, quæ non adſunt in noſtris medicamentis, quæ parua ſumuntur quantitate, & nullã habent acrimoniam, cum omnia ſint multa humiditate temperata; cur quæſo non veremur magis irritationem, & expulſionem quæ turbent concoctionem à medicamentis, quibus illi per multos dies vtuntur continuo, qualia ſunt origanum, thimum, ſerpillum, hyſopum, & alia huiuſmodi, quæ acrem & igneam habent vim, cur piper etiam adhibent in quotidianis à quo mordicatio ſtomachi, vomitus, & totius corporis commotio contingunt. Nec ſufficere quidem poteſt ſanguinis miſſio ad naturam exonerandam in principio morbi, nam illa ſolum multitudinem æqualiter lædentem minuere poteſt: at humorem qui iã puttedinem ſenſit, aut in via eſt ad putredinem, non aliter quàm per purgationem educere poſſumus, & illum natura expellit, vt procedat concoctio, id quod oſtendunr vrinę craſſitudo, & rubeus flauusq; color, quæ cum fieri non poſſint niſi miſceantur humores cum vrina, mixtio autem fieri non poſſit niſi facta ſit à natura ſeparatio, & hæc oſtendat præceſſiſſe concoctionem, itaque ſi natura non veretur in principio acutorum morborum vacuationes tẽtare per vrinas, per vomitum, & ſudores etiam, vt in tertianis appareat, cur nos idem non præſtabimus ad naturæ imitationem, præſertim cum medicamenta habeamus quibus facilius, quod eſt noxium ſeparare poſſumus? nã natura expulſionem vix aggreditur antequam plurima excrementa congeſſerit, à quibus vehementer irritari, & moleſtari poſſit.

Hæc ſunt illa egregia argumẽta eorum qui ſe purgationem in principio acutorum morborum putant ſuſtuliſſe, quæ quanti momenti ſint, quilibet ex noſtris confutationibus facilè agnoſcere poteſt, quæ, etſi omninò etiam concedantur, tanti tamen non ſunt momenti, vt id efficere poſſint, quod illi volunt; quę rimus. n. an maiore ſint cõmoda, quàm incommoda quæ ex purgatione ſequuntur; ſed quoniam iſti non percipiunt rationum momenta, nec alia re flecti poſſunt, quàm authoritate & imperio authorum, volo hoc etiam modo illorum voluntati, ne dicam, infirmitati conſulere. Primum ergo excutiamus Hippocratis libros, & quid ſenſerit de purgatione hac oſtendamus: adfero præſentem Aphoriſmum vbi expreſsè ſcribit, in principio acutorum morborum purgandum eſſe corpus; Deindè Aphoriſmum 22. libri primi, Concocta medicari, vbi interprete Galeno, iubet concoctionem eſſe ſpectandam in longis morbis, in acutis verò ſi materia turget, purgationem adhibendam eſſe ante perfectam illam concoctionem, turget autem ſemper in huiuſmodi morbis materia, quæ ſemper acris eſt, ignea, & ad motum parata. Nec impedit quod ſcribit plurima non turgere, nam hoc vt oſtendimus, non tangit morbos acutos, ſed vniuerſum genus morborum, in quo plures agnoſcuntur eſſe morbi longi, quam acuti. Ad id pertinet, quod ſcribit Aphor. 29. lib. 2. In principio ſi quid videtur mouendum, moue; quem locum explicat Galenus de ſanguinis miſſione, aliquando de purgatione, quod verbum additum eſt de morbis acutis: quando .n. fit morbus acutus, tunc ab initio purgandũ, quod alio Aphoriſmo expreſſit, in quo ſcribit Aph. 10. lib. 4. In acutis paſſionib. eadem die ſi fieri poteſt, medicandum, in quo ſubiungit, nam tardari in his, malũ eſt, & huius adhuc rationem reddit, quia, inquit, Aph. 30 lib. 2. Circa initia omnia debiliora, & in ſtatu omnia fortiora, quæ purgationem fieri impediunt. Hęc ſunt quidem præcepta Hippocratis luce clariora de hac purgatione, quę, & operibus in ſuis libris confirmat: quid enim clarius eo quod ſcribit in lib. 2. & 4. de Victu acutorum, in curatione Pleuritidis, ſi dolor, inquit, aſcendit, ſanguinem mittes: ſi deſcendat, purgabis; & genus medicamenti purgantis illic deſcribit, quale quæſo? ex helleboro, peplio, ſcamonio, verebimurne nos purgationem ex noſtris medicamentis in ſimili affectu? Nec eſt quod confugiamus ad materiam turgentem: quomodo enim amplius turget, ſi ſpectes materiam quæ iam facit inflammationem quam iam per tot fomenta diſcutere tentauit? ſed fruſtra, & ob id purgationem imperat; At ſi dicat aliquis, illum purgare nolle, vt materiam facientem, aut circumſtantem inflammationem, ſed vt illam quæ in venis magnis continetur, educat; rectè quidem ille ſentiet, ſed interim nobis viam aperit ad purgationem in alijs morbis acutis, in quibus nulla eſt inflammatio in aliqua parte: eodem enim modo humores continentur in hoc, & illis affectib. etſi in eo ſcribit eſſe purgandum, vt habet li. 4. de victu acutorum in textu 76. prima die vel 2. vel 3. vel 5. & Galenus in eo loco, nullum diem ex primis excipit; cur nõ licebit eodem tempore in alijs morbis acutis purgare? poſſet enim quiſpiam dicere authore Galeno, Pleuritidem iam vigere, quando Hippocrates fruſtra tentatis fomentis purgationẽ inſtituit; At ſi eo tempore non timet eam euacuationem, cur nos antequã vigeat morbus, vel etiam creſcat, idem nõ faciemus? ſi item præcipit alibi crudas inflammationes purgationibus non cedere, & tamen in pleuritide vbi parum, aut nihil adhuc excernitur (quod cruditatis morbi indicium ſcribit eſſe Galenus) adhibet euacuationem per purgantia? tanto magis poſſumus nos id præſtare in omnibus bilioſis febribus, vbi humor nõ eſt crudus, & conſtrictus in aliquo loco. Purgationem quoque ille adhibet in lib. 4. textu 30. de Victu acutorum, in Angina ex vehementibus medicamentis, & tex. 7. eiuſdem in Cauſone iubet ventrem aperiendum eſſe ex aſinę lacte cocto; in quo loco Gal. ſcribit Hippocr. lac aſinę dare, quoniam alia non hęret medicamẽta, quę non eſſent acria & calida. Probat autẽ purgationẽ quę à medicamentis fit mitiorib. nulla facta concoctionis mẽtione; Igitur Hippocr. & Gal. ex eo loco volũt ex noſtris medicamẽtis fieri purgationes in principio morbor. ſi neceſſariã dicunt eſſe purgationẽ, & ſolum verentur acrimoniam, & caliditatem medicamentorũ. Eſt & locus notandus in eod. 4. lib. Acut. tex. 21. vbi agit de angina, & clyſteres laudat Hippocr. nam Gal. ſcribit clyſteres adhibendos eſſe, non ſolũ vt excrementa alui ſubducãtur, ſed vt humores qualitate vitioſi morbũ facientes, expurgentur; & tales clyſteres tertio quoq; die infundi iubet, donec ſalus cõtingat: oportet aũt tales clyſteres medicamẽtoſos eſſe, & ex purgantib. confectos, vel certè ex acribus rebus ſi humores morbũ faciẽtes in Angina ſunt euacuaturi; non ergo verentur Gal. & Hippocr. turbationẽ concoctionis ex purgationibus humoris noxij, nec ſolum quærunt illi ſolam deiectionẽ excrementorum cibi, vt Medici noſtri oſores harum purgationum. Quid vero eo eſt clarius, quod ſcribit de inflammatione hipochõdriorum, ſepti tranſuerſi, iecinoris & lienis, & aliarũ partium quæ ſupra ſeptũ tranſuerſum ſunt? ſcribunt enim lib. 4. Acutor. tex. 21. Hippocrates & Galen. non eſſe incipiendũ à purgatione, ſed à ſanguinis miſſione, ſed poſt ſanguinis miſſionẽ deinde purgationẽ adhibendã, nec magnũ

ſpacium

ſpaciũ interponi vult, cum dubiũ eſſet an purgatio, vel ſanguinis miſſio præcedere dẽret: nec impedit, quod ſubiungit tex. 22. eiuſ. li. de cruda paſſione, quæ non cedit ſtatim inter initia medicamento purganti: nam verbum (ſtatim inter initia) ponit ſolum differentiam inter ſanguinis miſſionem, & purgationẽ de qua controuerſia erat, & nihil aliud vult, quàm quod purgatio non ſit ſtatim & primo facienda, ſed poſt ſanguinis miſſionem: non quod velit concoctionem expectare in inflammatione, vt cum poſtea humorem purget; nam talis humor qui ad ſuppurationem venit, & abſceſſum fecit in parte, per nullam purgationem factam à purgantibus medicamentis educitur, ſed per reſoluentia, aut inciſione partis affectæ, per quam pus ipſum exitum habet; appellauit autem crudam paſſionem ſuo more, quæ eſt conſtricta, nec facilè trahi poteſt à medicamentis purgantibus: nam vbi venæ plenæ ſunt humoribus, prius sãguis mittendus eſt, quàm poſſit purgatio feliciter procedere, quod ipſe paulo poſtea his verbis ſcribit textu 28. & 29. lib. 4. Acutorum. Talibus ſanè prius adhibitis fomentis venam confeſtim ab initio ſecare oportet, cum nondum fixa ſunt omnia quæ contriſtant, tum ſpiritus, tum fluxiones, facilius etenim remedijs parent, poſtea reficere expedit, & ſuperiorẽ ventrem ſi non leuetur, purgare. Quam ſententiam etiam ita admittit Galenus in Comment. non expectant ergo illi declinationem morborum, vt purgẽt, ſi iubent purgationem dandam eſſe ſi poſt ſanguinis miſſionem non alleuiatur æger: (nam alleuiationes non contingunt ante declinationem morbi authore Galeno) denique nullus ferè morbus eſt acutus, de quo non agat author libri 4. de Victu acutorum, & nullus eſt in quo non vtatur poſt ſanguinis miſſionẽ purgatione, ſi modo vrinæ ſint craſſæ, & rubræ, quẽ locum explicans Galenus dicit vrinas craſſas & nebuloſas, ideſt quæ nubeculam iam aliquam habent, ſignificare concoctionem, quæ ſufficiat ad purgationem, quæ ſententia Galeni refellit euidentiſſimè illos, qui perfectas concoctiones ſemper expectant in declinatione morbi, antequam purgationem aliquã aggrediantur tunc enim vrinæ non amplius nubeculam habent, & craſſitiem, ſed ſedimentum album, leue, & æquale, nec craſſæ ſunt tales tunc vrinæ; hęc autem omnia conſpiciuntur in primis diebus in febribus acutis & bilioſis, vt experientia docet, & ſi tunc purgamus, facimus quod Hippocrates, & Galenus iubent eſſe faciendum, qui longè quidem ab illis diſſentiunt, qui miſſo ſanguine nullum aliud adhibent auxilium ægrotis ante morbi declinationem, & ita plurimos perimunt, ſtulta quadam timiditate, qua commixti, omnia vetentur quæ maiores noſtri iubent non eſſe timenda, ſi modo leuioribus medicamentis vti poſſimus, quod nobis maximè eſt conceſſum; Verùm ſi illi præter Hippocratis authoritatem Galeni quoq; ſententiam requirunt, præter illa quæ ex ſuis Commentarijs in librum de victu acutorum adduximus, non grauabimur vtique illorum imbecillitati, huius viri quoque teſtimonio mederi. Clara eſt Gal. de hac re ſentẽtia, in lib. de his quos purgare oportet, tex. 5. vbi ita ſcribit. Inter initia morbi tenues, & aquoſos humores euacuabis, vbi craſſi & tenaces fuerint, quales ſunt pituita, & nigra bilis, concoctionem expectabis. Nec eſt quod dicant illi eum librum ſpurium eſſe, vt quidam ob hanc ſolam ſententiam quæ contra ipſos facit aſſerere ſunt auſi; vel quod non intelligatur de purgatione adhibenda inter initia febrium, ſed aliorum morborum, quod ipſi concedunt: nam Galen. hæc omnia dubia tollit in principio, 1. Comment. De Humoribus, vbi ita ad verbum ſcribit: Sunt porro crudorum humorum duo genera, eorum alter tenuis, & aqueus eſt, alter craſſus, & glutinoſus, eſtque is in partibus corporis impactus; tenuem vero & aqueum euacuare expedit, prius quam à calore febris excalefiat, pungatque ac mordeat; at craſſum, & glutinoſum concoquere, & fluidum reddere prius, quam medicamento purges. Quibus verbis ſententiam quæ habetur in illo libro confirmat, & euidentiſſimè non ſolum concedit, ſed præcipit in omnibus febribus quæ fiunt ab humore tenui qualis eſt bilioſus & aquoſus, non purgationem per initia, & ante concoctionem faeere debere. Item in 4. Methodi ſtatuit purgationem, vel propter morbi magnitudinem, vel abundantiam alicuius humoris, faciendam eſſe, ergo cum in principio morbi acuti vtrumque adſit, illa adhibenda eſt etiam ſi ſanguis iam eſt miſſus: nam poſt ſanguinis detractionem, adhuc magnus perſeuerat morbus: nam alioqui non fierent poſtea in eo Criſes, & magnæ aliæ mutationes. Idem præcipit eſſe faciendum in 5. Methodi, ſtatim ab initio. In fluxionibus, & vlceribus pulmonis, quæ mala, non ſunt profecto ſine febre; & paſſim eadem præcipit, etſi aliquando timidior videatur eſſe in purgationibus exhibendis. Rationem ſubiungit ex vehementia, & caliditate medicamentorum purgantium; nec expectat perfectã concoctionem, cum purgationem tentant (vt hi cenſent, qui ſe falso Galeniſtas profitentur) ſed contentus eſt ſi appareant alia concoctionis inditia vt apparet in 1. lib. ad Glauconum, primum in cura tertianæ febris, vbi abſinthium iubet exhiberi, vbi concoctionis ſigna apparent, & antequam concoctionis mentionem faciat, non veretur remedia adhibere quæ bilem, vel per os, vel per vomitum, vel per aluũ, vel vrinam, purgent; ſic in vini exhibitione oſtendit ſe non expectare perfecta ſigna concoctionis, ſed ſatis eſſe, ſi concoctionis ſigna oſtendantur, & explicat hæc eſſe, cum morbus concoqui incipit; vt idem de purgatione quoque *ſit intelligendum*. Ad idem pertinet quod ſcribit in eodem libro in quartana febre ſæpius iterandas purgationes, tamquam voluerit perfectam concoctionem expectare, in qua ſemel fiat purgatio totius humoris noxij & concocti, ſed euacuare velit quantum per interualla cõcoctum agnoſcitur eſſe. Sed cur quæſo in quotidiana febre poſt primos dies in quibus minimum eſſe poteſt quod ſit concoctum, exhibet quæ vrinam mouent, & pituitã morbi cauſam cum vrina trahunt. Quod vero Galenus in alijs morbis bilioſis, vbi nulla eſt febris, concoctionem non expectat, quilibet videre poteſt ex libro de medicamentis ſecundum locos, vbi ſingularum partium morbos curat, & purgationem ſtatim aggreditur, ſi cacochimia adeſt in corpore, niſi adſit craſſities, & viſciditas in humoribus, vel aliqua obſtructio in vijs, per quas euacuatio fieri debet. Oribaſius præterea, purgationem concedit in peracutis morbis, & Aetius cap. de purgatione, apertè ſcribit ad hũc modum: In acutis morbis in principio purgãdum. Quid vero commemorem Auicennam, Raſim, Meſuem, & omnes practicos qui à quingentis annis vixerunt, qui omnes profitentur, cum maxima gloria & facilitate, curationem morborum, & præſertim febrium acutarum, & bilioſarum, cum læui aliqua purgatione in primis diebus morbi? Exhibẽt enim vel caſſiam ſolam, vel mannam, aut ſyrupum roſaceum ſolutiuum, vbi calidiſſimæ ſunt febres, ex humore planè bilioſo confectæ: aut, ſi aliquid pituitoſi humoris eſt commixtum, vt in nothis tertianis contingit; aut ſi craſſior eſt bilis, non verentur miſcere cum his dragmam vnam, vel paulo etiam plus me-

dicamenti quod Diaphenicon vocant, aut Electuarium rosatum Mesuæ, aut aliquid tale, quod recipit minimum scamonij, & illud ita temperatum, & correctum, vt nullus vnquam iustus æstimator actionũ humanarum viderit, ex his medicamentis vnquam esse allatam vim naturæ: nam si Hippocrates vtebatur helleboro, scãmonio, peplio, & alij postea hyera ex colochintide confecta, ad huiusmodi purgationes nullis mitioribus commixtis medicamentis, verebimur ne nos mitissimis nostris pharmacis vti, cum minima illorum mixtione? Egò verò qui nunc quinquagesimum annum ætatis meæ ago, & annos viginti septem Medicinam factitaui, Lugduni, Antuerpiæ, Patauij, Venetijs, Pisis, Romæ, Neapoli, & nunc eandem exerceo in hac nostra Regione Pedemontana, semper sum secutus hanc medendi rationem, & Deum testor, nihil vnquam mihi contigisse ex his purgationibus, in quo agnoscere possem aliquid detrimenti allatum fuisse ęgrotis; & cum vtramque curandi rationẽ sæpè tentauerim, inueni longiores, & grauiores factos morbos, in quibus ab initio nulla purgatio fuisset adhibita. Dicam adhuc aliquid, quod non admittent illi qui omnia timent ex purgationibus; vbi febres sunt vehementes, & post sanguinis missionem, & minoratiuam purgationem, & alia præsidia, morbus perseuerat in sua vehementia, & in statu, videmus naturam nihil tentare, sed opprimi, & pessima signa apparere, si vrinæ rubræ & crassę sunt, nihil commodius inueni quàm exhibere paulo plus, vel minus vncia cassiæ puræ, & optimæ; illius enim potione Georgium nepotem meum, victum iam à febre, & stupidum redditum, multosq; alios profiteor me sanasse. Eandem curandi rationem frater meus Bartholomæus, qui annos quadraginta Lugduni, & nunc Septuagenarius domi Medicinam felicissimæ adhuc exercet, semper est secutus, & maximam famam in tota Gallia, & Italia ex suis fœlicissimis curationibus sibi comparauit. Quam ob rem, iuuenes nobilissimi nolite nescio quibus credere, qui digni non sunt soluere corrigeas calceamentorum, si cum tot tantisq; viris comparentur, & nihil aliud sciunt in morbis præstare, quam sanguinem mittere, & clysteres aliquando exhibere, & ptisanam pro cibo dare, & aquam hordei pro potu, & syrupos per multos dies frustra propinare, & nihil aliud prętera; quorum quidem Medicinam non sex mensibus, vt volebat Thessalus, sed sex diebus, quilibet perdiscere potest.

A B C D

Et hoc cum præmeditatione faciendum.

CVm præcepisset Hippocr. purgationem in principijs morborum acutorum, sub quib. nos comprehendimus omnes alios, qui ex bile, & tenui humore consistunt, admonet id esse faciendum cum præmeditatione: quæ verba ita interpretatur Galenus diligentem examinationem, vel ægroti præparationem, vel Crisis expectationem, vel hæc omnia simul, non enim esse paruum periculum vti in morbo acuto purgante medicamento, cũ ea omnia sint potentia calida. Verùm nõ potest Hippocrates intelligere Crisis expectationem, cum dicit in principijs esse purgandum; nam Crises non fiunt in principio, sed in statu; quare, si de purgatione agret quæ fit in declinatione morbi, bona esset hæc Galeni interpretatio, quæ nihil ad institutum Hippocratis facit; nec etiam intelligit eam præparationem quæ fit per extenuantia, qualia ipsa dicit se exhibere, hisopum, origanum, tragoriganum, thymum, & pulegium, quæ in acutis morbis non sunt danda propter nimium calorem, nec vim habent extenuandi, vt postea ostendemus cum explicabimus Aphorismum nonum, secundi libri: Corpora cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere: nam hæc medicamenta calida & ignea, solum possunt extenuare, cum humores sunt crassi ex concretione, vt pituita; bilem autem vtramque hæc reddunt crassiorem, dissoluto, & consumpto humore, & relicto eo quod in illis est terrenum. Præterea, acuti morbi qui sunt cũ febre, de quibus hic agit, non habent opus extenuatione, quoniam (vt antea ostendimus) nec obstructiones in illis fiunt, quæ sint alicuius momenti, & humores qui abundant sunt biliosi, tenues, & ignei, & plus iusto etiam ab ipsa febre vehementi extenuati. Quare nihil aliud (meo quidem iudicio) præcipere vult Hippocrates, nisi vt mitiora medicamenta eligamus, ita, ut solum apta illa sint educere, quod iam est concoctum, aut certè facilè sequi potest, & ita sequentes concoctiones iuuare, non autem reliquum perturbare, & supra modum corpus calefacere. Atq; hæc sufficiant in hoc primo libro, quæ iam à viginti annis inchoauimus, & continuo quantum licuit per alia studia semper auximus, & pro viribus expoliuimus, & hodie qui est dies vigesimus Mensis Maii, anni milleſimi quingentesimi sexagesimi tertii, absolui, quod Deo sit gloriosum, mihi vero & studiosis omnibus artis nostræ, & cæteris qui ea utentur, fœlix & faustum.

IOAN. ARGENTERII
CASTELLONOVENSIS
PEDEMONTII
PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAESTANTISSIMI.

In Lib. II. Aphoriſ. Hippocr. Comment.

NOn eſt facilè inuenire ſcopum in hoc ſecundo libro, ad quem redigantur omnes Aphoriſmi, ut in primo diximus libro oēs Aphoriſmos redigi ad euacuandi nutriendiq; rationem: nam materia quæ in hoc docetur, multiplex & varia eſt; quidam enim Aphoriſmi qui hic tendūtur pertinent ad purgationem, alij ad nutritionem, alij ad cauſas morborum, alij ad curationem, alij ſigna docent generationis morborum, alij prędicunt permutationem morborum, alij mortem, alij ſalutem, & denique, multiplex & varia eſt tractatio, quæ in certos ſcopos vniuerſales contrahi non poteſt; maior tamen pars Aphoriſmorum huius libri pertinet ad ſigna, & ea quidem prognoſtica; ac cum ſigna ſumantur vel à cauſis, vel ab effectis, vel ab eſſentia eius de quo agitur, omnia hæc attingit, ſed maximè illa, quę à Symptomatis, & cauſis morborum ducuntur. Porrò ſymptomata omnia, vel ſunt actiones læſæ, vel paſſiones quæ agendo naſcuntur, vt dolor & voluptus, vel excrementa corporis, vel qualitates præter naturam mutatæ; Actiones aliæ naturales, aliæ vitales, aliæ animales; & hæ vel ſenſitiuæ, vel motiuæ, vel principes, quæ pertinent ad imaginationem, vel rationē, aut memoriā; Sōnus vero aut vigilia paſſiones ſunt animalis totius, quatenus illud ſenſus eſt particeps, non tamen ſunt actiones ſenſuum, ſed vigilia ſequitur ſenſationem, ſomnus vero ſenſuum quietem (ut alibi oſtendemus) de quo in hoc 1. Aphoriſmo agit Hippocrates, docetq; ex eo mortem & ſalutem prædicere; Scribit ergo hominem moriturum, ſi in morbo ſomnus laborem facit, non moriturum vero ſi ſomnus in eo iuuet: laborem intelligit, non exercitationem, non reuera dolorem, ſed moleſtiam quamcunque ex qua percipimus ægros poſt ſomnum deterius habere, vt ſæpè fieri videmus in morbis. Quā quidem ſententiam intelligere non poſſumus, niſi vires & facultates ſomni perſpectas habuerimus; De qua quidem re egimus in primo libro Operis noſtri de Somno & vigilia, vbi oſtendimus ſomnū ipſum reuera nihil præſtare, cum ſenſuum ſit priuatio; vel certè ſequatur ſenſuum priuationem & quietem; ſed calor eſt natiuus influens qui per ſomnum agit: ille enim dum contrahitur in viſcera, ſenſuum fontem A deſerit, & propterea illi agere non poſſunt, vnde ſequitur ſomnus, & interim cum verſatur in viſceribus, diuerſa opera præſtat pro ipſius ſomni differentijs, & corporum diuerſitate: nam aliud præſtat ſomnus breuis, quàm longus; aliud profundus, quàm leuis; aliud continuus, quàm interruptus; aliud qui in molli lecto, quàm qui in duro initur; aliud qui in calido loco, quàm qui in frigido fit; aliud præſtat nocturnus, quàm diurnus; aliud matutinus, quàm meridianus; denique, multæ ſunt ſomni differentiæ, quas rationi eſt conſonum diuerſos parere effectus; nec alienum quidem eſt à ratione, vt diuerſi fiant effectus à ſomno in corporibus differentibus temperie, habitu corporis, humoribus, affectionibus, paſſionibus; nam aliter temperata, quàm intemperata corpora à ſomno afficiuntur, aliter ſanguinea, quàm B biliоſa, vel melancholica, aut pituitoſa; aliter craſſa, quàm gracilia; aliter obeſa, quàm macilenta; aliter exercitata, quàm quieta; aliter vacua, quàm plena humore quam cibo, & eo recenter, aut iandudum aſſumpto; aliter ſana, quàm ægra; aliter ſi laborat ſtomachus, quàm ſi externa aliqua pars afficitur; aliud patiuntur à ſomno qui inflāmatione laborant, quàm qui alio affectu detinentur; aliud fit à ſomno ſi incipit inflammatio, quam ſi illa creſcit, aut viget, vel declinat; aliud ſi vrget febris putrida, quàm alterius generis morbus. Itaque ſomnus (vt docet Galenus in libro 6. de morbis vulgaribus) non ſemper refrigerat, vt quidam voluerunt; nec ſemper humectat, vt ille cenſet; ſed calefacit, refrigerat, humectat, exſiccat, temperat corpus, morbos quoſdam auget, alios minuit, & reſcindit; unde, aliquando prodeſt, ali- C quando obeſt in morbis; nocet enim ſomnus ſi fluxiones ad interna viſcera fiunt, aut ex rigore febriū, vteri ſuffocatione, aut animi defectu, aut ex alia cauſa calor ad interna viſcera compellitur: nā cum ſomnus eo etiam moueat innatum calidum, ideſt, ſanguinem & ſpiritum, augeri ea mala neceſſe eſt; iuuat autem, ſi ſanguis per externas partes erumpit, aut corpus digeritur ex nimio ſudore, aut nimio ſudore, aut alia externa euacuatione, vel gignuntur in partibus externis inflammatione, vel quæ conſiſtunt in internis, iam vigent, aut declinant; vigilandum vero tunc eſt, quando inflammationes externarum partium pariter ſunt concoquendæ, & diſcutiendæ; ſolet prodeſſe ſomnus vbi concoctione eſt opus in in-

ternis partibus; obeſt autem in frigidis & humidis affectibus corporis, & aliarum partium externarũ, quoniam priuantur illæ calore natiuo, quo egent ad concoctionem & conſumptionem humoris; & non ſolum quidem in morbis ipſis, ſed etiam in acceſſionibus morborum nunc iuuat, nunc lædit ſomnus: nam ſi acceſſiones fiant cum rigore, aut ex fluxione ad partes internas, eo tempore quo hæc fiunt, arcendus eſt ſomnus, ne illius opera morboſi motus augeantur; his vero ſedatis motibus, ut in ſtatu & declinatione acceſſionum, prodeſt ſomnus, quoniam calor illic concluſus concoquit, diſcutitque noxiam materiam; in quibus vero per acceſſiones calor non contrahitur, nec fluxiones fiunt, vt in Colicis paſſionibus, quæ per acceſſiones repetunt, & in externarum partium vitijs calidis repetentibus per interualla, vt in hemicrania, prodeſt ſomnus: quoniam fluxiones auertit, & vbi concoctione eſt opus, concoquit. Iam videamus quid velit Hippocrates. Galen. illius ſententiam ita interpretatur, vt ſomnum non conſideret in toto morbo, ſed ſolum in acceſſionibus morborum, nec in illis quidem omnibus, ſed in his duntaxat, quæ cum frigore contrahunt calorem in viſcera: tunc enim, inquit, ſi ſomni nocent creſcente acceſſione, aut vigente & maximè declinante, mors meritò ſignificatur; Verum illius explicatio non conſentit cum dictione authoris, qui de toto morbo agit, ſiue ille acceſſiones habeat, ſiue non, ait enim: in quo morbo, & non in qua acceſſione morbi; ſententiam ergo facit Hippocrates generalem, qua vti poſſumus in plurimis morbis.

Præterea ſupponit Hippocrates, ſomnum eſſe incundum in tempore opportuno in quo ſuaptè natura prodeſſe debet, non in principio acceſsionum, aut in alio tempore, in quo certo ſcimus illum obfuturũ. Præterea, quod dicit ex ſomno non ſequi aliam læſionem in principio acceſsionum, ſed ſolum deeſſe illã vtilitatem, quæ ex vigilia habetur, non mihi placet: quis enim negat maiorem contingere ex ſomno læſionem, cum ille addit nouam fluxionem, & maiorem contractionem caloris facit circa viſcera? intendit ergo malum ſomnus, quia morboſos, motus adiuuat, & quia vigilia hominem priuat, à qua remedium ſumitur aduerſus eos motus; ſed videamus an in omnibus morbis in quibus nocet ſomnus, mortẽ neceſſariò prædicere debeamus vt Hippocr. Aphoriſmus ſentire videtur; mihi hoc non videtur neceſſarium in omnibus morbis: nam ſi nocet in frigidis affectibus externarum partium, aut cùm fluxiones fiunt in internis, non propterea mortem prædicemus, huic malo mederi poſſumus imperata vigilia; quare mihi Aphoriſmus intelligendus uidetur eſſe in morbis qui concoctione, & opere caloris egent in internis partibus, quales ſunt febres putridæ, & alij morbi in quibus eſt intus cruditas, & abundantia humorum: nam cum illi qui ita laborant, liberari non poſsint niſi concocto & euicto qui illic lædit humore, ſi per ſomnum in quo concoctionis & caloris vis eſt validiſsima, malum uinci non poteſt, certè res deſperata eſt, nimirum ſi illud quod ſolum prodeſſe poteſt, non ſolum non prodeſt, ſed etiam obeſt, à quo enim alio auxilium petemus? Sed dices, quomodo obeſſe poteſt concoctioni? quoniam contingit aliquando materiam obruere & ſuffocare uires agentis; ubi enim multa, craſſa, & uehementer corrupta eſt materia, & in eam agit calor noſter, & coquendi facultas, ſi uincit, ad uictoriæ proportionem, agentia ualidiora redduntur, aut ſaltem reprimunt conatus materiæ repugnantis, & ſalus tandem expectanda eſt ex reiteratis plagis per ſomnum à cõcoctione; at ſi concoctio & calor poſteaquam pugnam ualidiſſimis ſuis viribus per ſomnum cum materia morboſa tentarunt, ſed inproſperè, illa infelicis ſuæ pugnæ ſigna produnt: nam poſt talem ſomnum ſæpè videmus pulſus fieri minores, motus corporis deteriores, deliria infeſtare, vrinas turbari, & alia plurima Symptomata oboriri, quæ oſtendunt agitatam fuiſſe materiam, & calorem oppreſſum, quod malum neceſſarium eſt continuò augeri, cum ſine ſomno viuere non poſſit qui laborat, & per ſomnum rurſus pugnandum ſit cum hoſte qui viribus ſuis auctis, continuo maiora vulnera inferre eſt aptus.

Si vero iuuat, non mortale.

EX incommodis quæ ſomnus adfert ægrotantibus, mortem prædicere docuit Hippocrates: nunc vero contrarium colligit ex iuuamentis quæ ſomnus parit; ſi inquit iuuat ſomnus, nõ morietur homo. Quam quidem ſententiam Galenus ſimpliciter non intelligit; contingere enim poſſe ait, vt affectus qui in viſceribus eſt, iuuetur à ſomno, ex alio tamen affectu moriatur æger. Cuius quidem opinio mihi non placet: nam ſomnus non dicitur iuuare, ſi poſt illum æger grauior ex aliquo affectu redditur: nam ſi in aliquo prodeſt, in alio obeſt morbo, dicere non poſſumus talem ſomnum iuuare. Hippocrates autem nullius læſionis mentionem facit, cum expendit iuuamentum ex ſomno, & vera eſt ipſius ſententia, quam ratio & experientia confirmant; nam ſi ſomnus iuuat, oſtendit calorem natiuum potentiorem eſſe cauſis morboſis: quod ſi potentior eſt, illas concoquet & diſſipabit ad hæc vero opera ſequitur declinatio morbi, & ſalus; id quod ſæpè videmus fieri: nam qui poſt ſomnũ leuius habent, meliuſque ſperant, & alacriores ſentiunt ſe redditos, illi euadunt; Moriuntur autem quibus contraria his fiunt.

APHORISMVS II.

Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum.

HIc Aphoriſmus eſt veluti exemplum ſuperioris: cum enim in eo dixiſſet, vbi ſomnus iuuat, non mortale; ſubiungit, particulare exemplũ in quo iuuat ſomnus, ex quo intelligere poſſimus affectum non eſſe mortalem, quaſi ita diceret: iuuat autem, ſi morboſam diſpoſitionem & Symptomata ſe dauerit, quale eſt delirium. Quomodo autem ſomnus delirium ſedare poſſit, explicandum eſt: quod fieri non poteſt, niſi prius intellexerimus delirij naturam, & ſomni vim; ſed hanc ſuperiore Aphoriſmo attigimus. De delirio vero nunc agemus, & quid ſit, quotve illius differentię, quæ cauſæ, quis locus patiatur, breuiter docebimus. Ex quibus intelligemus quibus remedijs an à ſomno ſedari poſſit oẽ deliriũ. Igitur, vt in actione ſenſuum ſunt Symptomata, ſenſus priuatio, imbecillitas, deprauatio, & triſtis ſenſatio; ita etiam in principe facultate ſunt etiam propria Symptomata: nam circa memoratricem hæc apparet, cum vel penitus perit memoria, vel debilis ſeruata eſt, vel deprauata reſidet: debilem porro vocamus, quæ minus eſt; obtuſa, confuſa, quęque paulatim, & vix agit, vel longiore tempore opus habet vt recordetur, aut denique alio modo ſegnius exercetur: cum vero quis commemorãt quæ nunquam eſt imaginatus, aut nũquam fuerunt acta, tunc deprauatam uoco memoriam; triſtem vero tũc dico memoriam; cum quis contriſtatur recordatione eorum,

eorum, quæ ſunt iocunda. Iam vero in facultate ima A ginatrice Galenus in libro de differentijs Symptoma tum triplex ponit Symptoma, triplici nomine diſtin ctum: nam aliquando reſolui actionem imaginatricē ſcribit, quam affectionem Charon, & Catalepſim vocari ait, non forrè rectè, cum paſſim his nominibus ſoporoſos affectus ſignificari tradat: quod ſi fortè e tiam imaginatio in illis ſoporoſis affectibus ſimul lę ditur, non tamen propterea ab eo quod accidit nomē ſumere debemus, nec agnoſcere poſſumus in illis principem facultatem pati abolitionem aliquam: quādoquidem, illemet teſtatur Catalepticos, poſtea quam ad ſe redierunt, referre aliquando quæ contigerunt, interim cum liberarent, quod ſeruatæ imaginationis eſt inditium; deprauatum vero vitium huius facultatis appellatur paraphroſine, ideſt deli- B rium: imbecillis vero motus hulus facultatis, dicitur inquit, cerni in Comate & Lethargo. Verùm non docet quid ſub deprauata imaginatione comprehendamus: nec (meo iudicio) rectè Coma vel Lethargus appellari poteſt illius imbecillitas. Ego vero de prauatam imaginationem eam voco, quæ ignorat an agendum ſit, & rem vnam pro alia imaginatur, aut non eam apprehendit talem, qualis eſt, vel eſt inordinata, debilem vero voco imaginationem, quę tardius vel confuſę agit; apparent etiam in triſti, & voluptuoſa imaginatione vitia, cùm quis omnia triſtia cogitat, aut per morbos temerè ridet. Ceterùm, in facultate ratiocinatrice abolitio, quam reſolutionis nomine vocat eod. lib. Aneam, ideſt Amentiam vocari ſcribit, quod vero in ea eſt veluti deficiens, & infir- C mus motus μώρια, & μώρωσις ab eo vocatur; quæ vero veluti errans eſt & deprauata motio, παραφροσύνην, ideſt delirium pariter vocari ſcribit; plerumque enim in vtriſque (inquit) delirium conſiſtit, tum malè imaginando, tum malè ratiocinando; aliquando in vna actione ſolum; ergo paraphroſine, ſiue derilium, (vt antea diximus) nihil aliud eſt quam deprauatus imaginatricis, aut cogitatricis facultatis motus, quod etiam lib. 2. de Cauſis Symptomatum teſtatur, cùm ait delirium deprauatum eſſe principis facultatis motum. Omittit vt ſatis patet, ſi delirij nomen ſolum deprauatam actionem ſignificat, uitium quod in aucta actione & triſtitia conſiſtit; Prętea, debilis cogitatio nomen peculiare non habet: nō enim Coma aut Lethargus appellari poteſt, cum ea D nomina ſoporoſis affectibus ſint cōceſſa, etſi interim cum ſopore principes functiones quoque lædantur. Hoc quoque prætereundum non eſt, delirij nomen non continere omne vitium deprauatum imaginatricis & ratiocinatricis facultatis, ſed illud ſolum quod morboſum eſt. Nā ſi leuis admodū ſit & deprauatus motus, ita, vt leuiter mente offendantur qui ita laborant, nondum παραφρονοῦντες, ideſt delirantes, ſed ταραχώδες, ideſt turbulentos, & affectum ipſum τάραξιν, ideſt turbulentiam vocari ſcribit textu 4. 1. Comment. Prorrheticorum; vnde qui ita afficiuntur turbulentos homines nuncupare ſolemus; At delirium vel ſine febre eſt, uel cum febre; quod ſine febre eſt, μανίαν, ille uocat, tametſi in libro de Sympto matum cauſis, appellet etiam melancholica deli- E ria, verùm melancholia reuera non eſt delirium, ſed triſtis actio imaginatricis facultatis: triſtia enim omnia imaginantur melancholici, μανία etiam fortaſſe ad auctam actionem aptius referetur, quam ad deprauatam; aut certè affectus eſt commixtus ex deprauato & aucto motu, id quod oſtendunt actiones eorum qui μανία, tenentur.

Ceterùm, delirium quod eſt cum febre, aut eſt cō tinuum, aut non continuum: continuum uocatur Phrenitis, quæ Latino nomine caret; quod uero continuum non eſt, ſed abit declinante acceſſione febris, ſi paruum fuerit, λήρωσις, παραλήρωσις, & παραφρονήσις, uocatur, ut Galenus ſcribit tex. 2. lib. 3. 1. Com. Epid. quod ſi uehemens fuerit, manioſa paraphroſine uocatur 17. 1. Commentarij Prorrheticorum; uel extaſis: nam textu 19. 2. Prorrheticorum uehemens delirium non iam ſimpliciter paraphroſinem, ſed extaſim nominari ſcribit; quod ſi uehementiſſimum fuerit delirium, ita, ut ægri calcitrent, mordicus impetāt & excandeſcant, eos qui ingrediuntur tanquam hoſtes exiſtimantes, ferinam Paraphroſinem uocari ſcribit 31. textu 3. Prorrheticorum; uehementiam hanc & re & nomine ita diſtinguit, cum inquit melā cholicam Paraphroſinem uocant, quando quis prom ptus eſt, ut propinquis mala adferat; quod ſi ingen tia mala faciat, Paraphroſinem firmam uocant; nos autem multa nomina habemus, quæ ſi in uſum eſſent perducta, facilè poſſemus Græcorum fęlicitatem in hoc æquare; legas enim apud Ciceronem libro 3. Tuſculanarum Quęſtionum, & apud Celſum, deſipientiam, inſaniam, delirium, furorem, dementiam, amentiam, fatuitatem, ſtultitiam, inſipientiam, vocat autem inſaniam, quam Græci Manian dicunt; furorem uero, quam illi melancholiam appellant; ſed fortaſſe non rectè, non enim melancholici furibundi ſunt, ſed potius triſtes apparent; furiunt autem Maniaci. Quod ſi morbi liceret in Arte noſtra ſingulis vitijs prædictis nomina accommodare Latina, ita rē diſtinguerem, vt vitium quod eſt in abolita ratiocinatrice, quę & mens dicitur, appelletur amentia, ut à Græcis ἀνοίαι, quaſi ſine mente ſint; ipſius vero imbecillitas quam illi μωρίαν vocant, dementiam vocarem, quaſi de mente aliquid dematur; deprauatam vero illius actionem, delirium, vt illi παραφροσύνην dicunt quod vero illi παράξιν, vocant cum leuis ſit motus deprauatus, inſipientiam vocarem: nam & ſanos vocamus inſipidos, cum aliena quædam vel loquuntur aut faciunt; auctam vero actionem vocarem μανίαν Græco nomine, & Latino inſaniam; Manioſam vero παραφροσύνην, & extaſim appellarem furorem. φρενῖτιν vero nomine Latino exprimere non poſſum, nec λῆρόσιν, & παραλῆρόσιν & παραφρονῆσιν: quæ paruum delirium in febribus ſignificant; abolitam uero imaginatricem, quam illi Caron & Catalepſim vocari ſcribit, non apto certè vocabulo, nos fortè commodiore ſtultitiam vocabimus; debilem vero imaginatricem, fatuitatem appellare liceat; ſi aliquod uero eſt in imaginatrice vitium in auctione, non ſatis ſuppetit quo nomine appellari poſſit: deprauatam uero illius actionem deſipientiam dicamus; triſtis vero imaginatio μελαγχολία Græco vocabulo, vſu etiam Latino, nuncupetur, non enim mihi aliud videtur eſſe melancholia, quam triſtis actio imaginatricis; probè enim melancholici ratiocinantur, ſed ſemper triſtitia imaginantur; abolitam vero memoriam appellemus proprio nomine, obliuionem; corruptam autem memoriam, aut auctam, & triſtem & debilem, ſi in triſtitia & auctione aliquod in ea vitium eſt, proprijs vocabulis nuncupare nequeo; ſatis ſit hæc tentaſſe & alios inuitare ad reliqua quærenda, ne confuſio (ut nunc fit) in rebus naſcatur, dum res diuerſas noſtri interpretes eodem nomine interpretari ſolēt, & nomina diuerſa eiſdem rebus accommodant; ſunt enim qui manian (vt vno exemplo rem apperiam) interpretantur furorem, alij inſaniam, alij dementiā; παραφροσύνην vero quidam vertunt delirium, alij deſipientiam, alij aliter; atque ita lectori difficultatem non paruam adferunt, ut qui non intelligant de qua re ab authoribus agatur; Atque hæ quidem differentiæ quæ traditæ ſunt ex propria rei eſſentia, nempè ex generibus actionis leſæ ſunt ductæ, aliæ uero trahi

poſſunt

possunt à modo quo singulæ actiones fiunt, qualis est illa quæ legitur 32. textu primi Comment. Prorrheticorum quo scribit Galen. Paraphrosinem quandam esse quietam, aliam turbulentam, item, alia cuius meminit in Comment. Aphor. 53. sexti libri vbi dicit deliria alia fieri cum risu, alia cum studio, alia cum temeritate, cui similis est quam habet secundo quarti cum dicit alia fieri cum ira, alia cum temeritate, alia cum crudelitate; Est quoque huius generis hæc differentia, quæ 28. Aphoris. 2. legitur, quosdam scilicet delirantes continuò sese attollere, alios iacere quidem, sed partem aliquam continuò mouere. A compositis verò & coniunctis affectibus differentiæ nonnullæ in quibusdam resultant, cuiusmodi est quæ legitur primo primi Prorrheticorum, quosdam scilicet simplex delirium, alios mixtum cum Comate pati, quę affectio à nonnullis mixta ex Phrenitide, & Lethargo, ab alijs autem Tiphomania (vt Galenus refert) dicitur. Possunt & ab alijs affectibus cum quibus coniunguntur aliæ differentiæ sumi; possunt & à causis, quod scilicet uitia facultatum prædictarum à calore, alia à frigore, alia ab humore, uel siccitate, quædam a bile, alia à pituita, alia ab humore melancholico, & alijs huiusmodi causis nascantur, quæ postea facilius innotescent, cum de singulorum causis pertractabitur.

De causis horum malorum nunc agendum. Qua in re si Scriptores de arte nostra legamus, non inueniemus commune aliquid traditum, & pauca etiam particularia: nam Delirij, Maniæ, Melancholiæ, Phrenitidis, abolitę memoriæ causas fortè inueniemus ab eis cõscriptas, at non inueniemus quot in uniuersum sint causæ, quæ fũctiones has principes vitiare possit: ac multo minus reperiemus reliquorũ vitiorum quæ præter illos addemus, & multorum etiam quæ ab illis ponuntur, & abolitæ imaginationis & rationis, & debilis, causas, in his præterea de quibus agunt, omittunt perpetuo immediatas proximasque causas; Docet quidẽ Galenus Maniam fieri ab humore melancholico; Phrenitim ab Erisipelate membranarũ cerebri; Delirium ab infinitis ferę causis, (vt postea ostendemus) nasci: sed quomodo hęc, ea vitia committant, non explicat, quod tamen erat faciendum, quemadmodum in causis pulsuum obseruauit, vbi quærit, cur febris, aut exercitatio vel humor, aut aliud quidpiam pulsus mutet, nempè, vel quod facultatem, aut vsum, aut instrumentum varient; sic profecto docere oportebat, quid faciat humor melancholicus in Melancholia, & atra bilis in mania, an scilicet facultatem, aut instrumentum, vel aliud quidpiam, quod eas functiones obeũdas sit necessarium, mutet, quod etsi difficilè est præstare, conabimur tamen quantum in nobis fuerit viam reliquis aperire, suppositis illis principijs, q̃ in Opere nostro De Causis actionis lesæ, sunt tradita; ostendimus autem 2. cap. libri de Causis symptomatum, actiones lædi vel vitiata facultate: vel instrumento communi, & peculiari, & ob finis mutationem siue vsus, vbi eum mutari contingit, & ob materiam in illis functionibus, quę circa aliquam materiam versantur, necnon ob causas sine quibus, ex quibus non omnes possunt esse causæ cur principes actiones lędantur: non enim sicut in pulsibus vsus arteriarum motum variat, sic imaginatricem aut cogitatricem, vel memoratricem vim impelli, aut corrumpi necesse est; nec facilè est inuenire, quomodo causę sine quibus, aliquid in hac re per se faciant, nec ex materia causa aliqua sumi potest, quandoquidem hę facultates nullam materiam elaborant, aut retinent, vel extrudunt, aut attrahũt, sed elaboratis vtuntur ad sua opera peragenda, nempè animali spiritu, quare superstunt alia causarum genera, quibus has functiones lædi contingit: nam humectato præter naturam cerebro, & facultate vitiata, memoriam perdi videmus sic obstructis cerebri ventriculis in Apoplexia; atque hoc modo læso peculiari instrumẽto & subiecto in quo facultates illæ residẽt, ad potionẽ lęsionis, eas nũc aboleri, nunc debilitari videmus, commune autem instrumentum, nempè calidum natiuum, & animalem spiritum, eas actiones vitiare, docent febres pestilẽtes, & ardentes, quarum illæ infectis spiritibus; hę vero ex calefactis & præter modum agitatis, deliria excitent; quod si cerebrum instrumentum illarum esse neges, sed potius subiectum, in quo: residẽt, vt certè videtur (non enim reuera dicere possumus mentem vti cerebro tanquam instrumento, quemadmodum visuam facultatem oculo, aut motricem neruo pro instrumento) subiectum statues causam harum operationum; ab his ergo causis, nempè subiecto vitiato, commuĩ instrumento, & facultate, has functiones àboleri, debilitari, augeri, corrumpi: suo modo dolere, & plusquam oportet voluptate affici putabimus, & in eas omnes causas redigemus, quę sigillatim Empirì corum more à Scriptoribus de nostra arte recẽsetur, siue enim febris sit, siue humor, siue calor, aut vacuatio, vel repletio, aut inflãmatio, vel Erisipelas, aut aliud quidpiam, quod aliquam ex illis facultatibus quocumq; modo lædat, non primo & per se id facere credemus, non magis sanè pulsus ab illis mutari dicimus, sed quod illæ aliquam mutent ex illis tribus, sicut illę quę pulsus variant, eo quod illarum usum aut uim à quibus proueniunt, aut instrumentum afficiant; quod sigillatim in cuiusque tractatione innotescet. His positis, sequitur ut Delirij de quo hic agimus, causas eliciamus. De qua quidem re Galenus agit sparsim, & Empirico more: ponit enim Delirium committere cerebri intemperiẽ, sanguinis immoderatam & intempestiuam missionem, uini potionem ante cibum, calorem, bilem flauam, aut adustam, uirium debilitatem, uigiliam, calorem & siccitatem, cerebri inflammationem, humorem melancholicum, ut in mulieribus contingit quibus supprimuntur menses, carbonum caliditatem, domum seruantem calcis qualitatem, & multa similia inuenies apud eum authorem inter causas Delirij numerari, quæ diuersæ sunt facultatis, nec arte aliqua traduntur, cum sigillatim singula enumerẽtur, nec unqum immediatæ causæ doceantur: contraria enim est repletio humoris, uacuationi, uigilia, somno, inflammatio Erisipelas non est, nec bilis flaua, atra est: omnia tamen hæc delirium committere possunt; externæ causę idem faciunt: at illis non medemur; Quare methodus docendi postulat, ut immediatas causas inueniamus, quas certè uel in facultatem, uel in commune instrumentum redigemus, facultas porrò habet essentiam in temperamento, quod cum corrumpitur, actiones quoque & facultates ab eo proficiscentes corrumpi necesse est; id quod docet cerebi intemperies, aut biliosus, uel malignus humor in eo contentus, quæ eo quod cerebri temperiem corrumpant, delirium concitant; commune instrumentum est spiritus, & calor natiuus, qui eũ uel debilitatur, uel corrumpitur, aut calidior, redditur, idem malum parit, quod facilè probare licebit; igitur imbecillitas facultatis & spiritus, Delirij causa esse cognoscitur, exemplo sumpto ex alijs actionibus; nam cum debilitas facultatis causa per imbecillitatis actionum eadem ubi admodum excesserit, actiones quoque corrumpit, id quod apparet in admodum infirmis corporibus, quæ si conentur incedere non solùm lente progrediuntur, sed etiam distortis cruribus, & corpore, in deprauatas figuras se-

se

ſe agitante, mouentur: Itaque mirum non eſt ex debilitate facultatis animalis, & ſpirituum animalium defectu Delirium contingere, vt in his apparet, qui morti ſunt propinqui: quos deprauatè imaginari & ratiocinari videmus; non enim caliditas huiuſmodi delirij cauſa eſſe poteſt, quæ propemodum extincta in illis eſt; præſertim ſi ex frigido morbo pereunt, nec alia reddi poteſt cauſa, cur immoderata ſanguinis miſſio aut alia euacuatio, delirium pariat: quàm quòd deſit natiuum, calidum, quo deficiente rectè agere non poteſt animal, nec ſuos ordinatos motus ſeruare. Quod autem ob ſpiritus calidiores, inordinati motus fiant, & deprauatæ actiones, cuilibet patere poteſt, eſt enim caliditas ſuaptè natura mobilis, & ad motum omnia excitat, frigore autem omnia rigent: quod oſtendunt animalia quæ hyeme in foueis latitant, nimio frigore veluti concreta, & immobilia facta, adueniente autem calore, moueri incipiunt, & ad ſuas actiones abeunt; & vt moderatus calor ordinatarum motionum cauſa eſt, ita & immodicus inordinatarum; id quod videmus accidere in animalibus ita percitis, vel externo calore agitatis, quæ ſtare loco neſciunt, ſed nunc huc, nunc illuc nullo ordine ſeruato debacchantur; ob corruptionem vero ſpirituum delirium fieri docent febres peſtilentis, quæ infectis ſpiritibus citra vehementem calorem aut debilitatem huius mali ſunt authores, quem admodum & venena nonnulla veluti ſolanum mania cum idem faciunt non alia ratione, quàm quod vniuerſam ſpirituum ſubſtantiam corrumpant: ſic malignæ cerebri intemperaturæ, vel quod vicinos ſpiritus vitient, vel quod facultatem deprauent, delirij cauſæ putandæ ſunt eſſe; atque ad has cauſas redigere oportet omnes eas, quas ſuperius ex Galeno recenſuimus, & alias omnes quæ eiuſdem ſunt facultatis: quæ enim calefaciunt, eo quod ſpiritus inordinatè moueri cogant, & bilis eo quod ſpiritus & calorem emittat mordaciorem ad caput, Delirium parit; Vini vero calidioris potio, eo quod multos ſpiritus, & calidiores capiti ſubmittat, atra bilis uero in capite redundans idem facit, vel quod ſpiritus corrumpat ſua malignitate, aut temperiem cerebri, ex qua facultas corrupta reſultat; Vigilia, eo quòd calidiores ſiccioresque reddat humores, ex quibus calidiores ſiccioresque ſpiritus ad caput aſcendunt, vel quod natiuum calorem conſumat, tandem & diſſipet; ſicut ſanguinis miſſio, eo quod ſpiritus minuat & facultatem debilitet, delirium committit; iam quod omnia Deliria non eiuſdem ſint rationis, ſed alia vehementiora, alia leuiora, cauſa eſt vehementior, aut mitior ſpirituum, & temperaturæ noxa.

Item quod alia ſimpliciora, alia maligniora ſint, qualia ſunt maniaca, & ferina deliramenta, cauſa eſt ſimplicior intemperies cerebri, aut minor corruptio in ſpiritibus: quia enim bilis pallida mitior eſt & benignior qualitate, quam flauæ & ſanguineæ, aut atræ, ideo fit vt mitius ab eo humore, ab his vero malignius delirium naſcatur; cauſa item ſtabilis, vt phlegmone, ex qua continuò ſpiritus calidiores gignuntur, & ex putredine corrumpitur cerebrum, continuum facit delirium; non continuum autem cauſa quæ continuo non eſt, concitat; quoniam enim febres perpetuò non habent calorem vehementem, ideo potiſſimum vigente illarum acceſſione, & non incipiente aut declinante, delirium infeſtat, ex quibus quidem omnis delirij cauſæ intelligi & elici poſſunt; nos enim omnia proſequi haudquaquam inſtituimus, ſed grauiores duntaxat affectus, ex quibus leuiores nullo negocio intelliguntur. Nunc vero illud ſolum explicandum eſt, quod ad locum in quo delirium ſit, pertinet, ne aliqua ex Galeni varietate ambiguitas lectori naſcatur: cerebrum enim ſedem eſſe delirij contra Methodicos, & Ariſtotelem probat ille validiſſimis argumentis, ex medicamentis capiti admotis delirium ſedantibus; cui addi illud poteſt, quòd caput in delirantibus præcipuè affici videtur: ſed illud fortè non conſtat, an cerebri corpus vel ventriculi, aut membranæ, aut alia in capite pars peculiariter in delirijs afficiatur: nam Galenus lib. 2. de Cauſis Symptomatum, ſcribit fieri delirium ob cerebri intemperiem, cerebri corpus ſignificans ſedem illius eſſe; quod etiam oſtendit, cum dicit ob facultatis infirmitatem idem committi: eſt enim facultas princeps in cerebri ſubſtantia poſita; At 44. 2. Acutorum, bilem flauam in ſtomacho, vel capite contentam, delirium facere teſtatur, non quod illius ſedes ſit in ſtomacho, & nullo modo capite affecto fieri poſſit, ſed ex eo ſignificans & per conſenſum, & primariò affectu fieri poſſe delirium; ſed non iam cerebrum, ſed caput affici dicit, quaſi vniuerſum caput delirij locus ſit, id quod etiam innuere videtur ex 4. textu 4. eiuſdem Operis, & textu 17. libri 1. Epid. Comment. 2. vbi ſcribit fieri delirium ob bilem ad caput recurrentem, aut calorem copioſum ad idem ſublatum. Ceterum, 75. textu eiuſdem libri Epidemion, Delirium naſci prodit in febribus à bile per cerebri & illius membranarum venas delata, nondum tamen illis impacta, ſic enim inquit Phrenitidē faceret, tanquam non ſolum cerebrum, ſed etiam venæ & membranæ ipſius ſedes ſint delirij: atque ita nunc caput, nunc cerebrum, nunc venas, aliàs vero membranas cerebri, vt in Phrenitide apparet quæ illarum inflammatio eſt, delirij ſedem ponit; mihi autem nihil referre videtur an in vno vel alio loco capitis cauſa ſit delirij, modo ab eo vel cerebri ſubſtantia vitiari, aut ſpiritus poſſint, ita enim videmus fieri vt vulnerata quacumque capitis parte ſuperuenien te inflammatione delirium oboriri, ſi modo vel cerebrum afficiatur, atque ita facultas quæ in eo reſidet, aut ſpiritus præter modum incaleſcant, vel corrumpantur; Itaque cerebri mala primò & per ſe deliriū committunt, aliarum uero partium nequaquam, niſi vna vel cerebrum ipſum lædatur, vel in eo concluſi ſpiritus; At hæc intelligenda ſunt de delirio, quod vitiato ſit cerebro, aut malè affecto ſpiritu in ipſo cerebro; nam delirium quod naſcitur ex ſpiritu in alijs partibus corrupto, vel diſſoluto, aut vehementius excalefacto, ſedem non poteſt habere in cerebro, nec peculiarem aliam in alijs partibus; quis enim locus quæſo afficitur, cum ob ſanguinis miſſionem immoderatam, delirium contingit, aut ob extremam eam debilitatem, quæ accidit his qui morti ſunt propinquis videndum ergo eſt quęnam ſit cauſa quæ delirium facit, ſic enim inueniemus cui loco ſit ſuccurrendum, & quibus eſt remedijs pugnandum. Iam vero illud explicandum eſt, quomodo ſomnus delirium ſedare poſſit. Poteſt vtique multis modis: nam ſi delirium naſcitur eo quod humores & vapores calidi ad caput confluant, ſomnus qui reuellit eas fluxiones ad internas partes, delirium meritò ſedabit; quod ſi delirium fiat ob inflammationem, vel intemperiem calidam, aut acres humores infeſtantes cerebrum, ſomnus huic delirio erit quoque medicina, ut qui contractione caloris externas partes frigidiores relinquat; At, ſi delirium naſcitur ex putridis humoribus reſidentibus in viſceribus, & mittentibus ad caput vapores & humores, ſomnus qui perfectionis eſt author, delirium ſedabit; ſi autem contingat delirium ex venenoſa materia, contingit per ſomnum delirium aliquando ſedari, aliquando uero minimè: nam ſi uitium emendari poteſt per concoctionem, tollitur delirium, aliter nequaquam. Dubium vero

&

& illud eſt, quomodo delirium quod naſcitur ex inflammationibus cerebri in Phrenitide, miteſcere valeat: nam generationem inflammationis ſi prohibet ſomnus auertendo fluxionem à capite, delirium in eo quoque tempore mitigabit; at, ſi inflammatio fiat repugnante etiam ſomno, & delirium naſcatur ex inflammatione iam genita & vigente, quomodo ex ſomno medicinam inueniet? nam ſi inflammatio poſtulat concoctionem, vel diſſipationem humoris conrenti, & hæc requirunt caloris influentis operâ, obeſſe videbitur ſomnus, qui Cerebrum inflammatum calore priuat; docet tamen experientia ſæpè prodeſſe in his malis ſomnum, an id fit, quia plus prodeſt cum ſiſtitur fluxio quæ ad locum dolentem continuò fieri ſolet, quàm obſit diſtractione caloris, qui quidem contrahitur in viſcera interna, non tamen ita deſerit externas partes, quin ſufficere poſſit ad feruentes affectus concoquendos & diſſoluendos? id quod oſtendit capitis grauitas, & dolor, qui per ſomnum maximè miteſcunt. Accedit, quod per ſomnum cerebrum humectatur & paulo frigidius redditur, vnde humor in inflammatione contentus, depoſita acrimonia & feruore, facilius ad mediocrē quandam temperiem & aſſimilationem redigitur, quod eſt concoquere: ergò ſomnus reuellendo fluxiones, roborando calidum innatum, refrigerando, humectando, concoquendo, delirij cauſas reſcindit, deliriūq; ipſum tollit; quod ſi hæc facere non poſſit, malum fore indicat, quoniam oſtendit morboſam diſpoſitionem ſuperare naturæ actionem; deterius adhuc eſt, ſi ſomnus delirium excitat, cum prius non eſſet, id quod fieri poſſe oſtendit Galenus ex fine Cō ment. præcedentis Aphoriſmi ex Hippocrate, qui ſcribit. Inter hos erant multi graui oppreſſi ſomno, & delirantes; nonnulli vero ex ſomno tales fiebant; an id accidit quoniam tunc ſomnus materiam vincere non potuit, ſed ſolum agitauit, & commouit, & plurimos vapores & humores calidos miniſtrauit capiti? & quoniam ſomnus prohibet huiuſmodi materiam digeri, ſupereſt vt dubitationes quaſdam diluamus quæ ex Comment. Galeni partim reſultant, partim à Neotericis excogitantur; ſcribit enim in Comment. Galenus, delirium periculoſiorem eſſe affectum dolore, febre, & inflammatione; cuius rei rationem reddunt Neoterici ob præſtantiam actionis leſæ; atque per febrem læduntur omnes actiones totius corporis, & etiā cerebri, in delirio vero ſolum actiones cerebri; an potius dicendum eſt, delirium quod fit ab internis cauſis, fieri à maioribus cauſis quam febres, inflammationes, & dolores; ex cauſarum autem magnitudine, morborum, & ſymptomatum magnitudinem metimur; itaque delirium ſuaptè natura febri comparatum, periculoſius eſt febre, & fortè etiam paruum delirium magna febre deterius cenſendum eſt, pauci enim euadunt qui per morbos delirant, plurimi autem qui vehementiſſimis febribus uexantur: nam delirium deprauata eſt actio, quæ vt plurimum deprauatam & malignam cauſam ſequitur.

Ceterum, delirium deterius eſſe inflammatione ſano modo intelligendum eſt: nam inflammatio cerebri ſemper deterior eſt delirio, quod per conſenſum, vel etiam ex alio affectu cerebri naſcitur.

APHORISMVS III.

Somnus atque vigilia, vtraque ſi modum exceſſerint, malum.

QVm docuerit Hippocrates ſuperiore Aphoriſmo nos præſagire ex effectibus ſomni, docet hoc Aphoriſmo quomodo ex ſomno ipſo tanquam cauſa effectus colligere poſſimus: etenim, præcedente Aphoriſmo ex delirio colligebat, quiſnam ſomnus bonus eſſet, & quis malus: ſiquidem is qui Deliriū ſedat, bonus; qui vero Delirium inferebat, malus; nunc vero contraria ratione ex ſomno ipſo ad prædicendum argumēta colligit, ex ipſis ſcilicet ſomni differentijs, nempè, ex his quæ mediocritatem excedūt, ſiue (vt ille ait) modum naturæ; appellat autem ſomnum excedentem modum naturæ, non eum qui iam morboſus eſt, hic enim malus eſt, & talis eſſe ab omnibus agnoſcitur, vt non ſit opus præceptis, quæ (vt inquit Gal. in lib. de Optima ſecta) tradi non debent de reb. planè notis & perſpicuis; nec quidē intelligere debemus eū ſomnum modū excedere, qui mediocritatem eā quæ temperatis hominibus debetur, exuperat: nam ſingulis naturis ſuus eſt modus, ſuaque menſura, plus enim pueri quam ſenes dormiūt; plus frigidi & humidi, quam calidi & ſicci. & multo minus capere debemus ſomnum excedentem modum, qui fit in corporibus, quæ non planè benè ſe habent: nam longus ſomnus qui vehementius defatigatos excipit, eā mediocritatem excedit, non tamen ab Hippocrate dānari poteſt, vt qui ſuauiſſimus ſit naturæ ita defatigatę; nec longior ſit, quam conueniat corporis diſpoſitioni: ſi enim breuior eſſet, non ſufficeret ad diſpoſitionem emendandam; quare ſomnum excedentem modum naturæ intelligemus, qui eum modum excedit, quem natura requirit ad corporis diſpoſitiones emendandas; is enim naſcitur à cauſis, quæ niſi tollantur, morbos parient, & tales ſomni fiunt in corporibus neutris, dictis decidentiæ, quæ pullulantes habent in ſe cauſas morborum, vt Galenus oſtendit in Arte Medicinali, vbi futuræ ęgritudinis ſigna docet, & illic explicat ſigna huiuſmodi mediam habere formam inter ea quę ſanis, & quæ ægrotantibus eueniunt, & inter illa ſomnum, & vigiliam recenſet; cum enim plus ſolito homo vel dormit, vel vigilat, aut non conſueto tempore hæc facit, aut ſomnus habet turbulentos, vel profundiores, vel leuiores, aut aliter affectos quam conſueuerit habere; niſi præceſſerit vel labor, aut cibi potioniſque immoderata copia, vel aliud quid piam euidens, huiuſmodi ſomni & vigiliæ damnandi ſunt; cur vero, reddit rationem Galenus in 2. Prorrheticorum 47. textu, quoniam, inquit, huiuſmodi ſomnus in Cataphoram, ideſt, ſoporoſum affectum terminatur. Verùm hæc ratio non omnia mala explicat, quę ſignificantur à tali ſomno: nam ſæpè contingunt vitia in ſomno; vt cum ſunt inquieti, & inſomnijs pleni, vbi Cataphorā licet ſoporoſum effectū vereri non poſſumus; nec etiā profundiores aut longiores ſomni Cataphorā neceſſario præſagiunt; oſtendūt enim vel multitudinem frigidorum humorum, vel frigiditatem, aut humiditatē corporis, vel capitis, aut magnam contractionem caloris, quæ mala alios morbos inferre & ſignificare poſſunt quam ſoporoſos affectus; malum ergo ſignificant primo, quia malam cauſam ſubeſſe in corpore oſtendunt, & quia futura mala præſagiunt, & ea quidem varia pro diuerſitate cauſa-

cauſarum latentium, & corporum, quæ ex eiſdem cauſis diuerſos morbos patiũtur; alij enim à cerebro pleno humoribus in reſolutionem neruorum incidunt; alij, in tremorem; alij in conuulſionem; alij in dolores pectoris; alij tuſſi infeſtantur, alij podagra, alij alijs affectibus. Diuerſa etiam male naſcuntur, & ſignificantur à cauſis quæ vigilias modum excedentes committũt. Supereſt vt Galeni Commentarium excutiamus, vbi ſæpius reprehendendus eſt interpres, primum quod Comatoſas diſpoſitiones vertat ſomnolentas, & graues diſpoſitiones; quid autẽm per graues diſpoſitiones & grauem ſomnum intelligat, non ſatis patet: eſt enim Coma vt in primo lib. noſtro de Somno & vigilia cap. 23. oſtendimus, ſpecies vna ſomni præter naturam; quare præſtat verbũ (Coma) relinquere, quo certam ſoporis differentiam intelligamus. Quod autem poſtea ſcribit Galenus, fieri huiuſmodi ſomnum refrigerata prima parte ſenſitiua, hoc eſt cerebro ipſo, non ad longum ſomnum, ſed ad eum qui difficilem habet expergefactionem hoc referẽdum eſt: talis enim cauſa ſolet ſomnos præter naturam efficere, vt in eodem Opere oſtendimus. Quod item ſcribit vigiliam fieri propter calorem primæ partis ſenſitiuæ, vel ex ſola intemperatura, vel ex humoris bilioſi abundantia, id intelligendum eſt de morboſa vigilia: nam quæ planè naturalis eſt, caloris natiui ad exteriores partes motione fit, calor autẽ temperatus, vt intemperatum cerebrum non reddit, ſic nec bilioſum; quæ vero vigilia ſolum naturæ modum excedit, & in ſtatu eſt non naturali, vt noſtra induſtria ſæpè fit, & voluntate, ita non ſtatim intemperatum cerebrum reddit; quę vero morboſa eſt, illa planè vel ex caliditate ſola, vel ſiccitate vel vtraque ſimul iunctis fit: caliditas enim ſpiritus mouet, & ad ſenſus prouehit, ſpiritus autem & calor natiuus vbi eſt, ibi agit, & partes ad ſuas actiones excitat; ſiccitas etiam cum meatus humore priuet, qui ſpiritus delationem impedit, viaſq; apertas retineat ne calorem natiuum grauare poſſit, vt ad interiora refugiat quemadmodum humiditas facit, vigiliæ cauſa eſt: nam (vt ſuperius demonſtrauimus,) quæ ſomnum efficiunt, ideo id faciunt, quod ſpiritus & calorem natiũ ad ſenſoria organa ferri prohibeant: prohibent autem vel quæ calorem alio reuocant, vel repellunt, vel meatus per quos illi ad ſenſoria feruntur occludunt, quorum nihil poteſt ſiccitas cerebri efficere: nam etſi ſiccitas (vt Galenus quinto Simplic. ſcribit,) conſtringit & repellit, vehementem tamen ſiccitatem eſſe oportet quæ id efficiat, qualis in cerebro ob ſubſtantiæ mollitiem accidere non poteſt; Quod autem poſtea dicit, vigilię nomẽ aliquibus immoderãtiam ſemper ſignificare, nullo modo Latinè intelligi poteſt; quis enim eſt, qui vnquam vigiliæ nomen ita uſurpauerit? cum & eos qui vigilia detinentur naturali, ſimpliciter vigilare dicamus, alios autem qui vigilia morboſa correpti ſunt, non ſine adiectione vigilare dicamus, ſed malè vigilare, & malam eſſe huiuſmodi vigiliã pronunciemus, quaſi vigiliæ nomen nobis ſemper moderantiam, aut non magis morboſam quam ſalubrem & naturalem vigiliam ſignificet; Quare ex Græcis dictionibus res melius intelligetur: habent enim Græci duo vocabula quibus uigiliam ſignificent, ἀγρυπνίαν ſcilicet & γρήγορσιν, itaque hoc loco notat quoſdã fuiſſe qui ἀγρυπνίαν ſolum uſurpauerint cum immoderatam uigiliã ſignificare uolebãt, illique ſoli ſignificationi dictionem dicauerint: nam ut dictionem ὕπνος, ſolum naturalem ſomnum ſignificare alij aiunt, Coma præter naturam, ita ἀγρυπνίαν, uigiliam quę pręter naturã eſt & immoderatã, γρήγορσιν vero etſi de hac re nihil hoc loco dicat, forte ſolum quæ naturalis eſt ſignificare putat. Verum Hippocrates non hanc obſeruare uidetur differentiam, nec Galenus alij locis, hic tamen in Commẽtario non uidetur ab aliorum ſententia diſcrepare, cum dicat ἀγρυπνίαν fieri ob intemperiem calidam, uel humorem bilioſum; moderatæ enim & naturali uigilię hæc non conueniunt, ſed immoderatæ duntaxat, & quę præter naturam eſt, aperta eſt de hac re ſententia 3. de Cauſis pulſum cap. 10. ubi ſcribit ἀλλὰ ταῦς μὲν παρὰ φύσιν ſed pręter naturam diſpoſitionis quas neque γρήγορσίν neque ὕπνον, ſed ἀγρυπνίαν & Coma melius eſt, vocare prętermittamus in præſentia, ὕπνον qui ſunt ſecũdum naturam quẽad modũ & ἐγρηγόρσεων generatio talis eſt, qualis prius dicta eſt. Item initio 2. Meteorum ubi inter affectus pręter naturam ἀγρυπνίαν nominat.

APHORISMVS IIII.

Non ſatietas, non fames, neque aliud quicquam quod modum naturæ exceſſerit, bonum.

QVod Hippocrates in una atque altera re oſtendit, id iam generali pręcepto enũciat; antea enim ſomnum naturæ modum excedentem damnauit, nunc ſatietatem, famẽ, & deniq; omne quod naturæ modum excedit, damnat; qua in re quid ſacietatis nomine & famis ſignificet, primo explicandum eſt; deinde, quid per modum naturæ; poſtremo, qua ratione fiat vt omnia quæ naturæ modum excedunt, mala ſint. Sacietas ergo Græcis πλησμονὴ dicitur, utunturque Græci eo uocabulo nõ ad omnem repletionem ſignificandam, ſed eam dũtaxat quæ ex cibo fit, quemadmodum & linguæ Latinæ periti ſatietatis nomen vſurpant, ut apud Celſum cap. 1. lib. 2. uidere licet, ubi ait, quærunt initium morbi calor attulerit, an frigus, fames, an ſatietas; ubi ſatietatem fami opponit; per famem, autem cibi deſiderium intelligit, per naturę modum Medici mediocritatem intelligunt. Sententia ergo eſt, repletionem, uacuationem, & omnia quæ mediocritatem excedunt, mala eſſe, mediocritatem autem illam non ſimpliciter intelligere debemus, ſed cõparatè: qđ. n. ad corpora debilia multũ eſt id mediocriter affectis corporibus, mediocre forte erit; ita, quod mediocre eſt ualidis corporibus collatũ, alijs exceſſus cõmittit; ſua ergo vnicuiq; corpori mediocritas quę laudanda eſt; quod autem immoderatum eſt, damnandum; etenim, cum Medicus ſanitatis conſeruationem, aut recuperationem ſibi proponat, ſanitas autem medio cris quędam ſit affectio, mediocrirate conſeruabitur, & etiam recuperabitur, ab eo autem quod excedit corrumpetur. Verùm, contra id videntur experientia & ratio primo facere, uidemus. n. aliquos eſſe qui non niſi magnis & excedentibus vacuationibus, aut alterationibus curari poſſunt, quales ſunt vacuationes quæ vſque ad animi defectum hominem perducunt, & alterationes quæ per exuſtiones fiunt, quæ nemo negauerit naturæ mediocritatem excedere, cũ natura temperata ſit, hæc autem intemperatiſſima & in vltimo genere intemperatarum cauſarum. Ariſtot. præterea 2. Problemate primę ſectionis exceſſus laudat, cum ait cur morbi ſæpè curari poſſint, ubi quis abundè exceſsit, equidem nonnulli Medici eã artem exercent, vt non niſi per exceſſum agant, vel vini, vel aquæ, uel ſalſuginis, vel cibi, vel inediæ. Celſus item cap. 1. lib. 1. ad hunc modum ſcribit: Prodeſt interdum in conuiuio eſſe, interdum ab eo ſe retrahere, modo plus iuſto, modo non amplius aſſũmere,

mere, hæc oſtendunt exceſſus non ſemper damnandos. Quibus reſpondendum eſt, vt Hippocrates ſibi conſtet. Primum ergo quod dicebamus uehementes qualitates corporibus adhiberi mediocritatem excedentes, concedimus quidem; verum excedentes mediocritatem diſtinguimus, quod mediocrem temperiem excedant, & excedentes appellentur, quòd mediocritatem quæ ſanis corporibus propria eſt, exuperent, concedimus; quod autem quocumque modo exuperent, non item: nam vehemens alteratio ſi corporibus quæ ea egeant adhibeantur ad ſanitatem recuperandam, exuperans non eſt, ſed mediocris: ita & magna euacuatio, & denique omnia magna remedia quæ quãquam mediocria verè ſint, cum illis rectè in quibus oportet vtimur, tamen exuperantia ab authoribus vocantur, quod mediocritatem quæ ſanis corporibus debetur, ad quæ omnia comparata, exuperantia, vel mediocria dicantur, excedant. Ita Ariſt. intellexit eo Problemate, cum ait: exceſſus morbos tollere; exceſſus enim vocat ſi comparentur ad ea, quæ per ſanitatem fiunt, non autem ad morboſas cauſas, quas oppugnare debent, quibus mediocria ſunt, ſi magnitudini affectus reſpondeãt. Quod autem ad Celſi authoritatem attinet, qua præcipit plus aliquando edendum eſſe, aliquando minus iuſto, quod ille de ſanis loquatur, & vnicuique menſuram ſuam ſtatuat; Non laudauerim hanc opinionem, cum rationi non ſit conſonum, velle naturam nunc multitudine opprimere, nunc defectu eneruare; videturque author iſte non tam tradidiſſe præcepta bene conſeruandæ ſanitatis, quàm corporis præparandi ad omne vitæ genus ſuſtinendum; niſi fortè etiam illud intelligat plus iuſto, plus conſueto; ut nunquam quidem velit plus naturam onerare, quam ferre poſſit, plus tamen quam conſueuerit. Quod ſi aliquando integras ſuas uires, & naturæ mediocriter grauet, non erit factum vituperandum, cum & experientia doceat, eos qui, aliquando liberius bibunt, alacriores fieri, & nihil mali pati; id quod etiam Plato nouit, qui in optimis ſuis legibus ebrietatem ciuibus aliquando conceſsit, iuxta illud Lyrici Venuſini Fœcundi calices quem non fecere diſertum? videturque hoc Aphoriſmo non tam cibi & potus repletionem damnare, quam eos qui ſæpius ſeſe ingurgitabant; verum in alia materia non par eſt ſecuritas, exceſſus enim omnes remediorum quoniam naturæ inimici ſunt; ideo quantò maiores ſunt, tanto deteriores, & peſsimi ſunt, qui ex euacuantibus committuntur, minores autem qui ex replentibus: nam vt 7. libro Meth. oſtendit vitia ex humiditate contracta, facilius his emendantur, quæ ex ſiccitate fiunt; facilius enim eſt humidius corpus exſiccare pari exceſſu poſito, quam exſiccatũ humectare. In alterantibus autem maiora ſemper incommoda ab exceſſu quam defectu committuntur; poteſt ergò hæc diuiſio fieri: vel à mediocritate receditur in cibo, & potu, vel in alia materia: in cibo & potu minus malum eſt quod ob exceſſu, quam quod à defectu committitur.

APHORISMVS V.

Laſsitudines ſpontaneæ morbos prænunciant.

PErtinet etiam hic Aphoriſmus ad Signa, docet enim ex genere quodam laſſitudinis prædicere futuros morbos. Quæ ſententia intelligi non poteſt, niſi prius perſpecta ſit tractatio quæ de laſſitudinibus à Galeno in libro 3. & 4. de Sanitate tuẽda, & alibi inſtituitur. Dicemus ergo in primis quid ſit laſſitudo, quot laſſitudinis differẽtiæ, quæ cauſæ, quis locus affectus, quæ ſingularum laſſitudinum proprietates. Porro, circa laſſitudinis definitionem variæ fuerunt opiniones, vt Galenus 2. Simplicium meminit cap. 10. quidam enim laſſitudinem definiebant eſſe articulorum ſiccitatem ex motibus deſiccatorum; alij uero articulorum & muſculorum; alij contra humiditatem multam & tenſionem & caliditatem, fluxione nimirum affuſa partibus vehemẽter agitatis; alij non multitudinem humorum, ſed qualitatem cauſantur, prouenire inquiẽtes in motibus immoderatis, pinguedinis carniſque tenere colliquationes quaſdam; quarum pars foras tranſpirent, reliquum in corpore retineatur, & hoc cum acre mordaxque ſit, affectionem efficere vlceroſam; quas opiniones non eſt quod refellam, ſatis enim eſt veritatem oſtendiſſe, quæ ſola errores omnes arguit. Scribit ergo Galenus in textu 5. 3. libri Epid. Comm. 2. laſſitudinẽ, authore Hippocrate, eſſe corporis affectionẽ, in qua ſi parum moueatur qui ea laborat, tenſionis, vel vlceris, vel plegmonis ſenſum ſentit; Verum ille non explicat qualem affectionem intelligat per laſſitudinem, an morbũ aliquem, vel morbi cauſam, vel Symptoma. Reuera, laſſitudo nullum iſtorum eſſe poteſt, cùm planè non ſit præter naturam; ſed malum quod accidit his, qui in ſtatu (vt aiunt) neutro ſunt poſiti: ſequuntur enim laſſitudines, exercitationes ſanorum, aut latantes adhuc cauſas morborum, & reuera non per cauſam, aut affectionem, ſed per effectum qui reſpondet Symptomati in morbis, definiri debet; laſſos .n. & laſſitudine affectos tunc homines ſe appellant, cum moleſtas ſenſationes percipiũt, dũ moueri tentant: ſentiunt enim vel tenſionis, vel vlceris, vel inflãmationis ſenſum. i. ſimilis sẽſus in illis fit, qualis percipitur in tenſionibus, vlceribus, & inflammationibus. & hæ ſunt ſimplices laſſitudines; Cõpoſitæ vero ex his inter ſe complicatis reſultant; Rurſus iſtæ omnes differentias ſumũt ex cauſarum diuerſitate; quoniam enim quædam laſſitudines fiunt à cauſa procatartica, nempè à motibus corporis, aliæ vero ab interna cauſa excitantur, nempè, ab humoribus, ideo laſſitudo quadam dicitur eſſe motoria, quæ propriè & ſimpliciter laſſitudo dicitur, eſtque ſanorũ Symptoma, alia eſt ſpontanea, quæ ſpontè & à nobis ipſis prouenit, quę morboſum eſt Symptoma, non quidem à morbis qui nondum adſunt, ſed à cauſis morborum nondum morbum facientibus, naſcitur, cuius meminit hoc loco Hippocrates; diuiduntur vero nonnullæ ex illis in alias differentias, vt vlceroſa per magis & minus, alia enim moderatior quę pandiculationem ſuſtinet, & circa cutem ſolum vlceris ſenſum affert; vel maior, ut quæ motum non ſuſtinet, & circa ſubiectam illi carnem ulceris ſenſum præbet, uel uehementiſſima omnino, quę ad horroris affectum propè peruenit, ſi moueatur ſolum, ſi autem exerceantur, non ſolum horrebunt, ſed etiam rigebunt; quod ſi quieſcant, inæqualitatem ſolam ſentient; occupatque hæc & cutem, & carnem ſubiectam; phlegmonoſa item diuiditur ratione loci affecti, ſi enim muſculi corpus ſolum patiatur, phlegmonoſa generali etiam vocabulo vocatur; Quod ſi tum tendonibus tum neruis idem affectus incidat, oſtocopon dicitur, quoniam enim tendones oſſibus adhærent, ſenſus profundior fit affectis tendonibus, & quaſi oſſa patiantur, & ob id nomen huiuſmodi obnuit oſtocopon, quaſi oſſeoſam laſſitudinem dicas. Porrò tenſiua laſſitudo alia exigua, vt illa quæ pandiculationem ſuſtinet, aut maior quæ nullam ſuſtinet; alia præterea ex nimia tenſione ſolidarum partium fit, præcipuè earum, in quibus humores continentur,

nentur, vt quæ ſpontanea eſt laſſitudo, alia ex nimia A
tenſione fibrarum muſculorum. Iam cauſæ vniuſ-
cuiuſque laſſitudinis,& proprietates explicandæ, ab
vlceroſa laſſitudine exordientes. Qua in re primo
quid Galenus ſentiat a periemus. Scribit ergo lib. 4.
de ſanitate tuenda non quemuis malum ſuccum, ſed
erodentem, huiuſcemodi laſſitudinem committere,
non quando in venis miſcetur cum ſanguine, tunc
enim à ſanguinis bonitate eius ius ſuperatur, ſed cũ
ab illis translatus in carnibus,& ad cutem ſolus hæ-
ret; alio loco eiuſdem libri ad hunc modum ſcribit:
excrementa planè mordacia, etiam ſi exigua fuerint
in ſenſibilibus corporibus contenta, aut multa qui-
dem, non tamen adhuc planè mordacia, vlceroſam
laſſitudinem faciunt. Tertio vero lib. eiuſdem Ope-
ris ſcribit ad hunc modum: vlceroſa laſſitudo fit à co B
pia excrementorum tenuium ſimul & acrium, quæ
inter exercitandum duplici ex cauſa proueniũt; aut
eo excremento, quod craſſius erat fuſo & attenua-
to, non tamen toto expulſo, aut adipe mollive carne
liquata; vlceroſa enim appellatur laſſitudo, quoniam
talis humor ſuaptè natura tum cutem tum carnem
pungit, vulnerat, & vlcerat; alio loco eiuſdem libri
ſcribit ad hunc modum vlceroſa laſſitudo maximè
incidit in corporibus excrementoſis, ſuccedit & re-
centibus cruditatibus, cum aut exercitantur immo-
deratius, aut in ſole ſunt morati; fit & in corporibus
boni ſucci citra cruditatem ob exercitationis mini-
mum exceſſum; Quarto item eiuſdem operis hæc
ſcribit; humor acris cum per accidens mouetur, id
eſt ad motum partis in qua continetur, laſsitudinem C
excitat, cùm verò per ſe mediocriter moueatur, hor-
rorem, ſi verò violentius, rigorem concitat; quod ſi
vehementius adhuc, & putrida fuerint excrementa,
febrem; mouentur autem vel cum expelluntur, vel
cum vehementiore momento aguntur, id quod tum
exercitando acquirit, tum frictione, tum balneo; Er-
go vno loco acrem humorem, & erodentem ſimplici
ter huius laſſitudinis cauſam eſſe dicit, alio loco pla-
nè mordacia, ſed exigua, alio non planè mordacia,
ſed multa; alio tenuia & acria; alio cruditatem recen
tem; alio bonos ſuccos citra cruditatem; ſi tamen ve
hemens exercitatio ſuccedat, alio ob motum ea ex-
crementa huiuſcemodi laſſitudinem cõmittere ſcri-
bit, nec motus qualitatem explicat; alio autem mo-
tum dicit eſſe per accidens, ad motum partis in qua D
continetur humor moto ipſo humore; quæ omnia
ex natura ipſius rei ſolito more & methodo, explica-
buntur. Illud tamen adhuc addendum quod ſcribit
lib. 5. de Sanit. tuenda, vlceroſam laſſitudinem ali-
quando etiam ex flatuoſis,& halituoſis excrementis
prouenire,& talem laſſitudinem, aut eam etiam quę
parua ſit, pandiculationem ferre; eam verò quę ma-
ior fuerit, motum illum non ſuſtinere, ſed dolorem
veluti vlceris ſenſum per corpus præſtare, & horro-
rem. Quod ſi augeatur Symptoma, ad horroris affe-
ctum propè peruenire, ſiquidem moueatur ſolum
qui laborat, ad rigorem verò, ſi exerceatur, quod ſi
quieſcat, ad inæqualitatem ſolam accedere. Quod er-
go humorem oporteat eſſe acrem, & erodentem qui
huiuſcemodi laſſitudinem committat, rei natura do E
cet: ſi enim eroſionis, punctura, & vlcerationis ſen-
ſum adferre debet diſpoſitio, neceſsè profectò eſt, di
ſpoſitionis cauſam talem eſſe, quæ erodere, & exulce
rare poſſit: talis autem profecto eſt humor acris, mor
dax; at cum humores mordaces alij ſint planè morda
ces, ſed exigua quantitate, alij non planè mordaces,
ſed copioſi, ab vtroque genere humorum idem effici
poteſt: nam qui planè mordaces ſunt, vehementi ſua
qualitate, & mordere, & exulcerare poſſunt; qui vero

non ita mordaces, niſi mitioris illius qualitatis ma-
gna ſit copia, effectu fruſtrabuntur ſuo; id quod vide
mus in externis rebus fieri: in quibus enim non vehe
mens qualitas eſt, ſubſtantiæ, quantitatem augemus,
qua conſequimur quod alterius vehemens qualitas
efficit, copioſior ſiquidem flamma ex materia rara, &
leui ſuccenſa, qualis palea eſt, perinde nos calefaciet,
ac parua quæ ex ſolidiore materiæ excitata ſit; renuia
porro & acria, oportet eſſe excrementa, quæ huiuſce
modi laſſitudinem faciunt, quæ enim craſsiora ſunt,
per venas excidentia, facilè per muſculos, & corporis
habitum decurrere non poſſunt, ſed in vna parte po
tius ſiſtuntur, eamque exulcerant, ſi acrimoniam ad-
iunctam habeant, peruaduntq; & vlcus omnino effi-
ciunt, non vlceris duntaxat ſenſum, quemadmodum
videmus fieri in his, qui ſcabie laborant: tenuem er-
go oportet eſſe, vt per carnem ferri poſsit, & moueri,
& vlceris ſenſum duntaxat inferre, non autem omni
no exulcerare, quæ enim exulcerandi uim habent,
craſſæ ſubſtantiæ eſſe lib. 5. Simpl. prodit Galenus;
quod poſtea dicit ob recentem cruditatem in laſsitu
dinem vlceroſam incidi, quomodo id fieri poteſt, cũ
recens cruditas acrimoniæ repugnet? verum quidẽ
eſt cruditatem huiuſcemodi per ſe id facere non poſ
ſe, ſed cùm vehementior accedit motus, aut in ſole
ſunt morati, qui cruditate ea laborant, non eſt abſur
dum id fieri poſſe: vehemens enim motus & inſola-
tio, vehementius corpus calefaciunt, vehemẽtior au
tem calor, crudiores humores immodicè calefaciẽdo
acres reddit, & mordaces; ſic etiam optimè dictum
hanc laſsitudinem in corporibus præditis bonis ſuc-
cis, fieri citra cruditatem ob exercitationis nimium
exceſſum: hac enim ratione boni illi ſucci calidiores
acrioresque redduntur. Verùm illud mihi omni ra-
tione carere videtur, quod ex flatuoſis halituoſisq;
excrementis huiuſcemodi laſsitudinem aliquando
committi ſcribit: nam vt halituoſum acri ſemper op
ponit, & benigna omnino mitisque eſt qualitas quæ
halituoſa eſt, ita erodere exulcerareque nequit, niſi
fortaſſe intelligat flatuoſam maiore ex parte eſſe ma-
teriam, non tamen acrimoniæ omnino expertem.
Quinetiam & illud optimè dictum, acres hos humo-
res qui hanc laſsitudinem inferunt, vel ex immodi-
co motu fieri, vel ex vitioſo ſucco qui in nobis ſuccre
uit. Atqui & illud rationi conſonum eſt, excremen
ta mordacia dum in uenis continentur, huiuſcemodi
laſsitudinem efficere non poſſe, ulceris enim ſenſus
in uenis oriri non poteſt, tum quod illæ uel omnino,
vel propemodum ibſenſibiles ſint, tùm quod acri-
monia ſuperatur à ſanguinis bonitate. Quod uero
ſcribit acrem hunc humorem cum per accidẽs mo-
uetur ad motum ſcilicet partis in qua continetur, laſ
ſitudinem hanc excitare, alio uero loco non moueri
eum humorem, ſed hærere in cute, uel carnibus, ita
interpretandum ex alio loco eſt, quod laſsitudo ma
gna, etiam nobis quieſcentibus, ulceris ſenſum infer
re poſsit, quę vero parua eſt, non niſi leui aliquo mo
tu humor uim pungendi, & vlcerandi ſuſcipiat: no-
ſtrum enim corpus à cauſis quibuſcumque huiuſmo
di Symptoma non ſentit, ſed uehementiam quandã
neceſsè eſt eas habere, quę autem ſuaptè natura ma
gna eſt, eam ſtatim habet, quæ uero parua, motu
magnitudinem recipit, quę enim cum motu ferun-
tur excrementa, vt alia omnia, vehementius ferunt;
undè & benè illud etiam dictum, eos qui parua laſsi-
tudine tenentur, vel ex flatuoſis halituoſisque excre
mentis contracta, pandiculari poſſe, utraque enim
cauſa parua eſt, & naturæ motus non impedit. Quod
ſi maior fuerit, motum illum non ſuſtinent, qui la-
borant, magna enim cauſa, quæ maior motu adhuc

redditur, non sine dolore sustineri potest à natura; A quare optimè dictum est, illos vlcerosum dolorem sentire; si verò magis adhuc Symptoma increscat, & leuis accedat motus, horrebunt necessariò, rigebunt autem, si exerceantur; inæqualitatem sentiet, si quiescant; nam pandiculatio, inæqualitas, vlcerosus sensus, horror, rigor, per magis & minus differunt: parua enim causa, vt flatuosa materia, pandiculationem facit, paulo maior, vt quietus humor, & paucus inæqualitatem; maior autem vt multus humor quietus, vel paucus, sed leuiter motus, quales sunt motus qui per accidens rebus aduenium, vlcerosam lassitudinem; si autem maior adhuc fuerit, vt multus humor, & mediocriter motus horrorem, si vehementioris naturæ fuerit, rigorem, si vehementissimæ, febrem: siquidem putrida fuerint excrementa; At verò, cum dixerimus vlcerosam lassitudinem aliam esse paruam, quæ cutem solum occupet, aliam maiorem quæ carnem, maximam aliam quæ & carnem & cutem occupet, paruæ, parua erit causa; mediocris, moderatior; maximæ, maxima. Atque hoc modo lassitudinis vlcerosæ causas materiales, efficientes, locum affectum, proprietatesque explicauimus. Tensiua porrò lassitudo tensionem causam habet: sed vnica tensionis non est causa in motoria, & spontanea lassitudine, vt in vlcerosa: nam vlcerosæ lassitudinis qualiscumque esset, humor erat causa, acris, & erodens; intensiua verò, non semper humor, siquidem in motoria tensiua lassitudine, tensio quæ ex motionibus facta est in fibris musculorum, lassitudinis causa est; quæ vero spontanea est, & ex humoribus, & ex flatuosis excrementis prouenit: nam ex nimio humore & vapore nimia repletio causatur: ex nimia autem repletione tensio sequitur; motus autem ipse tensionis statim causa est: si enim tales fuerint motus, in quibus tensio fibratum musculorum requiratur ob vehementiorem actionem, vehementius tendun tur fibræ, ita vt sedato etiam motu tensionis, dispositio in illis appareat, & maximè sentiatur, cum ad motum partes excitantur quæ tensionem passæ sunt; At, cum ex motu tendi fibras, & tensiuam lassitudinem fieri dixerimus, motus autem multæ differentiæ sint, & fibrarum etiam, iam videndum est, quisnam motus author sit huius tensionis, & quę nam fibræ potissimum tendantur. Scribit ergo Galenus motus, & exercitationes robustas potius quàm celeres, tensiuę causam esse lassitudinis; nam celeres exercitationes fieri non possunt, si diu tendantur partes; celeritas enim ad extremam figuram partes non ducit: quare tensioni repugnat celeritas: valida autem & robusta exercitatio, non nisi validè tensis membris fieri potest, vt videmus in luctatoribus fieri, qui vehementius fixis terræ pedibus, & contractis violentius brachijs, sibi mutuo resistunt; ergo valida exercitatio & robusta sola causa est tensionis musculorum, & tensiuæ proinde lassitudinis: febre autem maximè illæ tenduntur, quæ maximè agere coguntur, in retinendo obliquæ, in expellendo transuersæ, attrahendo rectę, vt & in motibus externis illæ maximè patiuntur contractione enim & extensione motus illi perficiuntur; ergo motoriæ lassitudinis tensiuæ causa est validus motus, locus affectus, genus musculorum, præsertim fibre quæ per musculorum longitudinem sunt exporrectæ; lassitudo vero tensiua spontanea à re tendente fit, in corpore autem nulla materia est, quæ tendere præter naturam possit quàm superfluus humor, vel vapor flatuosus & crassus; vnde optimè scribit Galenus, huiuscemodi lassitudinem plethoris superuenire, qui & multo humore abundant, qui, vel vapor ex illo etiam genitum tensionem efficere potest; locus autem qui in lassitudine spontanea patitur, fibræ non sunt, sed venæ ipse quæ tenduntur: si enim in carnem humor copiosus & vtilis, qualis est qui lassitudinem hanc facit, incideret, phlegmonem faceret, non lassitudinem; optimè illud etiam dictum est, pandiculationem sustineri in tensiua lassitudine si parua sit, aut ex flatuosis excrementis proueniat: non enim possunt hæc leuiorem motum impedire; Quod si maior sit, aut solidior materia, non facilè flecti potest, quod ita tensum est.

Signa autem quæ præter tensionis sensum, adfert de lassitudine tensiua Galenus, sunt, quod scilicet pigri sint, contracti, aridi, ægreque flexibiles, B & calidiores quàm qui vlcerosa lassitudine tenentur; propria sunt duntaxat motoriæ lassitudini tensiuæ, nam motus validior, vt corpus calefacit vehementius, ita humorem consumit, ad quam consumptionem ariditas, contractio, difficilis fluxio, & pigrities sequatur. Phlegmonosa porro lassitudo textu secundo, libri quarti de morbis acutis, à Galeno fieri dicitur ex humoribus tenuibus, & acribus, quàm in secundo De Symptomatum causis, & quarto, de Sanitate tuenda, scribit nasci partim ex boni succi abundantia, partim ex acri humore simul mixtis; quæ opinio ex rei natura probabilior censetur, nam si lassitudo phlegmonosa eo dicta est, quod partes quæ ea laborant, putantur veluti phlegmone obsessæ, phlegmone autem non fiat nisi ab humore, qui boni succi plurimum in se continet, non dubium est, quin necesse sit cum acri humore boni multum esse admixtum in generatione huiusmodi lassitudinis; id quod etiam modus quo gignitur, ostendit, fit enim (inquit Galenus) maximè cum musculi nimium excalefacti quidpiam attraxerunt ex circumfusis excrementis, quod enim supra modum excalefactum est, non magis vnum humorem attrahit, quam reliquum; quare cum in partibus singulis non acris duntaxat humor contineatur, sed cum sanguine mixtus, necessario vterque attrahetur, quod si tendones & nerui, & non corpus musculi excalefacti attraxerint ad se huiusmodi humorem, ossea lassitudo, quæ ostochopon dicta est, fiat; Verùm & illud D notandum est, quod ad modum generationis huius lassitudinis pertinet, nam quod Galenus tradit ex calore eam fieri, ad eam solam pertinet quæ motoria est, non autem quæ est spontanea, nobis tamen ex propriis argumentis licebit id ostendere, cum enim natura grauatur ab acrimonia, & multitudine humorum, insurgit ad expulsionem; quod si in vnum locum totum humorem simul extrudat, phlegmonem efficiet; si in varios, hanc lassitudinem, quæ phlegmoni simillima est; nam partes quæ ea laborant, quasi conquassatę & pulsatę sunt, & calidiores apparent; dolent uero, etiam si ipsi per se moueri conentur, nec vllam pandiculationem sustinent, ut qui omnem motum formident; incidit porro hęc lassitudo si motoria fuerit in corporibus eo- E rum (inquit Galenus) qui non sunt assueti exercitationibus, si se exerceant: nam excrementosa sunt illorum corpora, facileque remittunt sua excrementa partibus excalefactis ob exercitationem; quanquã etiam his qui exercitationibus sunt assueti, accidere possit ex uehementissimis plurimisq; motib. motionum. n. vehementia, ut uehementer articulos calefacit, sic uehemẽs calor, attractionis author esse potest. Atq; hęc satis de causis omnium lassitudinũ simpliciũ, ex quib. cõpositarũ causę eliciuntur. Satis præterea

de

de Signis ſiue Symptomatis quæ ſingulis laſſitudini bus eueniunt præter vlceris, phlegmones, & tenſionis ſenſum, quæ peculiariter vnā ab alia diſtinguūt. Sufficiat etiam admonuiſſe, in quibus corporibus ſingulæ maximè fiant, & locum affectum etiam in ſingulis notaſſe. Qua in re, locus explicandus eſt, qui 31. Aphor. lib. 4. legitur, ambarum laſſitudinum, tū motiuarum, tum ſpontanearum, communem eſſe locum affectum, totum genus in corporibus muſculoſum: id enim verum eſt in omnibus, tenſiua ſpontanea excepta, quæ (vt oſtēdimus) in venis fit ex nimia illarum repletione: Iam Aphoriſmi contextus explicandus eſt, & videndum, qua ratione ſpontanea laſſitudo morbos prænuntiare poſſit, & cur hæc potius quam motoria. Qua in re quidam putant laſſitudinē ſignum non poſſe eſſe ad aliquid prædicendum: nam ſigna vt aiunt à Symptomatis ſumūtur, Symptoma autem non eſt laſſitudo: nam neque actio læſa, nec qualitas mutata, nec excrementum mutatum. Hac victi argumentatione nonnulli, putarunt laſſitudinē non poſſe eſſe ſignum, aut futurorum morborum, aut alterius euentus, in qua quidem re errant: nam non ſolum Symptomata, ſed etiam Cauſæ præbent Signa eminentis morbi, veluti cum à plenitudine, vel cruditate morbos futuros prædicimus: vel ex aere ambiente, aut alijs rebus, quę corpus noſtrum afficiunt. Præterea, non omnia Symptomata naſcuntur à morbis, ſed quædam à cauſis morborum, vt in Opere noſtro de Cauſis Symptomatum oſtendimus. Deinde debebant illi intelligere, quod etiam nos ibi notauimus, præter actiones læſas, excrementa & qualitates notatas, eſſe dolorem & moleſtiam, quæ ſentiendo percipitur; poſtremò, eſſe paſſiones quaſdam medias inter eas quæ pertinent ad ſanos & ęgros, qualis eſt laſſitudo: qua qui laborant, nundum dicuntur morbo laborare, quoniam leuior eſt affectus quàm vt præter naturam dici poſſit, non tamen ſecundum propriam naturam habent; eſt ergo affectio neutra, & paſſio dolori propinqua; oſtendit autem laſſitudo futuros morbos, quoniam ſignificat in corpore eſſe diſpoſitionem, & tales cauſas, quę ex minima quaque occaſione morbos excitabunt, niſi ipſis occurramus remedijs: nam cum morbi naſcantur multi ex humorum qualitate, vel quantitate, vel vtraque ſimul, merito fit vt laſſitudo ſpontanea qualiſcumque fuerit, morbos futuros prænunciet: nam vel à mala qualitate fit, vt vlceroſa, vel à nimia quantitate vt tenſiua, vel ab vtroque vt phlegmonoſa; quas cauſas morbi facilè ſequuntur, & plures vehementioresque prænunciantur à laſſitudine phlegmonoſa, quoniam gemina eſt morboſa cauſa. Secundum locum obtinet tenſiua: nam ex multitudine humorum vehementiores morbi gignuntur, quam ex acrimonia, vt ſatis oſtendunt venarum rupturæ, Apoplexiæ, ſubitę ſuffocationes, viſcerum magnæ inflammationes, & huius generis morbi ex repletione nimia orti. Vltimum locum ſibi vindicat vlceroſa; inter compoſitas vero maximos morbos prænunciat quę phlegmonoſa, vlceroſa, & tenſiua ſimul exiſtit; Deinde phlegmonoſa & tenſiua; Poſtremo phlegmonoſa & vlceroſa; mitiſſima, tenſiua & vlceroſa. Iam illud explicandū eſt, cur motorię laſſitudines morbos non prænuncient; videtur enim rationi eſſe conſonum, vt par ſit in vtroque genere laſſitudinum ratio, quando & eadem ſymptomata adferunt, & ab eadem materia fiant. nam vlceroſa, & phlegmonoſa laſſitudo ſiue ſpontanea, ſiue motoria fuerit, ab humore eodem fiunt; cur ergo non abſolutè pronunciauit Hippocr. omnes laſſitudines morbos prænunciare, cum videatur id peculiare motorijs accedere, quod externam cauſam habeant, motum vehementem, qui ſolus ſæpè morborum cauſa eſt, & humorem præterea, qui in corpore reſidet; videtur hęc eſſe diuerſitatis ratio, quod laſſitudines motorię ab externa cauſa ita excitentur, vt quicquid cauſę vehementia efficere potuit, fecerit, ita, vt ſi nihil aliud quam laſſitudinem efficere potuit, dum adhuc cauſę externę vis in corpore vigeret, nihil poſtea maius inferre poſſit, ſedato iam cauſę impetu, in ſpontaneis autem, quoniam interna cauſa eſt, quę tota in laſsitudine non conſumitur, ſed pars maior in venis, & corporis cauitatibus continetur, ideo alios effectus, nempè morbos, parere poteſt, cauſa quę laſſitudines iam peperit. Atque hęc ſatis de hoc Aphoriſmo.

APHORISMVS VI.

Quicumque dolentes parte aliqua corporis omninò dolorem non ſentiunt, ijs mens ægrotat.

HIPPOCRATES in ſuperioribus Aphoriſmis docuit quęnam actiones ſenſificę facultatis bonę eſſent, & quę malę, cum ſomnum & vigiliam damnauit, & laudauit; egit etiam de vitio facultatis principis, nempè, de delirio & de laſſitudinibus, quę paſsio non ſint ſolius ſenſus, aut ſenſus & motus nunc facultatis principis alia vitia declarat ex dolore, vitioſa enim eſt princeps facultas, ſi ea non percipiat, quę percipere debet; ac cum Aphoriſmus iſte ſterilis ſit, & ſępius alibi de dolore agendum ſit, operęprecium eſſe duco, hic breuiter recenſere, quę prolixè in libro noſtro de Symptomatis ad doloris eſſentiam, differentias, & cauſas pertinent, ex quib. poſtea licebit intelligere quę Hippocrates in hoc Aphoriſmo tradit, & quę in ſequentibus ad hanc rem pertinentia docentur. Porro doloris nomen (vt in hoc Cōmentario admonet Galenus) duo ſignificat, diſpoſitionem ſiue cauſam ipſius doloris, & moleſtiam illam; quam omnes communi conceptu intelligimus; nec aliud quicquam ſignificat dolor apud Galenum, & antiquiores Medicos, & Philoſophos. De cauſa & diſpoſitione dolorifica poſtea agemus. Nunc quid ſit id, quod propriè dolorem nominamus, expendendum eſt, & in hoc omnes conſentiunt, quod dolor ſit ſymptoma, & cum etiam conſtet eum non eſſe qualitatem mutatam, aut excrementum corporis, ex diuiſione ſymptomatum colligitur eſſe actionem læſam; & eam eſſe deprauatam, cum debilis & abolita eſſe nequeat; deprauatam autem eſſe actionem ſtatuunt huius opinionis authores, quod per dolorem ſentiamus quæ ſentiri aliter non deberent; At ſi dolor eſt actio, edet utique aliquod opus, ut concoctio aliquid concoquit, & viſio aliquid uidet, Præterea, ſi dolor eſt ſenſatio, haberet aliquod peculiare obiectū, eſſetque alicuius ſenſus actio, at doloris nullum eſt obiectum, nec alicuius ſenſus eſt actio, vel paſsio, cum in omni ſenſu & ſenſorio fiat; ad hæc, ſentire eſt cognoſcere, ut inquit Ariſtoteles, ſecundo Topicorum, capite ſecundo, at dolore non eſt cognoſcere: eſſet enim ita dolor cognitio; addo, quod dolere eſt pati, quare dolor actio eſſe non poteſt, nec dolor eſſe poteſt actio deprauata: nam ſi percipitur id quod obeſt, & dolorem facit, nullus eſt error in ipſa actione; Quod ſi Galenus aliquando ubi negligentius de dolore agit, eum dicit eſſe triſtem ſenſationem, tamen alibi à ſenſatione, & actione dolorem diſtinguit; nam in Arte Medicinali, ubi agit de ſignis

corporum ægrotantium, apertiſſimè diſtinguit ſigna ſumpta ab actionibus læſis, ab illis, quæ ſumuntur à dolore; id quod etiam facit in 12. Methodi, ſed euidentius in libro De differentijs Symptomatum, vbi enumeratis ſenſuum Symptomatis, ſubdit dolorem & voluptatem peculiaria quadam eſſe ſenſuum Symptomata. Eandem opinionem refellit Ariſtot. in 10. lib. Ethicorum, vbi ſcribit, abſurdum eſſe arbitrari dolorem & voluptatem eſſe ſenſationem, aut actionem; eos autem ita credere, qui nequeunt actionem ſeparare ab eo, quod ſit in actione. Quapropter recipienda eſt ſententia Ariſtotelis partim ex 6. lib. Topicorum, vbi moleſtias quæ naſcuntur à ſolutione continui, dolorificas eſſe docet, partim vero ex 10. Ethicorum, vbi habet dolorem & voluptatem fieri in ipſis operationibus; ex quibus elicitur doloris definitio, quod ſcilicet dolor ſit moleſtia, quæ oritur in ipſa ſenſatione, aut in animi functionibus ex his, quæ continuum ſoluunt. Quæ definitio etiam reperitur integra in lib. 6. Ethicorum, vbi definit dolorem eſſe paſſionem animalis factam cum violentia à diuiſione partium cohærentium: nam (vt poſtea oſtendemus) quæ moleſtiam adferunt non ſoluendo continuum, dolorem non pariunt. Fit autem dolor non in omni læſione actionis, ſed cum actio læditur cum triſtitia, vnde triſtis ſenſatio dicitur eſſe à Galeno, quæ longè differt à deprauata; ac cum ita definit dolorem Galenus, non ipſum dolorem deſcribit, ſed modum docet, quo dolor efficitur; tunc enim dolor naſcitur, cum triſtis fit ſenſatio. Ceterùm, doloris differentias ab antiquis traditas (vt videre licet in 2. de locis affectis) Galenus refellit, ſed alias quidem meliores inuenire non poteſt. Nos autem oſtendimus in Opere noſtro, eas ſumi ab his quæ ſunt de eſſentia doloris: ea autem ſunt, quæ in ipſius definitione ſumuntur. Itaque cum dolor ſit moleſtia quę ſentiendo percipitur, à certis cauſis nata, meritò ex differentia quæ agnoſcitur in ipſa moleſtia quæ ſentitur, & ex cauſis quæ illam pariunt, aut ex his quæ pariuntur, differentiæ multæ reſultabunt. Porrò, in ipſa moleſtia qualitatem quandam, & quantitatē notauimus: & à qualitate moleſtiæ ſumuntur illæ differentiæ, cum dicimus dolorem quendam eſſe tenſiuum, alium mordacem, alium erodentem, alium acutum, alium pulſatorium, alium vlceroſum, alium ſtupidum, alium ſtimulantem, alium punctorium, alium contundentem, alium retrahentem, alium detrahentem, alium qui cerebri aut pali perforantis ſenſum præbet.

Ceterùm, à quantitate moleſtiæ ſumuntur hæ differentiæ, cum dicimus quoſdam eſſe dolores magnos, alios paruos, ſiue remiſſos, alios vehementiſſimos, & ſequiſſimos, alios mites. Iam verò à cauſis ſumuntur aliæ differentiæ, à ſubiecti quidem differentia, cum dicimus dolores quoſdam eſſe internos, alios externos, alios profundos, alios ſuperficiales. Et à ſubiecti figura ſumuntur iſtæ, vt illæ à ſitu, cum dicimus dolores quoſdam eſſe latos, ſiue latè fuſos, alios anguſtos, alios extenſos ſecundum longitudinem, alios contractos. A partis verò ſubſtantia quæ dolet, diſtinguimus dolores, & quoſdā Colicos, alios Nephriticos, alios Pleuriticos vocamus. Sumuntur vero aliæ differentiæ à quantitate partis quæ dolet, vt cum dicimus dolorem capitis quendam eſſe Hemicraneam, alium Cephalalgiam. A cauſis vero committentibus dolorem deriuantur hæ differentiæ, cum dicimus dolores quoſdam eſſe benignos, alios malignos, quod à talibus cauſis ſint nati; item cum dicit Hippocrates inter dolores quoſdam eſſe calidos, alios frigidos. Proueniunt nonnullæ quoque differentiæ à cauſis ſine quibus non: à modo quidem generationis & ſolutionis, cum dicimus dolores quoſdam repentè oriri, vel ſolui, alios vero paulatim, quoſdam præterea per conſenſum, alios primario gigni. A tempore vero affectionis, quando dicimus dolores quoſdam eſſe nouos & recentes, alios antiquos & inueteratos, quoſdam raros & intermittentes, alios frequentes vel continuos. Sumi etiam nonnullæ poſſunt à modo quo infeſtant, quidam enim fixi ſunt, alij diſcurrentes, alij emicantes, qui (vt inquit Galenus) parte primariò affecta veluti à radice incipientes, celeriter in partes adiacentes trāſferuntur, vt in vehementiſſimis Hemicranijs apparet. Atque has omnes differentias à cauſis duci intelliget, qui ea legerit quæ de Cauſis antea docuimus. Elicitur quædam differentia à modo quo dolores feruntur & ſuſtinentur, qua ratione Galen. lib. 3. Prorrheticorum quoſdam eſſe dicit dolores εὐφόρους alios δυσφόρους. Aliæ vero ſumi poſſunt differentiæ ab effectis quos dolores pariunt, veluti cum dicimus dolores quoſdam iam inferre aut minari inflammationem, alios conuulſionem, alios animi defectum, alios vero aliud: ſunt porrò quædam dolorum nomina quæ differentias aliquas inter ſe compoſitas ſignificant, cuiuſmodi dicit eſſe Galenus eum qui atrox nuncupatur, is enim vehemens & ſimul continuus eſt; ſic Cephalæa inter dolores capitis intelligitur, qui diuturnus eſt & vehemens, aut inueteratus, remedijsque ægrè cedens. Eiuſdem generis ſunt dolores capitis qui ab Auicenna & practicis Medicis vocantur galea, ouum, nux, malleum, & clauus. Et hæc ſufficiant de differentijs dolorum. Nunc Cauſas doloris breuiter perquiramus. Igitur ſi dolor eſt moleſtia quæ ſentiēdo percipitur, cognitio & perceptio rei quæ ſenſum moleſtat, immediata erit cauſa doloris; quod ſi ita eſt, tres ſtatim alias neceſſe eſt reſultare cauſas: vt enim cognitio fiat rei quæ poteſt moleſtare ſenſum, neceſſe eſt adeſſe hic, quod poteſt moleſtiam cognoſcere, & id quod moleſtiam pati poteſt, & id quod moleſtiam inferre poteſt; percipit autem & cognoſcit moleſtias quæ fiunt in ſenſibus, & iudicat eſſe cum dolore vel ſine dolore, (ſi Ariſtot. ſequimur) ſenſus communis; ex Hippocrate uero & Galeno mens, ſiue cogitatio, & ratio, vt ex hoc Aphoriſmo patet, in quo ſcribit Hippocrates mētem dolere, ſi dolorificæ diſpoſitiones non percipiuntur eſſe tales. Porrò, requiritur in hac facultate quæ dolores agnoſcit, vt ea corrupta non ſit, nec in alio opere vehementer occupata, aut ad extremum debilitata: nam ideo delirantes negant ſe dolere, quia corruptum eſt illorum iudicium: qui uero vulnerantur in certamine, dolorem non ſentiunt ex vulneribus ſibi illatis, eo quod illorum animus occupetur in vulnerando hoſtes, ſequeipſos defendendo, quare ne queunt ſimul percipere paſſiones proprias; perinde enim id fit, vt cum vehementius aliquid cogitamus, & interim nequaquam videmus quæ circa oculos obuerſantur: qui vero morti ſunt propinqui, dolorem non ſentiunt, quoniam facultas ea vt aliæ ſunt ad extremum debilitatæ; ſentiunt autem dolores maiores quibus ea facultas eſt mollis, ut ita dicam & exquiſito iudicio prædita, ſic enim mulieres eo quod ſint molliore animo præditæ, ex leuioribus quibuſque cauſis dolent, & grauius ceteris; & qui ingenioſi ſunt, ſtupidioribus acutius dolēt. Philoſophi vero & fortes homines, vix ſentiunt dolores, propterea quod animi fortitudine muniti, vniuerſa incommoda cōtemnunt, nec agnoſcere volunt dolorifica eſſe; Ceterum in eo quod pati poteſt dolorem, requirunt quidam paſſibilitatem (ut ita dicam) ſenſuum & calorem; putant enim illi cartilagines, & oſſa ideo non ſentire, quod partes ſint frigidę, ſed perperam,

ſic

ſic enim nerui etiam non ſentirent; Præterea ſi ponitur eſſe aliquid ſenſibile, ſequitur illud eſſe paſſibile, & calorem quoque habere, quare pars quæ ſenſu eſt prędita, dolorem corporis pati eſt apta, nataque, & quæ maiore ſenſu & exquiſitiore donata eſt, illa doloribus magis eſt obnoxia; Iam vero in his quæ dolorem inferre poſſunt, nõ paruæ extant controuerſiæ inter authores: nam Plato in Thimeo quem ſequitur Galenus in libris de Symptomatum cauſis, putat nihil poſſe facere dolorem, quod agere non poteſt confertim, id eſt celeriter & cum magno exceſſu quæ enim ſenſim aliquid faciunt, aut paruas moliuntur mutationes, illa ex Platonis opinione apta non erunt ad dolorem excitandum, Alij vero, ut Auicenna & Galenus in libro de inæquali intemperie, & in lib. 2. de Medicamentis ſecundum locos, & in libro de Natura humana & in ſecundo de Victu acutorum, & alibi, ſtatuunt dolorem fieri ab alterantibus & à ſoluentibus continuum; nec ſufficere ſolam continui ſolutionem. Quam opinionem confirmat Auicenna quod dolor ſępè fiat, vbi nulla apparet diuiſio, veluti cum vniuerſum membrum dolet, in quo tamen non apparet in omni ſui parte diuiſio. Prę terea, fieri dolorem à calore & frigore, quæ non habent vim ſoluendi continuum, alioqui inter cauſas ſoluentes continuum, illas qualitates eſſe ponendas ab authoribus. Præterea, dolorem eſſe rei contrarię ſenſum, hunc vero etiam ab intemperie fieri; Ad hęc ſanitatẽ ſimilatiũ conſiſtere in temperie & continuitate, quo fit, vt ſi dolor naſcitur cum res corrũpitur, neceſſarium ſit fieri quoq; dolorem cum temperies vitiatur. Poſtremo, remedia quæ dolores leniunt, ſunt non ſolum illa quæ diuiſiones uniunt, ſed etiam quę alterant. Auerroes autem putat dolorem non fieri à ſolutione continui, ſed ſolum ab alterantibus: nam dolorem inquit fieri à proprijs obiectis ſenſuum ſolutionem autem continui non eſſe obiectum alicuius ſenſus, Galenus etſi in locis prędictis ſtatuerit dolorem fieri ab alterantibus vel à ſoluentibus continuum, tamen in 12. Methodi, & in primo de Cauſis Symptomatum, & in 4. de Simplicibus, & cap. 10. 2. de Medicamentis ſecundum locos, vult omnia quæ dolorem pariunt, id facere, eo quod partium continuitatem corrumpant; quam opinionem ego veriorem puto: nam ſi alterantiam non ſoluendo continuum dolorem facerent, fieret vtique in partibus ſentiẽtibus ſemper dolor ab ęquali calore; at in febribus thoracis, muſculi qui vehementiorem ſentiunt calorem ob vicinitatem cordis, non dolent, id quod faciunt caput, tibiæ, renes, id quod accidit non propter calorem, ſed quia partes iſtæ dolentes ex ebullitione humorum replentur, & diſtẽduntur, ſoluiturque continuum; thorax vero propter amplitudinem ab illis tendi non poteſt, niſi fluxio decumbat in ſuos muſculos, tunc in illis fit dolor; quod ſi ex fluxionibus dolor in illis fit, ex febribus autem nequaquam, certum eſt, dolorem non fieri à ſola alteratione, ſed cum ex alteratione oritur ſolutio continui; atque hæc eſt vera cauſa, & immediata doloris. Platonis vero opinionem hæc refellunt. Primum, quod experientia oſtendat ea etiam quæ leuiter & ſenſum agunt, modo ſoluant continuum, dolorem parere, vt apparet fieri ex leui punctura acus in qua nec ſubita nec magna fit mutatio; idem teſtantur animi dolores, qui à rebus minimis, ſubitis & tardis incipiũt & augentur. Præterea, multa ſunt quæ confertim agunt, & tamen dolorem non procreant, cuius generis ſunt purgatio, & ſanguinis miſſio. Poſtremo, ſtatuit Galenus humectantia & exſiccãtia dolorem excitare, quæ tamen confertim agere non poſſunt, cum paſſiuas habeant qualitates. Auicennæ autem ſic reſpondeo, dolorem fieri in vniuerſis partibus dolentibus, & ſi interim diuiſio non apparet: nam quę vulnerant rumpunt, frangunt, & contundunt videntur conſpicuam facere ſolutionem continui; quæ vero tendunt, aut erodunt intrinſecus, ſoluunt continuum, ſed eam ſolutionem ſenſus noſter non deprehendit, etſi etiam non latet illum qui laborat. Quod non ſemper ſentiatur dolor vbi fit ſolutio continui, id accidit, quia quod diuiditur fortè ſenſu nõ eſt prædítum, aut mens ægrotat; Dolor non eſt rei contrariæ ſenſus, ſed paſſio quæ oritur non ſimpliciter à re cõtraria, ſed ab ea quę diuidit continuitatem partis, vt ſuperius ex Ariſtotele oſtendimus ſanitas ſimilarium partium corrumpitur quidem ob intemperiem & ſolutionem continui, verum ea corruptio quæ naſcitur ex ſimplici & ſola alteratione, eſt abſq; dolore, & ſi non eſt abſque ſua moleſtia, quam alterantia ſuo modo inferre ſunt apta: nam calor, frigus, humidum, & ſiccum, cum temperiem vitiant, propriam moleſtiam uobis adferunt. Cum vero cauſas ſolutionis continui recenſent authores, proprias potiſſimũ ponunt, & calorem tũc & frigus, humidum, & ſiccum, non enumerant, ſi quis tamen eas ponat non aberrabit: nam frigus vehemens quodammodo vulnerando & incidendo dolorem parit ſuaptè natura, aliquando vero quod ab externis partibus propellat humores in profundiores, & eas replendo tendat, & diuidat; calor vero & humor non niſi repleudo dolorem videntur facere: humor enim ex propria vi, calor vero quia fundit, & ex fuſione humores & vapores auget, atque illa replet, & tendit ſoluitque continuum; ſiccitas autem in partibus externis abſumendo humorem illic contentum, tenſionis & doloris fortè poteſt eſſe cauſa; at intus, nec dolorem nec tenſionem, nec conuulſionem inferre poteſt, vt in Opere noſtro de cauſis Symptomatum oſtendimus. Quod vero requirantur duo genera remediorum ad dolores ſedandos, ſic reſpondeo, vnicum requiri, quod ſcilicet partes diuiſas vniat, ſed quia alterantia dolorem quoque pariũt ſoluendo continuũ, ideo per alterantia cogimur ſuccurrere, vt remotiores cauſas primum auferamus, ſine quibus immediata tolli non poteſt. Ceterùm cum Auerroes putat ſola alterantia dolorem parere, quia continui ſolutio non eſt obiectum alicuius ſenſus, non intelligit mentem Galeni, & aliorum Medicorum, qui noluntipſam ſolutionem, ſed id quod ſoluit continuum, interim cum ſoluit, dolorem facere id autem quod ſoluit; continuum, vel eſt qualitas aliqua, vt calor, frigus, vel durum, vel vulnerans, aut frangens, aut aliquid tale quod ſenſus eſt obiectũ; rectè ergo Hippocrates ſcripſit mentem ægrotare, cum dolorifica diſpoſitio in corpore eſt, & ea omnino non ſentitur: nam cum tres ſint cauſæ neceſſariæ ad dolorem committendum, pars quæ eſt apta ſentire dolorem, & id quod eſt aptum facere dolorem, & id quod apprehendit & agnoſcit impreſſiones dolorificas, merito mens dicitur, ægrotare, cum diſpoſitio adeſt dolorifica; nam ſupponũtur eſſe duę cauſæ doloris cum adeſt diſpoſitio talis, quod ſcilicet adſit id, quod poteſt facere, & id quod poteſt pati dolorem; quare ſi dolor non fit, oportet hoc contingere, quia deeſt alia cauſa, nempè mens quæ ægrotat inquit Hippocrates: intelligimus autem illam ægrotare, vel quod ad extremum ſit imbecillis, vel deprauata: nam cum occupata eſt, percipit aliquo modo dolorem, quare ſi omnino non percipit, ſequitur quod dicit, illam ægrotare.

APHORISMVS VII.

Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, lentè reficere oportet, quæ verò breui, breuiter.

HIc Aphoriſmus ad renutritionem pertinet, vtileque præceptum tradit, quo docet quomodo extenuata corpora ſint reficienda: in quo errores commit tuntur à Medicis, qui parcius, tenuius que alunt conualeſcentes ex leuibus, & breuibus morbis, alios vero qui ex longis morbis ſunt conſumpti, affatim nutriunt, atque ita illos temerè emaciãt, hos uero non ſine periculo ſubito replent, vnde recidiuæ poſtea fieri ſolent, cumulatis rurſus crudis, & malis humoribus. Temerè autem laborat Montanus in cõnectendis inter ſe Aphoriſmis, quod ex hoc maximè patet, qui nulla ratione cum ſuperiore cohęret. Scribit ergo Hippocr. lentè tardèque reficienda eſſe corpora, quæ longo tempore fuerunt conſumpta cito uero, quæ cito quoque fuerunt extenuata. Cuius ſententiam tunc intelligemus, cum nouerimus quid extenuatio corporis ſit, & quid in eo conſumi poſſit, cuius ratione contingat extenuationem fieri, & quid præterea extenuandi corporis vim habeat. Definit Galenus in 29. textu 3. Comm. 6. Epidem. extenuationem corporis nihil aliud eſſe, quam totius molis detractionem quandam & collapſum; ſed ut apparet, hæc definitio ſolum vniuerſalem extenuationem oſtendit, non autem quæ pertinet ad ſingulas partes; Præterea, cum dicit eſſe totius molis detractionem, dubium eſt quomodo id intelligat, an uelit minui quicquid eſt in corpore, cum illius ſit extenuatio, an aliquid ſolum, cuius ratione contingit corpus extenuatum minui, præſtat ergo dicere, nihil aliud eſſe extenuationem, quam totius vel paſtis alicuius diminutionem præter ſolitam magnitudinem, uel molem: nam quę naturaliter ſunt extenuata, non cõprehenduntur hoc Aphoriſmo. Porro, noſtrum corpus (vt ſcribit Hippocrates in libro de Flatibus, & Galenus in lib. 1. de Differentijs febrium, & in 12. Methodi) conſtat ex ſpiritibus, humoribus, & partibus ſolidis; & Galenus 11. Method. cap. 1. ſolidas partes nunquam minui tradit, poſteaquam ad abſolutam peruenerunt magnitudinem, de qua re dubium eſt: nam ſi ſolidas partes intelligat, omnia quę in nobis ſunt exceptis humoribus, & ſpiritibus, vt aliquãdo ſumit, falſa eſt opinio: nam caro per morbos ſępè minuitur, ac per inediam, malamque nutritionem, & rurſus augetur, cum bene alitur corpus, ſolidas ergo partes intelligat oportet uerè ſolidas, quas ille alio nomine ſpermaticas vocat; aut etiã quod in ſpermaticis eſt fibroſum, nam & ille ſuam quoque carnem habẽt, quę tabeſcit, ut in fine decimi, & in principio vndecimi Methodi ſcribit: at iſtę ſi augentur per ętates, cur minui etiam non poterunt per morbos? nam ſi pati poſſunt exſiccationem, cur non patientur diminutionem? id præterea docent oſſa mortuorum in cemiterijs repoſita, quę multo graciliora tempore fiunt, quam eſſent cum viueret adhuc animal, aut recenter eſſet extinctum: nam ad id pertinet, quod ſcribit in lib. 1. cap. 9. de Differentijs febr. ſimilares particulas, quę ſunt ueluti cordis elementa, ſicciores reddi, atque inopia alimenti tenuiores. Dictum ergo Galeni ita uidẽtur intelligendũ, quod ſolidę partes difficilè minuantur, & parum, ita ut ſenſũ uix deprehendatur illarum diminutio, & extenuatio, ſed cum in partibus ſolidis ſit humor quidem roridus, qui ſparſus eſt per partis ipſius ſubſtantiam, alius uero quo glutinatur ſubſtantia ipſius partis, & continuitatis quę in parte eſt cauſa eſt, id profecto abſumi non poteſt, uiuente homine, ſi modo continuitas manere debet, alius verò abſumitur, ſed non niſi à magnis cauſis, vt in hecticis febribus apparet, & hic eſt qui reddit ſolidam partem minorem cum abſumitur, & propterea fortè intelligebat Galenus ſolidam partem non minui, ideſt ſubſtantiam illam quæ dura eſt & ſolida: nam etſi minuitur ea ob conſumptionem illius humoris qui gluten non eſt, & vinculum partes terrenę, tamen quod reuera durũm eſt, & ſolidum, non abſumitur nec minuitur; nam ſolum per putredinem mortuo homine diſſoluitur, igitur omnis humor qui in parte ſolida eſt, conſumitur eo recepto qui glutinat partes terrenas, qui per ſolam putredinem perit, & cum pars alijs conſumptis reperitur, non amplius minui poteſt. Iam cauſę extenuationis explicandæ ſunt tantò diligentius, quantò negligentius à Galeno ſparſim, & nulla Methodo traduntur: etenim in lib. de Euchimia, & Cacochimia, gracilitatis, & imbecillitatis corporis cauſam eſſe dicit ſanguinis tenuitatem: in textu 2. 3. Comment. 6. Epidem. ocium extenuationis cauſam eſſe prodit. 28. eiuſdem Operis corpus extenuari à magnis febribus, diuturnis morbis, à calida & ſicca aeris intemperie, à vacuationibus ſenſibilibus, & ſanguinis profluuio, largo ſudore, vrina ſuperflua, vomitu, alui excretione immoderata, inedia, vigilijs, curis, motionibus multis, delirio, in quo ſe iugiter ægroti attollunt, aut partem aliquam mouent, aut deliria loquuntur. Præterea, ob virium imbecillitatem, vt in decrepitis apparet, qui celerrimè ob eam cauſam extenuantur, tenuitatem humorum, & raritatem corporis cauſam eſſe ſcribit velocis extenuationis in febribus; 36. vero Aphoriſmo, ſcribit extenuari, & contabeſcere corpora ob malum victum; rextu 29. 3. Comment. 6. Epidem. errare eos dicit, qui corporis extenuationem à vacuatione ſimpliciter fieri dicunt, quando inquit nonnunquam debilitata carnoſi generis facultate, & vitioſo ſanguine in arterijs, venisq; incluſa, & ex alimenti etiam penuria, multis exercitationibus, vigilia, cogitationibus, doloribus, morbis colliquantibus, & digerentibus extenuatio fieri poteſt; & particularia alia multa tradit, quæ niſi in artem redigantur, confuſionem parient, id quod ſolìta methodo, ex natura rei ipſius cõmodè faciemus. Igitur, ſi extenuatio diminutio eſt corporis, quod extenuationem patitur, neceſſe eſt vnam immediatam eſſe cauſam, quòd ſcilicet minus reponatur, quam diſſoluatur; & id contingit, vel quod cauſæ diſſoluentes violentius fungantur ſuo munere, vel reponentes debilius agunt; Porro cauſarum quæ faciunt ad diſſolutionem, quædam habent rationem efficiẽtis, aliæ materiæ, aliæ cauſæ ſine qua non: efficiunt autem diſſolutionem quæ euacuant ſenſibiliter, vel inſenſibiliter; diſſoluitur facillimè ſubſtantia, quæ tenuis eſt & pauca; Cauſæ ſine qua non, rationem obtinent, carnis, cutis, & aliarum partium mollities, & raritas: vbi enim hæc adſunt, facilior fit diſſolutio; ac ſudores, vomitus, alui excretiones, ſanguinis effuſiones, vrinæ copia, animi affectus, aeris intemperies calidæ, & ſiccæ, vigilia, morbi calidi vel longi, dolores, & cætera, quæ vim habeat euacuandi noſtrũ corpus, ſi id violentius faciunt, illud extenuabunt; ſanguinis vero tenuitas, bilioſi humores qui in corpore abundant, cibi tenues, calidi, extenuationis cauſæ ſunt, quod materiam ſuppeditent facilem ad diſſolutionem, bilioſi quoque inter omnes temperies, & viri magis, quàm mulieres, & in æſtate plus quàm

in

in alijs temporibus, & ij quibus cutis tenuis, & rara à natura data eſt, promptiſſimè extenuantur, quoniam ob corporis raritatem expirat interna ſubſtantia liberius, quàm conueniat. Ceterum, cauſæ quæ faciunt ad reſtitutionem ſubſtantiæ, noſtræ, pertinent, vel ad efficientes, vel ad materiam, vel ad cauſas ſine quibus non pariter vt diſſoluentes; Igitur, cum attractio, retentio & concoctio, imbecillius aguntob intemperiem partium, vel calidi influentis vitio, extenuatio fit; unde etiam, ſenectus, & hac etiam ratione vigiliæ, cogitationes, dolores, morbi, extenuationis ſunt cauſæ, quod robur illarum facultatum, & calidum natiuum vitiant; Inedia vero, vel cibi parcimonia, vel tenuitas, aut corruptio, idem faciunt; quoniam materiam non ſuppeditant aptam ad reſtaurationem; ſic cibus uniformis ineptus eſt ad reſtaurationem; quoniam minus ſubſtantias noſtri corporis reſtaurare non pôt; uaria ergo eſt opus alimento, vt ſpiritus, humores, & partes ſolidę probè nutriri valeant. Obſtructiones vero venarum & arteriarum, extenuant corpus, quia viam occludunt alimento, quod per vniuerſum corpus ferri debet; ac externum frigus, quia repellit humores, extenuanis fit cauſa; Atque hæc ſufficiant de his cauſis; ergò cum extenuatio contingat diſſoluto vel ſpiritu, vel humore qui in vaſis continetur, vel eo qui inſitus eſt ſingulis partibus, non dubium eſt, quin tenuior materia vt ſpiritus & ſanguis facilius diſſoluatur, præſertim, cum in vaſis continetur, difficilius vero quod viſcoſum & craſſum, & ſimile iam factum eſt ſolidioribus partibus; ut ergò illa facilius abſumuntur, ſic promptius reſtitui poſſunt: nam cauſæ diſſoluentes ceteris paribus minores ſunt, qui breui tempore extenuant, alijs, quæ idem præſtant longiore tempore; prętерea cauſę quæ debent reſtituere, nempè partes ſolidę, quibus attrahendi, & retinendi vis mãdata eſt, breui tempore nequaquam vehementer affici potuerunt, quare citò reponere poſſunt, quod eſt conſumptum; meritò igitur quę breui tempore ſunt extenuata, citò ſunt reficienda, quæ uero longo tempore idem ſnnt perpeſſa; longiore temporis ſpacio opus habent ut reſtituantur: quoniam à cauſis diſſoluentibus diuturnis conſumpta eſt non ſolum ſpirituoſa, & quę in vaſis continetur ſubſtantia, ſed etiam ſolidior quæ in ſingulis partibus continetur, & quoniam hæ partes debilitatæ ſunt, nequeunt multum & craſſum alimentum quo eſt opus ad hanc reſtaurationem, elaborare; propterea Medici aberrant, qui conualeſcentes ex febribus diarijs vel tertianis, aut alijs leuioribus morbis, paulatim reſtaurant, & alios qui ex longis morbis ſunt conſumpti, ſubito incraſſare nituntur, aut in his liquidioribus, in illis ſolidioribus alimentis vtuntur: nam tenuis ſubſtantia conſumpta tenuibus alimentis, craſſa vero ſolidioribus reſtituenda eſt, ſi modo ſimilia ſimilibus nutriri debent.

A duplicem dicit eſſe rationẽ, vel quod plus cibi ingeratur & apperatur quam confici poſſit, uel quod non appetatur, obiterque remedium vtriuſque docet, ſi enim ex multitudine cibi id fiat, minus dandum eſt: ſi vero id fiat, quod non appetatur cibus, inappetentiæ cauſa abſcindenda. Eſt autem, inquit, humorum abundantia, quæ poſt morbum relicta eſt, quæ vacuatione tollitur: quare vacuatione opus eſt. Quod autem hæc ſit ſententia Hippocratis, tunc potiſſimũ intelligetis, cum ſingulorum verborum Aphoriſmi interpretationem fecerimus, & ex natura rei ſententiam ipſam comprobauerimus. Quid autem peraſſumere cibum intelligat Galenus, explicat in Commentario, ita tamen, vt ex interpretis verſione intelligi non poſſit quid author ſibi velit: neque enim B qui Latinè loquuntur, conſueuerunt vnquam dicere aſſumere cibum pro eo quod eſt cum appetitu edere, & non aſſumere, cum appetitu non edere: nã & ægrotos aſſumpſiſſe cibum dicimus, etiam ſi inuito ſtomacho, & cum nulla appetentia id fecerint: non aſſumpſiſſe autem dicimus, non eos qui ederint ſine appetitu, ſed qui nihil omninò ederint; quare Latinis huiuſmodi loquendi modus obſcuritatem, quam Galenus agnoſcit in Aphoriſmo non aperit.

In hoc etiam reprehendendus eſt interpres, quod Aſiaticos Latinè loqui faciat, qui Græca lingua ſolum vtebantur. Quare, cũ nec Latinis nec Aſiaticis conueniãt verba Græca, quibus Hippocrates vtitur, Aſiaticiſque etiam in vſu fuiſſe ſcribit Galenus, quibus peculiariter in hac re vti ſolebãt, adſcribẽda ſunt C hoc loco, μὴ λαμβάνειν τροφήν, ideſt, non aſſumere cibum, λαμβάνειν δὲ, aſſumere vero, quę verba etſi commodè per dictiones eas noſtras Latinas explicantur, noſtræque illorum vim exprimant, non tamen vſum docent, qui proprius erat & Ionicis & Aſiaticis. Iam videamus an verum ſit quod ſcribit Hippocr. eum qui cum appetitu edit poſt morbum, & non corroboratur, pluri alimentum quam opus ſit vti, & ſolum egere cibi detractione; nam qui canina fame laborant, aut βουλιμιῶ dicto, plurimum quidem appetunt, nec corroborantur, remediumque huius appetentiæ non eſt detractio: offenduntur enim cibi paucitate, ſed vacuatio malorum humorum, qui huiuſmodi famem committunt, aut alia remedia quæ meD deantur alijs cauſis huius immoderatæ famis; de quibus nunc ſigillatim agendum non eſt; Item, qui intemperie ventriculi frigida laborant; multum quidem appetunt, quia tamen non concoquitur probè quod ingeritur, extenuantur potius quam craſſeſcãt & roborentur; Atqui remedium illorum non eſt cibi detractio, ſed intemperaturæ frigidæ per calida curatio. His argumentis victi nonnulli, prolixè ſophiſticantur vt Hippocratis ſententiam defendant, quem ipſi non intelligunt: nam cum Hippocrates cibum appeti ſcribit, & non corroborari eos qui appetunt, non de omnibus qui appetunt, agit non enim de his qui ex morboſa cauſa ita appetunt, ſed de his qui à morbo omnino liberati appetunt, nulla enim cauſa inueniri poteſt alia, qua fiat vt corpus non corroboretur, quam nimia cibi abundantia; id quod ex natura rei facilè intelligere licet, vel enim no corroboratur corpus debilitatum ob materiæ defectum; vel quod copia quidem adſit, non tamen in nutrimentum mutetur, non mutatur autẽ, vel quod imbecilla ſit facultas, vel quod copia opprimatur; at qui cibi parcitas hic in cauſa non eſt, cùm multum aſſumi dicamus; non facultatum imbecillitas morboſa, cum ex ſuppoſitione hominem morbo liberatum conſtituamus; ſupereſt ergo ut nimia ſit copia quæ grauet facultates præſertim coctricem; qua grauata, alimentum aſſumptum in bonam qualitatem

non

APHORISMVS VIII.

Si quis à morbo cibum aſſumens non corroboratur, pluri alimento corpus vti ſignificatur: quod ſi non aſſumenti cibum hoc accidat, ſcire oportet quod indiget euacuatione.

CVM ſuperiore Aphoriſmo docuiſſet Hippocrates modum renutriendi corpora extenuata, docet hoc Aphoriſmo cur fiat vt extenuata corpora poſt morbum refici corroborariq; non poſſint;

non mutatur; Quare nec assimilari potest; quod si non assimiletur, nec augeri, nec roborari corpus valet; estque verissima hæc pars Aphorismi, ex qua & secunda facilè intelligetur, qua dicit opus esse vacuatione si quis à morbo cibum non appetat; id quod etiam ex ijs quæ superiore quodam Aphorismo de in appetentiæ causis dimõstrauimus in memoriam reuocatis, facilè erit intelligere appetentiæ enim causas dicebamus esse suctionem quæ à ventriculo fit, & suctionis sensum: non appeti autem è cõtra, vel quod non fiat vacuatio vel quod à sensu non percipiatur molestia quę à suctione fit: non fit autem vacuatio quæ ad appetentiam excitet, vel quod plus sit humoris in corpore quam opus sit, ita, vt externum nutrimentum non exigatur, abundante in corpore malo humore, dejciaturque etiam vis & temperies ventriculi ab intemperato humore; non enim inconueniens est totius corporis morbum sublatum esse, & ventriculum adhuc intemperatum esse: non sentitur autem affectio cùm sensifica facultas propemodum emortua est, atqui non ob imbecillitatem virtutis dissoluentis inappetentia in illis fit, cum à morbo liberati constituantur, in illis autem etsi imbecillitas maior est quam in sanis, tantum tamen roboris residet, vt moderatas quantum corporis status tunc exigit, humoris dissolutiones efficere possit; sensus præterea non ita imbecillus esse potest, cum sentiat noxam quæ à suctione fit, cum id duntaxat illis accidat qui penè emortuas vires habent, quod non nisi ex magno morbo fieri potest; in quo positi non sunt, utpotè ab omni morbo iam liberati; sola ergo humoris mali abundantia quæ planè vinci expelliq; per morbos non potuit, in causa est, cur non fiat in illis appetentia, Verùm, etsi id ratione victi concedamus, non tamen fortè id concedemus quod sequitur, vacuatione esse opus: nam humoris uitia non necessario vacuatione corriguntur, sed alteratione etiam emendari possunt; Cur ergo Galenus & Hippocrates scribunt vacuatione esse opus? quoniam humores qui post morbum relinquuntur, corruptionẽ per morbos acceperunt, & extraneam qualitatem, quæ vacuatione citius quam alteratione emendatur; vbi enim corpus non nutritur quod nutritione maximè eget, qualia sunt corpora quæ à morbis extenuata resurgunt, tutum non est humorum relictorum ex morbo uitium alteratione corrigere, cum natura adhuc debilior sufficere non possit, & ad alimentum vincendum, & humorem in corpore derelictum; quo fiet, ut humor nono addito & corrupto augeatur, & recidiuas pariat: impura enim corpora, vt postea ostendemus, quanto plus nutriũtur, tanto magis læduntur. Quare optimè dixit Hippocrates, corpus tunc egere vacuatione, quæ pro natura humoris facienda est. Atque hæc satis de hoc Aphorismo.

APHORISMVS IX.

Corpore cum quis purgare voluerit, oportet fluida facere.

QVORSVM Aphorismum hunc scribat Hippocrates non docet Galenus, nec alius ex recentioribus interpretibus, cum tamen scopus certus illi constitui possit: cum enim superiore Aphorismo dixisset corpora quæ non appetunt post morbum, vacuanda esse, uacuatio autem per purgationẽ facienda sit, hunc subiungit Aphorismum, quo intel

A ligamus præter scopos primo libro explicatos, in purgatione aliquid aliud obseruandum esse, quod ad corpora ipsa quæ purgari debent pertinet, neque enim sufficit scire concocta esse debere, & talia qualia esse oportet, quæ purganda sunt: nec quod in debita quantitate, & per locum cõuenientem, & certo quodam modo purgatio facienda sit: sed etiam corpus ipsum ad purgationem benè præparatum esse oportet; id quod, sumpta occasione ex superiore Aphorismo docet Hippocrates; Docet igitur corpus esse præparatum si fluidum fuerit; quam sententiam recentiores ita interpretantur, ut duo in hoc dicant requiri: unum humoris concoctionem, alterum apertionem uiarum per quas debet fieri purgatio; in quo euidenter errant: nam cum antea de concoctione e-
B gerit Hippocrates, frustra idem nunc doceret; aliam ergo præparationem requirit in humore quàm concoctionem. Præterea, Galenus hic docet corpus fieri fluidum cum humor crassus extenuatur, & cum tenuis est, nihil in eo moliendum esse; at concoctio, ut antea ostendimus, omnia incrassat; aliud igitur est corpus fluidum facere, aliud concoquere humores. Galenus autem dicit fieri corpus fluidum, si humores crassi extenuentur, & uiscidi incidantur, & uiæ aperiantur. Porro, idem author scribit in 7. Methodi, se opponere uiscoso, abstergens, alibi uero passim quod uiscosum est, incisione agere præcipit; at melius est utrumque coniungere: nam quod uiscidum est sibi ipsi cohæret, & ei quod tangit adhæret, eget igitur incisione, & abstersione, atque illa
C discinditur continuitas quæ in humore est, hac uero liberatur ab eo cui adhæret; at uero de crasso maior est difficultas à nullo ut puto hactenus animaduersa: nam omnes quidem crassum egere extenuatione putant, & eam fieri à calidis, & acribus medicamẽtis, qualia sunt origanum, thimum, serpillum, hisopum, & similia, ut ex Galeno patet in Apohor. 24. 1. lib. libri, ubi habet se extenuare humores ante purgationem his medicamentis; Verùm, cum crassum multis modis dicatur & fiat; non potest una esse extenuãtium ratio & natura; nam crassum aliquando id dicimus esse, quod magnam habet molem, & multam substantiam, quomodo dicimus lignum crassum, hominem crassum, cumulum feni uel paleæ, aut alterius rei crassum; alio modo crassum dicimus, quod
D est spissum, in qua significatione dicimus concoctionem omnia incrassare, pus crassum, & sputum, & urinam, & liquores omnes qui spissi sunt, & terram etiam crassam, & denique omnia quę tenduntad soliditatem, & his non conueniunt ea extenuantia quę competunt crassis ex multitudine substantię aut copia: nam quę multitudine rerum cumulatarum crassa sunt facta, separatione, & sparsione tenuia reddunturi ita enim paleę uel feni cumulum crassum, tenuem reddimus; quod uero quantitate continua, & non numero rerum crassum est, diuisione suę substantię fit tenue, & in hoc conferunt quę uim habẽt penetrandi, & dicuntur tenuium partium, eo quod in tenues partes quod ita est crassum, diuidere sint apta, & in hoc in externis quidem rebus crassis præ-
E stant quæ vim habent vulnerandi, & secandi: in humoribus vero nostris, medicamenta quæ tenuem illam substantiam acceperunt à natura qua penetrare & diuidere sunt apta, tenuiũ partium dicuntur esse; & hæc tenuis substantia reperitur subiecta nunc calori, nunc frigori; vt piper tenuium partium esse dicitur, quod calidum est & siccum: & semina communia dicta, limones, acetum, & multa alia quæ frigida sunt, idem præstare quod acria medicamenta creduntur; vnde Galenus in lib. 5. de Simplicibus, acida, & acria pariter extenuare scribit: sed illa cum fri-

gore,

gore, hæc vero cum calore; Ceterùm, quæ craſſa ſunt eo quod ſint ſpiſſa, non poſtulant hæc extenuantia, ſed pro diuerſitate cauſarum quæ ſuæ craſſitudinis ſunt authores, unumquodque illorum vult propriũ extenuans: nam quadam fiunt ſpiſſa, & eo modo craſſa, per ſolam mixtionem terrenæ ſubſtantiæ, vt humor melancholicus naturalis, qui ex terrena portione alimenti in generatione ſanguinis conficitur: alia vero fiunt ſpiſſa per aſſationem aduſtionemque in qua tenuiores portiones, aquea, inquam, & aerea digeritur & conſumitur: & quod in illis erat terrenum tandem relinquitur: eoque modo ex pallida bile quæ tenuis eſt, per aſſationem, tandem fit bilis atra craſſa: & mel per elixationem & concoctionẽ, pusq; & urinæ craſſa redduntur; alia vero fiunt craſſa per concretionem, vt lutum, glacies, & pituita, quæ in frigidis corporibus & in hyeme atq; in ocio procreatur; alia demum fiunt craſſa partim ex aſſatione partim ex viſcoſa materia, qualis eſt pituita quæ dentibus adhæret in febribus ardentibus; quod ſi ita eſt, plura erunt in hoc quoque genere, craſſi extenuantia: nam quod craſſum eſt ex ſola mixtione terrenæ ſubſtantiæ, tenue fit ſolum per mixtionem aereæ & aqueę ſubſtantiæ, quo pacto terra mixtione aquæ & aeris humidi, liquida & tenuis efficitur; quod ſi quis calefacientia & exſiccantia adhiberet, craſſitiem vtique augeret; quapropter euidentiſsime errant Medici qui thimo, epithimo, ſerpillo, hiſopo, & alijs acribus medicamentis vtuntur, cum humor melancholicus in corpore nocet; eſt enim tunc opus vti iuſculis pinguibus, vino tenui, & alio victu humectante; quod ſi Gal. in cura quartanæ adhibet piper, non pp melancholicũ humorem id facit, ſed quia pituita ẽt in illis abundare ſolet in ventriculo & primus venis; atra uero bilis quæ facta eſt craſſa per aſſationẽ, extenuari debet per refrigerãtia & humectantia: quoniã pugnandũ eſt aduerſus id quod factũ eſt craſſum, & id quod pergit facere, illud eſt terrenũ, hoc vero calidum; at pituita quæ ex frigore concreta eſt & craſſa, calefacientibus extenuanda & ea pro maiore aut minore frigiditate quæ in pituita eſt, adhibenda ſunt: nam dulcia quæ moderatè calida ſunt, fundere & liquare poſſunt pituitam leuiter concretam: Acribus vero medicamentis eſt opus, vbi vehementior eſt in pituita frigiditas; quare ad ſputum pituitæ craſſæ nõ ſemper vinum dulce, ſed generoſius etiam, ut Græcum, Maluaticumque adhibendum eſt. Iam vero ſi pituita quæ viſcida eſt, per aſſationem craſſeſcat, erit opus refrigerante, humectante, & incidente, atque abſtergente auxilio, quod præſtabit aqua frigida cũ aceto & melle, vel zaccharo commixta. His itaque ita diſtinctis, Medicus intelligere poterit à quibus petenda ſint remedia extenuantia, cum extenuandi erunt humores craſſi, nec quicquid à noſtris authoribus extenuare dicitur, aſſumet ad ſingula extenuanda; fluidum ergo fiet corpus, cum illud purgare volue rimus extenuando, abſtergendo, & incidendo humores pro vitio quod in humore erit: nam aliquando ſola extenuatione eſt opus, aliquando inciſione & abſterſione: aliquando vero omnibus modis pugnandum; At viæ aperiuntur eo remoto quod eas claudit & obſtruit; id quod faciunt aliquando humores ſua copia, aliquando craſsitie, aliquando viſciditate: ac cum clauduntur his duobus poſtremis modis, non eſt opus peculiari aliquo auxilio: nam quæ pugnant aduerſus craſſos & tenaces humores, vias pariter expediunt; vbi vero ex multitudine humorum, viarũ fit occluſio, adhibenda ſunt quæ conſumere poſsint: id quod faciunt euacuantia ſenſibiliter, vel inſenſibiliter, vt ſanguinis miſsio, inedia, & reliqua quæ æqualiter euacuare poſſunt: nam quæ penetrando minuunt quantitatem rei in copia humorum noſtri corporis, vias aperire non poſſunt, quoniam medicamenta cum humoribus confunduntur & obtuuntur, nec poſſunt penetrare ad loca obſtructa: quare rectè à maioribus noſtris inſtitutum eſt, vt quando purgatione vtendum eſt prius ſanguinem mittamus, deinde purgationem adhibeamus; Iam, ſi corpus fluidum ita factum fuerit, optima & facilis vtique fiet purgatio; id quod oſtendit Galenus ex incommodis quę contingere ſolent cum purgatio fit, & corpora non ſunt fluida: naſcuntur enim tormina generatis flatibus ex commotione craſsi & viſcoſi humoris, qui ſequi nequit vim attrahentis medicamenti: & aliquibus accidunt vertigines à ſurgentibus vaporibus ex ea commotione ad cerebrum: alijs, inquit, fit faſtidium multũ, quod oritur affecto ore ventriculi, vel ex flatibus, vel commotis & attractis ad eam partem humoribus; alijs fiunt etiam mali pulſus, vel per conſenſum cum ore ventriculi affecto corde & arterijs, vel repletis arterijs ipſis ob colliquationem & agitationem vaporib. & humoribus; alia deniq; fiunt ſymptomata in alijs pro cuiuſq; natura, quę aptior eſt ad vnũ quam ad aliud patiendũ; idem ẽt licet probare ex modo quo fit purgatio, fit. n. illa cũ medicamentũ attrahit ad ventriculũ & inteſtina, humores ab alijs partibus; facilis autem attractio fieri non poteſt, ſi viæ non patebunt, & humor facilè ſequi non poterit atractionem medicamenti; quod autem tenue eſt & viſcoſitate priuatum, facilè trahitur. Nec recipienda eſt recentiorum opinio, qui putant tenues humores ante purgationem eſſe incraſſandos. id enim & Galeno & modo qui fit in purgatione per attractionẽ repugnat eſt quidem communis hæc præparatio oĩbus, peculiarem vero deſiderant quædam purgantia vt helleborus humectationem, vt in ſequentibus docebit author; illud quoque explodendum eſt à noſtris ſcholis, quod aiunt purgantia quædam purgare leniendo, & in his nõ eſſe opus extenuatione humorum, & in eo genere ponunt Caſſiam & Mannã: nam quæ aluum deijciunt ſolum, & excrementa alimenti deponunt ab inteſtinis, illa profecto leniendo poſſunt munus ſuum obire; ſic enim oleum & iuſcula pinguia aluum ſubducunt; at quæ humores educunt à venis, aut à ſubſtantia etiam ventriculi, illa non niſi attrahendo purgare poſſunt: etſi interim attractio reperitur in medicamentis humidis, vel ſiccis, vel calidis, vel frigidis: nam attractio quæ eſt in medicamentis, non naſcitur ex qualitatibus euidentibus, ſed ex forma, quam Galenus nominat totam ſubſtantiam, cum à nomine formæ ſuperſtitioſius abhorreret, vel quod parum in Philoſophia eſſet verſatus, dum omnia nunc tribuit temperamento, nunc vero victus ex euentu rerum præter temperamentũ, totam quãdam ſuam ſubſtantiam imaginatur ſed ſiue leniendo, ſiue abluendo, quod faciunt aquæ medicamentoſæ, ſiue attrahendo, vel expellẽdo fiat purgatio, ſemper proderit præmittere extenuantia & incidentia, viaſque aperientia.

APHORISMVS X.

Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.

HIc Aphoriſmus ut bene admonuit Galenus ſequi débat eũ quo ſcripſit Hippocr. Aphor. 8. huius libri. Si quis à morbo cibum aſſumens, &c. eſt enim ratio vltimæ partis illius Aphoriſ. quod enim

enim qui à morbo reſurgũt, non appetant cibum, A nec corroborentur, egeantque vacuatione, cauſa eſt quod corpus habeant impurũ impura aũt corpora q̃ to plus nutries tanto magis lædes; egent igitur euacuatione. Poſt quem Aphoriſmum locum habet is qui nunc præcedit: ſi enim ratio vincat vacuatione eſſe vtendum & purgatione, tunc admonendus eſt qui purgationem facit, vt corpus benè fluidum faciat. Iam Aphoriſmi ſententia explicanda eſt, videndumq; quomodo fiat vt corpora impura lædantur copioſiore cibo, id enim & Galeno & rationi repugnare videtur: etenim, Gal. in eo Aphoriſmo quo ſcribit Hippocr. lib. primo Aphor. 17. Et quibus ſemel aut bis &c. ait eos qui ex corruptione humorum laborant, plurimo cibo egere, nec aliter corruptionem emendari poſſe. Item, 11. Methodi humorum corruB ptionem non aliter emendari poſſe ſcribit quam ſi multo cibo acrimoniam mitigauerimus, & in locum corruptorum humorũ bonos ſuffecerimus; Auicenna præterea cap. de eo quod comeditur & bibitur, inquit: Sæpè conuenit ei in cuius corpore humores corrupti abundant, vt rem bonam largiter comedat: ratio enim id videtur ſuadere; quomodo enim corruptionem emedaueris niſi boni nutrimenti affluxu, quod temperet & retundat eam quæ eſt in corpore acrimoniam, & reponat bonum ſanguinem in locum corrupti: vnde videmus, eos qui bile multa abundant, etiam ſi frigidiore cibo vtantur, plus tamen offendi à parſimonia, quam à cibi copia. Recentiores hos locos conciliare nituntur C aiunt enim, corpora impura duplicia eſſe, Cacochyma, & Plethorica, & nutritionem item duplicem eſſe, aliam enim purè reſumptiuam, aliam vero & reſumptiuam & alteratiuam, aũtque corpora impura ex Plethorica diſpoſitione, eſſe nutrienda nutritione purè reſumptiua, nutrienda tamen eſſe, cum alioqui in Cacochymiam inciderent; corpora autem Cacochyma; ſi regulariter cibari poſſint, cibanda eſſe cibis non purè reſumptiuis, ſed alterantibus, quum vero res cogit nutrienda eſſe nutrimento planè reſumptiuo; Qua in re primò errant quod corpora Plethorica impura vocẽt: quomodo enim impura ſunt quæ nullam corruptionem habent, ſed optimos & puros omnes humores? Præterea, cum Galenus Aphoriſmũ hunc ſubiungat ei qui agit de euacuatione facienda in corporibus quæ à morbo liberata ſunt, illa autem Plethorica eſſe non poſſint conſumpta per morbos multitudine, purgatio neque ppea egeant, profecto Plethorici non erunt, ſiquidem Plethoriæ purgatio non debetur, ſed remedium quod multitudinem æqualiter educat. Quod item de duplici nutrimento adferunt, aliud eſſe ſcilicet quod ſolum nutrit, aliud quod & nutrit, & alterat, & illud non conuenire Plethoricis, niſi pauca quantitate exhibitum, Cacochimis autẽ nullo modo, ſed id, quod & nutrit & alterat: nodum non ſoluit, primo quod Hippocrates diſtinctione huiuſmodi non vtatur, qualitatẽque nutrimenti ſupponat idoneam affectui: temerè enim alioqui quantitatem damnaret, ſi qualitas damnanda eſſet, & Galenus cum eos copioſè cibandos eſſe dicit, qui corruptione humorum laborãt, abſurda omnino præciperet, niſi vellet cibos præditos eſſe ea qualitate, quæ diſpoſitioni aduerſentur, tantum enim abeſt vt copia pſit malę qualitati mixta, vt magis etiam quam paucus cibus noceat; at nos putamus verum eſſe præceptum quo ſcribit Hippoc. Corpora impura quanto plus nutries, tanto magis lædes, etiam ſi nutrimentum eam habeat qualitatem quæ idonea ſit, verumque præterea eſſe, corpora quæ corruptione laborant, plurimo nutrimento egere, aliud enim eſt corpus impurum, aliud quod corruptis humoribus abundat; corruptis enim humoribus abundare dicitur, quod ſanguinem corruptum habet; Impurum autẽ quod vitioſos habet humores in ventriculo, vt ſatis ex Gal. Comm. intelligere poſſumus, vbi ait, hoc præcipuè fit, quando ventriculus quibuſdam humoribus malis plenus extiterit, eos enim quanto plus nutrieris, tanto magis lædes; cuiuſcumque enim generis fuerint cibi, ſi multitudo accreuerit, de male affecto ventriculo non bene coquentur ſed corrumpentur, & in ſibi ſimilem affectionem degenerabunt, atque ita ad hepar delati, reliquos humores corrumpent: in alijs vero non par eſt ratio: ſi enim bene in ventriculo cibi concocti fuerint, vitioſos humores qui in corpore cõtinentur temperabũt, & mixtione ſua meliores reddent; Aut ſi impura intelligemus in quibus corruptio tanta eſt, quæ omne alimentum adueniens corrumpat, tunc erit parce nutriendum, & alijs remedijs purgandum, vt alteratione & vacuatione potiſſimum vitium corrigatur, nec aliter putamus loca illa concordari poſſe. Atque ſatis de hoc Aphoriſmo iam dictum ſit.

APHORISMVS XI.

Facilius eſt impleri potu quam cibis.

PRæſentis Aphoriſmi ſcopum explicat Galenus: cum enim dixiſſet antea Hippocrates, impura corpora non eſſe nutrienda antequam purgata fuerint, & pura reddita, & poſteaquam pura reddita ſunt, nutrienda ſunt, renutritione autem egent alia facili & cita, alia tardiore & ſolidiore, ut antea oſtendit, cum doceret corpora quæ cito extenuantur, citò reficienda eſſe, alia autem tardius, quæ tardius extenuantur; quapropter, docet Hippocrates materiam quæ facilè & difficilè nutrire poteſt corpus, potu inquam facilè, cibo vero difficilius corpora nutriri; quibus addit Galenus odores, & illis tribuit in facili nutritione primum locum. Quam ſententiam tunc intelligemus, cum nouerimus quid cibi & potus, facilisque repletionis nomine ſignificare velit author: nam de his controuerſia eſt inter interpretes; Etenim Montanus potum interpretatur nõ qualecumq; humidum, ſed quod habet aliquam conD ſiſtentiam, qualis eſt ptiſana, alica, & vinum craſsũ; vinum autem quod non eſt craſſum reijcit, quoniã, inquit, non nutrit. Cuius opinio eſt refellenda: nam Galenus omne vinum nutrire vult, vt patet ex Comment. etſi interpres male vertit verbum ἥκιστα minimè: nam duo illud ſignificat, (vt Galenus in quodã loco in libris Epidemion notauit) minimum, inquã, & minimè; & hic debet intelligi minimum: nam verba hoc oſtendunt; (quæ vero craſſa ſunt & colore rubea, plus alimenti habent quam reliqua vina) tanquam velit omne vinum nutrire plus vel minus; & quis de hoc dubitat, quod experientia ipſa in omnibus teſtatur? quis enim non ſentit ex cuiuſcunq; vini potu ſe refici & roborari? Præterea, ſi odor nutrit (vt poſtea oſtendemus) quis dubitabit vinum nutrire, quod longe craſſius eſt odore? eſt enim odor vapor, vinum vero liquor. Poſtremò, vinum compoſitum eſt ex quattuor elementis, merito ergò nutrire eſt aptum: qua ratione etiam non negauerim aquam alio modo nutrire, quoniam illa ſimplex nõ eſt, ſed aliquo modo compoſita. Alij vero ſunt, qui definiunt potum quod plurimum nutrit, & ſine maſticatione deuorari poteſt, cuius generis illis non ſolum eſt vinum, ſed etiam oua ſorbilia, & caro contuſa: aiunt enim, non poſſe facilè repleri corpora, niſi

nutri-

nutrimentum citò mutetur, & plurimũ nutriat; in quo manifeſtè errant: nam quod plurimum nutrit, illud neceſſariò craſſum eſt & viſcoſum, quemadmodum Galenus in 7. Methodi oſtendit, vbi de carne ſuilla agit, quæ difficilè mutari poteſt, & tardius neceſſariò nutrit; videturque huic errori dediſſe occaſionem verbum, repleri, quaſi Hippocrates vellet corpora augeri nutrimento, cum hic repleri & nutriri idem ſit: eſtq; Problema quod proponitur, an citius nutriat potus, quam cibus, non autẽ an plus, vel minus, cum certiſſimũ ſit, cibos ſolidiores plus nutrire potu; id quod oſtendit Galenus authoritate Hippocratis quam citat ex libro de alimẽtis, vbi ait: Quicunque indigent citiſſima adiectione, humidum alimentum ad recuperandas vires optimum eſt, vbi autem adhuc citius, per odoratum corpus reficiendum eſt. Ex quo ſatis oſtendit, ſe de faciliore, id eſt de nutritione quæ citius fit agere; non de ea in qua plurima fit nutritio, quando quidem odoramenta, (vt omnes nouerunt) minimum nutriunt. Idem Gal. in Comment. his verbis ſatis oſtendit: nam ſi, inquit, ita non nutriunt humida & potus, ſicut ſolidiora, ſuperant tamen nutriendi celeritate. Præterea, contrarium ſæpè fieret, ſi quis enim bubulam aut ſuillã carnem ita contundat, & humidis miſceat, vt ſine maſticatione potus modo aſſumi poſſit, non facilius vtique nutriet huiuſmodi caro hoc modo ebibita, quàm pulli gallinacei caro maſticata; quis eſt præterea qui ex cibo bene contrito dentibus & deuorato, mixtoq; poſtea in ventriculo cum vino, alijsque liquoribus, non dicat corpus tam facilè nutriri, quam ex eadem carne vtcumque contuſa, & in potus modum ebibita? per potum ergò hic intelligimus ea quæ propriè pro potu vſurpamus, quæ ſcilicet ſuaptè natura nunquam mandi poſſunt, nutriunt tamen noſtrum corpus, vt vinum & iuſcula; quod ſatis Galen. oſtendit in Comment. vbi nullius alterius mentione facta, potum, vinum interpretatur; Sic Plato in Hipparcho, humidum corporis alimentum potum vocat, cibum vero ſiccum alimentum; oportet autem intelligere humidum alimentum non ſolum quod actu, ſed etiam quod potentia eſt humidum, & id eſt quod minimum habet terrenæ & ſiccæ ſubſtantiæ in ſe commixtum: nam alimentum ex eo quod in eo eſt potentia dum aſſumitur potiſſimum dicitur.

Nunc videndum, quomodo ſiat vt humidum citius nutrire poſſit quàm ſolidior materia: ſi enim nutritio vel per aſſimilationem fit, vel ipſa eſt aſſimilatio, ſimilitudo autem partibus corporis cum ſolido nutrimento maior eſt, quàm cum humido, videbitur ſolidius nutrimentum citius nutrire poſſe quam humidum; inter ſimilia enim facilior eſt tranſitus, citiusque mutationes fiunt, & ſolida ſolidis ſimiliora, craſſa craſſis, & humida humidis; partes autem noſtri corporis quæ nutriuntur ſunt illæ quę viuunt, hæ autem craſſæ ſunt: cibo ergò citius refici videntur. Huic argumento quidam reſpondere non poſſunt, vt Braſſauolus, ſed ſolum oſtendere conatur quod fit; Alij autem negant argumentum hoc procedere: ſimilius eſt nutrimentum, ergo facilius aſſimilatur: Nam ſanguis, aiunt, qui in venis eſt, ſimilior eſt corporis partibus quam pulli gallinacei caro, ſi tamen inciſa vena extrahatur, & iterum in corpus ſumatur, tardius nutriet, quam pulli caro: prõpterea quod ventriculi coctionem ſemel aufugit, ita, vt difficilius ventriculus eum concoquat & tardius; difficilem autem & tardam ventriculi coctionem ſequetur tarda & difficilis nutritio, & aliarum partium concoctio. Non ergo ex ſimilitudine velocioris nutritionis rationem petẽdam eſſe volunt, ſed ex facili coctione, & diſtributione; quia enim (aiunt) facilius coquitur, quod tenue eſt, & citius diſtribuitur, ideo facilius tenuiora craſſis nutriunt. Sed illi rem hanc non intelligunt: nam ſimilitudo quæ requiritur in nutrimentis antequam concoquantur, eſt potentia & non actu; nec fit vt ea quæ actu ſunt alba, facilius coquantur à ventriculo quam quæ nigra ſunt ſi modo ſubſit ſubſtantia nigris, quæ poſt mutationem ſimilior remaneat; nec ſanguis quidem qui in venis eſt, ventriculo potentia ſimilior eſt, quam externus cibus; nam vt Galenus docet in 3. lib. de Naturalibus facultat. Ventriculus poſteaquam ex cibo conuerſo in Chilum abundè ſaturatus eſt, quod ex eo ſupereſt, reijcit tanquam excrementum, nec ex eo poſtea nutrimentum appetit, niſi externo alimento deſtitutus, & merito quidem: nam quid rurſus appetet ſuum excrementũ? quod.n. appetit appetit vt retineat, & retinet vt alteret, concoquat & aſſimilet; at ſi iam ſemel aſſimilauit, non amplius habet quod in eo agat: igitur quia ſanguis accepit alterationem quandam à ventriculo, non poteſt amplius ab eo appeti à quo ille eſt extractus; id ergo quod facilius appetitur, facilius quoque retinetur, & concoquitur, diſtribuitur & nutrit: nam hæc ſe inuicem ſequuntur ſimilitudo, appetitus, attractio, retentio, concoctio; verũ inter illa quæ æquè ſimilia ſunt, tenuiora & calidiora prũptius attrahuntur, retinentur, cõcoquuntur & aſſimilantur. Nec valet quod dicitur, partes noſtras eſſe craſſas & propterea craſſis tãquam ſimilioribus facilius nutriri: nam etſi craſſæ & ſolidę ſint partes quod plus terrenę ſubſtantiæ habeant quam aliorum Elementorum, eſt tamen in illis aerea & humida ſubſtantia, quę reſtaurationem poſtulat, & illi ſimilior eſt potus, quam cibus. Præterea, craſſities quæ requiritur à nutritione ſolidarum partium, non debet eſſe actu in rebus, ſed per concoctionem acquiritur ex re quidem quæ poteſt craſſeſcere, & in vino & potu aliquid eſt tale; etſi in cibo longè maior ſit hæc ſubſtantia: nam Galenus vult proximum nutrimentum eſſe ſimile, rori & illud poſtea ſpargi per membra, & illis tandem agglutinari & aſſimilari. Hęc ergo oſtendunt potum facilius nutrire, ſed minus cibo, quia minus habet vtilis & ſolidæ ſubſtantiæ; ea enim plurimum alere dicuntur, quæ vtilis & craſſæ & uiſcoſe ſubſtãtiæ plurimum ſimul in ſe habent, vt Gal. in 7. Methodi docet. Sed de odore quem Galenus addit inter illa quæ nutriunt & primum locum ei tribuit, in prompta & facili nutritione dubitatio eſt: quoniam Ariſtoteles in libro de Senſibili, negat odores poſſe nutrire, his rationib. Primo, quod oporteat cibum eſſe compoſitum, quoniam ea quę nutriuntur ſimplicia nõ ſunt. Pręterea, quod operteat ex concoctione cibi excrementa quædam reſultare aut intra, aut extra, vt in plantis accidit. Deindè, quod illa quæ alere poſſunt, debeant corpulenta fieri. Addit, id quod nutrimentum eſt futurum, recipi oportere in inſtrumentis deſtinatis à natura ad nutritionem, in Ventriculum ſcilicet, Hepar & Venas: odorem autem recipi ſolo in capite. Quapropter ad finem c. 5. li. de ſenſu, & ſenſili, colligit odores non nutrire, conferre tamẽ ad ſanitatem, nempè, ad temperiem cerebri, quod & nonnulli Ariſtotelici interpretantur ad confortationem. Verum, illorum rationes nullius ſunt momenti: nam odor qui aſſurgit cum vapore, ſemper à corporibus compoſitis & non ſymplicibus compoſitus eſt, & ex eo poſt nutritionẽ aliquid neceſſario reſultat excrementoſum, ſed illud ob tenuitatem ſenſum noſtrum fugit, multo magis quam vapor, quem Galenus ponit eſſe excrementum tertiæ concoctionis & ex ſolidiore etiam alimento gigni. Corpulentum oportet eſſe alimẽtum quod reſtituit id quod eſt ſolidum

&

& terrenum in partibus; at quod reſtaurat partem aeream, vaporoſum & aereũ eſſe neceſſe eſt; Natura quidem deſtinauit inſtrumenta ad concoctionem cibi & potionis, quoniam illa maiorem elaborationem deſiderant: at vaporoſum nutrimentum non habet opus illis inſtrumẽtis, cũ à minimo quoq; calore mutatio in eo fieri poſſit; quod vero non ſolũ alterent, & (vt aiunt illi,) confortent odores, inditio illud eſt, quod illi qui ex euacuatione ſunt exhauſti & debilitati, præſertim ex cogitationibus, & alijs paſſionibus cerebri, odoribus citiſſimę reficiãtur, quod non fieret niſi adderetur aliqua ſubſtantia: nam euacuatio remedium non capit niſi à replentibus, replent autem ſolum quæ nutriunt. Docet idem experientia: nam ſi Syncope laboranti alicui odores admoueas, hominem ſæpè reſtitues, id quod in leuioribus malis vt in diſſolutione corporis ex labore, cogitationibus, euidentius apparet. Referunt præterea Hiſtoriæ, Democritum ſolius mellis odoratu diu vixiſſe; quare dubium non eſt odores nutrire, etſi debiliter id faciunt, reſtituere enim poſſunt ſolum ſpirituoſam ſubſtantiam quæ eſt in cerebro, potus vero reſtaurat humidam & aqueam, cibus terream & ſolidiorem. Verùm ex hoc poſſumus etiam omnes ſubſtantias reparare: nam in cibo omni aliquid etiam eſt aereum, & aqueum, & igneum, plus vel minus pro cibi natura; quo fit, vt ex ſolo potu vel odore nullus nutriri poſſit, ex cibis vero poſſint aliqui, quibus pituita corpus ſatis humectare poteſt; quæ etſi aliquando fiunt, tamen experientia docet; cibo, potu, & odoribus opus eſſe ad perfectam nutritionem; & aliquãdo cibo magis eſt opus, quam alijs, & eo quidem craſſiore, aut tenuiore, pro ratione diſſipationis factæ in corpore: nam vbi aerea portio maximè diſſoluta eſt alię vero minimè, odorum tunc maximus eſt vſus præſertim ſi in cerebro facta eſt ſpirituum conſumptio; vbi vero humor aqueus eſt conſumptus, tunc potionem maximè requirimus; cibum autem quando ſolidior ſubſtantia paſſa eſt diſſolutionem, quod ſi cauſæ diſſoluentes potentes & diuturnæ fuerunt, ita, vt id quod ſolidius eſt in corporibus etiam inuaſerint, tunc ſolidiſſimum & actu etiam ſicciſſimum alimentum expetimus, quomodo videmus ruſticos, muliones, & alios qui laborioſam degunt vitam, oriza, caſeo veteri & carni ſuilla, gaudere, & illis optimè nutriri, ex delicatioribus vero cibis minimè, calor enim qui in illis eſt plurimus, & quę contingit ſolidiori ſubſtantiæ diſſipatio, cibis liquidioribus & tenuioribus ſatis reſtaurari nequit; ſed craſſis eſt opus, vt ſimilia ſimilibus. ſ. nutriantur. Quare arguendi ſunt Medici, qui in Hecticis & longioribus morbis, ubi exhauſta eſt ſolida ſubſtantia, cibis vtuntur tenuioribus, & illis quidem liquidioribus, contra rationem nutritionis, & Gal. authoritatem qui 7. Meth. pedes ſuillos & auriculas & alicam illis adhibet, Merito ergo ſcribit Hippoc. Corpora facilius nutriri potu q̃ cibo id eſt promptius & citius: & Galenus promptiſſimam nutritionem eam dicit eſſe, quæ fit ex odorib. & hanc ſequi illam, quæ fit ex potu, tardiſſimã vero eſſe quæ cõtingit ex cibo, etſi hęc plurima eſt: nã quod tenuius eſt, ſuaptè natura facilius alteratur, concoquitur & aſſimilatur, quod vero craſſũ eſt, difficilius patitur; quare tardius ẽt nutrit. Verùm, plurimum alit; intelligere autem debemus plurimũ alere illa, quæ ſolidam ſubſtantiam reſtituũt, nã quæ aereã & aqueã plurimam reponunt, non dicuntur à Gal. ſimpliciter plurimum nutrire, vt ſatis patet ex his quæ ille enumerat in lib. de Alimentis, & paſſim alibi plurimum alere affirmat.

APHORISMVS XII.

Quæ relinquuntur in morbis poſt iudicium, recidiuas facere conſueuerunt.

HVnc Aphoriſmum precedentibus coniungit Galenus, non quidem proximo, ſed ei quo ſcribit: *Si quis à morbo cibum aſſumens nõ corroboratur, pluri alimento corpus vti ſignificatur*; dicit enim illic, 8. Aphor. huius lib. corpus egere euacuatione, ſi quis non aſſumens cibum non corroboratur; quod autem vacuatione ſit opus, ratio eſt, quoniam quæ in morbis relinquntur, recidiuas facere cõ ſueuerunt. Nunc explicandæ ſunt Aphoriſmi dictiones, ex quibus ſententia authoris intelligetur; Galen. & alij interpretes intelligunt per ea q̃ relinquũt in morbis malos humores; nam Montanus, inquit, Symptomata non relinquuntur, in quo manifeſtè errat. nam relinquitur gracilitas, debilitas, inapperẽtia, aluus aſtricta, & alia alijs conualeſcentibus accidentia, vt Galenus in 3. Artis Medicinalis docet. Quod autẽ humor qui relinquitur non ſit ſolus, nec præcipua cauſa quæ recidiuas faciat, ſic oſtendo: nam Galenus vult eas reliquias neceſſario tempore putreſcere, & febrem accendere, quoniam inquit, omnis humor alienus à natura corporis in quo continetur, cum aptus non ſit ad eius nutritionem, & derelictus, neceſſario ad putredinem conuertatur, præſertim, quod in loco ſit calido; primo enim non probo quod ad ſolas febres, recidiuas referat: nam etiam alij morbi, vt vlcera, & morbi ex fluxionibus, recidiuas patiuntur; deinde, neceſſarium non eſt reliquias humorum poſt Criſin putreſcere: nam liberato corpore ab obſtructionibus, & extincto febrili calore, non relinquitur occaſio putredini in humore iam putrefacto, & veluti in cinerem redacto, talem enim vult Galen. in libro de differentijs febrium eſſe humorem qui in venis relinquitur poſt febrẽ, & putredinem; deinde, videmus multos ex febribus putridis abſque ulla purgatione & inſigni euacuatione liberari, & paulatim ex commoda concoctione ad priſtinam ſanitatem redire; quod ſi noua putredo fit, ea quidem non fit in humore derelicto poſt Criſin, ille enim qui ſemel putredinẽ eſt expertus, rurſus putreſcere non poteſt: ſed qui de nouo genitus eſt; quare ille recidiuas non facit. Addo quod omnes conualeſcentes recidiuas paterẽtur: nam omnibus aliquid relinquitur mali humoris. Quod ſi natura antequã Criſin faceret, totam humoris quantitatem alterare vincereq; poterit, & in ipſa Criſin maiorem portionem expellere, cur reliquias, niſi mala adhibeatur nutritio, poſtea non temperabit & ſuperabit? nam antea ex Galeno docuimus, eos, qui corruptos habẽt humores, cibi mixtione tẽperari & iuuari non quod negari velim malos humores vim aliq̃ nõ habere ad recidiuas excitãdas, præſertim in corporib. intẽperatis, ſed præcipua nõ eſt cauſa; eſt autẽ præcipua quæ ſumitur ex mala diſpoſitione quæ relinquitur per morbos; id quod probo primum ex tex. 19. 2. Commentarij 6. Epid. vbi Gal. citans hunc Aphoriſmum, bifariam aliquid poſt Criſim relinqui ſcribit, vno modo humoris partem qui morbum committebat, altero autem morboſam diſpoſitionem, & hæc profecto maiorem vim habet: nam vt priorem morbum gignere potuit, ita recidiuas parere valet, humores relictos in corpore corrumpendo, & cibum etiam in morboſam cauſam & alterationem ſibi ſimilem mutando

tando & alterando, id quod in febribus repetentibus per circuitum maximè apparet: etenim, circuitus cauſa (teſte Galeno in lib. de differentijs febrium) eſt diſpoſitio morboſa, quæ nouum humorem procreauit, non humor ipſe, qui in priore acceſſione totus expirare ſolet, alioqui febris ad integritatem nō peruenireț. Intelligamus ergò per ea quæ relinquuntur in morbis, in aliquibus reliquias humorum, vbi illæ multæ ſunt, in alijs vero ſolam morboſam diſpoſitionem, in alijs autem vtrumque. Ceterùm, diſpoſitio quæ recidiuas facere ſolet, ea eſt potiſſimum quæ malignitatis aliquid habet: nam aliæ quæ à ſolis qualitatibus pendent, non ſolent id facere; propterea videmus vlcera maligna in quibus nec calorem, nec frigus, nec humiditatem, nec ſiccitatem damnare poſſumus, poſteaquam cicatrice ſunt tecta, ſæpius recrudeſcere ob malignam diſpoſitionem, quæ ex liuore, nigricieque, relicta in parte apparet; vnde, recidiuæ potiſſimum fiunt in morbis, quos atra bilis committit, vt in quartanis, ſcabie, & vlceribus malignis apparet. Porro Criſim intelligit Galenus non ſolum veram Criſim, ſed omnium morborum ſanationem, & rectius quidem: nam non ſolum morbi qui per Criſim iudicati ſunt, ſed etiam (vt diximus,) vlcera & multi alij morbi recidiuas patiuntur; accidunt ſanè recidiuæ in morbis poſt Criſim, ſed non omnem: nam poſt Criſim perfectam, nihil ſolet relinqui, & poſt imperfectam morbus adhuc manet; hic autem agit de his qui à morbis ſunt liberati; illa autem potiſſimum ſolet relinquere recidiuæ cauſas, quæ eſt in fida, quæ ſcilicet in diebus Decretorijs fit, & non eſt benè iudicata in contemplatorijs diebus, tales enim Criſes malignitatem morbi oſtendunt. Dixit autem Hippocrates, recidiuas facere conſueuerunt, quaſi hoc neceſſarium non ſit recidiuas ſemper fieri, vbi mali humores, vel diſpoſitio morboſa relinquitur: nam diligentia & cura prudentes Medici & ægroti poſſunt his malis mederi, nulla ſequente recidiua.

APHORISMVS XIII.

Quibuſcumque Criſis, ideſt, iudicatio fit, his nox grauis ante acceſſionem; quæ vero ſubſequitur, magna ex parte leuior eſſe ſolet.

SI hic Aphoriſmus intelligatur, vt Galenus & alij Doctores Galenum in hoc Commento ſequuti, interpretati ſunt, de Criſi propriè dicta, ridicula vtique, vel certò nullius momenti apparebit eſſe Hippocr. ſententia: quæ etiam ex ipſa dictione oſtendit interpretationem illorum conſtare non poſſe; quid enim vulgarius eſt, quam dicere, noctem eam, quæ Criſim præcedit, grauiorem eſſe ſolere in ijs qui liberantur à morbis, ea nocte, quæ Criſim ſubſequitur? perinde enim eſt, ac ſi quis diceret, eo tempore grauius afficiuntur homines, in quo omnia ſymptomata augentur, & contingit maxima turbatio ex pugna naturæ, & cauſarum morbi, eo autem tempore leuius nos habere, quo vel planè liberati ſumus à morbis, aut certè omnia quæ morboſa ſunt cō fracta iam ſunt & diminuta. Præterea, (teſte Galeno circa finem primi lib. ad Glaucon) eadem eſt ratio de die his, qui Criſeis habent nocturno tempore, q̃ dicit Hippocr. contingere illis, qui interdiu Criſim expectant: nam dies qui precedit Criſim, grauior eo eſt, qui Criſim ſubſequitur; & rationes quæ afferuntur, ex turbatione ſomni & ex tenebris noctis, nullius ſunt momenti: nam omnes ægri non debent nocturno tempore dormire, ſed quibus conceſſum eſt ob acceſſionum abſentiam, nec illi poſſunt, qui grauius eo tempore infeſtantur, ac qui interdiu plurimum dormierunt, ſomno non egent nocturno; aut certè non lædūtur, ſi tunc plurimum vigilauerint. Igitur cum eadem ſit ratio de die, quæ eſt de nocte, cum Criſis expectatur, Hippocr. autem noctem notet fieri grauiorem, conſtat interpretationem aliorum non reſpondere dictioni authoris. Præterea, ſcribit Hippocr. noctem, quæ præcedit acceſſionem, & non quæ præcedit Criſim, grauiorem eſſe ſolere, & illam, quæ ſubſequitur acceſsionem, leuiorem vt plurimum eſſe. Nec dicendum quidem eſt, illum vſurpaſſe acceſsionem pro Criſi, quoniam Criſes in acceſsionibus fiunt: nam ſi Criſim intelligeret, non poterat acceſsionem nominare, quoniam Criſes ſolum ſunt acutiſsimorum morborum, qui ſunt cum febribus continuis, cum nulla acceſsione, aut non euidenti. Poſtremò, ſi intelligeret Criſeis, quæ bonæ ſunt, fruſtra adderet magna ex parte ſequentem noctem leuiorem eſſe: nam abſolutè illud uerū eſt, hominem tunc melius habere, quando ex perfectis Criſibus planè eſt liberatus, aut ex imperfectis fracta eſt morbi vis. His itaque rationibus, interpretationem, quam habet Galenus in Comment. recipere non poſſum, ſed eam probo quam habet in lib. 6. de Morb. vulgar. Comment. 2. tex. 22. vbi ita ad verbum ſcribit: In libris ſanè Aphoriſmorum priuatim de febribus Tritæophyes quæ vocantur, mentionē Hippocratis faciens, abſolutè dixit: Quibuſcunque iudicatio fit, his nox moleſta, quæ ante acceſsionem, ſubſequens autem tolerabilior plerūque. Iudicationem vero aliqui eam intellexerunt, à qua repentina quædam, & grauis mutatio fit, aliqui ſimpliciter acceſsionem intelligi voluerunt; in omnibus autem ferè tertio quoque die exacerbatis febribus præter exquiſitas tertianas nox ante acceſsionem reuera moleſta eſſe ſolet; quod ſi & in exactis tertianis id nonnunquam eueniat, iudicationem ſequenti die futuram portendit, potiſsimumque ſi & reliqua futuræ iudicationis indicia conſentiant. Quibus verbis oſtēdit Hippocratem hic de Criſi propriè dicta non agere, ſed de acceſsione: nam in lib. de Criſ. antiquos Criſim pro acceſsione vſurpaſſe meminit, & de acceſsione quidem febrium, quæ tertianæ naturam referunt, illæ enim omnes interdiu inuadunt; quare quales ſint noctes docere poteſt Hippocr. & propterea de noctibus peculiariter mentionem facit; nec eadem poteſt eſſe ratio diei, & noctis, vt in proprijs, Criſibus cōtingit; mirum autem videri poteſt, quod nox, quæ præcedit acceſsionē, grauior ſit nocte, quæ ſubſequitur, in qua ſolent adhuc acceſsiones diei per ſeuerare, & cum vires debilitatæ ſint ex acceſsione, rationi videretur eſſe conſonum, vt nox ſubſequens grauior redderetur, quam præcedens, quæ prorſus libera erat ab acceſsione, & vires confirmatæ: tamen aliter fieri contingit, & id docet experientia: obſeruaui enim omneis, qui vel intermittentibus, vel continuis tertianis laborant, difficiliores habere noctes, quæ præcedunt acceſsiones, alijs quæ ſubſequuntur; quod in quartanis, & quotidianis non accidit; cuius rei hanc puto eſſe rationem, quod humor bilioſus, qui igneus eſt, etiam ante putredinem emittat fumos, qui agitant corpus, & inquietudinis, moleſtięq; ſunt cauſa; vbi vero acceſsio aduenit, & putredo fit, hic humor, qui tenuis eſt, conſumitur, & perfectè expirat; quare ſequens nox, quę excipit hominem liberatum ab acceſsione, aut certè iam declinante ipſa acceſsione, debilitatum hominem, ſomno, & quiete recreat; quæ ego his diebus quibus tertiana laboraui, quod multas noctes rumores, qui in hac ciuitate MONTIS regalis anguſtiſsima, ſomnum interrupe-

rint, ſum expertus, & niſi Sereniſſimus Princeps noſter Emmanuel Philibertus anno futuro, qui erit finis milleſimi quingenteſimi ſexageſimi tertij Academiam noſtram Taurinum transferat, aut in alium commodiorem locum, vix mihi polliceri poſſum longioremvitam, tantum mihi obeſt eruditas, & vigilię. Hæc ergo optima ratione accidunt in tertianis: aliarum vero febrium materia cum ſit craſſa, & frigida, non commouetur ante putredinem, & propterea nocte præcedentes acceſſionem leuiores ſunt, aliæ vero grauiores, quoniam acceſſiones protenduntur in illas, nec materia huiuſmodi liberè expirare poteſt. Sentẽtia ergo & lectio huius Aphor. talis eſſe debet: quibuſcunq; fiunt febres, tertianæ naturam referentes, illis noctes, quæ præcedunt acceſſionem, grauiores eſſe ſolent, quæ vero ſubſequuntur, magna ex parte leuiores fiunt, non.n. ſemper, quoniam contingit aliquos ex illis mori, & tũc acceſſiones magis grauãt, qm̃ naturam magis opprimunt. Huic igitur interpretationi conſentit Gal. eo loco, & natura illarum febrium experientia, & Aphoriſmi dictio minore violentia ad eas febreis trahitur, quàm ad Criſim.

APHORISMVS XIIII.

In profluuijs alui mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat.

EXplanatio Gal. etiã in hoc Aphor. mihi non placet: nam per mutationes excrementorum, intelligit multiplices & varias illorum formas, & illas magis iuuare, quam ſimplicis, & vniformis materiæ excretionem, quoniam inquit, corpus ita exquiſitius purgatur: nam contra illum primum facit quod Hippocr. in Prędictionibus verſicolores, & varias deiectiones diuturniores, & exitiales eſſe dicat, quo loco ipſe Gal. ſcribit, tales deiectiones multas. indicare affectiones, quæ non niſi longo tempore, & difficilè cõcoqui, & vinci poſſunt, & interim ſæpè natura ſuccumbit; & id docet experientia in omnib. affectibus: præſtat.n. hominem ſimplici morbo laborare, quam compoſito, & vnum genus humoris in eo nocere, quã varios, & vno genere ſymptomatum, quam multipli ci infeſtari. Addo, quod ſcribit Hippocr. Aphor. 21. quarti libri Deiectiones, ſiue cum febre, ſiue ſine febre fuerint, ſi ſpontè fiant, tanto deteriores fore, quãto plures colores excernentur, cum medicamento vero hoc melius eſſe. Quam ſententiam Gal. ita confirmat, ut dicat deiectiones, quę multos habẽt colores, ſpontè, factas, multarum, & malarum in corpore diſpoſitionũ eſſe ſigna; vbi vero tales deiectiones fiunt à medicamẽto habente vim trahẽdi varios humores, nihil eſſe abſurdũ. Accedit, ꝙ Hipp. per mutationes excrementorũ non poteſt intelligere illam varietatẽ humorũ, quę ſimul deijcitur, dixiſſet enim, ut in præcitato Aphor. ſi plures colores, aut ſi varia reddantur excrementa; mutationis autem nomen ſucceſſionẽ rerum ſignificat, ſic enim ipſe oſtendit cum temporũ mutationes, & morbos, qui in illis fiunt in ſequenti libro docet. Verbum item (niſi ad mala mutatio fiat) non poteſt accommodari varijs ſpeciebus excrementorum, ſed ſpectat, an excrementa ultima ſint prioribus deteriora. Præterea non ſemper poteſt iuuare excretio varia: nam ſi vnicum humoris genus nocet, illud ſolum expurgandum eſt, nec eget corpus euacuatione aliorum. Poſtremo, eadem eſt ratio de vitioſis malè olentibus excrementis: nam ſi illa in corpore ſunt genita, vtique corpus ab illis eſt expurgandum, obeſt enim illorum retentio. Vult ergo meo iudicio Hippocr. docere, quod iuuat in profluuijs ipſius alui, id eſt oſtendit melius eſſe, tunc enim intelligimus rem melius habere, quando excrementa mutantur, id enim oſtendit iam deficere eum humorẽ, & eam cauſam, quæ profluuium excitauit: nam in omni affectu mutatio ſimpliciter laudatur, quoniam non ſtabilem eſſe cauſam oſtendit; & id apparet in omni alui profluuio: nam in Lienteria, in qua liquidus, & purus cibus excernebatur; iudicamus bonũ eſſe, ſi iam excernatur ſolidior materia, & quæ ſtercoris naturam referat. Eodem modo in Diarrhæa, ſi flaua bilis pura, & ſyncera profluuium excitauit, melius ſperare incipimus, ſi pallida fiat deiectio, aut pituitoſa: ſic etiam in Dyſenteria, ſi pro puro ſanguine, & ramentis inteſtinorum ſtercoris aliquid aut pituitoſi humoris exit, hoc bonum eſſe iudicamus. Non igitur Hippocr. hic ſpectat expurgationem corporis, ſed quid in ipſo profluuio, alui ad eum ſanandum ſit bonum, tanquam ſignum; eſt autem bonum ſignum, ſi mutatio fiat excrementorum, niſi ad deterius fiat mutatio: vt ſi à bile flaua fiat ad atram, aut ſi ab excremento ſolidiore fiat ad liquidius: aut ſi in Dyſenteria poſt ramenta inteſtinorum excernatur ſanguis, & poſt hunc caro ipſorum inteſtinorum; & in Lienteria ſi loco cibi craſſioris, aquoſus exit. Igitur ceteris paribus in profluuio alui præſtat excremẽta mutari, & poſteriores excretiones differre à prioribus quam ſimiles fieri.

APHORISMVS XV.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet: nã ſi bilioſæ fuerint, corpus una ægrotat; ſi vero ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire.

SVMPTA occaſione ex ſuperiore Aphor. de alui excretionibus rurſus agit, docetque quomodo ex illis poſſimus cognoſcere an corpus laboret vel non; & an liceat illud nutrire, & omittit in vtraque parte vt Gal. notat, id quod manifeſtè conſequitur; fit autem integra hoc modo ſententia: Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, inſpicere excretiones oportet; ſi enim bilioſæ fuerint, corpus vna ægrotat, & tutum eſt ipſum nutrire; ſi vero ſimiles ſanis, corpus vna non ægrotat, & tutum eſt ipſum nutrire: nam antea dixit Hippocr. Aphor. 10. huius lib. corpus quod eſt impurum, potius vacuandum eſſe, quàm nutriendum. Fauces intelligimus propriè internam cauitatem oris communem Oeſophago & aſperæ arteriæ; ægrotare autem intelligit Hippocr. non ex qualicumque morbo: nam ſolæ intemperies non iudicantur ab excrementis, ſed cum vna humores coniunguntur, præſertim calidi & bilioſi. tubercula ſunt φύματα, & hęc Galen. lib. 6. Epid. Cõm. 1. tex. 12. dicit eſſe tumores præter naturã qui omnino ſine cauſa aliqua externa fiunt in partibus exrernis. aliquando φύματα uocat, ut in lib. 2. ad Glauconem, ſolum inflammationes glandularũ, quę ſtatim augentur, & ſuppurantur; hic autem in generaliore ſignificata capere oportet tuberculorum nomen; Fiunt inquit Galen. tubercula, quando natura vitioſos humores ad cutim extrudit, & fauces ægrotant quando à capite decumbunt in eas humores, quod ſi ita eſt, inutile videbitur præceptum Hippocratis: nam ſi à ſolo capite mittuntur humores, quomodo excrementa alui aliquid poterunt oſtendere de humoribus qui prohibent aut admittunt nutritionem; ſi preterea tumores nati in habitu corporis

exci-

excitantur ex humoribus expulſis ab internis viſce-
ribus, continebantur vtique illi in venis & per illas
extruduntur: quare non excrementa alui, ſed vrinæ
poterunt fortaſſe aliquid oſtendere: nam Galeno te-
ſte in lib. 4. de ſanit. tuenda, excrementa alui indicia
præbent ſolum humorum qui continentur in ven-
tre inferiore; vrinæ autem indicia ſunt humorum
qui continentur in venis, & ſudor eorum quæ ſunt
in habitu corporis: quamquam tamen in febribus bi
lioſis videmus excrementa alui clariora reddi, vide-
mus etiam in Phrenitide excrementa ferri à capite,
& non mutari excretiones alui, nec tutum tamen
eſſe corpus nutrire. Addo, quod præſentibus tuber-
culis in habitu corporis, libera fieri non debeat nu-
tritio, etiam ſi venæ ſunt expurgatæ à malis humori-
bus: nam vbi dolores ſunt in corpore, aut morbus
aliquis, curationi potiſſimum ſtudendum; hanc ve-
ro impedit nutritio; an quæſo hominem qui laboret
tumore faucium vt Angina, nutriemus vt ſanos, ſi
excrementa alui vt ſæpè contingit, ſimilia fuerint
excrementis ſanorum? fortè Hippocrates in aliqua
peſtilenti conſtitutione vidit id contingere, quod
hic ſcribit, at ex eo quod ſemel viſum eſt, fieri non
debet præceptum vniuerſale; quare parui momenti
puto eſſe hunc Aphoriſmum.

APHORISMVS XVI.

Vbi fames, laborandum non eſt.

MONTANVS fruſtra conatur hunc
Aphoriſ. connectere cum priore,
quare in hoc laborandum non eſt,
ſed qualis ſit Aphoriſmi ſententia
docendum; famem aliqui intelli-
gunt appetentiam cibi; laboran-
dum enim non eſſe cum quis cibũ
appetit, ſed cum quis nondum appetit; ſed id malè
intelligunt: nam qui pituita acida contenta in ven-
triculo abundant, plurimum appetunt, cibus tamen
illis non debetur, ſed potius vacuatio & calefactio,
vt Galenus in eo Aphoriſmo oſtendit, in quo ſcribit
famem thorexis, id eſt vini potio, ſoluit. & ægroti qui
non appetunt, non egent labore ſed ſæpius cibo, vt
vires reſtaurentur, etiam ſi cibum non appetant.
Quare melius eſt ſi intelligamus per famem alimen-
ti inopiam, ita enim vſurpare ſolet Hippocr. ut Ga-
lenus in Comment. oſtendit; vt talis ſit ſenſus: qui
alimento interno, externoque carent, laborare non
debent: nam pituitoſis etiam ſi ad tempus illis non
detur alimentum, prodeſt labor, quoniam ex cru-
dioribus humoribus paratur alimentum corpori.
Ceterùm, per laborem intelligit Galenus vehemen-
tem motum & exercitationem, quod mihi non pla-
cet: nam etſi exercitatio plus illis nocet quàm aliæ
leuiores motiones, omnes tamen fugiendæ ſunt,
quoniam omnes calefaciunt, ſiccant, & corpus eua-
cuant, ſiue corporis, ſiue animi fuerint motus; Iam
illud explicandũ eſt an communis ſit ſermo de ęgris
& ſanis quemadmodum Galenus putat, Ait enim
ſanis non eſſe præcipienda exercitia ſimul cum ine-
dia: nec etiam ægris aliquem vehementem motum
adhibendum eſſe cum cibi abſtinentia; & non ſo-
lum id de labore intelligit, ſed etiam de ſanguinis
detractione, purgatione, balneis, & denique de om
ni alia uacuatione, quod quomodo verum eſſe po-
teſt? quando quidem ille vſque ad quartam diem in
morbis acutis cibi abſtinentiam imperet, & nihilo
minus venæ ſectionem adhibeat, aut etiam pur-
gationem pro natura morbi; quare putarem ſolum
pertinere ad ſanos ut ſatis Aphoriſmus docet, neque
enim laborare poſſunt, ideſt vehementer ſe exer-
cere qui morbo tenentur, in ſanis enim corporis
conſeruationem nobis proponimus, nec duobus ex-
ceſſibus cibi ſcilicet defectu, & exercitatione tue-
ri poſſumus: in morbis vero, tanta aliquando eſt
morboſæ cauſæ vis, vt vno remedio etiam magno
tolli non poſſit, ſed duobus aut pluribus etiam cer-
tandum ſit; quare, & venæ ſectionem adhibemus
ab initio, & poſtea etiam inediam imperamus, &
purgationem, & denique omnia alia remedia ſi cor-
pus ferre poſſit.

Poteſt tamen corpus fame ita debilitatum eſſe,
ut nihil aliorum efficere poſſimus. Sed Hippocr.
non de extrema fame, ſed de fame duntaxat agit,
dicitque non eſſe laborandum vbi fames eſt, aut fu-
tura eſt, perinde enim eſt ſi præſente fame labore-
mus aut antequam fames adſit, vbi vero fames eſt,
ſed non vehemens, ſi morbus poſtulet, talia reme-
dia adhibere poſſumus. Atq; hęc ſatis de hoc Aphor.

APHORISMVS XVII.

Vbi cibus præter naturam plus ingeſtus eſt, hic morbum facit: oſtedit autem ſanatio.

VT rectè admonet Galenus, hic
Aphoriſmus particulariter docet,
quod vniuerſaliter eſt comprehen
ſum in ſuperiore eo Aphoriſmo
ſcilicet quarto huius libri quo di-
cebat Hippocrates: non ſatietas,
non fames, neque aliud quidquã
quod modum naturæ excedit, bonum. Verùm, mihi
videtur etiam ab eo differre, quod in illo omnem ex-
ceſſum ſupra mediocritatem damnet, hic vero eum
ſolum qui præter naturam eſt, vt verba oſtendunt,
præter naturam, & morbum facere: nam quæ natu-
ræ modum ſolum excedunt, neceſſario morbum nõ
faciunt; eſt enim magna latitudo, vt Galenus oſten
dit in libro de differentijs morborum, & in primo de
Sanitate tuenda, inter ſanitatem & morbum. Vt au
tem Aphoriſmi huius ſententia intelligatur, verba
quæ in eo continentur ſunt explicanda; Igitur ſunt
qui cibum præter naturam plus ingeſtum intelli-
gant, qui vel qualitate inimica corpori, vel ſubſtan-
tia, vel quantitate, vel ordine, vel tempore non o-
portuno eſt aſſũptus; his enim modis cibum mor-
bum facere ſolere. Quam interpretationem verbum
(plus) refellit: nam etſi alimentum nocet ob omnia
prædicta, tamen inſtitutum non eſt authoris vitia il-
la proſequi, ſed ea ſolum quæ ex quantitate proue-
niunt; alij vero intellexerunt cibum præternaturam
plus eſſe ingeſtum, qui ualde & exuperanter eſt aſ-
ſumptus, quos refellit Galenus, eo quod ſubintelli-
gat hic exceſſus cùm de morborum generatione agi-
mus, ille autem probat eam interpretationem quòd
intelligat Hippocrates cibi plus eſſe aſſumptum,
quam cõcoctrix facultas conficere rectè poſſit. Verũ
ea interpretatio non conſentit authoris dictioni: nã
uerbum, (plus) præter naturam, inſignem exceſſum
oſtendit, qui ſupprimendus non eſt, cum agimus de
generatione morborum: nam ſi facultas concoctrix
leuiter grauetur ab alimenti copia, non propterea fi-
ent morbi, natura.n. hos leues exceſſus moderari &
uincere ſolet. Deinde, eum dicit opus eſſe ſanatione
& curatione, indicat factũ fuiſſe in corpore magnum
exceſſum: nam curatio debetur his ſolum affectibus

qui præter naturam habent ægrotant, non illis qui ex leuioribus cruditatibus quomodocumque à propria ſanitate ſunt commoti; quare (plus) intelligendum eſt, non plus conſueto ut Galenus ſentit, ſed quod valdè excedit, vt præter naturam ſit exceſſus, intelligendo præter naturam quod morbum & Symptomata parere poteſt; quæ quidem diſtinctam genere tractationem poſtulant à conſeruatione & præſeruatione. Quod vero dicit Galenus verbum, plus, præter naturam, referendum non eſſe ad capacitatem ſiue ad uaſa, ſed ſolum ad vires, eo quod neceſſe non ſit morbum ſequi, ſi venter extendatur ex cibi repletione, modo virtus concoctrix ſubſit valida, non recipio: nam ut omnis repletio ad vites morbum non facit, ſed ea ſolum quæ præter naturam eſt, ſic repletio ad vaſa, ſi præter naturam fuerit, morbum quoque faciet in vaſis, illa enim diuidet & lacerabit, atque ita continuum ſoluet, ut apparet in hydrope, in quo affectu venter diſcinditur ex repletione præter naturam; id quod etiam apparet fieri in mulieribus vterum gerentibus, illis enim omnibus circa vltimos menſes ob craſſitiem fœtus, ita vterus diſtenditur, vt externa cutis ob nimiam tenſionem diſcindatur, & quodammodo varicoſa reddatur, id quod etiam patiuntur mammæ turgidiores factæ; quod ſi in affectibus naturalibus id contingit, cur idem non fiet etiam in voluntarijs, vt in cibi & potus repletione, quam quilibet augere poteſt quantum vult? vt oſtendunt crapulæ & ebrietati dediti, qui nulla vrgente neceſſitate, nulla inuitante appetentia, bibendi tamen nullum finem faciunt; Sed videndum eſt, an ventriculus tantum repleri poſſit ut rumpatur? nullum quidem habeo in hac re exemplum, ſed rationem afferre poſſum in hac re naturalem, ſumptâ ex tertio libro de Naturalibus facultatibus, ſcribit enim illic edendi finem eſſe repletionem, repleri autem poteſt pars quælibet quantum diſtendi poteſt, diſtenſionis autem finis eſt corruptio & laceratio partis; quare ventriculus tantum repleri poteſt, donec ſequatur illius ruptio, quod ſi hoc rarò fieri videtur, ideo fortè fit, quod cibi repugnante appetentia tantum aſſumere nemo poſſit, quantum ad extremam tenſionem eſt neceſſarium; potus verò qui aſſumitur, vt aſſumitur, vincitur, & deſcendit à ventriculo, atque per vrinam excernitur, itaque cum id quod prius eſt aſſumptum, cedat alteri, nulla præter naturam repletio & tenſio in ventriculo fieri poteſt; quod ſi ſtabilis eſſet cauſa quæ continuò augeri poſſit, qualis eſt in utero ex fœtu, qui continuo augetur, nec ille quidem ſolutionem continui fugere poſſet. Sed cur venæ rumpuntur ex repletione, ventriculus vero rumpi non poteſt? an quod illarum minor eſt concauitas, ventriculi vero omnium quæ ſunt in corpore maxima; an vero etiam id fit, quod materia quæ in venis continetur, multum ſpiritus & vaporis emittit, quę vero in ventriculo recipitur, eo quod crudior adhuc ſit nequit hoc facere; ex ſpiritu autem potius quam ex humore contingit ruptura venarũ.

Oſtendit autem ſanatio.

REctè admonet Galenus, non ſolum ſanationem & curationem oſtendere morbum factum ex cibo præter naturam ingeſto, ſed etiam propria inditia morborum qui ex plenitudine ea naſcuntur; verum ſanatio oſtendit tanquam remedium, non docet autem qualis ſit ſanatio ſed eam tamquam notam ſupponit faciendam A dam eſſe per euacuationem: nam ſi repletio adhuc adeſt & ea eſt præter naturam, nulla eſt alia via ad ſanitatem quàm per euacuationem: quoniam contraria ſolum ſunt contrariorum remedia, quod ſi leuior eſt repletio, quæ ſolam cruditatem pariat, abſque euacuatione concoctio ei mederi poteſt. Quę autem Galenus de euacuationis, purgationis, plenitudinis & corruptionis nomine admonet in Commentario ſunt diligenter notanda, nam hæc principia ſunt aliarum tractationum.

APHORISMVS XVIII.

B *Eorum quæ vniuerſim, & velociter nutriunt, veloces quoque fient excretiones.*

CVM dixiſſet Hippocrates Aphoriſ. 11. huius libri ſecundi facilius eſſe impleri potu quam cibo, ciborum vero & potionum differentia ſit, quoniam quę dam cito, alia tarde, alia confertim, alia paulatim nutriunt: Docet nunc, quonammodo hęc cum iam in corpus ſunt aſſumpta, diſtinguere poſſimus: & hoc dicit fieri per excretiones: nam ea velociter & confertim nutriunt, quorum veloces fiunt excretiones, tardè vero & paulatim nutrire intelliguntur quorum excretiones tardè fiunt; & oC portet excretiones intelligere, vacuationes quę fiunt extra corpus non autem deductiones & diſtributiones alimenti, vt Montanus intelligit: nam diſtributiones præcedunt nutritiones, & excrementa ſequuntur nutritionem, & ex ipſis excrementis quæ exeunt à corpore, non autem ex diſtributione quæ eſt occulta, poſſumus inditia ſumere de diuerſitate nutritionis. Huius autem rei interpretatio ex hoc pendet, vt intelligamus quid ſit vniuerſim nutrire, velociter, quid paulatim, quid tardè. Poſtea explicandum erit, cur Hippocrates de nutrimento ipſo duas conditiones dixerit, uniuerſim & velociter nutrire, de excretionibus velociter ſolum, cum dicit veloces fieri excretiones, non autem vniuerſum & velociter, ſunt ergo qui dicant illud vniuerſim, quod D Græci ὁλρόως dicunt, (nos melius quàm interpres, confertim) nutrire, quod ſecundum maiorem ſui partem corpori nutrimentum fit; quod falſum eſt; etenim, uinum confertim nutrire dicitur, quod tamen parum nutrit, cum totum propemodum in excrementum aquoſum abeat; fierique non poteſt ut aliquid ſit quod copioſè & velociter nutriat; quod enim copioſe nutrit, difficilè alteratur, difficilè digeritur, & partibus ſingulis aſſimilatur, ut Galenus ſeptimo Methodi de carne ſuilla ſcribit; vndè, errauerunt qui veterem interpretationem ſequuti copioſè & velociter intellexerunt, quod confertim & uelociter intelligendum eſt; Alij ſunt, qui confertim nutrire illud dicunt: quod breui tempore poſtquàm nutrire cęperit, plurimum alimentum E corpori præbet; qui hac in re errant, quod (plurimũ) addant; quandoquidem ut antea oſtendimus, inter ea etiam quæ parum nutriunt, multa reperiuntur quæ confertim nutriunt. Melius hæc definit Galenus, ea inquam confertim nutrire, quæ poſteaquàm nutrire cęperint, citò breuiq; tempore aſſimilantur, quantum. ſ. ſubſtantię habent, quæ aſſimilari poteſt; celeriter autem nutrit, quod ſtatim ſimulatq; aſſumptum eſt, alere incipit; ex his oppoſita intelliguntur. Tardè ergo nutrire dicetur, quod poſteaquam aſſumptum eſt, longo tempore eget ut incipiat nutri-

re

re; paulatim uero & ſenſim nutrit, quod poſteaquã nutrire cœpit, longo tempore eget, ut quicquid in eo eſt utile, totum illud tranſeat in nutrimentum, ita vt celeris nutritio ſpectet tempus aſſumptionis vſque ad principium nutritionis, conferta vero nutritio comprehendat principium & finem nutritionis: Nunc vero videndum eſt an hęc ſemper ſint coniuncta celeris inquam & conferta; tarda, & vt ita dicam, paulatina nutritio, quæ quidem intelligi non poſſunt, niſi prius perſpectum ſit, quæ ſit ratio & cauſa celeris & confertim factæ nutritionis. Igitur, quod cito aliquid nutriat, id duabus de cauſis fieri videtur, ratione inquam cauſæ agentis materialis & cauſę ſine qua non: nam pueri cito nutriuntur, quia aſſumptum nutrimentum ob validam concoctionem, & plurimum calidum innatum, aſſumptum nutrimentum cito mutare poſſunt cito enim concoquant & diſtribuunt alimentum, ad quam diſtributionem vaſa etiam molliora & potentiora conferunt tanquam cauſe ſiue qua non ſenes vero ob contrarias cauſas ex aſſumpto alimento, tarda ſentiunt nutritionem; Ex diuerſitate autem materię velocior aut tardior fieri incipit nutritio; celeriter enim nutrit, quod concoqui celeriter poteſt: id autem patitur, quod eſt maximè familiare, & propterea auidiſſimè appetitur, & ſimul tenue eſt, moderatè calidum, & humidum: nam cum ipſa concoctio alteratio quædam ſit, & aſſimilatio quæ à noſtro fit calore, facilius vtique concoquetur, quod potentia eſt ſimilius ſubſtantiæ noſtræ, & natiuo calido tale autem eſt, quod calidum eſt & humidũ, & quod impreſſiones facilè recipere poteſt, id quod tenui ſubſtantię accidit. Itaque ſi vnifotme ſit nutrimentum velox & conferta ſimul fiet nutritio: nam illud & cito alere, & poſteaquam nutrire cęperit, facilè totum ſimul partibus corporis aglutinabitur, & adiungetur, reſtituetque quod eſt deperditum; At ſi diformis ſit ſubſtantia nutrimenti, ita vt pars quædam in ea ſit tenuis, alia vero craſſa, celeris quidem fiet nutritio, id eſt cito illud nutrire incipiet, quia tenuis pars cito alteratur, & aſſimilari incipit; verum confecta non fit nutritio, quia pars poſt partem aſſimilatur; craſſa inquam poſt tenuem: neque enim ſimul quod tenue eſt & craſſum poſſunt adiungi corpori: hęc diſtincta, apparere poſſunt in nutritione quam præbent braſſica, & lentes, quæ diuerſis ſubſtantijs conſtant. Nunc ſequitur explicandum cur excretiones celeres ſequantur nutritiones celeres, & cofertas, & tardę excretiones ſequantur tardas, & paulatim factas nutritiones; primum tamen quid per excretiones intelligat docendum eſt, etſi obiter id attigimus cum Montani opinionem excuteremus; ſunt enim qui intelligi velint diſſolutionem & diſſipationem, ita vt talis ſit ſententia; Quę celeriter & confertim alunt, celeriter quoq; diſſoluuntur, quæ ſententia etſi vera eſt, (nã quæ celeriter alũt, vt facilè alterãtur, ita & facilè diſſoluũtur) tamen Hipp. non de ipſis nutrimentis, ſed de illorũ excrementis agit, dicitque excrementa quę poſt nutritionem relinquuntur celerem & confertam, celeriter excerni; id quod in triplici coctione & nutritione quæ in corpore fit, verum eſt: tum ea ſcilicet quæ in ventriculo, tum ea quæ in hepate & venis, & alia denique quę in ſingulis partibus corporis obitur; ſi enim velox & conferta fiat concoctio, & nutritio in ventriculo, alui excrementa, & vrina cito excernentur: ita, ſi ea quę fit in hepate, bilis flaua & humor melancholicus: quemadmodum ſi ea quę in ſingulis partibus, ſordes & vapor quæ à corporibus emanant, quod etſi Galenus contendit ex vocabuli ſignificatione de excrementis alui rem intelligendam; tamen quia communis eſt in omnibus ratio, vt Aphoriſmus vniuerſalis fiat, de omnibus à nobis intelligetur. Quod autem celeres, & confertim factas nutritiones, celeres ſequantur excretiones, ratio eſt, quod partes qua nutriuntur poſteaquam ſaturatæ ſunt, & repletę, reliquum habent tanquam inutile & excrementum, quod naturam grauans & moleſtans, eam ad excretionem ſtimulat; ſi ergo cito & confertim fiat nutritio, cito excrementum reſultabit à nutritione, vnde & cito natura ad expulſionem excitabitur, & cito excretiones fiẽt. Iam ſupereſt explicandum, cur Hippocrates dixerit celeres excretiones ſequi celeres & confertas nutritiones, non autem celeres & confertim factas vacuationes; videtur enim rationi conſonum vt velox excretio, velocem nutritionem, conferta confertam, velox & conferta, velocem & confertam ſequatur. Verùm, non ita eſt: nam velox excretio dicitur eſſe, quæ ſtatim poſt nutritionem incipit conferta verò quæ poſteaquam incœperit, citò abſoluitur, citam autem fieri neceſsè eſt, quoniam moræ nulla poteſt eſſe cauſa, cum facultas adſit quæ expellere poſſit, & excrementum quod facultatem ſtimulare poſſit ad excretionem; vbi autem & agens, & patiens ſimul ſunt, nihil eſt quod actionem naturalem impedire queat; confertim tamen vacuationem fieri neceſsè non eſt; nam, cùm natura non agat niſi ſtimuletur; & agat, vt ſtimulatur, niſi vehementer ſtimuletur, poſteaquam ſtimulari cœperit vſque ad finem, vehementer ſemper agere non poterit, vnde langueſcet illius motus, ita, vt confertim fieri non poſſit; Quoniam ergò excrementum, quod poſt concoctionem relinquitur vbi excerni cęperit, minus continuo relinquitur in parte, ita, vt natura vehementer agere ſemper non cogatur, non neceſſarium eſt confertim fieri excretiones, quanquam magis confertim fient in excretionibus, quæ & velocius fiunt, quales ſunt tenuiorum excrementorum excretiones: ita enim parent motibus naturæ huiuſmodi excrementa, vt vno impetu impulſa, tota ſimul, quod confertim eſt, excerni poſſint; verum, quod dictum eſt de veloci excretione, in pari materiæ differentia ſumpta, de ea duntaxat quæ ex diuerſitate nutritionis ſumitur, intelligendum, & non mordens, mordenti materiæ non comparanda; ita, & in pari corpore res intelligenda: a ſaturo enim corpore tardiores neceſſario fient excretiones, vt in corpore aſtrictam aluum habente, vel obtuſo ſenſu prædito, vel quod plurimum per alias euacuationes diſſoluitur: ſic nutriuntur citius calidiora, rariora, ad diſtributionem aptiora, contra in vacuo. Ab excretionibus ergo citis, & tardis agnoſcimus quænam alimenta citò, & confertim, vel tardè & paulatim nutriant; licet tamen id, vt inquit Galenus, ex viribus corporis roboratis vitali, & animali intelligere; Quibus enim citò poſt cibum roborantur, ſignum eſt cibos illos citò nutrire; contra vero in alijs; robur enim partibus corporis accidit ex nutrimento.

APHORISMVS XIX.

Acutorum morbum non omninò certæ sunt prædictiones salutis aut mortis.

VT maior pars Aphor. huius secundi libri, ita hic ad prędictionem rerum futurarum pertinet; docet. n. prædicere saluté & morté in morbis acutis, & vt satis patet, non nisi violenter coniungi potest cũ precedentibus. Quid sit morbus acutus obiter admonet Galenus, & nos de ea re diligentius egimus in libro nostro De Morbis. Nunc satis si eos potissimum acutos intelligi, qui vehementes sunt, & cito terminantur; id quod accidit vel ob caliditatẽ humorum qui in venis corporis continentur, contra quos natura cito, & cum vehementia pugnare cogitur; vel ob partium præstãtiam, & certam quandam conditionem & conformationem. Huiusmodi sunt cerebrum, nerui, cor: humores enim qui occupant eas partes, si magnus est illorum excessus, vel naturam violenter opprimunt, aut ab ea eodem modo vincũtur & extruduntur; vnde acuta cõtingit mutatio vel ad salutem vel ad mortem. Illud potius diligentius expendamus quod scribit Hippocrates, ait enim ille prædictiones quæ salutem aut mortem præsagiunt in morbis acutis, non esse omnino certas. Quam sententiam ita interpretatur Galenus, vt velit Hippocratem dicere velle, quod in omnibus morbis acutis non possumus prædicere certo salutem aut mortem: aliquando enim falli nostram pręcognitionem, & verbum non omnino, explicat non in omnibus, excipi enim aliquos; in morbis vero longis omnibus contrarium fieri, certam enim esse in illis pręcognitionem authore Hippocrate, & hanc reddit rationem, quod in acutis morbis fiant subitę mutationes in Crisi, & quia nonnunquam humor noxius ex vno loco transfertur in aliũ. Cuius quidem interpretatio mihi non placet: nam verbum, non omnino, non significat non in omnibus, sed diminutionis est nota, de eo quod dicitur: minuit enim perfectionem aut malitiam, non numerum: nam vt sequar illius interpretationem ἐ πάντων, idem est quod ἐ παντελῶς quod significat, vt omnes Græcè periti norunt, non omnino, non planè, non autem non omnes. Ac vt in exemplo suo maneamus, si quis dicat, non omnes homines mali, non idem dicet vt ille qui pronunciat, non omnino homines esse malos: nam hic significare vult malitiã quæ est in hominibus non esse perfectam; illę vero, quod inter homines reperiantur qui non sunt mali. Præterea, rationes Gal. paucos excipiũt acutos morbos, in quibus prædictio incerta fit, vt paucos excipit homines à bonis, eo authore qui dicit, non omnino homines esse malos, atqui oporteret nullos excipere, sed dicere in omnibus morbis acutis prędictiones salutis aut mortis esse incertas: nam si omnes terminãtur per Crisim, aut humor noxius ex vno loco in alium transfertur, aut subita fit mutatio in melius, aut deterius, propter naturam humorum morbos faciẽtium, incerta vtique reddetur in omnibus prædicendi ratio. Præterea, ex Crisibus iudicare incertam prædictionem, absurdum videtur: nam si Crisis indicata est ad salutem in diebus contemplatorijs, cum signis concoctionis, prædicere tuto potest Medicus salutem, & id ipse Galenus & Hippocrates docent, & Medicum terreri non debere ex accidentibus, quę periculum minari videntur. Et quid quæso Medicus plus sciet, quam idiota, si prædicere non audebit salutem aut mortem in morbis, qui per Crisim terminantur? nam vt in declinatione morbi dicit neminem mori posse, quia impossibile est fieri malas expulsiones, si præcesserunt optimè concoctiones: ita profecto in bonis Crisibus victo & concocto humore, natura dirigit excrementa per locos idoneos, nec verenda est expulsio, & translatio quæ fit ab vna parte in aliam; an quæso non eædem sunt difficultates in morbis longis: quis enim in Atra bile, Mania, Hemicrania, Vertigine, Paralisi, Epilepsia, Tussi, & longis affectibus Pulmonis, in Schirro Hepatis & Lienis, in affectibus Vteri, in Coxendice, in Gallico morbo, & in multis alijs diuturnis morbis, non inueniet fallaciorẽ esse prædicendi rationẽ quã in acutis? nam si translatio humorum eam artem reddit incertam, nihil tutius est in vno genere morborum quam in alio: quoties enim experientia ipsa & Hippocrates ipse partim in sequentibus Aphorismis, partim in alijs Operib. docent degenerationem vnius morbi in alium in longioribus malis, quod in acutis paucis fieri contingit; veluti, cum ex Angina fit Pleuritis, & ex hac Peripneumonia. Sunt præterea peculiares aliæ rationes quæ prędictionem incertiorem reddunt in longis affectibus: nam in lib. 2. de Natura humana scribit, Medicum certo prędicere non posse salutem aut mortem in morbis, qui paulatim gignuntur, quales sunt longi morbi, qui paulatim in nobis succrescunt. Idem dicit fieri in his qui à causis procatarticis & euidẽtibus non excitantur, quoniam magnitudinem causarum in illis ignorari necesse est; at huius generis sunt longi & non acuti morbi. Addo, quod acuti raro fiunt affectis pręcipuis partibus, longi vero vix aliter fieri possunt. Quare in locis internis & occultis illi consistunt; putamus sæpè in vrinæ difficultate obstructionem esse in renibus ex crassis humoribus, & salutem pollicemur, quod credamus causam subesse quę facilè dissolui possit, & interim moritur homo, quo dissecto, comperimus abscessum ingentem eam partem iamdudum occupasse; ita affecto vtero ex longis & diuturnis molestijs, facilè est vnum pro alio affectum imaginari, sed experientia nostra somnia illudit. Postremò si prędicendi vera ratio sumitur ex robore facultatũ nostri corporis, & causarum morbi inter se pugnantium, necesseque est hominem liberari, quando prędualet vis facultatum; mors autem contingit quando illæ succumbunt morbosis affectibus, non minus profecto difficilè est iudicare in morbis longis, quam in acutis æqualitatem hanc & inæqualitatem pugnę, ex qua vel dubia nascitur cognitio, & prædictio, aut certa ad salutem vel ad mortem. Quare non mihi videtur Hippocrates id velle quod Galenus in hoc Commentario tradit, sed potius ostẽdere prædictiones quæ traduntur de morbis acutis, non esse prorsus certas, & nullam esse quæ aliquando non fefellerit Medicum: nam si omnia signa quæ tradit Hippocrates in libris Prædictionum, vt Galenus admonet, continẽt solum pręsagia morborum acutorum, & eorum qui ab acutis sunt profecti, nescio an aliqua reperiri possint quæ semper certum & firmum aliquid futurum ostenderint de salute aut morte, de his quidem loquor signis, quæ non indicant instantem & proximam mortem: nam hoc non est prędicere, sed de illis quę vel in principio, vel in incremento morbi apparent, & pollicentur Medicis salutem, aut mortem præsagiunt: nam si indicia quæ sumuntur ab vrinis, vel sputis, vel egestionibus quibus Hippocrates maximè fidere videtur, excutiamus, inuenie-

mus profecto nihil esse in illis tam salutare aut mortale, quod sæpè non fefellerit. Hanc interpretationem

nem uidenter cõfirmat dictio Hippocratis, cum dicit prædictiones morborum acutorum non eſſe omnino, ideſt, non prorſus certas; & cum liber hic Gal. teſte contineat vniuerſaliter quæ particulatim in libris Prædictionum eſt complexus, non abs re admonere hic voluit, quid ſentiendum hic ſit de prædictionibus quæ illic traduntur.

APHORISMVS XX.

Quibus iuuenibus aluus adhuc humida eſt, ijs ſeneſcentibus exſiccatur; quibus verò iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt, ijs ſeneſcentibus humectatur.

HIc Aphoriſmus difficilis ſemper eſt habitus, quia difficilè eſt intelligere quid Hippocr. proponat, ideſt quis ſit ipſius ſcopus. Præterea, non eſt facilè rationẽ reddere eorum quæ author ſcribit. Poſtremò dubium eſt, an experientia oſtendat veram eſſe huius Aphoriſmi ſententiam. Porro in ſcopo diſſenſio eſt inter interpretes: nam quidam volunt Hippocratem velle oſtendere eos qui habent aluum humidam in iuuentute, eam in melius mutare in ſenectute nempè in ſiccam; contrarium verò illis accidere, qui aluum ſiccam habent in iuuentute, ij enim in deterius mutationem faciunt: nam aluum humidam dicunt fieri à deterioribus cauſis, nempè à bilis copia, vel à maiore generatione chyli in ventriculo, quàm poſſit hepar attrahere, vel ob imbecillitatem ventriculi. Quæ opinio reijcienda eſt, neque enim Hippocrates tradit quid melius ſit, aut deterius, ſed ſolum mutationem fieri docet. Præterea, non loquitur Hippocrates de humida aluo in qua Chylus excernitur, quæ affectio maximè morboſa eſt, ſed ſolũ de ſalubri mutatione, quæ fit cum mutatione ætatum. Deindè, falſum eſt, cauſas humidioris alui deteriores eſſe illis, quæ ſiccam aluum reddunt. Alij contrariam huic adferunt ſententiam: aiunt enim humidam eſſe meliorem ſicca, & non eſſe legendũ, commutant, ſed degunt: ita, vt ſit ſenſus, eos qui aluo ſunt humidiore, meliùs degere ijs, qui eam habent ſiccam. Quæ opinio etſi vera ſit de his qui plurimùm edunt, & bibunt, tamen non eſt ad mentem authoris, qui non docet quænam aluus melior, aut deterior ſit, ſed ſolum mutationem, quæ contingit in aluo ob mutationem ætatis; quod & Galenus in Comment. euidenter oſtendit. Alij vero ſunt, qui putant Hippocr. hic agere de excrementis alui humidioribus, & ſiccioribus: ita, vt talis ſit ſenſus, eos qui in iuuentute excrementa alui emittunt humidiora, eadem reddere ſicciora cùm ad ſenectutem peruenerint, & econtrà. Verùm, nec id quidem docere vult Hippocr. non enim qualia reddantur excrementa, ſed an libera, an adſtricta ſit aluus, explicat: nam etſi plerumque accidit, vt qui facilè, & ſæpè deijciunt alui excrementa, eadem reddant humidiora, tamen hæc inter ſe aliquando ſeparantur: ſunt enim qui liberam aluum habent, pauca tamen & ſolidiora emittunt excrementa. Docere ergo vult Hippocr. mutationem, quæ contingit ratione ætatis in excretione excrementorum alui, quinam ſcilicet liberam aluum vel adſtrictam obtineant in iuuentute, & quid illis contingat poſteà in ſenectute; atq; ita hic Aphoriſmus pertinet ad prædicendi artem, quippe, cùm doceat futuras mutationes, quæ contingunt in reddendis excrementis alui. Porro Galenus intelligit

A iuuenes, verè iuuenes; verùm nihil impedit quo minus priores ætates etiam intelligamus iuuentutis nomine. Vult præterea Gal. Aphoriſmum hunc non ſemper verum eſſe, non enim ſemper mutari aluum ſiccam in humidam, ſed perſeuerare ſiccam per omnes ætates. Sed hæc intelligi non poſſunt niſi prius perſpectis cauſis, quæ aluum humidam, aut ſiccam reddunt, de qua re Gal. in hoc Comment. & paſſim alibi ſcribit, non Methodo quidem, ſed Empiricorũ more, dum particulares quaſque cauſas enumerat: nam Aphor. 5. 3. libri, aluum dicit reddi ſiccam ad Aquiloniam conſtitutionem, quæ vniuerſum corpus exſiccet, & humiditates ex cibis ad ſe trahat. At 83. Aphor. 4. aluum ſiccam reddi ſcribit, quum humor, qui per ventrem ferri debet, per vrinæ vias ducitur.
B tex. vero 22. primi Acutor. aluum ſiccam reddi ob ieiunoris, vel meſarei, vel ventris, vel ieiuni, vel aliorũ inteſtinorum, vel lienis morbum ſiccum. tex. autem 17. 4. eiuſdem ob phlegmonem hepatis aluum ſiccari ſcribit; tex. 1. 3. Comment. 6. Epidem. & vltimo de Cauſ. Symptomat. ſiccam reddi aluum ſcribit his qui multum per cutim digeruntur. tex. vero 27. quinti Comment. 6. Epidem. aluum adſtringi ob refrigerationem externam muſculi ani ſcribit, conſtringitur enim inquit, muſculus, & ſurſum verſus contenta propellit, diutiusque ob id in ventre contenta ſiccior a redduntur, digeſto per corpus illorum humore; à cibis aſtringentibus, & ſiccantibus aluum item ſiccari certiſſimum eſt. In hoc vero Commen. alui ſiccioris cauſas dicit eſſe, vel quod minus concedamus,
C quàm iecoris potentiæ conueniat; vel quia vis expultrix debilior, retentiua vero fortior; vel quia parum bilis ad aluum confluit. Aluum autem humidam fieri ſcribit 17. Aphor. 3. ob conſtitutionem Auſtrinam; alio loco ob cerebri ſuperfluitates ad aluum defluentes aluum humectari dicit. 27. Aphor. 4. ob calorem debilitatum, aluum humidam fieri ſcribit, quoniam nec benè concoquatur cibus, nec in ſanguinem tranſmutetur, nec diſtribuatur per corpus. 17. textu 4. Acutorum liquidam aluum fieri ob phlegmonem hepatis cum imbecillitate coniunctã fieri ſcribit, vt ob phlegmonem ſalam ſiccam. 4. quarti Acutorum, ob febrem colliquantem, vel ventriculi Phlegmonem fieri dicit. Partium internarum refrigerationem aluum humectare ſcribit 27. tex. 5.
D Comm. 6. Epidem. ob humidiores cibos humectari aluum clarius eſt quàm dici debeat. Sexto vero de Symptom. cauſ. ob defectum digeſtionis per corpus vel ob excrementa, quæ à ſupernis partibus ad ventrẽ confluunt, plura, humidioraq; reddi ſcribit, duasque has cauſas ſolum facit. In hoc vero Comm. vel quod plus comedamus, quàm hepar egeat, vel quia vis expulſiua validior ſit quàm retentiua, vel ob bilis multitudinem, quæ ad aluum delata expultricem irritet, aluum humidam fieri ſcribit. Iam ex natura rei Methodus inuenienda, in quàm particulares omnes hæ cauſæ rediguntur, à ſicciore aluo exorſi. Dicimus ſiccioremaluum, & excrementa ventris reddi, eo q̃ parciorem humorem habeant, quàm opus ſit. Parciorem autem habent, vel quod paucior aſſumatur,
E vel quod ſatis quidem aſſumatur, aſſumptus tamen abſumatur, atque in has duas cauſas reijcere oportet omnes alias: conſtat enim ſiccioremaluum reddi, ſi ſicciora, vel parciora aſſumantur, eſtq; ſimplex hæc cauſa; poſteà verò quàm aſſumptus fuerit humor, non vno modo abſumitur, alia enim abſumũt eo quod ebibant, quod faciunt ſiccantia, & acerba alimenta in corpus aſſumpta, alia quod digerant, vt febris, & calor inteſtinorum; alia vero quod alio humorem transferant, & hæc duplicia ſunt, alia enim familiarem translationem faciunt, alia vero ipſum humorem

morem attrahunt; & hæc rursus duplicia sunt; alia enim primo immediatèq; trahunt; alia vero immediatam causam excitant. Porro, musculi ani externa refrigeratio siccioris alui causa dicitur, eo quod musculus ex refrigeratione constrictus, diutius excremẽta in aluo retineat, ex qua retentione fit, vt hepar magis ad se attrahere possit humorem, qui cum excrementis commixtus esse deberet, vt moderata forent. Ad hoc genus causæ pertinet quod dicit aluum exsiccari ob parciorem bilem ad intestina delatam, parcior enim bilis facultatem expultricem non satis stimulat. Itaque fit vt diutius in ventre moretur excrementum, & ob diuturniorem moram immodicè humor alio translatus absumatur. Item, ad id pertinet quod dicit retentiuam fortiorem, & expultricẽ debiliorem, ventrem exsiccare, hæc enim longioris retentionis causæ sunt; longior autem retentio maioris distributionis, hæc autem alui exsiccationis immediata causa est; trãsfertur autem alio humor plus quàm oportet, ob hepatis affectum, qui violentius attrahendi nutrimentum vim habeat. Affectus autem alii in hepate naturales sunt, alij præter naturam: naturalis quidem affectus magnitudo hepatis; nam vt Gal. in libro de Placitis Hippocr. & Plat. scribit, magnum hepar copioso cibo æget; ita ergo fit, vt quib. magnum hepar est, si magnitudini illius non respondeat ventriculus in cibo assumendo, excrementa sicciora teddantur, attracto ab hepate auidius humore, qui cum excrementis esse deberet; ob affectas vero præter naturam, hepar plus trahit quàm oportet, si affectus tales fuerint, qui attractionem moueant, quales sunt sicci vel calidi: exsiccatum enim hepar humorem desiderat copiosiorem quo humectetur. Quare optimè dixit Gal. ob siccum affectum iecinoris, & ob phlegmonem aluum siccari: ita ob mesarei, vel intestinorum, vel lienis, huiuscemodi affectũ idem contingit: eandem enim hæc quam hepar habent rationem. Atque hæc prima ratione humorem attrahunt; aliæ vero siccatę alui causæ dicuntur, quod scilicet hepar moueant ad attractionem, ad quã causam pertinet Aquilonia constitutio, quia enim corpus per Aquiloniam constitutionem exsiccatur, pleniorem humorem desiderat, & successione quadam ab hepate trahitur, hepar autem à ventriculo, & intestinis; ita magna per cutim digestio exsiccatę alui causa dicitur. Atque hæc satis de aluo sicca. Humidioris autem alui causa est copiosior humor cum excrementis mixtus, copiosior autem humor est, uel quod aliundè aduenìat; vel quod is, qui est in corpore moderatus, pro ratione non absumatur; Porrò aliundè aduenit, vel quòd assumatur, vt cibi humidiores, vel copiosiores; ob potiones alui humidioris causa esse dicuntur, vel quod aliundè influat in aluum, quo modo ab excrementis à supernis partibus ad vẽtrem delatis humidiorem aluum fieri videmus. Ad hoc genus pertinet quod dicit aluum humectari ob Austrinas constitutiones; ab illis enim corpus assumpto humore per cutis meatus humidius redditur, quàm oportet, quo humore etiam participant intestina. Ceterum, non satis absumitur humor eo quod non satis per corpus digeratur, id quod fit, vel quod hepar non satis trahat; vel quod ventriculus non satis retineat: iam vero non satis trahit hepar, vel quod ad attractionem non stimuletur; vel stimuletur quidem, non tamen ob suam imbecillitatem possit attrahere; Atqui non stimulatur, quoniam extremæ partes corporis non digeruntur, vnde in ocio aluus humectatur, in labore exsiccatur; non potest quidem attrahere etiam cum fit resolutio, eo quod imbecillum sit redditum, id quod fit ob calorem debilitatum, vel ob aliam intemperiem insignem, omnis enim huiusmodi intemperies, vt cæteris actionibus ita & alui obesse solent; propterea ex phlegmone cũ imbecillitate hepatis, rectè scribit Gal. aluum humidiorem reddi; At vero non satis retinet ventriculus, vel quod retentrix facultas imbecilla sit ob frigiditatem, vel humiditatem, vel insignem aliam intemperiem: vel quod expultrix antequam oportet, agat; Agit autem cum stimulatur; id quod fit, vel à multitudine materiæ; vel à qualitate vellicante; vndè, ob bilem copiosiorem, quæ ad ventrem, & intestina fertur, aluum humidam reddi optimè scribit Galenus. Atque hæc quidem sufficiant ad generales causas explicandas siccioris humidiorisque alui communes tum sanis tum ægris, ob natiuam constitutionem, vel ex victu, vel ex alijs causis natas. Nunc res contrahenda est ad Aphorismum, videndumque cur fiat vt qui in iuuentute humidiore, & liberiore sunt aluo, in senectute sicciorem eam obtineant, & econtrà: id intelligemus, si ex superioribus causis eas acceperimus, quæ ratione mutationis ætatis aluum variare possunt. Fit ergo aluus humidior quũ humor hepati parcius distribuitur, id autem fit, vel quod plus assumatur, quàm hepar indigeat; vel quod citiùs deijciatur quam hepar attrahat; assumitur autẽ plus ob frigidiorem ventriculi temperiem; citiùs autem deijcitur; vel ob bilis multitudinem, quæ aluũ irritat ad excernendum; vel ob facultatis retentiuæ debilitatem, & expulsiuæ robur; minus etiam attrahit hepar propter frigiditatem; retentiua vero ventriculi imbecillior redditur propter humiditatem, expulsiua fortior propter siccitatem. Ergo, si iuuenis fuerit qui aluum humidam habeat, aliquam ex his causis habebit; demus ergo humidam esse, eò quod plus assumatur in iuuentute, in senectute reddetur quidem sicca aluus, quia frigida intemperies, quæ copiosior assumptionis cibi causa erat, de cursu ætatis ita intenditur, vt tantũ etiam non assumat, quantum opus est, quare deficiente humore, aluus exsiccabitur: qui vero ob bilem confluentem ad ventriculum, & intestina aluum humidiorem habent in iuuentute, merito in senectute eam sicciorem habebunt deficiente humore bilioso ob frigiditatem senectutis; atque, qui ob retentiuæ debilitatem humidã aluum habent in iuuentute, non omnes in senectute sicciorem obtinebunt: nam si ob humiditatem cõiunctam cum frigiditate humidiot aluus fuerit in iuuentute, non mutabitur in senectutè, frigidior enim reddetur ventriculus, & ob immodicam intemperiem frigidam retentio impedietur. Quod si ob solã intemperiem humidam venter humidior fuerit in iuuentute, in senectute siccabitur, humidior enim in sicciorem mutabitur, siccitas autem retentionis causa; non ramen ita excedens est siccitas, vt ob excessum vehementem retentio lædatur, neque etiam ob frigiditatis excessum mutatio aliqua conringet: supponebatur enim mediocris esse temperies in calore, & frigore, quæ tantum non inrenditur ætatis ratione, vt cogat rerentionem debiliorem fieri, quarè in illis mutabitur. Quod si ob frigiditatem hepatis in iuuentute aluus humidior redditur, ea non mutabitur in senectute, quoniam frigiditas seruatur & auge tur. Iam vero iuuenes, qui sicciorem habent aluum ad humidiorem mutabunt in senectute, si enim propterea quod minus assumatur quam hepati conueniat, aluus adstricta fuerit, id fiet ob caloris excessũ, qui appetentiam debilitat itaque, cum ad senectutẽ illi peruenerint, ventriculus frigidior redditus plus appetet, quàm conueniat, atque ita aluus humidior fiet, qui vero siccam habent aluum ob vehementiorem distributionem, quoniam id ex caliditate hepatis fit, retusa per ætatem ea caliditate, minor fiet distributio,

ſtributio, & humidior aluus reddetur; qui autem ob A ram, & alia huiuſmodi inepta ad veram nutritionē
ſiccitatem, virtutem retentiuam habent fortiorem, quæ fames Pica & Malatia dicitur & ea mulieres
in ſenectute eam imbecilliorem habebunt ob ſiccitatis prægnantes potiſſimum corripi ſolent; raro enim in
exceſſum, ita, vt ſatis retinere non poſſint, atque ita viris aut alijs mulieribus conſpicitur; alia eſt fames,
aluus humidior reddetur; At, qui ob bilis defectum quæ dicitur Vulimia, quam ignari ſermonis Græci
ſiccioremhabent aluum, eandem in ſenectute ſeruant; bouinam aut vaccinam vocant, nam Græci cum ali-
Ceterum, ſi humida eſt aluus ob humores deſcendentes quid excedens ſignificare volunt, nomine βους ſuper-
pituitoſos, non fit mutatio: nam ſenibus pituita augetur; addito rei, vtuntur; perinde ergo eſt Vulimia, ac ſi
Si vero eo quod partes externæ ob naturalem temperiem ingens fames dicatur; ſed de illius natura poſtea age
non ſtimulent hepar ad attractionem, aluus humida fit, tur à nobis diligentius. Eſt porro alia fames quæ Ca-
non mutatur aluus in ſenectute, quia frigus intenditur nina dicitur, eo quod illi qui ea laborant, vt Galenus
ſic etiam ſi ob caliditatem hepatis, quæ multam potio- ſcribit lib. 3. de medicam. ſecundum locos, vehemen
nem abſumit, vel ob eandem qualitatem ventriculi, ter appetant, & canum more plurimum edant, &
quæ ſuperfluo potu corpus onerat, aluus redditur hu poſtea grauati cibi copia, vomere cogantur. An
mida, ſiccabitur illa in ſenectute deficiente calore, B intelligat Galen. & Hippoc. vini potionem omnem
& potionis appetitu. Hæc quidem ex Galeno potiſ- famem præter naturam ſoluere, intelligere non poſſu
ſimum ſunt aſſumpta, & probabiles cauſas reddunt, mus, niſi perſpectis prius illarum cauſis, de quibus
tamen ea mutatio quæ fit in aluo ob mutationem ætatum, negligēter (ſi benè iudico,) maiores noſtri ſcripſerūt
potius pendere videtur ex ſola mutatione temperaturæ ex quo etiam natura horum Symptomatum dubia
inteſtinorum, quam hepatis, aut ventriculi, vel appe- redditur nam Gal. in lib. 5. de Symp. Vulimiam de-
tentia intenſa, vel remiſſa ipſius alimenti, vel potionis, finit ingentem eſſe famē, in lib. vero primo ad Glau-
vel ob bilis copiam, vel diminutionem: nam experientia conem ait, Volimon nihil aliud eſſe, quàm animi
oſtendit copioſam generationem bilis non reddere aluum defectum; at, in lib. de Symptom. cauſ. Vulimum
humidam, quando quidem per ardentes febres plurima lapſum eſſe virtutis ab externo frigore, qui à fame
gignitur bilis, & ea ad inteſtina fertur, aluus tamen quidem incēpit, non tamen eam amplius habet con
adſtringitur adeo, vt non niſi per humectantes clyſteres iunctam, vt etiam in hoc Comm. definit. Vulimum
reddi poſſint excrementa, inteſtinorum verò temperies autem Muſa ventriculi non eſſe famem dicit: nam
quæ mutatur in aliquibus ob ætatum viciſſitudines, ventriculum in principio quidem appetiuiſſe, poſtea
hanc differentiam, quam Hippocrates tradit in aluo C imbecilliorem effectum, nihil amplius appetere, eſ-
humida & ſicca ſola cauſam reddere poteſt vel forſe- ſeq; proindè appetentiam ratione ventriculi deperdi
tè etiam Hippocrates quod in paucis obſeruauit, id tam, ratione verò aliorum membrorum auctā; ita
in commune præceptum erexit. ille, & tamen eſſe, & non eſſe teſtatur, quum aper-
tè Galen. ſcribat ingentem eſſe famem, nec eam a-
gnoſcamus eſſe, niſi ventriculus appetat; quomodo
enim aucta eſt fames, ſi in ventriculo deperdita ſit?
Definitiones autem Gal. conciliare fortè poterimus,
ſi cauſas, & proprietates huius famis conſideraueri-
mus. Scribit ergo 5. Simplicium, à frigiditate, &
ſiccitate Vulimum fieri; in hoc vero Comm. ab ex-
terno frigore fieri ſcribit. Lib. vero de Medic. para-
tu facilibus, ad hunc modum ſcribat, qui Vulimum
incurrunt, vel ex itinere, vel alio modo reficimus a-
ceto naribus admoto, & inſpirato, aut pulegio, aut
terra madefacta, aut pomis, aut piris; item pane ex
vino ſumpto. Aetius vero ex ſtomachi frigiditate fie
D ri eam ſcribit; item ex indigentia, & virium imbecil
litate, & ab externo frigore ferè in totum initium ca
pere ſcribit, ex itinere longo per niuem facto; itē ex
balnei mora fieri prodit. Hæc propria habere ſcri-
bit, tamen in principio multam non tamen ſemper
perdurantem, nam poſtea repentè inquit, animo lin
quuntur, cum exremarum partium refrigeratione,
& ſpiritus defectione; Autor vero Definitionū hæc
ſcribit: βουλιμος eſt ingens fames, ex qua fit cibi in-
quiſitio ex paruis interuallis; qui hac detinentur, re-
ſoluuntur, & concidunt, decoloresque fiunt, perfri-
geſcunt his extrema corporis, torquetur ſtomachus,
vixq; pulſus percipitur. In Definitione ergo hęc eſt
diſcrepantia, quod dicat Vulimum nunc ingentem
eſſe famem nunc famem non eſſe, ſed animi defectū.
E Quia in re, nemo eſt, qui non videat, magnam in au-
thore negligentiam, & Aſiaticam quandam garruli-
tatem; tamen conabimur rem hoc modo conciliare.
Dicimus. n. Vulimum famē eſſe magnam, vt nomē
ipſum oſtendit, ſed quoniam ad magnam tamen vi-
rium lapſus ſequitur, & animi defectus, ideo ex ma-
ximo accidente quod huiuſmodi fames infert, quod
que curam totam ad ſe reuocat, ea fame contempta,
lapſus virium definita eſt eſſe, tunc. n. famem nō am
plius habet coniunctam, quum vires collapſæ ſunt,
& animi defectus accidit; vndè, benè dicit Vulimum

APHORISMVS XXI.

Famem thorexis, ideſt vini potio ſoluit.

VT Aphoriſ. hunc intelligere poſſimus operępreciū in primis eſt explicare, quid per thorexin & per famē hoc loco capere oporteat, ac vtriuſq; natura & cauſæ explicādæ; ſic enim reliqua poſtea patebunt. Thorexin vini potionem ſignificare ſcribit Galenus in Comment. nam θώρησσω teſte Fauorino, ſignificat armo & inebrio; vini autem potio, & ebrietas, quę ex ea ſequitur thoracem calefacit, & replet, & bellandi rixandique cupiditatem excitat. Famem autem cibi appetentiam eſſe oſtendimus cum explicaremus Aphoriſmum 13. lib. 1. Senes facillimè ieiunium ferunt, &c. Verum cum appetitus huiuſmodi quidam naturalis ſit, qui bene valentibus fit, alius præter naturam, qui à cauſis violentis naſcitur, naturalem famem vini potio non tollit, imo vbi talis fames eſt, vt ille rectè ait, conuulſiones & deliria excitare poteſt vini potio: nam nerui ventriculi exſiccati ab inedia, vini occurſu feriun E tur, & replentur, & ob repletionem ſubitam conuulſiones oriuntur; Deliria vero ob caliditatem, & mordicationem ad cerebrum per neruos tranſmiſſam. Propterea damnandi ſunt, qui cum bene valent, ſtomacho ieiuno vinum Maluaticum, aut aliud generoſum vinum bibunt, hæc enim vt proſunt vbi pituita & flatus occupant orificium ſtomachi, ita obſunt vbi vacuo ſtomacho occurrunt. Porrò famis præter naturam triplex eſt differentia, quędam enim eſt, in qua appetimus abſurda, vt carbones, & ter-

à ma-

à magna fame inchoaſſe, ſed eam amplius non habe
re adiunctam; Vulimi accidens definiens, nõ ipſum
Vulimum. Quod vero dicunt Vulimum eſſe cũ ex-
tremarum partium refrigeratione, & ſpiritus defe-
ctione, & decoloratione, corporis reſolutione, & pul
ſus exiguitate, hæc Vulimum non ſequuntur, ſed a-
nimi defectionem, Vulimus. n. animi defectionem
adfert; ad animi defectionem, illa omnia ſequi cla-
rius eſt, quàm probari debeat; In cauſis vero etiam
diſcrepant: nam ab externo frigore fieri dicunt, nũc
à frigiditate, & ſiccitate. Item, ex itinere, vel alio mo
do, ex ſtomachi frigiditate, ex indigentia, virium im
becillitate, ex longo itinere per niuem facto, ex bal-
nei mora; quæ cauſæ non omnes Vulimum verum
faciunt, ſed aliæ verum, aliæ vero Vulimi animi de-
fectionem. Porro, quæ Vulimum efficiunt, aliæ
ſunt propinquæ cauſæ, aliæ remotæ; propinqua cau-
ſa eſt, ſtomachi frigiditas & ſiccitas, quæ ſtomachum
conſtringit, & exprimit violentius; externa vero fri-
giditas Vulimi cauſa dicitur, quoniam per continui
tatem corporis, ſtomachus externam frigiditatem
recipit; Iter longum per niuem factum, Vulimi cau
ſa eſt remota; quoniam enim per iter longum refri-
gerantur partes externæ, illæ autem ventriculum
ideo Vulimi cauſa dicitur; longa item in balneo mo
ra id facit; Verum cum non exprimat cuius balnei
mora id facere poſſit, frigidum balneum intellige-
mus, ſiquidem aer externus frigidus Vulimi cauſa
eſſe dictus eſt: nam aer calidus, & balneum calidũ
animi quidem defectum adferent, diſſoluto vehemẽ
tius corpore, non tamen Vulimum anteà, quando a-
lias oſtendimus cauſas, quæ famem cõmittendi vim
habent, non ſolum debere diſſoluere humiditatem,
ſed etiam virtutem vnitam ſeruare debere, vt frigi-
da, & comprimentia denique quæ id faciunt; Viriũ
imbecillitas, & indigẽtia cauſæ ſunt animi defectus,
quem Vulimus adfert: quum enim ingens fames or
ta ſit ex frigore, nihil autem habeamus quod eam
reparare poſſit, indigentia oritur, ex indigentia im-
becillitas, ex imbecillitate animi defectus. Atq; hæc
ſufficiant de Vulimo. Appetentia autem ſiue fames
Canina, lib. 1. de Cauſ. Symptom. definitur eſſe cor-
rupta appetentia; lib. vero 8. de Medicam. ſecundum
locos, definitur eſſe vehemens fames, in qua pluri-
mum quidem edunt, qui laborant, paulo tamen poſt
grauati cibi copia, vomunt. Iam in cauſis etiam non
conueniunt authores: nam Gal. 37. 3. Comm. 6. Epi
dem. ſcribit à Cacochymis humoribus fieri talem fa
mem, non omnibus quidem, ſed his duntaxat qui fri
gidi fuerint, & acidi, accidereq; dicit talem appetitũ
nonnunquam in his, qui hemorrhoidibus laborant.
primo lib. de Cauſ Symptom. duas cauſas facit, aci-
dum humorem ventriculum infeſtantem, & immo-
dicam totius corporis diſſipationem. In hoc vero
Comm. vel ob intemperiem frigidiorem ventriculi,
vel humores acidos imbibitos in tunicis ipſius fieri
dicit; eam autem famem quæ ex longa inedia, vel al-
ui profluuio, vel ſanguinis fluxu, vel aliqua alia va-
cuatione oritur, caninam non appellat. Trallianus
Medicus caninam famem à frigiditate vẽtriculi, vel
totius corporis diſſolutione, quæ aſſiduam nutritio-
nem deſideret, ob ventriculi, & totius corporis ve-
hementem caliditatem ſubſtantiam noſtram diſſi-
pantem fieri ſcribit. Auicen. addit, ob vermes vel-
licantes os uentriculi eam fieri poſſe. In hoc ergo
diſcrepant, quod Gal. ob immodicam corporis diſſi-
pationem caninam famem fieri dicat, aliquando ne-
get, aliquando à ſola intemperie, nunc autẽ ab acidis
humoribus; & quod alij à caliditate diſſoluente, &
vermibus corrodentibus fieri dicant; quas diſcrepan
tias natura rei uel conciliabit, uel partem illarũ fal-

A ſam eſſe oſtendet. Primum ergo, caliditatem nec
ventriculi, nec totius corporis etiam, talem famem
efficere poſſe, quæ inexplebilis ſit, & tanta copia cibi
uentriculum infarciat, ut uomere cogatur canum
more, qui edendi nullum finem faciunt, donec uo-
mant, & poſt uomitum rurſus ad edendum parati
ſint, rei natura oſtendit: nam appetentia tanta fieri
non poteſt, ut aliquando demonſtrauimus, niſi uni-
ta, contractaq; uirtus ſeruetur; undè, etſi caliditas
uehemens corpus diſſoluit, tamen quia una uires e-
tiam labefactat, appetitum perdit, tantum abeſt, ut
ita intendat, ut maximè, & irrequieta actione appe-
tere poſſimus. Diſſipatio uero totius corporis im-
modica, ſi robur ſeruet, appetentiam quidem immo
dicam excitabit, qua reſarciatur tantus molis noſtrę
B lapſus, tamen non mihi uidetur neceſsè, ut tantum
appetant, qui ita diſſoluti ſunt, ut nullo modo ſatia-
ri poſſint, & uomere ſtatim cogantur, quum uidea-
mus eos, qui à morbo ualdè extenuati reſurgunt,
multum quidem appetere, ſatiari tamen moderata
repletione nec ad uomitum ſtatim cogi, etſi aliquan-
do id fortè contingere poteſt, ſi modum non ponant
cibis, quod facere poſſunt: non ij autem qui canina
fame laborant; undè; ex alui profluuio, longa ine-
dia, ſanguinis fluxu, & alia euacuatione, magna qui
dem fames, at non canina, fieri poteſt; à vermibus
autem non videtur fieri poſſe: ſi enim multum ero-
dant dolores, & lypothimiam excitabunt, cum qui-
bus robur ventriculi ſiſtere non poterit, vt tantum
appetere poſſit ventriculus, vt continuo repleri deſi-
C deret; Quod ſi parua ſit vellicatio, vt parua vacua-
tio, ita & parua fames neceſſario fiet, ſi hoc tamen vi
ſum eſt, fides abroganda rationi, & experientię tri
buenda ex intemperie frigidiore ventriculi ſola, non
etiam mihi videtur fieri poſſe hæc fames, ſi. n. parua
fuerit, vt paruam expreſſionem, ita non magnam fa
mem excitabit, & inexplebilem, etſi ad appetitum
conciliandum conferat. Si autem magna fuerit, vt
omnis inſignis intemperies actionem perdet. Supe-
reſt ergo vt ſolum ab humore acido imbibito in tu-
nicis ventriculi fieri poſſit; quoniam enim hũiuſmo
di humor adſtringendi roborandiq; vim habet, &
continuo vacuat, exprimitq; aſſiduè ventriculi ſub-
ſtantiam, fit vtique vt ventriculus continuam re-
pletionem requirat, quæ ideò magna fieri poteſt,
D quoniam ob conſtrictionem eſt roboratus; quia ta-
men frigidibr eſt. totam copiam aſſumptam conco-
quere nequit; vndè grauatus ad expulſionem inſur-
git, vomituque ſeſe exonerat, & rurſus ſtatim cibũ
appetit ob continuam, quam patitur expreſſionem,
& repletionem; ita viciſſim ſe excipiunt repletio, &
vomitus, ergo ſolus humor contentus in ventriculo,
& maximè in ipſius ſubſtantia imbibitus, huiuſmo-
di famem parere poteſt: nam ſola iutemperies frigi-
da hanc vim non poteſt habere: nam vt in Commen
tarijs Artis Medicinalis oſtendimus, ventriculus fri
gidus, actu eſt calidus; Quare frigiditas, quæ in eo
eſt comprimendi, vt exprimendi vim non habet, vt
hac ratione fiat fames, etſi tamen huiuſmodi tempe
ries aliquid ad appetitum facit, quoniam ſeruat vi-
E ſceris robur, veluti collectum & conſtrictum, quod
ad appetentiam conferre anteà oſtendimus. Verùm
cum inter humores imbibitos, à tunicis ventriculi,
ex quibus poteſt fieri fames, alius poſſit eſſe pituita
acida, alius atra bilis acida, alius humor melancho-
licus acerbus, & auſterus, dubium eſt an atra bilis
poſſit facere talem famem, quippe cum ob ſuam ma
lignitatem videatur vitiare omnes actiones. Certè
humor melancholicus naturalis quia acerbus eſt, &
auſterus non minorem habet in hac re vim quàm a-
cida pituita, id quod Gal. in Commen. ſatis videtur

oſten-

oſtendere, cum ſcribit eos, qui hemorroidibus corripiuntur, fame hac inter alios laborare ſolere, quando non benè expurgantur: tunc enim humor melancholicus non benè expurgatur; Quod etiam lib. 5. de Vſu partium ſcribit, humorem ſcilicet melancholicum à natura tranſmitti ad ventriculum vt corrugando, & conſtringendo os ventriculi conferat ad appetitum iuuandum, talis ergo humor, cum ſuam ſeruat qualitatem, & naturalem copiam, tunc cõfert ad naturalem appetitum: his vero mutatis, præſertim cum talis humor ſubſtantiam ventriculi occupauerit, eum qui præter naturam eſt, parit. Poteſt idem facere & alia ratione, quando ſcilicet vniuerſa ſanguinis maſſa non benè expurgatur à liene malè affecto, tunc enim ventriculus vt aliæ partes ab huiuſmodi humore inficitur & afficitur, atque ita ob in B ſitum affectum ad appetentiam immoderatam excitatur; Ceterum Pica ſiue Malatia cauſas habet corruptam intemperiem oris ventriculi, potius quàm in ſignem aliam qualitatem, non enim mulieres, quæ potiſſimum ea laborare ſolent, dicunt ſe ſentire in ventre calorem, vel frigus, vel humiditatem aut ſiccitatem moleſtam, ſed ſolum appetunt abſurda; nec vna idem appetit, quod alia, aut certè raro id accidit, quoniam non eadem eſt qualitas humorum, quæ ex menſtruis retentis, nec conſumptis à fœtu in primis menſibus ad ventriculi os repit; propterea quędam carbones, aliæ cinerem, aliæ ſinapim, aliæ lapides, aliæ aliud appetunt, quæ vt puto, illis non obſunt, quoniam remedia ſunt aduerſus morboſas cauſas intus latentes, nam quæ cinerem appetunt, videntur C affici à pituita admodum aquoſa, quæ remedium à re admodum exſiccante quærit. Sic de alijs eadem ſit ratio, appetit enim quælibet res ſui mali medelã. Iam ſupereſt, vt oſtendamus quo modo vini potio famem ſedare, & quam poſſit, non enim vt diximus eam, quæ naturalis eſt, & ſit à natiuo calore propriè ſedat, poſtulat enim huiuſmodi fames cibos ideſt ſolidiorem materiam, quæ ſi in vino eſt, vt in craſſioribus vinis, aliquid certè confert, ſed quia tanta non eſt in vino aliquo, quantam requirit euacuatio calidioris materiæ, ideo ex ſolo potu perfecta curatio huius Symptomatis fieri nequit. Cauſæ prætereà quæ talem famem pariunt euacuando, vt natiuus calor, & quæ illum accendunt, vel quæ euacuant humores, vt ſanguinis fluxus, vel diarthæa, vel longi D morbi, non poſtulant vini potionem, ut proprium remedium; In Vulimia autem non explicat Galenus an conueniat, ſed dicit melius eſſe, vt Aphoriſmus vniuerſalius intelligatur, videtur tamen conuenire, ſiue enim per Vulimiam intelligas vehementẽ famem à frigiditate exteriore factam, ſiue uictutis lapſum, uinum erit optima medicina, ſiue etiam fiat Vulimia, vt nos potius credimus, ex humore biliоſo, & pituitoſo ſimul mixtis, os uentriculi occupantibus, in quo caſu fit ut pituita exprimendo appetitum moueat, bilis uero & flatus qui excitantur, eroſionem, & grauitatem pariant, cum à cibo commouentur, ex quibus poſteà animi defectus ſequitur, qualis affectio, & fames in ſemitertianis conſpicitur, uini non quidem meracioris, ſed temperatio- E ris potio confert, huiuſmodi enim uinum coctionẽ iuuat, & uentriculum roborat, pituitam, & flatus diſcutit, bilemque etiam retundit. Ceterum, mirũ eſt quod Galenus ſimpliciter dicat caninam famem hic intelligi, & eam alibi ſcribat à magna diſſolutione excitari: nocet enim uini potio ubi fames ſit, ob corporis inanitionem, ut ipſe docet. Erit ergo ſemper caninæ famis ex noſtra opinione, remediũ, quia nos eam ſolum fieri credimus ab humoribus frigidis imbibitis à uentriculo: uinum enim generoſum, qua A le in hoc caſu requirimus, & per uerbum thorexin ſignificat Hippocrates uentriculum calefacit, frigidiores humores concoquit, extenuat, diſſoluit, pene tratque per ſubſtantiam uentriculi, ubi illi obſunt. Modus autem quo Galenus utitur ad famem eam ſanandam, examinandus eſt, uidebitur enim fortè repugnare naturæ rei, nam cum ea exhibenda ſint, quæ humores imbibitos incidere, abſtergere, & diſcutere poſſunt, emplaſtica, qualia ſunt oleoſa, & pinguia uidentur obeſſe, mihi tamen optima ratione uidetur id facere, ut appetentiam primum minuat, ne cogantur ſemper appetere, & locus non detur curantibus auxilijs, pinguia enim uentriculi tunicas molliunt, & relaxant, quibus rebus uentriculus, qui ob adſtrictionem uehementius appetebat, remittit appetentiam, & interim uini potio ingeritur, quę ſua caliditate, & tenuitate, familiaritateque ſubſtantiæ ſeſe inſinuando famem, illiusque cauſas reſcindit. Verum ut Galenus admonet, modus iſtæ curationis longo æget tempore, eſt autem expeditior uia ſi Hiera Galeni exhibeatur, illud enim eſt proprium remedium humorum, qui imbibiti ſunt in tunicis uentriculi.

APHORISMVS XXII.

Quicunque morbi ex repletione fiunt; curat vacuatio; & quicunque ex euacuatione repletio, & aliorum contrarietas.

ANTEA famem uini potione tanquam contrario remedio cauſæ, quę famam committit curari dixit, & in prioribus etiam Aphoriſmis ſæpè oſtendit remedia, quibus tolluntur affectus corporis, non tamen docuit, qua ratione illa id faciant: id quod nunc facit, uempè ob contrarietatem, oſtendens remedia omnia mederi noſtris malis. Sed ante quàm generale hoc præceptum tradat, rurſus utitur inductione, dicens repletionem uacuatione, & hanc repletione tolli, & non ſolum repletionis uacuationem, & uacuationis repletionem, ſed etiam morborum, qui ob illis fiunt remedium eſſe. Itaque cum notum ſit vacuationem curare repletionem, & hanc illam, ob mutuam contrarietatẽ, Axioma Medicum merito efferri hoc poteſt: Contrariorum contraria ſunt remedia; ſiue, Contrarium curatur à contrario; quod quidem Axioma Gal. in 11. Meth. Inductione probat; neque enim aliter probari poſſunt propria principia; tamen philoſophus naturalis cui ſubijcitur Medicus, demonſtrare hoc poteſt ad hunc modum: Omnis mutatio fit è contrario in contrarium, ſiue per contraria, at curatio eſt mutatio, nempe morbi in ſanitatem, fit igitur curatio à contrarijs. Porro, vacuationem repletione ſanari, & hanc illa, notius eſt, quã vt oſtendi debeat; verum etiam morbos ſanari repletione vel euacuatione non ita patet: nam ſi contrarium à contrario curatur, nullus morbus videbitur his remedijs curari poſſe, quoniam nulla repletio aut vacuatio, morbo aduerſatur. Qua quidem in re Galenus diſtinctione vtitur. Ait enim in principio Commentarij, non omnes morbos curari poſſe repletione, vel euacuatione, ſed eos ſolum, qui adhuc fiunt, eos vero qui iam facti ſunt, propriam curationem poſtulare; eos etiam tolli illis præſidijs, qui nondum fiunt, ſed futuri ſunt, nam in Comment. huius Aphor. & clarius adhuc in 3. Artis Medicæ, vbi de curatione agit & Medici officia diſtinguit, dicit partem vnam eſſe Medicinæ,

dicinæ,quæ preſeruatiua dicitur;cuius officiũ eſt cau
ſas imminentium morborum,aut eorum, qui adhuc
fiunt,reſcindere: Aliã vero eſſe,quæ curatiua dicitur,
cuius munus eſt morboſas diſpoſitiones,morboſq;ip
ſos propellere:quod ſi ſani ſunt homines,tunc conſer
uatrix pars locũ habet;quod ſi conualeſcãt corpora,
aut in ſenectute ſint, pars Medicinæ,quæ renutrito
ria,&ſenilis, ſiue ſenes tractans,exercenda eſt,illam
Analepticen,hãc Ierocomicẽ,melius vocant Greci.
Quę quidẽ ſententiæ facilè intelligi nõ poſſunt,niſi
intelligatur quid ſit morbus fiens, ſiue in fieri, quid
factus, & futurus. De qua re agit ſæpè alibi, vt in
lib.de Symptomatis, tum maximè in 11. Methodi
cap.12.vbi ex profeſſo docere vult, quibus morbis
debeatur curatio, & per quæ remedia, Appellat e-
nim illic ea habere eſſentiam in fieri, quę non ſubſi
ſtunt, cuiuſmodi ſunt actiones omnes; propterea e-
tiam affectiones noſtri corporis,quę tamdiu durant,
quamdiu præſens eſt cauſa, quę eas peperit, & ea
ablata ſtatim euaneſcunt ſine remedijs,paſſiones,vo
cat, & non affectus,quoniam, inquit,affectus eſſen
tiam habet in facto eſſe, & proinde morbos ſtatuit
eſſe affectus, & non paſſiones. Quam opinionem
idem author ex hoc Comment.euidenter refellit, &
Hippocrates ipſe in Aphoriſmo;nam morbi,qui fiũt
ex repletione,curantur,inquit, ſola euacuatione, id
quod docet experientia, vbi enim ſenſibiliter lædun
tur actiones, & propterea iam morbus aliquis eſt,
vt in eroſione ſtomachi,aut calefactione, quæ fit ex
bilis contactu ſola, euacuatio tollit huiuſmodi mor
bum; ſicut etiam accidit cum dolor capitis naſcitur
ex ebrietate, vel cruditate ſtomachi, facta enim con
coctione eorum quæ ſunt in ſtomacho,dolor capitis
natus ex ſolutione continui recedit abſque ullo pro-
prio remedio; igitur morbi, qui ſunt in fieri, ſubla
tis ſuis cauſis efficientibus,curãtur. Sed cur eſt quod
ipſe in Comm. & in 3. Art. Medicinal. eos qui ſunt
in fieri, dicit egere curatione eius ſcilicet quod eſt
factum, illud vero quod futurum erat, præſeruatio
nem requirere? an debemus ita intelligere, quod in
ter morbos qui ſunt in fieri,quidam ſint qui læuem
adhuc habent noxam, alij vero habeant iam ma-
gnam,quæ tamen parata eſt augeri ob cauſę agentis
præſentiam, illi enim ſola egent preſeruatione, quo-
niam leues eos morbos natura ſanat; curare autem,
re vera eſt per artis noſtrę preſidia morbos profliga-
re; ſecundi vero generis morbi egent quidem pre
ſeruatione,& curatione,illa quidem ne morbus am-
plius augeatur,hæc vero, vt impreſſio iam facta ſol-
uatur; Ergo morbi,qui fiunt ex repletione curantur
ſola euacuatione; aliquando vero præter euacuatio-
nem, requirunt curationem mali facti ideſt relicti
poſt factam euacuationem; exempla huius rei pa-
tent in rupturis & eroſionibus venarum, his enim
malis ſæpè ſola euacuatio medetur: alias autem vix
poſſunt inueniri præſidia curatiua, veluti cum hæc
mala naſcuntur in pulmone. Igitur conſtat, præſer
uationem deberi cauſis morborum ideſt contra illas
pugnare, ac morbis qui ex illis adhuc fiunt, nec ali-
quid habent factum, qui cauſis illis ſublatis tollunt
non quidem per curationem, & per propria morbo-
rum remedia, ſed ex accidenti per præſeruationem.
Illud vero maiorem habet difficultatem, quod ſcri-
bit morbo deberi curationem, nulla illius cauſæ fa-
cta mentione. Verum ratio conuincit, nos etiam
pugnare in expellendis morbis contra cauſam ali-
quam: nam ſi curatio omnis; vt hic ſcribunt autho-
ris,fit per cõtraria,ſola ſanitas eſſet remediũ morbi,
hæc enim ſola morbo opponitur, ergo ſanitas ipſa
morbum expelleret, & non remedia noſtra, quod
quo modo fieri poteſt? illa enim vim non habet a-

A gendi nec poteſt idem ſeipſum efficere, ſiquidem ſcri
bit Galen. in Arte Medicin. morbum calidum tolli
per frigida auxilia, ſanitas vero auxilium non eſt fri
gidum aut calidum. Præterea,exceſſum immodera
tum immoderato exceſſu contrario,redigi ad medio
critatem,ad hanc vero ſequitur ſanitas,Igitur,ſi mor
bi tolluntur, ſublatis ſuis cauſis, vt morbus calidus
à refrigerantibus,non vtique contra morbum ipſum
pugnamus; ergo, ſiue præſeruare, ſiue curare veli-
mus ſemper contra cauſas agemus; ex quo ſequitur,
vtranque partem Medicinę præſeruatiuam eſſe,quia
in vtraque pugna fit aduerſus cauſas; An cauſæ di-
ſtinguendæ ſunt, quod quędam ſint gignentes ſiue
efficientes, aliæ vero conſtituentes; & efficientibus
deberi preſeruationem,conſtituentibus vero ſiue vt
B uocant recentiores formalibus, curationem; hu-
mor enim calidus calefaciens, gignit in noſtro
corpore calorem, ex quo intemperies, & mor-
bus fit: eſt vero humor ipſe calefaciens, cauſa effi-
ciens, calor vero ab eo excitatus, & iam receptus
in corpore non gignit re vera nec efficit, ſed conſti-
tuit morbum, veriuſque eſt forma ipſius morbi,qua
poſita,ponitur morbus, quæ & alio nomine cauſa
coniuncta dicitur; quæ, vt in Arte Medic. oſtendi-
mus, longè differt ab ipſo morbo; quanquam Gale-
nus breuitatis cauſa ſępè vſurpet eam pro morbo;
veluti, cum dicit febrem eſſe calorem, non enim
febris eſt calor, vt nec ipſa ſanitas eſt calor vel fri-
gus, ſed febris eſt vitium, in quo calor pręter mo-
C dum eſt auctus vt ſanitas eſt perfectio proue-
niens ex moderatione & temperamento qualita-
tum. Ex his igitur patet quid ſit preſeruare, & cu-
rare, & cui debeatur curatio & preſeruatio. Nunc
videndum, per quæ iſta fiant, & maximè curatio,
de qua hic agimus, quam rem in 11. Methodi ex pro
prio etiam inſtituto tractat Galen. & tandem con-
cludit, per contraria eam exerceri; definit autem il-
lic contraria, quę plurimum inter ſe diſtant. Quod
ſi ita eſt, fortè male dicemus paruis morbis deberi
curationem, quippè,cum parui fiant receſſus à natu
rali ſtatu in paruis morbis, & proinde etiam reme-
dia quæ illis debent eſſe ęqualia, contraria non vi-
deantur eſſe. Reſpondere fortè quis poſſet, etiam
paruos receſſus contineri nomine contrarij: ſed ra-
tio contrarietatis id non poſtulat præſertim in cura-
D tione. An potius dicendum eſt, in omni morbo ma-
gnum eſſe receſſum à naturali ſtatu, etſi parui qui-
dam dicantur morbi maiorum reſpectu? nam in om
ni morbo duos ſaltem oportet eſſe gradus affectio-
nis pręter naturam; id quod probatur ex gradibus
medicamentorum: nam Gal. cum agit in lib. 5. de
Simpl.cap.vltimo de illis gradibus ea quæ ſunt in 1.
gradu ſtatuit obſcurè agere; quæ vero in ſecundo
ſenſibiliter;itaque, cum mala noſtri corporis nõ ſint
reponenda inter morbos antequam ſenſibiliter læ-
dant noſtras actiones, conſtat in omni vel læuiſſimo
morbo receſſum eſſe per duos gradus, & vltra quat-
tuor nullum morbum ſalutarem progredi poſſe,quo
niã nulla medicamenta ſunt,quę vltra eos gradus ex
tendantur; quapropter, morbi omnes,qui excedunt
E quattuor gradus oẽs lethales,quia nullum ęquale ha
bẽt remedium,quo temperari poſſint ſuæ cauſæ. Por
rò, illud quoque rectè dictum eſt à Gale. contrarij
nomen rectè intelligendum eſſe, vt non ſolum com
prehendat verè contraria, ſed etiam alio modo oppo
ſita, nam vt calidum per veram contrarietatem re-
medium eſt frigidi,ita rarum denſi,& relaxans con-
tracti auxilium eſt, ob aliam oppoſitionem. Illud
verò maiorem habet difficultatem, quod ſcribit ille
in Arte Medicinali immoderatos exceſſus per alia
immoderata tolli, & ſic morbos curari, quod patet:

nam

nam exuperans calor non niſi per frigus exuperans redigi poteſt ad mediocritatem, & temperiem; id tamen non videtur verum in omnibus curationibus: nam exempli cauſa, in exciſione digiti ſuperabundantis, non aſſumimus digitum deficientem, vt ex vtroque acquiratur mediocritas & ſanitas; aut cum luxatam partem reponimus, non alium exceſſum facimus, ſed paulatim verſus naturalem ſtatum properamus. Eodem pacto, ſi figura eſt vitiata, eo quod in anteriora præter naturam flectatur pars, remedium non eſt eandem reflectere vltrà mediocritatem in poſteriora, ſic enim nunquam ex duabus malis figuris mediocritatem acquiremus; nec ex obſtruentibus, & aperientibus fit ſanitas, vt ex calido, & frigido. An Galeni dictum ſolum intelligi debet in qualitatibus & morbis qui fiunt in intemperie? nã temperies ex mixtione fit qualitatum mutuò ſe retundentium, quare, cum vna augetur, ad illius proportionem intendenda eſt illius contraria, atque ita ex vtriuſq; ceſſu inæqualitas tollitur & morbus, ſanitas verò comparatur. Illud etiam explicandum eſt, quod ſcribit curationem fieri per contraria æqualia in gradu; nam ſi ab æqualibus non fit actio, quomodo fiet morbi expulſio, & mutatio morbi in ſanitatẽ? Porrò, in hoc dicendum eſt, mutationem quandam eſſe, quæ tendit ad victoriam; aliam vero quę finem habet temperiem, & mediocritatem; in illa requiri inæqualitatem, ab æquali enim pugna non fit victoria; In hac vero fit temperies, nec aliter quidem fieri poteſt, ſiquidem temperies fit per mixtionem; In hac autem ſeruatur æqualitas, & proportio eorum quæ miſcentur; ex quo etiam ſequitur, hoc præceptum frequentius & ut plurimum ſolum habere locum in curatione morborum, qui fiunt ex mixtione elementorum: nam in illis æqualitas, & inæqualitas cõſpiciuntur; vbi vero exciditur digitus ſuperfluus, aut reponitur pars luxata, vel extrahitur lapis, vel alij huiuſmodi morbi curantur, quænam quæſo æqualitas, vel inæqualitas inter remedia, & morbos ſiue proximas morborum cauſas, reperiri poteſt? Iam vero ſupereſt, vt videamus qualia oportet aſſumere contraria, actune ſolo, vel potentia, vel vtroque modo agentia; requirit curandi ratio, vt potiſſimum potentia ſint contraria atque facultate, non enim quod frigidum eſt actu, verum eſt remedium mali calidi; ſic.n. Pyrethrum aut Euphorbium eſſet optimum iſtorũ malorum auxilium. Solum ſuperſunt quædam argumenta diſſoluenda, qua videntur efficere, vt ſemper non ſint contraria remedia affectibus abigendis, nam febris ſæpè tollitur calidis, vt febris quotidiana vſu piperis, necnon concoquentibus, & euacuantibus, vt febres putridæ. Item ſcribit Hippocr. Tetanum qui fit à frigida pituita, frigidæ aquæ aſperſione ſanari. Vulgare etiam eſt dictum dolorem eſſe medicinam doloris; & vomitum vomitu ſanari; ac etiã maniam mediocrem ab ea, quæ vehementer exceſſerit, quæ tunc dicitur extaſis, curari. Hæc in 3. Artis Medicinalis ſoluimus, diſtinguendo ea quæ per ſe ab his quæ per accidens fiunt, & coniunctas reſpiciendo diſpoſitiones & cauſas, ita vt his ſublatis recedant quæ ab illis fiunt, & naturæ conatus ſpectando, quæ omnia eo loco fuſius ſunt explicata, & exemplis proprijs patefacta, quare hoc loco ea ſolum breuiter attingam: adferunt enim illi qui vim huius præcepti non intelligunt potiſſimum hæc argumenta rhabarbarum, calidum morbum, nempè febrem biliоſam ſanare, quod tamen calidum eſt, & humori biliоſo etiam ſimile; non ſolum qualitate calida & ſicca, ſed etiam tota (vt aiunt) ſubſtantia, cuius vi purgat bilem. Verùm illi non intelligunt rhabarbarum non mederi febribus biliоſis ob ſuam temperiem, ſed quia vacuandi vim habet, & purgandi vacuato vero humore lædente, morbus qui fit ab eo, ſimul euaneſcit, vt Aphoriſmus hic docet, nec refert ſi ob ſimilitudinem trahat humorem, quia ſolũ curat, quja vacuat, in hoc autem eſt euidentiſſima cõtrarietas cum humore lædente. Adferunt etiam Aphor. in quo ſcribit Hippocr. Quæ refrigerata ſũt, calefacere oportet, exceptis his vnde ſanguis fluit. Reſpondemus, calidum affectum frigido curari, ſed aliquando coniunctum affectum cum frigido, vt ſanguinis fluxum qui irritatur calidis, impedire iſtorũ vſum; Item, morbus calidus, à calore natiuo curatur; inter quos non eſt contrarietas: nam, quod ait Braſſauolus Ferrarienſis calorem natiuum eſſe contrariũ calori præter naturam, eò quod vnus ſit naturalis, alius præter naturam, non eſt recipiendum: nam duo calores ſimul non ſunt qui mutuo inter ſe pugnent cum corpore, ſed vnus & idem calor, propter gradus quos acquirit mediocres vel excedentes, naturalis, vel præter naturam dicitur plus, vel minus, ita, vt penitus ſit præter naturam, veluti cum putredinem veram facit, minus vero ita vt adhuc aptus ſit ad naturæ opera ſatis vtiliter obeunda, veluti, cũ pus gignit; Ille ergo calor per accidens medetur morbis calidis, morboſam cauſam concoquendo, & expellendo, in qua calor præter naturam ideſt qui ex putredine erat excitatus, reſidebat, atque ita ea victa & expulſa materia, calor qui relinquitur ad ſuam, & naturalem mediocritatem redit. Scribit etiam Hippocr. in 2. lib. Epid. dolorem ſolui dolore, & in ſequẽti quodam Aphor. ait, dolorem maiorem, minorem obſcurare, id etiam fit per accidens: nam medicamẽtum quod aperit abſceſſum, ſoluendo continuum, dolorem parit; ex loci vero apertione ſequitur euacuatio humoris contenti, & dolorem facientis: itaque euacuatio medetur dolori per accidens, & per ſe repletioni; ſolutio vero continui, & dolor ex ea natus, cauſa eſt ſine qua non poterat fieri euacuatio, & non remedium doloris ex abſceſſu facti. Porro, dolor maior minorem non ſanat ſed obſcurat. Ait præterea Hippocr. in ſequentibus Aphoriſ. Tetanum qui frigidus eſt affectus, & ex frigida cauſa natus, frigidæ aquæ ablutione ſanari; ſed id aqua per ſe non facit, ſed quoniam calorem natiuum intus colligit, & roborat, qui poſteà facilius humorem frigidum inter nas partes occupantem, concoquit, & diſcutit. Adferunt etiam illi eundem morbum à ſeipſo ſanari, quo modo ſcribit Hippocr. Extaſin (quæ vehemens eſt Mania) mediocrem Maniam ſoluere; at id fit, quoniam natura tunc mouetur ad expulſionem noxij humoris, cum vehementer irritatur, id quod potiſſimũ vigente morbo accidit, tunc enim fiunt Criſes; propterea dicere poſſemus, ſtatum morbi priores partes diſſoluere, quoniam in eo tempore materia relicta à prioribus partibus morbi per Criſes diſcutitur. Vomitus quinetiam, & alui fluxus, vomitu & alui fluxu curantur, cum medicamenta exhibemus, quæ rurſus vomitum, & aluum mouent, id etiam fit per accidens: nam humor qui naturam irritabat, nec facilè ab ea expelli poterat, & propterea illarum excretionum cauſa erat, vi medicamenti vniuerſus educitur; ita ceſſante irritamento, deſinit vomitus, & alui fluxus.

Nonne etiam ſanguinis è naribus profluuia rurſus euacuato ſanguine, ſecta vena ſiſtimus? ita quidem videtur euacuatio remedium eſſe euacuationis; ſed hoc verum non eſt, ſed reuulſio medicinam præbet, contrarium motum ſcilicet priori opponẽs, quæ cum fieri non poſſit abſque euacuatione, ideo

cum illa coniungitur. Hæc igitur vim non habent euertendi principium hoc insigne, contraria, contrariorum esse remedia; quod non solum in morbis, sed etiam in morborum causis, Symptomatis, & in omni denique mutatione verissimum esse docent, ipsa philosophia, & experientia.

APHORISMVS XXIII.

Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.

CVM superiore Aphorismo docuisset, quo modo morbi curentur per contraria, docet nunc quo tempore acuti curati possint, vel iudicari, quod idem est; Dicit ergo in quatuordecim diebus eos iudicari; quam sententiam vt Galenus notat, nonnulli ita intellexerunt, vt crederent Hippocratē velle hos morbos iudicari antequam prēterierint quatuordecim dies Decretorij, ita, vt quatuor decim numero sint dies qui morbis acutis faciunt iudicationem. Quam opinionem idem refellit author: nam cum omnes acuti morbi terminum habeant quadragesimum diem, vsque ad eum terminum pauciores sunt verè decretorij, cum intercedentibus vero, plures; quare vera non est hęc huius Aphorismi interpretatio; Sed quod vult author est huiusmodi, morbos acutos finiri intra spatium quattuordecim dierum. Verum cum morborum acutorum multæ sint differentiæ, vt in primo libro ostendimus, quippè cum nonnulli simpliciter sint acuti; alij vero non simpliciter, alij acuti ex decidentia, alij qui intra quadraginta dies terminantur, de simpliciter acutis intelligendum esse Aphorismum scribit Galenus, illos enim simpliciter acutos vocat, qui in quattuordecim diebus terminantur; at verò, cum acutum morbum ex suo termino diffinimus, petimus in hoc loco principium: nam hic quærimus, cur acuti quattuordecim diebus iudicentur. Quare præstat aliter morbum acutum diffinire, quod scilicet sit is, qui cum magnitudine celeriter mouetur: nam qui magni solum sunt, vel solum celeriter mouentur, acuti non sunt. Sensus ergò est, magnos morbos qui celeriter mouentur, non posse vltra decimumquartum diem differre suum iudicium, idest, accidere omninò, vt vel perfectè sanetur æger, vel moriatur, aut insignem mutationem faciat ad salutem vel ad mortem, modo in eo spatio seruet suam magnitudinem, & celeritatem. Cuius rei rationem conatur reddere Galenus sed parum feliciter: nam, inquit, ob morborum magnitudinem, & Symptomatum vehementiam, necessarium est, vt citò committatur pugna inter morbum & naturam: quod si natura validior fuerit morbosa cura, ad salutem fiet iudicium, si minus, ad mortem. Atqui hæc ratio docet, non posse diutius hos morbos durare; cur tamen magis intra decimūquartum, quàm vigesimum finiri debeāt, id non probat: videmus. n. multos cum ad decimumquartum diē peruenerint non ita debilitatos quin possint pugnā adhuc sustinere, & differre in alium ex sequentibus diebus; itaque Galeni ratio nihil necessariò concludit.

Montanus vero, rationem petit ex Lunæ oppositione, quæ inquit magnas mutationes facit in nobis, & decimaquarta die contingit, propterea tunc fieri Crises, nec vltra eas differri posse. Verum etsi hæc in sequenti Aphorismo diligentius tractabuntur, cum vniuersas Criticorum dierum causas expēdemus, tamen ne desit huic Aphorismo sua explicatio, operæpretium est expendere huius viri opinionem: contra quam ita dico.

Primum, quod Galen. non solum in oppositionibus Lunæ cum Sole, sed etiam in coniunctionibus, magnas pariter fieri mutationes dicat, quapropter, nulla ratio suadet cur potius in 14. quàm in 29. cum aliquot horis Crises fieri debeant; tunc enim coniunctionis est tempus; Deindè, quid dicemus de his qui in ipso tempore oppositionis, aut paulo anteà, vel posteà ægrotāt, plures enim dies quàm quattuor decim requiruntur, imò integer mensis necessarius est, antequam alia fiat oppositio; Itaque si ad oppositionem ratio est referenda, non certè ad veram oppositionem, quæ cum Sole fit, sed ad eam, quæ opponitur signo, in quo erat æger cum ægrotare cępit, ab eo enim ad aliud, quod sit perfectè oppositum Luna solet peruenire decimoquarto die, & tūc quoniam est in signis oppositis illis in quibus morbus cępit, necessè est pugnam fieri, vt natura oppositorū, & contrariorum postulat; ex vehementi autem pugna sequitur victoria vel morbi, vel causæ morborū, vel ipsius naturæ, imbecillioris. Hæc contemnenda quidem non est ratio, quæ fit ex motu Lunæ per signa opposita, sed tamen in ea non potest animus quiescere: nam inæquales at inordinati sunt motus Lunæ, ita vt aliquando perficiat in tredecim diebus, quod aliàs non facit in tredecim cum dimidio, vel maiore etiam temporis spatio; quapropter, non sem per decimusquartus esset terminus solutionis morbi acuti; quot præterea sunt acuti qui septima, vel etiam tertia, quarta, aut quinta benè iudicantur; hos enim terminos peracutorum morborum Galen. statuit, in quibus non est perfecta, & in aliquib. etiam nulla est oppositio, quæ vim aliquam ab Astrologis habere dicatur. Habet meo quidem iudicio, hæc tractatio communes causas cum periodis febrium: nam si terminus solutionis morborum ad astra referēdus est, cur etiam non dicemus ex ipsis sumendam esse rationem cur sanguis nullam faciat accessionem pituita vero quotidie remouet febrem, bilis tertio quoque die suos faciat insultus, & humor melancholicus suas tardet exacerbationes vsque in quartum, sed quales quæso oppositiones, vel aspectus syderū, aut aliæ causę cęlestes hanc in paroxismis, & eorum solutionibus differentiam efficient? cur etiam ad astra nō referemus differentiam, quæ conspicitur esse in animalibus, dum fœtus suos gerunt, alia quidem per diuersas hebdomadas, alia per menses, alia vero quæ annum etiam attingunt; nihil ergo certum sumi potest ex certis causis, sed sola experientia sensus nostros docuit cum probabili quadam ratione, quæ ostendit naturam expultricem, & coctricem, quæ Crises efficiunt, ægere pro suo robore, ac materiæ lædentis qualitate, & quantitate; Itaque fieri, vt vbi violenta fit pugna, sicut contingit in morbis acutis, diu illa durare non possit, & nunquam tardius, quàm in quartodecimo die ea finiatur; sed cur dies ille & non alius, qui illi propinquus sit hoc efficiat, vel potius cur in illo magis, quàm in alio illi propinquo hoc accidat, nulla certa ratio adhuc est inuenta, sed vt diximus, hæc diligentius in sequenti Aphorimo prosequemur.

APHO-

APHORISMVS XXIIII.

Septenorum quartus eſt index; alterius ſeptimanæ octauus principium; eſt autem & vndecimus contemplabilis; ipſe enim quartus eſt ſecundæ ſeptimanæ. Rurſus verò & decimus ſeptimus contemplabilis: ipſe ſiquidem quartus eſt à quartodecimo, ſeptimus verò ab vndecimo.

ANGIT Hippocrates in hoc Aphoriſmo materiam de diebus Criticis, ſiue iudicatorijs, aut decretorijs, qua nulla eſt in vniuerſa Medicina obſcurior, & difficilior: nam cum multas partes ea in ſe contineat, non in vna ſolum, ſed in ſingulis ferè magna ſemper fuit controuerſia, non ſolum quidem inter ipſos Medicos, ſed etiam inter Medicos, & Aſtrologos, adeò, vt adhuc maximè dubium ſit, quos ſequi debeamus, aut quid etiam ex omnibus collectis ſententijs de re ipſa ſit ſentiendum; ſed nos vt alijs meliora excogitandi viam aperiamus, noſtram quoque ſententiam proferemus.

Ac Primum illud venit explicandum, quid ſit dies Criticus, in quo iam oritur controuerſia: nam Galenus in primo libro de diebus Decret. ſcribit, Criſes in omnibus diebus fieri, ſed non in omnibus æquè frequentes, vel bonas, vel perfectas, vel fidas, vel iudicatas; quare definit diem decretorium, in quo prædictæ mutationes firmæ, ac plurimę fiunt. Quam quidem definitionem ſi recipimus, paucos dies inter decretorios agnoſcemus eſſe; multos vero excludemus, qui inter decretorios ab omnibus Medicis numerantur: nam ſextus dies decretorius eſt, ſed cum periculo, infidelis, imperfectus, & obſcurus; Item, decimus tertius decretorius eſt, ſed rarò decernit. Plures alij ſunt, vt poſtea patebit, huius generis, qui etſi rarò & perfectè iudicant de morbis, tamen inter decretorios reputantur. Ad id facit quod habet Galenus in eodem libro, tot eſſe dierum Criticorum, quot ipſarum Criſium differentias. Quare, cum illarum multæ ſint differentiæ, vt infra etiam patebit, non poteſt vnica eſſe differentia dierum decretoriorum; vt ergò omnes comprehendamus decretorios dies, & ſingulis detur pro ſua natura locus, dicemus eſſe diem decretorium, in quo fit Criſis; Sed cum de Criſis nomine, & natura diſſenſio ſit non parua, neceſſe quoque eſt naturam dici decretorij obſcuram eſſe: nam Galenus in lib. primo, & ſecundo, de dieb. decret. & in principio lib. de Criſib. paſſimq; alibi, docet controuerſiam fuiſſe inter antiquiores Medicos quid nomine Criſis ſit intelligendum: nam quidam voluerunt Criſim nihil aliud eſſe, quam ſubitam in morbo mutationem: alij non ſolum ſubitam, ſed confertim factam, ideſt ſubitam & magnam; alij non omnem, ſed ſolum quæ eſt ad meliorem ſtatum conuerſionem; in quo etiam eſt diſſenſio: nam integram & perfectam ſolum mutationem nonnulli uolunt eſſe Criſim; alij quamcunque ſubitam mutationem, ſiue perfecta, ſiue imperfecta ſit; alij non ſolum quæ eſt ad bonum, ſed quamcunque ſubitam mutationem vel ad melius, vel deterius, nomine Criſis dignantur; alii verò non ipſam mutationem, & ſolutionem, ſed eam quę præcedit agitationem ſtatuunt Criſim eſſe nuncupandam; alii eo nomine, & ipſam agitationem, & ſolutionem comprehendi volunt. At vero ſi longi morbi, qui per annorum reuolutiones finiuntur, etiam per Criſim terminari ſtatuit Gal. erunt etiam Criſes, quæ non fiunt ſubito, nec confertim, ſed paulatim. In hac vero controuerſia, Gal. nunc illis aſſentitur, qui Criſim volunt ſolum eſſe perturbationem, quæ præcedit ſolutionem; aliquando verò definit eſſe ipſam mutationem, & ſolutionem, quæ ſubito fit; aliquando ſolutionem ipſam quomodocunque factam; quo modo etiam diarias febres per Criſes finiri ſcribit; ſæpius verò ſe ab ea diſputatione liberat ea ratione, qđ dicat quęſtionem eſſe de nomine; in quo pueriliter errat: de re enim ipſa, imo de fundamento huiuſce tractationis lis eſt & controuerſia: nam ſi omnē mutationem, quę in morbis fit, vt ille aliquando ſentit, Criſim vocabimus; vlcerum, fracturarum, luxationū, & aliorū morborum curationes, quæ fiunt per ſanguinis miſſionē, & purgationem opera Medici, Criſes vtiq; dicemus eſſe. Si verò excludamus ſolutiones illas, quæ fiunt opera Medici, & proprias Criſes dicamus eſſe mutationem, quæ fiunt à natura: illa autem morbos aliquando finiat ſine perturbatione, vt idē fatetur in li. 2. de dieb. decret. de diariis febribus & longis morbis, non poterit perturbatio Criſis vocari; nec ēt Criſis erit confertim facta mutatio, quoniam vehementia carent, & alii breuiſſimi morbi, exigui & mites, & oēs longi. Prætereà, pueri, vt ille tradit, per ſolam concoctionē Criſes faciunt in morbis; in quib. nulla præcedit perturbatio, ea. n. ſolum antecedit excretionem: Addo, q, non ſolum morbi in pueris, ſed ēt in aliis omnibus longi morbi, vt ille author eſt, finiuntur vel per ſolam concoctionē, vel diuturnos abſceſſus, vel longas excretiones, quas tamen ſolutiones ille appellat Criſes. At dicet fortè quiſpiam ſe Criſim appellare, quæ hēt omnes conditiones, & quæ propria eſt potiſſimum morbis acutis; quod ſi concedimus, non debebat vltra 20. diem aliquos quærere, & numerare dies, menſes, & annos decretorios: ergo, nec ſubita, nec magna mutatio, aut vtraque ſimul requiruntur ad Criſim. In eo verò maior eſt confuſio, & deteſtandus error, ſi firmatū non eſt, an perturbatio ipſa, vel ſolutio, aut vtrunq; Criſis propriè dici debeat: nam cum ſolutio fieri debet in die decretorio, perturbatio incipit ſæpè in die antecedēte, veluti cum Criſis, & expulſio incipit in primis horis diei quemadmodum dicebat Hippocr. in 2. Aphor. Noctem, quæ præcedit Criſim grauiorem eſſe ſolere ea, quæ ſubſequitur; At, ſi ita ſe res habet, Criſis fiet in die non critica: nam perturbatio, quam Criſim ille ſtatuit eſſe, in eo fit; at, ſi vtrunque nempè ipſam perturbationem, & ſolutionem ipſam Criſim eſſe dicamus, ſæpè non vnus dies, ſed duo, & tres erunt critici: nam perturbatio alium quandam occupat, alios verę, quàm ipſa excretio, & quę per ipſa fit, ſolutio morbi: non ergo de nomine eſt quæſtio, vt Gal. tradit, ſed de re ipſa, quę fundamētum eſt totius huius tractationis; Cogunt aūt quę ſuperius adduximus rationes, nomen Criſis vſurpandum eſſe pro ipſa mutatione, quæ fit in morbis, non aūt pro agitatione, quæ oēm mutationem non prēcedit, nec in dieb. criticis ſemper cum ipſa mutatione accidit; Ceterum cum nos quæramus mutationes ſolum quæ fiunt à natura in diebus certis, excludendæ veniunt à nomine Criſis illæ, quę fiunt manu Medici: non enim Criſim vocamus febris Synochæ ſolutionem, quando illam Medicus, confertim facta ſanguinis miſſione; parit, vel cum morbos ex cacochymia vniuerſū corpus vel partes aliquas vehementer infeſtantes, vehemētiore purgatione tollit: hęc. n. non in dieb. criticis, ſed in aliis fieri dīnt, & fiūt. Erit ergo Criſis mutatio, q̄ fit in morbis a natura, at nō per generōnem carnis, aut

alterius cuiuſcunque operis, ſed per expulſionem noxij humoris: nam per ſolam concoctionem nec longi morbi, nec breues, nec qui acuti ſunt in pueris ſolui poſſunt: nam cum Criſim potiſſimum ſtatuamus in morbis, qui infeſtant cum febre neceſsè eſt excretionem aliquam ſequi, etſi in aliquibus illa eſt euidens, & ſenſibilis, in alijs vero occulta & inſenſibilis, in duris enim, & aſtrictis corporibus, euaporatio non ſufficit ad febres ſoluendas, ſufficit vero in pueris; quorum harum mores ſunt aquei, & aerei, qui facilè in vaporem cõuerti poſſunt, & corpus molliſſimum, rariſſimumque per quod facilis fit euaporatio. In morbis etiam longis, quia diuerſi generis eſt materia, pars poſt partem concoquitur, & expelli tur, vel per inſenſibilem tranſpirationem, quam frictiones, balnea, exercitatio, & alia illorum morborum præſidia præſtant, vel per leues, & diuturnas quaſdam excretiones, per vrinas, aluum, vomitum, ſudores, vt in quartanis, & quotidianis febribus contingere videmus; Quas quidem excretiones, quoniã vel conſpicuæ non ſunt, vel tardæ, diuturnæque, & propterea ad ſubitas ſolutiones morbi efficiendas ineptæ, Galenus tanquam non ſint, eas prętermittit, & ſoli concoctioni malè tribuit uim ſoluendi eos morbos; Vt igitur omnes dies, menſes, & annos decretorios comprehendere poſſimus, & omnium morborum ſolutiones, quæ fiunt certis temporibus, in alijs uero non fiunt, Criſim uocabimus ſolutionem morbi, quam natura facit cum excretione extta, uel intra corpus, ſenſibiliter, uel inſenſibiliter: ſic enim abſceſſus etiam comprehendemus, & ſolutiones febrium in pueris, necnon diariarum, & longorum morborum Criſes. At quoniam inter ſolutiones illæ maximæ dignitatis, & perfectionis ſunt, quæ ſunt confertim factæ, ideo ſimpliciter, & inter alias re uera Criſes dicuntur mutationes, quæ ſunt uehementes ſiue confertim factæ. Rurſus, quoniam inter mutationes illæ, quæ bonæ ſunt, præſtantiores cenſentur eſſe, ideo aliquando authores noſtri eam Criſim ſolũ uocant, quæ bona eſt, & multo magis contrahunt nomen Criſis, cum eam dicunt eſſe mutationẽ, quæ eſt bona, perfecta, fida, indicata, clara, tuta, tunc enim quod eſt perfectiſſimum definiunt. Verum ad tractationem de diebus Criticis, primũ uſurpare oportet Criſim pro ſolutione morbi, quæ à natura fit cũ excretione aliqua, ſic enim omnibus diebus Criticis locus dabitur; deindè uero etiam Criſim ſumemus pro ea, quæ bona eſt mutatio, cum quæremus, an bonæ mutationes proprios habeant dies, & alia propria tempora. Ergo ex his patet, diem Decretorium nihil aliud eſſe, quàm eum diem, in quo mutationes fiunt in morbis per excretionem à natura; inter quos magna eſt differentia: nam quidam ſolum retinent vniuerſale nomen, quod. ſ. decretorij ſint; alij vero indices, ſiue contemplabiles; alij vero intercidẽtes, ſiue intercalares proprio nomine nuncupantur; Decretorij ſunt, & dicuntur, in quibus ſæpius fiũt Criſes; Indices vero ſunt, qui oſtendunt, quid ſit futurũ in illis diebus Criticis; Intercidentes autem dicuntur, in quos ob acceſſionem, in eo die qui præcedit, vel ſequitur immediatè decretorium vel indicem, Criſis fit. Eſt autem index decretorius, ſed non primi ordinis & dignitatis, & propterea proprio nomine index potius, quàm decretorius nuncupatur; Ita decretorius ſimpliciter dictus, qui eſt præcipuè dignitatis index quoque, ſed index propriè non dicitur, vt qui iam propriam, & digniorem appellationem ſit ſortitus, nempè quod dicatur dies decretorius; tunc autem index vocatur, cum in eo non fit Criſis, ſed eam oſtendit futuram in aliquo ex ſequentibus diebus; Intercidens vero dies ſuaptè natura (vt inquit Galenus) decretorius non eſt, ſed ex acceſſionum natura, vel ob errores talis euadit, & propterea index etiam, non eſt futuræ Criſis in diebus decretorijs; Dies verò in quo non fit Criſis ex natura diei, vel acceſſionis, aut non fit indicium quid in ſequentib. diebus fit futurum, nullo modo dicitur decretorius; Quidam verò ſunt, qui mediam (vt ait Galenus) naturam habent inter decernentes, & non decernentes. Hæc ita puto clarius eſſe diſtincta, quàm à Galeno ipſo, qui in omni pagina in lib. de dieb. Decret. de his diebus agit, nec tamẽ ſtatuit apertè quid ſint, & quæ ſit in ipſis differentia. Ac in promptu quidem ſunt exempla, quæ rem hanc obſcuriorem pate faciant rudioribus, ſeptimus, & 14. veri ſunt decretorij, 4. & 11. ſunt illorum indices, quartus quidem ſeptimi, & vndecimus 14. Tertius verò, & quintus, ſunt intercidentes quarti, nonus, ſeptimi, octauus, decimus, duodecimus, decimus ſextus, deimus nonus de morbis nunquam decernunt, decimus tertius medię naturæ eſt inter decernentes, & non decernentes. Sed hæc ſigillatim poſteà explicabuntur. Nũc verò illud ſequitur explicandum, quot ſint primum dies omnes decretorij menſes, & anni, deindè, quinam ex tota multitudine maximæ ſint dignitatis, & potentiæ, qui verò ſecundi, & alterius ſint ordinis. Decretorij dies dicuntur eſſe à Galeno tertius; qui inter Decretorios primus in ordine cenſetur ab illo eſſe 4.5.6.7.8.9.11.13.14.15.17.18.20.21.24.27.31. 34.37.40.60.80.1620. Poſt hos vero non fit immoratio per dies, & ſeptimanas, ſed per menſes, & annos; alij enim ſeptem menſibus, alij ſeptem annis, binis alij annorum hebdomadibus, & ternis finiri morbos aiunt; ſunt tamen, inquit, qui quadrageſimiquinti, & quadrageſimioctaui, & quorundam aliorum mentionem faciunt. Verùm inter 20. & 40. ait duodecim eſſe dies non Decretorios ſcilicet 22. 23.25.26.29.30.32.33.35.36.38.39.8. vero & 10. 12.16.19. in primo de dieb. Decret. cap. 30. ſcribit nõ eſſe decretorios, quoniam morbus ſubito in illis non ſoluitur. quod ſi aliquando in 8. & 10. ſubita morbi ſolutio incidat, ſimilem ei eſſe qui in 6. accidit. Verum raro in illis fieri ſolutiones, & eas quidem ſine fide, nec benè, nec perfectas, & obſcuras. Hæc eſt enumeratio dierum decretoriorum ex Galeni ſententia, quæ nihil firmum & ſtabile habet: nam primum omittit 1. & 2. diem, in quo diariæ ſoluũtur, etſi in 1. de diebus Criticis, ita ſcribit 1. & 2. ſunt Decretorij, ſi Criſim ſumas pro ſolutione morbi: nam Diariæ 1. vel 2. ſoluuntur, ſi Criſim ſumas pro perturbatione non ſunt Decretorij, quia perturbatio illa in his diebus non eſt perſpicua. Qua in re quid ineptius dici poteſt? nam ſi tota de diebus decretorijs tractatio pendet ex nomine, & natura ipſius Criſis, oportet profecto huius rei authorem primum ſtatuere quid Criſis ſit; ac vt antea oſtendimus, abſurdum eſt alio modo Criſim intelligere, quam ipſam ſolutionem, alioqui vniuerſa dierũ decretoriorum enumeratio, & ordo confunduntur ergo 1. & 2. iam erunt decretorij, ſi diariæ in illis ſoluuntur per excretiones, nempè ſudores, ſępè, vt morbi acuti; ac non ſolum quidem diariæ, ſed Apoplexiæ Syncopes, Tetani, ac etiam Anginæ nonnunquam 1. aut 2. die occidunt, vel mutationem faciunt ad melius. Quarè, non eſt, quòd dicamus primum, & ſecundum non eſſe Decretoriarum, quia ſolę diariæ in illis ſoluantur; Criſim vero eſſe morborum acutorum duntaxat, vt qui ſoli ſubitas, & magnas mutationes faciunt: nam vt oſtendimus etiam peracutiſſimi morbi in illis diebus mutationes efficiũt. Prætereà, abſurdum eſt, ſolutionem diariarum, non comprehendere nomine Criſis, cum à natura fiat eo

modo

modo quo fiunt ſolutiones acutorum morborum, A ſcilicet agente natura per concoctionem, & excretionem. Quapropter, ſi certa quærimus tempora in quibus natura ſolet mouere, & mutationes facere in morbis, hoc commune debet eſſe omnib. morbis, in quibus natura ijſdem facultatibus ſuis vtitur. Præterea, in enumeratione iſta dierum, dicit quoſdam ponere certos dies inter decretorios, ſe verò, & alios non ponere quaſi nihil certum ſtatui in illis poſſit; Addo, quòd ex Hippocr. plures alij ſunt addendi, qui etſi raro decernunt, tamen ratio aliqua eſſe debet, cur aliquando id faciant ſi ille omniũ dierum Decretoriorum rationem ſe inuenire poſſe putat. Hæc ergo dicta ſint contra totum numerum dierum Decretoriorum. Nunc videamus, quàm dignitatem, & potentiam ſingulis tribuat; Primi B ordinis ſtatuit eos, in quibus fiunt Criſes maximè laudabiles, & frequentes, & inter hos conſtituit ſeptimum eſſe primum, hanc enim bonas, indicatas, tutas, manifeſtas & perfectas Criſes facere ſolent; decimus vero quartus 7. inquit, ſequitur; proximi vero ſunt 9. 11. 20. prope hos 13. & 5. poſt hos, 4. hunc ſequuntur 3. & 18. at poſt 20. inquit Decretorij ſunt 21. 27. 31. 34. 40. ac 44. vim habet inſignem eo tamẽ maiorem habet 40. His minus decernunt 24. 31. & multo minus 37. qui medius inter decernentes, & non decernentes, & magis ad hos quam ad illos accidit; Alij vero omnes inter 20. & 40. qui (vt diximus) ſunt numero duodecimo Decretorij non ſunt. Hæc eſt Galeni ſupputatio, & ordinatio dierum Decretoriorum vſque ad 40. contra quam multis ra- C tionib. agere poſſumus; & 1. autoritate Hippoc. qua ille potiſſimum nititur ad firmandum eum ordinem & contendit ſeptimanas ſecundam & tertiam coniungendas eſſe, & propterea 20. & nõ 21. etiã decretorium; ait, enim Galenus vſque ad 14. diem nullam eſſe natam diſcordiam apud Medicos de numero & dignitate dierum decretoriorum, poſt vero 14. diſcordiam fuiſſe non paruã, & eam quidem natam eſſe ex eo, quod nonnulli iudicãt ſeptimanas integras eſſe ponendas, alios vero voluiſſe decimumquartum diem eſſe vltimum ſecundæ ſeptimanæ & primum tertiæ: nam qui decimumquintum diem dicunt eſſe primum tertiæ ſeptimanæ coguntur 21. & non 20. ponere decretorium primæ dignitatis & 18. non autẽ 17. ponere indicẽ ſicut 4. erat index 7. & 11. 14. at D qui coniungunt ſecundam ſeptimana cum 3. 20. & non 21. decretorium præferre ſtatuunt, & 17. vigeſimi indicem: atque in eo totus laborat Galen. vt priorem deſtruat opinionem aliam vero confirmet, & primum quidem in eo negocio vtitur multis Hippocratis teſtimonijs ſumptis ex libris Epidem. & ex hoc ipſo Aphoriſmo, in quo vigeſimum, & non vigeſimum primum decretorium, & decimum ſeptimum, & non decimumoctauum idem author aſſerit eſſe. Poſtremo vero, in 3. lib. de diebus decr. ex aſtris idem probare nititur. Verùm primum excutiamus Hipp. ſententiam, quæ non fauet huic opinioni; adfero enim ex primo Epid. locum quẽ ipſa etiam imprudenter, vt puto, eo quod contra ſe faciat, tranſcripſit in lib. 2. de diebus decretorijs, ſunt E autem hæc Hippocr. verba; eſt autem primus decretorius circuitus; qui paribus diebus decernunt 4. 6. 10. 14. 18. 20. 24. 28. 30. 34 40. 60. 80. 120. eorũ vero qui imparibus circuitibus iudicant, 1. eſt, 3. 5. 7. 9. 11. 17. 21. 27. 31. quam ſententiam ipſe laudat, & eos reprehendit qui non obſeruauerunt, nec etiam cogitarunt duplicem eſſe dierum decretoriorum naturam, vnam quæ paribus, aliam quę imparibus circuitibus iudicat de morbis. At ſi ita eſt cur Galenus ipſe vnicam contendit efficere, & vigeſimum primum cõ- ſtituit tertiæ ſeptimanæ extremum. Reclamat enim Hippocrates qui in eo contextu ait, id ſolum contingere duobus Criticis, qui per pares circuitus iudicãt de morbis; in alijs uero vigeſimum primum, & non vigeſimum eſſe Decretoruim, illiusque decimum octauum eſſe indicem. Quòd ſi vigeſimus decretorius eſt in illis, erunt pariter ſextus, decimus, vigeſimus octauus, trigeſimus etiam decretorii: nam omnes illi ſequuntur circuitum, in quo vigeſimus decretorius ponitur. In alio vero ordine, in quo vigeſimus primus decretorius ponitur ab Hippocrat. non quartus, ſed tertius, & quintus decretorii ſunt, ergo errat Galen. qui vnicum ordinem ponit, & eoſdem dies eſſe decretorios, cum authore Hippocrate duo ſint ordines, & proindè non idem ſemper dies decretorius, ſed proprii in vnoquoque ordine; nec eſt quod ſe tueatur Galenus ex eo, quod dicat Hippocr. in Epidemiis tradidiſſe, quæ docuit in aliquibus experientia. In Aphoriſmis vero, & prædictionib. ea ſcripſerit quæ ſunt vniuerſalia, & ex verioribus experimentis collecta, & confirmata: nam cum Hippocrates in præcitato textu ex duplici natura circuituum, colligat duplicem ordinem ſtatuendum eſſe in diebus Criticis, non vtique argumenta ſumit ex enumeratione quorumdam particularium. Præterea ſi quæ ſcribit in Epidemiis fidem non faciunt, cur ille ex eo Opere colligit ſententias ad id probandum, quod inſtituit? Addo, quod eadem eſt ſententia in tertio libro Prædictionum, & in Aphoriſmis, nam in Prædiction. inquit, febriũ iudicationes fieri iiſdem numero diebus, & ex quibus ſuperſunt homines, & ex quibus intereunt; ſimpliciſſimæ enim febres de ſignis firmatæ ſecuriſſimis quarto die, aut citius deſinunt; Aliæ vero, quæ deterrimæ ſunt, quarto aut citius interimunt. Subiungit: Si ergo ex morbis acutiſſimis per quattuor ad viginti ex additione terminantur, Dixit uero (Si) ut non putemus omnes morbos eoſdem dies Decretorios habere; In Aphoriſmis uero ſcribit, ſudores eſſe bonos, qui tertio, quinto, ſeptimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoſeptimo, vigeſimoquarto, & vigeſimoſeptimo fiunt. Quartum vero hic omittit, & Gal. etiam raro fieri Criſes in quarto memoriæ prodidit; oportere tamẽ ſi eſſet ſolus ille ordo, qui fit per ſeptimanas coniunctas, quartum maiorem habere vim, quàm tertium & quintum, qui ſolum ſunt intercidentes ob acceſſiones: Quartus vero ex diei natura, & firmo eo ordine, quem ducit ex natura dierum, & naturę ordine, ſuperiorumque ſyderum influxu. Morbum vero regium bonum eſſe dicit, qui ſeptima, nona, vndecima, & decimaquarta febris die ſuperuenerit, eũ uero qui in prioribus diebus acciderit malum eſſe, qui tamen dies in quibuſdam morbis ſunt laudabiles, tanquam diuerſa ſit morborum natura quæ vnicum ordinem dierũ decretoriorum ſequi nequeat. Deinde, cur Galenus poſt nouum, decimum tertiũ, quintum, ponit quartum ſequi in bonitate? nonne quartus eam rationem habet ad ſeptimum, quam vndecimus ad decimumquartum, & decimus ſeptimus ad vigeſimum? cur ergò rarò illum dicit decernere? Sed hæc poſtea diligentius expendemus. Nũc vero videamus, qua ratione ille velit ſufficere vt quidam dies ſint decretorij, alij vero non, & inter decretorios, cur quidam ſint, primi ordinis, & dignitatis, alij vero alterius. Hanc diſputationem ille inſtituit in 3. lib. de diebus decret. vbi & hæc proponit diſputanda: Cur non omnes dies ſint æquè iudicatorij; Deinde, cur fortiſſimi ſint ſeptenarij, & ſecundum locum obtineant quaternarij, & cur quędam ſint inter hos intercidentes; cur præterea quædam ſeptima

nę, & quaternarij à ſeinuicem ſeparentur, alia vero coniungantur. Poſtremò, cur acuti morbi diebus imparibus, longi vero paribus omnino iudicentur. Vt his vero quæſtionibus reſpondeat, quædam ſupponit; Primum eſt, omnium, quæ fiunt duo eſſe ſtatuenda principia, vnum, quod ſumitur ex materia mundi; alterum ex cœleſti natura: & illud quidem, quod ſumitur ex mundi materia, ſiue, vt aliter interpretatur, ex proximis rerum cauſis, inordinatum eſſe; alteram vero agnoſcit originem à natura cœleſti ſemper cum ordine, & ornatu procedere, deinde ſupponit omnia aſtra in nos agere Solem inter omnia maximam vim habere ad mundum exornandũ, & concinne diſponendum: hic enim inquit annum, annique tempora efficit, animalia generat ex terreſtri fece, fruges maturat, ac animalia ad coitum & generis propagationem prouocat. Poſt Solem magna, inquit, ſunt Lunæ opera: nam hæc menſes ordinat, ſed Solis beneficio; noua enim ipſa, lumen ſortitur cum Sole primum, eoq; eius beneficio fruitur, tantaq; eius portio ſemper illuceſcit, quantam Sol aſpicit, prorſus autem deficit, lucisque expers redditur, vbi terra ſuo interuentu ipſam obtenebrauit. Quapropter, à Solis receſſu omnes mutationes ſuſcipit: etenim, plena eſt cum Diametra appareat, æqua autem portione diuiſa cum Quadrandula eſt, gibboſa autem cum Triangula, falcata autem ſex angulis prædita; tunc vero primum recens eſt, cum poſt Solis congreſſum apparet; at obſcuratur omnino, cum Solis lumen circa eam emergit. Vires autem illius ſunt euidentes; nam fructus auget, increſcatque, animantia implet, mulieribus ſtatum tempus menſtruorum conſeruat, Comitialium circuitus cuſtodit, non potentia cæteros Planetas, ſed vicinate exuperans; eamque vim, non ſimpliciter, verum ex Solis aſpectu conſequitur. Vehementiores autem mutationes ab ea fiunt, vbi cum Sole coit; Inſuper in plenilunijs minores his contingunt, cum medio ſuo orbe apparet, obſcura, dum curuata in cornua, aut falcata videtur, obſcurioresque ſunt mutationes, quę curuata, quàm falcata Luna fiunt. Verum plenilunia celerrimas ſtatim mutationes faciunt, coitiones uero inæquales, & diuturnas; nam interim cum Luna occultatur, nihil manifeſtò fit; lõgum autem hoc eſt tempus occultationis integri ferè ſigni curſum explens: itaque plerumque triduo in coitu Solis remorata, planè inuiſibilis eſt, quo nondum hæc terrena immutare poteſt. Porrò mutationem ex incremento ad diminutionem, punctum exactè definit, quod Luna temporis momento pertranſijt; itaque breues plenilunij mutationes, diuturnæ coniunctiones meritò fiunt: nam occultationis tempus ſibiipſi ſimile eſt, & quod prima apparitio habet occultationi eſt vicinum, tum propter plenilunij particulæ apparentis paruitatem, tum ob luminis obſcuritatem, & breuitatem temporis, quo ſupra terram fertur. Tuta igitur Criſis euadet cum toto menſe ſtatus in ſecundo die accidet, quo primo & manifeſto Luna longo ſatis tempore ſuper terram iam apparet, & lumen de ſe mittit, umbramque euidenter oſtendit. Primi autem dies tamdiu Lunam ſupra terram vagantem habet, quamdiu adhuc Solis etiam lumen poſt occaſum retinet; quare in hoc Luna ſimul cum Solis lumine occidit, ſæpè vero & prior eſt occidua, & ſecundo die primum eluceſcit, nunc minus, nunc magis apparet, atque hoc ei accidit tum longitudine à Sole receſſus, qui ob peculiarem Lunæ motum fit, tandem collegit Galenus Menſem à Luna immutari ſecundum ſeptimanas, & medium ſeptimanæ tempus; maiores vero eſſe mutationes, quæ in ipſis ſeptimanis fiunt; & quia res aliæ vniuerſæ inde mutationes capiunt, ideo Criſes, & mutationes, quæ in nobis fiunt, validiſſimas eſſe, quæ fiunt cum Luna magnas ſuas facit mutationes, imbecilliores vero illas eſſe, quæ in medijs ſeptimanis ideſt quarto quoq; die contingunt. Quę quidem paulo diligentius exdendere oportet. Ac illud primum quod ſcribit ordinem eſſe in ſuperioribus, inordinationem vero, & confuſionem in inferioribus, etſi quid in his ordinatum eſt, illud emanare ab illis, & conſeruari; quod vero in nobis eſt inordinatum, & confuſum ex nobiſipſis, noſtraque materia procedere: nam Aſtrologi omnes tradunt, Planetas, & præſertim Lunam, cui tantum tribuunt, maximè inordinatas, motiones, & inæquales habere; quod etiam docent, quæ in hoc inferiori mundo ſuperiorum vi fiunt, pluuiæ, venti, grandines, nebulæ, pruina, & cætera huiuſmodi, quę nunquam, vel rariſſimè contingunt illis diebus, & horis, quibus præſagiuntur ventura ab Aſtrologis. Præterea, quæ noſtram formam, & materiam ſequuntur, ſtatum, & firmum habent ordinem; quod in primum docent elementorum firmus, & ſtabilis ſitus, generatio viuentium, in quibus partes ſuam formam, figuram, ſitum, connexionem, numerum, magnitudinem perpetuò ſeruant, etſi quando error in illis fit, monſtrum dicitur eſſe, quod etiam ipſi Aſtrologi dicunt ex ſyderibus infeliciter cum fieret generatio, concurrentibus fieri. Quid, quod illi dicunt ſapientes aſtris dominari? tanquam ex nobis euitare poſſimus errores, quæ illa committunt, & minantur; ac ut Solis, & Lunæ vices, de quibus potiſſimum agit Gal. contemplemur, ſcio vulgatam eſſe opinionem, Solem eſſe omnium generationum causam, quando etiam illum noſtræ generationi cum hominibus ſe miſcere memoriæ prodiderunt philoſophi. Verum, ut ille in his, quæ non niſi vi extrinſeci caloris prodire poſſunt è terra, vt plantæ, magnam vim vtique habet, ita in nobis quantam quæſo habet? nam quo tempore ille latet, per noctes, & hyberno tempore, quo minimum poteſt, ſumus & validiores, & promptiores ad generationem; quo uero tempore illo vim ſuam maximam, & diuturnam in nos demittit, langueſcit Venus, & generatio intermittitur. Quod ſi in alijs animalibus vim ſuam euidentius oſtendit, ut quæ Verè potiſſimum ad concubitum, & generationem exercitantur, cur non deberet etiam à communi cauſa fieri idem in nobis? An etiam alia ratione hæc differentia apparet? nam bruta, præſertim quæ herbis veſcuntur, hyberno tempore impotentia ſunt ad generationem, ob malam, & parcam nutritionem, quæ pullulantibus, & iam vigentibus herbis iucundior & vberior illis ſuppetit; ergo noſtras generationes ex noſtris principijs, abſq; ſyderum concurſu, & auxilio, fœliciter ſatis perficimus: in morbis vero generãdis & ſoluendis Sol quidem magnam habet uim, ſuo motu & lumine calorem in nobis excitando, ſed non certis diebus & temporibus hoc facit, ſed pro cuiuſque corporis patientis natura, citius, aut tardius. Iam vero quod dicit Lunam facere ſtatum tempus menſtruorum in mulieribus, & acceſſionum in Epilepticis, quomodo probari poteſt? nam menſtrua fiunt, ut ipſe Galen. ſcribit, cum vis expultrix, quæ in nobis eſt, à multitudine humorum ſeſe exonerare cogitur: igitur ſi menſtrua ſequerentur Lunæ vires, fierent vtique in ſolo plenilunio, aut certè maximè in illo, quando humores maximè abundare dicuntur, tunc enim quod moleſtare poteſt, maximè viget, videmus autem mulieres, quæ multis abundant humoribus, non ſemper expectare integrum Lunæ circuitum, ſed ſæpiùs nõnullæ, aliæ verò etiam continuò, ac etiam in tempore quo fœtũ in utero geſtant ſeſe expurgant, quod euiden-

euidentissimo est argumento, hanc expurgationem sequi solum humorum vitium, quod ut inæquale est in omnibus ferè mulieribus, ita diuersos, & inæquales motus in illis facit, vt plurimum tamen illæ singulis mensibus sese expurgant quocumque modo se tunc habeat Luna. At si Luna accessiones Epilepticorum facit, cur etiam non facit accessiones omnes febrium, & aliorum morborum. Iam dicat Galen. quis motus Lunæ, aut Solis vis efficiat vt quædam febres quotidie, aliæ vero interpolatis diebus, aliæ per maiora interualla exacerbentur, & nunc solitam horam seruent, nunc vero anticipent, aut post longum interuallum tardent; oporteret profectò harum rerum causam à Sole, & Luna deducere; sed alia profecto est ratio, aliæ causæ, quæ in nobis sunt natæ, & à nobis solis proueniunt absque aliqua mixtione virtutis superiorum. Iam vero si recipimus mutationes, & Crises fieri cum Luna coit, vel plena est, vel dimidia, aut alias facit mutationes, oporteret profectò Crises non contingere, nisi in illis momentis, & raris mutationibus, quæ singulis mensibus cõtingunt in Luna; at singulis diebus & horis Crises contingunt, in quibus Luna quiescit. Cur præterea, vt in morbidis sic in sanis suas vires non ostendit Sol, & potissimum Luna? nam si tantum potest perturbare ægrotantia corpora, vt certis diebua cogat illa subitas & vehementes excretiones efficere, imò viuere, & mori, cur nobis valentibus, sine sensu aliquo boni vel mali, vniuersas suas mutationes toto anno Luna exercet? quot enim quæso sunt, qui nec intelligunt, nec sentiunt, quando Luna iacet cum Sole, vel à suo gremio se liberat, & longè progreditur. Deinde, si potestatem habet Luna soluendi morbos per Crises, per subitas & magnas mutationes, & excretiones, cur etiam eam non exercebit in lęuioribus morbis? cur ergo solos morbos acutos, & non Diarias febres statuimus per Crises terminari? mirum enim est, si in sanis nullas efficit mutationes vel minimas, in ægris vero non nisi maximas; addo, quod si, vt Gal. scribit, præcipuæ mutationes Lunę contingunt per septimanas, aliæ vero quę sunt proximę potentiæ quarto quoque die, cur in omnibus quartis diebus, donec vis Lunæ vniuersos decretorios moderatur non fiunt pari virtute, & modo Crises & maximè in primis septimanis, vbi Luna potentissimam vim habet? cur igitur quartus dies, vt ille refert, nũquam, vel rarò de morbis decreuit? Habet enim quartus ad septimum eandem rationem, quam vndecimus ad decimumquartum & decimus septimus ad vigesimum; at vndecimus, & decimus septimus secundæ dignitatis inter dies Criticos sunt, quartus vero contemptus iacet post alios omnes reiectos.

Amplius, si proportio semper seruatur per septimanas, & vigenarios dies, vt ille scribit in 2. de dieb. decret. cur ait imbecilles decretorios obscurari, semper vero manere perfectum decretoriorum numerorum circuitum? manebit ergo eadem vis in omnibus, qui sequuntur eosdem Lunæ motus. Adhæc, si primum diem non vult esse decretorium, cur vigesimus primus qui iã excidit à septimanis aut certè primus est quartę septimanè, vt omnium primus primæ in vtroque debet esse par ratio. Hæc ergo, & multa alia satis ostendunt oppositiones, coniunctiones, & alias mutationes, quas Luna facit, cùm ad Solem accedit, vel ab eo recedit, non posse esse Authores Crisium. Aliam vero excogitarunt interpretationem Galeni interpretes, qui pro hac ratione dierum decretoriorum certat. Non enim Galenũ velle Crises coincidere necessario in coniunctionibus, & oppositionibus Lunæ cum Sole, sed secundum varios aspectus, quos habet Luna dum Zodiacum per transit: nam in quocunque puncto fuerit Luna cum tria signa Zodiaci peragrauerit, fit aspectus sextilis, & media septimana. cum vero quattuor, quadratus, & tunc est integra septimana; cum vero tria alia signa pertransit, fit trigonus aspectus, & medietas secundæ septimanæ; absolutis vero duodecim signis, est finis secundæ septimanæ, & fit oppositio; cum vero ab eodem puncto Sol & Luna recedunt, tunc est coniunctio; Isti autem aspectus potentes fiunt ratione angulorum, & maxima est vis amicitiæ, & inimicitię in aspectibus; Sextilem enim esse felicem, sed imperfectum; Trigonum perfectè bonum; Imperfectam inimicitiam esse in quadrato; Perfectam in oppositione; Non mirum ergo, si in aspectibus inimicis fiant magnæ mutationes. Addunt præterea, illi influxus cœlestes non solum propter aspectum, sed et propter naturam signorũ, necnõ propter Epiciclos atq; etiam propter Syderum naturam fieri: nam si Luna iuncta fuerit cum signo calido, vel mobili, tũc aiũt fieri clariorẽ mutationẽ, veluti, cũ Luna est in Ariete; quando vero coniuncta est cum signo frigido, humido, aut sicco, tunc fit tardus motus morbi, & Crisis. Quod vero pertinet ad Epiciclos, aiunt Planetas, qui accedunt directè, potentiorem habere vim in coquendo, & alterando morbi materiam, & ita Crises accelerare, quam quando retrocedunt. Iam vero situs Syderum suam quoque vim habet: nã Borealia signa in nostris regionibus alijs plus possunt; Atque ex his quidem causis fieri vt Crises nunc in quarta, nunc in septima, vel in alijs decretorijs diebus anticipet, vel tardet. Quando vero accedunt causæ extrinsecæ, vel accessiones febrium, tũc fiunt Crises non in diebus re vera decretorijs, qui per medias, & integras septimanas fiunt: sed in vocatis intercidentibus. Verum etsi isti aliquid dicunt probabile, tamen hi aspectus, qui fiunt inter Lunã, & Solẽ per medias, & integras septimanas non coincidunt in omnibus ægrotantibus in coniunctionibus eorum syderum, & illis oppositionibus, quæ à coniunctione motu Lunæ perficiuntur: Non enim propterea quod transierunt quattuordecim dies posteaquã quis cœpit ægrotare, Luna dicetur esse in vera oppositione, ideſt plena: contingit enim in eo die fortè esse nouam. At Galenus in ipso pleniluuio, & in coniunctione, potissimum fieri mutationes in his inferioribus, & proinde Crises in morbis, statuit; oppositiones vero illę, quæ fiunt per angulos longè diuersæ sunt ab illis, per quas Luna nunc sub vna, nunc sub alia figura nobis apparet, aut occultatur. Iam vero hos aspectus per angulos nemo sensu aliquo deprehendit in nobis aliquas efficere mutationes, quare nec Crises facient. Ceterum si Epicicli & Syderum situs vim habent accelerandi, & tardandi Crisis, nullus erit certus dies, in quo Crises fieri debeãt: non igitur septimus magis, quam sextus, vel octauus nõ decimus quartus magis quam decimus tertius vel decimus quintus. Prętera, si fauentia Sydera vim etiam habent ad bonas Crises faciendas, mala autem ad malas numerus dierum quid poterit in hac re amplius? nam si fortè in sexto die stent fauentia Sydera, in septimo autem infausta, in quo quęso die melior fiet Crisis? nam septimo fauet aspectus quadratus, sexto autem bona Sydera. Verum, contra vniuersam hanc opinionem alijs argumentis ita pugno: nam si septimus est maximę dignitatis, cur omnes Crises non fiunt in septimo, hoc enim accidere oportet si astra causæ sunt dierum decretoriorum, & septimus dies maximam vim inter omnes alios obtinet. Sed quomodo quęso septimus erit primę dignitatis, & virtutis, si statuit in coniunctionibus & in oppositionibus maiores fieri mutationes in nobis

quam

quam in quadraturis? nam ſeptimus ſit in quadraturis, decimuſquartus in oppoſitione. Præterea, ſi in ſextili oppoſitione & medijs ſeptimanis fiunt pares mutationes, & tanto maiores quanto morbus eſt recentior, cur quartus dies non eſt eiuſdem vel etiam maioris dignitatis, cũ vndecima & decimaſeptima? ſæpius ergo & nõ rariſſimè fieri debent in quarta die Criſes. Cur etiam primus dies non erit decretorius, cum ſit principium primæ ſeptimanę, vt octauus ſecundę, & 21. quartę? Mirum etiam eſt, ſi quartus, vt ille tradit, poteſt eſſe iudex ſexti & ſeptimi: nã indices ſunt dies qui sũt medij in ſeptimana: vt quartus non poteſt eſſe medius reſpectu ſexti & ſeptimi quid, quod ait in morbis intermittentibus non per dies ſed per acceſſiones numeranda eſſe tempora decretoria? quomodo enim acceſſionũ numerus in Lunam referri poterit? nam quarta quartanæ acceſſio, ad nouum diem, & ſeptima ad decimumoctauum pertinet, & in tertianis quarta acceſſio ad ſextum, ſeptima ad decimumtertium pertinebit, ergo ſextus & decimustertius potius erunt decretorij quam ſeptimus & decimusquartus; ac quod maximi eſt momenti, nullus menſis Lunaris conuenire poteſt diebus decretorijs: ponit enim ipſe quattuor menſis ſpecies. Primam, quam appellat menſem coniunctionis, quæ fit, cum Luna cum ſole coit, & comprehendit tempus quod eſt ab vna coniunctione ad aliam; Aliam ponit quæ dicitur eſſe menſis peragrationis, quæ comprehendit tempus quo Luna totum Zodiacum perambulat. Tertiam ponit menſis ſpeciem quam vocat illuminationis, quæ continet tempus quo Luna lumen ſuũ emittit & nobis apparet; Quartam vero ponit ſpeciem menſis q̃ fictitiam appellat, de qua poſtea; Menſis autem coniunctionis continet viginti nouem dies cum dimidio, cuius tres ſeptimanæ faciunt viginti duos dies cum octaua alterius diei parte; vnde vigeſimus non eſſet decretorius, vt ille vult, Menſis autem peragrationis continet viginti ſeptem dies, & tertiam partem alterius, ideſt octo horas, cuius tres ſeptimanæ complentur in diebus viginti & media alterius diei parte, ideſt, duodecim horis atque ita vigeſimus primus eſt decretorius & non vigeſimus: Menſis vero apparitionis ſiue illuminationis, non ſemper idem habet tempus, cum non ſemper æquali tempore poſt coitum cum Sole deliteſcat, ſed aliquando tres dies, aliquando duos, aliquando per minus ſpatium hoc fiat. Propterea ille malè tempus hoc occultationis ſtatuit eſſe trium dierum, & tempus quo lucet eſſe ſpatium vigenti ſex dierum cum octo horis. Ex quo fit, vt tres ſeptimanę faciant ſolum viginti dies minus octaua diei parte: quare nec vigeſimus poteſt eſſe ſecundum hunc mẽſem, decretorius, ſed decimuſnonus; itaque cum non videret ſecundum aliquem menſem ex prædictis vigeſimum poſſe eſſe decretorium, coniungit duos menſes inter ſe, ſcilicet, menſem illuminationis, & peragrationis, quem poſtea diuiſit in partes æquas, & qulibet pars facit viginti ſex dies; & horas viginti duas, quod tempus ſi in quattuor ſeptimanas diuidatur, quęlibet ſeptimana habebit dies ſex, & horas decem & ſeptem cum dimidia, atq; ita tertia ſeptimana erit in vigeſima die cum ſexta & ſexageſima & ducenteſima quadrageſima parte, & ita parum ſuperant tres ſeptimanæ viginti dies.

A

APHORISMVS XXV.

Aeſtiuæ quartanæ breues, Autumnales longæ, & maximè qua Hyemem attingunt.

PIber iſte, vt ſæpè diximus, continet potiſſimum ſigna prognoſtica, iraq; eum in ſuperioribus Aphoriſmis docuiſſet certum terminum morborum acutorum, nunc idem docet de morbis longis, qui nullum certum terminum habet, ut experiẽtia docet. Quapropter, ex cauſis illorum potiſſimũ
B debemus indicia ſumere, vt ſi certum tempus prædicere nequaquam poſſimus, ſaltem præſciamus qui nam longiores, aut breuiores ſint futuri. Et quoniã inter morbos, febres Methodum prædicendi euidentius oſtendere poſſunt, ideo quartanam aſſumit febrem, & in ea docet prædicere longitudinem, aut breuitatem, vt ex ea poſteà idem in alijs diſcamus præſagire. Dicit igitur Hippocr. eas quartanas quæ ſunt actiuæ, magna ex parte breues fore, Autumnales vero longas, & maximè quæ Hyemem attingunt, tanquam anni tempora celeritatem, aut tarditatem morbis adferant. Qua in re primum illud notandum eſt, cur non dixerit Hyemales ſicut Aeſtiuas, & Autumnales, ſed quę Hyemem attingunt; & cur etiam Vernalium mentionem non fecerit.
C Quidquid alii temerè in hac re dicant, hæc (vt puto) vera eſt ratio, quoniam humor qui quartanam committit, eſt atra bilis, quæ in principio Hyemis reſetuata ab Autumno, plurima adhuc eſt; at Hippocr. in lib. de Natura humana ſcribit, non ſolum de atra bile, ſed etiam de aliis humoribus, qui in proximo ſequente tempore, in quo ſunt geniti, adhuc abundant, ſed paulatim poſteà dominante humore proprio tempori, prior deficit; Itaque procedente Hyeme, & iam in media Hyemis parte, quæ vera Hyẽs eſt, atra bilis abundare non poteſt. Proindè, rectè dixit quartanas Hyemem attingentes, & non Hyemales; vndè nec Vernalium quartanarum meminit, non quod ſub Hyemalibus eadem comprehendi uelit, ut alii interpretantur, nam Vernales morbi breD ues ſunt, Hyemales vero longiſſimi, ita, vt ſub his illi comprehendi nequeant, ſed quoniam in Vere ſanguis prævalet calidus, & humidus generationi humoris melancholici, qui frigidus & ſiccus eſt, maximè contrarius. Quod ſi quis adferat ex Hippocrate omnes morbos in omni tempore gigni poſſe, & proindè media Hyeme, & in Vere fieri poſſe quartanas; reſpondebo cum Galeno hoc raro contingere, & nunquam ratione temporis, ſed mali uictus, qui in omni tempore ſibi ſimiles humores procreare poteſt, & ex illis morbos excitare. At ſi quis rurſus inſtet, eandem videri rationem in Aeſtate, qualem aſſignabamus in Vere, & Hyeme, ſcilicet bilẽ flauam Aeſtate vigere, à qua non quartanę, ſed tertianę naſcuntur, dicendumq; fuiſſe non Aeſtiuas,
E ſed potius Aeſtatem attingentes: reſpondeo, non eſſe parem rationem: nam quartanæ febris, quæ nec Vere, exuperante ſanguine aut pituita, vigere poteſt, Aeſtate autem cum bile etiam abundare incipit: nam bilis minimo Aeſtatis calore torretur, craſſiorque illius portio in atram facilè degenerat: vnde in media Aeſtate, & maximè circa illius finem plurimæ emergunt quartanæ: Hyeme vero exuperante pituita, & in Vere ſanguine, nullus locus relinquitur ex aeris conſtitutione ad generationem humoris melancholici.

At ſi

At ſi quartanæ propriæ ſunt Autumno, cur eſt quod plurimi in adoleſcentia ſolent ut plurimũ quartanis laborare, neque enim id fieri videtur ob rationem victus vitioſam, ſiquidem hoc commune pluri mis non eſſet, ſed potius cauſa ſumenda videtur ex noſtris principijs: nam ex ſanguine menſtruo remanet in nobis corruptio quædam humorum, quæ inuiolabili neceſſitate ſolet in omnibus pueris expurgari per papulas, quibus cutis vniuerſa aſpergitur, ac ciditque vt qui plurimum habent illius melancholici, non rectè ita expurgentur, quare ſuperuenit quartana, quæ reliquias omnes abſcindit; qua ratione etiam fit, vt raro quiſpiam bis quartana laboret, vix enim ſemel expurgatum corpus ab hoc humore, ſua natura eo repleri poteſt, vt rurſus fiat quartana. Ceterùm, Aeſtiuæ dicuntur quartanæ, non quòd propriæ ſint Aeſtati, ſicut Autumnales vocari ſolent à medicis, vel quæ ad Aeſtatem peruenerunt in alijs temporibus genitæ, vt alij credunt: nam etſi id fortè in quartanis verum eſt, tamen in alijs omnibus morbis, ad quos Aphoriſmum extendi dicit Galen. idem verum eſſe non poteſt: ſiquidem alij morbi, ad alia tempora melius, deteriusque, vt poſtea dicit Hippocrates, ſe habent: calidi enim morbi in alijs temporibus geniti, cum ad Aeſtatem peruenerint, difficilius curantur, ſed Aeſtiuæ dicuntur hoc ſolo nomine quòd in Aeſtate gignantur; ita ergo Autumnales dicuntur, quòd ſint in Autumno genitæ, etſi interim accidit, ut ipſæ Autumno quoque ſint propriæ. Iam vero reddenda ratio eſt, cur Aeſtiuę quartanæ, & vt Gal. etiam addit alij Æſtiui morbi ſint breues, Autumnales vero longi. Putat Gal. hoc fieri, quoniam humores inutiles Æſtate funduntur, ac per vniuerſum corpus diffluntur. Quæ rationes mihi non placent, Primò, quod huius rei cauſam non redigat ad quædam nota principia; Deindè, quòd omnibus morbis, qui in Æſtate gignuntur hæc ratio non ſit communis: nam intemperies calida abſque humoris vitio breuior non eſt Aeſtate ob cauſas prædictas; nec etiam humoris vitium, quod ſola alteratione, & concoctione corrigitur; in eo enim non eſt opus fuſione, & diffiatione. Poſtremò, quod nec in quartanis, aut alijs febribus, quæ excretionem humoris poſtulant, ſola excretio & diffiatio humorum efficiat morbos breues: præcedat enim oportet concoctio, vt in lib. de Conſt. arte Medic. idem author ſcribit: Omnibus inquit, excretionibus commune eſt non prius diſſolui morbum poſſe, quàm aliquod in excrementis concoctionis ſignum apparuerit. Id quod etiam in Comment. vigeſimi Aphor. 4. libri, & paſſim alibi ſcribit; excretiones inquam, quæ ſunt abſque ſignis concoctionis, aut lethalem, vel longum morbum ſignificare: Alia ergo eſt ratio & cauſa cur Æſtiuæ quartanæ ſint breues. Iam vero Oribaſius & recentiores pariter falluntur in cauſis reddendis, cur Autumnales ſint longę: aiunt enim hoc illis contingere potiſſimum, quia Autumno ſunt propriæ; tum etiam, quòd vires ob Aeſtatem tranſactam imbecilles ſint, ac meatus occluſi, nec humores ſatis attenuati, vt euaporare poſſint: nam ſi quartanæ propriæ, ſunt Autumno, potius deberent eſſe breues quàm longæ: etenim vt minus periclitantur, vt poſtea docebit Hippocr. qui cognato temperaturæ morbo laborant, ita illi breuiores eos morbos experiuntur, vt qui à minori cauſa ſint excitati, quæ facilius ob id vincitur; Deindè, ſi imbecillitas virium eſſet cauſa, cur Autumno longiores ſint morbi, eſſent vtique morbi Aeſtiui illis valdè longiores, nihil enim vires magis diſſoluit, & deijcit, quàm feruor Aeſtatis, aduenientę vero Autumno uires colliguntur, & robur creſcit, id quod experientia docet. Alia ergo ratio horum quærenda eſt, quæ à natura rei hoc modo ſumitur. Breues ſunt omnes morbi, qui velociter mouentur, & inter illos ſalutares, qui facilè vincuntur, lethales, qui facilè vincunt; quod autem facilè aut difficilè fiat victoria, non eſt eadem ratio in morbis ſalutaribus & lethalibus: nam lethales morbi quanto minores fuerint, tanto tardius mouentur, quanto vero maiores fuerint, tanto celerius finem ſuum aſſequuntur; in ſalutaribus uerò idem aliquando, & contrarium aliquando fit; qui enim per Criſim ſoluuntur, magni ſunt & vehementes, citiusq; terminari ſolent in ſuo genere, alijs, qui aliter ſoluuntur: nam acutæ febres citius finiuntur, quàm non acutę; in eadem tamen ſpecie tanto citius ſoluuntur morbi, quanto mitiores & minores extiterint: nam inter acutos quæ minor eſt, facilius & citius curatur, ea, quæ maior eſt & grauior. Porrò, promptioris uictoriæ cauſa eſt nonnunquam morbi ipſius forma: nam intemperies citius, quàm fractura ſanatur; & inter ipſa intemperies calida & frigida, citius quàm humida & ſicca pati, mutari, & proinde curari apta eſt. Prætereà, materia ex qua morbi gignuntur cauſa eſt eſt breuitatis & longitudinis: nam qui ex humore calido, pauco, tenui, friabili, conſiſtunt, facilius illis, qui ex contrarijs humoribus conſtant, ſanantur; præbet etiam ſuas cauſas in hac re differentia corporis ſubiecti: nam morbi qui in ſolidis, duris, denſis, profundisq; partibus conſiſtunt; ad quas difficilè remedia peruenire poſſunt, ægrius quam alij ſanantur. Quinetiam, virtus ægri quæ pugnare debet aduerſus morboſas cauſas, ut concoctrix & expultrix, cum aliquid eſt concoquendum, uel expellendum, pro ſuo robore & imbecillitate finem morbi tardabit, uel accelerabit. Tempus etiam morbi, quo quis laborare cœpit ut leuiorẽ, aut grauiorem indicat eſſe cauſam, & facit, ita breuiores aut lõgiores morbos reddit: nã inueterati morbi, Hydrops confirmata, difficilius recenti & incipiente tollitur. Ad hæc, anni tempora, cœli, aerisque conſtitutio, breuiores uel longiores morbos reddunt. Sunt quidem communes hę cauſę omnibus morbis, ex quibus, quæ propria ſunt in ſingulis morbis, facilè trahentur; quæ omnia in lib. De Cauſis morbor. diligentius proſequuti ſumus. Nunc vero ſatis eſt quę prędicta ſunt noſtro inſtituto accommodare. Quęrimus igitur, cur Aeſtiuæ quartanę Autumnalibus, & hę illis quæ Hyemem attingunt ſint breuiores? quoniam vero quartanæ omnes ex humore melancholico conſtant putreſcente, duo neceſſaria ſunt remedia, concoctio, quæ faciat ceſſare putredinem, & expulſio humoris ex putredine relicti; ex quo ſequitur, citius illas curari poſſe, in quibus concoctio, & expulſio facilius & promptius fieri poſſunt. Porro, facilius concoquitur quod calidius & humidius eſt, frigido & ſicco; quod item in minore eſt quantitate, & minus craſſum & terrenum; quare, non mirum ſi ratione concoctionis Aeſtiuæ quartanę breuiores ſint alijs: nam atra bilis quę Aeſtate uiget, calidior eſt, tenuior, paruiorq; quam quæ in ſequentibus temporibus reperitur. At ſi quis dicat, ad concoctionem non ſolum requiri materiæ aptitudinem, ſed etiam virtutis concoctiuæ, & caloris natiui robur, quæ quidem ſunt validiora in Autumno, & maximè in Hyeme vt Hippocrates antea ſcripſit; Vętres Hyeme & Vere natura calidiſſimos, & propterea optimas tunc fieri concoctiones, atque hac ratione eſſe conſonum vt Aeſtiuæ quartanę longiores ſint, nimirum, quod eo tempore virtus concoctrix ſit admodum imbecilla, & calor natiuus diſſolutus. Hæc inquam vt rectè dicũtur, ita nihil concludunt: nam verum quidem eſt, quod vbi eadem eſt materia, quę concoqui debet, vt cibus, (de quo Hippocr.

pocrat. agit in priore lib. & Aphor. præcitato,) citius expeditur concoctio si virtus validior est, quam si debilis fuerit: verum, si materia est longè diuersa, accidit optima ratione vt à virtute debiliore facilius perficiatur concoctio ob materiæ maximam aputudinem, quàm à virtute forti in materia admodum rebelli; sic enim videmus scintillam ignis promptius accendere magnum stipulæ aceruum, quam ignem luculentiorem vnicum lignum madidum, crassum, & durum; Citius igitur perficitur concoctio humoris peccantis in febribus Aestiuis, quam in alijs prò ptius quoque fit euacuatio per omnes vias, quæ tunc magis patent, maximè vero per euaporationem, siue insensibilem transpirationem, quæ maximè necessaria est ad omnes febres putridas tollendas; fiunt quoque Aestiuo tempore frequenter sudores in his febribus, quæ salutem pariter accelerant; ac medicamenta quæ ad purgationem exhibentur, fœlicius & promptius expurgant corpus, quam in alijs temporibus: merito igitur Aestiuæ quartanæ alijs prædictis sunt breuiores. Verum non ita fortè patet quur Autumnales dicantur breuiores his, quæ Hyemem attingunt: nam Gal. in lib. de Constit. art. Medicin. scribit sanguinem inter omnes humores facillimè concoqui, post ipsum bilem flauam, deinde pituitam, omnium difficillimè humorem melancholicũ, & merito quidem: siquidem concoctio fit à calido & humido, & vtrisque qualitatibus repugnat natura humoris melancholici: itaque, si Autumno humor melancholicus syncerus viget, longiores ab eo fient febres quartanæ quàm ineunte Hyeme, quo tempore humor ille iam minuitur, & mixtione pituitę humectatur, & diluitur; quod enim constat ex mixtione eius, quod difficillimum est, cum eo, quod est, minus difficile, facilius redditur eo, quod solum est difficillimum, Prętereea, vis concoctrix, & natiuus calor, inchoante hyeme validiora sunt, quam in Autumno. Verùm etsi hæc etiam rectè dicantur, tamen vera manet Hippocr. sententia: nam non satis est concoqui, mutarique humores, sed posteaquam mutati, concoctique fuerint, expellendi sunt, expulsionis autem facilitas, non solum ex humoris natura, & robore expultricis facultatis, sed maximè ex viæ facilitate pendet, quæ cum occlusa magis sit Hyeme, quam in reliquis prioribus temporibus, non mirum si quartanas Hyemem attigentes omnium longissimas dixerit Hippocr. At contra id facere fortè videtur, quod febres, quæ media Hyeme gignuntur, quotidianæ, breuiores soleant esse omnibus quartanis, adeo, vt in ipsa hyeme soluantur, imo, non solum quotidianæ, sed omnes alij morbi, qui hyeme nascuntur, Autumnalibus solent esse breuiores. An dicendũ est morbos, qui ex inedia hyeme proueniunt, ex pituita nasci, quæ facillimè concoquitur & concocta naturæ viam parat, & in sola ipsa via difficultas est ex hyemis frigiditate, in febribus vero quartanis hyemem attingentibus, par ferè est difficultas ex aeris, frigiditate, & materia, ex qua quartana fit, longè rebellior est ad concoctionem & expulsionem ipsa pituita, merito igitur quartanę hyemem attingentes veris hyemalibus morbis sunt longiores. Iam vero illud sequitur explicandum quod scribit Gal. in Comment. non solum scilicet quartanas, sed etiam alios omnes morbos Aestiuos Autumnalibus & hyemalibus breuiores esse; hoc enim Neotericos valdè turbauit, aiunt enim febrem hecticã facilius hyeme curari, quam Aestate, vt quæ remedium ex aeris frigiditate inueniat; eodem pacto Conuulsionem ex inanitione, cui medetur hyemis humiditas; pari ratione Apoplexiam, Tetanum & alios lethales morbos, hyeme citius occidere, quam Aestate prævalente tunc pituita, quæ morbi causas auget. Quibus quidem argumentis victi, illi tres causas excipiunt, in quibus morbi citius terminãtur hyeme quam in Aestate, vt ipsi putant; quarum Prima est, quando ex multitudine materiæ, vt in Apoplexia & Conuulsione ex repletione, morbus fit. Secunda, cum morbus pendet ex humoribus, qui ad benignum succum reduci possunt. Tertia, quando ægritudo pendet ex mala cõplexione calida salubri, vel à frigiditate mortali, atque ita à Galeni sententia recedunt, qui absolutè pronunciat omnes morbos tam salutares quam lethales, Aestate citius terminari, quàm Autumno & hyeme. Sed illi fortè vera dicunt, sed non ad propositum: verum enim est, hecticam febrem, & Conuulsionem ex inanitione citius curari hyeme, quam Aestate; sed hoc nihil ad rem propositam: non enim hic quęrimus, An aliqui morbi facilius curari possint hyeme, & Autumno, quam Aestate, quandoquidem, temporum constitutiones contrariæ morbis, soluendi morbos vim habent, vt in 3. lib. docet Hippoc. similes vero illos augent, & fouent: sed quærimus, An morbi geniti Aestate, citius finiantur his qui Autumno, & hyeme proueniunt; & non est quęstio, an geniti in alijs temporibus, ad Aestatẽ translati, citius finiantur. Ad quam quæstionem si prædictos morbos, quos illi excipiunt reuocauerimus, inueniemus nullam planè superesse dubitationem: demus enim, hecticam oriri hyeme, nonne huiusmodi morbus tardius terminabitur, quam si æstate incępisset? sic profectò: magnam enim oportet esse morbosam causam, quæ in frigidissimo & humidissimo tempore tantam habet calefaciendi, & exsiccandi vim, vt Hecticam inducat; contra vero Aestate ex minore occasione in similes morbos incidimus; atqui morbos maiores, vt qui à maioribus causis sint excitati, tardius propulsari omnes nouerunt, ergo salutares omnes morbi Aestate citius finiuntur, quã Autumno vel hyeme; sic lethales citius interficiunt: nam Apoplexia Aestate à maiore causa inuadit quã hyeme, quare citius etiam occidet, quia citius agit magna quam parua causa. Sed præstat Galeni vti ratione: quam habet in Commentario perire scilicet non posse ægrum nisi virtus vincatur à causis morbosis: vincitur autem citius, cum debilior est; est autem debilior & propemodum exoluta vi caloris Aestate, quare & tunc lethales omnes morbos citius interimere posse rationi videtur consonum; in salutaribus autem ratio suadet vt morbi finiantur citius, quorum causæ promptius vincuntur, & extruduntur, vincuntur autem & concoquuntur (vt dicebamus) facilius tenues humores, alijs, qui & promptè extrudũtur eo tempore cum vniuersum corpus ex aeris caliditate rarefactum fuerit. Hactenus quidem pro Galeno pugnauimus, qui in hoc Cõment. in lib. 1. de Crisibus scribit, non solum quartanam, sed & alios omnes morbos Aestate breuiores esse; sed si quis morborum genera paulo diligentius introspiciat, agnoscet in aliquibus nullam differentiam reperiri, in alijs vero contrarium accidere, nempè, quosdam esse qui in alijs temporibus citius finiuntur: nam fracturæ, luxationes, vulnera, vlcera, morbi in magnitudine, conformatione, & in numero, non videntur requirere magis vnum tempus quã aliud ad curationem faciliorem & breuiorem: quod si aliqua differentia est, in Vere & Autumno; facilior redditur illorum curatio, quia in illis temporib. omnes magnos excessus fugimus, naturaq; est robusta, quæ remedia sustinere potest; Propterea rectè scribit Hippoc. in Aphor. sequentibus, nimirũ Aphoris. 5. lib. 4. Sub cane & ante canem, difficiles esse medicationes. Prætereà, videmus omnes ferè morbos,

bos, qui reſeruati ſunt ab Aeſtate & Autumno, Ve- A re ſanari. Sed dicet fortè quiſpiam, Galenum non comprehendere ſub hac ſententia alios morbos præterquam illos, qui ſunt cum intemperie ſola, vel cũ humoribus; quæ interpretatio etſi ferenda non eſt, maximè in eo authore, qui multa genera morborum poſuit, quæ excludere non debet, cum pronunciat omnes morbos citius curari Aeſtate, quàm in alijs temporibus, tamen fortè etiam in morbis, qui ſunt ex intemperie, non reſpondebit illius ſententia: nã adfero quod Hippocr. ſcribit in ſequenti Aphor. 34. in quo inquit: In morbis minus periclitantur, quorum naturæ aut ætati, aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quando nihil iſtorum congruit. Demus ergo ſi placet, affectum frigidum Aeſtate gigni, vel humidum, vel frigidum & humi- B dum, an hic morbi citius Aeſtate quàm in hyeme ſinientur? Dico, quod in Aeſtate: nam per Aphor. maiores ſunt huiuſmodi morbi in Aeſtate, quàm in Hyeme, quoniam à maioribus cauſis, ut ille in eo Commentar. ſcribit, ſunt excitati: vbi autem cauſæ maiores ſunt, maior eſt difficultas in curatione ad eas vincendas: vbi autem maior eſt in actionibus difficultas, longius tempus requiritur: nam ut ardentes febres natas Hyberno tempore dicit eſſe grauiores & difficiliores, periculoſiores etiam illis, quæ in Aeſtate proueniunt: ſic ſanè morbi frigidi & humidi, qui ſunt ſine materia, æſtate difficiliores ſunt quam in hyeme. Ex difficultate autem in ſalutaribus morbis naſcitur neceſſitas longioris temporis; Nec in his quidem morbis valet ratio quam adfert de facili- C ore diſſolutione humoris, quia nihil in tali affectu diſſoluendum aut concoquendum eſt, ſed ſolum alterandum; Nec conferre poteſt aeris caliditas ad huiuſmodi temperiem emendandã: nam ut ſcribit Galen. in Comment. prȩcitati Aphor. cum anni tempus cohibere non poteſt cauſæ magnitudinem, quamuis habeant ſanitatem ſibi ſuffragantem, multo minus ipſam, morbo iam facto ſuperabit, non aſſiſtente ſanitaris robore: ergo in morbis, qui ſunt ex intemperie ſine materia, non videtur vera Galeni ſententia; nec fortè etiam vera eſt, vbi cum intemperie coniungitur humor frigidus & humidus: nam ſi repugnante tempore tales humores ſunt geniti, & ex illis morbi, cauſam oportet magnam fuiſſe, quam cum non potuerit aeris caliditas impedire, tanto minus ad fa- D ciliorem & breuiorem ſolutionem conferet. Dicendum igitur fortè eſt, dictum Galeni quo ſcribit omnes morbos Aeſtiuos citius curari alijs, intelligendũ eſſe non de omnibus morbis, qui in Aeſtate fiunt, ſed de illis ſolum, qui proprij ſunt Aeſtati, quales ſunt calidi & ſicci, & ex calido & ſicco humore nati, hi enim ſi cum alijs conferantur, qui proprij ſunt alijs temporibus, facilius finiuntur, quoniam per actiuas qualitates conſiſtant, & oppugnantur, & corporis raritas facilius admittit omnia auxilia naturæ & artis, quàm in alio quocunque tempore, idque in Autumnalibus, & hyemalibus morbis euidentiſſimum eſt, in Vernalibus vero eſt fortè quod dubitemus: nam febres Synochæ putridæ, & non putridæ, quæ ex ſanguine fiunt, breuiores videntur eſ- E ſe omnibus tertianis, quæ propriæ ſunt Aeſtati; an dicendum eſt, non parem eſſe affectum in Synochis non putridis & tertianis, hæ enim cum putredine conſiſtunt, quæ concoctionem præter expulſionem requirit, illæ vero ſola euacuatione iugulantur, cum nihil crudum in illis ſit, quod concoctionem requirat, non mirum ergo, ſi hę citius illis ſoluantur; Putridæ vero Synochæ fortè non ſunt breuiores tertianis, aut ſi ſunt, id fit, quoniam læuior fit in ſanguine putredo quàm in bile, hæc enim propter ſuam caliditatem & tenuiatẽ facilimè recipit omnes impreſſiones. Hæc eſt noſtra ab his rebus opinio, quæ alijs meliora inueniendi occaſionem præbebit. hoc ſolum addere volo, quod ſcribit, magna ex parte, quod verbum eſſe adiectum puto, vt oſtendat parem inter ſe eſſe comparanda: nam ſi in vno corpus eſſet valdè plenum humore melancholico, & obſtructio, vel alij affectus coniuncti, qui febrem Aeſtiuam fouerent, hæc autem abeſſent in eo, qui Autumno vel hyeme quartana laborant, non fiet vt Æſtiuę quartanæ ſint breuiores alijs.

APHORISMVS XXVI.

Febrem Conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quàm febri Conuulſionem.

ET hic Aphoriſmus pertinet ad ſigna morborum, docet enim quid melius ſit, ſi vnus morbus alteri ſuperueniat. Pertinet etiam ad curationem, ſi id quod melius eſt, bonũ eſſe dicere poſſimus, bonum enim erit in curanda Conuulſione febrem accerſire, ſi vnus affectus alteri ſuperueniens prodeſt. Porrò, illud intelligere non poſſumus, an melius ſit, quod ſcribit Hippocr. niſi intelligamus quid Conuulſio ſit, quæ Conuulſionis differentię, quæ cauſæ, quomodo Conuulſio fiat, quę pars, locusve afficiatur, quę accidentia Conuulſionem ſequantur, iſtis enim non benè intellectis, patere non poteſt Aphoriſmi huius ſententia. Malè Auicenna conuulſionem definit eſſe morbum neruorum, quũ mouentur muſculi ad ſua principia, & ſunt inobedientes ad dilatationem. Primò quod malè dicatur eſſe morbus; eſt enim Symptoma motus voluntarij, quod & nomen ipſum oſtendit: nam conuellere, eſt contrahere, proinde actionis vitium ſignificat. Deindè, non eſt neceſſe in Conuulſione quod non poſſit amplius extendi membrum ſemel contractum, cum Epilepſia ſit Conuulſio, aut certè in ea fiat, & tamẽ ſucceſſiuis motibus extenduntur membra; Galenus etiã aliquando negligentius & malè etiã Conuulſionem definit, veluti cum in lib. de Cauſis morbor. dicit Conuulſionem eſſe Symptoma virtutis motoriæ; addere enim debebat differentias, quæ Conuulſionem à rigore, & alijs motibus prȩter naturam ſeperant, & in quo maior eſt error, non virtutis motorię, ſed inſtrumentorum ipſius motus, vitium eſt Conuulſio. Scribit & in eodem libro, Conuulſionem, morbum eſſe in figura, per accidens, cum pars ęgra trahat ſanam. Verum hęc definitio non oſtendit quid ſit Conuulſio, ſed accidentia quæ ipſam ſequũtur. Prȩtereà, hoc non eſt commune omni Conuulſioni; nam cum cõuellitur ventriculus, vna pars ſana non trahit aliam ęgram; nec etiam vitium in figura adeo ſemper euidens eſt, vt morbus dici debeat. Cum vero in lib. de Conſtit. Artis definit Conuulſionem eſſe ruptutam fibrarum muſculorum ex tenſione factam, id docet quod vehementiores duntaxat Conuulſiones ſequitur, non quid ipſa ſit Conuulſio. Nec recipienda quoque eſt definitio quam habet Aphor. 39. 6. vbi inquit Conuulſio eſt retractio muſculorum ad propria capita: nam non ſolum muſculi, ſed nerui primum contrahuntur, & in hac definitione non comprehenderetur Conuulſio ventriculi, & aliarum partium, in quibus non ſunt muſculi. Refellenda pariter eſt definitio, quæ habetur in 2. de Locis affect. vbi dicit Conuulſionem eſſe tenſionem immoderatam neruorum, nam per inflammationes

tiones muſculorum, & nerui, & quicquid in ipſis eſt, tenditur; non tamen propterea illic eſt Conuulſio. Eſt autem perfectiſſima ea definitio, quæ dicit Conuulſionem motum eſſe inuoluntarium, quo partes quæ conuelluntur motioni voluntariæ deſtinatæ ad ſuorum neruorum originem contrahuntur, Vel breuius. Conuulſio motus eſt inuoluntarius neruorum ad ſuam originem: nam aliæ partes per accidens retrahuntur, nempè ob neruos ſibi inſitos nam in motu voluntario neruorum fit contractio, non tamen eſt Conuulſio, quia non fit nobis inuitis, &, vt antè diximus, ſolum contractiones neruorum ad ſuam originem, & non aliæ, ſunt Conuulſiones. Iam vero Conuulſionis differentiæ ſumuntur à cauſis Conuulſionem facientibus; à modo quo fit Conuulſio; à modo quo affligit, à loco qui conuellitur; Cum vero ab alijs ſumuntur differentiæ, illę non ſunt propriæ, vt iſtæ, veluti quæ ſumuntur à diuerſis remedijs quibus curantur. Porro à cauſis Conuulſionem facientibus ſumũtur iſtæ differentiæ cum dicimus quaſdam Conuulſiones fieri ab inanitione, alias ex repletione; a modo vero quo fit Conuulſio ducuntur iſtæ differentiæ, veluti cum dicimus Conuulſionem quandam fieri ſubito, aliam paulatim; Item, quod quędam per conſenſum, alia per primarium affectum gignatur. A modo vero quo affligit, ducuntur iſtæ differentiæ, quod ſcilicet vna vehementius, alia mitius nos affligat, & quædam item cum dolore, alia ſine dolore, & alia continuo, alia per interualla infeſtet. Huius etiam generis ſunt illę, cum dicimus Conuulſionem quandam eſſe, in qua corpus affectũ ſemel cõuulſum, non amplius redire poteſt ad aliam figuram, vt in Tetano accidit; aliam vero in quo ſucceſſiuis motibus pars vtramque figuram recipit, vt in Epilepſia accidit. Ceterum, à loco hę prouenium differentiæ, cum dicimus Conuulſionem quandam eſſe vniuerſalem, quæ ſcilicet vniuerſum corpus, aliam particularem, quæ plures vel vnam ſolum partem occupat. Ac quæ vniuerſalis eſt, & in eadem figura manet, ex triplici corporis figura, in quam corpus contrahi poteſt triplex nomen ſortita eſt, ſi enim in anteriora flectatur corpus Emproſtonos dicitur; ſi in poſteriora, Epiſtonos; ſi inflexile & rectum corpus maneat, Tetanos vocatur huiuſmodi Cõuulſio, à Latinis neruorum diſtentio, à nonnullis etiam Rigor.

His ita explicatis, Conuulſionis cauſæ exponendæ: ex varietate enim cauſarum Aphoriſmi intelligentia oritur. In qua re Galen. duplici vtitur docendi ratione: nam aliquando particularia quæque proſequitur, aliquando vero ad immediatas, & vniuerſales cauſas tractationem redigere nititur: ſcribit enim in 2. Aphoriſmo 5. Conuulſiones fieri à vulneribus, & 3. 5. ex ſanguinis fluxu & 50. 4. ex potu uini & 17. 5. ex occurſu immodici frigidi & 56. ſexti à pituitoſo vel melancholico humore, & 25. text. 3. Comment. 1. Epidem. à crudis & craſſis humoribus, & 3. Method. ex punctura capitis muſculi vel nerui, & 6. Method. ex refrigeratione neruorum ad muſculos peruenientium, & tendonum, & 9. Method. ex intempeſtiua aquæ frigida potione, & in hoc Aph. à frigidis & craſis humoribus; & 16. Aphor. 4. ab helebori potione, & tex. 11. 1. Comment. Prorrheticorum ab inflãmatione principij neruorum, vel ſiccitate muſculorum; & 53. 3. eiuſdem, ex capitis refrigeratione; 29. 3. eiuſdem ex repletione vel vacuatione neruorum; & tex. 73. eiuſdem, à multo ſudore, vomitu, deiectione, ſanguinis fluxu, inedia, motu multo & vehementi. Et cum dicat in lib. contra Eraſiſtratum ſe ſanguinis miſſione Conuulſionem ſanaſſe, innuere videtur etiam fieri poſſe à ſanguinis copia; Accum Epilepſia quę Conuulſio vniuerſalis eſt fiat aliquando ob auram malignam, quæ ab aliquo membro aſſurgit, & ferit cerebrum, conſtat præter humorem etiam vaporẽ idem malum parere. Quas quidem cauſas contendit in octauo lib. de Medicam. ſecundum locos, redigi ad duas vniuerſales, vacuationem ſcilicet & repletionem; & nullam aliam eſſe præter illas duas. Ego vero docui in lib. de Cauſis Symptomatum nullam Conuulſionem fieri poſſe ab inanitione: ait enim Galenus nulla alia ratione id contingere, niſi quod idem contingat in neruis, quod accidere videmus chordis Citharatum, quæ in tempore humido, & ſicco contrahuntur, & rumpũtur. At, quod repletio neruorum Conuulſionem adferat omnibus patere; Conuulſionem vero ab inanitione adferre ſanguinis profluuia, purgationes, ſudores, vomitum, inediam, febres ardentes, & alia quęcunque corpus euacuant, & exſiccant. Verum hæc opinio reijcienda eſt, tanquam impoſſibilis: nam ſi in Conuulſionis oratione non ſufficit qualiſcumque humorum conſumptio, ſed neceſſarium eſt, humorem eum abſumi, quo neruus ipſe conſtat, & terrenę illius partes inter ſe glutinantur vtique mors ſemper prævenit huiuſmodi ſiccitatem: prius. n. quam materia inſita ſingulis membris conſumptionem pati incipiat, humores qui in vaſorum cauitatibus continentur, educentur, vt qui facilius ſequi poſſint vim rerum euacuantium; at conſumptis his humoribus, imò non expectata integra eorum conſumptione, anima vitaq; expirant, vt quæ nequeant in corpore omnem pati exceſſum: ſed quis vnquàm vidit huiuſmodi conuulſionem à ſiccitate, niſi quis data opera neruos denudare, & igni exponere velit? fortè enim tunc conuulſionem pariet ſiccitas; ſed de igne non agimus, nec quærimus quid noſtra opera fieri poſſit: verum quid poſſint morborum cauſæ, quas illi ponunt, quibuſq; mederi debemus. Quod ſi conuulſio à ſiccitate fieri poteſt, quur tabidi, qui ad extremam ſiccitatem peruenerunt, conuulſionem nequaquam experiuntur in muſculis, ventriculo, & in alijs omnibus partibus, in quibus adſunt nerui? Id vero illis impoſuit, quod viderent multos exſiccatos & conuulſos: quod nos ipſi concedimus, non tamen conuulſio à ſiccitate erat, ſed ob acres, aut etiã alios humores: ſiccitas vero ipſa ab alijs ſuis cauſis. Addo, quod ſcribat Galen. in lib. de Conuulſione, eos, qui ex ſiccitate conuelluntur, protinus mori, nec cogitandi quidem de remedio aliquo tempus concedere, ex quo conſtat eos falli, qui ſpecie mali decepti ſe conuulſioni ex ſiccitate auxilia deſcripſiſſe putãt. Quod ſi humectantia conuulſionem iuuant, id quidem non faciunt, quod medeantur Conuulſioni à ſiccitate, ſed quod acres, & mordaces humores, aut alios qui fortè conuulſionem faciant, retundãt, aptosque ad euaporationem reddant. Nec par quidem eſt ratio de chordis citharatum, & neruis: nam illæ exſiccatæ iam ſuaptè natura, & nequaquam munitæ ab alijs partibus, nec attractrice facultate cuius opera humectari poſſint, ptæditæ, à calore & ſiccitate contrahi poſſunt: At nerui, cum venas, & arterias habeant vicinas, à quibus trahere poſſunt humorem, & ex eo humectari, difficilèque pati poſſint ob ſuam duritiem, & partium vicinarum munimentum, & denique vndequaque tegantur, & humectentur, conuulſiuam ſiccitatem experiri non poſſunt: Mors. n. ſemper anteuertit ex humoris contenti in ſuis vaſis defectu. Poſtremo, accideret conuulſio hoc modo neruis, quod accidit corio, capillis, & cordis cithararum, quæ ex ignis admotione contractæ, & conuulſę nullo pacto amplius reflecti, & erigi poſſunt; At ſi quis neruum tabidi, aut alterius, qui ex conuulſione

uulſione mortuus dicatur, manibus tractare velit, inuenietillum in omnem figuram eſſe ſequacẽ, quoniam humorem eum habet, quo partes terrenæ ſuã coniunctionem ſeruant, & meritò, cum alibi oſtenderimus eum, non niſi per putredinem ſeparari poſſe ab alijs Elementis; ſolus verò humor, qui caloris, vitæ, & cum his animæ ſubiectum eſt, per ſiccitates, quas viuendo experiri poſſumus, conſumatur. Hæc ex eo libro tranſcripta, ſatis docent nullam eſſe Conuulſionem ab inanitione. At, nec ex ſola repletione fieri poſſunt omnes Conuulſiones, & etiamſi inanitionem concedamus. Tertia tamen cauſa addenda eſt ab illis diſtincta: nam conuulſio, quæ fit punctis neruis, ad eas cauſas redigi non poteſt: nemo enim continui ſolutionem poſuit vnquam inter vacuãtes, aut replẽtes cauſas propinquas, & proprias, ſed ideò fit Conuulſio à ſolutione continui, vel quod noxa cerebro communicetur, quod poſtea inſurgit ad expulſionem, & in eo opere concutitur, & cum attollitur, ad ſe trahit neruos, quorũ eſt origo, vel potius quod filamenta abſciſſa ad originem retrahantur. atq; vna cum illis etiam alia, quæ ſunt integra; Cum enim ſupra diuiſionem coniuncta ſint, non poſſunt aliqua ſine alijs trahi. Præterea, cum fit Epilepſia ex aura quæ à digitis, vel alia parte aſſurgit ad cerebrum, quã quæſo inanitionem, aut repletionem patiuntur corpora neruorum? Addo, quod ſcribit Galen. in expoſitione Aphoriſmi, in quo ſcribit Hippoc. conuulſionem ab helleboro eſſe lethalem; ait enim illic Cõuulſionem fieri per Sympathiam, & non ſolum ab inanitione, & repletione, etſi poſteà temerè eam, quæ fit ob morſionem ſtudet redigere ad inanitionẽ eo quod humores mordaces vim habeant exſiccandi: nam ſi fit ab inanitione, curari non poterit, ſi modo hoc pro lege poſitum eſt, conuulſionem ab inanitione eſſe incurabilem. Deindè, ſi mordentia euacuando conuulſionem pariunt, remedium eſſet petendum à replentibus tanquam à contrarijs. At Gal. ipſe puncturas neruorum & morſus, qui conuulſiones pariunt Euphorbio, Sagapeno, Caſtoreo, & alijs huiuſmodi attrahentibus, & educentibus ſanies acres & mordaces, non humectantibus, & replentibus curandas eſſe docet. Quod etiam in ſingultu, quem dicit habere cauſas communes cum conuulſione, apparet: illius enim remedium præcipuum eſt acres humores per medicamenta purgare, & omnia alia ratione diſcutere ab orificio ſtomachi. Fiunt ergò quædam conuulſiones à repletione, & hæ ferè ſemper affectis neruis; aliæ verò per conſenſum, eo quod cerebrum ob certas ſuas affectiones mouetur ad violentius expellendum, & ita concutitur, ſecũque trahit neruos, quorum eſt origo, & huiuſmodi conuulſiones vel incipiunt primario affecto cerebro veluti cum Epilepſia fit ob pituitam replentem ipſius ventriculos, vel incipiente affectu ab alijs partibus, & ipſi cerebro communicato, vt accidit in Epilepſia, quæ incipit ab alijs partibus mittentibus ad cerebrum venenoſam auram, vt ſæpè viſum eſt; vel in punctura neruorum. Quod ſi ita eſt, multæ ex cauſis particularibus, quas enumerauimus ex Gal. vim non habebunt committendi conuulſionem, aut certè non ob inanitionem, vt omnes authoritate illius viri moti, hactenus crediderunt. Quod ſi quis dicat comprehendi in hac confutatione. Hippocr. huius rei auctorem, vt qui primus dixerit conuulſionẽ fieri ab euacuatione, & repletione, Reſpondeo, Hippocratem excuſari poſſe, vel potius defendi, Galenũ verò nequaquam: nam Hippocr. non dixit Conuulſionem fieri ab inanitione neruorum, ſed quod inanitio Conuulſionem pariat; Id quod verùm eſt, ſiquidem per inanitionem corporis, acres redduntur humores, maligni flatus generantur, & alia mala oriuntur, ex quibus conuulſiones præſertim quę fiunt per conſenſum, excitari poſſunt. Gal. vero qui euacuationem ponit immediatam cauſam, nec defendi, nec excuſari poteſt. Igitur, ſanguinis fluxus, ſudor, vomitus, deiectio, inedia, motus, febres; Helleborus, & ſi quæ alia huius generis ſunt, Conuulſionem non pariunt ob inanitionem, ſed ſi aliquando Conuulſionem faciunt, illius ſunt cauſa, vel quod humores cõmoueant ad neruos, vel neruorum principium, aut acres reddant humores, & Helleborus peculiari ſua ratione, quod ob vehementem ventriculi motum, qui fit in vomitu, veluti laceret, & ſurſum contrahat neruos, conuulſionem parit. Vini autem potio, neſcio quibus poſſit adferre conuulſionem, niſi fortè his, qui ex eo euidenter læduntur in cerebro, tunc enim per conſenſum fieri poteſt conuulſio; vel etiam quod vinum fundat, & liquet humores, qui aliquib. replent cerebri ventriculos, ex quo affectu Epilepſia excitatur. Ceterum frigus externum conuulſionẽ parere indurando, & congelando nonnulli tradunt; At hoc eſt mortem adferre membris, non conuulſionem, in qua ſoli nerui prima & per ſe, aut illorum origo afficitur. An fortè etiam frigus comprimendo, & trudendo humores ad neruos, conuulſionem ex repletione parit. Vulnera Conuulſionem excitant, vt 5. & 6. Methodi colligi poteſt, ob inflammationem ſuperuenientem, quæ neruos replet, vel ex putredine malignitatem, communicat cerebro. Melancholicus vero humor mihi videtur planè ineptus ad conuulſionem inferendam, cum ob illius craſſitiem, & ſiccitatem recipi nequeat in nerui ſubſtantia; proindè Medici antiquiores, tanquam hoc fieri non poſſit, nulla remedia huiuſmodi conuulſioni deſcripſerunt. Punctura capitis, muſculi, vel nerui aut tendonis conuulſionem facit, vel ſectis aliquibus fibris, quæ contrahuntur ad originem, & ita alias poſteà trahunt, vel quod cerebro noxa communicetur. Si frigidæ aquæ potio intempeſtiua in febribus ardẽtibus conuulſionem pariat id fit quod rarefacto prẽter modum tunc corpore, ſeſe inſinuet in neruos, & eos repleat, vel fortè hoc nunquam viſum eſt meo iudicio, ſed ratio fingit. Capitis vero refrigeratio exprimendo humores in ventriculos cerebri fortè conuulſionem parit per conſenſum, vulnera autem cerebri, ac illius membranarum non raro pariunt cõuulſiones ſuperueniente vt puto inflammatione, quæ vel mouet facultatem expultricem, vel neruorũ originem replet. Non eſt facilè profecto reddere omnium rationem, & præſertim cur pituita, quæ reſolutionis neruorum, & conuulſionis cauſa dicitur; nunc vnum, nunc aliud ex his malis inferat: cum enim eadem materia ſit, & eadem pars affecta nempè neruus, cur idem non ſemper fit affectus? huic dubitationi reſpondet Auicenna conuulſionem committi eo quod viſcida, & craſſa materia non diffundatur, ſed impacta inhęreat; in paraliſi uero illã fundi, & neruum ex ea humectari, & veluti imbui. Alij vero dicunt materiam conuulſionis eſſe diuerſam: craſſiorem enim eſſe materiam quæ conuulſionem parit, humidam magis, & aquoſam, quæ paraliſim efficit. Alij vero non qualitate materiam differre, ſed multitudine, & loco tradunt: multam. n. & per vniuerſum nerui corpus, aut ſaltem per tranſuerſum diſperſam oportet eſſe quæ conuulſionem faciat, nam alioqui inflare non poterit neruum, atque ita abbreuiare, & conſtruere: ad paraliſim uero ſufficit tanta humoris copia, quæ meatus nerui læſi obſtruere poſſit, per quos vis animalis defertur. Alij demum ſunt qui dicunt differentiam ſolum eſſe ſumendam a loco: paraliſim. n. fieri vbi humor in origine nerui con-

tinetur, conuulſionem vero fieri occupante humore non ipſam originem, ſed ipſum corpus, ideo enim apoplexiam terminari in paraliſim medię partis corporis, quoniam materia quæ occupat ventriculos cerebri ab illis extruditur ad neruorum originem, nã alioqui quo modo integrum membrum, vel plures etiam partes reſoluerentur niſi in origine neruorum eſſet affectus: nam vſque ad minimas partes nerui, & membri reſoluti non videtur tranſmitti à cerebro materia quæ paraliſim parit: & conuulſio non videtur fieri poſſe ex repletione humoris niſi ille recipiatur in corpore, & ſubſtantiam ipſius nerui. at ſi hoc modo fit reſolutio neruorum occupante humore ſolum exortum nerui, nihil ſanè proderunt remedia caleſcientia quę vniuerſo membro reſoluto adhibentur: at proſunt, totus ergo neruus afficitur. docuit prętereà anatome eos qui reſoluti mortui ſũt neruos habuiſſe plurimo aquoſo pituitoſo humore irrigatos, & imbutos; quam ob rem, vt runq; putarẽ fieri ſcilicet in origine ipſorum neruorum, & per corpus ipſius nerui contineri humorem qui mali huius eſt cauſa, in conuulſione verò quæ fit per primarium affectum nerui, humorem recipi per vniuerſam ſubſtantiam nerui, ex quo neruus inflatur, & ex inflatione breuior redditur, & tenditur: in conuulſione vero quæ fit per conſenſum trahente. ſ. cerebro ad ſe neruos, non eſſe neceſſarium vt neruus in aliqua ſui parte afficiatur, vt in epilepſia apparet, in qua humor continetur in ventriculis ipſius cerebri qui per ſpumam reiectus, liberat hominem à conuulſione, nullo affectu remanente in ipſi neruis. nõ etiam reijcienda eſt illorum opinio qui craſſiorem materiam ponunt in conuulſione, tenuiorem in reſolutione: nam illa ad inflandum neruum aptior eſt hæc verò ad fluxionem per ſpatium quod eſt inter membranas neruum ambientes & ipſum neruum, aptior quoque hic eſt ad denſandam ſubſtantiam nerui, atque hoc modo impediendum curſum virtutis ſenſitiuæ, & motiuæ. Iam verò modus quo fit conuulſio, & differt à motu voluntario explicandus eſt, de qua re ita ſentit Galenus quod eodem modo fiat conuulſio quo motus voluntarius, & in hoc ſolum ſit differentia, q̃ in motu voluntario tenſio & contractio nobis volentibus fiant, in conuulſione verò eadem fiant nobis inuitis. Videtur tamen in contractionis modo, & ordine differentia eſſe in motu enim voluntario muſculus ſeſe in ventrem cõtrahit, ſi peritis in anatomia credimus, vel ad caput ſuum, ſi Galeno; ad illius autem contractionem ſequuntur ligamenta, & partes quibus illa inſerta ſũt contrahuntur, & tenduntur: in conuulſione verò neruus ipſe primo contrahitur, deindè muſculus, & ligamenta ſequuntur nerui attractionem; in voluntario ergo motu ſe contrahit muſculus, & alia ſecũ trahit, in conuulſione autem omnia primo trahuntur à neruo cur aũt repleto, aut vt alij volunt exſiccato neruo neceſsè potius ſit ad originẽ nerui quàm ad finem fieri tenſionem, nemo docet. ratio vero eſſe videtur, quod neruus quãto magis ab origine ſua diſtat, tanto minor ob multas diuiſiones, & debilior fit. itaque cum in medio ſui tenſionis aliqua cauſa eſt ad forticrẽ partem potius quàm ad debiliorem tẽſionem fieri rõni eſt conſonum: nã vbi aliquid à duobus extremis trahitur, illud ſequetur neceſſario, qđ validius eſt. Iam verò ex his licebit reddere rationẽ differentiarũ conuulſionis, cur. ſ. quędã ſubitò fiant, alia verò paulatim, illa. n. maximè fit, cum à cerebro naſcitur, vt in epilepſia contingit, vel cũ neruus pungitur, q̃ verò à repletione fit, tardiorem hẽt generationẽ, omnium verò tardiſſimã, quæ ex aliorum opinione fit ab inanitione. cõuulſio vero quę ſtabilis eſt vt in tetano, cãm habet ipſorum neruorũ affectionẽ quæ vero ſucceſſiuis motib. habet contractiones, & remiſſiones vt in epilepſia fit per conſenſum ſeſe primũ conquatiente cerebro, & cũ illo contractis neruis. vehemens aũt conuulſio cãm habet vehementes contractiones, & ita quę eſt cũ dolore, naſcitur ex inflammatione, vel alio dolorifico affectu nerui; quæ verò continuo affligit, ex affectu nerui orta eſt, quæ verò per interualla infeſtat, ex primario cerebri affectu originem ducit, quemadmodum ẽt quę eſt vniuerſalis, habere põt cauſam, vel primariũ affectum cerebri vt in epilepſia apparet, vel ẽt neruos ipſos, vt in tetano conſpicitur; reliquas differẽtias poterit quilibet in ſuas cauſas facilè redigere: vt ẽt quilibet intelligere põt, quę ſymptomata adferre valeat quęlibet reuulſio, & in qua parte nerui origo lædatur, nã conuulſio totius corporis cerebrũ, & ſpinalẽ medullam affici indicat: conuulſio totius corporis ſalua facie initium ſpinalis medullæ affectum oſtendit: ſic cũ pars alia conuellitur, neruus qui deputatus eſt ad illius motionẽ, neceſſario læſus eſt. porro muſculorũ & maxillarum conuulſionẽ ſtridor dentium inuitis ſequitur, oculorum aũt muſculorum conuulſionem ſtrabiſmi ſequuntur; Gonorea vero inqt Gal. accidẽs eſt conuulſionis muſculorum penis. ſic ſingulas conuulſiones ſequuntur propria quędam accidentia. Ceterũ qui ſtatuunt conuulſionem aliquando fieri ab inanitione, aliquando vero à repletione, dubitant an facilius gigni poſſit conuulſio una, quã alia, credunt. n. facilius gigni poſſe eam quę fit ex inanitione, q̃n cognato morbo facilius corripitur q̃ diſſimili, vt Hippocr. in 3. lib. docet; itaq; cum neruus ſit ſiccus, morbo ſicco facilius q̃ humido corripietur. quam dubitationẽ ineptè ſoluit Braſſauolus, dicens ſiccitatẽ neruo quidem eſſe familiarẽ, non eam tamen ſiccitatẽ extremã quæ conuulſionem facit: nam eadem rõne diceremus eos qui calidi & ſicci ſunt, non eſſe ad febres ardentes concipiendas alijs aptiores, quod illis non ſit ſimilis caliditas, & ſiccitas febrilis. qui etiam dicunt neruũ facilius corripi conuulſione ex repletione, eo quod ille ob ſiccitatẽ ſuam humiditatem facilè concipiat, ẽt aberrant; nam ita os facilius inflammaretur alijs partib. rõ vero non ſumitur tam à ratione ſubiecti q̃ à diuerſitate agentium. nã etſi neruus ſuaptè natura facilius exſiccari põt q̃ humectari: q̃n tamen cauſa efficiens conuulſionẽ in ipſo neruo nõ eſt, ſed aliundè aduenit: quę facilius agere poſſunt, faciliorem ẽt generationem conuulſionis efficiunt, at humectantes cauſæ facilius agunt q̃ exſiccantes: quare ex humore conuulſio facilius fit q̃ ex ſiccitate. Sequitur vt doceamus quid ſit ſuperuenire morbũ morbo, & cur melius ſit febrem ſuperuenire conuulſioni, quam conuulſionem febri. Idem eſt ſuperuenire quod eſt ſecundo loco fieri, ita vt ſecundus affectus priori coniungatur, ita enim Græca phraſis oſtendit; ait enim febrem in conuulſiones melius eſt fieri, quàm conuulſionem in febre. Cur autem melius ſit febrem poſt conuulſionem fieri, quam conuulſionem poſt febrem hanc reddit rationem Galenus, quoniam inquit, conuulſiones quæ repentè fiunt neceſſario fiunt ex repletione, quàm febris ſuperueniens calefacit, extenuat, & diſſoluit. Quod ſi febris præcedat, conuulſio quæ ſequetur erit ex inanitione, & proindè inſanabilis, quoniam, inquit, longum tempus exigit curatio ſiccitatis: acuties autem morbi tempus non expectat, ſed cito vires diſſoluit, & ſubito exitium adfert. Quæ ratio non mihi placet; poteſt enim conuulſio, quæ primo fit contingere non ex repletione, ſed ex inedia, purgatione, morſu, punctura nerui, & vt ille putat, ex inanitione,

tione, poſtquam febris nouum malum addit ſine aliquo auxilio. Præterea non loquitur Hippocr. de conuulſione, quæ vel ſubitò, vel paulatim fiat ab initio vel poſteà, ſed de conuulſione abſolutè; deinde falſum eſt conuulſionem, quæ ſuperuenit febri eſſe ſemper ex inanitione. Nam ex humorum fuſione, & fluxione, & ex eroſione facta abacrimonia humorum ſæpè conuulſiones oriuntur. Addo, quod ſupponit falſum conuulſionem illam in ſiccitate remoueri poſſe, ſi acuties morbi permittat, nam humor qui partes terrenas glutinat, & continuitatis, naturalisque figuræ eſt cauſa, ſi ſemel abſumatur nunquam reſtitui poteſt, ſicut nunquã humectari poteſt corium, aut capillus calore ignis contractus, & exſiccatus; nec etiam verum eſt acutiem morbi tempus non concedere ad curationem. Nam ſi particularis eſt conuulſio, aut etiam vniuerſalis in multis membris, ſeruata reſpiratione nulla fit cauſa breuis, & acuti morbi, nec ipſa quidem cõuulſio, aut immediatæ illius cauſæ habent vim diſſoluendi vires, & ſubitam mortem inferendi. Nihil ergo tale elicere poſſumus ex Hippocratis Aphoriſmo, ſed quia febris aliquando conuulſionem iuuare poteſt, conuulſio autem febrem nunquã, ideò melius eſt in vniuerſum naturam vtriuſque conſiderando, febrem ſequi conuulſionem: nam etſi aliquando febris obeſt, nonnunquam tamen prodeſſe poteſt. Porrò febrem oportet eſſe quæ conuulſioni proſit, non diariam, ſed acutam vt ex Aphoriſmo 57. 4. patet, vbi ſcribit A tetano habito febris acuta ſuperueniens morbum ſoluit: Contumax enim cauſa, nempè humor pituitoſus, conuulſionis, quæ iuuatur à febre, diſſolui non poteſt, niſi à vehementiore calore. Non tamen propterea conſulit Hippocrates, vt febrem inferamus arte aliqua, quoniam tutum non eſt, nec in noſtra poteſtate febres excitare, & illas poſtea ſedare, præſertim cum alia ratione, & maximè per ſudores diſcutere poſſimus impactos humores conuulſiones committentes.

APHORISMVS XXVII.

His, qui non ex ratione leuius ſe habent, non oportet fidere; neque multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt, plurima. n. talia ſtabilia non ſunt, neque multum durare, & permanere conſuerunt.

HIc Aphoriſmus etiam pertinet ad ſigna: docet enim quibus alleuiationibus ſit fidendum, & quæ aggrauationes ſint pertimendæ in morbis. ſummaque illius eſt, alleuiationibus quæ fiunt cum ratione, fidendum eſſe, alijs vero, quę prę ter rationem eueniunt, nequaquam; ſic aggrauationes non eſſe formidandas, quæ præter rationem eueniunt. ex quo relinquit intelligendum, timendas eas eſſe, quæ fiunt cum ratione, reddit autem rationem, quare non ſit fidendum alleuiationibus, & aggrauationibus quæ fiunt præter rationẽ. Quoniam (inquit) illæ ſtabiles non ſunt, nec multum durare, & permanere conſueuerunt; in cuius quidem Aphoriſmi explicatione non poſſum probare quod Galenus in ſuo Commentario ſcribit: nam cum totius Aphoriſmi ſententia maximè pendeat ex intelligentia verbi ſecundum, & præter rationem, id non docet ille, ſed quomodo tales alleuiationes cognoſci poſſint, explicare nititur. quod tamere quidem fit, neque enim rei cuius naturã ignoramus, ſigna tradere poſſumus. deinde etiam in cognitione abertat: nam cum Aphoriſmus de omnibus alleuiationibus, & aggrauationibus quæ ſiunt in omnibus morbis, loquatur, quippe cum abſolutè de illis agat; Galenus contrahit Aphoriſmum ſolum ad Criſes, & morbos qui per Criſim alleuiantur, vel deterius habent; at inter morbos minima eſt iſtorum pars. Quinetiam in his qui finiuntur per Criſes, non docet quod omnibus eſt commune: meminit enim excretionum, & concoctionum, nec docet an vnum ex illis ſufficiat, vel vtrumque requiratur, vt ſignum ſit fidum, vel infidum: nam in malignis febrbius, nec vtrumque quidem ſufficit, ſæpè enim in febribus peſtilentibus vrinæ ſunt concoctæ, & fiunt excretiones in diebus decretorijs, a quibus videntur fieri quædam alleuiationes, & tamen in ſequentibus diebus mors contingit; poſtremo in hoc Commentario appellat difficiliẽ ſpirationem & delirium, aliquando præter rationem, ſed cur talia illa ſint adhuc dubium eſt, & id eſt, quod ab authore proponitur, & ab interprete declarandum eſt. Quapropter in Galeni Commentario non eſt reperire veram huius Aphoriſmi interpretationem. itaque videamus an in alijs locis in quibus eundẽ Aphoriſmum citat, & interpretatur, melius aliquid reperiri poſſit; locus eſt in explicatione 8. textus primi Comment. 3. lib. Epidem. vbi alleuiationes præter rationem fieri ſcribit, cùm natura enecatur, & extinguitur inſitus calor, vt, inquit, contingit in malignis febribus, & in inflammationib. ad quas ſequitur gangrena, in quibus malis natura præ imbecillitate non aggreditur concoctionem humorum. qui enim, inquit, ita afficiuntur, cum melius videantur habere, cum tamen præceſſerint ſigna exitioſa, tanto morbũ habent deteriorem: quæ interpretatio non etiam caret vitio. non enim fiunt alleuiationes præter rationem, ſolum, cum natura enecatur, ſed etiam cũ materia à parte ſenſitiua in aliam transfertur: veluti cũ dolor pleuriticus ceſſat, translata materia ad pulmonem; particulare ergo eſt, quod ſcribit de alleuiationibus præter rationem factis ob ſenſum partis mortuum. docendi autem ratio vult aliquid omnib. commune. Præterea dubium remanet quomodo alleuiatio quæ fit ob ſenſum mortuum, non ſit ſecundum rationem, cum habeat ſuam cauſam, quæ ratio in omnibus eſt. addo cruditates, & malignitates in morbis, & puttedines in partib. inflammatis non cõtingunt, vt ille putat, quod natura ob imbecillitatẽ non aggrediatur concoctionem: nam in malignis febrib. ſæpè ſunt vrinę coctę, vt ipſe alibi docet, quia malum non eſt ex cruditate, ſed ex veneno, & malignitate materię. quod vitium non cedit concoctionib. nec illas turbat, eo quod nulla vel leuis ſit putredo, ſed propria antidota poſtulat, quę cum ſępius ignoremus, ideo huiuſmodi morbi vt plurimum ſunt lethales. Præterea ratione caret quod ſcribit, in his febribus, & in inflammationib. ad quas ſequitur putredo, naturam non aggredi propter imbecillitatẽ cõcoctionẽ: nam cum concoctrix natura non niſi mediante calore agat, non poteſt ipſa non agere pro ſuo robore, & imbecillitate: ſed vltra vires ſuas agere non poteſt: quare concoquere non poteſt, non ꝙ concoctionem non aggrediatur, ſed quia vincere nõ poteſt id, quod nocet, quod non ſemp contingit ob ſuam imbecillitatẽ, ſed potius ob vitium materiæ concoquendæ: quę qualitate, & quantitate vires naturæ excedit: vt euidenter apparet in magnis inflammationibus, in quibus fit putredo, & non generatio puris: quoniam multitudo ſanguinis magnã inflammationẽ faciens prohibita trãſpiratione cõſtrictis arterijs, & meatib.

artis affecte, inſitum calorem ſuffocat: ex quo, vt alibi oſtendimus, calor poſtea violentius augetur, & ex eo incremento putredo naſcitur. Poſtremo in ea interpretatione docere debebat Galenus quomodo præcedentibus ſignis exitioſis poſſint fieri alleuiationes. non n, exitioſa ſigna vnam, & eandem regulam habent, & vim; quod ſcilicet exitioſa omnia ſint quod oſtendant virtutem emortuam, nam peſtes ex malignitate, & lethalia vulnera ex magnitudine ſua deprehẽdimus talia eſſe. Eſt alia interpretatio huius Aphoriſmi in primo de Criſibus, vbi inquit, niſi cognouerimus quæ ſigna ſint ſemper bona, vel mala, vel certis temporibus mutent naturam ſuam, ita vt ſint bona, mala, vel fida, vel infida, non poterimus ſcire, quæ alleuiationes ſint ſecundum, vel præter rationem. quæ interpretatio etiam communẽ habet errorem cum alijs, quod ſcilicet quærat indicia eius rei, cuius rationem, & naturã ignoramus; eſt & alius locus in 2. Comm. primi Prorrheticorum, Vbi ſcribit Hippocrates pernicioſa ſine ſignis leuantia mortem indicant, quem locum Galenus dicit contineri ſub hoc Aphoriſmo, in quo vniuerſaliter pronuntiat Hippocrates, non eſſe fidendum alleuiationibus, quæ fiunt abſque ſignis: quoniam, inquit, redibit malum, & pro malitie ſua magnitudine periculi magnitudinem adferet: nam cauſæ aliquo eorũ quæ in corpore procreantur, potentia, & virtute virus rabidorum canum, & venena repreſentant: quę etſi in affecto loco nullum ſtatim inſigne ſymptoma pariunt, poſt quattuor tamen vel ſex menſes, vel longiorẽ temporis vſuram, vomitu perimũtur. quæ interpretatio ieiuna eſt, & exemplum quod affert de cane rabido, non facit ad rem propoſitam: nam quæ ſigna poſſunt eſſe in corpore mali, quod poſt tot menſes ſolum prodit. quorſum igitur ad ſigna hæc refert, quæ potius ad curationem pertinẽt, ſed poſteaquam Aphoriſmus hic, qui maximi eſt vſus in medicina, ſuam non habet interpretationẽ ex tot Galeni locis, videamus ſi quid melius nos inuenire poſſimus. primum igitur illud expẽdamus, cur appellet Hippocrates alleuiationes, & aggrauationes quaſdam præter rationem: nam cum omnia quæ fiunt, aliquam habeant cauſam, & cauſa ſit ratio, eſt. n. vt Ariſtoteles ſcribit propter quid, non videbitur vtique aliqua alleuiatio, aut aggrauatio eſſe præter rationem; an illa dicuntur fieri ſcdm rõnem, quę fiunt ſcdm veras & legitimas cãs pter rationem vero quæ nõ fiunt à veris & ltimis cauſis; ſic ſanè hominem qui ob leuiſſimam rem prouocatus, alium percutiat, præter rationem hoc feciſſe dicimus: nec admittimus pro cauſa, quam ille adfert: quoniam etſi cauſa quædam eſt, quia tamen ſufficiens non eſt, & propria, quæ tantum affectum parere debeat, non recipitur pro cauſa. itaque alleuiationes dicentur præter rationẽ factæ, quæ factæ non ſunt ab his cauſis, quæ aptæ & natæ ſunt minuere morbos, illosq;, & ſua ſymptomata leuiora reddere. Secundum rationem vero erunt alleuiationes, quæ fiunt à cauſis quæ ſunt aptæ ſoluere, & minuere eadem mala. Porro cũ multa ſint quę concurrunt ad generationẽ alicuius morbi, vel ſimptomatis, ſolum cauſæ quæ efficiunt, vel augent, fouentq; morbum, cùm tollun tur, efficiunt alleuiationes ſecundum rationem. Cũ vero eædem cauſæ re vera non minuuntur, ſed ex vno loco in alium transferuntur, vel planè vincunt, quod naturale eſt in nobis, vel læuiores redduntur ob exteriorem aliquam cauſam tunc præter rationẽ ſunt huiuſmodi alleuiationes. Id quod exemplis patet, nam dolor lateris, qui minuitur non per ſputũ, vel aliam veram euacuationem, ſed per mutationẽ in pulmonem, non eſt ſecundum rationem alleuiatus, eodem modo cum ſenſus eſt ſtupefactus, vel mortuus, & ob eam cauſam dolor non ſentitur, alleuiatio illa doloris, præter rationem eſt. quod patet ex eo quod ſcribit Hippocr. talia durare non ſolent: nam poſt ea quæ mitigant dolorem ſtupefaciendo, ſolet maior dolor non multo poſtea excitari: & in putredine ſi non dolor redit, certè alia mala poſt alleuiationem doloris protinus ſequuntur, vt membri affecti, & ſæpè totius corporis mors. Eadem ratione ſi quis, cum morte iam conflictatur ob aduentum ſi lij excitatur, & maius robur oſtendit, non propterea talis alleuiatio eſt ſecũdũ rationẽ. ergo alleuiationes illę ſunt ſecundum rõnem, quæ fiunt ablatis cauſis, quæ inferunt mala, inter quas cum quædam ſint propinquæ, aliæ remotæ, omnes erunt alleuiationes ſecundum naturam quando fit pugna contra illas, & ex pugna naſcetur diminutio malorum; in qua re tandem progreſſus fit ad duo ſolum, nempe ad naturam & artem, illa. n. duæ ſunt, quæ poſſunt malorum cauſas non ſolum minuere, & alleuiationes facere ex diminutione, ſed etiam ſanitatem adferre ex perfecta cauſarum ablatione. propterea recte dicere poſſumus, quod Galenus etiam facit in 2. Prorrheticorum 58. tex. vbi diligentius hunc Aphoriſmum enarrat, illa mala ſolui & minui ſecundum rationẽ, quæ auxilio naturæ vel artis ſunt ablata, vel diminuta; quæ vero nec præſidijs artis, nec naturę actione ſunt minora facta, illa non ex ratione mutationem acceperunt: & hoc eſt explicare quid ſit cum ratione, vel præter rationem alleuiari, & quibus alleuiationibus ſit fidendum, vel non; verum cum agente natura, dicantur quædam actiones ab ea fieri, aliæ vero vi morbi, & hæ ſint prẽter rationem, illæ vero ſecundum rationem, nimirum cum morbus contra ſuam diminutionem non pugnat, ſed natura ipſa, quæ morboſis cauſis reſiſtit, & tamen in vtraque actione ſequatur communis effectus, nempe alleuiatio, ſigna excogitauit ars noſtra, per quæ intelligere poſſimus an alleuiationes præſentes, factæ ſint à natura, vel vi cauſarum morbi, & quoniam natura duobus duntaxat modis poteſt reſiſtere morboſis cauſis, & illas vincere & frangere, ſcilicet per concoctionem, & euacuationem, ideo cum ſigna adſunt concoctionis, & expulſionis, tunc ſecundum rationem, vel eſſe, vel futuram alleuiationem intelligimus; & propterea Galenus, cum hic Aphoriſmus poſtulet multorum declarationem, ſolum agit de ſignis, quę oſtendunt alleuiationes quę fiunt ab arte. Ac eam in actionibus naturæ ordo ſit, ita vt præcedere oporteat concoctionem, ſequi vero expulſionem, ideo ſi alleuiatio ſecundum rationem futura eſt, oportet ſigna concoctionis præceſſiſſe: & quia euacuationes quę natura fiunt, prẽter concoctionẽ requirunt etiam expultricis facultatis actionem, quę certis diebus ſponte, & rectè operatur: in alijs vero non niſi intempeſtiuè & violentius irritata, ideo ſigna tenenda ſunt, quę oſtendant quo die futura ſit naturæ excretio; in certis ergo diebus & decretorijs fiunt à natura alleuiationes ſecundum rationem, in alijs vero prẽter rationem, ſed dicet aliquis, quomodo fieri vnquam poſſunt alleuiationes præter rationem, cum natura pugnat: nam ſi ſemper concoctiones præcedunt euacuationes, fiet ſemper alleuiatio cum ratione à concoctione & expulſione: aut ſi expulſio fiat ſine concoctione, non fiet alleuiatio: quia quod malum eſt, quomodo alleuiationis poteſt eſſe cauſa: negandum eſt ſemper fieri excretiones prẽcedente concoctione: nam cogitur natura violentius aliquando irritata, inſurgere ad expellendum, non prẽcedente concoctione: & tamèn fiunt alleuiationes, quia diminuta eſt materiæ noxiæ portio. Verum

huiuſmodi

huiuſmodi alleuiationi non eſt fidendum, quia non A
eſt ſecundum rationem, & naturæ ordinem: quare
non durabit, nam etſi mali aliquid humoris eſt eua-
cuatum, & ex eo facta aliqua diminutio malorum,
tamen quia multam etiam boni ſimul euacuatum
eſt, quod non ſit facta ſeparatio, quę non poteſt fieri
vt alibi oſtendimus, niſi præceſſerit concoctio, ideo
cum omnia ſint adhuc inter ſe confuſa, vt prius e-
rant, rurſus excitabitur ebullitio, & creſcent acciden
tia, quare alleuiatio non permanebit. Ceterum vt
concoctiones ſemper ſunt ſecundum rationem, ita
excretiones multis modis fiunt præter rationem: nã
vt diximus, præter rationem ſunt, quando non ex-
pectant ſeparationem, & ante illam concoctionem
humorum, & diem naturæ conſuetum, ſed etiam
cum per loca in corpore non apta fiunt; quo modo B
dicimus alleuiationem doloris quæ fit latere laboran
te, ob euacuationem lateris in pulmonem, non eſſe
ſecundum rationem, ideſt ſecundum cauſas aptas fa-
cere veras alleuiationes. ex quo quidẽ eſt exemplo pa
tet non eſſe alleuiationem ſecundum rationem na-
turæ, ſi in concoctione, aut in his quę poſtulat expul
ſio naturalis, ſit erratum. nunc idem tradendum eſt
de alleuiationibus quas noſtra ars facit. illæ. n. ſunt
ſecundum rationem, quę fiunt à proprijs remedijs
ſeruata illorum qualitate, quantitate, modo, tem-
pore, & ordine. Quando vero in iſtis error contin-
git, alleuiationes fiunt pręter rationem; quoniam tũc
ars etiam pręter ſuam rationem agit. Hoc modo cũ
mulieres ex proprijs vteri morbis laborant, in qui-
bus viri congreſſus conquæritur, ſanguinis miſſio & C
purgatio ſolent aliquantulum mitigare furorem, ſed
quia illa non ſunt propria auxilia, ideo alleuiationes
factæ non durant. Eodem pacto cum aquæ frigidæ
aſperſione febricitantium calorem retundimus, non
durat facta refrigeratio, imò paulo poſt vehemen-
tior calor ex prohibita tranſpiratione conſurgit: quo
niam quæ actu frigida admouentur febricitantibus,
pręter medẽdi rationem ſunt. Porrò in maximis ma-
lis minima etiam auxilia ſolent alleuiationem face-
re, ſed quia illa non eſt facta pro ratione morbi, non
permanet; idem etiam contingit ſi in modo medi-
camentorum fuerit erratam, veluti ſi quid confertim
erat faciendum, & paulatim factum eſt; non enim
perdurare ſolet ſi quę eſt facta alleuiatio. Nonne
etiam calor qui ex potione aquę propinata in tempo- D
re inęqualitatis paroxiſmi aliquantulum mitigatus,
vehementior paulo poſtea conſurgit à viſceribus, eo
quòd nondum bibendi eſſet tempus. Iam vero ſa-
natio vel alleuiatio, quę facta videtur obducta ci-
catrice in vlcere ſordido, ſtabilis non eſt, quoniam
pręter rationem, quę ſumitur ex ordine curatio-
nis. Curauit Medicus antequam vlcus ſordidum
rectè expurgauerit, cicatricem obducere. Sic e-
tiam vbi quis eſt uulneratus à cane rabido, alle-
uiatio non eſt ſecandum rationem, ſi vlcus pro-
tinus claudatur, ſed prius virus extrahendum eſt.
deinde vlcus eſt ſanandum. Ex quibus quidem pa-
tet quod Hipp. in 1. parte Aphor. ſcribit, non eſſe
ſ. fidendum his, quæ leuiora minora reddunt mala
præter rationem, ſed his quæ cum ratione idem fa- E
ciunt. Faciunt autem cum ratione alleuiationes na-
turæ & artis præſidia, cum ea ratione adhibita, quam
natura, & ars requirit. Quod ſi in aliquo iſtorum
ſit erratum, tunc præter rationem illa alleuiabunt
mala noſtri corporis. Et quia Græcus codex habet,
his quæ non ex ratione læuant, non oportet credere.
patet etiam ex hoc non de ſignis, ſed de cauſis ipſis
alleuiationem facientibus Aphoriſmum eſſe intel-
ligendum, Non enim ſigna aliquam vim habent al
leuiandi mala noſtra, ſed cauſæ ſunt, quæ hoc effi-
ciunt, & merito quoque diximus non ad omnes cau
ſas, ſed ſolum ad efficientes mala, Aphoriſmum eſſe
referendum: nam cum alleuiatio fit ab alijs cauſis,
quam à diminutione efficientium, præter rationem
illa eſt. Nunc videamus quod ſcribit non multum eſ
ſe formidanda mala, quæ præter rationem eueniunt.
Quæ enim quæſo mala præter rationem venire poſ-
ſunt? ſpirandi, inquit, difficultas Galenus, vel deli-
rium, vel febris uehementior, vel magnus rigor, ve
rum dubium eſt cur illa mala appellet præter ratio-
nem, hoc enim erat docendum. Ego vero illa dico
eſſe mala ſecundum rationem, quæ fiunt à cauſis,
quæ ſolum lædere ſunt aptæ. Quæ vero mala acci-
dunt à cauſis iuuantibus, præter rationem ſunt. Qua
re hæc parum magna ex parte. Illa vero plurimum
durare conſueuerunt. Exempla facilè confirmare
poſſunt hanc explicationem, cum rigor naſcitur ob
aduentum acceſſionis, & febris in alijs acceſſionis
temporibus augetur, & delirium eadem vigente ex
citatur, hoc certe malum eſt ſecundum rationem,
quia rationi eſt conſonum vt mala à malis naſcan-
tur. Cum vero eadem Symptomata emergunt, eo
quod natura concocto humore noxio materiam agi-
tat, vt ſeparet à bono malum, & hæc poſtea expel-
lat: hoc eſt præter rationem cauſę iuuantis, quæ
ſuaptè natura ſolum eſt apta iuuare, ſed quia iuuare
non poteſt niſi commiſſa pugna, ex qua naſcitur in
nobis moleſtia, neceſſe eſt cum iuuamentis mala
coniungi, quæ quoniam à proprijs cauſis non pro-
ueniunt, ſed ex accidenti illi adiunguntur, ideo
ea mala, vt plurimum, cito finiuntur, vt ſatis oſten-
dunt accidentia, quę inſtanti criſi emergunt ob pu-
gnam, quam aggreditur natura, & non multo po-
ſtea vincit; atque in ipſa victoria euaneſcere inci-
piunt. Idem quoque docent remedia artis noſtræ,
quæ nonnulla mala corpori inferũt, ſine quibus mul
tum prodeſſe non poſſunt. Vulneramus enim ve-
nas, & ex vulnere nouum morbum, & dolorem ex
citamus, quia ſanguis ſine his incommodis elici nõ
poterat, ex cuius euacuatione non ſolum alleuiatio,
ſed integra ſalus nonnunquam ſubito ſequitur, ſic
cum ignitis cauterijs putredinem in oſſibus curare
cogimur, non ſine partis laceratione, & magno do
lore mederi poſſumus; ſed hæc mala quæ cum ſalu-
taribus auxilijs ſunt coniũcta non ſunt pertimeſcen
da, & plurimum etiam durare non conſueuerunt.
Rectè autem addidit diuinus hic author verbum plu
rima, neque multum durare conſueuerunt, quoniã
plurima & non omnia talia ſunt, & aliquando du-
rãt & permanent mala, quæ ab illis fiunt: nam vt Ga
lenus in libro de Criſibus docet, nonnunquam per
ſanguinis fluxum è naribus, & alias vacuationes
natura violentius medetur morbis, vnde fit, ut vel il
la acrius concitata ſimul in pugna cadat, vel gra-
ues affectus excitet prioribus ſedatis ob remedij ex-
ceſſum; quod etiam medendo experimur dum vehe-
mentioribus remedijs cogimur mederi morbis, non
nunquam enim cum morboſis cauſis ſimul vita expi
rat, vt ellebori albi vſus, & antimonium, quod his
vltimis annis ad vomendum, & deijciendum, non
ſine aliquorum periculo, in vſu eſſe cœpit, ſatis abun
dè docent.

APHORISMVS XXVIII.

Febricitantium non omnino læuiter, permanere corpus & nihil minui, vel etiam pluſquam ratio poſtulat, contabeſcere, malum. illud enim morbi longitudinem, hoc vero imbecillitatem ſignificat.

PErtinet hic Aphoriſmus partim ad ſigna prognoſtica, partim vero ad demonſtratiua. Docet enim quid malum ſit, cùm febris non omnino lęuis infeſtat, & quoniam malorum multa ſunt genera, non de omnibus hic agit, ſed de illis ſolum, quæ vel morbi longitudinem præſagiunt, vel præſentem imbecillitatem ægrotantis ſignificãt. Morbi autem longitudinem fore dicit ſi per huiuſmodi febres corpus permanet in ſuo habitu, & nihil minuitur; Imbecillitatem vero ſignificari ſi corpus, pluſquam ratio poſtulat contabeſcat. Merito autem febres non omnino læues adducit, vt vehementiſſimas & omnino lęues excludat: nam fieri non poteſt vt corpus non minuatur præſente febre vehemẽtiſſima, & vbi eadem læuiſſima eſt, non eſt à ratione alienum corpus ſeruare poſſe ſolitum ſuum habitũ, & craſſitiem, ex mediocri autem febre ſequitur minui, aut minui non poſſe corpus pręter rationem, quę dictio in vtraque parte intelligenda eſt, vt rectè admonet Galenus ita vt talis ſit ſenſus, Febricitantiũ non omnino læuiter permanere corpus pluſquam ratio poſtulat, & nihil minui, vel pluſquam ratio poſtulat, contabeſcere; ſubiungit autem rationem quare hęc ſint mala, quoniam illud morbi longitudinem hoc vero imbecillitatem ſignificat. Poſtulat huius Aphor. interpertatio vt doceamus cauſas permanentiæ, & diminutiones corporis, & quonam modo pluſquam ratio poſtulet intelligat, hæc fieri. Deinde docendum eſt An verum ſit permanentiam illam corporis morbi longitudinem, & ipſam contabeſcẽtiam imbecillitatem ſignificare. Porro Galenus particulares multas cauſas extenuationis refert, & in hoc Aphor. & alibi, nam inquit febris magnitudo, tempus, ætas, regio, aeris conſtitutio calida & ſicca, ſenſibiles euacuationes, vigiliæ, curæ, inedia, motus plures, virium imbecillitas, corporis raritas, ocium, delirium, ira, triſtitia, morbi longi, vel colliquantes, malus victus, dolor, digerentia medicamenta, & multa alia ſunt cauſæ extenuationis corporis, verum hæc docendi ratio eſt omnino Empirica, & vulgaris, nam particularia, vt quæ ſub ſenſum cadant, etiam idiotæ nouerunt, vniuerſalia vero quorum eſt ars & ſcientia ſoli Philoſophi, & artifices intelligunt; quare ab illis ſemper incipiendum, & poſtea ad particularia deſcendendum, & quoniam intelligere non poſſumus quomodo corpus minuatur, niſi etiam notum ſit, quibus de cauſis in eodem ſtatu permaneat, coĩs erit de his tractatio, manet quidem corpus in eodem ſtatu, quando tantũ reponitur ſubſtantiæ ex alimento, quantum diſſoluitur, corpulẽtia autem creſcit, quando plus reponitur, quàm ſit diſſipatum. Ex quo ſequitur extenuationem fieri quando minus reponitur, quam diſſolutum ſit. id quod fit, vel quod deſit materia, vel quod facultates, & inſtrumenta corporis, quę huic operi ſeruiunt, ſint malè affecta, vel quod illę, quę ſubſtantiam diſſoluunt cauſę ualidiores ſint, quam poſſint cauſę repoſitioni ſeruientes, etiam bene habentes, actioni illarum reſponde

A re. Porro deeſt materia vel quod nullo modo ſumatur, vel non pro quantitate, vel non aſſumatur bona, in qua tantum ſit vtilis ſubſtantiæ, vt ſufficiat repoſitioni. Ad quas quidem cauſas particularia nonnulla rediguntur. nam inedia ideo extenuationis cauſa eſt, quia priuat corpus alimento, quo ſolo aptum eſt conſeruari corpos. Excrementoſa vero alimenta vel quæ tenuius alunt, quam vniuerſa corporis noſtri ſubſtantia, ſolida (inquam) humoralis, & aerea requirit, extenuant corpus, quia ineptum alimentum præbent ad ipſius conſeruationem. Quod ſi quis optimo alimento vtatur, ſed parciore quam vſus exigat, neceſſario diminutio ſequitur. Porro non ſatis eſt abundare optima alimenta, ſed neceſſe eſt vt appetantur, & tranhantur in corpus, & attracta
B retineantur & poſtea concoquantur, & excrementa quę ex concoctione proueniunt excernantur, nec corrumpatur quod manet vtile. Propterea ſi facultates his operibus deſtinatæ, vel inſtrumenta, quæ illis ſeruiunt, fuerint lęſa, veluti contingit cum dentes, gula, fauces, malè afficiuntur, tunc contingit extenuatio, ergo otium, ſenectus, malę corporis temperaturę, caloris naturalis diſſolutio, & debilitas cauſę ſunt extenuationis, quoniam facultates quę verſantur circa elaborationẽ nutrimenti ab his malis debiles redduntur; quoniam vero non ſatis eſt bene concoqui alimentum, ſed illud poſtea diſtribuendum eſt vniuerſis partibus corporis, propterea ſi in venis meſaraicis, hepate, aut alijs vijs publicis obſtructio, aut aliud vitium eſt, ſequetur neceſſario extenuatio, &, vt diximus ſeparationem fieri oportet
C excrementorum ab vtili materia, alioqui corpus tabeſcit, ſicut in illis accidit, qui ob lienem obſtructum extenuantur in vniuerſo corpore, quod etiam euidentiſſimè apparet in hydropicis, qui in alijs mẽbris tabeſcentes, in ſolo ventre tument. Iam vero ob cauſas, quę concurrunt ad diſſolutionem fit extenuatio, inter quas quædam habent rationem efficientis, aliæ materię, alię vero cauſæ ſine qua non. Porro inter efficientes quędam corpus euacuant ſenſibiliter, alię vero inſenſibiliter; non mirum igitur ſi ſanguinis profluuia, immoderata venus, alui fluxus, vomitus frequens, diabetica vocata paſſio, quæ præter modum vrinas elicit, & alia huius generis, corpus extenuant, vacuant enim ſenſibiliter materiam,
D quæ iam eſt in corpore neceſſaria ad eius conſeruationem. Eadem ratione aer ambiens calidus, & ſiccus, febris, intemperies morboſa, vel ſecundum naturam calidior & ſiccior. Item exercitatio, & alij corporis labores, cogitatio, triſtitia, voluptas, gaudium, riſus ſuperfluus, ira, & cæteræ animi paſſiones, corpora exſiccant, & diſſoluunt, eo quod inſenſibiliter illius ſubſtantiam euacuant. Ceterum materia noſtri corporis, quæ ob ſuam tenuitatem, calidi tatem, & paucitatem facilè diſſoluitur, extenuationes quoque parit. Ac quoniam ad faciliorem vel difficiliorem diſſolutionem plurimum conferũt uię, per quas patet tranſitus his, quæ euacuantur, ideo qui latiores habent venas, & fortè etiam inteſtina, aut cute conſtãt, & carne ratiore, ac molliore, vix vn
E quam craſſeſcunt, aut pingueſcunt. Quibus quidem ita poſitis, vidẽdum eſt, an morbi longitudo neceſſario ſignificetur, vbi præſente febre nõ admodũ lęui, corpus manet in ſuo ſtatu pluſquam ratio poſtulet; Deinde an ſignum ſit imbecillitatis, ſi in eodem affectu corpus plus quàm ratio poſtulat, minuitur. In qua re, vt rectè admonet Galenus præcipua difficultas eſt, vt intelligamus quas comprehendat cauſas extenuationis verbo, plus quàm ratio poſtulat. Ac ipſe Galenus non ſolum febrem, ſed anni tempus regionem, ideſt vt vno verbo dicam aeris ſtatũ,

nec-

necnon omnia, quæ ſenſibiliter, vel inſenſibiliter euacuant; ac ætatem puerilem, & decrepitam dicit ſecundum rationem corpus extenuare, & vires imbecilles reddere. Quod ſi ſine his corpus præter rationem extenuatur, ſignum inquit, eſt virium imbecillitatis. In qua explicatione titubat, & primum errat, quia cum decrepitam ætatem poſuiſſet inter cauſas extenuantes cum ratione, & in ea ætate dixiſſet extenuationem contingere, ob potentiæ imbecillitatem, non poteſt poſteà dicere ſignum eſſe virium imbecillitatis, ſi abſque prædictis cauſis corpus præter rationem extenuatur: nam in prædictis cauſis virium imbecillitas eſt comprehenſa, & ſecundum rationem dixit eſſe extenuationem, quę ob virium imbecillitatem fit; Deinde cum paulo poſteà ex Hippocr. dixiſſet, extenuationem citrà ratio
B nem, ſemper eſſe ſignum imbecillitatis, ſtatim ab eo recedit, alias cauſas addens extenuationis, nempè humorum tenuitatem, & corporis raritatem. Ex quo concludit, non ſolum indicari virium imbecillitatem cum corpus extenuatur præter rationem, ſed etiam vel humorum tenuitatem, vel cutis ratitatem; At quid prohibet quo minus humorum tenuitatem, & cutis raritatem Hippocr. intellexerit, & comprehenderit ſub illis cauſis, quas ipſe ſecundum, & non præter rationem extenuare corpus dixit: nam ſi puerilis ætas in illis etiam eſt comprehenſa, & propter caliditatem, & humiditatem naturalem, facilè extenuatur, profectò quæ ratione materiæ contingit extenuatio, iam in his eſt incluſa, quæ
C ſecundum rationem extenuant; Quod ſi pueri non ſolum propter materiam aeream, qua abundant, ſed etiam ob mollitiem, & raritatem corporis promptiſſimè contabeſcunt, pariter extenuatio, quæ contingit ob cutis raritatem, continetur in cauſis, quæ ſecundum rationem extenuant. Quare verbum (plus quàm ratio poſtulat) perfectiùs definiendum eſt, & debet vnam, & eandem accipere interpretationem, quæ communis ſit tum his, qui non minuuntur, tum illis, qui id patiuntur, & contabeſcunt. Porro in his, in quibus permanet corpus, non videtur ad aliud referri poſſe verbum, plus quã ratio, quàm ad ipſam febrem non omnino leuem. Ita, vt talis ſit ſenſus; ſi quis plus quàm ratio
D febris non omnino læuis poſtulat, permanet in ſua craſſitie, hoc ſignum eſt longitudinis morbi: nam ſi febris huiuſmodi eſt, & nulla fit euidens extenuatio, ſignum eſt non fieri diſſolutionem materię, in qua febris eſt accenſa, ſine qua febris ipſa abire non poteſt, vt quæ non recedat niſi cum ſubiecta ſibi materia, cuius eſt accidens; Sic ſanè ſi ab huiuſmodi febre corpus plus quam magnitudo febris poſtulat extenuatur, imbecillitas ſignificari debet, quoniam oſtendit facillimè diſſolui corpus; ad diſſolutionem vero hanc neceſſario ſequitur imbecillitas: Nam vbi febris mediocris eſt, vt hic ſupponitur, ſi materia ſubiecta mediocriter habet, fient vtique extenuationes mediocres & ſecundum rationem; quare ſi conſequitur colliquatio, & contabeſcentia, eſt præter rationem, quoniam
E eſt præter rationem agentis, reliquum igitur eſt, vt fiat ratione ſubiectæ materiæ, quæ à mediocri cauſa plurimum patitur. Quod autem verbum (ſecundũ & præter rationem) referri ſolum debeat ad cauſas efficientes, patet ex interpretatione ſuperioris Apho riſ. in qua dicebamus, alleuiationes eſſe ſecundum rationem, quę fiebant à cauſis efficientibus morbos victis: præter rationem vero, quę illis non victis contingebant; quod ſi ita eſt, malè, vt arbitror, Gal. hoc nomine comprehendit omnia, quæ poſſunt in nobis eſſe cauſæ extenuationis: nam cum alicuius vim exA pendere volumus, alia omnia mediocria ponuntur, & ſolum quid cauſa, de qua agimus ſuapte natura facere poſſet expendimus, veluti cum dicimus dragmas duas Rhabarbari purgare corpus, intelligimus hanc doſim eſſe iuſtam & ſecundum rationem in corpore mediocriter affecto ad purgationẽ; quod ſi violentius aliquem purget, præter rationem hanc illatam eſſe uiolentiam aſſerimus, quoniam id non accidit ratione agentis, ſed ob materiam ſubiectam, nempè, corporis nimiam mollitiem & facilitatem ad purgationem; ſic ſanè in re propoſita, non quid anni tempus, ætas, regio, vel ſennſibiles euacuationes, vel aliæ prædictę cauſæ diſſoluentes noſtrum corpus efficere poſſint, ſed quid ipſa ſola febris illis omnibus mediocribus ſuppoſitis, præſtare poſſit in
B corpore, expendimus; Ad quam rationem reſpicientes, ſi corpus mediocriter minuitur à mediocri febre, ſecundum rationem talis eſt diminutio; quod ſi nihil omnino minuitur, aut plurimum, hæc præter rationem ipſius febris fieri dicimus; quare hoc contingit ratione materiæ quę præter rationem diſſoluitur. Sed iam expendamus an contabeſcentia, quę fit præter rationem, oſtendat imbecillitatem uno modo ſolum nempè, vt diximus, quod ſignificet corpus facilius diſſolui, quàm mediocritas poſtulet, ad quam imbecillitas neceſſario ſequitur; An etiam alio modo ſignificat imbecillitatem facultatum, quæ circa nutrimenti elaborationem verſantur: nam per mediocres febres virtutes nutritiuæ collabi non debent; ita, ut reſtituere non poſſint bonam portionem eius,
C quod diſſipatur; itaque, ſi corpus contabeſcit plus quam febris ratio poſtulat, hoc ſignificat imbecillitatem illarum, & omnium etiam facultatum vt quę à mediocri cauſa affectę, mediocriter non poſſunt reſiſtere, ſed in magnam imbecillitaem cadunt, ex qua fit ut corpus colliqueſcat, & contabeſcat.

APHORISMVS XXIX.

Cum morbi inchoant ſi quid mouendum videtur, moue, cùm vero conſiſtunt, ac vigent, melius eſt quieſcere.

D HIc Aphoriſmus non pertinet ad ſigna, vt maior pars Aphoriſmorum, qui in hoc ſecundo libro continentur, ſed ad curationem, non tamen eo modo, ut alij interpretes putant: nam Fuchſius credit authorem hic ſimpliciter agere de tẽporibus, in quibus debemus applicare remedia: nam non de omnibus remedijs hic agit, ſiquidem non omnia in principio ſunt adhibenda, ſe quæ propria ipſi ſunt; quæ vero propria uigentibus morbis, vel in creſcentibus, aut declinantibus, non utiq; illa in principio adhibenda ſunt; ſed de mouentibus auxilijs ſolũ tractat autor. Errant præterea, qui intelligũt ita Aphor. ſi oportet materiã in morbo euacuare, eam eſſe euacuandã ſemper in principio: nã multi ſunt morbi, in
E quibus non licet ante declinationem euacuare per Aphoriſmum concocta medicari, &c.

Ad id etiam pertinet quod ſcribit in ſequenti Aphoriſmo; Circa initia, & fines omnia imbecilliora, tanquam declinatio ſit commodiſſimum tempus ad mouendum: imo nemo dubitat de vacuatione, quæ fieri debet declinante morbo. De Minoratiuis vero quæ adhibentur in principio ſemper magna fuit quæſtio; Alij vero ita intelligunt: Si quid videtur mouendum in principio morborum, moue, verùm hæc explicatio caret arte: nam ſi quis nouit

mouen-

mouendum esse in principio, non est opus illi præce
pto, quod imperet vt moueat. Quare ego puto ita
intelligendum, si mouendum est ante declinationē
moue in principio; Hæc enim sententia quadrat di-
ctioni Aphorismi, quasi diceret, commodè mouere
possumus vel in principio, vel fine, quoniam tunc
omnia sunt imbecilliora; itaque si non possumus de
clinationem expectare, in principio mouendū: nam
cum vigent morbi, inquit, melius est quiescere; ac
cum morbi incrementum recedat à principio, & ac-
cedat ad statum, nihil de eo præcipit Hippocrates,
quoniam ex extremis medium intelligitur. Erit er-
go motio, quæ fit in incremento deterior ea, quę fit
in principio; fieri tamen potest, quoniam nondum
est status, de quo solo præcipit quietem; non quod
mouere etiam aliquando in ipso nobis non liceat:
nam verbum melius quiescere, non prohibet motio
nem, sed quod rectè omnibus ante peractis, nullus
soleat mouendi locus tunc relinqui. De quo postea
diligentius agemus. Porro, cum principij nomen
significet primum insultum morbi, quod est indiui-
sibile; vel vniuersum tempus in quo cruda adhuc
est materia, vel spatium trium aut quattuor primo-
rum dierum, non intelligit principij nomine primū
insultum morbi, quoniam in tempore adeo momen
taneo nihil moueri potest; nec intelligere potest tē-
pus, in quo materia est cruda: nam si non est mo-
uendum, vt scribit Galenus in libro de Optima se-
cta, & in fine huius Commentarij, eo quod vires
sint debilitatæ, ita vt motionem ferre nequeant,
contingit in eo tempore, sæpè ita vires affici, vt mo-
tioni sustinendæ non sint aptæ. Præterea, vbi cru-
da est materia, aiunt non esse mouendum: quare
reliquum est, vt intelligamus mouendum esse in
primis diebus, si quid mouendum est. Ceterum,
intelligit per verbum mouendum, euacuandum:
nam alterantia medicamenta non videntur agita-
re, & mouere corpus, vacuatio autem non fit sine
motu, & quia conspicuus est motus, magis in eua-
cuantibus, quàm in alijs, ideo merito vacuationem
appellat motionem. Itaque cum de motione, quæ
fit in principio morborum hic agat author, & non
definiat an semper in principio mouendum sit, sed
solum admoneat mouendum esse, si ita videtur, po-
stulat vtique tractatio, vt rem hanc diligentiùs ex-
pendamus; & quoniam vacuantium auxiliorum
multæ sunt differentiæ, illud in primis venit dubi-
tandum, an velit author nos euacuare posse in prin-
cipijs morborum per omnia genera euacuationum,
vel saltem per sanguinis missionem, & purgationem
vt Gal. in Commentario sentit.

Secundo loco explicandum erit, an remedia eua-
cuantia, de quibus hic agit author, in principio om-
nium morborum conueniant; quod si ostendet ra-
tio, solum euacuandum esse in quibusdam morbis.

Tertio loco illud sequitur enarrandum, an neces-
sarium sit tempora quædam morborum eligere, &
alia fugere: at si illud constabit, veniet.

Quarto loco explicandum, an melius semper sit
in principio, quàm in statu euacuare; quod si inue-
niemus in quibusdam morbis ita esse faciendam, vt
censet Hippocr. ratio huius diuersitatis inuestiganda
veniet. Iam verò quod non intelligat Hippocr.
de omnibus remedijs euacuantibus, patet, primum,
quod euacuatio quæ fit per balnea in ægrotis, solet
solum adhiberi declinante morbo, præsertim febre,
de qua, vt ostendemus, potissimū intelligitur Apho
rismus. Deinde, euacuatio, quę fit per inediam, in
omni tempore ante declinationem in usu & neces-
sitate adhibetur; etsi Hippocrati credimus, vt in pri-
mo lib. Aphor. magis necessaria est inedia, & tenuis-
simus victus, vigente, quàm incipiente morbo. De-
inde, quod magis mirum videri posset, etsi aliter cre
dat Galen. in Comment. arbitror Hippocr. excludere hoc loco euacuationem, quę fit per sanguinis mis-
sionem: nam vt Hippoc. docet in 2. & 4. de Victu a-
cutor. vbi agit de curatione Pleuritidis vigente in-
flammatione, sanguis ab eo mittitur. Deinde, tritū
est præceptum Galeni, sanguinem mitti posse quo-
cunque morbi tempore, vbi vrget magnitudo mor-
bi, & vires ferre possunt, quæ cum sæpè sint uigen-
te morbo, cur non licebit nobis, eo tempore eua-
cuare per sanguinis missionem? Quis etiam in
magnis fracturis, & uulneribus, uigentibus ma-
gnis doloribus, sanguinem non mittat? Ait Ga-
lenus concoctionem turbari per sanguinis detra-
ctionem, & cur quæso potius in statu, quam in
prioribus temporibus? Docet etiam experientia,
vbi sunt vehementes ardores vigente febre & ob
multitudinem, ac prohibitam transpirationem, na
tura laborat in concoquendo, illam maximè iuua-
ri, si sanguis mittatur ante non missus, aut renouē-
tur illius detractio, si parcius antea fuit extractus.
Addo, quod Hippocr. dicat, in statu esse quiescen-
dum, in principio vero & declinatione mouendum,
quia omnia fortiora sunt in statu, circa initia & fi-
nes omnia imbecilliora. At ratio, quæ sumitur à
fortitudine & vehementia eorum, quæ sunt in statu,
non excludit sanguinis missionem, quippè cùm ma-
gnum remediū magnis affectibus adhibeatur. Item
si ratio, quæ sumitur ab imbecillitate, communis est
principio, & declinationi, sanguinis missioni non
conueniet, vt quæ nunquam declinante morbo ad-
hibenda sit; Præceptum igitur est Hippocr. de Mi-
noratiuis vulgo dictis, siue de leui purgatione ad
hibenda ante declinationem morbi, de qua semper
fuit inter Medicos controuersia. Admonet igitur
Hippocr. si expediat purgare in morbis ante declina
tionem, adhibendam esse purgationem inter initia
morbi. Quod vero hoc intelligēdum non sit in om
nibus morbis, satis patet: nam vt in 1. lib. ostendi-
mus, cum de vacuatione ageremus, vacuandum so-
lum est cum aliqua adest plenitudo, vel est poten-
ter reuellendum, uel deriuandum, vel aliud facien
dum, quod sine euacuatione fieri, nequit, quę cum
in omnibus morbis non sint, temerè in omni fere af-
fectu vulgares Medici à remedijs euacuantibus au-
xilia petunt. Nec vero Aph. hic scriptus est de omni-
bus morbis in quib. euacuatio est necessaria: nā mul
ti morbi sunt, in quibus nō refert purgare in princi-
pio potius, quàm in augmēto; aut in declinatione po
tius, quam in statu, vt in Hydrope sine febre, in me-
lancholia, mania, scabie, in doloribus, in cacochimia,
denique in omni vitio, vbi nulla est in humoribus
putredo: nam in illis satis est, si humores fuerint
extenuati, & incisi, ac viæ patentes, per quas pugna-
tio fieri debet; quo modo antea dicebat Hippocra-
tes. Corpora cùm quis purgare uoluerit, fluida fa-
ciat oportet; Quæ cum in omni morbi tempore pari
successu fieri possint, non refert in uno tempore, po-
tius, quàm in alio purgare; at ubi putrescunt humo
res, concoctio sæpè necessaria est, & illius habenda
est ratio: nam concocta medicanda esse anteà scri-
psit Hippocrates. Et hinc orta est controuersia, an
ante absolutam concoctionem, quæ fit in declina-
tione, purgare liceat, & si purgandum est, an hoc
sit faciendum potius in principio, quàm in incremē
to & statu. De hoc igitur dubio hic agit Hippocra-
tes, & iudicat si expectari non possit declinatio, po-
tius in principio id esse faciendum, quàm in vigore
morbi. Quę sententia etiam pertinere non potest
ad omnes febres putridas: nam quę fiunt à crassis,

uiscidis,

viſcidis, frigidisq; humoribus, nec in primis diebus, nec in principio totius morbi aliquam admittunt purgationem: nam vt Galen. in 1. ad Glaucon. ſcribit, purgationes, quæ adhibentur in principio quartanę, tantum abeſt vt proſint, & ſæpè etiam ex vna quartana, duas efficiant: vbi vero incipit concoqui materia, quod iam concoctum eſt, læui pharmaco educi poteſt, & quanto magis procedit concoctio, tanto felicius reiterari poſſunt purgationes: nam ut huiuſmodi humores ob diuerſitatem ſuæ ſubſtantię ſimul concoqui non poſſunt, ita repetita egent euacuatione, vt ad proportionem concoctionis, & generationis excrementi fiat euacuatio: non enim tutum eſt, quod anteà erat purrefactum, & poſteà concoctum, in corpore relinquere: nam vt id recidiuam poſt declinationem committit, authore Hippocrate, ita in alijs temporibus morbi, grauat naturam, & impedit ne reliquum concoquatur; ergo, illud vt diximus euacuandum. Quam ob rem, ſi in febribus longis non niſi apparentibus ſignis cõcoctionis purgare poſſumus, vt Gal. ſentit, & nos in ſuperiore lib. cum Hipp. oſtendimus, concoctiones autem in illis non apparent in primis diebus, nec in principio totius morbi, ſed in augmento & ſtatu, profectò, Aphoriſmus hic tales febres non comprehendit: nam in illis quieſcendum eſt in principio, mouendum in augmento, & magis in ſtatu, maximè in declinatione; Poſtremò, id apertè docent verba ſequentis Aphoriſmi, omnia debiliſſima & fortiſſima, quæ malè vertit Leonicenus debiliora & fortiora, in ſolis enim acutiſſimis morbis omnia in ſtatu ſunt fortiſſima. Quare Hippocr. Aphoriſmus re vera ſolum pertinet ad acutas febres putridas, in illis enim in primis diebus, & in principio totius morbi purgandum eſſe iubet, & non eſſe expectandum ſtatum, tunc enim melius eſt, inquit quieſcere; ſed cur facienda ſit purgatio in his incipiente morbo, quieſcendum vero potius in ſtatu, in hoc Aphoriſmo non docet: ſed ut Galenus ſcribit in ſequenti Aphor. in quo ait, circa initia & fines omnia eſſe imbecilliora, in vigore autem omnia eſſe fortiora: mouendum igitur eſt in principio, quia omnia tunc ſunt imbecilliora, quieſcendum vero in ſtatu, quia eo tempore omnia ſunt fortiora. Quid vero per verbum (omnia) intelligat author, explicat Galenus ſcilicet Symptomata omnia, quales ſunt acceſſiones febrium, vigiliæ, dolores, faſtidia, ſitis, morbum verò ipſum, à quo hæc Symptomata proueniunt, non eſſe fortiorem in his qui ſaluari debent, ſed multo meliorem, quàm in morbi principio. Cuius interpretationem, antequã ad alia progrediamur, diligentius expendere oportet: nam abutitur nomine fortiore & meliore, & nomine morbi, pro cauſis morborum: ſi enim Symptomata ſequuntur morbos tãquam vmbra corpus, non poſſunt vtique hæc eſſe fortiſſima, cum morbus eſt debilis, ſi quidem effectus reſpondent ſuis cauſis; Rectè ergo dixit Hippocr. omnia eſſe fortiora in ſtatu morbi, nempè, Symptomata, morbos ipſos, & proximas cauſas morborum: id quod experientia docet: nam non ſolum vigente morbo Symptomata ſunt vehementiſsima, ſed etiam febris ipſa, qui morbus eſt, & calor, quæ cauſa eſt proxima febris, verum materia ipſius febris tunc melior eſt, quam in principio, & etiam fortior ad agendum, eſt enim fortior, quia plus caloris habet ob quem vehementius lædit: melior vero, quia plures gradus concoctionis accepit; quare ſtat, aliquid fortius eſſe, & melius, quia eſt alia ratio vehementiæ, alia bonitatis, vt apparet in ſignis, & Symptomatis Criticis, quæ maxima ſunt, & tamen bona cenſentur, quia ſalutem proximam portendunt. Errat igitur Galenus, cum dicit

A morbum ipſum eſſe meliorem in ſtatu, id enim de materia ipſa dicendum erat; & cum diſtinguit melius à forti, cum unum & idem vtrumque ſimul ſit, & ita ab Hippocr. recedit, qui non de melioribus, ſed de fortioribus ſolum agit. Sed ipſius Hippocr. rationem expendamus: non enim ſequi videtur, vt mouendum ſit in principio, quia tunc omnia imbecilliora, & quieſcendum in ſtatu, quia tunc omnia fortiora: tunc enim potius videtur ſuccurrendum, quando mala maximè vrgent; Galen. uero in fine Comment. dicit in ſtatu ideo eſſe quieſcendum, quia tunc maximè fiant concoctiones, quo tempore nihil mouendum; & cum primum dixiſſet tunc maximè fieri concoctionem, paulo poſt ait: Iam naturam cõcoxiſſe, & propterea ſuperfluum eſſe euacuare, tum
B propter alia, tum quia vis animalis magna ex parte eo tempore eſt fatigata, licet quàm maximè duæ alię vitalis ac naturalis, fortes perſiſtant. Quæ quidem verba egent conſideratione primum enim debebat ipſe docere, cur morbo conſiſtente nihil ſit mouendum ob concoctiones, quæ tunc fiunt: nam ſi motiones quæ fiunt inter initia morbi, (ut ille in Commentario ſcribit) futuras concoctiones iuuant, cur illæ has etiam non iuuabunt in ſtatu, quo tempore natura plurimum laborat pro concoctione præſente; magis mirum eſt, quod ſcribit ſuperfluum eſſe euacuare cum natura concoxit: nam anteà ille cum Hippocr. docuit, concocta etiam medicanda; quod ſi vacuandum non eſt, quod poſt concoctionem vis animalis ſit fatigata, hoc commune erit etiam declinationi,
C & ſemper verebimur in morbis purgationem poſt concoctionem. Quod ſi vitalis virtus maximè fortis eſt, vt ipſe putat, parum ſolliciti eſſe debemus de animali, vt idem in Methodo ſcribit. Præterea, vitalis, & naturalis etiam eo tempore ex magna pugna ſunt debilitatæ, ſed quia iam propinqua eſt victoria, ideo fortes dicuntur eſſe. Poſtremò, ſi illæ omnes purgationes, quæ fiunt ante concoctionem malas eſſe iudicat, qua ratione hic ſuadere poteſt purgationem in principio tanquam vtilem? nam diminutio materiæ ſimpliciter facta naturam non iuuat ad concoquendum, ſed ſæpè concoctiones turbat, alioqui cur in febribus longis in principio non euacuamus? Nihil igitur habet Galenus in Comm. ſuo quod viuam rationem reddat huius Aphoriſmi:
D Et multo etiam minus recipienda eſt interpretatio quàm facit in lib. de Optima ſecta, cap 38. & 39. vbi ſcribit, Hippocr. ideo dixiſſe quieſcendum eſſe in ſtatu, quia vires debilitatæ à cauſis morboſis tunc validiſſimis, ferre non poſſunt moleſtiam, quam adferũt remedia purgantia: in principio vero uires nondum eſſe infirmas, & propterea eã ſuſtinere poſſe quæ tũc fit, euacuationem: nam vires ſiue fortes ſint, ſiue debiles (vt ille paulo antea ſcribit) non indicant euacuationem, aut aliud remedium, ſed ſolum victum: remedia vero indicant morbi, & cauſæ illorum; & quemadmodum quæ præter naturam ſunt, contraindicant, ideſt impediunt ſæpè ne efficiamus, quod vires indicant eſſe faciendum: ita vires, & alia quę ſunt ſecundum naturam, vt plurimum impediunt fieri,
E quæ indicantur à morboſis affectibus; at contraindicantia non ſunt quæ indicant aliquid eſſe faciẽdum, aut vt ille alio verbo dicit, ꝙ propoſitum non ſit, ſed ex indicantib. illud inueniendum eſt: demus enim in principio nullã eſſe materiam, quæ vacuationem poſtulet, quis quæſo in eo tempore euacuationem tentabit, etiam ſi vires ſint validiſſimæ? eadem ratione, ſi vires conſtarent in ſtatu, vt ſæpè conſtant, vbique euacuandum eſſet ſicut in principio: ſed hoc non eſſe faciendum inquit Hippoc. quia diſpoſitio morboſa in ſtatu non admittit purgationem, quod facit in

princi-

principio; ad hanc igitur, & non ad vires primum re
spiciens Hippocr. dixit in ſtatu quieſcendum eſſe, in
principio vero mouendum. Sed videamus quibus
verbis hanc confirmet ſententiam Hippocr. Verba
autem ſunt quæ continẽtur in ſequenti Aphoriſmo,
vt Galenus rectè etiam putat: ideo enim inquit mo-
uendum eſt in principio, & quieſcendum in ſtatu,
quia circa initia & fines omnia imbecilliora: cum ve
ro conſiſtunt, fortiora; quæ iamiam enarrare aggre-
dior, vt ex peculiari & diligentiore interpretatione,
pateat poſtea ratio huius Aphoriſmi.

APHORISMVS XXX.

Circa initia, & fines, omnia imbecilliora cum vero conſiſtunt, fortiora.

VT antea diximus, hic Aphoriſmus rationem continet ſuperioris, vt rectè etiam Gal. admonet: nam cur circa initia mouendum ſit, & melius ſit quieſcere in ſtatu, ratio eſt, inquit Hippocr. quod circa initia & fines omnia ſint imbecilliora, in ſtatu vero fortiora. Quam quidem ſententiam Gal. vario modo explicat, & cum vnam primo in ſuperiore Aphoriſmo attulerit interpretationem, in ea poſtea non queſcit, ſed alias poſtea adfert: nam primum dixit ideo quieſcendum eſſe in ſtatu, quia tunc omnia Symptomata ſunt fortiora; poſtea vero ab hac recedens interpretatione, ſubdit, id eſſe faciendum, quoniam coctiones morborum tunc maximè fiunt; addit paulo poſteà, ſuperfluum eſſe in ſtatu euacuare, cum iam natura concoxerit, & huius rei dicit alias eſſe rationes, & eam maximè, quia vis animalis magna ex parte eo tempore eſt fatigata. Sed omnibus his rationibus admiſſis, non patet adhuc interpretatio rationis Hippocratis qui dicit in ſtatu quieſcendum, quia fortiora tunc omnia ſunt in principio vero mouendum, quia tunc omnia ſunt imbecilliora: nec ad immediatas quidem cauſas prædictæ rationes Galeni probationem ducunt: vt diligentius excutiamus, quæ dicit de fortioribus Symptomatis, & diſpoſitione morboſa meliore, ſciẽdum eſt, inter Symptomata, quæ ægros infeſtant, quædam eſſe quæ morbum, & cauſas proximas morbi ſequuntur, alia vero quæ ſequantur alias diſpoſitiones, & alias cauſas, id quod vno exemplo oſtendo. Accendatur ex bile putreſcente in homine Plethorica febris, continua, vel intermittens, quę vigiliam pariat, & ſitim: & in eo ſentiatur tenſio & grauitas membrorum, & dolor grauis in capite, vigilia, ſitis, acceſſiones febrium, & Symptomata, quæ ex illis naſcuntur, ſequuntur morbum. nempè febrem, & hæc calorem, hic vero putredinem humorum, tenſio vero & grauitas omnium membrorum, & capitis, non ſunt Symptomata febris, ſed ipſius Plethoræ, & hæc Symptomata, vt ipſa plenitudo, quæ illa infert, in principio morbi fortiſſima ſunt, & deteriora quam in ſtatu: nam tunc vi caloris, & ab inedia alijſque remedijs euacuantibus, conſumpta eſt plenitudo, quæ in principio vigebat, quæ vero propria ſunt morbo Symptomata, in principio mitiora ſunt, vt etiam ipſe morbus, & diſpoſitio, ſiue materia, quæ putreſcit; Procedente vero tempore, Symptomata, & morbus fortiora fiunt & deteriora: deterior enim morbus eſt, qui fortior & maior eſt, materia vero putreſcens eſt quidem in principio imbecillior, ſed deterior, in ſtatu fortiſſima & melior, in declinatione autem imbecillima, & quam fieri poteſt, optima: nam in principio materia nondum concepit magnum calorem, ideo debiliter lædit, & quia putredo, quæ tunc incipit, nondum accepit aliquid cõ coctionis, ideo peſſima eſt, in ſtatu autem, vt vehementiſſimum concepit calorem, ita contra plurimũ recepit concoctionis, ideo tunc fortiſſima eſt ad agendum, & tamen longè melior in declinatione extincta putredine, nullam vel minimam amplius habet nocendi vim, & quia omnes gradus concoctionis accepit, quos poteſt recipere, ideo optima eſt. Errat igitur Galenus cum dicit omnia Symptomata in ſtatu eſſe fortiora: nam hoc ſolum verum eſt de Symptomatis ſequentibus morbum, & proximas cauſas morborum. Item rectè dicebat diſpoſitionem morboſam meliorem eſſe in ſtatu: nam aliæ diſpoſitiones veluti Plethora, quæ ſua quoque inferunt Symptomata, in principio fortiores eſſe ſolent; Verùm non rectè explicauit eam diſpoſitionem morboſam cum dicit illam morbum eſſe: nam morbus in ſtatu non eſt melior, cum ſit longè vehementior, & ex maiore vehementia maius malũ metiamur; eſt autem diſpoſitio morboſa quæ melior eſt in ſtatu, materia propria morbi, quæ putreſcit, & ex putredine vehemẽtiam, & ex concoctione bonitatem acquiſiuit. Sed demus Galeno, id quod vult, aut optare poteſt, non tamen ſequitur Symptomata ſunt fortiora in ſtatu, ergo tunc quieſcendum, mouendum autem eſt in principio, quia illa ſunt imbecilliora; nam ſi ſolum ſpectemus ipſa Symptomata, ratio potius cogit mouendum eſſe in ſtatu, quam in principio, quia vt Gal. ſcribit in Commentatio Aphoriſmi Deiectiones nõ multitudine ſunt æſtimandæ, vbi ſunt magni dolores, tunc per ſanguinis miſſionem, vel purgationem ſuccurrendum eſt, quemadmodum etiam ipſe refert in lib. de victu acutor. Hippocratem ſanguinem miſiſſe vigente Pleuritide, quod ſi Symptomata nõ per ſe ſuadent non eſſe mouendum, ſed quia virtutẽ deiecerunt, quæ ferre non poteſt motionem, quę fit a purgatione, hoc primum non eſt commune omnibus, non enim in omni ſtatu morborum, vel etiam acutiſſimorum, vires ita ſunt proſtratę, vt omnem fugiant motionem quæ fit à medicamentis. Deindè, docet ſolum contraindicãtiæ motionem, & non ipſum indicans in principio: nam in principio ſi vacuamus, id non facimus, quia virtus eſt fortis, adeo, vt non repugnet euacuationi, ſic. n. in omni ſtatu corporis vbi vires validæ ſunt, vacuandum eſſet, ſed oportet adeſſe indicans, nempè ipſam plenitudinem, aut aliquid aliud, quod oſtendit neceſſariam eſſe vacuationem: ergo, ſi vacuandum eſt in principio, oportet materiam eſſe aptam ad euacuationem, & ſi non eſt mouendum in ſtatu, id fit primo & per ſe, quia vel nulla eſt tunc materia, aut in eo tempore non apta ad euacuationem; & hoc primum eſt querẽdum, quomodocunque Symptomata & vires habeant; eſt quidem materia in ſtatu noxia, vt quæ materia ſit morbi, verum ad euacuationem non eſt apta, quoniam eſt mixta, & confuſa cum alijs humoribus in venis, à quibus ſeparari non poteſt, abſque ſeparatione autem mali à bono, vtilis & facilis euacuatio fieri nequit; quod vero mixta ſit, & exactè confuſa, ex eo patet, quia tunc maximè & potentiſſimè fit concoctio, quæ omnia inter ſe miſcet, & confundit, non poſſe autem ſeparari inutile ab vtili, duæ ſunt rationes; vna, quod excrementum, ſiue id quod inutile eſt, non ſit planè factum ante concoctionem, ſiquidem excrementum eſt, quod poſt concoctionem relictum eſt, in ſubſtantia diſſimile, & propterea inutile, & noxium naturæ; quod autem tale eſt, excerni debet, & propterea excrementum dicitur. Alia

vero

vero ratio eſt, quod medicamentum purgans non actum habet agendi, ſed potentiam ſolum, eget autem calore noſtro, & alteratrice facultate, vt actu fiat purgatorium medicamentum, quo fit, vt cum natura & naturæ inſtrumentum calor, totis ſuis viribus pugnent aduerſus cauſas morboſas potentiſſimè lædentes, nequeant diuidere ſuas vires, vt ſimul concoctioni materiæ morboſæ, & alterationi diſtributionique medicamenti ſeruiant: turbatur igitur concoctio, quæ totius naturæ & caloris vim exigit, Turbatur etiam naturæ ordo, quippe cum concoctio præcedat ſeparationem mali à bono; & hæc euacuationem mali, cogit autem purgatio vt antequam concoctio ſit peracta, fiat ſeparatio & vacuatio, ex qua bonum cum malo excernitur, vnde naturę vires debilitantur, morboſæ cauſę augentur, & concoctio, quæ feliciſſimè perficiebatur, vitiatur; Merito igitur dixit Hippocrates quieſcendum eſſe in ſtatu acutiſſimorum morborum ob hanc maximè rationem: quia tũc materia non eſt apta ad purgationem; at hanc cauſam non expreſſit, ſed remotiores, quæ hanc ſignificant & pariunt: nam quoniam cauſę morborum tunc ſunt potentiſſimæ, & natura potentiſſimè reſiſtit, ideo fortiſſima fit pugna, quæ cum per alterationem fiat, ad quam ſequitur mixtio, fit, vt potentiſſima fiat concoctio, hoc enim ſequi oportet vincẽte natura, ex tali autem concoctione miſceri, & confundi bonum cum malo neceſſe eſt, ex qua cõfuſione ineptitudo naſcitur ad ſeparationem, & euacuationem materię inutilis. Itaque, verbum omnia fortiſſima, ad cauſas inter ſe fortiſſimè pugnantes prima ratione referendum eſt: illa enim ſunt, quę faciunt vt quieſcere debeamus: Symptomata enim & morbi, qui tunc fortiſſimi etiam ſunt, ſigna ſunt pugnę acerrimæ, quæ tunc fit: quod ſi vires deijciant, tunc rationem cauſæ habent, eo quod vires deiiciant, quæ ſua ratione impediunt euacuationem fieri; Sed (vt diximus) hoc non eſt commune omnibus, imo nullis, de quibus agimus propriũ, vel etiam teſte ipſo Galeno, qui præceptum hoc de motione & quiete facienda in ſtatu, dicit ſolum eſſe intelligendum in morbis ſalutaribus, at in his non ita ſunt affectę virtutes noſtri corporis, quin poſſint ferre leuem aliquam euacuationem, ſi adſit id, quod illam indicat. Sed videamus, an illud nunquam adſit, ita vt perpetuò quieſcendum ſit in ſtatu acutiſſimarum febrium, (nam de alijs contrariam eſſe rationem oſtendimus, vacuandum ſcilicet eſſe in ſtatu potius quàm in principio) Dico in hoc dubio, in quo multorum ſalus conſiſtit, diligenter eſſe notandum, quod Hippocrates & Galenus dicunt, in ſtatu ſalubrium morborum maximè & potentiſſimè fieri concoctiones; id quod fieri non poteſt niſi potentiſſimè natura vincat: eſt enim concoctio actio, quæ fit vincente natura. Itaque, ſi ſigna præceſſerunt in diebus decretorijs futuræ victoriæ, & cum in ſtatu ſumus, eadem perſeuerant, temerarium eſſet naturã turbare euacuando, ſi quæ enim auxilia tunc ſunt adhibenda, in eo quod natura facit, danda ſunt; temperantia igitur, refrigerantia, quæ retundunt calorẽ febrilem, naturæ opem adferent; at vero, ſi videamus concoctionem potentiſſimè non fieri, imo nec procedere, ſed pugnæ ancipitis indicia apparere, tum ex alijs Symptomatis, tum maximè ex vrinis craſſis, rubeis, & obſcuris contentis, quæ per aliquot dies in eodem ſtatu perſeuerant, quid quæſo agendum? Dicent ſcio, qui exactiſſimas concoctiones ſemper expectandas eſſe volunt, ante purgationem ſolum Epithemata, & roborantia virtutem eſſe adhibenda, vacuandum vero minimè. Verum deberent illi videre, impotentiam hanc ad coquendum, ſæpè oriri, nõ ex debilitate virtutis, ſed ex materiæ copia, & malis qualitatibus, ad quas ſuperandas ſola natura, quæ ſæpè mediocriter valet, non ſufficit, oportet enim in omni actione proportionem ſeruari inter agentia, & patientia. In quo quidem caſu vereri non debemus naturæ oppreſſæ ſuppetias ferre, euacuando vel ſecta vena in cubito, ſi ſubeſt robur in viribus, aut inter annularem & auricularem digitum, vel quod longè tutius eſt, & fœliciſſimè ſæpè probatum, admotis hirudinibus hemorrhoidibus, mirum enim eſt quantum profit tunc huiuſmodi euacuatio, ex qua videmus Symptomata omnia mitigari, concoctiones dominari, & ſalutem ſæpè ab alijs deſperatam Medicis, comparari. Quod ſi igneæ ex feruentiſſima bile apparent vrinæ, cum obſcuris (vt diximus) contentis, nunquam oberit Caſſiæ vncia, vel Manna cum iuſculo exhibita, hæc enim non turbant concoctionẽ, ſed turbatam releuant, diminutis cauſis quæ illã tardabant, & impotentem reddebant. Atque hæc quidem de motione & quiete, quę fieri debet in ſtatu acutiſſimorum morborum, vel calidiſſimorum, cuiuſmodi ſunt tertianæ exquiſitæ. Portò, circa principia dixit mouendum eſſe, ſi videtur, motionem autem, vt diximus, intelligit eam, quæ fit per purgationem, tanquam ſanguinis miſſio neceſſaria in febribus putridis non egeat præceptis, quæ de rebus dubijs ſunt tradenda; Rectè autem addidit, ſi videtur: nam læues aliquando adeo ſunt morbi, & patuæ illorum cauſę, vt nulla neceſſitas cogat nos vti purgatione in principio, ſed præſtat perfectam concoctionem expectare, cuius in primis illis diebus non multo poſt, & ſine difficultate venturæ euidentiſſima adſunt ſigna. Quod ſi maior difficultas ſeſe offert, tunc læuis purgatio omnino adhibẽda eſt, quoniam deſunt illa incommoda, quę diximus eſſe propria vigentibus morbis: non enim tunc turbatur cõcoctio quam natura læuiſſimè eſt aggreſſa, & propterea ſeparari poteſt vi medicamenti, auxiliante natura, pars mali à bono, & ſic quæ eſt plenitudo grauans naturam, minuitur; ex quibus (vt rectè inquit Gal.) concoctiones meliores, & celeriores euadunt. Nec obſtat quod materia ſit cruda, & concocta eſſe medicanda, quoniam ante diximus, id intelligendum eſſe etiam Galeno authore, in frigidis & craſſis humoribus morbos longos committentibus; quo loco etiã alia omnia argumenta pugnantia contra hanc purgationem in principio, ſine magno negotio refellimus. Rectè igitur admonet Hippocr. vbi uidemus naturam grauari à Cacochymia humorũ, vt in principio purgatione humorum vtamur, antequam vehementiſſimę pugnæ tempus adueniat, in quo inquit melius eſt quieſcere; & rectè illud etiam dixit (melius) quaſi dicat nullam eſſe mouendi neceſſitatem in ſtatu, ſi præceſſerint inter initia debitæ euacuationes: nam in vehementiſſimis febribus materia eſt uniformis, tenuis tota, vehementerq; calida; quare facta minoratione aliqua in principio, nullum poſteà relinquit ante declinationem tempus aptum ad purgationem: tota enim ſimul concoquitur, & tota ſimul per Criſim poſtulat euacuationem; aut ſi Criſim nõ tentauerit natura, purgationem in declinatione; craſſa vero materia, quæ mitiores febres, & ferè omnes intermittentes excitat, cum ſit maximè diformis, pars poſt partem euacuanda, procedente morbo, in quo per concoctionem redditur aptior ad ſeparationem, & euacuationem; in principio vero, frigida, craſſa, & viſcoſa, non niſi cum magna violentia trahi poteſt; quibus difficultatibus caret materia, quę acutas febres parit: nam illa ab initio facilè ſepa-

rari,

fari, & trahi poteſt à noſtris medicamentis, quare merito de his morbis loquens Hippocrates dixit mouendum eſſe in principio, & quieſcendum in ſtatu.

APHORISMVS XXXI.

Eius qui ex ægritudine bene cibatur, nihil proficere corpus, malum.

REdit Hippocrates ad ſigna, docet enim quid malum ſit in conualeſcentibus ſumpto indicio ex bona cibatione, ſi quis enim, inquit, bene cibatur & corpus ex ea cibatione non proficit, malũ eſt. Porro bene cibari intelligere oportet illos, qui benè appetunt cibos, & eos quidem bonos, corpus proficere quod ex Græco melius creſcere & augere vertendum eſt, id enim verbum ἐπιδίδοναι ſignificat, vt in Comm. 3. Aphoriſ. primi libri oſtendimus, intelligendum eſt, quod ad ſuũ naturalem ſtatum properat, ita, vt vires quæ à morbo fuerunt debilitatę reſtaurentur, & contracta macies paulatim tollatur, ſolitúmque habitus paulatim recuperetur. Malum autem id eſſe inquit, Galenus quia ſignificat vel potentiæ qua corpus nutritur imbecillitatem; quę bene aſſumptum cibum concoquere & aſſimilare nequit, vel malorum humorum qui relicti ſunt ex morbo ſuperabundãtiam quę cibum aſſumptum corrumpit. verùm ſi hic Aphoriſmum eandem ſententiam continet, mutatis ſolum verbis, cum eo qui in octauo loco ſuperius continetur vbi ſcribit Hippocr. Si quis à morbo cibum aſſumens nõ corroboratur, pluri alimento corpus vti ſignificatur. Malum etiam eſſe poterit alia ratione: quod ſcilicet, oſtendat plus alimenti aſſumi quam iuſtum ſit; id enim ille Aphoriſmus continet. Verum mihi videtur Hippocr. aliud in hoc tractare quam in illo: nam in ſuperiori Aphoriſmo ſolum agebat de cibo qui aſſumitur cum appetitu, nullam regulam & menſurã imponens ei qui aſſumit; ex quo merito ſequebatur corpus vti plurimo alimento: nam ſi quis benè cibum appetat, ita, vt nullus videatur relictus affectus ex morbo, nulla alia afferri poteſt ratio cur corpus non corroboretur, niſi quod plus alimenti aſſumitur quã virtus adhuc debilitata ex morbo elaborare poſſit; in hoc vero Aphoriſmo, verbum (bene cibari) complecti videtur qualitatem, quantitatem, & alios omnes ſcopos requiſitos ad bonam nutritionem. Quibus quidem ſuppoſitis, ſequi non poteſt in hoc vt in illo, ſcilicet, quod oſtendat corpus vti copioſiore alimẽto, merito igitur inquit Gal. malum hic eſſe, quia vel reliquias mali humoris qui impedit bonam fieri nutritionem, vel imbecillitatem facultatis cõcoctricis, quę nequit elaborare & conficere alimentum, oſtendit.

Quod ſi quis contendat item intelligi per bene cibari, quod ſignificat aſſumere cibum, malum erit: quia vel indicat corpus vti abundatiore alimento, vel potentiam imbecillem, aut exuperantiam corrupto rum humorum. Sed dicet quiſpiam, qui fieri poſſit, vt quiſpiam bene ciberur, & cibum bene appetat, & eum quidem bonum, & cum iuſta menſura, & tamen eum concoquere nequeat? cur enim appetitus ſeruatur, & concoctio illi non reſpondet? quippè, cum Galeno authore temperies ſit cauſa omniũ bonarum actionũ, quę ſi efficit vt appetitus conſtet, concoctionem debilitare non debet; Addo, quod ad appetitum conciliandum maius, & perfectius robur requiritur, argumento quod febricitantes alimentum melius concoquant quam appetant: an dicendum eſt, temperiem quidem eſſe actionum cauſam, ſed non vno & eodem temperamento omnes actiones, & facultates corporis gaudere: nam cum frigidiore temperie ventriculi ſeruatur integra appetentia, concoctio vero debilitatur: hęc enim calido & humido temperamento maximè nititur; non mirum igitur, ſi conualeſcentes ob diſſolutionem ſpiritus & calidi natiui refrigerati, & etiam conſumpta corporis ſubſtantia diſſoluti, appetitum ſeruant in conualeſcentia, coctricem vero facultatem debiliorem obtinent: hæc enim plurimum calidæ & ſpirituoſæ ſubſtantiæ requirit. Atque hæc ſatis de hoc Aphoriſmo.

APHORISMVS XXXII.

Omnes ferè qui malè ſe habent circa initia, bene cibati, nec quicquam proficientes, circa finem rurſus cibum non appetunt; qui vero circa initia cibum valde non appetunt, poſteà bene appetentes, ij melius euadunt.

PErtinet hic Aphoriſmus ad naturalem facultatem, & ad conualeſcentes quemadmodum Gal. ſcribit: nam ſi omnes qui malè ſe habent intelligere velimus, eos etiam qui ægrotant, falſus erit Aphoriſmus quo dicit circa finem cibum nõ appeti: nam ſi finis declinatio eſt morbi, in declinatione autem omnia Symptomata miteſcunt, neceſſe quoque eſt melius appeti cibum. De conualeſcentibus ergo Aphoriſmus ſcriptus eſt; & verbum (circa initia intelligere debemus, circa inita conualeſcentiæ, ideſt in primis diebus: circa finem uero, non debemus intelligere finem conualeſcentię: finis enim conualeſcentiæ ſanitati continuatur, in quo tempore meliores neceſſariò fiunt corporis operationes, ſed circa finem idem eſt, quòd procedente tempore à principio conualeſcentiæ. Porro circa appetentiam conualeſcentium quattuor contingunt; Primum, vt aliquis appetat in principio, & poſtea ſemper donec ſanitatem ſolitam recuperauerit: Secundum, ut malè in principio & poſtea ſemper donec rurſus in morbum relabatur, aut tollantur cauſæ quæ appoſitum deſtruunt. Tertius eſt caſus quando qui benè in primis diebus conualeſcentiæ cibatur, deinde appetitum perdit; Quartus caſus eſt, ſi in principio malè cibetur, deinde vero melius. Hos duos vltimos caſus tangit Hippocrates in hoc Aphoriſmo, & quod in uno melius ſcribit, in alio intelligendum eſt deterius; ita, vt talis ſit ſenſus: omnes fere qui male ſe habent circa initia bene cibati, ne quidquam proficientes, circa finem rurſus cibum non appetunt, & in deterius euadunt; qui vero circa initia valde cibũ non appetunt, illi poſtea benè appetunt & in melius euadunt; ac, vt primum obſcuriora verba explicemus, videtur Hippocrates ſuperfluò addere verba (male ſe habent) nam ſi de conualeſcentibus ſolis intelligitur Aphoriſmus vt Galenus notat, & re vera aliter intelligere non poteſt, quomodo dicere poteſt author, illos malè circa initia habere, & tamen bene cibari? in quo enim malum eſt poſitum? fortè enim debebat dicere: omnes fere qui circa initia bene cibantur, nec tamen proficiunt, tandem etiam cibum non appetent: nam in ſecunda parte non addidit verbum malè vel benè tamquam ſuperfluo in prima ſit adiectum, niſi fortè talis fieri poſſet lectio.

Omnes

Omnes ferè qui bene cibantur circa initia conualescentiæ, & tamen malè se habent, quod scilicet reliquias habeant præcedentis morbi, illi inquam proficere non possunt, & tandem circa finem cibum non appetent. Vnde & verbum rursus videtur superfluò adiectum, quasi enim antea dixisset, istas non appetere cibum, dicit rursus illos in idem malum relapsuros; vel fortè ita legendus est Aphorismus. Omnes ferè qui malè se habent circa initia, ideſt, cibum non appetunt, & tamen nituntur bene cibari, accidet illis ut corpus nihil proficiat, & etiam cibum non appetant circa finem. Manebit ergo semper in illis inappetentia ita ut sit vnus ex casibus à nobis additis; sed qualiscumque sit lectio, leuissimas sententias continet hic Aphorismus: nam si sequamur lectionem Galeni facilis est ratio, qui enim primum conualescentes bene appetunt cibum & tamen ex eo non restarantur, ideo circa finem cibum non appetunt, quoniam nutrimentum corruptionem humorum non bene expurgatam augebit, ita vt tandem appetitum etiam perdat, communicato vitio partibus quæ authores sunt appetentiæ. Addidit autem verbum (ferè,) quoniam contingit aliquando vt virtus progressu temporis vincat etiam reliquias humorum; ex quo fiet, vt cibi appetentia perseueret, & corpus paulatim melius proficiat. Contra vero qui circa initia deiectam habent appetentiam quod verbum (valde non appetunt,) exprimit, solent posteà bene appetere & melius proficere: nã (vt inquit Galenus) eo tempore quo parum cibi assumebatur natura dispositionem quæ erat causa inappetentiæ concoquit & dissipat, atque ita appetitus augetur, & cum appetitu etiam corpus meliorem habitum recuperat. Qui vero ab initio & postea semper benè appetunt, perfectè sunt liberati, & concoctio respondet appetentiæ. At, qui nec in principio, nec postea appetunt, morbosam adhuc habent dispositionem, aut multos malos humores qui ab initio appetentiam perdunt, & rursus in morbum præcipitem agent ægrotum.

APHORISMVS XXXIII.

In quouis morbo mente constare, & benè se habere ad illa quæ offeruntur, bonum: contra uero se habere, malum.

PERGIT Hippocrates in signis tradendis, & in hoc Aphorismo docet quid bonum sit aut malum & mente, & ex eo quod quis bene se habeat ad ea, quæ afferuntur. Bonum, inquit, est, si in morbo quis mente constat & bene se habet ad illa quæ offeruntur; contra vero malum est, si in morbo mens non constat, & æger malè se habet ad ea, quæ offeruntur. In qua re primo notandum est, quod scribit author, in quouis morbo (nam Galenus videtur interpretari esse bonum mente constare solum in morbis partium, in quibus residet mens, aut aliarum partium, quæ ab illis originem habent. Verum Hippocrates inquit, in quouis morbo, ita etiam quæ de partibus destinatis ad appetitum benè vel malè habentibus scribit, contrahunt Aphorismum plusquam autor velit: nam in quouis morbo cuiuscumque fuerit partis, bene se habere ad illa, quæ offeruntur bonum esse proponit Hippocrates.

Ceterum Græce legitur διάνοια quod à nostro interprete mens dicitur, fortè Galenum imitante, qui scribit aliquando nihil referre si pro mente quis dicat intellectum, vel rationem; tamen philosophi recte dicunt Dianiam esse ratiocinandi siue discurrendi facultatem; sed nihil obest quo minus ad omnes principes animæ facultates mentis nomen extendamus; bonum enim est si mens, intellectus, ratiocinatio, imaginatio, & memoria constant; malum autem si aliquod ex illis non constat. Porrò constare mente non est hoc loco bene sperare, etsi etiam hoc est bonum, & non solum non delirare, sed nullum insigne vitium in illis facultatibus habere. Nam malum est si quis per aliquot verba sermonem continuare non potest, vel tristia imaginatur: aut commemorat, aut aliquid simile facit, ex quo intelligimus insigne aliquod esse in illis facultatibus vitium, inter quæ tamen delirium est potissimum malum, adeò vt ex eo solo mortem aliquando præsagire liceat. Bonum vero est mente constare, non quod salutem futuram necessariò ostendat, nec quod indicet cerebrum, atque illius membranas, spinalemque medullam, septum transuersum, & denique partes neruosas rectè habere, ut Galenus tradit: nam sæpè partes illæ laborant intemperaturis frigidis, humidis, siccis, & calidis quoque, & quod maius est, solutione continui absque mentis perturbatione.

Prætereà contingunt delira non semper ex affectu illarum partium, sed ex calidi nãtiui influentis à corde feruore, vt in ardentibus febribus contingit, vel ob eiusdem extremam debilitatem, quo modo decrepiti, & qui morti iam sunt propinqui delirare agnoscuntur, vel ob malignos morbos calidam hanc & spirituosam substantiam corrumpentes, qua ratione delira fiunt in febribus malignis, quapropter mentis constantia in omni morbo bona est, quia bonum est præcipuam corporis actionem rectè se habere. Id enim significat cerebrum non pati inflammationem, aut alias affectiones, à quibus delira nascuntur. Significat prætereà mentis constantia, neruosas partes, non esse affectas illis malis, quæ per consensum, mentis constantiam in cerebro violare possunt. Postremò, id docet natiuum calidum esse sine illis affectionibus, quæ mentem reddunt inconstantem. Ceterum quod ait de his, qui bene se habent ad ea, quæ offeruntur, non repugnat ei, quod ante scripsit, appetitum circa initia non multum esse laudandum, eo quod soleat recidiuam facere, & posteà seipsum etiam perdere: nam illic loquebatur de conualescentibus, hic vero de ægrotis. Prætereà, illic quid melius esset, an melius appetere in principio, vel non appetere expendebat. Postremò, hic non de appetitu agit sed de eo, quod est bene se habere ad illa quæ offeruntur siue alimenta, medicamenta sint: bonum enim est, si quis non solum alimenta, sed etiam medicamenta, quæ offeruntur deuoranda, sumat constanter, bonoque animo, atque promptè. Est vero hoc bonum, non quòd ostendat ventriculum, hepar, cor, necessariò sana esse, vt Galenus credit: nam sæpè in illis partibus sunt morbi, qui non prohibent ægrotos bene se habere ad ea, quæ offeruntur.

Prætereà, ex solius calidi influentis superius dictis malis perditur appetitus alimenti, & perperam se habent ægroti ad oia, quę offeruntur. Bonum igitur est, quia ostendit in partibus ad appetitum destinatis nullum esse vitium, quod possit labefactare appetentiam alimenti, & facere, vt medicamenta penitus respuamus; Docet prætereà id, constare calidum innatum, ac etiam rationem ipsam, quæ diiudicat illa non esse aduersanda quæ salutis gratia offe-

runtur. Nec obstant quidem quæ dicuntur appetitum in morbis fouere, augere, longioresque reddere morbos, propterea non in omni morbo bonum esse: nam Hippocrates bonum hic intelligit ut signum, non ut causam; appetitus enim bonus est, quia ostendit bonas subesse in corpore dispositiones, à quibus nascitur; quod si quis malè eo vtatur, non mirum si mali fit causa. At si quis dicat appetitum caninum malum signum esse in morbis, rectè quidem dicet, verum qui talem habent appetitum, non bene se habent ad ea, quæ offeruntur. Actiones enim excedentes mediocritatem naturæ conuenientem, malę sunt.

Ceterum, illud solum consideratione eget quod scribit Galenus in Comment. non propterea credendum esse salutem venturam si bonum aliquod est signum, vel mortem, si aliquid est malum, sed de uita & morte prænunciandum esse omnibus signis collectis, & diligenter perpensis, an plura sint bona quàm mala, aut maioris efficaciæ, quæ pauciora sunt alijs: nam hoc puto solum esse verum, cum salutem prædicere volumus; etenim, vt dici solet, ad construendum omnia sunt necessaria, ad destruendum vnum sufficit. Itaque cum salus pendeat ex totius corporis sanitate, necesse est, vt omnes partes, præsertim quæ principes sunt, publicumque munus exercent, suæ salutis signa præbeant, unicum vero signum quod malam læsionem ostendit in aliqua & illis partibus, mortem sæpè præsagit: ut pulsus debilitas cum magna frequentia, vel delirium, quod ex affectu proprio cerebri nascitur, vel vrinæ liuidæ & nigræ in febribus pestilentibus: vnam enim ex his indicijs etiam si alia omnia sint bona tandem futuram mortem ostendit, eo quòd alia principia, malum, quod in vno incepit, progrediente morbo etiam inuadit.

APHORISMVS XXXIIII.

In morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut ætati, aut habitui, aut tempore congruit morbus, quam quibus secundum nihil istorum congruit.

EX conuenientia morbi cum natura, vel ætate, vel habitu, aut tempore, docet Hippocrates morbos minus esse periculosos alijs, qui cum prædictis non congruunt; quod (vt postea ostendemus) perinde est, ac si dicamus, ex causis minoribus aut maioribus, quæ morbos efficiunt prædicere nos posse quinam morbi sint periculosiores, aut tutiores, quæ sententia facilius intelligetur, cum dictiones ipsius Aphorismi erunt intellectę.

Igitur quod Hippocr. inquit in morbis, nonnulli solum intelligunt de morbis ipsis, verum potest etiam morbi nomen extendi ad causas & symptomata morborum, eadem enim est ratio ut postea ostendemus.

Præterea errant qui nomen morbi contrahunt solum ad morbos, qui (vt ipsi aiunt) sunt cum materia, quales sunt febres putridæ: nam in omnibus morbis vera est Hippocratis sententia.

Verbum autem (periclitantur) non solum continet vitæ periculum, sed etiam difficultatem, quæ nascitur in curatione: nam morbi, qui non conueniunt cum natura, & ceteris enumeratis ab Hippocrate, vel periculosiores sunt, aut si periculo carent, certè sunt difficilioris curationis, quàm alij.

Ceterum, naturæ nomine solum intelligit Galen. temperiem nostram, sed quid obest quo minus etiam intelligamus naturam in proprio significatu pro forma? nam morbi, qui nati, & apti sunt in homine fieri, faciliores quidem sunt, & tutiores, illis, qui ex alijs animantibus nos inuadunt, aut ex alijs causis formam nostram corrumpunt, & perimunt. Huius generis sunt morbi, qui ex canis rabidi aut ferarum morsu inferuntur, vel abaere pestilenti, aut à venenis tota, (ut aiunt Medici) substantia nobis lethalibus; sunt enim illi periculosissimi, quoniam à nostra forma longè recedunt; etsi interim nihil, vel minimum obsunt temperaturæ.

Ætatis nomen omnibus patet, sed non ita rectè videtur Galenus nomen habitus explicare; intelligi enim vult habitus nomine temperiem non natiuam, sed quæ fit ab ipso habitu, quasi habitus temperiem faciat, & non hic ex temperie nascatur: nam pinguis, vel crassus, aut gracilis habitus, temperiem sequitur, verum meo quidem iudicio habitus nomine Hippoc. lõge quid diuersum ab eo, quod sequitur, vel facit temperiem, intellexit, nempè formam, & structuram corporis: quo modo dicimus quosdam esse bono, vel malo habitu, erecto, curuo, constructo, lato, firmo, infirmo. sic enim Hippocrates athletarum habitum summè bonum dixit esse, illorum scilicet formam, figuram, & structuram laudans, quę aptissima erat ad validissimas actiones exercendas, quo modo etiam Galenus in secundo Artis Medicinal. cum de habitu corporis loquitur intelligit.

Iam vero congruere siue conuenire morbum cum materia, & alijs prædictis, crediderunt nonnulli eum, qui contrarius est: non congruere vero eum, qui est similis: nam cum morbi expelli non possint, nisi per contraria, rationi uidetur consonum, vt qui contrarietatem inueniunt in natura, ætate, habitu, tempore, minus periculosi sint, facilius propelli possint; contrarium uero in illis accidere, qui similes sunt naturę: nam in similitudine cessat contrarietas, & repugnantia, sine qua morbi, & illorum causæ pelli nequeunt. Verum Galenus contrariam tuetur interpretationem, minus enim periculosos esse, & facilius curari morbos, qui similem habent naturam cum nostra, huiusquè rei rationem sumit ex causarum morbos efficientium magnitudine; fieri enim à maioribus causis morbos dissimiles nostræ temperaturæ, & quia morbi tolli non possunt nisi remotione suarum causarum, meritò fieri, ut difficilius illi curentur, periculosioresque sint, qui dissimiles sunt naturæ nostræ; Atque in eo quidem rectè sentit Galenus quod periculosiores, & difficiliores sint morbi, qui à maioribus causis sunt nati, verum negare non potest contrarietatem, quæ est contra morbum, & suas causas, minuere periculum, & difficultatem curationis.

Sed quomodo hæc conciliari & intelligi possint, postea patebit; Nunc verò quid obest quo minus aliquando similes morbi fiant à maioribus causis, quàm alij, Nonne (vt hoc exemplo vtar) biliosus incidere potest in febrem ardentem à maioribus causis, quàm pituitosus, sic sanè, vt si contingat bilio sum mori, pituitosum euadere, id enim maioris morbi, & causæ in illo, in hoc minoris est indicium. Itaque æqualiter ardentem febrem intelligere oportet esse, eamque fieri in vno à maiore, in alio à minore

nore cauſa, ſed quomodo rurſus æqualitatem febris
métiri oportet? gradunè, vt ſtultè opinantur recen-
tiores interpretes, minimè quidem: nam æqualitas
gradus caloris febrilis ab æqualibus cauſis induci-
tur; capere igitur oportet æqualitatem febris in ve-
hementia, ſiue magnitudine, vt obiter rectè admo
net Galenus: nam eadem vehementia febris in ho-
mine pituitoſo, vel in hyeme, non poteſt induci, ni
ſi à maiore cauſa, & pluribus gradibus caloris. quàm
in bilioſo, vel æſtate: nam cum bilioſus iam ſui natu
ralis caloris plus habeat, quàm pituitoſus, alio acce-
dente non multo calore à cauſis calefacientibus fe-
brem vehementiſſimam ſentiet; qui vero pituito-
ſus eſt, cum frigidior ſit bilioſo, neceſsè eſt vt à cau-
ſis calefacientibus primo parem bilioſo caliditatem
acquirat, deindè quicquid poſteà caliditatis bilioſo
accreuerat, ſi modo æqualis magnitudinis, & ardo
ris febris in vtroque fieri debet, quare plures erunt
gradus caloris febrilis in pituitoſo, quàm in bilioſo:
nam quicquid caloris accreuit corpori vltra eum,
qui proprius eſt cuiuſcunque temperaturæ, illud eſt
febrile, & morboſum; potentiore autem calidiore-
que cauſa eſt opus ad plures gradus caloris induce en
dos, ex quo ſequitur maius periculum, maiorque in
curatione difficultas: tanto enim magis qui peric li-
tatur, & difficiliùs ſanari poteſt, quanto plus à ſuo
naturali ſtatu recedit; & hæc quidem ratio in omni
bus morbis, & cauſis, atque ſymptomatis morborũ
communis eſt: ſed id prius de morbis oſtendamus,
an reſpondeat in omnibus, quæ ſcribuntur ab Hip-
pocrate: nam quod ad naturam ſiue temperiem at-
tinet, putant recentiores non ſemper eſſe verum,
quod morbi, qui congruunt cum natura, æqualis ve
hementiæ, ſint minus periculoſi alijs, & in hoc adfe
runt Conuulſionem, vel alium grauem morbum ex
ſiccitate, qui etſi congruit neruo, parti ſcilicet ſiccę,
magis quàm conuulſio ab humiditate, tamen hæc
ſemper minus periculoſa eſt illa, ſic Galenus in ſe-
ptimo Method. Siccitatem partium ſolidarum, &
periculoſiſſimam, & difficillimè curari memorię
prodidit.

Verum illi non vident Hippocr. hic non expen-
dere morborum diuerſitatem, ſed vnum morbum
ſumere, & in diuerſa temperie collocare, & demum
iudicare quænam temperies ex illo eodem morbo
magis periclitetur, iam pone Conuulſionem ex ina
nitione æqualis magnitudinis fieri in vno, qui cor-
pore ſit humido, & in alio, qui ſit ſicco, erit profecto
illa in corpore humido periculoſior, quia à maiore
cauſa eſt nata, ſed quid fiet ſi is, qui ſicciore eſt tem-
pera mẽto, imbecillior ſit, fortior vero qui humido?
An robur, quod reſiſtit magis morboſis cauſis, &
facilius ferre poteſt omnia auxilia, non eſt cauſa fa-
cilioris curationis, & minoris periculi, id non nega-
mus. Ergo dicemus par eſſe periculum vni quidem
imminere ex magnitudine cauſæ, alteri vero ex vi-
rium imbecillitate: nam quantum creſcit periculũ
humido, & pituitoſo ex maiore Conuulſione, & il-
lius cauſa, tantum ipſi minuitur ex virium robore,
quarum imbecillitas auget periculum in bilioſo, di-
minutum ex cauſæ, & morbi paruitate. Nihil ergo
firmum, & ſtabile tradit Hippocr. cum ſcribit eos
magis periclitari, qui morbo contrario temperaturę
laborant: nam periculum non ſolum ex morbi ma-
gnitudine, ſed ex virium imbecillitate, & alijs cau-
ſis non æquè repugnantibus ſequitur, quæ cum repe
riri poſſint aliquando in eo, qui conſentit cum mor-
bo, potius quàm in alio, vel periculum æquant, aut
minus reddunt, quod fiet ſi huius vires, & alia auxi
lia longè potentiora ſint, quam ſit exceſſus morbi,
qui hunc afficit. At nos ad hæc reſpondemus, Hip-

A pocratem hic proſequi ſolum generationem morbi,
quæ per ſe, & ſemper periculum auget ob maiorem
ſuam cauſam, & morbi maiorem exceſſum, non au-
tem conſiderat curationem, & ea, quæ per accidens
poſſunt minuere periculum, aut augere; Accidere
enim poteſt vt robur nunc maius ſit in eo, qui à mi-
nori cauſa laborat; contingit vt diximus etiam ali-
ter. Illud autem perpetuo verum eſt, illum morbũ,
qui maior eſt, & à maiore cauſa, difficiliorem eſſe.
Sed hęc adhuc in alijs clariora euadent.

Ceterùm contra eam conueniẽtiam, quæ eſt mor
bi cum ætate, adferunt nonnulli contrarium vide-
ri, qui aiunt quartanam congruere magis cum decli
nante ætate, quàm tertianam, hanc tamen facilius
curari, & minus periculoſam eſſe. Reſpondendum
B huic argumento eſt, eodem modo, non duos mor-
bos natura diuerſos, ſed vnum in diuerſis ætatibus
ponendum, quo fit vt quartana periculoſior ſit in
iuuene, quàm in conſiſtente, contrarium vero acci-
dit in tertiana ſed quid dicemus ad Aphor. 40. hu-
ius libri Hippocratis in quo ſcribit raucedines, &
grauedines in valde ſenibus non concoqui, cum ta-
men hi morbi ſenili ætati maximè congruant, in iu-
uene autem hæ paſſiones facillimè concoquuntur.
Huic argumento parum aptè reſpondet Galen. etſi
duas tentet reſponſiones: ait enim, Hippocr. hic a-
gere de periculo, quod eſt in morbis, illic vero de cõ
coctione; Deinde quod non loquatur de ſimpliciter
ſenibus, ſed de valdè ſenibus, in quibus ob vitium
imbecillitatem omnia ſunt periculoſa. Verùm vt an
C teà oſtendimus, verbum (periclitari) etiam compre
hendit curationem: nam morbi, qui congruunt cũ
ætate, minus periculoſi, & facilius curantur; atque
in illis morbis in quibus requiritur concoctio, peri-
culum naſcitur, quia non fit concoctio: nam valdè
ſenes, qui deſtillatione, & grauedine laborant; illis
auctis, vel mutatis in grauiores affectus, vt Apople-
xiam, Aſthma, periclitantur, & tandem moriuntur.
Deindè, ſiue de ſenibus ſimpliciter, ſiue de valdè ſe-
nibus agamus, certiſſimum eſt, in illis grauedinem,
& alios congruentes morbos ſuaptè natura reliquis
minus periculoſos eſſe. id enim accidit in temperie,
quæ fit ratione ætatis, quod in natiua: nam qui tem
peramento ſunt ſicco, grauius afficiuntur, à morbis
humidis, quàm qui temperie ſunt humida. Itaque, ſi
D ſenes ex congruentibus morbis periclitantur ob vi-
rium debilitatem, hoc non facit contrà præſentem
Aphoriſmum, in quo non putat Hippoc. omnes con
gruentes morbos eſſe ſalutares, ſed magis quã alios,
qui non congruunt, vel potius magis quàm in alijs
in quibus non eſt congruentia, ſi enim vires pares
eſſent in ſene & iuuene, morbi proprij ſenili ętati,
minus periculoſi eſſent in ſene, quàm in iuuene; ac-
cidit autem vt ſenex debilior ſit, & iuuenis fortior;
virtus autem fortis omnia contemnit; at non quid
conferat ad faciliorem curationem hic proſequitur
Hippocrat. ſed quid faciat, & oſtendat maiorem
morbum, & periculoſiorem docere inſtituit. Ga-
lenus etiam, vt arbitror, non rectè de conuenien-
tia morbi cum habitu ſentit: nam quod Hippo-
E crat. ſcribit in Epidem. eos maximè mori, quorum
natura vergebat ad tabem, ita interpretatur, vt per
naturam non intelligat temperiem, ſed formam cor
poris, & figuram: eſſe autem aptos ad tabem, qui tho
racem habent anguſtum, & eoſdem maximè periclí
tari, eos vero qui latum habent pectus, non habere
conuenientiam cum tabe, & ſi incidant, minus pe-
richtari.

Sed ille videre debebat eandem eſſe rationem in
habitu, quæ eſt in temperie ſecũdum naturam: nam
qui lato, & bene formato ſunt thorace, non niſi à

maximis cauſis incidere poſſunt in tabem. Quapro pter, ſi magnitudo cauſarum maius periculum adfert, erit profecto tabes periculoſior ſuaptè natura. i. ob ſuas cauſas, à quibus generatur, in eo qui thorace eſt lato, quam in eo qui eſt anguſto. Nec illud quidem diſcrimen facit, quod hi, quibus latior eſt thorax facilius ſeſe expurgare poſſint: nam contra id adfero quod ille in hoc Comment. his verbis ſcribit. Cum igitur anni tempus cohibere non poteſt cauſę magnitudinem, quamuis habeat ſanitatem ſibi ſuffragrantem, multo minus ipſam morbo iam facto ſuperabit non aſſiſtente ſanitatis robore; non confert igitur ex Galeni opinione ad ſalutem bona figura thoracis, præſente iam morbo, quæ morbi generationem impedire non potuit. Sed ille malè negat in eodem morbo vires, aut ea, quæ ſunt in corpore, conferre magis poſſe in vno, quam in alio ad morbi curationem. Quis enim negabit eos, qui thoracem habent latiorem, & melius figuratum, aptiores eſſe ad expurgandam ſaniem, & alia excrementa pulmonis? Sed ea ratione huic argumento ſatisfaciendum eſt, qua iam in alijs vſi ſumus, Hippocratem ſcilicet hic docere velle, generationem maiorum morborum, maioriſque periculi ex cauſis efficientibus morbos, non autem ex incommodis, quæ naſcuntur ex imbecillitate virium, aut alijs impedimentis internis, vel externis: id quod clarius explico in conuenientia, quæ eſt morbi cum tempore, de qua primum dubitant recentiores, frigidos enim morbos facilius curari æſtate, & calidos hyeme in quibus nulla eſt conuenientia. Sed illis eadem reſponſione ſatisfacimus, vnum & eundem morbum ſumendum eſſe, & videndum quanta ſit illius cauſa ob diuerſitatem temporum, quod exemplum Galeni oſtendit non enim capit ille duos morbos, & duo tempora, ſed vnum morbum & duo tempora, nempè febrem æquè ardentem in hyeme & æſtate & eam quæ fit in hyeme, longè periculoſiorem eſſe iudicat. Verum Galenus ipſe malè negat aeris conſtitutionem in hyeme conferre ad curationem factæ in ea febris. ait enim vehementem diſpoſitionem cauſam fuiſſe vt febris ardens hyeme fiat: neque enim ab initio facta fuiſſet, niſi cauſa potentior temporis contrarietatem ſuperaſſet; Cum igitur anni tempus cohibere non potuerit cauſę magnitudinem, quamuis habeat ſanitatem ſibi ſuffragantem, multo minus ipſam morbo iam facto ſuperabit, non amplius aſſiſtente ſanitatis robore. Subdit autem, tunc conferre aeris frigiditatem ad tollendas febres, quæ in tempore calido ſunt generatæ. Sed in hoc medicinam totam euertit: nam ſi contrariorum ſemper contraria ſunt remedia, & ſi Hippocrates ſcribit in tertio Aphoriſmo ſequentis libri, morbi benè ſe habent quo ad curationem in contrarijs temporibus nunquam profecto efficiet, quin frigus ad ipſam febrem præſentem extinguendam nō conferat: Præterea, generatio febris ardentis, quam tradit in hyeme, non eſt vera; ſanitas enim etiam validiſſima non poteſt impedire actionem multarum cauſarum, quæ ardentes febres excitant: nam & robuſti Agricolæ, & Athletæ ex labore ſudantes, & imprudentet captantes in hyeme frigus, in Pleuritides, & Febres ardentiſſimas incidunt; quę quidem cauſa eo potentiſſima iudicatur, quod eo tempore pituitoſum ſanguinem adeo accendat, vt febris ardens naſcatur. Non ergo cauſa dicitur potentior eo, quod temporis contrarietatem ſuperet, neque enim calor aduerſus frigus pugnat, ſed hoc in corpus excalefactum ſeſe inſinuat, & prohibita tranſpiratione calorem vehementem accendit; in æſtate vero aut corporis meatus non ita patent ex ſolo aeris calore, aut ſi ſubiectū eodem modo eſt affectum, certè cauſa quæ denſandi vim habet, potentior eſt in hyeme præſertim ſi in corpore refrigerato & frigidis humoribus pleno, ardentem febrem parit; ergo maior quidem eſt cauſa, quæ ardentem febrem excitat in hyeme, ſed non ea ratione maior iudicatur, quod temporis contrarietatem ſuperauerit, ſed his omiſſis, certum eſt aeris frigiditatem conferre ad febrem tollendam, quæ eſt in hyeme. verum non propterea tollitur veritas his dictis Hippocratis.

Dicendum enim eſt per accidens fieri vt tempus remedio ſit morbo, qui in eo gignitur; id enim aliquando accidit, aliquando vero non perinde enim eſt, ac ſi quis negaret morbos facto à maioribus cauſis, maiores eſſe periculoſioreſque eo quod aliquando contigat eos fieri in diuitibus, quibus ſuppetunt omnia remedia, in pauperibus vero deſint auxilia, ſine quibus morbi fiunt deteriores, tardiuſque ſanantur. Docet ergo hic Hippocrates qui nam morbi ſint maiores, periculoſiores, eſt tales gignuntur à ſuis cauſis, non curans interim quid poſtea commodi, aut incommodi ex rebus, quę ſunt in corpore, aut extrinſeca ad eos tollendos: nam vt hæc aliquando adſunt, aliquando abſunt, & conueniunt aliquando cum morbis, & illorum cauſis, aliquando vero illis repugnant, ideo certis præceptis non comprehenduntur, aut certè non inſtituit id Hippocrates in hoc Aphoriſmo docere; vera igitur eſt Hippocratis ſententia in morbis.

Quod autem etiam in cauſis & ſymptomatis illorum vera ſit facilè probare licet: nam ſi cauſæ morborum adſunt ætati, temperamento, habitui, & tempori congruentes, minus periculum adferunt, promptiuſque vincuntur, oportet enim magnum eſſe à natura receſſum, cum in intemperie, ætate, & anni tempore calido exuperant humores frigidi.

Quod vero ad Symptomata attinet, certū eſt, deliria minus eſſe periculoſa in hominibus, qui naturaliter ſtupidiores ſunt aut cum ioco, & lęquitate loquuntur, quam in his qui ſerio omnia tractant. Ceterùm, quod de natura, ætate, habitu, & tempore dixit, intelligendum eſt de ſexu, regione, vitæ conditione, & cæteris huius generis, quæ noſtram naturam afficiunt; propterea enim profluuium ſanguinis minus periculoſum eſt in feminis, quam in viris quia ſexui muliebri magis conuenit, & naturalis eſt. Eadem ratione morbus Gallicus in India, vnde ad nos venit, minus periculoſus eſt, & difficilis, quia proprius eſt aeri illius regionis, in qua non plus afficit, quam vulgaris nos ſcabies, in aere vero noſtro illud genus morbi malignitatem acquirit; ſic ſanè mala, quæ reſpondent vitæ conditioni minus noſ lædunt. Rectè igitur inquit Hippocrates morbos minus eſſe periculoſos qui cum natura, ætate, habitu, & tempore congruunt, periculoſiſſimi vero ſunt, qui nullam cum his habent conuenientiam. Ex quo relinquit intelligendum, quinam ſint mediæ naturæ; ſunt enim illi, qui cum aliquibus conueniunt, in alijs vero diſcrepant.

APHOR.

APHORISMVS XXXV.

In quouis morbo partes ad vmbilicum, & ventrem attinentes, craſſitudinem habere melius eſt; vehemens autem extenuatio, & colliquatio, prauum; ſed & hoc quoque ad inferiores purgationes periculoſum.

HIppocrates in ſuperiore Aphoriſmo ex conuenientia affectuum præter naturam cum temperatura, anni tempore, ætate, & habitu, docuit minus eſſe periculi; nunc ex qualitate quadam, nempè craſſitudine partium, quæ circa vmbilicum, & imum ventrem ſunt, docet etiam melius eſſe ſperandum, in quouis, inquit, morbo. Sed dicet fortè quiſpiam, in morbis capitis, aut thoracis ex craſſitudine partium ventris, quid ſumere poſſumus quod ſit bonum, vel malum? ſi enim morbi eas partes non attingunt, nihil vtique conferent qualitates, quę in partibus ſunt ad bonum vel malum efficiendum, vel ſignificandum? An dicendum eſt bonum eſſe cum corpus laborat quocunque morbo aliquas partes eſſe ſanas? vel potius intelligit Hippocrates non de quouis morbo, ſed de illis ſolum, qui vim habent extenuandi vniuerſum corpus, quales potiſſimum ſunt febres, in quibus etſi aliæ partes vehementer extenuatæ ſunt, non parua ſpes ſalutis relinquitur, vbi hæ partes, de quibus agit Hippocrates ſeruant adhuc mediocrem craſſitudinem, aut certè non vehementer ſunt extenuatæ, & eliquatæ. Porrò illud ignorandum non eſt, Medicos in diuiſione vniuerſali corporis illud diuidere in tres ventres, & artus, intelligunt autem artus, brachia, & crura; Inter ventres autem ſupremum vocant caput, medium thoracem, tertium ſimpliciter vocant ventrem, aut ventrem inferiorem, qui à Diaphragmate vſque ad pudenda extenditur, cuius exteriores partes alias tegentes, epigaſtrium ſiue abdomen vocant, quod rurſus diuiditur in hippochondria ſiue præcordia, partes ad vmbilicum attinentes, & imum ventrem, ſub quo veſica, & in mulieribus vterus continentur. Sed cur non dixit Hippocrates bonum eſſe totum ventrem craſſitudinem habere, ſed ſolum duas ex eo partes aſſumit hippochondria relinquens? An fortè per partes ad vmbilicum attinentes, eas etiam eſt complexus, vel potius eas expreſſit partes in quibus maius bonum, & malum agnoſcitur: nam in ſuprema illa ventris parte continetur orificium ventriculi, quod craſſitudinem partium incumbentium ad ſuas actiones, nempè ad appetitum cibi, & potionis, non magnopere requirit; utrinque vero hepar & lien ſubiacent, quę ob ſuam molem faciunt vt nunquam magna extenuatio appareat; quare meritò ſolum de partibus ad vmbilicum & imum ventrem attinentibus meminit, quæ ex muſculis, & pinguedine, atque inteſtinis ſubiectis conſtituuntur, in illis enim magis apparet quod à latentibus morbis factum eſt, & ex illarum malo alia inferuntur: nam, vt rectè admonet Galen. illas partes habere craſſitudinem melius eſt duobus modis, tanquam ſignum, & vt cauſa: indicat enim quæ ſeruatur craſſitudo, partes eas non eſſe imbecillas, inquit ipſe, ſed fortè rectius diceret indicari morbum non eſſe aut vehementem, vel malignum, extenuatio enim & eliquatio potiſſimum hęc duo genera morbi ſequuntur, imbecillitas autem ſequitur morbi vehementiam, & malignitatem. Quare per ſigna illud primum quærendum eſt, contra quod eſt pugnandum, & aliorum malorum eſt cauſa; quid enim prodeſt Medico ſcire imbecillas eſſe partes, niſi intelligat quid ſit quod imbecillitatem facit: nam vt ipſe in 7. Meth. ſcribit, contra imbecillitatem non pugnamus, ſed contra illius cauſas; eſt autem craſſitudo illa bona vt cauſa, quoniam confert ad concoctionem alimenti, & malorum humorum qui illic continentur: nam craſſities, quæ ex catne, & pinguedine fit, eſt cum multo calore benigno, quo fouentur, & viuantur partes ſubiectæ, ventriculus ſcilicet, inteſtina; propterea, qui hoc naturali munimento priuantur, cruditatibus ſunt obnoxij, & ab externis, internisq; auxilijs calefacientibus opem coguntur petere. Dixit autem craſſitudinem habere melius eſt, tanquam ſufficiat qualiſcunque craſſitudo, & ſatis ſit partes non eſſe extenuatas: nam magna craſsities illarum partium grauat ſubiectas partes; vnde multi morbi in illis, & ex illis, naſcuntur, vt vulgo dictæ crepaturæ; læditur quoque & reſpiratio, & motus, ex ventre ob craſsitudinem nimium extuberante; Addere debemus aliam vtilitatem ex mediocri ea craſsitie, quod ſcilicet ad deiectionem, vrinæ emiſsionem, & partum conferat: nam cum hæc fiant cum expulſione, & compreſsione, extenuatio quæ cum imbecillitate eſt coniuncta, his officijs obeſt; quare craſſitudo prodeſt. Iam vero poſteaquam craſsitudinis commoda docuit author, contrarium oſtendit ſequi, ſi illæ partes uehementer ſunt extenuatæ, & eliquatæ: Eſt enim hoc malum, vt ſignum vehementiſsimi, vel maligni morbi, vt cauſa, quod concoctionem partium ſubiectarum lædat; Addit & alia, quod ea extenuatio ſit periculoſa ſiue mala ad inferiores purgationes, cuius rationem non expreſsit Galenus ſed ſolum dicit magna incommoda ſequi ſi partes, quę ſunt infra thoracem, non ſunt robuſtæ; Ego vero non temere purgationis hic fieri peculiarem mentionem primum animaduerto: nam cum in morbis ferè omnibus purgatio ſit neceſſaria, ſi ea ob partium extenuationem perperam fit, malũ eſt: nimirum quod corpus priuetur felici ſucceſſu neceſſarij auxilij. Quod vero ea conſtitutio obſit purgationibus, certum eſt: nam cum purgatio ſemper boni aliquid cum malo trahat, præſertim à partibus, quas contingit medicamentum, quid periculoſius eſſe poteſt, quàm à partibus iam colliquatis humorem elicere? mala ergo eſt purgatio hac ratione, tanquam cauſa malum augens. Deinde, medicamentũ purgans eget calore ventriculi, & inteſtinorum, ut actu fiat, quod eſt ſuapte natura in potentia, & ut diſtribuatur qui non poteſt eſſe in illis partibus ipſis extenuatis, & partibus alijs ſibi incumbentibus. Poſtremò, medicamentum trahit à toto corpore in uentrem, & inteſtina, humorem, qui ut deorſum, & extra extrudatur, expuloſine eget: ea autem fieri non poteſt, niſi comprimentibus muſculis abdominis, qui ſi admodum ſunt extenuati, inepti reddentur ad hoc munus obeundum. Ceterum, putat Galenus ideo Hippocratem prætermiſiſſe purgationes ſuperiores, eò, quod notiſsimum eſſet hanc extenuationem malam eſſe, & obeſſe illis purgationibus. Ego vero contrarium ſentio, nempè, Hippocratem purgationem, quæ deterior eſt, ſignificare voluiſſe, illas vero omiſiſſe, quibus vtendum eſſet, ſi illarum vſus in morbis requiritur: nam ſuperiores purgationes thorax, & diaphragma cum minimo auxilio abdominis perficiunt. Nec illis admodum obeſt gracilitas corporis: nam ſcribit Hippocrates in Aphor. 6. quarti libri, Graciles & facilè uomentes per ſuperio

ra purgandi. Illud autem ſupereſt explicandum, cur crafsitudinem in alijs partibus non laudauerit ſicut in uentre inferiore: an quod diuerſa ſit ratio: iam enim malum dixit eſſe in morbis ſi permanet corpus, & nihil minuitur.

APHORISMVS XXXVI.

Qui ſalubritatem corporis habent, cùm per medicamenta euacuantur. citò exoluuntur, & qui prauo vtuntur cibo.

IN proximo Aphoriſmo docuit Hippocrates eos qui partes circa vmbilicũ, & imum ventrem attinentes multum habent extenuatas, cum periculo purgari; Idem nunc docet de corporibus ſalubribus; docet enim hæc corpora difficilè ferre purgationes, & mala quædam exprimit, quæ illis ex purgationibus accidunt: illa enim inquit, citò exoluuntur, & quod mirum videri poſſet, eadem mala ex purgationibus dicit illis euenire, qui prauo vtuntur cibo. Appellat autem eos habere ſalubritatem corporis, qui bona præditi ſunt ſanitate, quæ enim inſalubria ſunt, aut neutra inter ſalubria, & inſalubria, illa nec benè ſana ſunt, nec ſalubria vocari poſſunt, vt à nobis oſtenſum eſt in Commentarijs noſtris in Artem Medic. Sunt præterea quidam ſani in habitu, vt omnes ſalubres, inſalubres, & inter hos neutri, eo quòd firmam, & ſtabilem ſanitatem habeant; alij verò ſanitatem habent in diſpoſitione; in quo genere comprehenduntur conualeſcentes, decrepiti, & qui parati ſunt cadere in morbos; qui omnes dicuntur habere neutram diſpoſitionem, inter ſanos & ægros, vt Galen. docet in Thraſibulo. Itaque, cum multa ſint corpora ſana, meritò de ſolis ſalubribus ideſt, benè ſanis ſcribit Hippocrates purgationes eſſe difficiles: nam in illis nullus eſt malus, & ſuperfluus humor, qui ſui euacuationem poſtulet: quare neceſsè eſt vt medicamentum purgãs eliciat aliquid, quo natura conſtat, illiq, eſt amicum & familiare, quod cũ natura retinere velit, & medicamentum idem ad ſe trahere, corpori vis infertur tanta aliquando, vt exoluatur ideſt in animi defectum, vel ſimilem illi affectionem incidat. Videtur autem hoc extremum eſſe ex malis, quæ contingunt ſalubribus corporibus in ipſis purgationibus: nam læuiora alia accidunt Symptomata, de quibus Galenus in ſequenti Comment. agit. Ceterum, vt ſani non ferunt purgatiuum ſine difficultate, ita contraria videtur eſſe ratio de his, qui prauo vtuntur alimento: nam ex malo victu mali procreantur humores, quibus purgatio peculiare eſt remedium. Cur ergo dixit Hippocr. hęc etiam corpora exolui à purgationibus? an fortè non intelligit omnes, qui ex malo victu Cacochymi ſunt redditi, ſed eos ſolum, qui admodum vitiatos habent humores, & cum eo vitio virtutem iam debilem? hi enim ſi per validiora medicamenta, qualia hic prohibere videtur Hippocrates, purgentur, magnas fieri oportet purgationes, quia magna eſt malorum humorum abundantia, & ſimul neceſſarium eſt magnam fieri ſpirituum diſſolutionem, ex quo ſequitur corporis exolutio. Sed quid in his facies, ſi purgatio obeſt, quæ præcipuum eſt auxilium? erit vtique vtendum Epichraſi, quæ fit per lęues, ſed repetitas purgationes, & bonam nutritionem; Quòd ſi vires validæ ſunt, & multum boni humoris commixtum eſt cum malo, purgationes non ſolent exolutiones parere, ſed vt in ſecundo Aphoriſmo primi ſcribit, conferunt, & facilè feruntur.

APHORISMVS XXXVII.

Qui benè ſe habent corpore, difficulter ferunt medicationes.

SI Aphoriſmi ordinem aliquem haberent, qualem requirunt, quæ Methodo ſcribuntur, hic Aphor. præcedere debebat eum, qui proximè præceſſit, nam exolutio ſpecies eſt difficultatis, quæ ſolet naſci ex purgationibus. Intelligere autem debemus, vt iam admonuimus per medicationes, purgationes, quæ fiunt ex validiſſimis medicamentis, quæ ſola nouit Hippocrates, nam quę poſt illum ſunt inuenta, caſſia, manna, tamarindi, & quæ ex ſaccharo, & roſis componuntur, ſi non inueniãt ſibi proprium humorem exuperantem, aut exeunt qualia ſunt aſſumpta, aut vincuntur, aut certè non obſunt. Porrò Galen. exprimit Symptomata, quæ oſtendunt difficiles fieri purgationes, vertiginis, tormina, exolutiones, quibus addere poſſumus ſitim, capitis dolorem, inappetentiam, nauſeam, ſtomachi dolorem, & alia, quæ pro diuerſitate corporum accidunt Symptomata: Neque enim omnia in omnibus fiunt; accidunt enim vertigines agitatis humoribus, & ſpiritibus interim cum medicamentum attrahere vult humorem ſibi familiarem, & eundem natura tanquam proprium, & amicum retinere nititur, ex ea enim ſententia, pugna, ex pugna, agitatio, ex hac vaporum generatio, inordinatusq; motus ad caput, in quo ſenſus fit, tanquam omnia circumuolui videantur. Sed vt obiter hoc etiam admoneamus, eſt quidem vertigo Symptoma, cum ſit actio & motus deprauatus, non tamen naſcitur à morbo, vt omnes putãt recentiores, qui omnia Symptómata à morbis prouenire credunt: nam quod illi dicunt morbum eſſe in numero, quod adſit ſpiritus quidam præter naturam, quem abeſſe poſtulat naturalis conſtitutio, negari poteſt. nam actiones omnes poſtulant ſpiritum, ideſt calidum innatum influens: quod ſi id etiam concedamus, non propterea ex ſpiritus alicuius præſentia morbus fit in numero: nam morbi in numero pertinent ad organicas partes, quæ ex ſimilaribus, quibus conſtant excedẽtibus, aut deficientibus conſiſtunt: ſpirituum verò, & humorum vitia, non ſunt partium ſimilarium, nimirum cum nihil pars ſit ſimilaris, quod in corpore non viuit, naturalibusq; facultatibus non eſt præditum; Itaque actiones lædi poſſunt non ſolum ab intemperaturis, & ſtructura inſtrumentorum per morbos vitiata, ſed etiam ob vitia caiidi influentis, & materiam, circa quam verſantur actiones, vt diligentiùs in lib. de Sympt. cauſis oſtendimus. Iam verò tormina, ideſt extorſiones ventris accidunt à purgationibus in ſanis, ob eandem rationem nempè, ob pugnam, quæ naſcitur ex attractione medicamenti, & retentione vtilis humoris à natura facta: vel etiam, quod morſus fiant in inteſtinis ex acrimonia medicamentorum purgantium. Qua ratione nonnullis etiam dolores fiunt in ſtomacho; In capite verò dolores accidunt facta tenſione membranarum à multitudine vaporum aſcendentium; At, ſitis ſequitur validiores purgationes, per quas educitur humor corpori, & ſtomacho præſertim neceſſarius; præſtat autem horum Symptomatum cauſas ad prædicta referre, ita, vt pugna, quæ ex attractione, &

ne, & retentione fit, omnibus originem præbeat, quàm interpretationem Galeni recipere, qui ea accidere ait ex sanguinis, & carnis colliquatione: nam absurdū est credere, in vasis non esse bilem, pituitā, aquosum humorem, proprium & familiarem singulis medicamentis, siquidem vniuersa sanguinis massa ex quattuor humoribus, & seroso humore semper constat; hos ergò semper trahet medicamentum priusquàm eosdem humores aggrediatur quibus caro, & aliæ partes constant, in quo casu tunc oritur colliquatio; Verum antequam hæc contingat, mors sequitur, vt rectè docet Hippocrates in libro de Natura humana, nam medicamentum inquit ille primo attrahit sibi familiarem humorem, qui in venis continetur; deindè eum, qui facilius ob tenuitatem & caliditatem sequi potest; alium deindè; postremò sanguinem; quod cum fit, non expecta attractione humorum, quibus partes constant, exolutio, & mors accidunt.

APHORISMVS XXXVIII.

Parum deterior cibus aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus.

PErtinet hic Aphorismus ad nutritionem; ac cum multi scopi obseruandi sint vt rectè nutritio instituatur, vt in primo lib. ostendimus, videtur hic agere de qualitate, vel etiam de genere nutrimenti: docet. n. alimenta ea esse eligenda, quæ suauiora sunt, etsi paulo deteriora fuerint. Qua quidem in re primum explicandū venit quo modo cibū, & potum deteriorē intelligere oporteat, & suauiorē; Deinde, cur dixerit non absolutè sed adiecto verbo paulo deterior cibus & potus; Tertio loco quærendum est, an hoc intelligēdum sit non solum in sanis, sed etiam in ægris, aut in his solis, vt alij interpretantur, quod si in ægris sententia vera est, sequitur explicandum, an in omnibus morbis & in omnibus morbi temporibus regula hęc sit obseruanda; Postremo ratio reddenda est cur fiat vt præferendum sit quod deterius est meliori, si ab hoc abest suauitas, cum illo vero adest. Porro, deteriorem cibum aut potum duobus modis, vel quod bonus quidem sit, sed in genere boni alio sit deterior, vel quod malus sit, intelligere oportet; Item, bonum aut malum intelligere non debemus simpliciter, idest, ad temperatum hominem facta collatione, quo modo scribunt authores nostri, bona vel mala esse omnia alimēta, sed facta collatione ad id, ad quod dicitur bonum aut malum, vinum enim temperatis homnibus bonum quidem est. Pleuriticis vero malum. Iam vero si alimentum est in genere mali, etiam si suauissimum sit, in morbis vehementioribus nunquam concedendum est, nisi virtus collabatur; in mitioribus vero in deiecta appetentia, tutius conceditur, declinante morbo mitiore, nullo ferè periculo exhibetur, grauiore vero iam inclinante periculosum est malis vti alimentis; in prioribus vero temporibus, præsertim si morbi sunt vehementiores, à malis abstinendum: at in sanis, suauitati multum tribuendum, sed malis alimentis, si aliquando, certè frequenter non vtendum: nam in morbis vehementioribus iubet Hippocrates exquisitissimo victu vtendum esse, in nullaque re esse errandum: error autem est, si alimentum morbi causas augere, aut fouere potest. Nec ratio quæ sumitur ex meliore concoctione suauioris cibi in hoc

A casu vim habet: non enim concoctio alimenti morbis illis medetur, sed victoria causæ morbi, quæ quidem impeditur, si nocumentum accedit ex malo alimento. Negare etiam possumus, meliorem fieri coctionē ex alimento eo: nam auctis morbosis causis, deteriores quoq; concoctiones fieri necesse est. Quod uero malis alimentis uti possimus ubi uires collabuntur, ostendunt animi defectus, quos uini potione omni contempto morbo restituimus; ut enim Galenus scribit, indicatio quæ sumitur à uiribus, alias omnes abolet. Iam uero in morbis longis non minor est habenda cura concoctionis alimenti, quam morbosę causæ: vires enim conseruandę sunt; id quod fieri nō potest absq; bona nutritione; ad hanc autem facit plurimum suauitas cibi; quid enim non audemus B exhibere in quartanis, & quotidianis febribus ad appetitum conciliandum si vero morbus mitior fuerit siue breuis, aut longus sit futurus, hoc maximè spectandum est, an possit fieri vehementior, & in alium grauiorem transire, vel hoc periculo vacet, in illis enim tutum non est suauitatis potius, quam bonitatis rationem habere: in his vero liberaliores esse possumus; Hac quidem ratione in Diarijs febribus, & alijs calidis morbis tutius est abstinere à vino suauiore quidem, sed deteriore aqua; in humidis vero & siccis affectibus, aut in febribus pituitosis, nullo vel minimo periculo præferimus vini potionem. Suspecta etiam debet esse suauitas cum malitia coniuncta in declinatione magnorum morborum, propterea declinante pleuritide, securius adhuc est aquam propinare quam vinum. Ceterum, si deteriorem cibum C intelligamus, qui quidem bonus est, sed deterior tamen est alio meliore, quales sunt cremor ptisanæ, panis minutim concisus, aut tritus, & ferue factus ptisanæ modo, & cetera alimenta, quibus quotidiana & frequenti consuetudine in uarijs morbis vtimur, eadē ferè est rō: nam in magnis morbis, aut his, qui magni fieri possunt, suauitatis non est habenda rō, sed exhibendū est, quod suaptè natura melius est, præstat ergo Pleuriticos cremore ptisanæ, quā pane cocto nutrire, qm ptisana plus refrigerat, humectat, & ad fluxiones sistendas, sputumque eliciendum prodest. In longioribus vero affectibus, vel iam declinantibus magnis, habenda est ratio maxima suauitatis, quæ bonitatem habet adiunctam, & tanto magis suauitati obtemperare possumus quanto magis affectus sanitatis naturam referunt: in illis enim habenda maximè est ratio concoctionis alimenti, quæ cum suauitate multo melius perficitur, propterea errare mihi videntur, qui varietatem in alimentis damnant: nam vnicum alimentum nec diu, nec in eadem cibatione à principio vsq; ad finem ita suaue esse potest, vt varium: quare varietas simplicitati præferenda ob suauitatem est, quæ ad concoctionem plurimum facit; Deinde, vt alio loco ostendimus, id postulat magna differentia, quæ est in partibus nostri corporis, cum enim quædam sint solidę & crassæ, aliæ tenuiores, aliæ spirituosæ, aliæ aqueæ, & humorales, aliæ vero alio modo affectæ, vnicum, nutrimentum non potest omnes partes probè nutrire; temperatum enim alimentum membris, in quibus adest naturalis temperies erit conueniens. Suauitatem in alimento intelligere debemus, quæ vel naturalis est, vel quæ arte culinaria paratur; nam quædam suaptè natura insuauia sunt, quæ conditura suauissima euadunt, & quæ sua natura sunt grata, artem non requirunt. Sed cur præferendus est cibus deterior & suauior melioribus & non suauibus? Duplex, vt inquit Galenus est ratio: tum vt gratificemur ęgro, tum, vt melior fiat cōcoctio alimenti, addo ego, quod felicior hinc fiat curatio. Studendum maxi-

mè

imè quidem eſt vbi affectus admittunt, ut gratificemur ægrotis, id enim ſedat animi impetus, quos periculoſum eſt incitare, ſi obtrudantur quæ illi ſunt ingrata, ſoli enim qui ſunt prudẽtiores ferre poſſunt exquiſitiſsimam illam viuendi rationem, quam morbi poſtulant. Quod vero concoctiones etiam meliores fiant in ſuaui alimento, ideo, inquit Galenus fit, quia concoquitur melius, quod melius retinetur, attrahitur, & appetitur; id autem omnino ſuaue eſſe oportet: nam quæ ingrata ſunt, reſpuimus, & expellimus.

Ceterum, id etiam conferre ad curationem patet: nã ex bona coctione alimenti, virtus roboratur, & mi xeſcit ex mixtione malitia humorũ morbos cõmittẽtium; quæ quidem faciliorem reddunt curationem. Patet igitur huius Aphoriſmi ſententia, qui audaces Medicos reprimit, & ſuperſtitioſos taxat; illi enim putant ſe ex hoc Aphoriſmo poſſe in omni malo gra tificari ægrotantibus, hi vero admonentur, non eſſe omnia ſcrupuloſè obſeruanda in victu: eſt enim habenda ratio eorum, quæ poſtulat appetitus, & quæ ſecundum naturam in nobis ſunt, dum morbis abigendis incumbimus, ſed non temerè, vt admonuimus, omnia in omnibus facienda.

APHORISMVS XXXIX.

Senes iuuenibus ut plurimum ægrotant minus; qui uero morbi his accidunt longi, comitantur ad mortem.

PERTINET hic Aphoriſmus ad prædictionem, docet enim quænam ætas frequentius ægrotet, & qui morbi ſoleãt laborantes ad mortem comitari: ait namque ſenes minus ægrotare iuuenibus; illud tamen deterius in illis fieri, quod morbi longi ut plurimum eos ad mortem comitantur. Docet igitur prædicere morbos & illorum finem ex diuerſitate ſubiecti, quæ ob diuerſas ętates accidit. Per ſenes Galenus hic omnes qui ſunt in ſenectute conſtituti intelligit, primos inquam & ſecundos ſenes, & qui propriè decrepiti dicuntur: nam in ſequenti Comment. dicit Aphoriſmũ de raucedine & gradine in valdè ſenibus eſſe exemplũ præſentis Aphoriſmi. Verùm ego, quod experientia etiam docet, per ſenes hic non comprehendo decrepitos: nam illi nũquam valent, ſed continuis ferè morbis laborant, eſt enim eorum affectio veluti mors; Addo, quod ille in Thraſibulo, & paſſim alibi, hos ſenes ponit in ſtatu neutro inter ſanos & ægros, qui vt conualeſcentes, & hi qui præſeruationi ſubijciuntur à minimis quibuſcunque cauſis in morbos ruunt, propterea illorum omnium conditio non puram conſeruationem, ſed mixtam tractationem, ex curatione, & conſeruatione deſiderat; In primis verò & ſecundis ſenibus veram eſſe Hippocratis ſententiam experientia pariter teſtatur: nam idem iuuenis & ſenex, longè diuerſo modo circa generationem morborum afficitur; frequentius enim incidit iuuenis in morbos quàm ſenex; quod quidem aliquibus videtur præter rationem euenire: nam cum præparatio corporis magnam vim habeat ad facilem generationem morborum: in præparatione uero illa maximi momenti ſit virium imbecillitas, cur cum ſenes hi ſemper imbecilliores ſint iuuenibus, frequentius illis non ægrotant? Verum, etſi imbecillitas extrema, qualis eſt in decrepitis, ab omnibus afficitur, etiam læuiſſimis cauſis, tamen quæ in alijs eſt mediocris, niſi uehementer offendatur, incolumis perſeuerat. Itaque primi, & ſecundi ſenes fugiunt morboſas cauſas magis quàm iuuenes, primo quod prudentiores ſint facti longo rerum vſu, quo didicerunt, quæ noxia ſunt, fugienda eſſe, nec temerè aliquid faciendum; Deindè, imbecillitas ſenibus etiam prodeſt ad euitandos errores, illi enim ſuæ imbecillitatis conſcij, abſtinẽt à luctа, curſu, venatione, & alijs multis violentis cauſis; Deeſt prætereà cum viribus multarum rerum appetitus, edendi inquam, bibendi, veneris, & aliarum multarum rerum, à quibus imprudentes, incontinentesque fortes iuuenes illaqueantur: non mirũ igitur, ſi robur à multis, & validiſſimis cauſis ſæpè proſtratum, morbis cedit: imbecillitas autem à nemine, aut rarò offenſa, tuta & incolumis perſeuerat; at ſi deliret ſenex, ideſt intemperanter, incontinenterque viuat, atque ita ab eo, quod decet ſuam ætatem, longius errauerit, ſui erroris pœnas luet: nam cum morboſas cauſas perindè, vt inuenis quærat, facilius eas ob imbecillitatem inueniet. Propterea qui ita affecti ſunt, frequentiſſimè ægrotant, mortemque accelerant. Rectè itaque dixit Hippocrates vt plurimùm ſenes minus ægrotare iuuenibus, intemperantes, & incontinentes ſenes excipiens. Verbum autem minus ægrotare, intelligere debemus, quod & rarius, & minotibus morbis corripiantur, rarius enim illi, & in minores cauſas morborum incidunt. Quod ſi inquit, fortè aliquando incidant in longos morbos, ij vt plurimum eos comitantur ad mortem; Intelligere autem debemus comitari ad mortem morbos, non eos, qui accidunt, ſed qui nunquam perfectè ſanantur, quales ſunt podagra, calculi, & alij morbi, qui proprij ſunt ſenibus, de quib. in ſequenti lib. aget Hippocr. illi enim non ſolent occidere ſenes ſuaptè natura, nec tamen ab illis ſenes liberari perfectè poſſunt, quoniam in illis ſemper remanet morboſa diſpoſitio, quæ nouas acceſſiones parit; id quod in podagra, & calculis experientia docet. At verò, ſi morbi non ſint proprij ſenibus, & longi, vt quartanæ febres, hi non fiunt ſocij vitę, ſed mortis authores, vt qui maximi ſint, eo quod non congruant cum ætate. Dictum ergo Hippocr. de morbis longis comitantibus ſenes ad mortem, intelligendum eſt de morbis genitis ex pituita, & cauſis proprijs ætati ſenili. Sed cur non protulit omnes morbos aliquid facere in ſenibus, ſed ſolum longos? an quod notiſſimum eſſe putaret, acutos morbos in illis eſſe periculoſiſſimos, vt docuit in Aphoriſ. 34. breues vero, & læues morbos facilè in illis, & in alijs pariter ſanari; eſt locus in ſecundo Præd. tex. 70. vbi docet, ex quibus morbis ſenes facilius liberenter quam iuuenes. Verba hæc ſunt Hippocrat. Qui puruléti ex Pulmonia ſunt, ſi maiores natu fuerint, potius intereunt, per alias vero ſuppuratiores minores natu moriuntur. Quem locum ita interpretatur Gal. vt dicat ideo iuniores à Peripneumonia facilius liberari, quoniam in eo morbo ſalus conſiſtit in expuitione humoris committentis inflammationem, expuitio autem robur virium requirat, quod potiſſimum in iunioribus viget; ex febribus autem & doloribus iuniores promptius mori. Sed huius rei rationem non reddit, & videtur etiam hæc ſententia repugnare Aphoriſmo in quo ſcripſit author, morbos minus periculoſos eſſe, qui cum temperamento congruunt. An dicendum eſt nullam eſſe repugnantiam? nam Aphoriſmus ille docet in æquali morbo minus periclitari qui conſentiant cum morbo, hic autem locus docet febres & dolores in iunioribus maiores & frequentiores fieri ſolere, quàm in ſenibus, qui ab his malis tuti ferè viuunt.

APHO-

APHORISMVS XL.

Raucedines, & grauedines in valde ſenibus coctionem non admittunt.

HVnc Aphoriſmum ſcribit Galenus eſſe exemplum præcedentis, quod ego etiam concedo, verum non totius, ſed vltimæ partis ſuperiorioris Aphoriſmi exemplum eſt: nam raucedines & grauedines, quę fiunt in valdè ſenibus, concoctionemq; non admittunt, non oſtendunt ſenes minus ægrotare iuuenibus, ſed potius contrarium: ſi enim continua eſt affectio, crudaq; manet, teſtatur tales ſenes frequentius ægrotare iuuenibus. Itaque cum in ſecunda parte dixiſſet longos morbos, qui in ſenibus fiunt vt plurimum comitari ad mortem, nec ſatis pateret quinam ſint illi morbi, & quomodo hoc fiat, hæc probat ex raucedine, & grauedine, quæ concoctionem non admittunt, quod perinde eſt, ac ſi diceret, morbos longos intelligi comitantes ad mortem, nec tamen occidere non omnes quidem, qui in ſenibus fiunt, ſed qui proprij ſunt ſenili ætati; etenim, Hidrops, & Quartana febris longi quidem morbi ſunt, non tamen ex eo genere ſunt, quod comitatur ad mortem, ſiquidem mortem inferunt; Raucedines vero & Grauedines propriæ re vera ſunt affectiones decrepitæ ætatis, quoniam ex pituita, & refrigeratione naſcuntur quæ cruditatis perpetuæ cauſa eſſe poſſunt, non tamen propterea ſuaptè naturæ occidunt. Ac vt res hæc clarior euadat, intelligere oportet raucedines eſſe vocis impedimenta, ex quibus vox fit rauca ob fluxionem pituitoſam decumbentem à capite in bronchon, ideſt, aſperæ arteriæ caput, vnde bronchos huiuſmodi affectio nuncupatur; Quod ſi idem humor ad nares deſcendat, eaſque occupet, ſolet oriri non ſolum in ipſis naribus, ſed etiam in fronte & oculis grauitas; vnde à Latinis grauedo nuncupatur, à Græcis vero Coryza, ideſt, Mucus.

Quod ſi fluxio petat oris partes, vel pectus, catharrus dicitur, Latini proprium nomen non habent, & Græci generali vocabulo in re particulari vtuntur: nam Catharrus re vera eſt defluxus humorum, quandoquidem non ſolum Tuſſim, ſed Anginam, & Podagram, dicimus fieri ob fluxionem ſiue Catharrũ. Iam vero videamus, quomodo intelligendum ſit has affectiones concoctionem non admittere; an decrepiti non expuunt, & emungunt concocta, ſed ſemper cruda? Minimè profecto: nonne etiam æſtiuo tempore ceſſant in illis huiuſmodi paſſiones? ſic profecto; quid ergo voluit Hippocrates cum dixit has affectiones non concoqui? an intellexit diſpoſitionem eſſe vniuerſalem, quæ nunquam tolli poteſt, materiam vero quę ad eas partes per acceſſiones deſcendit, concoqui, & reijci, ab acceſſionibus ergo liberantur illi, ſed cum frigidi ſint, plurimumque ob id pituitæ ſemper generent, quæ ex minima quaque occaſione rurſus decumbit in eas partes, ideo nunquam dici poſſunt illi ab his malis liberari: manet enim ſemper tota maſſa humorum cruda: nam eis idem accidit, quod illis, qui intermittentibus febribus Podagra, & Calculis laborant, quippè, cum materia acceſſionum cauſa vincatur, & expellatur, diſpoſitio vero ſemper relinquatur morboſa, quæ poſteaquam eſt inueterata, aut à parentibus inſita, nunquam tolli poteſt. Eſt igitur maſſa humorum, à quibus decidítur materia, raucedines, & grauedines faciens, quæ non concoquitur, non autem humorum qui per interualla hęc mala renouat. Rectè autem dixit Hippocrates id fieri in valdè ſenibus: nam primi, & ſecundi ſenes, etſi frigidiorem ſanguinem procreant, tamen ille aptus eſt ad probam nutritionem, & ob id concoquitur, nec ſemper relinquit pituitoſum humorem aptum ad fluxiones. Sed cur non dixit Hippocrates has paſſiones occidere? an quoniam hoc falſum ſit, nam nec ipſa diſpoſitio vniuerſalis, nec materia, quæ ex ea deciditur ſuaptè natura poteſt occidere, niſi fortè tandem ob maximam imbecillitatem in capite retentus humor pituitoſus, Apoplexiam pariat, ex qua videmus plurimos decrepitos mori, aut cum pituitoſo humore alij coniungantur, atque ita oriantur Pleuritides, lateriſque dolores, qui etiam conſueuerunt extremè ſenes occidere. Proprię igitur ſenibus paſſiones, ex proprio humore natæ, non ſolent ſuaptè natura eos interficere, ſed ratione loci principis, aut ob mixtionem aliarum cauſarũ, an fortè dicet aliquis, idem eſſe non concoqui & occidere? nã in febrib. hęc videntur idẽ eſſe: humor.n. febrem faciens niſi concoquatur, mortis erit cauſa; at, diuerſa eſt ratio, quippe cùm febris finiri non poſſit niſi concocto humore, qui eam gignit, & fouet, ipſa autem vt vehemens, vniuerſaliſque morbus, apta ſit tandem interimere; cum humore autem raucedinem, & grauedinem committente nullus ſit cõiunctus morbus, qui ob inſignem ſuam qualitatem mortem inferre valeat, Merito igitur dixit Hippoc. hęc mala non concoqui, & propterea hominem comitari ad mortem; non tamen propterea occidere.

Ceterum, expendendum relinquitur quod ſcribit Galenus in Comm. non ſolum raucedines, & grauedines, ſed etiam Calculos. Podagram, Arthritidem, Coxendicem, Colicam paſſionem, & dorſi deprauatas figuras pariter comitari ad mortem, eo, quod omnia hæc mala ex frigidis humoribus fiant, qui concoqui non poſſunt: nam certum eſt, hos morbos ſolere comitari homines ad mortem; ſed ratio, (meo quidem iudicio) non ſumitur à cruditate, & concoctione, ſed potius ex mala diſpoſitione inſita vel à parentibus morboſis, vel ex peſſimo victu, quę quidem affectio facit, vt pars laborans facilè ſuſpiciat, aut in ſe gignat humores, vel aliam materiam, ex qua morbus naſcitur continuus, aut potius per interualla crucians; Calculoſi non ob frigiditatem, ſed potius ob caliditatem renum frequenter gignunt in ſe lapides ex ſanguine etiam mediocri, (vt alibi oſtendimus) nec tam calor renum culpari poteſt, quam diſpoſitio apta ad lapidum iſtorũ generationem, quã doquidẽ multi ſunt, qui pituitoſis humoribus in venis abundantes, & caliditate renum affecti, non tamẽ calculis laborant; alij vero qui ſine ſenſu caloris frequentiſſimè hoc malo torquentur. Podagra quoq; nõ naſcitur, præſertim quæ fit ex calidis humoribus, ob impotentiam coctionis, ſed ob imbecillitatem pedũ; & robur partium ſuperiorum, quæ relictis proprijs locis à natura deſtinatis ad expurgationem humorum, ſeſe per venas in debiliores partes exonerant. Quis etiam vnquam putabit ſpinæ luxationes perpetuas eſſe ob debilem concoctionem, ſic.n. iuuenibus non eſſet hoc malũ commune cum ſenibus, nec à fluxionibus calidis vnquam illæ fierent, vt ſæpè vidimus ex inflammationib. dorſi, quilibet enim humor, qui inter vertebras incideret, aptus eſt eas à ſuo loco dimouere, & ſi quod poſtea remedium prodeſſe poteſt, illud non à concoquentibus, ſed à digerentibus petendum eſt. Non vna ergo eſt morborum, qui nobiſcum conſeneſcunt ratio.

APHO-

APHORISMVS XLI.

Qui frequenter, ac fortiter abſque cauſa manifeſta exoluuntur, de repentè moriuntur.

PErtinet hic Aphoriſmus etiam ad prædictionem: docet enim ex quodã ſymptomate, nempè, exolutione, ſubitam mortem prædicere: qui caſus vt ratus eſt, ita occultam habet naturam & cauſam; quam ob rem, primum dicemus quid ſit exolutio; deindè quot illius differentiæ; tertio quęnam cauſæ; quarto quis locus affectus; ex quibus fortè patebit Aphoriſmi ſententia. Eſt quidem exolutio actionis vitium, ſed cuiuſnam difficilliùs eſt docere: nam Galen. in tex. 37. 3. Comm. 3. lib. Epidem. ſcribit exolutionem eſſe proiectionem omnium partium corporis, vt in reſolutis apparet. Ex quo loco quiſpiam putare poſſet, eam ſolius motus Symptoma eſſe; Verũ in lib. 1. ad Glauconem ſcribit exolutionem, & animi defectum idem eſſe; ex quo maior videtur oriri difficultas: quia non ſatis conſtat, ἀλυχία, & λειποψυχία, & λειποθυμία, (quæ verba nos animi carentiã, vel defectum interpretamur) apud Galenum ſit: nã animæ vitia ille vocat, quæ ſunt animalis facultatis propria, vt videre eſt in 20. tex. 3. Commen. Prorrheticor. At in 12. Meth. cap. 5. & in 1. ad Glauc. 14. cũ de Syncope agit, animi defectum, & Syncopen pro eodem malo ſæpè vſurpat, eaſdemq; cauſas in vtroque Symptom. affert. In lib. autem 5. de loc. affect. animi defectum, ipſam Syncopem præcedere ſcribit. Mihi autem hæc conſideranti, occurrit ſtatuere eandem eſſe naturam Exolutionis, Animi defectus, & Syncopes, differẽtiam autem in illis eſſe per magis & minus; læuiſſimum enim eſt inter ea mala, Exolutio, maximum Syncope, medium Lipothymia. Itaque ſi in 12. Meth. Syncope dicitur eſſe ſubitus virium lapſus, & ita agnoſcimus eſſe, non ſolum motus, ſed etiam ſenſus, principesq; facultates, & pulſus ac nutritioni deſtinatæ facultates pariter collabuntur per huiuſmodi mala: ſed quia euidẽtior apparet noxa in animali facultate, & in motu, ideò ab illis nomen, & definitionem fortè accepit. Ceterum, labuntur vires, ita vt nunquam recuperari poſſint, & hoc malum eſt mors; vel recuperatio ſequitur lapſum, idq; vel facilius aut difficillimè, vel medio modo, & in hoc ordine Exolutio, Syncope, & Animi defectus collocantur. Eſt quidem Syncope morti maximè vicinus affectus, verum vt dixi in hoc primum differunt, quod lapſus virium qui per mortẽ fit, nunquam poſſit reſtitui; deindè, quod mors ſubitò & paulatim fieri poſſit; Syncope verò non niſi ſubito: nam id oſtendent cauſæ ipſius Syncopes. Nunc ſequitur vt doceamus differentias exolutionis, quæ maximè ex hoc Aphor. ſumuntur; quędam. n. frequẽtes ſunt, aliæ verò raræ, quædam prætereà fortes, aliæ debiles; quædam rurſus ab euidentibus cauſis, aliæ ab occultis naſcuntur, quædam fiunt primario, aliæ per conſenſum, quædam ſunt ſolum frequentes, aliæ ſolum fortes, aliæ compoſitæ plus vel minus, vt hæc, de qua agit author, quæ frequens, fortis, & ab occultis cauſis, & vt patebit, per proprium affectum eſt facta. Iam verò in cauſis recenſendis Gal. paſſim vtitur Empirica doctrina, vt patet ex 1. lib. ad Glaucon. vbi harum affectionum cauſas particulatim enumerat, dicitque eſſe Alui profluuium, Choleram morbum, Diſenteriam, Lienteriam, Sanguinis fluxum ex quacunque parte factum, magnas item purgationes, puris confertim factas euacuationes, immodicum ſudorem, euacuationem per acriores clyſteres factam, balneum, addit in 56. Aphor. 4. ingentẽ famem, & in 16. 5. calorem immodicum, ac ne ſingulos locos proſequar, vehementem etiam frigiditatẽ, acceſſionem febrium, ardentes, vel malignas, vel colliquantes febres, malos humores, vel crudos, malum aerem inſpiratum, morſum ferarum, inſignem alicuius partis obſtructionem, vel intemperiem, vel oris ventriculi imbecillitatem, aut eiuſdem morſus, vel grauitatem, vel inflammationes iecoris, vel motus vteri, neruorum etiam vulnera, malignaque arti culorum vlcera, necnon ingentem dolorem, motus, vigiliam, ſpirituum tenuitatem, raritatem partium, reſpirationem prohibitam, animi omnes vehementiores affectus, diſſolutionem ſolidæ ſubſtantiæ partium, longos morbos vitalis facultatis imbecillitatẽ, & denique quicquid ferè in nos agere poteſt, nosq; ipſos afficere, iſtorum malorum cauſam ille recenſet eſſe; Verum qui Methodo docet, non ſingularia omnia tanto ſtudio quærere debet, ſed primas immediatasque cauſas, in quibus particularia omnia poteſtate continentur, non enim quia profluit ſanguis, aut aluus, vel dolor vrget, primo & per ſe contingit exolutio, ſed quia ad has cauſas ſequitur aliquis affectus in corpore, qui vires labefactare poteſt, ille ergo affectus quærendus eſt qui manet, remotis etiam cauſis, à quibus eſt natus: nam & ille eſt qui remedia poſtulat; Conatur quidem Galen. in 12. Method. cap. 5. immediatas has cauſas inuenire, ſed fortè parum fœliciter: ſtatuit enim illic vires conſtare ex temperamento ſolidarum partium, & ſpiritibus; quib. læſis, vires quoque lædi & labi neceſſe ſit. Qua quidem in re primum repugnat ei, quod alibi ſcribit, corpus noſtrum conſtare ex continentibus, contentis, & impetum facientibus, ideſt ex ſolidis partibus, humoribus & ſpiritibus; Quæ ſententia etiam Hippocratis fuit, vt Gal. ipſe docet in 1. lib. de differ. febrium. Teſtatur etiam experientia, euacuationes, & nimias repletiones humorum, exolutiones frequentius adferre, quàm ſolas intemperies partium. Sed cur etiam non addit vires, & actiones noſtri corporis conſtare ex ſtructura bona partium organicarum? nam ſi obſtructiones, vt ille cenſet, hæc Symptomata inferunt, omittenda non eſt hæc cauſa. Ceterum in eo grauior eſt error, quod cauſæ, quas tradit, non omnes reſpondeant effectui propoſito: nam ſi Syncope, & exolutio præceps eſt omnium virium lapſus, quo modo intemperies, quæ fiunt præſertim per longos morbos, vt ille in Meth. ſcribit, poſſunt eſſe cauſę iſtorum malorum? negat enim ille in 3. de loc. affec. Apoplexiã fieri poſſe ab intemperie, eo quod ſubito fiat; Deindè ſi intemperies vel maximè hæc Symptomata parere poſſunt, cur omnes, qui morti ſunt propinqui maximè intemperati, vel qui ardentiſſimis febribus laborant, in huiuſmodi paſſiones ſemper non incurrunt, aut ſi patiuntur aliquando, id illis non contingit, cũ ſedent, aut iacent in lecto perindè ac cum mouentur non enim intemperies illos vnquam deſerit; non igitur ipſa intemperies per ſe huius mali cauſa eſſe poteſt; nec etiam partium organicarum vitiata ſtructura, proxima eſt huius morbi cauſa; nec fortè etiam vitia, quæ contingunt in humoribus, ſed quicquid mali eſt à ſolo ſpirituum vitio originem proximam ducit, ſpiritus enim ſubſtantia, quæ omnium actionum commune eſt inſtrumentum, & communis ſolum cauſa, neceſſario laborat, cum omnes functiones corruunt, & quoniam illa tenuis eſt & mobilis, ſubito affici apta eſt; quod nulli alteri ſubſtantiæ, quæ in noſtro eſt corpore accidere poteſt; idem teſtantur remedia

media quæ exolutos reſtituunt, odores inquam, vel-
lications aurium, narium, vini potus, & alia quæ ſo
lis ſpiritibus læſis mederi ſunt apta. Ergo à ſolis ſpi-
ritibus vniuerſas cauſas ducamus; ſed à quibusnam,
& quo modo? Gal. in eodem opere meminit triũ ſpi-
rituum Animalis, Vitalis, & Naturalis; ſed cum eũ
numerum eſſe oſtẽdere nititur, nullas probationes
adferre poteſt, abſurdumque eſt, vt nos in libro no-
ſtro de Somno & vigilia oſtendimus, credere, plures
quàm vnum eſſe ſpiritum, qui in corde gignitur, ac
per arterias in vniuerſum corpus fertur, fitq; com-
mune omnium actionum corporis inſtrumentum,
dum ſuo calore inſitum ſingulis partibus calorẽ ex-
citat, & ad agendum aptum reddit; Itaque vitia hu-
ius ſpiritus exolutiones inferunt; contingunt autem
vitia in illis ob alterationes, penuriam ſuæ ſubſtan-
tiæ, vel ſuffocationem; quam vltimam cauſam mi-
ror à Galeno prætermiſſam eſſe. Verum cum mul-
tæ ſint alterationes, quæ fiunt à primis qualitatibus,
aut ſecundis, non videntur illæ mihi immediatè &
proximè exolutiones efficere poſſe, alioqui omnes,
qui ardentiſſimis febribus laborant, continuò exol-
uerentur, ſed alterationes, quæ fiunt à tota ſubſtan-
tia (vt Galenus loqui ſolet) vel potius corrupta pro-
pria ſpirituum forma, illæ maximæ & ſolæ vim ha-
bent vires perdendi; id quod docent peſtilentes, ma
lignæque febres, venena, morſusque ferarum, quæ
non alia quidem ratione animi deliquia inferunt,
quàm quod corrupta ſit forma, & ſubſtantia ſpiri-
tuum: Quomodo enim ea poterit eſſe amplius actio
num omnium, & animæ inſtrumentum, ſi formam
ſuam amiſit? Porrò, cum deficit ſubſtantia, deeſt
quoque eorum vis, & vſus, Deficit autem, vel quod
non gignatur, aut quod genita diſſoluatur; At ſi per
ſuffocationem ſpiritus, calidiq; natiui, mors contin-
git ſubita in his, qui ſtrangulantur, cur etiam Synco
pe ab eadem cauſa non fiet? & quam quæſo poſſunt
aliam habere cauſam exolutiones, quę contingunt
mulieribus ex ſuppreſſis menſtruis, & ſemine? nam
in illis veluti ſtrangulatur, & ſuffocatur ſpiritus, eò,
quod liberè per vaſa corporis permeare non poſſit;
ad has igitur cauſas omnes particulares redigere o-
portet; id quod facillimè fiet: nam inedia, vel cibi
pauci, aut vitioſi, crudi humores exolutionis cauſæ
eſſe dicuntur, eò, quòd materiam non ſuppeditent
ſufficientem, aut non aptam ad ſpirituum generatio
nem; Vires autem imbecillæ partium gignentiũ hu
mores & ſpiritus, idem efficiunt, eo quod impotẽtes
ſint ad ſpirituum generationem; Ac ad imbecillita-
tem referendi ſunt omnes morbi, ceteræ cauſæ, quæ
corpus imbecillum reddere poſſunt, vt intemperatu
ræ potiſſimum cordis & hepatis, febres longæ. Ce-
terum ob alterationem ſpirituum iam diximus fie-
ri exolutiones, cum illi ab aere peſtilenti, vel humo-
rum corruptione, vt in Gangrenis, & malignis febri
bus contingit, aut à venenis, vel morſu ferarum infi
ciuntur, malignamque qualitatem ſuſcipiunt; Fe-
bres autem ardentes non tam ob alterationẽ, quàm
quod diſſipent ſpiritus, exolutiones parere videntur
quod etiam antea annotauimus. Iam vero inter il-
la, quæ exolutionem efficiunt eo, quod genitos ſpiri
tus abſumant, & diſſoluant, quædam ſunt quæ id fa
ciunt ſenſibiliter euacuando, vel ſolos ipſos ſpiritus,
vel humores, cum quibus illi neceſſario ſunt coniũ-
cti; alia vero idem præſtant propter inſenſibilem e-
uacuationem; In priore genere ſunt ſanguis vnde-
quaq; immoderatè profluens, alui profluuium, di-
ſenteria, cholera morbus, puris, confertim fa-
cta euacuatio, vomitus, ſudor, mora in balneo a-
quæ, vel aeris calentis, & ſi quid aliud eſt quod ſenſi
biliter, & inſigniter corpus noſtrum euacuare poſ-

A fit. Ceterum, inter cauſas, qua conferunt ad inſenſi
bilem euacuationem quædam habent rationem effi
cientis, alia vero materiæ obedientis, alia cauſarum
cum quibus facilis fit diſpoſitio; vacuant quidem in-
ſenſibiliter exercitatio nimia, febres acutæ, vel lon-
gæ, dolor, lætitia, ira, mœror, vigilia, cogitatio, oris
ventris morſus; at ſpirituum tenuitas exolutionis
cauſa perhibetur eſſe, eo, quod materiam efficiat prõ
ptam ad diſſipationem; corporis vero raritas, mea-
tuumque amplitudo cauſę ſunt, cum quibus facilis
redditur diſſipatio. At vero ob ſuffocationem ſpiri
tuum fiunt exolutiones ab his, quæ vniuerſos ſpiri-
tus confertim contrahunt verſus ſuas ſedes, in quib.
locum non habent, in quo contineantur, nec refrige
rium ſufficiens; necnon ab his, quæ illos priuant ex-
B terno aere, & refrigerio. Item, quæ ſpiritus ipſis viã
occludunt idem faciunt; ac in primo genere cauſarũ
ſunt timores repentini, febrium acceſſiones, p quas
extrema vehementer refrigerantur, extrinſecus aer
frigidiſſimus, aut ex frigida aqua lotiones, Hęc enim
vniuerſos ſpiritus ad cor compellunt, & compulſos
cõtinent, ita, vt illic ſatis temperari, & interim actio-
nibus omnium partium ſeruire nequeant; Externus
vero aer calidus, aut ex carbonibus fumus, vel va-
por ex calcis madefactione aſſurgens, necnon vincu
la quæ ceruici, aut arterijs adhibentur, necnõ obſtru
ctiones aſperæ arteriæ, & pulmonis, & ſi quid aliud
eſt quod perſpirationem, & immiſſionem aeris ex-
terni impediat, ad hoc genus cauſarum eſt referen-
dum. Illæ igitur particulares cauſæ quas enumera-
C uimus ex Galeno, & ſi quæ aliæ reperiri poſſunt, fa-
cilè ad immediatas redigentur; quin etiam illud quo
que intelligẽdum eſt, inter cauſas particulares, quaſ-
dam eſſe, quæ non vnico ſolum modo, ſed pluribus
exolutiones efficiunt, cuius generis eſt febris, quæ
imbecillitatis, & ſimul diſſolutionis eſt cauſa, inędia
etiam eo quod diſſoluat ſpiritus, & nihil reponat in
illorum locum, idem efficit. Ceterùm, ſupereſt vt
particularium differentiarum cauſas aſſignemus. Ac
magnarum quidem exolutionum omnia prædicta
cauſę eſſe poſſunt, ſi modo intenſionem acceperint;
frequentes vero exolutiones non omnes cauſæ effi-
cere poſſunt: nam vt externas quas nouimus nobis
noxias, euitamus, ita ab illis frequenter non exolui-
mur; ac videntur quidem illæ ſolæ poſſe eſſe cauſæ,
D quæ perpetuo in nobis reſident; aut certè frequentẽ
habent in nobis generationem. Sed iam videamus
cur contingat repentina mors, ſi frequenter, ac forti
ter, & abſque cauſa manifeſta quiſpiam exoluatur;
Galen. in Commentario, has omnes exolutiones, ob
ſolius vitalis virtutis imbecillitatem contingere ſcri
bit; quod mihi vix poſſum perſuadere: nam ſola im-
becillitas cauſa non poteſt eſſe omnium iſtorũ ma-
lorũ, ſed neceſsè eſt, aliquid adeſſe in corpore, quod
afficiat, & lædat frequenter, & fortiter, & illud oc-
cultum ſit, alioqui euitari, aut tolli poſſet: nam ſi im
becillitas ſolum cauſa horum Symptomatum eſſet,
cur omnes decrepiti, aut ſaltem qui magnis morbis
laborant; perpetuo eadem non patiuntur, ſiquidem
vt ille ſcripſit ſeptimo Methodi, & paſſim alibi, im-
E becillitates non niſi ex intemperaturis naſcuntur.
Aliam ergo oportet eſſe cauſa, quàm imbecillitatẽ,
quandoquidem ſolæ intemperaturæ cordis in quo
ſpiritus gignuntur, aut aliarum partium, hæc mala
parere non valent; ſcribit de eadem re idem author
in libro quinto de locis affectis, vbi citans hunc A-
phoriſmum, dicit has exolutiones fieri ab intempe
rie cordis cum humore, quod perindè eſt, ac ſi dicat
à tumore aliquo prẽter naturam; ſed addere debebat
timoris genus: nam frequens, & fortis exolutio lon-
giorem indicat affectum, & cauſam frigidiorem,

nam

nam calidos timores, vt inflammationes diu ſuſtine
re cor non poteſt; Ac cum diligentius hæc expẽdo,
videntur mihi contingere huiuſmodi exolutiones
ex maximis obſtructionibus, vel tuberculis innatis
in exortu arteriarum à corde, natura enim horum
malorum ex minimis quibusque cauſis talis redditur, vt facilè cohibere poſſit vitalis ſpiritus tranſitum in reliquas partes corporis: quod etiam ſentire
videtur Galenus in libro ſecundo, de præſagio ex pul
ſibus capite quarto, fortè etiam aucto humore a-
quoſo, qui inter cor, & pericardium continetur; idẽ
caſus contingere poteſt, ego nunquam huiuſmodi
caſus vidi, nec refert Galenus ſe vidiſſe, & ſola Ana-
tome poſt mortem oſtendere poteſt, quibus malis
fuerunt affecti, qui his exolutionibus infeſtabantur
fortè Hippocr. ex eo quod ſemel vidit, præceptum
condidit.

APHORISMVS XLII.

Soluere morbum quem Apoplexiam uocant, fortem impoßibile, debilem uero non facile.

VT Aphoriſmus hic intelligi poſſit. ſcire oportet quid ſit Apoplexia, quot illius differentiæ, quę cauſæ, quis locus affectus, quibus ſignis ipſa & illius differentiæ cognoſcã tur. Porro Apoplexię nomen nihil aliud ſonat, quam percuſſionem latinis, à ſimilitudine quam habet hic affectus cum his qui à ſydere & fulgure percuſſi ſunt, Syderatio dicitur, & eo malo affecti, ſyderati vocantur. Dicitur etiam à nobis attonitus morbus, quod ſine ſenſu, & motu homines reddat; vulgus vocat Guttam & Catharrum, quod credat ſanguinis guttam à capite ad cor deſcendere, & occidere; & quod ita laborantes reſpiratione deſtituti quemadmodum qui Catharro vehementer laborant, intereunt. Porro Galenus in tertio libro de locis affectis definit Apoplexiam eſſe, neruorum omnium, ſenſus & motus deperditionem; in primo vero de Cauſis Symptomatum definit, eſſe facultatis motiuæ ablationem vel reſolutionem neruorum totius corporis, vt etiam cenſet Celſus libro tertio, cap. vigeſimoſeptimo. Ab Hippocrate de vna parte reſoluta dicitur etiam Apoplexia, cum crus apoplecticum uocat. Harum definitionum nulla eſt perfecta. Vnde Galenus in libro de Symptomatis melius dicit, Apoplexiam eſſe totius corporis reſolutionem vnã cũ principium facultatum detentione. Verum ſi quis ab externis cauſis cerebrum contundentibus ſenſu & motu priuetur, non propterea Apoplecticus dicetur, aut perijſſe Apoplecticus, ſi quis item ex Syncope omnibus his paſſionibus afficiatur, non erit Apoplecticus, ſed is ſolum, qui ab internis cauſis ob cerebri affectum his malis afficitur. Differentiæ Apoplexiæ ex hoc Commentario ſumi poſſunt, quod ſcilicet quædam ſit acutiſſima & fortiſſima, alia quidem fortis, alia debilis. Quo modo autem diſtinguantur hæ differentię in Commentario docet Galenus, acutiſſimam, enim dicit eſſe in qua reſpiratione priuantur qui laborant; in libro vero quarto de locis affectis, non dicit homines priuari reſpiratione, ſed illam edere intermittentem, & cum magna violentia, id quod in hoc Commentario magnę Apoplexiæ tribuit, & non maximæ; Magnam autem ſeu fortem dicit eſſe, in qua reſpiratio neque intenta, neque violenta, inæqualis tamen, inordinata ſimulque intermittens fit: Debilem vero vocat eam, in qua ordo aliquis ſeruatur. Mihi tamen placet in hac varietate ut fortiſſima dicatur quæ habet reſpirationem, ſed intermittentem, & maximè violentam, fortis vero, in qua adeſt violentia ſed abſque intermiſſione; mediocris autem à qua abeſt violentia, & intermiſſio, ſed inordinatio ſola; debilis vero ſit, in qua ordo etiam aliquis ſeruatur, ita enim paulatim à maximo ad infimum fit deſcenſus. Sed cur alijs motibus penitus abolitis ſola reſpiratio ſeruari poteſt? Reſpondet Galenus, id fieri propter reſpirationis neceſſitatem, quæ neruorum vim excitat ad agendum: verum quo modo id fiat, ille non docet: fruſtra enim excitaretur, ſi moueri non poſſet, & omnino extincta: ſed quoniam ita extincta non eſt virtus animalis, ſed potius oppreſſa, ſi vehementer excitetur ob neceſſitatem maximè vrgentem, portionem aliquam ſui vigoris exercere poterit; an forte etiam dicendum eſt, neruos, qui in muſculos intercoſtales, & ſeptum tranſuerſum inſeruntur, minus lędi alijs. Iam vero quid poteſt eſſe tanti & tam ſubiti mali cauſa? Galenus in hac re, vt ſolet, aliquando Empiricam ſequitur docendi rationem, aliquando vero Rationalem: nam cum in 3. lib. de locis affect. ſcribit Apoplexiam fieri à frigido, aut craſſo, aut viſcoſo humore, & in lib. de Cauſ. morbor. à nimio vini potu, vel ab exuperanti cibi quantitate, Empiricorum, & vulgarium more loquitur, particulares, & euidentes cauſas recenſens. Similis eſt locus, qui habetur in lib. de diff. Sympt. vbi ſcribit idem malum fieri à medicamẽtis frigidis vel à maxima conſtipatione, ideſt tanta à ſanguine repletione arteriarum, vt illæ ad externum aerem attrahendum dilatari non poſſint; habet etiam in nono Meth. ex immodica, aut intempeſtiua ſanguinis miſſione aliquos in Apoplexiam incidiſſe. quinetiam, in præſenti Comment. cauſam dicit eſſe Apoplexię, diſpoſitionẽ inflãmationi ſimilem in ipſo cerebro conſtitutam; aut repletionem ventriculorum ipſius ab humore pituitoſo; Quid, quod ſcribit in Comment. 21. Aphoriſmi 3. lib. ſi hominẽ inquit, pituita vel bile flaua aut atra, aut ſanguine plenum exerceas, periculũ eſt ne ille in Apoplexiam incidat; hęc enim particularis cauſarum enumeratio inutilis eſt, niſi prius immediata cauſa ſit perſpecta: ei enim & non externis remedia ſunt adhibenda, & internæ quæ ſæpè diuerſæ ſunt, vnum effectum pariũt, quia in vnam immediatam cauſam conſpirant. Præterea, ſi Apoplexia Symptoma eſt, nempè animalium actionum abolitio, & Symptomata omnia eo authore morbis naſcuntur, primum querere oportet huius mali morbum, deinde morbi illius cauſam; nam nec pituita, nec vini potio, aut alia cauſa ex prædictis per ſe Apoplexiam pariunt, ſed quia morbum in corpore faciunt, ad quem ſequitur actionum illarum noxa; Itaque, ſi Apoplexia eſt omnium facultatum animalium ſubita abolitio, quantum ſenſus deprehendere poteſt, ſeruatis facultatibus vitali, & naturali, non poteſt vtique alia eſſe ſedes affecta, quam cerebrum, quod illarum omnium facultatum eſt principium: nam ſi omnes facultates pariter eſſent affectæ, vt in Syncope communem oportet eſſe cauſam, quę ſola vt oſtendimus naſcitur vitiato ſpiritu, & natiuo calido, quo omnes facultates opus habent; ſed qualem quęſo morbum dicemus factum in cerebro? ſubitus & præceps virium lapſus oſtendit, non poſſe eſſe intemperiem, quippè, cum illa nec ſubito, nec tanta fieri poteſt, vt contendat cum celeritate, & magnitudine affectus. Præterea, cùm ſępè fiat hic affectus, nihil extrinſecus agente, oſtendit nec ſolutiones continui, nec contuſiones, aut morbos in numero, vel magnitudine cauſas eſſe mali;

mali, & denique omnium morborum natura perſpecta, non poteſt alius morbus cauſa eſſe, quam is, qui in concauitatibus læſis conformationem cerebri corrumpit: eget enim cerebrum plurimis cauitatibus, & ventriculis, vt anatome docet: Itaque occluſis illis ventriculis (quod ſubitò fieri poteſt) facultas animalis nequit in ſe, nec extra ſe exercere ſuam vim. Sed cur quæſo, dicet aliquis credunt nonnulli id fieri, quia ad animales actiones exercendas requiratur ſpiritus quidam animalis, qui obſtructis in cerebro vijs, nec per cerebrum, nec ad neruos ferri poſſit, proindè facultatem otioſam eſſe, quod deſit ſibi proprium inſtrumentum. At nos anteà, & alibi docuimus nullum eſſe huiuſmodi ſpiritum animalem, ſed vnicum ſolum ſpiritum genitum in corde ex ſanguinis ebullitione, caloris influentis vehiculum, qui omnium actionum commune eſt inſtrumentum. Deinde, Galenus in ſecundo de Locis affect. docet facultates influere per neruos, & alia propria inſtrumenta abſque ſpiritu aliquo non aliter, quàm faciant Solis radij, qui in aerem ſubiectaque corpora abſque aliqua ſubſtantia ſparguntur; Itaque vt Solis radij, etiamſi abſque ſpiritu, aut alia ſubſtantia demittuntur, requirunt aerem purum, quandoquidem per craſſum, & caliginoſum lucem ſuam non emittunt, ita fortè credere par eſt, radios, qui emittuntur à facultate ipſa animali, ſpargi non poſſe, vbi via illis eſt occluſa; An fortè etiam dicendum eſt hoc fieri, quia ſpiritus, à corde influens inuenta via impedita nequeat ſpargi per ſubſtantiam cerebri, quod meritò intermittit ſuas operationes, eò, quòd communi inſtrumento ſit priuatum: Sed quicquid ſit quod à morbo eo ſit quod præcipuum eſt, & maximè requiritur in curatione, conſtat ob concauitates cerebri occluſas Apoplexiam fieri: nam præter illa argumenta, quæ ſumuntur à natura affectus, & morborum, docet idem curatio, quæ fit per euacuationem & excretionem humoris deſcendentis à cerebro. Porrò, clauduntur in uniuerſum meatus ab his quæ adſtringunt denſando, vel ſiccando; vel comprimunt grauando, vel obſtruunt internam cauitatem occupando, ſed natura affectus propoſiti, & ipſius cerebri, oſtendunt nihil eſſe, quod poſſit Apoplexiam parere præter illa, quæ obſtruunt, & ea quidem non omnia eam vim habent, nam tubercula, quæ ex carne ſupercreſcente ſolent aliquando innaſci in alijs cauitatibus, in cerebro fieri poſſe, nec ratio nec experientia probare poſſit: ſupereſt ergò, vt obſtructio fiat ab influentibus materijs: & quoniam perfecta ponitur abolitio illarum facultatum perfectam oportet eſſe obſtructionem, quàm nec ſpiritus, nec tenuis aliquis humor efficere poſſunt. Nam contumacia affectus craſſiorem materiam deſiderat, & nemo vnquam Apoplecticus per euacuationem bilis pallidæ aut flauæ liberatus eſt. Humor verò melancholicus etſi craſſus eſt, ineptus tamen eſt ad hoc malum excitandum, quia tanta illius copia in cerebro frigido, & humido acernari non poteſt, & cum in venis contineatur ſolus fluere nequit. Præterea, repugnat etiam experientia huic cauſæ, nullus enim excreto hoc humore ab apoplexia eſt liberatus. Relinquitur ergò, vt vel ſola pituita, vel tota humorum maſſa id malum efficiat; Ac pituita quidem agnoſcitur eſſe propria cauſa, quoniam illa viſcida eſt, & ſimul craſſa, & plurima in cerebro ſolet abundare. Docet præterea curatio, quæ per euacuationem pituitæ perficitur, & quòd Apoplexiæ fieri ſoleant in corporibus, & temporibus humidis, & à cauſis pituitam aceruantibus, & mouentibus: ſcio Galenum hanc vim etiam ſanguini concedere, vt ſuperius oſtendimus, ſed fortè repugnante experientia: nam ſicut pituita, ita ſanguis per nares, os, aliasque partes, per quas cerebrum expurgatur effluereret ab his, qui hoc malo laborant, quod nequaquam eſt viſum: Quòd ſi Athletæ in Apoplexiam incidunt, id non fit à multo ſanguine, ſed quod cum ſanguine multa pituita ex crapula, & intempeſtiua exercitatione etiam admixta ſit, qui tanquam oneroſa venis cerebri ab illis in ventriculos decumbit, ergo vnica & immediata eſt cauſa Apoplexiæ, impedita via facultati animali; quod quidem impedimentum fit ob morbum in cauitate, & hic naſcitur non ab omni cauſa, ſed ſolum à multa pituita, quæ vt plurimum ſolet ſimul eſſe viſcoſa & craſſa: nam multitudo requiritur, vt integra poſſit fieri obſtructio; craſſities etiam, & viſciditas neceſſariæ ſunt ne citò diffluat humor qui contumacem affectum parit. Cæterum ad hanc immediatam cauſam particulares enumeratæ referendæ ſunt, & ſi quæ referri non poterunt, illæ vtique reijciendæ erunt tanquam ineptæ ad hunc affectum committendum; ergo vini potio copioſa Apoplexiam parit, eo quòd pituitam multam gignat ob cruditatem, vel quòd pituitoſos humores in cerebro reſidentes vehementiore ſpirituum ad caput elatione commoueat; vel etiam quòd vna ſecum pituitam ſurſum impellat. Sic etiam cibi nimia quantitas, quoniam ob cruditatem in pituitam degenerat, Apoplexiæ cauſa cenſenda eſt. Medicamenta autem frigida, vel aer ipſe frigidus, Apoplexiam ideo gignunt, eo quod per compreſſionem cerebri pituitam in ventriculos ipſius exprimant, intus verò ſumpta, quia refrigerato corpore ſanguinem pituitoſum procreant, qui ad caput delatus oneri eſt naturæ, & ſeparatione pituitæ, & illius influxu, huius mali cauſa fit; at, ex immodica ſanguinis detractione, Apoplexia quoque fit, refrigerato corpore, atque ita relicto in corpore craſſiore pituitoſoque ſanguine, qui facilè cum alijs humoribus educi non potuit. Quod verò dicit ob diſpoſitionem inflammationis ſimilem fieri Apoplexiam, rationi non eſt conſonum: quæ enim inflammatio in cerebro fieri poteſt, quæ omnes illius ventriculos occupet? ſolent enim fieri inflammationes in membranis cerebri, non autem in interna ſubſtantia quæ illius ventriculos conſtituit; cùm vero dicit bilioſum hominem aut melancholicum in Apoplexiam incidere ob exercitationem, id non recipio: nam (vt antea oſtendimus) nec bilioſus, nec melancholicus humor aptus eſt hoc malum efficere; nec etiam arteriarum repletio poteſt cauſa eſſe Apoplexiæ, quæ non in diſtantibus partibus, ſed in ipſis ventriculis repletionem requirit. Iam vero de loco affecto paulo diligentiùs agendum, quoniam hic confert ad rei ſcientiam & curationem; ac quod cerebrum locus ſit affectus, anteà quidem eſt oſtenſum; verum, quoniam in cerebro diſtinctio eſt ob ſitum partium, quippè cum quædam ex illis ſint anteriores, aliæ poſteriores, quædam dextræ, aliæ ſiniſtræ, aliæ externæ, aliæ internæ, & occultæ magis, aliæ rurſus ſint tanquam corpus cerebri, aliæ concauitates ipſius conſtituant, certum quidem eſt, omnes cerebri partes affici, interiores inquam, poſteriores, dextras, ſiniſtras, nimirum cum omnes actiones animales in vniuerſo corpore pereant: id quòd oſtendit originem omnium neruorum occupatam eſſe; nam ſi anteriores dumtaxat partes eſ-

sent affectæ perderetur, sensus & motus in sen- A
sorijs quæ sunt in capite, seruarentur autem sensus,
& motus in reliquo corpore, quoniam neruorum
origo id postulat, exteriores autem partes non lædi
ostendimus, quoniam si per contusiones concidunt
sensus & motus compresso cerebro, huiusmodi affe-
ctus non dicitur Apoplexia, quia internæ non sunt
causæ: ab his vero nihil sumi potest, quod tantam
vim habeat grauandi, & comprimendi cerebrum.
Iam vero quod ad corpus & ventriculos cerebri per-
tinet, sententia est Galeni in quarto de Locis affect.
vbi scribit in Epilepsia ventriculos magis pati quàm
corpus; in Apoplexia vero contra corpus magis, ven
triculos minus. Quæ quidem sententia mihi non
placet: primum authoritate ipsius Galeni qui passim
scribit, Apoplexiam fieri obstructis cerebri ventricu B
lis, nulla facta mentione de vitio ipsius substantiæ:
deindè quod iusto frequentiùs Apoplexia fieret per
affectus substantiæ cerebri in quibus pituita in ea re
dundat; Tertiò, quòd rei natura huic opinioni repu
gnet: nam affectus qui subitam ostendit generatio-
nem, simul indicat cauitates ipsas occupata esse ex
fluxione humorum, nihil, vel minimum læsa sub-
stantia cerebri; quid enim ea pati potest ex transitu
pituitæ decumbentis in ventriculos? Postremò,
subita restitutio actionum in his qui euadunt, osten
dit ex occlusione cauitatum malum hoc esse factũ;
quod etiam Galenus cogitur fateri, qui modum do-
cens generationis Apoplexiæ, tradit ad ventriculos
cerebri excrementa à partibus vicinis defluere. Ce-
terùm, nunc supereſt videndum, cur Apoplexia for C
tis sanari non possit, & aliæ possint sanari; & quo
modo Galenus in hoc Commentario dicit fortem
Apoplexiam non posse curari propter respirationis
necessitatem: sed non explicat quid respirationis ne
cessitas in hac re faciat. Videtur autem res ita in-
telligenda, quod admodum læsa respiratione, neces-
sarium sit calorem suffocari, & quod instans suffo-
cationis periculum inducias non det ad remedia ex-
hibenda: nam magna huius mali causa, magna &
multa postulat auxilia, quæ breui temporis spatio
omnia adhiberi non possunt; tempus verò non
concedit periculum, quod ex suffocatione caloris
admodum læsa respiratione imminet. Aliq tamen
reddi possunt rationes huius impotentiæ, nam amis-
so motu, sensu, & ratione, assumi non possunt auxi- D
lia, nec ab ægrotante aliquid fieri quod ad salutẽ con
ferat. Debilior verò Apoplexia, tutior est, ob contra-
rias causas, non tamen ita citò & facilè curatur, vt
Gal. in Comm. minuere videtur: nam cuiuscunq; ge
neris fuerit Apoplexia aut occidit, aut in paralisim
terminatur, quę vel etiam incurabilis est, aut non ni
si cum magna difficultate, & temporis diuturnitate
curari potest: Tales. n. oportet esse affectus, qui ex
multitudine frigidæ & crassæ pituitæ nascuntur, &
in partib. externis consistunt, aut certè difficilè eua-
cuari possunt, cuiusmodi est cerebri substantiæ, &
nerui, neruorumq; principia. Illud quoq; prætermit
tendum non est quod scribit Gal. in Comm. ideò om
nes musculos thoracis in Apoplecticis, simul opera-
ri, quia uis est imbecillis: nam re vera dicere non E
possumus, vires esse imbecillas, quæ ex multitudine
materię grauantur, perinde. n. est, ac si dicamus, im-
becillos esse robustissimos baiulos, eo quod sub ma-
ximis onerib. oppressi succumbant; est autem tunc
virtus reuera imbecilla, cum temperies, ex qua illa
emanat, est admodum vitiata.

APHORISMVS XLIII.

Strangulati, ac dissoluti, nondum mortui, non referuntur, quibus spuma circa os fuerit.

VT in præcedente Aphorismo Apoplexiam, quę fortis esset, lethalem esse dixit, ita in hoc, aliud lethale signum peculiare his, qui strangulãtur, tradit, quod ex spuma apparente circa os sumitur. Intelligendus autem est Aphor. non de strangulatis, & dissolutis, vt pueriliter vertit interpres, sed de his qui strangulantur, & dissoluuntur: nam alij, qui iam sunt strangulati, & dissoluti, sunt mortui. Pendet huius Aphor. sententia ex cognitione generationis spumæ. Primum igitur dicemus quid spuma sit; Deinde quæ ipsius materia; Tertio loco quid ipsam efficiat, & quis sit illius generationis modus; Postremò explicabimus, an vera sit Aphor. sententia, & qua ratione id fiat. Porrò spumam esse paruas, crebrasque bullas in humoris superficie excitatas omnibus constat: magnas autem bullas non spumam, sed generali vocabulo bullas vocamus. Est autem spumæ, & bullarum omnium materia humor, & aer siue spiritus inter se commixti, & confracti, non autem solus humor, aut aer: nam bullæ omnes gignuntur paulò altius, quàm in loco, in quo humor naturaliter consistit, tanquam alia sit cum humore substantia, quæ superiorem affectat locum. Item, quod citò confrangantur bullæ, & euanescãt, vnde Cato hominem bullã dicebat esse, hoc testatur incluſum aerem expirasse, & humorem commixtũ anteà in suum locum descendisse. Præterea, gignuntur tunc bullæ in mari; cum venti illud agitant, & cum aqua includitur. Docet etiam consistentia ipsius spumæ, & bullarum, non enim ita solida est, vt humor, nec ita tenuis vt aer, sed mixtam quandam crassitiem obtinet. Hæc igitur testantur compositã esse bullarum materiam ex humore, & aere, vel spiritu; at non omnis humor, vt omnis aerea substãtia, materiam præbere potest ad bullarum generationẽ; Qui enim suaptè natura tenuis vehementer excalefactus est, & ob id valdè extenuatus, ac rarefactus, genito ex calore vapori exeunti liberum exitum præbet; vnde videmus in aqua admodum feruenti spumam non amplius excitari; si tamen humor viscosus fuerit etsi vehementer fuerit excalefactus, apta adhuc fit spumę materia; id quod in mellis & picis effer uescentia conspicitur; spumam. n. quamdiu feruent hęc emittunt: iuscula aũt carnium, cum primum feruent, & ante etiam cum iam sint ebullitioni vicina, maximè reddũtur spumosa, quia nondũ satis rarefacta; & quia crassior pinguedo liquefit, ex quib. viscosa illa redduntur: simplex verò aqua, in primis ebulli tionib. spumosa redditur, posteà verò nequaquam, nisi frigidiorem aquam rursus quispiam adijciat: nã tunc priore humore refrigerato, densatoq; per admixtionẽ nouę frigidęq; aquę, spuma rursus gignitur, nimirũ, & exeunti vapori hoc modo quia difficilis reddatur, ex hac aũt repugnantia, vt posteà ostendemus spuma gignitur; at, si quis feruentem aquã baculo agitet, aut in eã ventus spiret, spumam etiam gigni videbimus, quoniam frigidus aer externus per eam commotionem cum humore miscetur, qui posteà exire volens, humorem attollit, & spumam procreat; Verum vt humor suaptè natura aptus est ad spumæ generationem, ita is solum, qui viscosus est, plurimam,

inam, tenacem, ſtabilemq; ſpumam edit. Iam ve- A
ro cum patet ſpumam fieri ex varia mixtione aeris,
& humoris reluctantis aeri tranſeunti per humorẽ,
& ad ſuum locum aſcendenti, videndum eſt, quid
mixtionem iſtam efficiat. Qua in re, Galenus in
Comment. nunc à calore, nunc à motu, nunc ab u-
troque mixtionem fieri dicit; in Prortheticis autẽ,
etiam à frigido fieri ſcribit, argumento, quòd venti
frigidi ſpumam in mari excitent. Verùm Gal. illis in
locis, quod rudioribus apparet, potius tradere vo-
luit, quàm quod rei natura poſtulat: caloris enim na
tura eſt, diuerſas ſubſtantias non inter ſe miſcere,
ſed à ſe inuicem ſeparare: Quomodo ergo ex feruo-
re, & calore ignis ſpuma gignitur, ſi calor humo-
rem non miſcet vapori? ſpuma autem non fit abſq;
iſtorum mixtione; alia profectò ratione: nam calor B
humorem extenuando, vaporem gignit, qui poſteà
ſuaptè natura ſuperiorem quærit locum, per hu-
morem aſſurgens, in quo tranſitu, humor ipſe reſi-
ſtit, vt qui continuitatem, & locum ſuum retine-
re uelit: ex ea autem reluctantia, ſpuma, vt poſteà
docebimus, fit; Ergo calor, non quia miſceat humo
rem aeri, aut vapori, nec quod moueat ipſum aerem
vel humorem, ſed quoniam ſubſtantiam gignit ae-
ream, & vaporoſam, quæ poſteà ſuaptè natura mo-
uetur per humorem, donec in cognatum ſibi aerem
peruenerit ſpumæ cauſa efficiens eſt. Iam vero frigi
di venti quatenus frigidi ſunt, non miſcent humo-
rem aeri; frigidi enim non eſt miſcere ſed potius mix
tionem impedire, ſiquidem mixtio extenuatis inci-
ſiſque in minimas particulas his quæ miſcentur fit, C
frigidum vero denſat, conſtringit, & ſubſtantias v-
nit quidem, ſed non miſcet, vt videmus fieri in ter-
ra & aqua cum nimio gelu concreſcunt, ergo uenti
quoniam aerem includunt in humore, ſuo impulſu
non quatenus frigidi, ſpumæ ſunt cauſæ. Relinqui-
tur ergo motus ſolus aeris per humorem cauſa mix-
tionis aeris & humoris, & proinde ſpumę cauſa effi-
ciens; includitur autem aer vel quod ex ipſo humore
efferueſcente gignatur, vel à uentis, aut alia externa
agitatione immittatur. Quur autem ex mixtione
aereæ ſubſtantiæ cum humore, ſpuma gignatur, non
explicat Galenus; Ratio ex philoſophia petenda, quæ
docet elementa non quieſcere donec in ſuum locum
peruenerunt, & corpora præterea ſuam continuita-
tem ſeruare velle. Quum ergo aer in paruas partes D
diuiſus ſit, & cum humoris paruis etiam partibus
mixtus, aer incluſus in ſibi cognatum aerem abire
affectat, reſiſtit humor continuitatem ſuam ſeruare
volens; Vndè cum nec liberè omnino aer tranſire,
nec humor planè reſiſtere poſſit, cum ad ſuperficiem
peruenerit pugna fit, humor impulſus ab aere, ali-
quantulum attollitur, id quod cum multis locis fit,
& per paruas diuiſiones vtriuſque ſubſtantię, ſpuma
merito oritur; itaque merito fit, vt illa quæ viſcoſa
ſunt, vt mel & pix, tandiu ſpumã emittant, quam-
diu vapor in illis gignitur; illa enim nunquam calo-
ris vi ita extenuari, & rarefieri poſſunt, vt exitum
vapori plane liberum præbeant: aliter vero alijs con-
tingit quæ ſuaptè natura ſunt tenuia & aquoſa: ea. n.
pluſculum excalefacta ita rarefaciunt, vt reſiſtere E
amplius nequeant aſſurgenti vapori, ac quæ materia
eſt idonea, & mixtio contingit aeris ex motu includente aerem, & calore vapores gignente, tunc plu-
rima ſpuma naſcitur, vt apparet in equis currentibus
& frenum mandentibus, apriſque ira concitatis.
Cur vero nunc bullæ, nunc ſpuma fiat, cauſa eſt
fortior & debilior motus, quanto enim agitatio &
commixtio fortior eſt, tanto ampullæ minores & mi
nus ſenſibiles ſunt, atque ideo ad naturam ſpumæ
redactę; minus enim reſiſtere tunc poteſt humor ſpi-
ritui qui vehementius mouetur; vnde diuiſiones ci-
tius, & per minora interualla fiunt: confert etiam
ad id viſcoſa materia iam multum extenuata: vnde
mel poſt primas ebullitiones in quibus bullas emit
tit, maximè ſpumoſum redditur. nam ab initio non
poteſt in minimas partes diuidi nundũ ſatis extenua
tum; quare tunc bullæ maiores, poſtea vero ſpũma
fit; ſunt etiam bullæ quæ ex uiſcoſa materia conſur-
gunt duiturniores & difficiliores ad diſſolutionem.
Cur autem in his qui ſtrangulantur ſpuma fiat circà
os, ratio eſt, quod cor expiratione priuatur, maximè
incaleſcit, & ſimul violenter mouetur; ex ebullitione
vero, plurima excrementa fuliginoſa gignuntur,
quæ ſuaptè natura, & violento motu cordis attollun
tur, & exprimuntur in pulmonem, vbi cum humo
re illic inuento diligenter commixta, ſpumam pro-
creant, quæ per expirationem ad os aſcendit & illic
apparet. Galenus vero etiam putat, ſpumam fieri in
his, non ex humore elato à pulmone ad os, ſed ex
vapore à pulmone educto, & aere etiam inſpirato at
que expirato mixto cum ſaliua; eoſque arguit qui ſpu
mam ex uentre prodire putant, & hoc modo ſpumã
fieri in equis currentibus. Ego vero crediderim nec
in equis neque in his qui ſtrangulantur ſpumam fie-
ri poſſe abſque humore à pulmone aſcendente cum
vaporibns expirantibus, nam ſaliua non poteſt eſſe
materia huius ſpumæ, alioqui cur per febres arden-
tes, & nobis etiam currentibus ſpuma circa os non
colligitur? nimirum, quod libera reſpiratio ſolum
emittat & immitat aerem, in equis vero ob frẽnum
violenta reſpiratio redditur, vbi ex curſu amplioris
reſpirationis neceſſitas augetur; Cur autẽ qui ſtran-
gulantur viuere amplius non poſſint, ſi ſpuma circa
os appareat, ratio eſt, (inquit Galenus) quoniam
pulmonis violentia ſignificatur. Ego potius dicerẽ
ſignificari cordis violentiam; nam etſi pulmo vna
patiatur, mortis tamen cauſa eſſe nequit niſi quate-
nus cordi ſeruire non poteſt; Quomodo autem vio-
lentia in illis viſceribus oriatur, explicat Galenus,
ſed ſatis confuſè: Mihi autem videtur id velle, quod
reſpiratio neceſſaria ſit ad vitam, vt fuliginoſa excre
menta quæ in corde gignuntur, expirent, calorque
cordis attracto frigidiori aere temperetur, vbi autem
intercipiuntur meatus in collo, per quos aer intro
extraque fertur, cor priuatum ſolita diffłatione, vio
lenter mouetur aucta neceſſitate ob calorem auctũ,
vnde confertim ſpiritum emittit, quem paulatim a-
lioqui expellere ſolet, quum ſecundum naturam ani
ma regitur: conferta vero ea ſpiritus eductio, una
ſecum propriam cordis humiditatem ducit, quæ duo
ad pulmonem delata, ab ipſo vehementiore conatu
exprimuntur, & ad os compelluntur, ex qua mixtio
ne & efferueſcentia, accedente etiam violentiore
motu, ſpuma in ore naſcitur. Signum ergo eſt letha
le, quoniam vehementem indicat in corde ſuffoca-
tionem, & caloris efferueſcentiam, cuius ratione ita
violenter mouetur; vt non ſolum ſpiritum, ſed pro-
priam etiam humiditatem exprimat; Pulmo item,
violentos cordis motus excipiens, magna etiam vi
mouetur, vt expellat ſubſtantiam à corde ad ſe tran-
ſmiſſam, & eã etiam quam in ſe ipſo continet; non
mirum igitur ſi moriantur qui ita afficiuntur, quan-
doquidem cor vehementer lædi impoſſibile eſt, quin
mors ſequatur: tamen ut Galen. admonet, non ſem
per uerus eſt Aphoriſmus, ſed ut plurimum cum
nonnullis ſpuma circa os apparuerit qui ſtrangulabã
tur, & tamen mortui non fuerint: cuius rei ratio eſt,
quod magna cordis uiolentia latitudinem habeat, ita
ut neceſſe non ſit ex omni uiolentia mortem ſequi,
ſi ſpuma appareat; recentiores interpretes aiunt non
eſſe neceſſe omnem ſpumam mortis eſſe ſignum, ſed

eam quæ rubeſcat eam enim indicare tantam in cor de eſſe noxam, ut ſanguinis etiam aliquid ob nimiũ impetum expellere cogatur quæ opinio reijcienda non eſt, & ſatis de hoc Aphoriſmo.

APHORISMVS XLIIII.

Qui natura admodum craſſi ſunt, citius intereunt, quam qui graciles.

IN hoc Aphoriſmo ex cauſis, nempè ex ſubiecto, prædicere docet. Qui enim inquit admodum ſunt craſſi natura, citius intereunt gracilibus; Quæ ſententia tunc intelligetur, cum nouerimus quid ſit craſſities, quid gracilitas, quę item illarum cauſæ. Craſſum, vt alibi oſtendimus, multis modis dicitur: nam aliquando dicitur craſſum, quod eſt ſpiſſum, quo modo humores dicuntur craſſi, & concoctio omnia incraſſare dicitur, & craſſum, quod multam habet ſubſtantiam, ſiue molem ſubſtantiæ ſuæ, vt lignum craſſum; hoc modo hic vocat homines craſſos, qui corpulenti ſunt, & his contrarios graciles. Porrò craſſities in nobis fieri poteſt, vel ex magnitudine oſſium, vel ex carnis, aut pinguedinis abundantia, ut ex 2. de Temperament. & 2. Artis Medicinal. in cap. de ſignis frigidæ, & ſiccæ temperaturæ, habitus corporis colligere licet. Verum craſſitudo quæ ex oſſium magnitudine, & carnis abundantia prouenit, nunquam ad vituperandam molem peruenit; ea enim ſalubris eſt cum robore virium coniuncta; quę vero ex pinguedine accedit craſſities, ſi præter modum excreſcat, ſanitati inimica eſt, & ob id damnanda. De hac Hippocrates in hoc Aphoriſmo intelligit, craſſorum nomine peculiariter intelligens obæſos; Quod ſi triplex hæc ſubſtantia ſit aucta, corpora fiunt admodum craſſa, & actionibus naturę inutilia: nam ea vix mouere ſe poſſunt, difficilè reſpirant, ad venerem & generationem omnino ineptiſſima, quorum corpora ſic ſunt affecta, & (vt vno verbo dicam) ſunt hi tanquam ſues & boues per annos integros ſaginati, adeo vt illi ſolum vtiles ſint cùm mortui fuerint: nam etſi caro & oſſa per ſe vtilem habitum efficiũt, tamen accedente ſimul pinguedine, omnia fiunt onerosa, & grauia, adeo, vt anima illa ſuſtinere, & regere non poſſit. Itaque, ſi de his intelligatur Aphoriſmus maximè verus eſt; eſt tamen etiam vera ſententia in craſſis ex ſola pinguedine, vt poſtea oſtendemus; Porro verbum (natura craſſi) additum putat Galenus, quod credat Hippocratis ſententiam ſolum veram eſſe in his, qui ex natiuo temperamento & habitu craſſi ſunt, hos enim venas & arterias anguſtas habere, contra vero illos, qui non natura, & ex ſuis principijs, ſed ex delicatiore victu poſtea craſſi ſunt facti, ſeruare venas & arterias amplas, & propterea illis periculis non eſſe obnoxios, vt alij. Ego vero etſi putem eos maximè periclitari, & omnium minimè victuros inter craſſos, qui natura ſunt ita affecti, tamen eadem mala, etſi non prorſus paria, illos expectant, qui quomodocumque ob pinguedinem craſſi ſunt redditi: nam pinguedo, quæ potiſſimum adnaſcitur membranoſis partibus, cuiuſmodi etiam eſt ſubſtantia venarum, cauitatem vaſorum in his quoque replet, & obſtruit. Intelligamus igitur Aphoriſmum præcipuè de his, qui natura ſunt admodum craſſi, & poſteà etiam de alijs, qui quocunque tempore, & modo craſſi ex adipe ſunt redditi; Ita etiam graci-

A les capere oportet, qui ſine multa pinguedine paucã habent ſubſtantiam oſſium, & carnis: nam vt Galenus in 2. de Temperam. ſcribit, reperiuntur nonnulli graciles, & pingues, qui etſi ſalubrius craſſis, & obęſis degunt, ob gracilitatem, quæ minus oneroſa eſt craſſitie, tamen fortè non ſunt diuturnioris vitæ, præſertim, ſi Galeni cauſam, quam adfert in Comment. recipiamus, de qua iam eſt agendum; ait enim ideò craſſos citiùs interire gracilibus, quia arterias, & venas anguſtas habent, & ob id paucum ſanguinem, & ſpiritum, adeò, vt cum ætate proceſſerint, celeriter in ipſis etiam ob paruam cauſam calor natiuus deſtruatur: contra verò, graciles ob hanc ratio-
B nem non periclitari, quia tamen principales partes nullum habent munimentum: à cauſis extetioribus promptè offendi; Ceterum eos, qui natura non ſunt craſſi, venas, & arterias latas retinere, licet caro & pinguedo ſint adnatæ, & ob id illos plurimum habere ſanguinis, & ſpiritus, quæ difficilè extingui poſſunt. Ego verò non puto illos citò interire qui craſſi ſunt ob ſanguinis, & ſpiritus penuriam: nam ſi citò intereunt, non expectant ſenectutem; ante verò illam ætatem, ſanguis deeſſe non poteſt ad nutritionem, & vitæ conſeruationem, præſertim, quòd illi paucum requirant alimentum, vt quibus pauca fiat diſſolutio ſubſtantiæ. Prætereà, ſupponit Galenus, illis deeſſe ſanguinem, & ſpiritum, cum ætate proceſſerint, quaſi hi non moriantur vt plurimum in ipſa iuuentute, & etiam in adoleſcentia: itaque non
C ob paucitatem ſanguinis, & ſpiritus illi pereunt, ſed quia ob pinguedinem venæ, & arteriæ ex innata pinguedine obſtruuntur, & ex eadem vndiquaque adiacente, & comprimente conſtringuntur adeò, vt nec ſanguis, nec ſpiritus liberè permeare poſſint per corpus ad natura munera continuo obeunda, vt naturalis conſtitutio poſtulat; propterea illi ita ſunt affecti ob anguſtiam vaſorum, vt accedente quacũque vel læuiſſima cauſa, vel ex motu animi, vel corporis colliquante pinguedinem, vel ex cibo, & potu repleté ſpiritu, & vapore vaſa, ita impediantur, vt calori ſubita accedat ſuffocatio, aut Apoplexia illos inuadat, vel aliud genus morbi, quod ſtatim perimit, aut certè ita afficit, vt cum eo vita diu durare nequeat. Ceterum quod de gracilibus ſcribit, non oſtendit veram eſſe Hippocratis ſententiam: nam ſi craſſi ab
D internis cauſis, graciles verò ab externis promptè extinguuntur, dubium manet, an hi, uel illi citius intereant. Quare dicendum eſt, non par eſſe periculum quod ab externis cauſis prouenit: nam nihil eſt quod maius malum adferre poſſit, quàm ſit impedimentum quod calori natiuo influenti infertur: mala verò quæ à cauſis externis proueniunt, munimentis corporis, & prudentia euitari poſſunt, vt vel nullo modo lædant illæ, aut certè non multum; quę menſura craſſis corporibus, & internis cauſis imponi nõ
E poteſt, niſi labore animi, & corporis, & parco, tenuique victu craſſities corrigatur, vt certè corrigi poteſt, vt docet Galenus in libro de Sanitate tuenda. Quare intelligendum eſt, eos, qui natura, vel ex alijs cauſis ſunt craſſi, citius alijs interire, ſi craſſi perſeuerant eſſe, & vt fieri ſolet, ætatis progreſſu creſcit illorum craſſities; graciles autem ſiue parũ aut multum etiam extenuati, ſolent illis diutius viuere, omnium tamen diutiſſimè viuunt, qui boni ſunt habitus, in quo eſt mediocritas.

APHO-

APHORISMVS XLV.

Quicunque iuuenes morbo Comitiali laborant, mutatione maximè ætatis & temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur.

APHORISMVS hic ad prędictionem & curationem pertinet; docet enim quando, & quibus remedijs Comitialis morbus curari poſſit; ſed vt rectè à quibuſdam iam eſt notatum, interpretatio Leoniceni conſtare non poteſt: nam ſi Iuuenes fuerint, qui morbo Comitiali laborant, non poſſunt iuuari, & ſanari mutatione ætatis: nam iuuentus omnium ætatum calidiſsima eſt, & ſiccisſima, & proindè aptiſsima ad diſcutiendos affectus frigidos, & humidos, cuiuſmodi eſt Epilepſia, vt poſteà oſtędemus. Itaque, cum omnes ætates, quæ ſequuntur iuuentutem, iam frigidiores ſint, oberunt vtique illæ huic malo; quod etiam experientia docet, nullus. n. qui exceſſerit iuuentutem, vnquam liberatus eſt ab Epilepſia. Quare vera lectio petenda eſt ex 6. libro de Morb. vulgar. Comment. 5. tex. 26. vbi Hippocr. habet. Increſcentes morbos mixtio. Quæ verba explicans Galenus, ſcribit pituitoſos omnes morbos, vt Epilepſiam, qui affligunt puerilem ætatem, curari ætatis mutatione, ex puerili in iuuenilem. Qui locus apertiſsimè docet, de pueris, & non iuuenibus intelligendum eſſe Aphoriſmum. Eãdem ſententiã confirmat Galenus eodem libro, Comment. 1. textu 5. explicans dictum Hippocratis. Infantium effulgeſcentiæ cum pubertate nonnunquam mutationes habent: ita enim habet ad verbum. Ipſorum autem interpretatio apud hunc morbum Comitialem ſignificari vult, qui plerunque ab infantia laborantibus, in ipſo à puerili ætate ad pubertatem tranſitu, euaneſcere conſueuit: etenim, id ita fieri compertũ eſt, niſi quiſpiam eo tempore vitioſa victus ratione vtens, ſibi ipſe conſeruandi morbi author fuerit. Oritur ſanè plerunque ob frigidam cerebri temperaturam, humiditate adiuncta, idque ſæpius accidit, quoniam rarò ex alicuius membri vitio prouenit; finitur autem quo tempore pubeſcunt, ſi & in alijs ęgrotus, vt decet, ſe geſſerit, quia totius corporis temperamentum ad ſiccius, calidiusque conuertitur. Refellit etiam hanc verſionem Aphoriſmus ſeptimus, libri quinti, vbi ſcribit Hippocrates. Quibuſcunque morbi Comitiales fiunt, ante pubertatem; mutationem accipiunt: quibuſcunque autem vigeſimoquinto commoriuntur. Quare νέος hic non iuuenẽ ſignificat, ſed νεώτερον. i. minorem natu, ſiue puerũ. Agit ergò Aphoriſm. de Epilepſia, quam noſtri Comitialem morbum, vel morbum Sacrum, vel Herculeum, vel Puerilem, vel Lunaticum, vel etiam Caducum, & noſtrum vulgus malum Sancti Ioannis vocat.

Appellatur aut Epilepſia, quod occupet, & apprehendat præcipuam corporis partem; Comitialem morbum vocant Romani, quod Comitia dirimeret, ſi quis fortè eo morbo correptus fuiſſet, dũ Commitia agerentur; Sacros morbos vocabant antiqui, magnos, vt etiam os ſacrum, vel quod ad Deos eſſet recurrendum authores huius morbi, vt vulgus credebat; vnde etiam Herculeus morbus, quod ab Hercule auxilium eſſet petendum, vel quòd ipſe eodem morbo fortè laboraret; Puerilem morbum vocarunt, etiam antiqui, quod pueri ei malo maximè

A ſint obnoxij, & quoniam declinante Luna ſolent Epileptici acceſſiones huius mali experiri, ideò etiã Lunaticus morbus vocatus eſt; & quoniam ſolent cadere in terram, qui ita afficiuntur, & ſeſe mirificè concutiunt, ſolent vulgares caducum morbum nuncupare; noſtrates verò, ideo Sancti Ioannis morbũ vocant, quòd credant illius notis, & miraculo perſanari, definit Epilepſiam Galenus aliquando negligenter, aliquando verò diligentius: negligentia quidem eſt, cum dicit illam eſſe Symptoma facultatis motiuæ læſæ, & deprauatæ, ut in libro de Differentijs Symptomatum: nam facultas motiua non lædi tur, etſi motus lædatur: quoniam ut poſteà oſtendemus, expultrix facultas cerebri, cum mouetur ad ex pellendum id quod irritat, cerebrum attollitur, & de
B primitur, atque ita ſequitur motus deprauatus in uniuerſo corpore. Prætereà, hæc definitio non docet totam eſſentiam Epilepſiæ: nam principes facultates, non minus quàm motus ſimul læduntur. Eiuſdẽ negligentiæ eſt definitio qnæ habetur in 21. Aphor. 3. libri, ubi dicit eſſe Autumnalem morbum, non. n. Epilepſia, morbus eſt, ſed Symptoma, cum ſit actionum uitium: propterea cum ſcribit in Aphoriſ. 35. 5. libri, eandem eſſe acutam paſſionem; etiam recipienda non eſt: nam etſi acceſsio Epilepſiæ acuta ſit, non tamen ipſa diſpoſitio quæ conſideranda eſt in definitione morborum: ſic enim diceremus quartanam febrem eſſe breuem morbum, quoniã illius acceſsio paucis horis terminatur. Melior eſt definitio quæ habetur in libro de Cauſis Symptom. ubi
C habet, Epilepſiam eſſe conuulſionem neruorum totius corporis, non tamen adhuc eſt perfecta: nam nõ explicat totam paſsionem: deindè, non ſeparat Epilepſiam à Tetano, & alijs conuulſionibus totius corporis. Vera autem eſt definitio quæ habetur in 3. de Locis affect. eſt inquit, eo loco, Epilepſia Conuulſio totius corporis, quæ ſuccedentibus notibus fit cũ occupatione, ſiue priuatione principum facultatum & ſenſuum: nam experientia docet tales fieri conuulſiones, & cũ ipſi ad ſe redierunt, referre nequeũt quæ ſunt acta interim cum acceſsio durabat, quod ſignum eſt, ſenſus & principes facultates fuiſſe occupatas, & ad tempus abolitas. Porro Epilepſiæ differentias tres ponit Galenus, unam quæ fit primario affecto cerebro; aliam quæ fit per conſenſum cum
D uentriculo; tertiam quæ fit per conſenſum cum alia parte; ſed præſtat duas primum facere differentias, & poſtea ſubdiuidere illam quæ fit per conſenſum. Ceterùm, in cauſis recenſendis Galen. ut ſolet, Empiricos ſequitur in multis locis, ueluti, cum in libro de Cauſis morborum, ſcribit eam fieri à uini potu, & cibi copia; & in 21. Aphor. 3. ponit illius cauſam eſſe flauam bilem, atram, ſanguinem; hic uero ſcribit, cauſam eſſe frigidum & craſſum humorem, qui Apoplexiam, & Epilepſiam in eodem corporis loco facit. Verum iſtæ cauſæ recipiendæ non ſunt: quia nõ ſunt immediatæ; & quia omnis Epilepſia non fit ab iſtis cauſis; tum etiam, quod nec ſanguis, nec bilis aliqua, poſsit eam committere. nullus enim Epilepticus ſanatus eſt ab acceſsione, excreto uel ſanguine, uel bile aliqua; & ſpuma quæ circa os Epilepticorum colligitur, eaſdem cauſas refellit. Itaque cum in Epilepſia ſucceſsiuis motibus conuellantur partes totius
E corporis, conſtat cerebrum attolli, & deprimi, cum quibus motibus nerui qui originem habent à cerebro, ſequuntur, & cum illis partes omnes quę mouẽtur, & neruis alligantur, motus autem cerebri non fieri poteſt ab alia cauſa, quàm à facultate expultrice, quæ cum irritatur, concutit cerebrum, ut expellat, quod in eo eſt noxium. Porro, expultrix facultas non agit niſi ſtimuletur à re ſibi noxia: quare, in-

temperies, sola nequit esse Epilepsiæ causa, quia hoc etiam repugnat subitæ generationi accessionis huius mali; quid est quod potest irritare expultricé facultatem in hoc affectu? in aliquibus constat pituitã esse, quoniam in temporibus, ætatibus, & uictu frigido & humido, hoc malum potissimum prouenit; idem ostendit spuma quæ per os exiens accessionem terminat. Sed quid dicemus de Epilepsia, quæ fit per consensum? in illa enim sentitur aura quædam aliquando à paruo digito eleuari, & per brachium paulatim ascendere, donec ad cerebrum peruenerit, quo tempore qui eo malo afficiuntur, se ueluti ab aura quædam percuti asserunt, & statim concidũt; ex quo apparet, in Epilepsia quæ fit per consensum, irritationem facultatis expultricis oriri ab ea aura frigida, uel potius uenenosa, & maligna, quæ tota sub stantia cerebro est inimica; quod si illi spumã etiam emittunt in fine accessionis, quod pituitæ abundãtis est indicium, tamen existimare non debemus, pituitam etiam in illis esse causam; sed cum cerebrum irritatum à uenenosa illa aura insurgit ad expulsionẽ, simul etiam pituitam qua semper abundat, simul expellit, & tamdiu durat accessio, donec uel aura euanuerit, aut malignitatem suam deposuerit. Igitur Epilepsia quæ fit per proprium cerebri affectum, solam habet causam ex pituita; alia uero ex aura maligna. Nunc uero sequitur ut doceamus qui locus patiatur in Epilepsia ab his causis, & qui sit passionis modus; cur etiam aliquando fiat à pituita Epilepsia, aliquando uero Apoplexia; lædi quidem in omni Epilesia cerebrum necesse est, cum uniuersalis sit conuulsio, & læsio principũ facultatum, hæc.n. contingere non possunt ob læsionem alterius partis corporis.

Verùm, quoniam in cerebro multæ sunt partes, videndum est ad quas potissimum pertineat hoc malum: nã Gal. in lib. de Locis aff. 3. scribit ventriculos cerebri potissimũ affici & inter ventriculos mediũ & postremum; vbi ẽt corpus ipsius cerebri affici refert, sed minus quam cerebri ventres; habet ẽt illis, anteriores & posteriores cerebri partes laborare; in libro uero & Comment. 6. de morbis vulgaribus, textu 7. statuit in hoc malo ventriculos cerebri, neruorum originem, præcipuè spinalis medullæ principium laborare. Sed hæc minus recipienda sunt quod nulla ratione nitantur; ac distinguendæ primum sunt Epilepsiæ quæ fiunt per consensum ab alijs, illæ enim nõ habent potius ventriculos quam aliam cerebri substantiam affectos: nam si aura illa venenosa est cerebri substantiæ, statim cum in illam inciderit, suam vim exercebit, nimirũ, cum quælibet substãtiæ pars eiusdem sit naturæ; Epilepsia vero quæ fit à causa contenta in cerebro, necessariò ostendit pituitam quam diximus illius causam, ventriculos occupare; quid enim ostendunt subita Epilepsiæ generatio, & solutio, & spumæ emissio? hæc enim fieri non possunt nisi decumbente eo humore in cerebri ventriculos: ac videntur quidem omnes ventriculi esse obstructi, propterea quod sensus & motus in omnibus partibus & omnes principes facultates pariter, laborant; videntur tamen maximè pati anteriores ventriculi, q̃ ostendit spuma quæ circa os apparet, & pituita quæ per nares emissa Epilepticos iuuat. Differt autem inquit Galenus Apoplexia ab Epilepsia, non loco & humore, sed quòd in Apoplexia perfecta fit priuatio potentię influentis ad neruos; morbus autem Comitialis, propter motum vitiosum generetur: at, superius ex eo authore ostendimus, diuersum esse locum affectum, quippè, cum in Apoplexia dicat illæ corpus cerebri magis quã ventriculos affici, contrarium vero fieri in Epilepsia. Deindè, priuatio facultatis defluentis ad neruos, & motus vitiosus, secundariò fiunt; quare, primò tradendum erat id, in quo præcipua est differentia à qua reliquæ nascuntur. Est porro ea differentia, quòd in apoplexia perfecta fit obstructio ventriculorum cerebri, quæ naturam opprimit, quæ ad expulsionem consurgere nequit; quo fit, vt sensus omnis & motus desinat fieri; in Epilepsia vero integra nõ est obstructio, nec perfecta oppressio naturæ. Quapropter illa id quod molestat sentire potest, & ad illud expellendũ insurgere; sed cum opus sit violenta expulsione, vio lentius insurgit ad agendum; atque ita necesse est concuti cerebrum, & cum eo neruos conuelli quod cum fit, motus deprauatus sequitur, igitur hic motus multas causas præcedentes. Sed cur dicet quispiam, non seruatur portio sensus & principium facultatum ad proportionem obstructionis, vt seruantur motus, quamquam ille deprauatus est? an quòd motus necessariò seruatur propter actionem facultatis expultricis cerebrum concutientis, sensus verò & principes facultates liberam omninò requirunt viam facultatis & calidi influentis? quippè cum in somno minora sint in cerebro impedimenta, cum quibus tamen ille facultates & actiones penitus oriantur.

Nunc superest vt videamus an omnes Epileptici iuuari possint mutatione ætatis, & in qua ætate mutatio sit expectanda. Galenus in hoc Comm. & in locis præcitatis, scribit Epilepticos liberari mutatione ætatis, de illis intelligit qui hoc malo laborant ex frigidis, & crassis humoribus; ex quibus verbis satis ostendit, se solum de Epilepticis intelligere, qui per proprium affectum cerebri laborant; & meritò fortè: nam qui ex aura venenosa hoc malo tentatur, minimum fortè iuuari possunt ætatũ mutatione, quippè cum ea malignitas remedium non inueniat ob mutationem temperamenti, sed ab auxilijs quæ pugnant tota vt aiunt, substantia: nisi fortè ob solam frigiditatem aura afficiat, tunc enim etiam hos comprehendit ætatis mutatio. Ceterum ex prædictis Galeni locis constat, salutem contingere Epilepticis vel in ipsa pubertate, vel in iuuentute, quòd si in pubertate melius habent, vel penitus curantur, id quidem contingere non potest ob caliditatem & siccitatem: nam pubescens ætas temperatissima minimè est; quare, etsi paulo calidior & siccior est pueritia; tamen vim habere non potest tantam calefaciendi & exsiccandi vt repugnare possit maximè frigiditati & humiditati, quæ est in pituita & cerebri dispositione, à qua pituita & Epilepsia gignitur; an ergò id fit alia ratione, quòd scilicet in pubertate maxima fiat corporis & animi mutatio? nam tunc pilorum fit eruptio, & seminis, & in mulieribus sanguinis menstrui generatio, ex quibus noua quodammodo fit natura, quæ affectiones omnes deponit, quæ in priore ætate fuerant; id quod maximè apparet in puellis, quæ erumpentibus mensibus, à multis malis corporis & animi perturbationibus liberantur; igitur, quibus contingit in pubertate liberatio ab Epilepsia, id euenit ob euacuationem humorum extra corpus, & generatione pilorum, & ob nouam quandam naturam quam tunc omnia animantia induunt ob quam etiam prodesse potest omnibus Epilepticis; quibus verò salus contingit in ipsa iuuentute, illis accedit ex caliditate & siccitate illius ætatis, quæ pituitam discutit, & frigidiorem humidioremq; temperiem, huius mali causam emendat. Rectè igitur scripsit Hippocrates Epilepticos liberari maximè ætatis mutatione, quasi præcipuum remedium ab ea sit sperandum, vt experientia docet: conferunt tamen mutationes temporum, locorum, & victus contrarius dispositioni & humori lædenti; tem-

pus

pus autem debet eſſe æſtiuum, & loca calida & ſicca, vbi aer ſit puriſſimus, & tenuiſſimus à nulla mala exhalatione infectus; victus quoque ſit calidus & ſiccus, parcus, vini abſtinentia, laborioſa vita, ſed ſine curis. Sed hæc alterius ſunt tractationis.

APHORISMVS XLVI.

Duobus doloribus ſimul eundem locum infeſtantibus, maior minorem obſcurat.

HIc Aphoriſ. præſens Hippoc. ad rei cognitionem potius, quàm ad Medicinã pertinere videtur: docet enim quid fiat ex præſentia duorum dolorum eodem tempore corpus infeſtantium in eodem corporis loco, vt rectè vertit interpres: nam male alij addunt negationem, ex qua fit talis ſenſus. Duobus doloribus ſimul non eundem locum infeſtantibus; nam Galeni explicatio priorem lectionẽ probat, & interim docet, quomodo fieri poſſit vt duo dolores eundem locum infeſtent. Quę explanatio inutilis eſſet, ſi negatio adderetur; ſed in eo mihi nõ placet, in quo exponit, quomodo ſimul in eadem parte duo poſſint fieri dolores, ait enim duobus modis intelligi poſſe fieri dolores, in uno inquam membro, vel in duobus; & in vno quidem membro etiam duobus modis; vel in eodem exquiſitè loco, vel in diuerſis; negatque vnquam fieri poſſe vt in eadem & minima particula ſint duo dolores; in eodem vero membro fieri poſſe, veluti, ſi dolor ſit in digito vno, & alius ſit in cubito: verum inquit, hi duo dolores ſimul augent loci afflictionẽ, cum neuter lateat ægrotantem: ſi vero inquit, ſint in membris diuerſis unus, verbi gratia in cubito, alter vero in tibia, tunc alterum ab altero obſcurari contingit, eo quòd vis ſenſibilis tota ad vehementiorem ducatur ac diſtrahatur. In qua quidem interpretatione multa videntur mihi animaduerſione digna: primum enim id falſum eſſe puto, quod ſcribit, fieri non poſſe duos dolores ſimul in eadem particula; quid enim obſtat quo minus diuerſi dolores & plures, non tamen oppoſiti eandem partem occupent; abſurdum enim eſſet, ſi punctorius & obtuſus dolor, aut tenſiuus & laxus ſimul eſſent, quoniam hi oppoſiti ſunt, & oppoſitas habent cauſas. Cur autem tenſiuus & punctorius, aut grauis, & tenſiuus, item tenſiuus punctorius, & acutus, & vehemens, ſimul eſſe nõ poſſint, nec ratio, nec experientia oſtendere poſſunt; quippè, cum idemmet dicat in Pleuritide in eadẽ membrana, imo in eodem puncto membranæ ſimul adeſſe dolorem tenſiuum, punctorium, acutum, vehementem. cur enim eadem cauſa diuerſis facultatib. prædita non poteſt plures affectus in eadem parte excitare? quia enim humor pleuritidem faciens in parte membranoſa, & maximè ſenſibili, eſt multus, calidus, ideo punctorius, tenſiuus, acutus, & vehemens dolor excitatur; & ob arterias, etiam pulſatorius; ergo non ſolum duo, ſed plures dolores in eadem parte conſiſtere poſſunt, quęlibet enim membranæ ſuccingentis coſtas pars omnibus his dolorib. torquetur, quoniam tota eiuſdem eſt naturæ, quæ ab omni vi quæ eſt in cauſa agente, affici apta eſt; tẽdit ergo ſanguis ob multitudinem, pungit ob caliditatem, ob vtrunque vitium pulſatorium, acutũ, & vehementem dolorem parit. Itaque ſatis perſpicere non poſſum, quo modo Galenus neget ſimul in eadem particula non poſſe duos dolores conſiſtere, cum non miſi de his doloribus loquatur Hippoc. & experientia doceat eum qui inter alios dolores excellit, alios obſcurare. Videas enim aliquando ægrotos fateri ſe omnes hos dolores pati, ſed tamen grauiſſimè ſe affici nunc à tenſiuo dolore, nunc à pũcto rio, aliàs vero, à pulſatorio; deindè mirũ eſt quod ſcribit duos dolores ſimul idem membrum, verùm in diuerſis particulis affligentes, loci afflictionem augere, cum neuter lateat ægrotantem, contrarium verò fieri ſi in diuerſis membris ſint dolores, tunc enim alterum ab altero obſcurari: nam eadem eſt ratio; quis enim negare poteſt pariter augeri afflictionem ſiue in vno membro, ſiue in pluribus, ſiue in diuerſis plures ſint, & dolores, & cauſæ dolorificæ? non enim Hippocrates docere vult, an afflictio augeatur ex duobus doloribus, quoniam hoc omnibus notiſſimum eſt, & ſtultum ſit aliter præcipere; ſed hoc ſolum vult, vnum dolorem obſcurari ab alio, minorem ſcilicet à maiore. Quod quidem omnibus doloribus ſiue in vna particula, ſiue in pluribus eiuſdem membri; ſiue in diuerſis membris ſint eſt commune: nam qui obſcuratur non propterea penitus tollitur, quando afflictionem auget, non enim prorſus inſenſibilis eſt, qui minor eſt, quippè cum ſenſus à ſuo ſenſibili neceſſario afficiatur, & mens quæ fiunt in ſenſibus paſſiones, apprehendat. Proindè, & dolor minor etiam percipitur; eadem ergo eſt ratio de pluribus doloribus in vna particula: vel in pluribus eiuſdem membri, vel diuerſis membris, quilibet enim pro ſua natura, & vehementia partem affligit, ſed hoc tamen accidit, vt magis percipiatur dolor maior in quacumque parte fuerit quàm minor; & ratio huius rei eſt: quoniam vt alibi oſtendimus, ad generationem doloris requiruntur non ſolùm cauſæ inferentes dolores, ſed partis ſenſus, & communis ſenſus, ſiue mens, & ſuperius dicebat Hippocrates: Quæ ſenſationes apprehendit. Proindè, cum ſenſus magis afficiatur à maioribus, & vehementioribus obiectis, & illa quoque mentem magis afficiant, accidit vt cum vehementiſſimè afficitur mens, minus percipiat ea quæ minus lædunt, quo modo antea oſtẽdimus, eos qui acriter pugnant, eo quòd eorum mens ſit maximè occupata in certando, & in iniuria inferenda, vel depellenda, ſæpè non ſentire, aut certè leuiter illata ſibi vulnera, vnico enim inſtrumento vtitur anima, nempè calido influente, quod cum vniuerſum propemodum trahitur ad vnam actionẽ & opus peragendum, alijs ſeruire rectè non poteſt; mirum ergo non eſt ſi quæ minus obſunt, minus ſenſus & mentem afficiant, & ob præſentiam maioris mali obſcurentur.

APHORISMVS XLVII.

Dum pus conficitur, dolores ac febres magis ſiunt quàm iam confecto.

IN hoc Aphoriſ. non ſolum ad rei cognitionem, ſed etiam ad curationem pertinet, ex eo enim intelligimus quo tempore pus fiat, aut ſit iam factum: ex qua cognitione pariter agnoſcimus quando varianda ſint remedia: nam interim cum pus conficitur, concoquentia, eo vero iam confecto, digerentia ſunt adhibenda, aut locus ſuppuratus aperiendus. Dicendum ergo eſt quid ſit pus, quot illius differentiæ, in quo affectu pus gignatur, quæ materia, quæ efficiens cauſa, quod inſtrumentum, quis finis, & quis generationis modus:

ex

ex his enim Aphoriſmi ſententia patebit. Pus Galenus in Commentario definit eſſe veluti cinerem qui relinquitur ex ebullitione, & exuſtione ſanguinis; in qua definitione aliqua ſunt notanda: nam pus non fit ſicut cinis ex aduſtione, & conſumptione humidæ & aereæ ſubſtantiæ lignorum; nam pus fit per concoctionem, quæ non exuſtioni, ſed elixationi, vt Galenus alibi tradit, vel potius maturationi reſpondet, vt antea nos oſtendimus cum de concoctione ageremus. Præteres, non ſufficit ebullitio quædam vt fiat pus, ſed neceſſaria quoque eſt putredo cum ipſa concoctione, nulla enim ſubſtantia in pus mutatur, quæ putredinem non ſenſerit; deindè, pus non eſt reſiduum, & reliquiæ ſanguinis perfectè exuſti: nã ipſemet ſanguis in abſceſſibus in pus mutatur, plurimum aũt refert dicere, pus eſſe ſanguinem ex concoctione, & putredine mutatum: vel ipſum pus id eſſe quod relinquit poſt ſanguinis exuſtionem, non ergo pus cineri comparari poteſt hoc modo, quoniam diuerſa eſt vtriuſque generatio, generationiſque modus, diuerſaque quæ relinquitur materia: ac ſolum cineri poteſt in hoc comparari, quod ſicut cinis poſt aduſtionem remanet, ſic pus finita concoctione & putredine relinquatur, & factũ appareat. Eſt pus aliud quidem optimum in ſuo genere, aliud vero bonum, aliud malũ plus vel minus; optimum quidem eſt, vt inquit Hippocrates quod eſt album, lene, æquale, & minimum fętidum, illud enim, quantum fieri potuit eſt maximè concoctum, & aſſimilatum concoquentibus partibus, & ob id optimum; quod vero dixi minimum fętidum, oſtendit interpretes noſtros falli, qui minimè dicere ſolẽt: nam cum pus putredinis aliquid neceſſario in ſe habeat (vt poſtea oſtendemus,) non poteſt prorſus eſſe ſine fœtore: ſed quod minimum illius habet, domi nãtis concoctionis & non putredinis eſt indicium. Ceterùm, pus tanto deterius cenſendum eſt eſſe, quanto minores habet & pauciores conditiones earum quæ in optimo requiruntur, ita, ut tandem non pus, ſed putridus humor, aut ſordes potius nuncupari debeat. Pus gigni ſolet in inflammationibus, in ulceribus, & vulneribus cauis, in generatione carnis, necnon in contuſis partibus. Scribit etiam Gal. in lib. 1. de differ. febr. vbi de febribus putridis agit, ſedimẽtum in vrinis proportione reſpondere puri, quod in inflammationibus gignitur, ſed cur non vocauit illud verum pus, cum ex concoctione & putredine fiat ſedimentum, & ſit veluti cinis; vt hic tradit de vero pure? an quod materia ex qua ſedimentum fit, non eſt eadem cum illa, ex qua verum pus generatur? ſed quęnam eſt quęſo ueri puris materia? Scribit Gal. in hoc Comm. eſſe ſanguinem: intelligere autem oportet ſanguinis nomine, non quartum ipſum humorem commixtum cum bile, pituita & humore melanholico, ſed omnes humores ſimul, qui nomine ſanguinis etiam nuncupantur; quomodo dicimus ſanguinem gigni in hepate, & ſanguinem mitti ſecta uena, uel aperto aliquo uaſe profluere, talis enim ſanguis inflammationes facit, & in pus mutatur. Sed qualem uult eſſe ſanguinẽ Gal. ex quo fieri debet pus. bonum ne an malum? Scribit de hac re in lib. 5. de Sympl. ubi de ſuppurantibus medicamentis agit, illic habet materiam ex qua fit pus, non eſſe prorſus benignam, nec omnino tamen alienam, & ob illius uitium fieri, ut ingenitus calor planè uincere non poſſit, etſi ille ſit ſecundum naturam. Quæ ſententia mihi quidem non placet: nam ut ille in 2. ad Glaucon. & alibi ubi de generatione inflammationis agit, teſtatur inflammationes uerè ex optimo ſanguine fiunt, ſola quantitate replente & diſtendente partes; itaque, ſi perfecta non fit alteratio ut in A nutritione, id non eſt adſcribendum materiæ, ſed calori, qui ut rectius hic ſcribit, non eſt planè ſecundum naturam; ſi igitur, inflammationes fiunt ex optimo ſanguine, & in illis ex eadem materia pus fit, merito ſtatuere debemus, ueram, & optimam materiam optimi puris ex optimo ſanguine ſumendam eſſe; ac tanto quidem deterius fiet pus, quanto ſanguis ab optimo recedet. Sed dubitabit quiſpiam, an ſyncerus aliquis humor poſſit in pus uerti, & an præter ipſos humores aliqua alia ſubſtantia poſſit eſſe materia puris. Ego etſi nihil habeã clarum de humoribus apud maiores noſtros, tamen non dubito aſſerere, ex ſynceris alijs humoribus fieri vel pus, aut aliquid quod puri eſt ſimillimum: nam omnis materia quæ putredinem ſenſit, & à partibus corpo B ris caloris non prorſus alieni beneficio uincitur & aſſimilatur, in pus mutari poteſt: quippè, cum prædictas qualitates puris recipiat: alioqui quomodo dicere poteſt Galenus Sedimentum quod fit in urinis, proportione reſpondere puri, quod fit in inflammationibus nam ſedimentum illud (ut alibi oſtendimus) nihil aliud eſt quam pituita, in ſãnis concocta, in febricitantibus ſuppurata: ſi enim putredo fortè fiat in pituita contenta in uenis, ut per febres quotidianas, neceſſe profecto eſt illam per alterationem concoqui & aſſimilari, per quam fit pus in abſceſſibus, non inquam, per putredinem, uel puram concoctionem, ſed permixtam alteratio-nem, quæ nihil aliud eſt quam ſuppuratio, ideſt, alteratio in qua pus gignitur, hoc enim ſequi oportet, ſi C ex ea pituita non ſequitur nutritio, ut in optima & ſimplici concoctione; nec ſequitur corruptio vt in ſimplici putredine; tertia quæ relinquitur alteratio mixta ex his duabus, & ea vt diximus, & iam diligentius ex Galeno oſtendemus, nihil aliud eſt quam altęratio, in qua pus generatur; quod etſi non eſt perfectum, quia non eſt ex tota humoris maſſa, tamen pus eſt appellandum, quia generationis eaſdem habet cauſas, & qualitates, quæ pus emulantur, & eundem generationis modum. Ita ergò de humoribus ſentiendum eſt.

Tradit etiam Galenus in lib. 5. de ſimplic. & paſſim etiam alibi, contuſam carnem neceſſariò ſuppurari; quod intelligendum quidem eſt de ea, quæ eſt vehementer contuſa; ſed quonam modo illa in pus D verti poteſt album, lene, æquale? an potius dicendum eſt, ſanguinem contentum in venis, vel potiua ab illis expreſſum in carnem partis contuſæ ſuppurari, carnem vero ipſam ſi vehementer affecta ſit, putrefcere, & per putredinem ſeparari ab alia ſana, ut chirurgia ſæpè docuit: nam quomodo caro ipſa ſolida in pus liquidum degenerare poſſit non video. Hæc ergo de materia ipſius puris.

Ceterùm, id quod ſuppurationem efficit, & pus gignit, ſolet Galenus vocare calorem: tamen vbi diligentius de ea re agit, pus ideo album fieri tradit, quia fit à partibus concoquentibus; præcipuum igitur efficiens concoctionis eſt pars ſimilaris, quæ vt aliarum naturalium operationum, ſic cõcoctionis eſt author, ob inſitam ſibi animã, quæ eſt omnium actionum & E motus in nobis principium: calor vero vt illarum omnium functionum, ſic etiam ſuppurationis eſt inſtrumentum. Verum vt in perfecta concoctione & puris generatione requiritur facultatis concoquẽtis & animæ officium, ſic in putredine abſque illis calor putrefactionis eſt auctor. Sed qualem, quæſo calorem requirit ſuppuratio? Gal. vt videre ſte in hoc Comment. tres ponit alterationes & tranſmutationes: vnam quæ putrefactio; aliam quæ nutritio; tertiam, quæ ſuppuratio dicitur; ac putrefactionem dicit fieri à ſolo calore præter naturam, concoctionem

vero,

vero ab eodem ſecundum naturam, ſuppurationem vero a mixto calore ex naturali & præter naturam: qui locus malè intellectus, occaſionem dedit Medicis abſurda dicendi; duos inquam eſſe in nobis calores, vnum ſecundum naturam, alterum præter naturam, qua opinione nihil poteſt eſſe abſurdius, ut alibi diligentius oſtendimus. ſic enim oporteret duas eſſe frigiditates, ſiccitates, & humiditates, ſpecie inter ſe diuerſas. Ponere ergò oportet vnum eſſe calorem, qui per gradus dicitur planè ſecundum, vel præter naturam, aut mixtam vim habere, non per compoſitionem duorum calorum, ſed per multiplicationem gradus, ex qua fit intenſior aut remiſſior; qui immoderatus eſt, ille prorſus eſt vtilis & aptus ad actiones edendas mediocres, & ſecundum naturam, quæ idem ſunt; qui verò eſt prorſus immoderatus, eſt vitiatus, naturæque opera penitus deſtruit, & propterea præter naturam dicitur eſſe: qui vero cum certa menſura excedit, etſi non optimas tamen non peſſimas actiones edit, cuiuſmodi eſt puris generatio, in qua ob caloris exceſſum & prohibitam tranſpirationem, putredo aliqua incępit fieri in humore, ex qua factum eſt, vt humor ille nutrire non poſſit, cum putredo ſit corruptio ſubſtantię; ſed quia poſtea calor tranſpirare cœpit, materia emendatur, & in qualitatibus concoctionem recipit, vnde pus à concoctione prævalente concoctum, & optimum dicitur, etſi interim putredinis aliquid habet; mixtus ergo dicitur calor, non quod ex duobus caloribus ſit mixtus, ſed quia mixtum opus facit, ex additione quadam graduum: nam qui ſecundum naturam eſt, duos gradus habet, vno vero accedente, fit iam mixtus ex eo, quod ſecundum naturam eſt, & eo, quod eſt præter naturam; quod ſi vehementius intendatur, iam totus dicitur præter naturam, etſi gradus quidam ſunt mediocres, quoniam quicquid ab eo fit, nihil habet tale, quale illud eſt, quod ab eo fit, qui prorſus eſt moderatus & ſecundum naturam: etenim vera concoctio aſſimilat materiã quæ concoquitur per ſubſtantiam, & qualitates omnes: ſuppuratio vero ſolum per qualitates, putredo vera omnia reddit diſſimilia. Rectè ergo dixit Galenus calorem ſuppurationis authorem eſſe quodammodo mixtum ex utroque calore: ne quis putaret veram fieri mixtionem, ex duobus caloribus. Et hæc ſufficiant de natura caloris, à quo fit ſuppuratio, putredo, & concoctio; At, finis naturæ alterantis materiam quæ patitur, eſt aſſimilatio, quare in nutritione, ſuppuratione, & putredine, idem eſt finis, quem natura aſſequi ſtudet; ſed quia aptum eſt in concoctione inſtrumentum (calor inquam) in putredine prorſus ineptum, in ſuppuratione autem mediani naturam obtinet, ac in putredine nulla naturę facultas, vt in aliis duabus actionibus agit, ideo diuerſum finem natura aſſequitur, nutritionem inquam, putredinem, & ſuppurationẽ. Nunc ſequitur, vt videamus cur in generatione puris fiant dolores & febres magis quàm effecto iam pure; & cur non dixerit penitus ceſſare dolores & febres pure facto; fiunt quidem dolores, vt rectè ſcribit Galenus, ob maximam ebullitionem quæ fit à calore aucto in parte humore plena, ex qua quidem ebullitione humores contenti extenuantur, & multos vapores emittunt, à quibus pars vehementer diſtenditur & calefit, atque ita vehementes dolores in omni inflammatione fiunt, dummodo pars ſenſu ſit prædita; in aliquibus vero fiunt multæ dolorum differentiæ, vt tenſiuus, pulſatorius, punctorius, vt antea oſtendimus: ob calorem autem communicatum mediante ſpiritu & vapore calido & putredo ipſi cordi per arterias & venas, fiunt & augentur febres: quæ omnia mala minuuntur facto iam pure: nam abſoluta ebullitione, ceſſat feruor generatioque vaporum atque diminuta eſt materia per inſenſibilem tranſpirationem, atque ita tenſio & dolor minuuntur, non tamen prorſus ceſſant, quia adhuc eſt quod diſtendit, pungit, & erodit: pus enim acre eſt, ut q̃ ſit factum ex putredine & calore vehementiore; vn de ſibi ipſi viam quærit eroſa carne & cute; & quia igneam qualitatem adhuc in ſe retinet, vt cinis recenter ex aduſtione lignorum confectus, ſic febrem adhuc fouet, quare minores dolores & febres fiunt, non tamen penitus ceſſant confecto pure. Verum dicet fortè quiſpiam, cur in generatione puris ſpiritus intus concludimus, cum quibus calor augetur? an nõ pręſtaret tranſpirationem procurare ad refrigerium, cum quo videtur cõcoctio melior futura, & putredo minui, quippè, cum eam in tertio Comment. tertij Artis Medicinalis oſtenderimus ex prohibita tranſpiratione perpetuò incipere, augeri, & perfici? An dicendum eſt, plurimam materiam quæ in loco inflammato eſt recepta, non poſſe concoqui niſi à plurimo calore apto ad concoctionem, is enim neceſſariò eſt quid eſt halituoſus; propterea nos emplaſtica calida admouemus, cũ quibus ignei vapores halituoſiores redduntur ob humorem medicamenti, & ſimul plurimum inditur benignioris caloris à quo iuuatur concoctio, quam natura alioqui perficere non poterat; etſi interim etiam ſimul putredo qualem requirit puris natura, perficitur, putredini ergo fauemus, quia aliter mixtam cum ea concoctionem promouere non poſſumus. An fortè etiam dicendum eſt, extrin ſecam illam prohibitionem quæ in actuali calore medicamenti fit, vim non habere intendendi calorem præter naturam. Hæc quidem euidenter oſtendunt veram eſſe Hippocr. ſententiam, de generatione puris, quod fit in partibus inflammatis. Sed quid dicemus de pure quod fit in vlceribus? an illud eaſdem habet cauſas & eodem modo comprehenditur in hoc Aphoriſmo? cogimur paulo altius repetere huius rei principia. Scribit Galen. in lib. 3. Methodi, in omni concoctione reſultare duo genera excrementorum, & ob id in generatione carnis, quæ ſanè per concoctionem fit, fieri eadem excrementa, & tenue vocari ichorem, craſſum vero ſordem, & ex illo vlcus fieri humidum, ex hoc vero ſordidum, & propterea ſemper eſſe opus cum caro gignitur, duobus generibus remediorum, vno quidem exſiccante, altero vero abſtergente. Quæ ſententia ſi vera eſſet, nunquam fieret pus bonum in generatione carnis: nam ſi natura vt ille inquit, in omni tempore, quo caro generatur, duo illa procreat excrementa, in quo tempore quæſo gignetur vnquam pus? At dicet fortè quiſpiam, pus eſſe ſordidum illud excrementũ, ſed hoc falſum eſt: nam ſordes iſtæ inquit ille, à principio vſque ad finem, cum carnem natura procreat generãtur, pus vero bonum nunquam in primis diebus gignitur. Addo, quòd pus ſit album, lene, æquale, minimum fętidum, quas conditiones nullus unquam in ſorde eſſe dixit. Præterea, Hippocr. ſolum eſſe exſiccandum in vlceribus memoriæ prodidit, ut idem etiam Galenus ſæpè refert; unicum ergo remedium ſufficit, quod ſcilicet habet vim exſiccandi; proinde vnus affectus, & unum excrementum in eo opere naturæ reſultabit, aut ſi præter pus duo etiam illa fiunt, tria iam erunt, & non duo ſolum ea excrementa. Deinde, ſi in concoctione, quæ fit in inflammationibus, ſolum gignitur pus, cur duæ ſubſtantiæ inter ſe diuerſæ in productione carnis fient? Addo, quod vlcera ſordida ſemper damnamus, quod argumentum eſt, ſordem non eſſe naturale excrementũ reſultans ex naturæ bona concoctione; fiunt quidẽ in concoctione, ad quam ſequitur nutritio, duo gene

ra

ta excrementorum, quoniam in omni alimento aliquid familiare eſt, & illud eſt mediocre, quia talis eſt natura noſtra; aliquid excrementoſum, & illud eſt craſſius, & tenuius, ita poſtulante compoſitione, quę fit ex omnibus elementis, & his excrementis non carent partes vlceratæ cum replentur carne, ſed illa eodem modo, ut in alijs partibus colliguntur in ſuperficie extrinſeca, præſertim quod eſt craſſius, tenuius vero inſenſibiliter tranſpirat; pus uero, ſanies, & quicquid emanat ab vlceribus, aut abſtergitur, alterius naturæ ſunt excrementa, fiunt enim illa ex ſanguine copioſius influente ob venarum inciſiones, & eroſiones in partem concauam alterato, & mutato in ſaniem primum, & poſteà per meliorem concoctionem in pus. Quare hæc non fiunt excrementa ſicut alia ſeparato malo à bono, ſed boni portione ſuperabundante alterata per concoctionem, & leuem putredinem, vt puris natura oſtendit: nã ſanguis extra venas eſſe non poteſt abſque corruptione, & hæc corruptio putredinis eſt particeps, quia libera non fit tranſpiratio in vlceribus dum ſanantur, & ab extrinſeco aere etiam alterantur. Ex quibus quidem colligo, vnicum eſſe, & fieri in generatione carnis excrementum ex influente ſanguine genitũ, quod quidem ab initio ob maiorem influxum bene concoqui non poteſt; quare illud tenue, aquoſum, & cruentum eſt, & tunc ichorum, ideſt ſanies vocatur; poſteà vero procedente concoctione, albeſcere, craſſeſcereque incipit, donec tandem puris nomen accipiat, quod etiam latitudinem habet, donec optimum euadat, quod tale eſſe dignoſcitur, quando eſt album, lene, æquale, & quam minimum fœtidum. Sed hæc omnia accuratius in Comment. noſtro in tertium Artis Medic. ſunt demonſtrata, vbi etiam oſtendimus vlceratas partes nullam poſtulare exſiccationem, niſi ſimul ex alijs cauſis humidam intemperiem contraxerint, ſed ſolum ſaniei & puris ablationem quæ non ſolum per exſiccantia, ut lintea ebibitur, ſed per abluentia vt aquæ, & vini affuſionem, tolluntur. Hoc igitur pus, quod fit in vlceribus, non facit vt dolores, & febres magis fiant, cũ fit: nam illud paulatim fit, propterea non fiũt tenſiones, nec ad illius generationem requiritur calor, qui febrem augeat, imo ſi dolores, & febres maximè infeſtabant cum ſanies gignebatur, iam cum fit pus, ea mala mitteſcunt, & omnia denique meliora reddunturquanto pus melius gignitur, & tale perſeuerat, eadem eſt ratio de pure, quod fit in contuſione carnis, nam ex contuſione conculcatur intus ſanguis prohibeturq; tranſpiratio ex qua leuis putredo fit, quæ concoctionem penitus non impedit, vnde pus ex vtraque actione gignitur.

APHORISMVS XLVIII.

In omni corporis motu, vbi laborare cœperit, quies ſtatim laſſitudinem aufert.

HIc Aphoriſmus ſententiam habet, quæ naſcitur ex eo, in quo antea ſcripſit; Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio, & quicunq; ex euacuatione repletio, & aliorũ contrarietas: nam ſi contrariorum contraria ſunt remedia, ſequitur quietem eſſe remedium malorum quæ fiunt à labore: ſed vt interpretatio accuratior euadat, primũ docebimus quid intelligat per corporis motum; deinde, quid faciat motus ſimpliciter, & per ſuas differentias in corporibus noſtris; quid item ſit laborare; poſteà, quid faciat quies, & an læſiones omnes à motu factas tollat. Porro motum corporis intelligunt interpretes exercitationem; verum dictio (omnis) occultius aliquid ſignificat: nam motus corporis non ſolum fiunt per exercitationem, & alios corporis motus voluntarios, ſed etiam naturales: nam ſi ob nimiam expulſionem, aut arctiorem retentionem, vel attractionem uiolentiorem, laborat corpus, quies illarum actionum medetur malis, quę fiunt ex eo motu; Præterea, trahi etiam poteſt Aphoriſmus ad animi motiones, ſi enim ob nimiam cogitationem, vel ratiocinationem, vel memoriæ motum, animus defatigetur, ceſſatio, & quies illarum operationum contractæ læſioni medetur: verbum (πονέειν) vertunt noſtri interpretes laborare, quod inquit Galenus in hoc Commentario ſignificat dolere, & fatigari, ſiue pati laſſitudinem, verum, in 5. Commentario in ſextum Epidem. hoc vocabulo ſignificari ait hęc omnia exercitari, defatigari, dolere, & ſimpliciter lædi. Videtur autem mihi aptiſſima eſſe hoc loco ſignificatio, ſi lædi intelligamus, non enim ſolum dolores, & laſſitudines ex motu accidunt, ſed multæ aliæ moleſtiæ, quę omnia incommoda læſionis nomine aptè continentur.

Ceterum, ſi laborare verbum interpretati ſumus læſionem omnem quæ fit à motu, malè interpretit ἄκαστον id, quod laſſitudinem aufert: nam ἄκοστα ſolum medentur laſſitudini, non dolori, & alijs læſionibus. Itaque, cum Galenus dicat quietem mederi dolori, & laſſitudini, neceſſe eſt vt ſit etiam communis affectio, quam parit quies. Dicendum ergo eſt, quod quies ſtatim læſionem tollit. Poſtulat iam docendi ratio, vt doceamus affectiones, & poſtea læſiones, quas parit motus corporis. Scribit Galenus in lib. 1. de ſanit. tuenda motum corporis tria facere, calorem natiuum augere, ſingulas partes laborare, & excrementa, tertiæ concoctionis euacuare, & merito quidem: nam motus omnis, qui fit attritu duorum corporum duriorum, calefacit; calor autem auctus excrementa extenuat, viaſque aperit rarefaciendo. Præterea, ſi quid ſemicrudum eſt in corpore, concoquit, bonumque ſanguinem gignit, quod bene nutriuntur omnes corporis partes; ad quæ neceſſario ſequitur corporis robur; verum ſi quis exactius docere velit, non tres primum, ſed vnum caloris effectum conſtituemus, caloris nempe incrementum, ad quod non ſolum illa duo, ſed plura, alia conſequuntur. Quinetiam, ſi quis diligentius varios affectus, quos motus pro ſui, & corporum differentia excitat, perpendemus, aliter adhuc res diſtinguenda erit: non enim omnis motus ſemper auget calorem, ſed aliquando debilitat, nec omnia corpora ex omni motu roborantur, ſed multa ex illis imbecillio ra redduntur, nec ab excrementis repurgatur corpus in omni motu, ſed aliquando ab illis magis oneratur quis enim eſt qui non videat ob longiores, vehementioreſque motus ita diſſolui ſpiritus, ſanguinemque digeri, vt corpus, & frigidius, & ſiccius manifeſtè reddatur: tantum abeſt vt calidius fiat? Quis item non videt debiliora corpora vbi vehementius exercentur emaciari, debilitari, & contabeſcere? vt omnis exigua flamma à vehemẽtiori vento extinguitur, ita debile corpus à vehementiore motu. Quis item no videt, ex vehementiore motu, bilis plurimũ gigni primum flauæ, deinde atræ: præterea, molliorem carnem liquari; atque ita excrementis repleri corpus: quod oſtendunt vlceroſæ, phlegmonoſæq; laſſitudinis materię generatio, quæ ab acrioribus excrementis in corpore ob motum genitis fit; diſtinguendæ igitur ſunt motus & corporis differentiæ: ſic enim uim omnium intelligemus, & quid commodi,

di, aut incommodi ſequi poſſit perſpiciemus. Motus vna differentia eſt, in qua dicimus quoſdam eſſe debiles, alios validos, alios mediocres, alia, in qua dicimus quoſdá eſſe tardos, alios veloces, alios in hac differẽtia mediocres; Alia differẽtia cõprehẽdit paucũ, multũ, & mediocrem motum, Alia æquales, inæquales, & mediocres: Alia, ordinatos, & inordinatos. Oriuntur ex his compoſitę differentiæ, vt quilibet perſpicere poteſt; Sic etiam in corporibus multæ differentię reperiuntur, quæ vim motionum uariant: quędam enim ſunt temperata, alia intemperata, alia robuſta, alia debilia, alia plena humoribus, & illis quidem uel bonis, uel malis, alia malis uacua, & bonis mediocriter affecta: ergo, cum oẽs affectus, qui in corpore noſtro contingunt, ex motu corporis naſcantur, ratione caloris, ſolum neceſſe eſt oſtendere quis calor & quantus, & quo modo à ſingulis motibus excitetur; in qua quidem re illud ſupponendum eſt, cum mentio fit de aliqua differentia motus, alijs innominatis mediocritatem in his ſeruari, & ſolum ſpectandum quid differentia, quæ aſſumitur præſtare poſſit; ergo debilis motus calorem debiliter excitat, ualidus, ualidum, mediocris mediocrem; ſi tardus motus calorem tarde excitat, uelox uelociter, mediocris, mediocriter in uelocitate, & tarditate; paucus motus ex ſui natura paucum calorem, multus multum commouet. Iam uero multæ inter ſe coniunctæ differentiæ eandem caloris differentiam pariẽt: nam paucum calorem excitabunt debilis motus, uelox, & paucus: Debilis, tardus, & multus; paucus, ſed in valido, & debili mediocris; Mediocris tardus, Tardus paucus & ualidus; Tardus ſolum, Debilis paucus. Debilis tardus, paucus & tardus, Item debilis paucus, & tardus ſimul: nam ubi exceſſus ponitur in aliquibus differentijs, & defectus in alijs æqualis, mediocris fit affectus: ſi uero plures ſint differentiæ deficientes quam excedentes, effectus debilitatis vincit; Quod ſi omnes differentiæ conſtituantur ex debiliſſimis motibus, aut excedentibus, effectus fiunt uel minimi, vel maximi: non mirum igitur, ſi debilis & uelox, debilis & multus pari modo calorem excitent: nam quod uelocitas ſtatim facit, id tempore multus præſtat; perinde enim calefiet qui duabus horis ambulabit, mediocres omnes differentias aſſumendo, ut is, qui fortè octo horarum ſpatio curret; ſic debilis, paucus & velox videtur eandem uim habere cum debili, multo, & tardo, & ſic omnia omnibus comparando inuenies quæ ſint eiuſdem, aut diuerſæ facultatis. Hac igitur ratione ut prædictæ differentiæ calorem paucum excitant, ſic mediocrem efficiunt omnes differentiæ mediocres. Item debilis & multus debilis & velox, validus, & paucus validus & tardus, mediocris tardus multus; mediocris velox paucus, tardus multus excedentem vero calorem, ſed parum ſupra mediocritatem accendunt debilis, velox, & multus motus. Item mediocris & velox, tardus validus, & multus, Calorem autem paulo maiorem parit motus mediocris, velox & multus: validè autem calefacit motus validus, velox & multus; qui vero validiſſimus velociſſimus, & plurimus eſt, extremè calorem auget. Supereſt, vt doceamus quænam differentiæ ſingulis differentijs corporum competant. Ac motus quidem differẽtiæ, quæ paucum calorem excitant conueniũt debilibus, biliolis, melancholicis, calidis, paucos humores habentibus, vel tenues, neutris corporibus, raris, & tenues humores habentibus; etiã cacochymis, aut bonis humoribus plenis, niſi prius præceſſerit commoda euacuatio, ſed præſtat ea hic etiam ſupponere, quæ ante motum ſunt præſtanda à Medicis. Porro, mediocres omnes differentiæ, aut quæ medio crem calorem excitant, corporibus mediocriter affectis competunt. Quæ vero accendunt calorem parum ſupra mediocrem, competunt validioribus corporibus & paulo frigidioribus, & humidioribus, repletis, vel craſſiores humores habentibus ſupra mediocritatem, vel quę cute ſunt ſtrictiore. At differentiæ, quæ valde calefaciunt, validiſſimis corporibus, frigidiſſimis, & humidiſſimis craſſiſſimis & quæ cute ſunt denſiſſima. Ceterum, poſteaquam commoda oſtendimus, quæ conueniunt corporibus ex differentijs motionum: nunc incommoda explicare opportunum eſt. Igitur differentiæ quæ calorem ſupra mediocritatem augent debilia corpora, primum quidem calefaciunt, ſed poſtea diſſolutis ſpiritibus & humoribus refrigerant, biliola vero corpora in febrem præcipitant: & in illis etiam bilem gignunt, melancholicos autem præter modum exſiccant, & in magnos morbos adducunt; in his vero qui acres & mordaces humores habent, ulceroſam adferunt laſſitudinem; in ſicciori-bus corporibus abſque vitio humorum, tenſiuam; in his, qui bonos & multos habent, phlegmonoſam. At quæ debilem mouent calorem motiones, in pituitoſis flatus gignunt, humores commouent, quas vincere non poſſunt, & proinde fluxiones excitant, valida autem corpora debilitant, & in illis excrementa gignunt pituitoſa, quoniam magnus illorum calor à paruo motu ſeruari non poteſt; in his autem, qui craſſos & acres humores & multos habent, ſcabiem, & tubercula pariunt, quoniam humores mouent ad cutim, quos planè diſſoluere non poſſunt; omnium motionum tarda tutiſſima, deinde pauca, vel mediocris, velox periculoſiſſima: nam ut in ſequenti Aphoriſmo ſcribet Hippocrates. Quod paulatim fit & pauca eſt, naturæ amicum & tutum: quod uero ſubito fit & multum eſt, naturæ inimicum & periculoſum. Hæc ſint veluti exempla eorum, quæ fieri poſſunt in noſtris corporibus à motu ſimplici, vel compoſito, ex quibus prudens Medicus intelligere poterit, quid de reliquis ſit ſentiendum. Sed dicet fortè quiſpiam motum incommoda nulla adferre, cum Galenus in lib. 6. de Morb. vulgar. 3. Comment. textu 2. & paſſim idem repetat, motum roborare, otiũ tabefacere, & corpus extenuare; an dicendum eſt præcepta, quæ ſimpliciter traduntur in Medicina, intelligenda eſſe de cauſis mediocriter agẽtibus in corporibus temperatis, & mediocriter affectis? At, ſi quies tabefacit, & corpus extenuat, cur hic dicit, illam eſſe remedium malorum, quæ ex motu fiunt? An, quod ea, quæ morbis iã medentur præſentibus, mala ſunt ad ſanitatem conſeruandam: eo enim ſpectat quod ſcribit Celſus, cauendum eſſe ne in proſpera valetudine præſidijs aduerſæ vtamur; Licet ergo quies nimia ſanis corporibus obſit: tamen vbi corpus ex nimio motu lęditur, ea prodeſt, quoniam calorem accenſum à motu temperat: ad temperiem autem & refrigerium ſequitur vt mala, quę à motu fiebant non amplius procedere, & augeri poſſint; quod ſi leues ſunt adhuc affectus, quos motus peperit, nõ eſt opus alio remedio quàm quiete, quæ quidem ſtatim adhibenda eſt, ut incipientem affectum intercipiat, vnde verbum, ſtatim, cum quiete & non cum verbo, ſoluit, eſt potius coniungendum, ut talis ſit ſenſus: quies ſtatim adhibita ſoluit, vel etiam ſtatim ſoluit. At ſi maiora ſunt mala nata ex motu, non ſola quies mederi poteſt, ſed alia auxilia ſunt adhibenda: hæc enim docuit Galenus, & nos etiam eum ſequuti in enarratione Aphoriſ. Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio; quæ enim adhuc ſunt in fieri, & in generatione, ablatis cauſis efficientibus tolluntur; affectus vero iam geniti, ideſt qui

perſe-

perſeuerare poſſunt ablatis cauſis primum mouentibus, requirunt propriam curationem, remotis cauſis coniunctis; ablatio autem cauſarum remotiorum, prodeſt ſolum ne mala illa maiora fiant; poteſt ergo quies incipientem laſſitudinem auferre, & iam factam prohibere ne augeatur, ſed eam ſanare non poteſt; eadem autem eſt ratio de motibus animi, & malis, quæ ab illis proueniunt, quies enim illius ea curare poteſt vbi incipiunt incommoda, illa uero confirmata non curat.

APHORISMVS XLIX.

Qui conſueti ſunt ſolitos labores ferre, etſi fuerint imbecilles, & ſenes, non conſuetis fortibus atq; iuuenib facilius ferunt.

QVM in præcedente Aphoriſmo dixiſſet ex motu laborem, & moleſtiam aliquando ſequi; in hoc Aphoriſmo explicat quinam facilius motus ſuſtineant, aut difficilius. Ferunt autem facilius, inquit, qui conſueti ſunt eos ſuſtinere, etiamſi imbecilles fuerint, vel tenes: difficilius autem, qui non cõ ſueuerunt eos perferre, etſi robuſtiores fuerint, vel iuuenes. Ceterum, per labores intelligit Galenus corporis motus, vt fodere, remigare, arare, currere, & ſimiles exercitationes: ſed ſatius eſt laboris ſoliti nomine intelligere omnia vitæ munera, ſiue animi, ſiue corporis labore perficiantur: nam qui literarũ ſtudijs, & alijs cogitationibus incumbunt, aut vigilare, vel dormire, aut certis horis edere, bibere, aut à cibo, potuq; abſtinere conſueuerunt, minus moleſtãtur, quàm qui non conſueuerunt; laboris igitur nomen comprehendat corporis, & animi omnes actiones. Porro imbecilles intelligere oportet non ex morbo; morboſa enim imbecillitas, ad omnes labores eſt inepta; ſed quæ in latitudine ſanitatis infirmiores ſunt alijs. Iam verò facilius ferri labores dicuntur, qui melius, promptius, & minori conatu, ac cum minore moleſtia eos ſuſtinet. Ita.n. explicauimus quod dicebat Hippoc. ſenes facilius ieiunũ ferunt. Cur vero imbecilles, & ſenes conſuetos labores facilius ferant, fortibus, & iuuenibus non conſuetis, nullus ex interpretibus huius Aphor. rectè explicauit: nam his, qui Oribaſij nomine Comment. in Aphor. ſcripſit, ait corpus noſtrum tribus dimenſionibus conſtare, & tunc eſſe robuſtum, & aptum ad omnes actiones obeundas cũ illas acceperit; id quod in ſenectute contingit, iuuenibus vti ait, profunditatem adhuc deeſſe, vt qui incremento ſecundũ longitudinem adhuc ſuſtineant. Quæ ratio omnino eſt abſurda: nam communis non eſt imbecillibus, ſed ſenibus duntaxat; deindè iuuenes, & qui ſunt in ætate conſiſtente, maximè obtinent perfectum corpus; ſenes autem iam minuuntur, tabeſcunt.n. & curuantur. Poſtremo, adoleſcentia, quæ maximè creſcit, ad omnes labores ferendos eſt aptiſsima. Alij vero omnes interpretes, Galeni interpretationem ſequũtur, quæ prorſus eſt reijcienda, ait enim laborem, & exercitationem partes eas, & corpora roborare, quæ exercentur; itaque fieri, vt labores conſuetos facilius ferant illi, quoniam inquit, robuſtiores ſunt: qua ſententia quid poteſt eſſe abſurdius? Verum quidé eſt, ex labore, & exercitatione corpora robuſtiora reddi, ſed quid hoc facit ad interpretationem Aphoriſ. in quo ponit author imbecilles facilius ferre fortib. labores ſibi conſuetos; ſupponit enim quoſdam eſſe imbecilles, alios fortes, & imbecilles ſtatuit facilius ferre. Non ergo in his, qui imbecilles ſunt, ratio peti poteſt à robore maiore. Præterea, Galeni ratio de conſuetis laboribus nihil agit, in quibus tamẽ Aphoriſ. tota vis conſiſtit, ſed ſimpliciter de laboribus, ait enim, omnibus commune exiſtit, quod partes exercitatæ fiunt robuſtiores, atq; idcirco labores conſuetos facilius ferunt; atqui robur efficit vt labores quoſcunque feramus, conſuetudo autem vt facilius feramus. Dubium.n. non eſt, quin robuſtiores, & conſueti aliquid facere facilius id efficiant non conſuetis. Sed de his, vt diximus, non agit Aphoriſ. qui robut concedit non conſuetis, imbecillitatem vero dat conſuetis: non tamen propterea vult otioſos hos eſſe magis, quàm alios: demus.n. exempli cauſa, aliquem conſueuiſſe remigare, aliam terram fodere, vterq; par robur ſibi comparauit ih brachijs potiſsimum, ſi tamen vnus ad alterius officium transferatur, qui non conſueuit in eo verſari, difficilius altero feret, non quia robuſtiora habeat brachia, aut alias partes corporis (par enim robur ex diuerſa exercitatione comparari ſtatuimus) ſed quia deeſt conſuetudo. Ceſſat ergo Galeni interpretatio, quæ ex maiore robore ſumitur; ſumenda autem eſt propria cauſa ex conſuetudine, quę habitum parit in nobis, per quem quilibet promptè operatur in his, quę per conſuetudinẽ didicit; Ac quod plus poſsit imbecillitas, & ſenectus cum conſuetudine ad obeunda opera conſueta, quã fortitudo & iuuẽtus, quę nouos labores aggreditur, nõ ſolum rõ, qua deſumitur ex acquiſitione habitus, ſed etiam experientia idem teſtatur: videmus enim baiulos, graciles, & ſenes, conſueta onera facilius geſtare, quàm quadratos homines huic officio non aſſuetos; quinetiam, illud tritum eſt, quod dici ſolet, triremes eas eſſe optimè munitas, quæ aſſuetos remiges habent, etiam iam ſeneſcentes, eas vero ad curſum ineptiores eſſe, & alia officia, quæ illic obeuntur, quæ iuuenes ſolum, ſed nouos & inſuetos habent; Idem in pictoribus vetulis licet videre, qui nulla ferè difficultate tota die ſublatis manibus, & reflexo capite pingunt, cui operi, nemo etiam validiſſimus, non aſſuetus ſine magna difficultate per duas horas ſufficiet. Diſcunt ergo partes, & totum corpus, & animus longa conſuetudine facilè ferrè ſuos labores, & promptè exercere ſua officia, quandoquidem conſuetudo habitum aptitudinemque in nobis parit, & in naturam tranſit. Quod ſi noſtram interpretationem maiorum authoritate compro bare velimus, inueniemus Ariſtot. in 1. Problemate 28. Sectionis idem ſenſiſſe.

APHORISMVS L.

Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſunt, inſuetis minus moleſtare ſolent: oportet igitur ad inſueta permutari.

HVNC Aphoriſmum priori ita connectit Galenus, quod cum in illo de exercitationibus cõſuetis ſolum egerit, hic generale præceptum de omni re conſueta tradere velit. Mihi tamen non ſolum ea ratione videtur hic ab alio differre, quod vniuerſalior hic ſit, ſed quod veluti conuerſa ſit propoſitio hæc, illius: cum enim corpora conſueta cum nõ conſuetis comparaſſet, docuiſſetque ea quę conſueuerunt aliquid agere, etiam ſi imbecilliora eſſent, facilius illud perferre quam alij, qui robuſtiores eſſent & non conſueti: nunc res quæ perferuntur, inter ſe comparat, dicitque ea quæ ex longo tempore in conſuetudine

ſuetudinem venerunt, etiam ſi deteriora ſint, minus tamen moleſtare quam meliora non conſueta in eo ergo corpora noſtra, & materiam Medicam inter ſe comparat; & vt in illo imbecillos robuſtis, & conſue tos non conſuetis comparabat, ita in hoc deteriora melioribus, & conſueta non conſuetis opponit. Verum quod deſiderabatur in illo Aphoriſmo de conſuetudine, hoc adiecit. nam cum conſuetudo vel ex longo tempore, uel breui comparata dici poſſit, explicat de qua conſuetudine ſit intelligendum de ea inquam quam adepti ſumus longo tempore: quaſi ne ceſſe non ſit, vt debiliores facilius quam robuſti illud agant, quod paruo temporis ſpatio efficere cęperunt. tametſi doctis, conſuetudinis nomen & ratio tempus longum includit (ſiquidem conſuetudo aliâ dicitur facere naturam, & alium habitum comparare) quæ quidem fieri non poſſunt, niſi longo temporis progreſſu. Porrò, verbum (deteriora) intelligere non debemus, quid ſint in genere mali, ſed in genere boni, in quo latitudo eſt, ita vt aliquid ſit optimũ, aliud verò deterius, ideſt minus bonum: nam quæ mala ſunt, etſi minus offendunt conſuetos, tamen omnes ſemper lædunt; quæ autem bona ſunt ſuaptè natura, non ſemper proſunt: nam abſque conſuetudine nonnullam moleſtiam afferunt: cum illa verò ſępè fit, vt quod minus bonum eſt, præferendum ſit meliori. Item, capere oportet deteriora, non ſolum in genere, ſiue in comparatione ad hominem temperatum, ſed comparatione facta ad eum cui dicuntur bona vel mala, deteriora vel meliora: nam temperatus cibus ſuaptè natura dicitur optimus eſſe, quoniã optimum ſimpliciter dicimus, quod optimè affecto corpori conuenit; frigido verò corpori cibus non eſt optimus, ſed deterior: melius verò ipſi eſt qui frigidus eſt; Ita etiam capere oportet ac ſi dicamus exercitationem quæ fit remigando & luſu paruæ pilæ, vni & eidem conuenire; ſed meliorem eſſe illi exercitationem, quæ luſu pilę perficitur, pręferendam tamen eſſe aliam ſi conſuetudo adiungatur; Verùm nunc quæ maiorem habent difficultatem aggrediamur; inter quæ primum occurrit illud, an ſimpliciter hoc de omnibus conſuetis ſit intelligendum; Secundò an vna & eadem ſit ratio in omnibus, an diuerſa vt Galen. putat; Tertio expendendum eſt an hoc intelligendum ſit in omni corporis ſtatu, ſcilicet ſano ægro, & neutro; Quarto videndum erit, an illa quæ ob conſuetudinem minus moleſtare ſolent, etiam minus vel magis prodeſſe ſoleant; Poſtremò, explicandum erit, cur Hippoc. laudans prius cõſuetudinem, concludat eſſe tranſeundum ad non cõſueta, & quomodo tranſitus iſte fieri debeat. Quod ad primum ex propoſitis attinet, Galenus non ſolum exercitationes, quo nomine omnia vitæ munera cõprehẽdo, ſed etiam cibos, potiones, balnea, lotiones, vigilias, ſomnos, calefactiones, frigefactiones, curas, quibus omnia alia comprehendit quæ in nos vel agere, aut aliquid à nobis pati poſſunt comprehendi putat hoc cpręcepto, à cuius quidẽ opinione ego recedo: nam ſtudia, artes, corporis labores, & vt ſemel dicã, illa quæ ex frequenti operatione habitum in nobis gignunt, per quem poſtea promptè agere poſſumus, conſuetudini ſubijciuntur; alia verò quæ pertinent ad naturales facultates, non habent ſemper eandem rationem: nam ruſticos qui pane atro, aqua, aut vino diluto minusque bono vti conſueuit, non deterius afficitur, ſi menſa domini non conſueta, vtatur: non enim ſolum non moleſtabitur à puro pane, & optimis carnibus, vinoq; optimo, ſed etiam ex eo victu meliorem habitum ſibi comparabit: natura enim ideſt naturalis facultas, vt dicit alibi Hippocrat. per

A conſuetudinem, & artem non diſcit bene agere, cũ inſitas ſibi habeat facultates, quæ alimentis gaudẽt, qualia deſiderat corporis neceſſitas; ac illa quidẽ mutatur neceſſitas ob caloris mutationem, quæ plus vel minus ſubſtantias ex quibus conſtamus, diſſipat; vndè euenire videmus, vt ciues in agris, vbi ſe vehemẽtius exercent, & puriore aere vtuntur, carnem ſuillã, orizam, legumina & alia ruſtica alimenta magis appetant, quàm ea, quibus vti conſueuerunt in otio, atque vmbratili vita.

Igitur naturales facultates in genere, & qualitate alimentorum non iuuantur, aut lædunter conſuetudine; & ſi quid liberius dicendum eſt, quę conſueta ſunt ex longo tempore alimenta, moleſtiam adferũt; Alia vero placent; quod oſtendit appetitus, regula B omnium facultatum naturalium: quæ enim appetimus auidius, eadem attrahimus, retinemus, & concoquimus ſęlicius, docet autem experientia, nos maximè abhorrere ab vno & eodem cibo, qui iamdudũ ſemper in vſum venerit, quo tempore; nouum quodlibet alimenti genus maximè expetimus, idq; optima quidem ratione fit: nam etſi alimenta ſimilitudinem deſiderant cum his quæ nutriuntur, tamen requirunt etiam diſſimilitudinem, cum mutationẽ in nobis requirant; Itaque longa ea conſuetudo neceſſariam diſſimilitudinem minuit, ex qua etiam minuitur appetitus, & actio ſingularum facultatum, quæ ad nutritionem ſunt neceſſaria, præfert ergo natura bonam ſubſtantiam alimenti, & probas qualitates conſueto alimento deteriorem ſubſtantiam, & qua- C litates habenti, in quantitate verò iam plus aliquid virtutis habet conſuetudo: nàm qui conſueuerunt parum edere, & hoc illis deterius eſt, quàm iuſtam menſuram aſſequi, tamen minus moleſtantur à ſolita cibi quantitate, quàm ab alia; At, in modo, aut tẽpore cibandi magna eſt vis conſuetudinis, qui enim ſemel tantum quotidie edere conſueuerunt, vel bis, aut ter, & plus vna vice, quàm alia, aut non niſi certis remporibus, maximè offenduntur ſi conſuetudinem mutauerint, id quod experientia, & Hippocrates in ſecundo de Victu acutorum apertiſſimè docẽt. Quapropter, ſuadent Medici, in his conſuetudinem eſſe retinendam, etſi ratio iudicet præferendum eſſe ſuaptè natura quod conſuetum non eſt. Sed quid dicemus de his quæ extrinſecus alterant corpus? Ga- D lenus in Comment. eandem putat eſſe rationẽ: corpora enim denſata à frigido, faciliùs ferre inquit conſueti frigoris occurſum quàm calidi non conſueti; ſic laxata à calore corpora, maximè offendi à frigore ſtatim per laxatas partes ſubintrante. Verùm ſi quis diligenter hæc perpendat, hoc ſolum inueniet, nempè quid corpora quæ conſueuerunt verſari in aere, vel frigido, vel calido, minus offenduntur alijs, quæ ſolita non ſunt idem pati. Verùm hoc nihil ad propoſitum noſtrum, in quo quærimus, quodnam ex duob. minus moleſtare poſſit noſtrum corpus an ſcilicet id quòd conſuetum eſt, & deteriùs, an quod non cõſuetum, & meliùs: non autem duo corpora ſumit, vnũ conſuetum, aliud verò non conſuetum aliquid perferre; non dubium autem eſt ex Hippocr. ſententia E eos qui frigidiore, aut calidiore ſunt natura, meliùs ſe habere in aere & temporibus contrarijs: eſt enim de hac re ſcriptus Aphoriſmus ſecundus ſequentis libri, quàm ſententiam, etiam ſequitur Galen. in illius interpretatione, omnes enim ab his quæ exceſſus ęmendant melius habent, quàm ab illis quæ eoſdem fouent & augent, quis enim quæſo in Æthiopia natus, & educatus vbi maximus eſt ſolis ardor, minorẽ non ſentiat moleſtiam in aere temperato: quis ex Germanis non libenter fugit frigus ſuę regionis, & non

fatetur ſe hyberno tempore melius degere in Italia loco ſibi non conſueto, quàm in patria natiua? Nulla ergo moleſtia ab inſuetis rebus melioribus conſuetis accedit ab his quæ extrinſecus alterant. Nec facit quod Galenus ſcribit in Commentario de frigore ſubito penetrante corpus laxatum: nam huiuſmodi frigus laxato corpori non eſt melius quàm ipſe calor, vt ſupponit Aphoriſmus. Quid vero de excrementis retentis, & emiſſis ſecundum vel præter conſuetudinem eſt dicendum? ferunt quidem facilius illorum noxas conſueti alijs: nam qui conſueuerunt alui excrementa etiam vrgente neceſſitate cohibere vt qui in Aulis Principum degunt, minus offenduntur alijs, qui certis horis ea emittere conſueuerunt; ſi tamen cogente neceſſitate quiſpiam deijciat præter conſuetudinem, minorem certè ille ſentiet moleſtiam alioqui ob conſuetudinem eadem retinere didicit aut potius vnus & idem à re conſueta deteriore, minus quam ab alia meliore, & non conſueta, afficietur: natura enim omnes exceſſus quæque ſuaptè natura ſunt mala, ſponte refugit, maximumque ſentit commodum ex eorum remotione, poſtquàm ſequitur temperies, & mediocritas.

Quid item de vigilia, & ſomno dicendum, eos inquàm qui conſueuerunt vigilare, aut dormire plus vel minus certis, vel incertis temporibus, minus offendi alijs ab eo quod eſt ſibi conſuetum: nam qui parum dormire conſueuerunt, minus offenduntur illis, qui longiori ſomno ſunt aſſueti, ſi parum dormire cogantur. Verum ſi eorum motum longiorem ſomnum requirit, ille quidem ſomnus non magis moleſtabit, vigilia aut ſomno breuiore; illos ergo quod melius eſt non conſuetum, minus moleſtat deteriore conſueto; Eadem eſt ratio de animi curis paſſionibusque reliquis; qui enim vitam duxerunt per multos annos implicitam multis curis, minus moleſtantur alijs qui in otio anteà degerunt, & poſtea coguntur vitæ genus amplecti, quod leuiores etiam curas habet. Verum & illi qui curis aſſueuerunt, non ſentiunt à mediocri otio maiorem moleſtiam quàm à curis conſuetis; Itaque conſuetudo, vt vno verbo dicam, magnam vim habet in his quæ ex habitu agunt, vel aliquid ſimile habitui contrahunt: necnon in ijs quæ habitum efficiunt, aut aliquid ſimile: in alijs vero vel nullam, vel minimam habet poteſtatem; id enim poſtulat conſuetudinis natura, quæ paulatim vim ſuam promit quo ad modum, & illa quæ habitum efficiunt; Quapropter, illius vis euidentiſſima eſt in actionibus quæ pendent à noſtra voluntate, & iuditio: cuiuſmodi ſunt corporis exercitationes, & animi ſtudia; quoniam enim illa ex frequenti operatione comparantur, ideo habitum in nobis faciunt, per quem poſteà promptè operari poſſumus: & quia conſuetudo iam eſt habitus, aut certè habitum facit, propterea quæ conſueta in illis ſunt, cum minore moleſtia agere, & pati poſſunt; Ac eadem ratio communis etiam eſt actionibus vitalibus & naturalibus, in quibus veluti habitus quidam comparatur: non mirum ergo, ſi natura, in genere & qualitate alimentorum, non gaudet magis conſuetis quàm alijs; neque enim illa edere, aut bibere didicit ex conſuetudine aut habitu: ſed expetit quod illi deeſt ad reſtaurationem ſubſtantiæ diſſolutæ, hoc verò, vel alio modo aut tempore edere & bibere, & etiam plus vel minus, longa conſuetudine, nobis magiſtris ſibi comparauit, cum paulatim naturæ leges immutauimus, cogente ita vel neceſſitate, vel ambitione, aut alijs cauſis quæ primum impedierunt, ne natura ipſa tantum, & eo tempore, & modo ederet biberetque, vt ipſa appetebat. Atque ita paulatim habitum in natura fecimus, qui ei prævalet quod ſibi ab initio erat inſitum; communis ergo ſumenda ratio eſt in omnibus in quibus prævalet conſuetudo habitu, & aptitudine, & non peculiaris ſingulis, vt Galenus facit, qui perperam, vt antea oſtendimus, putat etiã in hoc Commentario labores, & exercitationes corporis conſuetos facilius alijs ferri ob robur: nam imbecillitas, & ſenectus quàm dicit eſſe aptiorem Hippocrates fortibus, & iuuenibus, cauſam non poteſt capere ex robore; id quod etiam euidenter oſtendunt labores, & ſtudia animi, non enim ex continuo ſtudio literarum, robur comparatur, vt ſatis experientia docet, ſiquidem vt dici ſolet, Minerua neruos minuit, tamen ſenes, & imbecilles ſolita ſtudia facilius ferunt fortioribus, & iuuenibus. Malè etiam in cibo, & potu quærit rationem ex alio quàm ex habitu: nam, vt diximus, in certis ſcopis nutritionis conſuetudo minus poteſt, quàm quod nouum, & recens eſt, & in quibus poteſt ex habitu cauſa ducenda eſt. Deinde, ratio quàm ſumit ex faciliore alteratione à ſimilibus, quod ſcilicet facilius alteretur, quod ſimile eſt, in nullo ſcopo vera apparet: nam etſi ſimilitudo eius, quod patitur quantum in ſe eſt, faciliorem facit tranſmutationẽ, & minorem moleſtiam: tamen quia in tranſmutatione omni requiritur etiam vis agentis, apparent vt diximus, facultates nutritiuas difficilius agere in eo quod iam longa conſuetudine eſt ſimillimum, quàm in aliud. Sed qualem quæſo adferemus rationem ex ſimilitudine, hac agentis, & patientis in modo & tempore edendi? cur enim quidam ſemel, alij ſæpius, alij vero non niſi certis horis edere appetant, id certè ex ea ſimilitudine rationem inuenire nequit; in eo autem quod ſcribit de corporibus laxatis à calore, vel denſatis à frigido, vt oſtendimus aberrat: quia non ſupponit maius bonum non conſuetum, & minus conſuetum, ſed malum non conſuetum. Deindè rationem hic non adfert; in lib. vero de conſuetudine, ad ſimilitudinem etiam, vt dixit de alimentis, refert: quia enim inquit, calidus aer his qui conſueuerunt in eo verſari, ſimilior eſt, ideo minus lædit; at ſupponere deberet aerem non conſuetum meliorem eſſe vt temperatum, aut paulo frigidiorem, vt facit Aphoriſmus, & tunc videret illos minus offendi in aere non conſueto, quàm in alio; at, quæſo, quid dicet de his qui vigilare, aut dormire parum vel multum, & certo modo & tempore conſueuerunt? an quæſo illi minus offenduntur à ſolito ſomno, & vigilia ob robur, vel ſimilitudinem? non enim ſicut exercitatio corporis, ita vigilia, & ſomnus deteriores, & conſuetæ roborant; nec ob ſimilitudinem quæ eſt in alimentis id accidit, ſed ob eum habitum quem homines contraxerunt, minus offenduntur: ob eundem etiam habitum ab excretis, & retentis minor fit noxa in his qui conſueuerunt, vel cohibere vel emittere excrementa.

Sequitur nunc explicandum an conſueta in omni ſtatu corporis minus moleſtare ſoleant alijs, eodemque negotio ei, quod quarto loco propoſitum eſt, ſatisfaciemus; ſed alia via eſt procedendum, vt non ſolum quæ minus, vel magis moleſtant, ſed etiam quæ magis vel minus proſunt, (quæ quidem multum inter ſe differunt) comprehendamus. Quinetiam ſimplicia primo & poſtea compoſita inter ſe comparare oportet.

Primum ergo quæremus, an conſueta in omni ſtatu magis proſint non conſuetis; Deindè, an conſueta

ſueta mala, bonis non conſuetis poſſint magis prodeſſe ; Tertio loco, an conſueta deteriora ſed bona, conſuetis melioribus magis prodeſſe valeant. Eadem poſteà quærenda ſunt de his, quæ moleſtant, an ſcilicet conſueta in omni ſtatu non conſuetis magis moleſtare poſſint ; Item, an conſueta mala, bonis non conſuetis magis, vel minus poſſint moleſtare ; Poſtremò, an conſueta deteriora, ſed bona conſuetis melioribus minus etiam moleſtare ſint apta. Quod verò conſueta in omni ſtatu non poſſint magis prodeſſe conſtat : Nam his, qui morbo laborant, non conſueta magis prodeſſe ſunt apta : nam cum in illis quæramus mutationem affectuum præter naturam, morbi inquã, cauſarum morbi, & ſymptomatum, dubitare non eſt, à non conſuetis potius quàm à conſuetis auxilia eſſe petenda : quoniam conſuetudo ſimilitudinem facit ; propterea conſueta minorem habent vim mutandi ; Vt ergò curatio fit per contraria, ita diſſimilia ſimilibus ſunt præferenda ; Propterea, ſi mulier eo tempore, quo menſtrua patitur, febre corripiatur vehementiore, non veremur ſanguinem ex cubito mittere : nam etſi plus ſanguinis vacuet ea purgatio, minus tamen prodeſt ad febris curationem, quia ob conſuetudinem minimas efficit in corpore mutationes.

Qua ratione etiam admonent Medici, ne vno medicamento ad purgationem corporis ſæpiùs vtamur : ea enim conſuetudo contrarietatem tollit, quæ neceſſaria eſt dum mutationem quærimus ; Verum, vt res conſuetas, per morbos imitare debemus, ita modum, tempus, & alios ſcopos in quibus conſuetudo plurimum poteſt, definire debemus : non enim vt cibos, & potiones conſuetas in ſanitate, præſente morbo mutamus : ſic cibandi tempus, & modum conſuetum ſi morbus permittat, variabimus : quoniam in his eſt factus habitus, qui in omni ſtatu, & maximè in ægro ſeruandus eſt : Contra verò, in ſanis, in illis actionibus in quibus conſuetudo vim ſuam habet, vt in motibus corporis, & animi, magis proſunt conſueta alijs, quoniam illa aptiora ſunt ob ſimilitudinem, quam pepererunt ad conſeruandum naturalem ſtatum ; Ac non ſolum quidem conſueta in illis, magis proſunt, ſed etiam efficiunt vt illa, quę ipſis ſunt inimica, minus lædere poſſint ; Referunt enim hiſtoriæ, Mithridatem Regem ſumpto veneno ſeipſum enecare non potuiſſe, quod ſępius ſuo antidoto anteà vſus, corpus aduerſus venenum muniuerit.

Porrò, in conualeſcentibus, & his, qui parati ſunt cadere in morbos, nec planè conſueta, nec omninò inſueta magis prodeſſe poſſunt : mixtus enim eſt illorum ſtatus, præſertim in illis, qui expoſiti iam ſunt morbis ; Quare nec planè ſimilia, nec diſſimilia conferunt : Sic ergò de conſuetis, & non conſuetis ſimpliciter ſentiendum.

Ceterum, conſueta mala, bonis non conſuetis in ægrotis ſemper minus proſunt : nam vt nihil temerè in illis agendum, ita mala omnia vitanda præſertim conſueta, quæ nullam, vel minimam mutationem efficere poſſunt ; In ſanis verò ſi non admodum mala ſunt, magis prodeſſe poſſunt bonis non conſuetis. Malum enim eſt ſi homo ſanus, & ſuæ ſpontis, vtensque exercitijs vtars ſanitatis tuendæ præcipit, ſemel tantum quotidie edat ; Verùm vbi iam ille proceſſit ætate, præſtat vt cum victu malo conſueto viuat, quàm ſi meliorem ſuaptè natura viuendi rationem tentet ; In conualeſcentibus verò à morbis magnis nihil malum moliendum ; recidiuæ enim eſt periculum, nec in his, qui iam conflictantur cum inſtante morbo, illi enim mutationem requirunt præſentis iam morboſæ cauſæ ; quare nec mala tentanda, nec conſueta iam proſunt.

At verò, conſueta deteriora, ſed bona in lęuioribus morbis in ſanis, conualeſcentibus, & in morbo læuiore inſtante, magis prodeſſe poſſunt melioribus non conſuetis ; In grauioribus verò affectibus, quod optimum eſt, contempta conſuetudine, præſtandum, eo enim pertinet, quod ſcribit Hippocrates extremis morbis exquiſitiſſima remedia conueniunt. Iam verò agamus de his, quæ magis vel minus moleſtare poſſunt. Certum quidem eſſe puto, in ſtatu præter naturam, ea quæ ſunt conſueta, maiorem moleſtiam adferre non conſuetis : Ratio enim ex ſuperioribus petitur, quòd ſcilicet mutatione ſit opus ad tollendum id, quod moleſtat ; minimam autem mutationem efficere poſſe, quæ conſueta ſunt, propterea febricitantibus vinum conſuetum per ſanitatem, longè moleſtius eſt quam aqua.

Conſueta igitur in eo ſtatu minus proſunt, & magis moleſtant, atque etiam lædunt ; in ſanis verò in illis operationibus, in quibus diſſimilitudo ſuam etiam habet vim, vt in appetitu, & concoctione nutrimenti, quæ non ſunt conſueta minus moleſtant : Conſueta vero nauſeam, & moleſtiam pariunt ; contrarium vero accidit in illis functionibus quæ per habitum agunt, ſic etiam conſueta mala in morbis magis moleſtant bonis non conſuetis. Atque eodem modo de aliis eſt ſentiendum ex ſuperioribus rationibus ; quas ſi quis diligenter expendet, veras eſſe inueniet, etſi alienas ab aliorum doctrina, qui nulla habita diſtinctione conſuetudinem in omnibus laudant tanquam vtilem, & minimè moleſtam : eſt enim, vt ſatis ex ſupradictis patere puto, conſuetudinis, & conſuetarum rerum multiplex natura, quæ ſimplicem non poteſt admittere tractationem, eſt & corporum diuerſus ſtatus, qui ab vna re eodem modo affici non poteſt, ſed cur quæſo, quod vltimo loco explicandum propoſuimus, Hippocrates poſteaquàm conſuetudinem laudauit, iubet ad inſueta tranſeundum eſſe ; verum qui ita dubitat, non intelligit Hippocratem id præcipere, non quod inſueta conſuetis præferat, in quibus conſuetudo eſt ſeruanda, ſed ut omnia inſueta aut plurima, dum ætas, tempusque ferunt, nobis conſueta, familiaria reddamus.

Perbelle enim, inquit Galenus vnica conſuetudo periculoſa eſt, quam variis conditionibus, & ſortibus uita noſtra ſubiecta ſit, ita, vt non ſemper illius rei, quàm conſuetam fecimus, copia ſuppetat. Quod ergo dicit, oportet ad inſueta permutari, perindè eſt ac ſi dicat, oportet multis aſſueſcere. Quomodo autem à conſuetis, ad inſueta tranſeundum ſit, in ſuperiore libro docuimus, & in ſequenti Aphoriſmo obiter pertractabimus.

APHORISMVS LI.

Plurimum atque repentè euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, siue quouis alio modo corpus mouere, periculosum: quoniam omne nimium est naturæ inimicum; sed quod paulatim fit, tutum est, tum aliàs, tum cum ab altero ad alterum transitus fit.

CVM in superiore Aphorismo dixisset ad inuieta esse transeundum, modum autem transitus non docuisset, de eo in præsenti tractat, iubens subitò id non esse faciendum, sed paulatim. Ac cùm in remediorum vsu multi sint scopi obseruandi, vt in primo lib. ostendimus, hactenus non egit de modo euacuationis, vt de alijs scopis, ne frustra præceptum vnum traderet de vno remedio, quod omnib. accommodari potest. In hoc ergo Aphorismo occasione sumpta ex præcedente generali præcepto, modum docet, quem tenere debemus in vsu materiæ Medicæ; Qua in re argumento vtitur, ex particularibus colligens vniuersale, vel ex vniuersali inferens particularia: vterque.n. modus argumentãdi ex hoc Aphorismo trahi potest; Ac priore quidem modo, talis fit ratiocinatio. Plurimùm & repentè euacuare, replere, calefacere, refrigerare, aut alio quouis modo mouere, periculosum; ergò omne, quod plurimũ est, & subitò fit, periculosum est, & tanquam inimicum fugiendum: tutum autem est, quod paulatim fit. Secundus modus argumentandi ita deduci potest. Omne quòd plurimum est, & subito fit, naturæ nimium, & periculosum: ergo plurimum & repẽte euacuare, uel replere, vel alio quouis modo corpus mouere non debemus; cuius argumenti rationẽ & vim posteà demonstrabimus, sed præstat prius dictiones quasdam explicare, quæ dubitationem excitare possunt: Nam quod noster interpres vertit, omne nimium naturæ esse inimicum, ex autoris sententia non dicit: Hippocr. enim scribit τὸ πολύ. i. multum, & non nimium esse naturæ inimicum: Quod enim nimium est, per se statim malum apparet, ita, vt præcepto non egeat, quo caueatur. Quod verò multum est, vel repentinum, dubitare aliquis posset, an bonum vel malum sit: cum & voluptates, & dolores vt Plato, & Galenus tradunt, non nisi ex subitis mutationibus fiant; Quinetiam sæpè calefacimus, & vacuamus multum, idque cum magna vtilitate; veluti cum sanguinem vsque ad animi defectum mittimus, vel inediam, extremumq; victum ægris iniungimus sæpè etiam hæc obsunt. Itaq; Hippocrates de eo, quod dubium est præceptum tradit, quo admonet non licere nobis absque periculo corpus multum, & repentè aliquo modo mouere. Præterea, eodem vocabulo vtitur statim ab initio, cum dicit, plurimum atque repentè; quare non erat posteà vertendum idem nomen nimium; Differunt autem inter se multum & nimium, vt satis loquendi vsus docet: nam sanguinis missionem vsque ad animi defectũ, magnam & multam dicimus, non tamen nimiã; Ergò, si particularia dãnat, quę plurima siue multa sunt, & rõ sumitur ab vniuersali, dicendum est, omne multum siue plurimum, esse naturæ inimicum, non autem omne nimium: Quomodo vero plurimum sit intelligendum, posteà docebimus. In eo etiam quod vertit: sed quod paulatim fit, annotatione quadam est opus: quod enim Hippocrates dixit τὸ δὲ κατ' ὀλίγον, vel in alio exemplari κατὰ μίκρον non paulatim, sed parum & paulatim vertendum est; duas enim dictiones anteà posuit πολύ καὶ ἐξαπίνης, ideſt multum & repente: quibus vnicam opponit κατ' ὀλίγον, quod (paulatim) Latinis non explicat: nam paulatim tempus tantum describit, non rei quantitatem: potest enim aliquid multum esse, & paulatim fieri, quod Hippocr. non probaret, etsi id melius sit, quàm quod multum est, & subito fit, vt verbi gratia licet nobis sanguinis libras duodecim, aut plures etiã unius anni spatio ab uno corpore euacuare: quæ uacuatio etsi paulatim quidem fit, tuta tamen non est, quia multa est: quod autem multum est, periculosum esse inquit Hippoc. Itaque quod tutum est, debet non solum paulatim fieri, sed etiam non multum esse debet; cum ergo Hippocrates damnauerit quod est pessimum, id inquam, quod est multum & subitò fit, laudet nunc oportet quod est optimum: illud autem est, quod paucum est, & sensim fit; quæ vero multa sunt, sed fiunt subitò, mediam naturam habent inter illa, quę sunt pessima & optima; legendum ergo est, quod paucum est, & paulatim fit, aut verbum paulatim vtrunque complecti statuamus. Nunc vero explicandum est, quid per multam, siue plurimam calefactionem aut vacuationem, & denique quid per plurimum mouere intelligat. Qua quidem in re recentiores interpretes multam vacuationem, & alia plurima esse dicunt, quæ vires debilitant: ea enim semper esse cauenda, iuxta Galeni sententiam, qui scribit in Comment. 3. Aphorismi libri primi vacuationes faciendas esse donec vires tolerant; vbi autem æger debilitari incipit, eas sistendas esse, etiamsi malus humor adhuc in corpore superfit: in quo nec Musa Brassauolus, nec alij sibi constant: nam cum multam euacuationem ita primo definiuissent, & periculosam esse enunciassent, posteà eius, quod dixerunt obliti, non dicunt esse periculosam si multa sit solum, sed si multa, & subita fuerit; oportebat ergo definiuisse non multam euacuationem eo modo, sed multam & subitam simul. Sed grauior est error, quòd nec multa & subita ex viribus definienda sit: quandoquidem nec vacuatio, nec alia remedia à viribus indicantur, vt in primo libro docuimus; sed affectus est euacuatione egens, qui vniuersam euacuandi rationem indicat, quod cuilibet patere potest: si enim affectus fortè postulet ad sui ablationẽ detractionem librarũ quattuor sanguinis, non plus detractum esse, rectè dicere possumus, etiamsi vires fuerint debilitatæ: contra vero, si quis vnius libræ sanguinis detractione liberari possit, vires quattuor absque debilitate educi patiantur, plurimum tamen, & plus quàm oportet euacuatum corpus meritò conqueri possumus: non ergo uires, quæ in euacuationibus aliquando nihil mali patiuntur, aliquando vero maximè debilitantur, possunt indicare certam euacuandi rationem; Alij vero multam euacuationẽ, & multum in alijs, remedijs perperam vocant, quod ea excedit, quæ moderatis, & temperatis corporib. debentur: nam singulorum sunt propria remedia, nec quod temperatis competit, alijs conuenire potest, etsi illi regula statuitur, cum generatim materię Medicæ vires expendimus. Galenus in Comment. plurimam euacuationem & inanitionem vocat, quæ elementorum commoderationem destruit: naturã enim nostram, ait, consistere ex ea commoderatione, & propterea omne quod est plurimum, ideſt excellit, eam corrumpere, & dissoluere. Quæ ratio solum comprehendit mutationes, quæ fiunt in sanis: nam vbi vehementissima fortè febris infestat, tunc natura nostra non constat ex commoderatione Elementorum

mentorum, ſed ex magno exceſſu caloris, qui mediocritatem violat; ita vbi eſt plethora, ut in Athletis, magnus eſt humorum exceſſus, qui quidem affectus tolli non poſſunt tuto ex paruis, & paulatim adhibitis remedijs, imò ea ſolum, quæ excedunt, & ſubito fiunt, ſunt tutiſſima ea enim ſola contraria ſunt magnis, & confertim lędentibus morbis, & eorum cauſis.

Quid ergo ſentiendum? Primum quidem illud multum & plurimum eſſe cenſendum, quod excedit menſuram quam poſtulat corporis ſtatus ad ſui conſeruationem, vel liberationem à morbis; deindè, omnes interpretes erraſſe, qui hunc Aphoriſmum ad euacuationes, & ad alia remedia, quibus vtimur in morbis abigendis trahunt, nihilque magis tritum habent in ore, dum aliquid ad curationem morborum eſt moliendum, quàm hunc Aphoriſmum, quo putant authorem magna & ſubita remedia damnare: nam hic Aphoriſmus ſolum aut maximè pertinet ad ſana corpora, quæ ſunt in mediocritate conſtituta, poſtulantque proinde ſui conſeruationem, & non mutationem & ſi in aliqua re mutatio facienda eſt, vt à rebus conſuetis ad non conſuetas, eam eſſe paulatim adhibendam, quod Galenus primum oſtēdit, cum ait: nam in elementorum commoderatione natura conſiſtit, ſanorum enim & non aliorum talis eſt naturæ, deinde, verba vltima Aphoriſmi idē docent, cum ait, tum cum ab altero ad alterum tranſitus fit: nam in ægrotis tranſitus non fit ab altero ad alterum, aut ſi fit, non fit paulatim, & quod paulatim fiat, non eſt tutum, nec amicum naturæ, quæ enim tunc eſt natura non eſt ex commoderatione, ſed ex exceſſu ſæpè magno, & ſubitò facto; quare talia quoque remedia eſſe oportet, ut Galenus paſſim in Methodo medendi & in 3. Art. Medic. demonſtrat. Eo etiam pertinent quæ anteà ſcripſit Hippocrat. Extremis morbis extrema remedia conueniūt; & vbi morbus peracutus eſt, ſtatim extremos habet labores, & ſtatim tenuiſſimo victu vtendum; & cū de Athletis loquitur, iubet ſtatim ſoluendum eſſe illorum habitum; & alibi cum dicit: Quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, lentè reficere oportet, quæ breui, breuiter; Ac ne ſingulos locos proſequar, clariſſima eſt Hippocr. & Gal. ſententia, in curatione morborum, aut præſeruatione plurimum & repentè ſæpè eſſe vacuandum, & alio modo mouendum, & illud eſſe naturæ amicum: quando quidem, tunc maximè voluptas contingit Platone & Galeno teſte, quando ſubitus fit tranſitus & magna mutatio à ſtatu morboſo in naturalem; verum vt iſtæ mutationes, quæ magnæ ſunt & ſubitæ, ſunt illis optimæ, ita ſępè non vacant periculo, quando ſcilicet vires pati poſſunt violentiam ab illis auxilijs, cuiuſmodi ſunt euacuationes, & repletiones: nam ut Galenus in 7. Meth. & alibi ſcribit, calefacere, refrigerare, & alio modo alterare tuto poſſumus, quantum affectus ipſe requirit: At, euacuare & replere non item: non enim omnem vacuationem aut repletionem quam indicat curatio, ſemper ſuſtinere poſſunt vires; ergo in ſtatu ſecundum naturam quod plurimum eſt, & ſubitò fit, periculoſum eſt & inimicum, quia ſanorum vitia minimam mutationem requirunt, quia parua ſunt, vt Galenus in Thraſybulo docet; & quoniam ſanorum conditio eſt in habitu, quiete gaudet, & ſubitas proinde mutationes reſpuit; præſertim vbi conſuetudo mutanda in ijs eſt, in quibus habitus eſt contractus; in ſtatu vero præter naturam magnæ & ſubitę mutationes, vbi affectus ita poſtulant, ſunt bonæ, & non inimicæ præſenti naturæ, aliquando tamen periculoſæ; aliud enim eſt, aliquid malum eſſe, aliud periculoſum; quod apparet in ſanguinis miſſione, vſque ad animi defectum; quę tanquam optimum remedium quibuſdam malis à Medicis præcipitur, ſed non ſine periculo remedium hoc adminiſtratur, aliquando enim (vt Gal. in Methodo docet) mors ex eo ſequuta eſt, igitur cum Aphoriſmus hic pertineat ad mutationes, quæ fiunt in ſanis, ratio in primis tradenda eſt, quæ omnibus conuenit cauſis, quæ naturalem noſtrum ſtatum mutant. Deinde quę peculiaris eſt ſingulis, de quibus agit Hippocr. in Aphoriſ. Communis autem cauſa deſumitur ex commoderatione qua conſtant ſana corpora, quæ vt moderatis cauſis conſeruatur, ita ab eo, quod eſt multum diſſoluitur, ergo quod multum eſt, hac ratione eſt malum, & periculoſum. Cur vero id, quod ſubitò corpus noſtrum mutat, malum etiā & periculoſum ſit, non docet hoc loco Hippocr. nec etiam Gal. qui ſolum oſtendunt cur multum vel vt interpres vertit, nimium ſit naturæ inimicum. Quod autem ſubitò fit, non eſt inimicum, nec multum. Alibi vero hi authores repentinas mutationes damnant, ſed rationem huius rei non adferunt; Petitur autem ratio à ſtabilitate & habitu, quin noſtra commoderatione etiam conſpicitur; Eſt enim illa commoderata non in diſpoſitione, ſed in habitu, vt docet in Thraſybulo, quare quæ eum habitum, & quietem violāt, naturam noſtram lædunt. Quod quidem maximè apparet verum, ſi quis enim hominem ad res etiam læuiſſimas non conſuetas traducat, magnam moleſtiam illi inferet; quod non alia ratione fieri poteſt, niſi quod in alio opere iam conſueto veluti in ſeipſa quieſcebat; ad aliud vero traducta, à ſeipſa ſubito recedit: nec poteſt in eo quieſcere, in quo nondum fecit habitum; labor autem & moleſtia maxima ſentitur, cum noui habitus generantur; operationes n. quæ illum pariunt, cum moleſtia exercentur; quæ verò ab habitu proficiſcuntur, promptè & facillimè fiunt; Paulatim ergo recedendum eſt ab eo, quod eſt ſecundum naturam in nobis; atque hæc eſt communis cauſa eorum, quæ nos multum & ſubito afficiunt; Vacuatio autem plurima, & repentina, mala & periculoſa ideo eſt, quoniam corpus plurimum, & repentè minuit, humorum & ſpirituum, quibus conſtamus portionem detrahendo: ita plurima, & repentina repletio, quia naturam grauat, & ſubſtantiam addit corpori maiorem, quàm conueniat mediocritati noſtræ, damnanda eſt, ex quibus varij affectus naſcuntur, de quibus egimus, quum plenitudinis vtriuſque noxas proſequeremur; Nimia etiam, & ſubita calefactio primum obeſt, quia plus vidit caloris, quàm requirat mediocritas, & citius quàm poſtulet calor qui factus eſt veluti habitus in natura noſtra; Ad ampliorem vero & ſubitum calorem ſequuntur (vt poſteà ſcribet Hippocrates) carnis effęminatio, neruorum incontinentia, mentis ſtupor, ſanguinis eruptio, animi defectus, & mors. Immodicum etiam & repentinum frigidum (vt pariter in lib. 5. refert Hippoc.) conuulſiones, diſtenſiones, liuores, rigores febriles adfert oſſibus, dentibus, neruis, cerebro, ſpinali medullæ nocet. Quod autem ſubiungit, aut aliter quocunque modo corpus mouere, comprehendere vult ſomnum, vigiliam, venerem, animi, corporisque actiones, & denique quicquid vim habet mutandi ſtatum noſtrum naturalē; Verùm quæ multum, & ſubito agunt, in nobis parem non habent vim: nam quæ conſueta ſunt, etſi plurimum, & repentè agant, minus obeſſe ſolent alijs, quæ conſueta non ſunt. Senſus ergo vnus eſſe poteſt ad hunc modum: In rebus conſuetis, quæ plurimum, & repentè agunt, minus mala, & periculoſa ſunt, quàm in non conſuetis; facilius enim feret magnam, & ſubitam repletionem, aut euacuatio-

euationem, qui consueuit vacuari & repleri, quàm qui istis non assueuit; Alius sensus est, quod ea, quę multum, & repentè agunt, soleant maximè obesse cum transitus fit à rebus, in quibus consuetudo plurimum potest: Nam etsi corpus aliquid incommodi patitur, cum calefit, aut refrigeratur multum & repentè, tamen non par fit noxa vt in illis, quæ ex consuetudine habitum contraxerunt, vt in studijs nostris, & artibus, quas exercemus: si quis.n. relictis consuetis studijs & officijs, ad alia subito transeat & in illis plurimum laborare velit, non sine plurima noxa, & magno periculo eas sentiat mutationes.

APHORISMVS LII.

Omnia secundum rationem facienti, si non secundum rationem succedat, non est transeundũ ad aliud stante eo quod à principio visum est.

QVm in superiore Aphorismo de mutatione, & transitu vnius rei ad aliam egisset, docuisset que sensim mutationes esse faciendas, ne quis putaret in omnibus mutationes esse tentandas, docet in hoc Aphorismo in quibus hoc conueniat. Tentanda, inquit est mutatio in illis, quæ non fiunt secundum rationem; in alijs autem, quæ fiunt secundum rationem, standum esse. Quę sententia magni est momenti in arte nostra ad arguendos Empiricos nostri temporis, qui omnia remedia in omnibus malis tentant, nec vnquam in eo quiescunt, in quo spes ponenda est; Pertinet etiam ad eos, qui ob vanum timorem turbandæ concoctionis, nihil tentãt dum varijs symptomatis miserè torquentur ægri: At, cum Medicus quædam habeat remedia, quorum vim nulla ratio inuenire potest, sed sola experientia, cuiusmodi sunt illa, quæ agunt à tota substantia; An fortè erat dicendum omnia secundum rationem, & experientiam facienti? minimè quidem: nam etsi ratio non inuenit huiusmodi medicamenta, tamẽ quæ inuenta sunt, rationi subijciuntur; Illa enim iudicat quibus, & quo modo singula auxilia competant. Dixit autem Hippocrates omnia facienti secundum rationem, propterea quod si aliquid inter multa præter rationem fiat, standum non est in illis; Mutandum enim illud est, quod præter rationem fit; vt si quis calefacientibus, & aperientibus remedijs egeat, calefacientibus solum uel aperientibus vtatur Medicus, non ille facit omnia secundum rationem; quare transeundum est ad aliud.

Porro facere secũdum rationem Medicus dicitur non solum, vt alij interpretes sentiunt, qui remedia exhibet curandis morbis conuenientia: sed qui in omni officio Medici agit secundum eam rationem, quã ars nostra optimam iudicauit; Illud vero quo modo fieri potest, vt si quis omnia secundum rationem faciat, non sequatur effectus secundum rationem? Hanc dubitationem ita Galenus & cęteri interpretes dissoluere videntur, vt ad tempus, in quo effectus expectatur, omnia referant; rationẽ quidem inueniri posse, quod fieri debet, asserunt. Ceterum, tempus, in quo agentium effectus, & euentus expectatur, nulla ratione exactè comprehendi posse; vt enim in omnibus rebus quantitas actionum definiri omnino nõ potest, ita nec in Medicina; quandoquidem morbosæ causæ rebelliores aliquando sunt, quam vt statim commodis remedijs cedant; quod in crudis, & quæ difficilè coquũtur dispositionibus Galenus ostendit: nam etsi concoquentia medicamenta adhibita in illas agunt, tamen ob illarum rebellionem actio non statim apparet, quemadmodum & in gutta lapidem excauante conspicitur: quæ non statim, sed longiore tempore, & crebro lapsu saxum excauat. Vt ergo qui saxum gutta cauare vult, non recedere debet ab opere, quod ratio & experientia iudicauit fieri posse, etsi excauatio non statim sensibilis appareat: ita ait esse faciendum in Medicina: non recedendum scilicet ab illis præsidijs, quæ vtilia esse cognoscimus, etsi non secundum rationem respondeat euentus. Quam interpretationem recipere non possum: nam vt ratio inuenit, quid conferat, ita etiam certum, & præfinitum terminum, qui nullo modo constitui potest, exactè non constituit: alioqui ratio non esset, si quæ fieri nequeunt, fieri posse statueret, & vt vnum rectè iudicat, ita & alterum; id quod exemplo facilè patebit; Demus enim aliquem (vt à suo exemplo non recedamus) humorum cruditate laborare, ratio magnam, vel paruã esse cruditatem agnoscit, remediaq; inuenit, & tempus quoddam statuit latitudine quadam præfinitum, in quo concoctio fieri possit. Magnam enim cruditatem vehementioribus remedijs, longioreque tempore; contra paruam mitioribus, & breuiore opus habere statuit. Euentum ergo in magna cruditate non nisi spatio longiore expectabit; alterius autem breuiore; & secundum rationem eueniet, quum ita eueniet, si aliter, non item. Non ergo decipitur vera ratio in tempore, vt illi volunt, quũ certum tempus, cum quadam tamen latitudine ex agentis, patientisque actione constituat, in quo euentum actionis expectat; statum ergo non expectabit fieri ratio, quod iudicauit non nisi longiore tempore fieri posse; Quam tamen interpretationem sequuntur alij interpretes, explicantes dictionem, eam, (si non succedat secundum rationem,) quasi ratio velit statim fieri quod ita fieri non potest. Cogimur ergo quum illorum interpretatio non satisfaciat, rationis nomen secundo loco appositum intelligere pro voluntate, & desiderio nostro, vt talis sit sententia: Si quis secundum rationem aliquid inueniat, & aggrediatur, etsi statim pro voluntate nostra, & desiderio, euentus non succedat, tamen non est recedendum ab eo, quod ratio dictauit, vt ad aliud accedamus, quod voluntas temerè expostulat sic enim indocti Medici importunitatibus ægrotantis & astantium præcipitãt sæpè remedia, nec vnquã quiescũt in his in quibus ratio iudicat quiescendũ esse; admonet ergo Hippocrates Medicos non debere obsecũdare falsæ rationi, & voluntati ægrotantiũ, sed videndũ quid ratio postulet. Ceterum, circa id, quod vltimo loco inquit, non esse transeundum ad aliud, interpretes non tant tribus modis transitum fieri posse; Primo, cum de remedio vno ad aliud diuersæ actionis trãsitus fit; Secũdo cum ab vno gradu & mensura ad diuersum gradũ trãsitur; tertio quũ à diuersa specie in diuersam similem tamen virtute fit transitus, vt quum à camelo ad stecas transitus fit, dicuntque in duobus primis modis ab Hippocrate negari transitum: in vltimo autem necessario concedendum authoritate Auicennæ 4. 1. cap. 1. cui opinioni assentior si de medicamentis agamus; longa enim consuetudine familiaria ita nobis fiunt, vt medicamẽta esse desinant; non est ergo transeundum ad aliud, quod diuersam habeat vim, aut vehementiorem, vel remissiorem, & si Musa Brassauolus in hoc discreperet, licere asserens à mitiore ad vehementius, & ècontra transire, & id non caueri ab Hippocrate: quod mihi non placet: nam si à mitiore ad validius medicamentum transitus fieri debeat, ideo fit, quod non stat id, quod à principio apparuit, sed vehementior, aut mitior à ratione iudicatur effectus, in quo casu mutatio necessaria est. Non enim stat quod à principio visum est, ergo transeundum ad aliud est.

APHO-

APHORISMVS LIII.

Quicunque aluos humidas habent siquidem iuuenes fuerint, melius commutant ijs, qui siccas habent; Ad senectam vero deterius commutant: nam senescentibus magna ex parte exsiccantur.

HVnc Aphorismum aduentitium esse admonet Galenus, vt ex illius Comm. satis apparet, quum dicat clarum esse, & quicquid de eo dicere cõuenit, prius dictum esse in eo Aphorismo cuius principium est [Quibus iuuenibus ventres humidi sunt ijs senescentibus exsiccantur.] Philotheus vero scribit clarius, atque hunc Aphorismum in eo explicatum esse; hic tamen rursus repetitum, propterea quod commutationem alui humidæ in siccam, & siccæ in humidam ætatis mutatione absolutè, simpliciterque fieri pronunciasset; quod cum non omnino uerum postea aduertisset, propterea quod in humidam sicca in senectute raro commutatur, sed magna ex parte exsiccatur; hunc Aphorismum repetere uoluit, vt particulam adderet magna ex parte, quę exceptionem faceret, & doceret non æque facilem esse transitum siccæ in humidam, vt humidæ in siccam. Alij etiam interpretes hactenus putauerunt claram esse huius Aphorismi sententiam, eandemque cum alio qui repetitur: nostra tamen hac ætate duo accesserunt interpretes, qui magnã difficultatem in eo esse dicunt, contrariaque omnino interpretatione utuntur; etenim, Antonius Musa hunc Aphorismi sensum esse dicit, quod Hippocrates uelit eos, qui aluos humidas habent, in melius commutare alijs, qui siccas habent in iuuentute: in illis enim mutatio fit ad humidam, in his uero, qui in iuuentute humidam habent, ad siccam; quod quidem (ut ille ait) melius est: sicca enim aluus melior quam humida ab eo censetur; cui interpretationi omnia repugnant; primum dictio Hippocratis, non enim dicit Hippocrates in melius commutationem fieri, (ut ille ait,) & quod necessarium etiam esset scribere: sed inquit melius commutant. Deinde, quod nullo modo ultima pars Aphorismi huic interpretationi accommodari possit; ubi scribit: nam senescentibus magna ex parte exsiccãtur; Quod cum ipse animaduertisset, conatur detorquere hanc partem, sed frustra, cum ridicula omnia sint quæ ad hanc rem probandam adfert, & talia profecto, vt omnes uel mediocriter docti animaduertere possint defuisse homini iudicium: nullum enim sensum faciunt illius uerba, sed ueluti scopæ dissolutæ uidentur: ergo unusquisque uidere potest, ne in re omnino per se manifesta uos detineam. Propterea mirum est, quod ille dicat hunc Aphorismum ex causis dictis in 20. duci, & tamen difficilem esse: si enim illius causę manifestæ sunt, quomodo difficilis illius interpretatio esse potest? Postremo, falsum est quod ille comminiscitur, siccam aluum esse meliorem humida; Quis enim non nouit bonum esse, ut alui excrementa, ut & alia omna liberè effluant à corpore; malum autem si ob siccitatem in eo hęreant. Quod vero deteriorem humidam aluum sicca esse pronunciat, propterea quod illius causæ deteriores sunt causis alui siccę, id, quod nec demonstrauit, nec vnquam probabit, etiamsi omnia, quæ adfert illi concesserimus; ait enim aluum humidã fieri vel quod plus chili fiat, quàm iecur indigeat, quasi id malum sit ventriculũ esse validissimum: quasi etiam Hippocrates de aluo humida loquatur, in qua chili portio excernitur? Fieri etiam dicit humidam aluum ob bilis copiam ad aluum defluentem; id quod malum non est, si id quod corpori noxium est, & excrementum, viam inueniat, & alijs excrementis percommodissimum locum præbeat; fieri etiam ait ob retentiuæ imbecillitatem, & expultricis fortitudinem; quod quomodo fiat manifẽsta contradictione aperit: nam ob nimiam humiditatem, retentiuam debilem, & ob siccitatem, expulsiuam fortem fieri dicit; Atqui cum in ea parte, quæ expellit, & retinet vnicum sit temperamentum, quomodo potest siccitas, humiditasq; simul præpollere? & ne longius in hac re abeamus, pares sunt & bonitate & malitia causæ, quæ humidam, siccamque aluum reddunt etiamsi aluum humidam intelligamus vt ille, quod non facit Hippocrates, qui non morbosam aluum, in qua cibi portio excernatur, vel vis retentiua, aut expulsiua laboret, aut appetentia læsa sit, nobis proponit, sed quæ in sanis corporibus mutatione ætatum duntaxat variatur; humidam aluum vocans, in qua excrementa non sicca, non dura, sed mollia & bene figurata liberè redduntur; & hęc satis ad Musam, qui nunquã à Galeno in rebus, in quibus facile, melioreque ratione poterat hactenus dissentit, nunc vero puerili coniectura ductus temerè ab eo recedit. Fuchsius vero Musam taxat, nouamq; uersionem & interpretationem molitur: ad hunc modum enim Aphor. vertit. Quicunque aluos humidas obtinent, ij quamdiu iuuenes sunt, melius degunt, quàm quibus sicca est; in senectute vero deterius degunt, & Musam taxat, quũ in melius immutantur, interpretatus est. Porro Musæ interpretationẽ nos ẽt paulo ante damnauimus. Alterius uero non est, q. reprehendat, quin potius sua reprehendenda, qui verbum illud Græcum, degunt, interpretatur: nam ex variis significationib. quas verbum Græcũ habet, significat. n. (Budeo ita este) libero, dego, interimo, discedo, & multa alia, ex quibus propria significatio inuenienda est. Quũ ergo intelligere possimus, iuuenes degere melius & melius ẽt interire, liberari etiam ab ea aluo, & in aliam discedere reliquus contextus, & ratio docebunt, quęnam propria sit significatio: contextus. n. vltima pars vbi scribit, siccantur. n. alui magna ex parte illis, qui senescunt, non respondent suæ interpretationi; quid enim cum præcedentibus commune habet? nam prę cedentium particula. n. rõnem reddit, atque ratio postest esse si dixisset illos melius aut deterius degere si iuuenes fuerint, & postea addidisset siccari magna ex parte illis aluum; Quæ verba, nullo modo cum superioribus cohærere possunt, nisi antea de mutatione unius alui in aliam mentionem fecisset. Quur. n. sicca in humidam semper non mutetur, pari facilitate ut humida in siccam, ratio est, inquit, quoniam senescentibus aluus exsiccatur ut plurimum; Præterea, sententia imperfecta ex hac lectione relinquitur; quum enim antea dixisset ex illius lectione eos, qui aluos humidas obtinent, quamdiu iuuenes sunt, melius degere, quàm quibus sicca est, sequebatur ut in secunda clausula, quæ scribit in senectute vero deterius degunt, ut etiam eos inter se comparet, & talis sit lectio: qui aluos humidas habẽt in iuuentute, melius degunt, quàm qui siccas; in senectute uero deterius degunt; ex qua lectione fit, vt Hippocr. aluos humidas in iuuentute præferat siccis; in senectute vero contra siccas humidis; quod qua rõne fieri debeat, non perspicio: Bonum. n. est ut anteà diximus, si excrementa in omni ętate benè reddãtur, & nimis, exsiccata non sint; id. n. nõ nisi ex sicciore corporis affectu prouenire põt, quod vitiũ & naturę nostrę, & vitę inimicum est: humiditas aũt semper familiarior,

&

& vtilior corpori. Ne ergo prolixior in aliorum erroribus referendis augeatur oratio, ita Aphor. legendum existimo. Quicunque aluos humidas habent in principio, facilius eas mutant in siccas, ſ. quã qui siccas habent in humidas; propterea que vt plurimũ seneſcentibus alui exſiccantur, vt (melius) pro facilius, deterius, pro difficilius poſitum ſit, & deſiderentur in ea parte. In ſenectute vero, hæc Clauſula. Qui vero ſiccas habent, in ſenectute, ſolet enim Hippocrates hoc modo loquendi vti, vt oppoſitorum repetitionem omittat; quod facilè intelligi poteſt ex conuerſione prioris ſententiæ, quo loquendi modo vſus eſt eo Aphor. quo ſcribit, vbi fauces ægrotant, &c. & pleriſque alijs locis, vt verſatis in illius lectione ſatis patere poteſt. Hanc interpretationem ſi ſequamur, nullam Aphoriſmo vim faciemus, cohæretq; an vltima pars, quæ ſcribit, ſeneſcentibus magna ex parte exſiccari, quæ alioqui fruſtrà ſcripta eſt, ſi aliorum interpretationem ſequamur: nec etiam in eas anguſtias incidemus, vt diſputemus an humida aluus, melior ſit quam ſicca; & an humida melior ſit quàm ſicca in iuuentute; ſiccà vero melior quàm humida in ſenectute. Conſentimus præterea Galeno, Philotheo, cęterisque interpretibus antiquioribus, aſſerentibus hunc Aphoriſ. ſimilem habere ſententiam cum alio, & ſolum in eo differre, quod in hoc exceptionem notet in mutuis illis commutationib. quas in alio ſimpliciter fieri pronunciauit. Ceterũ, noſtram interpretationem confirmat Gal. in principio Comm. 20. Aphor. huius, vbi eandem huius, & illius ſententiam facit, hanc tamen illius exceptionem. Et hæc de hoc Aphoriſmo ſatis.

APHORISMVS LIIII.

Magnitudo corporis iuuentæ quidem neque indecens, neque illiberalis: ſenectæ verò inutilis, & deterior paruitate.

VT in ſuperiore Aphor. egit de affectione, quæ contingit in aluo ob ætatem iuuenilem & ſenilẽ, ita nunc agit de magnitudine corporia, quæ eſt in illis ætatibus, & do cet quos vſus, quæue incommoda in illis obtineat. Eſt inquit magnitudo iuuenib. non indecens nec illiberalis, ſenib. vero inutilis, & deterior paruitate. Qui Aphoriſ. ſi quem habet vſum in Medicina, facit ad prędictionẽ. Quid. n. mali venturum ſit ſenibus, ex magnitudine corporis præſagit. Porro, magnum propriè vocamus corpus, quod in tres dimẽſiones longum latũ, & profundum, mediocrem & ſolitam in ſua ſpecie menſuram excedit. Metimur autem longitudinem in corporib. noſtris à capite ad pedes, latitudinem autem à latere ad latus, vt à ſcapula ad ſcapulam: ad profunditatem vero ab anteriore ad poſteriorem partẽ, vt à pectore ad dorſum, ab abdomine ad lumbos, ac propriè quod in longitudinem abundè creuit, longum vocamus, quod in latitudinẽ, latum, quod uero in profunditatem auctum eſt, profundum, quod autem ſimul in latitudinem, & profunditatem excreuit, craſſum dicimus eſſe. Hic autem magnitudinem non in proprio ſignificatu vſurpat, huiuſmodi. n. magnitudo non minus eſt vtilis, & elegans ſenib. quàm iuuenibus, nec etiã ſumit magnitudinẽ pro craſſitie, vel profunditate, vel latitudine: nam huiuſmodi magnitudines neq; decentes, neq; liberales ſunt iuuenibus: nam iuuene breui, & craſſo nihil turpius eſt. Magnitudinem igitur pro longitudine vſurpat. Putat Solinus corruptam, ut ait, degeneri ſucceſſione ſobolẽ noſtri tpis per naſcẽtium detrimẽta decus veteris pulchritudinis amiſiſſe: & licet pleriq; definiãt nullũ poſſe excedere lõgitudinem pedum 7. quod intrà menſuram iſtã Hercules fuerit, deprehẽſum eſſe tamen Romanis temporib. ſub D. Auguſto Puſionẽ, & Secundillã denos pedes, & amplius habuiſſe proceritatis, quorum reliquiæ adhuc in conditorio Saluſtianorum videntur. Refert etiam idem author Oreſtis oſſa fuiſſe longitudinis cubitorum ſeptem; repertumque eſſe humanum cadauer eiectum à flumine poſt bellum Creticum, triginta & trium cubitorum. Idque Lucium Flaccum, & Metellum uidiſſe. Quinetiam Salamia Euthymenis filia, triennio creuit tres cubitos. Menſurę ratio bifariam conuenit: nam quantus manibus expanſis inter digitos longiſſimos modus eſt, tantum conſtat eſſe inter calces & verticem, ideoque Phyſici hominem minorem mundum eſſe iudicarũt. Quod Hiopocr. ἐλευθέριος dicit, & noſter intepres (liberalis) vertit, idem eſt, ac ſi dicas, decora & pulchra; quod rurſus ἀειδὲς Hipocr. dicit, & noſter interpres (indecens) vertit, rectius verterem (inutilis;) nam poſtea opponit inutile vtili, quum dicit ſenectuti vero inutilis eſt, quur uero vtilis & decora ſit lõgitudo corporis iuuenibus, indecora vero, & inutilis ſenibus, ratio quærenda eſt. Qua in re Galenus, & alij interpretes reddunt quidem rationem quur indecora & inutilis ſit, quod ſcilicet corpus gibboſum reddatur, & vix poſſit ſenex corporis onus perferre. Quur vero iuuenibus decora ſit, & vtilis longitudo, non aperiunt. Mihi autem decora eſſe videtur quod perfectiorem hominis figuram oſtendat: nam cum homo tres eas dimenſiones habere debeat, quanto maiores omnes habuerit, tanto & liberalius naturæ opus oſtenditur, & ob id perfectius: à qua perfectione & liberalitate naturæ præſtat duo deſiderari, quam omnia; eſt enim illud perfectius altero, quod ex his ex quibus perfectum conſtituitur, aliquid habet quam quod nullum Vtilior etiam eſt iuuentuti magnitudo ea, propterea quod ad corporis actiones eſt aptior: non enim poteſt corpus in eam dimenſionem abundè excreſcere, niſi & ſequax ſit materia, & calor natiuus validus vbi autem ille uiget, neceſſe eſt, vt incrementum, ita alias omnes actiones vegetas eſſe. Quare, & ingenio huiuſcemodi valent, & ad motiones prõpti ſunt, sõno parum etiam dediti; in naturalibus etiã actionib. ſatis potẽtes, quũ nimia humiditate calor non obruatur; in ſenectute vero & indecora, & inutilis eſt hmõi magnitudo: indecora quidẽ, quia recta eſſe nõ põt, ꝓpterea debilitata viſ ętatis curſu, tã lõgas partes ſuſtinere nequit, & muſculi, qui corporis trũcũ regũt, graciliores iã ſuaptè natura, & magis adhuc ex ſiccitate quę ſenibus propria eſt eum erigere nequeunt, ſed tanquam terreum & grauem deorſum prolabi ſinũt. Indecora autem eſt ea corporis figura, quæ cùm recta eſſe debeat, curuata fit: inutilis etiam eſt huiuſmodi magnitudo, quod corpus grauet, & impediat proprias actiones obire; neque. n. ambulare, neque aliquid geſtare poſſunt huiuſcemodi, iam proprio onere onuſti. Quur autem curuentur ad interiora corpora, non ad poſteriora, cauſa eſt ſpinæ mutuus connexus, ineptus ad reflexionem, aptiſſimus ad flexionem, quæ ad anteriora fit. Capitis præterea grauitas, & colli natiua ad anteriora inflexio, quæ ſpinã continuo ad anteriora trahunt, ita vt poſteà ſe erigere nequeat ob muſculorum, ut antea diximus, & meritoriæ virtutis imbecillitatem, & hæc ad ſecundum huius Operis librum ſint dicta.

IOAN.

IOAN. ARGENTERII
CASTELLONOVENSIS
PEDEMONTII
PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAESTANTISSIMI.

In Lib. IIII. Aphoriſ. Hippocr. Comment.

CVM ageremus in initio huius Operis de ſcopis ſingulorum librorum, diximus quattuor hos vltimos libros variam continere materiam nulla ratione cohærentem cum præcedentibus, nec inter ſe, aut cum alijs artis partibus coniunctam, ut ſatis ex ipſa lectione patet: nam quædam ex his quæ dicentur in illis libris, pertinent ad curationem particulariū quarundam affectionum, alia vero ad illarum dignotionem, alia vero ad prædictionem, quædam autem quorundam remediorum vim enarrant & vſum. Quo magis mirandum eſt, Cardanum & alios nonnullos, ſe miſerè torquere, vt oſtendant hos libros ſcriptos eſſe ab authore, certo & eſſentiali ordine: nam ſi in prima ſectione vt illi volunt Hippocr. docuit generaliſſimam morborum curationem, & in ſecunda ſigna communia, & in tertia ea quæ pertinent ad conſtitutiones generales, ex his ſatis conſtat ordinem artis tradendæ peruerſum eſſe: nam antequam curatio tradatur generalis morborum, neceſſe eſt conſtitutiones ſiue cauſas generales enarrare, ipſosque morbos generare, genitosque ipſos cognoſcere, poſtea curationem aggredi. Quare omnium primus conſtituendus eſſet tertius liber; poſt illum ſecundus; & poſt hunc qui nunc primus eſt. Præterea, in primo libro non tradit præcepta generalia curationis, ſed ſolum quæ ſunt propria nutritioni, & euacuationi, nec eas tractationes abſoluit, ſed aliquos ſcopos tractat in ſequentibus libris. Deberet autem ſi tractaret generalia præcepta curationis, collocare tanquam principium vigeſimum ſecundum Aphoriſ. ſecundi libri, in quo ſcribit: Quicunque morbi ex repletione fiunt, curat euacuatio, & quicunq; ex euacuatione repletio, & aliorum contrarietas; eſt enim hoc principium & fundamentum ponendum in curatione, vt rectè docet Galen. 11. Methodi quod ea fiat per contrarietatem. Pertinet quoque ad curationem generalem Aphor. 27. ſecundi, in quo ſcribit: His qui non ex ratione leuius ſe habent, non oportet fidere, neque multum formidare mala quæ præter rationem eueniunt, plurima enim talia ſtabilia non ſunt, neque multum durare & permanere conſueuerunt.

Sunt & alij Aphoriſmi in alijs libris pertinentes ad curationem generalem, qui perperam illic eſſent poſiti, ſi author inſtituiſſet in primo libro communem omnibus morbis curandi rationem; de qua ne mentio quidem fit. Quod autem multos ſcopos plurimaque præcepta omittat pertinentia ad victum & euacuationem in primo omnium libro, quæ in alijs poſtea reperiuntur oſtendit Aphoriſ. ſeptimus, ubi ſcribit: Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet, quæ vero breui, breuiter. Item octauus: Si quis, inquit à morbo cibum aſſumens non corroboratur, pluri alimento corpus uti ſignificatur, quod ſi non aſſumenti cibum hoc accidat, eget euacuatione. Item cum ſcribit in decimo: Non pura corpora quanto plus nutries tanto magis lædes. & cum ſcribit in 11. Facilius eſt impleri potu quàm cibis. Item cum in 15. ait, tutum eſſe corpus nutrire ſi excretiones ſunt ſimiles ſanis. Et cum in 38. refert; cibum & potum parum deteriorem ſed ſuauiorē melioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſſe præferendum. Hi quidem Aphoriſmi qui continent præcepta generalia ad victum inſtituendum in morbis, erant vtique in primo libro reponendi vbi de victu generaliter agit, ſicut etiam Aphor. nonus ubi habet, corpora eſſe facienda fluida cùm quis ea purgare voluerit, ſicut & 22. vbi præcipit morbos ex repletione curandos eſſe euacuatione, & eos qui fiunt ex euacuatione repletione abigi. Pertinet quoque ad euacuationem Aphor. 29. cum morbi inchoant ſi quid mouendum videtur moue, cum vero conſiſtunt ac vigent, melius eſt quieſcere. Necnon Aphor. 27. vbi habet: plurimum atque repente euacuare, vel replere periculoſum. Hi, inquam Aphoriſmi ſecundi libri & alij qui in alijs continentur, ſatis refellunt eos qui in primo libro contendunt Hippocratem ex profeſſo docuiſſe curandi rationem communem, vel abſolutum vacuandi nutriendique modum, vel eum authorem ſibi propoſuiſſe diſtinctam rerum tractationem indiſtinctis his libris. Repugnat enim, ut alibi oſtendimus, naturæ Aphoriſmorum coniuncto & certo ordine cohærens rerum enarratio. Ex his quoque Braſſauoli opinio reprobata eſt qui ſcribit Hippocratem docere velle regulas obſeruandas in omni euacuatione tam ſpontanea, quam arte facta. Sed his omiſſis ad inſtitutum noſtrum redeamus, ac cum dixerimus hunc librum vt reliquos ſequentes variā materiam continere; Primus hic Aphor. vt ſatis verba

ba oſtendunt, agit de purgatione in qua cum multi
ſint ſcopi (vt alibi oſtendimus) obſeruandi, hic tra-
ctat de tẽpore apto ad purgãdas mulieres, grauidas;
Accum in omni ſcopo inueniendo vtamur Indica-
tionibus, & quædam habeant vim verè indican-
tium, alia Coindicantium, alia Contraindicantium,
alia Correpugantium, alia Permittentium; hic tangit
indicantia contraindicantia & permittentia: purgan
tionem enim indicat noxius humor inæqualiter exu
perans, vt alio loco oſtendimus, & id quidem per ſe;
alia vero purgationem indicant per accidens, ea ſcili
cet vitia quæ non poſſunt emendari abſque vacua-
tione noxij illius humoris in quo cõſiſtunt, tuncque
tempus eſt aptum ad purgationem, quando humor
ille noxius vel turget, vel nullam habet cruditatem.
Itaque cum Hippocr. his purgandum eſſe præcipiat
cum humor turget, duos attingit ſcopos: nam qui
turget humor, noxius eſt, ita vt euacuationem per
purgationem indicet, & præterea ad purgationem
præparatus. Contraindicant vt alia nonnulla, mulie
res, non ſemper ſed cum vtero gerunt, & illæ qui-
dem plus vel minus in certis temporibus geſtationis
fœtus & non niſi in vno caſu, vt hic vult Hippocrat.
purgationem admittunt, quando ſcilicet turget hu-
mor, in alijs vero; non vbi vero permittunt, id non
faciunt in omni tempore, inquit author, ſed in certis
menſibus, in alijs vero minimè. Sed iam ſingula ex
pendamus, & primum illud quod genus medicamẽ
ti velit aſſumi Hippoc. ad purgandas prẽgnantes mu
lieres. qua quidem in re, Fuchſius dicit authorem in
telligere de verè purgantibus per vomitũ, aut per al-
uum, cuius generis ſunt Colocynthis, Scammonium
Turpetum, Aloe, & id genus alia multa. Verùm
etſi fortaſſe hæc dicũt rectè in interpretatione Hip-
poc. qui alia nulla ferè mitiora medicamenta purgan
tia agnouit, tamen in noſtro hoc feliciſſimo ſeculo
abũdante mitiſſimis medicamentis perperam hæc di
cuntur eo etiam authore: nam ſi ſolum turgente ma
teria purgatio admittitur, quæ iam commotos humo
res, veluti manu ducat ad inteſtina, profecto le-
uiſſimum quodque medicamentum hoc præſtare po-
terit, prætermiſſis violentis illis quæ in nullis locum
habent, niſi vbi humores difficillimè moueri trahiq;
poſſunt à locis in quibus ſunt impacti & infixi; pro
illis ergo quibus vtebatur Hippoc. in penuria mitio-
rum, adhibeamus Caſſiam, Mannam, Syrupum ro
ſaceum & alia compoſita, quibus noſtræ officinę abũ
dant. Qua in re Cardanus quoque refellendus qui
Caſſiam & Mannam reijcit tanquam debiliora & nõ
vacuantia materiam morbi; præfert autem Tamarin
dos. Rhabarbarum autem & Aloe damnat ut quæ
fœtum interficere poſſunt: nam Hippocr. turgentẽ
materiam, at non eam quæ morbum facit euacuare
vult, cui ſufficiunt Manna, & Caſſia, quæ etiam non
prægnantibus & maſculis in initio morborum ad
exonerandam naturam oppreſſam, non ſolum à
cauſa coniuncta, ſed etiam antecedens & quanto
queſo efficaciora ſunt Caſſia, & Manna, Tamarindis,
Aloe aũt & Rhabarbarũ ego pariter nõ probo, non
quod illa ſint lethalia, ſed quod Aloe venas aperiat &
mordicat. Rhabarbarum vero non ſolum per aluũ
ſed etiam per vrinas ducat humores; quare vias vult
expeditas & materiam concoctam, id quod non con
tingit in principijs morborum cum turgent humo-
res. Quod autem turgente materia iam commota &
per corpus fluctuante, purgatio ſit exhibenda, tra-
dit author, & rectè Galenus rationem ſubiungit, ne
huiuſmodi humores decumbant in aliq̃ nobilem
partem. ſunt ergo illi per medicamenta veluti por-
recta manu, deducendi ad inteſtina. Sed an non de
beant purgari vbi etiam non turget humor videndũ
eſt. Ego certè aliter ſentiendum eſſe puto, vel tur-
gendi nomen aliter eſſe explicandum. quis enim gra
uidam non purgabit vbi videt periculum illi immi-
nere de vita, alia ratione quam ex humoribus iam
fluentibus per corpus? Demus enim grauidam mu-
lierem acuta febre, ex bile, laborare, vel dolorem la-
teris aut alterius partis ex imbibita aliqua materia
ſentire, qui ſi pſerueret, aut quicſcentem adhuc mate
riam commouebit, aut alia mala excitabit, cur in-
quam, illi non ſuccurremus per purgationem ſi pro-
prium illa ſit huius mali auxilium? relicto igitur tur
gentis hoc nomine, cuius uis uel igoratur, aut certè
nihil inuenitur in ęgrotis quod illi reſpõdeat (in quo
enim quæſo morbo frequentes inordinatique illi mo
tus de loco ad locum reperiuntur?) dicamus graui-
das graui aliquo morbo laborantes qui purgationem
exigat, ita ut ſine ea liberari non poſſint, nec expecta
re maturum pariendi tempus, purgandas eſſe in cer
tis mẽſibus potius quam in alijs qui vero, ſint illi mẽ
ſes aptiores & tutiores ad purgationem, nunc viden
dũ: qua quidem in re primum notandus eſt error an-
tiqui interpretis qui quartum menſem excludit, cum
dicit grauidas purgandas eſſe à quarto menſe: nam
ſcribit Hippoc. τετράμηνα, ideſt, quadrimeſtres, id eſt
in ipſo quarto menſe. Deinde refellendi quoque ſunt
qui putant Hippocratem excludere ſeptimum men-
ſem inter quos ſunt Fuchſius & Vega, eo argumento
adducti, quod ſcribit Hippoc. vſque ad ſeptimum:
Nam quod poſtea ſequitur, ſed has minus, euiden-
ter oſtendit eum concedere purgationes in ipſo ſepti
mo, ſed non perinde tutas & liberas vt in quarto,
quinto ex ſexto, adeo vt talis ſit ſenſus: Grauidæ pur
gandæ ſunt 4. menſe vſque ad totum ſeptimũ, in hoc
menſe minus & debilius. Quod autem dicit. Iunio
ra & ſeniora vereri oportet, ſenſum habet, quod an-
te quartum & poſt ſeptimum cauere debeamus pur
gationes, etiamſi materia turgeat. Verbum autem
εὐλαβεῖσθαι ſignificat vereri, cauere, melius autem hic
ponitur cauere, alioqui idem faciendum eſſet in illis
menſibus, quod dixit in ſeptimo faciendum: nam
verbum minus purgandum, ſecum affert aliquid
verẽdum & mouendum. Verum vt in leuiſſimis ca-
ſibus fugiendæ ſemper ſunt purgationes in prægnan
tibus ne matri, aut fętui, aut vtrique obſint: ita in
nullo tempore cauendę ſi ex morbo periclitãtur, qui
tuto expectare non poſſit partum; aut alio remedio,
vt diximus, quam per purgationem præſentibus ma
lis & imminentibus periculis ſuccurrere non poſſi-
mus; id quod docet experientia; nullum enim vel
minimum imminet ex noſtris medicamentis leuiſſi
mũ periculum, ſed ſequitur ſalus & matris, & fœ-
tus, qui ſæpè in magno periculo alioqui verſaren-
tur. Hæc eſt ſiquidem Hippocratis & noſtra ſenten-
tia, de purgatione adhibenda prægnantibus Ex qua
conſtat ex illius opinione purgandum nõn eſſe, niſi
cum turget materia, & non niſi in certis menſibus;
ex noſtra vero, etiamſi non turgeat, ſi tamen pericu-
lum par ſit. Nunc vero videndum eſt cur in certis
menſibus liceat tutius purgare quam in alijs, & vn-
de periculum ſumatur; & ex quibus periculum im-
minet fętui ne an matri, vel utrique pari modo; dein
de, cur purgationem incipiat in ipſo quarto menſe, &
non ante; tum, an in quarto, quinto & ſexto facilius
ferant purgationem quam in prioribus menſibus,
quarto loco an æquale ſit periculum in iunioribus
& in ſenioribus, quod ſignificare uidetur, cũ inquit;
Iuniora, & ſeniora uereri oportet, nulla poſita inter
illa differentia Porro, ſententia Hippocratis hic clara
eſt, non eſſe purgandas grauidas antequam attige-
rint quartum menſem: tamen Galen. in Commen-
tario tertio primi libri de Morbis uulgaribus, com-

prehendit

prehendit etiam tertium menſem, & in ſubſidium ſuum adducit hunc Aphoriſmum ſine ratione: quippè, cum author penitus excludat omnes menſes qui ſunt ante quartum. Proponit autem Galenus fœtum trimeſtrem & quadrimeſtrem præ ceteris iniurijs reſiſtere, & id Hippocratem ſignificaſſe in hoc Aphoriſmo. Reddit autem rationem huius Aphoriſmi eo loco his verbis: Fœtus vincula ante tertium menſem ſunt imbecilla, & vniuerſum corpus tenerum, qui vero propè partum ſunt, quia ſunt iam magni, multo indigent alimento, quo ſi deſtituantur, crebro in morbis acutis pereunt, quo fit, ut bonam victus rationem his præſcribere non parui ſit negotij, quæ acuto morbo laborant ſi conceperint: nam ſi ut non prægnantes parcè nutrias, perditur fœtus, ſi huius habita ratione liberalius cibos, in diſcrimen ipſa prægnans adducitur; quam ob rem fœtus trimeſtres & quadrimeſtres citius ac alij ſeruantur. Euidenter igitur his verbis trimeſtres comprehendit, pariter vt quadrimeſtres. Huic repugnantiæ ſolutionē non inueniunt, qui credunt tertium contineri poteſtate in quarto; vel in vno loco agi de muliere quę maſculum concepit, qui cùm citius formetur, tertio iam menſe ferre poteſt agitationem, in Aphoriſmo verò agi de conceptu fœminarum; vel quod in libro de Morbis vulgatibus non loquatur de purgatione, ſed ſolum de reſiſtentia quæ fit in ferendis morbis acutis; in Aphoriſmo vero agi ſolum de purgatione: nam hæc omnia ſatis refellit Galenus, cum ſcribit fętum trimeſtrem & quadrimeſtrem prętet ceteros in iurijs reſiſtere, in fœtu ſiue ſit mas, ſiue fœmina, differentiam non ponens; nec in ipſis iniurijs excipit purgationē, vel aliud quippiam quod officere poſſit. Clara eſt igitur Galeni ſententia, ſe & Hippocratem velle, trimeſtres & quadrimeſtres grauidas, ferre poſſe facilius omnes iniurias & agitationes, reliquis omnibus. Ex quo loco etiam patet, maiorem vim his quoque menſibus ab eo tribui quam quinto & ſexto, quos Hippocr. menſes in Aphoriſmo præſenti æqualis virtutis & renitentiæ ponit. Nunc autem rationem reddamus qua fiat vt in primis & vltimis menſibus prohibeatur purgatio, admittatur vero in medijs. Rationem porrò adfert Galenus in Commentario Aphoriſmi, quod fœtus connexus eandem habet proportionem cū vtero, quàm fructus ad plantas; hi enim in prima generatione, inquit, debilioribus copulis continentur, & ideo facilè decidunt quādo vehementior ventus ipſos concuſſerit; deinde aucti difficilem habent à planta diſſolutionem, ſicut rurſus, cum iā perfecti ſunt, ſpontè ſua ſine ui extrinſeca decidunt: eodem modo & conceptus in primo quidem tempore à ſeminis iniectione, ſi quando ſaltare contigerit mulierem, aut in lubrico cadere, ſiue quouis alio modo, vel animo vel corpore moueri vehementius, facilè diſrumpuntur: ſic etiam & cum iam perfecti ſunt, tempore vero intermedio firmiorem habent coalitum: quare mulier vtero gerens poteſt fortiores motus ſuſtinere ſine fœtus offenſione. Hæc rectè fortè dicuntur de ſaltationibus & caſu mulierum, aut alijs corporis motionibus, nam hæ omnes quicquid eſt in corpore commouent, rationique ob id conſonum eſt, fœtum qui firmam nondum habet connexionem aut illam ſuo pondere grauat, facilius elidi, quam qui in medijs menſibus grauis nondum eſt, & firmum iam habet connexum. non autem in medicamentis: nam ſi volumus medicamentum nocere ob ſuam venenoſam qualitatem, quam putat eſſe Ariſtoteles in omni purgante pharmaco; vel ob alterationem quam inducit, vel cō motionem humorum ad quam ſequuntur tormina humorum conuerſorum ad loca vicina vtero, & poſtea expulſio, facta contractione muſculorum abdominis, vel ſi fit extractio alicuius ſubſtantię qua cōtinetur fœtus, vel ſi contingit debilitas aliqua, quicquid denique poteſt contingere ratione aſſumpti medicamenti purgantis, id magis oberit in grandiore, iam fœtu quam minore. Itaque meo quidem iudicio in prioribus menſibus & in omnibus qui longè diſtant à perfecto partu, facilius tutiuſque purgationes ferent; id quod docet experientia: nam ſæpè mulieres quæ ignorant ſe concepiſſe cum in primis menſibus ſiſtuntur ſolitæ purgationes, & malè habent, conſulto medico purgantur nullo emergente malo vel periculo. id quod nos frequentiſſimè ſumus experti: vtero uero iam creſcente omnia fiunt periculoſiora, primum quod fętus ſentiens veneno ſam medicamenti qualitatem, occaſionem habet vt ſe commoueat inordinatè, & vehementer; ad hos autem motus facilè ſequitur ruptura & ſolutio ligamētorum quibus fœtus cum vtero connectitur. deinde vaſa maximè plena conſpiciūtur in mulieribus quæ iam habēt grādiores fœtus, necnō vrina & excremēta alia quæ fœtus generat cum plenius iam nutritur, grauant membranas, tenduntq; acetabula, in hoc autem ſtatu commotio omnis ex medicamento, quod fluxiones & flatus parit, periculoſa eſt, quibus malis & periculis carent qui teneriores & nondum viuentes vel inſenſibiles fœtus gerunt, id quod oſtendunt etiam vomitus vehementiſſimi & frequentiſſimi qui grauidas exercent & ſępè torquent in primis mēſib. prægnantes mulieres, ex quib. tamē neſcio an aliqua unquā fœtum ęiecerit: quod aliæ tuto præſtare non poſſent in alijs ſequentibus menſibus. Tutior ergo eſt & matri & fœtui purgatio in primis menſibus, ſaltationes autem & aliæ motiones periculoſiores quam in medijs ob fętum; in vltimis autem omnes motiones ſiue à medicamentis ſiue ab alijs cauſis fiant maximè verendę ſunt, & matris & fętus ratione: nam aborſus qui fiunt in primis menſibus, pernicioſi ſolent eſſe duntaxat fœtui, in alijs vero menſibus creſcit cum fœtu periculum & ſibi, & matri: fœtui quidem, eo quod immaturus ſit, & non vitalis, matri vero quod ob magnitudinem fœtus & immaturam diſruptionem ligamentorum, difficiles partus ſequi neceſſe eſt. Ceterum, incipit Hippocr. purgationem à quarto menſe, fortè quod putaret ante fœtum non ſatis firmè ligatum vtero ferre nō poſſe eam agitationem quam ſua medicamēta pariunt, ſeptimum autem menſem non putat perinde vt quartum quintum & ſextum ſuſtinere purgationes, quoniam ſpontè ſolent tunc fieri partus, qui magis uerendi ſunt ſi ex medicamentis purganti bus accedat alia commotio & agitatio. Reliqua quæ ſunt propoſita ex ſuperioribus patent.

APHORISMVS II.

In medicationibus talia educere ex corpore, qualia & ſponte prodeuntia, utile: quæ vero contrario modo prodeunt, cohibere oportet.

DE ſcopo & lectione huius Aphoriſmi magna eſt controuerſia inter interpretes: nam Gal. hunc differre à ſecundo Aphoriſmo primi libri ſcribit, in eo, quod in ſecundo agat de omnibus euacuationibus quæ fiunt à Medicis: in hoc vero ſolum de purgatione. Galenum vero Catdanus reprehendit, quod nihil tale velit Hippocrates, ſed alia quædam, quę proprium faciunt huic Aphoriſmo ſcopū:

non

non ſolum enim, inquit, hic ſpecialis eſt & ille gene A
ralis, ſed quod in hoc de proprio quodã genere mor-
bi, non de omnibus loquatur, ita, vt hic Aphoriſmus
(vt illis verbis vtar) bifariam ſit ſpecialis illius com-
paratione, ille enim de omni morborum genere &
omni euacuatione loquitur, hic peculiariter & ſolũ
de purgatione & de morbis ſolis, in quibus iam ali-
quid ſponte excernitur. Sed vt à Cardano incipia-
mus: qua ratione poteſt ille ſtatuere Hippocratem
agere de proprio quodam genere morbi, in quo iam
aliquid ſponte excernitur, ſi nulla fit mentio alicuius
morbi? Deinde non ſolum in morbis & ipſa curatio-
ne ſed in ipſa conualeſcentia & præſeruatione uti-
mur medicationibus ſiue purgationibus, in quibus
vera etiam eſt Hippocratis hæc ſententia; cur ergo
ſententiam multis communem & utilem, contrahe- B
re vult ad vnicum & rarum morbi genus? Addo, q̃
illius interpretatio repugnat ipſi Hippocrati, vult
enim ſi ex turgente materia iam aliquid excernatur,
tum maximè expedire purgationem: nam tradit
Hippocr. alibi, quæ mouentur integrè non eſſe pur-
ganda, neque etiam alio modo mouenda, inchoan-
te verò primum natura purgationem, quis intelligi-
re poteſt illam non integrè proſecuturam euacuatio-
nem, præſertim cum turgentia materiæ properantis
ad excretionem id polliceatur? Addo, quod eum ſen
ſum Aphoriſmi tueri non poteſt, cum dicit ſi mate-
ria turget, & aliquid iam prodeat vtiliter, adiuua na
turam: nam poſt turgentem materiam fruſtra addi-
tur & aliquid iam prodit vtiliter: nam conſtat tur-
gentem materiam ex præcedentibus Aphot. vtiliter C
prodire, alioqui perperam iuberet turgentem mate
riam eſſe euacuandam. Quod etiam ſcribit in profiu
uio ſanguinis è naribus, non eſſe ſanguinem mitten
dum ex brachio, quia ſanguis non educitur noxius,
non intelligit nouam ſecari non ad ſanguinis eua-
cuationem, ſed ad reuulſionem. Definat ergo ille ſi-
bi canere triumphum aduerſus Galenum, quem mor
dicus teneq; hic lacerat. Nec tamen ipſum Galen.
ego probare poſſum: nam hic Aphoriſ. non differt à
ſecundo primi, hac potiſſimum ratione vt ille vult,
quod in illo de omni euacuatione, in hoc uero de ſo-
la purgatione tractet, ſed quod in eo ſecundo doceat
nos cognoſcere, quales ſint euacuationes quæ fiunt
quando vacuantur humores tales quales euacuare o-
portet, aut euacuantur quales non oportet. ſequitur D
enim conferentia & facilis tolerantia, quæ certa ſunt
indicia bonæ euacuationis; & econtra, cum humo-
res tales non ſunt quales eſſe debent, ſequitur nocu-
mentum, & difficilis tolerantia ex eorum euacuatio-
ne; In hoc vero Aphoriſmo docet quales debeant eſ-
ſe humores ex quorum euacuatione ſequi debet iu-
uamentum & facilis ea tolerantia; & hunc ſenſum,
& hanc differentiam ex lectione vtriuſque Aphoriſ-
mi facilè quilibet cognoſcere poterit: nam in ſecun-
do quid aliud volunt ea verba, ſic & vaſorum inani-
tio ſi talis fiat, qualis fieri debet, confert & benè to-
lerant, ſin minus, contra; ſi enim illud fiat, hoc ſe-
quetur, inquit, ſupponit ergo talia eſſe qualia eſſe o-
portet, & id quod docet, eſt, quod confert & leuiter
ferunt: in hoc vero, verba Aphoriſmi oſtendunt nos E
per medicamenta educere debere è corpore talia qua
lia ſponte prodire ſolent cùm vtilitate, ſiue qualia e-
tiam ſi ſponte prodirent vtilia eſſent, vt rectè vertit
Fuchſius ὁκοῖα καὶ αὐτόματα ἴοντα χρήσιμα. Quæ ve-
ro, inquit, contrario exeunt modo, cohibere, ideſt,
quæ euacuantur à Medico, non talia qualia ſolent
ſponte cum vtilitate exire, cohibere oportet. Dubiũ
non eſt eam eſſe ſententiam Hippocratis quam uer-
ba ipſa patefaciunt. Sed difficilius eſt intelligere, an
vera doceat Hippocrates; clara enim eſt Galeni ſen-

tentia, ſæpius ab eo repetita, bonas illas ſolum eſſe e-
uacuationes, quæ fiunt ſponte & à natura, quæ ſunt
cum ſignis concoctionis, illas vero ſymptomaticas
ſiue malas eſſe, quæ fiunt cum ſignis cruditatis, ut in
principio & incremento morborum; propterea per-
nicioſas, aut certè difficiles videmus eas eſſe febres
continuas in quibus inter initia morbi ſanguis ſpon
tè profluit ex naribus, vel aluus ſoluitur, aut per vri-
nam vel ſudorem fit aliqua excretio humoris: in fe-
bribus vero intermittentibus ſi in initio acceſſionis
fiat euacuatio per vomitum ſponte, prodeſt, per ſudo
rem, obeſt; iuuat autem vigente ea & magis iam de-
clinante, aluus quæ ſponte mouetur in principijs ac
ceſſionum, non proinde prodeſt vt vomitus, nec ob-
eſt, ut ſudor; quare tertianæ quę ſolent inuadere cũ
alui profluuio, difficiliores eſſe ſolent, illis, in quibus
aluus cohibetur, & vomitus procedit. At ſanguinis
miſſio, quàm præſtat Medicus vena ſecta inter initia
febris, magis prodeſt quàm in alijs temporibus, & iã
declinante morbo temerè Medicus venam ſecaret,
prodeſſet tamen tunc ſanguinis profluuium ex aper-
tione venæ ſponte facta. Præterea, ſi Medicus in con
tinuis & intermittentibus febribus bilioſis aut etiã
factis ex miſtione bilis & pituitæ leue exhibeat me-
dicamentum purgans per aluum, proderit vtique hu
iuſmodi euacuatio, vt quotidianus docet vſus; quid
hæc quæſo efficiunt aliud, quàm quod tales non opor
tere eſſe humores in euacuationibus quas natura ſpõ
tè facit, quales requirunt medicamenta noſtra va-
cuantia? nam ſi eædem ſimilesq; qualitates require-
rẽtur in vtraque euacuatione, vtique in ijſdem tem
poribus morbi in quibus eadem ſunt in humoribus
qualitates, ęquè prodeſſent & obeſſent euacuationes
noſtræ cum illis quæ ſponte fiunt. Sed quia diuerſæ
ſunt, & tales eas eſſe oportet in diuerſis inſtrumen-
tis quibus natura & ars vtitur ad euacuationem, ideo
non proſunt ſemper euacuationes, ſi fiant eorum hu
morum qui ſolent à natura cum vtilitate euacuari:
vtitur enim natura ad euacuandum noxios humores
facultate ſegregatrice & expultrice, quæ non agit re-
ctè niſi præceſſerit concoctio, cuius actione & vi vin
cit id, quod eſt ſibi diſſimile, ac in ea victoria gigni-
tur excrementum, quo facto, iam habet expultrix fa-
cultas quod agat, vt ſeparet ſcilicet quod excremen-
tum eſt, ab eo quod eſt vtile, & hoc relicto illud pro-
ſequatur, & tandem per naturales canales extrudat;
non mirum igitur ſi in continuis febribus in quibus
coniuncta & antecedens materia tota in vaſis conti-
netur, & ſimul concoquitur, nihil inter initia ex-
pellere poteſt per purgationem: nondum enim fa-
ctum eſt excrementum; in declinatione vero iam
prorſus concocto humore, factum eſt omne excre-
mentum, & propterea tunc perfectis, faciles, & vti-
liſſimæ fiunt à natura purgationes; minus vero per-
fectę in ſtatu, quia adhuc natura in concoctione la-
borat; minus adhuc in augmento; quia minima pars
excrementi adhuc genita eſt, vnde fit, ut natura in
ſeparatione & expulſione ſępè agitet & commoueat
id quod nondum eſt excrementum factum, & ex ea
commotione maiore aut minore, & ſeparatione at-
que expulſione eius quod iam excrementum eſt, ſe-
quantur mali aut boni euentus: nam ſi parua eſt agi
tatio & expulſio in eo quod nondum eſt excremen-
tum, & aliquid iam ex ipſo excernitur, tales excretio
nes ſolent vocari ab initio Symptomaticæ, ſed quæ
poſtea fiunt, Criticæ; quod ſi magna fit commotio &
expulſio eius quod nondum victum eſt, quia non ex-
pellitur quod eſt inutile ſolùm, ſed promiſcuè bo-
num cùm malo, & plus boni quàm mali; ſimulque
interim turbatur concoctio in maiore aut minore
hac inæqualitate, ſequitur uel mors, vel certè diffici-

lis

lis iudicatio morbi. In febribus vero intermittentibus, materia tota ſimul non concoquitur, nec continetur in venis, ſed mittitur aliundè, nempè à ſuis ſocis, vt in tertiana, ab hepate: non mirum ſi natura per vomitum in initio acceſſionum vtiles facit euacuationes: humor enim qui euacuatur per eam partem, vt qui nullam adhuc putredinem ſenſerit, non eſt crudus & diſſimilis, nec commixtus cum alijs in venis continentibus ſanguinem, quare non eget concoctione, vt expulſio fiat; qui vero humor per aluum exit, ſolet à venis prodire, præſertim ſi magna eſt excretio & humores aquoſi ab illis autem non præcedente concoctione nihil expellere poteſt natura cum utilitate: Quod ſi bilioſa pituitoſaque ſit materia contenta in ventriculo, inteſtinis, vel in meſaraicis, tunc prodeſſe ſolent tales euacuationes, eo quod naturam exonerent, quæ poſtea melius concoctioni aduerſus materiam crudam & putreſcentem vacare poteſt. Ceterum ſudores inter initia morbi continui ac etiam in principio acceſſionum, peſſimi ſunt, in declinatione vero optimi, & in ſtatu laudabiles, quoniam illorum materia à venis ducitur, in quibus continentur crudi humores, qui in principio morbi & acceſſionum concoctionem nullã adepti, non admittunt aliquam fieri in maſſa humorum ſeparationem & expulſionem; declinante uero iã morbo, acceſſioneq;, concocto humore morbi & acceſſionis cauſa, iam ſegregatio & expulſio fieri põt vtilis, cum iã habeat natura factũ excrementum, & vti poſſit calido natiuo ad ſeparationem & expulſionem, q̃ amplius in concoctione non eſt occupatum, hoc.n. cum ſit vnicum naturæ inſtrumentum, quo illa vtitur ad omnes functiones ſuas obeundas, meritò fit, vt interim cum illud vehementer in vno opere laborat, reliqua malè peragantur; propterea, cum natura & calor maximè incumbant concoctioni, nulla poteſt hac quoque ratione fieri ſeparatio & expulſio, & cum hęc fiunt, concoctio feliciter obiri nequit; Igitur in euacuationib. quę rectè à natura fiunt duo neceſſario requiruntur; vt excrementum factum ſit quod eſt expellendum, & calor natiuus poſſit ſeruire expulſioni; q̃ ſi vnũ ex his deſit, aut ambo abſint, aut perfecta non ſint, tanto deterior fit euacuatio, quanto maior eſt defectus.

Hæc quidem de purgatione & inæquali euacuatione à natura facta rectè dicta videntur. Sed quid dicemus de ſanguinis profluuio, quod etiam obeſt in principio morborum, ſolet autem prodeſſe in alijs temporibus: an concoctionem requirit natura in tota ſanguinis maſſa quæ tota expellitur nulla facta unius ab alio ſeparatione? Sic profecto ſentiendum eſt, vbi concoctio requiritur: nam etſi nihil ſeparandum eſt, ſed æqualiter expellendũ quod in venis continetur ſanguinis nomine, tamen ille eſt naturæ ordo, vt precedere debeat concoctio omnem aliam naturalem actionem, alioqui concoctio ipſa malè peragitur, & ea læſa, omnia turbari neceſſe eſt. Porrò, turbari concoctionem vbi natura incipit exercere ſegregatricis & expultricis facultatis uires, ideo contingit, quia concoctio requirit quietè in humoribus & ſpiritibus, quam violant ſegregatio & expulſio, quæ ſine motu pfici nequeũt: Itaque ſanguinis excretio obeſt crudo adhuc morbo, quia intermittitur læditurque concoctio, quia tamen minor fit agitatio in hac æquali euacuatione, quam in purgatione, ideo minus obeſſe ſolet in febribus puttidis in initio morbi ſanguinis profluuium quã purgatio: vbi vero concoctio neceſſaria non eſt, vt in ſynochis non putridis, ſed ſolum requiritur expulſio ad naturam alleuiandam quæ premitur multitudine & ebullitione, ſtatim prodeſt ſanguinis emiſſio. Sed dicet fortè quiſpiam, quomodo prodeſſe poteſt in febribus putridis, in quibus non ipſe ſanguis, ſed alius quiſpiam humor putreſcit, ſanguinis profluuium concocta iam materia morbi, aut cum adhuc morbus viget? non enim peccans humor excernitur per æqualem eam euacuationem, aut certè minima illius pars: id quod ſponte concedo, ſed alia ratione maxime confert, quod ſcilicet vena aperta cum ſanguine ipſo expirant putridi vapores qui febrilis caloris & putredinis ſunt cauſa; remedium igitur eſt profluuium ſanguinis aduerſus prædicta mala, ſed non tollit putridam materiam; quare poſt ſanguinis effluxum ad perfectam ſanitatem neceſſaria eſt purgatio, quæ cineres ex putredine derelictos, & adhuc commixtos cum reliquis humoribus in vaſis, ſeparet & expurget. Ex quibus quidem patet, quales humores requirant euacuationes quæ ſponte fiunt. Nunc agendum eſt de noſtris euacuationibus quæ non requirunt eaſdem qualitates, quoniam per alia inſtrumenta perficiuntur: nam ſanguinem mittimus ſecta vena, ad euacuandam multitudinem quæ premit naturam; vel ad ea præſtanda quæ per accidens euacuationem ſanguinis ſequuntur, quo fit vt citò perficiatur huiuſmodi euacuatio, & ob id non turbentur natnræ opera, ſed iuuentur, ſublatis vel diminutis cauſis morboſis repugnantibus. In purgatione quoque medicamenta noſtra alliciunt & ſeparant à tota maſſa humorũ, eum quem ſibi habent familiarem; quod ſi ipſe ſponte ſequitur, vt ille qui tenuis eſt & calidus, aut qui iam eſt in motu, nulla perturbatio ſequitur in naturæ operibus, præſertim à leuioribus medicamentis, ſiue illa antecedentes cauſas ſolum attingant, ſiue etiam putreſcentem humorem. Quod ſi humor familiaris medicamẽto craſſus, tenax, multusq; ſit, frigidus, impactus, & valdè cum alijs commixtus, quia non poteſt ſine magna agitatione, & violento medicamento ſeparari ab alijs, & duci per vaſa, & alios internos corporis meatus, donec perueniat ad partes deſtinatas ad eius effluxum, obſunt huiuſmodi purgationes, quia noſtra medicamenta purgantia tales non trahunt humores, quales trahere debent; in ea vero violentia retentionem, concoctionemque naturæ turbari neceſſe eſt; & id eſt quod maiores noſtri tradiderunt, non eſſe purgandum ab initio, niſi cum materia turget, id eſt facilè ſeparari & ſequi poteſt attractionem factam à medicamentis. Ac quoniam in omni purgatione requiritur naturæ auxilium vt medicamenta actuentur, deducanturque (vt dici ſolet) de potentia ad actum, & fortè etiam trahantur per corpus, & ſeparatio quædam fiat eius humoris qui elicitur à medicamento, ideo ſolet ex purgatione quæ fit in initio febrium, non ſemper ſequi iuuamentum, vt in ſanguinis miſſione, quod ſolius artis eſt opus: in purgatione vero aliquando agitatio maior fit quam opus ſit ad naturã actiones conſeruandas, ſed in hoc quoque quis dubitare poteſt, cur ſi medicamentum purgans, attrahendo opus ſuum perficit, concoctionem quoque in humoribus bilioſis & tenuibus requirimus, quæ omnia incraſſat viſcoſaque reddit? an concoctio non expectatur vt humor fiat in ſuis qualitatibus aptior ad purgationem, ſed vt naturam habeamus adiutricem: interim enim cum illa vehementer incumbit cõcoctioni humorum, in qua pariter requiritur retentio, non põt eo præſtare vſus quos diximus neceſſarios medicamẽtis purgantibus; abſoluta vero iã concoctione, factoq; in ea excremento, & liberata natura à ſuis operibus, iam põt illa ſua officia impartiri noſtris medicamentis, & cum illa iam totam materiam morbi habeat victam, ſequitur facilis &

integra purgatio; nec tanta eſt per concoctionem acquiſita craſſities & lentor, quin melius ſimul ſit natum iuuamentum ex auxilijs quæ iam præſtare poteſt natura & ex eo quod iam paratum ſit excrementum, familiaris medicamento materia. Quod ſi illa vel ob intermiſſionem morbi, vel quia nondum plurimum occupata eſt in concoctione noxiæ materiæ, vt fit inter morbi initia, tunc quia poteſt partem ſui operis impartiri noſtris medicamentis, non expecta ta maiore concoctione, feliciſſime peragitur purgatio; & id eſt quod Hippocr. dicebat circa initia & fines mouendum, quieſcendũ vero eſſe in vigore morbi: nam circa finem prorſus liberata eſt natura à ſuis operibus, inter initia vero leuiter adhuc occupatur, in vigore vehementium morborum ſibi ſoli ſeruire poteſt, in mitioribus itaque morbis purgatio non poteſt obeſſe, quia vt illa mitius agit, ita partem ſui caloris & concoctionis ocioſam habet, pararam ad vſum noſtrorum medicamentorum. Hæc ergo dicenda mihi videbantur de qualitatibus quæ requiruntur in humoribus qui euacuantur à natura ſponte, vel ab arte noſtra, quæ videntur Hippoc. ſententiam euertere, quippe, cum ille velit tales euacuari à nobis humores quales ſolet ipſa natura rectè expellere: nos autem oſtendimus in paucis euacuationibus contingere ut tales ſint humores in utraque euacuatione, quam illis exceptis qui euacuantur poſt concoctionem, diſſimilitudo videtur eſſe neceſſaria. Pro Hippocr. ergo dicendum, quod ipſe nolit humores qui euacuantur per noſtra medicamenta, tales eſſe debere qualis poſtulant euacuationes ſpõtaneæ, ſed quod Medicus debeat quærere in ſuis euacuationibus eas qualitates in humoribus, quæ vtiles reddant ipſas euacuationes, ſicut natura facit (eligit inquam idoneas qualitates) in ſuis bonis euacuationibus. Supereſt vt quædam addamus ad obſcuriores locos quę habentur in Commentario ipſius Galeni declarandos: Igitur quod ſcribit ex ſpontaneis euacuationibus quaſdam fieri à potentia quæ noſtrum regit corpus ipſum corpus expurgante; alias vero ex irritamento aliquo, alias, eo quod ea quæ excernuntur, à vaſis nõ contineantur & eas euacuationes quæ fiunt à natura iuuare, eas vero quæ fiunt ex irritamentis, & ex imbecillitate retentionis, ſymptomaticas dici, non prodeſſe & eſſe prauę euacuationis indicium: hęc inquã, ſunt expendenda, neque. n. intelligendũ eſt aliquam fieri euacuationem à natura abſque irritamento, eſt enim natura ea & potentia regens noſtrũ corpus quã dicit hic eſſe vtilium euacuationum authorẽ, expultrix facultas, quæ eo authore in libris de naturalib. facultatibus non agit niſi irritetur vel à qualitate, aut quãtitate vel tota rei ſubſtãtia; ut. n. quæ amica ſunt, retẽtricem, & concoctricẽ facultatem mouent ad agendũ: ita excrementum & oĩno noxium aliquid eſſe oportet quod excretricem vim excitat. Requiruntur igitur in oĩ euacuatione irritamenta, ſed quæ fiunt ſecundũ ordinem naturæ in quo præcedit concoctio, quę oẽs malas qualitates quę ſunt in humoribus ex quib. vera irritamenta, naſcuntur nõ appellantur ab eo irritamenta cũ naturam non cogant agere, niſi in ſtatis ſuis tpib. ceſſãte iã concoctione & facto excremento, in quo victis qualitatib. noxijs manet ſola inutilis ſubſtantia quę naturã excitat ad agendũ abſq; ulla moleſtia, ut apparet in excremẽtis alui quę relinquuntur ex bona cõcoctione alimenti. Quę vero ſymptomaticę ſint excretiones, i. intẽpeſtiuę, nõ expecta ta coctione & immoderatę, aut cum dolore & euidẽti moleſtia fiunt, naſcuntur ex irritamentis, nẽpẽ ex mordacib. qualitatibus q̃ ſunt in humorib. & propterea obeſſe ſolent, quia ante concoctionẽ, vt diximus, natura non põt ſeparare bonũ à malo, & malũ expellere, ſed boni multũ cum malo expellitur; aut ſi malũ totũ videtur quod per alui profluuia & vomitiones excernitur in febribus, quales ſunt pituitoſi, bilioſi, aquoſiq; humores, certè ea rõne malæ ſunt, quod cõcoctionem turbent, ſine qua vinci non põt materia morbi & ſequi ſalus. Sũt pręterea prauę diſpoſitionis ſigna, malos. n. oportet eſſe vel qualitate, vel quantitate, aut tota ẽt ſubſtantia humores, qui naturę ordinẽ perturbant; propterea (vt antea diximus) intẽpeſtiuæ hmõi euacuationes longũ aut lethalem fore morbũ ſignificant. Illud vero quod ſcribit, fieri aliqñ euacuationes eo quod à vaſis non continentur humores, id fortè non fit, niſi in ſanguinis profluuio facto ex humorũ abundantia, vel ebullitione & in lienteria, quã quam in ſanguinis eo profluuio euidẽter apparet vicinia orificia vaſorum in quibus ſanguis continetur.

APHORISMVS III.

Si qualia oportet purgari, purgentur, confert, & leuiter ferunt; contraria verò graniter.

QVm diſſiſſet in ſuperiori Aphor. Hipp. quales oporteat eſſe humores qui purgandi ſunt, nunc docet quid ſequatur huiuſmodi purgationem. Duo ſunt, inquit: conferentia, & facilis tolerantia: illa in eo ſpectatur, quod vel tollantur vel minuãtur affectus præter naturã, qui ſunt in aegrotantibus; vel reſcindantur aut ſaltem ẽt minuantur cauſæ quæ paratæ ſunt eoſdem affectus excitare in his qui egent præſeruatione: in cõualeſcentibus vero ſi quid adhuc ſupereſt ex reliquijs malorũ humorum quod antea non fuit eductũ, & illud tardat recuperationẽ priſtinæ & propriæ cuiuſcunq; ſanitatis, illud quoq; cum euacuatur, prodeſt: nam ſi deiecta eſt appetentia, vel ſomni ſunt turbati, vel ſitis moleſtat, vel amaritudo in ore ſentitur, aut vires non roborantur, aut aluus aſtringitur vel aliquid tale adhuc malè afficit cõuale ſcentes, purgatio aliqñ momento tẽporis omnia hęc mala abolet. Ceterum, facilis tolerantia in eo ſpectatur, quod ſenſibiliter non lædantur, qui purgãtur: & non patiantur alias moleſtias, quam eas quas ſolent ſuaptè natura medicamenta purgãtia in oĩb. adferre: euitari. n. non poſſunt mali odores & ſapores, nauſeę, cõmotiones uentris, leſa appetentia, ſitis, leuis quædã exolutio corporis, & alia quędã leuia mala, quæ ſequuntur aſſumptionẽ, retentionemq; medicamentorũ purgantiũ, & poſtea cõmotionem vacuationẽque quæ ſequitur earum vim & naturam. Hęc igitur ſunt duo indicia quæ ſumuntur ab effectis quos pariunt purgationes, ex quibus dignoſcimus tales fuiſſe vacuatos humores quales oportebat euacuare. Addit vero Gal. in ſuperiore Comment. alia multa indicia cognoſcendi malos humores qui exuperant in corpore; id quod facit, meo quidẽ iudicio, pręter rationẽ; nã cũ author de ea re non loquatur, id quod facit in 2. Aphor. 1. lib. non erant hic omnia miſcenda omnib. Deinde, particulatim notas illas recenſet nullis propoſitis fontibus ſignorum, quare empirica & nũquã abſoluta redditur tractatio. Poſtremò non rectè ad malos vel ſuperantes humores refert quod Hipp. ad tales & quales perunere ſcribit, non. n. ſequetur conferentia, & tolerantia ſi humores qui purgantur ſolum id habebunt quod exuperent vel mali ſint: nam in ſtatu febrium acutarum abundat quidem & malus eſt bilioſus humor qui putreſcit, non tamen ſequetur conferentia & facilis tolerantia ſi in eo tempore fiat purgatio: ſic in declinatione morbi

malus

malus eſt ſanguis, non tamen euacuandus, aut ſi vacuabitur, oberit difficilisque erit huiuſmodi euacuatio. Maiorem igitur habent vim tales & quales humores quàm per illa aut pauca alia verba explicari poſſint: nam alias requirit qualitates euacuatio quæ fit à natura, alias vero ea quæ fit à Medicis, quod cum ſatis ſuperius ſit demonſtratum à nobis, ſuperfluo hic repeteretur.

APHORISMVS IIII.

Medicari æſtate ſuperiores magis, hyeme vero, inferiores.

IN hoc Aphoriſmo agit Hippocr. de loco in corpore apto ad purgandum humores, vt ſatis verba oſtendunt, ſuperiores & inferiores partes, & conſiderat hic non indicantia, ea inquam quę ſunt in humoribus, ſed quæ oſtendere illa poſſunt qualia ſunt anni tempora, ea enim oſtendunt eos humores in corpore abundare quos gignere ſunt apta: Aeſtas enim calida & ſicca auget in nobis bilem; Hyems friġida & humida pituitam; Ver calidum & humidum, ſanguinem; Autumnus frigidus & ſiccus humorem melancholicum. Quare hic coindicantia tractat. Quid vero oſtendat eſſe in indicantibus quod locum oſtendat aptum ad purgationem nunc videndum. Id autem eſt non ſimpliciter humor ipſe, ſed aliquid quod in eo conſideratur peculiare & proprium ei quod quærimus: nam humor quatenus plenitudinem facit, indicat euacuationem, quatenus præter modum calidus eſt, indicat refrigerationem, quatenus vero in ſe habet principium motus, quo facilius ſurſum aut deorſum, aut in aliam partem moueri poteſt, indicat nos eos motus ſequi debere, quod in eo Aphor. 21. primi libri ſignificauit, in quo ſcribit: Quæ natura vergit per loca conferentia eo ducere conuenit, an igitur ad hoc reſpiciens rectè ſcribit hoc in loco Hippocratem bilem abundantem (id quod fit in æſtate) per ſuperiora, ideſt per vomitum, euacuandam eſſe? id quidem aſſerit Galenus hac ratione: quod æſtas humores in ea abundantes ſurſum commoueat ac trahat; quòd ſi verum eſt, probabilem fortè haberet ſuæ opinionis rationem; ſed videtur mihi abuti nomine; exteriora enim debebat dicere, non ſuperiora: omnes enim experimur Aeſtate corpora diſſolui per ſudores, & vomitu qui tentantur, niſi qui malè habent ex certis paucisque morbis? Addo quod ex naturæ lege frequentiores debent fieri vomitus in pituitoſis, quàm in bilioſis, quippè cum eo authore, uentriculus ſit pituitæ ſedes & officina, bilis autem nequaquam, quam ipſe docet in libris de Vſu partium, magna prouidentia factum eſſe, vt non ingrediatur ventriculum ne turbet illius officia, ſed illabatur ſtatim in ipſa inteſtina, vt deorſum deſcendat. Docet quoque experientia, in omni morbo & per ipſam ſanitatem in crapula, frequentiores fieri à natura pituitoſos vomitus quàm bilioſos: vnde antiqui Medici ſemel in menſe laudabant vomitum ad vitia cruditatis tollenda, non ad reuocandam bilem ab inteſtinis. An fortè ſpectans Hippocr. ad qualitates bilis quod calida & ſicca atque ignea ſit, credidit illam eſſe leuiſſimam & ſponte ſua ſurſum fieri; ſequendos autem eſſe motus naturæ à Medico. at in hoc non ſatisfacit, duplici ratione: primò, quod humor omnis grauis eſt, & deorſum facilius labatur, quam ſurſum efferatur; dicitur autem bilis leuis, non ſimpliciter, ſed comparatione ad alios humores. Deinde etiamſi natura bilis eo vergeret, tamen obeſt quod non fiat vacuatio per loca conferentia, non enim omnes motus qui fiunt à natura ſequi debet Medicus, ſed qui fiunt per loca conferentia, non poſſunt autem ventriculus & os illius eſſe loca conferentia ad recipiendam bilem, & illam emittendam, ſed longè aptiora ſunt inteſtina & veſica, cutisque, quod ſi per febres tertianas & Criſes acutorum morborum fiunt aliquando vomitus bilioſi, hi fiunt à natura quæ fortè per venas delatas ab hepate ad ventriculum; bilem mouere cœperit, quæ cum recepta illic eſt, & repit ad ſtomachum, viam aliam non habet quàm per vomitum, ſed eam, ut videmus, difficilem; ex hoc vero quod natura turbata à cauſis morborum efficit, non debet Medicus præceptum ſumere de loco aptiore in purgationibus ſuis obeundis, ſed naturam rectè operantem per ſanitatem imitari, quæ cum ſemper bilem vacuet per inteſtina, ab ea admonemur idem à nobis eſſe præſtandum, nec trahendam eſſe per noſtra medicamenta copioſam bilem quantam ſæpè requirit purgatio ad partem tam nobilem tamque ſenſibilem, cuius mala cor cerebrum & vniuerſum corpus atque vitam ipſam ſæpè in magnum diſcrimen adducunt. Dicendum ergo æſtate per exteriores, hyeme vero per interiores partes & ſemper inferiores purgandum, niſi materia iam ſit in ſtomacho quę iam moueat vomitum, tunc enim prodeſt vomitus, niſi frequens fuerit: qui etiam reuellendus eſt ad inferiora, ne aſſueſcat natura tam mordacem & noxium humorem trahere ad partem ram nobilem mirabilique ſenſu prędităm. Ac noſtram quidem opinione verum eſſe ſatis oſtendunt Hippocr. ſiue Polybius, & Cornelius Celſus, ille enim in libro de viſalubri vtilem proponit eſſe vomitum hyeme & deiectionem æſtate: hic vero, libro primo cap. 3. inquit: vomitus vtilior eſt hyeme quàm æſtate; nam tum & pituitæ plus & capitis grauitas maior ſubeſt. Nec Galeni interpretatio quam habet in libro De Salubri victu recipi poteſt: vult enim hyeme adhiberi vomitum ſi pituita in ventre gignatur, & bilem per inferiora educendam ſi illa innatet ſtomacho. Quod ſi vniuerſum corpus purgare inſtituamus æſtate per ventrem ſuperiorem, hyeme vero per inferior purgandum, vt in hoc Aphoriſ. ſcribitur; quoniã inquit, quæ iam abundant his medendum eſt purgatione, dummodo ea fiat per loca quo vergunt, ſiquidem ducenda ſunt quo tendunt per loca accommodata; at quibus ne augeantur volumus obſiſtere, ea per contraria loca reuellenda ſunt, adeo, vt ex illius ſententia, locus de ſalubri victu intelligatur ſolũ de humoribus genitis in vẽtriculo; quo in caſu, bilis per inferiora vacuanda, pituita vero per ſuperiora, in hoc vero Aphor. Hippoc. intelligere de humoribus contentis in venis, & de purgatione totius corporis, tunc .n. bilem per ſuperiora, pituitam vero per inferiora ducendam eſſe: nam primum contra eam interpretationem illud facit, quod nunquam locus commodus eſt ad bilis euacuationem per ſuperiora, niſi ad reuulſionem. conueniret ergo in alui fluxu bilioſo, qui per medicamenta per aluũ euacuantia ſiſti non poſſit, deeſt ergo quod nunquam ſit locus conferens ad vacuationem bilis quę fit à Medico, vbi ille locum ac cõmodatum quærit, & vtrum libet eligere põt, cum nullam videat inclinationem & reptionem naturæ vel humoris ad eam partem; Deinde vacuatio pituitæ per vomitum reuulſoria quoq; eſt, & contra naturam: nam vt Galen. ſcribit in libris de Vſu partium, naturalis uentriculi conſtitutio facta eſt ad attractionem & ingeſtionem eorum quæ aſſumuntur, ad reiectionem vero inepta. Deinde, bilis innatans, cur non poteſt eſſe genita in ſtomacho æſtate, vt pituita

hyeme? cur ergo non illi conueniet vomitus ut pituitæ? Tertiò, incrementum humorum non tollitur per reuellentia, sed alterantia partes quæ eos gignunt, & per commodum victum: reuulsio enim est remedium fluentium & non abundantium humorum. Amplius, debebat ipse ostendere rationem qua fiat, vt diuersa sit indicatio sumenda cum volumus corpus vniuersum purgare, ab ea quæ ostendit quid agendum sit cum humores abundãt solum in stomacho, in vtraque enim euacuatione illud commune malum est quod orificium stomachi non sit locus cómodus ad recipiendos acres & mordaces humores, propterea authores prædictum vomitũ rectius concedunt in pituitosis humoribus suaptè natura obtusis, quam in biliosis, & non spectant ut Galen. putat purgationem totius corporis, vel solius vẽtriculi.

APHORISMVS V.

Sub Cane, & ante Canem, difficiles sunt medicationes.

QVi in docendo scopos sibi non proponunt in omni officio medico obseruandos, ignorant quorsum hic Aphorismus & multi alij scribantur, vt ex illorum intepretationibus cognoscere qui libet potest: nos autem cum Galeno docuimus alibi, occasionem siue tempus aptum ad agendum, esse præcipuum scopum ex illis ex quibus constat medendi Methodus, de quo hic agit Hippoc. in hac tractatione de purgatione; Docet enim, quo tempore anni purgationes sint difficiles. Ex quo intelligere possumus, ex consequenti in quo sint faciles. Pertinet ergo Aphorismus ad tempus purgationis. sed quoniam hunc scopum vt alios omnes, assequimur per indicantia, Contraindicantiam, Coindicantia & Correpugnantia videndum cuius rationem obtineat tempus anni quod est sub Cane & ante Canem. Certum est, non obtinere vim indicantis: nam quod indicat, difficultatis non est causa, sed illud est quod primo & per se suadet aliquid esse faciendum: nihil autem potest aliud esse quã humor inæqualiter lædens & plenitudinẽ faciens ad proportionem is enim vt curatio nem per purgationem indicat esse faciendam, ita cũ adest in corpore indicat eo tempore purgationem esse adhibendam, nisi quid impedit, id est, nisi aliquid contraindicat. Propterea rectè dicebat Gal. in libro de optima secta: occasio agendorum sumitur ex præsentia indicantium & absentia contraindicantium. Contraindicant autem purgationem primo, & per se, quæ ab ea offenduntur, vires inquam nostri corporis, quæ cum valent, eam admittunt, eo vero tempore quo debiles sunt, eam fieri impediunt; alia vero per accidens, & non propriè contraindicant, vt crassities, lentorque humorum, obstructiones, voluntas ægri morosi, aut auersantis purgationẽ, & reliqua huiusmodi, quę non lædunt ab ipsa purgatione, eam tamen cum adsunt, vel prohibent, vel in aliud tempus transferunt, donec ipsa recesserint. Porro, certum est tempus anni quod est ante Canem & sub Cane non indicare, quia non est humor qui vacuandus est, nec propriè contraindicare, quia non sunt vires, nec impropriè, cum nihil sit ex prædictis, nec quidem coindicat: quia hortaretur purgationem; superest igitur, vt inter correpugnantia locum habeat, vt certo habet, quia enim virtutem ostendit, vt rectè inquit Galen. exolutam & exustam naturam, ideo difficilem ostendit purgationem.

A Interuentu igitur virtutis, & non primo & per se, hoc tempus difficultatem ostendit in purgatione. Tamen in eo non videtur Galen. ostendere vim illius temporis quod difficiles reddit purgationes: ait enim, ideo naturam & vires offendi, quia ferre non potest acrimoniam quæ prouenit à medicamentis purgantibus: nam id conuenire non potest ex multis medicamentis, quæ vel nullam aut minimam habent acrimoniam. Melius igitur vt arbitror, senti ret, si diceret naturam iam exolutam per insensibilẽ transpirationẽ, & euaporationẽ quam aer eo tẽpore præstat, ferre non posse aliam euacuationem, sic.n. ratio fit communis omnibus purgationibus. Repugnat quoque alijs rationibus, quia enim vacuando exiccat corpus, illud reddit aptius ad maiorem i- B gneũque calorem concipiendum id quod etiam fortè facit quia exagitatione fiunt obstructiones, quæ putridas febres pariunt; quod si medicamenta mordacia fuerint, & validiora, qualia erant tempore Hippocratis, suo morsu & calore spiritus, & humores calefaciunt, vnde febres sequuntur. Atque id est quod Gal. in lib. de Theriaca ad Pisonem circa finem scribit: Atque hoc maximè, inquit mirabilis ille Hippocrates considerans, medicamenti exhibitiones ante Caniculæ ortum, & sub ea difficiles esse tradit, quoniam febrem hoc potissimum tempus hominibus aduehit. Verùm, præcipua difficultas nascitur, quod imbecilla virtus ob eam quę necessario fit in eo tempore, euacuationem non ferat aliam ex purgatio ne, nisi cum difficultate. Propterea rectè dixit difficiles fieri purgationes, & non impossibiles. Alia quo C que ratione impedit illud tempus internas euacuationes quę fiunt a purgantibus medicamentis, vt rectè scribit Gal. quod contrarij fiant motus, quippè, calor aeris trahat homores extra, purgatio vero intro. His igitur rationibus difficiles fiunt purgationes sub cane & ante canem, quia tunc aer longè calidior esse solet, quam in omni alio anni tempore. Tempus autem illud durat per quinquaginta dies, nempè 20. Iunij ad decimam Augusti, & sunt decem ante Canem & quadraginta post. Quanquam in omni regione Canicula non habeat quinquaginta, & in aliquibus plures habeat. Ceterum, Astronomi tradunt Caniculæ exortum non solum difficiles reddere purgationes eo quod augeat calorem solis, id quod fa- D cit Leo, sed etiam suo motu & influxu: nam, vt inquit Plinius, sentiunt Caniculam maria, & terræ, multæque feræ, feruent maria eo exoriente; fluctuant in cellis vina, mouentur stagna, orygen appellat Aegyptus feram, quam in exortu eius contrastare ac intueri & velut odorare cùm sternuerit. Canes quidem eo toto spacio in rabiem agi haud dubium est, Aquilones biduo post flant quadraginta diebus quos Etesios vocant, & octo ante qui παράδρομοι Mira in mari accidere Cyprino putant, & alioquin totum mare sentit exortũ eius syderis quod maximè in Bosphoro apparet; algæ enim & pisces superferuntur ab imo versa omnia; vina in aphothecis canis ortu mutantur quædam, deinde restituuntur. Hæc Plinius de ui huius stellæ. Tradunt autem Astrologi duas esse in cę- E lo figuras, vnam Canis maioris quæ constat decẽ & octo stellis, quarum quæ est in ore, fulgentissima est, & ob magnitudinem, pulchritudinem, candorem & splendorem regina & pulcherima stellarũ vocatur; micat autem vehementer, & propterea Arist. putat illam in altissimo cęlo esse reconditã & hæc à Græcis σείριος ἀπὸ τοῦ σειραίνω eo quod ea horis matutinis oriẽte ingens fit æstus, & magna siccitas canis nomine totius configurationis appellata est; quam ẽt sunt vt inquit Galenus qui ficcion vocent canem, totius sideris abutentes appellatione, Canis enim vniuersum

est

eſt ſidus; quæ vero eſt intra euis maxillas ſtella Syrios, quam quis rectius ante canem nō canem vocet. Latini antiquiores Canem minorem & Caniculam vocant, ut Plinius & Higinius caniculam in ſtellam à configuratione diſtinguerent uocauerunt; tamen reuera canicula eſt Procyon id eſt ſtella & ipſa primę magnitudinis ſed non adeo fulgida & magna ſicut Canis, & ipſa nonum quoque uſurpat canis minoris configurationis, quam non rectè canem uocant nonnulli, cum ſolis duabus ſtellis conſtet. Oritur autem Canis minor cum Leone ſydere, Sole ſcilicet primam partem Leonis ingrediente, die 17. Iulij ut Plinius tradit, poſt ſolſtitium uigeſimotertio die, ex quibus colligimus ſolſtitium tunc fuiſſe 24. Iunij, quod nunc eſt duodecimo die eiuſdem menſis. Canis uero maior oritur cum cancro die uigeſimoſeptimo Iulij. Intelligit ergo Hippocr. ſub Cane, orto iam Cane, & ante Canem exorientę minore Cane purgationes difficiles eſſe. Sed iam videamus quo tempore faciles poſſint eſſe purgationes. Scribit enim Hippocr. in lib. de locis aere & aquis non eſſe exhibenda medicamenta in ſolſtitijs & æquinoctijs. Huius enim verba hæc ſunt. Maximè obſeruare oportet magnas temporum mutationes, neque medicinas in illis libenter exhibeamus, neq; vranius quæ circa uentrem, neque ſecenius priuſquā prætereant dies decem aut plures, & non pauciores. Periculoſiſſima ſunt etiam ambo ſolſtitia, maximè verò æſtiuum periculoſum etiam æquinoctium vtrumque magis uero autumnale; oportet autem & aſtrorum exortus conſiderare, præcipuè Canis, deinde Arcturi, & Pleiadum occaſum, morbi enim in his maximè diebus iudicantur, aliquæ perimunt, alij vero deſinunt aut in aliam ſpeciem aliumque ſtatum tranſmittantur. His quidem verbis Hippocr. damnat multa tempora anni, tanquam importuna ad exhibenda medicamenta, aut alia adhibenda quæ corpora noſtra mitare à ſuo ſtatu poſſunt, Ac conſtat quidem cur aſtrorum ortus & præcipuè Canis id faciant, quod iam oſtendimus. Arcturi vero & Pleiadū occaſum nō alia ratione exiſtimare poſſumus ad purgātia medicamenta exhibēda quā quod exoluta quodammodo adhuc ſit virtus ob æſtatem præcedentem, & humores ob æſtatem craſſi redditi, & ob id facti inepti ad purgationem: tamē Medici inter omnia tempora anni Ver & Autumnum putant aptiſſimum ad Medicinam factitandam, in his qui ob morbos præſentes vel imminentes ab ea opem requirūt, Aeſtatem uero ineptiſsimam iudicant ab eas cauſas quas attulimus, cum difficiles oſtenderemus eſſe purgationes ob æſtum quem ortus canis parit. Hyeme vero non ob virtutis debilitatem, quæ tunc valideſima eſſe ſolet in omnibus præterquam in decrepitis; ſed alia rationes difficiles redduntur purgationes, quod ſcilicet tunc humores in corpore ſint ex frigore veluti concretis qui ob id difficilè moueri poſſunt & non niſi à validis medicamentis, in ea vero violentia non ſolum tormina, & alia mala oriri ſolent quæ difficiles purgationes ſequuntur, ſed etiam colliquationes ſæpè fiunt in partes nobiles, & vt tota æſtas totaque hyems euitari debent quantum fieri poteſt, ita maximè illorum ſolſtitia, quod in uno maximum frigus, in altero uero intolerabilis æſtus nos afficiat. Hippocr. vero hæc tempora euitanda eſſe ſcribit ſed rationem non ſubiungit, cur plures & non pauciores dies quam decem præteriri velit, antequā medicamenta exhibeamus, an ſcilicet quod putet præter calorem frigus & alias qualitates agnoſcat latentes alios effectus in nos emanare à virtutibus ſtellarum. Sunt qui hos contemnunt, & nihil aliud ſpectent præterquā æquabilem aeris temperiem, cum qua virtus redditur apta ad ferendam vim & agitationem illatam à medicamentis, & humorū aptitudinem: Ac ego quidem horū opinionem ſequutus, negligens ſemper fui obſeruator motionū Lunæ, & aliorum Aſtrorum, ſed magnus obſeruator earum mutationum quæ in aere fiunt ex magno acceſſu & receſſu Solis: nequaquā tamen damnauerim Hippoc. & alios Medicos, qui ex Aſtrologia, Medicinæ maiorem authoritatem comparant.

APHORISMVS VI.

Graciles, & facilè vomentes, purgare ſuperius cauentes hyemem.

IN quarto Aphoriſmo ſumpta Coindicatione ab anni temporibus docuit per quas corporis partes purgandum ſit corpus; eadem nunc ſumpta à corporis habitu & facili aut difficili aptitudine ad vomendum, docet qui purgandi ſint per ſuperiora vel inferiora. Addit etiam Contraindicationem quam præſtant tempora in vtroque Aphoriſmo, ſexto inquam & ſeptimo: ſed in ſexto de purgatione per ſuperiora agit, in ſeptimo vero de eadem per inferiora. Scribit igitur graciles purgandos eſſe per ſuperiora, modo facilè vomant, & vomitus non tenetur in hyeme. Ceterum gracilia redduntur noſtra corpora, vel ob oſſium paruitatem, vel carnis minimam molem, aut quod parum habeant pinguedinis. Prętерea, contingat vt qui parum habent carnis, ita afficiantur, eo quod parum ſanguinis gignunt aut illud excrementoſum (ex eo enim nequit caro multa procreari) vidēdum eſt, an de omnibus gracilibus intelligatur Aphoriſmus, an de quibuſdam duntaxat, & an id verum ſit in omni corporis ſtatu, in ipſa inquam curatione præſeruatione conualeſcentia, & in omni ætate Galenus vt videre eſt in Commentario omnibus ferè gracilibus conuenire putat, eo quod vt plurimum, inquit graciles ſint bilioſi, adeo, vt gracilibus non alia ratione competere putet purgationes per vomitum quam quod ipſi ſint bilioſi, his autem vt in quarto Aphoriſmo docuit, debetur purgatio per ſuperiora. Verum, etſi bilioſi omnes ſunt graciles, eo quod ex ſanguine eo caro bona & plurima gigni nequit: tamen pauci graciles ſunt bilioſi. quot enim ſunt melancholici, quot alij pituitoſi, & quanto plures ex paruitate oſſium eundem acceperunt habitum in ipſa prima conformatione? Igitur quod Hippocr. commune facit omnibus gracilibus niſi impediat difficultas ad vomendum quod alias habet cauſas, perperam Galen. contrahit id ſolum ad graciles bilioſos; Certū autem eſt, gracilia & facilè vomentia multo facilius quam alia omnia corpora, ut benè carnoſa, & pingua, per vomitum purgari: nam in vomitu primum diaphragma uehementer deprimitur, & ex ea depreſſione non leue imminet periculum obeſis craſſisque corporibus ruptionis Peritonei, ex qua ſequuntur deuolutiones omenti & inteſtinorum in ſcrotum. Itaque ſi humores ſint in uentriculo, cuiuſcumque generis fuerint, quod natura appetat per uomitum reijcere, tutius poteſt Medicus uomitum concedere gracilibus quam obæſis; non tamen propterea id intelligendum eſt de omnibus gracilibus: nam paulo poſtea ſcribet tabidis non conuenire huiuſmodi euacuationes: vt enim medio cris gracilitas ſecurior corpulentia, ita extrema, periculoſiſſima, caret enim carne & pinguedine quibus uaſa firmantur, & propterea uerendæ ſunt illorum

ruptiones in ea agitatione quę per uomitum fit per medicamenta purgantia. Ceterum, addit Hippocr. & facilè uomentes, tanquam non ſufficiat gracilitas ad ſuperiores purgationes, niſi etiam accedat facilitas ad uomitum. Sunt porro faciles ad uomitum qui collum habent breue, thoracem latum, abdomẽ bene carnoſum, & robuſtum, hæc enim breuem facilemque motum præbent humoribus qui à uentriculo aſcendunt ad os, quod ſi quis facilis ſit ad uomẽdum, & non gracilis, gracilibus quidem, ſed difficilè uomentibus, præferendus: Addit Hippocr. cauendam eſſe hyemem, ſecutus quod ſcripſit in quarto Aphoriſmo, hyeme purgationem eſſe adhibendã per partes inferiores, de qua re nos illic noſtram apoſuimus ſententiam. Quibus uero affectibus conferat uomitus, ſuperfluum eſt hoc loco tradere, cum ad authoris ſententiam interpretandam non pertineat.

APHORISMVS VII.

Vomentes vero difficulter, & mediocriter benè carnoſos, per inferiora, cauentes æſtatem.

HÆc eſt conuerſa propoſitio ſuperioris, & propterea conuerſam habet interpretationem, qui enim difficulter vomunt, ad vomitum non ſunt cogendi, & qui mediocriter ſunt benè carnoſi apti ſunt ad inferiores purgationes, in quibus Diaphragma deprimitur & muſculi Abdominis comprimũtur: ſed qui mediocriter benè carnoſi ſunt, ad oẽs purgationes ſunt apti, videturq; mihi vacare vel mediocriter vel bene: nã qui mediocriter eſt carnoſus, benè carnoſus eſt, & qui bene, id ẽt habet mediocriter. Quod vero inquit, cauentes æſtatem, habet quoque ex quarto Aphoriſmo qualecumque eſt fundamentum, ſed quod addit Galen. in Commentario quod pertinet ad ſuperiorem & præſentem Aphoriſmum, fortaſſe authorem non habet Hippocratem hic enim cauendam eſſe hyemem in vomitu proponit, non tamen propterea dixit Æſtate Autumno & Vere conuenire vomitum: nam paulo poſtea ſcribit Hippocr. Melancholicos plenius per inferiora euacuandos eſſe. Habet autem eam rationem Autumnus ad alia anni tempora quam habet humor melancholicus ad alios humores. Idem de Vere ſcribit Hippocr. in libro de Natura humana, primam illius partem hyemi ſimilem eſſe; quare in ea abundat pituita & non conuenit vomitus eo authore, in media parte Veris: viget enim tunc ſanguis qui nec per ſuperiores nec inferiores purgationes vacuandus eſt. In ultima vero parte fortè aliquid bilis incipit abundare; Quomodo igitur ſimpliciter pronunciare poteſt Galenus Æſtate Autumno & Vere conuenire vomitum? Prętereà, quod ſcribit ſi res vrgeat, ſolum cauenda eſſe ea tempora quæ excipit Hippocr. præceptum continet planè inutile in noſtra facultate: quis enim in ipſa æſtate cauere poteſt ſi res vrgeat inferiores purgationes in his qui difficulter vomunt, aut in ipſa hyeme purgationem per ſuperiora in his qui ſunt graciles & facilè vomunt. Hæc quidem prę cepta nata ſunt cum rudi adhuc Medicina, & vſu poſtea nunquam confirmata, nec vlla ratione compro bata. Quare, ad reliqua tranſeamus. Neque enim nos retinere debet Cardanus, qui de ſanis hos Apho riſmos ſcriptos putat: nam verè ſani his purgationibus opus non habent; alijs vero quibus competit purgatio ad præcautionem illis adhibenda eſt, non in Aeſtate aut Hyeme, ſed in Vere & Autumno, vt ratio, experientia, & maiorum exempla docent.

APHORISMVS VIII.

Tabidos vero, cauentes ad ſuperiora purgationes.

CAPIT in hoc Aphoriſmo Contraindicationem ex affectu præter naturam in purgationibus faciendis per ſuperiora: Sunt enim verè tabidi, qui vlcus habent in pulmone, quibus etſi omnes motus obſunt, tamen inter alios maximè nocet uomitus, vt qui inſtrumenta reſpirationi ſeruientia violentius commoueat, & veluti dilaceret, qui vero reuera tabidi non ſunt, ſed maximè extenuati, & ex habitu corporis vergunt ad tabem, cuiuſmodi ſunt qui pectus habent anguſtum, collum longum, caput magnum, hepar calidum, generantque humores ſalſos & habitant regiones Auſtrinas, aut etiam alijs frequentibus ventis agitatas, illis etiam obeſt vomitus, quoniam commouet materiam verſus pulmonem & concutit inſtrumenta reſpirationis ſuapte natura infirma.

APHORISMVS IX.

Melancholicos autem plenius per inferiora, eadem ratione contraria opponentes.

VIDETVR in ſuperibus Aphoriſmis cũ ageret de Aeſtate & Hyeme de gracilibus facilè vomentibus & de carnoſis vomentibus difficilè, docuiſſe, per quas corporis partes expediat purgare bilioſos & pituitoſos; nunc idem docet de melancholicis; appellat autem melancholicos in quibus abundat humor melãcholicus. Eſt autem melancholicus humor quidam naturalis, qui & propriè melancholicus humor dicitur, alius uero eſt prę ter naturam, qui propriè atra bilis nuncupatur, alius qui planè non eſt ſecundum naturam, nec omninò præter naturam. Porrò, qui naturalis eſt, gignitur in ſanguificatione ex terrena portione alimenti frigida, ſicca, & craſſa, & huiuſmodi humor minimam obtinet quantitatem inter alios humores in tota ſanguinis maſſa; quod ſi alimenta plurimum obtineant potentia huius ſubſtantiæ, iam plus gignitur humoris melancholici; idem quoque accidit, ſi frigida & ſicca ſit hominis temperies, quomodo qui in ætate ſunt declinante melancholici inter alios cenſentur vt. n. qui calidi ſunt & ſicci ex temperato nutrimẽto, plus bilis procreant quàm temperati, ſic accidit in alijs temperaturis, vt agentia validiora ſibi materiam moliantur ex re etiam diſſimili. Atra vero bilis, vt Galenus paſſim teſtatur, fit ex aduſtione, vel ipſius naturalis humoris melancholici, vel ſanguinis craſſioris, aut flauæ bilis, quæ in vitellinam primum, mox in æruginoſam, poſteà in iſatodem, demum in atram conuertitur; ac vt materia ex qua fit varia eſt, ita non eſt ſimplex natura atræ bilis, nec idem effectus, vt apparet in maniæ differentijs, & aliis affectionibus melancholicis; nec omnis quidem atra bilis acida eſſe poteſt, & terram fermentare:

tare: nam quæ ex flauæ bilis aſſatione fit atra, talis eſſe non poteſt, cum ex amaro nihil acidum fieri poſſit, ſed ex acerbo & auſtero, vt Galenus docet in libris de ſimplicibus. Sola igitur atra bilis acida eſſe poteſt, quæ generationem habuit ex aduſtione humoris melancholici, cauſamque oportet eſſe magnam quæ talem humorem potuit aſſare: propterea lęthales ſunt omnes affectiones, in quibus atra bilis excernitur; quippè cum iudicet peſſimam ſubeſſe in corpore diſpoſitionem, & veluti cancerоſam, quæ tales pariat humores. Non naturalem appello humorem melancholicum, qui materiam quidem habet terrenam, ſed non factam ex ſimplici ſanguificatione, ſed etiam cum quadam aduſtione, qualis eſt humor melancholicus qui gignitur ex alimento in naturis biliоſis, in temporibus calidiſſimis, ex eo humore videntur fieri febres quartanæ, vt quæ ſoleant in Autumno, & in ætate declinante procreari. Itaque meritò Hippocr. melancholicos omnes cauſet eſſe euacuandos per inferiora, quoniã craſſa, terrenaq; eſt humoris cuiuſcunque melancholici natura, quæ deorſum vergit, & inferiora loca, per aluum ſcilicet cum ea ſit loca lata, & apta ad ſuſcipiendum & emittẽdum talem materiam vtrumque igitur habet hic humor, ſcilicet quod vergat deorſum, & per loca conuenientia. Verùm fortè quiſpiam contra afferet, quod ſcribit Galenum primo ad Glauconem quartanariis imperandũ eſſe vomitum poſt cibum, exhibendumque ad id helleborum album. Qui verò, inquit, nequeunt euomere, hi per inferiora valentius ſunt purgandi; Quo in loco euidenter repugnat Galenus huic Aphoriſmo, & ſuæ interpretationi quàm hic affert: nam hic ſolum tractatur de purgatione per inferiora in melancholicis affectionibus, illic verò vomitum proponit: purgationem verò per inferiora tunc ſolùm, ſi fieri non poteſt facilis vomitus. Ego verò dicere ſolebam, vomitum non imperari quartanariis ad humorem melancholicum expurgandum, ſed ad pituitam quæ in quartanariis, & aliis melancholicis temperaturis gigni ſolet, & abundare in vẽtriculo: pituita enim frigidam habet cauſam, & nõ neceſſariò frigidam, & ſiccam, vt oſtendit ſenectus pituitoſa, talis autem pituita commodè per vomitum expurgatur; ſed cum in ſuperioribus Aphoriſmis in temporibus in quibus pituita abundat, & in habitibus pituitoſis non eſſe tentandum vomitum, refugium his authoribus reperiri non poteſt. Ceterum quod ſcribit plenius vacuandos eſſe melancholicos intelligit Galenus fortius ideſt validiorib. medicamentis, ſed fortè etiam rectè adderet, frequentius, nam vt in loco præcitato ad Glaucon. ſcribit, ſæpius purgandi ſunt melancholici, quoniam craſſa, & terrena materia tota ſimul concoqui, præparari, & expurgari nequit: quare præſtat paulatim, & frequenter per mitiora medicamenta tentare euacuationem, quàm ſemel per validiſſima. Quod verò rurſus addit, eadem ratione contraria opponentes, interpretantur Fuchſius, & alii nonnulli, quaſi dicat, quemadmodum flaua bilis quæ læuis admodum eſt, ſpeutèque ſurſum repit, per vomitum euacuanda eſt, ita melancholicus humor quia craſſus ac grauis, deorſumque vergit, per inferiora purgandus erit. Quorum quidem interpretatio non placet: non enim eſt contraria oppoſitio huiuſmodi, quæ colligit ex proportione quid ſit faciendum.

Prætercà, proponit melancholicos per inferiora eſſe euacuandos, non ſpectans quid conueniat biliоſis. Poſtremò ex ſuperioribus Aphoriſmis debemus hanc particulam interpretari: dicebat enim graciles, & facilè vomentes purgandos eſſe per ſuperiora, & opponebat illis hyemem, quæ contrarium motum poſtulabat: ſic illis qui difficulter vomunt, & benè ſunt carnoſi, laudabat purgationem per inferiora, niſi impediret æſtas, quæ contrarium poſtulabat; ſic nunc docet melancholicum humorem per inferna vacuandum, niſi impediat æſtas, aut gracilitas corporis, aut facilis vomitus, aut aliquid denique illorum quæ pollicentur faciliorem vacuationem per ſuperiora.

APHORISMVS X.

Medicari in ualdè acutis ſi materia turget eadem die; tardare enim in talibus malum eſt.

SAtis ut uerba oſtendunt hic Aphoriſmus pertinet ad tempus purgationis, non in omnibus quidem morbis, ſed ſolum in ualdè acutis, nec omne docet tempus quod in illis eſt aptum, ſiquidem & in ipſa declinatione aptiſſima eſt purgatio, ſed ſolum de principio, agit quod uerba oſtendunt, eadem die. Videtur tamen hoc præceptum nõ facere commune omnibus peracutis morbis, ſed in illis duntaxat in quibus materia turget. Qua quidem in re, hæc ſunt excitanda: An ſcilicet purgatio competat ualdè acutis morbis ſuapte natura, quatenus ſunt acuti, an ſolum his in quibus materia turget & quid ſit ipſum turgere qualis præterea conueniat purgatio poſtremo an eadem die purgatio adhibẽda, & tardare ſit malũ. Porro Gal. & alij interpretes non putant conuenire purgationẽ morbis peracutis niſi turgeant. Ego uero arbitror ſimpliciter cõuenire in oĩbus ualdè acutis, ſine ſint ſiue febre, ſi ue cum febre affligant; de quibus uidetur potiſſimũ intelligi Aphoriſmus: nam ubi abeſt febris, nulla eſt cruditas (ut alibi oſtendimus, propterea non eſt expectanda cõcoctio quę impedit purgationem exerceri inter initia morbi. Sunt autem pauci admodum morbi peracuti ſine febre, nempe Apoplexia, Tetanus & Conuulſiones graues, in quibus profectò Medicus præcipuum auxilium ſumit à purgatione, & euacuatione lædentium humorum, etſi alia interim auxilia non ſunt omittenda, vt ſanguinis miſſio, reuellentia, diſcutientia, & alia quæcunque excogitare poſſunt oportuna ad exonerandam naturam. In morbis vero valde acutis qui ſunt cum febre, eadem planè eſt ratio: nam illa ſumma acuties prouenire non poteſt niſi à uiolenta admodum cauſa, quã ſola natura breuiſſimo temporis ſpacio vincere non poteſt; & pauci ſunt acutiſſimi morbi, qui non fiant ex multa & calidiſſima, & aliquando maligna bile putreſcente: nam ſi ſynocham febrem excipias, neſcio quod morbi genus peracutum reperias, quòd ex tali bile ortum non ducat. Huic malo ſola venæ ſectio mederi non poteſt, ut quæ putreſcentem materiam non euacuet. Quare poſt ſanguinis miſſionem quæ aduerſus cauſas efficientes putredinem pugnat, purgatio neceſſaria eſt, quę portionem materiæ putreſcentis minuat, aut etiã antecedentem cauſam tollat; quibus peractis, natura facilius poſtea poteſt quod reliquum eſt concoquere, & expellere, nec impedit putredo & cruditas, quæ ex putredine naſcitur ad purgationem adhibendam, quia humor hic tenius facilè ſequitur attractionem medicamenti non turbata interim naturæ alteratione præſertim quod dicatur à noſtris omnib. authoribus, quod etiam docet experientia, illam inchoante morbo

non

non multum adhuc occupari in concoctione, id quod postea facit crescente & maximè vigente morbo. Acutis igitur omnibus morbis conuenit purgatio inter initia, ita postulante vehementia morbi, & illius materia quæ nostra requirit auxilia & facilè sequente humore lædente, & non turbata natura, quo minus possit seruire purgationi alterando ipsum medicamentum, separando malum à bono & expellendo quod malum est, & attrahitur à medicamento. Necoportet aliam requirere præparationem, ex nominata turgentia, quæ nihil aliud habet quàm inane nomen, quod sola Hippocratis vsurpatione nos hactenus omnes terruit: nam cum verbum ὀργάω multa significet, vt sponte moueo, sum ad libidinem propensus, coitum appeto, incendor libidine; Galenus putat vsurpari in ea significatione, quòd in eo sta tu corporis natura stimulata perinde vt animalia cōcitata in Venerem appetunt excretionem. Sed ille debebat indicia afferre quibus huiusmodi naturæ impetum deprehendere possemus in principijs morborum: nam illis vigentibus, instantis crisis & aliarum excretionum certæ sunt notæ, vt ille in libro de Crisibus & de diebus criticis rectè docet. Inchoantibus vero morbis nihil tale conspicitur, in acutis continuisque morbis, de quibus agimus, nisi fortè dicamus tunc turgere, quando generantur in aliquibus partibus ex fluxionibus inflāmationes, sed illæ perfectè non fiunt quod appareat in toto corpore vel partibus principalibus ille pruritus & stimulus ad excretionem, qualis conspicitur in animalibus concitatis in Venerem. Recentiores vero, non ad ipsam naturam & corpus ipsum nomen turgere referunt vt Hippocr. & Galen. hic apertè docent, sed ad ipsos humores, illos enim siue materiam dicunt turgere, idque perperam. Præterea in principijs acutorum morborum non apparent in humoribus illi motus ex una parte in aliam, & ex illa rursus in alias, sine quiete, vt in animalibus turgentibus apparet. Relicta igitur vt ita dicam huiusmodi turgentia, & hoc ipso turgere, Aphorismum ita pronunciemus: Medicari in valde acutis eadem die, tardare enim in talibus malum est: nam morbi non solum peracuti, sed etiam acuti materiam habent quæ purgationem indicat necessariā in principijs ut antea ostendimus. Verùm purgatio hæc adhibenda est per mitissima medicamenta, qualia non habebat Hippocr. sed per ea quibus iam per multa secula Dei beneficio, & hominum diligentia abundamus; hæc enim omnia secum habent commoda, nihil vero quod possit obesse, alia vero febres augent, humores acriores reddunt, agitantque, quibus rebus concoctio turbatur, & omnia sæpè redduntur deteriora, adeo, vt Aphorismus à nobis rectius scribi possit quàm ab Hippocr. Illud vero quod scribit, eadem die medicandum, habet quoque hoc dubium, quod in huiusmodi acutis morbis sanguinis missio nullo pacto sit omittenda, & ea quidem præponenda purgationi, vt scilicet repugnemus primum efficientibus causis quæ gignunt fouentque febrem, an igitur vult Hippocrates eadem die mittendum esse sanguinem & purgandum, & quibus horis diei hæc sunt obeunda? Scio, non defuturos qui negabunt eadem die hęc fieri posse, quod natura nequeat duo valida remedia vna die sustinere, & contrarij motus ferri non possint, si subito sibi succedant, nec differri possit purgatio in horas vesperinas ob concoctionem alimenti. Quorum quidem rationes etsi contemnendę non sunt in leuioribus & tardioribus malis, tamen in peracutis, in quibus est præsens periculum, non solco vereri post sanguinis missionem, interiecto spacio vnius horæ, exhibitionem purgantis medicamenti; nec ne vnquam hu ius instituti pœnituit, optimis successibus confirmati. Quod si non datur occasio vtramque præstandi euacuationum eadem die, duobus primis diebus oportunè hæc fient: in alijs vero qui acuti quidē sunt, sed non peracuti, & tertio & quarto commodè adhiberi potest purgatio, vix enim principium excedet in eo spacio morbus, qui finem habet suaptè natura in decima quarta. Propterea rectè addit Hippocrates, tardare enim in talibus, malum est, quanto enim magis differtur purgatio, tanto deterior est, non tamen propterea omittenda tanquam inutilis si eadē die fieri ea non potest, præceptum ergo est, & quantò citius adhibetur, tanto ea vtilior fit.

APHORISMVS XI.

Quibus tormina, & circa vmbilicum dolores, & lumborum dolor, qui neque medicamento, neque aliter soluitur, in aquam inter cutem siccam firmatum.

HIc Aphorismus satis eludit illorum opinionem qui miserè se torquent in continuatione ipsorum Aphorismorum: nihil enim habet hic commune cum præcedenti & sequenti, illi enim pertinent ad curationem, hic vero ad prędictionem. Docet enim, quē finē expectare oporteat in certis malis quæ solui nō possunt purgatione, vel alijs auxilijs mala ea sunt tormina & dolores circa vmbilicū; hæc.n. dicit tandē degenerare in hydropē, si tandem non cedant medicamētis. Quid sint tormina, & dolores circa vmbilicū & lumbos, & à quibus causis fiant, docet Gal. in Commentario. Verùm, non mihi placet, quod tormina dicat fieri ob morsum vehementem: nam verbum στρέφω à quo στροφοί dicuntur, reuera significat intorqueo, contorqueo, circumago, adeo, vt causa esse non possit alia præterquam flatus, qui per ventrem & intestina circumaguntur, & per multas inuolutiones mouentur. Præterea, si fierent à morsu & acrimonia humorum, non sequerentur Hydrops sicca, id est Tympanites, vt vult Hippocrates non enim acrimonia degenerat in flatuosum affectū qui tanti sint momenti. Quod vero scribit, circa vmbilicum dolore, intelligendum esse spiritum flatuosum interceptum in inuolucris intestinorum, etiam non recipio, nam si esset illic flatuosus spiritus, solueretur vtique medicamentis, vt solent colici dolores finiri. Necesse igitur est, huiusmodi tormina & dolores circa vmbilicum qui tandem gignant hydropem, esse extra intestina, scilicet inter Peritonæum & ipsa intestina; tales enim flatus cum non sint in intestinis, per purgantia medicamenta & inferius in iecta solui non possunt; & cum sint reconditi sub cute, musculis multis Abdominis, denso Peritonæo, difficillimè & sæpe nullo modo discuti possunt. Merito igitur cum perseuerant tormina circa illas partes ob circumuolutionem ipsius spiritus & dolores circa vmbilicum, & lumbos affligunt, magna spiritū crassorum copia indicatur, quæ continuo augetur ab ea intemperie quæ primo cœpit ipsos spiritus & mala ex ipsis nata generare; & propterea tandem Tympanites fit, quæ nihil aliud est quam tanta eorum vaporū copia cōclusa inter Peritonæū & intestina, vt ipsum Peritonæū & Abdomē ita distendat, vt Tympani modo, si pulsetur, sonum edat. Hæc plana quidē sunt, sed maior est difficultas in his quæ scribit Gal. in fine Commentarij, & passim alibi, omnem hydropem fieri à frigiditate hepatis, & maiorem esse frigiditatem

ditatem in aquoſa hydrope ſiue Aſcite, quam in Tym A
panite: nam (vt alibi oſtendimus,) ſola ea ſpecies hy
dropis quam Leucophlegmatiam, hypoſarcam, & A
naſarcam vocant Græci, fit ab hepatis frigiditate, a
liæ vero due ſpecies, Tympanites, inquam; & Aſci
tes, alias habent longè diuerſas cauſas quam hepatis
frigiditatem & ſanguificationem fruſtratam. Leuco
plegmatiam quidem ſequi frigiditatem hepatis &
ſanguificationem vehementer læſam, multa oſten
dunt. Primo, quod vniuerſum corpus tumeat & al
bum colorem, qualis eſt in pituita, referat; vnde Leu
coplegmatię nomen: quia enim non bonus ſanguis
ſed totus fere pituitoſus fertur per corpus & ille aſſi
milari non poteſt & conſumi in nutrimentum, pau
latim aceruatur in ſingulis partibus, eaſque grauat
atque in tumorem tollit, qui cum premitur, cedit di- B
gitis, & cauitatem relinquit. Deinde, ſequi ſolet
ſanguinis immoderata profluuia, vel longas dyſen
terias, vel hemorrhoides diu fluentes, aut immode
ratas mulierum purgationes, aut longas febres, & de
nique omnia mala, quæ ſolent natiuum calorem &
ſpiritus conſumere ac diſſipare, ex quo vitio ſequitur
hepatis refrigeratio, & ex ea ſanguinis aquoſi & pi
tuitoſi generatio. Præterea, eandem cauſam oſtendũt
remedia, quæ ſimpliciter deſcribuntur hydropicis:
illa enim ſpectant hanc ſolam ſpeciem, & non alias,
quæ ſuo addito cognomine propria quoq; recipiunt
auxilia. Quod vero aliæ duæ ſpecies hydropis non
fiant ab eadem cauſa, multa docent, Primum, quod
multos vel potius omnes qui his malis detinentur,
colorem non habent diuerſum à ſuo naturali ſtatu; C
imo quidam intenſiorem habent rubedinem circa
maxillas, quam haberent per ſanitatem; deinde vri
ne ſunt paucæ, & igneæ, quod oſtendit bilis domi
nium & non pituitæ abundantiam & hepatis frigi
ditatem. Tertio, ſitis illa in exhauſta qua laborant,
quomodo poteſt conſtare cum tanta frigiditate & hu
miditate hepatis, quę pituitã & ſanguinem pituito
ſum aceruet? Præterea, diſſectiones oſtenderunt
aliquando hepar horum malorum eſſe cauſam, ſed
non ob frigiditatem ſuam, atque etiam non affecto
hepate ob affectum aliarum partium hæc mala naſci.
Referam quid ego viderim Lugduni in Vico Mercu
riali, vbi habitabam vna cum fratre meo Bartholo
meo Argenter. celebertimo ſuæ ætatis Medico, pri
mis annis cum medicinam factitare cœpi; erat mu- D
lier iam vetula, quæ ventrem habebat valdè tumi
dum, ita vt ab omnibus hydropica iudicaretur, ſed il
lud non poterant intelligere Medici, quod audirent
ante viginti annos eam affectionem cœpiſſe & pau
latim creuiſſe, ac interim mulierem non fuiſſe im
peditam in ſuis officijs, donec in vltimis annis tumor
in magnam molem excreuit, cum qua tamen ede
bat, bibebatque vt ſana, & exibat vt ſua negotia tra
ctaret, color illi aderat bonus, mortua eſt ferè ſeptu
agenaria, & me præſente, atque fratre meo à Iacobo
Regio inſigni adhuc chirurgo Regis Galliarum diſ
ſecta; ſtatim aperto Abdomine & Peritonæo, effiu
xit mira aquoſi humoris copia, ac cum originem ma
li quęreremus, nihil in hepate aut liene inuenimus,
quod recederet à naturali illarum partium ſtatu: ſtu- E
pefacti, quod ea loca non eſſent læſa, in quibus ma
iores noſtri omnis hydropis cauſas & ſedem poſue
runt, cępimus alias partes inueſtigare, & tandem in
uenimus in ſolo vtero originem huius mali, tume
bat, vterus & erat induratus tenſuſque admodum,
eoque non ſine difficultate diſlecto, ob inſolitam il
lius duriciem & craſſitiem, inuenta eſt vniuerſa il
lius cauitas plena pingui, alba & craſſa ſubſtantia, &
factum (vt vno verbo dicam) ſteatoma; atque ita in
dicauimus in muliere quæ nunquam conceperat, &
ſemper difficilè, (vt illa referebat cum à nobis peteret
auxilium,) purgabatur more mulierum, paulatim
aquoſum humorem quo illę ſolent abundare, reten
tum aceruatumque fuiſſe in venis & per eam viam
qua ſolet fieri in hydrope ex alijs cauſis nato, ſparſum
& collectum inter Peritoneum & inteſtina. Aliam
mulierem etiam decrepitam boni habitus poſt ali
quot annos Piſis iuſſi diſſecari, in tali affectu, effluxit
magna eiuſdem humoris copia, ſed nec in hepate
vel Liene aut Vtero, aut alia parte, eſt repertum in
quod referri poſſet cauſa tanti tumoris, & collectio
nis tanti humoris; conquerebatur cum viueret, ſæ
pè mecum pariter de diminuta per vterum purga
tione, atque ita paulatim quoque ventrem ſibi in
tumuiſſe. Alios vero multos verè hydropicos diſſe
cui, in quibus deprehendi originem mali fuiſſe in
hepate, ſed non eam frigiditatem quam exiſtima
runt memoriæque prodiderunt maiores noſtris, ſed
induratam hepatis ſubſtantiam, & eam quidem non
ob pituitam, vel humorem melancholicum, quas
materias illi quoq; tradunt generare omnes ſcirrho
ſas durities, ſed nata erat ea duricies ob aſſationem,
ob id hydrops Aſcites ſequi ſolet vehemẽtes aut diu
turnas febres, necnon frequenter fit in illis qui mul
to generoſoque vino vtuntur, & aromatibus, ab his
enim cauſis hepar calefit, exiccaturque, & perinde in
duratur ac ſi frixum eſſet in ſartagine; quod quidem
malum nullis remedijs ſanari poteſt; ſicut nec late
res ab igne cocti & indurati molleſcunt. Atque id
eſt, quod Gal. dicere ſolet, ſcirrhos hepatis non cura
ri poſſe, etſi cauſam ipſe ignorauerit, vt qui huiuſ
modi durities non niſi ex humoribus impactis & im
bibitis fieri tradat; quare, ſi aliqua ſpes adhuc eſt in
ſananda hac duritie, ea tollitur per emollientia à no
bis dicta medicamenta, quippè cum ea ex ijs gigna
tur, quæ calorem, ſiccitatem, duriciemque augeant.
Itaque refrigerantia & humectantia proſunt ſi quid
prodeſſe poteſt. Illud vero conſideratione dignum
eſt, quomodo, quaue ratione ſequatur hydrops ex
collectione humoris aquoſi ob ſcirrhosã hepatis ſub
ſtantiam: an fortè id fit, quod per eam duriciem ve
næ quæ ſunt in ſubſtantia hepatis, occultique mea
tus qui tranſitum præbent materiæ, quæ à ventri
culo trãſit à ſuma parte ad gibbam hepatis, ſunt exſic
catio & conſtrictio, adeo vt cum difficultate permeet
Chylus multo aquoſo humore plenus, & ex ea diffi
cultate aliquid ſemper relinquitur ex eo aquoſo mu
coſoque humore, quod paulatim aceruatur inter Pe
ritonæum & inteſtina, vnde hydropis origo & incre
mẽtum poſtea naſci ſolet. Sed maius in eo dubium
eſt, per quam viam ſpargatur humor ille in eo ſpa
cio; Ego ex diſſectionibus nihil euidens deprehen
dere potui: an fortè via aperitur per aliquam ex ve
nis meſaraicis, quæ cum tumidæ redduntur ex reten
to humore, aperiunt ſua orificia, & per illa humo
rem effundunt parcius aut abundantius pro magni
tudine leſionis vaſorũ, quo fit vt ex hydropicis quidã
diutius viuant, alij minus alijs; aut fortè leſis uenis
emulgentibus, ex quo fit, vt illi parum mingant re
ſudante ſcilicet eo humore in cauitatem ventris,
qui integris vaſis ſolet illabi in veſicam; Fit igitur
Hydrops Anaſarca ex hepatis frigiditate, Aſcites
vero ex omnibus cauſis quæ retinent & aceruant ſe
roſum mucoſumque humorem. & cum fit vitio he
patis nulla alia cognita adhuc eſt in eo cauſa mali, præ
terquã illius duricies, fortè ſemper, aut certè vt pluri
mũ ex aduſtione nata. Ceterum Tympanites vt pluri
mum coniungi ſolet cum Aſcite, videturque ſemper
hic incipere, & ex hoc poſtea ille fieri, nulla enim
videtur cauſa inueniri poſſe in aliquo membro quæ
poſſit ſpacium illud quod eſt inter Peritonæum & in

teſtina,

teſtina, tantis & ſolis flatibus replere: nam ſi Stomachus flatum gignit, ille in ſua origine continetur, aut ad inteſtina ſpargitur, idem contingit, ſi ipſe in inteſtinis proueniat: hinc Colicis dolores, ſed Hydropes ſequi non ſolent. Vitio vero Hepatis neſcio quo modo flatus gigni & in ea cauitate tanti colligi poſſint, vt Abdomen totum repleant & diſtendant: fortè aliquando in membranis muſculorum Abdominis flatus aliquis prouenit & ineluditur, qui tandem durante mala diſpoſitione, ſpargitur in vicinum ſpacium, & tenſionem parit. Quem caſum videtur hic tangere Hippocr. Sed vt id raro fit, ita (vt dixi videtur vera Tympanitis origo naſci ex humore aquoſo & mucoſo Aſcitem committente, ille enim facilè in flatum à calore noſtro vertitur, cum extenuatur, ſed diſſolui nequit. Quæ quidem ſi vera ſunt, non eſt quod dicat Galen. omnem hydropem fieri à frigiditate hepatis, nec quod hic dubitet, an à maiori frigiditate gignatur hydrops Aſcites quam Tympanites; videtur tamen in vltimis verbis quibus ſcribit, neque enim humida ſubſtantia in flatuoſum aerem ſine calore aliquo poteſt tranſmutari, meam opinionē euidenter confirmare, quod flatus qui Tympanitem efficiunt, ex aquoſo humore ex quo originem primam habet Aſcites, fiant: fortè etiam vitio ſtomachi hoc malum oriri poteſt, vt Cardanus refert ſe vidiſſe, & probat ob id eam læſionem quæ habent ſupra vmbilicum.

APHORISMVS XII.

Quorum alui leuitate inteſtinorum laborant, hyberno tempore ſupra purgari, malum.

REdit ad locum ineptum ad purgationem faciendam: docet enim quid impediat fieri purgationem per ſuperiora, in læuitate inteſtinorum ſiue Lienteria. Eſt autem hyems, inquit. Quod præceptum fruſtra meo quidem iudicio hic repetitur: nam ſuperius docuerat vomitum nunquam eſſe tentandum hyeme, quare nec in Lienteria eo tempore hoc eſt præſtandum. Quod vero præcipuum eſt omiſit, per quam ſcilicet viam oporteat Lienteria laborantes euacuare; hoc enim non patet, & id quod indicat & indicatur prius tradendum eſt, quā id quod contraindicat & contraindicatur: ſed hoc fortè patebit cum intellexerimus quid ſit lienteria, quas cauſas habeat, & quis ſit locus affectus. Porro Lienteriam vocat in hoc Commentario & alibi Galenus ciborum & potionum celeres excretiones, ita vt talia deijciantur qualia deuorata fuerunt. Verum ea definitio ſuperfluo addit celeritatem: nam ſæpius retinentur quæ comeduntur & non celeriter deijciũtur, tamen non ſunt mutata in bonum Chylum, quare etiam non omnem Lienteriam definit, ſed eam quæ eſt extrema, vix enim vnquam videmus ea quæ ſunt digeſta, talia deijci qualia fuerunt aſſumpta: alteratio enim aliqua omninò fit, quoniam ſemper aliquantulum retinentur in ventriculo & in ipſis inuolutionibus inteſtinorum, aliqua fit alteratio: in his vero quæ excernuntur per vomitum, ſæpè apparet perfecta cruditas, quoniam ſubito ſequi poſſunt vomitus ingeſtionem, & in tranſitu per gulam nulla fit alteratio, vt in ea quę fit per inteſtina. Aliquando Lienteria componitur cum Diarrhæa, aliquando cũ Dyſenteria. Locũ aũt affectũ dicit Hipp. eſſe vẽtres & non aluum, vt malè vertit noſter interpres: nã aluus videtur maximè continere inteſtina craſſiora, vt cum dicimus aluum mollire, aluum ducere, aluũ A mouere; vel purgare; & ex illorum inteſtinorum vitio, non fit Lienteria, ſed ex ſuperiorum partium malo: non tamen crediderim inteſtina eſſe ſedem huius affectionis, ſed ſolum ipſum ventriculum: nam vt Galen. in libris de vſu partium ſcribit, inteſtina tenuia diſtributionis alimenti & non concoctionis ſunt inſtrumenta: Craſſa vero facta ſunt ad excrementa relicta poſt concoctionem & diſtributionem ſuſcipienda, & continenda: at Ventriculus, concoctionis primæ eſt inſtrumentum & author. Porro, vt concoctio rectè fiat, neceſſe eſt vt ipſa concoctrix facultas valeat, & retentrix quoque retineat quamdiu quoad concoctrix abſoluerit ſuum opus, & expultrix non moueatur ad agendum antequam retentrix perfecta concoctione remittat & veluti relaxet quæ co- B hibebat. Quæ ſi uera ſunt, non ſolum ex potentiæ retentiuæ debilitate fiunt Lienteriæ, vt hic Gal. tradit, ſed ex ipſius concoctiuæ infirmitate, & ſæpè ipſa retentrix debilis non eſt, ſed ob quantitatem exuperantem alimenti, aut aliud vitium, nequit illud retinere. Contingit quoque ut aliquid irritet expultricem intempeſtiuè, quæ id quod in Ventriculo continetur non expectata concoctione, nec laborante retentrice, extrudat. Ceterum, debilitates & concoctricis & retentricis ſequuntur quidem omnem intemperiem inſignem, ſed concoctio maximè offenditur à frigido, retentiua ab humido; quare tunc Lienteriam maximè fieri oportet, quando frigida & humida intemperies uentriculum afficit, tunc enim & concoctio & retentio pariter lædun tur; quare, non mi- C rum ſi aut nulla, aut debilis certè fit in alimento alteratio. Remedium autem eſt calefactio & exſiccatio per interna externaque alia, quibus uti ſolemus ad hæc uentriculi mala corrigenda, ſed ubi diu perſeuerat hoc malum, aut grauius eſt ab initio, coniungitur omnino cum intemperie multus pituitoſus humor, qui ex intemperie genitus eſt, aut ipſe ex crapula genitus, intemperiem poſtea parit, & vẽtriculi ipſius ſubſtantiam laxat & exoluit, tunc conuenit purgatio quæ extrahat imbutum hunc humorem ab ipſo Ventriculo, hunc timens hyemem Hippoc. non vult per vomitum euacuari, ſed quam rectè, antea docuimus; imo ſi quid aliud ſolet hos vomitus iuuare quocumque tempore fiat, Galenus vero vt blandiretur Hippocrati, dicit vomitum non conuenire quan- D do adhæſerit pituitoſus humor inteſtinis, quia ea ſola ſunt apta educi per vomitum quæ continentur in ventriculo. rectè quidem hęc; ſed quid fiet ſi pituitoſus humor contineatur in ventriculo, vt reuera continetur, ſicut oſtendimus in hac affectione. Prodeſt ergo vomitus, proſunt & deiectiones per exhibitionem Hieræ quæ in hoc caſu maximas laudas obtinet. Hæc ergo eſt noſtra de hoc Aphor. ſententia.

APHORISMVS XIII.

Ad Helleboros qui non facile ſupra purgantur, eorum corpora ante potionem pluri cibo, atque quiete humectanda ſunt.

CVm in his Aphoriſmis ageret de purgatione per ſuperiora, & inferiora, merito addit quoque Aphoriſmum de purgatione per ſuperiora quæ fit ab helleboro, & duo docet, quinam ſcilicet ea purgatione egeant, & quid præterea præſtandum ſit ab his qui helleborum ſunt ſumpturi. Egent autẽ helleboro vt purgentur per ſuperiora, qui difficilè vomunt inquit Hipp. vt verba ſatis oſtẽdunt. Quam ſen-

ſententiam Fuchſius & Cardanus peruerterunt: Ille enim ſcribit non quoſuis eſſe vacuandos per hellebo rum, ſed eos tantum, qui facilè nulloque negotio vomunt, & eos etiam poſtea concedit vacuandos eſ ſe, qui difficulter vomere ſolent, modo eorum corpora prius cibo pleniori, & quiete præparata fuerint At Hippocr. de his qui facilè vomunt nullam mentionem facit, & temerè ſanè illis iniungeret vomitum per helleborum, quippè, cum ſufficiant leuiora alia medicamenta ad vomitum ciendum, & admodum periculoſum in illis fit vti helleboro: nam ex facilitate veniendi & vehementia medicamenti immoderatam ſequi excretionem neceſſe eſt, & omnia fieri ſymptomata quæ ſolent comitari huiuſmodi euacuationes. Qui vero difficilè vomunt, leuioribus medicamentis moueri non poſſunt ad vomitum; quare, ſi ita poſtulent eorum mala, helleboro vti debent: ex hellebori enim vehementia & difficultate uomendi tutior ſequetur uomitus. Verùm, quia helleborus ſolet conuulſionem parere, (vt poſtea ſcribet) vult corpora cibo multo & quiete præhumectari, vt faciles fieri poſſint motus. Hæc eſt ſententia Hippoc. quæ facit contra Fuchſium. Cardanus vero Galenum ſecutus, vult Hippocratem docere corpus præparari debere antequam ſumat Helleborum cum leuioribus alijs medicamentis vomitum cientibus; de qua re ne verbum quidem Hippocrates tractat. Sententia igitur ea eſt. Ad Helleboros qui non facile ſupra purgantur, ducendi, & eorum corpora ante purgationem pluri cibo atque quiete præhumectanda ſũt. Porro, non facilè ſupra purgantur, qui craſſi ſunt, qui tabidi, vel pituitoſis humoribus abundant, qui ſunt in hyeme. de his enim antea egit Hipocrates. Egent uero helleboro non qui facilè vomunt, nec qui leuibus morbis detinentur, ſed qui maximis, uomuntque difficilè. Refert Celſus, quinam ſint morbi illi: datur inquit, atra bile uexatis, aut cum triſtitia inſanientibus, aut his quorum nerui parte aliqua reſoluti ſunt, comitialiq; morbo affectis, id neque hyeme, neque Aeſtate rectè datur, optimè Vere, tolerabiliter Autumno, quiſquis daturus erit id agere ante debet, ut accepturi corpus humidius ſit. Hęc ſcribit ille 12. & 13. capite libri ſecundi. Plura uero mala adijcit Braſſauolus, quæ temerè credit egere helleboro, cum ad ſolam deiectionem per aluum pertineãt Celſo authore. Intelligunt autem authores per helleborum cum uomitum mouere uolunt, album. Datur autem helleborus albus uſq; ad duos ſcrupulos, ſed tunc præparatum exhibendum, ſine pręparatione uero ſcrupulus unus exhibetur. Præparatur autem multis modis: nam Dioſcorides lib. 4. illum miſcet cum paſta ex tritico & concoquit, & poſtea helloborum dat uel pulueriſatum vel in pillulas formatũ. Sunt etiam qui experti ſunt panem illum in quo incoctus eſt Helleborus feliciter purgare. poteſt etiam incoqui in cotoneo excauato, deinde aſſumitur ipſum helleborum aut ipſum cotoneum mandi, quod tutius eſt; ab alijs in aceto per octo dies maceratur, exiccaturque poſtea in umbra. alij macerant in aqua uitæ quam poſtea urunt, & ea uſta helleborum exhibent; Alia authore Gal. raphano immittunt, eumque infixum ſeruant triduo, abijciunt poſtea, & raphanum comedunt, aut macerant in oxymelite per 24. horas, poſtremo oxymel bibunt. Sũt tamen qui helleborum cum raphano cui infixus eſt in oxymelite macerant. Paulus Ægineta helleborum minutiſſimè diſſecat, & ex eo drachmam uel duas decoquit in ſucco Piſanæ aut Halicæ, & ſuccũ eum poſtea præbet abiecto helleboro. Hæc quidem de exhibitione hellebori albi, quem ego cenſeo non eſſe exhibendum niſi vbi alia auxilia non contulerũt mitiora, cuiuſmodi ſunt pus pingue cũ oleo, oxymel cum decocto ſeminis anethi, radix peponis arida cũ mulſa, Betonicæ radix, & Agaricus. Validiora ſunt ſuccus Ebuli, aut Sambuci, & drachma radicis Aſari quo feliciſſimè ſum aliquando uſus in coxendice & grauioribus alijs morbis ſine febre. Nigro uero helleboro ſæpè ſum uſus in decoctionibus cum alijs herbis & ſeminib. & eo liberaui Bononiæ laborãtem morbo Comitiali qui originẽ habebat ex tribus minoribus digitis manus.

APHORISMVS XIV.

Cum biberit quis helleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis, ad ſomnos vero atque quietem, minus indicat autem nauigatio turbari motione corpus.

GAlenus putat hunc Aphoriſmum eſſe ſcriptum ab Hippocrate, ut doceat, qua ratione fiat ut Helleborus aſſumptus maiorem habeat uim ad purgandum, quem quidem redarguit Cardanus, qui, inquit Hippocratem hic docere, non quo modo augenda vel ſiſtenda aut minuenda ſit purgatio, ſed quo pacto ea commoda, facilis, celeris, & minus moleſta fiat ut uenenoſum alioqui medicamentum cito exeat à corpore; Cuius opinionẽ ego unice probo: nam de augenda uel ſiſtenda purgatione apertè agit Aphoriſmus ſequens. Id autem quod commodam & facilem reddit purgationem aſſumpto hellebore, eſt motus, inquit Hippoc. qua quidem in re uidẽdum eſt, de quibus motibus intelligat, & quo modo, & quando, & quatenus ſint adhibendi. Deinde quæ nam ſit ratio & an illa ſit communis non ſolum helleboro aſſumpto, ſed alijs omnibus medicamentis purgantibus. Si uomitus expectatur ab hellebori ſumptione (ut hic uult Hippocrates) certum eſt eum de omnibus motibus non intelligere: nam aĩ motus, ut ira & triſtitia, nõ adiuuãt uomitũ, nec inter motus corporis ambulatio quæ recta uia procedit uim habet turbandi corpus & ciendi uomitum, quare de illis ſolum motibus intelligere oportet, in quibus fit turbatio & commotio earum rerum quæ ſunt in ſtomacho, id quod faciunt maximè nauigatio, geſtatio, corporis equitatio, & ambulationes quæ fiunt per circulum, leues autem oportet eſſe quoſdam ex his motibus, alios vero uehementiores, ſi uomitus ſequi debet: nam agitatio quæ fit nauigando, non fit cum mare eſt tranquillum, ſed impetuoſum à uentis agitatum. Vehemens autem ambulatio aut curſus, tuto non adhibentur, quia rapiũt helleborum uenenoſum aut certè malignum, ſuapte natura in uenas, quare illi motus ſunt eligendi, qui ſolum poſſint eleuare humores à ſtomacho, quare modus quoq; abhibendus eſt in motibus, quos idoneos in re propoſita iudicauimus eſſe; nec ſtatim aſſumpto helleboro motus fieri debet, ſed poſteaquam conIectura iam oſtendit redactum eſſe medicamentum (vt dicere ſolemus) de potentia ad actum & cum iam purgatio ſit, quieſcendum ne equo currenti calcaria addantur. Vt autem facilis fiat uomitus, præter alios motus, cum iam ille inſtat digitis uel penna oleo intincta & ructibus adiuuanda eſt interna ea agitatio. Eſt porro communis ratio cum Helleboro omnibus medicamentis quæ uomitum mouent, ac in leuioribus quidem motus adhibentur, non quod immineat aliquot periculum ex longiore illorum mora in corpore, ſed ut ualidior reddatur ex ea perturbatione

turbatione vomitus ; In illis vero medicamentis quæ per aluum purgant, diſtinctio adhibenda eſt: nam vt leuis quædam commotio non obeſt, cum iam medicamentum commouet corpus, ita quies adhibenda eſt ab initio, quippè, cum verendum ſit, ne ex commotione deiectorium medicamentum fiat vomitorium. Validiores vero motus cauendi ſunt ea die qua aſſumptum eſt purgans medicamentum, quandoquidem experientia docuit nonnullos ex aſſumptione ſolius Caſſiæ in magnum diſcrimen fuiſſe adductos, facta ſuperpurgatione, oborta vehementi febre ex raptu, vt credibile eſt, medicamenti tota ſubſtantia inimici, in vaſa, & viſcera noſtri corporis.

APHORISMVS XV.

Cum uolueris magis ducere Helleborum, move corpus ; cum vero ſiſtere, ſomnum facito, & non moueto.

VT ſatis verba Aphoriſ. oſtendunt, docet Hippocr. quid à nobis præſtandum ſit aſſumpto helleboro, ſi fortè viderimus minorem eſſe, aut maiorem euacuationem. Quod præceptum non leuis eſt momenti, quandoquidem hæc duo ſæpè Medicos non parum anguntob quærimonias ægrotantium, qui conqueruntur de deminuta vel ſuperflua purgatione. Eſt ergo inquit Hippocrates remedium ad augendam purgationem, motus corporis : ad eandem vero ſiſtendam ſomnus & quies. Qua quidem in re, videndum primum eſt, an uera ſit hęc Hipp. ſententia in purgatione quæ fit ab helleboro. Deinde, an ea trahi poſſit ad reliqua omnia medicamēta purgantia. Poſtremo, an alia præter motum, ſomnum & quietem hæc præſtare poſſint. Porro, corporis motus corpus calefacit, ſi vehementior ſit: ad incrementum vero caloris ſequitur, vt vel partes in quibus augetur calor ex motu, vt ſunt articuli & qui illis alligantur muſculi, attrahant ex ventriculo, inteſtinis, & profundioribus ar lijs partibus medicamentum, vel etiam ipſum ſponte ad loca excalefacta moueatur ; Accidit quoque ex tali motu liquari extenuarique humores, & eoſdem reddi aptiores ad attractionem, quam præſtat aſſumptum iam helleborum. At vero, tales motus (meo quidem iudicio) nequaquam laudauit Hippocrates, neque enim medicamenta ſuaptè natura & ex violētia illis adiuncta nobis inimica trahenda ſpargendaque ſunt per omnia viſcera; Leuiorem igitur motum & facilem atque breuem quandam ambulationem intelligat oportet, nomine motus. Sed quid hæc præſtare poteſt ad augendam euacuationem ? an hoc fit quod leuis ille motus cauſa ſit maioris facilioriſque mutationis medicamenti primum de potentia ad actum ? deinde, vt facilius poſſit penetrare illius vis in eas partes ad quas peruenire debet medicamentum purgans, ſiue hoc ſit ipſum medicamentum, ſiue vapor ab eo eleuatus, ſiue vis alia quæpiam quæ ſine ſubſtantia intromiſſa tandem aſſequitur humorem quem allicere eſt aptum. Tertio prodeſt etiam motus vt facilius deſcendat & colligatur in inteſtinis humor qui à venis trahitur : fortè etiam promouet euacuationem quia facit ad extenuationem & colliquationem humorum qui promptius poſtea attrahuntur. Merito igitur motus, validiores reddit purgationes, & quies contrarijs rationibus eas minuit & ſiſtit. Somnus vero idem facit ob peculiares ſibi rationes: nam per ſomnum vniuerſus ferè calor influens reuocatus ab externis partibus, colligitur circa ventriculum, atque ita vincit extinguitq; medicamenti purgantis vim, & ſimul prohibet ne ea amplius immitatur in exteriores venas, atq; etiam ne ipſi humores influant in Ventriculum & inteſtina: nihil enim horum fieri poteſt abſque caloris illius motu, qui per ſomnum, vt diximus, in ventre collectus, quieſcit. Igitur inchoatam purgationem ſomnus firmat, aut certè vehementer debilitat, vt experientia quoque docet. Cur ergo Medici plurimi aſſumpto medicamento purgāte, ſomnum imperāt ? an id non faciunt poſteaquam medicamentum vacuationem inchoauit, ſed cùm ipſum recenter aſſumptum eget collectione caloris vt facilius medicamentum actu fiat purgans, quod antea erat ſolum potentia ? Quæ quidem ſi uera ſunt, vt putamus, his ſolum iniungendus eſt ſomnus, qui debiliori ſunt calore, vel frigidius, craſſius, vel durius medicamentum aſſumpſerunt. hoc enim requirit ampliorem calorem in ventriculo vt perficiantur purgationis opera; alijs vero temerè adhibetur ſomnus. Ceterum, præter motum, quietem & ſomnum, poſt aſſumptum medicamentum, quidam ex Medicis iubent aſſumi aquam hordei, vel iuſcula, & ea non pinguia ; alij vero hæc damnāt ; ac inter eos qui illa probant, diſſenſio quoque eſt: nam Hippocrat. bibendum aliquid tale eſſe ſtatim aſſumpto medicamento purgante ſcribit, alij uero id fieri volunt iamdudum inchoata purgatione, alij vero non, niſi cum iam inſtat edendi tempus. Porro, exhibendum aliquid eſſe liquoris prædicti cenſeo, ſed non quouis tempore in omnibus: nam malignis, & vehementibus aſſumptis medicamentis, quale eſt helleborus, & alia antiquorum pharmarca, prodeſt ſtatim aſſumpto medicamento more Hippocratis benignum & familiarē liquorem aſſumere, vt abluatur os, œſophagus, & ſtomachus, ne aliquid medicamenti illis inhęreat partibus, quæ exquiſito ſenſu ſunt præditæ, ſed tanta non debet eſſe potio, ut uim medicamēti extinguat; in mitioribus vero medicamentis, ſi feliciter procedit purgatio, nihil exhibendum antequam inſtet edendi tempus : tunc autem omnino concedi debet ex aqua hordei uel iuſculo macilento cum ſaccharo, ut abſterſione ab eo facta, nihil amplius inhæreat uētriculi tunicis, quod appetentiam, retentionem & concoctionem alimenti turbare poſſit. Quod ſi purgatio feliciter non peragitur, idque fiat uel ob debilitatem medicamenti, uel ob craſſitiem & frigiditatē humorum, commodè quoque auxiliatur potio calidior aſſumpta : ea enim, ut experientia ſæpè docuit, collectus reliquijs ipſius medicamenti aſſumpti, & liquatis humoribus, ſolet haud multo poſt feliciter aluum mouere. Proderit quoque eadem in calidioribus naturis, & morbis, ualidior enim ex ea irrigatione & humectatione facta natura, felicius purgationi ſeruit, quod ſi purgatio ualidior eſt, ſpectandum an ob ſolam medicamenti uehementiā id fiat, uel etiam ob morſionem excitatam in inteſtinis illi medetur per ſomnum & quietem, cibi & potionis copioſa aſſumptio : huic uero iuſcula abſtergentia primum, deinde pinguiora ſuccedere debent.

APHO.

A

APHORISMVS XVI.

Carnes ſanas habentibus Helleborus periculoſus, facit enim Conuulſionem.

PERTINET hic Aphoriſmus ad curationem, & vſum hellebori, docet enim quid cõtraindicet purgationem per helleborum, nempè, ſanitas carnis: qui enim carnes ſanas habent inquit, non poſſunt ferre vſum hellebori ſine periculo. Subiungit autem periculi genus, nempè Conuulſionem. Putat autem Galenus hunc Aphoriſmum particulariter explicare quod vniuerſaliter docetur 36. & 37. Aphoriſmo ſecundi libri, vbi ſcribitur: qui ſalubritatem corporis habent, per medicamenta euacuati, cito exoluuntur, & qui prauo vtuntur cibo. Et qui benè ſe habent corpore, difficulter ferunt medicationes. Verùm aliqua agnoſcitur differentia: nam illic de his qui benè habent ſimpliciter tractat: hic vero de his qui ſolum habent carnes ſanas. Differunt autem hæc inter ſe corpota: nam vt Hippocr. ſcribit in libro de vſu hellebori, purgatio per ſuperiora eis commoda eſt qui abſque febre laborant cibi faſtidio, ventriculi punctione, vergitine, oris amaritudine, & ut ſemel dicam, doloribus ſupra infraque ſeptum trãſuerſum, ſeu etiam in lumbis ſint, & genuum grauitas adſit, vel menſium ſuppreſſio, & ſimiliter vbi morbus ex defluxione & cerebro oritur. Conſtat igitur in his omnibus & carnes & humores in venis contentos benè ſe habere poſſe, & tamen conuenire Helleborum, quibus magis eſt periculoſus, quam ſi in venis eſſet Cachochymia, & carnes eadem eſſent imbutæ: nam vehementia medicamenti exoluitur à Cacochymia. Cur afferat Conuulſionem his qui ſanas habent carnes, nunc videndum eſt, & poſtea quænam alia mala præter Conuulſionem his corporibus afferre poſſit. Porrò, Galenus in Comment. ſcribit illud peculiare eſſe helleboro, vt faciat Conuulſionem, propter operationis vehementiam. Quam opinionem etiam Cardanus rectè refellit: nam ſcammonium, colocynthis, & alia nonnulla vehementius purgant helleboro, non tamen Conuulſiones faciunt, quæ deberent pariter ſuccedere ſuperpurgationibus à Medicis dictis, id quod experientia non docet, at fortè id facit eo quod per vomitum purget, dum ſurſum & deorſum (vt vomitus vehemens poſtulat) gulam ac aſperam arteriam & neruos qui in ipſis ſunt, trahit. An potius Conuulſionem parit ob peculiarem quandam ſuam malignitatem qua prẽfocat vel mordicat; non ob nimiã euacuationem & ſiccitatem, poſtea oſtendemus Cõuulſionem fieri non poſſe. Hæc profecto doceri non poſſunt nec ſcribi, quia nemo iam Helleboro albo vtitur ad vomitum mouendum, aut alio modo purgandum corpus, propterea nec quid faciat, aut quomodo profit, aut obſit percipere poſſumus; Ratio aũt dictat alia mala ipſum adferre poſſe præter Conuulſionem: nam ob vehementiam actionis, vniuerſum corpus cõmouet, ſtomachũ veluti dilacerat, etſi excedat vires eius qui purgatur, aut non inueniat malos humores, donec illius vis extincta ſit, dyſenterias, exolutiones corporis, animi deliquia, & tandem mortẽ inferre eſt aptum. Sed prẽſtat ad ea quæ vtiliora ſunt properare: nam in re ob tanta pericula meritò derelicta, ſuperfluum eſt accuratas excogitare interpretationes.

B

C

D

E

APHORISMVS XVII.

Si quis febrem non habens, abſtineat à cibo, & cordis morſum, & tenebricoſam vertiginem patitur, & oris ſentit amaritudinem, purgatione indigere per ſuperiora ſignificat.

VT in ſuperioribus Aphor. docuit, in quibuſdam affectibus conuenire purgationem per ſuperiora, ut in gracilibus & facilè venientib. & in æſtate, in alijs vero conuenire purgationem per inferiora, vt in benè carnoſis, difficilè vomentibus, tabidis, melancholicis, in hyeme, & in his qui leuitate inteſtinorum laborant: ita nunc multos coniungit caſus, in quibus conuenit purgatio per ſuperiora. Neque vero putandum eſt eum exiſtimare non eſſe vtilem huiuſmodi purgationem, niſi illis qui hęc omnia mala ſimul patiuntur. Conueniet igitur purgatio his, qui hoc ſolum patiuntur quod deiectam habeant appetentiam, aut ſentiunt morſionem in Corde, aut laborant vertigine, aut ſentiunt in ore amaritudinem, ac multo magis ſi hæc omnia mala ſint coniuncta. Verùm, quod ſcribit: Si quis febrem non habens, & prędictis morbis laboret, videtur ſignificare ſe intelligere de purgatione p ſuperiora facta ex helleboro: nam alia mitiora quibus utimur ad vomitũ ciendum, fortè non vereretur exhibere etiam præſente febre. Iam vero videndum eſt, quomodo conuenire poſſit ſingulis affectibus enumeratis in Aphoriſmo purgatio per ſuperiora, ſiue per helleborum fiat, ſiue aliter. Occurrit ergo primum cibi inappetentia, quam ἀποσιτίαν quaſi dicas à cibo abſtinentiam, quæ multas poteſt habere cauſas, vt in primo libro Aphoriſ. oſtendimus: nam ſi ad appetitum conciliandum requiritur euacuatio Ventriculi, & vacuationis ſenſus, & præterea robur eiuſdem viſceris & facultatum quæ in eo ſunt, profecto continget appetentiam vel minui, vel etiam perdi, ſi vna ex illis cauſis deſit, id quod experientia docet: nam qui in otio degunt, aut crapidę indulgent, nunquam ferè cum appetitu cibos ingerunt, ſemper enim in illorum vẽtriculo continetur aquoſus pituitoſusq; humor qui replet. Sic qui delirant, quia non apprehendunt moleſtiam quę oritur ex uacuatione & diſſolutione quæ fit in ſtomacho, cibos non appetunt. Æſtas vero, febres, & alia quæ vehementius calefaciunt, eo quod diſſoluant robur Ventriculi, appetentiam quoq; perdunt, & propterea acida pituita, & humor melancholicus in orificio ventris imbibitus, ſolent vehementem famem afferre, eo quod cum aſtrictione, cũ qua robur ſeruatur, exprimant, vacuentq; humorem in ſubſtantia Ventriculi contentum. Contra vero bilis flaua, appetentiam perdit, quoniam eandem ſubſtantiam digerit cum diſſolutione partis. Ergò cum tot ſint cauſæ quę ledunt appetentiam cibi, cur Hippocr. laudat purgationem per ſuperiora, quam antea dixit ſolum conuenire vbi intus nocet humor biliоſus? Ceterum, καρδιωγμὸς ſiue cordis paſſio fieri etiã poteſt, non ſolum à bile, ſed ẽt à pituita ſalſa, & ſero ſo humore adhęrente orificio ſtomachi, quod cor etiã vocarunt maiores noſtri; quare huic malo non ſolum conuenire debet purgatio per ſuperiora, ſed etiã per inferiora. Quid Vertigo ſit, ſatis patet ex Gal. Commento, patiuntur enim Vertiginem hi, quibus videntur res conſpectæ circumuolui, & ſenſus viſus repentè deſtruitur, ſibique tenebras circumfundi opinan-

tur, idque inquit fieri ore Ventriculi à malis humoribus morſo: nam propter neruorum magnitudinẽ qui ad ipſum à cerebro veniunt, hac parte patiente, animæ opera detrimentum patiuntur. In quibus quidem verbis, illud non probo, quod dicat Vertiginem fieri ore Ventriculi à malis humoribus morſo: nam abſque aliqua morſione multos vidi Vertigine correptos ex ſola cruditate ſtomachi, & ego nonnunquam ex eadem cauſa, cum in iuuentute vehementius incumberem literis, hoc malũ ſum paſſus abſq; aliquo morſu cordis. Præterea, illud etiam haudquaquam recipio, quod has circumuolutiones & tenebras circumfundi oculis tradat, ob neruos qui à cerebro inſeruntur in orificium Ventriculi: nam abſurdum eſſe arbitror, exiſtimare per neruos aliquid ferri vaporis aut humoris à ſtomacho ad cerebrum, aut à cerebro in alias partes deſcendere; ſed hęc mala naſcuntur ex vaporibus per Oeſophagum, arterias, & venas elatis ad oculos, & ad cerebrum, quo modo videmus ex motibus circularibus fieri aliquid veriſimile, quòd contingere non poteſt, niſi ex ſpiritibus vario modo agitatis. His itaque malis & oris amaritudini non ſolum vomitus per ſuperiora, ſed etiam euacuatio per inferiora prodeſt, vt oſtendit purgatio facta ex Hiera Gal. quam ipſe paſſim in his affectibus alibi commendat.

APHORISMVS XVIII.

Supra ſeptum tranſuerſum dolores, purgatione indigere per ſuperiora ſignificant, quicumq; vero inferiora moleſtant, per inferiora.

NVNC Aphoriſmum difficilè eſt interpretari, vt verba illius ſignificant: nam ſi ſimpliciter intelligamus omnes dolores qui ſunt ſupra ſeptum trãſuerſum, egentes purgatione, curandos eſſe per vomitum abſurda redditur ſententia; Etenim capitis, gulæ, ſcapularum dolores, vomitu iuuari non poſſunt, niſi cauſam habeant & originem ex humore contento in orificio ſtomachi. Nec profectò Aphoriſmus extenditur ad omnes dolores qui ſunt in pectore ſine thorace ſupra ſeptum tranſuerſum, ut Galenus ſentire videtur in Commentario, qui clarum eſſe dicit, omnes dolores qui ſunt ſupra ſeptum tranſuerſum, indigentes purgatione, eam adhibendam eſſe per ſuperiora, propterea quod neceſſe ſit facere euacuationes ſecundum humorũ infeſtantium motus: nam quęnam quæſo via patere poſſit ad vomitum humoribus vitioſis contentis in venis muſculorum thoracis aut concluſis in ipſis muſculis vel in tunicis & membranis quæ ambiunt thoracem vel alio quocunque modo in ipſo reperiuntur? De illis tamen doloribus videtur intelligere Hippocr. quandoquidem lib. 2. & 4. De Victu acutorum, cum agit de curatione Pleuritidis, apertè ſcribit, purgandum eſſe, ſi dolor vergit ad ſeptum tranſuerſum: mittendum vero ſanguinem, ſi ille aſcendit ad iugulum. Quæ ſententia, eos etiam refellit, qui credunt Hipp. hic ſolum tractare de doloribus omnibus & moleſtijs quæ oriuntur ex orificio oris Ventriculi: nã præter ea quæ adduximus ex libris de Victu acutorum, ex ſuperioribus Aphor. ſatis conſtat, hunc authorem ſolum imperare purgationem per vomitum, vbi dolores & affectiones aliæ naſcũtur ex humore bilioſo, quarũ quidem minima fortè pars eſt, maior autem ex cruditatibus & ex pituitoſis aquoſisq; humoribus ſolis, vel etiam cum flatibus mixtis. Neque vero hanc opinionem confirmat quod ſcribit Gal. vacuationes eſſe faciendas ſecundum motum infeſtantiũ humorum: primum enim videre oportet an motus ille reuellendus ſit & ſiſtendus; deinde, an fiat etiam ſurſum cum partes ſuperiores laborant. Plurima enim pars dolorum qui fiunt ſupra ſeptum tranſuerſum in thorace naſcuntur ex fluxionibus quas per venas cerebrum deorſum mittit: inferiores vero partes neſcio quo modo tranſmittere poſſint humores noxios in ſuperiores thoracis partes; non ergo dolores qui infeſtant partes ſupra ſeptum tranſuerſum fiunt ex humoribus aſcendentibus magis quàm ex deſcentibus: quare, nec euacuatio quæ fit per vomitum ſequitur humorum infeſtantium motum. Poſtremò, præter motum humoris, maximè debet ſequi Medicus conuenientes vias & colligationes vaſorum per quas via patet euacuationi lædentium humorum. Si enim fortè confluant humores ab inferioribus partibus ad caput, aut ſine fluxione calidi ſint & bilioſi, contenti in venis habitus corporis, quis quæſo tentabit illos euacuare per partes quæ in capite continentur, quippè, cum nulla illis pateat via per aliquam euitatem præterquam per venas quę in muſculis quoque finiuntur, nec apertam habent connexionẽ cum capite, per quam poſſit fieri per noſtra medicamenta euacuatio per ſuperiora. Vt igitur Aphoriſmi verba nullam ſententiam continent, quæ rationi aut experientiæ congruat: ſic fruſtra ſe conterunt interpretes vt aliquid in ea re dignum excogitent.

APHORISMVS XIX.

Qui medicamentis purgati non ſitiunt, non priuſquam ſitiant.

NON de his qui purgati iam ſunt, ſed adhuc purgantur aſſumpto medicamento, intelligendus eſt Aphoriſ. nam qui iam purgati ſunt, quieſcunt. Vult autẽ docere Hippoc. terminum quem aſſequuntur laudabiles purgationes: illæ enim antequã finiantur, ſolent ſitim aliquam afferre; quod ſi ſitis vehementior ſit, iam purgatio videtur excedere mediocritatem. Propterea rectè dixit, non quieſcunt priuſquam ſitiant, qualemcumque ſcilicet ſitim, & non magnam in hoc caſu requirens. Nec hoc præceptum pertinere poteſt ad omnes purgationes, quæ enim ſunt imbecillę ex leuioribus quàm par ſit medicamentis factæ quieſcunt priuſquam oriatur ſitis. Itaque rectè dictum eſt, hoc ſolum pertinere ad moderatas purgationes quæ fiunt à medicamentis, quę apta ſint euacuare mediocriter corpora quæ opus habent purgatione. Ceterum, quod Galenus ſcribit, ſitim ſtatim in nonnullis qui purgantur, fieri, in alijs vero poſtea, & hoc fieri propter ipſius ventriculi diſpoſitionem; vel propter propinatum medicamentum; vel ob naturam humoris qui euacuatur, tangit quidem ſitis cauſas: verum nihil ad Aphoriſmi ſententiam: non enim quid fiat ſtatim aſſumpto medicamento, quid ſequatur ratione affectionis prꝫexiſtentis in ventriculo, aut qualitatis medicamenti, vel humorum qui euacuantur ſpectat Hipp. ſe quid tandem ſequatur euacuationem quę fit in purgatione: eam. n. profectò oportet eſſe imbecillam, & diminutã, quę humores contentos in ventriculo irrigantes ſuas tunicas & ipſius orificium non attigit; quod ſi illius portio iã euacuatur, ſitis quoq; iã ſequitur, q̃ nihil aliud eſt quã appetentia aquoſi humoris, quo reſtituitur roridus & aquoſus humor, quo partes irrigãtur.

Sequitur

Sequitur ergo omnes iuſtas purgationes in omni tẽpore, in omnique natura huiuſmodi ſitis: minor vero aut maior accidit, tum ratione medicamenti, tum diſpoſitionis corporis & humorum, qui in eo exiſtunt: nam acria & calida medicamenta, in tempore calido, & corporibus biliosis vel ſiccis, promptius ſitim adferunt, etiam non perfecta ipſa purgatione, & eam quoq; vehementiorem pariunt, & vbi humor eſt biliosis, præſertim circa ventriculum, eo euacuato, quæ iam erat nata ſitis, aſſumpto medicamento, ſedatur: deinde, eo rorido euacuato ſitis pariter ſequitur. Contraria contingunt à medicamentis frigidis & aquoſis, in temporibus natura frigidis. Quare videtur reuera Aphoriſmus intelligi ſolum de purgatione quæ fit à moderatis medicamentis ad vacuandos pituitoſos & aquoſos humores: in eo enim caſu nihil eſt, quod poſſit ſitim afferre quã quærimus, vt metam iuſtæ purgationis, præterquã ipſa euacuatio, quæ humores non ſolum contentos in cauitatibus venarum, inteſtinorum, & ventriculi, ſed ẽt in ipſa ſubſtantia ventriculi imbibitos educit.

APHORISMVS XX.

Non febricitantibus ſi tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor, purgari inferius oportere, ſignificatur.

IN hoc Aphoriſmo continet veluti conuerſam propoſitionem decimiſeptimi: illic enim plures caſus recenſebat, qui indicabant purgationem per ſuperiora: hic vero illis contrarios coniungit, qui ſuadent purgationem per inferiora. Relioquit autem commune quod febris non adſit, nec ſolum quidem omnia hæc mala coniuncta, ſed ſingula per ſe exigunt huiuſmodi purgationem. Etenim, tormina materiam habent ſubiectam, pituitam multam, ex qua gignuntur flatus qui tormina efficiunt, dum inteſtina diſtendunt & difficilem habent per illorũ reuolutiones exitum; merito igitur purgationem adhibet Hippocr. ad pituitam euacuandam tanquam radicem huius mali. Ceterum dixit genuum grauitatem & non dolorem, vt oſtenderet materiam eſſe pituitoſam, quę grauitates ſolet partibus procreare, cui purgatio per inferiora debetur, niſi fortè fluxio à ſuperioribus partibus moueatur, cui reuulſio per vomitum maximè medetur. Iam vero in lumbis ſunt lumbi ipſi qui dolere poſſunt, præterea, renes, & vena caua. Verum, lumbi ob compactam eorum ſubſtantiam non recipiunt pituitoſos humores, ſed fluxiones calidas; iſtæ ſolent dolores excitare cum febribus, quas excludit Aphoriſ. Poſſunt pariter fieri lumborum dolores ex laſſitudine motoria, & alijs certis cauſis externis, de quibus nõ eſt intelligendus Aphoriſmus. Itaque ſupereſt, vt dolores ſint in renibus & obſtructionib. factis à lapidibus, vel pituitoſis humoribus: nam qui fiunt ab alijs cauſis, ſolent quoq; coniunctam habere febrem. Dolores uero ex calculis iuuat purgatio per inferiora, ſiue intelligamus eã quæ fit per aluum, ſiue etiam quæ fit per vrinam: etenim quæ per aluum perficitur, tollit pituitoſam materiã in ventriculo, inteſtinis, venis, & hepate contentã, quæ calculorum eſt materia. Quę vero per vrinas fit expurgatio, detrudit id quod renum cauitatem occupat; at dolores qui fiunt circa lũbos in caua vena, per febres, materiam habent ebullitionem humorum, & flatuum generationem, quibus ſola refrigeratio extrinſeca ſæpè medetur; alij vero qui fiunt vel à multo ſanguine pituitoſo, vel melancholico, aut ẽt in mulieribus inſtãte earum purgatione à ſanguinis multitudine, commodiſſimam habent expurgationem vel per hęmorrhoidas, & in mulieribus per vterum; vacuatio tamen quæ fit per aluum, his malis ſuccurrere ſolet, vel deriuando, vel euacuando materiam quæ parata eſt influere, & venam replere, atq; extenſione dolorem inferre. Ceterum vt tormina ſic dolores Colici & veſicæ atque vteri non ſolum genuum ſed etiam coxarũ & pedum grauitates, & non ſolum lumborum ſed etiam ſpinæ totius dolores ſolent iuuari purgationibus per inferiores partes.

APHORISMVS XXI.

Deiectiones nigræ, qualis eſt ſanguis niger, ſponte venientes, ſine cum febre, ſiue ſine febre, peſſimæ, & quanto colores magis praui fuerint plures peius; cum medicamento vero melius, & quanto colores plures fuerint, non malum.

DVas hic Aphoriſmus continet ſentẽtias inter ſe longè diuerſas, unam quæ pertinet ad deiectiones nigras, aliam ad varia excrementa, quæ excernuntur ſponte aut cum medicamento: quærit enim an melius ſit vel deterius potius illas fieri vel ſponte vel à medicamento. Quæ pars nihil habet commune cum prima, neque enim deiectiones nigræ recipiunt plures colores, de quibus vltima pars agit: neq; melius aut deterius in illis datur ſi omnes peſſimæ ſunt. Scribendus igitur erat vnus Aphoriſmus ad hunc modũ. Deiectiones nigrę qualis eſt ſanguis niger, ſponte venientes ſiue cum febre, ſiue ſine febre, peſſimæ. Alius vero vel hic vel alibi ita debebat enunciari: Deiectiones quæ plures habent colores ſponte factæ, deteriores ſunt, quàm ſi fiant à medicamento. Nunc vero videamus, quæ, & quot ſint deiectiones nigræ, & à quibus cauſis fiant, & quæ ſint nigræ ſicut ſanguis niger, & cur illæ ſint peſſimæ ſi ſponte veniant, ſiue cum febre, ſiue ſine febre fiant; & an non ſint deteriores cum febre, quàm ſi ſine febre accidant; & ſi fiant à medicamentis, an par ſit malum. Porrò, nigræ deiectiones fiunt excreto ſanguine nigro, vel nigro aliquo humore à ſanguine ſeparato; ſanguis vero niger fit, vel exuperante in eo nigro humore, vel toto ipſo ſanguine per aduſtionem denigrato. Tertius modus compoſitus eſt, quando exuperat in eo niger humor, & ſimul accedit aduſtio: niger vero humor in corpore, eſt humor melancholicus, & atra bilis ex eo humore aduſto genita, non autem ex alio, vt ex bile flaua, ut poſtea oſtendamus. Non poteſt autem intelligere deiectiones nigras quæ fiunt ſanguine nigro excreto: illæ enim non ſunt ſicut ſanguis niger, ſed ipſe niger ſanguis. Quare erunt nigrę deiectiones ex ſimplici humore melancholico excreto, vel ex eo per aſſationem iam mutato in atram bilem. Porrò, omnes huiuſmodi deiectiones nigræ, malæ ſunt, ſed non omnes peſſimas docuit eſſe experientia: nam quemadmodum ſcribit Galen. in lib. de Conſtit. Artis med. in compoſitione totius maſſæ humorum plurimum debet eſſe ſanguinis, poſt illũ plurimum pituitæ, bilis pallidæ minus, minimum vero humoris melancholici. Malum autem oportet eſſe eum corporis ſtatum in quo frigidus & ſiccus, & craſſus & terrenus, & vt vno verbo dicam, omnium peſſimus humor ita exuperat, ut natura quod nunquam per ſanitatem bonam efficit, cogatur venas aperire vt eam materiam à qua ob

multitudinem premitur, per aluum extrudat: tamen excretiones humoris melancholici nonnunquam vi dentur liberare hominem à grauissimis passionibus: nam cum urinis nigris ferè omnes quartanæ soluuntur; cum deiectionibus vero nigris subsident ingentes tumores Lienis, difficilis sordidaque scabies, melancholica, deliria, varices, diuturni capitis dolores, & multa alia mala sedantur. Quare huiusmodi excretiones ex solo humore melancholico factę malæ, sunt semper tanquam signum; plerumque autem bonæ tanquam causæ; ostendunt enim (vt dixi) malam subesse in corpore dispositionem, quæ humorem auget mirum in modum supra naturalem proportionē suaptè natura malum; cum vero per eius excretionem expurgatur corpus, & confert talis excretio, causa fit salubris. Id vero contingit maximè, si euacuatio fiat sine febre: cum febre vero pessimas esse eas euacuationes necesse est, propterea, quod necesse est putredinem adesse quæ nihil aliud est quàm cruditas, quæ in humore, qui raro plurimum exuperat, (quod necesse est fieri vbi fiunt tales excretiones) vix vnquam emendari potest. Cū ea vero cruditate omnes quidem excretiones malę, sed illæ pessimæ sunt, quæ pessimam habent & maximè exuperantem materiam. Quæ vero deiectiones sunt nigræ ex humore melancholico adusto, siue cum febre sint, siue sine febre, pessimæ omninò sunt, & tanquam signū, & tanquam causa, indicant enim duplicem dispositionem malam: vnam quæ humorem melancholicum plurimum gignit: aliam quæ ipsum adurit, quæ cum superfit excreto eo humore, alium rursus procreat eaque nunquam sinit corpus exactè expurgari, à causa igitur simpliciter bona esse non potest. Verum tales deiectiones quæ fiunt ex atra bile putrescente, longè deteriores sunt, quam quæ fiunt sine febre. Ceterum Gale. interpretationem non video integram sententiam Hippocratis complecti, nec rationem aliquam reddere eorum quæ hic dicuntur: nam si deiectiones nigras non uult fieri ab exquisita nigra bile, sed à sanguinis limo & fœce, quæ nihil aliud est quàm humor melancholicus dictus, quē Lien ad se trahit, & eo nutritur, exuperatque cum fit deiectio nigra, quomodo potest esse pessima? Amplius, non docet quomodo sine febre pessimę esse possint, siquidem exemplum quod affert de pestilenti morbo, in quo deiectiones nigræ apparebant, erat omnino cum febre. Prætereà, Hippocr. dicit pessimas esse, si sponte veniant, ipse vero verbum (venientes) interpretatur non in principio vel incremento morbi, sed per vniuersum morbum, aut certe per longum tempus; ita vt vigente morbo, dicat tales excretiones sæpius expurgare naturam. At hæc interpretatio quæ bonas facit excretiones nigras, non respondet authori, qui eas pessimas esse iudicat. Rectius ergo intelligamus, sponte venientes, ac si diceret, quæ sponte fiunt, nullum morbi tempus includens in quo fiant; certum autem est, deteriores illas esse, vt & alias omnes quæ sunt cum febre, si fiant in morbi principio, vel augmento, vbi vel nullas vel exiguas impressiones in materia lædente natura fecit; febre vero absente, nihil refert an in uno vel alio morbi tempore fiant hæ excretiones. Illud vero quod scribit, Splenem nutriri humore melancholico, recipiendum non est: quandoquidē omnis pars sanguinis particeps quattuor humoribus alitur; verum autem est quod sanguine nutriatur, & ipsum humorum melancholicum quem ob familiaritatem per se allicit facta nutritione postea expellat. Sequitur nunc pars Aphorismi, qua agit de deiectionibus in quibus conspiciuntur plures colores, quas dicit deteriores esse si à natura fiāt: si uero fiat expur

A gatio vi medicamenti, id esse melius, & quanto colores plures fuerint, eos non esse malos. Qua quidem in re primum illud sciendum est, colores qui apparent in deiectionibus, vel esse secundum naturam, vel præter illam, aut ambigere inter hęc duo. Sunt porro naturales colores in bile, pallidus color, in humore melancholico, nigredo sine splendore, in pituita vix mutatur color nisi per mixtionem aliorum humorum à quibus tingitur: color vero qui æruginem, aut vitellos oui, vel isatidem, aut porrum refert, præter naturam est, flauus autem iam habet aliquid plus adustionis quàm perfectè sanis hominibus conueniat; Sicatræ bilis color niger & resplendens, præter naturam est ex causa præter naturam, id est multum excedente genitus. Prauos colores in deie-
B ctionibus damnat hic Hippocr. & non alios, si plures sint: sed qua ratione expendamus quæso; Merito sanè iudicat malas esse illas deiectiones, in quibus plures sunt praui colores, quoniam plures ostendunt prauas subesse in corpore dispositiones, quę tales humores gignunt, tantum iam exuperantes, ut naturam stimulent moueantque ad excretionem; Melius autem est ex malis affectibus simplex, quàm compositus, vnus, quam plures. Quid si colores plures sint sed secundum naturam, ita, vt in deiectionibus appareat color bilis, pituitę, & humoris melancholici, hunc semper excipio qui semper malum ostendit, in alijs simplex malum est, quod scilicet ostendat solū excessum bonorum humorum in corpore, nullam autem subesse prauam dispositionem, sed naturalē,
C quæ naturales humores procreat; Melius autem est in deiectionibus à natura etiam factis, plures tales humores excerni, quàm vnum, quandoquidem, syncera deiectiones alibi & rectè damnat Hipp. quippe, cum syncerus humor excerni non potest quin plurimum ille exuperet, huiusmodi vero excessus, malam testatur dispositionem, quę iam temperiem vitiauit, quæ cum bona est, nata & apta est generare omnes humores, seruata iusta proportione; ad proportionem colorum, qui sunt praui & boni, iudicandum est de neutra dispositione.

Ceterum, quod ait, cum medicamento vero melius, non est intelligendum verbum (melius) quod sit bono melius: nam praui colores semper mali sunt, eo quod ostendant prauas subesse dispositiones, quæ
D non tolluntur per huiusmodi deiectiones, est tamē melius quàm si à natura fiant: cum enim fiunt à medicamento moderato & rectè exhibito, non indicatur necessario magnus esse adhuc excessus in ipsis excrementis, & in dispositione quæ ea gignit; illud vero bonum est, quod medicamentum anteuertit periculum, quod alioqui sequebatur ex futuro incremento talium humorum, & interim minuuntur morbosæ causę. Quod vero postremo addit, & quanto colores plures non praui: si intelligatur de coloribus secundum naturam apparentibus in deiectionibus, id non solum non prauum, sed etiam bonum: nam expurgatur ita exactè corpus ab omni excedente humore, & cum nulla subsit praua dispositio, corpus sanū
& mundum relinquitur. At si colores praui fuerint,
E & plures bonum hoc solum est vt causa, quod scilicet natura exoneretur à prauis humoribus; relinquitur autem malum esse ut signum: quia hoc prodit prauam relinqui adhuc in corpore dispositionem.

APHO.

APHORISMVS XXII.

Morbis quibuslibet incipientibus, ſi atra bilis vel ſupra vel infra exierit, lethale.

HIc Aphoriſmus differt à præcedente, quod in illo agat de nigris deiectionib. qualis eſt ſanguis niger: in hoc vero de atra ſiue nigra bile, quæ vt in principio Commentarij ſui docet Galen. longè inter ſe differunt. Alia quoque eſt differentia, quod in illo tractet ſolum de deiectionibus, in hoc vero de omnibus excretionibus nigræ bilis per ſuperiora vel inferiora. Præterea, quod in hoc de excretionibus ſolum agat factis in principio morborum, in illo vero de deiectionibus (vt vult Gal.) perſeuerantibus per plura morbi tempora. Poſtremò, quod in illo dicat deiectiones eſſe peſſimas: his vero excretionem atræ bilis, lethalem. Verum (vt antea oſtendimus) deiectiones nigræ, niſi illæ fuerint ex atra bile, peſſimæ eſſe non ſolent. Nunc vero reliqua quæ pertinent ad enarrationem præſentis Aphoriſmi proſequamur, & primum quid ſit hæc atra bilis, qualis illius materia, qualis forma & qualitates, quænam cauſæ illam gignant, & in quo loco. Scribit Galen. in lib. De Atra bile, hanc differre ab humore melancholico, quod illa acerba & acida ſentiatur euidenter & guſtu & odoratu, ſitq; aceto acerrimo ſimilis, & propterea terram fermentet, nec illam inquit, muſca, vel aliud animal guſtare audet, eandem præterea eſſe craſſam & propterea fieri vt eas partes quibus impermixta adhęreſcit exedendo vlceret. Ceterum, eam gigni refert ex atro humore ſuperaſſato, & propterea eſſe exitialem; qui enim, inquit, exactam atram bilem deijciunt, omnes pereunt; quia id ſanguinem aſſatum eſſe indicat. Sed multo pernicioſior inquit eſt atra bilis, quæ ex flaua gignitur, quippe, cum hæc efficacior ſit eo humore, qui veluti fœx ſanguinis eſt, ex quo alia ſpecies atræ bilis gignitur. Addit in fine illius Operis, atram bilem non gigni in ſanis, ſed duntaxat in corporibus præter naturam habentibus, & ex cauſis calefacientibus & ſiccantibus: At, humorem melancholicum nullum habere euidentem ſaporem qualem dixit eſſe in atra bile, tametſi ſcribit Lienis ſaporem qui gignit, aut certè in ſe continet humorem hunc melancholicum quem attraxit ab hepate, habere quippiam acerbum. In hoc vero Commentario, ideo dicit atræ bilis excretionem in principijs morborum eſſe lethalem, quia nihil excerni poteſt inchoantibus morbis ratione naturę, ſed ſymptomatis, propterea eſſe ſymptomaticas & dici huiuſmodi excretiones, quæ ſcilicet fiunt ſine ſignis concoctionis: in bonis namque euacuationibus, præire oportere concoctionem, ſubſequi deinde ſeparationem, poſtremò, ſequi euacuationem, ſic enim corpus à natura expurgari. Merito igitur atræ bilis & alterius omnis humoris excretionem vbi ſigna concoctionis in morbi progreſſu apparuerint, bonam eſſe; Si vero fiat excretio ſine ſignis concoctionis, caſum eſſe exitialem, id quod neceſſe eſt fieri in principio morbi, in quo ſemper ſunt ſigna cruditatis. Hæc collegimus ex Galen. quę paſſim ipſe inculcat, quæ à nobis ſigillatim ſunt examinanda. Primum enim non recipio duas ſpecies atræ bilis: vnam ex aſſatione humoris melancholici: aliam vero ex aduſtione bilis flauæ: nam ex hac bile aduſta, & tandem in puluerem redacta, nunquam nigra aliqua materia fiet, ſed veluti cinis, vt apparet ex aduſtione lignotum, in quibus vltima materia nihil aliud eſt quàm cinis, qui profectò niger appellari non poteſt. Tales quoque cineres ſæpiſſimè videmus excerni in declinatione febrium longarum, aut ardentium, vltima facta in eum reſolutione humoris putreſcentis. Eſt enim (vt inquit Ariſt.) putredo quæ tandem tales cineres relinquit, diſſipato omni humore qui inerat in re putreſcente. Præterea, ſi fieret aliqua atra bilis ex flaua (vt obiter antea diximus) non vtique illa haberet acerbum & acidum ſaporem, quippè, cum examaro non gignatur auſterum & acidum, ſed ex acerbo. Adde, quod illa atra bilis quæ ex flaua dicitur generari, non poteſt eſſe deterior illa quæ fit ex humore melancholico: eſt quidem efficacior flaua bilis eo humore, non tamen propterea deterior; id quod etiam oſtendunt morbi qui ex vtroque humore gignuntur: nam ex atra verè bile craſſa, facta ex humore melancholico non ſolum Dyſenteriæ, ſed Cancri, & alij morbi fiunt, omnes lethales: ex flaua vero bile aduſta, fortè Mania, & alij morbi diuturni quidem, ſed raro lethales; præterea, quod ſcribit atrā bilem non gigni in ſanis, quomodo fieri poteſt? nam ſi ex ſola aſſatione prouenit, quid prohibet illam in ætate conſiſtente, vel vigente & in Æſtate atque Autumno procreari, vt ſæpè etiam teſtatur? Vnam ergo dicamus eſſe atram bilem, quę ex atro humore melancholico dicto, non ſolum aſſato, ſed vehementer putrefacto generationem ſuam habet: nam ſimplex aſſatio illius humoris, non poteſt meo quidem iudicio gignere tam lethalem materiam, qualem memoriæ prodiderunt maiores noſtri, & continua declarat experientia. Quod ſi credimus quartanas febres ex humore melancholico putreſcente fieri, id quod oſtendunt ſæpè vrinæ nigrę quę quartanas finiunt, profectò rectè dictum eſt, non ſimplicem qualemcunque, ſed vehementiorem requiri putredinē in humore melācholico, vt fiat atra bilis pernicioſa. Quod ſi febres non ſemper videntur comitari excretionem atræ bilis, (quod aliter fortè nunquam viſum eſt) id dicemus accidere, quod putredo non inuadat atrum humorem contentum iuxta cor, ſed qui continetur in alijs partibus. Dicendum igitur quandam eſſe atram bilem, quę ex ſola aſſatione fit: alia quæ etiam ex putredine, & in vtraque dari magis & minus; peſſimam tamen illam eſſe quæ inſignem habet putredinem, ac ob illam differentiam quæ in magis & minus conſpicitur, videmus variarum melancholiæ, cancrorum, febrium quartanarum, & aliorū morborum, qui ex atra bile generationem habent, accidentia & vehementiam. Ceterum Hippocrates videtur in hoc Aphoriſmo agnoſcere excretionem bilis ſine febre, alioqui non dixiſſet, morbis quibuslibet incipientibus, ſed febribus incipientibus. Quare malè Galen. contrahit Aphoriſmum ad ſolas febres, cum ait ſolum de morbis in quibus fiunt concoctiones & cruditates per certa morbi tempora: hæ enim ſolum fiunt & obſeruantur in febribus putridis, ut alibi oſtendimus. Quapropter, etiam illud recipere non poſſum, quod ſcribit, excretiones atræ bilis non alia ratione eſſe lethales, in principijs morborum, niſi quod illæ fiant vt aliæ excretiones non præcedente concoctione, quaſi non ſit longè diuerſa ratio, ſi excernatur bilis flaua inter initia morborū. Præterea ſuperiore Aphoriſ. Hippocrates ſi damnauit nigras deiectiones, quæ ſunt ſolum qualis ſanguis niger & cum febre, & ſine febre, multo ſanè magis deteſtabitur deiectiones atrę bilis, quæ in nullo vnquam morbi tempore viſę ſunt eſſe bonę, ſed ſemper lethales, vt quæ oſtendant non ſolum aduſtionem ſanguinis, vt ipſe ſcribit, ſed (vt ita dicam) cauteroſam eſſe vaſorum, hepatis, & cordis diſpoſitionem, quę nullis remedijs vnquam cędere poteſt.

Quomodo enim cedet vniuerſalis ea diſpoſitio principalium membrorum, verſantium circa generationem humorum, ſpirituum, & calidi natiui, ſi in uno ignobili membro, quod ſæpè viſum eſt, tandem occidit? Eſt igitur atrę bilis excretio in omnibus mala, ut quæ ſubeſſe diſpoſitionem & generationem exceſſumque mali humoris oſtendat; peior autem, ſi cum febre excernatur; peſſima, ſi febre incipiente, caret enim tunc concoctione quæ emendat humorum vitia; peſſima, ſi cum incipiente febre vomitu reijciatur; in alijs morbis qui ſunt ſine febre, non refert an inter inita morbi vel poſtea, recipiatur.

APHORISMVS XXIII.

Quibuſcumque ex morbis acutis, aut diuturnis, vel ex uulneribus, ſiue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, ſiue ut ſanguis niger, de ſubter exierit, poſtridie moriuntur.

QVÆ ſcribit Hippocrates de excretionibus atræ bilis, & nigri humoris, qui eſt ut ſanguis niger, ne queũt exactiſſimè explicari, quia raro hæc videntur: vbi autem experientia frequens non eſt, ratio potius fingit, quàm vt certum aliquid ſtatuere poſſit. Vidit fortè Hippocr. in maximis illis peſtilentijs quæ ſuo tempore viguerunt, plurimos iã extremè debilitatos & conſumptos ex morbis, ſequenti die quo exierunt per aluum nigri hi humores, perijſſe, nobis vero relinquit cogirandum quę nam eſſet huius euentus cauſa. Atque in hoc quidem caſu, ratio docere poteſt, breui eos morituros, qui iã antea conſumpti, vacuationem ſubeunt ſuaptè natura lethalem; ſed quod poſtridie neceſſariò ſequi debeat mors, ſola experientia Hippocratem docuit. Ceterum, Galenus mortem dicit neceſſario ſequi debere, quoniam natura imbecillis, nequit concoquere ſeparare, & excernere quæ ita ſunt praua, quo fit, vt cum nequeant contineri ob morbi magnitudinem, effundantur, & mors ſequatur propter virium imbecillitatem; verùm ſi excretio fit illius humoris, fit quoque & ſeparatio', & fortè concoctio non requiritur ſi febris abeſt: An fortè ſequitur mors & ea velox, quia huiuſmodi euacuatio nunquam viſa eſt fieri, quin maxima ſequatur debilitas, quæ cum additur iam extenuatis & conſumptis ex alijs morbis, quid expectari aliud poteſt quàm miſer hic euentus?

APHORISMVS XXIIII.

Difficultas inteſtinorum, ſi ab atra bile incęperit, lethalis eſt.

QVod antea Hipppoc. oſtendit malum eſſe aut etiam lethale generaliter in morbis qui ſunt cum febre aut ſine febre, aut in corporibus ualdè extenuatis, nunc particulariter docet in dyſenteria quam dicit eſſe lethalem ſi ab atra bile incęperit. Eſt autem Dyſenteria nihil aliud, quam vlcus inteſtinorum, quod malum ſecurius eſt aut periculoſius ob locum affectum, & cauſæ diuerſitatem: nam in tenuioribus inteſtinis quæ facilè exulcerari poſſunt ob tenuitatẽ, & difficile recipere poſsũt medicamenta, ąppè cum plurimũ diſtent ab ore, & anno, grauior redditur morbus: Sic vbi humores qui erodendi vim habent mitiores ſunt, & meliores habent cauſas, quæ eos gignunt, leuius fit malum, propterea dyſenteria à bile pallida vel flaua genita (vt inquit Gal. facilius ſanatur: Ab atra vero, craſſa, & admodum erodente & facta à peſſima corporis diſpoſitione inſanabilis redditur: Nihil enim, inquit, differt talis Dyſenteria à Cancro exulcerato, qui ſi, inquit, in ſuperficie corporis cui continuo adhærere poſſunt medicamẽta, inſanabilis eſt, multo magis hoc fiet in inteſtinis, quibus non ſolum nihil cõtinuo adhærere poteſt, ſed etiam ab excrementis alimenti eroſio augetur, & medicamenta à parte affecta abſterguntur. Eſt ergo ſuaptè natura inſanabilis Dyſenteria, quia cancroſa eſt diſpoſitio, quæ radices ſpargit in venas & diſtantes partes, quæ nunquam euelli poſſunt: & ſi aliqua eſſet ſpes, eam tollit loci difficultas. Ceterum ſcribit Hippoc. Dyſenteriam eſſe lethalem ſi ab atra bile incęperit; quid fiet ſi à flaua inchoauerit, & tandem nigra bilis exierit, vt ſæpè contingit? Erit quoque & hæc lethalis: nam ſi viribus conſtantibus euitari non poteſt mors, quid queſo fiet, ſi iam illis debilitatis eadem ſuperueniat mortis cauſa? Cauenda tamen deceptio eſt, ne ſtatim putemus atram eſſe bilem ſi nigricantia ſunt excrementa, ex torrida bile flaua genita? Porro Galen. facilè dicit ſanari Dyſenterias, ſed hoc non docet apparatus tot medicamentorum quem deſcribit conuenire Dyſentericis, in libris De Medicamentis ſecundum locos, & alibi paſſim; quæ cum aliquando lego, ſæpè ſine diſtinctione conſcripta, iudico potius obeſſe quam prodeſſe poſſe: nam abluentia, vnctuoſa, mitigantia, emplaſtica, exſiccantia, carnem generantiã, erodentia, & adurentia, ſæpè in vno capite miſcet, quæ tamen plurimum refert inter ſe diſtinguere; Docendum enim eſſet, nunc pugnandum eſſe in Dyſenteria contra vehementes dolores, qui aliquando naſcuntur ex eroſione, aliquando vero ex inflammatione, aliàs vero medendum cauitati vlceris, nonnunquam vero putredini repugnandum; ac vbi dolor vrget ex eroſione, tunc abluentia, vt Ptiſana, Lac, & quæ tegunt locum vlceratum, ne ab humoribus & excremẽtis acribus augeatur ex ſolutione continui dolor, vt ſeuum hircinum, micillagines, tragacanthæ, pſilii, ouorũ albumina; & emplaſtica, vt Ceruſa, & alia huiuſmodi, quæ veluti loricam inducunt inteſtinis, maximè proſunt. At, dolori nato ex inflammatione, oleum roſaceum infuſum, & alia huiuſmodi iuuant. Vbi vero vlcus humidius eſt, & ſordidum, ſuccus plantaginis, mulſa, & alia abſtergentia ſunt exuſu: Si vero putredinem ſenſit inteſtinum, iam muria admodum diluta, aut marina aqua potius infuſa, prodeſt, & in intentiore malo, iam ſerpente putredine, Arſenicum, Sandaraca, vt aduratur id quod eſt putrefactum. Thus autem, Myrrha, Aloe, & alia, carnem generantia, tunc locum habent, cum multa ſubſtantia ab inteſtinis perijt, quę regignenda eſt. Sic etiam purgatio adhibenda, ut acres humores expurgentur, qui continuę eroſionis ſunt cauſa. Sed in hoc caſu nec Rhabarbarum, nec Myrobalanos, nec alia calefacientia & exſiccantia, aut aſtringẽtia quæ vulgaris Medicina probat, laudauerim: nam calefacientia relinquunt poſt euacuationem intemperiem in Hepate & Venis, quę ſimilem ei quæ malum generauit, materiam procreat. Quare Caſſia omnibus prę ferenda, & Syrupus Roſaceus ex nouem infuſionibus, & alia huiuſmodi, quæ miti ſua natura temperant corpus, & miſtione retundunt acria extremẽta. Ceterum, ſiccantia vulgus Medicorum commendat, quod credat vlcera egere ſiccatione: ſed ſi intelligeret partes affectas non eſſe humidiores redditas in

ſua

ſua temperie, & ſubſtantia ob vlcus, ſed ſolum excrementis abundare acribus & mordacibus, qualis eſt ſanies, & his non aliud conuenire medicamentum, q̃. quod quocunq; modo illa expurgare poteſt, profecto, ſimul intelligeret ſiccantia nõ prodeſſe, ſed ea quoque ratione obeſſe, quod ſicciorem reddant in temperiem, & ob id aptioré ad acres gignendos humores. Iam vero aſtringentia medentur quidem, vbi in Lienteria ſtomachus ob nimiam humiditatẽ & relaxationem continere non poteſt alimentum. Sed quid quæſo prodeſſe poſſunt aſtringentia in dyſenteria, cum omnem malum naſcatur ex fluxione acrium humorum, quos retinere nec poſſumus nec debemus. Ego vero Dyſenterias omnes primum ſanguinis miſſione ad refrigerationẽ Hepatis, & omnium vaſorum, & ad trãſpirationem fuliginoſi vaporis, & quandam reuulſionem, ſanare aggredior, adhibitis interim abluentibus & abſtergentibus clyſteribus; poſtea purgationem adhibeo ex mitiſſimis quibuſue medicamentis humectantibus, & refrigerantibus, atque ita expurgato corpore, ſi copia mihi adſit aquæ balnei de Monte Catino, illam ſine mora bibendam exhibeo; vbi febris abeſt, & maiori ſabſtertione eſt opus, eam præfero quæ de Tetutio vocatur, quæ ſcilicet maiorem habet ſalſedinem; præſente vero febre, aut vigente magno æſtu, aliam impero bibendam, quæ leuiſſimam hẽt ſalſedinem, & eſt quæ dicicitur *acqua del Bagnolo*, propino mane quinque vel ſex libras huius aquę, & pueris toties quoties bibere volũt, exceptis quattuor horis poſt cibi ingeſtionem, & infantibus qui calidam bibere reſpuunt, frigidam etiam exhibeo, ab alijs vero calida bibenda eſt. Infunditur etiam ſalſa per clyſteres, ſola, vel cũ ſaccharo, & in magnis doloribus cum oleo roſaceo. Hæc fieri debent per aliquot dies donec vlcus planè mundum conſpiciatur, & tunc ſalus propinqua eſt. A quoſus quidẽ ſanguis rubeſcens ſine ſorde & paucis ramentis effluit. Hæc aqua vt ſæpè experientia docuit, Hetruſcos omnes maſculos & fęminas & meipſum, ſi par non habet auxilium, contra hanc moleſtam paſſionem: nam abluit vlceratam partem & venulas atque etiam ſubſtantiam inteſtini dilaceratam colligit & vnit, ſalſos & acres humores qui ſunt in venis, aut in via, per inteſtina abſtergit & ſecum trahit, atque illorum partem per vrinas deriuat, aliã vero deuoluit per inteſtina, ita aquoſitate illam mixtam, vt moleſta eſſe non poſſit inteſtino exulcerato. Scio rationem fingere poſſe ſalſa obeſſe huic malo, ſed experientia figmenta hæc eludit, quæ leuiſſimam eam ſalſedinem oſtendit nunquam obfuiſſe, profuiſſe autem omnibus pluſquam alia omnia auxilia ab omnibus Medicis hactenus deſcripta.

APHORISMVS XXV.

Sanguis quidem ſupra qualiſcumque fuerit, malus: infra autem bonus eſt.

HVius Aphoriſmi variæ ſunt Lectiones, & interpretationes: nam Leonicenus neſcio quod exemplar ſecutus, præſcriptam fecit interpretationem. Textus vero Græcus excuſſus in Germania, cum Commẽtarijs Galeni, ita ad verbum habet: Sanguis ſupra quidem qualiſcumque fuerit malum; infra verò, bonum, nigra quæ infra deſcendunt. Quę quidem dictiones duplicem habent ſenſum: nam quod ſcribit: Deorſum verò bonum, referri poteſt, vel ad ſolum ſanguinem, ad quod pertinebat, quod antea dixerat malum, vel referri poteſt ad nigra, quæ per infernas partes deijciuntur, vt talis ſit ſenſus: Bonum, ſi deorſum prodeant nigra. Quam ſententiam etiam probat exemplar quod ſecutus eſt Fuchſius, Hippocratis vero opera Græca à Frobenio excuſſa Baſileæ, anno 1528. aliam faciunt ſententiam, quæ ita habet ad verbum: Sanguis ſupra quidem qualiſcumque fuerit, malum; deorſum verò, bonum, & nigra quæ per infernas partes prodeunt malum. Hęc enim lectio talem facit ſenſum, vt qualiſcumque excernatur ſanguis per ſuperiores partes, malum, per inferiores vero qualiſcunque idem fuerit, bonum; & non ſolum hoc intelligatur de ſanguine nigro, vt reuera verba, nigra, per infernas partes exeuntia conſtrui & coniungi non poſſunt cum ſanguine. Præterea, antea damnauit nigras omnes deiectiones ſiue fint atra bilis, ſiue vt ſanguis niger; quare hic nigras deiectiones non poteſt commendare tanquam bonas. Prætereà, in omnibus interpretibus damnandum illud eſt, quod ad ſanguinem referant, quod ad ipſam excretionem pertinet: non enim Hipp. uult ſanguinem ipſum eſſe bonum vel malum, ſed bonũ, vel malum eſſe, ſi per hanc vel aliam partem excernatur. Sed meo quidem iudicio qualiſcumque recipiatur lectio, hic Aphoriſmus non continet ſententiam dignam Hippoc. nam quod bonum aut malum pronunciatur in excretionibus, multis modis accipitur: Etenim, bonum aliquid eſt vt ſignum, aliud ut cauſa, aliud vt res quæ excernitur, & pro diuerſitate corporum hęc variantur, ſiquidem, ſanguinis boni excretio per nares in adoleſcentibus qui laſciuiunt, multoque ſanguine abundant, non eſt mala, ut ſignum, quia oſtendit proprium humorem in ſua ætate dominari; nullum ergo vel certè leue malum oſtendit, quod eſt in ſolo exceſſu, cui facilè natura remedium inuenit per commodam viam, in qua nullum eſt periculum. Prodeſt ergo vt cauſa, quia minuit quod ſuperfluum eſt. Sic etiam in ardentibus febribus prodeſt feruentis ſanguis per eandem viam, concocto iam morbo, effuſio, & bonum eſt ſignum, quod ſalutem pollicetur, malum tamen, quod preſentem morbum oſtendat cui remedio eſt; At in ſenibus ſanguinis profluuia per nares vix bonæ eſſe poſſunt, in quocunque corporis ſtatu, cum in illis ſanguis nõ abundet. Miles quidam cum Piſis docerem, accepto vulnere ſub ſcapula dextra, & eo malè conglutinato, ſanguinis duodecim libras per nares emiſit, nec ſiſti potuit profluuium, niſi per reuulſionem ſecta vena cubiti. Quarto vero die, rurſus excreuit per eandem partem, duarum horarum ſpacio libras decem. Cui malo cum nihil aliud prodeſſet, vulneratum locum inflatum iuſſi aperiri, & ſtatim ſpiritus cum creptu exiuit, protinuſque ſanguis deſijt effluere. Caſus reuera memoria dignus, tum ob tantam ſanguinis effuſionem, cum qua vita conſtaret, tum ob remedium quo firmata eſt fluxio. Sequenti anno idem validè pugnando interfectus fuit.

Ceterum, ſanguinis excretiones malę ſimpliciter pronunciari poſſunt, ſi per os fiant, niſi fiant per ſolam expuitionem reſudante ex faucibus aut ex capite deſcendente ſanguine. Quæ excretio capitis dolores ſolet aliquando lenire, alię vero excretiones quæ fiunt tuſſiendo, à quacunque cauſa fiant ex ruptione inquam venę, aut apertione, aut eroſione, peſſimę omnes cenſendæ ſunt: ſignificatur enim ſemper grauis ſubeſſe affectus in partibus ſpirituoſis, quibus raro remedia proſunt. Quare nulla expectari poteſt euacuatione etiam in plethoria, magna vtilitas, quæ conferri poſſit cum damno, & periculo quod ſubeſt ex læſione vaſis quod ſanguinem effundit. Inflammato tamen latere, ſanguinis liberę expuitiones lau-

dantur

dantur, quod materiam morbi euacuent. Nec profecto laudare possumus sanguinis vomitum, etsi non habet par periculum, ob faciliorem aditum qui patet tunc ad partes affectas. Tamen casum vidi memoria quidē dignum ad rem hanc pertinentem: Damianus Veraldus, frater vxoris fratris mei Bartholomei Argenterii præstantissimi & prudentissimi Medici, homo pallidus, & gracilis, in ætate consistente cœpit sanguinem euomere in magna quantitate, id quod postea per multos annos faciebat per incerta interualla, aliquando scilicet singulis annis, aliquando maiori interposito spacio, ego & alij Medici sæpè territi ob magnam sanguinis effusionem, (nam plusquam octo & decem libras aliquando reijciebat) remedia adhibebamus reuellentia, astringentia, & alia quæ ad hemorrhagiam commendantur; quæ quidem hoiem ducebāt in maius periculū. Quare vsu tādē didicit, non aliam esse viam ad salutem, nisi vt tantum sineret euacuari, quantum spontè excernere optabat natura; ac, cum sæpius de causa huius mali disputatum esset, tandem probabile esse censuimus, id contingere in venis hepatis & mesenterij, quod accidit in venis ani: naturam enim illi uiam aperuisse per orificia earum venarū, cum sanguis biliosus & adustus multus circa hepar cumulatus est, qui naturam ad vehementem excretionem stimularet, sicut aliis orificia hemorrhoidarum in simili affectu patefacit: Atque hæc quidem de excretionibus sanguinis per superiores partes quę à leuissimis causis aliquando excitantur, vt in adolescentibus diximus fieri, & ob id vel nullum vel leuissimum malum ostendunt, cui ipsa excretio succurrit: aliquando vero grauiorem sub esse ostēdunt affectum, vel in loco per quem sanguis exit, aut vitium in sanguine, aut impetū naturę symptomaticum sicut contingit in his qui frequenter sanguinem aquosum excernunt per nares, ex quo sæpè sequitur hydrops. Huiusmodi excretiones nihil habent boni; alię vero sunt, quæ etsi ostendunt in corpore esse morbosam dispositionem, quia tamen natura tempestiuè commota per sanguinis excretionem ex naribus aut etiam per os eas sanat, vt in Crisi quę fit in febribus ardentibus, vel Synochis: aut cum inflammationes pectoris & pulmonis hoc modo soluū tur: tamen commendantur, eo quod sint remedia aduersus præsentia mala. Quæ quidem si vera sunt, vt experientia docet, & ars nostra suis præceptis firmauit; non erat quod bonus noster Hipporates damnaret simpliciter qualemcumque sanguinis euacuationem per partes superiores vt enim sudores boni dicū tur esse eo quod hoies à præsētibus vel imminētibus malis liberant, quamquam indicant malam esse in corpore dispositionē, in qua necesse est fieri sudores, sic de sanguinis his excretionibus sentiendum est. Nec profecto commendare potest tanquam bonam sanguinis excretionem per partes inferiores; Quis. n. probabit sanguinis mictionem, aut eam quæ fit per Dysenterias, aut in hepatico affectu, aut denique in alio quocumque malo: nam nec sanguinis excretio quæ fit per hæmorrhoidas reuera bona est. Ostendit enim malum esse corporis temperamentum & habitum, qui postulet huiusmodi euacuationem, quæ si aliquibus aliquando prodest, cum scilicet melancholicus, & adustus sanguis non nisi moderatè & certis legibus excernitur; alijs vero multis obest, quibus vel non satis liberè, aut plusquam conueniat profluit vt in mulieribus accidit, inter quas rarę sunt quibus suæ sanguinis euacuationes molestiam non pariant, dum conqueruntur eas vel supprimi, vel diminutè aut immoderatè procedere, aut sāguinem ipsum coruptum esse. Attamē vt breuiter naturam & vim omnium excretionum doceam, dicendum est, inter excretiones quasdam simpliciter bonas esse, quales sunt quæ sequuntur naturalem & bonam cuiusque dispositionem, vt alui & vesicę excrementa, quę ex alimentis proueniunt, aliæ vero sunt malæ quæ à malis affectionibus nascuntur, inter quas quædam bonæ, quę etsi ostendunt malum & morbosum subesse affectū, quia tamen illum iuuant tanquam remedia, ideo bonę censetur; aliæ uero prorsus malæ, quæ vt significant morbosam dispositionem, & illam non iuuant, sed potius lædunt, vt sanguinis sputum, rupta vel erosa vena; sputum vero quod in Pleuritide malum est, & bonum modo alio. Igitur, de sanguinis reiectione pronunciandum semper malum, vndecumq; excernatur tanquam signum, bonum vero cum iuuat factas morbosas dispositiones, nec in hoc differentia est, siue per supernas vel infernas partes fiat excretio.

APHORISMVS XXVI.

A difficultate intestinorum habita, si veluti caruncułæ exeant, lethale est.

DYsenteria, vt antea ostendimus, vlcus est intestinorum, quod differentias capit ab his quę fiunt in vlcere, diuersa à parte affecta, & à causis quæ vlcus pariunt. Ab vlceris quidem affectionibus hoc modo, quod scilicet vlcus sit superficiale vel profundum, magnum vel paruum, malignum vel benignum, putridum vel sine putredine, cauum, in qua cauitate multum deperditum est de substantia ipsius intestini, vel nihil tale adhuc factum est; vel vlcus est depascens, vel cum inflammatione, aut gangræna, vel sine his affectionibus. Ceterum, pars affecta has facit differentias, quod laborent vel crassa vel tenuia intestina. A causis uero ulcus gignentibus sumuntur istæ differentiæ, quod quædam Dysenteria fiat à sola bile acri & mordaci, vel salsa pituita, vel atra bile, aut admixtis inter se his humoribus, aut etiam addito seroso humore. Considerandum prętea est, an fiat Dysenteria in corporibus infirmis vel validis; bene vel malè temperatis, aut alio modo benè vel malè affectis; necnō an incipiat vel subsequatur alios morbos vt Febres, Diarrhæam, aut aliquid tale. Ex horum consideratione inter initia morbi, non expectata excretione carnis ipsorum intestinorum, licebit prædicere an speranda sit salus, uel timenda mors: nam si intestina tenuia laborant cum inflammatione, & ea quæ excernuntur grauiter olēt, & saniem multam continent, valdeque dolorosa est affectio, viridia quoq; sunt, aut nigricantia, aut iam planè nigra sunt excrementa, ac in corpore Cacochymo, debilique primum incępit hoc malum, citra causam euidentem, vix sperari potest salus. Contrarium fiet, si crassa intestina laborent, maximè quæ vicina sunt ano & leue est ulcus, ex quo per clysteres nihil sordidum & putridū, sed solum pituita quædam sanguinolenta abraditur, & is qui laborat, boni est habitus, & ualidis uiribus, morbumque contraxit ex labore, uel ęstu, aut alia externa causa. Hæc omnia leuius esse malum testantur, & ob id nullum subesse periculum. Ex his pluribus uel paucioribus inter se coniunctis, licebit periculi uel securitatis opinionem confirmare; At precedente morbo, patefit quod ab initio sæpè erat incognitū: nam inter multa alia quæ lethalem declarāt affectum, hoc maximum est, quod scribit Hippoc. si caro intestinorum quę est propria ipsorum substantia, inter tunicas ipsorum con-

concluſa iam excernitur; id enim cum non fiat inter A initia ſed morbo iam progreſſo, ſignum eſt, validiſſimam eſſe cauſam morbi, quæ nullis remedijs vinci potuerit; neceſſario igitur hoc, & non plerumque vt alij interpretantur mortem præſagit: ſed videndum eſt ne abraſiones inteſtinorum, quæ ſolent apparere ferè in omni Dyſenteria ex ipſa tunica exeſa (ſumamus pro carne ipſorum inteſtinorum, quæ ab Hippocr. hoc loco non ſimpliciter caro, qualis eſt muſculoſa, ſed veluti caro appellatur: nam vt Galen. ſcribit in libris de temperamentis, omnes internæ partes corporis molles, vt pulmo, lien, hepar, cerebrum, ventriculus inteſtina, vterus, propriam quandam carnem, & ſubſtantiam obtinent. Quod ſi à tenuibus inteſtinis ea caro decidatur, tanto maius ſubeſt periculum, Hippocrate etiam ipſo teſte, qui poſtea ſcribet, B nec inteſtina tenuia, nec veſicam vulneratam ſanari poſſe, quod tanto difficilius fiet in vlcere quam in vulnere quanto maior requiritur in hoc ſubſtantiæ regeneratio ob vlcus concauum. Quę vero Cardanus de eroſione meſenterij tradit, lethalem nimirũ eſſe talem Dyſenteriam ob illius partis eroſionem, non reſpondet dictioni Hippocratis, qui vult ex ſolius inteſtini vlcere, ex quo ſubſtantia ipſius inteſtini eroſa ſit, ita, vt iam quod exit referat fruſtulum carnis, lethalem eſſe dyſenteriã: nam quomodo ſubſtantia meſenterij quod cum extrinſeca ſuperficie ipſorũ inteſtinorum coniungitur poteſt ingredi internam cauitatem ipſius inteſtini, & per illam poſtea cum excrementis excerni?

APHORISMVS XXVII.

Quibus in febribus ſanguinis fluxerit multitudo, quacumque ex parte, cum reſiciuntur, alui ijs humectantur.

HIc Aphoriſmus ſententiam continet probabilem quidem, ſed non neceſſariam: nam cum aluus humidior reddatur ob humorem abundantem & mixtum cum excrementis, quæ ex concoctione peracta, in ventriculo reſultant: ſuperflui autem huius humoris aquoſi & pituitoſi cauſa ſit im D becillitas coloris, merito fieri videtur, ut in his qui ex febribus iam ſunt debilitati, & poſtea ex ſanguinis profluuio refrigerati, aluus euadat humida, cum iam liberati à febre & ſanguinis fluxu renutriũtur. Etenim, frigiditas & euacuatio præcedentes, appetentiam inducunt vehementiorem quam poſſit concoquere ventriculus: quare neceſſe eſt cruditatem fieri, & ex ea aquoſum humorem & pituitoſum redundare, ex quo aluus humectatur. Quod ſi æger, aut quicunque iam conualeſcit, ſuas metietur vires, ita, vt plus non edat quam ſentiat ſe poſſe cõcoquere, nihil tale fiet; Non igitur neceſſarium eſt quod ſcribit author. Quod etiam oſtendunt qui hydrope laborant, in quibus aluus aſtringitur, etſi frigida cenſeatur eſſe illorum diſpoſitio. Quot præterea ſunt, qui cruditate ventriculi laborare ſolent, aluo nihil plus quam in alijs commota?

APHORISMVS XXVIII.

Quibus bilioſæ deiectiones, ſuperueniente ſurditate, ceſſant, & quibus ſurditas, ſuperuenientibus bilioſis deiectionibus, ceſſat.

PErtinet Aphoriſmus hic ad permutationem malorũ quę ſolet in ægrotis fieri, docet enim quis affectus ſuccedere ſoleat alteri cum fiũt bilioſæ deiectiones, & ſurditas: vult enim hæc mala ſe mutuo tollere. Qua quidem in re Galenus rectè admonet Aphoriſmum non extendi ad omnem ſurditatẽ, B qualis ea eſt quẽ iam in habitu eſt, vt eſt natiua, atque illa quæ iam diu perſeuerauit, ſed ad eam ſolum quæ repentinam habet in febribus, vel alijs morbis generationem. Fieri enim ſurditatem hanc cum meatus auditorij occupantur bile, quam cum natura deijcit ſoluitur ſurditas, Verum, neſcio an ſurditates fieri poſſint à bile. Craſſum enim & pituitoſum omnino eſſe humorem qui ſurditatem parere debeat docent omnes Medici, ut etiam omnia remedia ad hanc affectionem deſcripta, teſtantur. Præterea, neſcio quo modo humor qui iam excidit è venis, & receptus eſt in anfractuoſis meatibus oſſium aurium, excerni amplius poſſit per aluum. Melius fortè docuiſſet, ex delirio & deiectionibus bilioſis hanc ſucceſſionem mor C borum capitis & deictionem bilioſarum; nam vt aluus ſiſtatur ob ſurditatem ſuperuenientem, neceſſe eſt fieri recurſum multi humoris ad cerebrũm, ille autem præter ſurditatem alia mala pariet: in delirio vero probabilior eſt ratio; non tamen negauerim, etiã contingere poſſe præſertim in febribus quod ſcribit Hippocr. Mirę enim conſpiciuntur morborum permutationes, quæ præter rationem fieri videntur. Hoc ſolum addo, quod deiectiones quæ ſurditatem ſoluunt, ex ſyncera bile non ſunt, ſed ex craſſiore, cum pituita ſcilicet mixta ſyncera bile: talis enim humor apta quoque eſt materia quę ſurditatem faciat.

APHORISMVS XXIX.

Quibus in febribus ſexto die rigores fiunt, difficile iudicium ſequitur.

PErtinet etiam hic Aphoriſmus ad prædictionem, ſiquidem docet ex rigore qui fit in ſexta die in febricitantibus, prę ſagire, expectandam eſſe difficilem Criſim. Eſt autem, vt alibi oſtendimus, rigor nihil aliud quam tremulus motus cum quo vniuerſum corpus concutitur cum ſenſu magnæ frigiditatis; quod malum vnicam habet E immediatam cauſam, caloris influentis ſcilicet ad interias partes ſubitam cõtractionem, & eiuſdem per minima & ſucceſſiua interualla recurſum ad partes externas. Ac in multis rigoribus conſtat multas eſſe cauſas, pro diuerſitate rerum quæ calorẽ intro propellere aptæ ſunt: nam ad externa, motum ſuaptè natura calor affectat. In febribus vero quæ cum rigore infeſtant, cauſa non eſt, vt maiores noſtri tradiderũt, motus acrium humorũ per partes externas, (id enim multis rationibus oſtendimus abſurdum eſſe:) ſed interna putredo, quam cum natura concoquere aggre

ditur,

ditur, vel concoctionem ipſam abſoluere nititur, calorem eum confertim reuocat; ac in febribus quidē intermittētibus rigores fiunt cū noua naſcitur putredo ex portione ea materię q̄ per ſingulas acceſſiones accenditur, febremque renouat. In febribus vero continuis, ſi rigores naſcuntur, hoc fit, cum ſuppuratio aliqua interna abſoluitur, aut cum maſſam humorum putreſcētium in profundioribus venis corporis natura pariter perficere vult, & extremum gradum concoctionis ei inducere; vnde poſt rigorem, qui ſolet fieri in inflammationibus, ſequi ſolet ruptura vomicæ, aut febris maxima remiſſio; poſt rigores vero febrium ardentium ſequi ſolet Criſis & ſolutio morbi, excreto iam humore malo & putrido iam concocto, & à bonis ſecreto: merito igitur Hippoc. damnat rigores qui ſexto die fiunt in febribus, propterea, quod dies ille non eſt decretorius, id eſt in quo natura ſolet vel perfectum vel certe inſignem quendam gradum concoctionis in materia peccante addere, vel excretionem vtilem moliri. Stata enim habet tempora natura, certoſque dies, quibus perficit ſua opera, aut certè ita bona reddit, vt in materia peccante poſſit exercere cum magno ſucceſſu vim facultatis expultricis; in alijs vero diebus, inter quos primum locum malignitatis tenet ſextus, nihil natura rectè moliri poteſt, non inquam certos & neceſſarios ad expulſionem felicem peragendam, gradus concoctionis ſuperinducere materiæ peccanti. Cuius rei rationes rectè Cardanus noſter in Commentario huius Aphoriſmi reddit, his verbis: natura mouet adiuta motu ſyderum & motu materiæ quæ fit per acceſſiones & illa concocta. In ſexta autem die nec motu ſyderum iuuatur, ad ſummum enim Luna peragrauit partes octuaginta quattuor, quocirca cum tam parum deſit ad quadrantem, neceſſe eſt vt cum tam paruo ſpacio non poſſit expectare vt magna cauſa vrgeatur atq; etiā ſuperetur. Vnde & victa & cauſa potēte & deſtituta cęleſti auxilio, non niſi male cedere poteſt. Sed nec ab acceſſione cum ſoleant diebus imparibus procedere, iuuari poteſt, neque concoctione, nam ſolet & illa imparibus diebus aut indicatiuis aut iudicatoris abſolui, & ſi iam abſoluta fuit, ſtatim ſi poteſt natura emittit, opera enim naturę ne vel momento differūtur vbi congruè fieri poſſunt, modo non impediantur. Atque hæ quidem ſunt rationes quæ confirmant ſententiam Hippocratis, id quod etiam experientia docet, & hiſtoriæ multę quæ habentur in libris de Morbis vulgaribus, in quibus refert multos ægros qui in ſexto die rigores paſſi ſunt in febribus, difficilem habuiſſe Criſim. Eſt autem difficilis Criſis ſine iudicium quando morbi non deſinunt ſine non ſoluuntur, & ſi deſinunt, hoc non fit cum Criſi, vel hoc fit ſero, vel cum doloribus & magnis ſymptomatis, aut ſi poſtea redeunt, aut ſi tranſeunt in alium affectum, aut augentur. Ceterum quod dixi de die ſexta, intelligi quoque poteſt de alijs diebus, qui non ſunt veri iudicatorij & quod dixit de rigore idē intelligi poteſt de alijs omnibus Symptomatib. quæ ſolent prædicere Criſim: illa.n. ſi in bonis dieb. appareant, bonū euentū præſagiunt. Erūt ergo boni rigores in febribus continuis qui fient in diebus decretorijs apparentibus iam ſignis manifeſtæ ſi non p fectę cōcoctionis. Sicut Hipp. docet Epicratis vxorē q̄ riguit 14. die liberatā eſſe in quadrageſima. Cōtra vero Philini vxor cum ſuperriguiſſet octaua die, mortua eſt vigeſima. Et Dromeadis vxor cū riguiſſet in ſexta, eadem die perijt. Et Hermocrates cū morbus regius ſexta die adueniſſet, invigeſimaſeptima perijt. Multa ergo ſunt exempla non ſolum de ſexta die, ſed etiam de alijs malis diebus, non ſolum in rigore, ſed etiam in alijs ſympomatis quæ ſuperueniunt ęgris.

APHORISMVS XXX.

Quibuſcumque acceſſiones fiunt; quacumque hora febris dimiſerit, ſi eadem crus occupauerit, iudicium habent difficile.

HIc quoque Aphoriſmus prognoſticus eſt: Docet.n. ex tempore quo inuadunt acceſſiones prædicere iuditium difficile; in illius tamen lectione Galen. duplicem facit ſenſum: vnum qui talis eſt: Si ſequentes acceſſiones febrium ſemper eadem hora cum prima inuadēt, difficilem Criſim ſiue ſolutionem expectare oportet. Alius ſenſus eſt: ſi ſequens acceſſio incipiat in hora in qua præcedens finita fuit, idem iudicium portenditur. Prior quidem vera videtur, ſed non reſpondet dictioni authoris, quæ clariſſimè ſecundam intelligentiam comprobat, vt quilibet ex ipſis verbis intelligere poteſt. Et meo quidem iudicio, vtraq; lęctio defēdi poteſt: nā poſtremā experiētia inprimis confirmat; ſi .n. febres ita habeāt, vt ſingulis diebus ita fiant acceſſiones, vt ſequens priorem ſtatim excipiat, vt in quotidianis, duplici tertiana, & ſemitertianis contingit, videmus longiſſimas eas eſſe, quæ hunc ſeruant ordinem, & ratio experientiæ ſuffragatur. Magnas enim oportet eſſe cauſas in corpore, quæ generant malos humores, & putredinem accendunt, ſi ſtatim cum deſit prior acceſſio, alia iā incipit. Magna quoque oſtenditur debilitas virium, nimirum, nata ex frequentibus acceſſionibus ſtatim ſibi ſuccedentibus. Non poteſt quoq; materia prioris acceſſionis ob coniunctionem ſequentis perfectè diſſolui. Hæc igitur omnia longitudinem morbi & difficilem ſolutionem protendunt; nec caret ea lectio ſuis probationibus, vt Galenus, creditqui putat etiā non referre ſi acceſſio ſequens quę eadem hora cum priore incępit, alia quacūq; hora finiatur: nā ſtabilitas non ſolum pendet ex tempore inuaſionis acceſſionū ſed etiam ex duratione, & vehementia, & alijs quæ in illis diuerſa fiunt, & oſtendunt non perſeuerare eandem diſpoſitionem per totum morbi decurſum, quoties enim videmus acceſſiones augeri, vigere & declinare, ſeruata tamen in omnibus eadem inuaſionis hora? Aliam vero lectionem ſic probat Galenus, quod ideo difficile iudicium fiat, cum eadem hora incipiunt acceſſiones, quod fixa & firmata ſit diſpoſitio & cauſa acceſſionum, atq; ob id difficilè remoueri poſſit: nam, inquit, firmata magnam vim demolientem expoſcunt, quæ longo tempore & per fortiora ac plura auxilia comparatur. Contra quam opinionem probabiliter quiſpiam ita diſputare poſſet. quod id quod firmatū eſt, facilius pati poteſt alterationes, & concoctiones quas natura & ars pręſtant: itaq; cum acceſſiones febrium & ipſę febres non tollātur, niſi præceſſerit concoctio, & concoctiones celeritatem iudicij & ſecuritatem (vt inquit Hippocr.) polliceantur, merito ſequi videtur, vt materia firmata facilius vincatur quam quæ eſt in motu. Id enim docent quæ per ſputum reijciuntur: Quæ enim in pulmone retenta fuerint, melius concoquuntur, & concocta reijciuntur. Quę vero eſt in motu fluitque materia, & poſteaquam fluxit, protinus egeritur, cruda eſt & mali iudicij nota. Idem oſtendunt febres continuæ, quæ ſolent eſſe breuiores intermittentibus, quod in illis materia ſit firmata, & veluti concluſa in maioribus venis, in his vero moueatur, Galeno teſte, per habitum corporis, aut certè continuam habeat regenerationem & expulſionem. Præterea, da

mnamus

mnamus erraticas febres, difficileſque ad ſolutionem & iudicium omnium conſenſu pronunciamus eſſe, cum tamen illę nihil firmatum habeant, ſi cum alijs comparentur. Ego vero aliter confirmo eam lectionem, ſcilicet quod oportet in omni ſolutione morborum præcedere quattuor tempora, quod ſi eadem hora perſeuerabunt inuadere acceſſiones, diutiſſimè febris in principio manebit; quare tardius augebitur, vigebit, & ideclinabit, ob id illas breuiſſimas fore febres præſagimus, quarum acceſſiones primæ ſemper anticipant, aliæ vero poſtea eadem hora inuadunt quod ſignum eſt vigoris, hæc enim indicia ſunt morbi properantis ad finem: principium vero longum & alia tempora non oſtendit, id quod ſtabile & firmum vult eſſe Galenus in febribus. Sed multitudo, frigiditas & craſſities materię, quæ difficilè poteſt alterari, concoqui, & expelli, propterea natura cum nihil fere in primis acceſsionibus profecerit, manet eadem in materia diſpoſitio, quæ efficit vt ſequens acceſſio ſeruet naturam & ordinem prioris: manet & eadem diſpoſitio in partibus corporis quæ eandē materiam gignit, manent & eędem cauſæ putredinis, quæ omnia faciunt vt acceſſiones ſimiles perſeuerēt: nam dicat quæſo, an breuioris non ſint continuæ febres ex bile ſtabili, & firmata, quam ex pituita mota & inſtabili: ergo non ex firmo, ſed ex eodem, idem, vt ex ſimili ſimile fit.

APHORISMVS XXXI.

Laſſitudinem habentibus in febribus, in articulos, & circa maxillas potiſſmum abſceſſus fiunt.

DOcet in hoc Aphoriſ. prædicere abſceſſus futuros in febribus circa articulos & maxillas, ex laſſitudine quæ in febribus contingit. Quā quidem ſentētiam Galenus ttahit ad vtramque laſſitudinem, motiuam ſcilicet & ſpontaneam. Quod mihi non videtur veriſimile: nam primum repugnat dictio Hippocratis, quæ exprimit laſſitudinem quæ in ipſis febribus naſcitur, non de ea quæ ex moribus comparata eſt antequam febris accederet. Præterea motiuæ huiuſmodi laſſitudines prius ſoluuntur quā fiat abſceſſus, non enim cauſam habent fouentem, vt quæ excitatæ ſint ab externa cauſa, quæ iādudum receſsit: nec etiam de laſſitudine ſpontanea quę pręceſſit febrem Aphoriſmus intelligendus eſt, Eodem argumento, quod de ea laſſitudine agat quæ habetur in febribus, & non de illa quæ fortè pręceſſit febrē, quæ amplius non adeſt, aut ſi adeſt, abſceſſus non parit, vt quæ cauſam non habent ex febre quam author hic ſignificat eſſe cauſam fluxionum & ipſorum abſceſſuum. Eſt igitur ſententia intelligenda de laſſitudine quę naſcitur ex ipſa febre, vt ſæpe videmus ægrotos poſteaquam ſunt febre correpti, ita difficilè moueri, & tantam in membris grauitatem ſentire, ac ſi plurimum laboraſſent in vehementi aliquo exercitio, id quod illis contingere ſolet qui ſunt pleni multo ſanguine pituitoſo, craſſo, viſcidoque: Febris enim eos humores commouens, & calefaciens, vapores multos generat craſſos, & portionem etiam aliquam pituitæ liquefacit, quæ cum exitum habere non poſſint liberum per cutem, circa muſculos & articulos cohibentur; & huiuſmodi laſsitudines commuttunt, ac perſeuerante ea multitudine, cum natura perfectè illam concoquere & diſcutere non poſsit, per ſudores, aut inſenſibilem tranſpirationem, aut vacuare per internas cauitates, eo quodiam à calore febrili ſit eleuata & ſparſa per habitū corporis, merito in abſceſſus terminatur. Solent enim abſceſſus ab his cauſis fieri in febribus, non in omnibus quidem partibus ſed in certis, quales ſunt ſuaptè natura laxę, aut ſubiectæ mittentibus partibus, aut in eo ſitu poſitæ in quem ſpontè lædens materia repit, aut quæ ſuaptè natura vel ex morbo debilis facta eſt. Sic ſanè in articulos cōfluunt humores tanquam in partes laxas debiliores, inferiores, in quem locum graues humores facilè deſcendunt; ſic Phrenitides fiunt in cerebro ab humoribus & vaporibus calidis, qui ſua natura ſuperiora petunt; Sic pulmo fluxiones deſcēdentes à capite proximè recipit, ob ſitū & connexionem, atque mollitiem & laxitatem. Adones vero idem patiuntur, vt ſtrumę & parotides oſtendunt. Glandulę.n. quæ sūt circa venas colli, fluxiones irruētes à capite facilè recipiunt. Rectè igitur inquit Hippocr. eos qui patiuntur laſsitudines in febribus, ſolere corripi abſceſsibus in articulis, & circa maxillas; aliquando, inquam, in ipſis articulis, & ſimul circa maxillas, quando plurima eſt materia, & caput & habitus corporis mittunt fluxiones; aliquando vero ſolum circa maxillas fiunt abſceſſus, veluti, cum ſolæ naſcuntur Parotides ex ſolo capite mittente materiā quo grauatur; aliquando vero in ſolis articulis contingunt abſceſſus, cum materia copioſa eſt, & per venas mittitur quæ connexionem habent cum articulis potius quam cum glandulis ceruicis. Sed etiam alia ſunt indicia, quę præſagiunt in quam partem decumbere debeant humores: nam ſi caput dolore & grauitate laborauit, per febres ex materia eleuata ab inferioribus partibus, timēdæ magis ſunt Parotides: ſi vero articuli vel dolore vel calore fuerint affecti, expectandi ſunt in illis abſceſſus.

APHORISMVS XXXII.

Quibuſcumq; reſurgentibus ex morbis, ſi quid laborauerit hic fiunt abſceſſus.

DVbium præſagiant labores præſente febre, & morbis, docuit in ſuperiori Aphoriſmo: in hoc vero docet, quid portendant in conualeſcentibus, labores, qui erant antequā conualeſceret æger, & adhuc ægrotaret: in ſequenti vero, quid futurum ſit, ſi ex dolore qui fortè aderat antequā æger in morbum incideret, docet. Ceterum in nobis propoſito Aphoriſmo dicit abſceſſus fieri in conualeſcentibus in ea parte quæ antea laborauit. Intelligendum autem eſt laborauit per morbum: nam de labore ante morbum (vt diximus) ſequens aget. Nec exiſtimare quidem debemus, neceſſario futuros abſceſſus in parte quæ laborauit, ſed ſi fiant, omnino fient in ea: non enim in omnibus conualeſcentibus etiamſi labores ſunt facti, naſcuntur poſtea abſceſſus: ſed à morbo ad conualeſcentiam, & ab hac ad ſanitatem mutatio fit per excretionum, vel concoctionem, vel alterationem, aut alijs modis, de quibus hic locus non eſt agendi. Porrò, per laborem intelligi dicit Gal. vehementem motum, dolorem & læſionē, & rectè quidem, etſi Cardanus ſolum vult intelligi dolorem. Experientia enim docet, eos qui per morbos diu multumque vigilarunt, ſolere in capite pati abſceſſus. Sic etiam qui ſine dolore vel motu læſionem & imbecillitatem ſentiebant, dum ægrotarent, in tibijs Oedematoſos tumores pati ſolent dum conualeſcunt, & multò magis fiunt abſceſſus in parte

quæ

quæ dolore fuit affecta. Cur vero ad partem vehementi motu agitatam confluant humores, cauſa eſt in omnibus calor, qui locum rarefacit, funditque in eo & vicinis partibus humores, qui ſponte fuga vacui confluunt ad locum rarefactum & ampliorem redditum: in illis vero in quibus motus debilitatem attulit, ipſius quoq; partis imbecillitas, cauſa fit apta ad ſuſcipiendam fluxionem, cum natura temperatum ſit, vt robuſtiores partes ſeſe exonerent in debiliores, non autem calor fluxionis eſt cauſa, quod attrahat humores (vt alibi oſtendimus) cum in eo nulla poſſit eſſe attractionis cauſa. Actio quoque partis quæ cum motu fit, allicit ad ſe humores, vt dolor capitis oritur ex nimia cogitatione, aut vigilia; Dolor vero eſt quidem cauſa fluxionis, non quod attrahat, vt id quoque in libris de Morbis probauimus: ſed quia expultricem facultatem mouet, quæ humores in ſe contentos exprimit in partem dolentem, aut in eam quæ in via eſt ad eam quæ dolet pars, eo modo fluxiones fiũt in digito vulnerato, per quas tota extrema manus aliquando tumet, brachio, & cubito mittentibus in digitum dolentem primum humores, qui cum occupãt etiam vicinas partes nouo dolore in illis excitato, ipſas pariter attollunt. Alio vero modo glandulæ quæ ſunt in inguine, vulnerato pede inflãmantur, firmato illic humore tranſmiſſo à ſuperioribus partibus, quæ doloris participes factæ commouentur ad expulſionem, quæ cum facilius recipiatur in partibus mollibus & ſpongioſis, quæ ſunt iuxta venas, per quas decurrit à ſuperioribus partibus ad pedes tranſmiſſa materia, eam illic ſiſtunt & recipiunt, impediuntque eam vſque ad pedes deſcendere. Abſurdum autẽ eſt credere dolorem, vt Cardanus ſentit. materiam ad ſe trahere calefaciẽdo locum tum natura tentante temperare illum: nam dolor nullam habet calefaciendi vim, ſed humor qui influit, & ille quidem non omnis, ſed calidus: nam in Oedematoſis tumoribus, frigus & non calor ſentitur: Nec ipſa natura quæ non agit ex propoſito, tentat temperate dolorem, ſed aliquando id accidit, cum ſcilicet dolor à frigida cauſa natus, concurſu calidi humoris & ſpiritus temperatur. Nec par eſt ratio de calore, qui admouetur per medicamenta, vt ea quæ eſt de calore, qui influit: nã ille rarefaciendo & extenuando medetur parti dolenti, hic vero dolorem & tumorem auget, donec partes mittunt humores, poſtea vero ille quoq; facit ad humorem diſcutiendum in parte contentum.

APHORISMVS XXXIII.

Sed & ſi ante morbum aliqua parte doluerit, hic morbus firmatur.

Hic eſt tertius Aphoriſmus, qui declarat in qua partes futurus ſit abſceſſus, ſũpto indicio à parte quæ affecta fuit antequam morbus nouus fieret, poſt quẽ ſequitur abſceſſus. Eſt enim diligenter inquirendum à Medico, an is qui laborat morbo, ſanitatis tempore partem aliquam obnoxiam habuerit, (inquit Hippocrates) dolori, ſi enim ita contigerit, & morbus aliter non diſſolutus fuerit, abſceſſus expectandus eſt in ea parte. Verum non ſolum de dolore partis intelligendus eſt Aphoriſmus, ſed de omni mala affectione, aut etiam inclinatione ad aliquem præter naturam affectum: nam in parte ſolita dolere, dubium non eſt plerumque firmari fluxiones, ſiquidem dolor frequens membrum debilitat, & præterea fluxionem ad ſe allicit: ſic, ſi aliquis obſtructione ſplenis laborare conſueuit, in eodem vi ſcere fiunt tumores, qui ſoluunt morbum præſentem. Quod ſi nec dolor nec affectus præter naturam ſolitus eſt hominem vexare, nihil ex illis colligi poteſt ad prędicendos abſceſſus futuros, id quod faciet habitus corporis qui fortè vergit ad certos morboſos affectus, id quod ęſtate ſuperiore qui fuit annus 1570. euidenter nouimus: nam omnes ferè qui vel ex parentibus tabidis nati fuerunt, aut ſuaptè natura ad tabem inclinabant, in eam inciderunt non ſolum ex continuis febribus, ſed etiam ex nothis tertianis, cui malo dedit occaſionem æſtas pluuioſa & Auſtrina. Igitur rectè Hippocr. iubet ſpectandum eſſe, ſi quæ pars in febribus laborat, aut ante morbum laborare conſueuit, aut inclinationem habet ad aliquem affectum. In ea enim ſi abſceſſus futurus eſt, fiet, homine adhuc laborante, vel cum iam conualeſcit, & id eſt quod tribus ſuperioribus Aphoriſmis docuit hic author, quod experientia & ratio pariter confirmãt.

APHORISMVS XXXIIII.

Si à febre habito, tumore non exiſtente in faucibus ſtrangulatio repente ſuperuenerit, lethale.

Vſ in ſuperioribus aliquot Aphoriſmis docuit prędicere abſceſſus futuros ex partium doloribus & alijs paſſionib.: Sic nũc mortem præſagiri oſtendit, ſi duo concurrant mala; Primum febris: Secundum ſtrangulatio repente ſuperueniens, nullo tumore exiſtente in faucibus. Qua quidem in re Gal. notat verbum à febre habito, intelligens per febrem quamcumque febrem: aut eam ſolum quæ vehementiſſima eſt, quandoquidem inquit contingit hominẽ utcũque febricitantem interire ſi ſtrangulatio ea ſuperueniat; ſed, inquit, certior & ineuitabilis eſt mors, ſi hoc contingat in febribus vehementioribus nam huiuſmodi febres poſtulant reſpirationem magnam per quam multũ aeris inſpiretur & fuliginoſi multum vaporis expiretur, id quod impedit fieri ſtrãgulatio, quæ (vt rectè definit) nihil aliud eſt quã ſubitus interitus propter defectũ reſpirationis, qui fit ex anguſtia alicuius inſtrumenti. Cum vero nullo apparente tumore in faucibus ſtrangulatio fit, & ea ſubito, nullam poteſt aliam habere cauſam prẽterq̃ gutturis tumorem, aut in illud irruentem fluxionẽ aliarum enim partium ſeruientium reſpirationi tumores & fluxiones ſtrangulationem quidem efficere poſſunt, ſed non repente: igitur ſtrangulationem quidem efficere poſſunt, ſed non repente: igitur ſtrãgulatio quę repẽte fit, fit omnino ex affectis gutturis ſiue capitis, arteriæ aſperæ, ſi modo tumor non appareat in faucibus. Galen. tamen vult ex illius muſculis internis vel externis inflammatis fieri Anginam, quę pariter ſtrangulare poſſit. Sed quod ſcribit Hippoc. repente ſuperueniens, videtur ſupponere febrẽ præcedere antequam aliquis affectus ſit, qui ſtrangulationem efficere poſſit. Angina vero ſtatim ab initio coniunctam habet febrem: quare videtur de fluxionibus intelligere quę febribus ſuperueniũt ex humoribus pituitoſis irruentibus in guttur, nihil tamẽ obſtat quin præſente angina, & plurimum aucta inflamatione, idẽ malum & periculum contingat. Sed non omnis angina poteſt in diſcrimen homines adducere: etenim, vt Galen. in Comm. ſcribit quattuor ſunt Anginę ſpecies: ſiquidem vna eſt quam Synanchen

chen vocant, in qua muſculi interiores gutturis vna cum ambiente tunica inflammantur, quæ omnium, eſt periculoſiſſima: alia eſt quam Synanchen nominant faucium, ſcilicet, inflammationem. Tertia ſpecies eſt paraſynanche, quæ fit cum muſculi exteriores gutturis inflammationem patiuntur. Quarta eſt paraſynanche ex inflammatione muſculorum adiacentium faucibus. Quæ quidem omnia mala, ſunt cum periculo & lethalia redduntur ſi magna fit fluxio & inflammatio. Hæc quoniam Galen. in Comm. diligenter explicat, hic abſoluo.

APHORISMVS XXXV.

Si à febre habito collum peruertitur, & vix poteſt deuorare ſine vllo tumore, lethale eſt.

ET hic quoque Aphor. prognoſticus eſt, qui ex affectionibus ceruicis docet prędicere finem morbi peſſimum fore. Caſus eſt complicatus ex tribus malis: ex febre, peruerſione colli & difficili deuoratione alimenti, ſine aliquo tumore: ſi hæc, inquam, coniunguntur, lethale erit ęgrotanti. Febrem intelligere oportet continuam: nam cum intermittentibus non ſolent hæc pericula contingere. Ceterũ colli peruerſiones fiunt ob tenſionẽ neruorum & ligamentorum, quibus vertebręalligantur. Fiunt aũt tenſiones iſtę ab inflãmationibus, vel crudis tuberculis, vel ẽt vt Gal. ſentit à ſiccitate inducta à febre vehementi. Quod mihi parum probabile videtur: nam vniuerſas alias corporis partes potius ex ſiccitate periclitari neceſſe eſt, quàm partes quæ ſunt circa fauces & gulã, quæ continuam habent irrigationẽ ex ſaliua, potu, & extrinſecis alijs humoribus; peruertitur aũt collum, vel intra, vel ad latus: ad latus quidem, ſi in altera nerui propagine contingit fieri tenſionem: intra verò ſi in ambabus. Ac cum intra fit peruerſio, collum inquit Gal. apparet extra habere cauitatem: quod neſcio quo modo fieri poſſit. Ceterum huiuſmodi colli peruerſiones quę adiunctã habent difficilem tranſglutionem, ſi cum tumore ſint ſenſibus conſpicuo, nõ ſunt cum tanto periculo: ſi vero nullus appareret tumor, ſignum eſt vel cauſam eſſe ſiccitatẽ ex Galeni opinione, quæ immedicabilis eſt, vt cõuulſio omnis ex ſiccitate, vel eſſe inflammationem muſculorũ qui gulæ præiacent, vel ipſius gulæ. Quem affectum non neceſſario lethalem ille credit eſſe, vt qui ſtrangulationem non afferat, & ob id tempus concedat ad remedia adhibeuda contra cauſas lędentes.

APHORISMVS XXXVI.

Sudores febricitanti ſi incœperint, boni & tertio die & quinto, & ſeptimo, & nouo, & vndecimo, & quartodecimo, & ſeptimodecimo, & vigeſimo, & uigeſimoſeptimo, & trigeſimoquarto. Hi enim ſudores iudicant morbos. Qui vero non ita fiunt laborem ſignificant, & morbi longitudinem & recidiuam.

HIc Aphor. tractationem de diebus decretorijs ex præcedentibus Aphoriſmis ac omni alio modo perobſcuram, & non ſatis rationi peruiam difficiliorem reddit: primum, quod multos dies omittat inter iudicatorios, quos alibi recenſet: nam hic quartum omittit, vigeſimumquartum, trigeſimum, quadrageſimum, & multos alios qui ſequuntur, in quibus ſudores & aliæ excretiones optimæ fiunt. Deinde, hic miſcet dies, qui ſunt primi ordinis & dignitatis, cum alijs qui ſunt indices aut etiam inter indices non computandi: nam 11.17.27. contemplates vocari niſi ratione acceſſiones: quare interciderit, ſunt, ſolent, nec indices.

De his dubijs non tractant alij interpretes; illud ſolum docere aggrediuntur quod ad quartum pertinet, in quo etiam non conueniunt: nam ideo Cardanus illum prætermiſſum ſcribit, quod non ſit iudicatorius, ſed indicatorius, ergo eadem ratione debebat vndecimum, decimumſeptimum, & vigeſimumſeptimum omittere. Braſſauolus vero reuera quartum cenſet eſſet iudicatorium, tamen omiſſum fortè à librario, vel quia morbi (ut inquit) acceleranteſ in tertio principium faciunt, retardantes, in quinto incipiunt, vel quia morbi acuti, de quibus ſermo eſt, ex bile ortum habent. Bilis vero de tertio in tertium mouetur; quid fiet ſi morbi non erunt acelerantes, nec tardantes, aut fient à ſanguine? At negligentia librarij ſi quæ eſſet, appareret etiam in alijs diebus, qui in hoc Aphoriſmo non recenſentur. Deinde, ſi ob acceſſionem fiunt boni ſudores, dies non erunt iudicatorij, ſed intercidentes; poſtremo in libro primo Comment. tertio Epidem. tex. 14. ita ſcribit Hippoc. eſt autem primus indicatorius circuituum, qui diebus paribus iudicant, quartus, ſextus, quæ verba negligentiam in librarijs non agnoſcunt, & omnem tollunt difficultatem in hac re. Quinetiam illud dubitationem habet, quòd ſcribit in Cõm. Gal. Aphor. hunc non ſolum cõplecti ſudores, ſed alui excrementa, vrinas, abſceſſus: nam ſi ſudores ideo boni ſunt in his diebus, quod in biliosis febribus proueniant, non poteſt dierum ratio communis eſſe alijs excretionibus, quæ nihil habent commune cum bile, ſed cum alijs humoribus pituitoſis & melancholicis, cuiuſmodi ſunt abſceſſus circa aures. Alui vero excrementa, omnem materiam æqualiter reſpiciunt. Quare nihil certum in hoc Aphoriſmo videtur tradere Hippocr. aut à nobis excogitari poteſt, quod faciat ad illius interpretationem: Ac minus profectò exacta reddetur tractatio, ſi dierum decretoriorũ cauſas inueſtigare velimus, vt Cardanus efficere nititur, qui cum ex Lunę motu (vt Galenus credit) oſtendiſſet ſumi non poſſe rationem dierum decretoriorum, & ad ſolis curſum eam reuocauerit, in eo quoq; inuenire non poſſit in quo animus quieſcat, dubiã pariter vt alij hanc tractationem relinquit. Primum enim ſtatuit centeſimum vigeſimum diem eſſe vltimum terminum febrium, qui dies inquit, tertiam partem totius anni conſtituunt, & ob id ſexageſimus centeſimæ vigeſimæ, & vigeſimus dimidium quadraginta, & quattuordecim tertia pars, & ſeptem dimidium quattuordecim: quæ omnia cum ignorauerit, inquit Galen. longè petitis auxilijs à Luna hanc doctrinam dierum Criticorum totam cõfudit, nec ſibi nec Hippocrati eſt concors, ſed cùm videret requiri ad tertiam partem anni non centum & viginti ſolum dies, ſed centum viginti vnum cum dodrante, reſpondet hunc exceſſum cauſam eſſe vt vigeſimus primus quã doque pro vigeſimo ad pugnam à natura eligatur & præferatur, & nunc vigeſimus, nunc vigeſimus primus decretorius ab Hippocrate ſtatuatur: nam ſeptimus & quartusdecimus communicant cum vigeſimo primo & non cum vigeſimo. Quod ſi vigeſimusprimus non ſemper decretorius eſt, ſed aliquando

do vigeſimus, id ideo fit inquit, quod natura videtur in his inferioribus anticipare cœleſtes motus, quod & in æquinoctijs & plenilunijs ac nouilunijs palàm videmus: igitur ob exceſſum quadraginta duarum horarum ſupra viginti dies, coactus eſt mutare Hippocrates: cum enim diuiduntur per ſex, exeunt dies viginti & horæ ſeptem, ob id, ſi materia eſt tenuis, & in æſtate, fit Criſis in vigeſima: in alijs vero vigeſima prima. De die vero decima quarta non eſt dubitatio: nam quomodocumque tertia pars quadraginta aut quadraginta vnius ſumatur, in quartumdecimum diem incidit, atque ita de ſeptima, quarta & vndecima & vigeſima quarta. Vndecima vero etſi videtur ſolum habere decem dies, tamen cum neceſſe ſit abſolui tempus propoſitum abiectis horis, ideo abſolutis decem diebus fit vndecima per torminorum connumerationem: id quod exemplo docet: Si enim aliquis ægrotauit die dominico proximè præterito cum numeraueris decem dies integros, incidet in diem Mercurij, & non Martis & eſt vndecima dies à Dominica præterita. Cur vero non numerauit quartum, quem alio loco recenſet vt in tertio Epidemion in quo ponit duos perijſſe, tertium ſeruatum, non recipit Galeni rationem, quod in acutis fiant exacerbationes per dies impares, & iudicia fiant in exacerbationibus, & ob id non fieri in quarta Criſes: nam affert contra Galenum fieri exacerbationes aliquando per pares dies, vt in exemplo Periclis docet Hippocr. Dicit ergo non numerari diem quartum, quia non eſt iudicatorius, ſed index, eſt enim quartus non bonus iudicatorius, ſed malus: nam cum iudicia fiant in exacerbationibus, quæ quarta die exacerbantur malæ ſunt: Quare mala habent iudicia. Hæc (vt dixi) non reddunt animum quietum: Primum enim videmus Criſes fieri bonas non ſolum in diebus imparibus, ſed etiam in paribus, vt in decimaquarta & quarto quoque die in quartanis iudicari acceſſiones at tandem vniuerſalem morbum: Deinde etiam fiunt Criſes vbi nullę ſunt acceſſiones, vt in Cauſone, febribus Synochis, putridis & non putridis, in pleuritide & alijs inflammationibus veris, interris, quæ cum à ſanguine fiant, ſæpè ſoluuntur antequam ex putredine fiat generatio bilis, & poſtea acceſſiones ex bile putreſcente; Addo quòd nec omnes febres ex bile acceſſiones habeant: nam Cauſon nullas habet acceſſiones. Verum igitur eſt quod ſcribit Hippocrates Criſes fieri in acceſſionibus, in morbis ſcilicet qui per acceſſiones affligunt: non tamen verum eſt ſolum fieri in morbis qui per acceſſiones infeſtant, nec verum eſt omnes morbos qui cum acceſſionibus iudicantur, fieri ſolum iudicia in illis qui per impares dies exacerbantur: nam ſic tolleratur iudicium in morbis pituitoſis & melancholicis, & omnes dies decretorij qui poſt quadrageſimum numerantur, eſſent inutiles. Si acutorum ſolum morborum, qui ſimpliciter acuti ſunt, aut acuti dicuntur, quod in quadraginta diebus iudicentur eſſent Criſes. Illud vero quod in tota tractatione ſupponit vltimum terminum febrium eſſe centeſimum vigeſimum diem, neſcio qua ratione aſſerere, aut quo experimento comprobari poſſit: nam vt omittam hecticas febres quæ nullum talem terminum ſibi proponunt, quoties quęſo videmus quartanas non ſolum tres menſes, ſed annos etiam excedere: nonne & Gal. ſcribit 1. ad Glauconem ſe vidiſſe tertianam notham quæ incęperat in æquinoctio Autũnali, perduraſſe vſque ad ęquinoctium vernũ? quoties quæſo ſemitertianæ nothę & continuæ quartanæ quę in autumno inuadunt, perueniunt pariter vſque ad veris principium? Multa talia ſunt exẽpla, quæ docent non poſſe conſtitui vltimum terminum febrium in certo dierum numero. Quo quidem anuſo fundamento, corruit pariter ratio dierum decretoriorũ quàm hic ſumit Cardanus à Solis motu. Ex quo dicat pariter quomodo poſſit, ducere rationem qua adductus Hippocrates tertium, quintum, nonum, decimumſeptimum inter bonos dies reponit, in quibus boni fiunt ſudores: nam ſi dies qui ſunt primæ claſſis decretorij, ex Solis curſu ſuam rationem ſumunt, cogit vtique docendi ratio, vt eandem cauſam habeant numerati dies, in quibus bona quoque fiunt iudicia, quæ cum à Sole magis quã à Luna duci non poſſint, profectò oſtendũt vanum eſſe noſtrum ſtudium, quo quærimus certos terminos in his naturæ operibus conſtituere: Cur enim in his magis quàm in alijs hoc fieri debet? nam varius terminus pariendi, quod in ſingulis generibus animalium agnoſcitur; hæc ſomnia noſtra eludit: cum enim alterationes & expulſiones naturæ hic requirantur vt in Criſibus, reddat mihi Cardanus rationem, cur mulier fœtum ſuum perficiat nono menſe, aut etiam decimo, vel vndecimo, & Equus duodecimo, & Sues cicures pariant quarto menſe, Oues & Caprę quinto: Canes vero nonnullæ ſexaginta duobus menſibus, qui duodecim diebus luce carent. Alij vero tribus menſibus, qui decem & ſeptem diebus luce carent. Et eadem ſit ratio in lupis; Vaccæ vero nouem menſes vtero gerunt, & decimo pariunt. Aſinæ vero duodecimo, & Cameli decimo. Elephanto vero quidem ſtatuunt menſes decem & octo, alij vero annos tres; Ceruæ octo menſes; Vrſæ & Hyſtricis dies triginta. Lepores & Cuniculi ſingulis menſibus vtero gerunt & pariũt. Quid quæſo ad hæc dicemus? Sunt hęc quidem naturæ opera, quæ requirunt alterationem & expulſionem, ut ea quæ morbos iudicant: quę cum nec à Solis aut Lunę, aut aliorum ſyderum curſum & vim redigi poſſint, cur nos tantopere cruciamus vt ſola iudicia morborum à cœlo trahere & deducere contendamus? Quod ſi vniuerſalia hęc iudicia has habent cauſas, cur etiam particularia per quæ fiunt, & ſoluuntur ſingulæ acceſſiones, eadem non obtinebunt? Præſtat igitur hęc in Dei prouidentia & naturæ arcanis recondita relinquere, quam vana excogitare, cum nihil aliud poſſimus reuera aſſerere quam ita eſſe à natura noſtra comparatum, vt pro diuerſitate naturæ, qualitatum, & copiæ humorum, fiant in nobis alterationes & expulſiones: ita, ut cum natura ipſa moleſtatur quidem & ſtimulatur poſtea, ſed planè dominatur, perficiantur illius alterationes, & poſtea fiant expulſiones noxiæ materię morbum committentis. Cum vero illa à materia ita grauatur & moleſtatur, vt planè vincere non poſſit, ſed expectare ad ſua tempora ſtata, & firma, tunc iudicia morborum anticipant, quæ quidem tardant, ſi noxius humor concoctioni magis reſiſtit, & poſt concoctionem vim non habet irritandi, vt poſtulat in hoc opere expultrix facultas. Ex hac profectò diſtinctione ſequitur in morbis peracutis Criſes fieri in ſeptima, in acutis vero in decimaquarta, in peracutiſſimis in tertia & quinta, & ẽt quarta pro ratione materię moleſtantis parib. vel imparibus diebus: in obtuſiorib. vero acutis morbis, iudiciũ differtur ob eandẽ rationẽ in vigeſimum, vigeſimũ primum & alios ſequentes dies, in quibus experientia docuit naturam certos gradus concoctionis inducere, quos poſtea ſequi poteſt vtilis expulſio. At vero ſi natura ante quàm concoxerit ita vt ſequi poſſit ſeparatio boni à malo & huius poſtea expulſio, tunc mala fiunt iudicia; bona

uero

vero vbi præcedit concoctio, ſequitur vero expulſio, & quia vſu didicimus in certis diebus nunc hoc, nũc illud fieri, ideo quoſdam ex illis bonos dies iudicatorios, alios malos, alios indifferentes, alios debilius quidem iudicantes, ſed aliorum veros indices eſſe, ac etiam contingit, vt in quibuſdam excretionibus, vt apparet in hoc Aphoriſmo in quo agimus de iudicijs per ſudores factis, quoſdam dies laudemus, qui in alijs excretionibus parem non habent vim. Hæc habui quæ dicerem in hac difficili tractatione, donec meliora, ſi vnquam id fieri poſſit, Dei beneficio excogitabo.

APHORISMVS XXXVII.

Frigidi ſudores, cum acuta quidem febre, mortem: cum mitiori autem, longitudinem morbi ſignificant.

IN ſudoribus conſideramus tẽpus morbi in quo fiunt, qualitates illorum, quã titatem, locum corporis à quo exeunt, modum excretionis. In tempore morbi cõſideramus an ſudores fiãt in principio vel incremento, vel vigore, aut declinatione morbi. Item in quo die contingant, decretorio ſcilicet, vel alio. Qualitates vero in ſudoribus notantur primæ, an frigidi, vel calidi, aut tepidi exeant, & cum quo morbo tales prodeant. Notantur quoque ſecundæ qualitates in ſudoribus, an ſint admodum lenti, vel ſine lentore, an grauius oleant quam par ſit: nũ etiam ſentiantur ab ægroto amari vel ſalſi plus iuſto, vel flaui, aut planè aquoſi citra colorem extraneum. Porrò, in quantitate hæ ſumuntur differentiæ, quod in aliquibus copioſi in alijs diminuti & parci fint ſudores, aut mediòcres. At ex loco ſumuntur hæ differentiæ, quod à toto corpore effluant, vel à quibuſdã duntaxat partibus vt pectore, ceruice, fronte, necnon à partibus laborantibus aut ab alijs. Iam vero à modo ducuntur iſtæ differentiæ, quod quidam confertim, alij non niſi paulatim prorumpant, alij ſpontè, alij vero non niſi violenter fiant: alij perſeuerent poſteaquam erumpere cœperunt: alij vero retrocedant. Agit Hippocr. de prima qualitate quę in ſudoribus apparet, nempè frigiditate, & docet, quid frigidi ſudores oſtendant non ſimpliciter, id eſt ſuaptè natura, ſed quid ſignificent in morbis, nec in illis quidem in omnibus, ſed ſolum in acutis febribus & mitioribus. Acutas autem febres intelligit vehementes, quippe cum illis mitiores opponat, dicitq; in his morbi longitudinem, in illis vero mortem portendere. Cuius rei rationem primum ex natura rei inueſtigare conabimur, facta prius diuiſione earum rerum, quæ vim habere videntur ad hos ſudores efficiendos. Igitur videtur ita dicendum, quod ſudores frigidi fiant vel à cauſis externis, vel internis, & in his vel ratione materiæ, vel aliarum cauſarum. Omnis enim ſudor, qui fit corpore extrinſecus non mediocriter calefacto, aut cuti diu adhæret, refrigeratur, & frigidus ſentitur in quocumque morbo, & corporis ſtatu. Qui quidem ſudores, vim non habent prænunciandi aliquid futurum. Qui vero fiunt à cauſis internis, ita habent, ut neceſſe ſit materiam ex qua fiunt ſudores, frigidam exire à profundo corpore, vel certè à partibus in quibus reſident humores qui ſunt cauſa febris; aut in partibus refrigerari qui ſunt circa cutem, aut in ipſa ſolum cute nulla concurrente externa cauſa; aut concurrunt duæ cauſæ ſimul, materia ſcilicet refrigerata & locus externus refrigeratus, vbi ſudor generatur; alibi docuimus materiam ſudorum duplicem eſſe, aquoſum inquam, humorem, quem natura à maſſa ſanguinea extrudit per cutem, vel vaporem multum & craſſum, qui cum liberè ſub vaporis forma tranſpirare non poteſt, circa cutem membranoſam ſiſtitur denſaturque & in aquoſum humorem conuertitur, qui poſtea per cutis meatus profluit.

Ceterum; Galen. credit ſudores frigidos de quibus hic agitur, fieri poſſe duabus de cauſis: Vna, quod humore à quibus gignuntur tantam habeant frigiditatem, vt neque à calore natiuo, neque à febrili ſatis calefieri poſſint: Altera vero quod naturalis calor in ſolidis partibus vel omnino extinguatur, vel proximus ſit extinctioni.

A cuius quidem opinione ego recedo: nam veriſimile non eſt ex humorum multitudine frigida ſudores frigidos fieri, aut ex vaporibus ad cutem eleuatis ex profundis partibus corporis. Quamdiu.n. viuit homo in omni illius ſtatu neceſſariò quæ intus latent, actu calida ſunt, id quod tanto magis neceſſe eſt fieri præſente febre, quæ internas partes potiſſimum calefacit. Non ergo ſudoris frigidi materia frigida prodit ab internis corporis partibus, & vaſis, in quibus febris materia continetur. Cur enim etiam frigidi non fierent cum poſt crapulam, crudo omnino adhuc exiſtente alimento, & calore veluti ſuffocato generantur. Reſtat igitur, vt frigidi gignantur in habitu corporis, ſiue ſolidis partibus, & circa ipſam cutem: ſed hoc non fit quod calor natiuus (vt ille credit) ſit illic extinctus; nam ſi internæ partes uehementem habent calorem ex putredine, ſi illemet calor in externas partes extenderetur, non poſſet deeſſe caliditas quæ ſufficeret ad ſudores calidos procreandos. Non enim illorum natura requirit potius unum calorem quàm alium. Præterea, uanum eſt (vt alibi docuimus) duos ponere calores in febricitantibus: natiuum vnum, alium præter naturam, cum vnus & idem calor has conditiones & nomina ſumat.

Cum enim moderatus eſt, ſecundum naturam dicitur, prẹter naturam vero quando ab ea mediocritate recedit. Amplius tales ſudores ſæpè fiunt inter initia febrium, quo tempore nulla potuit adhuc eſſe cauſa quę tantam vim haberet vt hunc natiuum calorem extinguat. Alia ergo ratione ſudores fiunt frigidi, & partes circa cutem tunc frigidæ, nempè quod calidum ipſum natiuum deſerat ea membra, id quod fit ob contractionem ad interna viſcera.

Hæc autem contractio cauſam habet inſigne aliquod negotium, & ôpus quod intus perfici debet, ob quod natura calorem colligit ex omnibus partibus extrinſecus & intus concludit, ac pro diuerſitate operum aliquando fit rigor, horror, tremor, aliquando frigus ſolum. Eſt autem putredo vna ex potiſſimis cauſis reuocationis & collectionis huius caloris, quæ cum parum durat vt inter initia acceſſionum febrium intermittentium, aut cum perficitur ſuppuratio in inflammatione interna, tunc fit rigor ſine ſudore. Pauca facta interim euaporatione, & aſtricta omnino cute, quæ peruia non eſt ad ſudores tranſmittendos. In febribus vero ipſis, tum acutis, tum longis, cum naſcuntur ſudores frigidi, non eſt quidem tàm inſigne opus quod rigorem efficere poſſit ex ſubita & vehementi contractione, ſed ſolum leuiorem reuocationem facit, & eam quidem diuturniorem ob difficiliorem materiam in-

tus contentam. Ac profectò in acutis febribus videntur ſudores frigidi non fieri niſi vel ob inflammatorium aliquem affectum internum, vel ob putredinem ſatis inſignem: in febribus vero longis, ob materiam multam & frigidam putreſcentem. Ex quib. cauſis calor intus certo modo concluditur: vnde externæ partes frigidiores redduntur: ab internis vero multa euaporatio conſurgit, quæ poſtea circa cutem ſiſtitur, denſaturque, & in aquam mutatur, vnde ſudores frigidi emanant; Mirum igitur non eſt, in acutis febribus tales ſudores mortem præſagire: in longis vero morbis longitudinem: nam in illis internæ cauſæ à quibus ſudores naſcuntur, maximæ ſunt & lethales; in his vero nihil aliud continent quam rebellem materiam quæ tandem vincetur. Negandũ tamen non eſt, in deploratis iam morbis ſudores frigidos fieri, quales ſunt ſudores diaphoretici à Medicis vocati, qui quidem vnicam cauſam habent, caloris diſſolutionem & extinctionem in externis partibus: quicquid enim tunc caloris eſt, verſatur circa ſuos fontes, nec ob ſui imbecillitatem poteſt per vniuerſum corpus expandi: euaporatio tamen fit, cui ſufficit exiguus calor in viſceribus contentus, quæ quidem cum peruenit ad externam ſuperficiem iam refrigeratam, aut certè exiguo planè calore prẽditam denſata conuertitur in aquam, quæ à parte frigida emanat frigida, nec tamen tunc dicendum eſt interna calefieri, quandoquidem & illa etiam extinguuntur; ſed de his ſudoribus non agit Hippocr. habent. n. tam in acutis quàm lõgis febribus idem periculum, nec artificioſum eſt ex illis prædicere eundem euentum. Fiunt ergo ſudores omnes frigidi vel ex diſſolutione & extinctione caloris, quæ in omnibus mortem proximam oſtendunt: vel ex contractione, quæ cum cauſam habeant diuerſam in acutis & longis febribus, meritò diuerſum finem portendunt. Has duas cauſas tradit Hippocrates in Prognoſticis, cum ſcribit: conſiderare ob id ſudores oportet in ſumma, quoniam quidam fiunt ob corporum exolutionem, aliqui vero propter inflammationis vigorem. Quæ cauſa ſolum videtur cõprehendere ſudores qui fiunt in acutis febribus, de quibus prædictiones Hippocratis ſunt ſcriptæ: nam in longis febribus ob ſolam putredinem multorum humorum crudorum, vt oſtendimus fit, caloris contractio, euaporatio, & eiuſdem denſatio, & tandem frigidi ſudoris in partibus externis generatio.

APHORISMVS XXXVIII.

Qua parte corporis ſudor eſt, ibi ſignificat morbum.

HIc Aphoriſmus dubiam continet ſentẽtiam: nam ſi intelligatur, vt verba ſonant, verùm non eſt, ſemper in eo loco eſſe morbum in quo eſt ſudor: ſic enim fieret vt cutis ſemper laboraret, & non ſubiectæ partes, aut ab ea longè recedentes, ſi quidem in ſola cute ſudor apparet, quæ quidam nullo morbo affecta, ſudori viam præbet. Si verò de materia ſudoris Aphoriſmus intelligatur, colligere etiã non poſſumus, vbi ſit morbus: nam euaporatio quæ fit, ex qua denſata ſudores generantur, promiſcuè attollitur ab vniuerſis partibus, in quibus humores cõtinentur, & non ſolum ab inflammationib. aut alijs locis peculiariter affectis; Aut fortè id non intelligitur de omni materia ſudoris, ſed ſolum de aquoſo humore, qui per cutem extruditur à ſubiectis partibus. Verùm, & hic etiam non ſolum à partibus quæ cuti ſubijciuntur à qua emanant ſudores, ſed etiam à remotioribus tranſmittitur, ſæpè tamen experientia docet, nonnunquam id contingere quod ſcribit Hippocr. nam qui paralyſi laborant, ſi fortè ſudent, ex parte laborante maximè profluunt ſudores: idem accidit in tremulis membris & conuulſis, necnon in Orthopnæa & alijs frigidis pituitoſisq; affectibus. Sic etiam, cum poſt laborem refrigerata cute & poſtea calefacta ſudores erumpunt, loci affecti profectò ſunt cutis & ſubiecti muſculi, in quibus firmati ſunt primum vapores, poſtea denſati, atque in humorem aquoſum conuerſi. Videtur igitur verus eſſe Aphor. cum ſudores fiunt ob affectus cutis, vel partium in habitu corporis contentarum; cum verè ab internis partibus ſudoris materia ducitur, attolliturque ad cutem, ſicut in febribus contingit, cum per Criſin ſoluuntur, non eſt neceſſe eam partem quæ ſudat, aut plus vel minus alia laborare, quippe, cum omnibus ſit commune vapores in ſuperiores partes potius quã in alias efferri, & propterea thorax, & facies copioſiores quam aliæ emittunt ſudores. Ergò cum materia ſudoris eſt vel pituita, vel ſeroſus humor, Aphoriſmus Hiprocratis verus eſſe agnoſcitur: vbi autem eſt vapor, aliter contingit.

APHORISMVS XXXIX.

Et qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus.

VT ex ſudore docuit in præcedenti Aphor. indicium partis morbo laborantis: ita in hoc oſtendit ex calore & frigore idem ſignificari. Gal. autem interpretatur caliditatem & frigiditatem, quaſi non ſufficiat leuis quidam illarum qualitatum exceſſus, vt morbus ſignificetur, & rectè.

Ceterum calor aut frigus fiunt in partibus vel ob diſpoſitionem ipſius partis calidam, aut frigidam: aut propter caloris influentis acceſſum vel receſſum. Si hoc modo calent aut frigent partes, non neceſſe eſt partes eas morbo laborare, quę his ſubiiciuntur paſſionibus. Quis enim dicet cutem morbo peculiariter affici inter alias (vt hic Aphoriſmus intelligit) cum ea inter initia acceſſionum febrium, friget & poſtea calet? aut cum per timorem vel Syncopem algent, iacentque ut mortua externa corporis membra, quæ etſi exercere ſua munia non poſſint, tamen hoc nõ fit ob morbum qui ſit in illis partibus, ſed ob affectionem calidi natiui influentis à corde, cuius contractione & priuatione nihil agere poſſunt. Igitur de calore & frigore quæ naſcuntur ex diſpoſitionibus permanentibus in parte, Aphoriſmus eſt intelligendus: Sic enim in partibus conuulſis, palpitantibus, reſolutis, Oedęmate laborantibus, & alijs huiuſmodi affectibus, in quibus membra ita ſæpè frigent, ut nulla vi calorifica poſſint recalefieri, agnoſcimus ſubeſſe graues morbos: Ita in partibus inflammatione vel Eryſipelate, aut ex alio calido humore caleſcentibus, agnoſcimus latere morbum calidum.

APHO-

APHORISMVS XL.

Et vbi in toto corpore mutationes, & ſi corpus refrigeretur, vel rurſus caleſiat, vel color alter ex altero fiat, morbi longitudinem ſignificat.

HIc Aphoriſ. etiam pertinet ad ſigna. Docet enim nos prædicere longitudinem morborum, idq; ex mutationibus ſiue potius ſucceſſionibus caloris & frigoris, & colorum inter ſe, & vult has mutationes fieri in vniuerſo corpore. Cur vero oſtendant morbi longitudinem, ideo putat Galenus, quod iſtæ mutationes & ſucceſſiones oſtendant varias diſpoſitiones quæ neceſſariò diuturniores ſunt quàm quæ ſunt ſimplices & vniformes, cum non poſſit natura in paruo tempore multas conficere diſpoſitiones. Quæ quidē vera eſſent, ſi hoc verum eſſet quod hæ mutationes in quibus corpus refrigeratur, & poſtea calefit, & ex vno colore alius fit, naſceretur ex varijs diſpoſitionibus: nam cum dicat author, ſe agere de mutationibus quæ fiunt in toto corpore, oportet commuē vtique eſſe cauſam quæ uniuerſum corpus afficere poſſit: cuius generis non ſunt variæ diſpoſitiones, vt varij humores, variæ intemperies, quę Galenus vſurpare ſolet pro diſpoſitionibus, ſed aliquid aliud: non enim ſequitur, varij ſunt humores in corpore, variæ intemperies, ergo corpus vniuerſum refrigeratur, & rurſus calefit, & color alter ex altero fit: fiunt enim febres & alij morbi ex varijs humoribus, non tamen in corpore toto hæ fiunt ſucceſſiuę mutationes ob ſeipſas, ita, vt ad eas referenda ſit cauſa, præſertim ſi repentè fiant hæ mutationes, vt lectio Hippocratis habet in libro de iudicijs, vbi ſcribit: Vbi in toto corpore mutationes repentinæ fiunt. Quam lectionem etiam confirmat Aldinus Codex Græcus. Fiunt & ex ſimplici humore ſucceſſiones caloris poſt frigus in tertianis febribus, quæ non indicant morbi longitudinem. Quid ergo dicendum? Cardanus tales mutationes in primis, ſecundis, & tertijs qualitatibus, vt veritas ſeruetur Aphoriſmi, vult non ſolum eſſe repentinas, ſed inordinatas, quandoquidem inquit: Repentinæ & ordinatæ in acceſſionibus febrium non ſignificant morbi longitudinē, ſed quæ repentinæ ſunt & inordinatæ portendunt hanc morborum longitudinem, quoniam fiunt ex varijs humoribus non ſimul mixtis, qui non niſi longo tempore concoqui poſſunt. Sed quod eſt fundamentum totius huius rei, probandum ab eo erat, ſcilicet, has mutationes omninò naſci ex iſtis varijs humoribus non ſimul mixtis, & quod difficilius eſt, modum docere debebat quo iſtæ mutationes fiunt ex varijs humoribus non ſimul miſtis. Quare cum hæc non habeant firmum fundamentū quo nitantur, videamus, an meliora à nobis inueniri poſſint. Primum illud ex Aphoriſmo ſuppono, per mutationes non intelligi vnicam ſucceſſionem frigoris in calorem, aut vnius coloris in alium, ſed multas, ita vt excludantur ab Aphoriſmo febrium acceſſiones quæ inuehunt primum frigus, & cum frigore pallorem & liuorem in corpore: deinde calorē eſſe qui reſtituit externis partibus colorem cum affluxu ſpiritus & ſanguinei humoris quo vehitur, hęc enim, tam in tertianis, & breuibus morbis, quam in quotidianis & quartanis longis fiunt. Tertium illud, muiationes quæ fiunt in vniuerſo corpore in calore, & frigore, & in coloribus, naſci ex præſentia & abſentia caloris influentis; quod alibi apertè probauimus. Quæ ſi vera ſunt, oportet profectò aliquam eſſe cauſam quæ intro retrahat calorem: extra enim ipſe calor ſpōtè effertur, vt qui in ſpirituoſo & aereo ſubiecto conſiſtat. At, difficilem oportet intus latere cauſam, quæ calorem ſubito retrahet, & vix expandi permittat. Talis autem cauſa vel erit inſignis aliqua inflammatio quæ ſuppuratur, quæ diu durare non poteſt, aut putredo quędam accenſa in humoribus multis, craſſis & viſcidis, qui cum difficilè neceſſariò vincantur, morbum ob id longum portendunt. Huiuſmodi ſanè mutationes contingere videmus in ſemitertianis febribus, in quibus nunc frigent, paulo poſtea calēt, mox refrigerantur, & calefiunt partes corporis, quæ & modò rubent, modò liuent. Fiunt ergo (vt breuiter colligam) hæ mutationes ex caloris influentis ſucceſſiua motione; hanc vero parit affectus qui illum contrahere poteſt in viſcera; huius vero cauſa eſt omninò putredo, in varia & ſimul difficili ad concoctionem materia, quę omnia neceſſariò longitudinem morbi ſignificant.

APHORISMVS XLI.

Sudor multis ex ſomno factus abſque cauſa manifeſta, corpus vti pluri cibo ſignificat. Si uero cibum non accipienti hoc accidat, ſcire oportet quòd euacuatione corpus indiget.

SVDORIS, multæ ſunt cauſæ, ſcilicet materia, efficiens & cauſa ſine qua non. Eſt autem ſudoris materia vel vapor qui attollitur ab humoribus ſubiectis, vel humor aquoſus. Efficiens vero cauſa in vapore eſt inſita vis leuitatis, quæ vaporem ad ſuperficiem corporis attollit. Cum autem materia ſudoris eſt humor aquoſus, interna vis expultrix eum humorem ad cutem extrudit. Cauſa ſine qua non, eſt cutis raritas: nā in cute denſa, ſudores non fiunt, quippè, cum ea nec vaporibus quidē ſatis ſit peruia. At verò cum potentes ſunt iſtę cauſę, tunc plurimi fiunt ſudores. Itaque contingit ex plurimo cibo per ſomnum copioſos fieri ſudores duplici de cauſa: una, quod copioſa ſuppeditetur materia generandis vaporibus ex concoctione copioſi cibi & potionis; Altera, quod per ſomnum cutis in loco calido rarefiat; fortè etiam aquoſi humores ex multa potione & liquidioribus cibis ſimul exuperant; vbi igitur nulla alia eſt cauſa manifeſta copioſi huius ſudoris, vt labor, aeris conſtitutio calida & humida, balneum, aut cutis raritas, neceſſe eſt id contingere ex cibatione copioſiore, ſi fortè ſuſpicio eſt eum qui ita ſudat, pleniori vti alimento, quàm vires probè conficere poſſint: quod ſi id non contingat, copioſus hic ſudor ex cibo recenter aſſumpto, indicium eſt corpus abundare multitudine aquoſi humoris, in quo ſtatu (inquit) opus eſt purgatione, credens ſufficere inediā, aut certè tenuiorem victum ad ſudores compeſcendos, qui ex recenter aſſumptis cibis proueniunt. Humorum vero copiæ inueteratæ tenuior quoq; victus medetur, ſed ſerius: promptè autem purgatio, & propriè, vbi eſt aquoſus humor qui redundat; & in plethora, etiam ſanguinis miſſio. Eſt autem purgatio adhibenda per aluum, quippè, cum tutum non ſit per vrinam ducere magnam humorum copiam.

APHORISMVS XLII.

Sudor multus calidus uel frigidus, ſemper fluens frigidus magis, calidus minus ſignificat morbum.

CONFERT in hoc Aphoriſmo calidum ſudorem cum frigido, & quid vterque ſignificet, docet. Indicat quidem vterque morbum, ſed magis frigidus quam calidus. Magis autem intelligendum longiorem & difficiliorem, & non vehementiorem morbum. Intelligit quoque de ſudoribus qui fiunt in morbis, & non decretorij, (vt rectè Gal. admonet) & de his qui aſſiduè effluunt, diuque durant vt uerbum Aphoriſmi διαρέων quod malè uertit Leonicenus ſuperfluens, oſtendit. Diximus autem ſuperius frigidos ſudores fieri uel ex multa euaporatione, uel ex craſſa & uiſcida, cui uia facilè non patet per cutis mẽbranas & meatus, ubi calorem illic conſiſtentem ue luti opprimit; uel fiunt frigidi contracto calore ad internas partes ob putredinem internam, uel ſuppurationẽ profundæ inflammationis; aut propter mortificationem caloris in externis membris. At certum eſt, de his ſudoribus non agi in hoc Aphoriſmo, nam grauiſſimæ hæ cauſæ diuturnos non faciunt affectus & ſudores. De ſudoribus ergò frigidis ab alijs cauſis natis intelligendus eſt Aphoriſmus, & ob id rectè ſcribit, frigidos ſudores, qui diu fiunt in morbis, præſertim qui primum cum morbis effluere incipiunt, ſignificare morbos longos. Eſt enim longitudinis morbi cauſa maximè multitudo humorum, craſſities & lentor: contra uero calidi ſudores oſtendunt materiam nec multam eſſe, aut certè non craſſam aut uiſcidam, caloremque extenuare uincereq; materiam. Quę quidem cauſæ ſunt & ſigna breuioris morbi. Quinetiam, & illud uerum eſt, multos ſudores calidos ſignificare morbos quoque longos: nam multitudo omnis difficilè & ob id nõ niſi longo tempore uincitur, ut docet quoque experientia. Paternus enim Medicus inſignis, amicus meus, plures menſes ſudauit cum febre lenta, nec liberari potuit antequã adhibitis purgationibus, materiam ſuſtulerit, ex qua ſudores iſti prorumpebant. Idem uidi in multis contingere in quibus meritò mirari quis poſſet, quomodo morbi tamdiu perſeuerare poſſint cũ tantis totq; ſudoribus, tantum profecto poſſunt corporum diſpoſitiones procliues ad generationem materię ex qua fiunt ſudores, aliaque excrementa.

APHORISMVS XLIII.

Febres quæcumq; non intermittentes, tertia die fortiores fiunt magis periculoſæ, quocumque autem modo intermiſerint, periculum abeſſe ſignificatur.

DOcet in hoc Aphoriſmo, prædicere periculum & ſecuritatem ex differentijs febrium: nam quæ ſunt continuæ, nõ ſolent eſſe ſine periculo: intermittentes vero, omni periculo vacãt: Sed Hippoc. non videtur ſimpliciter comparare continuas cum intermittentibus, ſed continuas quæ tertia die fortiores fiunt, cum alijs quæ ea die nõ exacerbantur Quod verba ſatis oſtendunt: nam ſi diceret febres non intermittentes periculoſiores eſſe intermittentibus, ſententiam faceret non dignam Hippocrate. Quis enim hoc ignorat? Videntur igitur duæ eſſe comparationes, aut ſi non ſunt, deberent eſſe; in vna non intermittentes cum intermittentibus comparari poſſunt, vt talis ſit ſenſus: Febres quocumque modo intermittunt periculo omni vacant; quæ vero quocumque modo continuæ ſunt, ſuaptè natura periculoſæ eſſe poſſunt. Alia eſt comparatio in qua continuas quaſdam inter ſe comparat, eas ſcilicet quę tertia die fiunt fortiores, cum his quæ id non patiuntur. Reddenda igitur ratio eſt vt ordinẽ ſequamur Aphoriſmi, primum cur febres non intermittentes quę tertia die fortiores fiunt, ſint alijs magis periculoſæ. Sanè, cum hæc diligenter perpendo, intelligere nõ poſſum Aphoriſmum de febribus quæ tertio quoque die habent acceſſionem tertianæ, ita vt continuas tertianas ſolum intelligat Hippocr. Sunt enim hæ non magis periculoſæ, quam Cauſones aut Synochæ febres puttidæ, aut continuæ quotidianæ, vt experientia & ratio quoque docet. Sed propriè intelligit ſemitertianas febres. Harum enim proprium eſt tertio quoque die fortiores fieri, cum in eo die fiat acceſſio quotidianæ & tertianæ: in die vero intermedio, ſolum fit continua febris cum acceſſione quotidianę; unde non ſolum Medici, ſed aſtantes ægrique ipſi agnoſcunt omnia fieri fortiora, & difficiliora in his febribus tertio quoque die à non dixit aũt Hipp. fiunt acceſſiones tertio quoque die, ſed fortiores fiunt febres, quoniam ſæpè confunduntur acceſſiones, vt nullum euidens acceſſionis ſit principium, ſed ſolum vehementiora appareant omnia accidentia, & febres ipſæ. Atque hæ quidem febres omnium maximè ſunt periculoſæ, vt etiam hic author in Epidemijs teſtatur: conſtant enim ex duplici humore bilioſo & pituitoſo inter ſe confuſis & copioſis, quorum vnus alterius concoctioni & expulſioni repugnat. Cur vero intermittentes febres inter febres omnes careant periculo iam expendamus. Certum eſt, febres quæ vel minimum temporis deſinunt ad integram quietem, ſuaptè natura nunquam lethales eſſe: Fiunt autem lethales ſi ex intermittentibus fiunt continuæ, vt ſæpè contingit; aut ſi coniunguntur cum alijs affectibus, qui ſuapte natura ſunt lethales, aut tales inferunt; cuiuſmodi ſunt ſcirrhi hepatis & lienis, qui cũ quartanis & tertianis tandem in nonnullis hydropẽ afferunt. Galenus tamen in primo ad Glaucon. dicit quotidianam non eſſe ſine periculo, An dicendum eſt quotidianas vix vnquam finiri ad integram quietem? Vel dicendum quod & illæ pariter ſunt ſine periculo, ſi modo ſolum ſint quotidianæ intermittentes, & non continuæ quotidianę.

Ceterum Galen. intermittentes febres putat ideo tutiſſimas eſſe, quod non fiant ex aliqua inflammatione, nec ex maligna humorum putredine. Verum ille his verbis dicit, quod non eſt in his febribus, dicendum autem erat quod eſt, ſiquidem negatio, & priuatio nõ eſt cauſa eorum quæ ſunt: nam etſi maligna putredo cauſa eſt lethalium febrium, eſt etiam eadem cauſa magna putredo, & alię affectiones præter inflammationem, vt ſcirrhi, & magnæ obſtructiones hepatis, mortales pariunt febres. Cur non dicebat Galenus intermittentes febres fieri ex humoribus putreſcentibus extra venas, vbi lethalis affectus fieri non poteſt: continuas vero ex putredine facta in uaſis maioribus accendi, in quibus locis ſunt præcipua vitæ inſtrumenta, cor & hepar, ita, vt mirum non ſit, vitam periclitari, vbi adeſt tam grauis affectus qualis eſt febris continua? Verum, nos qui ponimus in omnibus febribus humores putreſcere in vaſis, aliam cogimur afferre cauſam, quæ quidem eſt

(ut

(vt arbitror,) quoniam in febribus intermittentibus humor putreſcens in acceſſione extra mittitur per inſenſibilem tranſpirationem, ſudores, vomitum, aut alui deiectionem, atque ita liberantur interne partes à putredine, quę in ſingulis acceſſionibus fit, & à febre quæ ex ea naſcitur. Mors autem ſequi non poteſt ex febribus, ſine vitio inſigni internarum partium, quod cum fit in continuis febribus, merito in illis relinquitur periculum.

APHORISMVS XLIIII.

Quibus febres longæ, his tubercula vel labores in articulis fiunt.

PErtinet quoque hic Aphoriſ. ad prædictionem, docet enim quid ſequi ſoleat longas febres: Sunt autem hæc, inquit, tubercula vel labores in articulis. Per tubercula intelligere propriè Phymata, vt Hippocr. loquitur, quæ Celſus appellat tumores: nam in longis febribus tumores qui naſcuntur, ſolent eſſe frigidi & pituitoſi, id quod docet experientia: nam ex longis febribus ſolent fieri Oedematoſi tumores in pedibus & tibijs, & non inflammationes. Quid autem intelligat per labores, Galenus interpretatur dolores, & læſiones, quę ſequuntur ad abſceſſus. Verum (meo quidem iudicio) ſeparat labores à tuberculis, & abſceſſibus, & his quę ſequuntur abſceſſus, cum inquit, tubercula; vel labores. Quare præſtat dicere ex febribus longis ſequi in articulis vel tubercula, vel labores. Laboris nomine intelligendo dolorem, imbecillitatem, moleſtiam quę ſæpè sẽtitur in articulis citra tumorem aliquem ex profundioribus affectibus, quos flatus vel leuis aliqua deſtillatio pariunt. Id quod experientia pariter docet: nam multos videmus conualeſcentes ex longis febribus qui conquæruntur de imbecillitate ad motum, vel de doloribus aut grauitate articulorum. Poteſt etiam Aphoriſmus ita legi: quibus febres lõgæ, vel labores, his tubercula in articulis fiũt: nam antea quoque dixit, abſceſſus fieri in partibus quæ laborarunt. Sed prior ſententia eſt authoris. Illud tamen notandum eſt (vt rectè ſcribit Gal.) non ſemper contingere ex febribus longis tubercula vel labores in articulis, ſed in his in quibus humores propter multitudinem & craſitiem vel frigiditatẽ perfectè non concoquuntur, vel certè, non euacuantur. Aut etiam hoc contingit, ex imbecillitate caloris derelicta ex longis febribus, ex qua malè concoquitur cibus, generaturque pituita, tuberculorum & laborum cauſa.

APHORISMVS XLV.

Quibus tubercula, vel in articulis labores fiunt, hi pluribus vtuntur cibis.

IN hoc Aphor. aliam reddit cauſam ex qua fiunt tubercula, vel labores in articulis in conualeſcentibus: antea enim dixit, id contingere aliquando ex longis febribus, nunc verò dicit, idem contingere ex pluribus cibis, quibus ægroti vtuntur poſt longas febres & fortè etiam in ipſis longis febribus. Calor enim in vtriſque debilitatus, nequit plurimũ cibi concoquere; quamobrem, neceſſe eſt plurimam gigni pituitam, ex qua tubercula & labores in articulis proueniunt. Igitur ex longis febribus vel alijs morbis hęc mala in articulis ſuccedunt, vel ob reliquais materiæ ipſius febris, vel quod plus appetant, alio modo plus ingerant alimenti quàm poſſint adhuc concoquere; Vtrum vero ex duobs ſit, ex alterius priuatione intelligemus: Si enim quis parcè edat, ſi ea naſcuntur mala ex reliquijs præcedentis morbi fiunt & purgatione rurſus opus eſt. Si vero corpus liberatum eſt à febre, cum idoneis euacuationibus, labores & tubercula articulorum neceſſariò oſtendunt ex ſuperfluo victu hæc mala naſci.

APHORISMVS XLVI.

Si rigor incidat, febre non deficiente, ægro iam debili, lethale eſt.

EX rigore qui incidit in continuis febribus, ægro iam debili, docet mortem prædicere. Qua quidem in re Galenus vim primum facit in verbo, incidat, quod ait ſignificare plures inſultus rigoris, inciderit vero vnum duntaxat, credens Hippocratem ex vno inſultu rigoris nolle mortem prædicere, ſed ex pluribus. Quod mihi probabile non videtur: eſt enim Sophiſtica hæc interpretatio, & cum ex vnico rigore ſequatur quod ſcribit author, vt poſtea oſtendemus, vana ea proditur interpretatio; id quod ipſe facere non potuit, quia veras cauſas rigoris ignorauit, vt prolixius docuimus in Commentarijs noſtris in ſuam Artem curatiuam ad Glauc. At enim in hoc Commentario hos rigores ſæpius factos in febribus continuis, aliquando bonos eſſe, quando ſcilicet ſequitur poſt rigorem iudicatoria euacuatio cum virium robore: ſi vero cum virium debilitate, de qua hic agitur, fiant rigores, malum omninò eſſe & pernicioſum: nam vel ſolus fit rigor ſine euacuatione, aut etiam poſt illum ſequitur euacuatio: vterque modus pernicioſus eſt, inquit, quoniam ſi rigor fit cum vacuatione, quæ febrem non reddit intermittentem, lęthale eſt, quia vis imbecilla ferre non poteſt agitationem rigoris & diſſolutionem ab euacuatione. Si vero ſolus accidat rigor, indicatur vltima imbecillitas quæ non poſſit poſt rigores, vt conſueuit, euacuare noxios humores. Verum hæc dicuntur ſine principijs: primum enim docendum erat, quomodo in febre continua poſſit fieri rigor tam ſæpè vt ipſe ſtatuit; Secundò, ſi fit cum euacuatione, probandus eſt, etiamſi febrem non reddit intermittentem, ſatis eſt ſi continuam minuat. Deinde ille ſecutus ſua principia, non poteſt aſſerere virtutem eſſe extremè imbecillam cum ſit rigor: nam ſtatuit paſſim rigorem fieri cum facultas expultrix expurgans externas partes acres, & mordaces mores confertim extrudit per muſculos vſque in ſuperficiem corporis, quæ quidem indicia ſunt conſtantis virtutis. Præterea, neceſſariò ſequitur euacuatio in omni rigore, ſi non ſenſibilis, ſaltem inſenſibilis; aut certè ea quę humores trãsfert à nobilibus partibus internis ad ignobiles externas, id enim neceſſario ſequitur illius opinionem quæ ponit ob ipſam ſeparationem, excretionem, & delationem humorum acrium per habitum corporis, fieri rigorem. Quod ſi homines moriuntur per rigores, hoc profectò non accidit, quod virtus debilis ferre non poſſit agitationem, quæ fit in ipſo rigore: ſed alia ratione id fit. Atque hæc quidem ad Galenum. Cardanus vero, vt Galeni interpretationem reprehendere poſſit, munit ſe loco Hipp. deſum

pto

pto ex primo ipſius libro de morbis, vbi author ſcribit: Rigorē fieri in morbis ab externis cauſis, ventis, aquis, ſerenitate, ſub dio degentibus, necnon à cibis & potionibus ingeſtis. Prętereà, ex permiſtione bilis & pituitę cum ſanguine, aut ex ſola pituitæ permiſtione, tunc enim congelari ſanguinem, & ob id totum corpus refrigerari, & hanc affectionem appellari rigorem; etſi vehementior, inquit fiat rigor, fit etiam vehementior tremor: nam dum contrahuntur venę ſanguine & coacto & congelato, corpus etiam contrahunt, & tremere faciunt: ſi uero minus aliquanto coactio fiat ſanguinis, hoc rigor appellatur. Neſcio quomodo Cardanus tanti faciat hanc dictionem Hippocratis, quæ nihil habet probabile cum generatione rigoris. Quis enim vnquam dicet rigorem fieri in tertianis aut alijs febribus ob conglutinationem ſanguinis, & pituitæ cum eo miſtionem? Sed his omiſſis alia eſt quærenda ratio, qua fiat vt vnicus etiam rigor, qui accidit in febre continua ægro valde debili lethalis ſit. Id profectò non aliter fit, quàm quòd rigor in febribus non fiat ab alia cauſa quam ob nouam in partibus internis putredinem, aut ob ſuppurationem præſentis inflammationis, ut alibi docuimus. Mirum igitur non eſt, ſi virtute ita debili in febre continua ſequatur mors, cum tam grauis affectus accedit, ſicut eſt noua putredo interna, aut ſuppuratio ingentis profundęque inflammationis. Rectè autem addit febrem continuam: nam in febre intermittente rigores quidem fiunt, ſed ex leui putredine ex pauca materia, quę in ſingulis acceſſionibus putreſcit & concoquitur; propterea talis rigor nequit etiam virtute debili, mortem minari; quandoquidem, ſuperius oſtendimus, in febre quomodocunque intermittente, nullum ſignum lethale eſſe poſſe.

APHORISMVS XLVII.

Excretiones in febribus non intermittētibus liuidæ, cruentæ, fœtidæ, bilioſæ, omnes malæ. Et ſi benè exeunt ſiue per alui excretionem, ſiue per vrinas, bonæ. Si uero non aliquid eorum quæ iuuant per hæc loca excernitur, malum.

NVlla explicatio huius Aphoriſmi ab alijs memoriæ prodita mihi ſatisfacit: nam vt à Galeni Commentarijs exordiar, ille quod Hippocr. de excretionibus ſcribit (id eſt his quæ tuſſiendo excernuntur) trahit ad omnes excretiones; deinde quod Hippocr. inquit, ſi benè exeunt, interpretatur, ſi fiant excretiones benè expurgantes partem patientem, id quod (inquit) fit cum ſignis coctionis & bona tolerantia: nam ſi liuidæ ſunt, cruentæ & fœtidæ, non poſſunt eſſe cum ſignis concoctionis: ſunt enim hæc putredinis, & non concoctionis bonæ, indicia; nec poſſunt eſſe (vt credit) ſicut pus quod excernitur abſceſſu diſrupto, quod partem patientem expurgat, ſed ſemper tales excretiones fiunt ſicut in vlceribus putridis, à quibus liquores ſanioſi defluunt (vt ille inquit) nihil diſpoſitioni conferentes, nec bona ſequi poteſt tolerantia. Quare verbum (ſi benè exeunt) non poteſt eam recipere interpretationem, vt referatur ad expuitiones quæ fiunt in febribus continuis, liuidæ, cruentæ, fętidæ & bilioſæ: illæ enim, vt inquit Hipp. omnes malæ, nec aliqua ratione fieri poſſunt bonæ, interim cum tales perſeuerant. Cardanus vero poſteaquam aduerſus Galenum A egregiè pugnauit, hanc putat eſſe Aphoriſmi ſententiam: Excreationes in febribus nō intermittentibus qualitercumque, malæ fuerint, ſeu colore, ſeu odore, ſeu ſubſtantia, ſeu permiſtione, ſeu etiam aliæ excretiones, malum ſignificant; Eędem excretiones ſi facilè educantur, ea ratione bonæ ſunt omnes, & ſi iuuant rurſus bonę, ſi autem non iuuant, malæ. Sed ille non habet vnde triumphum ſibi canat aduerſus Galenum ex hac ſua noua interpretatione: nam (malæ) ad omnes excretiones trahit, quod de ſolis excreationibus eſt dictum; Excreationes enim ipſas prædictas damnat abſolutè Hippocr. vt malas, Excretiones vero liuidas, cruentas, fętidas, bilioſas per aluum & per vrinas, dicit eſſe bonas. Deinde, verbum (benè exeunt) explicat vt Galen. (per facilè,) ſine B autoris teſtimonio. Laudat enim ille in Prognoſt. ſputum bonum quod habet in materia quæ expuitur certos colores, quos iudicat bonos, nec malum odorem, & certam miſtionem humorū, & ſimul cito & facilè expuitur. Sed non dicit ſputum illud eſſe bonum, quod eſt liuidum, fętidum, bilioſum, ſyncerum, ex eo ſolo quod facilè excernatur. Nā quod bonū effertur, ex vnica leui conditione alijs omnib. repugnantibus bonum ſimpliciter pronūciari non poteſt, vt hic facit Hippocr. Prætera, quomodo poſsūt iuuare, & propterea eſſe bonæ fętidæ, & liuidæ excretiones? Item, quod ſcribit poſtea, ſi non iuuant, malæ, hoc ita notum eſt, vt præceptore Cardano nō egeat. Dicam autem quid ſentiam de hoc Aphoriſ. Primum quod duę ſint partes inter ſe ſeparatæ: Vna, C quæ propria eſt his quæ excernuntur per tuſſim; alia, quæ propria eſt illis quæ excernuntur per aluum & per vrinas. Expuitiones enim quę fiunt in febribus non intermittentibus, liuidę, cruentæ, fœtidæ & bilioſæ, omnes, & ſemper malæ, quomodocumque excernantur: ſemper enim oſtendunt malam ſubeſſe in corpore diſpoſitionem, nec iuuare poſſunt diſpoſitiones pulmonis & pectoris, cum ſint ſine concoctione. Si vero ea excrementa benè exeant, bona. Explicat autem quomodo poſſint benè exire: Si inquit per aluum vel per urinas fiant excretiones: nā tales deiectiones & vrinę ſolent corpus ſępè expurgare à malis diſpoſitionibus; & Hippocr. in Epidemijs, & experientia ſępè docet, ſeparari per fętidas, liuidas, & bilioſas, & nonnumquam cruentas, eas excretiones D quod putridum eſt ab eo quod eſt benè affectum. Sic Galenus & Dioſcorides laudant Carduum quod vrinas copioſas & fętidas expellat, tales enim excretiones per aluum & veſicam poſſunt fieri, cum ſignis concoctionis, & propterea iuuare, quippè, cum in venis contineātur excrementa varia, non ſine fętore, quæ cum exeunt, non oſtendunt malā ſubeſſe diſpoſitionem in illis; aliter de ſputis ſentiendum. Vltima autem pars quæ habet: ſi vero non aliquid eorum quę iuuant per hęc loca excernitur, ſatis oſtendit omnia quæ dicta ſunt poſt verbū (malę) ſolum pertinere ad alui excretionem & vrinas; quippè, cum verba per hęc loca ad excreationes non pertineant. Sed quid eſt quod excerni poſſit per ea loca quod nunquam iuuet? Partium ſubſtantia; vt in Dyſenteria, vlceribus renum & veſicę: hęc enim ſemper mala ſunt, quia nunquam iuuare poſſunt. E

APHORISMVS XLVIII.

In febribus non intermittentibus ſi partes exteriores frigidæ, interiores uruntur, & ſitim habeant, lethale eſt.

EX partium externarum refrigeratione & interiorum vehementi calore atque ſiti, docet febres continuas lethales eſſe: Si enim hæc ſymptomata in illis febribus appareãt, mors neceſſario ſequitur, vt experientia quoque docet, niſi hoc fiat ob externam cauſam, aut ratione febris intermittentis cõiũctæ cum continua. Scimus enim, quod inter initia acceſſionis febrium intermittentium externę partes frigent. Per partes exteriores intelligit Gal. cutem, non autem extremas partes, vt pedes, & manus, de quibus alibi ſcribit Hippocr. & damnat huiuſmodi quoque frigiditatem, vt in ſeptimo libro Aphor. primo, vbi ſcribit: in acutis morbis frigiditas extremarum partium, malum. Dubium autem non eſt, deterius eſſe ſi externæ partes refrigeratæ ſint, quam ſi ſolum extrema frigeant: nam in acceſſionibus febriũ frigent extrema, cutis tamen pectoris & dorſi calet. Siquidem non magnam oportet eſſe cauſam, quæ nõ permittit calorem vſque ad extremas partes exire; Maximam autem, quæ prohibet efferri à corde vſque ad vicinas partes externas. Eſt porro non alia cauſa in febribus non intermittentibus externi frigoris interni ardoris, quam inflammatio, aut maligna putredo in aliquo interno viſcere, quæ calorem reuocant, colligunt, & intus concludunt, ita, vt non permittant eũ prodire vel maximè in externas partes vicinas. Frigiditas vero extremorum, & quæ in rigoribus ſentitur, per febres intermittentes, cauſam quidem habet internam putredinem, vt ſuperius, oſtendimus, ſed mitiorem, & ſine inflammatione. Ac profecto, ex his duobus ſolis, frigiditate inquam exteriorum partium, & vſtione interiorum, prędicere poſſumus mortem, etiam ſi ſitis non adſit, quandoquidem illa aliquãdo non fit, vbi lingua eſt nigra, dura & aſpera, quæ indicia ſunt magni ardoris: quia tamen ſenſus eſt extinctus, non ſentitur moleſtia, quę ſitim parere ſuaptè natura poteſt. Solent hęc mala contingere in Lypirijs vocatis febribus, de quibus ille agit in ſecundo Prognoſtic. & ſtatuit conſiſtere cum internis inflammationibus viſcerum. Aetius autem diſtinctius exprimit illarum naturam, & inquit Lipirias fieri ex Eryſipelate ventriculi, Typhodes ex iecoris, Crymoder ex Eryſipelate pulmonis; ita placuit Grę cis ignotis nobis nominibus res obſcurare.

APHORISMVS XLIX.

In febre non intermittente, ſi labrum, uel palpebra, uel ſupercilium, uel oculus, uel naſus peruertatur, uel non uideat, uel non audiat iam debili exiſtente corpore, quicquid horum euenerit, mors proxima eſt.

PRoſequitur alia indicia quę in febre nõ intermittẽte ſunt lethalia. & ita vt proximam mortem oſtendant. Sunt autem, inquit, peruerſiones labri uel palpebrę, vel ſupercilij, vel oculi uel naſi, aut viſus, vel auditus abolitio; & docet non omnia hęc, ſed vnumquodque ex illis vim habere ſignificandi inſtare mortem, & non in omni tempore morbi, ſed iam debili exiſtente corpore: nam hęc incipere poſſunt cum febre, aut paulo poſt accidere; tamen non indicabunt mortem propinquam, cum adhuc vires conſtent, Mors vero contingere non poſſit, niſi in maxima virium debilitate, pręſertim ex febribus: nam Apoplectici, & qui ex Angina ſuffocati pereunt, & alij denique qui non moriuntur ex reſolutione caloris; conſtante pulſu, in quo robur maximè ſpectatur, pereũt. Cur vero peruerſiones illarum partium tantam vim habeant ſignificandi propinquam mortem, docet Galenus in Commentar. quod ſcilicet cauſa petatur ex contractione neruorum, qui in eas partes quę peruertuntur, inſeruntur. Contractiones vero neruorum fieri propter inflammationes, ſcirrhos, ſiccitates, & frigiditates immodicas; Hęc autem omnia eſſe grauia, quando propter neruorum originem fuerint conſtituta. Ego quidem exiſtimo, ob inflammationes neruorum prodeuntium à cerebro, earum partium conuulſiones fieri, at popter ſcirrhos, ſiccitates & frigiditates, minimè. Quis enim vnquam vidit ſcirrhos genitos eſſe in cerebro, aut neruis ipſius, molliſſimis partibus? aut ſi gignuntur, non fiunt in febribus, & ſi fiunt, paulatim fiunt, quare ſubitam mortem non præſagiunt. Hic autem Hipocr. mala videtur afferre, quę ſubito ſuperueniunt febribus. Quare, nec ex ſiccitate poteſt contractio, aut cõuulſio aliqua fieri, vt alibi, & poſtea quoq; docebimus. Cur enim tabidi omnes in omnibus partibus non conuellerẽtur? & multo minus profecto frigiditas aliqua cauſa contractionis reperiri poteſt in corpore viuente, & multo minus prę ſente febre continua. Sola igitur relinquitur inflamatio ex fluxione aliqua in febribus ſtruente in cerebri ſubſtantiam, vel illius membranas communicata inflammatione, & tenſione neruis partibuſque de quibus meminit hic Hippocr. vel fluxio ex pituitę fuſione irruens in neruorum exortum. Mirum igitur nõ eſt, ſi ſuperueniente grauiſſimo affectu in parte nobiliſſima, debili exiſtente iam corpore propinqua exiſtat mors.

APHORISMVS L.

Vbi in febre non intermittente difficultas ſpirandi, & delirium acciderit, lethale.

NOn de difficultate ſpirandi quę ſtatim coniungitur cum febre continua intelligendus eſt Aphoriſmus: ſed de ea quę accidit ſiue ſuperuenit in morbi progreſſu; nam in Pleuritide fit difficultas ſpirandi, quod tamen lethale non eſt. Delirijũ quoque non ſolet cum febre ſtatim corripere ęgrotos, & cum in vigore morbi fit, non neceſſario lethale eſt. Quare ſeparata hęc ſymptomata, & in certis temporibus facta, non oſtendunt quod Hippocr. verba ſignificare ſimpliciter videtur ſed videtur vel le vtrumque coniungere, & intelligere, quod cum febris adeſt continua, & ei ſuperueniunt difficultas ſpirandi, & delirium, tunc talis febris ſit lethalis.

Ceterum, cum difficultatis ſpirandi multę ſint differentię, quędam ſcilicet quæ naſcuntur ex aucta neceſſitate, vt magna, velox, crebra reſpiratio, aliæ vero quæ prouenium ex lęſione inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium, thoracis, pulmonis, aſperæ arteriæ, quæ inęqualem & inordinatam & dolorificam

cam paruam & angustam reddunt respirationem; aliæ uero quæ nascuntur mente affecta, quæ ex electione mouet neruos, musculos, & partes illis annexas; quod uitium respirationem facit aliquando raram, aliquando crebram, & duplam reuocationem quæ in flentibus apparet; de qua Hippocr. in Prędictionibus agit, cum inquit: Spiritus magnus & per multum temporis interuallum, delirium indicat, videtur profecto de difficili respiratione intelligere, quæ à delirio fit; Docet enim experientia, luctuosa suspiria, & duplices illas reuocationes, magnamque spirationem per, temporis interuallum, pessima esse in morbis symptomata, quæ cum accidunt, de salute iam desperandum est, vt Hippocr. in Prædictionibus & alibi quoque memorię prodidit. Aliæ vero difficultates quæ ex alijs causis proueniunt, graues quidem sunt, sed non necessario lethales.

APHORISMVS LI.

In febribus abscessus qui ad primas iudicationes non soluuntur, longitudinem morbi significant.

SVmit in hoc Aphorismo longitudinis febris indicium ex abscessibus in quos febris terminari solet; Et hic non loquitur de solutione ipsorum abscessuum, sed de solutione febrium per abscessus. Constat autem febres aliquando per euacuationem, vt per sudorem, vrinam, alui profluuium, & uomitum curari; aliquando vero per trâslationem humoris ex internis partibus in aliquam externam, & tunc fiunt abscessus & tumores. Sententia autem Hipp. talis est, quod abscessus qui in prima iudicatione nõ soluunt febres, significãt morbi longitudinẽ. Intelligũt aũt nõnulli primã iudicationẽ primum diẽ iudicatorium, qui ut refert Hipp. Comm. 3. 1. Epid. tex. 14. est quartus dies inter illos scilicet qui paribus diebus iudicant; sed perperam: nam abscessus non solent fieri in primis diebus iudicatorijs, quippè, cũ fiant solũ in longis febribus in quibus natura non solet aliquid cõcoquere & expellere quod conferat in primis dieb. Intelligere igitur oportet abscessus illos, longitudinem morbi significare, qui cum primum facti sunt, febrem non soluunt, sed aliquid adhuc relinquunt: nam cum natura planè vicit peccantem materiam, quam tamen planè expellere non potest, eam totam in aliquam partẽ extrudit; itaq; soluitur febris, & manet solus abscessus, qui postea peculiarẽ suam curationem requirit: Cum vero peccantem humorem natura perfectè non concoxit, quãtũ boni abscessus natura requirit, tunc perfecta quoq; expulsio fieri non potest. Quare tempore alio opus est ad concoquendum quod in uenis adhuc continetur, frebremque fouet, Igitur longitudo morbi significatur.

APHORISMVS LII.

Quicumque in febribus vel alijs morbis ex voluntate illachrimant, nihil absurdum, qui uero non sponte, absurdius.

QVid lachrymæ ostendere possint in febribus, vel alijs morbis, docet in hoc Aphorismo; in quo minus voluntarias lachrimas nihil absurdum significare, inuolũtarias vero absurdum aliquid ominno ostendere. Sed vnde hæc nascitur differentia, cum in vtroque casu eadem sit materia, aquosa quidẽ pituita à cerebro expressa? An id contingit ratione agentis diuersi: nam voluntarias lachrimas efficien tem humiditatem exprimit contractio cerebri, quæ voluntaria est, sed solum exercetur motus ille cum animus nimio mœrore & tristitia veluti frangitur & erumpit spiritus, vt conceptum dolorem internum circa cor versantem minuat; ita enim mulieres & melancholici solẽt effundere cum lachrymis suas molestias. Lachrymas vero inuoluntarias elicit non debilitas facultatis retentiuæ, vt Galenus credit; cur enim hoc modo non fierẽt lachrymę in his qui morti sunt propinqui? sed febrilis calor qui cerebri substantiam colliquat. In ardente igitur febre pessimæ sunt inuoluntariæ lachrymæ cum nõ possint aliam habere causam quam colliquationem proprij humidi ipsius cerebri. Siquidem tales febres non fiunt in corporibus valdè humidis, & cum effluunt lachrymæ iam vigente morbo extraneam omnem humiditatem iam consumptam satis testantur. In alijs vero morbis non magnum ostendunt absurdum lachrymæ, quippè cum sæpè nascantur ex superflua pituita quæ abundat vel in substantia cerebri, aut in illius membranis vel venis quæ communicant iam habent cum angulis oculorum ex quibus emanant lachrymę. Quæ quoque causa est, cur in omnibus acutis febribus & lethalibus, non innatent lachrymę in oculis: non enim semper recipitur colliquatus humor in ea parte, sed in alias influit quæ cerebrum ambiunt. Merito igitur dixit Hippocr. inuoluntarias lachrymas significare aliquid absurdius ut latitudinem relinqueret in singulis morbis, quod non sit par & æquale malum, & periculum in singulis morbis, quod à lachrymis significatur. Videndum præterea est, ne lachrymæ fiant ob oculi affectiones, vt erosionem carnis quæ est in angulis oculorum, aut ossium cariem, quæ eos angulos constituunt.

APHORISMVS LIII.

Quibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur, ijs fortes fiunt febres.

DEmonstratiuum signum tradit fortium febrium, & id sumit ex lentore qui dentibus pertinacissimè hæret; Quod quidem signum non fit, nisi in febribus vehementibus, sed non in omnibus fit, quia deest aliquibus materia pituitosa, crassa & viscida; aut si non deest, certè non influit in dentes, sed in venis & alijs partibus continetur. Oportet igitur duas coniungi causas, pituitam scilicet quæ descendat in dentes, & calorem qui illam veluti torreat: tunc enim pertinacissimè illa hæret; neque enim putauerim etiam fieri hos lentores, (vt Cardanus credit,) ob hiatum, ita, vt hos contrahant lentores qui aperto ore dormiunt; vel à vaporibus feruentibus per os delatis: nam hæc sæpè fiunt absque generatione huius lentoris. Ego vidi cum huiusmodi lentore aliquando mortem sequi, aliquando vero salutem, sed non sine difficultate.

APHO-

APHORISMVS LIIII.

Quibus plurimum ſiccæ tuſſes leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum ſiti infeſtantur.

QVm Hippocr. in libro De Ratione victus in morbis acutis, dixiſſet propriũ eſſe Symptoma febrium ardentium, ſitim; ne quis putaret eam non eſſe ardentem, quæ aliquando eſt cum leui ſiti, admonet hic conſiderãdum an tuſſis aliqua leuis cum febre ſit coniuncta, tunc enim parui fieri ſitim: itaque ex alijs indicijs ardorem febris detegit. Hunc Aphoriſmum Galenus hic explicat, & in 23. tex. 2. Commentarij in ſextum Epidemion diligentius. Nã quod ait hic tuſſim fieri ob intẽperiem ſolam inſtrumentorum reſpirationis, non recipio: nam facultas expultrix quę tuſſim efficit, non mouetur ob ſolam intemperiem partium; Excitat quidem externum frigus tuſſim, ſed non ſine aliqua fluxione ad aſperam arteriam: non enim vitia aliarum partium reſpirationi ſeruiẽtium poſſunt tuſſim excitare, niſi aliquid ex illis tranſeat in aſperam arteriam, quod ſępè vulnera thoracis oſtendunt, quæ ſæpè ſine tuſſi affligunt. Putat autem ideo nõ multum moleſtate ſitim, quod tuſſicula madefaciat aſperam arteriam attracto vel potius commoto ex vicinis locis humore. In loco vero præcitato ex libris Epidemio, ſcribit rectè additum leuiter irritantes: nam validæ tuſſes, calorem & ſitim augent. Fortę etiam ſitis mitigatur ex tuſſi attracto aere frigido.

APHORISMVS LV.

Febres ex Bubonibus omnes malæ, præter, Diarias.

DOcet in hoc Aphoriſmo, dignoſcere quę nam febres ſint malæ, ex cauſa ſcilicet, quæ illas parit. Cauſa autem eſt de qua hic agit, inflammatio Adenum, quam vocant Bubonem. Fiunt enim ex Bubonibus febres Diariæ, aliquando aliæ. Exceptis autem Diarijs alias omnes dicit malas eſſe, nõ quod Diariæ ſint bonę, ſed in comparatione ad alias, bonæ dici poſſunt; malas ergo intelligere oportet, vel lethales, vel certè graues & periculoſas. Diariæ uero & periculo, & vehementia carent. Videndum autem eſt, cur ex Bubone nunc fiant Diariæ febres, nunc aliæ, & quales ſint iſtæ aliæ, & an vera ſit Diaria quę ex bubone naſcitur. Scribit autem Galen. in hoc Commentario, ideo Diarias fieri ex bubonibus, quod bubones illi à cauſis euidentibus ſint nati. Bubones vero qui alias febres pariunt (vt veriſimile eſt) originẽ habeant ex viſcerum inflammationibus, & ob id febres illas malas eſſe eo quod cum inflãmationibus cõſiſtant. Qua quidem in re approbo, quod dicit diarias naſci ex Bubonibus factis à cauſis procatarcticis. Sed mihi veriſimile non fit quod ſibi dicit veriſimile eſſe ex viſcerum inflammationibus fieri bubones qui alias febres pariunt. Fiũt quidem bubones ex fluxionibus, ſed non ex internis inflammationibus. Illę enim potius traherent ad ſe bubones factos, quam ut eos facerent, ſiquidem non ex inflammatione, vna alia inflammatio oritur, niſi in admodum vicinis partibus vna ex ſolutione alterius oriatur, vt Angina in Pleuritidem & hæc in Peripneumoniam tranſit; ſed ex vna perſeuerante non pullulat alia. Addo, quod omnes putant glandulas eſſe factas ad expurganda viſcera à fluxionibus & excrementis in illis cõtentis, vnde vulgares Medici gandulas quæ ſunt in collo, dicunt eſſe emunctoria Cerebri, & eas quæ ſunt in axillis, Cordis, & eas quę ſunt in Inguine, emunctoria eſſe hepatis. Sic in peſte nemo hactenus memoriæ prodidit inflammata reperiri viſcera cum emergunt Bubones. Aliam igitur oportet eſſe differentiam in cauſis bubones. Aliam igitur oportet eſſe differentiam in cauſis bubonum qui diuerſas has febres pariunt. Nec ſufficit dicere, diaria fit ex bubone facto à cauſa manifeſta, & alię febres fiunt ex bubone nato ex viſcerum inflammationibus: nam præter id quod diximus contra viſcerum inflammationes quę non poſſunt eſſe cauſa aliquorum bubonum cum ſæpè viderimus Hepatis inflammationes, Cerebri & Pulmonis ſine bubonibus. Oporteret præterea dicere, cur cauſæ euidentes non poſſint parere niſi bubones facientes Diarias: nam ſi uerum eſt quod ille ſcribit in primo de differ. febr. communis erit cauſa ex omni bubone ad malas febres procreandas. Scribit enim in omni bubone qui febrem accendit putredinem eſſe, tamen à bubone qui facit Diariã non eleuari ad Cor putridam fuliginem, ſed ſolum per continuationẽ partiũ cõicari calorẽ cordi, putredinẽ vero ipsã putridãq; fuliginẽ permanere in bubone circumſcriptam; in bubone vero qui alias febres accendit, putredinem emittere fuliginem putridam, quæ putridum calorem in corde accendit, ex quo febris fit putrida. Egregiam profecto Chymeram: nam ſi fatetur putredinem eſſe in omni bubone generante febres, quę ratio quęſo aut experientia docere poteſt putredinem aliquando circumſcriptam manere, aliquando vero prodire & ſpargi in alias partes? quippè, cum eadem ſit diſtantia, eędem viæ per vaſa, eadem efficiens cauſa, nempè putredo, eadem omnia; niſi fortè crederet electionem dari vni putredini, alteri vero minimè, quæ velit aut nolit ſuam fuliginẽ putridam à loco putredinis emittere. Alia ergo eſt ratio generationis diuerſarum harum febrium. Sed prius audiamus Cardanum, qui inquit, bubones qui excitant Diarias, eſſe externos, & ob id non poſſe ob diſtantiam à corde alias febres producere quam Diarias. Sed quis non videt ſæpè bubones inguinum aut aliarum glandularum, non differre profunditate à bubonibus peſtilentibus? & quid quęſo poteſt tantilla differentia, ſi aliqua eſt in diſtantia tantã vim habere, vt ex vno bubone naſcatur Diaria, alia ex alio eiuſdem loci? an quæſo aliquando ex putredine vel ſuppuratione quę fit in digito pedis, parte omniũ diſtantiſſima à corde, nõ fit putrida? Dicam iam quid ſentiam in expoſitione huius Aphor. rectè dictum eſſe ab Hipp. febres omnes ex bubonibus natas malas eſſe, præter Diarias: nam bubones qui Diarias pariũt ex externis & leuiſſimis cauſis ſunt natæ, totamq; habent ſuam generationem ab illis, propterea non fit in illis bubonibus putredo, ſed ſola excalefactio, propterea Diaria, & non putrida febris oritur. alij vero bubones qui internas cauſas habent, vel malignitatem humorum, aut certè magnam copiam quæ cogit naturam ad expulſionem, non conſiſtunt ſine putredine, & ob id malæ ſunt omnes, vt quæ cauſas fluxionũ, & putredinis malas habeant; propterea bubones ab externis cauſis natos, mulieres in pueris ſuis ſolis ſtuppis vrina imbutis perſanãt, quod fieri non poſſet, ſi aliqua illic eſſet circumſcripta putredo.

APHO-

A

APHORISMVS LVI.

Febricitanti si sudor superueniat febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & humiditatem multam significat.

EX sudore prædicere docet morbi longitudinem, & quæ causa sit in corpore ipsius sudoris. Est autem sudor de quo agit, qui superuenit febri, id est qui fit posteaquam febris per aliquot dies durauit. De hoc enim dubium est, quo talis sudor febré non finiat, & cur malum sit. Quod si sudor una cum febre inuaderet, aut in primis diebus fieret in febribus continuis, certum est, eum sudorem malum esse, Febrem enim non finitet, morbumque longum significaret, & multam humiditatem: nam talis sudor non potest fieri cum signis cõcoctionis, quare Symptomaticus est, & ob id illa omnia mala significat. Verùm, si sudor superueniat febri, an propterea damnandus est, si febrem non finiat, & significabit morbi, lõgitudinem, & multam humiditatem: nõ videntur profecto hæc sequi, si Aphorismus intelligatur vt verba sonant: nam ipse antea Aphoris. 38. huius sudores qui incipiunt tertia, quarta, quinta, septima, nona, & undecima die, bonos esse dixit, etsi interim non finiant febrem, quæ fortè suaptè natura C decimaquarta die Crisin perfectam assequetur. Nec etiam sudor qui superuenit in septima die, & antea non apparuit, malus censendus est, si febrem non soluat: satis enim est, si minuat portionem materiæ peccantis & concoctæ, ex quo sequetur celeritas solutionis, nec multa significabitur humiditas. Quare non temerè fortè Fuchsius interpretatur, ἐπιγενόμενος ὕδρως sudor qui crebro accidit: nam vbi crebri fiunt sudores, & non dissoluitur febris, non sunt quidem mali, quod obsit, nisi omnimoda sit cruditas, sed in hoc mali sunt, quod morbi longitudinem præsagiãt, id quod faciunt, eo quod multam ostendant subesse humiditatem, non qualemcunque sed rebellem & in æqualem, vt quæ non nisi paulatim possit concoqui & expelli. An etiam sudor qui semel solum fit, postea D quam febris aliquãdiu durauit, in die decretorio copiosusque & febrem non finiuit, etiam malus est, & hęc mala significat vtique, sed multo magis qui frequenter, & in bonis diebus & largè profluit. Malum ergo est, quia multam humiditatem significat, & cã inequalem & rebellem; talis autem materia, morbi longi est indicium: At in febribus intermittentibus, sudores etiam in prima die boni, quia cum signis cõcoctionis esse possunt ob materiæ paucitatem: quæ putrescit & concoquitur, in continuis febribus, quia multa materia simul putrescit requiritur tempus, ut boni fiant sudores, & vbi materia æqualis est, semel fit sudor qui febrem discutit in Casibus perfectis: in materia vero inæquali possunt etiam fieri sæpè sudores in bonis suis diebus, in parte eam materiæ quę concocta est, sed tales sudores longitudinem morbi indicabunt.

APHORISMVS LVII.

Qui à Conuulsione, aut distensione neruorum tenetur, febre superueniente, liberatur.

VT morbi nonnulli sibi succedunt, ita quidam aliorum sunt remedia; alij vero augentur ex alijs. Ac ne longius abeas, Conuulsio & Febris ita se habent, vt si primo fiat Conuulsio, deinde sequatur Febris, hæc illius sit remedium; non B id autem fit, si præcedat Febris, & sequatur Conuulsio: non enim alleuiatur corpus à præcedenti morbo, sed alius illi additur. Hic docet Hippoc. Conuulsionem superueniente Febre liberari. Præter autem Conuulsionem addit distentionem neruorum quem τέτανον vocant Græci, non quod hic affectus Conuulsio etiam non sit, sed quia non videtur esse, Vocant enim conuulsionem siue spasmum contractionem membrorum ad originem suorum neruorum, in quo malo quædam omnino apparet incuruatio partium. Quia vero in tetano contrahuntur omnes nerui, æqualis fit tensio, Quare non apparet Conuulsio quæ tamen adest, cum eadem sit causa & locus affectus, contractionisque ratio. Causam enim putat esse Galenus in omni Cõuulsione repletionem vel euacuationem partium neruosarum. Ego, vt posteà ostendam, euacuationem non recipio inter causas immediatas. Præterea, addo aliam quę fit ex læsione ipsius cerebri in quam cerebrum ipsum attollitur, & deprimitur, ex quibus motibus sequitur contractio relaxatioque neruorum & partium quibus nerui alligantur, vt in Epilepsia accidit, quę sine aliqua repletione ex frigida malignaque aura cerebrum percutiente contingit. Fiunt etiam Conuulsiones filamentis nonnullis neruorum punctis, aut partim dissectis, vt in vulneribus neruorum; nonnunquam fiunt hoc modo conuulsiones, cõtractione scilicet ad suã originem eorum filamentorum, quæ sunt dissectæ, cum quibus integra pariter contrahuntur. Sic ex morsione orificij ventriculi nascuntur aliquando conuulsiõ D nes, communicato nocumento ipsi cerebro, quod vt illud expellat, ut in Epilepsia, attollitur & deprimitur. Febris igitur superueniens, Conuulsionem & Tetanum solet sanare; quoniam vt plurimum ea mala fiunt à repletione, quam febris extenuat & dissoluit. Simpliciter autem omnes Conuulsiones sanare non potest, vt ostendunt superius dictę causæ. Addit autem Galenus, de quo non agit Hippocr. Conuulsiones quæ sequuntur ardentes febres, lethales esse, quoniam tales conuulsiones fiunt à siccitate, quam febris intulit, fouet, augetque, & non tollit. Ego agnosco quidem in febribus ardentibus aliquando fieri Conuulsiones, sed non à siccitate, at potius ex mordicatione neruorum facta ab acrimonia humorum, aut etiam ex repletione neruorum nata E ex fusione humorum, quam febris peperit, & nerui receperunt: sunt tamen illæ Conuulsiones lethales, licet non fiant à siccitate, quoniam oportet lethalem esse casum vbi febri ardenti alius additur affectus suaptè natura grauissimus.

APHO-

APHORISMVS LVIII.

A febre ardente habito, rigore ſuperueniente, ſolutio.

QVid oſtendat rigor qui ſuperuenit febri ardenti oſtendit Hippocr. ſolutio inquit ſequitur. Quod quomodo fiat,nõ poteſt profecto docere Gal.qui in Cõment. & alibi putat rigorem naſci ob flauam bilem quæ per membra ſentientia veluti motu fertur: nam ſi per membra ſentientia ,quod alibi explicat muſculoſam carnem,fertur bilis flaua, quæ materia eſt febris ardentis,quomodo ſolui pót Cauſon per alui fluxum & vomitum bilioſum,vt ille hic ſcribit. Fieret enim ſolutio ſolum per ſudores. Præterea,ſequeretur ſemper ſolutio : quid.n.aliud fieri poteſt,ſi materia,quæ intus erat morbi cauſa, ad cutim extruditur: At Hippocr. in Epid. refert multos poſt rigorem ex febribus perijſſe. Addo, quod poſt rigorem non ſtatim fit ſudor,aut alia excretio,ſed aliquãdo poſt multos dies. Ex quo quidem apparet,non ex ipſa,vel in ipſa expulſione fieri rigorem,ſed hunc præcedere,illam ſequi. Propterea rectè Cardanus aduerſus Gal. rigorem non eſſe cauſam ſed ſignum Criſis docet. Sed ille in eundem errorem incidit, quod credat rigorem fieri ex bilioſa & acuta materia ſparſa per membra ſenſus & motus,vt ille inquit: nam antea hanc eſſe erroneam opinionem oſtendi. Quomodo igitur rigor ſuperueniens ſoluat ardentem febrẽ ex noſtris principijs? Id ſanè fit,quoniã natura multam & acrem bilem in profundis vaſis contentam morbi cauſam iam concoctam ſeparare nõ poteſt, niſi vtatur omnibus ſuis viribus, & propterea vniuerſum calorem ad ſe reuocat, ex qua reuocatione & expanſione,vt ſuperius oſtendimus,fit rigor;facta vero ſeparatione noxij humoris ab vtili, & facta poſtea expulſione, quæ neceſſario ſequitur in materia calida,& tenui,ſequitur ſolutio febris ardentis. At,ſi rigor ſuperueniat in febre ardente, non ob reuocationẽ caloris gratia ſeparationis & expulſionis, ſed ob internam aliquam putredinẽ, & ſuppurationẽ, non vtiq; ſoluetur febris,ſed ſequetur mors. Et locum habebit Aphor. antea ſcriptus : Si rigor incidat febre non deficiente,lethale.

APHORISMVS LIX.

Tertiana exquiſita, ſeptenis circuitibus, quod longiſſimum eſt, iudicatur.

NIhil inuitus magis facio quàm cum cogor enarrare Aphor.qui tractant de diebus & temporib.iudicatorijs, quũ mihi iam dudum perſuaſerim certas rationes,& cauſas illorum reddi non poſſe, vt ẽt ex hoc Aphor.patet, in quo Hippoc. ex natura exquiſitæ tertianæ certum terminum in quo finitur illa,præſcribit. Eſt autem vltimus is terminus ſeptenus circuitus. i.decimus quartus dies: nã etſi in prioribus diebus & circuitib. ſæpè finiuntur nonnullæ tertianę exquiſitę, illis tamẽ hoc commune eſt quod vltimus finis ſit ſeptenarius circuitus. Cur vero aliæ citius terminentur,aliæ tardius, ratio eſt, quod inter exquiſitas quædam ſint exquiſitiores alijs.

Cur verò dixerit ſeptenis circuitibus, & non quatuordecim diebus,rationem reddit Galen. in Commentario quod ſcilicet hoc in intermittentibus febribus poſſit acceſſio,quod poteſt vna dies in continuis, eſſeq; obſeruatum tum in quartanis, tum tertianis, fieri iudicationem ad numerum circuituum,nõ dierum : Sed nullam rationem huius rei ſubijcit: quæ quidem meo iudicio,talis eſt;quod iudicia in morbis fieri non poſſint, niſi expellatur materia quę morbũ generat & fouet,expulſio autem fiat in illis temporibus,in quibus natura magis moleſtatur, id quod fit in febribus quæ per circuitus infeſtant, in deteriori parte ipſius circuitus, quæ eſt acceſſio , in alijs vero partibus nulla vel minima ſentitur moleſtia: ita credendum eſt in continuis idem quoque contingere in illis diebus,in quibus fiunt illarum iudicia. Verum dicet quiſpiam, quænam poteſt eſſe cauſa maioris afflictionis in illis febribus quæ nouam non habẽt putredinem,qualis eſt in ſingulis acceſſionib.? An fortè ea naſcitur ex agitatione quæ neceſſario requiritur in ſeparatione & expulſione malorum humorum ? Videtur igitur non putredo, ſed perfecta aut inſignis concoctio huius agitationis, & maioris moleſtię cauſa eſſe. Cum.n.ita natura comparatum ſit, vt poſt cõcoctionem ſequi debeat ſeparatio, & expulſio malorũ humorum,hæc autem non poſſunt fieri ſine maiore moleſtia:ideo tum in continuis tum intermittentibus febribus concoctio dat occaſionem expulſioni, & maiori moleſtiæ vt enim expulſionis ita cõcoctionis ſunt certi termini,ad quos cum illa peruenit, expulſionis ſtatu tempora naſcuntur. In intermittentibus vero peculiariter accedit putredo noua,quam & ipſa per concoctionem ſimul vincit natura,nõ quod etiam in tempore quietis natura non concoquat, ſed imbecillius materiam antecedentem. Sed cum in ipſa acceſſione vincat materiam quę nouam excitat putredinem,& aliam etiam perficiat, quando.ſ.perfecta Criſis fit,hoc certo indicio eſt,concoctionẽ quoq; vehementiorem fieri quando vehementius agunt cauſæ morboſæ,& natura illis vehementius quoque reluctatur. At vero,tertianæ exquiſitæ non finiuntur ſeptenis circuitib.eo quod ſint exquiſitę:ſed quia cauſam habent quæ neceſſario cõcoquitur, & expellitur intra eum terminum. Eſt autẽ cauſa inquit Gal.bilis pura tenuiſſima & calidiſsima , per vniuerſũ corpus delata & mota,quæ cum in venis continetur,ardentem febrem parit: Addit alias cauſas, quę oſtendunt generationem exquiſitæ & ſyncerę huius bilis; quæ exquiſitam & ſynceram febrem parit, nempè tẽpus æſtiuum,habitationem calidam, & ſiccam, hominis pręterea ętatẽ,temperiem,& victum ſimilem,& deniq; alia omnia quę faciunt ad illius humoris facilem generationẽ,concoctionem,& expulſionẽ. Quę quidem docent tertianam febrem exquiſitam inter alias breuiſsimam eſſe. Sed non probant hæc quod quærimus, cur nimirum ſeptenarius circuitus neceſſario illi imponat vltimum terminum. Cardanus,cum reprehendiſſet Gal.quod ignotum per ignotius in hac re docuiſſet,& pollicitus fuiſſet ſe cauſam dicturum ueriorẽ,& alia pulchra problemata ,ppoſuiſſet diſputanda,cur.ſ.per acceſsiones numerentur termini in febrib.intermittentibus,in continuis vero per dies, & cur non ultra progredi poſsint ſingulę febres ſuaptè natura,& q̃ ob cauſam in certis dieb.& non in aliis fiant acceſsiones;neſcio quomodo omnia iſta ſicco pede pertranſeat:unũ hoc ſolũ dicens, quod materia tota morbi qni ſanari põt,prępărata eſt ab initio; quod cũ ipſe non probet, & mihi uideatur abſurdũ, ut illud ẽt quod ſequi ſcribit cẽs intermittentes uerè continuas eſſe,aliis ea reliquit expendẽda,quę ego cũ ſępius dixerim perfectè ſciri non poſſe, quemadmodũ nec aliarum rerũ pręfixos à natura terminos,malo doctiorib.hęc aut magis curioſis relinquere.

APHORISMVS LX.

Quibus in febribus aures obſurduerunt, ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata ſoluit morbum.

TEN 28. Aphor. huius libri, docuit mutuã tranſmutationẽ ſurditatis, & bilioſarũ deiectionum: in hoc verò docet, quib. remedijs ſurditates quæ fiunt in febribus, ſolui ſoleant. Sunt aũt hæc ſanguinis profluuium ex naribus, & alui turbatio ſiue alui profluuium: non enim quælibet alui ſolutio aut con
B turbatio ſoluit ſurditatem, ſed magna per eam partẽ excretio; ita enim interpretor κοιλία ἐκταραχθῆσα, vt oſtendi in expoſitione ſecundi Aphoriſmi primi libri; Hic autem agit non de omni ſurditate, ſed de illa aut potius graui auditu, qui ſolet fieri in febrib. nam veram ſurditatem non hæc ſoluunt auxilia. Eas verò quæ fiunt ob aſcenſum humorum & vaporum craſſorum, aut etiam qui miſcentur cum bilioſis, ſoluit ſanguinis profluuium ex naribus, deriuata materia quæ influxit, aut adhuc influit in aures. Alui autẽ excretio magna, quæ poſſit non ſolum humores contentos in inferioribus venis, ſed etiam in vaſis capitis cõmouere, & educere, eidem malo remedium eſt ſi excernantur humores qui cauſæ facienti eum grauem auditum reſpondebunt. Ceterũ, vt ſanguinis &
C alui profluuium, ita vehemens Dyſenteria, & inſignes abſceſſus partium inferiorum poſſunt idem præſtare auxilium.

APHORISMVS LXI.

Febricitantes niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolent recidiuare.

EX diebus quibus ſolent febres ſolui, ſecuritatẽ ſolutionis aut recidiuam docet prædicere Hippoc. Si enim, inquit, ſolutiones fiant in diebus imparibus, fida & tuta erit ſolutio, alioqui metuẽ da eſt recidiua. Quam ſententiam Gal. non recipit inter veros Aphoriſmos Hippocr. quandoquidẽ ex multis alijs locis eiuſdem authoris adfert iudicationes veras morborum fieri ſæpè per quaterniones, & in diebus paribus, vt ſunt decimusquartus, vigeſimus quadrageſimus, ſexageſimus, octuageſimus, vigeſimus quartus & trigeſimus quartus. Quare, concludit eſſe legendum non in diebus imparib. ſed in diebus iudicatorijs. Contra quẽ Cardanus inſurgit, afferens primum ſententiam Hippoc. ex ſecundo Epidem. vbi ſcribit: Si non die impari febris dimittat, recidiuare neceſſe eſt. Deinde, reſpondet Hippocr. hic loqui de febrib. quæ definũt abſq; Criſi, vel quod
E iudicationes fiant in acceſſionib. quæ ſi fiant in paribus diebus, ſunt lethalium morborũ. Addit vero, quod obijcit Gal. Criſes fieri in decimaquarta & vigeſima, reſpondet Hippoc. velle hos dies impares eſſe ratione acceſſionũ, ita, quod decimusquartus dies, eſt tertiadecima acceſſio, & vigeſimus, decimanona; ſed vſq; ad ſeptimam diem acceſſionis, & diei idẽ eſt numerus; & hęc eſt cauſa, inquit, q; dies iudicatorij vſq; ad 14. numerentur per integras ſeptenarias, & poſt non: qm̃ in ſecunda ſeptenaria ſunt ſex acceſſiones tantum, & ſeptẽ dies, & in tertia ſeptenaria ſex
A acceſſiones, & ſex dies, & hanc vult eſſe rõnem Hippoc. profundiſsimã. Sed rectius meo iudicio diceret, Sophiſticiſsimam, nouo vocabulo, quod nouæ Chymeræ conuenit. Primum. n. nullo iudicio probare poteſt, Hippocr. hic loqui de febrib. quæ deſinunt abſque iudicatione; Deinde, ſeparat Hippoc. iudicia quę fiunt ratione acceſsionũ, ab his quæ fiunt in dieb. decretorijs; Tertiò, multę ſunt febres continuæ, quæ habent ſua iudicia ſine aliquibus acceſsionib. vt ſynochæ non puttidæ, & putridæ, & ardentes, quæ in certis diebus, benè, in alijs malè iudicantur. Prętera neſcio an vnquam Hippocr. aut alius ſtatuere poſsit 14. diem eſſe imparem, non. n. ex acceſsionib. dies dicuntur eſſe pares, vel impares, quæ vt dixi ſæpè nullæ ſunt, ſed ex pari numero dierũ. Poſtremò, ſi fortè
B in decimaquarta aut vigeſima die hęc ratio reſponderet, quid dicendum de quarta die in qua fiunt ẽt bona iudicia in morbis qui per pares acceſsiones infeſtant, aut etiam ſine illa, vt contingit in febre quę fit cum vehementi angina, quę nonnunquam per ſudores vel alui fluxum, vel profluuium ſanguinis è naribus ſoluitur; quid de tot alijs dieb. enumeratis parib. in quibus nullę acceſsiones imparitatem efficere, poſſunt? Prętat igitur ſequi lectionem Galeni, aut Philothei expoſitionem, qui Aphoriſ. intelligit de peracutis morbis qui intra ſeptimam finiuntur, quorum Criſes fiunt in diebus imparib. & ſimul Criticis.

APHORISMVS LXII.

Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum.

REgius morbus qui & arquatus & auriginoſus à Latinis dicitur, à Græcis Ictherus, duplex eſt, flauus, & niger. Sed de flauo potiſsimum intelligendũ, cui & hæc nomina ſunt impoſita. Flauus, corpus reddit vniuerſum ſuo colore infectũ. niger vero nigro colore pariter cutem vniuerſam inficit. Eſt flauus reuera talis, niger verò perfectè niger non eſt, ſed cum flauo, mixtus. Flauum ex affectu hepatis fieri tradunt authores noſtri, nigrum verò vitio lienis,
D mixtum verò vitio uoluerunt procreari vtriuſq; partis, aiuntq; vtrumq; fieri tribus de cauſis, quarũ vna eſt, quod de his humoribus plus generetur quã conueniat; & quia genitus non ſeparatur; vel quia ſeparatus non poteſt emitti, & ideo retinetur in ſanguine ipſo & tranſmittitur ad cutem, quaſi membrum debilius, illamque inficit. Quod vero plus gignatur bilis, duas dicunt eſſe cauſas, internam & externam: internas rurſus duas eſſe, inflammationem, vel aliũ tumorem calidum, vel intemperiem calidam & ſiccam. Externas dicunt eſſe tres: venenatorũ ictus, vt viperæ; venena aſſumpta; tertia eſt ex potu malarum aquarum, cibi corrupti, ſacietas, vigiliæ, & curæ. Ceterum, bilem à ſanguine non ſeparari, dicunt tribus modis contingere; vel quia non concoquitur, & ideo
E non ſeparatur, & tranſmittitur ad cutem, vel quia veſica fellis eſt nimis imbecillis, & non trahit, vel quia eſt nimis plena, uel parua. Quod vero ſeparetur, & non tranſmittatur, contingere dicunt duob. modis: vno, quod non tranſmittatur ex iecore ad veſicã fellis; vel à veſica fellis non tranſmittatur ad inteſtina; quæ quidem contingũt vel propter obſtructionẽ, vel ob duriciẽ locorũ. maximè iecoris. Iam uero, in febribus regiũ morbũ dicunt fieri, aut per Criſin, aut per inflammationẽ, ex inflãmatione nunquã bonũ eſſe, per Criſin uero bonũ non eſſe ante ſeptimũ diẽ,

quo-

quoniam talis morbus regius fit per tranſmutationem, & in oī tranſmutatione materia eſt contumax. Quia igitur materia intra ſeptimū cōcoqui non pōt, iō expulſio quæ ante fit, ſymptomatica eſt, & mala. Afferunt pręterea ex Auerroe in ſua regione, & apud Perſas & Indiam maiorem, ſæpè fieri icteros in quinta die, qui febrem finiunt, & id contingere ob caliditatem & ſiccitatem magnam earum regionum. Plinius quoq; lib. 16. cap. 12. refert multos eſſe viſos, qui ante ſeptimum cum hoc morbo à febribus ſunt liberati. Hæc Cardanus, qui & parum feliciter reſpondet loco Hipp. qui in 4. de Victu acut. habetur, & dicit febrem ſolui bilioſam ante ſeptimum diem à morbo regio cū rigore. Et infelicius adhuc reſpondet Auer. & Plinio, cū malum neſcio quomodo interpretatur bonum, & alia (vt videre eſt) dicit parum probabilia. Sed priuſquam ſingula excutiam, Galeni ſententiam ſubijcio, qui ait, morbum regium aliquando ex iudicatione prouenire reponēte natura in totum corpus & præcipuè in cutem, flauam bilē, & prouenire hoc malum affecto hepate ſcirrho, inflammatione, & obſtructione. Ac ex ſcirrho morbum fieri diuturnum, inflammationem autem & obſtructionem repente fieri, & Hippoc. intelligere in hoc Aphor. de Ictero facto ex inflammatione vel obſtructione, quæ affectiones ante ſeptimum non poſſunt ſolui, & ob id malā eſſe bilis expulſionem quæ ſequatur illas paſſiones ante ſeptimum. Quam ſententiam etiam ſequitur Fuchſius, qui Plinio & Auer. putat ſe rectè reſpondiſſe, ex eo quod Hipp. hic loquatur de morbo regio facto ex inflammatione. Quorum ſententiam probare non poſſum; Primum, quod Hipp. hic loquatur de morbo regio qui fit in febribus, nulla facta mentione inflāmationis, aut obſtructionis, quæ impediat tranſitum bilis per ſuos ſolitos meatus: ſpectat enim propriam febris materiam, quā putat ſolui poſſe per illius expulſionem ad externas partes, in qua expulſione fiat morbus regius: quod accidit, cum ipſa bilis extra diſcuti nō poteſt, ſed in muſculis & cute hæret, & rectè dixit Hipp. malā eſſe, i. ſolere eſſe in febribus hunc regium morbum, quiā ante ſeptimum diem febres bilioſæ continuæ vix vnquam ſolui poſſunt. Tradit ergo quod frequentius accidit, & quod fortè aliter non vidit: non tamen tollit alijs ſua experimenta. Ac ſimile eſt quod hic tradit Aphor. 23. 2. lib. in quo ſcribit: Acuti morbi 14. diebus iudicantūr; frequentius enim ita accidit, & quod ita fit traditur. Cum vero fit morbus regius ex inflāmatione per obſtructionem, nullum diem certū habet in quo poſſimus laudare talem affectionem. Hipp. aūt quod plerunque malum eſt ante ſeptimum, ut docet, ita quod poſt ſeptimum fit in ipſis febribus, probare videtur, quod maximè confirmat in Aphor. 64. huius ſectionis, quē Fuchſius non videt ſe adducere contra ſuam ſententiā. Quibus inquit Hipp. in febribus morbus regius in ſeptimo vel nono vel vndecimo, vel decimoquarto ſuperuenerit, bonum, niſi dextrum hypochondriū obduruerit. Quæ verba oſtendunt in hoc Aphor. ſe intelligere de morbo regio, in quo hypochondria nō ſunt indurata, cum non addiderit hoc malum, ſed ſimpliciter pronunciauerit, in febribus regium morbum ante ſeptimum malum eſſe; vt in eo etiā Aphoriſmo, in quo ſublata ea duricie non ante ſeptimum, ſed in ipſo ſeptimo, & nono, & vndecimo, & decimo quarto, bonum dicit eſſe regium morbum; vt ergo bonum ſine duricie intelligit, ita & malum quod eſt ante ſeptimum; & cum Gal. addit poſt ſeptimum, non vacare periculo regium morbum, vim facit Hippocr. qui in ſeptimo & alijs prædictis diebus, vult bonum eſſe: nimirum quod non loquatur de ictero quem facit inflammatio & obſtructio, ſed qui naſcitur ex materia ipſius febris contenta in venis, quā natura effundit in externas partes vſque ad cutem. Præterea, quod ſcribit regium morbum fieri ex inflammatione, vel ſcyrrho, perpendēdū eſt, quo. ſ. modo hoc malum committere poſſit: neque. n. arbitror, ut alij credunt, inflammationem id facere ob intemperiem ex qua adurat ſanguinem, & bilem gignat; nam breuior ſolet eſſe & acuta affectio, quę non poteſt intemperiem eam inducere. Præterea, calidus & humidus eſt morbus inflammatio, & ob id non omninò apta ad bilis generationem. Poſtremò, non occupat neceſſario eam partem hepatis, quæ ſanguinē gignit; nec vt minor eſt inflammatio, vim habet cōmittendi morbum regium, niſi eū locum in hepate occupauerit, in quo veſica quę bilem recipit, & illius meatus comprimantur, & claudantur; id quod ēt de ſcyrrho dicendum eſt, qui à me ſępè viſus eſt in toto viſcere abſque generatione morbi regij.

In obſtructione vero etiā hoc notandum eſt, quod non ea ſola eam affectionem parit, ſed etiam ſiccitas, quæ meatus eos aliquando ita contrahit, ut rugoſi & chordę inſtar duri reddantur, interna cauitate omninō ſublata; quod in Illuſtriſs. Card. de Gaddis Florētino cum Piſis docerem, conſpexi. Cum. n. is laboraret ictero, & eſſet admodum extenuatus, conſilio Medicorum Romanorum ad Balnea Lucenſia poſt alia multa remedia miſſus eſt; quæ leuiter prodeſſe incipiebant, ſed cum debiliter exiret aqua, Rhabarbarū, & obſtruētia adhibebant, ex quibus ſemper affectus reddebatur deterior, id quod alij Medici dicebant fieri, propterea quod medicamenta ſumerentur in minori quantitate, ob virium debilitatem, quam exigerent vehementes obſtructiones, & ob id agitationē fieri, & eas non ſolui, ſed augeri; contra vero, ego ex ſiccitate corrugatum eſſe ſubſtantiam & mēbranas meatuum quæ bilem tranſmittunt ab hepate ad inteſtina, quòd cum illis perſuadere non poſſem, exitus poſtea docuit: nam eo mortuo, & diſſecto, meatus illi ita exſiccati & conſumpti inuenti ſunt, vt inſtar ſolidę chordę aut nerui, nullam amplius peruiam haberent cauitatem. Ceterum, in Cardani dictis hęc notari poſſunt, quòd verus icterus non fiat cum plus bilis gignitur, quàm proportio humorum requirat, ſic. n. in oī febre ardēte & tertiana exquiſita, fieret icterus. Fit quidē cutis pallidior ex bilis abundantia, quę affectio non meretur nomen icteri. Nec illud quidem veriſimile eſt, non fieri ſeparationē bilis ob imbecillitatē veſicæ ſubiectę & annexę hepati; quā. n. quęſo imbecillitatē quis vnquam imaginari pōt? Cur. n. oēs qui moriuntur ex omniū partium debilitate, non patiuntur icterum? Paruitas quoque eiuſdem veſicæ, imaginaria res eſt, & illius plenitudo vacuari pōt, ſi nihil impediat, adeò, vt cauſa icteri poni non poſſit. Præterea, in eo petit principium, cum ſcribit, ideò ante ſeptimū diem icterum non poſſe eſſe bonum, quia vbi natura per tranſmutationem expellit humores, materia contumax eſt, quæ ante ſeptimam concoqui non poteſt: reſtat. n. id probandum, cur omninò requiratur certus terminus ſeptimus dies, cum in alijs expulſionibus quæ fiunt per ſudores, tertius, & quintus dies optimus ſit, vt antea docuit Hippoc. naturę quoq; prouidentia damnatur, quę aggreditur expulſionem ante concoctionē in ſolo ictero: nam ſi totam materiam non pōt cōcoquere, in illius parte debebat concoctionem & expulſionem exercere. Reliquum eſt igitur, ut dicamus icterum fieri in febribus ex copioſa bile tranſmiſſa à natura ad cutem, quæ fortè ēt craſſior quàm par ſit materia, illic ſiſtitur. Neq; aliqua obſtructio vel aliud vitiū in veſica quę bilem expurgat aut in hepate, vel liene conſiſtit, cū icterus naſcit per febres, de quo hic agit Hipp. ſed mera eſt expul-

ſio naturę,quæ certos motus certaq; tẽpora obſeruat in certis morbis certisq; humoribus, de quib.rebus, vt iã ſępius dictum eſt, certa ratio reddi non poteſt.

APHORISMVS LXIII.

Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres ſoluuntur.

TRadit in hoc Aphor. indicium quo deprehendere poſſumus quænam febres finiri poſſint in certis dieb. Indicium autem ſumitur à rigore, qui cum incidit, eas febres ſoluit in quibus fit: non enim intelligendum eſt ſimpliciter omnes febres quæ ſunt in ęgrotante, ſolui per rigorem ſuperuenientem; Etenim in ſemitertiana, quæ quotidie habet rigores, manet continua febris. Intelligendum igitur eſt, eas febres ſolui, quæ ſunt cauſa rigoris, ſiue in quibus fit rigor. Sunt autem illæ intermittentes febres, quæ vel ſolæ ſunt, aut cum continuis complicatæ. Cuius rei rationẽ reddit Gal. in Comm. ideo ſolui febres, quia rigor fit tranſmiſſo humore à vaſis in habitum corporis, ex quo ſequitur acceſſionis febris ſolutio, & non ſimpliciter totius ipſius febris quæ perſeuerat ex diſpoſitione generante & putrefaciente nouam materiam quæ ratio nullius momenti eſt: nam in ipſo rigore ſi fit expulſio ab internis partibus ad externas, in ipſo quoque fieret ſolutio febris. Quid enim calorem in corde amplius conſeruare poſſet? At, videmus rigorem principium eſſe febris, & non ſolutionis. Quare alia ratio quærenda eſt: Ego igitur inſiſtens meis principijs, dico, rigores qui fiũt quotidie vel alternis diebus aut per maiora interualla, non finire febres, ſed ſolum ſignificare quod finiẽtur: indicant enim non totam febris totius materiam putreſcere, ſed duntaxat portionem, quæ ſolius acceſſionis eſt cauſa; abſoluitur autem & concoquitur ea materia & poſt concoctionem in his febribus natura expulſionem aggreditur per aliquã partem, atq; ita finitur acceſſio. Quod ſi etiam non expellitur, ceſſat tamen febris, quia materia quæ illam fecit acceſſionem, per aduſtionem veluti in cinerem redacta eſt, in quo flamma amplius accendi non poteſt; eo planè modo quo ſcribit Hippocr. pure confecto dolores & febres inrermitti. Putredinis igitur & ſimul concoctionis eſt ſignum, expulſionis vero haud certum eſt indicium. Illi igitur ob expulſionem materię extra venas finiri febrem putant, quod non fit; nos vero ob coctionem fieri contractionẽ, & ſequi rigorem, facta vero concoctione, ceſſare putredinem, & febrem dicimus, ceſſat autem putredo, quia materia in qua erat accenſa in puri proportione reſpondentẽ materiam quę eſt cinis quidam, redacta eſt, quæ amplius ſubiectum caloris eſſe nequit, vti cinis non eſt ſubiectum ignis, & id, quoniam conſumpta eſt materia aerea, quæ caloris noſtri eſt pabulum; finita ergo putredine, & ſimul concoctione, merito ceſſat febris, ſine ſequatur aut non poſtea expulſio, ſed perfectior eſt ſolutio, vbi utrumq; fit, quia etiam in cinere vis quedã ignea adhuc ſeruatur, vt in pure acrior quidam calor, qui totus planè expirat pure ipſo excreto. Gal. autẽ qui vult rigorem eſſe cauſam ſolutionis, ob expulſionem quam imaginatur fieri in ipſo rigore, reddere rationem non poteſt, cur finiatur febris, cum nulla euacuatio conſpicitur: nam ridiculum eſt, credere per inſenſibilem tranſpirationem cineres illos derelictos ex putredine inſenſibiliter tranſpirare poſſe, cum eos puri aſſimilet, materię craſſæ, terrenę & viſcidæ. Addo, quod fruſtra adderentur purgationes poſt finitas omnes acceſſiones, ſi in habitum corporis tota materia acceſsionis per rigores eſſet conſumpta. Noſtram autem opinionem & ratio, & medendi uſus confirmant.

APHORISMVS LXIIII.

Quibus in febribus ſeptimo, uel nono, uel undecimo, uel quartodecimo morbus regius ſuperuenerit, bonum, niſi dextra præcordia obduruerint: ſi uero non, non bonum.

HIc Aphoriſmus eſt veluti declaratio ſuperioris: nam cum in eo dixiſſet morbum regium qui fit in febribus ante ſeptimum, malum eſſe, nec tamen ex eo conſtaret quiſnam bonus eſſe poſſet, id in hoc Aphor. apertè declarat, eum ſcilicet bonum eſſe, qui in ipſo ſeptimo die, & in alijs qui hic numerantur, accidit, Nec hoc inquit, ſimpliciter intelligendum eſt, ſed cum hac additione, niſi dextrum hypochondrium durum fuerit. Ex quibus verbis, ſatis conſtat, quod ſuperius annotauimus, uerum eſſe, hũc Authorem cum damnauit morbum regium ante ſeptimum, non ea ratione hoc feciſſe, quod putaret inflammationem aut aliã duriciem hypochõdriorum cauſam eſſe huius mali, ſed hoc ſolum ſpectaſſe, quid bonum aut malum ſit, ob eas expulſiones quæ fiunt in bonis & malis diebus, in materia, quę facit ipſam febrem, & non in ea quæ paulatim ſpargitur ob impeditum curſum ex viſcerum obſtructione, quam inflammatio, vel ſcirrhus, aut humores ipſi in vaſis contenti craſsi & viſcidi pariunt. Ceterum, videturhic ſolum agere de morbo regio flauo, quandoquidẽ ſequitur numerum dierum, in quibus natura bilẽ flauam ſolet rectè expurgare; quaſi eadem ratio ſit de expurgatione quę fit in generatione morbi regij, quæ eſt in ſudoribus, in quibus ſuperius eoſdẽ dies numerauit. Ex quo etiã videtur illud ſequi, quod de morbo regio loquatur, qui ſolum fit in febribus acutis & biliofis, quippè, cum vltra decimumquartum diem qui terminus eſt illarum febrium, alios non enumeret. Nec vero illud quod dicit: niſi dextrum hypochondrium obduruerit, contrahendum eſt ad ſolam inflãmationem, ſed ad omnes tumores. Quis enim dubitat, morbum regium malum eſſe, qui ex quocumque tumore hepatis naſcitur? cum non contingat ob facultatem expultricem expurgantem corpus, ſed ob vias clauſas quæ huius humoris naturali expurgatione impedita ſanguinem impurum reddit, omneſque partes flauo colore inficit; Quod vero alij dicunt, neceſſario intelligendam eſſe duriciem quæ fit ex ſola inflammatione, quandoquidem cum ſcirrho aut obſtructione vaſorum febris acuta nõ oritur; verum quidem dicerent, ſi Hipp. vellet febrem in qua vult fieri morbum regium, ex eo tumore naſci. Cur enim in tumore iam diuturniore ex bile multa & acri putreſcente febris fieri non poteſt? quem humorẽ cũ natura expellere nititur, & non poteſt, ob duriciem quę vias claudit expurgationis bilis, ideo malus redditur morbus hic regius, quia integra expurgatio fieri non poteſt. Porrò, verba vltima (quę dicunt: ſi vero non, malum, & minimè bonũ,) referenda potiſsimũ ſunt ad dies prædictos; malum enim eſt, & non bonum, ſi morbus regius non fiat in prædictis diebus, in quibus experiẽtia docuit prodeſſe. Intellectus vero noſter perfectam rationẽ reddere nõ poteſt. Ceterũ quod dicit, niſi dextra pręcordia obduruerint, trahendum etiam eſt ad alias cauſas, nempè ad obſtructiones

ctiones ex humoribus, vel lapillis, vel pure, & alijs ſimilibus rebus occupantibus internã cauitatem ueſicæ hepati ſubiectæ, atque ipſius meatus per quos bilis deducitur; quicquid enim tale contigerit, facit, ut non poſſimus laudare bilis effuſionem in cutem, ex qua regius morbus fit.

APHORISMVS LXV.

In febribus circa uentriculum & fortis æſtus, & cordis morſus, malum.

EX duobus Symptomatis quæ in ventriculo aliquando in febribus contingunt docet quid præſens futurumq; ſit. Malum inquit eſt, & idem fortè timendũ; nihil enim tutum eſt vbi tam nobilis pars duobus grauiſſimis Symptomatis præſente febre potiſſimum acuta, infeſtatur. Sunt autem ea Symptomata, fortis æſtus, & cardioginus, ideſt morſus oris ventriculi; quæ profecto oſtendunt bilem acerrimam & putridam impactam eſſe in tunicis vẽtriculi, ita, vt in illius ore exquiſitiſſimo ſenſu prædito, morſionem, in reliqua vero parte ardorem concitet. Gal. vero refert quoſdam intellixiſſe cordis palpitationem; quod malum longè etiam deterius eſt priore; quid enim deterius contingere poteſt, quam impediri cordis motum, tũc potiſſimum, cum maximè neceſſarius eſt ob febris vehementis præſentiam? impedimentum cauſam habet confluxum alicuius humoris in ipſum cor, vel arterias magnas ab ipſo proximè eñaſcentes, aut vaporem craſſum in ijſdem locis contentum.

APHORISMVS LXVI.

In acutis febribus Conuulſiones, & circa uiſcera dolores, fortes, malum.

QVid duo alia Symptomata ſignificent in acutis febribus, docet hoc loco. Sunt aũt ſymptomata conuulſio & fortes dolores circa viſcera, quæ, inquit, malũ, ſ. ſignificant; ſed artificioſius fortaſſe dixiſſet, ſi expreſſiſſet mali genus, nempe mortem; quis enim ignorat hæc eſſe mala. Cur vero conuulſiones in febribus ſint malæ, reddit rationẽ Gal. quod oſtendant neruos exſiccatos & ob inanitionẽ conuulſionẽ eſſe factam, quę lethalis eſt. Nos verò, qui credimus figmentum eſſe, conuulſionem fieri à ſiccitate, dicimus ſignificari malã corporis diſpoſitionẽ, quę materiam habet aptam ad generationem conuulſionis, & diſpoſitionem neruorum admodum infirmam, & præterea febrem malignam, & colliquantem: nam conuulſiones in febribus alijs vix fiunt. Cardanus vero putat naſci conuulſiones has tranſmiſſã materia febris ad neruos, ex qua febris ſoluitur, malum tamen hoc eſſe, quia mala eſt commutatio. At ex Hippocr. Aphor. hoc elicere non poteſt.

APHORISMVS LXVII.

In febribus ex ſomnis timores, uel conuulſiones malum.

DOCET in hoc Aphor. prædicere malum in febribus ex timoribus & conuulſionibus, quæ fiunt ex ſomnis; differtq; hic Aphor. à primo ſecũdi libri: In quo Hippocrates ſcribit: In quo morbo ſomnus laborem facit, mortale: ſi vero iuuat, non mortale; quod in illo de omni morbo loquatur, in hoc vero de ſolis febribus. Deinde, quod in illo vires ſomni doceat: hic autem non quid ſomnus faciat, ſed quid portendant ſymptomata quæ ex ſomnis emergunt. Quod autem inquit, ex ſomnis, aliqui intelligunt poſt ſomnum. Galenus vero in ipſo ſomno vult timores & conuulſiones fieri. Verum, quomodo fieri poſſint conuulſiones in dormientibus, leuiſſimam. n. & naturalem oportet eſſe conuulſionem, quæ hominem non excitet à ſomno, vt nonnullis contingunt aliquarum partium conuulſiones, aut certè conuulſioni ſimiles motus, vt in me dormiente multi deprehenderunt continuum ferè dentium ſtridorem, mihi ipſi inſenſibilem; At, conuulſiones morboſæ vix poſſunt fieri ſæpè, durante ſomno. Timores vero qui fiunt in ſomno non ſolent magnum aliquod malum oſtendere, cum in ſanis ſæpè accidant inſomnia timoris plena: at ſi emergant timores poſt ſomnum, ſemper graue malum eſt: non enim ex imaginatione, quæ ſæpè fallitur ob timoroſa obiecta, quæ ſibi proponit, huiuſmodi timores naſcuntur, ſed ex corporis vitio quod animum & illius facultates corrumpit. Timorem autem incutit vitium corporis, non ſolum ob melancholicos humores repentes, & replentes caput, vt Gal. tradit, ſed potius ob ſpiritus infectos vaporibus melancholicis: nã humores lædere non poſſunt cerebri actiones, niſi illius temperiem mutauerint in melancholicum ſtatum, id quod accidere non poteſt ſtatim in febribus, tempore enim opus eſt longiore, ſi mutaridebeat tẽperies ab humore melancholico ad agendum tardo; Ex ſpiritibus igitur corruptis ob certam putredinem humoris melancholici, contingent huiuſmodi timores, qui & in ipſo ſomno & poſt illum perſeuerant, aut ſemper, quod deterius eſt, aut aliquamdiu, donec ſcilicet diſſipati fuerint vapores melãcholici, qui per ſomnum in internas cerebri partes efferebantur. At vero, conuulſiones in febribus vt in alijs morbis naſcuntur, vel ex morſione partium neruoſarum; aut occupatis vẽtriculis cerebri; aut neruis ipſis repletis. Videtur autem intelligere de conuulſione quæ incipit à cerebro affecto, quippè, cum cõuulſiones attingat quæ in ſomnis aut ex ſomnis naſcuntur. Porrò, hęc ſymptomata in omni ſtatu corporis mala ſunt, ſed peiora in febribus, & peſſima in febribus acutis, præſertim, ſi non ſolum naſcuntur ex proprijs cauſis per ſomnum, ſed ſi ſomnus & illius cauſę illa pariunt, concurſus ſcilicet humorum & vaporum qui neceſſariò fit in ſomno.

APHORISMVS LXVIII.

In febribus ſpiritus offendens malum: Conuulſionem etiam ſignificat.

IN reſpiratione multa mala contingunt, quę ſingulã ſuam habent vim aliquid ſignificandi in morbis, quod ſcilicet præſens ſit, vel præteritum aut futurum. Ac inter differentias malorum quæ in illis contingunt, nonnullæ ſequuntur vſum mutatum, vt magna, velox & frequens reſpiratio; aliæ vero leſionem inſtrumentorum, vt inæqualis, inordinata, intercepta ſiue interrupta reſpiratio; aliæ vero imbecillitatis facultatis ſunt indicia, vt parua, debiliſq; reſpiratio. In hoc vero Aphoriſmo docet, quid intercepta ſiue interrupta reſpiratio oſtendat; malũ, inquit, ſignificat & genus mali interim declarat, Conuulſionem, inquam: nam, cum in huiuſmodi re-

ſpiratione motus qui incępit, finiri non poſſit, ſed ſubſiſtat & interrumpatur, merito culpandum eſt ex Hippocr. ſententia inſtrumentum reſpirationis, nępè muſculoſum neruoſumque genus, quod non obedit facultati animali mouenti, Sed an propterea Conuulſio futura ſignificatur, vt Hippocr. ſtatuit? Dicerem, quod tres poſſint eſſe cauſæ huius interruptæ reſpirationis; Vna læſa mens, quæ inchoatum motum proſequi obliuiſcitur, ſicut in delirantibus ſæpè contingit, & in plorantibus, luctuoſa huiuſmodi ſpiratio euidentiſſimè notatur. Alia cauſa eſt ex inflammatione, vel dolore, vel alia doloroſa cauſa occupante thoracem, qui ob dolorem nequit vniformiter & æqualiter motum continuare, ſed eum interrumpit, & cogente rurſus neceſſitate, eum repetit. Tertia eſt cauſa, quæ ſine delirio & dolore inſtrumentorum parit huiuſmodi interruptam reſpirationem ex neruis iam leuiter cõuulſis, quæ affectio, vt inquit Gal. non ita euidens indoctis, paulopoſtea aucta, perfecta emergit Conuulſio, & omnibus iam euidens; Dicẽdum igitur quod vel cõuulſionem vel delirium ſignificet, vel inſtrumentorum doloroſam affectionem, ſed hac tanquam euidenti, prætermiſſa, alia duo oſtendit; Hanc vero ſentẽtiam nemo ex verſione Leoniceni intelliget; quid enim ſibi volunt uerba hęc, ſpiritus offendens? nam etſi πνεῦμα προσκόπτον, ita ſignificare poteſt, eo quod verbũ προσκόπτω ſignificat offendo: tamen debebat videre idem habere alias ſignificationes, vt interrumpo, intercipio, ſubſiſto, allido, quæ omnia melius exprimunt authoris mentem, vt etiam Celſus libro 2. cap. 6. ſignificauit, cum ita ſcribit: Quorum faucibus in febre eliditur ſpiritus, inſtat his neruorum diſtentio.

APHORISMVS LXIX.

Quibus urinæ craſſæ, grumoſæ, paucæ, non ſine febre, multitudo ueniens, ex his tenuis iuuat, præcipuè uero tales ueniunt quibus ab initio uel breui ſedimentum ineſt.

HIc, & multi alij qui ſequuntur Aphoriſ. tractat de vrinis varia, vt vnus ſcopus omnibus conſtitui non poſſit. Hic autem mutationẽ & ſucceſſionẽ vnius vrinę ad alteram explicat, & quid oſtendat, quidque conferre poſſit, proponit. Qua quidem in re Gal. negligentius agere videtur, & alij qui Gal. accuſant, vt Cardanus, cum particularia quæque proſequitur & cauſam non quærit omnium quę ab autore proponuntur, tractationem pariter confuſam relinquit. Nos vero clarius, ſi non melius, ita rem enarrare aggredimur. Primum videamus quæ proponat author; Deinde, ſingulorũ cauſas reddamus; Poſtremo, expendamus an ſequatur id quod Hippocr. aſſerit. Proponit in febre urinas craſſas, grumoſas, paucas, quæ ab initio morbi, vel paulo poſt ſedimentum habent: tales vrinas nõ eſſe bonas ſupponit, iuuamẽtum in illis quærit dicit ſecuturum illud ſi ſequatur multa & tenuis vrina. Iã vero illud dubium non eſt, eum intelligere vrinas craſſas, nõ quæ ſint veluti vrinę iumentorum, ſed quę ob pituitam multam immixtam craſſæ ſunt, id enim verbum grumoſæ, paucæ, & ſedimentum ab initio oſtendunt: ſola enim pituita inæqualitatem eam & diuulſionẽ in qua veluti grumi quidam apparent, efficere apta eſt; vbi de purulentis vrinis non fit mentio, ſed ſolum de vrinis quæ in febribus apparent. Paucę prętereа tales ſunt vrinæ, propterea quod pituita craſſa & grumoſa, quæ tales reddit vrinas, obſtructionem parit in venis, & vrinarijs meatibus, quæ impedit liquorem ex potione genitum, aut etiam aquoſum humorem ex colliquatione febris factum, ex pituitę portione liberè exire. Ceterum, ſedimẽtum intelligere oportet, non verum, ex concoctione ſcilicet materiæ morbificę genitum, id enim primis diebus fieri non poteſt in materia craſſa, quæ febrem parit, ſed craſſamentum eſt pituitoſum, quod natura ab initio ſine concoctione reijcit. Iam dubium non eſt, in hoc caſu multitudinem vrinæ venientem, id eſt quæ fitiã progreſſo morbo, & extenuata materia per concoctionẽ & caloris dominantis vim (ita enim alibi intelligere ſolet Hippocr.) & eam tenuã iuuare: nam multitudo remedium eſt paucitatis; tenuis vero vrina, craſſæ & grumoſæ. Itaque, remedia æqualia ſunt morbo ſis malis. Appellauit autem multitudinem tenuẽ, non ſpectans an tenuior debeat dici, vt Gal. putat, & mediocris: ſed vt ſolum opponeret remedium aduerſus craſſitiem. Ac profecto, vbi multa exit vrina, mediocris eſſe non poteſt, ſed neceſſario tenuis eſt, quippè, cum nullus humor mediocris vel etiam craſſus cum vrina mixtus poteſt eam reddere mediocriter craſſam. Rectè igitur dixit, multitudo tenuis iuuat. Quod vero Cardanus ſcribit contra Gal. multam retentam vrinam non poſſe eſſe concoctam, ſine ratione dicitur: non enim vrina ipſa concoquitur, quam enim habet cruditatem? ſed materia eſt quæ cum vrina miſcetur; quę ob id concocta dicitur, quia materiam concoctã in ſe recipit; neque eadem ratio eſt de cibi multitudine & vrinæ, ſiquidem, multus cibus difficilè concoquitur vrina autem leui & facili aſſumpta mutatione, ferè ſolum in colore, mingitur ad proportionem eius quod bibitur, adeo, vt qui inebriantur æquale efficiant bibendi & mingendi tẽpus. Prętereà, retentio vrinæ illam non corrumpit, vt oſtẽdit ſeroſus humor multus, cum ſanguine mixtus, Poteſt ergo concocto eſſe, etiamſi diu retinetur. Poſſem plura in eo authore notare, quæ libenter prętereo, vt alia vtiliora doceam.

APHORISMVS LXX.

Quibus vrinæ perturbatæ, quales ſunt iumentorum, ijs dolor capitis uel adeſt, uel aderit.

QVia multi ſequuntur Aphor. de vrinis, qui diuerſa tractant, ne ex ignotis procedat tractatio, ideo operæ precium eſſe duxi, principia hic ponere, ex quib. omnia quæ dicentur, lucem ſuam ſumant. Igitur illud vnum ſit; vrinam gigni in ventriculo ex potu & aquoſis cibis, ſed non ſeparari, nec nomen vrinæ aſſumere, antequam facta ſit concoctio in hepate; antea enim, dum in ventriculo continetur, & fit alba ob contactum & concoctionem ventriculi, ferturq; poſtea per venas meſaraicas ad hepar, aquoſus humor, vehiculum alimenti à Gal. nominatur, lib. 4. & 5. De Vſu partium; & huiuſmodi aquoſus humor eſt vera ſubſtantia ipſius vrinæ. Alterum principium eſt. Colores, conſiſtentiam, ſapores, odores, perſpicuitatem, denſitatem, contenta, à cauſis prouenire, quæ non ſunt de ſubſtantia ipſius vrinæ. Tertium eſto principium, colores omnes in vrina, eo excepto qui acquiritur in ipſius generatione, ab albedine ipſius ventriculi, fieri ex miſtione aliorum humorum, & potiſſimum bilis, vel flauæ, vel atræ. Aliud eſt principium. Contenta in vrinis habere diuerſam materiam, vt pus, ſabulum, lapillus, filamenta, pituitoſos humores; ſed vera contenta, vt nubeculam, enæorema, & ſedimentum, ma-

teriam

teriam habere ſolam pituitam. Ceterùm, opacę vrinæ fiunt alijs non mutatis ex ſpirituum extinctione: confuſæ verò, ex humorum miſtione & confuſione, præſertim pituitoſorum: mixtionem vero efficere, vel ſolum calorem, vel potius eum cum multo flatu coniunctum. Hæc alio loco, vt multa alia diligenter pertractauimus in libello. ſ. quē confecimus de Vrinis. Nunc rationē reddamus eorum quæ Hippocr. in hoc Aphor. ſcribit. Proponit igitur vrinas perturbatas, non qualeſcunq; ſed quales ſunt iumentorū, & quid ſignificent præſens vel futurū, pronunciat. Sunt aūt vrinæ perturbatæ in duplici differētia: quædam. n. ſunt concretæ à frigore, & vulgo appellā tur corruptę, Alię verò turbantur à calore & ſpiritu, qui contenta cum ſubſtantia exactè inter ſe miſcent, & confundunt. Tales ſunt vrinæ perturbatæ, quales ſunt iumentorum, quæ multam habent pituitam, vel ſolam, vel cum bile confuſam cum liquore vrinę, ac vbi ſola eſt pituita, vrinæ ſunt confuſæ & albæ; vbi verò ſimul accedit bilis, turbidæ ſunt & colorem habent mixtum ex albo & flauo; & hæ minus malæ ſunt, quàm illæ quæ ex materia magis rebelli ad concoctionem, & diſſolutionem cōſtant. Propterea pauci in febribus ſanantur cum vrinis craſſis, confuſis, & albis: tametſi & aliæ quoque peſſimæ ſint, quippè, cum oſtendant magnum eſſe vitium, & in materia, atque in efficientibus cauſis: omnes enim, vt dixi, urinæ turbidæ & confuſæ, materiam habent multam, & difficilem ad concoctionem, & diſſolutionē; & præterea plurimos flatus, incluſumq; calorem qui ea omnia inter ſe miſcet, & confundit, propterea tales urinæ non fiunt niſi in febribus. Et hic Aphor. non niſi in febrib. intelligi poteſt: nam in alijs morbis experientia docet tales urinas non reperiri, nimirum, quod deſit calor qui agitationis, & confuſionis eſt cauſa. Iā uero quod dicit tales urinas ſignificare dolorem capitis, uel præſentem, uel inſtantē, ſequitur, quod probabile uidetur: etenim, flatus ſuaptè natura ſuperiores partes petunt, & ſecū attollunt materiam cum qua ſunt confuſi, ac vbi ad caput peruenerunt, tendunt cerebri membranas, atq; ita dolorem pariunt. Quod ſi dolor nondum ortus eſt, naſcetur inquit, quia agitatio quæ in partibus inferioribus continetur, tandem aſcendet in corporis arcem. Verum experientia ſæpè docuit, nihil tale fieri cum his urinis, nimirum quod ea agitatio nequeat uſq; ad ſupremam eam partem attolli ob rebellem materiam quæ ſpiritus deprimit, & ſæpè etiam abſque uehementi calore tales apparent urinæ, cum. ſ. materia pituitoſa multa & tenuis, ab imbecillo calore miſcetur, & confunditur cum urinæ ſubſtantia. Hippoc. uero Aphor. hunc uidetur collegiſſe ex morbis Epidemijs, qui fortè infeſtabant cum dolore capitis, præſentibus his urinis, ut ſatis patet, cum inquit in 7. Epidem. Eualcidæ famulæ cum multo tempore denſæ urinæ prodijſſent, & capitis dolores adeſſent, Phrenitica facta eſt, & mortua. Item, Polyphato inquit, in Abderis prodijt urina rubicunda, conturbata, ueluti iumenti, mente motus eſt, phrenitico modo, & mortuus in uehementibus conuulſionibus.

APHORISMVS LXXI.

Quibus ſeptima iudicatur, ijs nubeculam habet quarta die urina rubeam, & alia ex ratione.

SVMPTO ſigno ex nubecula quæ apparet in vrina, docet quid futurum ſit in ſeptima; ſequetur inquit, iudicium ſiue Criſis. Quæ verba oſtendunt Aphoriſ. eſſe intelligendum de febribus ad- modum acutis, illæ enim ſolę eo die iudicantur. Qua in re videndum primum illud eſt, an hęc mutuo conuertantur, ſcilicet, ut ſemper ſequatur Criſis in ſeptima, ſi talis nubecula appareat in vrina; & econtra, ſi in ſeptima debet fieri iudicium, an talis nubecula appareat; Secundum, an ſola nubecula & nihil aliud quod in vrina appareat idem poſſit polliceri; Tertiò docendum erit, quomodo fiat nubecula rubra & alba. Quod igitur ad primum attinet, videntur illa mutuo ſe ſequi: nam ſi talis nubecula in vrina appareat, quarta die, materiam oſtendit quæ febrem facit facilem ad alterationem & concoctionem ſuſcipiendam; quare, quid ſupereſt, niſi ut natura expulſionē aggrediatur, cum ad eum diem peruenerit in quo perfecta erit concoctio? nam quartus, ſeptimi eſt index. Vrina igitur talis Criſim prænunciat in ſeptima, & febres quæ in ſeptima finientur, habebant vel talem nubeculam, aut quod proportione reſpondet. Secundum ex propoſitis ita explicatur ex Gal. lib. 2. de Criſi, quod nubecula ſola non eſt neceſſarium iudicium ad futurum præſagienda: nam in febribus quæ ex ſynceriſſima bile fiunt, non neceſſariò apparet nubecula, & multò minus enęorema, vel ſedimē tum: ſed ſufficit mutatio in colore aut conſiſtentia, quæ poſſit eum gradum concoctionis oſtendere, quē ea nubecula in alijs febribus monſtrat. Alibi docuimus materiam & ſubſtantiam nubeculæ ſublimamenti & ſedimenti nihil aliud eſſe, quàm pituitam, argumentis multis, & eo potiſſimum, quòd vbi bilis plurima abundat cum vehementi ardore, nulla, aut minima appareant in urinis ea contenta: minuitur enim & extinguitur frigidus & humidus humor, exuperante ſuo contrario, eſtque nubecula, & aliud cō tentum, eiuſdem naturæ & ſubſtantiæ, ſed differunt cruditate & concoctione, per quę ea materia craſſior & tenuior vaporibus plena, aut illis priuata redditur: nam cum ea pituita adhuc cruda eſt, ſupremam partem in vrina tenet, per concoctionem vero craſſior & viſcoſior reddita, quantum efficit concoctio, paulatim deſcendit, donec aſſecuta perfecta concoctione ſubſideat. Eſt igitur materia nubeculæ, & aliorum duorum contentorum ſuaptè natura alba; A bile vero tingitur, quæ cum adhuc eſt ſemicruda, rubram efficit nubeculā, poſtea vero facta meliori concoctione, & aſſimilatione tunicis uenarum & arteriarum, alba euadit. Intelligere autem oportet rubrum non intensè, qualis ſolet eſſe ipſa nubecula, & tota vrina in primis diebus febris bilioſæ, & acutæ, (talis enim rubedo cruditatis eſt ſignum) ſed, quæ remiſſam habeat rubedinem, hæc enim inediam iam eſſe factam concoctionem monſtrat, poſtquam in ſeptima fiet perfecta concoctio, & expulſio; vnde, Criſis expectanda eſt, ut inquit Hippocr. & experientia quoque frequens teſtatur. Nec mirum quidem videri debet, quod dicatur ſequi Criſis in ſeptima, vbi apparet nubecula, quam dicimus habere materiam ex pituita: nam vbi nubecula fit, panca eſt pituitoſa materia, & ea tenuis, & ob id non tardat concoctionem & expulſionem in materia bilioſa putreſcente, & febrem committente; vbi aūt materia pituitoſa craſſa eſt, viſcida, & multa, non apparent nubeculæ niſi poſt longum tempus à morbi principio, id quod oſtendunt quartanæ febres & quotidianæ, in quibus vrinę aquoſæ diu perſeuerant ſine aliquibus contentis. Ceterum, quod addit Hippoc. (& alia ex ratione) rectè interpretatur Gal. ea quæ in colore, & ſubſtantia apparent in vrinis, quæ vel ſola, vel cum ipſa nubecula oſtendunt Criſim futuram in ſeptima, ſi talia in quarta appareant, vt oſtendant mediam iam eſſe factam concoctionem in materia quæ concoctionem requirit, cum qua pituita pariter alteratur. Non

tamen

tamen probare poſſum quod ſcribit Gal. Hippo. ideo memini ſſe nubeculę rubeæ, eo quod ſit ſignum perrarum, frequentiſſimum autem ſit alba nubecula; Etenim, alba nubecula nunquam poteſt apparere in quarta, ſi albedo in contentis perfectæ concoctionis eſt indicium: rubea igitur erit frequens, alba autem nubecula nunquam in quarta die erit ſignum futurę Criſis in ſeptima.

APHORISMVS LXXII.

Quibus urinæ albæ & perſpicuæ, malæ, præſertim, ſi in delirantibus appareant.

QVid ſignificent urinæ albæ & perſpicuæ, oſtendit in hoc Aphoriſmo, Sunt inquit, malæ, præſertim ſi in delirantibus id eſt phreniticis ut textus habet Græcus, appareant. Sunt autem urinæ albæ & perſpicuæ, quæ tales ſunt qualis aqua, tenues ſcilicet, albæ tranſparentes, & ſine aliquibus contentis. Sũt uerò aliæ albæ & non perſpicuæ, ſiue diaphanæ, per quas uſus uiſus penetrare non poteſt; Aliæ uerò albæ & craſſæ, quæ neceſſario non poſſunt eſſe exactè perſpicuæ; Quid hæ ſignificent & aliæ cum ſeſe offeret occaſio, dicetur. Aliæ perſpicuæ, ſed non albæ. Albæ uero & perſpicuæ, quæ aqueæ ſunt, ſimpliciter inquit Hippoc. ſunt malæ, ſed in Phreniticis deteriores, quàm in alijs morbis, non tamẽ proſequitur malitiam in alijs affectibus, præſertim in febrib. quod Gal. rectè facit: nã tales urinæ in febrib. acutis perniciem portendũt, in longis diſtinctione opus eſt: nam ſi uires ſunt robuſtæ, ſignificatur morbi longitudo, ſi uero debiles, mors. In affectib. uero renum & ueſicæ, obſtructiones ſubeſſe indicant. Sed hæc omnia ſunt probanda. Porro, urinæ perſpicuæ & albæ, ideo dicuntur eſſe malæ, quia inquit Gal. extremã cruditatem ſignificant, non tamen docet ille cur cruditatis ſint ſigna, quod Cardanus conatur oſtendere: ait.n. tales urinas aliquando fieri ex potu aquæ copioſæ, quæ non poteſt uinci, ſed prodit qualis bibitur, id quod in hyeme & ſenibus ac mulierib. maximè fieri ſcribit, non ſolum quod frigidiores illi ſint, ſed quia ob ſitum minus in ueſica retinetur, quẽ modum ſolum dicit eſſe innoxium aliquando in ſanis. Secundã dicit eſſe cauſam in renib. & meatibus urinarijs. Tertiam dicit eſſe hecticam renũ, & extenuationem locorum in quib. ſolet concoqui urina. Quartã dicit eſſe caliditatem renum & ureterũ, trahentiũ potum & non concoquentium, ut in diabete. Quinta eſt, cum non continetur ob imbecillitatem membrorum urinæ à cauſa frigida, uel ob multitudinem potus, ut accidit in potu copioſo aquarum thermalium. Sexta eſt ſicca & frigida intemperies iecoris: nam à frigiditate, alba, id eſt aquei coloris, à ſiccitate tenuis, atq; ideo perſpicua efficitur, atq; hæc tandem mortem affert ex dolorib. plerunque ob retentionẽ eorum quæ excerni debent. Septima eſt, quæ maximè huius Aphor. extremæ parti conuenit, cum bilis alio fertur, pſertim ad caput, ut in Phreniticis. Octaua eſt, lapis in ueſica, uel renib. etamſi non obſtruat cum.n. ob irritationẽ contineri urina non poſſit, cruda mingitur; fieri.n. non poteſt ut non cõtenta cõquatur. Ex quo apparet, non ſolum in iecore & renibus, ſed etiam in ueſica urinas concoqui. Hęc & ſimilia ſcribit Cardanus, quæ nullo firmo principio, & fundamento nituntur, & ob id ſunt ueluti ſcopę diſſolutæ, Primum.n. cum dicit urinas fieri aquoſas ex potu aquæ copioſæ, quæ cum non poſſit uinci, prodit qualis bibitur: Dicat quæſo, qualem uictoriam requirat in aqua: ponat quam uelit, an propterea ex ea ſola obtinebit unquam urina colorem, ſubſtantiam, contenta, quæ requirit urina cocta: ſed relicta aqua q̃ bibitur, in uini potu, uel ẽt copioſiſſimo, quis unq̃ deſiderauit, uel ẽt in corporib. infirmiſſimis, mutatio nẽ eã in qua uinũ ita concoquitur, ut degeneret in aquã & qũocumque concoquatur uinum, ex ſe nunquam efficiet urinas concoctas, quia ex aliarum rerũ concoctione urinæ dicuntur concoctæ: nam concoctio fit in humoribus, & illorum facta concoctione gignantur excrementa, quæ & ipſa concocta dicuntur, miſcenturq; poſtea cum urina; quæ ideo concocta dicitur, quia res cocta recipit concoctionis indicia. Ridiculum uero illud eſt, quod ſcribit ideo urinas crudas fieri, eò quòd in ueſica minus retinentur. An quæſo ex ipſa ueſica capit contenta, ſubſtantiam, & colores neceſſarios in concoctione urinæ? Quod verò illius mater uetula ex moderata uini potione, & alij robuſtiores ex largiore potu urinas emittant aquoſas, non eſt ratio (vt illæ credit) quod ipſa urina minus retineatur quàm requirat concoctio, ſed quia frigidior corporis temperies nequit excrementa ea gignere, quæ debent miſceri cum ipſa urina, & concoctam eam reddere, id quod illis etiam accidit, qui inebriantur, opprimitur enim in illis calor natiuus, concoctionis author, qui pariter nequit concoctionẽ in alimento & humoribus perficere, & ob id deſunt ea excrementa. Ceterum Hectica renum, & extenuatio locorum, in quibus inquit ſolet concoqui urina, non reddunt urinas aquoſas alia rõne, niſi quod calor natiuus cum ea ſiccitate validus perſiſtere non poteſt ad concoctionem efficiendam, & requiſita excrementa gignenda. Iam caliditas renum & iecoris ſi trahit potum vt bibitur, & non concoquit, faciet ut qui ita laborant, mingant uinum & non aquam: cur enim non meminit potionis uini, vt aquæ. In Diabetica paſſione, urinę quidem aquoſæ minguntur, quia ob cõtinuam & ſubitam attractionem aquoſi humoris geniti ex potu, atque etiam ob illius multitudinẽ, excrementa miſceri nõ poſſunt cum urina, aut ſi miſcentur non reſpondent quantitati aquoſi humoris, & propterea non poſſunt apparere & oſtendere concoctionem quæ fit: nam ſi non fieret concoctio, non poſſent tot annos uiuere cum eo malo, & maiorem profectò oſtenderent in corpore læſionem.

Ceterum, aqua thermalis non eijcitur cruda, eo quod non contineatur ob multitudinem, ſed quia in tanta copia aquæ quæ bibitur non poſſunt apparere, quę gignuntur excrementa. Iam uero frigida intemperies iecoris non reddit aqueam urinam per ſe, ob frigiditatem, ſed quia frigiditas bilem non gignit, quæ poſſit tingere urinam. Nec ſiccitas eſt cauſa tenuitatis, quandoquidem in tertianis febribus, in quibus ſiccißimus & calidiſſimus humor exuperat, fiũt flauæ & craſſæ. Poſtremò quod ſcribit urinam nõ ſolum in iecore, & renibus, ſed etiam in ueſica concoqui, & non concoqui, cum non retinetur in illis partibus, caret omni ratione: Vrina enim (vt ſuperius oſtendimus, & alibi diligentius) nullam aliam recipit concoctionem prẽterquam in ventriculo, vbi gignitur cum alimentum concoquitur, & nullam aliã recipit concoctionem, prætẽrquam aſſimilationẽ in calore, propterea alba fit, quia ventriculi ſubſtantia alba eſt, quam enim aliam alterationem recipere poteſt, uel uinum, aut aliud potionis genus. Subſtantiã uero, & contenta recipit urina ex cõcoctione humorum quę fit in hepate: nam ex bile flaua & alijs ſpeciebus bilis quæ gignuntur pro diſpoſitione corporum, pallida, flaua, rufa fit, & reliquos colores recipit qui probari ſolent in ſanis & in ægris, laudari & damnari pro mixtionis rõne. Ex bile uero nigra liuidi, nigri,

gri,& alij peſſimi colores gignũtur. Ex pituita vero, A quæ miſcetur cum vrina bene elaborata plus vel minus, fiunt nubeculę,& enęoremata,& ſedimenta;ex ea craſſiori, ſine concoctione reiecta,& mixta cũ urina, fiunt non vera, ſed mala ſedimenta, quæ aliqñ vt farina craſſa, aliquando ſub alia forma conſpiciũtur. Iſta ſunt mi Cardane, quæ cum adſunt cum quadam menſura, vrinas reddunt concoctas, alioqui crudas, aut etiam cũ cruditate peſſimas, non ipſa concoctio, aut retentio, aut expulſio potionis aquæ, vel vini. Sed iã ad Hipp. redeamus, qui meritò ſcribit vrinas perſpicuas & albas malas eſſe: nam indicant aut non gigni bilẽ quæ vrinas tingit,& hoc eſt cruditatis indicium;aut genitam non miſceri cum vrina;aut mixtã non poſſe per anguſtos vrinarios meatus percolari. Non gignitur, aut certè parciſſimè, vbi intemperies B frigida eſt, aut materia pituitoſa plurimũ exuperat: illo modo ſenes aquoſas & crudas reddunt vrinas, hoc vero quartanarij multi ab initio,& qui quotidianis febribus & hydrope Leucophlegmatia laborant,& qui crapulę ebrietatiq; indulgent. Iam genita, non miſcetur, cũ in alias partes transfertur, & maximè in eas, quæ contrariæ ſunt partibus per quas trãſit vrina, cuiuſmodi eſt caput; tunc.n. merito Phrenitidem ſignificare ſolet, quia bilis quæ cũ vrina miſceri debebat, effertur ad caput; Poſtremò, vrinæ redduntur crudę & aquoſæ, cum ob calculos vel obſtructiones in renibus, uia ſolum patet aquoſo humori tenui, clauſa vero eſt bili & pituitæ, quæ colores & cõtenta in vrinis faciunt, & eas concoctas reddunt: & tunc concoctio quidem fit, ſed non apparet, quoniam retinẽtur excre C menta quę concoctionem oſtendunt in vrina.

APHORISMVS LXXIII.

Quibus præcordia ſuſpenſa, murmurantia, lumborum dolore ſuperueniente, ijs alui humectantur, niſi flatus erumpant, aut vrinæ copia prodeat; hæc vero in febribus.

PERTINET & hic Aphor. ad prædictionem; docet.n. quid ſequi ſoleat in febribus vbi hypochondria ſunt inflata, & murmurantia, ſuperuenitq; deinde do D lor lumborum. Sequitur, inquit, vnũ ex tribus, ſcilicet, aut alui deiectio humidior; aut eruptio flatus; aut vrinæ multitudo. Quæ quidem oſtẽdunt cauſas quæ hypochondria reddunt inflata & murmurantia: nam vt rectè docet Gal. ſuſpenſa & inflata fiunt præcordia, vel ex aliquo affectu, qui difficilem hẽt ſolutionem partium ſubiectarum, vt in hydrope contingit, vel ex recenti aliquo affectu, cuius generis ſunt inflãmationes hepatis, & lienis, ſed huiuſcemodi inflationes ſunt ſine murmure; quæ vero cum murmure ſunt, flatum habent coniunctũ, qui vix ſine aliquo aquoſo humore conſiſtit; deſcendẽte igitur flatu, & ſpiritu ad lũbos, dolor illic oritur: at, cum in illis partibus via pateat ad inteſtina, & ad veſicam, aut in externas partes, vel flatus erũpit illic, E aut ſi humor exuperat, & paucus flatus eſt, & ſubeat vias per quas vrina ferri ſolet, per renes inquam & veſicam, ſuccedit vrinę multitudo. Quod ſi per hepar, venas miſeraicas, & inteſtina feratur, tunc aluus humectatur. Sed vt dicam quod ſentio, hic Aphor. continet ſententiam ex vno fortè experimento cognitam ab Hippocr. rarò.n. hæc contingunt: propterea, vniuerſalem rationem colligere non poſſumus an hæc omnia ſequantur: quæ ſcribit Hipp. an quędam ſolum, aut fortè nihil tale: nam ſi veros lumbos intelligamus dolere, illic ſiſtetur affectus, cum via non pateat ad partes per quas poſſint fieri illæ excretiones. Si vero renes intelligamus dolere, qui lumbis adhærent, ſequi ſolum poteſt excretio per urinã, quę eã affectionem liberat. At, ſi aliquot inteſtinum laboret, uia ſolum patebit contentę materiæ per ipſa inteſtina: quare vel crepitus, aut alui commotio ſoluet & affectionem. Sed, quod difficilius eſt, uix docere poteſt, quomodo ſcilicet & per quam uiam inflatio præcordiorum deſcendere poſſit ad lumbos: quare, ut dixi, rarò hęc fiunt, & ex illis ars conſtare non põt.

APHORISMVS LXXIIII.

Quibus ſperatur abſceſſus futurus ad articulos, liberat ab abſceſſu vrina multa, craſſa, & alba facta, qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri; ſi uero etiam ex narib. fluxerit ſanguis, breui admodum ſolutio fit.

ABSCESSVVM generatio in febribus cauſam habet multitudinem humorũ craſſorum, quos natura nec penitus uincere poteſt, nec ẽt crudos omnino relinquit: nam ſi eos facile uinceret, facilè quoque expelleret, atque ita ſequeretur euacuatio per eas per quas natura ſolet ſua excrementa expellere. Si uero nullo modo concoquere & uincere poteſt, opprimitur natura, quę nullam expulſionem tentare poteſt. In mediocri igitur uictoria excitantur fluxiones, quę abſceſſus committunt in partibus debilioribus, ſicut ſunt articuli; aut in mollioribus & raris, ut ſunt glandulæ; aut in alijs quæ aptę ſunt recipere aliundè influentes humores, de quibus alibi egimus. Contingit tamen, ut ubi expectatur abſceſſus, ſuccedat euacuatio aliqua quæ illam prohibeat. Eſt autem inquit Hippoc. quæ id facit urina multa, craſſa, & alba: talis enim urina, multam pituitoſam materiam ex qua abſceſſus fieri ſolent, euacuat. Contingit etiam deiectionem copioſam ex tali humore idẽ efficere, quod ptęſtat urina multa, craſſa, & alba, nonnunquam etiam ſanguinis profluuium, ex naribus pariter arcet abſceſſus.

Contingit autem aliquãdo fieri excretionem per ſanguinis profluuium è naribus, quãdo multus ſubeſt calor, qui materiã agitat, multuſq; flatus gignitur ad ſuperiores partes fit aſcenſus, alioqui fiunt euacuationes per vrinas, aut alui fluxũ: nõnunquam vero vtrinq; euacuatio fit, cũ pars materię ſurſũ eleuatur, alia vero decũbit. Ac duplex hæc euacuatio, maioris mali ſolet eſſe indiciũ, quippè, cum natura plures euacuationes nõ aggrediatur, niſi vehemẽtius grauetur & ſtimuletur. Quod ſi dominatur, materiamq; vicit perfectius, tunc citius fit morbi ſolutio, ex duplici q̃ ex vna euacuatione. Ceterùm, quod ſcribit (qualis in laborioſis febribus quarto die quibuſdam incipit fieri) conſideratione dignum eſt, an ſcilicet intelligat laborioſas febres, quæ ex laboribus & laſſitudine ſunt comparatę: an potius quæ laſſitudinis ſponte neæ ſenſum habent: vtriuſque ſignificati exempla ſunt apud Hipp. in Epid. ſed hoc loco intelligere non poteſt febres natas ex laboribus, nulla enim ratio aut experiẽtia docet in illis fieri vrinas, quales hic deſcribit: ſiquidem, labor pituitoſas materias diſcutit, bilioſas vero gignit. Intelligere igitur oportet febres laſſitudinarias, quæ ſunt cum ſenſu laſſitudinis ſpontè naſcentis: talis autem laſſitudo tenſiua eſt, cauſamq; habet flatuoſam, multam pituitam, materiam abſceſſus & prædictarũ vrinarum, & cauſam excretionis ſangui

nis

nis per nares. Id vero q̃ ſcribit (quarto die tales reddi vrinas,) ſuſpectum eſt: nam in materia tam craſſa & viſcida quomodo natura poteſt in primis diebus vrinas emittere vtiles? id. n. fieri ſine concoctione nõ poteſt, quæ vix in acutiſſima & bilioſiſſima materia in tam breui tempore fieri poteſt; tamẽ locus eſt lib. 6. Epid. Cõm. 4. tex. 2. vbi ita ſcribit Hipp. unus textus hẽt: vrina craſſa, alba, qualis Archigenis, in laborioſis quartanis, interdum exit & laborat abſceſſu: ſi vero vltra hoc & ſanguis è narib. profluet ſatis & copioſę alter veroſic: Vrina craſſa & alba qualis Amphigenis famulo prodijt, in laborioſis febribus quãdo quarta die exit, ab abſceſſu liberat: ſi vero pręterea ſanguis è narib. profluxerit, proſſus leuat. Sed hęc vt rara ſunt, ita in Aphoriſmis locum habere non merentur.

APHORISMVS LXXV.

Si ſanguinem aut pus mingat, renum aut veſicæ exulcerationem ſignificat.

QVid oſtẽdat ſanguinis aut puris mictio docet in hoc Aph. ſignificat, inquit, in renibus aut veſica ulcus. Quam ſentẽtiam Gal. expendens, ait, hoc non eſſe commune omni vlceri, quippè, cum vlcuſcula non ſoleant ſanguinem effundere ſed ſolum pus; intelligendum igitur eſſe inſigne vlcus. Prætera, non probat hanc lectionem quæ habet ſanguinẽ aut pus, ſed aliam in qua legitur ſanguis & pus: quandoquidem contingit ex ſuperioris alicuius partis rupto abſceſſu pus mingi ſine ſanguine ſic etiã ex aperti one aut anaſtomoſi venarum emulgẽtium ſanguis vrinaq; cruenta mingitur, quod non eſt renum aut veſicę exulceratæ indicium: requiritur igitur cum ſanguine pus. Addit prætera, ſanguinis & puris mictionem nõ ſolum renum & veſicæ exulcerationem, ſed etiam meatuum vrinariorum & pudẽdi ſignificare. Verùm, vt ab hoc exordiar, ſi ſanguis exire nõ poteſt per vrinam, niſi vlcus fiat in vaſe aliquo inſigni ſanguinem continente, fortè nunquam fiet huiuſmodi sãguinis excretio, exulceratis illis vaſis, in quibus exigue admodum venæ conſpiciuntur. Cur autem requiratur inſigne vlcus in magno vaſe ſanguinem cõtinente, ſi debet exire cruẽta vrina, ratio eſt, quod exiguus ſanguis qui ex paruo vlcere in exiguo vaſe reſudat, cito concoquitur & anteuertit puris generatio sãguinis excretionem; qua quidem ratione fit, vt qui vlcus habent in ſuperioribus pulmonis partibus, vel in alia illius ſubſtantia, vbi non ſunt magna vaſa, nunq̃ expuunt ſanguinem, quod Medicis multis imponit, qui didicerũt non fieri tabẽ niſi primo ſanguis, deinde pus expuatur. Ceterum, ſæpè quoq; conſiſtunt vlcera in renibus & veſica abſq; ſanguinis effuſione: is n. in recenti vlcere ſolet quidem excerni, ſed poſteaquam calloſum factum eſt vlcus, illic perſeuerat cũ aquoſo quodã pure abſq; ſanguine: vt in his apparet, qui vlcus ex mulieribus impuris contrahunt in pudẽdo quod genus mali falſo omnes ferè Medici gonorrhœam uocare ſolent, cum nihil tale ſit: nõ enim eſt ſemen, ſed pus quod excernitur, & hoc cum dolore pudendi ubi eſt ulcus. Gonorrhœa uero conſiſtit ſine ſenſu doloris in alijs partibus. Illud quoq; notãdũ eſt, non ſolum ex ulcere, ſed etiam ex anaſtomoſi ſanguinem mingi, ſed hoc ſine pure: quare rectè addit Hippoc. cum ſanguine pus.

APHORISMVS LXXVI.

Quibus in urina craſſa exiſtente caruncułæ paruæ aut ueluti capilli una exeunt, his à renibus excernitur.

ET hic quoque Aphor. demonſtratiua ſigna continet; Docet enim aliquid à renibus excerni. Sunt autem quæ hoc oſtendunt vrina craſſa, carũculæ paruæ, & capillamenta, quæ mingendo excernuntur, ſed diuerſo modo hęc ſunt ſigna: nam carunculę paruę, renes ipſos neceſſario affectos oſtendunt, & genus quoq; affectus monſtrant, nempè, ulcus, & illę ſiue cum urina craſſa, ſiue cum alia exeant, eundem ſemper effectum ſignificant: tamen, ubi ulcus eſt, uix mingi poſſunt urinæ quin craſſeſcant ex mixtione puris, q̃ neceſſario ex omni ulcere prouenit. Huiuſmodi uero carũculæ per parua fruſtula diuiſę, non poſſunt ab alia parte quã à renibus craſſis & denſis, & ueluti compactis ex huiuſmodi carne, decidi: nam alię omnes partes quę expurgari poſſunt per urinam, ut uenę, arterię, meatus urinarij ueſica, tunicis membraniſq; & non carne ſolidiore conſtant. At capillamenta etſi à renibus exeunt, non tamen neceſſario illos affectos oſtẽdũt. Gigni enim ea poſſunt etiã in uenis ex pituita craſſa & uiſcida à calore reſoluente ſubtiliores partes, & alias cogente, ſed prius diuidentur in minores & longiores partes, pro materiæ patientis conditione, ita, ut tandem formam ſumant capillorum, in longitudine, tenuitate, nonnũquam etiam hæc capillamenta gignuntur in renibus ex pituita, quę diu illic retinetur, recipitq; ſupradictas impreſſiones. Nec mirari debet Gal. lib. 6. de Locis affec. cap. 3. quomodo tam longa capillamenta in exigua renum cauitate contineri poſſint: nam quod flecti contorqueriq; poteſt, caret hac dubitatione. Ceterum, carunculę renum, magnam exulcerationem oſtendunt, & ob id rarò conſpiciuntur, capillamenta vero ſæpius in his qui magnis calculis in renib. laborant. Nam pituita diu illis adhæret cum exitũ liberũ habere non poſſit, atque ita calori tempus longũ concedit vt ex ea huiuſmodi capillamenta gignantur. Gignuntur quoque vt Gal. rectè admonet, in venis ex frequenti eſu fabæ froſæ, & aliorum leguminum, & caſei, panęq; malè cocto, & fermentato; denique, ex omni cibo craſſo & viſcido, ex quo facilè talis pituita generatur. Verum, non ſolum carunculæ & capillamenta oſtendunt renes affectos, ſed etiam lapilli, & arenulæ, quæ minguntur, & alia nonnulla quæ in aliquib. viſa ſunt gigni; Refert. n. Cardanus, ſe diu minxiſſe multos grumos atramento ſimillimos, forma & magnitudine lentis, quos deſijt mingere, poſteaquã filio ſuo amputatum eſt Mediolani caput. Idem refert, ſe vidiſſe mictos plurimos vermiculos albos, breues, tenuiſſimos, qui pediculi dimidium non æquabant, diuq; viuebant. Item alium Hiſpanũ dicit ſæpè minxiſſe pilos multos. Ego vero Lugduni in Rafaele Parniſio Ianuenſi, anno 1535. vidi poſtquam diu renũ dolore laboraſſet, & perijſſet, diſſecto corpore & renibus, dracunculũ cum alis & cauda longum quantus eſt index digitus; quod ẽt ex me refert D. Rõdoletius in affectionibus renũ. Quibus cõibus malis detrudendis, & abluẽdis, nihil puto eſſe vtilius aquis Thermalibus ſalſis & nitroſis, quales ſunt quæ dicuntur de monte Cattino, inter Piſtoiam & Lucam; cum. n. huiuſmodi aquæ ſpontè ferantur in renes, & in magna copia bibantur, rationi conſonum eſt, quod experientia pariter ſæpè docuit, nihil deeſſe quod faciat ad abſtergendas mundandasq; eas partes.

APHOR.

APHORISMVS LXXVII.

Quibus cum urina craſſa furfurea quædam exeunt; his veſica ſcabie laborat.

APhoriſmi huius interpretationem nullam cur fecerit Argenterius, diuinare haud poſſumus: ſi tamen coniecturis agendum eſt, arbitrari licebit, alio quodam loco fuſius vbi de vrinis egit accuratè & ex propoſito, materiam eius pertractaſſe; quare ad libellũ eius de urinis auido lectori iudicamus recurrendum Hippoc. autem verba appoſuimus, ne ſeries Aphoriſtica intercisa appareret & mutila.

APHORISMVS LXXVIII.

Quicunque ſponte ſanguinem mingunt, ijs à renibus uenulam ruptam ſignificatur.

SAnguinis ex ſpontanea per vrinam eiectione, oſtendit quęnam pars afficiatur, & qualis ſit affectus. Afficitur inquit, venula in renibus rupta; quod an verum ſit, expendamus, oportebat. Id quod ſit primum, verbis rectè intellectis. Igitur quod ſponte dicitur, interpretatur Gal. ſine cauſa manifeſta: vel repente, nullo caſu præcedente. Sãguinem præterea intelligit purum, & non aquoſum; adeo, vt talis ſit ſenſus. Si purus ſanguis mingatur, abſq; euidẽte cauſa, & repentè, venula in renibus rupta ſignificatur; quod quidem perpetuò verum eſſe non poteſt: nam qui membro aliquo mutilati ſunt, niſi ſolito parcius viuant, ſolent certis temporibus ſanguinem euacuare, vel per aluum, vel nares, aut etiam per vrinam, vel ani venas; nequaquam affectis renibus, aut eorũ venis. Præterea, dubium eſt, quomodo velit venas in renibus rumpi: nam ſi negat eas rumpi poſſe in veſica, eo quod in corpore illius ſint firmatæ, multo minus contiget ruptura in renibus ſolidis, denſisq; partibus. Quare, non de venis quæ ſunt in renibus videtur ruptura intelligenda. Et videtur Hipp. ignoraſſe renum ſtructuram, & diuiſionem, atque ortum venarum quæ in eos inſeruntur: nã (vt Cardanus citat) in mochlico, ita ille ſcribit: Principalis vena quæ iuxta ſpinam eſt, & in renes radices agit, tenuibus ac fibroſis venulis iuxta ſpuriam coſtam. Item in libro de Locis in homine: Duæ inquit venæ, iuxta tendines coli feruntur, & iuxta verticula, & deſinunt in renes; eæ autem in teſtes etiam penetrant, quæ cum affectæ fuerint, ſanguinem homo mingit. Alia habet alibi de his venis, quæ anatome non agnoſcit. Veſalius quoque tradit, quæ à Fallopio refelluntur, quæ quilibet in illis authoribus legere poteſt, ne ex aliorum libris prolixior reddatur mea tractatio. Ego, vt breuiter hic dicam quod ſentio, neſcio an ſponte vnquam mingatur ſanguis rupta vena in renibus; id enim in plethoricis corporibus ſæpè fieret quod rarò, aut nunquam factum vidi; ex ſaltu verò aut caſu, vel alia violenta, & euidente cauſa, hoc non rarò fit. Sed quæ vena rumpatur, & in quo loco, an ſcilicet vel in renibus, vel ſupra renes, aut infra, diuinare non poſſumus: ſed ratio coniecturam facit, venas emulgentes pendulas & ſatis tenues, facilius aliis pati poſſe rupturam; eroſionẽ, autem promptiùs experiri poſſunt venæ quæ ſunt in renib. non ſuaptè natura, ſed quod illic cauſæ potentiores ſint ad eroſionem committendam, vt lapides qui frequenter in renib. generantur. Sic etiam Anaſtomoſis in renib. frequenter fit, apertis orificijs venarum quæ in renes ipſos finiuntur.

APHORISMVS LXXIX.

Quibus in vrinis arenoſa ſubſiſtunt, ijs veſica laborat calculo.

OVia ſæpius incidit mentio de calculo, præſtat hoc loco quæ communia ſunt huic tractationi, deinde quæ propria huic Aphoriſmo narrare. Primum igitur cauſas, generationis calculorum explicabimus, deinde ſigna, poſtea leuiter curationem attingemus; quoniam non eſt noſtri inſtituti & officij, eam exactè proſequi. Porro in cauſis calculorum multa ſunt dicenda, quænam ſit ſcilicet materia ex qua calculi generantur, quæ efficiens cauſa, quæ loca apta ad illorum generationem, qui generationis modus; finalis autẽm cauſa nulla habetur. Calculi materiam multiplicem tradunt eſſe Authores: nam Gal. in 1. lib. de Elementis capit. de pane loto, craſſam ſimulque viſcidam materiam calculi ponit, & merito quidem: hærere enim & immorari oportet renibus materiam, ſi lapideſcere debet, vt paulatim à calido exſiccetur, indureturq;, id quod viſcidæ qualitatis beneficio facit. Præterea, abſq; viſciditate in ſabulum perpetuò degeneraret humor, qui exſiccatur. Quapropter oſtendunt calculi ſolidi, & oblongi, requiri quendam lentorem ad illorũ generationem. Porrò, neceſſaria eſt quoque craſſitudo, quæ terrenæ ſubſtantiæ dominium oſtendit, ſine qua nequit terrenum corpus denſum & ſolidum concreſcere; quod ſi ita eſt, poteſt ſola pituita materia eſſe lapidis; alius vero humor ſyncerus nequaquam; habet enim pituita craſſitiem, & lentorem, ceteri vero humores lentore carent, & nonnulli craſſitie. An vero ex vniuerſa maſſa humorum qui ſanguis dicitur, poſſint lapides fieri, expendendum eſt: oſtendunt enim arenulæ & lapides rubri qui excernuntur, ſæpè non aliam poſſe eſſe tũc materiam quam ſanguinem; nec mirũ, ſiquidem ſanguis pituitam multam in ſe continet, & reliquorum omnium humorum particeps eſt: Igitur ſanguinem ipſum. i. omnes humores ſimul ſubijci ad lapidis generationem; ſolam verò pituitam oſtendunt: lapides albi, & arenulę candidę; pituitam autem mixtam cum melancholico mõſtrant lapis, & ſabulum quod nigricat, ſicut bilem, cum pituita pallidus flauusque color qui in illis conſpicitur.

Alij vero, vt Braſſauolus ex 4. lib. de morbis Hippocr. ex arenis glutinoſis & ſedimento vrinæ lapides quoq; fieri tradunt. Verùm, vt ex ſabulo lapides non fiunt, ita ſi hoc modo fit, calculus ex ipſo ſedimento & pituita gignitur, nihil ad hoc conferente ſabulo in cluſo; quod ſi aliquamdiu ex ea arena fit, non fit calculus inquit Cardanus, ſed tophus: Qui Author vult, ex lapide facto in renibus nonnunquam etiam gigni lapidem in veſica, quod mihi parum probabile videtur: nam poſteaquam lapis ex renibus deuolutus eſt in veſicam, dolores excitat, qui non permittunt natura quieſcere donec illos ejecerit, propria igitur calculorũ materia eſt pituita, ſabuli vero alius quilibet humor, qui terrenus fieri poteſt vt bilis omnis. gignuntur ceterum lapides vt plurimum in renibus & veſica, ſed in pueris ſemper in veſica, in renibus nũquã, adultis vero vtrobiq; ſed frequentius in renibus; Generantur aũt nonnunquã in ventriculo & in inteſtinis, vt experientia docuit noſtra ętate in Frãciſco Frimeliga Medicinæ profeſſore Patauij, qui cum dolores profundos pateretur in ventre, nulli remedio cedentes, tandem excreto magno per aluum lapide, liber factus eſt. Prouenit nonnunquam etiam ſed rariſſimè in vtero ob decliuem ipſius ſitum, & frequen-

tes

tes ablutiones ex ſanguine meſtruo, non raro autem generantur in veſica, quæ bilem flauam excipit, qui tunc cauſa eſt morbi regij, cui non mirum ſi non cõferunt aperiẽtia, quæ obſtructionibus competere dicuntur, quippè, cum vim non habeant extenuandi lapides, ſed humores. Iam vero lapides dicunt concreſcere ob ſiccitatem vel calorem, vel frigus, argumento quod lutum lapideſcat à frigiditate cõcretum, vel à calore, reſoluto humido tenuiore, & denſatis craſſiore cum partibus terrenis, vel eodem humore conſumpto à ſiccitate ſibi contraria, quomodo aqua terræ miſtione conſumitur. Verum in noſtro corpore, nequit frigus viuente animali aliquid efficere, omnia enim quæ in eo ſunt, actu calent, nullus autem calor actualis qualiſcumq, ſit congelandi uim habet, ſic etiam ſiccitas vim non habet exſiccandi, ita enim ſenes omnia ſicca gignerẽt; at illi; humidiſſimis humoribus nempè pituita maximè aquoſa abundant; ſolus ergo calor in nobis habet vim agẽdi pro ſua vi, & materiæ ſubiectæ ratione; cum enim mediocris eſt, certa præſtat officia, quæ ſecundum naturam dicuntur; cum uero debilis eſt, tũc frigida in nobis temperies eſſe dicitur, quæ ſanè frigida nõ eſt, cum actu caleat, & calor adhuc, dominetur, ſed frigida dicitur, quod infra mediocritatem caloris ſubſiſtat, & ob id imbecillis caloris officia exercet, cum vero calor exuperat mediocritatem, ille iam diſſipandi conſumandiq; humores vim habet, vnde ſequitur ſiccitas & quæ ab ea originẽ habẽt. Calor igitur generationis lapidis cauſa eſt efficiens, eſtq; huiuſmodi calor, nunc vehementior nunc imbecillior; argumento, quod nonnulli calculoſi, frequenter de caliditate renum cõquerantur; alij vero minimè: nam quibus ſubeſt, craſſa admodũ & terrena materia, imbecillus calor poteſt lapidem excitare, ijs vero quib. tenuior materia eſt, vehemẽtior calor requiritur qui humorẽ depaſcere, & in vaporem vertere valeat; An etiam non requiritur ſola caliditas, ſed certa quędam temperies, uel potius ſtructura ad generationem lapidis oportuna; quandoquidem uidemus frequenter hunc morbũ hæreditariũ eſſe abſq; inſignis caloris ſenſu, quaſi certa forma & ſubſtantia renum à parentib. deriuet ad liberos, quæ nulla cura prohiberi põt quo minus concreſcant in illis calculus. Generationis aũt modum docet Gal. Tex. 6. 1. Comm. 6. Epid. ad hunc modum ſcribens: Gignitur autem hoc modo calculus in renibus: quid A quid in venis ſeroſi tenuiſq; humoris cum ſanguine permixtum eſt, renes ad ſe trahũt, quod ſi meatus qui id in renis concauitatẽ percolunt latius patefacti fuerint, aliquid ẽt ex craſſiorib. ſuccedit, & ſimul ille oritur. Qñ igitur calefactũ iſtud in renis cauo ad tophi cõſiſtentiam redacta fuerit, ſi renũ uis expulſoria oẽ id una cũ lotio extruſerit, arenoſæ in ipſo ſubſidẽtiæ fiũt, quod ſi renis cauo impactũ tenacius inhæreſcat, aliquid aliud eiuſdẽ materiæ ea uena caua ſuſcipiens ſibiq; apponens, plus augetur, ſemper enim quod recens eſt, influit, priori circũdatur, atq; ita inſigni magnitudine tophus grandeſcit. Eſt recipiendus hic motus in calculis, qui inæquales, & qui ueluti adhærentes ſuperpoſitas partes habent inter ſe, fiunt enim hi additione quadam calculi, qui inæquales ſunt. At æquali modo ſolidi, gigni uidentur ſtatim una uice, B & ex eo, quod ſemel in renes incidat. Quin & illud expendendum eſt, quomodo ſcilicet materia illa ex quo calculus gignitur, in renes incidat, & quid ſit rei huius cauſa Gal. latiores renum meatus accuſare videtur: cum enim, inquit, latiores illi fuerint, non ſolum quod tenue eſt, & aquoſum, ſed etiam craſſa & uiſcida materia ſimul in renes illabitur, uerum multos uidemus calculo laborantes, pituitoſos eſſe ex frigidiore intemperie præditos, in quibus ut uenas, ſic & reliquarum partium cauitates anguſtiores eſſe credere par eſt: Præterea, in calculo ueſicæ anguſtia potius quam latitudo meatuum cauſa eſſe uidetur generationis calculi, adeo, ut in renibus idem quoq; fieri putandum ſit, ut etiam latitudo meatuum apta eſt ſuſcipere multitudinem craſſitudinemq; humorum, C ſic eandem remittere, & illi exitum præbere eſt parata; ad hæc, quomodo, quave ratione illabatur quod eſt craſſum in renes, niſi attrahatur, nõ uideo, & cur attrahi debeat à renibus, qui comparati ſunt ſolum ſeroſum humorem allicere. Quare putarem, non ex eo, quod influit cum ſero, calculum procreari; ſed ex nutrimento, quod renes attrahunt, ubi enim ſanguis pituitoſus eſt, renes eo quoq; nutriuntur: itaq; ex portione ſanguinis pituitoſa digeſta tenuiore, aquoſa, & aerea parte lapidis concreſcit: nam ſi ex ſanguinis maſſa non fieret calculus, ſed ex pituita craſſa quæ illabitur cum ſero, quomodo color rufus & rubens cõſpiceretur unquam in calculo & arenulis, liberum ſit vnicuiq; in hac re ſtatuere ut placet. Atq; hæc quidem de efficiente materialiq; cauſa dicta ſint.

FINIS.

IOANNIS ARGENTERII CASTELLONOVENSIS PEDEMONTII

PHILOSOPHI AC MEDICI ACVTISSIMI SIMVL, ET GRAVISSIMI,

IN FLORENTISSIMIS ITALIAE GYMNASIIS, Neapolitano, Pisano, Taurinensi, &c. quondam Medicinæ cum Theoricæ, tum Practicæ Professoris primarij, ac celeberrimi

OPERVM NVNQVAM EXCVSORVM,

Quæ diu expetita iam tandem è tenebris in lucem prodeunt,

PARS ALTERA:

QVAE singularem de Febribus Tractatum, & primi libri ad Glauconem præclaras explanationes:

Item de Calidi significationibus, ac Calido Natiuo doctissimum libellum complectitur.

In quibus potissimæ, ac difficilimæ totius Medicinæ controuersiæ, subtiliter, & exactè dijudicantur, & plurima præclara ad Medicinam faciendam præcepta doctè præscribuntur.

Cum Indice rerum, ac sententiarum insignium locupletissimo.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M DC VI.

APVD IVNTAS.

IOANNIS
ARGENTERII
CASTELLONOVENSIS
PEDEMONTII
PHILOSOPHI AC MEDICI ACVTISSIMI
SEMVL, ET GRAVISSIMI,

IN FLORENTISSIMIS ITALIAE GYMNASIIS,
Neapolitano, Pisano, Taurinensi, &c. quondam Medicinae cum Theoricae,
tum Practicae Professoris primarij, ac celeberrimi

OPERVM NVNQVAM EXCVSORVM,
Quae diu experita iam tandem è tenebris in lucem prodeunt,

PARS ALTERA:

QVAE singularem de Febribus Tractatum, & primi libri ad Glauconem
praeclaras explanationes:

Item de Calidi significationibus, ac Calido Nostro doctissimum libellum complectitur.

In quibus potissimae, ac difficillimae totius Medicinae controversiae, subtiliter, & exactè dijudicantur,
& plurima praeclara ad Medicinam faciendam praecepta doctè praescribuntur.

Cum Indice rerum, ac sententiarum insignium locupletissimo.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

VENETIIS. M DC VI.

APVD IVNTAS.

INDEX RERVM ET SENTENTIARVM INSIGNIVM QVAE IN ARGENTERII DE FEBRIBVS TRACTATV,

Et Commentarijs in Galeni primum ad Glauconem; & in libello de calidi significationibus, calidoq; natiuo continentur.

ABSTERGENTIA *remedia quæ col.1. B.43. si habeant aliquam adstrictionem, intus sumpta multum possunt.* ibid.
Absynthium intus purgare potest, foris autem nequit.col.1.b. 43
Absynthij vtilitas in tertianis. columna prima e. 141
Absynthium in ijsdem non cum multa, verum potionibus refrigeratorijs propinandum. col.2.c. 141
Accessionis principium est pars febris & affectus calidi licet toto exterius æger frigeat. col.2. E.3. probatur ex Gal.col.1.4.a.& col.2.b. 77
Accessionis quodnam tempus sit commodissimum nutritioni disputatur. col.2.e.47. distinctione rei naturæ quæstio soluitur.col.1.b. 48
in Accessionibus vomitus circa initia materiam antecedentem euacuat; Sudor verò coniunctam,col.1.b.124
Accessionis nouæ causa non est alia, quam nouæ materiæ seu excrementi ab aliqua parte suppeditatio.columna 2. e. 103
Accessio febrilis contingit, dum noua suppeditatur à fomite materia.col.2.c.50.& col.1.b,c. 51
Aceti vsus ad sedandam sitim. col.2.a. 59
Acetum, & acida, ut occurrant putredini.col.2.b,c.157
Acida pure frigida Galeno sunt & humida.col.2.c.157
Acida quas habeant facultates.col.1.a. 47
Acida febribus non obsunt, sed prosunt.col.2.d. 143
Acrimonia, mordicatio, punctura humorum non causat rigorem aut concussionem, neque frigus.col.1.a. 118
Actiones naturales fiunt à partibus solidis.col.1.c. 6
Agendi vis ex proprio singularum partium temperamento prouenit.col.1.e.178. à calore verò, vt instrumento.a.col. seq. ibid.
Actionum euidens labefactatio statum morbosum desinit. col.1.e. 3
Actionum læsio non debet ingredi definitionem febris. col.1.c. 82
Actiones omnes hominis à febre læsi non solitâ officia solùm; vitales quidem primò; reliquas secundariò. col.1. d,e. 82
Actiones multæ prouenium à forma,& occultis qualitatibus.col.1.b,c. 152
Agentia extrinsecus, quæ febres excitant quadruplicia sunt: Ambientia, Innuncta, Apposita, vel Appensa, vel Alligata,& Irruentia, col.1.a.15. & seq.
Agentia extrinsecus quæ quibus modis Ephemeram causent.col.1.e. 92
Agentia,& patientia, se contingentia necessario pariunt actiones.col.1.e. 145
Actuarij opus de vrinis quale.col.2.e. 126
Actuarij sententia de quattuor concoctionibus refellitur. col.1.e. 127
Acuti morbi præter breuitatem habent etiam magnitudinem. col.1.b. 110
Acuti morbi nomen quid propriè significet.col.1.c. 60
Acutæ febris remedia duo.col.1.d. 60
Admota, vel appositа corpori quo modo febris causæ, col.1.c. 15
Adolescentia inter ætates temperatissima.col.1.b. 175
Adstrictio leuis cum aciditate quid prosit in febribus. colum.1. a. 47
Aer quomodo putrescat.col.1.a. 106
Aeris per varias artes refrigeratio.col.2.e. 56
Aeris artificiosa calefactio pro rigore febricitant. submouendo.col.2.d. 58
Aeris calida, & humida constitutio quomodo salubris, & insalubris.col.1.d. 171
Aeris pestilentis natura & causa inuestigantur.col.1.e. 153.& col.seq.& col.2.per tot. 155
Aeris corruptela propria, & inseparabilis causa pestis. col.1.d.153. num propriæ substantiæ ratione semper in vitio sit, an etiam, cum temperies eius vehementer vitiatur.col.2.153. per tot. quo modo in nobis excitet feb. pestilentem,col.2.c 154
Aeris pestilentis fugiendi, aut corrigendi modus in præseruatione.col.1.a.157. in Curatione.col.1.a.b. 158
vide Ambientia.
Aestate natiuum calorem paucum esse, ascititium verò multum, duplici modo verum, siue respiciamus caloris materiam siue qualitem.col.2.e. 79
Aestiuus calor, vide Insolatio.
Aetates quonam modo calidæ dicantur.col.1.a. 175
Aetas interueniente corporis habitu prohibet auxilia.colum.1.c. 34
Actij defectus in methodo curandi putridas. col.1.b. 32.& col.2.a. 139
ab Affectibus animi, vt febres nascantur. col.2.a.15. & col.1.d. pag.90. vide Motus.
Affectus animi quomodo Ephemeras excitent. col.2.a; c.19.& seqq.
Affectus animi præsentes,& relicta ab ijs in corpore vestigia, ut cognoscantur.col.2.c. 97
Agaricus cur in principio febrium non propinandus.colum.2.b. 36
Alimenta quomodo calida, frigida, humida, sicca dicantur.col.1.c. 172
Alimento assumpto, cur intro calor innatus redeat. colum.2.e. 178
Alimenti, seu pabuli sui causa natiuus calor intus non recedit.col.1.a. 179
Alimentum in morbis, vide Victus, Cibus, Potus.
Allium theriaca rusticorum.col.2.a. 157
Aloe biliosos, & serosos humores leuiter purgat. columna 2. e. 43
Altimarus appellatur crassus.col.1.d. 152
Altimari modus quo dissidentes Galeni locos de febre sanguinis conciliat, improbatur. col.1.c. 145
Aluum mouentia triplicia, Lubricantia, Irritantia, Fundentia humores.col.2.d. 43

INDEX.

Aluum in febrium principio mouentia Galeni leuissima. col. 2. e. 35
Amara leui adstrictione prædita, ob hanc felicius aperiunt. col. 2. d. 143
ambientia quomodo febres excitent. col. 1. b. 15
ambientia tum calida, tum frigida quomodo febrem causent. col. 1. a. 90. quomodo humida, & sicca, b. ibi. vide Aer.
anacardina confectio ad scrupulos duos assumpta rigorem temperat. col. 1. b. 59
anetho, & Apio frigidioribus remedijs vrina prouocanda in tertiana. col. 1. d. 141
anima quid Galeno, quid Philosophis. col. 1. b. 79
animæ substantiam in calore ponere ars Medica maiore quadam licentia permittit. col. 2. a. 178
animalia temperamento esse calida, & humida absolutè. col. 2. a. 171
animal inter animalia medium, & optimi temperamenti. col. 2. d. e. 172
animalium in specie temperamenta diuersa quomodo inquiri debeant. col. 2. a. 173
animalium prouentus, & fuga è latibulis pestis metum incutient. col. 2. d. 155. item strages, & interitus. colum. 1. a. 156
anni tempora varia varijs febrib. exposita. col. 2. a, b. 97
anni temporum temperamentum non ex mutua collatione, sed ex propria natura æstimari debet. columna 1. c. 171
antidotus præclarissima experimento probata in pestilenti febre. col. 1. a. 160
antiqui sæpè errant. col. 1. b. 84
antiquorum nullus integrum descripsit febrium tractatum. col. 1. c. pag. 1. col. 1. b. 66. nulla principia ponunt, nihil probant, rarò diiudunt, ieiunium sunt in medicamentis, nostro seculo inusitatis. c. ibid.
antiqui mitioribus medicamentis nostris caruerunt; & quæ de Febribus scripta reliquerint. columna 1. b, c. pagina 2
antiqui à Galeno vindicantur. col. 1. a. 171
antiqui sæpè nomina, & res confuderunt. col. 1. b. 61
antiquiorum scriptorum defensio non sit studiorum nostrorum finis. col. 2. c. 176
apij decoctum probatur in ephemera ex obstructione post balneum, & munctionem. col. 1. c. 23
apomeli vsus in febribus, col. 2. b. 48
appensa vel apposita manifesto vapore febres excitãt, an idem faciant proprietate occulta, dubitatur. col. 2. b. 15. & col. 1. c. d. 90
appetitus in febricitantibus nunquam naturalis, & illæsus. col. 2. a. 82
appetitus cibi non deijcitur in hectlicis contra Montan. col. 2. d. 165
appetentia fiatne à calido, an à frigido, & maiorne in puero an in iuuene. col. 2. c. 175
appetitum instaurat confectio ex succo Cidoniorum, vel eorum caro. col. 2. a. 23
aqua vt putrefiat. col. 1. a. 106
aquæ potio qua ratione fiat æstuanti febris causa. colum. 2. d. 14
aquæ frigidæ potum in febribus quæ indicent, circuncidant, prohibeant, ex Galeni, & propria sententia. colum. 2. a. 55
aquæ frigidæ potandæ occasionem aduenisse, quæ symptomata innuant. col. 2. c. 55
aquæ frigidæ in febribus mensura temerè ab Auicenna præscribitur. columna 1. a. pag. 56. quæ sit iusta. b. ibidem.
aqua frigida exhibita, quid ægro imperandum. colum. 1. b. 56
aquæ frigidæ potus substituitur venæ sectioni omissæ in synocho imputri. col. 1. d. 105
Aqua hordei sudorifica. col. 2. e. 45
Aqua hordei quibus febribus exhibenda, quibus non, ac qua ratione flatibus exuenda, colum. 2. c. 48. & colum. 1. d. 144
aqua sola, vel cum saccaro cocta, vel cruda quando exhiberi debeat in febribus. colum. 2. d. 48. quibus syrapis admiscenda. col. 2. 143. quando coquenda cum calefacientibus. col. 2. e. 143
aqua cum seminibus & aromaticis coquitur ob flatus. col. 1. a. 49
aquæ destillatæ non probantur accessionis febrilis tempore contra sitim. col. 1. a. 49
aqua cum iulep. & syrupis quare quandoque potetur in accessione. col. 1. b. 49
aqua composita potu iucundissima Iulij Pont. M. profebricitantibus, & podagricis. col. 1. a. 144
aquæ vitæ vncia vna cum scrupulo vno cariophyllorum potari potest contra rigorem. col. 1. b. 59
aristoteles optimus dicendi magister. col. 1. b. 70
arteriæ affectus qui, quomodo mutent ordinem, & æqualitatem pulsus. col. 1. b, c. 96
arteriarum constrictio per fasciam, & emplastica in dolore capitis. col. 2. a. 58
arteriarum & venarum contiguitatis causa. colum. 1. c. pagina 179
arteriarum motus quem habeat vsum. colum. 2. a. 179. vide Pulsus.
asari pulueriz. drachma vna, vel scrupuli duo cum iusculo pulli vel aqua hordei epoti multos integrè liberauit tertiana. col. 1. a. 141
assumpta febres efficientia, sunt triplicia, Alimenta, Medicamenta, Venena. col. 1. c. 88
assumpta tripliciter vitiata febres gignunt. colum. 2. b. 14. cetera eorum vitia redigumtur ad tria dicta, scilicet quantitatem, substantiam, qualitatem. c. pag. eodem.
assumpta singula quibus modis febrem gignant. col. 1. d. 89. si quantitate peccent, d. ibid. si qualitate. e. ibidem si substantia. col. 2. c. ibid.
assumpta quæ, quot modis, in quibus subiectis Ephemeræ dent occasionem. col. 1. d. 92. & col. 2. e. 19
assumpta quæ, & quomodo febres putridas gignant. colum. 1. b. 29
assumpta pro discutiendo rigore febrili. col. 1. b. 59
atomi in vrinis vnde. col. 1. b. 134
attrahentia, & attractio, vide Purgantia.
auicennæ in scribendo vitia. col. 2. c. 2
auicenna in scholis non prælegendus multas ob causas. col. 1. a. 66
auicennæ de concoctione in ore sententia reijcitur. columna 2. a. 127
austera, & acerba præferuntur acidis in reprimenda putredine. col. 2. b, c. 157
autumni temperamentum. col. 1. d. 171
autumnales febres plerunque putridæ, col. 2. a. 31
autumnus cur gignat quartanas. col. 1. a. 125

B

BAlnea nostris temporibus paucis accommodari possunt, & omnibus sunt insueta. col. 1. d. 94
Balneum aqueum, vel aereum, quibus Ephemeris conueniat. col. 2. a. 21. eius vsũ quæ moderentur. col. 2. c. 21.
Balneum non est omnibus ephemera laborantibus imperandum. col. 1. b. 94. neque eodem modo, in quibus conuenit vsurpandum. col. 1. c. 100. in ea, quæ ex bubone, quid afferat periculi. d. ibid. quid post adhibitum balneum sit agendum. e. ibid. quomodo fricandum. ibid. vngendum. col. 2. a. ibid. cibandum. b. ibid.
Balneum cur ferè omnibus diarys conueniat. col. 1. c. 97. quibus noceat. d. ibid.

Balnei vſus in ephemera ex denſitate cutis. colum.2. e. 21.& ſequen.
Balneum aquæ tepidæ, aut calentis in quibuſdam quomodo pandiculationes excitet, in alijs corporibus mordicationes, in nullis rigorem. col.2.e. 120
Balneum non obeſt, quum uſtio febrem commiſit, quamuis Deſtillatio adſit, vel Granedo. col 2.c. 22
Balneum in ephemera cum Deſtillatione conuenit in declinatione, ſi ex cauſa calida, ſi verò à frigida non ni ſi concocta deſtillatione. d. ibid. ſi ex laſſitudine, conuenit potius aqua balnei, quàm aer. e. ibid. ſi ex obſtructione, conuenit, ablato metu tranſmutationis in aliam febrem. col.1.b. 23
Balneum aqueum vel eſt aquæ potabilis, vel marinæ, vel thermalis, natura arteve alteratæ. columna 1. a. pagina 142
Balnea quæ non conueniant in febrib. putridis. col.1.b. 142
Balnea naturalia ſunt apud Gal. calida, & ſicca omnia. col.1.c.142. vbi refrigerantia, & humectantia mirificè inueniantur. ibid.
Balneum aquæ frigidæ non obeſt poſt ſigna concoctionis in Cauſo, exquiſito præſertim. col.1.a. 62
Balnei in tertianis vtendi modus, & tempus, à Galeno malè præſcripta. colum.2.b.p.142. quando illi ſit locus. c. ibid.
Balneum aquæ potabilis herbis frigidis, humidisq; alteratum in tertiana probatur. col.2.a. 142
Balnea quæ, quo ordine hecticis congruant. columna 2.c. pagina 166
Balnei exemplum non eſt ad ſeparandam hecticam ab alijs accommodatum. col.1.c.11. cùm tamen ad declarandum calefieri, & calefactum eſſe appoſitè adductum aſſeruerit. col.1.c. 10
Balnei exemplum non poteſt accommodari generibus febrium. col.2.c. 85
Bilem generantia quæ. col.1.b.c.122. quomodo minentur tertianam. d. ibid.
Bilis atræ cauſæ generantes. col.1.a. 125
Bilis ſpecies quas putridarum pariant ſpecies. col.2.b. pagina 107
Bilis an ferociat extracto ſanguine, col.2.b. 33
Bilis quæ tertianam, quæ quartanam generat. col.2.c. 28. & ſeq.
Bilem in habitu corporis congeſtam febrem efficere intermittentem tertianam ex aliorũ ſententia. 49. col. 2.e.49. refutatur hæc ſententia. col.2.b.c. 50
Bilis & Sanguis faciliùs quàm Pituita, & Melancholia putreſcunt. col.1.c. 26
Bilis tribus cauſis deficit in vrina, non generata, alio trãslata, impedita. colum.2.c. pag.130. hinc vrina alba. ibidem.
Bilis quot modis vrinam faciat flauam, ſubflauam, rufam, ſubrufam. col.1.b. 131
Bilis rufa quid. col.1.c.131. quomodo vrinam efficiat rubram, vel ſubrubram.
Bilis porracea ſola facit vrinam viridem. col.2.a. 131
Bilis atra facit vrinam nigram ſplendidam, non calor, aut frigus. col.2.c.131. reddit quoque oleaceam, & liuidam. b. ibid.
Bilis non eſt materia hypoſtaſis, neque humor melancholicus. col.2.b. 132
Bilis qua ratione continuam, imò & continentem gignat. col.1.c. 147
Bilis atra rarò generat continuam, nedum continentem. col.1.d. 147
Bilis flauæ, & atræ ſeparatio illa Fernelij non facit febrem biliosam, aut melancholicam. col.1.a. 145
Bilis an ſudoris materia. col.2.e. 122
Bilis actu morbum faciens, an potentia ſit vacuanda in tertianæ principio. col.2.d. 140
Biliosus humor impropriè crudus. col.2.a. 39
Bilis in principio à ſe genitæ febris purgari poteſt, quia quodammodo coctus humor. col.1.d. 39
Bilioſi humores vomitu non purgandi, niſi vehementer natura concitetur ſurſum. col.2.c. 43
Bilioſi melius coquunt aqua bibita, quàm vino. cel.1.c. pagina 143
Bilioſi facilè exoluuntur, ideoque inediam non tolerant. col.2.e. 61
Bolus Armenus quare plus profuerit Peſti, Thucydidis tempore quàm noſtri. col.1.c. 159
Bubones quid ſint. col.1.c. 93
Bubones internam, externamve cauſam habentes variant euentu. col.1.c,d, & col.2.a,b 93
Bubones quando, ſeu quomodo Ephemeram, aut Putridam generent, Galeni opinio. colum.1.d. 93. refutatur. e. ibidem. Argenterij ſententia. columna 2. a. pagina eadem 93
Bubonum cur alius Diariam, alius Putridam gignat, ex propria non Galeni ſententia. columna 2. d. e. pagina 29
Bubo omnis vapoxem potius, quàm calorem ſolùm cordi mittit. col.2.d.e. 99
Bubo reſpuit balneum. col.1.d.100. efflagitat Gal. victũ tenuem. col.2.100. Argenterio moderatiorem ſoluto. c. ibidem.
Bubo contraindicat vinum. col.1.b. 101
Bubonis peſtilentis curatio. col.2.a.158. eundem ſuppurans nobiliſſimum remedium. b. ibid.

C

Calaminta vel ſola, vel cum melicrato pota ſudorem mouet. col.1.a. 46
Calidi ſignificatio, & natura ſeriò inueſtiganda. col.1.a. 169. quàm malè, & variè Galen. hac in re verſatus fuerit. ibid.
de Calido innato cur libellum ediderit Argenterius. colum.2.a. 169
Calidi, frigidi, humidi, ſicci nomina de quibus dicantur in Medicina. col.1.a. 170
Calida, frigida, humida, ſicca, quonam modo dicantur temperamenta. col.1. & ſeqq.172. quonam modo alimenta, & medicamenta. col.1.c.172. quonam modo ætates. 175.176
Calidum Philoſophis ſolam qualitatem; Medicis ſubſtantiam quoque ſignificat. col.1.b. 170
Calidius aliquid dicitur quattuor modis apud Ariſt. ex Gal. adduntur duo alij modi. col.1.c. 170
Calidum abſolutè quid dicatur apud Gal. non liquet, ob eius varietatem. col.1.d. 170
Calidum abſolutè apud Argenterium dicitur, quod eſt ſine collatione ſuapte natura tale. columna 2.b. pagina 170
Caliditas non eſt cauſa cur aliquid potius attrahat, quã attrahatur, (etiã ſuppoſita inter duo ſimilitudine ſubſtantiæ.) col.2.d.167. ſed forma ſubſtantialis, & facultas propria. col.1.a. 168
Calor, frigus, neque vrinam viridem reddit, neque luidam, aut nigram. col.2.a. 131
Calor, & calidum natiuum, vt diſtinguantur. col.2.b. pagina 5.
Calidum natiuum, & calor naturalis diſtinguuntur, vt qualitas, & ſubſtantia. col.1.a. 79
Caloris natiui quæ ſint conditiones. colum.2.c.p.5. & colum.1.c. 79
Calidum natiuum debet eſſe halituoſum, ſpirituoſum, æthereum, quo vlterius ad famoſum, ignem, acrem, tranſit, eò naturæ minùs conuenit, vnde præter naturam dicitur. col.1.c. 79
Calor natiuus non ſemper eaſdem conditiones retinet; ſed eaſdem per ætates paulatim amittit. col.1.d.p.79.

in Ca-

in Calido innato quomodo liceat animæ ſubſtantiam ponere. col. 2. a 178
de Calidi innati ſubſtantia quàm varia Galenus protulerit: & quomodo vera ſint omnia oſtenditur. col. 2. c. 176. & ſeqq. quam tamen confuſionem quæq; diſſidia inter quoſdam pepererit. col. 2. b. 177
Calidum natiuum duplex ſemen & ſanguis ex his iterum duo naſcuntur, inſitum, & influens. colum. 1. a, b pagina 79
Calidum natiuum triplex, vnde triplex calor, columna 2. c. 5
Calidi innati nomen quadruplici poteſt ſubſtantiæ attribui. col. 1. e. 177
Calidum innatum quodnam ex his quatuor ſubſtantijs agat, ſeu mumia vitæ obeat, quod non: quodnam potentia, quod verò actu. col. 1. b. 178
Calidi innati præcipuum munus, & actio. colum. 1. d. pagina 178
Calidum innatum quoddam mobile, aliud immobile. colum. 2. b. 178
Calidum innatum motu an quiete ſuas efficiat operationes. col. 2. b, c. 178
Calidum innatum influens commune inſtrumentum temperamenti, & animæ. col. 2. d. 178. cur vitalis facultatis præcipuè dicatur eſſentia. ibid.
Calidum natiuum qua ratione fontes habeat, qua non. col. 2. e. 177. fontes eius indagari debeat, vt in virium defectu certius illi queamus opitulari. d. ibid. qui ſint fontes. & ſeq. ibid.
Calor omnis humorem habet ſubiectum, ſine quo nequit conſeruari. col. 1. c. 85
Calor natiuus quomodo ſuum oleoſum, vitalemq; humorem abſumat, concidat, euaneſcat. col. 1. p. 164. ſi febrilis, & hecticus euadat, quomodo illud ipſum agat, & patiatur. e. ibid.
Calor inſuus vrinam calefacit, nimius & externus eam quandoque perturbat. col. 2. e. 131. col. 1. a. 132
Calorem influentem quæ moueant, agitentq; cauſæ externæ. col. 2. b. c. 179
Caloris natiui motum initio, & extra vnde ſieri putet Gal. col. 1. b. 116. corrigitur Gal. ſententia. d. ibid.
Calidi innati motus intrò, extra viciſſim, quæ cauſa immediata. col. 2. c. 178. & col. 1. a. 179
Caloris natiui refrigerium vt fiat. col. 1. a 96
Caloris natiui motus quem finem habeat. col. 2. b. 118
Calidum intrò contractum non rectè dicitur refrigerari. col. 1. e. 116
Calor cum cauſis exitum eius impedientibus colluctans in rigore concuſſionem parit ex Gal. ſent. col. 2. a. 116
Caloris in Rigore impedimenta à Galeno poſita eſſe fictitia. col. 1. a. 117
Caloris naturalis motus contra naturam cauſa vera eſt Rigoris, Horroris, Frigoris, in paroxiſmis. col. 2. d. 118. d. quotuplex ſit ille motus. e. ibid. cauſa excitans verò non ſunt humores mordaces. col. 1. a. 119. ſed putredo in partibus internis oriens. b. ibid. & ſeqq. trahens verò cauſa ipſa eſt natura. col. 2. a.
Calorem non contrahi in rigore ob fugam contrarij contra Montanum. col. 1. e. 117
Calor iuuenis, & pueri poſſunt vel in ſubſtantia, vel in qualitate conferri. col. 1. e. 175. comparantur inuicē quoad qualitatem. col. 2. a. & ſeqq. 175
Calorem pueri, & iuuenis æqualem eſſe ex tactu malè docuit Galenus: quia opus eſt Ratio accedat, qua iuuenes ſimpliciter pueris calidiores concludit Argenterius. col. 1. c. 176. & col. 2. a.
Calor iuuenum aeris, eſt & naturalis, & adſcititius, diuerſo reſpectu. col. 1. d. 79
Calor natiuus recuperatur, & corroboratur tum ſubſtrata materia vtili per concoquentia; tum remiſſo eo, quod exuperat per refrigerantia. colum. 2. b. pag. 6. & columna 2. e. pag. 79
Calor natiuus quomodo exuberet hyeme, aſcititius æſtate. col. 2. b. 6. & col. 2. e. p. 79. & ſeq.
Caloris natiui conſeruandi, augendique modus eſt ſanguinis, ſpiritusq; boni procurare copiam, & motum conuenientem. col. 1. b. c. 179
Calidum natiuum quos habeat calores oppoſitos. col. 2. c. pagina 177
Calor in ira neuter eſt, neque naturalis, neque morboſus. col. 1. a. 78
Calida, & humida conſtitutio aeris, ac corporis quomodo ſalubris, & inſalubris. col. 1. d. 171
Calor imbecillior putridis, validior hecticis generandis, ſed tollendis omnibus temperatior, quibuſdam etiam acrior magis eſt idoneus. col. 2. a. 88
Caliditas, aliena, externa, putrefaciens non eſt ſolius aeris ambientis, ſed quæcumque excedens, & præt. nat. col. 1. a. 26
Calor naturalis, & proprius quomodo in putrefactione debilitetur, vt ſuum nequeat humidum gubernare. col. 1. a. 28
Calore ne, an humore prius ſpolietur, quod putrefit. colum. 2. a. 27
Calores, naturalis ſcil. & præt. nat. an, & quo modo pugnare dicendi ſint. col. 1. c. 6
Calor aut naturalis, aut præter naturam, aut miſtus quis dicatur. col. 1. c. d. 78
Calor tribus medis dicitur præter naturam. columna 1. d. e. pag. 78
Caloris præt. nat. accidentia, & quomodo diſcrepet à naturali. col. 2. c. 5
Calor quomodo miſtus dicatur, ac pus cõficere. col. 2. b. 6
Calor pas generans, & humores in febribus coquens eodem modo ſe habet. col. 1. c. 80
Calor qui pus generat partim naturalis, partim præt. nat. col. 1. b. 80
Calor non eſt morbus, ſed cauſa morbi. col. 2. d. 76
Calor eſt differentia in definitione febris, non genus. colum. 1. c, d. 3
Calor præt. nat. non genus ſed differentia eſt febris eam conſtituens; remotior tamen, quàm intemperies. colum. 1. d. e. 77
Calefieri, & Calefactum eſſe quid ſit. col. 1. d. 5. & col. 1. d. pagina 10
Calefieri, & calefactum eſſe appoſitè declaratum ad Auicenna per exemplum balnei. colum. 1. c. 10. idem exemplum reijcit ac vituperat. colum. 1. c. 11. & colum. 2. c. 85
Calefactum eſſe & calefieri quid ſit non rectè à Gal. aut Auicenna explicatum. col. 1. c, d. 84
Calor in corde quouſque auctus eſſe debeat, vt dicatur febrilis. col. 2. a. 7
Caloris febrilis nomina, & gradus & facultates deſcribuntur. col. 1. c, d. 80
Calor febrilis eſt aggregatus ex naturali, & præternaturali qui facit intemperiem. col. 2. e. 6
Calores in eodem febricitante plures vno eſſe, rationib. & auctoritatibus adſtruitur. col. 2. c. 4. & col. 2. a. 78. & ſeqq.
Calorem in febricitantib. vnum eſſe probatur. col. 2. c. 6. col. 2. 78. e. & ſeq. ſolutio rationum prioris ſententiæ. col. 1. b. 5. col. 1. d. 79. & ſeqq.
Calor febrilis, & ignis differunt materia, quòd illa concoctione, vt extinguatur febris, indigeat. col. 2. b. 79
Calor febrilis multas vtiles operationes edit, coquit alimenta, vincit humores morbificos, vſque dum planè præt. nat. euadat. col. 1. c. 5. & col. 1. c. 79
Calor idem numero quomodo functiones obeat contrarias, naturales ſcil. & præt. nat. col. 2. d. 5
Calor febrilis operationes naturales quouſq; exerceat. col. 1. a. 6. quo vitam retineat, ac mortē inuehat. b. ibid.

Calo-

Calores in febricitãtibus quomodo pugnare concedãtur. col.2.d. 79
Calor febrilis an à ſpiritibus ſemper, vel ab humoribus aliquando, vel ab ipſa parte ſolida incipiat. col.1.d. pagina 85
Calor febrilis vt expandatur per corpus. col.2.d.7. & col.1.c.d.16. & col.2.d. & ſeqq. 81
Calor magis aut minus impreſſus ſanguini parit ephemeram, aut ſynocham.col.2.a. 9
Calor in febricitantibus quibus rationibus ceſſet, non adhibitis medicamentis contrarijs.col.2.a.5. & col.2.a. pagina 79
Caloris occurſus maximum quandoq; præ cæteris ſignũ in febre, quandoque non.col.2.b. 95
Calor in ephemera quomodo ſuauis, quomodo acris. colum.2.b.d. 99
Calor acrior in febre ephemera ſi ex Triſtitia, quam ſi ex Ira, & Furore.col.1.a. 98
Calor ab ira copioſior, quã à Cura, & Triſtitia.c.2.c.98
Caloris motus in ephemera ex adſtrictione cutis.col.1.e. 99.cur mitior occurſu primo, poſtea acrior. col.2.a. pagina 99
Calor qualis ſentiatur in ſynocho imputri.col.2.24. colum.2.b. 104
Caloris quantitas non putredinem, ſed materiæ ſubiectæ quantitatem ſequitur. col.1.d. 112
Caloris qualitas, & incrementum in hecticis.c.1.d. 165
Calor non ſolum in hecticis, ſed etiam lentis feb. non ſentitur ab ægroto.col.2.a. 63
Calor an ſimilis ſanorum appareat in peſtilentibus febribus, an tantum in malignis in quibus ſpiritus putreſcunt.col.1.b.c.156. vide Febris, Putredo.
Cambium vide Humiditates ſecundæ.
Capite dolentibus vino dolor ingraueſcit.col.2.a. 143
Capitis dolor, vide Cephalalgia.
Capitis plenè euacuatio requiritur ante hypnotica. colum.1.c. 57
Carbunculus proprium ſignum peſtis.col.2.c. 156
Carbunculus peſtilens vetat venæ ſectionem, flagitat ferrum candens.col.2.b. 158
Caruncula vnde in vrinis.col.1.a. 134
Caſſia bilem trahit torridam cum pituita. colum.2.c. pagina 43
Caſſiæ doſis.col.1.d. 44
Caſſia ſolutiua quomodo cum ſemine aniſi, aut fœniculi contuſo proſit, quandove obſit.col.2.c. 36
Caſſia lenitiua quibus exhibenda in peſte.col.1.e. 159
Cauſæ affectuum ante ſigna ſunt explicandæ. colum.2.d.pag. 13
Cauſæ alicuius rei quomodo ſint inueſtigandæ. col.1.d. 91. & col.1.a. & col.2.a 92
Cauſæ morborum particulares ad vniuerſalia capita ſemper reuocandæ.col.2.a. 14
Cauſæ morbi efficientes continentur quattuor fontibus, qui rurſus in alios riuulos diſtribuuntur.col.2.a. & ſequen. 14
Cauſarum morbificarum modi agendi accuratè explanandi, & inſpiciendi in curatione, quam variant. col.2.d.15.col.1.d. & ſeqq.89.col.1.b.91.qui ſint illi modi.col.1.b. 91
Cauſa, caſu & cum impetu incidentes quo modo febres accendant.col.1.d. 15
Cauſæ ſanitatis, & morbi ſola indicant remedia, & omnes remediorum ſcopos.col.1.b.c. 76
Cauſi nomen apud Gal.eſt æquiuocum.col.1.e. 60
Cauſus primarius, & ſymptomaticus.col.1.b. 61
Cauſus verus quomodo differat à Synocho, & Tertiana continua.col.2.c. 60
Cauſonis differentiæ.col.2.d. 60
Cauſonis cauſæ immediatæ, ſeu materia, eiusq; locus, ſeu fomes.col.2.e. 60
Cauſonis legitimi, ac nothi cauſæ mediatæ.col.1.d. 61
Cauſi ſigna ab antiquis confuſa.col.1.e.p.61. ſigna pathognomonica, & quæ hæc ſequuntur.colum.2.a. pagina eadem.
Cauſi prognoſtica.col.2.b. 61
Cauſus an per ſanguinis miſſionem curandus, diſputatur.col.2.b.p.61. ſoluitur quæſtio per diſtinctionem. d. ibidem.
Cauſi curatio per purgantia, aperientia, refrigerantia, victum.col.2.e. 61
Cephalalgia in febribus quot cauſas habeat, & quomodo fiat.col.1.b. 58
Cephalalgiæ communia præſidia cum ſuis cautelis. col.1.c.p.58. reuellentia euacuantia. ibid. peculiaria præſidia ad inflammationem. d. ibid. ad calorem ſolum, & vaporem calidum. ibid. ad materiam frigidam. col.2.a. ad flatus. b. ibid.
Cephalalgiæ præſidia qualia debeant eſſe actu, cum applicantur.col.2.b. 58
Cerebrum quomodo in acceſſionibus febrium grauetur. col.1.d. 118
Cerebrum, vel cor vt ſtatuantur partes temperatiſſimæ quoad iuſtitiam. col.1.a. 175
Cereuiſia bili poteſt in febrib.col.2.e.48. non eſt zithum antiquorum nec corrumpit humores. ibid.
Chamomeli decoctum quomodo ſudorificũ.col.2.e. 45
Chinæ radix auſterum quid habet, & ſubacerbũ, & tamen efficaciter ſudorem prouocat.col.2.e. 45
Chirurgiæ vilitatem Medicis ademptam à tonſoribus. col.2.b.p.1.col.1.a. 67
Cibi in febribus ſint eupepti, & euchymi.col.2.d. 46
Cibi adſtringentes reſpuuntur à febre, eiusq; cauſis, indicantur a multis ſymptomatibus.col.2.e. 46
Cibi acidi an conueniant in febribus.col.2.e. 46. an dulces.col.1.b.47. an ſalſi & amari.c. ibid.
Cibi tria genera, aut ſpecies: minuens, conſeruans, augens virtutem.col.1.c. 46
Cibi ſpecies aliud eſt, ac diuerſum ab eius maiori minoriue quantitate.col.1.e. 46
Cibi in primo, ſecundo, tertio genere qui collocandi, ex habitu corporis, & cibi conſiſtentia diiudicatur. col.2.a. pagina 46
Cibi deſtillati qui, & quando in febribus porrigendi. colum.1.e. 47
Cibi tempus, numerus, modus, ordo, qualitas, &c. in variis ephemerarum ſpeciebus. 22.23
Cibi ſolidas partes inſtaurãtes, craſſi, & viſcidi, & eupepti.c.1.e.166. quo hecticis præparandi. col.2.a. ibid.
Cibi duriores melius à iuuene, quàm puero concoquũtur, ob caloris in illo vehementiam.col.2.d. 175
Cibis roſtis, an elixis in febrib. veſcendum.col.1.c.47. liquidis an ſolidis.d. ibid.
Cibi calidi, & frigidi, actu vel potentia tales, quando in febribus exhibendi.col.1.d.e. 47
Ciborum menſuram incertam quid reddat certiorem. col.2.a. 47
Cibos exhibendi modus.col.2.b.47 ordo. ibid.
Ciborum tempus in communis, & intermittentibus extra, & intra acceſſionem pulchrè explicatur per rerum diſtinctiones.col.2.b. & ſeq. 47
Cichorij flores ſponte vertuntur, & ſequuntur motum ſolis.col.1.b. 167
Cidoniorum ſuccus, ac caro appetitum deiectum erigit. col.2.a.23. fluxum alui cohibet. ibid.
Citè, Longè, Tardè optimum in peſte conſilium.col.1.a. pagina 157
Clyſteribus ſolis multi tertianarij liberati, & quibus.colum.1.d. 141
Cœliſtatus an, & quomodo prohibeat venæ ſectionem.colum.2.c. 34
Cogitatio calidũ natiuum allicit ad cerebrũ.col.2.c. 118

Cogitationes quando, ac quomodo febres gignant. col.2. b.15.& col.2.b. 90
Cogitationes, ac curæ tum gignunt Ephemeras, tum Putridas,& quæ vtrasque ratione. col.1.a. 93
Cogitationes ephemeram præcessisse vt deprehendatur. col.1.b.98. vide Curæ, Imaginatio.
Cognitio exactissima quæ sit. col.2.b. 72
Colliquatio corporis, & excrementa syncerè biliosa, ac colliquata, non sunt pestilentium inseparabilia symptomata. col.1.e. 62
Concoctionis essentia non consistit in separatione boni à malo, vt quidam definiunt. col.1.b. 42
Concoctionis finis. c. ibid. forma, materia proxima. ibidem modus. d. ibid. causa efficiens,& instrumentalis. e. ibid.
Concoctionis distinctio ex triplici natura eorum, quæ coquuntur, refutatur. col.1.e.42. vna eius est natura, certo solum modo varians. col.2. ead.
Concoctio omnia incrassat. col.2.b.41. omnia assimilat, quantum potest. c. ibid. finit quandoque morbos. c. ibid. non in omni tempore morbi perfecta est. ibid. obest,& prodest expulsioni materias incrassando diuerso respectu. d. ibid.
Concoctio bona fit à mediocri, haltuoso; calore in medio cri materia. col.2.c. 175
Concoctio male definitur ab Auicen. quia non est præparatio, quod ostenditur multis argumentis. colum.2.a. pagina 41
Concocta medicari.& c. quomodo sit intelligendum. colum.1.c. 36
Concoctionem quam flagitarit Hippocr. in purgatione. col.2.b. 37
Concoctio materiæ putrescentis, præcedit separationem, et euacuationem putridæ, contra Gal. col.2.d. 139
Concoctio proprium est putredinis remedium. col.2. c. pagina 144
Concoctio fieri nequit non ablatis causis putredinis. col.2. b. pag. 42
Concoctio quibus modis procuranda in febrib. putridis. col.1.2. 140
Concoctio putrescentium humorum sitne humidis, an siccis medicamentis iuuanda. siue in pestilentib. siue aliis putridis febribus. col.1.a.b 159
Concoctio cur requirat humectantia. col.2.c. 140
Concoctioni dum natura dat operam, minimè purgandum. col.1.c. 38
Concocta cur facilius purgentur. col.2.e. 41
Coctionis optimis apparentibus signis, homines interisse vidit Argent. col.1.b. 2
Concoctionis signis apparentibus cum dicitur aliquid dãdum, vel faciendum, de quo tempore sit intelligendũ. col.1.c.d. 138
Concoquentia medicamenta qualia sint. col.2.a.6. quo medio, sine suo potiantur. b. ibid.
Confectio Hamech in atra bile,& pituita educendis accommoda etiam in febre. col.1.a. 44
Confectionis Hamech dosis. col.1.d. 44
Consummata male à quibusdam in febrib. explodi. colum.1.e. 47
Consummata bibuntur labantibus viribus in accessionibus & cum refrigerare studemus. col.1.b. 49
Contagionis subtiliter inuestigantur propria & inseparabilia, per remotionem eorum quæ ei non conueniunt. col.2.d.e. 148
Contagionis differentiæ tres. col.1.c. 149
Contagionis definitio communior. col.1.b.149. strictior, esse potest hæc: quod sit putredo ab vno in alium transiens. ibid.
Contagij per contactum causa. col.1.e. 149
Contagij per fomitem causa. col.2.c. ead.
Contagij ad distantiam modus ac causa. col.1.a. 150
Contagiosi morbi manifesti non maligni. col.2.a. 150
Contentorum in vrina varius situs. col.2.a. 128
Contenta in vrinis tria, Nubecula, Enæorema, Hypostasis, non omnia fiunt ex coctione in venis. col.1.e.132. differunt inter se accidente quodam solum. col.2.a. ibid. materiam agnoscunt humorem pituitosum. col.2.b. p.128. non bilem vel melancholiam. col.2.b.132. non humorem crudum & crassum genitum in hepate, coctum in tertia concoctione. c. ibid.
Contentis illis qui careant, qui abundent. col.2.c.d. 132
Contentorum illorum generatio coniuncta semper cum aliquo vel materiæ in venis coquendæ, vel agentis vitio. col.1.a. 133
Contenta illa fiunt ex coctione, & nutritione propria venarum. ibid. cur non appareant in quotidianæ ac quartanæ principio, sed paulatim,& quo ordine modo nubecula,& enæorema, modò hypostasis. b.c.d. pagina eadem.
Contenta eadem quod pacto monstrent coctionem,& cruditatem. col.2.a.133. cur in his morbis appareant, in illis vero non. b. ibid. cur aliqua crassiora, aliqua tenuiora; nunc pauca, nunc multa. ibid.
Contentorum color, odor, æqualitas, lenitas vnde,& quid significent. col.2.c.p.133. vide Enæorema, Hypostasis, Nubecula.
Contenta, alia quæ perpetuò mala in vrinis. e. ibid. vnde singula causentur. col.1.a.b. 134
Continens vt fiat febris, vnde proficisci Galen. docuerit. col.2.b.c. 146
Continens vt fiat non pendet ex habitus constipatione. d. ibid. non ex loco, neque ex materia. e. ibid. sed ex modo putredinis, qui explicatur. col.1.a.b.147. hinc fit ex bile etiam. c. ibid. vide Synochus.
Continua febris duplex: Synocha,& Periodica. col.1.e. pagina 51
Continuam periodicam non habere putredinem in vasis minoribus, aut peculiaribus. col.1.b. 146
Continuæ febris dignoscendæ ratio. col.2.c. 134
in Continuis cur non repetat Rigor. col.2.c.d. 119
Continuarum feb. signa diagnostica,& distinctiua à febris essentia, eiusq; partibus, seu temporibus. col.1.c.d. p.54. à causis. e. ibid. ab omni genere symptomatum. col.2.a.b. ibid.
Continuarum feb. prognostica ab iisdem fontibus. col.2. c. pag. 54
Continuæ simplicis longitudo, breuitasq; vt coniiciatur. col.1 d. 135
Continuæ febres vix vnquam criticè per sudorem iudicantur,& cur. col.2.d. 45
Continuæ febris remedia cuncta breuiter enumerata. col.1.c. 56
Continuarum feb. si absque symptomatibus, Galeni curandi ratio. col.2.d.e.54. examinatur,& ostenditur q. exacta non sit, neq; perpetua. col.2.a.b. 55
Continuarum curandi Methodus, si cum symptomatib. sint coniunctæ. col.1.d. 56
Continuum soluentia qua ratione febris causæ. col.1.c. 90
Conualescentes sanguine bono carentes quomodo eum acquirant. col.2.a.b. 146
Conuulsio febricitantium curatur vt sopor, & rigor eorundem. col.1.c. 59
Cor vel cerebrum quo modo constituantur partes temperatissimæ quoad iustitiam. col.1.a. 175
Cordis refrigerium vt fiat. col.1.a. 96
Cordis motus ut febres afferãt. col.1.d.90 vide Affectus.
Cor etiam in principio accessionis febrilis nimio plus calere ostenditur. col.2.c. 77
Cordis humores putrescentes an possint simplicem putridam, non pestilentem creare, aliorum opinio negans. col.2.d.108. refutatur. e. ibid. propria opinio affirmans Gal. auctoritate probatur. col.2.a. 109

Coriandrum cum Aloe, & Polenta, & Rosaceo constrictuum vtile in dolore pulsatiuo capitis.col.2.b. 58
Corpora calida & humida quibus respectibus, & salubria, & insalubria dici possint.col.1.d. 171
vide Temperamenta.
Corpora calida cum siccitatene, an humiditate paratiora sint ad febres.col.1.a.17. vide etiam Putrida febr.
Corpora crassane cum venis angustis, an tenuia cum latis obnoxia magis sint febribus.c. ibid.
Corruptio multis fit modis, & à multis.col.2.b. 25
Crudi humores, vel vltra, vel infra mediocritatem consistunt, atq; vtri horũ purgationẽ prohibeant.col.1.d.36
Cruditas humorum quænam concedat, vel impediat purgationem in principio: & quomodo ead. cognoscatur ex vrina.col.1.c. 36
Cruditas, & concoctio vrinarum in putridis fit tantum febribus.col.1.a. 166
Cruditatem humorum non inesse omnibus febrib. putridis obseruauit Argent.col.2.b. 37
Cruditas in vrina est causa tenuitatis, cõcoctio verò crassitudinis.col.1.d. 129
Cruditatis signa non solum longitudinem morbi, sed etiam mortem significant, si diu durent, & morbus sit eius generis vt perimere possit.col.2.c. 129
Cruditas cibi & humorũ, & quomodo vtraq; prohibeat, concedat, limiteq; venæ sectionem. col.2.e. 34
Cruditas rigorem non procreat.col.2.d. 120
Cruditatis nidorosæ curatio, siue cum, siue sine fluxu alui, cum per intrinseca, tum per extrinseca remedia, victũ, balneũ, ex Gal. Meth. ex Aet. & Trall.1.c.23
Cubitum & manum aqua calida fouere prodest ad retinendum purgans.col.2.c. 44
Curæ pertinaces, & longæ, potius atram bilem, quàm flauam procreant: vnde insaniæ col.2.a. 122
vide Cogitatio. Imaginatio.
Cutis est medium ad pondus, quantum sensus iudicat, ad quam tamen reliquæ partes, non vt partes, sed vt corpora mista referenda.col.2.d. 174
Cutis quomodo temperata, quo respectu calida, & humida. ibid.
Cutis pori à quibus causis occludantur, à quibus aperiantur.col.2.c. 42
Cutis contracta tangitur in ephemera ex frigore, & adstrictione.col.1.d. eius ratio. col.2.a. 99
Cutis ariditas vnde in ephemeræ initio, post lassitudinẽ, & vnde mador, vel siccitas perseuerans in statu, & declinatione.col.1.b.c. 99
Cutis adstrictio non gignit synocham.col.1.d.e. 53
Cutis adstrictio producit continuas, non intermittentes febres.col.2.a,d. 50
Cutis raritas in quibus impediat, vel minuat sudores. col.2.c. d.123. quando iuuet, ac necessaria sit sudori, vt erumpat.e. ibid.

D

Decrepitorum temperamentum quod: & prophylactice in quo consistat.col.1.c. 175
Delirium febricitantium tollitur vt vigilia.col.1.c. 59
Deobstruentia & alia præsidia contra causas putredinis. col.2.b.42. in quibus qualitatibus inter se conueniant. col.1.a. 43
Deobstruentia vehementer.col.1.c.43. mediocriter.ibid. leuiter.d. ibid.
Deobstruentia quomodo præparanda, & miscenda. colum.1.d. 43
Deobstruentia cur parum prosint in peste.col.1.b.c. 158
Detergentia medicamenta in ephemera ex obstructione.col.1.d. 23
Diacatholicon ducit omnes humores leniter.col.2.e. 43.
Diaphœniconis dosis.col.1.d. 44
Diatrion pipereon simplicissimum conuenit in febre ex cruditate nidorosa cum ventre constipato.col.2.a. 23
Diatritarij qui.col.1.d. 40
Difficile cognitu, & difficile apprehensu, seu captu, non esse in omnibus idem.col.2.c. 71
Difficilimis in rebus ingenium exercere pulchrum. colum.2.b. 66
Diuisio prauа multorum causa errorum.col.1.a. 74
Diuisio bona quomodo instituenda.b. ibid.
Diuisio vitiosa fit tribus modis.c. ibid.
Diureticorum vsus in febribus.col.2.d.44. quos humores per vias vrinæ ducant.e. ibid. quæ habeant contraindicantia.col.1.a. 45
Diureticorum facultates, & temperamentum. col.1.b. 45. species, & differentiæ. ibid. simplicium catalogus. col.2.a. 16
Diuretica à tota substantia.col.1.c. 45
Diureticorum electio.col.1.d. 45
Diureticorum tempus quandoque est principium morbi. d.e. ibid.
Diuretica simplicia quomodo miscenda, coquenda, qua mole bibenda in febrib.col.2.b. 45
Diuretics compositis opus est potius in affectibus renum, & vesicæ, quàm febribus.col.2.b. 45
Diuretica parum prodesse in exquisita tertiana.col.1.b. 141. quæ tamen vsurpanda.d. ibid.
Dolor dupliciter auferitur ablata eius causa, & partis sensu.col.1.b. 58
Dulcia quanam facilè in bilem vertantur.col.2.e. 143
Dulcia in quibusdam febribus prosunt.col.1.b.c. 47
Dysenteria qua ratione inducat hecticam.col.2.e. 164
Dysentericos quo genere medicamentorum purgare liceat, quo non, contra communem praxin. colum.1.d. pagina 142

E

Ebrietatem quomodo sequantur Ephemeræ.col.2.d. pagina 92
Ebullitio modus febris excitandæ refertur ad motum. col.2.c. 19
Ebullitio, & siccitas peculiares febris accendendæ modi, qui ad nullum quinque à Gal. traditorum reduci queunt.col.1.c.d. 89
Electuarium Indum conuenit in febribus ad ducendã atram bilem, & pituitam.col.1.a. 44
Elementa qualitatem, à qua denominantur, habere in summo, Gal. est sententia.col.2.d. 170
Embrochæ syncipitis somnum conciliantes.col.1.c. 57
Embrochæ cur non sint vsurpandæ ad soporatos febricitantes expergefaciendos.col.2.d. 57
Embrochæ ad cephalalgiam à causa calida.col.1.e. 58
Empiricus & Rationalis in quo differant.col.2.c. 73
Emplastica vt nativum calorem corroborem.col.2.e.79
Enœorema quandoque in vrina significat absolutam concoctionem sine sedimento. col.2.a. 133
vide Nubecula. Contenta.
Ephemerides quid.col.1.e. 87
Ephemerum animal. col.2.a.18.col.1.e. 87
Ephemeræ febris nomen vnde. col.2.a.18. non conuenit Synochæ.b. ibid.
Ephemera definitur vna die, eoque finitur, quia in spiritibus quæ huius ratio nescitur.col.2.e. 87
Ephemeræ definitio secernens eam quoque a Synochis imputribus, nedum aliis feb.col.2.c. 18
Ephemeræ definitio à Gal. allata vituperatur. col.2.c. 18. & col.1.a. 88
Ephemeram consistere in spiritibus probatur rationib. col.1.a. 88
Ephemera febris non habet pro subiecto spiritus. col.2. b. pagina 11

Ephemeras ex ſanguine accenſo prodire ſentit Galenus. col.2.c. 9
Ephemerarum calor ſuauis,ac quo reſpectu.col.1.c.20. cur talis.ibid.quomodo moueatur. d.ibid. qualis in triſtitia,ira.col.1.a. & col.2.e.98. quomodo moueatur, adſtricta cute.col.1.e.& col.2.a.99. quib.in corporib. ſoleat excitari.col.2.a. 20
Ephemerarum differentiæ ab eſſentia deſumptæ. col.2. d.18.à cauſis.e.ibid. quid profit differentiarum illarũ obſeruatio.col.2.a.19. differentiæ a ſymptomatib. minus præcipuæ.b. ibid.
Ephemeram peſtilentem explodit Argenterius. col.1.e. pagina 154
Ephemera febris non conſiſtit cum putrida. col.1.e.11. neque vlla dicitur putrida. col.2.a. ibid.
Ephemera ſemper adeſt putridæ, etſi quotidie ſudorib. non ſoluatur.col.2.d. 86
Ephemera quomodo coniuncta cum putrida. col.1.d.e. pagina 86
Ephemerarum cauſæ non rectè à Galeno propoſitæ. colum.2.e. 91
Ephemerarum cauſæ enumerantur per quatuor capita, ſingulorumque modi explanantur.colum.1.b.92. & ſeqq.
Ephemeras à ſolis procatarcticis excitari cauſis quomodo intelligendum ſit.col.1.a,b. 95
Ephemera in quibus corporibus gignatur ex denſitate cutis.col.2.d.21. quæ in tali febre facienda,vel omittenda ex varijs Galeni locis, qui examinantur. ibid. & ſeq.
Ephemerarum cognitio,& curatio cur diligenter docenda.col.1.d.18.& col.2.b.87.non tamen ea prolixitate, qua Gal.& Auic.vtuntur.col.2.c. 87
Ephemerarum dignotio quare difficilis.cel.1.a. 95
Ephemerarum ſigna maxima, & minus præcipua non ſatis ordinatè,nec planè Glauconi enarrata. colum.2. b.c.d. 95
Ephemerarum ſigna vniuerſalia, diagnoſtica ab eſſentia.col.1.b.20.a partibus febris.d.ibid. à cauſis efficiẽtibus.ibid.à iuuantibus & tolerantia.e.ibid. à ſubiectis corporibus.ibid.ab effectibus.col 2.ibid.a. vrina. ibid.pulſu.b.ibid.& col.2.p.95.col.1.96.reſpiratione, & aliis ſymptomatib.col.2.c.20.à ſimilitudine. ibid.
Ephemerarum ſigna à pulſibus,& vrinis comparantur inter ſe. col.2.d. 95
Ephemerarum indicia diſtinctiua.col.2.d.20.ſi ex Triſtitia.ibid.ſi ex Ira,& furore.e.ibid.ſi ex Vigilia.ibid. ſi ex Laſſitudine.ibid.& col.1.p.99.per tot. ferè.ſi ab Inſolatu,vel Aeſtiuo cœlo.col.1.a.21. ſi ab Adſtrictione,vel denſitate Cutis.b.ibid.& col.1.d.e.99. & ſeq.
Ephemeræ ex mœrore cognitio.col.2.e. 97
Ephemeræ ex Vigilia ſigna.col.1.e. 98
Ephemeræ ex Mœrore,& e Curis diſtinctiua.col.1.b.98
Ephemeræ ex Mœrore,Curis,Vigilijs,Furore ſigna diſtinctiua.col.2.d.e. 98
Ephemerarum ex Bubone ſigna Gal.col.2.b.99. in dubium reuocantur.c.d. ibid.
Ephemerarum cauſæ permanentes maximè cognoſcuntur ex pulſu.col.2.b. 97
Ephemerarum cauſæ quæ receſſerunt,duobus modis percipiuntur.Relatione,ac Cognitione Impreſſionum relictarum.col.1.e.97. additur tertius, qui eſt Corporis præparati conſideratio.col.2.a.
Ephemerarum prognoſtica.col.1.c. 21
Ephemeræ vt cognoſcantur tranſire in putridas. col.1.c. 21.vt in hecticas.ibid.vt in ſynochos.d. ibid.
Ephemeræ ſoluuntur per ſudores,& madores.col.2.e.96 ſed leniores.col.1.a.97.non tamen omnes. ibid.
Ephemeræ ceſſantis & ſecuræ ſigna.col.2.b.96.& ſeq.
Ephemera ex adſtrictione cutis quomodo ſoleat progredi ad alias febres. col.2.a. 99
Ephemerarum curatio non ſpernenda.col.1.d. 21
Ephemeris omnibus remedia communia.col.1.e. 21
Ephemeras curandi Methodus à Gal.ad Glauc.& Auicenna haud ſine vitio neglecta.col.1.a.94.remedia quoque & victum non rectè præſcripſerunt.b.ibid. multa facienda omiſerunt.c.ibid.alia proponunt liberatis potius quàm laborantibus ipſa febre conuenientia. ibid. vide etiam.col.1.b. 100
Ephemeras curandi Methodus cauſas primum, ſubiectum, ſymptomata conſiderare iubet.col.1.d.94. & col.1.b.c. 100
Ephemeræ cui,quomodo balneum conueniat,aut non.colum.1.b.100.cui vinum.c. ibid.
Ephemeræ ex Inſolatione curatio.col.2.c.22. quid agendum ſi ex Ira, Triſtitia, Vigilia, & Cura. a.b.ibid. quid ſi ex Deſtillatione,& Grauedine.d.ibid. quid ſi ex Laſſitudine.e.ibid.ſi ex Obſtructione. col.1. a.23. & ſeq.ſi ex Cruditate vidoroſa. c.ibid. & ſeq. ſi ex Bubone.col.2.b. ibid.
Ephemeræ ex Obſtructione in aliam febrem tranſeuntis ſigna communia,in ſynochum,vel putridam particularia.col.1.a.23.curandi Method.per euacuatia,detergẽtia,aſſumpta,admota,balneũ,potũ,cibũ.b.ibid.
in Epiala cor calet,& hoc ſufficit,vt febris ſit. col.1.d.7.
Epithemata ad cor,hepar,teſtes.frontem,in nimijs vigilijs febrium.col.1.a.b. 57
Errorum in Medicina vitandorum ratio.col.1.d.e. 74
Eryſipelas exquiſitum ante coctionis notas non prohibet frigidæ potum.col.2.d.e. 55
Euacuatio cur non fiat in ſtatu.col.1.c. 71
Euacuationes quæ venæ ſectionem prohibeant, ac moderentur.col.2.c. 34
in Euacuantium vſu ſemper adhibenda qualitas humori peccanti contraria.col.1.c. 142
Excretorum,Retentorumq; febres excitantium farrago.col.2.d. 88
ab Excretis è corpore quo modo febres cauſentur. col.1. a.15.col.2.d. 89
Excrementa ægri quomodo febrem putridam ſignificent.col.2.e. 112
Excrementorum ſeu fœcum alui retentio qua ratione prohibeat venæ ſectionem.col.1.d.& col.2.b. 35
Excerni nihil põt,niſi extrà moueatur calor. col.2.c.122
Expelli nihil rectè poteſt ante concoctionem.col.1.c.123
Excretiones ante coctionẽ quæ malæ,quæ non.col.1.d.e.38
Expultrix facultas quo modo operetur. col.2.d. 115
Expulſio materiæ per ſudorem quomodo fiat.col.1.e.123
ab Exemplis infirmiſſimũ genus probationis.col.2.c.85
Exercitationes non conueniunt in febre,etiam ſinata ex denſitate cutis,ſed poſt febrem.col.2.e. 21
Experientia res decernendæ, quæ dubia à ratione iudicantur.col.2.a. 36
Experientia multorum a Ratione Commentorum vanitatem detegit.col.2.e. 97

F

Faciem vigiliæ efficiunt tumidam,ac quomodo. col. 2.a.pag. 98
Facultas vitalis non indicat victum, reſpicitur tamen maximè ĩ nutritione ægrotãtiũ,& quare.col.1.c.d.136
Febrium tractatione nihil in arte Medica vtilius. col.2. a,b.p.1.nihil dignius.c. ibid.
in Febrium cognitione,ac curatione præneſcenda multa, & quæ.col.1.a.3.col.2.a.67.& ſeq.
Febrium tractatus quales apud Gal.& reliquos Græcos. col.1.b.c. 66
Febrium tractatio quàm ſit apud Gal.& poſteriores imperfecta.col.2.a. 147
Febrium natura multiplex,abſtruſa,cognitu, ac curatu difficilis.col.2.c.pag.1.& col.1.b. 2

Febrium cognitio,ac curatio pulcherrimæ, admirabilis,vtilissima ægro,& Medico.colum.2.b.66. & colum.1.a. 1
Febres Medicastri,vetulæque non attingunt; sed Medicis relinquunt.col.2.c. 66
Febrium tractationis sex vel septem capita.col.1.d.2. ordinis inter ea ratio.ibid.& col.1.c.d. 67
febris genus & differentia inuestigantur.col.1.c. 3
febris genus subtiliùs,& accuratiùs inuestigatur. col.2.b,c.pag. 76
febris definitio, eiusque ab obiectionibus defensio. col.1.b. pag. 4
febris perfecta definitio membratim explicatur. col.1.c. pagina 82
febris est morbus cordis ex intemperie facta à calore; vel breuius: est morbus calidus cordis:perfecta non superflua est definitio.col.1.d. 77
febrem non esse ipsum calorem ratio.col.1.a. 7
febris essentia est calor, forte vt causa continens, sicut dicitur Eclipsis est interpositio terræ.&c.col.2.d.p.12
febrem aliquando esse affectum frigidum, rationes ponuntur & soluuntur.col.1.b. 7
febrem nunquam esse affectum frigidum, sed semper calidum,eumque cordis.col.2.a. 77
febrem esse in parte,& hanc calidam Medico non sentiri,absurdum est.col.2.d.3.& col.2. 81
febris non est intemperies calida, sed morbus hanc consequens.col.2.e. 76
febrilis calor ad quem gradum vt perueniat, necesse sit. colum.2.a. 7
febrilis intemperies an includat siccitatem essentialiter, in vtramque disputatur.col.1.c.4.col.1.e.80. & seq. deciditur,quòd includat eam,sed non morbosam semper.col.2.b. 80
febris semper siccat, non tamen,vt siccitas actiones lædat.col.1.e.4.& col.2.c. 80
febrem lædere omnes operationes, non tantum exercitia solita,vt alij docuere.col.2.b.7.& col.1.d.e. 82
febres symptomaticæ dicuntur duobus modis, vel quod alios morbos sequantur,vel quod grauib. symptomatis comitatæ.col.1.a,c.p.77.& col.2.c. 109
febres ab inflammatione ortæ quandoque primarias euadunt,& interimunt. phlegmone extincta.col.2.d.109
febrem esse totius corporis affectum,auctoritates Gal.& Auicennæ. col.1.a. 81
febris subiectum,vel partem affectam esse cor,non totũ corpus,opinio Argenterio verissima confirmatur multis rationibus.col.2.a.3.col.1.c.81. item auctoritatibus Galeni.d.ibid.& Aetij. e.ibid. dictis rationibus respondere nituntur alij per distinctionem febris fientis, & factæ,alij per, nisi quid impediat, sed confutantur.colum.2.a,b,c. 81
Febris nunquam nisi prius aucto præt.na.in corde calore. colum.2.d. 7
Febrem esse affectum solius cordis alia ratio.col.1.a. 82
febrium subiectum dicit materiam febrium esse appellandam quamuis febres propriè materiam non habeant.col.1.b.14. subiectum verò corpus ægrotantis,vt senis,biliosi,pueri,melancholici.c.ibid.item col.1.d.88
febrium quæ dicenda genera,quæ differentiæ. col.1.d.8. & col.2.e. 82
febrium tria genera ex triplici subiecto,tribus scil.nostri corporis substantijs,quomodo statuat communis opinio.col.2.a.8.& col.1.a,b. 83
febrium materia duplex, solida, & humores varij. col.1.d.e.17. quæ materia magis sit disposita ad has, aut illas febres suscipiendas.col.1.e.17.& seq.
febris materia illa statuitur, in qua calor accenditur, quodque est in calefacto esse, cum reliquum est in calefiori.col.1.b. 10
febris subiectum esse aliquid cordis, siue humores, siue pars solida.col.1.d.10.huic contrariari videntur multa,quæ dicuntur p.83.84.itẽ,quæ leguntur.col.1.2.87
Febrium diuisio in duo summa genera,rursusque subdiuisio vtriusque in subiectas species.col.1.a. 10. omnia propriis nominibus destituta. ibid.
Febrium nullum genus in Spiritibus collocandum. col.1.e.9.col.1.c.83.contrà ipse Argent.collocat in ijs Ephemeras,adductis rationibus. col.1.a.88. imò & malignas sporadicas.d.e. 160
febrium genus neque in humoribus vllum ponendum esse quomodo sit intelligendum.col.2.a. 83
febrium genus vnum est solummodo in cordis parte solida consistens.col.2.c. 84
febris omnis in partibus solidis vel vt habitus,vel vt dispositio.col.1.a. 161
febrium in genere diuersitas, si quæ est, promanat à causarum diuersitate.
febrium diuisio in tria genera distinctionis doctrinæ gratia recipitur ab Argent.col.1.a.b. 87
febrium diuisio in tria genera aliter facienda,quam fecerit Galenus.col.2.b. 87
febres diuidendæ in spirituosas,in humorales, non in putridas,& in hecticas.col.2.c. 102
febres aliquas ab humoribus non tamen putrefcentibus nasci probatur.col.2.c. 101
febrem quamlibet,ephemeram,hecticam,putridam,à se posse incipere quomodo declarent Gal.& Auic. col.2.a.85.refutantur.col.1.2.p.11.& col.2.c. 85
febris omnis in humido aliquo ardet.col.1.a. 161
febricitantis defuncti omni prorsus humore exhausti exemplum.col.2.a. 86
febrium differentiæ.col.2.c.11.& seqq.a quibus fontib.sumendæ.col.2.d, 12
febriũ diuisio ab Hippoc.tradita examinatur. col.1.b.12
febrium differentiæ ab essentia ipsarum desumptæ.col.2.d.p.12.à causis.col.1.c.13. ab effectibus. col.2.b. ibid.
febris magna quæ.col.2.e. 12
febres legitimæ,aut spuriæ sunt dicendæ non ex longitudine,aut breuitate, sed à causa: quod obseruandum in victus institutione. col.2.d. 137
febrium causæ.col.2.c.13.quomodo sint exponendæ,& in quibus antiqui defecerint.d.ibid.quæ res,ac quot in earum causis collocandæ.col.1.a. 14
febrium causas in genere Auicenna non attigit. col.1.d. 14.Galen.ad certa capita non reduxit.e. ibid.
febrium causæ effectrices vel naturaliter occurrẽtes, vel temerè casuq; irruentes,& quæ sint hæ.col.2.d. 88
febres efficientes causæ aliter redigũtur ad quattuor fontes,quorum singuli plures habent riuulos.col.2.a.14. & seq.& col.2.c.88.& seqq.vide Assumpta,Excreta,Retenta.Gesta,Agentia externa.
febrium causæ variorum generum.col.1.b.88.formales. c.ibidem.efficientes.ibid.cum quibus,& sine quibus non.e.ibid.quæ & quot separatim explicandæ. col.2.a.b.pag. ead.
febris quo generetur modo plus refert scire, quàm qua causa.col.2.c. 15
febrium generationis modi apud Gal.quinque.col.1.a.16 non sufficiunt: additur vnus alius, qui fit per siccitatem.b. ibid.
febrium generationis modi diuersi particulares remedia insinuant diuersa licet idem causarum efficientiũ genus concurrerit.colum.1.a,b.pag.89. Modis iuxta Galenum quinque addunturduo alij,Ebullitio,& siccitas.b.c.ibidem.alij considerandi modo generales. col.1.b. 91
febrium causæ efficientes an hoc vel isto sex, vel septem modorum operatæ fuerint,item,an per se,vel per accidens,maiore, aut minore vi egerint, magni nostra interest ad prædictionem,ac curationem. col.2. a,b. pagina 16

Febrium cauſæ, vt effectum producant, variæ requirun tur conditiones cum in ipſis tum in ſubiecto corpore. col.2.c.16.col.1.c.91.& ſeq. enumeratio illarum conditionum per epilogum.col.2.d. 91

Febris eadem cauſa, prout plus, vel minus intenditur in diuerſis corporibus diuerſis modis febrem facit.col.1. a.91.quæ magis hoc, vel illud ſubiectum afficiant.colum.1.b. 17

Febris extrinſecæ cauſæ caſu occurrentes qua vtantur ratione agendi.col.1.b.90.& ſeq.

Febrium cauſæ nullæ queunt hecticam primò excitare. col.2.d. 85

Febrium cauſæ efficientes ſingulæ quibus modis ſuum in homine producant effectum latè exponitur.col.1.d. 89.& ſeqq.

Febrium cauſæ ſine quibus non,col.2.e. 17

Febribus præparata ſubiecta quoad primas qualitates, ratione tamen ipſorum ſubiectorum,in eoque Galeni, & Auicennæ diſſidium.col.2.e.16.ratione cauſarum efficientium.col.1.b.17. quoad qualitates ſecundas, & conformationem corporum,c. ibid.

Febres aliæ cur ſint continentes, aliæ verò minimè Gal. ſententia referentis culpam in conſtipationem, ſeu prohibitam tranſpirationem.col.1.b.c.103.refutatur. d.ibid.& col.2.b.53.quamuis admittere non videatur.col.2.d,e.p.23.alia ſent.Galeni alibi locum aſſignãtis.col.2.a.103.a.refellitur.ibid.quamuis ipſe Argent.eandem tradat.col.1.a.24.licet ead. col.1.e.24. rurſus eam vim loco deneget.Argenterij propria ſententia, cauſam continentiæ tribuendam eſſe materiæ febri ſubiectæ,quæ noua repetitis vicibus ſuppeditari nequit,vt ſanguis eſt.col.2.b.53.col.2.b.c.103. hanc tamen ſententiam labefactat col.2.e.p.146.& aliam rationem aſſignat,modum. ſ. putredinis.quem recipit non modo ſanguis, ſed etiam bilis.col.1. 144

Febres continuæ duplicem habent generationis modum. col.1.d. 51

Febres quare ſint continuæ ex propria ſententia. col.1.a. 51.quare intermittentes.b. ibid.

Febres continuæ,& intermittentes quomodo loci ratione differant communis opinio Galeni ſententijs confirmata.col.2.b.49.hanc opinionẽ eſſe contra Gal.mentem, & citatas ſententias ei non fauere.col.1.b.50.& ſeq.

Febrium continuarum, & intermittentiam loci à Gal. poſiti qui.col.1.d.110.male aſſignati.col.2.c.110.& col.1.c.140. vide Continua, Intermittens.

Febrium foci qui. col.1.d.50. Vide Focus, Locus, Intermittens.

Febris rigorem cur ſequatur, Galeni tres cauſæ.col.1.c. pagina 114

Febris ac calor rigorem cur ſequatur,cauſæ à Gal. malè redditæ. col.2.c. 117

Febrium ſymptomata omnia rediguntur ad certa capita.col.2.a.56. curantur pleraq; ibid.& ſeqq.

Febrilia ſymptomata quæ variant curam,& angustias pariunt.col.1.d.e. 140

Febris qualis ſit,initio ſeu prima acceſſione, propter confuſionem,& ſimilitudinem accidentium,non cognoſci. col.2.a,b. 111

Febrium ſigna confuſè propoſita à Gal.col.2.c. 111

Febriũ ſigna depromuntur à quattuor fontib.col.2.d.111

Febricitantes quo modo,& ordine interrogandi,& tangendi,& inſpiciendi,vt febris ſpecies dignoſcatur.col. 1.c.31.& ſeqq.

Febrium ſigna maxima quattuor, Pulſus, Vrina, Calor, Reſpiratio,col.2.b. 95

Febres ſanguineæ, & bilioſæ cur ſæpè retineant vrinas craſſas,& rubras ab initio vſque ad criſim vel declinationem morbi.col.2.e.129.cur eaſdem mutent,atq; extenuent, progrediendo verſus ſtatum.col.1.a. 130

Febres acutæ quæ.col.1.c.60.omnes venæ ſectione indiget & quæ prohibeant aque frigidæ potum.d. ibid.

Febris ardens, vide Cauſus.

Febres pituitoſæ, & melancholicæ ferè nulla vi præditæ ad generandam hecticam.col.2.d. 164

Febres erraticæ quæ. col.1. d.121. & quomodo gignunt quartanam. col.1.d. 125

Febris malignæ, & peſtilentis apud Gal. diuerſæ deſinitiones.col.1.b.62.diuerſæ cauſæ.c.ibid.diuerſa ſigna. c.d.ibid. vide Maligna, Peſtilens.

Febris maligna,& peſtilens differunt vt genus, & ſpecies.col.1.d.62.explodituꝛ Fracaſtorij diſtinctio.ibid.

Febrium curandarum ordo à Galeno ad Glauconem ſeruatus.col.2.a.135. ordinis ratio.e. ibid.

Febris propria indicatio.col.2.a. 32

Febris q̃cunq; nõ indicat quæuis refrigerãtia.col.1.d.33

Febrium victus explicatur. col.1.2.136. vide Victus, Cibus.

Febribus cunctis victus conuenit humidus,& qua ratione.col.2.a. 4

Fernelius in omni ſua tractatione ſemper affectat, quæ terribilia ſunt. & in magno exceſſu poſita,col.1.b.145

Fibræ, vide Partes.

Finis non conſideratur in morbis tanquam cauſa, ſed tanquam terminus.col.2.a. 88

Flatus è pituita,vel bullas excitat in vrina,vel ſpumã. col.2.e. 133

Flatuum in ſtomacho diſcuſſio. col.2.b. 23

Fluxus alui,qui febrem pariant hecticam.col.2.e.164.

Focus, ſeu fomes febris inter cauſas ſine quibus non.col. 2.e.17.col.1.e. 88

Focus, ſeu fomes febrium quis dicendus,definitione Argen.col.1.c p.17. quis Galeni definitione. col.1.a. 18

Focus febris qua rõne vnus idemque in omnib.col.2.d.17

Focus febris eſt ea pars,in qua putreſcit humor, aut vnde putredo cordi ſubminiſtratur,aut materia ſuppeditatur antecedens,quæ poſtea fit coniuncta, cum ad eum locũ peruenit,vbi putreſcere debet.col.1.e.p.121

Foci febrium putridarum qui conſtituantur à Galeno. col.2.a.b.108.refutantur.e.ibid.& ſeq.

Foci febrium quomodo cauſent acceſſionem.col.1.b.c.51

Fomes contagij vnde & qualis. col.2.c. 149

Forma ſubſtantialis occultos effectus edit.col.1.b.p.152

Fricatio quid agat in nobis,& à quo iudicetur.col.2.d.40

Fricationis modi,& vſurpandæ occaſio,à quo iudicentur. col.2.e. 40

Fricatio reuulſioni quando ſeruiat.col.1.a. 41

Frictiones ſudorificæ.col.1.b. 46

Frictiones,& vnctiones repetitæ quando, ac qũo adhibendæ in ephemera ex denſitate cutis.colum.1.a. 22

Frictionum vſus in non putrida ſynocha. col.1.c. 25

Frictiones ad refrigeratam cutem.col.2.d. 42

Frigus externũ quos affectus,& febres,in quib.ac qua ratione commoueat,col.2.c. 93

Frigida actu aſſumpta duobus modis excitant febres. col.2.a.89.ambientia qũo idem faciant. col.1.a. 90

Frigidæ potu qui ladantur. colum.2.d.55. vide Aqua frigida;

Frigus quomodo putredinem faciat per accidens. col.1. b. pag. 26

Frigore concreta an putreſcant.col.1.a. 27

Frigus quomodo conturbet vrinam.col.2.c. 131

Frigus, calor, neque vrinæ viriditatem, neque liuorem, nigredinemq; imprimit.col.2.a. 131

Frigus in febribus quale ſit.col.1.c.113. Vide Rigor.

Frigus febrile quomodo expugnandum.col.2.c.58.vide Rigor.

G

Galenus de omnibus omnia dicere ſolet, neque ſpectat quid ſibi repugnet, aut quid alio loco ſit ſcriptum.col.2.e. 107

Galenus sectas toties insimulans, sectarius ipse esse conuincitur.col.1.b. 12
Galenus aliter sensit aliquando, quàm docuerit.col.1.b. pagina 172
Galenus taxatur vt ostentator, vanus tamen.col.2.e.99
Galenus, vt alij Asiatici, loquax, omnia effundit. colum.1.b. 116
Galenus contradicendi studio sæpè abripitur à veritate, & à seipso.col.2.b, 176
Galenus de negligentia, contradictione, confusione arguitur, & punguur plurim.in loc.sparsim per tot.Commen.
Galenus, quid ediderit de febrib. quæ omiserit, quibus in libris.col.2.b. 2
Galeni ad Glauc.libri inscriptio.col.2.d.67. scopus.e.ib. diuisio.col.1.a. ratio docendi, ac procedendi. ibid. vtilitas.b. ibid.
Galenus de rigore nihil bene dixit, nisi quod sit motus calidi innati præter naturam.col.2.e. 118
Galeni doctrina 2. de diff.febr. de febre sanguin. à contradictione vindicatur, & conciliatur cum Auicenna.colum.1.b.53. & 2.c.p.145. conciliatio Fernelij per distinctionem putredinis sanguinis latè confutatur.col.2.p. 144. & seq. Altimari quoq; solutio euertitur.col.1.145
Galeni simij qui.col.2.b. 147
Gaudium quo modo febres excitet.col.2.d. 19
Gaudium expansione, & concitatione humorum febres producit.col.1.e. & col.2.b. 90
Genera, seu species rei, & eiusdem differ. diuersa sunt, ideoque distinctè tradi debent.col.1.c.8. col.2.b. 82
Genera rerum à subiecto non constituuntur.col.1.c. 84
Gesta à nobis quæ, quot modis febres pariant.col.1.e.15. & col.2.d.88 col.1. & 2.90. vide Motus.
Glauco, ad quem Gal. scripsit, quis fuerit.col.2.e. 67
Gluten, vide Humiditates secundæ.
Græci posteriores quales Medici fuerint.col.2.b. 147
Grumus in vrinis vnde.col.1.b. 134
Guaiacum propria vi, & tota natura sudores commouet.col.2.e. 45

H

Habitus corporis, quid significet apud Medicos.col.2.d.e. 160
Habitus corporis quatenus venæ sectionem prohibeant, vel concedant.col.1.c. 34
Hæmorrhoidès quando in febribus aperiendæ.col.1.b.34
Hectica febris nomen duplicè habet origine.col.2.d.160
Hectica definitio.col.1.a. 161
Hectica quomodo differat ab aliis febribus, licet hæ quoque ponantur in solida substantia cordis.col.1.e.84. & seq.
Hectica febris nequit esse absque ephemera, aut humorali impetri.col.1.b. 11
Hectica febris communicatur toti à corde per spiritus: vnde elicitur, quòd eam perpetuò præcedat, ac comitetur ephemera.col.1.c. 16
Hectica nulla per se incipit, neque est vlla, quæ ad hoc faciat, dispositio col.1.a.b. 86
Hecticam fieri absque putrida, licet non sine diaria.colum.1.e. 86
Hectica feb. species ex 7. Meth.col.2.a.p.161. aliter proposita ex 1. de diff. feb.c.8.9.b.ibid. aliter ex 10. Meth. cap.vlt. d.ibid.
Hectica gradus quos constituat Altimarus. col.1.e.161. quos Fernelius.col.1.c. 162
Hectica gradus, ac species à Veteribus, & Recentioribus allatas figmeta esse.col.1.c.162. species malè sunt declaratæ, & explicatæ.col.1.d.163. malè à se mutuò distinctæ & separatæ.col.2.e. 163
Hectica febris vnica est, in humore vitali insidens, continua, ab initio vsque ad finem solùm temporibus distincta, principio, augmento, statu, declinatione, in qua cum subiecto suo, vitaq; planè deficit.col.1.e. 164
Hecticam pestilentem non admittit Argenterius.col.1.c. pag. 154
Hectica febris causæ efficientes secundum Galen.col.2.b.164. examinantur particulatim.ibid. & pag. seq. colum.1.
Hectica quomodo fiant à causis procatarcticis.col.1.b.165
Hectica notæ à calore.col.1.d.165. à pulsu.e.ibid. à siccitate.col.2.a. à respiratione.b.ibid. ab appetitu, & siti. d.ibid. ab excrementis alui.e.ibid. ab vrinis.col.1. a. pagina 166
Hecticis quomodo crescat à cibo calor.col.1.d. 6
Hecticis augentur sensus externi, & interni, sed præt.nat. col.2.c.165. & col.2.a. 82
Hecticorum vrinæ quatenus laudabiles.col.1.a. 31
Hecticæ curatio, si causæ permanserint.col.1.c.166. si abierint. ibid.
Hecticæ primi gradus curatio consistit in sola refrigeratione, secundi in humectatione quoque substantifica.3. gradus impossibilis est.col.1.d.166. & seq.
Hectica sine obstructione paru interdum putridam. col.2.a.29. & col.2.e. 107
Hectica cum putrida copulata duplicem exigit curationem.col.1.d. 11
Hemitritæos qui negant, refutantur auctoritate, & experientia.col.1.a. 2
Hemitritæus quomodo fiat col.1.d. 111
in Hemitritæo cũ grauibus symptomatibus quàm sit inuentu, & monstratu difficilis occasio agẽdi.col.1.e.71. & seqq.
Hepar quomodo fons cõcedatur caloris nativi.col.1.a.178
Hepar est quidem fons caloris, sed nõ febrilis.col.1.a.p.8
Hepatis debilitas quomodo sit causa tenuitatis vrinarum.col.1.d. 129
Hepatis debilitas vrinæ carnis loturæ similis causa est. col.1.e.131. Vide Iecur.
Hiera vsurpatur in febribus rarò propter excalfactionem.col.1.a. 44
Hippocrates febrem diuidens multas omisit eius vtiles differentias.col.1.c.12. multas quoque inutiles commiscuit.col.2.b. ibid.
Hirudines ano admotæ nimium somnum per reuulsionem remouent.col.2.b. 57
Hirudinum vsus ad angulos oculorum in phrenitide, & vigilijs.col.1.c. 57
Historia subiti horroris ab inflammatione intestini recti.col.1.c.119. alia frequentis & inordinati rigoris a phlegmone intestinorum. d.ibid. alia febricitantis à morte prorsus sine humore inuenti. col.2.a. 86
Homo in specie animaliũ temperatissimus.col.1.a. 173
Horrorem solius cutis commotionem esse non est dicendum.col.2.a.113. vide Rigor.
Humores nostri corporis quot.col.1.d. 102
Humores simpliciter dicti quot.col.1.b. 161
Humor in partibus solidis inest duplex: elementaris, & vitalis: qualitas vtriusque & corruptionis modus.colum.2.b. 163
Humor elementaris quomodo negetur minui, cum tamen per nutritionem augeatur.c. ibid.
Humorum vitia non sunt morbi; sed horum causæ. colum.2.b. 83
Humores non sunt partes similares, aut dissimilares.colum.2.c. 83
in Humoribus accensus calor est causa febris in parte solida, non ipsa febris.col.2.d. 84
Humores vitiati intrinsecus non sunt efficiens, sed materia disposita pestis.col.1.c. 153
Humor quicunque febris cuiuslibet materia esse potest, ob modum putredinis, quem diuersum concipit. colum.1.c. 147

Humorum copia minor quando paratior ad febres, quã maior. col. 2. b. 17
Humores excreti qua ratione febris occasiones. e. pag. eadem.
Humores retenti quomodo febres causent. col. 2. d. p. 89.
Humores cur non semper putrescant, cum incaluerũt. col. 2. b. 86
Humorales febres non omnes esse putridas. col. 2. d. 101
Humorales febres imputres cunctæ sunt continentes. colum. 2. c. 102
Humores nulli excepto sanguine sine putredine accendunt synochon. col. 2. a. 102
Humores & à febribus, & à rebus non naturalib. vrun tur. col. 1. c. 121
Humor quando sit dicendus putrescens aut putrefactus in febrib. col. 1. a. b. 28
Humores putrescuat vel secundum substantiam solum vel secundum substantiam simul, ac qualitates, etiam in vasis. col. 2. 106
Humores facilius, ac difficilius putrescentes qui. colum. 1. c. 26
Humor quomodo causet putredinem. col. 2. e. 105
Humidum excrementitium putrefactioni obnoxium. col. 1. b. 27
Humor motus ineptus ad putredinem. col. 2. e. 110
Humorum motus potius euentilationis est causa, quam putredinis ac caloris. col. 2. b. 50
Humor patitur putrefactionem quando non regitur à calore. col. 2. e. 27
Humores à se mutuo separari per putredinem quomodo contingat, ac cognoscatur. col. 2. d. e. 144
Humor naturalis an calor insitus prius abeat, ac euanescat in Putrefactione contra Arist. col. 2. a. 27
Humor flauus, quicunque sit, gignit idem febris genus, tertianæ scil. col. 2. e. 28. niger autem non aliud, quam quartanæ. col. 1. a. 29. vtriusque ratio. col. 1. c. d. 107
Humorem putridam feb. causantes quo loco putrescant, Galeni, & communis sententia col. 1. d. e. 108. sententiæ huius vanitas demonstratur ex doctrinæ inconstantia. col. 2. b. 108. confutatur etiam. col. 2. c. 110. & seqq.
Humores cum in continuis, tum in intermittentibus putrescere in vasis, licet in his extra vasa pellantur, ex auctoritate Galen. col. 1. b. c. 50. non in habitu corporis. col. 2. a, b. 50
Humores in principio accessionis mouentur intrò, vt ostẽdunt omnia symptomata, non extrà. col. 2. c. 114
Humores nullos in accessionibus contineri in musculis. col. 2. e. 114
Humores noxij in feb. intermittentibus potissimum venas mesaraicas obsident. col. 1. d. 141
Humor in principio accessionis eiectus non est causa coniuncta febris, sed materia derelicta ex priore accessione, aut antecedens. col. 1. e. 114. & seq.
Humor febris putridæ immediata causa semper in corde putrescit. col. 1. e. 106. & col. 2. c. 81
Humores si in omni putrida continuantur in corde putrescentes, quomodo hæ intermittent, illæ non, & qua ratione queat intermittens, & continua in vno ægro coniungi. col. 1. c. 111
Humoribus post crisin existentibus in musculis, non fit rigor. col. 1. e. 115
Humores in plurimis affectib. mordent partes internas sentientes, & tamen non fit rigor. col. 2. e. 115
Humores qui sanguinis missionem indicare, qui prohibere valeant. col. 1. a. 33
Humores agitare, rarefacere corpus, vires debilitare tria periculosissima in peste. col. 1. d. 157
Humores quinam statim purgandi, quinam prius concoquendi, & in quibus partibus. col. 1. b. c. 36. & col. 2. d. 38. & col. 2. a. 39
Humores tangentes qui. col. 1. c. 39
Humores crassi an tenues facilius purgentur, docentur contra Sophistas. col 2. d. 41
Humores crudi tenaces, crassi, frigidi, quando sine concoctione purgentur. col. 2. a. 39
Humorum præparatio differt multis nominibus à concoctione. col. . . b. 41
Humorum separatio à massa, & expulsio non fit ante concoctionem. col. 2. a. 114
Humores putridi ex Galeni vndecimo Methodi prius euacuandi, deinde alterandi, ac corrigẽdi. col. 2. c. 139. ex Argenterio, & Arte Medicinali prius concoquendi, postea euacuandi. e. ibid.
Humores an vi propria, an verò medicamenti ad ventrem confluant. col. 1. a. b. 167. trahuntur. c. ibid. qua causa trahantur. col. 1. a. 168. vide Purgantia.
Humorum nostri corporis, & purgantium nulla est similitudo. col. 2. b. 167
Humores vrinam tingunt variè non ob diuersam modo quantitatem, sed etiam qualitatem, & speciem. col. 1. e. col. 2. a, b. 130
Humor niger duplex, & vtriusq; causa. col. 2. e 124
Humor niger solus vrinam viridem facit, liuidam, nigram. col. 1. a. 131. solus quoque oleaceam. b. ibid.
Humor melancholicus. vide Melancholicus.
Humores primum crassefacientes qui, & qua ratione cognoscendi singuli. col. 1. e. 129. quàm variè mutentur, ac vrinam afficiant. col. seq. per tot.
Humor calidus, & putrefactus vrinam creat fœtentem. col. 1. b. 182
Humores qui per lotium purgari possint, qui non. col. 2. e. 44. qui per sudorem. ibid. & col. 2. c. d. 45
Humores tres præt. nat. quomodo sudore expellantur per vehiculum aquosæ materiæ. col. 1. e. 123
Humiditates secundæ appellatæ quæ secundum Galen. col. 1. c. 161. quæ secundum Auicen. e. ibid. & col. 2. b. 162. quæ iuxta Fernel. col. 1. c. 162
Humiditates hæ quem vsum habeant, & quid patiãtur in hectica, & tabe, ex Gal. varijs locis. col. 1. c. 161. & col. 2. b. c. d. e. ex Altimaro. col. 2. e. ibid. & col. seq. ex Fernelio. col. 1. c. & col. 2. c. 162
Humiditates illas multis Chimæris fuisse copulatas. colum. 1. e. 162
Humiditatem roridam non esse illius febris hecticæ subiectum. col. 2. d. & col. 1. e. 163
Humiditates carnosam, & adiposam fuisse à Gal. distinguendas. col. 2. d. 162
Humiditates carnosam, & fibrosam in vna parte solida non dari distinctas contra Gal. e. ibid.
Humiditatem roridam consumptam difficilè restitui temerè à Galeno prolatum. col. 2. a. 163
Humiditatum secundarum, si multæ ponuntur, nequit vna absumi, intacta alia. e. ibid. sed rorida deficiente, deficiunt cetera, & nutritio, & vita. col. 1. a. 164
Humectantia quare conuoniunt in quadam putredine. col. 2. b. 140
Humectantia ne an siccantia Putredini siue simplici, siue pestilenti, siue humorum, siue partium similarium, medeantur alia disputatio. col. 1. per tot. 159
Hydropici ægerrimè sudant, ac cur. col. 1. a. 123
Hyeme quomodo fiat putredo. col. 2. e. 105
Hypostasis vrinæ fit ex reliquijs putredinis, & est tanquã cinis putredini respondens. col. 1. b. 111
Hypostasis quomodo dicatur esse in fundo. col. 2. c. 128
Hypostasis in vrina cur aliquando appareat ante nubeculam, & enæorema. col. 1. d. 133
Hypostasis in principio apparens non semper mutatur in nubeculam, vt neque contra. e. ibidem.
vide Contenta.
Hypnotica, vide Somnus, Narcotica.

I

IEcur quid afferat ad generandam tertianam.col.2.b. 121. item ad quotidianam,& quartanam.ibid.& col.1.c. 125. vide Hepar.
Ignis primò calidus,secundò siccus,vt & febris.col.2.d.80
Ignis & febris materia vt differunt.col.2.b. 79
Ignis quantum valeat ad pestilentis aeris correctionem. col.1.a,b.157.quæ materia tunc illi subijcienda.b.ibid.
Imaginationis motus vt febrem causent.col.2.b. 90
Indicationis definitio ex Gal.ad Thrasyb.col.2.c. 74
Indicatio non est quicunque syllogismus,sed qui sumitur ex natura rei.col.1.a. 75
Indicationib. scopos in medendo propositos consequimur. col.2.a. 74
Indicationibus in quibus vtamur affectib.in quib. minimè.c.ibid.& col.1.d.e. 75
Indicantia sunt quintuplicia:Propriè dicta,Contraindicantia,Permittentia,Coindicantia,Correpugnantia: omniumq;definitio.col.1. 75
Indicatur vnum ab vno,& eius ratio.c. ibid.
Indicans & Indicatum proportionata sint oportet. ibid.
Indicantium,& Coindicantium tum Sanitatis conseruationem,tum Restitutionem exacta,& subtilis distinctio.col.1.a. 76
Id quod genus rei indicat sine differentia, hoc idem cum suis differentijs,indicati monstrat differẽtias. col.1.a. pagina 35
Inæqualis intemperies vide Intemperies.
Inæquale incrementum quid, triplex interpretatio. colum.2.e. 134
Inæquale incrementum est, quod non respondet principio.col.1.a. 135
Inedia quid primum agat in corpus nostrum, quamuis per accidens,vnde cetera emanant varia, & contraria pro diuersitate subiecti. col.1.e. 40
Inedia quomodo febres gignat,quæritur. col.1.b.16. & col.1.b. 89
Inedia duplex præsidium, Concoquens, & Vacuans, & qua ratione.col.1.a. 40
Inedia quæ commoda, quasve noxas in quibus pariat, omniumq; ratio.col.1.c. 40
Inedia nunquam febri,sed quandoque eius causæ conuenit.col.2.a. 40
Inedia magisne in statu,an principio conueniat, absolutè ac sine distinctione non est decernendum.col.2.b. 40
Inedia non conuenit in Causo,& biliosis.col.2.e. 61
Inedia,quam suadet Altimarus in peste,ab Argent.exsibilatur.col.1.e. 157
Inflammationes generant putridas absq; puredine. col. 2.b.29.& col.2.e. 107
Inflammationes quarum partium creent hecticas.col.2. e. pag. 164
Inflammationes quarum partium sequatur febris ardens.col.1.a. 61
Inflammationũ febres habere accessiones tertianas quomodo sit intelligendum.col.1.d. 146
Inflammationes non omnes prohibere purgationem. colum.1.a. 38
Insolatio quomodo febres causet.col.2.d. 93
Intemperies inæqualis in fieri est,æqualis in facto,vtraq; morbus.col.2.b. 84
Intemperies de nullo morbo in recto prædicatur vt genus eius.col.2.e. 76
Intermittentes febres non habere putrescentes in habitu corporis humores.col.2.c,d. 110
Intermittentes feb. suam materiam potissimum venis mesaraicis contineant.col.1.d. 141
Intermittens sit febris,non continua, ex materia putrescente pauca.col.1.b. 147
Intermittentium febrium foci tres, Ventriculus, Iecur, Lien.col.1.d.121.quomodo hoc sit intelligendum.c.ibi. & col.seq. vide Focus.
Intermittentium febriũ indicia.col.1.e.113.121.& seq.
Intermittentium febrium pulsus.col.1.b. 126
Intermittentium febrium prognostica.col.2.b. 135
Intermittentibus in febribus sanguinem euacuare non licet,nisi vbi sanguinis copia subest, qui in bilem verti facile potest,& continuam excitare. col.2. c.p. 33. vide Tertiana,Quotidiana,Quartana.
Ira perciti quomodo fortiores reddantur.col.1.a. 99
Ira tum per ebullitionem tum per humorum liquationẽ febres creat.col.1.d.e. 90
Ira quot modis Ephemeram pariat,& in quibus corporibus.col.2.c.19.col.1.c. 92
Ira mouenda in somno immoderato. col.2.c. 57
Irruentia temere atque cum impetu quomodo febres generent.col.1.d. 15
Iuniperi grana masticata inspirandum aerem,si pestifer emendant.col.2.a. 157
Iusculorum cum saccaro ante cibum post purgationem vtilitas.col.1.a,b. 44
Iuuenes esse pueris calidiores aliorum argumenta.col.1. a. pag. 176
Iuuenes simpliciter esse pueris calidiores Argenterij conclusio.col.2.a. ibid.

L

LAc vltima mensa sumptum quo medio, seu vitio febrem efficiat.col.2.d. 14
Lapides in vrina vnde.col.1.b. 134
Lassitudo quotuplex,quæ,quas febres procreet.col.2.b,c pagina 92
Lassitudo febres quomodo causet.col.2.e. 85
Lassitudinis ephemeram prægressæ,siue moderatæ,siue immoderatæ,indicia.col.1.a,b. 99
Lassis cum febre tantum potius est bibendum,quantum sanus appetitus requirit.col.1.d. 100
Lecti ante rigorem in febribus præparatio,& calefactio. col.1.a. 59
Lens,Lenticula tardè concoquitur,ac melancholicũ succum procreat.col.1.c. 105
Lẽtium decoctum reijcitur in synocha impuri.col.1.c.25
Lien ad quartanæ generationẽ quid conferat.col.2.a.121
Lien non semper culpandus in quartana,sed quandoque iecur.col.1.c. 125
Limones ui incidendi renes obstructos expediunt, & calculum frangunt. col.1.b. 47
Lipothymiæ in febribus curatio consistit vel in euocatib. ad extra,vel in adstringentibus cutem.col.1.d. 59
Lipyria inter febres ardentes.col.1.c. 61
Locus febris est causa continuitatis, & intermissionis eius.col.2.c. 13
Locus febris est è causis sine quibus non.col.2.e. 17
Locus causa est continuitatis,vel intermissionis febris;at q; synocha sit,non item.col.2.a.103.contra col.1.c.24. quamuis paulò post se corrigat.e. ibid. hæc sententia quoq; reijcitur.col.2.p.108.& col.2. 146
Loci materiæ putrescentis in continuis,& intermittentibus febrib.diuersitas,& distinctio ex propria sententia.col.1.a. 120
Locus agendi distinctè à modo operandi tradendus. colum.2. 70

M

MAcies maior ex Mœrore, quam Curis ac cogitationibus.col.1.b. 98
Magnes lapis semper conuertitur ad nostrum polum,dirigitq; errantes nautas.col.1.c. 167

Magni

Magni morbi dicuntur tribus modis, & conueniunt in eo, quod ægrum longè abducant à naturali ſtatu, & propterea periculoſi. col. 1. e. 73. & ſeq.
Magnitudo morbi è quibus indicijs cognoſcatur. col. 2. e. pagina 138
Magni morbi ſigna morbū indicāt continuū. col. 1. c. 135
Malignū, & peſtilentē morbū eſſe diſtinctū. col. 1. d. 150
Maligni morbi definitio. col. 1. d. 62
Malignū morbum variè definiuit Gal. ſed non propriè. col. 1. d. 148. Fracaſtorius quoque malè. col. 2. a. ibid.
Maligni morbi uera definitio. col. 2. a. 148
Maligni morbi malignæ ſunt cauſæ, quarum magna oſtenditur diuerſitas. col. 1. b. 148
Malignorum morborum certæ nequeunt explicari differentiæ, accidentia quoque ſunt diuerſiſſima, & multiplicia. col. 2. c. 148
Malignæ febres non omnes contagioſæ, aut lethales. col. 2. b. 150. col. 1. b. 153. & col. 2. b. 154
Malignas febres ſiue ſignis putredinis in calore, & excrementis non eſſe peſtilentes. col. 2. b. 152. hærent in ſpiritibus. c. ibid. & col. 2. a. 154. à quibus cauſis fiant tum mediatè, tum proximè. ibid. & col. 1. d. 156
Malignarum febrium non contagioſarum ſubiectum, & ſymptomata, eorumque ratio. col. 1. c. d. 160. cauſa efficiens, externa & interna. ead. pag. col. 2. a. Methodus curandi. b. ibid.
Malignæ febris ſymptomatum enumeratio ex Galeno. col. 2. a. 62. ea tamen non eſſe in omnib. eadem propter ſubiectum variè diſpoſitum. b. ibid.
Malignas & peſtilentes febres cognoſcendi modus. col. 2. b. c. 62
Malignarum febrium curatio breuis, & exacta. col. 2. c. d. pag. 62
Mamma bilioſos, & pituitoſos humores clementer elicit. col. 2. e. 43
Mannæ doſis. col. 1. d. 44
Manū & cubitum calida fouere aqua, prodeſt ad retinendum pharmacum. col. 2. c. 44
Maraſmodes febris duplex eſt morbus. col. 2. c. 80
Maraſmus quo fiat modo, non rectè à Galen. traditum. colum. 2. a. 163
Matthiolus ſibi vendicat ab aliis inuenta. col. 1. b. 160
Medium nihil magis ſtudere oportet, quam vt innatū calidum, caloremque tueatur. col. 1. b. 179
Medicinæ dignitas in quo ſita. col. 2. c. 1
Medicamentis nos ditiores ſimus, q. antiqui. col. 1. c. 66
Medicamenta calida quomodo dicantur, et frigida, &c. col. 2. 172. col. 1. c. vide Purgantia, Detergentia, Deobſtruentia, Diuretica, Sudorifica, Putrefacientia.
Medio generis alicuius, aut ſpeciei quæ genera, ſpecies, individua conferri poſſint in variorum inueſtigatione temperamentorum. col. 2. a. 172. quomodo id fieri debeat col. 1. 2. 173. & col. 1. 174
Mediorum ad quæ fit collatio, pulchra diſtinctio. col. 1. b. pagina 174
Medium quo ad pondus. col. 2. a. 174. vide Temperamentum.
Medium cuiuſque generis, ac ſpeciei, totius, & partis quo modo ſit inueniendum, ſumendum, decernendum. col. 2. e. 173. & col. 1. 2. 174
Melancholici humoris cauſa temperatura frigida, & ſicca, ac quomodo. col. 1. a. 125
Melancholicus humor non eſt materia hypoſtaſis. col. 2. b. pag. 132
Melancholicus humor à vini potu non ſentit damnum. col. 2. a. 143
Menſtrua cur mutent oculorum vigorem. col. 1. d. 98
Menſtrui ſanguinis fex in pueris purgatur quandoque per quartanas. col. 1. e. 125
Meteora ignita peſtis præludia: itē terrena. col. 2. b. 155
Methodus quid. col. 1. a. 70. cur dicatur Compend. ibid.
Methodo rem tractare quis dicatur Galeno, quis Argenterio. col. 1. a, b. 70
in Methodo Ariſtoteles imitandus. b. ibid.
Methodus eadem ſeruatur in Vniuerſali, & Particulari Doctrina, & Curatione, ſiue Compoſitiua. ſiue Reſolutiua ſit, hoc eſt ſiue Inueniatur primo, ſiue Vſurpetur Remedium. contra Akakiam. col. 1. e. 69
Methodus diuiſiua, & reſolutiua quomodo ſint diſtinctæ. col. 1. a. 68
Methodus, & ordo non diſtinguuntur. col. 1. a. 68
Methodus docens, capita proponit, ex quibus ſingula elicit indicia. col. 2. b. 138
Methodus medendi adhuc eſt imperfecta. col. 1. c. 139
Methodo mederi quid ſit. col. 2. a. 74
Methodus medendi reuera nihil aliud continet, quam duo, ſcoporum enumerationem, & ea, per quæ ſcopos illos aſſequimur. b. ibid.
Methodi Therapeuticæ duo inſtrumenta, Victus, & Auxilia. col. 2. c. 135. prius autem Remedia, poſtea Victus præſcribendus. d. ibid.
Methodus medendi pluribus conſtat ſcopis, quàm Galenus enumerant. col. 1. d. 70
Minoratiua in febrium principio probantur, quia non trahunt humores crudos, aut cauſam coniūctam. col. 1. e. & col. 2. c. 140
Mneſithei Athenienſis Medici laus. col. 2. b. 73. docendi, ac diuidendi ratio. d. e. ibid. & col. 1. b. 74
Morbus quid. col. 2. d. 76
Morbus omnis affectus partis ſolidæ. col. 1. a. 84
Morbus non eſt ſolum in æquali, ſed inæquali etiam intemperie. col. 2. b. 84
Morbi ſimilarium partium totam eſſentiam ſuam poſſident etiam cum ſunt in fieri. col. 2. b. 77
Morborum cauſæ particulares, ad vniuerſalia capita ſemper reuocandæ. col. 2. a. 14
Morbos efficientes cauſæ continentur 4. fontibus, qui rurſus in alios riuulos diſtribuuntur. ibid. & ſeq. & col. 2. c. 88. & ſeq.
Morbus vniuerſalis, & cōmunis vt differāt. col. 1. b. 148
Morborum communium diuiſio in Epidemios, & Endemios, & amborum etymologia. col. 1. c. 148
Morbi manifeſti contagioſi, abſq; malignit. col. 2. a. b. 150
Morbus epidemicus non omnis peſtilens contra Altimarum. col. 2. d. 150
Morbus quod continuus, vel intermittens vnde pendeat. col. 1. a. 51
Morbis diuturnis Gal. ad Glauc. non diuturnos opponit, quod alibi negat faciendum. col. 1. b. 110
Morbi longi, breues, acuti qui. col. 1. b. c. 110
Morbus & ſanitas non indicant remediorum differentias, ſed cauſæ. col. 1. b. 76
Morbi totius ſubſtantiæ ſcopos non conſequimur indicationibus, ſed obſeruatione, & analogiſmo. col. 2. d. p. 74 vide Magnus, Malignus, Peſtilens.
Mordicatio non eſt cauſa rigoris. col. 2. a. p. 115. & ſeqq.
Mors in febribus contingit a diſſipatione ſpirituum. col. 2. d. pag. 77
Moribundi expirantes frigidum an corde retineant febrilem intemperiem vtrumque dici probabiliter, licet Argent. in partem propendeat affirmantem. col. 1. d. 7. cur habeant pulſus frequentiſſimos. e. ibid. quomodo animam emittant. ibid.
Moribundi febriciitantes ſi non quantitate, ſaltem qualitate præter naturam habent calorem. col. 2. a. 78
Motus corporis tum moderatus, tum excedens, vt febres accendas. col. 1. c. d. 90
Motus corporis priuatio, vide Otium.
Motus animi vt febres efficiant. col. 1. d. & ſeqq. 90
Motus animi, vel corporis quib. modis, in quibus ſubiectis Ephemeram concitent. col. 2. a. 19. col. 1. b. 92. col. 2. c. e. vide Affectus, Cogitationes, Imaginationes.

Mota putrescant difficilius quietis. col. 2. d. 26
Motum qui vellet calorem febrilem in ægroto machinari non possumus. col. 1. a. 140
Mulsa quando in febribus loco vini potanda. col. 1. e. 48
Mulsa in biliosis facile in bilem vertitur, vt tertianis non conueniat. col. 2. c. 141
Mulsa cutem sordibus obstructam aperit affricta. colum. 2. e. 42
Multa putrescunt in quibusdam minus, in alijs magis et facilius. col. 2. d. e. 26
Muscarum nimius prouentus præcessit pestem, vt vidit Argenterius. col. 2. d. 155
Musica quo medio somnum conciliet. col. 1. a. 57
Mutationes corporum particularium assidua obseruari nequeunt. col. 1. c. 69
Mutationes in ægro subitæ, & magnæ, quia mutant indicationes remediorum, momentaneam, & difficilem reddunt occasionem. col. 2. b. c. 71
Myrobalanis dysenterici non purgandi. col. 1. d. 142
Myrrhæ drachma vna cum pipere, & aqua propinari potest, vrgente rigore, & frigore febricitat. col. 1. b. 59

N

NAturæ non solum communis hominum, sed etiam cuiusque propria est noscenda à Medico. col. 1. e. pagina 68
Naturæ acceptio multiplex declaratur. colum. 2. a. & sequen. 68
Naturæ communium & particularium nomine quid intelligendum. col. 2. c. d. 68
Naturæ vniuersalis in scripto manet, particularis verò opere attingitur. col. 2. e. & seqq. 68
Naturalia cognita quantum conferant cognitioni non naturalium. col. 1. d. 73
Naturalis status adamussim sciri nequit. col. 2. a. 73
Natura ægri quibus vijs indaganda. col. 2. d. e. 75
Natura particularis simul omnium scribi nequit, quia infinita. col. 1. a. 69. neque vnius hominis, & ob quantitatis affectionum obscuritatem, & ob mutationes quotidianas. b. c. ibid.
Natura vnius, aut alterius cognita partim conducit ad cognoscendas naturas reliquorum particularium. col. 2. a. 76
secundum Naturam, aut præter Naturam quid dicendum propriè ex propria sententia. col. 1. a. 78. quid verò ex Gal. sent. b. ibid.
Natura non agit ex consilio, sed necessariò. col. 1. e. 145
Narcoticorum cauta vsurpatio in febrib. col. 1. b. c. 57
Narcotica quibus medicamentis admistis corrigenda in dolore capitis. col. 1. a. 58
Nitri Spuma, & Nitrum, & Aphronitrum valde detergent. col. 1. b. 23
Nubecula quare non perpetuò sedimentum fiat. col. 1. e. 133
Nubecula cur aliquando post sedimentum sequatur in vrina, progrediente coctione. col. 1. d. 133. è qua materia elaboretur. col. 2. b. 128. cur petat superiora. col. 1. d. 133
Nubecula interdum monstrat perfectam coctionem, sine sedimento. col. 2. a. 133. vide Conuenta.
Nutriendi ratio in febribus. col. 1. b. & seqq. p. 46. vide Alimentum, Cibus, Potus, Victus.

O

OBstructio internorum meatuum an generet Ephemeram, Galeni discordia à seipso. col. 2. e. 91
Obstructio citra putredinem nequit excitare febrem, nisi id, quod transpirat, copiosum sit, & calidum. col. 1. b. 24
Obstructionem solam febres putridas efficere, loci Galen. col. 1. d. 29. & col. 2. d. e. 107. hanc opinionem esse falsam probatur argumentis. col. 1. e. 29. & col. 1. a. b. 108. euasio aliquorum confutatur. col. 2. b. ibid.
Obstructio non est sola, sed præcipua tantum causa febris putridæ. col. 2. c. 29
Obstructionis causæ quæ, & quid singulæ indicent. col. 2. c. p. 42. eius remedia. e. & seqq. ibidem. vide Deobstruentia.
Obstructio putridas efficiens febres, non consistit in partibus solidis, sed in vasis. col. 1. b. 108
Obstructio febris causa intus est in viscerib. & venis; non in habitu corporis. col. 2. d. 50. & col. 2. e. 110
Obstructionis auxilia intus sumpta insinuant non esse putrescentes humores in habitu. col. 2. d. 50
Obstructio qualis sit, quæ est causa synochi. col. 1. e. 53. quo modo fiat. col. 2. a. pag. ead.
Obstructiones meatuum vrinariorum quomodo sint causa tenuitatis vrinæ. col. 1. d. 129
Occasio quid. col. 1. a. 71
Occasio vniuersalis, & particularis quæ. col. 1. a. 71
Occasionis indicantia, & contraindicantia. b. ibid.
Occasio quæ scribi queat, quæ non. d. ibid.
Occasio particularis in quibus morbis sit cognitu difficilis, ac præceps, & quæ sit horum causa contra Galen. col. 2. b. 71
Occasionem cuiuslibet auxilij in agendo reddi propriam, & in quibus. col. 1. e. 72
Occasio remediorum non modo difficilè cognoscitur, sed etiam non facilè apprehenditur, & vtriusque ratio. col. 2. d. e. 72
Oculi ostendunt corporis, animiq; statum. col. 1. c. p. 98. non ob aliud, quàm ob propriã constitutionẽ, qua oportet eos esse tales, ac tales, & quia facilè inficiũtur. d. ib.
Oculorum pigritia, & repletio, quomodo fiat post vigiliam. col. 2. b. 98
Oculorum ariditas in Mœstitia. col. 2. b. c. 98
Oculorum cauitas nequit apparere post vigiliam, contra Gal. col. 2. d. 98. neque in furore. ibid.
Oculorum cauitas, & decoloratio vnde. col. 1. b. c. 98
Oculi quales in ephem. ex adstricta cute. col. 1. e. 99
Oculorum clausio somnũ accersit, item apertio. c. 1. c. 57
Odor non fit sine caliditate. col. 1. b. 132. neque in vrinis sine humoris alicuius mistione. ibid.
Odoramenta ad pestem. vide Suffumigia.
Odoramenta ad soporẽ febricitantiũ fugandũ. c. 2. e. 57
Oleum pro febricitantibus ex æstu refrigerandi modus. col. 2. c. 22
Olei vsus, ac adhibitio dissuadetur in tertianis. col. 2. a. pagina 142
Oleum de scorpionibus in peste quomodo vsurpandum. col. 1. b. 160
Operationes vide Actiones.
Opera & scripta oppositio se habent modo. col. 1. d. 69. quo modo hoc sit intelligendum. col. 2. c. 69
Opij vsus in nimijs vigilijs. c. 1. b. 57
Ordo & methodus non distinguuntur. c. 1. a. 68
Ordo de febrib. tractandorum. col. 1. a. 1. & col. 2. a. 66
Ordo agendorum non est principiũ agendorum, sed pars Methodi. col. 2. b. 70
Ordine contrario curari morbos, quã doceamus eorũ curationes, falsum est, contra Akakiam. col. 2. b. 69
Otium vt febrem parturiat. col. 2. d. 90
Ona sorbilia nocent acutis febrib. tripliciter. col. 2. b. 46
Oxymelite in febribus vtimur non solum vt medicamẽto, sed etiam vt potu inter cibos, contra Galenum. colum. 2. a. 48

P

PApaueris vsus in vigilijs superfluis febricitantium. col. 2. e 56
Paroxysmus, vide Accessio.
Partis solidæ nomen à Galeno variè accipitur. colum. 2. d. pag. 9

Partes solidæ cur ab Hippocr. dicantur Continentia. colum. 2. e. 9
Partes omnes calorem capiunt à sanguine, & spiritu. colum. 1. b. 86
Partes solidas non constare ex duplici substantia, carnosa, & fibrosa. col. 1. a. 163
Partium carnem exsiccari, fibras verò non, absurdum est, contra Gal. col. 1. b. 163. quomodo istud Galeni dictum defendi possit. col. 2. d. ibid.
Partes augeri vsq; ad vigorem ætatis, non tamen postea minui, quomodo intelligendum. col. 2. b. 163
Partes solidæ duplici humore perfusæ: elementari, & vitali, & quomodo vterq; intereat. col. 2. b. c. 163
Partes solidas exsiccari instar elychnij nõ rectè à Gal. pronunciatum. col. 2. d. 163
Partes multæ sine fibris, & quæ. col. 1. b. 164
Pars quoad substitiam temperatissima vt statuenda. colum. 2. d. 174
Partium totius cuiuspiam, v. g. animalis temperamentum quomodo sit inuestigandum . . .
Partes solidæ nequeunt incalescere non calefactis humoribus, & spiritibus. col. 2. d. 85
Particularia non omittenda, sed vniuersalib. in Medicina subiungenda. col. 1. a. 18
Particularia quomodo eliciamus ex vniuersalib. col. 1. c. d. & col. 2. a. 76
Pauli defectus in Methodo curationis putridarum. col. 1. c. 32. & col. 2. a. 139
Pauperes quomodo curent febres. col. 2. b. 79
Pernigiliam, vide Vigilia.
Pestilentium febrium tractatio tum suaptè natura, tum defectu experientiæ, quia rara, est difficilis. col. 2. d. pagina 147
Pestis an sine febre esse queat. col. 2. e. 147
Pestilens febris, & pestis an idem sint. col. 2. e. 147
Pestilentem, & malignum morbum differre. col. 1. d. 150
Pestilentem morbum, & contagiosum distingui. col. 2. a. pagina 150
Pestem esse morbum communem, & maligmissimum. col. 1. a. 148
Pestilens febris morbus est & in intemperie, & tota substantia. col. 2. d. 80
Pestilentes febres duplicem habent naturam, vnam in calore genericam, alteram in tota substantia specificam. col. 1. d. 64
Peste affectis cor semper flagrat. col. 2. e. 77
Peste affecti si non quantitate auctiore, saltem qualitate mordaciore, & putri calore imbuti sunt. col. 1. e. 78
Pestilentium quoddam genus hecticam dici non probatur Argent. col. 1. c. 154. qui ipsum constituunt, cum suis ipsorum pugnant principijs. col. 1. e. 63
Pestilentes ephemeras nullas inueniri, nisi quandã maligna sporadicã accipiamus pro pestilente. col. 1. e. 154
Pestilentes febres priuatas sine peste dari, aliorum sententia. col. 2. e. 152. non dari propria opinio. col. 2. a. 148 & col. 2. b. c. 150. & col. 1. a. 153
Pestilentium discrimen ab alijs putridis penes locum ex sententia quorundam. col. 2. e. 62
Pestilentes & reliqua putrida loci non sunt distinguenda diuersitate. col. 1. b. 63. col. 1. e. 151. & col. 1. d. 155. neq; excellentia seu magnitudine putredinis. col. 2. d. 151. col. 1. c. 155. vide Putredo.
Pestilentis febris causa formalis est putredo. col. 1. c. 151. qualis sit illa putredo. col. 2. c. 152
Pestilentiam a reliquis putridis tria discrimina ab Altimaro data confutantur. col. 1. b. 155
Pestis inquinamenta, aut seminaria vnde & qualia sint, & quomodo agant, & in quibus conseruentur. col. 2. c. & seq. 149
Peste mortuorum cadauera esse contagiosa. 149. a. 150
Pestilentes vapores non habere lentorem. col. 1. b. c. 64
Pestis seu pestilentis febris causæ efficientes. col. 1. e. 64. col. 2. d. 152
Pestis omnis à causa communi, & aere contra Monantum. col. 2. a. b. 150
Pestis omnis ex aeris corruptela. col. 1. d. 153. vide Aer.
Pestis generationis modus. col. 2. c. 154
Pestem non fieri à manifestis qualitatib. contra Fracast. col. 1. a. 152. sed à malignis, & occultis, & venenatis, contra Altimarum. e. ibid.
Pestilentium febrium subiectum inhæsionis seu materia. col. 1. b. 154
Pestem semper generari à sanguine melancholico Rondeletij error refutatur. col. 1. a. 151
Pestem non omnes corripere, ideoque malè ab Altimaro definitam esse. col. 2. d. 150
Pesti præparatiora corpora nunc euchyma, nunc cacochyma pro varia analogia aeris variè putrefacti. colum. 2. d. 154
Pestis facilius inuadit corpora sana, & robusta, quam neutra & debilia. col. 1. d. 157
Peste correptorum varia symptomatũ genera. c. 2. c. 156
Pestis non semper affert Carbunculos. col. 1. a. 151
Pestis symptomatum diuersitas oritur à causis corruptionis aeris, & à subiectis. col. 1. c. 151
Pestis futuræ signa desumpta ab ijs, quæ in globo cœlesti, ac sublunari apparent. col. 2. per tot. 155
Pestis futuræ signa in nobis deprehensa. col. 1. b. 156
Pestis præsentis signa. col. 1. b. 156
Pestis prognostica vnde petenda. col. 2. d. 156
Pestis quomodo caueatur per ea, quæ ad aerem spectant hoc est, ad causam. col. 2. e. 156. quomodo per ea, quæ ad nostrum Corpus, hoc est, ad Subiectum euacuantia scilicet alterantia, victum, retinenda, ore, naribus, deuoranda, vestes. col. 1. 2. 157
Pestilentes feb. Meth. non curantur. col. 2. b. 147. & colum. 2. d. 157
Pestilentis febris curatio, & auxilia euacuantia, alterantia, victus, alexipharmaca. 64. 65
Pestis curatio tria continet capita. col. 2. e. 157
Pestis antidoti. col. 2. c. 159
Pili vnde in vrinis. col. 1. a. 134
Pilularum purgantium dosis. col. 1. d. 44
Pilularum purgantium quando sit in febrib. vsus conueniens. col. 1. a. 44
Pilulæ Ruffi pro præseruatione pestis. col. 1. e. 157
Pinguedo in vrinis vnde. colum. 1. e. 133. quid significet. col. 1. a. 134
Pinguedo gruis inuncta plantis pedum vigilias coercet. col. 2. d. 56
Pituitæ plus in corpore gignitur, quam bilis. col. 2. a. 177. quare cum sanguine dicta sit calidum natiuũ. b. ibid.
Pituita quo tempore dominetur in hecticis. col. 2. d. 165
Pituita cur nunquam febrem continentem, rarò continuam, plerumq; intermittentem excitet. d. 147
Pituita quotidianam generans qualis. col. 2. b. 126
Pituita salsa nequit efficere rigorem. col. 2. e. 121
Pituitosus humor qua ratione fiat in vrina Contentum. col. 2. d. e. 132
Pituita quomodo sit excrementum cerebri. col. 2. e. 132
Pituita mista cum flatu materia est Bullæ, ac Spumæ in vrinis. col. 2. e. 133
Pituita facilius à vino liquatur, & agitatur, quàm melancholia. col. 2. a. b. 143
Planetæ quando pestem præfigurent. col. 2. b. 155
Plantas multas animalibus temperamento longè esse calidiores. col. 2. b. 171
Pleurit. vel exigui vini potione lethales euadũt. c. 2. a. 143
Podagra vino crudescit. col. 1. a. 143
Podagricis conueniens potio, & iucundissima. c. 1. a. 144
Potus apud Antiquos, & Recẽt. qui vtiles ad vehendũ alimentũ, & solandã sitim in febrib. col. 1. c. & seqq. 48

Potus in febribus qualitas. col.1.b.49. quantitas aliter definitur, quàm fuerit à Gal. factum. col.1.c.49. tempus est cibi exhibitio, aut accessionis status, aut quandoque augmentum. d. ibid.
Potus in continuis requisitus quatenus est auxilium, non vehiculum. col.1.e. & seqq. 55
Potio suauissima Argenterij pro febricitantibus, & podagricis. col.1.a. 144
Proprium cuiusq; ægri, & remedij verbis explicari non posse quomodo sit intelligendum. col.2.a. 72
Ptisana sola non sufficit in morbis longis. col.2.b. 46
Pueri an iuuenes calidiores, disputatio. col.1. & seq. 175
Puerorum euaporatio an prorsus venæ sectionem prohibeat ante quartum decimum annum ait Gal. col.1.d.34. negat Argenterius quia tarda est, nec tanti momenti, vt causam morbificam exhauriat tam citò, vt requiritur. e. ibid.
Pueri non habent omnes eandem constitutionem, ergo venæ ijs secandæ non esset certus annorum numerus. col.2.a.34. igitur euaporatio per habitum moderatur tantum sanguinis missionem. b. ibid.
Pulmonis affectus, qui & qua ratione citò generent hecticam. col.1.a. 165
Pulmonis in febricitante instar membranæ exiccati. historia col.2.a. 86
Pulsus nihil aliud est, quam arteriarũ motus. col.1.a.96
Pulsũ mutant tres causæ vsus, instrumentũ. facultas. ibi.
Pulsus finis. & vsus. ibid. qua ratione, quo ordine mutetur. b. ibid.
Pulsus mutatio ratione instrumenti. ibid.
Pulsus variatio ex facultate. c. ibid.
Pulsus inæqualitas febrilis quæ sit. col.1.d.e. 122
Pulsus inæqualitas in vno vel in pluribus ictibus, aut instrumenti, aut potius facultatis sequitur mutationẽ, & affectionem. col.1.c. 96
Pulsus inæqualitas circa principium medium, & finem ictus, sensui quoq; non occurrit. col.2.b.c. 124
Pulsus duri, nec proprij, nec inseparabiles sunt cuipiam febrium generi. col.2.c.112. in quibus febribus occurrant, Galeni, & Argent. diuersa opinio. col.2.d.e. 112
Pulsus, & vrina comparantur inter se quoad vim significandi. col.2.a. 95
Pulsus quomodo significent animi affectus. col.2.c. 97
Pulsus cur maximum signum in Ephemera. col.2.c. 95
Pulsus quales in Ephemera. col.1.d. 96
Pulsus diastole in Ephemera; systole autem in putrida cur celerior. col.1.d. 96
Pulsibus in Ephemerarum causis distinguendis nimium Gal. tribuit. col.1.c. 97
Pulsus inæqualitas aliqua in Ephemera ex Bubone, sed leuis; & cur. col.1.c. 96
Pulsus quales in ephem. è cute adstricta. col.2.a. 99
Pulsus quales in Ephemera ex Bubone. col.2.b.99. sunt æquales Galeno. c. ibid. cui contradicit Argenterius. e. ibid.
Pulsus in synocha imputri magni, veloces, frequentes, æquales, non duri quidem, sed tamen aliquam tensionem innuentes. col.2.24. col.2.a. 104
Pulsus hecticorum paruus, frequens, & ab assumpto cibo velocior. col.1.e. 165
Pulsuum in putridis inæqualitates, & eorum causæ. colum.2.a.b. 30
Pulsus inæqualitas proprium est febrium putridarum, nisi frigidus aut mordax humor reperiatur in ore ventriculi. col.2.b.30. & col.2.c. 112
Pulsus initio febris fiunt minores, & tardiores ob refrigerium non cordis, sed arteriarum. col.1.c. 7
Pulsus inæqualitas febrilis post declinationem in tertianis potius imaginaria, quàm sensibilis, contra Galenum. col 2.e. 96
Pulsus non tantum in Diarijs, sed quoque in Tertianis, & Quartanis ad integritatem planè reuertitur, contra Galenum. col.2.e. 96
Pulsus quartanæ conferuntur cum pulsibus tertianæ. colum.2.a.b. 124
Pulsus quartanæ rarior pulsu quotidianæ. colum.1.c. pagina 126
Pulsus quotidianæ, ac quartanæ conuenire in tarditate Galenus ait, sed non probat, neque ei suffragatur experientia. col.1.c. 126
Pulsus an possit naturali assimilari vnquam in peste. colum.2.b. 156
Pulsus in moribundis cur frequentissimi. col.1.e. 7
Pulsus post quæ interrogata tangi debeat in febribus. colum.2.a. 31
Purgationem in principio febrium faciendam trib. nomi nibus ex rei natura constat. col.1.a. 36
Purgationem quare antiqui metuerint initio febrium. col.1.e. 36
Purgantia quibus casibus præponenda, aut postponenda venæ sectioni. col.2.d. 36
Purgantia grauiora, cocto, præparatoq; humore exhibenda quæ sint. col.2.e. & seq. 36
Purgandum non esse in principio duodecim argumenta. col.1.a. & seqq.37. respondetur ad enumerata argumenta. col.2.b. & seqq.37. contraria opinio stabilitur. p.38.39.
Purgantia quædam frigida, aut saltem temperata. colum.2.d. 37
Purgationi sufficit, naturam leuari, licet tota febris materia non exhauriatur. col.2.e. 37
Purgatio spontanea fit ab expultrice irritata, & propterea ante coctionem mala. col.1.e. 38
Purgatio artificiosa fit à medicamenti attractione, sine expultricis concursu, & ideo non mala. col.2.b. 38
Purgationi bonæ duobus, aut tribus opus est, tenuitate humoris, expeditis vijs, & medicamenti actuatione. colum.2.c. 38
Purgatur omni tempore tenuis humor extra febrem; ergo & in principio febris. col.2.e.38. nihilq; obstat, nisi caloris instrumentũ, quod à nostris medicamentis non est metuendum, aut confusio cum alijs humoribus, quam tractio medicamenti facilè separat. col.1.b.c.39
Purgandi in principio qui humores, & è quibus partibus col.2.d.38. col.2.a.39. & col.2.a.b.c. 36
Purgandum an sit, cum adest cruditas in ventre, inflatio, & tensio præcordiorum. col.1.b.38. an apparentibus vrinis crudis, crassis, aut tenuibus. colum.1.b. pagina 38
Purgandum non est dum natura vacat concoctioni. colum.1.c. 38
Purgandum in febre cum catharro salso ad pulmonem sine mora. col.1.d.e. 39
Purgatio benignior ante coctionem non parit tanta mala vt imaginantur multi, sed potius à multis periculis liberat. col.1.e. 39
Purgandum in principio quarundam febrium probatur auctoritatib. Hip. Gal. & aliorum Græcorũ & Arabum. col.2.b.et seq. 39
Purgatio cauenda in accessione tribus de causis. col.2.e. pagina 39
Purgantia qua vi operentur Galeni opinio et doctrina exponitur. col.2.d.166. examinatur membratim. colum.1.a. 167
Purgantia per attractionem operari concluditur. c. ibid. tractionem illam non fieri per qualitates similes. d. ibi. neque per substantiam similem. col. seq. a. neq; à Gal. satis explicatum esse. d. ibid.
Purgantium attractionem referendam esse in formam, et facultatem trahendi à natura insitum. colum.1.a. pagina 168
Purgantia non omnia venenosa, etsi nonnihil aduersa

nobis,ea tamen ratione non abijcienda, quia plus prosunt.col.1.d.38. vide Minoratiua, Scammoniata.

Purgantia nulla in alimentum verti possunt,& eius ratio.col.2.b. 168

Purgantium miscendorum,& præparandorum causa, & modi.col.1.a,b. 44

Purgantium,quoad speciem & robur,delectus vnde.colum.2.c. 43

Purgantia mitia febricitantibus initio data profuisse experti Argent.col.2.a.36.quæ sint illa purgantia mitia. b. ibid.

Purgantia veterum vniuersos humores commouent, & obstructiones augent.col.2.c. 35

Purgantia longè magis deijciunt vires,quam ipsa venæ sectio,aut certè pari incommodo.col.2.d. 34

Purgatio cur fœlicior à concocta materia.col.1.b. 42

in Purgantium vsu semper adhibenda qualitas humori peccanti contraria.col.1.c. 142

Purgantia in febribus qua consistentia sint adhibenda. col.1.c. 44

Purgantium dosis vnde dimetienda.col.1.d. 44

Purgantia qua mole bibenda.col.1.d. 44

Purgationis quantitas,& numerus vnde capiatur. colum.1.e. 44

Purgationem in dolore magno haud metimur respicientes ad statum futurum, sed ad doloris causam. colum.2.d. 136

Purgandi modum docent morbis motus,qualitas, & natura vires.col.1.e. 44

Purgatio potissimum per aluum instituenda, & quibus de causis.col.2.a.b. 43

Purgantium bilem vtramque,& pituitam leniorum,validiorumq; catalogus.col.2.e.43.& seq.

Purgantis propinandi hora diei commoda.col.2.a. 44

Purgante assumpto quid agendum. col.2.a. 44

Purgans si non operetur,quid faciendũ.col.2.b.44.quid, si vehementius iusto.c.ibid. quid si accersat lipothymiam.ibid.quid si vomitum.ibid.

Purgationem in singulis febribus quomodo instituat Gal. & quib.col.2.c.d. 35

Purgatio quando instituenda in ephemera.col.2.a. 94

Purgatio quando necessaria,aut noxia in feb.malignis. col.2.d. 62

Purgatio num sit exprs seruantib.a peste.col.1.d. 157

Purgatio an,& qualis,& quanta fieri debeat in curatione feb.pestilentis.col.2.d. 158

Pus idem, res dicitur putrida,& res concocta.col.2.b. pagina 105

Pus est veluti cinis derelictus ex putredine facta dissolutione partis aereæ,igneæ,& maxima parte aqueæ,quæ erant in massa sanguinis.col.2.d. 144

Puris generatio quomodo fiat.col.2.d.5.col.1.b.6.quæ substantia,& qualitates.col.2.e. 5

Pus an fiat à duobus,an ab vno calore.col.1.a. 80

Pus quod non assimiletur secundum substantiam, non proficiscitur à materia,vt putat Gal. sed ab intensione caloris.col.1.b. 80

Putrefactionis varia significatio.col.2.a. 105

ad Putredinem quæ spectant non satis ab Arist. explicata.col.1.e. 25

Putrefactio est generationi contraria. col.2.b. 25

Putrefactio,& Concoctio sibi opponuntur.col.2.b. 105

Putrefactio est corruptio.col.2.b.105.mistorum,& trium elementorum. ibid.

Putrefactio verè,est mistorum verè.col.2.e.105.impropriè non verè mistorum.col.1.a. 106

Putrefactio non est semper corruptio secundum naturã, contra Arist.col.2.c.105.non est corruptio calidi quatenus calidum, sed humidi,quatenus humidum contra Arist. ibid.

Putredinem esse passionem humoris, non caloris, contra Arist.actionem verò caloris. colum.2.d. 27

Putrefactionis character non est totius substantiæ corruptio,vt ait Galenus,sed humidi à sicco separatio. colum.2.d. 105

Putredinis definitio formalis ab Arist. dicitur optimè posita; causa verò efficiens malè assignata. col.2.d.e. pagina 25

Putredinis definitio,quæ est Arist.non nihil correcta. colum.1.c.d. 26

Putredinis definitio integra secundum Argenterium.colum.1.e. 26

Putrefactionis ab Argent. definitio explicans modum, quomodo fiat.col.2.d. 105

Putrefactionis efficiens non solum est ambiens aer calidus, sed & internus rei ipsius calor, cum supra modum patitur ab humido.col.2.d.e. 105

Putredinis causam efficientem cur assignarit Arist. calorem ambientis.col.2.e.25.alias dari causas, quæ ad hanc causam referri nequeunt. ibid. & colum.1. c.d. pagina 27

Putredinis causa efficiens immediata ac continens est calor solus p.n.maior aut minor,pro natura,& dispositione humidi putrescentis.col.1.b. 26

Putredinem excitant quæcunque calorem præter naturalem reddunt,siue externa, siue interna,siue per se, siue per accidens.col.1.a.26.col.1.d. 27

Putredinis immediatam, seu coniunctam causã rectiùs Gal.quàm Arist.assignauit.col.1.d. 27

Putrescentia omnia sunt humida,& quale sit illud humidum, actu,an potentia.col.2.c.25.& col.2. 27

Putrescibilia facile, humiditate excrementitia abundant,suntq; laxiora,& rariora.col.1.b. 27

Putredinis causa materialis.col.2.c.26. finalis. col.1.e. pagina 27

Putrida quomodo reddantur sicciora,& frigidiora,& horum vtrum fiat prius,aut posterius.col.1.e. 27

in Putredine cur abeat,& extinguatur calor Arist. non docet.col.2.a. 27

Putredo quid agat in partib. similarib.mortui, quid in sanguine viui, cũ incipit, ac progreditur.col.2.b. 145

Putredinem omnem fieri cum fœtore admittitur.col.1.d. 26.fieri etiam sine dolore quo à suppuratione distinguitur.e. ibid.

Putredinem quæ faciliùs,aut difficiliùs concipiant. col.1. c.d.e. 26

Putredinis differentiæ ab essentia,causis,effectis. colum. 2.a.b. 26

Putrefactionis causæ adiuuantes,& sine quibus non. col. 2.a.b. 27

Putrefacientium analogia cum certis corporis nostri partib.facit,vt hæ magis inquinentur,quam aliæ.col.2.c. pagina 154

Putridas febres accuratè tractare quanti sit momenti. col.2.c.27.& col.1.b. 106

Putrida febris quomodo fiat ex Gal.sent.col.2.a. 10

Putridæ omnis fit humore in corde putrescente contra Galenum.col.2.b. 10

Pusrida vt dicatur febris,non sufficit vaporem ascendentem cor inficere, sed in ipso corde humores putrescant oportet.col.2.d. 108

Putrida febris nunquam sine diaria.col.2.d. 86

Putrida feb. dicetur ex humore putrescẽte,& quãdo humor dicẽdus putrescens,vel putrefactus.c.1.a.b. 28

Putrefactio est proxima,aut prima humorum passio.colum.2.c. 101

Putridæ ab alijs febrib.& animi passionib. excitatæ non possunt nisi in corde habere focum,& humorem putrescentẽ.c.1.a.109.non tamen sunt pestilentes.e.ibidem.

Putredinis cinis est sedimentum in vrinis.col.1.e. 106

Putridæ feb.materia illa est,qua educta,& victa,febris soluitur.col.2.b. 106

Putredo fieri non potest, nisi impediatur transpiratio. col. 2. c. pag. 102
Putridæ febri in genere præparata magis, aut minus tẽperamenta, ordoq; inter ea. col. 1. d. 107. in specie. e. ibi. vide etiam col. 1. e. 112. & seq.
Putridis febribus magis aut minus expositi habitus, qui sint, minimè decidendum sine distincta consideratione causarũ externarum, & internarum. col. 2. a. 107
Putrefacientia medicamenta propriè, & impropriè. colum. 2. a. 25
Putrida per se, & à sui origine nata omnis sit à prohibita transpiratione, quæ varias habet causas. col. 1. c. 108
Putridæ febris efficiens an sola sit Obstructio, quæstio. col. 2. d. 107. responsio. col. 1. c. 108
Putredinis febrilis causæ duæ vitiũ sanguinis, vel humoris putrescentis, & calor præt. nat. col. 1. d. 41
Putridæ feb. causæ aliæ materiã putrescibilẽ suppeditãt, aliæ putredinem efficiunt, aliæ adiuuant. col. 1. c. 29
Putridæ febris loci, aut fomites ex Gal. proponuntur breuiter. col. 2. d. 29. examinantur, & exponuntur latius. p. 108. & seq.
Putridæ quomodo fiant ex inflammationib. etiam partium. col. 1. d. 106. quando hæ sint continentes, quando continuæ periodicæ. ibid.
Putridarum febrium differentiæ ex materia putrescente. col. 1. b. 28. à subiecto patiente sumptæ. c. ibidem. à causis efficientibus. d. ibid. ex loco depromptæ. ibid. ab essentia, e. ibid. quo singulæ varient curatione. c. d. ibid. aliæ differentiæ à generationis, innasionis, solutionis modo. col. 2. a. 28. aliæ à partibus, & temporibus feb. ibid. ab effectib. ibid.
Putridarum diuisio in continuas & intermittentes vnde ducta. col. 2. b. 28. generalissima est, & vtilissima. ibi.
Putridarum omnium materia si putrescit in corde, quomodo hæ intermittant, illæ non, & quomodo possit intermittens cum continua copulari. col. 1. c. 111
Putredinis modus causa est quod febris periodis careat, non constipatio habitus, non locus, non materia. col. 1. a. pag. 147
Putredo in intermittentib. fit diuisim, in continuis simul in omnibus vasis. col. 2. d. e. 119
Putredo sola quomodo accersat rigorem in febrib. col. 1. e. 119. & col. 2 c. d. 121
Putredo sanguinis quomodo varietur pro angustia, & amplitudine loci. col. 2. c. 144. quomodo separet à se mutuo sanguinis partes. c. d. ibid.
Putredo duplex à Fernel. excogitata. col. 2. a. 144. refellitur & multorũ errorum conuincitur. ibid. & seq.
Putredo humorum in omnes, qua inter inguina, & alas intersunt, venas æqualiter, ac citò porrigi in frigido habitu non potest. col. 1. b. 24
Putridæ à bilis humorisq; nigri varijs specieb. duas tantum constituunt ideas, & quomodo hæ differant more, motu. magnitudine. col. 1. c. 107
Putridas febres nasci ex sero putrescente probatur quinque rationib. col. 2. c. d. 106
Putridæ ex sero putrescente qua constitutione cœli oriantur. col. 1. b. 107. & col. 1. e. 147
Putridam ex seroso humore putrescẽte fieri probatur tribus rationib. col. 2. d. 28
Putridam ex sero esse continuam, eamque synocham. col. 2. e. 28
Putrefactio vbiq; radix contagij. col. 1. b. & e. 149
Putredo cur non omnis contagiosa. col. 1. d. 149
Putrefactionis modus à Fracastorio allatus refellitur. colum. 2. a. 149
Putrefactio quomodo producat contagium. col. 2. c. 149
Putridas ex spiritibus esse malignas, & syncopales. col. 1. c. 106. occidereq; cum signis coctionis. ibid.
Putridæ febris nulla põt rectè Ephemera dici. col. 2. a. 11
Putredo qualis in pestilentibus, & qualis in simpliciter putridis prima opinio quæ refellitur. col. 2. b. 53. secunda opinio, quæ etiam confutatur. e. ibid. & seq.
Putredo in peste non est maior, aut intensior, quàm Cansone. & alijs putridis. col. 2. d. 151
Putredo pestilens describitur, sordidaq; & lenta esse probatur. col. 2. a. 152
Putridarum signa rectè Gal. non proposuit. col. 2. e. 111. neq; Auicenna. col. 1. a. 112
Putridarum signa desumpta à iuuantib. & lædentibus. col. 1. b. 30. à caloris essentia, & mordacitate. b. c. d. ibidem. ab effectib. d. ibidem. à pulsib. col. 2. a. ibid. à modo solutionis. c. ibid. ab Vrinis, & excretis alijs. d. ibid. & seq. vide etiam p. 111. 112.
Putridarum calor quomodo dicatur acris & mordax. colum. 1. a. b. 112
Putridæ solæ habent tempus inæqualitatis col. 2. a. 12
Putridam febrem esse, quam non accendit causa procatarctica, quomodo sit intelligendum. col. 1. a. 30
Putrida erit diiudicanda, quæ ab occultis causis, & magnis est orta, vel a procatarcticis, & minorib. nata est, si corpus subiectum ad putredinem contemnendã ex quacunque occasione est aptum. col. 1. d. e. 112
Putredinis indicia in febrib. pestilentibus semper euidentia, licet in aliquib. malignis lateant. col. 2. b. 154
Putridarum euentus è quibus colligendus, breuiter recensetur. col. 2. d. e. 31
Putridarum feb. curatio quam sit apud auctores imperfecta. col. 1. a. 32. & col. 1. c. & col. 2. a. b. 139
Putridarum diuisio vndecimo Methodi ad indicationes inueniendas. col. 2. b. c. 139
in Putridis febribus tria necessaria, Concoctio, Refrigeratio, Euacuatio: & quomodo singula procuranda. colum. 1. a. b. 140
in Putridis feb. contra tria pugnandum, Humorem, Putredinem, & putredinis Causas, inter quas & Sympt. col. 1. d. 32. & col. 1. per tot. 140
Putredinis duo remedia, putridi euacuatio, putrescentis emendatio. colum. 2. a. 32. & col. 1. c. 41. & colum. 2. c. p. 239. Ordo administrandi eadem à Gal. 11. Meth. traditus vituperatur. colum. 2. a. b. pag. 32. & col. 2. d. pag. 139
Putredo in externis aliter compescitur, aliter in humoribus nostri corporis. c. 2. d. 139
Putridarum curatio vnde inchoanda. col. 2. d. 32. & col. 1. e. pag. 140
Putridis omnibus an conueniat venæ sectio, disputatur. col. 1. & 2. p. 33. & seq.
Putrida quacunque non est morbus magnus. col. 1. c. 33
Putrescentis humoris concoctioni cur non sufficiat refrigeratio. col. 1. e. 41
Putredo siccantibus, an humectantibus refrenanda noua disputatio. col. 1. per tot. 159
Putredo qualis postulet humectantia, qualis siccantia. col. 2. b. 140
Putrescentes humores cur aliqui redeãt ad naturam propriam, aliqui non, & quid sit ille reditus, quomodo contingat. col. 2. e. 144. & col. 1. e. 146. & seq. cur aliqui facilius alij difficilius putrefiant. col. 1. a. 145
Putredinis causæ quid indicent, siue efficientes, aut adiuuantes, siue materiales. col. 2. b. 32
Putredini pestilenti non prosunt ea, quæ ad putredinem intus genitam præscribuntur. col. 1. b. 158

Q

Quæstiones circa Operationem Medicam, & eius Instrumenta, vide Scopi.
Qualitates primæ quomodo sint causæ generationis, & & corruptionis. col. 1. c. 152
Qualitatum omnium excessus qui actiones lædit morbus est. col. 2. b. 84
Qualitates mutatæ quo febr. putridã significẽt. c. 2. d. 112

Qualitas actionis non significat, quid agendum. col. 1. e. 70
Quantitas auxiliorum neque inuenta est, neque dubia per se sed ratione quantitatis affectionum, à qua ea sumitur. col. 2. e. 71
Quantitatem Remedij in quolibet ægro, & occasione requiri propriam, & quare. col. 1. d. 72
Quantitas auxiliorum non indicatur à virib. col. 1. a. 72
Quantitatem & Occasionem quomodo rectè venemur, vt differamus ab Empiricis. col. 2. e. 72
Quantitas sola, non Occasio facit, vt scribenda sint vniuersalia. col. 1. d. 73. efficiq; vt differat Empiricus à Rationali. col. 2. c. ead.
Quantitas Affectionum, & Remediorum difficile quidem potest cognosci, non tamen difficilè apprehenditur. col. 2. d. 72
Quantitatis virium, & morbi cognitio magni refert ad prognosin, ac therapiam. col. 2. b. c. 138
Quartana fit è melancholia naturali, & humore adusto, ideoque vel per se incipiens est, vel alias febres sequens. col. 1. c. 121
Quartanæ generationis modus in singulis ætatib. col. 1. d. e. pag. 125
Quartana, & quotidiana causam nequeunt habere, humorē putrescentem in habitu corporis. col. 2. e. 50
Quartana à Lune, vt originem trahat. col. 2. a. 121. quomodo à recore. b. c. ibid.
Quartanæ signa à pulsibus. col. 1. d e. 124. ab essentia. col. 2. c. a causis internis, & externis. d. ibid. à similitudine. col. 1. b. 125. à pulsibus & alijs relictis ab accessione. col. 2. d. ibid.
Quartanæ in remissione nulla deprehenditur in pulsu febrilis inæqualitas. col. 2. e. 96
Quartanæ aliæ notæ à rigore. col. 1. b. 121
Quartana laborantibus appetitus nunquam naturalis. col. 2. a. 82
Quartanæ quædam maligna afferunt accidentia. col. 2. a. pag. 125
Quartana spuria, et legitima vt distinguātur. col. 1. b. 138
Quartana quare longissima, quando iuta: quando Hydropem, & Cachexiam accersat, col. 1. a. b. 136
Quartana quibus excretionibus finiatur. col. 2. a. 125
Quartanæ legitimæ admittunt vim potionem in principio; spuriæ verò non ante concoctionem. col. 1. d. 243
Quies & Motus somnum conciliant. col. 1. d. 57
Quies, mors est mobili substantiæ. col. 1. d. 116
Quotidiana, quomodo occasionem arripiat à ventriculo. col. 1. e. 121. quomodo à Iecore. col. 2. b.
Quotidianæ obnoxia, ætas, habitus, temperatura, vita, locus, tempus, col. 1. d. e. 126
Quotidianæ materia, pituita, qualis sit. col. 2. b. 126
Quotidiana laborantes si non quantitate ampliorem, salem qualitate p. n. continent calorem. col. 1. e. 78
Quotidianæ calor igni è lignis viridibus confertur. col. 2. e. pag. 125
Quotidiana diagnosis reliquæ. col. 1. a. b. 126
Quotidiana notha, & exquisita vt discernantur. col. 1. b. pagina 138
Quotidiana breuior quartana, sed periculosior. col. 1. b. 136
Quotidiana febris, quod exiccatione indigens affectu sit proueait ex subiecto, non febris natura. col. 2. e. 80
Quotidiana citius à vino exacerbatur quam quartana. col. 2. a. 143

R

RAtio multa fingit, quæ ipsa Experientia eludit. colum. 2. e. 97
Rectum sui est index, & obliqui. col. 1. e. 174
Refrigeratio quando in febribus molienda per venæ sectionem col. 2. b. 33. & seqq. quando in pueris, & obesis per idem auxilium. col. 2 c. d. e. 34
Refrigeratio debetur non solum putridis, sed etiam putrescentibus humoribus. & febri. col. 2. e. 139
Refrigeratio quibus instrumentis in synocho imputri procuranda. col. 2. 104. & seq.
Respirationem quo fine molita fuerit natura. col. 1. a. 96. col. 2. a. 179
Respiratio maximum & infallibile signum in affectib. cordis. col. 2. d. 95
Respiratio difficilis, magna, velox, & crebra ad pulsus proportionem indicat synochum imputrem. col. 2. 24. col. 2. a. 104
Respiratio nil vitij præ se fert in hecticis. col. 2. b. 165
Respiratio qualis in peste. col. 2. b. 156
Retenta quo modo febres succendant. col. 2. e. 14. col. 2. c. d. pag. 89
Retenta quæ, quibus modis Ephemeram excitent. col. 1. e. pag. 92
Retenta alui excrementa qua ratione prohibeant venæ sectionem. col. 1. d. & col. 2. b. 35
Retiformis plexus in homine non reperitur. col. 1. b. 9
Rhabarbarum in febrium principio male propter adstrictionem vituperatur à Montano. col. 1. a. 141
Rhabarbarum cauendum in febrium initio, quia diureticum. col. 2. b. 144
Rhabarbarum cur in principie febrium non exhibendū aliæ rationes. col. 2. b. 36
Rhabarbarum quare neque in pestis initio dandum. colum. 1. e. 159
Rhabarbarū non rectè exhibetur dysentericis. c. 1. d. 142
Rhabarbari dosis. col. 1. d. 44
Rigor quomodo putridam esse febrē innuat. col. 2. b. 112
Rigor quomodo fiat in febribus alijs à putrida. col. 1. e. 30
Rigor quibus putridis accidat. col. 1. e. 30
Rigor semper indicat intermittentem. col. 1. b. 54
Rigoris & Tremoris differentia secundū Gal. col. 1. d. 113
Rigor Argenterio formaliter definitur totius corporis tremor cū refrigeratione vehementi & dolorifica. c. 1. e. 113
Rigor, Horror, Frigus in accessionibus contingentia quomodo differant. col. 2. a. 113
Rigoris, Horroris Frigoris illius causarum particularium ex Galeno enumeratio. col. 2. b. 113. *non est artificialis. d. e.* ibid.
in Rigore quomodo fiat concussio, deinde febris, postea sudor ex Gal. sent. col. 1. a. 114
Rigorem non causari ab humoribus è venis in habitum corporis illabentibus. col. 2. d. e. 114
Rigoris, Horroris, Frigoris materiam à Gal. assignatur non respondere Experientiæ. col. 1. c. 115
Rigor non fit delabentibus humoribus acribus per habitum: ergo acredo non est causa rigoris. col. 2. a. 115
Rigor curatur per calida, & acria medicamenta. col. 2. b. pag. 115
Rigorem non fieri ab expultrice naturali partium. col. 2. d. pag. 115
Rigoris causam reiciunt in humores acres, sola cōcussionis, nulla vero frigoris ratione habita. col. 1. a. 116
Rigoris causa ex lib. de Rigor. quod sit affectio calidi innati, & quomodo. col. 1. b. 116
in Rigore concussionis causa refertur in conflictum caloris cum rebus obstantib. eius egressu. col. 2. a. 116. conflictus ille Galeni refellitur. col. 2. a. 117
in Rigore fit dolor, hunc duo sequuntur, Contractio caloris, & expulsio humorum mordicantiū, vt docet Gal. lib. de rig. col. 2. c. 116 sed hæc simul fieri, contradictorium probat Argent. col. 1. d. e. 117
Rigori quæ Gal. in d. lib. attribui, ac calori, confutantur. col. 2. e. 116. & seq.
in Rigore non opus est tot motibus, quot Gal. commentus est. col. 1. c. 117
in Rigore concussionis causam non esse dolorem, vel morsum. col. 1. e. 117
Rigoris causæ, & generationis modus ex Fernelij sententia,

tia, & quomodo cum ſequatur febris.col.2.d.117. refutatur.col.1.a.118.& ſeq.
Rigor necunde pendet, quàm a motu calidi natiui, quod bene ſolum dixit Gal.col.2.d.118. quotuplex ſit ille motus.e.ibid. motus illius cauſa irritans non ſunt humores acres.col.1.a.119. ſed putredo in partibus internis, quod rationib & hiſtorijs probatur.b.ibid. & ſeq. trahens verò eſt ipſa natura non calor putridus.c.2.a.
Rigor putredinem non præcedit, ſed ſequitur.col.2.b. 50
in Rigore frigus prouenit à caloris cõtractione, quàm facit ipſa natura, non putridus in humore calor.col.2.a.119. vnde concuſſio illa.b. *ibid.*
Rigentes partes non penitus calore deſtitutæ.col.2.c 119
Rigor quare non fiat in Continuis.col.2.c.d. 119
Rigoris natura, cauſæ, generatio, explicatur ex propria ſententia.col.1.e.118.& ſeqq. repetitur breuiter.col.1.a. pag. 121
de Rigoris generatione in quibus differat Argent. & Galeni, communisq; opinio.col.1.a.b. 120
*Rigor in quibus, & quare ſignum malum.col.1.c.d.*120
*Rigor in tertianis cur maior quam quartanis.c.1.e.*120
cur in his progrediente morbo creſcat, in illis minuatur.ibid. & ſeq. cur in illis cum punctura, in his cum membrorum confractione.col.2.a. *ibid.*
*Rigor ſine febre qũo fiat a cauſis extrinſecis. c.2.b.*120
*Rigor ſine febre an fiat à cauſis internis Hippoc. et Gal. opinio.col.2.c.*120. *acciptur illius negans, & reijcitur huius affirmans opinio.d.e.* *ibid.*
*Rigor non fit à Cruditate, neque à Balneo.col.2.d.e.*120. *neque à Pituita ſalſa.col.2.e.* 121
Rigoris in febribus indicationes ex natura rei, & remedia varia intus, & extra adhibita.col.2.d. 58
Rigor & frigus febrium bilioſarum ferè non poſtulant remedia.col.1.d. 59
Rigor probibet ſomnum, cibum, potum.col.1.b,c. 59
Riſus immodici remedium, manus admotio circa regionem cordis.col.1.e. 90
Ros, vide Humiditates ſecundæ.

S

SAbulum in vrinis vnde. col.1.b. 134
Sacculi ad diſcutiendum ſoporem febricitantium. col.2.c. 57
*Saccharum ne bilioſis quidem febrib.nocet.col.2.e.*142.
Sacchari temperamentum, & ſubſtantia. *ibid.*
Sanguis quomodo ſit calidum innatum.col.1.c. 177
Sanguis cum pituita quomodo dicatur calidum innatũ. col.2.a. 177
Sanguis, ſiue quartus humor, ſiue maſſa, temperamento calidus, & humidus eſt, non temperatus, vt Gal. cenſet.col.2.d.e. 171
*Sanguine pueri an iuuenes magis exuberẽt.col.2.b.*175
Sanguis in conualeſcentibus bonus eſſe non poteſt, vt qui putredinem ſenſerit.col.2.b. 146
*Sanguis vt conſeruetur, augeatur, vigoretur.col.1.c.*179
*Sanguis non facit vrinã flauã, aut ſubflauã.c.1.a.b.*131
Sanguis quomodo ſubrubram, & rubram cauſet vrinam, quomodo non.col.1.d. 131
Sanguinis ichor quomodo idem faciat.e. *ibid.*
Sanguis ſignificat vel humorem quartum, vel quattuor humorum maſſam, & qua ſignificatione ſubiectum ſit ſynochi.col.1.d. 102
Sanguis ſeu maſſa conflata ex quattuor humorib. materia eſt febris ſynochæ.col.2.a. 145
Sanguis, ſiue primo, ſiue ſecundo modo acceptus, cur accendatur, ſine putredine, reliquo humores non.col.2.a. 102.*col.2.d.e.* 103
Sanguis quartus humor an putreſcat. col.1.d. 145. *cur difficulter putredinem contrahat, neque ante humores alios.e.* *ibid.*
Sanguinea maſſa exactè miſta difficilè, non exactè miſta facilè putredine corripitur.col.1.a. 145
Sanguis vnam ſolum patitur corruptionem à calore, putredinem ſcilicet, vel integram, vel imperfectam, & quomodo.col.2.b.c. 144
Sanguineam febrem putridam dari eſſe Gal. col.1.c. 144. *non dari ex eodem, quod oppugnat Auic. quattuor argum.d.e.* *ibid.*
Sanguineam maſſam totam putreſcere in ſynochis, non tamen æqualiter, huiuſq; inæqualitatis cauſæ adducũtur variæ.col.1.a. 146
Sanguis cur ferè ſolus aptus ad putridam ſynochum concipiendam.col.1.c. 147
Sanguis non poteſt facere acceſſiones.col.1.e. 24
*Sanguis quomodo tranſeat in vtramq; bilem, & cur flaua tunc potius, quàm atra faciat circuitus.col.2.a.*92 *& col.2.d.* 145
*Sanguineæ maſſæ pars, quæ putrefit, an corrigatur. col.1.e.*146. *corrigitur concoctione ſeparatione, & miſtione bona ſubſtantiæ.b.col.ſeq.*
*Sanguinem demimus in febribus refrigerationis quidẽ gratia, ſed magis, vt alijs præſidijs aptior ſit locus.col.2.d.*33.*col.2.a.* 35
*Sanguis quibus apparentibus ſignis in febribus mittendus, quo modo, loco, tempore, quantitate, numero, ordine.col.2.e.*33.*& ſeqq.*
*Sanguinis in extractione tantum ſemper relinquendũ, quantum ſufficere poſſit ad curationis reſiduum. col.1.b.*35.*quomodo cognoſcatur, tãtum ſupereſſe.c.ibid.*
Sanguis quando mittendus in ephemera.col.2.a. 94
*Sanguinis detrahendi in ſynocho imputri puerorum, adultorum, varia inſtrumenta.col.2.d.*104. *quantitas non exactè, à Gal. limitata.e.ibid. modus, confertim, an repetitè, col.1.a.*105. *reſtitutio per cibum duab. ab euacuatione horis, & per ſomnum.b.* *ibid.*
Sanguinis ad Lipothymiam extractionem quæ ſequantur bona.col.2.e. 104
*Sanguinem videri non mittendum in omnibus putridis. col.1.d.*139. *probat detrahendum in omnibus, quia nullas excipit.col.2.a.b.* 140
Sanguinis miſſio non omnibus conuenit continuis febrib. col.1.d. 55
*Sanguis an mittendus in Cauſo.col.2.c.*61. *ſoluitur quæſtio per diſtinctionem.col.2.d.* 61
Sanguis an, & quomodo mittendus in peſtilenti febre. col.2.a. 65
*Sanguinis miſſio an eõpetat præſeruãdis à peſte.c.1.d.*157
*Sanguis an mittendus ſit ad curandos peſte infectos, ex qua vena, & quantus, & quomodo, & quo tempore, & per quem locum.col.1.c.*158.*& ſeq.*
Sanguinis miſſio ſæpe obeſt, ex ſimilitudine tamen colligitur adminiſtranda, vel omittenda in malignis febribus.col.2.d. 62
*Sanitas quid.col.2.d.*76. *eius cauſa coniuncta ex Ariſt. e.ibid.*
*Sanitatis conſeruationem, aut reſtitutionem quæ indicẽt aut coindicẽt accuratè, ſubtiliterq; diſtinguit.c.1.a.*76
*Sanorum vitia, quæ ex humoribus naſcuntur, vehementia non ſunt, vt ſubitum poſtulent remediũ.c.2.b.*33
Sanatio quomodo fiat in febribus cùm natura, cùm arte. col.2.e.& col.1.e. 79
Scammoniata quæcunque malè damnat Montanus in principio febrium.col.1.a. 141
Scarificatio cutis quando facienda in febribus. col.1.c. pagina 34
*Scopi, ſeu quæſtiones conſiderandi circa Operationẽ medicã ſunt. an, quid, quantũ, qualiter.col.1.d.e.*70. *item: quo modo, quando, vbi, quo ordine.col.2.a,b.* 70
Scopi circa Remedia, vel Inſtrumenta operationum, an, quodnam, quale, quantum, quomodo, quo loco, quo tẽpore, quod prius, quod poſterius.col.2.b.c.d. 70

Scopis

Scopis Methodi medendi quomodo potiamur per Indicationes, exemplo pulchre ostenditur. col. 1. d. e. 75. quomodo eosdem intelliganius per Contraindicantia. col. 2. a. b. 75. quomodo per Coindicantia, & Correpugnantia. c. ibid. & col. 2. a. b. c. 76

Scordium resistit venenis putrefacientibus. col. 2. b. 65

Scriptor librorum non debet aliorum semper opinione duci, sed rei naturam inspicere, & capita eius ponere, vnde cætera Methodo, & ordine deducantur. col. 2. a. b. pag. 169

Scripta & opera opposito se habent modo. col. 1. d. 69. quomodo hoc sit intelligendum. col. 2. c. 69

Sectæ veritatis inimicæ. col. 2. e. 2

Sedimentum vrinæ, vide Hypostasis.

Semen qua ratione calidum sit innatum. col. 1. a. 177

Sena pituitosos, salsosque humores, & melancholicos leniter educit. col. 2. e. 43

Sensus etiam a febre semper læsi, & quomodo. col. 2. c. 7

Sensuum & internorum, & externorum acuties in hectricis præt. nat. col. 2. c. 165

Sensus communis consopitur, vnico sensu, v. g. auditu occupato. col. 1. a. 57

Serum corpora frigida & sicca, licet tandem excrementitijs humiditatib. madefaciant. col. 1. b. c. 175

Serum in vasis putrefieri, & febrem excitare. col. 2. c. d. pagina 106

Serum putrescens non esse referendum ad putrescentem pituitam. col. 2. d. e. 106

Serum illud quare non aliam pariat febrem, quàm continentem. col. 1. a. 107. & col. 1. e. 147

Siccitate per se accenduntur febres, quàm tamẽ his quinque modis Gal. non comprehendit. col. 1. c. 89

Signa affectuum depromũtur à quattuor fontib. à rei essentia, causis, effectibus similitudine. col. 2. c. 94

Signa maxima quæ. col. 1. d. 95

Silentium & vox, vtraq; somnum afferunt. col. 1. d. 57

Sitis pertinet ad animalem, & naturalem facultatem. col. 1. e. 59

Sitis in febribus causa, indicationes, remedia. col. 2. a. 59. *si à pulmone. ibid. si à ventriculo. b. ibid. si oris vitio. c. ibid. si à toto corpore. d.* ibid.

Sitis non intenditur in hecticis. col. 2. e. 165

Somni causæ coniunctæ quotuplex causa antecedens. col. 2. c. 56. & col. 2. a. 57

Somnus naturalis, & præter naturam quomodo fiat. col. 2. e. pag. 175

in Somno calor repit ad viscera. col. 2. d. 178

Somno viscera concluduntur, vigilia euocantur humores. col. 1. e. 35

Somni moderati commoda, immoderati noxæ à bibito purgante. col. 2. b. 44

Somni vtilitates, & occasiones in febribus. col. 1. e. p. 49. & seq.

Somnus quomodo febrem pariat. col. 2. e. 90

Somno an vigiliæ indulgendum in ephemera ex densitate cutis. col. 1. e. 22

Somnus longior conceditur à Gal. in synocho imputri, videndum tamen ne in soporem migret. col. 1. a. 25

Somnus in febribus quomodo concilietur. col. 2. e. p. 56. & seqq.

Soporatos febricitantes tractare modo à Practicis præscripto sine iudicio, & delectu periculosum. col. 1. & 2. e. pag. 57

Soporis à vaporum copia curatio per reuellentia, euacuãtia, irritantia, digerentia. col. 2. b. 57. & seqq.

Soporis à debilitate caloris curatio per corroborantia, & reficientia. col. 2. d. 57

Sorbitiones à quibus prohibeantur, vel indicentur in febribus. col. 1. d. 47

Spiritus neq; similares, neq; dissimilares nostri sunt partes. col. 2. c. 83. nec vinum. e. ibid.

Spiritus vitalis à Gal. non satis stabilitus. col. 2. c. 8

Spiritus animalis à Gal. introductus, non satis certis probationibus. col. 2. c. 8

Spiritus naturalis quibus locis proponatur à Galeno. colum. 1. a. 9

Spiritus animalis confutatur. col. 1. c. 9

Spiritus naturalis nulla est demonstratio. col. 1. d. 9

Spiritus nostri corporis vnus est essentia, & specie. col. 1. d. e. pag. 83

Spiritus solus cur aliquando dicatur calidum innatum. col. 2. a. 177

Spiritus natiuus quib. modis conseruetur. col. 2. a. 179

Spiritu conceptus calor est causa febris in parte solida, citoq; euanescit. col. 2. d. 84

Spiritus & sanguis ocyssimè per totum effunduntur, remeantq; ad cor. col. 2. e. 81

Spiritus tenuiores ad febres procliuiores crassis. col. 2. a. pagina 17

Spiritus in hectica fieri frigidiores, vt vult, Montanus, ridiculum est. col. 2. c. 165

Spiritus frigidus vnde contingat in moribundis febricitantibus. col. 2. d. 77

Spirituum putredo non creat pestilentem, sed malignã. col. 2. a. 154. quam docuit esse sporadicã. col. 2. b. c. 152

Spiritus in febre maligna haud contagiosa, absq; humorib. affici ostenditur. col. 1. e. 160. resici egregie, vim tenuis, & odorati potu. col. 2. c. ibid.

Squamæ vnde in vrinis. col. 1. a. 134

Statum accidentium, & statum coctionis in Paracmastica synocho non coincidere. col. 2. d. 53

Sternutamenta soporem febricitantium excitantia. colum. 2. c. 57

Stillato vtimur in febribus labantibus viribus, & quomodo. col. 1. b. 49

Subiecti varia dispositio iisdem causis agentibus, varios excipit affectus, vel eosdem varijs modis. col. 1. a. b. 91 col. 1. b. 95

Sudor quid. col. 2. c. 122

Sudoris materia quæ sit, dubitatur. col. 2. c. d. 122

Sudoris materiam esse euaporationem. col. 2. e. 122

Sudoris materiam quoque esse humorem aquosum, in quo euehuntur omnes humores morbifici. col. 1. b. c. 123

Sudoris naturalis retenti causæ. col. 2. d. 122

Sudorem efficientes, & augentes causæ. col. 2. a. 123

Sudores ante coctionem cur non boni. col. 2. b. 123

Sudores cur fiant in his qui morti sunt propinqui, peculiaris ratio. col. 2. c. 123

Sudoris causæ sine quibus non fit, cutis. s. meatus, & habitus corporis, quales esse debeant. col. 2. c. 123

Sudor vi exprimatur à labore. col. 1. a. 123

Sudor à lassitudine cur quandoque erumpat, aliquando non. col. 1. c. 99

Sudor quomodo fiat post rigorem Gal. sent. col. 1. c. d. 114. confutatur. col. 2. a. b. 117

Sudor fit in fine status paroxysmi, estq; declinationis causa. col. 2. b. 117

Sudor cur frequens sequatur accessiones tertianas. colum. 1. a. 124

Sudores cur non fiant in quotidiana, & pituitosis. c. 2. b. pagina 126

Sudor tardus in quartanis, & quas ob causas in quibusdam accelereiur. col. 2. a. 125

Sudorificorum qualitates, ac conditiones. col. 2. d. 45

Sudorifica auxilia qui humores, & quæ febres flagitent. colum. 2. c. 45

Sudorifica admota quæ. col. 1. a. 46. assumpta. ibidem. & col. 2. e. 45

Sudores in continuis nequaquam eliciemus, nisi eo repat humores, quod in intermittentib. commodissimè fiat. mus. col. 1. d. 56

Sudorificorũ substãtia, et oportunitas ĩ tertiana. c. 1. b. 141

Suffu-

Suffumigia ad aerem peſtiferum expiandũ.col.1.b.157
Suppurationes quomodo ſint putredines. col.2.a. 105
Symptomata in Methodo medendi febrium conſiderantur vt cauſa putredinem ſequentes, aut cauſæ, ſine quibus non.col.1.e.32.& col.1.d. 140
Symptomatum per ſe curandorum enumeratio.col.2.d.32.col.1.d.e. 140
Symptomata in mutatis qualitatibus non trahunt ad ſe curantis intentionem: cetera duplici ratione peculiarem exigunt curationem.col.1.d.e. 56
Synochæ febris theorica pulchra à p.144. col.1. vſq; ad colum.2. 147
Synochus & Ephemera nominibus diſtingui debent. colum.2.b. 18
Synochos imputres non poſſe dici diarias extenſas vel plurium dierum.col.1.b.102.& col.1.b. 103
Synochas imputres, & Ephemeras eiuſdem eſſe naturæ oſtenditur, differre ſola vehementia, conuenire materia, & cauſis efficientibus.col.1.c. 18
Synochos, & Ephemeras diſcrepare materia, vel ſubiecto, & natura.col.2.b. 87
Synochos imputres medium eſſe febris genus inter putridas, & Ephemeras.col.2.c. 87
Synochi cauſa, quod ſcilicet non habeat periodos, num pendeat à loco, an verò à materia, duplex Galeni ſententia eſt, & varia in varijs locis.col.2.a.& ſeqq. 51
Synocham fieri ſine periodis, propter materiam id eſt, ſanguinem putreſcentem rationibus probatur.col.2.e.& ſeqq.& 51.col.2.b. 53
Synochon eſſe, & acceſſiones, vel exacerbationes habere tertianas contradictionem implicat.ccl.1.e.52.& colum.1.c. 145
Synochum fieri ex bile probatur auctoritatibus Galeni. col.1.c.24. ſoluuntur auctoritates. d. ibid. vide etiam col.2.c. 61
Synochus nulla ex bile. col.2.b. 103
Synochus ex bile admittitur.col.1.c.147.quomodo fiat. d.ibid.
Synochi ſubiectum ſemper eſt tota maſſa, nunquam peculiaris humor aliquis.col.1.c. 102
Synochis omnibus eadem ſemper materia ſubiacet. col.1.a. 104
Synochus duplex, mitior, vel imputris; vehementior, ſeu putrida.col.1.a. 103
Synochi non putridæ cauſæ mediatæ, atque immediata. col.2.d.e. 23
in Synocho qua ratione vapores non expirare dicantur, & quomodo tonos, vel affligendi modos diuerſos cauſent.col.1.a.e. 24
Synochi imputris cauſa materialis eſt ſanguis redundans, iuſto calidior in omnibus venis; efficies quicquid ibi talem reddere eum poteſt.col.2.b.c.d. 103
Synochi ſubiectum proximum, ſeu materia; & remotius, ſeu præparatum corpus: item fomes, ſeu locus, & anni tempus, quo incidit.col.1.b.c. 24
Synochi duplicis toni, homotoni, vel ditoni, ideſt æqualiter, vel inæqualiter affligentis cauſa partim à prohibita magis, aut minus tranſpiratione, partim à materia magis minusve craſſa pendet.col.1.a.b. 104
Synochi tonum, hoc eſt, affligendi rationem, triplicem habent.col.2.d.102.quomodo in ſingulis tonis inueniantur tria prima, vel omnia quatuor morborum tempora.e.ibid.& ſeq.
Synochus cum tono epacmaſtico, an & qualem habeat declinationem. col.1.c. 104
Synochus imputris in putridam, & bilioſam periodicam qua ratione mutetur.col.2.c.145. cur non tranſeat in pituitoſam.d.e. ibid.
Synocham referri à Gal. inter febres ardentiſſimas. colum.2.a. 60
Synochon putridam fieri ex ſanguinis maſſa, non ex ſanguine quario humore. colum.1.c. 52
Synochon putridam fieri ex ſanguine ſub propria forma putreſcente, Auicennæ argumenta.col.2.c.& ſeq.52. col.1.& ſeqq. 144
Synochi putridæ cauſæ materiales, & efficientis. col.1.c. pagina 53
Synochorum ſigna potiſſimum ſumuntur à patientes habitu, & diſpoſitione.col.1.a. 54
Synochi imputris accidentia, ſingulorumque ratio. colum.2.a,b,c. 24
Synochi imputris ſigna à Gal.& Auicenna allata.col.2.24.examinantur.col.1.e.104.reuocantur ad certa capita.col.2.b. 104
Synochæ non putridæ indicata, & auxilia.col.2.c.104.vbi multa Gal.& Auicennæ corriguntur. ibid. & ſeq.
Synochus imputris refrigerantia potius indicat, quam incidentia, & abſtergentia.col.1.b. 25
Synochi imputris auxilia, & victus ſecundum Galen. et Recentiores.col.2.d.et ſeqq. 24
Synochi remedium præſtantiſſimum ſanguinis miſſio. col.2.e.59.an ad animi deliquium mittendus Galeni, & Argenterij opinio.col.1.a. 60
Synochi reliqua auxilia.col.1.b.c. 60
Synocho imputri laborantes duab. ab euacuatione horis cibo, & ſomno inſtaurandi.col.1.b.105.incraſſantibus medicamentis non egent.c. ibid.
Syrupi in calidioribus, & mitioribus febribus, & cauſis contumacioribus exhibendi.col.1.e. 43
Syrupi varij miſcendi cum potu febricitantium pro varijs ſcopis.col.1.c. 143
Syrupus roſaceus ſolut. bilioſos, ac ſeroſos humores benignè ducit.col.2.e. 43
Syrupus roſatus ſolut. à Montano reijcitur ob aſtrictionem in febrium principio, ſed malè.col.1.a. 141

T

Tabis ſigna. col.2.b. 165
Temperamentum partium ſufficit ad operationes naturales ſine ſpiritu.col.1.d. 9
Temperamentum calidum, & humidum quomodo ſalubre, & inſalubre.col.1.d.171. vitæ animalium eſt maximè congruum. a.col.ſeq.
Temperamento calidæ res, & humidæ ſunt noſtræ naturæ conuenientiſſimæ.col.1.b. 172
Temperamentum quibus rerum generibus, ſpeciebus, & indiuiduis conueniat, & dum illud inueſtigatur, quibus horum ſingula conferri poſſint conſiderando totum.col.1.2.172.conſiderando partem.col.2.e. 173
Temperamenta indagãtes quomodo interrogationes formare debemus, & quomodo reſponſiones reddere diſtinctas.col.1.e.173.& col.ſeq.per tot.
Temperamenta cuiuſque generis, ſpeciei, indiuidui, totius, partis ad ſua media referendi ratio. col.1.& 2. pagina 174
Temulentia, vide Ebrietas.
Tenebræ & lux ſomnum conciliant.col.1.d. 57
Tertiana quomodo prodeat a iecore.col.2.b. 121
Tertianæ ſpuriæ longiſſimæ enarratio, è qua ſigna colliguntur, hanc ab exquiſita diſtinguentia. colum.1.2. pagina 137
Tertianæ exquiſitæ ſigna propria.col.1.a. 138
Tertianæ ſpuriæ cur adeo longæ.col.2.d. 137
Tertianæ, ac quartanæ in remiſſione omnimodam adipiſcuntur pulſus ſanitatem contra Gal.col.2.e. 96
Tertianæ ſæpe cum vehementi rigore primo ſtatim impetu incipiunt; quartanis verò progreſſu temporis vehementia rigoris accedit.col.1.a.b.113. vtriuſque ratio.col.1.e. 120
Tertianæ alia indicia. col.2.c. pag.121. colum.1. b.c. pagina 122

Tertiana exquisita cur septem ad summum paroxysmis finiatur.col.2.e. 137
Tertiana exquisita non est mitissima, sed tutissima, & breuissima dicenda.col.1.a. 136
Tertiana quomodo soluatur, & euacuetur.col.2.b. 122
Tertianarum concoctio perfecta deprehenditur ex solo enœoremate, vel etiam nubecula.col.2.a. 133
Tertianam quibus medicamentis, quo ordine curent Recentiores, & Argent.col.2.a & seq. 141
Tertianæ curatio per vomitum, & deiectionem. col.2.c. 140. *per diuretica, & sudorifica.col.1.b.*141. *per clysteres.c.ibid. per balnea Galeni, quæ examinatur ac corrigitur.ibid. & col.1.* p.seq.
Tertianam exquisitam curari sanguinis missione. colum.2.b. 140
Testes rectè dici fontes caloris natiui.col.1.a. 178
Testium refrigeratio sistit vigilias ex febribus. colum.1.a. 57
Theriaca quibuscum exhibenda medicamentis in curatione pestis.col.2.e. 159
Theriacæ antiquæ drachma vna cum vino generoso pota commendatur ad Rigorem febrilem.col.1.b. 59
Thymus ducit humores melancholicos leuiter. col.2.e. pagina 43
Timor qua ratione febrem succendat. col.2.e. 19
Timor & subita impulsione caloris, & concitatione fluxionis concitat febrem.col.2.a.b. 90
Totum, & pars, cuius temperamentum quærimus quot modis consideretur, & quibus illorum singula conferri possint.col.1.d. 172
*Transpiratio insensilis non exhaurit coniunctam causam febris, si tota ponatur in habitu: vnde nunquam intermittet febris sine sudore, quod falsum.col.2.a.b.*117. *non sufficit ad vacuandos pueros acutè febricitantes. vide Pueri.*
Transpiratione quo fine vtatur natura.col.2.a. 179
Transpirabilia corpora, num minus exposita pesti sint, in dubium reuocatur.col.1.a. 155
Transpiratio prohibita quomodo fiat, ac quas habeat causas.col.1.c.d. 108
Transpiratio prohibita sola, & perpetua putrefactionis causa.col.2.b. 149
*Transpiratio prohibita in omnib. est putridis, & quare semper exigat venæ sectionem.col.2.a.b.*140. *hanc sententiam limitat col.2.d.* 33
Transpiratio non adeo procuranda in præcautione pestis, vt Galen. præcepit.col.1.d. 157
*Tremor vt sit genus rigoris non vult Gal. vult Argent. col.1.d.e.*113. *vide Rigor.*
Tristitia duobus modis excitat ephemeram. col.2.d. 19
Tristitia cùm motu, seu contractione, tum caloris natiui debilitatione, vnde cruditas, gignit febrem.col.1.e. & col.2.a. 90
Tristitiam quæ alia sequantur symptomata, & qua de causa.col.1.a.b. 98
Tubercula callosa pulmonis sine vlcere statim generasse hecticam visa..
Turgere humorum quid sit.col.1.c. 39
Tussis in febribus curatio.col.1.c. 59
Typhodes inter febres ardentes.col.1.c. 61

V

Vapores retenti qui febris causæ.col.2.d. 89
Vaporem putridum aliunde ad cor eleuatum, non sufficere excitandæ febri.col.1.b.c. 109
Vapor putridus à præcordijs iuxta Fernelium exhalans non afficit cor principaliter, vt pulsum mutet, febremque accendat, neque primario initio paroxysmi cerebrum grauat.col.1.c.d.e. 118
*Vapores aerem pestilentem reddentes quales oporteat esse.col.2.d.*155. *quales illi, quibus fit contagium per fomitem.col.2.c.*149. *aut ad distans.col.1.a.* 150
Variolarum putredo contagiosa, lenta, sordida. col.2.b. 152. *non lethalis.col.1.b.* 153
Venarum & Arteriarum contiguitatis causa. col.1.c. pagina 179
Venæ sectio an congruat omni febri putridæ, disputatio. 33. & 34. *Galeni contradictio.col.1.b.* 33
*Venæ sectionem non conuenire in omni febre putrida, conclusio.col.1.e. & seq.*33. *contrarium videtur docere.colum.2.a.b.* 140
Venæ sectionem cuiuis febri putridæ competere, semel in consideratè scripsit Gal.col.2.a. 33
Venæ quibus in febribus secandæ, quibus non.colum.2.a. pagina 33
Venæ in febribus secandæ indicia.col.2.e. 33
Venæ maiores quando aperiendæ in febribus. colum.1.a. 34. *quando minores. b. ibidem. quando hæmorrhoides ibid.*
Venæ supra collum in capite alicubi, & facie existentes quando secandæ.col.1.c. 34
*Venæ sectionem quæ moderentur, aut planè dissuadeant habitus.col.1.c.*34. *quæ euacuationes.col.2.b.c.ead.p. quis cœli status. c.* ibid.
Vena aperta veluti è camino exeunt, & expirant fuligines putridæ.col.1.b.c. 40
Venæ sectio non omnibus conuenit continuis febribus. colum.1.d. 55
Venæ sectio num conueniat in febre pestilenti.colum.2.a. pagina 65
Venæ sectioni clyster præponendus.col.2.a. 35
Vena sectio præparat ad deobstruentia, & refrigerantia medicamenta.col.2.a. 35
Venarum mesaraicarum purgatio præparat corpus ad deobstruentia, & refrigerantia vtiliter administranda.col.2.b. 35
Venenum non interficeret, nisi calor natiuus ageret in ipsum.col.1.d. 151
Ventriculus quid conferat ad generationem quotidianæ. col.1.a. 121
Ventriculi, & eius orificij corroborandi instrumenta. colum.1.d.e. 23
Ver esse calidum & humidum contra Gal. demonstratur.col.1 & 2. 171
Ver quare saluberrimum.col.1.a. 172
Ver procreat synochos ac quare.col.1.c. 24
Vestes quæ conuenientes in peste.col.2.a.b. 157
Victus indicatur à viribus permittitur à morbo.col.2.c. p.46. *Vide Cibus, Potus.*
Victus febricitantium non modo vires sustinere, sed etiã morbo eiusque causis resistere debet. col.2.c. pag.46. respicere quandoque etiam symptomata. pag. ibid. paulo post.
*Victus tenuis, conseruans, plenus, non sunt differentiæ quãtitatis victus, sed generis, seu speciei victus. col.1.a. pag.*137. *neque huic speciei, illam copiam licet substituere.* ibid.
Victus à facultate vitali non indicatur, sed à sola concoctrice ad quàm referuntur natura, consuetudo, &c. col.1.c. 136
*Victum non contraindicat distantia status, vt Gal. docet, sed morborum natura.col.1.d.e.*136. *item morborum causæ.col.2.a.* ead.pag.
Victus pleniori, aut tenuiori in principio vel statu quando sit indulgendum quæ nos doceant. colum. 2. a. b. pagina 136
*Victum in acutis quid dirigat.colum.2.d.pag.*136. *quid in Intermittentibus. ibidem. quid in longis. e. pag. eadem.*
*Victus non semper in continuis erit tenuis ad septimum vsque, contra Galenum. col.1.b.p.*55. *neque semper*

vberior in principio, quam ſtatu. ibid. neq; ſemper humidus. c. ibid.

Victus humidus qua ratione vtilis febricitantibus. colum. 2. d. 80

Victus an debeat eſſe tenuis in ephemera ex denſitate cutis diſtinguitur. col. 1. c. 22

Victus an tenuis eſſe debeat in vlla Ephemera maximè cum bubone vel adſtrictione. col. 2. b. c. 100

Victus vnus, idemq; ephemera quacunq; laborantibus præſcribi non debet. col. 1. c. col. 2. a. 94

Victus etiam poſt ephemeram debet eſſe cautus, & moderatus; varius tamen in varijs ephemeris. col. 1. a. pagina 101

Victus tenuis in peſte damnatur. col. 1. d. 157

Vigilia vt febris fiat cauſa. col. 1. c. 90

Vigilia animia qua ratione potiùs alios affectus, quàm febres, aut putridas frequentius, quam ephemeras excitet. col. 2. b. c. 93

Vigilias ephemeram peperiſſe, vt cognoſcamus. col. 1. e. pagina 98

Vigiliæ cauſa coniunctæ cur ſuperfluæ fiat in febribus. col. 2. c. 56. quæ ſint eius indicationes, & remedia. ibidem.

Vigilias ſapientia per accidens, per reſolutionem. ſ. ſpiritus animalis. col. 1. d. 57

Vinum cum aqua magis, quàm aqua ſola, ſiti medeatur. col. 2. a. 59

Vini noxæ in quibuſdam affectibus. col. 2. a. 143

Vinum capite dolentib. denegandum, item iratis, & quare. col. 1. c. 101

Vinum generoſum moderatè ſumptum febres quomodo accendat. col. 2. a. 89

Vinum merum in quibus, qua ratione Ephemeræ cauſa ſit. col. 2. d. p. 92. quomodo remedium cruditati afferat. ibid.

Vinum ſine cauſa non eſt adimendum in febribus omnibus. col. 1. a. 143. ſed cautè in quibuſdam concedendum. b. ibid.

Vinum haud iuuat concoctionem bilioſorum. colum. 1. c. pagina 143

Vinum cur requirat anteeuntem coctionem in febribus quibuſdam in alijs verò non, pulchra ratio. col. 1. d. e. pag. 143

Vinum quare, ac quando conueniat in ephemeris. col. 1. d. 97. & col. 1. 101

Vinum quibuſdam in febrib. ante coctionem exhiberi poteſt, in alijs neq; poſt concoctionem, contra Græcos. col. 2. b. 48. & col. 1. 143

Vinum his potiſſimum, quos affecit vigilia, exhibendum niſi doleant caput, aut temporum venæ pulſent, quia ſomnum conciliat, dolorem verò exaſperat. col. 2. a. b. pagina 22

Vinum propinare licet in Mœrore, & Ira, non Furore. ibidem.

Vinum an conueniat febricitantibus ex cutis denſitate, decidendum conſiderata ſubiecti diſpoſitione. col. 1. d. pagina 22

Vini tantum fatigatis an bibendum, quantum concoqui poteſt, vt ait Gal. col. 2. d. 100

Vinum Trebianum Florent. & Variannum Lucenſ. laudantur in hectica. col. 2. b. c. 166

Vini odorati tenuis commoda in febre maligna ſpirituoſa. col. 2. c. 160

Vires non indicare euacuationem contra Akakiam. colum. 1. b. 71

Vires non indicant remediorum quantitatem, ſed eam vel prohibent, vel permittunt, vel moderantur. colum. 1. a. 72

Virium indicatio in Ephemera contemnitur. colum. 1. a. pagina 101

Virium robur quantum requiratur ad venæ ſectionem, & quomodo illud deprehendamus. colum. 2. d. 34

Virium robur, & quantitatem vnde ſciamus. col. 1. a. b. pagina 139

Vires quandoque deprehenduntur ex remedijs adhibitis, v. g. ſanguine detracto. col. 2. d. 135

Viribus victu tenui nonnihil debilitatis, morbus, & eius cauſa expugnatur. col. 1. b. 137

Vniuerſalia ante particularia eſſe explicanda. col. 2. a. pagina 139

Vniuerſalis Methodus particularium curationi inſeruit. col. 2. e. 67

Vniuerſale quomodo ſit in vſu. col. 2. e. 71

Vniuerſalia cur ſcribenda, & quomodo iuuent cognitionem particularium. col. 1. 2. 73. quomodo ſpargantur per individua. col. 1. c. 73

Vitam conſiſtere in calido, & humido. col. 1. e. 171

Vita conſeruatur à calore febrili, quia non prorſus p. n. col. 1. c. 79

Vita febricitantium mala, & p. n. ergo à calore. pr. nat. col. 1. b. 6

Viuentium duo principia, anima, & corpus. colum. 1. d. pagina 164

Vlcera maligna quæ. col. 1. e. 148

Vnctiones calefacientes in rigore. col. 2. e. 58. cautela adhibendi. ibid.

Vnctiones narcoticæ in febricitantium vigilijs quæ, ac qua cautela illinendæ. col. 1. b. c. 57

Vnctiones ex oleo in tertianis improbantur. col. 2. a. 142

Vnctiones ſudorificæ. col. 1. b. 46

Vomitus cur fiat in tempore inæqualitatis acceſſionis. colum. 2. b. 122

Vomitus cur in quibuſdam febribus facilis, in alijs rarus, ac difficilis. col. 2. c. 125

Vomitus frequens quidem in tertianis, ſed non ſolet finire acceſſiones. col. 1. a. 124

Vomitionis apud nos non eſt ille vſus, qui apud Hippocr. col. 1. a. b. 41

Vomitus in febribus tantum mouendus, cùm eum natura tentat. col. 1. b. 41

Vomitorium in febribus præſtantiſſimum. col. 1. a. 14

Vrinæ tractatio difficilis. col. 2. c. 126

Vrinæ tractationem Galenus nulla arte complexus eſt. colum. 2. b. p. 126. Actuarius autem fabuloſis multis conſperſit. ibid.

Vrinam excrementum eſſe primæ concoctionis, ratione probatur, & ex Gal. col. 1. a. 127

Vrina eodem loco non accipit nomen, quo eſſentiam. colum. 1. d. 127

Vrinæ vera definitio. col. 2. b. 127

Vrinarum differentiæ. col. 2. c. 127. magis præc, puè ab ijs, quæ in vrina apparent. ibid. nempe à ſubſtantia. d. ibid. à qualitatibus tactilibus, viſibilibus. d. e. ibid. odorabilibus. col. 1. e. 128. guſtabilibus, quæ viles quidem, ſed medico indignæ. ibid. quantitate. col. 2. a. ead. pag. à contentis. ibid.

Vrinarum differentiæ minus præcipuæ, à cauſis. col. 2. d. 128. ab effectis. ibid.

Vrinis craſſis tribuunt Gal. & Actuarius, quæ confuſis tribuenda ſunt. col. 2. d. 127

Vrinæ claritas, & turbulentia non eſt referenda ad ſubſtantiam, vt rectè cenſuit Auicenna. col. 2. e. 127

Vrinarum à coloribus ſimplicib. miſtis differentiæ, cum propriis earum nominibus. col. 1. a. & ſeqq. 128

Vrina oleoſa eſt, quæ colore, & ſubſtantia, non pinguedine oleum æmulatur. col. 1. d. 128

Vrinæ innatantia, principio, medio, fine, cur non redegerit Argenterius ad Nubeculas, Enæoremata, Hypoſtaſin, vt ceteri Scriptores. col. 2. a. b. 128. vide Contenta, Nubecula, Enæorema, Hypoſtaſis.

Vrinarum ſedimentum proportione reſpondet laudabili puri, ac qua ratione. col. 1. c. 80

Vrinæ pallidæ, subpallidæ differentiæ.col.1.b.128. causæ. col.2.e.130. subflauæ, flauæ, rufæ, subrufæ, differentiæ.col.1.b.c.128.causæ.col.1.a.131.errores Auic. & aliorum. ibid.
Vrinæ rubræ subrubræq; differentia.col.1.c.128. causæ. col.1.c. 131
Vrinæ viridis, & liuidæ differentiæ.col.1.d.128.causæ.colum.2.a. 131
Vrinæ oleaceæ causæ.col.2.b. 131
Vrinæ nigræ differentiæ.col.1.d.p.128. causæ. colum.2.c. pagina 131
Vrinæ regiones tres fiunt, diuiso vase in tres partes. colum.2.c. 128
Vrinæ causarum distinctiones.col.2.e. 128
Vrinæ materia.col.2.e. 128
Vrinam cientia quomodo agant. colum.1.a. pag.129. vide Diuretica.
Vrinæ, quatenus habet essentiam talem, causa est ventriculus.col.1.a. 129
Vrinæ generationis, separationis, receptionis loci. col.1.a. 129. item instrumenta, & fins.b. ibid.
Vrinæ consistentiæ causas multas auctores tradiderunt, at sine explicatione modi, quo eam producunt.col.1.b. pagina 129
Vrinæ crassities vnde, ex propria sent.col.1.c. 129
Vrinæ tenuitas quomodo ex cruditate.col.1. c.129. quomodo ex obstructione.d.ibid.quomodo ex debilitate hepatis.ibid.quomodo ex copia assumptorum. ibid.
Vrinam variantes causæ mediatæ inutiliter proponuntur.col.1.b. 130
Vrinæ albæ differentiæ.col.1.a.b.p.128.causæ. colum.2. b.c.d.p. 130
Vrinæ albæ & tenuis, vel albæ simul & crassæ causa. colum.1.a. 31
Vrinæ igneæ, & flauæ vnde. col.1.a.31. rubræ, & crassæ ex quo.col.1.b. 31
Vrina magis, aut minus cruda vnde pendeat. colum.1. b. pag. 31
Vrinæ in principio quando crassæ, quando tenues. col.2.a. pagina 129
Vrinæ commutationes & perseuerantia quoad tenuitatem, & crassitiem, vnde pendeant, quoque modo, & ordine fiant.col.2.b.c. 129
Vrinæ qualitates omnes proueniunt, vel ab alteratione, vel humorum permixtione, absentiaue. col.1.b. 130
Vrinæ colores an fiant à sola præsentia, & absentia humorum.col.1.b.130.probatur quod ab alteratione etiam. ibid.& seq. neq; solum ab humorum quantitate, sed etiam qualitate, ac specie.col.2.a.b. 130
Vrinæ color primo apparens, possit ne à coctione fieri sine humore, Galeni, & Actuarij opinio affirmans. col.1. c.d.130. Argenterij negans.c.d. ibid.
Vrinam liuidam aut nigram minimè fieri à calore, aut frigore contra Gal.col.1.d. 130
Vrina cur multa reddatur vel pauca, variæ causæ.col.1. c.d.pag. 132
Vrinæ perspicuæ, & opacæ quæ.col.2.c. 131
Vrinas subiugales non fieri ab ebullitione, contra Gal.col. 2.d.131.neque ob permixtionem partium habentium colores extraneos.ibid. sed à pituita multa, agitata, flatulenta, mista cum sero. ibid.
Vrinæ subiugales, citò, tardè, nunquam subsidentes, quid notent.e. ibid.
Vrinæ quandoque ab ambiente frigido corrumpuntur. col.2.e.131.quæ citiùs, aut serius hoc patiantur. ibid. quomodo perturbentur ab aere calidissimo. col.1.a. pag. seq.
Vrinæ tenuis simul & opacæ causa.col.1.a.132.maximè in moribundis cernitur. ibid.
Vrinæ odoris, & saporis causæ.col.1.b. 132
Vrinæ pinguis quomodo fiat.col.2.e. 133
Vrinæ de quarum partium affectibus significationē præbeant.col.1.c.d.134. de quarum verò præbeant.e.ibid.
Vrinarum differentiæ vt benè percipiantur quid obseruandum, & quæ requirantur.col.2.a.b. 134
Vrina cum pulsu confertur quoad vim significandi. colum.2.a. 95
Vrinæ post multa interrogata, & exploratum pulsum inspiciendæ. col.2.b. 31
Vrinæ haud queunt ostendere affectiones humorum in habitu putrescentium.col.1.a.b. 111
Vrinæ cur è signis maximis in omni febre.col.2.c. 95
Vrinæ parum momenti habent in discernendis Ephemerar.causis ac speciebus.col.2.d.e. 97
Vrinaria vasa pyramidalis debent esse figuræ. col.2.b. pagina 134
Vrina quæ in principio suadeat, dissuadeatue purgationem.col.1.c. 36
Vrina crassa, & rubea quamdiu manet in febribus tamdiu ostenditur plus esse sanguinis, & multitudinis humoris quàm natura vincere possit.col.1.c. 35
Vrinæ si sunt crassæ, tunc purgabis, sententia Hippoc. ac quomodo sit intelligendæ.col.1.c. 38
Vrina in Ephemeris cur potius quoad colorem mutetur, non quidem multum sed parum.col.1.e. 96
Vrinæ quare non rufæ in ephemera ex cutis densitate. col.2.b. 99
Vrinæ cum multum in Ephemeris non fuerint vnquam mutatæ, non possunt dici longè meliores in declinatione, quàm initio, vt loquitur Gal.col.1.a. 37
Vrinæ quales in febribus putridis.col.2.d. 30
Vrinæ duobus modis dicuntur crudæ.col.2.e. 30
Vrinæ quando euidenter in febrib.concoctæ.col.1.b.c.p. 55
Vrinas in hecticis non mutari, docet experientia. col.1.a. pagina 166
Vrinæ quibus in febribus malignis nihil, & quib. multum putredinis nostris sensibus obijciant.col.2.a. 154
Vrinæ crassæ, subiugales, male olentes proprium, & inseparabile verè pestilentium sunt indicium.col.1.e. 156
Vrinæ sanorum similes in malignis febribus non sunt per se malæ, sed quatenus causam morbificam non posse per excrementa purgari significant.col.2.a. 156
Vrinæ in pestilentibus vnde flauæ, nigræ, oleosæ reddantur.col.2.a. 156
Vulnerantia qua ratione febris causæ.col.1.c. 90
Vulnera quomodo Ephemeras excitent.col.1.e. 92

Z

Zithum antiquorum corrumpit humores, & non est Cerevisia.col.2.e. 48

FINIS.

IOAN. ARGENTERII CASTELLONOVENSIS PEDEMONTII PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAESTANTISSIMI.

DE FEBRIBVS.

LIBERATVS tandem à continuo ſtudio, quod ſuperioribus annis, in Opere quod nunc in veſtrum potiſſimum, & omnium poſtea ſtudioſorum huius artis noſtræ, noſtrique inſtituti vtilitatem edo, expoliendo perficiendoque impendebam; nũc totus ad vos redeo, Iuuenes ſtudioſiſſimi, meique amantiſſimi, vt omni adhibita mea opera, ſtudio, & diligentia, veſtris commodis, veſtroque honori, & inſtitutioni ſeruiam: vt ſi aduerſiore fortuna à nobis excitatam Methodum totalijs repugnantibus, ſequuti eſtis, nunc ea mutata, & ſecundiore facta, vna mecum illius fructus, & quos parit honores, colligatis, & alios inuitetis huius noſtri inſtituti æmulos ad ea ſequenda, quæ antiqui omnes optimi Scriptores oſtenderunt optima eſſe, dum eadem Methodo, qua nos, vſus eſt Ariſtoteles, Theophraſtus, & eam commendauit Plato, & miris laudibus paſſim extollit Galenus. Itaque in primis de vtilitate huius tractationis de Febribus quæ expectanda à nobis hoc anno eſt, pauca dicemus, vt. ſ. ea perſpecta, alacriores ad eam perdiſcendam euadatis: Siquidẽ, ob bonum omnes ad agendum mouentur, cuius generis eſt vtile, iucundum, & honeſtum. Deinde difficultatem docebimus, non vt ea vos deterream, quos noui imperterritos, ſed vt ſolum admoneam non negligenter à vobis hæc eſſe audienda, & pertractanda. Tertio loco proponam, quæ, & quot capita huiuſmodi habeat tractatio, vt poſſitis intelligere quando demum aſſequuti fueritis, quod à me hoc anno exigitis: etſi id forte melius ſecundo loco dicetur: quandoquidem difficultas oſtendi non poteſt, niſi propoſitis rebus de quibus agere neceſſe eſt. Quarto loco ordinem explicabimus, & inuenire conabimur, vt percipere poſſitis à quo potiſſimum ſit auſpicandũ, quod ſequentibus lucem adferat. Poſtremò nitemur oſtẽdere eos errare, & ſuperfluo labore ſe, audi toresque conficere, qui vel Auicennam, vel Galeni aliquem librum enarrandum in hac re ſuſcipiunt, quum nullus apud eos liber ſufficiat huic inſtituto; & quidam etiam ex illis non ſine periculo imbuendæ corruptæ doctrinæ iunioribus proponatur. Itaque vt ab vtilitate, & dignitate huius tractationis exordiamur, nihil in tota medicina vtilius, digniusq; doceri puto: Nam ſi Galeno authore vtilitatem metimur ſignorum, & aliorum, quæ in arte noſtra docẽtur, ex eo, quod medici, & ægroti, ipſi colligunt, certè nullus grauior eſt, nullus, qui frequentius homines infeſtet, nullus ferè qui facilius perimat quàm ipſa febris; fit vt nihil vtilius, nihilque melius ſibi putent ægroti, quàm ſi ex febre liberentur, idque meritò; ſiquidem alia vitia vnius partis ferè ſunt, & pauca reperiuntur, quæ impediant omnes functiones: Nam vulnerato pede, aut intemperato hepate, aut alia parte laborante, integræ manent aliarum functiones. At vrgente febre, vniuerſum corpus afficitur, concidunt omnes actiones, decumbereq; cogimur, & omnia vitæ munia intermittere. Quid verò medico vtilius? Etenim alios morbos, aut contemnunt homines, aut non niſi quum grauiſſimi ſunt facti, medicum accerſunt; atque eum qualemcunque, ſiquidem quæ ex vulneribus, fracturis, vlceribus, luxationibus, & multis alijs malis prouenit vtilitas, ea nobis adempta eſt, nimirum, quum viliſſimi quique tonſores illorum morborum ſcientiam profiteantur, & vtilitatem iã dudum ſibi vendicauerint. Quin & vetulæ mulierculę, & idiota quilibet ſtomacho dolenti remedia audet adhibere ex abſynthio, melle, & alijs parabilibus remedijs. At febrium curationes nobis reliquerunt omnes, nec aliquis eſt tam audax, alterius ordinis, quã noſtri homo, qui illius ſcientiam ſibi vendicare audeat; & quum interim alijs laborantibus dicunt ſe remedia habere, quæ febribus proſint, nihilominus quum ipſi eodem morbo vexantur, ſuis remedijs non fidũt, ſed ex nobis opem quærunt. Itaque vtiliſſimam huius rei explicationem exiſtimabimus; ſi modo ea eſt, quæ præ cæteris tantorum laborum, quos diſcendi cauſa impenditis, nobis vberrimos fructus promittit. Quid verò dignius, quàm poſſe hominem febre laborantem curare? Si enim medicinæ dignitas in eo potiſſimum poſita eſt, quod hominum languores propulſare poteſt, ſeipſum in eo vincet, quũ circa eum, qui maximus, frequentiſſimusque eſt, verſatur. Illud verò, quod ad difficultatem pertinet, breuiter accipite. Nullus eſt morbus, qui plura genera, plures differentias, plures cauſas, quàm febris habeat, & etiam in illius natura nõ parua (vt poſtea patebit) eſt difficultas. Inſignis præterea, alia oritur: quum perinde aliquando illa confundantur, vt vnum pro alia febre ſæpius ſumant medici; vt quum quotidianam recepto, & inueterato apud omnes nationes

tiones errore, duplicem tertianam vocant; aut hoc etiam nomine ſemitertianas complectuntur. Hinc factum profectò eſt, vt nulla amplius quotidiana, aut ſemitertiana febris inueniatur: quum tamen res aliter ſe habeat, & hoc anno etiam oſtenderim, grauiter eos hallucinari, qui ſemitertianas febres, quarũ magnus fuit hic numerus, non agnouerunt: quam tamen Galen. ſcribat in libro de Typis, eam Romæ eſſe familiariſſimam: & proinde huic noſtræ Ciuitati, quæ eodem aere, quo Roma vtitur. Nec minor quidem eſt in prædictione difficultas: quum multa capita habeat hæc tractatio, & ea omnia difficillima: nam & ſalutem, aut mortem prædicere difficillimũ eſt: quum ſæpè bona multa ſigna ſalutem pollicean tur, & nihilo minus mors ſequatur. Quod & hoc an no, & aliàs etiam vidimus, cum optimis coctionis ſi gnis, (quod negat Galenus fieri poſſe) homines mor tuos. Difficilè quoque eſt diem, & horam, ſolutionis modum, & alia (de quibus ſuo loco in prædicendi parte dicemus,) præſagire. At omnium difficillimum eſt, curationem rectè inſtituere; idque non ſolum ob errores, qui ab ipſis ægrotis, & nimia mulierum, & adſtantium licentia, committuntur: ſed etiam ob varias cauſarum, & Symptomatum compli cationes: nam dubium aliquando eſt, an febri, vel humori eam committenti proſpiciendum ſit, dubiũ an ſitis compeſcenda vrgente acceſſione, an expectãda declinatio; & tanto magis profectò curatio difficilis nobis relinquitur, quòd Galenus, & Hippocrates, ignoratis mitioribus noſtris medicamentis, rarò purgatione in febribus ſint vſi, & negligentius earum remedia, & victum explicauerint. Nam, ſi venæ ſectionem, aquæ potum, & ptiſanæ exhibitionem à Galeno demas, vix aliud continentium febrium remedium inuenies. Multarum præterea febrium mentionem facit, vt ſemitertianæ, epialæ, lipiatæ, peſtilentis: quarum curationem non docet; atque ita eorum negligentia factum eſt, vt quum hactenus ad illorum imitationem ſtudia ſua medici inſtituerint, nec expreſſum inueniant, quod quærũt, variæ controuerſiæ inter medicos ſint excitatæ: quũ vnus neget purgationem ab initio conuenire; alius contrà aſſerat; alius pepones concedat, alius inutiles omninò putet: nec adhuc conſtat inter illos, quę infundenda ſint per cliſteres, an acria, vel mollia, an aliquid exhibendum ad aluum liberius ſubducendã quum excrementa illius vtcunque exeunt. Ac denique variæ in omni re ſunt opiniones, quæ rem, quam aggredimur difficillimam eſſe oſtendunt. Habet verò hæc tractatio ſex maxima præcipuaque capita quibus continetur: nam quid febris ſit, quot, quæve ſint illius genera, differentiæ, partes præterea, cauſæ, ſigna, & ablatio illarum, intelligere neceſſarium eſt: quibus quidem intellectis, nihil amplius relinquatur, quod deſiderare poſſitis. Verùm, inter hęc, quæ docenda ſunt, ordo aliquis requiritur, vt intelligamus, quid primo loco, quid deinceps explicandũ: nam ubi ordo deeſt, confuſa redditur doctrina: nimirum quũ ignoremus quid præponi debeat, quod lucem ſequentibus adferat: quid verò poſtponendum, quod eam à præcedentibus ſumat. Itaque conſtat in primis de natura, & definitione febris agendum eſſe, ſine qua nec ſigna, nec genera docere, nec curationem inſtituere poſsumus. Quomodo enim quæſo diuidere, oſtendere, aut aliud facere de eo poterimus, cuius naturam ignoramus. Sequitur poſtea, vt quæ, quotve ſint febres, ſiue prima illorum genera, & capita, ex quibus aliæ omnes naſcuntur, doceamus: quo explicato, ſuccedit tractatio de illarum differentijs, ſiquidem inuentis ipſis febribus, inueſtigandum eſt, qua ratione, quotve modis inter ſe illæ differre poſſint. At fruſtrà illarum genera & differentias, & partes poneremus, ſi notas non haberemus, quibus eas dignoſcere, & inter ſe diſtinguere poſſemus: Nam quum varier curatio ob varias illarum differentias, & genera, & partes, ne vni, quod alteri conuenit demus, ideo ſigna explicanda, quæ vniuerſam multitudinem declarent. Requirimus præterea ſigna ad euentum illarum perdiſcendum; ne in deſperato malo remedia adhibere tentemus, quæ ſeruanda ſunt his, quibus prodeſſe poſsũt. Poſtremò autem, illarum curatio, & cauſarum, quæ eas pariunt, & ſymptomatum illas conſequentium remotio procuranda eſt. Quod verò ad authorem pertinet, nullum eſſe puto, quem legere, interpretarique poſſimus: nam Galenus nullo Opere integram huius rei tractationem eſt complexus: ſiquidem in Libris de Differentijs febrium, curationem non attingit, nec prædictionem, nec quod grauius eſt, & minus in eo tolerabile, omnes differentias, omniaque genera complectitur; Cauſonis nullam mentionem facit; nec docet differentias peſtilẽtis febris; nec à certo initio auſpicatur, quo omnes differentias comprehenſas intelligere valeamus, quin potius genera, quàm differentias ipſarum febrium, contẽpto, quod inſcriptio promittit, docet, vt poſtea oſtendemus, quum differentias inuenire tentabimus. In libris verò Methodi medendi, de ſola curatione agit, alijs capitibus contemptis: nec de ea quidem, quæ pertineat ad omnes febres, ſed ſolum, quæ propria ſit Synochis dictis febribus. In Libro verò ad Glauconem, inſcripto, pauca ſunt elaborata, multa omiſſa, & quædam etiam perperam tradita: nam nec genera, nec differentias inuenire ſtudet, nec curationem omnium docet, quandoquidem, peſtilentes omittit, & multas alias. In alijs verò Operibus nihil collectum, ſed omnia ſparſa, quæ ad hanc rem ſpectant, tradit. Quare, nec omnes illius libri legendi, quod fieri in ſcholijs nequit, quum vnus omnia poſita capita non contineat; aut alius author proponendus, qui id præſtet quod quærimus, quod quidẽ Auicenna facere tentauit, ſiquidem ea omnia attigit ille author, ſed vt alia reliqua, ſatis infeliciter; etenim multa malè ex Galeno tranſtulit, imperitia linguæ Græcæ, malis verſionibus Arabicis, (vt omnes putant) vſus. Vel etiam forte, quòd plura neſciuerit, aut inchoatum opus expolire, abſoluereque nequiuerit. Quam ob rem, ſatius eſſe puto, vt interim dum alij in Auicenna referendo plurimum laborant, tempusque conterunt, eum omittamus: & vt ſuperiori anno fecimus, de vnoquoque capite, nullo ſuſcepto interpretando authore, agamus. Ordinem tamen ipſius Auicennæ ſequemur, qui ea capita, eo ordine, quẽ nos propoſuimus, explicat. Interim tamen, quicquid Galenus, & alij boni authores ſparſim de vnoquoque capite prodiderunt, illud adferre in veſtram vtilitatem curabo: & quæ deſunt apud illos, vel non ſunt prolata, aut perperam aſſerta, quantum in nobis erit, ſolita, qua hactenus vſi ſumus, & antiqua licentia, adferemus, idque tanto liberius faciemus, quod videamus paulatim ſectas deſeri, & omnes ad veri contemplationem excitari.

Quid

Quid ponat præcognitum hæc tractatio.

QVI pro dignitate vult hæc explicare, aut discere studet, debet inprimis corporis naturam perspectam habere: Nã alioqui quum mentio fit de diuerso febrium subiecto, vt quum dicimus febres quasdam in humoribus, alias in spiritibus, alias in partibus solidis consistere, si eorum naturam ignorauerit, genera febrium percipere non poterit, & multo minus illarum differentias: quæ vel ex materię subiectæ diuersitate, vel loci conditione, & demum ex alijs causis nascuntur. Præterea, ob corporis conditionem generatio, naturaque febrium variatur: siquidem in benè affectis corporibus labor diariam, in alijs verò putridam excitat. Oportet præterea tenere vim omnium, quæ calorem omnis generis intendere, remittereque possunt. Hinc enim febrium generatio cognoscitur, & curatio rectè instituitur. Vnde remediorum, victusque vires, planè exploratas habere oportet. Quid item possint, quæ extrinsecus occurrunt, vel intus sumuntur, aut exeunt à nostro corpore, vel geruntur à nobis. Hæc ergo adferat oportet, qui ex hac tractatione aliquem fructum querit.

De Febris Definitione.

IN febris definitione ob Galeni varietatem, & authorum inter se discrepantium sententiam, magnos labirinthos excogitarunt Neoterici. Nam nec in genere ipsius febris videtur Galenus sibi consentire, & ex definiendi modo, definitionumque uerbis relinquit, in quo dubitare liceat. Nam quum febris aliquid sit præter naturam, sit autẽ omne, quod hoc nomine cõtinetur, vel morbus, vel causa morbi, aut symptoma; aliquando ita definit febrẽ, vt illius genus constituat causam morbi, aliquando verò morbum. Quum enim primo Aphor. 14. & in primo de victu acutorum. Comm. 43. & alibi passim, dicit esse calorem præter naturam, & idem sentit Aetius, & alij multi, causam morbi esse dicit: siquidem omnis morbus, vel intemperies est, vel ipsa structura vitiata. At calor intemperies ipsa non est, sed intemperiem facit, causaq; illius est. Quum verò 8. & 9. Methodi definit eam esse intemperiem calidam, genus illius statuit morbum, nempè intemperiem, idque melius, omnes enim febres morbos vocant, similariumq; partium eos esse putant. Quare per intemperiem definiri debet. Calor verò meritò additur tamquam differentia, quoniã quum multæ sint intemperies, quædam. s. calidæ, aliæ frigidæ, alię alterius naturæ, ad aliarum differentiam calida additur. At quoniam intemperies quædam in latitudine sanitatis continentur, aliæ verò neutræ sunt, aliæ morbosæ, meritò addi debet aliquid, quod eam significet, in qua continetur: id autem fiet, si dixerimus esse intemperiem calidam præter naturam, vel admodum excedentem, vel morbosam, vel quæ impediat consuetas operationes. Hæc enim mutuò conuertuntur, & se sequuntur: quandoquidem id quod præter naturam est, plurimum excedit, & illudmet insigniter actiones labefactat, & ecõtra, qui euidenter habent offensas actiones, præter naturam sunt affecti, & plurimum illorum constitutio à mediocritate recedit. Cæterum, quoniam intemperies calida potest esse vnius partis, vel totius, & inter partes, huius, vel alterius, iam docendum est ad perfectam constituendam definitionem, cuiusnam intemperies sit. Qua in re varius etiam est Galenus, & alij authores. Etenim Galenus septimo Methodi Cordis passionem febrem statuit esse, quum ait, vbi intemperies calida ad cor peruenit, tunc est febris. Alibi verò statuit intemperiem esse totius corporis; & sic omnes recepimus, quum dicimus febrem esse vniuersalem morbum, quòd. s. ad vniuersum corpus pertineat. Verùm, satius esse puto, vt ipsius cordis passio esse dicatur, siquidem sæpè adest febris quum reliquum corpus friget, vt per accessiones ipsarum febrium apparet, in quibus extrema frigent, at cor semper calet, & qui tunc algent in extremis, intus tamen circa cor ardorem sentiunt. Prętcrea, calor ille, qui febris est author, primo ad cor pertinet, & in eo residet: illius autem opera vniuersum corpus postea incalescit: Vnde per accidens, & secundariò febris est calor totius corporis, primò autem, & per se ipsius cordis. Quare si definitiones ex eo, quòd per se, non per accidens rebus inest, fieri debent, constat dicendum esse, quòd febris sit ipsius cordis non totius passio. Sic enim in alijs affectibus facimus, ut quum stuporem dicimus esse neruorum passionem, non autem omnium partium, quæ torporis fiunt participes: quoniam. s. per neruos illis passio communicatur: sic syncopen cordis dicimus affectum, etsi aliæ partes postea compatiuntur. Quod si ita est, cur potiùs febrem totius corporis, quàm syncopen dicemus esse. Idem patet in uulneribus cordis, & alijs morbis, quos nemo negauerit proprios esse ipsius cordis, etsi postea illorũ vìs ob principatum, & dignitatem ipsius partis in uniuersum corpus spargitur. Præter illa autem quæ de accessionibus diximus, ꝙ. s. in principio illarum frigus sentiatur in vniuerso corpore corde excepto, & quòd pulsus sint tardi, & rari, quod signum est frigiditatis, nõ aucti caloris. Vrget id etiam, ꝙ qui febre pereunt, paulo antè quàm moriantur, resolutis spiritibus halitum emittunt frigidum, quod docet experientia, & etiam Hippocrates testatur tertio prædictionum, quo quidem ostendit non solum calorem non esse auctum, sed etiam diminutum magis, quàm in sanis. Confirmat id præterea Galenus, qui dicit in libris de morbis vulgaribus non necesse esse in febre, vt vniuersum corpus caleat, sed satis esse, si id fiat in corde, & partibus illi proximis, tãquam. s. cordis propria sit passio, aliarum autem non semper, nec per se, sed per accidens, communicato. s. ad eas cordis affectu. Quare in febris definitione materia, locusque affectus Cor poni debet, non autem vniuersum corpus,

Confirmant nostram opinionem aliorum responsiones in hac re absurdæ: Nam quidam dicunt omnes quidem febricitantes calore extraneo affici, sed non necesse esse, vt calidiores sentiantur, & calorem ipsi sentiant. Nam quomodo quæso erit febris, si non intemperies calida? Quo modo potest esse calor extraneus, & frigus sentiri? An quæso morbi in re insensibili poni debent, quum sensibiliter lædant actiones, an in contrariarum qualitatum sensu. Quur ergo frigidam non dicemus intemperiem, quando calor sentitur extraneus, sicut voluntisti, qui calidã ponunt intemperiem, vbi frigus percipitur. Quur ergo nõ ponemus sanitatem esse, vbi morbus adest, & è contra? Alij vero dicunt, ꝙ ih principio accessionum febris non sit, sed gignatur. At quomodo febris non est, si pars est febris; siquidem tempora particularia vniuersalium sunt partes, & hæ totius. Quo modo præterea gignitur febris à frigido per accessiones? Quòd si frigida tunc est intemperies, à quo genita est, quando habebit incrementum, statum,

& declinationem. Quod verò alij dicunt, in principio acceſſionum auctum eſſe in corde, & ꝙ augebitur in toto niſi impediatur, & quòd in principio impeditur propter obſtructiones, quæ impediunt illius delationem, ex hoc roborant noſtram opinionem, ꝙ ſ. non ſit totius, ſed ſemper cordis calor, & paſſio. Nam ex hoc impedimento calor in ipſo corde, & frigus in alijs partibus exuperat, veluti in his qui ſuffocantur, accidit; in quibus calor ob prohibitam reſpirationem in corde augetur, alijs interim partibus caloris delatione prohibita, refrigeratis. Sed quid opus eſt verbis, quum Galenus vt diximus lib. 6. Epidem. Comm. 1. 28. textu ſcribat ad verbum, ſatis eſſe in febre ſi præcipuę partes intus contentæ nempè cor, & vicinæ incaleſcant; Quòd ſi aliquando totius corporis morbum ſcribit eſſe ipſam febrem, non id quod re vera eſt, & in definitione recipiendum, ſed quod per accidens, & vt plurimum fit, explicat. Idem teſtatur apertè Aetius quum definit febrem eſſe calorem præter naturam ipſius cordis.

An ſit calida ſolum, vel etiam ſicca intemperies.

POſita ea definitione ipſius febris, quæ omniũ optima mihi videtur, ꝙ. ſ. ſit intẽperies morboſa calida ipſius cordis, ſequitur, vt eam à calumnijs vindicemus, & ſingulas partes benè poſitas oſtendamus, & eas refellamus, quæ ſuperfluò adduntur. Interpretanda præterea ſunt nonnulla, quæ Neotericis magnam difficultatem pariunt. Qua in re prius docendum an benè aſſignauerimus genus, & differentiam: Nam quædam videntur eſſe febres, quæ in ipſa tota ſubſtantia, non in manifeſtis qualitatibus poni debeant, quales ſunt peſtilentes febres, quæ non tam caloris abundantia, quàm maligna quadam natura infeſtant, & perimunt. Ad quod reſpondeo febrem tunc eſſe, ſed non ſimplicẽ, verum cum alio morbo coniunctam, quæ ſubſtantiam ipſam afficit. Adeſt enim febris, quia calor præter naturam, ſed ob malignam materiam, quæ calorem concepit, vniuerſa quoque ſubſtantia labefacta eſt. Illud præterea vrget, quod nos calidam ſolum temperiẽ definijmus eſſe febrem, quum tamen calida, & ſicca putari poſſit. Nam primo ſi igneus eſt calor, qui febrilis eſt, vt nomen monſtrat Græcum; πυρετος enim ab igne deductum eſt, & febris à feruore deriuatur. Vnde ſi ignis calidus eſt, & ſiccus, febris quoque huiuſmodi naturæ fuerit. Secundo ſcribit Galenus primo Aphoriſmorum 16. febris affectio eſt calida, & ſicca: Vnde humidis eget. Idẽ teſtatur octauo, & nono Methodi, eam. ſ. ſuaptè natura calidam eſſe, & ſiccam paſſionem. Tertio id docet natura hecticarum, quæ calida eſt, & ſicca, vt primo de differentijs febrium teſtatur. Contra verò facit idemmet author, qui primo de Differentijs morborum, inter ſimplices intemperaturas febrem nominat. Deinde, quòd ſemper per calorem eã definiat. Item hectica febris ſæpè ſine ſiccitate conſiſtit cap. 12. lib. 1. de febrib. Ita quidem ſolet perpetuo de eadem re hic author diuerſa tradere.

Reſpondendum, ꝙ ſuaptè natura febris ſemper aſſociet ſibi ſiccitatem. Nam vehemens calor eſſe nõ poteſt, quin humorem conſumat, ſed non propterea ſiccitas ſemper adeſt morboſa, ſed calor: vt enim morboſa ſit qualitas, tantus exceſſus in ea requiritur, vt lædi poſſint actiones: quod non ſemper contingit in febribus, vt apparet in Quotidianis, Synochis, & alijs denique, in quibus copioſus, vel etiam ſuperfluus ſubeſt humor, qui exſiccatione adhuc eget.

A Quod ſi in hectica febre, adeſt etiam ſiccitas, quæ non minus functionibus obeſt, quàm ipſe calor non tamen propterea in omnibus, nec ſtatim id fit, & in quibus ſiccitas adeſt huiuſmodi, non ſolum febris adeſt, ſed alius præterea morbus additus eſt ex ſiccitate: eſtque tunc temperies calida, & ſicca, febris ſcilicet, & intemperies ſicca. Concedimus ergo ſiccitatem coniungi, ſed non ſemper ſiccum eſſe morbũ, quoniam nec ſiccitas ſemper vehemens, & morboſa. Concedimus præterea victu humido opus eſſe, vt ſcilicet ſiccitas ea, quæ morboſa alioqui tandem euaderet, caloremque intenderet, abigatur. Quod ſi putamus non ſemper adiungi ſiccitatem, quoniam pituitoſa corpora humore ſuperfluo redundant, Reſpondemus, id fieri materiæ ſubiectæ ratione, quæ B febrilem calorem opprimit, prohibetque ne euidẽs fiat ſiccitas. Quum autem quod rei natura poſtulat ſpectamus, id quod materię ratione contingit, ab eo ſeparamus. Vnde in corpore mediocriter affecto ſemper febris cum ſiccitate quadam reperietur. Satiusq; ita eſſe puto ſentire, quàm illos imitari, qui dicũt ſemper eſſe ſiccitatem ſuperfluam in ea materia, in qua febris reſidet: verbi gratia, exſiccatos eſſe ſpiritus, vel humores, ſi in illis calor eſt accenſus. Nam, vt diximus, tanta aliquando eſt humidi humoris copia, vt nulla agnoſcatur in eo ſiccitas.

De calore febrili an vnus ſcilicet, vel plures & cuius naturæ ſit.

OPinio quorundam eſt duplicem in febricitantibus calorem eſſe, naturalem vnum, alium præter naturam, idque probant varijs rationibus.

Primum ab officio caloris ſumunt argumenta: Nam natiui caloris officium eſt concoquere alimentum, & humores attrahere, excrementa ſegregare, & expellere. Eius verò, qui præter naturam eſt officium eſt contraria efficere, & naturæ opera impedire. Quare quum fiant coctiones, oportet natiuum eſſe calorem, & quum illæ operationes non fiant tales, quales quum habemus ſecundum naturam, conſtat alium eſſe calorem, ne natiuus aſſequarur ſui operis perfectionem impedientem. Duo ergo calores D natiuus, & præter naturam.

Secundo ſi vnus eſſet calor febrilis, non poſſet fieri ſanatio, quoniam ſanitas à ſanitate fit. Quare quum febris occupet vniuerſum corpus, ſi ponatur vnicus calor in omnibus, nullę erunt ſanè quæ poſſint ſanitatem facere, & id quod eſt præter naturam vincere. Duo ergo calores, naturalis vnus; alius præter naturam.

Tertio conſtat adeſſe calorem præter naturam, quum febris per eum definiatur. At quòd naturalis etiam ſubſit, quod animal viuat, quod abſque natiuo calore fieri nequit. Vel cum adeſt, vel non, ſi non adeſt, nec vita adeſt. Si adeſt, duo ergo calores.

Quarto fit pugna in febricitante, à calore innato, quod oſtendit ſanatio, quæ non niſi ex ea naſcitur. E At quum nihil in ſeipſum agat, neceſſe eſt, vt nec in frigus, vel excedentem calorem, aut diminutum agat qui natiuus eſt. At non in frigus, quum illud non noceat, ergo in calorem, non diminutum, quia febris eſt auctus calor, in auctum ergò, & alium. Duo igitur calores.

Quinto id probatur ex remedijs medicis quæ diuerſa ſunt, ſiquidem in febribus, calorem extraneum extinguere, & natiuum roborare conamur. Duo ergò calores, quia duo remidia diuerſa.

Sexto Galenus quum de temporibus anni agit

in

in Aphoriſmis ſcribit natiuum calorem eſſe exiguũ aſcititium plurimum in æſtate, cõtrarium in hyeme fit, quare quum aſcititius, & natiuus duo ſint, & ambo in corpore, nihil prohibet adeſſe quoque duos calores præter naturam ſcilicet, & naturalem, vnde dicere ſolemus etiam quod in febre exuperat, & viget calor præter naturam, languet verò, & diminutus eſt naturalis.

Septimo authoritas Galeni clara eſt 47. Aphoriſ. ſecundi, vbi ſcribit pus fieri à mixto calore naturali & præter naturam; Idemque teſtatur ultimo textu primi prorrheticorum, & merito quidem. Nam pus fieri non poteſt ſine calore putrido, quia vbi eſt ſolus calor natiuus author mutationis fit concoctio, perfecta aſſimilatio, adeſt quoq; & calor natiuus in puris generatione, alioqui eſſet putredo. Quare ſi in generatione puris duo adſunt calores ſi quidẽ mixtio non fit niſi ex duobus, duo quoque fuerint in febricitante, vbi alteratio, quæ fit, nec ſimpliciter concoctio eſt nec putredo, ſed ſuppurationi reſpondens. vnde dicebat Galen. generationem ſedimenti in vrinis proportione reſpondere generationi puris. Addunt, & Auerrois authoritatem, qui definit febrem eſſe calorem compoſitum ex naturali, & præter naturam, Addunt & alias rationes, ſed ſupradictæ pręcipui ſunt momenti.

Pro ſolutione horum argumentorum quædam ſupponenda ſunt, quòd ſcilicet aliud ſit calidum natiuum, aliud calor natiuus: Nam calor ipſa eſt qualitas, quæ in calido natiuo eſt. Calidum verò ipſum natiuum corpus eſt quod calori ſubijcitur Eſtque illud ut oſtendimus in libello noſtro de calido natiuo triplex, vnum, & verè iunatum ſanguis, & ſemen principia generationis, ex quibus alia omnia fiunt. Secundum humida ea ſubſtantia, & calida, quæ in ſingulis partibus relicta eſt ex ſemine, & ſanguine. Tertium quod re uera natiuum non eſt, ſed ita dictũ, quòd ea ſeruet, & foueat, quæ verè natiua ſunt, & illud eſt ſanguis, & ſpiritus. Tres proinde ſunt natiui calores ut tria ſubiecta. Item explicandum eſt quo modo natiuum oporteat intelligere calorem, quòd ſcilicet mitis ſit, & habituoſus, qualis eſt, qui in natiuis principijs ſanguine, & ſemine reperitur, extraneum autem, & præter naturam uocemus, qui ob incrementum, & acrimoniã eſt inutilis ad actiones corporis ſecundum naturam obeundas. Quibus poſitis, & hoc etiam præterea quod calor per febres non æqualiter augeatur in omni ſubſtantia corporis ſed aliquando humores magis quam ſpiritus, & partes ſolidæ, & è contra; quod ſignificare volunt, qui dicunt quandam ſubſtantiam eſſe in calefieri, aliam in calefacto eſſe. Ad argumenta reſpondemus.

Ad primum, quum dicitur, quòd officium caloris natiui eſt concoquere, alterius verò deſtruere coctionem, conceditur: nam moderatus eſt calor qui bonas coctiones facit: vndè, quum intenſus ſit per febres, coctionem uitiat plus vel minus pro incrementi ratione: vnde, fiunt quidem coctiones, ſed nõ bonę, quia calor illius author nimis auctus eſt, vndè non ſequitur, duos eſſe calores, ſed intenſum eſſe qui prius aderat, quum planè ſecundum naturam habemus.

Ad ſecundum, quum dicitur, non poſſe fieri ſanationem ſi unus eſſet calor. Reſpondent nonnulli, quòd partes quædam magis, aliæ minus afficiantur, vt in Putrida humores, in Diaria ſpiritus, in Hectica, partes ſolidæ; vnde, quę minus affi ciuntur, aliarum reſpectu ſanas eſſe, & ab illis ſanitatem fieri. Quorum opinio non placet: nam etſi quædam fortè melius habent, omnes tamen ægrotant nec quod eſt in alia corruptum emendare poſſunt. Deinde ſequeretur, quod vbi ſimul adeſt Hectica cum Diaria, & Putrida, hominem non poſſe liberari, quum omnes ſubſtantiæ tunc ſint in calefacto eſſe, & eodem modo affectæ, vt vnius calor, alterius malis mederi nequeat.

Reſpondendum ergò, quòd ſanitas prouenit ratione remediorum, quæ habent vim ſanãdi: numquam enim liberaretur Hecticus naturæ beneficio; ſed frigidis remedijs ſanatur. Quod ſi quis dicat, quoſdam, qui febricitant, febre liberari uſu calidiſſimorum remediorum, veluti contingit in his, qui in exercitio, aut ex potu vini meracioris febre liberantur; Reſpondeo, quòd hæc ſunt etiam remedia quædam ſcilicet ipſius materiæ, & cauſæ febris, quæ extenuatur, & diſſoluitur; qua diſſoluta, febris etiam euaneſcit; id quòd ſolum in Diaria, aut Putrida fieri poteſt, in quibus pabulum calori demitur, quo ablato, calor pariter expirat. At, ſi quis dicat multos liberari nõ ui remediorum, vt apparet in pauperibus, qui temerè viuunt, nec remedijs aliquibus vtuntur, tamen, tandem naturę beneficio liberantur. Negabo eos nullo remedio vti, quum & aquam potent, & pane eloto, & alijs vtantur, quæ aduerſus febrem, aut illius materiam faciunt: tamen, ſi etiam conceſſero, naturæ, & caloris natiui beneficio abigi poſſe huiuſmodi febres, non errabo, quũ materia, quæ ſemel eſt accenſa tandem in cinerem per putredinem redigatur: unde calor extinguitur, veluti ignis conſumpto humore lignorum ſponte euaneſcit. At ſi quis dicat rurſus non eſſe parem rationem de igne, & calore qui eſt in materia febrili, quòd ſcilicet ignis nullo alio quidpiam conferente conſumpto humore extinguatur: Materia autem febris coctione egeat, quæ à calore natiuo fit. Prętera, remedia ipſa, pręſertim quæ ſunt potentia, egeant actione caloris natiui, vt reducantur ad actum, & conferre poſſint: non poſſe autem conferre quidpiam calorem, vbi adſunt tres febres, eo quod omnis ſubſtantiæ calor ſit extraneus & præter naturam; Reſpondeo, quod quum ſalus contingit, & ſi calor eſt præter naturam, non tamen ita alienus eſt, ut non poſſit utiles aliquas alterationes facere, quæ ſufficiant ad reſcindendas morborum cauſas, quod in generatione puris maximè appareat, ubi etſi calor eſt alienus à natura, ideſt nõ ſimilis naturali, ſed excedens, tamen ſanguinem deducit in certam quandam materiam, nempè pus, quæ quum excernitur, pars ſuppurata ſanatur: nam ſi omnino ſecundum naturam eſt calor, ideſt mitis, & benignus, pro cuiuſque natura ex ſanguine nutrimentum corporei molitur, aſſimilatione perfecta qualitatũ, & ſubſtantiæ. Si vero vſque adeo excedat, & omnino igneus ſit, vt nihil vtile efficere valeat, putredinem procreat, & ſubſtantia, & qualitatibus corpori inimicam, & exitioſam. At ſi mediam quandam naturam habeat, ut planè naturali non ſit ſimilis, nec tantus exceſſus, ut alienus omninò ſit, mediam quandam mutationem in materia efficiet, pro exceſſus ratione plus, vel minus naturæ familiarem, vnde pus in inflammatione gignitur, quod quidem aſſimilatur per qualitates corpori, ſubſtantiam autem habet alienam, utpote quæ referant huiuſmodi caloris actionem: nam quod qualitates ſint aſſimilatæ vnde album, lene, & æquale dicitur, oſtendit non omnino alienum fuiſſe calorem, qui pro pure virus quoddam varium, & diſſimile parit. Quod vero ſubſtantia relicta ſit diſſimilis, neque enim ex pure nutritur Animal, argumento eſt non omnino ſecundum naturam fuiſſe ipſum calorem, ſi quidem ab hoc opus quod fit omnino ſecundum naturam perficitur, & hæc eſt opinio Galeni in eo Aphoriſ-

mo ſecundo libro. Dum pus conficitur.

Sic ergo in febribus contingit. Vbi enim calor plurimum exuperat, putredo fit in venis, quæ hominem occidit, aut ſi calor eſt in partibus ſolidis, extraneus admodum, vt in hectica tertię ſpeciei, inutiles fiunt alimenti coctiones, & mors ſequitur; Quod ſi ſecundum naturã eſt calor, id eſt mitis, & vnicuiq; ętati proprius, nutritio fit optima; At ſi mediam naturam habet, medias quaſdam actiones facit, quæ putredinem ceſſare faciunt, & remedia alteret, & adiuuet, concoquatq; cibum, qui ſi non perfectam coctionem aſſequitur, vim tamen eam, quam habet exercere poteſt. Non ergo (vt nos colligamus) ſequitur non poſſe ſanationem fieri ſi unicus eſſet calor, quia remediorum vi contingit ſanatio; etſi huiuſmodi calor præter naturam dicitur, eſt tamen adhuc utilis, ubi ſalus contingere poteſt, vt ſeruire ualeat, tum remedijs, tum alijs naturæ operibus, quibus ſanitas paratur.

Ad Tertium, quod probabat duplicem eſſe calorẽ eo quòd per febres uiueret, concqueretq; & alias naturæ operationes obiret Animal, quæ non niſi à calore naturali proueniunt, & ex eo ℘ febris calor eſſet uitæ inimicus, eadem adfertur ſolutio, ℘. ſ. calor huiuſmodi non omninò eſt inutilis ad huiuſmodi actiones obeundas cum quibus uita conſiſtit. Vndè tunc uiuit, etſi malè. Viuit enim quod non omninò ſit extraneus, & inutilis, quod quum fit, iam mors ſequitur; malè autem degit, & conſumitur, uigilat, dolet, & alijs malis torquetur per febres, quoniam excedit naturæ limites; Quæ profectò oſtendunt non duplicem eſſe ponendum calorem, ſed unum eſſe, qui naturæ mediocritatem excedit.

Nam quod quidam dicunt calorem naturalem eſſe in ſpiritu, ubi putrida eſt, & non diaria, & illum bene concoquere; etſi interim hic corrumpat duosq; tunc poni calores, naturalem unum, alium præter naturam, falſum eſt. Nam concoctio, & alia naturę opera, ſemper fiunt à partibus ſolidis, & quum febris occupet uniuerſa, quæ ſunt in corpore, omnia quoque oportet calore præter naturam abundare, etſi magis quædam quàm alia.

Ad quartum Argumentum, quod probabat duos eſſe calores, quia pugna eſt, quæ non niſi inter contraria, & repugnantia reperitur: Vnde quum calor, uel aduerſus frigus, aut calorem excedentem, uel diminutum, ſolum pugnare poſſit, non autem aduerſus frigus, ſed calorem ipſum pugnet; ob id ſe quatur duos eſſe calores: ſiquidẽ vnus aduerſus ſeipſum non agit. Reſpondemus, pugnam huiuſmodi non ſemper adeſſe; quod apparet in hectica febre, vbi nulla adeſt pugna, ſed æqualiter perpetuò afficitur corpus. Quod ſi grauius videntur habere hectici poſt cibum, non eſt id ob pugnam, ſed quoniam calor, qui erat in ſicco ſubiecto, affluxu humoris excitatur: vbi verò adeſt, oritur pugna, eo quod partes minus ægræ, contra alias agant, vt in putrida cõtingit, in qua partes ſolidæ, quæ non ſunt adeo excalefactę, vt humores, mitiore calore retundere nituntur eo, qui in humore magis exuperat. Verùm quid dicemus de putrida, & hectica ſimul, vbi par, & æquale eſt malum in utraque ſubſtantia, & tamẽ pugna oritur: Vndè videmus ſudores naſci, & concoqui vrinas, & humores, ebullitionesq; in illis; pręterea, acceſſiones fieri, quæ pugnæ ſunt inditia. In hoc dicere poſſumus, quòd etſi æqualiter afficiantur humores, & partes ſolidæ, nihilo minus partes ipſę, ex quibus alterationes omnes naſcuntur, aggere adhuc poſſint in humores ipſos: ſiquidem, & in cibum agunt: Vndè, quum repugnent humores aſſimilationi, & expulſioni, pugna naſcatur, alioqui ad argumentum reſponderi non poſſet: Quia quod alij dicunt partes minus ęgras, ut ſolidas in humores, id ſolum locum habet, vbi putrida vrget, & non hectica, quæ quum ſimul infeſtent, non minus partes ſolidæ, quàm humores afficiuntur.

Ad quintum, quo dicebatur, medicum vti duplici remedio, vno roborante natiuum calorem, qualia ſunt concoquentia, alio extinguente alium: cuius generis ſunt refrigerantia. Reſpondetur, ℘ medicus uidens natiuum calorem, ideſt mediocrem, conſiſtere in materia quadam calida, humida, & ſpirituoſa, concoquentia adhibet, quæ huiuſmodi materiam augent in corpore, ut ſunt concoquentia dicta remedia; Vnde hęc non ſunt duo genera remediorum, quæ oſtendant duos calores diuerſos, ſed tum refrigerantia, tum concoquentia id vnum ſpectant, ut mediocritas comparetur ſubſtrata utiliore materia per concoquentia, & remiſſo per refrigerantia eo, quod exuperat.

Ad ſextum, quo dicebatur Galenum ponere natiuum calorem, & aſcititium diuerſum, quum dicebat hunc plurimum eſſe æſtate, illum uerò, paucum, & proinde duos eſſe etiam natiuum, & pręter naturam dicimus de calido natiuo intelligi Galenum, ideſt de ſubſtantia in qua calor ipſe fundatur, nempè, de ſanguine, & ſpiritu, qui paucus eſt æſtate, acris uero, & bilioſus, illi contrarius plurimus.

Ad ſeptimum, quo dicitur Galenum ponere mixtum calorem ex naturali, & præter naturam, quum agit de generatione puris, reſpondetur, ita intelligẽdum eſſe mixtum hunc calorem, ℘ mixtas uires habeat, aliquid ſcilicet efficiendi ſecundum naturam, aliquid uero non. Nam ℘ ex ſanguine, qui inflammationem committit, gignat aliquid album, & ſimile; id oſtendit aliquid eſſe ſecundum naturam: Quod uero ſubſtantia aſſimilari non poſſit, oſtendit intenſiorem eſſe calorem quàm conueniat; Vel dicendum, ℘ reſpectu diuerſorum mixtum minus dicatur: Nam partes ſolidæ, quantum in ſe eſt, benè concoquunt, ſed materia ipſa concluſa, & excalefacta pluſquam oportet, perfectam aſſimilationem non admittit.

Confirmatur id pręterea, quod ſi eſſent duo calores ſpecie, & natura diſtincti, plures eſſent tangibiles qualitates, quàm quattuor. Deinde non benè demonſtraretur numerus Elementorum, per numerum qualitatum.

Concludimus ergo, unum eſſe calorem, qui nunc natiuus, nunc pręter naturam pro intenſione, & remiſſione dicitur. Vnumque eſſe in febricitante, qui præter naturam dicitur, eo quod naturę limites longè excedat; alioqui non eſſet morbus; ſed febris, qui tamen non omnino eſt ineptus ad concoctiones, expulſiones, & alias naturæ operationes, eo quod uel non æqualiter ſit accenſus in omni ſubſtantia corporis: Veluti quum putrida adeſt, & non hectica: aut ſi æqualiter eſt accenſus, non tamen perpetuo ità eſt auctus, ut omnino ſit inutilis, ſicut quum hectica, & putrida ſimul urgent, nutritur tamen animal, etſi infeliciter: Accidere tamen ut tantum excreuerit, & iam omnino ineptus ſit, quemadmodum contingit in putrefactione, in qua quicquid gignitur, omni modo inutile eſt animanti.

Iam quum febris non ſit calor, & intemperies calida, & una ſit intemperies, quę aucto calore prouenit, quæritur, an id totum quod ex calore mediocri, & aucto prouenit, an ex hoc ſolo intemperies febrilis fiat; ſi ex aggregato, conſtaret ergo morbus ex eo, in quo eſt ſanitas, ſi ex hoc ſolum, poſſet non eſſe febris. Nam duo gradus caloris, qui adduntur ſortè ei qui eſt mediocris, non eſſent ſuperflui. Dicimus

ex

exaggregato fieri, nec fit ex ſanitate, ſed totum morbus eſt, qui fit ex calore addito naturali. Qui uerò dicũt febrem eſſe calorẽ, ſoluere non poſſunt argumenta: Nam ſi febris eſt calor uterque, ut uolũt, ſit autem febris præter naturam, id autem auferendum, oporteret omnino calorem extinguere. Quod autem dicunt: ſi eſſet ſolum calor qui additur febri, ſequi ſimiliter intenſas fieri febres in ſenibus, ut iuuenibus, quia duo gradus ex ſuppoſitione poſiti, idem faciunt, in utroque falſum eſt, quia iam intenſior eſt naturalis calor in iuuenibus, quia additione duorum graduum maximus eſt.

An in omni febre dicatur eſſe calor auctus.

POſtea quam oſtendimus, vnum eſſe calorem in febricitante corpore, illud ſequitur explicandum, an rectè febrem definierimus per intemperiem, in qua calor eſt auctus. Si enim id eſt de illius definitione, & natura, nunquam ab ea ſeparari poteſt. At multa ſunt quæ contrarium oſtendere videntur.

Primò, quòd in principijs acceſſionum, quæ cũ rigore inuadunt, corpus vehementer friget, & tamen adeſt febris: eſt enim principium morbi, ideo prima pars morbi, in qua tunc morbus eſt. Cui argumento reſpondent nonnulli, quòd auctus eſt in Corde, & poſtea augebitur in toto, niſi impediatur; At illi non vident interim ſe negare febrem non eſſe. Quum enim non calet corpus, nec febris, ſi quidem morbus eſſe non poteſt in aliquo in eo tempore, quo abeſt. Alij reſpondent, quòd tunc nondum ſit febris, ſed potius generatio febris: ſed malè, quum affectus longo non egeant tempore ut gignantur; & in ipſa generatione ſimilis ſint naturæ, vt poſtea: ſicut docet Galen. primo de locis affectis. Nos autem qui ponimus febrem eſſe affectum cordis, non patimur hanc difficultatem: nam & in principio calet cor. Quod ſi quis dicat, id non eſſe verum; quia tunc pulſus ſunt minores, & tardiores: Reſpondemus, id fieri non ob refrigerium cordis, ſed ipſarum arteriarum, à quibus calor recedit verſus cor, inuadente ipſa acceſſione.

Secundò, in Epiala febre, & ardentibus febribus, non eſt calor accenſus in vniuerſo: nam in Epiala frigent ſimul, & calent; In ardentibus illis, vel in quibus adeſt inflammatio interna, externa frigẽt.

Ad id reſpondere non poſſunt qui dicunt febrem eſſe affectum totius corporis, ſed coguntur ad locũ redire præcitatum ex libro ſexto de morbis vulgaribus, vbi ſcribit Galenus, ſatis eſſe in febre ſi cor, & præcipua viſcera caleant. At ſemper auctus eſt in corde per huiuſmodi febres.

Tertiò, quum homines moriuntur ex febre, expirationem emittunt frigidam, ut 3. Prognoſticorum: vnde hi minus ſunt calidi, quam ſani, & tamẽ ex febre pereunt, ſiquidem, in febris declinatione mori dicuntur, qui reſolutis ſpiritibus per febres pereunt. Concederem tunc amplius febrem non eſſe, ſed intemperiem frigidam. Quod ſi quis dicat, pulſus eſſe frequentiſſimos, id quoque concedam, id tamen non oſtendit auctum calorem, quum tantum ſit diminuta magnitudo ob debilitatem viriũ vt frequentia maxima requiratur ad eum calorem, qui ſupereſt, conſeruandum, vel potius, quòd ſubſtantia cordis ſit calidior, ſed ob ſpirituum paucitatem, non poſſit tranſmitti per vniuerſum corpus: vnde anhelitus frigidus. Nam quod morbus non frigidus, & non moriatur ex frigiditate, conſtat: quia non eſt tanta frigiditas, quæ poſſit mortem inferre. Vel dic, quod moritur defectu inſtrumenti communis, nempe, ſpiritus reſoluti.

Concludimus ergo, vbi febris eſt, auctum eſſe calorem, ſed auctum eſſe in illis partibus, quorum paſſio eſt febris, nempè in corde. Intelligimus verò auctum præter naturam, quod ſcilicet, ita recedat à naturali mediocritate, ut ineptus ſit ad naturæ functiones probè, vel etiam mediocriter peragendas, ut neutrum ſtatum excludamus, qui medius eſt inter febricitantes, & ſanos.

Quo modo verò accendatur calor in corde, an pluribus modis, vel vno, & qua ratione ſpargatur per vniuerſum corpus, non eſt præſentis loci docere ſed eius in quo cauſas tractabimus: nam cauſis poſitis, ſequetur explicandum quonam modo illæ agant, & morbi ipſi in alias partes deriuent.

Quænam actiones lædantur à febre.

QVum febris morbus dicatur eſſe calidus, & cordis affectus, cum quo tandem compatitur uniuerſum corpus, lędat autem morbus operationes, quærendum, quænam poni debeant lædi, an omnes ſcilicet, vel quædam: Acquod omnes lædi debeant oſtenditur;

Primo, quia cor fons eſt calidi natiui, quod quidem eſt commune omnium actionum inſtrumentum, quo quidem læſo, nempè intenſo, omnes actiones, quæ illius beneficio fiunt, lædi oportet. Quod etiam Auerroi placuit, & Galeno 5. de locis affectis, in principio, vbi dicit, quod vitiato corde, omnia membra læduntur.

Secundò, videmus eos, qui febricitant, malè appetere, concoquere, retinere, & expellere excrementa, deterius nutriri, moueri, ſenſus etiam læduntur, & denique omnes operationes; vnde concludimus, omnes offendi functiones febricitantium; tamen aliqui aliter putant, qui volunt ſolum impediri ſolita exercita, quum (vt aiunt) ſenſationes aliquando meliores fiant, exſiccata humiditate cerebri: ſed iſti errant, quia etſi acutius videntur ſentire, tamen id illis eſt præter naturam, nec poſſunt diu, vt ſolebant, ſenſationes obire; quod apparet quum nec diu legere, aut aliquid aliud intueri, aut longos ſermones non ferant, qui febre laborant; Quod vero non ſit intelligendũ in definitione morbi & febris per actiones quæ lędũtur, vitæ munera, & officia, certum eſt, quum per multos morbos aliæ etiam operationes impediantur, & continuentur opera nonnumquam, morbo interim affecto aliquo membro.

Quonam modo calor expandatur per corpus.

ETſi id in tractatione de cauſis polliciti ſimus nos explicaturos, tamen ne aliquid deſideret Lector quod in definitione conſueuit ab alijs explicari, breuiter id expediemus. Qua in re Auicenna dicit, à corde ſpargi calorem per vniuerſum corpus, idque mediante ſpiritu, & ſanguine: contra quod dubium eſt, an à corde per uniuerſum corpus ſemper ſpargatur: Deinde, ſi à corde, an non etiam ab hepate, & alijs partibus; Tertio, an mediante ſpiritu, & ſanguine calor ille ſpargatur.

Circa primum, quod non ſemper à corde, facere uidetur quod à Bubone & loco inflammato id fieri poſſit. Sed id verum non eſt: nam etſi calefieri poſſint aliquæ partes tranſmiſſo ab inflammatione calore ad illas, tamen in uniuerſum non poteſt fieri ut diffun-

ut diffundatur, niſi omnium communis fons patia- A
tur. A Bubone ergo ad cor calor mittitur: ab eo ue
ro ſtatim in corpus vniuerſum.

Ad ſecundum, quo dicimus oportere calorem à fonte emitti in vniuerſum corpus, quum hepar ſit fons quidam caloris, vt in libello noſtro oſtendimus ex Galeni opinione, de calore natiuo, quur ab ipſo non poteſt etiam excitari calor, & duci per totum. Reſpondeo, eſſe hepar quendam fontem, ſed qui egeat adhuc cordis caloꝛe. Igitur à corde ſolũ tranſmitti poteſt calor, qui uniuerſum corpus occupet. Quod ſi aliquando dicimus à cerebro (vt per inſolationem, excalefacto capite) febrem cępiſſe, id facimus ſpectantes longius originem ipſius febris: nam cordi à capite calor communicatur, ſed nondum febris, donec cor inuaſerit. B

An vero per ſpiritum & ſanguinem tranſmittatur, dubium eſt; quo modo enim Hectica incipere poteſt, ſi per ſpiritum, & ſanguinem à corde excalefacto ſingulas partes calefieri neceſſe eſt. Sed quoniam hæc planè intelligi non poſſunt, niſi intellecto quid ſit Hectica, quidve Diaria febris, & alia illius genera; ideo poſtea id commodius patebit. Hæc & ſimilia in definitione febris dubitari ſolent; ſi quæ vero alia ſunt, vel nullius ſunt momenti, aut certè ex prædictis patebunt.

De generibus febrium.

OMnes Authores & Interpretes poſt definitionem febris aggrediuntur differentias ex C
plicare, contemptis, aut confuſis cum generibus ipſis differentijs; quum tamen plurimum referat hæc inter ſe diſtinxiſſe; vt plurimum certè refert de Animali agere, aut de ſenſibili: eſt enim animal genus quoddam corporis, ſenſibile vero, & inſenſibile, differentiæ: quemadmodum ſanè etiam plurimum refert, agere de homine, leone, aſino, vel de rationali, rugibili, rudibili; quippe quum genera quędam, ſiue ſpecies ſint animalis, homo, leo, aſinus: riſibile vero, rugibile, rudibile, differentiæ. Vnde ſi quis quęreret, quot eſſent animalia, reſpondere oporteret enumeratis omnibus ſpeciebus, vt homine, leone, equo; perperam autem reſponderet duo eſſe, rationale, & irrationale; quum non differentias, ſed ſpecies quęramus. Ponitur & hoc di- D
ſcrimen à Galeno lib. 3. Methodi medendi, vbi diſputat contra Methodicos, qui malè Veterum differentias capiebant, quum dicebat vlcus quoddam eſſe cum intemperie, aliud cum temperie; quũ intemperies differentia non poſſit eſſe alterius, eo quod per ſe conſiſtere poteſt, & morbi genus eſt quoddam, illud autem debeat eſse differentia, quæ per ſe nequit ſubſiſtere; veluti animal, per ſe ſubſiſtit, & genus eſt, & ſpecies: ſenſibile autem, vtpotè quod nequit per ſe ſtare, ſed in animali eſt, illius differentia putatur. Quæremus ergo genera febrium, quum quæremus quot poſſint eſſe febres forma, & ſpecie diuerſæ: veluti quum dicimus omnẽ febrem vel Diariam eſse, vel Hecticam, aut Putri- E
dam. De differentijs vero agemus, quum de continua, intermittente, ordinata, inordinata; tertiana, quotidiana, & cæteris huiuſmodi tractabimus. nam hæ differentiæ per ea genera ſparguntur: vt enim rationale & irrationale animalia differre facit, ſic inter putridas exempli cauſa, quædam ordinatæ ſunt, aliæ ordine carent, quædam continuę, aliæ intermittẽtes. Ergo de generibus primum agemus, quęremusque in primis, quæ, & quot febrium genera inter ſe diuerſa ponere oporteat: nam reliqua facilius poſtea intelligentur.

Quot, & quæ ſint febrium genera.

REceptum eſt ab omnibus tum Antiquis, tum Neotericis Medicis, tria eſſe febrium genera, vnum Diariarum, aliud Putridarum, tertium Hecticarum. Atque hunc quidem numerum ſumunt ex triplici genere ſubſtantiæ, quæ in corpore noſtro reperiri creditur, nẽpè, ex Spiritu, Humore, & Partibus ſolidis. Quum enim calor accendatur in illis, diuerſaque remedia poſtulet, ſiquidem alia Diarijs, alia Putridis, alia Hecticis auxilia conueniunt: hinc triplex genus febrium conſtituendum eſſe cenſent, nec alia ratione mouentur, quam ex triplici hac ſubſtantia; quod licet uidere ex 1. de Differentijs febrium, non longe ab initio, vbi Hippocratis dictum exponit, qui ſcribit continentia, contenta, & impetum facientia; tum etiam paulo anteà, quum de differentia agit, quæ ex materia ſumitur, in quo febris accenditur, ut omittam ſecundum de Criſibus, & alios infinitos locus, vbi tria iſta genera ponit ex materia diſtincta. Verum duo potiſſimum ſunt, quæ faciunt, ut hæc genera non recipiamus, & duo tantũ faciamus, unum in humoribus, alterum in partibus ſolidis: quorum primum eſt, quod probare non poſſumus, aliquem eſſe huiuſmodi ſpiritum in corpore, in quo febris diuerſa ab alia accendi debeat. Secundum quod omnes febres ſaluari poſſunt, etiamſi nullum ſpiritum ponamus ex ſolis humoribus, & partibus ſolidis.

Quod vero ad primũ attinet, neceſſe eſt in primis referre quæ Galenus de iſtis ſpiritibus varijs in locis refert: ſic enim intelligetis, quid probet de illis, & quatenus illis ſit credendum.

Primo ergo, 12. Methodi, vbi de Syncope agit, ſcribit virium ſubſtantiam in ſpiritibus & partibus ſolidis conſiſtere. alibi vero addit humores. Poſtea vero ſtatuit, Animalis ſpiritus fontem eſſe cerebrum, eumq; partim inſpirando, partim ex eo quod reticulari plexu continetur irrigari, & ali. De Vitali uero ſpiritu ita ſcribit. Vitalis ſpiritus non æquè euidens demonſtratio eſt, ſed tamen in corde eum, & arterijs contineri exiſtimare, à ratione alienum non eſt; eũdemque nutritum maximè ex inſpiratione: ſed etiam ex ſanguine. Poſtea de Naturali ita ſcribit: ſi Naturalis aliquis eſt ſpiritus, is in iecinore, & venis continebitur. Ex quibus locis iam appareat quod uolumus.

Nam ſi febris paſſio eſt cordis, & nõ cerebri, neceſſe eſt Vitales eſſe ſpiritus, qui accendantur, & patiantur in febre: At ſi dicit non eſſe euidentem illius demonſtrationem, nec certa aliqua ratione probare poſſumus eum eſſe, quomodo ponere poſſumus in eo de quo dubitamus an ſit, nec probare poſſumus eſſe genus aliquot febrium certum, & diſtinctum ab alijs. Nec ſolum in eo loco, ſed etiam in alijs omnibus, in quibus de eo agit, probationes aliquas adfert, quę probent eum eſſe, ſed potius ſtatuit legumlatorum more, eum recipiendum: veluti, quum ſeptimo de Placitis Platonis, & Hippocratis refert, eum in arterijs, & corde gigni, & materiam ad generationem ſumere ex inſpiratione, & humorum exhalatione: Nec aliud inuenio, quod adferat ad probationem huius ſpiritus; imò, etiam de Animalis, de quo omnes videntur conſentire, nullas euidentes probationes adfert: nam libro 2. & 3. de locis affectis, de eo agit, dicitque eſse primum cerebri inſtrumentum, quo ſcilicet cerebrum ad ſenſibiles, principes, & voluntarias actiones utitur: ſed quomodo id fiat, non docet, imo quam de motu agit, in fine

2. de

2. de locis affectis, nulla ſpirituum facta mentione, vim mouendi, & ſentiendi à cerebro dicit ad partes demitti, quemadmodum Sol ſuo ſplendore omnia illuminat nulla tranſmiſſa ſubſtantia. Dicit præterea, eum contineri maximè in poſtremo ventriculo cerebri, libro 2. de locis affectis: in duobus autem primis ventriculis dubitat an contineatur. Alibi, vt 7. de vſu partium, ſcribit, maximè eum contineri, & confici in plexu retiformi: Octauo verò eiuſdem Operis, dicit confici in duobus ventriculis anterioribus, & eum non ſolum in ventriculis, ſed etiam in toto corpore cerebri contineri. Vndecimo verò dicit, ſpiritum in ſublimè ferri ſuo impetu, Quinto verò de ſimplicibus, meminit cuiuſdam ſpiritus innati, quem ex Stoicorum opinione dicit eſſe Animæ eſſentiam; ex ſua autem eſſe primum animæ inſtrumentum, & eum in omnibus animalis partibus contineri: qui tamen non vndequaque ſibi eſt ſimilis, ſed variat pro ſanguinis differentia, hunc que dicit eſſe vtiliſſimum ad naturalia opera obeunda: de quo etiam videtur mentionem facere libro 2. de Placitis, vbi ſcribit præter Vitalem, & Animalem, tertiũ quendam eſſe ſpiritum ex Hippocrate, qui Materialem eum vocat, & reſpondere dicit ſicco, & humido nutrimento proportione quadam, de quo Hippocrates (vt inquit) mentionem facit, qui ſcribit principiũ alimenti ſpiritalis eſt os, nares, guttur, pulmo, & reliqua ſpiracula. Ex quibus ſanè conſtat, dubium etiam eſſe, an Animalis ſit aliquis ſpiritus; præſertim, quòd ponat eum generari in plexu retiformi ex Vitali; non probet autem eſſe Vitalem, & Anatome eum plexũ retiformem non agnoſcat, & commentitiam rem in homine eſſe putet. Quòd ſi nec materia probari poteſt, & deeſt locus generationi; nec prætereà oſtendere poteſt aliquid conferre ad animales actiones, quum ſine ſubſtantia aliqua illæ dicantur exerceri, ſola vi demiſſa à cerebro, conſtat profectò nec Animalem ſpiritum recipiendum eſſe.

Deinde, ſi naturalis nullus ponitur, ſed uitalis ſufficere dicitur ad naturales operationes obeundas, quur etiam non poterit ſufficere ille ad Animales? Nec dicere oportet, quod ſit craſſior quàm vt tam dignis actionibus (quales potiſſimum ſunt principes facultates) ſeruire poſſit: nam eadem ratione tenuior eſſet quã materialibus, vt ita dicam naturalibus functionibus ſeruire poſſet. Præterea, ex locis præallegatis 5. de ſimpl. & 2. de Placitis, cogeremur Naturalem quendam ponere, de quo nulla probatio haberi poteſt. Quod ſi non ponatur, quum ſine inſtrumento proprio Naturales actiones obiri nequeant, non magis quàm Vitales, & Animales abſque proprio inſtrumento, deſinent ea opera fieri. At quum dicantur fieri poſſe etiam ſine ſpiritu aliquo, quur etiam idem de alijs non dicemus, quod ſcilicet ex propria ſingularum partium vi, quæ ex temperamento & forma reſultat, omnes functiones proueniant. Qua in re mirum eſt, quo modo tota medicina plena ſit his ſpiritibus, & tamen nihil inquam probauerit eſſe certum. Quemadmodum multa alia aliorum placita, & vulgi potius inueteratas opiniones ſequutus eſt Galenus: ſic in hac re de ſpiritibus Stoicorum placita potiſſimum eſt ſequutus.

Sed hoc conceſſo, quod ſpiritus ſint, omnis etiam generis, non cogimur aliquod genus febrium in illis ponere; quum omnia poni poſſint in partibus ſolidis, & humoribus, idque tum ratione duce, tum etiã Galeni authoritate: nam diariæ, ſinochæ non putridæ, & putridæ omnes in humoribus ponuntur. Quũ enim vniuerſa corporis maſſa leuius calefit, quicquid eſt vehementius excalefactum, vnius diei tempore expirat, & calor extinguitur: vnde Diaria conſtituitur. Quod ſi plus duret, fit Synocha non putrida; quæ ad plures dies extenditur, quoniam maior facta eſt impreſſio, & vehementior conceptus calor; qui non niſi longiore ſpacio extingui poteſt. Quod ſi perſeueret calor, & totam maſſam æqualiter afficiat, putrida iam euadit febris Synocha. Quod ſi uel bilis, vel pituita, aut humor melancholicus peculiariter afficiatur, & putreſcat, alterius generis putrida febris gignitur; ardens ſcilicet tertiana, quartana, & ſic de reliquis; Nec aliquod eſt inconueniens, ſi ita dicamus, nec variat curationem, nec viuendi rationẽ, niſi per magis, aut minus, quod ſcilicet minore remedio opus ſit vbi leuius eſt accenſus calor, nec uenæ ſectione, vt in Diaria, nec alio generoſiore remedio ſit opus, ſed ſatis eſt quoquo modo refrigerare.

Quod vero Galeni ſit hæc etiam opinio, etſi aliquando alios ſequutus aliter ſtatuit, ex eo conſtat, quod ſcribit 9. Methodi, Diarias ſcilicet, & Synochas eiuſdem eſſe naturæ, nomen autem diuerſum, quod ſcilicet Diariæ nomen febrem oſtendat, quę uno die finitur, Synochæ autem oſtendant febrem, quæ per aliquot dies perſeuerat continua abſque acceſſione. Quare ſi ſinochæ omnes tam putridæ, quam non putridæ, vtpotè oppoſitæ in eadem materia verſantur, nempè in humore, & omnes dicimus propriam illarum materiam eſſe non ſpiritum, ſed ſanguinem; idẽ pariter de Diaria dicendum, vtpote quam eiuſdem omninò naturæ eſſe ſæpius eo loco dicit. Sequeretur prẽterea, nunquam poſſe eſſe Hecticam, aut Putridam ſine Diaria, quũ ſolidiora corpora non poſſint concipere pertinacem calorem, quinetiam ſpiritus eodem modo afficiantur.

Quod uero Synochę ex ſanguine fiant, teſtatur eo loco, vbi dicit eas ſolum in his gigni, qui multo ſanguine abundant, tum quod prẽcipuum remediũ ſit uenę ſectio copioſa. Item c. 12. 2. de febr.

Quod uero Diarię ipſę ex ſanguine fiant, ideſt in ſanguine accẽdantur teſtatur apertè cap. 12. 2. de Differentijs febr. vbi ſcribit Diaria febris fit non ob ſanguinem putreſcentem, ſed eo duntaxat excalefacto.

Duo ergo genera febrium ex duplici materia. Vnum quod hecticum, alterum quod in humore poſitum dicetur, quum nomine alio careamus ſimplici, quo illud exprimamus: neque enim Putrida febris uocari poteſt, quemadmodum faciunt medici, qui diſtinguunt in Diarias, Hecticas, & Putridas, quum etiam poſitis Diarijs in ſpiritibus ex illorum opinione relinquantur Synochæ non putridę, quę in humore, nempe ſanguine accenduntur. Porro, Hecticum dicitur genus illud, quod ἐξιν ideſt habitum corporis, & ſolidas partes occupet; uel quod difficillimè tollatur; quemadmodum quę habitum contraxerunt, de quo poſtea diligentius, quum de Hectica febre agemus. Nunc uero, quid per ſolidas partes intelligamus, explicandum, prẽſertim, quum Galenus varia de hac re tradat: Nam ſolidi nomen capit aliquando pro partibus, quas neruoſas uocat, ut undecimo Methodi, & 59. cap. Artis Medicinalis, ubi dicit eas reſtitui non poſſe, quum perierint. Capit uero ſolidas partes latius, aliquando ſolidas omnes intelligens partes, quidquid humore, & ſpiritu ſolidius eſt; quo nomine carnem, pinguedinem etiam, & id denique quod uulgo corporis partes uocamus, ut ex 2. Aphoriſmorum 7. & 1. de Differentijs febr. 7. & 12. Metho. vbi corpus ait conſtare ex partibus ſolidis, humoribus, & ſpiritibus. Qua ratione, Hippocrates cõtinẽtia has partes uocat, quod ſoli, & humores, & ſpiritus continent: Hoc nomine intelligimus febres accendi in ſolidis partibus, capiendo ſolidas in generali ſignificatu.

Ergo accenduntur febres, uel in partibus ſolidis,

uel

vel humoribus, & ea, quę in partibus ſolidis fit, Hectica vocatur. Quæ vero in humoribus, varia nomina capit: vel enim putrida eſt, vel non putrida; Si nõ putrida, vel Diaria, vel Synocha non putrida dicta: Si putrida, vel ſynocha putrida, quę ſcilicet ex ſanguine fit; vel alio nomine vocatur, pro genere ſcilicet humoris putreſcentis: nam ex bile ſi continua eſt, ardens vocatur, ſi intermittens, tertiana; In pituita, ſi intermittens eſt, quotidiana; ſi continua, quotidiana continua; In atra bile intermittens quartana continua nomen etiam non habet, ſed quartana continua dicitur: ſed hæc diligentius quum de differentijs agemus: Nunc verò ſatis ſit oſtendiſſe, nec genera ipſa diſtincta fuiſſe proprijs nominibus, nec ſpecies ipſas ſub generibus contentas, nominatas fuiſſe.

An verò plura, quàm duo prima genera noſtra opinione, vel tria aliorum iudicio, ponenda ſint, poſteà expendemus. Nunc vero docendum, quomodo intelligamus febrem accendi nunc in humore; nunc in partibus ſolidis; quum omnes partes corporis præſertim cordis ſint accenſę, & calorem habeant præter naturam: neque enim humor, qui in corde eſt, calidus eſſe poteſt, quin etiam ſubſtantia ipſa caloris ſit particeps, aut è contra. Ita autem res debet intelligi, quod ſubiectum illud in quo dicitur febris accendi, ſit in calefacto eſſe, reliqua autẽ in ipſo calefieri: vt verbi gratia, ſi humoralis eſt febris, humores ipſi ſunt excalefacti, partes vero ſolidę in calefieri: Contra uero ſi hectica febris eſt, partes ſunt excalefactę, humores in ipſo calefieri. Debemus autem intelligere illud eſſe excalefactum, quod adeò fixum calorem concepit, vt etiam remota agente cauſa, maneat tamen in eo calor: illud autem dicatur eſſe in calefieri, cuius agente cauſa ablata perſiſtere nequit, ſed ſimul cum cauſa euaneſcat; quomodo quum manus igni admouemus; ſentitur quidem ignea vis, & calor, ſed niſi diuturna mora ve hementior calor conceptus ſit, abit ſtatim.

Quomodo vero id fieri poſſit, quòd accendatur in vno, deinde communicetur alteri calor, exemplo commodiſſimo docet Auicenna, ex balneo, ſcilicet deſumpto, vbi adſunt parietes, aqua, & aer. Si enim parietes ipſi prius excalefacti aquam vicinam calefaciant, & aerem, hectices eſt exemplum; quod ſi aqua prius excalefacta, parietes excalefaciat, & aerem, exemplum eſt humoralis; quod ſi aer ipſe prius excalefactus aquam, & parietes accendat, Diariam illorum opinione monſtrat.

An in corde, vel alia parte id quod dicitur excalefactum poni debeat.

QVum oſtenderimus febrem eſſe intemperiẽ calidam, calore ſcilicet exuperante, & eum à corde per vniuerſum corpus tranſmitti; Præterea, nunc accenſum eſſe in humoribus, nunc in partibus ſolidis, & aliorum opinione etiam in ſpiritibus; Quinetiam, quum dixerimus, putridam excitari ex humorum putredine, contineanturque tum humores in corde, & ſpiritus ipſi, tum etiam, quum cor ſit corpus ſolidum, videndum eſt an id, quod ponitur in calefacto eſſe, & aliter affectum, utpote putrefactum, in corde poni debeat, vel non. Quod vero in corde hæc ponãtur probatur

Primò authoritate Gal. cap. 1. de differentijs febr. vbi ſcribit, differentiæ ſumptæ à materia in qua calor accenditur, maximè propriæ ſunt, ſiuè ipſum corpus cordis prehenderit calor, ſiue humores conditos in ipſius ventriculis.

Secundò, id oſtendit ratio: ſi enim calor ſpargi debet à corde in reliquas partes, oportet profectò illic poni fontem eius, quod eſt accenſum.

Quod vero contrarium oſtendere videtur, eſt, q̃ febris putrida non videatur fieri ex humore putreſcente in corde: nam ſic omnes febres putridæ eſſent peſtilentes, vt 3. libro de Præcognitione ex pulſibus cap. 3. ſcribit Galenus; peſtilentes ſcilicet febres fieri ex humoribus putreſcentibus in corde.

Secundò, quòd multæ febres putridæ focum habent extra vaſa, quo modo dicimus focum Quotidianæ, eſſe Ventriculum, Tertianę, Hepar; Quartanę vero Lienem.

At, ſi quis quærat, quo modo putrida febris ex corde gignatur? Reſpondet Galenus cap. 5. primi de differentijs febrium, putridam fieri, quum putridus vapor ab humore putreſcente eleuatus ad cor peruenit; ſed id non placet:

Primò, quod dicitur omnes febres fore peſtilentes, ſi humores putreſcant in corde; Dico, non eſſe neceſſarium: nec probari poteſt ex huiuſmodi putredine peſtilentes accendi: ſed potius ex malignitate humorum, aut ex putredine maligna. Sunt enim peſtilentes morbi maligni; vnde ex maligna cauſa naſcuntur.

Secundò, ſequeretur nunquam poſſe accendi febrem putridam putredinis cauſa incipiente à corde: nam quod dicitur ab inflammatione, in qua putreſcunt humores, attolli vapores putridos, qui ad cor tranſmiſſi, eius humores calefaciunt; poſtea vero ab eodem corde rurſus in alias partes tranſmittũrur, in quibus humores putrefaciunt, id ſolum locum habet vbi ab inflammatis partibus incipit calor: at ſi cor ipſum prius incaleſcat, vt per iram, triſtitiam, & cæteras huiuſmodi paſſiones, quæ propriæ ſunt ipſi cordi, & in quibus cor ipſum primo affectum, alias partes afficit; Demus enim accendi Diariam ex ira, ſi nolis concedere ſtatim putridam fieri; quid tamen vbi corpus eſt præparatum, fieri poteſt: ſequatur deinde putrida; quæro, quo modo putrida, & à quo genita ſit? à corde certè, per vapores tranſmiſſos ab illo ad reliquas partes.

Ergo per vapores putridos, quum alioqui is qui putridus non eſt, putridam nequeat parere, ſed ſolum vel Synocham, aut Diariam; At, ſi putridi, ergo ex humore putreſcente eleuati: nam vapor naturam referre debet ſubiecti humoris à quo attollitur. Ergo humores putridi in corde, ab eo enim attollũtur huiuſmodi vapores.

Tertiò, quod putridi eſſe debeant qui à corde ita eleuantur, ex hoc patet, quod humores illi ſint in calefacto eſſe; nec ratio aliqua ſit, qua potius dicantur habere vim putrefaciendi humores contentos in alijs partibus, quam quod ipſi ſint putridi: nam quum humores ſint pariter qui in corde cõtinentur vt alij, quur magis in vno, quàm in alio putredo accẽdetur, præſertim quum cor ipſum ferueat ſemper, vt de vſu pulſuum ſcribit Galenus, facilius autem putreſcere poſſint, quę iam calidiora ſunt, quam reliqua.

Quarto, ſi humores qui ſunt in corde, ponantur ſolum excalefacti, & nõ putridi, erit ergo febris Diaria, ex loco præallegato de differentijs febriũ, quod ex ſanguine excalefacto fiat Diaria; ex quo putrido fit putrida. Vndè ſemper erit Diaria, cum putrida, & ſanguis ſemper putrefactus, & calefactus ſimul; quod fieri non poteſt, vt poſteà oſtendemus.

Quinto confirmatur: ſi febris tantummodo eſt, quum aliquid eſt calefactum in corde: ergo putrida erit quum aliquid erit putrefactũ; vt enim genus effectus, ad genus cauſę, ſic ſpecies effectus ad ſpeciẽ

cauſæ

cauſę ſe habet. Quomodo enim quæſo poteſt eſſe A
febris putrida, nulla re putreſcente in corde, in quo
fons eſt febris: Vt enim neceſſe eſt ſolidas partes, &
ſpiritus aut humores excalefieri ſi debeat Hectica,
Diaria, aut Synocha fieri, ſic oportet humores putre
fieri, ſi putrida fieri debeat.

Sexto, aut putredo in humore leuis eſt, & in fieri,
aut in facto eſſe, ſi leuis, neceſſe eſt, vt aliundè vim
capiat, ut perfecta fiat; ſi in facto eſſe, id non poteſt
eſſe; nec illud etiam, niſi cor habeat aliquid in pu-
trido eſſe, quod aliorum membrorum putredi-
nem foueat.

Concludimus ergo, in putrida omni febre humo
res putreſcere in corde, & ex maligna putredine pe-
ſtilentes febres, ex benigniore autem benigniores
excitari, quum alioqui principia non ſeruentur. Pu- B
tridum enim à putrido fieri oportet, ut hecticum ab
hectico, & excalefactum ab excalefacto.

An ſimul eſſe poſſint huiuſmodi Febres.

QVęri ſolet, an perpetuo inter ſe diſtinguãtur hę
febres, an potius inter ſe oẽs coniungantur; aut
ſi non perpetuo, quęnam ſe inuicem cõpatian
tur, quæ vero cum alijs conſiſtere nequeant. Ac ꝙ ſe-
iungantur, ex hoc conſtat, quod Diarias uideamus ſo
las conſiſtere nulla putredine in humore facta. Di-
cuntur quoque Hectię per ſe eſse poſſe, quod tamen
defendere nequeunt, qui in ſpiritibus febres quaſdã
ponunt: nam quî fieri poteſt ut partes ſolidæ pertina C
cem calorem concipiant; quin etiam eodem modo
ſpiritus afficiantur. Idem tamen urget nos pariter,
qui ponimus diariã in humore accendi. Neque enim
ſolidæ partes calefieri eo modo poſſunt, non calefa-
ctis ipſis humoribus; nec par quidem eſt ratio, nec
omnino quadrat exemplum quod de balnei parieti-
bus, aqua, & aëre afferabamus ad oſtendendam ha-
rum febrium ſeparatam generationem: nam ſeiun
cta ſunt ea corpora inter ſe in balneo, & ut inanima-
ta capere poſſunt motus initium ab arte in quocun
que corpore ex tribus ſubſtantijs poſitis. In corpo-
re vero noſtro, quum omnia ſint commixta, & om-
nia ſimul calefiant, & ſolidæ partes ab ipſis humori
bus, quod maximũ eſt argumentũ, neceſſe profecto
fuerit, vbi hectica eſt, ſemper aliquam aliã febrem eſ D
ſe coniunctam, nempè, vel diariam, aut putridam, il
lam inquam ſi humores ſolũ calefiant: hãc uero ſi ẽt
putreſcant; non tamen neceſſario putrida eſt febris
cum hectica, quum uideamus ſæpè vrinas optimas
reddi, aut leuiter certè mutatas; quod fieri non poſ-
ſet ſi adeſſet putredo. Quur ergo remedia non adhi
bemus, vbi putrida non adeſt cum hectica, quæ dia
rijs accommodari ſolent: nam ſi diariam neceſſe eſt
adeſſe, quur illi pariter non medemur, ut ipſi hecti-
cæ, & putridæ? Hæc ratio eſt: quoniam extincto ca
lore, qui ſolidas partes obſedit, ille pariter euaneſcat
qui humores tantum excalefacit; Non ita vero acci
dit, ubi putridus ſubeſt humor, qui propria præſidia
exigit; nõ mirum ergo eſſe debet, ſi antiqui huius cõ
plicationis quæ eſt hecticæ cum diaria, mentionem E
non fecerunt, quandoquidem id Medici officia non
variat, & quatenus ad curationem attinet, perin-
de eſt ac ſi non eſſet huiuſmodi complicatio. Ergo
hectica ſemper cum aliqua alia eſt febre. Diaria non
neceſſariò cum Hectica, cum Putrida vero nunquã
conſiſtere poteſt, etſi alijs aliter uideatur; nam hu-
mores putreſcere non poſſunt, & ſimul non putre-
ſcere, quod neceſſarium eſſet, ſi Diaria cum Putrida
conſiſtere valeret. Si enim ex ſolo humore excalefa-
cto Diaria, & Synocha non putrida conſiſtunt, putri
da autem ex illis putreſcentibus naſcitur, impoſſibi-
le eſt has unquam inter ſe coniungi, ut eſt impoſſibi-
le idem putreſcere, & non putreſcere.

Secundo, etiam ſi concedamus ſpiritus quoſdam
eſſe, & in illis Diarias accendi, tamen redditur hæc
complicatio nihilo minus impoſſibilis: nam quum
ſpiritus ſint vapores quidã, qui ex humore ſubiecto
attolluntur, neceſſe quidem eſt illos eſſe putridos, ſi
quidem ex putrido humore attolli nequit quod non
ſit etiam putridum: Vnde ex illis febris quæ fieret,
aut Diaria eſſet, aut Putrida; at ex putrido non fit
Diaria, ſed ſolum ex calefacto: vnde tantum abeſt, ut
alij conuincere ſtudeant huiuſmodi complicationes
Putridæ inquam, & Diarię ſemper ſimul inue-
niri, eo quòd nequeat fieri, ut humores ſint putri-
di, quinetiam ſint excalefacti ſpiritus, ut id nul- B
lo modo fieri queat, ſed potius contrarium aſſe-
rendum ſit.

Tertio, ſi Diaria eſt cum putrida coniuncta, ſeque
retur poſt vnum diem eam ſolui, & unam poſtea re
linqui febrem, putridam ſcilicet. Quod ſi plus duret,
Synocha erit, ergo in ſpiritibus accendetur Syno-
cha: deinde ſequeretur, tandem illam fieri quoque
putridam, nam Diariæ niſi ſoluantur, in putridas au
thore (Galeno) tranſeunt, quod ſi factum fuerit, nul-
lus amplius relinquetur generationis locus ipſi Dia
riæ. Ex quo enim quæſo gignetur alia. Præterea, ex
hoc conuincimur putridas in ſpiritu accendi: nam ſi
Diaria ponitur in ſpiritu, & dicamus eas tranſire in
putridas niſi ſoluantur, putrida autem iam ſit, in
qua nam quæſo alia materia putredo excitabitur? C

Hæc, & ſimilia abſurda habet opinio eorum, qui
aliter ſentiunt. Quare ſtatuendum Diariam cum
Hectica, & Putridam cũ Hectica ſimul eſſe, hanc ue
ro cum Diaria conſiſtere non poſſe, quod Gale. aper
tè teſtatur, cap. 9. 1. de differentijs Febr. ubi ſcribit
ad hunc modum: Vbi excrementa per Diariam fe-
brem plus ęquo calefacta fuerint, deinde initium pu
tredinis inde ſuſceperint, alterum febrium genus ac
cendunt priore ſedato.

De Differentijs Febrium.

EXpeditis febrium generibus, & oſtenſo quot
ſint genera inter ſe diuerſa, & in qua mate-
ria ſingula genera poni debeant; quæ præ-
terea genera ſola conſiſtere ualeant; alia verò quę
ſemper aliorum admixtione gaudẽt: & demũ, quæ
ſe inuicem cõpatiantur, & quæ non. Sequitur ut de
Differentijs agamus. Quę quidem ſparguntur in om
nia, & ſingula genera: Nam quædam habet commu
nia Diaria cum Hectica, & Putrida, in quibuſdam
vero differt; ſiquidem illud commune eſt, quod con
tinua ſit; ut hectica, & nonnullæ ex putridis, com-
mune vero cum putridis habet, quòd in humore ac-
cẽdatur. Differt autem, quod illius calor ſit mitis, &
ſuauis, quod cito terminetur, quod leuiter hominem
afficiat, quæ putridis non conueniunt. Differunt præ
terea Diariæ inter ſe, & putridę a putridis, & hecti-
cæ ab hecticis, ex quibus quidem curationes varian-
tur, & inter ſe differunt. Inuenies pręterea apud
Galenum, & alios authores, quaſdam eſſe febres,
acres, alias ſuaues; quaſdam continuas, alias intermit
tentes; nonnullas ordinatas, æquales, inæquales, ma-
gnas, paruas, peſtilentes; alias nocturnas, diurnas, &
mille alias huiuſmodi differentias, quibus remedia
pręſcribuntur tanto ſanè ab alijs differentia, quan-
tum ipſę febres inter ſe differunt. Quam ob rem
hęc tractatio diligenter à Medico, ſi quę alia excolen
da eſt, & eo potiſſimum, quod hactenus aut contem

pta,

pta,aut certè nulla arte ab illis explicata videatur: Nam qui alios reprehendunt,interim maximè culpandi uidentur.

Ac ne longius abeas, Galenus lib.1. de Differentijs febrium, antiquos medicos reprehendit, quod malè febres diuiſerint, eosq; in his potiſſimum taxat,quod præcipuas, & proprias differentias omittant; vel quod ſi eas non prætermittunt, miſcent tamen alienas quaſdam, & inutiles differentias. Ex quibus contenditur,eum qui rectè hęc tradere uelit debere omnes differentias cognoſcere,tum utiles,& inutiles; poſtea autem oſtendere,quę utiles ſint, & quę inutiles relinquantur. Deinde omnes proſequi debet,quę utiles ſunt, & nihil prætermittere, atque a certo initio auſpicari, ex quo intelligamus ſumma capita in primis diuiſionibus eſſe comprehenſa, ex quibus reliquę differentię commodè duci poſſunt. At interim quum alios reprehendit Galenus,& Hippocratem unum celebrare nititur; non agnoſcit ſe alios quidem benè reprehendere, ſed interim nulla laude Hippocratem in hac re eſſe dignum, quum illius diuiſio, quam tantopere laudat, eadem omnino habeat uitia, quę in alijs adnotat: quod ueritatis cauſa,ut agnoſcatis ſectarum ſtudio,& patrocinio,quod ubique reprehendit nonnunquam addictum fuiſſe Galenum noſtrum,præſertim, quum Hippocratem alijs omnibus præferre ſtudet. Eſt autem diuiſio,qua utitur Hippocrates in Epidemijs libro ſexto huiuſmodi: Febres quędam manu mordaces,quędam mites,alię non ſtatim mordaces,ſed increſcentes; nonnullę acutę, ſed ab ipſa manu deuictæ, quædam ſtatim ardentes,quędam ſemper debiles,ſiccę,quędam ſallæ,aliæ inflatę, aſpectu graues; quędam humidæ, rubicundæ,aliæ uel præpallidæ, uel liuidæ; hæc eſt illa diuiſio,quam tantopere Galenus laudat,eo quod à rei ſubſtantia differentias ſumat, nempè à caloris eſſentia: Rurſus admonet,caloris differentias ſumi à tribus, ex magis,& minus, ex materia ſubiecta,& ex ipſius caloris motu; quæ quidem rectè dicta ſunt: ſed tamen relinquunt in quo dubitemus.

Primò enim non conſtat,an plures, an pauciores differentię ſumi poſſint,quum à nullo principio rem exordiatur,quo id probetur quod ſcribit.

Secundò, conſtat plures eſſe differentias, quales ſunt, quum dicimus quaſdam eſſe tertianas,quartanas,quotidianas, ſemitertianas, continuas,& intermittentes; quæ differentiæ quum ferè ſolæ tractentur ab ipſomet Galeno, vt quum illarum ſigna,cauſas, generationem, & curationem docet, ſic profectò illas contemnere non oportebat in ipſa diuiſione: Nam fruſtra illorum explicationem tentamus, quæ à generali diuiſione ſunt excluſa.

Tertiò, ſicut à materia caloris differentias quaſdam ſumit, quod quędam ſcilicet in ſpiritibus, quædam in humoribus, aliæ in partibus ſolidis ſunt accenſę; quur à ſubiecta materia alias differentias non facit, quales ſunt illæ,quod quædam in duris corporibus, alia in mollioribus, craſſis,tenuibus, aut alijs corporum differentijs ſint concitatæ: quippe,quum huiuſmodi differentiæ curationem varient, non minus quam alię prædictæ: nam ſicut alia præſidia adhibemus vbi ſpiritus incaleſcunt, alia quum partes ſolidæ,aut humores laborant: ſic profectò varianda ſunt remedia pro corporum varietate, etiamſi idem humor, aut ſpiritus, aut alia materia afficiatur.

Quartò, ſi ex materia ſumit,in qua calor accenditur tanquam ſcilicet ex cauſa in qua; quur alias non ducet ex alijs cauſis, nempè ex efficiente, fine, & cauſis ſine quibus non, quales ſunt illæ, quod quædam naſcantur ab ira; quædam ab inſolatione; alia ex obſtructione, ductis ſcilicet differentijs ex efficientibus febrium cauſis; vel quod quædam ſint ſalutares; aliæ læthales, ex cauſa finali, & fine ipſo ſumptis differentijs: ſic ex alijs cauſis (vt poſtea oſtendemus) differentiæ capiuntur non inutiles.

Quintò, quum partes rei de ipſius eſſentia eſſe dicantur, quur quaſdam non ſumet ex temporibus, ſiue partibus ipſius febris, quales eſſent illæ,ſi diceremus, nonnullas eſse, quæ quattuor tempora habent, veluti quę paulatim ſine Criſi ſoluuntur;aliæ vero, quæ pauciora, ſicut ſunt quæ per Criſim,aut alio modo in principio vel incremento tolluntur.

Sextò cur nonnullas differentias non ducemus à febrium effectibus, quales ſunt, quòd quædam delirium inferant, quædam ſoporem, aliæ Syncopen, uel alia denique accidentia, quum tamen illarum mentionem faciat Galenus quum docet 12. Methodi medendi, & 1. ad Glauconē, febrium curationē, quæ cum Symptomatibus ſunt coniunctæ. Ex quibus patere puto, Hippocratem omnes differentias proprias, & principales (ita enim vocare debemus, quæ curationem variant) non enumeraſſe. Nunc vero oſtendendum, inutiles multas differentias cū vtilibus eum miſcuiſſe: nam quænam poteſt longius à ſubſtantia rei duci differentia, quam illa,quū dicit quaſdam eſſe inflatas,aſpectu graues, rubicundas, pallidas, ſalſas alias; quæ omnia impropriſſimè de febre dicuntur,quum hæc coloris, ſaporiſq; ſint differentiæ, non ipſarum febrium. Quod ſi eas admittamus tanquam vtiles; quur non etiam admittet Galenus libro ſecundo de locis affectis diuiſionem & differentiam doloris, qua Archigenes vtebatur, quod ſcilicet quidam dolores eſſent dulces, quidam auſteri. Quur enim quæſo,& qua maiore licentia febrim dicemus ſalſam, quàm dolorem dulcem: ſed hæc (vt diximus) Galenus tunc damnare ſolet, quum in aduerſarios inuehitur, omnia autem probare,quæ vel ridicula ſunt, quum Hippocratem vnum omnibus præferre ſtudet, & omnia illius dicta tanquam oracula tueri nititur. Quam ob rem, quum non conſtet ex huiuſmodi differentijs quæ,& quot poſſint eſſe; quum præterea multæ ſint prætermiſſæ, quarum alibi mentionem fecit, nonnullę adiunctæ ſpuriæ, & alienæ differentię, præſtat methodum conſulere, quę perfectum numerum ſemper allequitur, & vtilia ab inutilibus ſeiungere ſolet: ea autem petenda eſt ex libro, quem edidimus de morborum Differentijs:nam qui morborum differentias tenet, tenebit pariter differentias febriū: illic autem docuimus, differentias morborum medico neceſſarias (quas eſſentiales vocamus) ſumi vel ab eſſentia, vel à cauſis, vel ab effectibus. Ab his ergo fontibus, & illis, omnes febrium differentias ſumemus.

Differentiæ febrium ab eſſentia ipſarum deſumptæ.

EST porrò febris eſsentia calor, ſiquidem per illum definitur. Sunt pariter de eſsentia illius, partes, ſiue tempora febrium; quare quæ a calore, & temporibus febrium reſultabunt differentiæ, maximè propriæ, & eſsentiales putabuntur; adde, quæ ſumuntur à proprietatibus. Porrò, caloris differentiæ ex intenſione, & remiſſione, ſiue quantitate ipſius caloris, tum ex qualitate, tum etiam ex motu ipſius ſumuntur. Ex copia quidem & intenſione capitur ea differentia, quum dicimus, alias eſse magnas febres, & alias paruas, in quibus ſcilicet vehemens, & multus,aut paucus, & mitis calor apparet; tanquam idē ſit magna febris,

&

& ea in quo multus calor exuperat. Ex qualitate caloris ea capitur, quum dicimus quasdam febres mordaces esse, alias mites; quasdam ad manum humidas, alias siccas sentiri: sunt enim hę qualitates diuersi occursus ipsius caloris. At ex motus ipsius caloris eæ capiuntur differentiæ, vt si dicamus, quasdam non statim mordaces, sed post longam manus applicationem tales apparere: alias verò statim tales sentiri; vel humidas vel siccas, aut magnas, vel paruas: nam hæc differentia in alias spargitur supradictas. Sumuntur etiam à motu eæ, quum dicimus quasdã acutas, alias non acutas esse; eo enim quòd citò moueatur calor, & finem suum assequatur, differentia hæc nascitur. Sunt quoque huius generis, quum dicimus, quandam continuam esse, aliam intermittentem, quod scilicet continuo calor moueatur, aut per B interualla: Quæ vero postea differentiæ nascantur; ex diuisione continuæ, & intermittentis posteà trademus.

A partibus, & temporibus febrium ducuntur hæ differentiæ, quod quædam tria tempora, alia quattuor, & ea vel æqualia, vel inæqualia contineant; & quædam sint in principio, aliæ in fine.

A proprietate capiuntur quædam differentiæ. Est enim proprium febrium, quod quædam benignæ, aliæ malignæ existant, quæ alio nomine à more febrium capi dicuntur.

Differentiæ febrium sumptæ à causis.

C EX materia, in qua febres accenduntur, hę nascuntur differentię, quod quædam in humoribus, quædam in partibus solidis, quędam in spiritibus aliorum opinione nascantur: & inter humores, quædam in sanguine, quædam bile flaua, vel atra, aut pituita proueniant: vndè bilioſæ, sanguineæ, pituitoſæ.

A subiecto corpore, quòd quædam in crassis, vel gracilioribus, duris, asperis, mollioribus, viris, fœminis, senibus, iunioribus, aut alio modo affectis corporibus consistunt. Sumuntur, & à subiecto eæ, quum dicimus quasdam fomitem habere, & focum in ventriculo, alias in liene, hepate, vel alijs partibus.

Ab efficientibus verò causis multiplices prouen- D niunt differentiæ: veluti quum dicimus, quasdam ab euidentibus causis oriri, vt diarias; quasdam a cõtrarijs, vt putridas; nonnullas ex obstructione, alias ex ira, vel insolatione: Sunt huius quoque generis si dicamus, quasdam hyemales; alias autumnales, vt quartanam hyemalem, & autumnalem dicebat Hippocr. quam hyems, vel autumus peperit.

A fine sumuntur hæ differentiæ, quum dicimus, quasdam esse salutares, alias lethales; quod ad salutem, vel mortem terminentur.

A Causis iuuantibus, lædentibus, & soluentibus febres, ducitur hæc differentia, quum dicimus, quasdam per venæ sectionem solui, quales sunt Synochæ non putridæ; alias vero per purgationem, vt putridas; quasdam sola refrigeratione extingui, ut E diarias.

A Causis vero sine quibus non, duci dico differentias, quæ ex generationis, solutionisque modo, loco in quo proueniunt ordine generationis, & solutionis capiuntur: ueluti, quum dicimus, quasdam primogeneas esse, vt diarias; alias secundarias, ut hecticas; quasdam paulatim gigni, & solui, ut hecticas, alias confertim, ueluti quæ ex calida, & adurente materia nascuntur. Item quasdam publicè grassantes, alias sparsim quosdam inuadentes; huius generis est A & illa differentia quum dicimus, quasdam nouas febres, alias inueteratas esse.

Quoniam vero inter causas potissimum efficientes quædam simplices sunt, quædam cõpositæ, hinc differentia ea oritur, quod quædam simplices, quædam compositæ, & inter has complicatæ nonnullæ, vel confusæ dicantur: & quædam exquisitæ, & legitimæ, aliæ spuriæ; quamquam tamen non impedit si quis has differentias vltimas, à proprietate febris dicat. Ea autem differentia, qua dicimus quasdam esse symptomaticas; alias vero his contrarias, à generationis ratione, quis sumi dicet, quæ enim alios morbos sequuntur symptomaticæ, quod scilicet cum symptomatis in hic conueniant, quod alios affectus sequantur, vt symptomata ipsos morbos.

Differentiæ febrium sumptæ ab effectibus.

SVnt effectus febrium vt aliorum morborum, actiones læsæ, qualitates corporis mutatæ, & excrementa præter naturam reddita. Vndè hæ differentiæ, quum dicimus, quasdam febres delirium inferre, aut soporem, vel sitim, aut pallidas esse, vel inflatas, aut salsas (vt Hippocrates vocat,) sumuntur ab effectibus, quos inferunt febres. Huius quoque generis est, quum dicimus febres quasdam esse cum symptomatis coniunctas, quod scilicet symptomata appareant insignia, quę peculiarem medici operam desiderant; hæ ergo, & si quæ aliæ reperiantur horum generum, differentiæ febrium constituendæ; nam ex his generibus aliæ quędam differentię resultant, de quibus suo loco, nam continuæ, & intermittentes, multifariam diuiduntur, & diariæ, & putridę, & hecticę, quasdam differentias capiunt, quas explicare eius est loci, in quo peculiaris de singulis generibus tractatio instituetur.

De causis febrium.

EXplicatis febrium generibus, & differentijs, sequitur vt illorum causas, & signa explicemus. Ac primum quidem de causis agendum, quoniam hæ postea signa sua præbent ad febrium dignotionem. Præterea, quum nemo notas illius rei quærere tentet, quas esse dubitet: ea autem re vera esse cognoscamus, quæ causas aliquas habent, siquidem eius quod non est, causa nulla est, ideò de causis prius agendum quàm de signis; tum etiam, quod res suaptè natura sit dignior. Ac tanto quidem diligentius de hac re à nobis agendum, quãto negligentius hęc à maioribus nostris sunt tradita: nam quum tractatio huiusmodi inprimis requirat, vt ponamus quot sint causæ, & quæ considerandæ in febribus, non inuenias qui hęc doceat. Ac quum in primis quod commune omnibus est febribus doceri debeat, quod inquam febris causa esse possit, inuenies id contemptum ab illis, qui statim diariæ, aut hecticę, aut putridę causas explicare aggrediuntur. Quinetiam illud damnandum, quod omnium differentiarum quas ponunt, causas non prosequantur: nam vix reperias quid magnam, aut paruam febrem, quid ordinatam, aut inordinatam, breuem, aut longam pariat. Inuenies præterea, authores agere de corporibus aptioribus ad febres concipiendas, vt statim Auicenna post differentias febrium de hac re agit. Inuenias & eos agere de foco, & loco, qui veluti fomes est ipsius febris; sed quum hęc non tractẽt sub ratione alicuius causę, ignoramus ad quã partem pertineant, quum tamen plurimum referat

id ſcire, quantum. ſ. intereſt omnia ex ſuis capitibus ducere, & ad ea reuocare, ab eo quod eſt ſparſim, & temerè de vnaquaq; re agere. Ad hęc plurimũ refert ſcire à quib. cauſæ omnes efficientes ſumantur, quę, & qualis ſit illarum vis, & vſus; quonam modo prętereà in illarum enumeratione progrediendum; quę primo ponendæ, quæ deinceps, quæ omnia vel contempſerunt antiqui Scriptores, vel certè negligentius explicarunt.

Quæ, & quot ſint ponendæ in febribus cauſæ.

INuenias Scriptores de cauſis febrium perpetuo ferè verſari in efficientibus cauſis, quum ſcilicet docent quid diariam, aut putridam, aut hecticam committere valeat: ſed interim alia cauſarũ genera non ſunt contẽnenda: nã materia, & ſubiectũ in quo febris accenditur, ſpectari debet, quod facimus, quum docemus vniuerſas febres noſtra opinione in humoribus, vel partibus ſolidis accendi; & ſpectamus prætereа, quales in vnaquaq; materia accendantur: quales. ſ. in ſanguine, pituita, bile, humore melancholico, & reliquis corporis materijs; quæ etſi propriè ſubiecta quædam ſunt, quum febres non dicantur ex tali materia fieri, vt inflammatio ex ſanguine; tamen ad differẽtiam alterius ſubiecti in quo conſideramus, an in calidis, frigidis, humidis, ſiccis, gracilibus, craſſis corporibus, & cæteris corporis differentijs accendantur, nomine materię donabimus. Conſideramus ergo iam ttia genera, efficiens, materiam, & ſubiectum. Conſideramus, prætereà, locũ, in quo febres, vel conſiſtunt, aut fomitem habent: Hæc enim cauſa eſt quare in eadem materia nunc continuæ, nunc intermittentes, & quartanæ, aut tertianæ gignantur. Spectamus iuuantes, lædentesq; cauſas, & quæ ex corporis raritate, denſitate, & alijs cauſis ſine quibus febres gigni, conſeruari, augeri, tollique nequeunt. Poſtremò, quod inprimis erat dicendum formas diuerſas: alia enim forma eſt putridæ, quam diariæ aut hecticæ, aut continuæ, quàm intermittentis.

Quæ Febres parere poſſint.

AVicenna non docet, quæ poſſint febres parere, ſed ſtatim diariæ, poſteà putridæ, & demum hecticæ febris cauſas quærit: idque temerè: nam inprimis ratio dictat, docendum eſſe quæ poſſint febres accendere: Deinde hoc, vel aliud febris genus. Prætereà quum ex diuerſis cauſis concludamus diariam, & non putridam eſſe febrem: veluti, quum ex vigilia ea nata eſt, putridam autem putamus, ſi obſtructio eam peperit; nemo inter ſe hęc diſtinguere poterit, qui prius vim eorum, quę febres parere poſſunt, perſpectam non habuerit. Vndè Gal. c. 4. lib. 1. de Differentijs febrium, enumerare nititur quæ ſint effectrices illarum cauſæ, quum docet ex laſſitudine, ira, mœrore, coctione, frigore, inſomniis, cruditate, temulentia, ſatietate, aere peſtilenti, & cõuerſatione eorum, qui febre tenentur; quinetiam exotio, plethora, prauis cibis, medicamentis, aere calido, & ex alijs ſimilibus febres concitari: qua quidẽ in re laudandus eſt, q nitatur earum cauſas inuenire: Sed quum nullo principio poſito, nec ex quibuſdam fontib. eas ducat, probari omninò nequit illius tractatio: nam ex ea nemo vnquam intelligere poteſt an plures, vel pauciores his, quas enumerat cauſæ reperiri valeant. Quod qui ignorat, certè huius rei ſcientiam non tenet: ſiquidem ea quærit, quæ, & quot ſint febrium effectrices cauſæ: quod numquam inueniet ex particularium huiuſmodi enumeratione, ſed omnino genera, & capita rerum ſunt excutienda, ex quibus omnia particularia, quæ enumerata ſunt, & alia multa, quę prętermittuntur emanare cognoſcuntur. Atqui, non vnum eſſe genus eorum, quę febres pariunt, certiſſimũ eſt; quippè differt temulentia ab ira, & frigore; hęc ab obſtructione; obſtructio ab inędia, & laſſitudine. Quare videndum, quot omninò poſſint eſſe genera eorum, quę febres parere ſunt apta.

Itaque quum docuerimus libro primo, de cauſis morborum cap. 10. quattuor eſſe rerum genera, quę morbos gignunt, nempè quæ aſſumuntur extrinſecus adhibentur, vel à nobis geruntur, aut excernuntur, vel retinentur: excutienda ſingula ſunt genera, & ſumenda ex omni genere, quę febres committendi vim habeant.

Igitur in genere eorum, quę aſſumũtur eſt nimia copia, inopia, & vitioſę terum ſubſtantię, & qualitates, quę quidem omnia febres parere poſſunt. Etenim copia alimenti multos humores gignit, craſſos etiam, & viſcidos, qui venas, & arterias obſtruentes, prohibita tranſpiratione febrem accendunt; Inopia uerò corpus exſiccatur, calorque accenditur: vndè ex ſatietate, temulentia, & inedia, & cruditate, febres naſcuntur, ſumptis ab his, quę aſſumuntur in corpus cauſis. Quinetiam cibi, aut medicamenta calidiora, qualia ſunt acria, & amara, calorem intendunt, & febrem pariunt. Sunt prętereа toto genere, & maligna quadam natura inimica, quę quum aſſumuntur, vel per os, aut annum, uel aliam quamcunque partem, febrium ſunt authores: cuiuſmodi ſunt venena toto genere apta ad febres procreandas. An non etiam ex modo, tempore, & ordine aſſumptionis febres proueniunt, in quibus nec ſubſtantia, nec copia, nec qualitas damnari poteſt: veluti, quũ ex lactis poſt alios cibos aſſumptione, peruerſo ordine febres naſcuntur, aut quum incaleſcente adhuc corpore, & æſtuante, frigidam bibimus; vel ſtatim à ſomno expergefacti cibum intempeſtiuè ingerimus aut quum vniuerſam cibi copiam, quam partiri oportebat, affatim aſſumimus; vel ſæpius in plures vices eam partimur; quib. quidem de cauſis febres indies naſcuntur. Hęc quidem monſtrant febres ab illis naſci, ſed non primò, nec per ſe, ſed quoniam vel qualitatem, aut quantitatem, vel ſubſtantiam alimenti permutant: etenim hac prępoſtero ordine aſſumptum febris eſt author, quod ſcilicet cruditatem pariat, & corruptionem: ex qua putredo, & febris oritur. Quum vero nondum exercitato corpore, & excitato calore, cibus ingeritur, perperam cõcoquitur, atq; hinc obſtructiones, & corruptiones proueniunt: Aeſtuante verò corpore, patefactis immoderatè venis, aquę potio ſeſe intro inſinuat, & parta denſitate prohibet caloris diffl ationem, vndè febris naſcitur: vbi verò confertim ingeritur alimentum, veluti obruto calore, cruditates pituitoſę naſcuntur; quę obturatis vaſorum cauitatibus excitant febres. Quare hęc ad tria prędicta rediguntur, non tamen impedio ſi quis omnia inter ſe ſeiungere velit.

Iam verò, inter ea quę retinentur, & excernuntur, non deſunt febrium cauſę: ſiquidem bilis, quę quotidie excerni conſueuit, ſi fortè retineatur proportione cum alijs humoribus vitiata, febres aucto calore intendit; pituita vero alio modo, quod ſcilicet ſua viſciditate cauitates occupet, prohibeatque effluuium caloris excitatis ſcilicet obſtructionibus. Eodem modo, ſi cui excerni conſueuit humorum copia, veluti mulieribus accidit, quę ſingulis menſibus ſeſe a ſuperfluo humore exonerant,

nerant,retenta copia obſtructiones pariter facit,vn A concitatæ:ſiquidem nimio motu calor in partibus, de febris oritur. Hac quidem ratione, otium febris cauſa eſſe dicitur: quod ſcilicet langueſcat per ocium calor, qui nec probè concoquit alimentum, nec excrementa expurgat. Quum vero frigidiora excrementa,reijciuntur,neceſſe eſt calidos humores,qui in corpore relinquuntur,exuperare, atq; ita calorem intendi. Hoc modo ergo ex retentis,& excretis febres ipſæ naſcuntur.

Cęterum,quo modo,& à quibus naſcantur febres inter ea quæ extrinſecus nocent,videndum eſt: varium etenim eſt illorum genus,quæ extrinſecus adueniunt vt capite,& libro præallegatis oſtendimus: ſiquidem quædam impulſu agunt, cuiuſmodi ſunt vulnerantia,contundentia,frangentia; quædam vero nos circundando offendunt,vt aer,natationes,lotiones; Item quæ corpori applicantur,vt vnctiones, cerata,vel appenduntur collo,vel alijs partibus, aut circumligantur,vt vincula, quæ partibus injiciuntur, quorum omnium natura perpendenda eſt, & videndum,an ex omni genere reperiri poſſint, quæ febres excitent.

Igitur inter ea,quæ ambiunt corpus, non deſunt quæ febres pariant: ſiquidem aer calidus,vt æſtiuus, apricatio,& frigidus pariter: veluti in his accidit,qui poſt validiorem concitatioremque exercitationem, in locis frigidis verſantur. Quin & lationes in aqua aluminoſa,vel ſulphurea, & natationes in aqua frigida febres ſæpius accenderunt,ſed diuerſo modo nonnulla ex his, alia vero eodem id faciunt: ſiquidē quæ calida ſunt,abſque adſtrictione febris ſunt cauſæ: eoq; vehementiore calore ſeſe in corpus inſinuantia noſtrum intendant, & augeant,frigida vero,atq; etiam calida,ſed cum adſtrictione coniuncta, eo ꝙ denſent externam ſuperficiem,prohibeantque fieri efflationem,& tranſpirationem fuliginoſi excremēti,quod continuò euaporat. Duobus ergo modis, quæ nos circundant,febres gignunt,immiſſione ſcilicet vehementioris caloris, aut prohibitione euaporationis.

Atquæ applicantur,& adiunguntur corpori, ſiquidem vniuerſo admoueantur, eadem vi, eodemq; modo vt prædicta febres faciunt: nam vnctiones adſtringentes, aut calefacientes, febres pariunt; illæ quidem cohibito excremento, quod exhalare debet; hæ verò tranſmiſſa per cutem ad cor calorifica vi. D Si vero vni parti duntaxat adhibeantur, vix poſſint febrem committere,niſi princeps ſit pars, quæ facilè conceptum calorem in alios tranſmittere valeat. Alio præterea modo,tum hæc,tum prædicta, febres creant eo ſcilicet,quod humores commoueant ab ima parte in venas,& arterias,qui obſtructione excitata,putredinem,& calorem intendunt: ueluti quū uernalis calor, aut hybernus, humores à capite emanare faciunt, illę quidem liquando, hic uero exprimendo.

Iam uero quæ impetu extrinſecus nocent,febrem committendi uim habent,quod oſtendunt uulnera, morſus ferarum,contuſiones,& fracturę,quę febres aſciſcunt, ſed non eodem modo omnia id faciunt: Etenim ferarum morſus id uidentur efficere, quòd feruorem quendam ad cor tranſmittant: reliqua uero eo quod dolore excitato fluxiones adducant, quæ uel obſtructiones pariant,aut nimia partis repletione putreſcunt,atque hoc modo ex putredine febres pariunt.

Supereſt quartum genus, quod ea continet, quæ à nobis geruntur,continetque hoc genus animi,corporisque motiones, inter quæ nonnulla ſunt,quæ calorem augent, eo excitato uehementius qui inſitus eſt: cuius generis ſunt exercitationes uiolentæ, &

quæ ad motiones obeundas ſunt demandatæ plus iuſto calefiunt; ab illis poſteà uſque ad cor tranſmittitur calor,qui caloris ipſius uiſceris auctionis pariter eſt cauſa: quædam uerò ueluti per ebullitionem quādam calorem augent, ut ira, per quam ſanguis in corde feruet. Alia uerò uidentur calorem ex ſiccitate parere,ut triſtitia,in qua corpus nutriri deſinit, & oborta ſiccitate calor intenditur, qui dum utili humore abundat, mediocris eſſe ſolet, uel etiam,quod in eo affectu cor patiatur, & uehementius exerceatur. Quomodo uero per gaudium immoderatum, uigiliam, & ſomnum febres commoueantur, non docet Galenus:uidetur tamen per gaudium id fieri, quod paſſio quędam ſit ipſius cordis, quę uehementius ipſum cor exercet: B Per uigilias uerò cruditates naſcantur, uel exſiccatur corpus: Vndè ex cruditate putredines,& obſtructiones; ex ſiccitate uerò calor intenditur: ſic uitę ſtudia, & cogitationes, calorem exercent,& intendunt,quum uehementius in opere peragendo uerſantur.

An uero quæ appenduntur, uim huiuſmodi habere poſſint,ut febres gignant,uobis relinquo expendē dum: nam quod quędam per inſpirationem putridi calidique uaporis id facere ualeant,omnibus cōpertum eſſe puto: An uerò quædam occulta quadam natura facultatem obtineant febres pariendi,ſicut quædam inueniuntur, quę fœtus perimunt, aut partus iuuant coxis alligatos,de quibus Dioſcorides ſępius, & Galenus nonnumquam mentionem faciunt,com C pertum non habeo. Satis autem ſit,genera inueniſſe eorum omnium quæ febres efficere poſſunt; id quod,ut oſtendimus,nulla methodo hactenus eſt ab alio quopiam factum.

Quomodo prædictæ cauſà febres gignant, & calor à corde in reliquas partes per febres tranſmittatur.

NOn ſatis eſt inueniſſe febrium cauſas, ſed præterea modus, & ratio inuenienda,qua febris gignitur: quod etiam à Galeno quę ſitum uidemus in libro de Differentijs febrium 1. cap.4. ubi docet Medicos pleroſque nihil plus ſcire D quam uulgus nouerit: nam ex ira,laſſitudine, crapula,& reliquis prædictis occaſionibus, naſci febres, uulgus etiam nouit. At, quo modo, & an uno, uel diuerſo,ea omnia id faciant,non conantur explicare, quum tamen res ipſa ſummoperè ſit neceſſaria ad curationem inſtituendam; propterea quod non externis cauſis, ſed internis remedia adhibemus,& ſecundum diuerſum modum diuerſa remedia excogitamus. Vbi enim quædam adſtringendo febres concitant, remedium eſt aperire, ubi uero excrementa ſunt retenta,auxilium eſt petendum à uacuantibus: ubi ebullitio excitatur, excogitanda quæ feruorem remittant: unde ſæpè duabus cauſis inter ſe diuerſis uno remedio ſuccurrimus. Prodeſt enim exercitatio, ubi externum frigus, aut otium nocuit,& quę intro El aſſumuntur frigida febres pepererunt: undè meritò modus,& ratio,quam ſeruant cauſæ agentes, explicanda eſt. De qua quidem re; etſi obiter iam egerimus quum docebamus quonam modo cauſæ omnes ex prædictis generibus ductæ febres facerent; tamē, non conſtat ex ea tractatione, quot, qualesue modi eſſe poſſint; quod imprimis eſt explicandum. Præterea,non conſtat,an eodem modo, & per eadem cor accendat in alijs partibus calorem, uel non, & an idem ſit gignendi modus in hectica, qui eſt in putrida.

Itaque vt de primo agamus, Galenus omnes modos, quibus febres accenduntur, quinque esse contendit; motum inquam, putrefactionem, conuersationem, siue vicinam rei calidæ, permixtionem calidæ substantiæ, & suppressionem calidi excrementi. At solis æstum, ignem, medicamenta, & alia omnia, quę extrinsecus cuti appropinquant ob vicinitatem febrium, causas esse censet, transmisso scilicet ad cor ipso calore. Verum excipienda sunt vulnerantia, quæ per putredinem potius, aut prohibitam euaporationem elatam ab humore coarctato, febrem pariunt. Quæ vero extrinsecus refrigerando occurrunt, & quæ intrinsecus coarctant meatus, vel densando, vel obstruendo, vt portiones frigidæ, humorum copia, crassities, visciditas, & quæ hæc pariunt alimenta, prohibitione calidi effluuij febrium causæ censentur. Iram verò, tristitiam, lassitudinem, ratione motus febrium (inquit) sunt causæ. De his vero, quæ ob permixtionem calidæ substantię febres pariunt, exempla non ponit in libro de Differentijs febrium, quod tamen facit in libro de causis morborum; siquidem, alimenta, & medicamenta calidiora, vno modo febres faciunt, quod illa cum humoribus permixta calorem augeant; alio vero, quod obstructiones pariant sua copia, crassitie, & visciditate: alio, quod grauatis viribus putrescant; ex putredine autem febris. Verum his modis non continẽtur omnes causæ: nam quod inedia febres gignat, idem author est passim: at id nec per constipationem, nec vicinitatem, nec putrefactionem, nec suppressionẽ, aut mixtionem calidæ substantię fit; Nec vigilia, quę tamen diarias committit, ad eos redigi posse videtur: quare adderem sextum modum, qui ex humoris defectu calorem intendit. Quo modo inedia febrium est causa, quod scilicet copiosum humorem non suppeditet, quo calor irrigetur: vigilia vero ducto calore ad externas partes, vel eruditates parit, aut humorem secum euocat, dissoluitq;.

Quomodo verò à corde gignantur febres docendum: nam qua ratione ad illud ab alijs partibus calor transmittatur, antea ostendimus. Itaque opinio omnium est, caloré mediante spiritu à corde in vniuersas partes mitti. Quod si ita est, quomodo ergo vnquam potest Hectica incipere: si enim necesse est partes solidas calorem concipere à spiritibus & sanguine, necesse erit ipsos spiritus antea semper esse excalefactos: vnde Diaria semper præcedit. Et certè, argumentum hoc est maximi momenti, præsertim his qui ponunt febrem esse affectum totius corporis: nam quomodo quæso in singulas partes calor perueniet primò, si iam spiritus sunt excalefacti in corde. At si quis ponat febrem esse affectum solius cordis: respondere posset, partes solidas ipsius cordis esse excalefactas, & ab illis postea calefieri spiritus & sanguinem, qui tandem similiter vt cor ipsum partes reliquas afficiat. Verum, absurdum videtur esse, existimare, vnquam cordis substantiam calefieri primò posse à quonam, & quo modo. Quũ enim quæ alterant ipsum cor, vel statim incipiant in ipso corde, veluti est ira, tristitia, & aliæ illius passiones, vel aliundè per arterias calorem ad illud immittant; necesse profectò est æqualiter calefieri, & simul accendi omnia, quæ in eo sunt: vndè, quum semper id, quod tenuius est, promptius patiatur, quam quod crassius, & durius, necesse fuerit sanguinem, & spiritus si qui sint prius perpetuò accendi. Vndè illud quoque sequitur, nunquam hecticam incipere posse; quod etiam Galenus apertè testatur 2. de Crisibus, etsi aliter alibi sentiat. Sed hæc postea suo loco commodius: nunc satis sit statuisse, ꝙ febris gignatur in corde à causis prædictis, & quod semper prius humores & spiritus calorem vehementiorem concipiant, quam partes solidæ; non tamen necesse est putridas febres excitari antequam excitetur hectica; quoniam etsi solidæ partes contactu humorum incalescant: tamen ita affectæ illæ esse possunt, vt antè quam humor putrescat, solidæ partes sint in calefacto esse.

Iam vero alij modi sunt explicandi, quibus prędictæ causæ febres committant: non enim illud solum oportet scire, quòd quædam putrefaciendo, alia mota, alia ob vicinitatem, alia ob mixtionem, & cęteros prædictos modos febres pariant, sed etiam quod quædam per se, quædam per accidens; quod quędam maiore, aut minore vi id faciant; & quid in vno plus quam in alio possit: hęc enim curationem, & prędictionem variant: siquidem alijs præsidijs est opus, quũ ea, quæ nocent per se id faciunt; alijs quum per accidens: nam si frigus externum febrem peperit, calefacientia sunt adhibenda; si ira nocuit, sola refrigeratio necessaria est: Magis periclitantur, qui ex aëre pestilenti inspirato, quam qui ex ira, aut cutis densitate laborant. In maiore periculo versantur frigida corpora, quam calida, si pari febre laborent: vndè non solum quæ, & quot sint, quæ febres faciant, sed quo modo, & qua vi singula id præstent, perspectum esse oportet.

Quæ requirantur vt prædicta, causæ febrium fiant; & de subiectis Febrium.

GAlenus c. 6. primi de differentijs febrium, postea quam enumerauit, à quibus rebus, & quibus modis febres committantur, docet oportere corpora esse præparata ad ipsas febres, si modo illę gigni debeant: idque exemplo docet, quod scilicet hæc ratio sit, quur aliqua corpora in aëre pestilenti peste corripiantur, alia uero non: nã quum eadem sit efficiens causa, non idem tamen sequatur, non aliundè potest peti ratio, quam ex subiecta materia, quæ diuersò modo est affecta. Verùm, non docet author ille quid per corporis prępparationem intelligat, & quænam putet esse prępparata magis, quam alia: nam exemplum quod ponit, scriptum est duntaxat de præparatis ad pestilentes febres, non ad omnes. Prętereà, quum libro de causis morborum, requirat alia pręter corporis prępparationem ad morborum generationem, siquidẽ, tempus, magnitudinem, approximationem, & vicinitatem rei requirit in causis agentibus: Idem profecto in febrium generatione prætereundum non est. Quare, vt ab hoc incipiamus requirunt causæ, quę febres parere debent, substantiam, qualitatem, quantitatem, modum, tempus, & ordinem agendi; prętereà vicinitatem, & corporis prępparationem, ut exemplis res patefieri nullo negocio potest: nam nõ omnia sed solùm quę calorem accendere possunt, febres committuntur, & calida non omnia, sed solum quę vehementia sunt, & quę confertim agunt; non omni tempore, sed potissimum à cibo exercitatio febrem inducit: Lac post alios cibos corrupto ordine eundem morbum parit: Sol eos non afficit quos non attingit, nec eos prępcipitat in febrem, qui difficilè patiuntur. At de corporibus prępparatis ad febrem, Auicenna agit; idem facit Galenus 8. Methodi med. sed diuersa tractatione vtuntur illi: etenim, Auicenna paratiora putat ea corpora esse ad febres excipiendas, quæ quidem calida sunt, & humida, & maximè si humiditas caliditatem superet: Secundum locum concedit calidis & siccis; deinde sequuntur calida, tum humida, postea temperata

rata; Inepta ſunt frigida & humida: longiſſimè uero abſunt frigida, & ſicca: At Galenus, primum locum tribuit calidis, & ſiccis, ſecundum calidis, & humidis, tertium calidis, quartum ſiccis, quintum temperatis, in quatuor vero reliquis ordinem non ponit. Differunt ergo in hac re, quod calidis, & humidis primas tribuat Auicenna; Galenus uero calidis, & ſiccis, & certè neſcio vter melius in hac re ſentiat: nam etſi febris igneæ eſt naturę, qui facilius in ſicco corpore, & calido accenditur, tamen, ex minima quaque occaſione vbi humor exuperat, obſtructiones, putredinesq; præſertim vigente calore naſcuntur. Quam ob rem quum febris, quę gignitur, vel hectica, vel diaria, aut putrida ſit, dicerem ad hecticas & diarias, calida & ſicca maximè eſſe expoſita: calida uero & humida ad puttridas. De alijs vero dubium non eſt: nam quod dubitari poſſet corpora calida tantum aptiora eſſe, quam calida, & humida, eo quod vicinior hęc ſit calidę, & ſiccę, quę omnium prima ex Galeno conſtituta eſt, ratione caret: ſiquidem, occaſionem excitandę febris maiorem accipit calor ab humore, quam quum ille mediocris eſt cum ſiccitate pari menſura coniunctus.

Spectanda prętera eſt cauſarum efficientiũ uis: nam humida, & calida ab humectantibus, & calefacientibus promptius afficiuntur quam à calefacientibus, & exſiccantibus: ſic calida, & ſicca à calidis, & ſiccis, & ſimilia denique à ſimilibus maiore facilitate afficiuntur. Nec oportet duntaxat differẽtias huiuſmodi ex primis qualitatibus in corporibus notare, ſed etiam alias; veluti eam, quę ſumitur ex raritate, & denſitate craſſitie, & tenuitate, robore, & imbecillitate: etenim quæ infirma ſunt corpora ab omnibus cauſis facilius patiuntur, quam quæ ualida exiſtunt. At in aliis differentijs non eſt eadem ratio: ſiquidem, denſa corpora, externus calor minus offendit, quã rara: contrarium uero in frigore ſe habet: craſſa corpora putredini maximè obnoxia, minus tenuia; quinetiam in his, qui tenues, & anguſtos uenarum meatus habent, cibi craſſi, & viſcidi, uel multi prõptius accendunt febres, quam in alijs, qui latiores eos habent, qui uero calefaciunt cibi, aut medicamenta, potius eos incendunt qui latioribus meatibus conſtant. Quam ob rem, ne ſingula proſequamur qui velit inuenire quęnam corpora paratiora ſint ut febribus corripiantur, ſpectare debet eam relationem quum habent corpora ad diuerſas efficientes cauſas, diuerſasq; febres; tum demum id intelliget quod quærit.

De materia febrium.

EXpedita conſideratione cauſarum efficientium, & ſubiecti febriũ; ſupereſt vt pauca de materia dicamus; quam duplicem eſſe diximus; humorem ſcilicet, & partes ſolidas. Ac in humore quidem uniuerſo, ideſt tota maſſa quæ ſanguinis nomen ſibi vindicauit, accendi Diarias, & Synochas utraſquè, putridas inquam, & non putridas; in reliquo uero omni humore putridæ ſolum excitantur, nunc continuæ, nunc intermittentes, nunc ſimplices, nunc compoſitæ, aut alterius differentiæ, de quibus poſtea agemus. Nunc vero docendi ratio poſtulat, vt doceamus quænam materia aptior ſit ad febrilem calorem concipiendum. Vt enim id in ſubiecto quæſiuimus, ſic etiam rationi eſt conſonum, ut idem in diuerſa materia, quę febribus ſubijcitur, doceamus. id quod etiam utrunque à Galeno tactum fuit, 2. cap. de Differentijs febr. vbi docet facilius ſpiritus quam humores, & hos promptius quam partes ſolidas accendi, quod ſcilicet tenuius facilius quàm craſſum afficiatur. Quod ſi ita eſt, ratio exigit, ut hi, quibus tenuiores ſunt ſpiritus tenuioresq; humores facilius alijs febre corripiantur, & in ipſis humoribus, qui tenuiores ſunt promptius calorem recipiãt vnde ardentes, tertianæque febres promptius quam Synochæ, & hę quam pituitoſæ, & hæ rurſus, quam melancholicæ proueniant. At, de multo, & pauco humore non eadem fortè eſt ratio, paratiores ſiquidem uidentur eſſe ad febres illi, in quibus multi redundant humores, quam quibus pauci adſunt: præſertim, ſi ab internis cauſis, & obſtructione febris naſcatur: nam multitudo paratior eſt ad obſtructiones committendas. At, ira fortè, & exercitatio, & maximè triſtitia promptius in illis calorem auget, qui minorem humorum copiam in ſe continent: quippè quum ut pauca aqua ab igne promptius incaleſcit, quam quæ multa eſt; ſic de humoribus credendum ſit. Quoniam vero corrupti nonnunquam, & mali vigent humores in alijs verò aliter affecti, conſtat profectò in eo quod eſt corruptum expeditius caloré accendi, quam in alio quod ſanum eſt, illud enim infirmo, hoc ualido corpori reſpondet. ſi quæ autem reperientur in materia ſubiecta differentiæ, ad imitationem eorum quæ hactenus prodidimus, facilè intelligere poterimus, quę aptiora, uel ineptiora ſint ad febrilem calorem concipiendum.

De focis ſiue locis in quibus febres fouentur.

MEminit Galenus 11. Methodi, foci febrium nec tamen docet quid per eum intelligat; nec alio loco illius mentionem facit: tamen ex exemplis quibus utitur, & leui quadam explicatione nihil aliud uidetur intelligere quam partem illam quæ febris principium in ſe continet; ita enim habet 11. Methodi: Oportet autem per principium febris intelligere non partem, in qua febris accẽditur, cuiuſque paſſio febris dicitur eſſe; ſiquidem, hoc modo vnicus eſſet focus ipſum cor; nimirum, quum illius paſſio ſit febris, ſed quæ materiam gignit, ſuppeditatque ipſi febri. Quo mõdo primo ad Glauconem ſcribit idem author in Quotidiana Ventriculi, in Tertiana, Hepatis, In Quartana, Lienis maximam curam eſſe habendam: nam Ventriculus Pituitæ, ſedes, Hepar Bilis, Lien Humoris Melancholici eſſe putatur: ex quibus humoribus prędictę febres gignuntur; Non ergo locum oportet intelligere per focum eum, in quo febris accenditur, aut in quo putreſcit humor, quandoquidem, eo modo cor vnicus eſſet focus, quum tamen plures eſſe dicantur. Hoc vero non habitus corporis, in quo putreſcere putãtur humores, qui intermittentes febres pariunt; quamquam tamen contingit, ut idem aliquando ſit locus in quo putreſcunt, gignuntur, & continentur humores, velut in Synocha febre, cuius focus alius eſſe non poteſt quam magna vaſa; quę humores continent huiuſmodi febris authores; In Diaria erit quoque focus quidam, magna ſcilicet uaſa, in quibus ſanguis calefit vniuerſus. Eſt porrò de focis febrium habenda ratio, vtpotè, quum cauſæ ſint, ſine quibus febres ipſæ extirpari nequeunt. Agimus ergo de illis ſub nomine Cauſæ quam vltimam poſuimus inter eas, quę ad hanc tractationem pertinent. Locus enim inter cauſas ſine quibus non, à nobis in opere de Cauſis poſitus eſt. Sunt tamen, & aliæ ponendę cauſæ ſine quibus, in febribus, vt Cõcoctio, Expulſio, Cutis raritas, & denſitas, internorum meatuum apertio, robur & imbecillitas partium; cũ

quibus, & ſine quibus, febres nec augeri, nec tolli, nec minui poſſunt: Legendus tamen locus eſt in fine duodecimi Methodi, vbi ita habet: Quippe particula quam obſtructio, aut putredo, aut phlegmone obſedit, febris ipſius veluti focus eſt.

Cætera, quæ pertinent ad propulſionem febrium, illarumque cauſarum remotionem, & Symptomatum mitigationem deſiderātur, & ex libris noſtris de officijs Medici elicienda.

His explicatis, quæ communia præfati ſumus eſſe omnibus generibus febrium, tempeſtiuum eſſe duco, ut ea, quæ peculiaria ſunt ſingulis generibus, & proprijs ſingulorum generum differētijs expendamus: neque enim generaliſſimorum cognitio ſufficit, niſi ad inferiores ſpecies ſit peruentum, idque in omni diſciplina, & maximè in noſtra Medicina, quæ B ut Galenus optimè ſcribit lib. 1. ad Glauconē, nō hominem, non febrem, ſed hunc hominem, & hanc febre m curat: Agendum ergo eſt de febre, quæ in humor ibus, & partibus ſolidis conſiſtit, duo enim erant hæc genera: Ac quoniam ferè ab humoribus febres incipere ſolent, deinde ab illis in partes ſolidas tranſire conſueuerunt, & curatu præterea ſunt faciliores, & ſæpius inuadunt, medicique operam magis requirunt; propterea ab illis meritò auſpicabimur. At quoniam quędam contrahuntur febres in humoribus abſque illarum putredine; aliæ vero cum putredine, de his poſteriore loco, quoniam aliæ ſimpliciores exiſtunt, & generatione præcedere ſolent, facilliusque abiguntur, agemus. Verūm, quia in humoribus non putrefactis leuiſſimę, breuiſſimæq; C quædā febres concitantur, quæ Diariæ dicuntur, aliæ verò graniores, & longiores; quæ quoniam perpetuum quēdam tenorem ſeruant, ideò Synochæ, ideſt continentes dicuntur, quæ etſi cū Diarijs eiuſdē ſint naturę, ut apertè Galenus 9. meth. ſcribit, ſi quidem eadem eſt materia, quæ calorem concepit, tota inquam maſſa, idem locus, eædem cauſę effectrices, ut poſtea oſtendemus, tamen quia ob uehementiæ inæqualitatem preſidia uariantur: ideo ſeiunctim de vtroque genere agendum erit. Qua in re eum ordinem ſequemur, quem in generali tractatione obſeruauimus: nam primum quid Diaria febris oſtendemus; deinde quot, & quę illius Differentiæ 3. quę Cauſę 4. quę Signa quę eā declarent, & pręmonſtrēt quid futurum, aut cauſas effectrices commemorent. D Vltimo loco curationem aggrediemur. Nec contemnere quidem hæc oportet, ut fieri video, quòd ſcilicet rarò ad diarias medici accerſantur; nimirum quum prius ſolutæ ſint, aut in alias migrauerint, quàm medicus vocetur: Quod etſi ita eſt, tamen nonnunquam etiam primo die ad huiuſmodi febres aduocantur medici, qui niſi rectam curandi illarum rationem tenuerint, nec eas præſentes agnouerint, prohibere non poterunt, quo minus ſuccedant aliæ graniores, quæ ab illis enaſcuntur. Hac ergo potiſſimum ratione diariarum tractatio neceſſaria; tum etiam, vt agnoſcamus, quæ ſint præſidia leuiora, quæ in propellendis febribus adhiberi poſſunt: nam ferè quæ huiuſmodi ſunt, requirunt, diariæ, vtpote quæ leuiſſimæ, mitiſſima quoque exigant præſidia.

Quid Diaria Febris.

DIaria febris, ſiue Ephemera vt Greci vocāt, nomen ſumpſit, à tempore, & ſpacio quo affligere ſolet: nam quoniam vno die finiuntur, ideo diaria nuncupatur, explodendaque eſt barbarorum opinio, qui Ephemeram dictam putant à quodam piſce Ephemeron (vt aiunt) vocato, qui vno die viuit. Verum contra id facere videtur, quod habet Galenus 8. Methodi, vbi ſcribit febres diarias eſſe poſſe, quę vſque ad quartum etiam diem extenduntur, quum dicat ſe ſolum agere velle de Diarijs in eodem libro, & interim curationem earum doceat quæ ad ſupradictum terminum producuntur. Quin etiam libro 9. Methodi, ſinochas febres diariarum genere cōtineri ſcribit, quum tamen ad multos dies ſinochæ extendantur. Addo, quod libro 1. ad Glauconem, aliter diarias definiat, quum dicit Ephemeras febres vocari, quæ ex laſſitudine, & ebrietate, & alijs cauſis procatarcticis naſcuntur: Qua quidem in re non dubito nomina, & res inter ſe in hoc ab eo authore confundi: nam etſi eadem materia eſt diariarum, & ſinocharum, tamen quæ diariæ ſunt, nunquam ſinochæ eſſe poſſunt, aut ſinochæ diarię, quum nomen oſtendat diariam ſolum eſſe eam, quæ vno die finitur, & de nomine ipſo quæſtio ſit, cuius proprietas retinenda, quam etſi tertiana ſimplex, & cōpoſita, & etiam intermittens, & continua in eadem materia accenduntur, tamen malè has illius nomine, aut è contra illam horum appellatione donaremus. Ex cauſis uero gignentibus deſcribere febrem diariam, non videtur rationi conſonum, quoniam, & hectica, & putridæ ab eiſdem cauſis ſæpè proueniunt. Quare diarias docemus propriè, & ſolum eas eſſe, quæ vnico die affligunt ægrotantes. Verum quū dixerimus diariam, uel in ſpiritibus aliorum opinione, uel in humoribus, ut noſtra fert opinio, ſed non putrefactis, excitari, fortaſſe non videbimur has ab alijs ſeparare, quæ ex putredine humorum, vel partibus ſolidis excalefactis per vnum diem durant: uerum non ita res ſe habet: quoniam nulla eſt, quæ tam citò finiatur ea excepta, quę abſque humorum putredine naſcitur; quando nequit humor putreſcere, concoqui, & expelli vna die, nec partes ſolidę concipere febrilem calorem, & eodem ſpacio diſponere. Perfecta ergo eſt ex durationis tempore diarię deſcriptio, quandoquidem ſi diceremus eam eſſe, quæ naſcitur ex humorum calefactione abſque putredine, non eam ſepararemus à ſinochis; ex quibus conſtat, quid ſit diaria febris; & quod Galenus, & Auicenna confundant Synocham cum diaria; quū diariam dicunt vſq; ad tres dies extendi.

Differentiæ Diariarum Febrium.

DIfferentię febrium diariarum, quæ contemnendę non ſunt, ſumuntur ab eſſentia, E cauſisque illarum; Quędam enim acriores alijs exiſtunt, veluti quæ ex triſtitia, & uigilia ſunt excitatę: abundantior vero calor eſt in febrib. quas peperit ira, parcior, in his quę ſunt natę ex triſtitia: mitior apparet ab initio calor in illis, qui ex denſitate laborant: vnde licet ex qualitate caloris, quantitate, ſiue copia, & motionis modo, quod ſcilicet acris, vel ſuauis, paucus, vel multus, ſtatim, uel paulo poſt attollatur, huiuſmodique appareat, differentias capere. Porro a cauſis ſumitur ea differentia, quam habet Gal. initio octaui Methodi, & repe

tit

tit nono eiuſdem Operis libro, vbi ſcribit, quaſdam eſſe, quę cauſam non habent amplius, quę gignat, augeatque febres: veluti ſunt illę quę ex ira, triſtitia, labore ſunt natę, & ablatis ſedatisq; huiuſmodi cauſis, perſeuerant. Addit alias initio decimi, quæ ex dolore, vigilia, cura, vſtione, & bubone procreatę ſunt, alię uero quę ex conſtipatione externa ab aere frigido, vel etiam ab uſtione, ut eodem libro ſcribit; aut à balneis aluminoſis, vel alio modo adſtringenti bus, vel etiam a leui obſtructione, à cibis glutinoſis, & craſſis, vel multi ſucci: nam ab his etiam cauſis diarię febres oriuntur, ſi medicum, (vt inquit Galenus) ſint nactę qui prohibere ſciat' reſciſis cauſis ne in putridas tranſitus fiat. Notandę ſunt huiuſmodi differentię, propterea quod curationem euariant: Alia ſiquidem præſidia debentur his, quę acriores, alia his, quæ mitiores, alia illis quæ ira, uel laſſitudo commiſere. Poſſent aliæ ſumi ex ſymptomatis, ſiue effectibus differentiæ, quod ſcilicet quædam pulſus edant elatiores, veluti quæ ab ira eſſent natæ, aliæ vero depreſſiores, ſicut ſunt quæ ex triſtitia proueniunt: ſic aliæ urinæ redduntur in hac, aut illa differentia, & vario modo cutis, reliquumque corpus afficitur à diuerſis febribus: ſed quoniam hæ differentię curationem non variant, niſi quatenus febrium varias differentias ſignificant, aut varias cauſas; ideò aut alienas, aut certè non præcipuas exiſtimabimus.

A

B

Cauſæ Diariarum efficientes.

GAlenus varijs in locis Diariæ cauſas recenſet: nam libro primo ad Glauconem ob laſſitudinem, ebrietatem, iram, furorem, merorem, animi curas, ex inguinum inflammatione nata ex ulcere manifeſto: præterea ex vigilia, externo frigore, & uſtione oriri Diarias febres ponit. At 10. Methodi, dolorem addit, & conſtipationem externæ cutis, & obſtructionem etiam meatuum internorum, ſi modo leuis fuerit. Addit cruditatem libro octauo, & 9. Methodi, ſicut etiam obſtructionem internam. Addit & lib. 1. de differentijs febr. temulentiam, & ſatietatem. Verùm probari non poteſt huiuſmodi tractatio, quoniam primum à nullo capite certo exorditur, quo intelligere poſſimus, nec plures, nec pauciores eſſe poſſe. Secundo, quod non omnes comprehendat cauſas, quæ huiuſmodi febres committere ualent: nam ſicut triſtitia, ſic profectò, & lætitia huiuſmodi febrium cauſa eſſe poteſt; nec alienum eſt ſicut ex nimia ſatietate, ſic etiam ex retentione excrementi bilioſi, huiuſmodi febres prouenire. Sicut etiam ex cibis, potionibuſq; calidioribus & ex medicamentis, vt vnctionibus extrinſecus admotis. Præterea, quur huiuſmodi cauſæ Diarias ſolas excitare dicantur, & non alię cauſæ; veluti grauiores obſtructiones non ſatis conſtat; propterea ſcilicet, quod ex natura rei non exorditur cauſarum inueſtigatio, oportet enim quum cauſas alicuius rei quęrimus, ante oculos ponere illius eſſentiã, & ita excuſſis ſingulis partibus, à quibus cauſæ morborum petuntur, ſpectare quid poſſit, aut nequeat illius eſſe cauſa.

C

D

E

Itaque ſi Diaria febris fit ex ſanguine duntaxat excalefacto, non autem ex putredine humorum, & leuiores oportet eſſe cauſas quæ Diarias pariant. Quæ enim vel putrefaciendi, vel ſolidas accendendi vim ſunt ſortita, maiore quadam facultate ſunt donata: nec illorum impetus vnius diei tempore cõpeſci poteſt. Qua ratione ſi ſingulos fontes cauſarum febrium excutiamus, facilè inueniemus quæ poni debeant huiuſmodi febrium cauſæ, quæ vero reijciendæ, & ſi quæ omiſſæ ſunt, facilè addi poterunt, & ſi quæ fortè aliæ temerè ſunt enumeratæ, falſæ deprehendentur.

Ergo interea, quæ geruntur, ſiue fiunt, optimè dictum eſt animi paſſiones veluti iram, triſtitiã, curas, febrium huiuſmodi cauſas eſſe, quoniam ſuaptè natura excalefacere, non autem putrefacere ſunt apta, eo quod leuem calorem in corpore excitent.

Sic inter corporis motiones violentæ exercitationes, quæ laſſitudinem accerſunt, vt curſus, paleſtra, concertatio, violenta equitatio, clamores, & ſi quę ſunt huiuſmodi motiones, quę vel vniuerſum corpus, vel cor ſtatim excalefacere poſſunt, tales febres procreant. Quomodo vero, & in quibus poſſint hęc febres concitare, paucis tradendum: nam etſi ira ſuapte natura febris eſt author; non tamen pari ui omnes accendit: ſicut nec triſtitia, vel laſſitudo, aut alia denique cauſa pariter afficit. Modus præterea ignorandus non eſt quo febres naſcuntur, propterea quod curatio variatur ob diuerſum modũ: Etenim diuerſa præſidia Diarijs excitatis ab ira adhibemus his quæ ex triſtitia, vel alia cauſa ſunt natæ: Quoniam etſi omnes huiuſmodi cauſæ febrium ſunt cauſæ, non tamen eodem modo, atque id quidem eſt quod Galen. 1. de febr. magnoperè requirit in Medico, ut ſcilicet modos vniuerſos agnoſcat, quibus febres à ſuis cauſis proueniunt, quando vulgus etiam nouit cauſas ipſas, modos autem ipſos minimè.

Ergo, vt ab his quæ geruntur, auſpicemur, & ab animi perturbationibus, ira ob motum uehementiorem irafcibilis facultatis, in ipſo corpore cordis reſidentis febres concitat; nouimus enim motum vim habere calefaciendi; at quomodo febrem dicimus naſci ob motum facultatis irafcibilis Galeno authore, quum teſtetur Ariſtoteles, nihil aliud eſſe iram, quam ſanguinis ebullitionem circa cor, quod quidem veriſſimum eſt: verum ebullitio ſanguinis naſcitur ob motum vehementiorem ipſius facultatis, quę ſanguinem agitat, & commouet. Poteſt autem plurimum ira in calidis, & ſiccis corporibus, & denſis, quibuſque vitale robur eſt infirmum: nam calida, & ſicca motu, & ebullitione, ut ligna arida ab igne facilè ſuccenduntur, & à denſis corporibus fuliginoſa ex ebullitione excitata excrementa non facilè expirant, ſed intus retentæ calorem exaſperant. Triſtitia (inquit Galenus) non ob ebullitionem, ſed ob motum duntaxat, cauſa eſt febris. Verum quo modo ob motum id faciat, non docet, An forte id fit, quod moueatur calidum natiuum ad cor, & illic veluti ſuffocetur ob nimiam copiam; vel potius, quod facultas, quæ triſtitiæ eſt author, vehementius exerceatur; An fortè etiam quoniam ob triſtitiam corpus infeliciter nutritur: vnde ob ſiccitatem calor exaſperatur.

Per gaudium accendi febres non eſt alienum à ratione, nec alia ratione id fieri videtur, quàm quod vehementer commoueatur facultas quæ huius paſſionis eſt cauſa. Ea autem poſtea contenta in corpore humores agitat, & accendit.

Ex timore febres quoque naſcuntur, propterea quod vniuerſus ſanguis ab externis partibus contrahitur ad cor, qui quum liberè diffari nequeat, ſuccenditur: At verò quæ fiunt à corpore, omnia motu, & attritu, ſiue à nobis, ſiue aliundè proueniant, febres committunt: ſic enim laſſitudo attritu articulorum eas parit. Idem fit per vociferationem, violentius commoto thorace, & partibus in eo contentis, & equitationem, remigationem, geſtationem, & alias denique corporis motiones.

Cæterum, quæ aſſumuntur, vel quod calida ſint actu,

actu, vel potentia, & mixto cum ſubſtantia noſtri corporis, eam calefaciant, vel quod meatus obturent, viſciditate, craſsitie, vel copia, atque ita prohibita tranſpiratione, calorem accendant, vel quod parſimonia ſiccitas, & proindè calor intendatur.

Ea vero quæ retinentur, & excernuntur, febrium ſunt cauſæ: retenta quidem, ſi calida, & acria fuerint, eo quod miſceantur cum reliqua ſubſtãtia: frigidiora uero & craſſiora eo quod obſtructiones pariant. Licet idem oſtendere in his, quæ extrinſecus adhibentur, repetita methodo ex generali tractatione de cauſis febris. Quare ad ſigna tranſeundum eſt.

De ſignis Diariæ.

SIgna Diariæ iam à nobis explicanda ueniunt: ac imprimis quæ Diariam ipſam oſtendunt; deinde ſingulas illius differentias veluti eam, quæ ab ira vel triſtitia, vel cutis denſitate, aut alia denique cauſa eſt orta. De qua re Galenus 8. c. primi de Differentijs febr. & 1. ad Glauconem, & 2. de Criſibus, ſed nulla methodo agit, quũ à nullo certo fonte exordiatur, ſed ſparſim, & nullo ordine ex diuerſis fontibus indicia ſumat: Attingit tamen ferè omnes fontes, & in primis eum, qui ab eſſentia ipſius febris nempè à calore ſumitur. Eſt enim (inquit) 1. de febribus, proprium, & inſeparabile diariarum, quod calor ſit ſuauis; intelligi autem proprium, quod ſoli; inſeparabile, quod omni ineſt. Nam etſi omnium febricitantium acris eſt, utpote præter naturam, tamẽ ſi comparemus diarias cum putridis, & hecticis, ſuauis, & mitis uidebitur diariarum calor, etſi interim inter ipſas diarias quædam acriores ſint alijs. Intelligere ergo oportet ſuauem eſſe calorem, non abſolutè, ſed reſpectu aliarum febrium. In calore præterea notamus incrementum, quod ſcilicet liberè aſcendat calor, etſi id (ut inquit Galenus) non eſt proprium diarijs, quoniam Putridæ etiam, quæ ex calida, & acri materia fiunt, liberè aſcendunt, ſicut, & hecticæ. Eſt autem ratio quur ſit calor ſuauis in diarijs, quoniam eſt in ſubiecto miti, nempè, ſanguine humido, & halituoſo, liberè autem aſcendit, quoniam non fit contractio, ut per eas contingit, quæ cum horrore, aut frigore inuadunt, & quòd non fiat à materia diuerſi generis.

Sumimus, & à partibus febris inditia, quòd ſcilicet ſtatus ſit clemens, & citò creſcat, ad ſtatumque perueniat, citòque remittatur, & quòd in interuallo perfectè appareat integritas, & quod in declinatione udor, aut mador, aut vapor omninò aliquis ſuauis exhalet.

Secundus fons à cauſis ſumitur, efficiente in primis, iuuante, & lædente, & ſubiecta materia: nam diariam oportet omnino incipere ab aliqua cauſa procatarctica ideſt recenti, & euidenti, quoniam aliæ quæ ex latente cauſa naſcuntur putredinis ſunt indices, & hoc ſignum eſt quidem inſeparabile, ſed non proprium diarijs, quoniam (vt inquit Galenus) aliæ nonnullæ veluti Putridæ, & hecticę aliquando incipiunt ab eiſdem cauſis.

A iuuantibus vero, & lædentibus ſumit ſigna Galenus 1. ad Glauconem: quò ſcilicet facilè tolerent febres qui laborant, & quoũ dum lauantur, horrore inſolito non corripiuntur, neque moleſtia alia afficiuntur. Adderem, quod facilè ab omnibus iuuẽtur ob caloris ſuauitatem.

Cæterum à cauſa materiali ſiue ſubiecto, ſigna non capit Galenus, etſi tamen id liceat commodè facere: nam corpora, quæ nec nimia humorum copia, nec malitia abundant, nec admodum ſunt exſiccata, nec denſa, diarijs ſunt oportuniora; alia uero, uel putridis, aut hecticis expoſita.

Iam uero ab effectibus nempè urinis pulſu, alui excrementis, qualitatibus, corporibus, & alijs denique ſymptomatis, ſigna licet ſumere.

Vrinæ igitur (inquit Galenus) primo de febribus, ſtatim in primo die concoctæ apparent in diarijs. Addit ad Glauconem, quod debeant eſſe aut omnino ſimiles his, quæ ſunt ſecundum naturã; vel quod non multum à naturali ſtatu recedant: idq; meritò, quum febris ipſa vnico die terminari debeat, & ob id exiguam mutationem acceperint tam paruo tempore, & à calore tam miti, & concoctæ omnino appareant vrinæ ſoluto morbo.

Pulſus magni, & celeres, & frequentes, præſertimque frequentes in exteriore quiete: nam magnos, & celeres pulſus oportet eſſe ob caloris augmentum: in dilatatione vero in externa quiete, frequentior debet eſſe, tardior uero contractio, quoniam dilatatio fit ad aërem frigidiorem attrahendũ, quo eget calor auctus; contractio vero ad fuliginoſa, & putrida excrementa eſt inſtituta, quę in Diarijs ob mitem calorem non abundant. Inæquales præterea (inquit Galenus ad Glauconem) pulſus eſſe nõ debent, præſertim in vna pulſatione, quoniam id ſignum eſt putredinis, & intelligi debet ratione ipſius febris: nam ratione cauſę inæqualitas contingere poteſt, veluti, quum fit febris ex inflammatione, quę arterias tendit.

Sic etiam reſpiratio ad pulſuum proportionem ſe habet, & (ut inquit Galenus ad Glaucon.) accubitus colorem, & excrementa, & actiones alias corporis addere oportet: nam hæc parum mutantur à naturali ſtatu in his qui Diaria laborant. Quinetiam ex ſolutionis modo inditia ſumuntur, quod ſcilicet arteriæ ad naturalem ſtatum ſedata acceſſione reuertãtur, & urinę quoque, & quod capitis dolor, ſi aliquis aderat, & alia denique accidentia planè ſunt ſedata ablata ipſa febre.

Adde & ſigna ex ſimilitudine, quod. ſ. eodem tempore graſſentur Diarię in ſimili natura, tempore, viuendi conditione, & alijs huiuſmodi, quæ ſimilitudinem certiorem reddunt.

Indicia quæ oſtendant, & diſtinguant inter ſe febres Diarias.

DIariam ex triſtitia oſtendit acrimonia caloris potius quam abundantia; præterea, oculi concaui, & ſicci, & inſueta decoloratio. Hæc Galenus 1. ad Glauconem. Nec alienum eſt vrinas igneas eſſe, & acres, ob ſiccitatem, & pulſus in contractione celeriores, eo quod fuliginoſa excrementa ob ſiccitatem in his aceruentur, quę contractione expelli debent, paucus autem eſt calor, qui dilatatione non perinde eget; Et (ut optimè Galenus ad Glauconem ſcribit) durantibus adhuc animi affectibus, ex pulſibus, cognitio euidens eſt, quę oſtendant quęnam cauſa præceſſerit.

Ex furore vero, & ira, febrem oſtendunt vrinę rufę, oculi uero oſtendunt adhuc rubedine ſua præcedentem affectum, calor multus, & eximo corpore celeriter prorumpens, pulſus magni, & celeres.

Febrem ex uigilia oſtendit facies ſubtumens, & oculi, qui uix palpebras attollunt, & humiditas, quę in ipſis oculis apparet.

Febrem ex laſſitudine oſtendit cutis ſiccior quam in alia febre Ephemera. In declinatione uero ipſius febris, vapor calidus, aut etiam humor ex intimo

corpore

corpore effertur, niſi ſupra modum fuerint defatigati, aut cum labore à ſole peruſti, in his enim etiam pulſus ſunt parui, in alijs uero magni. Hæc ad Glauconem Galenus.

Febrem ob æſtum, oſtendit cutis calidior, & ſqualidior quam pulſus ad febrilem diſpoſitionẽ mutati: calor ſtatim in occurſu manus uigere uidetur: caput peruri uidetur, ſitis minus infeſtat, quam vbi æqualiter calet corpus, gaudent, & iuuantur frigidis fomentis, oculi calidiores, & rubicundiores uidentur cum ſiccitate, ſi modo ſine grauedine, & defluxione febricitant. Quòd ſi hæc accedant, non ſolum caput calet, ſed etiam plenum eſt ſanguine, ita, vt omnes venę circa oculos, frontem, & faciem tenſæ appareant.

Febrem ex denſitate cognoſces ex tactu, nam & denſitas ipſa tactum exercitatum fugere non poteſt; calor præterea paulatim augetur, quum primo manus iniecta mitis appareat, acrior verò poſtea ſi perduraueris. Vrinæ non rufę, nec corporis moles collapſa, nec oculi concaui, & ſicci, ſed quibuſdam etiam humidiores, & prominentiores quam ſecundum naturam, pulſus non minores quam in cura, triſtitia, & vigilijs, aut immoderatis exercitijs.

Febrẽ diariam ex bubone oſtendunt pulſus maximi ueloces, & frequentes, plurimus calor, & in ipſo ſtatu quædam emergens humiditas calida, ſed mitis, & minimè acris, facies vt plurimum rubicunda, & magis tumens, vrinęque ſubalbidę. Hæc Galenus ad Glauconem.

Hæc ſufficiant de ſignis Diariarum: nam aliæ differentiæ ex his quæ dicta ſunt facilè diſtingui cognoſcique poterunt. Illud ſolum addendum eſt, quod ad prædictionem pertinet: nam etſi Diariæ ſuapte natura ſemper ſalutares ſunt, tamen ignorandum non eſt quandonam in alias febres tranſeant, nempè in putridas, aut hecticas. Oſtendunt autem tranſitum diariæ in Putridam ſi declinat ſine ſudore, aut vapore, & longa eſt declinatio, nec à ſudore finiatur, nec pulſus relinquuntur liberi, aut contrahuntur, vel minores redduntur, acceditque, vel horror, vel frigus, calor verò mordax, & ſiccus apparet, & ſymptomata augentur, vrinæ aliquando concoctæ manent ex priore alteratione, aliquando verò incrudeſcunt.

Tranſitum in hecticam oſtendunt arterię calidiores, febris fixa, & ſibi ſimilis, pulſus duri, & parui, calor qui augetur poſt cibationem, & denique ſigna diariæ minuuntur, emergunt verò alterius quæ incipit indicia: licet etiam eadem ratione præcognoſcere an ſuccedat ſynocha uel non.

Curatio Diariæ.

COntemnenda non eſt diariarũ curatio quod vulgus facit eo quod putet in paucis medici operam requiri, & non niſi ſoluta febre medicos accerſiri. verũ res aliter ſe habet: nam nobiles potenteſque viri, quorum cauſa medicina fere inſtituta eſt, medicos deſiderant in huiuſmodi febribus, & interim quoniam illis remedia deſcribimus una intelligimus quo modo diſpoſitiones ab ira triſtitia, &cæt. auferantur.

Curationem diariarum generali ratione complectitur Gal. 1. ad Glauc. c. ſcilicet omnes laborantes confeſtim ad balneum ſint perducendi, excipiendæ tamen ſunt quę ex obſtructione conſiſtunt, aut ex fluxione à capite, præſertim frigida: his enim nocet balneum) idque meritò, Quum enim omnes conſiſtant ex ſanguine excalefacto emittente vapores, balneum utpote quod educendi vim habeat huiuſmodi uapores, & potẽtia refrigerandi omnibus confert. Ex quo conſtat balnea intelligenda eſſe aquę dulcis non autem ſponte naſcentis, quę Galeno authore caliditatem habent omnia admixta, quamquam tamen id docuit in nonnullis experientia falſum: ſiquidem balnea huic Ciuitati ſatis vicina, vtpotè quę 15. milliarib. diſtent, dicta balnea aquæ refrigerandi, humectandique vi ſunt prędita, verum quoniam ſunt balnea non ſolum ex aqua confecta, ſed etiam aere, omnes diarias aqua dulci egere ſcribit, aere autem minimè, exceptis his, quæ ex cutis denſitate, aut ex inflammatione inguinum ſunt contractę; has enim ad Glauconem aere balnei non lædi vult Galenus; idque meritò, quoniam ſcilicet febres ex denſitate egent exſiccatione potius, & maiore caliditate, quod aer præſtat felicius quam aqua. Sic etiam ex inflammatione obortæ febres reuulſione maiore egent, & diſcuſſione, minoreque humectatione; nimirum, quum affectus ipſe (inflammatio ſcilicet) calidus ſit, & humidus; moræ autem in balneo nullũ modum conſtituit Galenus, niſi quod eodem loco ſcribit permittendum eſſe ut diuitius in eo ſi velint immorentur. Eſt tamen menſura adhibenda, ut corpus refrigeretur, humecteturque quatenus oportet, ne vires longiore mora diſſoluantur; Qualem verò oporteat eſſe balnei aquam, præter dulcem, eo loco non docet; fortè quod non omnibus eadem poſſet cõuenire qualitas. Calidiorem etenim poſtulant qui ex denſitate, quam qui ex ira, vel triſtitia laborant, propterea illius qualitas in ſingulis varianda eſt pro illarum natura, & cauſarum, quę febres pepererunt.

Poſt balneum vnctiones, & perfrictiones ex oleo tepido, & multo adhiberi vult, quæ per manus molles adminiſtrentur. Atque hæc quidem communia ſunt præſidia, quæ Diarijs adhibentur, quæ vel intenduntur, vel remittuntur pro cauſarum, & ſubiecti corporis varietate: aliaque præterea ſunt excogitanda, quæ reſiſtere poſſint cauſis ipſis, aut diſpoſitionibus à cauſis derelictis. Quin & illud probare non poſſum, quũ uaria ſint præſidiorum genera, alijs ſerè contemptis totam uim in his quę extrinſecus adhibentur, ponat Galenus; quare ſigillatim de unaquaque febre pro diuerſitate cauſarum breuiter agendum.

Curatio febris ex denſitate cutis cauſatis.

FEbres ex denſitate cutis non in his fit corporibus, in quibus quod tranſpirat halituoſum eſt, ſed eſt mordax, & acre, & fumo fuliginique ſimillimum, quemadmodum Galenus octauo Methodi ſcribit: nam ubi halituoſus eſt uapor ex denſitate cutis, non febris, ſed plethorica oritur diſpoſitio, ſicuti idem tradit in libro de cauſis morborum. Confert huiuſmoei febribus ex aqua dulci, & temperata lauatio, tum frictio, quæ rarefaciat, exercitatio mediocris, & victus, qui dulces efficiat ſuccos, aduerſiſſima eſt lauatio frigida, aluminoſa lauationis abſtinentia, exercitatio acuta, frictiones nullæ, vel durę, & victus mali ſucci, vigiliæ, triſtitia, cura, fatigatio, veſtio in ſole. Hęc 8. Methodi, quod non poſſum probare, ſi intelligat exercitationes adhiberi his corporibus per febres; quum eo tempore decumbendum ſit: Cuius vero naturę debeat eſſe balneum, docet eodem loco, quum dicit, ſinendum eſſe ut vel ſæpius lauentur, quod ſcilicet ex aqua fieri debeat. Verùm, ad Glauconem has potiſſimum febres inter alias aere etiam iuuari ſcribit. Balneum autem tunc exhiberi debet, quando primum incipit declinare

febris,

febris, ut 8. Methodi, incipiendamque à balneo aeris, quia magis rarefacit, ut ſcribit ad Glauconem; deinde deſcendendum in balneum aquę, moduſque vtriuſque eſſe debet, ut minus, in aere immorentur qui laborant, ne exſiccentur præter modum in aqua immorari poſſunt, quantum velint, (inquit Galenus,) & non ſolum ſemel, aut bis, ſed crebro lauari. Poſt balnei calidi ex aqua vſum videtur frictiones adhibere velle 8. Methodi, quum ſcribit temperata lauatio, tum frictio; Verùm, paulo poſt rem apertius declarat, quum ſcribit ſe in balneum perduxiſſe qui hoc modo laborabat, & tepente oleo largiſſimè perfuſum, & blandiſſimè perfrictum permiſiſſe ut plurimum in aqua ſolij calidi verſaretur; mox egreſſo frigidam ex conſuetudine aſperſiſſe, deinde ſyndone hominem cooperiſſe, & præcepiſſe ut paululum conſideret ad vires recreandas: poſtea rurſus in balneum perduxiſſe, & ſimiliter vnxiſſe, & perfriciſſe, & calida immerſiſſe, deinde frigida, & poſtea deterſiſſe.

Nunc quo cibo ſint alenda huiuſmodi corpora febricitantia, & quando, & quo modo, docendum. Qua de re ſcribit Galenus 8. Methodi, & ſe ſtatim huiuſmodi corpora poſtea quam bis à balneo redijſſent, nutriuiſſe, & inprimis aquam fortè (ut colligeret in viſceribus calorem diſperſum per corpus à balneo) deinde ptiſanæ cremorem, & poſtea paruo interuallo lactucam, ad extremum poſt illam ex ſimplici albo iure aſellum aut alium ſaxatilem piſcem exhibuiſſe. Intelligere autem oportet, paulo poſt hæc exhiberi, non quod horarum ſpatium fortè interponatur; ſic enim læderetur concoctio prius aſſumpti alimenti, ſed parua interpoſita mora, ne confertim vniuerſum cibi genus ingeratur. Confert & his halica, cum modico aceti cocta, & caro perdicũ, & auium montanarum, pullorum gallinaceorum, phaſiani, iuuenis columbę. At mirari fortè poſſis, q̃ tenuem victum conuenire dicat his, qui ex denſitate laborant, primo ad Glauconem, 8. vero Methodi carnem, piſces, & prędicta concedat quę longè abſunt à tenuiore victu. Verum ſuaptè natura febris ex denſitate tenuiorem victum poſtulat, quoniam retenta eſt ſubſtantia, quam diſſoluere oportet: vbi tamen huiuſmodi febres inciderint in corpora biliоſa de quibus agit 8. Methodi ratione ſubiecti corporis pleniorem victum, quo humectentur poſtulant, vt etiam admonet 8. Methodi, vtendum ſcilicet eſſe minus nutriente cibo, vbi ex frigiditate febris eſt contracta.

De potu nihil clarum ſcribit 8. Methodi. At primo ad Glauconem ita præcipit. Vbi febris eſt ex cutis adſtrictione, vel refrigeratione, ſi leuis ſit huiuſmodi affectus, nec plenum corpus, à vini potu non ſunt arcendi, pleniora vero corpora, aut multum refrigerata, inutile ſentiant vinum, quoniam ſcilicet vapores multos excitat in corpore pleno, & vbi denſitas maior eſt, grauior febris oſtenditur, & periculum eſt, ne in putridam abeat. Conueniet ergo his tutius aqua hordei.

Vigilandum uero his ratione febris, & denſitatis, potius quam dormiendum, quoniam digerunt vigilię, & calorem ad externa ducunt, cuius beneficio cutis rarefit. Verum ſi in corpora inciderit biliоſa, & ſicca, ſubiectæ materiæ ratione ſomno indulgendum magis quam vigiliæ, quoniam ſic cõrpus humectatur, & febrium Putridarum, & Hecticarum, quæ ſequi ſolent in his Diarias, occaſiones præſcinduntur.

Proſpiciendum præterea vt aluus deijciat, adhibitis mollioribus cliſteribus, quod miror à Galeno prætermiſſum.

De febre ex ira, triſtitia, vigilia, & cura.

HOmines qui laborant Diaria ex huiuſmodi cauſis, lauandi ſunt, & fricandi, ſed nec multis lauationibus, nec multis frictionibus egent; quoniam fortè per huiuſmodi affectus corpora ſunt extenuata, & ob id facilè mora balnei, & multis frictionibus digeruntur. Frictionibus autem vtendum affuſo oleo tepido, & copioſo, minimeq; adſtringente. Cibo poſtea humido & boni ſucci poſtea quam balneaueris, vtendum eſt, inquit Gal. 1. ad Glauconem. Vinum vero his potiſſimum quos affecit vigilia exhibendum, niſi doleat caput, aut temporum venæ pulſent; quoniam ſomnum cõciliat, dolorem vero exaſperat: At vbi meror, & ira febrem fecerunt, vinum quoque propinandum; alijs vero qui furore ſunt perciti, non niſi quum omnino ab affectu quieuerunt. Adhibenda quoq; ſunt præſidia, quæ cauſis efficientibus repugnent, non cogitandum, ſi cogitatio læſit. Muſica quoque, grati nuncij, & quę mulcere animum, & curas pellere valeant. Vbi ira febrem commiſit, vtendum cibo boni ſucci, & ſimul refrigerante, humectanteq;. Quod ſi ex vigilia, triſtitia, & nimia cura ſunt affecti, nutrimentum eligendum boni ſucci, & pariter humectans, ſomnumq; concilians. 8. Methodi.

De Febre ex inſolatione.

FEbricitantes ex vſtione, protinus refrigerationem ab initio deſiderant, inquit Galen. 8. Methodi, tum crebriorem lauationem, ſed non oleum largum, aut crebram frictionem, oleum ſit refrigerans, Roſaceum, & Omphacinum, & ne quaquam ſalſum, quod quidem refrigerari poteſt ſuſpenſo vaſe in quo continetur oleum in puteo, vt aquam tangat; aut ſi in decurrentem aquam vas immittatur, aut niue circundetur, illudq; ſincipiti infundendum ſublata in altum manu, idq; vſque ad declinationem faciendum, poſtea in balneum ducendus qui laborat. Quod ſi adſit etiam diſtillatio, aut grauedo, non obeſt balneum, quum vſtio febrẽ commiſit. Cibo vtendum boni ſucci, & ſimul refrigerante, & humectante inquit Gal. 8. Methodi.

De Febre ex diſtillatione, & grauedine.

SI ex vſtione, ſiue inſolatione diſtillatio, aut grauedo nata eſt, in declinatione febris confert etiam balneum, inquit Galenus.

At ſi ex frigiditate, non niſi concocta deſtillatione lauandus æger, poſt lauacrum his quibus antea madefacienda ęgrorum capita, refrigerantibus in his qui ex vſtione, calefacientibus qui ex frigore laborant, vt eſt vinum, & nardinum vnguentum.

Curatio Febris ex laſſitudine.

EOs qui ex labore febricitant, ab aere balnei arcebis, in aqua vero diu morari ſines, ac oleo tepido, & multo, & manibus mollibus perfricabis quamplurimum, ſæpiusq; lauabis, cibumque aſſumant ſæpè, eumq; concoctu facilem, & qui plurimum nutriat ut 8. Meth. cruditatemq; euitent: vinum tantum illis concedendum, quantum concoquere poſſunt. Hæc ad Glauconem.

Cauſa-

Cauſatio Febris ex obſtructione.

VBi leuis eſt obſtructio, & corpus benè affectum, Diaria fieri poteſt. At ſi ualidior ſit in huiuſmodi naturis ſynocha alioqui putrida Diariam excipit, intelligemuſque tranſitum fieri in has ſi inclinatio potrahatur, nec diminuatur poſt ſummum vigorem, nec ſuccedunt ſudores, aut uapores, aut ſi ſuccedant, non tamen febrem tollunt manentque in pulſu febris veſtigia, aut etiam emergunt putredinis ſigna. Quod ſi in Synocham fiat permutatio, inflāmatur facies, & calor augetur. Quod ſi in Putridā fiat tranſitus, accedit horror, pulſus inęqualis, & contractus, calor mordens, & vehementiora accidentia redduntur: in vrina aliquandò tamē manet concoctio in prioribus diebus, in alijs uero minimè. Curatur aūt uenæ ſectione huiuſmodi febris primum, deinde detergētibus aſſumptis, nempè oxymelitę, ptiſana, mulſa, apomeli, ſaccharo. Quod ſi tertio die minimum febris relictum ſit, nec putredinis nota in pulſu aliqua ſubſit, nec urina cruda, & ſuſpecta hora, qua primo die febris occupauit extra meridiem ſit, audacter, & quam ociſſimè hominem lauabis, ſatiſque eſt ſi inter balneum, acceſſioniſque tempus, interponantur tres horæ. In balneo verò corpus vngatur, & moderatiſſimè fricetur, mox detergatur extrinſecus, & abluatur. Adhiberi autem poſſunt ad deterſionē erui, vel hordei, aut fabarum farina, uel mulſa aquoſa, vel ſi maiorem quæris deterſionem, iridis, vel panacis radix, & Ariſtolochia, & mulſa meracior: maximè autem deterget ſpuma nitri, tum nitrum ipſum, vel aphronitrum, uel ſapo. Poſt balneum, & vnctionem, deterſionemque, propinanda aqua in qua ſit paruma pij incoctum cibandus poſtea eſt æger ptiſanæ cremore.

Curatio Diariæ ex cruditate nidoroſa.

SI aluus lubrica eſt, cū huiuſmodi cruditate, & febre, minus malum; ſi adſtringitur, grauius. Igitur ſi ea tantum quę corrupta fuere vacuata videbuntur, ventriculo prius roborato, lauandum nutriendumque in febris remiſſione. quod ſi maior facta eſt inanitio, aut adhuc durat, roborato ore ventriculi ex fomento adhibito ex oleo, & Abſynthio, omiſſa lauatione, hominem cibabis. Quòd ſi morſus aut dolor in uentriculo adhuc ſuperſit, poſt fomē tum, penicillus intingi debebit, qui uel calidus ſit, & ſiccus, vel ex oleo in quo Abſynthium incoctum madens, ac plurimum expreſſus, vel in nardino vnguento penicillum immergendum, & penicilli loco purpura marina, vel optima thyria admouenda. Quod ſi imbecillum ſit os ventriculi, Chiam maſticem in Nardino tūſam, ad ſordium craſſitudinem miſcebis, & in eo purpuram madefactam impones, calidam tamen, ne tepida, ventriculi robur diſſoluat. At ſi fluat adhuc aluus, recente, optimoque Melino ſimili modo, quo Nardino vtendum, vel Maſticino, vel Spicato, vel Foliato. Quod ſi cinctum non patitur qui laborat, Ceratum conficiendum ex cera Tyrrhenica in vnguento Nardino liquato, cui poſt quam refrigeratum eſt, Aloes & Maſtices partem octauam, uel aliquid plus addes, cerę autem, & Nardi partes ęquales ſunto. At ſi ventriculus vri intus videtur, vtilius eſt Ceratum, quod ex Melino vnguento conficitur, vel alia ex Henanthe, Hypociſtide, Balauſtijs: & Palmularum carne confecta, utilia ſunt.

Cibus autem fluente adhuc aluo ex potenta, & pane, quem Græci ἐξυλαπᾶν uocant præbendus ſpargendaque polenta, vel aqua calida, vel mali punici, vel pirorum, aut cotoneorum ſucco. Quod ſi uenter amplius non fluit, Halica ptiſanæ modo ideſt cum modico aceti, tum ſine aceto ſorbitio detur. Præterea, Gallinaceorum teſticuli, ſaxatiles piſces ex albo iure, fructus aliquis adſtringens, vel ſolus, vel cum pane offeratur. Quod ſi appetitus laborat? Confert cochlearia duo confectionis ex ſucco cotoneorum accipere, vel carnem ipſam cotoneorum, ſi ſuccus non adſit.

Si verò venter adſtringitur ſi cibus in gracili inteſtino fuerit, & morſus, Diatrion pipereon ſimpliciſſimum exhibendum; deinde præcordia, & venter perfundenda. Quod ſi repat corruptio ad inferiora, Cliſter ſubijciendus; Si morſus fuerit, ex oleo ſabino, in quo Anſerinum ſeuum, uel illius inopia, gallinaceum, vel caprinum ſit liquefactum, vel his non præſentibus, parum ceræ elotæ in oleo injciendum. Quod ſi flatus vrgent, in oleo ruta, ſemen apij, cumini, marathri, & finononis, & quę huius ſunt generis concoquenda, & Cliſter ex eo conficiendus, poſtea nutriendus æger, & ſi planè deſit febris, lauandus ſequenti die qui laborat.

De febre Diaria ex Bubone.

FEbricitantes ex Bubone primum egent remedijs, quæ ulceri; deinde quę buboni; poſtremò quę febri conueniunt; in remiſſioneque acceſſionis lauandi ſunt inquit 8. Methodi. At 1. ad Glauconem eos nequaquam lædi ſcribit, ſi in aere balnei immorentur. Multo præterea oleo, & tepido perfricandi molliter. Victus his adhibendus tenuis; à potu vini arcendi donec inflammatio ſoluatur.

De Febribus Synochis.

EXpeditis febribus, quæ ex ſanguine excalefacto conſiſtunt, in leui quadam altera tione, ita vt vno dierum ſpacio finiantur: ad alias tranſeundum eſt, in quibus ſanguis vehementius excalefactus à grauioribus, pertinacioribusque cauſis non niſi longiore mora tolli poſſit: quas ob id Synochas vocamus: quæ quoniam in duplici genere conſtituuntur, vel putridæ, aut non putridæ, de his tanquam ſimplicioribus inprimis agendum, poſteà de alijs. Eſt autē duplex harum generatio, vel enim ex Diarijs malè curatis ob Medicorum ignorātiam, vel ægrorum intemperantiam, vel adſtantium proueniunt, vel ſtatim ab initio à ſuis cauſis. Sunt autem cauſæ, quæ huiuſmodi febres excitare poſſunt non omnes; ut bene Galenus admonet 9. Methodi; Etenim ex aduſtione, crudirate, laſſitudine, vigilia, animi perturbatione, vel bubone, nunquam febris gigni poteſt, quæ ad tertium vſque diem progrediatur, niſi inquit erratum ſit, vel etiam (ut ego puto) ſubiectum corpus ſit in cauſa. At ob ſtipationē cutis fieri huiuſmodi poteſt febris, ſiuè obſtructi exiles ſint meatus, ſiuè conniueant; ſiue denſati ſint à frigore, vel balneo, vel pharmacis, vel ſiccantibus, uel indurantibus, vt dura frictione. Huiuſmodi enim cauſæ impreſſiones faciunt, quę uno die tolli nequeunt, ſed cum illis febres excitant pluriū dierum. Accenditur autem febris ab huiuſmodi cauſa, quoniam non tranſpirant humores, qui cauſæ ſunt remiſſionis, & ſolutionis acceſſionum. Itaque vbi nulla ſubeſt in huiuſmodi febre occaſio, quæ alterius acceſſionis principium excitet, non mirum ſi

fiat

fiat febris plurium dierum vna acceſſione contenta. A Intelligere autem oportet, vapores qui attolluntur à feruentibus humoribus non expirare, non quod omnino cohibeantur, ſed quod non ſatis expirent, plurimum enim attollitur, & minimum diſſoluitur qui quoniam manet, & proxima adurit, febrem ſeruat: vnde tres Synocharum febrium differentiæ neceſſariò reſultant: nam quum gignatur febris ex vaporibus retentis, continuoq; attolluntur, neceſſe eſt vel tantum diſſipari, quantum gignitur; vel plus, vel minus: vnde Homotena quæ eundem perpetuò ſeruat tenorẽ, vel Agmaſtica, quæ perpetuo creſcit & Paragmaſtica, quæ ſtatim à primo inſultu minuitur. Atque hæ quidem ſunt efficientes harum febrium cauſæ, hicque modus quo illæ à ſuis cauſis procreantur. De ſubiecto propinquo non eſt quod dicamus, B eſt enim (vt diximus) vniuerſa humorum maſſa, quæ ſanguis dicitur; remotiora verò ſubiecta ſunt (vt inquit Gal. 9. Methodi) harum febrium, non gracilia & frigida corpora, ſed quæ plurimo ſanguine abundant, & corpulenta ſunt, quoniam obſtructio citra putredinem febrem nequit excitare, ; niſi id, quod tranſpirat, copioſum ſit, & calidum, nec humorum putredo, in omnes quæ inter inguina & alas interſunt venas æquabiliter, ac cito porrigi in frigido habitu poteſt. Quare in ætate, & natura calida, & præcipuè carnoſa, bono, & multo ſanguine affluẽte, & denſo corpore, & calidis excrementis referto huiuſmodi gignatur febris. Quare conſtat & illud, proprias eſſe has febres Veris totius, maximè ineuntis, aut in medio conſiſtentis: tunc enim & ſanguis C abundat, & facilè denſari poſſunt corpora. Locus autem nullus peculiaris eſt affectus, ſed humores in venis, & arterijs omnibus, & potiſſimum in maximis, & calidiſſimis excalefacti ſunt, vt cap. vltimo, ſecundi de febribus ſcribit Galenus; videturq; hæc eſſe ratio: Quod ſi in alio loco contineretur humor, vt in minoribus venis, aut habitu corporis, tranſmiſſione nouæ materiæ à maioribus venis facta, remiſſiones fierent, & intenſiones.

At contra id quod diximus huiuſmodi febrem fieri perpetuò à ſanguine, facit quod ſcribit 2. de Criſibus Galenus, quod ſcilicet biliоſa ſit, ardens, & peracuta. Item 2. cap. 1. de differentijs febrium ad hunc modum ſcribit: Continuarum, quę ex flaua bile conſiſtunt, duo eſſe genera: vnum Synocharum, alterum quæ continuæ dicuntur. Præterea, 12. cap. eiuſdem, ſcribit Synocham proportionem ſeruare cum tertianæ circuitu, quum anteà dixerimus ex 9. Methodi, vnicam eſſe illius acceſſionem, & ex infinitis locis ex ſanguine fieri. An intelligendum eſt ex bile fieri Synochas non omnes, nec quum Synochæ ſunt, ſed eas quæ ex Synochis putridis naſcuntur. Omnes enim Synochæ ex ſanguine fiunt, ſed quæ putridæ ſunt, facta putrefactione vt poſtea oſtendemus, tenuior pars in bilem, craſſior in atram ſecedit; & rurſus, bile flaua putreſcente, tunc acceſſiones fiunt ad modum tertianæ febris. Hæc ergo febris quod continua ſit, cauſam capit ex loco, quod ſcilicet in magnis vaſis humor contineatur in quo calor accenditur. Quòd vero ſit Synocha, ideſt continens, cauſam ſumit ex materia, ex ſanguine ſcilicet qui quum non aliam habeat materiam, ex qua alia regigni priore cõſumpta poſſit, ideò acceſſiones facere non põt vt alij humores, qui ex maſſa ſibi familiarem capiant humorem, ex quo noua putredo, & acceſſio noua oritur. q. vero perpetuò creſcat, aut decreſcat ſynocha, aut ſeruet eundem tenorem, id habet ex inæqualitate cauſæ agentis, quæ ſcilicet plus vel minus cutem conſtrinxit, vt æqualis, vel inæqualis poſſit fieri vacuatio ei quod ſuccenditur.

Signa.

SIgna Synochę febris docet Galenus 9. Methodi, ſuntq; hæc, pulſus maximus, æqualis, vehemens nec durus, nec mollis, celer tamen, & frequens. Addit Auicenna rubedinem faciei, & oculorum, & inflationem venarum, & temporum, & aliquando pruritum in naſo, & collo, difficilem anhelitum, & ſomnum profundum, difficultatem ſermonis, vbi grauis eſt affectus, & inflammationes amigdalarum, & faucium, lachrimarum curſum, calorem plurimum. Vrinæ vero ſecundum Galenũ 9. Methodi in conſiſtentia, & calore non multum à naturali habitu variant. Vrinæ vero rubræ, tenues vero & craſſæ, prout ſanguis tenuis eſt, & craſſus. Verum abſque methodo hæc traduntur, quoniam à nullo certo capite exordiuntur. Præterea, omittunt iuuantes, lædentesque cauſas, & gignentes quod ſcilicet præceſſerint quæ conſtipant. Adhæc, quæ ex materia ſubiecta ſumuntur, quod ſcilicet corpus, quod afficitur, ſanguine multo ſit refertum, & carnoſo, denſoque corpore, & quę ab anni tempore, cœlique ſtatu, tanquam à cauſis ſanguinem plurimum gignentibus ſumuntur. Symptomata vero prædicta ſequuntur magnam ſanguinis ebullitionem, & elatos à ſanguine vapores, virium que robur: nam quoniam plurimus eſt calor, qui refrigeratione eget, ideo magni pulſus, veloces, & frequentes fiunt, accedente robore virium in huiuſmodi corporibus; Inæqualitas autem non adeſt, nec durities, quoniam nec putredo, nec ſiccitas: & ſic difficilis reſpiratio, nempè magna, velox, & crebra, ad pulſuum proportionem accidit ob caloris multitudinẽ circa præcordia, calor autem multus, ſed non acris, quia multa euaporatio ex ebullitione & ſanguinis copia, quæ quum humida ſit, & ſuauis propterea eſt, & minimè acris; aliorum vero ſymptomatum rationem facilè eſt reddere, ne diutius in his moremur.

Prognoſtica autem ex magnitudine febris, & cauſarum, & accidentium, & ſimilitudine cum alijs, ſi qui forte eodem tempore fuerint affecti ſumũtur.

Curatio.

SI aluus ſuppreſſa eſt, exhibito cliſteri molliore etiam ab initio mali, ſanguis mittendus: neque enim probare poſſum Galeni conſilium, qui tres dies expectauit antequam ſanguinem mitteret in eo, de quo agit 9. Methodi, quum ſtatim cognita febris ſua remedia poſtulet: nam alioqui ex mora periculum accedit, ne in putridam tranſeat: ſanguinis autem auferendum tantũ eſt inquit Gal. quo ad homo animo linquatur, ſi vires ſubſunt validæ, quoniam animi defectu corpus refrigeratur, & alui deiectio, nonnunquam vomitus ſequitur, & ſtatim madores, ſudoresve ſequuntur: vnde febris extinguitur & iugulatur. Verum quoniam id tutum non eſt, etſi optimum fortè remedium, tantũ ſanguinis demendum eſt, quantum exuperare videtur, & febris magnitudo requirere: plus enim detrahendum vbi magna eſt ſanguinis copia, & febris vehemens, minus autem in leuiore affectu; quare vna omnibus regula eſſe non poteſt, animi defectus, ſed quod ex ipſo indicante ſumitur, nempe humoris copia, quæ huiuſmodi præſidum pro ſui quantitate, & mali vehementia quod excitat, requirit.

Poſtquam vero ſanguinem detraxeris, duas horas Galeni imitatione nutrimentum dabis, ac quieſce-

re

re ægrum, dormireque iubebis; conſtat enim tum ex 8. Methodi, tum ex nono, Galenum concedere ſomnium à prandio ægrotis, quum dicit ſe inueniſſe eum dormientem altum ſomnum cui imperauerat à cibo quietem; conceditque longiores etiã ſomnos, vt ſatis patet ex eodem met ęgroto, qui plus quã ſeptem horas dormiuit; verum ſomni modus eſſe debet: nam huiuſmodi corpora ob nimiam euaporationem nonnumquam ſolent ſopore corripi. Cibus autem exhibendus eſt ex ptiſanæ cremore, bisque in die nutriebat huiuſmodi ægrotantes Galenus. Soluta vero febre, ęger in balneum ducendus, & lauandus. Quòd ſi febris poſt venæ ſectionem perduret, apparentibus ſignis coctionis, aquæ frigidæ potionem exhibebis, de qua poſtea, quum de putridis agemus. Hęc ſunt Galeni remedia quæ Synochis adhibet libro 9. Methodi. Confert tamen in potu exhibere cibationis tempore hordei aquam, vel ſolam, vel cum ſaccharo, aut iulepo roſaceo, vel violaceo, & vino granatorum: Nam quæ incidunt, & extenuant, vt ſyrupus acetoſus qui cum aqua miſceri ſolet non ita neceſſarius in iſto quum non ſit obſtructio interna, & potius ſit opus refrigerationem ad extinguendam caloris abundantiam. Confert & ſyrupos exhibere mane, de endiuia, de cichoreo, cũ decoctione endiuiæ, cichorei, lactucę, acetoſæ, tamarindorum. Quinetiam pro ptiſana, panis coctus in aqua, pruna Iberica, in aqua cum ſaccharo concocta. Cibandi vero tempus eſſe debet, quando leuius habet ęger, quum hic acceſſionum remiſſiones expectari non poſſint; quod ſi puer ſit qui laborat, nec poſſit venæ ſectionem ſuſtinere, cucurbitulæ cum ſcarificatione admouendæ. Nec abſurdum fuerit concocto humore, aut etiam ſequenti die poſt venę ſectionem, ſi primæ venæ ſunt expeditæ aut antea ſi aliter habent, caſſiam exhibere; improbanda tamen eſt Auicennæ opinio, quam omnes ſequuntur Hiſpani medici, qui lentes exhibent decoctas in huiuſmodi febre, ſi humores tenuiores fuerint: licet enim commodiore quam melancholico cibo, & ad coctionem inepto vitium huiuſmodi ſi aliquod ſit, emendare. Nec alienum eſt leues frictiones adhibere peractis vacuationibus, vt corpus conſtrictum rarefiat, & liberè expirare poſſit vapor. Atque hæc de Synocha non putrida; De putrida vero poſtea agemus quum intelligi nequeat niſi pertractata putredinis natura quare ad putridas accendendũ.

De Febre putrida.

POſteaquam egimus de febribus quę ex humorum excaleſactione cõſiſtunt, tempeſtiuum eſt, ut ad alterum genus tranſeamus, quod ſcilicet ex eorumdem putredine conſiſtit; quæ res quum tota pendeat ex putredine ipſa, cogit tractatio, ut de ea diligentius agamus, & tanto certè diligentius, quanto negligentius videntur ab antiquis explicata: nam quum tractatio hæc poſtulet vt in primis doceamus quid ſit putredo, cuius paſſio, & quot genera differentiæque putredinis reperiantur, quæ cauſę efficientes, quæ materia ad putredinem apta, in quem finem tandé tendant quæ putreſcãt, quidq; ſequatur ipſam putredinem, & oſtendat. Ariſtotel. qui hæc primo cap. 4. Meteorum, ſuſcipit explicanda, nonnulla ex his omittit, alia vero, vel obſcurius explicat, aut certe non vt noſtra exigit medicina. Tamen tum illius, tum Galeni opera adiuti, quod verius putabimus docere conabimur. Ac inprimis quidem de nomine agendum eſt, conſtat enim nõ vno modo vſurpari putrefaciẽtia, & putredinem; quod ſatis conſtat ex 13. cap. quinti de ſimplicibus, vbi medicamenta, quæ cauſtica ſunt, ſed non vehementer, & ſimul eſſentiæ tenuioris, putre facientia vocari ſcribit, ſed non propriè. Quæ verò ſimul calefaciunt, & humectant, verè putrefacientia medicamenta eſſe dicuntur: vndè & putrefactio quædam vera, alia verò non vera ad putrefacientiũ remediorum duplicem ſignificationem dici debent. Quid verò propriè putredo ſit, nunc videndum. Ac inprimis genus quærendum, in quo omnes antiqui authores conueniunt, quod ſcilicet corruptio quædã ſit. Quinetiam lib. 1. de febribus, cap. 7. putredinẽ quandam veram eſſe dicit, in qua nihil mutatur ad benignum putreſcens excrementum; aliam verò, quæ propriè ſuppuratio dicitur, in qua calor natiuus alium exuperat. Etenim Ariſtoteles 1. cap. 4. Meteororum generationi maximè contrariam eſſe putrefactionem ſcribit, tanquam putrefactio corruptio ſit quædam: ſic Galen. 11. Methodi inquit: putredo corruptio eſt. Idem 2. de differentijs febrium. Sic etiam ſanguinem putrefactum corruptum eſſe. Verum quum multa corrumpi poſſint, & à multis; & vario modo; ſiquidem contrarium à contrario, vt frigidum à calido, & à ſimili excedente, vt calidum mediocre ab immoderato; & ſicca, & humida, & frigida corrumpi valent, idque paulatim, vel ſubitò, perpendendum eſt quænam ex his conueniant corruptioni, quæ putredinis nomine donari debet. Siccitatis corruptionem non appellamus putrefactionẽ, quocunque modo fiat: ſicut nec frigoris, nec caloris, ſed ipſius humores. Humorem enim corrumpi dicimus, & putrefieri, vt ſanguinem, bilem; lapidem autem non item, tanquam humoris ſit paſſio ipſa putrefactio. Verùm, quum quædam actu humida ſint, vt omnes humores, & quæ alieno termino facilè ambiuntur; ipſa alia verò, quæ potentia humida dicuntur, veluti bilis, quæ poteſtatem habet ſiccandi, de his, quæ humorem habent, quacunque facultate prędito, intelligenda res eſt: quando & bilis vtraque putreſcere dicitur; ſiue terminabilem, ſiue alio modo mixtam humiditatem obtineant: nam & ligna, & oſſa putreſcunt ob humorem, quem in ſe continent, ſicut aqua, & bilis, quæ aſpectu humida exiſtunt. Vndè optimè dicebat Ariſtoteles loco præcitato, putrefactionem eſſe corruptionem caliditatis quæ eſt in vnoquoque humido. Verùm, quum humidum ipſum pati poſſit à ſicco, poſſit & calor, qui eſt in humido corpore, & frigida qualitas pati, videndũ quid propriè in eo patiatur, certum autem eſt, non appellari putrefactionem, quum humor exſiccatur à ſicco, fit enim corruptio quædam humoris, ſed nõ putrefactio. Idem contingit quum frigida qualitas, à calido, aut hoc à frigido extinguitur, quod docent affectus corporis præter naturam: neque enim appellamus humores putrefieri quum refrigerantur, aut frigidi calefiunt: ſed quum calor, qui in rebus humidis eſt, ſecundum naturam augetur, præternaturamque euadit: vndè optimè dicebat Ariſtoteles, putrefactionem eſſe corruptionẽ caloris naturalis qui in vnoquoque eſt corpore. At quum corrumpi poſſit calor, tum ab internis cauſis, quæ mediocrem, & ſecundum naturam calorem intendere poſſunt, veluti obſtructione; tum ab externo, vt aere ambiente vehementer calido, Ariſtoteles loco præcitato, alienam caliditatem interpretatur ambientis aeris, non quod ſola ea ſit, ſed fortè frequentior, & communior omnibus rebus: nam (vt diximus) putreſcũt humores in inflammatione, & propter obſtructiones, & alias multas cauſas, quæ ad aerem ambientẽ referri nequeunt; Vndè Galenus 11. Methodi, & paſſim alibi, putredinem fieri à calore præter natu-

ram, ſiue ab his, quæ calorem præter naturam reddere poſſunt, ſiue externa, ſiue intrinſeca ſint, ſiue per ſe, ſiue per accidens calefaciant: veluti aer frigidus, qui conſtipando prohibet diffiari calorem, & excrementa calida, quæ à rebus exhalant. Atq; ita melius quàm ipſemet author Ariſtotelis verba interpretatur: nam quum Ariſtoteles dixiſſet putrefactionem eſſe corruptionem caloris ſecundum naturam, quæ ſit facta ab aliena caliditate, interpretatur poſtea ſtatim alienam, id eſt, ambientis aeris; Sed melius Galenus, qui interpretatur alienam pro excedente, & præter naturam. Verùm, in hoc etiam Ariſtoteles damnari fortè poteſt, quod quum dixiſſet putrefactionem eſſe corruptionem proprij caloris ab ambiente calore factam, ſtatim verò poſtea tũ calorem, tum frigus ambientes, cauſas ponat putrefactionis: nam etſi in aere externo frigido putreſcãt etiam corpora, & externum frigus putredines in nobis excitet, id tamen non facit per ſe, ſed per accidens, quatenus ſcilicet occluſa via externa fuliginoſa (vt diximus) excrementa exhalari prohibent, quæ paulatim coaceruata, calorem augent. Vnde conſtat, à ſolo calore putredinem fieri, & ſi quæ per ſe id faciunt, in nonnullis fortè expeditius quàm quę per accidens id præſtent, vt videmus hyeme carnes diutiſſimè aſſeruari, æſtate autem confeſtim putreſcere. Dicitur ergò humor putridus, quando præter naturam vehementius eſt excalefactus pro natura vniuſcuiuſque rei: non enim quantuſcunque calor putredinis cauſa eſſe poteſt: id quod oſtendunt Synochæ, & diarię febres ſine putredine, quæ tandem tranſeunt in putridas, durante ſcilicet calore: ſic pituita, & atra bilis, tam vehementem calorem putrefacta non repræſentant, vt ipſa bilis, & ſanguis, & longè minus calefacientia, tenuiores, calidioresque ſuaptè natura humores, quàm craſſiores, & frigidiores putrefacere poſſunt: quoniam facilius ea corpora, hæc difficilius afficiuntur. Sed poſtea de his, quæ putreſcunt nonnulla ſubijciemus, quibus intelligemus, quænam facilius, aut difficilius id patiantur: ſicut etiam vniuerſas cauſas putredinis expẽdemus. Nunc verò quod ad definitionem attinet perpendendum, an ſcilicet perfecta ſit definitio, vel non.

Diximus enim putrefactionem corruptionem eſſe caloris, qui eſt in humido à calore extraneo. At Galenus addit 5. de ſimplicibus, quod non omnis corruptio ſit putrefactio, ſed quæ cum fœtore accidit, certè particula non mihi videtur prætermittenda, vtpotè quæ corruptionis naturam maximè oſtendat, quippè quum ſæpè augeatur calor in humore, qui tamen putridus non dicitur, veluti quum bilis longè acrior eſt, quam eſſe debeat, nec tamen propterea putrida dicitur, quoniam nondum grauè olet, præſertim, quum omnia putrefacta plus, vel minus grauiter olere videamus. Prætereà, quum dicat eodem capite, putrefacientia medicamenta tum vera, tum non vera, ſine doloris ſenſu corrumpere; videtur innuere, quũ de putrefactione eorum quę ſentire poſſunt, agimus, addendum eſſe, quod ſine dolore fiat corruptio à calido: id quod certè accidit; vti enim præter naturam effectus omninò eſt calor, vt omninò mutile ſit membrum ad actiones obeundas, vt in Sphacelo accidit, & gangrena, tunc nullus amplius dolor ſentitur, & putrefactum ipſum redditur: anteà verò quum dolor ſentiretur, nondum erat putrefactio, ſed potius ſuppuratio: tanquam præter naturã omninò ſit calor, qui putredinis eſt author. Quam ob rem, ſi iam colligere definitionem putrefactionis voluerimus, hęc erit.

Putrefactio eſt corruptio naturalis caloris in humido à calore prętер naturam, quę cum fœtore accidit, Nunc vero differentię putredinis ſi quę ſunt, explicandæ; deinde cauſę ſigillatim, poſtea ad febres res contrahenda.

Putredinis differentias nemo pertractat, fortè q̃ non multum referret ad illorum inſtitutum; non inutile tamen eſt medico eas adnotare, quod ſcilicet quædam ex ipſa natura putredinis, alia à cauſis, alia ab effectibus ſumantur: nam quędam planè putrefacta ſunt, ſicut inflammationes, quę in Sphacelum iam degenerarunt; alia vero ſemiputrida, ſicut ſunt ſuppurata: nam vt Galenus admonet in Aphoriſm. Dum pus conficitur, habet pus ſemiputridam naturam, partim ſcilicet à calore naturali, partim ab eo, qui eſt præter naturam. Variat autem curationem hęc differentia, quoniam putrida omnino reſcinden da ſi ſint membra: ſi verò humores fuerint, vacuandi; quemadmodum Galenus 11. Methodi. Scribit de humoribus, & Chirurgia docet in membris Sphacelo corruptis. Sunt prętereà quędam, quę maligna putredinem concipiunt, quemadmodum humores, qui peſtilentes febres faciunt; alia vero quæ ſimpliciorem obtinent, ſicut illi qui faciunt alias febres. A cauſis vero ſumuntur differentiæ, quum quædam dicimus à calido, alia à frigido, alia propter obſtructionem, alia à medicamentis, alia vero ab alimentis, quędam per conſenſum, quędam à proprijs cauſis putreſcere. Ab effectibus vero quod quædam membrum corrumpant; alia aliud faciant, etſi quę aliæ ſimiles ſunt differentię notandę.

De cauſis putredinis.

ETſi quodammodo quum ageremus de Definitione putredinis, cauſas neceſſarias attigimus, tamen quoniam non ſatis id factum eſt, cogit tractatio, vt pauca addamus. Itaque materia putredinis humor eſt, non ſiccitas; quonam graueolentia non oritur corrupto calore qui eſt in parte ſicca rei. Vndè optimè dicebat Ariſtoteles, 4. Meteororum, ignem putreſcere non poſſe, quod ſcilicet nihil in ſe humidi recipere poſſit ignis, vt alia Elementa. Quoniam verò quæ putreſcunt, vel craſſa, vel tenuia, vel multa, vel pauca, vel in motu aut quiete eſſe poſſunt, quærendum eſt, quænam facilius putreſcere valeant. De qua re etiam Ariſtoteles agit, & nos hoc loco agendum putamus, quoniam hęc ad materiam pertinent. Igitur quæ motu cientur, minus quàm quieta putreſcere ſcribit Ariſtoteles, quoniam inquit motus ille qui ab aeris calore prouenit, imbecilior eo efficitur, qui in re ipſa etiam anteà inerat, ideſt, vt ego intelligo, quoniam minores fiunt impreſſiones ab externo calore in re, quæ mouetur; quàm in quieſcente; Adderem tamen aliam rationẽ, quòd ſcilicet res quæ mouentur, exercentur, & calore excitato expurgantur magis ab excrementis, quæ putredinis poſſunt eſſe authores.

Multum verò minus, quàm paucum putreſcere poſſe ſcribit Ariſtoteles, quoniam inquit in re maiore maior eſt caliditas propria, atque frigiditas, quàm vt potentiæ, quæ in circumfuſo aere ſunt, euincant: vnde ſubdit, mare, & alias aquas magnas, non putreſcere; paucas verò, & in parte diſtractas ſic. Quod quidem verum eſt in his quæ ab extrinſeco calore putreſcunt, & corrumpuntur alia verò, quæ ab internis cauſis, quanto craſſiora, & plura fuerint, tanto promptius putreſcunt: quod oſtendunt horrea frumenti, quæ quanto ampliora fuerint, & minus ſparſa ſemina quæ continentur, tanto promptius putredinem ſentiunt; ſic & veſtes multæ inter ſe cumulatę promptius id patiuntur, quàm quæ ſparſæ ſunt, & tenuiores,

iores, quoniam ſcilicet promptius tranſpirat quod paucum, rarum, tenueque eſt, contrario modo affecto. Hinc eſt, quòd craſſa corpora putredini magis, quàm gracilia expoſita ſcribere ſolet Galenus, quia facilius tranſpirant illa, hæc difficilius. Vndè ſatis conſtat, Ariſtotelem non omnes effectrices cauſas (vt poſtea oſtendemus) nouiſſe.

Concreta (inquit Ariſtoteles) nõ putreſcunt, quoniam magis ſunt frigida, quàm ſit aer calidus, propterea vinci non poſſe ab aeris calore: Hæc etiam ratio ſolum locum habet in his, quæ ab externis cauſis corrumpi poſſunt: nam caro gelu concreta tandem putreſcit, aucto intus calore, òb fuliginoſa excrementa, quæ prohibita tranſpiratione ob externum frigus intus ſunt coaceruata: nam hac ratione ſequeretur, ab externo frigore putridas febres non excitari. Eſt enim aer externus frigidus concretionis author. Illud quoque prætermittendum non eſt aptiſſima eſſe ad putredinem quæ non qualemcunque, ſed excrementitium continent humorem, id quod oſtendunt olera & fructus, vt pepones, cucurbitæ, quæ minimo tempore putrilaginem admittunt, vt item quæ ſubſtantiam habent diſſolutam, & minimè compactã, qualia ſunt ligna laxiora, quæ facilius quàm ſolida, & dura, putreſcunt, quoniam ſcilicet plus humoris habent, & externum calorem admittunt; Et hęc ſumpta ſunt ex 11. de Simplicib. vbi ſcribit Galenus, quæ putreſcunt excrementitium continent humorem, aut ſubſtantiam diſſolutam, & minimè compactã: quæ vero aut nullam prorſus ſuperfluam habent humiditatem, vt mel optimum, & corpora ſolida, & cõpacta vt lapides, ea putreſcere nequeunt, ideſt difficilius omnino patiuntur: ita enim intelligendũ eſt.

Cauſa efficiens putredinis.

PVtredinem fieri à calore corrumpente calorem naturalem qui in humida eſt ſubſtantia, antea oſtenſum eſt. Verùm in hoc non placet Ariſtoteles, quod calorem putrefactionis authorem, ſolum ponat in aere ambiẽte, quum hoc poſito, reddere non poſſit rationem, quur etiam à frigido aere naſcatur putredo. Item, quur multum aliquando facilius quam paucum putreſcat. Item quomodo febres putridæ ex denſitate cutis, & obſtructione naſcantur. Et quod hæc fuerit ipſius Ariſtotelis opinio, ſatis ex eo conſtat, tum quod explicet alienum calorem eum, qui eſt in aere; tum, omnes cauſas quur quędam promptius, aut difficilius putreſcant in eum referat. Quare probanda potius eſt Galeni opinio, qui vbique putredinẽ à calore extraneo ideſt præter naturam, ſiue ille ab externo aere, ſiue è ab alijs rebus excitetur, & huiuſmodi reddatur, fieri dicit: nam & medicamenta quædam putrefacientia ponit libro 5. de Simplic. & in lib. de cauſis morborum, putrefactionem à medicamentis, tum excrementis, quę in animalibus oriuntur, tum à prohibita trãſpiratione fieri ſcribit, & denique ab omnibus quæ in vnaquaque re calorem præter naturam accendere poſſunt, putredinem fieri, ponere oportet.

Finem putredinis.

FInem aliquem aſſequuntur quę putreſcunt, ſed non tamquã cauſam, cuius gratia moueantur q̃ putredinem efficiunt. De qua quidem re agit Ariſtot. quum ſcribit ea quę putrefiunt, ficciora reddi omnia, & tandem in fimum, & terram abire: quod oſtendunt cadauera, quę tandem in puluerem diſſoluuntur; redditque hanc rationem Ariſtot. quoniam abeunte calore proprio, naturalis humiditas cum illo difflatur, & euaporat; tum etiam, quòd calor proprius trahit ad ſe humorem, & adducit, qui quum non amplius adſit, ſiccitatem ſequi neceſſe eſt. Verum quur abeat calor, non docet, & videtur potius contrarium ſequi quam ille dicat: vult. n. quod abeat primò calor, deinde humor cum calore: at humor primò abit, deinde calor extinguitur: nã calor humido gaudet, eoque fouetur, & alitur. Quam ob rem, quum per putredinem auctus ſit in humore calor, uiolentius abſumitur, & diſſoluitur humor: quo diſſoluto, vna & calor ipſe, materia deſtitutus idonea, expirat. Sicca ergo redduntur quę putreſcunt, quoniam auctus calor, humorem depaſcitur, & abſumit. Nec contemnendæ quidem ſunt cauſæ ſine quibus putredo facilius, aut difficilius naſcitur: veluti locus, tempus, agendi modus; ſic enim dicimus, quædam eſſe magis expoſita putredini, quoniã in loco huiuſmodi contineantur, ſicut ſcribit Galen. Quæ in locis calidis continentur excrementa, promptius quam in frigidis putreſcere: & q̃ longiore mora caloris præter naturam vim ſentiũt, putreſcere, alia verò minimè, ſunt accidit in humoribus, quę putridas febres excitant, ob vehementiorem quem cõceperunt calorem alij verò aut Diarias, aut Synochas non putridas, pariunt, quum à leuiori cauſa ſunt excalefacti. Sed hæc ſufficiant de putredine; quibus explicatis, ad febres putridas, quarum cauſa hæc ſunt pertractata accedamus, eundem ordinem ſequentes quem in alijs obſeruauimus: Primò enim, quid ſit febris putrida; deinde quæ, & quot illius differentiæ; poſteà illarum omnium cauſas, & ſigna explicabimus, generatim primò; deinde ſpeciatim per ſingulas differentias; poſtremò curationem aggrediemur. Ac tanto profecto diligentius hæc erũnt a nobis pertractanda, quanto difficiliora ſunt alijs quæ hactenus explicauimus, & quanto maior prouentus, & gloria Medicis ex his febribus, quã ex alijs accedit: nam plurimæ ſunt harũ febrium differentiæ, & frequentiſſimæ euenιunt, & ferè ad eas propulſandas Medici accerſuntur.

Vt ergo ſummã rei colligamus, dicimus putrefactionem eſſe corruptionem, quoniam putrefacta nũ quã ad naturã priſtinã redire poſſunt, eamq; non omnem, ſed quę paulatim fit, vt ſcilicet corruptionem quæ fit ab igne quam ſeiungimus à putrefactione, eſſeque præterea cum fętore, quod oſtendunt omnia quæ putrefacta ſunt, & in his quæ ſentiunt eſſe ſine dolore, vt oſtendunt ſphacellatę partes, quæ putrefactę ſunt, & non ſentiunt, & meritò, quando putrefactio à ſolo calore præter naturam fit, quo ſolo uigente, nulla reſiſtentia amplius, proindè nec dolor naſcitur: eſſe autem putrefactionem non caloris, vt Ariſt. ſentire videtur, quum dicit eſſe corruptionem caloris naturalis, ſed humoris potius, ex eo conſtat, quòd nemo dicat calorem putrefactum, ſed humorẽ, & quòd officium ſit caloris putrefacere, non autem putrefactum eſſe, ſiquidem putrefactio paſſio quædam eſt, quæ paſſiuis qualitatibus non actiuis, quarum eſt agere, debetur. Humoris ergo paſſio eſt putrefactio, & res tota non ſecundum ſe totam, & ea ex quibus conſtat, ſed propter humorẽ ſuum corruptum putrefacta dicitur, vt manus putrefacta, quia illius humor primo putrefactus fuit. Humorẽ autem intelligere oportet, ſiue actu ſit in rebus, vt aqua, & ſanguis, ſiue potentia vt humor carnis, ligni, oſſis, omnia enim hęc putreſcunt, quando humor illorũ corrumpitur: At quũ corruptio humoris fieri poſſit à contrario, ſicco, ſcilicet tum quũ non regitur à calore humoris, corruptionem dicimus putrefactionem eſſe, quando calor eum non regit; neceſſe enim eſt rem diſſolui, quando non parent alijs, quæ obedire ſunt nata; aut quæ regunt excedunt à ſua me

diocritate; Regit autem humorem cuiuſcunque rei certus, & proprius rei calor, qui quum refrigeratur, & extinguitur, mors, & corruptio ſequuntur, ſed nõ putrefactio dicitur huiuſmodi corruptio: quoniam ſi ne fętore eſt, ſed quando calor ille intenditur præter modum, non ſolũ ab aeris ambientis calore, (vt Ariſtoteli placuit) ſed ab alia quacũque cauſa, vt obſtructione, meatuum conſtrictione, vt oſtendunt humores qui per febres putridas putreſcunt.

Quid Febris putrida, & illius Differentiæ.

PVtridam uocari febrem, quæ ex humore putreſcente conſiſtit, clarius eſt, quàm ut doceri debeat: Quin, & illud patet, putreſcentem intelligi humorem, cuius calor pręter naturam ita redditus eſt, ut iam ſpeciem, & formam humor non retineat: nam bilis ſi ſolum excalefacta fuerit erit quidem bilis, at putrefacta non bilis amplius ſimpliciter vocabitur, non minus quam res corrupta, quę non amplius priſtinam appellationem retinet.

Vt autem dicimus febrẽ putridã uocari quę ex putreſcente humori oritur, ſic differentias ipſius febris putridę ex diuerſa materia, quæ putreſcit; Hoc modo ſumimus, quum dicimus quaſdam eſſe ex ſanguine putrefacto, alias ex pituita, alias ex bile, alias ex humore melancholico. An vero quædam ex ſeroſo humore putreſcente gignatur, & an eadem ſit quæ ex bille pallida, vitellina, flaua, ęruginoſa, & an eadẽ q̃ ex humore melancholico, & atra bile conſiſtit, poſtea expendemus. Sumuntur, & differentiæ non inutiles ex ſubiecta materia: quomodo dicimus, quaſdã eſſe in corpotibus, adſtrictis, alias in raris, alias in craſſis, vel gracilibus, alias pueros infectare, alias ætates alias. Variant enim hæ omnes differentię curationem: aut certè remedia intendunt, aut remittunt, vt omnibus conſtare puto: Nam adſtricta corpora ſanguinem demendum eſſe copioſius admonẽt, ferunque magis inediam quam alia quę ſunt rara, & laxa. Sic craſſa, & obæſa, vt quæ anguſtiores habeant meatus, remedia poſtulant aperientia vehementiora. An verò pueris ſanguis mittendus ſit vigente febre, dubium apud aliquos eſt, & planè negatur ab antiquis Medicis: in alijs verò ætatibus niſi vigente ſenectute uires labantur, ſanguinem mitti in febribus putridis, tritum eſt apud omnes. Quare, hæ, & ſimiles differentię non ſunt contemnendæ.

Ducuntur aliæ à cauſis efficientibus febres, quod ſcilicet quædam à denſitate externa, aliæ propter obſtructionem, alię ab alijs cauſis capiantur, quæ etiam curationem mutant; ſiquidem vbi externa ſuperficies denſata eſt, externa præſidia, quæ adhibentur ad cutem rarefaciendam maximi ſunt momenti: ubi verò obſtructa ſunt vaſa, euacuantia, & aperiẽtia medicamenta alijs præferenda ſunt.

Sumuntur, & differentiæ ex loco corporis, quomodo dicimus, quaſdam eſſe quæ focum habent in Venis, alias, quæ in Hępate, Liene, vel in parte inflãmata, vel in Ventriculo: facit enim plurimum hęc differentia: hinc enim admonemur, cui parti potiſſimum ſit ſuccurrendum, nimirum, quod febris nullo pacto abigi poſſit, niſi ablato illius fomite, & exhauſto fonte, vnde materia ipſi febri ſuppeditatur.

Capiuntur ab ipſius febris eſſentia differẽtiæ nõ inutiles, veluti ſunt illę, quum dicimus, quaſdam eſſe admodum acres, & mordaces, quaſdam malignas, vt Peſtilentes; benignas, vt Synochas putridas, quamquam magnę, & paruæ ab exceſſu eſſentiæ febris; benignæ verò, & malignę à proprietate potius duci uideantur.

Capimus, & alias à generationis modo, quod ſcilicet quædam paulatim, aliæ confertim; ſic & inuaſionis modo, quod quædam inuadant cum horrore, vel rigore, vel frigore; Item à ſolutionis modo, quòd quædam per Criſim, alia alio modo deſinant. A tempore ſolutionis, quod alię breues, alię longę, quędam acutæ, alię tardę ſint.

Sumimus & à partibus febrium differẽtias alias, quod quædam duo, tria, aut quattuor tempora conſequantur. Quinetiam ab effectibus, quod quædam ſcilicet ſitum, vel dolorem capitis, vel Syncopen, aut alia accidentia inferant, de qua differentia Galenus meminit libro primo ad Glauconem, quũ dicit continuas quaſdam eſſe cum Symptomatibus coniunctas; alias ſine illis infeſtare. Pertinet ad hoc genus ea differentia, quum dicimus quaſdam continuò infeſtare, alias vero per interualla; de qua primum agendum eſſe puto, quoniam hæc vtiliſſima eſt differentia, & in omnia genera, omnesq; differentias febrium ſpargitur: nam omnes pituitoſæ, bilioſæ, & ex quacunque cauſa genitæ, vel continuæ ſunt, vel intermittentes. Sed id poſtea quum febriũ putridarum cauſas, & ſigna, & curationem generatim docuerimus; quoniam ſcilicet primò quid febrem putridam parere poſſit, & ſignificare, & propulſare valeat, quam quod idem in Continua, aut Intermittente faciat, explicandum eſſe, docendi ratio poſtulat.

De cauſis febris putridæ, & primum de materia.

IN febribus putridis cauſas potiſſimum ſpectamus, quæ ex materia efficiente, & cauſis ſine quibus, ducuntur; Ac quod ex pituita, bile, & humore melancholico putridę febres naſci poſſint, omnibus notum eſt. Auicen. vero aduerſum Galenum nititur probare, ex ſanguine putrefacto etiam poſſe fieri putridam febrem, quod negari dicit à Galeno; & certè in hac re varius eſt Galenus: ſed ſuo loco, quum de febre ex ſanguine putrefacto agemus, ſiue de Synocha putrida, diligenter idipſum tractabimus. An vero ex ſeroſo humore putreſcente, aliqua poſſit fieri febris putrida; & an eadem ſit quæ ex bilæ flaua, & alijs ſpeciebus, quæ ſub bile comprehenduntur, veluti vitellina, & æruginoſa, & quæ ex humore melancholico prouenit, eadem ſit cum ea, quæ ex atra bile naſcitur, aut diuerſa genera ſint conſtituenda, nemo quod ſciam docere tentauit. Ac mihi quidem non videtur alienum, ut ex ſeroſo humore febris aliqua fiat: nam ſi putreſcere poteſt ſeroſus humor, vt poteſt, eſt enim humor, & ſuum calorem habet, vt & alij, quam ob rem, quid obſtat quo minus id accidat. Docet & id ſanatio: multas enim febres deſinere videmus educto humore ſeroſo magis quam alio quocunque; tum etiam miſſo ſanguine licet aliquando contemplari plurimum ſeroſum humorem ſupranatantem, & nullum alium peccare, in quo febris poni debeat conſiſtere. Ponamus ergò genus quoddam febrium putridarum in ſeroſo humore, quod quidem continuam cõſtituet febrem, propterea quod in venis vna cum ſanguine huiuſmodi humor continetur; ſitque eius generis continua febris, quæ nullas acceſſiones habeat, quoniam probari non poteſt aliter rem habere. Ex bile autem pallida & flaua vitellina idem genus febris fit (quod oſtendit purgatio quæ nunc pallidam, nunc flauam, nunc uitellinam bilem euacuat in tertianis febrib. quali ab omni huiuſmodi humore fieri poſſit) hoc ſolo diſcrepans, quod mitiores

ſint,

ſint, & minus malignæ quæ ex pallida, quam ex flaua, & ex hac quàm ex vitellina fiunt, prout humores inter ſe aduſtionis modo differunt, & magis aut minus ad atræ bilis naturam accedunt. Sic acceſſiones, quæ fiunt plus aut minus tardare in biliosis febribus apparent, omnes tamen tertio quoque die infeſtare: quaſi idem ſit februm genus, quoniam idem humor melancholicus, & atra bilis, idem genus febrium faciunt; ſed malignius eſt, quod ex aduſta ipſa atra bile & putrefacta, quam quod ex humore melancholico putrefacto naſcitur. Atque hæc quidem de materiali cauſa febrium ſint dicta: nam aliæ cauſæ quæ ſub materia, vel ſubiecto contineri dicimus, facilè innoteſcunt. Nunc vero ad efficientes tranſeundum.

Cauſæ efficientes febris putridæ.

FEbres putridas excitari ſcribit Galenus 4. cap. primi de differentijs febrium, à cibis, qui ſuapte natura mali ſunt, aut boni: ſed ob repoſitionem malam, vel temporis longitudine, aut alio modo vitiati ſunt, & ad putridam diſpoſitionem perducti. Quam ſententiam interpretatus Auicen. hoc modo ampliorem reddit, quod ſcilicet febres putridæ naſcantur ob cibos qui ex ſua ſubſtantia, & natura facilè putreſcant; aut quòd facilè corrumpantur, vt lac, aut quia ſunt aquoſi, vt fructus horei dicti, aut non conuertuntur in bonum ſanguinem: ve luti ſunt Cucumeres, & Citrulli, aut quia malè ſunt præparati, aut intempeſtiuè aſſumpti, aut peruerſo ordine. Alia eſt cauſa vt Auic. & Gal. putant, obſtructio, prohibitaque tranſpiratio.

Quinetiam Galenus lib. 3. tertij Epid. textu 1. putredinem excitari à calore, augeri autem à quiete ſcribit. Verum quonam modo hæc cauſę ſint putridę febris, nõ ſatis patet, nec diſtinguitur ab illis, quũ tamen alio modo vbi aquoſi ſint cauſę febris putridæ, quam obſtructio, nimirum, ꝙ illi materiam ſuppeditent putreſcibilem, hæc vero eam accendat: Vndè (vt diximus) cauſæ ita diſtinguendæ ſunt, vt quædam illarum ad materiam, aliæ ad efficiens, aliæ ad illas, quę dicuntur ſine quibus, reducantur. Sed hæc leuiora ſunt, quam quę ad efficientem cauſam pertinere dicantur: nam quũ varia ſint, quæ poſſunt febres accendere, ſola obſtruentia ſolet ponere Galen. quæ putridas committendi vini habeant, poſſuntq; varij loci ex eo adferri ad id probandum. Ac primũ quod ſcribit c. 5. primi de febribus: ſi meatus inquit obſtruantur, putridæ febres naſcuntur. Item in eodem libro, cap. 7. dicit corpora à putredine præſeruari poſſe, ſi liberè tranſpirent, quaſi prohibita tranſpiratio ſola ſit huiuſmodi febris cauſa. Eſt & alius locus 11. Methodi, vbi curandi rationem in febribus putridis exorſus à natura ipſius febris per reſolutionem inuenit: Quia enim inquit febris huiuſmodi ex prohibita tranſpiratione, hæc vero ex obſtructione naſcitur, primum remedium eſſe debet circa obſtructionem, & eã committentia. Quę ratio nulla eſſet, & malè vnicam curandi rationem inſtitueret, ſi plures & aliæ ab obſtructione diuerſæ cauſæ reperirentur, quæ huiuſmodi febres committere poſſent. Verũm, ꝙ id falſum ſit, quod. ſ. ſola obſtructio ſit cauſa febris putridę, ex hoc patet.

Primum, ꝙ putridæ ſæpè ſequantur Diarias ex ira: vigilia, triſtitia, laſſitudine; in quibus nulla obſtructio reperitur; aut ſi adeſſet, oportet Galenum perpetuò exhibere in huiuſmodi Diarijs quæ obſtructiones adimerent: quod numquam facit. Quinetiam, Hecticas ſequuntur putridæ ſine aliqua obſtructionis ſuſpitione.

Secundum libro primo de febr. ca. 6. vbi loquitur de febribus peſtilentibus, ſcribit eas aliqñ naſci ex inſpiratione aeris peſtilentis, quas febres nemo negabit eſſe putridas, & nulla ratione propter obſtructiones fieri putabit, niſi velit temeraria quadam audacia vt placita ſua tueatur, ita ſentire. Eò pertinet etiam quod ſcribit 3. de pręcognitione ex pulſibus, vbi habet putreſcere humores cordis ob ambientem aerem.

Tertiò docet id natura rei: nam ſi putredo oritur ex calore pręter naturam, quid obſtat, quo minus alia, quę poſſunt calorem intendere, huiuſmodi febres procreent.

Quartò per inflammationes, & tumores partium, quum fiunt putridæ, & continuę vt in angina, & pleuritide, nulla oritur obſtructio in magnis vaſis vt dicere ſolet Gal. nec reuera aliqua eſt obſtructio, etiam in parte ipſa, quoniam venarum, & arteriarũ obſtructiones dicuntur non ſubſtãtię partis per quã ſparſus eſt humor tumorem excitans. Nec res hęc tam leuiter explicari debet, vt alij faciunt, quoniã plurimum valet ad curationem rectè inſtituendam; plurimum. n. refert, ſi debeamus in omni febre putrida aperientia adhibere, an alia pręſidia tentare: illi enim qui refugium in hac re Galeno quęrunt, ita reſpondent argumentis, ꝙ non poſſit incipere putrida ab alia cauſa, quam ab obſtructione, poſſit tamen ſequi Diariam, aut Hecticam ſine obſtructione.

Quorum opinio repugnat planè Galeno, qui (vt diximus) ab aere inſpirato peſtilentes gigni ſcribit, & naturę rei ſimul aduerſatur, quę docet corpora excrementoſa, & putredini expoſita, ab alia quacunque cauſa paulo vehementius calefaciente, putridis febribus corripi. Quid ergo dicendum? concludendum prorſus, non omnem putridam fieri ex obſtructione, ſed pręcipuam eſſe & frequentiorem cauſam obſtructionem, quoniam calorem excitat, qui diutius perſeuerare poteſt, quoniam ſtatim obſtruẽtia auferre non licet. Ex huiuſmodi autem calore putredo naſcitur; alię autem cauſę, vel leuiorem calorem excitant, aut in his ſolum putridas febres gignere valent, qui humores habẽt habet ad putredinem paratos; obſtructio vero in omnibus etiam corporibus id facere poteſt.

Locus autem in quo putreſcunt humores putridam gignentes, vt ſcribit Galenus 8. cap. de febrib. vel putreſcunt in aliquo viſcere, aut in cauis, & maximis vaſis, aut in bubone. Quod ſi quis quęrat, quomodo differat febris Diaria ex bubone, à putrida ab eadem cauſa? reſpondet Gal. quod ex bubone, vel calor ſolum, & non putrida fuligo ad cor diſtribuitur quum Diaria fit: vbi vero fit putrida, fuligo veluti fumus ex putreſcentibus humoribus ad ipſos cordis ſinus peruenit, quę quidem vbi Diaria fit, manet circumſcripta in bubonis loco. Verum quur potius in vno bubone maneat fuligo, in alio autem tranſmittatur ad cor, nulla ratio eſſe videtur, quum idem ſit locus effectus, eędem vię in vtroque affectu. Quare aliam putarem eſſe rationem, quod ſcilicet fuligo illa non gignatur in bubone, qui facit Diariam, ſed ſolum vapores calidi, & non putridi, quum non putreſcat huiuſmodi bubo, ſed ſolum accendatur calor in ſanguine, quo modo in venis fit Diaria ipſa ex ſanguinis calefactione. Non mirum ergo, ſi ab eo bubone Diaria, ab alio vero putrida procreetur, quoniam putridum, putridum gignit, calefacit autem, quod calefaciendi vim obtinet.

De ſignis febris putridæ.

SIgna febris putridæ aggreditur explicare Galenus cap. 9. primi de febrib. Ac primum indicia capitâ cauſis: Eſt enim (inquit) proprium, ſed non inſeparabile putridis febribus, quod non incipiant à cauſa procatarctica: nam quoties febris incipit affligere abſque cauſa procatarctica, omninò putrida erit; quoniam diariæ omnes ex procatarcticis naſcuntur; Hectica verò quum abſque cauſa procatarctica gignitur, nunquam à principio apprehendit. Non eſt autem inſeparabile hoc ſignum omnibus putridis: quoniam aliquando ita corpus eſt affectum, vt ex minima quaque cauſa externa in putredinem labantur, & ſtatim putridis corripiantur.

Adderem ego, quod oporteat cauſam procatarcticam non parui eſſe momenti, quum putrida gignitur niſi corpus, prorſus ſit malè affectum, ſiquidem calor, qui putrefaciendi vim habet, amplior eſſe debet, & à vehementioribus cauſis excitari.

Licet & progrediente morbo, à cauſis iuuantib. & lædentibus notas capere, requirunt enim præſidia putridæ febres, quæ putredinem ſiſtant, & extinguant, quod alijs non conueniunt. Lædūtur magis à quibuſdam remedijs, vt cutis adſtrictione, & balneis, etiam ante coctionem humorum adhibitis.

At ex alio fonte, qui ab eſſentia ducitur, ipſius febris ſigna ſumemus. Eſt enim putridarum febrium calor mordax ad tactum, veluti fumus, qui oculos, & nares mordicat, apparetque maximè huiuſmodi calor mordax, & perpungens, nihilque ſuaue habēs per incrementa acceſſionum, atq; vigores febrium: nam per initia acceſſionum, non ſtatim emicat, vt manu ſtatim dignoſci poſſit, ſed tamen diutius immorantibus, prædictum caloris genus de profundo emergit: id quod fit, quoniam in principio acceſſionis, dum adhuc ſuccenduntur intus excrementa, calor ſuffocatur; Verum id ſolum locum habet in febribus, quæ per acceſſiones infeſtant. Quo magis mirari licet, Galenum dum pollicetur ſimpliciter, ſe daturum ſigna febrium putridarum, ea ſolum deſcribat, quę per acceſſiones infeſtant: certum enim eſt, ſynochas putridas hoc inditio non deprehendi. Mordacitatis autem caloris cauſa putatur eſſe à nōnullis ratione ſubiectę materię ſiccioris in hac febre. Verùm, quur in diaria ex inedia, aut vigilia, vbi corpus magis eſt exſiccatum, quàm in pituitoſa putrida huiuſmodi calor non apparet? An potius ergo id fit, quoniam ab humore putreſcente ſubſtantia calida, & putrefacta conſurgit, quę calorem acriorem ſecum aduehit. At quomodo dici poteſt eſſe calida magis, quàm in alijs febribus, ſi ex frigidiore oritur materia; Dicendum ergo potius, quod vniuerſum genus putridarum alijs generibus comparatum, huiuſmodi calorem habeat, etſi in alijs generibus, quędam reperiri poſſint, in quibus calor acrior ſit, quā in quibuſdam putridis. Porro, ex tertio fonte, qui ab effectibus ſumitur, plurima reſultant inditia, quorū quædam in ipſa inuaſione febris, alia in aliis temporibus, vel etiam per vniuerſum morbi decurſum sūt notanda. Eſt autem illud primum, quod cum rigore incipiat ſuaptè natura, ideſt remotis cauſis, quæ huiuſmodi ſympтoma inuehere ſolent, cuiuſmodi eſt iter per niuem factum, aut aliæ cauſę vehementius refrigerantes; ſed non eſt inſeparabile hoc inditium: nam nulla eſt febris, quæ incipiat cum horrore, vel rigore, abſque cauſa manifeſta, excepta putrida, omnibus tamen non conuenit, quales ſunt ſynochę putridę, aut ardentes, & ferè ſolum illis competit, quę vel intermittentes ſunt, aut continuę tum intermittentibus commixtæ.

Sumitur, & aliud genus ſignorum ex pulſibus, ſunt enim (inquit Galenus) pulſus putridarum febrium per initia acceſſionum, & etiam per incrementa, inæquales. Atq; hoc eſt proprium ſignum, ſed nō inſeparabile. Quomodo autem inæquales intelligi debeant per initia, & incrementa acceſſionum, non ſatis docet Galenus de Differentijs Febrium. intelligi autem debent inæquales inequalitate ſiſtematica: quod ſcilicet vna pulſatio maior ſit alia, id quod euenit, tum ob imbecillitatem facultatis grauatæ, tum viſcerum obſtructiones ob confluxū humorum ad interna vaſa, quæ eo tempore accidit; nam inæquales etiam intelligi poſſunt, comparando diuerſas differentias pulſus inter ſe: nam in initio parui ſunt pulſus grauata facultate, & obſtructis vaſis, & tamen veloces. Præterea, contractio velocior eſt, quàm ſit diaſtole, quoniam fuliginoſa excrementa ſunt, quæ expulſionem maiorem deſiderant, calor autem obrutus, qui parua dilatatione, & attractione aeris frigidioris egeat: non tamen inſeparabile eſt febribus putridis hoc indicium, quoniam his duntaxat cō uenit, quæ per acceſſiones infeſtant, quamquam tamen pulſus arctiores in contractione, & inæquales ſequantur etiam collectiones mordacis humoris, vel frigidi in ore ventriculi. Vndè proprium eſt febriū putridarum huiuſmodi pulſus, niſi ventriculus eo modo afficiatur. In ipſo autem vigore, magni, & veloces redduntur pulſus, & frequentiores per exteriorem quietem, magis quàm in diarijs, & hecticis; quoniam calor vehemens eſt, & fuliginoſa abundāt excrementa. Duri autem pulſus nec proprij, nec inſeparabiles ſunt cuipiam generi febrium, illis autem putridis conueniunt, quando inflammatio in aliquo viſcere fatigat, vel Schyrrus, vel aliquod eſt ſymptoma coniunctum, vt neruoſa aliqua tenſio, & ſiccitas.

Aliud ſignum eſt ſumptum à modo ſolutionis, quod ſcilicet minimè deſinant ad integritatem, indicat enim id (inquit Galenus) ſi diaria præceſſit, ſubſequi putridam, ſin minus ſtatim ab initio hanc incepiſſe. Verùm hoc inditium oſtendere ſolum poteſt continuas putridas: ſiquidem intermittentes ad integritatem deueniunt cum ſudore, vel vomitu, aut alio modo.

Aliud ſignum additur ſumptum ex proprijs ſymptomatis, quæ ſingulas putridas ſequuntur ſi enim adſint, vel ardentis febris, vel tertianæ, aut quartanę, vel alterius putridæ febris ſigna, non ſolum putridā eſſe, ſed etiam qualis ſit, intelligemus.

Aliud ſumitur inditium ex vrinis, & excrementis corporis. vrinæ enim in his febribus prima die, aut vt dicit Galenus de differentijs febr. primę vrinæ, vel penitus crudæ, vel obſcurè concoctæ exiſtūt, niſi à diarijs in has fiat tranſitus. Tunc enim vrinę, quę primum emittuntur, inuadente putrida coctę apparent, quoniam ſeparatę ſunt ab humore concocto, & leuiter alterato per diarias febres. Sunt autem vrinę concoctę, quę ſimillimę ſunt ſanis, à quibus bifariam, fit receſſus ad cruditatem: nam cōcoctio mediocris quędam eſt alteratio: vndè, quę vel nullam, aut certè minimam alterationem receperūt quales ſunt vrinę albę tenues ſimul, & aquoſę, vel etiam craſſę, vno modo crudę dicuntur, alio vero, quę igneum aut rubrum referunt colorem, cum tenuitate, vel craſſitie abſque aliquo, quod in ipſo liquore innatet. Eſt autem proprium, & inſeparabile harum febrium, hoc inditium, quoniam diarię ex leui excalefactione humorum conſiſtunt, adeo, vt paululum receſſerit à naturali ſuo ſtatu, & proinde concocta eorum excrementa reddantur: In Hecticis

ctícis vero exiguus eſt calor, & vitium non in humo A
ribus, ſed partibus ſolidis: vndè vrinæ quoque con-
coctæ laudabiles redduntur, quàtum ſcilicet infeſtã
te corpore fieri poſſunt. Febres autem omnes pu-
tridæ non leue in humoribus vitium habent: Vndè
neceſſe eſt natiuum calorem ſuas alterationes effice-
re non poſſe bonas, & laudabiles. Quapropter, vel
tenues, & aquoſę redduntur vrinæ, quando ſcilicet
materia frigida eſt, & craſſa, adeo, vt difficillimè pa-
tiatur, nec ad mediocritatem redigi poſſit: vel etiam
albæ, & craſſę, quando pituita minus viſcoſa eſt, &
meatus magis patent ob leues obſtructiones: tunc
enim peccantis humoris pretio vna cum lotio edu-
citur; quo ipſum lotium craſſius redditur: At ſi hu-
mor acris ſit, tenuis, & biliоſus, qui putreſcat, calor
vehemens viget, qui aſſat ipſos humores, & tales B
reddit vrinas, quales ipſi humores exiſtunt, igneas
ſcilicet, & flauas. Rubræ vero, & craſſæ, reddun-
tur ex ſanguinis ebullitione, & putredine, aut ex pu
treſcente bile in corpore multo ſanguine prædito.
Illud tamen ignorandum non eſt, quum dicimus vri
nas crudas, aut minimum coctas excerni per huiuſ-
modi febres, ſpectandam eſſe ſingularum febrium
naturam, magnitudinem, paruitatemque. Minus e-
nim crudę redduntur per febres paruas, quàm vehe
mentiores, eadem poſita materia ſubiecta, & quę ex
tenuiore humore conſiſtunt, & calidiore, magis con
coctas vrinas efficiunt, quam reliquæ. Hęc ergo
ſunt indicia febrium putridarum, quę à Galeno re-
feruntur paſsim, præſertim lib. 1. de differentijs fe-
brium. Addi tamen poſſunt alia ex reſpiratione, C
quæ ſimiliter in his vt pulſus mutatur. Quinetiam,
vel dolor aliquis infeſtat aliquam partem inflamma
tionis, quæ putridam excitat, inditium, vel ſitis ve-
hementior urget quàm in alijs, aut ſopor, & color
corruptum, vel alio modo malum humorem ſubeſ-
ſe oſtendit, qui putredinis ſedes oſtenditur. Adhęc,
excrementa alui, vt plurimum cohiberi ſolent per
huiuſmodi febres, & cruda deijci, & grauiter olen-
tia. Quod ſi placet exercitationis cauſa ſigna colli-
gere, & ad opus perducere in primis ſciſcitabitur Me
dicus, quomodo febris apprehenderit an cum rigo-
re, vel non; & ſi cum rigore, an ab externo frigore,
vel ex diſtillatione occaſionem acceperit; Deindè ſi
cum rigore; quid poſt illum ſit ſequutum, an vomi-
tus qualis calor, qualiſque illius motus, an paulatim D
ſcilicet aſcenderit vel non; an acris, & mordax, qua-
lis item reſpiratio, an in expiratione maius ſentiat
iuuamentum, quàm in inſpiratione ſi inęqualis fue
rit. Quod ſi acceſsio ſedata fuerit quonam malo
id factum ſit, an cum ſudore, uel alia excretione id
ſit factum, an potius perſeueret quæ primum inua-
ſit febris; an poſt acceſsionem finitam liber, & ſine
aliquo accidente morboſo fuerit ęger. Poſteà uero
quęret medicus, an præceſſerit aliqua cauſa externa:
nam ſi non ſuſpitio eſt febris putridę; an prętereà
malè anteà fuerit affectus, quę plenitudinem, aut
craſsitiem, aut uiſciditatem humorũ teſtantur, qua-
les ſunt ſomni longi, & profundi prętor ſolitum, ca-
pitis, & totius grauitates, tenſiones hypocundriorũ,
deiecta appetentia, & huiuſmodi alia ſymptomata, E
quę malos ſuccos, aut multos in corpore abundare
ſignificant; ex quib. obſtructiones, corruptiones, &
putredines naſcũtur. Quęrendũ prętereà de uita ante-
acta, ocio, mota, retentis excrementis animi curis,
cibis aſſumptis, & alijs huiuſmodi cauſis, quę oſten
dunt corpus fuiſſe ad putredinem paratum, uel non.
Spectare præterea debet medicus corporis habitum
colorem, anni tempus, regionem cœli ſtatum, & ab
illis omnibus ſigna colligere ad corporis ſtatum di-
gnoſcendum: nam ſi corpus ſubflauo, aut liuido eſt
colore, aut alium refert ex ſobole malorum humo-
rum prouenientẽ, indicium eſt ſubeſſe malos ſuccos
putredinis authores: ſic febres, quę Autumno oriun
tur, quo tempore corrupti ſunt humores, teſtantur
putredinem ſubeſſe Diariæ, aut Synochę non pu-
tridę, quæ tamen citius oriuntur ineunte, & durãte.

Vere, quoniam corpus eo tempore bono ſanguine
abundat, qui non facilè putreſcit: Adhibita verò hac
diligentia, & inquiſitione, accedet medicus ad tangẽ
dum pulſum, quem ſi inuenerit inæqualem, aut cõ
tractum adhuc, aut velociorem in contractione,
quàm dilatatione, vel cum duritię quadam, ſi modo
de hectica nulla ſit ſuſpicio, intelliget putridam eſſe
febrem; id quod magis confirmabit caloris qualitas
manu admota præcordijs, ſi ſcilicet calor acris, &
mordax ſentiatur; Accedet poſtea medicus ad vrinæ
inſpectionem, ſpectabitque an cruda, vel concocta
appareat, & ex ea ſigna ſumet, vt antea diximus. Hoc
modo ergo putridam febrem cognoſcemus; Licetq;
ex hoc intelligere plura ſigna excogitari poſſe, quam
à maioribus noſtris ſint tradita. Si enim putredinem
in humoribus ponamus; & quæramus qualem calo-
rem, quoſque effectus parere poſſit; tum in actionibus,
quæ à locis præſertim affectis naſcuntur, veluti
corde, tum in excrementis, & qualitatibus corporis
ſpectauerimus prætereà cauſas, quæ ex ſubiecto cor
pore, & humore putreſcibili, tum eas, quę huiuſmo
di humores proctearunt, aut obſtructiones excitare
potuerunt, aut alio modo calorem augere, qui putre
facere poſſit, facilè intelligemus quæ, & quot poſſint
eſſe febris putridę inditia. Id quod generatim in om-
nibus, quorũ notas quærimus lib. 1. de Signis cap. 7.
noſtri Operis abũdè docuimus. Licet tamen ex ſimi
litudine alia indicia capere: nam ſi febres quæ graſſan
tur putridas eſſe nouerimus, licebit prædicere eam,
cuius notas quærimus, eiuſdem generis eſſe. Atque
hęc ſatis de ſignis demonſtratiuis putridarum fe-
brium. Nunc paucis de Prognoſticis eſt agendum.

De ſignis Prognoſticis febrium putridarum.

VNiuerſa quæ ad Prædictionem pertinent in
dicia, à quatuor prædictis fontibus, nem
pè, ab eſſentia rei, de qua agitur, à cauſis,
effectibus, & ſimilitudine cũ alijs, ducimus. Igitur
ſi putredo maligna eſt, aut magna; ſi calor vehemens
admodum, & continuus; ſi magna ſunt Symptoma
ta, quæ putridam febrem ſequuntur: ſi magni in vri-
nis, & alijs excrementis receſſus à naturali ſtatu, ve
luti, ſi vrinę ſupprimãtur, aut minima quantitate red
dantur, ſi liuidæ, nigræ, turbulẽtæ, admodum igneę,
vel aquoſæ craſſiſſimæ; ſi pulſus admodum inæqua-
les, celeres, & maximi; vitiatus eſt prætereà color cor
poris, ipſum verò corpus malè affectum: & vires ſub
ſint infirmæ; præceſſerunt que cauſa, vel malignæ, vel
maximę; ſi non iuuantur remedijs, lęduntur autem à
minimis quibuſque cauſis; ſi alij, qui laborarunt per
ea tempora, perierunt, mortem prænunciabis ventu
ram, alioqui ſalutem expectabis. Sic ex eiſdem fon-
tibus tempus, quo febris ipſa finietur, ſolutioniſque
modum, & alia, quæ prædiximus in noſtro Opere
lib. 4. de Signis in ſingulis morbis præcognoſcenda,
facilè prædicere poteris. Nunc verò ſupereſt, vt eas,
quę curari poſſunt febres ſanare aggrediamur.

De

De Curatione putridarum febrium.

SI vniuerſos Scriptores de re medica legamus, inueniemus multa adhuc ſupereſſe in curatione febrium putridarum quæ ab illis excogitari debent, qui non temerè aliquid facere aggrediuntur, & methodo omnia pertractare cupiunt: nemo enim indicatione vtitur ad vniuerſa præſidia inuenienda quę putridis febribus competere dicuntur: ſtatim enim ſunt qui dicant (vt Paulus, & Galenus etiam) omn febri putridæ conuenire uenæ ſectionem; ſed id per indicationes non inueniũt. Hinc eſt, quòd alij negent id perpetuum eſſe in omnibus putridis. De quo problematę poſtea agemus. Quę cõ trouerſię nunquam naſcerentur, ſi per indicationes remedia inuenirẽtur. Deinde de numero remediorũ inter eos non conuenit, quum vnus plura quam alius ponat. Vndè perpetuò dubitare licet, cuinam authori ſit potius credendum: & an relinquantur aliqua præſidia omnibus etiam collectis, quę ab omnibus traduntur. Ad hęc prætermittunt nunc quantitatẽ, nunc qualitatem, aut modum, vel tempus, aut ordinem præſidiorum; quoniam de ſcopis agendi non conſiderarunt. Quin & illud maximè damnandum eſt, quod à nonnullis fieri videmus, à Paulo præſertim, & Aëtio, qui remedia conuenientia duntaxat vni generi putridarum ad vniuerſas putridas extendunt: nam Cliſteres ex aqua mulſa imbecilliores ſunt in nonnullis febribus, quam expediat, quando quę expituita conſtant, aut atra bile, præſertim ſi ex genere intermittentium exiſtant acriora poſtulent præſidia. Vndè, quod Paulus ſcribit, eligenda eſſe præſidia aſſumpta per os, quæ citra vehementẽ calorem & ſiccitatem vacuare, aperireq; poſſint, ex vno loco, nempè 11. Methodi, in quo Galenus continuarum, earumque calidiorum febrium curationem docet, ſunt deſumpta; nec ad vniuerſum febrium putridarum genus ut ille facit, referri debẽt: ſiquidem, quotidianę, (teſte Galeno ad Glauconem) piperis, aſſari, origani, hiſſopi, tymique, & aliorum præſidiorũ, quę excellenti calore ſunt prędita, vſum requirunt. Verum inter tot diſcrepantes authores, totque huius rei difficultates, Gal. 11. lib. Methodi, rationẽ docet qua poſſimus rectè huiuſmodi febres propulſare. Sumitur autem ab eo hæc ratio ex natura rei: quum enim febris putrida ex putredine humorum naſcatur, neceſſe eſt vt putredini remedia adhibeamus. Ac quoniam putredo tolli nequit, niſi ablatis illius cauſis, tria neceſſariò oriuntur, circa quę Medicus pugnare debet, febris, putridus humor, & putredinis cauſæ. Quod ſi dicas, vnicum eſſe quod Medicus pręſtare debet, vt antea probauimus, contra cauſas ſcilicet agere, quum calor ipſe, humor putridus, & putredinis cauſę ſint febris cauſæ, certum quidem dicemus, ſed quoniam immediatam febris cauſam febris nomine donare ſolet Galenus, ut conſueta retineantur nomina, pręſtat priorem ſequi diuiſionem; vel ſi velis ad exactum rem reſcindere, ſuadente noſtra Methodo, dicemus reſiſtendum eſſe febri remotione cauſarum illius, quarum quędam ſunt actu cauſę, alię potentia, quędam verò ex Symptomatis ductæ: vnde curatione, pręſeruatione, & mitigatione nonnunquam opus eſſe; ex quo conſtabit, aduerſus febrem, putredinem, putredinis cauſas & Symptomata, pugnandum eſſe. Hęc enim, vt generatim dicam, in corporibus febre putrida laborantibus reperiri ſolent. Nonnunquam tamen conſiderandę ſunt vires, quę impediunt liberè exequi, quod ea poſtulant quę ſunt pręter naturam.

A Quid verò, & quot agenda ſint, docent naturæ ſingulorum prędictorum: nam febris cuius natura in calore eſt poſita, refrigerationem (ut omnibus conſtat) poſtulat; quid verò humor putridus, putredineque affectus exigat, non fortè ita conſtat: id tamen optimè à Galeno 11. Methodi docetur, conſulta rei natura: nam quoniam (inquit) puttedo eſt mutatio totius ſubſtantię putreſcentis corporis ad corruptelam, neceſſe eſt duo requiri prędidia, vnum, quod ſeparet quantum iam eſt putrefactum; alterum, quod alteret reliquum, & putreſcere prohibeat; & id docet argumento ſumpto ab externis rebus: nam inquit corpora quæ non viuunt, & putreſcunt, quum illorum putredinem ſanare volumus, ſeiungimus inprimis quod computruit à reliquo, id verò quod ſu-
B pereſt, in frigidum aërem attollimus, ut perſpirare refrigerariq; poſſit, & conceptũ calorem deponere. Vndè vacuatio putrefacti humoris molienda erit, & eius, qui iam ſentiebat noxam, & properabat ad putredinem, refrigeratio tentanda. Quid vero poſtulent putredinis cauſę, nunc videndum. De qua re Galenus ita agit, vt ferè ſolum ſpectet effectrices putredinis cauſas, & eas quidem non omnes, ſed ſolum eas, quę occluſis corporis meatibus, intus accendunt putredinis authorem. Verùm alię interim contemnendę non ſunt, veluti quę ſumuntur ex materia, ſubiectoque corpore, & loco in quo gignitur aut fouetur, veluti in quodam foco, putredo, putredinisq; materia: nam vniuerſa remedia aduerſus cutis denſitatem, & obſtructionem internorum meatuum
C dirigit, quum tamen (ut anteà oſtendimus) ſępè oriatur huiuſmodi febris citra eiuſmodi cauſas; tamen rectè dictum eſſe puto, procurandam eſſe tranſpirationẽ uniuerſi corporis, vt ſcilicet putridus humor vndiquaque expirare, & frigus captare poſſit. Quinetiam, vbi materia eſt copioſa, aut malè elaborata, corruptioniq; expoſita, aduerſus illam pugnandum eſt, etiam ſi nõdum putreſcat, eo quod interim naturam, quam occupari oportet in alteratione putreſcentis humoris diſtrahat. Quod ſi Hepar, aut Lien, aut alia corporis pars, vel vniuerſum corpus putredinem foueat, illi potiſſimum loco ſuccurrendum eſt, qui mali eſt author. Alia prętereà ratione nonnunquã aduerſus multitudinem contenti humoris pugnamus, quòd ſcilicet vbi ex obſtructione
D putredo conſiſtit, & quum in omni febre putrida trãſpiratio procurãda ſit, impediat hmõi humor, ne aperientia, rarefacientiaq; prędidia adhibeamus. Aduerſus ſymptomata verò renitẽdũ eſt pro cuiuſq; natura; contra ſitim, ſi ea vrget; contra dolorẽ, ſi ille grauis eſt, aut vigiliam, ſi ea hominem infeſtat; aut ſomnum, ſi is hominem afficit; & denique aduerſus ea ſymptomata, quæ malum intendendi, viresq; proſternendi vim habent, dirigenda ſunt medicinæ auxilia. Vndè, multiplici remediorum genere pro varietate infeſtantium malorum, & vario victu prout vires labantis exigunt, ex noſtra medicina petenda. Verùm, quoniam ab illis inchoandum eſt, quorum natura prima remedia ſibi poſtulat (ſunt autem illa cauſæ effectrices, niſi alia impediant, quæ ex ſubiecto corpore ſumuntur) propterea videndum à quo
E inchoandum ſit. Itaque quoniam nec febrem, nec putredinem auferre licet, niſi ablatis illorum cauſis, effectrices autem cauſas abſque vacuatione demere non poſſumus, quando nec putrefactos iam humores expurgare, aut per inſenſibilem tranſpirationem euacuare conceditur: ideo à vacuatione incipiendũ. & ab ea quidem, quæ communis eſſe dicitur: nam hæc aliam prædecedere ſolet.

Sunt autem potiſſimum duæ, uenæ ſectio, & purgatio, quæ his febribus conuenire dicuntur, quoniam,

niam,& multitudo,& corruptio adeſt. Ac imprimis de venæ ſectione agendum eſſe puto,quum hoc præſtantiſſimum ſit remedium, & primum adferri ſoleat, & in controuerſia etiam poſitum; Vndè primũ quærendum erit, an omni febri putridę conueniat venę ſectio, vel non.

An venæ ſectio conueniat in omni febre putrida.

GAlenus libro vndecimo Methodi medendi, ita ad verbum ſcribit: Saluberrimum eſt in febribus venam incidere,non continuis modo,verùm etiam aljis omnibus,quas putreſcens humor concitat, vbi nec ætas, nec vires prohibent. Ex quo loco ortæ ſunt non paruæ controuerſiæ inter recentiores Medicos,quorum quidam idem planè adſtruunt, quod hoc loco Galenus, contendunt-que in omni putrida febre ſanguinem demendum eſſe: Alij verò rem moderantur,authore etiam ipſo Galeno,qui libro primo ad Glauconem, nec tertianam febrem exquiſitam,nec quotidianam venæ ſectione tractat. De tertiana verò notha ita ſcribit: Si ſanguinem mittere oporteat, nec hoc quidem omittendum; quod fruſtrà ſcriberet, ſi conferret omnibus putridis ſanguinem auferre. Sic etiam de quartana ſcribit ſi vena ſecta fluuus,aut tenuis ſanguis emanat,ſtatim ſupprimendus ſanguis eſt. Addunt, ꝙ nec etiam in omni continua vbi ſcilicet regio eſt admodum frigida, aut calida,eodem libro, ſanguinem non ſuadeat mitti. Expendunt præterea, & meritò, rationem Galeni, quam adfert vndecimo Methodi: nam illic ſanguinem eo extrahendum eſſe ſcribit,ꝙ exoneretur ex illius vacuatione, tanquam ex ſarcina,qua premitur corpus, vnde poſtea quod reliquum eſt, & concoqui poteſt,concoquit felicius, & quod expelli debet,promptius extrudit. Quam ob rem, ſi febris conſiſtat, abſque multitudine ſanguinis, & potius illius additionem poſtulet,quam ablationem, hanc rationem non valere. Addunt,& aliud argumentum, quòd ſcilicet ſanguinis miſſionẽ poſtulet duntaxat morbi magni,non eſſe autem omnes febres putridas huiuſmodi,quum tertianam iudicet Galenus mitiſſimam,& tritiſſimam. Quod ſi ex frigido humore conſiſtat febris, vt quotidiana, nec venæ ſint repletæ ſanguine, nonne etiam plurimum corpus lædemus, euacuato calido ſpirituoſo humore,quò natura ad coctionem tum cibi, tum noxij humoris,& ad probam corporis nutritionem vtitur. Quod ſi quis dicat, febrem ipſam vtpote quæ refrigerationem indicet, poſtulare venę ſectionem, ſed repugnare aliquando cauſam ipſam, quæ frigida non admittat; reſpondendum, venæ ſectionem adhiberi non febri ipſi per ſe,ſed per accidens duntaxat: id enim quod vacuatur per venæ ſectionem, eſt quod illam indicat. Quare, ſi cauſa ipſa, & nullus humor ſubeſt, qui id poſtulet remedium, temerè illud adhibebimus,alioqui quur in diaria, & hectica quæ refrigerationem poſtulat,ſanguinem non auferimus,nimirum,ꝙ etſi venæ ſectio refrigerat,non tamen conueniat, quoniam non quicquid refrigerat, omni refrigeratione egenti conuenit. Quòd ſi licet in omni putrida ſanguinem auferre ad corporis refrigerationem, quur idem in diaria non facimus? in qua corpus ſæpè plenum eſt humorib. & alleuiata natura facilius reliquum vincit. At ſi obſtat morbi clementia,quæ huiuſmodi remedium non poſtulat, quur in mitiorib. putridis ſanguinem detrahemus? Quamobrem illorum opinionem magis probo, qui negant omnibus putridis huiuſmodi remediũ competere,quam eos,qui ex vno Galeni loco inconſideratè ſcripto,omnibus alijs, & quod magis eſt natura rei reclamante,id aſſerunt. Verùm quum in aliquibus liceat vti hoc remedio,in alijs vero minimè, expendendum quæ iam ſint, quæ requirant hoc præſidium, quæ vero reſpuant.

Qua in re excipiunt nonnulli febres ex bile plurimum exuſta obortas, eo ꝙ (inquiunt) Galen. lib.4. de ſanitate tuenda, iubeat caueri ſanguinis detractionẽ, vbi humor pluſculum recedit à ſanguinis natura; vel infra ſubſiſtit. In quo mihi malè ſentire videntur: nam par ratio non eſt, quoniam ſanorum vitia,quæ ex humorib. naſcuntur,vehemẽtia non ſunt vt ſubitum poſtulent remedium; nec ea mala de quibus agit eo loco Galenus, vehementem habent calorem adiunctum: quo modo febres ex bilioſo humore natę,quę refrigerationem, & eam ſubitam poſtulant, quod conſequi nullo alio præſidio æquè commodè poſſumus vt ſanguinis detracti one. Nec verò illud obſtat quod ſcribit Auicenna, verendum eſſe, ne ob ſanguinis detractionem humores bilioſi, qui ſanguine retunduntur veluti freno, magis efferuescant, & pituitoſi magis refrigerentur: nam pituitoſos refrigerari vacuato calido humore, & ſpiritu, certiſſimum eſt; bilem autem accendi eodem adhibito remedio, concedi non poteſt, quum experientia doceat, bilioſiſſima etiam corpora, extracto ſanguine refrigerari; tum, quod generationi ipſius bilis materia ſubducatur (fit enim bilis ex ſanguinem pluſculum exarſo, tum, quod ipſius bilis portio vna cum ſanguine exeat, & ſpiritus feruentis magna copia, quibus quidem fit, vt vniuerſum corpus refrigeretur. Ergò in calidis febribus ſanguinem auferre expedit, præſertim in Continua fuerit, vbi verò Intermittentes ſunt febres, non niſi vbi ſanguinis copia ſubeſt, qui in bilem verti facilè poteſt,& Continuam pro Intermittente excitare; tum,quod vt plurimum aperientibus, purgantibus, & refrigerantibus medicamentis per os aſſumptis, egeant, tum etiam rarefacientibus extrinſecus opus habeant: quæ præſidia, vel nullo modo,vel certè cõmodius extracto ſanguine adhibentur, ſed parcius quidem id facies vbi admodum bilioſus eſt ſanguis, quam vbi eſt bonus, & laudabilis, quoniam redundante bile, purgatio potiſſimum eſt remedium; aut quæ vim habent propriam refrigerandi. Sanguinẽ autem demimus refrigerationis quidem gratia, ſed magis vt alijs præſidijs aptior locus detur. Vnde Galenus in Synochis febribus plurimum omninò ſanguinis detrahebat, in bilioſis verò minus. At ſi ex humore pituitoſo vel melancholico conſiſtat febris, niſi vna etiam adſit ſanguinis copia in venis, ſuperfluum eſſe puto venam ſecare,quando tunc plurimũ obeſſet debilitato calore, quo egemus ad coctionẽ, & expulſionem noxij humoris: nulla uero ratione vel minimum prodeſſe poteſt huiuſmodi ſanguinis detractio, niſi fortè abundante pituita, aut humore melancholico, vna etiam abundet vel bilis, aut ſanguis, quæ huiuſmodi præſidium poſtulent,aut morbi adſit magnitudo, cui debeatur huiuſmodi præſidium, ſic enim in Tertiana notha vigente bile, & pituita, vel humore melancholico, & in Semitertiana vrgente morbi magnitudine, ſanguinem demimus. At vt ad opus rem perducamus, ſi adſit vehemens ardor, & æſtus in corpore, aut infeſtent vehementiora aliqua Symptomata, quæ initia ſunt morbi magnitudinis, aut vrinæ ſint rubeæ, quæ ſanguinem abundare oſtendant; ſanguinem ſine timore in his mittes conſtante virtute, alioqui ſcarificanda cutis eſt, & Cucurbitulæ admouendæ. Quoniã vero & ſecta vena in brachio, & ſumma manu, & pedibus,

pedibus, & ſub poplite, vel admotis hyrudinibus aut alio modo apertis venis ani, ſanguinem demere licet, nec omnia corpora admittunt huiuſmodi remedium: hæc duo nunc expendenda veniunt, quando ſcilicet ab vna vena, aut alia ſanguinem mittere expediat; & quænam corpora ferant ſanguinis detractionem, alia vero inhabilia cenſeantur eſſe.

Sanguinem ergo ex maioribus vaſis, qualia ſunt, quæ in cubiti flexura reperiuntur, educes, quando plurima adeſt copia, & craſſior eſt, citaq; refrigeratione, & vacuatione corpus opus habet. Accedit, quod quum huiuſmodi venæ propinquiores ſint fontibus caloris & partibus principibus, vbi uehementiora Symptomata urgere ſolent, promptiſſimè ſectis huiuſmodi uenis omnibus, ſuccurritur.

At ſi uires infirmiores ſint, quæ ex multa ſpirituũ diſſolutione facilè diſſolui poſſunt, aut ſi fortè iam multum proceſſit morbus, præſtat ex minoribus uenis quæ circa digitos apparent in manibus, ſi uir laboret, alioquí in pedibus, ſi mulier afficitur, ſanguinem extrahes, & id præſertim in muliere facies, ſi fortè aut omninò ſuppreſſi menſes, aut non ſatis purgantur per ſolitas purgationes uteri. Ex uenis autem ani ſanguinem potiſſimum detrahes, quum iam ſemel extracto ab alijs uenis, morbus non tollitur, ſed uel recrudeſcit, aut craſſior feculentusq; magis eſt, ſanguinis ex humoris bilioſi admixtione, aut ſopor, uel dolor capitis diuturnior, hominẽ per febrem inuaſit, præſertim ſi conſueuerunt huiuſmodi uenæ per ſanitatem ſanguinem effundere, & ex aliqua occaſione fuerunt ſuppreſſæ.

Eundem uero ſcarificata cute extrahes in molliotibus rariſque corporibus, vbi magnam uacuationem affectus poſtulat, aut ſi poſtulat corporis conditio, ob debilitatem, uel raritatem non admittit, idque præſertim, ſi ſanguis tenuior extiterit. Quod ſi caput laborat plenumque conſpicitur poſt extractionem ſanguinis ex uena cubiti, licet è naribus ſanguinem elicere, uel ex uenis temporum, admotis hyrudinibus, aut etiam uena ſecta in ipſis temporibus, uel fronte.

Arcet Galenus inprimis pueros, qui (ut ſcribit in Methodo medendi lib. 11.) ante decimumquartum annum uenæ ſectionem non admittunt; eſtque illius ratio hæc, q̃ ob mollitiem corporis ſatis euacuẽtur per inſenſibilem tranſpirationem; adeò, ut ultrò ex corporis natura id præſtetur, quod ex inciſione uenæ moliri oporteret. Quod ſi quartumdecimum annum excedat puer, & ſanguine abundet, & dura, ſpiſſaq; ſit corporis conditione, mittendum eſſe in eo ſanguinem: in eo uerò qui contrario modo ſit affectus, nequaquam. Negat prætereà, illis conuenire huiuſmodi remedium, qui uel triginta annos etiam ſunt nati, ſed laxa, molli, pingui, & alba corporis natura ſunt prædíti, gracilesque ſimul habent uenas, ſi laborent ęſtiuo tempore, & in regione æſtuoſa, cælique ſtatu calido, & ſicco: in alia uerò aeris temperie in huiuſmodi naturis aliquid detrahi poſſe ſanguinis ſcribit. Quæ profectò omninò probare non poſſum: Nam quod minus in pueris mittendum ſit, quam in aljs, quanto magis eorum corpora digeruntur, & copioſiore ſanguine ad nutrimentum opus habent, certum quidem eſt, uerum quod nullo modo extrahi debeat ſanguis in aliquo affectu, abſurdum eſt: nam quum ea uacuatio, quæ fit per diſſolutionẽ paulatim fiat requiratq; inediam, contingunt ſæpè nonnulli morbi adeò uehementes, vt pleuritis, angina, & febres etiam ipſæ, vt ſubita medela per ſanguinis miſſionẽ ſit opus, multo quidem plus conferes, ſi ſtatim multitudinẽ quantum exigit affectus, exhaurias; vel ſublato, vel mitigato morbo puerum liberius nutrias, quam ſi longiore inedia, & naturali ea euacuatione eum ua cuare tentes. Quod ſi decimusquartus annus omnibus vna meta eſſe debet, planè etiam in hoc aberramus, quùm diuerſitas corporum oſtendat quoſdam id duodecimo ferre poſſe, quod alij fortè decimoſexto nequeunt ſuſtinere. Quod ſi authoritate certandum eſſet, non deſunt Arabes Medici, qui concedant huiuſmodi præſidium in longe teneriore ætate, veluti Haliabas; qui pleuritico filio trium annorum, venam ſecuit, & plurimum contulit: idemq; noſtra teſtatur experientia; & Celſus ipſe, qui antiquorum de hac re præcepta refellit, vbi ſcribit credi tum fuiſſe ab antiquis Medicis, obeſſe venæ ſectionem tum grauidis mulieribus, tum pueris; ſed poſtea vſum oſtendiſſe, nihil nocumenti adferri ex huiuſmodi præſidio, ſi corporis mala illud poſtulent, & iuſta menſura adhibeatur. Parcius ergò in pueris quam alijs ſanguinem mittemus; ſed tamen vbi caſus vrget, neminem excipiemus, cui vena inueniri poſſit; vel alioqui per ſcarificationem à partibus eat noſis, & ſanguinolentis ſanguis extrahendus. Quod ſi id in pueris audemus, multo minus excipiemus aliqua alia corpora, in quocunque Cœli ſtatu laborẽt, ab huiuſmodi præſidio, etſi parcius tamen vacuandi ſint per ſanguinis miſſionem, qui vel non eo abundant, aut ab alijs cauſis exhauriuntur. Nec tamen illud concedere velim, nullam aliam vacuationem prohibere poſſe venæ ſectionem, quando vel alui fluxus copioſus, vel largi ſudores, aut vomitus multus, aut ſanguinis ipſius per alia loca euacuatio, ut per hemorrhoidas, vel ani venas, id efficere poſſunt; ſed aliæ euacuationes, quæ per inſenſibilem tranſpirationem obeuntur, quales ſunt, quæ ab aere ambiente præſtãtur, de quibus agit Galenus, nullo modo vbi res exigit, ob vehementiam affectus huiuſmodi præſidium pęnitus auferre poſſunt, id quod etiã ex alijs locis ipſius Galeni patet; quandoquidem ille aut cruditatem, aut aliud quidpiam inhibere venæ ſectionem poſſe ſcribit, ſi modo morbi adſit magnitudo, & vires conſtent. Nec exiſtimare oportet, vires non conſtare in calido Cœli ſtatu, & ob id non ratione affectus poſtulantis, ſed virtutis imbecillioris prohibentis vetare Galenum quo minus ſanguinem auferamus per eam aeris conſtitutionem: nam virium robur non tantum requiritur ad venæ ſectionem, vt vulgus credit, quum ſatis ſit pulſum conſtare, & nullam aliam ex actionibus penitus deperditam eſſe; quamquam tamen etiam motu deperdito, & ſenſu, vt in Apoplexia contingit, valida exiſtente adhuc uitali facultate, ſanguinem auferre non ueremur, tanquam ſolus pulſus, qui mediocriter tactui reſiſtit, hoc enim eſt ſufficientis roboris inditium, vires oſtendat tantas eſſe, ut huiuſmodi præſtdium ſuſtinere ægri ualeant. Quod ſi in magno æſtu, & ſolis ardore, non ueremur purgationẽ in bilioſis ardentiſſimisq; febribus propinare, quæ meo quidem iudicio longè magis uires deijciunt, quam ipſa uenæ ſectio, aut certè pari incommodo, non timebimus quoque urgente affectu, ſanguinem demere aliquo modo, omninò uel ſecta uena maiore, uel minore, aut hyrudinibus admotis, uel cute inciſa per ſcarificationes.

Cruditas impedire quoque dicitur venæ ſectionem; ſed quum alia ſit humorum, alia cibi cruditas, quæ humorum eſt infra mediocritatem caloris ſubſiſtentium, niſi adſit (vt diximus) vna cum illa ſanguinis multitudo, per febres nõ admittit uenę ſectionem: in vehementioribus vero morbis, quæ ſubitam vacuationem poſtulant, qualis eſt Pleuritis, admittitur huiuſmodi remedium. Ciborum verò cruditas admonet

admonet tantiſper differendam eſſe ſanguinis extractionem, donec alimentum in ventriculo ſit concoctum, & in hepar attractum; quod quattuor aut, quinque horarum ſpacio in omnibus ferè perficitur. Atque hæc quidem ſatis de his qui poſtulant, aut admittunt, aut contra indicant penitus venæ ſectionem. Nunc verò quantum extrahendum ſit in vnoquoque corpore, oſtendendum; id autem inueniemus per indicationem ſumptam ab eo, quod huiuſmodi præſidium indicauit in febribus neceſſarium: id enim Opere noſtro de Officijs medici ex Galeno oſtendimus; id quod genus rei indicat ſine differentia, idem cum ſuis differentijs indicati differentias monſtrare. Quam ob rem ſi multitudo humoris, quę naturam grauabat impediebatque ne obſtructiones auferri, & quod putridum eſt, expurgari poſſet: & pręterea ob refrigerationem ipſius corporis huiuſmodi pręſidium neceſſarium eſſe diximus, conſtat illud eſſe intendendum, quanto magis ea intenduntur, quæ illud poſtulant, multitudo inquam, obſtructiones, putredo, calorque. Quod ſi ſola ſubeſſet multitudo, & calor, liceret vnum terminum conſtituere animi defectum, quemadmodum 9. Methodi facit Galenus in Synochis febribus. Sed quoniam (ut ille inquit eiuſdem Operis libro) non licet prædicta vitia ſolius venæ ſectione auferre cogimur tantum ſanguinis relinquere quantum ſufficere poſſit ad curationis ſpacium, ne intempeſtiuè nutrire ob aliquam neceſſitatem cogamur: vnde non licet alio modo ſanguinis quantitatem definire, quam generali ea ratione, quod ſcilicet tantum demendum ſit, quantum exuperat. At exuperantiæ hoc potiſſimum ſtatuo eſſe inditium vrinę rubedinem, & craſſitudinem tantum enim cenſeo eſſe extrahendum, donec pro rubris flauæ, aut pallidæ, & craſſis mediocri conſiſtentia reddantur vrinæ: donec enim craſſities, & rubedo manēt, oſtēditur plus eſſe ſanguinis, & multitudinis humoris, quā natura vincere poſſit; illis verò qualitatibus remiſſis, conſtat naturam iam dominari poſſe ei, quod relictum eſt poſt uacuationē; idque faciendū, ſi modo vires ferant, quod rudiorum gratia adijcio: nam vbi quærimus quid affectus ipſe poſtulat, ſemper alia ſupponi debent, quæ admittant huiuſmodi auxilium.

Modus extractionis talis eſſe debet, ut nulla præſente putredine confertim extrahamus quantum videtur neceſſarium: ſic enim facilius corpus refrigeratur; in putrida vero præſtat certam quandam quantitatem extrahere, deinde expectare in ſequentem diē, quo vtinæ conſpiciantur, quæ oſtendant, an plus aliquid adhuc ſit auferendum, idque præſertim per uices faciendum, ſi morbus iam proceſſit, & vires infirmiores extiterint, ſubitæ etenim confertæque vacuationes valde affectas uires proſternunt.

Quod vero redditis prius excrementis, & antę aſſumptionem alimenti, declinanteque acceſſione, ſi Continua ſit, per acceſſionesque affligit, alioqui ſi nulla adeſt acceſſio eo tempore, quo melius fortè habet, in ipſis vero intermittentibus per interualla mittendum eſſe, omnibus conſtare puto; quando ſic natura validior, remedium facilius ferre poteſt, & commodius nutriri corpus parua interpoſita mora, ſi fortè labantur vires, aut paulo maiore vnius forte horæ ſpacio, donec ſi ſtatur motus humorum, qui ad exteras partes ſunt comoti, valeat. Quod ſi poſt ſomnum mittitur vna ſaltem hora (etſi duas ad id exigat Galenus aliquando) interponatur, vt per vigiliam duci ad externa humores queant, quò eos trahere volumus antea per ſomnum in internis ſedibus concluſos.

Per quem vero locum mittendus ſit ſanguis, antea eſt expoſitū. Quod ſi vnicum hoc pręſidium eſt neceſſarium, nec ordo aliquis requiritur. At ſi aluus ſubducenda eſt, & ſanguis pariter mittendus, ſi quidem per Cliſteres aluus duci debeat, nulli dubiū eſt præcedere eos debere venæ ſectionem ſi uero purgatio requiritur, præcedere volunt venæ ſectionem, ſubſequi vero purgationem ferè omnes medici præſertim antiquiores, ut ex multis Galeni locis conſtat, vbi agit de alijs affectibus, non in ipſis febribus, vt ſatis conſtat ex 11. Methodi, vbi ſcribit in putridis febribus inchoandum à venæ ſectione, quoniam aliter non licet obſtructiones auferre, & putrida excrementa per aluum, vel vrinam expurgare. Verùm meo quidem iudicio diſtinctio habenda eſt: nam ſi humores noxios abundare putamus circa ventriculum, & venas meſaraicas, ſatui eſſe puto auſpicari à leui purgatione, quæ venas illas, expediat: nam ſicut crudo adhuc alimento in ventriculo, aut contentis excrementis in aluo, non prius ſanguinem demi voluimus, quam conſumptæ ſint, & euacuatæ huiuſmodi materiæ nocentes ſcilicet ne uenæ inanitę per ſanguinis miſſionem, arripiant, trahantque huiuſmodi materiam: ſic profectò timere debemus, ne idem contingat vbi corrupti, vel crudi humores, circa eas partes verſantur, quo caſu (ut diximus) purgatio pręponenda ex Caſſia, uel alio medicamento, de quo poſtea agemus. Quòd ſi antiquiores medici habuiſſent medicamenta leuiter purgantia, quibus noſtra ętas abundat, eadem fortè quę nos pręcepiſſent, ſuadente ita ratione: ſed quoniam ferè ſolum habebat vehementiſſima quę uniuerſos humores commouēt, & obſtructiones, augent, niſi prius vniuerſa maſſa humorum ſit diminuta, ideo uenæ ſectionem purgationi preferendam cenſuerunt.

De Purgatione.

AN purgatio adhiberi debeat in principio febrium, & in quibus, per quę remedia, & deniq; vniuerſa illius ratio hoc loco a nobis tradenda eſt.

Si Galenum legamus lib. primo ad Glauconem, vbi de continuis febribus, & illarum curatione agit, inueniemus eum purgationis nullam mentionē facere, ſed duntaxat earum curationem tentare per venæ ſectionem, aquæ potionem ſi ardentes ſint, & commodo victu. In quotidiana verò & intermittentibus, purgationem nō exhibetante coctionem; id quod etiam ſuadet faciendum in quartana, tum per anum, tum per vrinam, & vomitum vacuatione tentata. In tertianis tum nothis, tum exquiſitis, non aliter aggredi videtur purgationem, quàm cocto iā humore; etſi in exquiſita antequam de coctionis notis agat, mentionem faciat eorum, quæ per vrinas, vomitum, & aluum corpus expurgant. At Methodi quum putridę febris remedia inquirit, id quod putridum eſt, vacuandum per eaſdem vias, aluum, vrinam, vomitum, & ſudorem, pręcipit; ſed an purgatio initio morbi inſtituenda ſit, non docet; & ex his remedijs, quæ illic ſcribit, ſatis oſtendit, ſe vel non ſolitum vti purgantibus per aluum, ſed per alias partes potius, aut certè non ea medicamenta, qualia nos exhiberemus, leuiſſima enim ſunt quibus ille ad aluū mouendam in acutis præſertim febribus vtebatur; qualis eſt mulſa, ptiſana, abſynthij decoctum, & ſimilia. Quòd ſi ea ſpectemus, quæ idem author ſcribit in eo Aphoriſmo in quo ſcribit Hippocrates. In acutis paſſionibus raro, inueniemus illum abhorruiſſe purgationem ab initio: quare natura rei conſulenda eſt, quæ quod quærimus in hac re docere poſſit.

poſſit. Ergo ſi licet per purgationem naturam exonerare, & iam facientem febrem materiam educere, aut certè eam, quæ naturam grauat, impeditq; nè poſſit lædentem humorem concoquere, aut etiam ſi licet humorem, qui paratus eſt corrumpi euacuare, nullaq; vel minima noxa, quid obſtat, quo minus purgationem tentemus per febres, in quibus hęc ad ſunt. Igitur quum humores quidam ſint ſanguinei, ſiue vt clarius dicam ſanguis ipſe bonus, & laudabilis, alij vero ſint tenues, & calidi, vt bilis, ſeroſuſq; humor, alij vero, frigidi, craſſi, viſcidi, vt pituita, humorq; melancholicus. Quum præterea grauetur corpus, nunc vero non exuperent humores, quinetiam, quum in primis venis, quæ circa uentriculum, & inteſtina conſiſtunt, redundent humores, aliàs vero illę ię ſint expeditę, & in magnis vaſis, aut in parte aliqua, vt in inflammatione humor contineatur, aut in paruis venis, habituq; corporis conſiſtat, non licet perpetuo purgare ab initio, nec tamẽ expedit in omnibus expectare coctionem antequam purgationem adhibeamus. Quare expendendum eſt in quibus conueniat, aut non id facere. Ac meo quidem iudicio, ſi tenuis, ſeroſus, vel bilioſus humor ſit, qui peccat, vt in acutis febrib. apparet, ſemper præſtiterit purgationem ab initio tentare, idq; præſertim, ſi amaritudo ſentitur in ore, aut alia adſint indicia, quæ oſtendant humorem circà ventriculum, & primas venas redundare.

At ſi pituitoſus eſt humor qui abundat, vel melancholicus, non ita expedit purgationem aggredi, quoniam craſſus, & viſcidus humor non niſi magna violentia, quæ vitanda eſt per febres educi poteſt. Quare id ſolum faciendum, ſi vna etiam adeſt bilis, quæ adiuuet. Erit autem teſtimonium purgationis adhibendæ vrina, vel flaua, vel rubra cum craſſitie, aut certè non admodum tenuis, licet enim vbi huiuſmodi apparet vrina, corpus purgare; quòd ſi tenuis, aquoſa, & alba ſit, abſtinendum à purgatione eſt, quoniam huiuſmodi vrina craſſam, frigidam, & deniq; rebellem materiam oſtendit, illa verò calidam, quæ facilè medicamenti abſtractionem ſequi poteſt.

Quod ſi quis opponat Aphoriſmum: Concocta medicari, &c. dico coctionem eſſe ſpectandam vbi requiritur, & vbi abſque illa humor commodè vacuari nequit, veluti ſunt humores, qui infrà mediocritatem ſubſiſtunt: nam quum concocta dicantur, quæ mediocritatem caloris ſunt aſſequuta, & cruda propterea vocentur, quæ vel frigidiora ſunt, vt pituita, vel in quibus calor plurimum excedit, ſicut eſt bilis, tamen præcipuè cruditas de his intelligitur, qui à mediocritate deficiunt, quod videre licet, quum Galenus crudum humorem vocat, qui pituitoſus eſt, & remedia deſcribit ad cruditatem ſtomachi quæ ob frigiditatem eſt contracta, & crudas vrinas vocat, maximè aquoſas, & albas; intelligendumq; eſſe Aphoriſmum de hac cruditate, quæ infra mediocritatem poſita eſt, quum præcipit Hippocrates cruda non eſſe medicanda, quod ſatis patet ex Galeno, qui in libro de his, quos purgare oportet, ſcribit tenues humores ab initio non expectata coctione vacuandos eſſe; ſunt autem tenues potiſſimum, quos vacuandos eſſe diximus, bilioſi, & ſeroſi; Atque eo quidem minus formidanda eſt purgatio à nobis, quanto mitiora medicamenta habemus quàm antiqui: tenebãt enim illi purgationem, & merito, quod non niſi vehementiſſima haberent remedia purgantia, quod ſatis oſtendit Hippocrates, qui libro ſecundo de victu acutorum, peplion, ſcammonium, & coloquintidem in laterali morbo exhibebat, quibus nos nec concocto quidem humore in longiſſimis morbis vti audemus, tantum abeſt vt in caliditſimis, & acutis, (cuius generis pleuritis eſt) ea propinare audeamus. Tamen ſi ille dũ dolor vehementiſſimè vrget, quod eſt ſignum crudæ inflammationis, præcipit exhibenda talia remedia, dubitabimus ne nos noſtra exhibere, quæ nullis vnquam obfuiſſe eſt compertum. Quod ſi experientia res decernendæ ſunt, quæ dubię à ratione iudicantur, neque enim ignoro vtrinque rationes, & teſtimonia authorum adferri poſſe, bona fide id teſtari poſſum me in calidis, vehementibusque febribus, vbi etiam aliqua eſſet inflammatio cum magno ſucceſſu perpetuo purgationem adhibuiſſe, ſed per leuiora præſidia, quæ nulla violentia materiæ portionem educerent; de quibus iam agendum eſt, hoc enim intellecto, quod purgandum ſit, & in quibus purgatio conueniat, ſequitur vt doceamus quænam tuto ad purgationem adhiberi poſſint. Sint ergo ea caſſia, manna, ſyrrupus roſacius, dictus ſolutiuus, vel ex infuſionibus nouem roſarum, diaphœnicon electuarium roſatum Meſue, diaprunis ſolutiuum, & non ſolutiuum, tamarindi, hæc enim omnia trahunt facilè, nec requirunt omnino expeditas venas, quoniam à longinquis partibus non commouent humores, nec ad eas feruntur, quod facit rhabarbarum, quod per vrinas noxium humorem trahere ſolet, non minus quàm per aluum, & agaricũ, quod à capite, & in remotioribus partibus elicit pituitam; Quæ certè nemo me ſuadente initio febriũ exhibebit, præſertim quod id experientia ſæpiùs me docuerit. Vbi ergo torrida bilis vrget, & febrilis calor nulli alteri remediorum caſſiam poſtponemus; vel ſolam ad vnciam vnam, vel dracmas decem per horam ante cibum aſſumptam cum ſaccharo inuoluta, vel vt aiunt in hoſtijs Sacerdotum, aut cum iuleppo aliquo, vt facilius labatur per guttur: nã quod quidam faciunt, qui timentes tormina ventris perpetuo eam inuoluunt in ſemine aniſi contuſum, vel feniculi non probo, vbi vehemens eſt calor, qui ſe facilè, & ventriculum à flatibus tuetur. Vbi autem pituita multa in uentriculo redundat, aut craſſiores ſunt humores, prodeſt ita facere, quod in alijs obeſt, qui puram, & humidiorem caſſię qualitatem ad acrimoniam humoris retundendam requirunt. Prodeſt inquam, uel ſolam caſſiam exhibere, aut cum alijs miſcere, ut cum ſyrupo roſaceo, & diaphœnicone, ſi partim pituitoſus ſit humor, uel cum electuario diaprunis ſolutiuo, aut roſato Meſue, quorum ſatis eſt dracmas duas ad ſummum exhibere cum caſſię dracmis ſex, & roſati ſyrupi uncia una. Quod ſi caſſiam faſtidiat æger, ſyrupi roſacei uncias quattuor, cum aqua hordei idem præſtabunt, uel duę cum dracmis duabus prædicti alicuius electuarij, aut uncijs duab. mannæ adiectis.

Purgationem uero huiuſmodi prodeſt aliquando exhibere ante uenæ ſectionem, aliquando uero miſſo iam ſanguine ſequenti die, aut eo interpoſito tertio. Præponi autem ſuadet, ſi uenttículus, & uenæ primæ grauius affligantur, ut ſæpè contingit per febres ſtomachum dolore tentari, & uomitu bilioſo, & alijs ſymptomatis, quæ huiuſmodi humorem circa ea loca redundare monſtrant: quę facilè euacuari poſſunt, non turbatis aliarum partium officijs. Quod ſi nihil huiuſmodi adſit, præſtat uenas ſanguinis detractione exhaurire; deinde purgationem adhibere, ut dixi ſequẽti die, ſi acceſſio nulla adſit, quæ impediat; uel tertio à uenæ ſectione. Poſtea uero cocto iam humore, & interim cliſteribus, uel acrioribus uel mollioribus prout febris ex calidiore, uel frigidiore humore conſiſtit, grauiora tentabis remedia uacuantia, aut certè quæ poſſint longius ferri, & uniuerſum corpus euacuare, ut agaricum, rhabarbarũ, hieram, confectionem hamech, electuarium Indũ

maius,

maius,aut minus, diacatholicon dictum, uel pillulas, ſi abhorreat potiones æger, de quibus ſigillatim in unaquaq; febre poſtea agemus, uſumque uarium illorum docebimus. At ſi quis uereatur purgatione uti incipientibus febribus non ſatis perſuaſus ex his,quę prius diximus,& perterritus authoritate maiorum,& recentiorum ferè omnium, qui Galenum ſe ſequi dicunt,pleniorem illorum cauſa probationē inſtituam,qua unuſquiſque intelligere poſſit, antiquos magis fortè nobis quàm illis ſuffragari, & duce rei natura nihil aliud eſſe, quam quod ſtatuimus moliendum.

Ac inprimis illorum argumenta proponam, qui contrà nos ſentiunt; deinde illis reſpondere conabimur,& noſtram poſtremo opinionem tum authoritate antiquorum,tum ratione adſtruere nitemur. Illud ergo primum eſt illorum argumentum, quod Hippocrates ſcribat, concocta medicari, & mouere non cruda niſi turgeant, pauca uero tangere, & q̄ non niſi in acutis morbis purgationem admittat in principio,idque rarò, vt oſtendit in eo Aphoriſmo: In acutis paſſionibus raro; Nos vero non ſolum in acutis,ſed in alijs etiam febribus ab initio purgationes tentare, quod eſt contrà Hippocratem facere, qui non niſi in acutis,& non ſemper,ſed quum peccans turget materia,eorum admittat.

Secundum ſumitur ex natura purgantium, quod ſcilicet calida ſint omnia,& febrem exaſperent, propterea non eſſe illis vtendum,niſi ſperemus vniuerſum humorem vacuari poſſe,ex quo ſequatur maius commodum vacuato humore, quàm incommodum ex calore. Hoc enim caſu concedi purgationem à Galeno in Commentario præcitati Aphoriſmi: In acutis paſſionibus. Quod quum raro admodum fieri poſſit,vt crudo ſcilicet adhuc humore, integras vacuationes moliri poſſimus,nec extingui poſſit febris quod ſatis docet experientia, ſiquidem, purgatione adhibita ab initio, febres adhuc perſeuerant,& ſæpè augentur, quod ſignum eſt,non eſſe euacuatum vniuerſum humorem,proinde exaſperari febrem,& fruſtrari ſuo effectu purgationem ab initio.

Tertium ſumunt ab authoritate Hippocratis,qui iubet oportere corpora reddi fluida, quum quis purgare voluerit, quod eſt, humores extenuari, & meatus aperiri, quod non licet ab inito facere,quin prius augeatur morbus,aut etiam ad vigorem perueniat, quibus temporibus non amplius licet corpus purgare. Non poſſe autem reddi corpus fluidum tam breui temporis ſpacio,nempè,ſecundo,aut tertio die in quo purgationem adhibere volumus, ſatis conſtare putant, quod ſcilicet extenuantia, vt & alia omnia præſidia alterantia,non parvum tempus requirant, præſertim quæ conuenire poſſunt in febribus,mitiora ſcilicet, quando alia calidiora ſunt quam admitti poſſint. Adferunt quod cum febre multa ſæpè adſit cruditas ex pituita craſſa circa primas venas, tenſio item, & inflatio prę cordiorum,quibus preſentibus, temerè quis purgationem adhibeat. Addunt & illud, nonnullas eſſe febres cum inflammatione partium,quo caſu temeraria putatur eſſe purgatio,vt quę vtrumque affectum irriter. Eſt præterea ſententia Hippocratis,quarto libro de Morbis acutis, purgandum non eſſe quum vrinę ſunt tenues; at tunc morbum eſſe in principio,quum tenues ſunt. Eſt & alia ratio,quam ducunt ex ſimilitudine: ſicut enim (inquit Hippocrates) à parte phlegmone tentata,nihil educi poteſt inter initia, quia crudus eſt adhuc morbus, vt ille ſcribit: ſic profecto putant nihil educi poſſe initio febrium quod conferat, cruda adhuc materia. Præterea,dictum eſt Hippocratis,& Galeni,excretiones antè coctionem omnes malas eſſe,& Symptomaticas,quare nihil tentādum, quod humorum excretionem promoueat. Adferunt, & purgationem vires deijcere quibus egemus ad coctionem, expulſionemque nouæ materię, appetentiam labefactare,tormina excitare,nonnunquam diſenteriā, coctiones vitiare, criſes impedire. Adhęc, medicum naturę debere eſſe miniſtrum, quæ quum raro per aluum febres finire ſoleat, idē quoq; Medicum facere debere vt naturā tanquā per ipſum fieri pōt immitetur. Poſtremo,purgantia omnia venenoſę participē eſſe qualitatis, quę naturę inimica eſt idq; ratione odoris, ſaporis, & aliarum denique qualitatum, totiusque etiam naturę; Hęc autem frugenda eſſe incō moda,& non niſi cocto iam humore, & corpore benè prę parato victisque morboſis cauſis, ſedataq; aut multum remiſſa febre, tentanda. Quibus ſic breuiter reſpondemus: ac inprimis dicitur, concoctionē eſſe ſpectandam, quando humor ita crudus eſt, vt citra coctionem commodè expurgari nequeat, quales ſunt frigidi, craſſi, viſcidi, & demum qui infra mediocritatem ſubſiſtunt; in aliis vero, qui ſunt aſſati, calidi, tenues, & mobiles, non item; quoniam illi turgent, id eſt apti ſunt ad motum, quocunque eos ducere velis; id enim eſt turgere. Atque illud etiam in hoc addo, non ſemper per febres incrudari humores, veluti in his accidit, in quibus leuis eſt obſtructio, leuiſq; calor, materia uero multa, & etiam craſſior, quo modo uidemus ſæpè in craſſis corporibus per leuiores febres urinas ſimiles ferè his quas reddunt per ſanitatem emitti, nimirum, quod in his febrilis calor exiguus non ualeat corrumpere, putrefacereque inſigniter materiam, coctionesque turbare, adeò ut urinæ crudæ fieri debeant, id quod nonnunquam contemplati ſumus in ægrotis, quorum febres manifeſtè declinabant, & interim urina ſimilis ei, quæ ab initio emittebatur, perſtabat: quod, qua ratione contingeret pauci intelligere poterant, nec alia meò quidem iudicio reperiri poteſt ratio. Hippocratis uero Aphoriſmum non intelligunt, qui dicunt eum præcipere ut fiant rarò purgationes in principio: nam ut nos oſtendimus in noſtris Commentarijs,uerbum,rarò, ad paſſiones acutas, non ad principium refertur,ita, ut talis ſit ſenſus: In acutis paſſionibus rarò, & in principijs purgandum.

Medicamenta purgantia non eſſe omnia potentia calida, ſatis conſtat ex Caſſia, Manna,& Syrupo roſaceo, quæ uel frigida ſunt, aut certè temperatum habent calorem, adeò, ut ſi non ueretur Galenus in Commentario Aphoriſmi: In acutis paſſionibus, exhibere Thymum, Serpillum, Origanum, ad præparandos humores, multo minus nocere poſſe noſtra purgantia,etſi id conceſſerim de his, quæ erant in uſu Hippocratis, Galenique tempore, nondum compertis noſtris mitioribus. Paratos autem humores aſſerimus in febribus, quibus competere purgationem dicimus: nam biliōſus humor & ſeroſus, ſemper tenuiores ſunt quam atra bilis quomodocunque concocta, & extenuata; quod etſi concedimus melius adhuc parari poſſe, tamen præſtat exonerare naturam uacuatione humoris, qui eductioni non repugnat quam expectare cum periculo tantam præparationem. Nec metiri quidem oportet utilitatē purgationis (ut Galenus facit) uacuationem uniuerſi humoris moleſtantis, quando ſatis eſt exonerare naturam, ut facilius, & tutius reliquum uincere poſſit: ſic enim uenæ ſectionem utiliſſimam putamus, etiam ſi non abſcindat omninò, ſed ſolum minuat morboſas cauſas, craſſos humores, tenſiones hippochundriorum coniungi nonnunquam cum febre cōcedimus, id quod contra nos non facit, quoniam

non ſemper purgationem admittimus; deinde iudi
camus ſpectandum eſſe quod affectus ipſe de quo a-
gimus poſtulet, non quid impediat alius, qui adeſſe
poteſt. Inflammationes non prohibent purgatio-
nem, vt ſatis oſtendit Hippocrates, qui initio Pleu-
ritidis, purgationem neceſſariam cenſet, ſi dolor de-
ſcendat, non quod inflammationem ſoluere velit,
ſed fluentem humorem reuellere, & naturam exo-
nerare. Quod verò adſit nonnunquam cruditas, &
inflatio præcordiorum, & tenſio, concedimus, ſed
id contra nos non facit, qui expendimus quid febris
ſuapte natura poſtulet, & humor, qui eam excitat,
aut augere poteſt, non autem quid ſoleat impedire,
quidque poſtulet contrarius affectus: ſic enim dice
remus, acutum morbum venæ ſectionem non po-
ſtulare ſuapte natura, quoniã aliquando vires ſub-
ſunt infirmæ, quæ prohibent ne eam tentemus. At
inflammationes impedire nequeunt purgationem
ab initio, niſi fortè in Ventriculo, aut Inteſtinis, vel
caua parte Hepatis conſiſtant: alioqui damnandus
eſſet Hippocrates qui Pleuriticos purgat ab initio,
ut & Angina laborantes. Non eſſe purgandum quã-
do vrinæ ſunt tenues, rectè dictum eſt ab Hippocra
te. Nec tamen id contra nos facit, qui non conten-
dimus purgationem perpetuo eſſe neceſſariam ini-
tio febris, ſed quærimus, an aliquando adhiberi poſ-
ſet, quod illi negant. At illi audire deberent id
quod ſubiungit eodem loco Hippocrates, quum ait:
Si vrinæ ſunt craſſæ, tunc purgabis. Nec vero reci-
piendo eſt illorum interpretatio qui cenſent morbũ
tunc eſſe in incremento, quando vrinæ ſunt craſſæ;
Primo, quod huiuſmodi vrinæ debilis coctionis ſunt
inditia. Secundò, quod non de principio totius mor
bi, ſed de primis diebus agimus, an ſcilicet in primis
diebus febricitantes purgare liceat, non expectata
morbi declinatione. Poſtremò, ſi intelligatur tunc
morbus eſſe in incremento, erramus, quum ſcribat
Galenus in eo Aphoriſmo Concocta medicari, pur-
gandum eſſe in principio: quum verò morbus iam
progreditur, nullo modo donec concoctio ſit abſolu
ta. Illud verò quod dicunt à cruda inflammatione
nihil educi poſſe, conceditur, quoniam humor eſt
imbutus in ſubſtantia partis, non ita verò eſt in fe-
bribus, in quibus humor continetur in Ventriculo,
Inteſtinis, Venis, & alijs cauitatibus, qui facilè edu
ci poteſt. Eſſe verò medicamenta purgantia vene-
noſa omnia, negamus, præſertim de noſtris: quid
enim quæſo venenoſum habet Syrupus roſaceus ex
infuſionibus, quid Manna, quid Caſſia; quod ſi odo
re, ſapore, & alijs qualitatibus ſunt ingrata, id illo-
rum vſum abolere non debet, quando nullum eſt
præſidium authore etiam Galẽo, quod ita prodeſſe
poſſit, quod aliqua in re non noceat, & tãtum abeſt,
vt tollat, vires deijciat, & febrem exaſperet purga-
tio, & coctiones turbet, & Criſes impediat, ut mul-
to magis hæc felicius exerceat, dum naturam magna
ex parte exonerat ab humorum notiorum ſarcina
qua premebatur. At verò, excretiones ante coctio-
nem omnes malas, & Symptomaticas eſſe, fatemur
quidem, ſi natura excernat, propterea quod excerne-
re non poteſt rectè, niſi ſeparet bonos humores à
malis, ſeparare verò nequit, niſi prius vicerit, id au-
tem eſt concoquere; quare vacuationes, quas ten-
tat natura, coctiones antecedere volunt: id uerò nõ
eſt neceſſarium quum Medicus purgationem tentat
per ſua remedia, quoniam purgantia medicamenta
ab uniuerſa humorum maſſa, uniuerſoque corpore
ſibi familiarem noxiumque humorem alliciunt, re-
lictis illis, qui utiles, & familiares ſunt homini.
Hæc ergò ſunt quæ purgationem impedire uiden-
tur à principio, quoniam in cruda materia fiunt ma
gnæ proritationes, & uacuantur ſæpè quæ non de-
bent, quando nondum paratus eſt, qui eſt uacuan-
dus, & natura temerè agit irritata; medicamentum
uerò non potens trahere proprium humorem, trahit
quem poteſt. Item, quod purgatio noceat coctioni
ut 4. de uictu acutor. 44. & 4. de ſanit. tuen. Item,
quod permiſceatur malignum cum bono quando mo
netur & non uacuatur humor.

Quibus quidem refutatis, iam accedo ad ea, quæ
purgationem fieri hortantur. Ac in primis ex natu
ra ipſius rei argumenta petemus; deinde exempla
& præcepta ex antiquis ſcriptoribus, quibus alij ſe
etiam tuentur, adferamus.

Primum ergò argumentum ſumetur ex modo,
quo purgatio ipſa feliciter fieri poteſt, fit autem pur-
gatio quum medicamentum allicit ad ſe humorem
familiarem ſibi, id quod facit attrahendo: vndè ſe-
quitur, attractionem, purgationemque commodiſſi-
mè fieri, ſi humor tenuis fuerit: ſiquidem, vt demon-
ſtrat Galenus 3. de naturalibus facultatibus, quæ at-
trahuntur ob familiaritatem, quanto tenuiora extite
rint, tanto promptius trahuntur: verum quoniam
purgantia medicamenta potentia, & non actu hu-
iuſmodi ſunt, naturæ actionem requirunt, quæ ſcili-
cet talia euadant caloris alterantis beneficio, nec a-
liud præterea requiri puto: nam quod quidam putãt
naturam ſegregare, expellereque noxios humores in
purgationibus, ita intelligendum eſſe puto, quòd po
ſtea quàm à venis, & ſingulis partibus, in quibus il-
li redundant, in inteſtina ſunt attracti, requirant
muſculorum actionem, qua natura vtitur ad com-
primenda inteſtina, & deorſum propellenda quæ in
illis continetur; Verum nihil, aut minimum confer-
re puto facultates inſitas ſingulis membris ad expur
gationem humorum, qui in illis continentur, quum
vniuerſum hoc opus proueniat ab attrahente faculta
te ipſius medicamenti, poſteaquam eam, quam ha-
bet facultatem, ad actum perduxerit. Quare duo hæc
ſolum requiruntur ad purgationem, ut humor ſit te-
nuis, viæque expeditæ, & calor qui poſſit alterare,
deducereque medicamentum ad ea loca quę ſunt ex
purganda. Quod ſi tria facias, non impedio, ita ut di
cas requiri humoris tenuitatem, viarum expeditio-
nem, quę antea ſub vno comprehendimus, & calo-
ris actionem deducentis potentiam medicamenti ad
actum. Quod ſi ita eſt, quid obeſt, quo minus in
primis diebus, quibus febres infeſtant, purgationem
tentemus, ſi humor ſit calidus, acris, bilioſus, ſunt
enim hi tenues ſatis omnes humores, & uię ſatis pa
tent, quas expurgare volumus, Venæ ſcilicet meſarai
cę, Ventriculus, Inteſtina, & Hepatis etiam venæ;
iłtę enim omnes partes per febres haud quaquam ob
ſtruuntur: ſiquidem, febres, vel in magnis vaſis, aut
in habitu corporis materiam habere dicuntur. Præte
reà, quum initio morborum omnia ſint leuiora, &
calor minimum alienatus à natura ſua, & occupa-
tus in materiæ coctione, quę in incremento, & vi-
gore morbi maximè perficitur, facilè poteſt alterare,
iuuareque medicamentum purgans, præſertim quod
minimam, & breuem alterationem requirat, quam
in omnibus febribus, maximè tamen in intermitten
tibus, natura adhibere poteſt.

Secundũ argumentum ſumo ex alijs qui purgan-
tur ſine febre; ſi enim in aliquo redundet tenuis hu
mor, qui uacuatione egeat, nemo dubitabit pur-
gatione vti, quando & id Galenus ſcribit ſimpliciter
in omnibus; in lib. de his, quos purgare oportet, te-
nues ſcilicet humores in morbi initio purgãdos eſſe,
nulla expectata coctione. Quod ſi licet id in alijs
morbis, quur idem non licebit in febribus? Quid
enim eſt aſſequutus humor, qui vno die antea aptus

erat

erat ad purgationem per aduenientem febrem sequenti die: cruditatem dicunt statim illi, at quid est huiusmodi cruditas, ne solo nomine deterreamur, ni si alreratio quædam eiusdem, & aliorum humorum à naturali statu. Verum quur illa impedire potest purgationem si tenuis est humor, & calor nõ admodum occuparus in alio negocio, nec medicamenta adeo vehementia, vt eam exasperare possint; quid acquisiuit vnius diei, vel etiam horæ spacio, vt paulo antea aptus esset, nunc vero omnino ineptus putetur, ita enim illi sentiunt, qui negant purgationem ab initio in febribus licere scilicet purgare, si talis subsit humor, non licere autem, si febris iam hominem infestare cęperit, nihilque aliud habent in ore, quo se tueantur, quam quod præcipiat Hippocrates, concocta esse medicanda, & non cruda, sed interim non explicant, qualis sit huiusmodi cruditas, quæ impedire possit purgationem, & quur id facere possit, & quur minimo tẽporis spatio aptus, & ineptus ad uacuationem humor reddatur. Quod si quis dicat, id fieri quoniam præsente febre, accedit calor, qui à purgantibus exasperatur, iam illi satisfactum est, quod id in antiquorum medicamẽtis actioribus locum habeat, in nostris vero nequaquam. Si vero putet id fieri non posse, quod natura non possit separare quod nondum concoxit, respondemus, non requiri illius opus in hoc negotio, quum attractione medicamenti uniuersum perficiatur, attrahẽtis scilicet quod est noxiũ ex vniuersa massa, minimum conferente expultrice segregatriceq; in sita singulis mẽbris. At si fortè putet naturã, & illius calorem occupatam esse in coctione, antea huic argumento occurrimus, quod minimũ laboret in coctione humorum ab initio, præsertim si intermittentes sint febres, & leuiores, & vt alimentũ concoquit, sic etiam medicamenti vim alteratione iuuare potest. Præterea, si licet turgente humore nulla expectata coctione purgare, vt omnes concedunt, licebit profectò in his febribus de quibus agimus, quæ scilicet ex bilioso magna ex parte, tenuique humore consistunt, purgationem perpetuò adhibere. Turgent enim humores in his febribus, si quidem, turgere non est semper humorem esse in motu, & ab uno loco in alium ferri, multiplici, frequentiq; quadam agitatione, sed habilem esse ad motum, & non firmatum esse in aliqua parte, sicut contingit in inflãmationibus, in quibus humor est imbibitus in parte affecta, quod non ita fit in febribus in quibus humores continentur in cauitatibus liberis, à quibus facilè trahi possunt, & quocunq; placuerit duci. At qđ hoc modo interpretari debeat turgens humor, tum ex varijs locis, tum potissimũ ex 9. textu 2. Com. 6. Epid. colligere licet. Possunt præterea ex coctione ipsa duci argumenta: nã si coctionem desiderat humor, licebit quoque purgare quum talis est humor qui facit febrem qui. n. bilioſus est, facilè mutatur, & portionem habet, quæ iam talem alterationem suscepit, vt concoctus uocari possit. Præterea, idem possum per Inductionem probare: si enim adsit febris cum catharro salso ad pulmonem, nulla expectata coctione, purgamus, & id etiam Galenus facit in Methodo medendi, per vehementia remedia, ex pillulis nimirum confectis ex Colocintide, Aloe: nec aliquid interim veremur ex cruditate humoris tanto magis profectò id formidare non debemus à nostris medicamentis mitissimis. Quod si quis dicat, ideo nos, & Galenum in hoc casu purgare, quod videatur imminere erosio venæ, & vitę periculum. Verum quidem dicet, sed interim concedit vanos esse timores quos imaginamur ex purgatione prouenire ante coctionem. Quod si vbi imminet periculum purgandum est, non minus profectò præsente ardente febre id debemus fare, quoniam etsi non erosio venæ pari periculo immineat, imminet tamen Phrenitis ex bilioso humore, aut Angina, uel mors, ex nimio ardore. Præterea, si cruditas verenda est, multo magis profectò ea timeri dẽt, in qua humores sunt frigidi, crassi, tenaces, vt in Apoplexia, Conuulsione, Colico dolore, Nephritide, in quibus tamen purgatione vtimur: est enim huiusmodi humor longè rebellior, quam sit bilioſus, longèque crudior, quando hic propriè crudus, bilioſus verò impropriè dicatur, & nihil est quod adferri possit tanquam impediens, præter ipsum calorem, qui exasperari dicitur à purgantibus medicamẽtis, quod frustra timetur in nostris, quæ (ut ostendimus) longè frigidiora sunt, quam multa alia, quæ tutò adhiberi putat Galenus.

A

B

C

D

E

At si authoritate certandũ sit, non desunt nobis ex antiquis scriptoribus magis quam alijs testimonia ad nostram opinionem adstruendam: nam vt supra diximus 4. lib. de Victu acutor. textu 22. quum vrinę sunt crassę purgandum esse scribit Hippocrates. Eo etiam pertinet quod scribit; Quum morbi inchoant si quid uidetur mouendum, moue. At in huiusmodi febribus est in principio quod purgationem requirit, purgandum ergo. Item 10. Aphorismo lib. 4. In valde acutis eadem si fieri possit die medicandum. Item Aphoris. 22. primi: In acutis passionibus raro, & in principijs purgandum. Item 2. de Ratione victus, nulla expectata coctione, si dolor descendit, purgationem adhibendam scribit. Item lib. 4. eiusdẽ purgationem in Angina adhibet. Galenus verò etsi aliquando dubius est, nec ita liberè vt Hippocrates purgationem admittit, & aliquando ab eo dissentit, vt apparet ex 29. & 31. 2. Com. de fracturis, vbi Hippocrates purgationẽ in febre non uehementi, vel intermittente, ex Helleboro non admittit, quam ipse negat, tamen locus est apertissimus in libro inscripto de his quos purgare oportet, vbi ita habet: Inter initia tenues, & aquosos vacuabit humores, crassos, & tenaces post coctionem. Item 4. Methodi, vbi vlcus adest malignum, statim purgandum esse refert, nulla coctionis facta mentione. Præterea, si morbus sit magnus, & non liceat venam secare, vel adsit Cacochymia, à nullo alio licet præsidium capere præterquam à purgatione. Oribasius verò in peracutis idem concedit absque distinctione. Item Aetius cap. de purgatione, in acutis morbis asserit in principio purgandum. Quod si experientia certandum est, non desunt nobis omnes Medici Arabes, & alij omnes, qui medicinam factitarunt postea quam benigniora hæc remedia sunt inuenta, qui idem suadẽt esse faciendum; & id quoque nos testari possumus, neminem unquam offensum ex huiusmodi purgatione, & omnes adiutos, citiusque à febribus liberatos, & minore molestia, recisis magna ex parte humoribus, quos non nisi longiore tempore, & maiore periculo natura vincere potuisset. Ergò vbi flaue, vel rubræ, vel etiam crassiores sunt vrinę, in febrium initio purgationem tentabimus, præsertim, si copia humorum subsit, quæ naturam grauet.

At postea quam ostendimus, quibus debeatur purgatio, illud esset docendum, per quæ, & quo modo, & qua hora tentanda sit, & quo ordine; sed quoniam id ex superioribus patet, ad alia accedam quæ supersunt. Ac quoniam inter vacuantia adest inedia, frictiones, balnea, & quæ per vrinam, & vomitum humorem trahunt absque purgatione tamen, pauca de his subijcienda sunt. De purgatione verò ut aiunt eradicatiua, quoniam ab initio ea fieri non debet, sed concocto morbo, ideò postquam de coctione egerimus, tractabimus.

Illud solum admonendum, non esse purgantia

adhibenda in acceſſione, ne diſtrahamus naturam occupatam in cauſis morborum, & ne illam magis debilitemus iam afflictam, tamen etiam, ne illam impediamus aliam viam tentantem, aut pluſquam oportet vacuemus, ſi eandem ſequamur; vbi tamen continuę ſunt febres, in declinatione exhibenda eſt purgatio, quia nullum tempus commodius.

De uacuatione quæ fit per inediam.

INediam requirimus in morbis, tanquam id, quod iuuet coctionem, aliquando verò tanquam uacuans præſidium: quum enim natura occupatur in uincēdis concoquendiſque humoribus, tunc inediam imperamus, ne illi laborandum ſit eodem negocio aduerſus alimentum, & infeſtantes humores. Vacuantis verò remedij naturam ſubit, quando eam imperamus, ut natura per inſenſibilem tranſpirationem diſcutere poſſit humorum abundantiam, à qua grauatur, & premitur. Quoniam enim corpus continuò digeritur, diſſoluta humida ſubſtātia, & in vaporem conuerſa, natiui caloris beneficio, ſi nihil reponatur in locum eius, quod eſt diſſolutum, corpus exhaurири neceſſe eſt; tum etiam inedia facit ad concoquendos crudiores humores, qui in corpore ſunt relicti: nā externo pabulo deſtituta natura, frigidiorem materiam alterat, & ſibi aſſimilat, qua corpus nutritur, & reficitur. Ex his verò operibus ſequitur fluxiones compeſci, dolores mitigari, febres minui, & nonnunquam inedia exaſperari: nam interim quum diſcutiuntur, aſſimilantur, humores qui fluunt, augere poſſunt, fluxiones ipſæ ſiſtuntur. Interim uerò quum fluxiones ſiſtuntur, & diſſoluitur humor, qui partem ſua copia diſtendit aut acrimonia erodit, miteſcunt dolores; minuuntur autem febres, diſſoluto, concoctoque humore, dum corpus in inedia ſeruatur. Quod ſi nulla ſit in corpore redundantia, abundentque humores bilioſi, exacuuntur febres per inediam deſtitutę humidiore ſubſtantia, quæ per alimentum ſuppeditari ſolet; Hinc eſt quod Galenus ſcribat nunc inediam concoctiones iuuare, nunc impedire, nunc aliquibus conferre ad vacuandum, alijs vero obeſſe, qui humectatione potius egent, ut apparet octauo Methodi, & decimo, vbi ſcribit Diatritarios Medicos (hi autem erant qui inediam triduo imperabant omnibus ægrotis) prodeſſe aliquando quandoque vero obeſſe. Prodeſt enim humidis, frigidisq; corporibus, obeſt vero bilioſis, & ſiccis: per quæ profecto variam confuſamq; doctrinam efficiūt, quoniam nunquam propriæ inædiæ facultates, & effectus ab eo traduntur, ex quibus poſtea intelligantur prouenire peculiaria opera, quæ in corporibus peraguntur: quomodo enim coctionem iuuare poſſit, aut impedire, quo modo fluxiones ſiſtere, multitudinem exhaurire, dolores mulcere, cruditates emēdare, aborſum prouocare, & alia infinita huiuſmodi efficere, nemo vnquam intelliget, qui prius perſpectum non habuerit, quid primum inedia efficere poſſit, quo intellecto, multo plura etiam quàm tradātur inueniri poſſunt. Itaque quum inedia per ſe nihil agat, per accidens enim dicitur euacuare, & alia omnia efficere, videndum quid per accidens præſtare poſſit: id autem vnum eſt, quod quum nihil addat corpori, calorem acuat qui in nobis eſt, qui humidi defectu acuitur, acciorq; redditur; illius verò abundantia obtunditur, mitiorque euadit, vndè calor, pro varietate corporum varia præſtat, & nunc prodeſt, nunc obeſt: nam ſi multitudo ſubeſt humoris, eam facilius concoquit, diſſoluit, abſumitq; ſi verò humorum penuria laborat corpus, intenditur admodum hic calor, ſolidioresq; partes depaſcitur vnde febres exaſperantur, vires deijciūtur, & alia naſcuntur ſymptomata, quæ caloris incrementum, humoriſq; defectum, & labantes vires comitantur. In ptiore autem ſtatu concoquuntur ſuperflui humores, & digeruntur, & quæ ex multitudine naſcuntur mala emendantur omnia, veluti obſtructiones & fluxiones, quibus ſublatis, febres, & alia mala indè prouenientia reſcinduntur; Ex quibus conſtat, febribus ipſis mediam non conuenire, ſed cauſis illarum; atque in illis quidem non omnibus, ſed in illis, in quib. adeſt frigidus, multuſq; humor, qui moleſtat: id quod etiā à Galeno traditur qui bilioſis inimicam eſſe dicit, amicam vero humidioribus corporibus inediam. At quo tempore illius maior ſit vſus nunc oſtendendū eſt: eſt enim id tritum apud Hippocratem, vigentibus ſcilicet febribus, minuendum eſſe victum, & ad inediam properandum, in principijs verò morborū vberius alendos eſſe ægrotantes, quod meo quidem iudicio perpetuum eſſe non debet; nam ſi inedia cōparata eſt ad vacuationem abundantis humoris, nō minus quàm ad coctionem, vrgere aliquando plus poteſt vacuatio, quam in principio prętare ſolemus, quàm ipſa concoctio, cuius cauſa vigente morbo inediam adhibemus; eſto enim ſi placet, aliquem febri citare febre leuiore cum humorum frigidiorum abundantia, an (quæſo) huic inediam imperabimus maiorem vigente, quàm incipiente morbo? haud quaquam profecto, quum coctionis minor requiratur in ſtatu neceſſitas, nec magna pugna excitetur in huiuſmodi humore, quā vacuationis in ipſo principio, in quo ſi inedia non vtamur, minui non poterit huiuſmodi humorum redundantia, tardabiturq; hoc modo incrementum, vigor, declinatioq; morbi, aut etiam mors ipſa accelerabitur: hac vero copia magna ex parte in initio febris ob inediam diminuta, licebit poſtea facilius quod reliquum eſt concoquere auctiore adhibito nutrimento. Quare, quod dicitur in principio plenius eſſe nutriendum, in ſtatu vero minus, ratione ipſius morbi, qui minus impedit in principio, vtpote mitior, non autem cauſę, quę vt vacuationem poſtulat maiorem ab initio, ſic quoque inediam maiorem deſiderat.

De uacuatione per frictiones.

FRictionum vſum docet Galenus lib. 2. & 3. de ſanitate tuenda, ſed non communem, qui cōueniat ſanis, & ægris, ſed proprium duntaxat ſanis corporibus: neque id ex principijs ex natura rei petitis. Itaque quum frictio ſimpliciter id faciat, quod motu calorem excitet, illius vſum requiremus potiſſimum vbi calorem auctiorem deſideramus, id quod continget potiſſimum vbi adſtrictam ſuperficiem laxare, & ſubiectos humores euocare neceſſarium fuerit, id enim facit calor auctior in externis partibus; rarefacit ſiquidem, extenuat, & incidit ſubiectos humores. Dura autem, mollis, recta, obliqua, multa, pauca, crebraq; frictio, varios effectus efficit pro ſubiecti corporeis ratione, & illarum natura. Quod ſi ita eſt, frictiones aliquando ab initio morbi, aliquando vero poſtea adhibebimus: vbi.n. corpus eſt adſtrictum, veluti in febribus, quæ ex cutis denſitate ſunt contractæ, prodeſt frictiones in principio adhibere, in fine vero morbi, vt exhalet putridus vapor, qui alioqui expirare non poterat, corrugata cute ob ſiccitatem, lentis, craſſisque reddi tis humoribus, & debilitato calore. At increſcente, vigenteque febre, præſtat à frictione abſtinere, quoniam caloris incremēto non egemus, propterea

non

non mirum ſi Galenus diuerſo modo illis vtatur: nam in diaria, aut putrida febre ex adſtrictione ſtatim ab initio laudat frictiones, vrpotè quæ denſitatem emendent, in alijs vero quum morbus ipſe, illiusq; acceſſiones remittuntur, nonnunquam tamẽ ad reuulſionem frictionibus vtimur, veluti in ſyncope accidit, aut in ſopore, aut alui, vel ſanguinis fluxu ad reuocandum ſcilicet calorem, & humores, ad partem quam fricamus.

De vacuatione per vomitum.

VOmitu vtimur in febribus non amplius ad purgandos humores, quemadmodum Hippocrates iubet eſſe faciendum, qui biliosos per ſuperiora, pituitoſos vero per inferiora purgandos eſſe cenſet: melius enim, tutiusq; eſſe docuit longa experientia, vt quoſcunque humores per inferiores partes trahamus, quæ ignobiliores ſunt, & minore ſenſu prędite, & ob id minus offenduntur ab humoribus tranſeuntibus. Quare, tunc ſolum vomitum requirimus, quum natura per eum ſeſe exonerare cupit; id quod potiſſimum accidit in febribus, quæ per acceſſiones infeſtant, quales ſunt tertianæ & quotidianæ, in quibus medicus naturam iuuare debet leuioribus præſidijs, vt faciliùs ſeſe exonerare poſsit à viſcoſis, craſisq; humorib. de quibus medicamentis poſtea ſuo loco agemus. Supereſſet de balneis agere, ſed quoniam maior illorum eſt vſus in hecticis febribus quàm in alijs, ideo eo loco de differentijs illorum, vſuq; multiplici, & vi diſſeremus. Nunc vero ad alia properandum eſt.

De concoctione.

OStendimus in febribus putridis opus eſſe vacuatione, idq; per varia remedia, quorũ alia ſpectent putrefactum iam humorem, alia vero materiam aptam ad putredinem: nam vacuantia, quæ hactenus adhibuimus, omnia non ſpectant putridam materiam, ſed quæ putreſcere eſt apta; Itaq; quum antea oſtenderimus, pugnandum eſſe aduerſus putridam materiam, & aduerſus illius cauſas, nunc diligentius expendendum eſt, quid cauſæ putredinis poſtulent: nam putridus humor vtpote corruptus, vacuationem ſolum poſtulat, etſi per attemperationem, & mixtionem emendari poteſt, ſed maiore negotio, & non proprio remedio.

Sunt porro cauſæ putredinis materia apta ad putredinem, & calor extraneus, & cauſæ, quæ calorem excitant, & fouent, quorum ſingula quid poſtulẽt videndum eſt. Ac inprimis de materia agendum, quæ quum ſit alienata à naturali ſua conditione, reſtitutionem poſtulat, qua redigatur ad priſtinum ſtatum.

Sanguis enim aut alius humor præter naturam ex calefactus per febres, vtpotè prętet naturã affectus, naturalem ſuum ſtatum indicat: id autem eſſe coctionem dicunt: nam febres omnes putridas coctione egere, omnibus eſt compertum. At quur non ſufficiet refrigeratio, ſi vitium eſt natum ex calore? Quur enim non licet refrigerare corpus, & humores, atq; ita emendare eorum vitia, neq; aliquam coctionem adhibere, id quod à nemine hactenus dubitatum eſſe video; Eſt autem meo quidem iudicio hæc ratio, quur non ſufficiat alteratio, q̃ ſcilicet humor per calorem excedentem, non ſolum ſit exalefactus, ſed etiam diſsimilis redditus in odore, ſapore, colore, & alijs omnibus qualitatibus, quæ non poſſunt corrigi, niſi ſimiles rurſus reddãtur; id quod facit concoctrix facultas. Requiritur ergo concoctio in humore, & de ea propterea eſt agendum, docendumq; quid concoctio, quotuplex ſit, quæ cauſę efficientes, quę materia, & quis finis quoque modo fiat.

Definitur autem concoctio præparatio humoris ad expulſionem ſumpta ab Auicenna Definitione, qui dicit coctionem eſſe adæquationem ſubſtantiæ, quæ facilè vacuationi obediat. Quæ definitio improbanda eſt.

Primò, q̃ duos Aphoriſmos inter ſe confundat, nonum 2. cum iſto: illic enim dicit, fluida eſſe facienda corpora quum quis purgare voluerit; Quare, ſi concoctio eſſet præparatio, fruſtra adderet aliam præparationem: eſt enim præparare corpus ad purgationem, vt ex Comment. Galeni in Aphoriſm. In acutis paſsionibus, patet, extenuare humores, & obſtructiones auferre, id quod efficere, non eſt concoquere.

Secundò; parati dicuntur humores ad expulſionem, qui tenues ſunt & calidi, vt 23. 3. Prognoſtic. & natura purgantis medicamenti oſtendit, quæ attrahendo ſuum opus exercet. Huiuſmodi autem humor qui tenuis eſt, & calidus, crudus cenſetur, ut bilis acrior cruda dicitur. Præterea, concoctio omnia incraſſat, quare aliud eſt conçoctio, quam prępa ratio ad expulſionem, quum alioqui contraria uidea tur actio, nam præparatio eſt extenuatio, concoctio uero incraſſatio, uel certè abſque incraſſatione non fit.

Tertiò, concoctio omnia aſsimilat quantum fieri poteſt, quę ſimiliora tanto auidius retinentur, quæ uero auidiùs retinentur, ad expulſionem ineptiora ſunt: ſimilitudo enim attractionis, concoctionis, diſsimilitudo uero expulſionis cauſa eſt. Quare non ad expulſionem, ſed ad retentionem concoctio potius terminatur.

Quartò, nonnulli morbi ſunt qui per ſolam coctionem finiuntur, vt teſtatur Galenus 3. de Criſibus, fruſtra ergò præpararet natura ad expulſionem humores quos poſtea expellere non debet: nõ enim quieſceret in coctione, ſi hæc præparatio eſt ad expulſionem, ſed etiam expulſionem tentaret.

Quintò, liceret in morbis acutiſſimis ſemper purgare, ſunt enim humores, qui eos morbos committunt cum febre, calidi, & tenues, quos paratiſſimos ad expulſionem authore Galeno iam diximus; propterea, ſi per coctionem præparationem moliri volumus, quum præparati ſint etiam in ſtatu, quoniam tenues, licebit commodè eo etiam tempore purgare; quod non facimus, tanquam aliud ſit concoctio, & præparatio. Quod vero dicimus coctionem incraſſare, craſſitiem autem expulſioni obeſſe, diſtinguunt Sophiſtę, quod ad vacuationem, quæ fit à Medico, inepta ſit craſſities, ad eam verò, quæ fit à Natura, apta. At nos hic inprimis de purgatione agimus, quæ à Medico fit, deindè, falſum eſt craſſos humores facilius à natura expelli, quoniam facilius patitur tenue quam craſſum, & per corporis meatus facilius fertur, excepta ſola vacuatione, quæ fit per ſputum, quæ ab aere impellente perficitur, mediocrem calorem deſiderat; ridiculaque ſanè eſt illorũ ratio, quoniam enim inquiunt natura aſſimilando agit, & propterea incraſſando, ideo facilius incraſſata expellet: agit etenim natura multipliciter incraſſando quando alterat, non autem quando expellit melius, quam quum tenuia eſſent, id non fit ratione incraſſationis, ſed quoniam quum tenuia eſſent, fortè etiam cruda extant, quæ per coctionem reddita ſunt craſſiora & peracta coctione ſeparari potuerunt multo commodius quam antea. Quod ſi na-

tura melius expellit craſſos humores, eos ergo craſ- A
ſos reddere ſtudeamus, quum per vrinam vel ſudo-
rem, aut aluum, aut aliam partem ſeſe expurgat:
nos uerò qui dicimus tenuitatem cauſam eſſe facili-
oris expulſionis, id facilè concedimus, tanto facili-
us expelli humores, quanto tenuiores fuerint red-
diti; quod ſi dicamus poſt coctionem commodè fie-
ri purgationes, tanquam concoctio præparatio quæ-
dam ſit, ſi quidem rectè fieri nequit purgatio, ſi hu-
mor præparatus non ſit; reſpondemus, rectè quidem
tunc fieri purgationem, quum humor eſt concoc-
tus, non quod per concoctionem præparationem,
& aptitudinem acceperit humor, quando craſſities,
quæ per coctionem neceſſariò acquiritur, obeſt, ſed
quod quum naturam requiramus adiutricem medi-
camenti, ſedato iam feruore, & parta coctione, com B
modiſſimè, tunc ſeruire poſſit natura purgationi.
Dicimus ergò, non præparari humorem per coctio
nem, aut certè non magis aptum, quam ineptum red
di, in hoc enim confert concoctio, quod caliditatē,
& frigiditatem in quibus vincendis natura, natiuusque calor occupantur, vicerit; ex quo ſequitur,
naturam expeditam eſſe, & ſeruire poſſe purgatio-
ni, in alio verò obeſt, quod craſſam materiā reddat.

Coctionem alij definiunt eſſe ſeparationem boni à malo, fortè quod viderent vigente morbo, vbi
concoctio maximè perficitur per Criſes, naturam à
noxijs humoribus exonerari: qui tamen non minus
quam alij errant: nam etſi in vigore morbi vigeat
concoctio, non tamen ea eſt ſeparatio, ſed hæc co-
ctionem ſequitur: cocto liquidem humore vniuer- C
ſo, quod planè aſſimilari nequiunt, natura ſecretrice
facultate vſa, noxios humores ab alijs ſecernit, &
protrudit. Deinde, finis coctionis (vt poſtea oſten-
demus) eſt aſſimilatio: qui autem ſeparat, res diſsi-
miles facit. Eſt præterea concoctio perfectio quę-
dam, vt Ariſtot. lib. 4. Meteorologicorum ſcribit,
quod autem diuidit, rem corrumpit, qui autem aſsi
miſat gignit, ita, ut perfectio eſſe non poſsit ſi ſepa-
ratio ſit. Ad hæc, externæ res coctæ, & maturæ di-
cuntur, quando ſiccæ partes humidis caloris benefi
cio miſcentur, quum autem ſeparatæ ſunt, crudę vo
cantur, necnon etiam quæ elixantur, & coquuntur
unde coctionis nomen in humoribus ductum, ſuas
ſubſtantias, & qualitates inter ſe miſcet, caloris
ignei beneficio; Adde, quod concoctio omnis in- D
craſsando fit, quæ verò incraſsantur, vnam formam
recipiunt, craſsitudinem. ſ. non ergò diuerſas, & ſe-
paratas. Poſtremò, ſeparationem boni à malo tri-
buit expultrici facultati Galenus 3. de facultatibus,
& non coctrici. Manardus verò, & alij ferè omnes
recentiores, coctionem generali definitione definiri non poſſe putant, ſed triplicem faciunt ex triplici. ſ. natura eorum, quæ coquuntur, alimento. ſ. putrido humore, vel alio; primamque definiunt eſſe
omnimodam aſsimilationem; ſecundam alteratio
nem, quæ putredinem ceſsare faciat; Tertiam quadamtenus aſsimilationem, in quo errant: nam ſi ex
diuerſa materia naturæ actiones diſtinguendæ ſunt,
non ſolum tres, ſed plures fient coctiones: ita tres
attractiones, retentiones, & expulſiones. Dicemus E
ergò, vnam eſſe expultricem facultatem, quæ excrementa cibi; aliam, quæ putridos humores; aliam quę
alterius generis materiam extrudat. Secundò vna
eſt cauſa omnium coctionum efficiens, calor, niſi ma
lis inſtrumentum vocare; vna eſt facultas inſita ſin
gulis membris concoctrix vocata; ab vno verò quan
tum in ſe eſt idem ſemper fit, etſi materia diuerſa
aliquantulum actiones variet, ut vnum gladium di-
cemus eſſe, qui panem, vel lignum ſecat. Præterea
quum ſit concoctio vna actio, vnum etiam habebit
finem; vna præterea eſt materia, quæ concoquitur;
vnus concoquendi modus, ab eiſdem cognoſcūtur,
iuuanturq; coctiones omnes; vna ergò definitio, &
vna omnium natura, etſi certo modo euarient, ſic
enim elixa & aſſata, concocta dicimus, quoniam
aliquid commune acceperint, cuius beneficio cocta
vocantur, etſi aliter ſint affecta aſſata hæc quam illa, Reliqua vide in Commentario Aphoriſ. Concocta medicari, &c.

De deobſtruentibus, & alijs præſidijs, quibus vtimur aduerſus cauſas putredinis.

ESſe pugnandum aduerſus humorem aptum
ad putredinem ob æſtum caloris, non ſo-
lum refrigeratione, ſed etiam concoctio-
ne, abundè oſtenſum eſſe puto. Quinetiam oſten-
dimus cuius officium ſit concoquere, & quibus auxi
lijs concoctio iuuetur. Verum quoniam requirit con
coctio mediocritatem caloris, quæ cōparari nequit,
niſi ablatis cauſis, quæ extraneum calorem augent,
& fouent, propterea remedia quoq; quærenda ſunt,
quæ illis repugnent. Eſt porro cauſa acceſsionis ca-
loris frequentis prohibita tranſpiratio, quæ quum na
ſcuntur ex occluſione meatuum corporis, qui vel
ſunt in externa ſuperficie, vel in internis cauitati-
bus, nempè venis, & arterijs, ideò uniuerſa Medici
præſidia eò ferri debent, vt meatus eos aperiat; id
quod faciet, perſpectis occluſionis cauſis, neq; enim
ab eiſdem occludi poſſunt externæ, internæq; viæ;
Etenim externos cutis meatus refrigerantia, exſic-
cantia, leuiterque auſtera, aut alio modo adſtrin-
gentia occludere poſſunt, quemadmodum Galenus
initio noni Methodi refert à conniuentibus. ſ. den-
ſantibus, exſiccantibus, & indurantibus. Denſant
quidem frigida, conniuentiam verò pariunt quæ ad
ſtringunt, vt aquæ aluminoſæ, & medicamenta; in-
durant verò ficca; obſtructio verò ob glutinoſos, vel
craſſos, vel copioſos ſuccos incidit; ac tum obſtruc-
tiones, tum externorum meatuū occluſiones nunc
validæ ſunt, nunc leuiores, vt etiam de his cauſis a-
git 11. Methodi. Propria remedia ſingulæ cauſę exi
gunt. Poſtulat autem denſitas, quæ rarefaciunt; con
ſtrictio, ea quæ fundant, ſiccitas, quæ humectent, a-
bundantia, quæ vacuent, craſſitudo, quę diſſecent,
& lentor, quæ detergant: ita cenſet Galenus 11. Me-
thodi. Tamen aptius dices, ſi craſſa extenuationem
poſtulare, lenta verò incidentia, & detergentia: quæ
enim craſſa ſunt, extenuationem exigunt, non diſſe
ctionem, quæ verò viſcoſa, inciſionem, qua conti-
nuitas diſſoluatur, & abſterſionem, vt ea quæ tena-
ciſſimè hærunt corporibus auferantur. Si ergo frig-
us nocuit, ſatis ſit pannis calidis, leuiter fricare cor
pus, ne febris exaſperetur validiore frictione; aut
etiam oleo camomelino, aut liliaceo, vel anethi-
no inungere fricareq; corpus; quod ſi ex denſitate vt
ex balneis aluminoſis cutis ſit conſtricta, non obetūt
balnea aquæ dulcis, cuius vſu ſeſe explicare poſſint
partes ſiccitate conſtrictæ: At ſi ſordes, vel internus
aliquis humor impactus ſit meatibus cutis, prode-
rit multa abluere fricareq; corpus; ſic etiam præci-
piendum vt in tepore corpus contineatur, qualiſcun
que fuerit cauſa, quæ externam ſuperficiem oc-
cluſerit.

At ſi interni meatus ob multitudinem ſunt ob-
ſtructi, vacuatio remedium eſt, præſertim per venæ
ſectionem, de qua iam egimus. Quod ſi adeſt viſci-
ditas, quęrenda ſunt quæ (vt diximus) diſſecent, &
abſtergant, qualia ſunt aptiſſima, quæ ex aceto, &
melle componuntur, ſiquidem acetum diſſecat, mel

autem

autem detergit, quo in genere oximel variè paramus; ſimplex, compoſitum, ſquillitícum, prout maiorem, aut minorem diſſectionem quærimus. Quod ſi craſſities obturat, magna prouidentia adhibenda eſt, ne febres exaſperemus, quemadmodum etiam Galenus prodidit 11. Methodi, propterea. ſ. q. ferè omnia inſigniter ſunt calida, quæ extenuare poſſunt. Quam ob rem catalogum aperientium proponam, ex quo poſſimus leuiora ſi febris vehementior eſt, vehementiora uero ubi eſt mitior & humor rebellior, eligere.

Ac inprimis quidem generalem illorum facultatem, in qua omnia conueniunt, proponam, ut poſtea liceat alia inuenire, quæ prætermittentur ob infinitam particularium eiuſdem generis multitudinem. Itaque Gal. ſcribit 5. de Simplicibus, c. de his, quæ abſtergunt, & meatus aperiũt, ea quæ externos meatus aperiunt, rarefacientia uocari, quod ſi iordem detergunt, ab illis uocari detergentia, eſſe uero rarefacientia modicè calida, & tenuium partium; abſtergentia uero nitroſa, & amara, abſque aliqua adſtrictione; quæ uero intus ſumuntur ad internos meatus expediendos, & aperiendos, etiam ſi habuerint aliquam adſtrictionem, tantum abeſt ut obſint, ut etiam magis proſint, eo quod uaſa corroborent, & adſtrictoria ui præcẽtem apertoriam facultatem propellant, & ueluti protrudant, propterea abſintium intus purgare poteſt, foris autem nequit.

De obſtruentia vehementer.

AMpelopraſſum, abrotanum, abſynthium, ſeriphium, radix capparis, tamaricis, & ſcyllę, phu, radix gentianę, dracuntium, oſyris, polium, praſſium, ſiſon, ſcandix, ſcordion, camedrys, camelſiſti flos, chelidonium maius, aſphodelus, vrticæ ſemen, anemonæ omnes, camepitis, pulegium, thymum, calamentum.

Mediocriter.

FOlia anchuſæ, oneceleæ, amarantus, ſtechas, amigdalę amaræ, radixari, aſparagus, ſemen altheę, helxine, cicera orobia, Eritrodani radix, eupatorium, ſiue agrimonia, betonica, vmbilicus veneris, mel, origanum, petroſelinum, apium oluſatrum, feniculum, cetrac, hiſſopus.

Leuiter.

ADiantum, radix acanthi, cichorium, & cichoreacea omnia, endiuia. Hæc & ſimilia eligi poſſunt, & decoqui, vel ſola, vel addito ſaccharo, aut melle, plus vel minus pro febris ratione, & etiam aceto, ſi adſit vna cum craſſitie viſciditas, & propinari; vel poſſunt miſceri cum Syrupis confectis, quibus vtimur, & propinari. Sunt autem ſyrupi, quibus utimur in calidioribus febribus, Syrupus de endiuia, de cichoreo, violatus, acetoſus ſimplex, oxiſacchara ſimplex, ſyrupus capilli veneris, vbi paulo mitior eſt febris: item ſyrupus de betonica, oximel ſimplex, ſyrupus acetoſus compoſitus, Syr. de fumoterræ vbi vero rebellior eſt humor, Syrup. de hiſſopo, oximel ſcylliticum & compoſitum, Syrup. de bizantijs, de agrimonia, ſiue eupatorio.

De Purgatione eradicatiua.

POrro ijs vtendum eſt donec vacuandi neceſſitas alia inſurgat, concocto iam planè humore, & diminuta, aut omnino ablata febre, quum natura non perfectè, aut nullo modo morbi cauſas reijcit, tunc enim ex medicina auxilia ſunt petenda. Verum quoniam nunc per ea, quæ vrinas mouent, aut ſudorem, nunc verò per ea, quæ ciunt vomitum, aut aluum ſubducunt, vacuationes molimur, videndum eſt, quando per aluum oporteat purgare: id autem meo quidem iudicio faciendum, ſi copia adeſt humorum, quos per aliam viam ducere non eſt tutum, aut certè longum; aut ſi maligni ſunt, ut periculum ſit, ne alias offendant partes, quę nobiliores ſunt, nec conſueuerunt huiuſmodi humorum conſuetudinem ferre, ſicut inteſtina, quæ omnium excrementorum delationem ferre didicerunt; vel etiam, ſi natura alias uacuationes non aſt aggreſſa, veluti per vrinam, & ſudores; aut ſi quidem eſt aggreſſa, ſed per illas non ſatis liberè ſeſe expurgat, veluti quum ſudorem, aut vrinam mouet, nec tamen interim liberatur æger; tunc enim non dubitauerim conceſſis naturæ iam aliquot diebus, purgationem tentare per aluum, idq; maximè faciendũ, ſi in illis locis humor contineatur, ex quibus cõmodę per aliam uiam duci non poteſt, qualis eſt, qui circa inteſtina, & ſimam hepatis continetur; nam quod ſcribit Hippocrates, bilioſos, aut æſtiuos morbos per ſuperiora potius vacuãdos, quod eas partes petat bilis, niſi eo vehementius incitetur natura, non probauerim, quando ſatius eſt (ut dixi) huiuſmodi ſuccos acres & mordaces à quibus imminet periculum erosionis ſtomachi, & ſyncopes, deorſum trahere.

Igitur quantum fieri poteſt, quæramus deductionem humorum ad infernas partes per aluum; qua in re, genus medicamenti inprimis eligendum pro natura humoris redundantis, & quantitate, & qualitate: nam ſi bilis abundat, quærenda ſunt præſidia, quæ illam euacuant, non autem alios, qui haudquaquam nocent; ſi magna eſt illius copia, aut craſſior, eligenda ſunt vehementiora remedia, quum alioqui mitiſſima non ſufficiant: nam manna, aut ſyrupus roſaceus ſolutiuus in his ſufficiet, in alijs vero erit quoque neceſſarium rhabarbarum, & alia, quæ uehementius humorem eum trahant. Itaque quum inter ea, quæ aluum ſubducunt, quædam ſint ſolum mollientia, vt mulſa, iuſcula ex oleo, ſale, ſucco ptiſanæ, oleo ſimplici, vel amigdalino dulci, aut amaro, caricę pingues, pruna; alia vero quæ proritant, vt oliuæ, cappares; alia autem quæ fundunt concretos humores qui poſteà ſponte deſcendunt, vt oximel: his non vtemur tanquam inefficacibus ad extrahendum humorem lædentem; alia vero ſint purgantia eaque vel ſimplicia, vel compoſita, idq; vel leuiter, vel validius, horum catalogum ſcire oportet, præſertim eorum quibus vtimur in febribus.

Purgantia leuiter ſunt, manna, caſſia, ſyrupus roſaceus, aloe, diacatolicon, diaprunis non ſolutiuum, hiera, thymum, ſena. Inter quæ hæc pituitoſos, ſalſosque humores, & melancholicos educit, thymum vero melancholicos, diacatolicon omnes; manna bilioſos, & pituitoſos elicit. Caſſia bilem torridam cum pituita, aloe bilioſos, & ieroſos, ſicut etiam ſyrup. roſaceus.

Paulo validius purgant rhabarbarum, agaricum, diaphenicon minus, diaprunis ſolutiuum; validius vero adhuc electuarium de ſucco roſarum, de pſilio, diaphęnicon maius, confectio hamech, electuarium

Indum

Indum maius, & minus. Pillularum catalogus. A
Vtimur autem confectione hamech in atra bile, & pituita educendis, ſicut electuario Indo. In pituita vero, & bile diaphœnico, agarico, rhabarbaro, hoc tamen magis vbi bilis abundat, ſicut diaprunis ſolutiuo, & de ſucco roſarum, & roſato Meſues; Hiera autem vtimur raro in febribus, quoniam vehementius excalefacit, ſicut etiam nec pillulis, niſi admodum rebelles ſint humores, & febris remiſſa, & potiſſimũ ſi adſit dolor aliquis in diſtantioribus partibus vt capite, iuncturis, ſicut hiera, vbi ſtomachus afficitur à multitudine humoris.

Hæc ſunt quibus potiſſimum vti ſolemus, quibus raro utimur ſolis, quoniam mixtione melius perficitur vacuatio, & contraindicantibus commodius ſatisfacimus: nam etſi rhabarbarum bilem, & pituitam educat, tamen ſicciores habet qualitates, & cali diores, quàm actioribus febribus conueniat, propterea, vel caſſiam, vel ſyrupum roſaceum, aut mannacum eo miſcere ſolemus: ſic etiam odorifera adiungimus ad ingratum odorem emendandum, & dulcia ad abſurdos ſapores corrigendos, vt dulces ſyrupos cum amaris medicamentis miſcemus, & cinamomum quod eſt odoratum, necnon aliquando quędã admiſcemus ad iuuandas qualitates tardiores medicamentorum, vt ſpicam rhabarbaro; quædam uero ad inhibenda eorum vitia, vt cotonei ſuccum cum ſcammonio, gingiber cum agarico, qui aliter vomitum prouocat, & ſtomachum offendit. Denique ſi non adſint qualitates in ſitę medicamentis quæ poſſint ſatisfacere inſtituto noſtro, minima quantum C
fieri poteſt aliorum læſione, arte eas moliri nitimur mixtione, coctione, varia figura, & alia quacunque prę paratione, & compoſitione: Quoniam vero ſolida, vel liquida exhiberi poſſunt medicamenta, præſtat in febribus liquidiora exhibere; ſic enim facilius permeant per anguſtos meatus, ſi tamen rebellis ſit humor, & in diſtantibus partibus poſitus, mitiorq; febris, proſunt tunc magis ſolida, vt pillulæ, & boli dicti, quoniam maior ineſt illis attrahendi vis.

Doſis pro natura, qualitate, quantitate humoris, & viribus, & facilitate, vel difficultate ęgri in purgãdo facienda eſt. Craſſus etenim humor, ut melancholicus, & pitnitoſus intendi uult purgantia, ſicut & humor copioſus, & ualidę uires, & durior ad purgationes ægri natura: Vſu tamen didicimus caſſiæ D
dracmas decem ſufficere, mãnę uncias quattuor rhabarbari dracmas duas, ſi ſolidum ſumatur, non reiecta craſſiore parte per expreſſiones dictas confectionis hamech quattuor ad ſummum dantur dracmę, diaphœniconis uero etiam ſex. Pillularum doſis eſt a drac. 1. ad drac. 2. Quoniam uero non ſolum doſis ſed moles etiam ipſius medicamenti ſpectatur, ubi plenius euacuare uolumus, aut partes uniuerſas prę ſertim diſtantiores, intendere oportet molem, quando alioqui in uia conſumitur medicamentum, quod paucum copia eſt. Vbi uero ſtomachum purgare, & tenuiores humores educere conſilium eſt, minor copia ſufficit.

Quantum verò humoris educendum, coniectura inprimis aſſequeris ex his, quæ quantitatem humo- E
ris redundantis oſtendunt, præcipuè tamen docebit morbi ſolutio; tamdiu enim vacuandum, donec perfecta ſolutio morbi ſequatur, quæ enim relinquuntur in morbis, recidiuas facere conſueuerunt.

Modum verò purgandi ex motu morbi, & qualitate, & uiribus ſumes: nam ſi morbi motus ſit celer, & validæ ſubſint vires, nec caliditas obſit, quæ exaſperari ſolet à magna purgatione, ſemel totum purgandum quod abundat, alioqui ſatius eſt purgationem partiri, quoniam tutior eſt.

Propinandum autem medicamentum eſt ſi nulla adeſt acceſſio, quę impediat, aut calor diei mane ieiuno ſtomacho, alioqui etiam veſperi, etſi tamen omni ratione quærendum eſt, vt mane exhibeatur, ne ſomnus turbetur nocturnus, dum ſæpius ſurgere cogitur qui purgatur. Aſſumpto uero medicamento, prodeſt ſuperbibere uel aquam hordei, vel ptiſanã, ſi vehementius ſit medicamentum, vt abluatur ſi quid illius circa orificium ſtomachi hæreat, alioqui expectandum eſt, donec medicamentum ventriculum ſit egreſſum, & magna ex parte opus ſuum perfecerit; quapropter, paulo ante cibum iuſcula cum ſaccharo propinare ſolemus ad ſtomachi ablutionẽ, & vt reliquię medicamenti deorſum protrudantur, atque ita ventriculus aptior ad appetendum, retinendum, concoquendumque cibum reddatur. B
Prodeſt quoque ſuperdormire aliquantulum, præſertim, ſi validius ſit ingeſtum medicamentum, & vomitum concitare ſit aptum, vel infirma ſit hominis, aut uentriculi natura: omnia enim hæc incommoda ex ſomno emendantur breuiore, ex longiore uerò uincitur medicamenti uis, aut impeditur ferri in diſtantiores partes, aut fortè oborto ſudore una cum humore in habitum corporis rapitur, quod magni mali ſit cauſa. Quoniam uero aſſumptum medicamentum aliquando non educit, aut plus quam oportet euacuat, ſi non educat motione aliqua tentanda inprimis res eſt, alioqui prodeſt aliquid ſuperinijcere, quod uim purgandi habeat, ut ſyrupum roſaceum ſolutiuum, aut mannam cum iuſculo. Prodeſt & cliſteri, & balano poſtea rem iuuare, ſed id non ante quàm res ſit deſperata de purgatione; Tardius enim in aliquibus, & non niſi poſt aliquot horas, citius vero in alijs procedit purgatio. Quod ſi vehementius deijciat, quiete, ſomno, reuulſione per ligaturas, & vomitu ex aqua calida, ſiſtitur impetus. Quod ſi fortè animo linquatur, odorata ventri, & naribus admouebit. Vinum propinabis odoratum, tenue. At ſi ad os recurrat medicamentum, quod deijciendi cauſa dedimus, prodeſt adſtringentia aſſumere, vt cotonei mali ſuccum, frigida os colluere, vel etiam illius aliquid ingerere, cubitum, & manũ aqua calida fouere, inferiores partes fricari, cucurbitulas admouere ventri ſuper vmbilicum, in tenebris degere, & quiete; Animum alienare cogitatione medicamenti aſſumpti, & faciem aſpergere aqua violentius iniecta. Hæc ſunt quæ de purgatione per aluum neceſſaria mihi ſunt viſa, donec experientia longa vos docere poſſit alia.

Nunc vero de his quæ vrinas, ſudoresq; mouent, agẽdum, quoniam his præſidijs nonnunquam etiam corpus expurgamus.

De his quæ vrinas mouent.

VRinas mouentium nonnunquam in febribus magnus eſt vſus, quam ſcilicet humor adeſt, qui commodius per veſicam, & renes, quàm per aliam educi poteſt, aut natura per eas partes ſeſe exonerare cupit. E

Qua in re expendendum, quis humor commodè per vrinas ducatur, & quæ remedia ad id præſtandũ ſint apta, & demum, quo tempore morbi hæc præſidia tentare oporteat hæc enim potiſſimum capita in hac re quærere oportet. Eſt autem materia, quę per vrinas trahi poteſt, aptiſſima quæ tenuis eſt, & ſeroſa; Nonnunquam etiam quæ craſſior, vt pituitoſa, & melancholicam commodè per quotidianas, quartanaſque febres euacuari videmus: nam etſi materia ipſa craſſa eſt, & ob id inepta ad delationem per

angu-

anguſtos eos meatus nihilominus, quum extenuatur, & aquoſo humore diluitur nulla repugnantia per eas trahitur. Verum etſi huiuſmodi humor per vrinas elici poteſt, obſtat tamen magna quantitas, & locus, qui enim copioſus eſt humor, tuto non educitur per anguſtos eos anfractus, ſi craſſus quoque fuerit. Propterea ſcribebat Galenus in Methodo medendi, ſatius eſſe copioſum humorem ad aluum trahere, quam ad renes, & veſicam ducere, idque magis verendum ſi illæ partes vel vlcere, aut calculo, aut obſtructione, vel imbecillitate vexari conſueuerunt. Periculoſum ſiquidem fuerit ita affectas partes excrementis onerare. Sunt præterea inepti vniuerſi humores ad huiuſmodi vacuationem, qui in habitu corporis, aut primis venis, vel in aliquo alio membro præterquam in magnis venis, & arterijs continentur: alij enim qui alibi ſunt nullo modo per vrinam purgantur, niſi natura ſeſe ad eas partes conuertat.

Vrinam verò prouocantia à Galeno dicuntur eſſe extenuantia, & calefacientia, quæ ideo dicuntur id facere, quod ſanguinem calefaciendo & extenuando, fundant, ex qua fuſione ſequitur (inquit Galen.) ſeparatio ſeroſæ partis ab alia, vel potius (vt mea fert opinio) fit, vt facilius trahatur à renibus. Idem quoque faciunt quæ multa aquoſitate abundant, hęc enim fundant, & liquant, dum ſe permiſcent alijs humoribus, quo modo iuſcula vrinas prouocare dicuntur, & vinum album. Tertij generis ſunt, quæ incidunt, vt oximel, fundendo enim, & incidendo craſſos humores idem quoque facit. Eſt & quartũ genus, quod ex proprietate id facere putatur, non aliter quam ea, quæ purgant, velut eſt capillus Veneris, halicacabus, ſiue alchekengi dictum, item rubia, erinacei carnes, & paſſerculi, quæ oſtendunt ſe non fuſione, & calore, quum ſint frigida, nec aquoſitate, quum nonnulla ſint craſſæ ſubſtantiæ, neque acrimonia, qua penitus caret halicacabi fructus, ſed à proprietate omninò id facere videantur, ſicut etiã radicem cionæ nuper repertam facere noui: ſic etiã Rhabarbarum, & Caſſia per vrinas humores trahũt, & hæc propriè dici deberent vrinatiua, etſi Galen. horum non meminerit in libris de Simplicibus, vbi ſolum facultates methodo inuentas, non autem à proprietate agentes, tradere inſtituit; ex accidenti enim vrinas ducunt, quæ liquant, fundunt, humectant, & ſti mulant.

Porrò, eligere oportet nunc ex vno genere, nunc alio, quod vrinas ducat: nam vbi febris vehementior eſt, & copioſa eſt materia, leuiora ſunt eligenda præſidia, quæ abſque calore opus ſuum perficiãt, quando etiam copia humoris niſi prius per ampliores vias corpus fuerit expurgatum, ab huiuſmodi re medijs vehementius agitata, & ad anguſtos meatus perducta, eos obſtruere occludereq; ſolet; Leuiora quoque ſufficiunt, ſi natura iam eo inclinet. Quod ſi febris non impediat, craſſiorq; ſit humor, validiora ſunt eligenda, quum nihil impediat, & rebellis humor non aliter eo impelli poſſit.

Tempus autem exhibendi vrinatiua medicamenta, erit, quum corpus alia via eſt iam exoneratum, & declinat morbus, ſiquidem (vt dicimus) vbi magna eſt humorum copia, tutus non eſt eorum vſus, & quum noxios humores expellere debeat, naturæ victoria expectanda eſt, poſt quam licet malos humores à bonis ſeparare, nec tamen impedio, quin ab initio ea tentemus, ſi modo leuiora fuerint, quemadmodum Galen. 1. ad Glauconem cap. de Tertiana facit, qui etiam in quotidiana valentiora experitur. Quod ſi quis catalogum eorum, quæ vrinas mouent apud Galenum habere velit, copioſum inueniet.

A Mouet enim graminis ſemen, item acorum, amni, brioniæ germina, androſaces, aniſi ſemen, abſinthium, bdellium Arabicum, ſabina, ſemen dauci, licet, maximè arietinum, ſerpillum, erithrodani radix, calamus aromaticus, fumus terræ, cortex radicis capparis cani, caucalis, carpeſium, phu, coſtus, vmbilicus Veneris, ſemen crocodili, & alterius ciclaminis, cumini ſemen, liguſtici, cari, petroſelini, radix ciperi, libiſticum, radix lonchitidiæ, marathrum, & hippomarathrum, radix meu, nardi radix, & Celtica magis, fructus xiridis, radix ononidis, pe
riclimeni fructus, ſed vehemẽtius, ruta, pollium, ſe-
B linum, ſeſeli, cucumis, ſiſon, ſyon, ſiſari radix, ſcandix, ſcolini radix, ſcordium, ſmirnion, paſtinachæ agreſtis radix, ſchenantos, terebinti fructus, trifilon, ſolani fructus, halicacabi, item ſolani ſomniferi ſemen, camedrys, camepytis, lumbrici terræ cum muſo poti, item cantharides, cum alijs medicamentis minima quantitate mixtæ, pepones, ſemen lini, itẽ melopepon, iuniperi fructus, ſmyrnion, aſparagi omnes ſpecies, mel deſpumatum, vina tenuia. Compoſita medicamenta quæ deſcribuntur ad vrinas mouendas vtiliora potius ſunt, quum veſicæ, aut rerum affectu vrina ſupprimitur quam in febribus, quare ſatis eſt ſimplicibus vti prædictis incoctis in aqua, & melle, aut mixtis ſyrupis cum decoctione illorum, quæ in ſola aqua ſit facta, cuiuſmodi ſunt ſyrupi de duabus, aut quinque radicibus item de fumoterræ, nec exigua debet eſſe potio, quoniam per longos anfractus ad diſtantiſſimas vias ferri de-
C bet illorum vis, quæ facilè diſſoluitur, ſi copia liquoris non iuuetur.

De his quæ ſudorem mouent.

INprimis illud videndum eſt, quiſnam humor per ſudorem vacuari poſtulet; eſt porrò is qui tenuis eſt, & in exiguis venis in habituq; corporis potiſſimum cõtinetur: vt enim tenuis humor, qualis eſt ſeroſus, & bilioſus, facilè per anguſtos cutis meatus, & carnem permeat, ſic ille qui in magnis venis, aut profundo corpore continetur, niſi à natura eo impellatur, difficilè ad cutim trahitur; vnde videmus, quotidianas febres per ſudorem non finiri, quod humor ſit craſſus & viſcidus; contra vero, tertianas omnes quanto exquiſitores fuerint, & ex acri tenuiq; bile confectæ, tanto promptius per ſudorem diſcuti. Continuos vero non niſi, & vix vnquã per criſim ſudores tentare vtiles, quoniam in profundo corpore continetur illarum humor. Quarè, in illis Medicus ſolum prouocare debet ſudorem, quando natura eum tentauit per Criſes, ſed tamen abſoluere non poteſt.

Porrò, ſudorem mouentia ſunt (inquit Galen. 4. de ſimpl.) acria, quæ tenùium ſunt partium, hæc enim humores extenuant, & per anguſtos meatus facilè permeare poſſunt, & eos aperire ſi fuerint obſtructi, idq; videntur per accidens facere, eo q̃ materiam præparent; verùm quædam ſunt ignota antiquis, quæ propria vi, & tota (vt aiunt) natura ſudores commouent, vt eſt lignum Indum, ſiue Guaiacum dictum, & radix chinæ, quæ minore acrimonia tenuitate partium eſt prædita, quàm alia multa, quæ tamen longè inefficacius, quàm illa radix ſudores eliciunt, Quinimò, radix hæc, auſterum quid habet, & ſubacerbum, contrarium omninò quàm illa, quæ à Galeno ſudorifica perhibentur. Præterea, non ſolum acria, ſed etiam liquidiora, & modicè calida ſudorem prouocant, ſic enim aquam hordei, & iuſcula cum ſacchato, & camemeli decoctum, idem faciunt

ciunt per febres, nimirum, quod fundant mediocri calore, & humore copioso crassos humores diluant, qui facilè posteà ad cutim repunt, tanquàm superiorem partem corporis.

Præterea, non contemnenda sunt præsidia, quæ extrinsecus adhibentur ad sudores eliciendos; nam quum non solum requiratur materia apta, sed etiam viæ aptitudo, meritò addenda sunt, quæ extrinsecus rarefaciant, & calefaciant, vt vnctiones, frictiones, balnea, quæ abundè sudores mouere videmus. Porrò, inter ea quæ intrinsecus sumpta sudores eliciunt, numerantur à Galeno Calaminta cum melicrato pota, vel sola etiam ingesta. Item, radix ciclaminis, ad drachmas tres cum melicrato, aut passo ebibita, sed hæc vehementiora sunt, quàm conueniant febrib. calidioribus, licebit tamen, & in quartana, & nothis tertianis, & quotidianis his vti, in illis verò sufficiet camomeli decoctum. Extrinsecus verò frictiones, vnctiones rarefacientes ex oleo chamomelino, anethino, vel liliaceo, & balneum, declinante iam febre. Laudat quoque Galenus obnobricem cum oleo inũctam, de quibus postea præsidijs, suo loco commodius agemus, quum illorum vsum in singulis febribus requiremus; nunc verò ad victum quo vti debemus in febribus accedendum.

De nutriendi ratione in febribus.

QVum in nutriendi ratione spectemus inprimis, quo genere nutrimenti sit vtendum; deinde quales debeat qualitates habere; post quantum dandum; quomodo præterea, quo item tẽpore, & ordine singula exhibenda; De genere merito primo disputabimus.

Itaque quum infinita sint propemodum alimentorum genera, & facultates, si sigillatim singula expendamus, tamen Medici tribus summis generibus vniuersa alimentorum genera sunt complexi: etenim omnia alimenta suapte natura, vel apta sunt ita alere, vt corporis vires illorum vsu augeantur; alia verò vt solum conseruentur, alia vt minuantur: nam si quis herbis solum vtatur, aut Melicrato, necesse est illius vires minui, quantumcunq; illorum assumatur; Plus autem sumi non potest, quàm concoqui valeat; succo ptisanæ fortè conseruari possunt vires corporis, at carne animalium, ouis, augeri sunt aptæ: videturq; hæc esse ratio, quòd quum uires consistunt in spirituosa, humorali, solidaq; substãtia, quę continuò dissoluuntur, non possunt omnia reponere quod à singulis demitur, quandoquidem quæ laxant, humidamq; substantiam sunt sortita, solidam nostram substantiam, duram, & crassam reponere nequeunt; Vocant autem Medici nutritionem, quę minuit uires, tenuem; eam uero quæ conseruat, conseruantem; alium uero augentem, & alio nomine plenum victum, sicut conseruantem mediocrem, tenuem vero diminuentem; de quibus quum agit Medicus, vt in Aphorismo 4. primi Hippocrates, & Galen. genus victus, & nutritionis, non autem quantitarem docent: siquidem, genere inuento, relinquitur quærendum quantum sit de vnoquoq; exhibendum: qui enim nouit ptisana esse vtendũ, non propterea nouit, quantum sit de ea dandum.

Quam ob rem mirari licet omnes Hippocratis interpretes vniuersos eos Aphorismos, in quib. agit de tenui, pleno victu, & conseruante, putare, quod de quantitate nutrimenti agat, de qua postea agit 13. & 14. vsq; ad 16. Aphorism. Igitur, quum tria genera sint alimenti, unum, quod conseruare, alterũ, quod augere, tertium, quod minuere vires, & corporis molem est aptum, uidendum est quæ huius, uel alterius sint generis; qua in re Galenus Aphor. 4. primi, victum qui fit per oua, halicam, & pisces, plenum esse dicit: cum verò qui fit per ptisanam hordeaceã, tenuem, sed non exquisitè, conseruantis verò exempla non ponit; nec certè in singulis potest huiusmodi materia definiri; quod enim plenè nutrit imbecillos, non potest idem facere in fossoribus, validioribusque corporibus, quæ plurimum solidæ substantiæ dissipant, vnde illos optimè suilla carne alere dicitur, item oriza, & ex farina pulmentis confectis, quę omnia, alios plurimum lædunt, qui aliter sunt affecti; Peti tamen videtur ratio tota à consistentia ipsius alimenti: nam quæ mediocriter crassa sunt, temperatos, vtpote mediocriter affectos, conseruare sunt apta; quæ verò minorem habent crassitiem, illos, qui minus dissoluuntur: crassa verò & viscida, eos seruabunt, aut etiam augebunt, qui validiora sunt natura, magisq; dissoluuntur, quales sunt Athletę, & fossores. Nunc verò expendendum, quo genere vti liceat in febribus putridis: in quare, si Galeno, & rationi credimus, inueniemus Medicos maximè errare, qui in acutis febribus, oua forbilia præsertim in hac regione exhibent, quum huiusmodi morbi tenuem exigant victum, is vero qui per oua instituitur crassus, & plenus censeatur à Galeno; sic etiam in lõgioribus morbis errant, quum ptisana sola vtuntur, quæ tenuem præbet victum, exigant autem huiusmodi morbi, aut certè permittant conseruantẽ: nõ enim morbi ratione, sed virium, & dissolutionis corporis alimus; permittunt tamen morbi plus vel minus, vt id faciamus. At, si quis quærat, quur non liceat oua, & carnes in acutis febribus exhibere? ratio non est, quod hæc calefaciant, (vt nonnulli putant,) sed quod corpus vacuari non permittant, & coctionem turbent, quam occupari oportet in vincendis humoribus, vel etiam quod non satis refrigerent, quando alimentum non purum, sed medicamentosum in morbis requirimus, vt possit vtrunquè præstare, vires inquam sustinere, & morborum causis repugnare. Nunc verò posteaquam ostendimus, quale genus nutrimenti postulet febris putrida, spectando scilicet eam differentiam nutrimenti, quæ propria illi est, quatenus vires spectat, nunc videndum cuius generis esse debeat in alijs: sunt enim quędam alimenta boni succi, alia mali, quædam quæ facilè, alia quæ difficilè concoquuntur; Certum est, quod boni succi esse debent, vt malos emendent, & concoctu facilia, ne concoctrix occupetur facultas, ad quod maximè conferent qualitates tum insitæ, tum arte paratæ in alimentis, de quibus iam agendum.

Alimenta quędam habent qualitatem adstringentem in se, quædam crassam, quædam acidam, quædã amaram, vel salsam, vel dulcem, vel aliam quancunque ex primis, & secundis; sic quædam arte elixãtur, quædam torrentur, quædam liquidiora, alra crassiora exhibentur, quas omnes expendere oportet, & ostendere quænam recipiendæ, quæ verò reijciendæ sint.

Igitur crassam qualitatem in putridis atque etiam viscosam perpetuò fugiemus, febris, & causæ ratione: quoniam transpirationem prohibent, obstructionesq; augent; sic etiam adstringentia inutilia sũt nisi hæc, & prædicta ob aliquod Symptoma requirantur, vt ad sudores inutiles compescendos, qui in febribus vires dissoluunt; aut cohibendam aluum per diarrhæas, aut lienterias, de quibus non est, quod hoc loco dicamus, in quo solas febres, & illarum causas propulsare studemus. Acida verò an conueniant in febribus, disputatur in scholis, eo quod Galenus

libro

libro primo de Victu acutorum 18. inter acida ſolũ oximel permittat venire in vſum, propterea mala arantia dicta, limones, mala granata, deteſtantur illi, quod ſcilicet adſtringant.

Verùm ſi Galenum legamus 4. de Simplicib. & penultimo 5. vbi de acido ſapore agit, inueniemus huiuſmodi ſaporem aperiendi, incidendiq; facultatem habere, idq; ſine calore, propterea miror, quonam modo illi adſtringere dicant. Quod ſi prædicta dicant non ſolo ſapore acido eſſe prędita, ſed etiã auſteritatem aliquam habere adiunctam, vt negari poteſt, quando mala granata plura reperiuntur purè acida, tamen ſi id etiam concedatur, tantum abeſt, vt obſit ea leuis adſtrictio, vt etiam plurimum proſit ad obſtructiones tollendas, vt Galen. eſt author lib. 5. de Simplic. cap. 11. quoniam adſtrictoria ea vis roborat internos meatus, & propellit acidam aperiẽ temq; facultatem, quod oſtendit etiam vſus: nam limones dicti, tantam habent incidendi, aperiendiq; vim, vt etiam calculos renum frangere dicantur, & ipſos renes obſtructos aperiendi; Quare non oberit acidorum vſus, in febribus præſertim calidis, quibus non obeſt acidorum frigiditas: nam vti craſſi, vi ſcidiq; ſunt humores, requirimus aperientia, quę vna etiam calefaciant; in bilioſis verò, & acutis febribus, nihil commodius inuenias acidis.

Dulcia prohibentur etiam à nonnullis in febrib. quod Galenus ſcribat ea facilè in bilem verti: verũ id ad omnes febres trahi non poteſt, vt illi faciunt: nam pituitoſæ, frigidæq; febres, id non habent periculum, quoniam quæ temperata ſunt, minus etiam ſunt calida, quàm expediat pro natura humoris; quarè, in bilioſis duntaxat, & æſtuantibus febribus, dulcia oportet habere ſuſpecta, in alijs verò proſunt: ſicut etiam amara, & ſalſa, vt patet ex Galeno, qui in quartana ſalſamenta conferre ſcribit ad Glauconẽ, ad frigidos ſcilicet humores incidendos, extenuandos, & concoquendos.

Toſta damnantur quoq;, præferunturq; elixa, vt carnes elixatæ, quod ſcilicet hæc humidiora ſint, & frigidiora, illa autem calidiora & ſicciora, quæ febribus aduerſantur: verùm de his, vt de ſuperioribus eadem eſt ratio: Vbi enim indicatio febris plus quã cauſæ, vrget, optima ratione elixa præferenda, alioqui eligenda ſunt toſta, vt quæ ſuperfluam humiditatem, & frigiditatem emendare ſint aptiora.

Liquidiores ſorbitiones etſi facilius coquantur, quod tenuiores ſint, tamen vbi ſuperfluus, & aquoſus redundat humor, præſtat craſſiores efficere, ſiccitatem enim ſequitur craſſities: oportet tamen huiuſmodi eſſe craſſitiem, vt ſufficere poſſit humori conſumendo, & interim obſtructiones non intendat.

Calida ne an frigida, aut extenuantia, uel alia demum qualitate prædita, actu, uel potentia, exhibere oporteat alimenta, expendendum; qua in re licet dãnare uulgares Medicos, qui in ardentiſſimis febrib. calidas potiones, calidoſq; cibos exhibent, & qui in omnibus hordeaceo, uel pane cocto utuntur: neq; enim uehementes febres poſtulant actu, uel potentia calida, ſed omni modo frigida. Pituitoſę febres, piper cum cibis, & alia huiuſmodi poſtulant, ut uidere eſt apud Galenum 1. ad Glauconem in quotidiana, & quartana. Quare, ita ſtatuendum, quod perpetuò febri, & cauſæ reſiſtendum, ubi non leuis eſt affectus, & pro illorum ratione qualitates eligendę, quæ nunc febri, nunc utriq; pariter ſuccurrãt. Quod ſi leuior ſit affectus, conſuetę qualitates in cibis eligendę, quoniam facilius coquuntur inſuetis.

Conſumata (ut uocant) nonnulli cenſent omnino uitari debere, quoniam ab igne ſicco qualitatem nitroſam, & ſalſam nimia coctura acceperunt; ſic etiam deſtillata (vulgò ſic vocatã) fugienda eſſe putant, niſi coquantur in vaſe duplici, ſiue in balneo Mariæ, qui certè vt ſuperiores, reprehendendi, quando ſcilicet cauſæ febrium nonnumquam magis vrgẽt, quàm ipſæ febres, frigiditate, & craſſitiæ humorum, quibus igneæ, ſiccæque qualitates magis quã aqueæ competunt. Hæc ergo de genere, & qualitatibus nutrimenti quo in febribus vtimur, ſint dicta,

Quantitatem vero certa menſura definire non licet, ſed potius coniectura quadam vt aliarum omnium rerum quantitatem, is tamen eſſe ſcopus debet, ne vires plus quàm oportet debilitentur, neve naturam perindè oneremus alimenti multitudine, vt non poſſit concoquere morborum cauſas, & putredo ex mala alimenti coctione augeatur.

Modus autem eligi debet pro virium modo, & morbi: nam vbi vires debiles ſunt, partiri debet in plures vices, niſi morbus impediat, qui ſępius ſcilicet repetat, & crebras cibationes prohibeat.

Ordo verò id ſpectare debet, vt proba fiat cibi cõ coctio, & ſi quis alius vſus reperitur, hunc acquiramus, veluti eſt alium mollire, aut retinere: nam hoc caſu dura, in alio humidiora prędedere debent.

Tempus cibationis accommodatum eſſe dicitur, quando vires exigunt, & nihil impedit, aut minus quàm in alio tempore.

Impediunt uerò febres ſua magnitudine, aut motu, quo enim tempore vehementer vrgente, tunc vires feliciter concoquere nequeunt, quas oportet aduerſus cauſas morborum pugnare: quum verò per rigores, acceſſionesque febrium calor ad interna vocatur, periculum eſt, ne calor natiuus ex noua reuocatione à cibo facta, ita in anguſtum contrahatur, vt ſuffocetur; vel ſi hoc non accidit periculum, certè ſerius fruitur acceſſio, eo quod calor impeditur expandi, diutiùs in internis viſceribus detentus; in fine uerò & declinatione acceſſionis, nocet etiam citiùs, quoniam humores & calorem, qui ad externas partes feruntur, ad internas partes retrahit. Quapropter videndum eſt, quo tempore minus noxium ſit cibum exhibere in febribus, id quod diuiſione facta, quæ omnes febres comprehẽdat, hoc modo intelligetur.

Itaq; quum omnis febris vel continua ſit, vel intermittens, ſi continua fuerit, & abſque acceſſione infeſtet, ſpectandum eſt ſi aliquo tempore leuius quam alio habeat æger, & in eo, in quo minus afficitur, cibus offerendus: ſi vero pariter laborat in omni tempore, ea hora cibus exhibendus, qua æger edere conſueuit, tunc enim ſperandum eſt melius poſſe cibum confici, tanquam natura aptior ſit ad ſua munera obeunda eo tempore quo conſueuit, quam alio. Quod ſi acceſſionem habeat, iubet Hippocrates in libro de victu acutorum, nutriendum eſſe quando calor ad pedes deſcendit, quia tunc declinat acceſſio. Verum ſi nulla expectetur per aliquot horas noua acceſſio, præſtat etiã expectare donec calor, qui ad pedes deſcendit ſit diſſolutus, vt ẽt declinantis acceſſionis calorem effugiamus. At ſi intermittit febris, interuallum eſt expectandum, aut certè ultima declinationis pars, ſi plus non liceat morari, ob aduentantis acceſſionis principium, aut alia ratione. Igitur quum in intermittentibus tum etiam continuis, aliquando ita longa ſit acceſſio, ut bis in nonnullis, vt pueris, aut certè ſemel antequã deſinat, ſit nutriendum; aut ſi ſuperueniat alterius acceſſionis principium antequam prior deſierit, ita vt declinatio expectari non poſſit, uel interuallum, perpendendum quo tempore tutius nutrire liceat; qua in re recentiores nonnulli, augmentum acceſſionis aptius tempus eſſe dicunt, quam principium,

aut

aut uigorem, magis quam ſi in ipſo principio, uel ui gore alas: nam ſtatum maximè omnium fugiendũ eſſe credunt omnes: ſatius uero eſſe, in incremento, quam principio alendum ægrum. Ex hoc parere putant, quod noxa, quæ ex tali nutritione oritur, ea ſola uigori communicatur; Si uero in principio nutrias, communis ea quoque fit noxa incremento, & uigori, contra quos pugnant ueteres: nam 1. acutorum 46. pari incommodo prohibet Hippocrates in principio & incremento acceſſionis cibum dari; quo loco, etiam in principijs ſi vires labuntur cibum dari ſcribit, & 10. Methodi in ſtatu dat, augmenti verò non meminit. Sicut nec etiam 11. nam ſi ratio ſpectanda eſt, principium augmenti principio acceſſionis dicitur ſimile, finis vero vigoris; At natura rei conſulenda eſt. Igitur ſi erratum ſit, & non liceat expectare declinationem, vtpote quæ longius diſtet, ſtatim cibum dabis quacunque hora vt Galenus 11. Methodi in bilioſis; Si uerò non eſt erratum in cibatione, ſed cogaris bis cibare ob vires afflictas, & declinationis longitudinem, ſemel ante acceſſionem, poſt in declinatione cibabis, leuius tamen in illa, quam in hac. Quod ſi tantum ſpacij non detur, conſiderabis an difficilius habeat in principio, vel augmento, vel ſtatu, & quo tempore facilius habet, nutries; in ſtatu, ſi febris leuior eſt, & copia humorum vrget, & ſomnus nocet & frigus vehemens ſit, aut inflammatio interna vrget, tunc enim nocet cibus in principio, & augmento plus quam in ſtatu, contra uero in principio ales potius quam in ſtatu, ſi contraria adſint.

De potu in febribus.

SEquitur vt de potu in febribus agamus. Ac quum potiones quædam ſumantur ſolius medicamenti vſu, vt ſyrupi, & aqua qua vtimur in febribus ardentibus affatim ſumpta, quædã uero tanquam alimenta ad vires reficiendas; quædã uero quæ partim nutritionis gratia, aut coctionis, vel diſtributionis, partim uero morbi Symptomatum, & cauſæ morborum gratia, de his, quæ ſolius medicamenti cauſa propinantur, agere non inſtituimus, nec de his, quæ ſolis viribus proſunt ad alimentum morbo contempto, & alijs morboſis affectibus, ſed de his duntaxat quæ commodè per febres exhibentur cibationis tempore, aut ad ſitim extinguendam in ipſis acceſſionibus febrium.

Sunt potiones huiuſmodi, quibus antiqui ſunt vſi, multa, oximel, apomel, vinum, aqua hordei, aqua ſola.

Verùm non ſolum has, ſed multo plures noſtra ætas inuenit ex varia rerum compoſitione confectas: cuiuſmodi eſt apud Britannos, & Flandros ceruiſia, & nos aquam cum ſaccharo vel in qua decoctum ſit cinamomum, vel aniſum, vel coriandrum, vel aliquid huiuſmodi propinare ſolemus; quinetiã, aquas ſtillatas, & ſtillata etiam ipſa (ut vocant:) & conſumata. Exhibemus præterea aquam puram, vel hordeaceam mixtam cum Iulepis dictis, roſaceo inquam, violaceo, acetoſo ſyrupo, vel de limonibus, aut acetoſitate citri, vel alio quocunque ex ſyrupis vſitatis. Vtimur & uino, ſicut & antiqui, de quo antea dictum eſt quum de coctione ageremus, & iam poſteà agemus. Itaque operæ pretium eſt ut omnium prædictarum potionum & vini uſum oſtendamus.

Mulſa conueniet vbi febris ex pituitoſo, frigidoq; humore conſiſtit, periculumq; ſubeſt ne ob multitudinem ex potione vini commoueantur fluxiones, quæ maximè verendæ ſunt in omni ſtatu, vbi adeſt multitudo, tum maximè in his, qui vel podagra, aut calculo, aut capitis dolore, vel alio quocunque malo, cuius cauſa eſt fluxio, tentari ſolent.

Oximelite vtimur potius vt medicamento, quam alimentoſa potione, quod etiam teſtatur Galenus in Methodo medendi, quoniam ſtomachum ſubuertit, coctionesq;, & retentiones alimenti, rectè obiri prohibet: nihil tamen prohibet quemadmodum acetoſo ſyrupo vtimur, ſic etiam oximelite vti poſſimus, præſertim in quotidianis febribus, vbi adeſt plurimus humor viſcidus, qui inciſione eget, atque eo commodius eſt oximel acetoſo ſyrupo, quod mel ſaccharo ſit calidius.

Apomel, ex ſauis apum maceratis in aqua conficitur, hoc nunc non vtimur, quoniam ſaccharum cum aqua idem præſtare poteſt; permitto tamen illius vſum, vbi calidior ſubeſt materia, quoniam eſt veluti mulſa aquoſa.

Vinum ante ſigna coctionis in febribus vix permittunt exhiberi Græci Medici, atque eo tempore quo apparent inditia coctionis, etiam in acutis febribus eo vtuntur, qui mihi certè non placent: nam ubi febris contracta eſt ex frigidiora materia, quid prohibet quo minus ab initio illud propinemus, ſicut alia, quæ ſuo calore coctionem in his iuuare creduntur, præſertim quod liceat reperire vina minimo calore prædita, ut etiam Galenus 12. Methodi de albis uinis prodidit.

Vbi uero acutæ ſunt febres, & ardentes, nec etiã declinante morbo, aut certè ubi euidentia coctionis inditia apparent, conuenire putauerim, quoniam preſente calidiſſimo affectu, à frigidioribus præſidia ſunt petenda.

Aqua hordei perinde utuntur noſtræ ætatis Medici, ut in omnibus ferè febribus, omnibusque morbis ea iam in uſum uenerit. Verùm ut in calidis admodum febribus nihil ea utilius, ſic in frigidioribus temerè datur; uitari quoque debet, ne flatum excitet; id quod fieri docet Hippocr. ſi uſque adeò coquatur hordeum, ut tabeſcat: poteſt tamen & alio modo id fieri, hoc inprimis non contempto, incocto ſimul coriandro, uel alio ſemine ſicco, aut ſacchato adiecto quum bibendum eſt.

Aqua ſola uix amplius utimur, quin ſaccharum uel aliquid aliud cum ea miſceamus; Verum ubi ardentiſſimæ ſunt febres, nihil ea commodius inueniri poteſt, quando ea ſimul refrigerat, & humectat, & aliorum admixtione caloré, uel ſiccitatem acquirit: nam quantum ſacchari accipit, tantum pericli tatur in bilem uerti. Sunt qui coquant aquam, id quod fieri non debet ubi refrigerationem, humectationemque ſummam deſideramus, propterea, quod igneum quid coctione huiuſmodi acquirit. Dãnandi quoque ſunt, qui aquam decoqui volunt, quam cum uino miſcere uolunt: nam ſi uini caliditatem uerentur, præſtat puram aquam eligere; ſi uerò propria aquæ incommoda, quæ omnia teſte Hippocr. in lib. de Victu acutorum, ex frigiditate naſcuntur, uinum illis medetur, & interim ingrata non redditur potio ex indicibili, & iniocunda quadam qualitate, quam aqua per coctionem acquirit. Nec uerendum eſt dum ſola, & cruda ſumitur, ut in præcordijs hæreat, quoniam in uehementioribus febribus in quibus conuenit, calor facilè eam ad ſe rapit. Ceruiſiam, quam zithum, & Crumi uocare uidentur Dioſcorides & Plinius, non ea incommoda parit, quæ ab illis huiuſmodi potioni tribuuntur, quoniam non eo modo credo paratur hodie, ut olim, docetque id experientia: nam ſi humores corrumperet, vt antiqui uolunt, certè non conſpicerentur tam

candido

candido elegantique colore, & forma illarum regionum incolæ, qui illa perpetuò utuntur.

Aqua in qua incocta fint ſemina, aut aromata calefacientia, flatumque diſcutientia, utimur potiſſimum in febribus, ubi uinum ſuſpectum habemus ob fluxiones, & aquam ob flatus, ob id his maximè febribus conuenit, quæ cum podagra, aut chiragra, uel capitis dolore conſiſtunt.

Aquæ vero ſtillatæ, bibi ſolent acceſſionis tempore, ad ſitim extinguendam, vel ſolæ, vel cum ſaccharo, etſi magis probauerim eo tempore hordeaceam aquam, quoniam fumoſum neſcio quid, & ingratũ olent, & ex plumbo inimicas corpori qualitates acceperunt.

Conſumata in vſum potiſſimum ueniunt, quum ſimul labantes uires in acceſſionibus reficere, & ſimul refrigerare ſtudemus, quo tempore etiam ſtillato uti ſolemus, ijſq; vel ſolis, vel cum aqua hordei ſimul mixtis vtimur.

Aqua verò pura, vel hordeacea, aut per deſtillationem ex herbis elicita, vtimur cum iuleb, & ſirupis tempore quoq; acceſſionum, vbi & morboſæ cauſæ, quæ inciſionem extenuationemq; poſtulent, & ſiti pariter ſuccurrere volumus. Atq; hęc quidẽ de potionibus conſuetis, ad quorum imitationem alię excogitari poſſunt pro febriũ, & cauſarum lędentium & complicatorum affectuum natura.

Qualitas verò pro ſupra dictorum ratione, & qualitate eligenda: nam ſicut ea expetimus quæ ſua facultate ſint calidiora vel frigidiora, ſic etiam actu frigida, aut calida propinare oportet prout vehementia ipſius febris, & cauſæ poſtulant, & ſtomachi infirmitas; propterea ſcribit Hippocr. æſtate frigidum hyeme calidum bibendum.

Quantitatem potionis quidam definire volunt, ne tanta ſit, vt cibus innatet, & fluctuet, quod Galeni authoritate ſeptimo Methodi confirmare videntur. Verum uix id euitari poteſt in febribus, in quibus ægrotantes parum edunt, plus autem bibere coguntur.

Quare præſtat aliter quantitatem definire, quod ſcilicet tantum bibendum ſit, quantum ad coctionem conferat, & ſitim extinguendam, non tamen morborum cauſas augendas; in quo quidem maximi errores fiunt à medicis, qui vel parca potione ſiti ægrotantes enecant; quod etiam Galenus damnauit in libris de morbis vulgaribus, in Medicis ſui temporis, aut nimia humiditate corpus grauant, morboſoſque humores accumulant.

Quo vero tempore bibendũ ſit cibationis tẽpore non eſt docendum, quando naturam, & vſus docuit prius aliquid eſſe edendũ, bibendum deinde. Quum vero in ipſis febribus ſola potio exigitur, Galenus 2. de Criſibus tempus aptiſſimum eſſe ſcribit in ipſius acceſſionis ſtatu. Verùm aliquid etiam præcipiendum erat de his febribus, quæ continuò infeſtant, citra vllam acceſſionẽ. Quinetiam, vbi acceſſiones infeſtant, præſtat nonnunquam in ipſo incremento bibere: veluti in febribus admodũ biliioſis, quæpaulo poſt principium uehementem æſtum inferunt, qui refrigerationem expoſtulat. Atque hæc ſatis de potionis uſu.

A nocet enim maximè in acceſſionum principijs, præſertim, ſi cum horrore, vel frigore infeſtent, ut primo Aphor. 2. Prodeſt verò in declinatione, in medijs temporibus plus vel minus nocet, aut prodeſt, quanto magis appropinquat principio, & declinationi: nam in principio nocet, quia retractionem caloris ad auget, vnde impeditur ille exire, ſæpius obruitur, & viſcera grauantur, & fluxiones ſi aliqua in illis eſt phlegmone, augentur; Eadem ſed minora fiunt in augmento incommoda; in ſtatu ſemper non eſt tutus: nam quum multa, & craſſa eſt materia, fit rurſus concurſus in viſcera, vnde caput grauatur, & alia accidentia intenduntur; in declinatione verò ſemper prodeſt ſuaptè natura, reuocato, & roborato calore, qui antea diſſolutus erat, & ſparſus, qui poſtea B validior fit ad expellendum. A prandio concedit etiam longiorum ſomnum Gal. 8. Methodi.

De ſomno febricitantium.

REquirimus in febribus ſomnum, & vigiliam, ſicut cibum, & potionem ad uires animales recreandas, tum etiam ad coctionem iuuandam; ſed non omni tempore expetendus ſomnus, & nonnunquam, etiam pertimeſcendus,

De Continuis Febribus.

EXpeditis his quæ communia ſunt febribus putridis, neceſſe eſt ad illarum differentias, & ſpecies deſcendere, ut ſingula ſingulis accommodari poſſint; alia etenim præſidia debentur continuis, quam intermittentibus febribus, alia vehementibus quam mitioribus ordinatis, & inordinatis, alia pituitoſis, alia melancholicis: ſed quoniam non licet omnes differentias proſequi, & facilè poſſunt nonnullæ ex alijs intelligi, propterea quę præcipuæ ſunt, in conſiderationem ueniunt, cuiuſmodi eſt ea differentia, qua dicimus quaſdam eſſe continuas, quaſdam eſſe intermittentes. Qua in re, non docebo quid continuæ intermittentiſque nomen ſignificet, quum id ex noſtro Opere vbi agitur de continuo intermittenteque morbo, facilè intelligi poſſit; ſed quod præcipuum eſt in hac re, aggrediar, nempè, quur fiat ut quædam continuę ſint, aliæ intermittentes, idq; eo potiſſimum expendendum, quod nõ ſatis adhuc id explicatum in ſcholis putem creditum enim hactenus eſt, continuas ideo fieri febres, quod humor putreſcat in uenis, intermittentes vero, cum extra uenas: nec tamen aliquis illorum eſt, qui ita ſentiunt, qui vel minimam probationem adhibeat, ſed omnes Galeni authoritate nituntur, qui (vt oſtendemus) non ſatis rẽ explicat, nec ab illis rectè intelligitur, quod citatis locis quibus illi nituntur patere, oſtẽdam. Primum igitur Galenus lib. 2. de Criſibus, vbi incipit agere de continuis febribus; Item, ubi agit de pręnotione ſubitarum mutationũ q̃ in morbis contingũt, non longè à fine libri, ita ſcribit priore loco. Exquiſita febris ardens differt à Tertiana, quod in ardente bilis quæ putreſcit maneat ad huc intra vaſa, in Tertiana verò feratur per vniuerſum corpus; ſic omnes intermittentes à continuis non humoris rõne, ſed loci differre duntaxat ſcribit, quod in continuis putreſcens humor maneat in venis, in intermittentibus verò per habitum corporis feratur. Secundo vero loco ita ſcribit ad verbum: Manentibus igitur in venis humoribus, continuæ ex ipſis febres generantur, ſi vero moueãtur, aut per totum corpus ferantur, hæ fiunt quæ cum horrore incipiunt, ideſt, intermittentes.

Secunda authoritas legitur 2. Commentario primi de Morbis vulgaribus, textu 20. vbi ita ſcribit: Ardentes febres fiunt, ſi in venis abundat (præſertim iecinoris, & ventris) bilis, Tertianę verò, quum totius corporis carnes affluunt bile flaua: nam impeditis ſpiraculis eorum, qui natura ſunt biliioſa, quantum bilis in carnoſo genere congeſtum antea expurgabatur, illud retinetur, tertianaſque gignit.

Tertia eſt authoritas in fine primi capitis 2. de differen-

ferentijs febrium, vbi ita ſcribit. Intermittentes uo
co, quæ ad integritatem ſenſibilem deſinunt ex hu-
more moto, ac in omnem corporis partem delato,
efficiente febrem; Continuæ verò fiunt ex eodem
humore condito, & contento in venis. Sic poſtea
quum de Tertiana, Quotidiana, & Quartana agit,
non aliter eas fieri ſcribit, quam ex humore delato
per corpora ſentientia, & addit Cap. 4. de febre pitui
toſa, pelli pituitam à natura per membra ſentientia.

Legantur paſſim ſimiles loci, & authoritates a-
pud Galenum, quibus recentiores fieri putant, vt
humores committentes Continuas, contineantur, &
putreſcant iu venis: Intermittentes uerò naſci ab eiſ
dem humoribus putreſcentibus extra uenas, quod
certè probare non poſſum ex ipſo Galeno, cuius do-
ctrina, & infiniti alij loci corrumperētur, & ſi ita in
illis ſentiret ut ipſi putant, & natura rei huic placito
repugnat.

Primò, quod hæc verba non oſtendant putreſce-
re humores extra uenas, patet, quum ſcribat in illis
humores deferri per habitum corporis, quum excи-
tant Intermittentem: non deferri vero, ſed manere
concluſos in venis, quando Continuas faciunt, id
quod nos concedimus, moueri ſcilicet humores ex-
tra venas per Intermittentes febres, in Continuis
vero minimè, putreſcere tamen tum in Continuis,
tum Intermittentibus in venis. Quarè, ex prædictis
authoritatibus putredinis diuerſum locum non con
cludunt, ſed motum duntaxat extra venas in Inter-
mittentibus, quietem verò in uenis in Continuis.

Quod vero repugnet hęc opinio alijs Galeni locis,
patet ex nono Methodi, vbi ita ſcribit: Vbi in omni
bus venis, & præcipuè magnis continentur humo-
res febrem facientes, Continua fit febris: vbi vero
in vnica animalis parte, acceſſiones, quę certo ambi-
tu repetunt per vnicam verò partem intelligere nō
poſſumus habitum totius corporis, vt omnibus co n
ſtare puto, tum etiam ex manifeſto loco Galeni 10.
Meth. vbi ita ſcribit. Poſſunt humores putreſcere
vel in phlegmone, vel ſine hac, in ipſis vaſis, idq; aut
in una animalis particula, in finibus ipſorum impa
cti; aut etiam in totis eorum capacitatibus quę inter
bubones, & alas ſunt, comprehenſi. Vbi ſatis oſten-
dit per vnam particulam non intelligere habitum
corporis in quo infinitæ continentur, & humores
intermittentem febrem committentes impacti eſſe
non poſſunt in habitu corporis, ſi modo dicuntur
per illum ferri.

Præterea eſt clara authoritas 11. Methodi, vbi ita
ſcribit: Quoniam putredo vel æqualiter in omnibus
ſubſiſtit vaſis; vel in maximis, maximeq; principali
bus, (ea porrò ſunt inter alas, & inguina) vel vna
quapiam particula, quæ vel phlegmonem in ſe ha-
bet, vel etiam citra phlegmonem, veluti in foco quo
dam principium febris in ſe continet. Ex quo illud
patet per partem illam intelligere Galenum non a-
liam quæ ab illo dicitur eſſe focus febriū.

Quam ob rem, quum focus Tertianę dicatur eſſe
Hepar, Quartanę Lien, Quotidianę Ventriculus, ſa
tis conſtat oportere intelligere in ea parte putreſce-
re humores per ſingulas febres intermittentes: alio-
qui ſi ponamus etiam in habitu corporis putreſcere,
ſequeretur in duobus locis fieri putredinem in foco
febris, & in habitu corporis, vt in Tertian in Hepa
te, & habitu corporis, quod eſſet omninò abſurdum.
Præterea, quum Galenus præcitato loco 11. Metho-
di, non longè à principio, quod commune eſt omni-
bus putridis febribus tradat, dicat autem vel in ma-
gnis vaſis, aut in phlegmone, aut foco febris humo-
res putreſcere, nulla autem facta mentione habitus
corporis conſtat temerè id poni ab alijs ex Galeni
opinione, qui illis manifeſtè repugnat: qui quum
eodem libro poſtea ſcribat, Synochas febres fieri à
putredine, quæ totum corpus occupauit, ſatis oſten
dit ſe nolle ponere intermittentes ex humore putre
ſcente in totius corporis habitu, quando ſic continuę
ab intermittentibus non differrent; nec oportet pu-
tare, continuas ex internis obſtructionibus, inter-
mittentes uero, ex cutis adſtrictione naſci, quando
ſcribit eodem libro, ſiſti tranſpirationem, & conti-
nuas excitari, vel ſtipatis finibus vaſorum, vel tota
cute. Quare, ex Galeno probari non poteſt putreſce
re humores extra venas in habitu corporis, quum in-
termittens affligit febris, ſed potius contrarium.
Docet id quoque rei natura: nam ſi humor huiuſmo
di putreſcit extra venas in habitu corporis, vel id fit
quum mouetur, & rigorem vel horrorem excitat,
vel antea: non antea, quia quum febris naſcatur ex
putredine, oportet antea inuadere febrem quam in-
cipere rigor, id quod non fit, & multo minus pu-
treſcit, quum iam mouetur, & per ſingulas partes
cutem verſus propellitur, quoniam in inſtanti non
fit putrefactio, ſiue minimo temporis ſpacio, ſicut
naſcitur ſubito huiuſmodi motus. Quinimò, motus
huiuſmodi euentilationis eſt cauſa non putredinis,
quæ oritur quum humores quieſcunt, & tranſpira-
tione prohibentur, ſicut apparet in aquis, & alijs re-
bus, quæ motu ſeſe tuentur à putredine, quietę ve-
rò eam aſciſcunt.

Præterea, ſequeretur nullam febrem intermitten
tem ſæpius infeſtare poſſe per acceſſiones, ſed omnes
in prima acceſſione finiri; quoniam ſi ex humore il-
lic contento, & putreſcente febris naſcitur, & per
ſingulas acceſſiones præſertim in tertianis vniuerſus
humor extendatur, quænam poteſt eſſe nouæ acceſ-
ſionis cauſa? nam ſi benè affecti ſint fontes humo-
rum, & foci febrium, nulla erit nouæ acceſſionis cau
ſa, propterea quod deeſt materia, quæ à fontibus ſup
peditatur. Quare, ſi vniuerſam huius rei cauſam po-
nimus eſſe putredinem extra vaſa, ſequitur quod di-
ximus, nempè in vna acceſſione febrem omnem in-
termittentem penitus diſſolui debere. Idem quoque
licet alia ratione probare: nam quum putredo na-
ſcatur ex prohibita tranſpiratione, neceſſe eſt adſtri
ctam eſſe cutē ſi ſub ea humores putreſcere debent,
ex quo ſequitur primum inconueniens, quod nulla
febris intermittens ex internis obſtructionibus na-
ſci poſſit; Quid enim conferret interna obſtructio
ad generationem huiuſmodi febris, ſi humor extra
venas putreſcit? Quur ergò ſanguinem mittimus,
& aperientia propinamus ſi in venis non eſt obſtru
ctio, oporteret enim ſolis rarefacientibus quod uo-
xium eſt educere, quod ſi concedamus, vniuerſam cu
randi rationem excogitatam ab antiquis, & vſu con-
firmatam euertimus.

Secundum incommodum eſt, quòd quum per ſu-
dores ſuperuenientes in fine acceſſionum diſcutia-
tur vniuerſus humor, qui acceſſionem committebat
neceſſe ſit iam cute aperta, & rarefacta, nullam a-
liam ſubeſſe nouæ acceſſionis gignendę cauſam.

Ad hæc communis ratio eſſe debet, & cauſa omni
bus intermittentibus, quæ certè nullo modo quoti-
dianis, & quartanis conuenire poteſt: nam vt fortè
quis eam cauſam conuenire putabit tertianis, quæ
ex humore bilioſo, & tenui, & ob id facili ad diſſipa
tionem per vniuerſum corporis habitum conſiſtūt,
ſic certè pituita, & humor melancholicus, craſſi &
viſcidi humores, ita diſſeminari non poſſunt per ina
nia ea ſpacia, carnemque ipſam, & illic putreſcere, ut
illi uolunt. Ex quibus patere puto, falſam eſſe illo-
rum opinionem, qui febres intermittentes fieri di-
cunt ex humoribus putreſcentibus in meatibus, qui

per

per totam carnem intermedij apparent, siue in spacijs inanibus qui inter musculos conspiciuntur, & ideo illic eos humores putrescere, quod cutis sit adstricta, & propterea non diffundantur. Quare natura rei consulenda est, quæ aperiat, quod quærimus. Igitur, quum omnes morbi, qui ex humore nascuntur sint ut ostendimus in Opere nostro, uel continui, eo quod uniuersus humor nunquam expellatur, donec ad perfectam solutionem sit puentum; intetmittentes uero fiant, quando expelli potest, qui priorem accessionem fecit, & alius postea regigni, qui aliam excitet. Dico continuas fieri febres, quando humor in uenis putrescit, nec excerni potest quicquid est putrefactum, idq; uel ob copiam, aut crassitiem humoris, uel ob uias occlusas contingit: quomodo Synochæ febres siue putridæ, siue non, & diariæ sunt continuæ, quod ex sanguine fiant, quem natura tan quam familiarem, & copiosum extrudere nequit; ardentes uerò febres, uel quod nimia sit bilis copia, uel meatus occlusi, continuę quoque sunt.

Intermittentes uerò fiunt, quum humor in uenis putrescit, maximè in minoribus, & postea quàm putrefactus est, materia insurgit ad eum expellendum, uel per sudorem ut in tertiana, aut uomitum. ut in quotidiana, aut per aliam quamcunque uiam, ut per urinam aliquando, aut per insensibilem transpirationem.

Postea uerò ex foco febrium transmittuntur noui humores malè affecti, & ad putredinem expositi ab hepate in tertiana, à ventriculo in quotidiana, à liene in quartana, qui similiter vt priores in venis putrefacti, deinde ob acrimoniam, ex putredine partam, aut ob alienam substantiam, quæ ex corruptione nascitur, irritant expultricem, quæ partim in habitum corporis, partim in alias partes eos extrudit; atq, id est quod dicebat Galenus, tum in locis præcitatis, tum in fine 2. libri de Differentijs febrium, continuas (scilicet febres nullo loco peculiariter affecto nasci, sed ex humoribus, qui in magnis venis continentur, & tandiu febres pariunt, donec vel concocti, vel consumpti, aut expulsi tandem apertis meatibus febres finiant; alias verò, quæ intermittentes sunt, nasci, eo quòd transmittatur humor extra vasa, & expellatur postea, deinde affluat noua materia, quę idē vt prior efficiat. Quæ opinio multo est probabilior quàm aliorum, & consentit cum ipsa curatione, & generatione istarum febrium, & Galeni authoritate.

Verùm, illud prętermittendum non est, continuas febres duplicem generationem habere: vel enim nullo loco affecto consistunt, veluti est causon, aut Synocha febris, de quibus intelligendus est Galenus ferè semper, quum de continuis febribus loquitur, & eas absque alicuius loci passione fieri scribit, quoniam vt ille primo ad Glauconem refert, has propriè vocarunt febres antiquiores. Sunt verò aliæ, quæ ex membris inflammatis originem ducunt, quales sunt febres Pleuriticorum, & Peripneumonicorum, aut angina, vel phrenitide, aut hepatis, vel renum, aut denique aliarum partium inflammatione laborantium, qui affectus, quoniam continuò calorem cordi suppeditant, ideò continuas febres pariunt.

De Febribus Synochis, & alijs continuis, quæ per accessiones infestant.

QVæ sint continuarum febrium causæ, & intermittentium, ostensum esse puto: at quum inter continuas quædam eum tenorem, quem ab initio acceperunt perpetuò seruent; aliæ verò certis temporibus intendantur, & remittantur, huius quoq; rei causa quærenda est. Qua in re Galenus videtur ponere causam synocharum febrium ex loco, non autem ex diuersa materia, vt ex multis illius libris probare licet.

Primum enim clara est illius authoritas, vltimo cap. 2. de Differentijs febrium, in fine, vbi ita scribit: Qui sine circuitione fatigant, in ijs nullus locus peculiaris est affectus, sed humores in venis, & arterijs omnibus, maximè quæ in maximis & calidissimis sunt, accenduntur. Quam authoritatem si quis putet non de synochis solum, sed de omnibus continuis scriptam, non desunt aliundè aliæ authoritates, vt ex nono Methodi, vbi scribit de synocha putrida: vbi in omnibus vasis succi putrescunt, putrida fit synocha. Et paulo antea: Ad hoc vt sit synocha, id solum spectare videtur, vt humor transpirare non possit, aut æqualiter, vel inæqualiter pro differentijs synocharum transpiret. Item 11. eiusdem Operis ita habet ad verbum: Ac primum eam tractandam proponemus, quæ vel in maximis vasis, vel simul omnibus consistit, quæ igitur ex tali affectu oritur febris, planè necesse est synochon esse.

Item alio loco eiusdem: Putredo, quæ totum corpus occupat, febres synochas facit. Quæ satis probāt eum spectare magis locum, quàm humoris diuersitatem; Si enim huiusmodi febris fit quum in magnis vasis humores aut sunt excalefacti, vel putrescunt, contineantur verò illic tum sanguis, tum bilis vtraque, pituita, & serosus humor, quorum vnusquisque febrem accendere potest, constat eum non spectare quid humor suaptè natura efficere possit, sed locus ipse: vt enim intetmittentes euadunt omnes febres, quum extrà venas reijciuntur humores, sic profecto synochæ fieri videntur, quum ijdem intus concluſi sunt. Quod verò idem sit, & non ex vno humore synochæ fiant, sed ex pluribus fieri possint, dummodo locus idem sit, ex alijs Galeni locis ostendi potest; etenim, 2. cap. 2. de Differentijs febrium ita scribit: Continuas, quæ ex flaua bile consistunt, duo genera habere, vnum Synocharum, alterum earum, quæ generali nomine continuæ dicuntur. Ex quo loco patet eum velle, ex bile etiam fieri synocham. Item, 2. de Crisibus ita scribit: synocha est ex genere ardentium, acutis vero ab illis differt; Est autem biliosa hęc febris, & in prima septimana iudicatur.

Quod vero ex sanguine fiat, patet in primis, quod scribat 9. & 11. Methodi, huiusmodi febrem propriam esse ijs, qui boni sunt habitus, & multo sanguine abundant, quoniam (inquit) non potest porrigi calor, & putredo in omnes venas æquabiliter in frigido habitu; vnde concludit, quod neq; in frigidis, nec gracilibus, nec raris corporibus, sed in calidis, carnosis & sanguineis, densisq; corporibus procreari. At biliosi graciles sunt vt plurimum, nec multo sanguine abūdare possunt, vtpote, qui calidi sunt, & sicci. Secundum argumentum sumitur ex curatione, vult enim mitti sanguinem in synochis vsq; ad animi defectum, quod non faceret, si sanguis non esset qui peccaret. Tertio scribit nono Methodi, Synochas non putridas, & diarias eiusdem esse naturæ, at diariæ ex sanguine excalefacto, vt 12. cap. 2. de febrib. docet, fiunt. Quare & synochæ ex sanguine nascentur. Item scribit 2. textu primi Commentarij 6. Epid. Synocha (inquit) accenditur ex sanguine putrido. Docet prætereà id natura rei: nam in illis debent poni putridæ humoribus, in quibus ponuntur non putridæ: at non putridæ in sanguine omnes collocantur, quare & putridæ. Prætereà, si ex alio humore quàm sanguine fierent, non essent synochæ sed per accessiones infestarent: nam biliosi morbi ter

tio quoq; die vt Galen. habet in Aphoriſ. 12. primi exacerbantur, pituitoſi quotidie, melancholici quarto quoq; die, ubicunque putreſcant huiuſmodi humores, ut oſtendunt febres ardentes, & continuę tertianæ, quę ex humoribus putreſcentibus in uenis magnis conſiſtit, quoniam tamen bilis eſt, quę putreſcit, tertio quoq; die per acceſſiones infeſtant. Quum ergo uarietur in hac re Galenus, & ſynocharum causā nunc ponat in materia, quod ſcilicet ſanguis ſit, qui perpetuum tenorem facit, nunc in loco, quod ſcilicet in magnis uaſis humor putreſcat, qualiſcunq; fuerit, uidendum eſt utra opinio ſit uerior.

A Mihi quidem uerior putatur eſſe, quę ex materia cauſam ponit, quàm ea quę ex loco. Primo, quod iam antea diximus, quod ſynocha non eſſet, ſi ex alio humore putreſcente in magnis uaſis febris accenderetur: quoniam bilioſi morbi ex bile putreſcente ſemper conſueuerunt tertio quoq; die exaſperari, no uaſq; acceſſiones facere. Quarè, quum ſynocha nullas habeat acceſſiones, ſed perpetuum ſeruet tenorē, quem ab initio accepit, conſtat non ex bile, aut alio humore prętерquam ex ſanguine fieri poſſe. Ex materia ergo cauſa petenda non ex loco, qui quum idē ſit ob diuerſam tamen materiam nunc facit, aut non facit acceſſiones. At ſi quis dicat, morbos ex ſanguine quotidie circà primam diei partem, qua ſanguis uiget exaſperari, ut circa meridiem bilioſos, & ueſperam melancholicos, pituitoſos uero circa noctem, uerùm quidem dicet, ſed huiuſmodi exacerbationes leuioris ſunt momenti, quā ut inter acceſſiones computari debeant: ſic enim tertianam febrem duntaxat tertio quoque die acceſsiones habere dicimus, eo contempto, quod certis horis ſingulis diebus accidit.

Verùm contra id, quod dicimus ſynocham putridam ex ſanguine fieri, oritur inprimis dubitatio, quo nomine ſanguinem capere oporteat, an pro tota maſſa, an pro quarto humore, qui propriè ſanguis dicitur. Deindè, quod negare videatur Galenus, ſanguinem putreſcere poſſe, quin tranſeat illius pretio tenuior in bilem, craſsior uero in melancholiam. Ita que quod ad primum attinet, ſatis conſtat, ſanguinē intelligi uniuerſam humorum maſſam, quoniam ea tota patitur, nec ſecretus ab alijs humoribus ſanguis apparet, & per remedia uniuerſæ maſſæ adhibita, ſynocha tollitur febris, imaginariumq; potius ſit, quā aliqua ratione probari poſſit quartum humorem ſanguinis nomine donatum, putreſcere.

An verò uniuerſa ſanguinis maſſa putreſcere poſſit, & quodnam febrium genus ea putreſcente accendatur, nunc expendendum. Qua in re Galen. 12. cap. 2. de Differentijs febr. concedit quidem ſanguinem ipſum putrefieri poſſe, nimirum quum ab aliena caliditate corrumpi, quod eſt putrefieri, poſſit; quod oſtendunt, & inflammationes, & omnes alii affectus in quibus ſanguis non diffletur, & ob id putreſcit; & de hoc non eſt dubium.

Cuius generis uero febris naſcatur ex ſanguine putreſcente, Galenus non ſatis explicare videtur, aut certè non intelligi quod ab eo ſcribitur, etſi fortè illis occaſionem dedit deprauatæ intellectionis confuſio, quæ ab eo naſcitur: etenim capite prælegato 2. de febribus, febres natas ex putredine ſanguinis acceſſiones habere, quæ proportione tertianis reſpondeant, ſcribit, eo q; ſanguis dum putrefit, partem unam habeat tenuem, quæ in bilem flauam tranſit, aliam craſſam, quę in atram uertitur. Qua in re multa ſunt expendenda, & illud inprimis, quomodo Synocham velit eſſe quę bilis acceſſiones inferat. Si enim Synocha nullam habet acceſſionem, & ex ſanguine fit, ut ex ſuperioribus locis oſtendimus, temerè dicetur eam ſeruare proportionem tertianæ: ſiquidem repugnat febrem infeſtare ſine acceſsione, & cum acceſſione, ideſt Synocham eſſe & non Synocham. Deinde, quum tenuior pars, quæ eſt in ſanguine in bilem tranſeat, craſſior in atram, ſit etiam aliquid pituitæ, quur per calorem dicat partem in bilem, aliam in atram verti, & nihil in pituitam, & quur perpetuò bilis flanæ, & non atræ acceſſiones fieri debeant, docendum id quidem fuerat, etſi fortaſſe reſponderi poteſt, quod ſcilicet calor extraneus generationi pituitæ repugnet: quarè meritò ob aſſationem bilem utramque & non pituitam ex ſanguine fieri ſcribit; Ad tertianæ verò modum, & non quartanæ fieri acceſsiones febrium, quæ ex ſanguine putreſcente naſcuntur, id non eſt perpetuum, ſed vt plurimum: vndè dicebat Galenus potiſsimum fieri, non autem ſemper, quoniam nonnumquam etiam ad quartanæ formam fiant febres, quando ſcilicet exuperat in ſanguine humor melancholicus, craſſaque pars, & terrena: quoniam tamen bilioſa plus abundare ſolet, faciliusque accenditur, ideo vt plurimum acceſsiones, quæ fiunt ex ſanguine putreſcente, tertianæ naturam referunt.

At illud perpetuum non eſt ex ſanguine putreſcēte excitari huiuſmodi febres, quæ tertianæ modo infeſtent, quando (vt diximus) Synocha non poſſet eſſe, quæ ita affligeret, quod quum animaduertiſsent recentiores, huiuſmodi febrem quæ ſcilicet ex ſanguine putreſcente naſcitur, quodammodo bilioſam, & non bilioſam quod ſcilicet mitior eſſet quam quę ex bile naſcitur, & nonnulli etiam non putridam ſimpliciter, ſed mediam inter diariam, & putridam putarunt; in qua quidem re, rectè ſentiunt, quod mitior ſit febris quæ ex bile & ſanguine procreata eſt, quam quæ ex ſola aut flaua aut vitellina gignitur; id tamen perperam ſentiunt, non eſſe verè putridam, Galenus 9. & 11. Methodi, Synochas in putridas, & non putridas apertè diſtinguat, & de non putridis fortaſſe dubitatio oriri poſsit an verè diariæ ſint, vel non, putridam veram nemo vnquam in alio genere quam in putridis ponet.

Verùm illud quonā modo dicere poſſumus quodammodo eſſe bilioſam, & quodammodo non, quæ ex ſanguine naſcitur. Si enim bilioſa eſt, Synocha eſſe nequit, ſi Synocha, nullas acceſſiones habebit, quare nec tertianæ modo. Quur ergò Galenus Synocham ponit putridam 11. Methodi ſine acceſſione ex ſanguine natam, libro verò 2. de febribus ex ſanguine putreſcente fieri febrem ſcribit, quæ tertianæ modo repetat: ſiquidem intelligamus febres ex ſanguine putreſcente natas perpetuò ita infeſtare, negamus Synochas eſſe, & naturæ rei repugnamus, tum prædictis Galeni locis, licetq; contra illum agere illis fortiſſimis argumentis, quibus Auicenna illius opinionem impugnat: quorum eſt primum.

Primum ſi ſanguis putreſcens fit cholera, & fit febris ex bile, non amplius eſt febris ex ſanguine, ſed ex bile, cauſon ergò, vel tertiana.

Secundum etſi concedatur, poſt putredinem ſanguinis tenuiorem portionem in bilem tranſire, non tamen id propterea negat febrem fieri ex ſanguine, quum ipſe putreſcit, aliud enim eſt loqui quum fit putredo, aliud de eo, quod putredinem ſequitur, ſicut ille ſcribit; & aliud eſt loqui de ligno quod comburitur, aliud de eo, quod combuſtionem ſequitur, fit enim combuſtio ligni, & ſequitur cinis, nec diſpoſitiones, quæ in cinere naſcuntur, tribui debent ipſi ligno dum comburitur.

Tertium. Etſi ex calore ſanguinis gignitur bilis, quum ſcilicet ſanguis putreſcit, non tamen propterea

reâ fiet febris, quæ tertianæ modo infeſtet, quoniam non ſolum oportet bilem gigni, ſed etiam eam putreſcere, quod enim à putrido (inquit) fit, non neceſſariò putreſcit, aut putridum dici debet. Quare non ſolum neceſſarium eſt gigni bilem, ſed etiam eam putreſcere, quod non eſt ſemper neceſſarium; ſicut videmus in alijs humorum generationibus fieri, quãdo ſcilicet ex nimio motu, aut vigilia, aut alia cauſa calefaciente bilis gignitur, & tamen biliosa febris non fit, quoniam ſcilicet bilis non putreſcit.

Quartum. Generatio bilis ex ſanguine putreſcente non fit in inſtanti, nec illius putredo, quare quum interim ſanguis putreſcat, neceſſe eſt aliquam fieri febrem putridam, quæ certè ex ſanguine fit putreſcente, quæ nec poteſt habere acceſsionem tertianæ, quoniam ex bile non fit. Quare ſequerentur hæc omnia incommoda, ſi ex ſanguine putreſcente biliosam tertianæq; modo infeſtantem febrem gigni dicemus. Quid ergo dicemus ad Galenum, qui nunc Synochas ex ſanguine putreſcente, nunc tertianæ acceſſionem referentes febres gigni ſcribit? Certè aliud dicendum, quam qui partim biliosas partim non ſimul huiuſmodi febres eſſe dicunt, quum repugnet prorſus ſynocham eſſe, aut non eſſe febrem, ſed dicemus, quod Galenus intelligendus ſit febrem ex ſanguine putreſcẽte Synocham eſſe ab initio, & per aliquot dies talem perſeuerare, tandem verò tenuem illius portionem durante calore tranſire in bilem, quæ poſtea tandem etiam putreſcit, & excitat tertianæ modo febres tertio quoque die infeſtantes. Quæ interpretatio Galenum tuetur ab urgentibus alioqui Auicennæ argumentis, & expreſſa contrarietate, tum etiam naturam rei defendit.

De cauſis Synochæ febris.

CAuſas huius febris explicat Galenus 9. Methodi. & 11. quod ſcilicet nec in corporib. gracilibus, nec frigidis, ſed in calidis, & multo ſanguine, & bono, uel calidis excrementis refertis, non in pituitoſis, & melancholicis fiat, tum etiam in his, qui multa, denſaq; carne abundant, & denique in pletoricis corporibus. Redditque huius rei rationem, quod quum oporteat putredinem celeriter per maxima vaſa ferri, id fieri non poſſit, niſi ſubſint humores calidi, & quæ poſſint obſtructiones ſtipationesque facere, quæ in abundantia humorũ, & corporis adſtrictione promptiſſimè fiunt. Verum genera cauſarum hæc tractatio non diſtinguit; ita ut intelligere liceat, quid materiæ, quid efficientis, quid uerò loci, ſine cauſæ ſine qua non, rationẽ obtineat. Igitur dicemus materiam huius febris ſanguinem eſſe, formam putredinem, vndè putrida dicitur, ſubiectum eſſe corpus denſum, & ſanguine, carnesq; plenum. Quid verò ſit occaſio, & efficiens cauſa ipſius putredinis, nunc docendum. Qua in re ſcribit Galenus locis præcitatis, huiuſmodi febres naſci vel ex cutis conſtrictione, vel ex finibus vaſorum ſtipatis. Verùm quum cutis conſtringi poſſit, & illius meatus occludi, vel à denſantibus ſolum, vel ex obſtructione, fiat verò denſatio vel à refrigerantibus, vel adſtringentibus extrinſecus adhibitis, quorum citò vitia emendari poſſunt, nequeunt hæc Synochã efficere, quæ plures dies durat, vt Galen. 9. Methodi, ſed Diariam potius; obſtructio verò quum fiat vel à copia, vel lentore, aut craſſitie humorum, non immeritò poteſt parere huiuſmodi febres. Verùm quũ humores qui obſtructiones pariunt, non ſponte ad cutim ferantur neceſſe eſt cauſam aliquam præcedere, quæ eos commoueat: atque id eſt quod Gal. 11. Methodi ſcribit, contingere, ſcilicet ut humores ruant confertim ad cutem, ex violentis, aut ſuperfluis exercitijs, vel ex ira, aut balneo intempeſtiuè adhibito, aut externo calore, aut alia denique huiuſmodi occaſione; id quod nos vſu venire videmus: nam qui pleni ſunt ſanguine, & ocioſi, quum multum ſe exercent, aut in laſſitudinem phlegmonoſam, aut ſtatim etiam in febrem incidunt Synochã. Oriuntur & ab his occaſionibus quum leuiores fuerint, intrinſecus obſtructiones: nam cauſa, quæ nõ potuit foras euocare humores, potuit colliquare, ve luti concretos humores, qui ad orificia vaſorum internorum delabentes, obſtructiones concitant. Quur verò vna fiat ſolum acceſſio, & non periodus? cauſam volunt eſſe nonnulli, magnam ſtipationem vt plurimum tranſpirare efflluij nequeat, ſed ſemper tantus ſeruetur fumidus vapor, vt febrilem calorem ſeruare poſſit; tum, quod materia ſubſit multa, ut deficere non poſſit ſicut in alijs, quæ per circuitum repetunt: ſuppeditatur enim putredini materia ex copia humorum, ut deficere nunquam poſſit. Verum potius ex materia ipſa ratio petenda, quod ſcilicet ſanguis ſit qui putreſcit, quem oſtendimus eſſe febris ſynochæ cauſam, ſi tenim maior nonnũquam ſtipatio, aut certè æqualis per biliosas febres, & tamen acceſſio fit, quia bilis putreſcit, & in pituitoſis, craſſisq; non deeſt materia, & tamen per acceſſiones vrgent febres tanquam non copia, ſed natura humoris continentis febris ſit cauſa. Quod verò vel ſemper creſcant, aut decreſcant, aut eundem tenorem ſeruent Synochæ febres, antea oſtendimus, quum de non putridis ageremus: Eſtque ratio etiam communis his, quæ putridæ ſunt, quod ſcilicet plus aut æqualiter, uel minus expiret vaporis, quam attollatur, vt Galenus etiam author eſt; Sed quur fuit hęc ęqualitas, vel inæqualitas, non docet; videtur uerò ratio peti ex magnitudine obſtructionis, & copiæ: nam in ea, quæ ſemper creſcit, & ob id Agmaſtica dicitur, maior eſt obſtructio, & copia, vnde plus putreſcit, quę diſſolui poſsit, in paragmaſtica verò minor obſtructio, & copia, in alia uerò æqualis, quæ ob id ęquales faciunt accenſiones, & diſſolutiones.

At ſi quæras, quoniam modo tempora ſua habeãt huiuſmodi febres, quæ ſemper vel creſcunt, aut vigent, vel decreſcunt? inuenies Galenum varia de hac re ſentientem, quum in libro de optima ſecta, neget huiuſmodi febres habere omnia tempora, id verò contendat in libro de Temporibus morborum: cuius opinio eo loco probabilior eſt: nam etſi vigere ſemper dicatur, aut creſcere, aut decreſcere, non tamen ita eſt, ſed quæ vigere dicitur, principium, incrementum, & declinationem momentanea habet, vigorem autem longiſsimum, ut putetur ob id ab impertis ſolum uigere; ſic de alia, quæ ſemper creſcere, aut decreſcere putatur. Ex quo conſtat, coctionis, & Symptomatum inditia non ſimul perpetuò coincidere: quum enim declinat febris, vix adhuc exigua coctionis inditia obtinet vrina: quum adhuc viget, aut creſcit, alias coctionis notas reprę ſentat. Vrinę, quales in alijs febribus per illarum declinationes apparent.

De Signis.

NOn ſunt proprta huius febris inditia, ut ſatis patet ex 9. lib. Methodo apud Galenũ, vbi refert ſe expectaſſe ſequentem diem antequam ſanguinem mitteret, vt certius cognoſce

ret cuius generis febris eſſet. Nec mirum, quum ex genere ſint Diariarum, & quædam non ſtatim putredinis notas habeant. Verùm non inutilis coniectura ſumi poteſt ex humoris copia, corpore ſubiecto, & cauſis efficientibus: vbi enim ſubeſt magna ſanguinis copia, & corpus admodum denſum, & carne refertum, & quæ obſtructiones peperierunt cauſæ validæ, Synocham ſuſpicabimur eſſe, & eam putridam ſi adſint in vriua, et in pulſibus putredinis ſigna. Quin & illud explicandum eſt, quæ ſint Signa, quæ oſtendant continuam febrem in genere; De qua re ſcribit Galen. 1. ad Glauconem, quod ſcilicet cum rigore non inuadant continuæ, quamquã tamen poſtea id explicet, quod ſcilicet, oporteat rigorem intelligere vehementioré, quoniam cum leui rigore poteſt eſſe Semitertiana, aut alia ex genere Continuarum. Verùm quur ita fiat, non ſatis oſtendit. Eſt autem ratio quur continuæ inuadant ſine rigore, quod. ſ. humores putreſcentes in uenis illic contineantur, nec extra propellantur ut in febribus intermittẽtibus. Quare merito cõtinuas iudicamus, quæ ſine rigore incipiunt, qualiſcunque ille fuerit: nam rigor Semitertianam quidem ſequitur, ſed non Continuam febrem monſtrat, ſed potius intermittentem, quæ eſt coniuncta cum continua. Quare, illud perpetuum eſt, rigorem oſtendere intermittentem ſi vna cum febre inuadat rigor, & non præcedat inſtantem Criſim, ſicut dicebat Hippocr. in Aphoriſ. A Cauſone ſuperhabito, rigor ſuperueniens, febrem ſoluit. Quod ſi aliquando cum rigore inuadit febris, quæ poſteà continua apparet, vt ſæpius nonnullos videmus in primo febris inſultu rigere, poſtea vero nunquam, ſed continua febre laborare, id fit, vel quòd rigor ab externa cauſa vt frigore externo ſit contractus, vel quod primò in cæperit intermittens, quæ tandem in continuam degenerauit, putrefacto in venis humore, qui poſtea extra effundi non potuit. At ex vno indicio vniuerſum genus, continuæ febris dignoſcere velle, artificioſum non eſt, mirorque eum authorem nuſquam plenam tradidiſſe doctrinam, qua continuę febres dignoſcantur, & ab intermittentibus diſtinguantur. Quare conſultis fontibus Signorum, rem ipſam aperiamus. Quantum ergo attinet ad eſſentiam febris calor ipſe (vt diximus) ſtatum inuadit abſque frigore aut rigore, & vehementior eſt, quã ſit in intermittente ſui generis, quę ab eadem materia fit, & ardentem eiuſdem cum tertiana generis uoco: nam quoniam putrida manet in venis materia, neceſſe eſt vehementiorem naſci in corpore calorem in continuis, corde ſcilicet & alijs fontibus caloris magis offenſis: acrior verò, aut ſuauior calor non diſtinguit has febres, quum id ex materia ſubiecta proueniat, quæ eadem continuis, & intermittentibus ſubijcitur. At ex partibus ipſius febris indicia ſumuntur: quum enim intermittentes acceſſiones habeant, quæ ad ſummum 24. horarum ſpacio finiuntur, principium incrementum, ſtatum, & declinationem breui obtinent; Quare citò creſcunt intermittentes, continuæ verò per plures etiam dies ſine incremẽto perſeuerant in initio, habentque longiora ſequentia tempora. Quare, ſi uiderimus per aliquot horas febrem non augeri, conſtabit eſſe continuã: ex tempore vero ſolutionis expectare inditia, artificioſum non eſt; vt autem ſine rigore, ſic etiam ſine vomitu, & alui deiectione ſuaptè natura inuadunt continuæ: nam quæ cum his Symptomatis incipiunt, ea non habent tanquam propria, & inſeparabilia, ſed contingit vna cum illis miſceri, vt inter ſe componuntur affectus diuerſi generis.

Sumuntur & à cauſis notæ, à validioribus enim cauſis, & ab internis potiſſimum naſcuntur continuæ, ab alijs verò intermittentes potius, in denſis præterea corporibus, in ſanguineis, in craſſis, potiſſimum naſcuntur continuæ, quoniam ſuppetit materia earum generationi aptiſſima. Quod ſi adſit affectus aliquis, qui continuam neceſſariò pariat, vt Pleuritis, Peripneumonia, aut alterius partis inflammatio, quam febris ſequatur, meritò eam cõtinuam exiſtimabimus. Quin & ex cauſis iuuantibus, & lædentibus inditia quædam ſumi poſſunt: iuuantur enim quibuſdam continuæ, à quibus lædūtur intermittentes, vt ſudore, vomitu, & alijs excretionibus quæ in primis diebus fiunt. Quod ſi fuerint alicuius continuæ febris inditia, vt Synochæ, ex ſpecie quod quærimus in genere facilè innoteſcet. At Symptomata vel propria ipſis continuis, vt calor ſine rigore, aut quæ ſequuntur aliquã ex continuis, ut pulſus, animique defectus, ſopores, & delitia diutur na, quæque ampliorem calorem comitantur. Prebẽt quoq; notas continuæ febris veluti, & vrinæ, aliaque excrementa, quæ plurimũ à naturali ſtatu recedunt, in ſuo genere continuitatis ſunt notæ, veluti ſi ſubiugales, vel decoloratæ, aut admodum rubræ emittantur; vel ſi ſupprimantur, aut peſſimo odore infectę, emittantur; aut deniq;, ſi quid huiuſmodi in ſubſtantia, qualitatibus, & contentis in illis appareat, quod magnam à naturali ſtatu euerſionem oſtendat, illa profecto erunt cõtinuitatis inditia. Nec contemnere quidem oportet ea, quę ex ſimilitudine, & proportione ducuntur: eas enim putabimus continuas, ſi alias, quæ graſſantur ijſdem temporibus, tales eſſe cognouerimus. Atq; hæc ſint inditia febriũ continuarum; ex quibus prædictiones elicere quoq; poterimus: eas etenim ſalutares prædicemus, quæ mitiores ſunt, aut certè nihil malignũ obtinent, quæque ex minoribus cauſis ſunt ortæ, & in pauciore, melioreq; materia procreantur, & in optimis temporibus aeris ſtatu, & in corporibus melius affectis, quæque Symptomata inferunt leuiora; augebitque coniecturam genus ſignorum quod à ſimilitudine dicitur: meritò etenim prædicemus non ſolum ſalutem, aut mortem, ſed genus, modum, tempus ſolutionis, & reliqua, quæ in arte prædicendi ſumus complexi, ſi ſimilia in ſimiliter affectis contigerint.

De Curatione Continuarum febrium.

VT communem naturam, & communia ſigna, & cauſas continuæ febris, ſic communem curationem inſtituere oportet, antequam ſingulas illius differentias aggrediamur: hoc enim contempto, quid Acutis, quidque Ardentibus, quid Synochis conueniat, intelligere arte aliqua non licet, propterea quod fruſtra commendarẽtur in illis præſidia, quæ prius in vniuerſo genere commendata non fuiſſe. De qua quidem re agit Galenus lib. 1. ad Glauconem cap. 13. eſtque ſumma curationis, quam eo loco inſtituit, quod ſcilicet in primis ſpectare oporteat, an febris ſine aliquo vehementi Symptomate vrgeat, vel non; quod ſi non urget, victum eſſe inſtituendum tenuem, & exquiſitum; ſi non vltra ſeptimam diem deſitura ſit febris, & vires fuerint validæ, alioqui ſolidiore cibo vtendum; propè verò ſtatum tenuiore; tenuiſſimo autem in ipſo ſtatu. Victum vero debere eſſe humidum, conuenireque ptiſanæ ſuccum his, quibus non acceſcit, melioratum, quibus non bileſcit, ſorbitiones item ex halica, & panem ex aqua ſanguinem uero mittendum & ob morbi magnitudinem, & his quibus rubor maior quam

naturæ

naturæ conueniat, adeſt, & uniuerſum corpus plus ſolito tumet, aut venæ ſunt eminentes & diſtentæ, niſi aliquid impediat. Quod ſi febris admodum calida ſit, quum primum apparuerint ſigna coctionis, exhibendam frigidam, cuius modus ſeruandus eſt ex vehemẽtia morbi, anni tempore, regione, ætate, natura, & conſuetudine ſumpta coniectura; quæ in primis excutienda ſunt, antequam ad alias accedamus, quæ cum Symptomatis ſunt complicatę.

Illud ergo quod de tenui victu vſq; ad 7. ſcribitur, recipiendum non eſt, tanquam commune omnibus: nam vbi febris eſt mitior, aut admodum ardens, & bilioſa, temerè hanc victus rationem obſeruabimus, quoniam vbi mitior eſt, temerè emaciabimus ægrotantem, quem ſeruatis viribus, & meliore nutritione adhibita, commodius liberare poſſumus, alioqui eadem præſidia maximis minimiſque morbis adhibenda forent: nam ſi omnibus continuis tenuis victus debetur vſq; ad ſeptimum, quid facias maximis, quæ ad eum vſque terminum perueniunt; bilioſæ vero febres, quales ferè omnes ſunt exceptis Synochis quę eo termino iudicantur, in hecticas, aut colliquantes huiuſmodi victus ratione præcipitantur. Quarè, vel ſolis pituitoſis continuis, aut etiam Synochis adhibeatur hæc exquiſita tenuiſque viuendi ratio: non eſſe vero perpetuò alendum tenuius in ſtatu, quam in principio morborum, anteà oſtendimus, veluti in febribus, quę ex copioſa craſſaq; materia infeſtant, quam ab initio parciore victu conſumere ſatius eſt. Vt enim alia vacuantia præſidia ab initio requirimus, ſic profectò in his per inediam multitudinem auferre expedit.

Victum vero humidum febri conuenire certũ eſt; At cauſa ſæpè repugnat: veluti, quũ ex multo humore, eoq; aquoſo, febris conſiſtit, tunc enim cauſæ magis quam febri reluctandum; mirorq; quod Galenus paſſim huiuſmodi victus qualitatem febricitantibus præſcribat ſola ſpectata febre, & non cauſis illius; Nec eſt quod putemus eum ſolum indicationes proſequi, quæ à febre ſumuntur; ſic enim fruſtrà ſanguinem demendum pręciperet; nimirum, quum hoc ſit cauſarum, & non ipſius febris remedium. Omittit prætereà modum, ordinem, & tempus cibationis, ac etiam (vt anteà oſtendimus) non ſeruat ſua præcepta: nam ſi febris continua quæ 7. die finiri debet tenuem victum expoſtulat, quur in methodo medendi ſynocha febre laborantes, bis, & ter etiam in die alebat.

Sanguinem non eſſe mittendum in omnibus continuis ſatis conſtat, quoniam ſi ob morbi magnitudinem demendus eſt, conſtat non omnes magnas eſſe quæ ſunt continuæ, quoniam non omnes vehementes, quare nec omnes hoc præſidio egere.

Prætereà, quę ex frigido, pituitoſoq; humore, aut aquoſo conſiſtunt, huiuſmodi præſidium non exigunt, ſed potius, ab eo offenduntur, quoniam nec vehementes ſunt, nec ſanguis abunndat. Ex hoc tamen loco notandum, quod non ſolum ob morbi magnitudinem, ſed etiam ob ſanguinis multitudinem venam ſecari dicat.

De potu vero aquæ frigidæ egimus ſuperius, quate nus reqritur per cibationes, & in alio tẽpore ad ſitim extinguendã. Nunc vero de ea agendũ prout exigitur tãquam remediũ ad febres, cauſaſq; illarum propellendas: antiqui enim optimum cenſebant eſſe præſidium in febribus aquæ potionem, vbi conuenienter, exhiberetur. Et certè optarem Medicos noſtri temporis frequentiores eſſe, & audaciores in hoc remedio. Quum enim vereantur incommoda, quæ adferre poteſt huiuſmodi aqua, vniuerſum illius vſum temerè contemnũt, quum tamen & rõ, & antiquorum recenſq; experientia doceant tutiſſimum eſſe præſidium, ſi obſeruauerimus quæ eam indicare, aut contraindicare poſſint. Indicat autem huiuſmodi remedium non ardens febris, vel acuta, quemadmodum nonnunquam ſentire videtur Galenus, quãdo Cauſon à pituita fieri quoque dicitur, cui certè humori conuenire non poteſt aqua tam copioſè ingeſta ex qua rebellis redditur pituitoſus humor ad coctionem, & expurgationem. Quare præſtat definire id ex vehementia febris, vt Galen. nono Methodi. Quando enim (inquit) febris fuerit maxima, quales certè ſunt, quæ vel ex ſanguine, aut ex bile naſcũtur: nam ex pituita ardens febris non fit, aut certè vehemens non eſt, & maxima: nam quoniam ex maxima caliditate huiuſmodi febres conſiſtunt, maximum oportet eſſe remedium, quod refrigeret, inter quæ hoc vnum eſt & præcipuum, aliæ vero febres, quæ mitiores ſunt; minoribus quoque auxilijs opus habent, id quod etiam natura docet: nemo enim eſt, qui tantam aquæ copiam appetat, quin vehementi febre laboret. Quo uero tempore morbi exhibenda ſit, docet Galenus nono Methodi, cap. 5. quod ſcilicet opportunum ſit tempus, quum euidẽter cernuntur coctionis notæ in urinis, cap. 3. verò 11. tandem eſſe quando iam ſucci cõcoquuntur, & craſsitudo eorum extenuata eſt; capite vero 16. exhibendã tunc eſſe ait, quando humores mediocriter concocti fuerint. Euidenter vero, aut mediocriter concoctas vrinas intelliges, quæ febris vigorem præſentem, aut propinquum oſtendunt: uam & in ipſo febris incremento vt Criſes fiunt laudabiles, ſic expulſionem malorum humorum per aquæ potionẽ oportunè rentare poſſumus; præſtat tamen ſi res patiatur vigorem expectare, ſed quoniam nonnulli ob uehementiam febris, caliditatem, tenuitatemq; humorum; perindè afficiuntur, vt alii in vigore, pręſtat hac vna nota definire rempus opportunum, quando ſcilicet æger inexhauſta ſiti non acceſsionis, ſed morbi totius ratione premitur, & lingua nigricat, & alia adſunt ſymptomata, quæ ſummum calorem in materia conceptum oſtendunt: tunc enim maximè fit concoctio, & potiſsimum expetitur tam egregium auxilium. Quid vero impedire poſsit, nunc videndum eſt. De qua re ſcribit Galen. 5. cap. 9. Methodi fugiendam ſcilicet eſſe, ſi lenti craſsiq; ſint humores, qui vel obſtructiones, vel putredinem, vel phlegmonem, aut eriſipelas, vel ſchyrrum, aut Edema, in viſcere aliquo interno committunt: nam etſi febris extingui videatur, quoniam tamen manet cauſa rebellis, quæ rebellior adhuc redditur ob denſitatem à frigida factam, rurſus febres ipſas accẽdi, validioresq; fieri neceſſe eſt.

Quare exhibenda non eſt ſi obſtructio adeſt, quæ eximi non poſsit, & putridus infeſtat humor nondũ coctus, aut tumor aliquis phlegmonides, aut edemato des, aut ſchirrhoſus principem aliquam partẽ infeſtat; In Eriſipelate vero exquiſito, etiam ante coctionis ſui notas, permittit exhiberi. Quod ſi phlegmonides ſit, id quoq; faciendum, ſed expectatis concoctionis notis. His quoq; exhibenda non eſt, quibus imbecillæ ſunt partes ex naturali intemperie, aut vitio aſcititio, ſicut videmus quoſdam gulam, alios ventriculum, aut iecur, aut colon, aut pulmonẽ, aut ſeptum tranſuerſum, aut renes, vel ueſicam infirmam habere, qui uel difficultate aſpirandi, aut cõuulſione, & tremore corripiuntur, aut toto genere neruoſo læduntur, à frigida offenſi. id tamen cognoſcemus ex conſuetudine: nam ſi per ſanitatẽ aquam potare conſueuerit citrà noxam, indicio eſt, uiſcera facile tolerare poſſe eius occurſum, pręſertim quum nutrimento accedat ipſa caloris copia; coniecturam

tamen

tamen ſumere poſſumus, ſi deſint ex conſuetudine inditia ex corporis habitu: qui enim carnoſi ſunt, & bono colore præditi, quiq; frigiditatem, aut frigidos morbos haudquaq; ſunt ſoliti pati, hi certè mini mè offendentur ſi aquam potauerint. Quarè, in his ſolum ſpectandum erit, vt mediocriter ſint concocti, febris vehemens, & nullus ſubſit tumor in viſceribus internis. Quantum verò exhibendum ſit, nunc videndum.

Scribit ergò Auicenna, aliquando tãtum eſſe propinandum donec vehementer infrigidetur corpus eius, & color eius fiat ſicut color corporis multum infrigidati; vel vt alia habet lectio, fiat viridis, tremantq; membra. Deſcribit poſtea menſuram certam quæ id facere poſſit heminam, ſcilicet vnam, & dimidiam. Verùm temerarium eſſe puto expectare huiuſmodi colorem, qui protendit caloris natiui extinctionem, nec certa menſura ex pondere omnibus ſtatui poteſt: erit enim quibuſdam fortè ſuperflua ea menſura, alijs verò parua. Quare præſtat definire terminum, qui morboſo affectui ſatisfaciat, & interim periculum nullum inferat ęgrotanti. Erit vero huiuſmodi, ſi tantum bibat vnuſquiſque quantum appetit, & ſentit ſitim planè extincta, id enim oſtendit planè uictum eſſe febrilem calorem. Porta uero aqua frigida, & ea menſura, idque confertim, imperandum ægro ut quieſcat, & operiatur ne effluentes ſudores ob cutis refrigerationem tardent, & arceant: nam hæc ſolet commoda adferre huiuſmodi aqua, quod roborata natura conſurgit ad noxias, & euictas cauſas expellendas, uel per vomitum, aut alui deiectionem, vel ſudorem, aut urinam, aut par hæc omnia pro humoris, & naturæ ægroti diſpoſitione, & inclinatione ad hanc vel aliam excretionem.

Debent & alia præſidia, quæ febribus debentur præſtantiora exquiſitiora maioraq; eſſe in continuis febribus, quàm in intermittentibus, quoniam grauior eſt affectus. Habent vero omnes communia præſidia cum febribus putridis, quod ſcilicet oporteat obſtructiones auferre, coctiones procurare, purgationes adhibere, & reliqua præſidia de quibus antè egimus: maior tamen ſpes in internis, quàm externis præſidijs ponenda, quoniam in venis humor continetur: quare & purgationes per aluum, & vomitiones cocto humore commodè mouentur, etiam ſi natura non tentet huiuſmodi viam: ſudores vero nequaquam eliciemus, niſi eo repant humores, quod in intermittentibus commodiſſimè faciemus.

De febribus coniunctis cum ſymptomatis.

SEquũtur febres ſingulas propria ſymptomata generationis illarum teſtimonia, alia uero magnitudinis, aut malignitatis illarum ſunt indicia. Ac priora quidem ſpontè euaneſcunt ablatis proprijs morborum cauſis, hęc uero ſępius propriam quandam curam ſępè exigũt, quoniam & cauſæ fiunt, quibus morbi, & illorum cauſę augentur, aut vires perdunt, quas tueri vna cum vita neceſſe eſt. Sunt vero iſtorum differentiæ primę duę, quem admodum Galen. lib. 12. Methodi notauit; aut enim in actionum læſione conſiſtunt, aut in retentorum vacuatorumvè immodico exceſſu; nam quę in corporum ipſorum affectu conſiſtunt ſymptomata, ſpontè euaneſcunt, nec vnquam morborum ablationẽ, aut cauſarum aliarum remotionem impediunt. Præ dicta vero duo genera in vna ratione dicuntur a Galeno eodem loco curationem interpellare, quod ſcilicet vires offendant, quanquam tamen nonnulla ſunt, quæ etiam morbos augent, vt vigilia, quę corpus exſiccat, & calefacit febre iam correptum. At quum actiones triplices ſint genere, videndum quæ nam ſymptomata in vnoquoque genere proueniãt, quę mitigationem poſtulant, quod miror à Galeno prętermiſſum, tum 12. Methodi, tum 1. ad Glauconem, quibus in locis quędam duntaxat enumerat, & illis remedia deſcribit, quum interim docendi ratio poſtulet, vt omnia huiuſmodi ſymptomata inueniãtur ſicut prima genera ille excogitauit. Igitur quum actiones animales, quędam ſint ſenſificæ, alię principes, alię motiuę, contingunt circa ſenſitiuam virtutem vigilia, ſomnus, dolor capitis; circa motiuam, rigores, connulſiones, difficultas deglutiendi, ſternutatio, tuſſis; circa vero principes facultates, delirium; ad facultatem vero naturalem pertinet ſitis, appetitus deſtructio, βουλιμία; ad vitalem autem animi defectus, & ſyncope; ad qualitates mutatas, nigredo linguæ, & aſperitas; ad excreta, & retenta, vomitus ſuperfluus, ſuperflua uentris deiectio, immoderatum è naribus ſanguinis profluuium, ſudor. Hæc ferè ſunt ſymptomata, quæ à febribus proueniunt, & curam regularem turbare poſſunt. Aduerſus quæ pugnare nos oportet: nam alia mala quę cum febribus ſępè infeſtant, ut inflãmationes, cruditates, humorum copia, inopia, & corruptio, ſunt potius cauſę ipſarum febrium, quàm illarum ſymptomata. Quare temerè de his affectibus, quę potius ſunt mala coniuncta cum febribus, quàm illarum, uel cauſarum febrium ſymptomata, agit Galen. 1. ad Glauconem.

Itaque quum ſomnus fiat eo quod calor natiuus ad ſenſoria ferri nequeat, uel ob illius imbecillitatem, uel quod alio reuocetur, aut quod frigidiorem qualitatem ſic coactus, quę ſurſum ferri nequeat, uel ob uiarum cerebri occluſionem: uigilia uero accidit quum calor ad ſenſoria extenditur, ſuperflua autem redditur in febribus, quum calor acris eſt, & mordax, & ſurſum attollitur per febres, diutiusque illic moratur, tum ob illius vim, tum quod foueatur ab ebullitione acrium, calidorumque humorum. Quare ſomnum conciliabimus in febribus tum retractione caloris, tum refrigeratione humorum, & prętereа his, quæ deorſum calorem propellunt à cerebro, illique uias occludunt. Retrahent ergo frictiones tibiarum & pedum, leues tamen ne exaſperetur calor. Ad idem proſunt lotiones ex rebus refrigerantibus, actu tamen calidis, ut reuellant, ut frigidam qualitatem immittant vi ſua. Sunt vero res frigidæ, quæ in aqua decoqui poſſunt hioſchamus, papauer, lactucæ folia, cortex mandragoræ, violæ, roſæ, nymphea, chamomelum, hęc enim decoqui poſſunt cum aqua, & ex ea pedes, & crura vſque ad genua, & etiam brachia vſque ad cubitum ablui. Commendatur & inunctio plantarum pedis ex pinguedine gruis; itẽ cũ unguento populeo, & ſucco hioſcyami, confeſtim etenim tranſmittitur frigiditas à pedis eà parte neruoſa in vniuerſum corpus, maximè aũt ad caput ob connexionem illarum partium per neruos factam. Ad calorem vero corporis mitigandum, & feruentes humores retundendos, intus aſſumitur commune præſidium vnc. vna vel vnc. vna & ſemis ſyrup. de papauere cum decoctione nymphęæ, vel lactucę; datur & ſemẽ papaueris, aut emulſio illius cum cibo, veluti hordeaceo. Prodeſt & aerem infrigidare, aſperſione aquę frigidæ cum aceto. item admiſſione auræ, & madefactione linteorum, quæ lectum ambiunt; confert, & herbas, & flores, & ramos arborum frigidarum ſpargere per cubiculũ, & muros veſtire, quales ſunt ſalicis folia, quercus, caſtaneæ, lactuca, nymphea, roſæ, violæ; quinetiam, fon-

tes

tes aquarum machinandi ſunt varij,& multiplices,à quibus aqua ex alto cadat in ænea vaſa,cuius qualitate aer refrigeratur, & impulſu, uel allicitur ſomnus reuocatione caloris ad aures, ſicut ex dulci muſica, aut veluti confunduntur ſpiritus, ſicut ex motu circulari,quo ſopitur,qui agitatur;proderit,& teſtibus petias intinctas in aquafrigida, aut roſacea, aut lactucæ, vel alia re refrigerãte admouere:nam quoniã fons vnus caloris ſunt teſtes, mirum eſt quãtum vni uerſum corpus ex illorum refrigeratione afficiatur; valent & Epithemata,cordi, aut hepati admota,quæ ex aquis ſtillatitijs,aceto & pulueribus aromaticis,et refrigerantibus componuntur: commẽdatur autem aqua endiuiæ, lactucæ,roſarum,cichorei, cicerbitæ, violarum, bugloſſæ,nenupharis,acetum roſaceum, ſpecies item electuarij triaſandali, item puluis roſarum, ſandalorum, camphoræ,& in hac regione cõfectæ ſunt ſpecies dictæ pro Epitematibus hepatis, & cordis,frigidæ, calidæ, & temperatæ prout vrget neceſſitas. Addimus quoque in Epithematibus cordis aliquid vini Maluatici; quinetiam licet per nares vim refrigerandi immittere,vt inunctionem pinnarum narium, cum oleo roſaceo, & modico opij; vel iubebis attrahi per nares aquam ex decoctione vel diſtillatione lactucæ, aut nenupharis. Ad calorem vero repellendum, & ſimul infrigidandum fronti, & temporibus admouetur vnguentum populeum, & inunctio ex oleo roſaceo cũ grano vno opij, aut intingi poſſunt petiæ in aqua aliqua vel decoctione ex prædictis addito etiam modico opij,& fronti,temporibusq; ſimiliter apponere;laudatur & ſuccus hio ſcyami & mente fronti ſimul illitus. Quod ſi adſit capitis repletio ex ſanguine calido, & feruente, tutum non eſt hæc ſumere refrigerantia, & temporibus admouere, quoniam ſoporem inducunt, ſed expedit prius caput vacuare, admotis cucurbitulis ſcapulis, & naribus, hyrudinibus ano etiam,commendantq; aliqui hyrudines admotas angulis oculorum vbi res deſperata ſit de ſomno, vt in phrenitide ſæpè contingit, quibus remotis in vulneratis locis opium admoueri iubent; conferunt & Embrocationes ſincipiti irrigatæ de quibus agemus quum delirij remedia trademus.

Repellit quodammodo etiam oculorum clauſio, & ceſſatio ſpõtanea animalium omnium actionum, Quoniam enim voluntaria eſt huiuſmodi actio, plurimum ſanè conferre ad hanc actionem voluntatem ipſam, & dormiendi deſiderium exiſtimandum eſt. Digerit autem, & diſſoluit illius ſubſtantiam oculorum apertio,ſermones fabuloſi,& grati, muſica,ſplẽdor, & alia huiuſmodi,quę animalem facultatem fatigant, ſicut oſtendunt motus validi, & vehementes,poſt quos altus ſopor hominem corripit diſſolutis ſcilicet ſpiritibus, quibus animalis facultas ad ſuas actiones obeundas utitur. Quę quidem prædicta ſi quis ſpectauerit, agnoſcet qua ratione diuerſi generis remedia veluti lux, tenebræ, vox tumultuoſa, & ſilentium, oculorum apertio,& conniuẽtia motus,& quies,& cætera omnia ſomnum prouocare valeant.

Aduerſum ſoporem remedium.

VT vigilia, ſic profundus ſopor febricitantes ſæpè opprimit,cui ſymptomati pariter ſuccurrendum eſt contrarijs remedijs adhibitis ſoporis cauſis,neque enim ſymptomata auferri poſſunt,niſi ablatis proprijs illorum cauſis,quas quiſ non conſideraſſent antiquiores,recentioresq; Medici,vt Auicenna,Paulus,& Practici omnes, pro vigilia ſæpè mortem inducunt, quum omnibus ſomno oppreſſis ligaturas,cucurbitulas,corpori,& capiti ex ſiccantia,incidentia, calefacientiaq; remedia adhibent; ſæpè enim ex debilitate accidit ſopor,vt in his, qui morti ſunt propinqui, quos occides, ſi vacuare ſtudeas. Quum ergo ſomnus naſcatur eo ꝙ ſenſoria exerceri nequeant, idq; caloris natiui defectu, deficiat vero, vel quod alio reuocetur,vt in acceſſionibus febrium,& cibo ſumpto, vel quod deorſum propellatur,vt in aere frigidiore, & humidiore; vel quod viæ ſint obſtructæ in cerebro,ſicut in Apoplexia contingit; aut quod ob debilitatem,& diſſolutionem vſque ad ſenſoria extendi non poſſit,vt in his, qui morti ſunt propinqui; aut ex labore diſſoluti,varia profecto oportet eſſe remedia, quibus homines oppreſſos excitemus.

Itaque ſi ex vaporum copia elata à calore febrili, & copioſo,frigidoq; humore,ſomnus hominem premit,in remiſſionibus cum vacuatione adhibitis præcipuum auxilium poni debet; quare optimum eſt, dolorem excitare adhibitis violentis vinculis extremis partibus; proſunt eadem ratione frictiones adhibitæ cum pannis aſperis vniuerſo corpori; præterea cliſteres fortes, cum hiera,agarico; & ſuppoſitoria ex hiera eadem ſimplici, vel ex colochyntide,agarico, ſale gemma,& melle confecta; quod ſi vna etiã ſanguis abundare videatur,id quod cognoſcis ex corporis craſſitie, & bono habitu,proderunt hyrudines ano adhibitæ; conferret quoque ſenſus excitare, vt eo ferri poſſit calor natiuus, id quod faciemus ſermone tum iucundo, tum etiam, qui iram mouere poſſit; curandum præterea eſt, vt noxia materia, quæ cerebri meatus obſtruit poſt reuulſionem tollatur,id quod odoramentis,ſternutamentis, embrocisq; faciendum; qua in re confert panem infuſum in aceto fortiſſimo naribus admouere,& peucedanum, ſerpillum,mentam, nardi ſpicam,melanthion, & reliqua huiuſmodi, quæ exſiccandi, dgerendiq; vim habent; ſternutamentum mouere poſſet;irritatio cum penna immiſſa naribus, aut helleborum odoratum, aut piper tritum, & immiſſum naribus, aut aliquid huiuſmodi,quod vim acrem habeat; capitis vero cõmiſſuræ,quæ in ſyncipite eſt,ſacculi adhiberi poſſũt confecti ex chamameli floribus, cynamomo trito, ex floribus ſtecados,gariophilis,origano,ſerpillo, & reliquis huiuſmodi calefacientibus, & exſiccantib. omnibus ſimul mixtis tritisq; prius groſſo modo & frictis,aut alio modo excalefactis; embrocationes vero non perinde commendo, etiamſi excalefacientibus rebus conficiantur,quoniam tandem refrigeratur immiſſus humor, & alium iam illic contentum auget,& fouet. At ſi ob debilitatem caloris, & animalis uirtutis ſomnus naſcatur, cibo, & potu ſpirituoſo,& ad coctionem facili hominem reſtitues,quo caſu uina generoſa, odoramenta grata ex uino præſertim, & aromatibus conuenientibus pro cauſa, quę debilitationem intulit,proderis; nocent autem caloris reuocationes per frictiones ſermones,& alia, quæ poſſunt calorem digerere, & illius ſubſtantiam conſumere; quod ſi ob retractionem ipſius caloris, ut in acceſſionibus contingit,ſopor naſcatur,calorifica remedia præſertim ſuperioribus partibus admota,ſplendor,ſermones,& alia,quę calorem ad ſenſoria externasque partes euacuare poſſunt ſymptomatis huius ſunt remedia: Ex quibus patet, quantum differat doctrina methodo inſtituta,ab alia, quæ temerè ex aliorum libris omnia mutuatur. Scribunt enim authores uaria remedia,quę ſi in omnib. exerceas citrà diſcrimen homines perimes, aut certè ſoporem augebis,quem auferre ſtudes.

De capitis dolore in febribus.

OCcurrunt,& dolori capitis oborto in febrib. Scriptores de arte noſtra temerè quum remedia ſcribant diuerſi generis, & quur id faciant,non doceant; eſt enim diuerſum præſidium quod ſumitur à ligaturis membrorum,ab eo, quod præbent embrocationes.

Prætereà,in hoc damnandi,quòd omnia quę capiti adhibent,ferè frigida ſint uirtute, quaſi dolor perpetuo à calida cauſa naſcatur; quare, doloris cauſæ explorandę ſunt prius,quàm remedia adhibeas. Sũt uero duę,una, quę ex ſenſu ſumitur,alia ex his, quæ ſenſum uiolenter lędunt. Quam ob rem, duo genera præſidiorum neceſſaria ſunt, quę contra dolorem agant: unum, quod ſenſum ſtupefacit, alterũ, quod cauſam adimit dolorem efficientem. Ac primo quidem genere non vtimur, niſi ubi ob magnitudinem dolor eſt intolerabilis, & alterius generis non profuerunt remedia; tutior tamen eſt illius uſus, ſi calida eſt efficiens cauſa,quàm ſi frigida, quoniam maxima refrigerandi uis ſtupefacientibus ineſt. Oriuntur itaq; dolores in febribus, eo quod uel calor ſolus urgeat ſenſibiles circa cerebrum partes;uel quod humores, aut uapores calidos, uel frigidiores, eosq; paucos,uel multos ad caput euehat,qui uel inter membranas contenti,& uaſis tenſionem cum intemperie ſolum committunt,aut etiam tumorem gignunt inflammatorium,aut alterius generis pro materię peccantis ratione; quę cauſę communia quędam habent præſidia, quoniam ex communi quadã cauſa, nempè per conſenſum cum reliquo corpore ſint orti; quare reuulſione in omnibus eſt opus, maximè ad inferiores partes,per frictiones,ligaturas,cucurbitulas, hyrudines, cliſteres acriores, & uocata ſuppoſitoria,& lotiones tibiarum, ſed omnia oportet mitiora eſſe,quum calida eſt materia, quàm quũ frigida,quum calor nocet, quàm quum frigus, quoniam faciliùs reuellitur calida materia, & calor exaſperatur nimijs frictionibus & ligaturis. Eſt quoq; illud commune præſidium, quod capiti imponantur quę repercutiant, repellantq; aſcendentem materiam; ſed vbi frigida illa eſt, tutum non eſt ſolis repellentibus pugnare, ſed quę ſimul calefaciant admiſcere oportet, ut ſimul etiam craſſa materia iam concepta in membro affecto diſſoluatur; Quod ſi inflammatio aut humorum copia dolorem committit, reuellentia,& deriuantia cum vacuatione, vt cucurbitulas cum ſcarificatione adhibere oportet. Nec obeſt aliquando venam ſecare,& neceſſarium eſt hyrudines tum ano, tum venis temporum,& naribus admouere,quum in aliis ſufficiant quę duntaxat reuellant citra ſenſibilem vacuationem. Igitur, ſi dolor ex calore ſolo,aut etiam vapore calido,aut humore bilioſo vrget,conferunt vnctiones,& embrocationes ex oleo crudo,& roſaceo,vel ſolo, uel mixto aceto,aut etiam aqua roſacea,ex quibus oxyrodinũ conficitur ab antiquis ex roſaceo, & aceto, à nobis uero addita etiam roſacea aqua,quorum omnium menſura eſſe ſolet, ut tres roſaceę aquę partes,duę olei,una aceti addatur. Confert,& hepati, cordi,uentriculo, ſpinę dorſi,refrigerantia admouere, ut unguentum Galeni dictum,uel unguentum roſaceum, aut epithemata refrigerantia. Prodeſt aſcendentes humores, & uapores per refrigerantia collo admota, ubi uenę ſunt, quę ad caput feruntur,intercipere, uiasq; occludere quantum licet. Quinetiam decoctiones roſarum,uiolarum,nymphęę, foliorum ſalicis,papauere,& aliis hoc modo refrigerantibus embrocationes, & quæ collo, & reliquis partibus admouenda eſſe diximus, conficere; vbi tamen ſoporifera hæc apponuntur, aliquid cum illis miſceri debet, quod emendet, retundatque vehementiorem illorum qualitatem, veluti chamamelum, ſerpillum, ſtechas, origanum, mentam; laudantur quoque coriandri folia, aut pſillion cum polenta, vel polenta cum poligonio, pane, roſis, myrto, & ſerpillo cataplaſmatis modo adhibita. At ſi frigida eſt materia, repellendũ quidem eſt, ſed parcius, & leuius; quare calidiora cum frigidioribus largius miſcenda, vt cum roſaceo camamelinum, cum roſis ſerpillum, & reliqua huius generis. Quod ſi arteriæ pulſent ex nimio calore, aut vapore diſtentæ, non oberit ſi eas conſtringas faſcia circumiecta capiti, & adſtringentia ſuperimponas: Veluti eſſet coriandrum cum aloe, & polenta, & roſaceo. Quod ſi frigida eſt diſpoſitio, & flatuoſa, rutam illiusque ſemen, ſerpillum, ſpicam quoque in vino, aut camamelino & cum farina hordeacea, aut ſeminis lini, vel fęnigræci admixto melle, & ſtercore colũbino, cataplaſma conficies, quod dolenti loco impones.

Sunt autem hæc planè frigida admouenda, in vehementi febre, & calido planè affectu, præſertim ſi ſit æſtas: In frigida verò cauſa calidiora, in mixta materia, moderatè calida, vel tepida admouenda. Horum vero vſum Paulus eſſe vult declinante iam acceſsione febris, ſed perperam,quando dolor per incrementa, & vigores acceſsionum maximè infeſtat, tuncque illi ſuccurrendum ſit. Porrò his remedijs delirantibus, & inflammatione laborantibus ſuccurrimus,quo minùs peculiarem tractationem illa amplius requirunt. Quare ad alia ſymptomata,quæ circa animales functiones conſiſtunt,accedendum.

De rigore, & frigore in febribus.

QVum rigor accidat in febribus aliquando in principio acceſsionum, aliquando vero progrediente morbo,inſtante Criſi,hic remedio non eget,quum inſtantis ſalutis ſit indicium, ille vero perindè aliquando corpus concutit,ut præter ſolita,validiora poſtulet præſidia; ſic frigus quod cum rigore coniungitur,ſuam curam poſtulat, ac de vtroque ſimul agendum, quoniam eadem ſunt utriuſque præſidia. Itaque quoniam rigor accidit ob delationem acris humoris per carnem, & muſculos, frigus verò ob caloris retractionem,conandum erit, ut humor promptè exire poſsit, & calor ad externas produci,id quod maximè faciemus per ea,quę extrinſecus adhibentur,& quæ intrinſecus aſſumuntur. Conuenit ergo inprimis aerem calefacere accenſo luculento igne, & clauſis vniuerſis perſpiraculis loci, in quo decumbit æger, idque non ſolum præſente rigore, ſed etiam antequam ille ueniat,ſuffumigia quoque conferunt ad aerem calefaciendum ex myrrha, thure, ladano, ſtorace, gariophillis, omnibus tritis, & ſuper carbones impoſitis. Prodeſt autem huiuſmodi aer non ſolum ad cutim excalefaciendam extrinſecus, ſed quod etiam inſpiratus calorem augeat. Proſunt,& frictiones ante rigorem, & unctiones ex calidis rebus, vt oleo chamamelino, liliaceo, rutaceo, oleo de coſto, aut de euphorbio cum gingibere, piretro, euphorbio caſtoreo, myrrha, pipere, calamento, pulegio, hiſſopo, abrotano, & ſimilibus calefacientibus. Habenda tamen ratio eſt peccantis humoris, & febris: nam mitiora eligenda ſunt in calidioribus humoribus, & febribus, ut in tertianis, fortiora verò in quotidianis, & quartanis. Vnctiones autem adhibendæ ſunt præſertim

ſpinæ,

ſpinæ, & crutibus, vbi ſcilicet partes ſunt neruoſæ, & exangues, & propterea magis affectæ in rigore, & frigore huiuſmodi. Conferunt tamen maximè plantis pedum adhibitæ, quoniam ut frigus, ſic calor à pedibus in vniuerſum corpus facilè tranſmittuntur; quibus peractis, iubebis lectum ex pluma diligenter calefieri & exſiccari, & ſuffiri cum prædicto ſuffitu, quo ad aerem excalefaciendum ſumus vſi. Deinde ingredi iubebis lectum ante quam adueniat febris, vt rarefactum, & excalefactum corpus inueniatur. Deinde pedibus, teſtibus, ſpinæ dorſi, & ceruici lintea calida, & puluinos impones. Adhibentur & lateres igniti, & vino aſperſi inuoluti pannis maximè pedibus; item vas ſtanneum oblongum, & latum vino, vel aqua calida plenum.

Prætereà, lamina ferrea accenſa, & in vagina lignea immiſſa & applicata pedibus. Intus verò ſumuntur quæ materiam minuant, cliſteres calidiores, tum quæ eandem extenuent, & calefaciant ſi frigidior fuerit: nam in bilioſa tutum, non eſt vehementer calida exhibere, & ferè rigor, & frigus harum febrium remedia non poſtulant. Commendatur autem theriaca antiqua cum uino generoſo ante acceſſionem; item potus aquæ vitæ ad vnc. vnam cum ſcrupulo ſemis gariophillorum. Datur autem Theriacæ, aut Mitridati dracma vna, vel diaciminū, vel diacinamomum, vel diacalamentum. Datur quoque mulſa, in qua piper, & ruta ſit incocta; Datur & Myrrhę drac. vna cum pipere, & aqua; Item confectio Anacardina ad ſcrup. duos. Cauendus eſt ſomnus, cibi aut potionis ingeſtio, quo tempore rigor urget, ne ad interna viſcera calor reuocetur, augeaturq; foris frigus. Atque hæc ſatis de ſymptomatis pertinentibus ad animalem facultatem: nam delirium ut vigilia tollitur, & conuulſio; ſicut ſopor & rigor. Tuſſis verò prompta habet remedia ex diadraganto, ſaccharo candido, muſcilagine, pſillij, ſyrupo iuiubino, diacodion, pillulis bichechijs, paulatim deglutitis. Conferunt prætereà quæ per nares trahuntur ad pituitam eliciendam, & deriuandam. Conferunt & lotiones oris adſtringentes ad defluxum prohibendum.

De ſymptomatibus vitalis facultatis.

RES hæc diligentiorem poſtularet tractationem, quoniam multæ ſunt occaſiones, quæ animi defectum pariunt, vt in particulari tractatione de morbis ſuperiore anno eſt expoſitum; hoc tamen ſit Medici conſilium, in animi defectu ſpiritum, & calorem ad externa reuocare, frictionibus, ligaturis, & alijs irritamentis naribus, auribus, & reliquis partibus adhibitis. Prodeſt & faciem aſpergere aqua frigida, vinum, & acetum naribus admouere, & in oculos inſtillare; quin & vinum generoſum aſſumptum, & Erithemata, & unctiones cordi, & ventriculo adhibere expedit; quod ſi ex inanitione ſuperflua animus deficit, externam ſuperficiem adſtringere oportet, & denique cauſas oppugnare, quæ ſymptomatis ſunt cauſæ; pulſuum vero interceptiones ſi accidunt in febribus, non tamen propterea remedia diuerſa à cauſis ipſarum febrium adhibenda.

De ſiti, & alijs ſymptomatis naturalis facultatis.

ETſi ſitis ad ſenſitiuā facultatem ptinere videatur tamen quoniam quædam etiam naturalis eſt inter naturalia ſymptomata eam reponemus, quæ quoniam fit à caliditate, & ſiccitate, refrigerantia, & humectantia remedia ſunt neceſſaria. Ac quoniam per conſenſum fit ſitis in febribus, eo ſcilicet, quod pp ebullitionē acres vapores ſurſum attollātur, ideo ſitis alterum genus remedij erit, calorem repellere à ſupremis partibus. Humectant ergo, & refrigerant in ter aſſumpta aer frigidus inſpiratus, præſertim ſi à pulmone ſitis naſcatur; item aqua in ore retenta pleno ore, & eiuſdem gargarizatio, & frequens ablutio; Galenus hæc remedia tradit, aquam potabilem, vinum cum aqua magis quā aqua ſola. Acetum vbi calor cauſa eſt, vel humor & calor, Acetum cum aqua, pira comeſta, ſuccum radicis dulcis, lactucam, ſymphitum, polentam aqua conſperſam & potam duabus horis ante balneum.

Cibi pauci debent eſſe in pituitoſis, & vbi bonus ſanguis abundat. Oris adſit clauſio, taciturnitas, aeris frigidi inſpiratio, vigilia quum calore ſtomachi cibum coquentis prouenit. Somnus, Ptiſana, ſed diſtinctione eſt opus.

Si à ventriculo.

CIbi cucurbita, beta, lactuca, hordeaceum, acetoſum lac, ſerum lactis, pepones, aqua cum iulebo multo, vel cum decoctione ſeminum frigidorum, vinum granatorum, ſyrup. de limonibus, aqua endiuiæ, cucurbitæ, granata ipſa comeſta.

Amouenda, facienda, excernenda ſunt clara, ut omphacium, portulaca cum aqua hordei mixta folia uitis irrorata aqua roſacea.

Si oris vitio.

MVſcilago ſeminum cōium, ſaccharum candum in ore retentum, ſacculus ex ſemine pſillij, & cidoniorum, portulaca in aqua madefacta & in ore retenta, hordeacea palea madefacta aqua frigida retenta in ore, fruſta piri, aut pomi eodem modo, nuclei prunōrum, inſtillatio aquæ frigidæ, criſtalli fruſtulum ore retentum, aer frigidus inſpiratus, & humidus, id quod etiam proueniente à pulmone faciendum.

Si à toto corpore.

BAlnea extrinſecus, aer frigidus, aqua cum aceto bibita ſomnus, &c. Hæc de Symptomatis, quæ febres continuas ſequi ſolent: nam quæ alia ſunt, rarius ea contingunt, vt animi defectus, conuulſio βελημία; propterea hoc loco illorum tractatio à nobis cōtemnitur, præſertim quod Auicenna, Paulus, Aëtius, & Galenus etiam de illis abundè tractent. Quare ſupereſt vt ad ſingulas febres accedamus illarumq; curationem peculiarem doceamus, id quod breuiſsimè fiet quum communia omnia præſidia ſint explicata.

De curatione Synochæ putridæ.

FEbrem Synocham omnem ex ſanguine fieri, & putridam ex eo putreſcente, oſtendimus; quare, præſtantiſsimum remedium erit ſanguinem mittere, quum vehemens ſit febris, & ſanguis ipſe morbi materia. Verum de quantitate ipſius

ſius ſanguinis controuerſia eſſe poteſt: etenim Galenus 9. Methodi, tum in eo, qui Synocha non putrida, tum in alio, qui putrida laborabat ſanguinem miſit uſque ad animi defectum; Libro vero 11. eiuſdem Operis cap. 14. detrahi tantum ſanguinis uult in febre putrida, ne cogamur intempeſtiuè nutrire; quo ſatis oſtendit, non eſſe vacuandum vſque ad animi defectum: quando quidem neceſſaria omninò nutritio eſt, vbi vires huiuſmodi violentiam ex vacuatione ſunt perpeſſæ. Quæ ſanè controuerſia, non eſt parui momenti, quando etiam non ſolum in ſynochis, ſed etiam in ardentiſſimis febribus nihil commodius eſſe ſcribit, quam ſi ſanguinem demamus, donec animus deficiat. Ego verò diſtinctione opus eſſe putarim: nam ſi nondum multum proceſſit putrefactio, & ſanguis eſt qui abundat, & putreſcit, prodeſt, ſanguinis detractio, quæ inferat huiuſmodi deliquium: at ſi bilis eſt, quæ putreſcit, vel alius humor, magnæq; adſunt obſtructiones, ex craſſis ui ſcidisq; humoribus, & iam magna facta eſt putredo, temerarium fuerit tam inſignem moliri ſanguinis vacuationem, ex qua craſſior frigidiorq; redditur humor qui obſtructiones facit, nec ſiſtitur ob id putredo, nec humor corruptus educitur. In prædictis verò extractio ea ſanguinis materiam ademit morbo, & calorem extinxit, & hominem planè liberauit, aut certè minimum reliquit, quod natura breui temporis ſpacio conficere poteſt. Prodeſt & in his febribus Caſſiam adhibere, & leuiores purgationes, quæ vtramque bilem, in quam ſanguis eſt conuerſus ob calorem febrilem, expurgent. Proſunt & aperientia, & victus tenuis, vel etiam tenuiſſimus pro ratione febris, & virium.

De acutis febribus.

ACutas febres vocari à Galeno nonnunquã eas, quæ breuiſſimo temporis ſpacio finiũtur, ſiue magnitudinem, ſiue prauitatem habeant adnexam quum tertianas inter acutas nominet, nonnunquam verò & propriè magis eas dici acutas, quæ magnitudinem habent, & citò finiuntur, oſtendimus in Opere noſtro vbi de acuto morbo agimus. Ex quo conſtat plures febrium differentias ſub acutis contineri: nam & ſynochorum duo genera, & ardentes, & quædam etiam peſtilentes, ſub acutis comprehenduntur. Itaque ſi propriè acutæ ſunt, quæ magnitudinem cum celeritate habent, conſtat omnes acutas venæ ſectione opus habere, non omnes tamen aquæ potionem admittunt confertim bibitam; ſiquidem nonnullæ ſunt, quæ ex inflammatione interna conſiſtunt, ut febris, quæ pleuriticos, & peripneumonicos, aut hepatis, vel lienis, aut ſepti tranſuerſi, aut ventriculi inflammationem conſequitur; quibus omnibus frigida obſunt; quare de his agendum non eſt hoc loco, vbi ſolius febris, & non complicatæ cum alijs morbis curationem profitemur.

De Cauſone.

CIrca febrem, quæ Cauſon ideſt ardens nominatur, non paruæ ſunt difficultates: nam & in ipſius definitione, & eſſentia, & in differentijs, cauſis & ſignis illius, non ſemel diſcrepat Galenus: etenim libro 2. de Criſibus, ardentem febrem à tertiana exquiſita hoc ſolum differre ſcribit, quod in tertiana bilis feratur per vniuerſum corpus in ardente verò in vaſis maneat; quod etiam apertè 29. Aphoriſmorum tertij teſtatur, ardentes, & tertianas eſſe bilioſiſſimas, quemadmodum & 58. Aphor. 4. adeò ut nihil aliud eſſe videatur ardens febris, quam quę ex pura bili putreſcente, & manente in venis naſcitur. At libro 4. de Morbis acutis Cauſonem tum à pituita, tum à bile fieri tradit: quare ex materia non licet facilè Cauſonem definire quando etiam 9. Methodi, Synocham febrem vocat Galenus ardentiſſimam, quæ tamen ex ſanguine fit. Præterea quomodo Cauſon à tertiana continua diſtinguetur, quũ eadem ſit materia? Nec ex loco affecto facilius eſt intelligere quid ſit Cauſon, & quomodo ab alijs differat: Nam loco prędicato de Criſibus, fieri Cauſonẽ ſcribit, quum bilis putreſcens manet in venis; id quod etiam contingit in continuis tertianis; alibi verò ſcribit, ardentem febrem naſci ex humoribus non vbicunque putreſcentibus, ſed potiſſimum circà ueniculum, ieiunum inteſtinum, meſenterium, & pulmonem. Ex quo patet, eum de loco diſſentire, tum etiam ab eo quod alibi dixit, in magnis vaſis putreſcere humores, in cõtinuis febribus, vbi nulla eſt pars inflammata citra focum aliquem ipſius febris, qui in intermittentibus ponitur. Quod ſi ex Symptomatis Cauſonem definire velimus, quemadmodum Galenus tex. 24. 3. Comment. 3. Epidemion, quod ſcilicet ea ſit ardens, quæ ſitim, & calorem habet, quod ſi ita eſt, conſtabit & Synochas febres ſæpè inter ardentes ponendas eſſe, quando hæc duo Symptomata ſæpè comitantur Synochas, & nihil certius eſt, quam quod etiam in continuis tertianis huiuſmodi Symptomata reperiantur; Verum etſi ita eſt, tamen intenſione, & remiſſione differunt ſitis & calor Cauſonis ab aliarum febrium, quoniam perpetua eſt ſitis, & inextinguibilis, etiam ſi multum bibant in Cauſone, vt Gal. 24. 3. Com. 3. Epid. & quod per vniuerſum morbum duret, & quod calor inſuauis, ardens, & faſtidioſus ſit, aliarum verò febrium non perpetuò ita ſe habeat. Quare placuit antiquis, Cauſonem vocare continuam febrem, quæ ſitim & calorem huiuſmodi annexam haberet. Quare errant qui dicunt Cauſonis nomen etiam Synochis conuenire, quod ſcilicet ſitim etiam adferat, & talem calorem habere quidem poteſt, ſed non talem, qualem diximus. Habet præterea Cauſon remiſſiones quaſdam, & intenſiones indicantes aliam eſſe materiam quã in Synocha. At quid dicemus de tertiana continua, quę ex bile fit, & cõtinua eſt febris, an hæc Cauſon non erit? certè negandum non eſt, Cauſonem eſſe ex genere continuę tertianæ, non tamen omnis continua tertiana eſt Cauſon, qualis eſt notha, ſed quæ ex ſyncera bile naſcitur, & certis in locis peculiariter putreſcit; de qua re poſtea. Differentias Cauſonis tradit Galenus 4. textu lib. 4. Acutorum, vbi ſcribit duo eſſe genera Cauſonis, vnum legitimum & exquiſitum, quod ſiti, & caliditate definitum eſt; alterum ſpurium, in quo nonnulla adſunt Symptomata legitimi, alia non; eſt tamen apud eum reperire Cauſonem malignum, vt 35. 3. Comment. 3. Epid. Item lethalem, vt 7. 1. Com. 1. prorrhetic. Item quod quendam ſequatur cõuulſio, vt 20. Aphoriſ. 2. & quod quidam æſtate, alij verò hyeme gignãtur; & deniq; ex cauſis, effectibus, & eſſentia propria differentias eius ſumere licet. Nunc vero ad cauſas accedendum.

Cauſas Cauſonis varias tradit Galenus. Etenim lib. 2. de Criſibus eandem eſſe materiam tertianæ, & Cauſonis ſcribit; quarè, ſi ita eſt, conſtat ex bile fieri Cauſonem, quod & 21. Aphor. 3. & 29. & 30. & 2. 4. at, lib. 4. acutorum ex falſa pituita eam naſci tradit; textu verò 7. 1. Com. Prorrhet. 7. ad hunc modũ ſcribit. Febris Cauſodis, tum ob alias cauſas, tum ob

cerebri

cerebri inflammationem fit. Quinetiam textu 61.3. Acutorum ſcribit: Febris ardens quæ ſine tumore, vel phlegmone, vel eriſipelatæ, nec ex pituita ſalſa putrefacta, ſed à bile per totum corpus feruente balneo iuuatur, &c. ex quo conſtat varias eſſe cauſas, varioſque humores, ſiquidem inflammatio, Eriſipelas, bilis, & pituita, eam facere poſſunt. Verùm, quum non explicet cuius partis inflammatio poſſit author eſſe Cauſonis, conſtetque non omnes inflammationes id poſſe, quando pleuritis inter præcipuas inflammationes id nequit facere, & multo minus profectò phrenitis, quæ à partibus in quibus ſitis oritur longè abeſt, id poterit. Quare fortè ventriculi inflammatio id faceret; verùm nec ea quando inflammatio ex ſanguine fit, qui nequit huiuſmodi ſitim inferre; pituita verò ſalſa dicitur facere Cauſonem, ſed non legitimum, & meritò, quum nunquam vehemens calor in pituita excitari poſſit, & verius fortaſsè, ſi nec Cauſonem quidem diceremus eſſe quem committit huiuſmodi humor; quomodo enim Cauſon fuerit qui ardorem non habet? Tamen id iamdudum antiquis conceſſimus, ut illis liceat, & nominibus abuti, & res inter ſe confundere: eos ergo ſequuti, dicamus, verum, & propriũ Cauſonem ex bile fieri, alium verò, qui improprius eſt, & cum alijs febribus coincidit, ex alio (vt volunt) humore. Quare nũc explicandum quo in loco putreſcant humores qui Cauſonem faciunt; & quæ ſit generationis illius ratio: non enim putatur fieri Cauſon ab humore in quocunque corporis loco putreſcente, ſed in illis potiſſimum, in quibus vehementem ſitim inferre poteſt, cuiuſmodi ſunt vẽtriculus, & præcipuè illius os; item ieiunum inteſtinum, iecur, meſenterium, & pulmo, inter quas partes quædam primario, quæ ſcilicet immediatè ſitim inferre poſſunt, aliæ verò per cõſenſum id faciunt. Quod ſi citrà tumorem putreſcãt humores in aliqua ex prædictis partibus, ſimpliciter nomen Cauſi ſortitur febris. Quod ſi tumorem præter naturam faciat, peculiare nomen capit, ut Lipiara; Typhodes, quæ nomen ſumunt ab accidente aliquo, quod ſcilicet extrema frigeant, media vero vrantur. Hæc quidem tradit Galenus lib. 4. de victu acutor. tex. 4. verum lib. 2. de Criſibus, ut antea diximus fieri Cauſonem à bilioſo humore contento, & putreſcente in venis, ſcribit; & certè ſentiendum eſt: nam quomodo putreſcere poteſt humor in ieiuno inteſtino citra phlegmonem, aut in pulmone, aut ventriculo, & febrem facere ardentem, quę ex genere continuæ eſt? Sic etiam ipſe lib. 4. de victu acutorum, dicit ſitim non inferre Cauſonem, qui ex inflãmatione illarum partium naſcitur.

Sunt vero ardenti febri, & ſimpliciter dictæ obnoxij præcipuè iuuenes, vel natura bilioſi, & æſtas, vigilia, parciorq; victus has procreare ſolet, ut & reliquæ cauſæ calefacientes, & ſiccantes; ei verò, quæ ex ſalſa pituita naſcitur ſenes, & qui ſalſis alimentis plurimum utuntur; ei autem quæ ex inflammatione alicuius partis naſcitur, qui eas partes imbecillas habent, & ſuſpiciendis fluxionibus opportunas.

Signa Cauſonis confundit Paulus, & ſæpè Galenus, Paulus quidem quum dicit ſequi hęc Symptomata aridam linguam, craſſam, & nigrã ventriculi eroſionem, deiectiones pallidas, ſitim vehementem, vigiliam, & nonnunquam etiam delirium. Galenus verò 1. de locis affectis, ardẽtis febris inditium eſſe ſcribit linguam nigram, & in illius vigore delirium. Item 36. textu 3. commentarij 3. Epid. Cauſonem dicit habere acceſſionem diebus imparibus, etſi in peſtilenti conſtitutione aliter aliquando fiat. Quin & 76. eiuſdem vt plurimum ſequi ſcribit vomitum æruginoſum; & textu 1. 3. Prorrheticorum in febribus valde ardentibus ſpumoſas inquit fieri deiectiones; alibi verò ſiti, & calore eius naturam agnoſci ſcribit: & denique uaria ſemper tradit, & interim non Cauſon omnis, ſed vel ſimpliciter dicti, aut nothi, aut utriuſque ſimul notas tradit. Dicamus ergo, ſimplicem, & exquiſitum, cognoſci ex calore, & ſiti perpetua quæ ſequuntur ſiccitas, & exuſtiõ partiũ oris, & ſcabrities, duritieſq; linguæ, & nigredo. Hæc enim calorem magnum comitãtur. Alia vero ſigna, locum potius affectum oſtendunt, quam ipſum Cauſonem: nam morſus ventris, deiectiones liquidæ, ventriculi, hepatisque inflammationem comitantur; Delirium verò Cauſonem ex affectu pulmonis arguit. Licet & à cauſis, & eſſentia ipſius caloris verum à ſpurio diſtinguere.

Cauſon vel ad ſalutem, aut ad mortem, idq; primo tranſeundo in hecticam aut maraſmum inferre ſolet. Quare ſigna ſumes ad exitum dignoſcendũ ab illius eſſentia, cauſis, & Symptomatis, alium enim finem conſequitur, qui ardentiſſimus eſt, quam qui mitior, alium, quem peperit bilis ab eo, quem peperit pituita, vel Eriſipelas, vel phlegmone alicuius partis: Aliud iuuenibus, quam in alijs ætatibus, & in æſtate aliud, quam hyeme expectandum.

Curatio.

DE Curatione iam agendum eſt, qua in re inprimis videndum, an venę ſectio huic febri conueniat, eſt enim magna de hac re controuerſia: nam Paulus & Aetius huius preſidij mentionem non faciunt: Auicen. verò negat ſanguinem mittendum, ſubditq; rationem, quod bilis ſanguinis extractione efferueſcat, vtpote humido humore, quo temperatur, priuata. Licebit fortè, & idem ex Galeno probare: Si enim in tertianis exquiſitis ſanguinem non mittit, ſed ſolis refrigerantibus, & purgantibus vtitur, quur idem non faciemus in Cauſone, qui eandem materiam habet, modo exquiſitus fuerit? At 23. Aphoriſ. primi ita ſcribit: In ardentiſſimis febribus, ſi vires validæ ſunt, nullum meliùs eſt remedium, quàm vſque ad animi defectum ſanguinem mittere, quoniam vniuerſum corpus refrigeratur ita miſſo ſanguine. In Ictericis pręterea Galenus libro de atra bile ſcribit obeſſe venæ ſectionẽ; verùm quum natura ſæpè ſoluat Cauſonem ſanguinis profluuio, quur verebimur eum mittere? Dicendum ergo, quod in Cauſonæ bilis ſola abundet, & ſanguis paucus eſt, vel vna etiam cum bile venę sũt ſanguine repletæ, quod indicabunt vrinæ, quę enim rubręſunt, & craſſæ, ſanguinis ſunt inditia, ſicut & corporis habitus carnoſus, & venæ amplæ, rubeusq; color. Contrà vero quæ pallidæ ſunt, & tenues, corporiſq; habitus gracilis, & color perpallidus, bilis ſolius redundantis eſt indicum, in quibus ſanguinẽ non mittẽs, non quod vires repugnent, quæ aliquando ſubeſſe poſſunt ſatis validæ, ſed quoniam cauſa morbi purgatione, & refrigeratione tutius, felicius que demitur. Nec video quare non ſit par ratio in Ictericis, & Cauſone, præſertim, quum non minus liceat cum noſtris medicamentis in vno quàm in alio purgare. Dentur ergò purgantia, quæ citrà calorem educant bilem, vt caſſia, tamarindi ſyrup. ex infuſionibus roſarum, cum decoctione herbarum, & ſeminũ frigidorum. Poſtea vero, & aperientibus, refrigerantibus tum cibis tum medicamentis, & aquæ potione conabimur tum febrem, tum peccantem humorem educere. Solis vero potionibus regendi non ſunt, vt Hippocrates ſcribit, quia bilioſi facilè exoluuntur

F

uuntur inedia. Nec oberit balneum aquæ frigidæ post ſigna coctionis, vt Hippocr. in Aphoriſ. tradit, præſertim ſi exquiſitus ſit.

De febribus malignis, & peſtilentibus.

TRactatio, quam nunc inſtituimus omnium futura eſt difficillima, quando res ipſa per ſe ardua eſt, & ab antiquis Scriptoribus ne gligentius conſcripta, à recentioribus verò nec aucta, nec elaborata. Etenim inuenias antiquos Medicos malignæ, peſtilentisq; febris mentionem facere, nec tamen interim docere, an vna & eadem ſit illarum natura, & quæ ſit propria ſingulis.

Præterea, non ſatis docent, an vnum ſit illorum genus, vel plura: Signa præterea tradunt, quæ nunquam vni adſunt ſoli; In Cauſis præterea diſcrepāt, & curationem vix attigerunt. Nouit, & noſtra ætas febres peſtilentes, quæ bubonem comitem habebant in locis glandulosis; nouit & aliàs Britannia, & Occidentalis regio, quæ breuiſſimo temporis ſpacio plurimos ſuſtulit oborto in corpore ſudore. Quid vero præſtiterint ſigillatim recentiores Scriptores, poſtea docebimus. Nunc vero Galeni opinionem de hac re inprimis excutiamus. Ac inprimis eo authore malignas à peſtilentibus differre oſtendamus; id quod docent inprimis definitiones diuerſæ. Peſtis enim communis eſt morbus, malignæ autem eſſe poſſunt, & quæ priuatim ſingulos infeſtant.

Sunt & cauſæ diuerſæ: nam peſtilentes omnino ex aere ambiente naſci vult Galenus, lib. primo de differentijs febrium, & ob excedentem putredinē ab aliis differre. tex. 29. 1. Comm. 6. Epid. nec in peculiari aliquo humore peſtilentes ponit; malignas vero nuſquam dixit omnes naſci ex aere, & 21. 2. Cōment. Prorrheticorum eas ex phlegmone hepatis, ventriculi, & ſepti tranſuerſi nonnunquam naſci ſcribit. Quinetiam, lib. de Euthymia, & Cacochymia, eaſdem ex tenui humore naſci refert.

In Signis quoque differunt, vt ex 25. textu primi Comment. primi Epid. & 25. ſecundi eiuſdem, & 77. eiuſdem, vbi ſigna malignarum febrium tradit, quæ non conueniunt cum his, quæ 29. 1. Commen. 6. Epid. tradidit. Verùm etſi ipſe non doceat quænā ſit differentia, videtur tamen mihi ea eſſe, quod malignæ ſint genus ad peſtilentes, adeo vt omnes peſtilētes ſint malignæ, non tamen econtra. Ex quo explodituꝛ Fracaſtorij opinio, qui peſtilentes vocat, quæ vt plurimum occidunt, malignas vero, quę multos ſolum: omnes tamen vocari dicit peſtilentes: nam malignæ non neceſſario occidunt multos, nec peſtilentes ſunt.

Atquum malignum morbum definierimus, qui grauiora ſymptomata infert, quàm eſſentia illius oſtendat, nonne videbuntur quædam eſſe peſtilētes, quæ malignæ non ſint, quando videmus febres peſtilentes nonnunquam vehementes eſſe, vt accidentia, quæ inferuntur, uehementiæ ipſius caloris reſpondere uideantur; conceſſerim id quidem, ſed dixerim non purè malignam eſſe huiuſmodi febrem, ſed cum malignitate adiunctam quoque eſſe uehementiam. Quod ſi ita eſt, malignarum omnium febrium cauſa, non in qualitatibus manifeſtis, ſed in malignis, ſiue in tota ſubſtantia ponere oportebit, quæ pro magnitudine cauſæ, & ſubiecti corporis uaria inferunt ſymptomata, neque eadem in omnibus reperire eſt quæ Galenus illis tribuit: ueluti quum ſcribit 54. 3. Comment. 3. Epid. malignarum febrium ſymptoma eſſe colliquationem corporis, & excrementa ſyncerè bilioſa, & colliquata, & quod ſcribit 1. Comment. 1. Epidem. 25. textu, malignarum febrium accidentia eſſe ſudorem continuum, ſed non in uniuerſo corpore, & frigus multum extremorū, & quod 25. & 77. 2. 1. Epid. Febrium malignarum proprium eſſe; ut in diebus decretoriis deteriores euadant, & quod eas ſequantur ab initio acuta febris cum paruo rigore, inſomnia, angores, ſitis, faſtidiū, ſudor paruus circa frontem, & clauiculas, delirium multum, timor, meſtitia, extremorum frigiditas, ac ceſſiones paribus diebus, ſudores diutiſſimè frigidi, extremarū ptiū liuiditas, ſitis priuatio, urinæ nigræ, tenues, paucę, aluus dura, ſtillicidiū ſanguinis ex naribus, & mors ſexta die. Quæ certè omnia in omnibus numquam contingunt, docuitque id experientia; ut enim in omni genere febrium quædam ſimplices, aliæ compoſitæ, quędam nothæ, aliæ legitimæ, & quædam minorem, aut maiorem habent cauſam, ſic profectò in malignis has differentias reperiri exiſtimare oportet, quæ non eadem ſymptomata ob corporum etiam varietatem inferre poſſunt. Cognoſcemus autem (vt diximus) potiſſimum ex ſymptomatis, quæ maiora ſunt, & plura, quam calor ipſe febrilis oſtendat, tū ēt ex cauſis: nā qui inaere maligno uerſantur, aut corruptis cibis veſcuntur, aut laborioſam admodum vitam agunt, ex qua humores aduruntur, & varias, corruptasq; formas acquirunt, quique vel atrabilarij ſunt, aut æruginoſam bilem gignunt, & colore produnt, fit profectò vt malignis febribus ſint obnoxij; ſic coniecturam confirmabūt ſi calor mitior appareat, aut ſymptomata adſint longè plura, & maiora, quam pro febris ratione, licebitq; ex remedijs, quæ ſolent iuuare alias febres, vt venæ ſectione, purgatione, & reliquis præſidijs malignas febres patefacere. Si ea non proſunt, aut etiā obſunt, iuuant verò, quæ ab occultis qualitatibus, & vniuerſa rerum ſubſtantia ſumuntur. Oportet verò ſuſpectam habere ſalutem, vbi malignæ vrgent febres, quoniam non ſatis adhuc compertum eſt, quibus remedijs ſingulæ gaudeant: nam ſi aliquid fortè eſt repertū, quod peſtilentes iuuet, non ſtatim exiſtimare oportet, omnes iuuare poſſe quæ malignę ſunt. Quare, nihil aliud dicere poſſum de Curatione, quam quod ſpes vniuerſa ponatur in his, quæ à tota ſubſtantia agunt, interim tamen non contemptis prędijs, quæ dictat ratio: nam ſi ſanguis abundare videbitur, etſi ſæpè etiam obeſt quum mittitur, aut ſi mali abundant humores, etiam ſi nocet nonnunquam purgatio, tamen quoniam ratio iudicat hæc præſidia eſſe neceſſaria, temerè illa omittentur, niſi ex aliorum ſimilitudine colligamus hæc eſſe omittenda, quæ experientia iam oſtenderit obeſſe. Prodeſt & partes prędipuas tueri vt cor, hepar, cerebrum, & alias, quæ vel principatum obtinent, aut prę cæteris grauius fortè afficiuntur. Quę quoniam eadem eſſent repetenda in peſtilentibus febribus, hoc loco omittuntur.

Porrò, ſi peſtilens febris eſt, quæ eodem habitationis loco graſſatur, & occidit, aut omnes, aut certè plurimos, quos inuaſerit, Cauſas illius inueſtigare oportet, quonam modo ſcilicet ab alijs differant, quæque peculiaris ſit harum forma quid eas efficere poſſit, quid potiſſimum pati, & cur contagioſæ ſint. Itaque differre peſtiferas febres ab aliis putant nonnulli, inprimis ratione loci, quod ſcilicet in peſtilentibus putreſcat vel ſubſtantia cordis, vel contenta, in alijs verò nulla ſit illic putredo, ſed ſolum excalefactio ex putridis vaporibus à loco putredinis ad cor eleuatis. Item differre volunt, quod peſtilens omnis ſit hectica, quum fieri alioqui nequeat, ut facta putrefactione in corde, aut contentis, febris non ſit

iam

iam confirmata, atque id oſtendi quòniam febres hu A
iuſmodi, nec pulſus magnos, nec citatos edunt, nec
ſentiunt ægroti ſe febricitare, ut in hectica contin-
git. Itaq;, peſtilentes tum hecticas, tum putridas eſſe,
putredinem vero ipſam differre ab aliarum putredi-
ne, quod gradus putrefactionis largior ſit in peſti-
lentibus quam alijs, id quod Galeni authoritate. tex.
29. 1. Com. 6. Epid. probant, & 23. 3. Come. 3. Epid.
vbi inquit. Malignitas in humore fit ob magnitudi-
nem putredinis. Quod vero putredo vel ſit in humo
ribus, vel ſubſtantia cordis, confirmant eiuſdem au
thoris verbis cap. 3. 3. lib. de præſagio ex pulſibus; ex
quo colligunt formam, & definitionem febris peſti
lentis nihil aliud eſſe, quam excellẽtem putredinem,
& ſtabilem, quæ cor ipſum occupauit. Quur vero
putrefactio in peſtilente cor appræhendat, in alijs ve B
ro non, cauſam eſſe dicunt, quod ingens ſit putrefa
ctio, quæ poteſt cor afficere, id quod nequeunt aliæ
facere, ob minorem putrefactionem: fieri autem in
illis excellentem hanc putredinem dicunt, ob pecu-
liarem excellentiam humiditatis, vel intrinſecus cu
mulatam, vel extrinſecus adductam. Quæ opinio
multas patitur difficultates: nam quod 1. dicunt, in
peſtilente eſſe putrefactionem in humoribus, vel
ſubſtantia cordis, in alijs vero non, nulla ratione
probare poſſum: ſi enim febris omnis affectus eſt cor
dis, vt omnes hecticæ, & diarię ponuntur in corde
affecto, ſic & putrida aliquo putrefacto in corde po-
ni debet: nam ſicut ex calore cordis habet quod ſit
febris, ita ex putrefacto aliquo in corde habet quod
ſit putrida. Deinde ſequeretur, nunquam putri- C
dam fieri poſſe, quæ originem ducat à corde, vt enim
volunt ex inflammatione attolli vapores putridos ad
cor, ex quo febris putrida naſcatur, ſic ſi ex ira, aut
alio affectu cordis, vel diaria, uel putrida ſtatim, aut
poſt diariam naſcatur, quæro, quomodo putrida, &
à quo genita ſit? à corde certè per uapores tranſmiſ-
ſos ab illo ad reliquas partes, ergo per uapores putri
dos, quum alioqui is, qui putridus non eſt, nequeat
putridam parere, ſed vel Synocham, aut diariam ſo
lum; At ſi putridi, ergo ex humore putreſcente ele-
uati, qui quum à corde primo affecto attollantur,
conflat & humores illic eſſe putrefactos. Præterea,
quum vapores illi, qui ita à corde eleuantur, attollã-
tur ex humore poſito in calefacto eſſe, & cor ſit cali-
diſſimum, calidiſſimoſque habeat humores, illi au- D
tem putreſcibiles magis quam alij, quur putreſcere
non poterunt, aut à calore ſtatim concepto, aut à va-
poribus illis elatis ad cor ipſum. Ad hæc, ſi ſolum hu
mores eſſent excalefacti, & non putridi in corde,
per alias febres putridas eſſet febris diaria, quoniam
ex ſanguine excalefacto dicitur fieri diaria, ex pu-
trido verò putrida, & ſemper putrida cum dia-
ria, & ſanguis ſemper putrefactus, & calefactus
ſimul.

Poſtremò, quum putredo ex obſtructione na-
ſcatur, & humorem habeat cor putreſcibilem non
minus quam aliæ partes, vtpote calidiorem, quur
non poterit etiam putreſcere humor in corde? Hæc,
& alia argumenta ex noſtris lectionibus, quæ factæ
ſunt in principio huius libri, vbi quęritur, an in cor E
de putridi poni debeant humores, adferri poſſunt.
Quo loco etiam abſurda omnia euitamus: nam, etſi
concedimus omnes putridas fieri ex humorum pu-
tredine in corde, non tamen propterea concedimus
omnes peſtilentes eſſe, quoniam non eadem putredo
ſiquidem in peſtilentibus maligna eſt, in alijs vero
ſimplex putredo. Quod vero dicunt febrem peſtilen-
tem eſſe hecticam, errant, Hectica enim naſcitur à ve
hementi calore, qualem illi negant eſſe in peſtilenti-
bus febribus. Præterea in corporibus exſiccatis, illi
vero copiam humiditatis ponunt eſſe cauſam excel-
lentis huius putredinis. Mirum præterea eſt, ſtatim
hecticam fieri cum putrida, in omni peſtilẽti. Quur
enim idem non ſequitur in alijs putridis, quæ largio
rem habent calorem, quę partes ſolidas depaſci poſ-
ſunt, & præter naturã excalefacere, cuiuſmodi ſunt
ardentes. Præterea, ſi hectica eſſet in omni peſtilenti
iam confirmata, nullus unquam euaderet, quod ab-
ſurdum eſt. At ſi dicas, quur eſt quod non ſentiunt
dolorem aut calorem? Reſpondeo, quod id non fit,
quod ſit hectica, ſed quoniam exiguus eſt calor, qui
etiam in putridis febribus, quæ lentæ ſunt, non ſen-
titur. Quomodo præterea vbi ponitur magna humi
ditas in corde, ſtatim poteſt hectica incipere. Quarè,
temere peſtilentem ſtatuunt eſſe, & putridam, &
hecticam, quum putrida ſolum ſit. Nec illud eſt ne- B
ceſſarium, ſi putrefactio eſt in corde, ut ſtatim ſit he-
ctica, quoniam hectica putrefactionem non ſequitur
ſed calorem, qui quum leuis ſit (vt oſtendemus) in
peſtilentibus, hecticam facere non poteſt, alioqui
quur hectica continuo non fieret per ardentes fe-
bres: vbi etſi illorum opinione, humores in corde nõ
putreſcunt, eſt tamen ampliſſimus calor, qui humo-
rem ſolidarum depaſcere, & ipſas vehementius ex
calefacere poteſt. Quod verò dicunt, putrefactio-
nem peſtilentium differre ab aliarum febrium pu-
tredine, ob excellentem putredinem, errant, e-
tiamſi Galenus id dicat: nam ſi putredo ſequitur
calorem, oporteret vtique excellentem eſſe ca-
lorem, vbi excellens eſſet putredo; quomodo e-
nim effectus excellens à cauſa non excellente pro- C
uenire poteſt? Si præterea non ſentitur huiuſmodi
putredo ob inſignem calorem: nam vt calor ipſe in-
gens ingentem putredinem, ſic huiuſmodi putre-
do calorem ingentem aduehit. Nec verum quoque
eſt, in omni peſtilente calorem adeo eſſe paruum,
vt oſtendit Galenus 4. cap. 3. de Præſag. ex pulſibus,
vbi ſcribit calorem eorum, qui peſte laborant, eſſe
eriſipelatorum: Eryſipelas autem, affectus eſt cali-
diſſimus, vtpotè ex bile calidiſſimo humore pro-
creatus. Illud vero quod dicunt malignitatem naſci
in peſtilentibus ob magnitudinem putredinis, quur
non idem in ardentiſſimis febribus contingit, ut om
nes ſcilicet ſint peſtilẽtes, quum illic ſit humor aptiſ
ſimus ad putredinem, bilis flaua, aut ſanguis, & ca-
lor intenſiſſimus putredinis author. Ex quo etiam il
lud refellitur, quod dicunt putrefactionem in peſti
lente cor apprehendere, in alijs vero non, quod ma
ior ſit in illis putrefactio; idem enim in ardente fieri
deberet. At, quod volũt ob excellentem humidita-
tem fieri excellentem hanc putredinem, id non tam
humiditatem ſequitur, quam calorem excedentem.
Præterea videmus non ſolum humidos, ſed & ſic-
cos pari facilitate peſte corripi ex ſolo contactu, vel
conuerſatione cum peſte correptis, aut ſolius peſtife
ri aëris inſpiratione, in quo ſæpè nec excedens hu-
miditas, nec caliditas conſpicitur.

Alij vero differẽtiam ponunt ex cauſis efficientib.
quod. i. peſtilentiũ cauſa ſit aër, aliarum vero obſtruẽ
tia, aut alio modo calorem intẽdentia. Deinde, quod
in alijs humores ſint uel qualitate, vel quantitate
peccantes, in peſte vero cum omni mediocritate hu-
morum morbus naſcatur. Præterea, quòd non om-
nes putrefactiones, & aëris corruptiones, ſed certæ
duntaxat peſtilentes inferant febres, & quę magis ca
lidæ ſunt, minoré uim ad illarum generationẽ obti-
neant, maiorem vero in alijs. Sed de iſtis Cauſis non
eſt dubium, verùm de formali ipſa, quam illi dicunt
eſſe in peſtilentibus putrefactionem profundam, &
ſordidam, in alijs vero leuem duntaxat, & (vt aiunt)
ſuperficialem; Profundam autem interpretantur,

quę infimas rei, quę putrefit partes attingat, quod dicunt contingere, quia ſeminaria magnam habent ad agendum vim, quum non ſint ſimplices uapores nec ſimplicem habeant mixtionem, ſed fortem. Qua ratione, nec facilè alterantur, ſed perſtant, & actionem continuant.

Prætereà, eos uapores eſſe lentos, & propter lentorem agglutinari, & adhærere, ac non ſolum profundam, ſed & latã eſſe putredinem, quoniam ſeminaria ſunt ſparſa, & alia ex alijs generantur. Ex quibus colligunt, febrem peſtilentem eſſe febrem ſordidę, & profundæ putrefactionis, includentem ſeminaria acutiſſimæ contagionis per ſe, propter quod eſt lethalis, eſt contagioſa, & ad alium lethalis. Qui profecto multa dicunt, ſed non ſatis probant quod uolunt: nam primo ꝙ dicant eſſe putredinem profundam, & latam in his, probare non poſſunt ſi enim putredo à calore naſcitur, profundam oportet eſſe, & latam, quæ à vehementi calore prouenit.

Nec probare poſſunt indicio aliquo huiuſmodi eſſe putredinem; quibus enim indicijs id facient? quur enim profundior erit, & ſordidior in his febribus, quam in Synocha vbi plurimus eſt calor, plurimus ſanguis, & humiditas, vnde ſordities naſcitur, & quur vapores illi non ſimplicem habent ad agendum vim, ſed validiorem, quum nullam inſignem qualitatem obtineant, calorem inquam vel frigus, quibus robur conceditur: nam in aëre nullo calore, aut frigore infecto, ſæpè naſcuntur peſtes, ut circa Autumnum, & Ver; Vapores vero illos eſſe lentos, & craſſos minus probare poſſunt: nam id non eſſet malum commune, quando non omnia corpora lentam eam ſubſtantia habere poſſunt; unde prætereą deliria, puſtulæ, & maculæ, & ſudores copioſi nonnunquam per huiuſmodi febres, ſi lentorem haberet huius peſtis materia, vel cauſa aliqua. Quarè, nos quæramus peſtis definitionem, ſi non euidentioribus rationibus, ſaltem magis accommodatis arti noſtræ. Quum itaque videamus peſtilentibus febribus conuenire quæ contrariæ ſunt facultatis, ſi primas qualitates ſpectemus, & alias à primis ortas, ſiquidẽ quæ lentorem habent, & craſſitiem, ut bolus Armenus, terra Lemnia, tum quæ incidunt, & extenuant, vt dictamus, tum quæ nullam habent manifeſtam qualitatem, ſed Antidota ſunt, & tota ſubſtantia repugnant; illis opitulantur, vt Smaragdus, theriacia, conſtat profectò, febres peſtilentes duplicem habere formam, & naturam, vnam in calore, qua febres ſunt, aliam in tota ſubſtantia, qua ſunt peſtilentes; ſunt autem putridæ, ut oſtendunt remiſſiones, & acceſſiones ipſarum febrium. Quare nihil mihi videtur eſſe febris peſtilens, quam morbus in tota ſubſtantia, & febris ex maligna quadam putredine oborta: quandam addidi malignitatem, vt alias ſeiungerẽ malignas, quę peſtilentes non ſunt; Oportet autem malignitatem illam, quæ in peſtilentibus eſt, talem eſſe, vt contagioſa fieri poſſit id quod fieri uidetur, quoniam ſpiritus in his peculiariter afficiuntur una cum humore, qui à corpore exhalãs alios inficit qui ſunt eiuſdem generis, ut bos bouem, homo hominem.

Nunc verò de cauſis agendum eſt, quas iuxta Medicorum placita & immediatas & mediatas aſſerere licet, ad immediatas referri ſolent ipſæ putrefactiones & hæ quidem inſignes, & in ſummo qualitatis gradu conſtitutæ; non defuere etiam excellentes in re medica viri, qui præter vehementem illa putrefactionem & occultam quandam qualitatem, inter immediatas febrium peſtilentialium cauſas non iniuria (vt ego arbitror) retulere, moti non contemnenda profecto ratione, deſumpta à miris effectibus, & remedijs quæ occulta quadam proprietate ipſa docuit experiẽtia febrili huic peſtiferę malignitati obſiſtere. Mediatę etiam cauſa bifariæ ſunt, cum aliæ interną, aliæ externæ dicantur; internæ quadruplici numero continentur, corporis ſcilicet temperatura, habitu, ætate & ſexu, quæ omnia ſic atteſtantibus Hippocr. in lib. 1. de flatibus, Galeno 1. lib. de diff. febr. Alexandro 1. Problem. 18. ſub nomine diſpoſitionis corporum comprehenduntur. Externas etiam cauſas multiplices medicinæ ſcriptores retulerunt; Qui pietatis nomine commendari aſſolent, quibus & Arabs ille Auenzoar iure merito connumerari poteſt, inter externas cauſas Deum immortalem poſuêre: & certe inficias ire non poſſumus, ſic ſacris atteſtantibus literis, quin ſæpè Deus peccatis hominum ita promerentibus peſtilentes morbos ipſamq; adeo luem peſtiferam mundo immittat. Aſtrologorum opinione cui etiam aliquando Princeps Mauritanus adhæſit, influxus cęleſtes febres cauſare peſtilentiales literis traditum non ignoramus, erroneè licet, vt doctè non minus quam eleganter doctiſſimus ille Picus Comes Mirandulanus ſua contra Aſtrologos edita tradidit Apologia, qua illorum argumenta euertit, & ridicula prorſus eſſe uiuis rationibus oſtendit. Verius Medici omnes, & præcipuè Galenus aeri inter externas cauſas, principem locum conceſſere; præter aerem regiones Auſtrinæ cauſis externis adnumerantur, vt & cibi & potus inordinati, & malis qualitatibus affecti: alias quamplures cauſas vos priuata lectio variorum in medica facultate authorum edocebit, nos Laconicè rem ipſam tractare aggreſſi, nunc ad harum febrium Curationem peſtilentialiũ properamus, quæ vt exquiſita methodo ad artis præcepta & doctrinæ normã à nobis iampridem obſeruari ſolitam, inſtituatur, meminiſſe vos oportet, alias eſſe febres peſtiferas veras, alias non veras, quarum omnium curatio non multum diſcrepare vna ab altera videtur, niſi quod cum peſtiferas veras venenatus aer peperit, exquiſitam magis & diligentiorem requirunt ſolicitudinem vrgenti vt veneno obſiſti poſſit. Sumitur autem tota febrium peſtilentium curatio ab huius febris natura, quæ quidem conſtat ex materia & forma. Intemperies calida & ſicca formam huius febris repræſentat, vnde emergit indicatio vt refrigerandi, ita & humectandi. Humor autẽ ſummè putridus huiuſmodi febris eſt materia, in hac febre quadruplex emergit curandi ſcopus, refrigerandi vnus & humectandi, alter euacuandi putrefactam materiam, tertius materiam quæ putreſcit cõprimendi & corrigendi, quartus, & poſtremus reſiſtendi prauitati putredinis. Scopi hi vt adimpleri poſſint res non naturales accuratè & conſiderandæ & adminiſtrandæ ſunt. Aer eligendus frigidus, ſiccus, & oderatus, idq; putredinis & nobiliſſimi viſceris cordis, & ſpirituum tutelæ ratione; itaque ad huiuſmodi aerem procurandum artis beneficio conuenit irrorationes adminiſtrare, aceti roſacei, aquarum roſarum & acetoſæ, & in patientis cubiculũ injicienda erunt herbæ refrigerantes ac odorat, ęquales ſunt nimphea, borago, roſa, & his ſimiles, implendique ſunt thalami malis citrijs, camphora, ſandalis, ita ut omni ingenio & arte quantum fieri licebit huiuſmodi aeris odorati qualitas inducatur. Somnum æquè ac vigiliam volumus eſſe moderata. Motus omnes fugiendi, & animi præcipuè, hinc curandum omnino vt hominum frequens ſalutatio aut congreſſus vitetur, illique ſolum admittantur qui patienti ægro gratiſſimi ſunt & acceptiſſimi. Repletiones inanitionesq; nimiæ eſſe non debent; venter lubricus & mollis ſeruandus, quod frequenti iniecto ęnemate, aut cerebro ſuppoſitoriorum vſu procurandum eſt.

Cibus

Cibus à nonnullis multus, ab alijs paucus offerri aſſolet, & vtraque pars vt ſuis rationibus ita & authoritatibus haud deſtituta, opinionem conceptam obſtinate tutatur: ego hac in controuerſia ne iuſto ſim-
præter morem longior, ad authores qui de febribus ſcripſere vos relegatos volo, hoc addito ſolum cibum mea ſententia nec parua quãtitate, nec nimia exhibendum & is quidem his conditionibus vt polleat neceſſè eſt ſcilicet optimi vt ſit ſucci, concoctu facilis, & paucus pro vice, ſed pluribus interim vicibus ægris ab aſsiſtẽtibus offeratur, optimi namque ſucci, & facilis concoctionis cibum eſſe conuenit vt vires conſeruentur, ſpiritusque reficiantur; qui quidem ex boni ſucci cibis id citra controuerſiam omnem in dubiè aſſequuntur, debet etiam facilis eſſe concoctionis, quia innatus calor eneruatus, & debilis valdè vi affectus præter naturam vehementis & maligni redditus, magnam ægro oblatam cibi quantitatem concoquere nequit; debet etiam paucus eſſe pro vice, pluribusque pariter vicibus offerri, quia ſi multus vna vice exhibeatur non coquitur, ſicque crudo remanente alimento, putredini fomitem præſtat ex incrementum maximo ſanè cum periculo & certiſſima haud dubie cum pernicie decumbentis. Vini vſus quod ad potum attinet plane interdicendus, quamuis viribus valde labefactatis nonnulli iuuum eſſe concedendum autumarint, contra ipſius etiam Galeni doctrinã 9. de Simplici medicina, quo loci, Bolũ Armenam in huiuſmodi affectu vino commix tam ægro offerre metuebat. Debita victus ratione præſcripta, intentiones curatiuæ penitus adimplendæ ſunt, quæ in euacuatione partim materiæ infeſtãtis putridæ, partim in eiuſdem quæ putrefit correctione conſiſtunt. Putridam itaque materiam expurgari debere omnes concordi ſententia medici decreuerunt, controuerſia tamen de euacuationis tempore non leuis paſſim ſuborta eſt, vt & de euacuandi modo, an nimirum pharmaco purgante euacuanda peccãs materia; an ſanguinis miſſione vtendum; pharmacorum vſus fluido iam facto humore noxio, & iam per concoctionem attenuato adhibẽdus: quamuis hoc loco diſceptetur à multis in re medica non parum etiam exercitatis, an humorum concoctio expectanda ſit, an uerò à principio euacuanda materia putrida, quam in alium diſcutiẽdam locum diſputationem reijcimus. Venę aũt ſectio vtrũ conueniat, & quonam tẽpore, à multis ambigitur, multosq; olim torſit archiatros hęc quęſtio, & in præſẽs adhuc torquet, rationes vtriuſque partis apud alios vobis vbi otium ſuppetit legere licebit, nos, ne temporis iacturam faciamus, bonasq; horas malè collocemus, ſolito inſiſtentes compẽdio quid ſentiamus breuiter accipiatis. Principio peſtilentium febrium ſemper vena eſt ſecanda, viribus tamen integris, & nihil ſanguinis miſſionem impediente; eſt namque ipſo in principio magnus morbus, & vires nondum effectæ debiles, quia nundum cor ipſum venenata qualitate affectum, iccirco, non improbanda venæ inciſio, imo adhibenda omninò. Si verò medicus non aduocetur ab ægrotante in ipſo morbi principio, nunquam phlebotomia ſanguis extrahendus eſt, ſed ea adhibenda remedia vrgente præſertim plenitudine, quæ ſectionis venæ vicaria appellãtur, qualia ſunt cucurbitulæ cũ ſcarificatione dorſo & ſpatulis vel cruribus etiam adhibitæ; poſt exhibenda Bolus Armena vino commixta, quæ in omni peſtifera febre oblata prodeſt, ſemperq; propinanda eſt. Theriacæ vſus proprietate quadam commendatur in huiuſmodi affectibus, vt & lapidis bezoar vocati ex vino potatio; nec contemnendę vtilitatis eſt ſyrupus de ſcordio dictus, cum maximè aduerſetur ſcordium omnibus putrefacientibus Galeni authoritate primo de Antidotis. Commendatur etiam à nonnullis, cornu vnicornis, quod tamen alij reprobant; Aſini Iudici cornu laudat Aelianus celebris hiſtoricus, quo ſcribit pro poculo vſos Reges Indicos veteres, quod eius vſu arbitrarentur ſe immunes fore a Comitiali morbo, & venenis. Et hæc de peſtilentialib. febribus à nobis in præſens dicta ſufficiant, latius de ijs Deo auſpice acturi in Commentario quem in Galeni librum de Febribus ad Glauconem conſcripſimus, quem propediem vobis me daturum polliceor.

IOAN. ARGENTERII
CASTELLONOVENSIS
PEDEMONTII
PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAESTANTISSIMI.

De Febribus ad Glauconem.

NON poſſum, iuuenes ſtudioſiſſimi, amplius ſequi inſtitutũ à maioribus noſtris inuentum interpretandi ſcilicet Auicennæ Fen primam, libri quarti, in qua author tractat de febribus: nam cum id fecerim tertio ab hinc anno, me ſæpè pœnituit mei inſtituti, propterea quòd in eo authore omnia prolixè tractantur, multa confusè, alia etiam falsò docentur, plurima non intelliguntur ob malas illius in Latinum ſermonem conuerſiones, in quibus interpretes ſæpè contraria de eadem re dicunt; relinquuntur etiam in codicibus Latinis plurima verba Arabica, quæ cum à nobis non intelligantur, faciũt vt tota ſententia non percipiatur. Quæ res cum mihi maximam moleſtiam adferrent, faciebant quoq; vt ego parum doctus vobis viderer, & minimum veſtris ſtudijs prodeſſe, itaque tentaui hoc anno pariter interpretationem quarti Fen primi libri in qua eaſdem difficultates iuueni, & ob id omninò decreui relegare eum authorem à noſtris ſcholis, operamque noſtram collocare in meliore opere; verum, & in hoc ſunt etiam ſuæ anguſtiæ: nam nullum habemus authorem, qui tractationem de febribus totam ſit complexus vno volumine, & breui compendio nam Galenus in vno libro agit de diff. & cauſis febrium; in Meth. verò medendi, atque etiam in alijs pleriſque libris curationem ſolum febrium diariarũ ſynocharum, putridarum, & hecticarum in genere eſt complexus, atque ita facilè, vt non ſit opus accuratiore interpretatione, qualis fieri ſolet in ſcholis Italicis, ſparſim multa tradit de febribus in Commentarijs quos ſcripſit in Hippocratis libros, poſtulat autem inſtitutum noſtrum, vt in vnico Opere contineantur omnia breuiter, & cum methodo ſcripta. Propterea nec Paulus, nec Aëtius, nec alij Græci Medicinæ Scriptores, aptam ad id docendum in ſcholis tractationem de febribus fecerunt illi, enim nulla principia ponunt, nihil probant, rarò diuidũt, ieiuni ſunt in medicamentis, & ea quæ tradunt noſtris temporibus vix accommodari poſſunt, vel potius omittenda ſunt, quandoquidem multo meliora & mitiora illis inuenit poſteritas, & noſtra induſtria; ac multa dedit nouus orbis antiquis ignota. Itaque decreueram integram inſtituere tractationẽ abſque interpretatione alicuius Operis, explicando ſcilicet primò quæ ad definitionem, & naturam ipſius febris pertinent; deinde febris ipſius differentias, poſtea cauſas, quarto ſigna poſtremo generalẽ curandi rationem, & eandem obſeruare docendi ratione in ſingulis generibus febrium, nempè in diariis, humoralibus, & hecticis. Verùm, vt hæc doctrina prouectioribus eſſet admodum accommodata, ita rudioribus fortè non eſſet facilis; itaq; ſuſcepi vobis interpretandum Galeni primum librũ ad Glauconem, qui etſi non omnia continet quę de ſiderat integra tractatio de febribus (nihil enim illic tractat de febribus Synochis, nihil de hecticis, nihil de peſtilentibus, nec de ſemitertianis, & de multis alijs,) tamen nos ſumemus occaſionem ex eo Opere docendi, quod & doctis, & rudioribus ſit futurum vtile & facile, ac ſimul integrã perficiam tractationem.

Eſt porrò hæc Tractatio de febribus inter alias omnes quæ habet noſtra Medicina, vtiliſſima, pulcherrima, & difficillima: ſi enim vtile eſt philoſophari, & pulchrum in rebus difficillimis ingeniũ exercere, nulla profecto reperietur in arte noſtra tractatio quæ cum hac cõferri poſſit. Quis enim nõ admiretur Medicum, qui certis rationibus docere poſſit, vbi febris conſiſtat, & in qua parte foueatur, ex qua materia quælibet illarum accendatur, & à quibus cauſis gignatur? cur præterea quædam continuò infeſtent, alię verò aliquando queſcant, & poſtea redeant per certa, vel incerta temporis interualla, & ea quidem longiora, vel breuiora.

Nonne etiam pulchrum eſt poſſe prędicere ſalutem, mortem, & tempora in quibus hęc fiunt? In curatione tanta eſt ſcientia, vt meritò Medicum tanquam Deum quendam mirari debeamus, qui febres ſciat certè perſanare. Adhæc, ſi vtilitatem metiri volumus, tum ægrotantibus tum noſtro commodo hęc tractatio alias omnes longè ſuperat; Nullus enim hominibus grauior eſt morbus, nullus qui frequentius infeſtet, nullus qui vniuerſum corpus citiùs deijciat, aut ſępiùs perimat q̃ ipſa febris. Prouenit quoq; nobis ex curatione ſolius febris plus cõmodi & honoris, quàm ex aliis omnibus morbis: eos enim aut contemnunt homines, aut ad eos propulſandos tunc ſolum accerſunt Medicum, cũ illi grauiſſimi ſunt facti, & cum qualemcunque; quãlo

quidemd

quidem,& vetulæ mulierculæ, & idiota quilibet do lenti ſtomacho,aut capiti affecto remedia audent adhibere: at febrium curationem nobis reliquerũt omnes,nec aliquis eſt homo alterius ordinis quàm noſtri,tam audax,qui illius ſcientiam ſibi viriditate audeat: At cum nonnulli dicunt ſe remedia habere quæ febribus proſint,tamen cum ipſi eo morbo vexantur, ſuis auxiliis non fidunt, ſed à nobis opem quærunt.

Eſt quidem utiliſſimum uulneribus,fracturis,ulceribus,luxationibus mederi,quandoquidem his malis nobiliores homines maximè ſunt obnoxii, ſed eũ quęſtum qui paratur Chirurgia utiliſſimi tonſores noſtra negligentia, & indulgentia nobis iamdudum eripuerunt. Itaque utiliſſimam huius rei explicationem exiſtimabimus, ſi modo ea eſt quæ prę cæteris tantorum laborum quos diſcendi cauſa ſuſcipimus nobis uberrimos fructus promittit. Quod ſi rerum cognitio per ſe,& qa difficilis,homine digna cẽſetur, quænam quæſo eſt pars in Medicina hac ipſa difficilior, iucundiorq;? Quid uerò hoc etiam dignius quã poſſe hominem febre laborantem curare,? ſi enim Medicum laudamus, qui uni parti affectè ſuccurrere nouit, certè hanc partem reliquis omnib. præferemus,utpote, quæ non unius membri, ſed uniuerſi corporis Medelam pollicetur.

Cæterùm,de difficultate huius Operis commodiùs agemus, enumeratis his, quibus uniuerſa tractatio conſtat: nam in unaquaq; parte licebit oſtendere,plurima eſſe difficilia, nonnulla adhuc non inuenta, quæ tamen ſummoperè ſunt neceſſaria; alia uero ab aliis, uel diſſimulata, uel pro dignitate nequaquam explicata. Conſtat autem (ut breuiter dicam) uniuerſa hæc tractatio ſeptem partibus, quarũ Prima de eſſentia, & de definitione ipſius febris aget. Secunda de ipſius generib. Tertia de differentiis, Quarta de cauſis, Quinta de temporibus, ſiue partibus febris pertractabit, Sexta de ſignis, Vltima erit de curatione; Quę quidem capita ea eſſe,& tot quot ponere oportet, ex hoc patere puto, quod hæc particularia omnia, quę de febribus dici poſſunt in ſe complectuntur, & illis cognitis nihil relinquatur, quod Medicus in officio ſuo obeundo in hac parte deſiderare poſſit; Eo uero quo diximus ordine eſſe illa collocanda, facilè patere poteſt ei, qui nouit quid ſit Methodo docere: nam ignorata eſſentia, & definitione ipſius rei, fruſtra alia tentabis docere. Quare primum locum definitionis explicatio merito ſibi uendicat: qua cognita ſtatim ſequitur explicandũ, an rem ſimplex ſit, an compoſita, in qno quærimus febris ſpecies primas, ex quibus omnes aliæ naſcuntur,quo explicato, ſtatim uidendum eſt, qua ratione quotuè modis illa inter ſe differre poſſint. Cognitis uero differentijs,inueſtigandę ſunt cauſę, quę ad illarum generationem,auctionem, & conſeruationẽ faciunt: contra quas in curatione, & pręſeruatione pugnandum eſt. Quoniam uero remedia uariãda ſunt,quum febres mutantur,ideo tempore, ſiue partes ipſius febris explicandæ ueniunt: At nec febrem, nec illius genera,differentias, cauſas, partes dignoſcere poſſumus, niſi doceantur harum rerum notæ, & ſigna: atque his omnibus cognitis in promptu ſunt ea,quæ ad curationem febricitantium ſunt neceſſaria. Quare de curatione, mitigatione, & aliis officiis quæ exercemus in ſanandis ægris, meritò poſtremo loco agẽdum erit. His quibus conſtat ipſa tractatio de febribus, & eo ordine, quo ipſa enarrauimus ſingula ſunt explicanda, ſed quoniam nos Galenum ſequimur authorem,occaſionem ſumemus ex eo explicandi prędicta omnia, & ſi quędam ex illis omittat,nos ea addemus, ut perfecto uniuerſo hoc illius libro, integrè inueniatur noſtra opera facta de febribus tractatio. Sed ne illotis (ut aiunt)manibus accedatis ad harum rerum intelligentiam, neceſſe eſt,ut multa pręcognoſcatis,nam in primis corporis natura, & conſtitutio tenenda eſt,cum in genere febrium diſtinguantur penes triplicem ſubſtantiã noſtra corporis, ſpiritum,humorem, & ſolidas partes, quis intelligere poterit generum diſtinctionem, qui non antea illarum rerum naturas,& vſum in corpore perſpectum habuerit? Sumuntur etiam differẽtiæ à materia ſubiecta,variantur que prædictio, & curatio ob ſubiecti, & materiæ diuerſitatem. non eſt quoque ignoranda corporis temperies atque ſtructura, & quæ in affectionibus corporis naſcitur differẽtia ſiquidem generatio naturaque febrium, necnon prædictio, curatioque ob illa mutantur; etenim in corporibus benè temperatis bonisq; humoribus abundantibus, optimèq; tranſpirantibus labor diariam febrem,in aliis vero putridam excitat,atque in his periculoſa omnia redduntur in illis verò vix ex grauiſſimis febribus aliquod imminet periculum, facilisque eſt curatio;oportet præterea tenere quæ,& quot ſint partium actiones,quidque ſingula efficiant, & quomodo,quo vè tempore ſuum officium exerceant; ſic enim intelligemus quid naturam præſtare poſſit, quid etiam nobis relinquat; nec ignorare oportet, omnium vim quæ corpus noſtrum immutare poſſunt, quid ſcilicet illud calefaciendi, refrigerandi, ſiccandi, humectandi, replendi, vacuandi, denſandi,rarefaciendi, obſtruendi, aperiendi, roborandi, nutriendi potentiam obtineat,& denique ſcire oportet quicquid noſtrum corpus quocunque modo afficere poteſt: ſic enim intelligemus omnium febrium cauſas, & illarum remedia; necnon ſcire neceſſe eſt, quicquid ſignificare poteſt febrem, illiusq; differentias, cauſas,& partes, & quæ in febribus ſequuntur vt ſalutem, & mortem. Denique qui vult eſſe huius tractationis idoneus auditor,debet accedere benè inſtructus in aliis omnibus Medicinæ partibus. Sed iam ad ipſum Gal, accedamus.

Galeni de arte curatiua ad Glauconem.

IN Opere hoc explicando, Primo agendum eſt de inſcriptione illius; Secundo,de ſcopo authoris; Tertio de diuiſione Operis; Quarto,de doctrinæ modo quo author vtitur in explicatione eorum quæ in Opere traduntur; Poſtremo, de Vtilitate quam ſperare poſſumus ex operis huius certa intelligentia. Rectè igitur Montanus eos arguit, qui inſcribunt opus hoc de febribus ad Glauconem, nã titulus iſte ſolum comprehendit quæ continentur in primo libro. verùm ipſe pariter aberrat,cum titulum facit parua Methodus Terapeutica,quia in Grę co codice non eſt parua Methodus, ſed ſolum legitur de curatione ad Glauconem; nam Methodus nõ eſt nec parua, nec magna, ſed bona aut mala, quæ potius Methodus à quibuſdam Compendium, ſiue compendioſa docendi ratio verti ſolet, vt apud Quintil. legitur. Scopus autem Galeni eſt, vt ipſe paulo poſt docet, velle in gratiam Glauconis docere,& ſcriptis mandare vniuerſalem quandam Methodum per compendium; eſt enim hic Glauco ille,de quo mentionem facit in libro quinto, de locis affect. Philoſophus Platonicus, Galeni ipſius amantiſſimus,& admirator, vt ipſe in eo quinto libro ſcribit. Porrò, Methodi huius vniuerſalis vim, & vsũ docet non in curationibus ſingulorum morborum, ſed in quibuſdam duntaxat, ex quibus reliquorum curatio intelligi poteſt: nam qui nouit uniuerſa-

le,

le, & illud applicuit aliquibus particularibus, facilè ad alia transferri poteſt. Diuiditur autem opus in duos libros, ac in primo tractat de curatione febriū; in ſecundo verò de curatione tumorum præter naturam, adiungit tamen etiam illorum morborum ſi gna,& cauſas, non ex proprio quidem inſtituto, ſed vt cūrandi ratio, quæ ſumitur ex natura, & cauſis morborum facilius innoteſceret. Cæterum, quod attinet ad docendi modum, Montanus neſcio, quo modo ſcribit Methodum eſſe diuiſiuam,& reſolutiuam, & ordinem docendi eſſe compoſitiuum, ſed vt in Commentariis noſtris in Artem Medicinalem oſtendimus, Doctor iſte malè paſſim diuiſiuam, & reſolutiuam Methodum pro eadem vſurpat. Præterea Methodum, & ordinem docendi neſcio quo modo diſtinguat, & dicat diuiſiuam,& reſolutiuam eſſe Methodum,ordinem verò eſſe compoſitiuum. Dicamus ergo, Methodum, ſiue ordinem quem obſeruat eſſe compoſitiuum, quandoquidem incipit à ſimplicioribus intemperaturis, & morbis, & procedit ad magis compoſitos. Vtilitas autem magna eſt huius Operis,primum ex modo ſcribendi per Methodum breuiſſimis verbis explicatam ſecundo, quod in hoc opere ad particularia deſcendat remedia,præſertim in febribus curandis,quod nuſquam alibi fecit, ex quo intelligimus modum medendi antiquorum præſertim in febribus quem alioqui non erat facilè ex alijs operibus percipere, atque ita intelligemus (vt arbitror) quam feliciores nos ſimus ipſis; ſed hæc in progreſſu (vt ſpero) demonſtrabimus.

Quod non ſolum communem omnium hominum naturam o Glauco, ſed & cuiuſque propriam noſſe medicus debeat,ab Hippocrate olim traditum eſt, & à nobis in ipſis artis operibus, vt noſti ſtudiosè obſeruatum.

PRimum hoc caput non videtur certo ordine ſcriptum ab authote,multa enim dicit quę inter ſe non cohærent, & cum vnum ſcopum ſibi proponat,qui eſt,velle ſcribere in gratiam Glauconis Methodum medendi,poſtea multa dicit,quæ non cohęrent cum eo ſcopo,ſed cum alio de quo paulo poſtea agit, cum dicit ſe etiam velle Glauconi in eo obtemperare, vt doceat cauſam quam ob rē fiat vt multi Medici in curatione aberrent. Quarè,ſi ex illis duobus vnus fiat ſcopus, clara hæc omnia reddūtur,vt talis ſit ſenſus, poſtulaſti à me vt tibi vniuerſalem medendi Methodum conſcriberem, & ſimul indicarem cauſam,cur Medici multi fallantur, hæc in tui gratiam ſcribere aggredior. Reliqua vero dicam in ipſo principio,& poſtea cum partem ſui inſtituti propoſuit reddit rationem nunc vnius partis inſtituti, nunc alterius. Supponit autem vnū ſtatim ab initio, ex quo poſtea oſtendit ſe methodum quidem promiſſam ſcripturum,ita tamen ut credere nō debeat Glauco,ex ea ſe optimum medicum futurū; Id autem quod ſupponit eſt, medicum non ſolum communem hominum naturam, ſed etiam cuiuſcū que hominis propriam cognoſcere debere. Quod quum non ſit per ſe notum, dicit illi adhibendam eſſe fidem ex Hippocratis ſententia, & ex eo, quod ipſe id oſtenderit ſæpè, ipſi Glauconi medendo. Nō memini quidem me legiſſe expreſsè hoc ab Hippocrate eſſe traditum, medendo verò id omnes experiuntur verum eſſe, nam Medicus(vt alibi ſcribit Galenus) non hominem curat, ſed Socratem, Platonem,& ſingulos vult ad ſuam propriam naturā, non ad communem reducere; id quod fieri non poteſt, niſi eam propriam naturam præcognouerit; quod clarius poſtea adhuc patebit. Porro naturę nomen latè patet: nam natura materiam ſignificat & formam cuiuſcunque rei apud philoſophos ſumitur & natura pro ſtructura corporis, quomodo dicebat Hippocr. moriebātur illi quorū natura ad tabē vergebat. Sumitur & pro temperie corporis, quam Galenus ſemper putauit eſſe formam, nam ſupra temperiem aliam non nouit formam Galenus. Aliquā do pro naturali facultate ſumitur natura, ut cum dicit plantas à natura generari, animalia uero ab anima,ideſt animati facultate. Aliquando ſumitur natura pro eo quod eſt moderatum vel proprium ſingulis, etiam in exceſſu, ut cum dicimus ſanitatē eſſe ſecundum naturam, & gibboſos etiam ita eſſe à natura. i. gibboſitatem illam ſibi eſſe naturalem. Sumere poſſumus etiam naturam pro proprietate corporis, ut cum dicimus,quoſdam talem habere naturam,ut malè, aut benè ſe habeant ad res quaſdam agendas & ferendas, pro eo quod eſt talem habent proprietatem. Hæ ſunt præcipuæ naturæ ſignificationes. Addit alias Montanus,quod ſcilicet ſumatur aliquando pro quattuor humoribus & Elementis; aliquando pro toto compoſito, aliquando pro accidentibus conſequentibus formam corporis; cuius opinionem nunc in hoc examinare nolo, in hoc tamen illum puto male ſentire,quod putet in omni ſignificatione Galenum naturę nomen hic intelligere: nam in communi natura illa omnia reuera ſunt cognoſcenda, in particulari vero nequaquam omnia faciunt differentiam, ſed id quod particulare eſt: nam forma, & materia communis, non mutant cu rationem in particularibus, quippe cum eadem hæc ſint in omnibus; nec etiam recipio eorum opinionē vt Acaxiæ, qui naturam ſumi uolunt pro temperatura, nam medendi Methodus,& exercitatio in particularibus præcepta debent habere, quæ conueniāt omnibus morbis, & non ſolum illis qui ſunt poſiti in ipſa temperatura. Quare per communem naturam intelligemus ea quę omnibus nominibus ſunt communia, per particularem uero intelligemus, nō ſolum id quod eſt inſiitū à primis principijs, ſed ēt id quod eſt acquiſitum rōne ætatis,vel victus,aut etiam caſu,ſiue illud ſanum ſit & moderatum, ſiue etiam morboſum effectum, ita tamen vt amplius immutari non poſſit, adeo ut in naturam tranſierit, quilibet enim ad id quod eſt illi inſitum ſiue à natura,ſiue caſu,in curatione reduci debet:claudus enim & gibboſus ſi quid in illis vitijs eſt innouatum, ad rectam figuram ſed ad eam quæ præerat gibboſitatem & claudicationem reuocandū eſt. Propriam ergo temperiem, propriā ſtructuram, propriam ut ita dicam proprietatem, propria acccidentia & denique id quod eſt proprium ſingulis debet præſcire Medicus,ut rectè poſſit curare; idem ergo eſt hoc loco propria cuiuſque natura, quod eſt iam ſecundum illorum naturam ſiue propriū ſingulis hominibus, omnes enim ad ſuam naturam & ad id quod ſecundum naturam & proprium ipſis eſt cum a morbo ad ſanitatem perducentur, redigi debent.

Non tamen propriam ſingulorum naturam vt communem ſcribere poſſumus.

POſteaquā dixit author naturam hominum quandam eſſe communem, aliam eſſe propriam,& vtranq; cognoſcendam eſſe à medico; docet nunc quomodo illę naturæ inter ſe differant; & dicit hanc differentiam eſſe, quòd vniuerſalis natura ſcribi poſſit, particularis autem non poſſit.

Deinde

Deinde, quod particularis natura veniat ad opus, vni uersalis autem nequaquã, sed solum maneat in scriptis, homo enim in vniuersali non curatur, sed indiuiduus quilibet homo, de vniuersali tamen homine præcepta traduntur non de particulari: est enim ars & scientia vniuersalium, operatio verò, & sensus particularium. Quod uero inquit propriam cuiusque naturam scribi non posse, duplicem habet intellectum, scilicet, quod omnium particularium natura scribi non possit, vel quod vnius hominis natura non possit scribi, alij interpretes intelligunt in prima significatione, ego vero in vtraque: nam omnium particularium hominum natura, quæ in singulis euariat, nequit litteris mandari, nec cogitatione cõprehendi, habet tamẽ etiam suas difficultates particularis vnius natura, sed non in enumeratione singularum affectionum, possumus enim illius temperiem humores, qualitates omnes quæ in eo sunt, excremẽta, mores, actiones, & denique quicquid in eo reperitur recensere, hæc enim non sunt infinita, nec etiam multa.

Quid ergo est, quod non potest in ea natura scribi? Quantitas profectò singularum affectionum, ea enim ignoratur, & propterea scribi non potest, nemo enim est qui possit certos gradus constituere in eo quod in singulis est moderatum, vel immoderatum, Quis enim est qui possit cognoscere, & re vera asserere, aliquem hominem exquisitissimè esse temperatum, vel ab eo quod est exquisitissimum recedere per integrum gradum, vel plus, vel minus in calore, frigore, animi affectionibus, & denique in alia quacunque affectione; Scribi etiam non possunt mutationes quæ quotidie fiunt in vno corpore, quia minimo quoque momento per animi passiones, cibum, potum, somnum, vigiliam excrementorum retẽtionem, & emissionem, aeris contactum mutantur nostra corpora, quæ nisi Medicus perpetuò adhæreat vni homini, non potest eas mutationes deprehendere; ob quantitatem ergo affectionum, & subitas in singulis mutationes, propria hominum natura intelligi, & scribi non potest; Ac quod vera sit hęc interpretatio, ostendit postea Galenus cum dicit, circa quantitatem, & occasionem remediorum plurimos Medicos aberrare, & hæc in singulis euariare, quoniam ea à quibus quantitas remediorum, & occasio sumuntur, sunt quæ faciunt vt propria hominum natura scribi non possit.

Sed oppositio se habent modo scripta & opera, tum in alijs plurimis, & maximè in prædictis.

HAnc sententiam ita interpretatur Acacias, vt dicat ordinem diuersum esse inter ea quæ scribuntur, & ea quæ fiunt in medicina, scribi enim vniuersalia, circa particularia verò fieri curationem. Verùm author hic non agit de ordine, & in eo quod dicit, nulla est oppositio in ordine, nec illa inter se hoc modo comparat, sed in hoc, qđ vniuersalia scribi possint, particularia verò nequaquam ppea dicit ὑπεναντίως. i. contrariẽ, siue cõtrario modo illa se habere, & non contrario ordine: nam quod ad ordinem attinet, eum sequimur ordinem in curatione, quem docuimus scribendo, vel loquẽdo: siquidem, vniuersalis Methodus docet, à causis remotioribus, siue antecedentibus esse incipiendũ; deinde, perueniendum ad propinquiores; & tandem ad coniunctas. Idem obseruamus in medendo, & curando singulos morbos, vnde nescio quomodo velit id primum esse in medendo, quod inuentum est vltimum in docendo: nam id solum verum est in resolutione, quod scilicet incipiẽdum sit ab eo quod vltimò est inuentum per resolutionem; sed hoc commune est, tum vniuersali tractationi, tum operationi: differunt solum, quod in vniuersali tractatione resoluantur vniuersalia, & eadem postea tractentur: in operatione vero resoluantur particularia, & eadẽ postea veniant in opus, qui enim docet (vt exemplis res patefiat) dicet febrem putridam nasci ex putredine hanc vero ex prohibita transpiratione, hanc rursus ex obstructione internorum meatuum, vel densitate exteriorum. De densitate ergò & obstructione aget primum, & docebit quibus remedijs tolli possint, postea de prohibita transpiratione, tertio loco, de putredine, vltimo remedia docebit ipsius febris vt putrida est. Sic Medicus qui operatur, febrem putridam qua laborat Socrates, resoluet in propriã putredinem, & eam in suam prohibitam transpirationem, & hanc rursus in obstructionem, & densitatem, & causas quæ has pariunt, demum, curationem auspicabitur ab ijs quæ vltimo loco sunt inuenta. Vbi ergò vtimur resolutione, idem obseruat rationalis Medicus in particularibus, quod facit cum docet in vniuersalibus. Sic si à compositione ordiatur, ideſt sequatur ordinem compositiuum, semper exordietur, & docendo, & medendo à simplicioribus, &, remotioribus; Quid ergo iste bonus vir dicit, nos contrario ordine curare morbos quàm doceamus illorum curationes? Quod si illius exempla sequamur, oporteret à particularibus venire ad vniuersalia medendo, si modo docendo ab vniuersalibus accedimus ad particularia, isti enim sunt ordines oppositi, at nullus in particularibus operationibus incipit à particulari, & vadit ad vniuersale, sed semper versatur circa particularia, & particulares causas. Maneat ergo nostra interpretatio, quod contrario .i. oppositio modo se habeant scripta, & opera, eò quod scribamus vniuersalia, & ea scribi possint, opera verò ipsa, & quæ tractantur in operatione non possint scribi: qui enim docet, præceptum certum præcipit, quod remedia debeant exhiberi æqualia morbis, & illorum causis; & quòd ex magnitudine recessus à naturali statu cognoscatur quantitas morbi, & causarum morbi; sed qui medetur, istum recessum, & istam quantitatem certam non potest dignoscere, quare nequit certam etiam quantitatem remediorum accommodare ægrotis: accidit enim in hac diuersitate, vt vniuersitate propositio, qua vtitur qui docet, sit vera, particularis vero semper dubia, vt patet in hoc Syllogismo. Omnis excessus per æqualia remedia est curandus; at hic excessus est æqualis huic remedio, ergo per hoc remedium curandus, vbi apparet vniuersalis maior propositio certissima, & verissima, minor vero incerta est, & dubia, nec probari potest. Quis enim asserere potest febrem ardentem, qua laborat Socrates recedere per certussimum gradum à naturali statu?

Postulasti enim à nobis, vt tibi remediorum quandam vniuersalem Methodum designarem.

POsteaquam docuit author noster quæ sint prę cognoscenda ab eo qui velit vel docere, uel exercere curandi rationem, & quomodo differat operatio circa particularia à doctrina uniuersalium, accedit ad suum institutum, & illud proponit, quod est, uelle Methodum medendi in gratiam Glauconis designare, siue circumscribere id enim verbũ ὑποτυπώσασθαι significat.

Methodi

Methodi nomen (vt alibi oſtendimus) frequenter vſurpatur a Galeno, & interim non docetur ab eo quid ſignificet, & quanta ſit illius vis, quam tantopere vbique laudat de qua re nos egimus abundè in Cõmentario primo in Artem Medicinalem, vbi docuimus, nihil aliud eſſe Methodum, quàm viam certã, ſiue rationem aliquid tractandi, vt docendi, diſcendi. Quæ propterea compendium à quibuſdam dicitur: quæ enim tractãtur cum ratione, ſunt compẽdioſa, quippè cum ratio omnia ſuperflua cenſeret, & nihil neceſſarium omittat; docet autem cum Methodo ſecundum Galenum qui primum nomina explicat de quibus eſt acturus, deinde definit ſingula, poſtea diuidit ſi multas habet partes, poſtremo vniuſcuiuſque partis proprietatem explicat. Sed nos illic etiam oſtendimus, eum qui rectè docet, non ſolum hæc debere obſeruare, ſed etiam cauſas rerũ explicare, & effectus docere. Videndum prętereà eſt, quid ſit probandum, quid verò non, quibus prętereà inſtrumentis vtendum ſit ad ſingula probãda, & non ſolum diuidere, ſed reſoluere, componere, inducere, ſyllogizare, & alijs inſtrumentis vti debeamus; aliquando diſputandum contra alios, aliquando ab ipſa tractatione auſpicandum, denique qui Methodo docere vult, Ariſt. imitetur optimum docendi magiſtrum.

Perficitur autem ea qualitate, quantitate vniuſcuiuſque remedij, & modo, vſus illorum & omnium iſtorum difficillima cognita occaſione.

PRopoſuit ſuum inſtitutum, quod eſt, velle Methodum medendi deſcribere; nunc vero docet quibus conſtet ea Methodus, & dicit eam conſtare quattuor, nempè, qualitate, quantitate, vtendi modo, ac occaſione remediorum. Tenebit ergò eam Methodum, qui ſciet in ſingulis affectibus morboſis inuenire qualitatem, quantitatem, modum remediorum, & ſimul intelliget quo tempore illa ſint exhibenda. Quod an verum ſit, & ſufficiens, poſtea expendemus: nunc autem obiter admoneo, Acaxiam non interpretati locum Galeni, hic enim dicit Methodum conſtare ex quattuor prædictis, ille verò dicit eam docere debere, quid primum, quid ſecundum, quid deinceps, quid cum quo, quid ſine quo fieri debeat. Sed vt ad Galenũ redeamus, Methodus medendi non ſolum debet cõprehendere illa quattuor in medicamentorum vſu, ſed plura alia, vt alibi etiam docuimus; primum enim debet medicus qui Methodum curandi tenet, ſcire, an illi aliquid ſit agendum circa corpus ægrotum, ſola enim natura aliquando morbis medetur, aliquando etiam opera Medici requiritur, non ſemper, ſed tunc ſolum, cum natura ab opere quieſcit, aut illa debiliter agit, vt Hippocr. in eo Aphoriſmo ſignificauit: Quæ iudicantur & iudicata ſunt integrè, neq; mouere, neq; nouare oportet. Vbi verò nouit Medicus aliquid ipſi eſſe agẽdũ quærere dẽt quid agendũ ſit, an ſcilicet nutriendum, vel euacuandũ, vel refrigerandum, aut aliquid aliud faciendum; Tertio loco inſurgit intentio de quantitate actionis, quãtum ſcilicet illi agendum ſit, multum ne an parum agendum ſit. Sunt etiam in operatione qualitates quædam operandi, quales ſunt, an cito vel tarde, cum dolore vel voluptate, cum ſecuritate vel periculo, leuiter vel cum aſperitate agendum ſit. Et quidem malè Montanus dicit per qualitatem intelligi, quid agendum, longè enim defert ſecundus ſcopus ab hoc. Modum poſtea obſeruare debemus, qui ſcilicet comprehendit (vt alibi oſtendimus) an confertim & ſimul agendum ſit, vel per vires, & eas quidem, vel æquales, vel inæquales. Succedit ſcopus qui tempus & occaſionem agendi præſcribit, quo ſcilicet tempore ſit agendum. Alius eſt ſcopus qui locum corpore ad agendum accommodatum notat, in quo ſcilicet loco agere oporteat, vel in uniuerſo corpore, vel in pluribus partibus, vel in vna, & in quibus, & in qua, nec hic ſcopus continetur in modo agendi, ſunt enim natura inter ſe diſtincti contra Montanum. At vbi plura ſunt facienda, neceſſe eſt ordinem conſtituere, vt ſciamus quid primo loco, quid ſecundo, & quid deinceps facere oporteat; quare ordo vnum eſt ex his quibus perficitur Methodus, non autem eſt id ex quo alia naſcuntur, vt Acaxias tradit; non enim vniuerſalis & omnis Methodus debet proponere quid primum, & quid ſecundum, & quid deinceps fieri oporteat: nam ubi vnum ſolum eſt agendum, fruſtra quærimus ordinem in reliquis. Cæterum, vt in actionibus ipſis hi ſcopi ſunt neceſſarij, ita in ipſis remedijs & reliqua materia medica ſcopi quidam ſunt obſeruandi: nam videndum eſt an utendum ſit medicamento, vel victu, etſi medicamento vtendum ſit, inueſtigandum eſt, quo ſit utendum, an vacuante, vel alterante, vel alio quod ſit alterius generis. Inuento genere remedij, qualitas quærenda in eo eſt, an ſcilicet illud debeat eſſe calidum, vel frigidum actu, vel potentia, durum vel molle, ſolidum vel liquidum, viſcoſum vel friabile, dulce vel amarum; & denique videndum eſt, quęnam qualitates aptiores ſint in medicamento quo uti debemus.

Qualitatibus verò inuentis, ſpectandum eſt quãtum ab eo medicamento ſit exhibendum, ideſt in quanta mole, & in quot gradibus, vt ſi potio ſit exhibenda confecta ex rhabarbaro, expendere oportet quot dracmę ex eo propinandæ, & quanta debeat eſſe potio. Sequitur deinceps vt videamus, an debeat totum illud exhiberi vna vice, vel in plures diuidi, quod eſt modum notare in quantitate; vbi verò in loco poſſumus extare, ob locorum diuerſitatẽ, deſignare debemus locum cui remedia ſunt applicanda, plurimum enim refert in vſu phlebotomiæ, an ſanguinem mittas ex brachio, vel ex pede, aut ex vna, vel alia vena brachij, vel pedis; Sic intelligere oportet in quo tempore medicamentum purgans, vel alterans, uel aliud faciens ſit exhibendum, ut etiam notare oportet, ubi plura auxilia ſunt neceſſaria, quæ primo loco, quæ & quid poſtea adhibendum ſit. Hæc omnia & non ſolum illa quattuor ſunt tenenda & diſtinguenda, ab eo, qui medendi methodum ſcribere uult, uiaque prætera eſt indicanda & ratio, qua duce poſſimus omnes eos ſcopos conſequi: ſi quid enim prætermittatur, maximi fient in medendo errores, ut ſatis quilibet intelligere poteſt. Sed hæc paulo poſtea commodiore loco proſequemur.

Et occaſione horum omnium cognitu difficillima, circa quam, vtpote admodum præcipitem quemadmodum & hoc docet omnium noſtrorũ bonorũ author Hippocrates, falli ſæpè vides non ſolum vulgares, ſed etiam optimos Medicos.

POſtulat locus hic, ut doceamus quid ſit Occaſio, quotuplex, a quibus indicetur, permittatur, contraindicetur, an omnis prætereà occaſio ſit difficilis cognitu, an quædam ſolum, &

cur

cur talis ſit, & an idem ſit occaſionem eſſe difficilem cognitu, & difficilis apprehenſionis, ſine quod ſit momentanea, & quæ ſcribi poſſit, & quæ non, & quæ hoc habeat incommodũ, & quam ob cauſam. Eſt porrò occaſio nihil aliud, quam tempus aptum ad aliquid agendum, ut Galenus in libro de optima ſecta ſcribit, quo loco etiam docet duplicem eſſe occaſionem, uniuerſalem unam, quæ longum quoddam tempus totum aptum ad agendum continet; particularem aliam, quæ momentum illud temporis in quo iam aliquid agimus, ſignificat. De illa ſcripti ſunt Aphoriſmi, Concocta medicari; & ille, In acutis paſſionibus raro, & in principijs purgandum. Item, in principijs ſi quid uidetur mouendum, moue. Qui Aphoriſmi longum temporis ſpacium proponunt aptum ad mouendum & euacuandum; & ea quid em occaſio non eſt momentanea & præceps ut particularis. Indicat autem occaſionem præſentia eius quod poſtulat eſſe agendum, & abſentia eius quod impedire poteſt: quare remediorum occaſionem indicabit præſentia morborum & cauſarum ipſorum, ac ubi uires nihil patiuntur à remedijs, ut in alteratione, tunc eſt tempus aptum ad uium remediorum, ſemper cum adeſt morbus, aut cauſæ illius quæ proprium exigunt remedium. In remedijs uero euacuantibus, ſi uires debiles non ſunt, tunc eſt tempus euacuationi aptum, quando plenitudo nocet, non enim uires ipſæ ualidæ indicant euacuationem (ut malè ſentit Acaxias) qui dicit ideo nos euacuare in principio, & declinatione, quod tunc uires ſint ualidæ, in ſtatu autem minimè, quia tunc uires ſunt debiles: nam ut Galenus in libro de optima ſecta argumentatur, ſi ex robore uirium ſumeretur indicatio euacuandi; ſani potius quam ægri euacuandi eſſent, ut qui ſemper ualidiores ſint, non autem euacuantur, quia non adeſt id, quod euacuationem poſtulat. Quod ſi euacuatio non fit in ſtatu, ratio eſt quod non adſit tunc plenitudo, quæ requirat aliquam euacuationem, ſi omnia rectè ſunt facta in prioribus temporibus morbi, nam plenitudo æqualis per ſanguinis miſſionem iam eſt ſublata, plenitudo uerò quæ poſtulat purgationem, non adeſt in ſtatu, aut ſi adeſt, contraindicat cruditas: nondũ enim eſt abſoluta quam requirit purgatio; non ergo tunc abſtinemus à purgatione, quod uires ſint debiles, nam in longis morbis & in quartana facilè ferre poſſunt purgationem; quia igitur non adeſt, aut ſi adeſt, eſt cum contraindicante id quod purgationẽ indicat, propterea tunc non purgamus.

Scribi occaſionem poſſe (De hoc nunc agam à quo alia ferè omnia pendent) inquit Galenus ſcopos quoſdam poſſe aſſignari, à quibus ſumatur, & eos poſſe vſque ad minimas ſpecies proſequi docendo, non poſſe autem ſcribi, eſt non poſſe ſcopos eos proſequi vſque ad ultimas differentias, poteſt enim morborũ genera, differentias, & etiam cauſarum illarum genera, & differentias omnium virium, à quibus ſumitur occaſio vniuerſalis, quiſpiam enarrare, & propterea vniuerſalis occaſio ſcribi & cognoſci poteſt. Quum verò particularis occaſio ſumatur ab illis quidem quæ eam indicant, ſed multa concurrant, quæ illam tardare vel anticipare poſſunt & denique locũ ipſi commodum prębent, vt ſunt pręſentes, præteriti & futuri, ſiue inſtantes affectus, necnon remedia pręterita & mox exhibenda; hæc reddunt cognitu difficilem occaſionem, quoniam hæc in ſingulis caſibus euariant, & propterea de illis non poſſunt tradi præcepta, & ſine pręceptis non fit cognitio diſcurſiua vt hæc, eſto quod aliquis laboret ſemitertiana febre, in qua febris eſt continua & in vno die acceſſio tertianæ, & quotidianæ, ĩ alio vero acceſſio tertianæ ſolum, pariat hæc febris ſyncopem, aduenienteque acceſſione ſoporem, poſtea ſuperueniant ſudores, & inſtet interim noua acceſſio, aluus ſit aſtricta, ſit ſanguinis multitudo, æger habeat hanc proprietatem, quod non poſſit ferre ſanguinis miſſionẽ, niſi prius cibetur, in hoc caſu varijs eſt opus remedijs, cliſteri, ſanguinis miſſione, abſterſione ſudoris, cibo, potu, extrinſecus & intrinſecus roborantibus cor; quis non videt conſiderandos eſſe pręſentes, præteritos, & futuros affectus, proprietatem ægri, remedia prius exhibita, & poſt exhibenda, ut commodus detur locus ei auxilio, quoduis in tempore oportuno adhibere? & in his caſibus acutis & complicatis ancipites redduntur ſæpè Medici, in quo tempore ſingula fieri poſſint, in alijs uero facilioribus, & ſimplicioribus morbis, nec particularis ipſa occaſio præceps eſt, aut cognitu difficilis, propterea etiam Galenus in lib. de ſanit. tuenda ſcribit occaſionem non eſſe momentaneam in ſanis, & ego addo, nec in morbis longis, nec in omnibus acutis, ſed ſolum in acutiſſimis, & complicatis, & id non pendet, vel naſcitur, vt ille ſcribit in Comment. 1. Aphoriſ. ob ſubiecti facilem tranſmutationem, quia vnum, & idem eſt ſubiectum ſanitatis & morbi, in quo ſemper occaſio non eſt præceps: ſed hoc fit ob cauſas, quæ ſubiectum ipſum afficiunt, quæ enim magnas, & ſubitas in illo faciunt mutationes, illæ ſubiectum ita afficiunt, vt in ſingulis ferè momentis mutanda ſint auxilia, quia mutatur corporis ſtatus, non eſt autem in omnibus idem difficilè cognitu, & difficile apprehenſione: nam quantitas eſt difficilis cognitionis, & non apprehenſionis, occaſio verò vtranque habet difficultatem: nam difficilè cognoſci poteſt, quoniam in ſingulis euariat, (vt diximus) ob diuerſas proprietates, diuerſum numerum remediorum, & affectionum. Quare difficilis eſt cognitionis non ſolum in omnibus particularib. ſed etiam ſæpè in vno ſolo, cum prædictæ quæ indicant, & contraindicant occaſionem alicuius remedij, in uno quotidie etiam ſæpè euariant; Difficilis ergò eſt cognitu, quia non poſſunt præcepta de ea tradi certa, difficilis verò eſt apprehenſionis, ob magnas, multas, & ſubitas mutationes, quæ in nobis fiunt. Sed hæc ſatis de occaſione, quædam enim adhuc poſtea cogemur de ea dicere.

Quinetiam quòd difficile ſit quantitatem exactè accommodare viribus, idem ſcripſit.

DOcuit difficile eſſe cognoſcere, & apprehendere occaſionem remediorum nunc vero docet difficultatem, quæ naſcitur in adhibenda quantitate remediorum, & dicit difficile eſſe illam exactè accommodatæ facultatibus, ſiue virib. noſtri corporis, nec interim docet vnde naſcatur hęc difficultas: nam alibi ſcribit quantitatem remediorum certam eſſe, quandoquidem per gradus diſtincta ſunt medicamenta alterantia, & per certa pondera, certasque menſuras purgantia, & alia quæcũque. Prætereà, certum hoc eſt præceptum, tantum debere intendi medicamentorum vim & quantitatem, quantus eſt affectus ipſius lapſus, & receſſus à naturali ſtatu. Quam ob rem per ſe quantitas auxiliorum non eſt, nec incerta, nec dubia, ſed ratione quantitatis affectionum à qua ea ſumitur: nemo.n. eſt qui poſſit aſſerere certos eſſe gradus receſſus morborum, & cauſarum ipſorum; hoc ſolum poſſumus dicere quod magnus aut paruus ſit huiuſmodi receſſus, ſed in eo paruo, & magno plurimæ ſunt differentiæ, quas ſola coniectura poſſumus aſſequi, & quia

quia coniecturalis est talis excessus, redditur quoque coniecturalis ipsa quantitas auxiliorum quæ inde sumitur: nam quod scribit Galenus quantitatem remediorum accommodandam esse pro ratione quantitatis virium, non ita intelligendum est, quasi virium quantitas indicet remediorum quantitatem, sic enim (ut ipse scribit in libro de optima secta) sanis conuenirent medicamenta, & illa quidem ualidiora quàm ægris, utpotè qui uires obtineant ualidiores: sed uires ueniunt in consideratione in usu medicamentorum, ut contraindicantia, uel permittentia; vbi enim illæ ualidæ subsunt, permittunt intendi remedia quantum ipse affectus desiderat, ubi uero debiles sunt, pro ratione debilitatis moderantur quantitatem remediorum, aut prorsus eam impediunt.

Cum igitur ad rectam curationem plurimum conferre tum occasionem, tum quantitatem remediorum constet, sint autem hæc singulis ægrotis propria, nihil verò quod proprium sit, verbis explicari possit, hac ratione quod commune est scribere cogimur, tamensi id vsu sit secundum.

COncludit quid possit præstare in gratiã Glauconis, qui quærebat à Galeno medendi rationem. Conclusio autem hæc est; quod non possit scribere nisi quod est commune, ex quo quidem poterit iuuari ad rectè medendum, quantũ homo humanis uiribus potest consequi, non tamen fieri potest, ut ex hoc omnia consequetur, quæ ad rectè medendum conferunt: nam medicina stat quidem in uniuersalibus, sed Medicus necessario descendit ad particularia. quæ (vt inquit) non possunt uerbis explicari: Quod autem ueniendum sit ad particularia certum est, quia Medicus, (ut inquit Aristoteles, & ipse Galenus) non curat hominem in uniuersali, sed Socratem, Platonem: particularia autẽ sunt in singulis propria, & quod proprium est, non potest uerbis explicari. Hæc sententia multa habet difficilia, quæ sigillatim sunt explicanda. Illud autẽ facile est intelligere, quod plurimum conferat ad curationem occasio, & quantitas remediorum: nã ex illis, ut antea docuit, partim constat Methodus medendi. Quod autem hæc sint singulis propria, difficilius est intelligere, illud tamen ex hoc patet, quod nunquam sit repentè plures homines eodem tempore laborantes, uel diuersis, uel eodem morbo, uel eundemmet hominem affectum in diuersis temporibus, qui æqualiter laboret, semper enim in eo quod est magis & minus, differentia aliqua reperietur; propterea semper erit differentia pro magis, & minus in quantitate remediorum. Fit ergo propria semper singulis remediorum quantitas, ob hanc rationem.

Occasio quoque cum sumatur à præsentia eius, quod postulat remedium, & absentia eius quod illud potest impedire, uel tardare, aut anticipare, uarietur autem quod postulat auxilium in morbis acutis (in quibus potissimum dicitur occasio præceps, & difficilis) singulis ferè momentis, quæ uero possunt tẽpus illud accommodatum quod requirit præsentia affectionum impedire, uel tardare aut anticipare, sint remedia quæ præcesserunt & futura, necnon præteriti, & futuri effectus, necnon proprietates ægrotantium, quæ cogunt tardari, uel anticipari auxilia, uariant autem hæc in singulis ægrotis, & in uno & eodem ęgrotante semper in diuersis, & similibus morbis, ratio conuincit ipsam quoque occasionem singulis esse propriam; Cæterum, illud difficilius est intelligere, quod dicit nihil proprium posse uerbis explicari: nam primum difficilè est intelligere quid intelligat per proprium, an scilicet intelligendum sit de proprio in una specie, uel in omnibus indiuiduis illius speciei, uel proprium in unoquoque indiuiduo: nam proprium in una specie scribi potest, cum idem sit in omnibus, vt risibile in homine, quod cum non intendatur, nec remittatur, nec ut dixi aliquam habent differentiam, facilè explicari potest, ut verbi gratia, quod risibile sit proprium hominis, proprium uero in omnibus indiuiduis unius speciei, non potest scribi, quia infinita sunt indiuidua quę habent singula aliquid proprium, imò multa quibus inter se differunt: proprium uero in unoquoque indiuiduo de quo maximè intelligendus est locus Galeni, non potest pariter scribi, non quod numero incerto contineatur, possunt enim, & facilè notari, & scribi proprietates omnes, quæ in uno, & eodem sunt homine; sed quia omnes affectiones quæ in uno sunt, fiunt propriæ illi propter quantitatem earũ quæ non potest exactè cognosci, quare nec scribi, exactissima autẽ cognitio est, quę per gradus certos cognosci, & exprimi potest: nam si quis est iracundus, uel simo naso, calidę temperaturæ, uel aliquid aliud habet sibi proprium, illud non potest cognosci, quantum exactè excedat, quare nec etiam exactè scribi potest: propterea errat Acaxias, qui qualitatem etiam remediorum singulis propriam esse dicit, nam qualitas ea sumitur à qualitate affectus quo laborat æger, ea autem communis est multis, ut febris calidus affectus, sic & frigidum remedium commune multis est, & non proprium uni; quod uerè facit proprietatem sani, est ipsa quantitas affectionis, & remediorum, quę in uno etiam solo non potest explicari: ergo propter quantitatem affectionum fit proprium in singulis, fortè aliquid habet in hoc etiam mobilitas affectionum, & aliarum rerũ à quibus diximus sumi occasionem, nam ob illas etiam uidetur fieri proprium. Dixit autem nihil proprium posse explicari, quod intelligendum est, exactè, ita, ut omnis differentia, quę est in quantitate possit explicari. Videndum autem est, an etiam quod difficile potest explicati, idem difficilè possit apprehẽdi, & utrunque difficilè cognoscatur. Certè difficilis explicatio nascitur, quia difficilis est cognitio: nã verba, & conceptus non desunt hominibus in rebus quarum natura patet, cognoscique potest, non est autem idem difficilè posse cognosci, & difficilè posse apprehendi: nam quantitas affectionum, & remediorum difficilè quidem potest cognosci, non tamẽ difficile apprehenditur; occasio uero utranque habet difficultatem, nam difficile cognoscitur, quia non possunt præcepta dari omnibus communia, quoniã in singulis particularibus, in omnibus morbis, diebus, & horis ferè uariant quę limitant occasionem; difficile uerò apprehenditur ob magnas, & frequentes mutationes, quę fiunt in nobis, & illę faciunt, ut minimo momento mutetur corporis status, muteturque ob id eodem modo occasio. Porro, in hac difficultate, quam nobis pariunt, quæ in singulis sũt propria, ne penitus ad medendum ignarus sit Medicus, & fiat similis empirico, qui diuersis eadem remedia semper admouet, in ijsdem generibus morborum, cogimur contemplari quod commune est, ex eo enim deueniemus quantum fieri potest in cognitionem omnium, & singulorum particularium est autem usu secundum commune quod scribitur, quoniam non ipsum est commune, quod uenit in

usum,

uſum, ideſt ad opus, ſed quod eſt proprium, & ſingulare; uel quod utilitas in medendo reſpiciat particularia, illorum.n. cauſa quærimus medendi rõem.

Plerũque enim ægrotos quoſdam inuiſimus, quibus cum antea, dum ſani eſſent, verſati non fuimus; proinde quem colorem, quam corporis habitudinem, quem natiuum calorem, arteriarumque motum antè habuerint, ignoramus; quæ ſi ante perſpecta nobis fuiſſent, morbi vtique magnitudinem probè indicare potuiſſemus, cuiuſque enim morbi magnitudo tanta eſt quantum à naturali ſtatu recedit, quantum vero recedat, ſolus is nouit, qui naturalem habitum tenuerit adamuſſim. Quod cum in illis ipſis ignoremus, ne omnino hæſitemus, ad id quod commune eſt, confugimus.

REddit rationẽ cur vniuerſalia ſint ſcribenda, quam ipſe ſatis declarat, quoniam enim mederi non poſſumus niſi particularibus, & illorũ propriam naturam non poſſumus cognoſcere exactè, etiamſi perpetuo verſemur cũ vno hoĩe, & multo minus eam poſſimus aſſequi cogimur in tota hominum multitudine, quam non nouimus, profecto primò contemplari quod eſt vniuerſale, & & in omnibus commune ſecũdum naturam, ex quo poſtea veniemus in cognitionem particularis cuiuſcunque naturæ; nam quod commune eſt ſpargitur in omnia ſingularia, quæ ſub vniuerſali continentur, vt enim humanitas, ideſt forma hominis telucet in ſingulis hominibus, ſic figuræ corporis, calores, temperaturę, magnitudines, animi affectiones, eędem, & denique quicquid eſt ſecundum naturam ſpargitur in multos, & ſexus maſculinus ad omnes mares pertinet, fęmininus ad fęminas, atque eo communi intellecto per ſantitatem, & naturalem conſtitutionẽ, iam laborante homine intelligimus quantum quilibet à ſua natura communi recedat; particularem vero naturam, de qua hic non agit, intelligimus partim quoque hac ratione, ſed multo magis ex præcognitione ipſius. Qđ verò ſcribit nos poſſe probè iudicare de morbi magnitudine, ſi antè perſpecta nobis fuiſſent, quæ naturalia in nobis ſunt, nõ eſt ita intelligendum, quaſi exactum ſit hoc iuditium, quippè, cum, (vt antea oſtendimus) nemo exactè tenere poſſit affectuum quantitatem, ſiue illi ſecundum naturã, aut præter naturam fuerint, ſed ſatis eſt, ſi hoc fiat, (vt ipſe inquit) ἱκανῶς ideſt ſufficienter; Docet autem rationem cur hoc fiat ſufficiens iuditium, quoniam, inquit, tanta eſt morbi magnitudo, quantus eſt receſſus à naturali ſtatu; ex quo apparet, eam proprietatem quam dicit non poſſe ſcribi, & parit tãtas difficultates in medendo, quæque facit ut vniuerſalia ſint ſcribenda, totam naſci non ex occaſione nec ex alijs ſcopis, ſed ſolum ex quantitate, quando quidem in toto filo orationis ſemper agit de quantitate, alijs omnibus prætermiſſis. Cæterùm, morbi magnitudo de qua hic agit, comprehendit omnes alias magnitudines, quarum alibi mentionem facit: nam morbi qui dicuntur magni, eo quod in genere morborum tales ſint, quales ſunt qui dicuntur vehementes ſiue acuti, necnon qui magni dicuntur magnique uocantur, eo quod inuadant partes nobiles; vel quod ſint maligni, habent hanc comunem naturam quod inter alios morbos diſtrahant plurimũ laborantem a ſuo naturali ſtatu, adeò, ut idem etiam ſit morbum eſſe magnum in hac ſignificatione, cum eo, qui periculoſus dicitur: periculum enim naſcitur in morbis ex receſſu à naturali ſtatu. Quod verò rurſus ſcribit, eum ſolum iudicare poſſe quantum recedat quiſpiam à naturali ſtatu, qui naturalem habitum qui ſanitatis tempore fuerit, ad amuſſim præcognouerit, ita quoque intelligendũ eſt non quod poſſit adamuſſim & perfectè naturalis ille ſtatus præſciri, ſed quod id fiat quantum humanum ingenium concipere poteſt.

Atque in hoc artis peritus imperito plus non nihil habet, atque hoc ipſum plus Hippocrates quidem omnium quos nouimus primus, litteris mandauit, qui autem poſt hunc fuerunt eiuſque ſcripta intellexerunt, fuſius ſunt interpretati, inter quos fuit Mneſitheus Athenienſis vir cum in omnibus alijs quæ ad artem pertinent, non mediocriter eruditus, tum in exercenda arte quantum methodo conſequi poſſumus, nulli peritia ſecundus.

CVm dixiſſet neceſſario eſſe ſcribenda communia, quãdo alioqui ignoramus particulares naturas, ex quibus particularia remedia ſumuntur, docet non vſum huius communis naturæ ſi ſcribatur & intelligatur; facit autem hæc cognitio differre medicum qui artem habet, ab eo qui non habet: nam qui artem habet, diſcurrere poteſt, ex vniuerſali nempè elicere particularia, & in illorum cognitionem venire: Empiricus vero & imperitus Medicus, cum ignoret vniuerſale, nequit differentiam quæ eſt in particularibus cognoſcere: & propterea vt videmus huiuſmodi Medici eadẽ remedia in eadem quantitate exhibent omnibus qui eodem morbo laborant, magno mortalium omnium malo qñquidẽ idem morbus non eſt æqualis in omnibus, quare nec æqualia debent eſſe auxilia. Habet ergò artifex non aliquid ſolum plus, vt Galenus ſcribit, ſed multum ſanè, & totum, quippè cum uniuerſalis cognitio ſcientiam in nobis pariat, quæ nos tandem deducit in cognitionem particularium; primus igitur Hippocrates cępit diſputare in libro de Natura humana, de communi ea natura, & alibi paſſim per diuiſiones eam accomodauit particularibus; hũc poſtea Plato, Ariſtoleles & Theophraſtus, & alij plurimi excellentiſſimi Philoſophi ſunt ſequuti, & inter Medicos hic etiam Mneſitheus Athenienſis, quem tantopere hic laudat Galenus.

Hic Mneſitheus à primis ſumiſque generibus auſpicatus, ea in alia item genera, ſpecies, & differentias ſecanda eſſe cenſuit: hæc denuò in alia ſimiliter: quæ rurſus eodem modo diſtribuerentur, dum ad aliquam talem deſcendere mus ſpeciem, quæ diuiſa in vnum numero ac indiuiduum deſineret. Mihi verò ſatis eſt tibi ſententiam meam breuibus explicuiſſe: nam ridiculus forem, ſi te tua docerem, tamquam ea pridem ex Platone non didiceris. De hac re igitur memintmus, non ut te diuidẽdi rationẽ do-

ceremus, ſed quod ad ea quæ poſt dicentur, omnia, non inutilem fore ſperaremus, quodque aliter tibi cauſas, ob quas medicorum plurimos paſſim errare contigit efflagitanti non alia via melius indicare poſſemus: etenim quicquid tum in alijs ſectis, tum à multis Medicis in morborum curationibus delinquitur, primam id maximamq; cauſam habet uitiosã diuiſionem. Quidam enim in primis ſummiſque generibus ſtatim ſubſiſtunt, ſolis indicationibus, quæ ab illis deſumuntur, contenti; quidam quadamtenus diuidendo proceſſerunt, ſed ad diuiſionis metam non peruenerunt; multi autem perperam diuiſerunt.

CVm conſideratio vniuerſalium plurimum conferat ad rectè medendum, docet nunc quomodo hoc fiat ex Mneſithei authoritate & præceptis, qui docet primum eſſe ſumma genera affectionum de quibus agimus, ſiue illę ſecundũ naturam, ſiue præter naturam, ſit diligenter cognoſcenda; deinde illa diuidenda eſſe per differentias in ſuas ſpecies, donec perueniamus ad vltimas ſpecies, & commodas. Prętereà, ſumendas eſſe differentias, ideſt oppoſitas, & proprias, ex hac enim diuidendi optima ratione, & conſideratione ſingularum ſpecierum quę per diuiſionem fuerunt inuentę tandem peruenirı in cognitionem communis & particularis naturæ, & euitari magnos errores, qui in medicina fiunt & naſcuntur, potiſſimum ex malis diuiſionibus. Docet autem obiter tribus modis fieri malas diuiſiones. Primus autem modus eſt, quando diuiduntur ſolum ſumma genera, & non attingimus aliquas illorum ſpecies; vt, ſi quis diceret: rerũ aliæ ſunt ſubſtantiæ, aliæ ſunt accidentia; vel affectuum noſtri corpori quidam ſunt ſecundum naturam, alij præter naturam.

Secundus errandi modus eſt, qui fit cum attingimus aliquot ſpecies, non tamen peruenimus ad infimas; vt ſi quis diuideret affectus præter naturam in morbos, cauſas morborum, & Symptomata, & poſtea nullas alias, aut certè non omnes faceret diuiſiones morborum, cauſarũ, & ipſorum Symptomata.

Tertio modo committitur error, inquit, ſi perperam fiunt diuiſiones, non tamen docet qua ratione hoc fiat perperam, fit autem hoc ſi differentiæ ſumãtur impropriæ, vel non oppoſitę. Impropriæ ſunt differentiæ ſi quis dicat, febres quædam ſalſæ, aliæ dulces, non ſunt oppoſitę ſi quis dicat febres quędam cõtinuæ, aliæ vehementes. Hęc ex Logicis ſunt petenda, quare ad ea quæ ſunt noſtræ facultati propria accedendum.

At quiſquis omnia quæ ſecundum, & præter naturam ſunt, ad hanc viam, & rationem reuocauerit, & ex omnibus ijs quæ per diuiſionem inuẽta ſunt integras deſumpſerit indicationes: ſolus is quantum per humanas vires licet, medendo non errauerit, notos quidem alijs melius, ignotos verò quam fieri poterit maximè ſecundum illos curauerit.

DOcuit vniuerſalia eſſe conſideranda, & illa accommodari particularibus, deſcendendo per aptas diuiſiones, vſque ad infimas ſpecies. Nunc docet non ſufficere has diuiſiones, ſed ab ijs quæ ſunt diuiſa ſumendas eſſe indicationes veras, quæ (inquit) faciunt, vt quantum humanæ vires patiantur, nunquam medendo errare poſſimus; non tamen docet quid per iſtas indicationes conſequamur; dico autem, nos aſſequi ſcopos illos ſuos, & eos quos nos addidimus, ex quibus conſtat Methodus medendi: nam medeti Methodo, nihil aliud profecto eſt, quam intelligere cum certa aliqua ratione an agendum, quid, quantum, quomodo, qualiter, quo tempore, in quo loco, quo ordine, & reliqua quæ ſuperius annotauimus conſideranda eſſe in operationibus noſtris. Tangit ergò hic inſtrumẽta per quę poſſumus ſcopos prædictos aſſequi, adeo, vt Methodus medendi re vera nihil aliud contineat, quàm duo, ſcoporum enumerationem, & ea per quæ ſcopos illos aſſequimur. Dicit autem illa inſtrumenta eſſe & vocari indicationes, de qua re diligentius agendum eſt, ſi modo hæc tractatio illa eſt, quæ nos facit non errare, ſed rectè mederi quantum homo aſſequi poteſt; tum etiam, quod confuſa ſit hæc doctrina ſæpè à Galeno, qui illius author fuit, & optima poſuit principia, quæ poſtea non obſeruauit.

Nos de hac re diligenter (vt arbitror) egimus in libro de Officijs Medici, quare ipſorum capita recenſebo, quæ ſunt neceſſaria ad ea quæ hic ſcribit, & in toto hoc Opere authoris conſequenda. Eſt porrò indicatio inſinuatio ſiue perceptio iuuantis & lædentis, quæ ſimul aduenit cum perceptione naturæ illius rei cui debetur iuuamentum; & hæc perceptio ſiue cognitio, fit abſque ratiocinatione & obſeruatione vel Analogiſmo, ex quo concludimus, nos non poſſe ſemper ſcopos prædictos inuenire per indicationes, ſed alia inſtrumenta eſſe neceſſaria: nam ſi indicatio naſcitur à natura rei, quæ iuuari debet, ſequitur nos ſolum poſſe vti indicationibus in illis affectibus, quorum natura percipi poteſt, intelligo percipi ita, ut exactè cognoſci & explicari valeat. Cuius generis ſunt omnes morbi qui affligunt per qualitates ſimilares partes, & qui conſiſtunt in partibus organicis. Calidi enim natura (ut hoc exemplo vtar) cognoſcitur, & cum morboſus eſt calor, indicat ſui ablationem & refrigerationem eſſe neceſſariam; vt morbus qui eſt in tota ſubſtantia, non poteſt cognoſci, nec exprimi illius forma & natura, quomodo differat ab alijs morbis qui etiam dicuntur eſſe à tota ſubſtantia, ut poſſumus docere naturam calidi differre à natura frigidi; propterea nemo per indicationes poteſt inuenire remedia quæ conueniant in morbis, qui conſiſtunt in tota ea ſubſtantia, ſiue in occulta forma. Quis enim intelliget per indicationes quid poſſit conuenire in morſu Scorpionis, vel Viperę, aut aliarum ferarum, cum ignoremus qualis ſit natura morborum qui ab illis in nobis gignuntur? In his igitur morbis vtimur vel obſeruatione, ideſt, remedijs inuentis per experientiam, aut Analogiſmo, ideſt, tranſitu à ſimili ad ſimile, ſi nihil adhuc habemus expertum. Poſſumus etiam per ratiocinationem eadem inuenire, velluti, ſi quis dicat, quicquid eſt naturæ inimicum auferendum eſt, morbus inimicus naturæ eſt, igitur auferendus; ut omnis mutatio fit per contraria, morbi ablatio mutatio eſt, ergò morbo conueniunt contraria; quare idem per indicationem & ſyllogiſmum inuenimus.

Sed

Sed ne prolixa reddatur tractatio, per uſum ſyllogiſmorum vtimur indicatione in qua potentia ſyllogiſmus continetur; eſt enim Indicatio tacita quædam argumentatio ducta ex natura ipſius rei indicantis; quia non omnis ſyllogiſmus qui aliquid confert ad inuentionem remediorum, exprimit indicationem, ſed ille ſolus, qui ſumitur ex natura rei, ſiue propoſitiones contineat, quæ ex neceſſarijs conſtant, & concludunt; ſed alijs inſtrumentis prætermiſſis, agamus de indicationibus, quæ ſuum habent vſum, maximè in febribus, quarum natura cognoſcitur, & de quibus agere inſtituimus. Sunt porrò inter indicantia quædam quæ propriè & verè indicant; alia quæ contraindicant; alia quæ permittunt, alia quæ coindicant, alia quæ correpugnant. Indicantia ſunt (ut diximus) quæ primò & per ſe, ac propriè oſtendunt quid ſit agendum. Contraindicans verò eſt, quod propriè & per ſe impedit fieri, id, quod ab indicante oſtenditur eſſe faciendum. Permittens voco, quod non læditur ab ijs quę oſtenduntur ab indicantibus, nec ſe illis opponit. Coindicans eſt, quod interuentu indicantis oſtendit aliquid eſſe faciendum. Sic Correpugnans erit, quod ſecundo loco ſine Contraindicantium interuentu opponit ſe indicantibus. Exempla horum ſunt facilia, repletio indicat euacuationem, vires debiles illam contraindicant, victus plenus, & otium illam coindicant, quia repletionem oſtendunt, ſenilis ætas ei correpugnat; figura, cauitatesque corporis eam fieri permittunt, hæc ita ſunt diſtinguenda, & nunquam confundenda, ut facit Galenus, qui ſæpè hæc omnia indicantia dicit eſſe, cum tamen alibi demonſtret plurimum referre hæc inter ſe ſeparare, quandoquidem vnum ſolum debet vnum indicare, & non plura vnum, cum vnum habeat vnam naturam, & vnum habeat vnum oppoſitum à quo expelli poteſt, uel unum ſimile à quo poteſt conſeruari. Principium etiam eſt retinendum in hac tractatione, genus indicare genus, & differentiam indicantis, indicare differentiam indicati, & ècontra, exempli gratia: ſi morbus in genere indicat remedium, ſpecies morbi indicabunt ſpecies ſibi oppoſitas remediorum. Quibus quidem principijs ita poſitis, uideamus quo modo per indicantia inuenire poſſimus remedij qualitatem, quantitatem, vtendi modum, & occaſionem, quibus, inquit Galenus, conſtat Methodus medendi; & nos qui putamus veram methodum plures ſcopos comprehendere, idem etiam in alijs ſcopis oſtendamus. Volo ergo ſcire, per indicationes an agendum ſit, conſidero in hoc naturam ipſius affectus, cuius cauſa vocatus ſum ad ægrotum, inuenio morbum eſſe acutum & grauem, quem cum natura ſola vincere non poſſit, indicat mihi Medico aliquid eſſe agendum, tunc enim Medicus agere debet, quando affectus non poſſunt à ſola natura vinciriam ergò per indicans inueni agendum eſſe, & per differentiam indicantis inueniam differentiã actionis, quam ego exercere debeo: nã cum affectus ſit præter naturam, indicat eſſe agendum per mutationem, & non per conſeruationem, differentia ergò affectionis indicat differentem actionem, mutandum ſcilicet eſſe corpus in alium ſtatum; Qualitatẽ autem actionis, ex qualitate ipſius affectus per indicationes intelligam: quoniam enim affectus eſt acutus & velox, & dolorificus, oſtendit indicatque cito ſuccurrendum eſſe, & leuiter, ne dolor augeatur ſi agamus cum aſperitate; Sic quantitatem remedij indicabit quantitas affectus, magnus enim affectus, indicat magno opus eſſe ſibi contrario auxilio, minor verò minore. Modus affectus, modum remediorum indicat: qui enim per interualla & diuiſim infeſtat, indicat opus eſſe remedio quod etiam per interualla ſuccurrere poſſit, vt materia heterogenea quæ conſequitur non totam ſimul ſed partem poſt partem indicat ſæpius purgandam eſſe, & paulatim, & maiore tunc opus eſſe auxilio, quando magis infeſtat affectus; Sic eo tempore ſuccurrendum eſt, quo tempore adeſt id, quod remedium poſtulat, at vbi plures ſunt affectiones, ei primum ſuccurrendum eſt, quæ aliarum eſt quomodocunq; cauſa. Deniq; ei loco applicanda ſunt remedia, in quo adeſt id, quod remedium illud indicat. Sic ergo ex his exemplis patet per indicationem omnes ſcopos in actionibus & remedijs inueniri; quibus inuentis, iam ſurgit Contraindicantium conſideratio, quæ ſcilicet ſeſe opponunt indicantibus, ſiue ijs quæ ab indicantibus oſtenduntur eſſe facienda, exemplum ſit hoc: Repletio magna quæ indicabat opus eſſe magna euacuatione, contraindicans habet vires proſtratas, ille enim ſeſe opponunt omni euacuationi, & præſertim magnæ, & quæ ſubitò cadunt, ſubitis euacuationibus reluctãtur, & eo tempore quo ſunt ita infirmæ, ſe opponunt ei tempori in quo adeſt indicans euacuationẽ, & in ea parte prohibent euacuationem, in qua magna eſt virium reſolutio, ſi inter vires vna cum debilitatur, alias trahit in ruinam, illa primum ſeſe opponit euacuationi. Sufficiant hæc exempla de Contraindicantibus. Coindicantia verò & correpugnantia non ſeruant eam per differentiam in omnibus ſcopis rationem, cum ſolum ſigna ſint indicantium, & contraindicantium, vt ętas ſenilis indicare ſolum poteſt virium imbecillitatem magnam, ordinem autẽ & quoſdam alios ſcopos nequaquam; eodem pacto quæ oſtendunt repletionem, indicantem euacuationẽ, non neceſſariò oſtendunt omnes differentias quę cõſiderantur in omnibus ſcopis euacuationis; ſi quis tamen ſubtilius & diligentius hęc pertractaret, fortè etiã inueniet eandem eſſe in omnibus rationem; ſed nos contenti eſſe debemus, ſi nunc intelligamus in ipſis indicantibus & contraindicantibus ſeruari per omnes differentias & ſcopos ſibi correſpondentem oppoſitionem, ergò qualitatem, quãtitatem, & alios ſcopos remediorum inueniemus per proprium indicans primum, deinde per contraindicans, his enim inter ſe diligenter cõparatis, intelliget Medicus, vtrũ agere, quid, qualiter, quãtum, qũo, quo tempore, quo loco, quove ordine poſſit, & quo uti poſſit remedio, quali, quanto, quomodo, quo tempore, in quo corporis loco, & quo ordine.

Si quis enim probè diſtinxerit primum ætatem, deinde temperaturarum differentias, & vires, multaque id genus, quæ homini inſunt, cuiuſmodi eſt color, calor, corporis habitudo, arteriarum motus, conſuetudo, ſtudia, & animi mores, quibus addiderit maris & fœminæ diſcrimen, & quæ ad regiones, anni tempora, & alias nos ambientis aeris conſtitutiones, ad propriam ægrotantis naturam propè accedet. Verum alia quidem horum omnium in libris de pulſibus, alia verò in libris de temperamentis diſputata ſunt, quemadmodum & quæ præter naturam ſunt vniuerſa, vt inter ſe formis & generibus differant in libris de affectibus à nobis definita ſunt.

HAec quæ hic enumerat ſunt quidem neceſ
ſaria medico, ſed non ab omnibus iſtis in-
dicationes ſunt ſumẽde, indicant enim ea
ſolum remedia quæ ab ipſis remedijs iuuantur, & vi
ctum indicant eodem modo ea duntaxat, quæ rela-
tionem habent ad ipſum victum. Quare, ætas, color
corporis, habitus, arteriarum motus, conſuetudo,
ſtudia, animi mores, ſexus, regio, anni tempora, ae-
ris conſtitutiones (vt alibi oſtendimus) nihil indi-
cant, nec contraindicant, ſed vel coindicant, vel
correpugnant, ideſt, conſiderantur vt faciunt ad
cognitionem indicantium & contraindicantium:
quinetiam inter illa quæ ſunt de eſſentia noſtri cor-
poris, & propterea ſola indicantia indicant ſolum
cauſæ conſtitutionis ipſius corporis, quatuor in
quam qualitates & humores quæ temperiem & ſa-
nitatem pariunt, nam ipſa ſanitas ſequitur ad tem-
periem, vt hæc etiam ſequitur qualitatum media-
critatem, non igitur ipſa ſanitas, & accidentia quæ
ipſam ſequuntur indicare poſſunt, niſi fortaſſe ſui
conſeruationem, eadem ratione morbus ipſe non
indicant remedium aliquod, ſic enim indicaret ſa-
nitatem, cum nihil aliud morbo ſit contrarium præ
ter ſanitatem: at quis aſſumit ſanitatem in curatio-
ne morborum, adhibemus autem id quod calefa-
cit, refrigerat, humectat, ſiccat, ut exceſſus quali-
tatum retundamus, & ita mediocris temperies com
paretur ad quod ſequitur per accidens morbi profli-
gatio, & ipſa ſanitas. Cauſę ergò ſanitatis & morbi
(vt vno verbo dicam) indicant remedia & omnes re-
mediorum ſcopos; intelligimus autem quomodo
illæ cauſæ ſint in corpore ſecundum naturam ex ac-
cidentibus ſecundum naturam, vt ex ætatibus, nam
quædam eſt ætas index excedentis caloris & humo-
ris ut pueritia, alia æqualitatis qualitatum vt ado-
leſcentia, alia caloris & ſiccitatis vt iuuentus, alia fri
giditatis & ſiccitatis ut declinatio & ſenectus, eadẽ
eſt ratio de colore corporis, motu arteriarum ſom-
no & vigilia, & alijs accidentibus corporis; conſue-
tudo verò, regio, anni tempora, victus, & alia quæ
habent vim mutandi corpus, idem demonſtrant tã-
quam cauſæ quæ ſolent efficere in nobis tales humo-
res & qualitates, qualem ipſæ vim habent. Ex his
igitur cognoſcemus communem naturam, ex qua
particularem intelligemus: qui enim in eo quod cõ-
mune eſt, communicant, ut in eadem ætate, eo-
dem ſexu, eodem colore, habitu corporis, motu ar-
teriarum, eandem temperiem, æquales in ea re-
ceſſus obtinebunt, & ita ad propriam ægrotantis na
turam propè accedemus, & ex ea receſſus morbo-
rum & cauſarum illorum intelligemus.

Nunc verò omnis noſtra diſputatio de ijs ægrotis erit, quos exactè antequam morbum contraherent noueramus, cum quibus tamen & reliquos omnes, quorum nobis non erat perſpecta natura, intelligemus. Siquidem difficile non fuerit, ex eo quod perfectè diſtinctum eſt, id etiã quod tale non ſit inuenire.

DOcuit ad rectè medendum neceſſarium eſ-
ſe præcognoſcere antequã morbus naſca-
tur naturam propriam ægrotãtis, id quod
maximè fit cõſuetudine medici cum particularibus
hominibus; eorum verò cum quibus non ſumus cõ
uerſati naturam aſſequemur ex contemplatione cõ-
munis naturæ quæ in multos ſpargitur. Nunc au-
tem ſupponit vnum ſe velle, ſolum inquam tracta-
re curationem morborum in illis, quorum naturam
perſpectam habemus per ſanitatem. Qua quidem
ſuppoſitione nunquam poſtea vtitur in tractatione.
Itaque videtur fruſtra hic polliceri de ea re agere vel
le; Quin etiam illud magis admirari ſubit, quod ſcri
bit facilè poſſe cognoſci reliquorum omnium pro-
priam naturam; nam cum non poſſimus cognoſce-
re niſi paucorum particularium naturam, & ex par-
ticularibus non colligatur aliorum particularium
ignotorum natura, ſed ex conſideratione vniuerſa-
lis naturæ, non video quomodo velit ex paucis notis
infinitam multitudinem ignotorum intelligi; Ad-
do, quod perfecta non poteſt eſſe diſtinctio, & exa-
cta cognitio particularis alicuius naturę, ut hic ſcri-
bit, quippè cum antea, eodem authore, oſtenderi-
mus, nihil proprium exactè cognoſci vel ſcribi poſ-
ſe. Sed his omiſſis, accedamus ad febrium tra-
ctationem.

Igitur à febribus, quoniam harum curandarum rationem habere cupiebas, auſpicemur.

QVoniam noſtrum inſtitutum & officium eſt
hoc anno tractare de febribus, & ob id cum
Auicenna q in ſcholis legi ſolet confuſus, &
ob linguæ Arabicæ ignorantiam obſcuriſſimus eſ-
ſet, ſuſceperimus Galeni hunc librum interpretan-
dum, in quo idem author agit de febribus, cogimur
profectò ita rem hanc tractare, vt non ſolum quæ ip
ſe obiter tradit, explicemus, ſed etiam quæ omit-
tit, ut perfecta reddatur de febribus tractatio. Vni-
uerſa itaque cum ſuperius oſtenderimus, primum
quod venit explicandum eſſe definitionem febris di
ximus: de ea nunc agere aggredior. Et quoniam
in omni definitione primum ſtabiliendum eſt ge-
nus definiti, de eo quæramus quidnam ſit. Conſtat
autem febrem aliquid eſſe eorum quæ ſunt in nobis
præter naturam, ac cum inter ea aliquid habeat ra-
tionem cauſæ morbi, aliud ipſius morbi, aliud acci-
dentis morbi, ſiue ſymptomatis, non conſtat adhuc
ex quo genus febris ſit ſumendum; nam tam etſi om
nes velint febrem eſſe morbum, pauci tamen ſciunt
ipſi genus aſſignare inter morbos, quippè, cum cau-
ſam morbi pro morbo ſubſtituant, & pro genere fe-
bris differentiam aſſumant: quod nunc oſtendo,
omnes enim dicunt febrem eſſe calorem (vt uidere
eſt multis in locis apud Galenum & apud Auicen-
nam) eſt autem calor non morbus, ſed cauſa morbi:
nam morbus vitium eſt corporis, vt ſanitas eſt per-
fectio, & vterque eſt affectus ſiue diſpoſitio corpo-
ris. at calor nullus eſt vitium, vel perfectio, vel affe
ctus, dicitur enim febris eſſe morbus in intemperie:
at calor non eſt intemperies, ſed intemperiem facit,
quomodo etiam lapis in veſica non eſt morbus, ſed
morbi cauſa: quinetiam ſi febris eſt calor & morbus,
ſanitas contraria febri, erit frigus, vel calor ſecundũ
naturam; qui ergo definiunt febrem per calorem, fa
tentur eſſe cauſam morbi, & tueri non poſſunt eam
eſſe morbum. Definit aliquando etiam Galenus fe
brem per intemperiem, & inter morbos vniuerſa-
les qui cõſiſtunt in intemperie calida ponit febrem,
vt 9. Methodi, vbi ſcribit intemperiem quæ in cali-
do conſiſtit, ubi in totum diffuſa eſt corpus, febrem
nominari: at ſic etiam febris non eſſet morbus, ſed
cauſa morbi: nam ut ſanitas non eſt temperies, ſed
affectus qui bonam temperiem ſequitur, ſic nec
morbus intemperies eſt, ſed affectus & vitium,
quod ab intemperie prouenit, ut pulchrè docet Ari
ſtot. 7. Methaphyſices. Quoniam inquit ſanitas eſt
tale quid, neceſſe eſt ſi ſanum futurum ſit, ut hoc
adſit,

adsit, nempè æqualitas, et si hoc caliditas, et si hæc adesse debet, opus est frictione. Est ergò aliud morbus quam intemperiei inæqualis caliditas, & id quod caliditatem parit, nempè vitium siue affectus qui nascitur ab intemperie, vt hęc nascitur ab inæqualitate qualitatum vt puta caloris.

At verò non desunt qui febrem ponunt quãdam inter morbos, aliam verò inter symptomata, vt Auicenna statim ab initio dicit, febrem quandam esse morbum, aliam verò accidens siue symptoma, vt Galenus etiam in quodam Aphor. 7. libri paulo post vbi dicit Medicos consueuisse vocare febres symptomata, quæ sequuntur inflammationes. Verùm propriè nulla febris symptoma est, cum non sit actio læsa, vel excrementum præter naturam, vel qualitas secunda, mutata, sed appellantur febres illæ symptomata per quandam conuenientiam, quam habẽt cum symptomatibus: est enim natura symptomatis, quod sequatur morbos, ita febres quæ nascuntur ab alijs morbis, appellantur symptomata; quæ verò nascuntur ab alijs causis, quæ non sunt morbi, vt ab ira, & exercitatione, dicuntur morbi: omnes tamen reuera morbi sunt. Dicuntur etiam aliquando febres symptomaticæ, quòd scilicet sint cum grauibus symptomatibus coniunctæ. Si ergò febris morbus est, & species quædam est morbi, non aliud potest habere genus quam vel morbum ipsum, vel eum morbum, qui omnibus morbis qui nascuntur ex intemperatura, est communis; nam morbi diuiduntur in eos qui ex intemperie, vel mala structura partium oriantur, sed nomen non habent propriũ quo exprimi possint species illæ subalternæ morborum. Est ergo (ne diutius in hoc laboremus) febris morbus; sed quoniam morbi multi sunt, differentiæ sunt addendæ; differunt autem morbi inter se, quod quidam consistant ex intemperie qualitatum, alij vero ex mala structura partium organicarum; at febris cum sit morbus partium similarium, erit morbus ex intemperie factus. Rursus quoniam intemperies differunt penes qualitates quæ illam efficiunt, & omnes ponunt febrẽ habere essentiam à calore, addemus calorem in definitione. Verùm cum intemperies multæ sint calidæ differentes à febre ob diuersitatem subiecti, subiectum ipsius febris assumendum in definitione, atque ita ex omnibus ijs talis fiet febris definitio. Febris est morbus cordis ex intemperie facta à calore. vel breuius. Febris est morbus calidus cordis. Perfecta autem est hæc definitio, nec addere oportet, quod facit Auicenna, quod lædat actiones, nam si febris morbus est, necessario sequitur quod lædat actiones, nec illud etiam addendum, quod à corde calor spargatur in vniuersum corpus, mediante spiritu per arterias, nam qui nouit antequam ad tractationem de febribus veniat, ex primis partibus Medicinæ cor esse principium caloris & spiritus, vimq; suam & calorem per arterias immittere in reliquias partes hoc quoque nouit sequi, quod posito affectu calido in ipso corde, vniuersum corpus breui temporis spacio particeps fiet eiusdem mali. Est ergò calor non genus ipsius febris, sed vna ex differentijs, quæ separat febrem ab alijs intemperaturis quæ non sunt calidę, & cum alijs constituit essentiam febris, tamquam formalis causa vt rationale est forma hominis; vel si exactius loqui uolumus, intemperies est causa formalis, huius verò calor causa etiam remotior: nam morbus vitium est quod ex intemperie, & hęc ex inæqualitate, hæc ex caloris excessu nascitur: tantum ergo abest quod febris sit calor, si est morbus, vt per multos gradus recedat calor à genere morbi. Potest ergò esse differentia ipsius febris quia dñã facit in ipsa intẽperatura.

A Verùm contra hanc definitionem, & alias omnes quæ calorem assumunt, difficultates nonnullę oriuntur, & illa prima quod in principijs accessionum frigus maximum, & nequaquam calor in corpore sentiatur. Deindè, illi, qui moriuntur ex febre, expirent frigidum, vt 3. Prædictionum tradit Hippocrates. Ad hæc, pulsus fiunt parui, & rari in principio accessionum, quod frigiditatis est inditium; scribit & Galenus 29. quarti Commentarij sexti Epidem. cum iam moritur, homo frigida intemperie illum affectum esse. Postremò, in febre pestilenti sæpè apparet calor moderatus ad tactum. Quibus quidem rationibus quidam conantur respondere, quod scilicet in principijs accessionum febris nundum sit, sed gignatur; quorum opinio recipi non potest: nam vt B Galenus scribit in primo de locis affectis, non est eadem ratio de affectibus similarium rerum, & dissimilarium: qualitates enim domus non sunt antequam domus omnes suas partes acceperit, morbi verò in ipsa generatione sunt, & dicuntur esse, nec expectãt omnes suas partes vt esse dicantur, vt contingit in tempore cuius etsi habeamus solum instans, tamen dicuntur res fieri in tempore; est autem tunc febris, cum est in principio non minus quàm cũ est in augmento, vel statu, aut declinatione. Porro, principiũ esse ipsius febris cum rigent homines in principio accessionum, vt passim testatur Galenus, certum est, quandoquidem, tempora particularia sunt partes vniuersalium, & in vnaquaque particula morbus est id quod est. Præterea, non vident signa, & curationem earum febrium, quæ cum rigore inuadunt, nntari in ipso rigoris tempore; vrget ergò hoc argumẽ C tum eos, qui ponunt febrem esse affectum totius, nõ autem eos, qui dicunt esse morbum cordis primo, & per se, per accidens verò totius, vt posteà ostẽdemus. Calet autem semper cor, & in ipso tempore rigoris, quod ostendit sitis, spiratio frequentior, & calor circa thoracem auctus, pulsus præterea fiunt minores, sed non tardiores, vt experientia docet; quod si etiam tales fierent, non ob id dicemus in corde non esse calorem præter naturam; nam ex arteriarum refrigeratione mutantur pulsus, etiam si in corde calor est auctus: nam quod præstat respiratio cordi, id præstant pulsus arteriarum reliquis partibus. Satis ergo est mutari respirationem, quæ ostendat caloré D auctum in corde. Quod verò expirent frigidũ qui moriuntur ex febre, concedendum est, id tamen non ostendit calorem non esse auctum in corde, quia. n. spiritus sunt pauci, ideo in via refrigerantur, & cum labore exeant, non possunt ostendere calorem auctũ in corde; Vel est dicendum, quod mors quæ contingit ex febribus, non nascatur immediatè ex natura febris, sic enim morerentur omnes ob excessum caloris, sed hoc non fit, verùm ob resolutionem spirituum factam à calore: aliud autem est hominem mori ob resolutionem, aliud mori ex febre, aliud item cor morientis esse priuatum spiritu, & calore, aliud quod moriatur ex intemperie frigida, nulla enim causa præcessit, quæ frigiditatem induxerit in corde. Quare verum non est omnes qui moriuntur, E frigida intemperie cordis laborare; Sic etiam in febribus pestilentibus, & non vniuersum corpus, certè cor, & partes ei vicinæ febre & calore laborant, vt ostendit linguæ nigredo, pulsus frequentes, anxietas illa quæ maximè circa cor sentitur. Est igitur in omni febre calor morbosus, quem vocat Auicenna extraneum, & dicit esse talem, vt inflammatus, & vltimatus lædere possit operationes.

Quæ verba se addere scribit, ad differentiam caloris ex ira, aut labore concepti, qui febris non est, quoniam scilicet, huiusmodi calor non est stabilis,

nec poteſt euidenter actiones labefactare. Verùm A ſed quod qualitates habeat non aptas ad obeunda of
felicius multò, & vno verbo Galenus hæc omnia ſe- ficia ſecundum naturam, ideo præter naturam cen-
parat, cum dicit eſſe calorem præter naturam, aut ſebitur eſſe calor, ex quo ſequitur, non eſſe dicendũ
morboſum, vel igneum, vel extraneum: Quod e- calorem febrilem eſſe vel igneum, vel auctum, cum
nim præter naturam eſt, ſequitur neceſſariò vt illud hæc communia non ſint in omnibus febribus, ſed
actiones lædat, calor autem iræ præter naturam nõ dicendum eſt, quod ſit calor præter naturam, & id
eſt, nec planè ſecundum naturam, ſed neuter, & me poſtea diuidendum, quod vel quantitate, vel qua-
dius inter hos; & quoniam id quod ſecundum, & litate præter naturam ſit; Qua ratione ſuperioribus
præter naturam dicitur, non ſolum huic loco, ſed argumentis alio modo ſatisfacere poſſumus: nam
etiam multis ſequentibus parit difficultatem, ideo quod dicebamus, eos, qui moriuntur ex febre, non
clariùs quid hæc ſignificent docere inſtitui. Eſt por- habere calorem præter naturam, negari poteſt, quo-
rò id ſecundum naturam re vera, quod eſt ſe- niam etſi non habeãt præter naturam auctum, certè
cundum naturam materiæ, & formæ, ideſt quod habent præter naturam in qualitate.
conuenit rebus ſecundum materiam, vel formam
ſuam; & illud eſt prorſus ſecundum naturam Quibus quidem ita poſitis, doctis patere puto, nõ
quod conuenit ſecundum vtramque naturam; qua ſolum vanam, ſed maximè erroneam eſſe illorum
ratione dicentur illa prorſus, ſiue toto genere (vt B opinionem, qui duos calores ſcribunt eſſe in febri-
vocat Galenus) præter naturam, quæ à forma, & citantibus, vnum ſecundum naturam, alium præter
materia rerum de quibus agimus, recedunt; cu- naturam, eosque inter ſe diuerſos, non ſolum qualita
ius generis ſunt lapides, & vermes qui in nobis te, ſed forma, & ſubſtantia, & vtrunque eſſe in eo-
gignuntur, quorum materia, & forma à noſtra peni dem ſubiecto, ſed illum tanquam formam, hunc tan
tus recedunt; quæ verò in materia conueniunt; di- quam accidens, quoniam illæ ſit natura, anima, vel
ſcrepant vero in forma, aut è contra, vel differentiã præcipuum animæ inſtrumentum, viuatque, nutria-
quandam habent in vtroque pro ratione minoris di- tur, & augeatur, hic vero omnia habeat contraria;
ſcrepantiæ plus vel minus ſecundum, & præter na- Addunt etiam illi, officium caloris natiui eſſe, con-
turam eſſe dicuntur, vt monſtra, & molę mulierum coquere alimenta, & humores, alterius vero conco
oſtendunt. Sic propriè quod ſecundum, & præter ctionem impedire, vt & reliqua naturę opera, quæ
naturam eſt, accipere oportet, Medici autem, & præ per ſanitatem fieri ſolent, nihil enim eſſe quod ea
ſertim Galenus quod ſecundum, & præter naturam turbet præter alium calorem natiuo contrarium, nõ
eſt, aliter vſurpant, vocat enim Galenus illas eſſe af- enim id impedimentum naſci à frigido, ſupereſſe igi
fectiones ſecundum naturam, quæ ſunt mediocres, C tur vt impedimentum hoc à contrario calore proue-
conuenientes, vtiles nobis; præter naturam verò, quæ niat. Deinde ſi vnus eſſet calor tantum in febricitan
moderatæ non ſunt, & propterea inutiles, & non cõ te, non poſſet, inquiunt, fieri ſanatio, nam cum ſani
uenientes, adeò, vt id quod ſecundum natura eſt, tas à ſano fiat, occupet autem febris vniuerſum cor-
differat ab eo quod eſt præter naturam potiſſimum pus, ſi ponatur vnicus calor in omnibus, in eo nul-
moderantia, vtilitate, & conuenientia, vt apertè do- læ erunt partes ſanæ, quæ poſſint ſanitatem facere.
cet capite 14. lib. 14. Methodi qua ratione dicimus Docet præterea idem definitio febris, quę eſt calor
ſanitatem, & calorem ſanorum, eſſe ſecundum na- natiuus verſus in igneum, & continet natiuum ca-
turam, morbum verò & omnia morboſa, & calorẽ lorem, per quem viuit adhuc animal, & igneũ per
febrilem, eſſe præter naturam; adeò, vt hęc non dif- quem laborat; Præterea, pugna quę fit in febrici-
ferant inter ſe, nec forma, nec ſpecie, ſed gradu po- tantibus, & oſtenditur ex concoctione humorum,
tiſſimum; duo enim gradus caloris, fortè affectionẽ & dolore, idem demonſtrat: cum enim nihil in ſeip-
efficiunt ſanam; tres verò morboſam. Quod ſi affe- ſum agat, neceſſe eſt vt natiuus calor agat vel in fri-
ctiones planè ſunt vtiles, & conuenientes animali; gus, uel in excedentem calorem, aut diminutum,
illæ dicuntur ſecundum naturam, quæ verò prorſus at non in frigus, nec calorem diminutum, in auctum
ſunt inutiles, ille prorſus ſunt præter naturam, vt pu D ergo, & alium. Addunt etiam, remedia noſtra, ta-
tredo dicitur prorſus eſſe præter naturam, & à calo- lia eſſe, quę in febribus calorem extraneum extin-
re prorſus eſſe præter naturam, quoniam illa nihil guunt, & natiuum roborant. Duo igitur gene-
habet amicum naturæ, & à calore fit prorſus inuti- re diſcrepantes calores, ſi duplex eſt genus reme-
li; concoctio vero alimenti in ſanis, eſt prorſus ſecun diorum.
dum naturam, & à tali præterea calore dicitur fieri,
pus vero, & illud generans calor, dicuntur eſſe par- Nec deſunt quidem ex Galeno & alijs Medicis lo
tim ſecundum, partim præter naturam, quia in pu- ci, qui idem comprobare videntur, ſcribit enim illæ
re ſubſtantia manet inutilis, vt in putredine, & non in primo libro Aphoriſmorum, natiuum calorem eſ-
poteſt aſſimilari, vt fit in concoctione alimenti; con ſe exiguum aſcititium verò plurimum in æſtate, cõ-
coquitur autem ſecundum qualitates, & in hac mix- trarium verò fieri in hyeme. Quid quod ſcribit 47.
ta operatione datur magis & minus in eo quod eſt Aphor. ſecũdi, & vltimo textu primi Prorheticorum,
ſecundum, & præter naturam; calor ergo (vt ad rem & quinto de Simplicibus, pus fieri à miſto calore,
redeam) febrilis dicitur eſſe præter naturam plus, naturali ſcilicet & præter naturã: nam ſi ſolus eſſet
vel minus, prout magis aut minus vtile, aut inutile natiuus calor, fieret nutritio ex ſanguine, & nõ pus;
fit naturę inſtrumentum; id quod fit, vel quod in E ſi ille pariter nõ adeſſet fieret putredo, & nõ pus. Scri
gradu & quantitate naturalem menſuram exupe- bit idẽ author in libro de difficili reſpiratione, duplex
ret, quomodo in febribus ardentibus, & plurimis a- genere eſſe calidum, innatum & ſpurium. Poſtremò, addunt Auerrois authoritatem, qui definit fe-
lijs, calor præter naturam eſſe intelligitur; vel quod brem eſſe calorem compoſitum ex naturali & præ-
à mediocritate deficiat, vt accidit in cruditate ali- ter naturam, alioſq; citant authores idem aſſerentes;
menti, vel quod qualitatem habeat præter naturã, contra quos omnes, pugnat natura rei; nam ſi plures
vt putredinoſam malignam, acrem, aut aliam qua- eſſent calores genere & natura diſtincti, plures etiam
litatem contrariam illi quæ debebatur calori ſecun- eſſent primæ qualitates quam quattuor; deinde, non
dum naturam eius qui laborat: ſic enim peſtilentes bene demonſtraretur numerus Elementorum ex
febres, & quotidiana, fortaſſe aliquando calorem nõ numero quattuor qualitatum; poſtremò, duæ da-
habent ampliorem, quàm ſit ſecundum naturam: rentur frigiditates genere diſcrepantes, propterea
quod vna nequit duabus caliditatibus genere diſcre-

pantibus

pantibus repugnare; & cur etiam non ponetur ficci tas vna ſecundum naturam, alia præter naturam, & duę itidem humiditates inter ſe hoc modo diſcrepantes. Porrò his rationibus, nemo, vel leuiter in philoſophia verſatus, repugare poteſt; & ſupradictis argumentis facile eſt reſpondere ex his quæ ſuperius ſuppoſuimus principijs, de eo quod ſecundum & præter naturam, & ex his quæ nos in libro de ſomno & vigilia, de calore & calido natiuo demonſtrauimus ex Galeno, & ipſius rei natura, nempè, aliud eſſe calorem & calidum, eum enim eſſe ipſam caliditatem & qualitatem, hoc vero eſſe corpus calidum, natiua vèro eſſe corpora, calida duo, prima & vera, sãguinem, & ſemen, noſtræ generationis principia, & ex illis natiuam aliam eſſe ſubſtantiam inſitam noſtris membris, propriam viuentibus, natiui inſitiq; caloris ſubiecti, qui calor veluti potentia eſt in ſingulis membris; aliam verò eſſe ſubſtantiam calidam, ſiue corpus calidum, ſanguinem inquam, & ſpiritũ, qui in corde continuo gignũtur & ſeruent, actumq; dant calori inſito ſubſtantiæ ipſius cordis, & delati per arterias; idem facit in ſingulis membris hoc ipsũ calidum corpus, quod eſt commune animę inſtrumẽtum. Quod vero eſt inſitum ſingulis membris, illud eſt quod anima nonnunquam à Galeno dicitur eſſe, eo quod ab eo perueniant omnes actiones tamquam à præcipuo agente. Verum philoſophi ſupra illud calidum agnoſcunt animam, quę vtitur eo tanquam inſtrumento proprio ſingulis partibus, & alio calido ſpirituoſo, tanquam communi inſtrumento. Ceterum calor quiſquis eſt in nobis dum ſani ſumus, natiuus eſt ſecundum cuiuſque ætatem & temperiem, ſed tamen qui ſimilimus eſt ei, qui nobis eſt inſitus à noſtris principijs, ille ſimpliciter natiuus cenſetur eſſe, eſtq; ille in ſubiecto halituoſo & ſpirituoſo, & quantum plus recedit calor noſter ab ea ſuauitate & benigna qualitate, tanto minus utilis & aptus eſt ad naturæ opera perficienda, danturq; gradus permulti & in incremento & diminutione, & qualitate huius caloris, ac ob id plus vel minus naturalis & præter naturam eſt, & eſſe dicuntur donec planè inutilis ſit redditus: tunc enim prorſus præter naturam cenſetur eſſe. His ita poſitis, facilè eſt diluere illorum argumenta, qui non intellecta huius rei tractatione, ab ſurdiſſimam ſtatuerũt de duplici calore opinionem, id enim ſolum efficiunt vt calor non ſit ſemper ſibi ſimilis, nec in eodem gradu & perfectione; propterea pueri dicuntur habere natiuum calorem, quia eum habent ſimillimum illi qui eſt in noſtris principijs; iuuenes vero acquiſitiuũ, quod calorem acrẽ & mordacem acquiſiuerint ætatis progreſſu, & quia natiuus calor ex principijs noſtris ductus, eſt mitis, & ſuauis, opponitur ei qui eſt acris, qui quidem calor, acris, ſi comparetur ad febrilem, natiuus ille, febrilis vero præter naturam dicitur eſſe: & ſic etiam cum adhuc ſeruit naturę, dicitur eſſe partim naturalis, partim præter naturam: & tum prorſus præter naturã, cum penitus eſt inutilis factus. Quum ergo dicunt natiui caloris officium eſſe concoquere, alterius autem deſtruere, & in febricitantibus fieri malas concoctiones, & id quod cõcoctum eſt naturali calori eſſe attribuendum, quod vero malum eſt, calori pręter naturam, id non probat eſſe duos calores, ſed vnum vitiatum, qui tamen vtrunque poteſt adhuc facere; Sanatio autem fit in febricitante non vt alij ſentiũt, qui dicunt in febribus non omnes ſubſtantias noſtri corporis æqualiter eſſe affectas, ſed quaſdam eſſe ex calefactas, alias vero calefieri, & has aliarũ reſpectu ſanas vocari; nam etſi minus ęgrotent hę quam aliæ, tamen præter naturam afficiuntur. deinde vbi eſt putrida cum hectica, non poſſet fieri ſanatio, quippe, A cum ex eorum opinione, tunc pariter ſolidæ & humores afficiantur, reſpõdent alij, & fortè non ineptè quod ſanitas proueniat ratione remediorum, quę vim habẽt ſanandi: nunq̃.n. liberaretur hecticus naturæ beneficio, ſed ſunt frigida remedia quæ ſanant. Quod ſi quis dicat, quoſdam qui febricitant, febre liberari vſu calidiſſimorum remediorũ, veluti contingit ijs qui exercitatione aut potu vini meracioris febres diſcutiunt. Reſpondeo, quod hęc ſunt etiam remedia quædam, ſcilicet ipſius materiæ, & cauſæ febris, quę extenuatur & diſſoluitur, ut ex illius diſſolutione ſimul euaneſcat febris, id quod ſolum in diaria aut putrida fieri poteſt, in quibus pabulum calori demitur, & cum eo expirat calor. At ſi quis inſtet rurſus, multos liberari non ui remediorũ, quales B ſunt pauperes, aut alij qui temerè viuunt, nec vllis vtuntur auxilijs, quos noſtra prębet medicina, negabo in primis id quod dicunt, cum illi qui ægrotant ex febre, aut aquam potant, aut panem edunt elotum, vel in aqua coctum, dormiant, vigilent, & agant quæ aduerſus febrem, & illius cauſas faciunt. Deinde, ſi illud conceſſero, naturæ, & caloris natiui beneficio abigi poſſe huiuſmodi febres, non errabo, cum materia quæ ſemel eſt accenſa, tandem in cineré redigatur, vnde calor extinguitur, veluti ignis conſumpto humore lignorum, ſponte euaneſcit. At ſi quis dicat, non eſſe parem rationem de igne & calore qui eſt in materia febrili, quod ſcilicet ignis nullo alio egeat vt extinguatur, q̃ conſumptione ſubiecti humoris, materia autem febris coctionem requi C rat, quæ à calore præter naturam non fit. Pręterea, remedia ipſa præſertim quę ſunt potentia, egeant actione caloris natiui ut reducantur ad actum, & conferre poſſint, non poſſe autem pręſtare hæc calorem vbi adſunt ſimul hę febres in homine, eo quod omnis calor ſit extraneus, & præter naturam. Reſpondeo, quod cum ſalus contingit, etſi calor eſt præter naturam, non tamen ita alienus eſt, ut nequeat vtiles aliquas facere alterationis quæ ſufficiant ad vitam, & reſcindendas morborum cauſas; quod apparet in hectica, in qua, etſi partes ſolidæ ſint excalefactę pręter naturam, tamen concoquant adhuc alimentum, & tamdiu nutriuntur, donec humoris defectu reddatur prorſus inutilis, & tunc mors ſequitur; viuit igitur animal & ſanatur agentibus ſolidis partibus in D hectica febre, & adiuuat ad ſanitatem calor ille febrilis, prout nondum omnino pręter naturam eſt, & inutilis. Probat igitur illorum argumentum, ſi viuit animal, & ſanatio fieri debeat, nõ oportere prorſus alienum fore calorem. Ad id vero quod dicunt duos probari calores quia pugna fit in febribus, reſpondendum, quod pugna aliquando fit inter contraria aliquando vero ex reſiſtentia materię ut in hoc caſu crudi enim & repugnantes humores interim cũ vincuntur aut ſe vinci non patiuntur, moleſtiam in nobis pariunt. Ceterum vtimur duplici genere remediorum aliquando in febribus, roborantibus ſcilicet naturalem calorem, & extinguentibus quod eſt præter naturã: ſed hoc non probat duos eſſe calores, ſed hæc, & alia auxilia vnũ ſpectant, vt mediocritas E calori comparetur: nam cum Medicus ſciat natiuũ, ideſt, mediocrem calorem in materia quadam humida & ſpirituoſa conſiſtere, concoquentia adhibet & emplaſtica, quod huiuſmodi materiam augent in corpore; refrigerãtia autem ipſum calorem vt quæ vim ipſius caloris diminuant, & obtundant. Quod verò Galenus dicit eſſe in æſtate natiuum calorem paucũ, aſcititium vero multum, non intelligendus eſt locus ille Galeni de calore ipſo ſed de calido, eſt enim innatum calidum, (ideſt, ſanguis & ſpiritus) æſtate paucum, biliоſus vero & acris humor eo tempore exu-

perat

perat. Quod si de qualitate ipsa etiam velis intelligere, dicere possumus, calorem natiuum ideſt, mitem & suauem, deficere æstate, & ascititiũ, ideſt acrẽ & mordacem esse redditum. Nec vero illud quod de puris generatione dicitur, probat duos esse calores; ita enim intelligere oportet mixtum esse calorem, non quod duo calores sint, sed vnus, qui eo quod extremorum sit particeps, mixtum munus efficiat, viresq; mixtas habeat; efficit enim aliquid secundũ naturam, aliquid quoq; præter naturam: nam quòd ex sanguine, qui inflammationem committit, gignatur aliquid album, lene, & æquale, & denique simile in qualitatibus id ostendit calorem partis non adeo alienum esse, vt nil possit efficere secundum naturam. Quod verò substantiæ assimilari non potuerit, ostendit intensiorem fuisse calorem quàm par sit, nam id calori, & non materiæ (vt Galenus dicit) tribuendum quoque est: siquidem bonus est sangnis ex quo inflammationes, & pus fiunt, vt ergo calore, qui mitis est, & proprius, pro cuiusquam natura sanguis in alimentum mutatur, ita ab illo qui excedit, & inutilis prorsus est, ex eadem materia putredo fit, ita vt in illa mutatione, & substantiæ, & qualitates assimilentur partibus concoquentibus, & in hac omnia dissimilia maneant: sic in puris generatione quũ nec planè vtilis, nec planè inutilis, sed medius inter duo hæc extrema calor existat, mediam facit operationem; tanquam ergo participet de extremis hic calor, in quorum vno is qui secundum naturam est calor, in alio alius qui præter naturam est, intelligendus est mixtus ex calore secundum naturam, & calore præter naturam; Eodem pacto in febribus, vbi calor plurimum exuperat, & ad naturæ functiones planè inutilis factus est, putredo fit: aut si huiusmodi calor in partibus solidis non amplius cõcoquit alimentũ, mors sequitur: vbi vero euadit homo, fiũt coctiones in humoribus, quæ salutem pollicentur, & relinquitur ex illis quod sedimentum in vrinis dicitur, proportione respondens laudabili puri; ex quibus quidem, ne singula prosequamur, quæ facilè ex prædictis patere possunt, concludimus, vnum esse calorem, qui nunc natiuus, siue secundum naturam, nunc vero igneus, vel extraneus, aut præter naturam dicitur; & hic aliquando prorsus, siue toto genere, vt Galenus notat, præter naturam quum penitus destruit actiones animantis, aliquando vero, vt quod ad certum gradum, cum scilicet tantum excedit, vt interim viuere possit animal, & sua officia vtcunque exercere; & sic vnum in febricitante esse ponimus qui præter naturam dicitur, eo quod naturæ limites longe excedat, alioqui non esset morbus, febris, sed status quidam neuter; qui tamen calor nõ prorsus est ineptus ad coctiones, & alias naturæ functiones ad vitam necessarias, & vitam recuperandã, obeundas; id quod contingit, vel quod non æqualiter sit accensus in omni substantia cotdis, sicut accidit cum putrida adest, & non hectica, aut si æqualiter est accensus, non tamen perpetuò ita auctus est, vt destruat omnia quæ natura requirit, quomodo in hectica, & putrida simul nutritur animal; etsi infeliciter; accidere tamen vt prorsus reddatur inhabilis, & inutilis, & tunc mors sequitur.

Cæterùm ex Galeni dictis, eo quod rei natura suadet, ambigere facilè quis posset, an febris sit duntaxat intemperies calida; sunt enim quæ id ostendãt; sunt & alia quæ non solùm vnius genus morbi, sed duo addenda esse in aliquibus probent: nam si febris igneus est calor, vt nomen monstrat Græcũ; πυρετὸς enim ab igne deducitur, & febris à feruore deriuatur, videtur necessarium, vt calida & sicca sit passio, siquidem ignis calidus, & siccus est. Est præterea A authoritas clara apud Galenum 16. Aphor. primi, & octauo, & nono Methodi, vbi scribit febrem suaptè natura esse calidam, & siccam passionem. Addo, quod habet capite decimo primi de differentijs febrium, febrem marasmodem esse calidam, & siccã; quod si est verum, oportet & alias febres quæ omnes eiusdem naturæ sunt quatenus febres sunt, calidas, & siccas esse. Quid præterea dicemus de febribus pestilentibus, quæ non tam calore lædunt, quàm tota illa (vt vocant Medici) substantia, id quod ostendunt remedia, quæ illis opitulantur nunc calida, nunc frigida, nimirum, quod illarum auxilium præcipuum non à temperie qualitatum, sed à forma, & occulta vi proueniat. Quæ vero probant esse solum calorem de essentia febris, ex Galeno, hęc sũt: B Primum, quod ille in libro de differentijs morborũ referat inter morbos simplices calidos, febrem. Deinde, quod eum semper definiat per colorem, vt antea ostendimus. Scribit præterea, iram fieri ex calo ris feruore circa cor, qui si per totum corpus spargitur, febrem accendit: vt ergo ita dicitur affectus calidus duntaxat, siquidem ebullitio sanguinis quædã dicitur esse, sic & febrem in solo calore ponendam esse vincit ratio; nos vero dicimus, febrem suaptè natura sibi adiungere siccitatem: nam vehemens calor esse non potest, quin humorem consumat, sed non propterea siccitas semper adest morbosa, quod calori semper conuenit: nam vt morbosa sit qualitas, tantus excessus in ea requiritur, vt illius ratione lędi possint actiones, quod non semper, vt diximus, fa- C cit siccitas in febribus, quemadmodum apparet in quotidianis, synochis, & aliis nonnullis, in quibus copiosus, vel etiam superfluus subest humor, qui exsiccatione adhuc eget. Quod si in Marasmo adest etiam siccitas, quę magis quàm calor functionibus obest, non tamen propterea in omnibus, nec statim id fit, in quibus vero siccitas adest huiusmodi, non solum febris adest, sed præterea morbus additur alius ex siccitate; igitur in Marasmo febris est ob calorem excedentem, & cum febre, alius ob siccitatem exuperantem.

Itaque concedimus rectè dictum esse, febrem esse passionem calidam, & siccam, sed non semper esse siccum morbum, quoniã siccitas semper vehemens non est & morbosa; concedimus præterea, victu humido opus esse febricitantibus, ut scilicet siccitas ea quę morbosa tandem euaderet, retundatur. Sic dicimus febrem pestilentem non solum esse febrem, sed etiam in tota substantia morbum; fatemur illud quoque febrilem calorem esse igneum, sed vt ignis præ- qualentem habet caliditatem à qua denominatur, sic in febre calor est qui primo nocet, siccitas autem non semper; quod apertè testatur Galenus capite duodecimo primi de differentiis febrium, vbi scribit non omnem hecticam esse calidam & siccam. Verũ contra id quod diximus in febre esse cum calore siccitatem, etsi illa semper morbosa non sit facere uidetur quod in quotidianis, & alijs pituitosis febribus, atque etiam cum adest febris cum hydrope, nulla siccitas, sed humor superfluus potius appareat, cui argu- E mento quidam ita respondent, quòd semper sit siccitas in eo, in quo est accensus calor, ut in spiritu, si diaria, in humore, si in eo febris ponitur. Quorum opinio non placet: nam in quotidiana tanta est humoris abundantia, vt non sit opus humectatione, sed exsiccatione, ut postea docebimus, ut Galenus in libro ad Glauconem apertè ostendit. Quapropter dicimus, quod id intelligi debeat, ut intelliguntur præcepta Medicorum: quod scilicet suaptè natura in corpore mediocriter affecto febris siccitatem pariat, non ubi obortur calor à copia materiæ humidæ,

midæ, uel ubi adeſt complicatus affectus humidus.

Ad perfectàm febris definitionem non ſufficiunt quæ hactenus poſita ſunt, nam ſunt & cerebri, & hepatis, & aliarum partium intemperies calidę, quas tamen febres eſſe nequaquam dirimens. Quapropter addendum eſt in definitione, proprium febris ſubiectum. De qua re variæ extant difficultates, quę vndiquaque nos premunt, eoque magis, quod Antiquiores Medici non ſibi conſtent, nec laborēt in eo quod verius putatur inueniendo ſtabiliendoque. Etenim Galenus in lib. 1. de Differentijs febrium, capit. primo, calorem qui in corde eſt, febrem vocat, & vniuerſa febrium genera in cordis humore ſpiritu, & ſolida ſubſtantia conſtituit; totius vero eſſe morbum febrem Medicorum omnium conſenſu receptum eſt: vocant enim Medici eum eſſe vniuerſalem morbum, & a morbis particularibus illius tractationem ſeparant. Idem quoque teſtatur Galenus cap. quinto, de Differentijs morborum, vbi ſcribit affectum qui fit exuperante caliditate, ac vniuerſum corpus occupante, febrem dici. Eſt quoque illius de hac re ſententia, cap. ſecundo, de cauſis morborum, vbi hæc leguntur verba: Calor qui in totū extenditur corpus, febris nuncupatur. At libro ſeptimo Methodi cap. octauo, hæc ſcribit: Quod febris eſt vel in toto, vel in corde, ideſt, propoſitus affectus in ventriculo, quo loco vtramque opinionē fouet, cum neutrum apertè ſequatur. Cæterùm Auicenna videtur ponere febrē & cordis, & totius propriam eſſe paſſionē, nimirū, cum dicat febrē eſſe calorem acceſſum in corde, qui in totū corpus procedit; tanquàm non ſufficiat ad febrem conſtituendam cor ipſum præter naturam calere, niſi etiam ſimul corpus vniuerſum caloris particeps euadat. At cum tot ſint de febris ſubiecto opiniones, faciunt multa vt eā quę ponit cordis eſſe proprium affectum veriſſimam putem: ac illud quidē in primis quod in acceſſionib. febrium, dum riget corpus, vt antea oſtendimus febris ſit, & eſſe dicatur. Idem oſtendunt lethales illæ febres in quibus interna vruntur, externa vero frigent. Deinde calor ille, qui febris eſt author, primo ad cor pertinet, in eoq; reſidet, qui poſtea per vniuerſum corpus ſpargitur. Quam ob rem per accidens, & ſecūdario totius eſt corporis febris paſſio; primò autem, & per ſe ipſius cordis. Itaq; ſi definitiones ex eo quod per ſe, non per accidens rebus ineſt, fieri debent, conſtat cor ipſum, non autem vniuerſum corpus in febris definitione aſſumendum eſſe. Præterea cur magis febrem totius affectum dicemus eſſe, quam ſyncopen, aut cordis vulnera, aut torporem, vel reſolutionem. Quapropter ſicut Syncopen, & vulnera, atque alias affectiones cordis proprias illius eſſe dicimus; & ſtuporem, & conuulſionem, neruorū paſſiones vocant omnes medici, etſi aliæ partes interim una patiantur maliquę ſociæ euadant, læſis ſuis fontibus: ſic profecto ſtatuēdum eſt de febre, quod ſcilicet cordis proprium ſit malum, à quo per vniuerſum corpus poſtea ſpargitur, niſi quid impediat. Quod ſi quis authorum teſtimonia aperta in hoc requirat, locus eſt clarus lib. 6. de morbis vulgaribus commentario primo, textu vigeſimo octauo, vbi ſcribit, ſatis eſſe in febreſi præcipuè partes intus contentæ nempe cor, & vicinę incaleſcant: Quod ſi aliquando totius morbum eam eſſe ſcribit, non id quod reuera eſt, ut in difinitione, recipiendum, ſed quod per accidens, quodque vulgo notum eſt, vt plurimumque fit, explicat. Idem teſtantur loci ſuperius adducti, & Aetius, ſi aliqua eſt illius authoritas: is enim definit febrem eſſe calorem præter naturam ipſius cordis. Poſtremò confirmant noſtram opinionem aliorum reſponſiones in hac re abſurdę; nā dicunt, omnes febricitantes calore extraneo affici; ſed non neceſſariū eſſe, ut calidiores ā nobis ſentiantur, vt ipſi calorem ſentiant; nam quomodo quæſo erit febris, ſi non intemperies calida? Quo pacto poteſt eſſe calor, & frigus ſentiri? An morbi in re inſenſibili poni debent, qui ſenſibiliter lædunt actiones? an in contrariarum qualitatum ſenſu? Quod ſi ponitur, cur ergo frigidā non dicemus intemperiem, quando calor ſentitur præter naturam, ſicut volunt iſti, qui calidam ponūt intemperiem, vbi frigus percipitur? Cur ergo eadem ratione non ponemus ſanitatem eſſe, vbi morbus adeſt; & hunc, vbi ſanitas eſt. Alij vero dicunt in principio acceſſionum febrem non eſſe in vniuerſo corpore, ſed gigni. At quomodo febris non eſt, ut antea quoque diximus, dum quærebamus, an calida ſemper eſſet paſſio, ſi pars eſt febris? ſi quidem tempora particularia vniuerſalium ſunt partes, & hæ totius. Ad hæc; quomodo gignetur febris à frigido per acceſſiones quod ſi frigida tunc eſt intēperies, à quo nam genita eſt, quando habebit incrementum, ſtatum, & declinationem? Quod vero alij ſentiunt in principio acceſſionum auctum eſſe in corde calorem qui poſtea augebitur in vniuerſo corpore, niſi impediatur (id quod cōtingit in principio propter obſtructiones, quæ prohibent illius delationē) ex hoc roborāt noſtram opinionem, quod ſcilicet non ſit totius, ſed ſemper cordis calor, & paſſio; nam ex hoc impedimento calor in ipſo corde & frigus in alijs partibus exuperat, veluti in ijs accidit, qui ſuffocantur: ſi quidem in illis calor ob prohibitam reſpirationem in corde augetur: alijs interim partibus, caloris curſu prohibito, refrigeratis. Hæc itaque apertè probant febrem in corde tanquam in proprio ſubiecto ponendam eſſe. Verum ſi recipimus cordis morbum eſſe febrem, ſequentur profecto nonnulla, quę vniuerſi medici tanquam abſurda reijcient, quod ſint a Galeni placitis, & ea opinione, quam hactenus omnes receperunt, aliena: nam ſi febris eſſentia in corde ponitur, vtique in eodem ponenda quoque eſſet eſſentia cuiuſque febris, ideſt, quod eſt, & dicitur eſſe: at ſi hæc conceduntur, illud quoque ſequetur, in omni febre putrida humorem in corde putreſcere: Dicitur enim febris putrida à putredine humorū, qui neceſſario in corde putreſcāt oportet, ſi huius viſceris febris paſſio eſt, ſed de hac re agemus, cum tractabimus de putridis febribus.

Quomodo calori, & febris à corde in alias partes mittantur.

FEbrem, caloremque febrilem, cordis eſſe paſſiones proprias, non autem totius corporis abundè oſtenſum eſſe puto; verum etſi non primo, tamen ſecundario in omnibus fere febribus eo modo, quo laborat, rēliquas partes ſimul afficit, & mali participes facit. qua quidem in re illud docendum ſequitur, quo pacto calor huiuſmodi in vniuerſum corpus à corde tranſmittatur. Eſt porrò recepta opinio, mediante ſpiritu, & ſanguine, hunc mitti calorem quod & Auicenna in febris definitione expreſſit; & meritò quidem: nam ſicut cum valemus, non aliter influit calor in ſingulas partes à corde, quam per ſpiritum, ſanguinemque, qui ab eo per arterias influunt; ita profectò, quum calor in corde præter naturam, & febrilis eſt redditus, ſanguinem, & ſpiritum pariter calere neceſſe eſt, atque prę ter modum vniuerſum corpus calefacere: ſiquidem eum calorem, quem habent, reliquis membris neceſſariò impartiūtur; Nec mirari debemus, vno momēto ſępe vniuerſum corpus cum corde calefieri, adeo,

vt

vt ſimul partes laborare videantur: nam adeo mobilis eſt huiuſmodi ſubſtantia quæ a corde influit, vt nihil cum illa in celeritate contendere poſſe videatur, id quod docent timores, pudores inuenies, animi deliquia, ira, gaudium, & calidæ cordis paſsiones, quę ſanguinis, & ſpiritus motu fiunt. Quibus quidem quid velocius obiri poteſt? verum, ſi neceſſe eſt ſolidas corporis partes ſemper calorem concipere à ſpiritibus, & ſanguine qui à corde emanant, quomodo poterit vnquam hectica incipere? oportet enim ipſos ſpiritus antea ſemper eſſe excalefactos, vnde diaria ſemper pręcedet: vrget quidem hoc argumentũ eos, qui ponunt febrem eſſe affectũ totius corporis; nam quomodo in ſingulas partes calor perueniet primò, ſi iam ſpiritus ſunt excalefacti in corde? & ſi quis ponat (vt nos facimus) febrem eſſe affectum ſolius cordis, reſpondere poterit, partes ſolidas cordis eſſe excalefactas, & ab illis poſtea calefieri ſpiritus, & ſanguinem, quibus tandem ſimiliter, & cor ipſum reliquas partes afficiat. Verùm hæc meliùs intelligentur poſtea, quum de generib. febrium egerimus. Hactenus oſtendimus febrem eſſe calidum affectũ ſolum, & vnum eſſe calorem, atque omnem febrem cordis eſſe paſſionem, & in eo ponendam eſſe eſſentiam cuiuſcunque febris; non tamen in ſolo corde ſemper conſiſtere calorem, ſed per arterias, & venas eundem ſpargi in vniuerſum corpus: ex quibus perfectam puto colligi poſſe febris definitionem, quę hæc ſit: Febris eſt affectus præter naturam calidus cordis: hæc enim definitio nihil habet ſuperfluum, nihil diminutum, & nihil aſſumit eorum, quæ per accidens ſunt, ſeparatque omnes alios affectus à febre: nam cum dicimus eſſe affectum, intelligimus eſſe morbũ, & non cauſam morbi, vel ſymptoma. Quòd vero dicitur eſſe præter naturam, ſeparatur febris ab alijs affectibus, qui vel ſecundum naturam ſunt in latitudine ſanitatis contenti, aut certè nondum præter naturam. Verbum, calidus, ſeparat febrem ab alijs affectibus, qui in exceſſu aliarum qualitatum conſiſtunt. Quod vero addatur (cordis) ſeiungit febrẽ ab alijs intemperaturis calidis præter naturam, quæ alijs partibus accidunt. Nec verò addere oportet, quòd actiones lædat: hoc enim neceſſario ſequitur prædicta; ſi enim morbus eſt, illud quoque ſequitur, vt aliquam actionem labefactet. Quod ſi quis quęrat, quaſnam actiones lędat febris, non id fortè facilè ab alijs intelligere poterit: ſunt enim qui putant, per operationes intelligi ſolita vitæ exercitia, & munera, quæ quilibet exercere ſolet: neque enim ſenſationes, appetitum alimenti, & alias nonnullas functiones ſemper lędi in febricitantibus, quin potiùs aliquando perfici. Quod in ijs apparet, qui hectica febre affecti, exſiccato capite, acutius vident, & audiunt; & quartanarij optimè quoque appetere putantur. Solita vero officia in omnibus deterius obiri: neque enim fodere poteſt agricola, vrgẽte febre, vt ſolebat, aut Medicus ſuos ægrotos inuiſere, aut curare, aut Doctor literis incumbere, & alios docere. Quorum quidem opinionem nequaquam recipio: nam cor eſt fons calidi natiui, quod quidem eſt commune omnium actionum inſtrumentum, quoque læſo, nempe intenſo, omnes actiones, quę illius beneficio fiunt, lædi oportet. Quod etiam Galeno placuit, quinto de locis affectis, vbi ſcribit, vitiato corde, omnia membra deteriùs ſuas edere functiones, lædique. Nec Auerr. in febris definitione id ſubticuit, ſcilicet omnes actiones à febre lædi. Teſtatur id quoque experientia; nam qui febricitant, deteriùs concoquunt, retinent, expellunt, mouentur, nutriuntur, &, vt ſemel dicam, in omnibus functionib. patiuntur, etſi nõ omnimodo labefactẽtur.

A Illi acutius quidem ſentiunt, qui hectica laborant; vt illud eſt præter naturam, nec huiuſmodi ſenſus probandus eſt: quod ſi in eo neges contentioſiùs offendi ſenſum, in hoc certè agnoſcas illos in hoc etiã opere offendi, quòd diu, vt ſolebant, ſenſationes exercere nequeunt: cuius rei argumentum eſt, quòd nec diu legere, aut aliud intueri, nec longos ſermones ferre queunt, qui hac febre laborant. Sic ſanè appetentia, quam illi negant offendi, in ijs vitiatur, vel quod plura, aut intempeſtiuè, aut abſurda, & inimica appetant, aut in alio prorſus error quiſpiam conſpiciatur. Auicenna naturales dixit vitiari functiones: quo nomine intelligere non oportet naturales, prout illæ diſtinguuntur à vitalibus, & animalibus; ſed quod ſecundum naturam ſint: lędit enim
B febris omnes actiones quæ ſunt ſecundum naturam. Verùm, vt illa primo eſt affectus cordis, ſic primo vitales labefactat, deinde alias.

De generibus febrium.

OMnes, qui de febribus ſcripſerunt, aut hanc medicinæ partem ſunt interpretati, poſt definitionem febris, aggrediuntur differentias explicare, contemptis generibus, aut certè confuſis cum ipſis differentijs; cum tamen plurimum referat, hæc inter ſe diſtinguere, ut plurimum refert, agere de animali, aut de ſenſibili, eſt enim animal genus quoddam corporis, ſenſibile uero & inſenſibile differentiæ: non eadem eſt tractatio, quę agit de
C homine, & bruto, cum ea quæ de rationali, & irrationali diſſerit: quippe cum homo & brutum ſpecies ſint animalis; rationale vero, & irrationale illorum differentię. Vnde, ſi quis quęreret, quot eſſent animalium ſpecies, aptè quidem reſponderet, qui diceret duas eſſe, hominem & brutum; perperam autem diceret, eſſe rationale & irrationale, nimirum cum non differentias, ſed ſpecies quęramus.

Eſt & locus de hac re apud Galenum tertio Methodi medendi, ubi contra Methodicos diſputat, qui vlceris differentiam dicebant eſſe intemperiem, inflammationem, & alia quędam huiuſmodi, quę cum per ſe conſiſtere poſſint, genera ſunt, nequaquam differentię alicuius eſſe poſſunt. Quo fit, vt hoc diſcri-
D mine doceat diſtinguere genera, & ſpecies à differentiis, quod ſcilicet illa per ſe ſubſiſtant, hę uero nequeant per ſe id facere; veluti animal genus eſſe agnoſcitur, & non differentia, quod per ſe ſubſiſtat; ſenſibile uero differentia eſt animalis, cùm ſine animali eſſe non poſſit. Confundit hæc nonnunquam Galenus: ſed docendi ratio poſtulat, ut inter ſe diſtinguantur: nam ubi eędem ſunt differẽtię, diuerſa autem ſunt genera, utimur diuerſa curatione: ſiquidẽ febris hectica cum nonnullis putridis multas habet differentias communes, quod ſcilicet utraq; continua ſit, quodq; ſine acceſſione infeſtent; poſtulant tamen diuerſa remedia, quoniam genere, aut certè forma differunt. Quęremus ergo genera febrium, cum inueſtigabimus, quot poſſint eſſe febres genere
E diuerſę, ueluti cùm dicimus, omnem febrem eſſe uel diariam, uel hecticam, aut putridam: quod idem eſt, ac ſi dicas, tria eſſe genera febrium, unum diariarũ, alterum putridarum, tertium hecticarum. De differentijs uero agemus, cùm de continua intermittente, ordinata, inordinata, tertiana, quotidiana, & cæteris huiuſmodi tractabimus: nam hæ differentiæ per illa genera ſparguntur: & quemadmodum rationale, & irrationale animalia differre faciunt, ſic genera illa inter ſe differunt; quod quędam ex febrib. continuę ſint, alię intermittentes, quędam ſimplices, &

beni-

benignæ,aliæ vero malignæ, aliæ vero aliud habent quo à reliquis differunt generibus. Ac primum quidem de generibus, mox de differentijs agemus, ita poſtulante docendi ratione.

Itaque receptum eſt ab omnibus tum anriquis, tum neotericis Medicis, tria eſſe febrium genera: vnum diariarum, aliud putridarum, tertium hecticarum. Atque hunc quidem numerum ſumunt ex triplici genere ſubſtantiæ, quæ in corpore noſtro reperiri dicitur,nempè,ex ſpiritu,humore,& partibus ſolidis: cùm enim calor accendatur in illis,diuerſaque remedia, pro illorum natura neceſſaria ſint,(ſiquidem alia diarijs, alia putridis, alia hecticis febribus auxilia conueniunt) hinc triplex genus febrium conſtituendum eſſe cenſent: nec alia ratione mouentur, quam quæ ex triplici hac ſubſtantia ſumitur: quod licet videre apud Galenum, libro primo de Differentijs febrium cap.ſecundo,vbi Hippocratis dictum exponit, quo ille ſcribit continentia,contenta, & impetum facientia: idem dicit paulo antea cum de differentia agit, quæ ex materia ſumitur, in qua febris accenditur, vt omittam ſecundum de Criſibus, & alios infinitos Incos,vbi iſta tria genera ponit ex materia diſtincta. Ac quoniam fieri non poſſe videnr,vt quæ in eodem loco ſunt,ſeieq; tangunt, ita vitientur, vt vnum ex illis calefiat,alio etiam non calefacto, concedunt quidem ſpiritus,humores, & partem ſolidam cordis calorem habere præter naturam; ſed negant omnia æqualitet calefacta: quædã enim dicunt calefacta eſſe, alia vero calefieri: vel alio modo dicunt, quædam habere calorem in facto eſſe,alia in fieri,& in illo,quod calefactum eſt,febrem poni in alijs vero nequaquam.

Cui quidem opinioni non aſſentior. Ac primum quidem ad id facit quod Galenus in nono Methodi dicat, diarias & Synochas eiuſdem eſſe naturę; nomine autem, & duratione duntaxat differre. Quare ſi ſynochæ omnes tam putridę, quàm non putridæ in eadem materia verſantur,nempe in humore,ſanguine inquam, vt in eodem libro teſtatur,& in vltimo capite ſecundi libri de differentiis febrium,erũt quoque diariæ ponendæ in humoribus,& non in ſpiritibus. Quod pariter teſtatur capite duodecimo; ſecundi de differ. febr. vbi ſcribit, diarias febres nõ fieri ob ſanguinem putreſcentem, ſed eo duntaxat excalefacto. Idem oſtendunt diariæ ex ira, triſtitia, & mœrore, atque aliis paſſionibus cordis natæ: illæ enim ex feruore, & motu ſanguinis naſcuntur, non ex ſpiritu, qui non primò calefit, ſed ex humorum motu,& calore attollitur,& accenditur.

Dubium præterea eſt, in quo ſpiritu velit Galenus febrem accendi, an in vitali ſolum,vel etiam naturali, & animali? ſi in vitali, non læderentur actiones hepatis, & cerebri, quæ ſeparatum, vt ille vult,habent ſpiritum.

Si verò in omnibus ſpiritibus febris ponitur, non erit febris paſſio potius cordis,quàm hepatis,& cerebri, hæc ſequuntur abſurda Galeni opinionem de tribus ſpiritibus noſtri corporis; quæ diligentiùs expendimus in libro de ſomno,& vigilia, vbi oſtendimus, naturam, & ſtructuram noſtri corporis, non admittere,niſi vnum ſpiritum, qui fit ex ebullitione ſanguinis in corde,& arterijs,& vna cum ſanguine ab eodem viſcere magis elaborato mittitur per arterias in vniuerſum corpus, vt vniuerſis actionibus quæ in nobis exercentur, ſit commune inſtrumentum, vt omnibus partibus ſunt communes humores. Quem quidem ſpiritum ſi uitalem uocare uelis, cùm ſeruit actionibus cordis; naturalem cùm inſtrumentum eſt hepatis, & nutritioni corporis; animalem vero, cum miniſtrat functionibus cerebri, non laboro, modo non credamus ob leuẽ eam alterationem,quam recipit hic ſpiritus in diuerſis partibus naturam ita mutare, vt ille qui in una parte eſt aptum inſtrumentum omnium actionum, quæ ab ea parte proficiſcuntur,fiat ineptum ad opera aliarũ. Verùm, hoc uno poſito ſpiritu,aut pluribus,ex aliorum opinione, non propterea conſtat ponendum eſſe triplex genus febrium, quandoquidem nec in humore, nec in ipſo ſpiritu aliqua febris reuera poni poteſt: nam ſi febris omnis morbus eſt, & ille quidem in intemperie,ratio conuincit, ut duntaxat partis ſolidæ affectus ſit: etenim intemperies partis ſimilaris, non autem alterius ſubſtantię ſiue partis, quæ in corpore ſit, morbus eſt; humores autem, & ſpiritus partes non ſunt corporis, ſed elementa, & principia ex quibus partes componuntur: ſola autem pars ſolida,ut hic capitur,ſimilaris eſt: quapropter in ea tantummodo febris debet eſſe. Ex quo ſequitur, unicum eſſe genus febrium. Porro febrem eſſe morbum, non eſt quod probemus,nec quod morbus ſit in intemperie, quando iam hæc ſunt oſtenſa; omnem uero morbum, qui in intemperie ponitur,eſſe paſſionem partis ſimilaris,& in ea eſſe ponendum, docuit Galenus in libro de Differentiis morborum, & nos in eo,quem inſcripſimus de generibus morborum,apertè demonſtrauimus: nam humorum multitudinem,aut corruptiones,uel intemperiem, aut aliud uitium cauſas morborum, uno conſenſu omnes receperunt eſſe;ab illis n.febres, obſtructiones, continui ſolutiones, & alij multi morbi naſcuntur, & qui pugnat aduerſus illos contra cauſas morborũ, non autem aduerſus morbos ipſos pugnare dicitur; quoniam.ſ.ſimilares partes, aut organicę non ſunt, morbus autẽ omnis aut ſimilaris, aut inſtrumentarię partis eſt.

Ac quòd nec humores, nec ſpiritus ſimilares ſint partes, ut à Medicis ſumuntur ſimilares, præter illa, quæ diximus, ex quibus probabamus illorum uitia inter cauſas morborum reponi,quod nõ fieret, ſi partes ſimilares,aut diſſimilares eſſent, nimirum cum illarum affectus morbi ſint,quando uitiatur propria earum conſtitutio;licet id docere ex ipſo Galeno,ſcribit.n.ille 1.& 2. lib.de Elementis, partes ſimilares conſtare ex humoribus tanquam ex elementis corporis. Eſt & locus de hac re apertus in lib. de Differ. morborum,ubi ſcribit tres eſſe in noſtro corpore cõpoſitiones,unam ſimilarium partium,quæ fit ex elementis;ſecundam inſtrumentalium,ex ſimilaribus; tertiam totius,ex inſtrumentis,ſunt autem elementa,ut ipſe paſſim tradit,corporis noſtri quattuor humores præter elementa Mundi.

Ad hæc in enumeratione ſimilarium partium primo,& ſecundo de temperamentis, & alibi paſſim,recenſet oſſa, cartilagines, ligamenta, carnem, membranas, nunquam autem ponit humores, aut ſpiritus. Præterea partes organicæ ex ſimilaribus dicuntur componi: at inter ea,quæ componunt organicas, vt manum,caput,brachium, nemo ſpiritus & humores numerabit, nec immeritò: nam ſingula inſtrumenta ex ijs, quæ propria, & ſtabilia ſunt,ſuam compoſitionem ſortiri debent, non autem ex his, quæ omnibus ſunt communia, & eadem continuoque regignuntur, & conſumuntur. Poſtremò omnis pars ſimilaris dicitur viuere, & quattuor naturales facultates, attractricem, retentricem,coctricem, & expultricem à natura obtinere. At nec humor, nec ſpiritus viuit,aut attrahit, vel retinet,aut concoquit, aut expellit,et ſi conferunt ad hæc officia tanquam inſtrumenta: imo humor eſt, qui attrahitur, retinetur, cõcoquitur & expellitur. Ex quibus omnibus luce clarius eſſe puto,à partibus ſimilaribus(nam de organi-

cis

cis non eſt dubium) humores & ſpiritus excludi. Quo quidem conceſſo, prorſus ſequitur in ſolis ſimilaribus partibus cordis ponendum eſſe morbum, & proinde febrem omnem, quod ſi omnis febris in parte ſimilari, & ſolida ponitur, nullum genus in humore aut ſpiritu poni poteſt: nam ſi nulla febris in illis eſt, nec profecto vllum erit febrium genus. Nec aliquis eſt, qui poſſit huic opinioni reclamare, niſi qui velit vniuerſa principia, quæ extant de morbis, & illarum cauſis, prorſus euertere; mirorque, nemi nem vnquam de hac re cogitaſſe, aut certè non docuiſſe, quàm malè ſint hæc genera à maioribus noſtris recepta, & poſteris tradita. Quod ſi quis paulo rudior, & pertinacior aliam adhuc probationem requirat, inſpiciat ille alias intemperies, & fortè doctior euadet, & deinceps paratior ad agnoſcendos antiquorum errores non ſecus, atque illorum virtutes laudandas. Dicemus ne (quæſo) in affectibus frigidis cordis tria eſſe genera intemperaturæ frigidæ in corde, vnum ſcilicet in ſubſtantia, aliud in humore, tertium in ſpiritu; aut tria genera ſiccitatis, aut humiditatis, aut alterius intemperaturę? Et quis vocabit morbum frigidum, aut humidum, aut ſiccum, quando iſtæ qualitates conſiderantur in humore aut ſpiritu? Ridiculus eſſet profecto qui ita ſentiret: quādoquidem ſola ea intemperies, quę in ſubſtantia cordis eſt, morbus cenſeri debet, nec genus aliquod morbi in eo debet poni, quod morbum nullo pacto pati poteſt. Addc, quod ſi etiam concederemus, quod facere non poſſumus, humorum, & ſpirituum intemperiem, morbum pariter eſſe; non tamen propterea rectè concluderemus eſſe tria genera morborum. Etenim genera rerum non conſtituuntur ob genera ſubiecti, in quo illæ reſident; ſed ob diuerſas formas genere diſcrepantes: ſi quidem intemperies calida cum alia, quæ calida quoque ſit præter naturam, eiuſdem ſemper eſt generis, ſiue vna in carne, alia in oſſe, alia uerò in alia quacunque parte ſimilari ſit poſita; nec differt genere intemperies, aut calor, qui præter naturam eſt in humore, & ſpiritu, ab eo, qui eſt in parte ſolida. Illud quoque facilè reprehendi poteſt, quod dicunt, quandam ſemper ex tribus ſubſtantijs eſſe in calefieri, aliam in calefacto eſſe: nam primum dubium eſt, quod intelligatur eſſe calefactum, & quid calefieri. Etenim Auicenna, id in quo primum calor concipitur, nulla alia adhibita conſideratione, febrem ponendam eſſe ſcribit. Quod et Galenus ſentire uidetur primo capite primi de differentijs febrium, vbi ſcribit, calorem hunc febrilem nunc ab una, nunc ab alia ex ijs ſubſtantijs incipere. Quamquam videtur illud calefactum vocare, quod iam poteſt reliqua calefacere: alibi uocat ea eſſe in fieri, quæ tamdiu ſunt, quamdiu fiunt, vt actiones: Eſt vbi vocet ea eſſe in fieri, quæ ablato eo, à quo illud acceperunt, per quod dicuntur eſſe amplius non ſunt. ergo reprehendendus eſt Galenus quod mentem ſuam non declarauerit, quonam modo intelligendum ſit ſubſtantiam illam eſſe calefactam, in qua ponitur febris, præſertim, quod nulla ex prædictis ſignificationibus, huic rei accommodari poſſit: nam ſi illud dicitur calefactum, à quo incipit calor, ſola erit, & ſemper diaria, quando ſpiritus ſemper prius calefit, ut poſtea oſtendemus, alijs ſubſtantijs. Si vero putat, illud eſſe calefactum quod poteſt alia calefacere, idē planè ſequitur, ſi ſpiritus eſt, & humor qui ſolidas partes calefaciunt; nunquam autem hæc à ſolidis calorem capiunt. Nó capi autem calefieri, prout dicuntur actiones eſſe in fieri, certiſſimum eſt. At ſi illa dicamus calefieri, quæ nequeunt conſiſtere ablatis ſuis cauſis, doceāt quæſo, quomodo una ſubſtantia potius, quam alia, exuat ſuum calorem. Deinde oſtendant, quo pacto ſtatim poſſint ponere aliquid in calefacto eſſe, cum momento temporis febris inuadat hominem, & dicatur eſſe: quocunque enim modo calefactum ſumatur illi oſtendere volunt, eam ſubſtantiam iam prorſus occupatam eſſe à calore.

At quo pacto id poteſt momento fieri? Dicunt quidem illis multa, & legum latorum more hæc ſanciunt; verum etſi hoc illis concedatur, quod inęqualem habeant calorem ſubſtantiæ prædictæ, hoc certè docēdum erat, cur in eo, quod eſt plus calefactum, febris poni debeat: nam vt vulgata eſt Logicorū ſententia, magis aut minus naturam, & ſpeciem non variat. Itaque cum illorum opinione, in omni febre triplex ea ſubſtātia calorem habeat prętер naturam, cur eodem malo non afficietur vna pariter, vt alia? quod enim vna prorſus ſit calefacta, alia vero adhuc calefiat, id oſtendit illam grauius, hanc vero leuius affici; vtranque tamen eodem genere mali laborare. An negabimus partem ſolidam febrem non habere, eo quod forte minorem habeat calorem, quam humor & ſpiritus? vbi eſt morbi definitio, quę docet omnes eos exceſſus qualitatum, qui actiones labefactare iam poſſunt, morbos in illis excitare; alioqui in inæquali intemperie nullus eſſet morbus, ſed ſolum in æquali: ſiquidem illa in fieri eſt; hæc uero in facto. Quod ſi in febribus hæc diſtinctio valet, recipienda illa quoque erit in alijs intemperaturis, frigidis, humidis, ſiccis. Verùm quis dicet, ſubſtantiam cordis eſſe refrigeratam, humores vero & ſpiritus refrigerari, aut econtra, hęc refrigerata; illam refrigerari? At ſi id etiam concedatur, quis in eo quod duntaxat refrigeratum eſt, ponat morbum? ſequuntur hæc, & infinita alia abſurda ex principijs male poſitis, eo enim quod receperimus febrium genera poſſe poni non ſolum in parte ſolida cordis, ſed etiam in ipſo humore, & ſpiritu, omnia hęc ſequuntur, & multa alia, ſi quis vrgere vellet, incommoda. Quam ob rem, & ſine omni ratione tria hæc febriū genera ex triplici ſubſtantia quæ calorem concipit in corde hactenus recepimus. Vnum ergo genus ſtatuendum eſt febrium, & illud vniuerſum in eo, cuius eſt febris, & morbus, nempe in parte ſimilari cordis collocandum. Nec aliquid repugnat opinioni: nam & diaria, & humoralis tū putrida, tum non putrida, in eadem ſubſtantia rectè conſtituuntur. Pono enim humores, & ſpiritus cauſas eſſe à quibus calor ſolidæ parti communicatur: quo fit, ut cum ſpiritus calorem conceperit, & eū impartitur ſubſtātiæ cordis, finiatur febris vnius diei ſpacio, & propterea diaria vocatur; non quod febris ſit in ſpiritu, ſed quod ab eo naſcatur: qui cum diu nequeat calorem, quem concipit, retinere, & compertum ſit illius feruorem vnius diei ſpacio ſedari, neceſſe quoq; eſt, vt calor, & febris ipſa euaneſcat, deficiente ſcilicet eo, quod calorem excitauit, & fouebat. Cum vero vniuerſa maſſa calefit, ſynochus accenditur: quod in tali materia diutius & ſibi ſimilis calor, & proinde febris perſeuerare ſit apta. At ſi eadē maſſa humorum, aut aliquis peculiaris humor putreſcat, calorem putredinoſum cordis ſubſtantiæ communicat, & hinc naſcitur & dicitur febris putrida. Quæ quidem febres omnes eo quod facilè remoueri poſſint, dicuntur eſſe in fieri. Si vero calor, qui in ſubſtantia receptus eſt, iam æqualiter occupauit vniuerſam ſubſtantiam, vt nulla amplius ſit repugnantia, nec inæqualis intemperies, huiuſmodi febris dicetur difficilè ſolui (veluti illæ, quæ habitum contraxerunt) vel quod habitum corporis, ideſt ſolidas partes planè occupauerit; hectica dicetur hęc febris: non quod aliæ ſolidam ipſam partem non afficiant, ſi modo omnes in ea ponuntur; ſed quia illæ non æqualiter

mutarunt

mutarunt temperiem partis, nec planè vicerunt: ideo illa, quæ id eſt aſſequuta, meritò dicetur hectica, quod habitum occupauerit, vel in habitu ſit. Sunt ergo humores & ſpiritus febrium cauſæ, quod illi ſuo calore vicinam ſubſtantiam cordis calefaciant, & intemperiem, febremque excitent, quę non genere, ſed per magis, & minus differt. Ita enim hectica, humoralis, & diaria eiuſdem generis ponentur, cum omnes intemperaturæ ſint calidæ, & differentes intenſione, remiſſione, duratione, & cauſis efficientibus; quæ quidem non faciunt morbos genere diſcrepare: Etenim intemperies frigida parua cum magna, quæque parum durat cum illa, quæ longius protrahitur, eiuſdem eſt generis, & morbus, qui ab intrinſecis cauſis naſcitur, frigidus, aut calidus eiuſdem generis cẽſetur cum illo, qui ab externis ortum habet. At frigidus morbus à calido morbo iam diſcrepat. Idem ergo de febre quæ quidem eſt intemperies calida, ſentiendum: quod ſcilicet febres omnes eiuſdem generis ſint, quia omnes intemperies calidæ: illarum vero cauſæ generibus diſſentiunt ſiquidẽ humor alterius generis eſt, quam ſpiritus, adeo vt Antiqui docuerint, non febrium inter ſe diuerſa, ſed genera cauſarum, & rerum quę calorem febremque ipſam pariunt. Ceterum, cum dicimus, calorem febrilem febremque ipſam ponendam eſſe non in ſpiritu, aut humore cordis, non ita res intelligenda eſt, quod non accendatur in aliquo humore: quandoquidem calor nequit in alia materia accendi, & conſiſtere quod docet ignis, qui conſumpto humore lignorũ extinguitur. Sed dicimus, accendi in parte ſolida, quaſi intelligendum, ſit in humore partis ſolidæ ſimpliciter enim eos uocamus humores, qui in uaſis partium continentur; Alios vero, quibus conſtant partes ſimilares, aut in illis ſparſim reperiuntur, non comprehendimus nomine humoris ſimpliciter dicti, eo quod formam quattuor humorum amplius non habeant. Sed hæc, cum de hecticis febribus agemus diligentius proſequemur. Nunc vero ſatis fit docuiſſe, febrem omnem in parte ſolida conſiſtere, & in illius humore accendi ergo poſtulat rei natura, vt de generibus febrium ita ſentiemus diſtinguemus tamen hanc tractationem in ſolita capita in diarias nempę, humorales, & hecticas febres: non quod putet aliquis, nos tunc genera febrium proſequi: ſed quia cauſæ ſunt diuerſæ propinquæ febris: quæ quidem ſigna, partes, ſymptomata & præſeruãdi, curandi, reſtaurandique rationem mutant.

A quonam incipere poſſit calor an à ſpiritibus ſemper, vel ab humoribus aliquando, vel ab ipſa parte ſolida.

OStendimus, vnum eſſe genus febrium, & illud paſſionem morbumque partium ſimilarium ſolidæque ſubſtantiæ ipſius cordis, quod quidem conſtituitur à calore prẽter naturam exuperante intemperiemque in ea excitante. Porro hunc calorem nunc ab humoribus, nunc à ſpiritibus accendi antea obiter commemorauimus eſt & hoc hactenus creditum, eundem ab ipſa parte ſolida in choare poſſe: vnde quæri ſolet, an poſſint ſingulæ febres, quæ ab illis ponuntur, ſeperatim incipere; An vero id de diarijs, & humoralibus concedi poſſit; de hectica vero dubitandum ſit, an vnquã poſſit primò inuadere: ſi quidem videtur illa alias febres ſemper ſequi. De qua quidem re nos hic pauca ſubijciemus ex quibus ſtudioſi intelligẽt, quam male ſint poſita principia huius tractationis. Cum enim in hoc à ſeipſis diſſentiant, nec poſſint vti probatione aliqua euidenti, nec tueri ualeant propria principia, conſtat illa vera non eſſe: nam quæ ex veris principijs naſcuntur, facilè intelliguntur, nec inter ſe, nec cum illis pugnant. Statuunt igitur illi hunc calorem nunc à partibus ſolidis inchoare, & tunc hecticam febrim eſſe, & incipere; nunc verò ab humore, & tunc incipere, & eſſe putridam febrem; aliàs verò à ſpiritibus, & ſic primum incipere diariam, aiuntque, ſi diutius perduret calor in ea ſubſtantia, quam primo inuaſit, reliquas tandem pariter afficere, coniungique inter ſe genera febrium. hęc ſunt ferè verba, aut certè ſententia eſt Galeni libro primo de differentijs febrium ab initio, quem Auicenna, & alij poſtea omnes ſunt ſequuti. Sed auditę, quęſo, qua ratione probent, nunc vnum, nunc aliud febris genus incipere: adferunt enim exemplum ex balneo, finguntque primo excalefactos eſſe nunc parietes, & ab illis poſtea aquam, & aerem frigidum immitti, atque ita calefieri vtrũque vel aerem primò calefactum ponunt, & ab illo parietes, & humorem calefieri; aut hanc uolunt prius calefactum, deinceps illa ab eo calefieri: Ad cuius quidem rei exemplum referunt tria illa ſua genera febrium. Inquiunt enim, ſi primo cordis ſubſtantia ſit excalefacta, conſtituitur febris hectica, & illa primo incipere dicetur; ſi uero idem ponatur fieri in ſpiritu, primo incipiet diaria; at ſi humor primo ſit calefactus, fiet febris quę conſiſtit in humoribus. Eſt, ſanè, egregia hęc probatio & recipienda ab omnibus nemine hactenus reclamante: non enim eo commoueor, quod omnium infirmiſſimo genere probationum, nempe quod ab exemplis ſumitur, vtantur; ſed hoc me mouet, veritatis ſtudioſos eo exemplo vti, quod cordi, & huic rei accommodari minimè poteſt: nam poſſunt quidem parietes balnei, aut lebes calefieri prius, quam humor aliquis immittatur, ſicut & hic calidus aliundè in balneum importari poteſt: ſic & aër, ſi quis accendat ignem in balneo, primo calefiet, quam humor illic contentus, aut parietes. Verum in corpore noſtro cum hæ tres ſubſtantię ſimul ſemper reperiantur in corde, & id quod calefacit illas, ſimul ſemper inueniatur, fieri nequit, ut quod ſolidum eſt prius incaleſcat alio. quod & ipſe Galenus teſtatur in libro de differentijs febrium. Oportebat prẽterea illos docere, à quibus nam cauſis primo poſſit calefieri ſolida cordis ſubſtantia: nam ſi illas excutiamus, à quibus dicit Galenus libro primo de differentijs febrium capite octauo hecticam febrem primo excitari, imò & alias omnes cauſas, quę calorem in corde accendere poſſunt, inueniemus, profectò, ab illis ſemper prius calefieri ſpiritus, & humores, quam ſolidam cordis partem. Sunt porrò cauſę, quas dicit ille ſtatim ab initio hecticam parere, triſtitia, ira, laſſitudo, cum ſolis ardore: etenim ira definitur eſſe feruor quidam ſanguinis circa cor. per triſtitiam ſentitur quoque motus quidam; laſſitudo verò calefacit articulos, & cum illis arterias & venas, à quorum ſanguine & ſpiritu per communitatem tandem calor communicatur humoribus & ſpiritibus cordis. Sic ſanè externę cauſæ quæ cutem calefaciunt, id quoque præſtant. vt arteriæ ſparſę per corpus attrahant aerem calidiorem, qui tandem in cordis ſinus peruenit, & contentam illic ſubſtantiam, cui primò occurrit, quoque facilius pati eſt apta, alterat. idem oſtendi poteſt de ijs quę in corpus aſſumuntur, aut excernuntur, febremque excitant,

quæ quoniam in cauſis diligentius explicanda erunt, A
ſuperfluum eſſe puto, plura de illis hoc loco dicere. Quod ſi quis hic velit tergiuerſari, doceat ille, quænam ex illis rebus, quæ febrem parere dicuntur, ſit apta, & nata, prius ſubſtantiam cordis cale facere, quàm humores, & ſpiritus in eius cauitatibus incluſos. Eſt & Galeni ſententia, quam obiter antea ex libro primo de differentijs febrium citauimus, promptiùs, faciliùsque accendi, quod tenuius eſt quam quod ſolidum, & craſſam. quam ſi recipimus, vt debemus, ita ſuadente ratione, & experientia, quo pacto, quæſo, fiet vnquam, ut ſubſtantia ipſius cordis promptius quàm ſpiritus, & humores calorem concipiat? Aiunt, qui hanc opinionem tuentur fieri poſſe, vt diſpoſitio quædam aliquando ſit in partibus ſolidis, quæ cùm in humoribus, & B
ſpiritibus eo tempore non reperiatur, cauſa ſit vt hæc difficilius; illa vero faciliùs incaleſcat. Verum, cum iſta diſpoſitio nequeat in alio poni, quam in calore, tenuitate raritate, & vicinitate, cauſarum agentium, ſemper illi inuenient ſpiritus, & humores magis diſpoſitos ad calorem recipiendum, quam ipſam ſubſtantiam viſceris, ſi quidem calidiores ſunt ſpiritus, rariores, & tenuiores quam illa, & ſemper faciliùs pati poſſunt à cauſis agentibus. Eſt quoque illud receptum, omnes partes calorem capere à ſanguine & ſpiritu: incipiet ergo & ab ijs calor, qui præternaturam in nobis augetur, febremque excitat in cordis ſubſtantia. Præterea, cum videamus in febribus omnibus, quæ ſine rigore, & frigore incipiunt, ſimul & cor, & vni- C
uerſum corpus calorem concipere præter naturam: quo pacto id fieri poſſet, niſi prius ſanguis, & ſpiritus incaleſcant? nam huiuſmodi calor, qui in uniuerſo corpore accenditur, mediante ſpiritu & ſanguine, omnium conſenſu à corde mittitur: Quòd ſi oporteret prius calefieri partes ſolidas, quam alias, non poſſet calor momento temporis in omnes corporis partes ſpargi: ſiquidem quod ſolidum eſt, non ſtatim calidum euadit. Adhæc, ſi febris, aliorum opinione, non ſolum cordis, ſed etiam totius corporis paſſio eſt, ac, ut nos etiam ſentimus, omnes partes tandem fiunt participes febris, & caloris, qui eſt in corde; qua ratione hecticam febrem alia membra omnia, corde excepto, pati primo dicentur, ſi ad illa, quicquid eſt mali in corde, per ſpi D
ritum, & ſanguinem mittitur? vult enim ratio, vt ſemper illi prius ſint calidi, quam parti corporis, ſi modo ab illis hæ ſuum calorem ſumere debent. Eſt poſtremo clara auctoritas Galeni in libro ſecundo de Criſibus, vbi ſcribit, nunquam hecticam incipere poſſe.

An vero eadem ratione ſemper calor prius inuadat ſpiritus, quam humores, paucis expendendum eſſe puto: nam, ut humores ipſi omni ratione videntur paratiores ad calorem concipiendum ſolidis partibus; ſic profectò neceſſe eſt, ut ij tanto tardiùs ſpiritibus accendantur, quanto craſſiores, frigidiores, ſolidioresque ſunt. Verum, ſi ita eſt, cur fit, vt ſtatim inuadant putridæ febres ſæpius, nulla præcedente diaria? an id non fit; ſed ſimul aut prius E
etiam ſpiritus ipſi caleſcunt? quorum calor cum momento temporis humoribus communicetur, exciteturque ex illorum putredine febris contemnimus, quod in ſpiritu primò eſt actum eò quòd curationem non variat: aut certè non agnoſcimus tanquam illud ſit obſcuratum à maiore affectione, quæ in humoribus eſt facta. At vero ſæpe videmus, eos, qui vlceribus pulmonis afficiuntur, & nonnullos alios, qui deſtillationibus in pulmonem laborare conſue-

uerunt, ſtatim in primo inſultu febris, corripi hectica febre, quod oſtendunt vrinæ ſimilimæ urinis ſanorum, quod eſt in dicium, nullam ſub eſſe in humoribus putredinem. Quod quidem euidentiſſimè in alijs, ſed maximè in Mutio Medices arcis Piſanę præfecto, annotaui, erat enim ille gracilis, et continua ex deſtillatione tuſſicula affectus, incidit in febrem cum optimis vrinis, quæ nec ſanguinis miſſione, nec alijs remedijs cohiberi potuit, quin tandem hominem extingueret. In cuius cadauere, nec gutta quidem ſanguinis in venis eſt reperta, & pulmo membranæ modo crepitabat, cùm ſecabatur, quid ergo dicendum? incępiſſe quidem in eo hecticam febrem, ſed non ante diariam; tamen ſine putrida, nam etſi humores, ſpiritus, & B
partes ſolidæ ſimul ſunt, & non pari facilitate, quod craſſius eſt, & frigidius, calorem non concipit, & ob id ſpiritus, & humores ſemper fortè prius calorem concipiant quàm ſolidę partes; non tamen propterea fit, vt ſemper prius putreſcant humores, quā fiat hectica febris, ſic enim ſemper eſſet hectica cum putrida, verum diuerſa eſt ratio de calore & putredine: nam ad putredinē non requiritur ſolū caloris incrementū, ſed magis illius prohibita tranſpiratio, q̄ in corporibus raris & extenuatis, & paucos humores habentibus non fit, aut certè difficilè. Quare non mirum, ſi in illis ſolùm gignitur ſine putredine febris hectica. Igitur, vt colligam diſputationem, ſemper diaria præcedit humoralem, & hecticam; & humoralis ſine putredine hecticam ipſam; putri- C
da vero ſæpe hecticam anteuertit; nonnunquam vero hæc illam: ex quo quidem etiam patet, hecticam ſemper eſſe cum diaria, nec ab ea ſeparari poſſe. Quomodo enim poteſt diuturnus eſſe calor in parte ſolida, quin ſpiritus etiam ipſi eiuſdem caloris fiant participes? Eadem ratione, vbi putrida febris eſt, adeſt quoque diaria; cur ergo Galenus in libro primo de differentijs febrium ſcribit excrementa, quæ diariam committunt, putrefactionis principium aſſumentia accēdere alterum genus febrium, priore ſedato? ex quibus verbis patet, illum velle, ceſſare diariam præſente putrida. Cui loco repugnat, quod ſcribit in libro primo de differentijs febrium ad hunc modum: febrilis diſpoſitio alias ex alio de prædictis incipit, ſed in primo genere affecti corporis minimè permanet, ſed occupat reliqua D
duo; ac niſi prius ſoluatur, proceſſu temporis illa ſimiliter afficit. Ita ſolet auctor hic de eadem re contrariā ſcribere. Quid ergo dicendum? Rationem ſuadere, quod cum hectica, & putrida ſemper coniungatur diaria; verum huiuſmodi complicatio contemnitur; & contemnitur diaria, ac ſi non eſſet: nā extincto calore, qui eſt in humoribus, & partibus ſolidis, ſimul euaneſcit calor, qui afficiebat ſpiritus. Sed dicet fortè quiſpiam: cur non videmus ſingulis diebus fieri in ea complicatione ſolutionem diariæ, quæ fieri ſolet cum leui madore & ſudore? an hoc fit in hecticis vbi adhuc plurimum eſt ſanguinis pinguis & aerei? & quod dicitur de huiuſmodi ſolutione diariarum, intelligendum eſt fieri, cū E
illę ſolæ ſunt à ſuis cauſis natæ in corporibus aptis ad eas patiendas, tunc enim ros ille colligitur circa cutem ex benignis vaporibus à corpore eleuatis. Vbi uero ſimul adeſt putredo, aut deeſt benignus humor, manent ſpiritus accenſi perpetuo, ut ipſi humores & partes ſolidæ ſine ea ſolutione, quæ propria eſt diarijs, ideſt, cùm ſoli ſpiritus ab initio patiuntur.

Et primum quidem de his agemus quæ ſimpliciſſimæ ſunt, quæ Hippocr. Ephemeras, ideſt, diarias appellat.

HIs explicatis, quæ communia ſunt omnib. febribus (nam ſi quædam alia adhuc ſuperſunt, vbi ſe offeret occaſio, illa docebimus, ne quid deſit ad perfectam tractationem) tempeſtiuum eſt, vt ea, quæ propria ſunt ſingulis generibus, aggrediamur: neque enim generaliſſimorum cognitio ſufficit in aliqua tractatione, & maximè in noſtra Medicina, quæ quantum fieri poteſt, debet ad particularia deſcendere. Itaque cum diuiſerimus vt melior fiat tractatio, febres in diarias, humorales, & hecticas, primum de diarijs eſt agendum; quoniam illæ ſunt ſimpliciſſimę, & curatu facilimæ, primòque inuadere ſolent, reliquas patere. Ac in hoc quidem ſequi non oportet eos, qui harum febrium tractationem contemnunt, ea ratione commoti, ꝙ medici rarò ad eas propulſandas aduocentur, nimirum quòd ſæpius priùs ſint ſolutæ, aut in alias migrauerint, quàm ad medicum ſit peruentum. Quod etſi in nonnullis egenis & negligentioribus vſu venit, tamen aliter in alijs fit, qui ſuæ ſalutis maiorem curam & rationem habent, ac intelligunt, quot quãtaq; mala ſequantur, niſi rectè curentur; hinc enim putridæ, & hecticæ, quę euitari poterant, ſæpè oriuntur. Diximus præterea, quæ ſint præſidia leuiora quæ in propellendis febribus adhiberi poſſunt, & quam curationem poſtulet ſola febris à fouentibus cauſis ſeparata, intelligimusque pariter ſanare affectus quos ira, triſtitia, laſſitudo, & aliæ cauſæ procatarcticæ, quæ has febres accendunt, committere ſolent. Porrò, vt hæc tractatio vtilis eſt & neceſſaria, ſic laudare non poſſum Galeni & Auicennæ nimiam prolixitatem, qua vtuntur in his febribus explicandis, vſque ad minimas diuiſiones: nam in re tam facili ſuperflua eſt tam accurata diſputatio. Nos verò eum ordinem ſequemur, quem in generali tractatione obſeruauimus. nam primum, quid diaria ſit, oſtendemus; deinde quot, & quæ ſint illius differentiæ; tertiò, quæ cauſæ; quartò, quæ ſigna eam febrem declarent præſentem, & monſtrent, quid in ea ſit futurum, & cauſas commemorant quæ tales febres pepererunt; poſtremò quibus præſidijs, quave ratione illæ abigi poterunt. In qua quidem re ſi prolixior fuero, id non fiet ob ipſam diariarum tractationem; ſed quia, in ea nonnulla, aut fortè omnia quæ pertinent ad communem tractationem, enarrabimus.

Quid diaria febris, & quas febres ſub diarijs comprehendere oporteat.

DIaria febris, ſiue ephemera, ut Græci vocãt, nomen ſumpſit à tempore, quo durat: nã quæ vno die finiuntur febres, ephemeræ dicuntur. Vnde ephemerides appellantur, quæ continent illa, quæ ſingulis diebus fiunt, & eadem ratione Ariſtot. ephemerum quoddam animal eſſe dicit, quod in uno & eodem die naſcatur, & moriatur. Verùm contra naturam febris diariæ facere videtur, quod habet Galenus in octauo Methodi, vbi ſcribit febres diarias eſſe poſſe, quæ etiam vſque ad quartum diem extenduntur. Præterea in libro nono Methodi Synochas febres eiuſdem generis cum diarijs eſſe ſtatuit, quòd ſi ſynochi in genere acutarum febrium continentur, ut ipſe in eodem libro, & alibi docet, multò longiorem terminum, quam vnius diei illis ſtatuere oportebit. Quod cum nomini repugnare videret Galenus, febrem ſcilicet quæ multos dies duret, diariam vocare, & ſua principia euerti, vbi poſuit omnes febres eſſe, vel diarias, vel putridas, vel hecticas, niſi ſynochos ſub diarijs comprehenderet, ideo nomen diariæ contemnendum eſſe dicit, quòd ſcilicet impoſitum ſit non ex rei natura, ſed conuenire debeat vniuerſis febribus, quæ eiuſdem ſunt formæ. Itaque diarias vocatas eſſe, quæ ſolent vno die finiri, non tamen excludendas eſſe ab ea natura, quæ ad plures dies extenduntur. Qua quidem in re eum errare puto, & malè principia poſuiſſe, quę ut ſaluari non poſſunt, ita faciunt, ut antiquam appellationem corrumpere cogatur, & ſub hoc genere aliud comprehendere velit, quod ab illo eſt alienum. nam febres diuidere in diarias, putridas, & hecticas abſurdum eſt; ſed debet fieri diuiſio in diarias, ſiue eas, quæ in ſpiritibus accenduntur; & eas, quæ in humoribus, & eas quæ in parte ſolida. Humorales rurſus ſubdiuidendæ in eas, quæ fiunt ſolum ex humoribus excalefactis vniuerſis, & eas quæ fiunt ex humoribus putrefactis; & illæ ſynochi non putridę vocantur, quas falsò è genere diariarum eſſe tradit: quippe cum diariæ ex ſpiritibus excalefacti ſynochi vero ex humoribus accendantur. Adde, quod & ipſe in initio libri noni Methodi ſcribit, diarias ex ſua natura non ultra vnam diem progredi; ſed id accidere vel per medicorum ignorantiam, aut ægrorum intemperantiam, vel miniſtrantium errorem. Quod ſi ita eſt, ſynochi, quæ ſuapte natura diem vnum excedunt, à natura, & genere diariarum excludendæ veniunt. Ad hæc ſynochi non putridæ in eadem materia ponendæ, in qua putridæ ponuntur: at hæ in humore, ergo & illæ: non igitur ſunt diariæ, quia in ſpiritu ponerentur. Differunt & remedijs: nemo enim in diaria, ſiue ea quę fit ex ſpiritu ſolo accenſo, ſanguinem mittet vſque ad animi defectum. Poſtremo paulo poſtea, in eodem libro nono habet ſynochos febres nec planè eſſe diarias, nec putridas, aut hecticas; ſed quoddam eſſe genus medium inter diarias, & putridas. Quemadmodum enim, inquit, in ceteris rebus vniuerſis quæ vno genere comprehenduntur, ſocietatem in naturis habent, ac propterea mutuo in ſe tranſire valent, tertia quædam formula in tranſitu ipſarum exiſtit, quæ neutrius extremorum formam planè exhibet, ita in diariarum febrium trã ſitu imaginari licet, alterum quoddam genus exoriri quod neutri extremitati ſit idem. Eſt autem hoc medium genus, ut poſtea intelligitur, ſynochatum febrium. Ex quibus verbis patet, illum ſynochas à diarijs non minus ſeiungere quam à putridis, & hecticis: ſiquidem diariæ ſunt termini à quibus, putridæ vero, & hecticæ termini, in quos illæ ſecedũt. Quanquam & in hoc falſo vtitur exemplo: non enim quicquid in alterum tranſit, per mediam quandam naturam tranſit, ita ut medium quoddam genus conſtituendum ſit: nam putridæ in putridas ut tertianæ in quartanas, non mutato genere febrium putridarum, & putridæ abeunt in hecticas. Quid ergo dicendum? Rectè diariæ nomen impoſitum eſſe: quandoquidem omnis febris, quæ vnum duntaxat diem durat, diaria eſt, & quæ talis eſt, non poteſt vltra vnum diem extendi, ſic ſanè, quæ accenditur in ſpiritibus, ſola eo termino finitur, & quę finitur vno die, non aliter, quam in ſpiritibus conſiſtere poteſt. Nulla enim uel humoralis, vel hectica apta eſt gigni, & ſolui tam breui temporis ſpacio ob materiæ craſſioris ſubſtantiam. Cur uero aptæ natæque ſint febres, quę conſiſtunt in ſpiritibus, nõ

ultra unum diem progredi, nulla poteſt eſſe ratio, ſicut nulla eſt certa, cur bilioſæ febres tertio quoque die repetant. Quod verò diaria omnis fiat in ſpiritibus, patet. Primò quòd citò, & à leuiſſimis cauſis accendatur, augeaturque & citò firmatur. Secundò, quòd mitiſſimæ ſint, tanquam in aerea & halituoſa materia accenſæ. Tertiò, quòd per madorem, & leuem ſudorem finiantur, qui ſudor fit denſato ſpiritu, ſiue vapore circa membranoſam cutem. Quare rectè diaria vocatur, quæ intra viginti quatuor horas finitur, non autem dicendum eſt, illas eſſe diarias, ut hic videtur innuere Galenus, quę ex laſſitudine, vel ebrietate, & alijs cauſis procatarcticis naſcantur: nam ab eiſdem cauſis & hecticę, & putridę, quoque proueniunt, vt poſtea idem author docebit. Ceterũ vocat Galenus diariam febrem ſimplicem, eo quòd inter omnes febres ſit mitiſſima & maximè benigna & quòd preſentem, non habeat cauſam, à qua eſt nata: his enim modis omnibus, ſimplices vocare poſſumus diarias.

Hæ autem ex laſſitudine naſcuntur, temulẽtiæ, ira, merore, excandeſcentia, furore, aliiſque vehementibus animi curis.

TAngit hoc loco nonnullas cauſas febris diariæ: ex quibus nos occaſionem ſumemus tractandi de cauſis febrium in genere: ex qua quidem tractatione licebit poſtea ſumere, quid conueniat diarijs, humoralibus, & hecticis febribus: eo enim quod commune eſt, contempto, neceſſe eſt omnes particularium tractationes fieri obſcuras. & hanc quidem communem explicationem cauſarũ nos prętermittere non poſſumus, qui non ſolum breuem quandam huius operis interpretationem inſtituimus; ſed integram de febribus explicationem molimur, ſumpta occaſione ab hoc auctore. Igitur, vt breuiter dicam, in febribus conſideramus in primis formã febrium: alia enim eſt forma febris putridæ, alia diariæ, alia hecticæ, alia continuæ, alia intermittentis. Deinde conſideramus cauſas efficientes: videndum enim eſt, quid ex omni genere rerum quæ nos afficere poſſunt, ſit aptum febrem facere, fouere, augere, minuere, & abigere, ac pro diuerſitate efficientium diuerſa ſunt adhibenda remedia. Nec contemnere quidem oportet commune inſtrumentum, nempe calidum innatum per quod febrilis calor in vniuerſum corpus mittitur facilius, aut difficilius pro ipſius diuerſitate. materiam meritò quis dicet in febribus locum non habere, eo quod ex aliquo illæ non fiant, ſed in aliquo conſiſtunt: quia tamen multiplex eſt ſubiectum febris propinquum ſcilicet, & remotius, & in his multa veniunt conſideranda, ideo quædam ex ſubiectis nomine materiæ donabimus, quo tractatio diſtinctior euadat. Dicemus ergo, ſpiritus, humores, & ſolidam ſubſtantiam cordis eſſe materias febris; ſubiecta vero eſſe febris, cum dicimus febres quaſdam in corporibus denſis, mollibus, craſſis, bonos humores habentibus, temperatis, in viris, iuuene, alias vero fieri in his contrarijs corporibus, nempe raris, duris, tenuibus, cacochymis, intemperatis, fœmina, ſene. Habent quoque hic ſuũ vſum cauſæ, cum quibus, & ſine quib. non, cuius generis eſt locus, & focus febris; quomodo dicimus, cauſam febris continuæ, & intermittentis focum eſſe hunc, vel alium locum, in quo putreſcũt humores; nec non illa omnia, ſine quibus febres nec gigni, nec augeri, nec conſeruari, aut minui poſſunt, cum alterius generis cauſarum non fuerint, ad cauſas, ſine quibus non, redigere oportet. Finem verò non conſide-

A ramus in morbis, tanquam cauſam, ſed tanquam terminum, in quem deſinit ipſa febris. Verum etſi plura genera cauſarum in febribus cõſideranda veniũt, non tamen propterea de ſingulis tractatio inſtituenda eſt: nam quædam explicari exactè non poſſunt, vt formæ febrium. Cõe etiam inſtrumentum generalem tractationem in hac re non habet, ſed propriã; ſiquidẽ ad gignendas febres plus poteſt nũc imbecillus calor, ut in putridarum generatione, nunc qui validior eſt, & acrior, ut in procreandis hecticis; ad febres vero tollendas, qui temperatus eſt, vt plurimũ aptior; tamen ratione materiæ prævalet aliquando qui acrior exiſtit, vt qui rebellem materiam aptius conficere, & diſcutere poteſt. Quapropter vniuerſa tractatio in efficientibus cauſis, materia, ſubiecto, &
B aliquibus cauſis, ſine quibus, verſabitur. Porro Galenus capite quarto libri primi de differentijs febrium enumerare nititur, quæ, & quot ſint cauſæ efficientes febrem; ſed cum à nullo principio nec ex aliquibus fontibus eas ducat, probari non poteſt ipſius tractatio, quæ ſolum continet particularia quædam, in quibus nunquam animus quieſcere poteſt, tanquam omnia ſint comprehenſa: quod ex eo loco patet, vbi omittit ea, quæ contundendo, vulnerando, frangendo, tendendo, dolorem excitando, febres pariũt. Vt igitur quæſtio uniuerſalis eſt, qua quęrimus, quid febrem efficere ſit aptum; ſic generatim reſpondendum, nec ſingula adferenda quę & incerta ſunt, & à methodo aliena; porro decimus libro primo de cauſis morborum capite decimo, quattuor eſſe reiũ
C genera, quæ morbos gignunt, nempe quæ aſſumuntur in corpus, quæ extrinſecus corpori occurrunt, quæ à morbis relinquũtur, uel excernuntur à nobis, vel in nobis retinentur: Ab his ergo rebus febrium cauſę effectrices ſumẽdæ. Aſſumũtur quidem in corpus quæcunque vel per os, aut nares, aut inteſtina, vel pudenda, aut alias corporis partes initio recipiuntur, ſiue alimenta, ſiue medicamenta; aut venena fuerint. Extrinſecus vero agunt quę impulſu agũt, vt vulnerantia, contundentia, frangentia; item quæ ambiunt, cuius generis ſunt aer, lotiones, natationes, item quę corpori applicantur, vt vnctiones, cataplaſmata, cerata, & huius generis alia, necnon quæ appenduntur partibus, aut circumligantur, ut vincula, quæ partibus injiciuntur. Nomine eorum quę
D geruntur, intelligimus corporis, animiq; motum & quietem, vt otium, exercitationes, vitæ conditionem, iram, triſtitiam, cogitationem, gaudium, & his ſimilia. Quorum quædam à nobis duntaxat geruntur, vt vitæ conditio, animi perturbationes, & reliqua, quorum principium in nobis eſt, à nobiſque excitatur, alia vero ab alijs in nobis fiunt, cuiuſmodi eſt nauigatio, geſtatio, alia autem partim à nobis, partim ab extrinſeco geruntur, ut equitatio, remigatio, & alia huius generis. At ea, quæ excernũtur, & retinentur, comprehendunt ea, quę quocunque modo a corpore exeunt, ſiue per hanc, aut aliam partem id fiat, ſiue humor, vel vapor, vel ſordes, aut pus, aut lapis, aut lũbricus, aut ſemen, aut aliud denique ſit, quod vel in corpore retinetur, aut ab illo educitur.
E Porro accẽdi febrem ab his rebus nouerunt omnes, ſed doceri id non poteſt arte, & methodo, niſi modos vniuerſos compertos habuerimus, quibus calor accẽditur in noſtro corpore. Quapropter, ne ex incertis procedat tractatio, ac ne cogamur tum in cauſis ipſis tum in modis eadem docere, operępretium eſſe duco docere, qui nam, & quot ſint modi ij, ad quos poſtea ſingulas cauſas redigemus. Quod diximus, à Galeno quæſitum videmus lib. primo de differentijs febriũ cap. quarto, ubi docet medicos pleroſque nihil plus ſcire, quam vulgus nouerit: nam quod ex ira, laſſitudine,

dine, crapula, & alijs occaſionibus prædictis naſcũ A
tur febres, vulgus quidem nouit: vtquo modo, & an
vna, vel diuerſa ratione ea omnia id faciunt, non co-
nantur explicare, nec poſſunt, nimirum quod philo
ſophum requirat hæc explicatio, ac tantam habet
vtilitatem in medicina huius rei enarratio, ut ea con
tempta inutilis reddatur efficientium cauſarum ex-
plicatio, non enim iræ, aut vulneranti rei, quę febre
iam parte, abierunt, ſed ei, quod ab illis in corpore
eſt factum, medemur: quæ quidem modos hoc loco
appellamus, cum tamen internę quędam cauſæ ſint,
& proprinquæ, quarum beneficio reliqua febrem cõ
mittendi vim habent. Ac ſecundum diuerſos hos
modos, diuerſa remedia excogitare oportet, in eiſdẽ
generibus rerum, & in diuerſis generibus vbi idem
eſt modus, vna inſtituitur medendi ratio: nam, etſi B
otium, & labor ab ijs petuntur, quæ a nobis geru-
tur; quoniam tamen diuerſo modo febres ab illis na
ſcuntur, differre neceſſe eſt præſidia, quibus ad fe-
bres propulſandas vtimur: otium, externum frigus
cibi copia à diuerſis generibus rerum ſumuntur;
quibus tamen calefacientia pariter proſunt, quia v-
nus modus eſt, quo ab illis febris naſcitur. itaque de
his agendum hoc loco; qua in re Gal. omnes modos,
quibus febres accẽduntur, quinq; eſſe concedit, mo-
tum, putrefactionem, conuerſationẽ ſiue viciniã rei
calidę, permiſtionẽ calidæ ſubſtantiæ, & ſuppreſſio-
nem calidi excrementi. Verum his modis non conti-
nentur omnes cauſæ prædictæ: nam quod inędia fe-
bres gignat, idem auctor eſt paſſim, teſtante quoque
experientia. At id nec per conſtipationem, nec vicini C
tatem, nec ſuppreſſionem nec miſtionem calidę ſub
ſtantiæ fieri apparet. Separat præterea in libro de dif
ferentijs febrium motum ab ebullitione, per quam
ira febris cauſa cenſetur eſſe. Videtur quoque vi-
gilia vno modo aliquando febres parere qui inter il-
los quinque contineri non videtur. Quapropter, ſi
motum ab ebullitione diſtinguamus, & hãc ab illo,
quo pacto ille febrẽ ab ira dicit procreari ob motum,
& feruorem ſimul, a triſtitia verò ob ſolum motum.

Duos addam modos ſiccitatem, & ebullitionem:
ac per ſiccitatem, inedia, cibi potusq; parſimonia fe-
bres dicetur efficere, nimirum, quod humoris defe-
ctu calor acrior primum, & febrilis reddatur, vt qui
non niſi cum mediocri humore mediocrem tempe-
riem ſeruare ſit aptus. Ex ebullitione verò, ira ipſa, D
& fortè etiam gaudium, vno modo aliquando febres
excitare comperientur.

Ad hoc igitur modo ſi omnes cauſas prædictas re
uocare velimus, inueniemus profectò, qua ratione
illæ febres faciant. Nam, vt ab his exordiamur, quę
in corpus aſſumuntur, inopia alimenti (vt diximus)
ratione ſiccitatis febris eſt cauſa; nimia vero copia
ob ſuppreſſionem calidi excrementi, à ſuperfluo e-
nim alimento replentur vaſa corporis nimio humo-
re, aut etiam viſcido, & craſſo, vbi planè vinci non
poteſt, & concoqui multitudo: Ex obſtructione ve-
rò prohibetur efflare corpus, & excrementa, quę con
tinuò exhalant, atque ita ex illorum retentione, fe-
bris accenditur, vel etiam ex putredine: Ad hunc
modum ſatietas, temulentia, cruditates pituitoſę ali E
menti rediguntur. Quæ verò aſſumuntur, & ob
qualitates febres excitant, non vno modo omnia id
faciunt: nam cibi, & medicamenta actu, aut poten-
tia calida id faciunt vel propter permiſtionem calidę
ſubſtantiæ, quando ſcilicet nulla alia ſubeſt materia,
quæ commoueri poſſit ab aſſumptorum calore: quæ
ſi fuerit ob prohibitam tranſpirationem idem quoq;
contingere poteſt: nam calor, liquãdo humores mul-
tos, vel pituitoſos, obſtructiones parit ex quibus pro
hibetur tranſpiratio in aliquibus partibus: vnde ca-
lor accenditur, & febris: qua ratione videmus, ali-
quos potione moderata vini generoſi, aut alterius
rei acrioris, quæ ſuaptè natura alioqui nullam huiuſ
modi haberent vim ob corporis, & humorum ſubie-
ctorum ad patiendum aptitudinem febrib. corripi.
Quæ verò frigida non ſunt, ſed duntaxat potentia
pituitam, craſſosque humores paulatim aceruando
obſtructionis, prohibitæque tranſpirationis ratione
tandem febris cauſa fiunt. Quod ſi actu frigida fue-
rint in corporibus non æſtuantibus, eodem modo fe
bres excitabunt: at ſi ob immodicum calorem cor-
poris internæ meatus pateant, febris quoque fit, ob
prohibitam tranſpirationem; ſed ea non naſcitur ex
generatione humorum, ſed ex ipſorum meatuum dẽ
ſitate: Qua ratione videmus, periculoſum eſſe bibe
re, quæ actu frigida ſunt, poſt curſum aut aliũ mo-
tum, dum adhuc feruet corpus, patentque plus æquo
rarefacti à calore meatus: tunc enim promptè ſeſe in
ſinuans frigidæ rei vis illos conſtringit, occluditque.
Iam vero, quæ aſſumantur humidiora plus iuſto, eo
quod repleant ſuperfluo humore corporis meatus, il-
losque obſtruant, tandem febres excitant prohibita
efflatione, ſicca verò ſi quam habent vim ad febres
committendas, id faciunt quod illorum vſu corpus
excitetur, atque ita ob ſiccitatem calor intendatur.
Porro quæ craſſa, aut viſcida aſſumuntur, infarctis
cauitatibus vaſorum, impediunt pariter efflationem,
& febris ſunt cauſæ: Quæ verò tenuium ſunt partiũ
aut nil poſſunt in hac re, aut ſolum in corporibus ple
nis, & pituitoſis, in quibus humores commoueri il-
lorum vſu poſſunt, qui vel obſtruendo, aut inciden-
tes in aliquam partem, & illic prohibita tranſpira-
tione putreſcentes, ratione putredinis, febres ſunt
auctores.

At quæ vel toto genere ſunt inimica, vel maligna,
aut ſubſtantiam habent aptam, vel qualitatem, ad
corruptionem, ſiue id illis accidat, vel ob propriam
naturam, vel quod malè ſint repoſita, aut perperam
confecta, vel condita, aut peruerſo ordine, vel mo-
do, vel intempeſtiuo tempore aſſumpta, hæc putre-
ſcunt, corrumpunturque in nobis, ac ob putredinẽ
febres committunt: nec poſſunt deeſſe exempla me
dicinæ peritioribus, qui philoſophari cupiunt.

Iam vero inter ea quæ retinentur, & excernũtur,
pro illorum natura, copia, & qualitatibus febres pa-
riunt vno vel alio modo. Etenim excrementa cali-
da, vt bilis quæ quotidie excerni conſueuit, ſi fortè
retineatur, proportione cum alijs humoribus vitia-
ta, mixtione aucto calore, febres gignit: Pituita ve-
ro alio modo, quod ſcilicet ſua viſciditate, & craſſitie
cauitates occupet, prohibeatque excitatis obſtructio
nibus, calorem effluere. Eodem modo humor me-
lancholicus, & ſeroſus quoque ille craſſitie, hic mul-
titudine, poſſunt febres excitare: ſicut etiam multi-
tudo alterius humoris: Verùm illa non ſolùm ob
impeditam tranſpirationem, ſed etiam ob putredi-
nem, quando ſcilicet vinci gubernarique nequit à
natura, febris eſt cauſa. Vapores vero retenti, qui
exhalare conſueuerant, ſiquidem benigni, & halituo
ſi fuerint, Galeni opinione febrem nequeunt pare-
re, quod ſi acres, & mordaces extiterint, ob permix-
tionem cum reliqua ſubſtantia aptiſſimè id facient.
Cæterùm, quæ exeunt à noſtro corpore, ſiquidem ca
lidiora fuerint, vt in his accidit, qui ex ſanguinis, aut
alui profluuio diuturno tandem in febres cadunt, id
accidit, quoniam, excretis calidis humoribus, frigidio
res neceſſe eſt in corpore exuperare, qui obſtructio-
nes pariant, vel putreſcant, debilitato natiuo calore,
qui nequit eos amplius concoquere, & regere. Quòd
ſi frigidiora reijciantur excrementa, accidit calidam
exuperare in corpore materiam, cuius mixtione cũ

alia calor intenditur, & febris naſcitur. His ergo rationibus ab his quę excernuntur, aut retinentur in corpore, febres fiunt.

Porro quomodo febres naſcantur ab his, quæ extrinſecus nocent, nunc perpendere oportet, quoniã multiplex eſt iſtorum genus, nec eodem modo febris ſunt cauſæ. Quæ.n. calida ſunt, noſque, vel ambiũt, vel nobis applicantur, aut alio modo afficiunt, febres pariunt vicinitate, quod ſcilicet ob illorum contactũ ad vniuerſas partes, & cor ipſum calor perueniat, vel quod in corporibus plenis liquefaciant humores, & obſtructionum, prohibiteque tranſpirationis ſint authores. Frigida vero ſicut & adſtringentia, vt alumi noſa balnea, uel denſando externam ſuperficiẽ, prohibendoque id, quod effluit, uel exprimendo in plenis corporibus humores, & obſtruendo, eodem modo febres excitant. At humida, ut aer humidus, & nebuloſus obſtruendo eoſdem meatus idem facit. Sicca uero, ut aer ſicciſſimus, & frictiones durę & aſperæ, uidentur etiam conſumpto humore, qui circa cutim uerſatur, contractionis, denſitatisque eſſe cauſa.

His ergo modis, quę ambiũt, uel admouentur, uel applicantur corporibus, pro diuerſa illorum qualitate, ut diximus ante, febrium ſunt cauſę.

Cæterùm, quę impetu extrinſecus nocent, febrẽ committendi uim habent; uerùm non eodem modo omnia. Etenim ferarum morſus uidentur id facere, quod feruorem quendam cum ſaliua, uel alia ſubſtantia uenenoſa in corpus immittant. Quæ uero uulnerant, uel ſectis, apertisque uaſis collectionis humoris ſunt cauſa, qui cum nequeat, ob copiam exhalare, & ſatis refrigerari, putreſcit, ac ex putredine febris oritur: Quod ſi ex uulnere, aut re alia contundente, uel rũpente, non affectis uaſis, inſigni aliquo malo, febris naſcatur, id fit, quod excitato dolore, fluxiones aduocentur, quę obſtructiones pariunt, atq; ita putreſcunt tandem, aut ante putredinem, prohibita tranſpiratione, præter modum incaleſcunt, atq; ita ob uicinitatem, & coniunctionem cum parte affecta reliquę partes, & tandem cor ipſum pręter naturam calorem concipiunt. An uero quę appenduntur, uim huiuſmodi habere poſſint, ut febres gignãt, reliquis diſcutiendum relinquo: nam quod quædam per inſpirationem putridi, calidique ex re appenſa eleuati, id facere ſint apta, mixtionis ratione, omnib. compertum eſſe puto. Verùm, an quædam occulta quadam natura uim habeant gignendi febres, ſicut quædam inueniuntur quæ fœtus perimunt, aut partus iuuant coxis alligata, uel alios morbos pariunt, aut tollunt appenſa certis partibus corporis, ut uulgus credit, & authoribus Dioſcoride, & Galeno, nos recepimus, compertum non habeo: quare nec modum docere poſſum, quo illas febres parere ualeant.

Supereſt quartum genus, quod ea continet, quæ geruntur, quę quidem non uno modo calorem, febremq; pariunt: nam, ut ab Animi motibus exordiamur, in triſtitia cor uidetur contrahi; in gaudio expandi; in ira concuti, & uibrari cum quadam ebullitione, & feruore: idem fieri uidetur motus, in timore, qui in triſtitia; ſed repentina & maior contractio in illo, in hac uero paulatim contrahitur cor, conſumiturque illius robur.

Ac quod in gaudio fiat cordis quędam expanſio, id indicio eſt, quod in nimio riſu ſentiamus cor uelu ti exilire a corpore remediumq; eſt huius immoderati motus manus admotio circa regionem cordis, ut quæ ſcilicet repellat impediatq; immoderatas fieri huiuſmodi dilatationes. In triſtitia uero, & timore percipitur manifeſtò talis contractio, & ob contractionem ad exiguam molem cor redactum ſentitur.

Omnes igitur hę cordis motiones, uiolenteq; operationes cor immoderatè exercent: ex motu autem calor, ut in aliis rebus docet experientia, excitatur.

Habent tamen prædictæ cauſæ peculiarem etiam quendam alium modum: nam triſtitia corpus exſiccat, uel diuturna caloris depaſcentis actione, uel quod alimentum non aſſumat, cuius defectu exſiccatur. Contingit quoque obanimi continuas curas calorem natiuum non rectè concoquere, ut qui ab inſtrumentis coctionis diſtrahatur: ex coctione uero malè peracta, cruditates, & ex illis obſtructiones, & prohibita tranſpiratio, & demum putredo, & febris naſcuntur. In timore uero cum ſubita fiat caloris contractio ad ſuos fontes, accidit pariter fluxiones excitari, uel quod motu caloris creã tur humores, uel quod pituitoſi, frigidiq; in cerebro, & alijs partibus relinquantur humores, qui ut apoplexiam nonnunquam pariunt, quando. ſ. magna eſt in capite plenitudo; ſic in alijs uiſceribus obſtructiones, & febres excitare poſſunt in corporibus excrementoſis. Idem gaudium, & ira immoderato motu, calorisq; uiolenta accenſione, fluxiones, & ex illis tumores, & nonnunquam obſtructiones, & febres excitare ſunt apta. Vt autẽ cordis motus, ſiue iraſcibilis facultatis immoderatæ actiones his modis febrium ſunt cauſæ: ſic animalis virtutis, vt imaginationis, cogitationis, recordationisq; exceſſus idem efficiunt: nam dum animus attentiùs diutiusq; in his verſatur, diſtrahit ab vniuerſo corpore natiuum calidum, digeriturq; atque ita, exſiccato corpore, calor febrilis accenditur, vel ſi difficilè corpus exſiccatur, gignuntur cruditates in viſceribus ex alimento malè elaborato; vnde obſtructiones, putredines, & febres ſequuntur. Iiſdem planè modis ex vigilia febris prouenit exſiccato ſ. corpore; aut ſuppreſſo efflu uio calido ex obſtructione, aut cruditate. Vt autem animi motiones, ſic corporis exercitia nunc vno modo, nunc alio, pro illorum intenſione, & remiſſione, & diuerſa corporis, quod patitur, conditione, febres pariunt: nam mediocris motus febrem non parit, niſi in corporibus excrementoſis, in quibus obſtructiones ex liquatione humorum facilè procreari poſſunt; immoderatus verò in omnibus calorem intendere ſuaptè natura aptus eſt, qui in gracilioribus, bilioſisque corporibus non ſolum motus ratione, ſed etiam eò, quod ſiccitatem induxerit, cum qua calor intenditur, febres conciliat, tranſmiſſo ſcilicet calore a partibus, quę primò exercentur, per arterias, & venas, & adhærentes alias partes ad cor ipſum; à quo rurſus per eaſdem, & vniuerſalia vaſa in totum corpus ſubito tranſmittitur, his ergo modis quæ à nobis geruntur febrium ſunt cauſæ. Otium verò ſuperfluum, quod tanquam id, quod priuatione opponitur illis, quæ fiunt à nobis, & propterea eodem rerum genere continetur, febres gignit: quod. ſ. langueſcat per otium calor, qui nec probè concoquit alimentũ, nec excrementa expurgat, nec meatus aperit, per quos educuntur quæ obeſſe ſolent; ex quibus obſtructiones, putredines, & febres tandem oriuntur. Eodem planè modo, ſi quã habet ſomnus ad febres excitandas vim, hoc facit: nam per ſomnum ſuperfluo humore grauantur interna viſcera, nec ſatis digeritur corpus; ex quibus tandem obſtructiones quoq; oriũtur. Hæc ſi vera ſunt, & putamus eſſe, ita dictitante ratione, & experientia, reprehendendus venit Galenus lib. 1. de Differentijs febrium, non quòd ſolum omiſerit neceſſarium quendam modum ex ſiccitate: ſed quod putauerit vnico modo commemoratas cauſas febres procreare; veluti cùm ſcribit, iram ob ſolum feruorem, triſtitiam ob ſolum motum, denſitatem cutis ob ſolam retentionem mordacis excrementi,

menti, aerem calidum, ob ſolam inſpirationem, vel vicinitatem, & contactum febrium eſſe cauſas; quādoquidem, vt diximus, ab eadem cauſa, quæ plùs, vel minus intenditur, in diuerſis corporibus, diuerſis modis febrem faciat. Quare, ſi medicina promittit vniuerſis ſuam opem, res diſtinguenda erat, & tradenda quæ generatim euariant; alioqui neceſſe eſt maximos errores, tum in prædictione, tum in curatione à medicis fieri.

Pone enim aliquem ex aprication̄e vel ſolis feruore incidiſſe in febrem, eumque eſſe craſſum, & pituitoſum; an dices hunc ob ſolam vicinitatem, & immiſſionem caloris externi febricitare, an potius ex putredine, aut prohibita tranſpiratione nata ex liquatione humorum? ſic ſanè. Quapropter modi omnes docendi, tenendique ſunt, quibus ſingulę cauſę febres in ſingulis corporibus excitare ſunt narę, ne ex vna, quæ ex cauſę ratione ſumitur, ſimplici, & abſoluta conſideratione, contemptis alijs, quę in eadem ſunt, conſiderationibus, & effectibus, qui ob diuerſitatem corporis patientis naſcuntur, inutilem multis medicinam noſtram reddamus. Sunt porrò prędicti modi tenendi à Medico, non tamen ignorandi etiam quidam alij; eſt enim operæpretium, no uiſſe quædā eſſe quæ per ſe, quædam per q̄ accidens; alia maiore vi, alia minore hoc vel illud efficere poſſe: alię ut uniuerſales, alię ut particulares cauſę; alię vt procatarcticę, alię ut antecedentes, aliæ ut immediatę, & coniunctę, alię vt priores, alię vt poſteriores; vel alio denique modo ſuam exerāt facultatem: ex his enim generationis, prędictionis, curationisq; febrium ratio partim petitur.

Quæ requirantur, vt prædicta cauſæ febrium fiant.

NOn ſatis quidem eſt intelleciſſe, febres naſci poſſe ab ijs, quæ in corpus aſſumuntur, vel extrinſecus illi adhibentur, vel ab eo geruntur, vel exeunt; uel in eo retinentur, nec quod omnes cauſæ certis quibuſdam modis, & rationib. calorem & febrem in corpore pariant; ſed ne vereamur omnia, quæ aſſumuntur, vel admouentur, vel retinentur, & excernuntur, aut geruntur, tanquam omnia vim habeant procreandi hoc genus morbi, aut plus æquo ſoliciti, & meticuloſi ſimus in his euitandis, quæ obeſſe nequeunt, ratio explicanda eſt, qua intelligamus, quando ab illis cauſis febres ſint expectandæ, de qua re Galenus lib. primo de differentijs febrium agit, vbi docet, cauſas non poſſe febres ſuas procreatę, niſi corpora, quæ pati debent, ſint præparata ad hoc malū ſuſcipiendum; eſt enim, inquit, hæc ratio cur non omnes in aëre peſtilenti corripiantur peſte, quoniam, ſcilicet, non eodē modo ſunt affecta corpora. Verū non docet auctor ille, quid per corporis præparationem intelligat, & quænam putet eſſe præparata magis, quam alia: nam exēplum, quod ponit, ſcriptum eſt duntaxat de præparatis ad febres peſtilentes, non ad alias omnes; præterea cum libro de cauſis morborum requirat alia præter corporis præparationam ad morborum generationem, nempe tempus, magnitudinem, approximationem & vicinitatem cauſæ agentis; idem profectò in febrium generatione prætereundum ab eo nō eſt. Poſtremò quæ de corporum præparatione dicuntur, tanquam cauſæ ſeorſim conſideranda ſunt, non minus ſanè efficientes ipſę cauſę, etenim magna eſt in ſubiectis corporibus differentia, & ea quidem neceſſaria ad febrium generationem non minus ſanè quam ea differentia quæ in rebus reperitur, à quibus febres oriuntur. Siquidem vt ſol non habet parem vim in aliquibus, quam habet crapula, ad febres gignendas; ita dura corpora promptiùs à quibuſdam cauſis pręcipitantur in febres, quàm mollia, quam tenuia, rara quam aſtricta; adeo vt diligentiorem poſtulet hæc res tractationem, ſi quis rectè docere velit.

Ponit pręterea quandam in materia febris differentiam, quædam rerum genera, in quibus febris accenditur, nempe humorem, ſpiritum, & partes ſolidas cordis; quæ cum multis modis afficiatur, cauſęque ſint, ut nunc vna, nunc alia febris ab eadem cauſa naſcatur, ratio pariter exigit, ut de materia febris inſtitùatur tractatio. Itaque nunc, quid poſtulent res prędictæ, ut poſſint febres excitare, explicare aggrediar; deinceps verò reliqua. Qua quidem in re paulò antè diximus à Galeno requiri, ut cauſæ efficientes morborum, & febrium dici poſſint, tempus, magnitudo, vicinitas rei agentis: nam æſtus eos, quos non attingit, & cum quibus minimo temporis ſpatio conuerſatur, nec quilibet calor, qui à ſole demittitur, ſed qui certum habet exceſſum, iuſtamque magnitudinem, febres poſſunt hominibus inferre. Verum is non comprehendit omnia, quæ in rebus requiruntur, vt cauſę effectrices alicuius operis dici poſſint: nā quæ ſubſtantiam habent amicam noſtro corpori, ea non obſunt, ſed quę inimicā illam ſunt ſortita; quare ob ſubſtantiam cauſę nunc effectrices ſunt morborum, aliàs verò minimè. Exigitur pręterea qualitas idonea: non enim, ſi ea quę calida ſunt actu vel facultate, poſſunt febrem excitare, idem facient poteſtate frigida, & ſicca; aut certè minore vi id pręſtabunt. Certa quoque requiritur quantitas: ſiquidem etſi ſol poteſt febrem inferre, non tamen omnis, ſed qui certum habet exceſſum. Poſtulant & cauſę agendi modum: quippè cum ingeſto cibo, exercitatio lenta, & tarda nequeant febrem facere, quod faciet illa, quę confertim obitur.

Mora, vt oſtendimus, iuſtumque tempus neceſſarium eſt, quemadmodum & ipſa occaſio, ſiue tempus aptum: nam excercitatio ante cibū inita prodeſt repleto vero corpore, febrium non raro eſt cauſa. Sunt & quædam, quæ ſolo ordine febres excitent, ut lac, & alia, quæ facilè corrumpuntur, ſi ſecunda menſa ingerantur. Itaque hæ cauſæ, quæ febres pariunt, id faciunt ob ſubſtantiam, temperiem, qualitates, ob quantitatem, vel modum, vel vicinitatem, moram, tempus, ineptum ordinem, quem in agendo ſeruant.

His quidem ita explicatis de cauſis febrium, ex quibus in tractatione elicienius quæ propria ſunt cauſis ſingularum febrium; iam videamus, quid hic ſcribat Galenus de cauſis febris diariæ enumerat quidem particulares quaſdam cauſas, ſed non omnes: addit enim in decimo methodi, dolorem, conſtipationem externæ cutis, obſtructionem internorum meatuum, ſi modo ea leuis fuerit, id quod etiam octauo & nono libro eiuſdem operis teſtatur: tamen in libro de differentijs febrium, capite tertio, ſcribit ex denſitate externorum meatuum diariam committi; ex abſtructione vero putridam, addit cruditatem in libro octauo methodi, & alibi alias nonnullas cauſas, ſparſim, vt ſolet. Verum probari non poteſt huiuſmodi tractatio: primo quod à nullo certo capite exordiatur è quo intelligere poſſumus nec plures, nec pauciores cauſas eſſe poſſe: 2. quod ex omnibus illis locis non colligantur omnes particulares cauſæ: nam ſicut triſtitia ſic profecto & lætitia; & quemadmodum nimia ſatietas & inedia, ſic cibi, & medicamenta calidiora, quæ intus ſumuntur, aut extrinſecus

cus admouentur, calefacientia, & retentio excremẽ A
ti bilioſi, aut vaporis, febres diarias committere poſ
ſe docet exprientia, & ratio admittit. Poſtremo da-
mnanda eſt hæc tractatio, quod non conſtet cur præ-
dictę cauſę ſolæ diarias excitare dicantur, & non aliæ
veluti grauiores obſtructiones; nam quoniam ex rei
natura non exorditur cauſarum inueſtigationem,
ideo hæc naſcuntur abſurda: oportet enim cum cau-
ſas alicuius rei q̃rimus, ante oculos ponere effectus
illius, eſſentiam, & naturam: & ita excutere ſingu
los fontes: quo facto intelligetur, quid poſſit, aut
nequeat illius eſſe cauſa. Itaque ſi diaria febris fit eo
ſpiritu duntaxat ex calefacto, leuiores omnes opor-
tet eſſe cauſas, quæ diarias pariãt, quæ enim vel calefa
ciendi, aut putrefaciẽdi humores, aut accendendi he
cticum calorem in partibus ſolidis vim ſunt ſortita, B
maiore quadam facultate ſunt donata, quã illorũ im
petus vnius diei ſpacio compeſci poſſit, qua ratione ſi
ſingulos fontes cauſarum febrium executiemus, fa-
cilè inueniemus, quæ poni debeãt huiuſmodi febriũ
cauſæ, quæue reijciendæ; & ſi quæ omiſſæ ſunt facile
addi poterũt, etſi quæ fortè temerè ſunt enumeratæ,
falſę deprehenduntur.

Ergo inter ea, quæ geruntur, omnia quę in eo ge-
nere ponuntur, propriæ diariarũ febrium cauſæ ma-
gis, quam aliarum ſuapte natura eſſe cognoſcuntur.
Sunt autem in eo genere, vt antea oſtendimus, om-
nes animi, corporiſque motiones, vt ira, triſtitia,
curæ, gaudium, cogitatio, vigilia, labor, laſſitudo,
curſus, palæſtra, concertatio, violenta equitatio, &
ſi quę aliæ ſunt huiuſmodi motiones, quę vel uniuer C
ſum corpus vel partes aliquas primo, deinde cor aut
ipſum cor ſtatim accendunt, vel ſuapte natura ex ſo-
lo motu calorem excitando vel deſtillationes, & cru
ditates, quę leues obſtructiones excitent, mouendo,
vel corpus exſiccando quædam enim ex prędictis v-
no modo, alia vero alijs calorem & febrem concit-
tant, pro diuerſitate corporum, quæ non idem ab eiſ
dem patiuntur: etenim ira non pari facilitate calo-
rem mouet in humidis, & frigidis corporibus, & qui
bus vitale robur firmum eſt, motu ſuo, ut in cali-
dis, & ſiccis, & infirma facultate: at ob deſtilla-
tionem fortè promptiùs in illis, quam in his febrem
gignit.

Ceterum quæ aſſumuntur actu, vel potentia cali-
da vel frigida actu calorem intendunt, illa mixtio- D
ne; frigida vero actu ſuppreſſione febrem efficiunt:
& hæc ſuapte natura ſolas diarias faciunt; ſicut mul
tas, & tenuis ſubſtantiæ, vt crapula, & ebrietas: at
multa & craſſa, & viſcida ſuapte natura putridas pa
riunt; diarias vero non, niſi quando leuis eſt in illis
exceſſus. Qua in re probanda eſt magis Galeni ſentẽ
tia, quæ habetur nono methodi, quod ſcilicet ex ob-
ſtructione poſſit fieri diaria, quam quæ habetur pri-
mo de differentijs febrium, vbi habetur ex obſtruc-
tione non diariam, ſed putridam naſci. Pariunt e-
tiam hæc, quę aſſumuntur nonnunquam febrem, eo
quod liquent humores, à quibus excitantur ob-
ſtructiones.

Quod vero ea, quæ retinentur, excrementa poſ-
ſint has febres parere, docent exhibita alia excremen E
ta prȩter conſuetudinem, vel ob urgentia negotia,
vel ob alias cauſas, quę ſæpe viſa ſunt in certis natu-
ris, & corporibus febrium eſſe authores igitur cali-
da excrementa retenta, mixtione; frigida verò, ob-
ſtructione calorem mouent.

Iam vero inter illa, quę extrinſecus adhibentur,
aguntque vel impetunt, vel ambiunt, vel admouen
tur, vel partibus corporis injciuntur, uel appendun-
tur, non deſunt cauſæ febrium diariarum, vt docent
vulnera, & alia, quę dolorem mouent, potentem ſpi
ritus quidem accendere, alias vero ſubſtantias mini
mè, vt aer frigidus, & calidus, & lotiones, balnea,
vnctiones, & reliqua refrigerantia, aſtringentia, cale-
facientia, & alia denique, quę vel ſuppreſſione calidę
ſubſtantiæ, vel ſiccitate, vel vicinitate, aut alio deniq;
modo antedicto, leuem calorẽ accendere ſunt apta.

Ex quibus conſtat cum quęrimus cauſas febris dia
rię, niſi ſtatim ab ipſo ęgrotante adferantur, excu-
tienda eſſe illa rerum genera, à quibus diximus non
ſolum febres; ſed etiam vniuerſorum morborum
cauſas peti. Inuenietur enim in illis, quid nequeat ca
lorem accendere, aut poſſit, & eum quidem leuem,
aut maiorem, & qua ſubſtantia, & in quibus corpo-
ribus: quo facto, inuenietur quę fuerit cauſa febris,
de qua agitur, & interim quieſcet animus omnium
rerum conſideratione, quę in hac re vim aliquam ha-
bent; quod nequit fieri ex ſparſa & tumultuaria alio-
rum auctorum enumeratione.

Igitur non mirum, ſi ex laſſitudine motiua (de hac
enim intelligendum eſt) Diariæ febres naſcuntur:
præcedit enim motus laſſitudinem, qui aptus natus-
que eſt calorem accendere primùm in partibus de-
ſtinatis ad motum, vt ſunt muſculi, nerui, ligamen-
ta, articuli: qui calor ſi fuerit iam immodicus, & præ
ter naturam non ſedatur quiete, ſed cordi communi
catus febrem accendit. Motus ergo, & exercitatio
corporis ſuapte natura ita poteſt parere febrem, nõ-
nunquam vero interueniente poſt motum laſſitudi-
ne vlceroſa, vel inflammatoria in quibus humores
colliguntur calidi, qui calorem ſuum poſtea cordi
communicant: nam tenſiua laſſitudo, quæ ſiccitatem
ſequitur contractam ex nimio motu, & calore, vix
poteſt febrẽ parere, nec fortè humores, qui propriè
pariunt laſſitudinem, ſine putredine febrem aliquã
excitant; quod & experientia docet, & Galenus te-
ſtari videtur in libro de cauſis morborum, vbi ſcribit
ad hũc modũ: Cum quiſpiã immoderata exercitatio
ne uſus fuerit; laſſitudinẽ ſuſtinet corpus, hoc eſt, ca
liditatem immodicam in muſculis, & articulis, qui
ſi non ultrà progrediatur, ſola fit laſſitudo; ſi uero in
totum extenditur corpus, tunc febris dicitur. Ex qui
bus uerbis patet, nullam laſſitudinem propriè dictã
febrem excitare, ſed calorem ſolum ex motu contra
ctum: quod etiam notat in primo de Differentiis fe-
brium, cap. 3.

Porro tẽmulẽtia diarias parit, inquit Galenus hoc
in loco, ſed modum non docet; in libro uero primo,
de Differentiis febrium, non aliam uidetur agnoſce-
re cauſam, quam obſtructionem, quam cruditas, &
repletio alimenti parit: quod ſi ita eſt, non diaria, ſed
putrida fiet. Dicendum tamen eſt, ebrietatem, præ-
ſertim quæ fit à uino meraciore, diariam poſſe parere
ratione mixtionis ſubſtantiæ calidæ, qui eſt unus mo
dus accenſionis calotis. Idem efficient, & cibi cali-
diores, præſertim in calidioribus corporibus: in pi-
tuitoſis uero huiuſmodi cibi, & ebrietas remedium
aliquando adferunt aduerſus cruditatem diſcuſſi, &
calefactis frigidis humoribus; aliquando uero ex col
liquatione eorum fiunt fluxiones, quę pro diuerſita-
te partium diuerſos morbos, & febres ipſas generãt.
Ira uero ad ebullitionem, ſiue feruorem excitat calo
rem in corde; mouetur enim in ira facultas iraſcibi-
lis in corde ſita, & ex uehementi cordis motu calor
accenditur, & ex eo feruor, & ebullitio in ſanguine,
& ſpiritibus. Mœror ſiue triſtitia febrem quoq; pa-
rere poteſt, non quod ſpiritus reuocati ad ſuam ori-
ginem ſeſe accendant, ut Acaxias tradit; quę enim
eſt cauſa ſuæ accenſionis ex ſeipſis? neceſsè enim eſt
aliundè eam uenire, propterea rectius Galenus in li
bro primo de Differentiis febrium ſcribit, cor in tri-
ſtitia moueri, & uiolentiùs contrahi; ex quo motu ſi-

ne

ne ebullitione febris ſuccenditur. Excandeſcentia uero, & furor cum paſſiones ſint excedentes quędā febrem generant: ira eodem modo, per ebulitionem febris cauſa eſt.

Cæterùm animi curæ, & cogitationes febres quoque poſſunt commouere, non quod ſpiritus in cerebrum delati accendantur, & poſtea cordi calorem ſuggerant, ut idem Acaxias arbitratur. Quis enim unquam uidit hanc febris generandę rationem ex ſolis ſpiritibus delatis à cerebro ad cor? & quid eos accēdere poteſt in cerebro? ſi fieret inflammatio, ut in phrenitide, eſſet manifeſta hæc generatio: ſed hæc ſola cogitatione fieri non poteſt. Pariunt igitur, meo quidem iudicio, animi curæ, & cogitationes febrem diariam ratione ſiccitatis, quæ contingit ex reſolutione ſpirituum, & ſanguinis: ex ſiccitate autem, vt nos docuimus, non mirum eſt, calorem accendi poſſe: in aliquibus verò ratione cruditatis cogitationes febres pariunt; ſed eas vt plurimum putridas, excita to calore ex putredine, & obſtructione.

In hoc genere continentur, & quæ à bubone originem ducunt, exceptis his quæ ſine manifeſto fiunt vlcere; hæ enim ſuſpicione non vacant, minimèq; mites ſunt.

TAngit aliam cauſam febris diariæ, ſcilicet bubones, ſunt autem bubones inflammationes glandularum, quas natura ad diuiſiones magnas venatum, & arteriarum firmandas excogitauit, vt apparet in inguine, axillis, & collo. Fiunt autem huiuſmodi bubones ex fluxionibus ſanguinis contenti in venis: & fluxiones ipſæ monētur vel à cauſis manifeſtis, vt vlcere, vulnere, calore, frigore partis coniunctæ cum ipſis glandulis: vnde ex dolore pedis intumeſcit ingué. Aliquando verò fluxiones fiunt ab internis cauſis, nempe ab excretione naturæ, quæ mouetur ad plenitudinem, vel maligni tatem humorum excernendam: qui vt aliquando ad cutem, vel pedes, aut caput, vel aliam partem; ſic nonnunquam in ipſas glandulas regeruntur humores: ac bubones, qui fiunt à cauſis occultis, & internis, diarias non pariunt febres, quoniam cauſæ illorum maiores ſunt quàm breui temporis ſpatio finirj poſſint: propterea rectè, inquit. febres illas ſuſpicione non vacare, quod ſcilicet non ſint diariæ, & mites: inter illas vero, quæ fiunt à cauſis euidentibus, excipio etiam illas, quæ naſcuntur ex vlceribus pudendi natis ex contagione venerea; vt enim maligna eſt cauſa, ſic bubones, & febres malignæ, aut certè non diariæ naſcuntur. Quomodo vero à bubone nunc excitetur diaria, nunc verò putrida, paulo diligentiùs excutiendum eſt. Scribit enim Galenus in libro primo de Differentijs febrium capite 3. partes, quæ inflammationem patiuntur, ratione putredinis febres accendere, putreſcere enim humores cum nō bene difflantur. & in capite quinto eiuſdem operis docet diuerſam eſſe rationem generationis harum febrium ex putredine bubonis; nam in bubone, quæ diariam facit, inquit; putredo, & putrida fuligo manet in loco inguinis circumſcripta, nec ad cor peruenit, ſed ſolus calor per continuationem partium in corde calorem auget: quando verò febres putridæ naſcuntur ex bubonibus, non ſolum calor, ſed etiam fumus putridus ex putreſcentibus humorib. ad cordis ventriculos tendit. Verùm pace tanti viri dixerim, hæc differentia, & ratio non eſt naturæ rei conſona; nam ſi putredo eſſet in omni bubone, qui febrem excitat, cur in vno maneret circumſcripta ea putredo, in alio vero accederet ad cor? cum enim eadem ſit diſtantia, eadem vaſa, eædemque partes, nihil impedire poteſt, quominus idem fiat in corde. quid enim quæſo coercere poteſt eam putredinem, & putridos vapores in loco putreſcente, vel illi viam præpedire, per quam promptè ad cor properare poſſit? Ego aliter quidem ſentio: ideo enim à quibuſdam bubonibus diarias fieri febres, & non putridas, quia in illis nulla fit putredo; & ideo illa cordi non communicatur: quod experientia docet; nam matres bubones filiorum natos in inguine ex pedis dolore ſanare ſolent ſtupis imbutis vrina: quod non fieret, ſi ſuppuratio adeſſet; eſſet enim inciſione opus, nec tam promptè ſequeretur ſanatio: Alij vero bubones cum habeant maiores cauſas, & deteriores vix vnquam per reſolutionem ſanantur, ſed ſequitur putredo, & ſuppuratio ex qua putridus vapor febriſq; putrida gignuntur.

Sed & priuilegium ſimplicem febrem ſæpe attulit quemadmodum & algor, nonnunquam & ardor.

ALias ponit cauſas febris diariæ, ſed non ita facile eſt docere quomodo vigilia diariam committat: fortè difficile eſt oſtendere aliquos his febribus fuiſſe correptos ab hac cauſa; nam qui diu uigilant, inſomneſque multas noctes ducūt, reſoluuntur quidem, & natiuum calorem, & robur amittunt; ſed in febres non ſolent incidere; aut certe non in diarias, ſed ob cruditatem & obſtructionem in putridas, quod ſi aliqui fortè diarijs corripiūtur, cauſa non eſt vt Acaxias putat quod ſpiritus à ſenſibus eliciantur, & poſtea accendantur: nam eliciuntur quidem, cum ſint inſtrumenta, quę agentibus partibus parere debent; ſed accenſionis quæ nam poteſt eſſe ratio? mihi videtur id contingere ratione ſiccitatis.

Ceterum frigus poteſt diariam committere ob dē ſitatem cutis cohibentis effluxum vaporum fuligino ſorum; nam, vt rectè ſcribit Galenus cap. 3. primi de diff. febrium ex denſitate cutis in corporibus abundantibus humidis, & benignis humoribus plethorica fit diſpoſitio abſque febre; in alijs vero, qui abundant, humoribus mordacibus febres mouentur, ſi tamen potentiores fuerint cauſę etiam diarię & ſynochæ accendi ſolent, vt in nono methodi Galenus docet. Iam ardor, id eſt, calor æſtiuus, febres quoque poteſt generare ex calidæ rei adhæſione ſiue immiſſione calidæ ſubſtantiæ, vt Galenus docet cap. 3 libri primi de differentijs febrium. Atque hæc quidem de cauſis diariæ febris ſufficiant hoc loco.

Omnes hæ febres ſolui facillimè poſſunt: ſi quidem ad balnea, aliamque vſitatam viuendi rationem ægrum ſtatim ducere oportet. Itaque qui multorum ſermone celebratam illam diatriton, ideſt triduariam inediam in omnibus his admittunt, febres reddunt ſæpe acriores, tamen ſi etiam alioqui delinquant; quemadmodum ex ipſis videre eſt non paucos, qui quoties ægrotos inuiſunt, ita aberrant, vt certe manu factas inducant.

Poſtu-

POſtulabat docendi ratio, vt antequam curationem aggrederetur febrium diariarum, ſignacarum doceret, quibus cognoſcere poſſemus, eas febres diarias eſſe; & eas, quæ diariæ ſunt, inter ſe differre, vt propria adhiberi poſſit ſingulis curatio: ſed neſcio, quomodo volens comparare curationem cum dignotione, prius proponit curationem communem omnibus, poſtea vero propriam ſingulis proſequetur. verum probare non poſſum id, quod nunc ſcribit, & quod etiam Auicenna docet de generali hac curatione iſtarum febrium; nam neuter illorum docet, quid præſtandum ſit, ſed vterque illorum ad remedia properat, hic enim omnibus diarijs Balneum eſſe adhibendum ſuadet; Auicenna vero de idoneo alimento ab initio diſputat, ſcilicet cibo egeant omnes, qui facilè concoqui poſſit. docendum enim eſt primum quæ ſint, & quot, quæ aliquid indicent eſſe faciendum; deinde quærendum eſt, quę materia medica ſit accommodata ad id faciendum quod indicatur. Deinde in eo etiam, quod præcipiunt, videntur aberrare; neque enim balneum omnibus competit diaria laborantibus, ut ijs, qui ex fluxone à capite, præſertim frigida, aut ex obſtructione, vel cruditate vel ebrietate laborant; neceſſaria enim eſt illis concoctio qui in ſtomacho vitium habẽt, non balneum, quod crudam materiam rapit in venas, & habitum corporis, & idem remedium fluxiones commouet, non ſedat. Quod vero de cibo, & conſueta viuendi ratione præcipiunt, pariter habet ſuas difficultates: nam non crediderim eos velle, ita febricitantes alere, præſente ipſa febre, imo vero illa iam ablata, non ſtatim ad omnem victum conſuetum redire debent, vt ad vini meracioris potionem, ſi fortè alicui ſit conſũeta, aut ad omnis generis cibos conſuetos tutius enim eſt, per duos, aut tres dies iã liberatos continere in humidiore, frigidiore, partioreque victu, aut etiam calidiore ſiccioreque, ſi ita cauſæ poſtulauerint, vt præcedens crapula, & ebrietas, quæ fortè adhuc aliquid habẽt, quod platè non eſt ablatum, ſedata ipſa febre. Quia ergo nec eędem ſunt cauſæ, nec eadem ſubiecta, ideo non poteſt vnus, & idem victus omnibus imperari. Præterea, non docent quid in ipſa febre ſit faciendum, an vigilandum, dormiendum, bibendum & denique aliud faciendum, quod remedio eſſe poſſit ad febres has propulſandas. Addo, quod quædam auxilia imperant, quæ non ſunt ipſius febris, ſed potius hominis liberati à febre; cuius generis eſt, quod ſcribit Galenus de exercitatione adhibenda his, qui ex denſitate laborant. Accedit, quod balnea noſtris temporibus paucis accommodari poſſunt, & omnibus ſunt inſueta.

Itaque cùm tot difficultatibus plena ſit curatio, quam maiores noſtri inſtituerunt, videamus, an meliore methodo à nobis tractari poſſit. Primum ergo, vt arbitror, videndum eſt, an ſola ipſa adſit febris, vel cum illa præſens ſit cauſa, quæ illam peperit, vt ira, triſtitia; an abierit quidem ipſa cauſa, maneant tamẽ adhuc impreſſiones ab ipſa natæ, ut denſitas, quę poſt moram in aere frigido, aut balneo aſtringenti prohibet caloris diffiationem; & an ſymptoma aliquod ſit cum febre coniunctum. Spectandum pręterea eſt, in quo ſubiecto febris conſiſtat, an in eo, in quo ob probitatem ſui habitus, nihil uereri, debeamus; vel in alio ſuſpectum habere poſſimus tranſitum in ſynocham febrem, uel putridam, uel hecticam. Nam ſi ſola adeſt febris ſimplex, ſufficit refrigeratio per ea quæ extrinſecus adhibentur, quæq; aſſumuntur in corpus, uel geruntur à nobis, aut excernuntur à corpore, uel in eo retinentur.

At ſi cauſæ, uel impreſſiones ab illis natæ cum febre coniunguntur, ab illis primum inchoanda eſt cui ratio, aut ſimul illis, & febri reluctandum, maiore, aut minore auxilio, pro diuerſitate cauſarum, & ſubiectorum: quo caſu ſanguis etiam mittendus, præſertim ſi poſt uiginti quatuor, aut triginta horas non ſequuntur ſudores, nec quieſcit febris; tunc enim ſuſpicio eſt de tranſitu in alias febres: Aliquando uero purgandum, aliquando tenui victu utendum, aliquã doliberiùs edendũ, & in ipſa etiàm febre aliquid aſſumendum, ut in his, quæ ex inedia, aut exſiccantibus alijs cauſis his febrib. ſunt correpti, ita quidem de curatione diariarum generatim dicendum eſſe puto.

Harum igitur febrium prompta eſt curatio, ſed diligentiam exigit maiorem dignotio, de qua ante nos nullus, quantum res poſcebat, conſcripſit: itaque mirum non eſt multos tantum curando hallucinari, quantum à cognitione aberrant.

VNiuerſalis tractatio de febribus pollicetur communem quandam explicationem de fontibus ſignorum, ex quibus ducantur omnia ſigna ad ea cognoſcenda, quæ ſunt præſentia, præterita, & futura in hoc opere neceſſaria: Quam quidem antea non potuimus commodè deſcribere, tùm quia occaſio nobis nulla data eſt, tum quòd prolixę aliæ tractationes admonuerint eam eſſe differendam, de ea igitur hoc loco agemus breuiter: nam integram huius rei explicationem fecimus in libro primo noſtri operis de ſignis, ubi docuimus ōēs ſignorũ fontes quatuor eſſe, quorũ primus continet ſigna, quæ ſumuntur ab eſſentia rei, de qua agimus, ſecundus cauſas; tertius effectus, quartus ſimilitudines, & propoſitiones rerum. Sunt portò de rei eſſentia, forma, genera, differentiæ, partes & proprietates rei: fons alius continet cauſas efficientes, materiales, ſubiectum, inſtrumentum, cauſas ſine quibus non, & iuuantes & lædentes, & finem, in quibus hic cauſarationem habet: effectus in morbis ſunt actiones læſę, qualitates mutatæ, excreta, & retenta prętet naturam: in quarto fonte colligimus ſigna à ſimilitudine, quã habeat res, de quibus agimus cum aliis, quas iam nouimus: ab his fontibus ducuntur omnia ſigna neceſſaria ad aliquid cognoſcendum, & ad hanc Methodum particularia omnia indicia ſparſim tradita ab auctoribus noſtris rediguntur, ut in ipſa tractatione apparebit.

Nonnulli enim caſu quodam in graues ſæpe morbos inciderunt, veluti temulenti, vel ſole exuſti, vel refrigerati, vel labore fatigati, vel vigilias paſſi, vel furore concitati, aut alia quauis occaſione, quæ ex ſe lædere idonea ſit, affecti; deinde omnia ob cauſam, quæ anteceſſit, accidere, neque aliam ſubeſſe affectionem arbitrati, negligentiùs victus rationem inſtituentes, non intellexerunt ſeſe in incurabilem, aut ægrè quidem ſanabilem morbum ruere. Ob id igitur adhibenda omnino diligentia eſt (quemadmodum Hippocrates admonet) vt non ſolum futura præſentiamus, ſed & præterita, & præſentia cognoſcamus: etenim quod

nunc

nunc proponimus, ad eam artis partem attinet, quod & nos, quàm dilucidè poterimus, explicabimus: neque parui refert an ægrotum iam laua re, conſidereque an ſibi cauere, ac ſe tueri iuſſeris.

CVm dixiſſet, cognitionem diariarum eſſe difficilem, nunc difficultatem oſtendit. Cum enim præcipua indicia ſumantur à cauſis procatarcticis generantibus diarias, fit, inquit, ut ſæpiùs ob ſubiecti corporis conditionem alterũ genus febris ab illis cauſis excitetur; vnde hæc regula ignaros fallit, qui neſciunt diſtinguere, quid fiat ratione ipſius cauſæ, & quid ratione ſubiecti: cum enim dicitur, diariam illam eſſe febrem, quam euidentes cauſæ pepererunt, id intelligendum eſt in corporibus benè affectis, & non excrementoſis: in his enim illæ cauſæ non diarias, ſed putridas, aut hecticas, pro differentia ſubiectorum, febres generant; in aliis verò, qui benè ſunt affecti, fieri ſolum poteſt illud genus febris, quod ponere poſſunt cauſæ eam generantes. Quare cùm euidentes cauſæ ſuaptè natura ſint paruæ, non mirum, ſi ab illis ſumpta ſigna diariam eſſe declarant: cætera, quę continentur in dictione auctoris per ſe patent.

Accedentes igitur ad ægrotum inprimis, quæ in ipſo ſunt præcipua, deinde verò alia contemplari oportet, ne minimum quidem ſi fieri omnino poſſit, omittentes: ſiquidem vt indicationi, quæ à maximis ſumitur, magis aut minus credamus, ex aliorum acceſſione efficitur.

CVm dixerit, nos falli poſſe in cognitione diariarum, niſi adhibeatur diligentia in omnium conſideratione, quę certam reddere poſſunt cognitionẽ, docet nunc à quib. ſit incipiendũ ab illis, inquam, quæ in ægrotis ſunt præcipua, deinde ad alia eſſe accedendum, quæ etſi præcipui non ſunt momenti, faciunt tamẽ, ut iis quę præcipua sũt, magis credamus, aut minus; magis quidem, ſi omnia cum præcipuis ſignis conſentiant, minus uero, ſi quædam ab illis diſcrepent.

Maxima verò ſigna in febricitantibus omnibus ex pulſibus, & vrinis petuntur, quibus alia omnia, quæ in facie eſſe docet Hippocrates, & quæ ab accubatione, & reſpiratione, quæque ab excrementis tum ſuperiorum, tum inferiorum partium ſumuntur, atque etiam, ſi quod apparet accidens in quacunque corporis parte, aut eius actione, qualia ille multis in locis ſcripſit addenda ſunt, neque ex his vllum oſcitanter prætereundum eſt: hæc quidem febrium omnium communia ſunt; itaque in his etiam ſimpliciſſimis, de quibus præſens eſt diſputatio, nullum harum relinquendum eſt.

DIxit in cognitione morborum eſſe auſpicandum ab illis, quę ſunt in ægrotis præcipua; deinde ad alia eſſe accedendum, quæ minoris dignitatis indicia præbẽt; nunc vero docet, vn

A de ſumantur præcipua illa ſigna in febribus, & ait, eſſe pulſus, & vrinas: habent quidem pulſus, & vrinæ magnam in ea re vim, ſed non parem in omnib. declarandis quæ ſcire volumus: nam ad ſalutem, & mortem prædicendam pulſus maiorem habẽt vim; vrinæ vero ad materiam febris declarandam præualent pulſibus: vehementiam autem febrium pulſus ſemper oſtendunt ſua magnitudine, velocitate, & frequentia; vrinæ vero non ſemper, vt cum tenues, & albæ minguntur in febribus acutis malignitatem potiùs oſtendunt, pulſus frequentes, & crebri & par ui, quàm vrinę, quę ſæpè in his febribus ſimillimę primis ſanorum minguntur: tempora febrium pulſus non docent, ſed cruditates, & concoctiones quæ apparent in vrinis.

B Quare, ne ſingula proſequar, quæ nequeunt, niſi longa tractatione doceri, ſtatuendum eſt, quid ſigni ficare velimus, an ſcilicet febrem eſſe, aut cuius generis ſit, vel ad quarum differentiam ſpectet, qualis ſit illius materia, & cæteræ cauſæ, in quo tempore ſit febris: præterea, an lethalis, vel ſalutaris ſit futura, quo tempore, & quo modo finietur; & in ſingulis inueniet nunc pulſus euidentiores præbere notas ipſis vrinis, aliquando contrà fiat, & nonnun quam indicia, quę ſumuntur ab eſſentia ipſius febris nempè à caloris diuerſo occurſu efficaciora erunt illis, quæ ducuntur à pulſibus, & vrinis. Addit alia multa, quæ minoris ſunt momenti in harum rerum cognitione; ſed numerum illorum inuenire non po teſt, ſed quodammodo infinita eſſe putat, vt qui
C nunquam omnes fontes ſignorum docuerit: illis. n. cognitis. facilè eſt, particularia omnia enumerare, quod nos paulo antea fecimus. Illud vero vnum, quod hic dicit de pulſibus, & vrinis, ſine probatione aliqua docere inſtituit. Meritò quidem pulſus, & vrinæ præbent præcipua indicia in febribus; pulſus quidem, quia febris cordis eſt paſſio, à quo arteriæ naſcuntur, & per illas febrilis calor ſpargitur per vniuerſum corpus: non mirum igitur, ſi pulſus oſtendunt uitia, quæ fiunt in caloris fronte, & paſſiones, quę in eodem accidunt ob diuerſitatem ipſius caloris; urinæ uerò etiam oſtendunt caloris ipſius differentias, per quas ille agitur, materiam febrilem concoquit, uel concoquere non poteſt, quia ergo, & pulſus, & urinæ oſtendunt affectiones caloris, cuius cor
D ſedes eſt, & fons, merito, præcipuas præbent notas in febribus. Sed reſpiratio eiuſdem eſt dignitatis, & uirtutis cum ipſis pulſibus, ut fortè etiam maioris, nam reſpiratio immediatè oſtendit affectiones cordis, præſertim caloris, qui in ipſo eſt, nec fallere poteſt hoc indicium; pulſus uero uariari poſſunt abſq; cordis paſſione ob ipſarum arteriarum affectiones. Quare fortè ita dicendum erat: maxima indicia ſumuntur in febribus ex reſpiratione, pulſibus, & urinis.

*Perſpectis autem tum ex pulſibus, tum vrinis febris moribus, pulſibus quidem nullam inflammationis motam, nullamque omnino in
E no arteriæ percuſſu inæqualitatem habentibus, aut ſi habeant prorſus exilem; vrinis verò, uel eas quæ ſecundum naturam habent omnino, inuitantibus, vel à naturali ſtatu parum, deflectentibus.*

CVm dixerit, ex pulſibus, & urinis præcipua ſumi indicia in dignotione febrũ, docet nunc quales pulſus, & urinę oſtendant febres eſſe diarias. qua in re præcognoſcenda eſt tractatio de

pulſi-

pulſibus, & utinis: neque enim omnia paſſim ſunt A nam vitiatur concoctio in febribus, cum accedit cru
docenda; breuiter tamen hic commemoro, tres eſſe ditas in humoribus; hęc vero non fit, niſi ex putre-
cauſas, quę pulſus mutant; uſus ſiue neceſſitas, pro- dine humorum; quod uitium cum non ſit in humo
pter quam pulſus à natura ſunt facti; inſtrumentum, ribus, neceſſe eſt concoctionem eorum incolumem
nempe arteria, quæ illos edit: eſt enim pulſus nihil ſeruari: erunt ergo vrinæ ſimilimæ ſanis, etſi aliqua
aliud, quàm arteriarum motus; tertia cauſa eſt fa- eſt in illis mutatio, erit fortaſſe in colore, ex mixtio-
cultas, quæ arterias mouet. Portrò facti ſunt pulſus ne minimæ portionis bilis auctæ, & genitę à calore
à natura, ut calor ſingularum partium contemperetur, at reſpiratio facta eſt ad contemperamentum ca febrili, quę cum vrinis mixta illas leuiter tinget: ſed
loris ipſius cordis; Quod quidem temperamentum fortè poſtea diligentius de vrinis, & pulſib. agemus.
contingit ex purgatione fuliginoſi excrementi geni
ti in ebullitione ſanguinis, quæ fit in corde; Quæ
quidem excrementa partim per expirationem e-
xeunt à corde, partim uero in arterias recipiun-
tur, & per ſiſtolen, ſiue compreſſionem illarum ex-
cutiuntur: fit alia ratione hoc temperamentum B *Ad alia, quæ antè commemorauimus, omnia*
attractione aeris externi per inſpirationem, & dilata *veniendum eſt: cumque omnia velut concentu*
tionem arteriarum, & quoniam continuò fit ea ebul *quodam conſonant, iam fidendum eſt, quæren-*
litio & generatio eorum excrementorum, ſic neceſ- *dumque, ſi lubet, ab ægroto, num quæ cauſa e-*
ſaria eſt continua expurgatio illorum, & immiſſio *uidens præceſſerit. Quod ſi fateatur æger, ex-*
aeris frigidioris; & cum neceſſitas augetur, ob co- *pectata prima febris ſolutione, protinus lauan*
pioſiorem generationem eorum excrementorum, *dus eſt, ſcilicet eius ſpecie exſolutionis modo*
aut alias cauſas augentes in corde calorem, neceſſe *certius cognita: nam tunc arteriarum motus*
eſt, motus reſpirationis & arteriarum mutari, pri- *huic omnino, qui in ſanis ſentitur, reſpondet,*
mum in magnitudinē, poſtea in velocitatem, & de- *cum is in nulla alia febre ad naturalem ſtatum*
mum in maxima neceſſitate in frequentiam; atque *redeat, etiam ſi temporis ſpatium inter prioris*
hæ ſunt differentiæ quæ naſcuntur ex mutatione ip *aceeſſionis finem, & ſequentis initium longum*
ſius neceſſitatis caloris. Ceterum, cum arteriæ cor- *ſit, velut in tertianis, & quartanis, in quibus*
pus rectè eſt affectum, fiunt pulſus æquales, ordi- *ſemper febris veſtigium relinquitur: in diarijs*
nati; eo vero indurato, vel obſtructo, arteria ſequi *vero, ceſſante acceſſione, omnia ſimul ſigna abo*
non poteſt liberos motus. Quare ſecundum diuerſi C *lentur; harum tamen plurimæ in madores ſol-*
tatem affectionum æqualitas & ordo motionum cor *uuntur, nonnullæ in lenes ſudores, aut omnino*
rumpitur. Iam vero ob diuerſitatem facultatis mo- *velut vapor aliquis copioſus ex imo corpore ex-*
tricis neceſſe quoque eſt, pulſus mutari: nam robur *halat, ſed & vrinæ, eo tempore longè, quàm*
virtutis ſequitur magnitudo, vehementia, & veloci- *per initia, meliores tibi apparebunt, neque ue-*
tas pulſus, paruitas vero & crebritas & languor, im- *rò ſi quis cum febre caput, aut aliam partem do*
becillitatis virtutis ſunt effectus. Merito igitur pul *lor occupauerit, is amplius manet: ſi uerò &*
ſus in diarijs febribus nullam habebunt inflamma- *æger facilè morbum ferat, certiſſimum eſt in-*
tionis notam, quæ ex duritie deprehenditur: non *dicium, quod ueluti impreſſum quoddam ſi-*
enim diariæ; ſed putridæ fiunt ex inflāmationibus, *gillum omnium maximè febris manſuetudi-*
quæ poſſunt mutare pulſus: nam bubones eam uim *nem exprimet.*
non habent, aut certè exiguam: & ob illas febres vi
detur dixiſſe, aut, ſi habeant, protſus exilem. Inę-
qualitas autem pulſus, quæ eſt in vna pulſatione, ſe-
tur affectiones arteriæ, quę æqualiter non tenditur
aut repletur; quæ vero eſt in diuerſis pulſationibus, D
potius ſequitur mutationem neceſſitatis, quæ mo-
mento aliquando immutatur. Sed mirum eſt, quod
non doceat quales debeant pulſus eſſe, ſed quales nō
ſint: ſunt autem illi magni; & veloces, cum leui
frequentia, nam aucta neceſſitate, & obediente in-
ſtrumento, ac virtute exiſtente forti (vt neceſſe eſt
eam eſſe in tam leui, & recenti affectu tales edi pul-
ſus oportet: reſpondet quoque dilatatio conſtrictio-
ni arteriarum, cum reſpondeat excrementorum ge-
neratio incremento caloris, contra, quàm in febri-
bus putridis, in quibus generatio fuliginoſi vaporis
ſolet magis mouere contractionem arteriarū, quàm
faciat incrementum caloris ipſam dilatationem; ali-
quando tamen contingit hæc paria eſſe.

Ceterum quod dicit de vrinis, verum eſſe docet ex E
perientia; ſed rationem nec ipſe, nec alij docent: cur
enim aucto calore præternaturam non debent excre
menta mutari & præſertim vrinæ, quarum materia
continetur in venis, vbi fit agitatio & ebullitio hu-
morum, vt videmus actiones omnes mutari? ratio-
ni ſiquidem conſonum eſt, cum excrementa fiant ab
actionibus, vt illis mutatis pariter mutentur vrinæ,
& alia excrementa. An dicendum eſt, vitia, quæ
contingunt in diarijs febribus ob ſolam acceſſionē
ſpirituum, non habere vim vitiandi concoctionem:

ETſi maxima ſunt indicia, quæ ex pulſibus & vrinis ſumuntur; tamen, quia in febribus Synochis non putridis, & etiam in hecticis, ſi fortè illæ incipiant, eadem ſunt ſigna, admonet præter vrinas, & pulſus alia eſſe conſideranda, quę ſuperius commemorauit: quæ cum non ſint exactè expreſſa, intelligamus, quæ & quot ſint, conſultis quattuor illis fontibus ſignorum, à quibus diximus omnia ſumi ſigna: nam ſi ea, quę ſumuntur ab eſſentia ipſius febris, & à cauſis, atque effectis, & ſimilitudine oſtendent ſolum accenſus eſſe ſpiritus, audacter aſſerere poſſumus, febrem eſſe diariam; vbi uero diſcrepantia quędam eſt inter ſigna, tunc dubia redditur cognitio. Illud autem verum non eſſe puto, quod ſcribit in ſolis diarijs poſt ſolutionem, pulſus edi tales, quales prius fiebant per ſanitatem; nam in quartanis, & tertianis nullam differentiam inueni, quę oſtendat (ut ipſe ſcribit) febris aliquod veſtigium, preſertim acceſſiones finitę ſunt cum magnis ſudoribus, aut alia inſigni excretione: Quid enim, quęſo, tunc relinquitur, quod poſſit pulſus mutare? Cetérum, quid ſcribit de ſolutione diariarum per madores, vel ſudores, probo, quandoquidem febres illę fiunt ex ſpiritibus & vaporibus accenſis, qui ad cutem elati circa illius membra-

membranã ſiſtuntur,deſanturque, & in ſudores con A uertuntur. verum, vt leues hi ſudores diarias oſtendunt; ita, qui ſunt copioſiores ſuſpicionem præbent quod ſint vel tertianę,aut alterius generis febres. Recte autem, & illud admonuit, plurimas diarias, & non omnes eo modo ſolui,nam quę ex triſtitia, vigilia, inedia, & alijs cauſis exſiccantibus excitantur febres,magnas euaporationes non commouent à corpore tempore febris; quare nec ſudores ſequi ſolent. Porro vrinę nõ videtur meliores eſſe indeclinatione febris,quam per initia;nã,ſi ſemper vrinę ſunt ſimilimę vrinis ſanorum,non poſſunt longè meliores eſſe in uno tempore, quam in alio:nam ſi nulla vnquam facta eſt eruditas,quid facere in illis poteſt tam magnas in vno tpe quam in alio differentias? Iam vero, ut in alijs omnibus febribus capitis dolor, ſedata fe- B bre euaneſcere ſolet; ſic fortè in ea, quę naſcitur ex inſolatione, aut ebrietate, non mirum eſſe debet,ſi adhuc aliquid relinquitur, quod poſtea paulatim tollitur. Quod vero ſcribit de facili tolerantia, fortè poteſt commune eſſe & tertianis, & alijs in prima acceſſione conſtantibus tunc maximè viribus.

Quod ſi, dum lauantur, inſolitum frigoris horrorem, aliamque moleſtiam non ſentiant, ac denique poſt lauationem facile tolerent, ac beneferant, cibus offerendus, vinumque potui dandum eſt ſine formidine; quantum res præſens efflagitat. C

COncludit tandem perfectam cognitionem diariarum ex cumulatione multorum ſignorum, & paulatim ad curationem per victus rationẽ, & alia remedia accedit. Remedium autem eſt, quod omnibus commune eſſe uult, balneum aquæ tepidę; victus vero, cibus, & potus. Balneo vero utitur tanquam remedio, & vt indicio confirmante cognitionem febris diariæ: cur uero velit, balneum conuenire omnibus diarijs,non docet: fortè ea eſt ratio,quod febris omnis calefaciat, & ſiccet, fuliginoſa excrementa procreet; quare balneum huiuſmodi, quod habet vim refrigerandi. & humectandi potentia,& actu leuiter calefacit, & ob id rarefacit, euocatque eos vapores ſub cute, & carne hę D rentes, merito adhibendum, & maximè, vbi præceſſerunt cauſæ calefacientes, & exſiccantes, ut labor,ira,triſtitia,vigilia,vel quę excrementa huiuſmodi ſupprimunt, vt externa refrigeratio; Vbi vero ex deſtillatione,& leui obſtructione diariæ naſcuntur, fortè vtilius eſt, à balneo abſtinere. Ceterum, quomodo horror fieri poſſit ex balneo, poſtea docebimus, vbi communes, & particulares omnes horroris,rigoris,& frigoris,quod fit in febribus cauſas diligẽtius proſequi inſtituimus. Iã uero quod ſcribit de vino audacter exhibendo, ſoluta diaria, non eſt difficile intelligere: nam ſi homo exactè liberatus eſt à febre,& ſuæ ſanitati eſt reſtitutus, nutriendus profecto eſt ex cibis, & potionibus conſuetis per ſanitatem; nam, vt rectè Celſus ſcribit, cauendum,ne in E ſecunda valetudine aduerſę præſidia conſumantur. Sed difficilius eſt, intelligere, quomodo vinum ſit exhibendum in febribus putridis,& hecticis,de qua re etiam poſtea agemus.

Nos uero, ut noſti, ab ægroto ſciſcitari non ſuſtinentes, cauſam quæ præceſſerit, dicere ſolemus, quod maximum eſt argumentum, eum non errare, qui talem ſit adeptus facultatem.

DIxit ſigna diariarum ſumi à cauſis euidentibus, nunc verò docet, quomodo in cognitionem iſtarum cauſarum peruenire poſſimus; & dicit duplicem eſſe modum, vnum, qui fit ex relatione ipſius ægroti, alterum ex ſcientia ipſius medici, qui ex impreſſionibus relictis à cauſis, quæ cum à certis, & non ab alijs naſcantur,non mirum, ſi proprij effectus proprias cauſas oſtendant. In hac tamen re habenda eſt maximè ratio etiam ipſius ſubiecti:nam ab ijſdem cauſis quidam incidunt in diarias, alij in putridas, vel hecticas, ut idẽ ſolceram liquat, & lutum indurat. Propterea, qui ex labore incidunt in febres verno tempore, cum ſanguis, & ſpiritus ſunt integri & aerei,diarijs laborare ſolent; Autumno uero contra vix aliquis ab illis cauſis incidit in alias febres, quam in putridas: tantum poteſt corporis præparatio ad morbos generandos.

Si vero manentibus adhuc animi motibus, ægrum contempleris, maximè ex pulſibus, vt in libris de pulſibus declaratum eſt, deinde ex alijs dignotio petenda eſt.

MAgnã vim habent ad diarias ſignificandas cauſæ euidentes,quę in aliquib.diaria correptis receſſerunt,in alijs vero manent adhuc, vt nonnunquam accidit,cum febres naſcuntur ex animi motibus, vt ira, triſtitia, curis, cogitatione, tunc, inquit, ad has cauſas dignoſcendas ſumemus indicia maximè ex pulſibus. Poſſunt quidem pulſus bona prębere indicia ad multa dignoſcenda, ſed plura profectò his tribuit Galenus, quam pręſtare poſſint neque enim quęlibet in ſanguine,& corde ebullitio,aut illius cum ſpiritibus verſus illud contractio,aut in corpus expãſio, aut aliud deniq; quod fit per animi motus, in nobis vſum caloris,vel facultatẽ motiuam cordis,& arteriarum, aut hæc ipſa inſtrumenta mutant, ita,ut pulſus uariari poſſint,quare potius diuinatio eſt, quam vera ſcientia hæc, quæ pollicetur, ſe animi paſſiones quaſcunque patefacere poſſe.

Quod ſi hi ſedati fuerint, affectum vero reliquerint, ex pulſibus quidem perturbationum quæ febrem attulerunt, indicium obſcurum habebis; ſed reliqua ſine pulſibus tibi ſufficient, in omnibus enim ut plurimum, vrinæ rufæ apparent.

REctè quidem admonet, non poſſe ex pulſibus dignoſci perturbationes animi, quæ febrem intulerunt, ſi modo illę iam ſedatæ ſunt; ſed forte etiam exiguum eſt indicium quod vrinę prębent; nam, vt diximus, in diarijs omnibus febribus, vrinæ nihil, vel minimum recedunt ab vrinis ſanorum. Quare in eo,quod minimum eſt, nulla poteſt ſenſibilis poni differentia quę diſtinguere poſſit differentiam harum cauſarum. multa quidem in multis fingit ratio,quę ipſa experiẽtia eludit.

His vero,qui ex mœrore laborant, acrimonia potius quam caloris abundantia ineſt, quemadmodum contra ijs,qui ex furore.

HOc ſignũ ſumitur ab eſſentia ipſius febris, nempe à caloris diuerſitate, eſtque rationi conſonum, vt in affectionibus diuerſis, diuerſus occurrat tactui calor: quare non mirum, ſi in triſtitia, quę habet vim exſiccandi, acrior apparet calor in febricitantibus, quam in furore, qui ſolũ parit in ſanguine ebullitionem, & feruorẽ. qui ſi perſeueraret, haberet quoque vim exſiccandi; ſed non poteſt ira & furor diu perſeuerare ſicut triſtitia, vt experientia docet.

Sed & corporis macies in his, quos mœror, quam quos cura confecit, manifeſtior conſpicitur, oculorumque cauitas, & inſueta quædam decoloratio, quæ quidem & aliorum, qui quomodocunque cogitationem exercuerunt, communia ſunt.

DIſtinguit nunc febres, quę fiunt à mœrore, ab ijs quę ſunt narę ex curis. nam (inquit) macies euidentior ſequitur mœrorem, quã curam, ſiue cogitationem; quoniam fortè in triſtitia patitur caloris fons, qui cum malè habet, concoctiones vitiat, vnde macies: in cogitatione vero diſſoluitur ſolum ſubſtantia ſpirituoſa ſubiectum ipſius caloris, quę, illeſo fonte, facilè poteſt reſtaurari. Sed forte etiam hæc ſunt figmenta, quę non nituntur experientia; oculorum vero cauitas ſequitur conſumptionem aereę & aqueę ſubſtantię, & pinguedinis, quę cauitatem oculi replet, & decoloratio naſcitur, ſanguine ſpirituoſo ab eiſdem cauſis reſoluto, & conſumpto.

Verum ex oculis maximè diſcernere licet, ex quibus & in ſanis quoque animi mores conijcere poſſis. At in ægrotis perſpicua magis tibi ſigna erunt, ſi accuratè conſpicere queas. Sic illi quidem ab affectis mœrore diſtinguendi ſunt, qui in diſciplinis, & ſpeculationibus mentem exercuerunt.

CErtum quidem eſt, ita docente experientia, ex oculis maximè patefieri animi paſſiones, corporis imbecillitatem, & vigorem: cuius rei cauſa nõ eſt (meo quidẽ iudicio) quod oculi coiungantur cum cerebro, corde, & hepate (id. n. omnibus alijs partibus contingit) ſed quia peculiarem quandam à natura conſtitutionem acceperunt, qua attolluntur, deprimuntur, in latera mouentur, circum uoluuntur, qui motus cum pareant animæ, merito oſtendunt paſſiones, quæ in ea naſcuntur. Conſtant præterea oculi ex puriſſimis partibus, quæ facilè inficiuntur, vt apparet in mulierum purgationib. &, vt antea diximus, pinguis, & aerea eſt ſubſtantia multa, quæ cauitatem oculi replet, & ea facilè repletur, & diſſoluitur: vnde cùm adſunt, aut præceſſerũt cauſæ, quæ vim habent mutandi hanc oculorum cõſtitutionem, facilè ex illis oſtenditur, quid & in animo, & in corpore lateat.

Eos verò, qui ex peruigilijs febricitant, tum decolorationis differentia ab alijs diſcriminat, (ipſis enim ſubtumida facies eſt) tum manifeſtus oculorum motus: vix enim palpebras attollunt, ijsque ineſt humiditas; nam mœrore, & cura affectis, inareſcunt.

PErgit diſtinguere diarias penes cauſas, quæ illas pepererunt: ſcribit ergo diariam, quæ nata eſt ex vigilia ſuæ cauſæ notas oſtendere in facie, & in oculis; nam facies ſubtumida apparet, multis euocatis vaporibus ab internis partibus, cũ calore natiuo, ad ſenſoria, & illis quidem frigidioribus, nimirum diſſoluta ſubſtantia calidi natiui; qui vapores cùm ſint multi, & craſſi, liberè per cutem ipſius faciei exhalare non poſſunt, quare illic ſiſtuntur, & cutem tumidiorem reddunt. Eſt quoque facies ipſa decolorata, quoniam ſanguinis ſpirituoſi ſubſtantia diſſoluta eſt, & ex vaporibus illis frigidis, veluti pituitoſis, decoloratio contingit. In oculis quoq; manifeſtè ſe prodit vigilia, vix enim palpebras attollere poſſunt, qui diu vigilarunt: eſt enim motus cauſa calidi natiui ſubſtantia aerea, & ſpirituoſa, quæ continuò à corde ſuggeritur, & immittitur in ſingulas partes: quare non mirum eſt, ſi ob abſentiam diuturnã caloris natiui à corde, ea ſubſtantia deficiat, & tollit eam vinacitatem, quæ eſt cauſa mobilitatis. Innatant quoque in oculis humiditates, pariter, debilitato eo calore, qui eſt cauſa in ſingulis partibus probæ concoctionis: contrà verò in triſtitia, & cogitatione areſcunt potius oculi; nam in triſtitia calor, ſpiritus, & humores circa cor maximè verſantur, deſeruntq; exteriores partes, quæ obid areſcunt. In cogitatione longa fit quidem reſolutio ſpiritus, & ſanguinis, & quia ſola mens exercetur, non attrahitur tantum ſpiritus, & vaporis, ſicut in vigilia, in qua omnes ſenſus laborant. Sed debebat Galenus iſtarum rerum rationem reddere: facilè enim eſt dicere, id in vno fieri, illud in alio, ſed perindè non eſt facilè cauſam iſtorum reddere.

Cæterum cauitas commune omnium accidens eſt, nempè triſtitiæ, vigiliarum, cogitationis, & ſtudij; non tamen furoris, in quo nec oculorum cauitas, nec decoloratio manifeſta conſpicitur.

FOrtè cauitas oculorum erit accidens commune triſtitiæ, cogitationis, & curæ, non tamen vigiliæ; quandoquidem totam faciem ſubtumidam eſſe dixit, quod fieri non poteſt oculis exiſtẽtibus concauis. Cæterùm in furore concitantur humores, & ſpiritus ex ebullitione cordis in vniuerſum corpus. Quare facies admodum inflammata conſpicitur, nec reſolutio fit, quæ ſiccitatem, & decolorationem adferat, vt in triſtitia; aut tumorem adferat, vt in vigilia, quia breue eſt furoris tempus.

Calor quoque uberior eſt, ex altoque corpore celeriter erumpit: nec pulſus magnitudo perit, quemadmodum in uigilijs, mœſtitia, & cogitationibus. A furore itaque euidentiſſimè hæc diſtinguuntur: illa uerò inter ſe, quemadmodum antè diximus.

EX calore & pulſu diſtinguit quoque diarias ex ira, à præcedentibus; eſt enim calor cõpioſior in his, qui febricitant ex ira, quia in corde facta eſt magna ebullitio, & ſpiritus generatio; & pulſus magni eduntur, ob auctam neceſſitatem, & conſer-

conſeruatum robur, vel potius auctum in vniuerſis actionibus. Vndè fortiores ad certandum reddun-
tur, qui ira ſunt perciti, & quia huiuſmodi paſſio diu durare non poteſt, ob vehementiam actionis, ideo non diſſoluitur robur, vt in alijs, qui ex vigilia, cogita
tione, & mœrore febricitant.

Quibus autem laſſitudo febrem intulit, aridior, quàm in alia quacunque diaria, cutis redditur: Quod omnium quidem ex laſſitudine febricitantium, ad acceſſionis uſque uigorem, eſt commune: à quo tempore plurimis, qui quidem immoderatè non laborarint, humor, aut uapor calidus ex intimo corpore erumpit. Quibuſdam uerò poſt uigorem ſiccitas perſeuerat, præcipuèque labore uexatis ſupra modum, aut refrigeratis, aut exuſtis unà cum defatigatione. Nec etiam modo eodem habent pulſus in utriſque: ſiquidem immodicè defatigati paruos; alij uerò magnos obtinent.

MEritò cutis in hac febre aridior, quàm in alijs diarijs apparet, propterea quòd caro muſculi cuti ſubiecti per laſſitudinē maximè calefiunt, & exſiccantur, quæ affectiones cuti facilè communicantur: Vult tamen hanc ſiccitatem non perſeuerare per vniuerſam febris acceſſionem, ſed ſolum vſque ad vigorem. Sed dicat, qua ratione id fiat, & cur etiam humor ille, aut vapor calidus ex intimo corpore erumpat: an hoc fit, quòd quieſcente iam corpore, calor qui erat per vniuerſum corpus diſſipatus, in viſceribus colligatur, & reſtauratus, ſponte poſtea recurrat ad cutem, & ſecum humorem trahat, qui vel exit, aut prius in vaporem mutatur? ſiccitas autem, inquit, perſeuerat in his, qui violentiùs ſe exercuerunt conſumptis ſcilicet intrinſecus, & extrinſecus humoribus, quibus in alijs calor reficitur. Idem dicit eſſe commune his, qui ſe exercuerunt in aere frigido, aut in ſolis ardore: in his prompta eſt ratio, in illis nulla apparet: quid enim poteſt eſſe in eo caſu ſiccitatis cauſa? reliqua patent.

Febres verò, quæ ex cutis denſitate naſcuntur (hæc autem denſatur, aut frigore, aut qualitate affatim ſtringente, velut in eo, qui ſe aluminoſa lauerit aqua) omnium ſolæ aſtricta ſunt affectio; Has verò tactu deprehendere licet, quemadmodum & ſqualidas, & quæ ex laſſitudine, & ſolis ardore contrahuntur: neque enim earum denſitas exercitatum tactum fallere poteſt. Ceterùm caloris motus expromitur, quem quidem primo occurſu mitem, deinde acriorem, ſi diutiùs tangendo immoretur, manus ſentiet. Vrinæ tamen rufæ non apparent: neque corporis moles concidit: proinde neque oculi caui ſunt, neque aridi: uerùm in quibuſdam humidiores, ac prominentiores quàm pro naturali conſtitutione viſuntur, ſed nec pulſus, ut in mœrore, cura, uigilijs, aut immodicis exercitationibus, minores ſunt.

FEbres huiuſmodi naſcuntur retentis fuligino ſis vaporibus qui ab initio calorem ſolum augeat progreſſu vero temporis, perſeuerante aſtrictione, & prohibita tranſpiratione, pro diaria ſynocha non putrida; poſtea verò vel ſynocha putrida, vel alterius generis putrida, pro diuerſitate corporū, oritur. In ijs cutis contracta apparet, & calor, qui exit, mitis quidem apparet primo occurſu, quia paucus vapor ob aſtrictam cutem aſpirat; ſi tamen diutius quis tangat, acrior calor ſentitur, quoniam vapor ille fuliginoſus mora acrimoniam concipit maiorem. Vrinæ verò non redduntur rufæ, ideſt, bilioſiores: nam ex quantitate bilis minore, aut maiore fiunt vrinæ primum pallidæ, poſtea rufæ, deinde flauæ: deeſt enim cauſa quæ bilem procreet in his, qui ex cutis aſtrictione in diarias inciderunt. cætera quoque patent.

In diarijs verò, quæ ex bubone contrahuntur, pulſus ſunt maximi, celeres, ac crebri, calorque multus, & à vigore ſtatim humor quidam ex alto corpore ad cutem fertur calidus, ſed tamen ſuauis, eiuſmodi enim febres, omnium minimè acres, mordacesque ſunt. In his facies omniùo rubicunda, ac tumidiuſcula, ſubalbidæque vrinæ apparent. Communis autem omnibus his ineſt pulſus æqualitas; in harum enim paucis admodū inæqualitas in vno arteriæ percuſſu conſpicitur; ſed nec ipſa quidem omnino euidens, neque manifeſta. Hactenus de diariarum notis.

HAec ſunt ſigna non cuiuſcunque febris diariæ ex bubone natæ, ſed eius potiſſimum, quæ fit in corporibus multò, & benigno ſanguine præditis, in quibus adeſt quoque bubo inſignis; in alijs vero non eſt neceſsè tantam fieri ex bubone exhalationem, & ebullitionem, quæ pariat tales pulſus differentes ab alijs febribus, vel qui tumidam faciem reddant. Quòd verò ſcribit calorem harum febrium minimè acrem eſſe, & mordacem, id quoque intelligendum eſt in corporibus optimo ſanguini plenis; Quòd ſi principia ſua tueri velit, nempè putredinem quoque eſſe in bubonibus, qui diarias pariunt, ſequitur neceſſariò calorem fore acrem, & mordacem, ſiue calor ipſe ſolus, vt vult, per continuitatem feratur ad cor, ſiue calor ipſe cum vapore, vt probabilius eſt: neque enim calor ſine ſubiecto aut eſſe, vel moueri poteſt, quicquid enim fiat, neceſſe eſt, vt id, quod à re putreſcente attollitur, acrimoniā, & mordacitatem habeat coniunctam: ex quo etiam ſequitur pulſus fore inæquales in vna pulſatione: nā putredo auget contractionem arteriæ, vt fuliginoſa excrementa expellantur; ſed interim Galenus ſupra alios voluit oſtentare ſe non errare poſſe in commemorandis cauſis, quæ febres diarias peperierunt, prolixiorem inſtituit tractationem, & potius ratione finxit, quæ debeant ſequi ſymptomata ſingulas cauſas, quàm vt experientia notauerit, ea eſſe uera indicia, quæ proponit.

Omnes quidem balneo curandæ ſunt, quòd ſi ex cutis denſitate, aut bubonibus febricitantes in balnei aere immorari iuſſeris, haudquaquam lædes. Reliqui verò omnes ab aere abducendi quàm citiſſimè ſunt.

EXplicatis notis quarundam febrium diariarum; ex quibus Methodus intelligi poteſt, quæ dignoſcantur aliæ quæ ex alijs cauſis originem habent, tranſit ad curationem, & primò repetit, quod omnibus commune eſſe dicit remedium, deindè propriam ſingulis curationem, pro diuerſitate cauſarum, explicat: Illud tamen peculiare habet curatio diariarum, quàm Galenus inſtituit, quod remedia nulla exhibeat præſente ipſo morbo, ſed cum homo iam à febre eſt liberatus; balneum enim, quod commune omnibus uult eſſe auxilium, non uult adhiberi, niſi ſoluta iam febre: oportebat autem docere, quid in ipſa febre faciendum ſit; deinde addendũ, ſi quid præterea fieri oporteat, & docendum, quid conferant hęc auxilia homini iam à febre liberato. Porro, vt antea docuimus, præſente febre, ſi nulla amplius ſupereſt cauſa, quæ febrem peperit, aduerſus ipſam febrem ſolum pugnandum per quattuor genera rerum, à quibus vniuerſa auxilia ſumenda eſſe oſtendimus, aut certè ea eligendo, quæ commodè à febricitantibus præſtari poſſint. Quod ſi cauſa adhuc perſeuerat, contra eam pugnandum præcipuè, febre interim non neglecta, aut pari auxilio, ſi pariter vtrumque vrget. Sublata verò cauſa & febre ipſa, nihil aliud moliendum, niſi impreſſio aliqua ſit relicta, quæ videatur auxilium aliquod deſiderare; quod rarò contingere poteſt in tam leui, & breui affectu. Propterea cur eſt quod omnibus imperemus balneum, quali plurimi non redeant ad perfectam ſanitatem facilè abſque vſu balnei. Neque enim Mõtani, & aliorum quorundam opinionem probo, qui balneum ea ratione adhiberi volunt, vt procurata facili tranſpiratione, prohibeatur accendi putrida febris: nam ſi diaria vera eſt, omnino hoc vacat periculo, & id, quod proprium eſt febribus, quę ex leui obſtructione, vel maiore conſtrictione cutis conſiſtunt trahi non debet ad alias omnes diarias, quæ ſine hoc metu ſoluuntur. Ceterum, vt aer balnei conuenire poteſt his, qui ex denſitate cutis in diarias inciderunt; ſic periculoſus eſt illis, qui ex bubone diarijs ſunt correpti: nam perſeuerante adhuc bubone, aut etiam ſoluto, tutum non eſt, nulla præcedente euacuatione, tẽtare remedium, quod facile poteſt liquare humores, & nouas fluxiones commouere. An verò per reliquos intelliget ſolum eos febricitantes diaria, quorum cauſas, & ſigna docuit? ſic videtur: nam qui ex cruditate correpti ſunt diaria, uel ex deſtillatione, fortaſſe non debent diu in aqua balnei detineri.

Ceterum amplius fricandi cum oleo ſunt tepente, ac largo mollibus manibus, maximèque qui ex fatigatione; poſt hos qui ex aſtricta cute; deinde verò qui ex bubone febricitant; hi autẽ quam fieri poſſit, creberrimè lauandi ſũt.

POſt balneum ſolebant maiores noſtri vti frictionibus, id quod nunc etiam obſeruat Galenus poſt ſolutionem diariæ, quæ frictiones vt ſæpe ſæpius cõtigerunt his, qui ſunt defatigati ad mollẽdos articulos, & muſculos, ita ijs, qui ex vigilia, vel triſtitia, aut curis, vel aliis exſiccantibus cauſis afficiuntur, liberaliores frictiones, quales hic vult adhiberi, neſcio an prodeſſe poſſint: potius dicendum eſſet, parum, & leuiter eos eſſe fricandos, & liberalius vngendos. Vnctio etiam, quæ ex oleo ſit puro, emplaſtica eſt, & propterea fortè non prodeſt cuti aſtrictæ. Bubone vero laborantibus, niſi fiant frictiones in partibus oppoſitis ad reuellendum, plus fortè oberunt, quàm proſint, quemadmodum ſanè creberrimę iſtę ſuæ lauationes.

Cibandi vero ſæpè qui ex laſſitudine laborant; ſed non qui ex cutis aſtrictione, aut bubone; horum autem vtrique tenuem efflagitant victum.

POſteaquam remedia docuit ex medicamentis ſumpta, victum inſtituit conuenientem in diarijs, pro diuerſitate cauſarum: qua in re videtur mihi ſuperflua proſequi in hac re multa: nam ſi homo liberatus eſt à tam leui malo, quid opus eſt medicina, quæ ſuperſtitioſam viuendi rationem ſingulis preſcribat? Præſtaret dicere, quod antea fecit, omnes ſtatim ducendos eſſe, ſoluta febre, ad ſolitum victum: natura enim præſcribet ſingulis ex naturali appetentia quid, quantum, quoties, & quo tempore edendũ. Sed cur, quæſo, tenuem victum in illis, qui ex cutis aſtrictione, vel bubone, aut alia denique cauſa inciderunt in diariam, & ab ea iam ſunt liberati, adhibet, quem proprium ſolum eſſe dicit in Aphoriſmis acuto morbo laborantibus, illis vero, qui morbis longis laborant, & multò magis ſanis, periculoſum? Rectiùs fortaſſe dixiſſet, moderatius alioquin eſſe edendum per paucos dies ſequentes, quàm antea per ſanitatem.

Fatigatis vero ea comeſſe quæ probè conficiãt, imperare oportet, euitata ſola cruditate, quin etiam vini tantum bibere, quantum concoquere poſſint.

FAtigati egent reſtauratione per bonos, & multos cibos, pro quantitate diſſolutionis, ſed euitari debet cruditas, quod ſine præcepto etiã intelligitur: nam ſemper obeſt cruditas. Ceterum præceptum, quod tradit tantum eſſe bibendum, quantum concoqui poteſt: tendit ad ebrietatem; vinum enim facillimè concoquitur, & etiam tandem ab ebrijs, nemo tamen dicet eſſe bibendum vſque ad ebrietatem. An melius iuberet eſſe bibendum, quantum appetitus iam ſanus requirit?

Horum autem modum, vti & aliorum omnium, ex viribus, ætate, natura, temperie, & conſuetudine ægrotantis, anni tempore, regione, & id genus alijs metiri conuenit.

CVm dixiſſet tantum eſſe bibendum vini, tantumque edendum, quantum concoqui poteſt, nec conſtaret, quantum poſſit concoqui, docet nunc, ex quibus poſſimus coniectura aſſequi debitam hanc quantitatem; & dicit eam deprehendi ex viribus, ætate, natura, temperie, conſuetudine ægrotantis, anni tempore, regione, & alijs quæ hic non commemorat. Sed, cùm leuiſſimus

ſit

ſit affectus diaria febris, & in cibatione, & potione ſoluta febre, cautius adhuc ſit agendum, hæc quæ hic enumerat, non magnas præbent indicationes: nam quæ ex viribus ſumitur indicatio, ut idem in Methodo medendi docet, tanquam non ſit, contemnitur, vbi illæ nullam oſtendunt imbecillitatẽ; an fortè etiam vult, eos, qui conſueuerunt inebriari, tantum bibere debere, remota febre, aut ea præſente, quantum habebant in conſuetudine? Satius ergò eſt, imperare, eos qui liberati ſunt à diaria, moderatè viuere debere per aliquot dies, ita ut nec crapula obeſſe poſſit, nec parcior victus detrahere corpori, quod neceſſarium eſt ad probam nutritionem, & vires conſeruandas.

A vino verò, qui ex bubone febrem conceperunt, donec is ſolutus ſit, arcendi ſunt; at aſtricti, vel refrigerati, ſi quidem affectus leuis ſit, ac humorum plenitudo minimè adſit, prohiberi à vino non debent, quod ſi vehementius refrigerati ſint, aut humorum plenitudine laborent, uini abſtinentia confert.

MEritò, qui ex bubone correpti ſunt diaria, debent à uino abſtinere, donec bubo vel planè ſolutus ſit, vel certè iam valdè declinet: mouet enim vinum fluxiones ad partem affectam. Sic profectò, vbi adeſt plenitudo humorũ, vinum nocet, præſertim ſi plenitudo eſt ex bono ſanguine; quòd ſi eſt ex pituitoſo, iam ſoluta febre, magis fortè proderit, quam aquæ potio. Illud verò non videtur rationi conſonum, vt qui vehementer ſunt refrigerati, à vino abſtineant; quid enim his magis prodeſſe poteſt, quam vinum, quod facit ad penetrationem, & apertionem omnium meatuum.

Qui uerò ex vigilijs, aut aliquo animi affectu in febrem inciderunt, vbi ſe lauerint, humido & boni ſucci victu reficiendi ſunt. vinum autem maximè quidem omnibus ijs, qui peruigilauerint, intrepidè dandum eſt; præterquam quibus caput dolore afficitur, aut tempora pulſant: quod & in omnibus alijs obſeruandum eſt. Sed & ira, & triſtitia, & cura affectis, vinum adhibendum eſt: excandeſcentia verò febricitantibus non, antequam ab eo affectu omnino conquieuerint: nam priùs vino tuto vti non poſſunt.

QVoniam prædictæ cauſæ corpus exſiccant, humidus victus prodeſt; & quia ſubſtantiam noſtri corporis abſumunt, renutritio ex bonis alimentis adhibenda eſt. Vinum pariter & ijs, qui ob viligiam laborarunt, vel ob alios animi affectus, præterquam ob iram, conuenit; propterea quod ab illis cauſis ſpiritus ſunt diſſoluti, qui vini moderati potione promptè reſtaurantur. In excã deſcentia verò feruor excitatus eſt, qui vini potione augetur, niſi planè cum quieuerit, & ſpirituum non eſt facta magna reſolutio, quæ poſtulet ſui reparationem. Sic ſi caput dolore tentatur, à vino abſtinendum, quoniam vinum commouet humores, & vapores trahit ad caput.

Perpetuò autem infeſtanti cauſæ contraria opponenda ſunt remedia: labori quidem quies; vigilijs, ſomnus; iræ, triſtitiæ, & excandeſcentiæ, ſermones, actiones, ſpectacula, & rerum narrationes, quæ animo voluptatem afferunt, ſic & qui cogitatione laborat, ab hac omnino ceſſet. Et qui ex bubone febrem contraxit, hunc ipſum curet; atque inprimis vlcus, ex quo ortum bubo habuit. Hæc quidem de diariarum ſignis, tum remedijs abundè dicta ſint.

HAec omnia patent omnibus, nam nihil in medicina certius eſt, quam quod repugnandum ſit cauſis morbos facientibus, cum adhuc illæ ſunt præſentes, quærendumq; quid ſingulis cauſis repugnare poſſit.

De febribus quæ ex humoribus conſiſtunt.

EXpeditis febribus, quę à ſpiritibus, vel vt alij volunt, in ſpiritibus conſiſtunt, ſequitur, vt de illis agamus, quæ ab humoribus, vel in humoribus oriri dicuntur; qua in re illud primum excutiendum venit an aliqua huiuſmodi febris ſit? nam, vt antea probauimus, à ſpiritibus quaſdam prouenire febres, ita hoc loco idem faciendum eſt de his, quæ in humoribus ſtatuuntur à noſtris ſcriptoribus; non enim id per ſe notum eſt: quapropter recipi non poteſt tanquam principium, ſed probationem ſuam deſiderat, ne ex ignotis procedat tractatio. Porro febres quaſdam ab humoribus naſci indicat inprimis ſanatio: nam cum multæ febres haudquaquam ſoluantur, niſi expulſione humorum, conſtat illas ab humoribus naſci. Docent idẽ cauſæ, quæ noſtrum corpus non aliter afficiunt, quã quod humores vitient, quales ſunt, quæ putrefacien di vim habent; eſt enim putrefactio proxima aut prima humorũ paſſio. Quod ſi illa, quæ putrefaciendo obſunt, febres accendũt, conſtat utique vitio humorum naſci quaſdam febres. Eſt præterea reperire febres in corporibus plenis plurium dierum ſpacio affligentes, quas cum nemo hecticas dixerit, aut in ſpiritibus ponere poſſit, reſtat, ut illarum origo tribuatur humoribus; fiũt igitur in humoribus febres. Sed quales illas oporteat eſſe, non eſt facilè ei, qui ſequitur hactenus receptam ab omnibus medicinam, intelligere: nam cum Galenus initio noni libri Methodi, ac paſſim alibi diuidere ſoleat febres in diarias, putridas, & hecticas; diariæ autem omnes in ſolo ſpiritu (vt tradit circa finem ſecundi de Criſibus & multis alijs in locis) ponantur, hecticæ vero in ſolida cordis ſubſtantia ſedem habeant; conſtat, illius opinione, omnem humoralem febrem eſſe putridam; ſi modo ea diuiſio vera eſt, quam vt veriſimã omnes, qui poſt illum vixerunt, receperunt: nam Auicenna, & alij vniuerſi Arabes, ac recentiores noſtri, nullas alias humorales febres ab initio ponunt, quam putridas, ſequentes nimirum Galeni, & Græcorum diuiſionem. Id licet videre apud Auicennã, qui poſt diarias febres, protinus de putridis agit: eſt & locus de hac re cap. 5. primi de differentijs febrium, vbi Galenus quæritj, an omnis febris ex putredine humorum naſcatur, quod dicit Athenei ſectatoribus placuiſſe: quo loco diarias excipit; & capite ſecundo eiuſdem Operis concludit triplex illud ſuum genus febrium, unum diariarum, alterum pu-

tridarum, tertium hecticarum: quo fit, ut ex illius, A & aliorum principijs nulla febris in humore sit, quę etiam non sit putrida; & si postea ex ipsa tractatione conuincuntur febrem ponere in humoribus haudquaquam putrescentibus: nam Auicenna, cap. de febre sanguinis, ponit febrem in humore non putrescente. Sunt & loci de hac re apud Galenum nō pauci, nam libro nono Methodi synochos non putridas in corporibus sanguine abundantibus fieri scribit, tanquam materia illarum sanguis sit; quod & remedia ostendunt: nam si sanguine educto, soluitur huiusmodi febris, constat profecto, causam fuisse humorem. Adde, quod ipse scribit huiusmodi febres iugulari, ac penitus abigi sola sanguinis detractione; quod non solum confirmat in humore hanc locari febrem, sed etiam nullam subesse putredinē: B quippe, cum eo auctore vndecimo Methodi, nequeant abigi putridæ febres, sola sanguinis missione. Quid clarius eo, quod habet tum in eodem libro, tū paßim alibi, synochos quasdam esse putridas, alias vero non putridas? quod si ita est, cum utraque synochus in eadem materia debeāt poni, ex qua habent ut synochi sint, putridę vero non nisi in humore poni possint, sequitur vtique, & alias, quę putridę non sunt, in alia materia nō esse statuendas: in qua enim quęso alia poni possent? si enim in spiritu, diariæ erunt, & vno die finientur. Nec recipienda est illorum opinio, qui synochos non putridas, diarias plurium dierum vocant: quomodo enim diariæ fuerint, si illæ in humore, omnes verò diariæ in spiritu residere dicuntur? quomodo diariæ, si diem vnum C excedunt, repugnante vocabulo, dici poterunt? nam synochi huiusmodi ad quartum etiam diem extenduntur ex sua natura. Quod si Galenus, vt antea admonuimus, synochos sub diarijs aliquando comprehendere voluit, id fecit, vt diuisionem tueretur febrium malè excogitatam, erant enim diuidendę febres in eas, quæ in spiritibus & eas quæ in humoribus, & alias quæ in partibus solidis ponuntur; & humorales rursus diuidendæ in putridas, & non putridas: atque ita non incidisset in has difficultates, ut ad diarias redigeret febres, quæ alterius sunt generis, nec ex ipsa tractatione conatus fuisset agnoscere quasdam febres nasci ne quidquam putrefactis humoribus. Itaque cum febres, quæ in humoribus ponuntur, nonnullæ sint ex sola humorum calefactione, D aliæ vero ex eorundem putredine, primum de illis, tamquam de simplicioribus, & ad curationem facilioribus agemus. Quo in re illud primum considerandum venit, an omnis humor possit esse subiectū harum febrium? quod si non omnis, quis aptus esse possit, quis vero ineptus; & qua ratione fiat, vt in vno humore tum putrida, tum non putrida, in alio vero semper putrida febris nascatur. Sunt porro in corpore humores, pituita, bilis vtraque, serosus humor, sanguis, qui quartus humor dicitur, & qui ex his vniuersis humoribus conflatur, qui sanguinis nomine pariter nuncupatur; imo simplici nomine non alium intelligimus sanguinem, quam hunc, veluti cum dicimus, sanguinem mitti secta vena, aut fluere à corpore, aut inflammationes ex sanguine fieri; E alium vero sanguinem non simplici appellatione, sed addito humore nuncupare solemus, veluti cum dicimus sanguinem quartum humorem. Porrò humoralem febrem, quæ sine putredine est, accendi nō in peculiari aliquo humore, sed in tota massa, ipsoq; sanguine, ex hoc constat, quod desinunt huiusmodi febres, venis exhaustis, euacuatoque ipso sanguine. quod si aliquis ex alijs humoribus peculiariter afficeret, esset profecto opus peculiari aliquo remedio, quemadmodum videmus fieri, quando febris nascitur putrida ex vitio pituitæ, aut bilis, aut alterius humoris, nec desinit febris post sanguinis detractionem, nisi purgatione, aut alia ratione educatur noxia materia. Est ergo materia harum febrium universa humorū massa, quæ putrescere quoque potest, ut & alij humores. Verum, cur est, quod sanguis ex solo calore atque etiam ex putredine febrē accendit; alij vero humores non nisi cum putrescunt? nemo enim ex bile, aut pituita excalefacta, sed semper putrescente, febres enasci nouit: quod ostendit curatio, quæ fieri nequit, nisi educatur natura corrupta, quæ ex putredine est nata: siquidem putredo corruptio quædam est; huius rei rationem nullus attigit ex nostris sctiptoribus, & difficile vtique est veram inuenire; quòd si satis est probabili ratione vti in rebus difficillimis, & obscurissimis, putarem ideo sanguinē calefieri posse præter naturam absq; putredine, quod ob suam copiam non facilè corrumpi à calore possit, sed aliquandiu solùm calorem sustineat: nam quod multū est diuisioni, & corruptioni magis repugnat, quàm quod paucum præsertim cum non ex re ipsa, sed aliundè nascitur calor putredinis causa, quò fit vt cum alij humores exiguam habeant molem, & sub stantiæ copiam, simul putrescāt, corrumpanturque, & calorem præter naturam concipiant. Adde potius, quòd aliorum humorum temperies, aut substantia, putredini magis est exposita, quàm ipsius sanguinis: nam bilis, & pituita corruptam, & excremento sam substantiam iam obtinent; quod fœtor illorum ostendit, iam putredinis quodammodo particeps; sanguis vero quartus humor, cùm habeat temperiem calidam, & humidam facilè patiretur à putredine quæ ab ijs causis nascitur; nisi obstaret pura illius natura aerea, quæ facilè transpirat: putredo autem fieri non potest, vt postea ostendemus, nisi impediatur transpiratio. At vniuersa humorum massa ex contrarijs humoribus, conflata optimam substantiam, optimāque temperiem sortita, difficiliùs quoque corruptionem, ac putredinem admittit.

Cuius vero naturæ sit huiusmodi febris, quę citra putredinem in sanguine nascitur, nunc explicandū est. Est autem synocha febris, nec alterius generis esse potest, quod intelligetur, explicata essentia, & causis febris synochæ, de qua tempestiuum est, vt iam agamus. Synochas febres eas vocant Græci, quæ tales perseuerant vsque ad finem, quales inceperunt sine accessionibus infestantes. Propterea maiores nostri putauerunt illas esse ex genere diariarum; quā quam Galenus 12. cap. 2. de differentijs febrium scribit synochas proportionem seruare cum tertianis, nunquam idem de vna re duobus locis scribens. Verum quidem est, synochas putridas tandem accessiones habere tertianę modo, quando. s. ex sanguinis putredine bilis vtraque gignitur, febrisque ex illarum putredine nascitur, at quamdiu synocha febris est, nunquam accessiones infestant.

Cuius differentiæ tres esse traduntur: vel enim semper crescit à principio vsque ad finem, vel semper minuitur, aut eundem vigorem, eandemq; magnitudinem retinet: & merito quidem tres istæ differentiæ statuuntur: tum quod experientia eas agnoscat, tum quod ratione probentur esse posse: non. n. potest vniformis reperiri alteratio, aut motus, qui nō recidat in aliquam ex prędictis differentijs.

Intelligere autem oportet semper crescere, aut minui, aut eandem magnitudinem retinere febrē hanc non quod ea, quæ dicitur perpetuo augeri, nō habuerit principium, incrementum, & statum, sicut illa, quæ æqualis magnitudinis ponitur esse, non habuerit suum principium, incrementum & statum: quan doquidem ad medium aut ad extremum motus nū-

quam

quam per uenitur abſque ijs, quæ præcedunt motionibus: ſed quod momentaneæ ſint aliæ, ideo tanquã non ſint, non dicuntur eſſe: habet enim quę ſemper creſcere ponitur, principium, incrementum, & ſtatum ſuum, & quæ eiuſdem eſt tenoris, principium augmentum, & declinationem, quemadmodũ quæ declinare perpetuo dicitur, initium, augmentum, & ſtatum; verum, vt dixi, momento tranſeunt hæ partes; ea vero à qua denominationem ſumunt longa eſt, curationemque mutat, & propterea ea duntaxat in conſiderationem venit.

Cognoſcuntur, & inter ſynochas febres quædam eſſe ſine putredine, aliæ vero cum putredine coniunctæ, idque ex remedijs, quæ putredini medentur, & alijs quæ febres extinguunt, cum interim putredini haud quaquam repugnent; Has quæ putridæ non ſunt, falſo putauit vt antea oſtendimus, Galenus eſſe ex genere diariarum, quando nec materia, ex qua genera febrium ille diſtinguit, nec eadem remedia ijs conueniunt, quæ diarijs addo, quod ſi ſynocha nõ putrida eſt ex genere diariæ, erit pariter & putrida; nam genera febrium ex materia eadem poſita ſunt eadem eſſe; quapropter ſi vna ex ſynochis inter diarias ponitur, alia ponetur quoque, quippe cum ex eadem materia (vt poſtea oſtendemus) habeant, vt ſynochæ ſint.

Cur vero fiat, vt quædam febres ſint ſynochę, aliæ vero non, & cur inter ſynochas quædam ſemper creſcant, aliæ minuantur, aliæ vigeant, expendere nunc oportet. Qua in re Galenus cauſam cur ſynochę ſint referre videtur ad cauſas, quæ febres pariunt, caloremque in corpore accendunt; nam, inquit ille, ex aduſtione, cruditate, laſſitudine, vigilia, animi perturbatione, vel bubone, nunquam febris gigni poteſt, quæ ad tertium vſque diem progrediatur, niſi, inquit, in curatione erratum ſit: at ob ſtipationem cutis fieri huiuſmodi poteſt febris, ſiue obſtructi exiles ſint meatus, ſiue conniueant, ſiue denſati ſint à frigore, vel balneo, vel pharmacis, vel ſiccantibus, vel indurantibus: accenditur enim (inquit) febris ab huiuſmodi cauſa, quoniam non tranſpirant humores, qui cauſæ ſunt remiſſionis, & ſolutionis acceſſionũ. Itaque, vbi nulla ſubeſt in huiuſmodi febre occaſio, quę alterius acceſſionis principium excitet, non mirum, ſi fiat febris, plurium dierum vna acceſſione contenta. Ex quibus verbis colligitur, non ob materiam ſubiectam, ſed ob cauſas, quæ calorem excitant, tranſpirationemque vaporum prohibent, fieri ſynochas febres.

Verum aliter ſentiendum eſt: nam ſi prohibita hæc tranſpiratio cauſa eſt, qua fit ſynocha febris, cur in omni corpore non fieret, vbi cutis denſatur, quod ipſe negat fieri poſſe: nam huiuſmodi febrem non in frigidis, nec gracilibus, aut malis humoribus redundantibus, ſed in ijs, qui plurimo ſanguine, & calidis ſimul excrementis abundant, corpulentique ſunt, naſci commemorat eodem libro: quod ſuperfluum eſſet ſcribere, ſi ſola conſtipatio cauſa eſſet: in quocunque enim corpore eandem excitaret febrem: etſi minorem, aut maiorem in vno, quàm in alio. Docere præterea debebat, cur nulla ſubſit occaſio, quæ nouæ acceſſionis cauſa eſſe poſſit: hoc enim dicit plurium dierum fore febrem, ſi vehemens ſit ſtipatio, & eandem fore ſynocham, ſi nulla ſubeſt occaſio, quæ alterius acceſſionis principium excitet: ſed non probat hoc, cur ſynocha ſit: facit quidem ſtipatio vehemens, quæ breui tempore tolli non poteſt, vt multos dies duret: at hoc non docet, cur ſynocha ſit futura, niſi explicetur cur in aliquibus ſubſit cauſa nouæ acceſſionis; in alijs vero nequaquam. Alibi uero cauſam ſynochæ febris non ad cauſas, quę calorem pariunt corpori, ſed ad locum, in quo continentur humores reuocat, vt capite ſecundo de differentijs febrium, vbi habet febres, quæ affligunt ſine circuitione, fiunt ex humoribus in uenis, & arteriis omnibus, maximè in maximis; id quod undecimo Methodi confirmat: Neceſſarium, inquit, eſt eam ſynocham eſſe, in qua humores in omnibus uaſis, uel in maximis putreſcunt, quod ſi in una parte putreſcãt, febris fit per acceſſiones infeſtans.

Adde quod habet ſecundo capite, ſecundi de febribus, ſynochas etiam ex bile fieri: uerum ex hoc peti cauſa non poteſt: nam continuitatis cauſa ex loco quidem ducenda eſt: at quod ſynocha ſit, non itẽ; propterea quod nouimus bilem flauam tertio, atram quarto quoque die, pituitam uero quotidiè exacerbationes ſuas habere, quocunque in loco corporis contineatur. Quod uero ipſe dicat ſynochas ex bile fieri, errat, niſi intelligat, ex ſynochis putridis tandem fieri biliоſas, quod poſtea cum de ſynochis putridis agemus, diligentius explicabimus: continetur quidem in omnibus uaſis materia quæ ſynocham facit, ſed non eo quod in illis ſit, ideo ſynocha eſt, ſed eo quod materia ea ſit, quæ non niſi ſynochas parere eſt apta, eſſet ſemper nouę acceſſionis cauſa ſi ex quolibet humore fieret; ego uero non ad cauſas quæ calorem excitant & febrem In corpore, nec ad locum, ſed ad ſubiectam materiam huius rei rationem reuocandam eſſe puto: quicquid enim ſanguinẽ præter naturam accendere potens eſt, illud ſynochas febres efficit; facit autem id non ſolum conſtipatio cutis, ſed etiam internę obſtructiones, & in aliquibus qui facilè accenduntur etiam labor, ut alię Diariarum cauſę, præſertim ſi uehementiam aſſumpſerint. Hanc confirmant opinionem primum illa quę ipſe ſcribit loco præcitato, quod ſcilicet ſynochę febres in ſolis ſanguineis corporibus gignantur: deinde quod rariſſimè, niſi Vere, in quo ſanguis abundat, huiuſmodi febres proueniant. Idem teſtantur remedia quę illis peculiariter medentur. Eſt enim etiam Galeni opinione harum unicum præſidium ſanguinis larga detractio, nulla mentione facta eorum quę rarefaciunt cutem, aut alio modo impeditę tranſpirationi ſuccurrunt.

Adde quod ille ſcribit nono Methodi, cap. 3. putridam ſynocham fieri, ubi in omnibus uaſis æquabiliter ſucci putreſcunt: intelligit autem ſuccorum æquabiliter putreſcentium nomine, non niſi ſanguinem: cum enim ille, qui omnes humores in ſe continet, putreſcit, tunc ſynocha putrida fit.

Idem teſtatur ſecundo textu primi Commentarij ſexti Epid. vbi inquit: Accenditur ex ſanguine putreſcente ſynocha. Quod ſi ſynocha ex ſanguine putrido fit, erit quoque non putridæ cauſa petenda à ſanguine. Ac præter illa quæ dicta ſunt, oſtendit id ſolum ſanguinem poſſe eſſe cauſam huius febris; quod ſ. ea cauſa poſita, nulla ſubſit occaſio gignendę nouæ acceſſionis: q̃ cum in putrida demonſtrauero, intelligetur eadẽ eſſe cauſa ẽt eius q̃ non putrida eſt. Igitur cũ acceſſionis cauſa petatur ex noua materia & humore putreſcente, alij quidem humores materiam habent in maſſa quæ putreſcere de nouo põt & nouæ acceſsionis eſſe cauſa, non enim uniuerſa bilis aut pituita quæ in corpore eſt in vna acceſſione putreſcit, ſed ea duntaxat portio, quę iam ad putredinem eſt paratior, aut ſi vniuerſam quę reperitur genita in corpore putreſcere putamus, manet certè diſpoſitio quæ nouam materiam ſuppeditare poteſt, quo pacto videmus fieri in tertianis, in quibus hepar peculiariter affici, & febris fe cum eſſe dicimus, non alia ratione, quam quod bilem materiam tertianæ febris ſuppeditet. Idem de ventriculo dicitur in quotidia-

na,

na,& de liene in quartana,at in ſanguine nihil huiuſmodi eſſe poteſt: ex quo enim noua materia ſumi poterit, & nouus ſanguis,aut quæ diſpoſitio morboſa in corpore eſſe poterit, quæ ſanguinem gignat qui nouam putredinem experiatur? totus enim corruptionem ſentit plus vel minus, quæ tamdiu durat donec vel ſequatur mors ex immedicabili vitio, aut remedia inueniat. Eſt ergo hæc cauſa mea opinione, cur quædam febres ſint Synochæ, alię vero non: nam omnibus Synochis, putridis inquam, & non putridis, communis cauſa eſt eadem, vt communis materia; Cur vero inter ſynochas quædam ſemper creſcat, alia veto minuatur, alia autem eundem tenorem ſeruet, Galenus 9. Methodi docet: fit enim inquit, id ex æqualitate & inæqualitate eius quod accenditur, & diſcutitur: nam cum ex vaporũ transpiratione contingat,ut ille putat acceſſionis remiſſio,contingit quoque vt tantum diſſoluatur,quantum gignitur uaporis, aut plus vel minus gignatur quam diſcutiatur; Quod ſi ęquale eſt quod diſcutitur, ei quod gignitur, ſynocha fit,quæ æqualem ſeruat magnitudinem; at ſi plus gignatur quã expiret, illa fiet quę ppetuo augeri dicitur: illa vero naſcetur quę ſemper decreſcit ſi plus diſcutitur quam gignatur vaporis; contingit porro quod plus gignatur quam diſſoluatur vbi multa ſubeſt materia, & cauſæ calefacientes ſunt validę,cutis vero & habitus corporis per quas partes expirat vapor, ſunt craſſæ & denſæ,aſtrictæque uel naturali conſtitutione, vel ob cauſas quę denſando febrem excitarunt. Addi etiam poteſt alia difficultas ad diſſolutionem ex materia ſubiecta craſſiore, quæ difficilè cutis meatus permeat: ex quibus æqualitatis & alterius inęqualitatis cauſa facilè intelligi poteſt. Patet & illud cauſas ęqualis aut inęqualis magnitudinis ſumi partim ab agente excitanteque calorem, partim vero à materia ſubiecta, & cauſa ſine qua non diſſipatio fieri poteſt. Quod vero ſynocha ſit febris,vniuerſa cauſa, vt diximus, capitur à materia ipſius febris, nempè humore à quo calor accenditur. At ſi quis quęrat, quo modo febris quæ ſemper augetur aut eundem tenore ſeruat finiri ad ſalutem poſſit,quum neceſſe eſt decli nare morbos ſi ſalus ſequi debet? reſpondendum, has febres habere quoque ſuam declinationem, ſed breuem, & quod interim concreſcunt vel vigeant ideo fit quod natura alteret, & vincat ſubiectam materiã qua victa, & expulſa vaporis materia demitur.

Signa Synochæ febris.

SIgna ſynochæ febris non putridæ docet Galenus 9. Methodi, ſuntque hæc; pulſus maximus, æqualis, vehemens,nec durus,nec mollis,celer tamen & frequens; Addit Auicenna rubedinem faciei, & oculorum,venarum, & temporum inflationem, & tenſionem, vnde ab eo,& recentioribus Medicis inflatiua febris vocatur. Eſt & aliquã do pruritus in naſo & collo,difficilis anhelitus, ſomnus profundus, difficultas ſermonis vbi grauis eſt affectus, necnon inflammationes amigdalarum, & faucium,lachrimarum curſus, vrinæ rubræ, tenues verò & craſſæ prout ſanguis tenuis eſt, vel craſſus. Verum abſq; Methodo hæc ab illis traduntur; cum à nullo certo capite exordiantur. Prætereà,omittunt iuuantes lædentesque cauſas,& gignentes eas, ſcilicet, quæ ptæceſſerunt,vimque habuerunt accendendi ſanguinem, & nequaquam putrefaciendi; prætermittunt & inditia quæ ex ſubiecto ſumuntur, quod ſcilicet corpus quod afficitur ſanguine multo & bono ſit refertum, atque ipſum carnoſum & denſum, poſtremo prædicta ab illis ſymptomata omnia, neceſſariò non ſunt ſigna ſynochæ febris, ſed quædam magnam duntaxat ſequuntur; nam plurimum calorem oſtendunt maximi pulſus, veloces ſimul & frequentes: vehementia indicat robur virium quod in ijs corporibus in quibus ſynocha poteſt accendi ſubeſſe ſolet. æquales ſunt pulſus quia nulla ſubeſt putredo, nec in inſtrumentis ſiccitas quæ motus æquales prohibeat fieri; duri quidem non ſunt, quia abeſt ſiccitas: eſt tamen tenſio aliqua ob repletionem vaſorum ex ſanguinis vaporumque abundantia. Reſpiratio verò difficilis, nempè magna,velox & crebra ad pulſus proportionem;accidit autem talis reſpiratio ob caloris multitudinem circa præcordia; ipſe verò calor multus ob multam euaporationem & ebullitionem; at non acris, quia ſubeſt benigna & ſuauis materia. licebit ex ijs aliorum ſymptomatum rationes & cauſas aſſignare. Quod ſi quis Methodo huius rei ſigna tradere velit, debet expendere quænam cauſæ poſſint caloris feruorem, & in illo febrem excitare abſque putredine, & quid poſſit talem febrem pati, iuuare & lędere,& qualis quã tusque calor in tali affectu emittatur, qui qualesque effectus & caſus ſequi ſint apti, & tunc ex hac arte intelliget quænam ſigna ſequantur omnes ſynocha laborantes. Quæ vero illos duntaxat qui grauius, aut leuius laborant ac etiam ex ea ratione intelligetur quid futurum ſit, an in putridam tranſibit,ac perimet, vel aliud quidpiam accidet.

Curatio Synochæ non putridæ.

SI ex indicantibus & contraindicantibus intelligimus quænam & quot præſtare oporteat, & reliqua quæ ad curationem pertinent, conſtat in hoc caſu vnum indicari, refrigerationem ſcilicet, quæ ablatis cauſis in quibus calor eſt accenſus, potiſſimum perficitur. Eſt porrò cauſa,ut diximus, hæc ſanguinis abundantia, in illius ergo euacuatione præcipuum remedium collocandum. Sic Galen. 9. Methodi ſe febrem iugulaſſe ſcribit,tanquam uel nullum, vel minimum negotium relinquatur poſt ſanguinis detractionẽ. Eſt porro detrahendus adultis vena ſecta, pueris verò tenuioribus vel admotis hyrudinibus, vel cucurbitulis cum inciſione, varijs in locis, præſertim partibus carnoſis & ſanguineis applicatis. Quod ſi venter fortèaſtrictus eſt,ſoluendus eſt priusquam ſanguis mittatur,molliori clyſtere. Quo vero die mittendus ſit, & quantum, & quomodo, nunc docendum. Scribit autem Galenus 9.Methodi, ſe in eo ſeruo qui laborabat hac febre, non niſi poſt tres dies,aut ipſa tertij diei vltima parte ſanguinem eduxiſſe, vt interim intelligeretur genus febris, & ſatisfieret repugnantibus medicis; quod mihi non videtur homine dignum, qui gloriari ſolet ſe conſueuiſſe ſtatim febrium genera dignoſcere. Quapropter ſi ex corporis habitu & alijs cauſis & inditijs videat Medicus Synochã eſſe febrẽ, auteam fieri poſſe eamet hora qua vocabitur, niſi recenter ingeſtum ſit alimentum, & aſtricta ſit aluus,ſanguinem educet. Ceterum ſcriptum eſt à Galeno, eodẽ lib.& ab alijs vniuerſis Medicis receptũ, ſanguine eſſe mittendum ijs qui laborant hac febre, vſque ad animi defectum; hancque adferunt rationem, quod animi defectu corpus refrigeretur, deijciat aluus, ſequaturque vomitus nonnunquam & protinus ſudores, madoresve accidunt, quibus quidem febris extinguitur & iugulatur; quod remediũ, etſi periculoſum ſit, tamen non eſt prætermittendũ vbi res poſtulat. Verum cum omnes qui ſynocha laborant

laborant non eodem modo afficiantur, quidam enim grauius, alij leuius, ut in alijs febribus accidit, laborant; quare ad unum extremum remedium omnes non ſunt adigendi: leuius enim tractandi qui leuius laborant, ne vis naturæ inferatur in minore malo. Quare præſtat de hac re ſtatuere, vt tantum detrahatur, quantum neceſſarium videtur ad calorem extinguendum recuperandumque ſanitatem quantumque admittunt vires. Eſt porrò detrahendus ſanguis ita indicante affectu confertim: ſic enim calor promptius extinguitur, at ſit veremur viribus vim inferre, quam ſuſtinere nequeant, partiri oportet detractionem; ſanguine vero detracto, interpoſito duarum horarum ſpacio, imitatione Galeni, ita quoque ſuadente ratione, nutrimentum dabis, ac poſtea ægrum quieſcere dormireque videbis; patetque tum ex 8. & 9. Methodi Galenum concedere ęgrotis etiam à prandio longiorem ſomnum; verum ſomni modus in hoc affectu eſſe debet: nam huiuſmodi corpora ob nimiam euaporationem nonnunquam ſolent ſopore corripi; cibus autem exhibendus ex ptiſanæ cremore, bisque dandus ſi Galenum imitari velimus, ducendusque, eo authore æger, ſoluta febre, in balneum, & lauandus; potus erit ex hordei decocto, vel ex pura & cruda aqua ſola, vel cum ſaccharo, aut iulep roſaceo, vel violaceo, aut vino granatorum. Quæ vero incidunt & extenuant, cum nulla ſit hic interna obſtructio, & ſola refrigeratio requiratur, non perinde ſunt neceſſaria; quin etiam, pro ptiſana, panis coctus in aqua & lactuca, vel cocta, vel etiam cruda cum aceto, & pauco olei & ſalis, acetum, pruna Iberica, vel Damaſcenica noſtra, cum ſaccharo & aqua cocta donec intabeſcant exhibenda; conueniunt & limones, mala aurea, ſiue arantia, & dulcia & omnis alterius ſaporis; probare verò non poſſum Auicennam, & Hiſpanorum Medicorum inſtitutum, qui lenticulas ipſas, earumque decoctum hic competere putant, quãdo ſcilicet tenuior (vt aiunt) eſt ſanguis: nulla enim humoris tanta poteſt eſſe tenuitas in hoc caſu, vt poſtulet incraſſantia, aut certè melioribus alimentis licebit id facere; eſt enim dura lens, tardeque coquitur, ac melancholicum ſuccum procreat, nec oberit donec planè ſoluta ſit febris, ſyrupum exhibere ſingulis diebus manè ad refrigerandum, id quod commodè præſtabunt ſyrupus de endiuia, roſaceus, de ſucco acetoſæ, tamarindorum, hordei, prunorum, & reliqui huiuſmodi, de quibus vberius poſtea. Nec alienum eſt leues frictiones adhibere vacuato ſanguine, ſi corpus fuerit conſtrictum, pugnandumque aduerſus cauſas quæ febrem excitarunt, ſi fortè adſunt, aut aduerſus relictas impreſſiones, ſi quæ ſuperſunt, ablatis cauſis. Purgatio his nequaquam eſt neceſſaria, quippe, cum nihil putrefactum nihilque corruptum ſit. At ſi prætermiſſa eſt, vel metu ægri, vel Medici ignorantia, aut negligentia ſanguinis miſſio, aqua frigida quantum vno hauſtu bibi poteſt, exhibenda.

A B C D E

Aliæ verò febres aut ex inflammatione, aut humoribus accenduntur.

POſteaquam egimus de febribus quæ ex humorum excalefactione naſcuntur, ſequitur vt ad alterum genus tranſeamus, quod ſcilicet ex eorundem putredine oritur, quæ res cum tota ferè pendeat ex putredinis tractatione, cogimur vtiq; hic breuiter commemorare, quæ in Commentarijs noſtris in Artem medicinalem diligentiùs enarrauimus, vt ex notis principijs procedat hęc noſtra diſputatio præſertim, quod nos in ea re in nonnullis diſſentiamus ab Ariſtotele, & alijs maioribus noſtris, ita, vt niſi quid ſentiamus, intelligatur, neceſsè ſit obſcuriorem reddi ipſam de febribus putridis tractationem. Igitur à putredinis varia ſignificatione primum incipiendum eſt. Putredinis nomen apud Medicos multis modis ſumitur: nam medicamenta cauſtica non vehementer, & ſimul tenuia, putrefacientia vocant, ſed impropriè, propriè verò quæ calefaciunt & humectant, quinetiam c. 7. primi de Differentijs febrium, ſuppurationes in quibus natura vicit qualitates humorum, & manet vitiata eorum ſubſtantia, putredines vocat, exquiſita tamen eſt putredo ea, in qua nec qualitates, nec ſubſtantia aſſimilatur partibus concoquentibus, vt in gãgrenis apparet, & in febribus, in quibus vtinæ nullã coctionem recipiunt, adeò, vt ea alteratio in qua & ſubſtantia, & qualitates aſſimilantur, ſimpliciter concoctio dicatur: ea verò in qua nulla fit aſſimilatio, ſimpliciter ſit putredo; ea vero in qua fit mutatio per qualitates, ſubſtantia vero manet diſſimilis, nũc concoctio, nunc putredo dicatur, vt pus dicitur eſſe res putrida, & res concocta: eſt enim putredo corruptio, & quæ corruptionem acceperunt, non poſſunt corrigi, ſed ab alijs ſeparanda ſunt & abijcienda, ſicut contingit puri, quod poſt omnem quam accepit concoctionem, vitiatum adhuc manet, & inutile animali. Eſt autem putredo non qualiſcunque corruptio, ſed eorum quæ ſimplicem habent generationem ex ſolis elementis, vel ipſa ſunt elementa, omnia enim (vt inquit Ariſtoteles, cap. 1. lib. 4. Meteororum) excepto igne putreſcunt; & ea quidem corruptio aliquando eſt ſecundum naturam, aliquando præter naturã, prout incipit ab intrinſeco, vel extrinſeco principio, & propterea dicebamus Ariſtotelem non rectè ſtatuiſſe putredinem eſſe corruptionem ſecundum naturam, vt quæ ſit naturali generationi oppoſita, & eandem fieri à calore ambientis, & externo. Præterea, putredo non eſt corruptio caloris, qui eſt in reb. ſingulis, vt Ariſtoteles poſuit, quippè, cum caloris ſit & frigoris corrumpere, humidi autem, & ſicci corrumpi, & corruptio non eſt ſimplicis qualitatis, ſed compoſiti, vt ipſa generatio; necnon putreſcunt nõnulla quæ nullum habent proprium calorem, vt aqua; non eſt igitur corruptio caloris, qui eſt in humido, vt voluit Ariſtot. nec totius ſubſtantiæ, vt Galenus tradit: ſed ſicut generatio eſt vnio ex humido, & ſicco, agente calore, vel frigore, ſic putrefactio eſt corruptio, & ſeparatio humidi à ſicco facta a calore rei indito, vel à natura, vel ab extrinſeco. Primo ergo & per ſe eſt corruptio, & ſeparatio humidi à ſicco, per accidens verò caloris, vt qui ad conſumptionem humidi pereat: igitur (vt breuiter dicam) putredo eſt corruptio ſubſtantię & cõpoſiti ex humido & ſicco, facta à calore vitiato, agente poſtea in humidum, & agendo ſeparando ipſum à ſiccitate; eſt porro efficiẽs cauſa putredinis non ſolum aer ambiens (vt cenſuit Ariſtoteles) calidus, ſed etiam internus rei ipſius calor, cùm ſupra modum patitur ab humido, quando quidem in ipſa hyeme, & in omnibus locis frigidiſſimis res tandem putreſcunt ex interna ſua compoſitione, cum enim calor ob humoris copiam liberè tranſpirare nequit, vim quodammodo patitur primo ſed paulo poſtea ex vapotibus retentis maior accenditur, & augetur, & auctus cum igneæ ſit naturæ, diuq, non poſſit pati dominium, humorem poſtea vehementius agitat, euocat, ſecumq; trahit, vnde quę putreſcunt in ſuperficie humida apparent, tandem verò diſſoluto ipſo humido, relinquitur ex putredine cinis. Verè igitur miſta ex quattuor elementis hoc modo aucto calore interno rei, ob humidi dominiũ,

quod

quod prohibet calorem liberè exhalare putreſcunt, & ex ea prohibitione ſequitur illius augmentum, & ad illud humoris conſumptio,& cinis,& inde perfecta putredo.

Alia vero quæ non habent perfectam miſtionem, ſuo modo putreſcũt, ignis quidem nullo pacto, quia humorem in ſe non includit, qui putredinis prima eſt cauſa; aer vero cum humidior redditur, prohibetur; ſuo modo diffl ari, ſitum contrahit, & putredinem, vt apparet cum ille in cauernis includitur; ſic aqua recipiens vapores calidos ab aere ambiente, & prohibens poſtea illos exhalare; Et eodem modo terra putreſcit; reliqua autem quæ ad putredinem pertinent, alibi diligenter explicata hoc in loco omittũtur. Nunc ad putridam febrem reuerſi, primum diligentiùs explicemus, quid febris putrida ſit, deinde quæ,& quot ſint illius differentiæ, poſtea illarũ cauſas, poſt quas, ſigna, poſtremo curationem aggrediemur, ac tanto profecto diligentiùs erunt hæc à nobis pertractanda, quanto difficiliora ſunt aliis quæ hactenus explicauimus, quantoq; maiorem ex iis quã ex reliquis gloriam, & vtilitatem Medici ſibi comparant: nam ferè ad has ſolas propulſandas accerſuntur Medici. Putridam itaq; conſtat vocari febrem, quæ ſolùm ex humore putreſcente conſiſtit: nam etſi vapor & ſpiritus qui in nobis eſt, fortè etiam putreſcit in febribus, tamen ex eo non dicitur febris putrida; Quid ergo fit ex ſpiritu putreſcente? non diaria quidem, non hectica, non putrida; an contemnitur ea putredo, vt quæ non fiat niſi putreſcentibus ſimul humoribus, in quibus iam eſt ſanata putredo, nulla præterea requirimus auxilia aduerſus ſpirituum putredinem an fortè fiunt ex illis febres ſyncopales dictæ,& malignæ, corruptis enim ſpiritibus, ideſt ſubiecto calidi natiui, communis inſtrumenti omniũ actionum, neceſſe eſt ſyncopes, & alia peſſima accidentia oriri, atque hoc genus febrium maximè appa ret cum febres occidunt cum ſignis coctionis,& obſunt euacuationes omnes, tunc enim in humoribus nullum eſt vitium, quod per cruditatem, & coctionem oſtenditur, nec hectica eſt febris, quæ non poteſt ſtatim inuadere, præſertim corpora plena, quæ non minus quàm alia malignis ijs febribus ſunt obnoxia: ſupereſt ergo, vt in ſpiritibus ſit corruptio,& putredo quædam, & non ſimplex alteratio, quę cum in omnibus febribus adſit, non tamen parit huiuſmodi accidentia, ſit ergo febris putrida, quæ vt plurimum ex humoribus, nonnunquam verò ex ſpiritibus putreſcentibus conſiſtit.

Sed quid dicemus ad Galenum, qui non ſolum ex humoribus putreſcentibus, ſed etiam ex inflammationibus putridas febres hic fieri dicit? vt experientia quoque teſtatur: nam putreſcentibus partibus, vt in gangrena, & humoribus facientibus inflammationem, vt in pleuritide, fiunt febres putridę, an inflammationes, & gangrenæ putredinem in ſe habeant, habent quidem, ſed illa non eſt proximus humor febris putridæ, à quà putrida dicitur; ille enim in vaſis continetur, vt oſtendunt vrinæ, inditia febrium putridarum, quæ certè non oſtendunt putredinem quæ fit in aliquo membro, ſed eam quæ fit in vaſis, cuius cinerem dicit Galenus eſſe ſedimentum, quod in vrinis apparet; Prætereà, nullus qui laborat febre putrida curatur ſine concoctione humorum, qui in vaſis continentur,& ijs concoctis & eductis, febris euaneſcit.

Sunt ergo putredines, quæ fiunt in inflammationibus cauſæ quæ primò calefaciunt cor, & putridos vapores cordi communicãt, cor vero ipſam putredinem poſtea communicat vaſis,& eam etiam in ſe recipit, vt poſtea oſtendemus,& tunc dicitur febris putrida, cum humores putreſcunt in corde, & in locis in quibus naturaliter humores continentur; At cum humor putreſcere poſſit, vel prorſus ſecundum ſubſtantiam, & qualitates, vel ſecundum ſubſtantiam ſolum, quod eſt ſuppurari, aut ſimile aliquid ſuppurationi fieri, contingit vtique in febribus vtrumque: nam vrinæ aliquando tales ſunt, vt oſtendant naturam nihil aſſimilare, quales ſunt virides, liuidæ, aquoſæ, oleoſę, nigræ, & tunc perfecta eſt humorum putredo, quam ſequitur mors. Aliquando non eſt videre vrinas pallidas, vel flauas, cum bonis contentis, quæ oſtendunt corruptam quidem eſſe ſubſtantiam, ſed aſſimilatas qualitates ipſius humori. Sed diligentiùs de materia febrium putridarum agamus. Eſt porrò materia illa febris ponenda, qua educta & victa, febris ſoluitur; Ac quod ex pituita, bile,& humore melancholico putridæ febres naſci poſſint, omnibus notum eſt. Auicenna vero aduerſus Galenum nititur probare, ex ſanguine putrefacto etiam poſſe fieri putridam febrem: quod negari dicit à Galeno; qui certè in hac re varius eſt, vt poſtea oſtendemus, cum de ſynocha putrida diligentiùs tractabimus. An vero ex ſeroſo humore putreſcente, aliqua poſſit fieri febris putrida? & an eadem ſit, quæ ex bile flaua, cùm aliis ſpeciebus, quæ ſub bile comprehẽduntur, ueluti uitellina, & eruginoſa, & an quæ ex humore melancholico prouenit, eadem ſit cùm ea quæ ex atra bile naſcitur, aut diuerſa genera ſint conſtituenda, nemo quod ſciam, docere tentauit. Ac mihi quidem non uidetur alienum, ut ex ſeroſo humore febris aliqua fiat: nã ſi putreſcere pôt ſeroſus humor, ut poteſt (ſiquidẽ omnia pter ignẽ putreſcũt) qd obſtat quo minus id accidat? docet & id ſanatio, multas.n. febres deſinere uidemus educto humore ſeroſo magis quam alio quocunque; tum etiam, miſſo ſanguine, licet aliquando contemplari plurimum ſeroſum humorem ſupranatantem, & nullum alium peccare in quo febris poni debeat conſiſtere: temerè enim in eo qui non redundat eam ponemus, cum videamus ideo graſſari tertianam Aeſtate, quia eo tẽpore bilis exuperat: Autumno uero quartanas, quia humor melancholicus eo tempore viget. Idem de quotidiana dicendum & ſynochis febribus, quæ ex ſanguine fiunt: nam ſi Galenus, ideo ſynochas ex ſanguine fieri ſcribit 9. Methodi, quod non niſi in corporibus ſanguine abundantibus reperiantur conſiſtere, meritò putabimus ex redundante aquoſo, ſeroſoque humore, febres quaſdam oriri; quod potiſſimum teſtantur febres hydropicorum, & lentæ quædam febres, quę in nebuloſis pluuioſisque temporibus naſcuntur: Ex quo enim quæſo alio humore fiet febris hydropicorum, cum ex ſeroſo humore reliqua omnia mala, quæ in illis reperiuntur originem habeant? At cuius generis febris erit hæc? dicet quiſpiam, non tertiana, quæ ex bile fit, non quartana, quę ex humore melancholico, non quotidiana, quæ ex pituita oritur. Quod ſi quis putet aquoſum hunc humorem ſub pituita contineri, errat profecto, quippè, cum calidus & ſiccus ſit, vtpote ſalſus, ſeroſus humor, pituita vero frigida & humida. Fit præterea hæc ex cibis, ille ex potu; ſeiunguntur præterea tamquam natura & ſpecie diuerſa, ab omnibus authoribus, qui præter quattuor humores ex quibus conſtare corpora dicunt, addunt ſeroſum hunc humorem. Itaque, cum nec quotidiana, nec quartana, nec tertiana poſſit fieri febris ab huiuſmodi humore, relinquitur vt ſynocha ſit febris; id quod teſtantur nonnulla, ac illud in primis, quod appareant quędam ſynochæ extracto ſanguine aquoſo cum facie parum rubra, nec cum pulſibus adeo magnis, nec cũ calore adeo vehementi, quæ teſtantur ſuam originem

nem non esse ex sanguine. Deinde, quod eadem cau
sa in hoc humore reperiatur, quæ in sanguine: ideo
enim dicebamus ex sanguine synochas fieri, & non
ex alio humore, quod nulla subsit materia ex qua
nouus sanguis elici possit nouæ accessionis causa.
In alijs verò humoribus subsit quod nouam mate-
riam suppeditat. Quam ob rem cum serosus humor
ex alio humore non gignatur per adustionem, vt bi
lis flaua & atra, nec pars sit in corpore, quæ illius
sit focus, & veluti quædam officina, quæ suggerat si-
milem humorem ei, qui primo est putrefactus, ne-
cessariò fit, vt synocha sit febris, quam parit serosus
humor, idque docent hydropicorum febres, quæ eun
dem semper seruant tenorem. Quod si aliquando
quidam eo morbo affecti sentiunt febrem cum fri-
gore, accidit tunc ut non pura sit febris ex seroso hu-
more, sed admixto cum pituita, quid, quòd sæpiùs in
tempore pluuioso, longas, & synochas huiusmodi
febres conspeximus? Igitur in seroso humore putre
scente febris ponenda est, & ea synocha. Ceterum,
cum bilis quædam pallida sit, alia flaua, alia vitelli-
na, alia porracea, alia eruginosa. Præterea, cum ni
ger humor quidam dicatur humor melancholicus,
alius atra bilis, videndum est an idem genus febriū,
an diuersum ab illis fiat, fit porro idem, quod osten-
dit purgatio, quod nunc pallidam, nunc flauam,
nunc vitellinam, aliquando eruginosam bilem va-
cuat in tertianis, sic in quartanis aliquando atra bi-
lis, aliquando humor melancholicus educitur; &
meritò quidem idem fit febrium genus, quoniam
eadem temperies, eadem forma, omnis enim bilis
calida & sicca, omnis niger humor frigidus & sic-
cus, etsi quædam detur latitudo in eo quod plus vel
minus calidus uel frigidus est qui in eo est genere:
differunt tamen aliquo modo huiusmodi febres: nā
etsi diem accessionis non mutent, horam certè mu-
tant, & in longitudine, magnitudine, benignitate,
& malignitate euariant: nam febris tertiana quæ ex
pallida bile nascitur, tempestiuius, inuadit, quàm
quæ ex flaua, estque minor illius accessio, & etiam
ipsa febris simplicior. Idem habet quæ ex flaua fit, si
conferatur cum ea, quæ fit ex vitellina; idem hæc,
si comparetur ad illam, quæ nascitur ex eruginosa,
quanto enim crassior est, & ad nigredinem magis ac
cedit bilis, tanto maiorem adustionem ostendit, vi-
ciniorque fit atræ bili maligno humori, qui decli-
nante die suas facit exacerbationes, suosq; parit in-
sultus: Eodem pacto febris ex atra bile malignior il-
la censenda est, quæ ex humore melancholico proue
nit. Igitur ex superioribus patet, materiam febriū
putridarum esse singulos humores, qui in vasis conti
nentur, & totā ipsam massam necnon spiritus ipsos.

Postulat nunc institutum, vt pauca hic subijciam,
quæ sint aptiora ad putridas febres cōcipiendas. Est
porrò (vt simpliciter dicam) inter temperies corpo-
ris calida & humida ad febres putridas concipien-
das aptissima, est enim in illa tum calor, tū humor,
putredinis causæ. Quod si æqualiter misceantur,
minus opportuna fit temperies quam si humor calo
rem uincat, aut humorem calor, mutuo enim sibi re-
sistunt, ubi æqualiter exuperant: in excessu uero in-
æquali maior datur putredini occasio, siquidem ex-
cedente eo quod parere debet putredinem, eam fie-
ri antea ostendemus. Secundum locum obtinet hu
mida temperies, tertium calida, quartum frigida &
humida, quintum calida, & sicca, sextum tempera-
ta, septimum frigida, vltimum sicca, hoc enim se-
quitur si primum locum in generatione putredinis
in nobis humori, secundum vero calori tribuimus;
Ad putridam uero quæ ex sanguine fit, sanguinea
temperies: ad eam quæ fit ex bile, biliosam: ad pi-

A tuitosas febres, pituitosa: ad melancholicas, melan-
cholica temperies aptior censenda est; an uero den-
sa promptius quam rara, & mollia quam dura, aut
crassa quam gracilia, & uenis latis prædita, quam quę
angustas habent corpora promptius febre putrida
corripiantur, responderi non potest, nisi genus cau-
sæ, genusque febris constituatur: promptius enim
densa corpora ab internis causis, putridis febribus
corripiuntur, quam rara; hæc uero promptius ab ex-
ternis patiuntur; sic crassa corpora pituitosis febri-
bus synochis sunt magis exposita; gracilia uero bi-
liosis aut melancholicis. Itaque uidendum de quo
genere febris agamus, & ad quam causam quæ fe-
bres putridas parit comparentur corpora: sic enim
B falli non poterit qui respondet quæstioni, & quilibet
quod quærit sine errore inueniet.

Sequitur vt de causis efficientibus febres putridas
agamus. De qua re scribit Galenus in 4. capite pri-
mi de differentijs febrium, vbi habet eas fieri à ci-
bis qui suaptè natura mali sunt, aut boni quidem,
sed ob malam repositionem, uel temporis longitudi
nem, aut alium modum sunt vitiati, & ad putridam
dispositionem perducti. Quam sententiā interpreta-
tus Auicenna hoc modo ampliorem reddit, quod sci
licet febres putridæ nascuntur ob cibos, qui ex sua
substantia & natura facilè putrescunt, aut quod faci
le corrumpuntur, ut lac; aut quod sint aquosi, ut fru
ctus horei dicti; aut non conuertuntur in bonum
sanguinem, vt cucumeres & citrulli; aut quia malè
sint præparati, aut intempestiuè assumpti; aut per
C uersō ordine ingesti. Quod si vterque illorum vel
let ex cibi vitio omnes causas prosequi, addendum
erat, quod pariant etiam cibi ob immoderatam co-
piam, aut quod assumpti sint non seruato eo modo
qui conuenit in diuisione alimenti. Præterea; vt a-
quosi, sic crassi & viscidi cibi idem faciunt. Alia est
causa febris putridæ quam vterque illorum ponit,
prohibita scilicet transpiratio propter obstructiones.
Quin etiam Galenus textu primo, libri tertij Com-
mentarij 3. Epidem. putredinem excitari à calore,
augeri autem à quiete scribit; ex quibus patet, illos,
causas efficientes cum materia confundere: nā quæ
de cibis dicta sunt, febrium sunt causæ quod mate-
riam putrescibilem suppeditent: obstructio vero cau
sa est efficiens. De hac igitur nunc agendum, & vi-
D dendum, an sola obstructio ponenda sit causa effi-
ciens putridæ febris, vt ille pluribus in locis sentire
videtur. Ac primum illud facit quod scribit cap. 5. pri
mi de diff. febr. vbi inquit: si meatus obstruantur, pu-
tridæ febres nascuntur; si vero densetur cutis, dia-
ria fit; item in eodem lib. cap. 7. dicit corpora à putre
dine præseruari posse si liberè transpirent, quasi pro
hibita transpiratio sola sit huiusmodi febris causa.
Est & alius locus 11. Methodi, vbi curandi rationem
febrium putridarum exorditur (ut ait) à rei natura
per resolutionem: quia enim, inquit, febris huius-
modi ex prohibita transpiratione, hęc vero ex obstru
ctione nascitur, primum remedium esse debet circa
obstructionem, & eam committentia. Quæ ratio
E nulla esset, maleque vnicam curandi rationem doce
ret, si plures & alię ab obstructione reperirentur di
uersæ causę quę huiusmodi febres cōmittere possint.
Verum ego aliter sentio, authore etiam eodem Ga-
leno, qui omnia de omnibus dicere solet, nec spectat
quid sibi repugnet, aut quid alio loco sit scriptum:
primum enim, putridæ sæpè sequuntur diarias ex
ira, vigilia, tristitia, lassitudine, in quibus nulla ob-
structio reperitur; at si illa adesset, oporteret illum
perpetuo exhibere in huiusmodi febribus quæ ob-
structiones adimerent, quod nunquam facit. Dein-
de sequuntur putridæ hecticas, sine aliqua obstru-

ctionis

ctionis ſuſpitione. Tertio ſcribit ille, ex plenitudine ad vires fieri febres putridas; at id non poteſt fieri ratione obſtructionis, quæ ſequi ſolet plenitudinem ad vaſa. Quin etiam ſcribit in libro primo capite ſexto de differ. febrium, febres peſtilentes, ut plurimum naſci ex aeris peſtilentis inſpiratione, & ex conuerſatione, & vicinitate eorum qui iam peſte laborant, has febres ponit ille fieri ex inſigni putredine humorum in corde, has febres nemo dicet fieri ex obſtructione humorum, ſi cauſa eſt aer inſpiratus. Amplius, per inflammationes & tumores alios partium, ut in Angina & pleuritide, fiunt febres putridæ ſine obſtructione venarum: imò, nec in ipſa parte affecta obſtructio eſt, quoniam venarum & arteriarum obſtructiones dicuntur non ſubſtantiæ partis per quam ſparſus eſt humor tumorem excitãs. Quod ſi quis contentioſius tueri velit obſtructionem in parte eſſe, quid ad rem? erit illa quidem cauſa putredinis humorum qui in parte continẽtur, at illi non conferunt quæ aſſumuntur aperientia, ad febres putridas tollendas commendata. Sunt qui refugium in hac re Galeno quærentes, reſpondent non poſſe incipere putridam ab alia cauſa, quam ab obſtructione, poſſe tamen ſine hac ſequi diariam aut hecticam, quorum patrocinium repugnat ipſi Galeno, qui (ut diximus) ab aere inſpirato, peſtilentes fieri ſcribit, aſſeritque corpora excrementoſa à cauſis procatarcticis, putridis febribus corripi, cum alia ab eiſdem occaſionibus non niſi diarijs afficiantur. Quid ergo dicendum febres putridas non excitari niſi ex prohibita tranſpiratione fuliginoſorum excrementorum? ita enim fiat oportet, ſi putredo nulla fit, vt antea oſtendimus, abſq; hac cohibita tranſpiratione. Verum non ſola obſtructio cauſa eſt huius prohibitionis, ſed etiam cutis dẽſitas, vel quod plures excitentur vapores quam vt poſſint exhalare: quomodo ex diarijs & ſynochis non putridis fiunt tandem putridæ: ex corpore enim ſanguine pleno accenſa febris plurimos vapores attollit, qui cum non poſſint per cutis meatus liberè exhalare, cohibentur in vaſis internis, & humores putrefaciunt nulla exiſtẽte obſtructione ex multitudine vel craſſitie aut viſciditate humorum. Quod ſi vaporum eſt multitudo, non tamen ea recipit curationem per deobſtruentia dicta medicamenta, quæ non niſi contra humorum vitia pugnare ſunt apta; ita ergo res non putridæ, interueniente prohibita tranſpiratione putridas febres pariunt: vbi vero cauſa agens iam eſt putrida, vt cibus putridus, aer putridus, vel gangrena, uel inflammatio in aliqua parte, tunc non ex prohibita tranſpiratione fit febris, ſed quia putrida cauſa apta eſt putrefacere quod eſt uicinum, & ad remotiora putridos uapores tranſmittere qui in corpore noſtro tãdem ad cor delati, illud afficiunt, a quo poſtea vniuerſum corpus eiuſdem mali fit particeps.

Ceterum, id quod leuiter ſuperius attigimus & ad cauſas ſine quibus non, pertinet de quibus agendum eſſe etiam propoſuimus, ne huic tractationi aliquid deſit, nunc in hoc loco diligenter explicandum venit in qua ſcilicet parte corporis putreſcant humores qui febrem pariunt putridam: nam de hoc multę extant inter ſe diſcrepantes ſententiæ, & quę verior putatur fortaſſe inter alias omnes minus probabilis, ſi diligẽter excutiatur, inuenietur. Scribit itaq; Gal. in lib. 1. de differentijs febrium, cap. 5. putridas febres fieri vel ex humoribus, in aliquo viſcere, aut in maximis & cauis uaſis, aut in inguinũ tumoribus, vel alia parte putreſcẽtibus: Quod ſi quis quęrat, quomodo differat febris diaria quæ excitatur ex bubone, à putrida quę etiam à bubone fit? reſpondet ille (ut etiam ſuperius, annotauimus,) quod ex bubone calor ſolum & non putrida fuligo ad cor diſtribuatur, aſcendatque cum diaria fit, ipſa vero putredo maneat circumſcripta in bubonis loco: vbi vero fit putrida febris, vna cum calore ipſa fuligo putrida ex putreſcentibus humoribus ad ipſum cor aſcẽdat. At 7. capite 11. Methodi, fieri putridas ponit, vel quod putredo diffuſa ſit per totum animal, aut eius aliquam partem; vel quod phlegmonem excitat. Quin etiam 4. capite eiuſdem libri habet, putredinem uel æqualiter in omnibus vaſis, vel in maximis, maximeque principalibus quæ ſunt inter alas & inguina, vel in una quapiam particula quæ phlegmonem habet, uel etiã citra plegmonem ueluti in foco quodam principium febris in ſe continet. Quid uero ſit febris focus, explicat capite 20. eiuſdem. Eſt, inquit, particula quã obſtructio aut putredo aut phlegmone obſedit. Ad hæc ſcribit ipſe Cauſonem fieri ex putredine humorum facta circa uenas cordis, aut pulmone, aut uentriculo, aut ieiuno inteſtino affecto. Eſt & trita opinio ab omnibus recepta, continuas fieri febres, putreſcentibus humoribus in uenis, intermittentes uero extra uenas. Qua quidem in re, illud primum probare non poſſum, quod hæc tradant authores noſtræ facultatis tamquam legislatores: ſtatuũt enim ita eſſe quod ſcribunt, nulla prorſus adhibita probatione, quaſi hæc principia ſint per ſe nota, & ex inconſtantia ſententiarum non prodatur leuitas huius opinionis: nunc enim in uiſcere aliquo & eo quidem inflammato, nunc ſolum obſtructo, nunc uero putreſcente in eo humore, uult fieri febres putridas: nunc uero in toto corpore, nunc in uenis, & illis quidem magnis, uel omnibus, nunc in illis quæ ſunt circa cor, nunc extra uenas, & in habitu corporis, nunc in pulmone, uel uentriculo, aut ieiuno inteſtino, uel in glandularum tumoribus, quaſi non referat in uno, uel in alio loco iſtam putredinem ponere: nam ſi in parte aliqua inflammata putreſcant humores illi, non ſunt proxima materia febris putridæ, quę per cruditatem, & coctionem urinarum oſtenditur, nec urinę oſtendere poſſunt putredinem quę ſit in habitu corporis, aut in partibus obſtructis; denique ut ille in libris de ſanitate tuenda teſtatur, urinę ſolum oſtendere poſſunt coctionem, & cruditatem quę ſit in uenis.

Cur etiam mentio non fit de corde in generatione, & conſtitutione febris putridæ, ut præcipuè fieri debet, ſi modo febris omnis, ut antea oſtendimus, cordis eſt paſſio? Agit de hac re Galen. in libro primo, de præcognitione ex pulſibus, cap. 3. ubi ſcribit ſolas eas putridas quę peſtilentes ſunt, humorem habere in corde putreſcentem, alias autem putridas, ut idem docet in libro... de Differentiis febrium, capit. 5. gigni, & conſtitui ex uapore putrido eleuato ab humore alibi putreſcente in corpore, & adeo aſcẽdente, tanquàm ſufficiat uapor putridus in corde, & nequaquam requiratur in eo humor putreſcens, ut febris dicatur putrida. Hanc confirmant opinionem ex partis natura, quę cum nobiliſſima ſit, & uitę fons atque origo, nequeat humorum putredinẽ ſuſtinere, quod cum ſit, peſtilentem, & planè letiãlem fore huiuſmodi febrem.

Verum non ſolum poſita principia, ſed & multa alia quę dicentur hos omnes refellunt, qui ita ſentiunt; atque illud primum, quod ſequeretur, non poſſe accendi febrem putridam incipiente putredinis cauſa à corde: nam quod dicitur à bubone, & aliis inflammationibus in quibus putreſcunt humores, attolli uapores putridos, qui ad cor elati, eius humores calefaciunt, poſtea uero ab eodem corde, in alias partes, qui illarum humores putrefaciant: id ſolum locum habet ubi ab inflammatis partibus calor

lor, & uapor incipit; At ſi cor ipſum prius incale- A
ſcat, ut per iram, triſtitiam, & cęteras huiuſmodi paſ
ſiones, quę propriè ſunt ipſi cordi, & per quas cor
ipſum primo affectũ, alias partes afficit; demus enim
accendi ex ira diariam, ſi nolis concedere ſtatim pu-
tridam fieri, quod fieri poteſt ſi corpus ſit ad putre-
dinem paratum, ſequatur deinde hanc putrida, quę-
ro, quo modo ſequi poſſit, & à quo ſit genita? credo
dices, putredinem ſparſam eſſe per uenas, & corpus
à corde, mediante uapore putrido: nam qui putridi
non ſunt, diariam efficiunt; at ſi putridus eſt uapor,
neceſsè eſt eum attolli ab humore putreſcente; ergo
humores putridi in corde; quid enim excogitari po-
teſt aut quis locus in corpore conſtituetur, ubi putre
ſcat humor prius quàm in corde, ſiquidem febris ab
ipſo nata eſt tanquam à fonte, & parte quę primò, & B
ſola ab ira eſt affecta? quid etiam dicemus cum ab
aere externo inſpirato fit febris putrida? ubi enim
ponemus putredinem prius eſſe quàm in corde, dein
de ſi humores qui ſunt in corde ponantur ſolum ex-
calefacti, & non putridi, erit utique febris diaria, uel
ſynocha non putrida, imò aliquando erit ſynocha pu
trida, & non putrida ſimul: nam cum calor cordis
humores occupauit, nec eos putrefacit, nemo ex illis
dicet hanc febrem eſſe aliam quàm diariam, aut ſyno
cham non putridam, quippe cum ab humore putre-
ſcente putrida definiatur.

Quod ſi vapor putridus (vt hæc alia opinio vult)
in corde facit putridam eſſe, erit prorſus, quod dixi-
mus, ſemper putrida, cum alia non putrida coniun-
cta. Addo, quòd ſi febres putridas ſtatuimus fieri C
poſſe cum non putreſcit humor in corde, ſed ſolum
vapor putridus aliundè ad ipſum tranſmittitur, fiet
vtique vt ex alia re quàm ex humore putreſcente fe-
bris naſcatur putrida; nam ex alui excrementis diu
retentis, nec non ex corruptione alimenti in ventri-
culo, fiet febris putrida, quod eſt abſurdum: propin-
qua enim materia febrium putridarum eſt humor,
cuius cruditas, & concoctio per vrinas oſtendi po-
teſt. Accedit, quod ſi febris tantummodo eſt cum
aliquid eſt excalefactum præter naturam in corde,
putrida neceſſariò erit, cùm aliquid erit in eodem pu
trefactum: debet enim in corde ipſo poni id peculiare,
& proprium, quod ſingula genera febrium conſti-
tuit. Amplius, cum febris putrida augeatur vigeat-
que, neceſsè profectò eſt, vt id quod putridum eſſe di D
cimus, & cauſam febris putridæ, magis putreſcat; ad
putredinis enim incrementum febris putrida in-
tenditur.

Verùm dic, erit ne vapor ille quem putridũ dici-
mus, ad cor elatum qui magis putreſcat? quandoqui-
dem abſurdum eſt in tali materia ponere putredinẽ
incipere, augeri, vigere, & minui, ſiquidem qui pri-
mo ad cor miſſus eſt vapor, non diù poteſt conſiſtere
ob tenuitatem, & qui continuò aſſurgit qualitates
illius mutat, ſiſtitur minuiturq; putredo, dum res
putreſcens concoquitur ſeparaturq; quod eſt corru-
ptum à reliquo; at quis dicet vaporem illum concoqui; aut quid ſeparari ab eo poteſt, & à quo hęc ſepa-
ratio fiet? videmus enim cum purgatione finiri pu-
tridas febres. Quid autem dabimus ad ſpiritus pur E
gandos? ſed quid obſtat quo minùs putreſcere poſ-
ſint in corde humores per omnes febres putridas, ſi
quidem Ariſtotele teſte omnia præter ignem putre-
ſcunt, eſt quidem cor nobilis pars, at id nõ facit quin
poſſit putredinem ſuorum humorum ferre, quando-
quidem alia mala hoc ipſo grauiora ſuſtinet. Quod
verò dicunt neceſſariò fieri peſtilentem febrem ſi hu
mores ponantur in corde putreſcere, ego nõ recipio,
quandoquidem non ex ſimplici putredine, ſed ex ma
ligna, peſtilentes febres conſiſtunt; quo fit vt cum
omnes febres non habeant talem putredinem, non
omnes quoq; ſint peſtilentes. Quod ſi quis teſtimo-
nium in hac re quærat, pertinet ad hanc rem Galeni
locus cap. 1. libri... de Differentiis febrium, vbi
ſcribit differentias ſumptas à materia in qua calor ac
cenditur, maximè proprias eſſe, ſiue ipſum corpus
cordis apprehenderit calor, ſiue humores conditos
in ipſius ventriculis; quod quid aliud eſt quam om-
nium febrium humoralium humorem ponere ſu-
biectum & cauſam, adeo vt eo excalefacto, conſi-
ſtant febres illæ, quæ ſolùm illius calorem poſtulãt,
ex eodem vero putreſcente proueniant putridæ fe-
bres. Quam ob rem concludamus, ita ſuadente rei
natura; & principijs poſitis in hac tractatione, nul-
laq; re repugnante, omnem febrem, & id quod
dat eſſe ſingulis febribus, in corde ponendum eſſe.

*Et quæ ex inflammatione ortum habent, in-
flammatarum partium velut Symptomata quæ-
dam ſunt, morbuſque ab affecta parte deno-
minationem ferè accipit, vt phrenitis perip-
neumonia, pleuritis, & alij id genus, de qui-
bus poſtea diſſeremus. Quæ verò ex humori-
bus accenduntur, & eo ipſo nomine febres vo-
cantur, & ſunt, non autem morborum acciden-
t a, ſed ipſi morbi: quarum aliæ accidentibus
carent, manſuetiſſimæque ſunt: aliæ verò vnà
cum accidentibus negotium exhibent.*

CVm dixiſſet, febres quaſdam accendi ex in-
flammatione partium, aliàs vero conſiſte-
re ex putredine ipſorum humorum, qui
propinqua ſunt materia ipſius febris; docet nunc
quid proprium ille habeant; habent autem id pecu-
liare, inquit, quod febres natæ ex inflammatione ſint
tanquam ſymptomata, & præterea denominationẽ
capiunt à parte inflammata, vt pleuritis: huius enim
nomine intelligimus inflammationem lateris, quæ
parit febrem putridam, febres vero quę ſtatim accen
duntur in ipſis humoribus, ſunt, inquit, & vocantur
febres, non autem morborum ſymptomata. Quę ſen
tentia ſano modo eſt intelligenda, omnis enim fe-
bris quomodocunque fiat, & qualecumque habeat
originem, ſemper morbus eſt. de hac enim re nõ di-
ſputo, quę luce eſt clarior, ſed per quandam ſimilitu-
dinem appellantur ſymptomata, eo quod ſequantur
inflammationem, nec habeant ex ſe primariam ge-
nerationem ſicut propriè dicta ſymptomata, quæ
ſemper ſequantur morbos, vt vmbra ſequitur cor-
pus; contingit tamen aliquãdo, vt ſoluta inflamma-
tione, maneat febris quæ hominem perimit, quan-
do ſcilicet leuis fuit inflammatio aut humores qui il
lam pepererunt benigniores erant; qui uero erant
in venis, corrupti & maligni, tunc enim febris nata
eſt in humoribus accepta potiùs occaſione ab inflã-
matione quam cauſa. Cæterùm, dicuntur febres ſym
ptomaticæ non ſolum quæ ſequuntur alios morbos,
ſed quæ cùm grauiſſimis ſymptomatis ſunt coniun-
ctæ, ita vt cauſæ rationem habeant, contra quam pu
gnandum eſt: cuiuſmodi eſt dolor, vigilia, ſopor, ſyn
cope, ſitis, & alia huiuſmodi: contra quæ mala ſæ-
pè pugnandum eſt non minus quàm contra cauſas
primarias effectrices ipſius febris.

Deprioribus quidem quæ accidentibus carent, noſtra erit diſputatio in quibus maximè fieri poſſit, primo ſtatim die febris qualis nam ſit cognoſcenda eſt, diuturna ne, an acuta, intermittens, an continens.

CVm duæ ſint differentiæ febrium, quæ ex humorum putredine naſcuntur, meritò de illis primò agendum eſt, quæ grauia non habent ſymptomata: præcedunt enim in docendo ſimpliciora, & faciliora. Quid verò de illis ſit tractandum, explicat; cognoſcendum ſcilicet eſſe qualis nam ſit; & cum ſub hoc verbo multæ differentię intelligi poſſint; duas ſolum proponit quæ ſunt præcipuę, an ſcilicet ſit futura diuturna, an acuta, intermittens, vel continua: iſtæ enim differentię mutant curam, & prædictionem, & ex illis intellectis; aliæ poſtea multæ intelliguntur, aliter enim ab initio nutrimur quos breui tempore credimus ſanari poſſe, quam quos longus morbus vexabit; aliter curandi qui continuis febribus, quàm qui intermittentibus laborant, in morbo breui, & intermittente omnia tuta, in longis, & continuis periculum eſt.

Cæterùm, opponit hic diuturnis morbis acutos, quod alibi negat eſſe faciendum: nam longis opponuntur breues: acuti verò præter breuitatẽ, habent etiam magnitudinem adiunctam: diariæ vero breues ſunt ſine magnitudine; propterea inter acutos morbos non recenſentur. Sunt vero longi omnes morbi, qui vel in ipſo quadrageſimo die finiuntur, aut eum ipſum excedunt. Qui verò ante quadrageſimum finiuntur, breues omnes cenſentur; cauſę vero cur morbi quidam ſint breues, alij ſint longi, & cur quidam ſint acuti, alij vero non, à nobis docentur in libro quem ſcripſimus de cauſis differentiarũ morbi, vbi docuimus diuerſam eſſe rationem longitudinis, & breuitatis in ſalutaribus & læthalibus morbis; quæ res quoniam breuiter hic explicari non poteſt, eam requirent ex illo Opere lectores, & illud quoque cur inter morbos quidam ſint intermittentes, alij vero continui: illud vero quod proprium eſt huic tractationi, docere aggredior, in quo loco ſcilicet putreſcant humores qui febres continuas, & intermittentes pariunt, præſertim, quod de ea re diſſentire cogar ab antiquorum opinione: crediderunt enim illi, ideo fieri continuas febres, quod humor putreſcat in venis maximis, aliquando dicunt hoc fieri in omnibus.

Scribit Galenus Cauſonem fieri ex putredine humorum circa venas cordis, cùm vero humores putreſcunt extra venas, fiunt febres intermittentes, quod ſi putreſcat humor in venis alicuius partis, tunc fiunt febres proportionales dictæ, ideſt cõtinuę quæ proportionem ſeruant in proportionibus cum intermittentibus. Sed hæc clarioribus locis ſunt confirmãda. Scribit igitur Galen. in lib. 2. de Criſib. ad hunc modũ: Exquiſita febris ardẽs differt à tertiana, quod in ardente bilis quæ putreſcit, maneat adhuc intra vaſa, in tertiana verò feratur per vniuerſum corpus. Et in eodem libro circa finem ita habet: Manentibus igitur in venis humoribus, cõtinuæ ex ipſis febres generantur, ſi uero moueantur, aut per totum corpus ferantur, hæ fiunt quæ cum horrore incipiunt, ideſt, intermittentes. Quinetiam in ſecundo Commentario primi de morbis vulgaribus textu 20. habet: Si in venis abundat bilis, præſertim iecinoris, & ventris, ardentes; tertianæ vero fiunt cum totius corporis carnes affluunt bile flaua: nam impeditis ſpiraculis eorum qui natura ſunt bilioſa, quantum bilis in carnoſo genere congeſtum antea expurgabatur, illud retinetur, tertianasque gignit. Similis eſt ſententia in fine primi capitis ſecundi de differentijs febrium, vbi ſcribit: Intermittentes voco, quæ ad integritatem ſenſibilem deſinunt ex humore moto, ac in omnem corporis partem delato, efficiente febrem. Continuæ vero fiunt ex eodem humore condito & cõtento in venis. Sic poſtea cum de tertiana, quotidiana, & quartana agit, non aliter eas fieri ſcribit, quam ex humore delato per corpora ſentientia: addo, quod ſcribit in 9. Methodi, fieri continuas febres vbi in omnibus venis & præcipuè magnis continentur humores febrem facientes; vbi vero in vnica animalis parte, acceſſiones fieri quæ certo ambitu repetunt. Accedit quod ſcribit in 10. Methodi, poſſe humores putreſcere vel in phlegmone, vel ſine hac in ipſis vaſis, idque aut in una animalis particula in finibus ipſorum impacti, aut etiam in totis eorum capacitatibus quæ inter bubones & alas ſunt comprehenſę. Poſtremò ſcribit in 11. Methodi, putredinem ſubſiſtere vel æqualiter in omnibus vaſis, vel in maximis maximeq; principalibus. Ea porro ſunt inter alas & inguina, vel una quappiam particula quę vel phlegmonem in ſe habet, vel etiam citra phlegmonem, veluti in foco quoddam principium febris in ſe continet. Hæc ſcribit Galenus de loco in quo putreſcunt humores in febribus; quibus nihil inſtabilius vel incertius excogitari poteſt. Toties enim mutat ſententiam, quoties de eadem re agit, & quod mirum eſt, nullam adhibet rationem, nullam vel leuem probationem. Quã ob rem alia ineunda eſt via; & primò refellenda ea opinio eſt, quæ ponit in febribus intermittentibus putreſcere humores extra venas in habitu corporis, ideſt, per carnem & muſculos; deinde confirmanda eſt noſtra ſentẽtia, quæ eſt, in omni febre purrida in corde & venis humores putreſcere, & vtrunque ex propoſitis uno negotio præſtabimus. Igitur ſi putredo fieret in habitu corporis in febribus intermittentibus, calor inciperet inuadente acceſſione ex partibus externis, ſiquidem non ex alia quàm ea ipſa putredine calor accenditur per febres putridas; at contrarium accidit: nam internæ partes calent, & externæ tunc frigent; imò ſequeretur, eas ſolas partes calorem habere cum illic ſolum ſit putredo: nam ſi ab illis dicas calorem putridum communicari internis, cur ille non habebit pariter vim putreſcendi internos humores? ſed quid? An non docet experientia contrarium huic opinioni? internæ enim non ſolum in principio, ſed uſque ad declinatiouem acceſſionis maximè feruent, tamquam intus ſit putredinis locus, non extra, ad quem locum tunc calor fertur, cum intus abſoluta eſt putredo, & ipſe calor ſubiecto ſuo deſtitutus expirare cogitur. Præterea ſi humor ille extra venas putreſcit, neceſſe eſt, vt id fiat poſt rigorem: nam illum expelli oportet primo à venis, & moueri per carnem, ſic enim volunt rigorem fieri, & poſtea putreſcere: at cum ipſo rigore, vt antea oſtendimus, incipit calor febrilis, quod indicat eum anteriorem habere originem ſuam, quã poſt illam expulſionem ad externa membra. Addo, quod motus ille ſi modo fieret, putredinem impediret; nam tunc res maximè putreſcunt, quando quieſcunt & tranſpirare prohibentur. Deinde, cum putredo naſcatur ex prohibita tranſpiratione, neceſſe eſt aſtrictam eſſe cutem, ſi ſub ea humores putreſcere debent; ex quo ſequitur primum inconueniens, quod nulla febris intermittẽs ex internis obſtructionibus naſci poſſit; quid enim conferret interna obſtructio ad generationem huiuſmodi febris, ſi humor extra venas putreſcit? cur ergo aperientia propinamus,

pinamus, ſi in venis non eſt obſtructio? prodeſſent enim ſolum ratefacientia. Ad hæc, communis ratio eſſe debet & cauſa omnibus intermittentibus, quæ certè nullo modo quotidianis & quartanis conuenire poteſt: nam vt fortè quis eam cauſam conuenire tertianis putabit, quæ ex humore bilioſo & tenui, & ob id facili ad diſſipationem per vniuerſum corporis habitum conſiſtunt, ſic certè pituita & humor melancholicus, craſſi & viſcidi humores ita ſpargi non poſſunt per inania ea ſpacia, carnemq; ipſam & illic putreſcere vt illi volunt, cur prætereà non oritur laſſitudo ulceroſa in huiuſmodi febribus cum humor bilioſus per carnem ſpargitur? & cur non fiunt tumores ex pituita dum fit quotidiana? poſtremo, quod eſt Achilles, ſequeretur vrinam non poſſe oſtendere tempora febrium intermittentium, quia vrina non docet quomodo ſe habeant humores contenti in habitu corporis, ſed illos ſolum, qui continentur in venoſo genere, vt Galenus in libro quarto de ſanitate tuenda apertè ſcribit, & rei natura docet. Nec dicere oportet quod nonnulli ſentiunt, vrinas oſtendere quid fiat in febribus intermittentibus, quia docent materiam antecedentem quæ in venis continetur, & per ſingulas acceſſiones in habitum effunditur; nam ſedimentum fit ex reliquijs putredinis, & eſt tanquam cinis puri reſpondens, vt in primo de differentijs febrium tradit Galenus. Quare, cum ſedimentum appareat in vrinis in febribus omnibus putridis, oſtendet profecto locum putredinis vnde illud excernitur: igitur in venis fit putredo, & concoctio humorum, quam vrinæ & quæ in illis continentur, oſtendunt. Igitur vt diſputationem contrahamus, concludimus, tam in continuis quam in intermittentibus febribus putridis, humores putreſcere in corde, & in venis. Sed dices, cur igitur non fiunt omnes pariter vel continuæ vel intermittentes? ratio eſt, quoniam in continuis materia tota quæ febrem facit ſimul accenditur, & putreſcit, nec expellitur ante criſim, aut poſt perfectam concoctionem per purgationem: ea vero quę parit intermittentes, putreſcit pars poſt partem, vt Galenus rectè docet in libro primo de Differentijs febrium, vbi agit de putredine ſtercoris columbini, in quo pars quæ primo erat diſpoſita ad putredinem putreſcit, pars vero ei vicina interim diſponitur ad putredinem: Sic fit in putredine humorum facientium intermittentes, quæ tamdiu durant, quamdiu ſuppeditatur illis materia à foco ipſius febris, & diſpoſitio manet in partibus quæ materiam eam gignunt, & diſponunt ad putredinem; & quoniam in febribus continuis non eſt ille focus internus, qui materiam ſuppeditet poſt illam quæ primo eſt accenſa, ideo ſoluta febris, non ampliùs eadem redire poteſt, quod ſi bona pars humorum ab initio putreſcat, quæ continuitatem ſeruare poſſit, & poſtea adhuc aliqua portio putreſcat per certa interualla, vt in intermittentibus fit, fiet continua proportionata dicta ſiue continua cum intermittente, finieturque intermittens expulſione pauci illius humoris quem natura per ſingulas acceſſiones extrudit in ſolis autē continuis fiunt leues quædam exacerbationes in certis horis diei, vt putreſcente ſanguine mane circa nonā diei horam, putreſcente bile circa veſperam, putreſcente melancholia circa noctem, pituita quia, intenditur tunc putrida ex natura humoris, qui ita pati eſt aptus.

Quod ſi die primo id aſſequi non poſſis, ſecundo ſaltem eius ſpeciem inuenire tentabis. At ſi nec eo quidem die certi quicquam habueris, tertius certè omnino tibi manifeſtiùs quidpiam afferret. Nam paucæ admodum febres ad exactam ſui cognitionem quartum diem deſiderant.

GLoriari ſolet Galenus ſe ſtatim ex forma febris non expectatis pluribus acceſſionibus dignoſcere qualis febris ſit, continua ne, an intermittens, & ex intermittentibus an ſit tertiana, vel quartana, vel alteriùs generis: nunc verò cum alijs fatetur non ſemper ſe aſſequi poſſe in primis diebus huiuſmodi dignotionem; & merito quidem, nā cum febres omnes intermittentes, & nonnullæ ex continuis inuadere ſoleant cum rigore, horrore, vel frigore, contingit ob complicatos inter ſe humores, & corporum diuerſitates, ſimilia fieri accidentia in diuerſis febribus, vt horror fit in quartanis exquiſitis, & tertianis, & quotidianis nothis, atque etiam in ſemitertianis, in quibus eſt febris continua, quotidiana, aut tertiana intermittens, fit pariter in febribus diuerſis, ſitis, vigilia, calor capitis, & alia accidentia. Quare in hac confuſione expectandę ſunt repetitiones acceſſionum, quæ fiunt in diuerſis diebus in diuerſis febribus. Et quia tandem quarto die omnis differentia deprehenditur, quia quattuor ſolum ſunt humores, ideo rectè dicit intra quartum diem deprehendi naturam ſingularum febrium.

Quibus vero notis febris ſpecies deprehendi poſſit, quam breuiſſimè fieri poterit tibi explicabo: nam de ijs omnibus alibi fuſiùs atque manifeſtiùs diſputatum eſt.

EGit Galenus de ſignis quibus poſſimus febres ſingulas dignoſcere, & inter ſe ſeparare in libris de Differentiis febrium, ſecundo de Criſibus, & alibi paſſim, ſed cum omnia legerimus, ignorabimus adhuc quę, & quot poſſint eſſe propria, & communia ſigna ſingularum febrium, propterea quod fontes non proponit à quibus vniuerſa ſigna deriuātur: particularia enim quæque enumerat, quæ propemodum infinita ſunt, & cum plura ex illis ponat in vna febre, in alia vero pauciora ſigna, facit vt lectoris animus nunquam quieſcere poſſit.

Quam ob rem tenendum eſt, quod ſuperius demonſtrauimus, omnia ſigna ſumi vel ab eſſentia ipſius rei, vel à cauſis, vel effectis, vel à ſimilitudine; & in omni re quam dignoſcere volumus per ſua ſigna, conſulendos eſſe hos fontes. Vel enim in vno inuenies quod quæris, aut in duobus, aut certè omnibus apertis fontibus, nihil deſiderabis, quod ad id quod quæris ſit neceſſarium, ſiue præſens aliquid cognoſcere, ſiue præteritum commemorare, aut futurum prædicere velis. Quæ quoniam ſuperius vtcunque, & in libris noſtris de Signis exactè proſequuti ſumus, finem de ijs dicendi faciam.

Verum priuſquam accedamus ad notas febris continuæ, vel intermittentis, docendæ ſunt notę febris putridæ; quod enim ad genus pertinet, præcedere debet tractationem ſpecierum; de qua quidem re agit Galenus cap. 7. libri primi de differentijs febrium, capitque ſigna à cauſis quæ illas febres gignunt; à calore prēterea & rigore, pulſibus, vrinis, & fine acceſſionis, quod ſcilicet non deſinentes ab integritate putridæ ſint.

Poſtremo, à ſymptomatis quæ ſingulas febres ſequuntur. Quam quidem docendi rationem pro-

bare non poſſum; primum, quod non ab omnibus fontibus ſigna capiat: nam nec à ſubiecto corpore, nec à cauſis iuuantibus, & lædentibus, nec ab effectibus multis, ut reſpiratione, vomitu, qualitatibus mutatis, ſigna ducit; omittit etiam inditia capta à ſimilitudine, præterea, ſine methodo illa tradit, cum à nullo certo principio rem exordiatur, quo intelligere liceat hæc eſſe quæ traduntur huiuſmodi febris inditia, nec plura, nec pauciora illis inueniri poſſe: nam Auicenna plura quam Galenus ponit: ſed quoniam ille etiam à rei natura non exorditur, probari non poteſt quod docet. Quare naturam rei conſulamus, & expendamus quæ poſſint eſſe harum febrium notæ. Itaque, ſi febris putrida ſit, ex humoribus putreſcentibus in corde & venis, quęcunque oſtendent cor pati febrem & putredinem humorum in eo eſſe, ea ſanè erunt inditia huiuſmodi febris; ſequitur porro hanc putredinem calor acris & mordax, non quod ſubiecta materia ſiccior ſit in hac febre quam in multis alijs: nam in diaria ex inedia, vigilia, laſſitudine, corpus eſt magis exſiccatum quam in pituitoſa putrida. An potius ergo id ſit, quod ab humore putreſcente ſubſtantia calida & putrefacta conſurgat, quę calorem acriorem ſecum aduehat? at quomodo dici poteſt huiuſmodi ſubſtantia calida magis quam in alijs febribus, ſi ex frigidiore materia, vt pituita naſcitur? dicendum ergo potius, vniuerſum genus putridarum alijs generibus comparatum huiuſmodi calorem habere: etſi in alijs generibus quædam reperiri poſſint in quibus calor acrior ſit quã in quibuſdam putridis; apparet autem huiuſmodi calor mordax & perpungens veluti fumus qui oculos, & nares mordicat per incrementa atque vigores acceſſionum febrium; nam vt inquit Galenus, per initia acceſſionum non ſtatim emicat calor, vtpote qui tunc veluti ſuffocetur à multitudine excrementorum, verum id ſolum locum habet quod dicit, in febribus putridis quæ per acceſſiones infeſtant; Quo magis mirari licet Galenum dum pollicetur ſimpliciter ſe datum ſigna febrium putridarum, eas ſolum oſtendat quæ per acceſſiones affligunt; certum enim eſt Synochas putridas hoc inditio non deprehendi. Præterea, diaria ex denſitate, hoc etiam habet, nempè, quod calor non ſtatim ad ſuperficiem perueniat. maior tamen difficultas in putrida quam in diaria apparet in aſcenſu caloris. Oſtendet ergo calor acris & mordax putridas omnes, & illam putridam eſſe agnoſcemus tanquam ſpeciem quandam putridę in qua per initia acceſſionum calor intus concluditur: atque ita à qualitate & motu caloris ſigna ſumemus in febribus putridis; à quantitate vero minimè, cum quantitas non putredinem, ſe materiæ ſubiectæ quantitatem ſequatur. Habenda tamen eſt ratio ſubiecti & cauſæ efficientis, cum acrimoniam caloris putridam oſtendere dicimus: nam diaria ab inedia aut labore excitata, in corpore bilioſo acriorem fortè calorem habebit quam putrida: putabimus quoque illam putridam eſſe ſi cauſæ quæ illam gignũt adſint, illa enim putrida erit, quæ ab occultis cauſis & magnis eſt orta, vel à procatarcticis & minoribus nata eſt, ſi corpus ſubiectum ad putredinem continendam ex quacunque occaſione eſt aptum. Quin etiam iuuantes & lędentes cauſæ cum adhibentur, has dete gunt febres; requirunt enim illa præſidia quæ putredinem ſiſtant, vacuent, concoquant, quæ alijs non conueniunt, lædunturque magis quam aliæ à quibuſdam remedijs, vt cutis adſtrictione, & balneis ante coctionem humorum adhibitis: capiet etiã notas à ſubiecto corpore: nam ſi corpus vel multis aut malis humoribus abundat, vix alijs febribus quam putridis corripitur, *quemadmodum calida & humida & denſa & aſtricta*; propterea anni tempora, ratio victus, viuendi conditio, quæ oſtendunt hos ſubeſſe humores, eaſdem febres teſtantur: putabimus enim putridam eſſe quæ autumno naſcitur, vbi corrupti vigent humores: necnon ſi homo malis cibis in vita otioſa aut nimiũ laborioſa eſt vſus: Quod ſi vel inflammatio vel alius humor excitatus a cauſis adultis, aut ab euidentibus quidem, ſed in viſceribus internis, putabimus prorſus ab illis natam febrem putridam eſſe. licebit à partibus febris notas quoque colligere: nam ſi cum rigore vel frigore, vel horrore incepit febris, abſque cauſa manifeſta, credere dębemus hanc putridam eſſe, item inæqualitatis tempus in his ſolis eſt febribus, illaſque ſolas teſtatur. Porrò à tertio fonte, nempè ab effectibus, febris putridæ ſigna capientur, ac primum quidem ab actionibus læſis: nam ſi cum rigore vel incepit, aut poſtea quam incępit cum eo vel horror, aut frigus infeſtat, præſertim ſi hæc à manifeſtis cauſis non ſunt facta, aut ſi diutius durant, & ſępius veniũt, vt in ſemitertiana contingit, teſtantur profectò putridas vrgere febres. Sunt quoque deliria, animi defectus, vigilię, ſopores, inquietudines, ſpontaneæ laſſitudines, dolores vehementes in partibus, ferè harum febrium inditia, vt & reliqua animalis facultatis inſignia vitia: nam ſi in Synochis non putridis nonnullę ex his, vt dolor capitis, & ſitis, vrgent, tamen aliarum partium dolores, vt pectoris, ſtomachi, & Syncope, non niſi has febres comitantur. Præbent & ſua indicia reſpiratio & pulſus: fiunt enim pulſus in his febribus inæquales, tum quod celeritas contractionis maior ſit, quam dilatationis, id enim fit, quando fuliginoſa excrementa magis vrgent quam caloris magnitudo: ac vbi acceſſiones fiunt cum caloris contractione, inæquales fiat pulſus in diuerſis pulſationib. minores enim fiunt in principio, & inæqualiores quam in augmento & ſtatu. Sunt vero proprij pulſus celeriores in contractione in his febribus, niſi affectum ſit os ventriculi à mordacibus vel frigidis humoribus; Duri autẽ pulſus nec proprij, nec inſeparabiles ſunt cuipiam generi febrium: illis autem putridis conueniunt, quando inflammatio in aliquo uiſcere fatigat, uel ſchirrus, uel aliquod eſt ſymptoma coniunctum, aut neruoſa aliqua tenſio, & ſiccitas. Hæc Galenus: ego tamen puto, durum pulſum, niſi ſuſpitio ſit de hectica, putridam neceſſario monſtrare. Quare incipiente febre erit certa febris putridę nota; ad proportionem æqualitatis magnitudinis & uelocitatis pulſus, uariantur quoque reſpiratio, naturalium quoque facultatum uitia has teſtantur febres, ut coctiones uitiatæ, ut attractio, retentio & expulſio labefactata, ſed potiſſimum concoctio his læditur cum humorum ſit uitium huiuſmodi febris, quam ex corporis excrementis, potiſſimum ex urina, quæ humorum contentorum in uenis alterationes, & corruptiones oſtendit, id deprehendemus, quod inditum quia ad excreta quoque referri poteſt, poſtea explicabitur peculiari quadam tractatione ut uobis in hac re pro temporis anguſtia ſatisfaciam. Quare ad qualitates mutatas accedo, quæ non exigui momenti notas in hac re præbent: nam ſi quis liuido, aut flauo, aut nigro, aut alio colore qui malos ſubeſſe humores teſtetur, prędictus, febre laboret, non immeritò ſuſpicabimur illum putrida laborare: ſic profectò, ſi putridum expiret, aut illa quæ olfacit corruptam qualitatem repręſentent; aut ſi amarum uel falſum uel aci dum apparet quod guſtat, hęc omnia ut uitioſos & aptos ad putredinem humores monſtrant, ſic putridam arguunt febrem. Excrementa uero præbent & ſuas notas: ſi quis enim inuadente febre uomat bilioſa, aut deijciat fętida, aut ſudare incipiat, uel ſudorem

rem fœtidum alio tempore emittat; aut ſi urina ſuprimitur febris ratione, merito arbitraberis putridã infeſtare febrem. Quod ſi ſymptomata peculiaria ali cui putridæ ut quartanæ, tertianę, ardentes urgeant, ſigna prębent ut ſimilitudo: nam ſi graſſan tur putridę, merito credemus illum de quo agimus putrida laborare, ex ſpecie genus uniuerſum putrida rum inferimus.

Quæ igitur, cum rigore inuadunt, non abre ex earum numero eſſe, quæ circuitu quodam repetunt, duxeris: tertianæ enim atque quartanæ omninò cum rigore laceſſunt: Sed tertianæ ſæpè cum vehementi rigore, primo ſtatim impetu incipiunt, quartanam verò, nunquam cum vehementi rigore incipere vidimus: ſed temporis progreſſu rigori vehementiam accedere.

DE frigore, horrore & rigore quæ in nobis fiunt ab internis vel externis cauſis diſputatio mihi ſemper perobſcura & difficilis viſa eſt: nam quid ſint, & à quibus cauſis, quomodoque fiant, non conſtat inter antiquos Scriptores, ut Galenus paſſim, & præſertim in libro de rigore & horrore conſcripto, oſtendit. Recentiores uero Medici Galenum omnes ſequuntur, uno excepto Fernelio, qui opinionem induxit de cauſis, in quibus maior eſt difficultas, antiquioribus partim contrariam, partim ſimilem. Ego vero qui in multis in hac tractatione ab omnibus diſſentio, inſtitui de hac re quæ magnos habet in Medicina vſus, diligentius agere. Ac primum dicam quid hæc ſint, & quomodo inter ſe differant; deinde, quæ ſint illorum cauſæ; tertio loco quomodo ea fiant ab agentibus & patientibus cauſis, poſtremò, quæ ſint illorum proprietates, enarrabo; & interim ſententias multas à noſtris authoribus de his affectionibus traditas, oſtendemus ſponte ſequi noſtram opinionem; ab aliorum vero ſententia recedere. Porrò frigus de quo agere volumus, non illud eſt quod quomodocunq; reperitur in corporibus malè affectis, ſed quod eſt cum dolore & moleſtia, adeo, ut nihil aliud ſit huiuſmodi frigiditas quàm moleſtus triſtisque ſenſus frigiditatis, qualis apparet in ſanis in vehementi frigore aëris, aut aquæ, & in laborantibus febre per initia acceſſionum; in Apoplexia vero & Paralyſi etſi frigida adeſt diſpoſitio, cauſa tamen, quia ea dolorifica non eſt, à noſtra tractatione excluditur. Quid vero ſit rigor, ſi Galenum ſequamur, difficilius eſt intelligere, quàm ſi ſenſum ipſum conſulamus, & ea quæ ſunt euidentia in ægris & ſanis: contendit enim ille, rigorem non eſſe tremorem, cum cauſæ rigoris & tremoris differant, & inuoluntarius rigor ſit, & totius corporis motus, tremor uero vnius partis, aut certè non totius paſſio; & ea quidem non fiat nobis quieſcentibus & nolentibus; quare eum per concuſſionem, agitationem, vibrationemque diffinit. Verùm cum tremoris nomen & motus omnibus ſit notiſſima, illa vero nomina obſcuriora; ſimilisque omnino ſit motus in tremen tibus & rigentibus, etſi cauſæ & alia differant præſtat profectò motum qui fit in rigore, per tremorem definire. Verum præter hunc motum in rigore, adeſt refrigeratio vehemens & dolorifica; quare rigor nihil aliud eſt, quàm totius corporis inuoluntarius tremor cum refrigeratione vehementi & dolorifica. Et hæc definitio communis eſt rigori omni, & non ſolum proprius ei qui fit in morbis, ut Galenus putat in libro de rigore, eum qui fit in ſanis rigorem, definiens ſine tremore eſſe ſolam refrigerationem dolorificam; neque enim ſanos in aere frigido refrigeratos, dicimus rigere, niſi concutiantur ſiue tremant; nec etiam probare poſſum, quod ſcribit horrorem in ægris eſſe ſolius cutis commotionem cum refrigeratione dolorifica, ita, ut in cute id fiat in horrore, quod in vniuerſo corpore fit in rigore: nam ſi verum eſt quod alibi ſcribit, horrorem fieri in quartana febre, rigorem vero in tertiana exquiſita, & has affectiones ſolum differre per magis & minus, conſtat pariter in utroque affectu vniuerſum corpus concuti, alioqui non per magis & minus in illis eſſet differentia, ſed in diuerſis locis in corpore: omnium ergo leuiſſimus affectus inter hos eſt frigus, ut apparet in quotidianis, vehementior eſt horror, ut in quartanis exquiſitis, & tertianis nothis apparet, grauiſſimus eſt rigor, qui fit in tertianis exquiſitis; & ut frigus ſolum exiſtit ſine tremore, & concuſſione, ita horror & rigor ſine frigore eſſe non poſſunt. Porrò horum effectuum particulares cauſas multas tradit Galenus: nam in libro 2. de cauſis Symptomatum, docet rigorem fieri ab externo frigore, acribus medicamentis extrinſecus adhibitis, necnon ab horrendis ſpectaculis & alijs omnibus quæ vehementem timorem afferunt, idem commit tit ſubita aquæ feruentis aſperſio, aut ignis ſcintillæ per cutem diſperſæ; quinetiam, ex internis cauſis tradit rigorem fieri, vt ex flatu ex craſſis humoribus ex crapula genitis, & hunc febrem non ſequi. Idem accidere cùm magnæ inflammationes in profundis partibus ſuppurantur; fieri etiam ex biliоſis, acribusque humoribus expulſis ab internis partibus, & motis per carnem & muſculos violenter, qui cum pungant, ſtimulent, diuidant, & uulnerent, rigorem excitant. Hunc autem rigorem qui fit ab his humoribus neceſſariò ſequi febrem. At vero in lib. 2. de differentijs febrium, capite ſexto, ita ſcribit: Pituita ſalſa ſuperueniente acceſſione, non rigorem, ſed tantum horrorem excitat. Acida vero ſi per ſentientes corporis partes deferatur, ſine febre rigorem generat; quod ſi modica aliqua in ipſis fiat putrefactio, febrem hepialam inducit; quod ſi uehementius putrefiat, rigor quidem antecedit, febris autem ſubſequitur, ſuperata frigiditate à multitudine caliditatis; adeo, vt dũ febris inualeſcit, atq; conſiſtit, minimè ſentiatur, pituita vero dulci putreſcente, rigor minimè febrem antecedit. Quiſpiam verò fortaſſe arbitrabitur non à ſimplici cauſa rigorem, & febrem fieri ex pituita; nam ex parte pituitæ putreſcente fit febris, ex ea verò quæ non putreſcit, rigor; in tertiana verò bilis eadem rigorem, & febrem facit. Hæ ſunt cauſæ particulares, quas paſſim commemorat Galenus.

Verùm, qui has tenet, non eſt doctior quocunque vulgari homine: nam quilibet videt ex vehementi frigore externo horrorem rigoremque fieri, & eadẽ mala excitari ab horrendis ſpectaculis, & acribus medicamentis extrinſecus appoſitis: ſed ſoli docti Medici, & Philoſophi ſciunt, quid hæ & aliæ cauſæ particulares in corpore faciant, cuius ratione hæc ſymptomata ſequuntur. De coniuncta ergo cauſa quæſtio eſt, qua inuenta, animus quieſcit, & ſimul intelligit an ſingulares hæ cauſæ aptæ ſint facere quod illis tribuitur. Age igitur, ac primum excutiamus Galeni de hac re opinionem, qui ſi ſuam ſententiã confirmare poſſet validis argumentis, vt facilè alios refellit qui de proprietate nominum iſtorum ſymptomatum diſputarunt non eſſet profectò quod nos in eadem re laboraremus; ſed cum multa in eo de-

ſiderari poſſint, alia verò tradat rationi minimè con
fona, locum vtique nobis reliquit ad cogitandum, &
ſcribendū de re hac tantopere difficili, & neceſſaria.
Primum ergo quod in eo requiro, eſt, quod cùm mul
tas particulares cauſas enumerauerit, multas ex illis
non redigat ad immediatam cōmūctamq; eam cau-
ſam quam quærimus: non enim docet cur acria me-
dicamenta, & horrenda ſpectacula, aquæ feruentis
aſperſio, ignis ſcintillæ, & crapula, pariant horrorē,
rigoremq;, ferè enim ſolum quærit eam cauſam im-
mediatam in humoribus, qui cum his malis febrem
pariter generant, & id fortè etiam non rectè, quod
quilibet intelligere poterit cum illius opinionem in-
tellexerit. Vult ergo hic author, vt patet ex lib. de
cauſis Symptomatum, rigorem fieri à bilioſis, & acri
bus humoribus expulſis ab internis partibus, & mo
tis violenter per carnem & muſculos, qui cum eos
(inquit) pungunt, ſtimulant, diuidunt, & vulnerant,
rigorem excitant, frigus vero quod cum ipſa concuſ
ſione eſt coniunctum, ſcribit fieri ob ſubitam, & ve-
hementem contractionem ſanguinis in partes inter
nas, & maximè circa cor, quod eſt caloris noſtri præ-
cipuus fons: ipſum autem rigorem qui fit ab his hu-
moribus, neceſſario ſequi febrem; Et quoniam ab
ijſdem humoribus ſtatuit diuerſa mala in habitu cor
poris fieri, docet in illis differentias quæ aptæ natæ
ſunt proprios ſuos affectus parere: nam, inquit, ſi hu-
mor ille tenuis, ſalſus, immotusq; fuerit, pruritum
excitat, paucus vero, tenuis, mordens & immotus,
vlceroſum ſenſum parit, paruus tenuis, & mordax
cum exiguo motu horrorem; qui vero humor vehe-
mentius mouetur, copioſior, mordaciorve eſt, rigo-
rem infert, & eum quidem maximum, ſi humor plu
rimus eſt, mordaciſſimus, vehemētiſſimeq; mouetur.
Vult etiam in quartanis, & quotidianis nothis hor-
rorem fieri ab eo humore qui has febres parit, expul
ſo à venis, & per corpora ſenſibilia commoto, & do-
lorem punctura mq; ſua frigiditate inferente. Cur
vero poſt rigorem ſequatur calor, & febris, ſcribit idē
accidere tribus de cauſis, quia ſcilicet calor pluries cō
cuſſus, nec tranſpirare potens, multiplicatus eſt in
profundo; & quia vehementer extra eſt expanſus; ter
tio, quod in concurſibus, & violentis motibus accre
ſcere nata eſt caliditas.

Cæterùm, ſudores ſequi rigorem, eo quod calor è
profundo exiens quaſi feruens copioſam humidita-
tem quam ſudorem dicimus effundat; Qua ratione
etiam accidere vt poſt rigorem fiant criſes, & febriū
ſolutiones: idem enim calor feruens, & exiens cum
ſudore, noxios humores ſecum rapit, ad quod ſpe-
ctans Hippocrates ſcripſit. *Ab ardente febre habi-
tus, rigore ſuperueniente ſoluitur.* Hæc de modo quo
fiunt ab humoribus tremor, ſiue concuſſio, frigus &
febris, ſcribit Galenus; quæ refellere aggredior, reli-
qua enim poſtea facilè intelligentur. Ac primo ad-
fero, q̄ in principijs acceſſionum in quibus fit rigor,
& pariter febris non fiat ſeparatio aliqua humorum
qui ſunt in venis ſimul confuſi: omnis enim expul-
ſio, & ſeparatio vtilis ſequitur concoctionem quę ſo
lum apparet in ſtatu & declinatione, in quibus tem-
poribus ſudores laudabiles ſunt, peſſimi autem in
principio acceſſionis: eandem enim ſeruat propor-
tionem principium acceſſionis ad illius ſtatum, &
declinationem, quam ſeruat principium totius mor
bi ad illius ſtatum, & declinationem; quare omnes
excretiones quæ fiunt in principio acceſſionis in fe-
bribus omnibus per habitum corporis ſunt malæ?
quæ vero per vomitum fiunt, aut per aluum, vtiles
ſunt, vt in tertianis apparet: excernitur enim per eas
partes non materia putreſcens quæ præſentem facit
acceſſionem, ſed quæ derelicta eſt ex priore acceſſio-
ne; aut materia eſt antecedens, quam natura cùm
calor contrahitur incipiente acceſſione extrudit, vt
exonerata meliùs concoquere poſſit putreſcentem
humorem; humor vero qui per ſudorem emittitur,
ille eſt, qui præſentem acceſſionem facit; In conti-
nuis veris nulla excretio prodeſt in principio, quia
humor febris cauſa ſimul totus putreſcit, nec ſtatim
concoqui poteſt, quare nec expelli. Expectatur er-
go concoctio, & expulſio progrediente morbo. Cū
igitur non poſſit fieri ſeparatio bilis à tota maſſa hu-
morum in principio quando fit rigor, non fiet ergo
illius delatio, & expulſio per carnes: vel ergo nulla
fit expulſio, aut fit omnium humorum per cutem,
quod ſenſibus repugnat: nemo enim ſanguinem per
eas partes excerni vidit, vt fit per nares. At meliùs
dicimus nullam fieri expulſionem humorum per cu
tem, dum fit rigor: nam ſi vniuerſa humorum maſ-
ſa, ideſt ſanguis ipſe compoſitus ex vniuerſis humo-
ribus, contrahitur in partes internas, & verſus cor (vt
Galenus, & alij omnes ſentiunt) & frigus externa-
rum partium, & liuiditas, atque etiam ſomnus oſten
dunt, quomodo quæſo poteſt in eodem tēporis mo-
mento ſimul fieri vehemens alius motus ad partes
exteriores, (cōtraria enim ſimul eſſe, & fieri nequeūt)
Quare non poteſt moueri confertim tota humorum
maſſa in partes internas, & ſimul bilioſus humor ab
ea ſeparari, & in partes externas extrudi. Quomodo
enim abſque calore, & ſpiritu qui concluſi ſunt in
partibus internis, caro muſculorum aut venarum po
teſt expellere, aut aliquid aliud agere? Qua quidem
in re miror profecto Galenum non vidiſſe repugnan
tiam, quæ ſequitur hanc opinionem, quę ponit par-
tes externas frigere in rigore ob receſſum ſanguinis,
& caloris, & ſimul vult bilem confertim expelli in
partes exrernas, à quibus receſſit omnis calor influēs
& humor, quaſi calor hic qui vnus & idem eſt, & vi-
nicum naturę inſtrumentum, poſſit ſimul maximè
contrarios motus ſubire, intro ſcilicet & extra. Quod
ſi hæc fieri poſſet, cur ſimul ſemper non fiunt ſom-
nus & vigilia, timor & audacia, gaudium & triſtitia.
Amplius nullo indicio deprehendere poſſumus, bi-
lioſos eos humores qui tertianam committunt, ex-
trudi à venis in principijs acceſſionum cum fit rigor
in muſcolos, cur enim vſque ad cutim non perueni-
rent? quod ſi hoc fit, vt nihil obſtat fieri, cur non fit
cutis flaua ſemper in ſingulis acceſſionibus; vt in
morbo regio, in quo non ſyncera bilis qualis dicitur
eſſe cauſa tertianæ exquiſitæ, & rigoris qui in ea fit,
ſed mixta cum ſanguine, & alijs humoribus ad cu-
tem effunditur? Præterea, quis ſentit in rigore, &
horrore eas morſiones, eas diuiſiones, ea vulnera mu
ſculorum in toto corpore ab his humoribus facta, vt
illi fingunt fieri? oportet enim eos loqui de inſigni
morſione ex ſolutione continui, ſi modo omnes par
tes & vniuerſum corpus tanta mala patitur, ſenti-
mus quidem inſignem frigiditatis ſenſum, & eam
moleſtiam quæ ſequi poteſt talem affectionem, vul-
nera uero & morſiones nemo dicet ſe ſentire, a-
lio qui cur etiam non fit in horrore qui naſcitur ex
timore, qui ſimilem omnino habet ſenſum, & om-
nia ſimilia, vt qui conſtet ex concuſſione & frigoris
ſenſu? At quid in eo erit quod in eo vim habeat cor
rodendi & vulnerandi carnem & muſculos? Adde
quod ſi fierent rigores ex humoribus expulſis à ve-
nis in habitum corporis, cur ſemper in omni acceſ-
ſione aut ſaltem poſt multas poſt quas non ſequitur
euidens aliqua expulſio, vt in tertianis nothis, &
quartanis, non fiunt tumores, ſcabies, laſſitudines,
eryſipelata, herpetes, & mu ta alia mala quæ oriri ſo
lent ex humoribus ſparſis & tandem firmatis in car-
ne & cute? nec hæc quidem mala euitari poſſunt ex

ea

ea diſtinctione quam facit de humore qui ob diuerſam ſuam quantitatem & differentes qualitates, motum & quietem, diuerſa quæ enumerauimus Symptomata parit: nam vt ea ſtatuit fieri tanquam legislator, nullam adhibens probationem, ſic & (etiã dato quod vult) numne humor acris multus, eſt vehementer motus rigorem (ut ille putat) faciens, tandem quieſcit in incremento & ſtatu acceſſionis antequam fiat aliquis ſudor, aut alia euacuatio per quã dicere poſſimus illum eſſe excretum? quid quæſo ille faciet in corpore, finito rigore? & cur non ſentitur aliquid facere, ſi tantus tamque acris ſit ille humor biliosus, ſeparatus ab alijs humoribus, à quibus in venis temperarur? non enim laterent mala quæ talem tantumque humorem ſequuntur, præſertim (vt diximus) in illis febribus in quibus non expurgatur per ſingulas acceſsiones. Itaque cum nullo ſenſu deprehendatur contineri huiuſmodi materia in muſculis & carne, conſtat nullam fieri illus motionem ad partes externas quæ rigoris ſit cauſa; quod & alia argumenta ex ipſius rigoris natura ſumpta docent: nam omnes particulæ vel minimæ concutiuntur & frigent, in quas omnes eſt impoſsibile ferri humores illos; quid enim æqualiter diuidere in venis poſſet eos humores, & in omnes partes eoſdẽ æqualiter ſpargere, vt æqualis eſt rigor in uno membro vel etiam in pluribus, præſertim ubi humor eſt melancholicus, vel pituitoſus? talis enim nec ab alijs ſeparari, nec extra uenas expelli, nec per omnes partes æqualiter ſpargi poteſt eo tẽporis ſpatio, quo durat rigor & frigus, præſertim incipiente morbo longo, & exiſtente materia cruda, quæ ob id difficilè mouetur, alioqui ſemper daretur turgentia (vt dicitur) humorum, quam Hippocrates & ipſemet Galenus dicunt non cõtingere niſi raro in morbis acutis.

Addo quod ſibi in materia rigoris non conſtet: Nam cum poſuiſſet in libro de Symptomatum cauſis, eum humorem qui aptus eſt ad rigorem commitẽdum neceſſario vehementer moueri, & copioſum eſſe mordacemur, cum vero qui horrorem efficit, paucum, tenuem, & mordacem, cum exiguo motu, poſtea horrorem tribuit quartanis, & tertianis nothis, in quibus copioſus & craſſus & minimum mordax eſt humor; Et in libro 2. de differentijs febrium, rigorem ipſum non ſolum ex ipſa bile ſyncera, ſed ex ipſa etiam pituita arida ac vitrea delata per partes ſentientes committi ſcribit ſine febre: pituita vero eadẽ modicè putreſcens febrem hepialam inducit; quod ſi vehementius putreſcat, rigor quidem inquit antecedit, febris vero ſequitur, probatque illorum ſententiam, qui dicunt eas febres fieri ex parte pituitæ putreſcente, ex ea uero quæ non putreſcit, rigorem fieri, quæ omnia vanitatem huius opinionis oſtendunt: nam ſi rigor requirit humores per omnes partis ſentientes ſubito ſpargi, & eas diuidere, mordere, vulnerareque poteſt, nulla pituita hæc omnia poteſt facere, & omnium minimè vitrea, quæ tenaciſſimè in hæret ei parti cui adhæret. Prætereà, cum ſtatuiſſet ab uno & eodẽ humore fieri rigorem & febrẽ, cur inquit & ponit aliter fieri in febribus pituitoſis quã biliosis? & vbi quæſo vidit rigorẽ antecedere febrem cum rigor ſit pars acceſſionis febrilis? item ſi rigor fit ob mordicationẽ horum humorum, vtique rigebũt frigebuntque prius muſculi propinquiores venis internis, à quibus ille humor effunditur; at prius nares, aures, & extremi digiti frigent inuadente acceſſione, quas partes humor ille vltimo attingit. Cur ẽt non fit rigor cũ per criſes biliosa materia per ſudores excutitur? ea enim per carnem & maſculos pariter à uenis effunditur; nec credere quidem oportet, tunc non fieri rigores, quod humores concocti acrimoniam exuerint: nam criſes fiunt in maximo feruore morbi, & in mora; rationique eſt conſonum bilem flauam concoctam actiorem eſſe humore melancholico adhuc crudo, qui tamen rigorem & horrorem (vt ille tradit) committit? Cur etiam non excitatur rigor cum ſyncera bilis à venis reijcitur in uentriculum & inteſtina partes non minus ſentientes quam caro? ſi enim morſiones partium excitant hanc affectionem, in diſenteria vbi maximus ſæpè eſt dolor ex acrimonia bilis, coniuncti eſſent perpetuo rigores, ſaltem in partibus internis, imo & in vniuerſo corpore, vt uidemus rigores fieri vniuerſales, vbi acria medicamenta unam ſolum partem mordent & erodunt. ex quo etiam patet, non requiri in generatione eam in omnes partes humorum ſparſionem. Amplius, vnum & idem remedium calefaciens, hominem liberat à concuſſione & frigore, tanquam vnica ſit cauſa vtriuſque ſymptomatis; at acribus humoribus ſparſis per carnem, calida auxilia cuti admota non poſſent prodeſſe, ſi contrariorũ contraria ſunt remedia. oportet præterea vnam eſſe & immediatam cauſam rigoris, ad quam particulares omnes redigãtur; at ad humorũ illam delationem redigi non poſſunt quæ ob timorem vel frigidæ aſperſionem, uel internam ſuppurationem, rigorem mouent. Sed cur magis in his laboro? eo enim conceſſo, quod ille vult, non ſequitur rigorem fieri debere & frigus ob delationem illorum humorum per carnem, & muſculos; oportet enim ex ea mordicatione aliud fieri, aliudque moueri quod ſit cauſa & frigoris & concuſſionis; De qua quidem re Galenus agit duobus in locis, diuerſo plane modo, vt qui nihil inuenire potuerit in quo illius animus quieſceret. locus unus eſt in libro ſecundo de ſymptomatum cauſis, capite quinto, vbi quærens cauſam cur à frigidis & calidis humoribus rigor excitari poſſit, docet facultatem expultricem pariter moleſtari ab his contrarijs humoribus eo, quod vterque vim habeat, moleſtandi ipſam facultatem, & propterea cum ea in omnibus partibus affectis ex delatione horum humorum mouetur, neceſſe eſſe muſculos omnes vibrari, & cum illis articulos, & cum his vniuerſum corpus, quæ affectio nihil aliud eſt, quàm rigor. Igitur, ex eo loco facultas expultrix, vel potius omnes partes in quib. ea reſidet, cauſæ ſunt rigoris, cum mouentur omnes ad expulſionem; Egregiam profecto chimeram, quæ expultricem facultatem agere facit cum motu, & facultate animali, non enim naturales actiones, fiunt cum mutatione ſitus partium, vt ille etiam alibi teſtatur, & rectè; ſiquidem muſculus cum expellit, non expellit vt muſculus, ideſt inſtrumentũ motus ex ſimilaribus partibus compoſitum, ſed vt pars ſimilaris, vel vt propriè dicam, partes ſimila res quæ in eo ſunt, expellunt, ac ſimilarum partium actiones nullum requirunt motum localem, qui in omnis voluntarius eſt, & animalis facultatis, & denique muſculi actio, vel quæ contractione, expanſione, concuſſione, & omnibus alijs modis quibus contingit locum mutari, à partibus corporis peraguntur, & in ipſis libris de ſymptomatis, horroris, rigoris, conuulſionis, ponit eſſe ſymptomata animalis facultatis. Vrgent præterea eam opinionem alia, & illud primum, cur ſemper non fiunt rigores in morbo regio, in herpete in tertianis exquiſitis, & omni criſi morborum acutorum quæ per ſudorem fit; Prætereà cur internæ partes, vt ventriculus, & inteſtina non etiam concutiuntur, & vibrantur, & rigores excitari, cum mordentur ab acribus humoribus, & eos deorſum expellunt. Cur etiam muſculi illi habitus corporis ſemper expellunt extra, &

non

non repellunt rursus in venas? quod si illi prosequũ- A
tur humoris motum quem inchoarunt venæ ad ex-
ternas partes, quo modo potest in eodem tempore fie
ri sanguinis, idest humorum omnium, delatio in par
tes internas? id enim fiat oportet, si frigus rigoris
pars simul fieri debet: nam & ex hoc proditur huius
causæ vanitas, quæ dum tota versatur in expulsione
humorum ex qua dicit fieri agitationem, & tremo-
rem, nullam mẽtionem facit de causa frigoris, quod
est alia pars rigoris, quod si putat rigorem fieri ab ex
pultrice facultate similarium partium, quæ tandem
commoueat, agitet, contrahat, relaxetque musculos,
articulos, & cum his tandem vniuersum corpus?
cur in libro de rigore aliam affert causam coniunctã
ex motu calidi natiui, cuius nullam mentionem fe-
cit in libris de symptomatis? quid aliud dicendum B
est, quàm quòd author hic vt alij Asiatici (vt Cicero
ait) loquax, omnia effundat.

Sed quæso videamus quomodo etiam rationi sit
cõsona ea causa quam sumit à calido naturali influẽ-
te, ponit in eo opere calidi innati essentiam esse per
se mobilem, & seipsam mouentem, intro enim mo-
ueri, quia frigiditatis est particeps, & id fieri vt ala-
tur, & augeatur, extra vero exire, & efferri, quia il-
lius essentia calida est. Itaque huiusmodi calidum
perpetuo motu intro, & extra ferri, quia ex calida, &
frigida natura constat: repugnante enim calore, il-
lud non potest perpetuo intra versari, renitente ue-
ro frigiditate, pariter nequit in externis partibus per
petuo versari, nec dissolui; quæ quidem vera sunt,
sed fortè veriora, si diceret substantiam calidi innati C
constare quidem ex quattuor Elementis, vt alias om
nes quę sunt in nostro corpore, sed in ea præpollere
aeream, & aqueam substantiam, deinde igneam, mi
nimum uero esse terrenæ substantiæ; id enim postu-
lat natura spiritus, & puri sanguinis, ex quibus ea ca
lidi innati substantia (vt tradit alibi ille) constat, quia
ergo aerea est, & aquea, motus non potest habere ex-
tremos, quare nec penitus extra efferri, nec intro in
angustum spatium tanquam in centrum contrudi
potest; quia vero igneæ quoque naturæ est particeps,
magnam vim habet ad agendum, & propterea est
commune animæ, & corporis instrumentum, sine
quo nulla actio fieri potest. Quia uero terrenum
aliquid habet, contrahi potest etiam in cor tanquam
in centrum, & in fontem à quo deriuatur. Merito D
igitur quod talem habet naturam, eos habet motus
quos illi attribuit Galenus, sponte enim extra moue
tur, id enim requirit aerea, & ignea substantia, &
quoque fit cum externæ partes illius ministerium re
quirunt; intro vero contrahitur, cum ab internis par-
tibus pariter reuocatur, aut ipsum debilitatum fo-
ras exire & expandi per vniuersa mẽbra nequit, tunc
enim illud contrahi necesse est, ut ex concoctione
crudioris sanguinis qui inprimis uenis abundare so-
let, puriorem sanguinẽ, & spiritus sibi generet', quo
facto, rursus ad externas partes prorumpit, nam (vt
rectè inquit Galenus) substantię per se mobili quies
est mors, & quia id requirit structura corporis, quæ
ex partibus internis & externis constat, quarum a-
ctiones & officia continua quadam successione exer- E
ceri debent, ut otiosa non sit hominum vita. His ita
que suppositis, definit Galenus rigorem esse repen-
tinam & uiolentam innati calidi refrigerationem;
sed rectius postea scribit, rigorem fieri naturalis ca-
loris motu violenter impedito, non enim propriè di-
citur calor refrigerari, cum intrò contrahitur, aut ex
tra expanditur; quare nec etiam rigor est affectus vel
passio ipsius caloris, sed ex passione illius nascitur.
Sed iam videamus quomodo rigor fiat ex Galeni o-
pinione, ex passione ipsius caloris, quidque ipsum

calidum patiatur, & à quibus causis. hoc enim si pro
dignitate enarrabimus, profecto rem per se dignam
& arti nostræ vtilissimam explicabimus: nam ex hoc
multi profecto errores detegentur. Scribit igitur Ga
lenus in libro de rigore, hunc fieri ex caloris impedi
to motu ad exteriora, quædam enim impedimenta
in externis partibus ponit, quæ ipsum calidum intro
repellunt, & ad sua principia redire cogunt, ubi cũ
persistere nequeat, (vt quod ex substantia semper mo
bili constet) acerbatur & quasi in se coarctatus vehe-
mentiori impetu quasi solutus vinculis, egreditur,
& progrediens resistit his, quæ illius cursum impe-
diunt, eaque propellit, meatusque aperit: illis rursus
repugnantibus rursus repellitur & ad principium re
uertitur, & hæc pugna tamdiu durat, quoad ea repu
gnantia perseuerat, ex qua pugna totum corpus con
cutitur quasi uerberibus cæsum, & inæqualibus his
motibus fatigatum, vocaturque huiusmodi affectus
dolorificus rigor factus ob impeditum cursum calo-
ris ad exteriores partes, & eiusdem contractionem
& repercussionem ad interiora, propterea, inquit cor
pus post rigorem incalescit & sudores etiam effun-
duntur, cum enim per multos insultus noxia liberè
propulerit, & perfectè respirauerit, tribus de causis
corpus incalescere necesse est; primùm, quòd fre-
quenter calor à perspiratu exteriori repressus in al-
to colligitur; deinde, quòd multoties foras vehemẽ
ter expansus est; postremo, quod caliditas insultu,
ictu, violentoque motu accendi solear, subinde acci
dit etiam in huiusmodi ex alto reditu calorem seu
feruidum aliquid humorum confertim effundere,
quem sanè sudorem appellamus. Quibus ita positis,
varias ponit causas rigoris, humorem scilicet calidũ,
vel frigidum, certa qualitate & quantitate præditũ,
& violenter motum, pręterea; à medicamentis acri-
bus, & alia nonnulla addit. Verum cum causam pe
tit ab humoribus motis per partes sentientes, dicit
dolorem ab illis fieri, & ex eo duo sequi, nempè con
tractionem sanguinis in profundum corporis, & pro
pterea exteriora refrigerari ex particulis autem ip-
sis corporis in quibus humor consistit, unamquamq;
eum à se expellere ad vicinam, donec ab omnibus
partibus expulsus, per sudores, aut vomitus, aut e-
tiam per aluum fuerit excretus. Hæc & similia tra-
dit in eo libro, quæ non respondent his quæ superius
adduximus ex libro de symptomatum causis, nec
etiam inter se cohærent priora cum posterioribus:
nam in libro de causis symptomatum, concussionem
siue tremorem totius corporis quo constat rigor, di-
cit fieri a sola mordicatione humorum acrium, nulla
caloris natiui passione concurrente, eam enim mor-
dicationem mouere expultricem facultatem omniũ
partium quæ sentiunt in habitu corporis, & ex illa-
rum omnium motu, ossa, articulos & denique uni-
uersum corpus cum illis concuti, vibrari, tremore-
que: hic uero uniuersam causam petit ex calidi nati-
ui impulsu, & repulsu: plurimum autem refert, si
dicas rigorem fieri ex passione calidi innati, aut ab
excretrice vi quæ insita est singulis partibus; In li-
bro vero de rigore, cum diu in eo esset versatus, ut
ostenderet solius caloris contractione & expansione
rigorem fieri, & illus motu violento ad exteriora ex-
trudi molestantia, & vias tandem aperiri & sudores
fieri, postea (vt ex superioribus patet) molestantium
humorum per sudores expulsionem, & omnem il-
lorum motum, tribuit expellentibus partibus: non
igitur sibi constat. Sed singula iam excutiamus quę
ex libro de rigore sunt collecta. primum enim impe
dimentum quod ponit aduersus motum caloris ad
externas partes, nõ est commune omnibus causis ef
ficientibus rigorem, vt timori, suppurationibus in-

ternis,

ternis frigiditati externæ, in his enim calor natiuus nullum habet in carne & muſculis impedimentum, quod illius curſum impediat, & tantam pugnam ex ſucceſſiuis ſuis motibus intro & extra toties factis excitet; quomodo ergo communem cauſam omnis rigoris ponere poteſt ex refrigeratione vel ex alia paſſione ipſius calidi innati, ſi modum docere non poteſt communem omnibus cauſis rigorem committẽtibus? Deinde, cum in principijs acceſſionum febriũ rigor inter omnia accidentia primum emergat, quę nam fuit quæſo cauſa quę collocauerit in muſculis eos humores qui caloris motum erant remoraturi? ſi enim ante acceſſionem illi aderant immoti, ut qui nondum rigorem facerent, quid eos poſtea mouere potuit? non calor quidem ipſe, qui impeditos habet motus; quid ergo aliud, facultas ne expultrix? cuius nullus motus poteſt fieri ad exteriora, ſi ſanguis vna cum calore uiolenter in viſcera contrahitur. quod ſi illi humores mouentur à venis inuadente acceſſione, potius impedietur motus caloris obſtructis ipſis venis in ea agitatione & concurſu humorum, quam in ipſa carne, ad quam cum peruenerit calor, non multum impediri poteſt quin liberè exeat, ſi modo illa quæ ſcabiem, laſſitudines, & externa alia mala pariunt, id efficere non poſſunt: lata enim tunc eſt via ſpiritui, qui eſt materia calidi innati, præſertim ſi cutis extrinſecus non aſtricta eſt. Addo, quod ille rigorem vult fieri ob mordicationem humorum diuidentium & vulnerantium partes, & non ex obſtructione eorum; quæ caloris curſum impediunt; fingit ergo in carne & muſculis, aut in alijs neſcio quibus locis, eas obſtructiones, aut obices, uel alia impedimenta aduerſus motum caloris, & hunc plurimum laborare ut ea extrudat, & uias expediat quæ ſi aliquæ ſunt, certè ſunt in uenis, & arterijs in profundo corporis illic enim contractus eſt calor ibique ea difficultas quæ eſt in expanſione caloris conſpicitur, alioqui liberè moueretur calor vſque ad carnem & muſculos in quibus ea impedimenta & illi humores ponuntur eſſe, quod cum non fiat, aliam oportet eſſe cauſam huius contractionis quam eos humores ſparſos per carnẽ. Deinde concludere non poteſt ex ſucceſſiuis illis motib. ad externas & internas partes vniuerſum corpus concuti quaſi uerberibus cęſum, & his motibus fatigatum; nam concuſſio & tremor ille non requirit tantos totque motus, quando quidem ex vnico aut altero ſtatim fit huiuſmodi concuſſio, veluti cum ſtatim ex timore rigor contingit. Addo quod paulo poſt nõ amplius vult concuſſionẽ iſtam fieri ex cauſis repugnantibus motioni ipſius caloris, ſed ob dolorem. Plurimum autem refert vnum pro alio promere, vt vnicuiq; patere puto. At verò quid magis repugnat ſuis principijs, quàm dicere, ex morſione humorum facta in partibus extrinſecis fieri dolorem, & ad hunc duo ſequi, nempè, cõtractionem ſanguinis in profundum corporis, & expulſionem, & concuſſionem omnium illarum partium, & totius corporis? nam docuit ipſe in lib. 13. Methodi medendi, & paſſim alibi, ad partes dolentes ſanguinem cum alijs humoribus, & calorem cõfugere, vnde fiunt inflammationes; cur ergo vbi dolor fit in partibus externis, illa dolorem fugient, & ad internas partes contrahentur? an fortè quòd timeant hoſtem, vt Montanus ſentit, ideo fieri rigorem, quòd calor intro ſe contrahat, vt fugiat contrarium? At quæ poteſt eſſe contrarietas inter humorẽ, vel dolorem, & ipſum calorem noſtrum, cũ humor caloris ſit vehiculum, & ad ipſum dolorem concurrunt humores, & calor? Concuſſionem verò etiam ſequi dolorem, & morſionem, probare non poteſt, quoniam omnes, vel minimæ particulæ, quæ ſunt in habitu corporis, tam violentos, & validos motus efficere non poſſunt, cum priuantur ſanguine, & calore influente, qui eſt vt antea oſtendimus, commune inſtrumentum omnibus actionibus & partibus, quo vel leuiter ſublato, penitus ocioſæ manent externæ partes, vt docet ſomni generatio, & ob alias rationes quas ſuperius adduximus. Quod verò dicit pugnam eam ex contrarijs motibus caloris tam diu durare, donec materia quæ impedit externum motum, extrudatur per ſudores, vel aluum, aut vomitum, repugnat experientiæ: nam ſæpè nulli ſuccedunt ſudores in febribus quæ cum rigore inuadũt; Nec ſufficit inſenſibilis trãſpiratio ad tantum humorem quantum requiri dicunt ad rigorem generandum, & tam craſſum atque glutinoſum, qualis eſt qui rigorem quartanæ, & tertianę nothæ committit. Præterea, rigor finitur poſt principium acceſſionis, aut certè in principio augmenti maximè remittitur; Nulla autem euidens excretio ſequi poteſt tam exiguo temporis momento quo rigor finitur; nec ſudor vnquam fit, niſi cum inſtat declinatio, eſt enim ſudor declinationis cauſa; per vomitum vero aut aluum credere fieri expulſionem humorum qui ſparſi ſunt, & violenter impulſi per carnem, & muſculos abſurdum eſt, & Galeni principijs repugnans, qui credit humores qui ſemel exciderunt à venis, nõ amplius in ea redire poſſe: quod ſi non fit, non poterit fieri euacuatio per vomitum, aut per aluum læden tibus illis humoribus. Quod vero ſcribit augeri calorem tribus illis ſuis cauſis poſt rigorem, animo cõcipere non poſſum: nam calor tantus qui ſequi ſolet in febribus poſt rigorem, non poteſt accendi ex ea colluctatione in profundo corporis, & quod vehementer expandatur, vel quod violenter moueatur: nam in ira, & curſu cum timore hæc omnia fiunt multo violentius, nunquam tamen accenditur calor qui æqualis eſſe poſſit ei, qui in tertianis exquiſitis, aut etiam in leuioribus conſpicitur. Illud vero mirari quilibet poteſt, quod poſteà quam poſuit cauſam, & modum quo fit rigor ex caloris impulſu, & repulſu, cauſas particulares ponat, vt acria medicamenta, ſuppurationes internas, externum frigus, & alia, quæ non poſſunt redigi ad ſua principia. Sed hæc ſufficiant aduerſus generales coniunctasq; cauſas quas ponit Galen. de rigore, nam alia quędam poſtea expendemus, cum noſtram opinionem proponemus.

Ceterum inter recentiores Fernelius partim conſentit cum ueteri opinione, partim vero ab ea diſſentit: nam frigus, horrorem, & rigorem fieri ſcribit à vehementi incurſione caloris, frigoris, rei pungentis, aut quouis alio modo moleſtæ in corporis ſentiẽtes partes confertim facta; ſed cum hæc ſymptomata fiant in febribus, cauſam eſſe putat humorum actium concurſum ad præcordia, & partes omnes quę illa circunſtant: ea enim membra eximio ſenſu eſſe prędita, connexaque cum principibus & externis partibus, propterea merito fieri vt morſiones quæ in illis excitantur (ut & alia vitia) reliquis partibus communicetur, argumento quod hæc mala mi reſcant fomẽtis calidis & humidis, præcordijs, applicitis tanquã fomes illorum illic conſiſtat; & ꝙ ſudores per febres maximè à præcordijs moueãtur. Aliã addit cauſam, quod ab hac materia circum præcordia hærente vapor fœtidus & putridus, & in omne corpus effundatur, & cor primum per occultos meatus afficiat, ab illoque poſtea per arterias in corpus ſpargatur, & cerebrum impleat & grauet, omneſq; artus obtundat, & ſtatim cum ipſum cor petere incipit, ipſum offendens pulſum contrahat, & obſcuret, tandem uero ſparſus in corpus, inquit idem vapor

ſenſim

ſenſim incaleſcit, & inflammatur, ac tum febris ardorem, eiuſq; ſymptomata mouet.

Hæc Fernelius de cauſis frigoris, horroris & rigoris tradit in tractatione ſua de febribus. Sed ille cauſas veras inuenire non potuit: nam nulla ratio docere poteſt ex acrimonia, & punctura humorum circa præcordia verſantium horrorem, & rigorem committi in vniuerſis corporis partibus: Nam etſi connexus, & conſenſus eſt inter omnia membra per venas, neruos, & arterias, tamen ſeparati ſunt morbi, & dolores, nec quod vnam partem afficit, ſtatim alias omnes eodem modo percutit, alioqui cur in vehementi dyſenteria, aut ventriculi, aut inteſtinorum dolore, non fiunt rigores & horrores, aut eorundem dolorum non fiunt participes aliæ omnes partes, ſicut rigoris? etiam cutis ipſa? Videmus præterea, vomitus fieri in criſibus, & in cholerica paſſione ex puriſſima bile circa præcordia mota, & ipſa vehemẽter pungente, abſque prædictis ſymptomatis. Addo, quòd tales punctura concuſſionem, & tremorem, qui eſt rigoris pars, fortè probabilius excitare poſſent ob eam ſocietatem, & connexionem membrorum, frigus vero nullo pacto: nam quod eſt acre & calidum, non habet vim refrigerandi internas aut externas partes, nec contrahendi calorem, ob eam morſionem, alioqui cur in vomitu bilioſo non interuenit ſemper frigus externarum partium. Ceterùm, fomenta calefacientia circa præcordia admota, mitigant quidem horrorem, & rigorem, & propterea oſtendunt iſtorum cauſam in partibus internis contineri, & non in habitu corporis, ſed non oſtendunt hæc mala contingere ex morſione, & motu humorum per partes ſentientes, quippè, cum à calidis remedijs calidi, & acres humores exaſperentur. Ac cum eadem remedia externis partibus adhibita, rigotes quoque mitigent, nihil habet Fernelius ex illis quod ad ſuam opinionem firmandam conferat. At, multo minus probabilis eſt alia cauſa rigoris, vel frigoris quod in rigore fit, quàm ipſe affert ex putrido vapore, eleuato à præcordiis, & poſtea ad vniuerſas partes corporis: nam illud primum non conſtat quo modo vapor ille pulſus contrahere, & minuere poſſit in principio acceſſionis, non enim eo quod cor afficit, ideo pulſus hoc modo mutari debet, alioqui cur idem non fit in ſtatu acceſſionis, in quo plures vapores gignuntur ab humoribus putreſcentibus, à quibus magis afficitur cor, vt oſtendunt maiores, velociores, & crebriores pulſus, reſpiratioque ipſa eodem modo mutata. Poſtremò, non docet vnde vapores qui primum ſunt ad cor elati, & poſtea ab ipſo in vniuerſum corpus delati, calorem aſſumant, ex quo febris in vniuerſo corpore accenditur: non enim eo quod à corde ſpargnntur, inflammantur, & febris ardorem mouent; Cauſam ergo indicare debebat huius caloris, nec vapor ille quem fętidum eſſe dicit & putridum, cerebrum implet & grauat, omnesque actus obtundit, vt ille putat: nam vt hæc non contingunt in omni febre quæ cum rigore infeſtat, ita grauitas illa contingit potius ex receſſu caloris ad interna viſcera ex quo contingit pituitam, quæ in cerebro eſt, calore quo regitur, priuatam, cerebrum grauare. Alia ergo cauſa malorum quærenda eſt, & ex notis quibuſdam principijs, quibus poſitis & confirmatis, docebimus omnes particulares cauſas ad illa reuocari: hoc enim eſt maximum veritatis indicium, cum particularia omnia ad vniuerſalia rediguntur. Itaq; hoc primum ſit principium. In omni actione corporis, requiri animæ vim, quæ agentis rationem obtinet; deinde partes corporis tum ſimilares, tum organicas, pro diuerſitate actionum quæ fiunt, & ipſum vniuerſum corpus diuerſas habere vires, & facultates, ſunt enim hæc omnia propria inſtrumenta animæ, cum quibus proprias exercet operationes; Tertiũ, calidum influens à corde, quod à Medicis dicitur & reuera eſt commune animæ & corporis omnium quę actionum inſtrumentum, ſuo acceſſu inſitum ſingulis membris calorem excitat, & de potentia ad actum ducit, iamque reddit aptum ad agendum, cũ vero ille recedit, omnes partes à quibus fit receſſus, otioſæ manent, vt contingit in externis partibus dum fit ſomnus contracto calore ad internas, in quibus tunc fit ob illius preſentiam & abundantiam perfecta alimenti concoctio; Aliud principium eſt, huius calidi innati ſubſtantiam eſſe per ſe mobilem, facileque moueri poſſe in omnes partes: tale enim oportet eſſe, ut antea oſtendimus, quod ex aerea ignea que portione maximè conſtat, & aqueum terrenumque aliquid habet, quodque commune debet eſſe omnium actionum inſtrumentum. Habet ergo ſuos motus extra & intro ex hac ſua ſubſtantia, vt oſtendunt, quæ in nobis fiunt, nam vbi diſſoluta eſt illius ſubſtantia, maximè aerea & ignea, per labores & vigilias, ſponte ſe contrahit in viſcera, vt ex nutrimento reficiatur & augeatur; poſtea vero auctum hoc calidum corpus, & ſpirituoſum redditum ex generatione ſanguinis, ſponte pariter in externas partes effertur, ne cũ nihil hẽt amplius quod agat intus, deſit externis partibus quæ antea ipſius caloris abſentia otioſæ fuerunt paret idem calor, & quæ ei ſubiecta eſt ſubſtantia ſpiritus & ſanguis purior, promptè animæ, cuius eſt inſtrumentum, ut animi paſſiones oſtendunt, & cogitatio, quæ cogit calorem etiam diſſolutum, & ſponte appetentem motum interiorem, circa caput, ubi ſenſus & ipſa cogitatio exercentur uerſari, ſic vbi concoctione eſt opus in partibus internis, calorem eum natura reuocat ab alijs partibus, & colligit plus uel minus pro ratione facilioris aut difficilioris concoctionis. Eodem pacto in Syncope, quia maxima vis cordi infertur, uniuerſus calor alias vniuerſas partes penitus deſerit, vt ſuę origini & fonti ſubueniat. Igitur, quod aliud principium eſſe uolo, ad portionem operis quod à calore perfici debet, natura ipſa calorem euocat, ad ſe allicit, retinet concluſum, aut expandi permittit. Aliud præterea principium pono. effectus cauſis ſuis reſpondere debere. Quibus quidem ita poſitis, dico rigorem, horrorem & frigus quæ fiunt in febribus, non poſſe fieri ab alia cauſa quam a motu ipſius calidi natiui influentis à corde, hoc enim ſolum inter ea quę actiones noſtras perficiunt, aut corrumpunt, momẽtaneas ſubit mutationes, quare non ad animi uitia aut partium ſimilarium, aut organicarum ea mala referi poſſunt, calidi uero ſubitas mutationes oſtendunt timor, erubeſcentia, ira, gaudium, ſomnus, vigilia, ſyncope, quę non fiunt niſi ob motus & paſſiones natiui huius calidi. Idem docet frigus externarum partium rigoris pars, quod non niſi receſſu huius caloris contingit, & concuſſio ipſa, quæ tum demum ceſſat, quando calor liberè iam in partibus externis uerſatur. Sic igitur dico, tum frigus, tum concuſſionem rigoremque ipſum qui ex his conſtat, fieri motu huius caloris ad externas internaſque partes; & hoc rectè dixit Galenus. Quod vero ipſe docere non potuit, & præcipuum eſt, nunc docere aggredior, quid ſcilicet ſit quod calorem contrahat, illumque ſucceſſiuis motibus expandat, & quid requirat ipſum frigus & ipſa concuſſio; poſtulat quidem concuſſio hæc & vibratio, vtrumque motum caloris, frigus verò duntaxat ipſius calidi cõtractionem, nam ſola abſentia caloris ab externis partibus, in illis parit frigus, vt quilibet facilè concipere poteſt, & oſtendunt cauſę omnes quæ extrinſecus

refrige-

refrigerando calorem intro repellunt; concuſſionem vero ipſam duos requirere motus, cum nó ita pateat, poſtea docebimus. Porro, contractionis cauſa rigoris qui fit in febribus, de quo potiſſimum lis eſt, non acrimonia humorum pungentium partes externas facit, quid enim illi aduerſus calorem efficere poſſunt, aut quam vim contrahendi calorem habent ſi fortè tunc illi ſparguntur per carnem, & muſculos, quod diximus fieri non poſſe, & repugnare tum naturæ ordini, tum humoribus multis, qui momento ſpargi non poſſunt per eas partes, vt ſubita generatio rigoris requirit; nec ea contractio fit, quod calor ab aliquo extrinſecus frigido intro repellatur; quid enim in febribus aliud refrigerat externam ſuperficiem, quàm ipſius caloris receſſus? nec vt alij volũt, id accidit, quod ipſum calidum innatum in pugna contra ea quæ in carne continentur debilitatum, robur intus ſibi quærat, vt poſtea validiùs prodire in pugnam valeat: nam vt id fortè probabile eſſet in ægrotis rigentibus poſt longas febres, ita in his qui validis viribus in prima febrium acceſſione rigent, in primis ictibus caloris pugnantis (ſiquæ pugna vt illi volunt fit) admitti non poteſt. Quid ergo eſt quod calorem tunc contrahat? Et quid aliud eſſe poteſt quàm ipſa putredo, quæ naturam cogit calorem ad ſe reuocare, vt manifeſtè docent magnæ inflammationes, quæ in profundioribus partibus factæ cũ ſuppurantur, vehementem excitant rigorem, ex ſola ipſa interna putredine, & in eo caſu nemo vnquã exiſtimauit fieri aliquam commotionem humorum acrium per carnem & cutem, aut caloris pugnã aduerſus ea commentitia impedimenta. Eſt igitur in illis inflammationibus materia quæ ſuppuratur rigoris cauſa, quæ ſi inæqualis eſt, & ob id tota ſimul putreſcere, & ſuppurare non poteſt, toties fiunt rigores, quoties noua fit ex parte humoris ſuppuratio, vt ſæpè viſum eſt. Noſtram etiam hanc opinionem confirmat experientia, refert enim Fernelius ſe in anatome inueniſſe abſceſſum factum contentũ ſub infima parte iecinoris vergente ad lumbos, quo qui laborauerat dum viueret, frequenti rigore corripiebatur. Ego vero Lugduni vidi fratrem Angeli Bifoli Florentini, qui laborabat inflammatione recti inteſtini, ſubito horrore correptũ, quem poſtea aperta vomica, iudicauimus eo tempore excitatum fuiſſe, quo ſuppuratio maxime à natura tentabatur Taurini vero cum laboraret Bartholomæus Viottus Medicus non vulgaris, dolore profundo per totum ferè abdomen, & cum vomitu atque febre, feruentiq; & inordinato rigore, contenderentque alij Medici eũ laborare colico dolore, ego contra iudicaui inteſtina inflammata, itaque eo mortuo, & diſſecto, inuenimus id quod prædixeram, & quod erat inordinati, & frequentis rigoris cauſa, plurimas portiones inteſtinorum ſeparatas diuerſo modo affectas, quædam enim erant ſuppuratæ, aliæ inflammatæ, alias etiam gangrena occupauerat. Similia multa contingunt, quæ ignorantur, quia morborum & mortis cauſas non diſcimus ex diſſectione mortuorum, ſed ex noſtra antiquorumq; ratiocinatione, quę multa fingit, quæ experientia ipſa eludit. Sic ergo in principio acceſſionis febrium intermittentium, cum humor incipit putrefieri, & ob putredinem febrem accendere, natura in ſubſidium calorem colligit, vt reſiſtat putredini, quæ magnus eſt affectus, naturæq; maximè contrarius, quippè, cum ſit corruptio eius ſubſtãtiæ, quam inuadit; Interim igitur cum ipſa putredo ſola conſiſtit (id quod fit in principio acceſſionis) calor ad eam properat à natura reuocatus, & concoquẽdo cogit illam vitium remittere, quod cum natura eſt aſſecuta, calorem paulatim relaxat, & tunc frigus extrinſecus remittit eo exeunte. In ipſo vero ſtatu, & magis in declinatione, iam accenſa, & mutata materia in benigniores qualitates, calor vniuerſum corpus æqualiter occupat, & externas partes potius quàm internas, & interim cum exeuntibus vaporibus ipſe calor quoque expirat, & partem materię ſecum rapit, vnde ſudores, vel magnæ euaporationes ſequuntur, quæ acceſſionem finiunt: manet tamen in venis craſſior pars, & veluti cinis, quæ purgationem expectat.

Igitur frigus quod fit in horrore, & rigore, cauſam habet contractionem caloris, & hanc facit natura, vt putredini reſiſtat, & non (vt alij volunt) magnus fit in re putreſcente calor, qui alium ad ſe trahit: nam calor qui naſcitur ex putredine, auget calorem in alijs partibus, vt docent inflammationes quę febrem accendunt in toto corpore; Trahitur igitur à natura calor ad concoctionem efficiendam in humore putreſcente, non ab ipſo calore, qui eſt in humore; concuſſio vero illa, ſiue tremor altera pars rigoris, oritur partim ex contractione, partim expanſione ipſius caloris, nam ſi intus ſemper concluderetur calor, exteræ partes non concuterentur, ſed immobiles manerent, vt fit in Syncope; ſi vero libera eſſet caloris motio in partes externas, non vtique fieret motus ille deprauatus, in quo cadunt, & eriguntur membra ſurſumque & deorſum mouentur, vt in ſimplici tremore accidit; hoc ergo oſtendit calorem per minima interualla, imo eodem temporis momento adeſſe, & abeſſe à partibus externis quæ concutiuntur, & id fit in putredine humorum, & non in Syncope, quia in hac, ob magnitudinem affectus, totius caloris cõtractio, & concluſio requiritur: in ea vero ob leuius malum, nequaquam. Ergo partes externæ quæ rigent, quoniam aliquid habent caloris influentis, non penitus iacent immobiles; Quia vero tantum non habent, quantum requiritur, & ſingulis momentis ille contrahitur ob putredinem, & recurrit; quia ſua natura natus aptusq; eſt extra ferri, vt qui in ſubiecto ſit igneo, & aereo, ideo motus efficit tremulos, ſicuti ſimplex tremor accidit ſenibus, eo quod non habeant tantum præſentis caloris & roboris, quantum neceſſarium eſt ad partes regendas. Sed dicet aliquis, & merito, cur ſi putredo rigoris eſt cauſa, in continuis febribus putridis rigores etiã non fiunt, & illi quidem maiores, quàm in intermittentibus, vt maior eſt ex maiore copia humorum putredo: an ideo non fit contractio caloris, & cum ea rigor, quia putredo in continuis non ſolum cor, & internam aliquam partem intermittentium focum, ſed vniuerſas etiam venas occupat; nequit igitur contractio fieri caloris ad peculiarem locum putredinis internum, ſi ea vniuerſa vaſa occupat, fit ergo rigor ſolum in intermittentibus, aut in continuis cum intermittentibus coniunctis, vt in ſemitertianis, quia locus & focus putredinis internam etiam habet ſedem, quæ materiam gignit in acceſſionibus ſingulis, & in proximas venas tranſmittit eam nouę putredinis & acceſſionis cauſam; huiuſmodi focus in tertiana eſt hepar, in quotidiana, ventriculus, in quartana, lien. Quia ergo totius febris materia in intermittentibus vt in continuis, ſimul non putreſcit, ſed pars poſt partem, ideo in intermittentib. toties fit rigor, quoties noua putredo incipit, ad quam uincendam natura calorem reuocat & colligit in profundis corporis partibus, id quod ſolum accidit in continuis, cũ in cẽtro corporis ſit aliqua ſuppuratio, aut cum in ardente febre inſtante criſi, eadem ſeparare vult iã concoctos humores ab alijs, & hanc actionem inchoat in partibus internis, & poſtea proſequitur, donec materia per ſudorem ſit diſcuſſa: nam in alijs euacuationibus

nibus non ſolent rigores fieri, quod illæ fiant per latiores meatus, unde natura minus laborat; in ea vero quę fit per ſudores, difficilior redditur ſeparatio humorum & expulſio; itaq; mirum non eſt, ſi non ſolum in ſuppuratione interna, ſed etiam in ſeparatione & expulſione vehementiori natura aliquando calorem contrahit rigoreſque mouet. Quæ quidem ſi vera ſunt, (ut arbitramur eſſe) contraria eſt ratio de loco in quo putreſcunt humores in febribus continuis & intermittentibus opinioni maiorum noſtrorum, nam ex noſtris argumentis ſequitur in febribus continuis materiam putreſcere in uenis totius corporis, nullamque eſſe ſedem interiorem, quæ materiam ſuppeditet ipſi febri, aut in qua illa putreſcat, putredinemque accendat in corde & venis, ut in febribus intermittentibus accidit. Illi etiam ſtatuunt humorem inuadẽte acceſſione ſpargi per muſculos & carnem, & ita liberari ab humoribus putreſcentibus venas, & internas partes, id quod neceſſarium eſt ſequi, ſi humores qui ſunt ſparſi, ſunt illi qui putreſcunt: nos verò contrarium aſſerimus, nullum ſcilicet fieri motum humorem tunc in partes externas, ſed in internas, ex quo ſequitur frigus externarum partium, & vomitus, aluique deiectio, quæ ſolet fieri in principio acceſſionum. Illi rurſus calorem qui poſtea expanditur putant excitari ex pugna humoris, nos vero omiſſa hac pugna, (cuius nullum eſt indicium,) dicimus putredinem eſſe cauſam contractionis caloris, & eam febrem ſimul cum rigore, & non poſt illum parere, vt experientia docet, etſi febrilis calor ob conuinctum frigus, non vbique habeat ſuas euidentes notas, ſentitur tamen intus, propterea cũ ita friget & calet corpus, pars & tempus febris ab ipſo etiam Gal. dicitur. Ridiculum profecto eſt exiſtimare, febres fieri putridas, quę tanti ſunt momenti & periculi; ex tã leui cauſa, nẽpè, ex motu naturæ caloriſque, & pugna aduerſus noxios humores, caloremque ipſum ob hæc ſequi rigorem, cur potius non dicitur hoc fieri ob putredinem, & ob hanc excitari vapores, qui cum liberè tranſpirare non poſſint, calorem augent à putredine inchoatum. Illud uero quod ſcribit Hippocrates, à rigore obmuteſcere, nec rurſus calefieri malum, cauſam non habet quod victa ſit in certamine aduerſus noxios humores ſparſa per cutem caliditas, ſed quod magnam intus putredinem oſtendat, quę totum calorem ad ſe reuocat, & illic continet, vt vincat, ſi poteſt, vnde externæ partes calore priuatæ agere deſinunt, & propterea lingua etiam obmuteſcit: non redit autem caliditas ad partes externas, quia natura illius beneficio ſtudet magnam putredinem uincere, etſi interim fruſtra id facit, propterea cum egeat continuo actione ipſius caloris, illum non relaxat, vt exire poſſit. Non mirum quoque, ſi poſt laborioſam febrem rigor ſuperueniens ſit pernitioſus, id enim indicat nouam eſſe excitatam putredinem, aut naturam ad humores putridos ſeparandos & expellendos calorem reuocaſſe. Virtute igitur debilitata à potẽti febre, & exiſtente ualida intus cauſa quę rigorem mouet, merito periculum timendum eſt; quæ ratio etiam explicat, quod ſcribit Hippocrates. Rigor in non intermittente febre, virtute iam inualida, lethalis. Quod vero in tertiana quanto acrior eſt bilis, tanto fiat rigor vehementior, & in tertianis maior quam in quartanis, ratio non eſt quod in illis humor qui nocet, vehementius moueatur, & mordeat externas partes, ſed quia in humore calidiſſimo vehementior putredo excitetur, ad quam compeſcendam maior caloris contractio requiritur. Eſt quoque rigor tertianarum in primis acceſſionibus maior, contrarium vero fit in quartanis, & quotidianis. Acris enim humor cito miteſcit & vincitur ob tenuitatem, craſſus verò & obtuſus difficile putreſcit, quare putredo progrediendo augetur, in primis vero acceſſionibus leuior eſt, in hoc ergo tempore leuis fit caloris motus, in illo vero maior. Prætereà, rigor tertianarum eſt cum punctura quadam & mordicatione, in quartana uerò cum membrorum confractione, id quod fit, non ob diuerſos humores ſparſos per carnem & cutem, ſed propter diuerſos vapores, qui à putreſcentibus humoribus conſurgunt. Quare non mirum ſi vapor qui naſcitur ex bile flaua, acris, tenuis, & igneus, pungit velut acus, & ſcintillæ ignis; qui vero ex humore melancholico, aut bile cum pituita mixta eleuatur vapor, craſſus eſt, & obtuſus ut fumus, qui ex combuſtione lignorum viridium naſcitur, quare grauat potius quàm pungat membra, aut certè minus mordicat. An vero ſine putredine & febre fieri poſſit rigor, dubitat Galenus, id quod intelligendum de cauſis internis: nam nihil certius eſt plurimas eſſe cauſas externas, quæ eum efficiunt, ut timor, horrenda ſpectacula, externum frigus, quæ omnia ob eam cauſam quam nos ponimus hoc malum pariunt calorem enim externum frigus intro repellit, vnde frigus illic naſcitur ob caloris abſentiam: In timore vero & horrendis ſpectaculis quæ timorẽ incutiunt, cor timoris ſedes, calorem ad ſe euocat, & cum calor ſponte extra feratur, ex ipſius vero motu, & eo quem faciunt extrinſecus repellentia, naſcitur concuſſio, & tremor, altera rigoris pars; medicamenta vero erodentia, aqua feruens, ignis ſcintillæ, ſi cum timore nos attingunt, eodem modo nos rigore afficiunt, alioqui dolorem quidem excitant, at, ſine rigore, vel certè non in toto corpore, ſed in membro dolente, in quo ob dolorem fit contractio caloris verſus cor, timoris, & doloris ſedem, & ipſius caloris motum ad partem affectam externam ad quam ſponte ille recurrit. Quod uero ad internas cauſas attinet, tradit Hippocrates rigorem non poſſe ſine febre fieri & rectè, Galenus vero dicit hoc non contigiſſe eo tempore, ob parcam viuendi rationem, poſtea vero ſe ſæpius vidiſſe tales rigores, affertq; multas cauſas, nempè flatum, cruditatem, vitioſos humores ſparſos per carnem & cutem, bilem ſcilicet ipſam vtramque pituitamque acidam & vitream, quas ego cauſas non recipio: nam à flatu non poteſt rigor fieri, fiet quidem inæqualitas, punctura, mordicatio, pandiculatio, & veluti confractio membrorum, propter diuerſitate vaporum, qui non liberè tranſpirant, at frigus, & concuſſio membrorum nequaquam fieri poteſt: poſtulant enim hæc mala caloris contractionem, & expanſionem uiciſſim temporis momento factam, id quod nequit efficere vaporis, aut flatus motus ad externas partes, nec etiàm eadem materia in profundioribus locis contenta, apta eſt rigorem committere, argumento, quod Coliea paſſio, ſine rigore ægros excruciet; Ceterum, ex cruditatibus rigores fieri ſine febre Galenus quidem tradit, ſed nulla ratione id probat fieri, & ego nunquam vidi, nec ante illum Hippocrates, & antiquiores Medici putant id fieri poſſe, & merito: non enim cruditas, quæ eſt ſine putredine, tantum eſt malum, vt vniuerſum calorem ad ſe reuocare debeat, aut ſi eſt, ob eam non ſolet natura rigorem excitare, ſed calor potius ſuffocatur impedito illius curſu ad externas partes obſtructis venis & arterijs, vt in Syncope contingit; At balneum aquæ tepidæ vel calentis, in corporibus plenis malis humoribus, pandiculationes parit, ſi materia ſubiecta craſſa eſt & frigida, ex qua craſſi vapores attollantur, qui liberè tranſpirare non poſſunt; quod ſi humores ſubiecti ſunt acres & mordaces, mordicationes excitantur ex eorum commotione per cutim

&

& carnem, sed sine rigore; Ex quibus quidem patet, omnes causas quę rigorem mouent id facere, eo quod calorem ad interna viscera contrahunt, ita vt penitus ipse illic consistere non cogatur; vt in Syncope, nec leuiter quoque contrahatur, vt in erubescentia, & leuiore timore, vel frigore, sed maiore quadam violentia, & necessitate, cum qua tamen calor ipse adhuc potest in externas partes leuiter moueri, atq; ita ex ipsius contractione, & recursu versus externas partes, fiunt tremuli motus & inconstantes, ex incō stantia caloris, & frigus fit extrinsecus, quia nunquam calor durante ea pugna potest attingere externas partes, internæ verò calent ob caloris præsentiā, quæ fit ob illius contractionem: ex vtroque verò motu momento temporis facto, tremuli motus fiunt erigentibus se, & concidentibus pariter omnibus membris temporis momento. Hæc habuimus quæ de re tanto perè difficili traderemus, quæ si non sunt exacta, certè talia sunt, vt alijs materiam prębere possint ad eadem elaboranda, & perficienda.

Adde quod plerunque ab initio statim hæc febris non ingruit, sed alijs antegressis, nimirum erraticis, & vagis febribus succedit.

A Generationis modo, quæ est causa sine qua non, sumit indicia ad febrem quartanam dignoscendam: ait enim illam non solere ab initio inuadere, sed succedere plerumque febribus erraticis, & rectè dixit plerumque: nam aliquando etiam inuadit ab initio; & ratio huius diuersitatis est, quod febres quartanæ aliquando fiant ex humore melancholico naturali putrescente, aliquando vero ex melancholia genita per adustionem aliorum humorum, nempè ipsius humoris melancholici, vel sanguinis, aut bilis flauæ. Febres quartanæ quæ à principio inuadunt, fiunt ab humore melancholico naturali, aliæ verò ex melancholia putrescēte: necesse enim est, vt præcedant febres aliæ, quæ vim habent adurendi humores, quomodo videmus ex continuis febribus fieri plerunque tertianas, & illis succedere quartanas. Sequuntur quoque quartanæ non solum alias febres, sed etiam alia quę vim habent adurendi humores vt longas curas, vigilias, laboriosam vitam. Ceterùm, appellantur febres erraticæ, quæ non seruant ordinē accessionum, idest, veniunt in temporibus, & horis in quibus non expectantur, id enim ostendit fieri mutationem per aduſtionem ab vno humore in aliū, quæ mutatio tandē degenerat in atram bilem, ad quam cum est peruētum, iam facta est materia febris quartanæ quæ accedente occasione aliqua putredinis, quæ in his qui alijs febribus recenter laborarunt, prompta est, statim emergit quartana.

Vix autem citra oris ventriculi iniuriam fit quotidiana, quemadmodum nec sine lienis vitio quartana: nec tertiana absque iecoris offensione.

ALiud sumit initium ab alia causa sine qua non, nempè, à foco febris, ita autem appellant Medici partem eam in qua putrescit humor, aut vnde putredo cordi subministratur, aut materia suppeditatur antecedens, quæ postea fit cōiuncta, cum ad eum locum peruenit, vbi putrescere debet. Porrò, quotidiana non fit, inquit, citra oris ventriculi iniuriam; vel potius dicendum est, citra ipsius ventriculi totius iniuriam, non enim ob vitiatam appetentiam, quæ residet in ore ventriculi, sed ob imbecillam concoctionem, ex qua generatur pituita, contingit quotidianam fieri. Ea autem concoctio potius in alijs partibus ventriculi quam in ipsius ore perficitur. Confert igitur ventriculus ad generationem quotidianæ, non quod in eo humor putrescat, sed quod in eo plurimus gignatur si forte imbecillus fuerit, atque ita chilo pituitoso reddito, necesse est sanguificationem quoque lædi: sanguine autem pituitoso abundante in corpore, materia parata est ad quotidianæ generationem. Lien vero confert quidem ratione materiæ ad generationem quartanę, non quod melancholicum humorem gignat, is enim cum alijs humoribus in hepate gignitur, sed quod genitum, vel non expurget, & ab alijs attrahat in se, vel quod detractum non transmittat in intestina: illud contingit, vel ex imbecillitate ipsius; vel ex obstructione vasorum per quæ fit attractio: hoc verò accidit potissimum ob ipsam obstructionem. Quare videmus quosdam ex quartanarijs sine duritie, & humore lienis, alios vero cum his malis vexari: illos sola imbecillitas, hæc vero obstructio, ut rationi est consonum, molestat. Iecur uero confert ad tertianas gignendas, quia cum supra modum est excalefactum, copiosam bilem gignit tertianæ febris materiam. Nec fortè quidem absurdum est credere sæpè fieri has omnes febres vitio solius hepatis: nam vt illud supra modum excalefactum bilem copiosam procreat, ita refrigeratum, & humectatum pituitā, exsiccatum vero & refrigeratum, humorem melancholicum, & cum in eo perseuerat calor & siccitas, causa quoque fit generationis atrę bilis.

Quinetiam si à vehementi rigore febris initium cœperit, tertianam magis quàm aliquam aliam esse iure fateberis. Quod si & alia, quæ deinceps dicentur, consentiant, hanc quidem statim primo die tertianam esse certo scies; sin cum leui rigore incœperit, tum aliæ notæ potius considerandæ sunt, cum non quotidiana solum, aut quartana, sed & semitertiana, aut alia ex continuarum genere aliqua esse possit.

PRosequitur cognitionem tertianæ febris, & sumit nunc signa ab actionibus læsis, nempè à rigore, si enim inquit, febris cum vehemēti rigore incœperit, existimare debes tertianam esse febrem, & eam quidem exquisitam, nam quæ spuria est, etiam habet leues rigores, sicut quartana, & semitertiana, quæ constat ex quotidiana continua, & tertiana intermittente. Causam autem huius vehementis rigoris referunt alij in acrimoniam insignem puri humoris bilioſi, à quo fit exquisita tertiana, talem enim humorem cum mouentur per habitum corporis, mordicare, & irritare, & ex huiusmodi malis fieri rigorem. Nos autem ad insignem putredinem, quam concipit bilis præter alios humores, excellentis huius rigoris causam referimus, ut antea ostendimus. Sed dicant illi, quomodo pituita viscosa, crassa, insipida, uel dulcis, à qua fit quotidiana, rigorem vel horrorem aliquem committere possit? neque enim talis humor effundi potest extra venas cum ea facilitate quam postulat subitus ortus rigoris, nec spargi per omnes minimas particulas quæ omnes tigent; nec mordicare, nullas mordica-

tionis cauſas in ſe continent, Quare tanto probabilior apparet noſtra opinio, quanto plura in omni tractatione ex alia emergunt abſurda. Ceterum quotidiana exquiſita non cum rigore, ſed cum ſolo frigore inuadit ob obtuſam putredinem; quæ uero eſt ſpuria ex mixtione bilioſi humoris, horrorem habet. Quod uero ſcribit, non ſolum ſemitertianas, ſed etiam alias continuas cum rigore inuadere, intelligendum eſt non de puris continuis, ſed de continuis mixtis cum intermittentibus qualis eſt tertiana continua.

Alia verò inditia ex caloris tum qualitate, tum quantitate, arteriarumq; motu, & ex rigoris ſenſus ſpecie, anni tempore, regione, aeris conditione, ægrotantis natura ac ætate, atq; ex ijs quæ præceſſerunt ac ſequuntur, petenda ſunt: nam calor quidem multus, acrisque eſſe debet, pulſus verò magni & calidi, vehementes, celeres, ac frequentes omnis, inæqualitatis præterquam febrilis, expertes. Rigor verò velut cum corpus ab aliquo acuto magis quàm frigido pungitur; cum in quartanis, & quotidianis frigidus rigor ſentiatur. Anni uerò tempus æſtiuum ſit, quemadmodum & regio calida, & præſens aeris conditio. Laborantis quoque natura calidior ac bilioſior ſit, ætas adoleſcentia, præceſſeritque exercitatio magis quam otium, æſtus quàm refrigeratio, victus parcus quàm largus, vigiliæ quoque, & mœrores, & laſſitudines, pertinacesq; curæ ad id magnum habent momentum.

QVia ex rigore leui qui communis eſt multis febribus aſſerere non poſſumus tertianam eſſe febrem quam dignoſcere volumus, addenda ſunt alia: illa autē ſumuntur ex qualitate, & quantitate caloris qui ſequitur bilem, tanquam ab eſſentia ipſius febris ſumptis inditijs, necnon ex pulſibus & rigoris ſpecie, tanquam ex actionibus læſis, & effectis, quos parit bilis putreſcens: anni verò tempus calidum, regio calida, aër calidus, ægrotantis natura, ætas calida, vitæ conditio, animi mores & paſſiones, tanquam cauſæ gignentes bilem, præbent in hac re ſua inditia: quæ enim conferunt ad generationem bilis, videntur polliceri febrem quæ genita eſt ex eo humore qui abundat, procreatam eſſe: ille enim minus regi poteſt à natura, difficilius tranſpirare, & facilius putredinem concipere. Omnia vero quæ propoſuit Galenus explicat, & per ſe ſatis patent, paucis exceptis: nam quod ſcribit, omnem inæqualitatem præterquam febrilem abeſſe à pulſibus tertiana laborantium, intelligere debemus inæqualitatem febrilem: ea autem eſt in febre putrida, eo quòd contractio velocior ſit quā dilatatio, id enim poſtulat expulſio fuliginoſi excrementi quod ex putredine prouenit: Rigor vero etſi fiat ex contractione & dilatatione caloris, tamen ex putredine bilis; vapores conſurgunt acres & mordaces, qui eum ſenſum quem proponit, fortè adferre poſſunt. Ætas vero ad generandas tertianas apta potius eſt iuuentus quam adoleſcentia, hæc enim temperatiſſima cenſetur eſſe. Cutæ vero pertinaces & longæ, potius atram bilem quam flauam procreant, vnde ex huiuſmodi curis inſaniæ naſci ſolent.

Quod ſi eo tempore multis tertianis corripi contigerit, maximum eius febris vnà cum iam declaratis, argumentum erit.

HOc genus ſigni ſumitur, vt in opere noſtro oſtendimus, à ſimilitudine ſiue proportione: cum enim morbi aliqui graſſantur alijs conſentientibus inditijs, exiſtimare debemus eos qui poſt alios naſcuntur ſimiles illis eſſe debere.

Hæc autem omnia ſi adfuerint, aut eorum maxima & accommodatiſſima, vehemensque ſitis, vomitus item bilioſus, vel ſudor, vel utrunque ſuperueniat, iam tum febris perſpicuè apparebit.

ALia addit ſigna quæ partim ex actionibus læſis, partim vero ex excretis ſumuntur; ſolet enim ſequi vehemens ſitis ardorem ex putredine bilis natum, & bilioſus vomitus in tepore inæqualitatis, nam in principio acceſſionis, ob caloris contractionem, confugiunt humores ad internas ſedes, & ſimul bilis quæ in his abundat, quæ vomitum non excitat eo tempore, quoniam intus calor concluſis eſt, nihil vero extra mitti poteſt, niſi etiam extra moueatur calor. Quare, cum iam is exire incipit, natura inſurgit ad id expellendū quod ſtomachum moleſtat, cur vero ſudor ſequatur tertianas & alias nonnullas febres, alias uero non; & denique de tota natura & ratione ſudoris agere hoc loco inſtitui, vt ſequentibus nota penantur principia. Primum ergo quid ſudor ſit, proponemus; deinde ipſius cauſas; tertiò, quis modus generationis eius ſit. Sudorem facilè eſt definire, eſt enim humor aquoſus per cutem diffluēs. Sed alia ſunt difficiliora, nam quæ ſit illius materia in corpore, dubium eſt, etenim Galenus dicere ſolet, ſudoris & urinæ eandem eſſe materiam, nempè aquoſum humorem, qui ex potu gignitur. Verum fortè melius eſſet dicere, eſſe aquoſum humorem, qui ex quacunq; cauſa in nobis procreatur: nam non ſolum potus, ſed cibi aquoſi, & fructus, necnon aeris conſtitutiones humidæ plurimum illius humoris in nobis pariunt; aliquando vero non plus gignitur ob rectā rationem viuendi, & moderatas alias cauſas, quam conueniat, ſed non expurgatur ob renum vitium, aut quod effundatur in alias partes, ut contingit in hydrope, ventre ex copioſo eo humore tumeſcere. At vero illud magis dubium inducit, an ipſe aquoſus humor propinqua ſit ſudoris materia, ita, ut ipſe qui in venis & internis partibus continetur, effundatur, an potius ex vapore gignatur, conuerſo, ſcilicet ipſo humore in vaporem. Quod ſi hoc fit, alia non parua oritur difficultas, an ex ſolo humore aquoſo fiant illi vapores, an potius ex alijs quoque humoribus. Præterea, cum bilis quoque euacuetur per ſudores, (alioqui cur ſudor copioſus ardentes & tertianas febres iuuaret?) an ponenda quoque ſit bilis ſudoris materia. Quod ſi hoc fit, cur etiam alij humores materiam pariter non præſtabunt, ſi quidem ſudores non ſolum bilioſas febres, ſed etiam melancholicas & pituitoſas, atque adeo ipſas ſynochas iuuant & ſoluunt.

Quod vero propinqua materia ſudoris non ſit aquoſus humor, patet, primum, quod ſudores fiant in corporibus purgatis exactè aquoſis humoribus, & in ruſticis,

ruſticis, atque in alijs omnibus, ſemper enim cum volumus, ex labore ſudores eliciũtur, quod ſignũ eſt materiam non eſſe ipſum aquoſum humorem, nam labor vini non habet ſeparandi eum humorem à reliquis, ſed hoc facit ſegregatrix, expultrixque facultas, cuius ui nemo dicit elici ſudores, cùm labor eos mouet. Præterea, labor non ipſum aquoſum humorem trahit, ſed vniuerſam maſſam humorum calefacit, ſicut reliquas partes corporis; Ad calorem ſequitur uaporum generatio, hanc uero ipſorum vaporum aliquando euaporatio ſolum, aliquando vero etiam ſudor. Addo, quod ſæpè abundant aquoſi humores in corpore, nec tamen ſudor moueri poteſt tepore & calore cutis, vt in hydropicis apparet, qui egerrimè ſudant, alij vero plurimi diffluunt in ſudores, in quibus nullis inditijs deprehendimus aquoſos humores intus redundare. Eſt ergo ſi hæc vera ſunt ſudoris materia, non humor qui à corpore exit, ſed vapor qui ab eo conſurgit, & circa membranam cutis denſatur, in aquoſumque humorem uertitur. Verum alia cogunt nos fateri, ſudores etiam fieri ex ipſo aquoſo humore ab internis partibus euacuato: nam ſi fierent omnes ſudores ex ea euaporatione, cur non ſemper fierent in febribus omnibus? Deinde, cur quidam eſſent vtiles & decretorij, alij vero inutiles & ſymptomatici? euaporatio enim non ſeparat bonum à malo, quippè, cũ conſurgat ab vniuerſa maſſa excalefacta, & non magis qui inutiles ſunt, quam qui vtiles, idem aſſequeretur; cogunt ergo hæc ut fiat ſeparatio eius quod eſt inutile ab vtili, ſi ſudores boni eſſe debent; at ſeparatio fieri non poteſt niſi ſudoris materia ſit humor, qui ab alijs ſecerni poteſt; hæc itaque probant ſudores quoſdam fieri ex uapore, alios vero ex ipſo ſeroſo humore, & illos quidem fieri a cauſis euaporãtibus, & ad cutem attrahentibus, vel ad illam commouentibus humores, cuius generis ſunt, exercitatio, motuſque violenti, ira, Syncope; etenim, labor muſculos, cutem, & tandem internas partes agitat, & calefacit: Ad hæc vero ſequitur, euaporatio. Ira autem, interna viſcera primum calefaciendo, euaporationis quoque cauſa eſt, quæ ſpontè poſtea ad cutem tanquam ad ſupremam & externam corporis partem aſcendit in ſyncope ſubito contrahuntur ſpiritus, & quicquid eſt vaporoſum in nobis vna cum ſanguine in uiſcera internaſque rapitur, qui poſtea redeuntes confertim ad cutem, refrigerati ab eo malo, facilè denſantur, & in madores conuertuntur. Ceterum, aquoſum eum humorem ſudoris materiam, nonnulli putant à ſola carne & ſolidis partibus educi; eum enim qui in venis continetur, per vrinas expurgari, ſed illi aberrant, nam ita fieret, vt nunquam ſudores iuuare & finire poſſent febres, & alios morbos qui in uenis ſuam habent generationem. Quicquid ergo aquoſum eſt, tum in habitu corporis, tum in venis, illud materia eſt ſudoris, propterea, laſſitudines, dolores muſculorum, & (vt dixi) venarum affectiones, pariter adiuuant ſudores. Sed cur eſt quod ſudores profint bilioſis & melancholicis atque etiam ſanguineis febribus, ſi illorum materia eſt aquoſus humor longe diuerſus à materia illarum febrium an id fit? quod vna cum ſudore ſimul extruditur ea materia? ſed quomodo quæſo id fit? cur enim expellitur aquoſus humor, ſi ille non obeſt? An id fit, quod ſine aquoſo eo humore alij expelli non poſſint per cutim? sũt enim alij humores ita inter ſe commixti, & cum ſeroſo humore, vt ſeparari non poſſint niſi ſubſit ipſe ſeroſus humor; vnde videmus, etiam per aluum & veſicam, nec bilem, nec alios noxios humores excerni abſque ſeroſo humore, & cogitur natura id facere in ſudore, quod præſtat in profluuio ſanguinis A B C D E naribus; nocet enim feruor ſanguinis & ebullitio ex qua vapores multi conſurgunt, quibus cum natura exitum quærat, orificia venarum aperire cogitur, per quæ non ſolus vapor mali cauſa, ſed ſimul ſanguis exit, aut bilioſus humor mordicans vna cum ſanguine, qui mali cauſa non eſt. Cogitur ergo natura expellere nonnunquam id, quod non obeſt: quia nequit eijci quod malum eſt ſine eo cum quo eſt coniunctum. Nunc quæ ſit cauſa efficiens ſudoris explicandam eſt; & ea vna certè non eſt, ſi materia aliquando eſt uapor, aliquando uero aquoſus humor: nam cum vapor materiam dat ſudoris, eum procreant quæ calefaciunt corpus, & maximè externas partes, habitum ſcilicet corporis & cutem, cuiuſmodi eſt exercitatio, aer calidus, balneum aquæ calidæ. quę ſi vera ſunt, conſtat ea quę calefaciunt & humectant extrinſecus, maximam vim habere ad ſudores promouendos, addũt enim corpori aquoſum humorem & ſimul eam auocant (propterea dicebat Hippocrates in Aphoriſmis *plurimos ſudores eſſe ſpectandos in febribus in eo tempore quod erit veriſimile*? At ſudores qui fiunt exeunte ipſo humore aquoſo à corpore, fiunt per expulſionem, quam præſtat facultas expultrix, illius enim officium eſt, ſegregare humores, & extrudere in hanc vel aliam partem, pro ſitu humoris & loci conuenientia, & ipſius naturæ impetu. Ac cum natura ipſa tempeſtiuè mouetur, id quod fit in morbis, concoctis humoribus, tunc vtiles fiunt ſudores, ut & aliæ excretiones; alioqui ſymptomatici, & inutiles. Sed cur fiunt ſudores in his qui morti ſunt propinqui, & à qua cauſa? non enim fiunt vi expultricis facultatis, vtpotè propemodum extinctæ; & minus probabilis eſt eorum ratio, qui eos fieri dicunt ob imbecillitatem retenticis facultatis, quæ finit aquoſum humorem effluere; cur enim eum potius humorem quam alios effluere ſineret? fiunt ergo (vt arbitror) tales ſudores, ob euaporationem, quæ refrigeratur circa cutem iam propemodum emortuam. Hęc quidem de materia & efficientibus cauſis ſudoris. Concurrunt vero aliæ cauſæ ſine quibus ſudores non fiunt, & qui fiunt, copioſius aut parcius effluunt, cuius generis ſunt cutis meatus, & habitus corporis, quibus enim denſa eſt cutis, & corporis habitus, ſudores non fiunt, aut certè difficiles, etiam ſi materia ſubſit, & cauſæ efficientes adſint quæ illam moueant quomodo videmus, in tpibus frigidis, nec in ſanis, nec in ægris ſudores mouerí, non tñ propterea nimia raritas confert ad ſudorem per eam. n. vapores facilius tranſpirant quam ſudoris generatio poſtulet, neceſſe enim eſt vbi ſudor fit ex euaporatione, vapores ſiſti circa membranam cutis, & ex leui refrigeratione, aut certè non ex vehementi calore fieri illorum conuerſionem in aquã, quomodo aquæ deſtillatitiæ fiunt cum vapores à ſubiecta materia eleuati, ſiſtuntur in concauitate vaſis vitrei aut plumbei ſupereminentis: quod ſi vas illud perforatum eſſet, aut ex materia non denſa confectum, non vtique vapor concreſcere poſſet. Sic igitur in generatione ſudoris ex vapore, neceſſe eſt cutem non admodum eſſe denſam, nec plus iuſto ram, illo enim modo (ut dixi) non fiunt ſudores in tẽporibus frigidis; hoc vero qui hypocauſtis ſeruiunt ob diuturnam in loco admodum calido moram non amplius ſudant, fit enim illorum cutis ita uaporibus peruia, vt facillimè tranſpirent non expectata mutatione in aqueum humorem. Eodem modo meſſores & alij qui ſe vehementius exercent, poſteaquam diu ſudarunt, tandem ſudare deſinunt & ſi non deeſt euaporatio, nimirum quod cutis idem patiatur vt in alijs dictum eſt. Fortè diuerſa ratio eſt in ſudoribus, qui fiunt expellente natura per cutim aquoſum humorem:

motem: nam in eo casu quo cutis rarior fuerit, tanto aptior videtur ad sudores transmittendos, propterea in crisibus largissimi emanãt sudores in tempori bus admodum calidis, & in longis morbis nullus videtur aliquando sudandi finis adueniente Vere, & æstate, quo tempore natura aquosos humores genitos & retentos in hyeme per sudores expurgat. Ceterũ ad hanc tractationem redigi facilè possunt quæ scribit Arist. in Problematis de sudore; & Hippocr. atque Galenus passim in suis Operibus. Solent autem sequi sudores tertianas febres, maximè exquisitas, quia illæ fiunt in æstate, quo tempore cutis ad sudores est accommodatissima, & natura bilem putre scentẽ in venis suaptè natura leuem propellit versus cutẽ, & cũ illa serosos humores. Vomitus vero bilio sus non solet finire tertianas, vt qui fiat in tempore B inæqualitatis accessionis: utrumque ergo fit, sed vomitus circa initia materiam antecedentẽ euacuans, sudor vero coniunctam.

Quod si post hæc à febre conquieuerit æger, hac inquam febre quæ ex suo motu omnibus est cognita; relinquatur verò propria febrium in arteriarum motu inæqualitas, æque pro certo hanc esse tertianam pronunciare possis, ac si tertio iam die accessionem videas redijsse.

EX his quæ sequuntur sudores & vomitus, nempè ex quiete & intermissione febris tan- C quam ex parte morbi prænunciat tertianam esse febrem. Addit etiam inditium ex pulsibus quod scilicet maneat ea inæqualitas quæ propria est febribus, non omnibus, sed putridis. Eam autem putat esse inæqualitatem, in qua constrictio arterię velocior est, quam fit dilatatio ut expellantur vapores ex putredine geniti; sed ego puto hanc inæqualitatem verius fingi posse quam sensibus deprehendi, quandoquidem experientia docet, nihil in pulsibus relinqui finita accessione tertianæ ex qua possimus illam deprehendere.

Quartana verò (nam & huius notas tibi commemorare oportet) euidentissimum quidem D sui inditium præbet initio statim accessionis, quando ipsi adhuc ægroti rigent, pulsus enim admodum raros ac tardos obtinet: sed necessario dum ad rigorem peruenit, vel adhuc etiam increscit, celeres ac crebros: seruatur tamen & tunc natiua eorũ tarditas ac raritas, si celeritatẽ & frequentiam adiectã accessioni consideres. Etenim si quartanæ vigorem cum tertianæ vigore compares, multo celerius ac frequentius in hac arteriæ tibi micare videbuntur: atque unius motus in quartana inæqualitas, eius speciem commonstrat: quæ cum omnium communis sit, & in hac tamen euidentissimè deprehenditur, multo enim concitatius principium motus & finem, quam medium inuenies, quod in tertianis non ita habet: in his enim celeritatis excessus, maximeq; in vigore, breuis est.

A CVm vniuersa signa sumantur vel ab essentia rei, de qua agimus, vel à causis, vel effectis, vel similitudine cum alijs: ab ijs vniuersis signa sumit Galenus ad dignoscendam quartanam febrem. Et primum quidem ab effectis, nempè à pulsibus: ait enim pulsus eorum qui quartana laborant, esse in principio accessionis cum rigent adhuc ægroti, raros & tardos, quod intelligendum est, si comparentur cum pulsibus tertianæ: nam aucto præter naturam calore in corde, pulsus augeri vel in magnitudine vel velocitate, aut frequentia necesse est; at cum magnitudo tunc non adsit ob virtutis & caloris contractionem & veluti oppressionem, & crebritas sola, maximæ imbecillitatis sit inditium, quæ etiam abest in salutari affectu, oportet profecto velocitatem & crebritatem coniungi, vt vsus expleatur, vt quod experientia docet: nullus enim inueniet pulsus in quartana suaptè natura admodum raros & tardos, sed veloces, & frequẽtes, verum ea frequentia, & celeritas minor est quam postulet accessio aliarum febrium, maximè tertianę, cui videtur cõparare hos pulsus: difficile enim accenditur humor melancholicus, propterea calor ab initio accessionis est exiguus. qui pulsus veloces, & crebros edere non potest, quales fiunt in tertiana. Quod si comparentur cum pulsibus quotidianæ, aliter fortasse iudicandum erit. Quod vero scribit inæqualitatem quæ est in vna pulsatione maximè ostendere esse quartanam, difficilè est intelligere ea enim est inæqualitas quam dixit iam communem esse omnibus febribus, & nunc eam exprimit: est enim propterea inæqualis pulsus, quia principium motus, & finis celerius fit quam medium, cuius rei causa, & talem inæqualitatem verius fingunt interpretes, & ipse Galenus, quàm vt actu dignosci possit, aut vera ratione deprehendi, de qua re poterit quilibet, si velit, videre quid sentiat Galenus in lib. 2. de caus. puls. cap. 4. & 5.

Quin etiam caliditatis notis hæ febres distinguuntur: tertianarum enim calorem, & ardorem, at tanquam feruorem in quartanis haud quaquam reperies.

SVmit signum ab essentia ipsius febris, nempè à caloris qualitate, quæ in quartana apparet, quoniam enim materia quartanam efficiens frigida est, sicca, & crassa, calorem, & ardorem magnum non concipit, vt fit in tertiana ex ardore bilis calidissimi, & siccissimi, & tenuis humoris.

Hæc quidem maxima signa sunt: reliqua verò externa, neque hæc sunt omittenda, quia ægrotantis natura consideranda est, num ad atram bilem magis declinet, & an tempus anni autumnus sit, præsensque aeris constitutio E inæqualis.

APpellat externa signa, quæ à duobus alijs fontibus sumuntur, à causis, & similitudine, sunt enim potius coniecturæ, quam vera & propria indicia, addita tamen proprijs, cognitionem confirmant. Aegrotantis ergo natura suas præbet notas, & ea quidem non est simplex; quoniã non simplex est materia quæ quartanam efficit, fit enim aliquando ab humore melancholico naturali, aliquando ex atra bile genita peradustionem melancholici

cholici ipſius humoris, vel ſanguinis, aut bilis flauæ, ac ad humorem melancholicum gignendum natura, & temperatura eſt apta quæ frigida eſt & ſicca, illa enim plus humoris melancholici elicit ex nutrimento in ſanguinis generatione, quam alia quęcunque. Atram verò bilem gignit, quæ calida eſt & ſicca: tenuiorem enim portionem in bilem vertit, craſſiorem in atram, & ipſam etiam bilem flauam tandem adurit, & in atram mutat, quo modo videmus in æſtate primum fieri tertianas, poſtea vero quartanas, & tandem multos inſania, & quartana facillimè corripi, Autumnus vero quartanas gignit, quia ſiccus eſt, & in calore & frigore inæqualis, ex qua inæqualitate tandem degeneratio fit humorum in atrem bilem; propterea non omnis acris inæqualitas, ſed ea quæ eſt ſimilis Autumno, apta eſt ad quartanas faciendas, & ſignificandas.

Sic verò loci, & morborum tum ingruentium natura inſpicienda.

SVnt quædam loca apta ad quartanas generandas, & illa tamquam cauſę prębent ſuas notas, quod ſi quartanæ graſſentur non temerè ex ſimilitudine colligemus eam eſſe quartanam, de qua dubitamus.

Et num Lien interuenerit.

HOc indicium etiam ſumitur à cauſa, eſt enim Lien aliquando cauſa quartanæ, eo quod vel non attrahat humorem melancholicum ob ſuam imbecillitatem, vel attractum nō tranſmittat propter illius obſtructiones; Videmus tamen multos quartanarios abſque tumore Lienis, quod ſignum eſt ob hepatis vitium eas fieri, cum ſcilicet plus humoris melancholici, aut atræ bilis in generatione ſanguinis gignit, quam Lien attrahere poſſit, fertur enim tunc cum ſanguine talis humor, qui poſtea putreſcit, vt alij humores, qui abundant, facilius accepta occaſione putredinis, vt in alijs fieri ſolet.

Febresq; inordinatæ præceſſerint.

ET hoc quoque indicium ſumitur à cauſa, nam inordinatæ febres varietatem humorum oſtendunt, quorum pars tandem in atram bilem degenerat.

Et ætas vigorem exceſſerit.

QVartanas videmus fieri in adoleſcentia & iuuentute, perinde, atque in declinante ętate, quare nulla ætas propria eſt his febribus, quoniam diuerſi ſunt humores, & ſinguli proprij ſuis ætatibus: nam cum fiunt in pueritia, & adoleſcentia, cauſa eſt (meo quidem iudicio) ſex ſanguinis mēſtrui, quæ expurgatur à natura in ætate in qua calor eam materiam commouere poteſt, bilioſa enim pars, & pituitoſa illius ſanguinis, in variolas (vt uulgo dici ſolet) in infantia expurgatur. Melancholica vero portio in nonnullis quartanam efficit in adoleſcentia, & quartanas gignit; cum uero fiunt quartanę in iuuentute, per aduſtionem gignitur atra bilis; in declinante vero ętate fit humor melancholicus ob frigiditatem, & ſiccitatem temperamenti, & quoniam non una eſt ſpecies humoris quæ quartanam efficit, ideo magnas videmus fieri in illis differentias, ſiquidem quædam mitiores, aliæ uehementiores, aliæ etiam maligna afferunt accidentia.

Febrisq; in ſudores deſierit.

HOc inditium nec proprium eſt, nec inſeparabile, nec perpetuum, multis enim alijs febribus hoc accidit, nec omnibus quartanis conuenit, nec in uno ſemper: nam in quibuſdam laborantibus quartana non fiunt ſudores ante rigorem, aut declinationem morbi, in quibus cutē fiunt ſudores coaceruari ſolet multus aquoſus humor, fortè ex pituitoſa aquoſa, quę ob debilitatem caloris in his congeritur, uel quod ſerum ſanguinis non benè expurgetur propter obſtructiones uenarum, uel quod à calore impellatur in minores uenas & habitum corporis.

In hac enim vomitus bilis expectandus non eſt: quemadmodum nec in quotidianis, cum id tertianarum proprium ſit.

AB excretis, & retentis tanquam ab effectis ſigna ſumit, quod ſcilicet in his non fiant uomitus bilioſi, ſicut nec in quotidianis, quippe, cum huiuſmodi uomitus proprius ſit tertianis. At dicet quiſpiam, ſi tertianis proprius eſt uomitus bilioſus, cur in quartanis non fiet melancholicus, & in quotidianis pituitoſus? Ratio eſt, quod melancholia ſuaptè natura grauis repat ad partes inferiores non autem ad orificium uentriculi, ex cuius affectione vomitus mouentur; Propterea dicebat Hippocrates, melancholicos per inferiora, bilioſos uero per ſuperiora euacuandos eſſe; in quotidiana uero fiunt ſępè pituitoſi uomitus, ſed difficiles, ob pituitæ uiſciditatem, quę tunicis uentriculo inhęret. Quod ſi bilis cum pituita iungatur, uomitus fieri ſolet, & in tertiana notha, ſed difficilis, cum bilis motus ad ſuperiora, tardetur à tenacitate pituitę.

Quod ſi pacata febre, eius ſignum adhuc permaneat, & pulſus naturalis ſit rarior ac tardior, palam eſt ipſam quartanam eſſe.

QVæ ſint ſigna, quæ finita acceſſione, oſtendere poſſint quartanam eſſe febrem non docet: nonnulli vero interpretes dicunt eſſe acidum, vel inſipidum ſaporem qui in ore percipitur, quorum neutrum firmum eſt: nam inſipidus ſapor non ſequitur humorem melancholicum; acidus vero indicat non minus pituitam, quàm atram bilem; quare difficilè eſt diuinare quæ ſint iſta accidentia quæ relinquuntur poſt acceſſionem, niſi ſit laſſitudo, & velut confractio membrorum, vt experientia docet, necnon vrinæ tenues, & aquoſæ, quæ in aliis febribus ſolent eſſe tinctæ.

Quotidianam autem his maximè notis deprehendes, calor neceſſariò humentior eſt, cum quadam acrimonia, quam non protinus admota manus, ſed permanens ſentit, caliditatem enim quandam fumoſam cum largo vapore commixtam exire putabis: ſcilicet igni in

multa humiditate potius ſuffocato, quam ipſo materiam euincente.

QVotidianam primum patefacit ex qualitate caloris, cum enim conſiſtat ex pituita putreſcente, merito calor eſt cum quadam humiditate, ob naturam pituitæ, & acris ob putredinem, nec protinus ſentitur, ob eam cauſam quam ipſe addit ex comparatione ignis accenſi lignis admodum viridibus.

Sed & harum pulſus minores ſunt quartanarum pulſibus, quàm quartanarum pulſus ſint tertianarum. Rurſus, quotidianarum pulſus tanto ſunt tertianarum pulſus rariores quanto harum ſunt quartanarum pulſus. At in vtriſque eadem eſt tarditas.

EX conſideratione cauſarum quæ has tres febres pariunt, tertianam ſcilicet, quartanam, & quotidianam, facilè reddi poteſt ratio diuerſorum horum pulſuum: nam bilis flaua putreſcens pulſus edit, maiores, velociores, & crebriores quã ſint pulſus qui ſequuntur putredinem pituitæ, & humoris melancholici; quotidianæ vero pulſus rariores ſunt pulſibus tertianarum, quoniam minor eſt neceſſitas refrigerationis. Rurſus, pulſus quartanarum rariores ſunt pulſibus quotidianæ, quia humor melancholicus frigidus, ſiccus, & terrenus, minorem excitat calorem cum putreſcit, quàm faciat pituita. Quod verò dicit, parem eſſe tarditatem in quartana & quotidiana, non probat, nec facilè reddi ratio huius poteſt, quia nec experientia docere poteſt hanc æqualitatem: nam quod alij dicunt ideo fieri pulſus tardos in quotidiana, quia virtus eſt debilis, recipiendum non eſt, etenim, in primis acceſſionibus nulla adeſt cauſa tantæ imbecillitatis, quæ nequeat edere pulſus veloces.

Verum hæc febris minorem adfert ſitim: hanc itaque quartana tantum excedit quantum quartanam tertiana, atque in tertianis quidem lingua totumque corpus aridiſſimum eſt, in his verò humidiſſimum, vomitionesque pituitoſæ, & quicquid per ventrem excernitur frigidius, humidius, crudius & pituitoſius eſt; & in hiſce febribus vniuerſum corpus crudis humoribus ſcatet: ſiquidem hæ ætatibus, naturis, anni temporibus, & temperaturis humidioribus accidunt: nunquam enim adoleſcentem biliоſum ac natura ſiccum hac febre correptum vidimus: pueri verò præſertim natu minores, & ex grandioribus qui pituitoſi magis ac corporis habitudine craſſa ſunt, vitamque agunt otioſam, gulæ indulgentes, & ebrietati dediti, crebro balneis, maximeque à cibo tentes, quotidianis facilè corripiuntur: ſed & locus humidior, & tempus hybernum, aerisq; conſtitutio humidior, hanc maximè febrem inuehunt, quæ ſi tunc etiam graſſetur, præter antedicta, maximam adferet cognitionem. Verum harũ febrium declinationes vti tertianarum & quartanarum, ſudoribus non finiuntur, vnde neq; ad manifeſtam febris remiſſionem, paucis quibuſdam exceptis, perueniunt.

HAec omnia per ſe ſatis patent inditia, & illorum cauſæ: nam ex pituita putreſcente febresque accẽdente hæc omnia ſymptomata proueniunt. Quod verò ſcribit adoleſcentes biliоſos & ſiccos non ſolere his febribus corripi, ita intelligendum eſt, ſi conuenientem victus rationem ſeruauerint, alioqui ex crapula, otio, & alijs cauſis enumeratis, pituitam cumulare poſſunt, & illius putredine quotidianam febrem accendere. Sudores quoque in illis nõ fiunt, quoniam qui pituitoſi ſunt, cute ſunt denſa & frigidiore; & quoniam pituita quæ quotidianas committit, non eſt aquoſa, ſed craſſa, & viſcida, quæ difficile fit materia ſudoris; & quoniam non fit ſudor & debilis euaporatio, propterea non ſolent huiuſmodi febres venire ad perfectam remiſſionem, niſi ſint nothæ ex permiſtione bilis, tunc enim ſudores fiunt, & dilucida interualla.

Vrinæ autem procedente febre totius morbi tempora docent, initio verò eius ſpeciem oſtendunt in quotidianis enim aut albæ, vel tenues, vel craſſæ & turbulentæ, aut rubræ appareant; in tertianis rufæ, vel ſubrufæ; in quartanis verò variæ ſed crudæ omnes; Atque hæ quidem ſunt febrium intermittentium notæ.

DE Vrinis mallebam tacere quam pauca dicere: eſt enim tractatio & longa, & difficilis, adeò, vt explicari pro dignitate non poſſit a nobis hoc anno, in quo illa, quæ ſunt propria tractationi de febribus ex noſtro officio docere inſtituimus. Verùm quoniam video vos hanc materiam à me expetere, vt vobis ſatisfaciam, aggrediar quidem illam, non ut expectetis integram tractationem, ſed ut principia habeatis & veluti fontes ad quos poſſitis veſtro labore particularia omnia redigere. Conſtat ergò (vt breuiter dicam) tractatio de vrinis aliquot partibus: nam in primis quid urina ſit ſcire oportet; Deinde, quæ, quotve ſint illius differentiæ; Tertio loco, quæ cauſæ; Quarto, quid poſſit ipſa urina, & ſingulæ illius differentiæ oſtendere de corpore, illiusq; affectibus; poſtremo, quod obſeruare oporteat Medicum vt rectè iudicet de vrinis. Quam quidem tractationem vtiliſſimam eſſe omnes agnoſcunt; qui vident ſæpè ex ſola vrina Medicos internos affectus multos, quos nec pulſus, nec alia indicia declarare poſſunt, patefacere, & nunc mortem, nunc ſalutem ex illius conſideratione prædicere. Quo magis mirari licet; Galenum non fuiſſe complexum hanc tractationem certa aliqua methodo: omnia enim apud illum ſunt de hac re ſparſa, nulla principia poſita, nihil denique vel inceptum aut abſolutum apud illum reperire licet; quod quidem Actuarius facere tentauit, ac in Metho do quidem non errauit, verum fabuloſa multa tradidit, & oratorum more extollere ſuum opus ſtuduit, de quibus ſuo loco. Itaque definiunt nonnulli vrinam eſſe ſanguinis excrementum in caua vena, per renes & vrinarios meatus in veſicam delatum: In quo mea ſententia errant: non enim excremen-

tum

tum eſt, quod fiat in ſanguinis generatione, ſed quod fit in concoctione, quæ in ventriculo peragitur; id quod, tum ratione, tum authoritate Galeni probo: Eſt enim hoc principium, in omni coctione, quæ in corpore fit, duo reſultare excrementa, unum craſſius, alterum tenuius, & merito quidem: nam cum in conſiſtentia rerum, reperiantur ſolum tria, unum quod mediocre eſt, aliud tenue, aliud craſſum, quod mediocre eſt, aſſimilatur naturæ, quæ ut ex contrarijs ad mediocritatem peruenit, ſic mediocri ſolum poteſt ali & conſeruari; quare neceſſariò duo & non plura relinquuntur ex omni coctione excrementa, craſſius unum, alterum tenuius; Id in coctione apparet, quæ in ſingulis partibus fit in habitu corporis, in qua ſordes fiunt quæ camiſias tingunt, vt eſt craſſum excrementum.

Alterum eſt vapor, qui per inſenſibilem vacuationem tranſpirat ob tenuitatem, cuius odore permoti canes, dominos ſuos agnoſcunt, & inimicos odio proſequuntur, & feras venantur, & tandem inueniunt, & capiunt. Eodem pacto in coctione quæ obitur in hepate, reſultat humor melancholicus, craſſum excrementum, & bilis flaua, tenue: In ea uero quæ peragitur in uentriculo, craſſum apparet excrementum, ſtercus ſcilicet, quod ad inteſtina deſcendit. Quod ſi vrinam dicamus ſanguinis & coctionis in qua ſanguis gignitur, tria eſſent iſtius coctionis excrementa, & vnicum eius quæ in uentriculo fit coctionis. Quare vrina eſt tenue excrementum: quod reſultat ex coctione uentriculi: docet id, color illius ſuaptè natura albus, qualis eſt color uentriculi. deinde materia illius ex qua gignitur, nempè potus, qui ſola mutatione coloris in colorem uentriculi fit. Teſtatur idem Galenus libro 4. cap. 5. de uſu partiũ, vbi ſcribit ferè circa initium libri, duo reſultare excrementa ex coctione hepatis, humorem melancholicum, & bilem, aquam vero & aquoſum humorem, vt excrementum quod nutrimenti uehiculum uocari ſcribit ab Hippocr. & ipſe lib. 5. eiuſdē urinam uocat, hoc inquam excrementum tenue & aquoſum, dicit factum eſſe ut ex uentriculo in uenas, & ab illis ad hepar ex cibis factus facilè tranſire poſſit. Itaque ſi ex ventriculo dicit illud ferri per uenas & hepar, conſtat non in hepate aut uenis gigni, ſed genitum fuiſſe in ventriculo ex potu: nam ex qua materia in hepate gigneretur, & quomodo hepar rubrum poſſet in aquam, & album colorem mutare? Eſt præterea potus materia tenuis, quæ nulla alia expectata elaboratione, ſtatim poteſt in uentriculo eam mutationem quæ uertitur in aquoſum humorem capere. Eſt ergo illud tenendum, gigni vrinam in uentriculo, non tamen nomē vrinæ capere, donec per vreteres, ideſt vrinarios meatus, & à renibus ſeparetur à ſanguine, perfecta coctione hepatis: nam excrementa nomen non habent excrementi interim dum ſunt confuſa cum alijs humoribus; ſic bilem vtranque quæ cum ſanguine eſt in uenis humores vocamus: excrementa vero quod ex illis ſeparatum eſt à maſſa ſanguinis. Quia ergo non ſeparatur hoc excrementum ſtatim poſt coctionem ventriculi, ſed poſt coctionē quæ fit in hepate, ideo putarunt alij in coctione hepatis gigni, quod uerum non eſt: nam (vt diximus) in ventriculo gignitur, & poſt coctionem perfectam in hepate, ſeparatur, & quod prius aqua, aquoſumque excrementum dicebatur, vrinæ nomen accipit, eadem re ſeruata, & nomine mutato; in quo apparet error Actuarij, qui capite 4. & 5. primi libri, ſcribit quattuor fieri coctiones, Primam in ventriculo, cuius excrementa ſunt quæ per ventrem deſcendũt, & quæ per os emittuntur; Secundam in vena porta & caua hepatis, cuius excrementa ſunt humores alterius ſpeciei, ideſt, bilis flaua & atra; Tertiam dicit fieri in gibba hepatis, & venis alijs, cuius excrementum dicit eſſe vrinam, & quæ in vrina ſubſident, etſi primo de cauſis vrinarum dicat illam eſſe ſecundæ concoctionis excrementum, tertię vero, illa quæ in vrina continentur, & ſudores, & ſenſibilem tranſpirationem; Quartam dicit perfici in ſingulis partibus, cuius excrementa ſunt que per inſenſibilem trā ſpirationem expirant, & quę curi adhærent craſſiora excementa. Errat enim ille quod quattuor coctiones ponat: tot.n. ſunt ponendæ, quod reperiuntur parere duo genera excrementorum; Quare, nec in ore (vt Auicenna putauit) fit aliqua concoctio; nec oſtendere poteſt duplex excrementum ex coctione ventriculi ſi vrina vnum non ſit ex illis; nec in hepate fit niſi vna, nam duo duntaxat excrementa ex ea eliciuntur; nec illa quæ in venis fit, ſeparanda eſt ab ea quę fit in ipſo viſcere. Adde, quod Galenus nunquam poſuit niſi tres, quas antea recenſuimus. Quod ſi placet iam definitionem urinæ colligere, dicemus eam eſſe aquoſum excrementum, quod in coctione quæ fit in ventriculo gignitur ex potu, & perfecta coctione hepatis ſeparatur à ſanguine à renibus, in veſicamque recipitur: nam per ſudorem vacuatur etiam aquoſus hic humor, qui, propterea non dicitur vrina, quia nec à renibus trahitur, nec in veſicam recipitur. Educitur pari ratione aliquando per inteſtina, vt in alui fluxu, & vna cum ſanguine uena ſecta educitur, uocaturque humor aquoſus, ſed non urina. Vacuantur per renes, & in ueſicam recipiuntur lapilli, arenulæ, ſanguinis grumi, pili, & multa alia, quæ urina non dicũtur, quia non ſunt de natura aquoſi humoris, ſed in urina dicuntur contineri quando cum illa exeunt.

Differentiæ vrinarum.

VRinæ differentias ſumemus primas, & præcipuas ab his quæ in illa apparent, alias uero à cauſis & effectibus ſuis. Apparent, quidem in urina, ſubſtantia ſiue conſiſtentia, qualitates, quantitas, & contenta: in ſubſtantia ſumuntur hæ dꝛię; quædam. n. craſſa, alia tenuis, alia mediocris. Porrò tenuis urinæ tres perhibentur eſſe dꝛę; quædā.n. tenuis mingitur, & poſtea talis manet; alia vero tenuis quidem mingitur, ſed poſtea conturbatur, idque uel ſtatim, aut longiore interpoſito tempore; ſic craſſæ, quędam craſſa mingitur & paulo poſtea extenuatur; alia uero talis manet, qualis mingitur, craſſa. Has quidem differentias tribuunt Actuarius, & Galenus, craſſis urinis: verum confuſis potius tribuēdæ ſunt & perſpicuis: Aliud enim eſt confuſio & turbulentia in vrinis, aliud craſſities: nam tenuiſſimæ etiam vrinæ tandem corrumpuntur & turbulentæ craſſęque euadunt; ſed reuera, craſſities nō eſt urinę reputanda, quod ex corruptione & externis cauſis illam acquirit. Cęterùm, qualitates quędam ad tactum ſiue ad primas qualitates; alię ad ſecundas, vt ad viſum, aliæ ad odoratum, aliæ ad guſtum pertinent, à quibus vrinarum differentiæ ſumi poſſunt: in qualitatibus primis aliæ & calidæ, & acres ſentiuntur cũ minguntur, aliæ non item; in viſili autem conſideramus perſpicuitatem, & illi contrariam opacitatem, cuius turbulentia ſpecies quædam eſt: quædam enim perſpicuæ, aliæ vero opacæ, aliæ etiam turbulentæ conſpiciuntur, poteſtq; tenuis eſſe urina & tamen opaca, ſic craſſa, & tamen perſpicua. Quapropter, rectè claritatem & turbulentiam Auicenna diſtinxit à ſubſtantia, in qua conſideremus craſſitiem & tenuitatem, datque exemplum: nam, inquit, albumen

bumen oui,& gluten piſcium, & uitrum liquatum, crassa sunt, & tamen clara & perspicua; aqua vero turbida tenuior quidem albumine oui est,& aliis supradictis, & tamen turbulenta est, & opaca. Aliud ergo est tenue à claro & perspicuo, aliud opacum, confusum turbulentum à crasso,ut non minimo errore (vt diximus antea) Actuarius capite nono de differentijs animarum hęc confundat.

Pertinet ad visiles qualitates (ut diximus)colores, per quos differunt quoque vrinę: alia enim est alba, alia pallida, alia rufa, alia flaua, alia rubra, alia nigra: Vt enim sunt prȩcipui, & simplices colores; alij uero ex horum mixtione fiunt. Verùm inter albas, alia crystallina, alia niuea, alia aquea, quod colorem cristalli, niuis, & aquę repręsentent, dicuntur: & hę sunt intensę albedinis; aliæ remissioris,vt lactea,glauca, charopa, lactea dicitur, quæ refert colorem lactis; glauca verò, quæ refert colorem cornu albi; charopa,similis est subalbidis pilis camęli, pallida est, quæ pallidum colorem repræsentat, quæ citrina alio nomine dicitur, quod colorem, qui in cortice citri mali est repræsentet; media est inter pallidam & albam,subpallida,quæ ab Auicenna rectè palearis vocatur,quod paleæ tritici colorem referat; post pallidam, rufam ponit Actuarius, & Auicenna flauam; Rufam autem auri puri colorem imitari dicunt, vocant Græci πυρρόν, idest, igneum, quod ignitos carbones fortè repręsentet, aut potius ignis flammam: media est inter pallidam & rufam subrufa quam in homine sano & temperato reperiri dicunt; flaua, quam ξανθόν uocant, crocea à nostris dicitur quod repręsentet colorem croci cum flores eius fuerint in aqua dissoluti, media est inter flauam, & rufam subflaua,qualis est color, qui in floribus cartami apparet; Rubea vrina est,quam ἐρυθρον appellant Græci: cuius multæ sunt species: nam quędam est rubea ad albedinem declinans, qualis apparet in cerasis malè maturis, & in quibusdam maturis;alia rosea, vt in rosis apparet,alia rubea, purpurea, seu rubea viuax, vt in purpura apparet, alia rubea obscura. Has ponit differentias Auicenna, quibus respondent hæc nomina, cum dicimus urinã vineam,passeam,uenetam; Est enim uinea, quę nigri rubei uini quod habet colorem iecoris ostendit; passea uero, quę est similis passo facto ex uua nigra, aut cerasis nigris; ueneta est, quę ex puro albo,& nigro ęqualiter mixtis resultat: mihi uidetur esse color quem tanetum uocamus; nigra est urina, quę habet colorem carbonis extincti. Inter rubram & nigram uiridis, oleacea, & liuida reperiuntur; Viridis quę colorem brassicę aut graminis, aut smaragdi monstrat; liuida, quę plumbi colorem refert; oleacea uero,quę olei colorem imitatur. Videte Galenum 73. 3. Epidemion,Comment.3. ubi de oleosa urina disputat,ubi docet, quosdam intellexisse oleosam,pinguem ut oleum; alios uero eam quę colore, & consistentia sit similis oleo; quam opinionem ipse sequitur; adeo, ut oleosa vrina non solum à colore, sed etiam à substantia dicatur, sicut etiam aquea, quę talis dicitur, quod in colore, & consistentia similis sit aquę. Ceterùm, à qualitatibus quę odore percipiuntur sumuntur etiam vtiles differentię: quędã enim benè, ut urina potest olere,alia malè,& inter has diuersarum rerum malè olentium, quędam plus, uel minus odorem repręsentant.

Quod si Medicus non esset uir egregius,& planè nobilis (vt debet esse qui hoc nomine dignus est)posset ex vario sapore qui in urinis est differentias colligere; sed eas reijciamus,ne artem nobilissimam,sordidissimam reddamus.

A quantitate uero sumimus differentias: uel enim non redditur urina, & penitus supprimitur; aut certè minus quàm oporteat;aut mediocris est illius quãtitas; aut multa, adeo, ut mediocritatem, & potus debitam quantitatem excedat.

Ceterùm,à contentis differentię sumuntur: non enim eadem continentur semper in omnibus urinis: in uniuersum tamen, continentur quędam quę supernatant, alia uero innatant, alia subsident, supernatant quidem pinguedo, bullę, spuma; innatãt uero nubecula,œneorema, filamenta,pili, & si quid aliud simile est, quod fundum vasis non petit; subsidet hypostasis, sabulum, lapis, pus, grumus, arenulę, & cetera quę fundum petunt. Quod uero non uocauerim omnia quę in suprema parte innatant, nubeculas, & in medio ęneoremata, & quę in fundo cõtinentur hypostasim, vt nonnulli,& ferè omnes Scriptores faciunt,in causa est,quod nubeculę,ęneoremata, sedimenta, humores sint pituitosi, reliqua uero prædicta, vel humores non sint, aut alterius generis quam pituita. Quod vero humores pituitosi sint nubecula, æneorema, & sedimentum, ex hoc constat, quod continuitatem suam seruent, & viscosa sint, deinde,quod in album colorem mutentur,qualis pituita est; postremò, quod in morbis biliosissimis,aut in sanis qui sobriè viuunt, aut illa non gignantur,aut certè vix sensibilia, deficiente nimirum idonea materia,pituita scilicet: mirorq; nec Galenum,nec Actuarium definire illorum essentiam & substantiam. Intelligere autem oportet, hypostasim esse humorem pituitosum qui in fundo continetur, non quod necessariò fundum tangere debeat, sed quod ad fundũ repat. Diuiso enim vase in tres partes æquales, quod supremam obtinet, nubeculam; quod mediam, occupat,ęneorema; quod infimam possidet, sedimentum vocamus. Capiunt uero hæc contenta differentias & à qualitatibus, & quantitate, & substantia: Est enim sedimentum nunc crassum, nunc tenue, nunc mediocre, nunc album, nunc nigrum, nunc alterius coloris; nunc asperum, nunc lene, nunc æquale, nunc inæquale; nunc figuram habet pyramidalem, nunc alterius rei; & nunc exiguum est, nũc multum, nunc purum, nunc cum alia re mixtum. Ac in nubeculis & sublimamentis similes differentiæ reperiuntur.

Sumuntur à causis aliæ vrinarum differentię;quę dam enim à bile, aliæ ab humore melancholico, aliæ ab alia materia mutantur; quædam à somno, aliæ à vigilia; quædam à morbis, aliæ à sanitate diuersaque temperie;& denique, à diuersis causis efficientibus differentias capere licet.

Ab effectibus differentiæ hæ sumuntur, cum dicimus, quasdam salutem, alias mortem prænuntiare; nonnullas ventriculum affectum,alias caput, alias venas & hepar læsa ostendere. Atque hæc satis de differentiis vrinarum quantum postulat institutum nostrum, dicta sint.

De causis vrinarum.

VRinarum causas distinguere oportet, quoniam non omnia quæ in illis considerantur,& insunt,ab eadem causa proueniunt. Itaque primum quid possit esse causa vt vrina fiat, vt materia, vt efficiens, & locus,tradendum. Deinde, quid sit causa substantiæ, siue consistentiæ ipsius. Tertio qualitatum. Quarto,quantitatis. Postremò, contentorum, & omnium quæ in prædictis notanda esse admonuimus.

Vrinæ materia est, quicquid in aquosum humorem verti potest,potissimum quidem potus, sed is non

non ſolus, quandoquidem ex iuſculis aquoſis,& fructibus ſimilibus vrina plurima etiam gignitur; nec non ex vniuerſa maſſa fuſa,attenuata & liquata, exprimitur eliciturque aquoſus humor, & vrina; quo pacto diuretica medicamenta prouocare vrinam dicuntur, quòd ſcilicet materiam ex humoribus vniuerſis moliantur,& ad renes veſicamq; conuertant. Cauſa vero efficiens huius aquoſi humoris (ut diximus)eſt concoctrix facultas ipſius ventriculi,quæ in aquoſum humorem & album, qualis eſt color uentriculi, mutat, vt & reliqua quæ quidem alterat & concoquit.

Locus autem in quo gignitur, ventriculus eſt; à quo vero ſeparatur aquoſus hic humor, eſt vena caua; locus uero in quo recipitur, veſica eſt; inſtrumenta per quæ ſeparatio fit, ſunt renes; finis, naturæ conſeruatio; ſeparatur enim ſeroſus hic humor ab vniuerſa humorum maſſa, ut probè nutriri poſſit vniuerſum corpus.

De cauſis conſiſtentiæ vrinæ.

COnſiſtentiæ vrinarum cauſas generatim nõ tradunt authores noſtri,aut certè ita docẽt, vt intelligere non liceat quæ ſit immediata cauſa tenuitatis, craſſitudinis, mediocritatiſque illarum: dicunt enim tenuem indicare vel priuationem coctionis, aut obſtructionem in uenis, aut debilitatem hepatis, aut meatuum qui ad vrinam ſunt deſtinati, & ob debilitatem non attrahunt niſi quod tenue eſt; aut ſi attrahunt, non tamen eijciunt niſi quod tenue eſt;aut multam aquæ potionem, aut vehementem frigiditatem cum ſiccitate, cauſam eſſe dicunt. Hæc tradit Auicenna. Verùm licet ad hæc dubitare, quomodo priuatio coctionis, aut obſtructio,aut aliæ prædictæcauſę, conſiſtentiam mutẽt,an.ſ. per ſe id faciant, an uero per accidens, alioque interueniente. Ego vero arbitror, vrinas ſemper ex ſua natura tenues eſſe, fieri autem craſſas aliorum humorum mixtione: nam aquoſus humor, ſicut & aqua, per ſolam coctionem inſpiſſari,craſceſce reque nequit,quoniam terrenam ſubſtantiam uel nõ habet,aut certè exiguã. Quod uero crudo adhuc morbo,aut cibo,tenues mingantur,cruditas, per ſe non eſt cauſa, ſed quoniam expurgationes ſeparationeſque humorũ & excrementorum non fiunt niſi peractis coctionibus, ideo fit ut cruditas dicatur eſſe cauſa tenuitatis, concoctio vero craſſitudinis. Eodem pacto obſtructiones meatuum vrinariorum, tenuitatis ſunt cauſæ, quod prohibeant ferri cum vrina quod craſſitudinis illarum eſt cauſa. Debilitas vero hepatis, cauſa eſt tenuitatis, quia concoquere non poteſt humores, præſertim ſi à frigiditate labefactetur cõcoctio. Eadem ratione cibi,potioniſque immoderata copia, tenues reddit vrinas, quod, ſcilicet, naturam grauet & coctionem perfici impediat; quomodo frigidos affectus ventriculi ex vrina etiam prædicimus, quoniam vbi frigiditas in uentriculo eſt,concoctio quæ illic elaboratur, nequaquã perfici poteſt, ea vero fruſtrata,nequit probè fieri quæ in hepate exercetur. Itaque conſtat craſſas fieri vrinas ex humorum permixtione, tenues vero emitti, quando nihil cum aquoſo illo excremento craſſioris humoris permiſcetur. Quis vero humor miſceri poſſit,qui craſſitudinem faciat, nunc uidendum. Poteſt quilibet ex quattuor humorib. ex quibus corpus conſtat,ſanguis, bilis vtraque, pituita, necnon aliquando pus, in his videlicet in quibus hulcus eſt in aliquibus partibus ad vrinam reddendam deſtinatis. Ac ex colore & odore, quiſnam ſit, facilè dignoſcitur: nam quatuor humores proprij colores diſtinguunt; pus vero à pituita odor ſeparat & conſiſtentia, & alia de quibus ut hoc loco agamus,non eſt noſtri inſtituti. Non mirum igitur ſi morbi initio tenues mingantur vrinæ: nam eo tempore cruda omnia ſunt, nec aliquid expellitur à natura; aut ſi craſſæ tunc apparent, vel indicant magnam tunc ſubeſſe humorum copiam, quam natura nec retinere aut elaborare poteſt, aut humorem declarant qui facilè aliqua ex parte vinci & ſecerni poteſt, quomodo in tertianis craſſæ rubræque vrinæ primis diebus apparent,ex bile craſſitudinem adeptæ, & in pituoſis morbis vbi magna eſt pituitæ copia craſſiſſimæ pituitoſæque reddũtur vrinę, vbi vero hæc duo abſunt, primo tenues, poſtea augeſcente morbo, aliquam craſſitiem acquirunt, & eam maiorem iam in uigore,maximam autem in declinatione, quanto enim magis procedit concoctio, tanto magis excernuntur humores qui cum urina admiſceri debent; iam uero, ruente morbo ad finem declinationis, & properante ad ſalutem, tenues fieri incipiunt, quoniam iam deficit humor qui cum urina miſcebatur,craſſitudiniſque erat cauſa. Eodem pacto, cum cibus adhuc eſt crudus in uentriculo & hepate, tenues exeunt urinę, craſſiores uero cum perfecta eſt concoctio: quod ſi quis iam inſtante tempore edendi, rurſus mingat,vacuata plane bile,conſpiciet vrina attenuatam eſſe; Igitur urinæ, quæ ſemper tenues manẽt in morbis, cauſam habent perpetuam cruditatem, uel ratione imbecillitatis naturę; uel ob ineptudinem materiæ quæ coctionem non admittit, qua fruſtrata, nihil ſecerni poteſt excrementi quod cum vrina mixtum craſſitudinem faciat. Quę uero perpetuo craſſę minguntur,ab eadem cauſa proueniunt, nempè à cruditate, ubi enim eſt maxima humorum copia, quę naturam uincit, ſine coctione expulſiones fiunt, atque ita craſſę reddun tur urinæ per uniuerſum morbi curſum,& mors tandem ſequitur tum in hoc, tum in præcedente caſu: nam perpetuo uirtus debilitatur à morboſis cauſis, donec penitus ſuccumbat; quo fit, ut ſigna cruditatis non ſolum longitudinem morbi, ſed etiam mortem ſignificent, ſi diũ durent, & morbus eius generis ſit qui perimere poſſit. Quæ uero tenues mingun tur ab initio,poſtea craſceſcũt,& rurſus attenuãtur, cauſa eſt,quod ab initio oĩa ſint cruda, & nihil excrementi excernatur à quo poſſit craſſitudo fieri, procedente aũt coctione, aliquid excernitur quod craſſitudinis eſt cauſa, abſoluta aũt tandẽ coctione & expulſione excrementorũ, atq; ita deficiente excremento, quod miſcetur,tenues incipiunt eſſe vrinę vnde uidemus in quartanis in principio tenuiſſimas emitti vrinas,in augmento & ſtatu paulo craſſiores. Iam vero declinante morbo,nigerrimas & craſſiſſimas mingi, quo tempore expurgatur melãcholicus humor cum vrina, quo quidem vacuato, & properante homine ad ſalutem, tenuiores & mediocres iam, ut ſanitas poſtulat excernuntur. Quæ vero craſſę primum minguntur,poſtea extenuantur,& rurſus craſſę fiunt, & poſtea tenues, cauſam habent, quod ſcilicet ab initio natura non poſſet uincere uniuerſam materiam, vnde excretiones humorum fiebãt ante coctionem; uacuata autem portione illius materiæ, aggreditur poſtea ipſam coctionem, & antequam concoxerit aliquid, tenues emittuntur urinæ, poſtea uero ut procedit concoctio, ita craſſeſcunt urinæ,& poſtea tandem tenues redeunt, finita ſcilicet expurgatione.

Porro contingit urinas ab initio craſſas mingi, ut in bilioſis & ſanguineis febribus apparet,& craſſas per ſeuerare uſque ad criſim, uel declinationem morbi, quod fit, non quod natura uincatur à multitudine, nec poſſit concoquere, ſed quod bilis facilè concoquatur,

quatur, & ab initio poſſit ex illa aliquid, uel etiam plurimum miſceri, quod vrinas craſſas reddat, quæ craſſities perſeuerat procedēte coctione, donec plus excernatur à corpore, quàm reſultet ex coctione, quo tempore tenues fiunt. Contingit quoque in prædictis morbis craſſas & rubras primis diebus emitti urinas, deinde in augmento extenuari, quod tunc fit, non ſolum quòd bilis facilè coquatur, & ex coctione ſeparetur, ſed etiam, quod plurimum ſine coctione excernatur, quo abſumpto, & eo manente duntaxat cum urina quod ex coctione reſultat, non mirum ſi tenuiores in augmento & ſtatu quàm in principio mingantur vrinæ. Hæc ſufficiant de cauſis tenuitatis & craſſitudinis vrinæ.

De cauſis qualitatum quæ ſunt in vrinis; & primum de colore.

OMnes qualitates, quę in vrinis reperiuntur, proueniunt vel ab alteratione, aut ab humorum permixtione, aut abſentia; id quod, tum in colore, odore, tum ſapore, & alijs deniq; qualitatibus ex tractatione patebit. An uero colores in vrinis ab his duabus cauſis fiant, videndum eſt. Putant enim nonnulli, à ſola præſentia & abſentia humorum eos fieri, à quibus ego diſſentio: nam hypoſtaſis, quæ fit ex rubea, alba non alia ratione fieri poteſt, niſi aſſimilante coctrice facultate, quæ ſicut in abſceſſibus ſanguinem in pus vertit, ſic colorem album inducit facultas concoctrix quæ inſita eſt venis, in his quæ continentur in vrina. Idem docet vrina ipſa, quæ vigente morbo ex rubra fit pallida, & ſubflaua; id quod, non poteſt prouenire ex mixtione alicuius humoris, ſed quod colorem remittat concoctio. Igitur, quod remittatur muteturq; color qui prius erat in urina, non ex mutatione humoris ſemper, ſed etiam ex alteratione, certum eſſe puto. An uero color qui primò in vrina apparet, poſſit à coctione fieri abſque humore, videndum eſt. Quod ſi Actuario & Galeno primo de Criſibus credendū eſt, quæſtio iam diſſoluta eſt: nam venetas, liuidas & nigras vrinas fieri ſcribit, vel ob mixtionem nigri humoris, vel ob caliditatem, vel ob frigiditatem. Galenus vero liuidas à ſola frigiditate, nigritiem à caliditate vel frigiditate; quod certè mihi ſuſpectum eſt: nam ſi ob calorem fiunt tales vrinæ, cur in ardentiſſimis febribus ob caloręm tales perpetuò non fiūt? quod ſi ob frigiditatem putamus eos quoque fieri colores, cur qui morti ſunt propinqui, & propemodū extincti, tales non reddunt vrinas? nec valet ſimilitudo Galeni, quòd externæ partes à frigore nigreſcunt; ſic & vrinæ à frigore fiunt: nam prius extinguitur homo, quàm internæ partes tantum frigus ſentiant. Sed me vrgent prędicta argumenta, nè facilè admittam illorum opinionem, quòd perſpicuę fiant aut opacę à ſola alteratione, poſtea oſtēdemus. Verùm colores omnes qui primò in vrinis fiunt, meo iudicio, fiunt omnes ob mixtionem humoris alicuius, id quod inductione probare licebit. Quare ridendi ſunt Medici, qui cum rubram vident urinā, putant aliquando id fieri quòd diu fuerit in veſica retenta: nam huiuſmodi retentiones deberent idē facere in omnibus, quod non apparet in ſanis, nec in ægris fieri, ſi cum vrina non miſcentur humores. Quibus quidem poſitis principiis, reddamus iā cauſas ſingulorum colorum ſuperius enumeratorum; Illud tamen in primis notandum eſt, alios authores tradere colores fieri ex permixtione humorum variato colore ob quantitatem maiorem aut minorem humoris qui permiſcetur, non facta mentione qualitatis eorundem humorum: nam flauas, ſubflauas, pallidas, ſubpallidas, rufas, ſubrufas, dicunt illi fieri eò quòd plus vel minus bilis vna recipiet, quàm alia. Ego vero aliter puto fieri, non ſolum ſcilicet ob quantitatem, ſed etiam ob ipſas ſpecies humorum diuerſo colore præditas, diuerſos fieri colores. Quod ſi ponitur principium, euaneſcunt multæ dubitationes quæ alioqui maximè vrgent: quomodo enim rufa, aut rubra, aut viridis, poteſt fieri à bile pallida mixta plus vel minus cum vrina? nam quod pallidum eſt nunquam poteſt inducere niſi pallorem, & quod flauum eſt, non niſi flauitiem. Igitur, diuerſitatem colorum in vrinis, ad qualitatem & quantitatem humorum qui miſcentur tanquam ad immediatam cauſam redigere oportet; poſtulatque docendi ratio, vt hanc cauſam quæramus, & ponamus cuius ratione omnes aliæ cauſæ dicuntur vrinarum colorem variare in quibus cum occupantur authores, lectorem confundunt: nam urinæ colorem dicunt mutari ab ætate, morbis, ſexu, motu, quiete, dolore, inedia, crapula, ſomno, uigilia, coctione, cruditate, animi curis, & infinitis alijs, quæ non per ſe id faciant, ſed quòd humorum qui miſcentur cum urina qualitatem & quantitatem mutent.

De cauſis vrinæ albæ.

VRina alba cum nihil aliud in ſe contineat quàm aquoſum humorem, non poteſt alia ratione fieri niſi quod non miſcetur alius humor qui alium habeat colorem: miſcetur igitur vel albus humor, vt pituita, qui nihil immutat colorem proprium ſeroſi humoris, aut non miſcetur alius qui alium colorem habeat; Solet autem miſceri in his qui rectè habent, & ut plurimum in alijs, bilis aliqua ex his quæ flauæ & pallidæ, & ſimpliciter biles dicuntur; non miſcetur autem talis bilis, vel quòd non gignatur, vt in morbis frigidis & pituitoſis, & intemperaturis quæ infra mediocritatem conſiſtunt; vnde dicitur talis vrina fieri & oſtendere cruditatem, quoniam ſcilicet vbi crudus & frigidus eſt morbus, non gignitur bilis quæ cum vrina miſceri poſſit; aut quod crudo exiſtente morbo, ſi aliquid gignitur, non ſeparetur, nimirum, cum ſeparatio excrementorum non fiat niſi iam facta aliqua coctione. Porrò non miſcetur alia ratione bilis cum vrina, eo quod ad alia loca feratur, quo pacto vrinæ adueniente delirio in febribus albæ redduntur, propterea ſcilicet, quòd ad caput feratur, deſinitque miſceri cum vrina bilis ipſa. Tertio modo non miſcetur, eo quod via illi ſit occluſa per quam vrina fertur, quo modo, cum incipit calculus vrgere in renibus, vrinæ tenues & aquoſæ minguntur, quòd ſcilicet adeo ſint renes & meatus vrinarij occluſi, vt vix aquoſo & tenui humori viam præbeant. Fit ergo urina alba eo modo quo diximus. Ac cum multæ ſint ſpecies albi coloris, ſcilicet glaucus, charopus, lacteus, miror alios ſcriptores non reddere cauſam iſtorum colorum; fit autem lacteus color (meo iudicio) à pituita aquoſa variè commixta cum ipſa vrina; aliæ vero ſpecies ex minima portione pallidæ bilis cōmixtæ cum vrina: nam ſi quid pallidi aut flaui miſceas cū multa aqua, glaucum & charopum efficiet colorem.

De cauſis pallidæ & ſubpallidæ vrinæ.

PAllidam urinam à pauca bile fieri teſtantur omnes; at nihil prohibet à nulla fieri, ſi modo pallida fuerit, adeò, vt ex pauca flaua bile, aut

aut ex mediocri etiam copia pallidæ, reddatur urina pallida. Subpallida vero illorum opinione fit ex pauca bile admixta; intelligendum autem est, paucam pallidam aut minimam flauam vel rufam utroque enim modo contingit subpallidam.

De causis subflauæ & flauæ vrinæ, subrufæ, rufæ.

SVbrufam, & subflauam, pro eadem sumit Galenus primo de Crisibus, cum dicit utranque esse sanorum vrinam. Dicit autem eas fieri ex parte sanguinis subtiliore ac serosa, vel bile rufa mixta sero. Verùm à sanguine tingi huiusmodi vrinas non puto, ut etiam Actuarius scribit capite sexto primi de causis vrinarum: Fiet igitur uel à bile rufa in pauca quantitate mixta, aut a subrufa in mediocri quantitate: vt enim rufa sic subrufa bilis gignitur in nobis: flaua autem à bile flaua reddetur. Quare non rectè Auicenna subflauam à multa flaua fieri dicit. Quod si rufus color ad albedinem magis uergit, quã flauus, fiet talis color uel à rufa bile, uel à minore copia flauæ. Quare errant qui uel à flaua duntaxat, uel a rufa bile, talem colorem in urina prouenire putãt: hoc enim debet esse principium, urinas capere colorem uel à simili humore, uel ab eo qui intensiorem habet in minore quantitate admixto.

De rubea & subrubea vrina.

RVbeam urinam scribit Auicenna dominiũ sanguinis ostendere, tanquam à sanguine admixto fiat. Galenus uero primo de Crisibus, scribit fieri talem colorem ex serosa sanguinis superfluitate, addita aliqua portiuncula bilis rufæ. Scribit in libris de morbis uulgarihus, ab ichore sanguinis eam rubram fieri: quod alij interpretantur tenuiorem sanguinis portionem, quandoquidem (ut aiunt) alius sanguis qui crassior est nequit misceri cũ urina. Aduersus quos illud facit, quod rupta uena aliqua, quę communitatem habeat cum renibus, pluri mum sanguinis uel cum urina, uel solum excerni, tanquam urinarij meatus pateant etiam sanguini euacuando; Galeno uero respondet Actuarius, qui probat aduersus eos qui à sanguine tingi urinas & rubras fieri asserunt; cuius argumenta uidere potestis capite sexto de causis urinarum. Quod si ille intelligeret nunquam rubras fieri mixtione sanguinis erraret, quandoquidem effuso sanguine à uenis, & mixto cũ urina, necesse est rubras oino urinas fieri.

De morbis ergò alijs intelligendum in quibus vrinæ rubræ fiunt absque vasis alicuius lęsione, in illis enim non possunt vrinę rubrę fieri, nec ob tenuis, nec ob crassi sanguinis mixtionem, cum natura nunquam adeo debilitata, aut irritata, sanguinem excernat per illas vias; fiunt ergo vrinæ in febribus, ob bilem rubeam quæ miscetur cum vrina, quæ quidem bilis, ex sanguinis adustione est procreata. Nec alienum est, ab ichore quodam sanguinis vrinas rubras fieri, qui ichor à multitudine ipsius sanguinis resudat, quando non euentilatur, sed coarctatur in venis, & interim feruet. Contingit quoque vrinas fieri rubescentes, qualis est aqua in qua lota est caro recens mactata, quales vrinæ apparent in hepatica dicta passione, quem colorem dicerem fieri ex sanie quadam sanguinis tenuis, quæ cum vrina miscetur, nec potuit penitus bilis fieri, nec sanguis. Subrubeus verò color, ex eadem causa sed diminuta nascitur; species verò rubei coloris, vt roseus, purpureus, venetus, fiunt à bile similis coloris, nam cùm à pallido in nigrum colorem mutatio fit, multi fiunt gradus medij coloris, qui causæ sunt colorum qui in vrina apparent.

De causis viridis, & liuidi coloris.

VIridem vrinam nunc à frigore, nunc à calore fieri dicunt. Ego vero ex bile viridi, & porracea dicta, non autem à solis qualitatibus: neque enim ostendere id illi possunt, alioqui vbi esset vehemens calor, aut frigus (vt aiũt) mortificans, semper essent tales vrinæ. Liuida verò fit à pauco humore nigro admixto.

De causis oleaceæ.

VRinam oleaceam putant fieri ex mixtione pinguedinis cum seroso humore, quod mihi verum non videtur: supernatat enim pinguedo, sed fit à nigro humore oleaceus is color, & substantia: talis enim est oleacea vrina; si quis enim atramentum plus, vel minus misceat cum aqua, videbit & liuidum, & oleaceum colorem fieri.

De causis nigri coloris.

NIger color quidam est cum splendore, alius vero sine splendore, vt antea ostendimus; fit ille à bile atra, quæ resplendet: hic vero ab humore melancholico; superius autem eos refellimus qui hunc etiam colorem à frigido, & calido fieri dicebant.

De causis perspicuitatis & opacitatis.

VRinę perspicuę, & diaphanę dicuntur, per quas facilè visus penetrat: opacæ autem cõtrarię sunt: & huius generis sunt subiugales, & quæ mictæ turbantur, corrumpunturq;. Reperitur huiusmodi opacitas etiam in tenuibus vrinis, & in crassis, quarum causa reddenda est. Scribit Galenus turbidas subiugales fieri propter ebullitionẽ quæ flatus multos attollit, à quibus turbulentia nascitur. At si propter ebullitionem talis fit vrina, cur in ardente febre, vbi maxima est ebullitio non semper sunt vrinæ subiugales; Auicenna vero turbulentiam dicit fieri ob permixtionem partium habentium colores extraneos, vt fuscos, & aliis coloribus infectos. At hæc ratio nec communis omnibus est, nec aliquid notum ponit. Videtur autem mihi non vna esse ratio quare fiant subiugales, & corruptæ, & sine corruptione fuscæ vrinę: nam subiugales videntur fieri, vbi est multa materia pituitosa, quę à calore agitatur, & miscetur cum vrina: propterea illa multos flatus parit, qui miscent pituitam cum sero, & propterea vincere naturam ostendit vrina talis, quæ paulo post subsidet: alia vero longius distare tempus victoriæ ostendit, si post longum tempus subsidet, aut si nunquam subsidet, declarant ancipitem victoriam, quoniam nec pręsentem, nec imminentem coctionem monstrant. Quę vero corrupta est, fit à frigido: nam expirante calore insito in vrina, qui omnia quę in vrina sunt diuidit, illa inter se confundun tur: frigidi enim est heterogenea condensare. Corrũ puntur autem vrinę citius crassæ, quàm tenues, & in aere frigido potius, quàm in calido: in calidissimo tamen

men non minus fortè quàm in frigido, cum hic euocandi natiuum calorem vim habeat, quo pacto, vrina crasseſcit. Ex quibus rationibus Actuario reſponderi poteſt, qui tales urinas negat ab aere craſceſcere. Quæ uero tenues ſunt, & tamen opacæ urinę, fiunt certè etiam eadem ratione, deficiente ſcilicet calore natiuo in humoribus, qui ſplendoris, & luciditatis cauſa eſt: quo fit, ut tales urinæ maximè appareant circa mortem in ægrotis. Quibus uero non placuerint hæ rationes, meliores quærant.

De odore & ſapore.

CVm odor non poſſit fieri abſque caliditate, ſequetur eas quæ non habent eum odorem malum qua prædita ſunt urinæ ſecundum naturam, frigiditatem habere cauſam, aut potius priuationem humoris calidi & putrefacti: nam odor mihi non uidetur fieri etiam ſine mixtione humoris; quod oſtendunt urinæ tenues & aquoſæ, quæ nullũ habent fœtidum odorem, etiam ſi febris uehementiſſima ſit. Itaque peſſimus odor à putrida materia, quæ miſcetur cum urina, quæ uero non habet hunc odorem, à carentia talis materiæ hoc habet. Et quoniam putredinis uarij ſunt gradus & formæ, ideo multiplices ſunt odores mali, qui in urinis reperiuntur; ſapores uero omnes ex mixtione humorum naſcuntur.

De quantitate vrinæ.

QVantitatis urinæ ſuperfluæ plus quam naturę ratio poſtulet una eſt immediata cauſa copioſior ſeroſus humor, qui per renes & ueſicam fertur. Duas autem oportet eſſe cauſas ut hoc fiat, unam, ut gignatur talis humor; aliam, ut ad renes ducatur: nam ſi non gignitur duci non poteſt, & copioſa fieri vrina quòd ſi gignitur, & in venis contineatur, aut per ſudorem vacuetur, non fiet copioſa vrina; quare vtraque cauſa neceſſaria. Gignitur autem multa vrina tum à multa potione, tum à cibis aquoſis. Præterea, à multo ſomno, aere pluuioſo, otio multo, & omnibus denique quæ humectandi vim habent; fit & alia ratione multa, quod ſcilicet natura expurget ſe ab excrementis per renes, aut quod per medicamenta dicta diuretica ex tota maſſa eliciantur aquoſi humores. Conuertitur verò ad renes, vel quòd ipſi renes plurimum attrahant, aut quòd natura eò conuertat ſuos motus, ſicut in criſi fit, quæ per vrinam perficitur; Ex contrarijs cauſis fit pauca vrina: vel enim non gignitur, defectu cauſarum humidarum, aut genita abſumitur, vt accidit in febribus, vel quòd ad renes & veſicam non feratur, id quod accidit, vel quod non attrahant renes male affecti, aut aliud membrum ſit læſum quod ſuſceptioni, attractioni, aut expulſioni ſit deſtinatũ. Porro, ſupprimitur vrina à varijs cauſis de quibus hoc loco agendum non eſt, nimirum, quod non actionis, ſed ipſius excremẽti cauſas reddere noſtrum ſit inſtitutum.

De cauſis contentorum in vrinis, & primum de nubecula, æneoremate & hypoſtaſi.

CVm multa ſint quæ continentur in vrinis, miror Actuarium ſcribere contenta proue nire ex tertia coctione quæ in venis fit: non enim omnia quæ in vrina continentur à venis proue niunt, ſed quædam à renibus, veſica, & etiam partibus ſolidis quæ in habitu corporis continentur. Quare, cum non ſit omnium eadem natura, nec idem locus in quo generantur, ſeorſum de ſingulis tractandum quæ communi natura continentur; Et primum de nubecula, æneoremate & hypoſtaſi, agemus, quoniam communem habent materiam & naturam, ſolo accidente quodam diuerſam: nam quod nubecula eſt dum morbus adhuc crudior eſt, fit poſtea æneorema, & hoc poſt vlteriorem coctionem, ſedimentum. Agemus ergo de his communi tractatione, & in primis docebimus ex qua materia illa fiant; deinde, quo loco in corpore gignatur. Scribit itaque Galenus, libro primo de Criſibus, quicquid alimenti in ſanguinis generatione refugit naturæ coctionẽ, ſedimentum eſſe in vrinis; quod abſolutè intelligere non poteſt; nam ex bile aut humore melancholico nubecula, & bonum ſedimentum nec æneorema fieri poſſunt: nam hæc ſunt alba, viſcida, cõtinua, quod non conuenit illis humoribus, mirorq; Actuarium capite ſecundo libri primi de cauſis vrinarum dicere, contenta in vrinis eſſe excrementa tertię coctionis, nec tamen docere ex qua materia ſit hoc excrementum.

Sunt qui dicunt contentum in vrina eſſe humorem crudum & craſſum, qui in coctione hepatis nõ potuit concoqui, coctionem autem recipit poſtea in ſolidis partibus, & venis, qui & errant: Crudus enim vocatus humor, ſubſidet perpetuo ob ſuã craſſitiem, nec nubecula aut æneorema ex eo fieri poteſt. Docent autem qualitates iſtorum, & nonnulla alia, nihil aliud eſſe huiuſmodi contenta, quàm humorẽ pituitoſum: dilatantur enim hæc per corpus vrinæ, quod ſine viſciditate fieri non poteſt: inter humores vero ſola pituita viſcida eſt: fiunt poſtea alba. Hunc autem colorem qui per coctionem fit, ſola pituita recipit: ſola enim alba eſt: Docent præterea morbi: qui enim bilioſiſſimi ſunt, vt qui maximè contrarij ſint generationi pituitæ, nec nubeculam, nec æneorema, nec ſedimentum habent tanquam deficiat pituita ex qua illa gignuntur. Eodem pacto qui in inedia viuunt, quanto parcius edunt, aut cibos ingerunt biliоſiores, tanto minus habent iſtorum contentorũ: quæ ſatis probant pituitam materiam eſſe horũ contentorum. Verùm ſi excrementa ſunt quæ excernuntur poſt coctionem perfectam, à quanam coctione, & cuius generis? craſſius ne vel tenuius erit excrementum hoc pituita? Galenus (vt antea diximus) in generatione ſanguinis ſedimentum fieri dicit, quando ſcilicet non poteſt concoqui id, quod ſedimentũ poſtea fit: Actuarius in coctione quæ fit in venis idcirco illud fieri excrementum, qui aberrat: nulla enim in venis diſtincta fit concoctio communis toti corpori, vt in ventriculo & hepate, ſed præparatio quædã, ergo in hepate prima huius materię generatio; Sed non eo modo excrementum dicitur quo modo capimus excrementum relinqui, & ſeparari abſolutis coctionibus: nam pituita non eſt excrementum alicuius coctionis, ſed excrementum fit alia ratione: cum enim concoctrix facultas imbecillior eſt, aut à multitudine cibi, & potionis grauatur, vel qualitatem cibi frigidiorem ſortitur, nõ poteſt æqualiter quicquid in cibo eſt mutare, & aſſimilare, ſed quod frigidius eſt relinquitur, excrementumque fit; ideſt, inutile ad nutritionem, quomodo pituita excrementum cerebri dicitur eſſe, quoniam enim cerebrum frigida pars eſt, ſi affluat paulo plus alimenti, aut illud ſit frigidius, non poteſt ex vniuerſa maſſa ſanguinis æqualiter nutriri, ſed relinquit multum ex eo quod pituitoſum eſt, & illud poſtea reijcitur, non tanquam excrementum, quod ex naturali coctione prouenit, ſed

ex

ex ea quæ male peragitur ex aliquo vitio. Eodem pacto in hepate cum gignitur ſanguis particeps quatuor humorum, gignitur quoque pituita ex frigidiore portione alimenti: quo fit, vt cum oneratur copia alimenti, vel frigidiore vtitur, aut hepar ipſum eſt frigidius, multum gignatur huiuſmodi frigidi, & pituitoſi humoris, qui poſtea per venas vna cum ſanguine fertur: ac cum venæ nequeãt æqualiter vincere vniuerſam illam maſſam, relinquunt in ſua nutritione quod pituitoſum eſt, id quod poſtea vel expellitur à natura, uel ſequitur cum urina, cum illaq; miſcetur: unde illa contenta fiunt; quo fit ut ex coctione, & nutritione propria uenarum, fiant hæc contenta non quod ſint excrementa coctionis quę illic fit ſecundum naturam, ſed eius quæ malè peragitur ex aliquo uitio materiæ, aut agentis: erat enim alioqui futurum nutrimentum huiuſmodi pituita, ſi nullum inſidiſſet uitium, ſi ſcilicet; plus non eſſet genitum quàm uera nutritio exigat, ſi non eſſet frigidior quàm par ſit, uel craſſior, aut uiſcidior, ſi uenæ non eſſent prętер naturam affectæ, illarumque concoctio, & calor, & facultas, quæ concoctioni ſeruiunt, malè non haberent; quod illis quæ reuera sũt excrementa coctionis, nunquam contingere poteſt. At ſi pituita eſt contentum huiuſmodi, cur in quotidiana, & quartana, & in alijs etiam morbis, ubi pituita plurima eſt, initio morbi non apparent contenta? An quod uniuerſa illa maſſa humorum frigidiore craſſioreq; humore abundans non ſtatim poteſt uinci & concoqui, ut excrementa appareant, quæ poſt coctionem relinquuntur: nutriuntur enim dum talis eſt humor malè partes illæ, & ex tenuiore duntaxat portione, Vnde excrementa non reſultant craſſa, ſed ueluti congelata manet pituita, poſtea uero perſeuerante coctione, & naturæ actione, obedientior fit uniuerſus humor, ex illoque nutriri incipit corpus, ita tamen, vt æqualiter omnes humores qui inter ſe commixti ſunt, aſſimilari nequeãt à partibus exanguibus, quales ſunt venę, quod tempore contenta iam incipiunt in urina apparere, quæ quoniam nondum planè concocta ſunt, ideo eam craſſitudinem quam inducit concoctio, non ſtatim accipiunt, propterea nubecula primo fit, poſtea uero procedente coctione, & aucta craſſitie, ęneorema euadit quod continetur, poſtea uero hypoſtaſis fit, iã properante ad finem coctione: qua prorſus abſoluta, perſeuerante actione caloris, terrena portio exuperat, & iam non innatat contentum, ſed fundum omnino petit cineris modo. Sed quid dicemus de contentis, in quibus primo in morbis apparet ſedimentum, poſtea ęneorema, deinde nubecula, & rurſus ęneorema fit & ſedimentum? Eſt autem huius rei ratio, quod natura in illis morbis onerata à multitudine ſymptomaticè expellat. i. ante coctionem: itaque tunc craſſa materia ſuo pondere ad fundum labitur, poſtea uero exonerata natura à multitudine, incipit fundere concretam eam materiam quæ tenuior redditur, & magis aerea, atque ita ſuperiora petit. finita aũt fuſione, ad propriam, & mediocrem conſiſtentiã redacta eſt: quo facto, concoqui incipit, & rurſus incraſſari, unde rurſus deſcẽdit; incipit ergo aliqñ nubecula, deinde procedit ad ſedimentũ ipſum contentũ, quando ſcilicet natura materiam habet aptam ad coctionem & illam prius tentat quam expulſionem. Aliquando uero incipit à ſedimento, quod reuera ſedimentum non eſt, huiuſmodi craſſamentum, quando ſcilicet expulſione priuſquam coctione vtitur. Verum non ſemper ſedimentum mutatur in nubeculam, nec nubecula perpetuò ſedimentum fit: nam craſſa aliquando adeo eſt materia, vt nulla fuſione & alteratione tantam leuitatem accipere poſſit, vt ſupremam urinę partem petat. ſic aliquando adeo tenuis eſt pituita, vt & cum bile mixta, vt nunquam tantam craſſitudinem recipere valeat, vt ſedimẽtum fiat; quod in tertianis uidemus non exquiſitis, ſed non admodum pituitoſis, in quibus perfecta concoctio & ſalus contingit, cum ſola nubecula, aut ęneo remate abſque ſedimento. Dictum igitur eſt, quid ſit contentum in urina quod ſcilicet ſit materia pituitoſa, genita quidem in hepate, in generatione omnium humorum facta, & à coctione venarum ſeparata & contentum facta, quando cum urina miſcetur. Dictum quoque eſt, quomodo oſtendat coctionem huiuſmodi contentum, quod ſcilicet, poſt coctionem, & nutritionem expellantur; ex quo etiam patet, cur meliora ſint ſigna ex contentis, quam ex colore, vel conſiſtentia, quoniam contenta ex craſſiore materia fiant; quo fit, ut ualidior oſtendatur naturæ robur, vbi iam poteſt talem materiam alterare & expellere; Et cur morbi quidã habeant contenta, alij uero non, & cur quidam nunquã habeant ſedimẽtum, alij vero nunquam nubeculam. Patet & illud cur in aliquib. contẽta ſint craſſiora, in alijs tenuiora, in alijs minora: multitudo. n. & craſſities pituitæ, & naturę robur & imbecillitas cauſæ ſunt. Ex multa. n. pituita, multum contentũ; ex pauca, paucũ; ex craſſa, craſſum, ex tenui, tenue fit; & cum urina ualida eſt, poteſtque vniuerſam maſſam mutare & uincere perfectè, paucum ſedimentum eſt: Eſt quoque paucum quando eſt imbecilla nec poteſt aſſimilare, & excrementa gignere, & ſeparare. Cum vero ita afficitur, ut nequeat penitus uincere & vincit, tamen quantum materia permittit, tunc multũ fit ſedimentum, ſi multa eſt materia, & extenuat plus vel minus pro robore ſuo & materię diſpoſitione. Fiunt autem contenta alba per coctionem, & aſſimilationem, venarum enim & arteriarum tunicæ albæ ſunt, quo fit, vt cum ipſa concoctio aſſimilatione fiat, merito alba redduntur quæ concoquuntur; alios vero colores ex mixtione humoris recipiũt. Odor vero malus ex putredine & mixtione putridorum humorum oritur. Laudatur & in contentis æqualitas, quod vna pars ſimilis ſit alteri, quod ſcilicet oſtendat naturam ualidam eſſe, vt quæ poſſit materiam æquabilem reddere. Oportet quoque lenia eſſe illa, ſi perfecta eſſe debent, ideſt, partes habere quæ nõ ſubſultent, ideſt altiores depreſſioreſque ſint alijs ut in exaſperatis rebus fieri ſolet, id quod oſtendit materiam eſſe aſſimilatam partibus uenarũ quę lenes ſunt, tum calorem id lenitatẽ quę ſuperſunt redegiſſe, reiectis heterogeneis partibus, eſtque optimum ſignum leuitas in contentis ſecundo loco æqualitas, leuius uero ſignum color; odor propriè in contentis ſolis non animaduertitur ſed in vniuerſa urina. Hæc ergo ſufficiant de nubecula, ęneoremate, & ſedimento.

De cauſis aliorum contentorum in urinis.

BVllæ, & ſpuma fiunt ex pituita uiſcida mixta cum flatu: cum enim illo euolare cupiat in congenerem aerem, reſiſtat autem pituita, quę deduci poteſt, bullæ fiunt, & ſpuma: illæ quidem ex flatu, & pituita, per maiores partes commixtis; hic uero, per minores. Vnde mare primo bullas excitat cum agitatur à ventis & includi incipit aer, poſtea uero durante tempeſtate, ſpumoſum euadit ex continua agitatione incluſo per minimas partes vento, & extenuata aqua quæ per minima iam diuidi poteſt.

Pinguedo fit ex colliquatione adipis; eſtque gra-

uior affectus in quibuſdam, in alijs vero leuior: nam qui plurimum habent pinguedinis, & illius quidem ad modum humidæ, ex minima cauſa illis innatat pinguedo in vrina, adeo, ut in tertianis, & alijs prorſus ſalutaribus febribus, huiuſmodi appareant vrinæ; in alijs vero corporibus non niſi ex grauiore cauſa colliquatio fit, quare lethale ſignum eſt huiuſmodi vrina.

Pili fiunt ex pituita diu contenta in renibus, & aſſata & ob anguſtiam uiarum extenuata pilorum modo.

Squamę fiunt exulcerata ueſica; ſunt enim huiuſmodi ſquamæ latiores tunicarum partes, quales à ueſicę tumicis decidi poſſunt.

Caruncułæ oſtendunt renes exulceratos: nam à ſolida & craſſa renum ſubſtantiam non niſi fruſtulatim aliquid poteſt abradi.

Athomi fiunt ex tenui pituita & bile commixtis, & aſſatis: reſultat enim ex huiuſmodi mixtione & & alteratione leuiſſimus tenuiſſimuſque puluis, qui per urinam athomorum more fertur.

Sabulum uero fit exactè aduſtis humoribus: nam conſumpta humiditate, terrena portio uinculo priuata, diſſoluitur.

Lapides uero ex pituita exſiccata, ſed nondum planè conſumpto omni humore: nam alioqui non conſiſterent ſi omnem humorem exuiſſent.

Grumus fit à ſanguine cum urina mixto, uitiato aliquo uaſe; ſanguis enim extra uaſa poſitus, in grumum concreſcit. Hæc de contentis.

Quid ſignificent urinæ.

VVlgaribus Medicis aſſentiendum non eſt, qui omnes corporis affectus ex urina ſe diuinare poſſe profitentur: quomodo enim oſtendet earum partium morbos quæ ſua excrementa per vrinam non emittunt; propterea ridendus eſt Actuarius, qui membranarum cerebri, cordis, pulmonis, pectoris, inteſtinorum, uteri, arteriarum mala, ex vrina dignotionem profitetur. Nec tamen illi probandi ſunt, qui uenarum duntaxat uitia cognoſci volunt ex vrina: nam cum multæ partes ſe exonerẽt in uenas, ut caput, cur non poterit urina morbos illarum ſignificare, à quibus excrementa deciduntur? quando experientia docet, ſpumoſas vrinas capitis plenitudinem ſignificare. Cum præterea pituitæ generatio in hepate fiat, non ſolum uitio hepatis, ſed etiam quando uentriculus non ſatis concoxit, nec præparauit alimentum hepati, poterit utique vrina etiam ſignificare frigiditatem & cruditatem uentriculi, quod non ſemel docuit experientia. Præterea, cum excrementa quæ ſolent miſceri cum vrina ſæpè non miſceantur, eo quod ad alia loca ferantur, indicabunt profecto etiam illarum partium affectus ad quas huiuſmodi humores reuocari ſolent, quo pacto delirium prænuntiant urinę quę in febribus tinctæ mingebantur, & poſtea albæ & tenues minguntur: craſſitudo ſubiugalis in vrinis cum flatum incluſum habeat, ſoleat autem flatus ſuperiora loca petere, prænuntiabit capitis dolorem. Itaque, vrina poteſt oſtẽdere earum partium affectus quibus gignitur, & à quibus materiam capit ex qua ipſa gignitur, aut ea à quibus colorem, craſſitudinem, contenta, & reliqua conſideranda in ea recipit, necnon partium per quas tranſit, in quibus retinetur, & per quas expellitur, & præterea illarum partium quę priuant illam aliquo humore qui immiſceri ſolet; ac ubi omnia ſimul reperiri poſſunt, minus poteſt color in ſignificando quam conſiſtentia, & hęc quam contenta; quæ quidem ſigillatim explicare non eſt noſtri inſtituti, qui obiter hæc attigimus. Quare duo uerba ſolum explicabo de ultimo capite ex propoſitis.

Quæ conſideranda ut rectè iudicemus de vrinis.

VRinæ omnes quas reddit æger ſeorſum colligendę, ut quantũ mingatur, intelligatur; hinc. n. cognoſcitur ſi qd natura excernat, ultra potionem, quæ tñ peracta coctione inſpiciuntur, certiores prębent notas. ſummouendæ quoque ſunt cauſę quæ iudicium impedire poſſunt: nam in diuerſo uictu, aut medicamenti aſſumptione, mutatur & color & alia quę in vrina adſunt: fallunt enim hæc, & opinionem prębent interni morbi. Vult quoque Auicenna, non eſſe inſpiciendam vrinam, ex qua de coctione iudicium ferre volumus poſt ſex horas quibus reddita eſt, quia corrupta iam talis eſt; nec ſtatim poſt mictionẽ inſpiciendam, vt ſeparatio fieri poſſit; neque uento exponatur, nec ſoli; in umbra inſpiciatur, quia ſolis vel lucernæ lumen fallunt, colligenda vero eſt in vitro claro, aut cryſtallo, nec tranſfundenda ex eſt uno vaſe in aliud; pyramidalis debẽt eſſe figurę vaſa vrinaria. Et hæc ſufficiant de vrinis.

Febres autem aſſiduas ex eo quidem maximè cognoſces, quòd nullum ex ijs ſignum habeant, quæ debere ineſſe intermittentibus docuimus, etſi intra quattuor & viginti horas non deſinant.

NVllum ſignum adeſſe in cõtinuis ex ijs quę ſunt intermittentibus ſano modo intelligendum eſt: nam quędam ſunt ſymptomata quę omnes febres neceſſario ſequuntur, ut pulſus & reſpirationis mutatio, caloris incrementum in partibus internis, & tandem in externis, & multa alia quę neceſſariò qualemcunque febrem ſequuntur; ſed hoc intelligendum eſt potiſſimum de ſignis quæ ſtatim appareut inuadente acceſſione febris, cuiuſmodi ſunt, horror, rigor, frigus. hæc enim ſi abſint in febribus, neceſſariò oſtendunt illas eſſe continuas, cum autem adſunt, vt in ſemitertianis, alia ſunt quærenda inditia: nam ex ijs quæ in principio apparent diſtinctio fieri non poteſt. Et autem vnum ſignum quod ſit continua, ſi non finitur poſteaquã iuuaſit ſpacio viginti quattuor horarum, nulla enim eſt febris intermittens, quæ illud ſpacium excedat: cuius rei ratio reddi non poteſt, ſed experientia ita eſſe cognoſcitur.

Quæ ſi inæquale habuerint incrementum, præter alias notas maiorem temporis diuturnitatem prænunciant.

INæquale incrementum interpretantur nonnulli, cum corpus modo calidius modo frigidius ſentitur; aiuntque fieri hanc inæqualitatem, ſtomacho, vel alia ſenſibili parte affecta; quæ interpretatio mihi probari non poteſt: nam hoc magis proprium eſſet intermittentibus febribus; ſiquidem in quotidiana ſtomachus, & etiam in tertiana ob bilis confluxum vomitum mouentem hoc accidit; melius ergo eſt intelligere incrementum inæquale, cum ita calor afficitur, ut nunc maior, nunc minor appareat, hoc enim indicat materiam diffomen eſſe & æqua-

liter

liter vinci non poſſe. At hoc videtur etiam commune eſſe febribus intermittentibus quæ ex diuerſis humoribus conſiſtunt, ut tertianis, quartanis, & quotidianis nothis. An fortè melius eſt intelligere inæquale incrementũ, quod non reſpondet principio? nam in intermittentibus principium acceſſionis ſeruat proportionem cum incremento in longitudine, & ſtatus cum ipſo incremento, & hic cum declinatione; & propterea cum cito hæc tempora tranſeunt, intermittentem iudicamus fore febrem; contra vero cum uidemus principium breue fuiſſe, incrementum uero perſeuerare, cum iam propinqui ſumus viginti quatuor horis, iam prædicere poſſumus febrem fore continuam & id, eo quod incrementum caloris non ſeruet proportionem cum principio. Quare merito dicit huiuſmodi inæquale incrementum oſtendere maiorem temporis diuturnitatem quam conueniat febribus intermittentibus quæ minore ſpacio quam viginti quattuor horarum finiuntur.

Atque adeo ſi & quod proprium eſt febrium, euidens in pulſibus ſignum obtineant; at ſi neque ordinem, neque qualitatem, neque numerum ſeruent, argumentum erit tum earum magnitudinis, tum quòd ex genere intermittentium non ſint.

SIgna quæ oſtendunt morbos eſſe magnos, oſtendunt quoque illos eſſe continues. Artificiosè ergo concludit, febrem eſſe continuã, ſi adſint inditia quæ oſtendunt eam eſſe magnam; id quod faciunt pulſus qui inſignem habent inæqualitatem, & multo magis qui ordinem & numeros non ſeruant, præter inæqualitatem. Poſtularet hæc ſententia longam diſputationem de pulſibus, quam prętermitto tanquam ex Galeni libris diligenter explicatam, vt ad alia properare poſſimus, quæ ab eo facilè intelligi non poſſunt.

Quod ſi tales permaneant, & tertio die acceſſio maior aluique excrementa, & vrinæ omninò crudæ appareant, non poſſunt ſeptimo eiuſmodi febres iudicari; ſi verò dies quartus tertio ſimilis videatur, & febris velut langueat, nec facies, nec vniuerſa corporis habitudo concidat, in longum tempus hoc febris genus protrahi ſolet. Atque hæc quidem ſunt febrium differentiæ quæ accidentibus carent.

HAec pertinent nõ amplius ad cognitionem febris continuæ, ſed ad prædictionem, an ſcilicet ea quæ continua eſt, futura ſit breuis vel longa, nec hęc communia ſunt omnibus continuis, ſed illis quæ acceſſiones habent, & eas quidẽ tertio quoque die, quales ſunt continuæ tertianæ quare minus probari poteſt authoris ſententia, qui præter inſtitutum attingat nunc prædictionem, & eam propriam ſolum vni generi febrium, ut negligenter quoque hoc facit: nam multo plura huius rei ſunt inditia, ſi quis ſingulos ſignorum fontes conſulere velit. Sed his omiſſis, explicemus quæ ille ſcribit. Igitur ſi febris manet magna, cum pulſibus prædictis, & acceſſio ſuperueniat tertio die maior quam primo, & vrinæ crudæ appareant admodum rubræ, ſi-

A ne contentis, vel albæ (nam alia excrementa potius aſſata apparent in febribus continuis) non poterit febris ſeptimo iudicari. Quod ſi dies quartus tertio fuerit ſimilis in vehementia, & urinæ etiam tales fuerint quales apparuerunt in tertio, oſtendit febrem non properare ad ſtatum. Quod ſi facies & corporis habitus non minuitur pro ratione febris, hoc indicat materiam contumacem eſſe ad concoctionem & reſolutionem; hęc autem omnia longitudinem febris protendunt.

Deinceps verò ſingularum curatio tradetur; ac primum quidem intermittentium, deinde continentium, vt vocant febrium, ex intermit
B *tentibus quidem breuiſſima ſimul & manſuetiſſima tertiana eſt, longiſſima verò, ſed tuta, quantum in ſe eſt, quartana. Quotidiana uerò longa eſt, & periculo non vacat. Itaque victus rationem ſtatim ab initio inſtituemus, vniuerſum morbi tempus conſiderantes: nam in acutis, & qui ad ſtatum celeriter perueniunt, ſi tenuiter omnino cibare velis, haud magnoperè lædes. In longioribus uerò, niſi per initia liberalius cibaueris, aut vna cum morbo hominem necabis, aut intempeſtiuè victus ratio mu-*
C *tanda erit: neque enim accedente ſtatu vberior victus quam prius ſed contra, omnium qui per morbum exhiberi debent tenuiſſimus in id tempus reſeruandus eſt; hoc quidem omnium commune eſt.*

COgnitionem morborum & cauſarum ipſorum ſequitur curatio, quæ duobus perficitur, victu & remedijs: nam cum in ęgrotantibus aliqua ſint ſecundum naturam, alia verò præter naturam, illa conſeruanda per victum, ideſt, ſimilem materiam, hæc mutanda per remedia, ideſt contrarſa, poſtularetque docendi ratio ut prius ageret author de remedijs quam de victu, quandoquidem Medicus ſibi proponit ab initio poſtea quam ægrum eſt contemplatus, eorum quæ præter naturam ſunt, remotionem, & ex ipſis remedijs adhibitis deprehendit quomodo vires, & alia quæ conſideranda ſunt in victu inſtituendo ſe habeant in corpore; extracto enim ſanguine, (vt de hoc remedio inter alia agamus) deprehendimus an humores in venis boni vel mali, & an virtus facilè aut difficilè patiatur euacuationem & diſſolutionem corporis; quæ omnia ad victum inſtituendum plurimum faciunt. Agemus tamen primum de victu, quia Galeni hic interpretes ſumus, qui in hac tractatione prædicit longitudinem & breuitatem, periculum & ſecuritatem, quæ ſunt in febribus: longitudinem quidem & breuitatem, quoniam ad ſtatus præcognitionem hæc faciunt, quæ ad victum inſtituendum pertinẽt; benignitatem vero, ſecuritatem & periculum, fortè ſine ratione commemorat, quia victum ob illa non mutat, de quo in præſentia agit; meritò tamen incipit à curatione intermittentium eo quod illę ſint faciliores; melius tamen ſi docuiſſet ante omnia, quid febris putrida in curatione exigat: nam hoc contempto, nemo intelligere poteſt an rectè fiat curatio ſpecierum quæ ſub eo genere continentur. Quam ob rem ne aliquid deſit noſtræ tractationi, rem hanc aggrediamur,

grediamur, ſed prius paucis expediamus quæ hic adfert de prędictione & periculo ac ſecuritate febriũ. Tertiana exquiſita, de qua hic agit, inter omnes intermittentes eſt quidem breuiſſima, ex calidiſſimo & tenuiſſimo humore, nempè bile flaua, & in corpore gracili, temporeque calido genita; manſuetiſſimam vero eam eſſe neſcio quomodo dicere poſſit, quando quidem eſt vehementiſſima, ad Cauſonis natam accedens, & ob id ab eodem authore inter acutos morbos recenſentur: melius fortè, ſi dixiſſet tutiſſimam eſſe: ita enim alias omnes expendit quæ ſequuntur: nam, inquit, quartana longiſſima eſt, ſed tuta, & quotidiana longa & periculoſa, ſolius periculi & longitudinis tanquam de ſola breuitate & ſecuritate tertianæ antea egerit, cui has comparat. Eſt porro quartana longiſſima, quia ex humore terreno conſtat, qui omnium difficillimè concoquitur & expellitur, ſiquidem concoctio calido & humido perficitur. Tutam dixit eſſe quantum in ſe eſt, ideſt, ſi ſola ſit, ſine inſigni vitio hepatis vel lienis, quod parere ſolet hydropem præcipuè in valde ſenibus in quibus concoctio eſt infirma, ſine cuius robore tam rebellis humor vinci non poteſt; quando hæc mala abſunt, tuta ſolet eſſe, propter longa quę habet interualla, & quia breues ſolent eſſe acceſſiones. Ceterum, quotidiana longa eſt, ſed non perinde vt quartana, hæc enim annos integros, illa verò vix integrã hyemem durare ſolet. Verum cur dicere poteſt eã periculo non vacare, ſi in Aphoriſmis cum Hippocrate docuit, febres omnes quandocunque intermittentes, periculo carere? an fortè penitus non intermittit quotidiana? ſed cur ipſe inter intermittentes eam hic cenſet? Sed his omiſſis, aggrediamur tractationem de victu, in qua maior eſt & vtilitas, & difficultas; qua quidem in re repetenda ſunt breuiter quę in Commentarijs noſtris in primos Aphoriſmos ſcripſimus, quæ erunt hoc loco tanquam principia; quorum primum illud eſt: Victum indicari à nullo alio præterquam à concoctrice facultate, quæ oſtenditur ex caloris natiui qualitate & quãtitate, ad eum enim reſpiciens Hippocrates, ſcribebat pueros, athletas & omnes, hyeme & verè plurimo egere nutrimento, & pueros egere victu humido, & ob diuerſitatem, ſubſtantiam in qua calor hic reſidet, nempe ob ſpiritus, humores, partes ſolidas, triplici nutrimento eſt opus, ſpiritu, inquam, liue aere, potu & cibo. Denique ex differentijs quæ ſumi poſſunt in calido natiuo, & concoctrice facultate, inueniemus indicari omnes ſcopos victus. Nec obeſt quod vitalem facultatem in nutritione ægrotantium maximè ſpectemus, quoniam tunc nutritionem non quærimus liberam, qualem poſtulant indicantia, ſed quid pati poſſit æger violentiæ, ex impedita nutritione, dum pugnamus aduerſus affectus præter naturam, per illorum remedia, quanto enim pulſus eſt validior, eo minus nutrimus: id quod non fieret, ſi vitalis facultas nutritionem indicaret: nam indicantium quantitas, quantitati eorum quæ indicantur, & è contra, reſpondere debet; Indicat ergò concoctio victum, ideſt, nutritionem: eam vero contraindicant, authore Galeno, ſolum diſtantia ſtatus morbi, & morborum acceſſiones, in qua re cogor planè ab eo diſſentire: nam id facit imprimis morborum natura, in qua conſideramus morbum vnum alio eſſe vehementiorem, ea enim efficit, vt tenuiore victu vtamur in febre ardente, quam in tertiana exquiſita, id quod non fieret, ſi ſolum diſtantia ſtatus (quæ æqualis ſolet eſſe in his febribus) ſuam præberet indicationem; de qua quidem contraindicatione agit Hippocrates cum ſcribit, Extremis morbis exquiſitiſſimam curationem victumque tenuiſſimum conuenire; & eam proſequitur vſque ad Aphoriſmum in quo ſcribit: Cum morbus in vigore fuerit, tunc tenuiſſimo victu vtendum eſt; illic enim incipit agere de ſtatu, & alijs temporibus morborum, non antea, vt Galenus putat. Sumimus quoque aliam contraindicationem à cauſis morborum, ad quam reſpiciens Hippocrates, ſcribit: Impura enim corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes. Et vbi fauces ægrotant, vel tubercula in corpore naſcuntur, excretiones inſpicere oportet, quæ ſi fuerint ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire. Hanc quoque ſpectauit Galenus in enarratione 17. Aphoriſmi libri primi, vbi docet, propter abundantiam, defectum, aut corruptionem humorũ, mutandam nutritionem. Quæ quidem ſi vera ſunt, ſequitur quidem ratione temporum morborum tenuius alendum eſſe in ſtatu quàm in alijs temporib. quoniam in eo tempore morbus, & cauſa coniuncta morbi, maior vehementiorque eſt, & propterea naturam tunc maximè occupat: tunc enim maximè fit concoctio, à qua non oportet quantum permittit virium debilitas naturam reuocare, ſed hoc verum nõ poteſt eſſet perpetuò, cum nonnũquam in principio morborum debeamus tenuius alere quam in ſtatu, ob paucas antecedentes, quæ tunc magis vrgeat quã coniuncta in ſtatu, vt in quotidianis, quartanis, & nõ nullis etiam continuis vſu venit: ſi enim magna ſit in ventriculo, & primis venis pituitoſi humoris abundantia, quæ uentriculum grauet, & lipotimias, nauſeam, capitis grauitatem, & alia huiuſmodi accidentia adferat, in principio quotidianæ, vel quartanæ febris ratio iudicat tunc tenuiſſimè alendos eſſe ægrotos, quippe, cum ex pleniore victu hæc omnia mala augeri neceſſarium ſit; in ſtatu verò, cum iam homo liberatus eſt ab hac ſarcina, remanet ſola materia cõiuncta, circa quam natura pugnare poteſt per interualla febris, non multum impedita nutritione. In alia vero cauſa continuam oportebat eſſe naturæ actionem & pugnam, propterea tanto in principio tenuior adhibendus eſt victus, quanto cauſa quę tunc urget naturam maior eſt, continuoque magis naturã occupat quàm illa quę in ſtatu nutritionem impedit. Non ergò ſolum ſtatum diſtantem aut præſentẽ ſpectare debemus in victu inſtituendo, ſed ut diximus, uehementiam morbi, & cauſas morborum quę facultatem cõcoctricem plus uel minus impedire poſſunt. Quod ſi liberius aliquid dicendum eſt, dicam profecto habendam maximè eſſe rationem futuri uigoris morbi, in victu inſtituendo ab initio in acutis morbis, qui continuo infeſtant; in febribus uero intermittentibus, maximè ſpectandum eſſe quid urgeat in quocunque tempore, ac pro illius ratione victum adhibendum, ut & alia remedia adhibentur; non enim præſente magno dolore ſanguinem mittimus, aut purgamus, plus, uel minus ad ſtatum futurum reſpicientes, ſed ad doloris cauſam, quę pro ſui magnitudine quantitate remediorum moderatur. Nutriat ergo Medicus ſuos ægrotos maximè in febribus intermittentibus, prout oſtendent morbi uehementia, & cauſæ ipſius, quibus victis, experietur non eſſe uitiatum victum qui uigori conueniens eſſe debet; interualla enim febrium admittunt fieri concoctiones alimenti & nutritionem, in morbis uero continuis & acutis, nec contemnendum eſt ſi quid inter initia morbi inediam, aut certè tenuem victũ exigat ob metum futuri ſtatus: cuius tamen ratio habenda eſt, ſi nihil tale eſt in principio. In longis uero febribus continuis, quæ omnes ex craſſis multisq; humoribus naſcuntur, non errabis (meo quidem iudicio) ſi tenuius alas inchoante morbo quàm uigente: conſumpta enim multitudine humorum quę uniuerſum corpus grauat, humor quem putredo inua-

ſit,

ſit, poſtea facilius uincitur. Ceterum, illud quoque A documus in noſtris Commentarijs, tenuem, conſeruantem, & plenum uictum non eſſe differentias quã titatis uictus, ſed generis uictus, appellarique tenuẽ, qui uires minuit, nec conſeruare poteſt: conſeruantem uero, qui quantum morbi permittunt uires tuetur, & in ſuo robore conſeruat: plenum ſiue craſſũ, qui eas auget. Ad hæc autem præſtanda ſumi poſſe tum genus nutrimenti, tum quãtitatem: uires enim minui permittet ptiſanæ ſuccus quantum concoqui poteſt aſſumptus, & ouum unum, uel carnis minima portio, non tamen pro ptiſana hæc dabit Medicus ęgrotis qui tenuiter ſunt alendi: quidquid enim ſuaptè natura craſſius eſt, nutrit, ſiuè craſſum ſiue plenum uictum exhibet, in ſe continet plus ſolidæ ſubB ſtantiæ quæ difficilius coquitur quàm exigat nutritio ægrotantium. Eligenda igitur & danda ſunt ea genera aſimenti quæ ſua natura ſinunt aliquo modo debilitari uires, eo quod ſolidam ſubſtantiam paucam in ſe habeant, aptam ad noſtram reſtituendam, ſitque ut interim cum debilitatur æger ex hac nutritione, morbus, & illius cauſæ moriantur ex continua, & maiore concoctione, & actione naturæ.

Adhæc verò, quæ intermittentibus propria ſint, conſiderare oportet: velut ſtatim in tertianis (neque enim malè ab his auſpicabimur) diſtinguendum inprimis eſt, num exquiſita, & vt ita dicam, generoſa, ac minimè exquiſita, ſed C *velut ſpuria ſit: tertiana enim exquiſita, ſeptem cum tardiſſimè circuitibus iudicetur, minimè periculoſa eſt; alteram autem non exquiſi tam aliquando vidi Autumno incipere, & Vere deſinere: poſtea, vt par erat, tanto tempore, tum quòd ægrotus imperanti Medico non magnoperè pareret, nonnihil etiam delinqueret, tùm uero hyemis iniuria malè afficeretur, maximè Lien intumuit, & hypochondria flatu diſtenta ſunt: tumor quidem decolor cum in facie, tum maximè in cruribus apparuit, a-* D *deò, vt adoleſcenti timuerimus, & maioribus vti remedijs neceſſum fuerit. Itaq; hæc febris nihil exquiſitæ tertianæ ſimile habet; quare ab initio diſtingui oportere dico: nam quantum natura inter ſe differunt, tantum victus rationem variari æquum eſt. Vt autem has optimè diſtinguas, ſatis mihi fuerit ea recenſere quæ adoleſcenti acciderunt, quæ exemplum documentaq; tibi futura ſint febrium non exquiſitè tertianarum. Medium erat anni tempus inter Vergiliarum occaſum, &* E *quod hunc anteceſſerat, æquinoctium, in quo adoleſcentem circa ferè ipſam auroram febris cum horrore corripuerat, quæ neque in calore, neque in pulſibus tertianæ ſimilis eſſe videbatur; imò nec vomitus bilioſus ſequutus eſt, nec multus ſudor; poſtridiè verò ad horam circiter tertiam, paucus exijt mador, cum quo & febris euanuit, ſed adeò ſenſim, vt circa veſperam vix febris expers æger videretur; nimirum relicto tunc in pulſibus euidente admodum febris ſigno. Verum reliqua circa idem tempus, ac per totam noctem facilè omninò æger ferebat. Rurſus verò circa tertij diei auroram ſecunda acceſſio priori in omnibus præter quàm tempore ſimilis redijt, ſequente enim nocte paulo ante lucem exhalato vapore febris deceſſit. Circa quarti diei auroram, & reliquo toto Autumno, & Hyeme, quo tempore ægrotauit, tum reliqua omnia, tum acceſſionis, & ſolutionis febris tempus, eadem permanſerunt. Adoleſcens ve-* B *rò annos plus minus octodecim natus erat, aſpectu albus, & pinguis, vitæ deditus otioſiori, priusque crebris tum crapulis tum lauationibus vſus, ac ſatietatibus; proindè cibos improbè concoquebat. Acceſſit verò & huic pulſus duricies, mediocris quidem in primo, & ſecundo die in tertio vero, & quarto, & ſequentibus vſque ad ſeptimum, ad tantam peruenit duritiem, vt ſi quis ſoli pulſui credidiſſet multorum eſſe menſium ægritudinem putaſſet, at talis permanſit vſque ad Vernum æquinoctium, in quo primum molleſcere cœpit; poſtea rurſus quadrageſimo die ab hac tertiana prorſus liberatus eſt, paulatim pulſu emolleſcente, & acceſſione decreſcente, vrinisque probum quod deſidet habentibus, quæ prius vehementer crudæ omnes erant. Hæc quidem certe maximè contraria eſt exquiſitæ tertianæ.*

BReuitatem longitudinemque morborum cõſiderandam eſſe in uictu inſtituendo propoſuit Galenus accum morbi breuiores longioresque dignoſcantur eſſe ex certis differentiis quę D in ipſis ponuntur, neſcio quo modo in illas, incidit, quas tanquã notas, ut & omnia quæ pertinent ad hiſtoriam, & dignotionem febrium erant ponenda ab eo qui iam curationem eſt aggreſſus; ſequemur tamen authorem cuius ſumus interpretes. Dicit ergo tertianas quaſdam eſſe legitimas, & exquiſitas, alias uero eſſe ſpurias, & illas ſeptem ad ſummum paroxiſmis iudicari; has uero longiſſimas eſſe ſuaptè natura, & ob errores qui committi ſolent potiſſimum ab ægrotis, & nonnunquam etiam ab imperitis Medicis, & aſſidentibus. Sed meo quidem iuditio, non ex tempore durationis legitimę, aut ſpuriæ febres diiudicandæ ſunt: id enim nihil conferret ad uictum inſtituendum, ſed ex eo quod oſtendere poteſt talem fore febrem, id autem faciunt cauſæ ipſarum febrium. Legitima enim eſt tertiana, & exquiſita quę ex ſyncera bile in corporibus bilioſis, in tempore calidiſſimo gignitur: ea autem neceſſario erit breuiſſima, neque excedet ſeptem acceſſiones; cuius rei ratio ſi quæ eſt, ſumitur ex cauſis dierum criticorũ; ut enim morbi acuti quattuordecim diebus ad ſummum terminantur, ita intermittentes febres bilioſæ ſeptem paroxiſmis concluduntur. Reliqua quæ pertinent ad propoſitam hiſtoriam per ſe patent.

Reliquas verò omnes intermedias, quæ permultæ ſunt, ex definitis extremis haud difficilè inuenies. Si enim quæ initio cõmentationis ſcripſimus, tertianarum ſigna omnia adfuerint, exquiſitam tertianam eſſe teſtabuntur, cuius acceſſionis tempus breuiſſimum quidem, omnino quattuor aut quinque aut ſex horarum eſt, longiſſimum verò vndecim aut duodecim, atque etiam harum vrinæ tertio, aut omninò quarto die concoctionis inditium oſtendunt. His igitur notis abſoluta tertiana, & ſpuria dignoſcuntur. Ad hunc verò modum quartana & quotidiana diſtinguuntur: cui enim omnia inſunt ſigna quæ prius in febribus quartanis ſcripſimus, germana exactaque quartana eſt, ſin omnis ſpuria, minimeque exquiſita, & ex quotidianis legitima quidẽ eſt cui omnia quæ diximus inſunt; quæ ſi non adſint, exquiſita non eſt. Itaque febres ſpuriæ non tam longæ ſunt, quàm quartana, & quotidiana, ſed quemadmodum tertiana præceps eſt, ſic quartana & quotidiana diuturnæ. Hæc quidem in his quæ circuitu repetunt conſideranda ſunt.

COgnitis duabus extremis febribus tertianis, nempè exquiſita & ſpuria, facilè erit dignoſcere intermedias, quæ ſcilicet ab extremis recedunt. Eadem eſt ratio, & de alijs febribus intermittentibus, etiam continuis: in omnibus enim aliqua eſt ſpecies legitima & exquiſita, alia verò ſpuria, & non exquiſita, aliæ verò quæ plus vel minus ad alterum extremorum accedunt. Quod verò dicere ſolet, de concoctionis inditijs apparentibus in febribus, hoc loco explicare inſtituit, quid ſcilicet intelligendum ſit cum ſcribit hoc eſſe dandum, aliudque faciendum cum apparent ſigna concoctionis. Videtur meo quidem iuditio, nil aliud intelligere, quam tempus illud morbi, quod incrementum dicitur, in eo enim manifeſta apparet concoctio: ſiquidem principium terminatur ſignis cruditatis, in ſtatu perficitur concoctio, in declinatione perfecta eſt. Hanc opinionem confirmat, quod nunc ſcribit vrinas in tertianis exquiſitis tertio, aut quarto die oſtendere inditium coctionis: nam cum ſeptimo paroxiſmo finiri ſoleat, aut etiam quinto, iudicari oportet ex concoctione finem morbi tertio vel quarto die; ſunt enim quæ fiunt in incremento inditia Criſis futuræ in vigore morbi.

In alijs verò febribus vrinas alui excrementa, & vniuerſam corporis habitudinem inſpicere oportet: calorem quoque, & arteriarum, motum. Ad hæc alia quæcunque Hippocrates longaque experientia contemplanda eſſe iubẽt, nempè regiones, anni tempora, aeris conſtitutiones, ætates & temperaturas corporum, conſuetudines, & antecedentes cauſas, quæque vnà cum morbis innadunt, quæque medio tempore apparent.

NOn ſolum in alijs febribus, ſed in diuerſis hæc conſideranda ſunt, & alia omnia inditia quæ à quattuor fontibus prædictis ſumuntur, quos cum nunquam ſibi ante oculos proponat, ideo ſemper & paſſim infinitam rerum multitudinem enumerat, quam cum videt adhuc multa prætermittere, putat arte comprehendi non poſſe, ſed ſola conſtare experientia, & ad Hippocratem omnium rerum magiſtrum rem eſſe relegandam. At qui Methodo docet, capita proponit ex quibus ſingula elicit inditia, quibus vtitur in omni re ſignificanda ſiue febris ſit huius, vel alterius generis, ſiue alius affectus cuius notas quærimus. De qua re quoniam iam ſæpius egimus, tranſeamus ad reliqua.

Omnia quidem, vt euipiã videri poſſit monita ſunt, ſed reuerſa haud ita res habet, quando quod maximum horum omnium eſt, dictu autem breuiſſimum nondum explicatum eſt. Quid verò hòc eſt? morbi, & virium quantitas: res quidem quæ verbo vno explicari poteſt, ad vſum maxima eſt: neque enim benè prænoſcere poteris, niſi horum cuiuſque quantitate diligenter explorata, non enim an morbus læthalis ſit, nec ne, nec quando vel mori, vel à morbo vindicari, potius homo debeat, niſi omnium quæ diximus quantitatem diligentius contemplatus in duo redegeris capita, nimirum in morbum ipſum, & laborantis vires præſcire rectè poteris: nam ſi vires adeo validæ ſint, vt morbum euincant, neceſſariò ſanitati homo reſtituetur; ſin contrà, omninò morietur; non igitur ſolum cuiuſnam ſit generis morbus, ſed & quantus ipſe ſit inſpicindum eſt, hoc autem non parua eget meditatione, atque peritia, cum propter alia, tum quòd nec ſcribi nec verbis explicari vllo modo eorum cuiuſque quantitas poteſt. Si quid igitur noſtrum eſt, id non tam ex alia re vlla, quàm ex crebra conijciendæ quantitatis exercitatione percipitur, quod ex operibus, & diſcere, & docere poſſis. Quæ verò quælitate diſtinguuntur, diligenter ſimul, ac dilucidè, quàm breuiſſimè fieri poterit, ſcribemus.

QVoniam aliter tractandi ſunt morbi longi quã breues, & ſalutares quam lethales, ideo author antequam curationem febrium aggrediatur docere vult rationem qua poſſit Medicus hæc prædicere. Conſtat autem hæc methodus & ratio ex cognitione quantitatis morbi, & virium ægrotantis; nam vt inquit, ſi vires morbum uincant, morbus erit ſalutaris: ſi vero vincantur, futurus eſt lethalis; ac tanto quidem breuior erit ſalutaris morbus, quanto maius dominium vires obtinent; Contra vero morbus mortalis tanto breuior erit, quanto ille magis vires exuperat. Porro cognoſcemus (vt docuimus in opere noſtro de ſignis pronoſticis) morbum magnum eſſe ex ſua natura & differentijs, necnon ex ſuis cauſis, effectis, & ſimilitudine: nam peſtilentes

morbi

morbi continui, vehementes & vniuerſales, erratici, magni, & inter alios lethales eſſe ſolent; alij vero minores & ſalutares. Sunt quoque pernitioſi & breues qui ex malignis humoribus multis, & calidis naſcuntur, & ex illorum magna & maligna putredine, necnon qui à magnis & violentis cauſis excitantur in partibus nobilibus; qualia ſunt vulnera cerebri, cordis, hepatis, & in corporibus peſſimè affectis, quique ſimiles ſunt ijs qui alios occiderunt, & ſymptomata magna maligna & continua inferunt; cuiuſmodi eſt delirium, Syncope, pulſuum debilitates, & inæqualitates. Ceterũ vires validas cognoſcemus ex ſuis actionibus, vt animales ex integris ſenſibus, motibus, imaginatione recta, cogitatione & memoria: Naturales vero ex bonis concoctionibus, attractione, retentione, expultione, atque felici nutritione Vitales, ex animi conſtantia boniſque pulſibus; quin etiam qualitates & excrementa quæ à nobis exeunt, idem oſtendent. Idem quoque facient natiua & aquiſitia temperamenta, habitus corporis, ætas, ratio victus qui præceſſit, regio, & alia huiuſmodi quæ tam quam cauſæ oſtendunt ſubeſſe vires validas aut infirmas. Ex his, inquam, fontibus percipiet Medicus vitium & morbi magnitudinem & ex illis inter ſe collatis, & quantum noſtra natura pertulerit, rectus erit iudex magnitudinis & exceſſus morbi ſupra vires, aut virium ſupra morbum: ex quibus pendet prædictio ad ſalutem uel mortem, idque cito vel tarde.

Exquiſitam autem tertianam, vt in qua concitata bilis flaua dominetur, quoad fieri maximè poteſt, humectare ac refrigerare oportet: nam contrariorũ contraria ſunt remedia, quæ quod ſuperat, reprimant, quod autem deeſt, ſarciant.

SI vniuerſos ſcriptores de re medica legamus, inueniemus adhuc multa ſupereſſe in curatione febrium putridarum, quæ ab illis excogitari debent qui non temerè aliquid facere aggrediuntur, methodoque omnia pertractare cupiunt. dicent enim qui practicam medicinam profitentur, mittendum eſſe ſanguinem, propinandos eſſe ſyrupos, medicamenta purgantia exhibenda tum ab initio tum concocto humore; adhibebunt & vnguenta & epitemata; & cibi & potionis & multarum aliarum rerum mentionem facient; & interim non docebunt cur hæc exhiberi debeant; nec quæ & quot præſtare oporteat in curatione febrium putridarum, ad quæ referenda ſint particularia hæc auxilia. Hinc controuerſiæ multæ naſcuntur inter Medicos, quandoquidem nonnulli vniuerſis putridis ſanguinis miſſionem competere ſcribunt, vt Paulus & Galenus in vndecimo Methodi, alij vero hoc remedium non commune vniuerſis ſed peculiare quibuſdam putridis eſſe autumãt, vt Galenus hoc Opere, in quo, vt videre eſt, in tertiana exquiſita, nullam mentionem facit de ſanguinis miſſione; in notha vero relinquit hoc remedium in arbitrio medici, quaſi ipſius febris natura neceſſitatem non imponat ad venam ſecandam; in quartana quoque aliquando mittit ſanguinem, aliquando non. Quare nihil perpetuum & ſtabile in vſu huius remedij ponitur ab hoc authore in curandis putridis febribus; alij deinde pauciora remedia deſcribunt, alij plura; Vndè, qui authoribus ſeſe emancipauerunt, confunduntur cum ignorent cui nam aſſentiendum ſit, & perpetuo coguntur dubitare, an relinquantur adhuc aliqua præſidia omnibus collectis quæ ab omnibus traduntur ſcriptoribus. Docendi uero ratio poſtulat vt tradamus quæ ſint neceſſaria auxilia oĩbus putridis, vt putridæ ſunt; quid vero poſtea ſingulis accedat ob peculiarem ſuam rõnem dãnandi præterea ſunt, quod in ſingulo remedio prætermittunt nunc quantitatẽ, nunc qualitatẽ, aut modum, vel tempus, aut ordinem præſidiorum, qm̃ de ſcopis agendi nunquam conſiderarunt. Quin etiã illud maximè reprehẽdendũ eſt quod à Paulo & Aetio & alijs recentioribus Græcis fieri videmus, qui remedia conuenientia vni duntaxat generi, ad vniuerſas putridas extendunt: nam cliſteres ex aqua mulſa quos communes faciunt omnibus, imbecilliores ſunt in multis febribus quam expediat, ac cum Paulus ſcribit eligenda eſſe quæ per os aſſumuntur non admodum calida, ad euacuandum & aperiendum. Hęc ex vndecimo Methodi ſunt ſumpta, in quo Galenus cõtinuarum & vehementer calidarum febrium curationem docet: propterea non ſunt illa referenda ad vniuerſum febrium genus: nam quotidianę & tertianæ nothæ teſte Galeno, requirunt piperis origani, hyſſopi, thimi, & aliorum præſidiorum quæ ex cellenti calore ſunt prædita, vſum. Nec probare quidem poſſumus Galeni tractationẽm in hoc Opere, qui contempto eo quod eſt commune, aggeditur curationem ſingulorum febrium putridarum: nec fortè rectè docet in vndecimo Methodi, cõmunem omnibus curationem, ſed proponamus ea quæ illo loco habet; ſcribit igitur, primo tradenda eſſe communia auxilia; deinde quę ſingulis ſunt propria. Dicit autem ea eſſe propria, quod quædam ſint febres quæ præſentes habent putredinis cauſas, aliæ vero nequaquam alię præterea quæ putredinem habent diffuſam per totum corpus, aliæ vero in vna duntaxat parte, & ea quidem ſine inflammatione, aut cum inflammatione; Sunt & alia peculiaria: nam aliæ ex alia materia fiunt, quid uero illud ſit commune, quod omnes putridæ poſtulant, ex natura rei quærit; eſt enim in primis, inquit humorum putredo, quę duo poſtulat; vnum, vt ſeparemus eum humorem qui corruptus eſt, & putrefactus à corpore, id quod facit euacuatio per vrinam, deiectiones, vomitum, & ſudores. Alterum eſt, vt refrigeremus reliquos humores à quibus qui putrefacti erant, ſunt ſeiuncti, præſtat autem refrigerationem tranſpiratio corporis & moderati inquit, motus; Hæc ſunt quæ Galenus dicit indicari in omni putrida, purgandum ſcilicet, aut alio modo primo euacuandum quod putrefactum iam eſt, & refrigerandum reliquum. Verum ſi quis diligenter hanc medendi rationem expendet, inueniet illam non eſſe penitus abſolutam & perfectam: nam etſi in externis rebus putredines ſanantur primo ſeparatione facta partis rei putridæ, à relicto quod putridum non eſt, id tamen in nobis cum putreſcunt humores, fieri non poteſt: nam neceſſe eſt primo præcedere coctionem, deinde ſeparationem; etenim, putredo humorum qui faciunt febrem, non eſt exacta putredo, ſed generationi puris proportione reſpondens, ut ille in primo libro de differentijs febrium tradit, proinde vt nõ poteſt euacuari humor in abſceſſibus, niſi prius facto pure, ita neceſſe eſt putreſcentẽ humorẽ qui crudus eſt, & diſſimilis factus naturæ, prius concoqui & quantum fieri poteſt aſſimilari, poſtea vero cum victus iam eſt, & tamen inutilis remanet, ob diſſimilem ſubſtantiam educi; quare rectius ſcribit in tertio Artis Medicinalis, putredinem quæ febres facit, exigere primo alterationem per concoctionẽ, quæ facit ceſſare putredinem, & euacuationem concocti illius humoris.

Præterea refrigeratio debetur non ſolum humoribus qui relinquuntur poſt ſeparationem putridorum,

rum, ſed maximè ipſis putreſcentibus, & uniuerſo corpori quod feruet ex febre & putredine. Prætereà refrigeratio per moderatos motus non fit in febribus, vt in rebus externis putreſcentibus, quæ ex motu ventilantur & tranſpirant; quos enim motus adhibere poteſt Medicus decumbenti & ardenti corpori? ſi quidem motus omnis nos calefacit, quinetiam tranſpiratio facit quidem ad refrigerium, verum & ea quæ per os aſſumuntur, & alia multa præſidia ad refrigerandum ſunt neceſſaria febricitantibus. Quid ergo dicendum & ſtabiliendum tanquam commune omnibus febribus putridis? tria profecto ſunt neceſſaria, concoctio, refrigeratio, & euacuatio putridi & concocti humoris, nam febris ipſa refrigerationem indicat neceſſariam, putredo vero humoris concoctionem & ſui euacuationem expoſtulat.

Quod ſi alia adſint præter febrem & humorem qui putreſcere cępit, alia ſunt præſidia addenda. Coniungi autem poſſunt cum his multa, & inprimis putredinis febrisq; cauſæ, inter quas quædam ſunt efficientes, aliæ materiales, aliæ cauſæ ſine quibus non; porro efficientes ſunt non ſolũ obſtructiones internæ, ob cutis aſtrictionẽ, de quibus ſolis mentionẽ fecit Galenus 11. Methodi, ſed etiam inflammationes partium quæ calorem & vapores putridos mittentes ad cor, putredinem humorum in eo, & in venis generant, quæ putredo cum immediatam cauſam habeat prohibitam tranſpirationem, neceſſe eſt, vt aperta uena denſa & ſolida veluti per caminum expirent vapores illi retenti, qui gignuntur ex humore putrecente, & retinentur occluſis meatibus, vel quod plures ex ebullitione & putredine conſurgant, quam tranſmittere poſſit cutis, & meatus alij corporis naturaliter etiam affecti, quomodo fumus in cubiculo colligitur vbi ex luculento igne copioſior ille aſcendit quàm traſmittere poſſint foramina camini facti ſolum ad emittendum fumum qui à mediocri igni generatur. Cæterum materiæ vitia quæ putredinem efficiunt, vel fouent, vel augent, pertinent ad illius quantitatem, & qualitates; vbi enim in corpore exuperant humores, ſuppeditatur materia ad nouam putredinem, & eam quæ accenſa eſt oppreſſo calore nativo, augent, & fouent, impeditque concoctionem & euacuationem putreſcentis humoris, atque ipſam refrigerationem impedito tranſitu remediorũ, vbi craſſi ſunt humores & viſcidi, occluditur via aduerſus tranſpirationem liberam, ex qua putredo augetur; inter cauſas ſine quibus non, ſunt foci & loci in corpore quę materiã gignunt, & ſuppeditãt venis, vbi fit putredo, vt eſt hepar in tertiana, ventriculus in quotidiana, lien in quartana, quarum partium vitia corrigenda ſunt, alioqui nunquam febres ſanari poterunt.

Sunt & alia contra quæ pugnandum eſt nonnunquam in febribus putridis, nempè ſymptomata, quæ cauſæ rationem habere poſſunt, intendendi ſcilicet, fouendique febrem, aut putredinem, aut ſine quibus nequeunt hæc tolli, qualia ſunt virium debilitas, ſopor, vigilia, dolor, delirium, ſitis, linguę aſperitas, & in mulieribus, vteri ſuffocatio, deiecta appetentia & cetera huiuſmodi quæ ęgrotos perinde vexant, ut cogamur nonnunquam alijs cauſis relictis ſuccurrere: quo fit, vt non ſemper eadẽ ſint adhibenda laborantibus ijs febribus auxilia, quoniam non ſemper eadem mala in ijs reperiuntur, ſed nunc plura, nunc pauciora, nunc ea ſola cum quibus putrida febris neceſſario conſiſtit, ac vbi hæc inter ſe coniunguntur, accidunt ſæpè anguſtię, nimirum repugnante vno aut pluribus ei, quod ab alijs exigitur, ac vbi multa adſunt inter ſe coniuncta, ab euacuatione exordiendum, ſine qua reliqua fieri nequeunt, A modo uirtus permittat, de qua paulo poſtea præcepta trademus: nunc vero tempeſtiuum eſt ut ad authoris dictionem interpretandam accedamus; igitur quod ſcribit, tertianam febrem exquiſitam egere humectatione & refrigeratione, non comprehendit omnes ſcopos neceſſarios in curatione huius febris, nam ſi ea putrida eſt, neceſſario indicabit concoctionem putreſcentis humoris, & poſtea euacuationem, & interim cum hæc fiunt, etiam refrigerationem. Quod ſi ſubſint aliæ cauſæ quę poſſint aliam materiã ſuppeditare, & trãſpirationẽ prohibere, ex qua noua putredo fiat vt ſemp adſunt hæ cauſę, ſi modo nulla febris tertiana eſt, quę vnico paroxiſmo finiri poſſit, neceſſario quoque aperienda erit vena, vt multitudo tollatur: aut ſi ea non adſit, vt tranſpirent putridi vapo- B res in uenis & arterijs concluſi, quare cum dixit eſſe refrigerandum, tacere non debebat præcipuum remedium ad refrigerationem neceſſarium, ſcilicet venæ ſectionem; nec ea uerenda quidem eſt, quod bilis huius febris ſit cauſa, & graciles vt plurimum ſint cum pauco ſanguine, & eo quidem bilioſo, qui hac tertiana laborant: nam (vt poſtea oſtendemus) non ad ſanguinis euacuationem ſemper uena ſecatur, ſed ob ipſam tranſpirationem, quę aliter nequit commodè & citò fieri. Quod uero ſcribit humectandum eſſe, dubitationem habet: nam ſi putreſcit bilis vel alius humor, exſiccationem potius poſtulare videtur, ſiquidem putredo humectantibus augeri dicitur ſiccantibus vero curari; Reſpondendum eſt, ueram putredinem & abſolutam exſiccationem exigere, hu- C morũ uero putredinem in qua fit ſuppuratio in abſceſſibus, aut in uenis alterationem ſuppurationi ſimilẽ, at non niſi per concoctionem emendari, concoctio vero humectantia maximè in materia ſicca vt in alia omni, contraria requirit.

Flauæ autem bilis humorum omnium qui in corpore ſunt humorum calidiſſimus & ſicciſſimus eſt: itaque exinaniendus eſt, vomitu quidem ſi ad ventrem repit; pari modo per aluum, ſi deorſum fertur, quod & ſponte iuſtis tertianis accidit.

D QVem velit humorẽ bilioſum euacuare non exprimit, an ſcilicet eum qui in principio acceſſionis ſolet moueri ad ſtomachum, an eum qui finita acceſſione, factis ſudoribus, aut ſine illis in corpore remanet tanquam cinis factæ putredinis; an vero illũ qui concoctus remanet finitis omnibus acceſſionibus; an illũ potius qui ſub materia antecedente continetur. Conſtat profecto eum qui repit ad orificium ventris, vomitu eſſe ducendum in ipſa acceſsione; id quod ſi natura facilè præſtare non poteſt, commodè fiet exhibito leui vomitorio ex aqua hordei cum ſyrupo acetoſo, vel oximelite; quod ſi ad ventrem repat, nihil exhiberi poteſt ad naturę auxilium, niſi finita acceſsione; tunc enim molli clyſteri ſolicitari poteſt aluus, & naturæ motus iuuari. E Qui vero poſt acceſsiones remanet in venis, non eſt educendus antequam declinet febris, tunc enim aperti erunt meatus liberati ab obſtructionibus, & facta concoctione poſt quam fieri poteſt ſeparatio & expulſio; vacuandus eſt ergo qui materia eſt antecedens, & ſucceſsiue mouetur in ſingulisque acceſsionibus humorem ſuppeditat ad nouam putredinem nouæ acceſsionis cauſam; is humor euacuatus per minoratiua dicta medicamenta, quæ re uera hos humores educunt qui crudi non ſunt vt qui nullam ſenſerint putredinem, ſæpè reſcindunt omnes futuras

acceſsio-

acceſsiones; quod ſi debilitet id faciunt, ſolum eas minuunt, aut certè eas augeri non permittunt, cuius generis ſunt caſsia, manna, ſirupus roſaceus ſolutiuus, quibus admiſceri poſſunt, ſi corpora ſunt duriora, dracma vna aut duæ electuarij roſati Meſue, vel de ſucco roſarum; nec Montanus audiendus eſt, qui in hac febre ſyrupum roſaceum ſolutiuum & rhabarbarũ ob illorum aſtrictionẽ damnat, & ſcamonia omnia ob vehementiam actionis. ſingulare eſt remedium, cum multi integrè ſunt liberati poſt primã acceſsionem dracma vna vel ſcrupulis duob. pro natura ægri radicis aſari puluerizati, & exhibiti & epoti cum iuſculo pulli, vel aqua hordei, id enim per vomitum & aluũ mirificè corpus expurgat, præſertim in his febribus tertianis exquiſitis, & etiam nothis.

Per vrinas quoque & ſudores exigere oportet: ſed commodè per inferna repurgatur.

SVdores ſponte ſequuntur finem acceſsionis exquiſitæ tertianæ, nec opus eſt ad auxilium vehementi remedio, ſufficiet igitur aqua hordei cum ſaccaro tepidè bibita, quo tempore natura mouere incipit, aut in motu tardat inchoato; purgatio vero quæ fit per vrinas, parum in hoc morbo poteſt, eſt enim vrinæ materia aquoſus vel pituitoſus humor, non bilis, at ſi bilis, vt ſcribit Hippocrates in Aphoriſmis, per vomitum expurganda eſt, quam quærit hic commodiorem per inferna purgationem, in hoc quidem Galeno magis credendum eſt: nam niſi eum humorem natura tentet per vomitum educere, ſatius eſt enim per inteſtina deijcere, ſi quidem orificium ſtomachi tuto ferre non poteſt tam acris & mordentis humoris contactum.

At mollibus cliſteribus venter ſubducendus eſt: vrinæ vero, potionibus ijs in quibus maduerit apium & anethum prouocandæ.

SVnt nonnulli Medici adeo ſuperſtitioſi, ut vereantur in febrib. clyſteres imperare qui vim habeant noxios humores purgare, exiſtimantes turbari concoctionem ſi aliud excernatur præter cibi excrementa. Verum experientia & ratio eam opinionem eludit: nam multos tertianarios delicatiores ſolis clyſteribus liberaui, confectis ex rebus emollientibus, & caſſia, melle communi, adiecta etiam hiera picra, vbi humores erant rebelliores, & durior natura ægrotantis. Quid enim commodius fieri poteſt ad extrahendos noxios humores, qui potiſſimum venas meſaraicas occupant; quibus euacuatis, per conſequentiam quandam expurgantur quoque hepar, & quæ poſt ipſum ſunt venæ. Ceterum præſtat vrinam prouocare frigidioribus remedijs quam apio & anetho in affectu tam ardente, cuius generis ſunt ſemina communia à recentioribus Medicis dicta frigida maiora & minora, ſed cum diu retica hęc, nõ niſi longiore tempore vacuent, leuem etiam portionem humoris peccantis, præſtat per aluum purgatione molliri.

Et ſi concoctionis notæ apparuerint, iam cum fiducia abſinthium dabis; quod alioquin, ſtomacho quem erodens bilis infeſtat, ſummum remedium eſt; præſertim ſi eius comas, quantum vſus flagitat in aqua mulſa maceraris.

HAec eſt purgatio quam Galenus adhibere ſolet in his & alijs nonnullis febribus, ex qua neſcio an aliquis vnquam liberatus fuerit; prodeſt quidem ea ad ſtomachum leuiter expurgandum, vel potius abſtergendum, quod in eo eſt bilioſum, ſed id putridos humores contentos in venis non attingit, & multo minus ſi (vt ille vult) humores putreſcunt in habitu corporis quare præferenda eſt curandi ratio quam noſtra ſecula inuexerunt inuentis ex nouo orbe mitioribus purgantibus medicamentis, antiquioribus Medicis incognitis. Eſt autem hæc curandi à nobis obſeruata ratio: primo enim ſi orificium ſtomachi laborat, exhibemus vel unciam caſſiæ, vel vncias tres mannę, aut totidem ſyrupi roſacei ſolutiui, alioqui prius ſanguis mittitur; Deinde leue hoc medicamentum adhibetur ad antecedentem materiam educendam; poſtea ad concoctionem eius quæ putreſcit, & refrigerationem alterius & vniuerſi corporis ſyrupos exhibent conuenientes, quales ſunt ſyrupi de endiuia, acetoſus ſimplex, cum decoctionibus herbarum refrigerantium; poſtea vero declinante morbo, iam concocto humore, datur rhabarbari infuſio, cum ſyrupo roſaceo, caſſia, vel diacatolicon, & reliquis huiuſmodi quibus feliciſſima fit purgatio, & integra ſequitur ſanitas. Cauendum tamen eſt inter initia febrium rhabarbarum, propterea quod per vrinas bonam humoris partem elicit, tranſitus autem per eas partes facilis fieri non poteſt antequam ſolutæ ſint obſtructiones; quam ob rem ego non vereor potius exhibere crudo adhuc morbo minoratiua, quæ recipiunt cum lenitiuis electuaria ſolutiua. Quod vero ſcribit Galenus abſinthium eſſe exhibendum cum mulſa, repugnat ei quod alio loco ſcribere ſolet, mulſam in bilioſis facilè in bilem murari, quare præſtat abſinthium inquere in aqua cum ſaccaro & herbis frigidioribus.

Sed & balnea calida ex aqua potabili proſunt, tum quod bilis aliquid eduxant, tũ quod ſua qualitate mirificè iuuant: ea enim huiuſmodi omnia humectant, & facultate refrigerant. Marina uerò ſalſa, nitroſa, & ſulphuroſa, plus quidem bilis exigunt, uerum minus quam ex aqua dulci utilia ſunt; præſtat uerò nec ea utilia dicere, quando plus ſua qualitate lædunt, quam uacuando proſunt; equidem noui quendam, qui falſo adductus iuditio, hiſce balneis uſus eſt, ac deinde reſiccato corporis habitu, eo uenit exitij, ut tabe interierit. Reliqua autem victus ratio illi bilis uacuationem adaugebat; at contraria qualitas qualitati præter naturam excedenti perpetuò obijcienda eſt, tanquam id longè commodius ſit, quam quouis modo vacuare. Verum ipſe nec hoc nouerat, neque ex alijs deſiderat. In balneis igitur hoc præcipuè conſideretur, vt corpus abluatur ac humeſcat; proinde neque nitrum, neque ſal, neque ſinapis inſpargenda ſunt: id quod facilitare plurimos videre licet, ægrotos enecantes. Vbi autem calente oleo plurimum perfuderis in aquam ducere, ac proluere oportet: et ſi in ea natare velint, his quantum poſſunt permittendum eſt;

qui

qui verò balneis delectantur, neque ſi bis die lauare velis, peccabis, ſed præcipuè in memoria habeto, ut id opportunè fiat: nam ſi coctionis morbi ſignis apparentibus frequentius laueris, non erraueris.

PRoſequitur alia remedia febrium tertianarũ exquiſitarum, quę ſcilicet ſumuntur ab his quę extrinſecus nos afficiunt, ut eſt lauacrum ex aqua, & quoniam aqua poteſt eſſe dulcis ſiue potabilis, vel marina aut ex mineralibus alterata; præterea, quæ potabilis eſt, poteſt adhiberi calida, uel frigida, vel tepida actu, & ea quidem ſimplex, vel in qua ſunt decoctę aliquot herbæ, vel ſemina, vel radices aut fructus arborum, aut aliquid aliud quod mutat illius natiuam vim, laudat hic ſolum potabilem aquam, & eam calidam, & ſolum damnat marinam, ſalſam, nitroſam & ſulphuream; & potabilem quidem calidam iudicat accommodatam, tum quod bilis aliquid educat, tum quod humectet, & facultate refrigeret. Marinam vero, ſalſam, nitroſam & ſulphuream, damnat, quod etſi euacuet, relinquit tamẽ qualitatem præter naturam calidam & ſiccam inimicam febri, & aptam ad generationem bilis. Ceterum, potabilem & dulcem tunc uult adhiberi, vbi apparuerint ſigna concoctionis morbi frequentius, & bis etiam in die, permittitque in ea mutationes. In quibus quidem præceptis, cenſura noſtra adhibenda eſt. Rectè ergo non ſolum marinam, ſalſam, & ſulphuream, ſed etiam aluminoſam relinquere debemus in his febribus, qm̃ ipſam intemperiẽ febrilem auget, natiuam corrumpit, ex qua ſequitur maior bilis generatio. Quare nullo modo proſunt huiuſmodiaquę, ſiquidem bilis minimum euacuant, multum vero bei nigrioris humoris, qui in uenis cum bile continetur. Damnaſſet utique uno verbo omnes minerales aquas vt qui alibi tradiderit & ſemper exiſtimauerit, eas omnes potentia calefacere & exſiccare, propterea quod raro aliter uiſum eſt; tamen in agro Lucenſi aqua balnei villæ dictę quę bibitur ad omnes internos calidos & ſiccos affectus emẽdandos, & in agro Piſano, balneum aquæ quod extrinſecus infinitis malis ſuccurrit, miram habent refrigerandi & humectandi vim, vt ſępè vidimus, cum medicinam Piſis ſub Coſmo Florentiæ Duce annos tredecim doceremus. Quod vero hic admonet in vſu medicamentorum euacuantium ſemper adhibendam eſſe contrariam qualitatem humori peccanti & lędenti intemperaturæ, diligenter obſeruandum eſt; Et hoc ipſum eſt, quod eos refellit Medicos, qui in diſenteria utuntur rhabarbaro, vel mirabolanis: ſatius enim illis eſſet propinare ægrotis Caſſiam, manna, ſyrupum roſaceum ſolutiuum, quæ euacuant temperantque acres humores, atque eos gigni prohibẽt. Nec illorum medicamentorum vſum tuetur quod illi putent uacuandum eſſe cum aſtrictione & exſiccatione quæ qualitates in rhabarbaro & myrabolanis ſunt euidẽtes: nam fluxiones acrium humorum quæ per inteſtina affluunt, non ſanantur cùm ea repugnantia, ſed cum purgatione acrium humorum, & ſimul refrigeratione & humectatione, & mixtione frigidorum humidorumque medicamentorum. Iam vero vt inquit aqua potabilis prodeſt, ſed calida meo iudicio exhibenda non eſt, ſed tepida, ſi modo verum eſt quod antea ſcripſit, obijciendam perpetuo eſſe contrariam qualitatem medicamenti, qualitati excedenti. Quod ſi ut paulo poſt ſupra dicta uerba ſcribit, præcipuè cõſiderandũ eſt in balneis, ut corpus abluat & humeſcat, vtique calida aqua admouenda non eſt, nec tamen frigida, ne vapores fuliginoſi intus cohibeantur ſit ergo tepida, quæ eos diffari permittit, nec interim moleſtã aliquã caliditatẽ inducit, & ex natura aquę perpetuo humectat. Nec tamen damnarẽ admodum exſiccatis corporibus ſi quis incoqueret in aqua balnei folia maluæ, violarum, vitis, ſalicis, cucurbitæ, ad maiorem quandam humectationem & refrigerationem. Nec admodum quidem probo vnctiones ex oleo calente, ante ingreſſum balnei in biliоſis febribus, quid enim calor olei & id ipſummet oleum boni poteſt in hac re præſtare? impedit enim ſuo lentore ne humiditas aquæ poſſit intro penetrare & ne uapores facilè tranſpirent. Natationem quoque qui febre laborat appetere non poteſt, & quilibet etiam leuiſſimus motus excalefactis & exſiccatis obeſt. Quieſcant ergo illi in balneo ne ex motu aliquid caloris & ſiccitatis illis accedat, ſufficitque una lauatio in die quietis: nam poſt exacerbationem febris, corpus exhauſtum & exſiccatum, ad reſtaurationem & humectationem cibum requirit; deinde ſomnum. Ante vero acceſſionem, nemo balneum conſulet ne crudi humores qui in ipſa acceſſione intus cõcoquẽdi ſunt, crudi a balneo extra moueãtur. Ceterum, quod ſcribit frequentius lauari poſſe ægrotos ſi concoctionis ſigna apparuerint non reddit certam auctoris ſententiam quam tuto ſequi poſſimus. Vult ne forte crudo omnino morbo lauare nos poſſe ægrotos, eo quod dicat ſæpius eos poſſe vti balneo, cum iam apparent ſigna concoctionis? id uero minimè præſtarem, neque alijs conſulerem ut facerent: nam vbi integra eſt cruditas putreſcentis humoris, fugere debemus omnem commotionem, præſertim eam quæ humores reuellit ab internis partibus, vbi concoctio viget & ducit ſpargitque per habitum corporis. propterea dicebat Hippocrates cruda non eſſe mouẽda; Nec forte etiam tuto poteſt adhiberi balneum ubi cœperint apparere ſigna concoctionis, in qua nulla poteſt adhuc fieri utilis agitatio ab externis remedijs, præſertim quod febres tunc augentur omniaque uehementiora euadunt, *& concoctioni maior locus paratur ea enim quanto magis ad ſtatum properamus, tanto magis naturam occupat.* Quare ut breuiter dicam quod ſentio, Balneorum in his febribus præcipuus debet eſſe vſus declinante iam febre; in aliis vero temporibus ab illis abſtinendum, niſi fortè iam in ſummo uigore ac ardore & ſiccitate quæ ſolet relinqui poſt acceſſionem febris, requiratur illorum vſus.

A vino verò antequam morbus concoquatur prorſus arcendi ſunt; vbi autem coctionis initium habuerit, paucum, tenue, & dilutum initio dandum eſt: liberalius verò, vbi in propinquo morbi ſolutio eſt.

POſtulat hic locus, vt diligenter expendamus potiones quæ exhibentur febricitantibus cibationis tempore, aut ad ſitim extinguendã in ipſis acceſſionibus febrium. Sunt porro potiones huiuſmodi quib. antiqui ſunt vſi mulſa, oximel, vinum, aqua hordei, aqua ſola, quibus noſtra ætas addidit alias confectas ex ſaccharo mixto cum ipſa aqua ſola, quibus noſtra ætas addidit alias confectas ex ſaccharo mixto cum ipſa aqua ſola, vel addito cynamomo, vel aniſo, vel coriandro, vel aliquid huiuſmodi, quinetiam aquas ſtillatas, & vt vocant, ipſa etiam ſtillata, & conſummata propinare ſolemus, & pro ſaccharo miſcemus iulepos vocatos, necnon ſyrupos, acetoſum de limonibus, de acetoſitate citri, vel alium alterius generis, pro voluntate ægrotantium, & affectionum

ctionum diuerſitate. Vtuntur quoque Britanni, & Flandri ceruiſia, & biera ab eis vocata. Itaque primum docebimus, in quibus febribus dari poſſit vinũ in quibus verò minimè, & in quo tempore morbi exhibendum ſit, quibus concedi poteſt, ſed non perpetuo, quibus verò perpetuo ſit exhibendum, quale præterea vinum, an vnum & idem, vel diuerſum ſit propinandum; quæ poſtremò ſit vera ratio quare vinum non concedatur in omnibus febribus, & in aliquibus non niſi in certis temporibus.

Sunt qui putant ſe optimos Medicos, aut certè omnem infamiam euitare poſſe, ſi in omnibus febribus ſtatim circuncidant vinum, & panem vt vocant coctum in aqua cum aqua hordei imperare ſciant, tanquam hæc ſint ſola, & præcipua febrium inter ſe diſcrepantium cauſis & natura, auxilia. Quos Galenus, & omnes veteres Medici refellunt, qui in quartanis, & quotidianis, vinum in toto morbi decurſu imperant.

Alij verò nimium ſuauitati vini indulgentes, illud non verentur exhibere in acutis etiam morbis; quos ratio & ſaniores Medici reprobant: nam ſi opponenda eſt qualitas remediorum qualitati affectionum, in ardentiſſimis febribus à vehementi putredine caliditſimorum humorum procreatis ſæpè in æſtate, nõ poteſt prodeſſe potio aliqua quæ calorem, vel intendere poſſit, aut certè non refrigerare quantum neceſſarium eſt. Quare in acutis febribus, nec in ipſa declinatione febris, conuenire poteſt vini potio, tantũ abeſt vt illud ſit exhibendum vbi concoctionis indicia ſolum apparere incipiunt. Nam ſi Galenus octauo Methodi ſcribit homines ſanos bilioſos melius concoquere cùm frigidam bibunt, quid debemus exiſtimare fieri in ardentibus febribus ex vini potu: lædet profecto ille concoctionem, & non iuuabit vt maiores noſtri tradiderunt, qui vt ex hoc loco, & alijs patet, ad concoctionem vinum exhibent præſente enim vt diximus calidiſſimo affectu, à frigidioribus præſidia ſunt petenda tum ad concoctionem, tum vero ad curationem. Vt verò in prædictis febribus continuis, & ardentibus, aut etiam exquiſitis tertianis vinum non eſt concedendum, antequam vel ſoluta planè ſit febris, vel certè multum declinauerit, ita vt periculum nullum ſit incrementi caloris, & vires videantur ex morbo defatigatę, ſpirituum generationẽ poſtulare, id quod maximè vinum præſtat. Sic profectò, in febrib. natis ex frigidiſſimis, & craſſiſſimis humoribus, vinum in omni tempore morbi concedendum. Id quod fit in quartanis legitimis, in quibus vrinæ ſunt aquoſæ, in his enim non ſolum aquoſum vinum, vel dilutum, ſed etiam generoſius, vt puto, exhiberi poteſt ad calefactionem extenuationemque, & concoctionem humorum, atque etiam ad rigores mitigandos. In nothis verò quartanis quę ſunt cum vrinis igneis, & rubris, & in quotidianis præſertim nothis, vinum non eſt dandum ante concoctionis notas; poſtea vero concedi poteſt plus, vel minus dilutum pro qualitate, & quantitate materię peccantis, & febris vehementia. Sed cur eſt, quod in his febribus requiratur concoctio ante vini exhibitionem, in illis vero minimè: id profectò non fit ob vini caliditatem, quippe cum medicamenta longè calidiora vino à maioribus noſtris concedantur; cuius generis ſunt medicamenta ex tribus piperibus confecta, & aqua mulſa, in qua incocta ſint hyſopus, thymus, & aliæ herbæ, & aromata longè calidiora, quàm poſſit eſſe vinum ſuaptè natura aquoſum, & multa aqua dilutum quo contenti eſſent ægrotãtes. Igitur vini incommoda in febribus non naſcuntur ex ipſius calore, ſed ex illius ſubſtantia familariſſima noſtris corporibus. Ex qua fit vt ab omnib. partibus rapiatur, & deducatur per arterias, & venas vbi humores noxij continentur, qui ex eo vini motu liquantur, & agitantur, ad quæ ſequitur concoctionis turbatio, quæ quiete maximè perficitur, & fluxiones humorum, vt oſtendunt pleuritides, quæ vini, vel exigui potione lethales euaduut, & podagra quæ eadem quoque ratione crudeſcit: ſubleuantur pariter vapores ad caput à quibus dolor ingraueſcit, aut nouus excitatur. Hæc incommoda quartanę febres puræ, & ſimplices non ſentiunt: vt quæ fiant ex terreno humore qui omnem motum, & agitationem reſpuit; quare meritò illi datur vinum per totum febris decurſum. Quotidianæ ex pituitoſa materia natæ, leuius ferunt hanc agitationem: facilius enim liquatur, & agitatur pituita, vt oſtendunt frequentes fluxiones pituitoſæ, ex leui calore, vel frigore, vel ira, aut alia quacunque leui occaſione, excitatæ.

In calidiſsimis humoribus omne contingit ex vino periculum: non enim ſolum humores agitat, ſed etiam ipſos calefacit. In mixtis iudicio maiore opus eſt, ne nimia ſeueritate, nimia abſtinentia ſtomachũ refrigeres, & humores reddas rebelliores ad concoctionem, aut liberaliore vini potione humores commoueas, & concoctionem pariter lædas. Quare iudicio & prudentia opus eſt, ne quid præter rationem fiat; Vbi autem vinum ruto exhiberi non poteſt, aqua vtendum eſt, vel pura, aut cum alijs mixta: pura & ſola, in bilioſis & ardentibus febribus, præſertim in adoleſcentibus, qui nullam in ſtomacho, aut hepate, vel liene imbecillitatem continent, ex uſu erit. Quod ſi aliquid tale veremur malum, vel obnatiuam infirmitatem, vel ætatem, aut etiam ad uoluptatem, aquæ frigiditatem, & inſuauitatem, quibus ſola iucunda non eſt, mitigamus, primum coctione, deinde mixtione: in quo caſu miſcemus ſaccharum puriſsimum, uel iulepos uocatos, roſaceum ad maius robur ſtomachi, uel uiolacium, ad efficaciorem refrigerationem, & ſyrupum de granatis, uel uinum granatorum, uel ſyrupum de limonibus, uel ſuccum ipſum limonis, uel citrij mali, ubi haberi poteſt, cum ſaccharo. Quin etiam ſyrupus uocatus de acetoſitate citri, miram habet uim tum ad refrigerandum, tum ad reprimendam putredinem, & malignitatem humorum. Atque hæ potiones utiles, & iucundæ ſunt, ut diximus, in calidis admodum febribus, pro uarietate ægrotantium, qui dulcia, uel acida, uel inſipida appetunt. Nec uereri debemus, quod temerè nonnulli faciũt acidorum uſum, & dulcium, credentes acida obſtructiones augere, dulcia uerò facilè in bilem uerti: nam acida, ut Galenus docet 4. de Simpl. medic. uim habent incidendi, & penetrandi; quod ſi cum aciditate coniunctum ſit aliquid etiam auſteritatis, non propterea hoc habet eodem authore, uim obſtruendi, ut oſtendit abſynthium, quod inſignem habet aſtrictionem, leuem autem amaritudinem, quo Galenus in febribus utitur: nam uidetur ille ſcribere, quod aſtrictio omnis cutis meatus occludit, ita ſi coniuncta ſit cum apertione, intus aſſumpta feliciorem reddit apertionem, protrudendo uim ipſam aperituam, & roborando uaſa, ut ipſe docet in lib. 5. de Simpl. Dulcia uerò, mollia, ut ita dicam, quæ ſunt calida & ſicca, ea ſunt quæ in bilem facile uertũtur, ſed ſuccharina hoc uitio prorſus carent. Eſt enim ſaccharum calidum leuiter, & inſigniter humidum humiditate aerea & aquea, quæ ſitim extinguit, & bilioſos humores mitigat. Iam uerò ſi humores planè bilioſi non fuerint, & febres non prorſus ardentes, ſed mitiores, quales ſunt nothæ tertianæ, & aliæ quæ ex miſtione calidorum, & frigidorum humorum conſtãt, tum aquæ aliquid incoquendum eſt, quod plus vel minus calefacit, &

aquę

aquę uitia emendet. Ac inter leuiora eſt hordeum, cum quo fit aqua hordei, & ubi ueremur flatuum generationem, hordeum coquendum eſt, donec rumpatur, ac miſceatur cum ipſa aqua, quod in eo eſt ſuccorum, in aliis uero leuior etiam coctura ſufficit. Incoqui etiam poſſunt pruna exſiccata, & liquiritiæ fruſtula, uel momentum cinamomi, aut coriandri ſemina. Ego autem iocundiſſimam præparo potionem, ex ſeptem libris aquæ, media uncia coriandrorum præparatorum, drachma ſemis cinamomi, & uncijs duabus ſacchari. In frigidioribus uerò humoribus, & illis qui dulcibus delectantur, impono ſcrupulos duos cinamomi, & uncias tres ſacchari, & hæc erat potio Iulij Pontificis de Monte, qua ille non ſolum in ſuis febribus, ſed etiam in podagra utebatur.

De febre ex ſanguine putreſcente & ſynocha putrida.

EX varia tractatione Galeni de febre quæ fit ex ſanguine putreſcente, orta eſt magna quęſtio inter Medicos, quam primum Auicennas contra ipſum Galenum excitauit, deinde Auerroas auxit, poſtea vero inter recentiores Medicos magna eſt facta pugna, cum illorum quidam certarent pro Galeno, alij vero pro Auicenna & Auerroe, alij vero conati ſunt omnes inter ſe conciliare. Quid vero ſentiendum ſit de hac re, tunc melius intelligetis, cum Galeni ſententiam propoſuerimus, ex qua hæc controuerſia eſt nata. Scribit igitur Galenus in nono Methodi, & vndecimo, fieri febrem ex ſanguine putreſcente, & illam eſſe ſynocham, quod etiam confirmat in ſecundo textu 1. Com. 6. Epid. idem docent remedia, nempè ſanguinis miſſio, quæ has febres (vt Galenus inquit) iugulat, quod non fieret, ſi alius humor à ſanguine putreſceret: nulla enim alia febris putrida ſola ſanguinis detractione extinguitur. In libro uero 2. de differentijs febrium, cap. 12. ſtatuit idem febres quaſdam fieri ex ſanguine putreſcente, at eas non vult eſſe ſynochas, ſed acceſsiones habere, quæ proportione tertianis reſpondeant, idq; ex eo fieri ſcribit, quod in ſanguine ſit pars una tenuis, alia craſſa, & per putredinem fiat ut tenuis tranſeat in bilem flauam, craſſa vero in atram mutetur. Hanc ſecundam Galeni ſententiam, alia prætermiſſa, impugnat Auicennas his argumentis, & Primum; Si ſanguis putreſcens fit cholera, & fit febris ex bile, non amplius eſt febris ex ſanguine ſed ex bile, Cauſon ergo, vel tertiana.

Secundò. Etſi concedatur, poſt putredinem ſanguinis tenuiorem portionem tranſire in bilem, non tamen id propterea negat febrem fieri ex ſanguine, cum ipſe putreſcit; Aliud enim eſt loqui cum fit putredo, aliud de eo, quod putredinem ſequitur, ſicut ille ſcribit; Aliud eſt loqui de ligno quod comburitur, aliud de eo quod combuſtionem ſequitur: fit enim combuſtio ligni, & ſequitur cinis, nec diſpoſitiones quæ in cinere naſcuntur, tribui debent ipſi ligno dum comburitur.

Tertiò. Etſi ex calore ſanguinis gignitur bilis, cũ ſcilicet ſanguis putreſcit, non tamen propterea fiet febris, quæ tertianæ modo infeſtet, quoniam non ſolum oportet bilem gigni, ſed etiam eam putreſcere: quod enim à putrido (inquit) fit, non neceſſario putreſcit, aut putridum dici debet. Quare, non ſolum neceſſarium eſt gigni bilem, ſed etiam eam putreſcere, quod non eſt ſemper neceſſarium: ſicut videmus in alijs humorum generationibus fieri, quando ſcilicet ex nimio motu, aut vigilia, aut alia cauſa calefaciente, bilis gignitur, & tamen biliоſa febris non fit, quoniam ſcilicet bilis non putreſcit.

Quartò. Generatio bilis ex ſanguine putreſcente non fit in inſtanti, nec illius putredo: quare cum interim ſanguis putreſcat, neceſſe eſt aliquam fieri febrem putridam, quæ certè ex ſanguine fit putreſcente, quæ non poteſt habere acceſſionem tertianæ.

Galeni variã ſententiam tuetur Fernelius duplici inuenta putredine: ſanguinem.n. bifariã putreſcere, vno generali modo, cum ui caloris præter naturam ſegregantur quæ in eo ſunt ſubſtantiæ diſſimiles, & bilis flaua ac tenuis ab atra, quæ craſſa terrenaq; eſt ſecernitur; quam degenerationem, verius corruptionem, quàm putredinem vocari cenſet, ex hacque putredine accendi febrem, & eam non eſſe ſynocham, ſed vel biliоſam, vel melancholicam, alio uero modo putreſcere ſanguinem cum citra ſubſtantiarum diremptum & ſecretionem, totus corrumpitur magno fętore & graueolentia; atque ex hac ſanguinis corruptione fieri ſynochum, & non biliоſam vel melancholicam. In qua quidem opinione multi ſunt errores; primum enim malè putat putredinem ſeparari à corruptione ſanguinis, quippè cum putredo omnis teſte Ariſtot. corruptio ſit, & corruptio quæ eaſdem habet cauſas quas putredo, non poſſit alia eſſe quam putredo, ſanguis enim qui putreſcit in quocunque loco, id patitur aucto colore ex prohibita tranſpiratione, quæ cum leuior eſt, leuiorem quoque facit putredinem, cum maior, maiorem, perfectam autem & maximam facit, cum maxima eſt: & hæc in gangręna & ſphacelo apparet, vbi omnia ſunt facta penitus diſſimilia, ita, vt in nulla re ſimilia fieri poſſint per concoctionem, quæ, vt antea oſtendimus, ex Galeno putredini eſt remedium: vbi vero leuis eſt facta diſſimilitudo, non requiritur generatio puris, ſed leuis per concoctionem alteratio; quare tunc etiam ſanguis qui putreſcit in venis non ſuppuratur, vt qui in locis latioribus & non penitus concluſis cõtineatur; fit autem pus cum inculcatus ſanguis locum conſtipat, & in eo non eſt ſpacium ad ſeparandas res diuerſas atque ita difflatio prohibetur, ut penitus non ſit ineptus ad concoctionem, tunc enim fierer integra putredo; nec ita tamen leuiter afficitur vt ſolum leues diſſimilitudines emẽdare debeat, quare tunc fit pus, quod multum habet verę putredinis, & multum concoctionis, & propterea in ea mutatione non fit ſeparatio partium heterogenearum, ſed vt in veris putridis humidi conſumptio per expirationem relicta portione terreſtri: nam pus ipſum eſt veluti cinis derelictus ex putredine facta diſſolutione partis aereæ igneæ, & maxima parte aquęæ, quæ erant in maſſa ſanguinis; ſeruatur autem cum terrena portio aliqua aqueæ materiæ miſcetur ſine qua non poterat fieri concoctio. Igitur vbi leuis eſt putredo, & locus amplus, fit ſegregatio quædam humorum, qui ſunt in tota maſſa commixti, & interim fit diſſimilitudo aliqua; vnde cum extrahitur ſanguis, & ipſe ſanguis quartus humor & alij humores oſtendunt in colore mutationem & fętorem aliquẽ; omnia tamen hæc per magis & minus, & per certos gradus putredinis dicuntur eſſe corrupta; propterea rectè Galenus in Comm. Aphoriſ. ſecundi libri, putredines quæ fiunt in humoribus: ita diſtinguit, vt quædam poſſint redire ad ſuam naturam, aliæ vero minimè; Intelligere autem oportet ad ſuam naturam, non prorſus (ſicut acida vina quibus vtitur pro exemplo, ex putredine facta, nunquam priſtinam bonitatem per alterationem recipiunt) ſed quod nõ ueniant ad integram putredinem, aut ad ſuppurationem; & ea alteratio quæ fit in leui ea corruptione per continuas bonas nutritiones tandem emendetur,

detur, vt vina ea acida, emendantur cum feruent & coquuntur cum vuis, aut cum bono vino miſcentur. Hæc ſatis oſtendunt quare in quadam putredine fiat ſegregatio diuerſorum humorum qui inter ſe ſunt confuſi, & cur aliquando fiat pus, aliquando perfecta putredo; Sed grauiores ſunt errores quos committit Fernelius in hac re: nam ſegregatio quæ fit bilis flauæ ab atra, non facit febrem eſſe bilioſam, aut melancholicam, quia vt recte ſcribit Auicennas, neceſſe eſt eum humorem putreſcere qui febrem parere debet ſibi reſpondentem. Præterea, abſurdum eſt credere, ex ea putredine quæ eſt cum tanto fœtore & graueolentia, & in qua totus ſanguis corrumpitur, fieri ſynochum putridam, tantum enim malũ, tam breui temporis ſpatio quod requiritur ad generationem ſynochæ generari non poteſt, nec tam bre B ui temporis ſpatio ſolui per ſolam ſanguinis miſſionem, vel aquæ potionem, aut ſudores. Adde, quod ſenſus omnes non agnoſcunt tantam fieri deprauationem in ſanguine per iſtas febres, vt non poſſit iterum illius uitium emendari per concoctionem, nec deprehendunt tantam graueolentiam, nec omnes ipſius febres ex putredine conſumptas; certè hic homo in omni ſua tractatione ſemper affectat quæ terribilia ſunt, & in magno exceſſu poſita; verius dixiſſet ſynochas putridas ex leui ſanguinis corruptione & putredine naſci, ob cubitam generationem & ſolutionem harum febrium, & ea, quæ in ipſis ęgrotis apparent.

Alij vero, inter quos eſt Altomarus, putant rem hanc ſe compoſuiſſe, cum dicunt ex ſanguine putre- C ſcente generari febres, quæ quodammodo ſunt bilioſæ, & non bilioſæ, eo quod bilis quæ ex putredine ſanguinis elicitur, mitior ſit alia, verum debebant illi videre Galenum ſtatuere illas febres nunc ſynochas eſſe, nunc vero tertianæ modo affligere per acceſſiones, repugnat autem febrem eſſe ſynocham, ideſt eſſe ſine acceſſionibus, & acceſſiones habere, ego vero non puto rem definiri poſſe, niſi prius quędam tractemus, inter quæ illud primum occurrit, quid nomine ſanguinis intelligendum ſit, deinde quid faciat putredo in ſanguine, quomodo ille putreſcat.

Porrò, ſanguinis nomen ſignificat nobis aliquando totam maſſam humorum confuſam, & compoſitam ex quattuor humoribus; aliquando verò quartũ D ipſum humorem propriè dictum ſanguinem; Vtrunque ſanguinem putreſcere poſſe, ratio iudicat, ſi modo omnia putreſcere poſſunt præter ignem. Noſtri verò maiores non videntur agnoſcere putredinem in ſanguine quarto humore, vt patet ex Galeno, cum ſcribit per putredinem ſanguinis tenuem illius portionem tranſire in bilem flauam, craſſam verò in atram: nam hoc ſolum intelligi poteſt de tota maſſa in qua continentur confuſi hi duo humores cum reliquis, & per actionem caloris ſeparantur, vt res diuerſæ naturæ, puriſſimus verò ipſe ſanguis, vt qui aereus fit, non habet tantum terrenæ, aut igneæ ſubſtantię, vt poſſint duo humores tantoperè differentes à ſua natura elici; Sunt etiam qui putent ſanguinem eum nunquàm putreſcere, eò quòd à natura defendatur, E tanquàm illius theſaurus id quod eſt ridiculum, non vim agit natura ex conſilio, & vbi agentia ſunt, & patiętia, neceſſe eſt actiones fieri. Ego verò credo in eo fieri putredinem, ſed difficilè admodum, & non ob hanc rationem, ſed quia aereæ eſt ſubſtantię, quæ facilè tranſpirat, & quia illius eſt pura materia, & non excrementoſa, ex puriſſima parte alimẽti genita; quare neceſſe eſt omnes alios humores putreſcere prius à ſanguinea ſubſtantia, quod cum contingit, mors ſequitur non ea expectata putredine, aut ſi primum putredo ſanguinem inuadit, vt fortè fit in malignis, & peſtilentibus febribus, nullum tunc ſalutis eſt remedium. Ergo putredo quæ fit in ſanguine, ex qua generantur febres ſimpliciter putrida fit in tota maſſa ſanguinea. A

Ceterùm calor, qui prohibita tranſpiratione accẽditur, & vitiatur totam eam maſſam primò calefacit, & ex ipſo calore neceſſe eſt mutari alias qualitates totius maſſæ, & ſingulorum humorum qui in ea ſunt confuſi, ad huius humoris proportionem, perſeuerante vero calore, incipit fieri ſeparatio humorum inter ſe, & alteratio perſeuerat in tota ea materia, & in hoc opere, tempore opus eſt maiore aut minore, prout exactior eſt hæc proportio, & mixtio: Vbi enim proportio ſeruatur, & exacta mixtio eſt, difficilior eſt ſegregatio, facilior vero vbi contrarium accidit: vnde partium ſimilarium, & cadaueris putredo ſeparat mixta per ſolam euaporationem, ob exactam & ſolidam mixtionem, humores vero ipſi qui continuo ex alimento gignuntur, & leuiter miſcentur, actione caloris alterantur, & ſeparantur, & ſeparati rurſus putreſcunt, & per euaporationem ob exactã elementorum mixtionem pariter fit ſeparatio, & reſolutio vſque ad terrenum elementum; Facta vero ſeparatione, quod eſt magis expoſitum ad putredinem, eam concipit; accidit autem hoc in eo humore, qui qualitates habet, & ſubſtantiam aptiores ad corruptionem ſuaptè natura; vt bilis citiùs, & frequentius putreſcit atra & nigra; vel qui ex corrupto alimento genitus eſt, ex ea inquam portione alimenti, quæ eſt apta verti in ſibi ſimilem humorem, vel fortè etiam facilius patitur putredinem, quod in maſſa exuperat; id enim quod difficiliùs miſcetur ob ſuũ exceſſum facilius ſeparatur, & actu iam factũ quod prius erat potentia, iam promptius pati poteſt omnes alterationes, & ipſam putredinem. His quidem poſitis, vera agnoſcitur Galeni opinio de febre ſynocha, & bilioſa ex putredine ſanguinis; quamdiu enim tota maſſa ſolum præter naturam calefit, fit febris ſynocha non putrida, vbi vero incipit fieri corruptio, & ſeparatio diuerſorum humorum qui ſunt inter ſe confuſi, tunc fit putredo ipſius ſanguinis, & ſynocha febris, facta vero ipſa ſeparatione, & putreſcit aliquis humor ex ſeparatis, tunc ſynocha definit eſſe, & aſſumit acceſſionem, & formam febris, quæ naſcitur ex putredine talis humoris. contingit autem primum, vt plurimum putreſcere bilem, & rationes dictas; vnde dicit Galenus ex ſanguine putreſcente fieri febres tertianæ modo affligentes, aliquando vero quartanæ modo infeſtantes, quia tardius, & difficilius atra bilis putreſcit, quod experientia quidem docet: nam in vere ſolent fieri in bonis habitibus primum ſynochæ non putridæ, quæ non cognitæ, & malè curatę tranſeunt in ſynochas putridas, ex illis rurſus fiunt bilioſæ & tertianæ, quæ ſi diu perdurent, conſumpto humore bilioſo, inuadente putredine atram bilem, ſuccedunt quartanæ.

Cur vero non dixit etiam ex putredine ſanguinis fieri pituitoſas, cum pituita etiam miſceatur cum alijs in confectione totius maſſæ humorum? an hoc fieri non poteſt, quia exuperante ab initio pituita febris quæ inuadit ſynocha eſſe non poteſt, vt quæ in corporibus bono ſanguine abundantibus generari ſolet: perſeuerante vero calore, & putredine in ipſa maſſa, deficit ipſa pituita, bilis vero vtraque augetur per aduſtionem, in eo vero quod ſuperat, putredo facilius fit.

Supereſt vt videamus an tota maſſa ſanguinis putreſcat in ſynocha febre, an duntaxat illius pars, & in quo loco, & quomodo pars quæ putreſcit, corrigi poſſit. Putreſcere totam maſſam in ſynocha putri-

da, rationi eſt conſonum, quandoquidem, omnis pars corporis eadem febre laborat, non tamen æqualiter tota maſſa putreſcit; id quod docet ſanguinis miſsio, per quam ſanguis qui effluit, inæqualem hãc putredinem oſtendit: nam aliquando is qui primum exit, aliquando vero qui paulo poſtea, aliquando uero is qui in fine emanat, maiorem oſtendit putredinem, id quod contingit vel ratione ipſius ſanguinis: geniti ex diuerſis alimentis, & diuerſa concoctione, & in ipſis uenis reſeruati; aliquando uero ratione ipſarum partium diuerſo modo affectarum. Quibuſdam enim hepar, alijs venoſum genus, alijs carnoſũ, & quæ in ipſo ſunt vaſa, vt in lepra, & ſcabie malè affecta, ſanguinem ad ſe venientem corrumpunt; aliquando vero differentia hæc putredinis naſcitur ob diuerſam conſtipationem vel externam, aut internã vbi enim ea maior fuerit, maiorem fieri putredinem in his quæ putreſcunt neceſſe eſt. Igitur tota maſſa plus vel minus in ſynocha febre putredinem ſentit. Ridiculum vero eſt quod ſcribit Altomarus, febrem fieri ſynocham ex ſanguine putreſcente in omnibus, vel maioribus vaſis, continuam uero cum acceſsionibus, ſi in paruis quibuſdam aut particularibus putreſcat, tunc enim fieri acceſsiones quæ tertianæ modo inuadant: non enim eadem eſt ratio de putredine ſanguinis, & aliorum humorum; ſanguis enim niſi inflammationem excitet, ſemper in venis continetur, nec imaginari poſſumus aliquando in paruis, aliquando in magnis vaſis fieri illius putredinẽ, nec habet materiam antecedentem ſanguis, ut bilis & alij humores, qui per ſingulas acceſsiones à uenis maioribus in paruas, & habitum corporis tranſmittatur, vt Galenus vult fieri in febribus acceſsiones: neque enim ſatis eſt, ſanguinem in paruis uenis contineri, ſi tertianæ modo ex eo debet fieri acceſsio; At quibus indicijs, ex qua ratione agnoſcere poſſumus ſanguinem extra uenas effundi? cur igitur non fiũt in toto habitu inflammationes? multa alia abſurda ſequuntur hanc ſtultam opinionem, a Galeni ſententia penitus alienam, ille enim cum dicit ex ſanguine putreſcente fieri febrem tertianæ modo inuadentẽ, uoluit hoc fieri, eo quod per alterationem, & putredinem tenuior portio ſanguinis tranſiret in bilem, & non quod ipſe ſanguis contineretur in paruis uenis,, quod ſi in fine ſecundi de differentiis febrium, ſcribit ex ſanguine putreſcente in inflammationibus fieri ſimpliciorem febrem quæ tamen habent acceſsionem tertianæ, id intelligendum eſt poſteaquam facta eſt generatio bilis ex putredine ſanguinis, quod etiam contingit cum ſanguis putreſcit in venis.

Iam verò docendum eſt, quomodo corripi poſſit putredo quæ eſt in ſanguine: ſi enim tota maſſa ſanguinis putredinem ſentit, putridum vero omne corruptum eſt plus vel minus pro ratione putredinis, id autem nunquam ad ſuam naturam redire poteſt, quænam erit ſalutis ſpes, & per quæ remedia? Galenus in 11. Methodi, quod corruptum eſt, dicit eſſe ſeparandum. Tota ne igitur maſſa extrahenda erit à corpore? In Commentario vero Aphoriſmi 17. libri ſecundi ſcribit, in ſanguine fieri aliquando leuẽ corruptionem, aliquando perfectam, & hanc emendari non poſſe, illam vero poſſe; & id fieri ſeparatione primum eius quod ſupereſt, idem enim contingere in humoribus ſicut in vinis, quæ cum prorſus ſunt facta acida, non redeunt rurſus ad vini naturam: quę vero habent leuem aciditatem, nondum tamen ſunt acetum, ad priſtinam naturam redire. Verum experientia docet, & in fructibus, & in alijs id quod vel leuiſſimam ſenſit putredinem nunquam per concoctionem redire ad priſtinam naturam; nec vnquã acidum vinum vel mutatione ex vno vaſe in aliud extracta fece per ſolam actionem caloris qui in vino eſt, redibit ad priſtinam bonitatem; emendabitur tamen, ſi miſceatur & concoquatur cum multis vuis, aut cum vino generoſo, & nouo adhuc muſto plurimo; ſic profecto, cum ſanguis corrumpitur, ſedatis cauſis corrumpentibus, & facta concoctione, & purgatis humoribus quę à medicamentis trahi poſſunt, reliquum quod ſupereſt, & præſertim ſanguis quartus humor, nullũ aliud habet remedium, q̃ generationẽ noui ſanguinis, & omnium humorum ex bonis alimentis, & concoctionem; id quod apparet in conualeſcentibus extenuatis & conſumptis ex febre putrida, quorum ſanguis bonus eſſe non poteſt, ut qui putredinem ſenſerit, ſed paulatim bonus redditur per bonas nutritiones; Requiruntur ergo ad emendationem ſanguinis in quo facta eſt putredo concoctio, ſeparatio, & mixtio bonę ſubſtantiæ. Ex his igitur patet, ex ſanguine putreſcente fieri ſynocham febrem vt antea oſtendimus ex Galeno, & ſi nundum ratio eſt inuenta; putreſcente vero poſtea alio humore ſeparato à putredine ſanguinis, fieri tertianam aut quartanam, id quod docet experientia. An uero poſſint etiam febres ſynochæ fieri ex alio humore quam ex ſanguine, conſiderandum eſt; & quoniam alias tradit cauſas Galenus ſynochæ febris, præſtat hoc loco integram de hac re diſputationem inſtituere poſt ea quæ iam diximus de cauſis febris ſynochæ non putridæ, vbi etiam quædam docuimus quæ communia ſunt omnibus ſynochis. Diximus autem Galenum aliquando referre cauſam ſynochæ febris in efficientes cauſas febrium, ſcilicet, in ea quę vehementer conſtipant cutem, quæ cum leuiora ſunt, diarias pariunt ſolum, aliquando vero cauſam petit à diuerſitate ſubiectorum, ea enim, quæ ſunt corpulenta, plurimoque ſanguine abundant, & excrementis calidis, ait ſubiecta eſſe talium febrium, non autem frigida, nec gracilia, nec malis humoribus redundantia tamquam cauſa huius febris à ſubiecto ducatus nonnũquam vero vult cauſam eſſe huius febris diuerſam materiam, nempè ſanguinem, ex eo enim ex calefacto fieri ſynocham non putridam, ex eo vero putreſcente, putridam; Alibi vero vult id fieri ob diuerſum locum corporis in quo continentur humores, vt capite 2. ſecundi de differentijs febrium vbi habet febres quę affligunt ſine circuitione, fieri ex humoribus in uenis & arterijs omnibus maximè in maximis contentis id quod & 9. vndecimoque Methodi confirmat: neceſſarium, inquit, eſt, eam ſynocham eſſe, in qua humores in omnibus vaſis, vel in maximis putreſcunt; quod ſi in vna parte putreſcãt, febris fit per acceſſiones infeſtans; ſcribit autem ſecundo capite ſecundi de febribus, ſynochas etiam ex bile fieri; ex quibus patet magnam eſſe in hac re difficultatem, in qua tãtus author nequit inuenire in quo quieſcat. Verum, vt dicam quod ſentio, ratio huius rei peti non poteſt à cauſis efficientibus, & vehementer conſtipantibus: nam ex tali conſtipatione non ſolum ſynochæ, ſed etiam ardentes & tertianæ ſæpè fiunt, pro diuerſitate corporum & humoris ſubiecti. Nec etiam diuerſus locus cauſam reddit, nam ſi verum eſt quod nos ſuperius probauimus, in omnibus febribus putridis humores putreſcere in corde, & in uenis omnibus, non fiunt ſynochæ potius quam aliæ febres, eo quod humores dicantur putreſcere in magnis vaſis, hoc enim omnibus eſt commune. Nec etiam ratio peti poteſt ex diuerſitate corporum: nam in ſanguineis, pleniſque hominibus, non ſemper fiũt ſynochæ, ſed etiam tertianæ, quartanæ, & aliæ febres. Videtur igitur ſupereſſe, vt cauſa petatur ex certa & propria materia febris ſynochæ: ſed quęnam quæſo erit illa? quippè, cum Galenus plerumque

ſcribat,

ſcribat, ex ſanguine excalefacto vel putreſcente ſyno A
chas conſiſtere, tamen locus eſt clarus in ſecundo de
differentijs febrium etiam ex bile putreſcente tales
fieri febres, nulla ergo propria illis aſſignari poteſt
materia ſi iã duo ſunt humores cauſa huius mali, cur
etiã idem non poterit facere melancholia & pituita
quod bilis flaua? Itaque, vt proferam quod probabi
lius mihi uidetur, ratio huius continentis & vnifor-
mis tenoris febris, videtur ſumi ex modo putredinis
materiæ putreſcentis: nam ſi humor in quo accendi
tur putredo, & febris, totus ſimul putredinem con
cipit, ratio vult eam febrem eſſe ſynocham, ſi uero
pars poſt partem putreſcit, fit febris vel intermittens
vel quæ cum certis acceſſionibus afficit: nam ſi exi-
guum eſt quod putreſcit, paruo temporis ſpatio illud
concoquitur, & concoctum expellitur fitque hoc mo B
do febris intermittens ſi ſubeſt cauſa generationis
nouæ materiæ ſi uero inſignis eſt portio materiæ quę
primum putreſcere incipit, ex ea portione quæ non
poteſt non niſi per multos dies concoqui & expelli,
continua fit febris: quod ſi materia antecedens adhuc
diſpoſita eſt ad putredinem, ſed inæqualiter vel aliũ
de ea ſuppeditatur, ex portione quæ per certa inter-
ualla putreſcit, accedunt nouæ exacerbationes, nouę
que febres. Quare Altomari opinio quæ ponit ex par
uo exceſſu particularis cuiuſcunque humoris accen-
di ſynocham reprobanda eſt: nam ex pauca materia
putreſcente non continua ſed intermittens fit febris,
maximè ſi ex illius opinione neceſſe eſt putredinem
ſpargi cito per omnia uaſa, id enim re pauca materia
accenſa & putreſcente fieri non poteſt. Igitur ex quo C
cunque humore ob modum putredinis febres fieri
poſſunt continuæ & intermittentes, & ex continuis
ſynochæ, & quę exacerbationes habent, ſed cur eſt
quod Galenus paſſim ſcribit, ſynochas fieri ex ſangui
ne, quoniam frequentius hoc accidit, propterea quod
plurima materia ex ſanguine ſuppeditatur putredi-
ni, & ex eo quod poſtea relinquitur ſine putredine,
non fit noua putredo, quæ faciat nouam exacerbatio
nem, ſed ſolum leue incrementum caloris, in his ſo
lum febribus quæ ſemper augentur. Sic bilis, quia
copioſa eſt, tenuis & acris, & ob id ad putredinem
ſuſpiciendam apta, & poſt ſanguinem multa in cor-
pore, ſæpè continuas parit febres, & aliquando etiam
ſynochas, cum totum id quod ex ea ad putredinem
eſt aptum, eſt vniforme & æqualiter præparatum vt D
ſimul putreſcat; cum vero inæqualitas in ea eſt, nec
ab hepate, aut alio membro in uenas mittitur alia
bilis variatur modus putredinis, vel noua materia
ſuppeditatur uenis, continua fit per acceſſiones in-
feſtans, pituita vero, etſi copioſa eſt in corpore, ta-
men difficilè putreſcit tota, uel magna illius pars, ſed
pars poſt partem, ex quo febres pituitoſę vt plurimũ
intermittentes fiunt, quod ſi continuę quoque fiunt
id contingit ob cauſam prædictam; Atra vero bilis
quia pauca eſt, vix ſuppeditare poteſt materiam ad
continuam febrem generandam; ob id raro reperiun
tur melancholicæ febres continuæ, nunquam conti-
nentes, aliquando fortè continuæ, cum acceſſioni-
bus, cum multa ſcilicet materia ſimul putreſcit, &
ex reſiduo pars poſt partem putredinem cõcipit, ſero E
ſus uero humor (meo quidem iudicio) ſæpè parit ſy-
nochas febres, quippè, cum copioſa ſit illius materia,
& vniformis, atque ob id ſimul facilè putreſcere po
teſt; tales febres circa Autumnum ſpirante Auſtro in
locis humidis, vt Piſis, ſæpè conſpiciuntur, vt oſtẽ
dit ſanatio quę contingit maxime eductis ſeroſis hu-
moribus; Quod ſi leues aliquando fiunt in illis exa-
cerbationes, id contingit vel ex portione bilis, aut pi
tuitæ ſimul putreſcentis potius quam ex alio ſeroſo
humore. Quod ſi quis dicat, ſigna & curationem ſy-
nocharum à maioribus noſtris traditum, non conue
nire ſynochis ex pituita, humore melancholico, &
ſeroſis humoribus, ſed maximè ſanguineis, & poſt il
las bilioſis, intelliget ille id factum eſſe, eo quod il-
li tradant, quod plerumque contigit, non autem
quod rarius euenit.

De peſte & peſtilentibus febribus.

HActenus egimus cum Galeno de febribus
quę faciliorem habent tractationem, eas
uero quæ difficillimam habent naturam,
& cognitionem, omnem in hoc opere author ille pe
nitus omiſit. Quod etiam facit in Methodo meden
di, nuſquam enim in his operibus febrium curatio-
nem docet; & fortè hęc eſt ratio quod in Methodo
medendi, & in hoc opere, curationem inſtituat eo-
rũ morborum qui per indicationes ſanantur: nam
Methodus omnis medendi (vt ille in ſecundo libro
illius operis tradit fit per indicationes; ea autem ſu-
muntur à natura morborum & cauſarum quę exa-
ctè cognoſci & explicari poteſt; natura autem febriũ
peſtilentium vel ignoratur, uel certè exactè explicari
non poteſt, ut poſtea oſtendemus. In alijs vero ope-
ribus, ſparſa quędã & ille & Hippocrates tradit, quæ
profecto non ſufficiunt pro re tanta enarranda. Cete
rum, ex recentioribus Græcis qui omnes fuerunt ſi-
mię Galeni, & potius Grammatici quam Medici, vt
qui de nulla re probationes adferant ſed omnia pro-
nuntient tanquam leges ex alijs tranſcriptas, nihil in
quam ab illis ſumere poſſumus quod nos iuuare poſ-
ſit in re tam difficili enarranda. Ex recentioribus Me
dicis Fracaſtorius, Montanus, Altomarus, & non-
nulli alij, conati ſunt hanc Medi inæ partem exco-
lere, & quantum profecerint, ſuis locis docebimus.
Nihil etiam hic tractat de febribus hecticis, nihil de
ſynochis non putridis, & putridis, nec de colliquan
tibus febribus, nec de erraticis, nec de lipiria, he-
piala. Cauſas etiam circuitus febrium & longitudi-
nis & breuitatis ipſarum non attingit; Omittit etiã
tractationem de febribus inconſtantibus & implaci
dis, & de recidiua febricitantium, quæ omnia maxi
mam habent difficultatem & vtilitatem. Nunc vero
nos Dei implorato auxilio, rem aggrediamur, & pri
mum febres peſtilentes, quæ tractationem habent
omnium quę in arte noſtra ſunt difficillimam, tum
ſuapte natura, tum quòd rarò fiant huiuſmodi mor
bi, quare deeſt nobis experientia, ex qua vniuerſale
colligitur. Primum igitur quod occurrit explican-
dum, eſt, an idem ſit peſtis & peſtilens febris; dein-
de, genera iſtorum malorum & cõmunes proprięq;
ipſorum differentiæ ex quibus conſtituuntur & defi
niuntur, erunt explicanda, & ex illis elicienda erit
definitio. Tertio loco, an unum ſit genus, vel plu-
res ſpecies peſtilentium febrium, explicandum erit,
& interim enumerandæ omnes differentiæ quæ in il
lis reperiri poterunt. Quartò cauſas omnes iſtorum
malorum perſcrutabimur. Quintò ſigna inuxſtiga-
bimus vniuerſa.

Poſtremò, curationem & prædictionem proſe-
quemur. Peſtem peſtilentialemq; febrem idem eſſe
credere quis poſſet, quòd omnes authores vnam &
eandem tractationem faciant de vtroque malo.
Deinde, quòd non videatur aliquis morbus peſtilens
qui ſit ſine febre. Verum huic opinioni repugnat
Galenus quidem in 3. Comment. in 3. Epidemion
tex. 57. Febrium quæ propriè peſtilentiales vocan-
tur inſeparabile ſymptoma excrementa colliquan-
tia affirmans, cum peſtis citra febrem mortales etiã
corripiat. Vult enim ibi fieri morbos peſtilentes ſi-

ne febre. Item tex. 20. tertij Commen. 3. Epid. ſcribit peſtilentialem morbum non eſſe certi morbi nomen, quippè cum peſtis ſit morbus qui multos perimit quomodocunq; inuadit. Verum ſi (vt poſtea docebimus,) peſtis contagioſus eſt morbus, & qui contagioſus eſt & lethalis putredinem aliquam habet, vix ſtatuere poſſumus peſtē aliquam eſſe ſine febre; poſſunt quidem graſſari morbi qui multos occidant more peſtis, ſed proptrea non habent omnes conditiones quæ circumſcribunt peſtis naturam, de quibus iam agere tempeſtiuum eſt. Receptum ab omnibus eſt, peſtem eſſe communem morbum, ſiue uniuerſalem & eum eſſe malignum, & contagioſum, atque multos occidere. Quæ definitio multas habet difficultates, propter illa quæ ipſam ingrediuntur; quare de ipſis ſigillatim agendum, ſed prius docendum, hæc omnia de peſte dici. Scribit igitur Galenus initio lib. Epidemion Hippocrati peſtem eſſe morbum Epidemicum, tum eſſe vniuerſalem, & tex. nono, primo Acutorum peſtem eſſe Epidemiū morbum pernicioſum, & lib. 1. Epidemion in principio, peſtem eſſe morbum Epidemicum malignißimum. Ex quibus quidem patet, hæc omnia quæ diximus, prædicari de peſte: nunc vero doceamus ſingulorū naturam & vſum, vt poſtea clariora reddantur quæ de peſte dicentur. Igitur cum peſtis ſit ex communibus & vniuerſalibus morbis, videndum eſt an rectè utroque nomine nuncupetur; rectius quidem communis quàm vniuerſalis dicitur: nam vniuerſalis eſt qui vniuerſum corpus infeſtat: communis vero qui plures homines inuadit, etſi vniuerſum corpus non afficiat. Docet item oppoſitum communis morbi differentiam hanc: nam communi morbo opponitur ſporadicus, ideſt, ſparſus qui non opponitur vniuerſali & particularis vniuerſali quidem opponitur ſed non communi. Eſt igitur peſtis communis morbus, ſed non proprie vniuerſalis.

Porro inter communes morbos quidam ἐπίδημοι alij ἔνδημοι nuncupantur, illos vertunt noſtri interpretes publicè graſſantes, vel uulgares: hos vero publicos, ſed parum feliciter: nam ſi quis vocabuli etymologiam ſequuntur, epidimi ſignificent morbos, qui ſupra populos ſparguntur, quaſi extrinſecus veniant: ἔνδημοι vero qui in ipſo populo naſcuntur, tanquam illi proprij ex proprijs cauſis, quę ſolum communes ſunt ei populo vel regioni in qua naſcuntur ex aere, vel aqua aut victu communi, quo habitantes in eo loco omnes vti conſueuerunt. Latina lingua propria non habet ſimplicia nomina, ſi tamen mihi liceret ea fingere, epidemicos vocarem extraneos vel peregrinos, aut alienos. Eudimios vero populares vel regionales. Febrem vero benignam aut malignam non aliter definire oportet, quàm benignum aut malignum morbum. At hunc definire nō facilè eſt, ſi antiquos noſtros authores ſequamur. Etenim Galenus lib. 1. prorrhet. definit malignum morbum eum eſſe, qui cum periculum vitæ minetur ſpem tamen ſalutis non adimit. Verùm hoc etiam magnis morbis conuenit, vt magnis febribus, magnis vulneribus, & inflammationibus. In 4. vero Methodi, maligna vlcera cenſet eſſe, quæ omnibus ritè factis, non tamen ſanantur: At hoc etiam magnis conuenit, & non ex euentu ſed propria eorum natura Medicus ſtatim ab initio tales morbos dignoſcere debet. Quinetiam in lib. 1. de Medicamentis per genera, indicat vlcera illa eſſe maligna quæ diſpoſitionem habent, quę corrumpit boni ſanguinis ad partem influentis naturam: tametſi lib. 4. eiuſdē Operis, maligna admodum vlcera vocari vult, quæ vel in parte malè affecta conſiſtunt, aut quæ ex praua ſucco proueniunt. Hæc variè ſcribit Gal. de morbo maligno. Fracaſtorius uero nullo ſibi authore propoſito, nec vſu, ſtatuit malignas febres eſſe, quæ peſtilentes ſunt non ſimpliciter, & eas eſſe quæ aliquando occidunt, aliquando vero ſalubres ſunt: veras autem peſtilentes vt plurimum occidere. Verum vt omnes maligni morbi non ſunt peſtilentes, ita nec febres malignæ omnes peſtilentes ſunt, eſſent enim omnes malignæ contagioſæ & communes à communi cauſa natæ. Quare malignos morbos, malignasque febres vocemus, vt tes alias, quæ ſcilicet effectus edunt deteriores quam ipſorum eſſentia & natura oſtendat. Si enim vocamus malignum hominem, qui aſpectu & perſonæ præ ſe fert bonitatis & virtutis iudicia, interim tamen inſigne aliquod malum edit: eadem ratione febres illas quæ exiguum habent calorem, tamen nitalem virtutem vt pulſus perdunt & linguam nigram reddunt abſque ſiti, malignas appellamus: non enim reſpondent effectus, & ſymptomata eſſentiæ caloris & febris. Huiuſmodi morbi & febres etiamſi omnia rectè fiant, rarò ſanantur, quoniam à malignis & occultis nobis cauſis proueniunt. Tales autem cauſæ vel ſumuntur ab ipſis efficientibus, vt à maligno aere, malignis humoribus, quales ſunt atra, eruginoſa & porracea bilis, vel ratione partis vel corporis affecti, quomodo videmus in certis corporibus ob natiuam temperiem & compoſitionem omnes fere genus cauſarum lædentium malignos morbos inferre. Sic in neruis & articulis fiunt maligni morbi ob earum partium tēperiem, compoſitionem, vel aliam indicabilem diſpoſitionem, quæ formam habet ſtatim ab ipſa natura factam vt morſus ſerpentum & aſpectus baſiliſci; vel per alterationem acquiritur; vt fit in generatione bilis atræ, eruginoſæ ex flaua vitellina; putredo etiam certa facit malignas, ſolis agentibus & patientibus primis qualitatibus. Ita ergo de morbis & febribus malignis cenſendum eſt: nam differentiæ certæ tradi non poſſunt; quoniam (vt poſtea oſtendemus) eſſentia talium morborum & cauſarum ipſorum, planè cognoſci & explicari non poteſt; accidentia uerò quæ in ipſis naſcuntur, variant pro cauſarum efficientium natura, & diuerſitate ſubiectorum. Prætereà, atra bilis alia mala infert quam porracea & æruginoſa alia, huiuſmodi humores quàm aer peſtilens & malignus, aut venenata animalia, vel venena maligna, quæ nos inficiunt. Idem aer malignus in diuerſis corporibus diuerſa ſymptomata affert. Iam vero de contagioſis morbis & febribus agendum eſt: & primum dicemus quid ſit contagio; deindè, quæ, & quot ſint illius differentiæ; quæ cauſæ, generationis & contagionis modus. Nihil autem aliud videtur eſſe contagio (vt nomen oſtendit) quàm infectio quæ ab uno in alium tranſit: nam virtutes & perfectiones animi & corporis quæ ab uno alijs communicantur non dicuntur per contagionē communicari; igitur vitioſum eſſe morboſum, quod per contagionem tranſit in aliud. Quinetiam animi vitia non uidentur per contagionem, ſed potius per malam diſciplinam & conſuetudinem malorum cōparari. Sunt ergo corporis vitia quæ ſunt contagioſa; verum ſi in vno corpore vel humor aliquis alios inficiat, vel malum alicuius partis in alias ſerpat, non dicitur hoc fieri per contagionem: tales enim affectiones ſerpunt vel communicantur & per communicationem dicuntur alijs communicari tanquam in contagione duo requirantur diſtincta corpora. Propriè ergo cōtagio eſt infectio quæ ab uno in diuiduo in aliud tranſit. Prętereà, cum omnis actio & paſſio fiat vel circa ſubſtantiam, aut circa accidentia contagio non ſtat in accidentibus, ſed in ſubſtantia: ſi quis enim ab alio febriente calefiat, aut ab igne, non

dicitur

dicitur per contagionem excalefactus, ſed qui in ipſa ſubſtantia paſſus eſt. Verum nec omnis ſubſtantiæ paſſio ab alia re facta contagio eſt: neque enim cum domus tota vel illius partes à vicina ardente domo comburitur, dicitur per contagionem affici; ſed contagio ipſa minimas & inſenſibiles partes quæ primas compoſitiones ingrediuntur inuadit. Sic enim uidemus in febribus contagioſis affici humores & ſpiritus qui in nobis ſunt, vel nos ipſos componunt. At vero cum res omnes corrumpantur, vel à ſuis contrarijs, vt calidum à frigido; vel quod paſſiuæ qualitates dominentur ſuper actiuas, vt Ariſtot. libro quarto Meteorologicorum docet, ex quo putredo fit, corruptio quę fit à contrarijs, non eſt contagium, nec per contagionem fieri dicitur. Quarè illa dicunrur per contagionem affici, quæ patiuntur in ipſa miſtione, & fortè ſolum ex ipſa putredine: nam vix fortè aliquid inuenietur afficere per contagionem quod ſimul putrefactionem aliquam in nobis non inducat, vt oſtendunt, ſcabies, lepra, phtiſis, peſtilentes febres, quæ omnes, vel euidentem, vel obſcuram putredinem habent; quæ ſi planè iam eſſent probata per inductionem omnium affectionum contagioſarum, facilè eſſet definire contagionem, quod ſcilicet ea eſſet putredo quę ab uno in alium tranſit. Sed quoniam hæc nondum ſatis patent, diffiniamus contagionem eſſe corruptionem factam in particulis inſenſibilibus primò, ab uno in aliud communicatam.

De contagionis differentijs.

POrrò contagionum differentiæ tres eſſe agnoſcuntur: quædam enim ſolo contactu fit; alia verò fit ad diſtantiam, alia verò per fomitem contagioſa redduntur.

Contactu contagionem communicant, quæ cum ipſa infecta ſint, eam quam patiuntur infectionem alijs impartiuntur, vt ſi quis peſte affectus aut ſcabie, alios, quos attingit, inficiat. Per fomitem fit contagio, quando ſeminaria contagionis in rebus ſeruãtur, & alijs communicantur, ſicut contingit cum peſtis datur hominibus à veſtibus derelictis ab his qui peſte laborarunt.

Ad diſtantiam verò fit contagio, vt accidit in lippitudine, & variolis puerorum quæ circumſtantes pueros etiam ſine contactu inuadunt. Iam vero contagionis cauſas aggrediamur, & quantum fieri poteſt maximam rei difficultatem enarremus. Conſtat profectò, contagionem nullam fieri vbi non fit putredo: nam infiniti ſunt morbi ſine febre qui contagioſi non ſunt, & qui contagioſi ſunt omninò putredinem aliquam habent, vt apparet in fructibus putridis qui per contagionem alios inficiunt; non tamẽ omnia quæ putredinem habent, ſunt contagioſa: nã ſi ita eſſet, non eſſet tutum Medicis conuerſari cum ægrotis. Tertiana, vel quartana, vel alia febre putrida laborantibus: oportet ergo putredinem eſſe ſordidam & purulentam, ſi contagioſa eſſe debet; id quod docet ſcabies, tabes, peſtilentes febres, quæ ſunt cum bubonibus, & in febribus ſordidis.

Iam verò ad hæc principia referamus cauſas omnium differentiarum contagionis; Et primo eius quæ fit per contactum, deinde aliarum. Huiuſmodi contagio maximè apparet (vt diximus) in fructibus vt vuis, pomis, quorum ſi aliquid iam vitiatum ſit, alia quæ tangit ſimul inficit. Et rectè quidem Fracaſtorius principium huius contagionis dicit eſſe putrefactionem: quod enim primò putrefactum eſt, A alia putrefacit. Sed malè cauſam tradit eius quod primò putrefit, quia malè de putrefactione diſſerit. Vult enim putrefactionem eſſe diſſolutionem miſtionis quæ fit calido natiuo euaporante, & humido, & principium huius euaporationis eſſe alienam caliditatem, ſiue ea ſit in aere, ſiue in circunfuſo humido, nam vt oſtendimus in Comment. in Artem medicinalem, putrefactio non eſt diſſolutio miſtionis, ſed corruptio, ad quam poſtea ſequitur diſſolutio. Præterea non eſt diſſolutio, & euaporatio caloris: nã ſi calor liberè euaporaret, fieret maraſmus, & nõ putredo, ſed eſt prohibita tranſpiratio quamdiu. n. illa durat, putredo durat, & non omnis putrefactio fit euaporante innato calore, vt aquæ & terræ putrefactio, quæ nullum habent innatum calorem, nec ſem B per aliena caliditas principium eſt putrefactionis: nã putrefactionis, & corruptionis principium, inquit Ariſt. ſunt paſſiuæ qualitates, quæ non parent actiuis, nempè humiditas, quæ cum prohibet calorem tranſpirare, illum auget, ille vero auctus humorem violentius diſſipat, & tandem conſumit, & ſequitur ipſius à ſicco ſeparatio, & tandem etiam ipſius caloris conſumptio, qui nequit in compoſitis ſine humido conſiſtere.

Igitur cum calor regit humidum ſubiectum, libera fit tranſpiratio, & id quod tranſpirat vaporoſum à corpore non eſt corruptum, vel putrefactum, propterea non poteſt alia quæ attingit putrefacere; & in contagionem trahere; Vbi verò prohibetur ea tranſpiratio, non dominatur calor, quare naſcitur corru- C ptio ipſius humoris, & miſtionis: ſic enim corruptiones rerum fiunt, quando non obedit id, quod parere natum eſt.

Igitur humor putridus vaporem putridum emittit, qui in vicinum penetrat, & in ſimilem contagionem res analogas trahit; Interim enim cum eſt in fomite, & rem primo afficit, contagio non eſt, vt aer nõ dicitur putridus per contagionem putrefacere, cum peſtem affert hominibus, ſed cum homo iam hominem inficit. Ceterùm mirum eſſe non debet, ea quæ per fomitem contagionem ſpargunt, idem facere ob communicationem illius vaporis putridi qui exhalauit à corpore putrefacto, & in fomite reſeruatus eſt, ſic enim veſtes derelictæ, ab his qui peſte perierunt, alios inficiunt. Quod autem diu ſeruari D poſſint huiuſmodi vapores in fomite, putat cauſam eſſe Fracaſtorius ſubtilitatem vaporum, miſtionemque fortem & conſtantem: facit enim, inquit, ſubtilitas, vt facilè penetrent, & in rei meatibus condantur; propter autem validam miſtionem, durare diu poſſunt; Miſtio autem hæc fit, vel ob duritiem rei, vel ob lentorem. Et hæc eſt contagionis cauſa, quandoquidem, inquit, omnia quæcunque per fomitem afficiunt, lenta & glutinoſa ſunt. Reliqua rectè quidem dicuntur, ſed hoc vltimum minimè: aer enim incluſus in pannis peſtiferis, abſque hoc lentore penetrat per cutis meatus, atque in uenas & arterias, & cor ipſum penetrat, & putrefacit. Malè etiam exiſtimat, ea ſolum eſſe apta ut fomes fiant contagionum, quæ rara ſunt & calida, aut parum frigida, pro E pterea ferrum & lapides non poſſe eſſe fomites contagionis, lanam uerò & pannos maximè: nam etſi difficilius recipiunt dura uapores putridos, & eos pauciores, tamen experientia docet, tutum non eſſe contrectare aliquid quod fuerit tactum ab his, qui peſte perierunt, lenta ergo uel rara, aut quæ cumulo in ſe includunt uapores, ut pluma, maximè conſeruant uapores peſtiferos, alia uerò difficilius quidem, ſed interim tamen tuta non ſunt, propterea argentũ & aurum non recipiunt prudentiores à peſtiferis, niſi illa prius fuerint aeri expoſita, & poſtea aceto

abluta. Aiunt quoque nonnulli corpora mortua ex peſte tractari poſſe abſque periculo contagionis, eo quod inquiunt mortuo homine non amplius expirant uapores putridi; quaſi non relinquatur adhuc in miſtione partium calor elementaris qui per putredinem diſſoluit cadauer; Præterea, uapores qui exhalarunt uiuente adhuc homine, cur partim conſeruari non poſſunt in ipſa ſuperficie cutis rugoſæ & piloſæ ſicut ſeruatur in pannis in quibus uapor ille eſt receptus? Ceterùm, contagio quæ fit ad diſtantiam, non aliam habet cauſam quàm uapores putridos qui à corpore infecto expirant, & in aere recipiuntur, qui ſi pauci ſunt, & concluſi manent in aere, eos ſolum afficiunt qui eos uapores cum aere recipiunt in corpus, per inſenſibilem tranſpirationem, & cutis meatus, & per inſpirationem; quod ſi multi fuerint, & per leuiores uentos atque humidiores ſpargantur in uicinos, & non diſſipentur, contagionem pariunt, quæ per ſucceſſionem tandem diſtantes regiones inficiunt. Melius autem puto ita dici, quàm ſequi Fracaſtorium, qui uult hanc contagionem fieri per ſpecies quaſdam ſpirituales. Cum enim poſuiſſet ex rerum generibus nihil agere præter ſubſtantiam, & qualitatem, & ſubſtantiam dicat ſolom efficere motum localem, & tatefactionem, atque denſationem, reliquas uero actiones à qualitatibus prouenire, qualitates uero quaſdam eſſe materiales; ut calidum, frigidum, humidum, ſiccum, lux, odor, ſapor, & ſonus, alias ſpirituales quæ ſunt ſpecies, & ſimulachra materialia ex quibus concludit, per manifeſtas qualitates fieri hanc contagionem.

Quomodo febris peſtilens differat à prædictis malis, & ſub ipſa ſit peſtis.

VVlgus Medicorum credit malignas, contagioſas, & epidemias, & peſtilentes febres nihil inter ſe differre: cum enim uident aliquem laborare febre quæ malam habet naturam, & remedijs non cedit ob ſuam malignitatem, eam febrem vocant malignam, peſtilentem, & contagioſos morbos peſtilentes etiam nominant. Verum hæc multum inter ſe differunt: nam non omnis maligna febris eſt peſtilens, nec omnis epidemius morbus peſtis eſt, nec omnis contagioſus eſt peſtilens, aut malignus: nam peſtem vult quidem Galenus eſſe commune morbum epidemiũ, at maligni poſſunt eſſe qui priuatim ſingulos infeſtant. Sunt & cauſæ diuerſę: nam peſtilentes vult Galenus in lib. primo de differ. februm omnino naſci ex aere ambiente ſcribitque in text. 29. primi Comment. ſexti Epidemion, & in lib. tertio de præſagijs ex pulſibus, illam differre ab alijs ob excedẽtem putredinem, malignas uero nuſquam dixit omnes naſci ex aere, quandoquidem textu 22. ſecundi Comm. Prorrheticorum, eas ex phlegmone hepatis, ventriculi, ſepti trãſuerſi, fieri tradit; quin etiam, in lib. de euchymia & cacochymia, eaſdem ex tenui humore naſci refert. In ſignis quoque differunt, vt ex 25. textu primi Comment. primi Epidemion, & 25. ſecundi, & 77. eiuſdem vbi ſigna malignarum febrium tradit, quę non cõueniunt cum his quæ 29. primi Comment. texti Epid. enumerat. Verum etſi ipſe non docet quæ ſit differentia, videtur tamen mihi ea eſſe, quod malignæ ſint tanquam genus ad peſtilentes, omnes enim peſtilentes ſunt malignę, non econtra, omnes enim peſtilentes febres, malignas uocant, & eas egere antidotis quibus cedunt quod malignarum febrium eſt proprium. Quæ ſi ita ſe habent, reijcienda eſt Fracaſtorij opinio, qui peſtilentes uocat, quę vt plurimũ occidunt, malignas uero quæ multos ſolum, omnes tamen uocari peſtilentes. Sic peſtilentes à contagioſis differunt, ſunt enim omnes peſtilentes contagioſæ, ſed non econtra: nam ſcabies, lepra, tabes, & alij multi morbi, contagioſi ſunt, non tamen peſtilentes eſſe dicuntur. Malignæ uero à contagioſis differunt, eo quod non omnes malignæ ſunt contagioſæ, nec omnes contagioſæ ſunt malignę, ſcabies enim contagioſus morbus eſt, non tamen malignus; & febres vlceraque non nulla maligna ſunt, non tamen contagioſa. His uero ita poſitis, iam videamus quę ſint quæ conſtituant & definiant propriæ naturam peſtis. Qua quidem in re, Montanus Veronenſis, in Comment. ſuis ad Glauconem, ſtatuit quodlibet genus morbi ſæuum, magnum, potens interficere hominem, peſtem eſſe, & dici: nec neceſſario peſtẽ includere quod ſit vniuerſalis & epidemius morbus, dummodo ſit malignus, quandoquidem, inquit, peſtilentes quædam febres naſcuntur ab intrinſecis & proprijs cauſis, vt ab intrinſeco humore taliter putrido vt venenum ſit factum; vel à cibo, vel alia re venenoſa ſumpta, & non ſolum ab aere extrinſeco. Affert etiam ex Galeni lib. de bonis & malis ſuccis, ex fame ortam eſſe peſtem; & in lib. primo de diff. febrium capite 4. vbi ait fieri aliquando peſtem ob eos qui ſunt in corpore humores ad putreſcendum paratos, cum leuem aliquam occaſionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal. Cuius opinio repugnat omnino ipſi Galeno, & ceteris omnibus Medicis antiquioribus, atque ei etiam quod communis vſus tenet: nam peſtis non poteſt eſſe niſi communis, & epidemius ſit morbus, vt paſſim Galenus tradit. Propterea abſurdum eſt, exiſtimare omnes morbos malignos eſſe peſtilentes, vt antea oſtendimus. Nec obſunt quæ affert de malis humoribus & malis cibis: nam Galenus in illis locis nihil aliud docet, quam quod ad omnes morbos & peſtem etiam ipſam plurimum conferat mala diſpoſitio corporis etſi ex eo ſola non gignatur peſtis, niſi in aere ipſo ſint ſemina peſtilentiæ, quę cum etiam parua ſunt, nihilominus afficiunt malè affecta corpora; oportet autem aerem admodum eſſe corruptum, vbi ſana corpora peſte corripiuntur. Præterea, nullam facit mentionem contagionis in definitione peſtis, cum tamen ſit una ex præcipuis differentijs. Malè ergo aliam ponit cauſam quam aerem ambientem: ex quo fit, vt morbus ſit epidemius. Videamus iam, quid ille Altomarus ſenſerit de definitione peſtis. Dicit enim illę, duo eſſe genera morborum: & illud quod commune omnibus eſt, peſtem dici, quaſi omnes communes morbi ſint peſtilentes: quomodo ergo differet peſtis ab epidemijs qui omnium ſunt communiſſimi? quaſi Galenus non dicat ſolum illos eſſe peſtilentes ex epidemijs qui multos occidunt, & non dixit omnes, vt iſte bene doctus vir, qui vult peſtem omnibus eſſe communem morbum, quaſi nullus vnquam aperte euadat intactus. Præterea, à ſeipſo diſſentit, cum poſtea definit peſtilentem febrem eſſe prauam ac pernitioſam & communem ac vulgarem febrem, ex peſtilenti aeris ſtatu proficiſcentem. Etſi in hac etiam, quam putat eſſe perfectiſſimam definitionem, oſtendat ſe parum aptum ad res definiendas; quid enim intendit per prauum morbum? cur non dicebat malignum, vocabulo magis proprio ad rem hanc ſignificadam? nam omnes morbi ſunt praui, ſi prauus idem eſt ac malus non omnes tamen maligni. ſatis etiam erat dicere, vulgarem morbum ſiue epidemium & non communem: nam in definitione propinquum & non remotum genus ſumẽdum. Præterea, omittit quod ſit contagioſa febris. Ronde letius interim cum reprehendit alios Medicos, quod

male

male definierint febrem peſtilentialem, pariter ipſe errat: putat enim ipſe eſſe tertium genus Cauſonis factum ex ſanguine melancholico, propterea definit febrem peſtilentem, eſſe morbum epidemium pernicioſum & cõtagioſum ex ſanguine atro putreſcente & ebulliente factũ cum carbunculo externo, & cum inflammatione interna referente carbunculum. Verum non omnes febres peſtilentes fiunt cum carbunculo externo ſed cum vlceribus multis malignis, vt docet Galenus ex Thucidide in magna illa peſte Greçorum, vbi nullam facit mentionem de carbunculis ſed ſolum de putridis vlceribus nec conſtat an ſit carbunculus quod extrinſecus exit in tumorem eleuatum, an aliud genus inflammationis quandoquidem per ſuppurationem ſæpè ſanatur. Præterea, cum peſtis omnes aut plurimos certè inuadat diuerſo victu vtentes, ſpargaturque ab una regione in aliam, credẽdum non eſt, omnes quos corripit atro ſanguine abũdaſſe. Ceterum, vt obiter diximus, Fracaſtorius uocat omnes peſtilentes, quæ vel plurimos, vel multos ſolum perdunt, & has propriè uocari malignas; illas vero propriè peſtilentes. Verum, vt diximus, malè vocat malignas omnes peſtilentes. Præterea hic omittit præcipuas differentias; quare ne omnes authores proſequamur de ea re loquentes, definiamus ex Galeni locis ſuperius citatis, & in vnum collectis, peſtem ſiue peſtilentialem febrem, eſſe morbum epidemion, malignũ, & contagioſum: Cetera videntur in his contineri: nam ſi epidemius eſt, fit ab aere ambiente; ſi malignus, vt plurimum occidit. Si contagioſus eſt, ex communi præſertim cauſa, multos inuadit & ſpargitur per multos.

Nunc vero differentiæ ipſius peſtis & febris peſtilentialis quantum fieri poterit ſunt enarrãdę, neque enim exactè illæ explicari poſſunt, qm̃ diuerſas illius formas nec diuerſas cauſas planè tenemus, & ſymptomata diuerſa ferè in omni peſte fiunt, tum ob diuerſitatem cauſarum corrumpentium aerem, & diuerſitatem ſubiectorum. Quare præſtat cauſas prius enarrare deinde differentias explicare.

Primum igitur videamus quænam ſit forma formalisque cauſa ipſius febris peſtilentis, per quam ipſa eſt id quod eſt, & ab alijs differt. Conſtat autem peſtilentem omnem febrem eſſe cum putredine, quoniam ſola alterantia non emendant hoc malum, ſed neceſſario ſequitur aliquis abſceſſus vel aliqua excretio, & vt plurimum vrinæ conturbantur, crudæque redduntur, quod non niſi ex putredine humorum fieri poteſt. Quod ſi quis obijciat Galeni authoritatem & experientiam quod in nõnullis peſtilentibus febribus vrinæ mingantur ſimillimæ ſanis, reſpondendum eſt, tunc putredinem non eſſe in humoribus, ſed in ſpiritibus, cum quibus vrina nihil habet commune vel potius quod illæ nõ ſint vere peſtilentes vt quæ non ſint contagioſa, ſed malignæ tantum; ridendaque eſt illorum opinio, qui putant hoc fieri timiditate naturæ quæ nõ audeat contra uenenoſam materiam pugnare, pugnamque aggredi: nam natura non agit ex conſilio, & calor naturalis ipſius inſtrumentum non poteſt non agere, qui ſi non ageret in ipſa etiam uenena, non ſequeretur mors, quoniam non reducerẽtur de potentia ad actum. Docẽt præterea alia, peſtilentem omnem febrem eſſe putridam, nempè, cauſa ex qua illa naſcitur, aer ipſe, qui non niſi cũ putredinem concepit, tales febres parere poteſt. Idem confirmat Gal. cap. 5. primi de differẽt. febriũ cũ ſcribit oẽs peſtilentes à putredine ortum habere. Sed iã uideamus quonã modo differat putredo quæ peſtilentem febrem committit ab alia quæ reliquas putridas facit. Quidam putant has putredines differre loco, quod ſcilicet, in peſtilenti febre humores putreſcant in corde, in alijs vero putridis nihil putreſcat in corde, ſed ſolus vapor putridus eleuetur ab humoribus alibi putreſcentibus, & ad cor feratur miſceaturque cum his, qui ſunt in corde, & eos ſolum calefaciat, non autem putrefaciat. Quæ opinio nata eſt à Galeno, in lib. tertio de præſag. ex pulſibus; & quinto capite primi de differentijs febrium, quam opinionem nos alibi refellimus his argumentis, primum quod non poſſet vnquam accendi putrida incipiente putredinis cauſa à corde, quomodo ergo fieret febris putrida quę ſequitur diariã factam ex ira, triſtitia, & cęteris cordis paſſionibus, per quas cor ipſum primo afficitur, & ab illo deinde aliæ partes afficiuntur putrida febre. Vnde quæſo potuit vapor aliquis putridus eleuari prętерquam à corde mali principio? Putredo ergo in corde; authoritas autem Galeni ſolum locum habet quando putredo incipit in alijs partibus, & ea communicatur per vapores putridos cordi, ſed hoc modo non fiunt omnes putridæ ſi modo diarias putridæ ſequuntur; Secundo ſi ſolum humores & ſpiritus aut partes ſolidæ ſunt excalefactæ, & nullam habent putredinem, in corde erit ſemper diaria, vel hectica, aut ſynocha non putrida, cum putrida; Tertio ſequeretur ex alia re putrida quam ex humoribus putridas febres fieri poſſe: nam ſi ſufficit vapor putridus, ille ab excrementis alui ad cor eleuari poteſt. Quarto ſi cor eſt ſubiectum omnium febrium, & putridæ dicuntur ex putredine humorũ, neceſſe profecto eſt eam putredinem eſſe in corde. Quid præterea obeſt quo minus humor poſſit putrefcere in corde, quod abſceſſus, & alia maiora mala patitur? Poſtremò, idem probare licet ex Galeno, qui in primo capite primi de differẽtijs febrium ſcribit differentias ſumptas à materia in qua calor accenditur maximè proprias eſſe, ſiue ipſum corpus cordis prehenderit calor, ſiue humores conditos in ipſius ventriculis; quod quidem quid aliud eſt, quam omnium febrium humoralium humorem ponere ſubiectum, adeò, vt eo excalefacto conſiſtant febres, quæ ſolum ipſius calorem expoſtulant? Ex eodem verò putrefcente proueniant putridæ febres. Ergò putridas febres a peſtilentibus non debemus diſtingue re diuerſitate loci in quo fit putredo. Scribit etiam idem author, peſtilentes ab alijs differre ob differentiam putredinis: excellentem enim eſſe putredinẽ, & non qualemcunque quæ peſtilentem efficiat. Quę opinio etiam recipi non poteſt, primum, quod ingentes putredines fieri non poſſunt niſi ab ingentibus cauſis: At cum omnia ſubiecta, tam calida, quàm frigida, humida & ſicca, gracilia & craſſa, ſenes & iuuenes peſtis corripiat, non poteſt in hac diuerſitate corporum fieri una, & eadem putredo quæ ſit ingẽs, & excellens. Deinde ingentem putredinem ſequitur ingens calor, & hanc difficilis ſpiratio, & pulſus illę differentiæ quæ ingentem calorem oſtendunt. At eo authore fiunt febres peſtilentes nonuunquam cum exiguo calore, & exigua mutatione pulſuum, & reſpirationis. Addo, quòd peſtilentes febres dicuntur eſſe multo mitiores quam ſint Cauſones, & cur cauſones omnes non eſſent peſtilentes? cur præterea non ſentitur huiuſmodi calor tam vehemens? nec dicendum eſt eum non ſentiri quòd ſit hectica febris, nam ſtatim ab initio hectica non poteſt fieri, imò fortè nunquam cum ſpatio quattuor aut ſeptem dierum ſoleant perimere peſtilentes febres; Deinde ſi hectica eſſet confirmata in omni peſtilente, nullus vnquam euaderet. Non ergo differunt peſtilentes febres ab alijs putridis forma caloris, ut Mõtanus putat, quòd ſcilicet calor peſtilentis aſſurgũt ex humore putreſcente in corde: in alijs verò putridis aſſurgat ab humoribus alibi putreſcentibus, &

miſceatur

miſceatur cum calore natiuo cordis ; nec differt ob excellentem putredinem,quandoquidem in omni peſtilente ea non cognoſcitur, & putridæ multæ ſunt non peſtilentes, quæ in hac excellentia non cedunt peſtilentibus; Alij verò ſunt qui dicunt cauſam peſtilẽtium febrium eſſe malignam,& venenatam qualitatem,ſiue morbum in tota ſubſtantia, & non poſſe illarum cauſam redigi ad qualitates & cauſas manifeſtas ; quam opinionem conantur nonnulli ita refellere præſertim Fracaſtorius, ſupponendo quod actiua principia tantum ſunt ſubſtantiæ & qualitas, & ſubſtantiam per ſe nihil aliud facere niſi locales motus, & rarefactionem, atque denſationem , reliquas verò actiones à qualitatibus prouenire , quæ vt inquit ſunt,vel materiales,vt calidum,frigidum,humidum & ſiccum, lux, odor, ſapor,& ſonus,alię ſpirituales vocantur,quæ ſpecies ſunt & ſimulachra materialium,& mareriales quidem,inquit,omnia generare,ſi primæ ſint qualitates,& alterare;alias uerò inter ſe non agere,ſed ſenſus mouere mediantibus ſpiritualibus. Quibus poſitis, argumentatur,& dicit, non eſſe opus occultas iſtas proprietates inducere , quia ſi fit à ſubſtantia & forma, debebant dicere hoc fieri à forma , ſi fit à qualitatibus, illæ ſunt notæ, & non occultæ. Verùm inquit non poſſunt fieri à forma cum ea non poſſit facere, niſi locales motus. Verum in hoc ſiſtendum eſt, primum enim ſupponit falſum, ſcilicet ſubſtantias, & formas rerum non facere aliud quàm locales motus, & rarefactionem atque denſationem , & eſſe ipſas qualitates primas quæ omnia generent: nam peto ab illo, cum homo generat hominem , ſi ſolæ qualitates primæ agunt , & non ipſius hominis forma,alioqui cur ab homine non gignitur aſinus, vel alia ſpecies quæ habet ſimiles qualitates ? quod ſi differentia aliqua eſt in temperamento, illa tamen non poteſt eſſe cauſa generationis diuerſæ ſpeciei ; & certè miror quod homo philoſophus, neget formas rerum non eſſe cauſas generationis. Scio Ariſtot. in quarto Metheororum ponere primas quattuor qualitates eſſe cauſas generationis , & corruptionis, quod verum eſt,ſi intelligamus quòd ille facit ſimplicem generationem,quę ſcilicet fit ex ſolis elementis: at ille propterea non tollit actiones animæ , & formarum aliarum rerum. Hocigitur conuulſo principio ſuo,corruit tota illius opinio,& confirmatur ea quę ponit occultas proprietates; nam cum formæ rerum eſſentia ignoretur, explicarique non poſſit, dicunt nonnulli, id quod fit à forma, fieri ab occulta proprietate , & Galenus à tota ſubſtantia; quarè, idem eſt dicere , aliquid fieri à forma,ab occulta proprietate,& tota ſubſtantia,ſiue & in hoc caſu, à maligna qualitate, ſiue maligna putredine , nam maligni morbi putridi malignam quãdam habent putredinem , cujus naturam nec agnoſcere, nec aliter exprimere poſſumus. quare neque remedia illorum poſſunt ratione cognoſci , ſed ſola experientia . Et dicantur illa à proprietate , & tota ſubſtantia iuuare. Quæ quoniam omnibus ſunt nota, non amplius laborabo in re hac confirmanda. Eã opinionem craſſus ille Altomarus etiam vult confirmare: ait enim peſtem non fieri ob venenatam, vel occultam qualitatem, vel abditas cauſas, cum ad manifeſtas qualitates iſtæ cauſæ redigi poſſint , nempè ad putredinem prauam, & malignam , ſed dicat ille (quæſo) quomodo fiat illa manifeſta qualitas, quã dicit eſſe malignam, & in quo illa malignitas cõſiſtat quæ differentiam facit inter hanc putredinem, & alias quæ alias febres non peſtilentes pariunt ? reuertimur igitur ad occultam proprietarem, & formam quandam diuerſam. Quid ergo dicendum in re tam difficili & ardua ? Cum enim febris peſtilens ſit contagioſa,occidatque vt plurimum , & antidotis ſi aliqua alia re,curetur, oportet profecto talem eſſe illius cauſam, quæ poſſit tria hæc parere ; Dicam breuiter quod ſentio: putredinem quæ facit peſtilẽtes febres, differre ab alijs,quòd maligna primum ſit putredo, cum antidotis egeat , vt quæ malignus ſit morbus; deinde quòd ſordida ſit putredo,lenta , & glutinoſa; id quod in primis docent, quod peſtis ſit contagioſa, & vlcera, & abſceſſus qui fieri ſolent in huiuſmodi febribus,necnon fœtor maximus , qui emittitur per habitum laborantium, & conturbatæ vrinæ , atque excrementa fœtida .

Deinde cauſæ efficientes idem oſtendunt, nempè aer Auſtrinus, nebuloſus, & vt plurimum ex putridis, & ſordidis vaporibus coinquinatus ; Deinde videmus variolas puerorum; & tabes,ex purulenta,& ſordida huiuſmodi putredine conſiſtere, & ob lentorem adhęrere,contagioſaq; eſſe huiuſmodi mala;nec non ſuppuratio idem oſtendit: nam exſiccantia maximè iuuant, & ſudores copioſi,qui oſtendunt materiam putredinis maximè eſſe impuram,& ſordidam. Sed quid dicemus de febribus peſtilentibus,quæ nihil videntur tale habere ? quales ſunt quæ exiguum admodum habent calorem, vrinas bonas & laudabiles , nullum fœtorem referentes ? Ego dicam profectò quod ſentio,noſtros authores malè poſuiſſe has febres inter peſtilentes : quandoquidem tales multas videmus eſſe febres quę priuatim ſingulos afficiunt à propriis cauſis natas, & minimè contagioſas. Quarè, rectè quidem illæ malignæ dici poſſunt, ſed non peſtilentes: malignę quidem,quod occultam habeant cauſam,ut putredinem ſpirituum , cum qua non poteſt eſſe vehemens calor,& ea malignitas naſcitur, uel ex malignis cibis aſſumptis , vel tandem per aduſtionem humorum,qui tandem degenerant in bilem ęruginoſam,uel atram,& ea corpora in quibus reperiuntur tales humores ex leui etiam putredine aſſurgunt uapores maligni qui ſpiritus cordis perdunt; Vnde vitalis virtus ſtatim deſtruitur , & cum bonis vrinis ac ſine fœtore,& contagione pereunt laborantes, ſine uitio humorum,quod concoctionem illorum turbare potuerit. Siue ergo ſordidam & purulentam putredinem & malignam venenoſamque dixeris eſſe formam quæ conſtituit peſtilentes febres , non magnoperè laborabo .

Nunc ſequitur ut de cauſis efficientibus febres peſtilentes diſſeramus, an vna & eadem ſit ſcilicet, vel plures ; & cum has cauſas quærimus , illud inueſtigamus quod eam ſordidam putredinem vel malignã, quæ conſtituit naturam febris peſtilentis,inferre poſſit. Qua quidem in re duplex opinio nata eſt: quidam enim volunt cauſas poſſe eſſe tum extrinſecas, tum intrinſecas: extrinſecas quidem aerem vel cibum,vel aliam rem venenoſam,quæ nos extrinſecus afficit , intrinſecam volunt eſſe humores , qui talem putredinem acceperunt ut uenenum ſint facti. Alij uero uolunt , ſolum peſtilentes febres fieri poſſe ab aere ambiente . Prioris opinionis ſunt Montanus & Fracaſtorius ; poſterioris Altomarus & ego ipſe ; prioris opinionis authores ſe tuentur primum probabili ratione, deinde authoritate: nihil enim obeſſe putant , ſi ſtatuant in nobis ex plenitudine,obſtructionibus, humorum malitia , ſordidas fieri putredines , quæ peſtilentem febrem in alios pariant,qualẽ primo excitarunt in eo qui primo fuit affectus . Galeni autem authoritate nituntur, potiſſimum ex initio libri de cibis boni & mali ſucci,ubi refert,ex malo victu multos incidiſſe in febres cum ulceribus, carbunculis,fętidis deiectionibus & urinis ; deniq; , talia habuiſſe accidentia, qualia omnes authores cõmemorant in his accidere ſolere qui peſtilenti febre laborant.

laborant. Afferunt etiam quæ ille habet in primo libro de differentijs febrium, cap. 3. ubi refert multos ob potum aquæ feculentæ, vel lutulentæ, alios vero ex superfluis laboribus & vigilijs, aut cogitationibus, aut frequenti assumptione medicamentorum acrium, vel ciborum assumptione qui suapte natura sunt mali, vel tales sunt redditi ob malam repositionem, vel longiorem conseruationem, periisse ex putridis & pestiferis febribus. Verum opinio quæ tenet febres omnes pestilentes nasci ab aere ambiente præferenda est. Primum quòd pestis omnis Epidemicus est morbus, qui vero Epidemicus est, causam omninò habet aerem ambientem. Deinde etsi ex malo victu aliqui in lethales febres incidunt, & malignas, non tamen in contagiosas; quod si contagiosæ quędam sunt, ut febres puerorum, quæ sunt cum variolis, illæ certè non sunt lethales; etsi quædam sunt contagiosæ & lethales, ut tabes, certè istæ verè pestilentes non sunt, quia cum difficultate sunt contagiosæ; eos enim solum trahunt in contagionem qui diutius conuersantur cum ægrotis; verè autem pestilentes, nullis aut paucissimis parcunt, qui vel leuissimè attigerint peste laborantes, aut vestes ab ipsis contactas, aut aerem ab ipsis emissum inspiraueri nt.

Nec obstant quę ex Gal. afferuntur; nam quæ habet in libro de cibis boni aut mali succi, docent generationem multorum morborum, quę multa habent cõmunia cum peste, sed tamen propterea pestilentes non sunt febres; quæ vero adducunt ex primo de differentijs febrium, de malis cibis, & potione malarum aquarum, solum ostendunt generationem malorum humorum plurimum conferre ad generationem omnium morborum & ipsius etiam pestis, non tamen ex ipsis solis humorib. posse pestilentes febres procreari, nisi accedat aeris ea corruptio, quæ apta nata est generare pestilentes febres, quod ex discursu ipsius Galeni patet, & maximè ex ea sententia, in qua ita scribit: In pestilenti vero aeris statu, inspiratio vt plurimum est causa, fit enim hæc aliquando & ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cum leuem aliquam occasionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit ánimal. Ex quibus quidem patet, solum ipsum aerem inspiratum per se posse pestilentem febrem generare: ipsos vero malos humores qui sunt in corpore, reddere quidem corpus expositum ad pestem suspiciendam, sed ipsos per se non posse eam generare, nisi accedat illis pestilens aeris constitutio, quæ, vt ipse credit, facillime operatur in corporibus excrementosis, difficillimè vero in alijs. Igitur hoc tanquam certum ponatur, febrem omnem pestilentem ex aere uitiato nasci, cum morbus sit epidemicus, & contagiosus, qui fit non solum ex contactu, sed etiam ad distantia: neque enim contagio ea communicari potest nisi per aerem: aqua enim communis multis, potest cõmunes morbos ideſt eiusdē generis parere in multis, sed contagiosos non pariet, quia medium non est per quod ab vno in alium transire possit malum. Sed iam videamus qualis sit ille aer qui pestilens esse potest, & quam affectionem in se recipiat qui talis est. Sunt qui putent aerem proprium alicui loco pestilentem esse non posse, proprium interpretantur ratione situs, vel temporum anni seruantis suam naturalem temperiem, & oportere aerem pestilentem fieri ex propria aliqua, & non solita cęli constitutione, vel ex anni temporibus non seruantibus suam naturam; & magnam & diuturnam oportet esse eam alterationem in aere, quæ possit eum reddere pestilentem. Qui quidem suam opinionem tuętur ex hoc solum, quod ea loca in quibus aer A uel perpetuo, vel in certis anni temporibus pestilens est, breui temporis spatio omnes occidat.

Sunt tamen quidam loci ita malè positi in locis paludosis, & expositi Australibus ventis, in quibus pauci diu viuere possint, quales nos nouimus loca maritima ditionis Pisanæ & Senarum, tamen morbi non fiunt in illis contagiosi: Merito ergo oportet nouam esse causam in aere quę illum reddat pestilentem, de qua iam agendum est. Dubium non est, oportere aerem qui pestilens sit, putredinem in se continere, & non sufficere aliam quamcunque in eo alterationem, quæ apta quidem est alios parere morbos, pestem vero minimè, talem autem oportet esse putredinem in eo, quæ sit maligna & contagiosa: nec ratio aut experientia ostendere possunt, B qualemcunque in hoc putredinem sufficere ad generationem harum febrium. Vnde verò sibi hanc putredinem asciscat aer, dubium est: quidam enim (vt Altomarus) volunt id solum fieri per mistionem vaporum, & putant sufficere tales vapores qui sint nebulosi, & caliginosi, quod falsum est: nos enim hic Taurini essemus tertia ferè parte anni circa Autumnum, & hyemem in continua peste, cum aer sit maximè nebulosus, & caliginosus. Alij volunt vapores istos esse putridos, quales sunt qui ex locis paludosis ex stagnantibus consurgunt: verum experientia hanc opinionem refellit: sic enim loci maritimi Pisani, & multi alij, essent in perpetua peste. Cogimur ergo fateri, cum aer redditur pestilens ex vaporibus putridis, oportere illam putredinem esse ad C modum sordidam & malignam, qualis est natura pestis; propterea rectè scribit Galen. lib. 1. de differen. febr. tales vapores eleuari ex multitudine cadauerũ non crematorum, vel ex lacubus, & paludibus æstatis tempore, concurrentibus scilicet tunc duabus potentibus causis ex ipsis locis & anni tempore, ad sordidam putredinem excitandam. Sed ea opinio quæ ponit aerem solum putrescere posse per mixtionem vaporum putridorum, reuellitur ex Galeni libro 1. de febr. vbi scribit, posteaquam attulit causam putredinis aeris ex vaporibus; contingit, inquit, quandoque præcedere ambientis aeris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, vt Thucidides inquit: sed in tugurijs suffocantibus æstatis tempore habitantium cor- D pora corruptione laborabant. Præterea, si putredo fit à calido & humido, cur Austrinæ constitutiones diuturnæ non poterunt absque mixtione vaporum per se afferre contagionem & putredinem in aere; Quinetiam aliquando visum est, aerem esse admodum purum, aut certè magis quam in alijs constitutionibus non pestilentibus, vigente peste, nec etiam accessisse tempora admodum humida & calida, quã pestem Astrologi tribuunt sideribus quæ uim habẽt corrumpendi aerem non facta in eo magna aliqua mutatione secundum manifestas qualitates. Dicunt autem tunc portendi pestem, cum plures plantæ in unum coeunt præsertim sub insignibus aliquibus stellis fixis. Nec mirum esse debet, quod diximus absque euidenti mutatione in aere ad putredinem, E putredines & pestilentes febres procreari: nam occulta quædam est & maligna illius putredinis causa vt putatur, in his qui à rabido cane sunt morsi, quẽ morsum sequitur putrida & ardens febris. Eandem causam habent febres quę sequuntur morsiones Viperarum, & aliorum animalium venenatorum. Quid dicemus de Khatableta animalis aspectu qui homines in febres lethales inducit? Quid de morbo, vocato Gallico, qui vlcera & pustulas putridas excitat, an huiusmodi putredines excitantur à causis in quibus sensus deprehendat tantam esse humi-

ditatem

ditatem,& caliditatem,quæ reſpondeant magnitudi
ni putredinis,& malorum quæ putredinem ſequun-
tur. Poteſt, & aer ipſe peſtilens fieri propter expira-
tionem quæ fit ab ægrotantium putridis, & ſordidis
febribus, ea enim concepta in aere, alios poſtea infi-
cit eo vtentes. Quare ex hoc etiam conſtat non prius
fieri peſtem quàm aer ſit illius cauſa; quòd ſi id quod
expiratur à corporibus illis,non eſt peſtilens, in aere
tamẽ receptum tale fit. Deſinant ergo illi authores
contendere omnem peſtem naſci à manifeſtis cau-
ſis in aere poſitis, & eas eſſe ſolum euaporationem,
& caliginem qualemcunque cum aere mixtam, ex
qua aer redditur calidus & humidus. Sic ergo de cau
ſis efficientibus febres peſtilentes ſentiẽdum eſſe pu
to. Nunc verò de materia agendum eſt; Qua quidẽ
in re putant Montanus, & Fracaſtorius,& fortè etiã
Galenus,peſtilentes febres fieri poſſe in omni mate-
ria in qua alia omnia genera febrium conſtituuntur,
nempè in ſpiritibus, humoribus omnibus, & parti-
bus ſolidis; Vndè, nominant diarias,humorales, &
hecticas peſtilentes; A quorum ego opinione longè
abſum, nam in veris peſtilentibus quæ contagioſæ
ſunt,& non fiunt ſine carbunculis,& abſceſſibus cir
ca loca glanduloſa, vel ſine vlceribus, & putredine
magna partium corporis, vt in peſte ſcripta à Thucy
dide, dubium non eſt, putredinem ſemper eſſe in
humoribus, nec in ſingulis quidem, ſed vel in tota
maſſa ſanguinis,vel maximè in ſanguine ipſo quar-
to humore: nam inflammationes, & carbunculi ta-
lem habent materiam, & pro ratione diuerſorum
ſymptomatum quæ contingunt, requiritur diuerſa
materia: nam abſceſſus,& inflammationes,poſtulãt
vniuerſam ſanguinis maſſam, & ipſum ſanguinem
laudabilem,carbunculi verò ſanguinem magis adu-
ſtum, & melancholicum; idem oſtendunt maculæ
cutis rubentes,& grauitas,& ſopor,virium maxima
debilitas. Hæc ergò eſt vera materia febrium verè
peſtilentium quæ fiunt cum magna putredine, &
fœtore, & corruptione, & contagione: ſordida enim
putredo nequit abſq; tali materia fieri; & id eſt quod
Galenus ſcribit in primo de differentijs febrium, in
peſtilentibus febribus humores putreſcere in corde,
per humores ſanè intelligens vniuerſam humorum
maſſam. Et in 3. de præſag. ex pulſibus, quando in-
quit hic calor fit putridus ad humores contentos in
cordis ſinibus vniuerſim deflexit, multi horum fue-
runt ſuperſtites; Quod verò ſcribit eos periſſe om-
nes quibus corpus cordis fuit calore eo putrido affe-
ctum, & peſtilentes non paucas inde vſque ab initio
hecticas extitiſſe, dubium apud me eſt, nam ſcribit
ille paſſim alibi nullas ethicas ab initio incipere; de-
indè mirum eſt, quomodo peſtilentes febres quæ
paucis diebus occidunt, hecticæ poſſint eſſe: nam
hecticæ ſolent ſuccedere alijs febribus magnis, &
longis,& ſi cauſam habent ſtatim ſuæ generationis,
eam,habent ex magna caliditate,& ſiccitate,non au-
tem ex caliditate & humiditate, qualis eſt aer peſti-
lens, nec pulſus illi apparent,& ſcribuntur vnquam
niſi in peſtilenti febre. Præterea,oſtendere non poſ-
ſunt modum putredinis ſolidæ ſubſtantiæ cordis:nã
Altomarus credit ſufficere ad peſtilentem hecticam
generandam, ſi cordis ſubſtantia ſolida inficiatur,&
coinquinetur(vt ait)ab aere peſtilenti:nam iſta infe-
ctio non putrefacit eam ſubſtantiam. Si verò intel-
ligãt verè putreſcere ſolidam ſubſtantiam,debebãt
docuiſſe ex diſſectionibus,non ratione fingere. Sunt
qui velint (quod tamen ex Galeno probari non po-
teſt) etiam diarias fieri peſtilentes, ſed illi rectius di-
cerent poſſe fieri peſtilentes, putrefactis ſpiritibus;
nam reuera diariæ dici non poſſunt,quandoquidem
diariæ omnes ſalutares, & in ſola calefactione ſpiri-
tuum conſiſtunt. Tamen reuera ratio & experien-
tia docent, malignas febres,quales ſunt illæ quæ oc-
cidunt cum bonis vrinis,& pulſu paruo & frequen-
ti,nec ſunt contagioſæ, & propterea non ſint peſtilẽ
tes, ſed tantum malignæ:nam fieri niſi ex putredine
ſpirituum non poſſunt. Corrupto enim calido nati
uo communi inſtrumento,maximè vitalis facultatis
& aliarum,mirum non eſt ſtatim corruere omne ro
bur corporis,& præſertim ipſos pulſus: humoribus
verò non putrefactis,aut leuiter,concoctio humorũ
non turbatur, propterea vrinæ mittuntur ſimillimæ
vrinis ſanorum. Confundunt ergo illi malignas cũ
peſtilentibus, cum dicunt peſtilentes fieri non ſolũ
in putredine humorum,ſed etiam partiũ ſolidarum,
& ſpirituum: nulla enim ratio cogit,ponere peſtilen
tem febrem in partibus ſolidis, vel ſpiritibus; & ma
lignæ omnes cum non ſunt contagioſæ, cum bonis
vrinis, ſunt in ſpiritibus: aliæ verò quæ ſunt cum vri
nis malis & conturbatis, ſunt profecto in humorib.
ſed cauſam non habent putredinem ex aere ambien
te,ſed ex corpore ipſo; & in malignis humorib. qua-
les ſunt bilis atra, æruginoſa, porracea & iſatodes,
propterea lenticulæ quæ apparent in cute,ſuo colore
referunt nunc vnum,nunc alium ex his humoribus.
Ridendum verò eſt, quod ſcribit Altomarus, ſpiri-
tus per ſe, & ſua natura putreſcere non poſſe, ſed ſo-
lum per mixtionem aeris peſtilentis craſſeſcere, &
putredinem admittere, quaſi ſpiritus noſtri ſint li-
gnis ipſe,qui ſolus putreſcere nequit,& non aerei &
vaporoſi,qui facilè admittere poſſint putredinem,
etiam ſi non craſſeſcant magis ex mixtione aeris,qua
ſi ipſi ſemper craſſiores non ſint aere,& ſola craſſities
rei ſit cauſa putredinis.

Cur vero nunc humores,nunc ſpiritus ipſi putre-
ſcunt in his febribus,nulla alia poteſt aſſignari ratio
niſi analogia quam habent res agentes cum patienti-
bus: hac enim ratione qui ophtalmia laborant, non
inficiunt omnes partes eorum quos intuentur.ſed ſo
lum oculos;& qui tabe laborant,ſolos pulmones cor
rumpunt; ſunt & alia infinita exempla huius analo-
giæ ab alijs relata.

Quomodo vero aer peſtilens generet in nobis fe-
bres peſtilentes, breuiter doceo,quandoquidem Ga-
lenus ſcribit primo de differentijs febrium, hoc fieri
per inſpirationem maximè,tum etiam per tranſpira-
tionem attracto illo modo aere in pulmones, & in
cor, hoc uero per cutis meatus in ipſas arterias,dum
dilatantur; & hoc modo contrectando veſtes peſte
laborantium,naſcitur peſtis,illo verò ex ipſo aere pe
ſtifero inſpirato.

Nunc vero ſequitur,vt de ſubiectis magis expoſi-
tis, & paratis ad peſtem ſuſcipiendam, agamus. De
qua quidem re ſcribit Galenus,cap.4. lib.1. de diffe-
rentiis febrium,ea eſſe maximè apta ad peſtem ſuſci
piendam,quæ ſunt excrementoſa,varijſque excremẽ
tis plena. Præterea,in multis partibus obſtructa,&
plethorica,otioſaq; & crapulæ, reiq; Venereæ dedi-
ta,crudi ratibusque plena ſunt; alia vero corpora æ-
grius affici apta; ſumma enim hæc eſt, quod corpus
maxime careat excrementis,& optimè tranſpiret,vt
à peſte ſit liberum magis. Sequitur Galenus eo lo-
co, quod rationi videtur conſonum,uerum experien
tia aliter fieri ſæpè docuit: eſt enim rationi conſo-
num, vt corpora excrementoſa,& quæ ſunt calida &
humida, magis ſint expoſita putredini. Verum pe-
ſtes aliquando ſenes,debiles, cacochimos non attin-
gunt, eos uero qui maximè ſani, & optimo habitu
prædi ti creduntur, maximè inuadit,& perimit. Ali-
quando aliter accidit, propter diuerſitatem putredi-
nis in aere conceptæ, quæ vt ſimplex non eſt putre-
do, ſed maligna, & huius malignitatis multæ ſunt

formę,

formæ, ideo analogia fit diuerſa ad corpora patien- A
tia; præterea quod ſcribit de corporis tranſpiratione, dubitationem habet: nam ſi peſtis naſcitur ab aere qui nos extrinſecus afficit, & id potentius videtur facere poſſe, cum plures illi viæ ſint apertæ, ſufficere videtur via quæ eſt per inſpirationem, quam prohibere non poſſumus. In curis verò meatibus raritas non poteſt prodeſſe; Quare videtur mihi ita ſentiendum eſſe, vt corpus non ſit plus æquo vel aſtrictum, vel rarefactum, illud enim prohibet tranſpirationem ſemper neceſſariam ad ſanitatem conſeruandam, hoc verò nimia facilitate externum hoſtem nos ambientem, admittit, & recipit in viſcera.

De differentia febris peſtilentis, ab alijs febribus putridis.

HIs ita declaratis, iam licet colligere quomodo differant peſtilentes febres ab alijs putridis. Qua quidem in re, Altomarus in multis ponit differentiam; Primò, quod peſtilentes ſemper ab aere naſcantur, aliæ vero ab alijs cauſis, nempè internis, nunquam verò ab externis; quod diligenter eſt excutiendum: nam (vt antea diximus) Ex nobis naſci poſſunt malignæ febres, & etiam contagioſæ, ſed quæ ſimul ſint malignæ, contagioſæ, & lethales, non niſi ab aere ambiente fieri poſſunt. Deindè (vt verum eſt) verè peſtilentes primam habere originem ab aere, ita aliæ omnes quæ ab vno in alium tranſeunt, non ſemper habent cauſam aerem ipſum, niſi velimus vapores qui exhalant à corporibus laborantium, vel concluſi ſunt in veſtibus illorum, ad aerem redigere, quod videtur mihi niminm habere ſubtilitatem. B C

Falſum etiam eſt quod ſcribit, nunquàm fieri alias putridas à cauſis externis, quandoquidem in dies docet experientia, externum frigus & calorem ſæpè afferre pleuritides, anginas, quæ ſunt cum febribus putridis, & ipſas etiam putridas ſolas abſque inflammationibus.

Secundam ponit differentiam, quòd peſtilentes fiant ab excellenti putredine, aliæ vero non, & id habet (vt diximus) ex Galeno; verum ſi uterque uult illas febres eſſe peſtilentes, cum quibus urinę minguntur ſimillimæ vrinis ſanorum, non poteſt illa excellens putredo eſſe in omnibus peſtilentibus; præterea, in Cauſone videtur fieri putredo quę non cedit putredini peſtis in excellentia & magnitudine putredinis; rectius ſi dixiſſet differre peſtilentes ab alijs putridis, quòd ſimplex ſit in alijs putredo, in peſtilentibus uero maligna & ſordida. D

Tertiam ponit differentiam cum Montano, quod in peſtilenti putreſcat in corde aliqua illius ſubſtantia, humor inquam, uel ſpiritus, uel ſolida ſubſtantia, in alijs uero putridis, ſolum perueniat ad cor calor, & uapor putridus, Verum (ut antea oſtendimus) in omni putrida putreſcunt humores in corde, ſiue peſtilens ſit, ſiue non. Deindè, in illa peſtilenti putreſcit ſolida ſubſtantia non ſpiritus, & cum hi putreſcunt, fit quidem maligna febris, ſed non peſtilens, quæ non poteſt fieri ſordida & plena carbunculis, & ulceribus abſque humoris putredine. Propria ergo differentia in hoc conſiſtit, quod peſtilentes febres fiunt à putredine aeris, maligna ex putredine totius maſſæ maligna & ſordida. E

De ſignis peſtis.

SIgna à nobis tradenda ſunt quæ futuram peſtẽ pręſagiunt, quæ præſentem monſtrant, & ſalutem vel mortem portendunt in his qui ea laborant.

Sumuntur autem ſigna omnia prognoſtica, indicantia futuram peſtem, à cauſis ipſius efficientibus, & efficientes ipſas declarantibus, & ab ipſa corporũ diſpoſitione, ſiue à cauſis patientibus; Porrò efficientes ſumuntur à cœlo, aere, aqua, terra, & his quæ in ipſis fiunt. Dicunt enim aſtrologi tunc portendi peſtem, cum plures Planetæ in una parte reperiuntur, ita, ut plures fiant uel Septentrionales uel Auſtrales. Item, cum inuicem coniunguntur, tunc enim primũ fiunt plurimæ humiditates in aere, ſublatis multis uaporibus ex terra & aqua; deinde ſequuntur ſiccitates, & putrefactiones multę; quod ſi Planetæ plures in unum coniũgantur ſub fixis ſtellis, tunc ſubſequetur contagium.

Prætereà, ſunt quidam aſpectus Planetarum qui eadem etiam portendunt incommoda. In aere vero hæc ſigna præſagiunt peſtem. Primum, crebræ incenſiones, quę fiunt in ſuprema ipſius regione, cadentia ſydera, cometæ, trabes, capræ, & reliqua huiuſmodi: Hęc enim oſtendunt putrefactionem fieri circa terram; quoniam huiuſmodi incenſiones fiunt ex materia unctuoſa & lenta, propterea monſtrant tales quoque uapores eſſe, qui ex terra attolluntur, hinc putredines naſci oportet. Idem præſagiunt quæ in inferiore aeris regione apparent, Auſtri diuturni, & caligines quæ regionem aliquamdiu occupant, etſi ſol obfuſcatur ab aere fuſco & puluerulento, & ſi venti aliqui veniant ex regione peſtilenti. Quod vero Montanus & Altomarus ſcribunt, peſtem quoq; præſagiri cum aer turbidus & craſſus redditur ex uaporibus craſſis, terrenis, & turbulentis, adeò, ut per illos ſolis radij vix penetrare poſſint, caret ratione & experientia, id enim contingit in aere ex ſola nebula; Quarè, nos qui Taurini habitamus, vbi ea durat ſingulis annis per totum ferè Autumnum, eſſemus in perpetua peſte; oportet ergo vapores qui ex terra attolluntur, non eſſe ſolum craſſos, ſed malignos & ſordidæ putredinis ſobolem, quales ſunt qui ex locis ſtagnantibus, & ſtrage cadauerum, ex multo fimo & infectionibus, & multis excrementis relictis à ſtationibus magnorum exercituum emergunt. Item peſtem maximè præſagiunt cum ea quæ aeri exponũtur contrahunt facilè ſitum & putredinem. Terra quoque ſua præbet indicia, cum plurima diſſecta animalia profert, vt mures, ranas, muſcas, papiliones, pulices, cimices, & exigua quędam animalia per aerẽ volitantia, ut ego vidi in ſolo meo natiuo, Caſtrono uo Aſtenſi, anno 1519. videbantur enim in aere corrupto ab Hiſpanorum exercitu, volitare magnæ turmæ paruarum muſcarum, quales ſunt quæ circa vina generẽ ſa generantur, moſcigliones nos vocamus. Idem prænunciant locuſtæ, quæ & putrefactionem factam oſtendunt, & illam rurſus pariunt, cum in terra moriuntur & putreſcunt. Item, terræ motus qui emittunt vapores putridos, & ſerpentes, & alia animalia quæ in terra latere ſolent, ſi exeant, fugiẽtes vapores intus putrefactos. Item, ſi animalia volatilia relinquant ſuas ſedes, & deſerant oua, indicia ſunt aeris iam corrupti. Aqua quoque dat ſua indicia, cum loca vel iam ſunt paludoſa, vel talia ſunt facta ex inundatione fluminum diu reſtagnantium. Item, cum mare piſces plurimos mortuos reijcit ad littora, & animalia multa quæ in ſuperficie aquæ generantur,

nerantur, & apparent. Item, habitationes dant quo A
que ſua ſigna: nam ſi parietes præter ſolitum hume-
ſcunt & fœtent, ſi cloacæ plus ſolito malum ſpirant
odorem, timendum eſt; quinetiam, penuriæ, & fa-
mes, cogunt homines veſci herbis & alijs cibis ma-
lis, ex quibus putridi humores in nobis fiunt, & ex
multis laborantibus aer inficitur, qui poſtea multos
afficit. Item, crapula, & cruditates, idē ferè faciunt.
Iam uero & corpora ipſa, quæ patiuntur, ſolent hoc
malum prænunciare; Timere enim debent homi-
nes, quādo magna fit ſtrages in alijs animalibus quę
nobiſcum conuerſantur, ut ſunt boues, oues, & ſil-
ueſtria animalia multa inueniūtur mortua. Item cū
arbores fructus ſuos non edunt ſolitos, aut eos corru
ptos, & cum circa folia ipſorum apparet color vitia-
tus, vel puluis inſperſus. Item, vbi corpora noſtra B
malè colorata, & ad motum pigra ſunt reddita, &
præter euidentem cauſam, triſtantur. Hæc omnia &
ſimilia, peſtes præſagiunt futuras.

Signa peſtis præſentis.

PRæſentem vero peſtem declarant ex aliorum
authorum opinione multa quæ propria non
ſunt & inſeparabilia febribus peſtilentibus,
ac illa varia ſunt, nec ſibi conſtantia quæ tradunt: a-
iunt enim, calorem magnum videri ob inſignem pu
tredinem aliquando vero eſſe ſimilem calori ſanorū:
quoniam (inquit Montanus) deficit ſubſtantia cali-
di innati, ſed quantum ea deficit, tantum, inquit, cre C
ſcit qualitas, & ex his duobus fit caliditas in toto, ſi-
milis naturali: & quia deficit (inquit) ſubſtantia cali
di innati, extrema frigent. Scribit & Altomarus, ca
lorem huius febris differre à calore aliarum per excel
lentiam putredinis; quare (inquit) nec calidi, nec
perurentes videbuntur quamuis intus ardeant; quæ
paucis ſunt refellenda, antequam ad alia ſigna acce-
damus. Igitur ſi excellens eſt putredo, quomodo
poteſt calor eſſe ſimilis calori ſanorum? Aut quo
pacto poſſunt extrema frigere ex hac cauſa? quomo-
do etiam ſequitur calorem eſſe ſecundum naturam
ſi deficit ſubſtantia & augetur qualitas?

Si pręterea excellens eſt putredo, quomodo calidi
non apparebunt intus & foris ſicut contingit in alijs
febribus putridis? Dicendum igitur eſt, ſi febris pe D
ſtilens eſt ſemper in humoribus, maximè in tota maſ
ſa, vel in ipſo ſanguine, calorem eſſe inſignem & co
pioſum cum magna euaporatione, ſed non acrem.
Quod ſi aliquando extrema frigent, necnon eſt pro-
prium indicium febris peſtilentis ſed internæ inflā-
mationis coniunctę cum tali febre, ut cum alijs etiā
ſæpè coniungitur. Quod ſi calor aliquando eſt exi-
guus, qualis in ſanis, hoc non contingit in febribus
uerè peſtilentibus, ſed in malignis quæ ſine inſigni
putredine & ſępè non facta in humoribus, ſed ex ma
ligna in ſpiritibus conſiſtunt. Hæc ergo de calore fe
bris peſtilentis ſint dicta.

In vrinis quoque eadem eſt diſcrepantia & varie-
tas: nunc enim dicunt eas eſſe ſecundum naturam,
aliquando uero tenues, idque contingere quòd natu E
ra debilis nequeat excrementa cum urina miſcere;
& quæ ſimiles ſunt ſanis, dicunt eſſe peſſimas, ali-
quando dicunt eſſe turbatas, quia totus ſanguis pu-
treſcit & ebullit; aliquando dicunt eſſe nigras, ali-
quando oleoſas, aliquando habere ſubſidentias ma-
las, & eas eſſe tales quæ in medio vaſis pendent. Quę
omnia egent animaduerſione: nam ſi peſtis fit ex for
dida putredine ſanguinis, neceſſe profecto eſt, illas
eſſe craſſas ſubiugales, peſſimè olentes, & hoc debet
eſſe commune omnibus verè peſtilentibus. Quod

A uero aliquando poſtea ſint nigræ, uel flauæ, uel o-
leoſę ſimul, hoc contingit ratione diuerſorum ſubie
ctorum, in quibus diuerſi humores abundant. Fal-
ſum uero eſt, quod ponunt urinas fieri tenues, ob de-
bilitatem naturę expultricis: nam ſi concoctio gene
raſſet excrementa, robur non requiritur ad eorum
expulſionem per urinam; peſſimas autem eſſe illas
urinas quę ſimillimę ſunt vrinis ſanorum, & tales
fieri in his febribus, abſurdum eſt: nam in malignis
febribus non peſtilentibus, tales poſſunt fieri urinę,
quia leuis eſt in illis putredo, & ſępè in ſolis ſpiriti-
bus, quorum uitia non mutant humores. Bonę au-
tem urinæ ſemper ſunt bonę, nec peſſimę eſſe poſ-
ſunt, ut Hippocrates ſatis docet in prędiction. ſed ex
bonis illis urinis in malignis febribus colligimus ui-
tium non eſſe in humoribus, & illud non poſſe tolli
per euacuationem, & alia remedia quę pugnant ad-
uerſus notas cauſas; qnare, per abnegationem & non
habitum, & ſuam naturam, tales urinę ſunt malę.
In pulſibus uero ſunt quoque ſui errores: uolunt e-
nim illi, pulſus aliquando non excedere naturalem
ſtatum, & ferè ſimiles eſſe naturalibus; aliquando
dicunt eſſe celeres, frequentes, & ſępius imbecillos.
Ratio autem uult nunquam poſſe pulſus eſſe in his
febribus bonos, & ſimiles naturali, ſiquidem, putre-
do maligna in corde neceſſariò deſtruit uiſceris ro-
bur: Erunt ergo pulſus parui, debiles, frequentes.
Reſpiratio uero erit magna & difficilis, atque uelox,
ob uehementiam putredinis & caloris, ſeruato robo
re animalis facultatis mouentis thoracem, quę ne-
ceſſariò non deſtruitur labefactata uitali. Eſt quoq;
reſpiratio cum graueolentia. Tradunt quoque illi:
oculos eſſe igneos, & in ore colorem qualis conſpici-
tur in ereſypelatæ, vel herpete, & eos cibum reſpue-
re, ſitire præter modum, frigidam poſtulare, delira-
re, ſopores, conuulſiones, vlcera praua, & ſincopes
pati, vocem vitiari, ſtomachum morderi, cor palpi-
tare, maximam eſſe inquietudinem, vomi bilem, de-
ijci bilioſa, tenuia, flatuoſa, graueolentia colliquata,
& pinguia, quę omnia ſunt vel ratione ſubiectorum,
aut diuerſarū cauſarū quæ cum ipſa peſte coniungun
tur. Proprium autem ipſius eſt, quod in primis die-
bus carbunculi vel abſceſſus fiant in locis glandulo
ſis. At uero illi cum plurimum laborant in ſignis col
ligendis, & ſymptomatis, omittunt interim præci-
pua indicia quæ ſumuntur à cauſis ipſius peſtis, &
proportione atque ſimilitudine: vbi enim aer eſt pe
ſtilens, ex hoc ſolo ſigno intelligere poſſumus, fe-
bres quę tunc naſcuntur peſtilentes eſſe, etſi aliqui
iam fuerunt correpti febre peſtilenti, merito eos qui
talia habent ſymptomata, qualia apparuerunt in il-
lis, pariter eodem morbo correptos iudicare debe-
mus. Cęterum, prędagiemus ſalutem aut mortem,
maximè ex ſignis ſuaptè natura lethalibus, vel ſalu-
taribus in omnibus, & ex his quę in primo affectis
viſa ſunt oſtendere ſalutem, vel mortem.

De præſeruatione à peſte.

SEquitur nunc vt primum doceamus præſerua-
tionem à peſte; Deinde illius curationem.
De quibus alij tractant ſine principijs, & cum
generalibus ſcopis. Cōſtat autem præſeruatio omnis
in hoc vno, vt cauſę quæ uim habent nocendi, eam
amittant; id quod fit duobus modis, quorum Primus
eſt, vt frangamus vim quę eſt in ipſis cauſis efficienti
bus; Secundus eſt, vt ſubiectum in quo agit, redda-
mus ineptum ad patiendum. Igitur, cum peſtis om
nis naſcatur ex aeris ambientis corruptione, danda
opera eſt, vt ipſum aerem atque illius iniurias fugia-

mus;

mus; id quod fit multis modis, pro diuersitate cau
sarum quæ ipsum afficiunt. Ergo, duo erunt modi,
vnus vt in aerem salubrē nos conferamus idque Cito: quia in mora periculum est; Longè, quia spargitur aer in uicina loca. Tarde quoque redeundum est in loca vbi pestis grallata est, quoniam diu perdurant seminaria aeris corrupti, & difficilè est illa in omni loco vbi habitamus, absumere quod si facultas non datur, recedendi, mutatio in aere tentanda est, non solum vt alij faciunt per primas qualitates, existimantes refrigerantia & exsiccantia vt quę resistant putredini, maximam vim in hac re habere: nam præter putredinem quæ est in aere concepta, ea adest malignitas quę nō cedit illis remedijs. Quare solus ignis potest omnibus malis quæ sunt in aere succurrere: ille enim vt rectè inquit Arist. omnia absumit, quia omnia habet pro materia; accendantur ergo ignes luculentissimi per omnia loca peste afflicta, & in singulis domibus ex lignis & herbis odoriferis, & resinatis, qualia sunt pinus pica, terebintus, lentiscus, rosmarinum, thimus, serpillus, saluia, quercus, nuces spinæ, & alia huiusmodi odorata, calidæ & siccæ facultatis, quæ purissimum ignem concipiunt, & alunt. Proderūt etiam suffumigia ex gariophillis, nuce muscata, mastice, thure, myrrha, ammoniaco, storace, granis iuniperi, inter se mixtis, & cum therebintina redactis in globulos, qui postea super carbones impositi, igneum vaporem emittunt. Quod si vehemens calor uiget, purgato aere prius per supra dicta, proderunt flores & fructus, frondes, & alia refrigerantia, & exsiccantia, ad aeris eas iniurias corrigendas; spargantur ergo rosę, nymphea, uiolæ, flores salicis, & quercus. Item aqua rosacea cum aceto mixta & sandalis & camphora. Præterea, teneantur in cubiculis citria mala, limones, poma citonia, & alia quę sunt odorata. Arcendus præterea est aer pestilens, clausis fenestris quæ respiciunt aerem qui venit ex locis infectis; quod si nullus talis locus est, sed in eo in quo habitamus uitium consistit, si quando aperiendę sunt fenestrę, illæ sunt aperiendæ, quæ spectant ad Aquilonem. Atque hæc sunt, & similia quę aerem pestiferū corrigunt. Iam uero corpora ipsa reddemus inepta, ad aerem eum recipiendum, & pestem admittendam, non purgatione, aut sanguinis missione, vel inedia, aut reliquis remedijs exsiccantibus nostra corpora, ut Galeno visum est libro primo de differentijs febrium, qui hęc præcipit, eo quod crederet pestilentes febres formam suam habere duntaxat in excellenti putredine, & illam maximè constare humiditate: nam vt hæc fortasse antequam aer sit pestifer, prodessent, ita iam præsente peste, nihil magis periculosum quam agitare humores, & rarefacere corpus, viresque debilitare; id quod docuit sæpè experientia, tutiores esse senes quam iuuenes: cacochymos, euchymis: debiles quam fortes: eo quod cum his pestis analogiam habeat, cum illis vero minimè. Maneant ergo corpora in eo statu in quo erant antequam inuaderet pestis; Et vt non laudo tenuem uictum, sic crapulam damno: si tamen aliqua euacuatio admitti potest, concedantur pillulæ Ruffi, quę recipiunt aloes partes duas, myrrhæ, croci, ana partem vnam, vel ut alij volunt, aloes & ammoniaci, ana partes duas, mirrhæ partem unam, & sumatur drachma vna bis, vt alii uolunt, uel ut nos, semel in hebdomada. Ridiculum uero est quod Altomarus scribit, extenuanda esse corpora, sic enim minus aeris attrahi: nulla enim ratio est, quæ suadeat talia corpora quæ biliosa sunt reddita, & rariora, minore aere egere alijs. Munienda ergo sunt illa alia ratione: erit autem ea accommodatissima, si aer qui expirat, vim habeat frangendi venenum quod est in aere extrinseco, id quod facit allij usus: undè, merito dicitur Theriaca rusticorum. Proderunt etiam iuniperi grana in ore retenta & masticata, & gentianæ radix, & galanga, & cynamomum, gariophilli, & alia aromata, & semen Citri, hæc enim nos muniūt, ne extrinsecus aer facilè lædat, eo quod per expirationem eum corrigunt, & ipsum qui immittitur frangunt. Idem præstant odoramenta naribus admota, qualia sunt aqua rosarum cum aceto, gariophillis, sandalis, & camphora simul mixtis, Decumbant tunc homines non in lectis ex pluma uel lana confectis, sed ex frondibus, rosis, mirtha, scordio, & alijs huiusmodi; sic ēt induant corpora, nō ex pluma, non ex pellibus & pannis ex lana confectis, sed ex serico non villoso, cuius generis sunt quę vulgo uocantur damascū ormesinum, rasum, siue satinum, & quæ sunt huius generis, hęc enim aerem & puluerem externum non facilè admittunt; nec etiam laudare possum eos qui gaudium & lętitiam omnibus remedijs præferūt in illius mali prę seruatione: nam vt tristitia & omnes immoderati affectus animi obsunt, sic gaudium eo quod corpus & cutis in eo rarefit, & peruium redditur aeri corrupto. Hæc de præseruatione, nisi addere velis qualitatem alimentorum quæ alijs præstare videntur. Qua in re laudant omnes acetum & acida omnia, ut quæ frigida sint & siccantia, & propterea repugnent putredini; sed rectius laudanda essent austera & acerba, quę insignem habent frigiditatem & siccitatem: nam prę ter acetum quod habet acerbitatem admixtam, quæ purè fiunt acida frigida sunt & humida, vt Galenus docet in libro 4. de simplicibus medicamentis, præstat adhiberi in vsum ea alimenta, quæ sint temperata, & boni succi, pro natura hominum, & temporum anni, & aeris constitutione, sic enim firmabitur corpus bonis humoribus instauratum.

De curatione febrium pestilentium.

IN nullo genere morbi maior controuersia est inter Medicos, quam in curatione febris pestilentis; quandoquidem non est reperire duos qui in vno & eodem remedio conueniant; Sunt enim qui tradunt nihil præsente peste moliendum, antequam natura uiam aliquam monstret: nam si sanguinem, inquiunt, mittas, & sequatur abscessus, & carbunculi, error uidebitur factus, eo quod naturæ motus sit tardatus, aut quod ex parte sit missus quæ non seruat rectitudinē cum ea in quam decubuit fluxio. Ita in purgatione, & in uictu, & reliquis omnibus auxilijs controuersiæ extant, eo quod sæpè viderunt prodesse in vna peste, quod in alia obfuit. Et quoniam ignoratur propria forma ipsius pestis, præsertim ea quæ ex malignitate sumitur, ideo non possumus contraria auxilia excogitare per indicationes; fallit quoq; sæpè experientia, nec sufficit de simili ad simile transitus per analogismū; cogimur tamen in re tam anciptiti omnia tentare, & primum, quæ ratio iudicat melliora esse. deinde quæ experientia comprobauit aliorum, qui euaserunt felici successu, & notauit fugienda esse quæ aliorum periculo & malo cognita sunt obesse. Cum igitur ostensum sit pestem fieri ex putredine sordida, & malignitate nata ab aere ambiente corrupto, vtroque modo, per putredinem, inquam, & malignitatem, sequitur; tria requiri præsidia in his qui in aere pestilenti uiuunt, quorum Primum est, prohibere ne aer qui iam malum peperit, illud augeat, & foueat. Secundum, vt contra eam sordidam putredinem pugnemus. Tertio, vt contra malignitatem remedia quoque adhibeamus; quod si interim in

corpore ſit ſuperfluũ quod augere poſſit has affectiones, vel ſymptomata adferre diuerſa his quę ad ipſa peſte naſcuntur, & ipſius cauſis, vnde ſæpè æquale periculum imminet, illis pariter ſuccurrendum. At que hæc ſunt indicantia. Videndum poſtea eſt, quo modo uires ſe habeant, an tales ſint vt penitus contraindicent eſſe faciendum quod poſtulant indicantia, aut ſolum moderentur auxiliorũ vſus, Porro aeris iniurias, vt diximus, euitabimus illius mutatione, quæ cito fiat, lõgè, & tardè: aut ſi mutari nõ poſſit ob vrgens malum, uel quia non adeſt facultas deficientibus miniſtris qui ægrum nolint contrectare, aut quod nolint eum recipere qui fruuntur aere adhuc ſa lubri, contagionem timentes, corrigendus erit non ſolum per refrigerantia, & exſiccantia, vt alij qui febris maiorem rationem habent quam conueniat putredini, & malignitati in aere receptę, ſed maximè & primum per ignem qui aerem purgat, & omnia in eo recepta ſeminaria contagionis abſumit. Fiant ergo ſuffumigia odorata, & ipſe ignis in medio cubiculi accedãtur, atque ita purgato aere, ſi febris poſtea videtur exigere refrigerationem, adhibeantur quæ eam inducant in aerem, per aſperſionem aquæ roſaceę, aceti cum ſandalis, camphora, & alijs mixtis, & cum ſuffumigijs confectis ex ipſis roſis, maſtiche, ladano, & prædictis. Ipſa vero putredo non poſtulat ea remedia quæ alij maximè commendant, deobſtruentia ſcilicet, extenuantia, & incidentia, quæ maximi ſunt uſus, cum putredines ex internis cauſis naſcuntur; ubi uero aer in cauſa eſt putridus qui per contactum & mixtionem putrefacit quoſcunque inuadit, quid poſſunt prodeſſe huiuſmodi auxilia? Eſſent ex uſu ſi natura medicinæ dediſſet ea quæ ſeparare poſſunt aerẽ intus receptum à reliqua ſubſtantia noſtri corporis, vna cum his quę ab ipſo iam ſunt corruptæ, ſed cum nihil tale habeamus, cogimur tentare euacuationem humorum cum quibus ea contagio eſt implicata, quæ, etſi non ſunt propria remedia ſæpè tamen prodeſſe cernuntur. Videndum ergo primum, an ſanguis mittendus ſit, ex qua vena, & quantus, & quomodo, & quo tempore, & per quem corporis locum.

Qua in re, ſunt qui putent omnem ſanguinis extractionem obeſſe, propterea quòd vires debilitet quas iam venenoſus morbus afflixit, & ſeruare oportet tantum quantum fieri poteſt ad concoctionem, & expulſionem tam venenoſæ materiæ. Alij (vt Fracaſtorius) damnant ſanguinis miſſionem ſecta vena, vt quæ venenum extrinſecus aduenies trahat in viſcera; laudant autem admotionem cucurbitularum cum ſcarificatione, eo quod putent fieri veneni extractionem; Contra verò Montanus, hanc extrinſecam euacuationem per cucurbitulas vituperat, eò q̃ (inquit) tenuem ſolum ſanguinem ad cutem cõmoueat ſcarificatam, cutem refrigeret obſtruatq;. Ego verò nec hos, nec illos probo: nam ſi, vt illi volunt peſtilens febris fit ex inſigni putredine, neceſſaria vti que ſemper erit ſanguinis miſſio ad tranſpirationem quę putredinem in omnibus putreſcentibus excitat, qua ratione, venæ ſectio quoque prodeſt: quia efficacius quàm alia quæ ſanguinem extrahunt interna vi ſcera refrigerat, & vapores in venis, & arterijs contẽtos educit. Vena ergò ſecanda, ſi vires ferunt ratione ipſius putredinis, & multo magis ſi adiungitur multitudo, aut vrgent aliqua ſymptomata quæ validam reuulſionem ſuadeant, vt ſopor, delirium, nec ea quidem omittenda eſt, etiam ſi lenticulares macułæ per cutem ſint ſparſæ, niſi id contingat cõcocto morbo: nam vbi ſymptomaticè & circa initia morbi fiunt tam debiles expulſiones, tardari non debẽt magna auxilia, quæ cum omittuntur, in maxima diſcrimina in tam præcipiti occaſione ægrotos præcipitant: ſic enim in pleuritide, angina, podagra, & omnibus alijs fluxionibus, & morboſis expulſionibus, ſanguinem non meremur mittere; at vbi apparere incipiunt bubones, aliter faciendum cenſeo: prętermittenda enim tunc eſt omnis euacuatio, quæ cursũ impedire poteſt magnæ fluxionis ad locum ignobilẽ per quem facta ſuppuratione, quicquid intus continebatur veneni, emitti poteſt.

Quarè, tunc cucurbitulæ loco tumenti adhibendæ, vel galbanum, vel diaquilon magnum, vel aliquid huiuſmodi quod fluxionem alliciunt, locum calefaciat, vt fiat citius ebullitio, & ſuppuratio noxij humoris; ad quod multa conferunt pro diuerſitate tumoris plus, vel minus calidi, & dolentis: ſed in hoc caſu, præter cetera vſitata auxilia, experientia cõprobatur in vno ex meis fratribus, Iuriſconſulto, qui ſeptuagenarius adhuc ſanus viuit: cum enim ille peſte laboraret cum bubone ſub axillis, admotum fuit medicamentum confectum ex axungia veteri porci maſculi, mixta cum coſtis foliorum ramicis, inuolutis cum petia madida, & coctis in furno, mirum eſt, quantum hoc remedium contulerit ad velocem ſuppurationem promouendam. Adhiberi poſſunt ad eundem vſum, cataplaſmata ex folijs, & radicibus maluæ, altheæ, capitibus liliorum, ſemine fęnugręci, lini, cum farina tritici, axungia porci, butyro, & oleo. Quod ſi carbunculus vrget, pariter omittenda eſt ſanguinis miſſio; & candenti ferro locus inurendus. Vena igitur aperienda, & directa ipſi cordi potiſſimum, ex vena interna cubiti brachij ſiniſtri. Quod ſi uires iam labuntur, aut ſopor vel delirium urgeat ægrotum, venæ ani per admotionem hirudinum aperiendæ ſunt. Quod ſi hoc etiam fieri non poteſt, tunc cucurbitulæ paruæ, & frequentes cum ſcarificatione cuti affigendæ, quod ſi poſt hęc auxilia caput vel delirio, vel ſopore, vel dolore tentatur, vena aperienda eſt inciſione vel per hirudines ſub auribus, vel in fronte, aut in naribus, aut in occipite. Ceterùm, ſanguis ſi vires conſtent, affatim mittendus, & non per vices (omnis enim mora in hoc malo lethalis eſt) tantum uerò detrahendum, quantum vrget plenitudo, putredo, & ſymptomata; quæ ſuadẽt ſanguinem eſſe mittendum. Atque hæc quidem de ſanguinis miſſione dicta ſint.

Porrò, in purgatione ſunt quoque ſuæ difficultates: nam ſunt qui exiſtiment, purgationem non eſſe tentandam in morbo hoc, cum quo perpetuò coniũctus eſt alui fluor. Alij verò quod tardius natura præſtat, & irritata potius quàm ſalubriter agens, per medicamenta accelerandum eſſe iudicant, & id quidem mitioribus remedijs; Alij uero etiam ualidioribus faciendum eſſe iudicant. Ego vero, vt arbitror, inſeparabilem non eſſe alui fluxum, ita eo abſente cenſeo non omittendam eſſe purgationem, & in ipſo etiam fluore, qui non fiat pro quantitate morbi, aliquid exhiberi poteſt quod leuiter venenoſam materiam propellat: vbi uero aluus aſtricta eſt, tentanda eſt primum purgatio per mitiora remedia, alioqui etiã fortiora tentanda, omnia enim in uſum ducenda ſunt in tam graui affectu: nam, ut inquit Celſus, ſæpè eos iuuat temeritas quos ratio ſanare non potuit. Igitur inter leuiora purgantia, ſunt qui prę-ferant omnibus rhabarbarum, propterea quod exſiccat; & ob id damnant caſſiam, vt quæ ob ſuam humiditatem putredinem augeat. Ac vt ſemel dicam, nõ ſolum in purgatione, ſed etiam in præparatione humorum, & victu damnant omnia quæ vim habent humectandi, probant autem maximè frigida & ſicca, tanquam maximè contraria putredini, quæ maximè excellit in febribus peſtilentibus; à quorũ quidem

dem

dem opinionem ego longe abſum, nixus non ſolum ratione, ſed etiam maiorum noſtrorum authoritate. Nam primum illud affero quod antea probaui, nullam tam excellentem putredinem reperiri in his magis, quàm in alijs. Deinde, hoc etiam conceſſo, non ſequitur neceſſariam eſſe ſiccitatem ad putredinem vincendam quæ conſiſtit in humoribus putridas febres committentibus: nam, vt Galenus ſcribit in 3. Artis Medicinalis, remedium huius putredinis eſt concoctio, quę putredinem finit manente adhuc ſubſtantia, ad differentiam illorum quę perfectiſſimè cõ coquuntur, ut ſunt alimenta quæ aſſimilantur, & cõ coquuntur per ſubſtantiam & qualitates, & poſt concoctionem tranſit in nutritionem. In generatione vero puris & humoris putreſcentis in febre, qualitates aſſimilantur, ſubſtantia uero inutilis relinquitur. Quare rectè dicit manere poſt concoctionem ſubſtãtiam, quæ eget euacuatione. Si igitur per concoctionem putredo corrigitur, non erunt exſiccantia præcipua & ſola remedia: ſi enim materia mediocris eſt calida & humida, ut quæ ſimilia ſint noſtræ naturę, coctionem iuuabunt: ſi uero calidior erit humor, & ſiccus, frigida & humida erunt remedia concoctionis. quomodo Galenus ſcribit in 8. Methodi frigidæ potionem bilioſis eſſe ex uſu ad concoctionẽ; At ſi materia quæ putreſcit fuerit pituitoſa, à calidis & ſiccis concoquentia erunt ſumenda, quo modo Gale. diatrium pipereon in quotidianis & quartanis exhibet. puto quidem eos ſcriptores, inter quos fuit Montanus & alij omnes recentiores, eandem eſſe rationem exiſtimaſſe de putredine humorum, quæ eſt de putredine partiũ quæ fit in gangrenis, & ſphacelo, ſed longe diuerſa eſt ratio: nam in gangrenis perfecta eſt putredo quæ non niſi exſiccantibus aut cauſticis ſiſti poteſt, humores uero putreſcentes in quibus ſperatur concoctio, mixtam habent naturam inter ea quæ perfectè ſunt putrida, prorſusq; diſſimilia, & illa quæ perfectè concoquuntur & penitus ſimilia euadunt; vnde tales humores nunc putridi, nunc concocti dicuntur, vt pus, ob qualitates ſimiles concoctum dicitur, ob diſtãtiam diſſimilem & corruptam pus & putridum, à putredine enim pus deriuatur. Quod ſi humores illi qui febrem faciunt putridam, non concoquuntur, tunc ſequitur mors, & aliquid fit in illis gangrenæ ſimile. Sed huic malo nequeunt, etiam ſiccantia ſuccurrere, nimirum quod humorum putredo ſiſti non poteſt, niſi per concoctionem; quod etiam contingit in non perfectis gangrenis; tunc enim ad ſanitatem paratur uia, cum pro virulentia ſordida & fętida, pus gigni incipit, quod oſtendit in aliqua qualitate aſſimilationem, & tandem perfectè aſſimilatum euadit. Quod vero perfectè eſt putridum, nec per exſiccantia ſanatur, ſed vt dicitur, enſe reſcindendũ eſt ne pars ſyncera trahatur. ſiccantia vero proſunt ſolum ad prohibendam putredinem ne ſerpat, ſed quid ſit, ratio iudicat per concoctionem finiri putredinem humorũ, & non conferre ſemper exſiccantia. Ad id. n. pertinet quod ſcribit Hippocr. Febricitantibus omnibus conuenire victum humidum; & quod habet Gal. in lib. ad Glauc. & paſſim alibi, exquiſitas tertianas remedia poſtulare refrigerantia, & humectantia, quoniam quidem putredo in aliqua febre, ob putredinem poſtularet exſiccantia. dentur ergo medicamenta purgantia & alterantia quæ poſſint retundere qualitates in humoribus excedẽtes, & ob exceſſus naturæ diſſimiles. Proderit ergo in aliquibus Caſſia, vt in maximè bilioſis & pituitoſis, & manna; in ſeroſis vero ſyrupus roſaceus ſolutiuus, rhabarbarum uero in nullo humore vnquam adhiberetur me authore in principijs febrium, non quod ſit violentum remedium, ſed quia materiam bene coctam exigit, & vias expeditas, cum non ſolum per aluum, ſed etiam per vrinam corpus purget. In crudis verò humoribus agitationẽ facit, calefacit, exſiccat, & denique omnia turbat. Præſtat igitur ab eo abſtinere; & alijs vti quę carent his malis. In morbi vero declinatione, nihil rhabarbaro melius ad cineres ex putredine derelictos euacuandos. Facta aũt leui purgatione ab initio, reliquum quod ſupereſt materiæ præparandũ ad concoctionẽ, id quod fiet per ſyrupos in peſte commendatos, & herbas atque ſemina, & alia ex quibus liquores fiũt miſcendi cum ſupradictis ſyrupis; eligi tamen debẽt ex tota hac materia quæ reſpõdeãt naturę humoris peccantis, & quę potiſſimũ roborẽt. Syrupi laudãtur in his febribus de limonibus de ſuco acetoſæ, acetoſus ſimplex, & cõpoſitus, oxiſaccharа, ſyr. de granatis, vel de acetoſitate citri, qui omnib. eſt prę ferendus, de corticibus citri, ubi febris non eſt vehemens, & cordis imbecillitati eſt ſuccurrendum. Prodeſt etiam ſyrupus de bugloſſa, & de meliſſa in mitiore febre.

Liquores autem fiunt ex ciorio, acetoſa, tormentilla, ſcabioſa, carduo benedicto, ſcordo, valeriana, dictamno albo, corticibus, & ſeminibus citri, ſeminibus cõmunibus frigidis, floribus cordialibus, prunis, tamarindis, bugloſſa, boragine, decoctis vel deſtillatis, & admixtis etiam non ſolum cum ſyrupis ſed etiam cum antidotis commendatis in hoc malo & alijs venenoſis affectibus, de quibus paulo poſtea agemus. Porrò, ſi malum miteſcat, & concoquatur illius materia, in declinatione reiteranda erit purgatio per commoda præſidia, quippè, quæ præter rhabarbarum, agaricum, diacatholicon, ſyrupum, roſaceum ſolutiuum & compoſitum noſtrum, commendatur triphera Perſica.

Hęc ergo prę ſidia conferunt peſtilenti febri, quatenus habet ſordidam putredinem; quatenus uero conſtat quoque malignitate, ab antidotis auxilia ſunt petenda, inter quæ Galenus laudat in libris de ſimplicibus Bolum Armenam, ita, vt dicat eos ſolos fuiſſe adiutos in peſte ſui temporis quos hęc terra ſeruauit. Verùm nos non agnoſcimus tantam eſſe in eo remedio vim in peſte quæ ſolet Italiam inuadere, id quod fortè contingit ob diuerſam huius mali formam: etenim peſtis quam deſcribũt & Gal. & Thucydides, erat cum magnis ulceribus & putredine mẽbrorum; Bubonum vero nulla ab illis fit mentio. In noſtris autem peſtilẽtijs nec vlcera, nec putredines partiũ conſpiciuntur, ſed ſoli bubones cũ maculis lenticularib. quas Itali (Pedochios) vocant, quod fortè ſint ſimiles ijs quæ ex morſu pediculorum excitantur; Quare non mirum ſi putredo maxima in illa peſte auxilium inuenit à terra frigida & ſicca; noſtrę autem quæ diuerſam habent formam, inſigne iuuamentum non capiunt à re quæ minimam contrarietatem cum cauſis huius mali habet: Attamen in tã peſtifero veneno omnia probanda quę inuenit Medicorũ omniũ induſtria, & caſus atq; fortuna; vnde etſi terra Lemnia non cõmendetur à maioribus noſtris vt Bolus Armena, tñ nec illa quoq; prætermittenda, ut q̃ apta nataq; ſit venenis, veueneſisq; malis ſuccurrere. Dantur hæc cum oxicrato prę ſente vehementi febre, vel cum vino albo multa aqua temperato. Laudant ẽt Theriacam, Mithridatum, quæ ob febrẽ miſceri debent cũ zuccharo roſaceo, vel conſerua de florib. citri, vel ſyrupo de aceſitotate citri, cũ unicornu, cornu ceruiuel cum his omnibus, minimum de vnoquoq; ſumendo. Cõmendantur pariter trociſci de roſis, de abſinthio; præterea, electuarium de gemmis, de tribus ſandalis, diamargariton frigidum.

Laudant hanc potionem (quę fit ex libra vna ſucci limonum, vncijs quattuor aceti, vncia una Boli Ar-

meni ſimul mixtis & deſtillatis) ad quattuor vncias propinatam; Adderem ego Theriacæ aliquid, & unicornu, cornu, cerui, cortices citri, & zaccharum roſatũ. Alia plurima ſunt huiuſmodi antidota. apud Scriptores de re Medica, ſed quod ego noui experientia in fratre meo Iacobo Iuriſconſulto, & in multis poſtea aliis profuiſſe ante quadraginta quinque annos id tradam à Mattiolo poſtea deſcriptum. Recipit cepam ex candidioribus excauatam in parte capilloſa, & in cauitate plenam Theriaca, deinde tectam ſuo operimento ablato eo quod intrinſecus cauitatem faciebat, obruitur deinde cinere calido cepa theriaca plena, deinde cocta exprimitur & ſuccus ad quattuor vel quinque vncias qui emanat propinatus. addit Mattiolus ſuccum citri, qui ut in paucis locis reperiri poteſt, ita ſi deſit, compoſitionem non vitiat, ꝙ ſæpius comprobatum eſt; Aegrotos enim ſopore iam correpta excitat, cor roborat, & à veneno defendit, noxiumque humorem propellit in glandulas, & denique verius de eo auxilio forte dici poteſt quod Galenus de bolo Armena tradit, nullam ſcilicet eſſe ponendam ſpem cui hoc non profuit remedium; cui tamen addo vnctiones olei de ſcorpionibus, à Medico Papæ Leonis decimi inuenti, & ob id Romæ oleum Papæ Leonis dicitur. id ſibi vendicauit Mattiolus, & iam oleum Mattioli nuncupatur; ex eo actu frigido, vngi debent cordis regio, loca glanduloſa, & præſertim ſub axillis loci omnes, in quibus arteriæ ſentiuntur. Atque hæc quidem de remedijs aduerſus peſtem ſufficiant: nam in ratione uictus nihil peculiare tradendum eſſe cenſeo, præter id quod vires, caloris qualitas, & uehementia humorum uitia, & ſymptomata ſuadent, quæ cum varia ſint, ferè in omnibus ob corporum diuerſitatem nihil perpetuum habere poſſum. Quare, hæc iudicio & prudentia Medici remittenda.

De febribus malignis & non contagioſis.

FEbres malignæ & non contagioſæ cauſam habent quod malignæ ſint formam occultam, ſiue quod ſint (vt Galenus uocat) ex cauſa quæ ſumitur à tota ſubſtantia, ſiue à maligna qualitate; id quod nobis ignotum eſt his uominibus, ſicut rerum formæ nobis ex propria ſua natura ſunt incognitę, & tantum cognitæ ex ſuis effectis appellantes. Quod vero huiuſmodi febres non ſint cõtagioſæ, cauſa eſt, quod non conſtat ex ſordida putredine quæ fit in humoribus: & in his enim febribus aut nulla eſt in humoribus putredo, aut aliquando leuis; nulla quidẽ eſt, cum vrinæ penitus ſunt vrinis ſanorum ſimiles: eſt autem in humoribus exigua, cum urinæ paruam aliquam mutationem oſtendunt uel in colore, aut cõtentis, aut ſubſtantia, aut in his omnibus. Porrò cũ urinæ laudabiles ſunt, uitium non eſt in partibus ſolidis, ut tradiderunt maiores noſtri, qui tũc putant eſſe hecticam febrẽ, ſed eſt in ſpiritib. corruptio & putredo: nam conſumptionis partium ſolidarum, & generationis hecticæ nullum eſt indicium, quippè cũ homines & ęgrotent & moriantur ex his febrib. corpore integro, & inuadant ſtatim ab initio nulla præcedẽte cauſa quæ uehemẽtem calorem aut ſiccitatem, & ex his conſumptionem afferre potuerit; nec pulſus quidem duri, etſi parui ſunt & frequentes. At uitiũ ſpirituum oſtendũt ſubita generatio harũ febrium, abſq; inſigni cauſa euidenti, & quod actiones viresq; corporis præſertim vitales ſubitò collabantur; Pulſus .n. (vt diximus) minimi & frequentiſſimi, animi defectus, deliria, extremorũ frigiditas & liuiditas, quę cia oſtendunt ſpirituoſam ſubſtantiã quæ in corde gignitur & per vniuerſum corpus ſpargitur vt inſtrumentum commune ſit omnium actionum, corruptã eſſe indicibili malignaq; quadam putredine, quam mali gni humores ſubiecti, vt porracea, vitellina, ęruginoſa, atraq; bilis, excitant ex vaporibus quos emittunt p arterias ad cor. Vel huiuſmodi vitiũ naſcitur in ſpiritib. ex aere maligno inſpirato, vt ferè quotannis vidi contingere Piſis in Autũno; Moriebantur cũ adhuc regio illa eſſet paludoſa ob ſtagnantes aquas in eo tẽpore aliqui in ciuibus, profeſſorib. & ſcholaribus, vt in prouerbiũ iam abiret, ſingulis annis decimari academiã ab his malignis morbis, quibus nullum remediũ proderat: nam vacuantia non erant ex vſu in ſpiritib. corruptis; nec alterantia quę non ſunt apta emẽdare quod eſt corruptum: antidota vero tunc ſolum proſunt, cũ ſunt analoga cauſis malignis. Hanc uero analogiam caſus & fortuna potius, quam ratio agnoſcit; at cum diuerſa variaq; auxilia expetamus, ignoramus ſi fortè ſalus contingat quid ex illis contulerit. Quid ergo agendum in tã ancipiti caſu? Conſulo in primis videndũ quid fiat à cauſis euidentibus, & quid ex illis euidens fiat, & illis repugnãdum per propria auxilia quę ratio iudicat prodeſſe. Febris igitur quæ adeſt, refrigerantia poſtulat, debilitas alimenta quæ ſpirituoſam ſubſtantiã poſſunt reſtituere, inter quæ ſorbitiones ex optimis carnibus hordeo & ſeminib. communibus maximè probandę; ita ſanguis in minima tamen quantitate mittendus, ad leuem euaporationẽ, & ſiſtendam putredinem febris cauſam. Deinde tentanda ſunt Antidota ſuperius deſcripta in febre peſtilenti, & alia omnia, ut ex omnibus tandem inueniatur quod poſſit prodeſſe. Sed meo quidem iudicio nihil inueniri poteſt quod uino odorato tenui leui, ideſt uinoſo, præferri poſſit, huiuſmodi enim uinũ diſcutit ſeminaria malignitatis, ſpirituoſam ſubſtantiam reſtituit in vaſis, corq; ipſum afflictum ſtatim penetrat, nec leui calore obeſſe poteſt febri quæ exigua eſt, quæque facilè tollitur ſublato eo ueneno quod ipſius febris & mortis cauſa euadit.

De Febribus Hecticis.

CVm tria febrium genera ponant Maiores noſtri, diarias, humorales & hecticas, ſupereſt, vt de his agamus. Qua quidem in re, Primũ docebimus quid ſit febris hectica; Deindè, quot ſint & quæ illius ſpecies & differentię. Tertio loco, quę ſint illarum cauſæ & quis generationis modus. Quartò, quæ ſint ſigna quę oſtendant febrem eſſe hecticã, & ſpecies illius inter ſe diſtingui; Poſtremò agemus de curatione. Porrò hecticas febres nominant duabus rationibus & modis, vno, quod illarum diſpoſitio difficilè remoueatur, ſicut aliæ omnes quæ ſunt in habitu; alio vero modo, quòd habitum corporis occupẽt; oportet autem habitum corporis intelligere nõ propriè ſicut ſumit Gal. in 2. Artis Medicinalis ſecludẽs à nomine habitus viſcera omnia, ſed ſimilares ſolidasque partes corporis; præcipua tamen ratio ſumitur ex eo, quòd difficile remoueantur, ſicut ea quæ habitum contraxerunt: nam ideo morbi qui in partibus ſolidis cõſiſtunt, dicuntur eſſe hectici, eo quod difficile remoueantur; quomodo etiam putridæ febres nonnullę, ut quartanę, dici poſſunt hecticæ, ea ratione, quòd difficile perſanentur; Totum tamen hoc nomen præcipuè ſibi vendicarunt febres de quibus agimus; illę enim eo quod in partibus corporis omnium ſolidiſſimis & duriſſimis ſimilaribus dictis conſiſtant, non autem in humoribus, aut ſpiritibus, vt aliæ, propterea hecticę factæ ſunt, & tales dicuntur eſſe.

Sed

Sed contra hæc dubitare quis poſſet: nam ſi omnis morbus qui eſt in intemperie, paſſio eſt ſimilarium partium (vt alibi docuimus) cur non dicemus omnes febres eſſe hecticas? Ratio eſt, quòd diuerſo modo patiantur partes ſimilares calorem in febrib. diarijs putridis & hecticis: nam in diarijs & putridis calor febrilis conceptus eſt in parte ſimilari cordis, & totius corporis, non in habitu, ſed in diſpoſitione; in habitu vero ſiue in facto eſſe, in ipſis humoribus & ſpiritibus, ita ut his ablatis, calor perſiſtere non poſſit in ipſa cordis ſubſtantia; in febribus vero hecticis, calor in ipſis partibus ſolidis non eſt amplius in diſpoſitione, ſed in habitu, qui non amplius pendet à calore ſpirituum vel humorum. Igitur hecticę vt diſſiniamus illorum eſſentiam, ſunt non quæ quocunq; modo calorem habent in habitu corporis, ſed eum habent in facto eſſe, ſiue in habitu, quæ calorem habent in facto eſſe in partibus ſolidis ipſius cordis, nõ autem in humoribus, nec ſpiritibus; quod non ita eſt intelligendum, quaſi calor febrilis accendi poſſit in alia re quàm in humore: nam ubi humor deeſt calori noſtro, cogitur ipſe marceſcere & expirare, ut flamma candelę, quæ humido deſtituta, pariter marceſcit: ſed ita intelligendum eſt, calorem hecticę febris non habere ſubiectum eos qui propriè dicũtur humores in uenis commixtos & contentos, ſanguinem, inquã vtranque bilem, & pituitam: nam humores qui reperiuntur in partibus ſimilaribus, nõ ſimpliciter humores dicuntur, ſed cum adiunctione; de quibus iam agemus, ex illorum enim diuerſitate, ſpecies vel differentias febrium hecticarum diſtinguunt maiores noſtri, quæ res magnam profecto difficultatem hactenus habuit; Primum, quod Galenus & Auicenna inter ſe de natura & numero iſtorum humorum non conſentiant, deinde quòd Galenus ipſe etiam à ſeipſo diſſentiat; tertio, quod nullus eorum probet nec plures nec pauciores eſſe his humoribus quos ipſi ponunt, nec etiam rectè de ipſorum natura & vi diſputent. Poſtremò, quòd nec ipſe, nec Auicenna, aut alij qui eum ſequuntur, probabilem oſtendere poſſint ſuam opinionem quam ponunt de generatione & diſtinctione iſtarum febrium; quæ omnia iam docere aggredior. Itaque, Galenus in ſeptimo Methodi, capite quinto relictis humoribus qui in uenis continentur ſub forma ſanguinis & cum ſanguine confuſi, quattuor ponit ſiccitates, ex quattuor humorum inter ſe diuerſorum conſumptione; ac Primam dicit contineri in proprijs cuiusque particulæ exilibus arterijs venisque; Aliam uero quæ naſcitur ex conſumptione humoris, ex quo partes nutriuntur, & eũ contineri in omnibus animalis partibus, & per eas eum eſſe ſparſum roris modo; Tertia eſt ſiccitas quæ naſcitur cum ea quæ conſtant ex humore concreto ſicut caro & adeps, ſunt liquata; Quarta eſt ſiccitas quæ naſcitur vbi humor conſumptus eſt quo conſtat ſolida ſimilarium partium ſubſtantia. Interpretatur autem in fine decimi libri ſolidam ſimilarium partium ſubſtantiam, id quod eſt in ſingulis partibus fibroſum, membranoſum, duriusque.

Cæterum, Auicenna ponit etiam quattuor humores, eum ſcilicet qui continetur in foraminibus extremitatum paruorum vaſorum; & ſecundum qui roris modo ſparſus eſt per membra; Quartum ponit, quem dicit eſſe inſitum ex primis principijs, cuius beneficio partes continuæ fiunt, & elementa inter ſe agglutinantur, vnde Glucen ab eo nominatur. In tertio uero humore diſcrepat à Galeno, hic enim dicit eum eſſe ex quo partes carnoſæ & pingues conſtant, Auicenna vero omnibus dicit eum eſſe communem, nec ex eo partes aliquas fieri, ſed eſſe illum iam concretum, & aptum ut nutrire poſſit & repo-

A ni in locum humoris diſſipati ex noſtra ſubſtantia à calore, & propterea vocari cambium, quod iam (vt ita dicam noſtra lingua) cambiari & mutari poſſit in locum ſubſtantiæ à nobis diſſolutæ. Hæc de humoribus qui reperiuntur in noſtro corpore, tradiderunt Maiores noſtri, & qui eos poſtea ſunt ſequuti. Nunc uero uideamus, qui morbi fiant ex eorum conſumptione. Scribit de hac re Galenus libro ſeptimo Methodi quattuor fieri ſiccitates diſtinctas, ſed cũ agit de hecticis febribus ea omiſſa humiditate quæ eſt in extremitatibus paruarum uenarum ponit hecticas fieri tres in tribus alijs humoribus, nec tamen apertè explicat quid humores illi patiantur in generatione cuiuſcunque febris hecticæ, ſcribit enim in libro primo de differentijs febrium capite 8. & 9. Primam B ſpeciem hecticæ fieri, & eſſe cum naturalis cordis tẽperies primum euerti incipit, neque natiua humiditas protinus aboletur, neque virtus plurimum laborat, ſed primò fit velut quædam efferueſcentia humiditatis. Tertiam ſpeciem quæ dicitur febris maraſmodes, fieri inquit, cum tale aliquid cor patitur, quale lucernę fomes cum fuerit plurimum exuſtus, nam qui ita torrefactus eſt, frangitur atque diſſoluitur, atque ex ariditate continuitatem amittit, adeò, ut neque ſi magnam olei copiam ſuperinfundas, flamma abundantior poſſit accendi: ſemper enim parua & debilis in ipſa palpitat flamma, ac continuè fit minor, donec ex toto extinguatur, non enim differt hęc febris à tabe quæ ætatis curſu accidit, in utroque enim affectu calor extinguitur ob humiditatis defe- C ctum: incipit autem (inquit alio loco) tabes, quando natiuus humor qui ſparſus eſt per ſpatia inania corporis partium ex quo ille nutriuntur, & iam cordis ſubſtantia aboleri periclitatur, donec enim pars aliqua huius humoris reſeruatur, ſolum febris hectica exiſtit, nondum etiam tabida; cum uero iam res eo peruenit, ut nihil ex tali humiditate ſuperſit, tunc exquiſita tabes exiſtit, Media eſt inter has febris hectica quę fit cum efferueſcentiam illius humoris conſumptio ſequitur, qua in longum iam protracta, ipſæ ſimilares particulæ quæ ſunt veluti cordis elementa, ſicciores reddantur, atque inopia alimenti tenuiores, ac tantum virtus laborat quantum ſiccitas atque caliditas in ipſo corde inualuerit; Eſt uero in his latitudo multa per magis & minus diſtincta: D nam quædam ad tabem magis accedunt, aliæ vero ad eam quæ facilè curatur. Scribit poſtea eodem libro, propriam eſſe febri tabidæ ſiccitatem, cum ſæpius alioqui hecticæ febres ſint ſine illa, & non tranſmutentur ad tabem. In libro uero decimo Methodi capite vltimo, ita ſcribit: Hectica febris primum propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur, depaſcit, hinc vero ad carnoſum genus tranſit, quod circa tum fibroſas tum membranoſas partes ſolidorum corporum hæret; deinde ipſas ſolidas populatur: appellat autem ſolidas partes, id, quod fibroſum & membranoſum eſt in illis, carnoſum uero genus carnem quæ contegit fibras, araneoſas quæ ſunt in ipſis partibus ſolidis. Locus alius eſt in libro ſecundo Artis Medicinalis, vbi agit de his humidita- E tibus, ubi ſcribit: Ipſæ ſolidæ corporis partes quæ verè ſolidæ ſunt, ac primæ, nullo modo poſſunt effici humidiores, at ſatis eſt ſi quis eas celerius exſiccari prohibeat, intercepta autem in illis ſpatia hac vel illa humiditate complere poſſibile; hæc vero eſt proprium partium ſimilarium alimentum, quod ex appoſitione fit, & non per vaſa trahitur.

Porro ex his locis nonnulli (inter quos eſt Altomarus) aggrediuntur diligentius hecticas febres inter ſe diſtinguere: nam ponunt primam ſpeciem ſiue (vt vocant) primum gradum febris hecticæ in rorido eo

humore quem ponunt ſparſum per ſpatia inania, & vocari natiuam humiditatem, vel innatum ſpiritum, vel proprium partibus ſimilaribus, illas enim ex eo nutriri; hunc humorem dicunt pati in hac prima febre hectica, idque uario modo: nam aliquando dicũt illam conſumi, aliquando vero dicunt eum ſolum calefieri, & tunc eſſe hecticam ſine ſiccitate, cum vero incipit cõſumi, tunc incipere maraſmum, aliquando uero dicunt illam humiditatem protinus non aboleri poſt efferueſcentiam, & tunc partes ſimilares quæ ſunt veluti cordis elementa, ſicciores reddi, & alimenti inopia tenuiores, virtutemque laborare, & tunc eſſe incrementum febris hecticæ; eam uero conſiſtere, quando humor ille & carnoſa pinguiſque pars fuerint conſumpta, & ſiccitas etiam peruenit ad partem fibroſam, & carnoſam, & tunc omnino eſt tabida; ſcribuntque eam incipere, quando humiditas rorida fuerit conſumpta, & carnoſæ & adipoſę partes ſolum patiuntur quendam feruorem, incrementum vero Maraſmi eſſe, quando illæ colliquantur; vigere autem tunc Maraſmum & ſimul eam primam hecticam, quando fibroſa & membranoſa ſubſtantia cordis conſumitur, tunc enim illa tale aliquid compatitur, quale lucernæ lychnium plurimum exuſtum frangitur diſſoluiturque. & exaridi tate continuitatem amittit, quæ nec affuſione alicuius humoris nec alia ratione reſtitui poteſt: Itaque vnum hecticarum febrium genus, & tria conſtitui poſſe ſtatuunt; Vnum quidem quod comprehendit omnes febres quæ ſubſtanttam ſolidam cordis occupant tria uero, prout tres ſunt ſubſtantiæ quæ cordis ſubſtantiam conſtituunt, rorida, carnoſa, & uerè ſolida. Fernelius hecticam febrem dicit eſſe auctum calorem elementarem cordis, non autem diuinum, hunc tamen alterius ui tandem etiam exhauriri una cum omni ſubſtantia quæ in corde eſt ſimilaris, eam enim conſtare ex ſolida, humida, & ſpirituoſa ſubſtantia alia: rurſus humidã triplicem eſſe, carnoſam, quæ nihil eſt aliud quam concretus humor alimentarius, ſecunda humiditas eſt, inquit, primigenia, quę propria eſt innati calidi ſubſtantia, in qua & ſpiritus & calor innatus primum conſiſtit tertia eſt aquea ſeu elementaris quę tanquam glutino ſolida ſubſtantia cohæret & perſiſtit. Igitur repetit ille Primum febris gradum ſiue primam ſpeciem eſſe in carnoſa ſubſtãtia cum ea ſcilicet incenditur & efferueſcit, nihil tamen de ea aut exiguum conſumptum eſt; Secũdum vero gradum conſtituit, cum perſeuerans calor aut plurimam, aut totam carnoſam hanc ſubſtantiam abſumpſit; Tertius vero gradus eſt, cum abſumpta iam carnoſa hac ſubſtantia, calor febrilis primigenium humidum manifeſtè depopulatur, & tunc eſt vera febris cum marcore, per quam inſitus ſpiritus & calor qui eo humido innititur, omniſque hinc prodiens facultas, marceſcunt, & languent, caduntque omnes functiones, nimirum, cum hoc humidum ex ſemine ſit contractum, & propterea reſarciri nunquam poſſit, quod ex eo eſt conſumptum. Hæc ſunt quæ maiores recentioreſque Medici de natura, ſubiecto, & ſpeciebus febris hecticæ memoriæ prodiderunt; quæ quanto diligentius perpendo, tanto clarius uideo illos uerius Chimeram conſtruxiſſe, quã aliquid docuiſſe quod agnoſcatur eſſe uerũ, aut alicuius ſit momenti in curãdis ægris hac febre correptis: nam hoc primum eſt maximum vanitatis indicium, quod nec ipſi authores inter ſe de natura & differentijs humorum quos pati dicunt in his febribus, conſentiant & quilibet illorum ferè à ſeipſo diſſentiat. nã Galenus in 7. Methodi (vt diximus) quattuor ponit ſiccitates ex conſumptione quattuor humorum inter ſe diſcrepantium; Alibi vero nunquam ponit diſtinctionem aliquam humorum quæ eadem ſit cum hac: nam in decimo Methodi, tres ſolum ponit humiditates, Vnam, ex qua nutriuntur partes; Secundam qua conſtat carnoſum genus: Tertiam quo conſtant fibroſæ, & membranoſæ partes, ſiue verè ſolidæ. In ſecundo vero artis Medicinalis alterius humoris mentionem facit contenti in ſpatijs inanibus, quæ alibi dicit eſſe uacuitates eas quæ conſpiciuntur in ſingulis membris ob propriam circunſcriptionẽ ſingularum particularum, & eum humorem illic dicit eſſe proprium partium ſimilarium alimentum, qui quidẽ humor (ut ſatis conſtat) differt ab eo quo cõſtant ſolidæ uerè partes & alio quo conſtat carnoſum genus, & illo qui cõtinetur in extremitatibus uaſorũ & vero etiã differat à rorido humore patet: nam etſi ex vtroque dicit partes nutriri, tamen roridum ſtatuit contineri in omnibus animalis partibus, & per eas eſſe ſparſum roris modo, illum vero dicit ſolum contineri in ſpatijs illis inanibus & non roris modo ſparſum. Addo, quod ipſe in tertio de naturalib. facultatibus docet, ex nutrimento humorum quendam eſſe qui primo attrahitur, deinde apponitur ſiue adiungitur, poſtea agglutinatur, demum aſſimilatur, cur ergo ſicut in eo adiungitur roris modo, dicit fieri febrẽ vnã ſic in alijs nõ alias ponit hecticas ille ergo qui dux eſt & magiſter aliorũ, nõ ſibi conſentit in numero iſtorum humorum; Ab eodem vero diſcrepat Auicenna, vt antea oſtendimus, nam humorem eum quo dicit Galenus partes pingues & carnoſas conſtare, Auicenna omnibus dicit eſſe communem, nec aliquid ex eo conſtare, ſed eſſe concretum quendam humorem etiam aptum omnibus partibus ad illarum nutritionem. Fernelius vero ſolum ponit tres humores, quos nominibus primum, deinde natura differre facit ab ijs quos Galenus, introduxit: nam concretum quendam facit eſſe humorem, & eum alimentarium uocat; Alium vero dicit eſſe primigenium, qui ſit propria innati calidi ſubſtãtia, in qua calor & ſpũs innatus primum conſiſtunt; Tertium vero humorẽ ponit, quem aqueum & elementarem appellat, quo ſolida ſubſtantia agglutinatur. Et hæc de numero in certo iſtorum humorum. Diſcrepant etiam ipſi de natura, vſu & paſſione iſtorum humorum, & ſomnia verius ſunt multa, quam ea quæ ratione aut ſenſu deprehendendi poſſunt; nam vt primum de rorido humore agamus, quomodo aſſerere poſſunt ex eo partes aliquas conſtare, ſi ex eo illæ nutriuntur, hoc enim indicat illum continuo regigni & conſumi, ex tali autem materia non poteſt ſolidum aliquid componi nec etiam morbus aliquis in eo poni poteſt, continua enim illius additio & conſumptio, nullum ponit ſubiectum quod ſtabiles paſſiones & diuturnas recipiat; poſtremo, morbi ſunt viuentium & non nutrimenti paſſiones.

De eo vero humore quo dicit conſtare carnem, & adipem, maior eſt difficultas: nam primum malè ſtatuit vnum, & eundem eſſe humorem quo adeps, & carnoſa pars conſtant: nam materia adipis tota liquatur, & conſumitur per morbos, caro verò ipſa ſiue muſculoſa ſit, ſiue ea quam dicit reperiri in omni viſcere, & omni parte ſolida, per nullos morbos abſumi vnquam omninò poteſt; Præterea, docere debebat qualis eſſet ille humor, & ex qua materia eſſet confectus, & quomodo differat ab eo quo ſolidas partes conſtitui proponit: nam & in his maior adhuc ſubeſſe vanitas conſpicitur: vult enim venam, & arteriam habere in ſe duplicem ſubſtantiam, carnoſam vnam, fibroſam & membranoſam aliam, quam verè ſolidam dicit eſſe, & has nullo modo fieri poſſe humidiores, nec poſſe pati colliquationem, & propterea ſi illæ exſiccentur, hominem ſanari non poſſe; eã

igitur

igitur ſemper manere parém in his qui adhuc augen A tur numero duntaxat, in his verò qui abſoluti iam ſunt, etiam magnitudine; carnoſæ vero ſubſtantiæ magnitudinem in omni ætate variari tradit decimo, & vndecimo Methodi, idque accidere, quoniã fibroſa, & ſolida huiuſmodi materia, ex ſemine ortum habet, carnoſa verò ex ſanguine, quare hanc reſtitui poſſe, nimirum cui materia ſuppetat ex ſanguine, illam verò minimè, cum deſit ex ſemine materia contra hanc opinionem hæc dici poſſunt, primum quòd in venis arterijs, ſtomacho, inteſtinis, & alijs partibus, quas ſpermaticas vocat, non appareat fibroſa vna ſubſtantia, alia verò carnoſa: nam ſi quis illarum compoſitionem in minimas particulas dilacerare velit, inueniet quicquid in illis eſt in fibras diſſolui. Præterea, oporteret etiam in oſſibus quę inter omnes par B tes ſolidas ſunt ſolidiſſimę, & ſi quæ aliæ maximè ſpernaticæ, duplicem talem ſubſtantiam ponere, ſi modo communis debet eſſe compoſitionis materia, & ratio, quæ quidem in illis nullis ſenſibus diſtingui poſſunt. Deindè, abſurdum eſt, credere in vena aliquid eſſe fibroſum quod ferre non poteſt ſiccitatẽ, nec decrementum, in eadem verò eſſe carnem, quæ omnia eſt apta pati: nam ſi contemplari velimus in diſſectionibus eorum qui tabe, vel ætatis curſu perierunt, inueniemus profectò quicquid eſt in vena eodem modo exſiccatum & affectum. Quod verò ſcribit, fas non eſſe vt fibræ ſingularum partium liquentur ſicut carnes, ratione caret, aut certè eam ipſe debebat afferre: nam ſi tota vena conſtat ex ſolo ſemine, cur tota ijſdem paſſionibus non ſubijcietur ſub- C ſtantia quæ in ea reperitur? nonne tota nutritur, & augetur vſque ad certum tempus, nonne ex libro primo de differentiis febrium ſuperius ex eo authore adduximus, particulas quæ ſunt veluti cordis elemẽta, ſicciores reddi & inopia alimẽti tenuiores. Quod euidentius oſtendit cùm per maraſmum perfectum ſtatuit Lycnij modo defectu humoris diſſolui continuitatem ſolidæ illius ſubſtantiæ. Ex quibus quidem conſtat, fibroſam eam ſuam ſubſtantiam pati poſſe colliquationem, & conſumptionem humidi, vanũque eſt ponere vnicam compoſitionem, vt ille facit in corporib. noſtris ex elementis, & ſtatuere poſtea aliquid in ea nihil poſſe pati, aliud vero omnibus paſſionibus ſubijci. Hæc nolo diligentiore diſputatione proſequi quod feci in Commentarijs in Artem D Medicinalem, quare ad illud tranſeo quod eſt proprium præſenti tractationi, quid ſcilicet patiantur hi ſui humores in ſingulis febribus hecticis, nam & in hoc non minor eſt inconſtantia quàm in præcedentibus; Ponit igitur primam ſpeciem hecticæ (vt ex locis ſuperius adductis patet) cum naturalis cordis tẽperies euerti incipit, neque tamen natiua humiditas protinus aboletur, neque virtus plurimum laborat, ſed primo fit veluti quædam efferueſcentia, primum enim naturalis cordis temperies euertitur, non ſolũ per febres hecticas, ſed per alias omnes, ſiquidẽ morbus affectus eſt præter naturam, & is affectus naturalem corrumpit conſtitutionem.

Præterea natiuam eam humiditatem intelligit roridam quæ in ipſa efferueſcentia neceſſario abſumi- E tur, vt quæ conſtet ex aerea aqueaque, & ob id tenuiſſima ſubſtantia alioqui malè rorida diceretur eſſe; id uero quod dicit plurimum non laborare virtutem, non poteſt diſtinguere vnam ſpeciem ab alia: nam quod vni videtur plurimum, alteri videtur parum. Amplius, cum roridus ille humor continuo regignatur, & abſumatur, quomodo poteſt eſſe alicuius febris ſubiectum? id enim quod ex eo parit hodiernã febrem, vel ab ipſa febre, conſumitur, aut dabit in nutrimentum cordi, quod vero recenter affunditur ex noua nutritione, non ſtatim aptum eſſe poteſt, vt ſit febris ſubiectum. Hæc enim vt continuo affligit, ita ſubiectum in ipſo corde habere debet in quo hęrere poſſit. Cur præterea in ſeptimo Methodi ſcribit difficillimè curari hanc ſiccitatem quæ naſcitur ex conſumptione huius humoris? nam ſi ex eo nutritur cor, neceſſe eſt illum fuiſſe à venis tranſmiſſum, quid ergo obeſt quominus idem facilè fiat, ſi ventriculi, & aliarum partium virtus nullam nondum inſignem labem ſenſerunt? Ac vero, maiora ſunt abſurda quæ dicuntur de generatione Maraſmi: nam (vt diximus) non vult Galenus in adultis ſubſtantiam fibroſam, aut certè humorem ex quo conſtat id, quod verè ſolidum eſt, vel minimum conſumi poſſe, ſed æqualem magnitudine perſeuerare, augeri tamen do nec animal creſcit, quod quidem ſano modo intelligendum eſt: nam ſi viuunt vt aliæ partes ſimilares, neceſsè eſt vt ſubijciantur illis paſſionibus, quibus obnoxia ſunt omnia viuentia, nutritioni inquam incremento, & decremento; & mirum eſt ſi dicamus illas augeri, & negemus poſtea minui: ſed non poſſunt omnino minui, quia duplici conſtant ſubſtantia vt poſtea oſtendemus, quarum vna nihil pati poteſt à cauſis quæ in nobis ſunt viuentibus, alia vero patitur, & ob eam accidit diminutio; Eſt autem ſubſtantia quæ non poteſt conſumi humor ex quo conſtant glutinanturque partes, vt ex elementis conſtant; ea enim nec per febres, nec curſu ætatis, aut per alios morbos ſeparari poteſt ab alijs cum quibus coniungitur; ſola enim putredo eam compoſitionem diſſoluit, & humorem ſeparat à terrena ſubſtantia, quam cum alijs elementis glutinabat, vt experientia docet; humor verò viuentibus proprius patitur à calore proprio uiuentibus; quare per morbos, & ætatis decurſum, quæ calorem afficiunt, ex ipſius actione humor ille euaporat, & eo penitus deficiente, ſimul perit calor qui in eo tanquàm in proprio ſubiecto reſidebat, & illo tanquam pabulo utebatur. Sed dicet quiſpiã, quomodo humor elementaris non proprius uiuentibus, ſed communis etiam cadaueri, augeri poteſt, nutriri, & ceſſante incremento non amplius minuitur, an augetur, & nutritur cum humore proprio uiuentibus, quod in nutrimento potentia contineatur ſubſtantia utroque humori ſimilis, ſed poſteaquam ad ſummum incrementum partes, & uterq; humor, peruenerunt, perſeuerat nutritio utriuſque ſubſtantiæ, ſed diſſolutio ſubſtantiæ factæ ex elementis fieri non poteſt, quia cum corruptio naſcatur dominantibus paſſiuis, humor qui glutinat partes, non habet uim dominandi, cum animal utroque calore regitur, humor uero uiuentibus proprius relationem non habet ad eum calorem elementarem, ſed ad eum qui proprius eſt uiuentibus? Quarè rectè dictum eſt à Galeno, ſubſtantiam eam uerè ſolidam non poſſe minui, ſi ſola ſit: minui autem uidetur ob conſumptionem humiditatis propriæ uiuentibus, quæ cum alia eſt confuſa; Quomodo igitur Galenus ponit humorem ex quo conſtant ſolidæ partes, nec ipſas partes minui poſſe, & interim aſſerit hecticas maraſmodes fieri conſumpta ea ſolida ſubſtantia, ita ut frangatur & ex ariditate continuitatem amittat? ſi enim ea ſubſtantia hoc patitur, non ſolum minuetur, ſed etiam penitus corrumpetur; & ubi quæſo, & quando unquam uidit in aliqua tabe tales cineres? Præterea, Galeni opinio de diſtinctione horum humorum, & febrium hecticarum, frenum & leges imponit febri, quomodo enim illa quæ eſt apta, & nata omnem ſubſtantiam quæ à calore febrili poteſt pati, conſumere, non ſtatim aggreditur humorem roridum, & eum quo conſtat pinguedo, ſiue cambium ut uocat Auicenna, non enim tantum craſſitie, duritie, uel alijs

quali-

qualitatibus inter ſe differunt, vt vnum prorſus con- A
ſumere debeat, alio nondum intacto vt illi volunt;
quod ſi omnes inuadit humores, & conſumit plus,
vel minus (vt rationi eſt conſonum) erunt ſtatim om
nes febres hectiæ ſimul, nec vna alteri ſuccedet.
Amplius, quomodo vno penitus pereunte ex illis hu
moribus, vita per aliquos dies, imò menſes durare
poteſt, vt illi ſtatuunt maraſmum tunc incipere,
cum roridus humor penitus eſt conſumptus? nam
ſi ex eo rore nutriuntur partes, eo penitus abſumpto
neceſſe eſt animal perire, niſi alius in locum conſum
pti reſtituatur; quod ſi alius reſtituitur per conti-
nuam nutritionem, nihil mirum dicunt, quandoqui
dem id contingit in omni nutritione, vt ſcilicet ſem
per in locum deperditæ ſubſtantiæ alia reponatur;
quod ſi ros ille penitus deficit, cum incipit tabes, ex B
quo fiet cambium, & hoc deficiente, quomodo nu
trietur verè ſolida pars? omnia ergò quæ in nobis
ſunt, momento temporis concident, cum tabes nõ
ſolum diu eſt progreſſa, ſed cum primum incipit pe
nitus conſumpto rorido humore, hoc enim abſum-
pto, reliqui qui ab eo materiam ſuam ſumunt ad nu
tritionem, & omnia opera quæ nutritionem ſequun
tur, & proinde vitam ipſam perdi neceſſe eſt. Addo,
quod maraſmus non eſſet paſſio omnium partiũ cor-
poris ſi in illo patitur, quod ſolidum eſt, & id eſt fibro
ſum, & membranoſum, quæ ſubſtantia, vel nõ eſt,
vel exigua in cerebro, corde, pulmone, carne mu-
ſculoſa. Amplius in libro de differentijs febrium,
nulla facta mentione de carnoſa parte, ponit omnes
febres hecticas in rorido humore, & in parte ſolida; C
in decimo verò Methodi vnam ponit in rorido hu-
more, aliam in carnoſa ſubſtantia, tertiã in ſolida.
Plura contra iſtam opinionem dici poſſent: nam
quod nulla ratione, nec principijs nititur, infinitas
propemodum confutationes patitur; ſed hæc ſuffi-
ciant, ne diutius meam opinionem de hac re retar-
dem, quæ hoc principio potiſſimum nititur, demon
ſtrato in noſtris Commentarijs in Artem Medicina-
lem, duos ſolum in nobis eſſe humores quibus con-
ſtamus, vnum quo elementa inter ſe glutinantur,
qui communis eſt partibus viuentibus & mortuis,
quicquid enim conſtat ex quattuor elementis, humo
rem habet aqueum, cuius beneficio terra cohæret,
& in compoſitionem cum alijs aſſumitur, qui hu-
mor pati non poteſt per morbos aliquos, ſed ſolum D
per ueram putredinem, vt videmus cadauera ex ſe
ipſis diſſolui, & in cinerem redigi conſumpto eo hu
more qui terram colligabat, & glutinabat. Morbi
autem ſunt viuentium corporum, & propterea naſci
non poſſunt niſi à principijs viuentium; ſunt autem
viuentium principia duo, anima & corpus, & cor-
pus quidem non omne, ſed quod humorem in ſe con
tinet viuentibus proprium, oleoſum & pinguem, &
præterea calorem proprium etiam viuentibus, qui
eum humorem habet tanquam ſubiectum & pabu-
lum, qui humor, (vt etiam illic oſtendimus) à calo-
re noſtro plus vel minus, pro incremento ipſius ca-
loris ſui conſumptionem, & diſſolutionem patitur,
ac pro ipſius diminutione minuitur robur, vita, &
quicquid boni in viuentibus eſt, eoque penitus con- E
ſumpto, calor ſuo pabulo deſtitutus, ſimul expi-
rat, extinguiturque. Igitur in hectica febre calor,
qui iam partibus ſolidis eſt in facto eſſe, nec amplius
dependet ex alio humore contento in venis, eum in-
quam humorem conſumere incipit, & tunc incipit
hectica febris, poſtea vero proſequitur eam conſum
ptionem, donec penitus eum diſſipauerit, atque in ea
conſumptione vnica duntaxat febris ponenda eſt,
quæ habeat ſuum principium, & incrementum, &
ſuo modo uigorem, & declinationem lethalem, nõ
autem tres febres poni debent, alioqui cur non ponũ A
tur tres febres diariæ in ſpiritibus, aut tres humora-
les, quarum vna naſcatur ſolum ex calefactione, alia
verò ex ebullitione, & alia tandem ex conſumptio-
ne materiæ ſubiectæ ipſi calori, ſicut volunt illi ex
calefactione, ebullitione, & conſumptione maiore,
vel minore humoris roridi, tres febres hecticas ori-
ginem ſuam ſumere. Hæc noſtra opinio habet ſua
principia, ſua indicia, ſuas cauſas, & curationem,
poſſibilem, & denique rationi, & experientiæ qua-
drat; ſequatur tamen quilibet eos authores quos ue-
lit, & inuentis frugibus iucundiſſimis, glandę, anti-
quiſſimo hominum cibo, ueſcatur, ſi modo putat ab
antiquis nunquam recedendum.

De cauſis & generatione febris Hectiæ.

QVæ pariunt febrem Hecticam particulatim
tradit Galenus multis in locis, in quibus le-
gitur ardentes febres malè curatas, inflam-
mationes uentriculi vel hepatis, necnon pulmonis
vel thoracis affectibus & præſertim ex ſuppuration-
ibus & tabe dyſenteriam, lienteriam, diarrheam, &
denique alios affectus qui pariunt febrem diuturnã,
hecticam febrem generare. Quin etiam eaſdem pri
mo incipere, vt diarias, ex ira, triſtitia, laſſitudine,
in corporibus calidis & ſiccis, & nunquam eas ab ini
tio inuadere, ſi non excitentur à cauſis procatacticis,
in libro ſecundo de Criſibus memoriæ prodidit; Ad-
dit tamen in libro primo de differentijs febrium, cor C
pora humidiora nõ poſſe ab initio eas pati, ſed ſolum
ſicciora, & maximè ſi cum ſiccitate coniungatur ca
liditas, & adiungãtur uita laborioſa, vigiliæ, curæ, par
cus uictus, tempus anni calidum & ſiccum, & regio
pariter calida & ſicca. Tradit etiam in eodem libro,
tabidam febrem aliquando fuiſſe natam ex diuturna
inflammatione, coli inteſtini & ſtomachi, veſicæ, &
renum. Eandem quoque ſequi, cum in dyſenteria na
ſcitur inflammatio, aut ex leuitate inteſtinorum, &
alui longo profluuio nata eſt primum febricula. Am
plius, ſcribit 8. capite decimi Methodi, pulmonem,
vtpotè humidum & laxum, non eſſe opportunum ad
generandas febres hecticas, aliquando tamen eas fie
ri cum pulmo ſicco & calido eſt temperamento, nec-
non eas incidere ex pectoris & meſenterij, ieiuni, &
coli inteſtini, & uteri & renum affectibus; in ſepto ue
ro tranſuerſo maraſmum ſe non uidiſſe, hecticam ve
ro ſemel ſe vidiſſe abſolutam: ſæpe vero citius interi-
mentem quam planè eſſet completa. Quæ quidem
paulo diligentius ſunt expendenda: nam quod hecti
ca febris facilè ſequatur ardentes febres, ratio dictat
& experientia, ea enim potentiſſima cauſa eſt ad calo
rem ſtabilem inducendum in humorem uiuentibus
proprium, & ad eum abſumendum; idem efficere
poſſunt longæ febres, præſertim ſi bilioſæ fuerint:
nam pituitoſæ, & melancholicæ, (vt quæ non alant
vehementiorem calorem) eam non habent uim.
Ceterum, inflammationes ventriculi, inteſtinorum,
meſenterij, hepatis, vteri, non videntur parere he-
cticas, eo quod præueniat mors ſi uehemens eſt in- E
flammatio; in leuiore autem malo leuicula febris
naſcitur, quę uim non habet conſumendi humorem
inſitum ſolidis partibus. Sic etiam ſuppurationes &
inflammationes pectoris ſi non liberantur antequã
hectica fiat, occidunt; lienteria & diarrhea ſi ſine
febre infeſtant conſumere quidem poſſunt ſubſtan-
tiam noſtram, ſed hecticam nõ habent coniunctam,
ſi nec febrem ipſam habent; dyſenteria ſi cum febre
ſit, potenter & facilè poteſt inducere hecticam, quo
niam & ſanguis ipſe euacuatur per aluum, & per fe-

brem

brem diſſoluitur inſitus humor. Iam vero pulmonis inflammationes omnium maximè hecticam pariunt quod docent vlcera pulmonis, quibus ſuperueniunt febres, quæ uel ſtatim hecticæ fiunt, aut certè non multo poſtea quam incepit putrida, omnes enim qui ex febribus malis ex ſputo ſanguinis cum eroſione moriuntur, cum tabida febre pereunt; quinetiam abſque vlcere ſæpè vidi ob contaminatum ex putredine vel calloſis tuberculis pulmonem, ſtatim hectica febre fuiſſe correptos, quod oſtendebant vrinę ſimillimæ vrinis ſanorum per vniuerſum morbi decurſum; & merito huius viſceris affectionem huiuſmodi hecticas febres pariunt, ob maximam vicinitatem cordis. Sed quomodo poteſt ſtatim hectica febris gigni ex vlcere & leui inflammatione pulmonis, quę huiuſmodi ulcera comitari ſolent, cum febres ardentes non niſi poſt longum tempus vim habeant generandi hos affectus? an fortaſſe id accidit, quod exulcerato pulmone ſolida pars pati incipit, & humor viuentibus proprius conſumi, & uia aperitur per partem exulceratam calori, qui ueluti per continuitatem penetrat in ſubſtantiam cordis, atque ita illius humorem inſitum ſtatim afficit, & depopulatur. Itaque quod ille tradit alio loco, hecticas febres non incipere poſſe ab alijs cauſis quam à procatarcticis, experientia reprobat, quę docet ex vlceribus & putredine ſubſtantiæ, pulmonis primam habere ſuam generationem, coniungitur tamen ab initio ſimul putrida ſæpè leuiſſima, quę nõ turbat concoctionem, ſed proditur ex acceſſionibus; A cauſis vero procatarcticis inquam hecticam natam uidi niſi contaminatus eſſet pulmo, aut intrinſeca alia radix præter intemperiem calidam & ſiccam, quam ipſe ſolam putat eſſe cauſam primarię huius generationis. Quam ob rem in cauſis hecticę febris, habenda maior eſt ratio aptitudinis ſubiecti, quam efficientium cauſarum, eæ enim abſque illa nequeunt ab initio hecticam parere; vbi vero corpus aptum eſt, leuiſſima etiam occaſio eadem generat, vt diarias & putridas.

Signa Febris Hectica.

SIgna hecticę febris, ut & aliorum morborum, non oportet enumerare ex alijs Scriptoribus collecta, ſed ex ipſa rei natura ſunt elicienda; cum enim quattuor ſint ſignorum fontes, eos conſulere oportet, ita, vt cuiuſq; rei in fontibus inuentæ naturam conſideremus & uim, ſic enim facilè inueniemus quod quærimus. Igitur, cum dicamus hecticas non fieri niſi à calore depaſcente iam propriũ & inſitum humorẽ ſimilarum partium viuentiũ, certũ eſt, calorem non poſſe eſſe vehementem, magna enim ebullitio fieri non poteſt in humore qui excidit à vaſis, & iam ſolidior eſt; Eſt igitur paruus, æqualis, & ſemper ſibi ſimilis: nulla enim eſt cauſa inæqualitatis, & diſſimilitudinis, vbi non eſt putredo in æquali & ſimili materia; acris tamen eſt, ob materiæ ſiccitatem, ſed non ſtatim talis ſentitur, ſed cum diu tangitur corpus, quia ex profundo attollitur cum pauco vapore; pulſus parui quidem ſunt, conſumptis iam ſpiritibus, & humoribus qui in venis ſunt, & etiam ipſis ſolidis partibus; additur frequentia propter auctum vſum; fiunt quoque velociores aſſumpto cibo, & paulo maiores roborato natiuo calore, & reſtaurato vtcunque humore viuentibus proprio; ſic etiam calor paulo poſt aſſumptum cibum augetur & accenditur, præſertim, vbi iam multum progreſſus eſt morbus; accidit enim, vt recè ſcribit Galenus, calorem augeri ſicut fit ex calce affuſa aqua, ea enim humorem alit cum quo calor vehementior conſurgit.

Quòd ſi iam magna eſt conſumptio illius humoris, ſequitur ſiccitas, & ex ea durities in pulſibus. Quia uero febris hæc eſſentiam ſtabilem, & firmam habet in corde, neceſſe eſt in ea regione thoracis cui cor ſubijcitur, ſentiri calorem acriorem, & eos cordis motus, quales diximus apparere in arterijs, quæ quoniam immediatè naſcuntur ex ſubſtantia cordis, ideo calidiores quàm aliæ partes, paritet ut ipſum cor, tanguntur. Siccitas quoque uariat penes gradus ipſius febris: nam in principio, ſiue in prima ſpecie ipſius febris, nulla apparet ſiccitas: propterea Galenus dicere ſolet, quaſdam febres hecticas eſſe ſine ſiccitate. Eſt autem ea euidentiſſima in tertia ſpecie, unde ea dicitur tabes, qua qui detinentur, tempora habent collapſa, oculos concauos, nares acutas, & ut ſemel dicam, uniuerſum illorum corpus eſt uelut ſceleron cute contectum, & tunc mors propinqua eſt; & ſi quis eos poſt mortem diſſecare uelit, inueniet quod ſæpius ſum expertus, illos nihil amplius ſanguinis in uaſis continere, & pulmonem rugoſum & durum inſtar corij caprini exſiccati. In media autem ſpecie iam aliqua apparet ſiccitas. Porro in reſpiratione non apparet aliquod euidens uitium, facilè enim ſpirant ac ſi febre non laborarent, quoniam exiguus eſt calor, nec magna inſpiratione, nec expiratione egent, ob paucos uapores fuliginoſos, illi enim abundare ſolent, ubi adeſt putredo in humoribus. Quod uero ad alias actiones animales attinet, tradit Montanus, nullum eſſe in ſenſibus, uel imaginatione, uel ratiocinatione aut memoria uitium, quandoquidem, inquit, acutius qui ita laborant, has actiones exercent. Verum non uidet acutiem illam præter naturam eſſe, ut quæ naſcatur à ſiccitate morboſa: propterea ex eo ſolum uitio deprehendimus iam præſentem eſſe febrem hecticam, aut inſtare; cum ægri acutius audiunt, uel præter ſolitum ſententiosè loquuntur; vnde Medici prudentes iubent ut aſtantes ſubmiſſa uoce & clã loquantur de ægroto, ſcientes illos omnia diligenter obſeruare & intelligere. Ridendum etiam eſt, quod ſcribit, ſpiritus in ipſis fieri frigidiores, & propterea omnia cruda circa cor, & pituitam propterea abundare: fiunt quidem ſpiritus pauciores deficiente ſubiecto humore & ſanguine, ſed non frigidiores, hoc enim repugnat naturæ febris & caloris, qui non poſſet in cute ſentiri, niſi cum ſpiritibus exeat à corde; Spiritus ergo calidi, pituita vero in prima ſpecie, nec etiam in ſecunda abundat, vt oſtendunt excrementa alui ſimillima excrementis ſanorum: ſed hoc accidit ſolum in tertia ſpecie, vbi & calor & ſpiritus deficiunt, ſicut etiam fit in ſenibus. Ait etiam Montanus, hecticos malè appetere cibos, potum autem frequenter, quod experientiæ repugnat: nam vt hi qui conſumpti ſunt perinde vt decrepiti inediam ferre non poſſunt, nec exiguus ille calor deijcit appetentiam, nec ſitim affert, hæc enim mala naſcuntur ex magno feruore & ebullitione humorum; propterea videmus eos qui quartana ſimplici laborant, nec cibum auerſari, nec potum præter modum expetere, in quibus tamen vehementior quam in hecticis calor eſt. Excrementa vero alui inquit Montanus, ſunt dura, aliquando liquida, & illa quidem fiunt, quando hectica naſcitur vitio inflammationis hepatis, vel inteſtini gracilis, vel renum, tunc enim inquit, attrahitur quicquid humoris eſt in chylo; Liquida verò fiunt vitio ſtomachi; potius dicendum eſt, inflammationes

illarum

illarum partium, vt quæ obſtruant meatus liquida reddere excrementa, & vt rarò vel nunquam fiunt hecticæ cum iſtis inflammationibus, ita rectius dicitur, tunc liquida reddi excrementa in hecticis, cum illi iam tabidi ſunt facti, tunc enim deficiente calido, & ſpiritu influente, & inſito ſingulis membris humore, neceſsè eſt alimentum malè concoqui, hinc eruditates, & aquoſitates. Quantum verò attinet ad vrinas, male ille quoque docet, vrinas nunc eſſe crudas & albas, nunc craſſus, rubeas, orobaceas, farinaceas, ſanguinolentas: nam cruditas, & concoctio (vt alibi oſtendimus) in vrinis, fit ſolum in febribus putridis; aliæ verò vrinæ quas tradit non ſunt ſigna hecticarum febrium, ſed diſpoſitionum quæ ſeparatam habent naturam. Vrinæ ergò in hecticis non mutantur, vt ſæpè experientia docuit. Hæc ſufficiant de ſignis febrium hecticarum: nam prædictiones quæ prænunciant ſalutem aut mortem venturam, ex iiſdem fontibus eliciemus, ſicut etiam illa quæ oſtendunt putridam tranſire in hecticam, aut cum illa coniungi.

De curatione febrium hecticarum.

IN curatione febrium hecticarum primum illud videndum eſt, an ipſa febris ſola ſit, ita vt cauſam amplius nullam habeat à qua foueatur, quales ſolent eſſe illæ quæ naſcuntur à cauſis procatarcticis; an vero ſubſit aliquis adhuc affectus, qui illam generauit, vel fouet, cuius generis eſt putredo, vlcera & inflammationes pulmonis, & aliarum partium commemorati affectus. Si adſunt huiuſmodi cauſæ, pugnandum eſt & contra eas, & contra febrilem diſpoſitionem ab illis inductam. At ſi ſola & ſimplex eſt febris, illud perpendendum eſt, an adhuc ſit in principio ſiue in prima ſpecie, vel in ſecunda, aut tertia: nam ſi in tertia eſt, res prorſus deſperata eſt, quoniam calor defectu ſui humoris prorſus eſt factus inutilis ad concoctionem, & diſtributionem alimenti, propterea nec humidum ipſum amplius affundi poteſt ad conſumpti reſtaurationem, nec calor ipſe excitari poteſt, & diu conſeruari, quare mors prædicanda eſt; & nulla generoſa remedia in illis tentanda ſunt. Quod ſi febris adhuc eſt in prima ſpecie, id eſt potius cum ebullitione humoris proprij viuentibus, quàm cum conſumptione, facilis eſt curatio, ſola enim refrigeratione morbi ſolutio fit; in media verò ſpecie, ſiue in curſu huius mali, iam ſimplex non eſt febris ex ſolo calore aucto, ſed coniuncta cum ſiccitate; quare non ſolum refrigeratione, ſed etiam humectatione opus eſt, per omnia oportuna auxilia, quæ aſſumuntur in corpus, vel extrinſecus admouentur, vel fiunt à nobis, vel educuntur, aut retinentur, de quibus ſigillatim dicere aggredior.

Porro inter ea quæ aſſumuntur dubium eſt, quæ nam conuenire poſſint: nam vt omnia quæ febribus competunt à nutritione conueniunt in prima ſpecie hecticæ, ita dubium eſt quæ ſint idonea alimenta in ſecunda & tertia, vbi non ſpirituoſa, non humoralis, ſed ſolida ſubſtantia conſumptionem paritur. Solidã enim oportet eſſe materiam quæ id efficiat, at ea eſt craſſa & viſcida, propterea Galenus in ſeptimo Methodi, auriculas porcorum, & extremitates illorum, & aliorum animalium commendat in his qui admodum ſunt exſiccati & conſumpti. Et recentiores Medici etiam extollunt teſtudines, cancros fluuiatiles, & alia quæ conſtant dura, & ſolida ſubſtantia. At vero, quæ talia ſunt difficillimè concoquuntur in omnibus qui non ſunt optimo habitu præditi; in hecticis vero huius materiæ concoctio omnino eſt impoſſibilis. Quid ergo agendum? eligenda quidem ſunt alimenta quę in ſe habeãt vim nutriendi eum humorem, & tamen omnino difficilè non concoquuntur, qualia ſunt qui boni ſunt nutrimenti, & ex præparatione faciliorem reddunt cõ coctionem, quæ enim liquida exhibentur, etiãſi ſuaptè natura difficilem habent concoctionem, tamen vincuntur, in noſtris corporibus etiam debilitatis, & conſumptis, cuius generis ſunt, caro pullorum gallinaceorum, caponis, perdicis, phaſiani, contuſa, & cum iuſculo eiuſdem animalis mixta, & ita præparata vt bibi poſſit, cum qua etiam ptiſanæ ſuccus, & lac amigdalinum miſceri poſſunt, eſt enim in huiuſmodi alimento quod refrigerat, humectat, nutrit, & fugit difficilem concoctionem, quin etiam oua ſorbilia ſunt admodum vtilia, & vua paſſa, & dulces amygdalę, & piſtacia, ſaccharum ipſum cum idoneis fercu lis admixtum. Fiunt etiam, & conſumata vt vocamus, & diſtillata ex prædictis carnibus, & ex carne teſtudinis, & cancrorum fluuiatilium, & ex extremitatibus animalium, elicitur enim vi ignis humor tenacior, qui in illis inſitus eſt, qui aptus eſſe poteſt ad illorum nutritionem, & interim quod eſt terrenum & durum, relinquitur.

Vinum vero illis cõfert, ſed non generoſum, quod uim habet calefaciendi & exſiccandi, nec omnino aquoſum, quod nullam habet uim nutriendi, ſed quod mediocrem habet naturam, tenuitatem & leuẽ dulcedinem, quod enim tale eſt, facilè rapitur in omnes partes corporis, & nutrit. Cuius generis eſt Trebianum Florentinorum, & Varianum Lucenſium.

Quantum uero pertinet ad ea quæ extrinſecus adhibentur inter omnia alia præſidia maximè commẽdantur balnea aquæ dulcis, tepida primum, deinde etiam frigida: nam etſi aqua humorem inſitum non emendet, ut quę ſit excrementoſa, tamen qualitatem exſiccantem retundit, ex quo calor febrilis remittitur. Iuuat etiam uapor aquæ ad apertionem, & diſtributionem alimenti, frigiditas uero ipſa denſata ſuperficie prohibet ipſius diſſolutionem, & interim mitigat acrimoniam caloris febrilis. Et hæc de febribus dicta ſufficiant. Reliquum eſt, ut de ui purgantium medicamentorum ut pollicitis fidem faciam, tractem, quod auſpice Deo futura lectione proxima præſtabo.

De ui purgantium medicamentorum.

ANtiqua eſt & adhuc non ſatis explicata quæſtio de ui & facultate purgantium medicamẽtorũ, quomodo ſcilicet humores noxij ab alijs ſeparentur, & extra corpus euacuentur, eſt enim ab omnibus receptum medicamenta purgantia id facere per attractionem, & ad hanc ipſam illa moueri per ſimilitudinem quam habent medicamẽta ipſa cũ humore qui educitur. Porro hãc ſimilitudinem interpretatur Galen. aliquando per qualitates, aliquando per totam ſubſtantiam, qualis, inquit, appareret eſſe in magnete & ferro; ſimilitudinẽ autem per qualitates oſtendit eſſe in cnidio & enico, nã inquit ſimilitudo vtriuſque ſubſtantiæ & qualitatum, ſunt enim illa alba vt pituita tactu viſuque cognoſcitur, & ex eo etiam quod vtrunque pituitam detrahat; ſimilitudinem etiam aliquando interpretatur familiaritatem. Quod vero ferrum non atrahat ferrum, ſed magnes ferrum, ratio, inquit eſt, quod oporteat ea quę attrahunt ſimilia & non eadem eſſe. Quod ve

ro

ro magnes lapis ferrum trahat, onicus pituitam, & non econtra ferrum magnetem, & pituita onicum, ratio inquit, eſt quod magnes fortior ſit ferro, & onicus pituita, quippe cum cnidiũ calidius ſit pituita, iuuat autem ad attractionem calor. Ceterum inter purgantia medicamẽta tradit idem author quædam habere venenoſam qualitatẽ, & ea, ſi non purgant, corrumpere, & tanquam in venenum uerti? Alia vero quæ non habent permixtam vim venenoſam, non propterea nocere ſi non purgant, ſed concoqui, & talem generare humorem, qualem trahere nata erant: Quæ quidem multis difficultatibus ſunt implicata: nam in primis dubium eſt an ſeparatio & euacuatio humorum fiat per attractionem medicamenti: nam motus quidam fiunt attrahente quidem alio id quod mouetur, alij vero alio eodem impellente, alij verò quod res ipſa quæ mouetur ab interno ſuo principio impellatur ut ignis ſurſum, terra deorſum poſſetque quiſpiam dicere facultatem eſſe expultricem quæ in nobis eſt, & ſolet quod noxium eſt expellere, cum ſentit auxilium à medicamento contento in corpore tunc enim aggredi noxium humorem & illum excludere quem antea aggredi non audebat. Vel dicere poſſemus quod probabilius eſſet, ipſos humores ſponte properare ad ipſum medicamentum, quomodo fiunt alij motus inter res duas; nam non ſemper is qui amat, trahit ad ſe amata, ſed etiam qui amatur, properat ad ſuum amantem, quemadmodum etiam flores cicorei ſponte uertuntur, & ſequuntur ſolis motum: in qua re non eſt credendum ſolem eſſe qui attrahat & moueat ipſos flores; quæ enim poteſt eſſe ſimilitudo ſuperiorum ad inferiora vt illa debeant trahere hęc? Rationi enim eſt conſonũ ut hæc ſequantur illa; ſic etiam magnes lapis ſemper conuertitur ad noſtrum polum & propterea dirigit curſus errantium nauigantium. Præſtat tamen dicere quod fiat attractio: nam alioqui cur humores non ſemper purgarentur, cum medicamenta exhibentur non ſatis ualida; nam humores ſi ſponte mouerentur ad medicamentum, non deberent tardare ſuum motum ob debilitatem medicamenti, cum ſit etiam in debilibus ea uis qualiſcunque ea ſit, quæ medicamenta mouere dicitur vel quæ eſt cauſa vt humores ipſos moueant. Iam uero excutiendum eſt quod dicitur attractionem fieri per ſimilitudinem qualitatum vel ſubſtantiæ: nam ſi intelligant ſimilitudinem ipſam attrahere ridiculum eſt, ſunt enim res ipſe que attrahunt nõ ipſa ſimilitudo, & ita certe intelligendum eſt; ſed uidendum an res ipſæ trahant quia ſimiles ſunt rebus attractis per qualitates, vel per ſubſtantiam; primum enim non poteſt eſſe cauſa attractionis ſimilitudo quæ eſt per qualitatem: nam uel qualitates ſunt actu in rebus, vel potentia ſimiles, non eſt autem intelligẽdum de ſimilitudine actu, quia caſſia nigerrima trahit pituitam albam, & bilem flauam, & agaricus albus trahit etiã bilem flauum, & pituitam; rhabarbarum vero flauã purgat etiam hos humores. Quare accidit quod aliquando medicamenta habeant ſecundas qualitates humoribus ſimiles primas uero nunquam habent, cum medicamenta purgantia potentia calida vel frigida ſint, ſecundæ autem qualitates non ſunt actionis cauſæ ſed primæ: quare Gal. non debebat oſtendere eſſe ſimilitudinem inter pituitam, & onicum in colore qui nihil agit, ſed in primis qualitatibus; at pituita frigida onicus vero calidus. Non igitur de ſimilitudine qualitatum in actu res poteſt intelligi, nec vero adeſt ſimilitudo qualitatum in potentia: nam caſſia calida eſt & humida, manna temperata rhabarbarũ, & agaricum calidum & ſiccum, hæc tamẽ omnia vacuant bilem calidam & ſiccam, & pituitã frigidam, & humidam. Præterea humores eodem modo dicit attrahi à medicamentis quo modo alimentum trahitur à partibus, at hoc trahitur non quod ſit ſimile in qualitatibus ſed in ſubſtantia, quandoquidem quædam ſunt medicamenta alterantia magis ſimilia noſtræ naturæ per qualitates, quàm nonnulla alimenta quæ intemperatiora ſunt temperatis medicamentis, hæc tamen non trahuntur ſed illa; quare meritò dicebat Meſue medicamentum purgans trahit, non quia calidum, vel frigidum, ſed quia tale, tam quam ſimilitudo, aut vis purgandi non ſit per qualitates. Sed iam excutiamus ſimilitudinem eam quæ dicitur eſſe per ſubſtantiam; eſt autem quidquid eſt ſubſtantia, vel materia, vel forma, vel compoſitum ex his, quod autem non fiat attractio per ſimilitudinem formæ, patet: nam alimenta nulla formam habent ſimilem actu, vel potentia rebus quæ nutriãtur, vt ſatis patet in rebus quibus nutriuntur plantæ, alia animalia, & nos ipſi; mutantur enim alimenta in materiam noſtram, quæ ſubſternitur formæ, non autem in formam, & animam noſtram, cum qua nullam habent ſimilitudinem, nec proprietatem, at ſimilitudo quæ eſt per materiam, non eſt cauſa attractionis, vel alterius motus, quippe cum principium omnis motus ſit à forma; præterea medicamenta etiam ipſa purgantia, quàm habere poſſunt ſimilitudinem cum humoribus, aut inter ſe ipſa, quæ vt plurimum differunt ſecundum primas & ſecundas qualitates, ita ſecundum ipſas formas quæ qualitates præcedunt ipſa differre oportet; non ergo ſimilitudo in formis medicamentorum, & humorum temnenda eſt, nec etiam ſimilitudo reperitur in compoſitis ipſis, nam ipſum compoſitum agit mediante forma quæ eſt in materia; potius igitur dicendum eſt illa attrahere propter familiaritatem quandam, quæ eſt inter medicamentum & humores, ita enim videmus ob eandem familiaritatẽ trahi alimentum, & alia omnia quæ grata ſunt, a rebus allici, & cum ſequitur nutritio eadem retineri, & concoqui: in purgatione vero poſt attractionem ſequitur expulſio, cum medicamentum non habeat virtutem retinendi. Quod vero ſcribit ſimile attrahere ſimile, & non attrahi quæ ſunt eiuſdem naturæ, refellit Auicennæ argumentum, qui miratur cur ferrum non attrahat ferrum, ſi ſimilitudo attractionis eſt cauſa, nam vt inquit Galenus ferrum eſt ferro idem & non ſimile, idem autem ſeipſum non appetit, nec in ſe ipſum agit, verum vt in hoc rectè ſcribit Galen. ita leuiſſimam adfert rationem cur reciproca non ſit attractio inter ferrum, & magnetem, humores, & medicamenta, id enim tribuit fortitudini maiori, quæ eſt in re attrahente; ſed dicat quæſo, quæ maior fortitudo eſſe poteſt in magnete lapide, quàm in ferro ipſo longè duriore: onicus, inquit trahit pituitam, & non trahitur ab illa, quia calidior, ex calore autem maius robur acquiritur.

Verum hæc ratio non reſpondet in multis alijs; eſt enim bilis flaua longè calidior caſſia, manna, ſirupo roſaceo, tamarindis, & multis alijs quæ bilem purgant; eſt igitur alia ratio: nempè, quod quæ attrahũtur non habeant potentiam attrahendi, ſed vt ſolum attrahantur, eſt enim ea potentia attrahendi ſolum in rebus quæ recedunt à natura elemẽtorum, & maximè apparet in plantis, & illarum partibus, ab illis enim ferè omnis materia purgantium medicamentorum ſumitur; non mirum igitur ſi ea quæ ſumuntur à rebus animatis, tamquam à ſuis partibus, attrahunt, quæ vero ſunt elementa corporis noſtri hac vi non ſunt prædita, Magnes autem lapis

vt & metalla ipſa, etſi animata non ſint, ſunt tamen plus quam illa, quæ penitus inanimata eſſe cognoſcuntur, quippe cum creſcant, & venas ſuas habeant propterea à nonnullis rectè ponuntur media inter animata, & inanimata. Ex his igitur patet, nihil probabilius repetiri poſſe de attractione purgãtium medicamentorum, quam quod illa donata ſint à natura, forma, per quam illa agunt, & apta ſunt familiares ſibi humores allicere, aut ſi iſtam familiaritatem auferre velis, quandoquidem inter magnetem, & polum noſtrum, & inter flores cicorei, & ſolem cuius motum illi ſequuntur, (& propterea à noſtris *viraſole* dicitur, nulla huiuſmodi familiaritas excogitari poteſt) dicemus breuiùs cum Meſue, medicamentum attrahit, non quia calidum, vel graue, uel contrarium, vel ſimile, ſed quia rale factum eſt à virtute celeſti medicamenti miſtionem regulante, & ſupra ipſam operante: & vt vno verbo dicam, inquit, hoc prouenit à propria forma rerum attrahentium, A quæ quomodo agat ignoramus. Quod uero ſcribit Galenus inter purgantia quædam habere vim venenoſam, & illa ſi non pungant, corrumpere, & tamquam in venenum verti. Alia verò concoqui, & mutari in humorem eum, quem attrahere ſolent, atque ita nutrire, expendendum eſt: nam purgantia nulla agnoſcuntur habere vim venenoſam; quomodo enim eam habere poſſunt, ſi vt ille, inquit, tota ſubſtantia nobis ſunt ſimilia? quod ſi illa nocent, id faciunt, vel ob vehementem vim purgandi, vel ob caliditatem, & acrimoniam, quibus natura reſiſtere non poteſt. Alia vero quæ mitiora ſunt, & ſi B non nocent, hoc tamen non referendum eſt in id quod concoquuntur, & in nutrimentum vertantur, ſed quòd miſceantur cum humoribus, & per miſtionem retundatur, & uincatur illorum malitia: longè enim diſtat natura purgantiũ medicamentorum à noſtra ſubſtantia, ita ut nihil familiare habere poſſit, cuius beneficio nutriatur noſtrum corpus.

IOAN. ARGENTERII CASTELLONOVENSIS PEDEMONTII PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAESTANTISSIMI.

De calidi ſignificationibus, & calido natiuo.

TEMPERATI, calidi, frigidi, humidi, & ſicci, nomine in medicina noſtra nihil eſt frequentius: nam nec temperiem noſtri corporis, nec alimentorum, medicamentorumque vim, nec aliud ferè quicquam eorum de quibus agimus abſque his nominibus exprimere poſſumus. Cuius rei vtilitate adductus, vt omittã Theophraſtum, qui de calidi ſignificationibus libellũ ſcripſiſſe dicitur, Galenus noſter, integros ferè libros paſſim in ſuis operibus de ſignificatione varioq; harum vocum vſu conſcripſit: ſi quis enim (vt alios infinitos locos prætermittam,) libros de temperamentis, & tres priores de ſimplicibus medicamentis excutiat, nihil aliud ferè, quã harum dictionum varias ſignificationes in illis explicari inueniet. Quantum vero referat natiui calidi naturam, vimq; omnem tenere, ſatis oſtendunt Philoſophi, & præſertim Medici, qui vniuerſas corporis, animiq; actiones ei tribuunt acceptas, necnon morborum generationem, curationem, & præſeruationem ſanitatisq; etiam tuendæ rationem fieri illius merito oſtendunt: quod ſi Galeno credamus, non ſolum quę diximus ei concedemus, ſed etiam in eo animæ eſſentiam philoſophica licentia ſtatuemus: vnde etiam de hac re Author ille librum contra Lycum conſcripſit, & infinitis alijs locis illius naturam, & vſum, quem corpori præſtat explicare nititur; quæ ſi ſolita ſua varietate ſæpius inter ſe non confudiſſet, ſi vincendi cauſa ſui ſæpè non obliuiſceretur, & Methodo eſſent hæc pertractata quæ ſparſim, nulloque propoſito principio docentur, non erat profectò quòd de eadem re ſcribere cogitaremus. Verùm quum ſępius ex illius libris integram certamque horum explicationem colligere laboraſſem, ſed interim vana omnia ob miram potiſſimum ſcribendi varietatem meliri conſpicerem, niſi adhiberetur docendi Methodus, qua vtilia à ſuperfluis ſeiuncta, certo ordine connecterentur, cępi diligentius de hac re, tum legendo, tum alios docendo, mecum agere; Ac quum poſt multos labores viderer mihi in hoc negocio aliquid conſequutus, quod eorum conſilio, quorum maximè hortatu ad hæc ſcribenda primum me contuleram, arti noſtræ fore vtile ſperare poſſem, id alijs antea à me ad editionem conſcriptis libris adnectendũ A eſſe duxi: præſertim quod viderem nonnulla de natiuo calido circunferri, parum meo quidem iudicio elaborata, & quæ rudioribus facile imponere poſſent; tum etiam quod Commentaria noſtra in Aphoriſmos Hippocratis, quæ breui ut ſperamus in paulo maiore otio expolita, in publicam utilitatem euulgabimus, planè aliquibus in locis intelligi non poſſent abſque eorum diligentiore quadam explicatione, quam expoſitoris officium in aliorum authorum enarratione non admittit. Quid vero in Galeni tractatione deſiderari poſſit, vnicuique conſtare puto, qui aliorum opinione non ducitur, ſed ſpectat quid præſtare debeat, qui ſe ad aliquid ſcribendum confert: nam nec capita docet, quibus totius rei ſumma cõtineatur, & de eadem re varia ſemper tradit, quod apparet quum primo de Temperamentis libro, homi B nem ſingulasque animalis ſpecies calidas dici aſſerat eo quod medio illo quod in ſingulorum ſpecie ſtatuitur ſint calidiores, quum initio eiuſdem operis, & 2. de Simplic. calida vocari animalia cenſeat, propterea quod plus caloris in compoſitione quam frigoris ſunt ſortita. Poſtea uero quum de temperamento vermis agit, minus in eo caloris quam frigoris ineſſe ſi propriam illius compoſitionem ſpectemus; Homi nem prætereà in toto genere ſubſtantiæ medium cõſtituit: nunc vero cutem internam manus & alia denique multa aut varietate confundit, aut certe dum arte non utitur, negligentius explicat, quod ſuo loco oſtendemus.

De quibus calidi, aliorumq; prædictorum nomina in medicina dicantur. C

ILlud operępretium in hac tractatione eſſe duco, vt inprimis veluti antè oculos ponamus de quibus prædicta nomina efferuntur: nam ex rerum diuerſarum natura, licebit etiam aliquid capere ad varias vocum ſignificationes, quibus illæ exprimuntur intelligendas: quandoquidem ferè ex diuerſo modo, quo illæ qualitates corporibus inſunt, diuerſæ ſignificationes ſunt excogitatæ, ne longa faſtidioſaque percontatione, & diſtinctione quæreremus, quod intellecta propria uniuſcuiuſque ſignificatione ſtatim innoteſceret: Propterea enim quod alio modo calidum ineſt primis elementis, quam in noſtris

ſtris corporibus,ideo varium calidi nominis vſum ex cogitarunt maiores noſtri:qui artes conſcripſerũt, vt ſimplici calidi appellatione perciperent lectores quo nam modo ſingula corpora,quæ calorem in ſe continerent,calida intelligerentur; Qua in re ſi quis omnia enumerare velit generatim, de quibus calidum, aliaque prædicta nomina, quæ ſolius calidi explicatione (ne ſuperflua reddatur tractatio eorum quę eandem rationem ſubeunt,comprehendemus) dicãtur: inueniemus ſanè,vel Eleméta eſſe,vel humores, partes corporis,totum ipſum corpus,medicamenta, alimenta,aerem ambientem,& proindè regionem: Cęli ſtatum,& anni tempus, & ætates: hæc enim omnia,vel temperata,vel calida,frigida, humida, & ſicca nuncupamus: nec de alijs hęc nomina in arte noſtra efferri memini,aut ſi quę alia fortè reperientur, alicuius iſtorum ſignificandi rationem omninò accipient.

Calidum quid ſignificet, & quot modis abſolutè dicatur.

ARiſtoteles calidum ſolam ipſam qualitatẽ, nempè caliditatem ſignificare in Logicis tradit: At Medicis non ſolum id, ſed etiã ſubſtantiam,ſiuè corpus,quod ea qualitate eſt prædi tum ſignificat, & optimè quidem: nam percontanti quid ſit caliditas,corpusve,quod eam habet,aptè reſpondemus aliquid eſſe calidum,vt albedo eſt quidpiam album,necnon etiam corpus,quod dealbatum eſt. Non ſolum corpus calidum dicitur quod calidita tem habet,ſed etiam pro eo quod eſt calidius calidũ vſurpatur:dicitur autem multis modis aliquid calidius Ariſtotele teſte lib. 2. de partibus animalium. Nam calidius primo dicitur quod vehementius tactum calefacit; Item quod magis liquefacere liquabilia,& cremare,quæ cremari poſsũt. Præterea quod plus caloris in ſe continet calidius vocatur eo quod minus habet; Item quod lentè frigefit calidius alio eſt quod cito,& quod calefit citius eo quod lentius calidius cenſetur. Verùm non ſolum his modis, ſed alijs duobus prætereà aliquid alio calidius dicitur: Nam calidius eſt quod plus habet ſubſtantiæ calidę, vbi par eſt caliditas. Item calidius vocamus, quod alteri collatum huiuſmodi apparet Gal. authore lib. 1. de Temperamentis,& in Comment.illis aphoriſmi. Qui creſcunt plurimum habent,&c. Porrò calidum, quum de corpore dicitur vel abſolutè,vel non abſolutè intelligitur,inquit Galenus. Verum quum abſoluti nominis vario vſu tractationem confundat, vtile inprimis eſſe duco, vt homonimiã hanc oſtendamus, & propriam inſtituto noſtro ſignificationem ſumamus: igitur ἁπλῶς, i. abſolutè, ſiue abſoluto ſermone, apud eum vno modo dicitur pro eo quod eſt prorſus, ſiue extremè,quomodo ignem abſolutè, abſolutoque ſermone calidum pro eo quod eſt ſummè calidum dici ſcribit;ſumit item abſolutè pro eo quod eſt ſine collatione ad aliquam rem priuatam, ſed propriæ temperaturę ratione huiuſmodi eſt in qua calidum exuperat: quo pacto ſanguinem calidum eſſe ſtatuit abſolutè, temperaturæ ſuæ ratione, in qua calor frigus exuperat; Item abſolutè idem eſt quod ſine additione illius, cuius res eſt, vt ſi quæratur cuius temperamenti ſit os non adiecto Leonis,aut alterius animantis,id abſolutè quæri dicitur. Alio modo abſolutè idem eſt quod exactè, vt temperies animalis abſolutè optima non dicitur, nec media ideſt omninò optima,nec exactę media eſt:quum æqualem mixtionem ex contrarijs exquiſitam non habeat. Capitur,& abſolutè calidum pro eo,quod eſt extremè calidum, quemadmodum ignem abſolutè, i. extremè calidum eſſe ſtatuit. Prętereà,abſolutè vſurpat pro eo, quod eſt ſine diſtinctione, vt abſolutè non eſſe reſpondendum ait, vbi quæritur an aliquid ſit frigidum,vel calidum. Poſtremo abſolutè calidum idem eſt,ac ſi dicas collatione ad ſui generis medium, quo pacto vermis abſolutè loquendo ſiccus,vel humidus intelligitur, quod talis ſtatuatur ad mediũ cõparatũ, quod inter vermes conſtituitur,quomodo etiam magnum,& maius in libris de Pulſibus differre ſcribit, quod magnum abſoluto ſermone dicatur,maius autem minimè: nam magnum, non ſine collatione dicitur, non minus profectò quàm maius, ſed id ad q magnum dicitur non additur, quum ad medium ſui generis reſpectu dici intelligatur: additur autem id ad quod dicitur maius. Tot ferè, aut pluribus etiam modis abſolutè aliquid dici apud Galenum cum ex alijs locis, tum ex primo illius libro de Temperamẽtis, intelligit vnuſquiſq; qui diligentiùs eum authorem perlegat; qua ſanè varietate nuſquam expreſſa, dum videtur eodem modo abſoluti nomen vſurpare,tractationem longè obſcuriorem reddit. Nos autem ne rudiores confundamus abſolutè calidum ſumemus pro eo quod eſt ſine collatione, ſed ſuaptè natura ab exuperante caliditate calidum euadit:non abſolutè autem idem ſit, ac ſi per collationem dicamus.

Quæ abſolutè, & quæ collatione, quove modo elementa,humores,anni tempora calida dicantur.

INter ea, quæ calida dici ſuperius poſuimus, elementa, humores, anni tempora,abſolutè, pro prieque mixtionis ratione calida, temperataque dici ſtatuit Galenus, hoc ſolo diſcrimine quod in elementis calidi, frigidique nomen ſummam indicet in his qualitatem,in alijs vero contrariam excedentem: Dicitur enim ignis calidus,quod ſuaptè natura ſummum habeat calorem,ita ſiccus,quod ſummam ſiccitatem obtineat;ſanguis autem calidus,quod illus caliditas frigiditatẽ uincat: ſic hyems frigida,quod in ea exuperet frigiditas; ex quo intelligere vnuſquique poteſt ſummam vtramque qualitatem à Galeno elementis tribui; ſi enim calidum, humidum, frigidum,& ſiccum,ſummam indicant qualitatem,neceſſe eſt, vt quum ignis ſiccus, aqua humida, terra frigida, aer calidus dicatur, ſummas, extremaſque has etiam qualitates illis ineſſe putemus: quod etiam in libro de elementis apertè teſtatur,vbi terram frigidiſſimam, ſicciſſimamque: aquam nunc frigidiſſimam, nunc humidiſſimam vocat. Sed vtcunque res ſeſe habeat, non enim noſtri eſt inſtituti veterem de hac re quæſtionem hoc loco tractare,Galeno authore; integra manet propoſita de his nominibus quum elementis accommodantur, ſignificatio: ſummam intelligentes in illis eſſe,à qua denominantur qualitatem. Illud vero potius explicandum hoc loco cenſeo, quonam modo ex anni temporibus liceat Ver appellare, an calidum ſcilicet, vel temperatum. nam magna de hac re apud antiquos Medicos, nec ſatis adhuc meo quidem iudicio explicata fuit controuerſia, ut ex Galeni libro ſecundo de Temperamẽtis uidere licet:nec alio commodiore loco a nobis ea tractari poteſt:Proinde paucis utra uerior ſit opinio expendamus.

An

An temperatum, vel calidum & humidum Ver dici debeat.

ANtiquiſſimorum Medicorum opinio fuit Ver calidum, & humidum dici debere, quę tametſi multis rationibus cõprobata uideri poteſt, tamen Galeno non placet, qui illis confutatis temperatum omnimodo eſſe contendit. Verum quum mihi aliorum argumenta tum ualidiſſimis rationibus, tum maiorum etiam authoritate confirmata, integra poſt Galeni confutationes eſſe videantur, honeſtum eſſe duxi illis patrocinari, quos verius ſenſiſſe credimus, & præiudicata opinione eius, quem colimus potius quam rationum momentis victos nobis perſuademus; Ac quoniam multę adferuntur utrinque rationes, & confutationes, operæ pretium eſſe puto, ſigillatim ſingulas excutere, vt ex propinquo pugna cernatur, quæ primum enumeratione rationum alterius opinionis, & adhibitis poſtea confutationibus non perinde conſpicitur.

Primum itaque illud ſtatuatur eorum argumentum, quod ab Hippocratis authoritate ducunt, qui ver calidum, & humidum ubique ſtatuit, id quod Galenus ne tantum teſtem habeant authorem, violenta ſatis, & parum ſuis principijs conſona interpratione, factum eſſe putat, quod Ver cum Autumno contulerit Hippocrates, qua collatione calidum, & humidum eſſe apparet: nam ſi verum eſt, quod libro primo de Temperamentis ponit tanquam principium ad temperiem anni temporum inueniendam, quod ſcilicet ea non ex mutua collatione, ſed ex propria natura æſtimari oporteat: fecit ergo Hippocrates quod facere non debuit, quum Veris temperiem ex collatione cum Autumno colligit: Deinde quum ex anni temporibus exuperantium humorum generationem, & morborum curationem probet, neceſſe profectò eſt, ut ſingulorũ temperiem ex propriis qualitatibus, non ex hac collatione, quæ nihil ad hæc confert metiatur: non enim propterea quod ver calidus ſit Autumno morbos frigidos, & ſiccos tollit, & ſanguinem copioſum, calidos, humidoſque morbos gignit: ſiquidem frigidum eſſe poteſt, quod frigidiori collatum calidum dicitur, quod calidos effectus nunquam pariet, quales Veri tribuit Hippocrates. Quinetiam quum ſtatuat Galenus Autumnum in calido, & frigido medium ſed inæqualem & ver itidem temperatum, quomodo calidius Ver Autumno ab Hippocrate dici poteſt? Nec illud etiam obeſt, quod adfert ab eo ſaluberrimum dici; quod eſſe non poſſet, ſi calidum & humidum ſtatueretur propterea quod huiuſmodi Temperies omniũ peſſima exiſtat, argumento quod Hippocrates calidam, & humidam tempeſtatem, quam in Cranone uiguiſſe ſcribit, omnium peſſimam cenſuerit: etenim maximum caloris, humoriſque exceſſum damnat Author, vt ſatis oſtendit tempeſtatis deſcriptio, vbi largas crebraſque pluuias æſtumque vehementem contigiſſe commemorat; propterea non fit, vt ſi valdè calida, humidaque temperies morboſa ſit, idem omnis exceſſus illarum qualitatum efficiat: quippè omnes inſignes intemperies damnamus: quaſdam tamen paululum à mediocritate recedentes commẽ damus. Adferunt deinde illi vitam calido, & humido foueri, optimamque ob id eam temperiem eſſe, quæ uitæ ſit conſeruatrix: At Galenus peſſimam eo loco huiuſmodi temperiem eſſe contendit, quam tamen alijs locis potiſſimum libro de ſanitate tuenda eam nobis natiuam eſſe, vtpotè ex ſemine, & ſanguine vtroque calido, & humido confectam tradat, & quantum maximè fieri poteſt diu humectantium, calefacientiumq; vſu ſeruari iubet; Quod ſi aliquando alibi, vt libro ſexto eiuſdẽ operis, huiuſmodi temperiem damnat, non eam certè quæ paruos habet exceſſus, ſed quę abundè in utraque qualitate exuperat reprehendit. Colligunt præterea illi philoſophorum authoritate, qui Animalia calida, & humida eſſe ſtatuerunt optimam huiuſmodi temperiem eſſe: vtpotè quæ animalibus alijs omnibus meliore conditione donatis propria exiſtat; Qua in re Galenus ſcribit calida, & humida animalia à Philoſophis dicta non propriè mixtionis ratione, quum quędam frigida, & ſicca hoc modo reperiri poſſint, ſed collatione facta cum ſeipſis mortuis, aut plantis: in quo primum ſibi repugnare videtur, quippè quum ſcribat initio primi de Temperamentis animalia calida, & humida dici, quòd hæ qualitates in illis contrarias vincãt. Ridicula præterea eſſet hæc Philoſophorum opinio. Quum enim illi de natura ipſius rei diſputent, & qualis vnaquæque res ſit ex proprijs principijs inueſtigent, nunquàm id inuenient, ſi ex huiuſmodi collatione quęrant. At quos quæſò profert Philoſophos, qui ita ſenſerint? oportebat me herclè nomina illorum non ſubticeri, quorum authoritate ſe tueri ſtudet. Nec plantarum etiam reſpectu animalia calida, & humida dici poſſunt, quum multæ plantę animalibus ſint longè calidiores, quandoquidem ex illis aſſumptis, aut admotis animalia ipſa perindè incaleſcunt, vt etiam ignea earum vi adurantur: & quid ſanè obſtat quominus calida, & humida animalia ab illis ſint dicta proprij temperamenti ratione, quẽadmodum Ariſtoteli in libro de longitudine, & breuitate vitæ, & paſſim alibi placuiſſe videmus: quando etiam operationes, quæ in illis fiunt ita eſſe conuincunt: Si enim in omni animali alimenta coquuntur, eo etiam authore fiat concoctio calido, & humido vincente, neceſſe profectò fuerit in omni animali calidum, & humidum præpollere. Nec mihi profectò firmiore aliqua ratione videtur ille propriam opinionem aſtruere: eo enim ſolo colligit temperatũ eſſe quod tale videatur, at quo modo appareat, non docet: non enim eo quòd non ſit perinde calidum vt æſtas, & humidum, vt hyems propterea temperatum eſſe dicemus, vt ipſe colligere videtur: quia interum exceſſu magna eſt latitudo: fierique poteſt, vt Ver non ita quidem calidum ſit vt Aeſtas, nec humidum vt Hyems, & tamen calidius, humidiusq; temperato, quod illi probare nituntur, reperiatur. Præterea, quum temperamentum puerorum tale eſſe dicat quale eſt Veris temperamentum, alibi autem pubeſcentes temperatos, ſi Ver temperatum ſtatuat, idem eſſe temperamentum in pueris, & pubeſcentibus concedat oportet, & quum puetos calidos, & hũmidos dicat eſſe, Ver calidum pariter, & humidum ponat neceſſe eſt. Oſtendunt præter alia prędicta Ver calidum, & humidum ſanguinis generatio, qui eo tempore plurimum augetur, etſi Galenus, vt poſitam ſententiam tueatur, non veretur ſanguinẽ eo loco temperatum vocare: quem alibi vbique calidũ, & humidum ſtatuit, & corruat alioqui totius compoſitionis noſtri corporis ex Elementis ratio, & in morborum generatione ſibi aduerſetur: nam quum noſtrum corpus ex humoribus, hi autem ex Elementis conſtent, quorum qualitates, & naturam retinet, quid quæſo reſpondebit aeri, ſi ſanguinem negemus calidum, & humidum; quomodo prætereà tueri poterit inflammationem eſſe intemperiem ex calido, & humido, conflatam, ſiquidem ſanguinem ex quo fit, calidum, & humidum non ponamus. Nec illud dicendum eſt, ab eo intelligi ſanguinem, qui vnus eſt ex quattuor humoribus, quum calidam, & humi-

dam temperiem ei tribuit, non autem totam humorum maſſam, quæ à ſanguine exuperante nomen ſibi vindicauit, fit enim inflammatio ex tota ipſa humorum maſſa, nec poſſunt omnes humores verè exuperare, niſi peculiariter quartus ille humor, qui calidus, & humidus dicitur, excreſcat; quomodo quæſo etiam oſtendet calidos, & humidos morbos verè gigni, frigidos autem, & ſiccos tolli, ſi illud calidum, & humidum non ita eſſet. Quid præterea humiditatem ab hyeme derelictam conſumpſit, quid caliditas ex longitudine dierum facit, ſi aer eo tempore, calidior non redditur. Statuamus ergo Ver calidum, & humidum, & tamen ſaluberrimum vocemus, quum magni non ſint, etiam morboſi in eo harum qualitatum exceſſus, ſed parui, quod intelligere non potuit Galenus, ſiquidem omnis exceſſus planè in medio illud eſſe contendit; huiuſmodi verò optima nobis eſt temperies, vtpotè quæ ad naturales omnes actiones obeundas maximè ſit idonea, alioqui pueritiam damnemus calidam, & humidam, & ſanguinem omnium humorum optimum, & naturæ familiariſſimum: item cibos calidos, & humidos, qui optimè nos alunt; & denique animalium naturam, vitamque noſtram, quæ calido fouetur, & regitur Hippocratemque ipſum accuſemus, qui Ver calidum, & humidum, ſaluberrimum tamen vocat. Sed hæc ſatis de hac re, ne videamur contentioſius pro veritate aduerſus Medicorum Principem agere, qui certè hæc non ignorauit, ſed vincendi cauſa vt exiſtimo diſſimulauit; redeamusque tandem ad alia, quæ in propoſito negocio relinquuntur.

Quonam modo alimenta, medicamentaq; calida dicantur.

POrrò quum medicamenta, & alimenta ad vſum animalium referamus, meritò fit, vt collatione facta ad ea, quorum ſunt medicamẽta, vel alimenta, calida vel temperata, aut alteriùs qualitatis dicantur: ſic ſanè illud vocamus homini medicamentum quod eum mutandi vim habet, alimentum quod nutrire poteſt; eaque calida, frigida, humida, ſicca dicimus, quæ hominem calefaciunt, refrigerant, humectant, & ſiccant: temperata verò, quę illius temperiem in eodem ſtatu conſeruant.

Totum & pars cuius temperamentum quærimus quot modis conſideretur, & quibus illorum ſingula conferri poſſint.

TOtum & partem de cuius temperamento agimus, vel vt genus, vel vt ſpecies, vel indiuiduum, vel ut medium generis, aut ſpeciei dumi poteſt: licet enim de Socrate petere cuius temperamenti ſit ut animal eſt, ut Socrates eſt, vel vt medium in ſuo genere, vel in ſua ſpecie; at, quum genus omne temperatum non ſit, ſed ſolum quod in ſubſtantia continetur, ideo nihil quod in quantitate, uel qualitate, uel cæteris prædicamentis ponitur, temperatum, uel intemperatum dicetur, niſi quatenus ſubſtantiam ſignificant: ſed nec etiam ſubſtantia, nec corpus: non enim omne corpus, nec omnis ſubſtantia ex quattuor qualitatibus conflatur; Quarè nec quærere poſſumus cuius temperamenti ſit ſubſtantia, aut corpus, quum nullam hæc temperiem actu habeant. Primum ergò de quo quærere poſſumus eſt corpus compoſitum, & animatum, uel compoſitum, & non animatum, uel etiam ſimplex, & Elementare, ut corpus uerbi gratia quod ignis dicitur, aptè enim ſciſcitabimur cuius temperamenti illud ſit, quemadmodum etiam, qualem habeat temperiẽ animatum, uel non animatum corpus. Deindè, de omnibus ſpeciebus, tum animati, tum inanimati quærere poſſumus, ut de animali, plantis, lapidibus, & omnibus ſuis ſpeciebus, & indiuiduis; De medio autem quod in genere ſubſtantiæ corporeæ ex Elementis compoſitæ ſtatuitur: nam inter ipſa Elementa nullum medium ponitur, ad quod alia referantur niſi etiam fortè quis inter illa meliori conditione, & qualitatibus melioribus prædituin credat, tum ad omnia genera inferiora, ſpecies; & indiuidua facta collatione, quærere poſſumus; Eſt autem medium illud temperatum ex æquali portione omnium Elementorum, iudicaturque optima illa temperies inter omnia corpora temperata, quæ exactam omnino, & æqualem elementorum portionem recipit. Petere ergo poſſumus cuius temperamenti ſit huiuſmodi compoſitum abſolutè, ideſt ſolũ expendendo propriam illius temperiem, inueniemusque illud temperatiſſimum eſſe. Sic etiam ad omnia genera, ſpecies, & indiuidua collatum, tale iudicatur: ſemper enim temperatum dicetur quum exactiſſimam temperiem obtineat.

Ergo genus quod temperatum eſſe incipit, ad reliqua conferri non poteſt, quum nullam temperiem actu habeat, medium autem illius omnibus, aptiſſimè confertur: ineptè ſiquidem peteret cuius temperamenti ſit corpus, quod ex elementis conflatur, at aptiſſimè quæret, qualem temperiem habeat quod parem ex elementis mixtionem accepit. Genus autem proximum primo, & ſpecies ſequentes medio primi generis, & oppoſito generi, illiusque medio, quinetiam ſpeciebus, & omnibus illius indiuiduis conferri poteſt, proprijs autem ſpeciebus, & indiuiduis minimè; medium autem illius omnibus ex Elementis compoſitis, ut ſi quis uerbi gratia quærat, cuius temperamenti ſit animal, ut corpus eſt compoſitum ex elementis, id quod ſciſcitari, idem eſt ac ſi quæras, quale temperamentum obtineat collatum ad medium, quod ſtatuitur inter corpora compoſita, quod cum ex æquali Elementorum mixtione cõſtare dictum ſit, ad illud collatum animal calidum, & humidum dicetur: & qui ad illud facta collatione quærit de animalis temperamento, etſi collationem faciat, perindè tamen eſt, ac ſi abſolutè quęrere aliquis dicatur, propterea ex pari elementorum mixtione, medium illud conſtare ſtatuitur: nam perindè eſt quærere, quo modo, & qua proportione Elementa mixta ſint in animali, & quomodo ſe habeat temperies animalis ad corporis compoſiti medium, quod quum excedat in caliditate, & humiditate, calidum ob id & humidum dicitur: Ergo animal ad medium ſummi generis hoc modo relatum dicitur: ad medium autem animatorum corporum cõferturquidem, ſed quum ipſummet medium ſit, contingit ut idem ad ſemetipſum referatur: inter animata enim animal optimi temperamenti cenſetur, quod illius officia, & actiones præcellant ea, quæ ab inanimatis proueniunt: ut autem animal ad medium ſummi, & ſui generis, ità ad oppoſitas ſpecies, illarumque media, & indiuidua ſub ſpeciebus contenta referri poteſt, ſuis autem ſpeciebus, & indiuiduis, eadem ratione, quam de ſummo genere adduximus: aptè enim quis petet, cuius temperamenti ſit animal reſpectu inanimatorum, & medij, quod inter inanimata ponitur, & ſpecierum illorum, ut lapidis, & indiuiduorum, ut huius, uel alterius lapidis: cuius uero temperamenti ſit, uel hominis, uel Socratis, ineptè quis ſciſcitabitur, uel calidum, aut frigidum eſſe dicet: quippe quum nullam temperiem illorum reſpectu

actu

actu habeat; Cæterùm, oppoſita genera, & ſummo
A quod inter corpora animata ponitur reſpiciens qui
generi, & medio illius, & oppoſito generi quod me-
dium. eiusque ſpeciebus, & indiuiduis optimè con-
fertur, ut brutum animal genus quoddam eſt anima
lis, de cuius temperie quærere poſſumus, quatenus
eſt compoſitum ex Elementis, quatenus animatum,
animal, uel hominis, uel Socratis reſpectu: Eodem
modo ſpecies cum generibus ſuis medijs generum
ſpeciebus oppoſitis, & indiuiduis illarum conferun
tur, cum ſuis uero indiuiduis ob prædictam rationē
non item. Porro, indiuidua omnia omnium ſpecie-
rum ad omnia referri poſſunt, genera inquam om-
nia, ſpecies media omnium generum, omniumque
ſpecierum, & etiam ad eorum indiuidua optimè e-
nim ſciſcitabimur cuius temperamenti ſit Socrates,
ut corpus eſt compoſitum ex Elementis, ut anima-
B temperamenti ſit Socrates, ut Socrates eſt, quum ni
tum, ut animal, ut homo; Item reſpectu medij, quod
in genere corporum compoſitorum ex Elementis a-
nimati, inanimati, animalis, plantæ, hominis, bruti,
Socratis, uel alterius indiuidui reſpectu. Nec illud
ignorandum eſt, omnia prædicta ſibi ipſis mutatis
conferri poſſe, ut animal uiuum, cum mortuo, uiuū
& ſanum cum uiuo, & ægroto, & ſic de reliquis. Ex
quibus ſanè licet intelligere, quæ poſſint, & quot
modis ſingula alijs conferri, quod à Galeno nulla ar
te fuit comprehenſum, quum ſolum quibuſdam e-
xemplis oſtendat quædam quibuſdam conferri poſ-
ſe, nec id in omnibus, nec certa aliqua Methodo, qua
quid unicuique conferri ualeat, intelligamus, quod
inprimis meo quidem iudicio erat faciendum.

Ad quæ ex prædictis collatio fieri debent, quum de temperie ſingulorum agimus.

IAm uero quum omnia prædicta dicantur tem-
perata, calida, frigida, humida, & ſicca ex colla-
tione, multis autem modis ſingula, ut oſtendi-
mus conferri poſſint, illud explicandum occurrit cu
ius reſpectu de ſingulorum temperie pronūciemus.
Qua de re Galenus primo de temperamentis ad hūc
modum ſcribit: Si quis interrogetur quomodo ca-
lidum aliquid dicatur, ſi aptè reſpondere velit, &
non decipi, neceſſe eſt eum omnia calidi ſignifica-
ta, & ea, ad quæ collatio fieri poteſt, enumerare, &
poſtea ſciſcitari quo modo, & ad quid collatione fa-
D nuncupabitur. Quod ſi cum alio animante confe-
cta, calidum illud vocare velit. Verùm hæc regula
mihi parum artificioſa, & minimè neceſſaria vide-
tur: nam non ſolum laborioſa eſſet huiuſmodi enu-
meratio, præſertim quod ille (vt diximus) artem non
doceat, qua inuenire ea liceat, ad quæ collatio fieri
poteſt, ſed etiam facit ut nihil in arte noſtra de his
rebus certo affirmare poſſimus: nunquam enim tem
peramenti calidi ſigna, cauſas, aut quicquam aliud
de quouis temperamento pronunciari poſſet, niſi
ſemper repetita hac multiplici, & varia ſignificatio-
ne: id quod quum nos non faciamus, nec ille etiam,
aut alius de Medicina ſcriptor obſeruat, conſtat
iam poſitum eſſe id, ad quod referamus quod cali-
dum, vel temperatum pronunciamus; quid autem
E quæ medum habent perfectius, ea quoque perfectio-
illud ſit, iam expendamus.

Porrò ex interrogationis modo intelligimus ſæpè
ad quid ſtatim ſit reſpiciendum: agè enim ſi quis de
Socrate ad hunc modum petat: cuius temperaturæ
eſt hoc corpus, quis non videt ſtatim reſpiciendum
eſſe ad medium, quod inter corpora ſtatuitur, quod
quum ex pari portione Elementorum conflatum ſta
tuatur, calidum, & humidum pronunciandum eſt
de quo agitur: quum in eo qualitates hæ pręualeant.
Si quis autem de eadem petat, cuius temperaturæ ſit
hoc corpus animatum, ad medium eadem ratione

quis quęrat quale habeat temperamentum reſpectu
contrarij generis, contrariarum ſpecierum, & indi-
uiduorum, ut inanimati corporis, bruti, Leonis, &
huius vel alterius, optimi temperamenti ſemper cen
ſebitur, quoniam ſemper medium eſt; reſpectu ve-
ro alterius indiuidui eiuſdem ſpecici, vt Platonis,
vel ſuimet mutati, talem pronunciabimus eſſe, qua-
lem exceſſus varietasq; naturę oſtendit, calidum ver
bi gratia ſi caliditatis ſigna maiora appareant, quam
in alio, vt iuuenem Socratem calidiorem ſeipſo pue-
C ro, quod ſenſus, & alia ſigna id oſtendant. De aliquo
leone vero ſi quis petat cuius temperamenti ſit, vt
corpus eſt compoſitum ex Elementis, eodem modo
calidum, & humidum dicetur. Si vero poſtulet cu-
ius temperamenti ſit hoc corpus animatum, admone
mur eſſe reſpondendum quod ſit temperatum, quo-
niam hoc animal. Si vero interrogemus de eo cu-
ius temperamenti ſit hoc animal, calidum & ſiccum
pronunciandum, quoniam homine calidior & ſic-
cior eſt Leo; At ſi poſtulemus qualem habeat tem-
periem hic Leo, calidus vel frigidus, aut temperatus,
prout cum temperie Leonis temperati medij in ſua
ſpecie conſentit, vel diſcrepat. Si quis præterea quæ-
rat cuius temperaturæ ſit hic Leo reſpectu alterius
Leonis, vel ſuiipſius mutati, pari modo ab exceſſu
ritur, ſiquidem cum ſpecie, quæ media eſt totius ge
neris, nempè homine, idem reponendum quemad-
modum diximus eſſe faciendum, quum quærebatur
qualis eſſet illius temperies vt animal: nam eadem
eſt diuerſis nominibus explicata interrogatio, quum
in utraque quæratur qualis ſit reſpectu medij, quod
ſtatuitur in genere animalium, ſitque illud homo,
inuenieturque malæ temperaturæ ſemper eſſe, & ca
lidioris, & ſiccioris. Si vero cum alijs animalibus
collatio fiat, aut melioris temperaturæ, aut deterio-
ris, & calidioris, vel frigidioris inuenietur, ſiquidem
animal animali alio perfectiorem habet temperiem,
& calidiorem, aut frigidiorem, id quod ex medio,
quod ſtatuitur in vnaquaque ſpecie intelligitur: nam
re temperie donata cenſentur. Sumitur autem me
dium ut poſtea oſtendemus in unaquaque ſpecie, ex
proprijs actionibus, vnde meliorem temperiem ea
ſpeciem habere dicitur quam alia, quæ meliores edit
actiones. Cæterùm, quod de animali dictum eſt, idē
de plantis dicendum eſt, & partibus illarum: ac ne
eadem ſæpius repetere cogamur, quum eadem ſit
planè ratio in plantis, quæ eſt in animalibus, ſuffi-
ciet in partibus docuiſſe eandem etiam eſſe rationē.
Igitur ſi quis os tibiæ Socratis ſtatuat, & quærat cu-

ius temperamenti sit hoc corpus, frigidi, & sicci dicetur esse, quòd plus frigidi, & sicci habeat quam calidi, & humidi, vel vt medium, quod in genere corporum temperatorum ex æquali elementorum portione mixtum statuitur: At si quis petat cuius sit temperamenti hoc corpus animatum, vel pars animalis optimi, ut enim totum animal medium erat, sic & illius partes cum aliorum partibus collatæ, eodem modo ut hominis pars est, optimi temperamenti fuerit: vt vero os, & tibiæ os, & hominis tibiæ ad medium quod etiam statuitur inter ossa, & tibiæ, & hominis tibiæ ossa collatio facienda est: ut pars uero cuiusdam hominis facta interrogatione respondendū est facta collatione ad medium, quod est inter hominis partes: est autem ut postea ostendemus in hac re non cutis, sed alia pars; At vero quum simpliciter, & nō indicato ex interrogationis modo eo quod spectare debemus: vt si quis petat cuius temperamenti sit Socrates, aut animal, aut si etiam sine interrogatione pronunciet de temperie alicuius rei, quemadmodum quum describimus signa animalis, vel hominis, vel Socratis temperati, non ita constat ad quid respiciendum sit, quum nihil de hac re Galenus tradat, quod omnibus sit commune: Mihi autem uidetur quum de genere aliquo agitur, spectari medium summi generis, quod ex æquali mixtione Elementorum temperatum ponitur: quum de specie medium proximi generis: quum de contentis sub specie, medium speciei: sic enim animal omnes scribimus esse calidum, quod in eo calor exuperet, qui pari portione in medio summi generis compositi coit; Leonem vero calidum, & siccum hominis, siue medij generis animalium collatione bilioſos homines calidos, pituitoſos frigidos: sic Socratem, & Platonem, quod bene temperato homine calidiores frigidioresque sint: sic sanè in partibus genus aliquod partis ut os frigidum, & siccum appellamus, quod æqualem mixtionem non habeat, ut medium summi generis, sed in eo frigiditas siccitasque præpolleat: Os Leonis calidum, & siccum quod in eo humanum os vincat, huius, vel alterius Leonis os frigidum vel calidum, si frigidius, vel calidius sit quā conueniat ossi temperati Leonis, ad quæ etiam respicientes bonæ vel malæ temperaturæ eadem esse dicuntur: atque hæc satis quidem de his ad quę collatio fieri potest, & quę cum alijs conferuntur.

A di præter eam temperiem, qua corpus optimè temperatū est censeatur; sic autem ea, quæ ex æquali elemē torum portione conflatur: Ideo merito fit, ut medium, quod inter corpora compoſita, siue (vt Galenus inquit) in toto genere substantiæ ponitur, statuatur æquali pondere Elementorum, siuè æquali portione conflari; & proindè aptissimè vocari medium ad pondus, At in animali huiusmodi temperies, quatenus animal est, optima censeri non potest: nam quum animal factum sit ad actiones quasdam edendas, necesse est optimam illius temperiem iudicari, quæ ad perfectissimas actiones est aptissima, vnde in eo calorem, & humorem præpollere oportet, si modo gigni, augeri, nutririque debet. Verum quum varia sint animalium genera, illud quod perfectissimas
B inter omnia edit actiones, optima temperie præditum merito creditur: quod & aliorum regula, & medium, ad quod reliqua conferantur, statuendum est Ac de his quidem duobus medijs egit Galenus, statuitque medium in tota substantia, siue corporibus compoſitis esse cutem internam manus hominis temperati: medium vero inter animalia esse hominem. Verum docendi ratio postulat ut modum doceat inueniendi medium illudque statuendi in omnibus; & ut etiam plura media, quam duo ponamus: non enim solum quid medium sit inter animalia, sed etiam inter animata, & bruta, & inanimata docendum est. Est aut (ut breuiter dicam) in unoquoque genere species ea, quæ perfectior est: in speciebus autem ipsis id quod in ea præstantissimum reperitur: sic
C profecto in genere corporum compoſitorum animatum corpus, vtpotè quod perfectius sit inanimato, medium huiusmodi statuitur, & animal inter animata, quoniam ex speciebus animati corporis animal plantis est perfectius & homo inter Animalia eadem ratione, & temperatus homo inter homines: Inter bruta vero ponenda ea species medium quæ ob præstantiores actiones edendas melioris est comparata, sitque si velis leo inter plantas, non ita facilè est aliquam inuenire, quæ reliquis præstet. Illud tamen inuolatum manet, eam constituēdam mediam quæ inter alias plantas actione præcedit: medium vero quod ad pondus statuitur, putatur esse cutis interna manus (vt diximus;) quæ etsi exactam omnino parem Elementorum portionem non est sortita, si quidem præpollere in omni corpore quod nutritur, calorem oportet: tamē quantum sensus deprehendere potest (quod Medico sufficit) verè est medium: Porro nō sufficere ea duo media, quæ ponit Galenus cutem sci licet internam manus, & hominem temperatum, ex hoc cōstāt, quod nullum sit medium ad iustitiam cui conferri possint hominis, & aliorum animaliū partes quum ut partes considerantur, non autem ut corpora nam cutis medium est omnium corporum, quatenus ex Elementis constituuntur; Quinetiam, cogit necessitas, quemadmodum homo totus reliquorum animantium medium censetur, quod talem habeat temperiem, quæ ad perfectissimas actiones sit aptissima: sic etiam partem aliquam statuere, quæ omnium partium hominis medium sit ad iustitiam: quæ etiam
E ob perfectissimas suas actiones, optima temperie constare credatur; Quum enim partem aliquam temperatiorem, melioreque conditione quam aliam esse dicimus, ut cor meliorem obtinuisse temperiem quam os, profecto cutem non spectamus: quum pari forte recessu vtraque pars à cute absit, nullamque actionem, sed solum usum corporei præstet, sed partem aliquam, quę præstantissimarum actionum, sit author, omnino ponere oportet à cuius temperamento quæ deflectunt, vt deteriores edunt actiones, sic & temperatura, & conditione omni peiore ut partes

sunt

De medio ad quod fit Collatio.

CONferri genera generibus, & species speciebus, & individua individuis, & hęc omnia medio cuidam, & denique uarias fieri posse collationes superius ostendimus: Qua in re nō est q explicemus quid per genus, quid per speciē, aut individuū intelligamus: quandoquidem id etiam rudioribus per se conflatū: quid aūt illud sit medium, qualisve naturę, ad quod spectamus, & an vnum, vel plura statui debeant huiusmodi media, & qua ratione media esse cognoscantur, non statim omnibus patet. Quam ob rē paucis hæc à nobis sunt percurrēda. Itaque illud esse mediū in hac re statuimus, quod optimam respectu aliorum temperiem obtinet: nam quum debeat illorum esse regula, necesse quoque est, ut optima conditione illud sit donatum; si quidem rectum oportet esse, quod sit sui index & obliqui; Quod si ita est, plura profecto media ponere oportet: alia enim temperies optima censebitur esse in animali vt animal est; alia ut est corpus ex Elementis compoſitum, quippè, quū nihil in corpore huiusmo

ſunt præditas iudicamus; eſtque ſi uelis cerebrum, vel cor, aut alia denique quam exiſtimemus optimas actiones edere.

Quonam modo ætates calidæ dicantur.

QVæ quotvè ſint ętates, quando vnaquæque illarum incipiat, & deſinat, qui humores in ſingulis procreẽtur hoc loco tradere ſuper fluum eſſe duco, quæ commodiore loco alibi ſumus proſequuti. Quod vero ad rem præſentem facit, quonam modo ſcilicet calidum, frigidum, temperatum intelligatur, quum de ætatibus dicuntur, & quæ ex his naſcitur controuerſia, breuiter explicabimus.

Scribit itaque Galenus, ętates calidas, frigidaſque intelligi collatione facta ad eam ætatem, quæ omnium optima, temperatiſſimaque cenſetur; eſt autem ea adoleſcentia, quam ideo temperatiſſimam ſtatuimus, quod ad corporis, animique actiones edendas omnium ſit aptiſſima, ad quam ſanè ſpectantes, pueritiam calidam, & humidam, iuuentutem calidam & ſiccam, conſiſtentem, ſiue declinantem ætatem remittente iam ſeſe omnium actionum robore quæ caloris vigore perficiuntur frigidam, & ſiccam, ſed non magno exceſſu iudicamus, ſenes vero omnes eodem temperamento, maiore tamen qualitatum exceſſu ſtatuimus: inter quos, eos, qui in vltimis ſenectutis partibus conſiſtunt, tum frigidos, & ſiccos, tũ frigidos, & humidos reputamus, quod frigiditatis vehementi exceſſu malè cibus elaboretur, plurimaque ob id in illis pituita, quæ ſuperfluo humore, & frigore ſolidas partes irrigat, corporiſque omnes actiones labefactat, vt iam non minus in humiditate, quã ſiccitate emẽdanda verſari Medicum oporteat; Qua ratione commotus Galenus, lib. 8. de Decretis Hippocr. & Platonis, quum alibi vel frigidos & ſiccos, vel frigidos & humidos ſimul ſenes pronunciaſſet, decrepitos, ſimilem hyemi temperiem obtinere ſcribit, quod ſcilicet deſperata iam correctione ſiccitatis ſolidarum partium ſatis aſſequi putetur Medicus ſi pituitoſa, mucoſaque excrementa, quæ non minus quam ipſarum partium ſolidarum uitia obſunt, emendare valeat.

De calore pueri, & iuuenis.

PVeritiam, iuuentutemque calidas dici, quod in illis ætatibus calor mediocritatẽ excedat, apud omnes conſtat; In qua vero ætate plus ſit caloris non ſine contentione ab antiquis Medicis diſputatum fuit, quum nonnulli pueros, alij vero iuuenes calidiores cenſendos iudicarent; alij vero (vt Galenus) utroſque hallucinari putent, quod ęqualis in diuerſis ætatibus ſit cāliditas. De qua quidem re, operępretium eſſe duco, vt paulo diligentius agamus, præſertim, quod recentiores multi Galenum intelligere non uideantur, vt Galenus etiam ipſe quæſtionem (vt mea fert opinio) non diluat, & nonnunquam in hac re ſibi euidentiſſimè repugnet. Quod autem recentiores Galeni quæſtionem non percipiunt, ſatis conſtat; quum enim ille proponat diſquirendũ, vtri calidiores ſint, iuuenes ne, an pueri, putant illi ab eo quæri, an plus natiui calidi habeat puer quàm iuuenis, de quo controuerſia non eſt, quum omnes agnoſcant plus eſſe in pueris, quàm in alijs calidę innatæ ſubſtantiæ: ſed de quo dubitatur, eſt, ſit ne calidior vnus quàm alius, ideſt an plures caloris gradus ſint in vno pauciores, vel minores in alio; quod etiã ex primo de ſanitate tuenda patet, vbi ſcribit, puerũ eodem gradu calidum, vt iuuenem humidiorem tamen illum. Cęterùm, quàm benè Galenus aliorum opiniones de hac re refellat, & propriã adſtruat, tunc potiſſimum intelligemus, quum aliorum rationes, & mutuas confutationes cognouerimus.

Itaque, qui pueros calidiores iuuenibus eſſe contendunt, his vtuntur rationibus, quòd illi abundent humore natura calidiſſimo, nempè ſanguine, quod maximè augeantur, quod plura appetant, & plura, fęliciusque concoquant. Quibus alij, qui pro iuuenibus certant, reſpondent, ità tamen vt quædam admittant quæ falſa ſunt, quædam verò negent, quæ concedi debent. Quod enim calidiſſimo natura humore abundant pueri, verum quidem eſt, ſed non propterea calidiores eſſe probantur, quod alij concedunt. Sanguine autem iuuenes magis quàm pueros abundare, quod ſanguinis profluuio crebrius tententur iuuenes, perperam credunt: neque enim frequentius iuuenibus ſanguis fluit, nec etiam ſi id contingeret, propterea eos ſanguine magis abundare oſtendunt, ſiquidem, ſanguinis profluuia, non tantum ob illius abundantiam, ſed etiam feruorem, & acrimoniam contingunt: quia enim in iuuenibus ſanguis feruet, & ſurſum à calore incitatus nimio impetu effertur, venas ob id aperit, veluti vrina ebullientia vaſa ebullitione magis quàm copia rumpunt. Illud autem optimè negant, pueros non eſſe calidiores, eo quod maximè creſcant, mediocris enim caliditas vbi humida ſubeſt materia, quæ diſtẽdi facilè poteſt, augmenti eſt author; necnon etiam rectè inficiantur calidiores pueros cenſendos, propterea quod plura appetant, quandoquidem appetentia mediocrem, & non vehementiorem calorem ſequitur; fieri autem appetentiam à frigido, non à calido malè putant, quum ab vtroque, & melior etiam à natiuo calore, quàm frigiditate proueniat. Quod autem dicunt pueros plura appetere, non ſolum ad nutritionem, ſed etiam corporis incrementum, ſi concedant appetentiam à calido vehementiore excitari, neceſſario etiam concedent, eos, qui plura appetunt, calidiores, ſiue nutritio, ſiue augmentum finis ſtatuatur. Quinetiam temerè putant eos cenſendos calidiores, qui melius concoquunt: bona etenim concoctio à mediocri, halituoſoque calore in mediocri materia perficitur, meliusque ob id pueri concoquunt, & ſi quæ duriora ſunt facilius vincunt iuuenes, vtpotè qui acriore, vehementioreque calore ſunt præditi.

Malè præterea ex vomitibus, & deiectionibus humidis colligunt in pueris coctiones deterius obiri, nihil enim tam validum eſt, quod aucta ſupra modum materię multitudine grauari non poſſit. Itaque, quũ pueri nullum edendi finem faciant, vim coctricem, quam ex calidi natiui abundantia validiſſimam obtinent, ciborum multitudine opprimunt.

Qui vero pro iuuenibus pugnant, pueros frigidiores eſſe inprimis probare nitontur; deinde, alijs rationibus cõtendunt iuuenes calidiores eſſe, eo enim quod plurimum dormiant pueri, minus autem iuuenes, frigidiores illos, hos calidiores putant, nimirum quod illorum opinione fiat ſomnus deuicto calido ab humido, vel frigido. idque perperam, quum genus quoddam ſomni, quale in ebrijs, & ſoporoſis affectibus apparet, hoc modo ſolum fiat: naturalis enim recurſu calidi natiui ad interiora potiſſimum fit, vel illius mediocri diſſolutione, ut etiam mediocri cerebri meatuum ab humore vel vapore, occluſione, quemadmodũ in Opere noſtro, quod de Somno conſcripſimus, oſtendimus.

Colligunt tamen optimè pueros nec ſimpliciter, nec vehementer calidos, quum huiuſmodi

cali-

caliditas longiores ſomnos non admittat. Iuuenes autem calidiores eſſe, partim firmiſſimis argumentis, partim leuioribus probant: nam quod bile inter omnes humores calidiſſimo abundēt, efficiunt quod uolunt, quum calor ex humoribus ſubiectis reſultet, calidioresque humores vehementior ſequatur calor, & ex calidiore temperie calidiores procreentur humores: viget autem in iuuenibus humor, & temperies alijs ſimpliciter calidior; Quapropter, & illi inter omnes ætates meritò calidiſſimi extiterint. Quod vero dicunt in perfecto corpore, quale iuuenum eſt, perfectum elementum, iguem ſcilicet dominari debere, id ſolum probabile eſt, quemadmodum & illud, quod ad motiones, ſenſationesq; & cogitationes aptiores, validioresq; conſpiciantur: motus enim non tam caloris vehementiam, quod inſtrumenti robur, quod ex ſiccitate accidit, prouenit, quemadmodum ſanè cogitationes ſequūtur magis ſiccitatē, quā vehementem calorem, quemadmodum ſenes prudētes, & ad cogitationes aptiſſimi cenſentur, qui tamen frigidi ſunt, & ſicci; Ex vitalibus autem facultatib. meliùs quod volunt concludent, caloris enim vehementiam illorum vehementia potiſſimum ſequitur. Ceterùm ex naturalibus quædam in pueris vt concoctrix, quædam uero in iuuenibus, ut retentrix, & expultrix, quæ robur inſtrumentorum requirunt, felicius peraguntur.

Atque hæ quidem ſunt rationes, quę vtrinque adferuntur, quas Galenus non admittit, hoc ſolo argumento, quod ex poſterioribus, & effectibus priora colligant, quod leuiſſimum ſanè in Medicina preſertim noſtra eſt peccatum, quandoquidem non alijs ferè argumentis vtuntur Medici; quod etiam ipſe facit, quum ex operibus actiones, facultatesq; inueſtigat, & temperamenta, morboſq; ex ſuis effectibus diſtinguit, & medicamentorum naturam, uimque omnem ex eo, q̄ in corpore præſtant, doceat; Quod ſi modum diluendæ quæſtionis quem tradit, probare poſſemus, faciliùs adduceremur, ut crederemus alios merito ab eo reprehendi: ſed quum illi aſſentiri nequeamus, facit, ut aliorum rationes probabiliores eſſe putemus: uult enim ille totam controuerſiam ſemota omni ratione, ſolis ſenſibus committi, quandoquidem de ſenſibilibus rebus agitur, quarum iudex eſt ſenſus: iudicari autem à tactu æqualem, paremq; omnino iuuenibus, & pueris caliditatem ineſſe, nec hos, aut illos ſimpliciter calidiores cenſendos, etſi diuerſus occurſus in utroq; ſit, ita ut acrior, & mordacior in iuuene, in puero uero halituoſior caliditas appareat: atqui diuerſus hic occurſus, ſi ſoli tactui rem committamus, nec rationem adhibeamus quæ diſtinguat, quod ob ſubiectæ materiæ diuerſitatē contingit, faciet, vt vnum alio calidiorem putemus: etenim tactus ea calidiora ſemper iudicabit, à quibus vehementius incaleſcit, quæ autem acrior eſt caliditas, etſi par cum alia ſit, vehementius tamen tactum afficit, nosque ea calidiora ſimpliciter uocamus, quæ tactum amplius calefaciunt, ut Ariſtoteles etiam libro ſecundo de partibus animalium tradit cap. 2. ſtatuamus enim verbi gratia in ferro tres caliditatis gradus eſſe, totidem in aqua excalefacta, & iudicium tactui ſoli committamus, utrum quæſo ex his duobus calidius iudicabit, ferrum profectò: ita etiam vapores qui à corpore febricitantium aſſurgunt, multo calidiores his, qui ab aqua multo calidiore quam ſint humores febricitantis attolluntur, propterea quod illi cum ſiccitate quadam ſunt coniuncti, cum qua calor vehementius tactum offendit; Itaque ſi ignoremus parem eſſe in utroque corpore calorem, & ſenſibus id definire velimus, incertiſſimam profectò omnium regulam quæremus; niſi ratio adiungatur, quæ errantem tactum ob materię ſubiectæ diuerſitatem corrigat: colliget autem ratio ab effectibus, & cauſis caloris, eum æqualē eſſe, aut in æqualē in diuerſis corporibus, in quibus ſimiles, aut diſſimiles cauſæ, & effectus ratione caloris proueniunt: optimè etenim iuuenes calidiores pueris iudicabimus, eo potiſſimum, quod calidiore humore redundent: Bilis ſiquidem ab ampliore quam ſanguis calore eo etiam authore 2. de facultatibus naturalibus, gignitur, tum quod ad iram ſint procliuiores, pulſuſq; maiores edant, & quæ duriora ſunt alimenta facilius vincant. Quur etiam libro primo de ſanitate tuenda, ſcribat pueros, & iuuenes perindè calidos eſſe, eos autem qui ab initio temperie ſunt frigidiore, & humidiore, calidiores euadere, quum par ſit in utriſque ratio: vt enim in frigidis, & humidis, ætatis progreſſu uicta humiditate calor amplior redditur, idem profecto in pueris fieri exiſtimādum eſt; quod ſi authoritate, teſtimonioq; authorum hac in re certandum ſit, ſcribit *ipſemet* Galenus, lib. 6. de morbis vulgaribus, iuuenes ſimpliciter calidiores eſſe, pueros autem ipſos non ſimpliciter, ſed natiuo calido præpollere; quibus ſanè verbis fatetur omninò, quod in quæſtione fuit poſitum; & 2. de Temperamentis, nimia contendendi auiditate in antiquos Medicos commotus, apertè negat, dum contendit omnes errare qui uel iuuenes, aut pueros ſimpliciter calidiores exiſtimant: ſcio equidem, Sophiſtas didiciſſe etiam contradictoria ſimul vera tueri; quorum iudicium non moror, illis enim hæc non ſcribo, ſed his, qui non ſectarum, nec antiquiorum ſcriptorum defenſionem ſuorum ſtudiorum finem ſtatuunt.

Quod calidum innatum, & quot modis ſumatur, quidve ſignificet innati nomen.

DOcet Galenus in libello quem ſcripſit aduerſus Lycum, calidum innatum corpus eſſe: quod ſi ita eſt, conſtat calidum & calorem innatum inter ſe differre, Medicoſque errare, qui quum de vno agendum eſt, alterius nomine abutuntur: eſt enim (vt diximus) calidum innatum corpus, ſiue ſubſtantia calida, calor autem qualitas ipſa quæ illi ſubſtātię eſt inſita. Quid uero ſit huiuſmodi corpus, quod innatum dicitur calidum, Galenus indicat, ſed vario modo, ſiquidem in Aphoriſmis definit nihil aliud eſſe, quam aeream, aqueamque ſubſtantiam; in libro vero contra Lycum non idem eſſe in omnibus ſtatuendum, ſed in pueris ſemen, & ſanguinem, in ſenibus vero ſanguinem ſolum. Ceterum libro quinto de ſimplicibus, ſcribit calidum innatum ab Hippocrate vocari ſpiritum, poſſe tamen ſanguinem cum ſpiritu intelligi, contineri autem in omnibus animalis partibus ſpiritum eum, quem alibi ſcilicet primo de differ. febr. cum ſanguine permixtum in arterijs, & corde concludi, corporique vniuerſo communicari tradit. At octauo de Placitis Hippocr. & Platonis caloris natiui ſubſtantiam, quæ idē eſt cum ipſo calido innato, ex ſanguine, & pituita conſiſtere, caliditatem autem ex frigiditate contemperare. Quoniam vero alibi motu caloris natiui oēs corporis actiones perfici ſtatuit, calor aũ tabſq; ſuo ſubiecto nō moueatur, ſed ſanguinis motu, nunc ad internas, nunc ad externas partes delatus, oēs corporis actiones exerceat, ſanguinem profecto, qui in nobis gignitur, innatū calidum fateatur oportet, id quod ſponte ſæpius facit. At, quomodo innatum dici poteſt, quod ex alimentis longè poſt natiuitatem in nobis

bis gignitur: quæ quum variè dicantur ab hoc authore, & planè confundantur, distinctione est opus, & naturam rei consulere oportet, quæ quod verius est in hac re, doceat. Itaque quum nullum corpus vere innatum esse possit, nisi quod nostræ generationis est principium, & nobis insitum, siquidem alia omnia ex illis fiunt, & acquiruntur, vnde innata dici nequeunt; quod etiam optimè Galenus contra Lycum docet: constat sanguinem, & semen, ex quibus partes primo constituuntur, nec alia præter hæc calida esse innata: quæ quum aereæ, aquæq; substantiæ plurimum in se contineant, non mirum si aliquando calidum innatũ aeream, aqueamq; substantiam vocet; At, quum sanguis ille, & semen desinant esse factis partibus corporis, nequeunt profecto illa amplius innata calida nominari. Quis enim dicet plurimum inesse calidi innati eo modo in pueris, quum semen, & sanguis, ex quibus illius partes sunt concretæ, non amplius sanguinis, seminisque naturam, & appellationem retineant, quo fit ut etiam substantiam eam calidam, quæ ex primis principijs in singulis partibus residet calidi natiui nomine donare nos oporteat. Quoniam vero calor, qui singulis partibus ex primis principijs est insitus, tepidus quidam calor est, & veluti potentia, substantiaque, ea insita facillimè, citoque dissoluta periret, nisi alia ei similis, maiore tamen calore prædita afflueret, quę verè insitam restitueret & conseruatet, illiusque calorem excitaret, ob id spiritum, & sanguinem, qui in nobis ex victu gignuntur, calidum natiuum vocat Galenus, non quod verè naturæ sint huiusmodi substantiæ, quippè quum post natiuitatem in nobis proueniant, sed ob id ita dictæ, quod eas conseruent quę verè sunt innatæ, spiritu enim à corde proficiscente admodum calido, deductoq; per arterias, & singulis partibus distributo, insitus in singulis membris calor excitatur, vegetusque euadit ad proprias actiones moliendas: sanguine autem potissimum ab hepate emanante digesta caloris vi substantia reponitur, restauraturque. Quam ob rem, optimè Galenus in libro de Venæ sectione, ex sanguine natiuum calidum perseuerantiam habere scribit, indicans sanè, influentem sanguinem non esse verum innatum calidum, sed ita dici, quòd verè innatum conseruet, & foueat, id quod in libro de formatione fętus testatur, quum ait duplicem esse calorem innatum, vnum insitum singulis partibus, tepidum, & aeri contento in aliquo cubiculo similem: alterum uero à corde proficiscentem in singulas partes, illarumq; calorem augentem: quomodo enim alioqui calorem à corde influentem innatum vocaret quum repugnet influere, aliquid, & insitum esse, nisi impropriè innatum intelligeret, quod scilicet verè innatum augeat, cum quo eiusdem est naturæ: gignuntur namq; partes, augentur, & conseruantur ex sanguine; At uero, quum omnes actiones natiuo calori tribuantur acceptæ, sit autem qui insitus est (ut diximus) veluti potentia, qui vero aliundè influit, per se non agat, sed quum alteri coniungitur, non immeritò etiam innatum calorẽ, calidumq; vocabimus, quod ex natiuo, & confluente resultat. Quod si ita est, quid obstat, quo minus ex Galeni sententia quadruplicem substantiam reperiri credamus, quæ innati calidi nomine ab eo authore donetur: est enim in primis sanguis, & semen, ex quibus vniuersæ animantis partes finguntur; Deindè calida substantia, quæ ex illis post generationem in singulis partibus relinquitur; Tertia influens, quæ nihil aliud est quam sanguis & spiritus, qui in nobis gignuntur, & à suis fontibus per arterias, & venas tanquam per riuulos quosdam in singulas partes spargunturi; Quarta, quæ ex innata substantia calida, & influente conflatur, ita ergo & calor innatus quadruplex, qui primis scilicet principijs est implantatus, & is, qui humiditati ex principijs derelictæ est insitus; Tertius influenti calido inest; Quartus qui influentem, & innatam substantiam sequitur, qui omnium actionum author censetur. At quum inter calida corpora, influentia spiritus plus momenti habere videatur ad omnium partium insitum calorem excitandum, quum etiam sanguis calorem ab eo suscipiat, non mirum si aliquando solus spiritus natiuum calidum à Galeno esse dicatur; Quoniam præterea calor ingenitus mitis est, sanguis autem omnium aliorum humorum particeps, acrior ex bile redditur, ex pituita remissior, plusquam illius vigente etiam pituita quam bilis in corpore gignatur, non mirum si aliquando calidi natiui substantiam ex sanguine & pituita constare tradat, quod perinde est, ac si sanguinem pituitosum magis quam biliosum, aut melancholicum ad singulas partes nutriendas, illarumque calorem conseruandum, aptiorem diceremus: non tamen propterea Galeni tractationem probare possumus, qui quum de diuerso calido innato agat, nulla distinctione facta, lectorem confundat, dum nunc de vno, nunc de alio eadem scribit. Hinc inter Medicos illę controuersiæ de natiui calidi natura quam nonnulli in spiritu, alij in sanguine, alij in sanguine, & semine, aut in sanguine, & pituita, vel sanguine, spiritu, aut in his omnibus ponunt, quasi eadem sit res, idemq; calidum, de quo Galenus agit; quæ omnia facta superiore distinctione facillimè doctis innotescauit,

Ceterum natiui, innatique nomen propriè acquisititio opponitur, quomodo iuuenis calorem ætate ac quisititium, non natiuum esse dicimus. Opponitur etiam ei, qui est acrior & mordacior, vt quum dicimus natiuum calorem temperatum esse, eum vero, qui acrior est, natiuum non esse. Opponitur & natiuus ei, qui est præter naturam, tanquam idem sit natiuus, & secundum naturam, quomodo febrem definimus esse calorem natiuum uersum in igneum, quamquam omnes huiusmodi significationes à prima deflecti uidentur: quoniam enim qui insitus est, moderatus, temperatusque existit, qui vero acquiritur ętatis cursu, vel à morbosis causis nascitur acris est, vel etiam præter naturam, ob id non natiuos huiusmodi calores censemus.

De fontibus caloris, calidique natiui.

DE fontibus coloris, calidique natiui nunc agendum esse iudico, vt intelligamus, vnde in singulas partes calorem deducere oporteat, quibusque locis potissimum sit succurrendum, dum uis caloris dissoluitur, pereuntque illius uitio partium corporis actiones. Qua in re varius ẽt solet esse Galenus, quum nunc cor, aliàs non simpliciter cor ipsum, sed sinistrum eius ventriculum fontem natiui caloris ponat, alibi vero ut 6. de morbis vulgaribus duos fontes illius cõstituat hepar, & cor; at in libro de Semine, tertium addit fontem, nempè, testes, quum alioqui reddi ratio nequeat, quur castrata animalia frigidiora pinguiora debilioraque reddantur. Verum si calidum illud intelligamus quod verè natiuum est, nullus illius fons statui potest; quis enim sanguinis, aut seminis eius, quo constamus, fontem aliquem esse dicet, quando vnaquę que pars ex semine semel in vterum eiaculato, & menstruo sanguine conformetur, influentis autem alterius calidi natiui, vt spiritus præcipua est materia, ita cor, præsertim illius sinus sinister, fons rectè statuitur.

tuitur. Eodem modo,& hepar, vbi ſanguinem vna cum ſpiritu coniunctum natiuum nuncupamus calidum ſecundum fontem ponere oportet, quum illic ſanguis gignatur,qui per venas ut ſpiritus per arterias in ſingulas partes ſpargitur; Quid autem à teſtibus influat in corpus, an ſpiritus quidam calidi, an vis ſola calorifica, certo affirmare nequeo; Illud tamen conſtat, ſingulas partes ab illis calorem quendam ſuſcipere. Itaque veri calidi innati locus ſunt ſingulæ partes corporis, alterius autem inſiti cor, hepar,& teſtes,cor tamen præcipuus fons, quoniam & ſpiritus præcipuam vim in calefaciendo habet. Ceterum riuuli qui à fontibus deducti per vniuerſum corpus quam accipiunt à fonte vim ſpargunt, ſunt arteriæ,& venæ. An vero etiam ſeminalia vaſa ponere debeamus, per quæ calorem teſtes impartiantur corpori, an potius ſine inſtrumento aliquo, veluti ſolis radij, ad omnes perueniant, alijs querendum relinquo, qui ſubtilius,& ſcrupuloſius hæc quærere ſolēt.

De ui, & officijs caloris natiui.

VIs & actiones calori natiuo hæ tribuuntur, quod animal ab initio fingat, deinde augeat, & vſque ad mortem nutriat, quod robur ſit omnium facultatum, & vitalis etiam eſſentia, primum animæ inſtrumentum, authorque omnium actionum, quæ in corpore fiunt Naturalium inquam, Vitalium, & Animalium, quum, & arterias vi caloris natiui moueri, libro tertio de morbis vulgaribus ſcribat Galenus; ac inter tot natiui caloris officia,ſexto eiuſdem Operis libro,cenſet idem author,primarium illud eſſe,quod nos alat; At non omnis natiuus calor id facit, qui enim cum ſemine eſt, generationis ſolius eſt author, qui cum ſanguine mēſtruo nullius rei,quum materia ſolum generationis ſit ſanguis; Qui vero influenti ſubſtantiæ eſt inſitus niſi quatenus excitat eum, qui in ſingulis membris eſt,non agit; qui vero ex ſanguine, & ſemine in humida, calidaque materia relictus eſt, per ſe eſt inualidus, vtpotè, qui ſolam ferè potentiam ad agendum habeat; cum influente vero mixtus, omnium noſtrarum actionum author cenſendus eſt: ſic ſanè videmus dormiētibus feliciter cōcoqui cibos,ſeſe tūc recipiente ſanguine, & ſpiritu ad interna uiſcera, illarum partium calorem excitat, externarum vero partium actiones ceſſare,quod etſi inſitum calorem habent,influente tamen in alio opere occupato, deſtituuntur, quo recurrente, ceſſat ſomnus, ſuccedit vigilia, in qua exteriorum partium actiones feliciſſimè peraguntur. Eſſe autem illud præcipuum caloris officium, quod nos alat,non rectè creditur: nam quum nutritio requiratur vt, quod diſſolutum eſt reſarciatur,calorque ipſe, & vires, quæ ab eo proficiſcuntur in ſingulis partibus conſeruentur, merito illud dicetur primum eſſe illius munus, quod ſcilicet ad propriam conſeruationem exercet; quod vero alimentum in minimas partes comminuat, & ſeruiat ad illius deductionem per vniuerſum corpus, attractione, retentione, & ceteris actionibus nutritioni deſtinatis,hæc facit per accidens, ob nutritionem ſcilicet; ita,quum plus concoquit quam ad ſolam nutritionem abſumi poſſit, in augmentum corporis abit quod relinquitur. Sic ſanè ſomni, & vigiliæ, & motionum corporis author eſt, vt ſpiritus,ſanguinisque affluxu excitetur,reparetur, roboreturvè quod à ſingulis partibus diſſolutum fuerat. Ceterum;hæc à calore fiunt, non tamquam à præcipuo agente (ſiquidem agendi vis ex proprio ſingularum partium temperamento prouenit ſed quod tanquam commune inſtrumentum quod vniuerſo corpori ſeruit,exiſtat. Vndè merito etiam primum animæ inſtrumentum à Philoſophis, & Medicis eſt apellatum, & nonnūquam commune totius corporis, quod de eo potiſſimum intelligēdum puto,quod à fontibus ſuis ad ſingulas partes emanat: quippè quum peculiare ſit, q̄ eſt ſingulis inſitum, ad proprias vniuſcuiuſque actiones deſtinatum; Quod vero influit innatum calidum,dum nunc ad interna ſe recipit,nunc ad externa recurrit, commune omnibus inſtrumentum ad agendum euadit. Vitalis autem facultatis potius, quam aliarum eſſentia ſtatuitur,quod ea vitę author cēſeatur caloris beneficio,cuius fons potiſſimum ponitur. Animæ autem ſubſtantiam in calore ponere, ars Medica maiore quadam licentia permittit, vtpotè quæ nihil aliud agnoſcat in cotpore, præſtantius eo,quod videt actionum omnium authorem, & vitæ tutorem,quo demum diſſoluto,homo eſſe deſinit.

Quonam modo agat calor innatus.

SCribit Galen.in libro de Rigore,& tremore,natiuum calidum motu ad exteriora interioraq; ſua munera obire; id quod de influente, non de eo quod eſt inſitum ſingulis membris, quod immobile eſſe intelligere oportet: Sanguis autem, & ſpiritus,dum nunc ad exteriores partes prorumpūt, nunc vero ad internas ſedes reuocantur, aut vniuerſum corpus æqualiter occupant, omnes actiones perficiunt: nam per vigiliam, cogitationes, frictiones, balnea, calidioremq; aerem, aut ab alijs deniq; auxilijs ad corporis ſuperficiem concitati,omnibus actionibus quæ illic obeuntur ſeruiunt,dum innatum calorem ſingularum externarum partium excitant, & faciunt. Per ſomnum,orium, taciturnitatem, dum in internis ſedibus continentur, pariter quoque illi ſubminiſtrant; per exercitationes intus, & foris æqualiter vim ſuam impartiuntur, quum vniuerſum corpus illorum particeps euadat. Quæ verò ſit huius motionis, perpetuæq; ſucceſſionis cauſa,nunc tradendum eſt. Qua in re experientiæ quotidianæ fides concedatur, noſtra ſcilicet opera nunc extra duci, q̄ frictiones & balnea oſtendunt: nunc ad interiora contrahi per timorem,cibi exhibitionem,per corporis verò exercitia, vt equitationem,nauigationem,geſtationem,æqualiter vniuerſum corpus occupat; At ſpontè etiam nihil interim conferente noſtra opera eum moueri certiſſimum eſt, quum per animi corporisque langores diſſolutus, ad interna Viſcera ſe recipit,& perfecto ſomno ab internis partibus ad externas exeritur, nobis etiam nolentibus, & vigilare coactis. Quam ob rem optimè Galenus in libro de Tremore, innatum calidum ſubſtantiam per ſe, & ſemper mobilem eſſe ſtatuit, & meritò quidem: quū enim calor ſit; neceſſe eſt eum ad ſuperiora, exterioraq̄ſe ſuo impetu efferri; quoniam vero in ſubſtantia eſt ex calido, & frigido temperata, & ipſe etiam calor non igneus, ſed ex aquea frigiditate, & aerea caliditate contemperatus, ad interna humoris,frigorisque vi reuocatur: vndè nec intus perpetuò contineri repugnante calore,qui in ſublime attollitur,nec extra vehementius concitari, aut illic perpetuò verſari,retrahente frigiditate,& humiditate poteſt;quod oſtendit alimenti copia, & inopia: nam ingeſto alimento, auctoque humore, atque ita eo prævalente, cogitur ad interiora viſcera ſe recipere,qua ratione potiſſimum ingeſto cibo ſomnus obrepit deſerente calore externas corporis partes, quo confecto, eiuctoque humore,proprio motu iam impulſus, emicat,

&

& veluti extra euolat, vbi tamdiu verſatur, donec illi ſuggeritur ab internis fontibus humor copioſus, quẽ ſecum ille trahit, quo diſſipato, & diſſoluto, præ imbecillitate nequit amplius in remotiſſimis à fontibus locis conſiſtere: vndè rurſus cogitur ad intimas corporis ſedes ſe recipere, non pabuli cauſa, ſic enim intellectu eum præditum crederemus, ſed quod (vt diximus) in ſanguine, & ſpiritu conſiſtat, quibus diſſolutis deficientibusque, in externis partibus vna cum illis cogatur ſe contrahere, id quod maximè oſtendunt timores, per quos recurrente ſanguine cum ſpiritu, vna etiam & ipſe calor cum illis eò fertur, externasq; partes exangues & palleſcentes relinquit.

Quibus modis innatus calor conſeruari, augeriq; poſſit.

MEdicum nihil magis ſtudere oportet, quã ut innatum calidum, caloremve tueatur, quandoquidem, illorum beneficio perficiuntur omnes corporis actiones, tolluntur morbi, ſanitasque diutiſſimè firma, & incolumis perſeuerat; At ſi beneficio influentis calidi quod eſt inſitũ, & verè natiuum conſeruatur, augeturve, illius in primis rationem habere oportet, quæ duobus ſanè conſtat, vt ſcilicet procuremus ſanguinis ſpiritusq; boni, & plurimi generationem, & conſeruationem, tum etiam, vt genitos opportunè nunc intro ad interna viſcera, nunc extrà ad exteriores partes, & per vniuerſum denique corpus ducantur. Gignitur ſanguis bonus, & plurimus ex bono proboque nutrimento; ſpiritus tum ex ſanguine, tum etiam, ſi Galeno credamus, ex aere inſpirato; At ſanguis vt nutrimento regignitur, & augetur, ſic etiam conſeruatur, quum alioqui veluti ignis conſumptis lignis ſponte abſumatur caloris inſiti vi. Accipit & à ſpiritu vigorem, vndè natura ſanguinis, ſpiritusque vaſa, quæ per corpus ſparguntur, contigua ferè ſemper eſſe voluit, vt ex ſanguine ſpiritus nutrimentum ſibi moliretur, & ſanguis ſpiritalem vim vicinitate arteriarum facilè ſuſciperet. Porrò ſpiritus aeris externi conſortio eget, non ſolum vt re ſimili ſed etiam vtilius beneficio refrigerari, contemperariq; poſſit: quũ enim caloris officio fuliginoſa excrementa in corpore gignantur, quæ puram, benignamque ſpirituum naturam vehementi ſuo colore corrumpunt, ideò extra emitti illa oportuit, in aerem ambientem, & ex eo frigidiorem ſubſtantiam attrahere, qua feruor ille conceptus ex continua ebullitione & excrementorum mixtione temperaretur; Hinc reſpiratio, arteriarum motus, corporisque vniuerſi tranſpiratio à natura animali comparata ſunt, vt vndiquaque illud frui poſſet externi aeris conſortio: nam qui in corde eſt ſpiritus, & calor, reſpiratione, qui in arterijs illorum motu ſeruatur: qui vero in ſingulis animalis partibus reſidet, tum reſpiratione cordis participatione, cum arteriarum propriarum motu, tum etiã trãſpiratione ſeruatur roboraturve, argumento quod conſtricta cute, & ſic prohibita tranſpiratione, intus calor, & ſpiritus accendantur, & corrumpantur: & quemadmodum ignis ventilatione accenditur, ita cordis, arteriarumq; motu duplici tanquam propria naturaliq; exercitatione calor inſtauratur, & temperatus cõſeruatur. Agitatur, moueturq; variè innatus calor, innatumq; calidũ ab his quæ afficiendi corpus vim habent: nam aſſumpto cibo, & potu, ad interna viſcera reuocatur, vt otio, & quiete, extra ducitur, vt etiam per animi cogitationes, & quæ cuti admota euocandi vim habent; per vniuerſum vero corpus æqualiter ſpargitur, quum corpus variè exercemus, aut vitalem animæ partem paulo validius concitamus, per iram, gaudium, concertationes; obruitur materiæ copia, redundantibusque in corpore excrementis, inopia alimenti elangueſcit. Quam ob rem is optimus caloris natiui cuſtos fuerit, qui ſalubrem viuendi rationem non ignorauerit: ſic enim agnoſcet, quando illi materia ſit opus, quando motu, & in omnibus denique agendi ſcopis optimè ſe geret.

FINIS.

BIBLIOTECA PROVINCIAL SORIA

Bauh. Topf.
Est. 57
Tab. 6
Num. 9

Ferrarii Orientalium

3532
A-1806